

सत्यमेव जयते



॥ ऋग्वेद-संहिता ॥

इयं च

द्रविडदेशीय वेदविदुषां साहाय्येनाविच्छिन्न-
गुरुपरंपरागताध्ययन पद्धतिमनुसृत्य
प्राचीनलिखितमुद्रितबहुग्रन्थ-
परिशीलनेन च

श्री गोविन्ददीक्षितेन्द्र प्रतिष्ठापित राजवेदकाव्य
पाठशालायां, पञ्चाशद्वत्सरं यावत्
ऋग्वेदाध्यापकपदवीमलंकृतवतां,
श्रौतेऽप्रतिहतधिषणानां

स्वर्गवासिनां "मुद्गल" रामाचार्याणां
अन्तेधासिना, नित्याग्निहोत्रिणा सोमयाजिना भिषजा
श्री जगद्गुरु श्रीकाञ्चीकामकोटि पीठाधीश्वरैः अनुगृहीत-
"श्री मठधर्मप्रचारक" विरुदभाजा पाठशालायाः
तथा श्री गोविन्ददीक्षितेन्द्राणां पुण्यस्मरणसमितेश्च
अध्यक्षेण द्विवेदिना व. रा. लक्ष्मीकान्त शर्मणा
समितिद्वारा प्रकाशिता ।

सिद्धार्थ संवत्सरः (1979)



॥ कबीर-रहस्य ॥

५५२

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

५५२

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

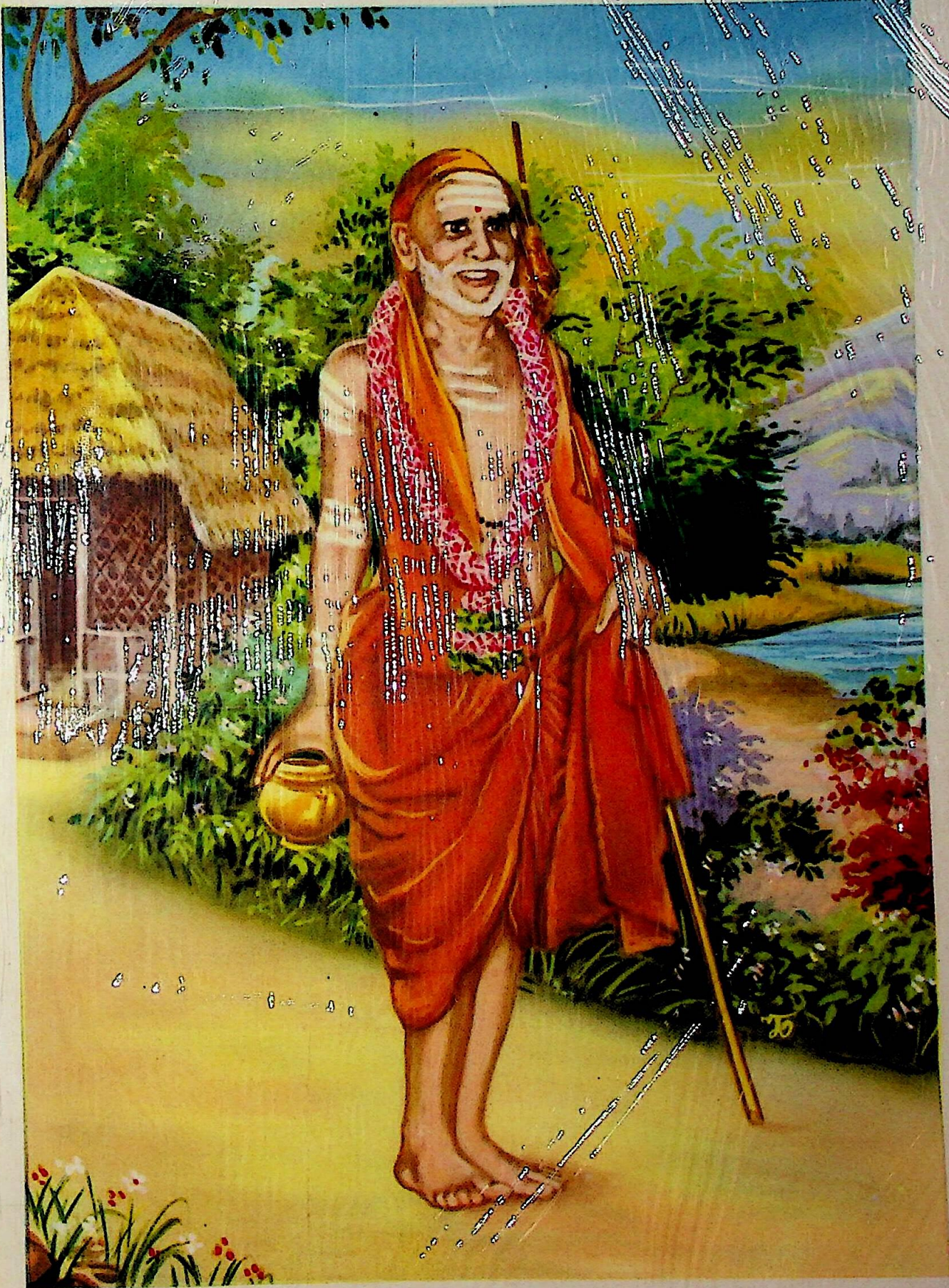
कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

(१९९१) कबीरजीके गुरु महाराज महाराज महाराज

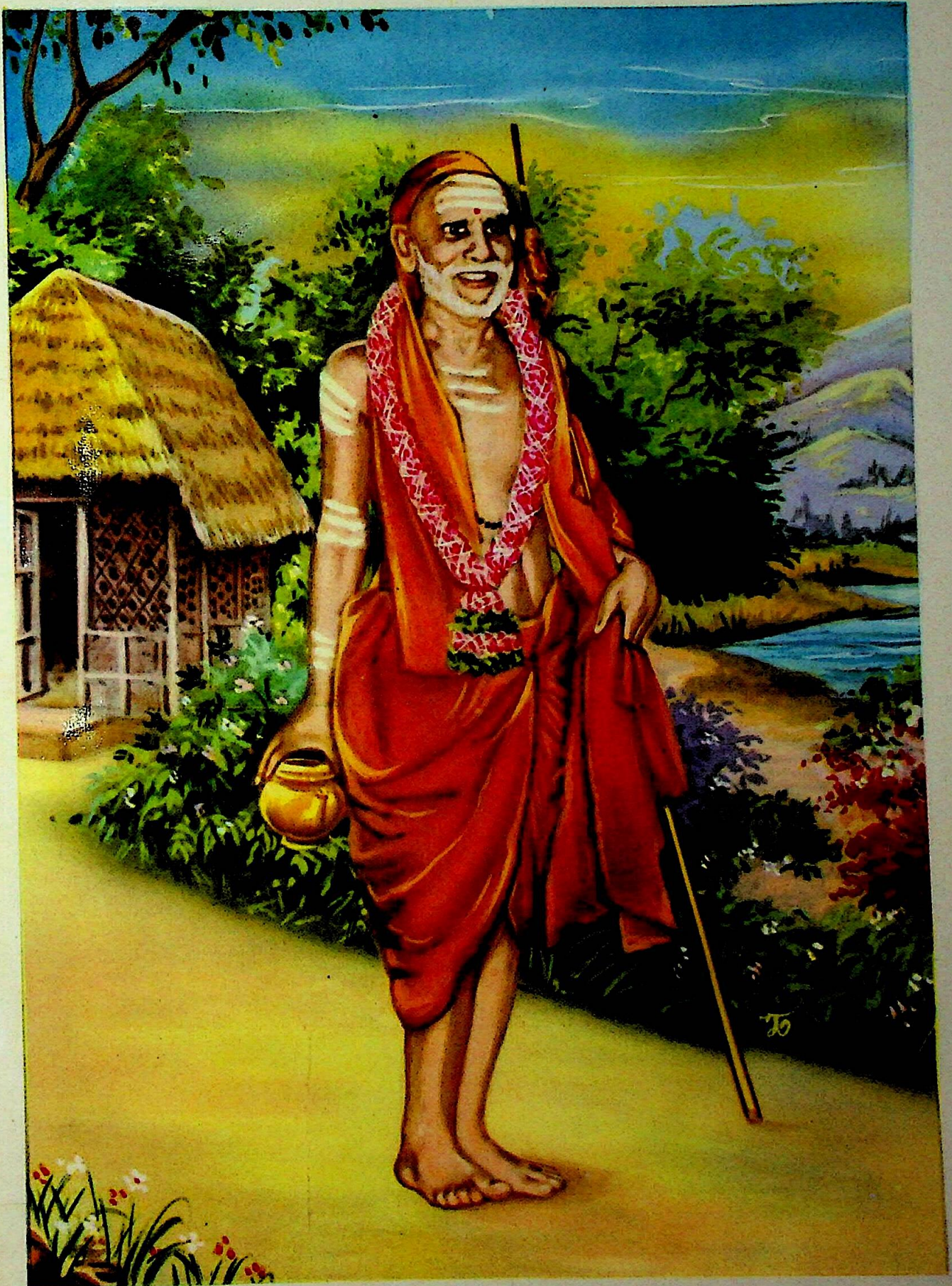


राजवेदकाव्यपाठशाला प्रतिष्ठापक-
अद्वैतविद्याचार्य श्री गोविन्ददीक्षित दम्पती



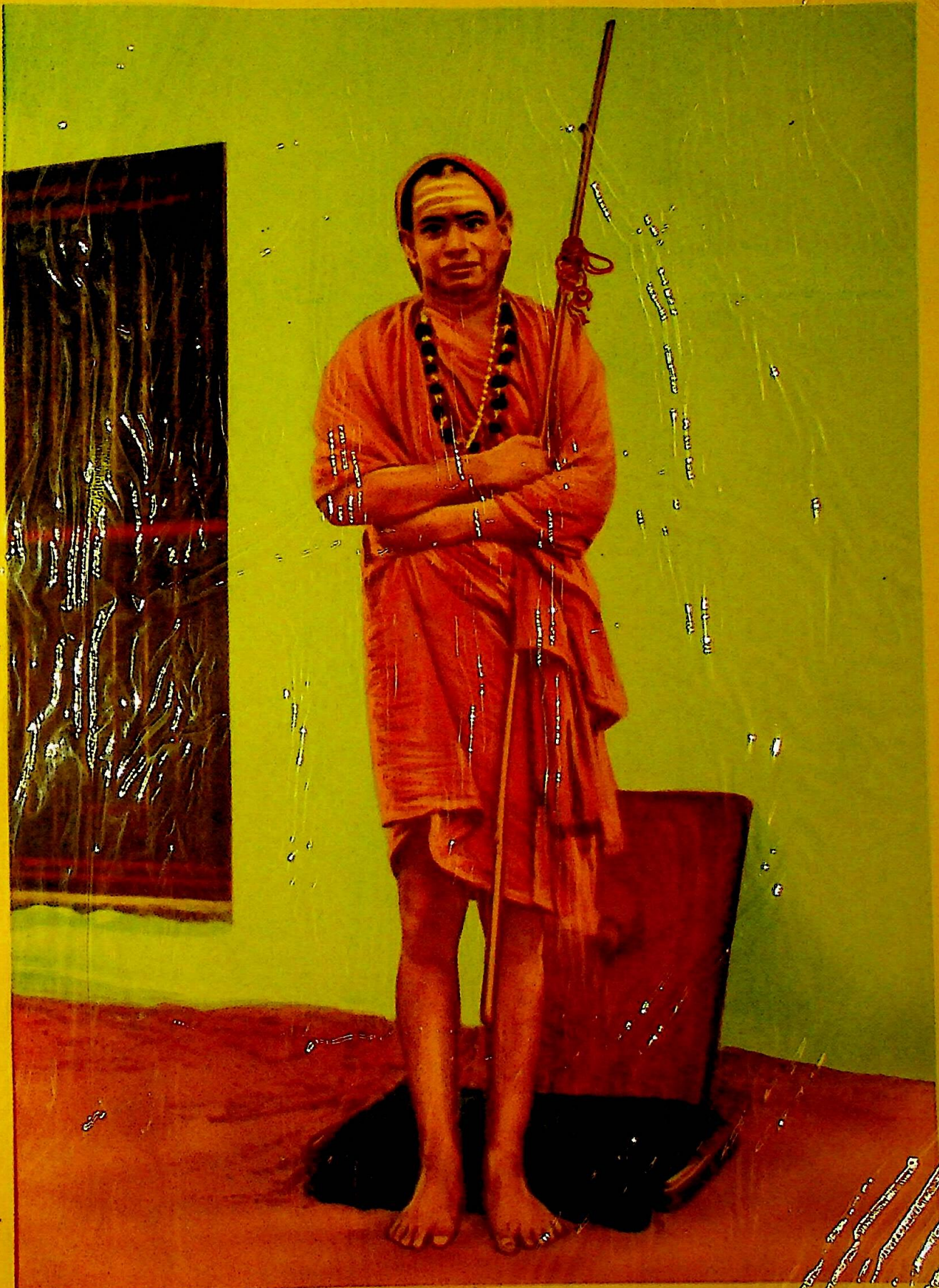
श्री काञ्चीकामकोटिपीठाधीश्वराः
श्री चन्द्रशेखरेन्द्रसरस्वती संयमीन्द्राः





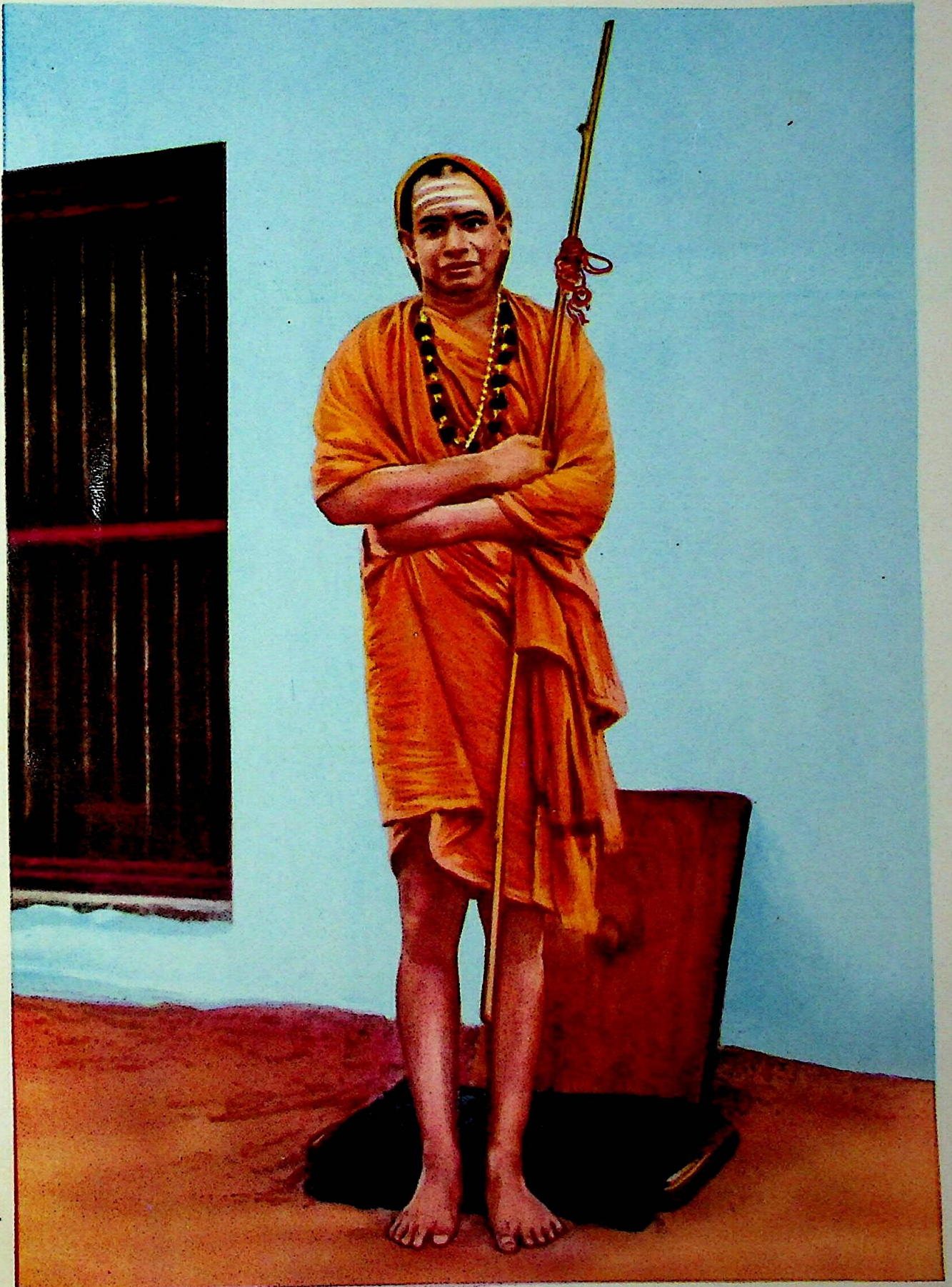
श्री काञ्चीकामकोटिपीठाधीश्वराः
श्री चन्द्रशेखरेन्द्रसरस्वती संयमीन्द्राः





श्री काञ्चीकामकोटिपीठाधीश्वराः
श्री जयेन्द्रसरस्वती श्रीपादाः





श्री काञ्चीकामकोटिपीठाधीश्वराः
श्री जयेन्द्रसरस्वती श्रीपादाः

समिते: प्रथमो विस्तरः



ग्रन्थप्राप्ति स्थानम्

श्री महाराजासाहेब श्री गोविन्ददीक्षित

पुण्यस्मरण समिति:

कुम्भघोणम्, तमिल् नाडु ।

मूल्यम् १०० रु



Copies can be got from :

THE PRESIDENT AND TREASURER,
THE MAHARAJA SAHEB
SRI GOVINDA DEEKSHITHAR PUNYA
SMARANA SAMITHI,
14, KAMAKSHI JOSIER STREET,
KUMBAKONAM.
TAMILNADU-612 001.



Price Rs. 100



प्रकाशकः

नित्याग्निहोत्री सोमयाजी

व. रा. लक्ष्मीकान्त शर्मा द्विवेदी

कुम्भघोणम्

महाराष्ट्र समाज संस्थान

संस्थापक अध्यक्ष

श्री महाशय महाराज श्री महाशय महाराज

संस्थापक अध्यक्ष

संस्थापक अध्यक्ष

संस्थापक अध्यक्ष



Copies can be got from

THE PRESIDENT AND TREASURER
THE MAHARAJA SAHAB
SRI GOVINDA DEKSHITHAR PUNYA
SMARANA SAMITHI

14, KAMAKSHI JOSHI STREET,
KUMBHAKONAM
TAMILNADU-612 001



Price Rs. 100

संस्थापक

संस्थापक अध्यक्ष

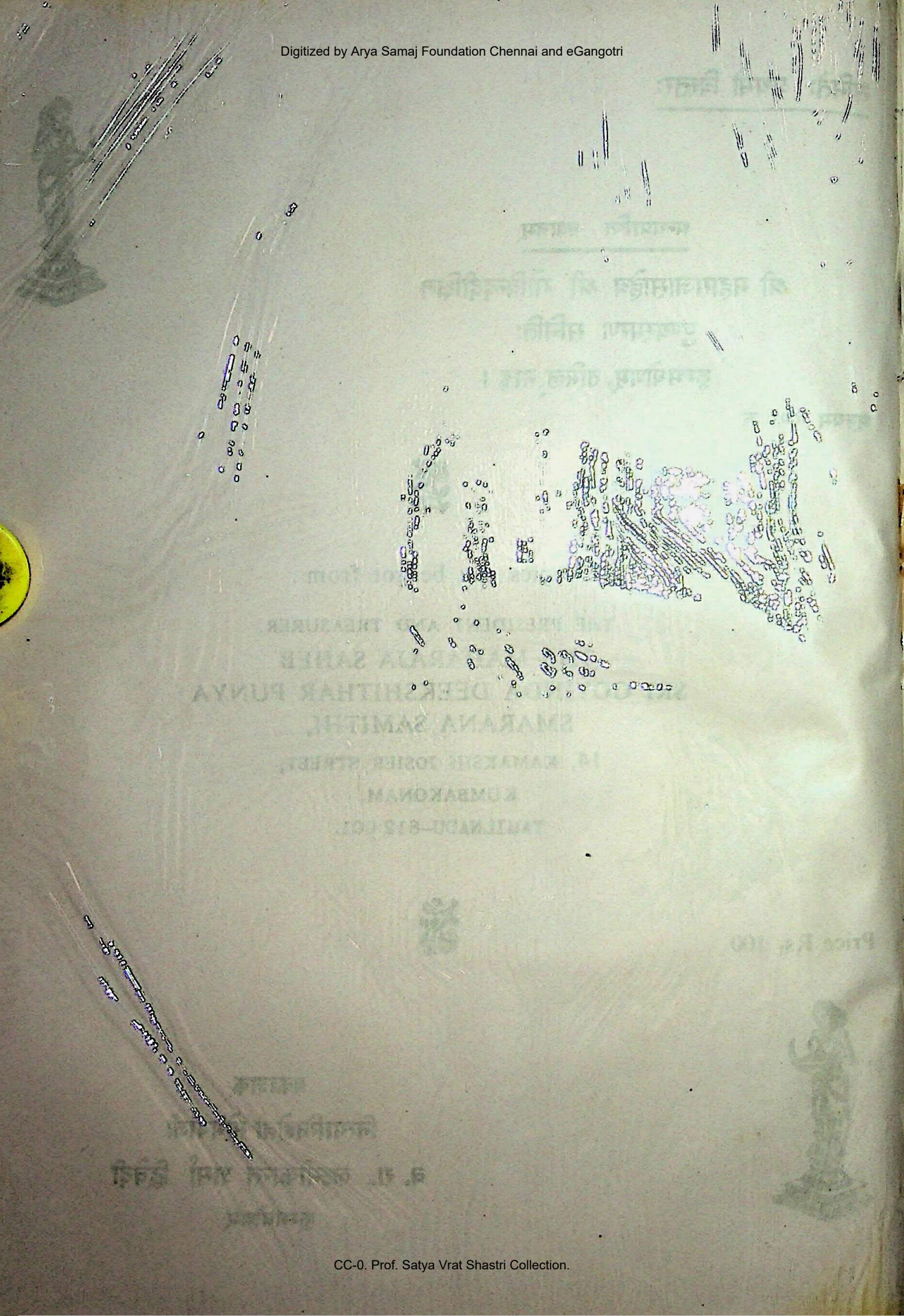
संस्थापक अध्यक्ष

संस्थापक





नित्याग्निहोत्री सोमयाजी
व. रा. लक्ष्मीकान्त शर्मा द्विवेदी, सपत्नीकः
प्रकाशकः





नित्याग्निहोत्री सोमयाजी
व. रा. लक्ष्मीकान्त शर्मा द्विवेदी, संपादकः
प्रकाशकः

ॐ

श्रीजगद्गुरुणां श्री काञ्चीकामकोटि पीठाधीश्वराणां चरणकमलमेव नः शरणम्

॥ प्रस्तावना ॥

ऋचः सामानि यजूंषि । साहि श्रीरमृता सताम् ॥ (तै. ब्रा. प्र. अ. द्वि. प्र.)

रतुतो मया वरदा वेदमाता प्रचोदयन्ती पवने द्विजाता ।

आयुः प्रजां द्रविणं ब्रह्मवर्चसम् मह्यं दत्त्वा प्रजातुं ब्रह्मलोकम् । (तै. आ. द. प्र.)

ऋचां प्राची महतीदिगुच्यते । दक्षिणा माहुः यजुषामपाराम् ।

अथर्वणा मङ्गिरसां प्रतीची । साम्नामुदीची महतीदिगुच्यते ।

ऋग्भिः पूर्वाण्हेदिवि देव ईयते । यजुर्वेदे तिष्ठति मध्ये अह्नः ।

सामवेदेनास्तमये महीयते । वेदैरशून्यस्त्रिभिरेतिसूर्यः । (तै. य. ब्रा. का. त. प्र.)

“अनन्ता वै वैदाः” (तै. य. ब्रा. का. प्र. प्र.) इति श्रुतिः । विराड् रूपिणीं वेदमातरं इयत् प्रमाणेति केन परिमातुं शक्यते?

भगवान् भरद्वाजः वर्षशततयं ब्रह्मचर्येण वेदाध्ययनमकरोत् । वृत्सो वेदो नाधीत इति मन्वानो दूयमानमनाश्च पुनरप्यध्येतुकाभो भूयोऽपि शतायुष्यसिद्धये तपश्चचार । तेन प्रसन्नः इन्द्रः तस्य समीपमागत्य “हे भरद्वाज यत्ते चतुर्थं आयुर्दद्यां । किं अनेन कुर्याः” ? (तै. य. ब्रा. का. प्र. प्र.) इति पप्रच्छ । एतावता कालेन न मया पूर्णो वेदोऽधीतः । वेदाध्ययनपूर्णतायां कुतुकी अस्मि इति उत्तरयांबभूव । तदा इन्द्रः तस्य पुरतः त्रीन् गिरिरूपान् वेदभागान् प्रदर्श्य एकैकस्मात् मुष्टिना गृहीत्वा वेदभागं भगवते भरद्वाजाय प्रदर्श्य हे भरद्वाज शततयवर्षाध्ययनेन त्वयार्धातो वेदभाग इयानेव । (कற்றது கைமண் அளவு, கல்லாதது மலையளவு) अथ च पुरतो दृश्यमानो निरवधिको भागोऽनधीत एव इत्याह । एतेन संवादेनानुमिनुमो वयं, न केनापि कदापि कथं चिदपि संपूर्णो वेदः अध्येतुं शक्यत इति ।

वेदाध्ययने एतादृशं दुर्गमं पन्थानं अन्वीक्ष्य वर्षसहस्रेणापि संपूर्णवेदाध्ययनं न सुकरं इति विचिन्त्य, अल्पायुष्ट्वं अल्पमेधत्वं च नराणां आलोक्य परमकारुणिको भगवान् वेदव्यासः, “अग्नि होत्रफला वेदाः” इति चानुस्मृत्य अधीतस्य वेदस्य यज्ञानुष्ठानएव पर्यवसानात् विनियोगानुकूलतया ऋक्-यजुस्-सामाथर्वत्वेन चतुर्धा विभजयांचकार । अत एव “वेदव्यास” इत्यन्वर्थं नामाचाभवत् । इमं विभागं मार्गं अनुसृत्य सूत्रकाराश्च “यज्ञं व्याख्यास्यामः । स त्रिभिर्वेदैः विधीयते ऋग्वेद यजुर्वेद सामवेदैः “इत्यारभ्य” ऋग्वेदेन होता करोति यजुर्वेदेनाध्वर्युः सामवेदेनोद्गाता सर्वैः ब्रह्मा” (आ. प. सू. प्र. प्र.) इति सूत्रयामासुः । अत एव वेदमाता त्रयीति स्तूयते । अथर्ववेदस्य साक्षात् यज्ञकर्मणि विनियोगाभावात् शान्तिपौष्टिक कर्मणि विनियोगं प्रदर्शयामासुः ।

वेदमाता प्रभुसंमिता !

वेदः शब्दप्रधानः । प्रभुः वाङ्मात्रेण प्रवर्तको निवर्तकश्च भवति । एवं वेदोऽपि विधिनिषेध बलेन पुंसां प्रवर्तको निवर्तकश्च । प्रभुः स्वेनोक्तस्याकरणे दण्डयति, वेदस्तु प्रत्यवायं जनयति । अतः शब्दप्रधानो वेदः प्रभुसंमितो राजतुल्यः । तदुक्तं विद्यानाथैः “यद्वेदात्प्रभुसंमितादधिगतं शब्द प्रधानाच्चिरं” इति । अतः प्रभुसंमितो राजतुल्यो वेद इति वदन्ति । एवमङ्गीकारे “अहरहः सन्ध्या मुपासीत “न कलञ्चं भक्षयेत्” इत्यादिभिः कतिपयैर्वेदवाक्यैरेव कर्तव्याकर्तव्यतां बोधयितुं सुशक्तेति, एतावान् प्रपञ्चो नावश्यकः “अनन्ता वै वेदाः” (तै. ब्रा. का. प्र. प्र.) इति श्रुतेर्वचनं बहूनां अर्थवाद भागानां संनिवेशश्च न सामञ्चस्यमश्नुवीत ।

अतः चतुरङ्गबलेन युक्तो राजा राष्ट्रं यथा पालयति एवं शिक्षादिषडङ्गयुक्ता वेदमाता लोकक्षेममावहति । अनेन अंशेनैव वेदमातुः प्रभुसंमितत्वं पर्यवस्यति । वेदमाता न केवलमाज्ञा पयति । परन्तु आज्ञाप्रकारविधिं विहाय “कुपुत्रो जायेत कचिदपि कुमाता न भवति” इति न्यायानुसारेण उत्पथं प्रतिपन्नं अविनीतं अश्रद्धालुं सुतं साधक बाधक वचनैः सत्पथं बोधयति, सान्त्वयति, तर्जयति, विभीषयति च ।

तद्यथा “उच्चैः स्विष्टकृतं उत्सृजति” इति वाक्येनैव स्विष्टकृद्धोमे उद्देशत्यागावसरे प्रकारस्य निर्देशे पर्याप्ते “यथा नष्टं वित्वा प्राहायमिति । “तादृगेव तत्” (तै. ब्रा. प्र. अ. तृ. प्र.) इति वाक्यद्वयेन उदाहरणं प्रदर्श्य स्वकीयां आज्ञां अनादृत्य सान्त्वमनाः परम करुणया सम्यक् विशदीकरोति ।

एवं अन्यत्र स्थलेऽपि किञ्चित् उदाह्रियते । केचन, उत्तरावतीमित्याहुतिं अजुहुवुः । अन्ये अवाचीमित्याहुतिमजुहुवुः । उत्तरावती होतारः देवा अभवन्, अवाचीहोतार असुरा अभवन् । उत्तरावतीहोमेन देवत्वप्राप्तिः, अवाचीहोमेन असुरत्वप्राप्तिः, इति बोधन प्रकारेणैव वक्तव्यविषये सिद्धे, एतावता न पर्याप्तमिति मन्यमाना वेदमाता परम कर्णया विस्मृत्य आज्ञारूपं स्वकीयं वचनं, अनादृत्य पुनरुक्तिदोषं, अविगण्य विस्तरक्लेशं, विशदयति कथं वा अस्मान् साधुपथे प्रवर्तयतीति । “उत्तरावतीं वै देवा आहुतिमजुहुवुः । अवाचीमसुराः । ततो देवा अभवन् । पराऽसुराः । यङ्कामयेत वसीयान् स्यादिति । कनीयस्तस्य पूर्वं हुत्वा । उत्तरं भूयो जुहुयात् । एषा वा उत्तरावत्याहुतिः । तां देवा अजुहुवुः । तत स्तेऽभवन् । यस्यैवं जुह्वति । भवत्येव । यङ्कामयेत पापीयान् स्यादिति । भूयस्तस्य पूर्वं हुत्वा । उत्तरं कनीयो जुहुयात् । एषा वा अवाच्याहुतिः । तामसुरा अजुहुवुः । ततस्ते पराऽभवन् । यस्यैवंजुह्वति । परैवभवति” । (तै. ब्रा. द्वि. अ. प्र ३)

किमर्थं एतावान् विस्तारः ? कति वा पुनरुक्तयः ? किमर्थं विभीषिका ? प्रथमवाक्यद्वयेनैव वक्तव्यस्य विषयस्य आज्ञारूपत्वे सिद्धे का वा उत्तराहुतिः ? कावा अवाच्याहुतिः ? इति रूढिगूढपदस्य स्वयमेव विस्तरशः व्याख्यां करोति । ततः न केवलं आज्ञारूपत्वं वेदमातुः परं मातृवत् परमकारुणिकत्वमपि विलसतीति निश्चप्रचम् । अतश्च, वेदः प्रभुरिव अस्मान् कर्तव्ये प्रवर्तयति मातेव हितकारी सत्पथे नियोजयति च ।

प्रकृतमनुसरामः वेदग्रन्थस्य मुद्रितस्यालाभात् अध्येतॄणां दुर्दशां मनसिकृत्वा श्री जगद्गुरु श्री काश्ची कामकोटिपिठाधीश्वराणां आज्ञया परमानुग्रहेणच सर्वेषामपि वेदग्रन्थानां मुद्रणे प्रवृत्ता वयं प्रथमतः ऋग्वेद संहिता मुद्रणे सोत्साहं प्रयत्नवन्तोऽभूम् ।

मुद्रणकर्तारः

बहुद्रव्यव्यय साध्यं महत् मुद्रणकर्म कथं वा केन वा साहाय्येन वोढुं शक्यं इति महत्यां चिन्तायां दिष्ट्या सर्वतोमुखादि वेदोक्तयज्ञानुष्ठानेन संपादित विपुलयशसां तज्जापुर भूमण्डल राज्य निर्वहणेन आसादितकीर्तिपताकानां अनितरसाधारण विधया प्रतिष्ठापित बहुविधधर्मस्थापनानां (सन् 1542) कुंभघोणे विशिष्य स्वकीययज्ञानुष्ठानस्थले प्रतिष्ठापित वेदकाव्य पाठशालानां सर्व तन्त्रस्वतन्त्राणां यशःकायेन जीवतां प्रातः स्मरणीयानां “श्री महाराजा साहेब” इति विरुदां लङ्कृतानां अद्वैतविद्याचार्याणां श्री गोविन्ददीक्षितेन्द्राणां पुण्यस्मरणस्मारकत्वेन स्थापितायाः समितेः (श्री महाराजा साहेब गोविन्ददीक्षित पुण्यस्मरणसमितिः, कुंभघोणम्) निर्वाहकाः एतं महान्तं भारं वोढुं सोत्साहं सश्रद्धं समागमन् ।

एते च

नित्याग्निहोत्रिणः सोमयाजिनः भिषजः व. रा. लक्ष्मीकान्तशर्माणः द्विवेदिनः ।

पण्डितराज, शास्त्ररत्नाकर, कुंभघोणाद्वैतसभाप्रधानपण्डिताः (वेप्पतूर) ब्रह्मश्री सुब्रह्मण्य शास्त्रिणः ।

साहित्यशिरोमणि साहित्यविशारद राष्ट्रभाषा विशारद (इं. एस्.) राममूर्तिशास्त्रिणः ।
काञ्चीकामकोटिपीठास्थान संज्ञीतविद्वांसः “आस्थान कीर्तनमणि” श्रीवाञ्चयं (के) राम चन्द्रार्याः ।

श्री (एन्) सुब्रह्मण्यायाः श्री वेङ्कटेश्वरमुद्रालयाधिपाः

श्री (के. एस्.) वैद्यनाथार्याः विश्रान्त तहसीलदाराः

श्री (जि. वि.) कृष्णमूर्त्यार्याः भूमिदाराः

प्रथमतः एतेषां कृतज्ञतां निवेदयामः ।

मुद्रणसहायकाः

अस्मद्भागधेयात् श्रीजगद्गुरु श्रीकाञ्चीकामकोटि पीठाधीश्वराणां अव्याजकरुणया पुण्येऽस्मिन् शुद्धमुद्रणकर्मणि वेदमूर्तयो महीसुरा अहमहमिकया विना प्रत्युपकारं उपचक्रुः । एतेषां पुण्य श्लोकानां एतानि नामानि ।

सलक्षण धनपाठिनो वेदमूर्तयः (पेरम्बूरु) ब्रह्मश्री कृष्णमूर्ति धनपाठिनः

राजवेदकाव्यपाठशालायाः भूतपूर्व वेदाध्यापकानां स्वर्गवासिनां “मुद्रल” रामाचार्याणां अन्तेवासिनः अस्याः पाठशालायाः अद्य ऋग्वेदाध्यापकाः “धर्म शास्त्र” श्री रामचन्द्राचार्य महोदयाः ।

नित्याग्निहोत्रिणः सोमयाजिनः भिषजः व. रा. श्रीलक्ष्मीकान्तशर्माणः द्विवेदिनः ।

एते आदर्शग्रन्थाः वीक्षिताः

तञ्जापुर महाराज शरभोजीप्रतिष्ठापित सरस्वती महालयग्रन्थालयात् मुद्रिताः हस्तलिखिताः शिलाक्षराः पूर्णाः अपूर्णा सामिपूर्णाश्चेति एकादशोत्तरत्रिशत ग्रन्थाः ।

मुंबई निर्णयसागर मुद्रणालयात् सन् 1930 प्रकाशितः अतीवशुद्धो मूलमात्रकः

औंध राजधानीतः भट्टाचार्येण श्रीपादशर्मणा दामोदर भट्टसुनुना सान्तवलेकर कुलजेन (सन् 1940) संपादितः ।

कुंभघोणात् पण्डित कृष्णाचार्य महोदयैः (सन् 1902) मुद्रितः अतीव शुद्धपदपाठो वेदविद्भिः सुतरां आदृत आमोदितश्च ।

एतेषु ग्रन्थेषु औन्ध राजधानीतः ब्रह्मश्री सान्तवलेकर महाशयैः, कुंभघोणात् ब्रह्मश्री कृष्णाचार्यैश्च प्रकाशितो ग्रन्थो नितरामुपयुक्तः ।

“असिन् ग्रन्थे कात्यायनीय सर्वानुक्रमणीं शौनकीय बृहद्देवतां च अनुसृत्य ऋषि-देवता-छन्दांसि, तथा पार्थक्येन खिलसूक्तानि च मुद्रितानि । किंच”

“पद-क्रम-जटा-माला शिखा रेखा ध्वजो रथः दण्डो धन” इत्यादीनां विकृतीनां दिङ्मात्र प्रदर्शनं तत्र तत्र अकारि ।

सादरं समर्पणम्

इयं च संहिता

श्रीजगद्गुरु श्रीकाञ्चीकामकोटिपीठाधीश्वराणां

करकमलयोः

सभक्तिश्रद्धं सप्रणामं

समर्प्यते ।

दृशा द्राघीयस्या दरदलितनीलोत्पलरुचा

द्वीयांसं दीनं स्तपय कृपया मामपि गुरो ।

अनेनायं धन्यो भवति न च ते हानिरियता

वने वा हर्म्ये वा समकर निपातो हिमकरः ।

भूमौ स्वलितपादानां भूमिरेवावलंबनम् ।

त्वयि जातापराधानां त्वमेव शरणं गुरो ॥

ब. रा. लक्ष्मीकान्त शर्मा

प्रकाशकः

श्री गुरुभ्यो नमः

कुम्भघोण अद्वैतसमाप्रधानपण्डितानां पण्डितराज शास्त्ररत्नकराद्यन्वर्थं विरुदालङ्कृतानां
वेप्पत्तूर ब्रह्मश्री सुब्रह्मण्यशास्त्रि महोदयानां
। अभिनन्दनम् ।

ॐ नमो गणेशाय

षड्भिरङ्गैरुपेताय विविधैरव्ययैरपि ।

शाश्वताय नमस्कुर्मो वेदाय च भवाय च ॥

प्रपञ्चविधारक धर्मस्यावबोधकः सर्वज्ञानाकरः परिजनस्थानीयैः सर्वैः विद्यास्थानैः तथा तथाद्वारा उपबृंहितः प्रमाणराजो वेदः, विना स्वर-वर्णादिविपर्यासं महताऽदरेण गुरुशिष्यपरम्परया संरक्षितः चकास्ति इत्येतदेव भारतवर्षस्य महान्तमुत्कर्षमादधाति । आम्नायः, अध्यक्षादिना मानान्तरेणानवबुध्यमानं धर्मं वेदयतीति वेदशब्देनोच्यते । तथा गुरुशिष्यपरम्पराक्रमेण श्रूयते इति श्रुतिः इति, अनुश्रवः संप्रदायः इति च तीर्थकराः तं व्यवहरन्ति । गुरुणा शिष्याय सम्यक् प्रदीयते इति संप्रदायः इति संप्रदाय पदनिर्वचनं कुर्वन्ति पातञ्जलाः ।

इदानीमध्ययनसंप्रदायगृहीतरूपेण स्वर-वर्ण-वाक्यादीनां विपर्यासमन्तरा मन्वन्तरेषु युगान्तरेषु च वेदमध्यापयन्ति अधीयते च वैदिकाः । अनादिनिधनं वेदं परमेश्वरप्रणीतं पौरुषेयं मन्यमानाः नैयायिका अपि निरुक्तसंप्रदायाविच्छेदमभ्युपगच्छन्ति । तथा च वात्स्यायन भाष्यम्—

“मन्वन्तर युगान्तरेषु चातीतानागतेषु संप्रदायाभ्यास प्रयोगाविच्छेदो वेदानां नित्यत्वम्” । इति । यथास्थितस्वरवर्णवाक्यादिविपर्यासेन वेदाध्ययनं न केवलं दुष्कृतं जनयति, विपरीतार्थबोधनादनर्थावहमपि भवतीति महाभाष्योदाहृता “मन्त्रोहीनः स्वरतो वर्णतो वा मिथ्याप्रयुक्तो न तमर्थमाह । स चागवज्जो यजमानं हिनस्ति यथेन्द्रशत्रुः स्वरतोऽपराधात्” ॥ इति श्रुतिव्रते ।

कालक्रमेण ग्रहणधारणशक्तेरपचीयमानतया स्वर-वर्ण-वाक्यादि सन्देहः अध्यापकानामध्येतृणां च विना पुस्तकदर्शनं न निवर्तयितुं पार्यते इति आम्नायराशिरपि मुद्रापयितुमारब्धोऽभूत् । चतुर्षु वेदेषु आदिमस्य दशमण्डलात्मकस्य ऋग्वेदस्य शुद्धं मुद्रितं पुस्तकभिदानीं न लभ्यते । शुद्धं मुद्रितं ऋग्वेदसंहितापुस्तकं कदा लभेम इति चिन्ताकुलाः वैदिका वर्तन्ते ।

इयं वैदिककुलचिन्ता, वेदशरणैः, स्वीयां यजुश्शाखामिव ऋग्वेदसंहितामपि गुरुणां मुखेनाधीतवद्भिः वेदफलमग्निहोत्रं नित्यमनुतिष्ठद्भिः, श्रीपरमाचार्यानुग्रहमवलम्ब्य दिगन्तेषु स्थितानामास्तिकवदान्यानां द्रविणदापनेन स्वयं च द्रव्यसञ्चयवितरणेन वेदान् वैदिकधर्माश्चानारतं रक्षद्भिः वैद्यविशारदैः, अस्मत्प्रियसुहृद्भिः सोमयाजि श्री लक्ष्मीकान्तशर्म महोदयैः अपाकृतेति महदिदं प्रमोदस्थानं समेषामास्तिकवर्याणाम् ।

अविपर्यासेन स्वरादिमुद्रापणं कुशलानामप्यायासकरमिति, महामनस्कतया समधिकद्रविणव्ययमविगणय्य मुद्रित प्राचीन शुद्ध ऋग्वेदसंहितापुस्तकस्य छायाग्रहणेन संहितां प्रकटीकुर्वन्ति भिषग्वराः ! श्री लक्ष्मीकान्तसोमयाजिनः । अनेन ऋग्वेदसंहिताप्रकाशनेन द्विवेदिनामेषामधमर्णमेव सर्वं वैदिककुलमिति वस्तुस्थितिः ।

भगवतः कटाक्षेण श्री परमाचार्यानुग्रहेण च तेषां यजुर्वेदादिप्रकाशनप्रवृत्तिः वेद-वैदिक धर्मसंरक्षणतत्परता, निरामयं दीर्घमायुष्यं च वर्धतामिति भगवन्तं प्रार्थये ।

८. रङ्गरायरप्रहारः }
कुम्भघोणम्
२२-५-७९

सुधीजनविधेयः

वे. सुब्रह्मण्यशास्त्री

ऋग्वेदमन्त्राणामृषिदेवता-सूची ।

सूक्तं ।	मन्त्रसंख्या ।	ऋषिः ।	देवता ।	मन्त्रसंख्या ।	सूक्तं ।	मन्त्रसंख्या ।	ऋषिः ।	देवता ।	मन्त्रसंख्या ।
प्रथमं मंडलम् ।					१२	१२	मेधातिथिः काण्वः १-५	अग्निः	५
१	९	मधुच्छंदा	१-९	अग्निः	९			६ निर्मथ्याहव-	
		वैश्वामित्रः						नीयावन्नी	१
२	९	"	१-३ वायुः	३	१३	१३	"	७-१२ अग्निः	६
			४-६ इन्द्रवायू	३				१ समिद्धोऽग्निः*	१
			७-९ मित्रावरुणौ	३				२ तनूनपात्	१
३	१२	"	१-३ अभिनौ	३				३ नराशंसः	१
			४-६ इन्द्रः	३				४ इळः	१
			७-९ विश्वे देवाः	३				५ बर्हिः	१
			१०-१२ सरस्वती	३				६ देवीद्वारः	१
४	१०	"	१-१० इन्द्रः १०	२३				७ उपासानक्ता	१
५	१०	"	१-१० " १०					८ दैव्यौ होतारौ	
६	१०	"	१-३ " ३					प्रचेतसौ	१
			४ मरुतः	१				९ सरस्वतीळा-	
			५ इन्द्रमरुतः	१				भारत्यः	१
			६ मरुतः	१				१० त्वष्टा	१
			७ इन्द्रमरुतः	१				११ वनस्पतिः	१
			८-९ मरुतः	२	१४	१२	"	१२ स्वाहाकृतयः	१
			१० इन्द्रः १	५१	१५	१२	"	१-१२ विश्वे देवाः+	१२
७	१०	"	१-१० " १०					१ इन्द्रः ॐ	१
८	१०	"	१-१० " १०					२ मरुतः	१
९	१०	"	१-१० " १०					३ त्वष्टा	१
१०	१२	"	१-१२ " १२					४ अग्निः	१
११	८	जेता	१-८ " ८					५ इन्द्रः	१
		माधुच्छंदसः						६ मित्रावरुणौ	१
								७-१० द्रविणोदा अग्निः ४	

ॐ (१।१३।१) इध्मो वा ।

+ (१।१४।१-१२) (१-२) अग्निः २, (३) विश्वे देवाः १, (४-१२) अग्निः ९, एवं द्वादश । अत्र विशेषः-अस्य सूक्तस्य विश्वैर्देवैः सहितोऽग्निर्देवता । (३) इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्राग्निपूषभगादित्यमरुतृणाः १ । (१०) विश्वदेवामो-न्द्रवायुमित्रधामानि १, (११) अग्निः १ । ॐ (१।१५।१-१२) प्रत्येकं ऋतुसहितदेवताः ।

ऋग्वेद-मन्त्राणाम्

१६	९	मेधातिथिः काण्वः	१-९	इन्द्रः	९	२४	१५	शुनःशेष आजीगर्तिः	× १	कः	१
१७	९	"	१-९	इन्द्रावरुणौ	९				२	अग्निः	१
१८	९	"	१-३	ब्रह्मणस्पतिः	३				३-५	सविता	३
			४	इन्द्रब्रह्मणस्पति- सोमाः	१	२५	२१	"	१-२१	"	२१
			५	ब्रह्मणस्पति सोमेन्द्रदक्षिणाः	१	२६	१०	"	१-१०	अग्निः	१० २२
			६-८	सदसस्पतिः	३	२७	१३	"	१-१२	"	१२
			९	नराशंसः	१				१३	देवाः	१
१९	९	"	१-९	अमामरुतः	९	२८	९	"	१-४	इन्द्रः	४
(इति प्रथमाष्टके प्रथमोऽध्यायः)									५-६	उल्लखलं	२
२०	८	"	१-८	ऋभवः	८				७-८	उल्लखलमुसले	२
२१	६	"	१-६	इन्द्राग्नी	६				९	प्रजापतिर्हरिश्चन्द्रः	१
२२	२१	"	१-४	अश्विनौ	४	२९	७	"	१-७	इन्द्रः	७ २३
			५-८	सविता	४	३०	२२	"	१-१६	"	१६
			९-१०	अग्निः	२				१७-१९	अश्विनौ	३
			११	देव्यः	१				२०-२२	उषसः	३
			१२	इन्द्राणीवरुणा- न्यम्रायः	१	३१	१८	हिरण्यस्तूप			
			१३-१४	द्यावापृथिव्यौ	२			आङ्गिरसः	१-१८	अग्निः	१८
			१५	पृथिवी	१	३२	१५	"	१-१५	इन्द्रः	१५ ३०
			१६-२१	विष्णुः	६	(इति प्रथमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः)					
२३	२४	"	१	वायुः	१	३३	१५	"	१-१५	"	१५
			२-३	इन्द्रवायू	२	३४	१२	"	१-१२	अश्विनौ	१२
			४-६	मित्रावरुणौ	३	३५	११	"	१	अग्निमित्रावरुण- रात्रीसवितारः	१
			७-९	मरुतः	३				२-११	सविता	१०
			१०-१२	विश्वे देवाः	३	३६	२०	कण्वो घौरः	१-१२	अग्निः	१२
			१३-१५	पूषा	३				१३-१४	यूपः	२
			१६-२२	आपः	७				१५-२०	अग्निः	६
			२३	अग्न्यापः	१	३७	१५	"	१-१५	मरुतः	१५ ४०
			२४	अग्निः	१	३८	१५	"	१-१५	"	१५
						३९	१०	"	१-१०	"	१०
						४०	८	"	१-८	ब्रह्मणस्पतिः	८
						४१	९	"	१-३	वरुणमित्रार्यमणः	३
									४-६	आदित्याः	३

× (१।१८।६-९) चतुर्णामपि वा सदसस्पतिः । • (१।२२।१६) देवा वा । + (१।२३।७-९) मरुत्वानिन्द्र
इति केचित् । × (१।२४।१-१५) शुनःशेष आजीगर्तिः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरात ऋषिः ।

• (१।२४।५) भगभक्त्येत्यस्य भगो वा । + (१।२८।९) अधिषवणचर्म वा देवता । सोमो वा ।

४२	१०	कण्वो घोरः	७-९	वरुणमित्रार्यमणः ३	६३	९	नोधा गौतमः १-९	"	९
४३	९	"	१-१०	पूषा १०	६४	१५	" १-१५	मरुतः	१५
			१-२	रुद्रः २	६५	१०	पराशरः शाकल्यः १-१०	अग्निः	१० १३२
			३	रुद्रमित्रवरुणाः १	६६	१०	" १-१०	"	१०
			४-६	रुद्रः ३	६७	१०	" १-१०	"	१०
			७-९	सोमः ३	६८	१०	" १-१०	"	१०
४४	१४	प्रस्कण्वः	१-२	अग्न्यद्रव्युषसः २	६९	१०	" १-१०	"	१०
		काण्वः			७०	११	" १-११	"	११
		"	३-१४	अग्निः १२ २१	७१	१०	" १-१०	"	१०
४५	१०	"	१-९	" ९	७२	१०	" १-१०	"	१०
			१०	अग्निदेवाः १	७३	१०	" १-१०	"	१०
४६	१५	"	१-१५	अश्विनौ १५ २५	७४	९	गौतमो राहुगणः १-९	"	९
(इति प्रथमाष्टके तृतीयोऽध्यायः)					७५	५	" १-५	"	५
४७	१०	"	१-१०	" १०	७६	५	" १-५	"	५
४८	१६	"	१-१६	उषसः १६ २०	७७	५	" १-५	"	५
४९	४	"	१-४	" ४	७८	५	" १-५	"	५
५०	१३	"	१-१३	सूर्यः १३	७९	१२	" १-१२	"	१२
५१	१५	सव्य आंगिरसः	१-१५	इन्द्रः १५ ७२	८०	१६	" १-१६	इन्द्रः १६ ५७	
५२	१५	"	१-१५	" १५	(इति प्रथमाष्टके पंचमोऽध्यायः)				
५३	११	"	१-११	" ११	८१	९	" १-९	"	९
५४	११	"	१-११	" ११	८२	६	" १-६	"	६
५५	८	"	१-८	" ८	८३	६	" १-६	"	६
५६	६	"	१-६	" ६	८४	२०	" १-२०	"	२०
५७	६	"	१-६	" ६	८५	१२	" १-१२	मरुतः	१२ ३४
५८	९	नोधा गौतमः	१-९	अग्निः ९	८६	१०	" १-१०	"	१०
५९	७	"	१-७	वैश्वानरोऽग्निः ७	८७	६	" १-६	"	६
६०	५	"	१-५	अग्निः ५	८८	६	" १-६	"	६
६१	१६	"	१-१६	इन्द्रः १६ ३८	८९	१०	" १-१०	+विश्वे देवाः १० १९	
(इति प्रथमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)					९०	९	" १-९	" ९	
६२	१३	"	१-१३	" १३					

७ (१।७।१९) सूर्यो मित्रावरुणौ च । X (१।७।१-३) मध्यमोऽग्निर्वा । ८ (१।८।१६) अथर्वामनुर्दध्यङ्च ।
 + (१।८।१-४) विश्वे देवाः ४, (५) इन्द्रापूर्वणौ १, (६-९) विश्वे देवाः ४, (१०) अदितिः १, (१।९।१९) विश्वे देवाः ९ (एवं १९) (१।८।१-१०) अथवा (१-२, ८-९) देवाः किंवा (१) क्रतुदेवाः १, (२) देवाः १, (३) भगमित्रादिति-
 दक्षार्यमवरुणसोमाश्विनस्वयः १, (४) वातपृथिवीद्युमावाश्विनः १, (५) ईशपूर्वणौ १, (६) इन्द्रपूर्वाताक्षर्यबृहस्पतयः १,
 (७) मरुतः १, (८-९) देवाः २, (१०) अदितिः १।

८ (१।९।१-९) (१-३) वरुणमित्रार्यमणः ३, (४) इन्द्रमरुपूर्वभगाः १, (५) पूषाविष्णु १, (६) वातसिन्धुवोषधयः १,
 (७) नक्तोषारजोद्यावः १, (८) वनस्पतिसूर्यगावः १, (९) मित्रवरुणार्यमैन्द्रबृहस्पतिविष्णवः १।

ऋग्वेद-मन्त्राणाम्

९१	२३	गोतमो राहुगणः १-२३	सोमः २३	१००	१९	ऋजाश्वं वरीष-		
९२	१८	" १-१५	उषसः १५			सहदेवभय-		
		१६-१८	अश्विनौ ३			मानसुराधसो		
९३	१२	" १-१२	अग्निषोमौ १२			वार्षागिराः १-१९	इन्द्रः १९	५८
९४	१६	कुत्स आंगिरसः १-७	अग्निः ७	१०१	११	कुत्स अंगिरसः १-११	" ११	
		८	देवामी १	१०२	११	" १-११	" ११	
		९-१५	अग्निः ७	१०३	८	" १-८	" ८	
		१६	अग्निमित्रवरुणा-	१०४	९	" १-९	" ९	
			दितिसिन्धु-	१०५	१९	त्रित आप्यः,		
			पृथिवीद्यावः+ १			कुत्स आंगि-		
						रसो वा १-१९	*विश्वे देवाः १९	२९
				१०६	७	कुत्स आंगिरसः १-७	" ७	
				१०७	३	" १-३	" ३	
९५	११	" १-११	औषसोऽग्निः ११	१०८	१३	कुत्स आंगिरसः १-१३	इन्द्राग्नी १३	२१+
९६	९	" १-९	द्रविणोदा अग्निः ९	१०९	८	" १-८	" ८	
९७	८	" १-८	शुचिरग्निः ८	११०	९	" १-९	ऋभवः ९	१४
९८	३	" १-३	वैश्वानरोऽग्निः ३	१११	५	" १-५	" ५	
९९	१	कश्यपो मारीचः १	जातवेदा अग्निः १					

(इति प्रथमाष्टके षष्ठोऽध्यायः।)

+ (१।९४।१६) यद्देवस्य वा सूक्तमिति पक्षेऽग्निरेव देवता।

× द्वे विरूप (१।९५) इत्यारभ्य जातवेदस (१।९९) इत्यंतं शुद्धोऽग्निर्विकल्पेन।

अ (१।१००।१-१९) इन्द्रो मरुत्वान् १८। (१९) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

/ (१।१०१।१-११) इन्द्रो मरुत्वान् १०। (११) मरुदिन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

(१।१०२।११) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः।

(१।१०३।११) " "

* (१।१०५।१-१९) (१) रोदसीभ्यां सहिताश्चन्द्ररश्मयः १, (२) रोदसी १, (३) देवाः १, (४) अग्निः १, (५) देवाः १।

(६) देववरुणार्यमाणः १, (७) देवाः १, (८) इन्द्रः १, (९) रश्मयः १, (१०) इन्द्रवरुणाग्न्यर्यमसवितारः (११) उक्षणः १, (११) सुपर्णाः, (रश्मयः) १, (१२) देवाः १, (१३) अग्निः १, (१४) अग्निः १, (१५) वरुणः १, (१६)

आदित्यः १, (१७) बृहस्पतिः १, (१८) अरुणः चन्द्रः १, (१९) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

(१।१०६।१-७) (१) इन्द्रमित्रवरुणाग्निमरुददितयः १, (२) आदित्या देवाः १, (३) पितृद्यावापृथिव्यः, १ (४)

नराशंसपूर्वगौ १, (५) बृहस्पतिः १, (६) इन्द्रः १, (७) अदितिदेवपित्रुभिन्नरुगादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १। (सर्वे

वसुभिः सहिताः) (१।१०७।१-३) (१) आदित्याः १, (२) इन्द्रमरुददितयः १, (३) इन्द्रवरुणाग्न्यर्यमसवितृभिन्न-

वरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

* पक्षान्तरे (१।१०५) (१) विश्वे देवाः १, (२) रोदसी १, (३) विश्वे देवाः १, (४) अग्निरोदसी १, (५-७)

विश्वे देवाः ३, (८) इन्द्रोदसी १, (९) सूर्यरश्मीरोदसी १, (१०) विश्वे देवाः १, (११) सूर्यरश्मीरोदसी १,

(१।१०६) (१) विश्वे देवाः १, (२-३) रोदसी २, (४) वरुणरोदसी १, (५-६) विश्वे देवाः २, (७) रोदसी १,

(१।१०७।१-३) विश्वे देवाः ११ (एवं २९)

+ (१।१०८।१-१३) (१३) इन्द्राग्नीमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

(१।१०९-१।१५) सर्वेषामेषां सप्त सूक्तानां अन्तिमस्य मन्त्रस्य मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः।

११२	२५	कुक्ष आंगिरसः	१	द्यावापृथिव्य-		१२८	८	परुच्छेपो	१-८	"	८
				ग्न्यश्विनः	१			दैवोदासिः			
			२-२५	अश्विनौ	२४	१२९	११	"	१-५	इन्द्रः	५
(इति प्रथमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)									६	इन्द्रुः	१
११३	२०	"	१	उषोरात्री	१				७-११	इन्द्रः	५ २७
			२-२०	उषसः	१९	१३०	१०	"	१-१०	"	१०
११४	११	"	१-११	रुद्रः	११	१३१	७	"	१-७	"	७
११५	६	"	१-६	सूर्यः	६	१३२	- ६	"	१-५	"	+५
११६	२५	कक्षीवान्							६	इन्द्रापरवर्तेन्द्राः	१
		औशिजो				१३३	७	"	१-७	इन्द्रः	७
		दैर्घतमसः	१-२५	अश्विनौ	२५ ८३	१३४	६	"	१-६	वायुः	६ ९
११७	२५	"	१-२५	"	२५	१३५	९	"	१-३	"	३
११८	११	"	१-११	"	११				४-८	इन्द्रवायू	५
११९	१०	"	१-१०	"	१०				९	वायुः	१
१२०	१२	"	१-१२	"	१२	१३६	७	"	१-५	मित्रावरुणौ	५
१२१	१५	"	१-१५	इन्द्रः	१५				६	सूर्यरोदसीमित्र- वरुणरुद्रेन्द्राग्न्य- र्यमभगसोमाः	१
(इति प्रथमाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)									७	देवमरुदग्निमित्र- वरुणमधवानः	१
[इति प्रथमोऽष्टकः]						(इति द्वितीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः)					
१२२	१५	"	१-१५	विश्वे देवाः X	१५	१३७	३	"	१-३	मित्रावरुणौ	३
१२३	१३	"	१-१३	उषसः	१३ २६	१३८	४	"	१-४	पूषा	४
१२४	१३	"	१-१३	"	१३	१३९	११	"	१	विश्वे देवाः	१
१२५	७	"	१-७	स्वनयः	७				२	मित्रावरुणौ	१
१२६	१-५	"	१-५	भावयव्यः	५				३-५	अश्विनौ	३
	६	भावयव्यः	६	रोमशा	१				६	इन्द्रः	१
	७	रोमशा ब्रह्म-							७	अग्निः	१
		वादिनी	७	भावयव्यः	१				८	मरुतः	१
१२७	११	परुच्छेपो									
		दैवोदासिः	१-११	अग्निः	११ १९						

X (१।१२२) (१) रुद्रामरुतः १, (२) उषासानक्ते १, (३) विश्वे देवाः १, (४) अश्विनौ १, (५) विश्वे देवाः १, (६) मित्रावरुणसिन्धवः १, (७-८) विश्वे देवाः २, (९-१०) मित्रावरुणौ २, (११-१५) विश्वे देवाः ५ (एवं १५)
 X यद्वा (१।१२२) (१) रुद्रामरुतः १, (२) उषासानक्ते १, (३) अग्नि- (आदित्य)-वातेन्द्रपर्वतदेवाः १, (४) अपा-
 नपादहोरात्राणि १, (५) देवपूषग्नयः १, (६) मित्रवरुणसिन्धवः १, (७) वरुणमित्रदेवाः १, (८) देवसङ्घः १, (९-१०)
 मित्रावरुणौ २, (११-१४) विश्वे देवाः ४, (१५) मित्रावरुणौ १।

(१।१३२) ६ प्रथमार्धस्य इन्द्रापरवर्तौ, मध्यमस्य वज्रः, अन्त्यस्य इन्द्रः ।

X (१।१३६) (६) सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्राग्न्यर्यमभगसोमाः १, (७) देवेन्द्रमरुदग्निमित्रवरुणाः १। (१-५) देवाश्च ५।

(१।१३९) (९) दध्यङ्गुडङ्गिरःप्रियमेधकण्वाग्रिमनवः १।

१४०	१३	दीर्घतमा	९	इंद्राग्नी	१	१४४	७	दीर्घतमा:	१-७	"	७
		औचध्यः	१०	बृहस्पतिः	१	१४५	५	"	१-५	"	५
			११	विश्वे देवाः	१	१४६	५	"	१-५	"	५
						१४७	५	"	१-५	"	५
						१४८	५	"	१-५	"	५
१४१	१३	"	१-१३	अग्निः	१३	१४९	५	"	१-५	"	५
१४२	१३	"	१-१३	"	१३	१५०	३	"	१-३	"	३
			१	समिद्धोऽग्निः	१	१५१	९	"	१	मित्रः	१
			२	तनूनपात्	१				२-९	मित्रावरुणौ	८ १९
			३	नराशंसः	१	१५२	७	"	१-७	"	७
			४	इलः	१	१५३	४	"	१-४	"	४
			५	बर्हिः	१	१५४	६	"	१-६	विष्णुः	६
			६	देवीर्द्वारः	१	१५५	६	"	१-३	इंद्राविष्णू	३
			७	उषासानक्ते	१				४-६	विष्णुः	३ ८
			८	दैव्यौ होतारौ	१	१५६	५	"	१-५	"	५
				प्रचेतसौ	१	१५७	६	"	१-६	अश्विनौ	६ १२
			९	सरस्वतीळा-		(इति द्वितीयाष्टके द्वितीयोऽध्यायः)					
				भारत्यः	१	१५८	६	"	१-६	"	६
			१०	त्वष्टा	१	१५९	५	"	१-५	द्यावापृथिवी	५ १०
			११	वनस्पतिः	१	१६०	५	"	१-५	"	५
			१२	स्वाहाकृतयः	१	१६१	१४	"	१-१४	ऋभवः	१४
			१३	इंद्रः	१	१६२	२२	"	१-२२	अश्वः	२२ ३५
१४३	८	"	१-८	अग्निः	८ ४३	१६३	१३	"	१-१३	"	१३

॥ (११५४) १-६ वैष्णवानि गृहाणि वा ।

॥ (११६२) (१) मित्रावरुणार्यमवाय्विन्द्रप्रजापतिमरुतः १, (२) अजेन्द्रापूषणः १, (३) छागः, त्वष्टा १, (४) अजः १, (५) होत्रध्वर्यग्नीद्वावस्तुच्छंस्तृब्रह्माणः १, (६) यूपसंस्कृत्राद्या ऋत्विजः १, (७) ऋषयो ऋत्विजश्च १, (८) अश्वदामपादबंधनखलीनघासाः १, (९) अश्वक्रविः १, (१०) अश्वोदर्यतृणानि १, (११) अश्वाङ्गरसः १, (१२) अश्वसंस्कृतरः १, (१३) मांस्पचनपात्रछेदनशस्त्रादीनि १, (१४) अश्वनिषदनादीनि १, (१५) देवाः १, (१६) वासोऽधिवासपात्रबन्धनादीनि १, (१७) अश्वः १, (१८) स्वधितिः विशास्तारः १, (१९) विशास्तुनियन्तृक्रतुद्यावापृथिव्याः १, (२०) स्वधितिः विशस्तासिः, २१ देवाः, २२ अदितिः । (एते अश्वेन सहिता देवाः)

(११६३) (२) यमवाय्विन्द्रगंधर्ववसवः १, (३) यमादित्यसोमाः १, (१०) नीयमाना अश्वः १, (१२) अज ऋत्विजः ।

(११६४) (१) अग्निवायुसूर्याः १, (२-३) सूर्यरथः २, (४) ईश्वरः १, (५-८) आदित्यरूप आत्मा ४, (९) द्यावापृथिव्यौ, वृष्टिः १, (१०) आदित्यः १, (११) आदित्यचक्रम् १, (१२-१४) संवत्सरचक्रम् ३, (१५) सप्तर्तवः १, (१६) किरणाः ज्ञानी वा १, (१७) गौ १, (१८) विद्वान् १, (१९) सोमसूर्यौ १, (२०) जीवपरमात्मानौ १, (२१) आदित्यमण्डलम्, आत्मा वा १, (२२) वृक्षरूप आदित्य आत्मा वा १, (२३) सवनत्रयछन्दस्त्रयविधानम् १,

१६४	५२	दीर्घतमाः	१-४१	विश्वे देवाः	४१	१७२	३	अगस्त्यः	१-३	मरुतः	३
			४२	वाक्समुद्राक्षरापः	१	१७३	१३	"	१-१३	इन्द्रः	१३ ४५
			४३	शकधूमसोमौ	१	१७४	१०	"	१-१०	"	१०
			४४	अग्निवायुसूर्याः	१	१७५	६	"	१-६	"	६
			४५	वाचः	१	१७६	६	"	१-६	"	६
			४६-४७	सूर्यः	२	१७७	५	"	१-५	"	५
			४८	कालचक्रम्	१	१७८	५	"	१-५	"	५
			४९	सरस्वती	१	१७९	६	१-२ लोपासुद्रा	१-६	रतिः	६
			५०	साध्याः	१			३-४ अगस्त्यो			
			५१	सूर्यः+	१			मैत्रावरुणः			
			५२	सरस्वान्	१			५-६ अगस्त्यशिष्यो			
१६५	१५		१-१५	मरुत्वानिन्द्रः	१५			ब्रह्मचारी			
	१, २, ४, ६	इन्द्रः				१८०	१०	अगस्त्य	१-१०	अश्विनौ	१० ३९
	८, १०-१२	"				१८१	९	"	१-९	"	९
	३, ५, ७, ९	मरुतः				१८२	८	"	१-८	"	८
	१३-१५	अगस्त्यो				१८३	६	"	१-६	"	६
		मैत्रावरुणः						(इति द्वितीयाष्टके चतुर्थोऽध्यायः।)			
(इति द्वितीयाष्टके तृतीयोऽध्यायः)						१८४	६	"	१-६	"	६
१६६	१५	अगस्त्यो				१८५	११		१-११	द्यावापृथिवी+	११
		मैत्रावरुणः	१-१५	मरुतः	१५	१८६	११	"	१-११	विश्वे देवाः	११
१६७	११	"	१	इन्द्रः	१	१८७	११	"	१-११	अन्नं	११
			२-११	मरुतः	१० २०	१८८	११	"	१	समिद्धोऽग्निः	१
१६८	१०	"	१-१०	"	१०				२	तनूनपात्	१
१६९	८	"	१-८	इन्द्रः	८ १३				३	इलः	१
१७०	५ १, ३, ४, ६	इन्द्रः	१-५	"	५				४	बर्हिः	१
	२, ५, अगस्त्यो								५	देवीर्द्वारः	१
		मैत्रावरुणः							६	उषासानक्ते	१
१७१	६	"	१-२	मरुतः	२				७	दैव्यौ होतारौ	
			३-६	मरुत्वानिन्द्रः	४					प्रचेतसौ	१

(१११६४) (२४) अक्षरम् १, (२५) जागततरथन्तरगायत्रसामानि १, (२६) धेनुसवितारौ १, (२७-२९) सवत्सा गौः ३, (३०) शरीरं जीवश्च १, (३१) आदित्यः १, (३२) मध्यस्थानवाद्यदित्यौ, आत्मा वा १, (३३) द्युपृथिव्यादित्यवृष्टयः १, (३४-३५) वेदियज्ञसोमब्रह्माणः २, (३६) आदित्यरश्मयः, महदहंकारपञ्चतन्मात्ररूपाणि सप्ततत्त्वानि वा १, (३७) आत्मज्ञानम् १, (३८) देहात्मजीवात्मानौ १, (३९) अक्षरज्ञानिनः १, (४०) गौः १, (४१) माध्यमिका वाक्, गौरी वा १।

× (४८) संवत्सरः कालः । + (५१) पर्जन्यामी वा । ☼ (५२) सूर्यो वा । १११६९। १-८ मरुत्वानिन्द्रः ।

+ १११८५। ९ देवाश्च । * (१११८६) (१-४) विश्वे देवाः ४, (५) अहिर्बुध्न्यः १, (६) त्वष्टा १, (७) इन्द्रः १, (८-९) मरुतः २, (१०-११) विश्वे देवाः २ (एवं ११) × (१११८७। १-११) ९ सोमः, १० करम्भः ।

८	सरस्वतीळा-	१०	६	गृत्समदः शौनकः	१-६	११	६
	भारत्यः	१	११	२१	१-२१	इंद्रः	२१ १२६
९	त्वष्टा	१	१२	१५	१-१५	११	१५
१०	वनस्पतिः	१	१३	१३	१-१३	११	१३
११	स्वाहाकृतयः	१	१४	१२	१-१२	११	१२
१८९	८ अगस्त्यः	१-८	अग्निः	८	१५	१०	१-१० ११ १०
१९०	८	१-८	बृहस्पतिः	८	१६	९	१-९ ११ ९
१९१	१६	१-१६	अप्तृणसूर्याः	१६	१७	९	१-९ ११ ९
					१८	९	१-९ ११ ९
					१९	९	१-९ ११ ९
					२०	९	१-९ ११ ९
					२१	६	१-६ ११ ६
					२२	४	१-४ ११ ४
					२३	१९	१ ११ ब्रह्मणस्पतिः १
							२-४ बृहस्पतिः ३
							५ ब्रह्मणस्पतिः १
							६-८ बृहस्पतिः ३
							९ ब्रह्मणस्पतिः १
							१० बृहस्पतिः १
							११ ब्रह्मणस्पतिः १
							१२-१६ बृहस्पतिः ५
							१७ ब्रह्मणस्पतिः १
							१८ बृहस्पतिः १
							१९ ब्रह्मणस्पतिः १

इति प्रथमं मंडलम्।

अथ द्वितीयं मंडलम्।

१	१६	गृत्समदः	शौनकः X	१-१६	अग्निः	१६	२९
२	१३	"	१-१३	"	१३		
३	११	"	१	समिद्धोऽग्निः	१		
			२	नराशंसः	१		
			३	इळः	१		
			४	बर्हिः	१		
			५	देवीद्वारः	१		
			६	उषासानक्ते	१		
			७	दैव्यौ होतासौ	१		
				प्रचेतसौ	१		
			८	सरस्वतीळा-			
				भारत्यः	१		
			९	त्वष्टा	१		
			१०	वनस्पतिः	१		
			११	स्वाहाकृतयः	१		
४	९	सोमाहुतिर्भागवः	१-९	अग्निः	९	४९	
५	८	"	१-८	"	८		
६	८	"	१-८	"	८		
७	६	"	१-६	"	६		
८	६	गृत्समदः शौनकः	१-६	"	६		

(इति द्वितीयाष्टके षष्ठोऽध्यायः)

२४	१६	"	१	बृहस्पतिः	१
			२-९	ब्रह्मणस्पतिः	८
			१०	बृहस्पतिः	१
			११	ब्रह्मणस्पतिः	१
			१२	इंद्राब्रह्मणस्पति	१
			१३-१६	ब्रह्मणस्पतिः	५ १३
२५	५	"	१-५		५
२६	४	"	१-४		४

(इति द्वितीयाष्टके पंचमोऽध्यायः।)

९	६	"	१-६	"	६
---	---	---	-----	---	---

● (१।१९१) (२) विष्वक्नयोषधिः १, (३) दर्भादयस्तृणविशेषाः १, (८-१०) सूर्यः ३, (११) कपिञ्जली १, (१२) चटिका १, (१३) नद्यः १, (१४) मयूरी नद्यश्च, (१५-१६) नकुलः १। X (२।१) जातवेदा अग्निः।

● (२।१-३) गृत्समद (आगिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भागवः शौनकः।

२७	१७ गृत्समदः शौनकः	१-१७ आदित्याः+	१७
२८	११ "	१-११ वरुणः×	११
२९	७ "	१-७ विश्वे देवाः॥	७
३०	११ "	१-५ इंद्रः	५
		६ इंद्रासोमौ	१
		७ इंद्रः	१
		८ सरस्वतीर्द्वा	१
		९ बृहस्पतिः	१
		१० इंद्रः	१
		११ मरुतः	१
३१	७ "	१-७ विश्वे देवाः॥	७
३२	८ "	१ द्यावापृथिव्यौ	१
		२-३ इंद्रः	२
		४-५ राका	२
		६-७ सिनीवाली	२
		८ गुंगूसिनीवाली-	
		राकासरस्वती-	
		द्राणीवरुणानीः१	
३३	१५ "	१-१५ रुद्रः	१५
३४	१५ "	१-१५ मरुतः	१५
३५	१५ "	१-१५ अपानपात्र	१५

३६	६ गृत्समदः शौनकः	१ इंद्रः×	१
		२ मरुतः	१
		३ त्वष्टा	१
		४ अग्निः	१
		५ इंद्रः	१
		६ मित्रावरुणौ	१

(इति द्वितीयाष्टके सप्तमोऽध्यायः)

३७	६ "	१-४ द्रविणोदाः	४
		५ अश्विनौ	१
		६ अग्निः	१
३८	११ "	१-११ सविता	११
३९	८ "	१-८ अश्विनौ	८
४०	६ "	१-५ सोमापूषणौ	५
		६ सोमापूषणा-	
		दितयः	१
४१	२१ "	१-- २ वायुः	२
		३ इंद्रवायू	१
		४-६ मित्रावरुणौ	३
		७-९ अश्विनौ	३
		१०-१२ इंद्रः	३
		१३-१५ विश्वे देवाः	३

+ (२।२७) (१) मित्रार्थमभगवरुणदक्षांशः १, (२) मित्रार्थमवरुणादित्याः १, (७-८) अदितिश्च २, (१०) वरुणः १, (१४) इन्द्रः १, (१७) वरुणः १। (२।२७-२९) कूर्मो गात्सर्मदो वा ऋषिः ।

* (२।२८) (३) आदित्याः १, (९) ऋणनाशिनी १।

ॐ (१।२९) (१-६) विश्वे देवाः ६, (७) वरुणः १, (एवं ७) अथवा (१) आदित्यमित्रावरुणाः १, (३) वसुमित्रवरुणादितीन्द्रमरुतः १, (७) वरुणः १।

(२।३०) (१) मध्यमा वाक् १।

७ (२।३।१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) विश्वे देवाः १, (३-४) विश्वे देवाः २, (५) उषासानक्ता १, (६) आवापृ-
थिवी १, (७) इंद्रः १ (एवं ७)

यद्वा (२।३१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) देवाः १, (३) इन्द्रः १, (४) त्वष्ट्रीळाभगरोदःपूषाश्विनः १, (५) उषासानक्तायावापृथिव्याः १, (६) अहिर्बुध्न्याजैकपादिन्द्राः १।

(२।३३) ११ मृगरूपो रुद्रः, १३ मरुतः ।

(२।३७) १ द्रविणोदा इषश्च, २ द्रविणोदा ऊर्जश्च, ३ द्रविणोदा सहश्च, ४ द्रविणोदा सहस्यश्च, ५ अश्विनौ तपश्च, ६ अग्निस्तपस्यश्च इति केचित् । × (२।३६) इन्द्रमित्यादिनां षण्णामृतुर्विशेषणं वा ।

१६-१८ सरस्वती ३

१९-२१ द्यावापृथिव्यौ+ ३

४२ ३ गृःसमदः शौनकः १-३ शकुंतः ३ ६

४३ ३ " १-३ " ३

(इति द्वितीयं मंडलम् ।)

अथ तृतीयं मंडलम् ।

१ २३ विश्वामित्रो

गाथिनः १-२३ अग्निः २३

२ १५ " १-१५ वैश्वानरोगिनः १५ २६

३ ११ " १-११ " ११

४ ११ " १ समिद्धोऽग्निः १

२ तनूनपात् १

३ इळः १

४ बर्हिः १

५ देवीर्द्वारः १

६ उषासानक्ता १

७ दैव्यो होतारौ

प्रचेतसौ १

८ सरस्वतीळा-

भारत्यः १

९ त्वष्टा १

१० वनस्पतिः १

११ स्वाहाकृतयः १

५ ११ विश्वामित्रो

गाथिनः १-११ अग्निः ११ ३३

६ ११ " १-११ " ११

(इति द्वितीयाष्टके अष्टमोऽध्यायः)

[इति द्वितीयोऽष्टकः]

७ ११ " १-११ अग्निः ११

८ ११ " १-५ यूपः ५

६-१० यूपाः ५

११ व्रश्चनः १

९ ९ " १-९ अग्निः ९ २७

१० ९ " १-९ " ९

११ ९ " १-९ " ९

१२ ९ " १-९ इंदाग्नी ९

१३ ७ ऋषभो वैश्वामित्रः १-७ अग्निः ७ ४२

१४ ७ " १-७ " ७

१५ ७ उत्कीलः कात्यः १-७ " ७

१६ ६ " १-६ " ६

१७ ५ कतो वैश्वामित्रः १-५ " ५

१८ ५ " १-५ " ५

१९ ५ गाथी कौशिकः १-५ " ५

+ (२।४।१।१९-२१) हविर्धाने वा । ॐ (३।१) (६) अपः १, (७) अपो द्यावापृथिव्यौ च १। (३।२) युस्थानोऽग्निः ।

x (३।५) प्रत्यग्निः (३।६) प्र कारवो इति सूक्तयोर्न्यासां द्यावापृथिव्यादीनां निपाता दृश्यन्ते अतस्तयोर्लिङ्गोक्ता देवताः पाक्षिकाः ।

(३।५) (१-२) उषाः २, (३-४) मित्र २, (६) अपः १, (७) द्यावापृथिवी १, (८) पितरौ १, (९) देवाः १ (वृ०) ।

+ (३।६) (१) सक् १, (२-५) मध्यस्थानोऽग्निः ४, (६-९) विश्वेदेवाः ४, (१०) रोदसी । अत्र निपातिनः = २-५,

१० द्यावापृथिव्यौ देवाश्च ।

ॐ (३।७) निपातिनः- (१) द्यावापृथिव्यौ १, (२) अग्न्यश्वाः, मध्यमा वाक् १, (३) अग्न्यश्वाः १,

(४-६) देवाः १, (८) पार्थिवमध्यमौ १, (९) देवाः रोदसी १ (भा०) । ॐ (३।७) अत्र सूक्तेऽष्टम्या विश्वे देवा वा ।

(३।९) आप्योऽग्निः, ८ ऋत्विजः ।

(३।११) जातवेदाः ।

(३।१३) अग्निः प्रदाता ।

(३।१५) रक्षोहामिः ।

२०	५	गाथी कौशिकः १ विश्वे देवाः	१	४, ६, ८, १० नदी	
		२-४ अग्निः	३	ऋषिका ४ विश्वामित्रः	१
		५ विश्वे देवाः	१	५ नदी	१
२१	५	" १-५ अग्निः	५	६-७ इंद्रः	२
२२	५	" १-३ "	३	८ विश्वामित्रः	१
		४ पुरीष्यामिः	१	९ नदी	१
		५ अग्निः	१	१० विश्वामित्रः	१
२३	५	देवश्रवा देववातश्च		११-१३ नदी	३
		भारतौ १-५ "	५	३४ ११ विश्वामित्रो गाथिनः १-११ इंद्रः	११ १५३
२४	५	विश्वामित्रो गाथिनः १-५ "	५	३५ ११ " १-११ "	११
२५	५	" १-३ "	३	३६ ११ " १-११ "	११
		४ अरुनीन्द्रो	१	३७ ११ " १-११ "	११
		५ अग्निः	१	३८ x १० " १-१० "	१०
२६	९	" १-३ वैश्वानरोऽग्निः	३	३९ ९ " १-९ "	९ ३
		४-६ मरुतः	३	(इति तृतीयाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)	
		७-८ आत्मा +	२	४० ९ विश्वामित्रो गाथिनाः १-९ "	९
		९ उपाध्यायः	१	४१ ९ " १-९ "	९
२७	१५	" १-१५ अग्निः	१५	४२ ९ " १-९ "	९
२८	६	" १-६ "	६	४३ ८ " १-८ "	८
२९	१६	" १-१६ "	१६	४४ ५ " १-५ "	५
		(इति तृतीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)		४५ ५ " १-५ "	५
३०	२२	" १-२२ इंद्रः	२२	४६ ५ " १-५ "	५
३१	२२	" १-२२ "	२२	४७ ५ " १-५ "	५
३२	१७	" १-१७ "	१७	४८ ५ " १-५ "	५
३३	१३	१-३, ५, ७, ९,		४९ ५ " १-५ "	५
		११-१३ विश्वामित्रो		५० ५ " १-५ "	५
		गाथिनः १-३ नदी	३	५१ १२ " १-१२ "	१२
				५२ ८ " १-८ "	८

(३।२०) (१) अग्न्युषोऽश्विदधिक्रादेवाः १ (५) दधिक्राग्न्युषोबृहस्पतिसवित्रश्विमित्रवरुणभगवसुरुद्रादित्याः १ ।
(३।२२) (१) आहवनीयः १, (२-३) युस्थानः २ । (३।२३) (१-३) निर्मथ्यः ३; (४) आहवनीयः १ ।
(३।२४) (५) अग्निर्दाता १ । (३।२५) मध्यस्थानोऽग्निः । + (३।२६) ७ ब्रह्म वा अग्निर्वा ।
॥ (३।२७।१) प्र वो वाजा इत्यस्य आद्याया (३।२९।१०) अयं ते योनिरित्यस्याश्च ऋत्विजो वा । (३।२७)
ऋतवो वा । ऋतुर्वा । (३।२८) जातवेदोऽग्निः । (३।२९।५) ऋत्विजो वा । (३।३१) (१-२) दुहिता २,
(३) अग्निश्च १ । (३।३१) कुशिक ऐषीरथिर्वा ऋषिः । (३।३२) मरुत्वानिन्द्रः । (३।३३।६) इंद्रसवितारौ ।
(३।३५) मरुत्वानिन्द्रः । ॥ (३।३६।१०) घोर आङ्गिरसो वा ऋषिः । x (३।३८) प्रजापतिर्वैश्वामित्रः प्रजापतिर्वाच्यो
वा, ताबुभावपि वा । (३।४७) (१-२, ४-५) मरुत्वानिन्द्रः ४, (३) ऋतवः १ । (३।५१) मरुत्वानिन्द्रः ।

५३	२४	"	१ इंद्रापूर्वतौ	१	१
			२-१४ इंद्रः		१३
			१५-१६ ससर्परी वाक्		१
			१७-२० रथांगानि		४
			२१-२४ इंद्रोऽभिमिश्रापो वा		४
५४	२२	प्रजापतिर्वैश्वामित्रः	१-२२ विश्वे देवाः	२२	५८
५५	२२	"	१-२२ "	२२	
(इति तृतीयाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)					
५६	८	"	१-८ "	८	
५७	६	विश्वामित्रो गाथिनः	१-६ "	६	
५८	९	"	१-९ अश्विनौ	९	
५९	९	"	१-९ मित्रः	९	
६०	७	"	१-४ ऋभवः	४	
			५-७ इंद्रर्भूः	३	
६१	७	"	१-७ उषसाः	७	
६२	१८	"	१-३ इंद्रावरुणौ	३	
			४-६ बृहस्पतिः	३	
			७-९ पूषा	३	
			१०-१२ सविता	३	
			१३-१५ सोमः	३	
			+ १६-१८ मित्रावरुणौ	३	

इति तृतीयं मंडलम् ।

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

१	२०	वामदेवो गौतमः	१ अग्निः	१
			२-५ अग्निवरुणौ	४
			६-२० अग्निः	१५ ३५
२	२०	"	१-२० "	२०
३	१६	"	१ रुद्रः	१
			२-१६ अग्निः	१५
४	१५	"	१-१५ रक्षोहाऽग्निः	१५
(इति तृतीयाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)				
५	१५	"	१-१५ वैश्वानरोऽग्निः	१५
६	११	"	१-११ अग्निः	११ ७४
७	११	"	१-११ "	११
८	८	"	१-८ "	८
९	८	"	१-८ "	८
१०	८	"	१-८ "	८
११	६	"	१-६ "	६
१२	६	"	१-६ "	६
१३	५	"	१-५ "	+ ५
१४	५	"	१-५ "	+ ५
१५	१०	"	१-६ "	६

(३।५३) १७-१८ अनडुहौ च । × (३।५४) (१) अग्निः १, (२-३) विश्वे देवाः २, (४) द्यावापृथिवी १, (५) विश्वे देवाः १, (६) सूर्यद्यावापृथिव्यः १, (७-८) द्यावापृथिवी २, (९) द्यौः १, (१०) विश्वे देवाः १, (११) सविता १, (१२-१३) विश्वे देवाः २, (१४) विष्णुः १, (१५) इंद्रः १, (१६) अश्विनौ १, (१७-२१) विश्वे देवाः ५, (२२) अग्निः १ । यद्वा (३।५४) (२) द्यावापृथिव्यौ १, (१०) द्यावापृथिव्यौ १, (१२) त्वष्टृभवः १, (१३) मरुतः, सरस्वती १, (१७) देवेन्द्रर्भवः १, (१८) अर्यमादितिदेववरुणाः १, (१९) अग्निपृथिवीद्वयसूर्यान्तरिक्षाणि १, (२०) पर्वतादित्यादितिमरुतः १, (२१) देवाः अश्विः १, (२२) अग्निः १ ।

(३।५५) (१) उषासाहनी १, (२-१०) अग्निः २, (११) अहोरात्रे १, (१२-१४) रोदस्यौ ३, (१५) अहोरात्रे रोदस्यौ वा १, (१६) दिशः १, (१७-१८) इन्द्रो वर्षन् २, (१९) त्वष्टृसवितारौ १, (२०-२२) इन्द्रः ३ ।

(३।५६) (१) संवत्सरादित्याः ३, (४) सिंधुः १, (५) सविता १ । यद्वा (३।५६) (१) देवाः १, (२-३) संवत्सरः २, (४) संवत्सरादित्याः १, (५) सिंधुसंवत्सरेळासरस्वतीभारत्यः १, (६) सवितृषिषणे १, (७) सवितृ-मित्रवरुणाब्रोदांसि १, (८) अग्निवायुसूर्याः १ । (३।५७) (१-४) विश्वे देवाः ४, (५-६) अग्निः २ । यद्वा

(३।५७) (१) इन्द्राग्निदेवाः १, (२) इन्द्रपूषाश्विविश्वेदेवाः १, (३) ओषधयः सूर्यमरीचयो वा १, (४) रोदोऽग्निदीप्तयः १, (५-६) अग्निः १ (एवं ५८) (३।६०) ३-४ इन्द्रश्च । + (३।६२।१६-१८) जमदग्निर्वा ऋषिः ।

(४।१) (१३-१६) अङ्गिरसः, १८ विश्वेदेवमित्रवरुणाः । (४।२) (४) अर्यमवरुणमित्रेन्द्राविष्णुमरुदाश्विनः (१५) वामदेवस्यांगिरोभिः संवादः (१७) अग्नीन्द्रांगिरसः (भा० ।) (४।३) (१४) रक्षोहाग्निः ।

+ (४।१३) (१) अग्निरश्विनौ च १, (२) सवितृवरुणमित्राः १, (३) सूर्यः १, (४) रश्मयः १, (५) सूर्यः १,

७-८ सोमकः २				२३-२४ इंद्राश्वौ २			
९-१० अश्विनौ २				(इति तृतीयाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)			
१६ २१	"	१-२१ इंद्रः	२१ ४२	३३ ११	वामदेवो गौतमः	१-११ ऋभवः	११ ४८
१७ २१	"	१-२१ "	२१	३४ ११	"	१-११ "	११
१८ १३	(२-३॥, ८-१३			३५ ९	"	१-९ "	९
	वामदेवो गौतमः)	१ वामदेवः	१	३६ ९	"	१-९ "	९
	(१ इंद्रः)	२-३ इंद्रः	२	३७ ८	"	१-८ "	८
	४ (उत्तरोऽर्धर्चः			३८ १०	"	१ छावापृथिवी	१
	७ अदितिः)	४ इंद्रवामदेवौ	१			२-१० दधिक्षा	९ १९
		५-७ वामदेवः	३	३९ ६	"	१-६ "	६
		८-१३ इंद्रः	६ ८०	४० ५	"	१-४ "	४
(इति तृतीयाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)						५ सूर्यः	१
१९ ११	वामदेवो गौतमः	१-११ "	११	४१ ११	"	१-११ इंद्रावरुणौ	११
२० ११	"	१-११ "	११	४२ १०	त्रसदस्युः		
२१ ११	"	१-११ "	११		पौरुकुत्स्यः	१-६ त्रसदस्युः	× ६
२२ ११	"	१-११ "	११			७-१० इंद्रावरुणौ	४
२३ ११	"	१-११ "	११	४३ ७	पुरुमीळहाज-		
२४ ११	"	१-११ "	११		मीळहौ सौहोत्रौ	१-७ अश्विनौ	७ २१
२५ ८	"	१-८ "	८	४४ ७	"	१-७ "	७
२६ × ७	"	१-३ इंद्रात्मानौ	३	४५ ७	"	१-७ "	७
	"	४-७ इयेनः	४ ९	४६ ७	"	१ वायुः	१
२७ ५	"	१-५ "	५			२-७ इंद्रवायू	६
२८ ५	"	१-५ " +	५ १८	४७ ४	"	१ वायुः	१
२९ ५	"	१-५ "	५			२-४ इंद्रवायू	३
३० २४	"	१-८ इंद्रः	८	४८ ५	"	१-५ वायुः	५
		९-११ इंद्रोषसौ	३	४९ ६	"	१-६ इंद्राबृहस्पती	६
		१२-२४ इंद्रः	१३ ५०	५० ११	"	१-९ बृहस्पतिः	९
३१ १५	"	१-१५ "	१५			१०-११ इंद्राबृहस्पती	२
३२ २४	"	१-२२ "	२२	(इति तृतीयाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)			

(४।१४) (१) उषा १, (२) सविताछावापृथिविसूर्यान्तरिक्षसूर्यरश्मयः १ । (३) उषासूर्यरश्मयः १, (४) उषसः १, (५) दिवः स्कम्भः सूर्यः १, (४।१३-१४) प्रथग्नीतिसूक्तद्वयेऽत्रायं पाक्षिको देवताविभागः । (४।१३) (१) अग्न्युषोऽश्विसूर्याः १, (२) सवित्रवरुणमित्रदेवाः १, (३) देवसूर्याः १, (४-५) सूर्यः २ । (४।१४) (१) अग्न्युषोऽश्विनः १, (२) सूर्यः १, (३) उषाः १, (४) अग्न्युषसः १, (५) सूर्यः १ । × (४।२३) कथामहामिति सूक्तं-त्यतिसृणां ऋतं वा देवता । × (४।२६) १-३ इन्द्रो वा ऋषिः । • इयेन देवताया अष्टर्चत्वे (४।२७।५) अधश्चेत-मित्यस्यां इंद्रदेवता पाक्षिकी । + अत्र (४।२८) त्वायुजेति पंचर्चं सूक्ते इन्द्रासोमौ वा देवते । (४।३१) १५ सूर्यः (४।३०) । × (४।४२) (अहं राजा वरुणः ।) आत्मा वा । (४।५०) ७-९ पुंरोहितकर्म ।

५१	११	वामदेवो गौतमः १-११ उषाः	११	१८	९	त्वष्टा	१
५२	७	" १-७ "	७		१०	वनस्पतिः	१
५३	७	" १-७ सविता	७	१३	११	स्वाहाकृतयः	१
५४	६	" १-६ "	६		६	१० वसुश्रुत आत्रेयः १-१० अग्निः	१० १२७
५५	१०	" १-१० विश्वे देवाः	१०		७	१० इष आत्रेयः १-१० "	१०
५६	७	" १-७ द्यावापृथिवी	७		८	७ " १-७ "	७
५७	८	" १-३ क्षेत्रपतिः	३		(इति तृतीयाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)		
		४ शुनः	१		९	७ गय आत्रेयः १-७ "	७
		५ शुनासीरौ	१		१०	७ " १-७ "	७
		६-७ ऋता	२		११	६ सुतंभर आत्रेयः १-६ "	६
		८ शुनासीरौ	१		१२	६ " १-६ "	६
५८	११	" १-११ अग्निः X	११	३७	१३	६ " १-६ "	६
		(इति चतुर्थं मंडलम् ।)			१४	६ " १-६ "	६
		अथ पंचमं मण्डलम् ।			१५	५ धरुण आङ्गिरसः १-५ "	५
१	१२	बुधगविष्टिरावात्रेयौ १-१२ "	१२		१६	५ पुरुरात्रेयः १-५ "	५
२	१२	कुमार आत्रेयः,			१७	५ " १-५ "	५
		वृशो वा जानः,			१८	५ द्वितो मृक्त्वाहा	
		उभौ वां, १-१२ "	१२			आत्रेयः १-५ "	५
		२, ९ वृशो जानः			१९	५ चित्रिरात्रेयः १-५ "	५
३	१२	वसुश्रुत आत्रेयः १-२ "	२		२०	४ प्रयस्वन्त आत्रेयाः १-४ "	४
		३ मरुद्दुद्विष्णवः १			२१	४ सस आत्रेयः १-४ "	४
		४-१२ अग्निः ९ २०			२२	४ विश्वसामा आत्रेयः १-४ "	४
४	११	" १-११ "	११		२३	४ द्युम्नो विश्वचर्षणि-	
५	११	" १ समिद्धोऽग्निः + १				रात्रेयः १-४ "	४
		२ नराशंसः १			२४	४ बन्धुः सुचन्धुः	
		३ इलः १				श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुश्च	
		४ बर्हिः १				क्रमेण गोपायना	
		५ देवीर्द्वारः १				लौपायना वा १-४ "	४
		६ उषासानक्ता १			२५	९ वसूयव आत्रेयाः १-९ "	९
		७ दैव्यौ होतारौ			२६	९ " १-८ "	८
		प्रचेतसौ १				९ विश्वे देवाः १	
		८ सरस्वतीळाभारत्यः १			२७	६ त्र्यरुणस्त्रैवृष्णः,	
						त्रसदस्युः पौरुकुत्सः,	

ॐ (४।५५) (१-७) विश्वं देवाः ७, (८) अग्निः १, (९) उषाः १, (१०) विश्वं देवाः १, (एवं १०)

* (४।५७।८) कृषिः, कृषिजीविनः, पर्जन्यः, धनं (शुनं) च (पादशो देवताः) ।

* (४१७८) सूर्यो वा गावो वा वृतस्तुतिर्वा भाविष्यो वा । + (५१५१) इहमो वा ।

अश्वमेधश्च							
भारता राजानः + १-५ अग्निः				३८	५	अग्निर्भौमः	१-५ " ५
" ६ इंद्राग्नी				३९	५	"	१-५ " ५
२८	६	विश्ववारात्रेयी	१-६ अग्निः	४०	९	"	१-४ " ४
२९	१५	गौरिवीतिः शाक्यः १-१५ इंद्रः X १५	२६	५ सूर्यः १			
३०	१५	बभ्रुरात्रेयः १-११ " ११		६-९ अग्निः ४			
१२-१५ ऋणचयेंद्रौ				४१	२०	"	१-२० विश्वे देवाः २० ३०
३१	१३	अवस्युरात्रेयः १-८ इंद्रः *	८	४२	१८	"	१-१० " १०
९ इंद्राकुत्सौ				११ रुद्रः १			
१०-१३ इंद्रः ४ ६८				१२-१८ विश्वे देवाः ७ ५६			
३२	१२	गातुरात्रेयः १-१२ " १२		४३	१७	"	१-१७ " १७
(इति चतुर्थाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)				४४	१५	अवत्सारः	
३३	१०	संवरणः प्राजापत्यः १-१० " १०		काश्यपः * १-१५ " १५			
३४	९	" १-९ " ९		४५	११	सदापृण आत्रेयः १-११ " ११	
३५	८	प्रभूवसुराङ्गिरसः १-८ " ८		४६	८	प्रतिक्षत्र आत्रेयः १-६ " ६	
३६	६	" १-६ " ६		७-८ देवपत्नी २			
३७	५	अग्निर्भौमः १-५ " ५		(इति चतुर्थाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)			

+ (५।२७) अग्निर्भौम इति केचित् । X (५।२९।९) प्रथमपादस्य उशना वा । (५।३०) १२-१५ मध्यमोऽग्निर्वा (बृ०) । * (५।३१।८) तृतीयपादस्य कुत्सो वा, चतुर्थपादस्य उशना वा ।

(५।४१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) विश्वे देवाः १, (३) अश्विनौ १, (४) विश्वे देवाः १, (५) मरुतः १, (६) विश्वे देवाः १, (७) उषासानक्ता १, (८-९) विश्वे देवाः २, (१०) अग्निः १, (११-१२) विश्वे देवाः २, (१३) मरुतः १, (१४) विश्वे देवाः १, (१५) भूमिः १, (१६-१८) विश्वे देवाः ३, (१९) भूमिरिह्वा १, (२०) विश्वे देवाः १, (एवं २०) ।

(५।४२) (१४) इक्ष्मस्पतिः, पर्जन्याग्नी, पूषा, इन्द्रो, वैश्वानरो वा १ (बृ०) । यद्वा (५।४२) (१-२) विश्वे देवाः २, (३) सविता १ (४) इंद्रः १, (५) विश्वे देवाः १, (६) इंद्रः १, (७-९) बृहस्पतिः ३, (१०) मरुतः १, (११) रुद्रः १, (१२) विश्वे देवाः १, (१३-१४) पर्जन्यः २, (१५) मरुतः १, (१६-१७) विश्वे देवाः २, (१८) अश्विनौ १, (एवं १८) । (५।४३) ९ वायुः, (१०) अग्निर्देवाः १, (११) मध्यमा वाक् १, (१२) बृहस्पतिः १ । यद्वा (५।४३) (१) नदी १, (२) द्यावापृथिवी १, (३) वायुः १, (४) सोमः १, (५) इंद्रः १, (६) अग्निः १, (७) घर्मः १, (८) अश्विनौ १, (९-१०) विश्वे देवाः २, (११) सरस्वती १, (१२) बृहस्पतिः १, (१३-१५) अग्निः ३, (१६) विश्वे देवाः १, (१७) अश्विनौ १ (एवं १७) ।

(५।४४) (१-२) इंद्रः २, (३) अग्निः १, (४) सूर्यः १, (५) अग्निः १, (६) विश्वे देवाः १, (७) सूर्यः १, (८) अग्निः १, (९-१०) सूर्यः २, (११-१२) विश्वे देवाः २, (१३) सुतंभरः १, (१४-१५) अग्निः २ (एवं १५) । यद्वा (५।४४) १२ अवत्सारेण सह सदापृण-यजत-बाहुवृक्ष-क्षुतविद-तर्याः वा ऋषयः १३ सुतंभरश्च । यद्वा (१०) क्षत्र-मनस-एवावद-यजत-सग्नि-अवत्साराः १, (११) विश्ववार-यजत-मायी-अवत्साराः १ ।

(५।४५) (१) इंद्रसूर्यौ १, (२-३) विश्वे देवाः २, (४) इंद्राग्नी १, (५-१०) विश्वे देवाः ६, (११) आपः १ एवं (११) । (५।४६) (१-६) विश्वे देवाः ६, (७-८) देवपत्नी २ (एवं ८) ।

४७ + ७ प्रतिरथ आत्रेयः	१-७	विश्वे देवाः + ७	२५	६५	६ रातहव्य आत्रेयः	१-६	६
४८ ५ प्रतिभानु आत्रेयः	१-५	"	५	६६	६ " "	१-६	६
४९ ५ प्रतिप्रभ आत्रेयः	१-५	"	५	६७	५ यजत आत्रेयः	१-५	५
५० ५ स्वस्त्यात्रेयः	१-५	"	५	६८	५ " "	१-५	५
५१ १५ " "	१-३	"	३	६९	४ उरुचक्रिरात्रेयः	१-४	४
		४ इन्द्रवायु	१	७०	४ " "	१-४	४
		५ वायुः	१	७१	३ बाहुवृक्त आत्रेयः	१-३	३
		६-७ इन्द्रवायु	२	७२	३ " "	१-३	३
		८-१५ विश्वे देवाः	८	७३	१० पौर आत्रेयः	१-१०	अश्विनौ १० ४८
५२ १७ श्यावाश्व आत्रेयः	१-१७	मरुतः	१७	७४	१० " "	१-१०	१०
५३ १६ " "	१-१६	"	१६	७५	९ अवस्युरात्रेयः	१-९	९
५४ १५ " "	१-१५	"	१५	७६	५ अत्रिभौमः	१-५	५
५५ १० " "	१-१०	"	१०	७७	५ " "	१-५	५
५६ ९ " "	१-९	"	९	७८	९ सप्तवधिरात्रेयः	१-९	" * ९
५७ ८ " "	१-८	"	८	७९	१० सत्यश्रवा आत्रेयः	१-१०	उषा १० १६
५८ ८ " "	१-८	"	८	८०	६ " "	१-६	६
५९ ८ " "	१-८	"	८	८१	५ श्यावाश्व आत्रेयः	१-५	सविता ५ १४
६० ८ " "	१-८	अग्नामरुतः X	८	८२	९ " "	१-९	९
६१ १९ " "	१-४	मरुतः	४	८३	१० अत्रिभौमः	१-१०	पर्जन्यः १०
		५-८ तरंतमहिषी		८४	३ " "	१-३	पृथिवी ३
		शशीयसी	४	८५	८ " "	१-८	वरुणः ८
		९ पुरुमीळहः	१	८६	६ " "	१-६	इन्द्राग्नी ६
		१० तरंतः	१	८७	९ एवयामरुद्रात्रेयः	१-९	मरुतः ९
		११-१६ मरुतः	६	इति पंचमं मंडलम् ।			
		१७-१९ रथवीतिः	३	अथ षष्ठं मण्डलम् ।			
६२ ९ श्रुतविदात्रेयः	१-९	मित्रावरुणौ	९	५९	१ १३ भरद्वाजो		
(इति चतुर्थाष्टके तृतीयोऽध्यायः)				बार्हस्पत्यः १-१३ अग्निः १३ ५४			
६३ ७ अर्चनाना आत्रेयः	१-७	"	७	(इति चतुर्थाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)			
६४ ७ " "	१-७	"	७	२ ११ " "	१-११	"	११

+ (५।४७) (१) उषाः १, (२) सूर्यरश्मयः १, (३-५) सूर्यः ३, (६) विश्वे देवाः १, (७) मित्रावरुणामयः १, (एवं ७) । (५।४८) (१) वैद्युतोऽग्निः १, (२) उषाः १, (३) इन्द्रसूर्यौ १, (४-५) अग्निः २, (एवं ५) । (५।४९) (१) विश्वे देवाः १, (२) सूर्यः १, (३-५) विश्वे देवाः ३ (एवं ५) । (५।५०) (१-२) सविता २, (३) विश्वे देवाः १, (४-५) सविता २, (एवं ५) । (५।५१) (१-२) अग्निः २, (३) विश्वे देवाः १, (४) इन्द्रवायु १, (५) वायुः १, (६-७) इन्द्रवायु २, (८-१५) विश्वे देवाः ८ (एवं १५)
X (५।६०) मरुतो वा । (८) पार्थिवमध्यमावप्ती मरुतश्च १ ।
* (५।७८।५-९ गर्भन्नाविण्युपनिषद्) (७-९) गर्भः ।

३	८	भरद्वाजो बार्हस्पत्यः १-८	अग्निः	८
४	८	" १-८	"	८
५	७	" १-७	"	७
६	७	" १-७	"	७
७	७	" १-७	"	७
८	७	" १-७	"	७
९	७	" १-७	"	७
१०	७	" १-७	"	७
११	६	" १-६	"	६
१२	६	" १-६	"	६
१३	६	" १-६	"	६
१४	६	" १-६	"	६
१५	१९	" + १-१९	"	१९
१६	४८	" १-४८	"	४८
(इति चतुर्थाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)				
१७	१५	" १-१५	इन्द्रः	१५ ६४
१८	१५	" १-१५	"	१५
१९	१३	" १-१३	"	१३
२०	१३	" १-१३	"	१३
२१	१२	" १-८	"	८
९ विश्वे देवाः				१
१० इन्द्रः				१
११ विश्वे देवाः				१
१२ इन्द्रः				१ ५६
२२	११	" १-११	"	११
२३	१०	" १-१०	"	१०
२४	१०	" १-१०	"	१०
२५	९	" १-९	"	९
२६	८	" १-८	"	८
२७	८	" १-७	"	७
८ चायमानः				१
२८	८	" १ गावः	"	१

२	गर्वेदौ	१
३-७	गावः	५
८	गर्वेदौ	१
(इति चतुर्थाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)		
२९	६ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः १-६	इन्द्रः ६ १२८
३०	५ " १-५	" ५
३१	५ सुहोत्रो भारद्वाजः १-५	" ५
३२	५ " १-५	" ५
३३	५ शुनहोत्रो भारद्वाजः १-५	" ५
३४	५ " १-५	" ५
३५	५ नरो भारद्वाजः १-५	" ५
३६	५ " १-५	" ५
३७	५ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः X १-५	" ५
३८	५ " १-५	" ५
३९	५ " १-५	" ५
४०	५ " १-५	" ५
४१	५ " १-५	" ५
४२	४ " १-४	" ४
४३	४ " १-४	" ४
४४	२४ शंयुर्बार्हस्पत्यः १-२४	" २४
४५	३३ " १-३०	" ३०
३१-३३ बृहस्तक्षा		३
४६	१४ " १-१४	इन्द्रः १४
४७	३१ गर्गो भारद्वाजः १-५	सोमः ५
६-१९ इन्द्रः		१४
२० देवभूमिबृहस्पतीन्द्राः		१
२१ इन्द्रः		१
२२-२५ प्रस्तोकः		४
२६-२८ रथः		३
२९-३० दुन्दुभिः		२
३१ दुन्दुभीर्द्वौ		१
(इति चतुर्थाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)		

X (६।३) मित्रावरुणौ निपातिनौ (वृ०) ।

+ (६।१५) वीतहस्य आङ्गिरसो वा ।

(६।३७।३) इन्द्रवायू, वायुर्निपातभाग्वा (वृ०) (६।४४।२२-२४) सोमो वा । (वृ०) (६।४५।३३) शंयोः पिता । (वृ०) (६।४७) (५) इन्द्रः सोमो निपातभाक् १, (२०) (क्रमेणपादाः) देवः, भूमिः, बृहस्पतिः, इन्द्रः १, (६।४७।२२-२५) सार्जयस्य प्रस्तोकस्य दानस्तुतिः । ४ (३१) (उत्तरार्धस्य) इन्द्रः । (वृ०)

४८	२२ शंयुर्बाहस्पत्यः १-१०	अग्निः	१०
	११-१५	मरुतः	५
	१६-१९	पूषा	४
	२०-२१	मरुतः	२
	२२	द्यावाभूमिर्वा	
		पृथिवी	१
४९	१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः १-१५	विश्वे देवाः + १५	६३
५०	१५	" १-१५	" १५
५१	१६	" १-१६	" १६
५२	१७	" १-१७	" १७
५३	१० भरद्वाजो बार्हस्पत्यः १-१०	पूषा	१० ३२
५४	१०	" १-१०	" १०
५५	६०	" १-६	" ६
५६	६	" १-६	" ६
५७	६	" १-६	इन्द्रावृषणौ ६
५८	४	" १-४	पूषा ४
५९	१०	" १-१०	इन्द्राग्नी १० २५
६०	१५	" १-१५	" १५
६१	१४	" १-१४	सरस्वती १४
(इति चतुर्थाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)			
६२	११	" १-११	अश्विनौ ११ २२
६३	११	" १-११	" ११
६४	६	" १-६	उषाः ६ १२
६५	६	" १-६	" ६
६६	११	" १-११	मरुतः ११
६७	११	" १-११	मित्रावरुणौ ११

६८	११ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः १-११	इन्द्रावरुणौ	११
६९	८	" १-८	इन्द्राविष्णू ८
७०	६	" १-६	द्यावापृथिवी ६
७१	६	" १-६	सविता ६
७२	५	" १-५	इन्द्रासोमौ ५
७३	३	" १-३	बृहस्पतिः ३
७४	४	" १-४	सोमारुद्रौ ४
७५	१९ पायुर्भारद्वाजः	१	वर्म १
		२	धनुः १
		३	ज्या १
		४	धनुःकोटिः १
		५	इष्टुधिः १
		६	सारथिरश्मिः १
		७	अश्वाः १
		८	रथः १
		९	रथगोपाः १
		१०	ब्राह्मणपितृसोम- द्यावापृथिविपूषाणः १
		११-१२	इषवः २
		१३	प्रतोदः १
		१४	हस्तत्राणः १
		१५-१६	इषवः २
		१७	युद्धभूमिकवच- ब्राह्मणस्पत्यादयः १
		१८	वर्मसोमवरुणाः १
		१९	देवब्रह्माणि १
[इति षष्ठं मंडलं ।]			

(६।४८) (१३-१५) लिंगोक्ताः ३, (१३) धेनुः । १ (१४) इन्द्र-वरुणा-र्यम-विष्णवः । १ (१५) मरुतपूषाः । १ (ऋषिः शंयुर्बाहस्पत्यः, तृणपाणिः) ।

+ यद्वा (६।४९) (१) विश्वे देवाः १, (२) अग्निः १, (३) अहोरात्रे १, (४) वायुः १, (५) अश्विनौ १, (६) विश्वे देवाः १, (७) सरस्वती १, (८) पूषा १, (९) अग्निस्त्वष्टारौ १, (१०) रुद्रः १, (११-१२) मरुतः २, (१३) विष्णुः १, (१४-१५) विश्वे देवाः २ (एवं १५) ।

(६।५०) (१) विश्वे देवाः १, (२) सूर्यः १, (३) द्यावापृथिवी १, (४-५) रोदसी, मरुतः २, (६) इन्द्रः १, (७) अपः १, (८) सविता १, (९) अग्निः १, (१०) अश्विनौ १, (११-१५) विश्वे देवाः ५ (एवं १५) (६।५१) (१-२) सूर्यः २, (३-१२) विश्वे देवाः १०, (१३) अग्निः १, (१४) सोमः १, (१५-१६) विश्वे देवाः २, (एवं १६) । (६-५२) (१-२) विश्वे देवाः २, (३) सोमः १, (४-११) विश्वे देवाः ८, (१२) अग्निः १, (१३-१५) विश्वे देवाः ३ (१६) अग्निपर्जन्यौ १, (१७) विश्वे देवाः १, (एवं १७)

अथ सप्तमं मण्डलम् ।									
१	२५	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १	अग्निः	२५	१६	१२ वसिष्ठो मैत्रावरुणः १-१२	अग्निः १२		
(इति पंचमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)					१७	७	" १-७	" ७	
२	११	" १	समिद्धोऽग्निः	१	१८	२५	" १-२१	इंद्रः २१	
		२	नराशंसः	२			२२-२५	सुदाः पैजवनः ४	
		३	इळः	१	१९	११	" १-११	इंद्रः ११ १२२	
		४	बर्हिः	१	(इति पंचमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)				
		५	देवीद्वारः	१	२०	१०	" १-१०	" १०	
		६	उषासानक्ते	१	२१	१०	" १-१०	" १०	
		७	दैव्यौ होतारौ	१	२२	९	" १-९	" ९	
		८	प्रचेतसौ	१	२३	६	" १-६	" ६	
		९	सरस्वतीकाभारत्यः १	१	२४	६	" १-६	" ६	
		१०	त्वष्टा	१	२५	६	" १-६	" ६	
		११	वनस्पतिः	१	२६	५	" १-५	" ५	
		१२	स्वाहाकृतयः	१	२७	५	" १-५	" ५	
३	१०	" १-१०	अग्निः	१० २०	२८	५	" १-५	" ५	
४	१०	" १-१०	"	१०	२९	५	" १-५	" ५	
५	९	" १-९	वैश्वानरोऽग्निः ९	१६	३०	५	" १-५	" ५	
६	७	" १-७	"	७	३१	१२	" १-१२	" १२	
७	७	" १-७	अग्निः	७ ३३	३२	२७	" १-२७	" २७	
८	७	" १-७	"	७	३३	१४	१-९	१-९ वसिष्ठपुत्राः ९	
९	६	" १-६	"	६	१०-१४ वसिष्ठपुत्रः १०-१४ वसिष्ठः ५				
१०	५	" १-५	"	५	३४	२५	वसिष्ठो		
११	५	" १-५	"	५	मैत्रावरुणिः १-१५ विश्वे देवाः X १५				
१२	३	" १-३	"	३			१६ अहिः	१	
१३	३	" १-३	वैश्वानरोऽग्निः	३			१७ अहिर्बुध्न्यः	१	
१४	३	" १-३	अग्निः	३७			१८-२५ विश्वे देवाः ७८ ४०		
१५	१५	" १-१५	"	१५	३५	१५	" १-१५	" १५	
					(इति पञ्चमाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)				

(६।७५) (१) वर्मी १, (८) आयुधागारं १, (१२) कवचं १, (१५) [प्रथमपादे] दिग्घइषुः, [द्वितीयपादे] अयोमुखी, [उत्तरार्धे] वारुणास्त्रं १, (१६) धनुर्युक्त इषुः १, (१७) कवचं १, (१८) युयुत्सुः १ ।

❁ [७।३२] २६ ऋषिः- पूर्वार्धस्य शक्तिर्वासिष्ठो वा (शाठ्यायने ब्राह्मणे), २६-२७ शक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्ड्यब्राह्मणे) ।

❂ (७।३३।१-९) इन्द्रो वा । X (७।३४) (१) देवाः १, (२) अपः १, (३-४) इंद्रः २, (५-७) यज्ञः ३, (८-९) देवाः २, (१०) वरुणः १, (११-१३) देवाः ३, (१४) अग्निः १, (१५) अपानपात १, (१६) अहिः १, (१७) अहिर्बुध्न्यः १ (१८-१९) देवाः २, (२०) देवपत्नी त्वष्टारौ १, (२१) त्वष्टा १, (२२-२५) विश्वे देवाः ४ (एवं २५)

❃ (७।३४।१८-२५) यद्वा (१८-२०) विश्वे देवाः ३, (२१) त्वष्टा १, (२२) रोदसी १, (२३) आपः १, (२४) वरुणेन्द्र-मरुतः १, (२५) इन्द्रवरुणमित्राग्निरबोधिमरुतः १ ।

३६	९	वसिष्ठो मित्रावरुणिः १-९	विश्वे देवाः ९	५८	६	वसिष्ठो मित्रावरुणिः १-६	मरुतः ६
३७	८	" १-८	" ८	५९	१२	" १-११	" ११
३८	८	" १-६	सविता ६		१२	रुद्रः १	
		७-८	वाजिनाः २	(इति पंचमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)			
३९	७	" १-७	विश्वे देवाः ७ १४	६०	१२	" १	सूर्यः १
४०	७	" १-७	" ७		२-१२	मित्रावरुणौ ११	१८
४१	७	" १	अग्नीन्द्रमित्रावरुणा- श्विभगपूषब्रह्मण- स्पतिसोमरुद्राः १	६१	७	" १-७	७
		२-६	भगः ५	६२	६	" १-३	सूर्यः ३
		७	उषाः १		४-६	मित्रावरुणौ ३	
४२	६	" १-६	विश्वे देवाः ६ ११	६३	६	" १-४	सूर्यः ४
४३	५	" १-५	" ५		५	सूर्यमित्रावरुणाः १	
४४	५	" १	दधिक्षात्र्युषोऽग्नि- भगेंद्रविष्णुपूषब्रह्म- णस्पत्यादित्यद्यावा- पृथिव्यापः १	६४	५	" १-५	" ५
		२-५	दधिक्षाः ४	६५	५	" १-५	" ५
४५	४	" १-४	सविता ४	६६	१९	" १-३	" ३
४६	४	" १-४	रुद्रः ४		४-१३	आदित्यः १०	
४७	४	" १-४	आपः ४		१४-१६	सूर्यः ३	
४८	४	" १-४	ऋभवः ४		१७-१९	मित्रावरुणौ ३	
४९	४	" १-४	आपः ४	६७	१०	" १-१०	अश्विनौ १० ५६
५०	४	" १	मित्रावरुणौ १	६८	९	" १-९	" ९
		२	अग्निः १	६९	८	" १-८	" ८
		३	विश्वे देवाः १	७०	७	" १-७	" ७
		४	नदी १	७१	६	" १-६	" ६
५१	३	" १-३	आदित्याः ३ ६	७२	५	" १-५	" ५
५२	३	" १-३	" ३	७३	५	" १-५	" ५
५३	३	" १-३	द्यावापृथिवी ३	७४	६	" १-६	" ६
५४	३	" १-३	वास्तोष्पतिः ३ ४	७५	८	" १-८	उषाः ८ ४०
५५	८	" १	" १	७६	७	" १-७	" ७
		२-८	प्रस्तापिनी (इंद्रः) ७	७७	६	" १-६	" ६
५६	२५	" १-२५	मरुतः २५ ४९	७८	५	" १-५	" ५
५७	७	" १-७	" ७	७९	५	" १-५	" ५
				८०	३	" १-३	" ३
				८१	६	" १-६	" ६
				(इति पंचमाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)			

* (७।३८।६ उत्तरार्धः) भगो वा । * (७।४९।४) विश्वे देवाः वा ।

८२	१०	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-१०	इन्द्रावरुणौ १० ३०	९९	७	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-३	विष्णुः ३
८३	१०	" १-१०	" १०			४-६	इन्द्राविष्णू ३
८४	५	" १-५	" ५			७	विष्णुः १ ८
८५	५	" १-५	" ५	१००	७	" १-७	" ७
८६	८	" १-८	वरुणः ८ २७	(इति पंचमाष्टके षष्ठोऽध्यायः)			
८७	७	" १-७	" ७	१०१	६	"X १-६	पर्जन्यः ६ ९
८८	७	" १-७	" ७	१०२	३	"X १-३	" ३
८९	५	" १-५	" ५	१०३	१०	" १-१०	मंजूकाः १०
९०	७	" १-७	वायुः ७	१०४	२५	" १-७	इन्द्रासोमौ ७
		५-७	इन्द्रवायू ३			८	इन्द्रः १
९१	७	" १	वायुः १			९	सोमः १
		२	इन्द्रवायू १			१०	अग्निः १
		३	वायुः १			११	विश्वे देवाः १
		४-७	इन्द्रवायू ४			१२-१३	सोमः २
९२	५	" १	वायुः १			१४	अग्निः १
		२	इन्द्रवायू १			१५	इन्द्रासोमौ १
		३	वायुः १			१६	इन्द्रः १
		४	इन्द्रवायू १			१७	प्रावाणः १
		५	वायुः १			१८	मरुतः १
९३	८	" १-८	इन्द्राग्नी ८ २०			१९-२२	इन्द्रः ४
९४	१२	" १-१२	" १२			२३	वसिष्ठाग्नीः पृथि- व्यंतरिक्षाणि १
९५	६	" १-२	सरस्वती २			२४-२५	इन्द्रासोमौ २
		३	सरस्वान् १			(इति सप्तमं मंडलं ।)	
		४-६	सरस्वती ३ ६			अथाष्टमं मण्डलम् ।	
९६	६	" १-३	" ३	१	३४	१-२ प्रगाथः काण्वः	
		४-६	सरस्वान् ३			३-२९ मेधातिथि-	
९७	१०	" १	इन्द्रः १			मेधातिथी १-२९	इन्द्रः २९
		२	बृहस्पतिः १			३०-३३ आसङ्गः	
		३	इन्द्राब्रह्मणस्पती १			प्लायोगिः ३०-३३	आसंगमात्मा ४
		४-८	बृहस्पतिः ५			३४ शश्वती आङ्गिरसी	
		९	इन्द्राब्रह्मणस्पती १			ऋषिका ३४	आसंगः १
		१०	इन्द्राबृहस्पती १	२	४२	१-४० मेधातिथिः	
९८	७	" १-६	इन्द्रः ६			काण्वः प्रियमेध-	
		७	इन्द्राबृहस्पती १			आङ्गिरसः १-४०	इन्द्रः

× (७।१०१, १०२) वैसिष्ठो मैत्रावरुणिः (वृष्टिकामः) कुमार आग्नेयो वा । (७।१०३) पर्जन्योः वा ।

४१-४२ मेधातिथिः

काण्वः ४१-४२ विभिन्दुः २

३ २४ मेधातिथिः काण्वः १-२० इन्द्रः २०

२१-२४ पाकस्थामा ४

४ २१ देवातिथिः काण्वः १-१८ इन्द्रः X १८

१९-२१ कुरुंगः ३

(इति पंचमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)

५ ३९ ब्रह्मातिथिः काण्वः १-३६ अश्विनौ ३६

३७ अश्विकशुः १

३८-३९ कशुः २

६ ४८ वत्सः काण्वः १-४५ इन्द्रः ४५

४६-४८ तिरिंदिरः ३

७ ३६ पुनर्वत्सः काण्वः १-३६ मरुतः ३६

८ २३ सध्वंसः काण्वः १-२३ अश्विनौ २३ ५०

९ २१ शशकर्णः काण्वः १-२१ " २१

१० ६ प्रगाथो घौरः काण्वः १-६ " ६

११ १० वत्सः काण्वः १-१० अग्निः १०

(इति पंचमाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)

१२ ३३ पर्वतः काण्वः १-३३ इन्द्रः ३३ १२१

१३ ३३ नारदः काण्वः १-३३ " ३३

१४ १५ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ

काण्वायनौ १-१५ " १५

१५ १३ " १-१३ " १३

१६ १२ हरिम्बिठिः

काण्वः १-१२ " १२

१७ १५ " १-१५ " १५

१८ २२ " १-३ आदित्याः ३

४ अदितिः १

५ आदित्याः १

६-७ अदितिः २

८ अश्विनौ १

९ अग्निसूर्यानिलाः १

१०-२२ आदित्याः १३

१९ ३७ सोमरिः काण्वः १-३३ अग्निः ३३

३४-३५ आदित्याः २

३६-३७ त्रसदस्युः पौरुकुस्यः २

२० २६ " १-२६ मरुतः २६

(इति षष्ठाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)

२१ १८ " १-१६ इन्द्रः १६

१७-१८ चित्रः २

२२ १८ " १-१८ अश्विनौ १८

२३ ३० विश्वमना

वैयश्वः १-३० अग्निः ३०

२४ ३० " १-२७ इन्द्रः २७

२८-३० वरुः सौषाम्निः ३

२५ २४ " १-९ मित्रावरुणौ ९

१०-१२ विश्वे देवाः ३

१३-२४ मित्रावरुणौ १२

२६ २५ " १-१९ अश्विनौ १९

२०-२५ वायुः ६

२७ २२ मजुर्वैवस्वतः १-२२ विश्वे देवाः २२ ४१

२८ ५ " १-५ " ५

२९ १० " १-१० " १०

३० ४ " १-४ " ४

३१ १८ " १-२ यज्ञः २

३-४ यजमानः २

५-९ दंपती ५

१०-१८ दंपत्याग्निषः ९

(इति षष्ठाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)

३२ ३० मेधातिथिः काण्वः १-३० इन्द्रः ३० ६७

३३ १९ " १-१९ " १९

३४ १८ नीपातिथिः काण्वः १-१५ " १५

१६-१८ सहजं वसु-

रोचिषोऽङ्गिरसः १६-१८ " ३

३५ २४ इयावाश्व आत्रेयः १-२४ अश्विनौ २४

X (८।४।१५-१८) पूषा वा । (८।१२-१७) शौनकीयमते तु इन्द्रः ११९, (८।१७) (१४) वास्तोष्पतीद्वौ १, (१५) इन्द्रः १, इति त्रिनेत्रः (एवं १२१) । (८।१७।१४) वास्तोष्पतिर्वा । (८।२६) व्यश्वो वाङ्गिरसः । (८।२९) कश्यपो मारीचो वा ।

३६	७ इयावाश्च आत्रेयः १-७	इन्द्रः	७ १४	६५	१२ प्रगाथः काण्वः १-१२	इन्द्रः	१२
३७	७ " १-७	"	७	६६	१५ कलिः प्रागाथः १-१५	"	१५
३८	१० " १-१०	इन्द्राग्नी	१०	६७	२१ मत्स्यः साम्मदः,		
३९	१० नाभाकः काण्वः १-१०	अग्निः	१०		मान्यो मैत्राव-		
४०	१२ " १-१२	इन्द्राग्नी	१२		रुणिः, बहवो वा		
४१	१० " १-१०	वरुणः	१० १३		मत्स्या जालनद्धाः १-९	आदित्याः	९
४२	६ " १-३	"	३		१०-१२	अदितिः	३
	४-६	अश्विनौ	३		१३-२१	आदित्याः	९
४३	३३ विरूप आङ्गिरसः १-३३	अग्निः	३३ ६३	(इति षष्ठाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)			
४४	३० " १-३०	"	३०	६८	१९ प्रियमेध		
४५	४२ त्रिशोकः काण्वः १	अग्नीध्रौ	१		आङ्गिरसः १-१३	इन्द्रः	१३
	२-४२	इन्द्रः	४१ ६१		१४-१९	ऋक्षाश्चमेधौ	६
(इति षष्ठाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)				६९	१८ " १-१०	इन्द्रः	१०
४६	३३ वशोऽङ्ग्यः १-२०	"	२०		११	विश्वदेववरुणाः	१
	२१-२४	पृथुश्रवाः कानीतः ४			१२	वरुणः	१
	२५-२८	वायुः	४		१३-१८	इन्द्रः	६ २१
	२९-३१	इन्द्रः	३	७०	१५ पुरुहन्मा		
	३२	वायुः	१		आङ्गिरसः १-१५	"	१५
	३३	इन्द्रः	१	७१	१५ सुदीतिपुरुमीळहौ १-१५	अग्निः	१५ ३३
४७	१८ त्रित आप्स्यः १-१३	आदित्याः	१३	७२	१८ हर्यतः प्रागाथः १-१८	"	१८
	१४-१८	आदित्योषसः	५	७३	१८ गोपवन आत्रेयः		
४८+	प्रगाथो घोरः				सप्तषवभिर्वा १-१८	अश्विनौ	१८
	काण्वः १-१५	सोमः	१५	७४	१५ गोपवन आत्रेयः १-१२	अग्निः	१२
६०	२० अर्गः प्रागाथः १-२०	अग्निः	२०		१३-१५	भुतर्वा आर्क्षः	३
६१	१८ " १-१८	इन्द्रः	१८ ४१	७५	१६ विरूप		
६२	१२ प्रगाथः काण्वः १-१२	"	१२		आङ्गिरसः १-१६	अग्निः	१६
६३	१२ " १-११	"	११	७६	१२ कुरुसुतिः काण्वः १-१२	इन्द्रः	१२ ३३
	१२	देवाः	१	७७	११ " १-११	"	११
६४	१२ " १-१२	इन्द्रः	१२ ३९	७८	१० " १-१०	"	१०

× अत्र २७ विश्वश्रोतरं बभ्रुसूक्ते भेदपक्षे (८।२९) (१) सोमः १, (२) अग्निः १, (३) त्वष्टा १, (४) इन्द्रः १, (५) रुद्रः १, (६) पूषा १, (७) विष्णुः १, (८) अश्विनौ १, (९) मित्रावरुणौ १, (१०) अश्विनौ १, (एवं १०) (८।३१) (१-२) इन्द्रः २, (३-४) यजमानः २, (५-९) दंपती ५, (१०) यजमानपरन्याशिषः १, (११-१२) पूषा २, (१३) मित्रार्यमावरुणाः १, (१४) अग्निः १, (१५-१८) यजमानः ४ (एवं १८) ।

(+अत्र वालखिल्यसूक्तानि सू० ४९-५९ न संगृहीतानि) ❊ (८।४२) अर्चनाना वात्रेयः ।

+अत्रैकादशसूक्तात्मकवाल्खिल्याध्यायस्य देवतान्वाधानबुभुत्सायां (८।४९-५४) इन्द्रः ५०, (३-४) विश्वे देवाः २, (५-८) इन्द्रः १३, अग्निसूर्यौ १, अश्विनौ ४, विश्वे देवाः ३, इंद्रावरुणौ ७, इति क्रमः । परमभियुक्ताः स्वाहाकारे नेममुपयुज्यन्ति । (८।७१) सुदीतिपुरुमीळहावाङ्गिरसौ तयोर्वा अन्यतरः । (८।७२) हवींषि वा ।

७९	९ कृत्तुर्भागवः	१-९	सोमः	९	९८	१२ नृमेध आङ्गिरसः	१-१२	इन्द्रः	१२
८०	१० एकघ्नूर्ध्वसः	१-९	इन्द्रः	९	९९	८ " १-८	"	८	
		१०	देवाः	१	१००	१२ १-३, ६-१२			
८१	९ कुसीदी काण्वः	१-९	इन्द्रः	९	१८	नेमो भार्गवः			
(इति षष्ठाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)						४-५ इन्द्रः	१-७	"	७
८२	९ " १-९	"	"	९	८-१२ नेमः	८	सुपर्णः		१
८३	९ " १-९	विश्वे देवाः		९		९	वज्रः		१
८४	९ उशना काण्वः	१-९	अग्निः	९		१०-११	वाक्		२
		६४	इन्द्रर्भवः	१		१२	इन्द्रः		१
८५	९ कृष्ण				१०१	१६ जमदग्निर्भागवः	१-४	मित्रावरुणौ	४
	आङ्गिरसः	१-९	अश्विनौ	९		५	मित्रावरुणादित्याः		१
८६	५ " १-५	"	"	५		६	आदित्याः		१
८७	६ " १-६	"	"	६		७-८	अश्विनौ		२
८८	६ नोधा गौतमः	१-६	इन्द्रः	६		९-१०	वायुः		२
८९	७ नृमेध-पुरुमेधा-					११-१२	सूर्यः		२
	वाङ्गिरसौ	१-७	"	७		१३	उषाः		१
९०	६ " १-६	"	"	६		१४	पवमानः		१
९१	७ अपाला आत्रेयी	१-७	"	७		१५-१६	गौः		२
९२	३३ श्रुतकक्षः	१-३३	"	३३	१०२	२२ प्रयोगो भार्गवः	१-२२	अग्निः	२२ ३५
९३	३४ सुकक्ष				१०३	१४ सोभरिः काण्वः	१-१३	"	१३
	आङ्गिरसः	१-३३	"	३३		१४	अग्न्यामृतः		१
		३४	इन्द्र-ऋभवश्चः	१	[इति अष्टमं मंडलं ।]				
९४	१२ बिन्दुः पूतदक्षो				अथ नवमं मंडलम् ।				
	वा आङ्गिरसः	१-१२	मरुतः	१२	१	१० मधुच्छंदा	१-१०	पवमानः	१० ४०
९५	९ तिरश्चीराङ्गिरसः	१-९	इन्द्रः	९		वैश्वामित्रः		सोमः	
९६	२१ " १-१३	"	"	१३	२	१० मेधातिथिः काण्वः	१-१०	"	१०
		१४	इन्द्रामरुतौ	१	३	१० शुनः शेषः आजी-			
		१५	इन्द्राबृहस्पती	१		गर्तिः	१-१०	"	१०
		१६-२१	इन्द्रः	६	४८	४	१० हिरण्यस्तूप		
९७	१५ रेभः काश्यपः	१-१५	इन्द्रः	१५		आंगिरसः	१-१०	"	१०
(इति षष्ठाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)									

(८१८३) (१-३) विश्वे देवाः ३, (४) अर्यमावरुणौ १, (५-९) विश्वे देवाः

(८१८६) विश्वको वा कार्त्तिकः । (८१८७) शुक्लीको वा वासिष्ठः प्रियमेध आङ्गिरसो वा ।

(८१९२) सुकक्षो आङ्गिरसोः वा । (८१९६) शुतानो मरुतो वा । (८११०२) पावकोऽग्निर्बृहस्पत्यो वा, गृहपति-यविष्ठौ सहसः पुत्रान्यवतरो वा ।

५	११ असितः	१ समिद्धोऽग्निः	१	१६	८ असितः	१-८ पवमानः सोमः	८
		२ तनूनपात्	१	१७	८	१-८	८
		३ इळः	१	१८	७	१-७	७
		४ बर्हिः	१	१९	७	१-७	७
		५ देवीर्द्वारः	१	२०	७	१-७	७
		६ उषासानक्ते	१	२१	७	१-७	७
		७ दैव्यौ होतारौ	१	२२	७	१-७	७
		प्रचेतसौ	१	२३	७	१-७	७
		८ सरस्वतीकाभारत्यः	१	२४	७	१-७	७
		९ स्वष्टा	१	२५	६ इळइच्युत		
		१० वनस्पतिः	१		आगस्थः	१-६	६
		११ स्वाहाकृतीः	१	२६	६ इधमवाहो	-	
६	९	१-९ पवमानः	९	२७	दार्ढ्युतः	१-६	६
		सोमः	५ ११५	२८	६ नृमेध आङ्गिरसः	१-६	६
७	९	१-९	९		६ प्रियमेध		
८	९	१-९	९		आङ्गिरसः	१-६	६
९	९	१-९	९	२९	६ नृमेध आङ्गिरसः	१-६	६
१०	९	१-९	९	३०	६ बिन्दुराङ्गिरसः	१-६	६
११	९	१-९	९	३१	६ गोतमो राहूगणः	१-६	६
१२	९	१-९	९	३२	६ इयावाश्व आत्रेयः	१-६	६
(इति षष्ठाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)				३३	६ त्रित आप्यः	१-६	६
१३	९	१-९	९	३४	६	१-६	६
१४	८	१-८	८	३५	६ प्रभूवसुराङ्गिरसः	१-६	६
१५	८	१-८	८	३६	६	१-६	६

(१।५-२४) काश्यपो देवलो वा ।

(९) अस्मिन्नवमे मण्डले सर्वा देवताः पवमानगुणविशिष्टाः । प्रायः सर्वत्र सोमो देवता, निपातभाजस्तु लिख्यन्ते ।

(१।१) १,९-१० इन्द्रः, ४ देवाः, ६ श्रद्धा । (१।२) १,९ इन्द्रः, ६ सूर्यः । (१।३) ९ देवाः । (१।४) ४ इन्द्रः, ५-६ सूर्यः । (१।५) ९ इन्द्रप्रजापती, ११ विश्वे देवाः, वायुबृहस्पतिसूर्यामीन्द्राः । (१।६) ४,७,९ इन्द्रः । (१।७) ७ वायव्य-न्द्राश्विनः, ८ मित्रावरुणभगाः, ९ रोदसी । (१।८) १,३,९ इन्द्रः, २ वायव्यश्विनः, ५ देवाः । (१।९) ३ यावापृथिव्यौ, ५ इन्द्रः । (१।१०) ५ इन्द्रोषोभगाः, ९ सूरः । (१।११) ६,८,९ इन्द्रः । (१।१२) १-२ इन्द्रः । (१।१३) १,८ इन्द्रः । (१।१४) ३ विश्वे देवाः । (१।१५) १ इन्द्रः । (१।१६) ३,५ इन्द्रः । (१।१७) २ इन्द्रः, ५ सूर्यः । (१।१८) ३ विश्वे देवाः, ५-६ रोदसी । (१।१९) २ इन्द्रः । (१।२१) १ इन्द्रः । (१।२३) ६ इन्द्रदेवाः, ७ इन्द्रः । (१।२४) २,३,५ इन्द्रः । (१।२५) १ देवमरुद्वायवः, २ देवाः, ५-६ इन्द्रः । (१।२६) ६ इन्द्रः । (१।२७) २ इन्द्रवायू, ५ सूर्यः, ६ इन्द्रः । (१।२८) ५ सूर्यः । (१।२९) १ देवाः । (१।३०) ५-६ इन्द्रः । (१।३२) २ इन्द्रः । (१।३३) ३ इन्द्रवायुवरुणमरुद्विष्णवः । (१।३४) २ इन्द्रवायुवरुणमरुद्विष्णवः ।

३७	६	रहूगण आङ्गिरसः१-६	पवमानः सोमः६
३८	६	" १-६	" ६
३९	६	बृहन्मति- राङ्गिरसः १-६	" ६
४०	६	" १-६	" ६
४१	६	दमेध्यातिथिः काण्वः१-६	" ६
४२	६	" १-६	" ६
४३	६	" १-६	" ६
(इति षष्ठाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः)			
४४	६	अभ्यास्य आङ्गिरसः१-६	" ६
४५	६	" १-६	" ६
४६	६	" १-६	" ६
४७	५	कविर्भार्गवः १-५	" ५
४८	५	" १-५	" ५
४९	५	" १-५	" ५
५०	५	उच्चथ आंगिरसः १-५	" ५
५१	५	" १-५	" ५
५२	५	" १-५	" ५
५३	४	अवत्सारः काश्यपः १-४	" ४
५४	४	" १-४	" ४
५५	४	अवत्सारः काश्यपः१-४	" ४
५६	४	" १-४	" ४
५७	४	" १-४	" ४
५८	४	" १-४	" ४

५९	४	अवत्सारः काश्यपः१-४	पवमानः सोमः४
६०	४	" १-४	" ४
६१	३०	अमहीयुराङ्गिरसः१-३०	" ३०
६२	३०	जमदग्निर्भार्गवः१-३०	" ३०
६३	३०	निधुविः काश्यपः१-३०	" ३०
६४	३०	कश्यपो मारीचः१-३०	" ३०

(इति सप्तमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)

६५	३०	भृगुर्वारुणिर्जम- दग्निर्भार्गवो वा१-३०	" ३०
६६	३०	शतं वैखानसाः१-१८	" १८
		१९-२१	अग्निः पवमानः ३
		२२-३०	पवमानः सोमः ९ ३१
६७x	३२	१-३ भरद्वाजो १-२२	" २२
		बार्हस्पत्यः४-६	
		कश्यपो मारीचः	
		७-९ गोतमो राहूगणः,	
		१०-१२ अग्निर्भौमः	
		१३-१५ विश्वामित्रो	
		गाथिनः १६-१८,	
		जमदग्निर्भार्गवः	
		१९-२१, वसिष्ठो	
		मैत्रावरुणिः	
		२२-३२, पवित्र २३-२७	अग्निः पवमानः ५
		आंगिरसो वा २८-३०	पवमानः सोमः ३
		वसिष्ठो वा । ३१-३२	पवमानाध्येता २

(१।३७) ६ इन्द्रः । (१।३८) २ इन्द्रः । (१।३९) ५ इन्द्रः । (१।४२) ४-५ देवाः । (१।४३) २ इन्द्रः । (१।४४) १, ३ देवाः, ५ भगवायुदेवाः । (१।४५) १ इन्द्रः, २ इन्द्रदेवाः । (१।४६) ३, ६ इन्द्रः । (१।४८) ३-४ सुपर्णः । (१।५०) ४ देवाः, ५ इन्द्रः । (१।५१) १-२ इन्द्रः, ३ देवाः । (१।५३) ४ इन्द्रः । (१।५६) २ इन्द्रः, ४ इन्द्राविष्णू । (१।६०) ३-४ इन्द्रः । (१।६१) ७ आदित्याः, ८ इन्द्रवायुसूर्यरश्मयः, ९ भगवायुपूषवरुणाः, १२ इन्द्रवरुणमरुतः, १४-२५ इन्द्रः, १६ वैश्वानरः । (१।६२) ८, १४-१५, २९ इन्द्रः, २०-२१ देवाः । (१।६३) २-३, ५-६, ९-१०, १५, १७, १९, २२ इन्द्रः । (१।६४) १२, १५, २२ इन्द्रः, २४ मित्रार्यमवरुणमरुतः । (१।६५) ३ देवाः, ८, १०, १४ इन्द्रः, २० इन्द्रवायुवरुणमरुद्विष्णवः । (१।६६) ७, १५, २९ इन्द्रः, २६ मरुतः । (१।६७) २, ७-८, १६ इन्द्रः ।

×यद्वा [१।६७] (१-९) पवमानः सोमः ९, (१०-१२) पवमानः पूषा वा ३, (१३-२२) पवमानः सोमः ११, (२३-२४) पवमानोऽग्नि ३, (२५) पवमानः सविता वा १, (२६) पवमानाग्नि सवितारः १, (२७) विश्वे देवाः वा १, (२८-३०) पवमानः सोमः ३, (३१-३२) पवमानाध्येता २।

६८	१० वत्सप्रिर्भाळन्दनः १-१०	पवमानः	
		सोमः	१० ४९८
६९	१० हिरण्यस्तूपः		
	आङ्गिरसः १-१०	"	१०
७०	१० रेणुवैश्वामित्रः १-१०	"	१०
७१	९ ऋषभो वैश्वामित्रः १-९	"	९
७२	९ हरिमन्त आङ्गिरसः १-९	"	९
७३	९ पवित्र आङ्गिरसः १-९	"	९
७४	९ कक्षीवान्दैर्घतमसः १-९	"	९
७५	५ कविर्भागवः १-५	"	५
	(इति सप्तमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः)		
७६	५ " १-५	"	५
७७	५ " १-५	"	५
७८	५ " १-५	"	५
७९	५ " १-५	"	५
८०	५ वसुभारद्वाजः १-५	"	५
८१	५ " १-५	"	५
८२	५ " १-५	"	५
८३	५ पवित्र आङ्गिरसः १-५	"	५
८४	५ प्रजापतिर्वाच्यः १-५	"	५
८५	१२ वेनो भार्गवः १-१२	"	१२
८६	४८ १-१० अकृष्टा भावाः,		
	११-२० सिकता निवावरी,		
	२१-३० पृथिव्योऽजाः,		
	३१-४० (अकृष्टामाषादयः) त्रयः,		

४१-४५ अत्रिर्भौमः,

४६-४८ गृत्समदः शौनकः ।

१-४८ पवमानः सोमः ४८

८७	९ उशना काव्यः १-९	"	९
८८	८ " १-८	"	८
८९	७ " १-७	"	७
९०	६ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-६	"	६
	(इति सप्तमाष्टके तृतीयोऽध्यायः)		
९१	६ कश्यपो मारीचः १-६	"	६
९२	६ " १-६	"	६
९३	५ नोधा गौतमः १-५	"	५
९४	५ कण्वो घौरः १-५	"	५
९५	५ प्रस्कण्वः काण्वः १-५	"	५
९६	२४ प्रतर्दनो दैवोदासिः १-२४	"	२४
९७	५८ १-३ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः		
	४-६ इंद्रप्रमतिर्वासिष्ठः		
	७-९ वृषगणो वासिष्ठः		
	१०-१२ मन्युर्वासिष्ठः		
	१३-१५ उपमन्युर्वासिष्ठः		
	१६-१८ व्याघ्रपाद्वासिष्ठः		
	१९-२१ शक्तिर्वासिष्ठः		
	२२-२४ कर्णशुद्धासिष्ठः		
	२५-२७ सृळीको वासिष्ठः		
	२८-३० वसुक्रो वासिष्ठः		
	३१-४४ पराशरः शाक्यः		

(९।६८) १० आवापृथिव्यौ (तृ.) देवाः (च) । (९।६९) ६ इन्द्रधाम, १० इन्द्रः, आवापृथिव्यौ देवाः (च) । (९।७०) ८ मित्रवरुणवायवः, ९-१० इन्द्रः । (९।७२) ४-५ इन्द्रः । (९।७३) २ इन्द्रः, ७ वाक्, मरुतः । अग्निर्क्षोहा (बृ० दे०) (९।७४) २ आवापृथिव्यौ, ३ इन्द्रः, ५ आदितेर्गर्भः, ९ इन्द्रः । (९।७५) ५ इन्द्रः । (९।७६) इन्द्रः । (९।७७) १ इन्द्रः । (९।७८) २ इन्द्रः । (९।८०) २, ३, ५ इन्द्रः, ४ विश्वेदेवाः । (९।८१) १ इन्द्रः, ४, पूषामित्रवरुणबृहस्पतिमरुद्वायवश्चित्तृ-सवितृसरस्वत्यः, ६ शुपृथिव्यर्यमादितिधातृभगविश्वेदेवाः । (९।८३) १ ब्रह्मगस्पतिः, ३ सोमः, सूर्यात्मा, (बृ० दे०) (९।८४) १ इन्द्रावरुणौ, ३ इन्द्रः । (९।८५) १, ४-६ इन्द्रः, ६ इन्द्रमित्रवरुणवायुबृहस्पतयः, १२ आदित्यः । (९।८६) २, ९, १३, १६, १९, २२-२३, ३५, ४१ इंद्रः, २० इंद्रवायू । (९।८७) ३ उशनाः, (द्वि.) (बृ० दे०) ४, ९ इंद्रः । (९।८८) १ इंद्रः । (९।८९) ७ इंद्रः । (९।९०) १ इंद्रः, ५ वरुणमित्रेन्द्रविष्णुमरुदेवाः । (९।९४) ५ देवाः । (९।९५) ५ इंद्रः । (९।९६) ३, ८-९, १२, २१ इंद्रः, ११ पितरः सोमवज्रः (आश्वः०।) (९।९७) १, ४, ७, १२, २०, देवाः, ५-६ इंद्रदेवाः, २५ इंद्रवायू, १२, १४, ३२, ३६, ४४, ४६ इंद्रः, २७ रोदसी, ४२ वायुमित्रवरुणमरुदेवशुपृथिव्यः, ४९ वायुमित्रवरुणाश्वीन्द्राः, ५८ मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः ।

४५-५८ कुत्स आङ्गिरसः १-५८ प० सोमः ५८

१८ १२ अम्बरीषो वार्षागिरः,
ऋजिश्वा भारद्वाजश्च १-१२ ,, १२

१९ ८ रेभसूनु काश्यपो १-८ ,, ८

१०० ९ ,, १-९ ,, ९

(इति सप्तमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)

१०१ १६ १-३ अन्धीगुः श्यावाश्विः

४-६ ययातिर्नाहुषः

७-९ नहुषो मानवः

१०-१२ मनुः सांवरणः

१३-१६ प्रजापतिर्वैश्वामित्रो

वाच्यो वा । १-१६ ,, १६

१०२ ८ त्रित आप्यः १-८ ,, ८

१०३ ६ द्वित आप्यः १-६ ,, ६

१०४ ६ पर्वतनारदौ काण्वौ,
शिखण्डिन्यावप्सरसौ
काश्यपौ वा १-६ ,, ६

१०५ ६ पर्वतनारदौ काण्वौ १-६ ,, ६

१०६ १४ १-३, १०-१४ अग्निश्वाक्षुषः

४-६ चक्षुर्मानवः

७-९ मनुराप्सवः १-१४ ,, १४

१०७ २६ सप्तर्षयः

१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः,

२ कश्यपो मारीचः,

३ गोतमो राहूगणः,

४ अत्रिर्भौमः,

५ विश्वामित्रो गायिनः,

६ जमदग्निर्भागवः,

७ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः ।) १-२६ प० सोमः २६

१०८ १६ १-२ गौरिवीतिः शाक्यः,

३, १४-१६ शक्तिर्वासिष्ठः,

४-५ ऊरुराङ्गिरसः,

६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः,

८-९ ऊर्ध्वसन्ना आङ्गिरसः,

१०-११ कृतयशा आङ्गिरसः

१२-१३ ऋणचयो राजर्षिः १-१६ ,, १६

१०९ २२ अग्नयो धिष्ण्या ऐश्वराः १-२२ ,, २२

११० १२ व्यरुणस्त्रैवृष्णः,

त्रसदस्युः पौरुकुन्द्यः १-१२ ,, १२

१११ ३ अनानतः पारुच्छेपिः १-३ ,, ३

११२ ४ शिशुराङ्गिरसः १-४ ,, ४

११३ ११ कश्यपो मारीचः १-११ ,, ११

११४ ४ ,, १-४ ,, ४

(इति नवमं मंडलं समाप्तम् ।)

अथ दशमं मंडलं ।

१ ७ त्रित आप्यः १-७ अग्निः ७ ५५

२ ७ ,, १-७ ,, ७

३ ७ ,, १-७ ,, ७

४ ७ ,, १-७ ,, ७

५ ७ ,, १-७ ,, ७

(इति सप्तमाष्टके पञ्चमोऽध्यायः)

(११९८) ६, १० इंद्रः, ७ विश्वे देवाः । (११९९) ३, ८ इंद्रः, ५, ७ देवाः । (११९९) ५ इंद्रमित्रवरुणाः, ६ इंद्रदेव-
विष्णवः । (११९९) ४ इंद्रदेवाः, ५, १६ इंद्रः । (११९९) ४ विश्वे देवाः । (११९९) ५ इंद्रः, ६ देवाः । (११९९) ३
मित्रवरुणौ । (११९९) ३ देवाः । (११९९) १-५ इंद्रः, ६ देवाः, ८ इंद्रदेवाः । (११९९) १५ मित्रावरुणौ, १७ इंद्रः,
१८, २२, २३ देवाः । (११९९) १-२, १५, इंद्रः, १४ इंद्रमरुदर्यमभगमित्रवरुणाः, १६ इंद्रमित्रवरुणवायवः ।
(११९९) १ इंद्रमित्रपूषभगाः, २ इंद्रविश्वदेवाः, ४ देवाः, ५ देवद्युपृथिव्यः, १२ देवाः, १३ इंद्रः, १५ विश्वदेवाः,
१८-२० इंद्रः । (११९९) ८, ११ इंद्रः । (११९९) ३ इंद्रः । (११९९) इंद्रः । (११९९) इंद्रः । (११९९) इंद्रः, ३ दिक्सूर्यास्विगादित्याः ।

दशमं मण्डलम् ।

(१०११) १ अग्निर्ज्योतिष्मान् (आश्व. सू० ३, १२,) ३ विष्णुः, ५ अग्निरतिथिः, ६-७ अग्निदेवाः । (१०१२) १-५ अग्नि-
देवाः, ३ अग्निः पथिकृत् (आ. श्रौ. ३, १०,) ४ अग्निर्जतपतिः (आश्व. ६, १,) । (१०१४) ७ अग्निर्ब्रह्मवान् (आश्व. ३, १) ।
(१०१५) ५ अग्निपूषणौ (उद्गी. भा.) ।

[illegible]

(१०।७) १ अग्निः स्वस्तिमान् (आश्व. २, ८,) ६ अग्निदेवाः । (१०।८) ६ अग्निर्मूर्धन्वान् (आश्व. २, १०,) । (१०।११) ९ अग्निदेवरोदस्यः । (१०।१२) १. ४ अग्निरोदस्यः, ४ अग्निदेवाः, ८ अग्निः । वरुणः । (१०।१३) ३ यमपितृदेवाः । (१०।१४) ६ पितरोऽङ्गिरोऽथर्द्धभृगवः । ७-९ प्रेतात्मा, १०-११ यमश्चानौ, १२ यमकृतौ, १५ यमः । पूर्वे ऋषयः । (१०।१५) १. ५ पितरः सोमवन्तः (आश्व. १-१९,) २-४ पितरो बर्हिषदः ९, १२, १३ अग्निः कव्यवाहनः, १० पितृदेवेन्द्राग्रयः, ११ पितरोऽग्निवत्ताः, । (१०।१६) ३, ७ प्रेतः, ६ मृतशरीरम्, ९. ११ अग्निः कव्यवाहनः, १४ पृथिवी । (१०।१९) १ अपः अग्नीषोमौ, २ ऋषेरात्मा, इन्द्रः, अग्निः, ३ अग्निः (तृ), ६ इन्द्रः, ७ देवाः । (१०।२०) १ मनः (उद्गी०) ६ अग्निदेवाः । (१०।२७) १३-१४, २४ इन्द्र आदित्यात्मा, १४ इन्द्रो निशुदपः (उद्गी०) १५ इन्द्रः प्रजापतिरूपः मरुतः (बृ. दे.) । १६ पर्जन्यः (बृ. दे.) । १७ अग्नीन्द्रलोमाः पर्जन्यवायु (बृ. दे.) । १८ प्रजापतिः सविता, अग्निः (बृ. दे.) । १९ सूर्यः, २१ वज्रः, २२ ऐन्द्रं धनुः, २३ पर्जन्यानिःसूर्याः, सूर्यानिःलौ (च) (बृ. दे.) । २४ इन्द्रोऽन्तरात्मा, इन्द्रः सूर्यो वा (बृ. दे.) ।

× (१०१३) विवस्वानादित्यो वा ऋषिः । ❀ (१०१४।७-९) लिंगोक्तदेवताः पितरो वा । (१०१७।११-१३) सोमो वा । (१०१८।१४) प्रजापतिर्वा । (१०१९) भृगुर्वारुणिर्वा, च्यवनो भार्गवो वा ऋषिः । गावो वा । (१०१९।१) उत्तरार्धर्चस्थ अग्नीषोमौ वा देवतौ । (१०२०-२६) प्राजापत्यो वा, वसुकृद्वा वासुकः ऋषिः ।

२८	१२	१ इन्द्रस्तुषा	१ इन्द्रः	१	२५	३४	१४	१ अक्षाः	१
		वसुकपत्नी	२ वसुकः		१			२-६ अक्षकितवः	५
		ऋषिका, २, ६, ८,						७ अक्षाः	१
		१०, १२ इन्द्रऋषिः	३-५ इन्द्रः		३			८ अक्षकितवः	१
		३, ४, ५, ७, ९, ११						९ अक्षाः	१
		वसुकऋषिः	६ वसुकः		१			१०-११ अक्षकितवः	२
			७ इन्द्रः		१			१२ अक्षाः	१
			८ वसुकः		१			१३ ऋषिः	१
			९ इन्द्रः		१			१४ अक्षकितवः	१
			१० वसुकः		१	३५	१४ लुशो धानाकः	१-१४ विश्वे देवाः	१४ २८
			११ इन्द्रः		१	३६	१४	१-१४	१४
			१२ वसुकः		१	३७	१२ अभितपाः सौर्यः	१-१२ सूर्यः	१२
२९	८	वसुक ऐन्द्रः	१-८ इन्द्रः		८	३८	५ इन्द्रो मुष्कवान्	१-५ इन्द्रः	५
३०	१५	कवष ऐलुषः	१-१५ आपः		१५	३९	१४ घोषा काक्षीवती	१-१४ अश्विनौ	१४ ३१
३१	११	॥	१-११ विश्वे देवाः		११	४०	१४	१-१४	१४
३२	९	॥	१-९ इन्द्रः		९	४१	३ सुहस्यो घौषेयः	१-३	३
(इति सप्तमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)						४२	११ कृष्ण आङ्गिरसः	१-११ इन्द्रः	११ ३३
३३	९	॥	१ विश्वे देवाः		१	४३	११	१-११	११
			२-३ इन्द्रः		२	४४	११	१-११	११
			४-५ कुरुश्रवण-			४५	१२ वत्सप्रिर्भालन्दनः	१-१२ अग्निः	१२ २२
			स्वासदस्यवः		२	(इति सप्तमाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ।)			
			६-९ उपमन्वाः		४	४६	१०	१-१०	१०
						४७	८ सप्तगुरागिरसः	१-८ इन्द्रो वैकुण्ठः	८

(१०।२८) ८, ११-१२ इन्द्रदेवाः । (१०।२९) १ अश्विनौ वा । (१०।३०) १ अपः मित्रावरुणौ, ७, १३ इन्द्रापः, १० अप आवृताः (कौ. ब्रा. १२, १,) १३ अपः प्रतिख्याताः (कौ. ब्रा. १२, १,) १४ अल्पः साद्यमानाः, १५ आपः सन्तः (कौ. ब्रा.) । (१०।३१) ४ सवितृभगार्यमदेवाः ५, देवर्भवः, ७-८ हिरण्यगर्भः, ९ आदिष्यवातप्रजापतिमित्रवरुणाः, १० शमी गोत्वेन रूपिता, ११ कण्वः । (१०।३२) २ इन्द्रः प्रजापतिर्वा । (१०।३४) १, ८-९, १२ अक्षाः, २-५, १०-११ कितवनिन्दा, ६ कितवाक्षनिन्दा, ७, १४ अक्षनिन्दा, १३ ऋषिः । (१०।३५) १ अग्निद्युपृथिविदेवाः, २ द्युपृथिवीसिन्धुपर्वत सूर्योषःसोमाः, ३ द्युपृथिव्युषोऽग्नयः, ४-५ उपासामयः, ६ उषोऽग्न्यश्विनः, ७ सविता, धिष्यणा, अग्निः, ८ देवप्रवाचनम् । सूर्यः, अग्निः । ९, १२ आदिष्याग्नी, १० देवेन्द्रमित्रवरुणभगाग्नीत्, ११ आदित्याः । बृहस्पतिपुषाश्विभगाग्नीत्, १३ मरुद्बृहस्पतिदेवाः, १४ देवाः । (१०।३६) १ उषोनक्ताद्युपृथिवीवरुणमित्रार्यमेन्द्रमरुत्पर्वताबादित्यान्तरिक्षस्वर्गोः, २ द्यावापृथिवी । निर्ऋतिः, ३ आदितिः । देवाः, ४ द्यावा । देवाः, ५ इन्द्रेळाबृहस्पतिदेवाः, ६ अश्विनौ, ७ मरुद्गणः, ८ सोमः, ९-११ देवाः, १२ अग्निमित्रवरुणसवितारः, १३ देवाः, १४ सविता । (१०।३७) ५ सूर्यदेवाः, ६ द्युपृथिव्यविन्द्रमरुत्सूर्याः, ११-१२ देवाः । (१०।४०) १० पतयः । (१०।४२) १ अश्विरथः, ११ बृहस्पतिः । इन्द्रः । (१०।४३) ९ वज्रः । वाक् । इन्द्रः । (१०।४५) ४ अग्निर्दावरूपः, अग्निः क्षामवान् (ऐ. ब्रा. ३२।५,) १२ अग्निर्वैश्वानरः । द्यावापृथिव्यौ, देवाः । (१०।४७) ६ सप्तगोः, स्ववर्णनम्, ८ द्यावापृथिव्यौ ।

४८	११	इंद्रो वैकुण्ठः	१-११	इंद्रः	११	२९	५९	१०	बन्धुः०	१-३	निर्ऋतिः	३
४९	११	,,	१-११	,,	११					४	निर्ऋतिसोमौ	१
५०	७	,,	१-७	,,	७					५-६	असुनीतिः	१
५१	९	१ देवाः	१	अग्निः		१				७	पृथिवीद्यावंतरिक्ष-	
		२ अग्निः	२	देवाः		१				सोमपूषपथ्या-		
		३ देवाः	३	अग्निः		१				स्वस्तयः		१
		४ अग्निः	४	देवाः		१				८-९	द्यावापृथिवी	२
		५ देवाः	५	अग्निः		१				१०	इंद्रद्यावापृथिव्यः	१
		६ अग्निः	६	देवाः		१	६०	१२	,,	१-४	असमातिः	४
		७ देवाः	७	अग्निः		१				५	इंद्रः	१
		८ अग्निः	८	देवाः		१				६	असमातिः	१
		९ देवाः	९	अग्निः		१				७-११	जीवः	५
५२	६	अग्निः सौचीकः	१-६	विश्वे देवाः		६				१२	हस्तः	१
५३	११	देवाः,	१-३	अग्निः		३	६१	२७	नाभानेदिष्ठो			
	४-५	सौचीकोऽग्निः	४-५	देवाः		२			मानवः	१-२७	विश्वे देवाः	२७ ३४
			६-११	अग्निः		६			(इत्यष्टमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)			
५४	६	बृहदुक्थो वामदेव्यः	१-६	इन्द्रः	६	१४	६२	११	,,	१-७	,,	७
५५	८	,,	१-८	,,	८					८-११	सविर्णिः	४
५६	७	,,	१-७	विश्वे देवाः	७	१३	६३	१७	गयः क्लृप्तः	१-१४	विश्वे देवाः	१४
५७	६	बन्धुःश्रुतबन्धु-	१-६	,,	६					१५-१६	पथ्यास्वस्तिः	२
		विप्रबन्धुर्गोपायनाः								१७	विश्वे देवाः	१ ४८
५८	१२	,,					६४	१७	,,	१-१७	,,	१७
		,,	१-१२	मनः	१२							

(१०।४८) ११ आदित्यवसुरुद्रे (मरुत्) न्द्राः । (१०।५०) ४ इन्द्रो ज्येष्ठः (आश्वः ४, १३.) । (१०।५०) २ मित्रावरुणौ, ४, ६ वरुणः । (१०।५२) २ मरुदग्निचन्द्राः । (१०।५३) २ अग्निदेवाः, ३ अग्निः सुरभिमान् (ऐ. ब्रा. ३२, ८.) ५ देवाः । पृथिव्यन्तरिक्षे, ६ प्रजापतिः अग्निस्तन्तुमान् (ऐ. ब्रा. ८), अइमन्वती नदी, ९ स्वष्टा, १० त्वष्टृशिष्यः । (१०।५५) ३ इंद्रः सूर्यात्मकः, ४ उषाः, ५ इंद्रः कालात्मकः, सूर्याचन्द्रमसौ (बृ. दे.) ६ इंद्रः सुपर्णात्मा, ७ इंद्रमरुतः । (१०।५६) १ अग्निवायुसूर्याः, प्राण आत्मा वा, २ पृथिवीदेवसूर्याः, ३ शुधर्मदेवादित्याः, ४ अङ्गिरसः ऋषेः पितरः, ७ बृहदुक्थः । (१०।५७) १ इंद्रः, २ तन्तुरग्न्याख्यः ३-५ पितरः मनआवर्तनम्, ६ सोमः । (१०।५९) ६ अनुमतिः (च.) (बृ. दे.) । (१०।६१) १-२ रुद्रः, ३-४ अश्विनौ, ५-६ रुद्रसृष्टिः, ७-८ रुद्रोवास्तोष्पतिः, ९ वास्तोष्पत्यग्नी, १० अङ्गिरसः ११-१३, २२, इंद्रः, १४, २० अग्निः, २५ नासत्येन्द्रौ, १६ सोमः, १७ अग्निमित्रवरुणार्थमाणः, १८ आदित्यद्यावौ, १९ माध्यामिकावाक्, नाभानेदिष्ठश्च, २१ इंद्राग्नी, २३, २५ मित्रावरुणौ, २४-२६ वरुणः, २७ देवाः । (१०।६२) गाराशराम् (नृणां स्तुतिः) कौ. ब्रा. २३, ८, ७ विश्वे देवाः । (१०।६३) ९ इंद्राग्निमित्रवरुणभगणुपृथिविमरुतः, १० द्यौः, अदितिः (बृ. दे.) १४ इंद्र देवाः, १७ विश्वदेवादितयः । (१०।६४) ३ नराशंसपूषानिसूर्यचन्द्रमोयमेन्द्रवायुषोरात्र्यश्विनः, ४ अग्निबृहस्पत्यजैकपादहि-बुध्न्याः, ५ आदित्यर्यमाणौ, ६ देवाश्चाः, ७ वान्विन्द्रपूषाणः, ८ एकविंशतिनदीवनस्पतिपर्वताग्निः कृशान्वस्तृतिष्यरुद्राः, ९ एकविंशतिनद्यः, १० देवमातृ (देवदेवपत्नी) स्वष्टिन्द्रवाजभगमरुतः, ११ मरुतः, १२ मरुदिन्द्रवरुणमित्राः, १३ मरुतः । अदितिः, १४ द्यावापृथिव्यौ, १५ होत्रायज्ञौ, १६ गयः, १७ विश्वदेवादितयः ।

६५	१५ वसुकर्णो वासुकः १-१५	१५	७२	९ बृहस्पतिर्लौक्यः,	
६६	१५ ,, १-१५	१५		बृहस्पतिराङ्गिरसो	
६७	१२ अयास्य आङ्गिरसः १-१२	१२ २४		वा, अदिति.	
६८	१२ ,, १-१२	१२		दाक्षायणी वा १-९ देवाः	९
६९	१२ सुमित्रो		७३	११ गौरिव्रीतिः	
	वाङ्मयश्चः १-१२	१२		शाक्यः १-११ इन्द्रः	११ १७
७०	११ ,, १ समिद्धोऽग्निः	१	७४	६ ,, १-६ ,,	६
	२ नराशंसः	१	७५	९ सिंधुक्षिप्रैयमेधः १-९	९
	३ इळः	१	७६	८ जरत्कर्णः सर्प	
	४ बर्हिः	१		प्रेरावतः १-८	८
	५ देवीद्वारः	१	७७	८ रथुमरश्मिर्भागवः १-८	८ १६
	६ उषासानक्ते	१	७८	८ ,, १-८ ,,	८
	७ दैव्यौ होतारौ		७९	७ अग्निः सौचीको,	
	प्रचेतसौ	१		वैश्वानरो वा,	
	८ सरस्वतीला-			ससिर्वाजंभरो वा १-७	७ १४
	भारत्यः	१	८०	७ ,, १-७ ,,	७
	९ त्वष्टा	१	८१	७ विश्वकर्मा भौवनः १-७	७ १४
	१० बृहस्पतिः	१	८२	७ ,, १-७ ,,	७
	११ स्वाहाकृत्यः	१	८३	७ मन्युस्तापसः १-७	७ १४
७१	११ बृहस्पति-		८४	७ ,, १-७ ,,	७
	राङ्गिरसः १-११	११	८५	४७ सूर्या सावित्री	
	(इत्यष्टमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः) ।			ऋषिका १-५ सोमः	५

(१०।६५) १ अग्नीन्द्रवरुणामित्रार्यमवायुपूषसरस्वत्यादित्यविष्णुमरुत्स्वः सोमरुद्रादितिब्रह्मणस्सतयः, २ इंद्राग्नि-
सोमाः, ५ मित्रावरुणौ, ६ गौः, वाक् बृ. दे., ८ छावापृथिव्यौ, ९ पर्जन्यवातेन्द्रवायुवरुणामित्रार्यमादित्यादितिपार्थिवदिव्या-
न्तरिक्ष्यदेवाः, १० ऋभुसोमाः, १२ अश्विनौ, १३ माध्यमिकवागजैकपात् सिन्ध्वन्विश्वदेवसरस्वतयः । (१०।६६) १ देवा
इंद्रज्येष्ठाः (मरुतः), २ मरुतः, ३ इंद्रवस्वादित्यादितिरुद्रमरुत्वष्टुदेवपत्नयः, ४ अदितिद्युपृथिव्यग्नीन्द्रविष्णुमरुदादित्य-
वसुरुद्रसवितारः, ५ सरस्वद्वरुणपूषवायवश्चिनः, ६ यज्ञदेवर्विगध्वर्यादिद्युपृथिवीन्द्राः, ७ अग्नीषोमौ, १० देववात
पर्जन्यायोषधिभगार्यमवाजिनः, ११ सिन्ध्वन्तरिक्षाजैकपान्मेधाहिर्बुध्न्यदेवाः, १२ देवादित्यवसुरुद्राः, १३ अग्न्यादित्यक्षेत्र-
पतिदेवाः । (१०।६७) ६ इंद्रः (भा. क्तः), ७ ब्रह्मणस्पतिः, ११ देवरोदस्यः, १२ इंद्रः, देवछावापृथिव्यः (च.), ३
बृहस्पतिर्वाचस्पतिः (आश्व. ४. १३) । (१०।७०) ११ अग्निवरुणेन्द्रमरुद्विश्वदेवाः । (१०।७१) १ बृहस्पतिर्वाचस्पतिः
(आश्व. ४. १३) । १० सोमः (ऐ. ब्रा. ३, २) । ११ होत्रादिऋत्विक्कर्माणि ।

(१०१२) ५ अदितिः आश्व. सू. । (१०१३) इन्द्रो मरुत्वान् कौ. ब्रा. १५.३ । ३-४ इंद्राश्विनः । (१०१४) २-३ इन्द्रदेवाः । (१०१५) । (१०१५) १ प्राच्याः प्रतीच्या दाक्षिणात्याश्च सप्तमस्तनयः २-४, ६ सिन्धुः, ५ गङ्गायमुना-सरस्वतीशुतुद्रिरुक्थसिक्री मरुद्वृधावितस्तार्जिकीयासुषोमाः, ६ सिन्धुतृष्टामयासुसर्तुस्साश्वेत्यातिकुभामेहस्तुगोमत्यः, ७-८ सिन्धुः, ९ सिन्धुसिन्धुरथौ । (१०१६) १ प्रावेन्द्रमरुद्रोदस्यः । (१०१७) ७ मरुदेवाः । (१०१९) ४ आग्निरोदस्यः । (१०८४) ७ वरुणमन्यू । (१०८५) १ सत्यसूर्यतंसोमाः, २-४ सोमाओषधि, ५ चन्द्रमाः, १४-१५ अश्विनौ, १६ सूर्या सूर्यः । चन्द्रमाः, २० सूर्य, पत्यूरथमास्तेगनी, २१-२२ विश्वानसु, २३ वम्पतीयान्तौ (अर्यमभगदेवाः, २४ वधूः, २५

६-१६ सूर्याविवाहः	११	९४ अर्बुदः काद्रवेयः	
१७ देवाः	१	सर्पः १-१४ ग्रावाणः	१४
१८ सोमाकौ	१	(इति अष्टमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)	
१९ चंद्रमाः	१	९५ १८ १, ३, ६, ८-१०,	
२०-२८ सूर्यासावित्री आग्नीः	९	१ पुरुरवाः	१ उर्वशी १
२९-३० वधूवासः संस्पर्शनिंदा	२	२ उर्वशी	२ पुरुरवाः १
३१ दंपतीराजयक्षमहा	१	३ पुरुरवाः	३ उर्वशी १
३२-४७ सूर्यासावित्री	१६	४-५ उर्वशी	४-५ पुरुरवाः २
(इत्यष्टमाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)		६ पुरुरवाः	६ उर्वशी १
८६ २३ १, ८, ११-१२, १४,		७ उर्वशी	७ पुरुरवाः १
१९-२२ इंद्रः,		८-१० पुरुरवाः	८-१० उर्वशी ३
७, १३, २३ वृषा		११ उर्वशी	११ पुरुरवाः १
कपिरैन्द्रः, २-६,		१२ पुरुरवाः	१२ उर्वशी १
९-१०, १५-१८		१३ उर्वशी	१३ पुरुरवाः १
इंद्राणी १-२३ इंद्रः	२३	१४ पुरुरवाः	१४ उर्वशी १
८७ २५ पायुभारद्वाजः १-२५ रक्षोहाग्निः	२५	१५-१६ उर्वशी	१५-१६ पुरुरवाः २
८८ १९ मूर्धन्वानाङ्गिरसो,		१७ पुरुरवाः	१७ उर्वशी १
वामदेव्यो वा १-१९ सूर्यवैश्वानरौ	१९	१८ उर्वशी	१८ पुरुरवाः १
८९ १८ रेणुवैश्वामित्रः १-४ इंद्रः	४	९६ १३ बहुराङ्गिरसः, १-१३ इंद्रः (हरिः)	१३ १३
५ इंद्रासोमौ	१	९७ २३ भिषगाथर्वणः १-२३ ओषधयः	२३ २३
६-१८ इंद्रः	१३	९८ १२ देवापिराष्टिषेणः	
९० १६ नारायणः १-१६ पुरुषः	१६	(वृष्टिकामः) १-१२ देवाः	१२ १२
९१ १५ अरुणो वैतहव्यः १-१५ अग्निः	१५	९९ १२ वज्रो वैखानसः १-१२ इंद्रः	१२ १२
९२ १५ शार्यातो मानवः १-१५ विश्वे देवाः १५	३०	१०० १२ दुवस्युर्वान्दनः १-१२ विश्वे देवाः १२	२४ २४
९३ १५ तान्वः पार्थ्वः १-१५ ,,	१५		

इंद्रः, २६ पूषाश्विनः), २४-२८ वधूर्गृहान्प्रपद्यमाना (बृ. दे.), ३६ भगार्यमसवितृपूषाणः, ३७ पूषा, ३८-३९ अग्निः, ४०-४१ सोमगन्धर्वाग्नयः, ४३ प्रजापत्यार्यमाणौ, ४५ इंद्रः, ४७ विश्वदेवाःमातरिश्वधातृसरस्वत्यः। (१०।८६) ६-१३ इंद्राणी । (१०।८७) १५ देवाः, १८ सविता । (१०।८८) अग्निःसूर्यवैश्वानराः (बृ. दे.) । (१०।८९) सोमेन्द्रौ, सोम एव वा (बृ. दे.) । (१०।९०) १६ यज्ञोपास्तिः ।

(१०।९२) २-४ अग्निः, ५ अम्मरुदिन्द्रपर्जन्याः, ६ मरुद्वरुणमित्रार्यमेन्द्राः, ७ इन्द्रासूयौ, ८ इंद्रः, ९ रुद्रः, १० बृहस्पतिसोमजाम्यथर्वदेवभृगवः, ११ घुपृथिवीनराशंसयमादितित्वष्ट्रविणोदक्रभुरोदसीमरुद्विष्णवः, १२ अहिर्बुध्न्य-सूर्यचन्द्रमोघुपृथिव्याः । (१०।९२) १३ पूषापांनपाद्वाञ्छश्चिनः, १४ अग्निदेवपत्न्यदितिचन्द्रसूर्येन्द्राः, १५ अङ्गिरोग्रावेन्द्र-वस्वदितयः । (१०।९३) १ आवापृथिव्यौ, ४ अर्यममित्रवरुणरुद्रमरुत्युषभगाः, ५ अश्विसूर्यचन्द्रमोऽहिर्बुध्न्याः, ६ अश्विमित्रवरुणाः, ७ अश्विपूषर्भुविश्वदेवर्भुक्षणः, ८, ११ इंद्रः, ९ सवित्रिन्द्रमरुतः, १० आवापृथिव्यौ, १२-१४ देवस्तुतिः, १५ गोयाञ्जा । (१०।९४) १, ४, ९ इन्द्रग्रावाणः । (१०।९६) इन्द्रासौ । (१०।९८) १-३, ७ बृहस्पतिः, ४-६ देवाः, ८-१२ अग्निः । (१०।१००) १ इन्द्रदेवसवित्रदितयः (सर्वत्रादितिरस्येवात्र सूक्ते,) २ इन्द्रवायू, ३ सवितृदेवाः, ४ इन्द्रसोमौ, ५ इन्द्रबृहस्पतियज्ञमनुप्रमतयः, ६ इन्द्रारितयज्ञाः, ७ देवाः, ९ सवितृग्रावाणः, १० गावः, ११-१२ इंद्रः ।

१०१ १२ बुधः सौम्यः १-१२ ,, १२	४ बर्हिः १
१०२ १२ मुद्गलो भार्ग्यश्चः १-१२ द्रुघणः १२	५ देवीर्द्वारः १
१०३ १३ अग्रतिरथ ऐन्द्रः १-३ इंद्रः ३	६ उषासानके १
४ बृहस्पतिः १	७ दैव्यौ होतारौ
५-११ इंद्रः ७	प्रचेतसौ १
१२ आपोदेवी १	८ सरस्वतीळाभारत्यः १
१३ मरुतः १	९ त्वष्टा १
१०४ १२ अष्टको वैश्वामित्रः १-११ इंद्रः ११ २२	१० वनस्पतिः १
१०५ ११ दुर्मित्रः (सुमित्रो	११ स्वाहाकृतिः १
वा) कौत्सः १-११ ,, ११	१११ १० अष्टादंष्ट्रो वैरूपः १-१० इंद्रः १० ३०
१०६ ११ भूतांशः काश्यपः १-११ अश्विनौ ११	११२ १० नभःप्रभेदनो
१०७ ११ दिव्य आङ्गिरसः १-११ दक्षिणा ११	वैरूपः १-१० ,, १०
१०८ ११ १, ३, ५, ७, ९	११३ १० शतप्रभेदनो
१ पणयः (असुराः) १ सरमा १	वैरूपः १-१० ,, १०
२ सरमा २ पणयः १	११४ १० सध्रिवैरूपः १-१० विश्वे देवाः १०
३ पणयः ३ सरमा १	११५ ९ उपस्तुतो
४ सरमा ४ पणयः १	वाष्टिहव्यः १-९ अग्निः ९
५ पणयः ५ सरमा १	११६ ९ अग्नियुतः १-९ इंद्रः ९
६ सरमा ६ पणयः १	११७ ९ भिक्षुराङ्गिरसः १-९ धनाज्ञदानं ९
७ पणयः ७ सरमा १	११८ ९ उरुक्षय आमहीयवः १-९ रक्षोहऽग्निः ९
८ सरमा ८ पणयः १	११९ १३ लव ऐन्द्रः १-१३ ऐन्द्रो लवः (आत्मा) १३
९ पणयः ९ सरमा १	(इत्यष्टमेऽष्टके षष्ठोऽध्यायः)
१०-११ सरमा १०-११ पणयः २	१२० ९ बृहद्विवाथर्वणः १-९ इंद्रः ९
१०९ ८ जुहूर्ब्रह्मजाया १-९ विश्वे देवाः ७	१२१ १० हिरण्यगर्भः
११० ११ जमदग्निर्भागवः १ समिद्धोऽग्निः १	प्राजापत्यः १-१० कः (प्रजापतिः) १०
२ तनूनपात् १	१२२ ८ चित्रमहा वासिष्ठः १-८ अग्निः ८
३ इळः १	

(१०।१०१) १ दधिक्राग्न्युषइन्द्रर्त्विजः, १२ इन्द्रर्त्विजः । (१०।१०२) १, ३, ७, १२ इन्द्रः । (१०।१०३) ८ इन्द्रबृहस्पतिदक्षिणायज्ञसोममरुतः, ९ इन्द्रवरुणादित्यमरुतः । देवाः, ११ इन्द्रः, इषवः, वीराः, देवाः । (१०।१०४) ८ इन्द्रापः । (१०।१०७) ८-११ भोजाः, (बृ. दे.) ।

(१०।१०८) ११ पणिगोबृहस्पतिसोमग्रावर्षयः । (१०।१०९) आदित्यवरुणवाय्वग्निसोमापः, २ सोमवरुणमित्राः, ३ देवब्रह्मजायाः, ४ देवसप्तर्षिबृहस्पतिब्रह्मजाया, ५ देवबृहस्पतयः, ६ देवमनुष्यराजानः, ७ देवाः । (१०।१११) ७ इन्द्रः सूर्यात्मा (उषसः,) ८-१० इन्द्रापः । (१०।११३) १ इन्द्रद्युपृथिवीविश्वदेवाः, २ विष्णुदेवेन्द्राः, ३ इन्द्रामरुतः, ८ इन्द्र-विश्वेदेवाः । (१०।११४) १ अग्न्यादित्यवायुसूर्यरश्मयः, २ अग्निवायुसूर्याः, ३ वेदिदस्पती (यजमानब्रह्माणौ वा) देवाः, ४ अग्निर्मध्यमः (बृ. दे.), ५ अग्निच्छन्दांसि, कवयो वा, ६-७ यज्ञः, ८ ब्रह्मसर्वरूपा वाक्, ९ छन्दोयोगादिवेत्तृप्रभः, १० सप्तारसूर्याः । (१०।११६) अग्निर्जातवेदाः (कौ. ब्रा. २१, ३) । ९ इन्द्राग्निदेवाः । (१०।१२०) ३ आप्याः (नि.) (बृ. दे.), ९। नद्यः । (१०।१२२) अग्निर्जातवेदाः (कौ. ब्रा. २२, ९) ।

१२३	८ वेनो भार्गवः	१-८ वेनः	८	१३५	७ कुमारो यामायनः	१-७ यमः	७
१२४	९ २-४ अग्निः १, ५-९ अग्निवरुण -सोमाः	१-४ अग्निः ५ वरुणः ६ सोमः ७-८ वरुणः ९ सोमैन्द्रौ	४ १ १ २ १	१३६	७ १ जूतिः, २ वात- जूतिः, ३ विप्रजूतिः ४ वृषाणकः, ५ करिक्तः, ६ एतसः, ७ ऋष्यशृङ्गः, एते वातरशना मुनयः		
१२५	८ वागाभृणिः	१-८ आभृणीवाक्	८	१३७	७ १ भरद्वाजः, २ कश्यपः, ३ गोतमः, ४ अत्रिः, ५ विश्वामित्रः, ६ जम-	१-७ केश्यमिसूर्यवायवः	
१२६	८ कुलमलबर्हिषः शैलूषिः	१-८ विश्वे देवाः	८		दमिः, ७ वसिष्ठः	१-७ विश्वे देवाः	७
१२७	८ कुशिकः सौभरः	१-८ रात्रिः	८	१३८	६ अङ्ग औरवः	१-६ इन्द्रः	६
१२८	९ विहव्य आंगिरसः	१-९ विश्वे देवाः	९	१३९	६ विश्वावसुर्देवगंधर्वः	१-३ सविता ४ देवगंधर्वः	३ १
१२९	७ प्रजापतिः परमेष्ठी	१-७ भाववृत्तम्	७ १४			५-६ विश्वावसुः	२
१३०	७ यज्ञः प्राजापत्यः	१-७ "	७	१४०	६ अग्निः पावकः	१-६ अग्निः	६
१३१	७ सुकीर्तिः काक्षीवतः	१-३ इन्द्रः ४-५ अश्विनौ ६-७ इन्द्रः	३ २ २	१४१	६ अग्निस्तापसः	१-६ विश्वे देवाः	६
१३२	७ शक्रपूतो नार्मेधः	१ शुभ्रम्यश्विनः २-६ मित्रावरुणौ	१ ६	१४२	८ १-२ जरिता, ३-४ द्रोणः, ५-६ सारिसृकः, ७ ८ सस्वमित्रः (एते शार्ङ्गाः) १-८ अग्निः (इति अष्टमाष्टके सप्तमोऽध्यायः।)		
१३३	७ सुदाः पैजवनः	१-७ इन्द्रः	७ ११	१४३	६ अत्रिः सांख्यः	१-८ अश्विनौ	६
१३४	७ (१-५) मान्धाता यौवनाश्वः, ६ पूर्वार्धः मान्धाता यौवनाश्वः ६ (उत्तरार्धः), ७ गोधा ऋषिका १-४ " ५-७ गोधेन्द्रः	१-४ " ५-७ गोधेन्द्रः	४ ३	१४४	६ सुपर्णस्तार्क्ष्यः	१-६ इन्द्रः	६
				१४५	६ इन्द्राणी	१-६ सपत्नीनाशनम्	६
				१४६	६ देवमुनिरैरम्भदः	१-६ अरण्यानी	६

(१०।१२३) इन्द्रः (कौ. ब्रा. ६, ५) प्रजापतिः (ऐ. ब्रा.) । (१०।१२४) सोमः, इन्द्रः (च) (बृ. दे.) ।
(१०।१२६) १ देवार्थमभिन्नवरुणाः, २-४, ६ वरुणमित्रार्थमाणः, ५ आदित्यवरुणमित्रार्थममरुद्रेन्द्राग्रयः, ७ वरुण-
मित्रार्थमादित्याः, ८ अग्निः (च) । (१०।१२८) १, ६ अग्निः, २ देवेन्द्रविष्णुमरुदग्न्यन्तरिक्षवायवः, ५ षड्देवी (सुपृथि-
व्यहोरात्र्यबोषधि) देवसोमाः, ७ सवित्र (इन्द्रो वा) श्विबृहस्पतिदेवाः ८ इन्द्रः, ९ इन्द्राग्निवरुणरुद्रादित्याः । (१०।१२९)
परमेष्ठी, (बृ० दे०) परमात्मा । (१०।१३०) परमेष्ठी (बृ० दे०) परमात्मा । १०।१३४ ७ विश्वेदेवाः (बृ० दे०) । (१०।१३५)
आदित्यो वा, ३-४ नचिकेतः, ७ यमगृहम् । (१०।१३६) २-३ वातरशनाः, ४ वृषाणकः । (१०।१३७) २ वातौ, ३ वातः,
४ स्तोता, ५ देवमरुद्वृतानि, ६ आपः, ७ हस्तजिह्वे । (१०।१४१) १ अग्निः, २ अर्यमभगबृहस्पतिदेववारदेव्यः, ३ सोमा-
ग्न्यादित्यविष्णुसूर्यब्रह्मबृहस्पतयः, ४ इन्द्रवायुबृहस्पतयः, ५ अर्यमबृहस्पतीन्द्रवातविष्णुसरस्वतीः सवितारः । (१०।१४५)
१ ओषधिखननम्, २-५ ओषधिः (पा०), ६ पतिः । (१०।१४६) २ अपानपासवितारौ, ३ सवितृसुपर्णौ ।

१४७	५ सुवेदाः शैरीविः १-५	इन्द्रः	५	५	१६७	४ विश्वामित्र-जमदग्नी १-२	इन्द्रः	२
१४८	५ पृथुर्वैन्यः १-५	"	५	५		३ सोमवरुणबृहस्पत्यनु-		
१४९	५ अर्चन् हरैष्यस्तूपः १-५	सविता		५		मतिधानृविधातारः १		
१५०	५ मृलीको वासिष्ठः १-५	अग्निः		५		४ इन्द्रः	१	
१५१	५ श्रद्धा कामायनी १-५	श्रद्धा		५	१६८	४ अनिलो वातायनः १-४	वायुः	४
१५२	५ शासो भारद्वाजः १-५	इन्द्रः	५	१०	१६९	४ शबरः काक्षीवतः १-४	गौवः	४
१५३	५ देवजामय				१७०	४ विश्वात् सौर्यः १-४	सूर्यः	४
	इन्द्रमातरः १-५	"	५		१७१	४ हटो भार्गवः १-४	इन्द्रः	४
१५४	५ यमी वैवस्वती १-५	भाववृत्तम्		५	१७२	४ संवर्त आङ्गिरसः १-४	उषाः	४
१५५	५ शिरिम्बिठो				१७३	६ ध्रुव आङ्गिरसः १-६	राजा	६ ११
	भारद्वाजः १	अलक्ष्मीनाशनम्	१		१७४	५ अभीवर्त आङ्गिरसः १-५	"	५
	२-३ ब्रह्मणस्पतिः	२			१७५	४ ऊर्ध्वग्रावा आर्बुदिः		
	४ अलक्ष्मीनाशनम्	१				सर्पः १-४	ग्रावाणः	४
	५ विश्वे देवाः	१			१७६	४ सनुरार्भवः	१	१
१५६	५ केतुराग्नेयः १-५	अग्निः		५		२-४ अग्निः	३	
१५७	५ भुवन आप्त्यः १-५	विश्वे देवाः		५	१७७	पतङ्गः प्राजापत्यः १-३	मायाभेदः	३
१५८	चक्षुः सौर्यः १-५	सूर्यः		५	१७८	३ अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यः १-३	तार्क्ष्यः	३
१५९	६ शची पौलोमी १-६	शची		६	१७९	३ १ शिविरौशीनरः,		
१६०	५ पूरणो वैश्वामित्रः १-५	इन्द्रः		५		२ प्रतर्दनः काशिराजः,		
१६१	५ यक्षमनाशनः					३ वसुमना रौहिदश्वः १-३	इन्द्रः	३ ६
	प्राजापत्यः १-५	इन्द्राग्नी		५	१८०	३ जय ऐन्द्रः १-३	"	३
१६२	६ रक्षोहा ब्राह्मः १-६	प्रजापतिः		६	१८१	१ प्रभो वासिष्ठः,		
१६३	६ विवृहा काश्यपः १-६	यक्षमनाशनम्		६		२ सप्रथो भारद्वाजः		
१६४	५ प्रचेता आङ्गिरसः १-५	दुःस्वमनाशनम्		५		३ घर्मः सौर्यः १-३	विश्वे देवाः	३
१६५	५ कपोतो नैर्ऋतः १-५	विश्वेदेवाः		५	१८२	३ तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः १-३	बृहस्पतिः	३
१६६	५ ऋषभो वैराजः १-५	सपत्ननाशनम्		५	१८३	३ प्रजावान् प्राजापत्यः १	यजमानः	१
						२ यजमानपत्नी	१	
						३ होता	१	

(१०।१५०) १ अग्न्यादित्यरुद्रवसवः, ३ अग्निदेवाः । (१०।१५४) विश्वे देवाः (बृ०दे०) अत्रियमाणा यजमानादयः (सा०) ।
 (१०।१५५) ४ इन्द्रः (बृ०दे०) (१०।१५७) १ इन्द्रदेवाः, २ इन्द्रादित्याः, इन्द्रादित्यमरुतः । (१०।१५८) १ सूर्यवातामयः,
 ३ सवितृपर्वतधातारः । (१०।१६१) ४ इन्द्राग्निसवितृबृहस्पतयः । (१०।१६२) १-२ ब्रह्माग्नी । (१०।१६३) इन्द्रोऽग्निश्च
 (बृ०दे०), ३ अग्निः, ४ इन्द्राब्रह्मणस्पती । (१०।१६५) ४ यमः । (१०।१६६) १-२ इन्द्रः, ३ वाचस्पतिः, ४-५ सपत्नाः ।
 (१०।१६९) १ रुद्रगाः, २ पर्जन्यगाः, ३ इन्द्रगाः, ४ प्रजापतिदेवपितृगाः । (१०।१७३) ३ इन्द्रसोमब्रह्मणस्पतयः, ४
 ध्रुपृथिवीपर्वतराजानः, ५ वरुणबृहस्पतीन्द्राग्नयः, ६ इन्द्रः । (१०।१७४) १ ब्रह्मणस्पतिः, ३ सवितृसोमविश्वभूतानि, ४ देवाः ।
 (१०।१७६) अग्निः प्रणीयमानः (ऐ० ब्रा०, ५-२) । (१०।१७७) वायुः (कौ० ब्रा० ८.४) सूर्यः (बृ०दे०) । (१०।१७७)
 २ वाक्, ३ आदित्यः । (१०।१८०) १ इन्द्रो ज्येष्ठः (आश्वः श्रौ० ४.१३) । (१०।१८१) १ धातृसवितृविष्णवः, २ धातृ-
 सवितृविष्णवमयः, ३ धातृसवितृविष्णुसूर्याः । (१०।१८२) यजमानाग्निः (बृ०दे०) । २ अग्निबृहस्पती । (१०।१८३)
 १ पुत्रकामः, २ पुत्रकामा, ३ प्रजावान् ।

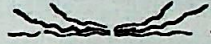
१८४	३ त्वष्टा गर्भकर्ता	१	विष्णुःषष्ठप्रजापति- धातारः	१	१८७	५ वरुण आग्नेयः	१-५	अग्निः	५
		२	सिनीवालिसरस्वत्य- श्विनः	१	१८८	३ इत्येन आग्नेयः	१-३	जातवेदोभिः	३
		३	आश्विनौ	१	१८९	३ सार्वराज्ञी	१-३	सूर्यः	३
१८५	३ सत्य धृतिर्वारुणिः	१-३	आदित्यः	३	१९०	३ अघमर्षणो माधुच्छन्दसः	१-३	भाववृत्तम्	३
१८६	३ उलो वातायनः	१-३	वायुः	३	१९१	४ संवनन आङ्गिरसः	१	अग्निः	१
							२-४	संज्ञानम्	३

(इति अष्टमाष्टके अष्टमोऽध्यायः)

इति दशमं मण्डलम् ।

(१०।१८५) मित्रार्यमवरुणाः (बृ० दे०) । (१०।१८७) अग्निर्जातवेदाः (ऐ० ब्रा०) । (१०।१८९) १ क्षितिस्थाना वाक्, २ अन्तरिक्षस्थाना वाक्, ३ द्यस्थाना वाक् (बृ० दे०) । (१०।१९०) १ ऋतसत्यतपोरात्रि-समुद्राः, २ समुद्र-संवत्सराहोरात्रविधातारः, ३ सूर्यचन्द्रमोधातृदिवपृथिव्यन्तरिक्षस्वः । (१०।१९१) २-४ स्तोतारः ऋषिवजो वा ।

अनुक्रमणिकानुक्तदेवतासूचिका मिता । कृता धूपकरेण्यं प्रीणानु परमेश्वरम् ॥



ऋग्वेदीयसर्वानुक्रमण्यनुक्तदेवता-तद्विशेष-सूची ।

नामाक्षराणि कथमप्यधिगम्य यस्मिन् । स्वीयान्यहम्प्रथमिकामवलम्ब्य देवाः ॥
धावन्यधीतिजनवाञ्छितपूरणाय । तं वेदमादिममनादिमुपाश्रितोऽस्मि ॥
कात्यायनेन मुनिना नानुक्रान्ताः कुतोऽपि याः । देवतास्ताः प्रदर्शयन्ते सायणोक्त्यनुसारतः ॥
कौषीतक्यैतरेयाख्ये ब्राह्मणारण्यके तथा । आश्वलायनसूत्रं च बृहद्देवतया सह ॥
ऋचिस्वरुद्रस्वामिभाष्यमौद्गीथमपि च ऋचि । दृष्ट्वार्थमनुसन्धाय लिख्यन्त इह देवताः ॥

अनन्तयज्ञेश्वरशर्मा, धूपकरः महाशालीक्षेत्रम्, गोवा; १८६२ शकाब्दे, ऋषिपञ्चमी

प्रथमं मण्डलम् ।

(१) १ अग्निराहवनीयः, ५ अग्निर्देवैः सहितः । (४) १ प्रजापतिः (ऐ० ब्रा० १३।६), ४ (यजमानः, इंद्रः), ५ (ऋत्विजः, इंद्रः), ७ (यजमानः, इंद्रः) । (५) १ (ऋत्विजः, इंद्रः), ५ सोमाः । (६) १ आदित्याग्निवायुनक्षत्ररूपीन्द्रः २ इंद्राश्वौ हरी, ३ आदित्यरूपीन्द्रः, ६ (ऋत्विजः), ८ मरुतः, इन्द्रश्च । (८) ८ इन्द्रवाक् । (१२) ६ अग्निरग्नवान् (ऐ० ब्रा० ३२।६), अग्निः समिद्धमानः (कौ० ब्रा० ८।१), ९ अग्निर्वीतिः (ऐ० ब्रा० ३२।६), १० अग्निः पावकः (कौ० ब्रा० २।१), देवाः । (१३) इध्मादिरूपोऽग्निरेव (बृ० दे०), १२ विश्वे देवाः (ष० शि०) (१४) १-२ देवैः (कौ० ब्रा० २।१), देवाः । (१५) १ ऋतुना मरुतः, २ ऋतुना सहेन्द्रः, ३ ऋतुना सवितुः, ४ ऋतुना सवितुः, ५ ऋतुना सवितुः, ६-९ अग्निः देवाश्च, १० देवाग्निर्द्वि-
सहितोऽग्निः, ३-४ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्राग्निपूषभगादित्यमरुद्गणाः, ५ अग्निः, ६-९ अग्निः देवाश्च, १० देवाग्निर्द्वि-
चायुमित्राः, ११ अग्निः, १२ अग्निर्देवाश्च । (१५) १ ऋतुना सहेन्द्रः, २ ऋतुना मरुतः, ३ ऋतुना सवितुः, ४ ऋतुना सवितुः, ५ ऋतुना सवितुः, ६-९ अग्निः देवाश्च, १० देवाग्निर्द्वि-

५ ऋतुभिरिन्द्रः, ६ ऋतुना मित्रावरुणौ, ७-१० ऋतुभिर्देविणोदाः, ११ ऋतुनाश्विनौ, १२ ऋतुना गार्हपत्यः । (१८)
 ७-८ अग्निः (स० भा०) । (१९) मध्यमस्थानैर्मरुद्भिः पार्थिवोऽग्निः । (२२) ९ अग्निदेवपत्नीत्वष्टारः (कौ० ब्रा० २८।२),
 १० अग्निदेवपत्नीधिषणाः, १७-१८ विष्णुस्त्रिविक्रमः, २०-२१ विष्णोःपदम् । (२३) १०-१२ मरुतः, १३-१५ पूषा-
 आश्रुणिः (बृ० दे०), २२ उ० धं० अग्निः पयस्वान्, २४ देवा, ऋषिभिरिन्द्रः । (२५) ६ मित्रावरुणौ, (२६) ४ वरुण-
 मित्रार्यमाणः, १० विश्वैरग्निभिः सहितोऽग्निः । (२७) ४ अग्निर्देवाश्च, १० मध्यमोऽग्निः सूर्यः (बृ० दे०) । (३१) अग्नि-
 र्जातवेदाः (कौ० ब्रा० २२-५), १८ अग्निर्ब्रह्मणवान् (श्रौ० सू० ३-१) । (३४) ११ त्रयस्त्रिंशद्देवैः सहाश्विनौ, (३५) ५
 इयावाः=सवितुरश्वाः । ७ सूर्यः, (३७) ७ मरुतः क्रौञ्चिनः (आ० श्रौ० २।१९) । (३८) ६ निर्ऋतिः, १३-१७ मरुत्स्तोता
 ऋत्विगणः । (४०) १ ब्रह्मणस्पतिर्मरुदिन्द्रश्च, २ ब्राह्मणस्पतिर्मरुतश्च, ३ ब्राह्मणस्पतिर्वाग्देवाः, ४ यजमानब्रह्मणस्पतीळा
 ६ देवाः । (४३) ३ मित्रवरुणरुद्राविश्वे देवाः (बृ० दे०) । (४४) ६-७, ९ अग्निर्देवाः, ८ अग्निसवित्रोषोऽश्विभगाः,
 १३ अग्निमित्रार्यमप्रातर्यावाणः, १४ मरुद्वरुणाश्च्युषसः । (४५) १ अग्निवसुरुद्रादित्याः (बृ० दे०), २ अग्निस्त्रयस्त्रिंश-
 द्देवाश्च, १० देवाः (बृ० दे०) । (४६) १, १४ उषाः अश्विनौ च, ४ आदित्यः (बृ० दे०) । (५०) ३ सूर्यरश्मयः, ६ सूर्यो
 वरुणस्वरूपः, वरुणः (भाक्तः) । (५८) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २२।२) । (५९) ६ वैद्युतोऽग्निः, (६०) यज्ञियोऽग्निः । (६१)
 ७ विष्णुः (भाक्तः) । (६२) ८ रात्र्युषसी, १० हस्ताङ्गुल्यः । (६४) ३ रुद्राः (भाक्ताः), ६ मरुदिन्द्रविष्णवः
 (ऐ० ब्रा० १२।७) । (७१) २ (अंगिरसः), ९ सूर्यो मित्रावरुणौ । (७३) ६ धेनवो नद्यश्च । (७४) ६ अग्निर्देवाः । (७५) ५
 मित्रावरुणदेवयज्ञाग्नयः । (७६) २ अग्निरोदस्यः, ३ अग्नीरक्षोहा, ४ अग्निदेवाः । (७७) ५ अग्निर्जातवेदाः (७८) १
 अग्निर्जातवेदाः । (७९) १-२ अग्निर्हिरण्यवान् (ऐ० ब्रा० ३२।८), ३ अर्यममित्रवरुणमरुतः, ४ अग्निर्जातवेदाः, ११-१२
 अग्निर्द्विषद्भरक्षोहा वा । (८२) ६ इन्द्रःपुषण्वान् । (३) २ वसतीवरीरेकधनाश्चापः (ऐ० ब्रा० ८।२) होतृचमसेऽवनीयमाना
 आपः (कौ० ब्रा० १२।१) ४ अङ्गिरसः, ५ अथर्वा, सूर्यरूपीन्द्रः, उशनाकाव्यः । (८४) १०-१२ इन्द्रस्य गावः १५ चन्द्रमाः,
 आदित्यरश्मयश्च, १६-१८ कः प्रजापतिः (आ० श्रौ०) । (८५) २ रुद्राः (भाक्ताः), ६ ऋभवः (ऐ० ब्रा० २८।४) ९ त्वष्टा
 इन्द्रश्च । (८६) १ इन्द्रामरुतः (ऐ० ब्रा० २८।२), अग्निर्मरुत्वान् (ऐ० ब्रा० ३२।८) । (८९) १ ऋतुदेवाः, २ देवाः, ३ भग-
 मित्रादितिदक्षमरुदर्यमवरुणसोमाश्विसरस्वत्यः, ४ वातपृथिवीद्युग्नावाश्विनः, ५ इन्द्रः पूषा, ६ (१ इन्द्रः, २ पूषा, ३ तार्क्ष्यः
 ४ बृहस्पतिः), ७ मरुतः, ८-९ देवाः, १० अदितिः । (९०) १-३ वरुणमित्रार्यमणः, ४ इन्द्रमरुतपूषभगाः, ५ पूषाविष्णु-
 मरुतः, ६ वातसिन्ध्वोषधयः, ७ नक्तोषाःपृथिवीद्यावः, ८ वनस्पतिसूर्यगावः, ९ मित्रवरुणार्यमेन्द्रबृहस्पतिविष्णवः ।
 (९१) १, २० सोमः पितृमान् (आ० श्रौ० २।१९), ६ सोमोवनस्पतिः (आ० श्रौ० ४।३) । (९४) जातवेदाः (कौ० ब्रा०
 २३।८), इन्द्रर्भवः (ऐ० ब्रा० २८।१२) । (९५) १ अहोरात्रे, अदित्याग्नी, ५ अग्निर्द्यावापृथिव्यौ च, ११ अग्निमित्र-
 वरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः । (९६) ५ नक्तोषसी । (१००) इन्द्रो मरुत्वान् (आ० श्रौ०) ८।१, विव०), १६ इन्द्रस्याश्व-
 पङ्कीः, १९ इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः । (१०१) इन्द्रो मरुत्वान् (स० वि०), ७ रुद्राः (भाक्ताः), ११ इन्द्र-
 मित्रवरुणा०... । (१०२) २ [सूर्याचन्द्रमसौ, इन्द्रश्च] ११ इन्द्रमित्र०... । (१०३) ८ इन्द्रमित्र०... । (१०४) २। १ यजमानाः,
 २ इन्द्रः, ७ देवाः, ३-५ कुयवाख्यासुरनाशक इन्द्रः । (१०५) १ चन्द्ररश्मिः (अस्मिन् सूक्ते सर्वत्र रोदसी देवते अनुवर्तते)
 २ रोदसी, ३ देवाः, ४ अग्निः, ५ देवाः, ६ देवाः वरुणः, अर्यमा, ७ देवाः, ८ इन्द्रः, ९ सूर्यरश्मयः १० इन्द्र-
 वरुणाग्न्यर्यमसवितारः, अग्निवायुसूर्यश्चन्द्रविद्युतो वा ११ सूर्यरश्मयः, १२ देवाः, १३-१४ अग्निः, १५ वरुणः, १६
 आदित्यः, १७ बृहस्पतिः, १८ चन्द्रः, १९ इन्द्रमित्र०... । (१०६) १ इन्द्रमित्रवरुणाग्निमरुददितः (वसवः सर्वमन्त्रेष्व-
 धिकाः), २ आदित्याः, ३ पितरः, द्यावापृथिव्यौ, ४ नराशंसपूषणौ, ५ बृहस्पतिः, ६ इन्द्रः ७ देवादितिसवितृमित्र०...
 (१०७) १ आदित्याः, २ देवाः, इन्द्रमरुदादित्यादितयः, इन्द्रवरुणाग्न्यर्यमसवितृमित्र० । (१०८) १३ इन्द्राग्निमित्र० ।
 (१०९) ७ इन्द्राग्नि, सूर्यरश्मयः, ८ इन्द्राग्निमित्र० । (११०) ७ ऋभिवन्द्रौ, देवाः, ८ ऋभुमान्, इन्द्रमित्र० ।
 (१११) ४ इन्द्रर्भुमरुन्मित्रवरुणाश्विनः, ५ ऋभुयः मित्र० । (११२) १ द्यावापृथिव्यौ, २ अग्निः, अश्विनौ, २५ अश्विनौ
 मित्र० । (११३) २-३ रात्र्युषसी, २० उषोः मित्र० । (११५) ३ सूर्यस्याश्वः, ५ सूर्यः सूर्याश्व रश्मयो वा ६ सूर्यः, मित्र०

(११९) १-३ अश्विनः । (१२०) १०-११ अश्विनः । (१२२) रुद्रः, मरुतः, २ उषासानक्ते, ३ अग्निरादित्यौ वा, वातः । इन्द्रापूर्वतौ, देवाः, ४ अश्विनौ, अपां नपात्, अहोरात्रे, ५ अश्विनौ, पूषा, अग्निः, ६ मित्रावरुणौ, सिन्धुः, ७ वरुणमित्रौ, देवाः, ८ देवसङ्घः, ९-१०, १५ मित्रावरुणौ । (१२३) ११ दक्षिणा, ३ सविता । (१२९) १ इन्द्रो मरुत्वान् ३ इन्द्रद्युम्नमित्रवरुणाः, ११ इन्द्रो रक्षोहा । (१३०) ९ सूर्यो वा । (१३२) ६ इन्द्रापूर्वतौ, वज्रः, इन्द्रः । (१३६) ३, ५ मित्रावरुणौ, अर्यमा च निपातभाक्, ४ मित्रावरुणौ, विश्वे देवाः (नि०), ६ द्युरोदसीमित्रवरुणरुद्रेन्द्रः अर्यमभगसोमाः । ७ देवेन्द्रमरुदग्निमित्रवरुणाः । (१३९) ९ दध्यङ्कुङ्गिरः प्रियमेधकृष्णात्रिमनवः (बृ० दे०) । (१४०) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २५।९), ३ अरण्यौ, ४, ७-८ अग्नेर्ज्वाला, ५ स्फुलिङ्गाः, ९ दावाग्निः । (१४१) जातवेदाः (कौ० आ० २।१८) । (१४३) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २२।१) । (१४४) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २०।२) । (१४६) ३ पत्नीयजमानौ । (१५२) ४ आदित्यः । ६ धेनवः अदितिः (बृ० दे०) । (१५४) १-५ विष्णुस्त्रिविक्रमः, ६ इन्द्राविष्णू (बृ० दे०), ६ विष्णोर्गृहाणि (बृ० दे०) । (१५५) विष्णुस्त्रिविक्रमः, ६ विष्णुरादित्यात्मा । (१५६) ४-५ विष्णुर्यजात्मा । (१५७) १ अश्विनौ, सविता, ३ अश्विनः । (१५८) ६ दीर्घतमाः । (१५९) ५ (पू०) सविता । (१६०) १ सूर्यः (पे० ब्रा० १७।४) । (१६१) १ अग्निः, २ ऋभवः, २ अग्निः । (१६२) १ मित्रवरुणार्यमवाचिवन्द्रप्रजापतिमरुद्वाजिनः, ५ होत्रध्वर्युप्रतिप्रस्थात्रप्तीद्वावस्तुप्रशा-स्तृब्रह्माणः, ६ अश्वयूपकर्तारः, १२ अश्वमांसकामा देवाः, १५ देवाः (नि०), २ इन्द्रापूर्वतौ (नि० बृ० दे०) ३ पूष-विश्वेदेवत्वष्टारः (नि०) ४ पूषा (नि०) । (१६३) २ वसवः, १० अश्वः (बृ० दे०) । (१६४) १ आदित्यवायवमयः, २ सूर्यरथचक्राश्वाः, ३ आदित्यमण्डलरश्मयः, सावयवं संवत्सरचक्रं वा, ४-६ दुर्जयमादित्यसत्यम् ७ आदित्यस्तद्रश्मयश्च, ८ पृथिव्यादित्यौ, ९ द्युपृथिवीवृष्टयः, १० आदित्यदेवाः, संवत्सराख्यकालो वा, ११ आदित्यचक्राग्नी, १२-१४ संवत्सरचक्रम्, १५ सप्तर्षयः, १६ सूर्यरश्मयः तत्त्वविद्वा, १७ गोरूपिण्याहुतिः, १८ अन्यादित्योर्व्यतिहारेणोपासकः, १९ सोमसूर्यचक्रभ्रमणानि, २० जीवपरमात्मानौ, २१ परमात्मा, आदित्यतश्मयो वा, २२ परमात्मा, आदित्यो वा वृक्ष-रूपः, २३ अग्निवाय्वादित्यपदाधानवेत्तारः, २४ अक्षरम्, २५ सूर्यगात्रसामनी, २६ गोसवितारौ, मेघवायू वा २७-२८ गौः, २९ वत्सगावौ, ३० शरीरजीवौ, ३१ आदित्यः, परमात्मा, ३२ संसारः, ३३ द्युपृथिवीन्द्रवृष्टयः, ३४ अश्वमेधकर्ता-यजमानः (प्रश्नाः), ३५ होत्रादयः (प्रतिवचनानि), ३६ आदित्यरश्मयः, विष्णुर्वा (भाक्ताः), ३७ अनात्मज्ञः (तत्परिदेवनम्) ३८ देहात्मपरमात्मनौ, ३९ आत्मज्ञानाज्ञाने, ४० गौः, ४१ वाक् माध्यमिका । (१६६) २ रुद्राः (भाक्ताः) । (१६७) ३ ऋष्टिः, ८-९ रोदसी-मरुत्पत्नी, १० इन्द्रः । (१६८) १ मरुतः रोदसी, ९ पृश्निर्मरुत्माता (पू०) । (१६९) इन्द्रो मरुतश्च (निपातिनः) (बृ० दे०) । (१७०) २, ५ इन्द्रो मरुतश्च, ४ ऋत्विजः । (१७३) ३ अग्निः, ११ इन्द्रयज्ञमार्गानभिज्ञः, १२ इन्द्रो मरुतश्च । (१७४) १ इन्द्रदेवाः । (१७९) ५ सोमः, ६ अगस्त्यः । (१८०) १० (अश्विनः), (१८१) २ (अश्विनः), ३ (अश्विनः), ४ चन्द्रादित्यौ । (१८६) १ इन्द्राग्निसवितारः, २ मित्रार्यमवरुणदेवाः, ३ देवाग्निवरुणाः, ४ देवोषासानक्ताः (नि०) ५ अहिर्बुध्न्यः, सिन्धुः, अपांनपात्, ६ त्वष्टा, इन्द्रः, ७ इन्द्रः, ८-९ मरुतः, १० अश्विनौ, पूषा विष्णुवाचिवन्द्रदेवाः, ११ देवदीधितिः । (१८७) ९ सोमः, १० करम्मः । (१९१) २ विषन्व्योषधिः, ३ नृणानि, ६-७ सर्पाः, ८-१० सूर्यः ।

द्वितीयं मण्डलम् ।

(१) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २१।४], अग्निर्देवतारूपः । (२) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २१।३] । (४) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २२।९] । (५) अग्निर्ऋत्विग्रूपः । ५ अग्निपरिचारिका अङ्गुल्यः, ६ अध्वर्युः । (८) ६ अग्नीन्द्रसोमदेवाः । (९) १-२ अग्निः प्रणीयमानः [पे० ब्रा०], ६ अग्निरनीकवान् [आश्व० सू० २।१८] । (११) इन्द्रो मरुत्वान् [कौ० ब्रा० २२।७] [आश्व० ७.११], ८ माध्यमिका वाक् । (१३) १ सोमरसः, २ नद्यः, इन्द्रः, ३ यजमानहोत्रध्वर्युब्रह्मेन्द्राः । (१८) १ इन्द्ररथः, यज्ञो वा, २ यज्ञः सोमो वा । (२३) १९ देवाः । (२४) ६-७ अङ्गिरसः, १६ देवाः । (२६) २ ऋषेः संबन्धी पुरुषः । (२७) मित्रार्यमभगतुविजातवरुणांशाः [बृ० दे०], ७ अदितिः [अ० पा०], १० वरुणः, १२-१३ आदित्यानां

परिचारको यजमानः, १५ (पूर्ववदेव), १४ इन्द्रः [तृ० पा० भाक्तः], १७ वरुणः । (२८) ३ आदित्याः । (२९) १ आदित्याः, वरुणमित्रदेवाः, २ देवाः, ३ वसवः, मित्रवरुणादितीन्द्रमरुतः, ४-६ देवाः, ७ वरुणः । (३०) ४ बृहस्पतिः (भाक्तः) । (३१) १ आदित्यरुद्रवसुसहितौ मित्रावरुणौ, २ देवाः, (३१) ३ इन्द्रो मरुत्वान्, ४ त्वष्टा, इळाभगरोदः पूषाश्विनः, ५ उषासानक्ता, छावापृथिव्यौ, ६ देवाहिर्बुध्न्याजैकपादिन्द्रसवित्रपांनपातः, ७ देवाः । (३२) ८ गुङ्गूसिनीवालीराकासर-स्वतीन्द्राणीवरुणान्यः । (३३) ११ रुद्रो मृगरूपः, (३३) १३ मरुद्रुद्रा, (३४) १३ रुद्राः [भाक्ताः], (३५) ३ आपः समायतीः [कौ० ब्रा० १२।१], ५ तिस्रो देव्योऽपांनपाच्च, १५ अग्निः, देवाः, (३६) ३ ऋभवश्च (ऐ० ब्रा०), (३७) १ द्रविणोदा इषश्च, २ द्रविणोदा ऊर्जश्च, ३ द्रविणोदा सहश्च, ४ द्रविणोदा सहस्यश्च, ५ अश्विनौ तपाश्च, ६ अग्निः तपस्यश्च, (३८) ५ अग्निसवितारौ, ८ वरुणः, १० भगनराशंससवितारः

तृतीयं मण्डलम् ।

(१) अग्निरप्सुमान् (ऐ० ब्रा०) । (५) आग्नेये एतदादिसूक्तत्रये (वृ० दे०) मतेन भाष्यार्थपर्यालोचनेन च एता देवता निपातिन्यो दृश्यन्ते—, १-२ उषाः, ३-४ मित्रः, ७ छावापृथिव्यौ, ८ आपः, छावापृथिविमित्रवायुदेवाः । (६) १ कारवः, सूक्, २-५ छावापृथिव्यौ, ६-९ देवाः, १० रोदसी । (७) १, ६ पितरौ, ४ आपः, ७ देवाः, ८ देव्यौ होतारौ, ९ देवरोदांसि, १० उषाः । (८) १, ३ वनस्पतिः (वृ० दे०), ६ यूषाः, वनस्पतिः, ७ यूषाः, ८ आदित्यरुद्रवसुपृथिव्यन्तरिक्षयूषाः, ११ वनस्पतिः । (९) १-२ अपांनपात् । ४ (१०) देवैः सहाग्निः । (११) ५ जातवेदाः (कौ० ब्रा० २६।१७), ४ अग्निदेवाः । (१३) ३ अग्निर्दाता (आश्व० सू० ३।१३) । (१४) ३ अग्न्युषासानक्ताः, ४ अग्निः सूर्यश्च (भाक्तः) (१७) अग्निदेवाः । (२०) १ अग्न्युषोऽश्विदधिकाः, ५ दधिकाग्न्युषो बृहस्पतिसवित्रश्च मित्रवरुणभगवसुरुद्रादित्वाः । (२२) ४ अग्नयो धिष्ण्याः (वृ० दे०) । (२३) १-३ अग्निर्मथितः । (२४) ५ अग्निर्दाता (आश्व० सू० ३।१३) । (२५) २ अग्निदेवाः, ३ अग्निच्छावापृथिव्यः । (२६) ९ विश्वामित्रोपाध्यायरोदस्यः । (२८) अग्निः पुरोळाशादः । (२९) १, ३ अग्न्यध्वर्यू, ५-६ अग्निरध्वर्याद्या ऋत्विजश्च, ७-९ अग्निदेवाः, १० अग्न्यरणी, १२ अग्निदेवाः, १३ ऋत्विगग्नयः, १५ अग्निकुशिकाः, १६ होता (भाक्तः) । (३०) इन्द्रसूर्यौ, १५-१७ इन्द्रो रक्षोहा । (३१) १ पुत्रिकाकरणम्, २ पुत्रिकायाः पितृरिक्थाभागित्वम्, ४ इन्द्रमरुदुषसः, ५ इन्द्राङ्गिरसः, ६ सरमेन्द्रौ, ११ इन्द्रः, गौः । १६ इन्द्रापः, १७ इन्द्रच्छावा-पृथिव्यः, २० अविन्द्राः । (३२) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २२।९), २-३ इन्द्रमरुद्रुद्राः । (३३) १-३ त्रिपाळुतुष्टौ, ६ इन्द्र-सवितारौ (वृ० दे०) । (३५) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २१।४) । (३८) ५-६ इन्द्रावरुणौ, ७ इन्द्रयष्टारः, ८ सविता ९ इन्द्रावरुणौ । (३९) १-२ इन्द्रस्तववाक्, ३ अग्न्युषसः, ४-५ इन्द्राङ्गिरसः, ७ इन्द्रः सूर्यात्मा, ८ सूर्यवसवः । (४०) ३ विश्वेदेवैः सहेन्द्रः । (४७) इन्द्रो मरुत्वान् । (५०) इन्द्रो मरुत्वान् । (५१) ७-९ इन्द्रो मरुत्वान्, (आश्व० श्रौ० ८।९) (५२) इन्द्रः पुरोळाशादः । (५३) ३ अध्वर्युरिन्द्रश्च, ७ भोजाङ्गिरोमरुतः, ९ विश्वामित्रेन्द्रौ, १० देवकुशिकाः, ११ कुशिकसुदासाः, १२ रोदसीन्द्राः, १७, १९ अनङ्गेन्द्रौ, २० वनस्पतिः, कौशिकस्यात्मश्रेय आशंसा । (५४) १ अग्निः, २, ४-८ छावापृथिव्यौ, ३ छावापृथिव्यग्नयः, ९ यौः, १० रोदोमित्रवरुणादित्याः, ११ सविता, १२ त्वष्टृष्वर्भवः, १३ मरुत्सरस्वत्यः, १४ विष्णुः, १५ इन्द्रः, १६ अश्विनौ, १७ देवेन्द्रर्भवः, १८ अर्यमादितिदेववरुणाः, १९ अग्निपृथिवीध्वप्सूर्यान्तरिक्षाणि, २० पर्वतादित्यादितिमरुतः, २१ अग्निदेवाः, २२ अग्निः । (५५) १ उषसः, (अस्मिन् सूक्ते सर्वत्र देवाः सन्त्येव), २-५ अग्निः, ६ सूर्यमित्रावरुणाः, ७ अग्निः सूर्यात्मा, ८ अग्निः, ९ अग्निसूर्यौ, १० विष्णवग्नी, ११ अहोरात्रे, १२-१३ छावापृथिव्यौ, १४ भूम्यादित्यौ, १५ अहोरात्रे, छावापृथिव्यौ वा, १६ दिशः, मेघा वा १७ इन्द्रो वर्धन्, १८ इन्द्रः कालात्मा, १९ त्वष्टा, २०-२१ इन्द्रः, २२ इन्द्रः पर्जन्यात्मा । (५६) १ देवाः, २-३ संवत्सरः, ४ संवत्सरादित्यापः, ५ सिन्धुसंवत्सर (सूर्य) तिस्रो देव्यः, ६ सवितृधिषगे, ७ सवितृमित्रावरुणाब्रुोदांसि, ८ अग्निवायुसूर्याः । (५७) १ इन्द्राग्निदेवाः, २ इन्द्रपूषाश्विदेवाः, ३ ओषधीन्द्राः, ४ रोदसी, अग्निदीप्तयः, ५ अग्नि-जिह्वा विश्वे देवाः, ६ अग्निप्रमस्यौ । (५९) २-३ मित्रः सत्यः (आश्व० सू० ४।११-१२) । (६०) ३-४ ऋभवः

इन्द्रश्च (नि० बृ० दे०) । (६१) ६ उषोजनी । (६२) २ इन्द्रावरुणौ मरुद्भिर्द्यावापृथिवीभ्यां च सहितौ, ३ इन्द्रवरुणमरु-
देवपत्नीभारत्यः, ७ पूषा आशृणिः, १८ मित्रावरुणावृतावृधौ ।

चतुर्थं मण्डलम् ।

(१) १६ अङ्गिरसः, १७ प्रातःकालः, १८ विश्वेदेवमित्रवरुणाः । (२) ३ अग्नेरश्वौ । अग्निः, ४ अग्निः (अर्यम-
वरुणमित्रेन्द्रविष्णुमरुदश्विनः, नि.), १४-१८ अग्न्यङ्गिरसः, १६ अग्निः क्षामवान् (ऐ० ब्रा० ३२।५), १९ अग्न्युषसः ।
(३) १० सूर्यः (च० पा०), ११ अग्न्यङ्गिरसः, १२ अग्निनद्यः, १४ अग्नी रक्षोहा । (४) ८ अग्निः क्षत्रभृत् (आश्व०
सू० ४-१), १० अग्नी रथवान् (कौ० ब्रा० ८, २), १२-१३ अग्निरश्मयः । (५) १३ उषसः । (६) ३ सुक्स्वर-
स्वधितयः, ४ यज्ञकर्म, ९ अग्न्यश्वाः, १० अग्निरश्मयः । (८) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २६।१३) । (११) ६ अग्निः
स्त्रास्तिमान् (आश्व० सू० २.८) । (१२) ३ अग्निः क्षत्रभृत् (आ० सू० ४-१) । (१३) १ अग्न्युषसः, अश्विनौ, सूर्यः,
२ सविता, वरुणमित्रदेवाः, ३ देवसूर्याः, ४ सूर्यः, सूर्यरश्मयः, ५ सूर्यः । (१४) १ अग्न्युषसी, अश्विनौ, २ सूर्यः,
३ उषाः, ४ अश्विनौ, ५ सूर्यः । (१५) १-३ अग्निर्हवींषि परितः क्रियमाणः । (१६) ५ स्वर्गः, सूर्यः । (१८) ६ नद्यः,
११ विष्णुः । (२१) ३ इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २२-१ आ. सू. ७.१), ९ इन्द्रः प्रदाता (आ० सू० ३-१३) ।
(२४) ९ क्रयविक्रयव्यवहारनियमः, १० वामदेवस्य इन्द्रविचिक्रीषया प्रश्नः । (२५) ३ देवादिद्यादिश्यश्नीन्द्राग्नयः,
४ अग्नीन्द्रौ । (३०) ७ इन्द्रस्य मनुयुदूरीकरणम् (पू०) (बृ० दे०), २४ इन्द्रार्यमपूषभगाः । (३१) १ कः
(आश्व० २-२७), ५-६ इन्द्रः ससूर्यः, १५ सूर्यः (बृ० दे०) । (३२) १९-२१ इन्द्रो भूरिदाः । (३४) ६ ऋभव
इन्द्रवन्तः, ७ इन्द्रो वरुणमरुदतुपम्नास्पत्नीसहितः, ८ ऋभव आदित्यपर्वतसवितृसिन्धुसहिताः, ११ ऋभव इन्द्रमरुदेवो-
पेताः । (३५) १, ७ इन्द्रर्भवः (सर्वा० भा०) । (३७) ६ इन्द्रर्भवः, ८ ऋभ्विन्द्राश्विनः । (३९) १ उषसः, २
मित्रावरुणौ, ३ अदितिमित्रवरुणाः (नि०), ४ वरुणमित्राग्नीन्द्राः, ५ दधिक्रामित्रवरुणाः । (४०) १ दधिक्राः,
उषसः । अग्न्युषःसूर्यवृहस्पत्याङ्गिरसजिष्णवः (नि०), ५ अग्निवायुसूर्याः (बृ० दे०) । (४२) १-६ त्रसदस्युः,
८ सप्त ऋषयः । (४३) १ कः, २ अश्विरथः । (५०) ७-९ पुरोहितप्रशंसा (बृ० दे०), १० ऋभवः (ऐ० ब्रा०-
२८-४) । (५१) ११ उषसः, द्यावापृथिव्यौ । (५४) ४ सविता सत्यप्रसवः (आश्व० सू० ४-१३), ६ सविता,
इन्द्रद्युपृथिविसिन्ध्वादिद्यादितयः (नि०) । (५५) १ देवद्युभूमिवरुणमित्राः, २ देवाः, ३ अदितिसिन्धुस्वस्त्युषासानक्ताः,
४ अर्यमवरुणाग्नीन्द्रविष्णवः, ५ पर्वतमरुद्भगवरुणमित्राः, ६ रोदस्यहिबुध्न्याः, ७ देवादितीन्द्रमित्रवरुणाग्नयः, ८ अग्निः,
९ उषाः, १० सवितृभगवरुणमित्रार्यमेन्द्राः । (५७) ७ सीतेन्द्रपूषणः, ८ कृषिः, कर्षकाः, पर्जन्यः, धान्यप्रार्थना
(बृ०) । (५८) आदित्यो वा ।

पञ्चमं मण्डलम् ।

(१) ६ अग्निः सुरभिमान् (ऐ० ब्रा० ३२.८), ११ अग्निदेवाः । (२) ७ अग्निराहवनीयः (ऐ० ब्रा० ७-१७) ।
(४) २ अग्निर्गृहपतिः (आश्व० सू० १-१३), ४ अग्निदेवाः, १० अग्निः पुत्रीदः (आश्व० सू० २-८) । (५) ११ अग्नि-
वरुणेन्द्रमरुदेवाः । (८) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २०-४), ३ अग्निर्विविचिः (ऐ० ब्रा० ३२-५) । (११) जातवेदाः
(कौ० ब्रा० २१-२) । (१३) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २६-१०) । (१४) १ अग्निर्बुद्धिमान् (कौ० ब्रा० ३.४) । (२२)
१ अग्निदेवाः । (२५) ५-६ अग्निः पुत्रदः । (२६) १ अग्निः पावकः (आश्व० सू० २-१), १-२ अग्निः सदेवः, ४-५ अग्निः,
सदेवः । (२७) १-२ अरुणाम्नी, ३ अरुणत्रसदस्यवग्नयः, ४-६ अश्वमेधो राजा । (२८) अग्निः समिद्धः । (२९)
इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २२-४), ७ अग्नीन्द्रौ । (३०) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २१-३), १२-१५ ऋणञ्जयेन्द्राग्नयः
(बृ० दे०), (३१) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २०-२) । (३३) ८ त्रसदस्योर्दानम्, ९ विदथस्य दानम्, १० ध्वन्यस्य
दानम् । (३४) ९ शश्वमी (शस्त्रीन्द्रौ) । (३६) ६ श्रुतरथस्य दानम्, मरुतः । (३७) १ इन्द्राग्न्युषसः, २ यजमानाध्वर्युः,
दानम् । (३८) ९ शश्वमी (शस्त्रीन्द्रौ) । (३६) ६ श्रुतरथस्य दानम्, मरुतः । (३७) १ इन्द्राग्न्युषसः, २ यजमानाध्वर्युः,
दानम् । (३८) ९ शश्वमी (शस्त्रीन्द्रौ) ।

३ इन्द्राणान्द्रौ, ४-५ इन्द्रयष्टस्तुतिः । (३८) ३ इन्द्रमरुतः । (३९) ५ इन्द्रात्री (बृ० दे०) । (४१) १ मित्रावरुणौ, २ मित्रवरुणार्यमवाचित्रन्द्रमरुदुद्राः, ३ अश्विनौ, रुद्रः, ४ वाताग्निपूषभगाः, ५ मरुतः, ६ वायुः, देवपत्न्यः, ७ उषासानक्ते, ८ वास्तोष्पतित्वष्टृधिषणावनस्पत्योषधयः, ९ पर्वताः, आपः (मेवादित्यौ), १० अयां नपात्, अग्निः, ११ मरुद्गगाबोषधिद्युवनगिरयः, १२ वायुः, आपः, १३ मरुतः, १४ मरुद्गीर्नद्यः, १५ मही, १६ मरुतः, अहिर्बुध्न्यः, १७ देवाः, निर्रतिः, १८ इन्द्र, १९ इलोर्वश्यौ, २० देवसङ्घः, उर्वशी, मरुद्गणो वा, (४२) १ वरुणमित्रभगादितयः, वायुः, २ अदितिः, मित्रावरुणौ, ३ सविता (बृ० दे०), ४ इन्द्रः, ५ भगसवित्रंशेन्द्राः, ६ इन्द्रो मरुत्वान्, ७-९ बृहस्पतिः (बृ० दे०), १० मरुतः, ११ रुद्रः (बृ० दे०), १२ ऋभित्रन्द्रपत्नीनदीसरस्वतीराकाः, १३ इन्द्रः पर्जन्यो वा, १४ इन्द्रस्पतिः पर्जन्यामी पृषा इन्द्रः, वैश्वानरो वा (बृ० दे०), १५ मरुतः (बृ० दे०), १६ पृथिव्यन्तरिक्षवनस्पत्योषधयः, १७ देवाः, १८ अश्विनौ (बृ० दे०) । (४३) १ एकधना आपः (ऐ० ब्रा० ८-२), २ द्यावापृथिव्यौ, ३ वायुः (बृ० दे०), ४ सोमः (बृ० दे०) इन्द्रो वा, ५ इन्द्रः (बृ० दे०), ६ अग्निः (बृ० दे०) सा वा, ७ घर्मः, अज्यमानो महावीराख्यः पात्रविशेषः (ऐ० ब्रा०) ८ अश्विनौ (बृ० दे०), ९ पूषवायू (बृ० दे०), १० अग्निः, देवाः (बृ० दे०), मरुतः, ११ सरस्वती (बृ० दे०), १२ बृहस्पतिः (बृ० दे०), १३-१४ अग्निः, १५ अग्निः, पृथिवी (च० पा०), १६ देवाः, १७ अश्विनौ । (४४) १ सोम-इन्द्रो देवाः प्रजापतिर्वा (बृ० दे०), २ इन्द्रः, ३ अग्निः, ४ अग्निरादित्यो वा, ५ अग्निः, ६ देवाः, ७-९-१० सूर्यः, ८ अग्निः सूर्यो वा, ११ मदः, १२ सदापृणयजतबाहुवृक्तश्रुतवित्तर्यदेवाः, १३ सुतम्भरः, १४-१५ अग्निः । (४५) १ इन्द्रोष-आदित्याः, २ सूर्यः, उषाः, नद्यः, द्यौः, ३ पर्वतद्वयङ्गिरसः, ४ इन्द्राग्नी (मरुतश्च), ५-६ अङ्गिरसः, ७-८ अङ्गिरः सरमाः, ९-१० सूर्यः, ११ देवाः । (४६) १ प्रतिक्षत्रानार्यामिणौ, २ अग्नीन्द्रवरुणमित्रदेवमरुद्विष्णुनासत्यरुद्रभा-पूषभगसरस्वत्यः, ३ इन्द्राग्निमित्रवरुणादितिस्वः पृथिवीद्युमरुत्पर्वताविष्णुपूषब्रह्मणस्पतिभगसवितारः, ४ विष्णुवातसोम-भृश्विःवष्टारः, ५ मरुद्बृहस्पतिपूषवरुणमित्रार्यमागः, ६ पर्वताः, नद्यः, भगः, अदितिः, ७-८ देवपत्न्यः (बृ० दे० ८), इन्द्राप्यगनायश्विनीरोदसीवरुणान्यः । (४७) १ उषाः, २ सूर्यरश्मयः, ३-५ सूर्यः, ६ सूर्य-सूर्यरश्मयः, ७ मित्रावणा-ग्नयः । (४८) १ अग्निवैद्युतः, २ उषसः, ३ इन्द्रः, इन्द्रात्मादित्यः, ४ अग्निः ५ अग्निवरुणसवितारः, (४९) १ सवितृभगाश्विनः, २ सविता, ऋषेरात्मा, ३ पूषभगादित्यसूर्येन्द्रविष्णुवरुणमित्राग्नयः, ४ सवितृनदीः, ५ देवमित्रवरुणाः । (५०) १-२ नेता (सविता), ३ देवदेवपत्नीः, ४ अगनासवितारौ, ५ नेता (सविता) । (५१) १-३ अग्निदेवाः, ८ देवाइत्युषोऽग्नयः, ९ मित्रावरुणसोमविष्णवग्नयः, १० आदित्यवस्त्रिन्द्रवायवग्नयः, ११ अश्विभगादि-तिपूषद्यावापृथिव्यः, १२ वायुसोमबृहस्पत्यादित्याः, १३ देवाग्न्युभुरुद्राः, १४ मित्रवरुणपथ्यास्वस्तीन्द्राग्न्यदितयः, १५ प्रवसतां तद्वन्धूनां चाशंसा (पन्थाः) । (५६) ८ मरुद्भयत्रसदस्यौ (बृ० दे०), ९ मरुन्मीळुष्यौ । (५७) १ रुद्राः (भाक्ताः) । (५८) ५ अग्निर्मरुत्वान् । (ऐ० ब्रा० ३२.८) । (५९) ८ द्वयदित्युषोमरुतः । (६०) १, ६-८ अग्नमरुतः । ८ पार्थिवमध्यमाग्निमरुतः । (६१) १-४ ऋषेर्मरुद्विषयिणी जिज्ञासा, १७-१८ रात्री (बृ० दे०) । (६२) ७ मित्रावरुण-यो रथः । (६३) ४ मित्रवरुणसूर्यपर्जन्याः, ५, ६ मरुन्मित्रवरुणाः । (६४) ३ मित्रः । (६५) ४ मित्रः । (६६) ५ पृथिवी । (६७) १, ३, ४ वरुणमित्रार्यमणः । (६९) २ वरुणमित्रधेनुसिन्ध्वमित्राद्यादित्याः, ३ अदितिमित्रवरुणाः, ४ मित्रवरुणदेवाः । (७५) ९ उषोऽग्न्यश्विनः । (७६) १ उषोऽग्न्यश्विनः, ७-९ गर्भः । (८२) १-३ भगो वा, ४-५ सविता दुःस्वप्नः, ६ अदितिसवितारौ, ७ सविता सत्यप्रसवः (आश्व० सू० ४.१३) । (८३) ६ मरुत्पर्जन्याः । (८४) भूमिर्मध्यस्थाना । (८७) १ इन्द्रो विष्णुर्वा मरुत्वान्, मरुतः, ७ रुद्राः (भाक्ताः) ।

षष्ठं मण्डलम् ।

(१) १३ अग्निः क्षत्रवान् । (आश्व० सू० ४-१) । (२) ९ अग्निर्धामच्छत्, ११ अग्निदेवाः । (३) १ अग्निः मित्रावरुणौ (नि. प्र.) । (४) १ अग्निदेवाः । (७) ७ अग्निः क्षत्रवान् । (आश्व० सू० ४-१) । (८) २ अग्निर्व्रतपाः । (९) १ अहोरात्रे, द्यावापृथिव्यौ, २ यज्ञस्य वस्त्रात्मना रूपकम्, २-३ यज्ञस्य जगत्सृष्टेर्वा दुर्ज्ञेयत्वम् । (११) १

अग्निमरुत्पित्रवरुणाश्चिद्युपृथिव्यः, ४ अग्निरोदस्यः । (१२) १ अग्निरोदस्यः । (१३) ३ अग्निरपां नपाच्च । (१४)
 ६ अग्निदेवाः । (१५) अग्निर्जातवेदाः (कौ० ब्रा० २३-३), १३, १९ अग्निर्गृहपतिः, १६ प्रणीयमानः (ऐ० ब्रा०
 ५-२), १८ अग्निदेवाः । (१६) अग्निर्होता, ३ अग्निः पथिकृत् । (आश्व० ३-१०), १० अग्निर्वीतिः, १३-१५ अग्नि-
 र्मथितः, १६ अग्निरसुरग्नः (ऐ० ब्रा० १६-५), २४ मित्रवरुणादित्यमरुद्रोदस्यग्नयः, ४० अग्निर्जायमानः, ४१ अग्निः
 प्रह्वियमाणः (ऐ० ब्रा० ३-६), ४४ अग्निदेवाः । (१९) १ इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २१-४) । (२१) इन्द्रो मरुत्वान्
 (कौ० ब्रा० २०-३; आश्व० ८, ८), ९ वरुणमित्रेन्द्रमरुत्पुत्रविष्णवग्निसवित्रोषधिपर्वताः, ११ इन्द्रदेवाः । (२४) ५
 इन्द्रमित्रवरुणपूषसवितारः (सा० भा०) । (२६) ८ इन्द्रक्षत्रत्रिभ्यो । (२७) ८ अग्निः । (२८) १ इन्द्रगाः, २
 इन्द्रः, ५, ८ इन्द्रगाः । (३६) १-३ इन्द्रं प्रति प्रश्नाः (३७) २ इन्द्रासोमौ, ३ इन्द्रवायू (बृ० दे०) । (४०) १२ इन्द्रो
 मरुत्वान् । (४४) २२-२४ सोमः (बृ० दे०) । (४६) ३३ शंयोः पिता । (च० पा०) (बृ० दे०) । (४७) १-५
 इन्द्रः (ऐ० ब्रा०), सोमो निपाती वा (बृ० दे०), ११ इन्द्रस्त्राता (आश्व० सू० २.१०) २० देवाः, भूमिः, बृहस्पतिः,
 इन्द्रः, (बृ० दे०), १२-१३ इन्द्रः सुत्रामा, १८ परमात्मा वा । (४८) ११-१२ धेनुः (मरुतः), १३ धेनुः, इट् (च०)
 १४ इन्द्रवरुणार्यमविष्णवः, १७ वनस्पतिः । (४९) १ मित्रवरुणाग्निदेवाः, २ अग्निः, ३ अहोरात्रे, ४ वायुः
 ५ अश्विरथाश्विनः, ६ पर्जन्यवातौ, मरुतः, ७ सरस्वती (ऐ० ब्रा० १३-१३ वाक्), ८ पूषा, ९ त्वष्टा, १० रुद्रः,
 ११ मरुतः, १२ मरुद्गणः, १३ विष्णुः, १४ अहिर्बुध्न्यपर्वतसवितृदेवभगाः, १५ विश्वे देवाः । (५०) १ देवादितिवरुण-
 मित्राग्न्यर्यमसवितृभगाः, २ सूर्यादेवाः, ३ द्यावापृथिव्यौ, ४-५ मरुतः, ५ रोदसी (बृ० दे०), ६ इन्द्रः, ७ अपः,
 ८ सविता, ९ अग्निदेवाः, १० अश्विनौ, ११ आदित्यवसुमरुद्गणाः, १२ रुद्रसरस्वतीविष्णुवायुमुवाजविधातृपर्जन्यवाताः,
 १३ सवितृभगापांनपास्त्रद्युपृथिव्यः (देवसमुद्राः), १४ अहिर्बुध्न्याजैकपापृथिवीसमुद्रविश्वदेवाः, १५ देवदेवपत्नयः ।
 (५१) १-२ सूर्यः, ३ अदितिमित्रवरुणार्यमभगाः, ४ आदित्यादितयः, ५ द्युपृथिव्यग्निरवस्वादित्यादितयः, ६-९ देवाः,
 १० वरुणमित्राग्नयः, ११ इन्द्रपृथिवीपूषभगादितिपञ्चजनाः, १२ देवाः, १३ अग्निः, १४ सोमः, १५ देवा इन्द्रज्येष्ठाः,
 १६ पन्थाः । (५२) १ अतियाजछागाः (तन्निराकृतिः), २ मरुत्थावः, ३ सोमः, ४ उषाः, सिन्धवः, पर्वताः, पितरः,
 ५ देवसूर्याग्नयः, ६ इन्द्रसरस्वतीपर्जन्यौषधग्नयः, ७-१० विश्वे देवाः, ११ इन्द्रमरुत्पृष्टमित्रार्यमणः, १२ अग्निः, १३
 विश्वे देवाः, १४ विश्वे देवाः रोदस्यपांनपाताः, १५ देवाः, १६ अग्निपर्जन्यौ, १७ विश्वे देवाः । (५६) २ पूषेन्द्रौ ।
 (६०) १० अग्निः । (६१) १ सरस्वती देवतारूपा, २ सरस्वती नदीरूपा । (६२) ८ रोदस्यादित्यवसुमरुतः,
 ९ मित्रवरुणाश्विनः । (६६) १, ३ पृथ्विमरुतः, ९ अग्न्यामरुतः । (६८) ४ मित्रवरुणद्युपृथिव्यः । (७५) ८ आयुधा-
 गारम् (बृ० दे०), १२ कवचम् (बृ० दे०), १५ दिग्धा इषुः, अयोमुखी इषुः, वारुणास्त्रम्, १६ धनुर्मुक्ता इषुः (बृ० दे०),
 १७ योद्धुः कवचबन्धः (बृ० दे०), १८ युयुत्सुस्तुतिः (बृ० दे०), १९ ऋरोत्तमन आशीः (च० पा०) (बृ० दे०) ।

सप्तमं मण्डलम् ।

(१) अग्निर्जातवेदाः (ऐ० ब्रा० २१-५) । (५) ८ औरसपुत्रप्रशंसा । (६) ९ अग्निः सरुद्रवसुः । (९) ५
 विश्वदेवनारस्वतीमरुद्रादित्यग्नयः । (१०) २ अग्निर्विबिचिः । (ऐ० ब्रा० ३२-५) ४ अग्नीन्द्ररुद्रादित्यबृहस्पतयः,
 (११) १-५ अग्निः सदेवः । (१४) ३ अग्निः सदेवः । (१५) ११ अग्निर्भगी (आश्व० सू० २-८), भगाः,
 (निपा.), १२ अग्निसवितृभगादितयः । (१६) ४ अग्निदेवाः । (१७) २ अग्निर्द्वादेवाः, ३, ४, ६ अग्निर्द्वादेवाः । (१९)
 ७ इन्द्रस्त्राता (आश्व० सू० २-८) । (२१) ३ सोमाभिववग्रावाणः । (३०) ३ इन्द्राग्निदेवाः । (३१) ८ इन्द्र-
 वाण्यौ । (३२) १० इन्द्रो मरुत्वान् (ऐ० ब्रा० २१-१) (श्रौ० सू० ७-१), २२ सूर्यः (ऐ० ब्रा०) । (३४)
 १ देवाः, २ अपः, ३-४ इन्द्रः, ५ ७ यज्ञः, ८-९ देवाः, १०-११ वरुणः, १२-१३ देवाः, १४ अग्निः, १५ अग्नानपात्, १६
 अहिः, १७ अहिर्बुध्न्यः, १८-१९ देवाः, २० देवपत्नीत्वष्टारः, २१ त्वष्टा, २२ देवपत्नीरोदसीवरुणानीत्वष्टारः, २३ पर्वता-
 वदेवपत्नीषधियुवनस्पत्यन्तरिक्षद्यावापृथिव्यः, २४ द्युपृथिवीवरुणमरुतः, २५ इन्द्रवरुणमित्राग्न्यवोषधिवृश्चमरुतः ।

(३५) १ इंद्राग्नी, इंद्रावरुणौ, इंद्रासोमौ, इंद्रापूषणौ, २ भगनराशंसपुरंधिरैसत्यार्यमणः, ३ धातृधर्तृपृथिवीरोदस्यादि-
देवस्तुतयः, ४ अग्निमित्रावरुणाश्विसुकृतवाताः, ५ द्यावापृथिव्यौ, अन्तरिक्षम्, ओषधिवृक्षाः, इंद्रः, ६ इंद्रवस्वादित्यवरुणरुद्र
त्वष्टदेवपत्नयः, ७ सोमब्रह्मप्रावयज्यूपमित्योषधिवेदयः, ८ सूर्यः, चतस्रो दिशः, पर्वताः, सिन्धवापः, ९ अदितिमरुद्विष्णु-
सवित्रवार्यवः, १० सविता, उषसः, पर्जन्यः, क्षेत्रपतिः, ११ देवसरस्वतीध्यभिषाङ्गातिषाट्दिव्यपार्थिवायान्, १२ सत्य-
पतयः, अर्वागावः, ऋभवः, पितरः, १३ अजैकपादहिर्बुध्न्यसमुद्रापांनपात्पृथ्वयः, १४ आदित्यरुद्रवसुदेवाः, १५ देवदेवाः ।
(३६) १ ब्रह्म, सूर्यः, पृथिवी, अग्निः, २ मित्रावरुणौ, ३ वातः, धेनवः, पर्जन्यः, ४ इंद्रः, अर्यमा, ५ रुद्रः, ६ सर-
स्वती, नद्यः, ७ मरुद्वाचः, ८ मही, पूषा, भगः, वाजः, ९ मरुद्विष्णवः । (३७) १-२ ऋभवः, ३-७ इंद्रः, ८ सविता,
पर्वतः, इंद्रः देवाः । (३८) ५ सवित्रहिर्बुध्न्यवरुण्येकधेनवः, ६ सवितृभगौ । (३९) १ अग्निः उषाः, पत्नीयजमानौ, होता,
२ बर्हिर्वायुपूषणः, ३ वसुमरुतः, ४ विश्वदेवाग्निभगाश्वीन्द्राः, ५ मित्रवरुणेन्द्राग्न्यर्यमादितिर्विष्णुसरस्वतीमरुतः, ६ देवाः,
७ रोदसीवरुणमित्राग्निदेवाः । (४०) १ देवाः, सविता, २ मित्रवरुणरोदसीन्द्रार्यमादितिर्वायुभगाः, ३ मरुदभिसर-
स्वत्यः, ४ वरुणमित्रार्यमादितयः, ५ विष्णुः, रुद्रः, अश्विनौ, ६ पूषसरस्वतीदेवपत्नीवायवः, ७ रोदसीवरुणमित्राग्निदेवाः ।
(४१) ४-५ भगदेवाः, ६ भगोषसी । (४२) १ अङ्गिरसः, पर्जन्यः, नद्यः, पत्नीयजमानौ, २ अग्निदेवाः, ३ देवाः,
होता, यजमानः, ४ अग्निः, ५ अग्निमरुदिन्द्राग्न्युषोमित्रवरुणाः, ६ अग्निदेवाः । (४३) १ देवद्यावापृथिव्यः, २ देव-
त्विगग्नयः, ३ देवाग्नयः, ४ देवाः, ५ अग्निः, देवाः । (४४) १ दधिक्राःअग्न्युषोऽग्निभगेन्द्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यु-
पृथिव्यप्सूर्याः, २ दधिक्राः, यज्ञः, इळा, अश्विनौ, ३ दधिक्रावाग्न्युषःसूर्यगोवरुणाश्वदेवाः, ४ दधिक्रावोषःसूर्यादित्य-
वस्वाङ्गिरसः, ५ दधिक्राग्निविश्वेदेवाः । (४५) २ सवितृसूर्यौ, ४ सवितृदेवाः । (४६) २-३ ऋभिवद्राः । (५१)
३ आदित्यमरुदेवर्षिन्द्राग्न्यश्विनः । (५२) १ आदित्यमित्रावरुणद्यावापृथिव्यः, २ मित्रवरुणादित्याः, ३ सवितृवरुण-
(प्रजापति) विश्वेदेवाः । (५३) २ द्यावापृथिव्यौ दैव्यजनसहितौ । (५५) २-४ सारमेयः, ५-६ वारुणो जनः, ७ सूर्यः
वारुणजनाश्च, ८ वारुण्यः स्त्रियः । (५६) १६ मरुतः क्रीळिनः । (आश्व. श्रौ. २-१९), २५ इन्द्रवरुणमित्राग्न्यवोषधि-
वृक्षमरुतः । (५९) १ देवाग्निवरुणमित्रार्यममरुतः, २ देवाः, ६-९ मरुतः सान्तपनाः । (आश्व० सू० २-१८-१०)
मरुतो गृहमेधाः, ११ मरुतः स्वतवसः । (६०) १ अर्यमा (उ०), २-३ सूर्यमित्रवरुणाः, ४-११ मित्रार्यमवरुणाः ।
(६१) मित्रवरुणसूर्याः, ४ यज्वा (उ०) । (६२) २ मित्रवरुणार्यमाग्नयः (नि०), ३ वरुणमित्राग्नयः, ४ द्यावाभूमी,
वरुणवायुमित्राः । (६३) ६ मित्रवरुणार्यमणः । (६४) १३-५ मित्रवरुणार्यमणः । (६५) २ मित्रवरुणाहोरात्राणि ।
(६६) ४-६ मित्रार्यमसवितृभगाः, ७ मित्रवरुणार्यमणः, ९ वरुणमित्रौ, १० सूर्यः, (ऐ० ब्रा० ११-१२), मित्रवरुणार्यमणः ।
(६७) २ अग्निः, सूर्यः । (७२) ३ अग्न्युषोरोदस्यः, ४ अग्न्युषःसवित्रग्नयः । (७६) ४-५ अङ्गिरसः । (७७)
१ अग्न्युषसी । (७८) १ अग्न्युषसी । (७९) १ सूर्योषसी । (८१) २ सूर्योषसी । (८२) १० इंद्रवरुणमित्रार्य-
मादितिसवितारः । (८३) ७ देवाः । (८७) ७ वरुणदेवाः । (८८) २ अग्निवरुणौ । (९०) ४ अङ्गिरसः । (९१)
३ वायुर्नियुत्वान् (आश्व० सू०) । (९२) ५ वायुर्नियुत्वान् । (आश्व० सू०) । (९३) ७ अग्निमित्रवरुणेन्द्रार्यमादि-
तयः, १६ अग्नीन्द्रविष्णुमरुतः । (९९) ७ विष्णुः शिपिविष्टः (आश्व० सू० ३-१३) । (१००) ५ विष्णुः शिपिविष्टः
(आ० सू० ३-१३) । (१०४) वशिष्ठस्य शपथः ।

अष्टमं मण्डलम् ।

(१) ९ सोमः, १८ देवाः । (५) १ उषाः । (६) २९-३० इंद्रः सूर्यात्मा । (९) १६-१८ उषोऽश्विनः ।
(१०) २ बृहस्पतिविश्वदेवेन्द्रविष्णवश्विनः । (११) १ अग्निर्व्रतपतिः (आश्व० सू०) । (१३) २० रुद्रः, २८ इंद्र-
रुद्रमरुतः । (१७) १० इंद्रः प्रदाता (आश्व० सू० ३-२३) । (१८) ३ सवितृभगवरुणमित्रार्यमणः, १६ पर्वताद्यु-
पृथिव्यः, २० इन्द्राश्विमित्रवरुणाः, २१ मित्रार्यमवरुणमरुतः । (१९) ३५ वरुणमित्रार्यमणः । (२१) १७ इंद्रसरस्वती-
मित्राः (बृ० दे०) । (२३) ३० मित्रावरुणौ (नि०) । (२४) २८-३० उषाः (बृ० दे०) । (२५) १०

अदित्यश्चिमरुतः, ११ मरुतः, १२ विष्णुः, १३ मित्रवरुणार्यमणः, १४-१५ पर्जन्यमरुदइवीन्द्रविष्णवः, १६-१७-१८ मित्रः, १९ सूर्यरोदस्यः, २०-२४ वरोदानम् । (२६) ११ अश्विवरुणमित्रार्यमणः, १८ अश्विश्चेतयावर्यौ । (२७) १ अग्नि-मरुद्ब्रह्मणस्पतिदेवाः, २ अग्निः, विश्वे देवाः, ३ यज्ञादित्यवरुणमरुतः, ४ विश्वे देवाः, ५ देवमरुदादितयः, ६ मरुन्मित्रेन्द्र-वरुणादित्याः, ७ वरुणाद्या देवाः, ८ मरुद्विष्णवश्विपूषाणः, इंद्रः, ९-११ देवा (वसवः), १२ मरुत्सवितारः, १३-१४ विश्वे देवाः, १५ वरुणमित्रदेवाः, १६ देवाः, १७ अर्यममित्रवरुणाः, १८-२२ देवाः । (२८) १ त्रयस्त्रिंशदेवाः, २-३ वरुणमित्रार्यमाग्निदेवपत्नयः, ४ देवाः, ५ मरुतः । (२९) १ सोमः, २ अग्निः, ३ त्वष्टा, ४ इंद्रः, ५ रुद्रः, ६ पूषाः, ७ विष्णुः, ८ अश्विनौ, ९ मित्रावरुणौ, १० अन्नयः । (३१) १-२ यजमानेन्द्रो (वृ० दे०), ३ यजमानः, ४ इज्या, ११ पुषा, १२ पुषा, आदित्याः, १३ मित्रार्यमवरुणाः, १४ अग्निः (वृ० दे०) । (३२) २९-३० इंन्द्रेन्द्राश्वौ । (३३) १९ स्थायोगिः, स्त्रीरूप इंद्रः (वृ० दे०) । (३५) [सूक्तेऽत्र, २१ पर्यन्तं उषःसूर्यसहितावश्विनौ, तन्मध्ये निपातिन्यस्तु दश्यन्ते,] १ अग्नीन्द्रवरुणविष्णवादित्यरुद्रवसवः, २ विश्वधीभुवनद्युपृथिव्यद्रव्यः, ३ त्रयस्त्रिंशदेवाभ्यमरुद्भृगवः, १३ मित्र-वरुणधर्ममरुतः, १४ अङ्गिरोविष्णुमरुतः, १५ मरुतः । (३६) इंद्रो मरुत्वान् (आश्व० सू० ७-१) । (३८) १० इंन्द्राग्नी सरस्वतीवन्तौ । (४०) ९-११ इंद्रः । (४२) २ वरुणः, द्यावापृथिव्यौ । (४३) ९ अग्निरप्सुमान् (ऐ० ब्रा० ३२-७-१४) अग्निरग्निमान् (ऐ० ब्रा० ३२-५ २८), अग्निरप्सुमान् (आश्व० सू० ३-१३) । (४४) १ अग्नि-रतिथिः । (ऐ० ब्रा० ३-६) ३-१४ अग्निदेवः, १६ अग्निमूर्धेनवान् (आश्व० सू० २-११), १७ अग्निः शुचिः (ऐ० ब्रा०), अग्निज्योतिष्मान् (आश्व० सू० ३-१२), २१ अग्निः शुचिः (ऐ० ब्रा० ३२-७) । (४६) ४-५ मरुदर्यममित्राः (वृ० दे०), २१-३३ पृथुश्रवसो दानप्रशंसा, ३३ कानीतदत्ता स्त्री, (२९-३१-३३ इंद्रः इति केचित्) (४७) १ वरुणमित्रादित्याः, ५ इंन्द्रादित्याः, ९ अदितिः (वृ० दे०) । (४८) १० सोमोन्द्रौ, १३ सोमः पितृमान् (आश्व० सू० २-१९), १४ देवसोमाः । (६१) १३ इंन्द्रोऽभयंकरः । (६३) १० इंन्द्रो मरुत्वान् । (६५) १०-१२ इंन्द्रदेवाः विश्वे देवा वा (वृ० दे०) । (६६) १५ कलयः । (६७) २, ४ वरुणमित्रार्यमणः, १०-११ अदितिः (वृ० दे०) १४-१८ आदित्यादित्याः । (६८) इंन्द्रो मरुत्वान्, १४ ऋतवः (वृ० दे०) । (६९) २ इंद्रः सूर्यपर्जन्यादिरूपी, ३ गावः, ११ इंन्द्राग्निविश्वदेववरुणापः । (७१) ३ अग्निविश्वदेवाः । (७२) ३ रुद्रः (भाक्तः), १२-१४ गावः, इंन्द्राग्नी, १६ वायुसूर्यवाचः, १७ मित्रावरुणौ । (७३) १६ उषाः, १८ सप्तवध्रिः । x



x अवशिष्टा नवमदशममण्डलयोरेषाऽनुक्तदेवतासूची (पूर्वत्र ३२-४५ पृष्ठेषु) नवमदशममण्डलयोरधस्तादेव

द्रष्टव्या ।

ऋषिसूची ।

[संग्राहकः- श्रीपण्डितः अनन्तशर्मा दिनकरसुनु रास्ते इत्युपाह्वः पुण्यपत्तनस्थः]

अंहोमुक् वामदेव्यः X १०।१२६ । (८) । [८]
 अकृष्ट (ष्टाः) माषाः, 'माषाः' अकृष्टाः । पश्य ।
 अक्षो मौजवान् १०।३४ । (१४) । [१४]
 अगस्त्यो मैत्रावरुणः १।१६५ । १३-१५ (२); १६६-
 १६९ । (४४); १७० । २, ५ (२);
 १७१-१७८ । (५४); १७९ । ३, ४
 (२); १८०-१९१ । (१६५) । [२२०]
 अगस्त्यशिष्यो ब्रह्मचारी १।१७९ । ५, ६ । [२]
 अगस्त्यस्वसा ऋषिका १०।६० । (६) । [६]
 अग्निः १०।१२४ । २, ३, ४ । [३]
 ' चाक्षुषः ९।१०६ । १-३, १०-१४ । [८]
 ' तापसः १०।१४१ । (६) । [६]
 ' पावकः ८।१०२ । (२२); १०।१४० । (६); [२८]
 ' बार्हस्पत्यः ८।१०२ । (२२) [२२]
 ' वैश्वानरः १०।७९-८० । (१४) । [१४]
 ' सौचीकः १०।५१ । २, ४, ६, ८ (४); ५२ । (६); ५३ ।
 ४, ५ (२) । ७९-८० । (१४) । [२६]
 अग्नयः धिष्ण्याः ऐश्वराः ९।१०९ । (२२) । [२२]
 अग्नियुतः स्थौरः १०।११६ । (९) । [९]
 अग्नियूपः स्थौरः १०।११६ । (९) [९]
 अग्निवरुणसोमाः १०।१२४ । १, ५-९ । [६]
 अवमर्षणः माधुच्छन्दसः १०।१९० । (३) । [३]
 अङ्ग औरवः १०।१३८ । (६) । [६]
 अंगिरसः सहस्रं वसुरोचिषः ८।३४ । (१६-१८) [३]
 अजमीलहः सौहोत्रः ४।४३ । (७); ४४ (७) । [१४]
 अजाः पृश्निनयः, 'पृश्निनयः अजाः' पश्य ।
 अत्रिः १०।१३७ । ४ [१]
 अत्रिः भौमः ५।२७ । (६); ३७-४३ । (७९); ७६ । (५);
 ७७ । (५); ८३-८६ । (२७); ९।६७ ।
 १०-१२ (३); ८६।४१-४५ । (५) । [१३०]

अत्रिः भौमः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः (४) अत्रिः भौमः ।
 अत्रिः सांख्यः १०।१४३ । (६) । [६]
 अदितिः ऋषिका ४।१८ । ७ । [१]
 ' दाक्षायणी १०।७२ । (९) । [९]
 अनानतः पारुच्छेपिः ९।१११ । (३) । [३]
 अनिलः वातायनः १०।१६८ । (४) । [४]
 अश्वीगुः इयावाक्षिः ९।१०१ । १-३ । [३]
 अपाला आत्रेयी ८।९१ । (७) । [७]
 अप्रतिरथः ऐन्द्रः १०।१०३ । (१३) । [१३]
 अप्सरसौ शिखण्डिन्यौ 'शिखण्डिन्यौ अप्सरसौ'
 अभितपाः सौर्यः १०।३७ । (१२) । [१२]
 अभीवर्तः आंगिरसः १०।१७४ । (५) । [५]
 अमहीयुः आंगिरसः ९।६१ । (३०) । [३०]
 अम्बरीषः वार्षागिरः १।१०० । (१९); ९।९८ । (१२) । [३१]
 अयास्यः आंगिरसः ९।४४-४६ । (१८); १०।६७ । (१२);
 ६८ । (१२) । [४२]
 अरिष्टनेमिः तार्क्ष्यः १०।१७८ । (३) । [३]
 अरुणः वैतहव्यः १०।९१ । (१५) । [१५]
 अर्चन् ह्यैरण्यस्तूपः १०।१४९ । (५) । [५]
 अर्चनाना आत्रेयः ५।६३ । (७); ६४ । (७);
 ८।४२ । (६) । [२०]
 अर्बुदः काद्रवेयः (सर्पः) १०।९४ । (१४) । [१४]
 अवत्सारः काश्यपः ५।४४ । (१५); ९।५३-६० । (३२) '४७'
 अवस्युः आत्रेयः ५।३१ । (१३); ७५ । (२) । [२२]
 अश्वमेधः भारतः राजा ५।२७ । (६) । [६]
 अश्वसूक्ती काण्वायनः ८।१४ । (१५); १५ (१३) [२८]
 अश्व्यः वसः 'वसः अश्व्यः'
 अष्टकः वैश्वामित्रः १०।१७४ । (११) । [११]
 अष्टादंष्ट्रः वैरूपः १०।१११ । (१०) । [१०]
 असितः काश्यपः ९।५-२४ । (१६४) । [१६४]
 (काश्यपः देवलः ?)

X अत्र प्रथमं मण्डलाङ्कः, तदूर्ध्वं सूक्ताङ्कः, अनन्तरं सूक्तस्था () मन्त्रसंख्या, तत्पश्चात् तस्यर्षेर्मन्त्राणां सर्वयोगस्य [] संख्यास्ततीति बोद्धव्यम् ।

असुराः पणयः	पणयः असुराः	आंगिरसः विरूपः	विरूपः आंगिरसः
आगस्त्यः द्दहच्युतः	द्दहच्युतः आगस्त्यः	" विहव्यः	विहव्यः "
आग्नेयः कुमारः	कुमारः आग्नेयः	" वीतहव्यः	वीतहव्यः "
" केतुः	केतुः "	" व्यभ्यः	व्यभ्यः "
" वत्सः	वत्सः "	" शिशुः	शिशुः "
" इयेनः	इयेनः "	" शौनहोत्रः (भार्गवः)	शौनहोत्रः "
आंगिः हविर्धानः	हविर्धानः आंगिः	" श्रुतकक्षः	श्रुतकक्षः "
आंगिरसः अभीवर्तः	अभीवर्तः आंगिरसः	" संवननः	संवननः "
" अमहीयुः	अमहीयुः "	" संवर्तः	संवर्तः "
" अयास्यः	अयास्यः "	" सप्तगुः	सप्तगुः "
" उचथ्यः	उचथ्यः "	" सव्यः	सव्यः "
" ऊरुः	ऊरुः "	" सुकक्षः	सुकक्षः "
" ऊर्ध्वसन्ना	ऊर्ध्वसन्ना "	" सुदीतिः	सुदीतिः "
" कुत्सः	कुत्सः "	" हरिमन्तः	हरिमन्तः "
" कृतयशाः	कृतयशाः "	" हिरण्यस्तूपः	हिरण्यस्तूपः "
" कृष्णः	कृष्णः "	आंगिरसी शश्वती (ऋषिका)	शश्वती आंगिरसी ।
" घोरः	घोरः "	आजीगर्तिः शुनःशेषः	शुनःशेषः आजीगर्तिः ।
" तिरश्चीः	तिरश्चीः "	आत्रेयः अर्चनाना	अर्चनाना आत्रेयः ।
" दिव्यः	दिव्यः "	" अवस्युः	अवस्युः "
" धरुणः	धरुणः "	" इषः	इषः "
" ध्रुवः	ध्रुवः "	" उरुचक्रिः	उरुचक्रिः "
" नृमेधः	नृमेधः "	" एवयामरुत्	एवयामरुत् "
" पवित्रः	पवित्रः "	" कुमारः	कुमारः "
" पुरुमीळहः	पुरुमीळहः "	" गयः	गयः "
" पुरुमेधः	पुरुमेधः "	" गविष्ठिरः	गविष्ठिरः "
" पुरुहन्मा	पुरुहन्मा "	" गातुः	गातुः "
" पूतदक्षः	पूतदक्षः "	" गोपवनः	गोपवनः "
" प्रचेताः	प्रचेताः "	" शुम्भः विश्वचर्षणिः	शुम्भः विश्वचर्षणिः "
" प्रभूवसुः	प्रभूवसुः "	" द्वितः मृक्तवाहाः	द्वितः मृक्तवाहाः "
" प्रियमेधः	प्रियमेधः "	" पूरुः	पूरुः "
" वरुः	वरुः "	" पौरः	पौरः "
" बिन्दुः	बिन्दुः "	" प्रतिक्षत्रः	प्रतिक्षत्रः "
" बृहन्मतिः	बृहन्मतिः "	" प्रतिप्रभः	प्रतिप्रभः "
" भिक्षुः	भिक्षुः "	" प्रतिभानुः	प्रतिभानुः "
" मूर्धन्वान्	मूर्धन्वान् "	" प्रतिरथः	प्रतिरथः "
" रङ्गणः	रङ्गणः "	" बभ्रुः	बभ्रुः "
		" बाहुवृक्तः	बाहुवृक्तः "

आग्नेयः बुधः	बुधः	आग्नेयः
" यजतः	यजतः	"
" रातहव्यः	रातहव्यः	"
" वमिः	वमिः	"
" वसुश्रुतः	वसुश्रुतः	"
" विश्वसामा	विश्वसामा	"
" श्यावाश्वः	श्यावाश्वः	"
" श्रुतवित्	श्रुतवित्	"
" सत्यश्रवाः	सत्यश्रवाः	"
" सदापृणः	सदापृणः	"
" ससवमिः	ससवमिः	"
" ससः	ससः	"
" सुतम्भरः	सुतम्भरः	"
" स्वस्ति	स्वस्ति	"
आग्नेयाः प्रयस्वन्तः	प्रयस्वन्तः	आग्नेयाः ।
" वसूयवः	वसूयवः	"
आग्नेयी अपाला	अपाला	आग्नेयी ।
" विश्ववारा	विश्ववारा	"
आथर्वणः बृहद्विः	बृहद्विः	आथर्वणः ।
" भिषक्	भिषक्	"
आदित्यः विवस्वान्	विवस्वान्	आदित्यः ।
आप्यः त्रितः	त्रितः	आप्यः ।
" द्वितः	द्वितः	"
" भुवनः	भुवनः	"
आप्सवः मनुः	मनुः	आप्सवः ।
आमहीयवः उरुक्षयः	उरुक्षयः	आमहीयवः ।
आम्बरीषः सिन्धुद्वीपः	सिन्धुद्वीपः	आम्बरीषः ।
आम्भृणी वाक्	वाक्	आम्भृणी ।
आयुः काण्वः ८।५२ । (१०) [१०]		
आर्बुदिः ऊर्ध्वयावाः (सर्पः)	ऊर्ध्वयावाः आर्बुदिः (सर्पः)	
आर्भवः सूनुः	सूनुः आर्भवः ।	
आर्ष्टिषेणः देवापिः (वृष्टिकामः)	देवापिः आर्ष्टिषेणः (वृष्टिकामः)	
आसंगः ह्यायोगिः ८।१ । (३०-३३) [४]		
इष्टः भार्गवः १०।१७१ । (४) [४]		
इन्द्रः १।१६५ । १, २, ४, ६, ८, १०-१२, (८); १७० । १, ३, ४ (३); ४।१८ । १, ४		

उत्तरार्धः (१॥); ४।२६। १-३। (३); ८।१००। ४, ५ (२); १०।८६ । १, ८, ११, १२, १४, १९-२२ (९)। [२६॥]	
इन्द्रः ऋषिः १०।२८ । २, ६, ८, १०, १२ । [५]	
इन्द्रः सुष्कवान् १०।३८ । (५) [५]	
इन्द्रः वैकुण्ठः १०।४८ । (११); ४९। (११); ५०। (७) [२९]	
इन्द्रप्रमतिः वासिष्ठः ९।९७ । ४-६ [३]	
इन्द्रमातरः देवजामयः, 'देवजामयः इन्द्रमातरः ।'	
इन्द्रस्नुषा वसुक्रपत्नी (ऋषिका) १०।२८ । १ [१]	
इन्द्राणी १०।८६ । २-६, ९, १०, १५-१८ (११); १४५। (६) [१७]	
हरिश्चिदिः काण्वः ८।१६ । (१२); १७ । (१५); १८ । (२२) [४२]	
इषः आग्नेयः ५।७ । (१०); ८ । (७) [१७]	
इधमवाहः दार्ढ्युतः ९।२६ । (६) [६]	
उच्चथ्यः आंगिरसः ९।५०। (५); ५१। (५); ५२। (५) [१५]	
उत्कीलः कात्यः ३।१५ । (७); १६ । (६) [१३]	
उपमन्युः वासिष्ठः ९।९७ । १३-१५ । [३]	
उपस्तुतः वार्ष्टिहव्यः १०।११५ । (९) [९]	
उरुक्षयः आमहीयवः १०।११८ । (९) [९]	
उरुचक्रिः गात्रेयः ५।६९ (४); ७०। (४) [८]	
उर्वशी (ऋषिका) १०।९५ । २, ४, ५, ७, ११, १३, १५, १६, १८ । [९]	
उलः वातायनः १०।१८६ । (३) [३]	
उशना काण्वः ८।८४ । (९); ९।८७। (९); ८८। (८); ८९। (७) । [३३]	
ऊरुः आंगिरसः ९।१०८ । ४, ५ । [२]	
ऊर्ध्वकृशनः यामायनः १०।१४४ । (६) [६]	
ऊर्ध्वग्रावा आर्बुदिः (सर्पः) १०।१७५ । (४) [४]	
ऊर्ध्वनाभा ब्राह्मः १०।१०९ । (७) [७]	
ऊर्ध्वसन्ना आंगिरसः ९।१०८ । ८-९ । [२]	
ऋजिश्वा भारद्वाजः ६।४९-५२ । (६३); ९।९८ । (१२); १०८ । ६, ७ (२) । [७७]	
ऋज्राश्वः वार्षांगिर १।१०० (१९) [१९]	
ऋणंचयः (राजर्षिः) ९।१०८ । १२, १३ । [२]	
ऋषभः वैराजः १०।१६६ । (५) [५]	

ऋषभः वैश्वामित्रः ३।१३।(७), १४।(७), १७।(९)। [२३]

" शाकः १०।१६६।(५)। [५]

ऋषिः इन्द्रः इन्द्रः ऋषिः ।

" पुरुरवाः ऐलः पुरुरवाः ऐलः "

ऋषिः यमः वैवस्वतः यमः वैवस्वतः (ऋषिः)

" वसुक्रः वसुक्रः (ऋषिः)

ऋषयः सप्त ९।१०७।(२६) [२६]

ऋषिका अगस्त्यस्वसा अगस्त्यस्वसा (ऋषिका)

" अदितिः अदितिः "

" इन्द्रस्नुषा इन्द्रस्नुषा "

" उर्वशी उर्वशी "

" गोधा गोधा "

" नदी नदी "

" यमी वैवस्वती यमी वैवस्वती "

" शश्वती आंगिरसी शश्वती आंगिरसी (ऋषिका)

" सरमा देवशुनी सरमा देवशुनी "

" सूर्या सावित्री सूर्या सावित्री "

ऋष्यशृङ्गः (वातरशनः) १०।१३६।७। [१]

एकधूः नौधसः ८।८०।(१०)। [१०]

एतशः (वातरशनः) १०।१३६।६। [१]

एरम्भदः देवमुनिः देवमुनिः एरम्भदः ।

एवयामरुत् आत्रेयः ५।८७।(९)। [९]

एवावदः ५।४४।१०। [१]

ऐन्द्रः अप्रतिरथः अप्रतिरथः ऐन्द्रः ।

ऐन्द्रः जयः जयः ऐन्द्रः

" लवः १०।११९।(१३) [१३] लवः "

" वसुक्रः वसुक्रः "

" विमदः विमदः "

" वृषाकपिः वृषाकपिः "

" सर्वहरिः सर्वहरिः "

ऐरावतः जरत्कर्णः (सर्पः) जरत्कर्णः ऐरावतः (सर्पः)

ऐलः पुरुरवाः (ऋषिः) पुरुरवाः ऐलः (ऋषिः)

ऐलूषः कवषः कवषः ऐलूषः ।

ऐश्वराः धिष्ण्याः अग्नयः अग्नयः ऐश्वराः धिष्ण्याः ।

ऐषीरथिः कुशिकः कुशिकः ऐषीरथिः ।

औचध्यः दीर्घतमाः दीर्घतमाः औचध्यः ।

औरवः अङ्गः अङ्गः औरवः ।

औशिजः दैर्घतमसः कक्षीवान् औशिजः

कक्षीवान् दैर्घतमसः

औशीनरः शिबिः शिबिः औशीनरः

कक्षीवान् औशिजः दैर्घतमसः १।११६-१२५।(१४६)

१२६।१-५ (५)। [१५१]

कक्षीवान् दैर्घतमसः ९।७४।(९) [९]

कण्वः घौरः १।३६-४३ (९६), २।९४।(५)। [१०१]

कतः वैश्वामित्रः ३।१७।(५), १८।(५) [१०]

कपोतः नैर्ऋतः १०।१६५।(५) [५]

करिऋतः (वातरशनः) १०।१३६।५। [१]

कर्णश्रुत् वासिष्ठः ९।२७।२२-२४।३। [३]

कलिः प्रागाथः ८।६६।(१५)। [१५]

कवषः ऐलूषः १०।३०-३४।(५८)। [५८]

कविः भार्गवः २।४७-४९।(१५), ७५-७९।(२५)। [४०]

कश्यपः मारीचः १।९९।(१), ८।२९।(१०); ९।६४।

(३०), ६७।४-६ (३), ९१।(६), ९२।

(६), ११३।(११), ११४।(४)। [७१]

मारीचः १०।१३७।२। [१]

" (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः-कश्यपः मारीचः ।

काक्षीवतः शबरः शबरः काक्षीवतः ।

" सुकीर्तिः सुकीर्तिः "

काक्षीवती घोषा घोषा काक्षीवती ।

काण्वः आयुः आयुः काण्वः

" हरिम्बिठिः हरिम्बिठिः "

" कुसीदी कुसीदी "

" कुरुसुतिः कुरुसुतिः "

" कृशः कृशः "

" त्रिशोकः त्रिशोकः "

" देवातिथिः देवातिथिः "

" नाभाकः नाभाकः "

" नारदः नारदः "

" नीपातिथिः नीपातिथिः "

" पर्वतः पर्वतः "

" पुनर्वत्सः पुनर्वत्सः "

" पुष्टिगुः पुष्टिगुः "

" पृषध्रः पृषध्रः "

" प्रगाथः प्रगाथः "

काण्वः प्रगाथः (घौरः)	प्रगाथः (घौरः) काण्वः ।
” प्रस्कण्वः	प्रस्कण्वः काण्वः ।
” ब्रह्मातिथिः	ब्रह्मातिथिः ”
” मातरिश्वा	मातरिश्वा ”
” मेधातिथिः	मेधातिथिः ”
” मेध्यः	मेध्यः ”
” मेध्यातिथिः	मेध्यातिथिः ”
” वत्सः	वत्सः ”
” शशकर्णः	शशकर्णः ”
” श्रुष्टिगुः	श्रुष्टिगुः ”
” सध्वंसः	सध्वंसः ”
” सुपर्णः	सुपर्णः ”
” सोभरिः	सोभरिः ”
काण्वायनः अश्वसूक्ती	अश्वसूक्ती काण्वायनः ।
काण्वायनः गोषूक्ती	गोषूक्ती काण्वायनः ।
कात्यः उत्कीलः	उत्कीलः कात्यः ।
काद्रवेयः अर्बुदः (सर्पः)	अर्बुदः काद्रवेयः (सर्पः) ।
कामायनी श्रद्धा	श्रद्धा कामायनी ।
कार्णिः विश्वकः	विश्वकः कार्णिः ।
काव्यः उशना	उशना काव्यः ।
काशिराजः प्रतर्दनः १०।१७९ । २ [१]	प्रतर्दनः काशिराजः ।
काश्यपः अवत्सारः	अवत्सारः काश्यपः ।
” असितः	असितः ”
” देवलः	देवलः ”
” निधुविः	निधुविः ”
” भूतांशः	भूतांशः ”
” रेभः	रेभः ”
” विवृहा	विवृहा ”
काश्यपौ रेभसूनु	रेभसूनु काश्यपौ ।
” शिखण्डिन्यौ	शिखण्डिन्यौ ”
कुत्सः आंगिरसः १।९४-९८ । (४७), १०१-११५	
(१६५), ९।९७।४५-५८ । (१४) । [२२६]	
कुमारः आग्नेयः ७।१०१ । (६), १०२ । (३) । [९]	
” आग्नेयः ५।२ । (१२) । [१२]	
” यामायनः १०।१३५ । (७) । [७]	

कुरुसुतिः काण्वः ८।७६ । (१२), ७७ । (११), ७८ । (१०) । [३३]	
कुलमलबर्हिषः शैलूषिः १०।१२६ । (८) । [८]	
कुशिकः ऐषीरथिः ३।३१ । (२२) । [२२]	
” सौभरिः १०।१२७ । (८) । [८]	
कुसीदी काण्वः ८।८१ । (९), ८२ । (९), ८३ । (९) । [२७]	
कूर्मः गार्त्समदः २।२७ । (१७), २८ । (११), २९ । (७) । [३५]	
” गृत्समदः २।२७ । (१७), २८ । (११), २९ । (७) । [३५]	
कृतयशाः आंगिरसः ९।१०८ । १०, ११ । (२) । [२]	
कृत्तुः भार्गवः ८।७९ । (९) । [९]	
कृशः काण्वः ८।५५ [७] । (५) । [५]	
कृष्णः आंगिरसः ८।८५ (९), ८६ । (५), ८७ । (६), १०।४२ । (११), ४३, (११), ४४ । (११) । [५३]	
केतुः आग्नेयः १०।१५६ । (५) । [५]	
कौत्सः दुर्मित्रः दुर्मित्रः कौत्सः ।	
” सुमित्रः सुमित्रः ”	
कौशिकः गाथी गाथी कौशिकः ।	
क्षत्रमनसः ५।४४ । १० । [१]	
गयः आग्नेयः ५।९ । (७), १० (७) । [१४]	
” प्लातः १०।६३ । (१७), ६४ । (१७) । [३४]	
गर्गः भारद्वाजः ६।४७ । (३१) । [३१]	
गर्भकर्ता त्वष्टा त्वष्टा गर्भकर्ता ।	
गविष्ठिरः आग्नेयः ५।१ । (१२) । [१२]	
गातुः ” ५।३२ । (१२) । [१२]	
गाथिनः विश्वामित्रः विश्वामित्रः गाथिनः ।	
गाथी कौशिकः ३।१९-२२ । (२०) । [२०]	
गार्त्समदः कूर्मः कूर्मः गार्त्समदः ।	
गृत्समदः २।२७ । (१७), २८। (११), २५। (७) । [३५]	
गृत्समदः शौनकः (आंगिरसः शौनहोत्रः) भार्गवः २।१-३ । (४०), ८-२६ । (१८८), ३०-४३ । (१३५), ९।८६ । ४६-४८ (३) । [३६६]	
गृहपतिः सहस्रपुत्रः ८।१०२ । (२२) । [२२]	

गोतमः (सप्तर्षीणां एकः) १०।१३७।३ [१]

" राहुगणः १।७४-९३।(२०४), ९।३१।(६),
६७।७-९।(३)। [२१३]

" " (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः गोतमो

राहुगणः

गोधा (ऋषिका) १०।१३४।६ उत्तरार्धः- ७। [१॥]

गोपवनः आत्रेयः ८।७३।(१८), ७४।(१५)। [३३]

गोपायनः बन्धुः बन्धुः गोपायनः।

" विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "

" श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "

" सुबन्धुः सुबन्धुः "

गोषूक्ती काण्वायनः ८।१४।(१५), १५।(१३)। [२८]

गौतमः नोधा नोधा गौतमः।

" वामदेवः वामदेवः "

गौपायनः बन्धुः बन्धुः गौपायनः।

" विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "

" श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "

गौरिवीतिः शाकल्यः ५।२९।(१५), ९।१०८।१-२(२),
१०।७३।(११), ७४।(६)। [३४]

घर्मः तापसः १०।११४।(१०)। [१०]

" सौर्यः १०।१८१।३। [१]

घोरः आंगिरसः ३।३६।१०। [१]

घोषा काक्षीवती १०।३९।(१४), ४०।(१४)। [२८]

घौरः कण्वः कण्वः घौरः।

घौरः काण्वः प्रगाथः प्रगाथः काण्वः घौरः।

घौषेयः सुहस्यः सुहस्यः घौषेयः।

चक्षुः मानवः १।१०६।४-६ (३)। [३]

" सौर्यः १०।१५८।(५) [५]

चाक्षुषः अग्निः अग्निः चाक्षुषः।

चित्रमहा वासिष्ठः १०।१२२।(८)। [८]

च्यवनः भार्गवः १०।१९।(८)। [८]

जमदग्निः ३।६२।१६-१८ (३); १०।१३७।६
(१)। [४]

" भार्गवः ८।१०१।(१६); ९।६२।(३०); ६५।
(३०), ६७।१६-१८ (३)। [७२]

जमदग्निः भार्गवः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः
(६ जमदग्निः भार्गवः)

जमदग्निविश्वामित्रो १०।१६७।(४)। [४]

जयः ऐन्द्रः १०।१८०।(३)। [३]

जरत्कर्णः ऐरावतः (सर्वः) १०।७६।(८)। [८]

जरिता (शार्ङ्गः) १०।१४२।१-२। [२]

जानः वृशः वृशः जानः।

जामदग्निः परशुरामः परशुरामः जामदग्निः।

जामदग्न्यः रामः रामः जामदग्न्यः।

जुहुः ब्रह्मजाया १०।१०९।(७)। [७]

जूतिः (वातरशनः) १०।१३६।१। [१]

जेता माधुच्छन्दसः १।११।(८)। [८]

तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः १०।१८२।(३)। [३]

तयः ५।४४।१२ [१]

तान्वः प्रार्थ्यः १०।९३।(१५)। [१५]

तापसः अग्निः अग्निः तापसः।

" घर्मः घर्मः "

" मन्युः मन्युः "

ताक्ष्यः अरिष्टनेमिः अरिष्टनेमिः ताक्ष्यः।

" सुपर्णः सुपर्णः "

तिरग्रीः आंगिरसः ८।९५।(९), ९६ (२१)। [३०]

तृणपाणिः ५।४९।५ (१), ६।४८।(२२)। [२३]

त्रसदस्युः पौरुक्त्स्यः ४।४२।(१०), ५।२७।(६),
९।११०।(१२)। [२८]

त्रितः आप्यः १।१०५।(१९); ८।४७।(१८), ९।३३।
(६), ३४।(६), १०।२।(८); १०।१-७।
(४९) [१०६]

त्रिशिराः त्वाष्ट्रः १०।८।(९), ९ (९)। [१८]

त्रिशोकः काण्वः ८।४५।(४२)। [४२]

त्रैवृष्णः त्र्यरुणः (भारतः राजा) त्र्यरुणः त्रैवृष्णः।

त्र्यरुणः त्रैवृष्णः (भारतः राजा) ५।२७।(६),
९।११०।(१२)। [१८]

त्वष्टा गर्भकर्ता १०।१८४।(३)। [३]

त्वाष्ट्रः त्रिशिराः त्रिशिराः त्वाष्ट्रः।

दक्षिणा प्राजापत्या १०।१०७।(११)। [११]

दमनः यामायनः १०।१६ (१४)। [१४]

दाक्षायणी अदितिः अदितिः दाक्षायणी।

दार्ढ्युतः हृध्मवाहः हृध्मवाहः दार्ढ्युतः।

दिग्यः आंगिरसः १०।१०७।(११) [११]

दीर्घतमाः औच्यः १।१४०-१६४। (२४२)। [२४२]
 दुर्मित्रः कौत्सः १०।१०५। (११)। [११]
 दुवस्युः वान्दनः १०।१००। (१२)। [१२]
 दृढहृद्युतः आगस्त्यः ९।२५। (६)। [६]
 देवगन्धर्वः विश्वावसुः विश्वावसुः देवगन्धर्वः।
 देवजामयः इन्द्रमातरः १०।१५३। (५)। [५]
 देवमुनिः ऐरम्मदः १०।१४६। (६) [६]
 देवरातः वैश्वामित्रः (शुनःशेषः आजीगर्तिः)
 १।२४। (१५) [१५]
 देवलः काश्यपः ९।५-२४। (१६४)। [१६४]
 देववातः भारतः ३।२३। (५)। [५]
 देवशुनी सरमा(ऋषिका) सरमा देवशुनी(ऋषिका)
 देवश्रवाः भारतः ३।२३। (५)। [५]
 " यामायनः १०।१७। (१४)। [१४]
 देवाः १०।५१। १,३,५,७,९ (५);
 ५३।१-३, ६-११ (९)। [१४]
 देवातिथिः काण्वः ८।४।२१। [२१]
 देवापिः आर्षिषेणः (वृष्टिकामः) १०।९८। (१२) [१२]
 दैर्घतमसः कक्षीवान् कक्षीवान् दैर्घतमसः।
 दैर्घतमसः कक्षीवान् कक्षीवान् औशिजः
 औशिजः दैर्घतमसः।
 दैवोदासिः परुच्छेपः परुच्छेपः दैवोदासिः।
 " प्रतर्दनः प्रतर्दनः "
 द्युतानः मारुतः ८।९६। (२१)। [२१]
 द्युम्नः विश्वचर्षणिः आग्नेयः ५।२३। (४)। [४]
 द्युम्नीकः वासिष्ठः ८।८७। (६)। [६]
 द्रोणः (शार्ङ्गः) १०।१४२। ३,४ (२)। [२]
 द्वितः आप्त्यः ९।१०३। (६)। [६]
 द्वितः मृक्तवाहाः आग्नेयः ५।१८। (५)। [५]
 धरुणः आंगिरसः ५।१५। (५)। [५]
 धानाकः लुशः लुशः धानाकः।
 धिष्ण्याः ऐश्वराः अग्नयः अग्नयः धिष्ण्याः ऐश्वराः।
 ध्रुवः आंगिरसः १०।१७३। (६)। [६]
 नदी ऋषिका ३।३३। ४,६,८,१०। (४)। [४]
 नभः प्रभेदनः वैरूपः १०।११२। (१०)। [१०]
 नरः भारद्वाजः ६।३५। (५), ३६। (५)। [१०]
 नहुषः मानवः ९।१०१। ७-९ (३)। [३]

नाभाकः काण्वः ८।३९ (१०), ४० (१२), ४१ (१०),
 ४२ (६)। [३८]
 नाभानेदिष्ठः मानवः १०।६१ (२७), ६२ (११)। [३८]
 नारदः काण्वः ८।१३ (३३), ९।१०४ (६), १०५ (६)।
 [४५]
 नारायणः १०।९०। (१६)। [१६]
 नार्मेधः शकपूतः शकपूतः नार्मेधः।
 नाहुषः ययातिः ययातिः नाहुषः।
 निध्रुविः काश्यपः ९।६३ (३०)। [३०]
 निवावरी सिकता सिकता निवावरी।
 नीपातिथिः काण्वः ८।३४। १-१५। [१५]
 नृमेधः आंगिरसः ८।८९ (७), ९० (६), ९८ (१२),
 ९९ (८); ९।१७। (६), २९। (६)। [४५]
 नेमः भार्गवः ८।१०० (१-३, ६-१२)। [१०]
 नैर्ऋतः कपोतः कपोतः नैर्ऋतः।
 नोधा गौतमः १।५८-६४ (७४), ८।८८। (६),
 ९।२३। (५)। [८५]
 नौधसः एकयूः एकयूः नौधसः।
 पणयः असुराः १०।१०८। १, ३, ५, ७, ९। [५]
 पतङ्गः प्राजापत्यः १०।१७७। (३)। [३]
 परमेष्ठी प्रजापतिः प्रजापतिः परमेष्ठी।
 पराशरः शाक्यः १।६५-७३। (९१),
 ९।२७। ३१-४४ (१४)। [१०५]
 परुच्छेपः दैवोदासिः १।१२७-१३९। (१००)। [१००]
 पर्वतः काण्वः ८।१२। (३३), ९।१०४। (६),
 १०५। (६), [४५]
 पविश्रः आंगिरसः ९।६७। २२-३२ (११)। ७३। (९)
 ८३। (५)। [२५]
 परशुरामः जामदग्निः १०।११०। (११)। [११]
 [निर्णयसागरोक्तः पाठः]
 पायुः भारद्वाजः ६।७५। (१९), १०।८७। (२५)। [४४]
 पारुच्छेपिः अनानतः अनानतः पारुच्छेपिः।
 पाचकः अग्निः ८।१०२। (२२), १०।१४०। (६)। [२८]
 पुनर्वत्सः काण्वः ८।७। (३६)। [३६]
 पुरुमीळहः आंगिरसः ८।७१। (१५)। [१५]
 " सौहोत्रः ४।४३। (७), ४४। (७)। [१४]

पुत्रमेघः आंगिरसः ८।८९। (७), ९०। (६)। [१३]
 पुत्ररवाः ऐलः (ऋषिः) १०।९५। (१, ३, ६, ८-१०,
 १२, १४, १७)। [९]

पुरुहन्मा आंगिरसः ८।७०। (१५)। [१५]
 पुष्टिगुः काण्वः ८।५० [२]। (१०)। [१०]
 पूनदक्षः आंगिरसः ८।९४। (१२)। [१२]
 पूरणः वैश्वामित्रः १०।१६०। (५)। [५]
 पूरुः आत्रेयः ५।१६। (५), १७। (५)। [१०]
 पृथुः वैन्ध्यः १।१४८। (५)। [५]
 पृथिव्यः अजाः ९।८६। (२१-३०, ३१-४०)। [२०]
 पृथग्रः काण्वः ८।५६ [८]। (५)। [५]

पैजवनः सुदाः सुदाः पैजवनः ।
 पौरः आत्रेयः ५।७३। (१०), ७४। (१०)। [२०]
 पौरकुत्स्यः प्रसदस्युः प्रसदस्युः पौरकुत्स्यः ।
 पौलोमी शची १०।१५९। (६)। [६]
 प्रागाथः काण्वः ८।६३। (१२), ६४। (१२),
 ६५। (१२)। [३६]

प्रागाथः घौरः काण्वः ८।१। १, २ (२), १०। (६),
 ४८। (१५), ६२। (१२)। [३५]

प्रचेताः आंगिरसः १०।१६४। (५)। [५]
 प्रजापतिः परमेष्ठी १०।१२९। (७)। [७]

प्रजापतिः वाण्यः ३।३८। (१०), ५४। (२२), ५५।
 (२२), ५६। (८), ९।८४। (५),
 १०१। १३-१६(४)। [७१]

„ वैश्वामित्रः ३।३८। (१०), ५४। (२२), ५५।
 (२२), ५६। (८), ९।१०१।
 १३-१६(४)। [६६]

प्रजावान् प्राजापत्यः १०।१८३। (३)। [३]

प्रतर्दनः काशिराजः १०।१७९। [१]

„ दैवोदासिः ९।९६। (२४)। [२४]

प्रतिक्षत्रः आत्रेयः ५।४६। (८)। [८]

प्रतिप्रभः „ ५।४९। (५)। [५]

प्रतिभानुः „ ५।४८। (५)। [५]

प्रतिरथः „ ५।४७। (७)। [७]

प्रथः वासिष्ठः १०।१८१। (१), [१]

प्रभूवसुः आंगिरसः ५।३५। (८), ३६। (६), ९।३५।
 (६), ३६। (६)। [२६]

प्रयस्वन्तः आत्रेयाः ५।२०। (४)। [४]

प्रयोगः भार्गवः ८।१०२। (२२)। [२२]

प्रस्कण्वः काण्वः १।४४-५०। (८२), ८।४९ [१]।
 (१०), ९।२५। (५)। [९७]

प्रागाथः कलिः

कलिः प्रागाथः ।

„ भर्गः

भर्गः प्रागाथः

„ हर्यतः

हर्यतः „

प्राजापत्यः पतङ्गः

पतङ्गः प्राजापत्यः ।

„ प्रजावान्

प्रजावान् „

„ यक्षमनाशनः

यक्षमनाशनः „

„ यज्ञः

यज्ञः „

„ विमदः

विमदः „

„ विष्णुः

विष्णुः „

„ संवरणः

संवरणः „

„ हिरण्यगर्भः

हिरण्यगर्भः „

प्राजापत्या दक्षिणा

दक्षिणा प्राजापत्या ।

प्रार्थ्यः तान्वः

तान्वः प्रार्थ्यः ।

प्रियमेघः आंगिरसः ८।२।१-४० (४०), ६८। (१२),
 ६९। (१८), ८७। (६), ९।२८। (६)। [८२]

प्रियमेघः सिन्धुक्षित् सिन्धुक्षित् प्रियमेघः ।

प्लातः गयः

गयः प्लातः ।

प्लायोगिः आसंगः

आसंगः प्लायोगिः ।

बन्धुः गोपायनः ५।२४। १। [१]

„ गोपायनः १०।५७-६०। (४०)। [४०]

„ लौपायनः ५।२४। (१)। [१]

बभ्रुः आत्रेयः ५।३०। (१५)। [१५]

बरुः आंगिरसः १०।९६। (१३)। [१३]

बार्हस्पत्यः (अग्निः) ८।१०२। (२२)। [२२]

„ तपुर्मूर्धा तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः ।

„ भरद्वाजः

भरद्वाजः „

„ शंयुः

शंयुः „

बाहुवृक्तः (आत्रेयः) ५।४४। १२ (१), ५।७१।
 (३), ७२। (३)। [७]

बिन्दुः आंगिरसः ८।९४। (१२), ९।३०। (६)। [१८]

बिभ्राट् सौर्यः १०।१७०। (४)। [४]

बुधः आत्रेयः ५।१। (१२)। [१२]

„ सौम्यः १०।१०१। (१२)। [१२]

बृहदुक्थः वामदेव्यः १०।५४।(६), ५५।(८),
५६।(७), [२१]
बृहद्विः आथर्वणः १०।१२०।(९)। [९]
बृहन्मतिः आंगिरसः ९।३९।(६), ४०।(६),
१०।७१।(११), ७२।(९)। [३२]
बृहस्पतिः लौक्यः १०।७२।(९)। [२]
ब्रह्मचारी अगस्त्यशिष्यः अगस्त्यशिष्यः ब्रह्मचारी।
ब्रह्मजाया जुहूः जुहूः ब्रह्मजाया।
ब्रह्मवादिनी रोमशा रोमशा ब्रह्मवादिनी।
ब्रह्मातिथिः काण्वः ८।५।(३९)। [३९]
ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा ऊर्ध्वनाभा ब्राह्मः।
ब्राह्मः रक्षोहा रक्षोहा ब्राह्मः।
भयमानः वार्षागिरः १।१००।(१९)। [१९]
भरद्वाजः बार्हस्पत्यः ६।१-३०।(३१६), ३७-४३।
(३३), ५३-७४।(१८०), ९।६७।
१-३(३)। [५३२]
भरद्वाजः १०।२३७।(१)। [१]
भरद्वाजः बार्हस्पत्यः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः (१
भरद्वाजो बार्हस्पत्यः)
भर्गः प्रागाथः ८।६०।(२०), ६१।(१८)। [३८]
भारतः देववातः देववातः भारतः।
भारतः राजा अश्वमेधः अश्वमेधः भारतः राजा।
" " असदस्युः असदस्युः " "
" " त्र्यरुणः त्र्यरुणः " "
भारद्वाजः ऋजिश्वा ऋजिश्वा भारद्वाजः।
भारद्वाजः गर्गः गर्गः भारद्वाजः।
" नरः नरः "
" पायुः पायुः "
" वसुः वसुः "
" शासः शासः "
" शिरिम्बिठः शिरिम्बिठः "
" शुनहोत्रः शुनहोत्रः "
" सप्रथः सप्रथः "
" सुहोत्रः सुहोत्रः "
भारद्वाजी रात्रिः रात्रिः भारद्वाजी।
भार्गवः इटः इटः भार्गवः।
" कविः कविः "

भार्गवः कृत्नुः कृत्नुः भार्गवः।
" गृत्समदः शौनकः गृत्समदः शौनकः भार्गवः।
" आंगिरसः शौनहोत्रः "
" च्यवनः च्यवनः भार्गवः।
" जमदग्निः जमदग्निः "
" नेमः नेमः "
" प्रयोगः प्रयोगः "
" वेनः वेनः "
" सोमाहुतिः सोमाहुतिः "
" स्यूमरश्मिः स्यूमरश्मिः "
भार्ग्यश्चः सुद्रलः सुद्रलः भार्ग्यश्चः।
भालन्दनः वत्सप्रिः वत्सप्रिः भालन्दनः।
भावयव्यः १।१२६।६। [१]
भिष्णुः आंगिरसः १०।११७।(९)। [९]
भिषक् आथर्वणः १०।९७।[२३]। (२३)
भुवनः आप्त्यः १०।१५७।(५)। [५]
भूतांशः काश्यपः १०।१०६।(११)। [११]
भृगुः वारुणिः ९।६५।(३०), १०।१९।(८)। [३८]
भौमः अत्रिः अत्रिः भौमः।
भौवनः विश्वकर्मा विश्वकर्मा भौवनः।
" साधनः साधनः "
मत्स्यः साम्मदः ८।६७।(२१)। [२१]
मत्स्याः (जालनद्धाः बहवः) ८।६७।(२१)। [२१]
मथितः यामायनः १०।१९।(८)। [८]
मधुच्छन्दाः वैश्वामित्रः १।१-१०।(१०२),
९।१।(१०)। [११२]
मनुः आप्त्यवः ९।१०६।७-९। [३]
" वैवस्वतः ८।२७-३१।(५९)। [५९]
" सांवरणः ९।१०१।१०-१२(३)। [३]
मन्युः तापसः १०।८३।(७), ८४।(७)। [१४]
" वासिष्ठः ९।९७।१०-१२(३)। [३]
मरुतः १।१६५।३, ५, ७, ९(४)। [४]
मातरिश्वा काण्वः ८।५४[६]।(८)। [८]
माधुच्छन्दसः अघमर्षणः अघमर्षणः माधुच्छन्दसः।
" जेता जेता "
मानवः चक्षुः चक्षुः मानवः।
" नहुषः नहुषः "

मानवः नाभानेदिष्ट नाभानेदिष्टः मानवः
 ,, शार्यातः शार्यातः ,,
 मान्धाता यौवनाश्वः १०।१३४। १-५, ६पूर्वार्धः। [५॥]
 मान्यः मैत्रावरुणिः ८।६७। (२१)। [२१]
 मायी ५।४४। ११। [१]
 मारीचः कश्यपः कश्यपः मारीचः।
 मारुतः द्युतानः द्युतानः मारुतः।
 मांषाः अकृष्टाः २।८६। १-१०, ३१-४० (२०) [२०]
 मुद्गलः भार्गवः १०।१०२। (१२)। [१२]
 मुष्कवान् इंद्रः इंद्रः मुष्कवान्।
 मूर्धन्वान् आंगिरसः १०।८८। (१९)। [१९]
 ,, वामदेव्यः १०।८८। (१९)। [१९]
 मृक्तवाहाः आत्रेयः द्वितः द्वितः मृक्तवाहाः आत्रेयः।
 मृलीकः वासिष्ठः ९।९७। २५-२७ (३);
 १०।१५०। (५)। [८]
 मेधातिथिः काण्वः १।१२-२३। (१४३); ८। १।
 ३-२९ (२७); २। १-४२ (४२)।
 ३२। (३०); ९।२। (१०),
 ४१। (६), ४२। (६),
 ४३। (६)। [२७०]
 मेध्यः ,, ८।५३ [५]। (८), ५७ [९]
 (४), ५८ [१०]। (३)। [१५]
 मेध्यातिथिः ,, ८।१। ३-२९ (२७); ३। (२४);
 ३३। (१९), [७०]
 मैत्रावरुणः अगस्त्यः अगस्त्यः मैत्रावरुणः।
 मैत्रावरुणिः मान्यः मान्यः मैत्रावरुणिः
 ,, वासिष्ठः वासिष्ठः ,,।
 यक्षमनाशनः प्राजापत्यः १०।१६१। (५)। [५]
 यजतः ५।४४। १०-१२ (३)। [३]
 यजतः आत्रेयः ५।६७। (५), ६८। (५)। [१०]
 यज्ञः प्राजापत्यः १०।१३०। (७)। [७]
 यमः वैवस्वतः (ऋषिः) १०।१०। २, ४, ६, ८, ९, १०,
 १२, १४ (८); १४। (१६)। [२४]
 यमी वैवस्वती (ऋषिका) १०।१०। १, ३, ५, ७,
 ११, १३ (६), १५४। (५)। [११]
 ययातिः नाहुषः ९।१०१। ४-६। [३]
 यविष्ठः सहस्रः पुत्रः ८।१०२। (२२)। [२२]

यामायनः ऊर्ध्वकृशानः ऊर्ध्वकृशानः यामायनः।
 ,, कुमारः कुमारः ,,
 ,, दमनः दमनः ,,
 ,, देवश्रवाः देवश्रवाः ,,
 ,, मथितः मथितः ,,
 ,, शंखः शंखः ,,
 ,, संकुसुकः संकुसुकः ,,
 यौवनाश्वः मान्धाता मान्धाता यौवनाश्वः।
 रक्षोहा ब्राह्मः १०।१६२। (६) [६]
 रङ्गणः आंगिरसः ९।३७। (६), ३८। (६) [१२]
 राजर्षिः ऋणचयः ऋणचयः राजर्षिः।
 रातहव्यः आत्रेयः ५।६५। (६), ६६। (६) [१२]
 रात्रिः भारद्वाजी १०।१२७। (८) [८]
 रामः जामदग्न्यः १०।११०। (११) [११]
 राहुगणः गौतमः गौतमः राहुगणः।
 रेणुः वैश्वामित्रः ९।७०। (१०), १०।८९। (१८) [२८]
 रेभः काश्यपः ८।९७। (१५) [१५]
 रेभसूनुः काश्यपः ९।९९। (८); १००। (९) [१७]
 रेभसूनुः काश्यपौ ९।९९। (८), १००। (९) [१७]
 रोमशा ब्रह्मवादिनी १।१२६। ७। [१]
 रौहिदश्वः वसुमनाः वसुमनाः रौहिदश्वः।
 लवः ऐन्द्रः १०।११९। (१३) [१३]
 लुशः धानाकः १०।३५। (१४), ३६। (१४) [२८]
 लोपामुद्रः १।१७९। १, २। [२]
 लौक्यः बृहस्पतिः बृहस्पतिः लौक्यः।
 लौपायनः बन्धुः बन्धुः लौपायनः।
 ,, विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः ,,
 ,, श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः ,,
 ,, सुबन्धुः सुबन्धुः ,,
 वत्सः आत्रेयः १०।१८७। (५) [५]
 ,, काण्वः ८।६। (४८), ११। (१०) [५८]
 वत्समिः भालन्दनः ९।६८। (१०), १०।४५। (१२),
 ४६। (१०) [३२]
 वसुः वैश्वानसः १०।९९। (२२) [२२]
 वरुणः अग्निः सोमः १०।१२४। (१, ५-९) [६]
 वन्निः आत्रेयः ५।१९। (५) [५]
 वशः अश्विनः ८।४६। (३३) [३३]

वसिष्ठः मैत्रावरुणिः ७।१-३२ । (२९२), ३३ । १-९
(९), ३४-१०४ । (५३५); ९।६७ ।
१९-२१ (३), ९० । (६), ९७ ।
१-३ (३) । [८४८]

वसिष्ठः ९।६७ । २२-३२ (११);
१०-१३७ । ७ (१) । [१२]

वसिष्ठः मैत्रावरुणिः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः ।

वसिष्ठपुत्राः ७।३३ । १०-१४ (५) । [५]

वसुः भारद्वाजः ९।८० । (५), ८१ । (५),
८२ । (५) । [१५]

वसुकर्णः वासुकः १०।६५ । (१५), ६६ । (१५) । [३०]

वसुकृत् वासुकः १०।२०-२६ । (६६) । [६६]

वसुकः ऋषिः १०।२८ । ३, ४, ५, ७, ९, ११ । [६]

„ ऐन्द्रः १०।२७ । (२४), २९ । (८) । [३२]

„ वासिष्ठः ९।९७ । २८-३० (३) । [३]

वसुकपत्नी इन्द्रस्तुषा (ऋषिका) १०।२८ । १ । [१]

वसुमनाः रौहिदश्वः १०।१७९ । ३ । [१]

वसुरोचिषः अंगिरसः सहस्रम् ८।३४ । १६-१८ । [३]

वसुश्रुतः आत्रेयः ५।३ । (१२), ४ । (११), ५ ।
(११), ६ । (१०) । [४४]

वसूयवः आत्रेयाः ५।२५ । (९), २६ । (९) । [१८]

वाक् आम्भृणी १०।१२५ । (८) । [८]

वाच्यः प्रजापतिः प्रजापतिः वाच्यः ।

वाजम्भरः सप्तिः सप्तिः वाजम्भरः ।

वातजूतिः (वातरशनः) १०।१३६ । २ । [१]

वातरशनाः (१ ऋष्यशृङ्गः, २ एतशः, ३ करिष्कतः, ४
जूतिः, ५ वातजूतिः, ६ विप्रजूतिः, ७ वृषा-
णकः ।) १०।१३६ । (७) । [७]

वातायनः अनिलः अनिलः वातायनः ।

„ उलः उलः „

वाध्यश्वः सुमित्रः सुमित्रः वाध्यश्वः

वानन्दनः दुवस्युः दुवस्युः वानन्दनः ।

वामदेवः गौतमः ४।१-१७ । (२०६), १८ । २-३॥,
८-१३ (८॥), १९-४१ । (२३९),
४५-५८ । (१०७) । [५६०॥]

वामदेव्यः अंहोमुक् अंहोमुक् वामदेव्यः ।

„ वृहदुक्थः वृहदुक्थः „

वामदेवः मूर्धन्वान्

वारुणिः भृगुः

„ सत्यधृतिः

वार्धागिरः अम्बरीषः

„ ऋज्ज्वाश्वः

„ भयमानः

„ सहदेवः

„ सुराधाः

वार्ष्टिहव्यः उपस्तुतः

वासिष्ठः इन्द्रप्रमतिः

„ उपमन्युः

„ कर्णश्रुत्

„ चित्रमहाः

„ धुञ्जीकः

„ प्रथः

„ मन्युः

„ मृलीकः

„ वसुकः

„ वृषगणः

„ व्याघ्रपाद्

वासुकः वसुकर्णः

„ वसुकृत्

विप्रजूतिः (वातरशनः) १०।१३६ । ३ । [१]

विप्रबन्धुः गोपायनः ५।२४ । (४) । [४]

„ गौपायनः १०।५७-६० । (४०) । [४०]

„ लौपायनः ५।२४ । (४) । [४]

विमदः ऐन्द्रः १०।२०-२६ । (६६) । [६६]

„ प्राजापत्यः १०।२०-२६ । (६६) । [६६]

विरूपः आंगिरसः ८।४३ । (३३), ४४ । (३०),
७५ । (१६) । [७९]

विवस्वान् आदित्यः १०।१३ । (५) । [५]

विवृहः काश्यपः १०।१६३ । (६) । [६]

विभ्राट् सौर्यः १०।१७० । (४) । [४]

विश्वकः कार्ष्णिः ८।८६ । (५) । [५]

विश्वकर्मा भौवनः १०।८१ । (७), ८२ । (७) । [१४]

विश्वचर्षणिः आत्रेयः धुञ्जः विश्वचर्षणिः आत्रेयः ।

विश्वमनाः वैयश्वः ८।२३-२६ । (१०९), [१०९]

मूर्धन्वान् वामदेव्यः ।

भृगुः वारुणिः ।

सत्यधृतिः „

अम्बरीषः वार्धागिरः ।

ऋज्ज्वाश्वः „

भयमानः „

सहदेवः „

सुराधाः „

उपस्तुतः वार्ष्टिहव्यः ।

इन्द्रप्रमतिः वासिष्ठः ।

उपमन्युः „

कर्णश्रुत् „

चित्रमहाः „

धुञ्जीकः „

प्रथः „

मन्युः „

मृलीकः „

वसुकः „

वृषगणः „

व्याघ्रपाद् „

वसुकर्णः वासुकः ।

वसुकृत् „

विश्ववारः ५।४४।११। [१]
 विश्ववारा आत्रेयी. ५।२८।(६)। [६]
 विश्वसामा आत्रेयः ५।२१।(४)। [४]
 विश्वामित्रः गाथिनः ३।१-१२ (१४०), २४-३२
 (११७), ३३।१-३, ५, ७, ९, ११-
 १३। (२), ३४। (११)। ३५।
 (११), ३६। १-९, ११। (१०),
 ३७-५३ (१४४)। ५७-६१।
 (५६)। ९। ६७। १३-१५
 (३)। [५०१]

विश्वामित्रः गाथिनः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः ।
 विश्वामित्रः १०।१३७। ५। [१]
 विश्वामित्रः जमदग्निः १०।१६७। (४)। [४]
 विश्वावसुः देवगन्धर्वः १०।१३९।(६)। [६]
 विष्णुः प्राजापत्यः १०।१०४। (३)। [३]
 विह्वल्यः आंगिरसः १०।१२८। (९)। [९]
 वीतह्वयः " ६।१५। (१९)। [१९]
 वृशः जानः ५।२। (१२)। [१२]
 वृषगणः वासिष्ठः ९।९७।७-९ (३)। [३]
 वृषाकपिः ऐन्द्रः १०।८६।७, १३, २३ (३)। [३]
 वृषाणकः वातरथानः १०।१३६।४। [१]
 वेनः भार्गवः ९।८५।(१२); १०।१२३।(८)। [२०]
 वैकुण्ठः इन्द्रः इन्द्रः वैकुण्ठः।
 वैखानसः वज्रः वज्रः वैखानसः।
 वैखानसाः (शतम्) ९।६६। (३०)। [३०]
 वैतह्वयः अरुणः अरुणः वैतह्वयः।
 वैन्यः पृथुः पृथुः वैन्यः।
 वैयस्यः विश्वमनाः विश्वमनाः वैयस्यः।
 वैराजः ऋषभः ऋषभः वैराजः।
 वैरूपः अष्टादंष्ट्रः अष्टादंष्ट्रः वैरूपः।
 " नभःप्रभेदनः नभःप्रभेदनः "
 " शतप्रभेदनः शतप्रभेदनः "
 " सन्निः सन्निः "
 वैवस्वतः मनुः मनुः वैवस्वतः।
 " यमः यमः "
 वैवस्वती यमी यमी वैवस्वती।

वैश्वानरः अग्निः अग्निः वैश्वानरः।
 वैश्वामित्रः अष्टकः अष्टकः वैश्वामित्रः।
 " ऋषभः ऋषभः "
 " कतः कतः "
 " देवरातः देवरातः "
 " पूरणः पूरणः "
 " प्रजापतिः प्रजापतिः "
 " मधुच्छन्दाः मधुच्छन्दाः "
 " रेणुः रेणुः "

व्यश्वः आंगिरसः ८।२६। (२५)। [२५]
 व्याघ्रपाद् वासिष्ठः ९।२७।१६-१८ (३)। [३]
 शंयुः बार्हस्पत्यः ६।४४। (२४), ४५। (३३), ४६
 (१४), ४८। (२२)। [९३]
 शकपूतः नार्मेधः १०।१३२। (७)। [७]
 शक्तिः वासिष्ठः ७।३२। २६।२७ (२), २।२७। १२-२१
 (३) १०।८।३, १४-१६ (४)। [९]
 शंखः यामायनः १०।१५। (१४)। [१४]
 शची पौलोमी १०।१५९। (६)। [६]
 (शतम्) वैखानसाः वैखानसाः (शतम्)।
 शतप्रभेदनः वैरूपः १०।११३। (१०)। [१०]
 शवरः काक्षीवतः १०।१६९। (४)। [४]
 शशकर्णः काण्वः ८।९। (२१)। [२१]
 शश्वती आंगिरसी (ऋषिका) ८।१। ३४। [१]
 शाक्यः गौरिवीतिः गौरिवीतिः शाक्यः।
 " पराशरः पराशरः "
 शाकरः ऋषभः ऋषभः शाकरः।
 शार्ङ्गः जरिता १-२
 " द्रोणः ३-४ १०।१४१। (८) [८]
 " सारिस्तुः ५-६
 " स्वामित्रः ७-८
 शार्यातः मानवः १०।९२। (१५)। [१५]
 शासः भारद्वाजः १०।१५२। (५)। [५]
 शिखण्डिन्यौ अप्सरसौ ९।१०४। (६)। [६]
 " काश्यपौ
 शिबिः आशीनरः १०।१७९। (१)। [१]
 शिरिम्बिठः भारद्वाजः १०।१५५। (५)। [५]

शिष्टः आंगिरसः ९।११२। (४) । [४]

शुनःशेषः आजीगर्तिः १।२५-३० (८२) ; ९। ३। (१०) ।
[९२]

शुनःशेषः आजीगर्तिः कृत्रिमः देवरातः वैश्वामित्रः वा-
१।२४। (१५) । [१५]

शुनहोत्रः भारद्वाजः ६।३३। (५) । ३४। (५) ; [१०]

शैरीषिः सुवेदाः सुवेदाः शैरीषिः ।

शैलूषिः कुलमलबर्हिषः कुलमलबर्हिषः शैलूषिः ।

शौनकः गृत्समदः गृत्समदः शौनकः ।

शौनहोत्रः आंगिरसः आंगिरसः शौनहोत्रः ।

इयावाश्वः आत्रेयः ५।५२-६१ (११८) ; ८१। (५),
८२। (९), ८।३५-३८। (४८),
९।३२। (६) । [१८६]

इयोवाश्विः अन्धीगुः अन्धीगुः इयावाश्विः ।

इयेनः आत्रेयः १०।१८८। (३) । [३]

श्रद्धा कामायनी १०।१५१। (५) । [५]

श्रुतकक्षः आंगिरसः ८।९२। (३३) । [३३]

श्रुतबन्धुः गोपायनः १०।५७। (६), ५८। (१२), ५९। (१०),
६०। (१२) । [४०]

" गोपायनः ५।२४। (३) । [३]

" लौपायनः ५।२४। (३) । [३]

श्रुतवित् ५।४४। १२ । [१]

" आत्रेयः ५।६२। (९) । [९]

श्रुष्टिगुः काण्वः ८।५१ [३]। (१०) । [१०]

संवननः आंगिरसः १०।१९१। (४) । [४]

संवरणः प्राजापत्यः ५।३३। (१०) ; ३४। (९) । [१९]

संवर्तः आंगिरसः १०।१७२। (४) । [४]

संकुसुकः सामायनः १०।१८। (१४) । [१४]

सत्यधृतिः वारुणिः १०।१८५। (३) । [३]

सत्यश्रवाः आत्रेयः ५।७९। (१०) । ८०। (६) । [१६]

सदाष्टगः " ५।४४। १२ (१), ४५। (११) । [१२]

सध्वंसः काण्वः ८।८। (२३) । [२३]

सध्रिः " ५।४४। १०। [१]

सध्रिः वैरूपः १०।११४। (१०) । [१४]

ससर्वयः धमन्त्रिः भौमः

२कश्यपः मारीचः

३गोतमः राहुगणः

६जमदग्निः भार्गवः

१भरद्वाजः बार्हस्पत्यः

७वसिष्ठः मैत्रावरुणिः

५वैश्वामित्रः गाथिनः ९।१०७। (२६) । [२६]

ससगुः आंगिरसः १०।४७। (८) । [८]

ससवध्रिः ८।७३। (१८) । [१८]

" आत्रेयः ५।७८। (९) । [९]

ससिः वाजम्भरः १०।७९। (७), ८०। (७) । [१४]

सप्रथः भारद्वाजः १०।१८१। २। [१]

सरमा देवशुनी (ऋषिका) १०।१०८। ९, ४, ६, ८, १०,
११, (६) । [६]

(सर्पः) अर्बुदः काद्रवेयः अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः ।

" ऊर्ध्वग्रावा अर्बुदिः ऊर्ध्वग्रावा अर्बुदिः "

" ऐरावतः जरत्कर्णः ऐरावतः जरत्कर्णः "

सर्वहरिः ऐन्द्रः १०।९६। (१३) । [१३]

सव्यः आंगिरसः १।५१-५७। (७२) । [७२]

ससः आत्रेयः ५।२१। (४) । [४]

सहदेवः वार्षांगिरः १।१००। (१९) । [१९]

सहसःपुत्रः गृहपतिः गृहपतिः सहसःपुत्रः ।

" " यविष्ठः यविष्ठः " "

सहस्रम् वसुरोचिषः आंगिरसः ८।३४। १६-१८। (३) । [३]

सांवरणः मनुः मनुः सांवरणः ।

सांख्यः अन्त्रिः अन्त्रिः सांख्यः ।

साधनः भौवनः १०।१५७। (५) । [५]

साम्मदः मत्स्यः मत्स्यः साम्मदः ।

सारिसृकः शार्ङ्गः १०।१४२। ५, ६ (२) । [१]

सार्षराज्ञी १०।१८९। (३) । [३]

सावित्री सूर्या (ऋषिका) सूर्या सावित्री ऋषिका ।

सिकता निवावरी ९।८६। ११-२०, ३१-४० २०। [२०]

सिन्धुक्षित् प्रैयमेधः १०।७५। (९) । [९]

सिन्धुद्वीपः आम्बरीषः १०।९। (९) । [९]

सुकक्षः आंगिरसः ८।९२। (३३), ९३। (३४) । [६७]

सुकीर्तिः काक्षीवतः १०।१३१। (७) । [७]

सुतंभरः ५।४४। १३ । [१]

सुतंभरः आत्रेयः ५।११। (६), १२ः (६), १३। (६),

१४। (६) । [२४]

सुदाः पैजवनः । १०।१३३ । (७) । [७]
 सुदासः " । १०।१३३ । (७) । [७]
 सुदीतिः आंगिरसः ८।७१ । (१५) । [१५]
 सुपर्णः काण्वः ८।५९ [११] । (७) । [७]
 " ताक्ष्यः १०।१४४ । (६) । [६]
 सुवन्धुः गोपायनः । ५।२४ । २ । [१]
 " लौपायनः । ५।२४ । २ । [१]
 सुमित्रः वाध्रयश्वः १०।६९। (१२), ७०। ११ । [१३]
 सुमित्रः कौत्सः १०।१०५ । ११ । [११]
 सुराधाः वार्षागिरः १।१०० । १९ । [१९]
 सुवेदाः शैरीषिः १०।१४७ । (५) । [५]
 सुहस्यः घौषेयः १०।४१ । (३) । [३]
 सुहोत्रः भारद्वाजः ६।३१ । (५), ३२ । (५) । [१०]
 सूनुः आर्भवः १०।१७६ । (४) । [४]
 सूर्य सावित्री ऋषिका १०।८५ । (४७) । [४७]
 सोभरिः काण्वः ८।१९-२२। (९९), १०३। (१४) । [११३]
 सोमः अग्निः वरुणः १०।१२४ । १, ५-९ (६) । [६]
 सोमाहुतिः भार्गवः २।४। (९), ५। (८), ६। (८),
 ७। (६) । [३१]

सौचीकः अग्निः । अग्निः सौचीकः ।
 सौभरिः काण्वः । काण्वः सौभरिः ।
 सौम्यः बुधः । बुधः सौम्यः ।
 सौर्यः अभितपाः । अभितपाः सौर्यः ।
 " धर्मः । धर्मः " ।
 " चक्षुः । चक्षुः " ।
 " विभ्राट् । विभ्राट् " ।
 सोहोत्रः अजमीकहः । अजमीकहः सोहोत्रः ।
 " पुरुमीकहः । पुरुमीकहः " ।
 सम्बमित्रः शार्ङ्गः १०।१४२ । ७, ८ (२) । [२]
 स्थौरः अग्नियुतः । अग्नियुतः स्थौरः ।
 " अग्नियूपः । अग्नियूपः " ।
 स्वस्त्यात्रेयः ५।५०। (५), ५१। (१५) । [२०]
 हरिमन्तः आंगिरसः ८।७२ । (९) । [९]
 हर्यतः प्रागाथः ८।७२ । (१८) । [१८]
 हविर्धानः आंगिः १०।११। (९), १२। (९), १३। (५) । [२३]
 हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः १०।१२१ । (१०) । [१०]
 हिरण्यस्तूपः आंगिरसः १।३१-३५। (७१), ९।४। (१०),
 ६९। (१०) । [९१]
 हिरण्यस्तूपः अर्चन् । अर्चन् हिरण्यस्तूपः ।

॥ अनुवाकसूत्रम् ॥

अग्निमीळे, सु॒रूपकृ॒त्तु, —मै॒द्रं सान॒सि, —म॒ग्निं दू॒तं, सो॒मानं॑ स्वर॒णं, कै॒स्य नूनं॑, त्व॒मग्ने॑
 प्रथ॒मः, प्र॒ वो य॒ज्ञ, —म॒ग्ने वि॒वस्व, —व॒ग्निं त्वं मे॒षं, नूँ चि॒त्सहो॒जाः, पु॒श्वा न ता॒युः, —मु॒पप्र॒
 यन्तः, प्र॒ ये शु॒भंते, इ॒मं स्तोम॑, —मि॒न्द्रं मि॒त्रं वरु॑णं, नो॒सत्या॒भ्यां, क॒दि॒त्था, —ग्निं॑ हो॒तार॑,
 —मां त्वा जु॒वो, वे॒दिष॑दे, उ॒बो॒ध्यग्निः॑, कै॒या शु॒भा, यु॒वो रजा॑सि; त्व॒मग्ने॑ द्यु॒भि, —यो॒ जा॒त
 ए॒व, गु॒णानां॑ त्वा, उ॒त॑ पित॒ः; सोम॑स्य मा, प्र॒ वो दे॒वाये, —च्छं॑ति॒त्वे, —द्रं॑ म॒तिरि, —मं॑ म॒हे;
 त्वां ह्य॒ग्ने, म॒द्रंते, य॒ज्ञ इ॒न्द्रः, प्र॒ क्र॒भुभ्यो, —उ॒ग्रं पि॒बा; —उ॒बो॒ध्यग्निः॑, प्र॒ वे॒धसे, म॒हि म॒हे,
 वि॒दा वि॒व, ओ॒ रु॒द्रासो, य॒द्व्य स्थः॑, —स्त्वं ह्य॒ग्ने प्रथ॑म, —स्त्व॒मग्ने॑ य॒ज्ञानां॑, वृ॒षो म॒दो, यो
 र॒यिवो, इ॒वे वः, स्तु॑षे न॒रा, —ग्निं॑ न॒र, —स्त्वे॒ ह यत्, प्र॒ शु॒कैतु, कै॒ ई॒व्य॒क्ता, अ॒प स्व॒सुः,

प्रै वीर्या; मी चिद्वन्य, —मैहाँ इन्द्र, इन्द्रः सुतेषु, वींयमु त्वां, यो यजाती, —मै विप्रस्या, —
 मी आ याहि, यो राजा, ऽऽतू न इन्द्र क्षुमंतं, गौर्धयति; [] स्वादिष्ठया, पर्वस्व दक्षसाधनो,
 ऽयी वीती, प्रै देवमच्छा, प्रै त आशवो, —ऽस्यै प्रेषा, सखायऽआ निर्षीदुता; —ऽग्नै बृहन्, —
 त्वंष्टा दुहित्रे, प्रै देवत्रा, ऽच्छा म इन्द्रमि, —दामिथा, भद्रा अग्नेः, संत्येनोत्तमिता, सं
 जागृवद्भि, —रिद्धं दृष्ट्य; तमस्य द्यावापृथिवी, नोसंदासीत्, ह्योस इत्येत्यनुवाकाः पंचाशीतिः
 ॥८५॥

अनुवाकानुक्रमणी ।

अनु- वाकः	प्रारंभः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	मंडलानां मंत्रसंख्या	अनु- वाकः	प्रारंभः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	मंडलानां मंत्रसंख्या
१	अग्निमीले	३(१-३)	३०		२३	कया शुभा	१५(१६५-१७९)	१२४	
२	सुरूपकृत्नुमूतये	४(४-७)	४०		२४	युवो रजांसि	१२(१८०-१९१)	११५	
३	एन्द्र सानसि	४(८-११)	४०				१९१		
४	अग्निं दूतं	६(१२-१७)	६६						प्रथम-मंडलस्य मंत्रसंख्या २००६
५	सोमानं स्वरणं	६(१८-२३)	७७		२५(१)	त्वमग्ने युभिः	११(१-११)	११०	
६	कस्य नूनं	७(२४-३०)	९७		२६(२)	यो जात एव	११(१२-२२)	१०५	
७	त्वमग्ने प्रथमो	५(३१-३५)	७१		२७(३)	गणानां त्वा	१०(२३-३२)	१०५	
८	प्र वो यद्धं	८(३६-४३)	९६		२८(४)	आ ते पितः	११(३३-४३)	१०९	
९	अग्ने विवस्वद्	७(४४-५०)	८२						४३
१०	अभि त्वं मेघं	७(५१-५७)	७२						द्वितीय-मंडलस्य मंत्रसंख्या ४२९
११	नू चित् सहोजा	७(५८-६४)	७४		२९(१)	सोमस्य मा	१२(१-१२)	१४०	
१२	पश्वा न तायुं	९(६५-७३)	९१		३०(२)	प्र वो देवाय	१७(१३-२९)	११८	
१३	उपप्रयन्तो	११(७४-८४)	९८		३१(३)	इच्छन्ति त्वा	९(३०-३८)	१२८	
१४	प्र ये शुभमन्ते	९(८५-९३)	१०६		३२(४)	इन्द्रं मतिहृदं	१५(३९-५३)	१२३	
१५	इमं स्तोममर्हते	१२(९४-१०५)	१२५		३३(५)	इमं महे	९(५४-६२)	१०८	
१६	इन्द्रं मित्रं	१०(१०६-११५)	१०७						६२
१७	नासत्याभ्यां	५(११६-१२०)	८३						तृतीय-मंडलस्य मंत्रसंख्या ६१७
१८	कदिस्था नूः	६(१२१-१२६)	७०		३४(१)	त्वां ह्यग्ने	१०(१-१०)	१३९	
१९	अग्निं होतारं	७(१२७-१३३)	६०		३५(२)	भद्रं ते अग्ने	११(११-२१)	१२०	
२०	आ त्वा जुवो	६(१३४-१३९)	४०		३६(३)	यज्ञ इन्द्रो	११(२२-३२)	१२६	
२१	वेदिषदे	१७(१४०-१५६)	११९						
२२	अबोध्यग्निर्गमं	८(१५७-१६४)	१२३						

अनुवाकः प्रारंभः सूक्तानि मंत्र- मंडलानां
संख्या मंत्रसंख्या

३७(४) प्र ऋभुभ्यो १३(३३-४५) १११
३८(५) अग्रं पिबा १३(४६-५८) १००
५८
चतुर्थ-मंडलस्य मंत्रसंख्या ५८९

३९(१) अबोध्याग्निः १४(१-१४) १२३
४०(२) प्र वेधसे १८(१५-३२) १३०
४१(३) महि महे १२(३३-४४) १२७
४२(४) विदा दिवो १२(४५-५६) १२३
४३(५) आ रुद्रासः १६(५७-७२) ११०
४४(६) यदृच्छः १५(७३-८७) ११४
८७
पंचम-मंडलस्य मंत्रसंख्या ७२७

४५(१) त्वं ह्यग्ने १५(१-१५) १२५
४६(२) त्वमग्ने यज्ञानां ८(१६-२३) १३७
४७(३) वृषा मदः २०(२४-४३) ११७
४८(४) यो रथिवो ६(४४-४९) १३९
४९(५) हुवे वो १२(५०-६१) १२९
५०(६) स्तुषे नरा १४(६२-७५) ११८
७५
षष्ठ-मंडलस्य मंत्रसंख्या ७६५

५१(१) अग्निं नरो १७(१-१७) १४५
५२(२) त्वे ह यत् १६(१८-३३) १६१
५३(३) प्र शुक्रैस्तु २२(३४-५५) १४६
५४(४) क ई व्यक्ता १५(५६-७०) १४४
५५(५) अप स्वसुः १९(७१-८९) ११९
५६(६) प्र वीरया १५(९०-१०४) १२६
१०४
सप्तम-मंडलस्य मंत्रसंख्या ८४१

५७(१) मा चिदन्यद् ५(१-५) १६०
५८(२) महौ इन्द्रो ७(६-१२) १७७
५९(३) इन्द्रः सुतेषु ८(१३-२०) १७३
६०(४) वयसु त्वाम् १०(२१-३०) १८६
६१(५) यो यजाति १२(३१-४२) १७१
६२(६) इमे विप्रस्य ६(४३-४८) १७१

अनुवाकः प्रारंभः सूक्तानि मंत्र- मंडलानां
संख्या मंत्रसंख्या

६३(७) अग्न आ १०(६०-६९) १५९
६४(८) यो राजा ११(७०-८०) १४९
६५(९) आ तू न १३(८१-९३) १४९
६६(१०) गौर्धयति १०(९४-१०३) १४१
९२ १६३६

[वालखिल्यस्य सूक्तानि (४९-५९) ११ मंत्रसंख्या ८०]
१०३

अष्टम-मंडलस्य मंत्रसंख्या १७१६

६७(१) स्वादिष्ठया २४(१-२४) २०४
६८(२) पवस्व दक्ष ३६(२५-६०) १९४
६९(३) अया वीती ७(६१-६७) २१२
७०(४) प्र देवमच्छा १८(६८-८५) १२८
७१(५) प्र त आशवः ११(८६-९६) १२९
७२(६) अस्य प्रेषा ७(९७-१०३) ११७
७३(७) सखाय आ ११(१०४-११४) १२४
११४

नवम-मंडलस्य मंत्रसंख्या ११०८

७४(१) अग्ने बृहन्तु १६(१-१६) १४८
७५(२) त्वष्टा दुहित्रे १३(१७-२९) १४६
७६(३) प्र देवत्रा १३(३०-४२) १४५
७७(४) अच्छा म १८(४३-६०) १६८
७८(५) इदमिस्था ८(६१-६८) १२६
७९(६) भद्रा अग्नेः १६(६९-८४) १३५
८०(७) सत्येनोत्तमिता ६(८५-९०) १४२
८१(८) सं जागृवद्भिः ९(९१-९९) १४३
८२(९) इंद्र इह्य १३(१००-११२) १४२
८३(१०) तमस्य चावा १६(११३-१२८) १४६
८४(११) नासदासीञ्चो २३(१२९-१५१) १४४
८५(१२) शास इत्या ४०(१५२-१९१) १६९
१९१

दशम-मंडलस्य मंत्रसंख्या १७५४

सूक्तानि १०२८ दशानां मंडलानां मंत्रसंख्या १०५५२

अध्यायानुक्रमणी ।

अध्या- प्रारंभः	वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- अष्टकानां संख्या मंत्रसंख्या
१ अग्निमीळे ३७	१९(१-१९)	१९४	
२ अयं देवाय ३८	१३(२०-३२)	१८९	
३ एतायामोष ३५	१४(३३-४६)	१७३	
४ अयं वां मधु २९	१५(४७-६१)	१५२	
५ प्र मन्महे ३१	१९(६२-८०)	१८५	
६ इन्द्रो मदाय ३२	१४(८१-९४)	१६३	
७ द्वे विरूपे ३७	१८(९५-११२)	१७९	
८ इदं श्रेष्ठं २६	९(११३-१२१)	१३५	
२६५	१२१		
प्रथमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १३ ७०			
९ प्र वः पान्तं २६	१५(१२२-१३६)	१३७	
१० सुषुमा यातम् २७	२१(१३७-१५७)	१४३	
११ वसू रुद्रा २६	८(१५८-१६५)	१३२	
१२ तन्नु वोचाम २९	१८(१६६-१८३)	१४२	
१३ ता वामघ २९	१६(१८४-१९१ ; २११-८)	१५९	
१४ नि होता ३२	१५(९-२३)	१५७	
१५ सेमामविद्धि २५	१३(२४-३६)	१३७	
१६ मन्दस्व होत्रा २७	१३(३७-४३ ; ३११-६)	१४०	
२२१	११९		
द्वितीयाष्टकस्य मंत्रसंख्या ११४७			
१७ प्र य आरुः ३४	२३(७-२९)	१७६	
१८ इच्छन्ति त्वा २६	१०(३०-३९)	१३७	
१९ इन्द्र त्वा ३१	१६(४०-५५)	१५८	
२० न ता मिनन्ति २५	११(५६-६२ ; ४११-४)	१३५	
२१ वैश्वानराय २६	१४(५-१८)	१४८	
२२ एवा त्वा ३०	१४(१९-३२)	१५२	
२३ प्र ऋभुभ्यो २७	१८(३३-५०)	१४४	
अध्या- प्रारंभः	वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- अष्टकानां संख्या मंत्रसंख्या
२४ इदमुत्थ २६	१६(५१-५८ ; ५११-८)	१५२	
२२५	१२२		
तृतीयाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२०९			
२५ त्वामग्ने हवि ३३	२४(९-३२)	१६८	
२६ महि महे २८	१४(३३-४६)	१४६	
२७ प्रयुञ्जती ३१	१६(४७-६२)	१६४	
२८ ऋतस्य गोपा ३६	२६(६३-८७ ; ६११)	१७७	
२९ त्वं हि क्षैत ३०	१५(२-१६)	१६०	
३० पिबा सोम २५	१२(१७-२८)	१३२	
३१ इन्द्रं वो ३५	१९(२९-४७)	१७६	
३२ यज्ञा यज्ञा ३२	१४(४८-६१)	१६६	
२५०	१४०		
चतुर्थाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२८९			
३३ स्तुषे नरा २७	१५(६२-७५ ; ७११)	१४३	
३४ जुषस्व नः ३०	१८(२-१९)	१६६	
३५ उग्रो जज्ञे ३०	१६(२०-३५)	१५५	
३६ प्र ब्रह्मैतु ३०	२४(३६-५९)	१५६	
३७ यदद्य सूर्य २७	२१(६०-८०)	१५०	
३८ प्रत्यु २५	२०(८१-१००)	१४५	
३९ तिस्रो वाचः ३३	८(१०१-१०४ ; ८११-४)	१६५	
४० दूरादिहेव ३६	७(५-११)	१८३	
२३८	१२९		
पंचमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२६३			
४१ य इन्द्र ४०	९(१२-२०)	२०६	
४२ वयमु त्वाम् ४०	११(२१-३१)	२०४	
४३ प्र कृतान्यु ४९	१४(३२-४५)	२५८	
४४ त्वावतः ५४	२२(४६-६७)	२६८	

अध्या- प्रारंभः यः	वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	अष्टकानां मंत्रसंख्या	अध्या- प्रारंभः यः	वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	अष्टकानां मंत्रसंख्या
४५ आत्वा रथं	३८	१४(६८-८१)	१९५		५६ प्र मा युयुज्रे	२९	१३(३३-४५)	१४४	
४६ आ प्र द्रव	३८	१६(८२-९७)	१९७			२४८	११६		
४७ इन्द्राय साम	३९	१८(९८-१०३ः ९।१-१२)	१९८						सप्तमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२६३
४८ सोमः पुनानो	३३	३१(१३-४३)	२०४		५७ प्र होता	३०	१६(४६-६१)	१६१	
	३३१	१३५			५८ ये यज्ञेन	२४	१०(६२-७१)	१३६	
				षष्ठाष्टकस्य मंत्रसंख्या १७३०	५९ देवानां नु	२८	१४(७२-८५)	१४८	
४९ प्र ण इन्द्रो	४१	२१(४४-६४)	२००		६० वि हि सोतोः	३१	९(८६-९४)	१६०	
५० हिन्वन्ति	३३	११(६५-७५)	१६३		६१ हये जाये	२७	११(९५-१०५)	१४९	
५१ धर्ता दिवः	२६	१५(७६-९०)	१३५		६२ उभा उ नूनं	२७	१४(१०६-११९)	१४०	
५२ असंजि वक्त्रा	२८	१०(९१-१००)	१३८		६३ तदिदास	३०	२३(१२०-१४२)	१७२	
५३ पुरोजिती वो	३३	१९(१०१-११४; १०।१-५)	१८२		६४ त्वं चिदत्रिम्	४९	४९(१४३-११९)	२१८	
५४ अयं स यस्य	२८	१३(६-१८)	१४१			२४६	१४६		अष्टमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२८१
५५ नि वर्तध्वं	३०	१४(१९-३२)	१५३						अध्यायाः ६४, वर्गाः २०२४, सूक्तानि १०२८, मन्त्राः १०५५२।

अथ ऋग्वेदीयः सांख्यायन-संहिताक्रमः ।

अग्निमिले० (ऋ० १।१।१)...वा पुरस्तात् ॥ [ऋ० ८।४८।१५]
अभि प्र वः० [ऋ० ८।४९।१]...न आयुः ॥ [ऋ० ८।५९।७]
अग्न आ याङ्म० [ऋ० ८।६०।१]सुसहासति॥ ऋ० १०।१९।१४

संज्ञानमुशना०	॥१॥	[परिशिष्टं. ३६]
संज्ञानं वः०	॥२॥	"
यत् कक्षीर्वा०	॥३॥	"
सं वो मनांसि०	॥४॥	"
तच्छंयोरा वृणीमहे०	॥१५॥[१]	"
नैर्हस्यं सेनादरणं०	॥५॥	"
परिवर्त्मान्येषा०	॥६॥	"
ऐषु नष्टवृषा०	॥७॥[२]	"
प्राध्वराणां०	॥८॥	"
गोकामो अन्नकामः०	॥९॥	"
यदक्षरं भूतकृतं०	॥१०॥	"

जमदग्निराप्यायते ० ॥११॥ [परिशिष्टं. ३६]

शिवा नः प्रदिशः सस्या नः प्रदिशो दिशः ॥१२॥[३] "

अजो यत्तेजो ददशे शुक्रं ज्योतिः परो गुहा ॥१२॥ "

यद्विः कश्यपः० ॥१३॥ "

यदेवानां श्यायुषं० ॥१४॥ "

तच्छंयोरा वृणीमहे० ॥१५॥[४] "

इति सांख्यायनीय संहिता ।

[१] सांख्यायनीये ऋग्वेदे वालखिल्यसूक्तानि संहितान्त-
र्गतान्येव सन्ति । अतोऽत्र 'अथ वालखिल्यं । इति
वालखिल्यं ।' इत्यारम्भान्तसूचकं न विद्यते ।

[२] 'संज्ञानमुशना' इति शाकलकेऽन्ते यत्परिशिष्टं
वर्तते, तत्तु सांख्यायनीय-संहिताया अन्ते एव
संहितांगभूतं वर्तते, तस्य चत्वारो वर्गास्ते त्वन्न
यथाक्रमं दार्शिताः ।

अथ ऋग्वेदीयो वाष्कलसंहिताक्रमः ।

गौतमादाशिजः कुत्सः पुरुच्छेपाष्टपेः परः । कुत्सादीर्घतमा इत्येष तु वाष्कलकः क्रमः ॥२१॥

(अनुवाकानुक्रमणी)

श्रुषयः	प्रारंभाः	अन्ताः	श्रुषयः
(मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः)	अग्निमीळे १।१।१—	श्रुष्टिमन्तम् १।९३।१२	(गौतमो राहुगणः)
(कक्षीवान् औशिजः)	नासत्याभ्यां० १।११६।१—	जुषध्वम् १।१३९।११	(पुरुच्छेपो दैवोदासिः)
(कुत्स आंगिरसः)	इमं स्तोमम्० १।९४।१—	उत द्यौः १।११५।६	(कुत्स आंगिरसः)
(दीर्घतमा औचथ्यः)	वेदुषदे प्रिय० १।१४०।१—	हरिभिर्यम् ८।५०।१०	(पुष्टिगुः काण्वः)
(भर्गः प्रागाथः)	अग्र आ याह्य० ८।६०।१—	सोमस्य पीतये ८।९४।१२	(विन्दुराङ्गिरसः)
(श्रुष्टिगुः काण्वः)	यथा मनौ सां० ८।५१।१—	चन संनशे ८।५५।५	(कृशः काण्वः)
(तिरश्चिरांगिरसः)	आ त्वा गिरो ८।९५।१—	विघ्नने कम् १०।८८।१८	(मूर्धन्वानाङ्गिरसः)
(मेध्यः काण्वः)	एक एवाग्नि० ८।५८।२—	सर्वम् ८।५८।२	(मेध्यः काण्वः)
" "	यमृत्विजो ८।५८।१—	संवित् ८।५८।१	" "
(मूर्धन्वानाङ्गिरसः)	यावन्मात्रमुषसो १०।८८।१९—	सुसहासति १०।१९१।४	(संवनन आङ्गिरसः)
	संज्ञानमुशनां० —	चतुष्पदे [१५ ऋचः (परिशिष्टं ३६)]	

॥ इति ऋग्वेदीया वाष्कलसंहिता ॥

(३७) परिशिष्टम् ।

[७ निविदुपनिषदौ ब्रह्मवादिन्यौ । अश्विनौ, ७ इन्द्रावरुणौ । शिष्टुप्, ६ द्विपदा ।]

प्रधारयन्तु मधुनो घृतस्य	यदविन्दथुः सुरी उसियायाः ।	
मित्रावरुणौ भुवनस्य कारू	तावश्विना जुषतां समीके	१
आवां रथं शतयावानमाशुं	प्रातर्यावाणं सुषदं हिरण्ययम् ।	
अतिष्ठद्यत्र दुहिता विवस्वतस्	तं मामर्वाञ्चमवसे करामहे	२
आवामश्वसो रथिरा विपश्चितो	वाग्धृषजः सुयुजो घृतश्रुतः ।	
येभिर्याथोषं सूर्यां वरेयं	तेभिर्नो दस्राववतं समत्सु	३
यद्वा रेतो अश्विना पोषयित्नु	यद्वासभो वधिमत्यै सुदानू ।	
यस्माज्जज्ञे देवकामः सुदक्षस्	स्तदस्यै दत्तं मिषजावभिद्यु	४
यन्नासत्या भेषजं चित्रभानू	येनावथुस्तोककामां च घोषाम्	
तदस्यै दत्तं त्रिषु पुंसुवध्यै	येनाविन्दुत्तनयं सा सुहस्त्यम्	५
वर्षद् वां दस्रावस्मिन् सुतो	नासत्या होता कृणोतु वेधाः	६
इन्द्रावरुणा सौमनसमहंतं	रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।	
प्रजां पुष्टिं भूतिमस्माहु धत्तं	दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः	७



ऋग्वेद-संहिता ।

प्रथमं मण्डलम् ।

॥ प्रथमोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ वर्गः १-३७]

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सूक्तानि १-३]

(१)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

॥३ॐ॥ अग्निमीळे पुरोहितं	यज्ञस्य देवमृत्विजम्	।	होतारं रत्नधातमम्	१
अग्निः पूर्वोभिर्कषिभि	रीड्यो नूतनैरुत	।	स देवाँ एह वक्षति	२
अग्निना रयिमश्नवत्	पोषमेव दिवेदिवे	।	यज्ञसं वीरवत्तमम्	३
अग्ने यं यज्ञमध्वरं	विश्वतः परिभूरसि	।	स इद् देवेषु गच्छति	४
अग्निर्होता कविक्रतुः	सत्यश्चित्रश्रवस्तमः	।	देवो देवेभिरा गमत्	५ [१]
यदृङ्ग दाशुषे त्वमग्ने	भद्रं करिष्यसि	।	तवेत् तत् सत्यमङ्गिरः	६
उप त्वाग्ने दिवेदिवे	दोषावस्तर्धिया वयम्	।	नमो भरन्त एमसि	७
राजन्तमध्वराणां	गोपामृतस्य दीदिविम्	।	वर्धमानं स्वे दमे	८
स नः पितेव सुनवे	ऽग्ने सूपायनो भव	।	सचस्वा नः स्वस्तये	९ [२] (९)

(२)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ वायुः; ४-६ इन्द्र-वायु;

७-९ मित्रा-वरुणौ । गायत्री ।

वायवा याहि दर्शते	मे सोमा अरंकृताः	।	तेषां पाहि श्रुधी हवम्	१
वाय उक्थेभिर्जरन्ते	त्वामच्छा जरितारः	।	सुतसोमा अहर्विदः	२
वायो तव प्रपृञ्चती	धेना जिगाति दाशुषे	।	उरूची सोमपीतये	३
इन्द्रवायू इमे सुता	उप प्रयोभिरा गतम्	।	इन्द्रवो वामुशन्ति हि	४
वायविन्द्रश्च चेतथः	सुतानां वाजिनीवसू	।	तावा यातमुप द्रवत्	५ [३]
वायविन्द्रश्च सुन्वत	आ यातमुप निष्कृतम्	।	मक्षि॑त्था धिया नरा	६ (१५)

मित्रं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसम् ।	धियं घृताचीं सार्धन्ता ७
ऋतेन मित्रावरुणा वृतावृधावृतस्पृशा ।	ऋतुं बृहन्तमाशाथे ८
कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षया ।	दक्षं दधाते अपसम् ९ [४](१८)

(३)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ अश्विनौ; ४-६ इन्द्रः; ७-९ विश्वे देवाः, १०-१२ सरस्वती । गायत्री ।

अश्विना यज्वरीरिषो द्रवत्पाणी शुभस्पती ।	पुरुभुजा चनस्यतम् १
अश्विना पुरुदंससा नरा शवीरया धिया ।	धिष्ण्या वनतं गिरः २
दस्रा युवाकवः सुता नासत्या वृक्तबर्हिषः ।	आ यातं रुद्रवर्तनी ३
इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः ।	अण्वीभिस्तना पूतासः ४
इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजुतः सुतावतः ।	उप ब्रह्माणि वाघतः ५
इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः ।	सुते दधिष्व नश्चनः ६ [५]
ओमासश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गत ।	दाश्वांसो दाशुषः सुतम् ७
विश्वे देवासो अप्तुरः सुतमा गन्त तूर्णयः ।	उस्रा इव स्वसराणि ८
विश्वे देवासो अस्त्रिध एहिमायासो अदुहः ।	मेधं जुषन्त वह्नयः ९
पावका नः सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती ।	यज्ञं वष्टु धियावसुः १०
चोदुयित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम् ।	यज्ञं दधे सरस्वती ११
महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुना ।	धियो विश्वा वि राजति १२ [६](३०)

(४)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ४-७]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

सुरूपकृत्नुमूतये सुदुधामिव गोदुहे ।	जुहुमसि द्यविद्यवि १
उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिब ।	गोदा इद रेवतो मदः २
अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् ।	मानो अति ख्य आ गहि ३
परेहि विग्रमस्तृत मिन्द्रं पृच्छा विप्रश्चितम् ।	यस्ते सखिभ्य आ वरम् ४
उत ब्रुवन्तु नो निदो निरन्यतश्चिदारत ।	दधाना इन्द्र इद दुवः ५ [७]
उत नः सुभगा अरि वोचेयुर्दस्म कृष्टयः ।	स्यामेदिन्द्रस्य शर्मणि ६
एमाशुमाशवे भर यज्ञश्रियं नृमादनम् ।	पतयन् मन्दुयत्सखम् ७
अस्य पीत्वा शतक्रतो घनो वृत्राणामभवः ।	प्रावो वाजेषु वाजिनम् ८ (३८)

तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो । धनानामिन्द्र सातये ९
यो रायोऽवनिर्महान् सुपारः सुन्वतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत १० [८] (४०)

(५)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वेता नि षीदुते—न्द्रमभि प्र गायत । सखायः स्तोमवाहसः १
पुरुतमं पुरुणा मीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते २
स घा नो योग आ भुवत् स राये स पुरंध्याम् । गमद्वाजैभिरा स नः ३
यस्य संस्थे न वृण्वते हरीं समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ४
सुतपात्रे सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमासो दध्याशिरः ५ [९]
त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ६
आ त्वा विशन्त्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः । शं ते सन्तु प्रचेतसे ७
त्वां स्तोमा अवीवृधन् त्वामुक्था शतक्रतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ८
अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणाम् । यस्मिन् विश्वानि पौंस्या ९
मा नो मर्ता अभि दुहन् तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो यवया वधम् १० [१०] (५०)

(६)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ इन्द्रः, ४, ६, ८, ९ मरुतः,

५, ७ मरुत इन्द्रश्च, १० इन्द्रः । गायत्री ।

युञ्जन्ति ब्रध्नमरुधं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि १
युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धूष्णू नृवाहसा २
केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ३
आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधाना नाम यज्ञियम् ४
वीलु चिदारुजलुभिर्गुहा चिदिन्द्र वह्निभिः । अविन्द उम्रिया अनु ५ [११]
देवयन्तो यथा मति मच्छा विदद्वसुं गिरः । महामनूषत श्रुतम् ६
इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अविभ्युषा । मन्द्रू समानवर्चसा ७
अनवद्यैरभिद्युभिर्मखः सहस्वदर्चति । गणैरिन्द्रस्य काम्यैः ८
अतः परिज्मन्ना गहि दिवो वा रोचनादधि । समस्मिन्नृजते गिरः ९
इतो वा सातिमीमहे दिवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वारजसः १० [१२] (६०)

*

(७)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रमिद्राथिनो बृह—दिन्द्रमर्केभिरर्किणः ।	इन्द्रं वाणीरनूषत	१
इन्द्र इन्द्रयोः सचा संमिश्र आ वचोयुजा ।	इन्द्रो वज्री हिरण्ययः	२
इन्द्रो दीर्घाय चक्षस आ सूर्य रोहयद् द्विवि ।	वि गोभिरद्विमैरयत्	३
इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च ।	उग्र उग्राभिरूतिभिः	४
इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे ।	युजं वृत्रेषु वज्रिणम्	५ [१३]
स नो वृषन्नमुं चरुं सत्रादावन्नपा वृधि ।	अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः	६
तुञ्जेतुञ्जे य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः ।	न विन्धे अस्य सुष्टुतिम्	७
वृषा यूथेव वंसगः कृष्टीरियत्योर्जसा ।	ईशानो अप्रतिष्कृतः	८
य एकश्चर्षणीनां वसूनामिरज्यति ।	इन्द्रः पञ्च क्षितीनाम्	९
इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः ।	अस्माकमस्तु केवलः	१० [१४] (७०)

(८)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ८-११]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

एन्द्रं सानसिं रयिं सजित्वानं सदासहम् ।	वर्षिष्ठमूतये भर	१
नि येन मुष्टिहत्यया नि वृत्रा रुणधामहै ।	त्वोतासो न्यर्वता	२
इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं घना ददीमहि ।	जयेम सं युधि स्पृधः	३
वयं शूरेभिरस्तृभि—रिन्द्र त्वया युजा वयम् ।	सासह्याम पृतन्यतः	४
महाँ इन्द्रः परश्च नु महित्वमस्तु वज्रिणे ।	द्यौर्न प्रथिना शवः	५ [१५]
समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सनितौ ।	विप्रासो वा धियायवः	६
यः कुक्षिः सोमपातमः समुद्र इव पिन्वते ।	उर्वीरापो न काकुदः	७
एवा ह्यस्य सूनृता विरप्शी गोमती मही ।	पक्वा शाखा न दाशुषे	८
एवा हि ते विभूतय ऊतय इन्द्र मावते ।	सद्यश्चित् सन्ति दाशुषे	९
एवा ह्यस्य काम्या स्तोम उक्थं च शंस्या ।	इन्द्राय सोमपीतये	१० [१६] (८०)

(९)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः ।	महाँ अभिष्टिरोर्जसा	१
एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने ।	चक्रिं विश्वानि चक्रये	२ (८२)

मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभिः स्तोमैर्भिर्विश्वचर्षणे । सचैषु सर्वनेष्वा ३
 असृग्रमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुदहासत । अजोषा वृषभं पतिम् ४
 सं चोदय चित्रमर्वाग् राध इन्द्र वरेण्यम् । असदित ते विभु प्रभु ५ [१७]
 अस्मान्सु तत्र चोदयेन्द्र राये रभस्वतः । तुर्विद्युम्न यशस्वतः ६
 सं गोमदिन्द्र वाजव दुस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वायुर्धेहाक्षितम् ७
 अस्मे धेहि श्रवो बृहद् द्युम्नं सहस्रसार्तमम् । इन्द्र ता रुथिनीरिषः ८
 वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्भिर्गुणन्त क्रुमियम् । होम गन्तारमूतये ९
 सुतेसुते न्योकसे बृहद् बृहत् एदुरिः । इन्द्राय शूषमर्चति १० [१८](९०)

(१०)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

गायन्ति त्वा गायत्रिणो ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद् वंशमिव येमिरे १
 यत् सानोः सानुमारुहद् भूर्यस्पष्ट कर्त्तव्यम् । तदिन्द्रो अर्थं चेतति यूथेन वृष्णिरेजति २
 युक्ष्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ३
 एहि स्तोमो अभि स्वरा ऽभि गृणीह्या रुव । ब्रह्म च नो वसो सचेन्द्र यज्ञं च वर्धय ४
 उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिषिधे । शक्रो यथा सुतेषु णो राणात् सख्येषु च ५
 तमित् सखित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये । स शक्र उत नः शक्र दिन्द्रो वसु दयमानः ६ [१९]

सुविवृतं सुनिरजमिन्द्र त्वादातमित्यशः । गवामप ब्रजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ७
 नहि त्वा रोदसी उभे ऋघायमाणमिन्वतः । जेषुः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्यं धूनुहि ८
 आश्रुत्कर्ण श्रुधी हवं नू चिदधिष्व मे गिरः । इन्द्र स्तोममिमं मम कृष्वा युजश्चिदन्तरम् ९
 विद्महि त्वा वृषन्तमं वाजेषु हवनश्रुतम् । वृषन्तमस्य हूमह ऊतिं सहस्रसार्तमाम् १०
 आ तू न इन्द्र कौशिक मन्दसानः सुतं पिब । नव्यमायुः प्र सूतिर कृधी सहस्रसामृषिम् ११
 परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः १२ [२०]
 (१०२)

(११)

८ जेता माधुच्छन्दसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् १
 सख्ये त इन्द्र वाजिनो मा भेम शवसस्पते । त्वामभि प्र णोनुमो जेतारमपरराजितम् २
 पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो न वि दस्यन्त्युतयः । यद्वी वाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो मंहते मघम् ३
 (१०५)

पुरां भिन्दुर्युवा कवि—रमितौजा अजायत । इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता वज्री पुरुष्टुतः ४
 त्वं बलस्य गोमतो ऽपावरद्विवो बिलम् । त्वां देवा अबिभ्युषस् तृज्यमानास आविषुः ५
 तवाहं शूर रातिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् । उपातिष्ठन्त गिर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ६
 मायाभिरिन्द्र मायिनं त्वं शुष्णमवातिरः । विदुष्टे तस्य मेधिरास् तेषां श्रवांस्युत्तिर ७
 इन्द्रमीशानमोजसा—भि स्तोमा अनूषत । सहस्रं यस्य रातय उत वा सन्ति भूर्यसीः ८ [२१]
 (११०)

(१२)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० १२-१७]

१२ मेधातिथिः काण्वः । अग्निः, ६ प्रथमपादस्य [निर्मथ्याहवनीयौ] अग्नी । गायत्री ।

अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम् १
 अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विशपतिम् । हव्यवाहं पुरुप्रियम् २
 अग्ने देवाँ इहा वह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे । असि होता न ईड्यः ३
 ताँ उज्ञतो वि बोधय यदग्ने यासिं दूत्यम् । देवैरा सत्सि बर्हिषि ४
 घृताहवन दीदिवः प्रति ष्म रिषतो दह । अग्ने त्वं रक्षस्विनः ५
 अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाद् जुह्वास्यः ६ [२२]
 कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे । देवममीव चार्तनम् ७
 यस्त्वामग्ने हविष्पति—दूतं देव सपर्यति । तस्य स्म प्राविता भव ८
 यो अग्निं देववीतये हविष्माँ आविवासति । तस्मै पावक मृळय ९
 स नः पावक दीदिवो ऽग्ने देवाँ इहा वह । उप यज्ञं हविश्च नः १०
 स नः स्तवान् आ भर गायत्रेण नवीयसा । रयिं वीरवतीमिषम् ११
 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिर्देवहूतिभिः । इमं स्तोमं जुषस्व नः १२ [२३] (१२२)

(१३)

१२ मेधातिथिः काण्वः । (आग्नीसूक्तं, अग्निरूपा देवताः=) १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः,
 ४ इळः, ५ बर्हिः, ६ देवीर्द्वारः, ७ उषासानक्ता, ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिस्रो
 देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः । गायत्री ।

सुसमिद्धो न आ वह देवाँ अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च १
 मधुमन्तं तनूनपाद् यज्ञं देवेषु नः कवे । अद्या कृणुहि वीतये २
 नराशंसमिह प्रिय—मस्मिन् यज्ञ उप ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतम् ३
 अग्ने सुखतमे रथे देवाँ ईळित आ वह । असि होता मनुहितः ४
 स्तूणीत बर्हिरानुषग् घृतपृष्ठं मनीषिणः । यत्रामृतस्य चक्षणम् ५ (१२७)

वि श्रयन्तामृतावृधो	द्वारो देवीरसश्चतः	। अद्या नूनं च यष्टवे	६ [२४]
नक्तोषासा सुपेशसा	ऽस्मिन् यज्ञ उप ह्वये	। इदं नो बर्हिःसदे	७
ता सुजिह्वा उप ह्वये	होतारा दैव्या कवी	। यज्ञं नो यक्षतामिमम्	८
इळा सरस्वती मही	तिस्रो देवीर्मयोभुवः	। बर्हिः सीदन्त्वसिधः	९
इह त्वष्टारमग्रियं	विश्वरूपमुप ह्वये	। अस्माकमस्तु केवलः	१०
अव सृजा वनस्पते	देव देवेभ्यो हविः	। प्र दातुरस्तु चेतनम्	११
स्वाहा यज्ञं कृणोतने	न्द्राय यज्वनो गृहे	। तत्र देवा उप ह्वये	१२ [२५] (१३४)

(१४)

१२ मेधातिथिः काण्वः । विश्वे देवाः (विश्वैर्देवैः सहितोऽग्निः), ३ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्रा-
ग्निपूषभगादित्यमरुद्गणाः, १० विश्वदेवाग्नीन्द्रवायुमित्रधामानि, ११ अग्निः । गायत्री ।

ऐभिरग्ने दुवो गिरो	विश्वेभिः सोमपीतये	। देवेभिर्याहि यक्षि च	१
आ त्वा कण्वा अहूषत	गुणन्ति विप्र ते धियः	। देवेभिरग्न आ गहि	२
इन्द्रवायू बृहस्पतिं	मित्राग्निं पूषणं भगम्	। आदित्यान् मारुतं गुणम्	३
प्र वो भ्रियन्त इन्द्रवो	मत्सरा मादयिष्णवः	। द्रप्सा मध्वश्चमूषदः	४
ईळते त्वामवस्यवः	कण्वासो वृक्तबर्हिषः	। हविष्मन्तो अरंकृतः	५
घृतपृष्ठा मनोयुजो	ये त्वा वहन्ति वह्नयः	। आ देवान्सोमपीतये	६ [२६]
तान् यजत्राँ ऋतावृधो	ऽग्ने पत्नीवतस्कृधि	। मध्वः सुजिह्व पायय	७
ये यजत्रा य ईड्यास्	ते ते पिबन्तु जिह्वया	। मधोरग्ने वर्षद्वृति	८
आकीं सूर्यस्य रोचनाद्	विश्वान्देवाँ उषर्बुधः	। विप्रो होतेह वक्षति	९
विश्वेभिः सोम्यं मध्वऽग्न इन्द्रेण	वायुना	। पिबा मित्रस्य धामभिः	१०
त्वं होता मनुर्हितो	ऽग्ने यज्ञेषु सीदसि	। सेमं नो अध्वरं यज	११
युक्ष्वा ह्यरुषी रथे	हरितो देव रोहितः	। ताभिर्देवाँ इहा वह	१२ [२७] (१४६)

(१५)

१२ मेधातिथिः काण्वः । [प्रतिदैवतं ऋतुसहितम् =] १ इन्द्रः, २ मरुतः, ३ त्वष्टा, ४ अग्निः,
५ इन्द्रः, ६ मित्रावरुणौ, ७-१० द्रविणोदाः, ११ अश्विनौ, १२ अग्निः । गायत्री ।

इन्द्र सोमं पिब ऋतुना	ऽऽ त्वा विशन्तिवन्दवः	। मत्सरास्तदोक्तसः	१
मरुतः पिबत ऋतुना	पोत्राद् यज्ञं पुनीतन	। यूयं हि ष्ठा सुदानवः	२
अभि यज्ञं गृणीहि नो	ग्नावो नेष्टः पिब ऋतुना	। त्वं हि रत्नधा असि	३
अग्ने देवाँ इहा वह	सादया योनिषु त्रिषु	। परि भूष पिब ऋतुना	४ (१५०)

ब्राह्मणादिन्द्र राधसः पिबा सोममूतूरनु	। तवेन्द्रि सख्यमस्तृतम्	५
युवं दक्षं धृतवत मित्रावरुण दूळभम्	। ऋतुना यज्ञमाशाथे	६ [२८]
द्रविणोदा द्रविणसो ग्रावहस्तासो अध्वरे	। यज्ञेषु देवमीळते	७
द्रविणोदा ददातु नो वसूनि यानि शृण्वरे	। देवेषु ता वनामहे	८
द्रविणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत	। नेष्ट्राहृतुभिरिष्यत	९
यत् त्वा तुरीयमृतुभिर्द्रविणोदो यजामहे	। अध स्मा नो दुदिर्भव	१०
अश्विना पिबतं मधु दीद्यग्नी शुचिव्रता	। ऋतुना यज्ञवाहसा	११
गार्हपत्येन सन्त्य ऋतुना यज्ञनीरासि	। देवान् देवयते यज	१२ [२९] (१५८)

(१६)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये	। इन्द्रं त्वा सूरचक्षसः	१
इमा धाना धृतस्नुवो हरी इहोष वक्षतः	। इन्द्रं सुखतमे रथे	२
इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयत्यध्वरे	। इन्द्रं सोमस्य पीतये	३
उप नः सुतमा गहि हरिभिरिन्द्र केशिभिः	। सुते हि त्वा हवामहे	४
सेमं नः स्तोममा गृह्येदं सर्वनं सुतम्	। गौरो न तृषितः पिब	५ [३०]
इमे सोमास इन्द्रवः सुतासो अधि बर्हिषि	। तां इन्द्र सहसे पिब	६
अयं ते स्तोमो अग्रियो हृदिस्पृगस्तु शंतमः	। अथा सोमं सुतं पिब	७
विश्वमित्सर्वनं सुतमिन्द्रो मदाय गच्छति	। वृत्रहा सोमपीतये	८
सेमं नः काममा पृण गोभिरश्वैः शतक्रतो	। स्तवाम त्वा स्वाध्यः	९ [३१] (१६७)

(१७)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । गायत्री, ४-५ पादनिचृत् (५ हसीयसी वा) गायत्री ।

इन्द्रावरुणयोरहं सम्राजोरव आ वृणे	। ता नो मृळात ईदृशे	१
गन्तारा हि स्थोऽवसे हवं विप्रस्य मावतः	। धर्तारा चर्षणीनाम्	२
अनुकामं तर्पयेथा मिन्द्रावरुण राय आ	। ता वां नेदिष्ठमीमहे	३
युवाकु हि शंचीनां युवाकु सुमतीनाम्	। भूयाम वाजदानाम्	४
इन्द्रः सहस्रदानां वरुणः शंस्यानाम्	। क्रतुर्भवत्युक्थ्यः	५ [३२]
तयोरिदवसा वयं सनेम नि च धीमहि	। स्यादुत प्ररेचनम्	६ (१७३)

इन्द्रावरुण वामहं हुवे चित्राय राधसे । अस्मान्सु जिग्युषस्कृतम् ७
 इन्द्रावरुण नू नु वां सिषासन्तीषु धीष्वा । अस्मभ्यं शर्मं यच्छतम् ८
 प्र वामश्रोतु सुष्टुतिरिन्द्रावरुण यां हुवे । यामूधायै सधस्तुतिम् ९ [३३] (१७६)

(१८)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥-सू० १८-२३]

९ मेधातिथिः काण्वः । १-३ ब्रह्मणस्पतिः, ४ इन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः सोमश्च, ५ ब्रह्मणस्पतिः सोम इन्द्रो
 दक्षिणा च, ६-८ सदसस्पतिः, ९ सदसस्पतिर्नराशंसो वा । गायत्री ।

सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीर्वन्तं य औशिजः १
 यो रेवान् यो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः । स नः सिषक्तु यस्तुरः २
 मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य । रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ३
 स वा वीरो न रिष्यति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः । सोमो हिनोति मर्त्यम् ४
 त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यम् । दक्षिणा पात्वंहसः ५ [३४]
 सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनिं मेधामयासिपम् ६
 यस्माद्वृते न सिध्यति यज्ञो विप्रश्चितश्चन । स धीनां योगमिन्वति ७
 आहृष्टोति हविष्कृतिं प्राश्नं कृणोत्यध्वरम् । होत्रा देवेषु गच्छति ८
 नराशंसं सुधृष्टम्-मर्षयं सप्रथस्तमम् । दिवो न सन्नमस्वसम् ९ [३५] (१८५)

(१९)

९ मेधातिथिः काण्वः । अग्निर्मरुतश्च । गायत्री ।

प्रति त्वं चारुमध्वरं गोपीथाय प्र हूयसे । मरुद्भिर्गन् आ गहि १
 नहि देवो न मर्त्यो महस्तव क्रतुं परः । मरुद्भिर्गन् आ गहि २
 ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अदुहः । मरुद्भिर्गन् आ गहि ३
 य उग्रा अर्कमानुचु-रनाधृष्टास ओजसा । मरुद्भिर्गन् आ गहि ४
 ये शुभ्रा घोरवर्षसः सुक्षत्रासो रिशादसः । मरुद्भिर्गन् आ गहि ५ [३६]
 ये नाकस्याधि रोचने दिवि देवास आसते । मरुद्भिर्गन् आ गहि ६
 य ईङ्घ्रयन्ति पर्वतान् तिरः समुद्रमर्णवम् । मरुद्भिर्गन् आ गहि ७
 आ ये तन्वन्ति रुश्मिभिस् तिरः समुद्रमोजसा । मरुद्भिर्गन् आ गहि ८
 अभि त्वा पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधु । मरुद्भिर्गन् आ गहि ९ [३७] (१९४)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३८]

(२०)

८ मेधातिथिः काण्वः । ऋभवः । गायत्री ।

अयं देवाय जन्मने	स्तोमो विप्रेभिरासया	।	अकारि रत्नधातमः	१
य इन्द्राय वचोयुजा	तत्क्षुर्भनसा हरी	।	शमीभिर्यज्ञमाशत	२
तक्षन् नासत्याभ्यां	परिज्मानं सुखं रथम्	।	तक्षन् धेनुं सर्वदुधाम्	३
युवाना पितरा पुनः	सत्यमन्त्रा ऋजूयवः	।	ऋभवो विष्ट्यक्रत	४
स वो मदासो अगमते	न्द्रेण च मरुत्वता	।	आदित्येभिश्च राजभिः	५ [१]
उत त्यं चमसं नवं	त्वष्टुर्वेवस्य निष्कृतम्	।	अकर्त चतुरः पुनः	६
ते नो रत्नानि धत्तन्	त्रिरा साप्तानि सुन्वते	।	एकमेकं सुशस्तिभिः	७
अधारयन्त वह्नयो	ऽभजन्त सुकृत्या	।	भागं देवेषु यज्ञियम्	८ [२] (२०२)

(२१)

६ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इहेन्द्राग्नी उप ह्वये	तयोरित् स्तोममुश्मसि	।	ता सोमं सोमपातमा	१
ता यज्ञेषु प्र शंसते	न्द्राग्नी शुम्भता नरः	।	ता गायत्रेषु गायत	२
ता मित्रस्य प्रशस्तय	इन्द्राग्नी ता हवामहे	।	सोमपा सोमपीतये	३
उग्रा सन्ता हवामह	उपेदं सर्वनं सुतम्	।	इन्द्राग्नी एह गच्छताम्	४
ता महान्ता सदस्पती	इन्द्राग्नी रक्ष उज्जतम्	।	अप्रजाः सन्त्वत्रिणः	५
तेन सत्येन जागृत	मधि प्रचेतुने पदे	।	इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्	६ [३] (२०८)

(२२)

२१ मेधातिथिः काण्वः । १-४ अश्विनौ; ५-८ सविता; ९-१० अग्निः ११ देव्यः; १२ इन्द्राग्नी-
वरुणान्यग्नाय्यः; १३-१४ द्यावापृथिव्यौ; १५ पृथिवी; १६ विष्णुर्देवा वा;
१७-२१ विष्णुः । गायत्री ।

प्रातर्युजा वि बोधया	श्विनावेह गच्छताम्	।	अस्य सोमस्य पीतये	१
या सुरथा रथीतमो	भा देवा दिविस्पृशा	।	अश्विना ता हवामहे	२
या वां कशा मधुमत्य	श्विना सूनृतावती	।	तया यज्ञं मिमिक्षतम्	३
नहि वामस्ति दूरके	यत्रा रथेन गच्छथः	।	अश्विना सोमिनो गृहम्	४
हिरण्यपाणिमूतये	सवितारमुप ह्वये	।	स चेत्ता देवता पदम्	५ [४]
अपां नपातमवसे	सवितारमुप स्तुहि	।	तस्य व्रतान्युश्मसि	६ (२१४)

विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः । सवितारं नृचक्षसम् ७
 सखाय आ नि षीदत सविता स्तोम्यो नु नः । दाता राधांसि शुम्भति ८
 अग्ने पत्नीरिहा वह देवानामुशतीरुप । त्वष्टारं सोमपीतये ९
 आ ग्ना अग्न इहावसे होत्रां यविष्ठ भारतीम् । वरुत्रीं धिषणां वह १० [५]

अभि नो देवीरवसा महः शर्मणा नृपत्नीः । अच्छिन्नपत्राः सचन्ताम् ११
 इहेन्द्राणीमुप ह्वये वरुणानीं स्वस्तये । अग्न्यायीं सोमपीतये १२
 मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः १३
 तयोरिद् घृतवत् पयो विप्रा रिहन्ति धीतिभिः । गन्धर्वस्य ध्रुवे पदे १४
 स्योना पृथिवि भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सप्रथः १५ [६]

अतो देवा अबन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याः सप्त धामभिः १६
 इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् । समूहमस्य पांसुरे १७
 त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् १८
 विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा १९
 तद् विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुराततम् २०
 तद् विप्रांसो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते । विष्णोर्यत् परमं पदम् २१ [७] (२२९)

(२३)

२४ मेधातिथिः काण्वः । १ वायुः; २-३ इन्द्रवायू; ४-६ मित्रावरुणौ; ७-९ इन्द्रो मरुत्वान्;
 १०-१२ विश्वे देवाः; १३-१५ पूषा; १६-२२, २३ (पूर्वार्धस्य) आपः; २३ (उत्तरार्धस्य), २४ अग्निः ।
 १-१८ गायत्री, १९ पुरउष्णिक्, २१ प्रतिष्ठा; २०, २२-२४ अनुष्टुप् ।

तीवाः सोमांस आ गच्छा—शीर्वन्तः सुता इमे । वायो तान् प्रस्थितान् पिब १
 उभा देवा दिविस्पृशे—न्द्रवायू हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये २
 इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रा हवन्त ऊतये । सहस्राक्षा धियस्पती ३
 मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये । जजाना पूतदक्षसा ४
 ऋतेन यावृतावृधा—वृतस्य ज्योतिषस्पती । ता मित्रावरुणा हुवे ५ [८]

वरुणः प्राविता भुवन् मित्रो विश्वाभिरूतिभिः । करतां नः सुराधसः ६
 मरुत्वन्तं हवामह इन्द्रमा सोमपीतये । सजूर्गणेन तृम्पतु ७
 इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूर्वातयः । विश्वे मम श्रुता हवम् ८
 हत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा । मा नो दुःशंस ईशत ९
 विश्वान् देवान् हवामहे मरुतः सोमपीतये । उग्रा हि पृथिमातरः १० [९] (२३९)

जयतामिव तन्यतु—मरुतामेति धृष्णुया । यच्छुभं याथना नरः ११
हस्काराद् विद्युतस्पर्श—ऽतो जाता अवन्तु नः । मरुतो मृळयन्तु नः १२
आ पूषश्चित्रबर्हिष—माघृणे धरुणं दिवः । आजानष्टं यथा पशुम् १३
पूषा राजानमाघृणि—रपगूहं गुहा हितम् । अविन्दच्चित्रबर्हिषम् १४
उतो स मह्यमिन्दुभिः षड् युक्ता अनुसेषिधत् । गोभिर्यवं न चर्कषत् १५[१०]

अम्बयो यन्त्यध्वभि—जामयो अध्वरीयताम् । पृश्नतीर्मधुना पयः १६
अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्यध्वरम् १७
अपो देवीरुप ह्वये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुभ्यः कर्त्वं हविः १८
अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषज—मपामुत प्रशस्तये । देवा भवत वाजिनः १९
अप्सु मे सोमो अब्रवी—दुन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुव—मापश्च विश्वभेषजीः २०[११]

आपः पूणीत भेषजं वरूथं तन्वेडं मम । ज्योक च सूर्यं दृशे २१
इदमापः प्र वहत यत् किं च दुरितं मयि । यद् वाहमभिदुद्रोह यद् वा शेष उतानृतम् २२
आपो अद्यान्वचारिपुं रसेन समगस्महि । पयस्वानग्न आ गहि तं मा सं सृज वर्चसा २३
सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा । विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः २४[१२]

(२४)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० २४-३०]

१५ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृतिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १ कः (प्रजापतिः); २ अग्निः, ३-५ सविता,
५ भगो वा, ६-१५ वरुणः । १, २, ६-१५ त्रिष्टुप्, ३-५ गायत्री ।

कस्य नूनं कृतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
को नो मह्या अदितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च १
अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
स नो मह्या अदितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च २
अभि त्वा देव सवित—रीशानं वार्याणाम् । सदावन् भागमीमहे ३
यश्चिद्धि त इत्था भगः शशमानः पुरा निदः । अद्रेषो हस्तयोर्दधे ४
भगभक्तस्य ते वय—मुदशेम तवावसा । मूर्धानं राय आरभे ५[१३]

नहि ते क्षत्रं न सहो न मन्युं वयश्च नामी पतयन्त आपुः ।
नेमा आपो अनिमिषं चरन्ती—र्न ये वातस्य प्रमिनन्त्यभ्वम् ६
अबुध्ने राजा वरुणो वनस्यो—ध्वं स्तूपं ददते पूतदक्षः ।
नीचीनाः स्थरुपरि बुध्न एषा—मस्मे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ७ (२६०)

अ० १, अ० २, व० १४.]

[१३]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० २४, मं० ८]

उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।
 अपदे पादा प्रतिधातवेऽक—रुतापवक्ता हृदयाविधश्चित् ८
 शतं ते राजन् भिषजः सहस्र—मुर्वी गभीरा सुमतिष्टे अस्तु ।
 बाधस्व दूरे निर्कृतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुग्ध्यस्मत् ९
 अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा नक्तं ददृशे कुहं चिद् दिव्ययुः ।
 अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि विचाकंशच्चन्द्रमा नक्तमेति १० [१४]

तत् त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस् तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।
 अहेळमानो वरुणेह बोध्यु—रुशंस मा न आयुः प्र मोषीः ११
 तदिन्नक्तं तद् दिवा मह्यमाहुस् तदयं केतो हृद् आ वि चष्टे ।
 शुनःशेषो यमहृद् गृभीतः सो अस्मान् राजा वरुणो मुमोक्तु १२
 शुनःशेषो ह्यहृद् गृभीतस् त्रिष्वादित्यं दुपदेषु बद्धः ।
 अवैनं राजा वरुणः ससृज्याद् विद्राँ अदब्धो वि मुमोक्तु पाशान् १३
 अव ते हेळो वरुण नमोभि—रव यज्ञेभिरीमहे हविर्भिः ।
 क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेता राजन्नेनांसि शिश्रथः कृतानि १४
 उदुत्तमं वरुण पाशमस्म—दवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ।
 अथा वयमादित्य व्रते तवा—नागसो अदितये स्याम १५ [१५] (२६८)

(२५)

२१ आर्जीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । वरुणः । गायत्री ।

यच्चिद्धि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतम् ।	मिनीमसि द्यविद्यवि	१
मा नो वधाय हन्तवे जिहीलानस्य रीरधः ।	मा हणानस्य मन्यवे	२
वि मृळीकाय ते मनो रथीरश्वं न संदितम् ।	गीर्भिवरुण सीमहि	३
परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यदृष्टये ।	वयो न वसतीरुप	४
कदा क्षत्रश्रियं नर—मा वरुणं करामहे ।	मृळीकायोरुचक्षंसम्	५ [१६]
तदित् समानमाशाते वेनन्ता न प्र युच्छतः ।	धृतव्रताय दाशुषे	६
वेदा यो वीनां पद—मन्तरिक्षेण पतताम् ।	वेद नावः समुद्रियः	७
वेद मासो धृतव्रतो द्वादश प्रजावतः ।	वेदा य उपजायते	८
वेद वातस्य वर्तनि—मुरोर्ऋष्यस्य बृहतः ।	वेदा ये अध्यासते	९
नि पसाद धृतव्रतो वरुणः परस्त्या—स्वा ।	साम्राज्याय सुक्रतुः	१० [१७] (२७८)

अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वाँ अभि पश्यति । कृतानि या च कर्त्वा ११
 स नो विश्वाहा सुक्रतु—रादित्यः सुपथा करत् । प्र ण आरूँषि तारिषत् १२
 बिभ्रद् द्रापिं हिरण्ययं वरुणो वस्त निर्णिजम् । परि स्पशो नि षेदिरे १३
 न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न द्रुह्वाणो जनानाम् । न देवमभिमातयः १४
 उत यो मानुषेष्वा यशश्चक्रे असाम्या । अस्माकमुदरेष्वा १५ [१८]

परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु । इच्छन्तीरुचक्षसम् १६
 सं नु वोचावहै पुन—र्यतो मे मध्वामृतम् । होतव क्षदसे प्रियम् १७
 दर्शं नु विश्वदर्शतं दर्शं रथमधि क्षमि । एता जुषत मे गिरः १८
 इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृळय । त्वामवस्युरा चके १९
 त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च गमश्च राजसि । स यामनि प्रति श्रुधि २०
 उदुत्तमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चृत । अवाधमानि जीवसे २१ [१९] (२८९)

(२६)

१० आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । अग्निः, । गायत्री ।

वसिष्ठा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जा पते । सेमं नो अध्वरं यज १
 नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः । अग्ने दिविर्त्मता वचः २
 आ हि ष्मा सूनवे पिता—पर्यजत्यापये । सखा सख्ये वरेण्यः ३
 आ नो बर्ही रिशादसो वरुणो मित्रो अर्यमा । सीदन्तु मनुषो यथा ४
 पूर्वं होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च । इमा उ षु श्रुधी गिरः ५ [२०]

यच्चिद्धि शश्वता तना देवदेवं यजामहे । त्वे इद्धूयते हविः ६
 प्रियो नो अस्तु विशपति—होता मन्द्रो वरेण्यः । प्रियाः स्वग्नयो वयम् ७
 स्वग्नयो हि वार्य देवासो दधिरे च नः । स्वग्नयो मनामहे ८
 अथा न उभयेषा—ममृत मर्त्यानाम् । मिथः सन्तु प्रशस्तयः ९
 विश्वेभिरग्ने अग्निभि—रिमं यज्ञमिदं वचः । चनो धाः सहसो यहो १० [२१] (२९९)

(२७)

१३ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१२ अग्निः १३ देवाः । १-१२ गायत्री, १३ त्रिष्टुप् ।

अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः । सम्राजन्तमध्वराणाम् १
 स घा नः सूनुः शवसा पृथुप्रगामा सुशेवः । मीढ्वाँ अस्माकं बभूयात् २ (३०१)

श० १, अ० २, व० २२]

[१५]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० २७ मं० ३]

स नो दूराच्चासाच्च नि मर्त्यादघायोः । प्राहि सदुमिद् विश्वायुः ३
 इमम् षु त्वमस्माकं सनिं गायत्रं नव्यासम् । अग्ने देवेषु प्र वोचः ४
 आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्यमेषु । शिक्षा वस्त्रो अन्तमस्य ५ [२२]

विभक्तासि चित्रमानो सिन्धोरुर्मा उपाक आ । सद्यो दाशुषे क्षरसि ६
 यमग्ने पृतसु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः ७
 नकिरस्य सहन्त्य पर्येता कयस्य चित् । वाजो अस्ति श्रवाय्यः ८
 स वाजं विश्वचर्षणि रवीन्द्रिस्तु तरुता । विप्रेभिरस्तु सनिता ९
 जराबोध तद् विविद्धि विशेर्विशे यज्ञियाय । स्तोमं रुद्राय दृशीकम् १० [२३]

स नो महां अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः । धिये वाजाय हिन्वतु ११
 स रेवाँ इव विशपति दैव्यः केतुः शृणोतु नः । उक्थैरग्निर्बृहद्भानुः १२
 नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिनेभ्यः ।
 यजाम देवान् यदि शक्नुवाम मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः १३ [२४] (३१२)

(२८)

९ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-४ इन्द्रः, ५-६ उलूखलं, ७-८ उलूखलमुसले,
 ९ प्रजापतिर्हरिश्चन्द्रः, (अधिषवण-) चर्म सोमो वा । १-६ अनुष्टुप्, ७-९ गायत्री ।

यत्र ग्रावा पृथुबुध ऊर्ध्वो भवति सोतवे । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः १
 यत्र द्वाविंश जघनाधिषवण्या कृता । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः २
 यत्र नार्यपच्यव मुपच्यवं च शिक्षते । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ३
 यत्र मन्था विबध्नते रश्मीन् यमित्वा इव । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ४
 यच्चिद्धि त्वं गृहेगृह उलूखलक युज्यसे । इह द्युमत्तमं वद जयतामिव दुन्दुभिः ५ [२५]

उत स्म ते वनस्पते वातो वि वात्यग्रमित् । अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोममुलूखल ६
 आयजी वाजसातमा ता ह्युच्चा विजमृतः । हरी इवान्धांसि बप्सता ७
 ता नो अद्य वनस्पती ऋष्यावृष्वेभिः सोतृभिः । इन्द्राय मधुसूत सुतम् ८
 उच्छिष्टं चम्बोर्भर सोमं पवित्र आ सृज । नि धेहि गोरधि त्वचि ९ [२६] (३२१)

(२९)

७ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

यच्चिद्धि सत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ १ (३२२)

शिप्रिन् वाजानां पते	शचीवस्तव दुंसना ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	२
नि प्वापया मिथुदृशा	सस्तामबुध्यमाने ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	३
ससन्तु त्या अरातयो	बोधन्तु शूर रातयः ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	४
समिन्द्र गर्कुभं मृण	नुवन्तं पापयामुया ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	५
पताति कुण्डृणाच्या	दूरं वातो वनादधि ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	६
सर्वं परिक्रोशं जहि	जम्भया कृकडाश्वम् ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ	७ [२७] (३२८)

(३०)

२२ आजीगतिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१६ इन्द्रः, १७-१९ अश्विनौ, २०-२२ उषाः । १-१०, १२-१५, १७-२२ गायत्री, ११ पादनिचृद्गायत्री, १६ त्रिष्टुप् ।

आ व इन्द्रं क्विं यथा वाजयन्तः शतक्रतुम् ।	मंहिष्ठं सिञ्च इन्दुभिः	१
शतं वा यः शुचीनां सहस्रं वा समाशिराम् ।	एदुं निम्नं न रीयते	२
सं यन्मदाय शुष्मिण एना ह्यस्योदरे ।	समुद्रो न व्यचो दुधे	३
अयमुं ते समतसि कपोत इव गर्भधिम् ।	वचस्तच्चिन्न ओहसे	४
स्तोत्रं राधानां पते गिर्वाहो वीर यस्य ते ।	विभूतिरस्तु सूनृता	५ [२८]
ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये ऽस्मिन् वाजे शतक्रतो ।	समन्येषु ब्रवावहै	६
योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे ।	सखाय इन्द्रमूतये	७
आ घां गमद्यादि श्रवत् सहस्रिणीभिर्रुतिभिः ।	वाजेभिरुप नो हवम्	८
अनुं प्रत्नस्यौकसो हुवे तुविप्रतिं नरम् ।	यं ते पूर्वं पिता हुवे	९
तं त्वा वयं विश्ववारा ऽऽ शास्महे पुरुहूत ।	सखे वसो जरितृभ्यः	१० [२९]

अस्माकं शिप्रिणीनां सोमपाः सोमपात्राम् ।	सखे वज्रिन्तसखीनाम्	११
तथा तदस्तु सोमपाः सखे वज्रिन् तथा कृणु ।	यथा त उश्मसीष्टये	१२
रेवतीर्नः सधमाव इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः ।	क्षुमन्तो याभिर्मदेम	१३

(३४१)

अ० १, अ० २, व० ३०]

[१७]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ३०, मं० १४]

आ घ त्वावान् त्मनातः स्तोतृभ्यो धृष्णावियानः । ऋणोरक्षं न चक्रयोः १४
 आ यद् दुर्वः शतक्रतुवा कामं जरितृणाम् । ऋणोरक्षं न शचीभिः १५ [३०]

शश्वदिन्द्रः पोषुथद्भिर्जिगाय नानदद्भिः शाश्वसद्भिर्धनानि ।
 स नो हिरण्यरथं दुंसनावान् त्स नः सनिता सनये स नोऽदात् १६
 आश्विनावश्वावत्ये—षा यातं शवीरया । गोमद् दस्रा हिरण्यवत् १७
 समानयोजनो हि वां रथो दस्रावमर्त्यः । समुद्रे अश्विनेयते १८
 न्यध्न्यस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि द्यामन्यदीयते १९
 कस्त उषः कधप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षसे विभावरि २०
 वयं हि ते अमन्मह्याऽऽन्तादा पराकात । अश्वे न चित्रे अरुषि २१
 त्वं त्येभिरा गहि वाजेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मे रयि नि धारय २२ [३१] (३५०)

(३१)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ३१-३५]

१८ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अग्निः । जगती; ८, १६, १८ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा ।
 तव व्रते कवयो विद्वानापसो ऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः १
 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्देवानां परि भूषसि व्रतम् ।
 विभुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कतिधा चिदायवे २
 त्वमग्ने प्रथमो मातरिश्चन आविर्भव सुक्रतूया विवस्वते ।
 अरेजेतां रोदसी होतृवूर्ये ऽसन्नोभारमयजो महो वसो ३
 त्वमग्ने मनवे द्यामवाशयः पुरुरवसे सुकृते सुकृत्तरः ।
 श्वात्रेण यत् पित्रोर्मुच्यसे पर्या ऽऽ त्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ४
 त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धन उद्यतसुचे भवसि श्रवाय्यः ।
 य आहुतिं परि वेदा वर्षद्रकृति मेकायुरग्रे विश आविवांससि ५ [३२]

त्वमग्ने वृजिनवर्तनिं नरं सक्रमन् पिपार्षि विदथे विचर्षणे ।
 यः शूरसाता परितकम्ये धने दुभ्रेभिश्चित् समृता हंसि भूर्यसः ६
 त्वं तमग्ने अमृतत्व उत्तमे मर्ते दधासि श्रवसे दिवेदिवे ।
 यस्तातृषाण उभयाय जन्मने मयः कृणोषि प्रय आ च सूरये ७ (३५७)

त्वं नो अग्ने सनये धनानां यशसं कारुं कृणुहि स्तवानः ।
 ऋध्याम कर्मापसा नवेन देवैर्द्यावापृथिवी प्रार्वतं नः
 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेष्वनवद्य जागृविः ।
 तनुकृद् बोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कल्याण वसु विश्वमोपिषे
 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस् त्वं वयस्कृत् तव जामयो वयम् ।
 सं त्वा रायः शतिनः सं सहास्रिणः सुवीरं यन्ति व्रतपामदाभ्य १० [३३]

त्वामग्ने प्रथममायुमायवे देवा अकृण्वन् नहुषस्य विश्वपतिम् ।
 इळामकृण्वन् मनुषस्य शशनीं पितुर्यत् पुत्रो ममकस्य जार्यते ११
 त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 त्राता तोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव व्रते १२
 त्वमग्ने यज्यवे पायुरन्तरो ऽनिषङ्गाय चतुरक्ष इध्यसे ।
 यो रातहव्यो ऽवृकाय धार्यसे कीरेश्चिन् मन्त्रं मनसा वनोषि तम् १३
 त्वमग्ने उरुशंसाय वाघते स्पार्हं यद् रेक्णः परमं वनोषि तत् ।
 आधस्य चित् प्रमतिरुच्यसे पिता प्र पाकं शास्सि प्र दिशो विदुष्टरः १४
 त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वर्मेव स्यूतं परि पासि विश्वतः ।
 स्वादुक्षन्ना यो वसतौ स्योनकृज् जीवयाजं यजते सोपमा द्विवः १५ [३४]

इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
 आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भूमिरस्यृषिकृन् मर्त्यानाम् १६
 मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत् सदेने पूर्ववच्छुचे ।
 अच्छ याह्या वहा दैव्यं जनमा सादय बर्हिषि यक्षि च प्रियम् १७
 एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावृधस्व शक्तीं वा यत् ते चकृमा विदा वा ।
 उत प्र णोष्यभि वस्यो अस्मान् त्सं नः सृज सुमत्या वाजवत्या १८ [३५] (३६८)

(३२)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र वोचं यानि चकार प्रथमानि वज्री ।
 अहन्नहिमन्वपस्ततर्दु प्र वक्षणा अभिनत् पर्वतानाम् १ (३६९)

अ० १, अ० २, व० ३६]

[१९]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ३२, मं० २

- अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वयं ततक्ष ।
 वाश्वा इव धेनवः स्यन्दमाना अञ्जः समुद्रमव जग्मुरापः २
- वृषायमाणो ऽवृणीत सोमं त्रिकद्वकेष्वपिबत् सुतस्य ।
 आ सायकं मघवादत्त वज्रमहन्नेन प्रथमजामहीनाम् ३
- यदिन्द्राहन् प्रथमजामहीनामान्मायिनामभिनाः प्रोत मायाः ।
 आत् सूर्यं जनयन् द्यामुषासं तादीत्ता शत्रुं न किला विविक्से ४
- अहन् वृत्रं वृत्रतरं व्यसमिन्द्रो वज्रेण महता वधेन ।
 स्कन्धासीव कुलिशेना विवृक्णा ऽहिः शयत उपपृक् पृथिव्याः ५ [३६]
- अयोद्धेव दुर्मदु आ हि जुह्वे महावीरं तुविबाधमृजीषम् ।
 नातारीदस्य समृतिं वधानां सं रुजानाः पिपिष इन्द्रशत्रुः ६
- अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जघान ।
 वृष्णो वधिः प्रतिमानं बुभूषन् पुरुत्रा वृत्रो अशयद् व्यस्तः ७
- नदं न भिन्नममुया शयानं मनो रुहाणा अति यन्त्यापः ।
 याश्चिद् वृत्रो महिना पर्यतिष्ठत् तासामहिः पत्सुतः शीर्षभूव ८
- नीचावया अभवद् वृत्रपुत्रेन्द्रो अस्या अव वधर्जभार ।
 उत्तरा सूरधरः पुत्र आसीद् दानुः शये सहवत्सा न धेनुः ९
- अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरम् ।
 वृत्रस्य निण्यं वि चरन्त्यापो दीर्घं तम आशयदिन्द्रशत्रुः १० [३७]
- दुसपत्नीरहिगोपा अतिष्ठन् निरुद्धा आपः पणिनेव गावः ।
 अपां बिलमपिहितं यदासीद् वृत्रं जघन्वा अप तद् ववार ११
- अश्व्यो वारो अभवस्तदिन्द्र सृके यत् त्वा प्रत्यहन् देव एकः ।
 अजयो गा अजयः शूर सोममवासृजः सर्तवे सप्त सिन्धून् १२
- नास्मै विद्युन्न तन्यतुः सिंवेध न यां मिहमकिरद् धादुनि च ।
 इन्द्रश्च यद् युयुधाते अहिश्चोतापरीभ्यो मघवा वि जिग्ये १३
- अहेर्यातारं कर्मपश्य इन्द्र हृदि यत् ते जघ्नुषो भीरगच्छत् ।
 नव च यन् नवतिं च सर्वन्तीः श्येनो न भीतो अतरो रजांसि १४ (३८२)

इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राजा शमस्य च शृङ्गिणो वज्रबाहुः ।
सेदु राजा क्षयति चर्षणीना मरान् न नेमिः परि ता बभूव

१५ [३८] (३८३)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३५]

(३३)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एतायामोषं गव्यन्त इन्द्रं मस्माकं सु प्रमतिं वावृधाति ।
अनामृणः कुविदादस्य रायो गवां केतं परमावर्जते नः
उपेदुहं धनदामप्रतीतं जुष्टां न श्येनो वसतिं पतामि ।
इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिरकैर्यः स्तोतृभ्यो हव्यो अस्ति यामन्
नि सर्वसेन इषुधीरसक्त समर्यो गा अजति यस्य वष्टि ।
चोष्कूयमाण इन्द्र भूरि वामं मा पणिभूरस्मदधि प्रवृद्ध
वधीर्हि दस्युं धनिनं घनेनैकश्वरन्नुपशाकेभिरिन्द्र ।
धनोरधि विषुणक् ते व्यायन्नयज्वानः सनकाः प्रेतिमीयुः
परा चिच्छीर्षा ववृजुस्त इन्द्रा ऽयज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः ।
प्र यद् द्विवो हरिवः स्थातरुग्र निरव्रतां अधमो रोदस्योः

१

२

३

४

५ [१]

अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेना मयातयन्त क्षितयो नवग्वाः ।
वृषायुधो न वध्र्यो निरष्टाः प्रवद्धिरिन्द्राच्चितयन्त आयन्
त्वमेतान् रुदुतो जक्षतश्चायोधयो रजस इन्द्र पारे ।
अवादहो द्विव आ दस्युमुच्चा प सुन्वतः स्तुवतः शंसमावः
चक्राणासः परीणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुम्भमानाः ।
न हिन्वानासस्तिरुस्त इन्द्रं परि स्पशो अदधात् सूर्येण
परि यदिन्द्र रोदसी उभे अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीम् ।
अमन्यमानां अभि मन्यमानैर्निर्ब्रह्मभिरधमो दस्युमिन्द्र
न ये द्विवः पृथिव्या अन्तमापुर्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् ।
युजं वज्रं वृषभश्रक् इन्द्रो निज्योतिषा तमसो गा अदुक्षत्

६

७

८

९

१० [२]

अनु स्वधामक्षरन्नापो अस्या ऽवर्धत मध्य आ नाव्यानाम् ।
सधीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हन्मनाहन्नभि द्यून्

११

(३९४)

अ० १, अ० ३, व० ३]

[२१]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ३३, मं० १३]

न्याविध्यदिलीबिशस्य दृह्णा वि शृङ्गिणमभिनच्छुष्णमिन्द्रः ।	
यावत्तरो मघवन् यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युम्	१२
अभि सिध्मो अजिगादस्य शत्रून् वि तिग्मेन वृषभेणा पुरोऽभेत् ।	
सं वज्रेणासृजद् वृत्रमिन्द्रः प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः	१३
आवः कुत्समिन्द्र यस्मिञ्चाकन् प्रावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।	
शफच्युतो रेणुर्नक्षत द्यामुच्चैत्रेयो नृषाह्याय तस्थौ	१४
आवः शर्म वृषभं तुग्यासु क्षेत्रजेषे मघवज्जिह्वयं गाम् ।	
ज्योक् चिदत्र तस्थिवांसो अक्रञ्छन्नयतामधरा वेदनाकः	१५ [३] (३९८)

(३४)

१२ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अश्विनौ । जगती; ९, १२ त्रिष्टुप् ।

त्रिश्चिन् नो अद्या भवतं नवेदसा विभुर्वा याम उत रातिरश्विना ।	
युवोर्हि यन्त्रं हिम्येव वासंसो ऽभ्यायंसेन्या भवतं मनीषिभिः	१
त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इद् विदुः ।	
त्रयः स्कम्भासः स्कमितास आरभे त्रिनक्तं याथस्त्रिर्वाश्विना दिवा	२
समाने अहन् त्रिरवद्यगोहना त्रिरद्य यज्ञं मधुना मिमिक्षतम् ।	
त्रिर्वाजवतीरिषो अश्विना युवं दोषा अस्मभ्यमुषसश्च पिन्वतम्	३
त्रिर्वर्तिर्यीतं त्रिरनुव्रते जने त्रिः सुप्राव्ये त्रेधेव शिक्षतम् ।	
त्रिर्नान्द्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृक्षो अस्मे अक्षरेव पिन्वतम्	४
त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिर्देवताता त्रिरुतावतं धियः ।	
त्रिः सौभगत्वं त्रिरुत श्रवांसि नस् त्रिष्ठं वां सूरं दुहिता रुहद् रथम्	५
त्रिर्नो अश्विना दिव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिरु दत्तमन्त्र्यः ।	
ओमानं शंयोर्ममकाय सूनवे त्रिधातु शर्म वहतं शुभस्पती	६ [४]
त्रिर्नो अश्विना यजता दिवेदिवे परि त्रिधातु पृथिवीमशायतम् ।	
तिस्रो नासत्या रथ्या परावत आत्मेव वातः स्वसराणि गच्छतम्	७
त्रिरश्विना सिन्धुभिः सुसमातृभिस् त्रय आहावास्त्रेधा हविष्कृतम् ।	
तिस्रः पृथिवीरुपरि प्रवा दिवो नाकं रक्षेथे द्युभिर्क्तुभिर्हितम्	८ (४०६)

क्र॑ त्री च॒क्रा त्रि॒वृतो रथ॑स्य	क्र॑ त्रयो व॒न्धुरो ये सनी॑ळाः ।	
कदा॑ योगो वा॒जिनो रास॑भस्य	येन॑ य॒ज्ञं ना॑सत्योपयाथः	९
आ ना॑सत्या गच्छ॑तं हूयते ह॒विर्मध्वः॑ पिब॑तं मधु॒पेभिरा॑सभिः ।		१०
युवो॑र्हि पूर्वं स॒वितोष॑सो रथ॑मृताय॑ चि॒त्रं घृत॑वन्तमिष्य॑ति		११
आ ना॑सत्या त्रिभिरे॑कादु॒शैरिह॑ दे॒वोभिर्या॑तं मधु॒पेयम॑श्विना ।		१२ [५] (४१०)
प्रायु॑स्तारि॒ष्टं नी र॑पांसि मृक्ष॑तं सेध॑तं द्वेषो भव॑तं स॒चाभुवा॑		
आ नो॑ अश्विना त्रि॒वृता रथे॑ना—ऽर्वाश्च॑ र॒थिं वह॑तं सु॒वीर॑म् ।		
शृण्व॑न्ता वाम॑वसे जोह॒वीमि वृ॒धे च॑ नो भव॑तं वा॒जसा॑तौ		

(३५)

११ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । १ (पादानां क्रमेण) अग्निः, मित्रावरुणौ, रात्रिः, सविता च ।
२-११ सविता । त्रिष्टुप्, १, ९ जगती, ।

ह्याम्य॑ग्निं प्रथ॑मं स्वस्तये॑ ह्यामि मि॒त्रावरु॑णाविहाव॑से ।	
ह्यामि॑ रात्रीं जग॑तो निवेश॑नीं ह्यामि दे॒वं स॒वितार॑मृतये॑	१
आ कृ॑ष्णेन रज॑सा वर्त॑मानो निवेश॑यन्नमृतं म॒र्त्यं च॑ ।	२
हिर॑ण्ययेन स॒विता रथे॑ना—ऽऽ दे॒वो या॑ति भुव॑नानि पश्य॑न्	३
याति॑ दे॒वः प्र॒वता॑ यात्यु॒द्रता॑ याति॑ शु॒भ्राभ्यां॑ यज॑तो हरि॑भ्याम् ।	४
आ दे॒वो या॑ति स॒विता परा॑वतो ऽप॒ विश्वा॑ दुरि॑ता बाध॑मानः	५
अ॒भीवृ॑तं कृ॒शनैर्वि॑श्वरूपं॑ हिर॑ण्यशम्यं यज॑तो बृ॒हन्त॑म् ।	६ [६]
आस्था॑द् रथं स॒विता चि॒त्रभानुः॑ कृ॒ष्णा रजा॑ंसि तवि॑षीं द॒धानः॑	७
वि जना॑ञ्छया॒वाः शि॒तिपादो॑ अख्य॑न् रथं हिर॑ण्यप्रउ॒गं वह॑न्तः ।	८ (४१८)
शश्व॑द् विशः स॒वितुर्दे॒व्यस्यो॑प॒स्थे विश्वा॑ भुव॑नानि तस्थुः	
तिस्रो॑ द्यावः स॒वितुर्द्वा॑ उप॒स्थाँ एका॑ यम॑स्य भुव॑ने वि॒रावाद् ।	
आ॒णि न रथ्य॑ममृताधि॑ तस्थु॒रिह॑ ब्रवी॑तु य उ॒ तच्चि॑कैतत्	
वि सु॑पर्णो अ॒न्तरि॑क्षाण्यख्य॑द् गभी॑रवे॒पा असुरः॑ सुनी॒थः ।	
क्रे॒डदानीं॑ सूर्यः॑ कश्चि॑कैत॒ कत॑मां द्यां र॒श्मिर॑स्या त॒तान॑	
अ॒ष्टौ व्य॑ख्यत् क॒कुभः॑ पृथि॒व्यास् त्री॑ धन्व॒ योज॑ना स॒प्त सिन्धू॑न् ।	
हिर॑ण्याक्षः स॒विता दे॒व आगा॑द् दध॑द्र॒त्ना दा॑शुषे वा॒र्याणि॑	

हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणि—रुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।

अपामीवां बाधते वेति सूर्य—मभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति

९

हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृळीकः स्ववाँ यात्वर्वाङ् ।

अपसेधन् रक्षसो यातुधाना—नस्थाद् देवः प्रतिदोषं गृणानः

१०

ये ते पन्थाः सवितः पूव्यासो ऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।

तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव

११ [७] (४२१)

(३६)

[अष्टमोऽनुवाकः॥८॥ सू० ३६-४३]

२० कण्वो घौरः । अग्निः, १३-१४ यूपो वा । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः,

समाः सतोबृहत्यः (१३ उपरिष्ठाद्बृहती । ऐ०ब्रा० २।२ चरणच्छेदः)

प्र वो यद्दं पुरुणां विशां देवयतीनाम् ।

अग्निं सूक्तेभिर्वचोभिरीमहे यं सीमिदुन्य ईळते

१

जनासो अग्निं दधिरे सन्नोवृधं हविर्मन्तो विधेम ते ।

स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य

२

प्र त्वा दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् ।

महस्ते सतो वि चरन्त्यर्चयो दिवि स्पृशन्ति भानवः

३

देवासस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा सं दूतं प्रत्नमिन्धते ।

विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते दृदाश मर्त्यः

४

मन्द्रो होता गृहपति—रग्ने दूतो विशामसि ।

त्वे विश्वा संगतानि व्रता ध्रुवा यानि देवा अकृण्वत

५ [८]

त्वे इदग्ने सुभगे यविष्ठय विश्वमा हूयते हविः ।

स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षि देवान्सुवीर्या

६

तं धेमिन्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।

होत्राभिरग्निं मनुषः समिन्धते तितिर्वासो अति सिधः

७

घ्नन्तो वृत्रमतरन् रोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ।

भुवत् कण्वे वृषा द्युमन्याहुतः क्रन्दुदश्वो गर्विष्ठिषु

८

सं सीदस्व महौ असि शोचस्व देववीतमः ।

वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम्

९

यं त्वा देवासो मनवे वधुरिह यजिष्ठं हव्यवाहन ।

यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः

१० [९] (४३१)

यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध ऋतादधि ।	
तस्य प्रेषो दीदियुस्तमिमा ऋचस् तमग्निं वर्धयामसि	११
रायस्पूधिं स्वधावोऽस्ति हि ते ऽग्ने देवेष्वाप्यम् ।	
त्वं वाजस्य श्रुत्यस्य राजसि स नो मृळ महां असि	१२
ऊर्ध्व ऊ षु ण ऊतये तिष्ठा देवो न सविता ।	
ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदुज्जिभिर्वाधद्भिर्विह्वयामहे	१३
ऊर्ध्वो नः पाह्यंहसो नि केतुना विश्वं समन्त्रिणं दह ।	
कूधी न ऊर्ध्वाश्चरथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुवः	१४
पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेररावणः ।	
पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहद्भानो यविष्ठय	१५ [१०]
घनेव विष्वग्वि जह्यरावणस् तपुर्जम्भ यो अस्मधुकू ।	
यो मर्त्यः शिशीति अत्यक्तुभिर्मा नः स रिपुरीशत	१६
अग्निर्वित्रे सुवीर्यं मग्निः कण्वाय सौभगम् ।	
अग्निः प्रावन् मित्रोत मेध्यातिथि मग्निः साता उपस्तुतम्	१७
अग्निना तुर्वशं ग्रदुं परावत उग्रादेवं हवामहे ।	
अग्निर्नयन्नववास्त्वं बृहद्रथं तुर्वीतिं दस्यवे सहः	१८
नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।	
दृदिथ कण्व ऋतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कृष्टयः	१९
त्वेषासो अग्नेरमवन्तो अर्चयो भीमासो न प्रतीतये ।	
रक्षस्विनः सद्रुमिद् यातुमावतो विश्वं समन्त्रिणं दह	२० [११] (४४१)

(३७)

१५ कण्वो घौरः । मरुतः । गायत्री ।

क्रीळं वः शर्धो मारुत मनर्वाणं रथेशुभम् । कण्वा अभि प्र गायत	१
ये पृषतीभिर्कृष्टिभिः साकं वाशीभिरुज्जिभिः । अजायन्त स्वभानवः	२
इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद् वदान् । नि यामश्चित्रमृञ्जते	३
प्र वः शर्धाय घृष्वये त्वेषद्युम्नाय शुष्मिणे । देवत्तं ब्रह्म गायत	४
प्र शंसा गोष्वघ्नयं क्रीळं यच्छर्धो मारुतम् । जम्भे रसस्य वावृधे	५ [१२] (४४६)

को वो वर्षिष्ठ आ नरो दिवश्च रमश्च धूतयः । यत् सीमन्तं न धूनुथ ६
 नि वो यामाय मानुषो दध उग्राय मन्यवे । जिहीत पर्वतो गिरिः ७
 येषामज्मेषु पृथिवी जुजुवाँ इव विस्पतिः । भिया यामेषु रेजते ८
 स्थिरं हि जानमेपां वयो मातुर्निरेतवे । यत् सीमनु द्विता शवः ९
 उदु त्ये सूनवो गिरः काष्ठा अज्मेज्वत्तत । वाश्रा अभिजु यातवे १० [१३]

त्यं चिद् वा दीर्घं पृथुं मिहो नपातममृधम् । प्र च्यावयन्ति यामभिः ११
 मरुतो यद्ध वो बलं जनाँ अचुच्यवीतन । गिरिरचुच्यवीतन १२
 यद्ध यान्ति मरुतः सं ह ब्रुवतेऽध्वन्ना । शृणोति कश्चिदेषाम् १३
 प्र यात शीर्भमाशुभिः सन्ति कण्वेषु वो दुवः । तत्रो षु मादयाध्वै १४
 अस्ति हि ष्मा मदाय वः स्मसि ष्मा वयमेषाम् । विश्वं चिदायुर्जिवसे १५ [१४] (४५६)

(३८)

१५ कण्वो घौरः । मरुतः । गायत्री ।

कद्ध नूनं कंधप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः । दधिध्वे वृक्तवर्हिपः १
 क्रं नूनं कद् वो अर्थं गन्ता दिवो न पृथिव्याः । क्रं वो गावो न रणयन्ति २
 क्रं वः सुम्ना नव्यांसि मरुतः क्रं सुविता । क्रोड विश्वानि सौभगा ३
 यद् यूयं पृश्निमातरो मर्तासः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात् ४
 मा वो मृगो न यवसे जरिता भूदजोप्यः । पथा यमस्य गादुप ५ [१५]

मो षु णः परापरा निर्ऋतिर्दुर्हणा वधीत् । पदीष्ट तृष्ण्या सह ६
 सत्यं त्वेषा अमवन्तो धन्वाश्चिदा रुद्रियासः । मिहं कृण्वन्त्यवाताम् ७
 वाश्रेव विद्युन्मिमाति वत्सं न माता सिषक्ति । यदेषां वृष्टिरसर्जि ८
 दिवा चित् तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन । यत् पृथिवीं व्युन्दन्ति ९
 अध स्वनान्मरुतां विश्वमा सद्म पार्थिवम् । अरेजन्त प्र मानुषाः १० [१६]

मरुतो वीळुपाणिभिश् चित्रा रोधस्वतीरनु । यातेमखिद्रयामभिः ११
 स्थिरा वः सन्तु नेमयो रथा अश्वास एषाम् । सुसंस्कृता अभीशवः १२
 अच्छा वदा तना गिरा जरायै ब्रह्मणस्पतिम् । अग्निं मित्रं न दर्शतम् १३
 मिमीहि श्लोकमास्ये पर्जन्य इव ततनः । गाय गायत्रमुक्थ्यम् १४
 वन्दस्व मारुतं गणं त्वेषं पनस्युमर्किणम् । अस्मे वृद्धा असन्निह १५ [१७] (४७१)

(३९)

१० कण्वो घौरः । मरुतः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

- प्र यदित्था परावतः शोचिर्न मानमस्यथ ।
 कस्य कृत्वा मरुतः कस्य वर्षसा कं याथ कं ह धूतयः १
 स्थिरा वः सन्त्वायुधा पराणुदे वीळू उत प्रतिष्कभे ।
 युष्माकमस्तु तविषी पनीयसी मा मर्त्यस्य मायिनः २
 परा ह यत् स्थिरं हथ नरो वर्तयथा गुरु ।
 वि याथन वनिनः पृथिव्या व्याशाः पर्वतानाम् ३
 नहि वः शत्रुर्विविदे अधि द्यवि न भूम्यां रिशादसः ।
 युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिदाधृषे ४
 प्र वेपयन्ति पर्वतान् वि विश्रान्ति वनस्पतीन् ।
 प्रो आरत मरुतो दुर्मदा इव देवासः सर्वया विशा ५ [१८]
- उपो रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं प्रष्टिर्वहति रोहितः ।
 आ वो यामाय पृथिवी चिदश्रो दधीभयन्त मानुषाः ६
 आ वो मक्षू तनाय कं रुद्रा अवो वृणीमहे ।
 गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरे तथा कण्वाय बिभ्युषे ७
 युष्मेषितो मरुतो मर्त्येषित आ यो नो अभ्व ईषते ।
 वि तं युयोत शर्वसा व्योजसा वि युष्माकाभिरुतिभिः ८
 असामि हि प्रयज्यवः कण्वं दुद प्रचेतसः ।
 असामिभिर्मरुत आ न ऊतिभिर्गन्ता वृष्टि न विद्युतः ९
 असाम्योजो बिभृथा सुदानवो ऽसामि धूतयः शवः ।
 ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इषुं न सृजत द्विषम् १० [१९] (४८१)

(४०)

८ कण्वो घौरः । ब्रह्मणस्पतिः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

- उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।
 उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्भवा सचा १
 त्वामिद्धि सहसस्पुत्र मर्त्य उपब्रूते धने हिते ।
 सुवीर्यं मरुत आ स्वश्व्यं दधीत यो व आचूके २ (४८३)

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता ।	
अच्छा वीरं नयं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः	३
यो वाघते ददाति सूनरं वसु स धत्ते अक्षिति श्रवः ।	
तस्मा इळां सुवीरामा यजामहे सुप्रतूर्तिमनेहसम्	४
प्र नूनं ब्रह्मणस्पति—मन्त्रं वदत्युक्थ्यम् ।	
यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिरे	५ [२०]
तमिद् वोचेमा विदथेषु शंभुवं मन्त्रं देवा अनेहसम् ।	
इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेद् वामा वो अश्ववत्	६
को देवयन्तमश्ववज् जनं को वृक्तबर्हिषम् ।	
प्रप दाश्वान् पस्त्याभिरस्थिता—ऽन्तर्वावत् क्षयं दधे	७
उप क्षत्रं पृश्नीत हन्ति राजभिर्भये चित् सुक्षितिं दधे ।	
नास्य वर्ता न तरुता महाधने नाभं अस्ति वज्रिणः	८ [२१] (४८९)

(४१)

९ कण्वो घौरः । वरुणमित्रार्यमणः, ४-६ आदित्याः । गायत्री ।

यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नू चित् स दभ्यते जनः १	
यं बाहुतेव पिप्रति पान्ति मर्त्यं रिषः । अरिष्टः सर्व एधते २	
वि दुर्गा वि द्विषः पुरो घ्नन्ति राजान एषाम् । नयन्ति दुरिता तिरः ३	
सुगः पन्था अनृक्षर आदित्यास ऋतं यते । नात्रावखादो अस्ति वः ४	
यं यज्ञं नयथा नर आदित्या ऋजुना पथा । प्र वः स धीतये नशत् ५ [२२]	
स रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं तोकमुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तृतः ६	
कथा राधाम सखायः स्तोमं मित्रस्यार्यमणः । महि प्सरो वरुणस्य ७	
मा वो घ्नन्तं मा शपन्तं प्रति वोचे देवयन्तम् । सुमैरिद् व आ विवासे ८	
चतुरश्चिद् ददमानाद् बिभीयादा निर्धातोः । न दुरुक्ताय स्पृहयेत् ९ [२३] (४९८)	

(४२)

१० कण्वो घौरः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात् । सक्ष्वा देव प्र णस्पुः १	
यो नः पूषन्नघो वृको दुःशेव आदिदेशति । अप स्म तं पथो जहि २	(५००)

ऋग्वेदः । अ० १, अ० ३, व० २४]

[२८]

[मं० १, सू० ४२, मं० ३]

अप॒ त्यं परि॑पन्थिनं॑ मु॒षीवाणं॑ ह॒रश्चित्त॑म् । दूर॑मधि॒ सुतेर॑ज ३
 त्वं तस्य॑ द्वा॒यावि॑नो ऽघ॒शंस॑स्य॒ कस्य॑ चित् । प॒दाभि॑ तिष्ठ॒ तपु॑षिम् ४
 आ तत् ते॑ द॒स्र म॑न्तुमः पू॒षन्न॑वो वृ॒णीम॑हे । येन॑ पि॒तृन॑चोदयः ५ [२४]

अधा॑ नो वि॒श्वसौ॑भग॒ हिर॑ण्यवा॒शीम॑त्तम । धना॑नि सु॒षणा॑ कृ॒धि ६
 अति॑ नः स॒श्रुतो॑ नय सु॒गा नः॑ सु॒पथा॑ कृ॒णु । पू॒षन्नि॑ह क्रतुं विदः ७
 अ॒भि सू॒यव॑सं नय॒ न न॑वज्वा॒रो अध्व॑ने । पू॒षन्नि॑ह क्रतुं विदः ८
 श॒ग्धि पू॒धि प्र य॑सि च शि॒शीहि॑ प्रा॒स्युद॑रम् । पू॒षन्नि॑ह क्रतुं विदः ९
 न पू॒षणं॑ मे॒थाम॑सि सू॒क्तैर॑भि गृ॒णीम॑सि । वसू॑नि दु॒स्ममी॑महे १० [२५] (५०८)

(४३)

१. कण्वो घोरः । रुद्रः, ३ रुद्रः, मित्रावरुणौ च, ७-९ सोमः ।
 गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

कद् रु॒द्राय॑ प्रचे॒तसे॑ मी॒ल्लुष्ट॑माय॒ तव्य॑से । वो॒चेम॑ श॒न्तमं॑ हृ॒दे १
 यथा॑ नो अदि॒तिः कर॑त् प॒श्वे नृ॒भ्यो यथा॑ गवे । यथा॑ तो॒काय॑ रु॒द्रिय॑म् २
 यथा॑ नो मि॒त्रो वरु॑णो यथा॑ रु॒द्रश्चि॑क्रे॒तति॑ । यथा॑ वि॒श्वे स॒जोष॑सः ३
 गा॒थप॑तिं मे॒धप॑तिं रु॒द्रं जला॑षभे॒पज॑म् । तच्छ॑योः सु॒ममी॑महे ४
 यः शु॒क्र इ॒व सू॒र्यो हिर॑ण्यमि॒व रो॑चते । श्रे॒ष्ठो दे॒वानां॑ वसुः ५ [२६]

शं नः॑ कर॒त्यर्व॑ते सु॒गं मे॒षाय॑ मे॒ष्ये । नृ॒भ्यो ना॒रिभ्यो॑ गवे ६
 अ॒स्मे सो॑म श्रि॒यम॑धि नि धै॒हि श॒तस्य॑ नृ॒णाम् । महि॑ श्रव॒स्तुवि॑नृ॒णाम् ७
 मा नः॑ सोम॒परि॑बाधो मा॒रांत॑यो जु॒हुर॑न्त । आ न॑ इ॒न्दो वा॒जे भ॑ज ८
 यास्ते॑ प्र॒जा अ॒मृत॑स्य॒ परा॑स्मिन् धा॒मन्नू॑तस्य ।
 मूर्धा॑ नाभा॑ सोम वेन॒ आभू॑षन्तीः सोम वेदः ९ [२७] (५१७)

(४४)

(नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ४४-५०)

१४ प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १-२ अग्निः, अश्विनौ, उषाश्च ।
 प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतो बृहत्यः ।

अग्ने॑ वि॒वस्व॑दुष॒संश् चि॒त्रं रा॒धो अ॑मर्त्य ।
 आ दा॒शुषे॑ जा॒तवे॑दो व॒ह्ना त्व॑—म॒द्या दे॒वाँ उप॑बु॒धः १ (५१८)

जुष्टो हि दूतो असि हव्यवाहनो ऽग्ने रथीरध्वराणाम् ।
सजूरश्विभ्यामुपसा सुवीर्यमस्मे धेहि श्रवो बृहत्

२

अद्या दूतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियम् ।
धूमकेतुं भाक्रजीकं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियम्
श्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय द्वाशुषे ।
देवाँ अच्छा यातवे जातवेदसमग्निमीळे व्युष्टिषु

३

४

स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ।
अग्ने त्रातारममृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन

५ [२८]

सुशंसो बोधि गृणते यविष्ठय मधुजिह्वः स्वाहुतः ।
प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्नायुर्जीवसे नमस्या दैव्यं जनम्
होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विश इन्धते ।
स आ वह पुरुहूत प्रचेतसो ऽग्ने देवाँ इह द्रवत्
सवितारमुपसमश्विना भगमग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।
कण्वासस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर

६

७

८

पतिर्ह्यध्वराणां मग्ने दूतो विशामसि ।
उषर्बुध आ वह सोमपीतये देवाँ अद्य स्वर्दृशः
अग्ने पूर्वा अनूषसो विभावसो द्विदिथ विश्वदर्शतः ।
असि ग्रामेष्वविता पुरोहितो ऽसि यज्ञेषु मानुषः

९

१० [२९]

नि त्वा यज्ञस्य साधनमग्ने होतारमृत्विजम् ।
मनुष्वद् देव धीमहि प्रचेतसं जीरं दूतममर्त्यम्
यद् देवानां मित्रमहः पुरोहितो ऽन्तरो यासि दूत्यम् ।
सिन्धोरिव प्रस्वनितास ऊर्मयो ऽग्नेर्भ्राजन्ते अर्चयः

११

१२

श्रुधि श्रुत्कर्णं वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः ।
आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम्
शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवो ऽग्निजिह्वा क्रतावृधः ।
पिबन्तु सोमं वरुणो धृतवतो ऽश्विभ्यामुपसा सजूः

१३

१४ [३०] (५३१)

(४५)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १० (उत्तरार्धस्य) देवाः । अनुष्टुप् ।

त्वमग्ने वसूँरिह रुद्राँ आदित्याँ उत । यजाँ स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतप्रुषम् १
 श्रुष्टीवानो हि दाशुषे देवा अग्ने विचेतसः । तान् रोहिदश्व गिर्वणस् त्रयस्त्रिंशतमा वह २
 प्रियमेधवदत्रिवज् जातवेदो विरूपवत् । अङ्गिरस्वन्महिषत प्रस्कण्वस्य श्रुधी हवम् ३
 महिकैरव ऊतये प्रियमेधा अहूषत । राजन्तमध्वराणां मग्निं शुक्रेण शोचिषा ४
 घृताहवन सन्त्ये मा उ षु श्रुधी गिरः । याभिः कण्वस्य सूनवो हवन्तेऽवसे त्वा ५
 [३१]

त्वां चित्रश्रवस्तम् हवन्ते विक्षु जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रियां ऽग्ने हव्याय वोह्वे ६
 नि त्वा होतारमृत्विजं दधिरे वसुवित्तमम् । श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं विषां अग्ने दिविष्टिषु ७
 आ त्वा विषां अचुच्यवुः सुतसोमा अभि प्रयः । बृहद् भा बिभ्रतो हवि रग्ने मर्ताय दाशुषे ८
 प्रातर्याणिः सहस्कृत सोमपेयाय सन्त्य । इहाद्य दैव्यं जनं बर्हिषा सादया वसो ९
 अर्वाञ्च दैव्यं जन मग्ने यक्ष्व सहूतिभिः । अयं सोमः सुदानवस् तं पात तिरोअह्वयम् १०
 [३२] (५४१)

(४६)

१५ प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । गायत्री ।

एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः । स्तुषे वामश्विना बृहत् १
 या द्रुमा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणाम् । धिया देवा वसुविदा २
 वच्यन्ते वां ककुहासो जूर्णायामधि विष्टपि । यद् वां रथो विभिष्पतात् ३
 हविषा जारो अपां पिपतिं पपुर्निरा । पिता कुटस्य चर्षणिः ४
 आदुरो वां मतीनां नासत्या मतवचसा । पातं सोमस्य धृष्णुया ५ [३३]
 या नः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः । तामस्मे रासाथामिषम् ६
 आ नो नावा मतीनां यातं पाराय गन्तवे । युञ्ज्वाथामश्विना रथम् ७
 अरित्रं वां दिवस्पृथु तीर्थे सिन्धूनां रथः । धिया युयुञ्ज इन्द्रवः ८
 दिवस्कण्वास् इन्द्रवो वसु सिन्धूनां पदे । स्वं वविं कुह धित्सथः ९
 अभूदु भा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः । व्यस्यज्जिह्वायासितः १० [३४]

अभूदु पारमेतवे पन्थां क्रतस्य साधुया । अदर्शि वि सुतिर्दिवः ११
 तत्तदिवश्विनोरवो जरिता प्रति भूषति । मदे सोमस्य पिप्रतोः १२ (५५३)

अ० १, अ० ३, व० ३५]

[३१]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ४६, मं० १३]

वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष्वच्छंभू आ गतम्	१३
युवोरुषा अनु श्रियं परिज्मनोरुपाचरत् । ऋता वनथो अक्तुभिः	१४
उभा पिबतमश्विनो भा नः शर्म यच्छतम् । अविद्रियाभिरुतिभिः	१५ [३५] (५५६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(४७)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । प्रगाथः=विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोमं ऋतावृधा ।	
तमश्विना पिबतं तिरोअह्वयं धत्तं रत्नानि दाशुषे	१
त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा रथेना यातमश्विना ।	
कण्वासो वां ब्रह्म कृण्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवम्	२
अश्विना मधुमत्तमं पातं सोममृतावृधा ।	
अथाद्य दसा वसु बिभ्रता रथे दाश्वांसमुप गच्छतम्	३
त्रिषधस्थे बर्हिषि विश्ववेदसा मध्वा यज्ञं मिमिक्षतम् ।	
कण्वासो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना	४
याभिः कण्वमभिष्टिभिः प्रावतं युवमश्विना ।	
ताभिः ष्वस्माँ अवतं शुभस्पती पातं सोममृतावृधा	५ [१]
सुदासे दसा वसु बिभ्रता रथे पृक्षो वहतमश्विना ।	
रयिं समुद्रादुत वा दिवस्पत्यस्मे धत्तं पुरुस्पृहम्	६
यन्नासत्या परावति यद् वा स्थो अधि तुर्वशे ।	
अतो रथेन सुवृता न आ गतं साकं सूर्यस्य रश्मिभिः	७
अर्वाश्वा वां सप्तयोऽध्वरश्रियो वहन्तु सवनेदुप ।	
इषं पृश्नन्ता सुकृते सुदानव आ बर्हिः सीदतं नरा	८
तेन नासत्या गतं रथेन सूर्यत्वचा ।	
येन शश्वदुहथुर्दाशुषे वसु मध्वः सोमस्य पीतये	९
उक्थेभिर्वागवसे पुरुवसू अर्कैश्च नि ह्वयामहे ।	
शश्वत् कण्वानां सदासि प्रिये हि कं सोमं पणथुरश्विना	१० [२] (५६६)

अ० १, अ० ४, व० ३]

[३२]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ४८, मं० १]

(४८)

१६ प्रस्कण्वः काण्वः । उषाः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

- सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
 सह द्युम्नेन बृहता विभावरि राया देवि दास्वती १
- अश्वावतीर्गोमतीर्विश्वसुविदो भूरि च्यवन्त वस्तवे ।
 उदीरय प्रति मा सूनृता उषश् चोदु राधो मघोनाम् २
- उवासोषा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानाम् ।
 ये अस्या आचरणेषु दधिरे समुद्रे न श्रवस्यवः ३
- उषो ये ते प्र यामेषु युञ्जते मनो दानाय सूरयः ।
 अत्राह तत् कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणाम् ४
- आ घा योषेव सूनर्युषा याति प्रभुञ्जती ।
 जरयन्ती वृजनं पद्वदीयत उत्पातयति पक्षिणः ५ [३]
- वि या सृजति समनं व्युत्थिनः पदं न वेत्योदती ।
 वयो नकिष्टे पत्तिवांस आसते व्युष्टौ वाजिनीवति ६
- एषायुक्त परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।
 शतं रथेभिः सुभगोषा इयं वि यात्यभि मानुषान् ७
- विश्वमस्या नानाम चक्षसे जगज् ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।
 अप द्वेषो मघोनी दुहिता दिव उषा उच्छदप सिधः ८
- उष आ भाहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।
 आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सौभगं व्युच्छन्ती दिविष्टिषु ९
- विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं त्वे वि यदुच्छसि सूनरि ।
 सा नो रथेन बृहता विभावरि श्रुधि चित्रामघे हवम् १० [४]
- उषो वाजं हि वंस्व यश्चित्रो मानुषे जने ।
 तेना वह सुकृतो अध्वरो उष ये त्वा गृणन्ति वह्नयः ११
- विश्वान् देवा आ वह सोमपीतये ऽन्तरिक्षादुषस्त्वम् ।
 सास्मासु धा गोमदश्वावदुक्थ्यमुषो वाजं सुवीर्यम् १२
- यस्या रुशन्तो अर्चयः प्रति भद्रा अहक्षत ।
 सा नो रयिं विश्ववारं सुपेशसमुषा ददातु सुगम्यम् १३ (५७९)

अ० १, अ० ४, व० ५]

[३३]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ४८, मं० १४]

ये चिद्धि त्वामृषयः पूर्वं ऊतये जुहुरेऽवसे महि ।

सा नः स्तोमो अभि गृणीहि राधसो—वः शुकेण शोचिषा

१४

उषे यदुद्य भानुना वि द्वारावृणवो दिवः ।

प्र नो यच्छतादवृकं पृथु च्छर्दिः प्र देवि गोमतीरिपः

१५

सं नो राया बृहता विश्वपेशसा मिमिक्ष्वा समिळाभिरा ।

सं द्युम्नेन विश्वतुरोषो महि सं वाजैर्वाजिनीवति

१६ [५] (५८२)

(४९)

४ प्रस्कण्वः काण्वः । उपाः । अनुष्टुप् ।

उषो भद्रेभिरा गहि दिवश्चिद् रोचनादधि । वहन्त्वरुणप्सव उप त्वा सोमिनो गृहम् १

सुपेशसं सुखं रथं यमध्यस्था उषस्त्वम् । तेना सुश्रवसं जनं प्रावाद्य दुहितर्दिवः २

वयश्चित् ते पतत्रिणो द्विपच्चतुष्पदर्जुनि । उषः प्रारचूतूरनु दिवो अन्तेभ्यस्परि ३

व्युच्छन्ती हि रश्मिभिर्विश्वमाभासं रोचनम् । तां त्वामुषर्वसूयवो गीर्भिः कण्वा अहूपत ४ [६]

(५८६)

(५०)

१३ प्रस्कण्वः काण्वः । सूर्यः (११-१३ रोगघ्न्य उपनिषदः, १३ अन्त्योऽर्धर्चः द्विषद्ग्नश्च) ।

गायत्री, १०-१३ अनुष्टुप् ।

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । वृशे विश्वाय सूर्यम् १

अप त्वे तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विश्वचक्षसे २

अहश्मस्य केतवो वि रश्मयो जनां अनु । भ्राजन्तो अग्नयो यथा ३

तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचनम् ४

प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्कुदेषि मानुषान् । प्रत्यङ् विश्वं स्वर्हृशे ५ [७]

येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनां अनु । त्वं वरुण पश्यसि ६

वि द्यामेषि रजस्पृथ्वहा मिमानो अक्तुभिः । पश्यञ्जन्मानि सूर्य ७

सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षण ८

अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नप्त्यः । ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः ९

उद् वयं तमसस्पृति ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् १०

उद्यन्नद्य मित्रमह आरोहन्नुत्तरां दिवम् । हृद्रोगं मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ११

(५९७)

शुक्लैषु मे हरिमाणं रोपणाकासु दध्मसि । अथो हारिद्रवेषु मे हरिमाणं नि दध्मसि १२
उदगादयमादित्यो विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मह्यं रन्धयन् मो अहं द्विषते रधम् १३
[८] (५९९)

(५१)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ५१-५७]

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

अभि त्यं मेषं पुरुहुतमृगिय—मिन्द्रं गीर्भिर्मदता वस्वो अर्णवम् ।
यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषा भुजे मंहिष्ठमभि विप्रमर्चत १
अभीमवन्वन्त्स्वभिष्टिमुतयोऽन्तरिक्षप्रां तविषीभिरावृतम् ।
इन्द्रं दक्षास ऋभवो मदुच्युतं शतक्रतुं जवनी सूनृतारुहत २
त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरपो—तात्रये शतदुरेषु गातुवित् ।
ससेन चिद् विमदायावहो वस्वा—जावद्वि वावसानस्य नर्तयन् ३
त्वमपामपिधानावृणोरपा—ऽधारयः पर्वते दानुमद् वसु ।
वृत्रं यदिन्द्र शवसावधीरहि—मादित् सूर्यं दिव्यारोहयो हृशे ४
त्वं मायाभिरप मायिनोऽधमः स्वधाभिर्ये अधि शुप्तावजुह्वत ।
त्वं पिप्रोर्नर्मणः प्रारुजः पुरः प्र ऋजिश्वानं दस्युहत्येष्वाविथ ५ [९]

त्वं कुत्सं शुष्णहत्येष्वाविथा—ऽरन्धयोऽतिथिग्वाय शम्बरम् ।
महान्तं चिदुर्बुदं नि क्रमीः पदा सनादेव दस्युहत्याय जज्ञिषे ६
त्वे विश्वा तविषी सध्यग्घिता तव राधः सोमपीथाय हर्षते ।
तव वज्रश्रिकिते बाहोर्हितो वृश्वा शत्रोरव विश्वानि वृणया ७
वि जानीह्यार्यान् ये च दस्यवो बर्हिष्मते रन्धया शासद्वतान् ।
शाको भव यजमानस्य चोदिता विश्वेत् ता ते सधमादेषु चाकन ८
अनुव्रताय रन्धयन्नपवता—नाभूभिरिन्द्रः श्रथयन्ननाभुवः ।
वृद्धस्य चिद् वर्धतो द्यामिनक्षतः स्तवानो वम्नो वि जघान संदिहः ९
तक्षद् यत् त उशाना सहसा सहो वि रोदसी मज्मना बाधते शवः ।
आ त्वा वातस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्नभि श्रवः १० [१०]

मन्दिष्ट यदुशने काव्ये सचाँ इन्द्रो वङ्कू वङ्कूतराधि तिष्ठति ।
उग्रो ययिं निरपः स्रोतसासृजद् वि शुष्णस्य दंष्ट्रिता ऐरयत् पुरः ११ (६१०)

आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शार्यातस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।

इन्द्र यथा सुतसोमेषु चाकनो ऽनर्वाणं श्लोकमा रोहसे दिवि १२

अदंवा अभी महते वचस्यवे कक्षीवते वृचयामिन्द्र सुन्वते ।

मेनाभवो वृषणश्वस्य सुक्रतो विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या १३

इन्द्रो अश्रायि सुध्यो निरेके पजेषु स्तोमो दुर्यो न यूपः ।

अश्वयुर्गव्यू रथयुर्वसूयु—रिन्द्र इद्रायः क्षयति प्रयन्ता १४

इदं नमो वृषभाय स्वराजे सत्यशुष्माय तवसेऽवाचि ।

अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्ववीराः स्मत् सूरिभिस्तव शर्मन्स्याम १५ [११] (६१४)

(५२)

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; १३, १५ त्रिष्टुप् ।

त्यं सु मेघं महया स्वर्विदं शतं यस्य सुभ्वः साकमीरते ।

अत्यं न वाजं हवनस्यदं रथ—मेन्द्रं ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः १

स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः सहस्रमूतिस्तविषीषु वावृधे ।

इन्द्रो यद् वृत्रमवधीन्नदीवृत—मुजन्नणीसि जर्हपाणो अन्धसा २

स हि दूरो दूरिषु वव्र ऊर्धनि चन्द्रबुधो मद्वृन्द्रो मनीषिभिः ।

इन्द्रं तमह्वे स्वपस्यया धिया मंहिष्ठरातिं स हि पप्रिरन्धसः ३

आ यं पूणन्ति दिवि सन्नबर्हिषः समुद्रं न सुभ्वः स्वा अभिष्टयः ।

तं वृत्रहत्ये अनु तस्थुरुतयः शुष्मा इन्द्रमवाता अहृतप्सवः ४

अभि स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यतो रध्वीरिव प्रवणे संस्रुतयः ।

इन्द्रो यद् वज्री धृषमाणो अन्धसा भिनद् वलस्य परिधीरिव त्रितः ५ [१२]

परीं घृणा चरति तित्विषे शवो ऽपो वृत्वी रजसो बुध्रमाशयत् ।

वृत्रस्य यत् प्रवणे दुर्गृभिश्वनो निजघन्थ हन्वोरिन्द्र तन्यतुम् ६

हृदं न हि त्वा न्युषन्त्यूर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।

त्वष्टा चित् ते युज्यं वावृधे शव—स्ततक्ष वज्रमभिभूत्योजसम् ७

जघन्याँ उ हरिभिः संभृतक्रतु—विन्द्र वृत्रं मनुषे गातुयन्नपः ।

अयच्छथा बाह्वोर्वज्रमायस—मधारयो दिव्या सूर्यं हृशे ८

(६२२)

बृहत् स्वश्चन्द्रममवद् यदुक्थ्यः । मकृण्वत भियसा रोहणं दिवः ।

यन्मानुषप्रधना इन्द्रमूतयः स्वनृषाचो मरुतोऽमदुन्ननु

९

द्यौश्चिदुस्यामवाँ अहेः स्वना दयोयवीद् भियसा वज्र इन्द्र ते ।

वृत्रस्य यद् बद्धधानस्य रोदसी मदे सुतस्य शवसाभिन्च्छिरः

१० [१३]

यदिन्विन्द्र पृथिवी दशभुजि रहानि विश्वा ततनन्त कृष्टयः ।

अत्राहे ते मघवन् विश्रुतं सहो द्यामनु शवसा बर्हणा भुवत्

११

त्वमस्य पारे रजसो व्योमनः स्वभूत्योजा अवसे धृषन्मनः ।

चकृषे भूमिं प्रतिमानमोजसो ऽपः स्वः परिभूरेष्या दिवम्

१२

त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या ऋष्ववीरस्य बृहतः पतिर्भूः ।

विश्वमाप्रा अन्तरिक्षं महित्वा सत्यमन्द्रा नकिरन्यस्त्वावान्

१३

न यस्य द्यावापृथिवी अनु व्यचो न सिन्धवो रजसो अन्तमानशुः ।

नोत स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यत एको अन्यच्चकृषे विश्वमानुषक्

१४

आर्चन्नत्र मरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वे देवासो अमदुन्ननु त्वा ।

वृत्रस्य यद् भृष्टिमता वधेन नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्थ

१५ [१४] (६२९)

(५३)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

न्यूः पु वाचं प्र महे भिरामहे गिर इन्द्राय सदनै विवस्वतः ।

नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविदुन्न दुष्टतिर्द्विणोदेषु शस्यते

१

दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुन इनस्पतिः ।

शिक्षानरः प्रदिवो अकामकर्शनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि

२

शचीव इन्द्र पुरुकृद् द्युमत्तम् तवेदिदमभितश्चेकिते वसु ।

अतः संगृभ्याभिभूत आ भर मा त्वायतो जरितुः काममूनयीः

३

एभिर्द्युभिः सुमना एभिरिन्दुभिर्निरुन्धानो अमतिं गोभिरुश्विना ।

इन्द्रेण दस्युं दुरयन्त इन्दुभिर्युतद्वेषसः समिषा रभेमहि

४

समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वाजोभिः पुरुश्चन्द्रैरभिर्द्युभिः ।

सं देव्या प्रमत्या वीरशुष्मया गोअग्रयाश्वावत्या रभेमहि

५ [१५] (६३४)

ते त्वा मदा अमदन् तानि वृष्ण्या ते सोमासो वृत्रहत्येषु सत्पते ।	
यत् कारवे दश वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः	६
युधा युधमुप घेदेषि धृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योजसा ।	
नम्या यदिन्द्र सखा परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनम्	७
त्वं करञ्जमुत पर्णयं वधी स्तेजिष्ठयातिथिग्वस्य वर्तनी ।	
त्वं शता वङ्गदस्याभिनत् पुरो ऽनानुदः परिषूता ऋजिर्वना	८
त्वमेताञ्जनराजो द्विर्दशा ऽबन्धुना सुश्रवसोपजग्मुषः ।	
षष्टिं सहस्रा नवतिं नव श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक्	९
त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिभिस्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणम् ।	
त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राजे यूने अरन्धनायः	१०
य उद्वचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असां ।	
त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः	११ [१६] (६४०)

(५४)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; ६, ८-९, ११ त्रिष्टुप् ।

मा नो अस्मिन् मघवन् पृत्स्वंहसि नहि ते अन्तः शवसः परीणशे ।	
अक्रन्दयो नद्योऽरुवद् वना कथा न क्षोणीर्भियसा समारत	१
अर्चा शक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तमिन्द्रं महयन्नाभि ष्टुहि ।	
यो धृष्णुना शवसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषभो न्यूञ्जते	२
अर्चा द्विवे बृहते शूष्यं वचः स्वक्षत्रं यस्य धृषतो धृषन्मनः ।	
बृहच्छ्रवा असुरो बर्हणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषभो रथो हि षः	३
त्वं द्विवो बृहतः सानु कोपयो ऽव त्मना धृषता शम्बरं भिनत् ।	
यन्मायिनो व्रन्दिनो मन्दिना धृषच्छ्रितां गभस्तिमशानि पृतन्यसि	४
नि यद् वृणाक्षि श्वसनस्य मूर्धनि शुष्णस्य चिद् व्रन्दिनो रुरुवद् वना ।	
प्राचीनेन मनसा बर्हणावता यदद्या चित् कृणवः कस्त्वा परि	५ [१७]

त्वमाविथ नयं तूर्वशं यदुं त्वं तूर्वीतिं वय्यं शतक्रतो ।	
त्वं रथमेतशं कृत्वये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नव	६ (६४६)

स घा राजा सत्पतिः शूशुवज्जनो रातहव्यः प्रति यः शासमिन्वति ।
उक्था वा यो अभिगृणाति राधसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते दिवः

७

असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेमै ।
ये त इन्द्र दृढुषो वर्धयन्ति महिं क्षत्रं स्थविरं वृष्ण्यं च

८

तुभ्येदेते बहुला अद्रिदुग्धाश्चमूषदश्चमसा इन्द्रपानाः ।
व्यश्रुहि तर्पया काममेषा मथा मनो वसुदेयाय कृष्व

९

अपामतिष्ठद्वरुणह्वरं तमो ऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।

अभीमिन्द्रो नद्यो वविणा हिता विश्वा अनुष्ठाः प्रवणेषु जिघ्रते

१०

स शेवृधमधि धा द्युममस्मे महिं क्षत्रं जनाषाळिन्द्र तव्यम् ।

रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरीन् राये च नः स्वपत्या इषे धाः

११ [१८] (६५१)

(५५)

८ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

दिवश्चिदस्य वरिमा वि पप्रथ इन्द्रं न महा पृथिवी चन प्रति ।

भीमस्तुविष्माश्चर्षणिभ्य आतपः शिशीति वज्रं तेजसे न वंसगः

१

सो अर्णवो न नद्यः समुद्रियः प्रति गृभ्णाति विश्रिता वरीमभिः ।

इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात् स युध्म ओजसा पनस्यते

२

त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृम्णस्य धर्मणामिरज्यसि ।

प्र वीर्येण देवतातिं चेकिते विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः

३

स इद् वने नमस्युभिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रब्रुवाण इन्द्रियम् ।

वृषा छन्दुर्भवति हर्यतो वृषा क्षेमेण धेनां मघवा यदिन्वति

४

स इन्महानि समिथानि मज्मना कृणोति युध्म ओजसा जनेभ्यः ।

अधा चन श्रद् दधति त्विषीमत इन्द्राय वज्रं निघनिघ्रते वधम्

५ [१९]

स हि श्रवस्युः सदनानि कृत्रिमा क्षमया वृधान ओजसा विनाशयन् ।

ज्योतीषि कृण्वन्नवृकाणि यज्यवे ऽव सुक्रतुः सतवा अपः सृजत

६

दानाय मनः सोमपावन्नस्तु ते ऽर्वाश्वा हरी वन्दनश्रुदा कृधि ।

यमिष्ठासः सारथ्यो य इन्द्र ते न त्वा केता आ दम्नुवन्ति भूर्णयः

७ (६५८)

अप्रक्षितं वसु बिभर्षि हस्तयो रषां सहस्तन्वि श्रुतो दधे ।
आवृतासोऽवृतासो न कर्तृभिस्तनूषु ते कर्तव इन्द्र भूरयः

८ [२०] (६५९)

(५६)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

एष प्र पूर्वीरव तस्य चन्निषो ऽत्यो न योषामुदयस्त भुवर्णिः ।
दक्षं महे पाययते हिरण्ययं रथमावृत्या हरियोगमृभ्वसम्
तं गूर्तयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्यवः ।
पतिं दक्षस्य विदथस्य नू सहो गिरिं न वेना अधि रोह तेजसा
स तूर्वणिर्महो अरेणु पौंस्ये गिरेर्भृष्टिर्न भ्राजते तुजा शवः ।
येन शुष्णं मायिनमायसो मदे दुध आभूषु रामयन्नि दामनि
देवी यदि तविषी त्वावृधोतय इन्द्रं सिषक्त्युषसं न सूर्यः ।
यो धृष्णुना शवसा बाधते तम इयति रेणुं बृहदहंरिष्वणिः
वि यत् तिरो धरुणमच्युतं रजो ऽतिष्ठिपो दिव आत्तसु बर्हणा ।
स्वर्मीह्ये यन्मद इन्द्र हर्ष्याहन् वृत्रं निरपामौजो अर्णवम्
त्वं दिवो धरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इन्द्र सदेनेषु माहिनः ।
त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाण्यारुजः

१

२

३

४

५

६ [२१] (६६५)

(५७)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

प्र मंहिषाय बृहते बृहद्रये सत्यशुष्माय तवसे मतिं भरे ।
अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधो विश्वायु शवसे अपावृतम्
अध ते विश्वमनु हासद्विष्टय आपो निम्नेव सर्वना हविष्मतः ।
यत् पर्वते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः श्रथिता हिरण्ययः
अस्मै भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आ भरा पनीयसे ।
यस्य धाम श्रवसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नायसे
इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।
नहि त्वक्नुयो गिर्विणो गिरः सघत् क्षोणीरिव प्रति नो हर्य तद् वचः

१

२

३

४

(६६९)

भूरि त इन्द्र वीर्यं तव स्मस्य—स्य स्तोतुर्मघवन् काममा पृण ।
 अनु ते द्यौर्बृहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नम ओजसे
 त्वं तमिन्द्र पर्वतं महामुरुं वज्रेण वज्रिन् पर्वशश्चकतिथ ।
 अवासृजो निवृताः सर्तवा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः

५

६ [२२] (६७१)

[एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० ५८-६४]

(५८)

९ नोधा गौतमः । अग्निः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

नू चितं सहोजा अमृतो नि तुन्दते होता यद् दूतो अभवद् विवस्वतः ।
 वि सार्धिष्ठेभिः पृथिभी रजो मम आ देवताता हविषा विवासति
 आ स्वमघं युवमानो अजर—स्तृष्वविष्यन्नतसेषु तिष्ठति ।
 अत्यो न पृष्ठं प्रुषितस्य रोचते दिवो न सानु स्तनयन्नचिक्रदत्
 क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः पुरोहितो होता निषत्तो रयिषाळमर्त्यः ।
 रथो न विश्वं असान आयुषु व्यानुषग्वार्या देव ऋणवति
 वि वार्तजूतो अतसेषु तिष्ठते वृथा जुहूभिः सृण्या तुविष्वणिः ।
 तृषु यदग्ने वनिनो वृषायसे कृष्णं त एम रुशदूर्मे अजर
 तर्पुर्जम्भो वन आ वार्तचोदितो यूथे न साह्वं अव वाति वंसंगः ।
 अभिव्रजन्नक्षितं पार्जसा रजः स्थातुश्चरथं भयते पतत्रिणः

१

२

३

४

५ [२३]

दुधुष्टा भृगवो मानुषेष्वा रयिं न चारुं सुहवं जनेभ्यः ।
 होतारमग्ने अतिथिं वरेण्यं मित्रं न शेवं दिव्याय जन्मने
 होतारं सप्त जुहोइ यजिष्ठं यं वाधतो वृणते अध्वरेषु ।
 अग्निं विश्वेषामरतिं वसूनां सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम्
 अच्छिद्रा सूनो सहसो नो अद्य स्तोतृभ्यो मित्रमहः शर्म यच्छ ।
 अग्ने गृणन्तमंहस उरुष्यो—जो नपात् पूर्भिरायसीभिः
 भवा वरुथं गृणते विभावो भवा मघवन् मघवञ्च्यः शर्म ।
 उरुष्याग्ने अंहसो गृणन्तं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

६

७

८

९ [२४] (६८०)

(५९)

७ नोधा गौतमः । अग्निर्वैश्वानरः । त्रिष्टुप् ।

वया इदमे अग्र्यस्ते अन्ये त्वे विश्वे अमृता मादयन्ते ।	
वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणेव जना उपमिद् ययन्थ	१
मूर्धा दिवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदरती रोदस्योः ।	
तं त्वा देवासोऽजनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिरिदारीय	२
आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरेऽग्ना वसूनि ।	
या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु या मानुषेष्वसि तस्य राजा	३
बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुष्योऽन दक्षः ।	
स्वर्वते सत्यशुष्माय पूर्वी वैश्वानराय नृत्तमाय यहीः	४
दिवश्चित् ते बृहतो जातवेदो वैश्वानर प्र रिरिचे महित्वम् ।	
राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथं	५
प्र नू महित्वं वृषभस्य वोचं यं पूरवो वृत्रहणं सचन्ते ।	
वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वा अधूनोत् काष्ठा अव शम्बरं भेत्	६
वैश्वानरो महिम्ना विश्वकृष्टिर्भरद्वाजेषु यजतो विभावा ।	
शातवनेये शतिनीभिरग्निः पुरुणीथे जरते सूनृतावान्	७ [२५] (६८७)

(६०)

५ नोधा गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वहिं यशसं विदथस्य केतुं सुप्राव्य दूतं सद्योऽर्थम् ।	
द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रातिं भरद् भृगवे मातरिश्वा	१
अस्य शासुरुभयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मर्ताः ।	
दिवश्चित् पूर्वी न्यसादि होता ऽऽपृच्छयो विशपतिर्विक्षु वेधाः	२
तं नव्यसी हृद् आ जायमान मस्मत् सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः ।	
यमृत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयवो जीजनन्त	३
उशिक् पावको वसुर्मानुषेषु वरेण्यो होताधायि विक्षु ।	
दमूना गृहपतिर्दम् आँ अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणाम्	४ (६९१)

तं त्वा वयं पतिमग्ने रयीणां प्र शंसामो मतिभिर्गोतमासः ।
आशुं न वाजंभरं मर्जयन्तः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

५ [२६] (६९२)

(६१)

१६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्मा इदु प्र तवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं माहिनाय ।
ऋचीषमायाग्निगव ओह मिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा
अस्मा इदु प्रय इव प्र यंसि भराभ्याङ्गुषं बाधे सुवृक्ति ।
इन्द्राय हुदा मनसा मनीषा प्रत्ताय पत्ये धियो मर्जयन्त
अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्षा भराभ्याङ्गुषमास्येन ।
महिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सूरिं वावृधध्वै
अस्मा इदु स्तोमं सं हिनोमि रथं न तष्टेव तत्सिनाय ।
गिरिश्च गिर्वाहसे सुवृक्तीन्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय
अस्मा इदु सप्तमिव श्रवस्येन्द्रायार्कं जुह्वाते समञ्जे ।
वीरं दानौकसं वन्दध्वै पुरां गूर्तश्रवसं कुर्माणम्

१

२

३

४

५ [२७]

अस्मा इदु त्वष्टा तक्षद् वज्रं स्वपस्तमं स्वर्यं रणाय ।
वृत्रस्य चिद् विदद् येन मर्मं तुजन्नीशानस्तुजता कियेधाः
अस्येदु मातुः सर्वनेषु सद्यो महः पितुं पपिवाश्चार्वाङ्ना ।
मुषायद् विष्णुः पचतं सहीयान् विध्यद् वराहं तिरो अद्रिमस्ता
अस्मा इदु ग्राशिचद् देवपत्नी रिन्द्रायार्कमहिहत्य ऊवुः ।
परि द्यावापृथिवी जभ्र उर्वी नास्य ते महिमानं परि द्युः
अस्येदेव प्र रिरिचे महित्वं दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् ।
स्वराळिन्द्रो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय
अस्येदेव शर्वसा शुषन्तं वि वृश्चद् वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।
गा न ब्राणा अवनीरमुश्च कुभि श्रवो दावने सचेताः

६

७

८

९

१० [२८]

अस्येदु त्वेषसा रन्तं सिन्धवः परि यद् वज्रेण सीमयच्छत् ।
ईशानकृद् वाशुषे दशस्यन् तूर्वीतये गाधं तूर्वणिः कः

११ (७१३)

अस्मा इदु प्र भरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।

गोर्न पर्व वि रदा तिरश्चे व्यन्नर्णस्यपां चरध्वै

१२

अस्येदु प्र ब्रूहि पूर्वाणि तुरस्य कर्माणि नव्य उक्थैः ।

युधे यदिष्णान आयुधा नृघायमाणो निरिणाति शत्रून्

१३

अस्येदु भिया गिर्यश्च हृक्का द्यावा च भूमा जनुषस्तुजेते ।

उपो वेनस्य जोगुवान ओणिं सद्यो भुवद् वीर्याय नोधाः

१४

अस्मा इदु त्यदनु दाय्येषा मेको यद् वज्रे भूरेरीशानः ।

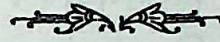
प्रेतशं सूर्ये पस्पृधानं सौवश्ये सुष्विमावदिन्द्रः

१५

एवा ते हारियोजना सुवृक्तीन्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अक्रन् ।

एषु विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

१६ [२९] (७०८)



पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३१]

(६२)

१३ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र मन्महे शवसानाय शूष माङ्गूषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत् ।

सुवृक्तिभिः स्तुवत ऋग्मियायाऽर्चामार्कं नरे विश्रुताय

१

प्र वो महे महि नमो भरध्व माङ्गूष्यं शवसानाय साम ।

येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन्

२

इन्द्रस्याङ्गिरसां चेष्टौ विदत् सरमा तनयाय धासिम् ।

बृहस्पतिर्भिर्नदद्रिं विदद् गाः समुस्त्रियाभिर्वावशन्त नरः

३

स सुष्टुभा स स्तुभा सप्त विप्रैः स्वरेणाद्रिं स्वर्योऽ नवग्वैः ।

सरण्युभिः फलिगमिन्द्र शक्र वलं रवेण दरयो दशग्वैः

४

गृणानो अङ्गिरोभिर्दस्म वि वरुषसा सूर्येण गोभिरन्धः ।

वि भूम्या अप्रथय इन्द्र सानु विवो रज उपरमस्तभायः

५

[१]

तदु प्रयक्षतममस्य कर्म वृस्मस्य चारुतममस्ति दंसः ।

उपह्वरे यदुपरा अपिन्वन् मध्वर्णसो नद्यश्चतस्रः

६

द्विता वि ववे सनजा सनीळे अयास्यः स्तवमानेभिरकैः ।

भगो न मेने परमे व्योम न्नधारयद् रोदसी सुदंसाः

७

(७१५)

सनाद् दिवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेभिरेवैः ।	
कृष्णेभिरक्तोषा रुशङ्गिर्वपुर्भिरा चरतो अन्यान्या	८
सनेमि सख्यं स्वपस्यमानः सनुर्दीधार शवसा सुदंसाः ।	९
आमासु चिद् दधिषे पक्वमन्तः पयः कृष्णासु रुशद् रोहिणीषु	
सनात् सनीळा अवनीरवाता व्रता रक्षन्ते अमृताः सहोभिः ।	१० [२]
पुरु सहस्रा जनयो न पत्नीर्दुवस्यन्ति स्वसारो अह्रयाणम्	
सनायुवो नमसा नव्यो अर्केर्वसूयवो मतयो दस्म दद्भुः ।	११
पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तं स्पृशन्ति त्वा शवसावन् मनीषाः	
सनादेव तव रायो गर्भस्तौ न क्षीयन्ते नोप दस्यन्ति दस्म ।	१२
द्युमाँ असि क्रतुमाँ इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तव नः शचीभिः	
सनायते गोतम इन्द्र नव्यमर्तक्षद् ब्रह्म हरियोजनाय ।	१३ [३] (७२१)
सुनीथाय नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्	

(६३)

९ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

त्वं महाँ इन्द्र यो ह शुष्मैर्द्यावा जज्ञानः पृथिवी अमे धाः ।	
यद्ध ते विश्वा गिरयश्चिदभ्वा भिया हृल्लासः किरणा नैजन्	१
आ यद्धरीं इन्द्र विव्रता वेरा ते वज्रं जरिता बाह्वोर्धात ।	
येनाविहर्यतक्रतो अमित्रान् पुर इष्णासि पुरुहूत पूर्वीः	२
त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरेतान् त्वमृभुक्षा नर्यस्त्वं षाट् ।	
त्वं शुष्णं वृजने पृक्ष आणौ यूने कुत्साय द्युमते सचाहन्	३
त्वं ह त्यदिन्द्र चोद्वीः सखा वृत्रं यद् वज्रिन् वृषकर्मन्नुभ्नाः ।	
यद्ध शूर वृषमणः पराचैर्वि दस्यूर्योनावकृतो वृथाषाट्	४
त्वं ह त्यदिन्द्रारिषण्यन् हृल्लास्य चिन्मर्तानामजुष्टौ ।	
व्यस्मदा काष्ठा अर्वते वर्धनेव वज्रिञ्छथिह्यमित्रान्	५ [४]
त्वां ह त्यदिन्द्रार्णसातौ स्वर्मिह्ले नर आज्ञा हवन्ते ।	
तव स्वधाव इयमा समर्य ऊतिर्वाजेष्वतसाय्या भूत्	६
त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन् पुरो वज्रिन् पुरुकुत्साय दर्दः ।	
बर्हिर्न यत् सुदासे वृथा वर्गहो राजन् वरिवः पूरवे कः	७ (७२८)

त्वं त्यां न इन्द्र देव चित्रा—मिषमापो न पीपयः परिज्मन् ।
 यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि तमनमूर्जं न विश्वध क्षरध्वै
 अकारि त इन्द्र गोतमेभि—र्बह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्याम् ।
 सुपेशसं वाजमा भरा नः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

८

९ [५] (७३०)

(६४)

१५ नोधा गौतमः । मरुतः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

वृष्णे शर्धाय सुमखाय वेधसे नोधः सुवृक्तिं प्र भरा मरुद्भयः ।
 अपो न धीरो मनसा सुहस्त्यो गिरः समञ्जे विदथेष्वाभुवः
 ते जज्ञिरे दिव ऋष्वास उक्षणो रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ।
 पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्वानो न द्रप्सिनो घोरवर्षसः
 युवानो रुद्रा अजरा अभोग्धनो ववक्षुरधिगावः पर्वता इव ।
 हृह्ना चिद् विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्र च्यावयन्ति दिव्यानि मज्मना
 चित्रैरस्त्रिभिर्वपुषे व्यञ्जते वक्षःसु रुक्मा अधि येतिरे शुभे ।
 असेष्वेषां नि मिमृक्षुर्ऋष्टयः साकं जज्ञिरे स्वधया दिवो नरः
 ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान् विद्युतस्तविषीभिरक्रत ।
 दुहन्त्यूर्ध्वदिव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पर्यसा परिज्रयः

१

२

३

४

५ [६]

पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पयो घृतवद् विदथेष्वाभुवः ।
 अत्यं न मिहे वि नयन्ति वाजिन—मुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम्
 महिषासो मायिनश्चित्रभानवो गिरयो न स्वतवसो रघुष्यदः ।
 मृगा इव हस्तिनः खादथा वना यदारुणीषु तविषीरयुर्ध्वम्
 सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः ।
 क्षपो जिन्वन्तः पृषतीभिर्ऋष्टिभिः समित् सबाधः शवसाहिमन्यवः
 रोदसी आ वदता गणश्रियो नृषाचः शूराः शवसाहिमन्यवः ।
 आ बन्धुरेष्वमतिर्न दर्शता विद्युन्न तस्थौ मरुतो रथेषु वः
 विश्ववेदसो रयिभिः समोकसः संमिश्रास्तविषीभिर्विरप्तिनः ।
 अस्तार इषुं दधिरे गभस्त्यो—रनन्तशुष्मा वृषखादयो नरः

६

७

८

९

१० [७] (७४०)

ह्रिण्ययेभिः पविभिः पयोवृध उज्जिघ्नन्त आपथ्योऽ न पर्वतान् ।	
मखा अयासः स्वसृतो ध्रुवच्युतो दुधकृतो मरुतो भ्राजहृष्टयः	११
घृषु पावकं वनिनं विचर्षणिं रुद्रस्य सूनुं हवसा गृणीमसि ।	
रजस्तुरं तवसं मारुतं गण मृजीषिणं वृषणं सश्वत श्रिये	१२
प्र नू स मर्तः शवसा जना अति तस्थौ व ऊती मरुतो यमावत ।	
अवीद्भिर्वाजं भरते धना नृभि रापृच्छयं क्रतुमा क्षेति पुष्यति	१३
चर्कृत्यं मरुतः पृत्सु दुष्टरं द्युमन्तं शुष्मं मघवत्सु धत्तन ।	
धनस्पृतमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं तोकं पुष्येम तनयं शतं हिमाः	१४
नू छिरं मरुतो वीरवन्त मृतीषाहं रयिमस्मासु धत्त ।	
सहस्रिणं शतिनं शूशुवांसं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्	१५ [८] (७४५)

(६५)

[द्वादशोऽनुवाकः ॥१२॥ सू० ६५-७३]

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

पश्वा न तायुं, गुहा चतन्तं नमो युजानं, नमो वहन्तम्	१
सजोषा धीराः, पदैरनु गमन्नुषं त्वा सीदन्, विश्वे यजत्राः ॥१॥	२
ऋतस्य देवा, अनु व्रता गुर्भुवत् परिष्टिद्यौर्न भूमं	३
वर्धन्तीमापः, पन्वा सुशिश्वि मृतस्य योना, गर्भे सुजातम् ॥२॥	४
पृष्टिर्न रण्वा, क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुजम्, क्षोदो न शंभु	५
अत्यो नाज्मन्, त्सर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षोदुः, क ई वराते ॥३॥	६
जामिः सिन्धूनां, भ्रातेव स्वस्रा मिभ्यान्नं राजा, वनान्यत्ति	७
यद् वातजूतो, वना व्यस्था दुग्निर्ह दाति, रोमा पृथिव्याः ॥४॥	८
श्वसित्यप्सु, हंसो न सीदन् क्रत्वा चेतिष्ठो, विशामुषर्भुत्	९
सोमो न वेधा, ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा, विभुर्दूरेभाः ॥५॥	१० [९] (७५५)

(६६)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

रयिर्न चित्रा, सूर्यो न संह गायुर्न प्राणो, नित्यो न सूनुः	१
तक्वा न भूणिर्वना सिषक्ति पयो न धेनुः, शुचिर्विमावा ॥१॥	२
वृधार क्षेममोको न रण्वो यवो न पक्रो, जेता जनानाम्	३ (७५८)

अ० १, अ० ५, व० १०]

[४७]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ६६, मं० ४]

ऋषिर्न स्तुभ्वा, विक्षु प्रशस्तो वाजी न प्रीतो, वयो दधाति ॥२॥	४
दुरोकशोचिः, क्रतुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै	५
चित्रो यदभ्राद्, ह्येतो न विक्षु रथो न रुक्मी, त्वेषः समत्सु ॥३॥	६
सेनेव सृष्टामं दधात्यस्तुर्न दिद्युत, त्वेषप्रतीका	७
यमो ह जातो, यमो जनित्वं जारः कनीनां, पतिर्जनीनाम् ॥४॥	८
तं वश्वराथा, वयं वसत्यास्तं न गावो, नक्षन्त इन्द्रम्	९
सिन्धुर्न क्षोदुः, प्र नीचीरैनो ब्रवन्त गावः, स्वर्हशीके ॥५॥	१०[१०](७६५)

(६७)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराद् ।

वनेषु जायुर्मर्तेषु मित्रो वृणीते श्रुष्टिं, राजेवाजुर्यम्	१
क्षेमो न साधुः, क्रतुर्न भद्रो भुवत् स्वाधी, हर्ता हव्यवाद् ॥१॥	२
हस्ते दधानो, नृम्णा विश्वा न्यमे देवान् धाद्, गुहा निषीदन्	३
विदन्तीमन्न, नरो धियं धा हृदा यत् तद्वान्, मन्त्रा अशंसन् ॥२॥	४
अजो न क्षां, द्वाधार पृथिवीं तस्तम्भ द्यां, मन्त्रेभिः सत्यैः	५
प्रिया पदानि, पश्वो नि पाहि विश्वायुरग्ने, गुहा गुहं गाः ॥३॥	६
य ईं चिक्रेत्, गुहा भवन्त मा यः ससादु, धारामृतस्य	७
वि ये चृतन्त्यृता सर्पन्त आदिद् वसूनि, प्र ववाचास्मै ॥४॥	८
वि यो वीरुत्सु, रोधन्महित्वो त प्रजा, उत प्रसूचन्तः	९
चित्तिरपां, दमे विश्वायुः सन्नेव धीराः, संमाय चक्रुः ॥५॥	१०[११](७७५)

(६८)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराद् ।

श्रीणन्नप स्थाद्, दिवं भुरण्युः स्थातुश्चरथमकून् व्यूर्णोत्	१
परि यदेषामेको विश्वेषां भुवद् देवो, देवानां महित्वा ॥१॥	२
आदित् ते विश्वे, क्रतुं जुषन्त शुष्काद् यद् देव, जीवो जनिष्ठाः	३
भजन्त विश्वे, देवत्वं नाम क्रतं सर्पन्तो, अमृतमेवैः ॥२॥	४
क्रतस्य प्रेषा, क्रतस्य धीति विश्वायुर्विश्वे, अपांसि चक्रुः	५
यस्तुभ्यं दाशाद्, यो वा ते शिक्षात् तस्मै चिकित्वान्, रयिं दयस्व ॥३॥	६ (७८१)

होता निषत्तो, मनोरपत्ये	स चित्रवासां, पतीं रयीणाम्	७
इच्छन्त रेतो, मिथस्तनूषु	सं जानत स्वैर्दक्षैरमूराः ॥४॥	८
पितुर्न पुत्राः, क्रतुं जुषन्त	श्रोषन् ये अस्य, शासं तुरासः	९
वि राय और्णोद, दुरः पुरुक्षुः	पिपेश नाकं, स्तुभिर्दमूनाः ॥५॥	१० [१२] (७८५)

(६९)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

शुक्रः शुशुक्रौ, उषो न जारः	प्रा समीची, दिवो न ज्योतिः	१
परि प्रजातः, क्रत्वा बभूथ	भुवो देवानां, पिता पुत्रः सन् ॥१॥	२
वेधा अदृसो, अग्निर्विजान	ब्रध्न गोनां, स्वाद्या पितुनाम्	३
जने न शेव, आहूर्यः सन्	मध्ये निषत्तो, रण्वो दुरोणे ॥२॥	४
पुत्रो न जातो, रण्वो दुरोणे	वाजी न प्रीतो, विशो वि तारीत्	५
विशो यदह्वे, नृभिः सनीळा	अग्निर्देवत्वा, विश्वान्यश्याः ॥३॥	६
नर्किट एता, व्रता मिनन्ति	नृभ्यो यदेभ्यः, श्रुष्टिं चकथ	७
तत् तु ते दंसो, यदहन्त्समानै	नृभिर्यद् युक्तो, विवे रपांसि ॥४॥	८
उषो न जारो, विभावोसः	संज्ञातरूपश्चिकेतदस्मै	९
त्मना वहन्तो, दुरो व्यृण्वन्	नवन्त विश्वे, स्वर्हृशीके ॥५॥	१० [१३] (७९५)

(७०)

११ पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेम पूर्वीर्यो मनीषा	अग्निः सुशोको, विश्वान्यश्याः	१
आ दैव्यानि, व्रता चिकित्वा	ना मानुषस्य, जनस्य जन्म ॥१॥	२
गर्भो यो अपां, गर्भो वनानां	गर्भश्च स्थातां, गर्भश्च रथाम्	३
अद्वौ चिदस्मा, अन्तर्दुरोणे	विशां न विश्वो, अमृतः स्वाधीः ॥२॥	४
स हि क्षपावाँ, अग्नी रयीणां	दाशद् यो अस्मा, अरं सूक्तैः	५
एता चिकित्वो, भूमा नि पाहि	देवानां जन्म, मर्ताश्च विद्वान् ॥३॥	६
वर्धन्यं पूर्वीः, क्षपो विरूपाः	स्थातुश्च रथमृतप्रवीतम्	७
अराधि होता, स्वर्निषत्तः	कृण्वन् विश्वान्यपांसि सत्या ॥४॥	८
गोषु प्रशस्ति, वनेषु धिषे	भरन्त विश्वे, बलिं स्वर्णः	९ (८०४)

वि त्वा नरः, पुरुत्रा संपर्यन् पितुर्न जिब्रेर्वि वेदो भरन्त ॥ ५ ॥
साधुर्न गृध्नुरस्तेव शूरो यातेव भीमस्त्वेषः समत्सु ॥ ६ ॥

१०

११ [१४] (८०६)

(७१)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उप प्र जिन्वन्नृशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयः सनीळाः ।

स्वसारः श्यावीमरुषीमजुषन् चित्रमुच्छन्तीमुषसं न गावः

१

बीळु चिद् दृह्ला पितरो न उक्थै रदि रुजन्नङ्गिरसो रवेण ।

चक्रुर्दिवो बृहतो गातुमस्मे अहः स्वर्विविदुः केतुमुस्राः

२

दर्धन्त धनयन्नस्य धीति मादिकुर्यो दिधिष्वोऽ विभृत्राः ।

अतृष्यन्तीरपसो यन्त्यच्छा देवाश्चन्म प्रयसा वर्धयन्तीः

३

मथीद् यदीं विभृतो मातरिश्वा गृहेगृहे श्येतो जेन्यो भूत् ।

आदीं राजे न सहीयसे सचा सन्ना दूत्यं भृगवाणो विवाय

४

महे यत् पित्र ई रसं दिवे क रव त्सरत् पृशन्त्यश्चिकित्वान् ।

सृजदस्ता धृषता दिद्युमस्मै स्वायां देवो दुहितरि त्विषिं धात्

५ [१५]

स्व आ यस्तुभ्यं दम आ विभाति नमो वा दाशादुशतो अनु द्यून् ।

वधो अग्रे वयो अस्य द्विबर्हा यासद् राया सरथं यं जुनासिं

६

अग्निं विश्वा अभि पृक्षः सचन्ते समुद्रं न स्रवतः सप्त यहीः ।

न जामिभिर्वि चिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमतिं चिकित्वान्

७

आ यद्विषे नृपतिं तेज आनद् द्युचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीके ।

अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्यं जनयत् सूदयच्च

८

मनो न योऽध्वनः सद्य एत्ये कः सत्रा सूरौ वस्व ईशे ।

राजाना मित्रावरुणा सुपाणी गोषु प्रियममृतं रक्षमाणा

९

मा नो अग्रे सख्या पित्र्याणि प्र मर्षिष्ठा अभि विदुष्कविः सन् ।

नभो न रूपं जरिमा मिनाति पुरा तस्या अभिशस्तेरधीहि

१० [१६] (८१६)

(७२)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि काव्या वेधसः शश्वतस्क हस्ते दधानो नर्या पुरुषिणि ।

अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणां सत्रा चक्राणो अमृतानि विश्वा

१

(८१७)

अस्मे वत्सं परि षन्तं न विन्दन्निच्छन्तो विश्वे अमृता अमूराः ।

श्रमयुवः पदव्यो धियंधास्तस्थुः पदे परमे चार्वग्नेः

२

तिस्रो यदग्ने शरदुस्त्वामिच्छुचिं घृतेन शुचयः सपर्यान् ।

नामानि चिद् दधिरे यज्ञियान्यसूदयन्त तन्वः सुजाताः

३

आ रोदसी बृहती वेविदानाः प्र रुद्रिया जग्निरे यज्ञियासः ।

विदन्मर्तो नेमधिता चिकित्वा नग्निं पदे परमे तस्थिवांसम्

४

संजानाना उप सीदन्नभिजु पत्नीवन्तो नमस्यं नमस्यन् ।

रिरिकांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सख्युर्निमिषि रक्षमाणाः

५

[१७]

त्रिः सप्त यद् गुह्यानि त्वे इत् पदाविदुन्निहिता यज्ञियासः ।

तेभी रक्षन्ते अमृतं सजोषाः पशूश्च स्थातृश्चरथं च पाहि

६

विद्राँ अग्ने वयुनानि क्षितीनां व्यानुषक् दुरुधो जीवसे धाः ।

अन्तर्विद्राँ अध्वनो देवयाना नतन्द्रे दूतो अभवो हविर्वाद्

७

स्वाध्यो दिव आ सप्त यही रायो दुरो व्यृतज्ञा अजानन् ।

विदद् गव्यं सरमा हृल्लमूर्वं येना नु कं मानुषी भोजते विद्

८

आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।

महा महद्भिः पृथिवी वि तस्थे माता पुत्रैरदितिर्धायसे वेः

९

अधि श्रियं नि दधुश्चारुमस्मिन् दिवो यदुक्षी अमृता अकृण्वन् ।

अर्ध क्षरन्ति सिन्धवो न सृष्टाः प्र नीचीरग्ने अरुषीरजानन्

१०

[१८] (८२६)

(७३)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

रयिर्न यः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिश्चिकितुषो न शासुः ।

स्योनशीरतिथिर्न ग्रीणानो होतैव सद्म विधतो वि तारीत्

१

देवो न यः सविता सत्यमन्मा कत्वा निपाति वृजनानि विश्वा ।

पुरुप्रशस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शेवो दिधिषाय्यो भूत्

२

देवो न यः पृथिवीं विश्वधाया उपक्षेति हितमित्रो न राजा ।

पूरःसदः शर्मसवो न वीरा अनवद्या पतिजुष्टेव नारी

३

(८२९)

अ० १, अ० ५, व० १९]

[५१]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ७३, मं० ४]

तं त्वा नरो दम आ नित्यमिन्द्र—मग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवासु ।
 अर्धं द्युम्नं नि दधुर्भूयस्मिन् भवा विश्वायुर्धरुणो रयीणाम्
 वि पृक्षो अग्ने मघवानो अश्व—र्वि सूरयो ददतो विश्वमायुः ।
 सनेम वाजं समिथेज्वर्यो भागं देवेषु श्रवसे दधानाः

४

५ [१९]

ऋतस्य हि धेनवो वावशानाः स्मदूधीः पीपयन्त द्युभक्ताः ।
 परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिन्धवः समया ससुरद्रिम
 त्वे अग्ने सुमतिं भिक्षमाणा द्विवि श्रवो दधिरे यज्ञियासः ।
 नक्ता च चक्रुरुषसा विरूपे कृष्णं च वर्णमरुणं च सं धुः ।
 यान् राये मर्तान्सुषूदो अग्ने ते स्याम मघवानो वयं च ।
 छायेव विश्वं भुवनं सिसक्ष्या—पप्रिवान् रोदसी अन्तरिक्षम्
 अर्वाङ्घ्रिग्ने अर्वतो नृभिर्नृन् वीरैर्वीरान् वनुयामा त्वोताः ।
 ईशानासः पितृवित्तस्य रायो वि सूरयः शतहिमा नो अश्वुः
 एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि सन्तु मनसे हृदे च ।
 शकेम रायः सुधुरो यमं ते ऽधि श्रवो देवभक्तं दधानाः

६

७

८

९

१० [२०] (८३६)

(७४)

[त्रयोदशोऽनुवाकः ॥१३॥ सू० ७४-८४]

९ गोतमो राहगणः । अग्निः । गायत्री ।

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्नये । अरे अस्मे च शृण्वते १
 यः स्नीहितीषु पूर्ण्यः संजग्मानासु कृष्टिषु । अरक्षद् दाशुषे गयम् २
 उत भुवन्तु जन्तव उदृग्निर्वृत्रहाजनि । धनंजयो रणेरणे ३
 यस्य दूतो असि क्षये वेषि हव्यानि वीतये । दुस्मत् कृणोष्यध्वरम् ४
 तमित् सुहव्यमङ्गिरः सुदेवं सहसो यहो । जना आहुः सुबर्हिषम् ५ [२१]

आ च वहसि तां इह देवां उप प्रशस्तये । हव्या सुश्चन्द्र वीतये ६
 न योरुपब्धिरश्व्यः शृण्वे रथस्य कच्चन । यदग्ने यासि दूत्यम् ७
 त्वोतो वाज्यह्वयो ऽभि पूर्वस्मादपरः । प्र दाश्वो अग्ने अस्थात् ८
 उत द्युमत् सुवीर्यं बृहदग्ने विवाससि । देवेभ्यो देव दाशुषे ९ [२२] (८४५)

(७५)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । गायत्री ।

जुषस्व सप्रथस्तमं वचो देवप्सरस्तमम् । हव्या जुह्वान आसनि	१
अथा ते अङ्गिरस्तमाग्ने वेधस्तम प्रियम् । वोचेम ब्रह्म सानसि	२
कस्ते जामिर्जनाना मग्ने को दाश्वध्वरः । को ह कस्मिन्नसि श्रितः	३
त्वं जामिर्जनाना मग्ने मित्रो असि प्रियः । सखा सखिभ्य ईड्यः	४
यजा नो मित्रावरुणा यजा देवाँ क्रतं ब्रूत । अग्ने यक्षि स्वं दमम्	५ [२३] (८५०)

(७६)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

का त उपेतिर्मनसो वराय भुवदग्ने शंतमा का मनीषा ।	
को वा यज्ञैः परि दक्षं त आप केन वा ते मनसा दाशेम	१
एह्यग्र इह होता नि षीदा दग्धः सु पुरेता भवा नः ।	
अवतां त्वा रोदसी विश्वमिन्वे यजा महे सौमनसाय देवान्	२
प्र सु विश्वान् रक्षसो धक्ष्यग्ने भवा यज्ञानामभिशस्तिपावा ।	
अथा वह सोमपतिं हरिभ्या मातिथ्यमस्मै चकृमा सुदात्रे	३
प्रजावता वचसा वहिरासा ऽऽ च हुवे नि च सत्सीह देवैः ।	
वेषि होत्रमुत पोत्रं यजत्र बोधि प्रयन्तर्जनितर्वसूनाम्	४
यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिर्देवाँ अयजः कविभिः कविः सन् ।	
एवा होतः सत्यतर त्वमद्याग्ने मन्द्रया जुह्वा यजस्व	५ [२४] (८५५)

(७७)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा दाशेमाग्नये कास्मै देवजुष्टोच्यते भामिने गीः ।	
यो मर्त्येष्वमृतं क्रतावा होता यजिष्ठ इत् कृणोति देवान्	१
यो अध्वरेषु शंतम क्रतावा होता तमू नमोभिरा कृणुध्वम् ।	
अग्निर्यद् वेर्मताय देवा न्तस चा बोधाति मनसा यजाति	२
स हि क्रतुः स मर्यः स साधु मित्रो न भूदद्भुतस्य रथीः ।	
तं मेधेषु प्रथमं देवयन्ती विश उप ब्रुवते दुस्ममारीः	३ (८५८)

स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निगिरीऽवसा वेतु धीतिम् ।

तना च ये मघवानः शर्विष्ठा वाजप्रसूता इष्यन्त मन्म

४

एवाग्निर्गोतमेभिर्ऋतावा विप्रैर्भिरस्तोष्ट जातवेदाः ।

स एषु द्युम्नं पीपयत् स वाजं स पुष्टिं याति जोषमा चिकित्वान्

५[२५] (८६०)

(७८)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । गायत्री ।

अभि त्वा गोतमां गिरा जातवेदो विचर्षणे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः १

तमु त्वा गोतमो गिरा रायस्कामो दुवस्यति । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः २

तमु त्वा वाजसातम मङ्गिरस्वद्ध्वामहे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ३

तमु त्वा वृत्रहन्तमं यो दस्यूरवधूनुषे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ४

अवोचाम रहूगणा अग्नये मधुमद वचः । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ५[२६] (८६५)

(७९)

१२ गोतमो राहूगणः । १-३ अग्निः मध्यमोऽग्निर्वा; ४-१२ अग्निः । १-३ त्रिष्टुप्;
४-६ उष्णिक्; ७-१२ गायत्री ।

हिरण्यकेशो रजसो विसारे ऽहिर्धुनिर्वात इव धर्जीमान् ।

शुचिभ्राजा उषसो नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः १

आ ते सुपर्णा अभिनन्त एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यदीदम् ।

शिवाभिर्न स्मर्यमानाभिरागात् पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा २

यदीमृतस्य परसा पियानो नयन्नृतस्य पथिभी रजिष्ठैः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः परिजमा त्वचं पृश्नन्त्युपरस्य योनौ ३

अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ४

स इधानो वसुष्कवि रग्निरीळिन्यो गिरा । रेवदुस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ५

क्षपो राजन्नृत त्मना ग्ने वस्तोरुतोषसः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ६ [२७]

अवा नो अग्न ऊतिभिर्गायत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वासु धीषु वन्द्य ७

आ नो अग्ने रयिं भर सत्रासाहं वरेण्यम् । विश्वासु पृत्सु दुष्टरम् ८

आ नो अग्ने सुचेतुना रयिं विश्वायुपोषसम् । माड्डीकं धेहि जीवसे ९ (८७४)

प्र पूतास्तिग्मशोचिषे वाचो गोतमाग्रये । भरस्व सुम्नयुर्गिरः १०
 यो नो अग्नेऽभिदासत्यन्ति दूरे पदीष्ट सः । अस्माकमिदं वृधे भव ११
 सहस्राक्षो विचर्षणि रग्नी रक्षांसि सेधति । होता गृणीत उक्थ्यः १२ [२८] (८७७)

(८०)

१६ गोतमो राहूगणः । इन्द्रः, १६ इन्द्रः, (अथर्वा, मनुः दध्यङ्. च) । पंक्तिः ।

इत्था हि सोम इन्मदे ब्रह्मा चकार वर्धनम् ।
 शर्विष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निः शशा अहि मर्चन्ननु स्वराज्यम् १
 स त्वामदुद वृषा मदुः सोमः श्येनाभृतः सुतः ।
 येना वृत्रं निरुद्धयो जघन्थ वज्रिन्नोजसा चर्चन्ननु स्वराज्यम् २
 प्रेह्यभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नि यंसते ।
 इन्द्र नृम्णां हि ते शवो हनो वृत्रं जया अपो ऽर्चन्ननु स्वराज्यम् ३
 निरिन्द्र भूम्या अधि वृत्रं जघन्थ निर्विवः ।
 सृजा मरुत्वतीरव जीवधन्या इमा अपो ऽर्चन्ननु स्वराज्यम् ४
 इन्द्रो वृत्रस्य दोधतः सानुं वज्रेण हीळितः ।
 अभिक्रम्याव जिघ्रते ऽपः समीय चोदय चर्चन्ननु स्वराज्यम् ५ [२९]

अधि सानौ नि जिघ्रते वज्रेण शतपर्वणा ।
 मन्दान इन्द्रो अन्धसः सखिभ्यो गातुमिच्छत्यर्चन्ननु स्वराज्यम् ६
 इन्द्र तुभ्यमिदं द्विवो ऽनुत्तं वज्रिन् वीर्यम् ।
 यद्ध त्वं मायिनं मृगं तमु त्वं माययावधी चर्चन्ननु स्वराज्यम् ७
 वि ते वज्रासो अस्थिरन्नवतिं नाव्याऽनु ।
 महत् तं इन्द्र वीर्यं बाहोस्ते बलं हित मर्चन्ननु स्वराज्यम् ८
 सहस्रं साकमर्चत परि द्योमत विंशतिः ।
 शतैनमन्वनोनवु रिन्द्राय ब्रह्मोद्यत मर्चन्ननु स्वराज्यम् ९
 इन्द्रो वृत्रस्य तविषीं निरहन्त्सहसा सहः ।
 महत् तदस्य पौंस्यं वृत्रं जघन्वा असृज दर्चन्ननु स्वराज्यम् १० [३०]
 इमे चित् तव मन्यवे वेपेते भियसा मही ।
 यदिन्द्र वज्रिन्नोजसा वृत्रं मरुत्वा अवधी चर्चन्ननु स्वराज्यम् ११ (८८८)

न वेपसा न तन्यते—न्द्रं वृत्रो वि बीभयत् ।

अभ्येनं वज्र आयसः सहस्रभृष्टिरायता—र्चन्ननु स्वराज्यम् १२

यद् वृत्रं तव चाशनिं वज्रेण समयोधयः ।

अहिमिन्द्र जिघांसतो दिवि ते बद्धधे शवो ऽर्चन्ननु स्वराज्यम् १३

अभिष्टने ते अद्रिवो यत् स्था जगच्च रेजते ।

त्वष्टा चित् तव मन्यव इन्द्र वेविज्यते भिया—र्चन्ननु स्वराज्यम् १४

नहि नु यादधीमसीन्द्रं को वीर्या परः ।

तस्मिन्मृगमुत क्रतुं देवा ओजांसि सं दधुर—र्चन्ननु स्वराज्यम् १५

यामथर्वा मनुषिता दृध्यङ् धियमन्त ।

तस्मिन् ब्रह्मापि पूर्वथे—न्द्र उक्था समरमता—र्चन्ननु स्वराज्यम् १६ [३१] (८९३)

— ११११ —

(८९)

षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

९ गोतमो राहूगणः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः ।

तस्मिन्महत्स्वाजिषू—तेमर्भे हवामहे स वाजेषु प्र नोऽविषत् १

असि हि वीर सेन्यो ऽसि भूरि परादुदिः ।

असि दुभ्रस्य चिद् वृधो यजमानाय शिक्षसि सुन्वते भूरि ते वसु २

यदुदीरित आजयो धृष्णवे धीयते धना ।

युक्ष्वा मदच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधो ऽस्माँ इन्द्र वसौ दधः ३

क्रत्वा महाँ अनुष्वधं भीम आ वावृधे शवः ।

श्रिय ऋष्व उपाकयो—नि शिप्री हरिवान् दधे हस्तयोर्वज्रमायसम् ४

आ पप्रौ पार्थिवं रजो बद्धधे रोचना दिवि ।

न त्वावाँ इन्द्र कश्चन न जातो न जनिष्यते ऽति विश्वं ववक्षिथ ५ [१]

यो अर्यो मर्तभोजनं पराददाति द्वाशुषे ।

इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु वि भजा भूरि ते वसु भक्षीय तव राधसः ६

मदेमवे हि नो वृदि—यूथा गवामृजुक्रतुः ।

सं गृमाय पुरु शतो—भयाहस्त्या वसु शिशीहि राय आ भर ७ (९००)

मादयस्व सुते सचा शर्वसे शूर राधसे ।
 विद्वा हि त्वा पुरुवसुमुप कामान्त्ससृजमहे ५था नोऽविता भव
 एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पुण्यन्ति वार्यम् ।
 अन्तर्हि ख्यो जनाना मर्यो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेदु आ भर

८

९ [२] (९०२)

(८२)

६ गोतमो राहूगणः । इन्द्रः । पंक्तिः ६ जगती ।

उपो षु शृणुही गिरो मघवन् मातथा इव ।
 यदा नः सूनृतावतः कर आदुर्थयास इद योजा न्विन्द्र ते हरी १
 अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत ।
 अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरी २
 सुसंहर्षं त्वा वयं मघवन् वन्दिषीमहि ।
 प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो याहि वशां अनु योजा न्विन्द्र ते हरी ३
 स घा तं वृषणं रथमधि तिष्ठति गोविदम् ।
 यः पात्रं हारियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा न्विन्द्र ते हरी ४
 युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शतक्रतो ।
 तेन जायामुप प्रियां मन्दानो याह्यन्धसो योजा न्विन्द्र ते हरी ५
 युनज्मि ते ब्रह्मणा केशिना हरी उप प्र याहि दधिषे गर्भस्त्योः ।
 उत त्वा सुतासो रभसा अमन्दिषुः पूषण्वान् वज्रिन्त्समु पत्न्यामदः ६ [३] (९०८)

(८३)

६ गोतमो राहूगणः । इन्द्रः । जगती ।

अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।
 तमित् पूणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथाभितो विचेतसः १
 आपो न देवीरुपं यन्ति होत्रियमवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।
 प्राचैर्देवासः प्र णयन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वरा इव २
 अधि द्वयोरदधा उक्थ्यं वचो यतसुचा मिथुना या संपर्यतः ।
 असंयतो वृते ते क्षेति पुण्यति भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते ३ (९११)

आदङ्गिराः प्रथमं दधिरे वयं इन्द्राग्रयः शम्या ये सुकृत्यया । सर्वं पणेः समविन्दन्त भोजनं मश्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः	४
यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तते ततः सूर्यो व्रतपा वेन आजनि । आ गा आजदुशना काव्यः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे	५
बर्हिर्वा यत् स्वपत्याय वृज्यते ऽर्को वा श्लोकमाघोषते द्विवि । ग्रावा यत्र वदति कारुरुक्थ्यः—स्तस्येदिन्द्रो अभिपित्वेषु रण्यति	६ [४] (९१४)

(८४)

२० गोतमो राहूगणः । इन्द्रः । १-६ अनुष्टुप्; ७-९ उष्णिक्; १०-१२ पंक्तिः;
१३-१५ गायत्री; १६-१८ त्रिष्टुप्; (प्रगाथः=) १९ बृहती; २० सतोबृहती ।

असावि सोम इन्द्र ते शर्विष्ठ धृष्णवा गहि । आ त्वा पृणक्त्विन्द्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः	१
इन्द्रमिन्द्ररीं वहतो ऽप्रतिधृष्टशवसम् । ऋषीणां च स्तुतीरुपं यज्ञं च मानुषाणाम्	२
आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरीं । अर्वाचीनं सु ते मनो ग्रावा कृणोतु वग्नुना	३
इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदम् । शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन् धारा क्रतस्य सादने	४
इन्द्राय नूनमर्चतो—कथानि च ब्रवीतन । सुता अमत्सुरिन्दवो ज्येष्ठं नमस्यता सहः	५ [५]

नकिष्ट्वद् रथीतरो हरी यदिन्द्र यच्छसे । नकिष्ट्वानु मज्मना नकिः स्वश्व आनशे	६
य एक इद् विदयते वसु मर्ताय दाशुषे । ईशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्ग	७
कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पमिव स्फुरत् । कदा नः शुश्रवद् गिर इन्द्रो अङ्ग	८ (९२२)

यश्चिद्धि त्वा बहुभ्य आ सुतावाँ आविवांसति ।
 उग्रं तत् पत्यते शव इन्द्रो अङ्ग ९
 स्वादोरित्था विषुवतो मध्वः पिबन्ति गौर्यः ।
 या इन्द्रेण सयावरी वृष्णा मदन्ति शोभसे वस्वीरनु स्वराज्यम् १० [६]

ता अस्य पृशनायुवः सोमं श्रीणन्ति पृशयः ।
 प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सायकं वस्वीरनु स्वराज्यम् ११
 ता अस्य नमसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।
 व्रतान्यस्य सश्विरे पुरुणि पूर्वचित्तये वस्वीरनु स्वराज्यम् १२
 इन्द्रो दधीचो अस्थभिर्वृत्राण्यप्रतिष्कृतः । जघान नवतीर्नव १३
 इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपश्रितम् । तद् विदच्छर्यणावति १४
 अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टरपीच्यम् । इत्था चन्द्रमसो गृहे १५ [७]

को अद्य युङ्क्ते धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भामिनो दुर्हणायून् ।
 आसन्निषून् हृत्स्वसो मयोभून् य एषां भृत्यामृणधत् स जीवात् १६
 क ईषते तुज्यते को बिभाय को मंसते सन्तमिन्द्रं को अन्ति ।
 कस्तोकाय क इभायोत राये ऽधि ब्रवत् तन्वेड को जनाय १७
 को अग्निमीड्रे हविषा घृतेन सुचा यजाता ऋतुभिर्ध्रुवेभिः ।
 कस्मै देवा आ वहानाशु होम को मंसते वीतिहोत्रः सुदेवः १८

त्वमङ्ग प्र शंसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यम् ।
 न त्वदुन्यो मधवन्नस्ति मर्दितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः १९
 मा ते राधांसि मा त ऊतयो वसो ऽस्मान् कदा चना दभन् ।
 विश्वा च न उपमिमीहि मानुष वसूनि चर्षणिभ्य आ २० [८] (९३४)

(८५)

[चतुर्दशोऽनुवाकः ॥१४॥ सू० ८५-९३]

१२ गोतमो राह्वगणः । मरुतः । जगती; ५, १२ त्रिष्टुप् ।

प्र ये शुम्भन्ते जनयो न सप्तयो यामन् रुद्रस्य सूनवः सुदंससः ।
 रोदसी हि मरुतश्चक्रिरे वृधे मदन्ति वीरा विदथेषु घृष्वयः १
 त उक्षितासो महिमानमाशत द्विवि रुद्रासो अधि चक्रिरे सदः ।
 अर्चन्तो अर्कं जनयन्त इन्द्रियमधि श्रियो दधिरे पृश्निमातरः २ (९३६)

अ० १, अ० ६, व० ९]

[५९]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ८५, मं० ३]

गोमातरो यच्छुभयन्ते अस्त्रिभिस्तनूषु शुभ्रा दधिरे विरुक्मतः ।

बाधन्ते विश्वमभिमातिनमप वत्मान्येषामनु रीयते घृतम्

वि ये भ्राजन्ते सुमखास ऋष्टिभिः प्रच्यावयन्तो अच्युता चिदोजसा ।

मनोजुवो यन्मरुतो रथेष्ववा वृषवातासः पृषतीरयुग्ध्वम्

प्र यद् रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं वाजे अर्द्धि मरुतो रंहयन्तः ।

उतारुषस्य वि ष्यन्ति धाराश्चर्मैवोदभिर्व्युन्दन्ति भूम

आ वो वहन्तु सप्तयो रघुण्यदो रघुपत्वानः प्र जिगात बाहुभिः ।

सीदुता बहिरुरु वः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः

तेऽवर्धन्त स्वतवसो महित्वना नाकं तस्थुरु चक्रिरे सदः ।

विष्णुर्यद्वावद् वृषणं मदच्युतं वयो न सीदुन्नधि बहिषि प्रिये

शूरा इवेद् युयुधयो न जग्मयः श्रवस्यवो न पृतनासु येतिरे ।

भयन्ते विश्वा भुवना मरुद्भ्यो राजान इव त्वेषसंहशो नरः

त्वष्टा यद् वज्रं सुकृतं हिरण्यं सहस्रभृष्टिं स्वपा अवर्तयत् ।

धत्त इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवे ऽहन् वृत्रं निरपामौजदर्णवम्

ऊर्ध्वं नुनुद्रेऽवतं त ओजसा दादृहाणं चिद् बिभिदुर्वि पर्वतम् ।

धमन्तो वाणं मरुतः सुदानवो मदे सोमस्य रण्यानि चक्रिरे

जिह्वां नुनुद्रेऽवतं तया दिशा सिञ्चन्तुसं गोतमाय तृष्णजे ।

आ गच्छन्तीमवसा चित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयन्त धामभिः

या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि दाशुषे यच्छताधि ।

अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयिं नो धत्त वृषणः सुवीरम्

(८६)

१० गोतमो राहूगणः । मरुतः । गायत्री ।

मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः

यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनाम् । मरुतः शृणुता हवम्

उत वा यस्य वाजिनो ऽनु विप्रमतक्षत । स गन्ता गोमति व्रजे

अस्य वीरस्य बहिषि सुतः सोमो दिविष्टिषु । उक्थं मदश्च शस्यते

अस्य श्रोषन्त्वा भुवो विश्वा यश्चर्षणीराभि । सूरं चित् समुषीरिषः

पूर्वीभिर्हि ददाशिम	शरद्धिर्मरुतो वयम्	। अवोभिश्चर्षणीनाम्	६
सुभगः स प्रयज्यवो	मरुतो अस्तु मर्त्यः	। यस्य प्रयांसि पर्षथ	७
शशमानस्य वा नरः	स्वेदस्य सत्यशवसः	। विदा कामस्य वेनतः	८
यूयं तत् सत्यशवस	आविष्कर्त महित्वना	। विध्यता विद्युता रक्षः	९
गूहता गुह्यं तमो	वि यात विश्वमत्रिणम्	। ज्योतिष्कर्ता यदुश्मसि	१० [१२] (९५६)

(८७)

६ गोतमो राहूगणः । मरुतः । जगती ।

प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरप्शिनो	ऽनानता अविथुरा ऋजीषिणः ।	
जुष्टमासो नृतमासो अञ्जिभिर्व्यानजे	के चिदुसा इव स्तृभिः	१
उपह्वरेषु यदचिध्वं ययिं	वयं इव मरुतः केन चित् पथा ।	
श्रोतन्ति कोशा उप वो रथेष्ववा	घृतमुक्षता मधुवर्णमर्चते	२
प्रेषामज्मेषु विथुरेव रेजते	भूमिर्यामेषु यद्ध युञ्जते शुभे ।	
ते क्रीळयो धुनयो भ्राजदृष्टयः	स्वयं महित्वं पनयन्त धूतयः	३
स हि स्वसृत् पृषदश्चो युवा गणोऽ	ऽया ईशानस्तविषीभिरावृतः ।	
असि सत्य ऋणयावानेद्यो	ऽस्या धियः प्राविताथा वृषा गणः	४
पितुः प्रत्नस्य जन्मना वदामसि	सोमस्य जिह्वा प्र जिगाति चक्षसा ।	
यद्रीमिन्द्रं शम्यृक्काण आशता	दिन्नामानि यज्ञियानि दधिरे	५
श्रियसे कं भानुभिः सं मिमिक्षिरे	ते रश्मिभिस्त ऋकाभिः सुखादयः ।	
ते वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो	विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः	६ [१३] (९६२)

(८८)

६ गोतमो राहूगणः । मरुतः । त्रिष्टुप्, १, ६ प्रस्तरपङ्क्तिः, ५ विराड् रूपा ।

आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्के	रथेभिर्यात ऋष्टिमद्भिर्श्वपणैः ।	
आ वर्षिष्ठया न इषा	वयो न पतता सुमायाः	१
तेऽरुणोभिर्वरमा पिशङ्गैः	शुभे कं यान्ति रथतूभिर्श्वैः ।	
रुक्मो न चित्रः स्वधितीवान्	पव्या रथस्य जङ्घनन्त भूम	२ (९६४)

अ० १, अ० ६, व० १४]

[६१]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ८८, मं० ३]

श्रिये कं वो अधि तनूषु वाशीं मेधा वना न कृणवन्त ऊर्ध्वा ।

युष्मभ्यं कं मरुतः सुजातास्तुविद्युन्मासो धनयन्ते अद्रिम् ३

अहानि गृध्राः पर्या व आगु रिमां धियं वार्कार्या च देवीम् ।

ब्रह्म कृण्वन्तो गोतमासो अर्के रूध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिबध्वै ४

एतत् त्यन्न योजनमचेति सस्वर्हं यन्मरुतो गोतमो वः ।

पश्यन् हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान् विधावतो वराहून् ५

एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री प्रति द्योभति वाघतो न वाणी ।

अस्तोभयद् वृथासा मनु स्वधां गर्भस्त्योः ६ [१४] (९६८)

(८९)

१० गोतमो राहूगणः । विश्वेदेवाः; (१-२, ८-९ देवाः, १० अदितिः) । जगती;

६ विराट्-स्थाना; ८-१० त्रिष्टुप् ।

आ नो भद्राः कर्तवो यन्तु विश्वतो ऽदब्धासो अपरीतास उद्भिदः ।

देवा नो यथा सदमिद् वृधे असन्नप्रायुवो रक्षितारो दिवेदिवे १

देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजूयतां देवानां रातिरभि नो नि वर्तताम् ।

देवानां सख्यमुप सेदिमा वयं देवा न आयुः प्र तिर्न्तु जीवसे २

तान् पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमग्निधम् ।

अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत् ३

तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत् पिता द्यौः ।

तद् प्रावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवम् ४

तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियंजिन्वमवसे हूमहे वयम् ।

पूषा नो यथा वेदसामसद् वृधे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ५ [१५]

स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।

स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ६

पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभ्यावानो विदथेषु जग्मयः ।

अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसा गमन्निह ७

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।

स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेम देवहितं यदायुः ८

(९७६)

शतमिन्नु शरदो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम् ।

पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तौः ९

अदितिद्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।

विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् १० [१६] (९७८)

(९०)

९ गोतमो राहूगणः । विश्वेदेवाः । गायत्री; ९ अनुष्टुप् ।

ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अर्यमा देवैः सजोषाः १

ते हि वस्वो वसवानास्ते अप्रमूरा महोभिः । व्रता रक्षन्ते विश्वाहा २

ते अस्मभ्यं शर्म यंसन्नमृता मर्त्येभ्यः । बाधमाना अप द्विषः ३

वि नः पथः सुविताय चियन्तिवन्द्रो मरुतः । पूषा भगो वन्द्यासः ४

उत नो धियो गोअग्राः पूषन् विष्णवेवयावः । कर्ता नः स्वस्तिमतः ५ [१७]

मधु वाता क्रतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ६

मधु नक्तमुतोषसो मधुमत् पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ७

मधुमात्रो वनस्पतिर्मधुमाँ अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ८

शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा ।

शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्रमः ९ [१८] (९८७)

(९१)

२३ गोतमो राहूगणः । सोमः । त्रिष्टुप्; ५-१६ गायत्री; १७ उष्णिक् ।

त्वं सोम प्र चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।

तव प्रणीती पितरो न इन्द्रो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः १

त्वं सोम क्रतुभिः सुक्रतुर्भूस्त्वं दक्षैः सुदक्षो विश्ववेदाः ।

त्वं वृषा वृषत्वेभिर्महित्वा द्युम्नेभिर्द्युमन्यभवो नृचक्षाः २

राजो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद् गभीरं तव सोम धाम् ।

शुचिद्वमसि प्रियो न मित्रो दृक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम ३

या ते धामानि दिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।

तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेळन् राजन्तसोम प्रति हव्या गृभाय ४ (९९१)

त्वं सोमासि सत्पतिस्त्वं राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि क्रतुः ५ [१९]

त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे । प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः ६
 त्वं सोम महे भगं त्वं यूनुं क्रतायते । दक्षं दधासि जीवसे ७
 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षां राजन्नघायतः । न रिष्येत् त्वार्वतः सखा ८
 सोम यास्ते मयोभुव ऊतयः सन्ति दाशुषे । ताभिर्नोऽविता भव ९
 इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि । सोम त्वं नो वृधे भव १० [२०]

सोम गीर्भिष्ठा वयं वर्धयामो वचोविदः । समृद्धीको न आ विश ११
 गयस्फानो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः । सुमित्रः सोम नो भव १२
 सोम रारन्धि नो हृदि गावो न यवसेष्वा । मयं इव स्व ओक्ये १३
 यः सोम सख्ये तव रारणद् देव मर्त्यः । तं दक्षः सचते कविः १४
 उरुण्या णो अभिशस्तेः सोम नि पाह्यंहसः । सखा सुशेव एधि नः १५ [२१]

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संगथे १६
 आ प्यायस्व मदिन्तम् सोम विश्वेभिर्गुभिः । भवानः सुश्रवस्तमः सखा वृधे १७
 सं ते पर्यासि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिषाहः ।
 आप्यायमानो अमृताय सोम द्विवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व १८
 या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम् ।
 गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो ऽवीरहा प्र चरा सोम दुर्यान् १९
 सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
 सादृन्यं विदृश्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै २० [२२]

अषाह्णं युत्सु पृतनासु पथि स्वर्षामप्सां वृजनस्य गोपाम् ।
 भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम २१
 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
 त्वमा ततन्थोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ २२
 देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं सहसावन्नभि युध्य ।
 मा त्वा तनदीशिषे वीर्यस्यो भयेभ्यः प्र चिकित्सा गविष्टौ २३ [२३] (१०१०)

(९२)

१८ गोतमो राहूगणः । उषाः, १६-१८ अश्विनौ । १-४ जगती;
५-१२ त्रिष्टुप्; १३-१८ उष्णिक् ।

एता उ त्या उषसः केतुमक्रत पूर्वे अर्धे रजसो भानुमञ्जते ।
निष्कृण्वाना आयुधानीव धृष्णवः प्रति गावोऽरुषीर्यन्ति मातरः । १
उदपत्तन्नरुणा भानवो वृथा स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत ।
अक्रन्नुषासो वयुनानि पूर्वथा रुशन्तं भानुमरुषीरशिश्रयुः । २
अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना परावतः ।
इषं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते । ३
अधि पेशांसि वपते नूतूरिवापोर्णुते वक्ष उस्त्रेव बर्जहम् ।
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं व्युषा आवर्तमः । ४
प्रत्यर्ची रुशदस्या अदर्शि वि तिष्ठते बाधते कृष्णमश्वम् ।
स्वरं न पेशो विदथेष्वाञ्ज्र चित्रं दिवो दुहिता भानुमश्वेत् । ५ [२४]

अतारिष्म तमसस्परमस्योषा उच्छन्ती वयुना कृणोति ।
श्रिये छन्दो न स्मयते विभाती सुप्रतीका सौमनसायाजीगः । ६
भास्वती नेत्री सूनृतानां दिवः स्तवे दुहिता गोतमेभिः ।
प्रजावतो नृवतो अश्वबुध्यानुषो गोअग्राँ उप मासि वाजान् । ७
उषस्तमश्यां यशसं सुवीरं दासप्रवर्गं रयिमश्वबुध्यम् ।
सुदंससा श्रवसा या विभासि वाजप्रसूता सुभगे बृहन्तम् । ८
विश्वानि देवी भुवनाभिचक्ष्या प्रतीची चक्षुरुर्विया वि भाति ।
विश्वं जीवं चरसे बोधयन्ती विश्वस्य वाचमविदन्मनायोः । ९
पुनःपुनर्जयमाना पुराणी समानं वर्णमभि शुभमाना ।
श्वघ्नीव कृत्नुर्विज आमिनाना मर्तस्य देवी जरयन्त्यायुः । १० [२५]

व्युण्वती दिवो अन्ताँ अबोध्यप स्वसारं सनुतयुयोति ।
प्रमिनती मनुष्या युगानि योषां जारस्य चक्षसा वि भाति । ११
पशून् चित्रा सुभगा प्रथाना सिन्धुर्न क्षोद उर्विया व्यश्वैत् ।
अमिनती दैव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रश्मिभिर्दृशाना । १२ (१०२२)

उषस्तच्चित्रमा भरा—स्मभ्यं वाजिनीवति । येन तोकं च तनयं च धामहे १३
 उषो अद्येह गोम—त्यश्वावति विभावति । रेवदस्मे व्युच्छ सूनुतावति १४
 युक्ष्वा हि वाजिनीव—त्यश्वाँ अद्यारुणाँ उषः । अथा नो विश्वा सौमगान्या वह १५[२६]

अश्विना वर्तिरस्मदा गोमद दस्रा हिरण्यवत् । अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतम् १६
 यावित्था श्लोकमा दिवो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः । आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवम् १७
 एह देवा मयोभुवा दस्रा हिरण्यवर्तनी । उषर्बुधो वहन्तु सोमपीतये १८[२७](१०२८)

(९३)

१२ गोतमो राहूगणः । अग्नीषोमौ । १-३ अनुष्टुप्; ४-७, १२ त्रिष्टुप्; ८ जगती त्रिष्टुप्वा;
 ९-११ गायत्री ।

अग्नीषोमाविमं सु मे शृणुतं वृषणा हवम् ।
 प्रति सूक्तानि हर्यतं भवतं दाशुषे मयः १
 अग्नीषोमा यो अद्य वा—मिदं वचः सपर्यति ।
 तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वश्व्यम् २
 अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशाद्धविष्कृतिम् ।
 स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यश्ववत् ३
 अग्नीषोमा चेति तद् वीर्यं वां यदमुष्णीतमवसं पणिं गाः ।
 अवातिरतं बृसयस्य शेषो ऽविन्दतं ज्योतिरेकं बहुभ्यः ४
 युवमेतानि दिवि रोचना—न्यग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तम् ।
 युवं सिन्धूरभिर्शस्तेरवद्या दग्नीषोमावमुश्रुतं गृभीतान् ५
 आन्यं दिवो मातरिश्वा जभारा—मथनादन्यं परि श्येनो अद्रेः ।
 अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानो—रुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकम् ६ [२८]
 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हर्यतं वृषणा जुषेथाम् ।
 सुशर्माणा स्ववसा हि भूत—मथा धत्तं यजमानाय शं योः ७
 यो अग्नीषोमा हविषा सपर्याद् देवद्रीचा मनसा यो घृतेन ।
 तस्य व्रतं रक्षतं पातमंहसो विशे जनाय महि शर्मं यच्छतम् ८
 अग्नीषोमा सवेदसा सहृती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः ९
 अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं बृहत् १० (१०३८)

अग्नीषोमाविमानि नो युवं हव्या जुजोषतम् । आ यातमुप नः सचा ११

अग्नीषोमा पिपृतमर्वतो न आ प्यायन्तामुस्रिया हव्यसूदः ।

अस्मे बलानि मघवत्सु धत्तं कृणुतं नो अध्वरं श्रुष्टिमन्तम् १२[२९](१०४०)

(९४) [पञ्चदशोऽनुवाकः ॥१५॥ सू० ९४-१०५]

१६ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः (जातवेदाः) ; ८ (त्रयः पादाः) देवाः, १६ उत्तरार्धस्य अग्निः,

मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावो वा । जगती; १५-१६ त्रिष्टुप् ।

इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।

भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव १

यस्मै त्वमायजसे स साधत्यनर्वा क्षेति दधते सुवीर्यम् ।

स तूताव नैनमश्नोत्यंहतिरग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव २

शक्रे त्वा समिधं साधया धियस्त्वे देवा हविरदुन्त्याहुतम् ।

त्वमादित्या आ वह तान् ह्युश्मस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ३

भरामेधमं कृणवामा हवींषि ते चितयन्तः पर्वणापर्वणा वयम् ।

जीवातवे प्रतरं साधया धियो ऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ४

विशां गोपा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपच्च यदुत चतुष्पदकुभिः ।

चित्रः प्रकेत उषसो महौ अस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ५ [३०]

त्वमध्वर्युरुत होतासि पूर्यः प्रशास्ता पोता जुनुषा पुरोहितः ।

विश्वा विद्राँ आर्त्विज्या धीर पुष्यस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ६

यो विश्वतः सुप्रतीकः सदृङ्क्षि दूरे चित् सन्तळिदिवाति रोचसे ।

रात्र्याश्चिदन्धो अति देव पश्यस्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ७

पूर्वो देवा भवतु सुन्वतो रथो ऽस्माकं शंसो अभ्यस्तु दूढ्यः ।

तदा जानीतोत पुष्यता वचो ऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ८

वधैर्दुःशंसाँ अप दूढ्यो जहि दूरे वा ये अन्ति वा के चिदुत्रिणः ।

अथा यज्ञाय गृणते सुगं कृध्यग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव ९

यदयुक्था अरुषा रोहिता रथे वार्तजूता वृषभस्यैव ते रवः ।

आर्दिन्वासि वनिनो धूमकेतुना ऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव १० [३१](१०५०)

अथ स्वनादुत बिभ्युः पतत्रिणो द्रप्सा यत् ते यवसादो व्यस्थिरन् ।	
सुगं तत् ते तावकेभ्यो रथेभ्यो ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	११
अयं मित्रस्य वरुणस्य धायसे ऽवयातां मरुतां हेळो अद्भुतः ।	
मृळा सु नो भूत्वेषां मनः पुनरग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१२
देवो देवानामसि मित्रो अद्भुतो वसुर्वसूनामसि चारुरध्वरे ।	
शर्मन्त्याम तव सप्रथस्तमे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१३
तत् ते भद्रं यत् समिन्द्रः स्वे दमे सोमाहुतो जरसे मृळयत्तमः ।	
दधासि रत्नं द्रविणं च दाशुषे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१४
यस्मै त्वं सुद्रविणो ददाशो ऽनागास्त्वमदिते सर्वताता ।	
यं भद्रेण शर्वसा चोदयासि प्रजावता राधसा ते स्याम	१५
स त्वमग्ने सौभगत्वस्य विद्रा नस्माकमायुः प्र तिरेह देव ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	१६[३२](१०५६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३२]

(९५)

११ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, औषसोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वृत्समुप धापयेते ।	
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ् छुक्रो अन्यस्यां दृष्टो सुवर्चीः	१
दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भं मतन्द्रासो युवतयो विभृत्रम् ।	
तिग्मानीकं स्वयंशसं जनेषु विरोचमानं परि धीं नयन्ति	२
त्रीणि जाना परि भूषन्त्यस्य समुद्र एकं दिव्येकमप्सु	
पूर्वामनु प्र दिशं पार्थिवाना मृतून् प्रशासद् वि दधावनुष्टु	३
क इमं वो निण्यमा चिकेत वृत्सो मातृर्जनयत स्वधाभिः ।	
बृह्नीनां गर्भो अपसामुपस्था न्महान् कविर्निश्चरति स्वधावान्	४
आविष्ट्यो वर्धते चारुरासु जिह्मानामूर्ध्वः स्वयंशा उपस्थे ।	
उभे त्वष्टुर्बिभ्यतुर्जायमानात् प्रतीची सिंहं प्रति जोषयेते	५ [१]
उभे भद्रे जोषयेते न मेने गावो न वाश्वा उप तस्थुरेवैः ।	
स दक्षाणां दक्षपतिर्बभूवा अन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः	६ (१०६२)

उद् ययमीति सवितेव बाहू उभे सिचौ यतते भीम क्रञ्जन् ।	
उच्छुक्रमत्कमजते सिमस्मा न्नवा मातृभ्यो वसना जहाति	७
त्वेषं रूपं कृणुत उत्तरं यत् संपृश्चानः सदनं गोभिरद्भिः ।	
कविर्बुध्नं परि मर्षयते धीः सा देवताता समितिर्बभूव	८
उरु ते जयः पर्येति बुध्नं विरोचमानं महिषस्य धाम ।	
विश्वेभिरग्ने स्वयंशोभिरिन्द्रो ऽदब्धेभिः पायुभिः पाह्यस्मान्	९
धन्वन्तस्रोतः कृणुते गातुमूर्मि शुक्रैरूर्मिभिरभि नक्षति क्षाम् ।	
विश्वा सनानि जठरेषु धत्ते ऽन्तर्नवासु चरति प्रसूषु	१०
एवा नो अग्ने समिधा वृधानो रेवत् पावक श्रवसे वि भाहि ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दतिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	११[२] (१०६७)

(९६)

९ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, द्रविणोदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

स प्रतथा सहसा जायमानः सद्यः काव्यानि बलधत्त विश्वा ।	
आपश्च मित्रं धिषणा च साधन् देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	१
स पूर्वया निविदा कव्यतायो रिमाः प्रजा अजनयन्मनूनाम् ।	
विवस्वता चक्षसा द्यामपश्च देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	२
तमीळत प्रथमं यज्ञसाधं विश आरीराहुतमृञ्जसानम् ।	
ऊर्जः पुत्रं भरतं सृप्रदानुं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	३
स मातरिश्वा पुरुवारपुष्टि विदद् गातुं तनयाय स्ववित् ।	
विशां गोपा जनिता रोदस्यो देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	४
नक्तोषासा वर्णमामेम्याने धापयेते शिशुमेकं समीची ।	
द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ।	५ [३]
रायो बुध्नः संगमनो वसूनां यज्ञस्य केतुर्मन्मसाधनो वेः ।	
अमृतत्वं रक्षमाणास एनं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	६
नू च पुरा च सदनं रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षाम् ।	
सतश्च गोपां भवतश्च भूरे देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्	७
द्रविणोदा द्रविणसस्तुरस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्र यंसत् ।	
द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदा रासते वीर्यमायुः	८ (१०७५)

अ० १, अ० ७, व० ४]

[६९]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ९६, मं० ६]

एवा नो अग्ने समिधा वृधानो रेवत् पावक श्रवसे वि भाहि ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

९ [४] (१०७६)

(९७)

८ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, शुचिरग्निर्वा । गायत्री ।

अप नः शोशुचदुधमग्ने शुशुग्ध्या रयिम् ।	अप नः शोशुचदुधम् १
सुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च यजामहे ।	अप नः शोशुचदुधम् २
प्र यद् भन्दिष्ठ एषां प्रास्माकासश्च सूरयः ।	अप नः शोशुचदुधम् ३
प्र यत् ते अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयम् ।	अप नः शोशुचदुधम् ४
प्र यदग्नेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः ।	अप नः शोशुचदुधम् ५
त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि ।	अप नः शोशुचदुधम् ६
द्विषो नो विश्वतोमुखा ति नवेव पारय ।	अप नः शोशुचदुधम् ७
स नः सिन्धुमिव नावया ति पर्षा स्वस्तये ।	अप नः शोशुचदुधम् ८ [५] (१०८४)

(९८)

३ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, वैश्वानरोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम् राजा हि कं भुवनानामग्निः ।
इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण १
पृष्टो द्विवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।
वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम् २
वैश्वानर तव तत् सत्यम् स्त्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३ [६] (१०८७)

(९९)

१ कश्यपो मारीचः । अग्निः, जातवेदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

जातवेदसे सुनवाम सोम मरातीयतो नि दहाति वेदः ।
स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः १ [७] (१०८८)

(१००)

१९ वर्षागिराः ऋज्राश्वाऽम्बरीष-सहदेव-भयमान-सुराधसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

स यो वृषा वृष्ण्येभिः समोका महो दिवः पृथिव्याश्च सम्राट् ।
 सतीनसत्वा हव्यो भरेषु मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १
 यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामो भरेभरे वृत्रहा शुष्मो अस्ति ।
 वृषन्तमः सखिभिः स्वेभिरेवै मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती २
 दिवो न यस्य रेतसो दुर्घानाः पन्थासो यन्ति शवसापरीताः ।
 त्रह्वेषाः सासहिः पौंस्येभि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ३
 सो अङ्गिरोभिरङ्गिरस्तमो भूद् वृषा वृषभिः सखिभिः सखा सन् ।
 ऋग्मिभिर्ऋग्मी गातुभिर्ज्येष्ठो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ४
 स सुनुभिर्न रुद्रेभिर्ऋग्वा नृषाह्यो सासह्यो अमित्रान् ।
 सनीळेभिः श्रवस्यानि तूर्वन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ५ [८]

स मन्युमीः समर्दनस्य कर्ता ऽस्माकेभिर्नृभिः सूर्यं सनत् ।
 अस्मिन्नहन्तसत्पतिः पुरुहूतो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ६
 तमूतयो रणयञ्छूरसातौ तं क्षेमस्य क्षितयः कृण्वत त्राम् ।
 स विश्वस्य करुणस्येश एको मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ७
 तमप्सन्त शवस उत्सवेषु नरो नरमवसे तं धनाय ।
 सो अन्धे चित् तमसि ज्योतिर्विदन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ८
 स सव्येन यमति बाधतश्चित् स दक्षिणे संगृभीता कृतानि ।
 स कीरिणा चित् सनिता धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ९
 स ग्रामेभिः सनिता स रथेभि विदे विश्वाभिः कृष्टिभिर्नर्वद्य ।
 स पौंस्येभिरभिभूरशस्ती मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १० [९]

स जामिभिर्यत् समजाति मीळे ऽजामिभिर्वा पुरुहूत एवैः ।
 अपां तोकस्य तनयस्य जेषे मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती ११
 स वज्रभृद् दस्युहा भीम उग्रः सहस्रचेताः शतनीथ ऋग्वा ।
 चम्रीषो न शवसा पाश्र्वजन्यो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १२ (११००)

तस्य वज्रः क्रन्दति स्मत् स्वर्षा दिवो न त्वेषो रवथः शिमीवान् ।
 तं संचन्ते सनयस्तं धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १३
 यस्याजस्रं शर्वसा मानमुक्थं परिभुजद् रोदसी विश्वतः सीम् ।
 स पारिषत् क्रतुभिर्मन्दसानो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १४
 न यस्य देवा देवता न मर्ता आपश्च न शर्वसो अन्तमापुः ।
 स प्ररिक्वा त्वक्षसा क्षमो दिवश्च मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १५ [१०]

रोहिच्छयावा सुमर्दंशुर्लामीर्द्युक्षा राय क्रज्राश्वस्य ।
 वृषण्वन्तं बिभ्रती धूर्धु रथं मन्द्रा चिकेत नाहुषीषु विश्व १६
 एतत् त्यत् त इन्द्र वृष्ण उक्थं वार्षागिरा अभि गृणन्ति राधः ।
 क्रज्राश्वः प्रष्टिभिरम्बरीषः सहदेवो भयमानः सुराधाः १७
 दस्युञ्छिभ्यश्च पुरुहूत एवैर्हत्वा पृथिव्यां शर्वा नि बर्हीत् ।
 सनत् क्षेत्रं सखिभिः श्वित्येभिः सनत् सूर्य सनदुपः सुवज्रः १८
 विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [११] (११०७)

(१०१)

११ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः (१ गर्भस्त्राविण्युपनिषद्) । जगतीः ८-११ त्रिष्टुप् ।

प्र मन्दिने पितुमर्दचता वचो यः कृष्णगर्भा निरहन्नृजिष्वना ।
 अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे १
 यो व्यंसं जाहृषाणेन मन्युना यः शम्बरं यो अहन् पिप्रुमव्रतम् ।
 इन्द्रो यः शुष्णमशुषं न्यावृणङ् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे २
 यस्य द्यावापृथिवी पौंस्यं महद् यस्य व्रते वरुणो यस्य सूर्यः ।
 यस्येन्द्रस्य सिन्धवः सश्रति व्रतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपतिर्वशी य आरितः कर्मणि कर्मणि स्थिरः ।
 वीळोश्चिदिन्द्रो यो असुन्वतो वधो मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ४
 यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमो गा अविन्दत् ।
 इन्द्रो यो दस्यूरधरो अवातिरन् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ५ (१११२)

यः शूरेभिर्हव्यो यश्च भीरुभि—र्यो धावद्भिर्हूयते यश्च जिग्युभिः ।
इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभि संदधु—मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे

६ [१२]

रुद्राणामिति प्रदिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योषा तनुते पृथु जयः ।
इन्द्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे

७

यद् वा मरुत्वः परमे सधस्थे यद् वावमे वृजने मादयासे ।

अत आ याह्यध्वरं नो अच्छा त्वाया हविश्चकृमा सत्यराधः

८

त्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चकृमा ब्रह्मवाहः ।

अधा नियुत्वः सर्गणो मरुद्भि—रस्मिन् यज्ञे बर्हिषि मादयस्व

९

मादयस्व हरिभिर्ये त इन्द्र वि ष्यस्व शिप्रे वि सृजस्व धेने ।

आ त्वा सुशिप्र हरयो वहन्तू—शन् हव्यानि प्रति नो जुषस्व

१०

मरुत्स्तोत्रस्य वृजनस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वाजम् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

११ [१३] (१११८)

(१०२)

११ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; ११ त्रिष्टुप् ।

इमां ते धियं प्र भरे मही मही—मस्य स्तोत्रे धिषणा यत् त आनजे ।

तमुत्सवे च प्रसवे च सासहि—मिन्द्रं देवासः शर्वसामदुन्ननु

१

अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिभ्रति द्यावाक्षामा पृथिवी दर्शतं वपुः ।

अस्मे सूर्याचन्द्रमसाभिचक्षे श्रद्धे कर्मिन्द्र चरतो वितर्तुरम्

२

तं स्मा रथं मघवन् प्राव सातये जैत्रं यं ते अनुमदाम संगमे ।

आजा न इन्द्र मनसा पुरुषुत त्वायद्भयो मघवञ्छर्म यच्छ नः

३

वयं जयेम त्वया युजा वृत—मस्माकमंशमुदवा भरेभरे ।

अस्मभ्यमिन्द्र वरिवः सुगं कृधि प्र शत्रूणां मघवन् वृणया रुज

४

नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धनानां धर्तरवसा विपन्यवः ।

अस्माकं स्मा रथमा तिष्ठ सातये जैत्रं हीन्द्र निभृतं मनस्तव

५ [१४]

गोजिता बाहू अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मञ्छतमूतिः खजंकरः ।

अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसा—था जना वि ह्वयन्ते सिषासवः

६ (११२४)

उत् ते शतान्मघवन्नुच्च भूयस उत सहस्राद् रिरिचे कृष्टिषु श्रवः ।

अमात्रं त्वा धिषणा तित्विषे म ह्यधा वृत्राणि जिघ्रसे पुरंदर ७

त्रिविष्टिधातु प्रतिमानमोजस स्तिस्रो भूमीर्नृपते त्रीणि रोचना ।

अतीदं विश्वं भुवनं ववक्षिथा शत्रुरिन्द्र जनुषा सनादसि ८

त्वां देवेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूथ पृतनासु सासहिः ।

सेमं नः कारुमुपमन्युमुद्भिदु मिन्द्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः ९

त्वं जिगेथ न धनां रुरोधिथा भैष्वाजा मघवन् महत्सु च ।

त्वामुग्रमवसे सं शिशीम स्यथा न इन्द्र हवनेषु चोदय १०

विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११[१५](११२९)

(१०३)

८ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तत् त इन्द्रियं परमं पराचै रधारयन्त कवयः पुरेदम् ।

क्षमेदमन्यद् दिव्यं न्यदस्य समी पृच्यते समनेव केतुः १

स धारयत् पृथिवीं प्रथञ्च वज्रेण हृत्वा निरपः संसर्ज ।

अहन्नहिमभिनद्रौहिणं व्यहन् व्यंसं मघवा शचीभिः २

स जातूर्भर्मा श्रद्धधान ओजः पुरो विभिन्द्रन्नचरद् वि दासीः ।

विद्वान् वज्रिन् दस्यवे हेतिमस्याऽऽर्यं सहो वर्धया द्युममिन्द्र ३

तद्रूचुषे मानुषेमा युगानि कीर्तेन्यं मघवा नाम बिभ्रत् ।

उपप्रयन् दस्युहत्याय वज्री यद्ध सूनुः श्रवसे नाम दुधे ४

तदस्येदं पश्यता भूरि पुष्टं शदिन्द्रस्य धत्तन वीर्याय ।

स गा अविन्दुत् सो अविन्दुदश्वान् त्स ओषधीः सो अपः स वनानि ५ [१६]

भूरिकर्मणे वृषभाय वृष्णे सत्यशुष्माय सुनवाम सोमम् ।

य आहृत्या परिपन्थीव शूरो ऽयज्वनो विभजन्नेति वेदः ६

तदिन्द्र प्रेवं वीर्यं चकर्थ यत् ससन्तं वज्रेणाबोधयोऽहिम् ।

अनु त्वा पत्नीर्हृषितं वयश्च विश्वे देवासो अमदुन्ननु त्वा ७

शुष्णं पिपुं कुर्यं वृत्रमिन्द्र यदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ८[१७](११३७)

(१०४)

९ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ट इन्द्र निषदे अकारि तमा नि षीद स्वानो नार्वा ।	
विमुच्या वयोऽवसायाश्वान् दोषा वस्तोर्वहीयसः प्रपित्वे	१
ओ त्ये न इन्द्रमूतये गुनू चित्र तान् त्सद्यो अध्वनो जगम्यात् ।	
देवासो मन्युं दासस्य श्रमन्न् ते न आ वक्षन् त्सुविताय वर्णम्	२
अव त्मना भरते केतवेदा अव त्मना भरते फेनमुदन् ।	
क्षीरेण स्नातः कुर्यवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवणे शिफायाः	३
युयोप नाभिरुपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राष्ट्रि शूरः ।	
अञ्जसी कुलिशी वीरपत्नी पयो हिनवाना उदभिर्भरन्ते	४
प्रति यत् स्या नीथादर्शि दस्यो रोको नाच्छा सदनं जानती गात् ।	
अध स्मा नो मघवश्चकृतादि न्मा नो मघेव निष्पपी परा दाः	५ [१८]
स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्सव नागास्त्व आ भज जीवशंसे ।	
मान्तरां भुजमा रीरिषो नः श्रद्धितं ते महत इन्द्रियाय	६
अधा मन्ये श्रत् ते अस्मा अधायि वृषा चोदस्व महते धनाय ।	
मा नो अकृते पुरुहूत योना विन्द्र क्षुध्यन्द्द्यो वयं आसुतिं दाः	७
मा नो वधीरिन्द्र मा परा दा मा नः प्रिया भोजनानि प्र मोषीः ।	
आण्डा मा नो मघवञ्छक्र निर्मे न्मा नः पात्रा भेत् सहजानुषाणि	८
अर्वाडेहि सोमकामं त्वाहु रयं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।	
उरुव्यचा जुठर आ वृषस्व पितेव नः शृणुहि हूयमानः	९ [१९] (११४६)

(१०५)

१९ त्रित आप्त्यः, कुत्स आङ्गिरसो वा । विश्वे देवाः । पंक्तिः;

८ यवमध्या महाबृहती, १९ त्रिष्टुप् ।

चन्द्रमा अप्सवन्तरा सुपर्णो धावते दिवि ।	
न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे अस्य रोदसी	१
अर्थमिद् वा उ अर्थिन आ जाया युवते पतिम् ।	
तुआते वृष्ण्यं पर्यः परिदाय रसं दुहे वित्तं मे अस्य रोदसी	२ (११४८)

मो षु देवा अदः स्वः—रव पादि दिवस्पति ।

मा सोम्यस्य शंभुवः शूने भूम कदा चन वित्तं मे अस्य रोदसी ३

यज्ञं पृच्छाम्यवमं स तद् दूतो वि वोचति ।

कं क्रतुं पूर्य गतं कस्तद् बिभर्ति नूतनो वित्तं मे अस्य रोदसी ४

अमी ये देवाः स्थनं त्रिष्वारोचने दिवः ।

कद् व क्रतुं कदनृतं कं प्रत्ना व आहुति—वित्तं मे अस्य रोदसी ५[२०]

कद् व क्रतस्य धर्णसि कद् वरुणस्य चक्षणम् ।

कर्दर्यम्णो महस्पथा—ति क्रामेम दूढ्यो वित्तं मे अस्य रोदसी ६

अहं सो अस्मि यः पुरा सुते वदामि कानि चित् ।

तं मा व्यन्त्याध्योऽ वृको न तृष्णजं मृगं वित्तं मे अस्य रोदसी ७

सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पशवः ।

मूषो न शिश्रा व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं तेशतक्रतो वित्तं मे अस्य रोदसी ८

अमी ये सप्त रश्मय—स्तत्रा मे नाभिरातता ।

त्रितस्तद् वेदुपत्यः स जामित्वाय रेभति वित्तं मे अस्य रोदसी ९

अमी ये पञ्चोक्षणो मध्ये तस्थुर्महो दिवः ।

देवत्रा नु प्रवाच्यं सधीचीना नि वावृतु—वित्तं मे अस्य रोदसी १०[२१]

सुपर्णा एत आसते मध्यं आरोधने दिवः ।

ते संधन्ति पथो वृकं तरन्तं यत्नतीरपो वित्तं मे अस्य रोदसी ११

नव्यं तदुक्थ्यं हितं देवासः सुप्रवाचनम् ।

क्रतुर्मर्षन्ति सिन्धवः सत्यं तातान् सूर्यो वित्तं मे अस्य रोदसी १२

अग्ने तव त्यदुक्थ्यं देवेष्वस्त्याप्यम् ।

स नः सत्तो मनुष्वदा देवान् यक्षि विदुष्टरो वित्तं मे अस्य रोदसी १३

सत्तो होता मनुष्वदा देवाँ अच्छा विदुष्टरः ।

अग्निर्हव्या सुषूदति देवो देवेषु मेधिरो वित्तं मे अस्य रोदसी १४

ब्रह्मा कृणोति वरुणो गातुविदुं तमीमहे ।

व्यूर्णोति हृदा मतिं नव्यो जायतामृतं वित्तं मे अस्य रोदसी १५[२२]

असौ यः पन्था आवित्यो दिवि प्रवाच्यं कृतः ।

न स देवा अतिक्रमे तं मर्तासो न पश्यथ वित्तं मे अस्य रोदसी १६ (११६२)

त्रितः कूपेऽवहितो देवान् हवत ऊतये ।

तच्छुश्राव बृहस्पतिः कृण्वन्नह्वरणादुरु वित्तं मे अस्य रोदसी १७

अरुणो मां सकृद् वृकः पथा यन्तं दृदर्श हि ।

उज्जिहीते निचाय्या तष्टेव पृष्ट्यामयी वित्तं मे अस्य रोदसी १८

एनाङ्गुषेण वयमिन्द्रवन्तो ऽभि ज्याम वृजने सर्ववीराः ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [२३] (११६५)

(१०६) [षोडशोऽनुवाकः ॥१६॥ सू० १०६-११५]

७ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । जगती; ७ त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमूतये मारुतं शर्धो अदितिं हवामहे ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन १

त आदित्या आ गता सर्वतातये भूत देवा वृत्रतूर्येषु शंभुवः ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन २

अवन्तु नः पितरः सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्रे ऋतावृधा ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ३

नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह क्षयद्वीरं पूषणं सुमैरीमहे ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ४

बृहस्पते सकृमिन्नः सुगं कृधि शं योर्यत् ते मनुर्हितं तदीमहे ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ५

इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं शचीपतिं काटे निबाह्ल ऋषिरह्वदूतये ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ६

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ७ [२४] (११७२)

(१०७)

३ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्न—मादित्यासो भवता मृळयन्तः ।

आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्ववृत्त्या—दुंहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासन् १ (११७३)

अ० १, अ० ७, व० २५]

[७७]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० १०७, मं० २

उप नो देवा अवसा गमन्त्वङ्गिरसां सामभिः स्तूयमानाः ।

इन्द्र इन्द्रियैर्मरुतो मरुद्भि रादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत्

२

तन्न इन्द्रस्तद् वरुणस्तदग्निस्तदर्यमा तत् सविता चनो धात् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

३ [२५] (११७५)

(१०८)

१३ कुत्स आंगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो वा मभि विश्वानि भुवनानि चष्टे ।

तेना यातं सरथं तस्थिवांसांथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

१

यावद्विदं भुवनं विश्वमस्त्युरुव्यचा वरिमता गभीरम् ।

तावाँ अयं पातवे सोमो अस्त्वरमिन्द्राग्नी मनसे युवभ्याम्

२

चक्राथे हि सध्यङ्गाम भद्रं संधीचीना वृत्रहणा उत स्थः ।

ताविन्द्राग्नी सध्यश्चा निषद्या वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथाम्

३

समिद्धेष्वग्निष्वानजाना यतस्तुचा बहिरु तिस्तिराणा ।

तीवैः सोमैः परिषिक्तेभिरवा गेन्द्राग्नी सौमनसाय यातम्

४

यानीन्द्राग्नी चक्रथुर्वीर्याणि यानि रूपाण्युत वृष्ण्यानि ।

या वाँ प्रत्नानि सख्या शिवानि तेभिः सोमस्य पिबतं सुतस्य

५ [२६]

यदब्रवं प्रथमं वाँ वृणानोऽयं सोमो असुरैर्नो विहव्यः ।

तां सत्यां श्रद्धामभ्या हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

६

यदिन्द्राग्नी मदथः स्वे दुरोणे यद् ब्रह्मणि राजनि वा यजत्रा ।

अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

७

यदिन्द्राग्नी यदुषु तुर्वशेषु यद् द्रुह्युष्वनुषु पूरुषु स्थः ।

अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

८

यदिन्द्राग्नी अवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः ।

अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

९

यदिन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यामवमस्यामुत स्थः ।

अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

१०

(११८५)

यदिन्द्राग्नी दिवि षो यत् पृथिव्यां यत् पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।

अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ११

यदिन्द्राग्नी उदिता सूर्यस्य मध्ये दिवः स्वधया मादयेथे ।

अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १२

एवेन्द्राग्नी पपिवांसा सुतस्य विश्वास्मभ्यं सं जयतं धनानि ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १३ [२७] (११८८)

(१०९)

८ कुत्स आंगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

वि ह्यख्यं मनसा वस्य इच्छन्दिन्द्राग्नी जास उत वा सजातान् ।

नान्या युवत् प्रमतिरस्ति मह्यं स वां धियं वाजयन्तीमतक्षम् १

अश्रवं हि भूरिदावत्तरा वां विजामातुरुत वां घा स्यालात् ।

अथा सोमस्य प्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यम् २

मा च्छेद्व रश्मीरिति नाधमानाः पितृणां शक्तीरनुयच्छमानाः ।

इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणो मदन्ति ता ह्यद्रीं धिषणाया उपस्थे ३

युवाभ्यां देवी धिषणा मदयेन्द्राग्नी सोममुशती सुनोति ।

तावश्विना भद्रहस्ता सुपाणी आ धावतं मधुना पृङ्गमप्सु ४

युवामिन्द्राग्नी वसुनो विभागे तवस्तमा शुश्रव वृत्रहत्ये ।

तावासद्या बर्हिषि यज्ञे अस्मिन् प्र चर्षणी मादयेथां सुतस्य ५ [२८]

प्र चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे दिवश्च ।

प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा प्रेन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्यन्या ६

आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू अस्माँ इन्द्राग्नी अवतं शचीभिः ।

इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः सपित्वं पितरो न आसन् ७

पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्तास्माँ इन्द्राग्नी अवतं भरेषु ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ८ [२९] (११९६)

(११०)

९ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५, ९ त्रिष्टुप् ।

ततं मे अपस्तदु तायते पुनः स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय शस्यते ।
 अयं समुद्र इह विश्वदेव्यः स्वाहाकृतस्य समं तृष्णुत ऋभवः १
 आभोगयं प्र यदिच्छन्त ऐतना पाकाः प्राञ्चो मम के चिदापर्यः ।
 सौधन्वनासश्चरितस्य भूमना गच्छत सवितुर्दाशुषो गृहम् २
 तत् सविता वोऽमृतत्वमासुव दगोह्यं यच्छ्रवयन्त ऐतन ।
 त्यं चिच्चमसमसुरस्य भक्षण मेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयम् ३
 विष्ठी शमी तरणित्वेन वाघतो मर्तासुः सन्तो अमृतत्वमानशुः ।
 सौधन्वना ऋभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यन्त धीतिभिः ४
 क्षेत्रमिव वि ममुस्तेजनेन एकं पात्रमृभवो जेहमानम् ।
 उपस्तुता उपमं नाधमाना अमर्त्येषु श्रव इच्छमानाः ५ [३०]

आ मनीषामन्तरिक्षस्य नृभ्यः सुचेव घृतं जुह्वाम विघ्नना ।
 तरणित्वा ये पितुरस्य सश्चिर ऋभवो वाजमरुहन् दिवो रजः ६
 ऋभुर्न इन्द्रः शर्वसा नवीया नृभुर्वाजेभिर्वसुभिर्वसुर्दुदिः ।
 युष्माकं देवा अवसाहनि प्रियेऽभि तिष्ठेम पृतसुतीरसुन्वताम् ७
 निश्चर्मण ऋभवो गामपिशत सं वत्सेनासृजता मातरं पुनः ।
 सौधन्वनासः स्वपस्यया नरो जिह्री युवाना पितराकृणोतन ८
 वाजेभिर्नो वाजसातावविहृष्ट भुमाँ इन्द्र चित्रमा दर्षि राधः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ९ [३१](१२०५)

(१११)

५ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५ त्रिष्टुप् ।

तक्षन् रथं सुवृत्तं विघ्ननापसस्तक्षन् हरी इन्द्रवाहा वृषण्वसू ।
 तक्षन् पितृभ्यामृभवो युवद् वयस्तक्षन् वत्साय मातरं सचाभुवम् १
 आ नो यज्ञाय तक्षत ऋभुमद्वयः क्रत्वे दक्षाय सुप्रजावतीमिषम् ।
 यथा क्षयाम् सर्ववीरया विशा तन्नः शर्धाय धासथा स्विन्द्रियम् २ (१२०७)

आ तक्षत सातिमस्मभ्यमृभवः सातिं रथाय सातिमर्वते नरः ।
 सातिं नो जैत्रीं सं महेत विश्वहा जामिमजामिं पृतनासु सक्षणिम् ३
 ऋभुक्षणमिन्द्रमा हुव ऊतय ऋभून् वाजान् मरुतः सोमपीतये ।
 उभा मित्रावरुणा नूनमश्विना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जिघे ४
 ऋभुर्भराय सं शिशातु सातिं समर्यजिद्वाजो अस्माँ अविष्टु ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ५ [३२] (१२१०)

(११२)

२५ कुत्स आङ्गिरसः । १ (आद्यपादस्य) द्यावापृथिव्यौ, १ (द्वितीयपादस्य) अग्निः,
 १ (उत्तरार्धस्य) अश्विनौ; २-२५ अश्विनौ । जगती; २४-२५ त्रिष्टुप् ।

ईळे द्यावापृथिवी पूर्वचित्तये ऽग्निं घर्मं सुरुचं यामन्निष्टये ।
 यामिभरे कारमंशाय जिन्वथ—स्ताभिर्बु षु ऊतिभिरश्विना गतम् १
 युवोर्दानाय सुभरा असश्चतो रथमा तस्थुर्वचसं न मन्तवे ।
 यामिर्धियोऽवथः कर्मन्निष्टये ताभिर्बु षु ऊतिभिरश्विना गतम् २
 युवं तासां दिव्यस्य प्रशासने विशां क्षयथो अमृतस्य मज्जना ।
 यामिर्धेनुमस्वँ१ पिन्वथो नरा ताभिर्बु षु ऊतिभिरश्विना गतम् ३
 यामिः परिज्मा तनयस्य मज्जना द्विमाता तूषु तरणिर्विभूषति ।
 यामिस्त्रिमन्तुरभवद् विचक्षण—स्ताभिर्बु षु ऊतिभिरश्विना गतम् ४
 यामी रेभं निवृतं सितमद्भ्य उद् वन्दनमैरयतं स्वर्हृशे ।
 यामिः कण्वं प्र सिषासन्तमावतं ताभिर्बु षु ऊतिभिरश्विना गतम् ५ [३३]

यामिरन्तकं जसमानमारणे भुज्युं यामिरव्यथिभिर्जिजिन्वथुः ।
 यामिः कर्कन्धुं व्ययं च जिन्वथ—स्ताभिर्बु षु ऊतिभिरश्विना गतम् ६
 यामिः शुचन्ति धनसां सुषंसदं तप्तं घर्ममोम्यावन्तमत्रये ।
 यामिः पृश्निगुं पुरुकुत्समावतं ताभिर्बु षु ऊतिभिरश्विना गतम् ७
 यामिः शचीभिर्वृषणा परावृजं प्रान्धं श्रोणं चक्षस एतवे कूथः ।
 यामिर्वर्तिकां ग्रसिताममुश्चतं ताभिर्बु षु ऊतिभिरश्विना गतम् ८
 यामिः सिन्धुं मधुमन्तमसश्चतं वसिष्ठं यामिरजरावजिन्वतम् ।
 यामिः कुत्सं श्रुतयं नर्यमावतं ताभिर्बु षु ऊतिभिरश्विना गतम् ९ (१२१९)

याभिर्विशपलां धनसामथर्व्यं सहस्रमीह आजावजिन्वतम् ।
याभिर्विशमश्वं प्रेणिमावतं ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् १० [३४]

याभिः सुदानू औशिजाय वणिजे दीर्घश्रवसे मधु कोशो अक्षरत् ।
कक्षीवन्तं स्तोतारं याभिरावतं ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् ११

याभी रसां क्षोदसोदः पिपिन्वथु रनश्वं याभी रथमावतं जिषे ।
याभिर्लिशोक उस्त्रिया उदाजत ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् १२

याभिः सूर्यं परियाथः परावति मन्धातारं क्षैत्रपत्येष्वावतम् ।
याभिर्विप्रं प्र भरद्वाजमावतं ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् १३

याभिर्महामतिथिग्वं कशोजुवं दिवोदासं शम्बरहत्य आवतम् ।
याभिः पूभिद्ये त्रसदस्युमावतं ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् १४

याभिर्विभ्रं विपिपानमुपस्तुतं कलिं याभिर्वित्तजानिं दुवस्यथः ।
याभिर्व्यश्वमुत पृथिमावतं ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् १५ [३५]

याभिर्नरा जयवे याभिरत्रये याभिः पुरा मनवे गातुमीषथुः ।
याभिः शारीराजतं स्यूमरश्मये ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् १६

याभिः पठर्वा जठरस्य मज्मनाग्निर्नादीदेचित इन्द्रो अज्मन्ना ।
याभिः शर्यातमवथो महाधने ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् १७

याभिरङ्गिरो मनसा निरण्यथो ऽग्रं गच्छथो विवरे गोअर्णसः ।
याभिर्मनुं शूरमिषा समावतं ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् १८

याभिः पत्नीर्विमदाय न्यूहथु रा घं वा याभिरुणीरशिक्षतम् ।
याभिः सुदास ऊहथुः सुदेव्यं ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् १९

याभिः शंताती भवथो ददाशुषे भुज्युं याभिरवथो याभिरधिगुम् ।
ओम्यावतीं सुभरामृतस्तुभं ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् २० [३६]

याभिः कृशानुमसने दुवस्यथो जवे याभिर्यूनो अर्वन्तमावतम् ।
मधु प्रियं भरथो यत् सरङ्भ्यस्ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् २१

याभिर्नरं गोषुयुधं नृषाह्ये क्षेत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।
याभी रथौ अवथो याभिरवतस्ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् २२

याभिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतु प्र तुर्वीतिं प्र च दुभीतिमावतम् ।
याभिर्ध्वसन्तिं पुरुषन्तिमावतं ताभिर्बुधु ऊतिभिरश्विना गतम् २३ (१२३३)

अप्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा मनीषाम् ।
 अद्युत्येऽवसे नि ह्वये वा वृधे च नो भवतं वाजसातौ
 द्युभिरक्तुभिः परि पातमस्मानरिष्टेभिरश्विना सौभगेभिः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

२४

२५ [३७] (१२३५)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२६]

(११३)

२० कुत्स आङ्गिरसः । १ उषाः (उत्तरार्धस्य) रात्रिश्च ; २-२० उषाः । त्रिष्टुप् ।

इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागा चित्रः प्रकेतो अजनिष्ट विश्वा ।
 यथा प्रसूता सवितुः सवायं एवा रात्र्युषसे योनिमारैक
 रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागा दारैगु कृष्णा सदनान्यस्याः ।
 समानबन्धू अमृते अनुची द्यावा वर्णं चरत आमिनाने
 समानो अध्वा स्वप्नोरनन्तस्तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे ।
 न मेथेते न तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे
 भास्वती नेत्री सूनृतानामचेति चित्रा वि दुरो न आवः ।
 प्राप्या जगद्व्यु नो रायो अख्य दुषा अजीगर्भुवनानि विश्वा
 जिह्मश्ये चरितवे मघो न्याभोगय इष्टये राय उ त्वम् ।
 दुभ्रं पश्यद्भ्य उर्विया विचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा

१

२

३

४

५ [१]

क्षत्राय त्वं श्रवसे त्वं महीया इष्टये त्वमर्थमिव त्वमित्यै ।
 विसदृशा जीविताभिप्रचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।
 विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उषो अद्येह सुभगे व्युच्छ
 परायतीनामन्वेति पार्थ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनाम् ।
 व्युच्छन्ती जीवमुदीरयन्त्युषा मृतं कं च न बोधयन्ती
 उषो यदृग्निं समिधे चकर्थ वि यदावश्चक्षसा सूर्यस्य ।
 यन्मानुषान् यक्ष्यमाणं अजीगस्तद् देवेषु चकृषे भद्रमप्रः
 कियात्या यत् समया भवाति या व्यूषुर्याश्च नूनं व्युच्छान् ।
 अनु पूर्वाः कृपते वावशाना प्रदीध्याना जोषमन्याभिरेति

६

७

८

९

१० [२] (१२४५)

ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः ।	
अस्माभिरु नु प्रतिचक्ष्यामू—दो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान्	११
यावयद् द्वेषा ऋतपा ऋतेजाः सुम्नावरीं सूनृतां ईरयन्ती ।	
सुमङ्गलीर्विभ्रती देववीति—मिहाद्योषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ	१२
शश्वत् पुरोषा व्युवास देव्य—थो अद्येदं व्यावो मघोनी ।	
अथो व्युच्छादुत्तरां अनु द्यू—नजरामृतां चरति स्वधाभिः	१३
व्युञ्जिभिर्दिव आतास्वद्यौ—दप कृष्णां निर्णिजं देव्यावः ।	
प्रबोधयन्त्यरुणेभिरश्वै—रोषा याति सुयुजा रथेन	१४
आवहन्ती पोष्या वार्याणि चित्रं केतुं कृणुते चेकिताना ।	
ईयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा व्यश्वैत्	१५ [३]
उदीर्ध्व जीवो असुर्न आगा—दप प्रागात् तम आ ज्योतिरेति ।	
आरैक पन्थां यातवे सूर्याया—गन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः	१६
स्यूमना वाच उदियति वह्निः स्तवानो रेभ उषसो विभातीः ।	
अद्या तदुच्छ गृणते मघो—न्यस्मे आयुर्नि दिदीहि प्रजावत्	१७
या गोर्मतरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति दाशुषे मर्त्याय ।	
वायोरिव सूनृतानामुदुर्के ता अश्वदा अश्ववत् सोमसुत्वा	१८
माता देवानामदितेरनीकं यज्ञस्य केतुर्बृहती वि भाहि ।	
प्रशस्तिकृद् ब्रह्मणे नो व्युञ्छा नो जने जनय विश्ववारे	१९
यच्चित्रमप्र उषसो वहन्ती जानाय शशमानाय भद्रम् ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	२० [४] (१२५५)

(११४)

११ कुत्स आङ्गिरसः । रुद्रः । जगती; १०-११ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भरामहे मतीः ।	
यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम्	१
मृळा नो रुद्रोत नो मर्यस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते ।	
यच्छं च योश्च मनुरायेजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतिषु	२ (१२५७)

अश्याम ते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्वीरस्य तव रुद्र मीढ्वः ।
 सुम्नायन्निद् विशो अस्माकमा चरा रिष्टवीरा जुह्वाम ते हविः ३
 त्वेषं वयं रुद्रं यज्ञसाधं वहुं कविमवसे नि ह्वयामहे ।
 अरे अस्मद् दैव्यं हेळो अस्यतु सुमतिमिद् वयमस्या वृणीमहे ४
 द्विवो वराहमरुषं कपर्दिनं त्वेषं रूपं नमसा नि ह्वयामहे ।
 हस्ते बिभ्रद् भेषजा वार्याणि शर्म वर्म च्छर्द्दिरस्मभ्यं यंसत् ५ [५]

इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् ।
 रास्वा च नो अमृत मर्तभोजनं त्मने तोकाय तनयाय मृळ ६
 मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।
 मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः ७
 मा नस्तोके तनये मा न आयौ मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
 वीरान् मा नो रुद्र भामितो वधी हविष्मन्तः सदमित् त्वा हवामहे ८
 उप ते स्तोमान् पशुपा इवाकरं रास्वा पितर्मरुतां सुम्नमस्मे ।
 भद्रा हि ते सुमतिर्मृळयत्तमाथा वयमव इत् ते वृणीमहे ९
 अरे ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीर सुम्नमस्मे ते अस्तु ।
 मृळा च नो अधि च ब्रूहि देवाधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः १०
 अवोचाम नमो अस्मा अवस्यवः शृणोतु नो हवं रुद्रो मरुत्वान् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११ [६] (१२६६)

(११५)

६ कुत्स आङ्गिरसः । सूर्यः । त्रिष्टुप् ।

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
 आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च १
 सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ।
 यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम् २
 भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतग्वा अनुमाद्यासः ।
 नमस्यन्तो द्विव आ पृथमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः ३ (१२६९)

तत् सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्विततं सं जभार ।
 यदेदयुक्त हरितः सधस्था दाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ४
 तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यद् रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्वरितः सं भरन्ति ५
 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ६ [७] (१२७२)

(११६) [सप्तदशोऽनुवाकः ॥१७॥ सू० ११६-१२०]

२५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

नासत्याभ्यां बर्हिर्वि प्र वृश्ने स्तोमौ इयम्यभ्रियेव वार्तः ।
 यावर्भगाय विमदाय जायां सेनाजुवा न्युहतु रथेन १
 वीळुपत्माभिराशुहेमाभिर्वा देवानां वा जूतिभिः शाशदाना ।
 तद् रासभो नासत्या सहस्रमाजा यमस्य प्रधने जिगाय २
 तुग्रो ह भुज्युमश्विनोदमेघे रयिं न कश्चिन्ममृवां अवाहाः ।
 तमूहथुनौभिरात्मन्वतीभि रन्तरिक्षमुद्गिरपोदकाभिः ३
 तिस्रः क्षपस्त्रिरहातिव्रजन्दि नासत्या भुज्युमूहथुः पतङ्गैः ।
 समुद्रस्य धन्वन्त्रार्द्रस्य पारे त्रिभी रथैः शतपर्द्धिः षळश्वैः ४
 अनारम्भणे तदवीरयेथा मनास्थाने अग्रभणे समुद्रे ।
 यदाश्विना ऊहथुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवांसम् ५ [८]
 यमश्विना कुदथुः श्वेतमश्व मघाश्वाय शश्वदित् स्वस्ति ।
 तद् वां कुत्रं महि कीर्तेन्यं भूत् पैद्वो वाजी सवमिद्धव्यो अर्यः ६
 युवं नरा स्तुवते पञ्जियाय कक्षीवते अरदतं पुरंधिम् ।
 कारोतराच्छपादश्वस्य वृष्णाः शतं कुम्भौ असिञ्चतं सुरायाः ७
 हिमेनाग्निं घंसमवारयेथां पितुमतीमूर्जमस्मा अधत्तम् ।
 ऋबीसे अत्रिमश्विनावनीत मुन्निन्यथुः सर्वगणं स्वस्ति ८
 परावृतं नासत्यानुदेथा मुच्चाबुधं चक्रथुर्जिह्वावारम् ।
 क्षरन्नापो न पायनाय राये सहस्राय तृष्यते गोतमस्य ९ (१२८१)

जुजुरुषो नासत्योत वृषिं प्रामुञ्चतं द्वापिमिव च्यवानात् ।
 प्रातिरतं जहितस्यायुर्दसा दित् पतिमकृणुतं कनीनाम्
 तद् दां नरा शंस्यं राध्यं चाभिष्टिमन्नासत्या वरूथम् ।
 यद् विद्वांसा निधिमिवापगूह्य मुद् दर्शितादुपथुर्वन्दनाय
 तद् वां नरा सनये दंस उग्र माविष्कृणोमि तन्यतुर्न वृष्टिम् ।
 दूध्यद् ह यन्मध्वाथर्वणो वा मश्वस्य शीष्णां प्र यदीमुवाच
 अजोहवीन्नासत्या करा वां महे यामन् पुरुभुजा पुरंधिः ।
 श्रुतं तच्छासुरिव वधिमत्या हिरण्यहस्तमश्विनावदत्तम्
 आस्यो वृकस्य वर्तिकामभीके युवं नरा नासत्यामुमुक्तम् ।
 उतो कविं पुरुभुजा युवं ह कृपमाणमकृणुतं विचक्षे
 चरित्रं हि वेरिवाच्छेदि पूर्ण माजा खेलस्य परितक्म्यायाम् ।
 सद्यो जङ्गामायसीं विस्पलायै धने हिते सतीवे प्रत्यधत्तम्

१० [९]

११

१२

१३

१४

१५ [१०]

शतं मेघान् वृक्ये चक्षुदान मृज्जाश्वं तं पितान्धं चकार ।
 तस्मा अक्षी नासत्या विचक्ष आधत्तं दसा भिषजावनर्वन्
 आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य कार्मेवातिष्ठदर्वता जयन्ती ।
 विश्वे देवा अन्वमन्यन्त हृद्धिः समु श्रिया नासत्या सचेथे
 यदयातं दिवोदासाय वर्ति भ्ररद्वाजायाश्विना हयन्ता ।
 रेवदुवाह सचनो रथो वां वृषभश्च शिशुमारश्च युक्ता
 रथिं सुक्षत्रं स्वपत्यमायुः सुवीर्यं नासत्या वहन्ता ।
 आ जहावीं समनसोप वाजै स्त्रिरहो भागं दधतीमयातम्
 परित्रिष्टं जाहुषं विश्वतः सीं सुगेभिर्नक्तमूहथू रजोभिः ।
 विभिन्दुना नासत्या रथेन वि पर्वतां अजरयू अयातम्

१६

१७

१८

१९

२० [११]

एकस्या वस्तोरावतं रणांय वशमश्विना सनये सहस्रा ।
 निरहतं दुच्छुना इन्द्रवन्ता पृथुश्रवसो वृषणावरातीः
 शरस्य चिदार्चत्कस्यावतादा नीचादुच्चा चक्रथुः पातवे वाः ।
 शयवे चिन्नासत्या शचीभिर्जसुरये स्तर्यं पिप्यथुर्गाम्
 अवस्यते स्तुवते कृष्णिणाय ऋजूयते नासत्या शचीभिः ।
 पशुं न नष्टमिव दर्शनाय विष्णाप्वं ददथुर्विश्वकाय

२१

२२

२३

(१२९५)

अ० १, अ० ८, व० १२]

[८७]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० ११६, मं० २४]

दश रात्रीरश्विना नव द्यू नवनद्धं श्रथितमप्स्वन्तः ।

विप्रुतं रेभमुदनि प्रवृक्तमुन्नित्यथुः सोममिव सुवेण

२४

प्र वां दंसांस्यश्विनाववोच मस्य पतिः स्यां सुगवः सुवीरः ।

उत पश्यन्नश्ववन् दीर्घमायु रस्तमिवेज्जरिमाणं जगम्याम्

२५ [१२] (१२९७)

(११७)

२५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

मध्वः सोमस्याश्विना मदाय प्रतो होता विवासते वाम् ।

बर्हिष्मती रातिर्विश्रिता गीरिषा यातं नासत्योप वाजैः

१

यो वामश्विना मनसो जवीयान् रथः स्वश्वो विश आजिगाति ।

येन गच्छथः सुकृतो दुरोणं तेन नरा वर्तिरस्मभ्यं यातम्

२

ऋषिं नरावंहसः पाश्र्वजन्य मूवीसादत्रिं मुञ्चथो गुणेन ।

मिनन्ता दस्योरश्विणस्य माया अनुपूर्वं वृषणा चोदयन्ता

३

अश्वं न गूह्यमश्विना दुरेवै ऋषिं नरा वृषणा रेभमप्सु ।

सं तं रिणीथो विप्रुतं दंसांभिर्न वां जूर्यन्ति पूर्या कृतानि

४

सुषुप्वांसं न निर्र्कतेरुपस्थे सूर्यं न दस्रा तमसि क्षियन्तम् ।

शुभे रुक्मं न दर्शतं निखात मुदूपथुरश्विना वन्दनाय

५ [१३]

तद् वां नरा शंस्यं पञ्जियेण कक्षीवता नासत्या परिज्मन् ।

शफादश्वस्य वाजिनो जनाय शतं कुम्भां असिञ्चतं मधूनाम्

६

युवं नरा स्तुवते कृष्णियाय विष्णाप्वं ददथुर्विश्वकाय ।

घोषायै चित् पितृषदे दुरोणे पतिं जूर्यन्त्या अश्विनावदत्तम्

७

युवं श्यावाय रुशतीमदत्तं महः क्षोणस्याश्विना कण्वाय ।

प्रवाच्यं तद् वृषणा कृतं वां यन्नाषिदाय श्रवो अध्यधत्तम्

८

पुरू वर्षास्यश्विना दधाना नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम् ।

सहस्रसां वाजिनमप्रतीत महिहर्न श्रवस्यं तरुत्रम्

९

एतानि वां श्रवस्या सुदानू ब्रह्माङ्गुषं सदनं रोदस्योः ।

यद् वां पञ्जासो अश्विना हवन्ते यातमिषा च विदुषे च वाजम्

१० [१४] (१३०७)

सूनोर्मनिनाश्विना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रदन्ता ।
 अगस्त्ये ब्रह्मणा वावृधाना सं विश्पलां नासत्यारिणीतम् ११
 कुह यान्ता सुष्टुतिं काव्यस्य दिवो नपाता वृषणा शयुत्रा ।
 हिरण्यस्येव कलशं निखात मुदूपथुर्दशमे अश्विनाहन् १२
 युवं च्यवानमश्विना जरन्तं पुनर्युवानं चक्रथुः शचीभिः ।
 युवो रथं दुहिता सूर्यस्य सह श्रिया नासत्यावृणीत १३
 युवं तुग्राय पूर्व्येभिरवैः पुनर्मन्यावभवतं युवाना ।
 युवं भुज्युमर्णसो निः समुद्राद् विभिरूहथुर्ऋग्रेभिरवैः १४
 अजोहवीदश्विना तौष्ट्यो वां प्रोह्लः समुद्रमव्यथिर्जगन्वान् ।
 निष्टमूहथुः सुयुजा रथेन मनोजवसा वृषणा स्वस्ति १५ [१५]

अजोहवीदश्विना वर्तिका वा मास्नो यत् सीममुञ्चतं वृकस्य ।
 वि जयुषा ययथुः सान्वद्रे जातं विष्वाचो अहतं विषेण १६
 शतं मेषान् वृक्ये मामहानं तमः प्रणीतमश्विनेन पित्रा ।
 आक्षी ऋज्राश्वे अश्विनावधत्तं ज्योतिरन्धाय चक्रथुर्विचक्षे १७
 शुनमन्धाय भरमहयत् सा वृकीरश्विना वृषणा नरेति ।
 जारः कनीन इव चक्षुदान ऋज्राश्वः शतमेकं च मेषान् १८
 मही वामूतिरश्विना मयोभू रूत सामं धिष्ण्या सं रिणीथः ।
 अथा युवामिदहयत् पुरंधि रागच्छतं सीं वृषणाववोभिः १९
 अधेनुं दस्त्रा स्तर्यं विषक्ता मर्पिन्वतं शयवे अश्विना गाम् ।
 युवं शचीभिर्विमदाय जायां न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषाम् २० [१६]

यवं वृकेणाश्विना वपन्ते धं दुहन्ता मनुषाय दस्त्रा ।
 अभि दस्युं बकुरेणा धर्मन्तो रु ज्योतिश्चक्रथुरार्याय २१
 आथर्वणायाश्विना दधीचे ऽश्व्यं शिरः प्रत्यैरयतम् ।
 स वां मधु प्र वोचदतायन् त्वाष्ट्रं यद् दस्त्रावपिकुक्ष्यं वाम् २२
 सदा कवी सुमतिमा चके वां विश्वा धियो अश्विना प्रावतं मे ।
 अस्मे रयिं नासत्या बृहन्त मपत्यसाचं श्रुत्यं रराथाम् २३
 हिरण्यहस्तमश्विना रराणा पुत्रं नरा वधिमत्या अदत्तम् ।
 त्रिधा ह श्यावमश्विना विकस्त मुज्जीवस ऐरयतं सुदानू २४ (१३२१)

एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पूर्याण्यायवोऽवोचन् ।
ब्रह्म कृण्वन्तो वृषणा युवभ्यां सुवीरांसो विदथमा वदेम

२५ [१७] (१३२२)

(११८)

११ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो अश्विना श्येनपत्वा सुमृळीकः स्ववो यात्वर्वाङ् ।

यो मर्त्यस्य मनसो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा वार्तरंहाः

१

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृता यातमर्वाक् ।

पिन्वतं गा जिन्वतमर्वतो नो वर्धयतमश्विना वीरमस्मे

२

प्रवद्यामना सुवृता रथेन दस्राविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः ।

किमङ्ग वां प्रत्यवर्ति गमिष्ठा—हुर्विप्रांसो अश्विना पुराजाः

३

आ वां श्येनासो अश्विना वहन्तु रथे युक्तास आशवः पतङ्गाः ।

ये अप्तुरो दिव्यासो न गृध्रा अभि प्रयो नासत्या वहन्ति

४

आ वां रथं युवतिस्तिष्ठदत्र जुष्टी नरा दुहिता सूर्यस्य ।

परि वामश्वा वपुषः पतङ्गा वयो वहन्त्वरुषा अभीके

५ [१८]

उद् वन्दनमैरतं दुंसनाभिरुद्रेभं दस्रा वृषणा शचीभिः ।

निष्टौड्यं पारयथः समुद्रात् पुनश्च्यवानं चक्रथुर्युवानम्

६

युवमत्रयेऽवनीताय तप्त—मूर्जमोमानमश्विनावधत्तम् ।

युवं कण्वायापिरिप्ताय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुष्टुतिं जुजुषाणा

७

युवं धेनुं शयवे नाधिताया—पिन्वतमश्विना पूर्याय ।

अमुञ्चतं वर्तिकामहंसो निः प्रति जङ्घां विष्पलाया अधत्तम्

८

युवं श्वेतं पेदव इन्द्रजूत—महिहर्नमश्विनादत्तमश्वम् ।

जोहूत्रमर्यो अभिभूतिमुग्रं सहस्रसां वृषणं वीङ्मङ्गम्

९

ता वां नरा स्ववसे सुजाता हवामहे अश्विना नाधमानाः ।

आ न उप वसुमता रथेन गिरो जुषाणा सुविताय यातम्

१०

आ श्येनस्य जवसा नूतनेना—स्मे यातं नासत्या सजोषाः ।

हवे हि वामश्विना रातहव्यः शश्वत्तमाया उषसो व्युष्टौ

११ [१९] (१३३३)

(११९)

१० कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । जगती ।

- आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं जीराश्वं यज्ञियं जीवसे हुवे ।
सहस्रकेतुं वनिनं शतद्वसुं श्रुष्टीवानं वरिवोधामभि प्रयः १
- ऊर्ध्वा धीतिः प्रत्यस्य प्रयाम न्यधायि शस्मन्तसमयन्त आ दिशः ।
स्वदामि घर्मं प्रति यन्त्युतय आ वामूर्जानी रथमश्विनारुहत् २
- सं यन्मिथः पस्पृधानासो अगमन्त शुभे मखा अमिता जायवो रणे ।
युवोरहं प्रवणे चैकिते रथो यदश्विना वहथः सूरिमा वरम् ३
- युवं भुज्युं भुरमाणं विभिर्गतं स्वयुक्तिभिर्निवहन्ता पितृभ्य आ ।
यासिष्टं वर्तिवृषणा विजेन्यं दिवोदासाय महि चेति वामवः ४
- युवोरश्विना वंपुषे युवायुजं रथं वाणीं येमतुरस्य शर्ध्यम् ।
आ वां पतित्वं सख्याय जग्मुषी योषावृणीत जेन्या युवां पती ५ [२०]
- युवं रेभं परिषूतेरुरुष्यथो हिमेन घर्मं परितप्तमत्रये ।
युवं शयोरवसं पिप्यथुर्गवि प्र दीर्घेण वन्दनस्तार्यायुषा ६
- युवं वन्दनं निर्कृतं जरण्यया रथं न दसा करणा समिन्वथः ।
क्षेत्रादा विप्रं जनथो विपन्यया प्र वामत्र विधते दुंसना भुवत् ७
- अगच्छतं कृपमाणं परावति पितुः स्वस्य त्यजसा निबाधितम् ।
स्वर्वतीरित ऊतीर्युवोरहं चित्रा अभीके अभवन्नभिष्टयः ८
- उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारण्मदे सोमस्यौशिजो हुवन्यति ।
युवं दधीचो मन आ विवासथो ऽथा शिरः प्रति वामश्व्यं वदत् ९
- युवं पेदेवं पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं दुवस्यथः ।
शर्यैरभिष्टुं पृतनासु दुष्टरं चर्कृत्यमिन्द्रमिव चर्षणीसहम् १० [२१] (१३४३)

(१२०)

१२ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ (१२ दुःस्वप्ननाशनम्) । १ गायत्री,

२ ककुप्, ३ का-विराट्, ४ नष्टरूपी, ५ तनुशिरा, ६ उष्णिक्, ७ विष्टार-बृहती,

८ कृतिः, ९ विराट्, १०-१२ गायत्री ।

का राधन्द्रोत्राश्विना वां को वां जोष उभयोः । कृथा विधात्यप्रचेताः ?

(१३४४)

अ० १, अ० ८, व० २२]

[११]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० १२०, मं० २]

विद्वांसाविद् दुरः पृच्छेदविद्वानित्थापरो अचेताः । नू चिन्तु मर्ते अक्रौ २
 ता विद्वांसा हवामहे वां ता नो विद्वांसा मन्म वोचेतमद्य । प्रार्चद् दयमानो युवाकुः ३
 वि पृच्छामि पाश्याः न देवान् वर्षद्वत्स्याद्भुतस्य दस्रा । पातं च सह्यसो युवं च रभ्यसो नः ४
 प्र या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजति पञ्जियो वाम् । प्रैषयुर्न विद्वान् ५ [२२]

श्रुतं गायत्रं तर्कवानस्याहं चिद्धि रिरिभाश्विना वाम् । आक्षी शुभस्पती दन् ६
 युवं ह्यास्तं महो रन् युवं वा यज्ञिरतंसतम् । ता नो वसू सुगोपा स्यातं पातं नो वृकादघायोः ७
 मा कस्मै धातमभ्यमित्रिणे नो माकुत्रा नो गृहेभ्यो धेनवो गुः । स्तनाभुजो अशिंश्वीः ८
 दुहीयन् मित्रधितये युवाकुं राये च नो मिमीतं वाजवत्यै । इषे च नो मिमीतं धेनुमत्यै ९
 अश्विनोरसनं रथमनश्चं वाजिनीवतोः । तेनाहं भूरि चाकन १०
 अयं समह मा तनू ह्याते जनां अनु । सोमपेयं सुखो रथः ११
 अध स्वप्नस्य निर्विदे ऽभुञ्जतश्च रेवतः । उभा ता बस्त्रि नश्यतः १२ [२३] (१३५५)

(१२१) [अष्टादशोऽनुवाकः ॥ १८ ॥ सू० १२१-१२६]

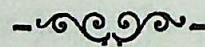
१५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । इन्द्रो विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

कदित्था नूः पात्रं देवयतां श्रवद् गिरो अङ्गिरसां तुरण्यन् ।
 प्र यदानङ्गिश आ हर्म्यस्यो रु क्रंसते अध्वरे यजत्रः १
 स्तम्भीद्ध द्यां स धरुणं प्रुषाय हभुर्वाजाय द्रविणं नरो गोः ।
 अनु स्वजां महिषश्चक्षत वां मेनामश्वस्य परि मातरं गोः २
 नक्षद्धवमरुणीः पूर्व्यं राट् तुरो विशामङ्गिरसामनु द्यून् ।
 तक्षद् वज्रं नियुतं तस्तम्भद् द्यां चतुष्पदे नर्याय द्विपादे ३
 अस्य मदे स्वयं दा क्रताया पीवृतमुस्त्रियाणामनीकम् ।
 यद्ध प्रसर्गे त्रिकुम्भिनवर्त दप दुहो मानुषस्य दुरो वः ४
 तुभ्यं पयो यत् पितरावनीतां राधः सुरेतस्तुरणं भुरण्यू ।
 शुचि यत् ते रेक्ण आयजन्त सबर्दुघायाः पय उस्त्रियायाः ५ [२४]

अध प्र जज्ञे तरणिर्ममत्तु प्र रौच्यस्या उषसो न सूरः ।
 इन्दुर्येमिराष्ट्र स्वेदुहव्यैः सुवेण सिञ्चञ्जराभि धाम ६
 स्विध्मा यद् वनधितिरपस्यात् सूरौ अध्वरे परि रोधना गोः ।
 यद्ध प्रभासि कृत्व्यां अनु द्यू ननर्विशे पश्विषे तुराय ७ (१३६२)

अष्टा महो दिव आदो हरीं इह द्युम्नासाहमभि योधान उत्सम् ।
 हरिं यत् ते मन्दिनं दुक्षन् वृधे गोरभसमद्रिभिर्वाताप्यम् ८
 त्वमायसं प्रति वर्तयो गोर्विवो अश्मानमुपनीतमृभ्वा ।
 कुत्साय यत्र पुरुहूत वन्वञ्छुष्णमनन्तैः परियासि वृधैः ९
 पुरा यत् सूरस्तमसो अपीतेस्तमद्रिवः फलिगं हेतिमस्य ।
 शुष्णस्य चित् परिहितं यदोजो दिवस्पति सुग्रथितं तदादः १० [२५]
 अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मन् ।
 त्वं वृत्रमाशयानं सिरासु महो वज्रेण सिष्वपो वराहुम् ११
 त्वमिन्द्र नयो यौ अवो नृन् तिष्ठा वार्तस्य सुयुजो वहिष्ठान् ।
 यं ते काव्य उशना मन्दिनं दाद वृत्रहणं पार्यं ततक्ष वज्रम् १२
 त्वं सूरौ हरितो रामयो नृन् भरच्चक्रमेतशो नायमिन्द्र ।
 प्रास्य पारं नवतिं नाव्यानामपि कर्तमवर्तयोऽयं ज्यून् १३
 त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः प्राहि वज्रिवो दुरितादुभीके ।
 प्र नो वाजान् रथ्योऽश्वबुध्या निषे यन्धि श्रवसे सूनृतायै १४
 मा सा ते अस्मत् सुमतिर्वि दसद् वाजप्रमहः समिषो वरन्त ।
 आ नो भज मघवन् गोष्वर्यो मंहिष्ठास्ते सधमादः स्याम १५ [२६] (१३७०)

॥ इति प्रथमोऽष्टकः ॥ १ ॥



[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२६]

(१२२)

१५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ५-६ विराङ्गरूपा ।

प्र वः पान्तं रघुमन्यवोऽन्धो यज्ञं रुद्राय मील्लुषे भरध्वम् ।
 दिवो अस्तोष्यसुरस्य वीरैरिषुध्येव मरुतो रोदस्योः १
 पत्नीव पूर्वहृतिं वावृध्या उषासानक्ता पुरुधा विदनि ।
 स्तरीर्नात्कं व्युतं वसाना सूर्यस्य श्रिया सुदृशी हिरण्यैः २
 ममत्तु नः परिज्मा वसर्हा ममत्तु वातो अपां वृषण्वान् ।
 शिशितमिन्द्रापर्वता युवं नस्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः ३
 उत त्या मे यशसा श्वेतनार्यै व्यन्ता पान्तौशिजो हुवध्वै ।
 प्र वो नपातमपां कृणुध्वं प्र मातरा रास्पिनस्यायोः ४

(१३७४)

अष्टक २, अ० १, व० १]

[९३]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० १२२, मं० ५]

आ वो रुक्ण्युमौशिजो हुवधै घोषेव शंसमर्जुनस्य नंशे ।
प्र वः पूष्णे दावन आँ अच्छा वोचेय वसुतातिमग्नेः

५ [१]

श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमो—त श्रुतं सदर्ने विश्वतः सीम् ।
श्रोतु नः श्रोतुरातिः सुश्रोतुः सुक्षेत्रा सिन्धुरद्भिः

६

स्तुषे सा वां वरुण मित्र राति—र्गवां शता पृक्षयामेषु पञ्चे ।
श्रुतरथे प्रियरथे दधानाः सद्यः पुष्टिं निरुन्धानासो अगमन्
अस्य स्तुषे महिमघस्य राधः सचा सनेम नहुषः सुवीराः ।
जनो यः पञ्चेभ्यो वाजिनीवा—नश्वावतो रथिनो मह्यं सूरिः
जनो यो मित्रावरुणावभिधु—गपो न वां सुनोत्यक्षणाधुक् ।
स्वयं स यक्ष्मं हृदये नि धत्त आप यदीं होत्राभिर्ऋतावा

७

८

९

स बार्धतो नहुषो दंसुजुतः शर्धस्तरो नरां गूर्तश्रवाः ।
विसृष्टरातिर्याति बाल्लसृत्वा विश्वासु पूत्सु सद्मिच्छूरः

१० [२]

अध गमन्ता नहुषो हवं सूरः श्रोता राजानो अमृतस्य मन्द्राः ।

नभोजुवो यन्निरवस्य राधः प्रशस्तये महिना रथवते

११

एतं शर्धं धाम यस्य सूरै—रित्यवोचन् दशतयस्य नंशे ।

द्युन्नानि येषु वसुताती रारन् विश्वे सन्वन्तु प्रभूथेषु वाजम्

१२

मन्दांमहे दशतयस्य धासे—द्विर्यत् पञ्च बिभ्रतो यन्त्यन्त्रा ।

किमिष्टाश्व इष्टरश्मिरेत ईशानासस्तरुष ऋअते नृन्

१३

हिरण्यकर्णं मणिग्रीवमर्ण—स्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः ।

अर्यो गिरः सद्य आ जग्मुषीरो—साश्वाकन्तूभयेष्वस्मे

१४

चत्वारो मा मशशरिस्य शिश्व—स्त्रयो राज आर्यवसस्य जिष्णोः ।

रथो वां मित्रावरुणा दीर्घाप्साः स्यूमगभस्तिः सूरौ नाद्यौत

१५ [३](१३८५)

(१२३)

१३ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

पृथू रथो दक्षिणाया अयोज्यै—न देवासो अमृतासो अस्थुः ।

कृष्णादुदस्थादुर्याः विहाया—श्चिकित्सन्ती मानुषाय क्षयाय

१

(१३८६)

पूर्वा विश्वस्माद् भुवनादबोधि जयन्ती वाजं बृहती सनुत्री ।
 उच्चा व्यस्यद् युवतिः पुनर्भू—रोषा अंगन् प्रथमा पूर्वहूतौ २
 यदुद्य भागं विभजासि नृभ्य उषो देवि मर्त्यत्रा सुजाते ।
 देवो नो अत्र सविता दमूना अनागसो वोचति सूर्याय ३
 गृहंगृहमहना यात्यच्छा दिवेदिवे अधि नामा दधाना ।
 सिषासन्ती द्योतना शश्वदागा दग्रमग्रमिद् भजते वसूनाम् ४
 भगस्य स्वसा वरुणस्य जामि—रुषः सूनृते प्रथमा जरस्व ।
 पश्चा स दद्या यो अघस्य धाता जयेम तं दक्षिण्या रथेन ५ [४]

उदीरतां सूनृता उत पुरन्धी—रुदग्रयः शुशुचानासो अस्थुः ।
 स्पार्हा वसूनि तमसापगूह्ला—विष्कृण्वन्त्युषसो विभातीः ६
 अपान्यदेत्यभ्यन्यदेति विषुरूपे अहनी सं चरेते ।
 परिक्षितोस्तमो अन्या गुहाक—रद्यौदुषाः शोशुचता रथेन ७
 सहशीरद्य सहशीरिदु श्वो दीर्घं संचन्ते वरुणस्य धाम ।
 अनवद्यास्त्रिंशतं योजना—न्येकैका क्रतुं परि यन्ति सद्यः ८
 जानत्यहः प्रथमस्य नाम शुक्रा कृष्णादजनिष्ट श्वितीची ।
 क्रतस्य योषा न मिनाति धामा—हरहर्निष्कृतमाचरन्ती ९
 कन्येव तन्वाइ शशदाना एषि देवि देवमियक्षमाणम् ।
 संस्मर्यमाना युवतिः पुरस्ता—दाविर्वक्षांसि कृणुषे विभाती १० [५]

सुसंकाशा मातृमृष्टेव योषा—विस्तन्वं कृणुषे हृशे कम् ।
 भद्रा त्वमुषो वितरं व्युच्छ न तत् ते अन्या उषसो नशन्त ११
 अश्वावतीर्गोमतीर्विश्ववारा यतमाना रश्मिभिः सूर्यस्य ।
 परा च यन्ति पुनरा च यन्ति भद्रा नाम वहमाना उषासः १२
 क्रतस्य रश्मिर्मानुयच्छमाना भद्रंभद्रं क्रतुमस्मासु धेहि ।
 उषो नो अद्य सुहवा व्युच्छा—स्मासु रायो मघवत्सु च स्युः १३ [६] (१३९८)

(१२४)

१३ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषा उच्छन्ती समिधाने अग्रा उद्यन्तसूर्यं उर्विया ज्योतिरश्नेत् ।
 देवो नो अत्र सविता न्वर्थ प्रासावीद् द्विपत् प्र चतुष्पवित्यै १ (१३९९)

अमिनती दैव्यानि व्रतानि प्रमिनती मनुष्या युगानि ।
 ईयुषीणामुपमा शश्वतीना मायतीनां प्रथमोषा व्यद्यौत् २
 एषा द्विवो दुहिता प्रत्यदर्शि ज्योतिर्वसाना समना पुरस्तात् ।
 ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु प्रजानतीव न दिशो मिनाति ३
 उपो अदर्शि शुन्ध्युवो न वक्षो नोधा इवाविरकृत प्रियाणि ।
 अन्नसन्न ससतो बोधयन्ती शश्वत्तमागात् पुनरेयुषीणाम् ४
 पूर्वे अर्धे रजसो अपत्यस्य गवां जनित्र्यकृत प्र केतुम् ।
 व्यु प्रथते वितरं वरीय ओ—मा पूणन्ती पित्रोरुपस्था ५ [७]

एवेदेषा पुरुतमा हृशे कं नाजामिं न परि वृणक्ति जामिम् ।
 अरेपसा तन्वाइ शाशदाना नार्भादीषते न महो विभाती ६
 अभ्रातेव पुंस एति प्रतीची गर्तारुगिव सनये धनानाम् ।
 जायेव पत्य उशती सुवासा उषा हस्त्रेव नि रिणीते अप्सः ७
 स्वसा स्वस्त्रे ज्यायस्यै योनिमारै—गपैत्यस्याः प्रतिचक्ष्येव ।
 व्युच्छन्तीं रश्मिभिः सूर्यस्या—ज्यङ्क्ते समनगा इव त्राः ८
 आसां पूर्वासामहसु स्वसृणा मपरा पूर्वाभ्येति पश्चात् ।
 ताः प्रत्नवन्नव्यसीर्नूनमस्मे रेवदुच्छन्तु सुदिना उषासः ९
 प्र बोधयोषः पृणतो मघो—न्यबुध्यमानाः पणयः ससन्तु ।
 रेवदुच्छ मघवद्भ्यो मघोनि रेवत् स्तोत्रे सूनृते जारयन्ती १० [८]

अवेयमश्वैद् युवतिः पुरस्ताद् युङ्क्ते गवामरुणानामनीकम् ।
 वि नूनमुच्छादसति प्र केतु—गृहंगृहमुप तिष्ठते अग्निः ११
 उत ते वयाश्चिद् वसतेरपत्तन् नरश्च ये पितृभाजो व्युद्यौ ।
 अमा सते वहसि भूरि वाम—मुषो देवि दाशुषे मर्त्याय १२
 अस्तोङ्क्ते स्तोम्या ब्रह्मणा मे ऽवीवृधध्वमुशतीरुषासः ।
 युष्माकं देवीरवसा सनेम सहस्रिणं च शतिनं च वाजम् १३ [९] (१४११)

(१२५)

७ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । स्वनयस्य दानस्तुतिः । त्रिष्टुप्, ४-५ जगती ।

प्राता रत्नं प्रातरित्वा दधाति तं चिकित्वान् प्रतिगृह्या नि धत्ते ।
 तेन प्रजां वर्धयमान आयू रायस्पोषेण सचते सुवीरः १ (१४१२)

सुगुरसत् सुहिरण्यः स्वश्वो बृहदस्मै वय इन्द्रो दधाति । यस्त्वायन्तं वसुना प्रातरित्वो मुक्षीर्जयेव पदिमुत्सिनार्ति	२
आयमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ त्रिष्टेः पुत्रं वसुमता रथेन । अंशोः सुतं पायय मत्सरस्य क्षयद्वीरं वर्धय सुनुताभिः	३
उप क्षरन्ति सिन्धवो मयोभुव ईजानं च यक्ष्यमाणं च धेनवः । पूणन्तं च पपुंरिं च श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः	४
नाकस्य पूष्ठे अधि तिष्ठति श्रितो यः पूणाति स ह देवेषु गच्छति । तस्मा आपो घृतमर्षन्ति सिन्धवस्तस्मा इयं दक्षिणा पिन्वते सदा	५
दक्षिणावतामिदिमानि चित्रा दक्षिणावतां द्विवि सूर्यासः । दक्षिणावन्तो अमृतं भजन्ते दक्षिणावन्तः प्र तिरन्त आयुः	६
मा पूणन्तो दुरितमेन आरन् मा जारिषुः सूरयः सुव्रतासः । अन्यस्तेषां परिधिरस्तु कश्चिदपूणन्तमभि सं यन्तु शोकाः	७ [१०] (१४१८)

(१२६)

७ (१-५) कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः, (६) स्वनयो भावयव्यः, (७) रोमशा । १-५ स्वनयो भावयव्यः,
६ रोमशा, ७ स्वनयो भावयव्यः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

अमन्दान् तस्तोमान् प्र भरे मनीषा सिन्धावधि क्षियतो भाव्यस्य । यो मे सहस्रमभिमीत सवानतूर्तो राजा श्रव इच्छमानः	१
शतं राजो नार्धमानस्य निष्काञ्च हतमश्वान् प्रयतान् तस्य आदम् । शतं कक्षीवाँ असुरस्य गोनां द्विवि श्रवोऽजरमा ततान	२
उप मा श्यावाः स्वनयेन दृत्ता वधूमन्तो दश रथासो अस्थुः । षष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात् सनत् कक्षीवाँ अभिपित्वे अह्वाम्	३
चत्वारिंशद् दशरथस्य शोणाः सहस्रस्याग्रे श्रेणिं नयन्ति । मवच्युतः कृशनावतो अत्यान् कक्षीवन्त उदमृक्षन्त पञ्जाः	४
पूर्वामनु प्रयतिमा ददे वस्त्रीन् युक्ताँ अष्टावरिधायसो गाः । सुबन्धवो ये विश्या इव वा अनस्वन्तः श्रव ऐषन्त पञ्जाः	५
आगधिता परिगधिता या कशीकेव जङ्गहे । वदति मह्यं यादुरी याशूनां भोज्या शता	६ (१४२४)

उपोष मे परा मृश मा मे दूभ्राणि मन्यथाः ।
सर्वाहमस्मि रोमशा गुन्धारीणामिवाविका

७ [११] (१४२५)

(१२७) [एकोनविंशोऽनुवाकः ॥१९॥ सू० १२७-१३३]

११ परुच्छेपो देवोदासिः । अग्निः । अत्यष्टिः, ६ अतिधृतिः ।

अग्निं होतारं मन्ये दास्वन्तं वसुं सुनुं सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।

घृतस्य विभ्राष्टिमनु वष्टि शोचिषा ऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः

१

यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमङ्गिरसां विप्र मन्मभिर्विप्रेभिः शुक्र मन्मभिः ।

परिजमानमिव द्यां होतारं चर्षणीनाम् ।

शोचिष्केशं वृषणं यमिमा विशः प्रावन्तु जूतये विशः

२

स हि पुरु चिदोर्जसा विरुक्मता दीद्यानो भवति दुहन्तरः परशुर्न दुहन्तरः ।

वीळु चिद् यस्य समृतौ श्रुवद् वनेव यत् स्थिरम् ।

निष्पहमाणो यमते नायते धन्वासहा नायते

३

हृह्णा चिदस्मा अनु दुर्यथा विदे तेजिष्ठाभिररणिभिर्दृष्ट्यवसे ऽग्नये दृष्ट्यवसे ।

प्र यः पुरुणि गाहते तक्षद् वनेव शोचिषा ।

स्थिरा चिदन्ना नि रिणात्योर्जसा नि स्थिराणि चिदोर्जसा

४

तमस्य पृक्षमुपरासु धीमहि नक्तं यः सुदर्शितरो दिवातरा द्वायुषे दिवातरात् ।

आदृस्यायुर्ग्रभणवद् वीळु शर्म न सूनवे ।

भक्तमभक्तमवो व्यन्तो अजरा अग्नयो व्यन्तो अजराः

५ [१२]

स हि शर्धो न मारुतं तुविष्वणि रप्रस्वतीषूर्धरास्विष्टनिरार्तनास्विष्टानिः ।

आदद्भ्रव्यान्यादुदि र्यज्ञस्य केतुर्हणा ।

अर्ध स्मास्य हर्षतो हर्षीवतो विश्वे जुषन्त पन्थां नरः शुभे न पन्थाम् ६

द्विता यदीं कीस्तासो अभिद्यवो नमस्यन्त उपवोचन्त भृगवो मभन्तो वाशा भृगवः ।

अग्निरीशे वसूनां शुचिर्यो धर्णिरेषाम् ।

प्रियां अपिधीर्वनिषीष्ट मेधिर् आ वनिषीष्ट मेधिः

७

(१४३२)

विश्वासां त्वा विशां पतिं हवामहे सर्वासां समानं दंपतिं भुजे सत्यगिर्वाहसं भुजे ।

अतिथिं मानुषाणां पितुर्न यस्यासया ।

अमी च विश्वे अमृतास आ वयो हव्या देवेष्वा वयः

८

त्वमग्ने सहसा सहन्तमः शुष्मिन्तमो जायसे देवतातये रयिर्न देवतातये ।

शुष्मिन्तमो हि ते मदो द्युष्मिन्तम उत क्रतुः ।

अध स्मा ते परि चरन्त्यजर श्रुष्टीवानो नाजर

९

प्र वो महे सहसा सहस्वत उषर्बुधे पशुषे नाग्ये स्तोमो बभूत्वग्नये ।

प्रति यदी हविष्मान् विश्वासु क्षासु जोगुवे ।

अग्ने रेभो न जरत ऋषूणां जूणिर्हीत ऋषूणाम्

१०

स नो नेदिष्ठं ददृशान आ भराग्ने देवेभिः सचनाः सुचेतुनां महो रायः सुचेतुनां ।

महिं शविष्ठ नस्कृधि संचक्षे भुजे अस्यै ।

महिं स्तोतृभ्यो मघवन् त्सुवीर्यं मथीरुग्रो न शवसा

११ [१३] (१४३६)

(१२८)

८ परुच्छेपो दैवोदासिः । अग्निः । अत्यष्टिः ।

अयं जायत मनुषो धरीमणि होता यजिष्ठ उशिजामनु व्रतमग्निः स्वमनु व्रतम् ।

विश्वश्रुष्टिः सखीयते रयिरिव श्रवस्यते ।

अदब्धो होता नि षदद्विळस्पदे परिवीत इळस्पदे

१

तं यज्ञसाधमपि वातयामस्यूतस्य पथा नमसा हविष्मता देवताता हविष्मता ।

स न ऊर्जामुपाभूत्यया कृपा न जूर्यति ।

यं मातरिश्वा मनवे परावतो देवं भाः परावतः

२

एवेन सद्यः पर्येति पार्थिवं मुहुर्गी रेतो वृषभः कनिकदुद् दधद् रेतः कनिकदत् ।

शतं चक्षाणो अक्षभिर्देवो वनेषु तुर्वणिः ।

सदो दधान उपरेषु सानुष्वग्निः परेषु सानुषु ।

३

स सुक्रतुः पुरोहितो दमेदमे ऽग्निर्यज्ञस्याध्वरस्य चेतति क्रत्वा यज्ञस्य चेतति ।

क्रत्वा वेधा इषूयते विश्वा जातानि पस्पशे ।

यतो घृतश्रीरतिथिरजायत वह्निर्वेधा अजायत

४

(१४४०)

क्रत्वा यदस्य तविषीषु पृश्नते ऽग्नेरवेण मरुतां न भोज्ये^१ षिराय न भोज्या ।

स हि ष्मा दानमिन्वति वसूनां च मज्मना ।

स नञ्चासते दुरितादभिहृतः शंसादुघादभिहृतः

५ [१४]

विश्वो विहाया अरतिर्वसुर्दधे हस्ते दक्षिणे तरणिर्न शिश्रथ^२ च्छवस्यया न शिश्रथत् ।

विश्वस्मा इदिषुध्यते देवत्रा हव्यमोहिषे ।

विश्वस्मा इत् सुकृते वारमृण्व^३ त्यग्निर्द्वारा व्यृण्वति

६

स मानुषे वृजने शंतमो हितो^४ ऽग्निर्यज्ञेषु जेन्यो न विस्पतिः प्रियो यज्ञेषु विस्पतिः ।

स हव्या मानुषाणा मिळा कृतानि पत्यते ।

स नञ्चासते वरुणस्य धूर्ते^५ महो देवस्य धूर्तेः

७

अग्निं होतारमीळते वसुधितिं प्रियं चेतिष्ठमरतिं न्येरिरे हव्यवाहं न्येरिरे ।

विश्वायुं विश्ववेदसं होतारं यजतं कविम् ।

देवासो रण्वमवसे वसूयवो गीर्भी रण्वं वसूयवः

८ [१५] (१४४४)

(१२९)

११ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः, ६ इन्द्रुः । अत्यष्टिः, ८-९ अतिशक्यौ, ११ अष्टिः ।

यं त्वं रथमिन्द्र मेधसातये ऽपाका सन्तमिषिर प्रणयांसि प्रानवद्य नयांसि ।

सद्यश्चित्तमभिष्टये करो वशश्च वाजिनम् ।

सास्मार्कमनवद्य तूतुजान वेधसा^१ मिमां वाचं न वेधसाम्

१

स श्रुधि यः स्मा पृतनासु कासु चिद् वृक्षाय्य इन्द्र भरहूतये नृभिरसि प्रतूर्तये नृभिः ।

यः शूरैः स्व^२ सनिता यो विप्रैर्वाजं तरुता ।

तर्मीशानास इरधन्त वाजिनं पृक्षमत्यं न वाजिनम्

२

दुस्मो हि ष्मा वृषणं पिन्वसि त्वचं कं चिद् यावीररुं शूर मर्त्यं परिवृणाक्षि मर्त्यम् ।

इन्द्रोत तुभ्यं तद् द्विवे तद् रुद्राय स्वयंशसे ।

मित्राय वोचं वरुणाय सुप्रथः सुमृळीकार्य सुप्रथः

३

अस्माकं व इन्द्रमुश्मसीष्टये सखायं विश्वायुं प्रासहं युजं वाजेषु प्रासहं युजम् ।

अस्माकं ब्रह्मोतये ऽवा पृत्सुषु कासु चित् ।

नहि त्वा शत्रुः स्तरते स्तृणोषि यं विश्वं शत्रुं स्तृणोषि यम्

४

नि षू नमार्तिमतिं कयस्य चित् तेजिष्ठाभिरराणिभिर्नोतिभि^५ रुग्नाभिरुग्योतिभिः ।

नेषि णो यथा पुरा ऽनेनाः शूर मन्यसे ।

विश्वानि पुरोरप पषि वह्नि^६ रासा वह्निर्नो अच्छ

५ [१६] (१४४९)

प्र तद् वोचेयं भव्यायेन्दवे हव्यो न य इषवान् मन्म रेजति रक्षोहा मन्म रेजति ।

स्वयं सो अस्मदा निदो वधैरजेत दुर्मतिम् ।

अव सवेदुघशंसोऽवतरमव क्षुद्रमिव सवेत

६

वनेम तद्धोत्रया चितन्त्या वनेम रयिं रयिवः सुवीर्यं रणवं सन्तं सुवीर्यम् ।

दुर्मन्मानं सुमन्तुभिरेमिषा पृचीमहि ।

आ सत्याभिरिन्द्रं द्युमहृतिभिर्यजत्रं द्युमहृतिभिः

७

प्रपा वो अस्मे स्वयंशोभिरूती परिवर्ग इन्द्रो दुर्मतीनां दरीमन् दुर्मतीनाम् ।

स्वयं सा रिष्यध्वै या न उपेषे अत्रैः ।

हतेमसन्न वक्षति क्षिता जूर्णिर्न वक्षति

८

त्वं न इन्द्र राया परीणसा याहि पथां अनेहसा पुरो याह्यरक्षसा ।

सचस्व नः पराक आ सचस्वास्तमीक आ ।

पाहि नो दूरादूरादुभिष्टिभिः सदा पाह्यभिष्टिभिः

९

त्वं न इन्द्र राया तरुषसो ग्रं चित् त्वा महिमा सक्षदवसे महे मित्रं नावसे ।

ओजिष्ठ त्रातरविता रथं कं चिदमर्त्य ।

अन्यमस्मद् रिषिः कं चिदद्विवो रिरिक्षन्तं चिदद्विवः

१०

पाहि न इन्द्र सुष्टुत सिधोऽवयाता सदुमिद् दुर्मतीनां देवः सन् दुर्मतीनाम् ।

हन्ता पापस्य रक्षसं छाता विप्रस्य मावतः ।

अधा हि त्वा जनिता जीजनद् वसो रक्षोहणं त्वा जीजनद् वसो

११[१७](१४५५)

(१३०)

१० परच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः, १० त्रिष्टुप् ।

एन्द्र याह्युप नः परावतो नायमच्छा विदथानीव सत्पतिरस्तं राजेव सत्पतिः ।

हवामहे त्वा वयं प्रयस्वन्तः सुते सचा ।

पुत्रासो न पितरं वाजसातये मंहिष्ठं वाजसातये

१

पिबा सोममिन्द्र सुवानमद्विभिः कोशेन सिक्तमवतं न वंसगस्तावृषाणो न वंसगः ।

मदाय हर्यताय ते तुविष्टमाय धायसे ।

आ त्वा यच्छन्तु हरितो न सूर्यमहा विश्वेव सूर्यम्

२

(१४५७)

अविन्दद् द्विवो निहितं गुहा निधिं वेनं गर्भं परिवीतमश्म—न्यनन्ते अन्तरश्मनि ।

ब्रजं वज्री गवामिव सिषासन्नङ्गिरस्तमः ।

अपावृणोदिष इन्द्रः परीवृता द्वार इषः परीवृताः ३

दाहृहाणो वज्रमिन्द्रो गर्भस्त्योः क्षत्रैव तिग्ममसनाय सं श्य—दहिहत्याय सं श्यत् ।

संविद्यान ओजसा शवोभिरिन्द्र मज्मना ।

तष्टेव वृक्षं वनिनो नि वृश्वासि परश्वेव नि वृश्वासि ४

त्वं वृथा नद्य इन्द्र सतवे ऽच्छा समुद्रमसृजो रथौ इव वाजयतो रथौ इव ।

इत ऊतीर्युञ्जत समानमर्थमक्षितम् ।

धेनूरिव मनवे विश्वदोहसो जनाय विश्वदोहसः ५ [१८]

इमां ते वाचं वसूयन्त आयवो रथं न धीरः स्वपा अतक्षिषुः सुम्नाय त्वामतक्षिषुः ।

शुम्भन्तो जेन्यं यथा वाजेषु विप्र वाजिनम् ।

अत्यमिव शर्वसे सातये धना विश्वा धनानि सातये ६

भिनत् पुरो नवतिमिन्द्र पूरवे दिवोदासाय महि दाशुषे नृतो वज्रेण दाशुषे नृतो ।

अतिथिगवाय शम्बरं गिरिग्यो अवाभरत् ।

महो धनानि दयमान ओजसा विश्वा धनान्योजसा ७

इन्द्रः समत्सु यजमानमार्यं प्रावद् विश्वेषु शतमूर्तिराजिषु स्वर्मीह्वेष्वाजिषु ।

मनवे शासदव्रतान् त्वचं कृष्णामरन्धयत् ।

दक्षन्न विश्वं ततृषाणमोषति न्यर्शसानमोषति ८

सूरश्चक्रं प्र वृहज्जात ओजसा प्रपित्वे वाचमरुणो मुषायती—ज्ञान आ मुषायति ।

उशाना यत् परावतो ऽजगन्नूतये कवे ।

सुम्नानि विश्वा मनुषेव तुर्वणि—रहा विश्वेव तुर्वणिः ९

स नो नव्योभिर्वृषकर्मन्नुक्थैः पुरां दर्तः प्रायुभिः पाहि शग्मैः ।

द्विवोदासेभिरिन्द्र स्तवानो वावृधीथा अहोभिरिव द्यौः १० [१९] (१४६५)

(१३१)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः ।

इन्द्राय हि द्यौरसुरो अनमन्ते—न्द्राय मही पृथिवी वरीमभि—र्युम्नसाता वरीमभिः ।

इन्द्रं विश्वे सजोषसो देवासो दधिरे पुरः ।

इन्द्राय विश्वा सर्वनानि मानुषा रातानि सन्तु मानुषा १ (१४६६)

विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तुञ्जते समानमेकं वृषमण्यवः पृथक् स्वः सनिष्यवः पृथक् ।

तं त्वा नावं न पर्षणिं शूषस्य धुरि धीमहि ।

इन्द्रं न यज्ञैश्चितयन्त आयवः स्तोभेभिरिन्द्रमायवः

२

वि त्वा ततस्त्रे मिथुना अवस्यवो ब्रजस्य साता गव्यस्य निःसृजः सक्षन्त इन्द्र निःसृजः ।

यद् गव्यन्ता द्वा जना स्वयन्ता समूहसि ।

आविष्करिक्कद् वृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवम्

३

विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यदिन्द्र शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः ।

शासस्तमिन्द्र मर्त्यमयज्युं शवसस्पते ।

महीममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः

४

आदित ते अस्य वीर्यस्य चर्किरन् मर्देषु वृषन्नुशिजो यदाविथ सखीयतो यदाविथ ।

चकर्थ कारमेभ्यः पृतनासु प्रवन्तवे ।

ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्णत श्रवस्यन्तः सनिष्णत

५

उतो नो अस्या उषसो जुषेत ह्यर्कस्य बोधिं हविषो हवीमभिः स्वर्षाता हवीमभिः ।

यदिन्द्र हन्तवे मृधो वृषा वज्रिश्चिकेतसि ।

आ मे अस्य वेधसो नवीयसो मन्म श्रुधि नवीयसः

६

त्वं तमिन्द्र वावृधानो अस्मयुर्मित्रयन्तं तुविजात मर्त्यं वज्रेण शूर मर्त्यम् ।

जहि यो नो अघायति शृणुष्व सुश्रवस्तमः ।

रिष्टं न यामन्नप भूतु दुर्मतिर्विश्वाप भूतु दुर्मतिः

७ [२०] (१४७२)

(१३२)

६ परच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः; ६ (१ अर्धर्चस्य) इन्द्रापर्वतौ । अत्यष्टिः ।

त्वया वयं मघवन् पूर्व्ये धन इन्द्रत्वोताः सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतः ।

नेदिष्ठे अस्मिन्नह न्यधि वोचा नु सुन्वते ।

अस्मिन् यज्ञे वि चयेमा भरे कृतं वाजयन्तो भरे कृतम्

१

स्वर्जेषे भर आप्रस्य वक्म न्युषर्बुधः स्वस्मिन्नञ्जसि क्राणस्य स्वस्मिन्नञ्जसि ।

अहन्निन्द्रो यथा विदे शीर्ष्णाशीर्ष्णोपवाच्यः ।

अस्मत्ता ते सध्वक् सन्तु रातयो भद्रा भद्रस्य रातयः

२

(१४७४)

तत् तु प्रयः प्रलथा ते शुशुक्वनं यस्मिन् यज्ञे वारमकृण्वत क्षय—मृतस्य वारसि क्षयम् ।
वि तद् वोचेरधं द्विता—ऽन्तः पश्यन्ति रुमिभिः ।

स वा विदे अन्विन्द्रो गवेषणो बन्धुक्षिन्द्रयो गवेषणः ३

नू इत्या ते पूर्वथा च प्रवाच्यं यदङ्गिरोभ्योऽवृणोरप व्रज—मिन्द्र शिक्षन्नप व्रजम् ।
ऐभ्यः समान्या दिशा ऽस्मभ्यं जेषि योत्सि च ।

सुन्वद्भ्यो रन्धया कं चिद्व्रतं हृणायन्तं चिद्व्रतम् ४

सं यज्जनान् क्रतुभिः शूर ईक्षय—द्धने हि ते तरुषन्त श्रवस्यवः प्र यक्षन्त श्रवस्यवः ।
तस्मा आयुः प्रजावदिद् बाधे अर्चन्त्यो जसा ।

इन्द्र ओक्यं दिधिषन्त धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः ५

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिन्द्रतं वज्रेण तंतमिन्द्रतम् ।
दूरे चत्ताय च्छन्तस्वद् गहनं यदि नक्षत् ।

अस्माकं शत्रून् परि शूर विश्वतो दुर्मा दर्षीष्ट विश्वतः ६ [२१] (१४७८)

(१३३)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । १ त्रिष्टुप्, २-४ अनुष्टुप्, ५ गायत्री, ६ धृतिः, ७ अष्टिः ।

उभे पुनामि रोदसी क्रतेन दुहो दहामि सं महीरनिन्द्राः ।

अभि्वलग् यत्र हता अमित्रा वैलस्थानं परि तृह्णा अशेरन् १

अभि्वलग्ना चिदद्विवः शीर्षा यातुमतीनाम् ।

छिन्धि वटूरिणा पदा महावटूरिणा पदा २

अवासां मघवश्नहि शर्धो यातुमतीनाम् ।

वैलस्थानके अर्मके महावैलस्थे अर्मके ३

यासां तिस्रः पञ्चाशतो ऽभि्वलङ्गैरपावपः ।

तत् सु ते मनायति तत् सु ते मनायति ४

पिशङ्गभृष्टिमम्भृणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण ।

सर्वं रक्षो नि बर्हय ५

अवर्मह इन्द्र दाहहि श्रुधी नः शुशोच हि द्यौः क्षा न भीषाँ अद्रिवो घृणान्न भीषाँ अद्रिवः ।

शुष्मिन्तमो हि शुष्मिभिर्वधेरुग्रेभिरीयसे ।

अपूरुषघ्नो अपतीत शूर सत्वाभि—स्त्रिसप्तैः शूर सत्वाभिः ६ (१४८४)

वनोति हि सुन्वन् क्षयं परीणसः सुन्वानो हि ष्मा यजत्यव द्विषो देवानामव द्विषः ।

सुन्वान इत् सिंषासति सहस्रा वाज्यवृतः ।

सुन्वानायेन्द्रो ददात्याभुवं रयिं ददात्याभुवम्

७ [२२] (१४८५)

(१३४)

[विंशोऽनुवाकः ॥२०॥ सू० १३४-१३९]

६ परुच्छेपो दैवोदासिः । वायुः । अत्यष्टिः, ६ अष्टिः ।

आ त्वा जुवो रारहाणा अभि प्रयो वायो वहन्विह पूर्वपीतये सोमस्य पूर्वपीतये ।

ऊर्ध्वा ते अनु सूनृता मनस्तिष्ठतु जानती ।

नियुत्वता रथेना याहि द्वावने वायो मखस्य द्वावने

१

मन्दन्तु त्वा मन्दिनो वायविन्दवो ऽस्मत् क्राणासः सुकृता अभिद्यवो गोभिः क्राणा अभिद्यवः ।

यद्ध क्राणा इरध्यै दक्षं सचन्त ऊतयः ।

सधीचीना नियुतो द्वावने धिय उप ब्रुवत ई धियः

२

वायुर्युक्ते रोहिता वायुररुणा वायू रथे अजिरा धुरि वोह्वे वहिष्ठा धुरि वोह्वे ।

प्र बोधया पुरंधिं जार आ ससतीमिव ।

प्र चक्षय रोदसी वासयोषसः श्रवसे वासयोषसः

३

तुभ्यमुषासः शुचयः परावति भद्रा वस्त्रा तन्वते दंसु रश्मिषु चित्रा नव्येषु रश्मिषु ।

तुभ्यं धेनुः सबर्दुघा विश्वा वसूनि दोहते ।

अजनयो मरुतो वक्षणाभ्यो द्विव आ वक्षणाभ्यः

४

तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तुरण्यवो मदेषुग्रा इषणन्त भुवण्यपामिषन्त भुवणि ।

त्वां त्सारी दसमानो भगमीद्वे तक्ववीये ।

त्वं विश्वस्माद् भुवनात् पासि धर्मणा ऽसुर्यात् पासि धर्मणा

५

त्वं नो वायवेषामपूर्व्यः सोमानां प्रथमः पीतिमर्हसि सुतानां पीतिमर्हसि ।

उतो विहुत्मतीनां विशां ववर्जुषीणाम् ।

विश्वा इत् ते धेनवो दुह आशिरं घृतं दुहत आशिरम्

६ [२३] (१४९१)

(१३५)

९ परुच्छेपो दैवोदासिः । १-३, ९ वायुः; ४-८ इन्द्रवायू । अत्यष्टिः, ७-८ अष्टिः ।

स्तीर्णं बहिरुप नो याहि वीतये सहस्रेण नियुता नियुत्वते शतिनीभिर्नियुत्वते ।

तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय येमिरे ।

प्र ते सुतासो मधुमन्तो अस्थिरन् मदाय क्रत्वे अस्थिरन् ।

१

(१४९२)

तुभ्याय सोमः परिपूतो अद्रिभिः स्पर्हा वसानः परि कोशमर्षति शुक्रा वसानो अर्षति ।
तवायं भाग आयुषु सोमो देवेषु हूयते ।

वह वायो नियुतो याह्यस्मयुर्जुषाणो याह्यस्मयुः २

आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।
तवायं भाग ऋत्वियः सरश्मिः सूर्ये सचा ।

अध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत ३

आ वां रथो नियुत्वान् वक्षदवसे ऽभि प्रयांसि सुधितानि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।
पिबतं मध्वो अन्धसः पूर्वपेयं हि वां हितम् ।

वायवा चन्द्रेण राधसा गतमिन्द्रश्च राधसा गतम् ४

आ वां धियो ववृत्युरध्वरां उपेममिन्दुं मर्मजन्त वाजिनमाशुमत्यं न वाजिनम् ।
तेषां पिबतमस्मयू आ नो गन्तमिहोत्या ।

इन्द्रवायू सुतानामद्रिभिर्युवं मदाय वाजदा युवम् ५ [२४]

इमे वां सोमा अप्स्वा सुता इहाध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत ।

एते वामभ्यसृक्षत तिरः पवित्रमाशवः ।

युवायवोऽति रोमाण्यव्यया सोमांसो अत्यव्यया ६

अति वायो ससतो याहि शश्वतो यत्र गावा वदति तत्र गच्छतं गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् ।

वि सुनृता दृष्टे रीयते घृतमा पूर्णया नियुता याथो अध्वरमिन्द्रश्च याथो अध्वरम् ७

अत्राहु तद् वहेथे मध्व आहुतिं यमश्वत्थमुपतिष्ठन्त जायवो ऽस्मे ते सन्तु जायवः ।

साकं गावः सुवते पच्यते यवो न ते वाय उप दस्यन्ति धेनवो नाप दस्यन्ति धेनवः ८

इमे ये ते सु वायो बाह्वोजसो ऽन्तर्नदी ते पतयन्त्युक्षणो महि ब्राधन्त उक्षणाः ।

धन्वाञ्चिद् ये अनाशवो जीराश्चिदगिरौकसः ।

सूर्यस्येव रश्मयो दुर्नियन्तवो हस्तयोर्दुर्नियन्तवः ९ [२५] (१५००)

(१३६)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । १-५ मित्रावरुणौ, ६-७ लिङ्गोक्ताः । अत्यष्टिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्र सु ज्येष्ठं निचिराभ्यां बृहन्नमो हव्यं मतिं भरता मृळयद्भ्यां स्वादिष्ठं मृळयद्भ्याम् ।

ता सम्राजा घृतासुती यज्ञेयं उपस्तुता ।

अथैनोः क्षत्रं न कुतश्चनाधृषे देवत्वं नू चिवाधृषे १ (१५०१)

अदंशि गातुरखे वरीयसी पन्था ऋतस्य समयंस्त रश्मिभिः—श्वक्षुर्भगस्य रश्मिभिः ।

द्युक्षं मित्रस्य सार्दन मर्यम्णो वरुणस्य च ।

अथा दधाते बृहदुक्थ्यं वय उपस्तुत्यं बृहद् वयः २

ज्योतिष्मतीमदिति धारयक्षितिं स्वर्वतीमा संचेते दिवेदिवे जागृवांसा दिवेदिवे ।

ज्योतिष्मत् क्षत्रमाशाते आदित्या दानुनस्पती ।

मित्रस्तयोर्वरुणो यातयज्जनो ऽर्यमा यातयज्जनः ३

अयं मित्राय वरुणाय शंतमः सोमो भूत्ववपानेष्वामगो देवो देवेष्वाभगः ।

तं देवासो जुषेरत् विश्वे अद्य सजोषसः ।

तथा राजाना करथो यदीमहे ऋतावाना यदीमहे ४

यो मित्राय वरुणाय विधज्जनो ऽनर्वाणं तं परि पातो अंहसो द्राश्वांसं मर्तमंहसः ।

तमर्यमाभि रक्षत्यजुयन्तमनु व्रतम् ।

उक्थैर्य एनोः परिभूषति व्रतं स्तोमैराभूषति व्रतम् ५

नमो दिवे बृहते रोदसीभ्यां मित्राय वोचं वरुणाय मीळुषे सुमृळीकाय मीळुषे ।

इन्द्रमग्निमुप स्तुहि द्युक्षमर्यमणं भगम् ।

ज्योग्जीवन्तः प्रजया सचेमहि सोमस्योती सचेमहि ६

ऊती देवानां वयमिन्द्रवन्तो मंसीमहि स्वयशसो मरुद्भिः ।

अग्निर्मित्रो वरुणः शर्म यंसन् तदश्याम मघवानो वयं च ७ [२६] (१५०७)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ वर्गाः १-२७] (१३७)

३ परुच्छेपो दैवोदासिः । मित्रावरुणौ । अतिशक्नोती ।

सुषुमा यातमद्रिभिर्गोश्रीता मत्सरा इमे सोमासो मत्सरा इमे ।

आ राजाना दिविस्पृशा ऽस्मन्त्रा गन्तुमुप नः ।

इमे वा मित्रावरुणा गवाशिरः सोमाः शुक्रा गवाशिरः १

इम आ यातमिन्द्रवः सोमासो दध्याशिरः सुतासो दध्याशिरः ।

उत वामुषसो बुधि साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ।

सुतो मित्राय वरुणाय पीतये चारुर्ऋताय पीतये २

तां वा धेनुं न वासरी मंशुं दुहन्त्यद्रिभिः सोमं दुहन्त्यद्रिभिः ।

अस्मन्त्रा गन्तुमुप नो ऽर्वाश्वा सोमपीतये ।

अयं वा मित्रावरुणा नृभिः सुतः सोम आ पीतये सुतः ३ [१] (१५१०)

(१३८)

४ परुच्छेपो दैवोदासिः । पूषा । अत्यष्टिः ।

प्रप्रं पूष्णस्तुविजातस्य शस्यते महित्वमस्य तवसो न तन्दते स्तोत्रमस्य न तन्दते ।
अर्चामि सुम्नयन्नहं मन्युति मयोभुवम् ।

विश्वस्य यो मन आयुयुवे मखो देव आयुयुवे मखः १

प्र हि त्वा पूषन्नजिरं न यामनि स्तोमेभिः कृण्व कृणवो यथा मृध उष्ट्रो न पीपरो मृधः ।
हुवे यत् त्वा मयोभुवं देवं सख्याय मर्त्यः ।

अस्माकमाङ्गुषान् द्युम्निनस्कृधि वाजेषु द्युम्निनस्कृधि २

यस्य ते पूषन् त्सख्ये विपन्यवः क्रत्वा चित् सन्तोऽवसा बुभुजिर इति क्रत्वा बुभुजिरे ।
तामनु त्वा नवीयसीं नियुतं राय ईमहे ।

अहेळमान उरुशंस सरीं भव वाजेवाजे सरीं भव ३

अस्या ऊ षु ण उप सातये भुवो ऽहेळमानो ररिवाँ अजाश्व श्रवस्यतामजाश्व ।
ओ षु त्वा ववृतीमहि स्तोमेभिर्दस्म साधुभिः ।

नहि त्वा पूषन्नतिमन्य आघृणे न ते सख्यमपह्नुवे ४ [२] (१५१४)

(१३९)

११ परुच्छेपो दैवोदासिः । १ विश्वे देवाः, २ मित्रावरुणौ, ३-५ अश्विनौ, ६ इन्द्रः, ७ अग्निः, ८ मरुतः,

९ इन्द्राग्नी, १० बृहस्पतिः, ११ विश्वे देवाः । अत्यष्टिः, ५ बृहती, ११ त्रिष्टुप् ।

अस्तु श्रौषद् पुरो अग्निं धिया दध आ नु तच्छर्धो दिव्यं वृणीमह इन्द्रवायू वृणीमहे ।
यद्ध क्राणा विवस्वति नाभा सदायि नव्यसी ।

अध प्र सू न उप यन्तु धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः १

यद्ध त्यन्मित्रावरुणावृतादध्यावृदाथे अनृतं स्वेन मन्युना दक्षस्य स्वेन मन्युना ।
युवोरित्थाधि सद्यस्वपश्याम हिरण्ययम् ।

धीभिश्चन मनसा स्वेभिर्क्षभिः सोमस्य स्वेभिर्क्षभिः २

युवां स्तोमेभिर्देव्यन्तो अश्विना ऽऽश्रावयन्त इव श्लोकमायवो युवां हव्याभ्याऽयवः ।
युवोर्विश्वा अधि श्रियः पृक्षश्च विश्ववेदसा ।

प्रायन्ते वां पवयो हिरण्यये रथे दसा हिरण्यये ३ (१५१७)

अचेति दस्रा व्यु॑नाकमृण्वथो यु॒ञ्जते॑ वां रथयुजो दि॒विष्टि॑—ज्वध्व॒स्मानो दि॒विष्टिषु॑ ।
अधि॑ वां स्था॒म व॒न्धुरे॑ रथे॑ दस्रा हिरण्यये॑ ।

पथे॒व यन्ता॑वनुशास॒ता रजो॑ ऽश्न॒सा शास॑ता रजः

४

शची॑भिर्नः शची॒वसू दि॒वा नक्तं॑ दशस्यतम् ।

मा वां रा॒तिरुप॑ दस॒त् कदा॑ च॒ना—स्मद् रा॒तिः कदा॑ च॒न

५ [३]

वृषा॑न्निन्द्र वृषपाणा॑स इन्द्र॒व इमे सु॒ता अद्रि॑षुतास उ॒द्भिदु॑—स्तुभ्यं॑ सु॒तास उ॒द्भिदः॑ ।

ते त्वा॑ मन्दन्तु द्वा॒वने॑ म॒हे चि॒त्राय॑ राध॒से ।

गी॒र्भिर्गी॒र्वाहः॑ स्तव॒मान आ ग॑हि सुमृ॒ळीको न आ ग॑हि

६

ओ षू णो॑ अग्ने शृणुहि त्वमी॒ळितो॑ दे॒वेभ्यो॑ ब्रवा॒सि य॒ज्ञिये॑भ्यो राज॒भ्यो य॒ज्ञिये॑भ्यः ।

यद्ध॑ त्यामङ्गि॒रोभ्यो॑ धेनुं दे॒वा अद॑त्तन ।

वि तां दु॒हे अर्य॑मा क॒र्तरी सचा॑ ए॒ष तां वे॒द मे सचा॑

७

मो षु वो॑ अ॒स्मदु॒भि ता॒नि पौ॒स्या सना॑ भूवन् द्यु॒म्नानि॑ मोत जा॒रिषु॑—र॒स्मत् पुरो॑त जा॒रिषुः॑ ।

यद् व॑रिच॒त्रं युगे॑युगे नव्यं घोषा॒दम॑र्त्यम् ।

अ॒स्मासु॑ तन्म॒रुतो॑ यच्च॑ दुष्ट॒रं दि॒धृता॑ यच्च॑ दुष्ट॒रम्

८

दृ॒ध्यद् ह॑ मे ज॒नुषं॑ पूर्॒वो अ॒ङ्गिराः॑ प्रि॒यमे॑धः कण्वो अ॒त्रिर्मनु॑र्विदु॒स्ते मे पूर्॒वे मनु॑र्विदुः ।

तेषां॑ दे॒वेष्वा॒र्याति॑—र॒स्माकं॑ तेषु नाभयः ।

तेषां॑ प॒देन॑ म॒ह्या न॑मे गि॒रे—न्द्वा॒ग्नी आ न॑मे गि॒रा

९

होता॑ यक्षद् व॒निनो॑ वन्त॒ वार्यं॑ बृह॒स्पति॑र्यजति वे॒न उ॒क्षभिः॑ पुरु॒वारो॑भि॒रुक्षाभिः॑ ।

ज॒गृभ्मा दूर॑आदि॒शं श्लोक॑मद्वे॒रध॑ त्मना॑ ।

अधा॑रयद॒रिन्दा॑नि सु॒क्रतुः॑ पुरु॒ सद्मानि॑ सु॒क्रतुः॑

१०

ये दे॒वासो दि॒व्येका॑दश॒ स्थ पृ॒थिव्या॑मध्येका॑दश॒ स्थ ।

अ॒प्सुक्षि॑तो॒ महि॑नैका॑दश॒ स्थ ते दे॒वासो य॒ज्ञमि॑मं जुषध्वम्

११ [४] (१५२५)

(१४०) [एकविंशोऽनुवाकः॥२१॥ सू० १४०-१५६]

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, १० त्रिष्टुप्वा, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

वे॒दिष॑दे प्रि॒यधा॑माय सु॒द्युते॑ धा॒सिर्मि॒व प्र भ॑रा योनि॒मग्र॑ये ।

व॒ज्रेणे॑व वास॒या मन्म॑ना शु॒चिं ज्योती॑रथं शु॒क्रव॑र्णं तमो॒हन॑म्

१ (१५२६)

अभि द्विजन्मा त्रिवृदन्नमृज्यते संवत्सरे वावृधे जग्धमी पुनः ।
 अन्यस्यासा जिह्या जेन्यो वृषा न्यन्येन वनिनो मृष्ट वारुणः २
 कृष्णप्रुतौ वेविजे अस्य सक्षिता उभा तरेते अभि मातरा शिशुम् ।
 प्राचाजिह्वं ध्वसयन्तं तृषुच्युतमा साच्यं कुपयं वर्धनं पितुः ३
 मुमुक्ष्वोऽमनवे मानवस्यते रघुदुवः कृष्णसीतास ऊ जुवः ।
 असमना अजिरासो रघुष्यदो वातजूता उप युज्यन्त आशवः ४
 आदस्य ते ध्वसयन्तो वृथेरते कृष्णमभ्वं महि वर्षः करिंक्रतः ।
 यत् सीं महीमवनिं प्राभि मर्मश दभिश्चसन् तस्तनयन्नेति नानदत् ५ [५]

भूषन् न योऽधि बभूषु नन्नते वृषेव पत्नीरभ्येति रोरुवत् ।
 ओजायमानस्तन्वश्च शुम्भते भीमो न शृङ्गा दविधाव दुर्गुभिः ६
 स संस्तिरो विष्टिरः सं गृभायति जानन्नेव जानतीर्नित्य आ शये ।
 पुनर्वर्धन्ते अपि यन्ति देव्यमन्यद्वर्षः पित्रोः कृण्वते सचा ७
 तमगुवः केशिनीः सं हि रोभिर ऊर्ध्वास्तस्थुर्मधुषीः प्रायवे पुनः ।
 तासां जरां प्रमुञ्चन्तेति नानदत्सु परं जनयञ्जीवमस्तुतम् ८
 अधीवासं परि मातू रिहन्नहं तुविग्रेभिः सत्वाभिर्याति वि ज्रयः ।
 वयो दधत् पद्वते रोरिहत् सदाऽनु श्येनीं सचते वर्तनीरहं ९
 अस्माकमग्रे मघवत्सु दीदि ह्यध श्वसीवान् वृषभो दमूनाः ।
 अवास्या शिशुमतीरदीदे वर्मेव युत्सु परिजभुराणः १० [६]

इदमग्रे सुधितं दुर्धितादधि प्रियादु चिन्मन्मनः प्रेयो अस्तु ते ।
 यत् ते शुक्रं तन्वोऽरोचते शुचि तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा त्वम् ११
 रथाय नावमुत नो गृहाय नित्यारित्रां पद्वतीं रास्यग्रे ।
 अस्माकं वीरा उत नो मघोनो जनोश्च या पारयाच्छर्म या च १२
 अभी नो अग्न उक्थमिज्जुगुर्या द्यावाक्षामा सिन्धवश्च स्वर्गूर्ताः ।
 गव्यं यव्यं यन्तो दीर्घाहेषं वरमरुण्यो वरन्त १३ [७] (१५३८)

(१४१)

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

बलित्था तद् वपुषे धायि दर्शतं देवस्य भर्गः सहसो यतो जनि ।
 यद्रीमुप ह्वरते सार्धते मतिर्कृतस्य धेना अनयन्त सस्रुतः ।

१

(१५३९)

पृक्षो वपुः पितुमान् नित्य आ शये द्वितीयमा सप्तशिवासु मातृषु ।
तृतीयमस्य वृषभस्य द्रोहसे दशप्रमतिं जनयन्त योषणः २

निर्यदीं बुभ्रान्महिषस्य वर्षस ईशानासः शवसा क्रन्त सूरयः ।
यदीमनु प्रदिवो मध्व आधवे गुहा सन्त मातरिश्वा मथायति ३

प्र यत् पितुः परमाज्ञीयते पर्या पृक्षुधो वीरुधो दंसु रोहति ।
उभा यदस्य जनुषं यदिन्वत आदिद् यविष्ठो अभवद् घृणा शुचिः ४

आदिन्मातृराविशद् यास्वा शुचि र्हिस्यमान उर्विया वि वावृधे ।
अनु यत् पूर्वा अरुहत् सनाजुवो नि नव्यसीष्ववरासु धावते ५ [८]

आदिद्धोतारं वृणते दिविष्टिषु भगमिव पपृचानासं ऋञ्जते ।
देवान् यत् कृत्वा मज्मना पुरुष्टुतो मर्तं शंसं विश्वधा वेति धायसे ६

वि यदस्थाद् यजतो वातचोदितो ह्वारो न वक्त्रा जरणा अनाकृतः ।
तस्य पत्नम् दृक्षुषः कृष्णजंहसः शुचिजन्मनो रज आ व्यध्वनः ७

रथो न यातः शिक्त्रभिः कृतो द्यामङ्गैर्भिररुषेभिरीयते ।
आदस्य ते कृष्णासो दक्षि सूरयः शूरस्येव त्वेषथादीषते वयः ८

त्वया ह्यग्ने वरुणो धूतव्रतो मित्रः शाश्वदे अर्यमा सुदानवः ।
यत् सीमनु क्रतुना विश्वथा विभुरान्न नेमिः परिभूरजायथाः ९

त्वमग्ने शशमानाय सुन्वते रत्नं यविष्ठ देवतातिमिन्वसि ।
तं त्वा नु नव्यं सहसो युवन् वयं भगं न कारे महिरत्न धीमहि १०

अस्मे रयिं न स्वर्थं दमूनसं भगं दक्षं न पपृचासि धर्णासिम् ।
रश्मीरिव यो यमति जन्मनी उभे देवानां शंसमृत आ च सुक्रतुः ११

उत नः सुद्योत्मा जीराश्चो होता मन्द्रः शृणवच्चन्द्ररथः ।
स नो नेषन्नेषतमैरमूरो ऽग्निर्वांमं सुवितं वस्यो अच्छ १२

अस्ताव्यग्निः शिमीवद्भिरकैः साम्राज्याय प्रतरं दधानः ।
अमी च ये मघवानो वयं च मिहं न सूरौ अति निष्टतन्युः १३ [९] (१५५१)

अ० २, अ० २, व० १०]

[१११]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० १४२, मं० १]

(१४२)

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । (आप्रीसूक्तं) = १ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः, ४ इळः, ५ बर्हिः, ६ देवीः द्वारः, ७ उषासानक्ता, ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळा-भारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः, १३ इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

समिद्धो अग्र आ वह देवाँ अद्य यतसृचे । तन्तुं तनुष्व पूर्वं सुतसोमाय दाशुषे १
घृतवन्तमुप मासि मधुमन्तं तनूनपात् । यज्ञं विप्रस्य मावतः शशमानस्य दाशुषः २
शुचिः पावको अद्भुतो मध्वा यज्ञं मिमिक्षति । नराशंसस्त्रिरा द्विवो देवो देवेषु यज्ञियः ३
ईळितो अग्र आ वहेन्द्रं चित्रमिह प्रियम् । इयं हि त्वा मतिर्ममाच्छा सुजिह्व वच्यते ४
स्तृणानासो यतसृचो बर्हिर्यज्ञे स्वध्वरे । वृञ्जे देवव्यचस्तम मिन्द्राय शर्म सप्रथः ५
वि श्रयन्तामृतावृधः प्रये देवेभ्यो महीः । पावकासः पुरुस्पृहो द्वारो देवीरसश्चतः ६ [१०]

आ भन्दमाने उपाके नक्तोषासा सुपेशसा । यद्वा ऋतस्य मातरा सीदतां बर्हिरा सुमत् ७
मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणी होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमं सिधमद्य दिविस्पृशम् ८
शुचिर्देवेष्वर्पिता होत्रा मरुत्सु भारती । इळा सरस्वती मही बर्हिः सीदन्तु यज्ञियाः ९
तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरु वारं पुरु त्मना । त्वष्टा पोषाय विष्यतु राये नामा नो अस्मयुः १०
अवसृजन्नुप त्मना देवान् यक्षि वनस्पते । अग्निर्हव्या सुषूदति देवो देवेषु मेधिरः ११
पूषण्वते मरुत्वते विश्वदैवाय वायवे । स्वाहा गायत्रवेपसे हव्यमिन्द्राय कर्तन १२
स्वाहाकृतान्या गृह्यप हव्यानि वीतये । इन्द्रा गहि श्रुधी हवं त्वां हवन्ते अध्वरे १३ [११]
(१५६४)

(१४३)

८ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र तव्यसीं नव्यसीं धीतिमग्रये वाचो मतिं सहसः सूनवे भरे ।
अपां नपाद् यो वसुभिः सह प्रियो होता पृथिव्यां न्यसीदहृत्वियः १
स जायमानः परमे व्योम न्याविराग्निरभवन्मातरिष्वने ।
अस्य क्रत्वा समिधानस्य मज्मना प्र द्यावा शोचिः पृथिवी अरोचयत् २
अस्य त्वेषा अजरा अस्य भानवः सुसंहशः सुप्रतीकस्य सुद्युतः ।
भात्वक्षसो अत्यक्तुर्न सिन्धवो ऽग्ने रेजन्ते असंसन्तो अजराः ३
(१५६७)

यमेरिरे भृगवो विश्ववेदसं नामा पृथिव्या भुवनस्य मज्जना ।	
अग्निं तं गीर्भिर्हिनुहि स्व आ दमे य एको वस्वो वरुणो न राजति	४
न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनेव सृष्टा दिव्या यथाशनिः ।	
अग्निर्जम्भैस्तिगितैरत्ति भवति योधो न शत्रून् त्स वना न्यृञ्जते	५
कुविन्नो अग्निरुचथस्य वीरसद् वसुष्कुविद् वसुभिः काममावरत् ।	
चोदः कुवित् तुतुज्यात् सातये धियः शुचिप्रतीकं तमया धिया गृणे	६
घृतप्रतीकं व ऋतस्य धूर्षद् मग्निं मित्रं न समिधान ऋञ्जते ।	
इन्धानो अक्रो विदधेष् दीद्यच्छुक्रवर्णामुदु नो यंसते धियम्	७
अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छद्भिरग्ने शिवेभिर्नः पायुभिः पाहि शग्मैः ।	
अदब्धेभिरद्वपितेभिरिष्टे ऽनिमिषद्भिः परि पाहि नो जाः	८ [१२] (१५७२)

(१४४)

७ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती ।

एति प्र हाता व्रतमस्य माययो ध्वी दधानः शुचिपेशसं धियम् ।	
अभि सुचः क्रमते दक्षिणावृतो या अस्य धाम प्रथमं ह निसंत	१
अभीमृतस्य दोहना अनूषत् योनौ देवस्य सद्ने परीवृताः ।	
अपामुपस्थे विभृतो यदावस दध स्वधा अधयद् याभिरीयते	२
युयूषत् सर्वयसा तदिद् वपुः समानमर्थं वितरित्रता मिथः ।	
आर्दुं भगो न हव्यः समस्मदा वोहूर्न रश्मीन् त्समयंस्त सारथिः	३
यमीं द्वा सर्वयसा सपर्यतः समाने योना मिथुना समोकसा ।	
दिवा न नक्तं पलितो युवाजनि पुरु चरन्नजरो मानुषा युगा	४
तमीं हिन्वन्ति धीतयो दश विशो देवं मतींस ऊतये हवामहे ।	
धनोरधि प्रवत् आ स ऋण्वत्यभिव्रजद्भिर्वयुना नवाधित	५
त्वं ह्यग्ने दिव्यस्य राजसि त्वं पार्थिवस्य पशुपा इव त्मना ।	
एनीं त एते बृहती अभिश्रिया हिरण्ययी वक्ररी बर्हिशाशाते	६
अग्ने जुषस्व प्रति हर्य तद् वचो मन्द्र स्वधाव ऋतजात् सुक्रतो ।	
यो विश्वतः प्रत्यङ्मुसि दर्शतो रुण्वः संहृष्टौ पितुमा इव क्षयः	७ [१३] (१५७९)

अ० २, अ० २, व० १४]

[११३]

[ऋग्वेदः । मं० १, सू० १४५, मं० १]

(१४५)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

तं पृच्छता स जगामा स वेदु स चिकित्वाँ ईयते सा न्वीयते ।

तस्मिन् त्सन्ति प्रशिषस्तस्मिन्निष्टयः स वाजस्य शवसः शुष्मिणस्पतिः १

तमिद् पृच्छन्ति न सिमो वि पृच्छति स्वेनेव धीरो मनसा यदग्रभीत् ।

न मृष्यते प्रथमं नापरं वचो ऽस्य कृत्वा सचते अप्रहृषितः २

तमिद् गच्छन्ति जुह्वस्तमर्वती विश्वान्येकः शृणवद् वचांसि मे ।

पुरुषैस्ततुरिर्यज्ञसाधनो ऽच्छिद्रोतिः शिशुरादत्त सं रभः ३

उपस्थायं चरति यत् समारत सद्यो जातस्तत्सार युज्येभिः ।

अभि श्वान्तं मृशते नान्द्ये मुदे यदीं गच्छन्त्युशतीरपिष्ठितम् ४

स ईं मृगो अप्यो वनर्गुरुप त्वच्युपमस्यां नि धायि ।

व्यववीद् वयुना मर्त्येभ्यो ऽग्निर्विद्रां ऋतचिद्धि सत्यः ५ [१४](१५८४)

(१४६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्रिमूर्धानं सप्तर्षिं गृणीषे ऽनूनमग्निं पित्रोरुपस्थे ।

निषत्तमस्य चरतो ध्रुवस्य विश्वा दिवो रोचनापप्रिवांसम् १

उक्षा महां अभि ववक्ष एने अजरस्तस्थावितऊतिर्ऋष्वः ।

उर्व्याः पदो नि दधाति सानौ रिहन्त्यूधो अरुषासो अस्य २

समानं वत्समभि संचरन्ती विष्वग्धेनू वि चरतः सुमेके ।

अनपवृज्यां अध्वनो मिमाने विश्वान् केतो अधि महो दधाने ३

धीरासः पदं कवयो नयन्ति नाना हृदा रक्षमाणा अजुर्यम् ।

सिषासन्तः पर्यपश्यन्त सिन्धुमाविरेभ्यो अभवत् सूर्यो नृन् ४

विद्वक्षेण्यः परि काष्ठासु जेन्य ईळेन्यो महो अभीय जीवसे ।

पुरुत्रो यदभवत् सूरहैभ्यो गर्भेभ्यो मघवा विश्वदर्शतः ५ [१५](१५८९)

(१४७)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा ते अग्ने शुचयन्त आयोर्द्विशुर्वाजेभिराशुषाणाः ।

उभे यत् तोके तनये दधाना ऋतस्य सामन् रुणयन्त देवाः १ (१५९०)

बोधा मे अस्य वचसो यविष्ठ मंहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।
 पीयति त्वो अनु त्वो गृणाति वन्दारुस्ते तन्वं वन्दे अग्ने
 ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।
 ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेदा दिप्सन्त इद् रिपवो नाहं देभुः
 यो नो अग्ने अरिवाँ अघायु—ररातीवा मर्चयति द्वयेन ।
 मन्त्रो गुरुः पुनरस्तु सो अस्मा अनु मृक्षीष्ट तन्वं दुरुक्तैः
 उत वा यः सहस्य प्रविद्वान् मर्तो मर्तं मर्चयति द्वयेन ।
 अतः पाहि स्तवमान स्तुवन्त—मग्ने मार्किर्नो दुरिताय धायीः

२

३

४

५ [१६](१५९४)

(१४८)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

मथीद् यदीं विष्टो मातरिश्वा होतारं विश्वाप्सुं विश्वदेव्यम् ।
 नि यं दुधुर्मनुष्यासु विक्षु स्वर्णं चित्रं वपुषे विभावंम्
 वृद्धानमिन्न ददभन्त मन्मा—ग्विर्वरुथं मम तस्य चाकन् ।
 जुषन्त विश्वान्यस्य कर्मो—पस्तुतिं भरमाणस्य कारोः
 नित्ये चिन्तु यं सदाने जगृभ्रे प्रशस्तिभिर्दधिरे यज्ञियासः ।
 प्र सू नयन्त गृभयन्त इष्टा—वश्वांसो न रथ्यो रारहाणाः
 पुरुषिं वुस्मो नि रिणाति जम्भै—राद् रोचते वन आ विभावा ।
 आदस्य वातो अनु वाति शोचि—रस्तुर्न शर्यामसनामनु द्यून्
 न यं रिपवो न रिषण्यवो गर्भे सन्तं रेषणा रेषयन्ति ।
 अन्धा अपश्या न दभन्नभिख्या नित्यास ई प्रेतारो अरक्षन्

१

२

३

४

५ [१७](१५९५)

(१४९)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । विराट् ।

महः स राय एषते पतिर्द—न्निन इनस्य वसुनः पद आ ।
 उप ध्रजन्तमर्दयो विधन्ति
 स यो वृषा नरां न रोदस्योः श्रवोभिरस्ति जीवपीतसर्गः ।
 प्र यः सस्राणः शिश्रीत योनौ

१

२

(१६०१)

आ यः पुरं नार्मिणीमदीवे दत्यः कविर्नमन्योऽ नार्वा ।
सूरो न रुरुकाञ्छतात्मा

३

अभि द्विजन्मा त्री रोचनानि विश्वा रजांसि शुशुचानो अस्थात् ।
होता यजिष्ठो अपां सधस्थे

४

अयं स होता यो द्विजन्मा विश्वा कुधे वार्याणि श्रवस्या ।
मर्तो यो अस्मै सुतुको वृदाश

५ [१८] (१६०४)

(१५०)

३ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । उष्णिक् ।

पुरु त्वा दाश्वान् वोचे ऽरिरेते तव सिद्धा । तोदस्येव शरण आ महस्य

१

व्यनिनस्य धनिनः प्रहोषे चिदरुरुषः । कदा चन प्रजिगतो अदेवयोः

२

स चन्द्रो विप्र मर्त्यो महो ब्राधन्तमो द्विवि । प्रप्रेत् ते अग्ने वनुषः स्याम

३ [१९] (१६०७)

(१५१)

९ दीर्घतमा औचथ्यः । १ मित्रः, २-९ मित्रावरुणौ । जगती ।

मित्रं न यं शिष्या गोषु गव्यवः स्वाध्यां विदथे अप्सु जीजनन् ।

अरेजेतां रोदसी पाजसा गिरा प्रति प्रियं यजतं जनुषामवः

१

यद्ध त्यद् वा पुरुमीळहस्य सोमिनः प्र मित्रासो न दधिरे स्वाभुवः ।

अध क्रतुं विदतं गातुमर्चत उत श्रुतं वृषणा पस्त्यावतः

२

आ वा भूषन् क्षितयो जन्म रोदस्योः प्रवाच्यं वृषणा दक्षसे महे ।

यदीमृताय भरथो यदर्वते प्र होत्रया शिष्या वीथो अध्वरम्

३

प्र सा क्षितिरेसुर या माहि प्रिय क्रतावानावृतमा घोषथो बृहत ।

युवं दिवो बृहतो दक्षमाभुवं गां न धुर्युप युञ्जाथे अपः

४

मही अत्र महिना वारमृण्वथो ऽरेणवस्तुज आ सन्न धेनवः ।

स्वरन्ति ता उपरताति सूर्यमा निमृच उषसस्तक्रवीरिव

५ [२०]

आ वामृताय केशिनीरनूषत मित्र यत्र वरुण गातुमर्चथः ।

अव त्मना सृजतं पिन्वतं धियो युवं विप्रस्य मन्मनामिरज्यथः

६

यो वा यज्ञैः शशमानो ह दाशति कविर्होता यजति मन्मसार्धनः ।

उपाह तं गच्छथो वीथो अध्वर मच्छा गिरः सुमतिं गन्तमस्मयू

७ (१६१४)

युवां यज्ञैः प्रथमा गोभिरञ्जत ऋतावान्ना मनसो न प्रयुक्तिषु ।
भरन्ति वां मन्मना संयता गिरो ऽष्टप्यता मनसा रेवदाशाथे
रेवद् वयो दधाथे रेवदाशाथे नरा मायाभिरितऊति माहिनम् ।
न वां द्यावोऽहभिर्नोत सिन्धवो न देवत्वं पणयो नानंशुर्मघम्

९[२१](१६१६)

(१५२)

७ दीर्घतमा औचथ्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोरच्छिद्रा मन्तवो ह सर्गाः ।
अवातिरतमनृतानि विश्वं ऋतेन मित्रावरुणा सचेथे
एतच्चन त्वो वि चिकेतदेषां सत्यो मन्त्रः कविशस्त ऋधावान् ।
त्रिरश्विं हन्ति चतुरश्रिरुग्रो देवनिदो ह प्रथमा अजूर्यन्
अपादेति प्रथमा पद्वतीनां कस्तद् वां मित्रावरुणा चिकेत ।
गर्भो भारं भरत्या चिदस्य ऋतं पिपत्यनृतं नि तारीत्
प्रयन्तमित् परिं जारं कनीनां पश्यामसि नोपनिपद्यमानम् ।
अनवपृग्णा वितता वसानं प्रियं मित्रस्य वरुणस्य धाम
अनश्वो जातो अनभीशुर्वा कनिक्रदत् पतयदूर्ध्वसानुः ।
अचित्तं ब्रह्म जुजुषुर्युवानः प्र मित्रे धाम वरुणे गृणन्तः
आ धेनवो मामतेयमवन्ती ब्रह्मप्रियं पीपयन् तस्मिन्नूधन् ।
पित्वो भिक्षेत वयुनानि विद्वा न्नासाविवासन्नादिति मुरुष्येत
आ वां मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं नमसा देवाववसा ववृत्याम् ।
अस्माकं ब्रह्म पृतनासु सहा अस्माकं वृष्टिर्दिव्या सुपारा

१

२

३

४

५

६

७[२२](१६२३)

(१५३)

४ दीर्घतमा औचथ्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यजामहे वां महः सजोवां हव्येभिर्मित्रावरुणा नमोभिः ।
घृतैर्घृतस्नु अध यद् वांमस्मे अर्ध्वर्यवो न धीतिभिर्भरन्ति
प्रस्तुतिर्वा धाम न प्रयुक्तिरयामि मित्रावरुणा सुवृक्तिः ।
अनक्ति यद् वां विदथेषु होता सुमं वां सूरिवृषणाविर्यक्षन्

१

२

(१६२५)

पीपाय धेनुरदितिर्कृताय जनाय मित्रावरुणा हविर्दे ।
 हिनोति यद् वां विदथे सपर्यन् त्स रातहव्यो मानुषो न होता ३
 उत वां विश्व मद्यास्वन्धो गाव आपश्च पीपयन्त देवीः ।
 उतो नो अस्य पूर्व्यः पतिर्दन् वीतं पातं पर्यस उस्त्रियायाः ४ [२३](१६२७)

(१५४)

६ दीर्घतमा औचथ्यः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।
 यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः १
 प्र तद् विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
 यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणे प्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा २
 प्र विष्णवे शूषमेतु मन्म गिरिक्षित उरुगायाय वृष्णे ।
 य इदं दीर्घं प्रयतं सधस्थमेको विममे त्रिभिरित पदेभिः ३
 यस्य त्री पूर्णा मधुना पदा न्यक्षीयमाणा स्वधया मदन्ति ।
 य उ त्रिधातु पृथिवीमुत द्यामेको द्वाधार भुवनानि विश्वा ४
 तदस्य प्रियमभि पाथो अश्यां नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
 उरुक्रमस्य सं हि बन्धुरित्था विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः ५
 ता वां वास्तून्नुश्मसि गमध्वै यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।
 अत्राह तदुरुगायस्य वृष्णः परमं पदमव भाति भूरि ६ [२४](१६३३)

(१५५)

६ दीर्घतमा औचथ्यः । विष्णुः, १-३ इन्द्राविष्णू । जगती ।

प्र वः पान्तमन्धसो धियायते महे शूराय विष्णवे चार्चत ।
 या सानुनि पर्वतानामदाभ्या महस्तस्थतुरर्वतेव साधुना १
 त्वेषमित्था समरणं शिमीवतो रिन्द्राविष्णू सुतपा वामुरुष्यति ।
 या मर्त्याय प्रतिधीयमानमित् कृशानोरस्तुरसनामुरुष्यथः २
 ता ईं वर्धन्ति मह्यस्य पौंस्यं नि मातरा नयति रेतसे भुजे ।
 क्षधाति पुत्रोऽवरं परं पितु नमि तृतीयमधि रोचने द्विवः ३ [१६३६]

तत्तदितदिदस्य पौंस्यं गृणीमसी—नस्य त्रातुरवृकस्य मीळहुषः ।

यः पार्थिवानि त्रिभिरिद् विगामभि—रुरु क्रमिष्टोरुगायाय जीवसे

४

द्वे इदस्य क्रमणे स्वर्हशो ऽभिख्याय मर्त्यो भुरण्यति ।

तृतीयमस्य नकिरा दधर्षति वयश्चन पतयन्तः पतत्रिणः

५

चतुर्भिः साकं नवतिं च नामभि—श्चक्रं न वृत्तं व्यतीरवीविपत् ।

बृहच्छरीरो विमिमान् ऋक्रभि—र्युवाकुमारः प्रत्येत्याहवम्

६ [२५] (१६३९)

(१५६)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । विष्णुः । जगती ।

भवा मित्रो न शेव्यो घृतासुति—विभूतद्युम्न एवया उ सप्रथाः ।

अधा ते विष्णो विदुषा चिदध्यः स्तोमो यज्ञश्च राध्यो हविष्मता

१

यः पूव्याय वेधसे नवीयसे सुमज्जानये विष्णवे ददाशति ।

यो जातमस्य महतो महि ब्रवत् सेदु श्रवोभिर्युज्यं चिदभ्यसत्

२

तमु स्तोतारः पूव्यं यथा विद् ऋतस्य गर्भं जनुषा पिपर्तन ।

आस्य जानन्तो नाम चिद् विवक्तन महस्ते विष्णो सुमतिं भजामहे

३

तमस्य राजा वरुणस्तमश्विना क्रतुं सचन्त मारुतस्य वेधसः ।

द्राधार दक्षमुत्तममहर्विदं व्रजं च विष्णुः सखिवा अपोर्णुते

४

आ यो विवाय सचथाय दैव्य इन्द्राय विष्णुः सुकृते सुकृतरः ।

वेधा अजिन्वत् त्रिषधस्थ आर्य—मृतस्य भागे यजमानमाभजत्

५ [२६] (१६४४)

(१५७) [द्वाविंशोऽनुवाकः ॥२२॥ सू० १५७-१६४]

६ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्विनौ । जगती, ५-६ त्रिष्टुप् ।

अबोध्यग्निर्ज्म उदेति सूर्यो व्युषाश्चन्द्रा महावो अर्चिषा ।

आयुक्षातामश्विना यातवे रथं प्रासावीद् देवः सविता जगत् पृथक्

१

यद् युञ्जाथे वृषणमश्विना रथं घृतेन नो मधुना क्षत्रमुक्षतम् ।

अस्माकं ब्रह्म पृतनासु जिन्वतं वयं धना शूरसाता भजेमहि

२

(१६४६)

अर्वाङ् त्रिचक्रो मधुवाहनो रथो जीराश्वो अश्विनोर्यातु सुष्टुतः ।
 त्रिवन्धुरो मधवा विश्वसौभगः शं न आ वक्षद् द्विपदे चतुष्पदे ३
 आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवं मधुमत्या नः कश्या मिमिक्षतम् ।
 प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा ४
 युवं ह गर्भं जगतीषु धत्थो युवं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।
 युवमग्निं च वृषणावपश्च वनस्पतीरश्विनावैरयेथाम् ५
 युवं ह स्थो भिषजा भेषजेभि रथो ह स्थो रथ्याङ् राथ्येभिः ।
 अथो ह क्षत्रमधि धत्थ उग्रा यो वां हविष्मान् मनसा कुदाश ६ [२७] (१६५०)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(१५८)

६ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

वसू रुद्रा पुरुमन्तू वृधन्ता दशस्यतं नो वृषणावभिष्टौ ।
 दक्षा ह यद् रेक्ण औचथ्यो वां प्र यत् सस्राथे अकवाभिरूती १
 को वां दाशत् सुमतये चिदुस्यै वसू यद् धेथे नमसा पदे गोः ।
 जिगृतमस्मे रेवतीः पुरंधीः कामप्रेणेव मनसा चरन्ता २
 युक्तो ह यद् वां तौग्याय पेरुर्वि मध्ये अर्णसो धायि पञ्जः ।
 उप वामवः शरणं गमियं शूरो नाज्म पतयद्भिरेवैः ३
 उपस्तुतिरौचथ्यमुरुष्ये न्मा मामिमे पतत्रिणी वि दुग्धाम् ।
 मा मामेधो दशतयश्चितो धाक् प्र यद् वां बद्धस्त्वनि खादति क्षाम् ४
 न मा गरन् नद्यो मातृतमा दासा यदीं सुसमुब्धमवाधुः ।
 शिरो यदस्य त्रैतनो वितक्षत् स्वयं दास उरो असावपि गध ५
 दीर्घतमा मामतेयो जुजुर्वान् दशमे युगे ।
 अपामर्थं यतीनां ब्रह्मा भवति सारथिः । ६ [१] (१६५६)

(१५९)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी कृतावृधा मही स्तुषे विदथेषु प्रचेतसा ।
 देवेभिर्ये देवपुत्रे सुदंससे तथा धिया वार्याणि प्रभूषतः १ (१६५७)

उत मन्ये पितुरदुहो मनो मातुर्महि स्वतवस्तद्धवीमभिः ।
 सुरेतसा पितरा भूमं चक्रतु रुरु प्रजाया अमृतं वरीमभिः २
 ते सूनवः स्वपंसः सुदंससो मही जजुर्मातरा पूर्वचित्तये ।
 स्थातुश्च सत्यं जगतश्च धर्मेणि पुत्रस्य पाथः पदमद्वयाविनः ३
 ते मायिनो ममिरे सुप्रचेतसो जामी सयोनी मिथुना समोकसा ।
 नव्यंनव्यं तन्तुमा तन्वते विवि समुद्रे अन्तः कवयः सुदीतयः ४
 तद् राधो अद्य सवितुर्वरेण्यं वयं देवस्य प्रसवे मनामहे ।
 अस्मभ्यं द्यावापृथिवी सुचेतुना रयिं धत्तं वसुमन्तं शतग्विनम् ५ [२] (१६६१)

(१६०)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

ते हि द्यावापृथिवी विश्वशंभुव ऋतावरी रजसो धारयत्कवी ।
 सुजन्मनी धिषणे अन्तरीयते देवो देवी धर्मेणा सूर्यः शुचिः १
 उरुव्यचसा महिनी असश्चता पिता माता च भुवनानि रक्षतः ।
 सुधृष्टमे वपुष्ये न रोदसी पिता यत् सीमभि रूपैरवासयत् २
 स वह्निः पुत्रः पित्रोः पवित्रवान् पुनाति धीरो भुवनानि मायया ।
 धेनुं च पृश्निं वृषभं सुरेतसं विश्वाहा शुक्रं पयो अस्य दुक्षत ३
 अयं देवानामपसामपस्तमो यो जजान रोदसी विश्वशंभुवा ।
 वि यो ममे रजसी सुक्रतूयया ऽजरेभिः स्कम्भनेभिः समानृचे ४
 ते नो गृणाने महिनी महि श्रवः क्षत्रं द्यावापृथिवी धासथो बृहत् ।
 येनाभि कृष्टीस्ततनाम विश्वहा पनाय्यमोजो अस्मे समिन्वतम् ५ [३] (१६६६)

(१६१)

१४ दीर्घतमा औचथ्यः । ऋभवः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठो न आजगन् किमीयते दूत्यं कद् यदूचिम ।
 न निन्दिम चमसं यो महाकुलो ऽग्ने भ्रातृदुण इद् भूतिमूदिम १
 एकं चमसं चतुरः कृणोतन् तद् वो देवा अब्रुवन् तद् व आगमम् ।
 सौधन्वनां यद्येवा करिष्यथ साकं देवैर्यज्ञियासो भविष्यथ २ (१६६८)

अग्निं दूतं प्रति यदब्रवीतना—श्वः कर्त्तव्यो रथं उतेह कर्त्तव्यः ।

धेनुः कर्त्वा युवशा कर्त्वा द्वा तानि भ्रातरनु वः कृत्वयेमसि ३

चक्रुवांसं ऋभवस्तदपृच्छत क्रेदंभुद् यः स्य दूतो न आजगन् ।

यदावाख्यं चमसाञ्चतुरः कृता नादित् त्वष्टा प्रास्वन्तन्यानिजे ४

हनामिनाँ इति त्वष्टा यदब्रवी—चमसं ये देवपानमनिन्दिषुः ।

अन्या नामानि कृण्वते सुते सचाँ अन्यैरेनान् कन्याः नामभिः स्परत् । ५ [४]

इन्द्रो हरीं युयुजे अश्विना रथं बृहस्पतिर्विश्वरूपामुपाजत ।

ऋभुर्विश्वा वाजो देवाँ अगच्छत स्वपसो यजिर्यं भागमैतन ६

निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभि—र्या जरन्ता युवशा ताकृणोतन ।

सौधन्वना अश्वादश्वमतक्षत युक्त्वा रथमुप देवाँ अयातन ७

इदमुदुकं पिबतेत्यब्रवीतने—दं वा घा पिबता मुञ्चनेर्जनम् ।

सौधन्वना यदि तन्नेव हर्यथ तृतीयं घा सर्वने मादयाध्वै ८

आपो भूयिष्ठा इत्येको अब्रवी—दुग्धिर्भूयिष्ठ इत्यन्यो अब्रवीत् ।

वधर्यन्तीं बहुभ्यः प्रैको अब्रवी—हता वदन्तश्चमसाँ अपिंशत ९

श्रोणामेकं उदुकं गामवाजति मांसमेकं पिंशति सूनयाभृतम् ।

आ निम्रुचः शकृदेको अपाभरत् किं स्वित् पुत्रेभ्यः पितरा उपावतुः १० [५]

उद्वत्स्वस्मा अकृणोतना तृणं निवत्स्वपः स्वपस्यया नरः ।

अगोह्यस्य यदसस्तना गृहे तदुद्येदमृभवो नानु गच्छथ ११

संमील्य यद् भुवना पर्यसर्पत कं स्वित् तात्या पितरा व आसतुः ।

अशपत् यः करसं व आदुदे यः प्राब्रवीत् प्रो तस्मा अब्रवीतन १२

सुषुप्वांसं ऋभवस्तदपृच्छता—गोह्य क इदं नो अब्रूबुधत् ।

श्वानं बस्तो बोधयितारमब्रवीत् संवत्सर इदमद्या व्यस्यत १३

विवा यान्ति मरुतो भूम्याऽग्नि—र्यं वातो अन्तरिक्षेण याति ।

अद्भिर्याति वरुणः समुद्रै—र्युष्माँ इच्छन्तः शवसो नपातः १४ [६] (१६८०)

(१६२)

२२ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्वः । त्रिष्टुप् ; ३, ६ जगती ।

मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायु—रिन्द्रं ऋभुक्षा मरुतः परि ख्यन् ।

यद् वाजिनो देवजातस्य सप्तैः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि

१

यन्निर्णिजा रेक्णासा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।

सुप्राङ्जो मेम्यद् विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमन्येति पार्थः

२

एष च्छागः पुरो अश्वेन वाजिना पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।

अभिप्रियं यत् पुरोळाग्रमर्वता त्वष्टेदेनं सौश्रवसाय जिन्वति

३

यन्द्रविष्यमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।

अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः

४

होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो ग्रावग्राभ उत शंस्ता सुविप्रः ।

तेन यजेन स्वरंकृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पूणध्वम्

५ [७]

यूपवस्का उत ये यूपवाहाश्चषालं ये अश्वयूपाय तक्षति ।

ये चार्विते पचनं संभरन्त्युतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु

६

उप प्रागात् सुमन्मेऽधायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।

अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां पुष्टे चकृमा सुबन्धुम्

७

यद् वाजिनो दामं सदानमर्वतो या शीर्षिण्या रशना रज्जुरस्य ।

यद् वा घास्य प्रभृतमास्येऽं तृणं सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु

८

यदश्वस्य क्रविषो मक्षिकाश यद् वा स्वरौ स्वधितौ रितमस्ति ।

यन्द्रस्तयोः शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु

९

यद्वर्धयमुदरस्यापवाति य आमस्य क्रविषो गन्धो अस्ति ।

सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तु त मेधं शृतपाकं पचन्तु

१० [८]

यत् ते गात्रावुग्निना पच्यमाना वृभि शूलं निहतस्यावधावति ।

मा तद् भूम्यामा श्रिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशन्नद्यो रातमस्तु

११

ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निहरेति ।

ये चार्वितो मांसमिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु

१२ (१६९९)

यन्नीक्षणं मांस्पचन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।

ऊष्मण्यापिधानां चरुणा मङ्गाः सुनाः परि भूषन्त्यश्वम्

१३

निकर्मणं निषदनं विवर्तनं यच्च पङ्क्तिशमर्वतः ।

यच्च पणौ यच्च घासिं जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु

१४

मा त्वाग्निध्वनयीद् धूमगन्धिर्मोखा भ्राजन्त्यभि विक्त जघ्निः ।

इष्टं वीतमभिगूतं वर्षद्वृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम्

१५ [९]

यदश्वाय वास उपस्तृणन्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।

संदानमर्वन्तं पङ्क्तिं प्रिया देवेष्वामयन्ति ।

१६

यत् ते सादे महसा शूकृतस्य पाण्यी वा कशया वा तुतोद् ।

सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सूदयामि

१७

चतुस्त्रिंशद् वाजिनो देवबन्धोर्वङ्कीरश्वस्य स्वधितिः समेति ।

अच्छिद्रा गात्रा वयुना कृणोत परुष्परुरुनुघुष्या वि शस्त

१८

एकस्त्वहुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तारा भवतस्तथ क्रतुः ।

या ते गात्राणामृतुथा कृणोमि ताता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नौ

१९

मा त्वा तपत् प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तन्व आ तिष्ठिपत् ते ।

मा ते गृध्नुरविशस्तातिहाय छिद्रा गात्राण्यसिना मिथू कः

२०

न वा उ एतन्त्रियसे न रिण्यसि देवा इदेषि पथिभिः सुगेभिः ।

हरीं ते युञ्जा पृषती अभूता मुपास्थाद् वाजी धुरि रासभस्य

२१

सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं पुंसः पुत्रा उत विश्वापुषं रयिम् ।

अनागास्त्वं नो अदितिः कृणोत क्षत्रं नो अश्वो वनतां हविष्मान्

२२[१०](१७०२)

(१६३)

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । अश्वः । त्रिष्टुप् ।

यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उद्यन् त्समुद्रादुत वा पुरीषात् ।

श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्यं महि जातं ते अर्वन्

१

(१७०३)

यमेन॑ कृत्तं त्रित॑ ए॒नमायु॑न—गिन्द्र॑ ए॒णं प्रथ॑मो अ॒ध्यतिष्ठ॑त् ।
गन्ध॑र्वो अ॒स्य र॒क्षना॑म॒गृभ्णा॑त् । सू॒राद॑श्वं वस॒वो निर॑त॒ष्ट २

असि॑ य॒मो अस्या॑दित्यो अ॒र्व—न्नसि॑ त्रितो गुह्ये॑न व्रतेन॑ ।
असि॑ सोमे॑न स॒मया॑ वि॒पृक्त॑ आ॒हुस्ते त्रीणि॑ दि॒वि बन्ध॑नानि ३

त्रीणि॑ त आहु॑र्दिवि बन्ध॑नानि त्री॒ण्यप्सु त्री॒ण्यन्तः॑ समु॒द्रे ।
उ॒तेव॑ मे वरु॑णश्छन्त्य॒र्वन् यत्रा॑ त आ॒हुः पर॑मं ज॒नित्र॑म् ४

इ॒मा ते॑ वाजि॒न्नव॑मार्ज॒नानी॑—मा श॒फानां॑ स॒नितु॑र्नि॒धाना॑ ।
अत्रा॑ ते भ॒द्रा र॒क्षना॑ अपश्य—मृत॑स्य या अ॒भिर॑क्ष॒न्ति गो॒पाः ५ [११]

आ॒त्मानं॑ ते म॒नसा॑द॒जाना॑—म॒वो दि॒वा प॒तय॑न्तं प॒तङ्ग॑म् ।
शिरो॑ अपश्यं प॒थिभिः॑ सु॒गेभि॑—रेणु॑भिर्जे॒हमानं॑ प॒तत्रि ६

अत्रा॑ ते रू॒पमु॑त्त॒मम॑पश्यं जिगी॑षमाणमिष आ प॒दे गोः॑ ।
यदा॑ ते म॒र्तो अनु॑ भोग॒मान—ळादि॑द् ग्र॒सिष्ठ॑ ओष॒धीर॑जीगः ७

अनु॑ त्वा रथो अनु म॒र्यो अ॒र्व—न्ननु॑ गावोऽनु भ॒गः क॒नीना॑म् ।
अनु॑ वाता॑सस्तव स॒ख्यमी॑यु—रनु॑ दे॒वा म॑मिरे वी॒र्यं ते ८

हि॒र॒ण्यशृ॑ङ्गोऽयो॑ अ॒स्य पा॒दा म॒नोज॑वा अ॒वर॑ इन्द्र॑ आसीत् ।
दे॒वा इ॒दस्य॑ ह॒विर॑द्य॒माय॑न् यो अ॒र्वन्तं॑ प्रथ॒मो अ॒ध्यतिष्ठ॑त् ९

ई॒र्मा॒न्ता॒सः सिलि॑कम॒ध्यमा॑सः सं शूर॑णासो दि॒व्यासो॑ अ॒त्याः ।
हंसा॑ इ॒व श्रेणि॑शो य॒तन्ते॑ यदा॑क्षिषुर्दिव्यम॒ज्मम॑श्वाः १० [१२]

तव॑ शरी॑रं प॒तायि॑ष्णव॒र्वन् तव॑ चि॒त्तं वा॒त इ॒व ध॑र्जीमान् ।
तव॑ शृ॒ङ्गाणि॑ वि॒ष्ठिता॑ पुरु॒त्रा—रण्ये॑षु ज॒भुरा॑णा चरन्ति ११

उ॒प प्रा॒गाच्छ॑स॒नं वा॒ज्यवा॑ दे॒वद्री॑चा म॒नसा॑ दी॒ध्यानः॑ ।
अ॒जः पु॒रो नी॑यते ना॒भिर॑स्था—नु प॒श्चात् क॒वयो॑ यन्ति रे॒भाः १२

उ॒प प्रा॒गात् पर॑मं यत् स॒धस्थ॑—म॒र्वाँ अ॒च्छा पि॒तरं॑ मा॒तरं॑ च ।
अ॒द्या दे॒वाभ्यु॑द्य॒तमो॑ हि ग॒म्या अथा॑ शा॒स्ते द्वा॒शुषे॑ वा॒र्याणि॑ १३ [१३] (१७१५)

(१६४)

५२ दीर्घतमा औचध्यः । १-४१ विश्वे देवाः; ४२ आद्यर्धर्चस्य वाक्, द्वितीयस्य आपः; ४३
आद्यर्धर्चस्य शकधूमः, द्वितीयस्य सोमः; ४४ केशिनः (अग्निः सूर्यो वायुश्च;) ४५
वाक्; ४६-४७ सूर्यः; ४८ संवत्सरकालचक्रम्; ४९ सरस्वती, ५० साध्याः;
५१ सूर्यः; पर्जन्याग्नयो वा; ५२ सरस्वान्, सूर्यो वा । त्रिष्टुप्; १२,
१५, २३, २९, ३६, ४१ जगती; ४२ प्रस्तारपंक्तिः; ५१ अनुष्टुप् ।

- अस्य वामस्य पलितस्य होतुस्तस्य भ्राता मध्यमो अस्त्यश्वः ।
तृतीयो भ्राता घृतपृष्ठो अस्यात्रापश्यं विश्पतिं सप्तपुत्रम् १
सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।
त्रिनाभि चक्रमजरमनर्व यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः २
इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः सप्तचक्रं सप्त वहन्त्यश्वाः ।
सप्त स्वसारो अभि सं नवन्ते यत्र गवां निहिता सप्त नाम ३
को ददर्श प्रथमं जायमानमस्थन्वन्तं यदनस्था बिभर्ति ।
भूम्या असुरसृगात्मा कं स्वित्र को विद्वांसमुप गात्र प्रष्टुमेतत् ४
पाकः पृच्छामि मनसाविजानन् देवानामिना निहिता पदानि ।
वत्से बष्कयेऽधि सप्त तन्तून् वि तन्तिरे कवय ओतवा उ ५ [१४]
अचिकित्वाश्चिकितुषश्चिदत्र कवीन् पृच्छामि विद्वाने न विद्वान् ।
वि यस्तस्तम्भ षळिमा रजांस्यजस्य रूपे किमपि स्विदेकम् ६
इह ब्रवीतु य ईमङ्ग वेदास्य वामस्य निहितं पदं वेः ।
शीर्ष्णः क्षीरं दुहते गावो अस्य वत्रिं वसाना उदुकं पदापुः ७
माता पितरमृत आ बभाज धीत्यग्रे मनसा सं हि जग्मे ।
सा बीभत्सुर्गर्भरसा निविद्धा नमस्वन्त इदुपवाकमीयुः ८
युक्ता मातासीद् धुरि दक्षिणाया अतिष्ठद् गर्भो वृजनीष्वन्तः ।
अमीमेद् वत्सो अनु गामपश्यद् विश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु ९
तिस्रो मातृस्त्रीन् पितृन् बिभ्रदेक ऊर्ध्वस्तस्थौ नेमव ग्लापयन्ति ।
मन्त्रयन्ते द्विवो अमुष्य पृष्ठे विश्वविदुं वाचमविश्वमिन्वाम् १० [१५]
द्वादशारं नहि तज्जराय वर्वर्ति चक्रं परि द्यामृतस्य ।
आ पुत्रा अग्रे मिथुनासो अत्र सप्त शतानि विंशतिश्च तस्थुः ११ (१७२६)

पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं द्विव आहुः परे अर्धे पुरीषिणम् ।
 अथेमे अन्य उपरे विचक्षणं सप्तचक्रे षष्ठर आहुरर्पितम् १२
 पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने तस्मिन्ना तंस्थुर्भुवनानि विश्वा ।
 तस्य नाक्षस्तप्यते भूरिभारः सनादेव न शीर्यते सनाभिः १३
 सनेमि चक्रमजरं वि वावृत उत्तानायां दश युक्ता वहन्ति ।
 सूर्यस्य चक्षू रजसैत्यावृतं तस्मिन्नार्पिता भुवनानि विश्वा १४
 साकंजानां सप्तथमाहुरेकजं षष्ठिद् यमा ऋषयो देवजा इति ।
 तेषामिष्टानि विहितानि धामशः स्थात्रे रेजन्ते विकृतानि रूपशः १५ [१६]

स्त्रियः सतीस्तां उ मे पुंस आहुः पश्यदक्षणावान्न वि चैतदुन्धः ।
 कविर्यः पुत्रः स ईमा चिकेत यस्ता विजानात् स पितुष्पितासत् १६
 अवः परेण पर एनावरेण पदा वत्सं बिभ्रती गौरुदस्थात् ।
 सा कद्रीची कं स्विदर्थं परागात् कं स्वित् सूते नहि यूथे अन्तः १७
 अवः परेण पितरं यो अस्या नुवेद पर एनावरेण ।
 कवीयमानः क इह प्र वोचद् देवं मनः कुतो अधि प्रजातम् १८
 ये अर्वाञ्चस्तां उ पराच आहु र्ये पराञ्चस्तां उ अर्वाच आहुः ।
 इन्द्रश्च या चक्रथुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसो वहन्ति १९
 द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परि षस्वजाते ।
 तयोर्न्यः पिप्पलं स्वाद्वत्त्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति २० [१७]

यत्रा सुपर्णा अमृतस्य भागमनिमेषं विदथाभिस्वरन्ति ।
 इनो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः पाकमत्रा विवेश २१
 यस्मिन् वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चाधि विश्वे ।
 तस्येदाहुः पिप्पलं स्वाद्वत् तन्नोन्नश्च्यः पितरं न वेद २२
 यद् गायत्रे अधि गायत्रमाहितं त्रैष्टुभाद् वा त्रैष्टुभं निरतक्षत ।
 यद् वा जगज्जगत्याहितं पदं य इत् तद् विदुस्ते अमृतत्वमानशुः २३
 गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कमर्केण साम त्रैष्टुभेन वाकम् ।
 वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदा ऽक्षरेण मिमते सप्त वाणीः २४
 जगता सिन्धुं दिव्यस्तभायद् रथंतरे सूर्यं पर्यपश्यत् ।
 गायत्रस्य समिधस्तिष्ठ आहुस्ततो मृता प्र रिरिचे महित्वा २५ [१८] (१७४०)

उप ह्वये सुदुर्घां धेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुत दोहदेनाम् ।
 श्रेष्ठं स्रवं सविता साविषन्नो ऽभीन्द्रो घर्मस्तदु पु प्र वोचम् २६
 हिङ्गुवती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसाभ्यागात् ।
 दुहामश्विभ्यां पयो अघ्नयेयं सा वर्धतां महते सौमगाय २७
 गौरमीमेदनु वत्सं मिषन्तं मूर्धानं हिङ्गुकृणोन्मातवा उ ।
 सृक्काणं घर्ममभि वावशाना मिमाति मायुं पर्यते पर्योभिः २८
 अयं स शिङ्गे येन गौरभीवृता मिमाति मायुं ध्वसनावधिं श्रिता ।
 सा चित्तिभिर्नि हि चकार मर्त्यं विद्युद् भवन्ती प्रति वव्रिमौहत २९
 अनच्छये तुरगातु जीवमेजद् ध्रुवं मध्य आ पस्त्यानाम् ।
 जीवो मृतस्य चरति स्वधाभिर्मर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ३० [१९]

अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परां च पृथिभिश्चरन्तम् ।
 स सधीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ३१
 य ईं चकार न सो अस्य वेदु य ईं दुदर्शं हिरुगिन्नु तस्मात् ।
 स मातुर्योना परिवीतो अन्तर्बहुप्रजा निर्ऋतिमा विवेश ३२
 द्यौर्मे पिता जनिता नाभिरन्न बन्धुर्मे माता पृथिवी महीयम् ।
 उत्तानयोश्चम्बोर्द्वयोर्निरन्तरत्रा पिता दुहितुर्गर्भमाधात् ३३
 पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।
 पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम ३४
 इयं वेदुः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।
 अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ३५ [२०]

सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रदिशा विधर्मणि ।
 ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभुवः परि भवन्ति विश्वतः ३६
 न वि जानामि यदिवेदमस्मि निण्यः संनन्दो मनसा चरामि ।
 यदा मार्गान् प्रथमजा ऋतस्यादिद् वाचो अश्रुवे भागमस्याः ३७
 अपाङ् प्राडन्ति स्वधया गृभीतो ऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।
 ता शश्वन्ता विषुचीना वियन्ता न्यूनं चिक्युर्न नि चिक्युरन्यम् ३८
 ऋचो अक्षरे परमे व्योमन् यस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेदुः ।
 यस्तन्न वेदु किमुचा करिष्यति य इत् तद् विदुस्त इमे समासते ३९ (१७५४)

सूयवसाद् भगवती हि भूया अथो वयं भगवन्तः स्याम ।
अद्धि तृणमघ्न्ये विश्वदानीं पिब शुद्धमुदुकमाचरन्ती

४० [२१]

गौरीर्मिमाय सलिलानि तक्ष—त्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
अष्टापदी नवपदी बभ्रुवुषीं सहस्राक्षरा परमे व्योमन्
तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ।
ततः क्षरत्यक्षरं तद् विश्वमुप जीवति

४१

४२

शक्रमयं धूममारादपश्यं विषूवतां पर एनावरेण ।
उक्षाणं पृश्निमपचन्त वीरा—स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्
त्रयः केशिनं क्रतुथा वि चक्षते संवत्सरे वपत् एकं एषाम् ।
विश्वमेको अभि चष्टे शचीभि—र्धाजिरेकस्य दृष्टो न रूपम्
चत्वारि वाक् परिमिता पदानि तानि विदुर्बाह्यणा ये मनीषिणः ।
गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहु—रथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ।
एकं सद् विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः

४३

४४

४५

४६ [२२]

कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।
त आववृत्रन् त्सर्दनादृतस्या—दिद् घृतेन पृथिवी व्युद्यते
द्वादश प्रधर्यश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि क उ तच्चिकेत ।
तस्मिन् त्साकं त्रिशता न शङ्कवो ऽर्पिताः षष्टिर्न चलाचलासः
यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभू—र्येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि ।
यो रत्नधा वसुविद् यः सुदत्रः सरस्वति तमिह धातवे कः
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवा—स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।
ते ह नार्कं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः

४७

४८

४९

५०

समानमेतदुदुक—मुच्चैत्यव चाहभिः ।

भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति दिवं जिन्वन्त्यग्नयः

५१

दिव्यं सुपर्णं वायुसं ब्रूहन्त—मपां गर्भं दर्शतमोषधीनाम् ।

अभीपतो वृष्टिभिस्तर्पयन्तं सरस्वन्तमवसे जोहवीमि

५२ [२३] (१७६७)

(१६५) [त्रयोविंशोऽनुवाकः ॥ २३ ॥ सू० १६५-१७९]

(१५) १, २, ४, ६, ८, १०-१२ इन्द्रः; ३, ५, ७, ९ मरुतः; १३-१५ अगस्त्यो

मैत्रावरुणिः । मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कया शुभा सर्वयसः सनीळाः समान्या मरुतः सं मिमिक्षुः ।

कया मती कुत एतास एते ऽर्चन्ति शुष्मं वृषणो वसूया १

कस्य ब्रह्माणि जुजुषुर्युवानः को अध्वरे मरुत आ वर्चत ।

इयेनाँ इव ध्रजतो अन्तरिक्षे केन महा मनसा रीरमाम २

कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः सन्नेको यासि सत्पते किं त इत्था ।

सं पृच्छसे समराणः शुभानैर्वोचेस्तन्नो हरिवो यत् ते अस्मे ३

ब्रह्माणि मे मतयः शं सुतासः शुष्म इयति प्रभृतो मे अद्रिः ।

आ शासते प्रति हर्यन्त्युक्थे मा हरीं वहतस्ता नो अच्छ ४

अतो वयमन्तमेभिर्युजानाः स्वक्षत्रेभिस्तन्वः शुष्ममानाः ।

महोभिरेताँ उप युजमहे न्विन्द्र स्वधामनु हि नो बभूथ ५ [२४]

क्व स्या वो मरुतः स्वधासीद् यन्मामेकं समधत्ताहिहत्ये ।

अहं ह्युग्रस्तविषस्तुविष्मान् विश्वस्य शत्रोरनमं वधस्नैः ६

भूरि चकथ युज्येभिरस्मे समानेभिर्वृषभ पौंस्येभिः ।

भूरीणि हि कृणवामा शविष्ठेन्द्र क्रत्वा मरुतो यद् वशाम ७

वधीं वृत्रं मरुत इन्द्रियेण स्वेन भामेन तविषो बभूवान् ।

अहमेता मनवे विश्वश्चन्द्राः सुगा अपश्चक्र वज्रबाहुः ८

अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्नु न त्वावाँ अस्ति देवता विदानः ।

न जायमानो नशति न जातो यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्ध ९

एकस्य चिन्मे विश्वस्त्वोजो या नु दधृष्वान् कृणवै मनीषा ।

अहं ह्युग्रो मरुतो विदानो यानि च्यवमिन्द्र इदीश एषाम् १० [२५]

अमन्दन्मा मरुतः स्तोमो अत्र यन्मे नरः श्रुत्यं ब्रह्म चक्र ।

इन्द्राय वृष्णे सुमखाय मह्यं सख्ये सखायस्तन्वे तनूभिः ११

एवेद्रेते प्रति मा रोचमाना अनेद्यः श्रव एषो दधानाः ।

संचक्ष्या मरुतश्चन्द्रवर्णा अच्छान्त मे हृदयाथा च नूनम् १२

को न्वत्र मरुतो मामहे वः प्र यातन सखीरच्छा सखायः ।

मन्मानि चित्रा अपिवातर्यन्त एषां भूत नवेदा म क्रतानाम् १३

(१७८०)

आ यद् दुवस्याद् दुवसे न कारु—रस्माञ्चक्रे मान्यस्य मेधा ।

ओ षु वर्त्त मरुतो विप्रमच्छे—मा ब्रह्माणि जरिता वो अर्चत्

१४

एष वः स्तोमो मरुत इयं गी—र्मान्दुर्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

१५ [२६] (१७८९)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(१६६)

१५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगती; १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तन्नु वोचाम रभसाय जन्मने पूर्वं महित्वं वृषभस्य केतवे ।

ऐधेव यामन् मरुतस्तुविष्वणो युधेव शक्रास्तविषाणि कर्तन

१

नित्यं न सूनं मधु बिभ्रत उप क्रीळन्ति क्रीळा विदथेषु घृष्वयः ।

नक्षन्ति रुद्रा अर्वासा नमस्विनं न मर्धन्ति स्वतवसो हविष्कृतम्

२

यस्मा ऊमासो अमृता अरासत रायस्पोषं च हविषा ददाशुषे ।

उक्षन्त्यस्मै मरुतो हिता इव पूरु रजांसि पयसा मयोभुवः

३

आ ये रजांसि तविषीभिरव्यत प्र व एवासः स्वयतासो अधजन् ।

भयन्ते विश्वा भुवनानि हर्म्या चित्रो वो यामः प्रयतास्वृष्टिषु

४

यत् त्वेषयामा नदयन्त पर्वतान् दिवो वा पृष्ठं नर्या अचुच्यवुः ।

विश्वो वो अज्मन् भयते वनस्पती रथीयन्तीव प्र जिहीत ओषधिः

५ [१]

यूयं न उग्रा मरुतः सुचेतुना ऽरिष्टग्रामाः सुमतिं पिपर्तन ।

यत्रा वो दिद्युद् रदति क्रिविर्दती रिणार्ति पश्वः सुधितेव बर्हणा

६

प्र स्कम्भदेष्णा अनवभ्रराधसो ऽलातृणासो विदथेषु सुष्टुताः ।

अर्चन्त्यर्कं मदिरस्य पीतये विदुर्वीरस्य प्रथमानि पौस्या

७

शतभुजिभिस्तमभिर्हुतेरघात् पूर्भी रक्षता मरुतो यमावत ।

जनं यमुग्रास्तवसो विरग्निनः पाथना शंसात् तनयस्य पुष्टिषु

८

विश्वानि भद्रा मरुतो रथेषु वो मिथस्पृध्येव तविषाण्याहिता ।

अंसेष्वा वः प्रपथेषु खादयो ऽक्षो वश्चक्रा समया वि वावृते

९

भूरीणि भद्रा नर्येषु बाहुषु वक्षःसु रुक्मा रभसासो अञ्जयः ।

अंसेष्वेताः पृषिषु क्षुरा अधि वयो न पक्षान् व्यनु श्रियो धिरे

१० [२] (१७९१)

महान्तो महा विभ्वोऽ विभूतयो दूरेदृशो ये दिव्या इव स्तुभिः ।	
मन्द्राः सुजिह्वाः स्वरितार आसभिः संमिश्रा इन्द्रे मरुतः परिष्टुभः ।	११
तद् वः सुजाता मरुतो महित्वनं वीर्यं वो दात्रमदितेरिव व्रतम् ।	
इन्द्रश्च न त्यजसा वि हृणाति तज्जनाय यस्मै सुकृते अराध्वम् ।	१२
तद् वो जामित्वं मरुतः परे युगे पुरु यच्छंसममृतास आवत ।	
अया धिया मनवे श्रुष्टिमाव्या साकं नरो दुंसनैरा चिकित्रिरे	१३
येन वीर्यं मरुतः शूशवाम युष्माकेन परीणसा तुरासः ।	
आ यत् ततनन् वृजने जनास एभिर्यज्ञेभिस्तदुभीष्टमश्याम् ।	१४
एष वः स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।	
एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ।	१५ [३] (१७९७)

(१६७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । १ इन्द्रः, २-११ मरुतः । त्रिष्टुप्, (१० पुरस्ताज्ज्योतिः ।)

सहस्रं त इन्द्रोतयो नः सहस्रमिषो हरिवो गूर्ततमाः ।	
सहस्रं रायो माकुयध्वै सहस्रिण उप नो यन्तु वाजाः ।	१
आ नोऽवोभिर्मरुतो यान्त्वच्छा ज्येष्ठेभिर्वा बृहद् दिवैः सुमायाः ।	
अध यदेषां नियुतः परमाः समुद्रस्य चिद् धनयन्त पारे	२
मिम्यक्ष येषु सुधिता घृताची हिरण्यनिर्णिगुपरा न ऋष्टिः ।	
गुहा चरन्ती मनुषो न योषा सभावती विदुथ्येव सं वाक्	३
परा शुभ्रा अयासो यव्या साधारण्येव मरुतो मिमिक्षुः ।	
न रोदुसी अप नुदन्त घोरा जुषन्त वृधं सख्याय देवाः	४
जोषद् यदीमसुर्या सचध्वै विषितस्तुका रोदुसी नृमणाः ।	
आ सुर्येव विधतो रथं गात् त्वेषप्रतीका नभसो नेत्या	५ [४]
आस्थापयन्त युवतिं युवानः शुभे निर्मिश्रां विदथेषु पञ्जाम् ।	
अर्को यद् वो मरुतो हविष्मान् गायद् गाथं सुतसोमो दुवस्यन्	६
प्र तं विवक्मि वक्म्यो य एषां मरुतां महिमा सत्यो अस्ति ।	
सच्चा यदीं वृषमणा अहंयुः स्थिरा चिज्जनीर्वहते सुभागाः	७ (१८०४)

पान्ति मित्रावरुणाववृद्या चर्यत ईमर्यमो अप्रशस्तान् ।

उत चर्यवन्ते अच्युता ध्रुवाणि वावृध ई मरुतो दार्तिवारः

८

नही नु वो मरुतो अन्त्यस्मे आरात्ताच्चिच्छवसो अन्तमापुः ।

ते धृष्णुना शर्वसा शूशुवांसो ऽर्णो न द्वेषो धृषता परि धुः

९

वयमद्येन्द्रस्य प्रेष्ठा वयं श्वो वोचेमहि समर्ये ।

वयं पुरा महि च नो अनु द्यून् तन्न ऋभुक्षा नरामनु ज्यात्

१०

एष वः स्तोमो मरुत इयं गीर्मीन्दार्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

११ [५] (१८०८)

(१६८)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगती; ८-१० त्रिष्टुप् ।

यज्ञार्यज्ञा वः समना तुतुर्वणि धिर्यंधियं वो देवया उ दधिध्वे ।

आ वोऽर्वाचः सुविताय रोदस्यो महे ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः

१

ववासो न ये स्वजाः स्वतवस इषं स्वरभिजायन्त धूतयः ।

सहस्रियासो अपां नोर्मर्य आसा गावो वन्द्यासो नोक्षणः

२

सोमासो न ये सुतास्तृप्तांशवो हृत्सु पीतासो दुवसो नासते ।

ऐषामंसेषु रग्भिणीव रारभे हस्तेषु खादिश्च कृतिश्च सं दधे

३

अव स्वयुक्ता द्विव आ वृथा ययु रमर्त्याः कशया चोदत त्वना ।

अरेणवस्तुविजाता अचुच्यवु ह्रळ्हानि चिन्मरुतो भ्राजदृष्टयः

४

को वोऽन्तर्मरुत ऋष्टिविद्युतो रेजति त्वना हन्वेव जिह्वया ।

धन्वच्युत इषां न यामनि पुरुषैषा अहन्योऽ नैतशः

५ [६]

क्व स्विदस्य रजसो महस्परं क्वावरं मरुतो यस्मिन्नायय ।

यच्छ्यावयथ विथुरेव संहितं व्यद्विणा पतथ त्वेषमर्णवम्

६

सातिर्न वोऽमवती स्वर्वती त्वेषा विपाका मरुतः पिपिष्वती ।

भद्रा वो रातिः पृणतो न दक्षिणा पृथुजयी असुर्येव जञ्जती

७

प्रति द्योभन्ति सिन्धवः पविभ्यो यदुभ्रियां वाचमुदीरयन्ति ।

अव स्मयन्त विद्युतः पृथिव्यां यदी घृतं मरुतः पुष्णुवन्ति

८

(१८१६)

असूत पृथ्विर्महते रणाय त्वेषमयासां मरुतामनीकम् ।

ते सप्सरासोऽजनयन्ताभ्वमादित् स्वधामिषिरां पर्यपश्यन्

९

एष वः स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्द्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

१० [७] (१८१८)

(१६९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, २ चतुष्पदा विराट् ।

महश्चित् त्वमिन्द्र यत एतान् महश्चिदसि त्यजसो वरुता ।

स नो वेधो मरुतां चिकित्वान् त्सुम्ना वनुष्व तव हि प्रेष्ठा

१

अयुञ्जन्त इन्द्र विश्वकृष्टीर्विद्वानासो निषिधो मर्त्यत्रा ।

मरुतां पृत्सुतिर्हासमाना स्वर्मीळ्हस्य प्रधनस्य सातौ

२

अम्यक् सा त इन्द्र ऋष्टिरस्मे सनेभ्यभ्वं मरुतो जुनन्ति ।

अग्निश्चिद्धिष्मातसे शुशुक्ता नापो न द्वीपं दधति प्रयांसि

३

त्वं तू न इन्द्र तं रयिं द्वा ओजिष्ठया दक्षिणयेव रातिम् ।

स्तुतश्च यास्ते चकनन्त वायोः स्तनं न मध्वः पीपयन्त वाजैः

४

त्वे राय इन्द्र तोशतमाः प्रणेतारः कस्य चिद्वतायोः ।

ते षु णो मरुतो मृळयन्तु ये स्मा पुरा गातूयन्तीव देवाः

५ [८]

प्रति प्र याहीन्द्र मीळ्हुषो नृन् महः पार्थिवे सद्ने यतस्व ।

अध यदेषां पृथुबुध्नास एता स्तीर्थे नार्यः पौस्यानि तस्थुः

६

प्रति घोराणामेतानामयासां मरुतां शृण्व आयतामुपब्धिः ।

ये मर्त्ये पृतनायन्तमूमैर्ऋणावानं न पतयन्त सर्गैः

७

त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्या रदा मरुद्भिः शुरुधो गोअग्राः ।

स्तवानिभिः स्तवसे देव देवैर्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

८ [९] (१८२६)

(१७०)

(५) १, ३, ४ इन्द्रः; (४ अगस्त्यो वाः) २, ५ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । १ बृहती, २-४ अनुष्टुप्, ५ त्रिष्टुप् ।

न नूनमस्ति नो श्वः कस्तद् वेवु यदद्भुतम् ।

अन्यस्य चित्तमभि संचरेण्यमुताधीतं वि नश्यति

१

(१८२७)

किं न इन्द्र जिघांससि	भ्रातरो मरुतस्तव ।	
तेभिः कल्पस्व साधुया	मा नः समरणे वधीः	२
किं नो भ्रातरगस्त्य	सखा सन्नति मन्यसे ।	
विद्वा हि ते यथा मनो	ऽस्मभ्यमिन्न दित्ससि	३
अरं कृण्वन्तु वेदिं	समग्निमिन्धतां पुरः ।	
तत्रामृतस्य चेतनं	यज्ञं ते तनवावहै	४
त्वमीशिषे वसुपते वसूनां	त्वं मित्राणां मित्रपते धेष्ठः ।	
इन्द्र त्वं मरुद्भिः सं वदस्वाध	प्राशान ऋतुथा हवींषि	५ [१०] (१८३१)
(१७१)		

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः, ३-६ मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्रति व एना नमसाहमेमि	सूक्तेन भिक्षे सुमतिं तुराणाम् ।	
राणता मरुतो वेद्याभिर्नि	हेळो धत्त वि मुचध्वमश्वान्	१
एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान्	हृदा तद्यो मनसा धायि देवाः ।	
उपेमा यात मनसा जुषाणा	यूथं हि धा नमस इद् वृधासः	२
स्तुतासो नो मरुतो मृळयन्तू	त स्तुतो मधवा शंभविष्ठः ।	
ऊर्ध्वा नः सन्तु कोम्या वना	न्यहानि विश्वा मरुतो जिगीषा	३
अस्मादुहं तविषादीषमाण	इन्द्राद् भिया मरुतो रेजमानः ।	
युष्मभ्यं हव्या निशितान्यासन्	तान्यारे चकृमा मृळता नः	४
येन मानासश्चितयन्त उस्मा	व्युष्टिषु शर्वसा शश्वतीनाम् ।	
स नो मरुद्भिर्वृषभ श्रवो धा	उग्र उग्रेभिः स्थविरः सहोदाः	५
त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नृन्	भवा मरुद्भिरवयातहेळाः ।	
सुप्रक्तेभिः सासहिर्दधानो	विद्यामेष वृजनं जीरदानुम्	६ [११] (१८३७)
(१७२)		

३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । गायत्री ।

चित्रो वोऽस्तु यामश्चित्र	ऊती सुदानवः । मरुतो अहिभानवः	१
आरे सा वः सुदानवो	मरुत ऋञ्जती शरुः । आरे अश्मा यमस्यथ	२
तृणस्कन्दस्य नु विशः	परि वृङ्क् सुदानवः । ऊर्ध्वान् नः कर्त जीवसे	३ [१२] (१८४०)

(१७३)

१३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्; ४ विरादस्थाना, विषमपदा वा ।

- गायत्र सामं नमन्यं यथा वे रर्चाम तद् वावृधानं स्वर्वत् ।
गावो धेनवो बर्हिष्यदब्धा आ यत् सद्धानं दिव्यं विवासान् १
- अर्चद् वृषा वृषभिः स्वेदुहव्यै—मृगो नाश्रो अति यज्जुगुर्यात् ।
प्र मन्वयुर्मनां गूर्तं होता भरते मर्यो मिथुना यजत्रः २
- नक्षन्दोता परि सन्नं मिता यन् भरद् गर्भमा शरदः पृथिव्याः ।
ऋन्दुदश्वो नयमानो रुवद् गौ रन्तर्दुतो न रोदसी चरद् वाक् ३
- ता कर्माषतरास्मै प्र च्यौत्तानि देवयन्तो भरन्ते ।
जुजोषदिन्द्रो दुस्मवर्चा नासत्येव सुरम्यो रथेष्ठाः ४
- तमुं द्रुहीन्द्रं यो ह सत्वा यः शूरो मघवा यो रथेष्ठाः ।
प्रतीचश्चिद् योधीयान् वृषणवान् ववृषश्चित्तमसो विहन्ता ५ [१३]
- प्र यद्वित्था महिना नृभ्यो अस्त्यरं रोदसी कक्ष्येडं नास्मै ।
सं विव्य इन्द्रो वृजनं न भूमा भर्ति स्वधावाँ ओपशमिव द्याम् ६
- समत्सु त्वा शूर सतामुराणं प्रपथिन्तमं परितंसयध्यै ।
सुजोषस इन्द्रं मदे क्षोणीः सूरिं चिद् ये अनुमदन्ति वाजैः ७
- एवा हि ते शं सर्वना समुद्र आपो यत् तं आसु मदन्ति देवीः ।
विश्वा ते अनु जोष्या भूद् गौः सूरिश्चिद् यदि धिषा वेषि जनान् ८
- असाम यथा सुषखाय एन स्वमिष्टयो नरां न शंसैः ।
असद् यथा न इन्द्रो वन्दनेष्टा—स्तुरो न कर्म नयमान उक्था ९
- विष्पर्धसो नरां न शंसै रस्माकासदिन्द्रो वज्रहस्तः ।
मित्रायुवो न पूर्पतिं सुशिष्टौ मध्यायुव उप शिक्षन्ति यज्ञैः १० [१४]
- यज्ञो हि ष्मेन्द्रं कश्चिद्वृन्ध—श्रुहुराणश्चिन्मनसा परियन् ।
तीर्थे नाच्छा तातृषाणमोको दूर्ध्वो न सिधमा कृणोत्यध्वा ११
- मो षू ण इन्द्रात्र पृत्सु देवै रस्ति हि ष्मा ते शुष्मिन्नवयाः ।
महश्चिद् यस्य मीळहुषो यव्या हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः १२
- एष स्तोमं इन्द्र तुभ्यमस्मे एतेन गातुं हरिवो विदो नः ।
आ नो ववृत्याः सुविताय देव विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् १३ [१५] (१८५३)

(१७४)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

त्वं राजेन्द्र ये च देवा रक्षा नृन् पाह्यसुर त्वमस्मान् ।	
त्वं सत्पतिर्मघवा नस्तरुत्र—स्त्वं सत्यो वसवानः सहोदाः	१
दनो विश इन्द्र मृधवाचः सप्त यत् पुरः शर्म शारङ्दीर्दत् ।	
ऋणोरपो अनवद्याणा यूने वृत्रं पुरुकुत्साय रन्धीः	२
अजा वृत इन्द्र शूरपत्नी—द्यां च येभिः पुरुहूत नूनम् ।	
रक्षो अग्निमशुषं तूर्वयाणं सिंहो न दमे अपांसि वस्तोः	३
शेषन नु त इन्द्र सस्मिन् योनौ प्रशस्तये पवीरवस्य मृहा ।	
सृजदर्णास्यव यद् युधा गा—स्तिष्ठन्द्री धृषता मृष्ट वाजान्	४
वह कुत्समिन्द्र यस्मिञ्चाकन् तस्यून्यु ऋज्रा वातस्याश्वा ।	
प्र सूरश्चक्रं बृहताद्भीके ऽभि स्पृधो यासिषद् वज्रबाहुः	५ [१६]
जघन्वाँ इन्द्र मित्रेरु—ओदप्रवृन्द्रो हरिवो अदाशून् ।	
प्र ये पश्यन्नर्यमणं सचायो—स्त्वया शूर्ता वहमाना अपत्यम्	६
रपत् कविरिन्द्रार्कसातौ क्षां द्वासायोपबर्हणीं कः ।	
करत् तिस्रो मघवा दानुचित्रा नि दुर्योणे कुर्यवाचं मृधि श्रेत्	७
सना ता त इन्द्र नव्या आगुः सहो नभोऽविरणाय पूर्वीः	
भिनत् पुरो न भिदो अदेवी ननमो वधरदेवस्य पीयोः	८
त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती—ऋणोरपः सीरा न स्रवन्तीः ।	
प्र यत् समुद्रमति शूर पर्षि पारया तूर्वशं यदुं स्वस्ति	९
त्वमस्मार्कमिन्द्र विश्वध स्या अवृकतमो नरां नृपाता ।	
स नो विश्वासां स्पृधां सहोदा विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्	१० [१७] (१८६३)

(१७५)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । १ स्कंधोग्रीवी बृहती; २-५ अनुष्टुप्; ६ त्रिष्टुप् ।

मत्स्यपायि ते महः पात्रस्येव हरिवो मत्सरो मदः ।	
वृषां ते वृष्ण इन्दु—र्वाजी सहस्रसार्तमः	१
आ नस्ते गन्तु मत्सरो वृषा मद्रो वरेण्यः । सहावाँ इन्द्र सानसिः पृतनाषाळमर्त्यः २	
	(१८६५)

त्वं हि शूरः सनिता चोदयो मनुषो रथम् । सहावान् दस्युमव्रत—मोषः पात्रं न शोचिषा ३
 मुषाय सूर्यं कवे चक्रमीशान् ओजसा । वह शुष्णाय वधं कुत्सं वातस्याश्वैः ४
 शुष्मिन्तमो हि ते मदो द्युम्निन्तम उत क्रतुः । वृत्रघ्ना वरिवोविदा मंसीष्ठा अश्वसातमः ५

यथा पूर्वेभ्यो जरितृभ्य इन्द्र मय इवापो न तृष्यते बभूथ ।

तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

६ [१८] (१८६९)

(१७६)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ; ६ त्रिष्टुप् ।

मत्सि नो वस्य इष्ट्य इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश ।

ऋघायमाण इन्वसि शत्रुमन्ति न विन्दसि

१

तास्मिन्ना वैशया गिरो य एकश्चर्षणीनाम् ।

अनु स्वधा यमुप्यते यवं न चर्कषद् वृषा

२

यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च क्षितीनां वसु ।

स्पाशयस्व यो अस्मधु—गिर्व्येवाशनिर्जहि

३

असुन्वन्तं समं जहि हूणाशं यो न ते मयः ।

अस्मभ्यमस्य वेदनं दुद्धि सूरिश्रिदोहते

४

आवो यस्य द्विर्हसो ऽर्केषु सानुषगसत् ।

आजाविन्द्रस्येन्द्रो प्रावो वाजेषु वाजिनम्

५

यथा पूर्वेभ्यो जरितृभ्य इन्द्र मय इवापो न तृष्यते बभूथ ।

तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

६ [१९] (१८७५)

(१७७)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ चर्षणिप्रा वृषभो जनानां राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।

स्तुतः श्रवस्यन्नवसोप मद्रि—ग्युक्त्वा हरी वृषणा याह्यर्वाङ्

१

ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र ब्रह्मयुजो वृषरथासो अत्याः ।

तां आ तिष्ठ तेभिरा याह्यर्वाङ् हवामहे त्वा सुत इन्द्र सोमे

२

आ तिष्ठ रथं वृषणं वृषा ते सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।

युक्त्वा वृषभ्यां वृषभ क्षितीनां हरिभ्यां याहि प्रवतोप मद्रिक्

३

(१८७८)

अयं यज्ञो देव्या अयं मियेध इमा ब्रह्माण्ययमिन्द्र सोमः ।
स्तीर्णं बर्हिरा तु शक्र प्र याहि पिबा निषद्य वि मुंचा हरीं इह
ओ सुष्टुत इन्द्र याह्यर्वा दुप ब्रह्माणि मान्यस्य कारोः ।
विद्याम वस्तोरवसा गूणन्तो विद्यामेष वृजनं जीरदानुम्

४

५[२०](१८८०)

(१७८)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यद्ध स्या त इन्द्र शुष्टिरस्ति यया बभूथ जरितृभ्य ऊती ।
मा नः कामं महयन्तमा धृग्विश्वा ते अश्यां पर्याप आयोः
न घा राजेन्द्र आ दभन्नो या नु स्वसारा कृणवन्त योनौ ।
आपश्चिदस्मै सुतुका अवेष्टन् गमन्न इन्द्रः सख्या वयश्च
जेता नृभिरिन्द्रः पूत्सु शूरः श्रोता हवं नार्धमानस्य कारोः ।
प्रभर्ता रथं दाशुष उपाक उद्यन्ता गिरो यदि च त्मना भूत्
एवा नृभिरिन्द्रः सुश्रवस्या प्रखादः पूक्षो अभि मित्रिणो भूत् ।
समर्थ इषः स्तवते विवाचि सत्राकरो यजमानस्य शंसः
त्वया वयं मघवन्निन्द्र शत्रू नभि ष्याम महतो मन्यमानान् ।
त्वं त्राता त्वमु नो वृधे भू विद्यामेष वृजनं जीरदानुम्

१

२

३

४

५[२१](१८८५)

(१७९)

(६) १-२ लोपामुद्रा; ३-४ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः; ५-६ अगस्त्यशिष्यो ब्रह्मचारी । रतिः । त्रिष्टुप्; ५ बृहती ।

पूर्वीरुहं शरदः शश्रमाणा दोषा वस्तोरुषसो जरयन्तीः ।
मिनाति श्रियं जरिमा तनूना मप्यु नु पत्नीर्वृषणो जगम्युः
ये चिद्धि पूर्व क्रतुसाप आसन् त्साकं देवेभिरवदन्नृतानि ।
ते चिदवासुर्नह्यन्तमापुः समू नु पत्नीर्वृषभिर्जगम्युः
न मृषां श्रान्तं यदवन्ति देवा विश्वा इत् स्पृधो अभ्यश्नवाव ।
जयावेदत्र शतनीथमाजि यत् सम्यश्वा मिथुनावभ्यजाव
नदस्य मा रुधतः काम आगन्धित आजतो अमुतः कुतश्चित् ।
लोपामुद्रा वृषणं नी रिणाति धीरमधीरा धयति श्वसन्तम्

१

२

३

४

(१८८९)

इमं नु सोममन्तितो हृत्सु पीतमुप ब्रुवे ।

यत् सीमार्गश्चकृमा तत् सु मृळतु पुलुकामो हि मर्त्यः

५

अगस्त्यः खनमानः खनित्रैः प्रजामपत्यं बलमिच्छमानः ।

उभौ वर्णावृषिरुग्रः पुपोष सत्या देवेष्वाशिषो जगाम

६ [२२] (१८९१)

(१८०) [चतुर्विंशोऽनुवाकः ॥२४॥ सू० १८०-१९१]

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

युवो रजांसि सुयमांसो अश्वा रथो यद् वां पर्यणींसि दीयत् ।

हिरण्यया वां पवयः प्रुषायन् मध्वः पिबन्ता उषसः सचेथे

१

युवमत्यस्याव नक्षथो यद् विपत्मनो नर्यस्य प्रयज्योः ।

स्वसा यद् वां विश्वगूर्ती भराति वाजायेद्वे मधुपाविषे च

२

युवं पर्य उस्त्रियायामधत्तं पक्रमायायामव पूर्य गोः ।

अन्तर्यद् वनिनो वामृतप्सू ह्वारो न शुचिर्यजते हविष्मान्

३

युवं ह घर्म मधुमन्तमत्रये ऽपो न क्षोदोऽवृणीतमेषे ।

तद् वां नरावश्विना पश्वेद्वे रथ्येव चक्रा प्रति यन्ति मध्वः

४

आ वां दानाय ववृतीय दस्त्रा गोरोहेण तौग्र्यो न जिबिः ।

अपः क्षोणी संचते माहिना वां जूर्णो वामक्षुरंहसो यजत्रा

५ [२३]

नि यद् युवेथे नियुतः सुदानु उप स्वधामिः सृजथः पुरंधिम् ।

प्रेषद् वेष्टद् वातो न सूरि रा महे ददे सुव्रतो न वाजम्

६

वयं चिद्धि वां जरितारः सत्या विपन्यामहे वि पणिर्हितावान् ।

अर्धा चिद्धि ष्माश्विनावनिन्द्या पाथो हि ष्मा वृषणावन्तिदेवम्

७

युवां चिद्धि ष्माश्विनावनु द्यून् विरुद्रस्य प्रस्रवणस्य सातौ ।

अगस्त्यो नरां नृषु प्रशस्तः काराधुनीव चितयत् सहस्रैः

८

प्र यद् वहेथे महिना रथस्य प्र स्पन्द्रा याथो मनुषो न होता ।

धत्तं सूरिभ्य उत वा स्वश्व्यं नासत्या रयिषाचः स्याम

९

तं वां रथं वयमद्या हुवेम स्तोमैरश्विना सुविताय नव्यम् ।

अरिष्टनेमिं परि द्यामियानं विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

१० [२४] (१९०१)

(१८१)

९ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

कदु प्रेष्ठाविषां रयीणा मध्वर्यन्ता यदुन्निनीथो अपाम् ।
अयं वां यज्ञो अकृत प्रशस्तिं वसुधित्ति अवितारा जनानाम् १
आ वामश्वासः शुचयः पयस्पा वातरंहसो दिव्यासो अत्याः ।
मनोजुवो वृषणो वीतपृष्ठा एह स्वराजो अश्विना वहन्तु २
आ वां रथोऽवनिर्न प्रवत्वान् त्सुप्रवन्धुरः सुविताय गम्याः ।
वृष्णः स्थातारा मनसो जवीया नहंपूर्वो यज्ञतो धिष्ण्या यः ३
इहेह जाता समवावशीता मरेपसा तन्वाऽ नामभिः स्वैः ।
जिष्णुर्वीमन्यः सुमखस्य सूरिर्दिवो अन्यः सुभगः पुत्र ऊहे ४
प्र वां निचेरुः ककुहो वशो अनु पिशङ्गरूपः सदनानि गम्याः ।
हरी अन्यस्य पीपयन्त वाजैर्मथा रजांस्यश्विना वि घोषैः ५ [२५]

प्र वां शरद्वान् वृषभो न निष्पाद् पूर्वोरिषश्चरति मध्व इष्णन् ।
एवैरन्यस्य पीपयन्त वाजैर्वेषन्तीरुध्वा नद्यो न आगुः ६
असर्जि वां स्थविरा वेधसा गीर्बाळहे अश्विना त्रेधा क्षरन्ती ।
उपस्तुताववतं नाधमानं यामन्नयामञ्छृणुतं हवं मे ७
उत स्या वां रुशतो वप्ससो गीर्बिर्बहिषि सदसि पिन्वते नृन् ।
वृषा वां मेघो वृषणा पीपाय गोर्न सेके मनुषो दशस्यन् ८
युवां पूषेवाश्विना पुरंधि रग्निमुषां न जरते हविष्मान् ।
हुवे यद् वां वरिवस्या गृणानो विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ९ [२६] (१९१०)

(१८२)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । जगती; ६, ८ त्रिष्टुप् ।

अभूविदं वयुनमो षु भूषता रथो वृषण्वान् मदता मनीषिणः ।
धियंजिन्वा धिष्ण्या विशपलावसू दिवो नपाता सुकृते शुचिवता १
इन्द्रतमा हि धिष्ण्या मरुत्तमा दुस्त्रा दंसिष्ठा रथ्या रथीतमा ।
पूर्णं रथं वहथे मध्व आचितं तेन द्वाश्वासमुप याथो अश्विना २ (१९११)

किमत्र दस्रा कृणुथः किमासाथे जनो यः कश्चिदहविर्महीयते ।
 आति क्रमिष्टं जुरतं पणेरसुं ज्योतिर्विप्राय कृणुतं वचस्यवे ३
 जम्भयतमभितो रायतः शुनो हतं मृधो विदथुस्तान्यश्विना ।
 वाचंवाचं जरितू रतिनीं कृतमुभा शंसं नासत्यावतं मम ४
 युवमेतं चक्रथुः सिन्धुषु प्लवमात्मन्वन्तं पक्षिणं तौग्रयाय कम् ।
 येन देवत्रा मनसा निरुहथुः सुपत्नी पेतथुः क्षोदसो महः ५ [२७]

अवविद्धं तौग्रयमप्स्वन्तं रनारम्भणे तमसि प्रविद्धम् ।
 चतस्रो नावो जठलस्य जुष्टा उदश्विभ्यामिषिताः पारयन्ति ६
 कः स्विद् वृक्षो निष्ठितो मध्ये अर्णसो यं तौग्रयो नाधितः पर्यषस्वजत् ।
 पूर्णा मृगस्य पतरोरिवारभ उदश्विना ऊहथुः श्रोमताय कम् ७
 तद् वां नरा नासत्यावनुं ष्याद् यद् वां मानास उचथमवोचन् ।
 अस्मावुद्य सदसः सोम्यादा विद्यामेष वृजनं जीरदानुम् ८ [२८] (१९१८)

(१८३)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं युञ्जाथां मनसो यो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा यस्त्रिचक्रः ।
 येनोपयाथः सुकृतो दुरोणं त्रिधातुना पतथो विर्न पूर्णैः १
 सुवृद् रथो वर्तते यन्नभि क्षां यत् तिष्ठथः क्रतुमन्तानुं पृक्षे ।
 वपुर्वपुष्या संचतामियं गीर्द्विवो दुहित्रोषसां सचेथे २
 आ तिष्ठतं सुवृतं यो रथो वा मनु व्रतानि वर्तते हविष्मान् ।
 येन नरा नासत्येषधैर्वर्तिर्याथस्तनयाय त्मने च ३
 मा वां वृको मा वृकीरा दधर्षीन्मा परि वर्तमुत मार्ति धक्तम् ।
 अयं वां भागो निहित इयं गीर्दस्राविमे वां निधयो मधूनाम् ४
 युवां गोतमः पुरुमीळ्हो अत्रिर्दस्रा हवतेऽवसे हविष्मान् ।
 दिशं न विष्टामृजयेव यन्ता मे हवं नासत्योप यातम् ५
 अतारिष्म तमसस्परमस्य प्रति वां स्तोमो अश्विनावधायि ।
 एह यातं पथिभिर्देवयानैर्विद्यामेष वृजनं जीरदानुम् ६ [२९] (१९२४)

[पञ्चमोऽध्यायः । ॥५॥ व० १-२९]

(१८४)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ता वा॑मद्य ताव॑परं हुवे॑मो च्छन्त्या॑मुष॑सि वह्नि॑रुक्थैः ।

नास॑त्या कुह॑ चित् सन्ता॑वर्यो दि॒वो नपा॑ता सु॒दास्त॑राय

१

अ॒स्मे ऊ॒ षु वृष॑णा माद॑येथा मु॒त् पूर्णो॑र्हत॒मूर्म्या॑ मद॑न्ता ।

श्रु॒तं मे॒ अच्छो॑क्तिभिर्म॒तीना॑ मेष्टा॑ नरा॒ निचे॑तारा च॒ कर्णेः॑

२

श्रिये॑ पू॒षन्निषु॑कृते॒व दे॒वा नास॑त्या वह॑तुं सूर्या॑याः ।

व॒च्यन्ते॑ वां ककु॑हा अ॒प्सु जा॒ता यु॒गा जूर्णे॑व वरु॑णस्य भू॒रेः

३

अ॒स्मे सा वां॑ मा॒ध्वी रा॒तिर॑स्तु स्तोमो॑ हि॒नोत॑ मान्य॒स्य का॑रोः ।

अनु॑ यद् वां श्रव॑स्या सु॒दानू सु॒वीर्या॑य च॒र्षण॑यो मद॑न्ति

४

ए॒ष वां स्तोमो॑ अश्वि॒नावका॑रि माने॑भिर्म॒घवाना॑ सुवृ॒क्तिः ।

या॒तं वर्ति॑स्तन॒याय॑ त्मने॑ चा॒गस्त्ये॑ नास॒त्या मद॑न्ता

५

अ॒ता॒रिष्म॑ तम॑स॒स्पार॑मस्य॒ प्रति॑ वां स्तोमो॑ अश्वि॒नावधा॑यि ।

एह॑ या॒तं प॒थिभिर्दे॒वय॑नि॒र्विद्या॑मेषं वृ॒जनं॑ जी॒रदा॑नुम्

६ [१] (१९३०)

(१८५)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । द्यावापृथिव्यौ । त्रिष्टुप् ।

क॒तरा॑ पूर्वा॑ क॒तरा॑परा॒योः क॒था जा॒ते क॒वयः॑ को वि वे॑द् ।

वि॒श्वं त्मना॑ बिभृ॒तो य॒द्ध ना॒म वि॒वर्ते॑ते अह॑नी च॒क्रिये॑व

१

भूरि॑ द्वे अच॑रन्ती चर॑न्तं प॒द्वन्तं॑ गर्भ॑म॒पदी॑ दधा॒ते ।

नि॒त्यं न॒ सुनुं॑ पि॒त्रोरु॑प॒स्थे द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॒ अभ्वा॑त्

२

अ॒नेहो॑ द्वात्र॑म॒दितेर॑न॒र्व हु॒वे स्व॑र्वद॒वधं॑ नम॑स्वत् ।

तद् रो॑दसी जन॒यतं॑ ज॒रित्रे॑ द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॒ अभ्वा॑त्

३

अ॒तप्य॑माने अव॒साव॑न्ती अनु॑ ष्या॒म रो॑दसी दे॒वपु॑त्रे ।

उ॒मे दे॒वाना॑मु॒भये॑भिर॒ह्ना द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॒ अभ्वा॑त्

४

सु॒गच्छ॑माने यु॒वती॑ सम॑न्ते स्व॒सारा॑ जा॒मी पि॒त्रोरु॑प॒स्थे ।

अ॒भिजि॑घ्रन्ती भु॒वन॑स्य नाभिं द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॒ अभ्वा॑त्

५ [२] (१९३५)

उर्वी सध्वनी बृहती ऋतेन	हुवे देवानामवसा जनित्री ।	
दुधाते ये अमृतं सुप्रतीके	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	६
उर्वी पृथ्वी बह्वले दूरेअन्ते	उपं ब्रुवे नमसा यज्ञे अस्मिन् ।	
दुधाते ये सुभगे सुप्रतीतिं	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	७
देवान् वा यज्ञकृमा कच्चिदागः	सखायं वा सदुमिज्जारूपतिं वा ।	
इयं धीर्भूया अवयानमेषां	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	८
उभा शंसा नयां मामविष्टा	मुभे मामूती अवसा सचेताम् ।	
भूरिं चिदुर्यः सुदास्तराये	षा मदन्त इषयेम देवाः	९
ऋतं द्विवे तदवोचं पृथिव्या	अभिश्चावायं प्रथमं सुमेधाः ।	
पातामवद्याद् दुरितादुभीके	पिता माता च रक्षतामवोभिः	१०
इदं द्यावापृथिवी सत्यमस्तु	पितृमर्तिर्यद्विहोपब्रुवे वाम् ।	
भूतं देवानामवमे अवोभि	विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्	११ [३] (१९४१)

(१८६)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ न इळाभिर्विदथे सुशस्ति	विश्वानरः सविता देव एतु ।	
अपि यथा युवानो मत्संथा नो	विश्वं जगदभिपित्वे मनीषा	१
आ नो विश्व आस्का गमन्तु देवा	मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ।	
भुवन् यथा नो विश्वे वृधासः	करन्त्सुषाहा विथुरं न शवः	२
प्रेक्षं वो अतिथिं गृणीषे	ऽग्निं शस्तिभिस्तुर्वणिः सजोषाः ।	
असद् यथा नो वरुणः सुकीर्तिं	रिषश्च पर्षदरिगुतः सूरिः	३
उपं व एषे नमसा जिगीषो	षासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।	
समाने अहन् विमिमानो अर्कं	विषुरूपे पर्यसि सस्मिन्नूधन्	४
उत नोऽहिर्बुध्न्योऽमयस्कः	शिशुं न पिप्युषीव वेति सिन्धुः ।	
येन नपातमपां जुनाम	मनोजुवो वृषणो यं वहन्ति	५ [४]

उत न ई त्वष्टा गन्त्वच्छा स्मत् सूरिभिरभिपित्वे सजोषाः ।
 आ वृत्रहेन्द्रश्चर्षणिप्रा स्तुविष्टमो नरां न इह गम्याः

६

(१९४७)

उत न ई मृतयोऽश्वयोगाः	शिशुं न गावस्तरुणं रिहन्ति ।	
तमीं गिरो जनयो न पत्नीः	सुरभिष्टमं नरां नसन्त	७
उत न ई मरुतो वृद्धसेनाः	स्मद् रोदसी समनसः सदन्तु ।	
पृषदश्वासोऽवनयो न रथा	रिशार्दसो मित्रयुजो न देवाः	८
प्र नु यदेषां महिना चिकित्रे	प्र युञ्जते प्रयुजस्ते सुवृक्ति ।	
अध यदेषां सुदिने न शरु	विश्वमेरिणं प्रुषायन्त सेनाः	९
प्रो अश्विनाववसे कृणुध्वं	प्र पूषणं स्वतवसो हि सन्ति ।	
अद्वेषो विष्णुर्वार्त क्रभुक्षा	अच्छा सुम्नाय ववृतीय देवान्	१०
इयं सा वो अस्मे दीधितिर्यजत्रा	अपिप्राणी च सदेनी च भूयाः ।	
नि या देवेषु यतते वसूयु	विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्	११ [५] (१९५२)

(१८७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अन्नं । १ अनुष्टुप्गर्भा उष्णिक्; २, ५-७, ११ अनुष्टुप्; ११ बृहती वा;
२, ४, ८-१० गायत्री ।

पितुं नु स्तोषं महो धर्माणं तर्विषीम्	। यस्य त्रितो व्योजसा वृत्रं विपर्वमर्दयत्	१
स्वादो पितो मधो पितो वयं त्वा ववृमहे ।	अस्माकमविता भव	२
उप नः पितवा चर शिवः शिवाभिरुतिभिः ।	मयोभुरद्विषेण्यः सखा सुशेवो अद्वयाः	३
तव त्ये पितो रसा रजांस्यनु विष्टिताः ।	द्विवि वार्ता इव श्रिताः	४
तव त्ये पितो ददतस्तव स्वादिष्ट ते पितो ।	प्र स्वाद्मानो रसानां तुविग्रीवा इवेरते	५ [६]
त्वे पितो महानां देवानां मनो हितम्	। अकारि चारुं केतुना तवाहिमवसावधीत्	६
यदुदो पितो अजगन् विवस्व पर्वतानाम्	। अत्रा चिन्नो मधो पितो ऽरं भक्षाय गम्याः	७
यदुपामोषधीनां परिशमारिशामहे	। वातापे पीव इद् भव	८
यत् ते सोम गवाशिरो यवाशिरो भजामहे ।	वातापे पीव इद् भव	९
कुरम्भ ओषधे भव पीवो वृक्क उदारथिः ।	वातापे पीव इद् भव	१०
तं त्वा वयं पितो वचोमिर्गावो न हव्या सुषूदिम ।		
देवेभ्यस्त्वा सधमादमस्मभ्यं त्वा सधमादम		११ [७] (१९६३)

(१८८)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । आप्रीसूक्तं= [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । गायत्री ।

समिद्धो अद्य राजसि देवो देवैः सहस्रजित् । दूतो हव्या कविर्वह १
तनूनपादृतं यते मध्वा यज्ञः समज्यते । दधत् सहास्रिणीरिषः २
आजुह्वानो न ईड्यो देवा आ वक्षि यज्ञियान् । अग्ने सहस्रसा असि ३
प्राचीनं बर्हिरोजसा सहस्रवीरमस्तृणन् । यत्रादित्या विराजथ ४
विराट् सम्राड्भिर्भवीः प्रभ्वी बर्ह्वीश्च भूयसीश्च याः । दुरो घृतान्यक्षरन् ५ [८]

सुरुक्मे हि सुपेशसा ऽधि श्रिया विराजतः । उषासावेह सीदताम् ६
प्रथमा हि सुवाचसा होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमम् ७
भारतीळे सरस्वति या वः सर्वा उपब्रुवे । ता नश्चोदयत श्रिये ८
त्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः पशून् विश्वान् त्समानजे । तेषां नः स्फातिमा यज ९
उप त्मन्या वनस्पते पाथो देवेभ्यः सृज । अग्निर्हव्यानि सिष्वदत् १०
पुरोगा अग्निर्देवानां गायत्रेण समज्यते । स्वाहाकृतीषु रोचते ११ [९] (१९७४)

(१८९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यः स्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नमउक्तिं विधेम १
अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान् त्वस्तिभिरिति दुर्गाणि विश्वा ।
पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय शं योः २
अग्ने त्वमस्मद् युयोध्यमीवा अनग्नित्रा अभ्यमन्त कृष्टीः ।
पुनरस्मभ्यं सुविताय देव क्षां विश्वेभिरमृतैर्भिर्यजत्र ३
पाहि नो अग्ने पायुभिरजस्रैरुत प्रिये सदन आ शशुकान् ।
मा ते भयं जरितारं यविष्ठ नूनं विवृन्मापरं सहस्वः ४
मा नो अग्नेऽव सृजो अघाया ऽक्विष्यवे रिपवे दुच्छुनायै ।
मा वृत्वते दशते मादते नो मा रीषते सहसावन् परा दाः ५ [१०] (१९७९)

वि घृ त्वावाँ क्रतजात यंसद् गृणानो अग्ने तन्वेड वरूथम् ।

विश्वाद् रिरिक्षोरुत वा निनित्सो रभिहुतामसि हि देव विष्पद् ६

त्वं ताँ अग्न उभयान् वि विद्वान् वेषिं प्रपित्वे मनुषो यजत्र ।

अभिपित्वे मनवे शास्यो भू—र्मर्मजेन्य उशिग्भिर्नाक्रः ७

अवोचाम निवचनान्यस्मिन् मानस्य सूनुः सहसाने अग्नौ ।

वयं सहस्रमृषिभिः सनेम विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ८ [११] (१९८२)

(१९०)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

अनर्वाणं वृषभं मन्द्रजिह्वं बृहस्पतिं वर्धया नव्यमर्कैः ।

गाथान्यः सुरुचो यस्य देवा आशृण्वन्ति नवमानस्य मर्ताः १

तमृत्विया उप वाचः सचन्ते सर्गो न यो देवयतामसर्जि ।

बृहस्पतिः स ह्यश्रो वरांसि विश्वाभवत् समृते मातरिश्वा २

उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च श्लोकं यंसत् सवितेव प्र बाहू ।

अस्य कत्वाहन्योऽ यो अस्ति मृगो न भीमो अरक्षसस्तुविष्मान् ३

अस्य श्लोको दिवीयते पृथिव्या—मत्यो न यसद् यक्षभृद् विचेताः ।

मृगाणां न हेतयो यन्ति चेमा बृहस्पतेरहिमायाँ अभि द्यून् ४

ये त्वा देवोऽस्रिकं मन्यमानाः पापा भद्रमुपजीवन्ति पञ्चाः ।

न दूढयेड अनु ददासि वामं बृहस्पते चरस इत् पियारुम् ५ [१२]

सुप्रैतुः सूयवसो न पन्था दुर्नियन्तुः परिप्रीतो न मित्रः ।

अनर्वाणो अभि ये चक्षते नो ऽपीवृता अपोर्णुवन्तो अस्थुः ६

सं यं स्तुभोऽवनयो न यन्ति समुद्रं न स्रवतो रोधचक्राः ।

स विद्वाँ उभयं चष्टे अन्त—र्बृहस्पतिस्तर आपश्च गृध्रः ७

एवा महस्तुविजातस्तुविष्मान् बृहस्पतिर्वृषभो धायि देवः ।

स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद् विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ८ [१३] (१९९०)

(१९१)

१६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अप्तृणसूर्याः (विषमोपनिषद्) । अनुष्टुप्, १०-१२ महापंक्तिः, १३ महाबृहती ।

कङ्कतो न कङ्कतो ऽथो सतीनकङ्कतः ।

द्वाविति प्लुषी इति न्यहृष्टा अलिप्सत १

अहृष्टान् हन्त्याय—त्यथो हन्ति परायती ।

अथो अवघ्नती ह—न्त्यथो पिनष्टि पिंषती २

शरासः कुशरासो दुर्भासः सैर्या उत ।

मौञ्जा अहृष्टा बैरिणाः सर्वे साकं न्यलिप्सत ३

नि गावो गोष्ठे असद्वन् नि मृगासो अविक्षत ।

नि केतवो जनानां न्यहृष्टा अलिप्सत ४

एत उ त्वे प्रत्यहश्चन् प्रदोषं तस्करा इव ।

अहृष्टा विश्वहृष्टाः प्रतिबुद्धा अभूतन ५ [१४]

द्यौर्वः पिता पृथिवी माता सोमो भ्रातादितिः स्वसा ।

अहृष्टा विश्वहृष्टा—स्तिष्ठतेलयता सु कम् ६

ये अस्या ये अङ्ग्याः सूचीका ये प्रकङ्कताः ।

अहृष्टाः किं चनेह वः सर्वे साकं नि जस्यत ७

उत् पुरस्तात् सूर्य एति विश्वहृष्टो अहृष्टहा ।

अहृष्टान् त्सवींश्चाम्भयन् त्सवींश्च यातुधान्यः ८

उदपतवसौ सूर्यः पुरु विश्वानि जूवन् ।

आवृत्यः पर्वतेभ्यो विश्वहृष्टो अहृष्टहा ९

सूर्ये विषमा संजामि हतिं सुरावतो गृहे ।

सो चिन्नु न मराति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १० [१५]

इयत्तिका शकुन्तिका सका जघास ते विषम् ।

सो चिन्नु न मराति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार ११ (२००१)

त्रिः सप्त विष्णुलिङ्गका विषस्य पुष्पमक्षन् ।

ताश्चिन्नु न मरन्ति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १२

नवानां नवतीनां विषस्य रोपुषीणाम् ।

सर्वासामग्रभं नामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १३

त्रिः सप्त मयूर्यः सप्त स्वसारो अग्रुवः ।

तास्ते विषं वि जभिर उदुकं कुम्भिनीरिव १४

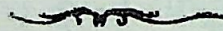
इयत्तकः कुषुम्भकस्तकं भिनदयश्मना ।

ततो विषं प्र वावृते पराचीरनु संवतः १५

कुषुम्भकस्तदब्रवीद् गिरेः प्रवर्तमानकः ।

वृश्चिकस्यासं विषमसं वृश्चिक ते विषम् १६ [१६] (२००६)

॥ इति प्रथमं मण्डलं समाप्तम् ॥ १ ॥



अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-११]

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणि—स्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ।	
त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्य—स्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः	१
तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्वियं तव नेष्ट्रं त्वमग्निद्वितायतः ।	
तव प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे	२
त्वमग्ने इन्द्रो वृषभः सतामसि त्वं विष्णुरुगुगायो नमस्यः ।	
त्वं ब्रह्मा रयिविद् ब्रह्मणस्पते त्वं विधर्तः सचसे पुरन्ध्या	३
त्वमग्ने राजा वरुणो धृतव्रत—स्त्वं मित्रो भवसि दुस्म ईड्यः ।	
त्वमर्यमा सत्पतिर्यस्य संभुजं त्वमंशो विदथे देव भाजयुः	४
त्वमग्ने त्वष्टा विधते सुवीर्यं तव गावो मित्रमहः सजात्यम् ।	
त्वमाशुहेमा ररिषे स्वश्व्यं त्वं नरां शर्धो असि पुरुवसुः	५ [१७]
त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो विव—स्त्वं शर्धो मारुतं पूक्ष ईशिषे ।	
त्वं वातैररुणैर्यासि शंगय—स्त्वं पूषा विधतः पासि नु त्मना	६
त्वमग्ने द्रविणोदा अरंकृते त्वं देवः सविता रत्नधा असि ।	
त्वं भगो नृपते वस्व ईशिषे त्वं पायुर्दमे यस्तेऽविधत्	७
त्वमग्ने दम आ विशपतिं विश—स्त्वां राजानं सुविदत्रमृजते ।	
त्वं विश्वानि स्वनीक पत्यसे त्वं सहस्राणि शता दश प्रति	८
त्वमग्ने पितरमिष्टिभिर्नर—स्त्वां भ्रात्राय शम्या तनुरुचम् ।	
त्वं पुत्रो भवसि यस्तेऽविधत् त्वं सखा सुशेवः पास्याधृषः	९

(९)

त्वमग्ने क्रमुराके नमस्य॑—स्त्वं वाजस्य क्षुमतो राय ईशिषे ।
त्वं वि भास्यनु दक्षि द्वावने त्वं विशिक्षुरसि यज्ञमातनिः

१० [१८]

त्वमग्ने अदितिर्देव द्वाशुषे त्वं होत्रा भारती वर्धसे गिरा ।
त्वमिळा शतहिमासि दक्षसे त्वं वृत्रहा वसुपते सरस्वती

११

त्वमग्ने सुभृत उत्तमं वय—स्त्वं स्पार्हे वर्ण आ संहशि श्रियः ।
त्वं वाजः प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्बहुलो विश्वतस्पृथुः

१२

त्वमग्ने आदित्यास आस्यं॑ त्वां जिह्वां शुचयश्चक्रिरे कवे ।
त्वां रतिषाचो अध्वरेषु सश्विरे त्वे देवा हविरदुन्त्याहुतम्

१३

त्वे अग्ने विश्वे अमृतासो अदुह आसा देवा हविरदुन्त्याहुतम् ।
त्वया मतीसः स्वदन्त आसुति त्वं गर्भो वीरुधो जज्ञिषे शुचिः

१४

त्वं तान् त्सं च प्रति चासि मज्मना अग्ने सुजात प्र च देव रिच्यसे ।
पृक्षो यदत्र महिना वि ते भुव—दनु द्यावापृथिवी रोदसी उभे

१५

ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशस—मग्ने रतिमुपसृजन्ति सूरयः ।
अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

१६ [१९] (१६)

(२)

१३ गुत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

यज्ञेन वर्धत जातवेदस—मग्निं यजध्वं हविषा तना गिरा ।
समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षदम्

१

अमि त्वा नक्तीरुषसो ववाशिरे अग्ने वत्सं न स्वसरेषु धेनवः ।
द्विव इवेदरतिमर्नुषा युगा क्षपो भासि पुरुवार संयतः

२

तं देवा बुध्ने रजसः सुदंसं द्विवस्पृथिव्योररतिं न्येरिरे ।
रथमिव वेद्यं शुक्रशौचिष—मग्निं मित्रं न क्षितिषु प्रशंस्यम्

३

तमुक्षमाणं रजसि स्व आ दमे चन्द्रमिव सुरुचं ह्यार आ दधुः ।
पृश्याः पतरं चितयन्तमक्षभिः पाथो न पायुं जनसी उभे अनु

४

स होता विश्वं परि भूत्वध्वरं तमु हव्यैर्मनुष ऋञ्जते गिरा ।
हिरिशिपो वृधसानासु जर्भुरद् द्यौर्न स्तृभिश्चितयद् रोदसी अनु

५ [२०] (२१)

स नो रेवत् समिधानः स्वस्तये	संददुस्वान् रयिमस्मासु दीदिहि ।	
आ नः कृणुष्व सुविताय रोदसी	अग्ने हव्या मनुषो देव वीतये	६
दा नो अग्ने बृहतो दाः सहस्रिणो	दुरो न वाजं श्रुत्या अपा वृधि ।	
प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि	स्वर्णं शुक्रमुषसो वि दिद्युतुः	७
स इधान उषसो राम्या अनु	स्वर्णं दीदेदरुषेण भानुना ।	
होत्राभिरग्निर्मनुषः स्वध्वरो	राजा विशामतिथिश्चारुरायवे	८
एवा नो अग्ने अमृतेषु पूर्य	धीष्णीपाय बृहद् दिवेषु मानुषा ।	
दुहाना धेनुर्वृजनेषु कारवे	त्मना शतिनं पुरुरूपमिषणि	९
वयमग्ने अर्वता वा सुवीर्यं	ब्रह्मणा वा चितयेमा जनां अति ।	
अस्माकं द्युमन्मधि पञ्च कृष्टिषू	ञ्चा स्वर्णं शुशुचीत दुष्टरम्	१०
स नो बोधि सहस्य प्रशंस्यो	यस्मिन् त्सुजाता इषयन्त सूरयः ।	
यमग्ने यज्ञमुपयन्ति वाजिनो	नित्ये तोके दीदुवांसं स्वे दमे	११
उभयासो जातवेदः स्याम ते	स्तोतारो अग्ने सूरयश्च शर्मणि ।	
वस्वो रायः पुरुश्चन्द्रस्य भूर्यसः	प्रजावतः स्वपत्यस्य शग्धि नः	१२
ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशस	मग्ने शतिमुपसृजन्ति सूरयः ।	
अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ	बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१३ [२१] (२९)

(३)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । आप्रीसूक्तं = [१ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा,
२ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानका, ७ दैव्यौ होतारौ
प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा,
१० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां	प्रत्यङ् विश्वानि भुवनान्यस्थात् ।	
होता पावकः प्रदिवः सुमेधा	देवो देवान् यजत्वग्निर्हन्	१
नराशंसः प्रति धामान्यञ्जन्	तिस्रो दिवः प्रति मत्वा स्वर्चिः ।	
घृतपुषा मनसा हव्यमुन्दन्	मूर्धन् यज्ञस्य समनक्तु देवान्	२
ईळितो अग्ने मनसा नो अर्हन्	देवान् यक्षि मानुषात् पूर्वी अद्य ।	
स आ वह मरुतां शर्धो अच्युत	मिन्द्रं नरो बर्हिषदं यजध्वम्	३ (३२)

देव॑ ब॒र्हिर्व॑र्ध॒मानं॑ सु॒वीरं॑ स्ती॒र्णं रा॒ये सु॒भरं॑ वे॒द्यस्याम् ।
घृ॒तेना॒क्तं व॑सवः सीद॒तेदं वि॒श्वे दे॒वा आ॒दित्या॑ य॒ज्ञिया॑सः
वि श्र॑यन्तामु॒र्विया॑ हूय॒माना॑ द्वा॒रो दे॒वीः सु॒प्राय॑णा नमो॒भिः ।
व्यच॑स्वती॒र्वि प्र॑थन्तामजु॒र्या वर्णं॑ पु॒नाना॑ य॒शसं॑ सु॒वीरम्

४

५ [२२]

सा॒ध्वपा॑सि स॒नता॑ न उ॒क्षिते॑ उ॒षासा॑नक्ता॒ वय्ये॑व र॒णिव॑ते ।
तन्तुं॑ त॒तं सं॒वय॑न्ती स॒मीची॑ य॒ज्ञस्य॑ पे॒शः सु॒दुघे॑ प॒र्यस्व॑ती

६

दै॒व्या हो॒तारा॑ प्रथ॒मा वि॒दुष्ट॑र ऋ॒जु य॑क्षतः स॒मृचा॑ व॒पुष्ट॑रा ।
दे॒वान् य॑जन्तावृ॒तथा॑ स॒मश्न॑तो ना॒भा पृ॒थिव्या॑ अ॒धि सा॑नुषु त्रिषु

७

सर॑स्वती सा॒धय॑न्ती धि॒यं न इ॒ळा दे॒वी भा॑रती वि॒श्वतू॑र्तिः ।
ति॒स्रो दे॒वीः स्व॒धया॑ ब॒र्हिरे॑द—मच्छि॒द्रं पा॑न्तु शर॒णं नि॒षद्य॑

८

पि॒शङ्ग॑रूपः सु॒भरो॑ वयो॒धाः श्रु॒ष्टी वी॒रो जा॑यते दे॒वका॑मः ।
प्र॒जां त्वष्टा॑ वि ष्य॒तु नाभि॑म॒स्मे अथा॑ दे॒वाना॑मप्येतु पा॒थः

९

व॒नस्प॑तिरवसृजन्नुप॒स्था—दु॒ग्निर्ह॑विः सू॒दया॑ति प्र धी॒भिः ।
त्रि॒धा स॑म॒क्तं न॑यतु प्र॒जान॑न् दे॒वेभ्यो॑ दै॒व्यः श॑मितोप॒ हव्य॑म्

१०

घृ॒तं मि॑मिक्षे घृ॒तम॑स्य योनिं—घृ॒ते श्रि॒तो घृ॒तम्ब॑स्य धा॒म ।
अ॒नुष्व॑ध॒मा वह॑ मा॒दय॑स्व स्वाहा॑कृतं वृष॒भ व॑क्षि हव्यम्

११ [२३] (४०)

(४)

९ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हु॒वे वः॑ सु॒द्योत्मा॑नं सुवृ॒क्तिं वि॒शाम॑ग्निमति॒थिं सु॒प्रय॑सम् ।
मि॒त्र इ॒व यो दि॑धिषाय्यो भू॒द् दे॒व आ॒दे॒वे जने॑ जा॒तवे॑दाः

१

इ॒मं वि॒धन्तो॑ अ॒पां स॒धस्थे॑ द्वि॒ताद॑धुर्भृ॒गवो॑ वि॒क्ष्वा॒इयोः॑ ।
ए॒ष वि॒श्वान्य॑भ्यस्तु भू॒मा दे॒वाना॑म॒ग्निर॑रति॒र्जीरा॑श्वः

२

अ॒ग्निं दे॒वासो॑ मा॒नुषी॑षु वि॒क्षु प्रि॒यं धुः॑ क्षे॒ष्यन्तो॑ न मि॒त्रम् ।
स दी॑दयदु॒शती॑रु॒म्या आ॑ दु॒क्षाय्यो॑ यो दा॒स्वते॑ द॒म आ॑

३

अ॒स्य रु॒ण्वा स्व॑स्ये॒व पु॒ष्टिः सं॒दृष्टि॑रस्य हि॒यान॑स्य दक्षोः ।
वि यो म॑रि॒भ्रदो॑षधीषु जि॒ह्वा—म॒त्यो न र॑थ्यो दोध॒वीति॑ वारा॒न्

४

(४४)

आ यन्मे अर्धं वनदुः पनन्तो—शिग्भ्यो नामिमीत वर्णम् ।
स चित्रेण चिकित्ते रंसु भासा जुजुर्वो यो मुहुरा युवा भूत

५ [२४]

आ यो वना तातृषाणो न भाति वार्ण पथा रथ्येव स्वानीत ।
कृष्णाध्वा तपू रण्वश्रिकेत द्यौरिव स्मर्यमानो नभोभिः
स यो व्यस्थादुभि दक्षदुर्वी पशुनैति स्वयुरगोपाः ।
अग्निः शोचिष्मो अतसान्युष्णन् कृष्णव्यथिरस्वदयन्न भूम
नू ते पूर्वस्यावसो अधीतौ तृतीये विदथे मन्म शंसि ।
अस्मे अग्ने संयद्वीरं बृहन्तं क्षुमन्तं वाजं स्वपत्यं रयिं दाः
त्वया यथा गृत्समदासो अग्ने गुहा वन्वन्त उपरौ अभि प्युः ।
सुवीरासो अभिमातिषाहः स्मत् सूरिभ्यो गृणते तद् वयो धाः

६

७

८

९ [२५] (४९)

(५)

८ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

होताजनिष्ट चेतनः पिता पितृभ्य ऊतये ।
प्रयक्षञ्जेन्यं वसु शकेम वाजिनो यमम्
आ यस्मिन् त्सप्त रश्मयस्तता यज्ञस्य नेतरि ।
मनुष्वद् दैव्यमष्टमं पोता विश्वं तर्दिन्वति
वृधन्वे वा यवीमनु वोचद् ब्रह्माणि वेरु तत् ।
परि विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभवत्
साकं हि शुचिना शुचिः प्रशास्ता क्रतुनाजनि ।
विद्वो अस्य व्रता ध्रुवा वया इवानु रोहते
ता अस्य वर्णमायुवो नेष्टुः सचन्त धेनवः ।
कुवित तिसृभ्य आ वरं स्वसारो या इदं ययुः
यदी मातुरपु स्वसा घृतं भरन्त्यस्थित ।
तासामध्वर्युरागतौ यवो वृष्टीव मोदते
स्वः स्वाय धारसे कृणुतामृत्विगृत्विजम् ।
स्तोमं यज्ञं चादरं वनेमा ररिमा वयम्
यथा विद्वो अरं करद् विश्वेभ्यो यजतेभ्यः ।
अयमग्ने त्वे अपि यं यज्ञं चकृमा वयम्

१

२

३

४

५

६

७

८ [२६] (५७)

(६)

८ सोमाहुतिभार्गवः । अग्निः । गायत्री ।

इमां मे अग्ने समिधं मिमामुपसदं वनेः	। इमा उ षु श्रुधी गिरः	१
अया ते अग्ने विधेमो जौ नपादश्वमिष्टे	। एना सूक्तेन सुजात	२
तं त्वा गीर्भिर्गिर्वणसं द्रविणस्युं द्रविणोदः	। सपर्येम सपर्यवः	३
स बोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन्	। युयोध्यस्मद् द्वेषांसि	४
स नो वृष्टिं विवस्परि स नो वाजमनर्वाणाम्	। स नः सहस्रिणीरिषः	५
ईळानायावस्यवे यविष्ठ दूत नो गिरा	। यजिष्ठ होतरा गहि	६
अन्तर्हीम् ईर्यसे विद्वान् जन्मोभया कवे	। दूतो जन्येव मित्र्यः	७
स विद्रां आ च पिप्रयो यक्षि चिकित्व आनुषक् । आ चास्मिन् त्सत्सि बर्हिषि	८ [२७] (६५)	

(७)

६ सोमाहुतिभार्गवः । अग्निः । गायत्री ।

श्रेष्ठं यविष्ठ भारताऽग्ने द्युमन्तमा भर	। वसो पुरुस्पृहं रयिम्	१
मा नो अरातिरीशत देवस्य मर्त्यस्य च	। पर्षि तस्या उत द्विषः	२
विश्वा उत त्वया वयं धारा उदुन्या इव	। अति गाहेमहि द्विषः	३
शुचिः पावक वन्द्योऽग्ने बृहद् वि रोचसे	। त्वं घृतेभिराहुतः	४
त्वं नो असि भारताऽग्ने वशाभिरुक्षभिः	। अष्टापदीभिराहुतः	५
द्वेक्षः सर्पिरासुतिः प्रतो होता वरेण्यः	। सहसस्पुत्रो अद्भुतः	६ [२८] (७१)

(८)

६ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । गायत्री; ६ अनुष्टुप् ।

वाजयन्निव नू रथान् योगाँ अग्नेरुप स्तुहि	। यशस्तमस्य मीळहुषः	१
यः सुनीथो ददाशुषेऽजुर्यो जरयन्नरिं	। चारुप्रतीक आहुतः	२
य उ श्रिया दमेष्वा दोषोषसि प्रशस्यते	। यस्य व्रतं न मीयते	३
आ यः स्वर्ण भानुना चित्रो विभात्यर्चिषा	। अश्वानो अजरैरभि	४
अत्रिमनु स्वराज्यमग्निमुक्थानि वावृधुः	। विश्वा अधि श्रियो दधे	५
अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य देवानामूतिभिर्वयम् । अरिण्यन्तः सचेमह्यभि ज्याम पृतन्यतः	६ [२९]	

(७७)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

(९)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि होता होतृषदने विदानस्त्वेषो दीदिवौ असदत् सुदक्षः ।

अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रंभरः शुचिजिह्वो अग्निः

१

त्वं दूतस्त्वमु नः परस्पास्त्वं वस्य आ वृषभ प्रणेता ।

अग्ने तोकस्य नस्तने तनूना मप्रयुच्छन् दीद्यद् बोधि गोपाः

२

विधेम ते परमे जन्मन्मग्ने विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे ।

यस्माद् योनेरुदारिथा यजे तं प्र त्वे हवींषि जुहुरे समिन्द्रे

३

अग्ने यजस्व हविषा यजीया ऋष्टी देष्णमभि गृणीहि राधः ।

त्वं ह्यसि रयिपती रयीणां त्वं शुक्रस्य वर्चसो मनोता

४

उभयं ते न क्षीयते वसव्यं दिवेदिवे जायमानस्य दस्म ।

कृधि क्षुमन्तं जरितारमग्ने कृधि पतिं स्वपत्यस्य रायः

५

सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यष्टा देवा आयजिष्ठः स्वस्ति ।

अदब्धो गोपा उत नः परस्पा अग्ने द्युमदुत रेवद् दिदीहि

६ [१] (८३)

(१०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

जोहूत्रो अग्निः प्रथमः पितेवे लस्पदं मनुषा यत् समिन्द्रः ।

श्रियं वसानो अमृतो विचेता मर्मजेन्यः श्रवस्यः स वाजी

१

श्रूया अग्निश्चित्रभानुर्हवं मे विश्वाभिर्गीर्भिरमृतो विचेताः ।

श्यावा रथं वहतो रोहिता वो तारुषाह चक्रे विभृत्रः

२

उत्तानायामजनयन् त्सुषूतं भुवदुग्निः पुरुपेशासु गर्भः ।

शिरिणायां चिदुक्तुना महोभि रपरीवृतो वसति प्रचेताः

३

जिघर्म्यग्निं हविषा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा ।

पृथुं तिरश्चा वयसा ब्रूहन्तं व्यचिष्ठमन्नै रभसं दृशानं

४

आ विश्वतः प्रत्यश्रं जिघर्म्य रक्षसा मनसा तज्जुषेत ।

मर्यशीः स्पृह्यद्वर्णो अग्निर्नाभिमृशे तन्वाऽ जर्भुराणः

५ (८८)

जेया भागं सहसानो वरेण त्वाद्रूतासो मनुवद् वंदेम ।
अनूनमग्निं जुह्वा वचस्या मधुपृचं धनसा जोहवीमि

६ [२] (८९)

(११)

१२ गृत्समद (आगिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । विराट्स्थानाः, ११ त्रिष्टुप् ।

श्रुधी हवामिन्द्र मा रिषण्यः स्याम ते द्वावने वसूनाम् ।
इमा हि त्वामूर्जो वर्धयन्ति वसूयवः सिन्धवो न क्षरन्तः
सृजो महीरिन्द्र या अपिन्वः परिष्ठिता अहिना शूर पूर्वीः ।
अमर्त्यं चिद् द्वासं मन्यमानं मवाभिनदुक्थैर्वावृधानः
उक्थेष्विन्नु शूर येषु चाकन् त्सोमेष्विन्द्र रुद्रियेषु च ।
तुभ्येदेता यासु मन्दसानः प्र वायवे सिस्रते न शुभ्राः
शुभ्रं नु ते शुष्मं वर्धयन्तः शुभ्रं वज्रं बाहोर्दधानाः ।
शुभ्रस्त्वमिन्द्र वावृधानो अस्मे दासीर्विशः सूर्येण सह्याः
गुहा हितं गुह्यं गूळहमप्स्वपीवृतं मायिनं क्षियन्तम्
उतो अपो द्यां तस्तम्बांसं महन्नाहिं शूर वीर्येण

१

२

३

४

५ [३]

स्तवा नु त इन्द्र पूर्वा महा न्युत स्तवाम् नूतना कृतानि ।
स्तवा वज्रं बाहोरुशन्तं स्तवा हरी सूर्यस्य केतू
हरी नु त इन्द्र वाजयन्ता घृतश्चुतं स्वारमस्वार्थाम् ।
वि समना भूमिरप्रथिताऽरस्त पर्वतश्चित् सरिण्यन्
नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् त्सं मातृभिर्वावृशानो अक्रान् ।
दूरे पारे वाणीं वर्धयन्त इन्द्रेषितां धमनिं पप्रथन् नि
इन्द्रो मह्यं सिन्धुमाशयानं मायाविनं वृत्रमस्फुरन्निः ।
अरेजेतां रोदसी भियाने कनिक्रदतो वृष्णो अस्य वज्रात्
अरोरवीद् वृष्णो अस्य वज्रोऽमानुषं यन्मानुषो निजूर्वात् ।
नि मायिनो दानवस्य माया अपादयत् पपिवान् त्सुतस्य

६

७

८

९

१० [४]

पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु त्वा मन्दिनः सुतासः ।
पुणन्तस्ते कुक्षी वर्धयन्ति तथा सुतः पौर इन्द्रमाव

११

(१००)

त्वे इन्द्राण्यभूम विप्रा धियं वनेम क्रतुया सपन्तः ।

अवस्यवो धीमहि प्रशस्तिं सद्यस्ते रायो वृावने स्याम

१२

स्याम ते त इन्द्र ये त ऊती अवस्यव ऊर्जं वर्धयन्तः ।

शुष्मिन्तमं यं चाकनाम देवाऽस्मे रयिं रासि वीरवन्तम्

१३

रासि क्षयं रासि मित्रमस्मे रासि शर्धं इन्द्र मारुतं नः ।

सजोषसो ये च मन्दसानाः प्र वायवः पान्त्यग्रणीतिम्

१४

व्यन्तिवन्तु येषु मन्दसानस्तुपत् सोमं पाहि द्रव्यदिन्द्र ।

अस्मान् त्सु पृत्स्वा तरुत्राऽवर्धयो द्यां बृहद्भिरर्केः

१५ [५]

बृहन्त इन्नु ये ते तरुत्रोऽकथेभिर्वा सुम्रमाविवासान् ।

स्तृणानासो बर्हिः पस्त्यावत् त्वोता इदिन्द्र वाजमगमन्

१६

उग्रेष्विन्नु शूर मन्दसानस्त्रिकटुकेषु पाहि सोममिन्द्र ।

प्रदोधुवच्छश्रुषु प्रीणानो याहि हरिभ्यां सुतस्य पीतिम्

१७

धिष्वा शवः शूर येन वृत्रमवाभिन्द दानुमौर्णवाभम् ।

अपावृणोज्योतिरार्याय नि संव्यतः साद्वि दस्युरिन्द्र

१८

सनेम ये त ऊतिभिस्तरन्तो विश्वाः स्पृध अर्येण दस्यून् ।

अस्मभ्यं तत् त्वाष्ट्रं विश्वरूपमरन्धयः साख्यस्य त्रितायं

१९

अस्य सुवानस्य मन्दिनस्त्रितस्य न्यर्बुदं वावृधानो अस्तः ।

अवर्तयत् सूर्यो न चक्रं भिनद् वलमिन्द्रो अङ्गिरस्वान्

२०

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्तिं धग्भगो नो बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः

२१ [६] (११०)

(१२)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १२-२२]

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यो जात एव प्रथमो मनस्वान् देवो देवान् क्रतुना पर्यभूषत् ।

यस्य शुष्माद् रोदसी अभ्यसेतां नृम्णस्य महा स जनास इन्द्रः

१

यः पृथिवीं व्यथमानामहं हृद् यः पर्वतान् प्रकुपितो अरम्णात् ।

यो अन्तरिक्षं विममे वरीयो यो द्यामस्तभ्नात् स जनास इन्द्रः

२

(११२)

यो हत्वाहिमरिणात् सप्त सिन्धून् यो गा उदार्जदपधा वलस्य ।
 यो अश्मनोरन्तरग्निं जजान संवृक् समत्सु स जनास इन्द्रः ३
 येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।
 श्वघ्नीव यो जिगीवाँ लक्षमाद कुर्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ४
 यं स्मा पृच्छन्ति कुह सेति घोर मुतेमाहुर्नैषो अस्तीत्येनम् ।
 सो अर्यः पुष्टीर्विज इवा मिनाति श्रदस्मै धत्त स जनास इन्द्रः ५ [७]

यो रधस्य चोद्विता यः कृशस्य यो ब्रह्मणो नार्धमानस्य कीरेः ।
 युक्तग्राणो योऽविता सुशिप्रः सुतसोमस्य स जनास इन्द्रः ६
 यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावो यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।
 यः सूर्यं य उषसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः ७
 यं क्रन्दसी संयती विह्वयेते परेऽवर उभया अमित्राः ।
 समानं चिद् रथमातस्थिवांसा नाना हवेते स जनास इन्द्रः ८
 यस्मान्न कृते विजयन्ते जनासो यं युध्यमाना अवसे हवन्ते ।
 यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत् स जनास इन्द्रः ९
 यः शश्वतो महेनो दधाना नमन्यमानाञ्छर्वा जघान ।
 यः शर्धते नानुददाति शूध्यां यो दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः १० [८]

यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शरद्यन्वविन्दत् ।
 ओजायमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः ११
 यः सप्तरश्मिर्वृषभस्तुविष्मानवासृजत् सर्तवे सप्त सिन्धून् ।
 यो रौहिणमस्फुरद् वज्रबाहु र्यामारोहन्तं स जनास इन्द्रः १२
 द्यावा चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।
 यः सोमपा निचितो वज्रबाहु र्यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः १३
 यः सुन्वन्तमवति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमूती ।
 यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधः स जनास इन्द्रः १४
 यः सुन्वते पचते दुध आ चिद् वाजं दर्दधि स किलासि सत्यः ।
 वुषं त इन्द्र विश्वह प्रियासः सुवीरासो विदथमा वदेम १५ [९] (१२५)

(१३)

१३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; १३ त्रिष्टुप् ।

ऋतुर्जनित्री तस्या अपस्परि मक्षू जात आविशद् यासु वर्धते ।	
तदाहना अभवत् पिप्युषी पयोः ऽशोः पीयूषं प्रथमं तदुक्थ्यम्	१
सधीमा यन्ति परि विभ्रतीः पयो विश्वप्स्न्याय प्र भरन्त भोजनम् ।	
समानो अध्वा प्रवतामनुष्यदे यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः	२
अन्वेको वदति यद् ददाति तद् रूपा मिनन्तर्पा एक ईयते ।	
विश्वा एकस्य विनुदस्तिक्षते यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः	३
प्रजाभ्यः पुष्टिं विभजन्त आसते रयिमिव पुष्टं प्रभवन्तमायते ।	
असिन्वन् दंष्ट्रैः पितुरन्ति भोजनं यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युक्थ्यः	४
अधाकृणोः पृथिवीं संहृशे द्विवे यो धौतीनामहिहन्नारिणक् पथः ।	
तं त्वा स्तोमेभिरुदाभिर्न वाजिनं देवं देवा अजन्त त्सास्युक्थ्यः	५ [१०]

यो भोजनं च दयसे च वर्धनं मार्द्रादा शुष्कं मधुमद् दुदोहिथ ।	
स शेवधिं नि दधिषे विवस्वति विश्वस्यैक ईशिषे सास्युक्थ्यः	६
यः पुष्पिणींश्च प्रस्वश्च धर्मणा ऽधि दाने व्यवनीरधारयः ।	
यश्चासमा अजनो दिद्युतो दिव उरुरुर्वी अभितः सास्युक्थ्यः	७
यो नार्मरं सहवसुं निहन्तवे पृक्षाय च दासवेशाय चावहः ।	
ऊर्जर्यन्त्या अपरिविष्टमास्य मुतैवाद्य पुरुकृत सास्युक्थ्यः	८
ज्ञातं वा यस्य दश साकमाद्य एकस्य श्रुष्टौ यद्ध चोदमाविथ ।	
अरजौ दस्युन् त्समुनब्दुभीतये सुप्राव्यो अभवः सास्युक्थ्यः	९
विश्वेदनु रोधना अस्य पौस्थं दुदुरस्मै दधिरे कृतवे धनम् ।	
षळस्तभ्रा विष्टिरः पञ्च संहृशः परि परो अभवः सास्युक्थ्यः	१० [११]

सुप्रवाचनं तव वीर वीर्यं यदेकेन क्रतुना विन्दसे वसु ।	
जातूधिरस्य प्र वयः सहस्वतो या चकर्थ सेन्द्र विश्वास्युक्थ्यः	११
अरमयः सरपसस्तराय कं तुर्वीतये च वय्याय च सुतिम् ।	
नीचा सन्तमुदनयः परावृजं प्रान्धं श्रोणं श्रवयन् त्सास्युक्थ्यः	१२

अस्मभ्यं तद् वसो दानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् ।

इन्द्र यच्चित्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १३ [१२] (१३८)

(१४)

१२ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोम—मामत्रेभिः सिञ्चता मद्यमन्धः ।
 कामी हि वीरः सदमस्य पीतिं जुहोत वृष्णे तदिदेष वष्टि १
 अध्वर्यवो यो अपो वविवांसं वृत्रं जघानाशन्येव वृक्षम् ।
 तस्मा एतं भरत तद्वशाये एष इन्द्रो अर्हति पीतिमस्य २
 अध्वर्यवो यो दृभीकं जघान यो गा उदाजदप हि वलं वः ।
 तस्मा एतमन्तरिक्षे न वात—मिन्द्रं सोमैरोर्णुत जूर्न वक्षैः ३
 अध्वर्यवो य उरणं जघान नव चखांसं नवतिं च बाहून् ।
 यो अर्बुदमव नीचा बबाधे तमिन्द्रं सोमस्य भूथे हिनोत ४
 अध्वर्यवो यः स्वश्वं जघान यः शुष्णमशुषं यो व्यसम् ।
 यः पिपुं नमुचिं यो रुधिकां तस्मा इन्द्रायान्धसो जुहोत ५
 अध्वर्यवो यः शतं शम्बरस्य पुरो बिभेदाश्मनेव पूर्वीः ।
 यो वचिनः शतमिन्द्रः सहस्र—मपावपद् भरता सोममस्मै ६ [१३]

अध्वर्यवो यः शतमा सहस्रं भूम्या उपस्थेऽवपजघन्वान् ।
 कुत्सस्यायोरातिथिगवस्य वीरान् न्यावृणग् भरता सोममस्मै ७
 अध्वर्यवो यन्नरः कामयाध्वे श्रुष्टी वहन्तो नशथा तदिन्द्रे ।
 गर्भस्तिपूतं भरत श्रुतायेन्द्राय सोमं यज्यवो जुहोत ८
 अध्वर्यवः कर्तना श्रुष्टिमस्मै वने निपूतं वन उन्नयध्वम् ।
 जुषाणो हस्त्यमभि वावशे व इन्द्राय सोमं मक्षिरं जुहोत ९
 अध्वर्यवः पयसोध्वर्यथा गोः सोमैभिरीं पृणता भोजमिन्द्रम् ।
 वेदाहमस्य निभृतं म एतद् दित्सन्तं भूयो यजुतश्चिकेत १०
 अध्वर्यवो यो विव्यस्य वस्वो यः पार्थिवस्य क्षम्यस्य राजा ।
 तमूर्ध्वं न पृणता यवेनेन्द्रं सोमैभिस्तदपो वो अस्तु ११
 अस्मभ्यं तद् वसो वृनाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् ।
 इन्द्र यच्चित्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १२ [१४] (१५०)

(१५)

१० गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र घा न्वस्य महतो महानि सत्या सत्यस्य करणानि वोचम् ।	
त्रिकद्वकेष्वपिबत् सुतस्यास्य मदे अहिमिन्द्रो जघान	१
अवंशे द्यामस्तभायद् बृहन्तमा रोदसी अपृणदन्तरिक्षम् ।	
स धारयत् पृथिवीं पप्रथञ्च सोमस्य ता मदु इन्द्रश्चकार	२
सन्नेव प्राचो वि मिमाय मानैर्वज्रेण खान्यतृणन्नदीनाम् ।	
वृथासृजत् पृथिभिर्दीर्घयाथैः सोमस्य ता मदु इन्द्रश्चकार	३
स प्रवोळहृन् परिगत्या दुभीते विश्वमधागायुधमिन्द्रे अग्नौ ।	
सं गोभिरश्वैरसृजद् रथेभिः सोमस्य ता मदु इन्द्रश्चकार	४
स ईं महीं धुनिमेतोररम्णात् सो अस्नातृनपारयत् स्वस्ति ।	
त उत्स्राय रयिमभि प्र तस्थुः सोमस्य ता मदु इन्द्रश्चकार	५ [१५]
सोदञ्चं सिन्धुमरिणान्महित्वा वज्रेणान् उषसः सं पिपेष ।	
अजवसो जविनीभिर्विवृश्चन् त्सोमस्य ता मदु इन्द्रश्चकार	६
स विद्वौ अपगोहं कनीनामाविर्भवन्नुदतिष्ठत् परावृक् ।	
प्रति श्रोणः स्थाद् व्यनगचष्ट सोमस्य ता मदु इन्द्रश्चकार	७
भिनद् बलमङ्गिरोभिर्गृणानो वि पर्वतस्य दृंहितान्यैरत् ।	
रिणग्रोधांसि कृन्निमाण्येषां सोमस्य ता मदु इन्द्रश्चकार	८
स्वप्नेनाभ्युप्या चुमुर्नि धुनिं च जघन्थ दस्युं प्र दुभीतिमावः ।	
रम्भी चिदत्र विविदे हिरण्यं सोमस्य ता मदु इन्द्रश्चकार	९
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षा स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१० [१६] (१६०)

(१६)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय सुष्टुतिमग्राविव समिधाने हविर्भरे ।	
इन्द्रमजुर्यं जरयन्तमुक्षितं सनाद् युवानमवसे हवामहे	१
यस्मादिन्द्राद् बृहतः किं चनेमृते विश्वान्यस्मिन् त्संभुताधि वीर्या ।	
जठरे सोमं तन्वीइ सहो महो हस्ते वज्रं भरति शीर्षणि क्रतुम्	२ (१६२)

न क्षोणीभ्यां परिभवे त इन्द्रियं न समुद्रैः पर्वतैरिन्द्र ते रथः ।

न ते वज्रमन्वश्नोति कश्चन यदाशुभिः पतसि योजना पुरु

३

विश्वे ह्यस्मै यजताय धृष्णवे क्रतुं भरन्ति वृषभाय सश्र्वते ।

वृषा यजस्व हविषा विदुष्टरः पिबेन्द्र सोमं वृषभेण भानुना

४

वृष्णः कोशः पवते मध्व ऊर्मिर्वृषभान्नाय वृषभाय पातवे ।

वृषणाध्वर्यु वृषभासो अद्रयो वृषणं सोमं वृषभाय सुष्वति

५ [१७]

वृषा ते वज्र उत ते वृषा रथो वृषणा हरीं वृषभाण्यायुधा ।

वृष्णो मदस्य वृषभ त्वमीशिष इन्द्र सोमस्य वृषभस्य तृष्णुहि

६

प्र ते नावं न समने वचस्युवं ब्रह्मणा यामि सर्वनेषु दाधृषिः ।

कुविन्नो अस्य वचसो निबोधिष दिन्द्रमुत्सं न वसुनः सिचामहे

७

पुरा सबाधादुभ्या ववृत्स्व नो धेनुर्न वत्सं यवसस्य पिप्युषी ।

सकृत्सु ते सुमतिभिः शतक्रतो सं पत्नीभिर्न वृषणो नसीमहि

८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षा स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

९ [१८] (१६९)

(१७)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; ८-९ त्रिष्टुप् ।

तदस्मै नव्यमङ्गिरस्वदर्चत शुष्मा यदस्य प्रत्नथोदीरते ।

विश्वा यद् गोत्रा सहसा परीवृता मदे सोमस्य दंहितान्यैरयत्

१

स भूतु यो ह प्रथमाय धायस ओजो मिमानो महिमानमातिरत् ।

शूरो यो युत्सु तन्वं परिव्यत शीर्षणि द्यां महिना प्रत्यमुश्र्वत

२

अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद् यदुस्याग्रे ब्रह्मणा शुष्ममैरयः ।

रथेष्ठेन हर्यश्वेन विच्युताः प्र जीरयः सिस्रते सध्यक् पृथक्

३

अधा यो विश्वा भुवनाभि मज्जने शानकृत् प्रवया अभ्यवर्धत ।

आद् रोदसी ज्योतिषा वह्निरातनोत् सीव्यन् तमांसि दुधिता समव्ययत्

४

स प्राचीनान् पर्वतान् दंहदोर्जसा ऽधराचीनमकृणोदुपामपः ।

अधारयत् पृथिवीं विश्वधायस मस्तभ्रान्मायया द्यामवत्ससः

५ [१९] (१७४)

सास्मा अरं बाहुभ्यां यं पिताकृणोद विश्वस्मादा जनुषो वेदसस्परि ।

येना पृथिव्यां नि किर्वि शयध्वै वज्रेण हव्यवृणक् तुविष्वाणिः ६

अमाजूरिव पित्रोः सचा सती समानादा सदसस्त्वामिये भगम् ।

कृधि प्रकेतमुप मास्या भर कुद्धि भागं तन्नोऽ येन मामहः ७

भोजं त्वामिन्द्र वयं हुवेम दुदिद्वमिन्द्रापांसि वाजान् ।

अविद्धीन्द्र चित्रया न ऊती कृधि वृषान्निन्द्र वस्यसो नः ८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ९ [२०] (१७८)

(१८)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्राता रथो नवो योजि सस्नि—श्चतुर्युगस्त्रिकशः सत्तरश्मिः ।

दशारित्रो मनुष्यः स्वर्षाः स इष्टिभिर्मतिभी रंह्यो भूत् १

सास्मा अरं प्रथमं स द्वितीयं मुतो तृतीयं मनुषः स होता ।

अन्यस्या गर्भमन्य ऊ जनन्त सो अन्येभिः सचते जेन्यो वृषा २

हरी नु कं रथ इन्द्रस्य योज—मायै सूक्तेन वचसा नवेन ।

मो षु त्वामत्र बहवो हि विप्रा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये ३

आ द्वाभ्यां हरिभ्यामिन्द्र या—ह्या चतुर्भिरा षड्भिर्ह्यमानः ।

आष्टाभिर्दशभिः सोमपेयं—मयं सुतः सुमस्व मा मृधस्कः ४

आ विंशत्या त्रिंशता याह्यर्वा—डा चत्वारिंशता हरिभिर्युजानः ।

आ पञ्चाशता सुरथेभिरिन्द्रा ५ षष्ट्या सप्तत्या सोमपेयम् ५ [२१]

आशीत्या नवत्या याह्यर्वा—डा शतेन हरिभिरुह्यमानः ।

अयं हि ते शुनहोत्रेषु सोम इन्द्र त्वाया परिषिक्तो मदाय ६

मम ब्रह्मेन्द्र याह्यच्छा विश्वा हरी धुरि धिष्वा रथस्य ।

पुरुत्रा हि विहव्यो बभूथा—स्मिञ्छूरं सवने मादयस्व ७

न म इन्द्रेण सख्यं वि योष—दुस्मभ्यमस्य दक्षिणा दुहीत ।

उप ज्येष्ठे वरुथे गर्भस्तौ प्रायेप्राये जिगीवांसः स्याम ८

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ९ [२२] (१८७)

(१९)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपाय्यस्यान्धसो मदाय मनीषिणः सुवानस्य प्रयसः ।	
यस्मिन्निन्द्रः प्रदिविं वावृधान ओको दुधे ब्रह्मण्यन्तश्च नरः	१
अस्य मन्दानो मध्वो वज्रहस्तो ऽहिमिन्द्रो अर्णोवृतं वि वृश्चत् ।	
प्र यद् वयो न स्वसराण्यच्छा प्रयांसि च नदीनां चक्रमन्त	२
स माहिं इन्द्रो अर्णो अपां प्रैरयदहिहाच्छा समुद्रम् ।	
अजनयत् सूर्यं विदद् गा अकुनाह्वां वयुनानि साधत्	३
सो अप्रतीनि मनवे पुरूणीन्द्रो दाशद् दाशुषे हन्ति वृत्रम् ।	
सद्यो यो नृभ्यो अतसाय्यो भूत् पस्पृधानेभ्यः सूर्यस्य सातौ	४
स सुन्वत इन्द्रः सूर्यमा ऽऽ देवो रिण्डात्प्राय स्तवान् ।	
आ यद् रयिं गुहद्वद्यमस्मै भरदंशं नैतशो दशस्यन्	५ [२३]
स रन्धयत् सदिवः सारथ्ये शुष्णमशुषं कुर्यवं कुत्साय ।	
दिवोदासाय नवतिं च नवेन्द्रः पुरो व्यैरच्छम्बरस्य	६
एवा त इन्द्रोचथमहेम श्रवस्या न त्मना वाजयन्तः ।	
अश्याम तत् सार्पमाशुषाणा ननमो वधरदेवस्य पीयोः	७
एवा ते गृत्समदाः शूर मन्मावस्यवो न वयुनानि तक्षुः ।	
ब्रह्मण्यन्त इन्द्र ते नवीय इषमूर्जं सुक्षितिं सुम्रमशुः	८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षा स्तोतृभ्यो मार्तिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	९ [२४] (१९६)

(२०)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ विराड्रूपा ।

वयं ते वयं इन्द्र विद्धि षु णः प्र भरामहे वाजयुर्न रथम् ।	
विपन्यवो दीध्यतो मनीषा सुम्रमियक्षन्तस्त्वावतो नृन्	१
त्वं न इन्द्र त्वाभिरुती त्वायतो अभिष्टिपासि जनान् ।	
त्वमिनो दाशुषो वरुते त्वाधीरभि यो नक्षति त्वा	२ (१९८)

स नो युवेन्द्रो जोहूत्रः सखा शिवो नरामस्तु पाता ।	
यः शंसन्तं यः शशमानमृती पचन्तं च स्तुवन्तं च प्रणेषत	३
तमु स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे यस्मिन् पुरा वावृधुः शशदुश्च ।	
स वस्वः कामं पीपरदियानो ब्रह्मण्यतो नूतनस्यायोः	४
सो अङ्गिरसामुचथा जुजुष्वान् ब्रह्मा तूतोदिन्द्रो गातुमिष्णन् ।	
मुष्णन्नुषसः सूर्येण स्तवान् शस्य चिच्छिन्नथत् पूर्याणि	५ [२५]
स हं श्रुत इन्द्रो नाम देव ऊर्ध्वो भुवन्मनुषे वृस्मर्तमः ।	
अव म्रियमर्शसानस्य साह्वा जिह्वो भरद् दासस्य स्वधावान्	६
स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः पुरंदुरो दासीरैर्यद् वि ।	
अर्जनयन् मनवे क्षामपश्च सत्रा शंसं यजमानस्य तूतोत्	७
तस्मै तवस्य मनु दायि सत्रेन्द्राय देवेभिरर्णसातौ ।	
प्रति यदस्य वज्रं बाह्वोर्धु हन्वी दस्युन् पुर आयसीर्नि तारीत्	८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षा स्तोतृभ्यो मार्ति धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	९ [२६] (२०५)

(२६)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; ६ त्रिष्टुप् ।

विश्वजिते धनजिते स्वर्जिते सत्राजिते नृजिते उर्वराजिते ।	
अश्वजिते गोजिते अजिते भरेन्द्राय सोमं यजताय हर्यतम्	१
अभिभुवेऽभिभङ्गाय वन्वते ऽषाळ्हाय सहमानाय वेधसे ।	
तुविग्रये वह्नये दुष्टरीतवे सत्रासाहे नम इन्द्राय वोचत	२
सत्रासाहो जनभक्षो जनसह इच्यवनो युध्मो अनु जोषमुक्षितः ।	
वृत्तचयः सहुरिर्विश्वारित इन्द्रस्य वोचं प्र कृतानि वीर्या	३
अनानुदो वृषभो दोधतो वधो गर्भीर ऋष्वो असमष्टकाव्यः	
रधचोदः श्रथनो वीळितस्पृथु रिन्द्रः सुयज्ञ उषसः स्वर्जनत्	४
यज्ञेन गातुमप्तुरो विविद्रे धियो हिन्वाना उशिजो मनीषिणः ।	
अमिस्वरा निषवा गा अवस्यव इन्द्रे हिन्वाना द्रविणान्याशत	५ (२१०)

इन्द्र श्रेष्ठानि द्रविणानि धेहि चित्तिं दक्षस्य सुभगत्वमस्मे ।
पोषं रयीणामरिष्टिं तनूनां स्वाद्भानं वाचः सुदिनत्वमहाम्

६ [२७] (२११)

(२२)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः ।

१ अष्टिः, २-३ अतिशक्ती; ४ अष्टिः अतिशक्ती वा ।

त्रिकदुकेषु महिषो यवाशिरं तुविशुष्मं स्तूपत् सोममपिबद् विष्णुना सुतं यथावशत् ।

स ईं ममाद् महि कर्म कर्तवे महामुरुं सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः १

अध त्विषीमां अभ्योजसा क्विर्वि युधाभवदा रोदसी अपृणदस्य मज्मना प्र वावृधे ।

अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत् सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः २

साकं जातः क्रतुना साकमोजसा ववाक्षिथ साकं वृद्धो वीर्यैः सासहिर्षुधो विचर्षणिः ।

दाता राधः स्तुवते काम्यं वसु सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः ३

तव त्यन्नयै नृतोऽप इन्द्र प्रथमं पूर्य दिवि प्रवाच्यं कृतम् ।

यद् देवस्य शवसा प्रारिणा असुं रिणन्नपः ।

भुवद् विश्वमभ्यादेवमोजसा विदादूर्जं शतक्रतुर्विदादिषम्

४ [२८] (२१५)

(२३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २३-३२]

१९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । बृहस्पतिः, १, ५, ९, ११, १७, १९,

ब्रह्मणस्पतिः । जगती, १५, १९ त्रिष्टुप् ।

गुणानां त्वा गुणपतिं हवामहे क्विं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।

ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीदु सार्दनम् १

देवाश्चित् ते असुर्यं प्रचेतसो बृहस्पते यज्ञियं भागमानशुः ।

उसा इव सूर्यो ज्योतिषा महो विश्वेषामिज्जनिता ब्रह्मणामसि २

आ विबाध्या परिरापस्तमांसि च ज्योतिष्मन्तं रथमृतस्य तिष्ठसि ।

बृहस्पते भीमममित्रदम्भनं रक्षोहणं गोत्रभिदं स्वर्विदम् ३

सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे जनं यस्तुभ्यं दाशान्न तमंहो अश्रवत् ।

ब्रह्मद्विषस्तर्पनो मन्युमीरसि बृहस्पते महि तत् ते महित्वनम् ४

न तमंहो न दुरितं कुतश्चन नारातयस्तितिरुर्न द्वयाविनः ।

विश्वा इदस्माद् ध्वरसो वि बाधसे यं सुगोपा रक्षसि ब्रह्मणस्पते

५ [२९] (२२०)

त्वं नो गोपाः पथिकृद् विचक्षणस्तव व्रताय मतिभिर्जरामहे ।	
बृहस्पते यो नो अभि हरो वृधे स्वा तं मर्मर्तु दुच्छुना हरस्वती	६
उत वा यो नो मर्चयादनागसो ऽरातीवा मर्तः सानुको वृकः ।	
बृहस्पते अप तं वर्तया पथः सुगं नो अस्यै देववीतये कृधि	७
त्रातारं त्वा तनूनां हवामहे ऽवस्पतरधिवक्तारमस्मयुम् ।	
बृहस्पते देवनिदो नि बर्हय मा दुरेवा उत्तरं सुन्नमुन्नशन्	८
त्वया वयं सुवृधा ब्रह्मणस्पते स्पार्हा वसु मनुष्या ददीमहि ।	
या नो दुरे तळितो या अरातयो ऽभि सन्ति जम्भया ता अनप्रसः	९
त्वया वयमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते पप्रिणा सन्निना युजा ।	
मा नो दुःशंसो अभिदिप्सुरीशत् प्र सुशंसा मतिभिस्तारिषीमहि	१० [३०]
अनानुदो वृषभो जग्मिराह्वं निष्टप्ता शत्रुं पृतनासु सासहिः ।	
असि सत्य ऋणया ब्रह्मणस्पत उग्रस्य चिद् दमिता वीळुहर्षिणः	११
अदेवेन मनसा यो रिषण्यति शासामुग्रो मन्यमानो जिघांसति ।	
बृहस्पते मा प्रणक् तस्य नो वधो नि कर्म मन्युं दुरेवस्य शर्धतः	१२
भरेषु हव्यो नमसोपसद्यो गन्ता वाजेषु सनिता धनं धनम् ।	
विश्वा इदुर्यो अभिदिप्सोऽं मृधो बृहस्पतिर्वि ववर्हा रथो इव	१३
तेजिष्ठया तपनी रक्षसस्तप ये त्वा निदे दधिरे हृष्टवीर्यम् ।	
आविस्तत् कृष्व यदसत् त उक्थ्यं बृहस्पते वि परिरापो अर्दय	१४
बृहस्पते अति यदुर्यो अहीद् द्युमद् विभाति क्रतुमज्जनेषु ।	
यद् दीदयच्छवस क्रतप्रजात् तदुस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्	१५ [३१]
मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि बृहस्पदे निरामिणो रिपवोऽन्नेषु जागृधुः ।	
आ देवानामोहते वि त्रयो हृदि बृहस्पते न परः साम्नो विदुः	१६
विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यस्पति त्वष्टार्जनत् साम्नःसाम्नः कविः ।	
स ऋणचिह्णया ब्रह्मणस्पतिर्दुहो हन्ता मह क्रतस्य धर्तरि	१७
तव श्रिये व्यजिहीत पर्वतो गवां गोत्रमुदसृजो यदङ्गिरः ।	
इन्द्रेण युजा तमसा परीवृतं बृहस्पते निरपामौजो अर्णवम्	१८
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।	
विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१९ [३२] (२३४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२५]

(२४)

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः; १, १० बृहस्पतिः;
१२ इन्द्राब्रह्मणस्पती । जगती; १२, १६ त्रिष्टुप् ।

सेमामविद्धि प्रभृतिं य ईशिषे ऽया विधेम नवया महा गिरा ।
यथा नो मीद्वान् त्स्त्वते सखा तव बृहस्पते सीषधः सोत नो मतिम् १
यो नन्त्वान्यनमन्नयोजसोता ददर्मन्युना शम्बराणि वि ।
प्राच्यावयदच्युता ब्रह्मणस्पतिरा चाविशद् वसुमन्तं वि पर्वतम् २
तद् देवानां देवतमाय कर्त्तुमश्रन् हव्यं ब्रह्मणस्पतिः वीळिता ।
उद् गा आजदभिन्दद् ब्रह्मणा वलमगूहत् तमो व्यचक्षयत् स्वः ३
अश्मास्यमवतं ब्रह्मणस्पतिर्मधुधारमभि यमोजसातुणत् ।
तमेव विश्वे पपिरे स्वर्दृशो बहु साकं सिसिचुरुत्समुद्रिणम् ४
सना ता का चिद् भुवना भवीत्वा माद्भिः शरद्भिर्दुरो वरन्त वः ।
अयतन्ता चरतो अन्यदन्यदिद् या चकार वयुना ब्रह्मणस्पतिः ५ [१]

अमिनक्षन्तो अभि ये तमानशु निधिं पणीनां परमं गुहा हितम् ।
ते विद्वांसः प्रतिचक्ष्यानृता पुनर्यत उ आयन् तदुदीयुराविशम् ६
ऋतावानः प्रतिचक्ष्यानृता पुनरात् आ तस्थुः कवयो महस्पथः ।
ते बाहुभ्यां धमितमग्निमश्मनि नकिः षो अस्त्यरणो जहुर्हि तम् ७
ऋतज्येन क्षिप्रेण ब्रह्मणस्पतिर्यत्र वाष्टि प्र तदश्नोति धन्वना ।
तस्य साध्वीरिषवो याभिरस्यति नृचक्षसो हृशये कर्णयोनयः ८
स संनयः स विनयः पुरोहितः स सुष्टुतः स युधि ब्रह्मणस्पतिः ।
चाक्षमो यद् वाजं भरते मती धना ऽऽदित् सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा ९
विभु प्रभु प्रथमं मेहनावतो बृहस्पतेः सुविदत्राणि राध्या ।
इमा सातानि वेन्यस्य वाजिनो येन जना उभये भुञ्जते विशः १० [२]

योऽवरे वृजने विश्वथा विभु महामु रणवः शर्वसा ववक्षिथ ।
स देवो देवान् प्रति पप्रथे पृथु विश्वेदु ता परिभूर्ब्रह्मणस्पतिः ११
विश्वं सत्यं मघवाना युवोरिदा पश्चन प्र मिनन्ति व्रतं वाम् ।
अच्छेन्द्राब्रह्मणस्पती हविर्नो ऽहं युजेव वाजिना जिगातम् १२ (२४६)

उताशिष्टा अनु शृण्वन्ति वह्नयः समेयो विप्रो भरते मती धना ।

वीर्यद्वेषा अनु वशं कृणमादुदिः स ह वाजी समिथे ब्रह्मणस्पतिः

१३

ब्रह्मणस्पतेरभवद् यथावशं सत्यो मन्युर्महि कर्मा करिष्यतः ।

यो गा उदाजत स द्विवे वि चाभजन् महीव रीतिः शर्वसासरत् पृथक्

१४

ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा रायः स्याम रथ्योऽवयस्वतः ।

वीरेषु वीरौ उप पृङ्क्ति नस्त्वं यदीशानो ब्रह्मणा वेषि मे हवम्

१५

ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।

विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

१६ [३] (१५०)

(२५)

५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

इन्धानो अग्निं वनवद् वनुष्यतः कृतब्रह्मा शूशुवद् रातहव्य इत् ।

जातेन जातमति स प्र संसृते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः

१

वीरेभिर्वीरान् वनवद् वनुष्यतो गोभीं रयिं पप्रथद् बोधति त्मना ।

तोकं च तस्य तनयं च वर्धते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः

२

सिन्धुर्न क्षोदुः शिमीवाँ ऋघायतो वृषेव वधीरभि वष्टयोजसा ।

अग्नेरिव प्रसितिर्नाह वर्तवे ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः

३

तस्मा अर्षन्ति दिव्या असश्चतः स सत्त्वभिः प्रथमो गोषु गच्छति ।

अनिमृष्टतविषिर्हन्त्योजसा ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः

४

तस्मा इद् विश्वे धुनयन्त सिन्धवो ऽच्छिद्वा शर्म दधिरे पुरूणि ।

देवानां सुम्ने सुभगः स एधते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः

५ [४] (१५५)

(२६)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

ऋजुरिच्छंसो वनवद् वनुष्यतो देवयन्निददेवयन्तमभ्यसत् ।

सुप्रावीरिद् वनवत् पृत्सु वृष्टं यज्वेदयज्योर्वि भजाति भोजनम्

१

यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये ।

इविष्कृणुष्व सुभगो यथासंसि ब्रह्मणस्पतेरव आ वृणीमहे

२

(१५७)

स इज्जनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजं भरते धन्य नृभिः ।
 देवानां यः पितरमाविवांसति श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम्
 यो अस्मै हव्यैर्धृतवद्भिरविधत् प्र तं प्राचा नयति ब्रह्मणस्पतिः ।
 उरुष्यतीमहंसो रक्षती रिषोऽङ्गः ऽहोश्चिदस्मा उरुचक्रिरुद्धतः

३

४ [५] (१५९)

(२७)

१७ कूर्मो गात्समदो, गृत्समदो वा । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

इमा गिरादित्येभ्यो घृतस्नूः सनाद् राजभ्यो जुह्वा जुहोमि ।
 शृणोतु मित्रो अर्यमा भगो न स्तुविजातो वरुणो दक्षो अंशः
 इमं स्तोमं सक्रतवो मे अद्य मित्रो अर्यमा वरुणो जुषन्त ।
 आदित्यामः शुच्यो धारपूता अवृजिना अनवद्या अरिष्टाः
 त आदित्यासं उरवो गभीरा अदब्धासो दिप्सन्तो भूर्यक्षाः ।
 अन्तः पश्यन्ति वृजिनोत साधु सर्वं राजभ्यः परमा चिदन्ति
 धारयन्त आदित्यासो जगत् स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः ।
 दीर्घाधियो रक्षमाणा असुर्यमृतावानश्चर्यमाना ऋणानि
 विद्यामादित्या अवसो वो अस्य यदर्यमन् भय आ चिन्मयोभु ।
 युष्माकं मित्रावरुणा प्रणीतौ परि श्वभ्रेव दुरितानि वृज्याम्

१

२

३

४

५ [६]

सुगो हि वो अर्यमन् मित्र पन्था अनृक्षरो वरुण साधुरस्ति ।
 तेनादित्या अधि वोचता नो यच्छता नो दुष्परिहन्तु शर्म
 पिपर्तु नो अदिती राजपुत्रा ऽति द्वेषांस्यर्यमा सुगेभिः ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य शर्मो प स्याम पुरुवीरा अरिष्टाः
 तिस्रो भूमीर्धारयन् त्रीरुत द्यून् त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेषाम् ।
 ऋतेनादित्या महि वो महित्वं तदर्यमन् वरुण मित्र चारु
 त्री रोचना क्रिया धारयन्त हिरण्ययाः शुच्यो धारपूताः ।
 अस्वप्नजो अनिमिषा अदब्धा उरुशंसा क्रजवे मर्त्याय
 त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ये च देवा असुर ये च मर्ताः ।
 शतं नो रास्व शरदो विचक्षे ऽश्यामायंषि सुधितानि पूर्वा

६

७

८

९

१० [७] (१६९)

न दक्षिणा वि चिकिते न सुव्या न प्राचीनमादित्या नोत पश्चा ।	
पाक्या चिद् वसवो धीर्या चिद् युष्मानीतो अभयं ज्योतिरश्याम्	११
यो राजभ्य ऋतनिभ्यो वृदाश् यं वर्धयन्ति पुष्टयश्च नित्याः ।	
स रेवान् याति प्रथमो रथेन वसुदावा विदथेषु प्रशस्तः	१२
शुचिरपः सुयवसा अदब्ध उप क्षेति वृद्धवयाः सुवीरः ।	
नकिष्टं घ्नन्त्यन्तितो न दूराद् य आदित्यानां भवति प्रणीतौ	१३
अदिते मित्र वरुणोत मृळ यद् वो वयं चकृमा कच्चिदागः ।	
उर्वश्यामभयं ज्योतिरिन्द्र मा नो दीर्घा अभि नशन्तमिस्राः	१४
उभे अस्मै पीपयतः समीची दिवो वृष्टिं सुभगो नाम पुष्यन् ।	
उभा क्षयावाजयन् याति पूत्सू भावधौ भवतः साधू अस्मै	१५
या वो माया अभिद्रुहे यजत्राः पाशा आदित्या रिपवे विचृत्ताः ।	
अश्वीव तां अति येष रथेना रिष्टा उरावा शर्मन् तस्याम	१६
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदान् आ विदुं शूनमापेः ।	
मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१७ [८] (२७६)

(२८)

११ क्रमो गात्समदो, गृत्समदो वा । वरुणः (१० दुःस्वप्ननाशिनी ।) त्रिष्टुप् ।

इदं कवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि सान्त्यभ्यस्तु महा ।	
अति यो मन्द्रो यजथाय देवः सुकीर्तिं भिक्षे वरुणस्य भूरः	१
तव व्रते सुभगांसः स्याम स्वाध्यो वरुण तुष्टुवांसः ।	
उपायन उषसां गोमतीना मग्नयो न जरमाणा अनु द्यून्	२
तव स्याम पुरुवीरस्य शर्म चुरुशंसस्य वरुण प्रणेतः ।	
यूयं नः पुत्रा अदितेरदब्धा अभि क्षमध्वं युज्याय देवाः	३
प्र सीमादित्यो असृजद् विधर्ता ऋतं सिन्धवो वरुणस्य यन्ति ।	
न श्राम्यन्ति न वि मुचन्त्येते वयो न पप्तू रघुया परिजमन्	४
वि मच्छ्रथाय रशनामिवागं ऋध्याम ते वरुण खामृतस्य ।	
मा तन्तुश्छेदि वयतो धियं मे मा मात्रा शार्यपसः पुर ऋतोः	५ [९] (२८१)

अपो सु म्यक्ष वरुण भियसं मत् सभ्रावृतावोऽनु मा गृभाय । दामैव वत्साद् वि मुमुग्ध्यंहो नहि त्वदारे निमिषश्चनेशे	६
मा नो वधैर्वरुण ये त इष्टा—वेनः कृण्वन्तमसुर भ्रीणान्ति । मा ज्योतिषः प्रवसथानि गन्म वि पू मृधः शिश्रथो जीवसे नः	७
नमः पुरा ते वरुणोत नून—मुतापरं तुविजात ब्रवाम । त्वे हि कं पर्वते न श्रिता—न्यप्रच्युतानि दूळभ वृतानि	८
परं ऋणा सावीरध मत्कृतानि माहं राजन्नन्यकृतेन भोजम् । अव्युष्टा इन्नु भूर्यसीरुषास आ नो जीवान् वरुण तासु शाधि	९
यो मे राजन् युज्यो वा सखा वा स्वप्ने भयं भीरवे मह्यमाहं । स्तेनो वा यो दिप्सति नो वृको वा त्वं तस्माद् वरुण पाह्यस्मान्	१०
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विदुं शूनमापेः । मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	११ [१०] (१८७)

(२९)

७ कृमो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । विश्वेदेवाः । त्रिष्टुप् ।

धृतवता आदित्या इषिरा अरे मत् कर्त रहसूरिवागः । शृण्वतो वो वरुण मित्र देवा भद्रस्य विद्वो अवसे हुवे वः	१
यूयं देवाः प्रमतिर्युयमोजो यूयं द्वेषांसि सनुतर्युयोत । अमिक्षत्तारो अभि च क्षमध्व—मद्या च नो मृळयतापरं च	२
किम् नु वः कृणवामापरैण किं सनेन वसव आप्येन । यूयं नो मित्रावरुणादिते च स्वस्तिमिन्द्रामरुतो दधात	३
हये देवा यूयमिद्रापयः स्थ ते मृळत नाधमानाय मह्यम् । मा वो रथो मध्यमवाळूते भू—न्मा युष्मावत्स्वापिषु श्रमिष्म	४
प्र व एको मिमय भूर्यागो यन्मा पितेव कितवं शशास । अरे पाशा अरे अघानि देवा मा माधि पुत्रे विमिव ग्रभीष्ट	५
अर्वाश्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्दि भयमानो व्ययेयम् । त्राध्वं नो देवा निजुरो वृकस्य त्राध्वं कर्तादवपदो यजत्राः	६
माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विदुं शूनमापेः । मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	७ [११] (२९४)

(३०)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः, ६ इन्द्रासोमौ, ८ (पूर्वाऽर्धर्चस्य)

सरस्वती, ९ बृहस्पतिः, ११ मरुतः । त्रिष्टुप्; ११ जगती ।

ऋतं देवाय कृण्वते सवित्र इन्द्रायाहिघ्ने न रमन्त आपः ।

अहरहयात्यक्तुरपां क्रियात्या प्रथमः सर्ग आसाम्

१

यो वृत्राय सिनमत्राभरिष्यत् प्र तं जनित्री विदुष उवाच ।

पथो रदन्तीरनु जोषमस्मै दिवेदिवे धुनयो यन्त्यर्थम्

२

ऊर्ध्वो ह्यस्थादध्यन्तरिक्षे ऽधा वृत्राय प्र वधं जभार ।

मिहं वसान उप हीमदुद्रोत् तिग्मायुधो अजयच्छत्रुमिन्द्रः

३

बृहस्पते तपुषाश्वेव विध्य वृकद्वरसो असुरस्य वीरान् ।

यथा जघन्थ धृषता पुरा चि देवा जहि शत्रुमस्माकमिन्द्र

४

अव क्षिप दिवो अश्मानमुच्चा येन शत्रु मन्दसानो निजूवीः ।

तोकस्य सातौ तनयस्य भूरे रस्माँ अर्धं कृणुतादिन्द्र गोनाम्

५ [१२]

प्र हि क्रतुं बृहथो यं वनुथो रधस्य स्थो यजमानस्य चोदौ ।

इन्द्रासोमा युवमस्माँ अविष्ट मस्मिन् भयस्थे कृणुतमु लोकम्

६

न मा तमन्न श्रमन्नोत तन्द्रन्न वोचाम मा सुनोतेति सोमम् ।

यो मे पृणाद् यो ददुद् यो निबोधाद् यो मा सुन्वन्तमुप गोभिरायत्

७

सरस्वति त्वमस्माँ अविद्धि मरुत्वती धृषती जेषि शत्रून् ।

त्यं चिच्छर्धन्तं तविषीयमाणमिन्द्रो हन्ति वृषभं शण्डिकानाम्

८

यो नः सनुत्य उत वा जिघत्सु रभिरुष्याय तं तिगितेन विध्य ।

बृहस्पत आयुधैर्जेषि शत्रून् दुहे रीषन्तं परि धेहि राजन्

९

अस्माकैभिः सत्वाभिः शूर शूरे वीर्या कृधि यानि ते कर्त्वीनि ।

ज्योगभूवन्ननुधूपितासो हत्वी तेषामा भरा नो वसूनि

१०

तं वः शर्धं मारुतं सुमन्युर्गिरो प ब्रुवे नमसा दैव्यं जनम् ।

यथा रयिं सर्ववीरं नशामहा अपत्यसाचं श्रुत्यं दिवेदिवे

११ [१३] (३०५)

(३१)

७ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । विश्वे देवाः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

अस्माकं मित्रावरुणावतं रथं—मादित्यै रुद्रैर्वसुभिः सचाभुवा ।	
प्र यद् वयो न पप्तन्वस्मनस्परि श्रवस्यवो हृषीवन्तो वनर्षदः	१
अर्धं स्मा न उदवता सजोषसो रथं देवासो अभि विक्षु वाजयुम् ।	
यदाशवः पद्याभिस्तित्रतो रजः पृथिव्याः सानौ जङ्घनन्त पाणिभिः	२
उत स्य न इन्द्रो विश्वचर्षणि—र्दिवः शर्धेन मारुतेन सुक्रतुः ।	
अनु नु स्थात्यवृकाभिरूतिभी रथं महे सनये वाजसातये	३
उत स्य देवो भुवनस्य सक्षणि—स्त्वष्टा ग्राभिः सजोषा जूजुवद् रथम् ।	
इळा भगो बृहद्विवोत रोदसी पूषा पुरंधिरश्विनावधा पती	४
उत त्ये देवी सुभगे मिथूदृशो—षासानक्ता जगतामपीजुवा ।	
स्तुषे यद् वां पृथिवि नव्यसा वचः स्थातुश्च वयस्त्रिवया उपस्तिरे	५
उत वः शंसमुशिजामिव इम—स्यहिर्बुध्न्योऽज एकपादुत ।	
त्रित क्रमुक्षाः सविता चनो दधे ऽपां नपादाशुहेमा धिया शभि	६
एता वो वश्म्युद्यता यजत्रा अतक्षन्नायवो नव्यसे सम् ।	
श्रवस्यवो वाजं चक्रानाः सप्तिर्न रथ्यो अहं धीतिमश्याः	७ [१४] (३१२)

(३२)

८ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १ द्यावापृथिवी, २-३ इन्द्रस्त्वष्टा वा,

४-५ राका, ६-७ सिनीवाली, ८ लिङ्गोक्ताः । जगती; ६-८ अनुष्टुप् ।

अस्य मे द्यावापृथिवी क्रतायतो भूतमवित्री वचसः सिषासतः ।	
ययोरार्युः प्रतरं ते इदं पुर उपस्तुते वसूयुवाँ महो दधे	१
मा नो गुह्या रिपं आयोरहन् दभन् मा न आभ्यो रीरधो दुच्छुनाभ्यः ।	
मा नो वि यौः सख्या विद्धि तस्य नः सुम्रायता मनसा तत् त्वेमहे	२
अहेळता मनसा श्रुष्टिमा वह दुहानां धेनुं पिप्युषीमसश्चतम् ।	
पद्याभिराशुं वचसा च वाजिनं त्वां हिनोमि पुरुहूत विश्वहा	३
राकामहं सुहवां सुदुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्मना	
सीव्यत्वपः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम्	४ (३१६)

यास्ते राके सुमतयः सुपेशसो याभिर्ददासि द्वाशुषे वसूनि ।
ताभिर्नो अद्य सुमना उपागहि सहस्रपोषं सुभगे रराणा

५

सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिङ्नि नः

६

या सुबाहुः स्वङ्गुरिः सुषूमा बहुसूवरी ।

तस्यै विश्वपत्न्यै हविः सिनीवाल्यै जुहोतन

७

या गुङ्गूर्या सिनीवाली या राका या सरस्वती ।

इन्द्राणीमहं ऊतये वरुणानीं स्वस्तये

८ [१५] (३२०)

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४३]

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते पितर्मरुतां सुममेतु मा नः सूर्यस्य संहशो युयोथाः ।

अभि नो वीरो अर्वति क्षमेत प्र जायेमहि रुद्र प्रजामिः

१

त्वादत्तेभी रुद्र शतमेभिः शतं हिमा अशीय भेषजेभिः ।

व्यस्मद् द्वेषो वितरं व्यहो व्यमीवाश्चातयस्वा विषूचीः

२

श्रेष्ठो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसां वज्रबाहो ।

पर्षि णः पारमंहसः स्वस्ति विश्वा अभीती रपसो युयोधि

३

मा त्वा रुद्र चुकुधामा नमोभिर्मा दुष्टुती वृषभ मा सहूती ।

उन्नो वीरौ अर्पय भेषजेभिर्भिषक्तमं त्वा भिषजां शृणोमि

४

हवीमभिर्हवते यो हविर्भिरव स्तोमेभी रुद्रं दिषीय ।

क्रुद्रदरः सुहवो मा नो अस्यै बभ्रुः सुशिप्रो रीरधन्मनायै

५ [१६]

उन्मा ममन्द वृषभो मरुत्वान् त्वक्षीयसा वयसा नाधमानम् ।

घृणीव च्छायामरपा अशीयाऽऽ विवासेयं रुद्रस्य सुमम्

६

क्वस्य ते रुद्र मृळयाकुर्हस्तो यो अस्ति भेषजो जलाषः ।

अपमर्ता रपसो दैव्यस्याभी नु मा वृषभ चक्षमीथाः

७

प्र बभ्रवे वृषभाय श्वितीचे महो महीं सुष्टुतिमीरयामि ।

नमस्या कल्मलीकिनं नमोभिर्गृणीमसि त्वेषं रुद्रस्य नाम

८

(३२८)

स्थिरेभिरङ्गैः पुरुरूप उग्रो बभ्रुः शुक्रेभिः पिपिशे हिरण्यैः । ईशानादस्य भुवनस्य भूरे—र्न वा उ योषद् रुद्रादसुर्यम् अहंन् बिभर्षि सार्यकानि धन्वा—हंन् निष्कं यजतं विश्वरूपम् । अहंन्निदं दयसे विश्वमभ्वं न वा ओजीयो रुद्र त्वदस्ति	९ १० [१७]
स्तुहि श्रुतं गर्तसद्वं युवानं मृगं न भीममुपहत्तुमुग्रम् । मृळा जरित्रे रुद्र स्तवानो ऽन्यं ते अस्मन्नि वपन्तु सेनाः कुमारश्चित् पितरं वन्दमानं प्रति नानाम रुद्रोपयन्तम् । भूरेर्दुतारं सत्पतिं गृणीषे स्तुतस्त्वं भेषजा रास्यस्मे या वो भेषजा मरुतः शुचीनि या शंतमा वृषणो या मयोभु । यानि मनुरवृणीता पिता न—स्ता शं च योश्च रुद्रस्य वश्मि परि णो हेती रुद्रस्य वृज्याः परि त्वेषस्य दुर्मतिर्मही गात्र । अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृळ एवा बभ्रो वृषभ चेकितान् यथा देव न हृणीषे न हंसि । हवनश्रुन्नो रुद्रेह बोधि बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	११ १२ १३ १४ १५ [१८] (३३५)

(३४)

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । मरुत् । जगती; १५ त्रिष्टुप् ।

धारावरा मरुतो धृष्णवोजसो मृगा न भीमास्तविषीभिरर्चिनः । अग्रयो न शुशुचाना ऋजीषिणो भूमिं धमन्तो अप गा अवृण्वत द्यावो न स्तृभिश्चितयन्त खादिनो व्यऽभ्रिया न द्युतयन्त वृष्टयः । रुद्रो यद् वो मरुतो रुक्मवक्षसो वृषार्जनि पृश्न्याः शुक्र ऊर्धनि उक्षन्ते अश्वाँ अत्यौ इवाजिषु नदस्य कर्णेस्तुरयन्त आशुभिः । हिरण्यशिप्रा मरुतो दविध्वतः पृक्षं याथ पृषतीभिः समन्यवः पृक्षे ता विश्वा भुवना ववक्षिरे मित्राय वा सवुमा जीरदानवः पृषदश्वासो अनवभ्रराधस ऋजिप्यासो न वयुनेषु धूर्षदः इन्धन्वमिर्धेनुमीं एशदूधमि—रध्वस्मभिः पृथिभिर्भ्राजदृष्टयः । आ हुंसासो न स्वसराणि गन्तन् मधोर्मदाय मरुतः समन्यवः	१ २ ३ ४ ५ [१९] (३४०)
---	----------------------------------

आ नो ब्रह्माणि मरुतः समन्यवो नरां न शंसः सर्वानानि गन्तवः ।
 अश्वामिव पिप्यत धेनुमूर्धनि कर्ता धियं जरित्रे वार्जपेशसम् ६
 तं नो दात मरुतो वाजिनं रथं आपानं ब्रह्म चितयद् दिवेदिवे ।
 इषं स्तोतृभ्यो वृजनेषु कारवे सनि मेधामरिष्टं दुष्टं सहः ७
 यद् युञ्जते मरुतो रुक्मवक्षसो ऽश्वान् रथेषु भग आ सुदानवः ।
 धेनुर्न शिश्वे स्वसरेषु पिन्वते जनाय रातहविषे महीमिषम् ८
 यो नो मरुतो वृकताति मर्त्यो रिपुर्दधे वसवो रक्षता रिषः ।
 वर्तयत तपुषा चक्रियाभि तमव रुद्रा अशसो हन्तना वधः ९
 चित्रं तद् वो मरुतो याम चेकिते पृथ्वा यदूधरप्यापयो बृहुः ।
 यद् वा निदे नवमानस्य रुद्रिया स्त्रितं जराय जरतामदाभ्याः १० [२०]

तान् वो महो मरुत एवयात्रो विष्णोरिषस्य प्रभूथे हवामहे ।
 हिरण्यवर्णान् ककुहान् यतसुचो ब्रह्मण्यन्तः शंस्यं राध ईमहे ११
 ते दशग्वाः प्रथमा यज्ञमूहिरे ते नो हिन्वन्तुषसो व्युष्टिषु ।
 उषा न शमीरुणैरपोर्णुते महो ज्योतिषा शुचता गोअर्णसा १२
 ते क्षोणीभिररुणेभिर्नाञ्जिभी रुद्रा ऋतस्य सदानेषु वावृधुः ।
 निमेघमाना अत्येन पार्जसा सुश्चन्द्रं वर्णं दधिरे सुपेशसम् १३
 तां इयानो महि वरूथमृतय उप वेदेना नमसा गृणीमसि ।
 त्रितो न यान् पञ्च होतृनभिष्टय आववर्तद्वराश्चक्रियावसे १४
 यया रधं पारयथात्यंहो यया निदो मुञ्चथ वन्दितारम् ।
 अर्वाची सा मरुतो या व ऊतिरो षु वाश्रेव सुमतिर्जिगातु १५ [२१] (३५०)

(३५)

१५ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अपानपात् । त्रिष्टुप् ।

उपेमसृक्षि वाजयुर्वचस्यां चनो दधीत नाद्यो गिरो मे ।
 अपां नपादाशुहेमा कुवित् स सुपेशसस्करति जोषिषद्धि १
 इमं स्वस्मै हृद् आ सुतष्टं मन्त्रं वोचेम कुविदस्य वेदत् ।
 अपां नपादसुर्यस्य महा विश्वान्युर्यो भुवना जजान २ (३५२)

समन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः समानमूर्वं नद्यः पूणन्ति । तमू शुचिं शुचयो दीदृवांसं मपां नपातं परि तस्थुरापः	३
तमस्मेरा युवतयो युवानं मर्मज्यमानाः परि यन्त्यापः । स शुकेभिः शिक्वभी रेवदुस्मे दीदायानिधमो घृतनिर्णिगप्सु	४
अस्मै तिस्रो अव्यथ्याय नारीं देवाय देवीर्दिधिषन्त्यन्नम् । कृता इवोप हि प्रसर्से अप्सु स पीयूषं धयति पूर्वसूनाम्	५ [२२]
अश्वस्यात्र जनिमास्य च स्वर्द्धुहो रिषः संपृचः पाहि सूरीन् । आमासु पृषु परो अप्रमृष्यं नारातयो वि नशन्नानृतानि	६
स्व आ दमे सुदुघा यस्य धेनुः स्वधां पीपाय सुभ्वन्नमत्ति । सो अपां नपादूर्जयन्नप्स्वन्तर्वसुदेयाय विधते वि भाति	७
यो अप्स्वा शुचिना दैव्येन ऋतावाजस उर्विया विभाति । वया इदुन्या भुवनान्यस्य प्र जायन्ते वीरुधश्च प्रजाभिः	८
अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं जिह्वानामूर्ध्वो विद्युतं वसानः । तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्ती हिरण्यवर्णाः परि यन्ति यहीः	९
हिरण्यरूपः स हिरण्यसंह गपां नपात् सेदु हिरण्यवर्णः । हिरण्ययात् परि योनेर्निषद्या हिरण्यदा ददृत्यन्नमस्मै	१० [२३]
तदुस्यानीकमुत चारु नामा पीन्यं वर्धते नप्तरपाम् । यमिन्धते युवतयः समित्था हिरण्यवर्णं घृतमन्नमस्य	११
अस्मै बहूनामवमाय सख्ये यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः । सं सानु मार्जिं दिधिषामि बिल्लैर्दधाम्यन्नैः परि वन्द ऋग्भिः	१२
स ईं वृषाजनयत् तासु गर्भं स ईं शिशुर्धयति तं रिहन्ति । सो अपां नपादनमिम्लातवर्णोऽन्यस्येवेह तन्वा विवेष	१३
अस्मिन् पदे परमे तस्थिवांसं मध्वस्मभिर्विश्वहा दीदृवांसम् । आपो नप्त्रे घृतमन्नं वहन्तीः स्वयमत्कैः परि दीयन्ति यहीः	१४
अयांसमग्ने सुक्षितिं जनाया यांसमु मधवद्भ्यः सुवृक्तिम् । विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१५ [२४] (३६५)

(३६)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः- १ इन्द्रो मधुश्च, २ मरुतो माधवश्च, ३ त्वष्टा शुक्रश्च, ४ अग्निः शुचिश्च, ५ इन्द्रो नभश्च, ६ मित्रावरुणौ नभस्यश्च । जगती ।

तुभ्यं हिन्वानो वसिष्ठ गां अपो ऽधुक्षन् त्सीमविभिरद्रिभिर्नरः ।

पिबेन्द्र स्वाहा प्रहुतं वर्षदृतं होत्रादा सोमं प्रथमो य ईशिषे १

यज्ञैः संमिश्राः पृषतीभिर्ऋष्टिभिर्-र्यामञ्जुभ्रासो अश्विषु प्रिया उत ।

आसद्या बर्हिर्भरतस्य सूनवः पोत्रादा सोमं पिबता दिवो नरः २

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तन् नि बर्हिषि सदतन् राणिष्टन ।

अथा मन्दस्व जुजुषाणो अन्धस-स्त्वष्टर्वेभिर्जनिभिः सुमद्रणः ३

आ वक्षि देवाँ इह विप्र यक्षि चो-शन् होतानि षदा योनिषु त्रिषु ।

प्रति वीहि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिबाग्नीध्रात् तव भागस्य तृष्णुहि ४

एष स्य ते तन्वो नृम्णवर्धनः सह ओजः प्रदिवि ब्राह्मोर्हितः ।

तुभ्यं सुतो मधवन् तुभ्यमाभूत-स्त्वमस्य ब्राह्मणादा तृपत् पिब ५

जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्तो होता निविदः पूर्व्या अनु ।

अच्छा राजाना नम एत्यावृतं प्रज्ञास्त्रादा पिबतं सोम्यं मधु ६ [२५](३७१)

[अष्टमोऽध्यायः॥८॥ व० १-२७]

(३७)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः- १-४ द्रविणोदा ऋतवश्च, ५ अश्विनौ ऋतवश्च, ६ अग्निः ऋतुश्च । जगती ।

मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसो ऽध्वर्यवः स पूर्णां वष्ट्यासिचम् ।

तस्मा एतं भरत तद्वशो वृदि होत्रात् सोमं द्रविणोदुः पिब ऋतुभिः १

यमु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे सेदु हव्यो वृदिर्यो नाम पत्यते ।

अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात् सोमं द्रविणोदुः पिब ऋतुभिः २

मेघन्तु ते वह्नयो येभिरीयसे ऽरिषण्यन् वीळ्यस्वा वनस्पते ।

आयूया धृष्णो अभिगूर्या त्वं नेष्ट्रात् सोमं द्रविणोदुः पिब ऋतुभिः ३

अपान्द्रोत्रादुत पोत्रादमत्तो-त नेष्ट्रादजुषत प्रयो हितम् ।

तुरीयं पात्रममृक्तममर्त्यं द्रविणोदाः पिबतु द्राविणोदुसः ४

(३७५)

अर्वाञ्चमद्य यय्यं नृवाहणं रथं युञ्जाथामिह वां विमोचनम् ।
 पृङ्गं हवींषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबतं वाजिनीवसू
 जोष्यग्ने समिधं जोष्याहुतिं जोषि ब्रह्म जन्यं जोषि सुष्टुतिम् ।
 विश्वेभिर्विष्वाँ ऋतुना वसो मह उशन् देवाँ उशतः पायया हविः

५

६ [१] (३७७)

(३८)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । सविता । त्रिष्टुप् ।

उदु ष्य देवः सविता सवायं शश्वत्तमं तदपा वह्निरस्थात् ।
 नूनं देवेभ्यो वि हि धाति रत्नमथाभजद् वीतिहोत्रं स्वस्तौ
 विश्वस्य हि श्रुष्टये देव ऊर्ध्वः प्र बाहवा पृथुपाणिः सिसर्ति ।
 आपश्चिदस्य व्रत आ निमृग्रा अयं चिद् वातो रमते परिज्मन्
 आशुभिश्चिद्यान् वि मुचाति नूनमरीरमदतमानं चिदेतोः ।
 अहर्षूणां चिन्नययाँ अविष्यामनु व्रतं सवितुर्मोक्यागात्
 पुनः समव्यद् विततं वयन्ती मध्या कर्तोर्न्यधाच्छकम् धीरः ।
 उत सहायास्थाद् व्यृत्तूरदधररमतिः सविता देव आगात्
 नानौकांसि दुर्यो विश्वमायुर्वि तिष्ठते प्रभवः शोको अग्नेः ।
 ज्येष्ठं माता सूनवे भागमाधादन्वस्य केतमिषितं सवित्रा

१

२

३

४

५ [२]

समाववर्ति विष्ठितो जिगीषुर्विश्वेषां कामश्चरताममाभूत् ।
 शश्वौ अपो विकृतं हित्व्यागादनु व्रतं सवितुर्देव्यस्य
 त्वया हितमप्यमप्सु भागं धन्वान्वा मृगयसो वि तस्थुः ।
 वनानि विभ्यो नकिरस्य तानि व्रता देवस्य सवितुर्मिनन्ति
 याद्वाध्यं वरुणो योनिमप्यमनिशितं निमिषि जर्भुराणः ।
 विश्वो मार्ताण्डो व्रजमा पशुर्गात् स्थशो जन्मानि सविता व्याकः
 न यस्येन्द्रो वरुणो न मित्रो व्रतमयमा न मिनन्ति रुद्रः ।
 नारातयस्तमिदं स्वस्ति हुवे देवं सवितारं नमोभिः
 भगं धियं वाजयन्तः पुरंधि नराशंसो ग्रास्पतिर्नो अव्याः ।
 आये वामस्य संगथे रयीणां प्रिया देवस्य सवितुः स्याम

६

७

८

९

१० (३८७)

अस्मभ्यं तद् द्विवो अद्भ्यः पृथिव्यास्त्वया कुतं काम्यं राध आ गात् ।
 शं यत् स्तोतृभ्य आपये भवा त्पुरुशंसाय सवितर्जस्त्रि

११ [३] (३८८)

(३९)

८ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ग्रावाणेषु तदिदं जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तमच्छ ।
 ब्रह्माणेषु विदथे उक्थशासा दूतेव हव्या जन्या पुरुत्रा १
 प्रातर्यावाणा रथ्येव वीरा ऽजेव यमा वरमा सचेथे ।
 मेने इव तन्वाऽऽ शुम्भमाने दंपतीव क्रतुविदा जनेषु २
 शृङ्गेव नः प्रथमा गन्तमर्वाक् छपाविव जर्भुराणा तरोभिः ।
 चक्रवाकेव प्रति वस्तोरुस्रा ऽर्वाश्वा यातं रथ्येव शक्रा ३
 नावेव नः पारयतं युगेव नभ्येव न उपधीव प्रधीव ।
 श्वानेव नो अरिषण्या तनूनां खृगलेव विस्रसः पातमस्मान् ४
 वातेवाजुर्या नद्येव रीति रक्षी इव चक्षुषा यातमर्वाक् ।
 हस्ताविव तन्वेऽऽ शंभविष्ठा पादेव नो नयतं वस्यो अच्छ ५ [४]

ओष्ठाविव मध्वास्ते वदन्ता स्तनाविव पिप्यतं जीवसे नः ।
 नासेव नस्तन्वो रक्षितारा कर्णाविव सुश्रुता भूतमस्मे ६
 हस्तेव शक्तिमभि संदुदी नः क्षामेव नः समजतं रजांसि ।
 इमा गिरो अश्विना युष्मयन्तीः क्षणोत्रेणेव स्वधितिं सं शिर्गीतम् ७
 एतानि वामश्विना वर्धनानि ब्रह्म स्तोमं गृत्समदासो अकन् ।
 तानि नरा जुजुषाणोप यातं बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ८ [५] (३९६)

(४०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । सोमापूषणौ,
 ६ (अन्त्यार्धर्चस्य) अदितिः । त्रिष्टुप् ।

सोमापूषणा जनना रयीणां जनना द्विवो जनना पृथिव्याः ।
 जातौ विश्वस्य भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम् १
 इमौ देवौ जायमानौ जुषन्ते—मौ तमांसि गूहतामजुष्टा ।
 आभ्यामिन्द्रः पक्वमास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनदुस्त्रियासु २ (३९८)

सोमापूषणा रजसो विमानं सप्तचक्रं रथमविश्वमिन्वम् ।	
विष्वतं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पञ्चरश्मिम्	३
दिव्यन्यः सदनं चक्र उच्चा पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे ।	
तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुक्षं रायस्पोषं विष्यतां नाभिस्मस्मे	४
विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति ।	
सोमापूषणाववतं धियं मे युवाभ्यां विश्वाः पृतना जयेम	५
धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वो रयिं सोमो रयिपतिर्दधातु ।	
अवतु देव्यदितिरनर्वा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	६ [६] (४०२)

(४१)

२१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १-२ वायुः, ३ इन्द्रवायू, ४-६ मित्रावरुणौ, ७-९ अश्विनौ, १०-१२ इन्द्रः, १३-१५ विश्वे देवाः, १६-१८ सरस्वती, १९-२१ द्यावापृथिव्यौ हविर्धाने वाः (१९ तृतीयपादस्य अग्निर्वा) । गायत्री; १६-१७ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि ।	
नियुत्वान् त्सोमपीतये	१
नियुत्वान् वायवा गह्ययं शुक्रो अयामि ते ।	
गन्तासि सुन्वतो गृहम्	२
शुक्रस्याद्य गवांशिर इन्द्रवायू नियुत्वतः ।	
आ यातं पिबतं नरा	३
अयं वा मित्रावरुणा सुतः सोमं क्रतावृधा ।	
ममेविह श्रुतं हवम्	४
राजानावनभिद्रुहा ध्रुवे सद्युत्तमे ।	
सहस्रस्थूण आसाते	५ [७]

ता सम्राजा घृतासुती आवृत्त्या दानुनस्पती ।	
सचेते अनवह्वरम्	६
गोमदं पुनासत्या ऽश्वावद् यातमश्विना ।	
वृती रुद्रा नृपाप्यम्	७ (४०९)

न यत् परो नान्तर आवृधर्षद् वृषण्वसू ।

दुःशंसो मर्त्यो रिपुः

८

ता न आ वोळ्हमश्विना रयिं पिशङ्गसंहशम् ।

धिष्ण्या वरिवोविदम्

९

इन्द्रो अङ्ग महद् भय मभी षदप चुच्यवत् ।

स हि स्थिरो विचर्षणिः

१० [८]

इन्द्रश्च मृळयति नो न नः पश्चाद्वधं नशत् ।

भद्रं भवाति नः पुरः

११

इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो अभयं करत् ।

जेता शत्रून् विचर्षणिः

१२

विश्वे देवास आ गत शृणुता म इमं हवम् ।

एदं बर्हिर्नि षीदत

१३

तीव्रो वो मधुमाँ अयं शुनहोत्रेषु मत्सरः ।

एतं पिबत काम्यम्

१४

इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूर्षरातयः ।

विश्वे मम श्रुता हवम्

१५ [९]

अम्बितमे नदीतमे देवितमे सरस्वति ।

अप्रशस्ता इव स्मसि प्रशस्तिमम्ब नस्कृधि

१६

त्वे विश्वा सरस्वति श्रितार्युषि देव्याम् ।

शुनहोत्रेषु मत्स्व प्रजां देवि दिदिङ्घि नः

१७

इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति ।

या ते मन्म गृत्समदा कृतावरि प्रिया देवेषु जुह्वति

१८

प्रेतां यज्ञस्य शंभुवा युवामिदा वृणीमहे ।

अग्निं च हव्यवाहनम्

१९

द्यावा नः पृथिवी इमं सिध्मद्य दिविस्पृशम् ।

यज्ञं देवेषु यच्छताम्

२०

आ वामुपस्थमद्रुहा देवाः सीदन्तु यज्ञियाः ।

इहाद्य सोमपीतये

२१ [१०] (४११)

(४२)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जरूपीन्द्रः) । त्रिष्टुप् ।
 कर्निकदज्जनुषं प्रब्रुवाण इयति वाचमरितेव नावम् ।
 सुमङ्गलंश्च शकुने भवासि मा त्वा का चिदभिभा विश्व्या विदत् १
 मा त्वा श्येन उद वधीन्मा सुपर्णो मा त्वा विदुर्दिषुमान् वीरो अस्ता ।
 पित्र्यामनुं प्रदिशं कर्निकदत् सुमङ्गलो भद्रवादी वदेह २
 अव कन्द दक्षिणतो गृहाणां सुमङ्गलो भद्रवादी शकुन्ते ।
 मा नः स्तेन ईशत माघशंसो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ३ [११] (४२६)

(४३)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जरूपीन्द्रः) ।
 जगती; २ अतिशक्री अष्टिर्वा ।
 प्रवृक्षिणिदुभि गृणन्ति कारवो वयो वदन्त ऋतुथा शकुन्तयः ।
 उभे वाचौ वदति सामगा इव गायत्रं च त्रैष्टुभं चानु राजति १
 उद्रातेव शकुने साम गायसि ब्रह्मपुत्र इव सर्वनेषु शंससि ।
 वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्या सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद
 विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वद २
 आववृंस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्भि नः ।
 यदुत्पतन् वदसि कर्करिर्यथा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ३ [१२] (४२९)

॥ इति द्वितीयं मण्डलं समाप्तम् ॥२॥

मंत्रसंख्या—

प्रथममण्डलस्य मंत्रसंख्या	२००६
द्वितीयमण्डलस्य मंत्रसंख्या	४२९
सर्वयोगः	२४३५

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१२]

२३ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- सोमस्य मा तवसं वक्ष्ये वह्निं चकर्थ विदथे यजधै ।
 देवाँ अच्छा दीद्यद् युञ्जे अद्रिं शमाये अग्ने तन्वं जुषस्व १
- प्राश्नं यज्ञं चकृम वर्धतां गीः समिन्द्रिग्निं नमसा दुवस्यन् ।
 दिवः शशासुर्विदथा कवीनां गृत्साय चित् तवसे गातुमीषुः २
- मयो दधे मेधिरः पूतदक्षो दिवः सुबन्धुर्जनुषा पृथिव्याः ।
 अविन्दन्नु दर्शतमप्स्वन्त देवासो अग्निमपसि स्वसृणाम् ३
- अवर्धयन् त्सुभगं सप्त यहीः श्वेतं जज्ञानमरुषं महित्वा ।
 शिशुं न जातमभ्यारुरश्वा देवासो अग्निं जनिमन् वपुष्यन् ४
- शुक्रेभिरङ्गै रजं आततन्वान् क्रतुं पुनानः कविभिः पवित्रैः ।
 शोचिर्वसानः पर्यायुरपां श्रियो मिमीते बृहतीरनूनाः ५ [१३]
- वव्राजा सीमनदतीरदब्धा दिवो यहीरवसाना अनग्नाः ।
 सना अत्र युवतयः सयोनी रेकं गर्भं दधिरे सप्त वाणीः ६
- स्तीर्णा अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनौ स्रवथे मधूनाम् ।
 अस्थुरत्र धेनवः पिन्वमाना मही दुस्मस्य मातरा समीची ७
- बभ्राणः सूनो सहस्रो व्यद्यौद् दधानः शुक्रा रभसा वपूंषि ।
 श्रोतन्ति धारा मधुनो घृतस्य वृषा यत्र वावृधे काव्येन ८
- पितुश्चिदूर्ध्वजनुषा विवेद व्यस्य धारा असृजद् वि धेनाः
 गुहा चरन्तं सखिभिः शिवेभिर्दिवो यहीभिर्न गुहा बभूव ९

(९)

पितुश्च गर्भं जनितुश्च बभ्रे पूर्वैरेको अधयत् पीप्यानाः ।
वृष्णे सपत्नी शुचये सबन्धू उभे अस्मै मनुष्येऽ नि पाहि

१० [१४]

उरौ महौ अनिबाधे ववर्धा—ऽऽपो अग्निं यशसः सं हि पूर्वीः ।
ऋतस्य योनावशयद् दमूना जामीनामग्निरपसि स्वसृणाम्
अक्रो न बाध्रिः समिथे महीनां दिदृक्षेयः सूनवे भाक्कजीकः ।
उदुस्रिया जनिता यो जजाना—ऽपां गर्भो नृतमो यद्वो अग्निः
अपां गर्भं दर्शतमोषधीनां वना जजान सुभगा विरूपम् ।
देवासश्चिन्मनसा सं हि जग्मुः पनिष्ठं जातं तवसं दुवस्यन्
बृहन्त इद् भानवो भाक्कजीक—मग्निं संचन्त विद्युतो न शुक्राः ।
गुहेव वृद्धं सदसि स्वे अन्त—रपार ऊर्वे अमृतं दुहानाः
ईळे च त्वा यजमानो हविर्भि—रीळे सखित्वं सुमतिं निकामः ।
देवैरवो मिमीहि सं जरित्रे रक्षा च नो दम्येभिरनीकैः

११

१२

१३

१४

१५ [१५]

उपक्षेतारस्तव सुप्रणीते ऽग्ने विश्वानि धन्या दधानाः ।
सुरेतसा श्रवसा तुञ्जमाना अभि व्याम पृतनायूरदेवान्
आ देवानामभवः केतुरग्ने मन्द्रो विश्वानि काव्यानि विद्वान् ।
प्रति मतीं अवासयो दमूना अनु देवान् रथिरो यासि साधन् ।
नि दुरोणे अमृतो मर्त्यानां राजा ससाद् विदथानि साधन् ।
घृतप्रतीक उर्विया व्यद्यौ—दग्निर्विश्वानि काव्यानि विद्वान्
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभि—र्महान् महीभिरुतिभिः सरण्यन् ।
अस्मे रयिं बहुलं संतरुत्रं सुवाचं भागं यशसं कृधी नः
एता ते अग्ने जनिमा सनानि प्र पूर्वाय नूतनानि वोचम् ।
महान्ति वृष्णे सर्वना कृतेमा जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदाः
जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदा विश्वामित्रेभिरिध्यते अजस्रः ।
तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्याम
इमं यज्ञं सहसावन् त्वं नो देवत्रा धेहि सुकतो रराणः ।
प्र यंसि होतर्बृहतीरिषो नो ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व
इळामग्ने पुरुदंसं सुनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे

१६

१७

१८

१९

२०

२१

२२

२३ [१६] (१३)

(२)

१५ गाथिनो विद्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

- वैश्वानराय धिषणा मृतावृधे घृतं न पूतमग्नये जनामसि ।
 द्विता होतारं मनुषश्च वाघतो धिया रथं न कुलिशः समृण्वति १
 स रोचयज्जनुषा रोदसी उभे स मात्रोरभवत् पुत्र ईज्यः ।
 हव्यवाळग्निरजरश्चनोहितो दूळभो विशामतिथिर्विभावसुः २
 क्रत्वा दक्षस्य तरुषो विधर्माणि देवासो अग्निं जनयन्त चित्तिभिः ।
 रुरुचानं भानुना ज्योतिषा महा मत्यं न वाजं सनिष्यन्नपं ब्रुवे ३
 आ मन्द्रस्य सनिष्यन्तो वरेण्यं वृणीमहे अह्नयं वाजमृग्निर्यम् ।
 रातिं भृगूणामुशिजं कविक्रतु मग्निं राजन्तं दिव्येन शोचिषा ४
 अग्निं सुज्ञाय दधिरे पुरो जना वाजश्रवसमिह वृक्तबर्हिषः ।
 यतसुचः सुरुचं विश्वदेव्यं रुद्रं यज्ञानां साधदिष्टिमपसाम् ५ [१७]
- पावकशोचे तव हि क्षयं परि होतर्यज्ञेषु वृक्तबर्हिषो नरः ।
 अग्रे दुर्व इच्छमानास आप्य मुपासते द्रविणं धेहि तेभ्यः ६
 आ रोदसी अपृणदा स्वर्महज्जातं यदेनमपसो अधारयन् ।
 सो अध्वराय परि णीयते कवि रत्यो न वाजसातये चनोहितः ७
 नमस्यत हव्यदातिं स्वध्वरं दुवस्यत दम्यं जातवेदसम् ।
 रथीर्कृतस्य बृहतो विचर्षणि रग्निर्देवानामभवत् पुरोहितः ८
 तिस्रो यह्नस्य समिधः परिज्मनो ऽग्नेरपुनन्नुशिजो अमृत्यवः ।
 तासामेकामदधुर्मत्ये भुजं मु लोकमु द्वे उपं जामिमीयतुः ९
 विशां कविं विश्पतिं मानुषीरिषः सं सीमकृण्वन् त्वधिधिं न तेजसे ।
 स उद्धतो निवतो याति वेविषत् स गर्भमेषु भुवनेषु दीधरत् १० [१८]
- स जिन्वते जठरेषु प्रजजिवान् वृषा चित्रेषु नानदुन्न सिंहः ।
 वैश्वानरः पृथुपाजा अमर्त्यो वसु रत्ना दयमानो वि दाशुषे ११
 वैश्वानरः प्रत्नथा नाकमारुहद् दिवस्पृष्ठं भन्दमानः सुमन्मभिः ।
 स पूर्ववज्जनयञ्जन्तवे धनं समानमज्मं पर्येति जागृविः १२
 क्रतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्य मा यं दुधे मातरिश्वा दिवि क्षयम् ।
 तं चित्रयामं हरिकेशमीमहे सुदीतिमग्निं सुविताय नव्यसे १३ (३६)

शुचिं न यामन्निषिरं स्वर्हशं केतुं द्विवो रोचनस्थामुषर्बुधम् ।
अग्निं मूर्धानं द्विवो अप्रतिष्कुतं तमीमहे नमसा वाजिनं बृहत्
मन्द्रं होतारं शुचिमद्वयाविनं दमूनसमुक्थ्यं विश्वचर्षणिम् ।
रथं न चित्रं वपुषाय दर्शतं मनुहितं सदमिद् राय ईमहे

१४

१५ [१९] (३८)

(३)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

वैश्वानराय पृथुपाजसे विपो रत्ना विधन्त धरुणेषु गातवे ।
अग्निर्हि देवां अमृतो दुवस्य—त्यथा धर्माणि सनता न दूदुषत्
अन्तर्दूतो रोदसी दुस्म ईयते होता निषत्तो मनुषः पुरोहितः ।
क्षयं बृहन्तं परि भूषति द्युभिर्देवेभिरग्निरिषितो धियावसुः
केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं विप्रासो अग्निं महयन्त चित्तिभिः ।
अपांसि यस्मिन्नधि संदधुर्गिरस्तस्मिन्सुम्नानि यजमान आ चक्रे
पिता यज्ञानामसुरो विपश्चितां विमानमग्निर्वयुनं च वाघताम् ।
आ विवेश रोदसी भूरिवर्षसा पुरुप्रियो भन्दते धामाभिः कविः
चन्द्रमग्निं चन्द्ररथं हरिव्रतं वैश्वानरमप्सुषदं स्वर्विदम् ।
विगाहं तूर्णिं तविषीभिरावृतं भूर्णिं देवास इह सुश्रियं दधुः

१

२

३

४

५ [२०]

अग्निर्देवेभिर्मनुषश्च जन्तुभिस्तन्वानो यज्ञं पुरुपेशसं धिया ।
रथीरन्तरीयते साधादिष्टिभिर्जीरो दमूना अभिशस्तिचातनः
अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुर्न्यूजा पिन्वस्व समिषो दिदीहि नः ।
वयांसि जिन्व बृहत्श्च जागृव उशिग्देवानामसिं सुक्रतुर्विषाम्
विश्वर्तिं यद्वमतिथिं नरः सदा यन्तारं धीनामुशिजं च वाघताम् ।
अध्वराणां चेतनं जातवेदसं प्र शंसन्ति नमसा जूतिभिर्वृधे
विभावा देवः सुरणः परि क्षितीरग्निर्बभूव शर्वसा सुमदथः ।
तस्य व्रतानि भूरिपोषिणो वयमुप भूषेम दम आ सुवृक्तिभिः
वैश्वानर तव धामान्या चक्रे येभिः स्वर्विदमवो विचक्षण ।
जात आपृणो भुवनानि रोदसी अग्ने ता विश्वा परिभूरसि त्मना
वैश्वानरस्य दुंसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपस्यया कविः ।
उभा पितरा महयन्नजायताग्निर्द्यावापृथिवी भूरिरेतसा

६

७

८

९

१०

११ [२१] (१४)

(४)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । आप्रीसूक्तं [= १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानका, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । त्रिष्टुप् ।

समिद्धमिह सुमना बोध्यस्मे शुचाशुचा सुमतिं रांसि वस्वः ।
 आ देव देवान् यजथाय वक्षि सखा सखीन् त्सुमना यक्ष्यमे १
 यं देवासस्त्रिरहन्नायजन्ते दिवेदिवे वरुणो मित्रो अग्निः ।
 सेमं यज्ञं मधुमन्तं कृधी नस्तनूनपाद् घृतयोनिं विधन्तम् २
 प्र दीधितिर्विश्ववारा जिगाति होतारमिळः प्रथमं यजध्वै ।
 अच्छा नमोभिर्वृषभं वन्दध्वै स देवान् यक्षद्विषितो यजीयान् ३
 ऊर्ध्वो वा गातुरध्वरे अकार्यूर्ध्वा शोचीषि प्रस्थिता रजांसि ।
 दिवो वा नाभा न्यसाद्वि होता स्तृणीमहि देवव्यचा वि बर्हिः ४
 सप्त होत्राणि मनसा वृणाना इन्वन्तो विश्वं प्रति यन्नृतेन ।
 नृपेशसो विदथेषु प्र जाता अभीष्टं यज्ञं वि चरन्त पूर्वीः ५ [२२]

आ भन्दमाने उषसा उपकि उत स्मयेते तन्वाइ विरूपे ।
 यथा नो मित्रो वरुणो जुजोष दिन्द्रो मरुत्वा उत वा महोभिः ६
 दैव्या होतारा प्रथमा न्यृञ्जे सप्त पृक्षासः स्वधया मदन्ति ।
 ऋतं शंसन्त ऋतमित् त आहु रनु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ७
 आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा देवैर्मनुष्यैभिरग्निः ।
 सरस्वती सारस्वतेभिर्वाक् तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं सदन्तु ८
 तन्नस्तुरीपमधं पोषयितु देव त्वष्टाविं रराणः स्यस्व ।
 यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः ९
 वनस्पतेऽव सृजोप देवा नग्निर्हविः शमिता सूदयाति ।
 सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद १०
 आ याह्यग्रे समिधानो अवा दिन्द्रेण देवैः सरथं तुरोभिः ।
 बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ११ [२३] (६०)

(५)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसश्चेकिता॒नो ऽबोधि॑ विप्रः पदु॒वीः कवी॑नाम् ।

पृथु॒पाजा॑ दे॒वय॒ज्ञिः समि॒द्धो ऽप॒ द्वारा॑ तर्मसो वह्नि॒रावः १

प्रे॒द्वग्नि॒र्वीवृ॒धे स्तोमे॑भिर्गी॒र्भिः स्तोत॑रूणां नम॒स्य उ॒क्थैः ।

पूर्वी॒र्क्तस्य॑ सं॒दृश॑श्च॒कानः॑ सं दूतो अ॒द्यौदु॒षसो॑ वि॒रोके २

अधा॒य्यग्नि॒र्मानु॑षीषु वि॒श्वः—पां॑ गर्भो मि॒त्र ऋ॒तेन॑ साध॒न् ।

आ ह॒र्यतो॑ य॒जतः॑ सान्व॒स्था—दभू॑द् विप्रो ह॒व्यो म॒तीनाम् ३

मि॒त्रो अ॒ग्निर्भव॑ति यत् समि॒द्धो मि॒त्रो हो॒ता वरु॑णो जा॒तवे॑दाः ।

मि॒त्रो अ॒ध्वर्यु॑रि॒षिरो द॑मूना मि॒त्रः सि॒न्धूना॑मु॒त पर्व॑तानाम् ४

पाति॑ प्रियं रि॒पो अग्रं॑ प॒दं वेः पाति॑ य॒ह्वश्चर॑णं सूर्य॒स्य ।

पाति॑ नाभा॑ स॒प्तशी॑र्षाण॒मग्निः॑ पाति॑ दे॒वाना॑मु॒पमा॑द॒मृष्वः॑ ५ [२४]

ऋ॒मुश्च॑ऋ ई॒ड्यं चा॒रु नाम॑ विश्वा॒नि दे॒वो व॒युना॑नि वि॒द्वान् ।

स॒सस्य॑ च॒र्म घृ॒तव॑त् प॒दं वे—स्तदि॑दु॒ग्नी र॑क्ष॒त्यप्र॑युच्छन् ६

आ यो॒निम॒ग्निर्धू॑तव॒न्तम॑स्थात् पृथु॒प्रगा॑णमु॒शन्त॑मु॒शानः॑ ।

दी॒द्यानः॑ शुचि॒र्क्ष्वः पा॑व॒कः पुनः॑ पुन॒र्मातरा॑ नव्य॒सी कः ७

स॒द्यो जा॒त ओष॑धीभिर्वव॒क्षे य॒द्वी वर्ध॑न्ति प्र॒स्वो घृ॒तेन॑ ।

आप॑ इव प्र॒वता॑ शु॒म्भमा॑ना उ॒रुव्य॑द॒ग्निः पि॒त्रोरु॑प॒स्थे ८

उदु॑ ष्टु॒तः समि॑धा य॒हो अ॒द्यौद् वर्ष्म॑न् दि॒वो अ॒धि नाभा॑ पृथि॒व्याः ।

मि॒त्रो अ॒ग्निरी॒ड्यो मा॒तरि॒श्वा ऽऽ दूतो॑ व॒क्षद् य॒जथा॑य दे॒वान् ९

उद॑स्त॒म्भीत् समि॑धा ना॒कमृ॑ष्वो॒ऽऽग्नि॑र्भव॒न्नृत्त॑मो रो॒चनाना॑म् ।

य॒द्वी भृ॑गु॒भ्यः परि॑ मा॒तरि॒श्वा गु॒हा सन्तं॑ ह॒व्यवा॑हं स॒मीधे १०

इ॒ळा॒मग्ने॑ पुरु॒दंसं॑ स॒निं गोः॑ श॒श्वत्त॑मं ह॒वमा॑नाय साध ।

स्या॒न्नः सु॒नुस्त॑न॒यो वि॒जावा॑ ऽग्ने सा ते॑ सु॒मति॑र्भू॒त्वस्मे ११ [२५] (७१)

(६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र कारवो मनना वच्यमाना देवद्रीचीं नयत देवयन्तः ।

दक्षिणावाङ् वाजिनी प्राच्येति हविर्मरन्त्यग्रये घृताचीं

१

आ रोदसी अपृणा जायमान उत प्र रिक्था अध नु प्रयज्यो ।

दिवश्चिदग्रे महिना पृथिव्या वच्यन्तां ते वह्नयः सप्तजिह्वाः

२

द्यौश्च त्वा पृथिवी यज्ञियासो नि होतारं सादयन्ते दमाय ।

यद्वी विशो मानुषीर्देवयन्तीः प्रयस्वतीरीळते शुक्रमर्चिः

३

महान् त्सधस्थे ध्रुव आ निर्धत्तो ऽन्तर्द्यावा माहिने हर्यमाणः ।

आस्के सपत्नी अजरे अमृक्ते सबर्दुधे उरुगायस्य धेनू

४

व्रता ते अग्रे महतो महानि तव क्रत्वा रोदसी आ ततन्थ ।

त्वं दूतो अभवो जायमान स्त्वं नेता वृषभ चर्षणीनाम्

५ [२६]

ऋतस्य वा केशिना योग्याभिर्घृतस्नुवा रोहिता धुरि धिष्व ।

अथा वह देवान् देव विश्वान् त्वध्वरा कृणुहि जातवेदः

६

दिवश्चिदा ते रुचयन्त रोका उषो विभातीरनु भासि पूर्वीः ।

अपो यदग्न उशध्रगवनेषु होतुर्मन्द्रस्य पनयन्त देवाः

७

उरौ वा ये अन्तरिक्षे मदन्ति दिवो वा ये रोचने सन्ति देवाः ।

ऊमा वा ये सुहवासो यजत्रा आयेमिरे रथ्यो अग्रे अश्वाः

८

ऐभिर्ग्रे सरथं याह्यर्वाङ् नानारथं वा विभवो ह्यश्वाः ।

पत्नीवतस्त्रिंशतं त्रींश्च देवा ननुष्वधमा वह मादयस्व ।

९

स होता यस्य रोदसी चिदुर्वी यज्ञयज्ञमभि वृधे गृणीतः ।

प्राचीं अध्वरेव तस्थतुः सुमेके ऋतावरी ऋतजातस्य सत्ये

१०

इळामग्रे पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।

स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्रे सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे

११ [२७] (८२)

॥ इति द्वितीयोऽष्टकः ॥ २ ॥

॥ अथ तृतीयोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३४ ॥]

(७)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य धासे रा मातरा विविशुः सप्त वाणीः ।

परिक्षिता पितरा सं चरेते प्र संमतिं वृधिमायुः प्रयक्षे

१

(८३)

द्विवक्षसो धेनवो वृष्णो अश्वा देवीरा तस्थौ मधुमद् वहन्तीः ।
 ऋतस्य त्वा सदसि क्षेमयन्तं पर्येका चरति वर्तनिं गौः २
 आ सीमरोहत सुयमा भवन्तीः पतिंश्चिकित्वान् रयिविद् रयीणाम् ।
 प्र नीलपृष्ठो अतसस्य धासे—स्ता अवासयत् पुरुधप्रतीकः ३
 महिं त्वाद्भ्रुर्जयन्तीरजुर्यं स्तभूयमानं वहतो वहन्ति ।
 व्यङ्गेभिर्दिद्युतानः सधस्थ एकांमिव रोदसी आ विवेश ४
 जानन्ति वृष्णो अरुषस्य शेव—मुत ब्रध्नस्य शासने रणान्ति ।
 दिवोरुचः सुरुचो रोचमाना इळा येषां गण्या माहिना गीः ५ [१]

उतो पितृभ्यां प्रविदानु घोषं महो महद्भ्यामनयन्त शुषम् ।
 उक्षा ह यत्र परि धानमक्तो—रनु स्वं धाम जस्तिर्ववक्ष ६
 अध्वर्युभिः पञ्चभिः सप्त विप्राः प्रियं रक्षन्ते निहितं पदं वेः ।
 प्राञ्चो मदन्त्युक्षणो अजुर्या देवा देवानामनु हि व्रता गुः ७
 दैव्या होतारा प्रथमा न्यृञ्चे सप्त पूक्षासः स्वधया मदन्ति ।
 ऋतं शंसन्त ऋतमित् त आहु—रनु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ८
 वृषायन्ते महे अत्याय पूर्वी—वृष्णे चित्राय रश्मयः सुयामाः ।
 देव होतर्मन्द्रतरश्चिकित्वान् महो देवान् रोदसी एह वक्षि ९
 पूक्षप्रयजो द्रविणः सुवाचः सुकेतव उषसो रेवदूषुः ।
 उतो चिदग्ने महिना पृथिव्याः कृतं चिदेनः सं महे दशस्य १०
 इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ११ [२] (९३)

(८)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । यूपः, ६-१० यूपाः, ८ विश्वेदेवा वा, ११ वदचनः । त्रिष्टुप्; ३, ७ अनुष्टुप् ।

अञ्जन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना दैव्येन ।
 यदूर्ध्वस्तिष्ठा द्रविणेह धत्ताद् यद् वा क्षयो मातुरस्या उपस्थे १
 समिन्द्रस्य श्रयमाणः पुरस्ताद् ब्रह्म वन्वानो अजरं सुवीरम् ।
 आरे अस्मदमतिं बार्धमान उच्छ्रयस्व महते सौमगाय २ (९५)

उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्ष्मन् पृथिव्या अधि ।	
सुमिती मीयमानो वर्चो धा यज्ञवाहसे	३
युवा सुवासाः परिवीत आगात् स उ श्रेयान् भवन्ति जायमानः ।	
तं धीरासः कवय उन्नयन्ति स्वाध्योऽ मर्नसा देवयन्तः	४
जातो जायते सुदिनत्वे अह्नां समर्य आ विदथे वर्धमानः ।	
पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा देव्या विप्र उर्दियति वाचम्	५ [३]
यान् वो नरो देवयन्तो निमिष्यु—वनस्पते स्वधितिर्वा ततक्ष ।	
ते देवासः स्वरवस्तस्थिवांसः प्रजावदुस्मे दिधिषन्तु रत्नम्	६
ये वृक्षणासो अधि क्षमि निमितासो यतसृचः ।	
ते नो व्यन्तु वार्य देवत्रा क्षेत्रसाधसः	७
आदित्या रुद्रा वसवः सुनीथा द्यावाक्षामा पृथिवी अन्तरिक्षम् ।	
सजोषसो यज्ञमवन्तु देवा ऊर्ध्व कृण्वन्त्वध्वरस्य केतुम्	८
हंसा इव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः स्वरवो न आगुः ।	
उन्नीयमानाः कविभिः पुरस्ताद् देवा देवानामपि यन्ति पार्थः	९
शृङ्गाणीवेच्छृङ्गिणां सं दहथे चषालवन्तः स्वरवः पृथिव्याम् ।	
वाघद्विर्वा विह्वे श्रोषमाणा अस्माँ अवन्तु पृतनाज्येषु	१०
वनस्पते शतवल्शो वि रोह सहस्रवल्शा वि वयं रुहेम ।	
यं त्वामयं स्वधितिस्तेजमानः प्रणिनाय महते सौभगाय	११ [४] (१०४)

(९)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । बृहती, ९ त्रिष्टुप् ।

सखायस्त्वा ववृमहे देवं मर्तास ऊतये ।	
अपां नपातं सुभगं सुदीदिति सुप्रतूर्तिमनेहसम्	१
कार्यमानो वना त्वं यन्मातृरजगन्नपः ।	
न तत् ते अग्ने प्रमृषे निवर्तनं यद् दूरे सन्निहाभवः	२
अतिं तृष्टं ववक्षिथा—थैव सुमना असि ।	
प्रप्रान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः	३
इयिवांसमति सिधः शश्वतीरतिं सश्वतः ।	
अन्वीमविन्दन् निचिरासो अद्भुहो ऽप्सु सिंहमिव श्रितम्	४ (१०८)

ससृवांसमिव त्मना ऽग्निमिथ्या तिरोहितम् ।

ऐनं नयन्मातरिश्वा परावतो देवेभ्यो मथितं परि

५ [५]

तं त्वा मर्तो अगृभ्णत देवेभ्यो हव्यवाहन ।

विश्वान् यद् यज्ञाँ अभिपासि मानुष तव क्रत्वा यविष्ठ्य

६

तद् भद्रं तव दुंसना पाकाय चिच्छदयति ।

त्वां यदग्ने पशवः समासते समिद्धमपिश्वरे

७

आ जुहोता स्वध्वरं शीरं पावकशोचिषम् ।

आशुं दूतमजिरं प्रत्नमीड्यं श्रुष्टी देवं सपर्यत

८

त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ।

औक्षन् घृतैरस्तृणन् बहिरस्मा आदिन्द्रोतारं न्यसादयन्त

९ [६] (११३)

(१०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । उष्णिक् ।

त्वामग्ने मनीषिणः सम्राजं चर्षणीनाम् । देवं मर्तास इन्धते समध्वरे १

त्वां यज्ञेष्वृत्विजमग्ने होतारमीळते । गोपा ऋतस्य दीदिहि स्वे दमे २

स घा यस्ते ददाशति समिधा जातवेदसे । सो अग्ने धत्ते सुवीर्यं स पुष्यति ३

स केतुरध्वराणां मग्निर्देवेभिरा गमत् । अञ्जानः सप्त होतृभिर्हविष्मते ४

प्र होत्रे पूर्वं वचो ऽग्नये भरता बृहत् । विपां ज्योतींषि बिभ्रते न वेधसे ५ [७]

अग्निं वर्धन्तु नो गिरो यतो जायत उक्थयः । महे वाजाय द्रविणाय दर्शतः ६

अग्ने यजिष्ठो अध्वरे देवान् देवयते यज । होता मन्द्रो वि राजस्यति सिधः ७

स नः पावक दीदिहि द्युमदस्मे सुवीर्यम् । भवां स्तोतृभ्यो अन्तमः स्वस्तये ८

तं त्वा विप्रा विपुन्यवो जागृवांसः समिन्धते । हव्यवाहममर्त्यं सहोवृधम् ९ [८] (१२२)

(११)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निर्होता पुरोहितो ऽध्वरस्य विचर्षणिः । स वेद यज्ञमानुषक् १

स हव्यवाहमर्त्य उशिग्दूतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति २

अग्निर्धिया स चेतति केतुर्यज्ञस्य पूर्वं । अर्थं ह्यस्य तरणि ३

अग्निं सूनं सनश्रुतं सहसो जातवेदसम् । वह्निं देवा अकृण्वत ४

(१२६)

अदाभ्यः पुरएता विशामग्निर्मानुषीणाम् । तूर्णी रथः सदा नवः ५ [९]

साह्वान् विश्वा अभियुजः क्रतुर्वैवानाममृक्तः । अग्निस्तुविश्रवस्तमः ६

अभि प्रयांसि वाहसा द्वाश्वौ अश्रोति मर्त्यः । क्षयं पावकशोचिषः ७

परि विश्वानि सुधिताऽग्नेरश्याम मन्मभिः । विप्रांसो जातवेदसः ८

अग्ने विश्वानि वार्या वाजेषु सनिषामहे । त्वे देवास एरिरे ९ [१०] (१३१)

(१२)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम् । अस्य पातं धियेविता १
इन्द्राग्नी जरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः । अया पातमिमं सुतम् २
इन्द्रमग्निं कविच्छदा यज्ञस्य जूत्या वृणे । ता सोमस्येह तृम्पताम् ३
तोशा वृत्रहणा हुवे सजित्वानापराजिता । इन्द्राग्नी वाजसातमा ४
प्र वामर्चन्त्युक्थिनो नीथाविदो जरितारः । इन्द्राग्नी इष आ वृणे ५ [११]

इन्द्राग्नी नवतिं पुरो दासपत्नीरधूनुतम् । साकमेकैर्न कर्मणा ६
इन्द्राग्नी अपसस्पर्युप प्र यन्ति धीतयः । ऋतस्य पथ्याऽनु ७
इन्द्राग्नी तविषाणि वां सधस्थानि प्रयांसि च । युवोरप्तर्यं हितम् ८
इन्द्राग्नी रोचना दिवः परि वाजेषु भूषथः । तद् वां चेति प्र वीर्यम् ९ [१२] (१४०)

(१३)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १३-२९]

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

प्र वो देवायाग्रये बर्हिष्ठमर्चास्मै ।
गमद् देवेभिरा स नो यजिष्ठो बर्हिरा सदत् १
ऋतावा यस्य रोदसी दक्षं सचन्त ऊतयः ।
हविष्मन्तस्तमीळते तं सनिष्यन्तोऽवसे २
स यन्ता विप्र एषां स यज्ञानामथा हि षः ।
अग्निं तं वो दुवस्यत दाता यो वनिता मघम् ३
स नः शर्माणि वीतयेऽग्निर्यच्छतु शंतमा ।
यतो नः पुष्णवद् वसु विवि क्षितिभ्यो अप्स्वा ४

(१४४)

दीदृवांसमपूर्व्यं वस्वीभिरस्य धीतिभिः ।
 ऋक्काणो अग्निमिन्धते होतारं विशपतिं विशाम्
 उत नो ब्रह्मन्नविष उक्थेषु देवहूतमः ।
 शं नः शोचा मरुद्वृधो ऽग्ने सहस्रसातमः
 नू नो रास्व सहस्रवत् लोकवत् पुष्टिमद् वसु ।
 द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनुपक्षितम्

५

६

७ [१३] (१४७)

(१४)

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

आ होता मन्द्रो विदथान्यस्थात् सत्यो यज्वा कवितमः स वेधाः ।
 विद्युद्रथः सहसस्पुत्रो अग्निः शोचिष्केशः पृथिव्यां पाजो अश्रेत्
 अयामि ते नमउक्तिं जुषस्व ऋतावस्तुभ्यं चेतते सहस्वः ।
 विद्वाँ आ वक्षि विदुषो नि षत्सि मध्य आ बर्हिर्रुतये यजत्र
 द्रवतां त उषसा वाजयन्ती अग्ने वातस्य पथ्याभिरच्छ ।
 यत् सीमञ्जन्ति पूर्वं हविर्भिरा बन्धुरेव तस्थतुर्दुरोणे
 मित्रश्च तुभ्यं वरुणः सहस्वो ऽग्ने विश्वे मरुतः सुममर्चन् ।
 यच्छोचिषा सहसस्पुत्र तिष्ठा अभि क्षितीः प्रथयन् त्सूर्यो नृन्
 वयं ते अद्य ररिमा हि काममुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।
 यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवानस्रैधता मन्मना विप्रो अग्ने
 त्वद्धि पुत्र सहसो वि पूर्वीर्देवस्य यन्त्युतयो वि वाजाः ।
 त्वं देहि सहस्रिणं रयिं नो ऽद्वोघेण वचसा सत्यमग्ने
 तुभ्यं दक्ष कविक्रतो यानीमा देव मर्तासो अध्वरे अकर्म ।
 त्वं विश्वस्य सुरथस्य बोधि सर्वं तदग्ने अमृत स्वदेह

१

२

३

४

५

६

७ [१४] (१५४)

(१५)

७ कात्य उत्कीलः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो बार्धस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।
 सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्या मग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतौ

१

(१५५)

त्वं नो अस्या उषसो व्युष्टौ त्वं सूर उदिते बोधि गोपाः ।	
जन्मेव नित्यं तनयं जुषस्व स्तोमं मे अग्ने तन्वा सुजात	२
त्वं नृचक्षा वृषभानु पूर्वीः कृष्णास्वग्ने अरुषो वि भाहि ।	
वसो नेषि च पर्षि चात्यंहः कृधी नो राय उशिजो यविष्ठ	३
अषाळ्हो अग्ने वृषभो दिदीहि पुरो विश्वाः सौभगा संजिगीवान् ।	
यज्ञस्य नेता प्रथमस्य पायो—र्जातवेदो बृहतः सुप्रणीते	४
अच्छिद्वा शर्म जरितः पुरुणि देवाँ अच्छा दीद्यानः सुमेधाः ।	
रथो न सस्त्रिरभि वक्षि वाज—मग्ने त्वं रोदसी नः सुमेके	५
प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजा—नग्ने त्वं रोदसी नः सुदोधे ।	
देवेभिर्देव सुरुचा रुचानो मा नो मर्तस्य दुर्मतिः परिं ठात्	६
इळामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	७ [१५] (१६१)

(१६)

६ कात्य उत्कीलः । अग्निः । प्रगाथः (= १, ३, ५ बृहती; २, ४, ६ सतोबृहती) ।

अयमाग्निः सुवीर्यस्ये—शो महः सौभगस्य ।	
राय ईशो स्वपत्यस्य गोमत् ईशो वृत्रहथानाम्	१
इमं नरो मरुतः सश्रुता वृधं यस्मिन् रायः शेवृधासः ।	
अभि ये सन्ति पृतनासु द्रुह्यो विश्वाहा शत्रुमावृभुः	२
स त्वं नो रायः शिशीहि मीढ्वो अग्ने सुवीर्यस्य ।	
तुर्विद्युम्न वर्षिष्ठस्य प्रजावतो ऽनमीवस्य शुष्मिणः	३
चक्रियो विश्वा भुवनाभि सासहि—श्चक्रिर्देवेष्वा दुवः ।	
आ देवेषु यतत आ सुवीर्य आ शंस उत नृणाम्	४
मा नो अग्नेऽर्मतये मावीरतायै रीरधः ।	
मागोतयै सहसस्पुत्र मा निदे ऽप द्वेषांस्या कृधि	५
शग्धि वाजस्य सुभग प्रजावतो ऽग्ने बृहतो अध्वरे ।	
सं राया भूर्यसा सृज मयोभुना तुर्विद्युम्न यशस्वता	६ [१६] (१६७)

(१७)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समक्तुभिर्ज्यते विश्ववारः ।	
शोचिष्केशो घृतनिर्णिक पावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान्	१
यथार्यजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा दिवो जातवेदश्चिकित्वान् ।	
एवानेन हविषा यक्षि देवान् मनुष्वद् यज्ञं प्र तिरेममद्य	२
त्रीण्यायूषि तव जातवेदस्तिष्ठ आजानीरुषसस्ते अग्ने ।	
ताभिर्देवानामवो यक्षि विद्वानथा भव यजमानाय शं योः	३
अग्निं सुदीतिं सुदृशं गृणन्तो नमस्यामस्त्वेड्यं जातवेदः ।	
त्वां दूतमरतिं हव्यवाहं देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्	४
यस्त्वद्धोता पूर्वं अग्ने यजीयान् द्विता च सत्ता स्वधया च शंभुः ।	
तस्यानु धर्मं प्र यजा चिकित्वो ऽथा नो धा अध्वरं देववीतौ	५ [१७] (१७२)

(१८)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ सखेव सख्ये पितरेव साधुः ।	
पुरुदुहो हि क्षितयो जनानां प्रति प्रतीचीर्दहतादरातीः	१
तपो ष्वग्ने अन्तरां अमित्रान् तपा शंसमररुषः परस्य ।	
तपो वसो चिकितानो अचित्तान् वि ते तिष्ठन्तामजरा अयासः	२
इध्मेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तरसे बलाय ।	
यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय देवीम्	३
उच्छोचिषा सहसस्पुत्र स्तुतो बृहद् वयः शशमानेषु धेहि ।	
रेवदग्ने विश्वामित्रेषु शं योर्मर्मज्मा ते तन्वं भूरि कृत्वः	४
कृधि रत्नं सुसनिर्धनानां स घेदग्ने भवसि यत् समिन्द्रः ।	
स्तोतुर्दुरोणे सुभगस्य रेवत् सृष्टा करस्मा दधिषे वपूषि	५ [१८] (१७७)

(१९)

५ गाथी कौशिकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं होतारं प्र वृणे मियेधे गृत्सं कविं विश्वविक्रममूरम् ।	
स नो यक्षद् देवताता यजीयान् गृये वाजाय वनते मृगानि ।	१ (१७८)

अ० ३, अ० १, व० १९]

[१९९]

[ऋग्वेदः । मं० ३, सू० १९, मं० २]

प्र ते अग्ने हविष्मतीमिय—म्यच्छा सुद्युम्नां रातिनीं घृताचीम् ।
 प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः सं रातिभिर्वसुभिर्यज्ञमश्नेत् २
 स तेजीयसा मनसा त्वोत् उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः ।
 अग्ने रायो नृत्तमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुद्युतयश्च वस्वः ३
 भूरीणि हि त्वे दधिरे अनीकाः अग्ने देवस्य यज्यवो जनांसः ।
 स आ वह देवतातिं यविष्ठ शर्धो यदुद्य दिव्यं यजासि ४
 यत् त्वा होतारमनजन् मियेधे निषादयन्तो यजथाय देवाः ।
 स त्वं नो अग्नेऽवितेह बोध्य—धि श्रवांसि धेहि नस्तनूषु ५ [१९] (१८९)

(२०)

५ गायत्री कौशिकः । अग्निः, १, ५ विद्दे देवाः । त्रिष्टुप् ।

अग्निमुषसमश्विना दधिक्रां व्युष्टिषु हवते वह्निरुक्थैः ।
 सृज्योतिषो नः शृण्वन्तु देवाः सजोषसो अध्वरं वावशानाः १
 अग्ने त्री ते वाजिना त्री षधस्था तिस्रस्ते जिह्वा क्रतजात पूर्वीः ।
 तिस्र उ ते तन्वो देववाता—स्ताभिर्नः पाहि गिरो अप्रयुच्छन् २
 अग्ने भूरीणि तव जातवेदो देव स्वधावोऽमृतस्य नाम ।
 याश्च माया मायिनां विश्वमिन्व त्वे पूर्वीः संदुधुः पृष्टबन्धो ३
 अग्निर्नेता भग इव क्षितीनां दैवीनां देव क्रतुपा क्रतावा ।
 स धृत्रहा सनयो विश्ववेदाः पर्षद् विश्वातिं दुरिता गृणन्तम् ४
 बुधिक्रामग्निमुषसं च देवीं बृहस्पतिं सवितारं च देवम् ।
 अश्विना मित्रावरुणा भगं च वसून् रुद्राँ आदित्याँ इह हुवे ५ [२०] (१८७)

(२१)

५ गायत्री कौशिकः । अग्निः । १ त्रिष्टुप्, २-३ अनुष्टुप्, ४ विराड् रूपा, ५ सतोषवती ।

इमं नो यज्ञममृतेषु धेही—मा हव्या जातवेदो जुषस्व ।
 स्तोकानामग्ने मेदसो घृतस्य होतः प्राशान प्रथमो निषद्य १
 घृतवन्तः पावक ते स्तोकाः श्रोतन्ति मेदसः ।
 स्वधर्मन् देववीतये श्रेष्ठं नो धेहि वार्यम् २ (१८९)

तुभ्यं स्तोका घृतश्चुतो ऽग्ने विप्राय सन्त्य ।	
ऋषिः श्रेष्ठः समिध्यसे यज्ञस्य प्राविता भव	३
तुभ्यं श्रोतन्त्यधिगो शचीवः स्तोकासो अग्ने मेदसो घृतस्य ।	
कविशस्तो बृहता भानुनागा हव्या जुषस्व मेधिर	४
ओजिष्ठं ते मध्यतो मेदु उद्धृतं प्र ते वयं ददामहं ।	
श्रोतन्ति ते वसो स्तोका अधि त्वचि प्रति तान् देवशो विहि	५ [२१] (१९२)

(२२)

५ गार्गी कौशिकः । अग्निः; ४ पुरीष्या अग्नयः । त्रिष्टुप् । ४ अनुष्टुप् ।

अयं सो अग्निर्यस्मिन् त्सोममिन्द्रः सुतं दुधे जठरे वावज्ञानः ।	
सहस्रिणं वाजनत्यं न सति ससवान् त्सन् तस्तूयसे जातवेदः	१
अग्ने यत् ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्वप्स्वा यजत्र ।	
येनान्तरिक्षमुर्वीततन्थ त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः	२
अग्ने दिवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवा ऊचिषे धिष्ण्या ये ।	
या रोचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः	३
पुरीष्यासो अग्रयः प्रावणेभिः सजोषसः ।	
जुषन्तां यज्ञमदुहो ऽनमीवा इषो महीः	४
इळामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	५ [२२] (१९७)

(२३)

५ देवश्रवा देववातश्च भारतौ । अग्निः । त्रिष्टुप्, ३ सतोषृहती ।

निर्मथितः सुधित आ सधस्थे युवा कविरध्वरस्य प्रणेता ।	
जूर्यत्स्वग्निरजरो वनेष्वत्रा दधे अमृतं जातवेदाः	१
अमन्थिष्ठां भारता रेवदुग्निं देवश्रवा देववातः सुदक्षम् ।	
अग्ने वि पश्य बृहताभि रायेषां नो नेता भवतादनु द्यून्	२
दश क्षिपः पूर्वं सीमजीजनन् त्सुजातं मातृषु प्रियम् ।	
अग्निं स्तुहि देववातं देवश्रवो यो जनानामसद्वशी	३

(२००)

नि त्वा दधे वर आ पृथिव्या इळायास्पदे सुदित्वे अहाम् ।
दृषद्वत्यां मानुष आपयायां सरस्वत्यां रेवदग्ने दिदीहि

४

इळामग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिभूत्वस्मे

५ [२३] (२०२)

(२४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री; १ अनुष्टुप् ।

अग्ने सहस्व पृतना अभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरन्नरातीर्वर्चो धा यज्ञवाहसे १

अग्न इळा समिध्यसे वीतिहोत्रो अमर्त्यः । जुषस्व सू नो अध्वरम् २

अग्ने द्युन्नेन जागृवे सहसः सूनवाहुत । एदं बर्हिः सदो मम ३

अग्ने विश्वेभिरग्निभिर्वेवेभिर्महया गिरः । यज्ञेषु य उ चायवः ४

अग्ने दा द्राशुषे रथि वीरवन्तं परीणसम् । शिशीहि नः सूनुमतः ५ [२४] (२०७)

(२५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः; ४ अग्नीन्द्रो । विराट् ।

अग्ने दिवः सूनुरसि प्रचेतास्तना पृथिव्या उत विश्ववेदाः ।

ऋधग्देवाँ इह यजा चिकित्वः

१

अग्निः सनोति वीर्याणि विद्वान् त्सनोति वाजममृताय भूषन् ।

स नो देवाँ एह वहा पुरुक्षो

२

अग्निर्यावापृथिवी विश्वजन्ये आ भाति देवी अमृते अमूरः ।

क्षयन् वाजैः पुरुश्चन्द्रो नमोभिः

३

अग्न इन्द्रश्च द्राशुषो दुरोणे सुतावतो यज्ञमिहोप यातम् ।

अमर्धन्ता सोमपेयाय देवा

४

अग्ने अपां समिध्यसे दुरोणे नित्यः सूनो सहसो जातवेदः ।

सुधस्थानि महयमान ऊती

५ [२५] (२१२)

(२६)

९ गाथिनो विश्वामित्रः, ७ आत्मा । १-३ वैश्वानरोऽग्निः, ४-६ महतः, ७-८ आत्मा (अग्निर्वा),

९ विश्वामित्रोपाध्यायः । १-६ जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरं मनसाग्निं निचाय्या हविष्मन्तो अनुषत्यं स्वर्विदम् ।

सुदानुं देवं रथिरं वसूयवो गीर्भी रण्वं कुशिकासो हवामहे १

तं शुभ्रमग्निमवसे हवामहे वैश्वानरं मातरिश्वा नमुक्थ्यम् ।

बृहस्पतिं मनुषो देवतातये विप्रं श्रोतारमतिथिं रघुष्यदम् २

अश्वो न क्रन्दुञ्जनिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्युगेयुगे ।

स नो अग्निः सुवीर्यं स्वश्व्यं दधातु रत्नममृतेषु जागृविः ३

प्र यन्तु वाजास्तविषीभिरग्रयः शुभे संमिश्राः पृषतीरयुक्षत ।

बृहदुक्षो मरुतो विश्ववेदसः प्र वेपयन्ति पर्वताँ अदाभ्याः ४

अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टय आ त्वेषमुग्रमव ईमहे वयम् ।

ते स्वानिनो रुद्रिया वर्षनिर्णिजः सिंहा न हेषकतवः सुदानवः ५ [२६]

व्रातंव्रातं गणंगणं सुशस्तिभि रग्रेभामं मरुतामोज ईमहे ।

पृषदश्वासो अनवभ्रराधसो गन्तारो यज्ञं विदथेषु धीराः ६

अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् ।

अर्कस्त्रिधातू रजसो विमानो ऽजस्रो घर्मो हविरस्मि नाम ७

त्रिभिः पवित्रैरुपोन्द्र्यर्कं हृदा मतिं ज्योतिरनु प्रजानन् ।

वर्षिष्ठं रत्नमकृत स्वधाभि रादिद् द्यावापृथिवी पर्यपश्यत् ८

शतधारमुत्समक्षीयमाणं विपश्चितं पितरं वक्त्वानाम् ।

मेळिं मदन्तं पित्रोरुपस्थे तं रोदसी पिपृतं सत्यवाचम् ९ [२७] (२२१)

(२७)

१५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, १ ऋतवो वा । गायत्री ।

प्र वो वाजा अभिद्यवो हविष्मन्तो घृताच्या । देवाञ्जिगाति सुम्नयुः १

ईळे अग्निं विपश्चितं गिरा यज्ञस्य सार्धनम् । श्रुष्टीवानं धितावानम् २

अग्ने शक्रेम ते वयं यमं देवस्य वाजिनः । अति द्वेषांसि तरेम ३

समिध्यमानो अध्वरेऽग्निः पावक ईड्यः । शोविष्केष्टस्तमीमहे ४

(२२५)

पृथुपाजा अमर्त्यो घृतनिर्णिक् स्वाहुतः । अग्निर्यज्ञस्य हव्यवाद् ५ [२८]

तं सुबाधो यतसुच इत्था धिया यज्ञवन्तः । आ चक्रुरग्निमूतये ६

होता देवो अमर्त्यः पुरस्तादिति मायया । विदथानि प्रचोदयन् ७

वाजी वाजेषु धीयते ऽध्वरेषु प्र णीयते । विप्रो यज्ञस्य साधनः ८

धिया चक्रे वरेण्यो भूतानां गर्भमा दधे । दक्षस्य पितरं तना ९

नि त्वा दधे वरेण्यं दक्षस्येळा सहस्कृत । अग्ने सुदीतिमुशिजम् १० [२९]

अग्निं यन्तुरमपुतुरमृतस्य योगे वनुषः । विप्रा वाजैः समिन्धते ११

ऊर्जो नपातमध्वरे दीदृवांसमुप द्यावि । अग्निमीळे कविक्रतुम् १२

ईळैन्यो नमस्यस्तिरस्तमांसि दर्शतः । समग्निरिध्यते वृषा १३

वृषो अग्निः समिध्यते ऽश्वो न देववाहनः । तं हविष्मन्त ईळते १४

वृषणं त्वा वयं वृषन् वृषणः समिधीमहि । अग्ने दीद्यतं बृहत् १५ [३०] (२३६)

(२८)

६ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । १-२, ६ गायत्री, ३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अग्ने जुषस्व नो हविः पुरोळाशं जातवेदः । प्रातःसावे धियावसो १

पुरोळा अग्ने पचतस्तुभ्यं वा द्या परिष्कृतः । तं जुषस्व यविष्ठ्य २

अग्ने वीहि पुरोळाशमाहुतं तिरोअह्यम् । सहसः सूनुरस्यध्वरे हितः ३

माध्यंदिने सवने जातवेदः पुरोळाशमिह कवे जुषस्व ।

अग्ने यह्यस्य तव भागधेयं न प्र मिनन्ति विदथेषु धीराः ४

अग्ने तृतीये सवने हि कानिषः पुरोळाशं सहसः सूनवाहुतम् ।

अथा देवेष्वध्वरं विपन्यया धा रत्नवन्तममृतेषु जागृविम् ५

अग्ने वृधान आहुतिं पुरोळाशं जातवेदः । जुषस्व तिरोअह्यम् ६ [३१] (२४२)

(२९)

१६ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः, ५ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप्;

१, ४, १०, १२ अनुष्टुप्; ६, ११, १४, १५ जगती ।

अस्तीदमधिमन्थनमस्ति प्रजननं कृतम् ।

एतां विशपत्नीमा भराग्निं मन्थाम पूर्वथा १

अरण्योर्निहितो जातवेदा गर्भं इव सुधितो गर्भिणीषु ।

दिवेदिव ईड्यो जागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिरग्निः २ (२४४)

उत्तानायामव भरा चिकित्वान् तस्यः प्रवीता वृषणं जजान ।

अरुषस्तूपो रुशंस्य पाज इळायास्पुत्रो वयुनेऽजनिष्ट

३

इळायास्त्वा पदे वयं नाभा पृथिव्या अधि ।

जातवेदो नि धीम ह्यग्ने हव्याय वोळहवे

४

मन्थता नरः कविमद्वयन्तं प्रचेतसममृतं सुप्रतीकम् ।

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरस्तादग्निं नरो जनयता सुशेवम्

५ [३२]

यदी मन्थन्ति बाहुभिर्वि रोचते ऽश्वो न वाज्यरूपो वनेष्वा ।

चित्रो न यामन्नाश्विनोरनिवृतः परि वृणक्त्यश्मनस्तृणा दहन्

६

जातो अग्नी रोचते चेकितानो वाजी विप्रः कविशस्तः सुदानुः ।

यं देवास ईड्यं विश्वविदं हव्यवाहमदधुरध्वरेषु

७

सीदं होतः स्व उं लोके चिकित्वान् त्साद्या यज्ञं सुकृतस्य योनौ ।

देवावीर्देवान् हविषा यजास्यग्ने बृहद् यजमाने वयो धाः

८

कृणोत धूमं वृषणं सखायो ऽस्त्रेधन्त इतन् वाजमच्छ ।

अयमग्निः पृतनाषाद् सुवीरो येन देवासो असहन्त दस्यून्

९

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।

तं जानन्नग्ने आ सीदाथा नो वर्धया गिरः

१० [३३]

तनूनपादुच्यते गर्भं आसुरो नराशंसो भवति यद् विजायते ।

मातरिश्वा यदमिमीत मातरि वातस्य सर्गो अभवत् सरीमणि

११

सुनिर्मथा निर्मथितः सुनिधा निहितः कविः ।

अग्ने स्वध्वरा कृणु देवान् देवयते यज

१२

अजीजनन्नमृतं मर्त्यासो ऽस्त्रेमाणं तरणिं वीळुजम्भम् ।

दश स्वसारो अशुवः समीचीः पुमांसं जातमभि सं रभन्ते

१३

प्र सप्तहोता सनकादरोचत मातुरुपस्थे यदशोचदूधनि ।

न नि मिषति सुरणो द्विवेदिवे यदसुरस्य जठरादजायत

१४

अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्माणो विश्वमिदं विदुः ।

द्युमवद् ब्रह्म कुशिकास एरिर् एकैको दमे अग्निं समीधिरे

१५

यद्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन् होतश्चिकित्वोऽवृणीमहीह ।

ध्रुवमया ध्रुवमुताशमिष्ठाः प्रजानन् विद्वा उप याहि सोमम्

१६ [३४] (१५८)

अ० ३, अ० २, व० १]

[२०५]

[ऋग्वेदः । मं० ३, सू० ३०, मं० ५]

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २॥ व० १-२६]

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ ३॥ सू० ३०-३८]

२२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांसि ।

तिर्तिक्षन्ते अभिशस्ति जनानां—मिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकेतः

१

न ते दूरे परमा चिद् रजां—स्या तु प्र याहि हरिवो हरिभ्याम् ।

स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्रौ

२

इन्द्रः सुशिप्रो मघवा तरुत्रो महाव्रातस्तुविकूर्मिर्कवावान् ।

यदुग्रो धा बाधितो मर्त्येषु क्र१ त्या ते वृषभ वीर्याणि

३

त्वं हि ष्मा च्यावयन्नच्युता—न्येको वृत्रा चरसि जिघ्रमानः ।

तव द्यावापृथिवी पर्वतासो ऽनु व्रताय निमितेव तस्थुः

४

उताभये पुरुहूत श्रवोभि—रेको हृळ्मवदो वृत्रहा सन् ।

इमे चिदिन्द्र रोदसी अपारे यत् संगृभ्णा मघवन् काशिरित्ते

५ [१]

प्र सू त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमृणन्नेतु शत्रून् ।

जहि प्रतीचो अनुचः पराचो विश्वं सत्यं कृणुहि विष्टमस्तु

६

यस्मै धायुरदधा मर्त्याया—भक्तं चिद् भजते गेह्य१ सः ।

भद्रा त इन्द्र सुमतिर्धृताचीं सहस्रदाना पुरुहूत रातिः

७

सहदानुं पुरुहूत क्षियन्त—महस्तमिन्द्र सं पिणक् कुणारुम् ।

अभि वृत्रं वर्धमानं पियारु—मपादमिन्द्र तवसा जघन्थ

८

नि सामनामिषिरामिन्द्र भूमिं महीमपारां सदाने ससत्थ ।

अस्तभ्नाद् द्यां वृषभो अन्तरिक्ष—मर्षन्त्वापस्त्वयेह प्रसूताः

९

अलातृणो वल इन्द्र व्रजो गोः पुरा हन्तोर्भयमानो व्यार ।

सुगान् पथो अकृणोन्निरजे गाः प्रावन् वाणीः पुरुहूतं धमन्तीः

१० [२]

एको द्वे वसुमती समीची इन्द्र आ पप्रौ पृथिवीमुत द्याम् ।

उतान्तरिक्षादुभि नः समीक इषो रथीः सयुजः शूर वाजान्

११

दिशः सूर्यो न मिनाति प्रदिष्टा दिवेदिवे हर्यश्वप्रसूताः ।

सं यदानळध्वन आदिदश्वै—विमोचनं कृणुते तत् त्वस्य

१२

दिदक्षन्त उषसो यामन्नक्तो—विवस्वत्या महि चित्रमनीकम् ।

विश्वे जानन्ति महिना यदागा—दिन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि

१३

(२७१)

महि ज्योतिर्निहितं वक्षणां स्वामा पक्वं चरति बिभ्रती गौः । विश्वं स्वाद्य संभृतमुन्नियायां यत् सीमिन्द्रो अदधाद् भोजनाय इन्द्र इह्या यामकोशा अभूवन् यज्ञाय शिक्ष गृणते सखिभ्यः । दुर्मयवो दुरेवा मर्त्यासो निषङ्गिणो रिपवो हन्त्वांसः	१४ १५ [३]
सं घोषः शृण्वेऽवमैरमित्रैर्जही न्येष्वशनिं तपिष्ठाम् । वृश्चेमधस्ताद् वि रुजा सहस्व जहि रक्षो मघवन् रन्धयस्व उद् वृह रक्षः सहमूलमिन्द्र वृश्वा मध्यं प्रत्यग्रं शृणीहि । आ कीवतः सल्लूकं चकर्थ ब्रह्मद्विषे तपुषिं हेतिमस्य स्वस्तये वाजिभिश्च प्रणेतः सं यन्महीरिष आसत्सि पूर्वाः । रायो वन्तारो बृहतः स्यामाऽस्मे अस्तु भग इन्द्र प्रजावान् आ नो भर भगमिन्द्र द्युमन्तं नि ते देवणस्य धीमहि प्रेके । ऊर्व इव पप्रथे कामो अस्मे तमा पृण वसुपते वसूनाम् इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च । स्वर्यवो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अकन् आ नो गोत्रा ददहि गोपते गाः समस्मभ्यं सनयो यन्तु वाजाः । द्विवक्षा असि वृषभ सत्यशुष्मो अस्मभ्यं सु मघवन् बोधि गोदाः शूनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ । शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१६ १७ १८ १९ २० २१ २२ [४] (१८०)

(३१)

२२ कुशिक पेषीरथिः, गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शासद् वह्निर्दुहितुर्नप्यं गाद् विद्रां क्रतस्य दीधितिं सपर्यन् । पिता यत्र दुहितुः सेकंमृञ्जन् तसं शग्म्येन मनसा दधन्वे न जामये तान्वां रिक्थमरैक् चकार गर्भं सनितुर्निधानम् । यदी मातरो जनयन्त वह्निं मन्यः कर्ता सुकृतीरन्य क्रन्धन् अग्निर्जज्ञे जुहाउ रेजमानो महस्पुत्रां अरुषस्य प्रयक्षे । महान् गर्भो मह्या जातमेषां मही प्रवृन्दर्यश्वस्य यज्ञैः	१ २ ३ (२८३)
--	-------------------

अभि जैत्रीरसचन्त स्पृधानं महि ज्योतिस्तमसो निरजानन् ।
 तं जानतीः प्रत्युदायन्नुषासः पतिर्गवामभवदेक इन्द्रः
 वीळौ सतीरभि धीरा अतुन्दन् प्राचाहिन्वन् मनसा सप्त विप्राः ।
 विश्वामविन्दन् पथ्यामृतस्य प्रजानन्नित्ता नमसा विवेश

४

५ [५]

विदद् यदीं सरमा रुग्णमद्वे—महि पार्थः पूर्य सध्यकः ।
 अग्रं नयत् सुपद्यक्षराणां—मच्छा रवं प्रथमा जानती गात्र
 अगच्छद्दु विप्रतमः सखीय—न्नसूदयत् सुकृते गर्भमद्रिः ।
 ससान मर्यो युवभिर्मखस्य—न्नथाभवदङ्गिराः सद्यो अर्चन्
 सतःसतः प्रतिमानं पुरोभू—विश्वा वेदु जनिमा हन्ति शुष्णम् ।
 प्र णो दिवः पदुवीर्गव्युरर्चन् त्सखा सखीरमुञ्चन्निरवद्यात्
 नि गव्यता मनसा सेदुरकैः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।
 इदं चिन्नु सदनं भूर्येषां येन मासौ असिषासन्नृतेन
 संपश्यमाना अमदन्नाभि स्वं पयः प्रत्नस्य रेतसो दुवानाः ।
 वि रोदसी अतपद् घोषं एषां जाते निःष्ठामदधुर्गोषु वीरान्

६

७

८

९

१० [६]

स जातेभिर्वृत्रहा सेदु हव्यै—रुदुस्रिया असृजदिन्द्रो अकैः ।
 उरुच्यस्मै घृतवद् भरन्ती मधु स्वाध्नं दुदुहे जेन्या गौः
 पित्रे चिच्चक्रुः सदनं समस्मै महि त्विषीमत् सुकृतो वि हि ख्यन् ।
 विष्कभ्रन्तः स्कम्भनेना जनित्री आसीना ऊर्ध्वं रभसं वि मिन्वन्
 मही यदि धिषणा शिश्रथे धात् सद्योवृधं विभ्वं रोदस्योः ।
 गिरो यस्मिन्ननवद्याः समीची—विश्वा इन्द्राय तविषीरनुत्ताः
 मद्या ते सख्यं वशिम शक्ती—रा वृत्रघ्ने नियुतो यन्ति पूर्वीः ।
 महि स्तोत्रमव आगन्म सुरे—रस्माकं सु मघवन् बोधि गोपाः
 महि क्षेत्रं पुरु इन्द्रं विविद्वा—नादित सखिभ्यश्चरथं समैरत् ।
 इन्द्रो नृभिर्जनद् दीद्यानः साकं सूर्यमुषसं गातुमग्निम्

११

१२

१३

१४

१५ [७]

अपश्चिद्वेष विभ्वोऽं दमूनाः प्र सधीचीरसृजद् विश्वश्चन्द्राः ।
 मध्वः पुनानाः कविभिः पवित्रै—द्युभिर्हिन्वन्त्यक्तुभिर्धनुत्रीः
 अनु कृष्णे वसुधित्ती जिहाते उभे सूर्यस्य मंहना यजत्रे ।
 परि यत् ते महिमानं वृजध्वै सखाय इन्द्र काम्या ऋजिण्याः

१६

१७

(१९७)

पार्तिर्भव वृत्रहन् त्सूनृतांनां गिरां विश्वायुर्वृषभो वयोधाः ।	
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान् महीभिरुतिभिः सरण्यन्	१८
तमङ्गिरस्वन्नमसा सपर्यन् नव्यं कृणोमि सन्यसे पुराजाम् ।	
दुहो वि याहि बहुला अदेवीः स्वश्च नो मघवन् त्सातये धाः	१९
मिहः पावकाः प्रतता अभूवन् त्वस्ति नः पिपृहि पारमासाम् ।	
इन्द्र त्वं रथिरः पाहि नो रिषो मक्ष्मक्ष्म कृणुहि गोजितो नः	२०
अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिर्गा अन्तः कृष्णो अरुषैर्धामाभिर्गात् ।	
प्र सूनुता विशमान क्रतेन दुरश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः	२१
शुनं हुवेम मघवान्मिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	२२ [८] (३०२)

(३२)

१७ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र सोमं सोमपते पिबेम माध्यंदिनं सर्वनं चारु यत् ते ।	
प्रपुथ्या शिप्रे मघवन्नृजीषिन् विमुच्या हरीं इह मादयस्व	१
गवांशिरं मन्थिनामिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदाय ।	
ब्रह्मकृता मारुतेना गणेन सजोषा रुद्रेस्तृपदा वृषस्व	२
ये ते शुष्मं ये तविषीमवर्धन्नर्चन्त इन्द्र मरुतस्त ओजः ।	
माध्यंदिने सर्वने वज्रहस्त पिबा रुद्रेभिः सगणः सुशिप्र	३
त इन्वस्य मधुमद् विविप्र इन्द्रस्य शर्धो मरुतो य आसन् ।	
येभिर्वृत्रस्येषितो विवेदा मर्मणो मन्यमानस्य मर्म	४
मनुष्वदिन्द्र सर्वनं जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय ।	
स आ ववृत्स्व हर्यश्च यज्ञैः सरण्युभिर्पो अर्णां सिसर्भि	५ [९]
त्वमपो यद्ध वृत्रं जघन्वाँ अत्याँ इव प्रासृजः सर्तवाजौ ।	
शयानमिन्द्र चरता वधेन वव्रिवांसं परि देवीरदेवम्	६
यजाम इन्नमसा वृद्धमिन्द्र बृहन्तमृष्वमजरं युवानम् ।	
यस्य प्रिये ममतर्यज्ञिरस्य न रोदसी महिमानं ममाते	७

(३०९)

इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि व्रतानि देवा न मिनन्ति विश्वे ।	
वृधार् यः पृथिवीं द्यामुतेमां जजान सूर्यमुषसं सुदंसाः	८
अद्रौघ सत्यं तव तन्महित्वं सद्यो यज्जातो अपिबो ह सोमम् ।	
न द्याव इन्द्र तवसस्त ओजो नाहा न मासाः शरदो वरन्त	९
त्वं सद्यो अपिबो जात इन्द्र मदाय सोमं परमे व्योमन् ।	
यद्ध द्यावापृथिवी आविवेशी रथाभवः पूर्यः कारुधायाः	१० [१०]
अहन्नाहिं परिशयानमर्णं ओजायमानं तुविजात तव्यान् ।	
न ते महित्वमनु भूदध द्यौ र्यदुन्यया स्फिग्याः क्षामवस्थाः	११
यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूदुत प्रियः सुतसोमो मियेधः ।	
यज्ञेन यज्ञमव यज्ञियः सन् यज्ञस्ते वज्रमहित्य आवत्	१२
यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अर्वा गैनं सुन्नाय नव्यसे ववृत्याम् ।	
यः स्तोमेभिर्वावृधे पूर्येभिर्यो मध्यमेभिरुत नूतनेभिः	१३
विवेष यन्मा धिषणा जजान स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमहः ।	
अंहसो यत्र पीपरद् यथा नो नावेव यान्तमुभये हवन्ते	१४
आपूर्णो अस्य कलशः स्वाहा सेक्तेव कोशं सिसिचे पिबध्वै ।	
समु प्रिया आववृत्रन् मदाय प्रदक्षिणिदुभि सोमास इन्द्रम्	१५
न त्वा गभीरः पुरुहूत सिन्धु नद्रियः परि षन्तो वरन्त ।	
इत्था सखिभ्य इषितो यद्विन्द्राः ऽऽहृळ्हं चिदरुजो गव्यमूर्वम्	१६
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्त वृत्राणि संजितं धनानाम्	१७ [११] (३१९)

(३३)

१३ गाथिनो विश्वामित्रः; ४, ६, ८, १० नद्यः ऋषिकाः । नद्यः; ४, ८, १० विश्वामित्रः;
६, ७ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

प्र पर्वतानामुशती उपस्था दश्वे इव विषिते हासमाने ।	
गावेव शुभ्रे मातरा रिहाणे विपाद्रुतुद्री पर्यसा जवेते	१
इन्द्रेषिते प्रसवं भिक्षमाणे अच्छा समुद्रं रथ्येव याथः ।	
समाराणे ऊर्मिभिः पिन्वमाने अन्या वामन्यामप्येति शुभ्रे	२ (३२१)

अच्छा सिन्धुं मातृतमामयासं विपाशमुर्वी सुभगामगन्म ।	
वत्समिव मातरां संरिहाणे समानं योनिमनु संचरन्ती	३
एना वयं पर्यसा पिन्वमाना अनु योनिं देवकृतं चरन्तीः ।	
न वर्तवे प्रसवः सर्गतक्तः कियुर्विप्रो नद्यो जोहवीति	४
रमध्वं मे वचसे सोम्याय ऋतावरीरुपं मुहूर्तमेवैः ।	
प्र सिन्धुमच्छा बृहती मनीषा ऽवस्युरहे कुशिकस्य सूनुः	५ [१२]
इन्द्रो अस्माँ अरदुद् वज्रबाहु—रपाहन् वृत्रं परिधिं नदीनाम् ।	
देवोऽनयत् सविता सुपाणि—स्तस्य वयं प्रसवे याम उर्वीः	६
प्रवाच्यं शश्वधा वीर्यं त—दिन्द्रस्य कर्म यदहिं विवृश्वत् ।	
वि वज्रेण परिषदो जघाना—ऽऽयन्नापोऽयनमिच्छमानाः	७
एतद् वचो जरितर्मापि मृष्टा आ यत् ते घोषानुत्तरा युगानि ।	
उक्थेषु कारो प्रति नो जुषस्व मा नो नि कः पुरुषत्रा नमस्ते	८
ओ षु स्वसारः कारवे शृणोत ययौ वो दूरादनसा रथेन ।	
नि षु नमध्वं भवता सुपारा अधोअक्षाः सिन्धवः स्रोत्याभिः	९
आ ते कारो शृणवामा वचांसि ययाथ दूरादनसा रथेन ।	
नि ते नसै पीप्यानेव योषा मर्यायेव कन्या शश्वचै ते	१० [१३]
यदुङ्ग त्वा भरताः संतरेयु—र्गव्यन् ग्राम इषित इन्द्रजूतः ।	
अर्षादह प्रसवः सर्गतक्त आ वो वृणे सुमतिं यज्ञियानाम्	११
अतारिषुर्भरता गव्यवः स—मभक्त विप्रः सुमतिं नदीनाम् ।	
प्र पिन्वध्वमिषयन्तीः सुराधा आ वक्षणाः पूणध्वं यात शीभम्	१२
उद् व ऊर्मिः शम्या ह—न्त्वापो योक्त्राणि मुञ्चत ।	
मादुष्कृतौ व्येनसा ऽधन्यौ शूनमारताम्	१३ [१४] (३३१)

(३४)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः पूभिदातिरुद् दासमर्के—विदद् वसुर्दयमानो वि शत्रून् ।	
ब्रह्मजूतस्तन्वा वावृधानो भूरिदात्र आपृणद् रोदसी उभे	१
मखस्य ते तविषस्य प्र जूति—मिर्यमि वाचममृताय भूषन् ।	
इन्द्र क्षितीनामसि मानुषीणां विशां दैवीनामुत पूर्वयावा	२ (३३४)

अ० ३, अ० २, व० १५]

[२११]

[ऋग्वेदः । मं० ३, सू० ३४, मं० ३]

इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्र मायिनाममिनाद् वर्पणीतिः ।	
अहन् व्यसमुशधुग्वने—ष्वाविर्धेना अकृणोद् राम्याणाम्	३
इन्द्रः स्वर्षा जनयन्नहानि जिगायोशिग्भिः पृतना अभिष्टिः ।	
प्रारोचयन्मनवे केतुमह्ना—मविन्दुज्ज्योतिर्बृहते रणाय	४
इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश नृवद् दधानो नर्यां पुरुणि ।	
अचेतयद् धिय इमा जरित्रे प्रेमं वर्णमतिरच्छुक्रमासाम्	५ [१५]
महो महानि पनयन्त्यस्ये—न्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ।	
वृजनेन वृजिनान् त्सं पिपेष मायामिर्दस्यूरभिभूत्योजाः	६
युधेन्द्रो म्हा वरिवश्चकार देवेभ्यः सत्पतिश्चर्षणिप्राः ।	
विवस्वतः सदेने अस्य तानि विप्रा उक्थोभिः कवयो गृणन्ति	७
सन्नासाहं वरेण्यं सहोदां संस्रवांसं स्वरपश्च देवीः ।	
ससान यः पृथिवीं द्यामुतेमा—मिन्द्रं मदन्त्यनु धीरणासः	८
ससानात्प्रां उत सूर्यं ससाने—न्द्रः ससान पुरुभोजसं गाम् ।	
हिरण्ययमुत भोगं ससान हृत्वी दुस्यून प्रार्थं वर्णमावत्	९
इन्द्र ओषधीरसनोदहानि वनस्पतीरसनोदुन्तरिक्षम् ।	
बिभेद् बलं नुनुदे विवाचो ऽथाभवद् दमिताभिकृतूनाम्	१०
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [१६] (३४३)

(३५)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छ ।	
पिबास्यन्धो अभिसृष्टो अस्मे इन्द्र स्वाहा ररिमा ते मदाय	१
उपाजिरा पुरुहूताय सप्ती हरी रथस्य धूर्वा युनज्मि ।	
ब्रवद् यथा संभृतं विश्वतरिचि—दुपेमं यज्ञमा वहत इन्द्रम्	२
उपो नयस्व वृषणा तपुषो—तेमव त्वं वृषभ स्वधावः ।	
ग्रसेतामश्वा वि मुचेह शोणा विवेदिवे सदृशीरद्धि धानाः	३
ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा युनज्मि हरी सखाया सधमाद् आशू ।	
स्थिरं रथं सुखमिन्द्राधितिष्ठन् प्रजानन् विद्रां उप याहि सोमम्	४ (३४७)

मा ते हरी वृषणा वीतपृष्ठा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये ।
अत्यायाहि शश्वतो वयं ते ऽरं सुतेभिः कृणवाम सोमैः

५ [१७]

तवायं सोमस्त्वमेह्यर्वाङ् शश्वत्तमं सुमना अस्य पाहि ।
अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्या दधिष्वेमं जठर इन्दुमिन्द्र
स्तीर्णं ते बर्हिः सुत इन्द्र सोमः कृता धाना अत्तवे ते हरिभ्याम् ।

६

तदोक्ते पुरुशाकाय वृष्णे मरुत्वते तुभ्यं राता हवीषि
इमं नरः पर्वतास्तुभ्यमापः सभिन्द्र गोभिर्मधुमन्तमक्रन् ।

७

तस्यागत्या सुमना ऋष्व पाहि प्रजानन् विद्वान् पथ्याऽ अनु स्वाः
याँ आभजो मरुत इन्द्र सोमे ये त्वामवर्धन्नभवन् गणस्ते ।

८

तेभिरेतं सजोषा वावशानोऽ ऽग्नेः पिब जिह्वया सोममिन्द्र
इन्द्र पिब स्वधया चित् सुतस्या—ऽग्नेवी पाहि जिह्वया यजत्र ।

९

अध्वर्योर्वा प्रयतं शक्र हस्ता—द्धोतुर्वा यज्ञं हविषो जुषस्व
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।

१०

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

११ [१८] (३५४)

(३६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः, १० घोर आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इमामू षु प्रभृतिं सातये धाः शश्वच्छश्वदूतिभिर्यादमानः ।

सुतेसुते वावृधे वर्धनेभि—र्यः कर्माभिर्महद्भिः सुश्रुतो भूत्

१

इन्द्राय सोमाः प्रदिवो विदाना ऋभुर्येभिर्वृषपर्वा विहायाः ।

प्रयम्यमानान् प्रति षू गृभाये—न्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णः

२

पिबा वर्धस्व तव घा सुतासु इन्द्र सोमासः प्रथमा उतेमे ।

यथापिबः पूर्व्याँ इन्द्र सोमाँ एवा पाहि पन्यो अद्या नवीयान्

३

महाँ अमत्रो वृजने विरुश्रु—ग्रं शवः पत्यते धृण्वोजः ।

नाह विव्याच पृथिवी चनैनं यत् सोमासो हर्यश्वममन्दन्

४

महाँ उग्रो वावृधे वीर्याय समाचक्रे वृषभः काव्येन ।

इन्द्रो भगो वाजदा अस्य गावः प्र जायन्ते दक्षिणा अस्य पूर्वीः

५ [१९] (३५९)

अ० ३, अ० २, व० २०]

[२१३]

[ऋग्वेदः । मं० ३, सू० ३६, मं० ६]

प्र यत् सिन्धवः प्रसवं यथाय—न्नापः समुद्रं रथ्येव जग्मुः ।	
अतश्चिदिन्द्रः सदसो वरीयान् यदीं सोमः पूणति दुग्धो अंशुः	६
समुद्रेण सिन्धवो यादमाना इन्द्राय सोमं सुषुतं भरन्तः ।	
अंशुं दुहन्ति हस्तिनो भरित्रैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः	७
हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः समीं विव्याच सर्वना पुरूणि ।	
अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा व्याश वृत्रं जघन्वाँ अवृणीत सोमम्	८
आ तू भर माकिरेतत् परिं षाद् विद्वा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम् ।	
इन्द्र यत् ते माहिं दत्तम्—स्त्यस्मभ्यं तद्भ्यश्च प्र यन्धि	९
अस्मे प्र यन्धि मघवन्नृजीषि—न्निन्द्र रायो विश्ववारस्य भूरैः ।	
अस्मे शतं शरदो जीवसे धा अस्मे वीराञ्छवत इन्द्र शिप्रिन्	१०
शुनं हुवेम मघवानिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [२०] (३६५)

(३७)

११ गायित्री विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री, ११ अनुष्टुप् ।

वार्त्रहत्याय शवसे पृतनाषाह्याय च	। इन्द्र त्वा वर्तयामसि	१
अर्वाचीनं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो	। इन्द्र कृण्वन्तु वाघतः	२
नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भिरीमहे	। इन्द्राभिमातिषाह्ये	३
पुरुहुतस्य धामाभिः शतेन महयामसि	। इन्द्रस्य चर्षणीधृतः	४
इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहुतमुपं ब्रुवे	। भरेषु वाजसातये	५ [२१]
वाजेषु सासहिर्भेव त्वामीमहे शतक्रतो	। इन्द्र वृत्राय हन्तवे	६
द्युम्नेषु पृतनाज्ये पृतसुतर्षु श्रवःसु च	। इन्द्र साक्ष्वाभिमातिषु	७
शुष्मिन्तमं न ऊतये द्युम्निनं पाहि जागृविम्	। इन्द्र सोमं शतक्रतो	८
इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु	। इन्द्र तानि त आ वृणे	९
अगन्निन्द्र श्रवो बृहद् द्युम्नं दधिष्व दुष्टरम्	। उत ते शुष्मं तिरामसि	१०
अर्वावतो न आ ग—ह्यथो शक्र परावतः ।		
उ लोको यस्तं अदिव इन्द्रेह तत् आ गंहि		११ [२२] (३७६)

(३८)

१० प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा, तावुभावपि वा गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अभि तष्टेव दीधया मनीषा—मत्यो न वाजी सुधुरो जिहानः ।
 अभि प्रियाणि मर्मशत पराणि कवीरिच्छामि संदृशे सुमेधाः १
 इनोत पृच्छ जनिमा कवीनां मनोधृतः सुकृतस्तक्षत द्याम् ।
 इमा उ ते प्रणयोऽर्धमाना मनोवाता अध नु धर्माणि गमन् २
 नि धीमिदत्र गुह्या दधाना उत क्षत्राय रोदसी समञ्जन् ।
 सं मात्राभिर्ममिरे येमरुर्वी अन्तर्मही समृते धायसे धुः ३
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूष—जिह्वो वसानश्चरति स्वरोचिः ।
 महत् तद् वृष्णो असुरस्य नामा—ऽऽ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ४
 असूत पूर्वी वृषभो ज्याया—निमा अस्य गुरुधः सन्ति पूर्वीः ।
 दिवो नपाता विदथस्य धीभिः क्षत्रं राजाना प्रदिवो दधाथे ५ [२३]

त्रीणि राजाना विदथे पुरुणि परि विश्वानि भूषथः सदांसि ।
 अपश्यमत्र मनसा जगन्वान् व्रते गन्धर्वा अपि वायुकेशान् ६
 तदिन्द्रस्य वृषभस्य धेनो—रा नामभिर्ममिरे सक्म्यं गोः ।
 अन्यदन्यदसुर्यं वसाना नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन् ७
 तदिन्द्रस्य सवितुर्नकिर्मे हिरण्ययीममतिं यामशिथेत् ।
 आ सुष्टुती रोदसी विश्वमिन्वे अपीव योषा जनिमानि ववे ८
 युवं प्रत्नस्य साधथो महो यद् दैवीं स्वस्तिः परि णः स्यातम् ।
 गोपाजिह्वस्य तस्थुषो विरूपा विश्वे पश्यन्ति मायिनः कृतानि ९
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् १० [२४] (३८६)

(३९)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३९-५३]

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मतिर्हृद् आ वच्यमाना ऽच्छा पतिं स्तोमं तष्टा जिगाति ।
 या जागृविर्विदथे शस्यमाने—न्द्र यत् ते जायते विद्धि तस्य १

(३८७)

अ० ३, अ० २, व० २५]

[२१५]

[ऋग्वेदः । मं० ३, सू० ३९, मं० २]

द्विषश्चिदा पूर्वा जायमाना वि जागृविर्विदुथे शस्यमाना ।

भद्रा वस्त्राण्यर्जुना वसाना सेयमस्मे सनजा पित्र्या धीः

२

यमा चिदत्र यमसूरसूत जिह्वाया अग्रं पतदा ह्यस्थात् ।

वपूषि जाता मिथुना संचेते तमोहना तपुषो बुध एता

३

नकिरेषां निन्दिता मर्त्येषु ये अस्माकं पितरो गोषु योधाः ।

इन्द्र एषां हंहिता माहिनावा नुद् गोत्राणि ससृजे दुंसनावान्

४

सखा ह यत्र सखिभिर्नवगै रभिश्वा सत्वभिर्गा अनुगमन् ।

सत्यं तदिन्द्रो दुशभिर्दशगैः सूर्यं विवेदु तमसि क्षियन्तम्

५

[२५]

इन्द्रो मधु संभृतमुस्त्रियायां पद्वद् विवेद शफवन्नमे गोः ।

गुहा हितं गुह्यं गूळहमप्सु हस्ते दधे दक्षिणे दक्षिणावान्

६

ज्योतिर्वृणीत तमसो विजान ह्यारे स्याम दुरितादुभीके ।

इमा गिरः सोमपाः सोमवृद्ध जुषस्वेन्द्र पुरुतमस्य कारोः

७

ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ज्या द्यारे स्याम दुरितस्य भूरः ।

भूरि चिद्धि तुजतो मर्त्यस्य सुपारासो वसवो बर्हणावत्

८

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

९

[२६] (३९५)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१ ॥]

(४०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्र त्वा वृषभं वयं सुते सोमे हवामहे । स पाहि मध्वो अन्धसः

१

इन्द्र क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुष्टुत । पिबा वृषस्व तातृपिम्

२

इन्द्र प्र णो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्देवेभिः । तिर स्तवान विशपते

३

इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सत्पते । क्षयं चन्द्रास इन्द्रवः

४

दुधिष्वा जठरे सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम् । तव द्युक्षास इन्द्रवः

५

[१]

गिर्विणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातमिद् यशः

६

अभि द्युम्नानि वनिन इन्द्र सचन्ते अक्षिता । पीत्वी सोमस्य वावृधे

७

अवावतो न आ गहि परावतश्च वृत्रहन् । इमा जुषस्व नो गिरः

८

यदन्तरा परावत मवावतं च ह्यसे । इन्द्रेह तत् आ गहि

९

[२] (४०४)

(४१)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र मघ्न—गधुवानः सोमपीतये । हरिभ्यां याह्याद्विवः १
सुतो होता न ऋत्विय—स्तिस्तिरे बर्हिरानुषक् । अयुजन् प्रातरद्वयः २
इमा ब्रह्मा ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बर्हिः सीद । वीहि शूर पुरोळाशम् ३
रारन्धि सर्वनेषु ण एषु स्तोमेषु वृत्रहन् । उक्थेष्विन्द्र गिर्वणः ४
मतयः सोमपामुरुं रिहन्ति शवसस्पतिम् । इन्द्रं वत्सं न मातरः ५ [३]

स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः ६
वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे । उत त्वमस्मयुर्वसो ७
मारे अस्मद् वि मुमुचो हरिप्रियावाङ् याहि । इन्द्र स्वधावो मत्स्वेह ८
अर्वाश्र्वं त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना । घृतसू बर्हिरासदे ९ [४] (४१३)

(४२)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

उप नः सुतमा गहि सोममिन्द्र गवांशिरम् । हरिभ्यां यस्ते अस्मयुः १
तमिन्द्र मदुमा गहि बर्हिःष्ठां ग्रावाभिः सुतम् । कुविन्वस्य तृष्णवः २
इन्द्रमित्था गिरो ममा—च्छागुरिषिता इतः । आवृते सोमपीतये ३
इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे । उक्थेभिः कुविद्वागमत् ४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् दधिष्व शतक्रतो । जठरं वाजिनीवसो ५ [५]

विद्वा हि त्वा धनंजयं वाजेषु दधुषं कवे । अधा ते सुममीमहे ६
इममिन्द्र गवांशिरं यवांशिरं च नः पिब । आगत्या वृषभिः सुतम् ७
तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्येइ सोमं चोदामि पीतये । एष रारन्तु ते हृदि ८
त्वां सुतस्य पीतये प्रत्नमिन्द्र हवामहे । कुशिकासो अवस्यवः ९ [६] (४२२)

(४३)

८ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ याह्यर्वाङ्गुप वन्धुरेष्ठा—स्तवेदनु प्रदिवः सोमपेयम् ।

प्रिया सखाया वि मुचोर्प बर्हि—स्त्वामिमे हव्यवाहो हवन्ते

१

(४२३)

आ याहि पूर्विरति चर्षणीरौ अर्य आशिष उप नो हरिभ्याम् ।	
इमा हि त्वा मतयः स्तोमतश्चा इन्द्र हवन्ते सख्यं जुषाणाः	२
आ नो यज्ञं नमोवृधं सजोषा इन्द्र देव हरिभिर्याहि तूर्यम् ।	
अहं हि त्वा मतिभिर्जोहवीमि घृतप्रयाः सधमादे मधूनाम्	३
आ च त्वामेता वृषणा वहतो हरी सखाया सुधुरा स्वङ्गा ।	
धानावदिन्द्रः सर्वनं जुषाणः सखा सख्युः शृणवद् वन्दनानि	४
कुविन्मा गोपां करसे जनस्य कुविद् राजानं मघवन्नृजीषिन् ।	
कुविन्म ऋषिं पपिवांसं सुतस्य कुविन्मे वस्वो अमृतस्य शिक्षाः	५
आ त्वा बृहन्तो हरयो युजाना अर्वाग्निन्द्र सधमादो वहन्तु ।	
प्र ये द्विता दिव ऋञ्जन्त्याताः सुसंमृष्टासो वृषभस्य मूराः	६
इन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्ण आ यं ते श्येन उशते जभार ।	
यस्य मदे च्यावयसि प्र कृष्टीर्यस्य मदे अप गोत्रा ववर्थ	७
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	८ [७] (४३०)

(४४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

अयं ते अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभिः सुतः ।	
जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आ ग ह्या तिष्ठ हरितं रथम्	१
हर्यन्नुषसमर्चयः सूर्य हर्यन्नरोचयः ।	
विद्वांश्चिकित्वान् हर्यश्च वर्धस इन्द्र विश्वा अभि श्रियः	२
द्यामिन्द्रो हरिधायसं पृथिवीं हरिवर्षसम् ।	
अधारयन्द्ररितोर्भूरि भोजनं ययोरन्तर्हरिश्चरत्	३
जज्ञानो हरितो वृषा विश्वमा भाति रोचनम् ।	
हर्यश्चो हरितं धत्त आयुधमा वज्रं बाहोर्हरिम्	४
इन्द्रो हर्यन्तमर्जुनं वज्रं शुक्रैरभीवृतम् ।	
अपावृणोद्धरिभिरद्रिभिः सुत मुद् गा हरिभिराजत	५ [८] (४३५)

(४५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्—र्याहि मयूररोमभिः ।

मा त्वा के चिन्नि यमन्विं न पाशिनो ऽति धन्वेव तां इहि १

वृत्रखादो वलंरुजः पुरां दुर्मो अपामजः ।

स्थाता रथस्य हर्योरोभिस्वर इन्द्रो हृळ्हा चिदारुजः २

गम्भीराँ उदुधीरिव क्रतुं पुण्यसि गा इव ।

प्र सुगोपा यवसं धेनवो यथा हृदं कुल्या इवाशत ३

आ नस्तुजं रयिं भरां—शं न प्रतिजानते ।

वृक्षं पक्वं फलमङ्गीव धूनुही—न्द्र संपारणं वसु ४

स्वयुरिन्द्र स्वराळसि स्मद्दिष्टिः स्वयंशस्तरः ।

स वावृधान ओजसा पुरुष्टुत भवा नः सुश्रवस्तमः ५ [९] (४४०)

(४६)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

युध्मस्य ते वृषभस्य स्वराज उग्रस्य यूनः स्थविरस्य घृष्वेः ।

अजूर्यतो वज्रिणो वीर्याङ्गी—न्द्र श्रुतस्य महतो महानि १

महाँ असि महिष वृष्ण्येभिर्—धनस्पृदुग्र सहमानो अन्यान् ।

एको विश्वस्य भुवनस्य राजा स योधया च क्षयया च जनान् २

प्र मात्राभी रिरिचे रोचमानः प्र देवेभिर्विश्वतो अप्रतीतः ।

प्र मज्मना दिव इन्द्रः पृथिव्याः प्रोरोर्महो अन्तरिक्षादृजीषी ३

उरुं गम्भीरं जनुषाभ्युग्रं विश्वव्यचसमवतं मतीनाम् ।

इन्द्रं सोमासः प्रदिवि सुतासः समुद्रं न स्रवत आ विशन्ति ४

यं सोममिन्द्र पृथिवीद्यावा गर्भं न माता बिभूतस्त्वाया ।

तं ते हिन्वन्ति तमु ते मृजन्त्य—ध्वर्यवो वृषभ पातवा उ ५ [१०] (४४५)

(४७)

५ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मरुत्वौ इन्द्र वृषभो रणाय पिब सोममनुष्वधं मदाय ।	
आ सिञ्चस्व जठरे मध्व ऊर्मि त्वं राजासि प्रदिवः सुतानाम्	१
सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ।	
जहि शत्रूरप मृधो नुदस्वा—ऽथाभयं कृणुहि विश्वतो नः	२
उत ऋतुभिर्ऋतुपाः पाहि सोम—मिन्द्र देवेभिः सखिभिः सुतं नः ।	
याँ आभजो मरुतो ये त्वा ऽन्वहन् वृत्रमदधुस्तुभ्यमोजः	३
ये त्वाहिहृत्ये मधवन्नवर्धन् ये शाम्बरे हरिवो ये गविष्ठौ ।	
ये त्वा नूनमनुमदन्ति विभ्राः पिबेन्द्र सोमं सगणो मरुद्भिः	४
मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान—मकवारिं दिव्यं शासमिन्द्रम् ।	
विश्वासाहमवसे नूतनायो—ग्रं सहोदामिह तं हुवेम	५ [११] (४५०)

(४८)

५ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सद्यो ह जातो वृषभः कनीनः प्रभर्तुमावदन्धसः सुतस्य ।	
साधोः पिब प्रतिक्रामं यथा ते रसाशिरः प्रथमं सोम्यस्य	१
यजायथास्तदहरस्य कामे—ऽशोः पीयूषमपिबो गिरिष्ठाम् ।	
तं ते माता परि योषा जनित्री महः पितुर्दम आसिञ्चदग्रे	२
उपस्थाय मातरमन्नमैदृ तिग्ममपश्यदुभि सोममूधः ।	
प्रयावयन्नचरद् गृत्सो अन्यान महानि चक्रे पुरुधप्रतीकः	३
उग्रस्तुराषाळभिभूत्योजा यथावशं तन्वं चक्र एषः ।	
त्वष्टारमिन्द्रो जनुषाभिभूया—ऽऽमुष्या सोममपिबच्चमूषु	४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नूतमं वार्जसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रभूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	५ [१२] (४५५)

(४९)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शंसा महामिन्द्रं यस्मिन् विश्वा आ कृष्टयः सोमपाः काममव्यन् ।	
यं सुक्रतुं धिषणे विभवतष्टं घनं वृत्राणां जनयन्त देवाः	१
यं नु नकिः पृतनासु स्वराजं द्विता तरति नृतमं हरिष्ठाम् ।	
इनतमः सत्वाभिर्यो ह शूषैः पृथुजया अमिनादायुर्दस्योः	२
सहावा पृतसु तरणिर्नार्वा व्यानशी रोदसी मेहनावान् ।	
भगो न कारे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयोधाः	३
धर्ता दिवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न वायुर्वसुभिर्नियुत्वान् ।	
क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भागं धिषणेव वाजम्	४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	५ [१३] (४६०)

(५०)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः स्वाहा पिबतु यस्य सोम आगत्या तुम्रो वृषभो मरुत्वान् ।	
ओरुव्यचाः पृणतामेभिरन्नै रास्य हविस्तन्वः काममृध्याः	१
आ ते सपर्यु जवसे युनजिम ययोरनु प्रदिवः श्रुष्टिमावः ।	
इह त्वा धेयुर्हरयः सुशिप्र पिबा त्वस्य सुषुतस्य चारोः	२
गोभिर्मिमिक्षुं दधिरे सुषारमिन्द्रं ज्यैष्ठ्याय धायसे गृणानाः ।	
मन्दानः सोमं पपिवां ऋजीषिन् त्समस्मभ्यं पुरुधा गा इषण्य	३
इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च ।	
स्वर्यवो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रन्	४
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	५ [१४] (४६५)

अ० ३, अ० ३, व० १५]

[२२१]

[ऋग्वेदः । मं० ३, सू० ५१, मं० १]

(५१)

१२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-३ जगती, १०-१२ गायत्री ।

चर्षणीधृतं मघवानमुक्थ्य॑—मिन्द्रं गिरो बृहतीरभ्यनूषत ।
 वावृधानं पुरुहूतं सुवृक्तिभि—रमर्त्यं जरमाणं दिवेदिवे १
 शतक्रतुमर्णवं शाकिनं नरं गिरो म इन्द्रमुप यन्ति विश्वतः ।
 वाजसनिं पुभिर्दुं तूणिमप्लुरं धामसाचमभिषाचं स्वविदम् २
 आकरे वसोर्जरिता पनस्यते ऽनेहसः स्तुभ इन्द्रो दुवस्यति ।
 विवस्वतः सदन आ हि पिप्रिये सत्रासाहमभिमातिहनं स्तुहि ३
 नृणामु त्वा नृतमं गीभिर्रुक्थै—रभि प्र वीरमर्चता सबाधः ।
 सं सहसे पुरुमायो जिहीते नमो अस्य प्रदिव एक ईशे ४
 पूर्विरस्य निष्पिधो मर्त्येषु पुरु वसूनि पृथिवी विभर्ति ।
 इन्द्राय द्याव ओषधीरुतापो रयि रक्षन्ति जीरयो वनानि ५ [१५]

तुभ्यं ब्रह्माणि गिर इन्द्र तुभ्यं सत्रा दधिरे हरिवो जुषस्व ।
 बोध्याऽपिरवसो नूतनस्य सखे वसो जरितृभ्यो वयो धाः ६
 इन्द्र मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य ।
 तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ७
 स वावृशान इह पाहि सोमं मरुद्भिरिन्द्र सखिभिः सुतं नः ।
 जातं यत् त्वा परि देवा अभूषन् महे भराय पुरुहूत विश्वे ८
 अप्लुर्ये मरुत आपिरेषो ऽमन्दुन्निन्द्रमनु दातिवाराः ।
 तेभिः साकं पिबतु वृत्रखादः सुतं सोमं द्वाशुषः स्वे सधस्थे ९
 इदं ह्यन्वोजसा सुतं राधानां पते । पिबा त्वस्य गिर्विणः १०
 यस्ते अनु स्वधामसत् सुते नि यच्छ तन्वम् । स त्वा ममन्तु सोम्यम् ११
 प्र ते अश्रोतु कुक्ष्योः प्रेन्द्र ब्रह्मणा शिरः । प्र बाहू शूर राधसे १२ [१६] (४७७)

(५२)

८ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-४ गायत्री, ६ जगती ।

धानावन्तं करम्भिण—मपूपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः १
 पुरोळाशं पचत्यं जुषस्वेन्द्रा गुरस्व च । तुभ्यं हव्यानि सिञ्चते २ (४७९)

पुरोळाशं च नो घसो जोषयासे गिरश्च नः । वधूयुरिव योषणाम् ३

पुरोळाशं सनश्रुत प्रातःसावे जुषस्व नः । इन्द्र क्रतुर्हि ते बृहन् ४

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य धानाः पुरोळाशमिन्द्र कृष्वेह चारुम् ।

प्र यत् स्तोता जर्जिता तूर्ण्यर्थो वृषायमाण उप गीर्भिरिष्टे ५ [१७]

तृतीयं धानाः सर्वने पुरुष्टुत पुरोळाशमाहुतं मामहस्व नः ।

क्रभुमन्तं वाजवन्तं त्वा कवे प्रयस्वन्त उप शिक्षेम धीतिभिः ६

पूषण्वते ते चक्रमा करम्भं हरिवते हर्यश्वाय धानाः ।

अपूपमद्भिः सर्गणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ७

प्रति धाना भरत तूर्यमस्मै पुरोळाशं वीरतमाय नृणाम् ।

दिवेदिवे सदृशीरिन्द्र तुभ्यं वर्धन्तु त्वा सोमपेयाय धृष्णो ८ [१८] (४८५)

(५३)

२४ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः; १ इन्द्रापर्वतौ; १५, १६ वाक्, (ससर्परी); १७-२० रथाङ्गानि;

२१-२४ अभिशापः । त्रिष्टुप्; १०, १६ जगती; १३ गायत्री;

१२, २०, २२ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इन्द्रापर्वता बृहता रथेन वामीरिष आ वहतं सुवीराः ।

वीतं हव्यान्यध्वरेषु देवा वर्धेथां गीर्भिरिळ्या मदन्ता १

तिष्ठा सु कं मघवन् मा परा गाः सोमस्य नु त्वा सुषुतस्य यक्षि ।

पितुर्न पुत्रः सिचमा रभे त इन्द्र स्वादिष्ठया गिरा शचीवः २

शंसावाध्वर्यो प्रति मे गृणीहीन्द्राय वाहः कृणवाव जुष्टम् ।

एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदाऽथा च भूदुक्थमिन्द्राय शस्तम् ३

जायेदस्तं मघवन् त्सेदु योनिस्तदित् त्वा युक्ता हरयो वहन्तु ।

यदा कदा च सुनवाम सोम मग्निष्वा दूतो धन्वात्यच्छ ४

परा याहि मघवन्ना च याहीन्द्र भ्रातरुभ्यत्रा ते अर्थम् ।

यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो रासभस्य ५ [१९]

अपाः सोममस्तमिन्द्र प्र याहि कल्याणीर्जाया सुरणं गृहे ते ।

यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो दक्षिणावत् ६

(४९१)

अ० ३, अ० ३, व० २०]

[२२३]

[ऋग्वेदः । मं० ३, सू० ५३, मं० ७]

इमे भोजा अङ्गिरसो विरूपा दिवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।
 विश्वामित्राय ददतो मघानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः ७
 रूपंरूपं मघवा बोभवीति मायाः कृण्वानस्तन्वं परि स्वाम् ।
 त्रिर्यद् दिवः परि मुहूर्तमागात् स्वैर्मन्त्रैरनृतुपा ऋतावा ८
 महाँ ऋषिर्देवजा देवजुतो ऽस्तभ्नात् सिन्धुमर्णवं नृचक्षाः ।
 विश्वामित्रो यदवहत सुदास—मप्रियायत कुशिकेमिरिन्द्रः ९
 हंसा इव कृणुथ श्लोकमद्रिभिर्मदन्तो गीर्भिरध्वरे सुते सचा ।
 देवेभिर्विप्रा ऋषयो नृचक्षसो वि पिबध्वं कुशिकाः सोम्यं मधु १० [२०]

उष प्रेत कुशिकाश्चेतयध्व—मश्वं राये प्र मुञ्चता सुदासः ।
 राजा वृत्रं जङ्घनत् प्रागपागुदु—गथा यजाते वर आ पृथिव्याः ११
 य इमे रोदसी उभे अहमिन्द्रमतुष्टवम् ।
 विश्वामित्रस्य रक्षति ब्रह्मेदं भारतं जनम् १२
 विश्वामित्रा अरासत् ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे । करदिन्नः सुरार्धसः १३
 किं ते कृण्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिरं दुह्रे न तपन्ति घर्मम् ।
 आ नो भर प्रमगन्दस्य वेदो नैचाशाखं मघवन् रन्धया नः १४
 ससर्परीरमतिं बाधमाना बृहन्मिमाय जमदग्निदत्ता ।
 आ सूर्यस्य दुहिता ततान् श्रवो देवेष्वमृतमजुर्यम् १५ [२१]

ससर्परीरभरत् तूयमेभ्यो ऽधि श्रवः पाञ्चजन्यासु कृष्टिषु ।
 सा पक्ष्याङ् नव्यमायुर्दधाना यां मे पलस्तिजमदुग्नयो दुहुः १६
 स्थिरौ गावौ भवतां वीळुरक्षो मेषा वि वर्हि मा युगं वि शारि ।
 इन्द्रः पातल्ये ददतां शरीतो—ररिष्टनेमे अभि नः सचस्व १७
 बलं धेहि तनूषु नो बलमिन्द्रानलुत्सु नः ।
 बलं तोकाय तनयाय जीवसे त्वं हि बलदा असि १८
 अभि व्ययस्व खदिरस्य सार—मोजो धेहि स्पन्दुने शिंशपायाम् ।
 अक्षं वीळो वीळित वीळयस्व मा यामादुस्मादव जीहिपो नः १९
 अयमस्मान् वनस्पति—र्मा च हा मा च रीरिषत् ।
 स्वस्त्या गृहेभ्य आवसा आ विमोचनात् २० [२२] (५०५)

इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो अद्य याच्छ्रेष्ठाभिर्मधवञ्छूर जिन्व ।	
यो नो द्वेष्ट्यधरः सस्पदीष्ट यमु द्विष्मस्तमु प्राणो जहातु	२१
परशुं चिद् वि तपति शिम्बलं चिद् वि वृश्चति ।	
उखा चिदिन्द्र येषन्ती प्रयस्ता फेनमस्यति	२२
न सायकस्य चिकिते जनासो लोधं नयन्ति पशु मन्यमानाः ।	
नावाजिनं वाजिना हासयन्ति न गर्दुभं पुरो अश्वान्नयन्ति	२३
इम इन्द्र भरतस्य पुत्रा अपपित्वं चिकितुर्न प्रपित्वम् ।	
हिन्वन्त्यश्वमरणं न नित्यं ज्यावाजं परि णयन्त्याजौ	२४ [२३] (५०९)

(५४)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५४-६२]

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमं महे विदुश्याय शूषं शश्वत् कृत्व ईड्याय प्र जभुः ।	
शृणोतु नो दम्येभिरनीकैः शृणोत्वग्निर्दिव्यैरजस्रः	१
महि महे दिवे अर्चा पृथिव्यै कामो म इच्छश्चरति प्रजानन् ।	
ययोर्ह स्तोमं विदथेषु देवाः संपर्यवो मादयन्ते सचायोः	२
युवोर्कृतं रोदसी सत्यमस्तु महे षु णः सुविताय प्र भूतम् ।	
इदं दिवे नमो अग्ने पृथिव्यै संपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम्	३
उतो हि वां पूर्या आविविद्र ऋतावरी रोदसी सत्यवाचः ।	
नरश्चिद् वां समिथे शूरसातौ ववन्दिरे पृथिवि वेविदानाः	४
को अद्धा वेदु क इह प्र वोचद् देवाँ अच्छा पृथ्याइ का समेति ।	
दहश्च एषामवमा सदांसि परेषु या गुह्येषु व्रतेषु	५ [२४]
कविर्नृचक्षा अभि षीमचष्ट ऋतस्य योना विघृते मदन्ती ।	
नाना चक्राते सदन्नं यथा वेः समानेन क्रतुना संविदाने	६
समान्या वियुते दूरेअन्ते ध्रुवे पदे तस्थतुर्जागरूके ।	
उत स्वसारा युवती भवन्ती आदु ब्रुवाते मिथुनानि नाम	७
विश्वेदेते जनिमा सं विविक्तो महो देवान् बिभ्रती न व्यथेते ।	
एजद् ध्रुवं पत्यते विश्वमेकं चरत् पतत्रि विषुणं वि जातम्	८ (५१७)

सना पुराणमध्वेभ्यारामहः पितुर्जनितुर्जामि तन्नः ।

देवासो यत्र पनितार एवैरुरौ पथि व्युते तस्थुरन्तः

९

इमं स्तोमं रोदसी प्र ब्रवीम्यदुदराः शृणवन्नग्निजिह्वाः ।

मित्रः सम्राजो वरुणो युवान आदित्यासः कवयः पप्रथानाः

१० [२५]

हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्वस्त्रिरा दिवो विदथे पत्यमानः ।

देवेषु च सवितुः श्लोकमश्रेरादुस्मभ्यमा सुव सर्वतातिम्

११

सुकृत सुपाणिः स्ववां कृतावा देवस्त्वष्टावसे तानि नो धात ।

पुष्पवन्तं क्रभवो मादयध्वमूर्ध्वग्रावाणो अध्वरमतष्ट

१२

विद्युद्रथा मरुतं क्रष्टिमन्तो दिवो मयां कृतजाता अयासः ।

सरस्वती शृणवन् यज्ञियासो धाता रयिं सहवीरं तुरासः

१३

विष्णुं स्तोमासः पुरुदुस्ममर्का भगस्येव कारिणो यामनि गमन् ।

उरुक्रमः ककुहो यस्य पूर्वीर्न मर्धन्ति युवतयो जनित्रीः

१४

इन्द्रो विश्वैर्वीर्यैः पत्यमान उभे आ पप्रौ रोदसी महित्वा ।

पुर्दुरो वृत्रहा धृष्णुषेणः संगृभ्यां न आ भरा भूरि पश्वः

१५ [२६]

नासत्या मे पितरा बन्धुपृच्छा सजात्यमश्विनोश्चारु नाम ।

युवं हि स्थो रयिदौ नो रयीणां द्वात्रं रक्षेथे अकवैरदब्धा

१६

महत तद् वः कवयश्चारु नाम यद्ध देवा भवथ विश्व इन्द्रे ।

सखं क्रभुभिः पुरुहूत प्रियेभिर्गिमां धियं सातये तक्षता नः

१७

अर्यमा णो अदितिर्यज्ञियासो ऽदब्धानि वरुणस्य व्रतानि ।

युयोत नो अनपत्यानि गन्तोः प्रजावान् नः पशुमां अस्तु गातुः

१८

देवानां दूतः पुरुध प्रसूतो ऽनागान् नो वोचतु सर्वताता ।

शृणोतु नः पृथिवी द्यौरुतापः सूर्यो नक्षत्रैरुर्वान्तरिक्षम्

१९

शृण्वन्तु नो वृषणः पर्वतासो ध्रुवक्षेमास इळया मदन्तः ।

आदित्यैर्नो अदितिः शृणोतु यच्छन्तु नो मरुतः शर्म भद्रम्

२०

सदा सुगः पितुमां अस्तु पन्था मध्वा देवा ओषधीः सं पिपृक्त ।

भगो मे अग्ने सख्ये न मृध्या उद् रायो अश्यां सदनं पुरुक्षोः

२१

स्वदस्व हव्या समिषो दिदीह्यस्मद्यक् सं मिमीहि श्रवांसि ।

विश्वो अग्ने पृत्सु ताञ्जेषि शत्रून्हा विश्वा सुमना दीदिही नः

२२ [२७] (५३१)

(५५)

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विद्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

उषसः पूर्वा अध यद् व्यूषु—महद् वि जज्ञे अक्षरं पदे गोः ।	
व्रता देवानामुप नु प्रभूषन् महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१
मो घू णो अत्र जुहुरन्त देवा मा पूर्वे अग्ने पितरः पदुजाः ।	
पुराण्योः सन्ननोः केतुरन्त—महद् देवानामसुरत्वमेकम्	२
वि मे पुरुत्रा पतयन्ति कामाः शम्यच्छा दीद्ये पूर्याणि ।	
समिद्धे अग्नावृतमिद् वदेम महद् देवानामसुरत्वमेकम्	३
समानो राजा विभृतः पुरुत्रा शयै शयासु प्रयुतो वनानु ।	
अन्या वत्सं भरति क्षेति माता महद् देवानामसुरत्वमेकम्	४
आक्षित् पूर्वास्वपरा अनुरुत् सद्यो जातासु तरुणीष्वन्तः ।	
अन्तर्वतीः सुवते अप्रवीता महद् देवानामसुरत्वमेकम्	५ [२८]
शयुः परस्तादध नु द्विमाता ऽबन्धनश्चरति वत्स एकः ।	
मित्रस्य ता वरुणस्य व्रतानि महद् देवानामसुरत्वमेकम्	६
द्विमाता होता विदथेषु सन्ना—लन्वग्रं चरति क्षेति बुधः ।	
प्र रण्यानि रण्यवाचो भरन्ते महद् देवानामसुरत्वमेकम्	७
शूरस्येव युध्यतो अन्तमस्य प्रतीचीनं ददृशे विश्वमायत् ।	
अन्तर्मतिश्चरति निषिधं गो—महद् देवानामसुरत्वमेकम्	८
नि वैवेति पलितो दूत आ—स्वन्तर्महांश्चरति रोचनेन ।	
वपूषि विभ्रदुभि नो वि चष्टे महद् देवानामसुरत्वमेकम्	९
विष्णुर्गोपाः परमं पति पाथः प्रिया धामान्यमृता दधानः ।	
अग्निष्ठा विश्वा भुवनानि वेद महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१० [२९]
नाना चक्राते यम्याऽ वपूषि तयोरन्यद् रोचते कृष्णमन्यत् ।	
श्यावीं च यदरुषी च स्वसारौ महद् देवानामसुरत्वमेकम्	११
माता च यत्र दुहिता च धेनू संबर्दुधे धापयेते समीची ।	
ऋतस्य ते सदसीले अन्त—महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१२
अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरुधः ।	
ऋतस्य सा पर्यसापिन्वतेळा महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१३ (५४४)

अ० ३, अ० ३, व० ३०]

[२१७]

[ऋग्वेदः । मं० ३, सू० ५५, मं० १४]

पद्या वस्ते पुरुषा वपूँष्यध्वा तस्थौ त्र्यविं रेहिहाणा ।

ऋतस्य सद्य वि चरामि विद्वान् महद् देवानामसुरत्वमेकम्

१४

पदे इव निहिते दुस्मे अन्तस्तयोरन्यद् गुह्यमाविरन्यत् ।

सधीचीना पथ्याऽ सा विषूची महद् देवानामसुरत्वमेकम्

१५ [३०]

आ धेनवो धुनयन्तामशिंश्वीः सबर्दुघाः शशया अप्रदुग्धाः ।

नव्यानव्या युवतयो भवन्ती महद् देवानामसुरत्वमेकम्

१६

यदुन्यासु वृषभो रोरवीति सो अन्यस्मिन् यूथे नि दधाति रेतः ।

स हि क्षपावान् तस भगः स राजा महद् देवानामसुरत्वमेकम्

१७

वीरस्य नु स्वश्व्यं जनासः प्र नु वोचाम विदुरस्य देवाः ।

षोळहा युक्ताः पञ्चपञ्चा वहन्ति महद् देवानामसुरत्वमेकम्

१८

देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः पुषोष प्रजाः पुरुधा जजान ।

इमा च विश्वा भुवनान्यस्य महद् देवानामसुरत्वमेकम्

१९

मही समैरचम्वाम् समीची उभे ते अस्य वसुना न्यूष्टे ।

शृण्वे वीरो विन्दमानो वसूनि महद् देवानामसुरत्वमेकम्

२०

इमां च नः पृथिवीं विश्वधाया उप क्षेति हितमित्रो न राजा ।

पुरःसदः शर्मसदो न वीरा महद् देवानामसुरत्वमेकम्

२१

निषिध्वरीस्त ओषधीरुतापो रयिं त इन्द्र पृथिवी बिभर्ति ।

सखायस्ते वामभाजः स्याम महद् देवानामसुरत्वमेकम्

२२ [३१] (५५३)



[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२५]

(५६)

८ प्रजापतिवैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

न ता भिनन्ति मायिनो न धीरा व्रता देवानां प्रथमा ध्रुवाणि ।

न रोदसी अद्रुहा वेद्यामिर्न पर्वता निनमे तस्थिवांसः

१

षड् भारौ एको अचरन् बिभर्त्यृतं वर्षिष्ठमुप गाव आगुः ।

त्रिमो महीरुपरास्तस्थुरत्या गुहा द्वे निहिते दश्येका

२

(५५५)

त्रिपाजस्यो वृषभो विश्वरूप उत त्र्युधा पुरुध प्रजावान् ।	
त्र्यनीकः पत्यते माहिनावान् त्स रेतोधा वृषभः शश्वतीनाम्	३
अभीक आसां पदवीरबो ध्यादित्यानामहे चारु नाम ।	
आपश्चिदस्मा अरमन्त देवीः पृथग् ब्रजन्तीः परि धीमवृञ्जन्	४
त्री धस्था सिन्धवस्त्रिः कवीनामुत त्रिमाता विदथेषु सम्राट् ।	
ऋतावरीर्योषणास्त्रिस्तो अप्यास्त्रिरा दिवो विदथे पत्यमानाः	५
त्रिरा दिवः सवितर्वायाणि दिवेदिव आ सुव त्रिर्नो अहः ।	
त्रिधर्तु राय आ सुवा वसूनि भर्ग त्रातर्धिवणे सातये धाः	६
त्रिरा दिवः सविता सौषवीति राजाना मित्रावरुणा सुपाणी ।	
आपश्चिदस्य रोदसी चिदुर्वी रत्नं भिक्षन्त सवितुः सवाय	७
त्रिरुत्तमा दूणशा रोचनानि त्रयो राजन्त्यसुरस्य वीराः ।	
ऋतावान इषिरा दूळभास्त्रिरा दिवो विदथे सन्तु देवाः	८ [१] (५६१)

(५७)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र मे विविक्वाँ अविदन्मनीषां धेनुं चरन्तीं प्रयुतामगोपाम् ।	
सद्यश्चिद् या दुदुहे भूरि धासे रिन्द्रस्तदग्निः पनितारो अस्याः	१
इन्द्रः सु पूषा वृषणा सुहस्ता दिवो न प्रीताः शशयं दुदुहे ।	
विश्वे यदस्यां रणयन्त देवाः प्र वोऽत्र वसवः सुममश्याम्	२
या जामयो वृष्णा इच्छन्ति शक्तिं नमस्यन्तीर्जानते गर्भमस्मिन् ।	
अच्छा पुत्रं धेनवो वावशाना महश्चरन्ति विभ्रतं वपूषि	३
अच्छा विवक्मि रोदसी सुमेके ग्राव्णो युजानो अध्वरे मनीषा ।	
इमा उ ते मनवे भूरिवारा ऊर्ध्वा भवन्ति दर्शता यजत्राः	४
या ते जिह्वा मधुमती सुमेधा अग्ने देवेषूच्यत उरूची ।	
तयेह विश्वाँ अवसे यजत्रा ना सादय पायया चा मधूनि	५
या ते अग्ने पर्वतस्येव धारा सश्वन्ती पीपयद् देव चित्रा ।	
तामस्मभ्यं प्रमतिं जातवेदो वसो रास्व सुमतिं विश्वजन्याम्	६ [२] (५६७)

[३, अ० ४, व० १]

[२२९]

[ऋग्वेदः । मं० ३, सू० ५८, मं० १]

(५८)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

धेनुः प्रत्नस्य काम्यं दुहाना ऽन्तः पुत्रश्चरति दक्षिणायाः ।
 आ द्योतविं वहति शुभ्रयामोषसः स्तोमो अश्विनावजीगः १
 सुयुग्ं वहन्ति प्रति वामृतेनोर्ध्वा भवन्ति पितरेव मेधाः ।
 जरेथामस्मद् वि पुणेर्मनीषां युवोरवश्चकृमा यातमर्वाक् २
 सुयुग्भिरश्वैः सुवृता रथेन दस्राविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः ।
 किमङ्ग वां प्रत्यवर्ति गमिष्ठा ऽऽहुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः ३
 आ मन्येथामा गतं कच्चिदेवैर्विश्वे जनासो अश्विना हवन्ते ।
 इमा हि वां गोक्कजीका मधूनि प्र मित्रासो न ददुरुस्रो अग्रे ४
 तिरः पुरु चिदश्विना रजांस्याङ्गुषो वां मघवाना जनेषु ।
 एह यातं पृथिभिर्देवयानैर्दस्राविमै वां निधयो मधूनाम् ५ [३]

पुराणमोकः सख्यं शिवं वां युवोर्नरा द्रविणं जहाव्याम् ।
 पुनः कृण्वानाः सख्या शिवानि मध्वा मदेम सह नू समानाः ६
 अश्विना वायुना युवं सुदक्षा नियुद्धिश्च सजोषसा युवाना ।
 नासत्या तिरोअह्न्यं जुषाणा सोमं पिबतमस्रिधा सुदानू ७
 अश्विना परि वामिषः पुरुचीरियुर्गीर्भिर्यतमाना अमृधाः ।
 रथो ह वामृतजा अद्रिजूतः परि द्यावापृथिवी याति सद्यः ८
 अश्विना मधुषुत्तमो युवाकुः सोमस्तं पातमा गतं दुरोणे ।
 रथो ह वां भूरि वर्षः करिक्त् सुतावतो निष्कृतमार्गमिष्ठः ९ [४] (५७६)

(५९)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । मित्रः । त्रिष्टुप्, ६-९ गायत्री ।

मित्रो जनान् यातयति ब्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
 मित्रः कृटीरनिमिषाभि चष्टे मित्राय हव्यं घृतवज्जुहोत १
 प्र स मित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्त आदित्य शिक्षति व्रतेन ।
 न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमंहो अश्रोत्यन्तितो न दुरात् २ (५७८)

अनमीवास इळया मदन्तो मितज्ञवो वरिमन्ना पृथिव्याः ।
 आदित्यस्य व्रतमुपक्षियन्तो वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ३
 अयं मित्रो नमस्यः सुशेवो राजा सुक्षत्रो अजनिष्ट वेधाः ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ४
 महां आदित्यो नमसोपसद्यो यातयज्जनो गृणते सुशेवः ।
 तस्मा एतत् पन्यतमाय जुष्टमग्नौ मित्राय हविरा जुहोत ५ [५]

मित्रस्य चर्षणीधृतो ऽवो देवस्य सानसि । द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम् ६
 अभि यो महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः । अभि श्रवोभिः पृथिवीम् ७
 मित्राय पञ्च येमिरे जना अभिष्टिशवसे । स देवान् विश्वान् विभर्ति ८
 मित्रो देवेष्वायुषु जनाय वृक्तबर्हिषे । इष इष्टव्रता अकः ९ [६] (५८५)

(६०)

७ गाथिनो विश्वामित्रः । ऋभवः, ५-७ इन्द्र ऋभवश्च । जगती ।

इहेह वो मनसा बन्धुता नर उशिजो जग्मुरभि तानि वेदसा ।
 याभिर्मायाभिः प्रतिजूतिवर्षसः सौधन्वना यज्ञियं भागमानश १
 याभिः शचीभिश्चमसा अपिंशत यया धिया गामरिणीत चर्मणः ।
 येन हरी मनसा निरतक्षत तेन देवत्वमृभवः समानश २
 इन्द्रस्य सख्यमृभवः समानशुर्मनोर्नपातो अपसो दधन्विरे ।
 सौधन्वनासो अमृतत्वमेरिरे विष्टी शमीभिः सुकृतः सुकृत्यया ३
 इन्द्रेण याथ स्रथं सुते सचा अथो वशानां भवथा सह श्रिया ।
 न वः प्रतिमै सुकृतानि वाघतः सौधन्वना ऋभवो वीर्याणि च ४
 इन्द्र ऋभुभिर्वाजवद्भिः समुक्षितं सुतं सोममा वृषस्वा गर्भस्त्योः ।
 धियेषितो मधवन् वृशुषो गृहे सौधन्वनेभिः सह मत्स्वा नृभिः ५
 इन्द्र ऋभुमान् वाजवान् मत्स्वेह नो ऽस्मिन् त्सर्वने शच्या पुरुष्टुत ।
 इमानि तुभ्यं स्वसराणि येमिरे व्रता देवानां मनुषश्च धर्मीभिः ६
 इन्द्र ऋभुभिर्वाजिभिर्वाजयन्निह स्तोमं जरितुरप याहि यज्ञियम् ।
 शतं केतेभिरेभिरेभिरायवे सहस्रणीथो अध्वरस्य होमनि ७ [७] (५९१)

अ० ३, अ० ४, व० ८]

[२३१]

[ऋग्वेदः । मं० ३, सू० ६१, मं० १]

(६१)

७ गाथिनो विश्वामित्रः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषो वाजेन वाजिनि प्रचेताः स्तोमं जुषस्व गृणतो मघोनि ।	
पुराणी देवि युवतिः पुरंधि-रनु व्रतं चरसि विश्ववारे	१
उषो देव्यमर्त्या वि भाहि चन्द्ररथा सूनृता ईरयन्ती ।	
आ त्वा वहन्तु सुयमांसो अश्वा हिरण्यवर्णा पृथुपाजसो ये	२
उषः प्रतीची भुवनानि विश्वो-र्ध्वा तिष्ठस्यमृतस्य केतुः ।	
समानमर्थं चरणीयमाना चक्रमिव नव्यस्या ववृत्स्व	३
अव स्यूमेव चिन्वती मघो-न्युषा याति स्वसरस्य पत्नी ।	
स्वर्जनन्ती सुभगा सुदंसा आन्ताद् द्विवः पप्रथ आ पृथिव्याः	४
अच्छा वो देवीमुषसं विभातीं प्र वो भरध्वं नमसा सुवृक्तिम् ।	
ऊर्ध्वं मधुधा द्विवि पाजो अश्रेत् प्र रोचना रुरुचे रण्वसंहक्	५
ऋतावरी द्विवो अर्कैरबो-ध्या रेवती रोदसी चित्रमस्थात् ।	
आयतीमग्न उषसं विभातीं वाममेषि द्रविणं भिक्षमाणः	६
ऋतस्य बुध्न उषसामिषण्यन् वृषा मही रोदसी आ विवेश ।	
मही मित्रस्य वरुणस्य माया चन्द्रेव भानुं वि दधे पुरुत्रा	७ [८] (५९९)

(६२)

१८ गाथिनो विश्वामित्रः, १६-१८ जमदग्निर्वा । १-३ इन्द्रावरुणौ, ४-६ बृहस्पतिः, ७-९ पूषा, १०-१२ सविता, १३-१५ सोमः, १६-१८ मित्रावरुणौ । गायत्री, १-३ त्रिष्टुप् ।

इमा उ वां भूमयो मन्यमाना युवावते न तुज्या अभूवन् ।	
क्रत्यादिन्द्रावरुणा यशो वां येन स्मा सिनं भरथः सखिभ्यः	१
अयमु वां पुरुतमो रयीय-च्छश्वत्तममवसे जोहवीति ।	
सजोषाविन्द्रावरुणा मरुद्धि-र्दिवा पृथिव्या शृणुतं हवं मे	२
अस्मे तदिन्द्रावरुणा वसु ण्या-दुस्मे रयिर्मरुतः सर्ववीरः ।	
अस्मान् वरुत्रीः शरणैरव-न्त्वस्मान् होत्रा भारती दक्षिणाभिः	३ (६०२)

बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य	। रास्व रत्नानि दाशुषे	४
शुचिमर्कैर्बृहस्पतिं मध्वरेषु नमस्यत	। अनाम्योज आ चके	५ [९]
वृषभं चर्षणीनां विश्वरूपमदाभ्यम्	। बृहस्पतिं वरेण्यम् ।	६
इयं ते पूषन्नाघृणे सुष्टुतिर्देव नव्यसी	। अस्माभिस्तुभ्यं शस्यते	७
तां जुषस्व गिरं मम वाजयन्तीमवा धियम्	। वधूयुरिव योषणाम्	८
यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति	। स नः पूषाविता भुवत्	९
तत् सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि	। धियो यो नः प्रचोदयात्	१० [१०]

देवस्य सवितुर्वयं वाजयन्तः पुरंध्या	। भर्गस्य रातिमीमहे	११
देवं नरः सवितारं विप्रं यज्ञैः सुवृक्तिभिः	। नमस्यन्ति धियेषिताः	१२
सोमो जिगाति गातुविद् देवानामेति निष्कृतम्	। ऋतस्य योनिमासदम्	१३
सोमो अस्मभ्यं द्विपदे चतुष्पदे च पशवे	। अनमीवा इषस्करत्	१४
अस्माकमायुर्वर्धयन्नाभिमातीः सहमानः	। सोमः सधस्थमासदत्	१५
आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम्	। मध्वा रजांसि सुक्रतू	१६
उरुशंसा नमोवृधा महा दक्षस्य राजथः	। द्राधिष्ठाभिः शुचित्रता	१७
गूणाना जमदग्निना योनावृतस्य सीदतम्	। पातं सोममृतावृधा	१८ [११] (६१७)

॥ इति तृतीयं मण्डलं समाप्तम् ॥



मंत्र-संख्या

द्वितीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं १४३५

तृतीय-मण्डलस्य ६१७

सर्वयोगः- ३०५२

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१०]

(१)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, १-५ अग्नीवरुणौ वा । त्रिष्टुप्, १ अष्टिः, २ अतिजगती, ३ धृतिः ।

त्वां ह्यग्ने सवृमित् समन्यवो देवासो देवमरतिं न्येरि इति क्रत्वा न्येरि ।

अमर्त्यं यजत मर्त्येष्व देवमादेवं जनत प्रचेतसं विश्वमादेवं जनत प्रचेतसम् १

स भ्रातरं वरुणमग्र आ ववृत्स्व देवाँ अच्छा सुमती यज्ञवनसं ज्येष्ठं यज्ञवनसम् ।

ऋतावानमादित्यं चर्षणीधृतं राजानं चर्षणीधृतम् २

सखे सखायमभ्या ववृत्स्वाशुं न चक्रं रथ्येव रंहास्मभ्यं दस्म रंहा ।

अग्ने मृळीकं वरुणे सचा विदो मरुत्सु विश्वभानुषु ।

तोकाय तुजे शुशुचान शं कृध्य—स्मभ्यं दस्म शं कृधि ३

त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळोऽव यासिसीष्ठाः ।

यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत् ४

स त्वं नो अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ ।

अव यक्ष्व नो वरुणं रराणो वीहि मृळीकं सुहवो न एधि ५ [१२]

अस्य श्रेष्ठा सुभगस्य संहृग् देवस्य चित्रतमा मर्त्येषु ।

शुचिं घृतं न तप्तमघ्न्यायाः स्पार्हा देवस्य मंहनेव धेनोः ६

त्रिरस्य ता परमा सन्ति सत्या स्पार्हा देवस्य जनिमान्यग्नेः ।

अनन्ते अन्तः परिवीत आगा—च्छुचिः शुक्रो अर्यो रोरुचानः ७

स द्रुतो विश्वेदुभि वष्टि सद्वा होता हिरण्यरथो रंसुजिह्वः ।

रोहिदश्वो वपुज्यो विभावा सज्ञ रण्वः पितुमतीव संसत् ८

स चेतयन्मनुषो यज्ञबन्धुः प्र तं मृह्या रशनया नयन्ति ।

स क्षेत्यस्य दुर्यासु सार्धन् देवो मर्तस्य सधनित्वमाप ९

(९)

स तू नो अग्निर्नयतु प्रजानन्नच्छा रत्नं देवभक्तं यदस्य ।
धिया यद् विश्वे अमृता अकृण्वन् द्यौष्पिता जनिता सत्यमुक्षन्

१० [१३]

स जायत प्रथमः पस्त्यासु महो बुधे रजसो अस्य योनौ ।
अपादशीर्षा गुहमानो अन्ता ऽऽयोर्युवानो वृषभस्य नीले
प्र शर्धं आर्तं प्रथमं विपन्याँ ऋतस्य योना वृषभस्य नीले ।
स्पर्हो युवा वपुष्यो विभावा सप्त प्रियासोऽजनयन्त वृष्णे
अस्माकमत्र पितरो मनुष्या अभि प्र सेंदुर्ऋतमाशुषाणाः ।
अश्मव्रजाः सुदुधा ववे अन्त रुदुसा आजन्मृषसो हुवानाः

११

१२

१३

ते मर्मजत दह्वांसो अद्रिं तदेषामन्ये अभितो वि वोचन् ।
पश्वर्यन्त्रासो अभि कारमर्चन् विदन्त ज्योतिश्चकृपन्त धीभिः
ते गव्यता मनसा हृधमुब्धं गा र्येमानं परि षन्तमद्रिम् ।
हृळ्हं नरो वचसा दैव्येन व्रजं गोमन्तमुशिजो वि ववुः

१४

१५ [१४]

ते मन्वत प्रथमं नाम धेनोऽस्त्रिः सप्त मातुः परमाणि विन्दन् ।
तज्जानतीरभ्यनूषत वा आविर्भुवदरुणीर्यशसा गोः

१६

नेशत् तमो दुधितं रोचत् द्यौरुद् देव्या उषसो भानुरर्त ।
आ सूर्यो बृहतस्तिष्ठदज्राँ ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्

१७

आदित पश्चा बुबुधाना व्यख्यन्नादिद् रत्नं धारयन्त द्युभक्तम् ।
विश्वे विश्वासु दुर्यासु देवा मित्रं धिये वरुण सत्यमस्तु

१८

अच्छा वोचेय शुशुचानमग्निं होतारं विश्वभरसं यजिष्ठम् ।
शुच्यूधो अतृणन्न गवा मन्धो न पूतं परिषिक्तमंशोः

१९

विश्वेषामदितिर्यजियानां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम् ।
अग्निर्वैवानामव आवृणानः सुमृळीको भवतु जातवेदाः

२० [१५] (२०)

(२)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यो मर्त्येष्वमृतं ऋतावा देवो देवेष्वरतिर्निधायि ।
होता यजिष्ठो मूहा शुचध्वै हव्यैरग्निर्मनुष ईरयध्वै

१

(२१)

अ० ३, अ० ४, व० १६]

[१३५]

[ऋग्वेदः । मं० ४, सू० २, मं० २

इह त्वं सू॒नो सहसो नो अ॒द्य जा॒तो जा॒ताँ उ॒भयाँ अ॒न्तर॑ग्ने ।
 दू॒त ई॒यसे यु॒युजा॑न ऋ॒ष्व ऋ॒जुमु॑ष्कान् वृ॒षणः शु॒क्रांश्च २
 अ॒त्या वृ॒धस्नु॒ रोहि॑ता घृ॒तस्नु॒ ऋ॒तस्य॑ म॒न्ये म॒नसा॑ ज॒विष्ठा ।
 अ॒न्तरी॑यसे अ॒रुषा॑ यु॒जानो॑ यु॒ष्मांश्च दे॒वान् वि॒श आ च॒ मर्ता॑न् ३
 अ॒र्यम॑णं व॒रुणं मि॒त्रमे॑षा—मि॒न्द्वावि॑ष्णू म॒रुतो॑ अ॒श्विनो॑त् ।
 स्व॒श्वो अ॒ग्ने सु॒रथः॑ सु॒राधा ए॒दु वह॑ सु॒हवि॑षे ज॒नाय ४
 गो॒माँ अ॒ग्नेऽवि॑माँ अ॒श्वी य॒ज्ञो नृ॒वत्स॑खा स॒दमि॑द॒प्रमृ॑ष्यः ।
 इ॒ळावाँ ए॒षो अ॑सुर प्र॒जावा॑न् द्वा॒घो र॒यिः पृ॒थुबु॑धः स॒भावान् ५ [१६]

य॒स्त इ॒धमं॑ ज॒भर॑त् सि॒ष्विद॒वानो॑ मू॒र्धानं॑ वा त॒तप॑ते त्वा॒या ।
 भु॒वस्त॑स्य स्व॒तवाँः पा॒युर॑ग्ने वि॒श्वस्मा॑त् सी॒मघा॑य॒त उ॑रु॒ष्य ६
 य॒स्ते भ॒राद॑न्नियते चि॒दन्नं॑ नि॒शिष॑न्म॒न्द्रम॑तिथिमु॒दीर॑त् ।
 आ दे॒वयु॑रि॒नध॑ते दुरो॒णे तस्मि॑न् र॒यिर्धु॑वो अ॒स्तु दा॑स्वान् ७
 य॒स्त्वा द्रो॑षा य उ॒षसि॑ प्र॒शंसा॑त् प्रि॒यं वा त्वा कृ॑णव॒ते ह॒विष्मा॑न् ।
 अ॒श्वो न स्वे द॑म् आ हे॒म्यावा॑न् तम॑ह॒सः पी॒परो दा॑श्वांस॒म् ८
 य॒स्तुभ्य॑म॒ग्ने अ॒मृता॑य दा॒शद् दु॒वस्त्वे कृ॑णव॒ते य॒तसु॑क् ।
 न स रा॒या श॑श॒मानो॑ वि योष॑—नैन॒मंहः॑ परि॑ वर॒दघा॑योः ९
 य॒स्य त्वम॑ग्ने अध्व॒रं जु॒जोषो॑ दे॒वो म॑र्त॒स्य सु॑धितं र॒राणः॑ ।
 प्री॒तेद॑स॒द्भोत्रा॑ सा य॒विष्ठा—ऽसा॑म॒ यस्य॑ वि॒धतो॑ वृ॒धासः॑ १० [१७]

चि॒त्तिम॑चि॒त्तिं चि॒नव॑द् वि वि॒द्वान् पृ॒ष्ठेव॑ वी॒ता वृ॒जिना॑ च॒ मर्ता॑न् ।
 रा॒ये च॑ नः स्व॒पत्या॑य दे॒व दि॒तिं च॑ रा॒स्वादि॑तिमु॒रुष्य ११
 क॒विं श॑शासुः क॒वयो॑ऽद॒ब्धा नि॒धार॑य॒न्तो दुर्या॑स्वा॒योः ।
 अ॒तस्त्वं दृ॒श्याँ अ॒ग्न ए॒तान् प॒ङ्क्तिः प॑श्ये॒रुद्ध॑ताँ अ॒र्य ए॒वैः १२
 त्वम॑ग्ने वा॒घते॑ सु॒प्रणी॑तिः सु॒तसो॑माय वि॒धते॑ य॒विष्ठ ।
 रत्नं॑ भर श॒शमा॑नाय घृ॒ष्वे पृ॒थु र॑च॒न्द्रम॑वसे च॒र्षणि॑प्राः १३
 अधा॑ ह॒ यद् व॒यम॑ग्ने त्वा॒या प॒ङ्क्तिर्ह॑स्तेभि॒श्चकृ॑मा त॒नूभिः॑ ।
 रथं॑ न क्र॒न्तो अ॑प॒सा भुरि॑जो—ऋ॒तं ये॑मुः सु॒ध्य आ॑शुषा॒णाः १४
 अधा॑ मा॒तुरु॑षसः स॒प्त वि॒प्रा जा॑ये॒महि प्र॑थ॒मा वे॑धसो नृ॒न् ।
 वि॒वस्पु॑त्रा अ॒ङ्गिर॑सो भवे॒मा—ऽद्रिं॑ रु॒जेम॑ ध॒निनं॑ शु॒चन्तः॑ १५ [१८] (३५)

अथा यथा नः पितरः परांसः प्रत्नासो अग्न क्रतमाशुषाणाः ।
 शुचीदयन् दीधितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरपं व्रन् १६
 सुकर्माणः सुरुचो देवयन्तो ऽयो न देवा जनिमा धमन्तः ।
 शुचन्तो अग्निं ववृधन्त इन्द्रं मूर्ध्वं गव्यं परिषदन्तो अगमन् १७
 आ यूथेव क्षुमतिं पश्वो अख्यद् देवानां यज्जनिमान्त्युग्र ।
 मर्तानां चिदुर्वशीरकृपन् वृधे चिदुर्य उपरस्यायोः १८
 अकर्म ते स्वपसो अभूम क्रतमवसन्नृषसो विभातीः ।
 अनूनमग्निं पुरुधा सुरचन्द्रं देवस्य मर्मजतश्चारु चक्षुः १९
 एता ते अग्न उचथानि वेधो ऽवोचाम कवये ता जुषस्व ।
 उच्छ्रोचस्व कृणुहि वस्यसो नो महो रायः पुरुवार प्र यन्धि २० [१९] (४०)

(३)

१६ वामदेवो गौतमः । अग्निः, १ रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययज्ञं रोदस्योः ।
 अग्निं पुरा तनयितोरचित्ताद्विरण्यरूपमवसे कृणुध्वम् १
 अयं योनिश्चकृमा यं वयं ते जायेव पत्य उशती सुवासाः ।
 अर्वाचीनः परिवीतो नि षीदे—मा उ ते स्वपाक प्रतीचीः २
 आशृण्वते अहंपिताय मन्म नृचक्षसे सुमृलीकाय वेधः ।
 देवाय शस्तिममृताय शंस ग्रावेव सोता मधुषुद् यमीले ३
 त्वं चिन्नः शम्या अग्ने अस्या क्रतस्य बोध्यतचित् स्वाधीः ।
 कदा त उक्था संधमाद्यानि कदा भवन्ति सख्या गृहे ते ४
 कथा ह तद् वरुणाय त्वमग्ने कथा दिवे गर्हसे कन्न आगः ।
 कथा मित्राय मीळ्ळुषे पृथिव्यै ब्रवः कदर्यम्णे कद् भगाय ५ [२०]

कद् धिष्ण्यासु वृधसानो अग्ने कद् वाताय प्रतवसे शुभ्ये ।
 परिज्मने नासत्याय क्षे ब्रवः कदग्ने रुद्राय नृग्ने ६
 कथा महे पुष्टिभराय पूष्णे कद् रुद्राय सुमखाय हविर्दे ।
 कद् विष्णवे उरुगायाय रेतो ब्रवः कदग्ने शर्वे बृहत्यै ७

अ० ३, अ० ४, व० २१]

[२३७]

[ऋग्वेदः । मं० ४, सू० ३, मं० ८]

कथा शर्धाय मरुतामुताय कथा सुरे बृहते पृच्छयमानः ।	
प्रति ब्रवोऽदितये तुराय साधा दिवो जातवेदश्चिकित्वान्	८
ऋतेन ऋतं नियतमीळ आ गो—रामा सचा मधुमत् पक्रमग्ने ।	
कृष्णा सती रुशता धासिनैषा जामर्येण पर्यसा पीपाय	९
ऋतेन हि ष्मा वृषभश्चिदुक्तः पुमाँ अग्निः पर्यसा पूष्येन ।	
अस्पन्दमानो अचरद् वयोधा वृषा शुक्रं दुदुहे पृश्निरूधः	१० [२१]
ऋतेनाहिं व्यसन् भिदन्तः समङ्गिरसो नवन्त गोभिः ।	
शुनं नरः परि षदन्नुषास—माविः स्वरभवज्जाते अग्नौ	११
ऋतेन देवीरमृता अमृक्ता अर्णोभिरापो मधुमद्भिरग्ने ।	
वाजी न सर्गेषु प्रस्तुमानः प्र सदुमित स्रवितवे दधन्युः	१२
मा कस्य यक्षं सदुमिद्धुरो गा मा वेशस्य प्रमिनतो मापेः ।	
मा भ्रातुरग्ने अनृजोर्ऋणं वे—र्मा सख्युर्दक्षं रिपोर्भुजेम	१३
रक्षा णो अग्ने तव रक्षणेभी रारक्षाणः सुमख प्रीणानः ।	
प्रति ष्फुर वि रुज वीङ्महो जहि रक्षो महि चिद् वावृधानम्	१४
एभिर्भव सुमना अग्ने अर्के—रिमान् त्स्पृश मन्मभिः शूर वाजान् ।	
उत ब्रह्माण्यङ्गिरो जुषस्व सं ते शस्तिर्देववाता जरेत	१५
एता विश्वा विदुषे तुभ्यं वेधो नीथान्यग्ने निण्या वचांसि ।	
निवचना कवये काव्या—न्यशंसिषं मतिभिर्विप्र उक्थैः	१६ [२२] (५६)

(४)

१५ वामदेवो गौतमः । रक्षोहाऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँ इभेन ।	
तृष्वीमनु प्रसितिं दूणानो ऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः	१
तव भ्रमास आश्रया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः ।	
तपूँष्यग्ने जुहा पतङ्गा—नसँदितो वि सृज विष्वगुल्काः	२
प्रति स्पशो वि सृज तूर्णीतमो भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः ।	
यो नो दूरे अघशंसो यो अ—न्यग्ने माकिष्टे व्यथिरा दधर्षीत्	३ (५९)

उदग्ने तिष्ठ प्रत्या तनुष्व न्यमित्राँ ओषतात् तिग्महेते ।
यो नो अरातिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम्
ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्म द्वाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने ।
अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्र मृणीहि शत्रून्

४

५ [२३]

स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गातुमैरत् ।
विश्वान्यस्मै सुदिनानि रायो द्युमन्यर्यो वि दुरो अभि द्यौत्
सेदग्ने अस्तु सुभगः सुदानु र्यस्त्वा नित्येन हविषा य उक्थैः ।
पिप्रीषति स्व आयुषि दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना सासङ्गिष्टिः
अर्चामि ते सुमतिं घोष्यर्वाक् सं ते वावाता जरतामियं गीः ।
स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयेमाऽस्मे क्षत्राणि धारयेरनु द्यून्
इह त्वा भूर्या चरेदुप त्मन् दोषावस्तर्दीद्विवांसमनु द्यून् ।
क्रीळन्तस्त्वा सुमनसः सपेमाऽभि द्युम्ना तस्थिवांसो जनानाम्
यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो अग्र उपयाति वसुमता रथेन ।
तस्य त्राता भवसि तस्य सखा यस्त आतिथ्यमानुषग् जुजोषत्

६

७

८

९

१० [२४]

महो रुजामि बन्धुता वचोमिस्तन्मा पितुर्गोतमादन्वियाय ।
त्वं नो अस्य वचसश्चिकिद्धि होतयविष्ठ सुकृतो दमूनाः
अस्वंप्रजस्तरणायः सुशेवा अतन्द्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः ।
ते पायवः सध्यश्चो निषद्याऽग्ने तव नः पान्त्वमूर
ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पर्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।
ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेदा दिप्सन्त इद् रिपवो नाहं देभुः
त्वया वयं सधन्यस्त्वोतास्तव प्रणीत्यश्याम वाजान् ।
उभा शंसा सूदय सत्यतातेऽनुष्ठुया कृणुह्यहयाण
अया ते अग्ने समिधा विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय ।
द्वाशसो रक्षसः पाह्यस्मान् द्वहो निदो मित्रमहो अवद्यात्

११

१२

१३

१४

१५ [२५] (७१)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२६]

(५)

१५ वामदेवो गौतमः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानराय मीळहुषे सजोषाः कथा दाशेमाग्रये बृहद् भाः ।

अनूनेन बृहता वक्षथेनोप स्तभायदुपमिन्न रोधः १

मा निन्दत य इमां मह्यं रातिं देवो वृदौ मर्त्याय स्वधावान् ।

पाकाय गृत्सो अमृतो विचेता वैश्वानरो नृतमो यत्नो अग्निः २

सामं द्विबर्हा महिं तिग्मभृष्टिः सहस्रेता वृषभस्तुविष्मान् ।

पदं न गोरपगूळहं विविद्धा नग्निर्मह्यं प्रेढुं वोचन्मनीषाम् ३

प्र तां अग्निर्वभसत् तिग्मजम्भस्तपिष्ठेन शोचिषा यः सुराधाः ।

प्र ये मिनन्ति वरुणस्य धामं प्रिया मित्रस्य चेततो ध्रुवाणि ४

अभ्रातरो न योषणो व्यन्तः पतिरिपो न जनयो दुरेवाः ।

पापासः सन्तो अनृता असत्या इदं पदमजनता गभीरम् ५ [१]

इदं मे अग्ने कियते पावकाऽमिनते गुरुं भारं न मन्म ।

बृहद् दधाथ धृषता गभीरं यत्नं पूष्टं प्रयसा सप्तधातु ६

तमिन्वेडव समना समानमभि क्रत्वा पुनती धीतिरश्याः ।

ससस्य चर्मन्नधि चारु पृश्नेरग्रे रुप आरुपितं जवारु ७

प्रवाच्यं वचसः किं मे अस्य गुहा हितमुप निणिग् वदन्ति ।

यदुस्त्रियाणामप वारिव वन पाति प्रियं रूपो अग्रं पदं वेः ८

इदमु त्यन्महिं महामनीकं यदुस्त्रिया सचत पुर्व्य गौः ।

क्रतस्य पदे अधि दीद्यानं गुहा रघुष्यद् रघुयद् विवेद ९

अध द्युतानः पित्रोः सचासाऽमनुत गुह्यं चारु पृश्नेः ।

मातुष्पदे परमे अन्ति षद् गोवृष्णाः शोचिषः प्रयतस्य जिह्वा १० [२]

क्रतं वोचे नर्मसा पुच्छ्यमानस्तवाशसा जातवेदो यद्वीदम् ।

त्वमस्य क्षयसि यद्ध विश्वं द्विवि यदु द्रविणं यत् पृथिव्याम् ११

किं नो अस्य द्रविणं कद्ध रत्नं वि नो वोचो जातवेदश्चिकित्वान् ।

गुहाध्वनः परमं यन्नो अस्य रेकु पदं न निद्राना अगन्म १२ (८३)

का मर्यादा वयुना कद्ध वाममच्छा गमेम रघवो न वाजम् ।

कदा नो देवीरमृतस्य पत्नीः सूरौ वर्णेन ततनन्नुषासः ।

१३

अनिरेण वचसा फल्ग्वेन प्रतीत्येन कृधुनातृपासः ।

अधा ते अग्ने किमिहा वदन्त्यनायुधास आसता सचन्ताम् ।

१४

अस्य श्रिये समिधानस्य वृष्णो वसोरनीकं दम् आ रुरोच ।

रुशद् वसानः सुदृशीकरूपः क्षितिर्न राया पुरुवारो अद्यौत् ।

१५ [३] (८६)

(६)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्व ऊ पु णो अध्वरस्य होतॄर्यो तिष्ठ देवताता यजीयान् ।

त्वं हि विश्वमभ्यसि मन्म प्र वेधसश्चित् तिरासि मनीषाम् ।

१

अमूरो होता न्यसादि विक्ष्वः—ग्निर्मन्द्रो विदथेषु प्रचेताः ।

ऊर्ध्व भानुं सवितेवाश्रे न्मेतेव धूमं स्तभायदुप द्याम् ।

२

यता सुजूणी रातिनी घृताची प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः ।

उदु स्वरुर्नवजा नाक्रः पश्वो अनक्ति सुधितः सुमेकः ।

३

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्ना ऊर्ध्वो अध्वर्युर्जुषाणो अस्थात् ।

पर्यग्निः पशुपा न होता त्रिविष्ट्येति प्रदिव उराणः ।

४

परि त्मना मितदुरेति होता ऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा क्रतावा ।

द्रवन्त्यस्य वाजिनो न शोका भयन्ते विश्वा भुवना यदभ्राद् ।

५ [४]

भद्रा ते अग्ने स्वनीकं संहृत् घोरस्य सतो विषुणस्य चारुः ।

न यत् ते शोचिस्तमसा वरन्त न ध्वस्मानस्तन्वीडे रेप आ धुः ।

६

न यस्य सातुर्जनितोरवारि न मातरापितरा नू चिद्विष्टौ ।

अधा मित्रो न सुधितः पावकोडे ऽग्निर्दीदाय मानुषीषु विक्षु ।

७

द्विर्य पञ्च जीजनन् त्संवसानाः स्वसारो अग्निं मानुषीषु विक्षु ।

उषर्बुधमथर्योडे न दन्तं शुक्रं स्वासं परशुं न तिग्मम् ।

८

तव त्ये अग्ने हरितो घृतस्ना रोहितास क्रज्वञ्चः स्वञ्चः ।

अरुषासो वृषण क्रजुमुष्का आ देवतातिमहन्त वृस्माः ।

९

(९५)

ये ह त्वे ते सहमाना अयासस्त्वेषासो अग्ने अर्चयश्चरन्ति ।
 इयेनासो न दुवसनासो अर्थं तुविष्णुणसो मारुतं न शर्धः
 अकारि ब्रह्म समिधानं तुभ्यं शंसात्युक्थं यजते व्यू धाः ।
 होतारमग्निं मनुषो नि षेदुर्नमस्यन्त उशिजः शंसमायोः

१०

११ [५] (९७)

(७)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १ जगती, २-६ अनुष्टुप् ।

अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।
 यमप्रवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेविशे

१

अग्ने कदा तं आनुषग् भुवद् देवस्य चेतनम् ।

अधा हि त्वा जगृभिरे मर्तासो विक्ष्वीड्यम्

२

ऋतावानं विचेतसं पश्यन्तो द्यामिव स्तृभिः ।

विश्वेषामध्वराणां हस्कर्तारं दमेदमे

३

आशुं दूतं विवस्वतो विश्वा यश्चर्षणीरभि ।

आ जभुः केतुमायवो भृगवाणं विशेविशे

४

तमीं होतारमानुषक् चिकित्वांसं नि षेदिरे ।

रण्वं पावकशोचिषं यजिष्ठं सप्त धामभिः

५

[६]

तं शश्वतीषु मातृषु वन आ वीतमश्रितम् ।

चित्रं सन्तं गुहा हितं सुवेदं कूचिदुर्थिनम्

६

ससस्य यद् वियुता सस्मिन्नूधं द्यूतस्य धामन् रणयन्त देवाः ।

मह्यं अग्निर्मसा रातहव्यो वेरध्वराय सदुमिहतावा

७

वेरध्वरस्य द्यूत्यानि विद्वा नुमे अन्ता रोदसी संचिकित्वान् ।

दूत ईयसे प्रदिव उरणो विदुष्टरो दिव आरोधनानि

८

कृष्णं त एम रुशतः पुरो भाश्चरिण्वर्चिर्वपुषामिदेकम् ।

यदप्रवीता दधते ह गर्भं सद्यश्चिज्जातो भवसीदु दूतः

९

सद्यो जातस्य ददृशानमोजो यदस्य वातो अनुवाति शोचिः ।

वृणक्ति तिग्मामृतसेषु जिह्वा स्थिरा चिदन्ना दयते वि जम्भैः

१०

(१०७)

११

तृषु यदन्ना तृषुणा ववक्ष तृषु दूतं कृणुते यत्नो अग्निः ।
वार्तस्य मेळिं सचते निजूर्वा न्नाशुं न वाजयते हिन्वे अर्वा

११ [७] (१०८)

(८)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

दूतं वो विश्ववेदसं हव्यवाहममर्त्यम् । यजिष्ठमृञ्जसे गिरा	१
स हि वेदा वसुधितिं महौ आरोधनं दिवः । स देवाँ एह वक्षति	२
स वेद देव आनमं देवाँ ऋतायते दमे । दाति प्रियाणि चिद् वसु	३
स होता सेदु दूत्यं चिकित्वाँ अन्तरीयते । विद्वौ आरोधनं दिवः	४
ते स्याम ये अग्रये ददाशुर्हव्यदातिभिः । य ई पुष्यन्त इन्धते	५
ते राया ते सुवीर्यैः ससवांसो वि शृण्विरे । ये अग्ना दधिरे दुवः	६
अस्मे रायो दिवेदिवे सं चरन्तु पुरुस्पृहः । अस्मे वाजास ईरताम्	७
स विप्रश्चर्षणीनां शर्वसा मानुषाणाम् । अति क्षिप्रेव विध्यति	८ [८] (११६)

(९)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

अग्ने मूळ महौ असि य ईमा देवयुं जनम् । इयेथ बर्हिरासदम्	१
स मानुषीषु दूळमो विश्वु प्रावीरमर्त्यः । दूतो विश्वेषां भुवत्	२
स सद्य परि णीयते होता मन्द्रो दिविष्टिषु । उत पोता नि षीदति	३
उत गा अग्निरध्वर उतो गृहपतिर्दमे । उत ब्रह्मा नि षीदति	४
वेषि ह्यध्वरीयता मुपवक्ता जनानाम् । हव्या च मानुषाणाम्	५
वेषीद्वस्य दूत्यं । यस्य जुजोषो अध्वरम् । हव्यं मर्तस्य वोळहवे	६
अस्माकं जोष्यध्वर मस्माकं यज्ञमङ्गिरः । अस्माकं शृणुधी हवम्	७
परि ते दूळमो रथो ऽस्माँ अश्रोतु विश्वतः । येन रक्षसि दाशुषः	८ [९] (११४)

(१०)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । पदपङ्क्तिः, ४, ६, ७, उष्णिग्वा, ५ महापदपङ्क्तिः, ८ उष्णिक् ।

अग्ने तमद्या ऽश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रं हविस्पृशम् । ऋध्यामा त ओहैः १
अधा ह्यग्ने क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथीर्क्रतस्य बृहतो बभूथ २ (११५)

एभिर्नो अर्के—र्भवा नो अर्वाङ् स्वर्णं ज्योतिः । अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ३
 आभिष्टे अद्य गीर्भिर्गुणन्तो ऽग्ने दाशेम । प्र ते दिवो न स्तनयन्ति शुष्माः ४
 तव स्वादिष्टा ऽग्ने संहृष्टि—रिदा चिदहं इदा चिदुक्तोः । श्रिये रुक्मो न रोचत उपाके ५
 घृतं न पुतं तनूररेपाः शुचि हिरण्यम् । तत् ते रुक्मो न रोचत स्वधावः ६
 कृतं चिद्धिष्मा सनेमि द्वेषो ऽग्न इनोषि मर्तात् । इत्था यजमानाहतावः ७
 शिवा नः सख्या सन्तु भ्रात्रा ऽग्ने देवेषु युष्मे । सा नो नाभिः सदेने सस्मिन्नूर्धनं < [१०] (१३२)

(११)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ११-२१]

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

भद्रं ते अग्ने सहसिन्ननीक—मुपाक आ रोचते सूर्यस्य ।
 रुशद् दृशे दृशे नक्त्या चि—दरुक्षितं दृश आ रूपे अन्नम् १
 वि षाह्यग्ने गृणते मनीषां खं वेपसा तुविजात स्तवानः ।
 विश्वेभिर्यद् वावनः शुक्र देवै—स्तन्नो रास्व सुमहो भूरि मन्म २
 त्वदेग्ने काव्या त्वन्मनीषा—स्त्वदुक्था जायन्ते राध्यानि ।
 त्वदेति द्रविणं वीरपेशा इत्थाधिये द्वाशुषे मर्त्याय ३
 त्वद् वाजी वाजंभरो विहाया अभिष्टिकृज्जायते सत्यशुष्मः ।
 त्वद् रयिर्देवजूतो मयोभु—स्त्वद्वाशुर्जुवाँ अग्ने अर्वा ४
 त्वामग्ने प्रथमं देवयन्तौ देवं मर्ता अमृत मन्द्रजिह्वम् ।
 द्वेषोयुतमा विवासन्ति धीभि—र्दमूनसं गृहपतिममूरम् ५
 आरे अस्मदमतिमारे अंह आरे विश्वां दुर्मतिं यन्निपासि ।
 व्रोषा शिवः सहसः सूनो अग्ने यं देव आ चित् सचसे स्वस्ति ६ [११] (१३८)

(१२)

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यस्त्वामग्न इनर्धते यतस्रक् त्रिस्ते अन्नं कृणवत् सस्मिन्नहन् ।
 स सु द्युन्नैरभ्यस्तु प्रसक्षत् तव कृत्वा जातवेदश्चिकित्वान् १
 इध्मं यस्ते जभरच्छथ्रमाणो महो अग्ने अनीकमा संपर्यन् ।
 स इधानः प्रति व्रोषामुषासं पुष्यन् रयिं सचते घ्नन्नमित्रान् २ (१४०)

अग्निरीशे बृहतः क्षत्रियस्या—ऽग्निर्वाजस्य परमस्य रायः ।
 दधाति रत्नं विधते यविष्ठो व्यानुषङ्गात्यय स्वधावान् ३
 यच्चिद्धि ते पुरुषत्रा यविष्ठा—ऽचित्तिभिश्चकृमा कच्चिदागः ।
 कृधी ष्वस्माँ अदितेरनागान् व्येनांसि शिश्रथो विष्वगग्ने ४
 महश्चिदग्ने एनसो अभीक ऊर्वाद देवानामुत मर्त्यानाम् ।
 मा ते सखायः सदुमिद् रिषाम् यच्छा तोकाय तनयाय शं योः ५
 यथा ह त्यद् वसवो गौर्यं चित् पदि पिताममुञ्चता यजत्राः ।
 एवो ष्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यग्ने प्रतरं न आयुः ६ [१२] (१४४)

(१३)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसामग्रमख्यद् विभातीनां सुमना रत्नधेयम् ।
 यातमश्विना सुकृतो दुरोण—मुत् सूर्यो ज्योतिषा देव एति १
 ऊर्ध्वं भानुं सविता देवो अश्रेद् इप्सं दविध्वद् गविषो न सत्वा ।
 अनु व्रतं वरुणो यन्ति मित्रो यत् सूर्यं दिव्यारोहयन्ति २
 यं सीमकृण्वन् तमसे विपृचे ध्रुवक्षेमा अनवस्यन्तो अर्थम् ।
 तं सूर्यं हरितः सप्त यद्वीः स्पशं विश्वस्य जगतो वहन्ति ३
 वहिष्ठेभिर्विहरन्त्यासि तन्तु—मवव्ययन्नसितं देव वस्म ।
 दविध्वतो रश्मयः सूर्यस्य चर्मेवावाधुस्तमो अप्स्वन्तः ४
 अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।
 कया याति स्वधया को ददर्श विवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ५ [१३] (१४५)

(१४)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसो जातवेदा अख्यद् देवो रोचमाना महोभिः ।
 आ नासत्योरुगाया रथेने—मं यज्ञमुप नो यातमच्छ १
 ऊर्ध्वं केतुं सविता देवो अश्रे—ज्ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वन् ।
 आप्रा यावापृथिवी अन्तरिक्षं वि सूर्यो रश्मिभिश्चेकितानः २ (१५१)

आवहन्त्यरुणीज्योतिषागा—न्मही चित्रा रश्मिभिश्चेकिताना ।

प्रबोधयन्ती सुविताय देव्यु॥—षा ईयते सुयुजा रथेन ३

आ वां वहिष्ठा इह ते वहन्तु रथा अश्वास उषसो व्युष्टौ ।

इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन् यज्ञे वृषणा मादयेथाम् ४

अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।

कया याति स्वधया को ददर्श विवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ५ [१४] (१५४)

(१५)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, ७-८ सोमकः साहदेव्यः, ९-१० अश्विनौ । गायत्री ।

अग्निर्होता नो अध्वरे वाजी सन् परि णीयते । देवो देवेषु यज्ञियः १

परि त्रिविष्ट्वध्वरं यात्यग्नी रथीरिव । आ देवेषु प्रयो दधत् २

परि वाजपतिः कवि—रग्निर्हव्यान्यक्रमीत् । दधद् रत्नानि वाशुषे ३

अयं यः सृञ्जये पुरो दैववाते समिध्यते । द्युमाँ अमित्रदम्भनः ४

अस्य घा वीर ईवतो ऽग्नेरीशीत मर्त्यः । तिग्मजम्भस्य मीळहुषः ५ [१५]

तमर्वन्तं न सानसि—मरुषं न विवः शिशुम् । मर्मज्यन्ते दिवेदिवे ६

बोधद्यन्मा हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः । अच्छा न हूत उदरम् ७

उत त्या यज्ञता हरी कुमारः साहदेव्यात् । प्रयता सद्य आ ददे ८

एष वां देवावश्विना कुमारः साहदेव्यः । वीर्घायुरस्तु सोमकः ९

तं युवं देवावश्विना कुमारं साहदेव्यम् । वीर्घायुषं कृणोतन १० [१६] (१६४)

(१६)

२१ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ सत्यो यातु मघवाँ ऋजीषी द्रवन्त्वस्य हरय उप नः ।

तस्मा इदन्धः सुषुमा सुदक्ष—मिहाभिपित्वं करते गृणानः १

अव स्य शूराध्वनो नान्ते ऽस्मिन् नो अद्य सर्वने मन्दध्यै ।

शंसात्युक्थमुशनेव वेधा—श्रिकितुषे असुर्याय मन्म २

कविर्न निण्यं विदथानि साधन् वृषा यत् सेकं विपिणानो अर्षीत् ।

विष इत्था जीजनत् सप्त कारु—नद्वा चिच्चक्रुर्वयुना गृणन्तः ३ (१६७)

स्व॑र्यद् वेदिं सुहृ॑शीकिम॒कैर्महि॑ ज्योतीं॒ रुरुच॑र्य॒न्द्र वस्तोः॑ ।	
अ॒न्धा तमांसि॑ दु॒र्धिता वि॒चक्षे॑ नृ॒भ्यश्च॑कार॒ नृत्त॑मो अ॒भिष्टौ॑	४
व॒वक्ष॑ इन्द्रो अ॒मित॑मृ॒जी॒ष्यु॑मे आ प॒प्रौ रोद॑सी महि॒त्वा ।	
अ॒तश्चिद॑स्य महि॒मा वि रे॑च्य॒भि यो वि॒श्वा भुव॑ना ब॒भूव॑	५ [१७]
वि॒श्वानि॑ श॒क्रो न॒र्याणि वि॒द्वान॒पो रि॑रेच स॒खिभि॑र्निका॒मैः ।	
अ॒श्मानं॑ चिद् ये बि॒भिदु॑र्वचो॒भिर्ब्रजं॑ गोम॒न्तमु॑शिजो वि व॒वुः	६
अ॒पो वृ॒त्रं व॒व्रिवांसं॑ प॒राह॑न् प्राव॒त् ते व॒ज्रं पृ॒थिवी स॑चे॒ताः ।	
प्रा॒णांसि॑ समु॒द्रिया॑ण्यै॒नोः प॒तिर्भव॑ञ्छव॒सा शूर॑ धृ॒ष्णो	७
अ॒पो यद॑द्रिं पुरु॒हूत॑ द॒र्दं रा॒विर्भुव॑त् स॒रमा॑ पू॒र्व्यं ते॑ ।	
स नो॑ ने॒ता वा॒ज॒मा द॑र्षि भूरि॑ गो॒त्रा रु॒जन्न॑ङ्गि॒रोभिर्गृ॑णानः	८
अ॒च्छा क॑विं नृ॒मणो॑ गा अ॒भिष्टौ॑ स्व॒र्षाता॑ मघव॒न्नाध॑मानम् ।	
ऊ॒तिभि॑स्तमि॒षणो॑ द्यु॒म्रहू॑तौ नि मा॒यावा॑नब॒ह्ना द॑स्यु॒रर्त॑	९
आ द॑स्यु॒ग्रा मन॑सा या॒ह्यस्तं॑ भुव॒त् ते कु॑त्सः स॒ख्ये नि॑का॒मः ।	
स्वे यो॒नौ नि ष॑द॒त्तं स॒रूपा॑ वि वां चि॒कित्स॑द॒त्तचि॒न्द्र नारी॑	१० [१८]
या॒सि कु॑त्से॒न स॒रथ॑मव॒स्युस्तो॑दो वा॒तस्य॑ ह॒योरी॑शानः ।	
ऋ॒ज्वा वा॒जं न ग॑ध्यं यु॒यूष॑न् क॒विर्य॑द॒हन् पा॒र्याय॑ भूषा॒त्	११
कु॒त्साय॑ शु॒ष्णम॑शुषं नि ब॒र्हीः प्र॑पि॒त्वे अ॒ह्नः कु॑र्य॒वं स॒हस्रा॑ ।	
स॒द्यो द॑स्युन् प्र मृ॒ण कु॑त्स्ये॒न प्र सू॑रश्च॒क्रं वृ॑हतादु॒भीकै॑ ।	१२
त्वं पि॒पुं मृ॑गं शू॒शुवांसं॑ मृ॒जिश्च॑ने वैद॒थिना॑य र॒न्धीः ।	
प॒ञ्चाश॑त् कृ॒ष्णा नि व॑पः स॒हस्रा॑ ऽत्कं न पुरो॑ ज॒रिमा॑ वि द॒र्दः	१३
सू॒र उपा॑के त॒न्वं द॑धानो वि यत् ते चे॒त्यमृ॑तस्य॒ वर्षः॑ ।	
मृ॒गो न ह॑स्ती तवि॒षीमु॑षाणः सि॒ंहो न भी॑म आ॒यु॒धानि॑ बिभ्र॒त्	१४
इन्द्रं॑ का॒मा व॑सू॒यन्तो॑ अ॒गम॑न् त्स्व॒र्मीळ्हे॑ न स॒र्वे च॑क्रा॒नाः ।	
अ॒वस्य॑वः श॒शमा॑नास॒ उक्थे॑ रो॒को न र॑णवा सु॒हृशी॑व पु॒ष्टिः	१५ [१९]
तमि॑द् व इन्द्रं सु॒हवं॑ हुवे॒म य॑स्ता च॒कार॑ न॒र्या पुरु॑णि ।	
यो मा॑वते ज॒रित्रे॑ ग॒ध्यं चि॒न्मक्षू॑ वा॒जं भ॑रति स्पा॒र्हरा॑धाः	१६
ति॒ग्मा यदु॑न्तर॒शनिः॑ प॒ताति॑ कस्मि॒न्निच्छू॑र मु॒हुके॑ जना॒नाम् ।	
घो॒रा यद॑र्य॒ समृ॑तिर्भवा॒त्यध॑ स्मा नस्त॒न्वो बो॑धि गो॒पाः	१७ (१८१)

अ० १, अ० ५, व० २०]

[२४७]

[ऋग्वेदः । मं० ४, सू० १६, मं० १४]

भुवोऽविता वामदेवस्य धीनां भुवः सखावृको वाजसातौ ।
 त्वामनु प्रमतिमा जगन्मो—रुशंसो जरित्रे विश्वध स्याः १८
 एभिर्नृभिर्निन्द्र त्वायुभिश्चा मघवन्दिर्मघवन् विश्व आजौ ।
 द्यावो न द्युमैरभि सन्तो अर्यः क्षपो मदेम शरदश्च पूर्वीः १९
 एवेदिन्द्राय वृषभाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो न रथम् ।
 नू चिद् यथा नः सख्या वियोष—दसन्न उग्रोऽविता तनूपाः २०
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुथ्यः सदासाः २१ [२०] (१८५)

(१७)

२१ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १५ एकपदा विराट् ।

त्वं महाँ इन्द्र तुभ्यं ह क्षा अनु क्षत्रं मंहना मन्यत द्यौः ।
 त्वं वृत्रं शर्वसा जघन्वान् त्सुजः सिन्धूरहिना जग्रसानान् १
 तव त्रिषो जनिमन् रेजत द्यौ रेजद् भूमिर्भियसा स्वस्य मन्योः ।
 ऋचायन्त सुभ्वः पर्वतास आर्दन् धन्वानि सरयन्त आपः २
 भिनद् गिरिं शर्वसा वज्रमिष्ण—न्नाविष्कृण्वानः सहसान ओजः ।
 वधीद् वृत्रं वज्रेण मन्दसानः सरन्नापो जर्वसा हतवृष्णीः ३
 सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौ—रिन्द्रस्य कर्ता स्वर्पस्तमो भूत् ।
 य ईं जजान स्वयं सुवज्र—मनपच्युतं सदसो न भूम ४
 य एक इच्छ्यावर्यति प्र भूमा राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।
 सत्यमेनमनु विश्वे मदन्ति रातिं देवस्य गृणतो मघोनः ५ [२१]

सत्रा सोमा अभवन्नस्य विश्वे सत्रा मदीसो बृहतो मदिष्ठाः ।
 सत्राभवो वसुपतिर्वसूनां दत्रे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः ६
 त्वमध प्रथमं जायमानो ऽमे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः ।
 त्वं प्रति प्रवर्त आशयान्—महिं वज्रेण मघवन् वि वृश्चः ७
 सत्राहणं दार्धृषिं तुम्रमिन्द्र महामपारं वृषभं सुवज्रम् ।
 हन्ता यो वृत्रं सनितोत वाजं दाता मघानि मघवा सुराधाः ८ (१९२)

अयं वृत्तश्चातयते समीचीर्य आजिषु मघवा शृण्व एकः ।	
अयं वाजं भरति यं सनोत्यस्य प्रियासः सख्ये स्याम	९
अयं शृण्वे अध जयन्नुत द्रन्नयमुत प्र कृणुते युधा गाः ।	
यदा सत्यं कृणुते मन्युमिन्द्रो विश्वं दृळ्हं भयत एजदस्मात्	१० [२२]
समिन्द्रो गा अजयत् सं हिरण्या समश्विया मघवा यो ह पूर्वीः ।	
एभिर्नृभिर्नृतमो अस्य शाकै रायो विभक्ता संभरश्च वस्वः	११
कियत् स्विदिन्द्रो अध्येति मातुः कियत् पितुर्जनितुर्यो जजान ।	
यो अस्य शुष्मं मुहुकैरियति वातो न जूतः स्तनयन्द्भिरधैः	१२
क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं कृणोतीर्यति रेणुं मघवा समोहम् ।	
विभञ्जनुरशनिमां इव द्यौरुत स्तोतारं मघवा वसौ धात्	१३
अयं चक्रमिषणत् सूर्यस्य न्येतंशं रीरमत् ससृमाणम् ।	
आ कृष्ण ई जुहुराणो जिघति त्वचो बुध्ने रजसो अस्य योनौ	१४
असिक्न्यां यजमानो न होता	१५ [२३]
गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्रा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ।	
जनीयन्तो जनिदामक्षितोतिमा च्यावयामोऽवते न कोशम्	१६
त्राता नो बोधि दृष्टान् आपि रभिख्याता मर्दिता सोम्यानाम् ।	
सखा पिता पितृतमः पितृणां कर्तेषु लोकमुशते वयोधाः	१७
सखीयतामविता बोधि सखा गृणान इन्द्र स्तुवते वयो धाः ।	
वयं ह्या ते चकृमा सबाध आभिः शमीभिर्महयन्त इन्द्र	१८
स्तुत इन्द्रो मघवा यद्ध वृत्रा भूरीण्येको अप्रतीनि हन्ति ।	
अस्य प्रियो जरिता यस्य शर्मन्नकिर्द्वेवा वारयन्ते न मर्ताः	१९
एवा न इन्द्रो मघवा विरप्शी करत् सत्या चर्षणीधृदन्वा ।	
त्वं राजा जनुषां धेह्यस्मे अधि श्रवो माहिन्नं यज्जरित्रे	२०
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुथ्यः सवासाः	२१ [२४] (२०६)

(१८)

१३ वामदेवो गौतमः, १ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य), ७ अदितिः ।

१ वामदेवः, २-४ (पूर्वार्धर्चस्य), ८-१३ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य),

७ वामदेवः । त्रिष्टुप् ।

अयं पन्था अनुवित्तः पुराणो यतो देवा उदजायन्त विश्वे ।

अताश्चिदा जनिषीष्ट प्रवृद्धो मा मातरममुया पत्तवे कः १

नाहमतो निरया दुर्गहैतत् तिरश्चता पार्श्वान्निर्गमाणि ।

बह्वर्नि मे अकृता कर्त्वाणि युधै त्वेन सं त्वेन पृच्छे २

परायतीं मातरमन्वचष्ट न नानु गान्यनु नू गमानि ।

त्वष्टुर्गृहे अपिबत् सोममिन्द्रः शतधन्यं चम्बोः सुतस्य ३

किं स क्रधक् कृणवद् यं सहस्रं मासो जभारं शरदश्च पूर्वीः ।

नही न्वस्य प्रतिमानमस्त्यन्तर्जातिषूत ये जनित्वाः ४

अवद्यमिव मन्यमाना गुहाक—रिन्द्रं माता वीर्येणा न्यृष्टम् ।

अथोदस्थात् स्वयमत्कं वसान आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ५ [२५]

एता अर्षन्त्यललाभवन्ती—ऋतावरीरिव संक्रोशमानाः ।

एता वि पृच्छ किमिदं भनन्ति कमापो अद्रिं परिधिं रुजन्ति ६

किमु ष्विदस्मै निविदो भनन्ते—न्द्रस्यावद्यं दिधिषन्त आपः ।

ममैतान् पुत्रो महता वधेन वृत्रं जघन्वाँ असृजद् वि सिन्धून् ७

ममच्चन त्वा युवतिः परास ममच्चन त्वा कुषवा जगार ।

ममच्चिदापः शिशवे ममृड्यु—र्ममच्चिदिन्द्रः सहसोदतिष्ठत् ८

ममच्चन ते मघवन् व्यंसो निविविध्वाँ अप हनू जघान ।

अधा निर्विद्ध उत्तरो बभूवा—ञ्छिरो दासस्य सं पिणग्वधेन ९

गृष्टिः संसूव स्थविरं तवागा—मनाधृष्यं वृषभं तुम्रमिन्द्रम् ।

अरीळहं वत्सं चरथाय माता स्वयं गातुं तन्व इच्छमानम् १०

उत माता महिषमन्ववेन—वुमी त्वा जहति पुत्र देवाः ।

अथाब्रवीद् वृत्रमिन्द्रो हनिष्यन् त्सखे विष्णो वितुरं वि क्रमस्व ११ (२१७)

कस्ते मातरं विधवामचक्रच्छयं कस्त्वामजिघांसञ्चरन्तम् ।
कस्ते देवो अधि माड्डीक आसीद् यत् प्राक्षिणाः पितरं पादुगृह्य
अवर्त्या शुनं आन्त्राणि पेचे न देवेषु विविदे मर्दितारम् ।
अपश्यं जायाममहीयमाना मर्धा मे श्येनो मध्वा जभार

१२

१३ [२६] (११९)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३०]

(१९)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एवा त्वामिन्द्र वज्रिन्नत्र विश्वे देवासः सुहवास ऊमाः ।
महामुमे रोदसी वृद्धमृष्वं निरेकमिद् वृणते वृत्रहत्ये
अवासृजन्त जिघ्रयो न देवा भुवः सम्राळिन्द्र सत्ययोनिः ।
अहन्नाहिं परिशयानमर्णः प्र वर्तनीररदो विश्वधेनाः
अतृणुवन्तं वियतमबुध्य मबुध्यमानं सुषुपाणमिन्द्र ।
सप्त प्रति प्रवत आशयानमहिं वज्रेण वि रिणा अपर्वन्
अक्षोदयच्छवसा क्षाम बुध्नं वार्णं वातस्तविषीभिरिन्द्रः ।
हृळ्हान्यौभ्रादुशमान ओजो ऽवामिनत् ककुभः पर्वतानाम्
अभि प्र ददुर्जनयो न गर्भं रथा इव प्र ययुः साकमद्रयः ।
अर्तपयो विसृत उज्ज ऊर्मीन् त्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून्

१

२

३

४

५ [१]

त्वं महीमवनिं विश्वधेनां तुर्वीतये व्य्याय क्षरन्तीम् ।
अरमयो नमसैजदर्णः सुतरणां अकृणोरिन्द्र सिन्धून्
प्रायुवो नमन्वोऽ न वक्ता ध्वसा अपिन्वद् युवतीर्कितज्ञाः ।
धन्वान्यज्रां अपृणक् तृषाणां अधोगिन्द्रः स्तर्योऽ दंसुपत्नीः
पूर्विरुषसः शरदश्च गुता वृत्रं जघन्वां असृजद् वि सिन्धून् ।
परिष्ठिता अतृणद् बद्धधानाः सीरा इन्द्रः स्रवितवे पृथिव्या
वज्रीभिः पुत्रमश्रुवो अवानं निवेशनाद्धरिव आ जभर्थ ।
व्यन्धो अख्यदहिमादवानो निर्मूदुखच्छित् समरन्त पर्व
प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्राः ऽऽविद्रां आह विदुषे करांसि ।
यथायथा वृष्ण्यानि स्वगूर्ता ऽपांसि राजन् नर्याविवेधीः
नू हुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुध्रः सदासाः

६

७

८

९

१०

११ [२] (११०)

अ० १, अ० ६, प० १]

[२५१]

[ऋग्वेदः । मं० ४, सू० २०, मं० १]

(२०)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ न इन्द्रो दूरादा न आसा—दभिष्टिकृदवसे यासदुग्रः ।
 ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे सुमत्सु तुर्वणिः पृतन्यून् १
 आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छा—ऽर्वाचीनोऽवसे राधसे च ।
 तिष्ठाति वज्री मघवा विरप्शी—मं यज्ञमनु नो वाजसातौ २
 इमं यज्ञं त्वमस्माकमिन्द्र पुरो दधत् सनिष्यसि क्रतुं नः ।
 श्वघ्नीव वज्रिन् त्सनये धनानां त्वया वयमर्थ आर्जिं जयेम ३
 उशन्तु षु णः सुमना उपाके सोमस्य नु सुषुतस्य स्वधावः ।
 पा इन्द्र प्रतीभृतस्य मध्वः समन्धसा ममदः पृष्ठयेन ४
 वि यो ररप्श ऋषिभिर्नर्वेभि—वृक्षो न पक्वः सृण्यो न जेता ।
 मर्यो न योषामभि मन्यमानो ऽच्छा विवक्मि पुरुहूतमिन्द्रम् ५ [३]

गिरिर्न यः स्वतवाँ ऋष्व इन्द्रः सनादेव सहसे जात उग्रः ।
 आदता वज्रं स्थाविरे न भीम उद्वेव कोशं वसुना न्यूष्टम् ६
 न यस्य वर्ता जनुषा न्वस्ति न राधस आमरीता मघस्य ।
 उद्धावृषाणस्तविषीव उग्रा—ऽस्मभ्यं दद्वि पुरुहूत रायः ७
 ईक्षे रायः क्षयस्य चर्षणीना—मुत व्रजमपवर्तासि गोनाम् ।
 शिक्षानरः समिथेषु प्रहावान् वस्वो राशिमभिनेतासि भूरिम् ८
 कया तच्छृण्वे शच्या शचिष्ठो यया कृणोति मुहु का चिहृष्वः ।
 पुरु वृशुषे विचयिष्ठो अंहो ऽथा दधाति द्रविणं जरित्रे ९
 मा नो मर्धीरा भरा वृद्धि तन्नः प्र वृशुषे दातवे भूरि यत् ते ।
 नव्ये देवो गे शस्ते अस्मिन् त उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः १०
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [४] (२४१)

(२१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रोऽवसु उप न इह स्तुतः सधमादस्तु शूरः ।
 वावृधानस्तविषीर्यस्य पूर्वी—द्यौर्न क्षत्रमभिभूति पुण्यात् १ (२४२)

तस्येद्विह स्तवथ वृष्ण्यानि तुविद्युन्नस्यं तुविशधसो नृन् ।
 यस्य क्रतुर्विद्युथो न सम्राट् साह्वान् तरुत्रो अभ्यस्ति कृष्टीः २
 आ यात्विन्द्रो दिव आ पृथिव्या मक्षू समुद्रादुत वा पुरीषात् ।
 स्वर्णरादवसे नो मरुत्वान् परावतो वा सदर्नाहतस्य ३
 स्थूरस्य रायो बृहतो य ईशे तमु द्रवाम विद्येष्विन्द्रम् ।
 यो वायुना जयति गोमतीषु प्र धृष्ण्या नयति वस्यो अच्छ ४
 उप यो नमो नमसि स्तभाय न्निर्यति वाचं जनयन् यजध्वै ।
 ऋञ्जसानः पुरुवार उक्थै रेन्द्रं कृण्वीत सदर्नेषु होता ५ [५]

धिषा यदि धिषण्यन्तः सरण्यान् त्सदन्तो अद्रिमौशिजस्य गोहे ।
 आ दुरोषाः पास्त्यस्य होता यो नो महान् त्संवरणेषु वह्निः ६
 सत्रा यदी भार्वरस्य वृष्णः सिषक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।
 गुहा यदीमौशिजस्य गोहे प्र यद् धिये प्रायसे मदाय ७
 वि यद् वरांसि पर्वतस्य वृण्वे पयोभिर्जिन्वे अपां जवांसि ।
 विदद् गौरस्य गवयस्य गोहे यदी वाजाय सुध्यो वहन्ति ८
 भद्रा ते हस्ता सुकृतोत पाणी प्रयन्तारा स्तुवते राध इन्द्र ।
 का ते निषक्तिः किमु नो ममात्सि किं नोदुदु हर्षसे दातवा उ ९
 एवा वस्व इन्द्रः सत्यः सम्राङ्कन्ता वृत्रं वरिवः पूरवे कः ।
 पुरुदुत क्त्वा नः शग्धि रायो भक्षीय तेऽवसो दैव्यस्य १०
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्यो न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [६] (१५१)

(२२)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ सू० ११-३१]

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यन्न इन्द्रो जुजुषे यच्च वहि तन्नो महान् करति शुष्म्या चित् ।
 ब्रह्म स्तोमं मघवा सोममुक्था यो अश्मानं शर्वसा बिभ्रदेति १
 वृषा वृषन्धि चतुरश्रिमस्य न्यग्रो बाहुभ्यां नृतमः शचीवान् ।
 श्रिये परुष्णीमुषमाण ऊर्णा यस्याः पर्वीणि सख्याय विव्ये २
 यो देवो देवतमो जायमानो महो वार्जेभिर्महद्भिश्च शुष्मैः ।
 दधानो वज्रं बाह्वोरुशन्तं द्याममेन रेजयत् प्र भूम ३

अ० ३, अ० ३, व० ७]

[२५३]

[ऋग्वेदः । मं० ४, सू० २२, मं० ४]

विश्वा रोधांसि प्रवतश्च पूर्वी—द्यौर्ऋषवाज्जनिमन् रेजतु क्षाः ।
 आ मातरा भरति शुष्म्या गो—नृवत् परिज्मन् नोनुवन्त वाताः ४
 ता तू तं इन्द्र महतो महानि विश्वेभ्यो सवनेषु प्रवाच्या ।
 यच्छूर धृष्णो धृषता दधृष्वानहि वज्रेण शवसाविवेपीः ५ [७]

ता तू ते सत्या तुविनृमण विश्वा प्र धेनवः सिस्रते वृष्ण ऊध्रः ।
 अधा ह त्वद् वृषमणो भियानाः प्र सिन्धवो जवसा चक्रमन्त ६
 अत्राह ते हरिस्ता उ देवी—रवोभिरिन्द्र स्तवन्त स्वसारः ।
 यत् सीमन् प्र मुचो बद्धधाना दीर्घामन् प्रसितिं स्यन्दुयध्यै ७
 पिपीळे अंशुर्मद्यो न सिन्धु—रा त्वा शमी शशमानस्य शक्तिः ।
 अस्मद्यक् गुशुचानस्य यम्या आशुर्न रश्मि तुव्योर्जसं गोः ८
 अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठा नृमणानि सत्रा संहरे सहांसि ।
 अस्मभ्यं वृत्रा सुहनानि रन्धि जहि वर्धवनुषो मर्त्यस्य ९
 अस्माकमित् सु गृणुहि त्वमिन्द्रा—ऽस्मभ्यं चित्रां उप माहि वाजान् ।
 अस्मभ्यं विश्वा इषणः पुरंधी—रस्माकं सु मघवन् बोधि गोदाः १०
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽहं न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [८] (२६३)

(२३)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, ८-१० ऋतं वा । त्रिष्टुप् ।

कथा महामवृधत् कस्य होतु—र्यज्ञं जुषाणो अभि सोममूधः ।
 पिबन्नुशानो जुषमाणो अन्धो ववक्ष ऋष्वः शुचते धनाय १
 को अस्य वीरः संध्रमादमाप समानंश सुमतिभिः को अस्य ।
 कदस्य चित्रं चिकिते कद्रुती वृधे भुवच्छशमानस्य यज्योः २
 कथा गृणोति हूयमानमिन्द्रः कथा शृण्वन्नवसामस्य वेद ।
 का अस्य पूर्वीरुपमातयो ह कथैनमाहुः पपुंरिं जरित्रे ३
 कथा सुबाधः शशमानो अस्य नशदुभि द्रविणं दीध्यानः ।
 देवो भुवन्नवेदा म ऋतानां नमो जगृभ्वां अभि यज्जुजोषत् ४
 कथा कद्रुस्या उषसो व्युष्टौ देवो मर्त्यस्य सुख्यं जुजोष ।
 कथा कद्रुस्य सुख्यं सखिभ्यो ये अस्मिन् कामं सुयुजं ततुमे ५ [९] (२६८)

किमादमंत्रं सख्यं सखिभ्यः कदा नु ते भ्रात्रं प्र ब्रवाम ।	
श्रिये सुहृशो वपुंसस्य सर्गाः स्वर्णं चित्रतममिष आ गोः	६
द्रुहं जिघांसन् ध्वंसमनिन्द्रां तेतिक्ते तिग्मा तुजसे अनीका ।	
ऋणा चिद् यत्र ऋण्या न उग्रो दूरे अज्ञाता उषसो बबाधे	७
ऋतस्य हि शुरुधः सन्ति पूर्वी ऋतस्य धीतिर्वृजिनानि हन्ति ।	
ऋतस्य श्लोको बधिरा ततर्दु कर्णा बुधानः शुचमान आयोः	८
ऋतस्य हृळ्हा धरुणानि सन्ति पुरुषि चन्द्रा वपुषे वपुषि ।	
ऋतेन दीर्घमिषणन्त पृक्षं ऋतेन गाव ऋतमा विवेशुः	९
ऋतं येमान ऋतमिद् वनोत्य तस्य शुष्मस्तुरया उ गव्युः ।	
ऋताय पृथ्वी बहुले गभीरे ऋताय धेनू परमे दुहाते	१०
न द्रुत इन्द्र न गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।	
अकारि ते हरिवो बह्व नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः	११ [१०] (१७४)

(१४)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १० अनुष्टुप् ।

का सुष्टुतिः शवसः सुनुमिन्द्र मवाचीनं राधस आ ववर्तत ।	
वृदिहि वीरो गृणते वसूनि स गोपतिर्निषिधां नो जनासः	१
स वृत्रहत्ये हव्यः स ईड्यः स सुष्टुत इन्द्रः सत्यराधाः ।	
स यामन्ना मधवा मर्त्याय ब्रह्मण्यते सुष्वये वरिवो धात्	२
तमिन्नरो वि ह्वयन्ते समीके रिरिक्तांसस्तन्वः कृण्वत त्राम् ।	
मिथो यत् त्यागमुभयासो अगमन् नरस्तोकस्य तनयस्य सातौ	३
ऋतूयन्ति क्षितयो योग उग्राः ऽऽशुषाणासो मिथो अर्णसातौ ।	
सं यद् विशोऽववृत्रन्त युध्मा आदिन्नेम इन्द्रयन्ते अभीके	४
आदिद्ध नेम इन्द्रियं यजन्त आदित् पक्तिः पुरोळाशं रिरिच्यात् ।	
आदित् सोमो वि पपृच्यादसुष्वी नादिज्जुजोष वृषभं यजध्वै	५ [११]

कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्येन्द्राय सोममुशते सुनोति ।

सुभीचीनेन मनसा विवेनन् तमित् सखायं कृणुते समत्सु

६ (१८०)

अ० १, अ० १, व० १२]

[२५५]

[ऋग्वेदः । मं० ४, सू० २४, मं० ७]

य इन्द्राय सुनवत् सोममद्य पचात् पत्नीरुत भुज्जातिं धानाः ।
 प्राति मनायोरुचथानि हर्यन् तस्मिन् दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्रः
 यदा समर्यं व्यचेहधावा दीर्घं यदाजिमभ्यख्यदुर्यः ।
 आर्चिकदृद् वृषणं पत्न्यच्छा दुरोण आ निशितं सोमसुद्धिः
 भूर्यसा वस्नमचरत् कनीयो ऽविक्रीतो अकानिषं पुनर्यन् ।
 स भूर्यसा कनीयो नारिरेचीद् कीना दक्षा वि दुहन्ति प्र वाणम्
 क इमं दशभिर्ममेन्द्रं क्रीणाति धेनुभिः ।
 यदा वृत्राणि जङ्घन दथैनं मे पुनर्ददत्
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः

७

८

९

१०

११ [१२] (२८५)

(२५)

८ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

को अद्य नर्यो देवकाम उशान्निन्द्रस्य सख्यं जुजोष ।
 को वा महेऽर्वसे पार्याय समिन्द्रे अग्नौ सुतसोम ईडे
 को नानाम वचसा सोम्याय मनायुवीं भवति वस्त उसाः ।
 क इन्द्रस्य युज्यं कः सखित्वं को भ्रात्रं वष्टि कवये क ऊती
 को देवानामवो अद्या वृणीति क आदित्याँ अदितिं ज्योतिरीडे ।
 कस्याश्विनाविन्द्रो अग्निः सुतस्यां ऽशोः पिबन्ति मनसाविवेनम्
 तस्मा अग्निर्भरतः शर्म यंस ज्ज्योक् पश्यात् सूर्यमुच्चरन्तम् ।
 य इन्द्राय सुनवामेत्याह नरे नर्याय नृतमाय नृणाम्
 न तं जिनन्ति बहवो न द्रुभा उर्वस्मा अदितिः शर्म यंसत् ।
 प्रियः सुकृत् प्रिय इन्द्रे मनायुः प्रियः सुप्रावीः प्रियो अस्य सोमी

१

२

३

४

५ [१३]

सुप्राव्यः प्राशुषाळेष् वीरः सुष्वेः पत्तिं कृणुते केवलेन्द्रः ।
 नासुष्वेरापिर्न सखा न जामि दुष्प्राव्योऽवहन्तेदवाचः
 न रेवता पणिना सख्यमिन्द्रो ऽसुन्वता सुतपाः सं गृणीति ।
 आस्य वेदः खिदति हन्ति नम्रं वि सुष्वये पक्तये केवलो भूत्
 इन्द्रं परेऽर्वरे मध्यमास इन्द्रं यान्तोऽर्वसितास इन्द्रम् ।
 इन्द्रं क्षियन्त एत युध्यमाना इन्द्रं नरो वाजयन्तो हवन्ते

६

७

८ [१४] (२९३)

(२६)

७ वामदेवो गौतमः, १-३ इन्द्रो वा । १-३ इन्द्रः, आत्मा वा, ४-७ इयेनः । त्रिष्टुप् ।

अहं मनुरभवं सूर्यश्चा—ऽहं कक्षीवाँ ऋषिरस्मि विप्रः ।	
अहं कुत्समार्जुनेयं न्यूञ्जे ऽहं कविरुशना पश्यता मा	१
अहं भूमिमदवामार्याया—ऽहं वृष्टिं दाशुषे मर्त्याय ।	
अहमपो अनयं वावशाना मम देवासो अनु केतमायन्	२
अहं पुरो मन्दसानो व्यैरं नव साकं नवतीः शम्बरस्य ।	
शततमं वेश्यं सर्वताता दिवोदासमतिथिग्वं यदावम्	३
प्र सु ष विभ्यो मरुतो विरस्तु प्र इयेनः इयेनेभ्य आशुपत्वा ।	
अचक्रया यत् स्वधया सुपर्णो हव्यं भरन्मनवे देवजुष्टम्	४
भरद् यदि विरतो वेर्विजानः पथोरुणा मनोजवा असर्जि ।	
तूर्यं ययौ मधुना सोम्येनो—त श्रवो विविदे इयेनो अत्र	५
ऋजीपी इयेनो ददमानो अंशुं परावतः शकुनो मन्द्रं मदम् ।	
सोमं भरद् दादृहाणो देवावान् दिवो अमुष्मादुत्तरादाय	६
आदाय इयेनो अभरत् सोमं सहस्रं सवाँ अयुतं च साकम् ।	
अत्रा पुरंधिरजहादराती—मदे सोमस्य मूरा अमूरः	७ [१५] (३००)

(२७)

५ वामदेवो गौतमः । इयेनः, ५ इन्द्रो वा । त्रिष्टुप्, ५ शक्वरी ।

गर्भे नु सन्नन्वेषामवेद—महं देवानां जनिमानि विश्वा ।	
शतं मा पुर आर्यसीररक्ष—न्नध इयेनो जवसा निरदीयम्	१
न घा स मामप जोषं जभारा—ऽभीमास त्वक्षसा वीर्येण ।	
ईर्मा पुरंधिरजहादराती—रुत वाताँ अतरच्छूशुवानः	२
अव यच्छयेनो अस्वनीदध द्यो—र्वि यद् यदि वात ऊहुः पुरंधिम् ।	
सृजद् यदस्मा अव ह क्षिपज्यां कृशानुरस्ता मनसा भुरण्यन्	३
ऋजिप्य ईमिन्द्रावतो न भुज्युं इयेनो जभार बृहतो अधि ण्णोः ।	
अन्तः पतत् पतत्र्यस्य पूर्ण—मधु यामनि प्रसितस्य तद् वेः	४ (३०४)

अ० ३, अ० १, व० १६]

[२५७]

[ऋग्वेदः । मं० ४, सू० २७, मं० ५]

अर्धं श्वेतं कलशं गोभिर्क्त—मापिप्यानं मधवा शुक्रमन्धः ।

अध्वर्युभिः प्रयतं मध्वो अग्र—मिन्द्रो मदाय प्रति धत् पिबध्वै शूरो मदाय प्रति धत् पिबध्वै ५
[१६] (३०५)

(२८)

५ चामदेवो गौतमः । इन्द्रः, इन्द्रासोमौ वा । त्रिष्टुप् ।

त्वा युजा तव तत् सोम सख्य इन्द्रो अपो मनवे सस्रुतस्कः ।

अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धु—नपावृणोदपिहितेव खानि १

त्वा युजा नि खिदुत् सूर्यस्ये—न्द्रश्चक्रं सहसा सद्य इन्द्रो ।

अधि ण्णुना बृहता वर्तमानं महो ब्रुहो अपं विश्वायुं धायि २

अहन्निन्द्रो अदहदुग्निरिन्द्रो पुरा दस्युन् मध्यंदिनादुभीकं ।

दुर्गे दुरोणे क्रत्वा न यातां पुरु सहस्रा शर्वा नि बर्हीत ३

विश्वस्मात् सीमधुमौ इन्द्र दस्युन् विशो दासीरकृणोरप्रशस्ताः ।

अबाधेथाममृणतं नि शत्रू—नविन्देथामपचितिं वधत्रैः ४

एवा सत्यं मधवाना युजं त—दिन्द्रश्च सोमोर्वमश्व्यं गोः ।

आददत्तमपिहितान्यश्वा रिरिचथुः क्षाश्चित् ततृद्वाना ५ [१७] (३१०)

(२९)

५ चामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नः स्तुत उप वाजैभिरुती इन्द्र याहि हरिभिर्मन्दसानः ।

तिरश्चिदुर्यः सर्वना पुरुण्या—ङ्गुषेभिर्गृणानः सत्यराधाः १

आ हि ष्मा याति नर्यश्चिकित्वान् हुयमानः सोतृभिरुप यज्ञम् ।

स्वश्वो यो अभीरुर्मन्यमानः सुष्वाणेभिर्मदति सं ह वीरैः २

श्रावयेदस्य कर्णा वाजयध्वै जुष्टामनु प्र दिशं मन्दुयध्वै ।

उद्धावृषाणो राधसे तुविष्मान् करन्न इन्द्रः सुतीर्थाभयं च ३

अच्छा यो गन्ता नाधमानमूती इत्था विप्रं हवमानं गृणन्तम् ।

उप त्मनि दधानो धुर्याइशून् त्सहस्राणि शतानि वज्रबाहुः ४

त्वोतासो मधवन्निन्द्र विप्रा वयं ते स्याम सूरयो गृणन्तः ।

भेजानासो बृहदिवस्य राय आक्रार्यस्य द्वावने पुरुक्षोः ५ [१८] (३१५)

(१०)

२४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, ९-११ इन्द्रोषसौ । गायत्री, ८, २४ अनुष्टुप् ।

नकिरेन्द्र त्वदुत्तरो न ज्यायाँ अस्ति वृत्रहन् । नकिरेवा यथा त्वम् १
सत्रा ते अनु कृष्टयो विश्वा चक्रेव वावृतुः । सत्रा महौ असि श्रुतः २
विश्वे चनेवुना त्वा देवास इन्द्र युयुधुः । यदहा नक्तुमातिरः ३
यत्रोत बाधितेभ्यश्चक्रं कुत्साय युध्यते । मुषाय इन्द्र सूर्यम् ४
यत्र देवाँ क्रधायतो विश्वाँ अयुध्य एक इत् । त्वमिन्द्र वनूरहन् ५ [१९]

यत्रोत मर्त्याय क—मरिणा इन्द्र सूर्यम् । प्रावः शचीभिरेतशम् ६
किमादुतासि वृत्रहन् मघवन् मन्युमत्तमः । अत्राह दानुमातिरः ७
एतद् घेदुत वीर्यं—मिन्द्रं चकर्थ पौंस्यम् । स्त्रियं यद् दुर्हणायुवं वधीर्दुहितरं विवः ८
द्विवश्चिद् घा दुहितरं महान् महीयमानाम् । उषासमिन्द्र सं पिणक् ९
अपोषा अनसः सरत् संपिष्टादह बिभ्युषी । नि यत् सीं शिश्रथद् वृषा १० [२०]

एतदस्या अनः शये सुसंपिष्टं विपाश्या । ससार सीं परावतः ११
उत सिन्धुं विबाल्यं वितस्थानामधि क्षमि । परि ण्ठा इन्द्र मायया १२
उत शुष्णस्य धृष्णुया प्र मृक्षो अभिवेदनम् । पुरो यदस्य संपिणक् १३
उत दासं कौलितरं बृहतः पर्वतादधि । अवाहन्निन्द्र शम्बरम् १४
उत दासस्य वर्चिनः सहस्राणि शतावधीः । अधि पञ्च प्रधीरिव १५ [२१]

उत त्वं पुत्रमगुवः परावृक्तं शतक्रतुः । उक्थेष्विन्द्र आभजत् १६
उत त्या तुर्वशायदू अस्नातारा शचीपतिः । इन्द्रो विद्वौ अपारयत् १७
उत त्या सद्य आर्या सरयोरिन्द्र पारतः । अर्णाचित्ररथावधीः १८
अनु द्वा जहिता नयो ऽन्धं श्रोणं च वृत्रहन् । न तत् ते सुम्नमष्टवे १९
शतमशमन्मर्यानां पुरामिन्द्रो व्यास्यत् । दिवोदासाय वाशुषे २० [२२]

अस्वापयद् वृभीतये सहस्रा त्रिंशतं हथैः । दासानामिन्द्रो मायया २१
स घेदुतासि वृत्रहन् त्समान इन्द्र गोपतिः । यस्ता विश्वानि चिच्युषे २२
उत नूनं यद्विन्द्रियं करिष्या इन्द्र पौंस्यम् । अद्या नक्रिष्टदा मिनत् २३
वामं वामं त आदुरे देवो ददात्वयमा । वामं पूषा वामं भगो वामं देवः कर्कळती २४

[२३] (३३९)

अ० ३, अ० ६, व० २४]

[२५९]

[ऋग्वेदः । मं० ४, सू० ३१, मं० १]

(३१)

१५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । गायत्री, ३ पादनिष्ठत् ।

कया नश्चित्र आ भुव—दुती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता १
 कस्त्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सदन्धसः । हृच्छा चिद्वारुजे वसु २
 अभी षु णः सखीना—मविता जरितृणाम् । शतं भवास्यूतिभिः ३
 अभी न आ ववृत्स्व चक्रं न वृत्तमर्वतः । नियुद्धिश्चर्षणीनाम् ४
 प्रवता हि कर्तूना—मा हा पदेव गच्छसि । अभक्षि सूर्ये सचा ५ [२४]

सं यत् त इन्द्र मन्यवः सं चक्राणि दधन्विरे । अध त्वे अध सूर्ये ६
 उत स्मा हि त्वामाहुरि—न्मघवानं शचीपते । दातारमविदीधयुम् ७
 उत स्मा सद्य इत् परि शशमानाय सुन्वते । पुरू चिन्महसे वसु ८
 नहि ष्मा ते शतं चन राधो वरन्त आमुरः । न च्यौत्नानि करिष्यतः ९
 अस्माँ अवन्तु ते शत—मस्मान् त्सहस्रमृतयः । अस्मान् विश्वा अभिष्टयः १० [२५]

अस्माँ इहा वृणीष्व सखायं स्वस्तये । महो राये द्विविर्त्मते ११
 अस्माँ अविद्धि विश्वहे—न्द्र राया परीणसा । अस्मान् विश्वाभिरुतिभिः १२
 अस्मभ्यं ताँ अपा वृधि व्रजाँ अस्तेव गोमंतः । नवाभिरिन्द्रोतिभिः १३
 अस्माकं धृष्णुया रथो द्युमाँ इन्द्रानपच्युतः । गव्युरश्वयुरीयते १४
 अस्माकमुत्तमं कृधि श्वो वृवेषु सूर्य । वर्षिष्ठं द्यामिवोपरि १५ [२६] (३५४)

(३२)

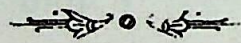
१४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, २३-२४ इन्द्राश्वौ । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र वृत्रह—न्नुस्माकमर्धमा गहि । महान् महीभिरुतिभिः १
 मृमिश्रिद् घासि तूतुजि—रा चित्र चित्रिणीष्व । चित्रं कृणोष्युतये २
 वृध्रेभिश्चिच्छशीयांसं हंसि ब्राधन्तमोजसा । सखिभिर्ये त्वे सचा ३
 वयमिन्द्र त्वे सचा वयं त्वाभि नोनुमः । अस्माँ अस्माँ इदुद्व ४
 स नश्चित्राभिरद्विवो ऽनवद्याभिरुतिभिः । अनाधृष्टाभिरा गहि ५ [२७]

भूयामो षु त्वावतः सखाय इन्द्र गोमंतः । युजो वाजाय घृष्वये ६
 त्वं ह्येक ईशिष इन्द्र वाजस्य गोमंतः । स नो यन्धि महीमिषम् ७

(३६१)

न त्वा वरन्ते अन्यथा यद् दित्ससि स्तुतो मघम् । स्तोतृभ्य इन्द्र गिर्वणः	८
अभि त्वा गोतमा गिरा—ऽनूषत प्र द्वावने । इन्द्र वाजाय घृष्वये	९
प्र ते वोचाम वीर्यां या मन्दसान आरुजः । पुरो दासीरभीत्य	१० [२८]
ता ते गृणन्ति वेधसो यानि चकर्थ पौंस्या । सुतेष्विन्द्र गिर्वणः	११
अवीवृधन्त गोतमा इन्द्र त्वे स्तोमवाहसः । ऐषु धा वीरवद् यशः	१२
यच्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे	१३
अर्वाचीनो वसो भवा—ऽस्मे सु मत्स्वान्धसः । सोमानामिन्द्र सोमपाः	१४
अस्माकं त्वा मतीनामा स्तोम इन्द्र यच्छतु । अर्वागा वर्तया हरी	१५
पुरोळाशं च नो वसो जोषयासे गिरश्च नः । वधूयुरिव योषणाम्	१६ [२९]
सहस्रं व्यतीनां युक्तानामिन्द्रमीमहे । शतं सोमस्य स्वार्यः	१७
सहस्रा ते शता वयं गवामा च्यावयामसि । अस्मन्ना राध एतु ते	१८
दश ते कलशानां हिरण्यानामधीमहि । भूरिदा असि वृत्रहन्	१९
भूरिदा भूरि देहि नो मा दुभ्रं भूर्या भर । भूरि घेदिन्द्र दित्ससि	२०
भूरिदा ह्यसि श्रुतः पुरुत्रा शूर वृत्रहन् । आ नो भजस्व राधसि	२१
प्र ते बभ्रू विचक्षणं शंसामि गोषणो नपात् । माभ्यां गा अनु शिश्रथः	२२
कनीनकेव विद्वधे नवे दुपदे अर्भके । बभ्रू यामेषु शोभेते	२३
अरं म उन्नयाम्णे ऽरमनुन्नयाम्णे । बभ्रू यामेष्वसिधा	२४ [३०] (३७८)



[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२७]

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४१]

११ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

प्र ऋभुभ्यो दूतमिव वार्चमिष्य उपस्तिरे श्वेतरीं धेनुमीले ।	
ये वार्तजूतास्तरणिभिरेवैः परि द्यां सद्यो अपसो बभ्रुवुः	१
यदारमक्रन्नुभवः पितृभ्यां परिविष्टी वेषणा दुंसनाभिः ।	
आदिद् देवानामुप सख्यमायन् धीरासः पुष्टिमवहन् मनार्यै	२
पुनर्ये चक्रुः पितरा युवाना सना यूपेव जरणा शर्याना ।	
ते वाजो विभ्वां ऋभुरिन्द्रवन्तो मधुप्सरसो नोऽवन्तु यज्ञम्	३
यत् संवत्समृभवो गामरक्षन् यत् संवत्समृभवो मा अपिंशन् ।	
यत् संवत्समृभरन् मासो अस्या स्ताभिः शमीभिरमृतत्वमाशुः	४

(३८२)

अ० ३, अ० ७, व० १]

[१६१]

[ऋग्वेदः । म० ४, सू० ३३, मं० ५]

ज्येष्ठ आह चमसा द्वा करेति कनीयान् त्रीन् कृण्वामेत्याह ।
कनिष्ठ आह चतुरस्करेति त्वष्ट ऋभवस्तत् पनयद् वचो वः

५ [१]

सत्यमूर्चुर्नर एवा हि चक्रुर्नु स्वधामृभवो जग्मुरेताम् ।
विभ्राजमानांश्चमसाँ अहेवाऽवेनत् त्वष्टा चतुरो ददृश्वान्
द्वादश द्यून् यदगोह्यस्याऽऽतिथ्ये रणञ्चृभवः ससन्तः ।
सुक्षेत्राकृण्वन्ननयन्त सिन्धून् धन्वातिष्ठन्नोषधीर्भिन्नमापः
रथं ये चक्रुः सुवृतं नरेष्ठां ये धेनुं विश्वजुवं विश्वरूपाम् ।
त आ तक्षन्त्वृभवो रयिं नः स्ववसः स्वपसः सुहस्ताः
अपो ह्येषाभजुषन्त देवा अभि क्रत्वा मनसा दीध्यानाः ।
वाजो देवानामभवत् सुकर्मेन्द्रस्य ऋभुक्षा वरुणस्य विश्वा
ये हरी मेधयोक्था भदन्त इन्द्राय चक्रुः सुयुजा ये अश्वा ।
ते रायस्पोषं द्रविणान्यस्मे धत्त ऋभवः क्षेमयन्तो न मित्रम्
इदाहः पीतिमुत वो मदं धुर्न ऋते श्रान्तस्य सख्याय देवाः ।
ते नूनमस्मे ऋभवो वसूनि तृतीये अस्मिन् त्सवने दधात

६

७

८

९

१०

११ [२] (३८९)

(३४)

११ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

ऋभुर्विश्वा वाज इन्द्रो नो अच्छे मं यज्ञं रत्नधेयोप यात ।
इदा हि वो विषगा कुञ्जह्वा मधात् पीतिं सं मदा अगमता वः
विद्वानासो जन्मनो वाजरत्ना उत ऋतुभिर्ऋभवो मादयध्वम् ।
सं वो मदा अगमत् सं पुरंधिः सुवीरामस्मे रयिमेरयध्वम्
अयं वो यज्ञ ऋभवोऽकारि यमा मनुष्वत् प्रदिवो दधिध्वे ।
प्र वोऽच्छा जुजुषाणासो अस्थुरभूत् विश्वे अग्रियोत् वाजाः
अभूदु वो विधत्ते रत्नधेयमिदा नरो द्वाशुषे मर्त्याय ।
पिबन्त वाजा ऋभवो दुदे वो महि तृतीयं सर्वन् मदाय
आ वाजा यातोप न ऋभुक्षा महो नरो द्रविणसो गृणानाः ।
आ वः पीतयोऽभिपित्वे अह्ना मिमा अस्तं नवस्व इव गमन्

१

२

३

४

५ [३]

आ नपातः शवसो यातनोपे मं यज्ञं नमसा हूयमानाः ।

सृजोषसः सूरयो यस्य च स्थ मध्वः पात रत्नधा इन्द्रवन्तः

६

(३९५)

सजोषा इन्द्र वरुणेन सोमं सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ।	
अग्नेपाभिर्ऋतुपाभिः सजोषा ग्नास्पतीभी रत्नधाभिः सजोषाः	७
सजोषस आदित्यैर्मादयध्वं सजोषस ऋभवः पर्वतेभिः ।	
सजोषसो दैव्येना सवित्रा सजोषसः सिन्धुभी रत्नधेभिः	८
ये अश्विना ये पितरा य ऊती धेनुं ततश्चुर्ऋभवो ये अश्वो ।	
ये अंसत्रा य ऋधग्रोदसी ये विभवो नरः स्वपत्यानि चक्रुः	९
ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं रयिं धत्थ वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।	
ते अग्नेपा ऋभवो मन्दसाना अस्मे धत्त ये च रातिं गृणन्ति	१०
नापाभूत न वोऽतीतृषामाऽनिःशस्ता ऋभवो यज्ञे अस्मिन् ।	
समिन्द्रेण मदथ सं मरुद्भिः सं राजभी रत्नधेयाय देवाः	११ [४] (४००)

(३५)

९ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

इहोष यात शवसो नपातः सौधन्वना ऋभवो मापं भूत ।	
अस्मिन् हि वः सर्वने रत्नधेयं गमन्त्विन्द्रमनु वो मदासः	१
आगन्तृभूणामिह रत्नधेयमभूत् सोमस्य सुषुतस्य पीतिः ।	
सुकृत्यया यत् स्वपस्यया चैकं विचक्र चमसं चतुर्धा	२
व्यकृणोत् चमसं चतुर्धा सखे वि शिक्षेत्यब्रवीत् ।	
अथैत वाजा अमृतस्य पन्थां गणं देवानामृभवः सुहस्ताः	३
किमयः स्विच्चमस एष आस यं काव्येन चतुरो विचक्र ।	
अथा सुनुध्वं सर्वनं मदाय पात ऋभवो मधुनः सोम्यस्य	४
शच्याकर्त पितरा युवाना शच्याकर्त चमसं देवपानम् ।	
शच्या हरी धनुतरावतष्टेन्द्रवाहावृभवो वाजरत्नाः	५ [५]
यो वः सुनोत्यभिपित्वे अह्ना तीव्रं वाजासः सर्वनं मदाय ।	
तस्मै रयिमृभवः सर्ववीरमा तक्षत वृषणो मन्दसानाः	६

प्रातः सुतमपिबो हर्यश्च माध्यंदिनं सर्वनं केवलं ते ।

समृभुभिः पिबस्व रत्नधेभिः सखीर्या इन्द्र चकृषे सुकृत्या

७

(४०७)

अ० १, अ० ७, अ० १]

[२६३]

[ऋग्वेदः । मं० ४, सू० ३५, मं० ६]

ये देवासो अभवता सुकृत्या इयेना इवेदधिं विवि निषेद ।
ते रत्नं धात शवसो नपातः सौधन्वना अभवतामृतासः

८

यत् तृतीयं सर्वनं रत्नधेयं—मकृणुध्वं स्वपस्या सुहस्ताः ।
तद्भवः परिषिक्तं व एतत् सं मदेभिरिन्द्रियेभिः पिबध्वम्

९ [६] (४०९)

(३६)

९ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अनश्वो जातो अनमीशुरुक्थ्योऽ रथंस्त्रिचक्रः परिं वर्तते रजः ।

महत् तद् वो देव्यस्य प्रवाचनं द्यामृभवः पृथिवीं यच्च पुण्यथ

१

रथं ये चक्रुः सुवृतं सुचेतसो ऽविह्वरन्तं मनसस्परि ध्यया ।

तां ऊ न्वस्य सर्वनस्य पीतय आ वो वाजा ऋभवो वेदयामसि

२

तद् वो वाजा ऋभवः सुप्रवाचनं देवेषु विभ्वो अभवन्महित्वनम् ।

जिघ्री यत् सन्ता पितरा सनाजुरा पुनर्युवाना चरथाय तक्षथ

३

एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयं निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिः ।

अथा देवेष्वमृतत्वमानश श्रुष्टी वाजा ऋभवस्तद् व उक्थ्यम्

४

ऋभुतो रयिः प्रथमश्रवस्तमो वाजश्रुतासो यमजीजनन् नरः ।

विभवतष्टो विदथेषु प्रवाच्यो यं देवासोऽवथा स विचर्षणिः

५ [७]

स वाज्यवा स ऋषिर्वचस्यया स शूरो अस्ता पृतनासु दुष्टरः ।

स रायस्पोषं स सुवीर्यं दधे यं वाजो विभ्वाँ ऋभवो यमाविषुः

६

शेष्ठं वः पेशो अधि धायि दर्शतं स्तोमो वाजा ऋभवस्तं जुजुष्टन ।

धीरासो हि षा क्वयो विपश्चितस्तान् व एना ब्रह्मणा वेदयामसि

७

यूयमस्मभ्यं धिषणाभ्यस्परि विद्वांसो विश्वा नर्याणि भोजना ।

द्युमन्तं वाजं वृषशुष्ममुत्तम—मा नो रयिमृभवस्तक्षता वयः

८

इह प्रजामिह रयिं रराणा इह श्रवो वीरवत् तक्षता नः ।

येन वयं चितयेमात्यन्यान् तं वाजं चित्रमृभवो ददा नः

९ [८] (४१८)

(३७)

८ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ५-८ अनुष्टुप् ।

उप नो वाजा अध्वरमृभुक्षा देवा यात पथिभिर्देवयानैः ।
 यथा यज्ञं मनुषो विक्ष्वांसु दधिध्वे रण्वाः सुदिनेष्वह्नाम् १
 ते वो हृदे मनसे सन्तु यज्ञा जुष्टासो अद्य घृतनिर्णिजो गुः ।
 प्र वः सुतासो हरयन्त पूर्णाः क्रत्वे दक्षाय हर्षयन्त पीताः २
 त्र्युदायं देवहितं यथा वः स्तोमो वाजा ऋभुक्षणो दुदे वः ।
 जुह्वे मनुष्वदुपरासु विश्व युष्मे सचा बृहद्विवेषु सोमम् ३
 पीवो अश्वाः शुचद्रथा हि भूताऽयःशिप्रा वाजिनः सुनिष्काः ।
 इन्द्रस्य सूनो शवसो नपातो ऽनु वश्चेत्यग्रियं मदाय ४
 ऋभुमृभुक्षणो रयिं वाजे वाजिन्तमं युजम् ।
 इन्द्रस्वन्तं हवामहे सदासातममश्विनम् ५ [९]

सेहभवो यमवथ यूयमिन्द्रश्च मर्त्यम् ।
 स धीभिरस्तु सनिता मेधसाता सो अर्वता ६
 वि नो वाजा ऋभुक्षणः पथश्चितन यष्टवे ।
 अस्मभ्यं सूरयः स्तुता विश्वा आशास्तरिषणि ७
 तं नो वाजा ऋभुक्षण इन्द्र नासत्या रयिम् ।
 समश्वं चर्षणिभ्य आ पुरु शस्त मघत्तये ८ [१०] (४२६)

(३८)

१० वामदेवो गौतमः । दधिक्रा; १ द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

उतो हि वां द्वात्रा सन्ति पूर्वा या पुरुभ्यं स दस्युर्नितोशे ।
 क्षेत्रासां ददथुरुर्वरासां घनं दस्युभ्यो अभिभूतिमुग्रम् १
 उत वाजिनं पुरुनिष्विध्वानं दधिक्रामु ददथुर्विश्वकृष्टिम् ।
 ऋजिप्यं श्येनं प्रुषितप्सुमाशुं चर्कृत्यमर्यो नृपतिं न शूरम् २
 यं सीमनु प्रवतेव द्रवन्तं विश्वः पुरुर्मदति हर्षमाणः ।
 प्रङ्गिर्गृध्र्यन्तं मेधयुं न शूरं रथतुरं वातमिव धर्जन्तम् ३ (४२९)

यः स्मारुन्धानो गध्या समत्सु सनुतरश्चरति गोषु गच्छन् ।
 आविर्क्रीजीको विदथा निचिक्यत् तिरो अरतिं पर्याप आयोः
 उत स्मैनं वस्त्रमथिं न तायुमनु क्रोशन्ति क्षितयो भरेषु ।
 नीचार्यमानं जसुरिं न श्येनं श्रवश्चाच्छा पशुमच्च यूथम्

४

५ [११]

उत स्मासु प्रथमः सरिष्यन् नि ववेति श्रेणिंभी रथानाम् ।
 स्रजं कृण्वानो जन्यो न शुभ्वा रेणुं रेरिहत् किरणं ददुश्वान्
 उत स्य वाजी सहुरिर्क्रतावा शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्ये ।
 तुरं यतीषु तुरयञ्चजिप्यो ऽधि भ्रुवोः किरते रेणुमृञ्जन्
 उत स्मास्य तन्यतोरिव द्योर्ऋघायतो अभियुजो भयन्ते ।
 यदा सहस्रमभि षीमयोधीद् दुर्वर्तुः स्मा भवति भीम ऋञ्जन्
 उत स्मास्य पनयन्ति जना जूतिं कृष्टिप्रो अभिभूतिमाशोः ।
 उतैनमाहुः समिथे वियन्तः परा दधिका असरत् सहस्रैः
 आ दधिकाः शवसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान् ।
 सहस्रसाः शतसा वाज्यवा पृणक्तु मध्वा समिमा वचांसि

६

७

८

९

१० [१२] (४३६)

(३९)

६ वामदेवो गौतमः । दधिकाः । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

आशुं दधिकां तमु नु द्रवाम विवस्पृथिव्या उत चर्किराम ।
 उच्छन्तीर्मासुषसः सूदयन्त्वति विश्वानि दुरितानि पर्षन्
 महश्चर्कर्म्यवतः क्रतुप्रा दधिकाव्णः पुरुवारस्य वृष्णः ।
 यं पुरुभ्यो दीदुवांसं नाभिं दुदथुर्मित्रावरुणा ततुरिम्
 यो अश्वस्य दधिकाव्णो अकारित् समिद्धे अग्रा उषसो व्युष्टौ ।
 अनागसं तमदितिः कृणोतु स मित्रेण वरुणेना सजोषाः
 दधिकाव्ण इष ऊर्जो महो यदमन्महि मरुतां नाम भद्रम् ।
 स्वस्तये वरुणं मित्रमाग्निं हवामह इन्द्रं वज्रबाहुम्
 इन्द्रमिवेदुभये वि ह्वयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
 दधिक्रामु सूदनं मर्त्याय दुदथुर्मित्रावरुणा नो अश्वम्
 दधिकाव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।
 सूरमि नो मुखा करत् प्र ण आयूषि तारिषत्

१

२

३

४

५

६ [१३] (४४१)

(४०)

५ वामदेवो गौतमः । दधिकाः, ५ सूर्यः । जगती, १ त्रिष्टुप् ।

दधिकाव्ण इदु नु चर्किराम विश्वा इन्मामुषसः सूदयन्तु ।	
अपामग्रेरुषसः सूर्यस्य बृहस्पतेराङ्गिरसस्य जिष्णोः	१
सत्वा भरिषो गविषो दुवन्यस च्छ्रवस्याविष उषसस्तुरण्यसत्	
सत्यो द्ववो द्रवरः पतङ्गरो दधिकावेषमूर्ज स्वर्जनत्	२
उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पर्णं न वेरन् वाति प्रगर्धिनः ।	
इयेनस्येव ध्रजतो अङ्गुसं परि दधिकाव्णः सहोर्जा तरित्रतः	३
उत स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकक्ष आसन्नि ।	
क्रतुं दधिका अनु संतवीत्वत् पथामङ्गास्यन्वापनीफणत्	४
हंसः शुचिषद् वसुरन्तरिक्षस द्धोता वेदुषदतिथिर्दुरोणसत् ।	
नृषद् वरसदतसद् व्योमस वृजा गोजा क्रतजा अद्विजा क्रतम्	५ [१४] (४४७)

(४१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रा को वा वरुणा सुस्रमाप स्तोमो हविष्मो अमृतो न होता ।	
यो वां हृदि क्रतुमो अस्मदुक्तः पस्पर्शदिन्द्रावरुणा नमस्वान्	१
इन्द्रा ह यो वरुणा चक्र आपी देवौ मर्तः सख्याय प्रयस्वान् ।	
स हन्ति वृत्रा समिथेषु शत्रू नवोभिर्वा महाद्भिः स प्र शृण्वे	२
इन्द्रा ह रत्नं वरुणा धेष्टे तथा नृभ्यः शशमानेभ्यस्ता ।	
यवी सखाया सख्याय सोमैः सुतेभिः सुप्रयसा मादयैते	३
इन्द्रा युवं वरुणा विद्युर्मस्मिन्नोजिष्ठमुग्रा नि वधिष्टं वज्रम् ।	
यो नो दुरेवो वृकतिर्वृभीतिस्तस्मिन् मिमाथामभिभूत्योजः	४
इन्द्रा युवं वरुणा भूतमस्या धियः प्रेतारा वृषभेव धेनोः ।	
सा नो दुहीयद् यवसेव गत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः	५ [१५]

तोके हिते तनय उर्वरासु सूरौ दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।

इन्द्रा नो अत्र वरुणा स्याता मवोभिर्वृस्मा प्रसिक्तमस्यामम्

६ (४५४)

अ० ३, अ० ७, व० ११]

[१३७]

[ऋग्वेदः । मं० ४, सू० ४१, मं० ७]

युवामिन्द्रचर्वसे पूर्व्याय परि प्रभूती गविषः स्वापी ।	
वृणीमहे सख्याय प्रियाय शूरा मंहिष्ठा पितरेव शंभू	७
ता वां धियोऽर्वसे वाजयन्तीं—राजिं न जग्मुर्युवयूः सुदानू ।	
श्रिये न गाव उप सोममस्थु—रिन्द्रं गिरो वरुणं मे मनीषाः	८
इमा इन्द्रं वरुणं मे मनीषा अगमन्नुप द्रविणमिच्छमानाः ।	
उपेमस्थुर्जोष्टार इव वस्वो रध्वीरिव श्रवसो भिक्षमाणाः	९
अश्वस्य तमना रथस्य पुष्टे—नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।	
ता चक्राणा ऊतिभिर्नव्यसीभि—रस्मत्रा रायो नियुतः सचन्ताम्	१०
आ नो बृहन्ता बृहतीभिरूती इन्द्र यातं वरुण वाजसातौ ।	
यद् विद्यवः पृतनांसु प्रकीळान् तस्य वां स्याम सनितार आजैः	११ [१६] (४५८)

(४२)

१० त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः । त्रसदस्युः, ७-१० इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य विश्वायोर्विश्वे अमृता यथा नः ।	
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कूष्टेरुपमस्य वव्रेः	१
अहं राजा वरुणो मह्यं ता—न्यसुर्याणि प्रथमा धारयन्त ।	
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कूष्टेरुपमस्य वव्रेः	२
अहमिन्द्रो वरुणस्ते महित्वो—र्वी गभीरे रजसी सुमेके ।	
त्वष्टेव विश्वा भुवनानि विद्वान् त्समैरयं रोदसी धारयं च	३
अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा धारयं दिवं सदन क्रतस्य ।	
ऋतेन पुत्रो अदितेर्ऋतावो—त त्रिधातुं प्रथयद् वि भूमं	४
मां नरः स्वश्वा वाजयन्तो मां वृताः समरणे हवन्ते ।	
कृणोम्याजिं मघवाहमिन्द्र इयमि रेणुमभिभूत्योजाः	५ [१७]
अहं ता विश्वा चकरं नकिर्मा दैव्यं सहो वरते अप्रतीतम् ।	
यन्मा सोमासो ममवून्यदुक्थो—मे भयेते रजसी अपारे	६
विदुष्टे विश्वा भुवनानि तस्य ता प्र ब्रवीषि वरुणाय वेधः ।	
त्वं वृत्राणि शृण्विषे जघन्वान् त्वं वृताँ अरिणा इन्द्र सिन्धून्	७ (४६५)

अस्माकमत्र पितरस्त आसन् त्सत ऋषयो दौर्गहे ब्रुध्यमाने ।
त आयजन्त त्रसदस्युमस्या इन्द्रं न वृत्रतुरमर्धदेवम्
पुरुकुत्सानी हि वामदाश—द्व्येभिरिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
अथा राजानं त्रसदस्युमस्या वृत्रहणं ददथुरर्धदेवम्
राया वयं संसवांसो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः ।
तां धेनुमिन्द्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीम्

८

९

१० [१८] (४६८)

(४३)

७ पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

क उ श्रवत् कतमो यज्ञियानां वन्दारु देवः कतमो जुषाते ।
कस्येमां देवीममृतेषु प्रेष्ठां हृदि श्रेषाम सुष्टुतिं सुहव्याम्
को मृळाति कतम आगमिष्ठो देवानामु कतमः शंभविष्ठः ।
रथं कमाहुर्द्वदश्वमाशुं यं सूर्यस्य दुहितावृणीत
मक्ष्म हिष्मा गच्छथ ईवतो द्यू—निन्द्रो न शक्तिं परितक्म्यायाम् ।
दिव आजाता दिव्या सुपर्णा कया शचीनां भवथः शचिष्ठा
का वां भूदुपमातिः कया न आश्विना गमथो हूयमाना ।
को वां महश्चित् त्यजसो अभीक उरुण्यतं माध्वी दस्रा न ऊती
उरु वां रथः परि नक्षति द्या—मा यत् समुद्रादभि वर्तते वाम् ।
मध्वा माध्वी मधु वां पुषायन् यत् सीं वां पृक्षो भुरजन्त पक्वाः
सिन्धुर्ह वां रसया सिञ्चदश्वान् घृणा वयोऽरुषासः परि गमन् ।
तद्गुषु वामजिरं चेति यानं येन पती भवथः सूर्यायाः
इहेह यद् वां समना पपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरत्ना ।
उरुण्यतं जरितारं युवं ह श्रितः कामो नासत्या युवद्रिक्

१

२

३

४

५

६

७ [१९] (४७५)

(४४)

७ पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुज्रयमश्विना संगतिं गोः ।
यः सूर्या वहति बन्धुरायु—र्गिर्वाहसं पुरुतमं वसूयुम्

१

(४७६)

अ० ३, अ० ७, व० २०]

[२६९]

[ऋग्वेदः । मं० ४, सू० ४४, मं० २

युवं श्रियमश्विना देवता तां दिवो नपाता वनथः शचीभिः ।	
युवोर्वपुरभि पृक्षः सचन्ते वहन्ति यत् ककुहासो रथे वाम्	२
को वामद्या करते रातहव्य ऊतये वा सुतपेयाय वार्कैः ।	
ऊतस्य वा वनुषे पूर्याय नमो येमानो अश्विना ववर्तत	३
हिरण्ययेन पुरुभू रथेनेमं यज्ञं नासत्योप यातम् ।	
पिबार्थ इन्मधुनः सोम्यस्य दधथो रत्नं विधते जनाय	४
आ नो यातं दिवो अच्छा पृथिव्या हिरण्ययेन सुवृता रथेन ।	
मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः सं यद् दृदे नाभिः पूर्या वाम्	५
नू नो रयिं पुरुवीरं बृहन्तं दस्रा मिमाथामुभयेष्वस्मे ।	
नरो यद् वामश्विना स्तोममावन् त्सधस्तुतिमाजमीळ्हासो अगमन्	६
इहेह यद् वां समना पपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरता ।	
उरुण्यतं जरितारं युवं ह श्रितः कामो नासत्या युवद्विक्	७ [२०] (४८२)

(४५)

७ वामदेवो गौतमः । अश्विनौ । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

एष स्य भानुरुदियर्ति युज्यते रथः परिज्मा दिवो अस्य सानवि ।	
पृक्षासो अस्मिन् मिथुना अधि त्रयो हतिस्तुरीयो मधुनो वि रंशते	१
उद् वां पृक्षासो मधुमन्त ईरते रथा अश्वास उषसो व्युष्टिषु ।	
अपोर्णुवन्तस्तम आ परीवृतं स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः	२
मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभि रूत प्रियं मधुने युञ्जाथां रथम् ।	
आ वर्तनिं मधुना जिन्वथस्पथो हतिं वहेथे मधुमन्तमश्विना	३
हंसासो ये वां मधुमन्तो अस्त्रिधो हिरण्यपर्णा उहुव उषर्बुधः ।	
उदुप्रुतो मन्दिनो मन्दिनिस्पृशो मध्वो न मक्षः सर्वनानि गच्छथः	४
स्वध्वरासो मधुमन्तो अग्रय उस्मा जरन्ते प्रति वस्तोरश्विना ।	
यन्निक्तहस्तस्तरणिर्विचक्षणः सोमं सुषाव मधुमन्तमद्रिभिः	५
आक्रेनिपासो अहभिर्दिविध्वतः स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः ।	
सूरश्चिदश्वान् युयुजान ईयते विश्वा अनु स्वधया चेतथस्पथः	६
प्र वामवोचमश्विना धियंधा रथः स्वश्वो अजरो यो अस्ति ।	
येन सद्यः परि रजांसि याथो हविष्मन्तं तरणिं भोजमच्छ	७ [२१] (४८९)

(४६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ४६-५८]

७ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । गायत्री ।

अग्रं पिबा मधूनां सुतं वायो दिविष्टिषु ।	त्वं हि पूर्वपा असि	१
शतेना नो अभिष्टिभिर्नियुत्वाँ इन्द्रसारथिः ।	वायो सुतस्य तृप्पतम्	२
आ वां सहस्रं हरय इन्द्रवायू अभि प्रयः ।	वहन्तु सोमपीतये	३
रथं हिरण्यवन्धुरमिन्द्रवायू स्वध्वरम् ।	आ हि स्थार्थो दिविस्पृशम्	४
रथेन पृथुपाजसा द्वाश्वासमुप गच्छतम् ।	इन्द्रवायू इहा गतम्	५
इन्द्रवायू अयं सुतस्तं देवेभिः सजोषसा ।	पिबतं द्वाशुषो गृहे	६
इह प्रयाणमस्तु वा मिन्द्रवायू विमोचनम् ।	इह वां सोमपीतये	७ [२२] (४९६)

(४७)

४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । अनुष्टुप् ।

वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु ।	
आ याहि सोमपीतये स्पाहो देव नियुत्वता	१
इन्द्रश्च वायवेषां सोमानां पीतिमर्हथः ।	
युवां हि यन्तीन्द्वो निम्नमापो न सध्यक्	२
वायविन्द्रश्च शुष्मिणा सरथं शवसस्पती ।	
नियुत्वन्ता न ऊतय आ यातं सोमपीतये	३
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो द्वाशुषे नरा ।	
अस्मे ता यज्ञवाहसेन्द्रवायू नि यच्छतम्	४ [२३] (५००)

(४८)

५ वामदेवो गौतमः । वायुः । अनुष्टुप् ।

विहि होत्रा अवीता विपो न रायो अर्यः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	१
निर्युवाणो अशस्तीर्नियुत्वाँ इन्द्रसारथिः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	२ (५०१)

अनु कृष्णे वसुधिते	येमार्ते विश्वपेशसा ।	
वायुवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	३
वहन्तु त्वा मनोयुजो	युक्तासो नवतिर्नव ।	
वायुवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	४
वायो शतं हरीणां	युवस्व पोष्याणाम् ।	
उत वा ते सहस्रिणो	रथ आ यातु पाजसा	५ [२४] (५०५)

(४९)

६ वामदेवो गौतमः । इन्द्राबृहस्पती । गायत्री ।

इदं वामास्ये हविः	प्रियमिन्द्राबृहस्पती । उक्थं मदश्च शस्यते	१
अयं वां परिं पिच्यते	सोम इन्द्राबृहस्पती । चारुर्मदाय पीतये	२
आ न इन्द्राबृहस्पती	गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् । सोमपा सोमपीतये	३
अस्मे इन्द्राबृहस्पती	रयिं धत्तं शतग्विनम् । अश्वावन्तं सहस्रिणाम्	४
इन्द्राबृहस्पती वयं	सुते गीर्भिर्हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये	५
सोममिन्द्राबृहस्पती	पिबन्तं द्वाशुषो गृहे । मादयेथां तदोक्ता	६ [२५] (५११)

(५०)

११ वामदेवो गौतमः । बृहस्पतिः, १०-११ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप्, १० जगती ।

यस्तस्तम्भ सहसा वि ज्मो अन्तान्	बृहस्पतिस्त्रिषधस्थो रवेण ।	
तं प्रत्नास ऋषयो दीध्यानाः	पुरो विप्रा दधिरे मन्द्रजिह्वम्	१
धुनेतयः सुप्रकेतं मदन्तो	बृहस्पते अभि ये नस्ततसे ।	
पृषन्तं सुप्रमदब्धमूर्ध्वं	बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम्	२
बृहस्पते या परमा परावद	त आ तं क्रतुस्पृशो नि षेदुः ।	
तुभ्यं खाता अंवता अद्रिदुग्धा	मध्वः श्रोतन्यभितो विरप्शाम्	३
बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो	महो ज्योतिषः परमे व्योमन् ।	
सप्तास्यस्तुविजातो रवेण	वि सप्तरश्मिरधमत् तमांसि	४
स सुष्टुभा स ऋक्वता गुणेन	वलं रुरोज फलिगं रवेण ।	
बृहस्पतिरुस्रिया हव्यसूदः	कर्निकद्वद् वावशतीरुदाजत्	५ [२६] (५१६)

एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।	
बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम्	६
स इद् राजा प्रतिजन्यानि विश्वा शुष्मेण तस्थावभि वीर्येण ।	
बृहस्पतिं यः सुभृतं बिभर्ति वल्गूयति वन्दते पूर्वभाजम्	७
स इत् क्षेति सुधित ओकसि स्वे तस्मा इळा पिन्वते विश्वदानीम् ।	
तस्मै विशः स्वयमेवा नमन्ते यस्मिन् ब्रह्मा राजनि पूर्व एति	८
अप्रतीतो जयति सं धनानि प्रतिजन्यान्युत या सजन्या ।	
अवस्यवे यो वरिवः कृणोति ब्रह्मणे राजा तमवन्ति देवाः	९
इन्द्रश्च सोमं पिबत बृहस्पते ऽस्मिन् यज्ञे मन्दसाना वृषण्वसू ।	
आ वां विशन्तिवन्दवः स्वाभुवो ऽस्मे इधिं सर्ववीरं नि यच्छतम्	१०
बृहस्पत इन्द्र वर्धत नः सचा सा वां सुमतिभूत्वस्मे ।	
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः	११ [२७] (५२२)



[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२६]

(५१)

११ वामदेवो गौतमः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

इदमु त्यत् पुरुतमं पुरस्ता—ज्ज्योतिस्तमसो वयुनावदस्थात् ।	
नूनं दिवो दुहितरो विभाती—गातुं कृणवन्नुषसो जनाय	१
अस्थुरु चित्रा उषसः पुरस्ता—न्मिता इव स्वरवोऽध्वरेषु	
व्यू ब्रजस्य तमसो द्वारे—च्छन्तीरव्रज्जुचयः पावकाः	२
उच्छन्तीरद्य चितयन्त भोजान् राधोदेयायोषसो मघोनीः ।	
अचित्रे अन्तः पणयः सस—न्त्वबुध्यमानास्तमसो विमध्ये	३
कुवित् स देवीः सनयो नवो वा यामो बभूयादुषसो वो अद्य ।	
येना नवगवे अङ्गिरे दशगवे सप्तास्ये रेवती रेवदूष	४
यूयं हि देवीर्कृतयुग्मिरश्वैः परिप्रयाथ भुवनानि सद्यः ।	
प्रबोधयन्तीरुषसः ससन्तं द्विपाच्चतुष्पाच्चरथाय जीवम्	५ [१]

क्व स्विदासां कतमा पुराणी यया विधाना विदुधुर्कभूणाम् ।
शुभं यच्छुभ्रा उषसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सदृशीरजुर्याः

६ (५२८)

ता घा ता भद्रा उषसः पुरासु—रभिष्टियुम्ना ऋतजातसत्याः ।
यास्वीजानः शशमान उक्थैः स्तुवच्छंसन् द्रविणं सद्य आप
ता आ चरन्ति समना पुरस्तात् समानतः समना पप्रथानाः ।
ऋतस्य देवीः सदसो बुधाना गवां न सर्गा उषसो जरन्ते
ता इहवेदेव समना समानी—रमीतवर्णा उषसश्चरन्ति ।
गूहन्तीरभ्वमसितं रुशद्भिः शुक्रास्तनूभिः शुचयो रुचानाः
रयिं दिवो दुहितरो विभातीः प्रजावन्तं यच्छतास्मासु देवीः ।
स्योनादा वः प्रतिबुध्यमानाः सुवीर्यस्य पतयः स्याम
तद् वो दिवो दुहितरो विभाती—रुपं ब्रुव उषसो यज्ञकैतुः ।
वयं स्याम यशसो जनेषु तद् द्यौश्च धत्तां पृथिवी च देवी

७

८

९

१०

११ [२] (५३३)

(५२)

७ वामदेवो गौतमः । उषाः । गायत्री ।

प्रति प्या सूनरी जनी व्युच्छन्ती परि स्वसुः ।

दिवो अदशि दुहिता

१

अश्वेव चित्रारुषी माता गवामृतावरी ।

सखाभूदश्विनोरुषाः

२

उत सखास्यश्विनो—रुत माता गवामसि ।

उतोषो वस्व ईशिषे

३

यावयद्वेषसं त्वा चिकित्वित् सूनुतावरि ।

प्रति स्तोमैरभुत्समहि

४

प्रति भद्रा अदक्षत गवां सर्गा न रश्मयः ।

ओषा अप्रा उरु ज्रयः

५

आपप्रुषी विभावरि व्यावज्योतिषा तमः ।

उषो अनु स्वधामव

६

आ द्यां तनोषि रश्मिभि—रान्तरिक्षमुरु प्रियम् ।

उषः शुक्रेण शोचिषा

७ [३] (५४०)

(५३)

७ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती ।

तद् देवस्य सवितुर्वार्यं महद् वृणीमहे असुरस्य प्रचेतसः ।	
छर्दिर्येन दाशुषे यच्छति त्मना तन्नो महौ उदयान् देवो अक्तुभिः	१
दिवो धर्ता भुवनस्य प्रजापतिः पिशङ्गं द्रापिं प्रति मुञ्चते कविः ।	
विचक्षणः प्रथयन्नापूणन्नुर्व जीजनत् सविता सुम्रमुक्थ्यम्	२
आप्रा रजांसि दिव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मणे ।	
प्र बाहू अस्माक् सविता सर्वांमनि निवेशयन् प्रसुवन्नक्तुभिर्जगत्	३
अदाभ्यो भुवनानि प्रचाकशद् व्रतानि देवः सविताभि रक्षते ।	
प्रासाग्बाहू भुवनस्य प्रजाभ्यो धृतव्रतो महो अजमस्य राजति	४
त्रिरन्तरिक्षं सविता महित्वना त्री रजांसि परिभूस्त्रीणि रोचना ।	
तिस्रो दिवः पृथिवीस्तिस्र इन्वति त्रिभिर्वतैरभि नो रक्षति त्मना	५
बृहत्सुम्रः प्रसवीता निवेशनो जगतः स्थातुरुभयस्य यो वशी ।	
स नो देवः सविता शर्म यच्छ त्वस्मे क्षयाय त्रिवरुथमंहसः	६
आगन् देव ऋतुभिर्वर्धतु क्षयं दधातु नः सविता सुप्रजामिषम् ।	
स नः क्षपाभिरहभिश्च जिन्वतु प्रजावन्तं रयिमस्मे समिन्वतु	७ [४] (५४७)

(५४)

६ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती, ६ त्रिष्टुप् ।

अमूद् देवः सविता वन्द्यो नु न इदानीमहं उपवाच्यो नृभिः ।	
वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा दधत्	१
देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्यो ऽमृतत्वं सुवसि भागमुत्तमम् ।	
आदिद् द्रामानं सवितर्व्यूणुषे ऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः	२
अर्चिन्ती यच्चकृमा दैव्ये जने कुनैर्दक्षैः प्रभूती पूरुषत्वता ।	
देवेषु च सवितर्मानुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनागसः	३
न प्रमिये सवितुर्दैव्यस्य तद् यथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति ।	
यत् पृथिव्या वरिमन्ना स्वङ्गुरिर्वर्मन् दिवः सुवति सत्यमस्य तत्	४ (५५१)

इन्द्रज्येष्ठान् बृहद्भ्यः पर्वतेभ्यः क्षयौ एभ्यः सुवासि पुस्त्यावतः ।

यथायथा पतर्यन्तो वियेमिर एवैव तस्थुः सवितः सुवायं ते

५

ये ते त्रिरहन् त्सवितः सुवासो द्विवेदिवे सौभगमासुवन्ति ।

इन्द्रो द्यावापृथिवी सिन्धुरन्धि रादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत्

६ [५] (५५३)

(५५)

१० वामदेवो गौतमः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ८-१० गायत्री ।

को वञ्छाता वसवः को वरुता द्यावाभूमी अदिते त्रासीथां नः ।

सर्हीयसो वरुण मित्र मर्तात् को वोऽध्वरे वरिवो धाति देवाः

१

प्र ये धामानि पूर्वाण्यर्चान् वि यदुच्छान् वियोतारो अमूराः ।

विधातारो वि ते दधुरजसा ऋतधीतयो रुरुचन्त दुस्माः

२

प्र पुस्त्याऽमदितिं सिन्धुमर्कैः स्वस्तिमीळे सख्याय देवीम् ।

उभे यथा नो अहनी निपात उषासानक्ता करतामदग्धे

३

व्यर्यमा वरुणश्चेति प्रन्था मिषस्पतिः सुवितं गातुमग्निः ।

इन्द्राविष्णू नृवदुषु स्तवाना शर्म नो यन्तममवद् वरुथम्

४

आ पर्वतस्य मरुतामवांसि देवस्य त्रातुरात्रि भगस्य ।

पात् पतिर्जन्यादंहसो नो मित्रो मित्रियादुत न उरुष्येत्

५ [६]

नू रोदसी अहिना बुध्न्येन स्तुवीत देवी अप्येभिरिष्टैः ।

समुद्रं न संचरणे सनिष्यवो घर्मस्वरसो नद्योऽपं व्रन्

६

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवञ्छाता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

नहि मित्रस्य वरुणस्य धासि मर्हीमसि प्रमियं सान्वग्नेः

७

अग्निरीशे वसव्यस्याऽग्निर्महः सौभगस्य ।

तान्यस्मभ्यं रासते

८

उषो मघोन्या वह सूनृते वार्या पुरु ।

अस्मभ्यं वाजिनीवति

९

तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा ।

इन्द्रो नो राधसा गमत्

१० [७] (५६३)

(५६)

७ वामदेवो गौतमः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप्, ५-७ गायत्री ।

मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे रुचा भवतां शुचयन्दिरकैः ।

यत् सीं वरिष्ठे बृहती विमिन्वन् रुवद्धोक्षा पप्रथानेभिरेवैः १

देवी देवेभिर्यजते यजत्रै रमिनती तस्थतुरुक्षमाणे ।

ऋतावरी अदुहा देवपुत्रे यज्ञस्य नेत्री शुचयन्दिरकैः २

स इत् स्वपा भुवनेष्वास य इमे द्यावापृथिवी जजान ।

उर्वी गभीरे रजसी सुमेके अवंशे धीरः शच्या समैरत् ३

नू रोदसी बृहद्धिर्नो वरुथैः पत्नीवद्धिरिषयन्ती सजोषाः ।

उरूची विश्वे यजते नि पातं धिया स्याम रथ्यः सद्भासाः ४

प्र वां महि द्यवीं अभ्युपस्तुतिं भरामहे ।

शुची उप प्रशस्तये ५

पुनाने तन्वा मिथः स्वेन दक्षेण राजथः ।

ऊह्यार्थे सनाहृतम् ६

मही मित्रस्य साधथ स्तरन्ती पिप्रती ऋतम् ।

परि यज्ञं नि षेदथुः ७ [८] (५७०)

(५७)

८ वामदेवो गौतमः । १-३ क्षेत्रपतिः; ४ शुनः; ५, ८ शुनासीरौ; ६-७ सीता ।

अनुष्टुप्: ५ पुर उष्णिक्; २, ३, ८ त्रिष्टुप् ।

क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनेव जयामसि ।

गामश्वं पोषयित्वा स नो मृळातीदृशे १

क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमूर्मि धेनुरिव पयो अस्मासु धुक्ष्व ।

मधुश्चुतं घृतमिव सुपूत मृतस्य नः पतयो मृळयन्तु २

मधुमतीरोषधीद्याव आपो मधुमन्नो भवत्वन्तरिक्षम् ।

क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान् नो अस्त्व रिष्यन्तो अन्वेनं चरेम ३

शुनं वाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम् ।

शुनं वरत्रा बध्यन्तां शुनमष्टामुदिङ्गय ४ (५७४)

शुनासीराविमां वाचं जुषेथां यद् विवि चक्रथुः पर्यः ।

तेनेमामुप सिञ्चतम्

५

अर्वाचीं सुभगे भव सीते वन्दामहे त्वा ।

यथा नः सुभगाससि यथा नः सुफलाससि

६

इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषानु यच्छतु ।

सा नः पर्यस्वती दुहा—मुत्तरामुत्तरां समाम्

७

शुनं नः फाला वि कृषन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभि यन्तु वाहैः ।

शुनं पर्जन्यो मधुना पयोभिः शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम्

८ [९] (५७८)

(५८)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः, सूर्यो वाऽऽपो वा गावो वा घृतस्तुतिर्वा । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

समुद्रादूर्मिर्मधुमाँ उदार—दुपांशुना सममृतत्वमानद् ।

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः

१

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्या—ऽस्मिन् यज्ञे धारयामा नमोभिः ।

उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद् गौर एतत्

२

चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य ।

त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्याँ आ विवेश

३

त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गवि देवासो घृतमन्वविन्दन् ।

इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेनादेकं स्वधया निष्टतक्षुः

४

एता अर्षन्ति हृद्यात् समुद्रा—च्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम्

५ [१०]

सम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः ।

एते अर्षन्त्यूर्मयो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीषमाणाः

६

सिन्धोरिव प्राध्वने शूघनासो वार्तप्रमियः पतयन्ति यहाः ।

घृतस्य धारा अरुषो न वाजी काष्ठा भिन्दन्मृमिभिः पिन्वमानः

७

(५८५)

अभि प्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः स्मयमानासो अग्निम् ।
घृतस्य धाराः समिधो नसन्त ता जुषाणो हर्यति जातवेदाः

८

कन्या इव वहतुमेतवा उ अश्रयश्चाना अभि चाकशीमि ।
यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत् पवन्ते

९

अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजि मस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।
इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत् पवन्ते

१०

धामन् ते विश्वं भुवनमधि श्रित मन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषि ।
अपामनीके समिधे य आभृत स्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम्

११ [११] (५८९)

॥ इति चतुर्थ मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

तृतीयमंडलस्यान्तर्पर्यन्तं ३०५२

चतुर्थमंडलस्य ५८९

सर्वयोगः- ३६४१

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१४]

१२ बुधगविष्टिरावात्रेयौ । अग्निः । त्रिण्डुप् ।

अबोधयग्निः समिधा जनानां	प्रति धेनुमिवायतीमुषासम् ।	
यद्वा इव प्र वयामुज्जिहानाः	प्र भानवः सिंस्रते नाकमच्छ	१
अबोधि होता यजथाय देवा	नूध्वो अग्निः सुमनाः प्रातरस्थात् ।	
समिद्धस्य रुशददशि पाजो	महान् देवस्तमसो निरमोचि	२
यदीं गणस्य रशनामजीगः	शुचिरङ्गे शुचिभिर्गोभिर्गग्निः ।	
आद् दक्षिणा युज्यते वाजय	न्युत्तानामूध्वो अधयज्जुहूमिः	३
अग्निमच्छा देवयतां मनांसि	चक्षूषीव सूर्ये सं चरन्ति ।	
यदीं सुवाते उषसा विरूपे	श्वेतो वाजी जायते अग्रे अह्वाम्	४
जनिष्ट हि जेन्यो अग्रे अह्वां	हितो हितेष्वरुषो वनेषु ।	
दमेदमे सप्त रत्ना दधानो	ऽग्निर्होता नि षसादा यजीयान्	५
अग्निर्होता न्यसीदुद् यजीया	नुपस्थे मातुः सुरभा उ लोके ।	
युवा कविः पुरुनिष्ठ क्रतावा	धर्ता कृष्टीनामुत मध्य इन्द्रः	६ [१२]

प्र णु त्यं विप्रमध्वरेषु साधु	मग्निं होतारमीळते नमोभिः ।	
आ यस्ततान रोदसी क्रतेन	नित्यं मृजन्ति वाजिनं घृतेन	७
मार्जाल्यो मृज्यते स्वे दमूनाः	कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः ।	
सहस्रशृङ्गो वृषभस्तदोजा	विश्वो अग्रे सहसा प्रास्यन्यान्	८
प्र सद्यो अग्रे अत्येयन्या	नाविर्यस्मै चारुतमो बभूथ ।	
ईलेन्यो वपुष्यो विभावा	प्रियो विशामतिथिर्मानुषीणाम्	९
तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ	बलिमग्ने अन्तित ओत दूरात् ।	
आ मन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिद्धि	बृहत् ते अग्रे महि शर्म भद्रम्	१०

(१०)

आद्य रथं भानुमो भानुमन्तमग्ने तिष्ठ यजतेभिः समन्तम् ।

विद्वान् पथीनामुर्वन्तरिक्षमेह देवान् हविरद्याय वक्षि

११

अवोचाम कवये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे ।

गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ द्विविव रुक्ममुरुव्यञ्चमश्वेत्

१२ [१३] (१२)

(२)

११ कुमार आत्रेयः, वृशो वा जानः, उभौ वा; २, ९ वृशो जानः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १२ शकवरी ।

कुमारं माता युवतिः समुद्धं गुहां बिभर्ति न ददाति पित्रे ।

अनीकमस्य न मिनज्जनासः पुरः पश्यन्ति निहितमरुतौ

१

कमेतं त्वं युवते कुमारं पेषीं बिभर्षि महिषी जजान ।

पूर्वीर्हि गर्भः शरदो ववर्धाऽपश्यं जातं यदसूत माता

२

हिरण्यदन्तं शुचिर्वर्णमारात् क्षेत्रादपश्यमायुधा मिमानम् ।

दुदानो अस्मा अमृतं विपृक्वत् किं मामनिन्द्राः कृणवन्ननुक्थाः

३

क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरन्तं सुमद् यूथं न पुरु शोभमानम् ।

न ता अगृभन्नजनिष्ट हि षः पलिक्नीरिद् युवतयो भवन्ति

४

के मे मर्यकं वि यवन्त गोभिर्न येषां गोपा अरणश्चिदास ।

य ईं जगृभुरव ते सृजन्त्वाजाति पश्व उप नश्चिकित्वान्

५

वसां राजानं वसतिं जनानां मरातयो नि दधुर्मर्त्येषु ।

ब्रह्माण्यत्रैव तं सृजन्तु निन्दितारो निन्द्यासो भवन्तु

६ [१४]

शुनश्चिच्छेपं निर्दितं सहस्राद् यूपादमुञ्चो अशमिष्ट हि षः ।

एवास्मदग्ने वि मुमुग्धि पाशान् होतश्चिकित्व इह तू निषद्य

७

हृणीयमानो अप हि मदैयेः प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।

इन्द्रो विद्राँ अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम्

८

वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निं राविर्विश्वानि कृणुते महित्वा ।

प्रादेवीर्मायाः संहते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे

९

उत स्वानासो द्विवि षन्त्वग्ने स्तिग्मायुधा रक्षसे हन्तवा उ ।

मदे चिदस्य प्र रुजन्ति भामा न वरन्ते परिबाधो अदेवीः

१०

(१२)

एतं ते स्तोमं तुविजात विप्रो रथं न धीरः स्वपा अतक्षम् ।

यदीदृशे प्रति त्वं देव हर्याः स्वर्वतीरप एना जयेम

११

तुविग्रीवो वृषभो वावृधानो ऽशत्र्वर्यः समजाति वेदः ।

इतीममग्निममृता अवोचन् बर्हिष्मते मनवे शर्म यंस—द्वविष्मते मनवे शर्म यंसत् १२[१५](२४)

(३)

१२ वसुश्रुत आत्रेयः । अग्निः, ३ मरुद्रुद्रविष्णवः । त्रिष्टुप्, १ विराट् ।

त्वमग्ने वरुणो जायसे यत् त्वं मित्रो भवसि यत् समिन्द्रः ।

त्वे विश्वे सहसस्पुत्र देवा—स्त्वमिन्द्रो दाशुषे मर्त्याय

१

त्वमर्यमा भवसि यत् कनीनां नाम स्वधावन् गुह्यं बिभर्षि ।

अञ्जन्ति मित्रं सुधितं न गोभि—र्यद् दंपती समनसा कृणोषि

२

तव श्रिये मरुतो मर्जयन्त रुद्र यत् ते जनिम चारु चित्रम् ।

पदं यद् विष्णोरुपमं निधायि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम्

३

तव श्रिया सुहृशो देव देवाः पुरु दधाना अमृतं सपन्त ।

होतारमग्निं मनुषो नि षेदु—र्दशस्यन्त उशिजः शंसमायोः

४

न त्वद्धोता पूर्वी अग्ने यजीयान् न काव्यैः परो अस्ति स्वधावः ।

विशश्च यस्या अतिथिर्भवसि स यजेन वनवद् देव मर्तान्

५

वयमग्ने वनुयाम त्वोता वसुयवो हविषा बुध्यमानाः ।

वयं समर्ये विदथेष्वाह्वं वयं राया सहसस्पुत्र मर्तान्

६ [१६]

यो न आगो अभ्येनो भरा—त्यधीदृघमघशंसे दधात ।

जही चिकित्वो अभिशस्तिमेता—मग्ने यो नो मर्चयति द्वयेन

७

त्वामस्या व्युषि देव पूर्वे दूतं कृण्वाना अयजन्त हव्यैः ।

संस्थे यद्ग्न ईर्यसे रयीणां देवो मर्तेर्वसुभिर्ध्वमानः

८

अव स्पृधि पितरं योधि विद्वान् पुत्रो यस्ते सहसः सून ऊहे ।

कदा चिकित्वो अभि चक्षसे नो ऽग्ने कदाँ क्रतुचिद् यातयासे

९

भूरि नाम वन्दमानो दधाति पिता वसो यद्वि तज्जोषयासे ।

कुविद् देवस्य सहसा चकानः सुममग्निर्वनते वावृधानः

१०

(३४)

त्वमङ्ग ज॑रितारं॑ यविष्ठ॑ विश्वान्यग्ने॑ दुरितातिं॑ प॑र्षि ।
स्तेना॑ अ॒ह॒श्रन् रि॒पवो जना॑सो ऽज्ञा॑तकेता वृ॒जिना॑ अ॒भूवन्
इमे॑ यामा॑सस्त्व॒द्रिग॑भूवन् वस॑वे वा तदि॒दागो॑ अवाचि ।
नाहा॑यम॒गिरि॑भिर्शस्तये नो न री॑षते वावृ॒धानः परा॑ दात्

११

१२ [१७] (३६)

(४)

११ वसुश्रुत आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वाम॑ग्ने वसु॑पतिं वसू॑ना—म॒भि प्र म॑न्दे अध्व॒रेषु॑ राजन् ।
त्वया॑ वाजं॑ वाज॒यन्तो जये॑मा—ऽभि ष्या॑म पृ॒त्सुती॑र्म॒र्त्याना॑म्
हव्य॑वाळ॒गिरि॑जरः पिता नो वि॒भुर्वि॑भावा सु॒दृशी॑को अ॒स्मे ।
सु॒गार्ह॑पत्याः समि॒षो दिदी॑—ह्यस्म॒द्य॒क् सं मि॑मीहि श्रवा॑ंसि
वि॒शां क॒विं वि॒श॒पतिं॑ मानु॒षीणां॑ शुचिं॑ पाव॒कं घृ॒तपृ॑ष्ठम॒ग्निम् ।
नि होता॑रं विश्व॒विदं॑ दाधि॒ध्वे स दे॒वेषु॑ वन॒ते वा॒र्याणि॑
जुष॑स्वाग्र इळ्या स॒जोषा॑ यत॑मानो र॒श्मिभिः॑ सूर्य॑स्य ।
जुष॑स्व नः स॒मिधं॑ जातवेद॒ आ च॑ दे॒वान् ह॑वि॒रद्या॑य वक्षि
जुष्टो॑ दमू॒ना अति॑धि॒र्दुरो॑ण इमं नो य॒ज्ञमु॑प याहि वि॒द्वान् ।
विश्वा॑ अग्ने अ॒भियु॑जो वि॒हत्या॑ शत्रू॒यता॑मा भ॒रा भो॑ज॒नानि॑

१

२

३

४

५ [१८]

व॒धेन॑ दस्युं प्र हि चा॒तय॑स्व वयः॑ कृ॒ण्वान॑स्तन्वे॒दे स्वा॑र्यै ।
पि॒प॒र्षि यत् स॑हसस्पुत्र दे॒वान् त्सो॑ अग्ने पाहि नृ॒तम॑ वाजे॑ अ॒स्मान्
वयं॑ ते अ॒ग्न उ॒क्थैर्वि॑धेम व॒यं ह॒व्यैः पा॑वक भद्रशोचे ।
अ॒स्मे रा॒यि वि॒श्ववा॑रं स॒मिन्वा॑—स्मे विश्वा॑नि द्रवि॒णानि॑ धेहि
अ॒स्माक॑मग्ने अध्व॒रं जुष॑स्व स॒हसः॑ सू॒नो त्रि॑षधस्थ ह॒व्यम् ।
वयं॑ दे॒वेषु॑ सु॒कृतः॑ स्याम श॒र्मणा॑ न॒स्त्रिव॑रु॒थेन॑ पाहि
विश्वा॑नि नो दु॒र्गहा॑ जातवेदुः सि॒न्धुं न ना॒वा दुरि॑तातिं प॑र्षि ।
अग्ने॑ अ॒त्रिव॑न्नमसा गृ॒णानो॑दे ऽस्माकं॑ बो॒ध्यवि॑ता त॒नूना॑म्
यस्त्वा॑ हृ॒दा की॑रिणा म॒न्यमा॑नो ऽम॒र्त्यं म॒र्त्यो जो॑हवीमि ।
जात॑वेदो यशो॑ अ॒स्मासु॑ धेहि प्र॒जाभि॑रग्ने अमृ॒तत्व॑म॒श्याम्

६

७

८

९

१०

(४६)

यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनम् ।
अश्विनं स पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तं रयिं नशते स्वस्ति

११ [१९] (४७)

(५)

११ वसुश्रुत आत्रेयः । आप्रीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळाः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्वाग्निः
६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीलाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री ।

सुसमिद्धाय शोचिषे घृतं तीव्रं जुहोतन	।	अग्नये जातवेदसे	१
नराशंसः सुषूदतीमं यज्ञमदाभ्यः	।	कविर्हि मधुहस्त्यः	२
इलितो अग्र आ बहेन्द्रं चित्रमिह प्रियम्	।	सुखे रथेभिरुतये	३
ऊर्णम्रदा वि प्रथस्वाभ्यर्का अनूषत	।	भवा नः शुभ्र सातये	४
देवीर्वागो वि श्रयध्वं सुप्रायणा न ऊतये	।	प्रप्र यज्ञं पूणीतन	५ [२०]

सुप्रतीके वयोवृधा यही ऋतस्य मातरा	।	दोषामुषासमीमहे	६
वातस्य पत्मेन्नीलिता दैव्या होतारा मनुषः	।	इमं नो यज्ञमा गतम्	७
इळा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः	।	बर्हिः सीदन्त्वसिधः	८
शिवस्त्वष्टरिहा गहि विभुः पोष उत त्मना	।	यज्ञेयज्ञे न उदेव	९
यत्र वेत्थ वनस्पते देवानां गुह्या नामानि	।	तत्र हव्यानि गामय	१०
स्वाहाग्रये वरुणाय स्वाहेन्द्राय मरुद्भ्यः	।	स्वाहा देवेभ्यो हविः	११ [२१] (५८)

(६)

१०. वसुश्रुत आत्रेयः । अग्निः । पङ्क्तिः ।

अग्निं तं मन्ये यो वसु—रस्तं यं यन्ति धेनवः ।
अस्तमर्वन्त आशवो ऽस्तं नित्यासो वाजिन इषं स्तोतृभ्य आ भर १
सो अग्निर्यो वसुर्गुणे सं यमायन्ति धेनवः ।
समर्वन्तो रघुद्रुवः सं सुजातासः सूरय इषं स्तोतृभ्य आ भर २
अग्निर्हि वाजिनं विशे ददाति विश्वचर्षणिः ।
अग्नी राये स्वाभुवं स प्रीतो याति वार्यमिषं स्तोतृभ्य आ भर ३
आ ते अग्र इधीमहि द्युमन्तं देवाजरम् ।
यद्ध स्या ते पनीयसी समिद् व्रीदयति द्यवीषं स्तोतृभ्य आ भर ४ (६२)

आ ते अग्न ऋचा हविः शुक्रस्य शोचिषस्पते ।

सुश्वन्द् दस्म विस्पते हव्यवाद् तुभ्यं हूयत इषं स्तोतृभ्य आ भर

५ [२२]

प्रो त्ये अग्नयोऽग्निषु विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।

ते हिंन्विरे त इन्विरे त इषण्यन्त्यानुष—गिषं स्तोतृभ्य आ भर

६

तव त्ये अग्ने अर्चयो महिं ब्राधन्त वाजिनः ।

ये पत्वाभिः शफानां व्रजा भुरन्त गोना—मिषं स्तोतृभ्य आ भर

७

नवा नो अग्न आ भर स्तोतृभ्यः सुक्षितीरिषः ।

ते स्याम य आनृचु—स्वाद्वातासो दमेदम् इषं स्तोतृभ्य आ भर

८

उभे सुश्वन्द् सर्पिषो दवीं श्रीणीष आसनि ।

उतो न उत पुपूया उक्थेषु शवसस्पत इषं स्तोतृभ्य आ भर

९

एवाँ अग्निमजुर्यमु—गीर्भिर्यज्ञेभिरानुषक् ।

दधदस्मे सुवीर्यं—मुत त्यदाश्वश्चव्य—मिषं स्तोतृभ्य आ भर

१० [२३] (६८)

(७)

१० इष आग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, १० पङ्क्तिः ।

सखायः सं वः सम्यञ्च—मिषं स्तोमं चाग्रये ।

वर्षिष्ठाय क्षितीना—मूर्जो नप्त्रे सहस्वते

१

कुत्रा चिद् यस्य समृतौ रुणवा नरो नृषदने ।

अहन्तश्चिद् यमिन्धते संजनयन्ति जन्तवः

२

सं यद्विषो वनामहे सं हव्या मानुषाणाम् ।

उत द्युमन्नस्य शवस ऋतस्य रुश्मिमा ददे

३

सः स्मा कृणोति केतुमा नक्तं चिद् दूर आ सते ।

पावको यद् वनस्पतीन् प्र स्मा मिनात्यजरः

४

अव स्म यस्य वेषणे स्वेदं पथिषु जुहति ।

अभीमह स्वजेन्यं भूमा पृष्ठेव रुरुहुः

५ [२४]

यं मर्त्यैः पुरुस्पृहं विदद् विश्वस्य धार्यसे ।

प्र स्वादनं पितृना—मस्ततातिं चिदायवे

६ (७४)

स हि ष्मा धन्वाक्षितं दाता न दात्या पशुः ।

हिरिश्मश्रुः शुचिदं नृभुरनिभृष्टतविषिः

शुचिः ष्म यस्मा अत्रिवत् प्र स्वधितीव रीयते ।

सुषूरसूत माता क्राणा यदानशे भगम्

आ यस्ते सर्पिरासुते ऽग्ने शमस्ति धार्यसे ।

ऐषु द्युम्नमुत श्रव आ चित्तं मर्त्येषु धाः

इति चिन्मन्युमधिज—स्त्वादातमा पशुं ददे ।

आदग्ने अपूणतो ऽत्रिः सासह्याद् दस्यू—निषः सासह्यान्नृन्

७

८

९

१० [२५] (७८)

(८)

७ इष आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

त्वामग्ने क्रतायवः समीधिरे प्रत्नं प्रत्नासं ऊतये सहस्कृत ।

पुरुश्चन्द्रं यजतं विश्वधायसं दमूनसं गृहपतिं वरेण्यम्

त्वामग्ने अतिथिं पूर्व्यं विशः शोचिष्केशं गृहपतिं नि षेदिरे ।

बृहत्केतुं पुरुरूपं धनस्पृतं सुशर्माणं स्ववसं जरद्विषम्

त्वामग्ने मानुषीरीळते विशो होत्राविदं विविचिं रत्नधातमम् ।

गुहा सन्तं सुभग विश्वदर्शतं तुविष्वणसं सुयजं घृतश्रियम्

त्वामग्ने धर्णसि विश्वधा वयं गीर्भिर्गृणन्तो नमसोप सेदिम ।

स नो जुषस्व समिधानो अङ्गिरो देवो मर्तस्य यशसा सुदीतिभिः

त्वमग्ने पुरुरूपो विशेविशे वयो दधासि प्रत्नथा पुरुष्टुत ।

पुरूण्यन्ना सहसा वि राजसि त्विषिः सा ते तित्विषाणस्य नाधृषे

त्वामग्ने समिधानं यविष्ठ्य देवा दूतं चक्रिरे हव्यवाहनम् ।

उरुज्यसं घृतयोनिमाहुतं त्वेषं चक्षुर्दधिरे चोदुयन्मति

त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतैः सुम्नायवः सुषमिधा समीधिरे ।

स वावृधान ओषधीभिरुक्षितोऽभि जयांसि पार्थिवा वि तिष्ठसे

७ [२६] (८५)

[इति तृतीयोऽष्टकः ॥३॥]

॥ अथ चतुर्थोऽष्टकः ॥४॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३३]

(९)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप् ; ५, ७ पङ्क्तिः ।

त्वामग्ने हविष्मन्तो देवं मर्तास ईळते ।

मन्ये त्वा जातवेदसं स हव्या वक्ष्यानुषक् १

अग्निर्होता दास्वतः क्षयस्य वृक्तबर्हिषः ।

सं यज्ञासश्चरन्ति यं सं वाजासः श्रवस्यवः २

उत स्म यं शिशुं यथा नवं जनिष्टारणी ।

धृतरि मानुषीणां विशामग्निं स्वध्वरम् ३

उत स्म दुर्गृभीयसे पुत्रो न ह्यार्याणाम् ।

पुरु यो दग्धासि वना ऽग्ने पशुर्न यवसे ४

अधं स्म यस्याचैयः सम्यक् संयन्ति धूमिनः ।

यद्वीमह त्रितो दिव्युप ध्मातेव धर्मति शिशीते ध्मातरी यथा ५

तवाहमग्न ऊतिभिर्मित्रस्य च प्रशस्तिभिः ।

द्वेषोयुतो न दुरिता तुर्याम मर्त्यानाम् ६

तं नो अग्ने अभी नरो रयिं सहस्व आ भर ।

स क्षेपयत् स पोषयद् भुवद् वाजस्य सातय उतैधि पृतसु नो वृधे ७ [१] (९१)

(१०)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप् ; ४, ७ पङ्क्तिः ।

अग्न ओजिष्ठमा भर द्युम्नमस्मभ्यमग्निगो ।

प्र नो राया परीणसा रत्ति वाजाय पन्थाम् १

त्वं नो अग्ने अद्भुत क्त्वा दक्षस्य मंहना ।

त्वे असुर्यमारुहत् क्राणा मित्रो न यज्ञियः २

त्वं नो अग्न एषां गयं पुष्टिं च वर्धय ।

ये स्तोमेभिः प्र सूरयो नरो मघान्यान्शुः ३

ये अग्ने चन्द्र ते गिरः शुभन्त्यश्वराधसः ।

शुष्मेभिः शुष्मिणो नरो विवद्विचद् येषां बृहत् सुकीर्तिर्बोधति त्वना ४ (९६)

तव त्वे अग्ने अर्चयो भ्राजन्तो यन्ति धृष्णुया ।

परिज्मानो न विद्युतः स्वानो रथो न वाजयुः

नू नो अग्न ऊतये सबाधसश्च रातये ।

अस्माकासश्च सुरयो विश्वा आशास्तरिषणि

त्वं नो अग्ने अङ्गिरः स्तुतः स्तवान् आ भर ।

होतर्विभ्वासहं रयिं स्तोतृभ्यः स्तवसे च न उतैधि पुत्सु नो बुधे

५

६

७ [२] (९९)

(११)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृवि रग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।

धृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद् वि भाति भरतेभ्यः शुचिः

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं मग्निं नरस्त्रिषधस्थे समीधिरे ।

इन्द्रेण देवैः सरथं स बर्हिषि सीदन्नि होता यजथाय सुक्रतुः

असंसृष्टो जायसे मात्रोः शुचिर्मन्द्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः ।

धृतेन त्वावर्धयन्नग्न आहुत धूमस्ते केतुरभवद् दिवि श्रितः

अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया ऽग्निं नरो वि भरन्ते गृहेगृहे ।

अग्निर्दूतो अमवद्व्यवाहनो ऽग्निं वृणाना वृणते कविक्रतुम्

तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं वचस्तुभ्यं मनीषा इयमस्तु शं हृदे ।

त्वां गिरः सिन्धुमिवावनीर्मही रा पृणन्ति शर्वसा वर्धयन्ति च

त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहा हितमन्वविन्दच्छ्रियाणं वनेवने ।

स जायसे मथ्यमानः सहो महत् त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः

१

२

३

४

५

६ [३] (१०५)

(१२)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये बृहते यज्ञियाय ऋतस्य वृष्णे असुराय मन्म ।

धृतं न यज्ञ आस्येऽ सुपूतं गिरं भरे वृषभार्य प्रतीचीम्

ऋतं चिकित्व ऋतमिच्छिकिद्वय तस्य धारा अनु तृन्धि पूर्वीः ।

नाहं यातुं सहसा न द्वयेन ऋतं संपाम्यरुषस्य वृष्णः

१

२

(१०७)

कया॑ नो अग्न॑ ऋतय॑न्नुतेन॑	भुवो॑ नवे॑दा उच॑थस्य नव्यः ।	
वेदा॑ मे दे॒व ऋतु॑पा ऋतूनां॑	नाहं॑ पतिं॑ स॒नितुर॑स्य रा॒यः	३
के ते॑ अग्ने॑ रि॒षवे॑ बन्ध॑नासः	के पा॒यवः॑ स॒निषन्त॑ द्यु॒मन्तः॑ ।	
के धा॑सिर्मग्ने॑ अ॒नृत॑स्य पा॒न्ति	क आ॑स॒तो वच॑सः स॒न्ति गो॑पाः	४
सखा॑यस्ते वि॒षुणा॑ अग्न॑ ए॒ते	शि॒वासः॑ स॒न्तो अ॑शि॒वा अभू॑वन् ।	
अधू॑र्षत स्व॒यमे॒ते वचो॑भि—	ऋजू॑यते वृ॒जिना॑नि ब्रुवन्तः॑	५
यस्ते॑ अग्ने॑ नम॑सा य॒ज्ञमी॑द्वं	ऋतं॑ स पा॒त्यरु॑षस्य वृ॒ष्णाः ।	
तस्य॑ क्षयः॑ पृथु॒रा सा॒धुरे॑तु	प्र॒सर्षा॑णस्य नहु॑षस्य शे॒षः	६ [४] (१११)

(१३)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । गायत्री ।

अर्च॑न्तस्त्वा ह॒वाम॑हे	ऽर्च॑न्तः स॒मिधी॑महि	। अग्ने॑ अर्च॑न्त ऊ॒तये॑	१
अग्नेः॑ स्तोमं॑ म॒नाम॑हे	सि॒ध्रम॑द्य दि॒विस्पृ॑शः	। दे॒वस्य॑ द्र॒विण॑स्यवः	२
अ॒ग्निर्जु॑षत नो गि॒रो	हो॒ता यो मा॑नु॒षेष्वा	। स य॑क्षद् दै॒व्यं ज॑नम्	३
त्वम॑ग्ने स॒प्रथा॑ अ॒सि	जुष्टो॑ हो॒ता वरे॑ण्यः	। त्वया॑ य॒ज्ञं वि त॑न्वते	४
त्वाम॑ग्ने वाज॒सार्त॑मं	वि॒प्रा व॑र्धन्ति सु॒ष्टुत॑म्	। स नो॑ रास्व सु॒वीर्य॑म्	५
अग्ने॑ नेमि॒र्राँ इ॒व	दे॒वाँस्त्वं प॑रिभू॒रसि	। आ रा॑धश्चि॒त्रमृ॑जसे	६ [५] (११७)

(१४)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । गायत्री ।

अ॒ग्निं स्तोमे॑न बो॒धय	स॒मिधा॑नो अ॒मर्त्य॑म्	। ह॒व्या दे॒वेषु॑ नो दधत्	१
तम॑ध्वरे॒ष्वीळ॑ते दे॒वं म॒र्ता अ॒मर्त्य॑म्		। यजि॑ष्ठं मा॒नुषे॑ जने	२
तं हि श॑श्वन्त ईळ॑ते	सु॒चा दे॒वं घृ॑तश्चु॒ता	। अ॒ग्निं ह॒व्याय॑ वोळ॒हवे॑	३
अ॒ग्निर्जा॑तो अ॒रोच॑त्	घ्नन् द॑स्यू॒ज्योति॑षा तमः ।	अवि॑न्दुद् गा अ॒पः स्वः॑	४
अ॒ग्निमी॑लेन्यं क॒विं	घृ॒तपृ॑ष्ठं स॒पर्य॑त	। वे॒तु मे शृ॑णव॒न्द्रव॑म्	५
अ॒ग्निं घृ॑तेन॑ वावृ॒धुः	स्तोमे॑भिर्वि॒श्वच॑र्षणिम्	। स्वा॒धीभिर्व॑चस्यु॒भिः	६ [६] (१२३)

(१५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १५-३२]

५ धरुण आङ्गिरसः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वेधसे कवये वेद्याय गिरं भरे यशसे पूर्याय ।	
धृतप्रसक्तो असुरः सुशेवो रायो धर्ता धरुणो वस्वो अग्निः	१
ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त यज्ञस्य शाके परमे व्योमन् ।	
दिवो धर्मेन धरुणे सेदुषो नृञ्जातैरजातां अभि ये ननक्षुः	२
अंहोयुवस्तन्वस्तन्वते वि वयो महद् दुष्टरं पूर्याय ।	
स संवतो नवजातस्तुतुर्यात् सिंहं न क्रुद्धमभितः परि ष्टुः	३
मातेव यद् भरसे पप्रथानो जनंजनं धार्यसे चक्षसे च ।	
वयोवयो जरसे यद् दधानः परि त्मना विषुरुषो जिगासि	४
वाजो नु ते शर्वसस्पात्वन्तं मुरुं दोषं धरुणं देव रायः ।	
एदं न तारुर्गुहा दधानो महो राये चितयन्नत्रिमस्पः	५ [७] (१२८)

(१६)

५ पूरुषात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

बृहद् वयो हि भानवे ऽर्ची देवायाम्रये ।	
यं मित्रं न प्रशस्तिमिर्मतीसो दधिरे पुरः	१
स हि द्युभिर्जनानां होता दक्षस्य बाह्वोः ।	
वि हव्यमग्निरानुषग्भगो न वारमुण्वति	२
अस्य स्तोमे मघोनः सख्ये वृद्धशौचिषः ।	
विश्वा यस्मिन् तुविष्वणि समये शुष्ममावृधुः	३
अथा ह्यग्र एषां सुवीर्यस्य मंहना ।	
तमिद् यद् न रोदसी परि श्रवो बभूवतुः	४
नू न एहि वार्यमग्ने गृणान आ भर ।	
ये वयं ये च सूरयः स्वस्ति धामहे सचो तैधि पुत्सु नो वृधे	५ [८] (१३३)

(१७)

५ पुरुरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

आ यज्ञैर्देव मर्त्यं इत्था तव्यांसमृतये ।	
अग्निं कृते स्वध्वरे पुरुरीळीतावसे	१
अस्य हि स्वयंशस्तर आसा विधर्मन् मन्यसे ।	
तं नाकं चित्रशोचिषं मन्द्रं परो मनीषया	२
अस्य वासा उ अर्चिषा य आयुक्त तुजा गिरा ।	
दिवो न यस्य रेतसा बृहच्छोचन्त्यर्चयः	३
अस्य क्रत्वा विचेतसो दुस्मस्य वसु रथ आ ।	
अधा विश्वासु हव्यो ऽग्निर्विक्षु प्र शस्यते	४
नू न इद्धि वार्यमासा संचन्त सूरयः ।	
ऊर्जो नपाद्भिष्टये प्राहि शुग्धि स्वस्तय उतैधि पृत्सु नो बृधे	५ [९] (१३८)

(१८)

५ द्वितो मृक्तवाहा आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

प्रातरग्निः पुरुप्रियो विशः स्तवेतातिथिः ।	
विश्वानि यो अमर्त्यो हव्या मर्तेषु रण्यति	१
द्वितीयं मृक्तवाहसे स्वस्य दक्षस्य मंहना ।	
इन्द्रं स धत्त आनुषक् स्तोता चित् ते अमर्त्य	२
तं वो दीर्घायुशोचिषं गिरा हुवे मघोनाम् ।	
अरिष्टो येषां रथो व्यश्वदावन्नीयते	३
चित्रा वा येषु दीधिति रासन्नुक्था पान्ति ये ।	
स्तीर्णं बर्हिः स्वर्णरे श्रवांसि दधिरे परि	४
ये मे पश्चाशतं दुदु रश्वानां सधस्तुति ।	
द्युमदग्ने महि श्रवो बृहत् कृधि मघोनां नुवदमृत नृणाम्	५ [१०] (१४३)

(१९)

५ वज्रिरात्रेयः । अग्निः । गायत्री, ३-४ अनुष्टुप्, ५ विराड् रूपा ।

अभ्यवस्थाः प्र जायन्ते प्र वव्रेर्वविश्रिकेत । उपस्थे मातुर्वि चष्टे १

जुहुरे वि चितयन्तो ऽनिमिषं नृम्णं पान्ति । आ हृच्छां पुरं विविशुः २

आ श्वेत्त्रेयस्य जन्तवो द्युमद वर्धन्त कृष्टयः ।

निष्करीवो बृहदुक्थ एना मध्वा न वाजयुः ३

प्रियं दुग्धं न काम्यमजामि जाम्योः सचा ।

धर्मो न वाजजठरो ऽदन्धः शश्वतो दमः ४

क्रीळन् नो रश्म आ भुवः सं भस्मना वायुना वेविदानः ।

ता अस्य सन् धृषजो न तिग्माः सुसंशिता वक्ष्यो वक्षणेस्थाः ५ [११] (१४८)

(२०)

४ प्रयस्वन्त आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

यमग्ने वाजसातम् त्वं चिन् मन्यसे रयिम् ।

तं नो गीर्भिः श्रुवाय्यं देवत्रा पनया युजम् १

ये अग्ने नेरयन्ति ते वृद्धा उग्रस्य शर्वसः ।

अप द्वेषो अप हरो ऽन्यव्रतस्य सश्विरे २

होतारं त्वा वृणीमहे ऽग्ने दक्षस्य सार्धनम् ।

यज्ञेषु पूर्व्यं गिरा प्रयस्वन्तो हवामहे ३

इत्था यथा त ऊतये सहसावन् दिवेदिवे ।

राय क्रताय सुक्रतो गोभिः ज्याम सधमादो वीरैः स्याम सधमादः ४ [१२] (१५२)

(२१)

४ सस आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

मनुष्वत् त्वा नि धीमहि मनुष्वत् समिधीमहि । अग्ने मनुष्वदङ्गिरो देवान् देवयते यज १

त्वं हि मानुषे जने ऽग्ने सुप्रीत इध्यसे । सुचस्त्वा यन्त्यानुषक् सुजात सर्पिरासुते २

त्वां विश्वे सजोषसो देवासो दूतमक्रत । सपर्यन्तस्त्वा कवे यज्ञेषु देवमीळते ३

देवं वो देवयज्यया ऽग्निमीळीत मर्त्यः ।

समिन्द्रः शुक्र दीदिव्यतस्य योनिमासदः ससस्य योनिमासदः ४ [१३] (१५६)

(२२)

४ विश्वसामा आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

प्र विश्वसामन्नत्रिव दूर्वा पावकशोचिषे । यो अध्वरेष्वीड्यो होता मन्द्रतमो विशि १
न्यग्निं जातवेदसं दधाता देवमृत्विजम् । प्र यज्ञ एत्वानुष गद्या देवव्यचस्तमः २
चिकित्विन्मनसं त्वा देवं मर्तास ऊतये । वरेण्यस्य तेऽवस इयानासो अमन्माहि ३
अग्ने चिकिद्ध्यस्य न इदं वचः सहस्य ।
तं त्वा सुशिप्र दंपते स्तोमैर्वर्धन्त्यत्रयो गीर्भिः शुम्भन्त्यत्रयः ४ [१४] (१६०)

(२३)

४ द्युम्नो विश्वचर्षणिरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

अग्ने सहन्तमा भर द्युम्नस्य प्रासहा रयिम् । विश्वा यश्चर्षणीरभ्याः सा वार्जेषु सासहत १
तमग्ने पृतनाषहं रयिं सहस्व आ भर । त्वं हि सत्यो अद्भुतो दाता वार्जस्य गोमतः २
विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो वृक्तबर्हिषः । होतारं सघ्नसु प्रियं व्यन्ति वार्या पुरु ३
स हि ण्मा विश्वचर्षणि रभिमाति सहो वृधे ।
अग्न एषु क्षयेष्वा रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत पावक दीदिहि ४ [१५] (१६४)

(२४)

४ गौपायना लौपायना वा बन्धुः सुबन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुश्च । अग्निः । छिपदा विराट् ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरुथ्यः १
वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमतमं रयिं दाः ॥१॥ २
स नो बोधि श्रुधी हव मुरुष्या णो अघायतः समस्मात् ३
तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥२॥ ४ [१६] (१६८)

(२५)

९ वसूयव आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

अच्छा वो अग्निमवसे देवं गांसि स नो वसुः । १
रासत् पुत्र ऋषूणा मृतावा पर्षति द्विषः २
स हि सत्यो यं पूर्वं चिद् देवासाश्चिद् यमीधिरे । ३
होतारं मन्द्रजिह्वमित सुवीतिभिर्विभावसुम् ४ [१७०]

स नो धीती वरिष्ठया श्रेष्ठया च सुमत्या ।

अग्ने रायो दिदीहि नः सुवृक्तिभिर्वरेण्य

३

अग्निर्देवेषु राजत्यग्निर्मतेष्वाविशन् ।

अग्निर्नो हव्यवाहनो ऽग्निं धीभिः संपर्यत

४

अग्निस्तु विश्रवस्तमं तु विब्रह्माणमुत्तमम् ।

अतूर्तं भावयत्पतिं पुत्रं ददाति काशुषे

५ [१७]

अग्निर्ददाति सत्पतिं सासाह यो युधा नृभिः ।

अग्निरत्यं रघुष्यदुं जेतारमपराजितम्

६

यद् बाहिष्ठं तदुग्रये बृहदर्चं विभावसो ।

महिषीव त्वद् रयिस्त्वद् वाजा उदीरते

७

तव द्युमन्तो अर्चयो ग्रावेवोच्यते बृहत् ।

उतो ते तन्यतुर्यथा स्वानो अर्तं तमनां विवः

८

एवाँ अग्निं वसूयवः सहसानं ववन्दिम ।

स नो विश्वा अति द्विषः पर्षन्नावेव सुक्रतुः

९ [१८] (१७७)

(२६)

९ वसूयव आत्रेयाः । अग्निः, ९ विद्वे देवाः । गायत्री ।

अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्या । आ देवान् वक्षि यक्षि च १

तं त्वा घृतस्रवीमहे चित्रभानो स्वर्दशम् । देवाँ आ वीतर्ये वह २

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ३

अग्ने विश्वेभिरा गहि देवेभिर्हव्यदातये । होतारं त्वा वृणीमहे ४

यजमानाय सुन्वत आग्ने सुवीर्यं वह । देवैरा सत्सि बर्हिषि ५ [१९]

समिधानः सहस्रजि दग्ने धर्माणि पुण्यसि । देवानां व्रत उक्थ्यः ६

न्यग्निं जातवेदसं होत्रवाहं यविष्क्यम् । दधाता देवमृत्विजम् ७

प्र यज्ञ एत्वानुष गद्या देवव्यचस्तमः । स्तृणीत बर्हिरासदे ८

एवं मरुतो अश्विना मित्रः सीदन्तु वरुणः । देवासः सर्वया विशा ९ [२०] (१८६)

(२७)

६ त्रैवृष्णस्त्र्यरुणः, पौरुकुत्सस्त्र्यसदस्युः, भारतोऽश्वमेधश्च राजानः; (अग्निर्भौम इति केचित्) । अग्निः ६ इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अनस्वन्ता सत्पतिर्मामहे मे गावा चेतिष्ठो असुरो मघोनः ।

त्रैवृष्णो अग्ने दशभिः सहस्रैर्वैश्वानर त्र्यरुणाश्चिकेत १

यो मे शता च विंशतिं च गोनां हरीं च युक्ता सुधुरा ददाति ।

वैश्वानर सुष्टुतो वावृधानो ऽग्ने यच्छ त्र्यरुणाय शर्म २

एवा ते अग्ने सुमतिं चक्रानो नविषाय नवमं त्रसदस्युः ।

यो मे गिरस्तुविजातस्य पूर्वीर्युक्तेनाभि त्र्यरुणो गृणाति ३

यो म इति प्रवोचत्यश्वमेधाय सूरये ।

ददद्वा सनिं यते ददन्मेधामृतायते ४

यस्य मा परुषाः शतमुद्धर्षयन्त्युक्षणः ।

अश्वमेधस्य दानाः सोमा इव त्र्याशिरः ५

इन्द्राग्नी शतदात्र्यश्वमेधे सुवीर्यम् ।

क्षत्रं धारयतं बृहद् द्विवि सूर्यमिवाजरम् ६ [२१] (१९१)

(२८)

६ विश्ववारात्रेयी । अग्निः । १, ३ त्रिष्टुप्, २ जगती, ४ अनुष्टुप्, ५-६ गायत्री ।

समिन्द्रो अग्निर्दिवि शोचिरश्वेत प्रत्यङ्मुषसमुर्विया वि भाति ।

एति प्राचीं विश्ववारा नमोभिर्देवा ईळाना हविषा घृताचीं १

समिध्यमानो अमृतस्य राजसि हविष्कृण्वन्तं सचसे स्वस्तये ।

विश्वं स धत्ते द्रविणं यमिन्वस्यातिथ्यमग्ने नि च धत्त इत् पुरः २

अग्ने शर्धं महते सौभगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु ।

सं जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महांसि ३

समिन्द्रस्य प्रमहसो ऽग्ने वन्दे तव श्रियम् ।

वृषभो द्युम्नवाँ असि समध्वरोष्विध्यसे ४

समिन्द्रो अग्न आहुत देवान् यक्षि स्वध्वर । त्वं हि हव्यवाळसि ५

आ जुहोता दुवस्यता ऽग्निं प्रयत्यध्वरे । वृणीध्वं हव्यवाहनम् ६ [२२] (१९२)

(२९)

१५ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः, ९ (प्रथमपादस्य) उशना वा । त्रिष्टुप् ।

त्र्यर्यमा मनुषो देवताता त्री रोचना दिव्या धारयन्त ।
 अर्चन्ति त्वा मरुतः पूतदक्षास्त्वमेषामृषिरिन्द्रासि धीरः १
 अनु यदीं मरुतो मन्दसानमार्चन्निन्द्रं पपिवांसं सुतस्य ।
 आदत्त वज्रमभि यदहिं हन्नपो यद्द्वीरसृजत् सर्तवा उ २
 उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्येन्द्रः सोमस्य सुषुतस्य पेयाः ।
 तद्धि हव्यं मनुषे गा अविन्दुदहन्निहिं पपिवां इन्द्रो अस्य ३
 आद् रोदसी वितरं विष्कभायत् संविन्यान्श्चिद्भियसे मृगं कः ।
 जिगर्तिमिन्द्रो अपजर्गुराणः प्रतिं श्वसन्तमव दानवं हन् ४
 अध क्रत्वा मघवन् तुभ्यं देवा अनु विश्वे अददुः सोमपेयम् ।
 यत् सूर्यस्य हरितः पतन्तीः पुरः सतीरुपरा एतंशे कः ५ [२३]

नव यदस्य नवतिं च भोगान् त्साकं वज्रेण मघवा विवृश्चत् ।
 अर्चन्तीन्द्रं मरुतः सधस्थे त्रैष्टुभेन वर्चसा बाधत् द्याम् ६
 सखा सख्ये अपचत् तूयमग्निरस्य क्रत्वा महिषा त्री शतानि ।
 त्री साकमिन्द्रो मनुषः सरांसि सुतं पिबद् वृत्रहत्याय सोमम् ७
 त्री यच्छता महिषाणामघो मास्त्री सरांसि मघवा सोम्यापाः ।
 कारं न विश्वे अह्वन्त देवा भरमिन्द्राय यदहिं जघान् ८
 उशना यत् सहस्यैर्यातं गृहमिन्द्र जूजुवानेभिरश्वैः ।
 वन्वानो अत्र सरथं ययाथ कुत्सेन देवैरवनोर्ह शुष्णम् ९
 प्रान्यच्चक्रमवृहः सूर्यस्य कुत्सायान्यद् वरिवो यातवेऽकः ।
 अनासो दस्यूरमृणो वधेन नि दुर्योण आवृणद् मृधवाचः १० [२४]

स्तोमासस्त्वा गौरिवीतेरवर्धन्नरन्धयो वेदथिनाय पिपुम् ।
 आ त्वामृजिश्वा सुख्याय चक्रे पचन् पक्तीरपिबः सोममस्य ११
 नवगवासः सुतसोमास इन्द्रं दशगवासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
 गव्यं चिदूर्वमपिधानवन्तं तं चिन्नरः शशमाना अप व्रन् १२
 कथो नु ते परि चराणि विद्वान् वीर्या मघवन् या चकर्थ ।
 या चो नु नव्या कुणवः शविष्ठ प्रेदु ता ते विदथेषु ब्रवाम १३

(२११)

एता विश्वा चकृवाँ इन्द्र भूर्य—परीतो जनुषा वीर्येण ।

या चिन्नु वज्रिन् कृणवो दधृष्वान् न ते वर्ता तविष्या अस्ति तस्याः १४

इन्द्र ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व या ते शविष्ठ नव्या अकर्म ।

वस्त्रेव भद्रा सुकृता वसूय रथं न धीरः स्वपा अतक्षम् १५ [२५] (११३)

(३०)

१५ बभ्रुरात्रेयः । इन्द्रः, १२-१५ ऋणंचयेन्द्रौ । जिहृष ।

क्र॑स्य वीरः को अपश्यदिन्द्रं सुखरथमीयमानं हरिभ्याम् ।

यो रा॒या व॒ज्री सुतसोममिच्छन् तदो॒क्रो गन्ता॑ पुरु॒हूत ऊ॒ती १

अवाचचक्षं पदमस्य सस्व—रुग्रं निधातुरन्वायमिच्छन् ।

अपृच्छमन्याँ उत ते म आहु—रिन्द्रं नरो बुबुधाना अशेम २

प्र नु वयं सुते या ते कृतानी—न्द्र ब्रवाम यानि नो जुजोषः ।

वेदुदविद्वाञ्छृणवच्च विद्वान् वहतेऽयं मघवा सर्वसेनः ३

स्थिरं मनश्चकृषे जात इन्द्र वेषीदेको युधये भूर्यसश्चित् ।

अश्मानं चिच्छवसा दिद्युतो वि विदो गवामूर्वमुस्त्रियाणाम् ४

परो यत् त्वं परम आजनिष्ठाः परावति श्रुत्यं नाम बिभ्रत् ।

अतश्चिदिन्द्रादभयन्त देवा विश्वा अपो अजयद् द्वासर्पतीः ५ [२६]

तुभ्येदेते मरुतः सुशेवा अर्चन्त्यर्कं सुन्वन्त्यन्धः ।

अहिमोहानमप आशयानं प्र मायाभिर्मायिनं सक्षदिन्द्रः ६

वि षू मृधो जनुषा दानमिन्व—न्नहन् गवा मघवन् त्संचकानः ।

अत्रा द्वासस्य नमुचेः शिरो य—दवर्तयो मनवे गातुमिच्छन् ७

युजं हि मामकृथा आदिदिन्द्र शिरो द्वासस्य नमुचेर्मथायन् ।

अश्मानं चित् स्वर्यं॑ वर्तमानं प्र चक्रियेव रोदसी मरुद्भ्यः ८

स्त्रियो हि द्वास आयुधानि चक्रे किं मां करन्नबला अस्य सेनाः ।

अन्तर्ह्यख्यदुभे अस्य धेने अथोप प्रैद् युधये दस्युमिन्द्रः ९

समत्र गावोऽभितोऽनवन्ते—हेह वत्सैर्वियुता यदासन् ।

सं ता इन्द्रो असृजदस्य शाकै—र्यद्वीं सोमासः सुषुता अमन्दन् १० [२७]

यद्वीं सोमा बभ्रुधूता अमन्दन्—न्नरोरवीद् वृषभः सार्दनेषु ।

पुरंदरः पपिवाँ इन्द्रो अस्य पुनर्गवामवदादुस्त्रियाणाम् ११ (२१४)

मद्रमिदं रुशमा अग्ने अक्रन् गवां चत्वारि ददतः सहस्रा ।	
ऋणंचयस्य प्रयता मघानि प्रत्यग्रभीष्म नृतमस्य नृणाम्	१२
सुपेशसं माव सृजन्त्यस्तं गवां सहस्रै रुशमासो अग्ने ।	
तीव्रा इन्द्रमममन्दुः सुतासो ऽक्तोर्व्युष्टौ परितक्मयायाः	१३
औच्छत् सा रात्री परितक्मया याँ ऋणंचये राजनि रुशमानाम् ।	
अत्यो न वाजी रघुरज्यमानो बभृश्चत्वार्यसनत् सहस्रा	१४
चतुःसहस्रं गव्यस्य पश्वः प्रत्यग्रभीष्म रुशमेष्वग्ने ।	
द्युर्मश्चित् तप्तः प्रवृजे य आसीदयस्मयस्तम्वादां विप्राः	१५ [२८](२२८)

(३१)

१३ अवश्युरात्रेयः । इन्द्रः, ८ तृतीयपादस्य कुत्सो वा, चतुर्थपादस्य उशना वा, ९ इन्द्राकुत्सौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रो रथाय प्रवतं कृणोति यमध्यस्थान्मघवा वाजयन्तम् ।	
यूथेव पश्वो व्युनोति गोपा अरिष्टो याति प्रथमः सिषासन्	१
आ प्र द्रव हरिवो मा वि वेनः पिशङ्गराते अभि नः सचस्व ।	
नहि त्वदिन्द्र वस्यो अन्यदस्त्य मेनाँश्चिज्जनिवतश्चकथं	२
उद्यत् सहः सहस्र आजनिष्ट देदिष्ट इन्द्र इन्द्रियाणि विश्वा ।	
प्राचोदयत् सुदुघा वव्रे अन्तर्वि ज्योतिषा संववृत्वत् तमोऽवः	३
अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ।	
ब्रह्माण इन्द्रं मह्यन्तो अर्के रवर्धयन्नहये हन्त्वा उ	४
वृष्णे यत् ते वृषणो अर्कमर्चा निन्द्र ग्रावाणो अदितिः सजोषाः ।	
अनश्वासो ये पवयोऽरथा इन्द्रेषिता अभ्यवर्तन्त दस्यून्	५ [२९]

प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं प्र नूतना मघवन् या चकथं ।	
शक्तीवो यद् विभरा रोदसी उभे जयन्नपो मनवे दानुचित्राः	६
तदिन्द्र ते करणं दस्म विप्राऽहिं यद् घ्नन्नोजो अत्रामिमीथाः ।	
शुष्णास्य चित् परि माया अगृभ्णाः प्रपित्वं यन्नप दस्यूरसेधः	७
त्वमपो यदवे तुर्वशायाऽरमयः सुदुघाः पार इन्द्र ।	
उग्रमयातमवहो ह कुत्सं सं ह यद् वामुशनारन्त देवाः	८ (२३६)

इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेना—ऽऽ वामत्या अपि कर्णे वहन्तु ।
निः षीमन्ज्यो धर्मथो निः षधस्थान् मधोनो हृदो वरथस्तमांसि
वार्तस्य युक्तान् त्सुयुजश्चिदश्वान् कविश्चिदेषो अजगन्नवस्युः ।
विश्वे ते अत्र मरुतः सखाय इन्द्र ब्रह्माणि तविषीमवर्धन्

९

१० [३०]

सूराश्चिद् रथं परितक्म्यायां पूर्वं करदुपरं जूजुवांसम् ।
भरच्चक्रमेतशः सं रिणाति पुरो दधत् सनिष्यति क्रतुं नः
आयं जना अभिचक्षे जगामे—न्द्रः सखायं सुतसोममिच्छन् ।
वदुन् ग्रावाव वेदिं भ्रियाते यस्य जीरमध्वर्यवश्चरन्ति ।
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते मर्ता अमृत मो ते अंह आरन् ।
वावन्धि यज्यूरुत तेषु धेह्यो—जो जनेषु येषु ते स्याम

११

१२

१३ [३१] (१४१)

(३२)

१२ गानुरात्रेयः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अदर्दुरुत्समसृजो वि खानि त्वमर्णवान् बद्धधानां अरम्णाः ।
महान्तमिन्द्र पर्वतं वि यद् वः सृजो वि धारा अव दानवं हन्
त्वमुत्सां क्रतुभिर्बद्धधानां अरंह ऊधः पर्वतस्य वज्रिन् ।
अहिं चिदुग्र प्रयुतं शयानं जघन्वां इन्द्र तविषीमधत्थाः
त्यस्य चिन्महतो निर्मृगस्य वधर्जघान तविषीभिरिन्द्रः ।
य एक इदप्रतिर्मन्यमान आदस्मादुन्यो अजनिष्ट तव्यान्
त्यं चिदेषां स्वधया मदन्तं मिहो नपातं सुवृधं तमोगाम् ।
वृषप्रभर्मा दानवस्य भामं वज्रेण वज्री नि जघान शुष्णम्
त्यं चिदस्य क्रतुभिर्निषत्तम—मर्मणो विददिदस्य मर्म ।
यदीं सुक्षत्र प्रभृता मदस्य युयुत्सन्तं तमसि हर्म्ये धाः
त्यं चिद्वित्था कल्पयं शयान—मसूर्ये तमसि वावृधानम्
तं चिन्मन्दानो वृषभः सुतस्यो—च्चैरिन्द्रो अपगूर्यां जघान

१

२

३

४

५

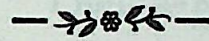
६ [३२]

उद् यदिन्द्रो महते दानवाय वधर्यमिष्ट सहो अप्रतीतम् ।
यदीं वज्रस्य प्रभृतौ वृदाभ विश्वस्य जन्तोरधुमं चकार

७

(१४८)

त्यं चिदणं मधुपं शयानमसिन्वं ववं मह्याददुग्रः ।	
अपादमत्रं महता वधेन नि दुर्योण आवृणद् मूधवाचम्	८
को अस्य शुष्मं तविषीं वरात एको धना भरते अग्रतीतः ।	
इमे चिदस्य ज्यसो नु देवी इन्द्रस्यौजसो भियसा जिहाते	९
न्यस्मै देवी स्वधितिर्जिहीत इन्द्राय गातुरुशतीव येमे ।	
सं यदोजो युवते विश्वमामि रनु स्वधात्रे क्षितयो नमन्त	१०
एकं नु त्वा सत्पतिं पाञ्चजन्यं जातं शृणोमि यशसं जनेषु ।	
तं मे जगृभ्र आशसो नविष्ठं दोषा वस्तोर्हवमानास इन्द्रम्	११
एवा हि त्वास्तुथा यातर्यन्तं मघा विप्रेभ्यो ददतं शृणोमि ।	
किं ते ब्रह्माणो गृहते सखायो ये त्वाया निदधुः काममिन्द्र	१२[३३](२५३)



[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२८]

(३३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३३-४४]

१० प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महिं महे तवसे दीध्ये नृनिन्द्रयित्था तवसे अतव्यान् ।	
यो अस्मै सुमतिं वाजसातौ स्तुतो जने समर्यश्चिकेत	१
स त्वं न इन्द्र धियसानो अर्के हरीणां वृषन् योक्त्रमश्रेः ।	
या इत्था मघवन्ननु जोषं वक्षो अभि प्रार्यः सक्षि जनान्	२
न ते त इन्द्राभ्यस्मदृष्वाम्युक्तासो अब्रह्मता यदसन् ।	
तिष्ठा रथमधि तं वज्रहस्ताऽऽ रश्मिं देव यमसे स्वश्वः	३
पुरु यत् त इन्द्र सन्त्युक्था गवे चकथोर्वरासु युध्यन् ।	
ततक्षे सूर्याय चिदोक्तसि स्वे वृषा समत्सु दासस्य नाम चित्	४
वयं ते त इन्द्र ये च नरः शर्धो जज्ञाना याताश्च रथाः ।	
आस्माञ्जगम्यादहिशुष्म सत्वा भगो न हव्यः प्रभूथेषु चारुः	५ [१]

पृक्षेण्यमिन्द्र त्वे ह्योजो नृम्णानि च नूतमानो अमर्तः ।	
स न एनीं वसवानो रयिं दाः प्रार्यः स्तुषे तुविमघस्य दानम्	६
एवा न इन्द्रोतिभिरेव पाहि गृणतः शूर कारुन् ।	
उत त्वचं ददतो वाजसातौ पिप्रीहि मध्वः सुषुतस्य चारोः	७ (१६०)

उत त्वे मा पौरुकुत्स्यस्य सूरैः सदैर्योर्हिरणिनो रराणाः ।
 वहन्तु मा दश श्येतासो अस्य गैरिक्षितस्य क्रतुभिर्नु संश्वे
 उत त्वे मा मारुताश्वस्य शोणाः क्रत्वामघासो विदथस्य रातौ ।
 सहस्रा मे च्यवतानो ददान आनूकमर्यो वपुषे नार्चत
 उत त्वे मा ध्वन्यस्य जुष्टा लक्ष्मण्यस्य सुरुचो यतानाः ।
 महा रायः संवरणस्य ऋषेर्व्रजं न गावः प्रयता अपि गमन्

८

९

१० [३] (२६३)

(३४)

९ प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अजातशत्रुमजरा स्वर्वत्यनु स्वधामिता दुस्ममीयते ।
 सुनोतन पचत ब्रह्मवाहसे पुरुष्टुताय प्रतरं दधातन
 आ यः सोमैर्न जठरमापिप्रताऽमन्दत मघवा मध्वो अन्धसः ।
 यदीं मृगाय हन्तवे महावधः सहस्रभृष्टिमुशना वधं यमत
 यो अस्मै ग्रंस उत वा य ऊर्धनि सोमं सुनोति भवति द्युमाँ अहं ।
 अपाप शक्रस्ततनुष्टिमूहति तनूशुभ्रं मघवा यः कवासखः
 यस्यावधीत् पितरं यस्य मातरं यस्य शक्रो भ्रातरं नात ईषते ।
 वेतीद्वस्य प्रयता यतंकरो न किल्बिषादीषते वस्व आकरः
 न पञ्चभिर्दुशभिर्विष्टचारभं नासुन्वता सचते पुष्यता चन ।
 जिनाति वेदमुया हन्ति वा धुनि रा देवयुं भजति गोमति व्रजे

१

२

३

४

५ [३]

वित्वक्षणः समृतौ चक्रमासजो ऽसुन्वतो विषुणः सुन्वतो वृधः ।
 इन्द्रो विश्वस्य दमिता विभीषणो यथावशं नयति दासमार्यः
 समीं पणेरजति भोजनं मुषे वि द्वाशुषे भजति सूनरं वसु ।
 दुर्गे चन ध्रियते विश्व आ पुरु जनो यो अस्य तविषीमचुकुधत्
 सं यजनौ सुधनौ विश्वशर्धसा ववेदिन्द्रो मघवा गोषु शुभिषु ।
 युजं ह्यन्यमकृत प्रवेपन्युदीं गव्यं सृजते सत्वभिर्धुनिः
 सहस्रसामाग्निवेशिं गृणीषे शत्रिमग्न उपमां केतुमर्यः ।
 तस्मा आपः संयतः पीपयन्त तस्मिन् क्षत्रममवत् त्वेषमस्तु

६

७

८

९ [४] (२७२)

(३५)

८ प्रभूवसुराक्षिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ८ पङ्क्तिः ।

यस्ते साधिष्ठोऽवस इन्द्र क्रतुष्टमा भर ।
 अस्मभ्यं चर्षणीसहं सस्मिन् वाजेषु दुष्टरम् १
 यदिन्द्र ते चतस्रो यच्छूर सन्ति तिस्रः ।
 यद् वा पञ्च क्षितीनामवस्तत् सु न आ भर २
 आ तेऽवो वरेण्यं वृषन्तमस्य हूमहे ।
 वृषजूतिर्हि जज्ञिष आभूमिरिन्द्र तुर्वणिः ३
 वृषा ह्यसि राधसे जज्ञिषे वृष्णि ते शवः ।
 स्वक्षत्रं ते धूषन्मनः सत्राहमिन्द्र पौंस्यम् ४
 त्वं तमिन्द्र मर्त्यममित्रयन्तमद्रिवः ।
 सर्वरथा शतक्रतो नि याहि शवसस्पते ५ [५]

त्वामिद् वृत्रहन्तम् जनासो वृक्तबर्हिषः ।
 उग्रं पूर्वीषु पुन्यं हवन्ते वाजसातये ६
 अस्माकमिन्द्र दुष्टरं पुरोयावानमाजिषु ।
 सयावानं धनेधने वाजयन्तमवा रथम् ७
 अस्माकमिन्द्रेहि नो रथमवा पुरंध्या ।
 वयं शविष्ठ वार्यं द्विवि श्रवो दधीमहि द्विवि स्तोमं मनामहे ८ [६] (२८०)

(३६)

६ प्रभूवसुराक्षिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ जगती ।

स आ गमदिन्द्रो यो वसूनां चिकेतद् दातुं दामनो रयीणाम् ।
 धन्वचरो न वंसगस्तृषाणश्चक्रमानः पिबतु दुग्धमंशुम् १
 आ ते हनू हरिवः शूर शिप्रे रुहत् सोमो न पर्वतस्य पृष्ठे ।
 अनु त्वा राजन्नर्वतो न हिन्विन् गीर्भिर्मदेम पुरुहूत विश्वे २
 चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते मनो भिया मे अमतेरिदद्रिवः ।
 रथादधि त्वा जरिता सदावृध कुविन्नु स्तोषन्मघवन् पुरुवसुः ३ (२८३)

एष ग्रावेव जरिता त इन्द्रे यतिं वाचं बृहदाशुषाणः ।
 प्र सव्येन मघवन् यंसि रायः प्र दक्षिणिद्धरिवो मा वि वेनः
 वृषा त्वा वृषणं वर्धतु द्यौर्वृषा वृषभ्यां वहसे हरिभ्याम् ।
 स नो वृषा वृषरथः सुशिप्र वृषक्रतो वृषा वज्रिन् भरे धाः
 यो रोहितौ वाजिनौ वाजिनीवान् त्रिभिः शतैः सचमानावदिष्ट ।
 यूने समस्मै क्षितयो नमन्तां श्रुतरथाय मरुतो दुवोया

४

५

६ [७] (१८६)

(३७)

५ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं भानुना यतते सूर्यस्याऽऽजुह्वानो घृतपृष्ठः स्वश्चाः ।
 तस्मा अमृधा उषसो व्युच्छान् य इन्द्राय सुनवामेत्याह
 समिद्धाग्निर्वनवत् स्तीर्णबर्हि र्युक्तग्रावा सुतसोमो जराते ।
 ग्रावाणो यस्येषिरं वदुन्त्य यदध्वर्युर्हविषाव सिन्धुम्
 वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति य ई वहाते महिषीमिषिराम् ।
 आस्य श्रवस्याद् रथ आ च घोषात् पुरु सहस्रा परि वर्तयाते
 न स राजा व्यथते यस्मिन्निन्द्र स्तीर्णं सोमं पिबति गोसंखायम् ।
 आ सत्वनैरजति हन्ति वृत्रं क्षेति क्षितीः सुभगो नाम पुष्यन्
 पुष्यात् क्षेमे अभि योगे भवा त्युमे वृत्तौ संयती सं जयाति ।
 प्रियः सूर्ये प्रियो अग्रा भवाति य इन्द्राय सुतसोमो ददाशत्

१

२

३

४

५ [८] (१९१)

(३८)

५ भौमोऽभिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

उरोष्ट इन्द्र राधसो विम्बी रातिः शतक्रतो ।
 अधा नो विश्वचर्षणे द्युम्ना सुक्षत्र मंहय
 यदीमिन्द्र श्रवाय्य मिषं शविष्ठ दधिषे ।
 पप्रथे दीर्घश्रुत्तमं हिरण्यवर्णं दुष्टरम्
 शुष्मासो ये ते अद्रिवो मेहना केतसापः ।
 उभा वेवावभिष्टये द्विवश्च गमश्च राजथः

१

२

३

(१९४)

उतो नो अस्य कस्य चिद् दक्षस्य तव वृत्रहन् ।

अस्मभ्यं नृमणामा भरः—ऽस्मभ्यं नृमणस्यसे

४

नू त आभिरभिष्टिमिस्तव शर्मच्छतक्रतो ।

इन्द्र स्याम सुगोपाः शूर स्याम सुगोपाः

५ [९] (२९६)

(३९)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

यदिन्द्र चित्र मेहना ऽस्ति त्वादातमद्विवः ।

राधस्तन्नो विद्वस उभयाहस्त्या भर

१

यन्मन्यसे वरेण्य—मिन्द्र द्युक्षं तदा भर ।

विद्याम तस्य ते वय—मकूपारस्य द्वावने

२

यत् ते वित्सु प्रराध्यं मनो अस्ति श्रुतं बृहत् ।

तेन हृळ्हा चिदद्विव आ वाजं दर्षि सातये

३

महिष्ठं वो मघोनां राजानं चर्षणीनाम् ।

इन्द्रमुप प्रशस्तये पूर्वीभिर्जुषे गिरः

४

अस्मा इत् काव्यं वच उक्थमिन्द्राय शंस्यम् ।

तस्मा उ ब्रह्मवाहसे गिरो वर्धन्त्यत्रयो गिरः शुभन्त्यत्रयः

५ [१०] (३०१)

(४०)

९ भौमोऽग्निः । इन्द्रः, ५ सूर्यः, ६-९ अग्निः । १-३ उष्णिक्;

५, ९ अनुष्टुप्; ४, ६-८ त्रिष्टुप्,

आ याह्याद्विमिः सुतं सोमं सोमपते पिब । वृषन्निन्द्र वृषमिर्वृत्रहन्तम्

१

वृषा ग्रावा वृषा मदो वृषा सोमो अयं सुतः । वृषन्निन्द्र वृषमिर्वृत्रहन्तम्

२

वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्चित्राभिरूतिभिः । वृषन्निन्द्र वृषमिर्वृत्रहन्तम्

३

ऋजीषी वज्री वृषभस्तुराषाद् द्युष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा ।

युक्त्वा हरिभ्यामुप यासदूर्वाद् माध्यंदिने सर्वने मत्सदिन्द्रः

४

यत् त्वा सूर्य स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ।

अक्षेत्रविद् यथा मुग्धो मुवनान्यदीधयुः

५ [११] (३०६)

स्वर्भानोरध यदिन्द्र माया अवो दिवो वर्तमाना अवाहन् ।
 गूळ्हं सूर्यं तमसापवतेन तुरीयेण ब्रह्मणाविन्दुदग्निः
 मा मामिमं तव सन्तमत्र इरस्या दुग्धो भियसा नि गौरीत् ।
 त्वं मित्रो असि सत्यराधास्तौ मेहावतं वरुणश्च राजा
 ग्राणो ब्रह्मा युयुजानः सपर्यन् कीरिणा देवान् नमसोपशिक्षन् ।
 अग्निः सूर्यस्य दिवि चक्षुराधात् स्वर्भानोरप माया अचुक्षत्
 यं वै सूर्यं स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ।
 अत्रयस्तमन्विन्दन् नह्यन्ये अशक्नुवन्

६

७

८

९ [१२] (३१०)

(४१)

१० भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६-१७ अतिजगती, २० एकपदा विराद ।

को नु वां मित्रावरुणावृतायन् दिवो वा महः पार्थिवस्य वा दे ।
 क्रतस्य वा सदसि त्रासीथां नो यज्ञायते वा पशुषो न वाजान्
 ते नो मित्रो वरुणो अर्यमायु रिन्द्रं क्रभुक्षा मरुतो जुषन्त ।
 नमोभिर्वा ये दधते सुवृक्तिं स्तोमं रुद्राय मीळहुषे सजोषाः
 आ वां येषांश्विना हुवध्वै वातस्य पत्मन् रथ्यस्य पुष्टौ ।
 उत वा दिवो असुराय मन्म प्रान्धांसीव यज्यवे भरध्वम्
 प्र सक्षणो विव्यः कण्वहोता त्रितो दिवः सजोषा वातो अग्निः ।
 पूषा भगः प्रभूथे विश्वभोजा अजिं न जग्मुराश्वश्चतमाः
 प्र वो रयिं युक्ताश्वं भरध्वं राय एषेऽवसे दधीत धीः ।
 सुशेव एवैरौशिजस्य होता ये व एवा मरुतस्तुराणाम्

१

२

३

४

५ [१३]

प्र वो वायुं रथ्ययुजं कृणुध्वं प्र देवं विप्रं पनितारमर्कैः ।
 इषुध्यव क्रतसापः पुरंधीर्वस्वीर्नो अत्र पत्नीरा धिये धुः
 उप व एषे वन्द्येभिः शूषैः प्र यही दिवश्चितयान्दिरर्कैः ।
 उषासानक्ता विदुषीव विश्वमा हा वहतो मर्त्याय यज्ञम्
 अग्निं वो अर्चे पोष्यावतो नृन् वास्तोष्पातिं त्वष्टारं रराणः ।
 धन्या सजोषा धिषणा नमोमिर्वनस्पतीरोषधी राय एषे
 तुजे नस्तने पर्वताः सन्तु स्वैतवो ये वसवो न वीराः ।
 धनित आप्त्यो यजतः सदा नो वर्धन्तः शंसं नयो अमिष्टौ

६

७

८

९

(३११)

वृष्णो अस्तोषि भूम्यस्य गर्भं त्रितो नपातमपां सुवृक्ति ।
गृणीति अग्निरेतरी न शुषैः शोचिष्केशो नि रिणाति वना

१० [१४]

कथा महे रुद्रियाय ब्रवाम कद् राये चिकितुषे भगाय ।
आप ओषधीरुत नोऽवन्तु द्यौर्वना गिरयो वृक्षकेशाः
शृणोतु न ऊर्जा पतिगिरिः स नभस्तरयीं इषिरः परिज्मा ।
शृण्वन्त्वापः पुरो न शुभ्राः परि सुचो बबृहाणस्याद्रेः
विदा चिन्नु महान्तो ये व एवा ब्रवाम दस्मा वार्य दधानाः ।
वयश्चन सुभव आ व यन्ति क्षुभा मर्तमनुयतं वधस्रैः
आ दैव्यानि पार्थिवानि जन्माऽपश्चाच्छा सुमखाय वोचम् ।
वर्धन्तां द्यावो गिरश्चन्द्राग्रा उदा वर्धन्तामभिषाता अर्णाः
पदेपदे मे जरिमा नि धायि वरून्नी वा शक्रा या पायुभिश्च ।
सिषक्तु माता मही रसा नः स्मत् सूरिभिर्ऋजुहस्त ऋजुवनिः

११

१२

१३

१४

१५ [१५]

कथा दाशेम नर्मसा सुदानू नेवया मरुतो अच्छोक्तौ प्रश्रवसो मरुतो अच्छोक्तौ ।
मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषे धा दुस्माकं भूदुपमातिवनिः
इति चिन्नु प्रजायै पशुमत्यै देवासो वनते मर्त्यो व आ देवासो वनते मर्त्यो वः ।
अत्रा शिवां तन्वो धासिमस्या जरां चिन्मे निर्ऋतिर्जग्रसीत
तां वो देवाः सुमतिमूर्जयन्ती मिषमश्याम वसवः शसा गोः ।
सा नः सुदानुर्मूळयन्ती देवी प्रति द्रवन्ती सुविताय गम्याः
अभि न इळा यूथस्य माता स्मन्नदीभिर्वृशी वा गृणातु ।
उर्वशी वा बृहद्दिवा गृणानाऽभ्यूर्णाना प्रभूथस्यायोः
सिषक्तु न ऊर्जव्यस्य पुष्टेः

१६

१७

१८

१९

२० [१६] (३३०)

(४२)

१८ भौमोऽत्रिः । विश्वे देवाः, ११ रुद्रः । त्रिष्टुप्, १७ एकपदा विराट् ।

प्र शंतमा वरुणं दीधिति गी मित्रं भगमदिति नूनमश्याः ।
पृषद्योनिः पञ्चहोता शृणोत्व तूर्तपन्था असुरो मयोभुः
प्रति मे स्तोममदितिर्जगृभ्यात् सूनुं न माता हृद्यं सुशेवम् ।
ब्रह्म प्रियं देवहितं यदस्त्य हं मित्रे वरुणे यन्मयोभु

१

२

(३३२)

उदीरय कवितमं कवीना—मुनतैनमभि मध्वा घृतेन ।

स नो वसूनि प्रयता हितानि चन्द्राणि देवः सविता सुवाति ३

समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सं सूरिभिर्हरिवः सं स्वस्ति ।

सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमत्या यज्ञियानाम् ४

देवो भगः सविता रायो अंश इन्द्रो वृत्रस्य संजितो धनानाम् ।

ऋभुक्षा वाज उत वा पुरंधि—रवन्तु नो अमृतासस्तुरासः ५ [१७]

मरुत्वतो अप्रतीतस्य जिष्णो—रजूर्यतः प्र ब्रवामा कृतानि ।

न ते पूर्वे मघवन् नारपासो न वीर्यं नूतनः कश्चनाप ६

उप स्तुहि प्रथमं रत्नधेयं बृहस्पतिं सनितारं धनानाम् ।

यः शंसते स्तुवते शंभविष्ठः पुरुवसुरागमज्जोहुवानम् ७

तवोतिभिः सचमाना अरिष्टा बृहस्पते मघवानः सुवीराः ।

ये अश्वदा उत वा सन्ति गोदा ये वस्त्रदाः सुभगास्तेषु रायः ८

विसर्माणं कृणुहि वित्तमेषां ये भुञ्जते अपृणन्तो न उक्थैः ।

अपव्रतान् प्रसवे वावृधानान् ब्रह्मद्विषः सूर्याद् यावयस्व ९

य ओहते रक्षसो देववीता वचकेभिस्तं मरुतो नि यात ।

यो वः शमीं शशमानस्य निन्दात् तुच्छ्यान् कामान् करते सिष्विद्वानः १० [१८]

तमुं धुहि यः स्विषुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य ।

यक्ष्वा महे सौमनसाय रुद्रं नभोभिर्देवमसुरं दुवस्य ११

दमूनसो अपसो ये सुहस्ता वृष्णः पत्नीर्नद्यो विभवतष्टाः ।

सरस्वती बृहद्विवोत राका दंशस्यन्तीर्विरिवस्यन्तु शुभ्राः १२

प्र सू महे सुशरणाय मेधां गिरं भरे नव्यसीं जायमानाम् ।

य आहना दुहितुर्वक्षणासु रूपा मिन्नानो अकृणोद्विदं नः १३

प्र सुधुतिः स्तनयन्तं रुवन्तं मिळस्पतिं जरितनूनमश्याः ।

यो अब्दिमां उदनिमां इयति प्र विद्युता रोदसी उक्षमाणः १४

एषः स्तोमो मारुतं शर्धो अच्छा रुद्रस्य सूनूर्युवन्यरुदश्याः ।

कामो राये हवते मा स्वस्त्युप स्तुहि पृषदश्वान् अयासः १५

प्रैषः स्तोमः पृथिवीमन्तरिक्षं वनस्पतीरोषधी राये अश्याः ।

देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात १६ (३४६)

उरौ देवा अनिबाधे स्याम
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।
आ नो रथि वहतमोत वीराना विश्वान्यमृता सौभगानि

१७

१८ [१९] (३४८)

(४३)

१७ भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६ एकपदा विराट् ।

आ धेनवः पर्यसा तूर्ण्यथा अमर्धन्तीरुप नो यन्तु मध्वा ।
महो राये बृहतीः सप्त विप्रो मयोभुवो जरिता जोहवीति
आ सुष्टुती नमसा वर्तयध्वै द्यावा वाजाय पृथिवी अमृधे ।
पिता माता मधुवचाः सुहस्ता भरेभरे नो यशसावविष्टाम्
अध्वर्यवश्चकृवांसो मधूनि प्र वायवे भरत चारु शुक्रम् ।
होतेव नः प्रथमः पाह्यस्य देव मध्वो ररिमा ते मदाय
दश क्षिपो युञ्जते बाहू अद्रिं सोमस्य या शमितारा सुहस्ता ।
मध्वो रसं सुगर्भस्तिर्गिरिष्ठां चनिश्चदद् दुदुहे शुक्रमंशुः
असावि ते जुजुषाणाय सोमः क्रत्वे दक्षाय बृहते मदाय ।
हरी रथे सुधुरा योगे अर्वाग्निन्द्र प्रिया कृणुहि ह्यमानः

१

२

३

४

५ [२०]

आ नो महीमरमतिं सजोषा गां देवीं नमसा रातहव्याम् ।
मधोर्मदाय बृहतीमृतज्ञा माग्ने वह पृथिभिर्देवयानैः
अञ्जन्ति यं प्रथयन्तो न विप्रा वपावन्तं नाग्निना तपन्तः ।
पितुर्न पुत्र उषसि प्रेष्ठ आ घर्मो अग्निमृतयन्नसादि
अच्छा मही बृहती शंतमा गीर्दूतो न गन्त्वश्विना हुवध्वै ।
मयोभुवा सरथा यातमर्वाग्गन्तं निधिं धुरमाणिर्न नाभिम्
प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्याऽहं पूष्ण उत वायोर्दिक्षि ।
या राधसा चोदितारा मतीनां या वाजस्य द्रविणोदा उत तमन्
आ नामभिर्मरुतो वक्षि विश्वा ना रूपेभिर्जातवेदो हुवानः ।
यज्ञं गिरो जरितुः सुष्टुतिं च विश्वे गन्त मरुतो विश्व ऊती

६

७

८

९

१० [२१]

आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम् ।
हवं देवी जुजुषाणा घृताचीं शग्मां नो वाचमुशती शृणोतु

११ (३५९)

आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं बृहस्पतिं सद्ने सादयध्वम् ।	
सादद्योनिं दम आ दीद्विवांसं हिरण्यवर्णमरुषं सपेम	१२
आ धर्णासिर्बृहद्विद्वो रराणो विश्वेभिर्गन्त्वोमभिर्हुवानः ।	
ग्रा वसान ओषधीरमृध—स्त्रिधातुशृङ्गो वृषभो वयोधाः	१३
मातुष्पदे परमे शुक्र आयो—विपन्यवो रास्पिरासो अगमन् ।	
सुशेव्यं नमसा रातहव्याः शिशुं मृजन्त्यायवो न वासे	१४
बृहद् वयो बृहते तुभ्यमग्ने धियाजुरो मिथुनासः सचन्त ।	
देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात	१५
उरौ देवा अनिबाधे स्याम	१६
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयिं वहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौभगानि	१७ [२२] (३६५)

(४४)

१५ काश्यपोऽवत्सारः (१० क्षत्र-मनस-एवावद-यजत-सन्नि-अवत्साराः; ११ विश्ववार-यजत-मायी-
अवत्साराः; १२ अवत्सारेण सह सदापृण-यजत-बाहुवृक्त-श्रुतवित्-तर्याः;
१३ सुतंभरश्च) । विश्वे देवाः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तं प्रत्नथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बर्हिषदं स्वर्विदम् ।	
प्रतीचीनं वृजनं दोहसे गिरा ऽऽशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे	१
श्रिये सुहृशीरुपरस्य याः स्व—विरोचमानः ककुभामचोदते ।	
सुगोपा असि न दभाय सुक्रतो परो मायाभिर्कृत आस नाम ते	२
अत्यं हविः सचते सच्च धातु चा—ऽरिष्टगातुः स होता सहोभरिः ।	
प्रसर्पाणो अनु बर्हिर्वृषा शिशु—मध्ये युवाजरो विसुहा हितः	३
प्र व एते सुयुजो यामन्निष्टये नीचीरमुष्मै यम्यं कृतावृधः ।	
सुयन्तुभिः सर्वशासैरभीशुभिः क्रिविर्नामानि प्रवणे मुषायति	४
संजर्भुराणस्तर्भुभिः सुतेगृभं वयाकिनं चित्तगर्भासु सुस्वरुः ।	
धारवाकेष्वृजुगाथ शोभसे वर्धस्व पत्नीरभि जीवो अध्वरे	५ [२३]

याहगेव ददृशे ताहगुच्यते सं छायाया दधिरे सिधयाप्स्वा ।	
महीमस्मभ्यमरुषामुरु जयो बृहत् सुवीरमनपच्युतं सहः	६
वेत्ययुर्जनिवान् वा अति स्पृधः समर्यता मनसा सूर्यः कविः ।	
ग्रंसं रक्षन्तं परि विश्वतो गय—मस्माकं शर्म वनवत् स्वावसुः	७ (३७९)

ज्यायांसमस्य यतुनस्य केतुनं ऋषिस्वरं चरति यासु नाम ते ।
 यादृश्मिन् धायि तमपस्यया विदुद् य उ स्वयं वहते सो अरं करत् ८
 समुद्रमासामव तस्थे अग्रिमा न रिण्यति सर्वनं यस्मिन्नायता ।
 अत्रा न हार्दि कवणस्य रेजते यत्रा मतिर्विद्यते पूतबन्धनी ९
 स हि क्षत्रस्य मनसस्य चित्तिभि रेवावदस्य यजतस्य सध्रेः ।
 अवत्सारस्य स्पृणवामं रण्वभिः शविष्ठं वाजं विदुषा चिदध्यम् १० [२४]

इयेन आसामर्दितिः कक्ष्योऽं मदो विश्ववारस्य यजतस्य मायिनः ।
 समन्यमन्यमर्थयन्त्येतवे विदुर्विषाणं परिपानमन्ति ते ११
 सदापृणो यजतो वि द्विषो वधीदं बाहुवृक्तः श्रुतवित् तयो वः सचा ।
 उभा स वरा प्रत्येति भाति च यदी गणं भजते सुप्रयावभिः १२
 सुतंभरो यजमानस्य सत्पति विश्वासामूधः स धियामुदञ्चनः ।
 भरद् धेनू रसवच्छिभ्रिये पयोऽनुब्रुवाणो अध्येति न स्वपन् १३

यो जागार तमृचः कामयन्ते यो जागार तमु सामानि यन्ति ।
 यो जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः १४
 अग्निर्जागार तमृचः कामयन्ते अग्निर्जागार तमु सामानि यन्ति ।
 अग्निर्जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः १५ [२५] (३८०)

(४५)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४५-५६]

११ सदापृण आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

विदा दिवो विष्यन्नाद्रिमुक्थै रायत्या उषसो अर्चिनो गुः ।
 अपावृत ब्रजिनीरुत् स्वर्गाद् वि दुरो मानुषीर्देव आवः १
 वि सूर्यो अमतिं न श्रियं सादो वाद् गवां माता जानती गात ।
 धन्वर्णसो नद्यः खादोअर्णाः स्थूणेव सुमिता दंहत द्यौः २
 अस्मा उक्थाय पर्वतस्य गर्भो महीनां जनुषे पूर्वाय ।
 वि पर्वतो जिहीत साधत द्यौ राविवासन्तो दसयन्त भूम ३
 सूक्तेभिर्वो वचोभिर्वेवजुष्टै रिन्द्रा न्वग्नी अवसे हुवधै ।
 उक्थेमिहिष्मा कवयः सुयज्ञा आविवासन्तो मरुतो यजन्ति ४ (३८४)

एतो न्वद्य सुध्योऽ भवामि प्र दुच्छुना मिनवामा वरीयः ।
आरे द्वेषांसि सनुतर्दधामाऽयाम प्राञ्चो यजमानमच्छ

५ [२६]

एता धियं कृणवामा सखायो ऽप या मातां ऋणुत व्रजं गोः ।
यया मनुर्विशिशिप्रं जिगाय यया वणिग्वङ्कुरापा पुरीषम्
अनूनोदत्र हस्तयतो अद्वि रार्चन् येन दश मासो नवग्वाः ।
ऋतं यती सरमा गा अविन्दुद विश्वानि सत्याङ्गिराश्चकार
विश्वे अस्या व्युषि माहिनायाः सं यद् गोभिराङ्गिरसो नवन्त ।
उत्स आसां परमे सधस्थ ऋतस्य पथा सरमा विदुद गाः

६

७

८

आ सूर्यो यातु सप्ताश्वः क्षेत्रं यदस्योर्विया दीर्घयाथे ।

रघुः श्येनः पतयदन्धो अच्छा युवा कविर्दीदयद् गोषु गच्छन्

९

आ सूर्यो अरुहच्छुक्रमणो ऽयुक्त यद्धरितो वीतपृष्ठाः ।

उद्गा न नावमनयन्त धीरा आशृण्वतीरापो अर्वागतिष्ठन्

१०

धियं वो अप्सु दधिषे स्वर्षा ययातरन् दश मासो नवग्वाः ।

अया धिया स्याम देवगोपा अया धिया तुतुर्यामात्यंहः

११ [२७] (३९१)

(४६)

८ प्रतिक्षत्र आत्रेयः । विश्वे देवाः, ७-८ देवपत्न्यः । जगती; २, ८ त्रिष्टुप् ।

हयो न विद्वौ अयुजि स्वयं धुरि तां वहामि प्रतरणीमवस्युवम् ।

नास्या वाश्मि विमुचं नावृतं पुनर्विद्वान् पथः पुरएत ऋजु नैषति

१

अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतोत विष्णो ।

उभा नासत्या रुद्रो अध गाः पूषा भगः सरस्वती जुषन्त

२

इन्द्राग्नी मित्रावरुणादितिं स्वः पृथिवीं द्यां मरुतः पर्वता अपः ।

द्वे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु शंसं सवितारमूतये

३

उत नो विष्णुरुत वातो अग्निधो द्रविणोदा उत सोमो मयस्करत् ।

उत ऋभव उत राये नो अश्विनो त त्वष्टोत विश्वानु मंसते

४

उत त्यन्नो मारुतं शर्ध आ गमद् दिविक्षयं यजतं बहिरासदे ।

बृहस्पतिः शर्म पूषोत नो यमद् वरुथ्यं वरुणो मित्रो अर्यमा

५

(३९६)

उत त्वे नः पर्वतासः सुशस्तयः सुदीतयो नद्यश्चामणे भुवन् ।

भगो विभक्ता शवसावसा गमदुरुव्यचा अदितिः श्रोतु मे हवम् ६

देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु नः प्रावन्तु नस्तुजये वाजसातये ।

याः पार्थिवासो या अपामपि व्रते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छत ७

उत गा व्यन्तु देवपत्नीरिन्द्राण्यग्नाय्यश्विनी राट् ।

आ रोदसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु देवीर्य ऋतुर्जनीनाम् ८ [२८] (३९९)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१]

(४७)

७ प्रतिरथ आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रयुञ्जती दिव एति ब्रुवाणा मही माता दुहितुर्बोधयन्ती ।

आविवासन्ती युवतिर्मनीषा पितृभ्य आ सदर्ने जोहुवाना १

अजिरासस्तदृष ईयमाना आतस्थिवांसो अमृतस्य नाभिम् ।

अनन्तासं उरवो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः २

उक्षा समुद्रो अरुषः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश ।

मध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजसस्पात्यन्तौ ३

चत्वार ईं बिभ्रति क्षेमयन्तो दश गर्भं चरसे धापयन्ते ।

त्रिधातवः परमा अस्य गावो दिवश्चरन्ति परि सद्यो अन्तान् ४

इदं वर्षुर्निवर्चनं जनासश्चरन्ति यन्नद्यस्तस्थुरापः ।

द्वे यदीं बिभ्रतो मातुरन्ये इहेह जाते यम्याइ सर्वन्धू ५

वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वस्त्रा पुत्राय मातरो वयन्ति ।

उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना दिवस्पथा वध्वो यन्त्यच्छ ६

तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम् ।

अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठां नमो दिवे बृहते सादनाय ७ [१] (४०६)

(४८)

५ प्रतिभानुरात्रेयः । विश्वे देवाः । जगती ।

कर्तु प्रियाय धाम्ने मनामहे स्वक्षत्राय स्वयंशसे महे वयम् ।

आमेन्यस्य रजसो यदुभ्र औ अपो वृणाना वितनोति मायिनी १

ता अन्नत वयुनं वीरवक्षणं समान्या वृतया विश्वमा रजः ।

अपो अपाचीरपरा अपेजते प्र पूर्वाभिस्तिरते देवयुर्जनः २ (४०८)

आ ग्रावामिरहन्त्येभिरक्तुभिर्वरिष्ठं वज्रमा जिघर्ति मायिनि ।
 शतं वा यस्य प्रचरन् त्वे दमे संवर्तयन्तो वि च वर्तयन्नहा ।
 तामस्य रीतिं परशोरिव प्रत्यनीकमख्यं भुजे अस्य वर्षसः ।
 सचा यदि पितुमन्तमिव क्षयं रत्नं दधाति भरहूतये विशे
 स जिह्वया चतुरनीक ऋञ्जते चारु वसानो वरुणो यतन्नरिम् ।
 न तस्य विन्न पुरुषत्वता वयं यतो भगः सविता दाति वार्यम्

३

४

५ [२] (४११)

(४९)

५ प्रतिप्रभ आत्रेयः, (५ तृणपाणिः) । विश्वे देवाः । जिह्दुप् ।

देवं वो अद्य सवितारमेधे भगं च रत्नं विभजन्तमायोः ।
 आ वा नरा पुरुभुजा ववृत्यां द्विवेदिवे चिदश्विना सखीयन्
 प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान् त्सूक्तैर्देवं सवितारं दुवस्य ।
 उप ब्रवीत नमसा विजानन्त्येष्टं च रत्नं विभजन्तमायोः
 अदुत्रया दयते वार्याणि पूषा भगो अदितिर्वस्त उग्रः ।
 इन्द्रो विष्णुर्वरुणो मित्रो अग्निरहानि भद्रा जनयन्त दुस्माः
 तन्नो अनर्वा सविता वरुथं तत् सिन्धव इषयन्तो अनु गमन् ।
 उप यद् वोचे अध्वरस्य होता रायः स्याम पतयो वाजरत्नाः
 प्र ये वसुभ्य ईवदा नमो दुर्ये मित्रे वरुणे सूक्तवाचः ।
 अवैत्वभ्वं कृणुता वरीयो दिवस्पृथिव्योरवसा मदेम

१

२

३

४

५ [३] (४१६)

(५०)

५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप्, ५ परक्तिः ।

विश्वो देवस्य नेतुर्मती वुरीत सख्यम् ।
 विश्वो राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुण्यसे
 ते ते देव नेतुर्ये चेमां अनुशसे ।
 ते राया ते ह्याऽपृचे सचेमहि सचध्वैः
 अतो न आ नूनतिथी नतः पत्नीर्दिशस्यत ।
 आरे विश्वं पथेष्टां द्विषो युयोतु युयुविः

१

२

३

(४१९)

यत्र वह्निरभिहितो दुद्रवद् द्रोण्यः पशुः ।

नृमणा वीरपस्त्यो ऽर्णा धीरेव सनिता

४

एष ते देव नेता रथस्पतिः शं रयिः ।

शं राये शं स्वस्तय इषःस्तुतो मनामहे देवस्तुतो मनामहे

५ [४] (४२१)

(५१)

१५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः, ४, ६-७ इन्द्रवायू, ५ वायुः । १-४ गायत्री;

५-१० उष्णिक्; ११-१३ जगती त्रिष्टुप्; १४-१५ अनुष्टुप् ।

अग्ने सुतस्य पीतये विश्वैरुमेभिरा गहि । देवेभिर्हव्यदातये १

ऋतधीतय आ गत सत्यधर्माणो अध्वरम् । अग्नेः पिबत जिह्वया २

विप्रेभिर्विप्र सन्त्य प्रातर्यावभिरा गहि । देवेभिः सोमपीतये ३

अयं सोमश्चमू सुतो ऽमत्रे परि पिच्यते । प्रिय इन्द्राय वायवे ४

वायवा याहि वीतये जुषाणो हव्यदातये । पिबा सुतस्यान्धसो अभि प्रयः ५ [५]

इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां पीतिमर्हथः । ताश्रुषेथामरेपसावभि प्रयः ६

सुता इन्द्राय वायवे सोमासो दध्याशिरः । निम्नं न यन्ति सिन्धवोऽभि प्रयः ७

सजूर्विश्वेभिर्देवेभि रश्विभ्यामुषसा सजूः । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ८

सजूर्मित्रावरुणाभ्यां सजूः सोमेन विष्णुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ९

सजूरादित्यैर्वसुभिः सजूरिन्द्रेण वायुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण १० [६]

स्वस्ति नो मिमीतामश्विना भगः स्वस्ति देव्यदितिरनर्वणः ।

स्वस्ति पूषा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावापृथिवी सुचेतुना ११

स्वस्तये वायुमुप ब्रवामहे सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्पतिः

बृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्तय आदित्यासो भवन्तु नः १२

विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो वसुरग्निः स्वस्तये ।

देवा अवन्तु भवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पात्वंहसः १३

स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति पथ्ये रेवति ।

स्वस्ति न इन्द्रश्चाग्निश्च स्वस्ति नो अदिते कृधि १४

स्वस्ति पन्थामनु चरेम सूर्याचन्द्रमसाविव ।

पुनर्द्वुताग्रता जानता सं गमेमहि

१५ [७] (४३६)

(५२)

१७ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । अनुष्टुप्, ६, १६-१७ पङ्क्तिः ।

प्र इयावाश्व धृष्णुया ऽर्चां मरुद्भिर्ऋकभिः ।

ये अद्भोचर्मनुष्वधं श्रवो मदन्ति यज्ञियाः ।

१

ते हि स्थिरस्य शर्वसः सखायः सन्ति धृष्णुया ।

ते यामन्ना धृषद्विन्—स्मना पान्ति शश्वतः ।

२

ते स्पन्द्रासो नोक्षणो ऽतिं ष्कन्दन्ति शर्वरीः ।

मरुतामधा महो दिवि क्षमा च मन्महे

३

मरुत्सु वो दधीमहि स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया ।

विश्वे ये मानुषा युगा पान्ति मर्त्यं रिषः

४

अर्हन्तो ये सुदानवो नरो असांमिशवसः ।

प्र यज्ञं यज्ञियेभ्यो दिवो अर्चा मरुद्भ्यः

५

[८]

आ रुक्मैरा युधा नरं ऋष्या ऋष्टीरसृक्षत ।

अन्वेनाँ अहं विद्युतो मरुतो जज्झतीरिव भानुरर्तं त्मना दिवः

६

ये वावृधन्त पार्थिवा य उरावन्तरिक्ष आ ।

वृजने वा नदीनां सधस्थे वा महो दिवः

७

शर्धो मारुतमुच्छंस सत्यशवसमृभ्वसम् ।

उत स्म ते शुभे नरः प्र स्पन्द्रा युजत त्मना

८

उत स्म ते परुष्ण्या—मूर्णां वसत शुन्ध्यवः ।

उत पव्या रथाना मर्दिं भिन्दुन्त्योर्जसा

९

आपथयो विपथयो ऽन्तस्पथा अनुपथाः ।

एतेभिर्मह्यं नामभि र्यज्ञं विष्टार ओहते

१०

[९]

अधा नरो न्योहते ऽधा नियुत ओहते ।

अधा पारावता इति चित्रा रूपाणि दश्यां

११

छन्दुःस्तुभः कुमन्यव उत्समा कीरिणो नृतुः

ते मे के चित्र तायव ऊमा आसन् दृशि त्विषे

१२

य ऋष्या ऋष्टिविद्युतः कवयः सन्ति वेधसः ।

तमृषे मारुतं गणं नमस्या रमया गिरा

१३

(४४९)

अच्छं ऋषे मारुतं गणं दाना मित्रं न योषणा ।

दिवो वा धृष्णव ओजसा स्तुता धीभिर्निषण्यत

१४

नू मन्वान एषां देवाँ अच्छा न वक्षणा ।

दाना सचेत सूरिभिर्—र्यामश्रुतेभिरञ्जिभिः

१५

प्र ये मे बन्ध्वेषे गां वोचन्त सूरयः पृथिं वोचन्त मातरम् ।

अधा पितरमिष्मिणं रुद्रं वोचन्त शिक्रसः

१६

सप्त मे सप्त शाकिन एकमेका शता ददुः ।

यमुनायामधि श्रुतमुद् राधो गव्यं मृजे नि राधो अश्व्यं मृजे

१७ [१०] (४५३)

(५३)

१६ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । १, ५, १०-११, १५ ककुप्; २ बृहती; ३ अनुष्टुप्, ४ पुरउष्णिक्, ६-७, ९, १३-१४, १६ सतोबृहती; ८, १२ गायत्री ।

को वेवु जानमेषां को वा पुरा सुन्नेष्वास मरुताम् ।

यद् युयुजे किलास्यः

१

ऐतान् रथेषु तस्थुषः कः शुश्राव कथा ययुः ।

कस्मै ससुः सुदासे अन्वापय इळाभिर्वृष्टयः सह

२

ते म आहुर्य आययु—रुप द्युमिर्विभिर्मदे ।

नरो मर्या अरेपस इमान् पश्यन्निति ष्टुहि

३

ये अञ्जिषु ये वाशीषु स्वभानवः सक्षु रुक्मेषु खादिषु ।

श्राया रथेषु धन्वसु

४

युष्माकं स्मा रथाँ अनु मुदे दधे मरुतो जीरदानवः ।

वृष्टी द्यावो यतीरिव

५ [११]

आ यं नरः सुदानवो ददाशुषे दिवः कोशमचुच्यवुः ।

वि पर्जन्यं सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना यन्ति वृष्टयः

६

ततृद्वानाः सिन्धवः क्षोदसा रजः प्र संसुर्धेनवो यथा ।

स्यन्ता अश्वा इवा ध्वनो विमोचने वि यद् वर्तन्त एन्यः

७

आ यात मरुतो दिव आन्तरिक्षादमादुत ।

माव स्थात परावतः

८

(४६१)

मा वो रसानितभा कुभा कुमु—र्मा वः सिन्धुर्नि रीरमत ।

मा वः परि ष्ठात् सरयुः पुरीषिण्य—स्मे इत् सुन्नमस्तु वः

९

तं वः शर्धं रथानां त्वेषं गणं मारुतं नव्यसीनाम् ।

अनु प्र यन्ति वृष्टयः

१० [१२]

शर्धंशर्धं व एषां व्रातंवातं गणंगणं सुशस्तिभिः ।

अनु क्रामेम धीतिभिः

११

कस्मा अद्य सुजाताय रातहव्याय प्र ययुः ।

एना यामेन मरुतः

१२

येन तोकाय तनयाय धान्यं बीजं वहध्वे अक्षितम् ।

अस्मभ्यं तद् धत्तन यद् व ईमहे राधो विश्वायु सौभगम्

१३

अतीयाम निदस्तिरः स्वस्तिभिर्हित्वावद्यमरातीः ।

वृष्टी शं योराप उस्मि भेषजं स्याम मरुतः सह

१४

सुदेवः समहासति सुवीरो नरो मरुतः स मर्त्यः ।

यं त्रायध्वे स्याम ते

१५

स्तुहि भोजान् त्सुवतो अस्य यामनि रणन् गावो न यवसे ।

यतः पूर्वा इव सखीरनु ह्वय गिरा गृणीहि कामिनः

१६ [१३] (४६९)

(५४)

१५ श्यावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

प्र शर्धीय मारुताय स्वभानव इमां वाचमनजा पर्वतच्युते ।

घर्मस्तुभे विव आ पृष्ठयज्वने द्युन्नश्रवसे महि नृम्णमर्चत

१

प्र वो मरुतस्तविषा उकुन्यवो वयोवृधो अश्वयुजः परिज्रयः ।

सं विद्युता दधति वाशति त्रितः स्वरन्त्यापोऽवना परिज्रयः

२

विद्युन्महसो नरो अश्मदिद्यवो वातत्विषो मरुतः पर्वतच्युतः ।

अव्वया चिन्मुहुरा ह्रादुनीवृतः स्तनयदमा रभसा उदोजसः

३

व्यक्तून् रुद्रा व्यहानि शिकसो व्यन्तरिक्षं वि रजांसि धूतयः ।

वि यदज्रा अजथ नाव ई यथा वि दुर्गाणि मरुतो नाह रिष्यथ

४

(४७१)

तद् वीर्यं वो मरुतो महित्वनं दूर्ध्वं ततान् सूर्यो न योजनम् ।
एता न यामे अगृभीतशोचिषो ऽनश्वदां यन्नययातना गिरिम् ५ [१४]

अभ्राजि शर्धो मरुतो यदर्णसं मोषथा वृक्षं कपनेव वेधसः ।
अर्धं स्मा नो अरमतिं सजोषसश्चक्षुरिव यन्तमनु नेषथा सुगम् ६

न स जीयते मरुतो न हन्यते न स्नेधति न व्यथते न रिण्यति ।
नास्य राय उप दस्यन्ति नोतय ऋषिं वा यं राजानं वा सुषूदथ ७

नियुत्वन्तो ग्रामजितो यथा नरो ऽर्यमणो न मरुतः कवन्धिनः ।
पिन्वन्त्युत्सं यद्विनासो अस्वरन् व्युन्दन्ति पृथिवीं मध्वो अन्धसा ८

प्रवत्वतीयं पृथिवी मरुद्भ्यः प्रवत्वती द्यौर्भवति प्रयज्यः ।
प्रवत्वतीः पृथ्या अन्तरिक्ष्याः प्रवत्वन्तः पर्वता जीरदानवः ९

यन्मरुतः सभरसः स्वर्णरः सूर्य उदिते मदथा दिवो नरः ।
न वोऽश्वाः श्रथयन्ताह सिंघतः सद्यो अस्याध्वनः पारमश्रुथ १० [१५]

अंसेषु व ऋष्टयः पत्सु खादयो वक्षःसु रुक्मा मरुतो रथे शुभः ।
अग्निभ्राजसो विद्युतो गर्भस्त्योः शिप्राः शीर्षसु वितता हिरण्ययीः ११

तं नाकमर्यो अगृभीतशोचिषं रुशत् पिप्पलं मरुतो वि धूनुथ ।
समच्यन्त वृजनातिं त्विषन्त यत् स्वरन्ति घोषं विततमृतायवः १२

युष्मादत्तस्य मरुतो विचेतसो रायः स्याम रथ्योऽ वयस्वतः ।
न यो युच्छति तिष्योऽ यथा दिवोऽ ऽस्मे रारन्त मरुतः सहस्रिणम् । १३

यूयं रयिं मरुतः स्पर्हवीरं यूयमृषिमवथ सामविप्रम् ।
यूयमर्वन्तं भरताय वाजं यूयं धत्थ राजानं श्रुष्टिमन्तम् १४

तद् वो यामि द्रविणं सद्यऊतयो येना स्वर्णं ततनाम नूरभि ।
इदं सु मे मरुतो हर्यता वचो यस्य तरैम तरसा शतं हिमाः १५ [१६] (४८४)

(५५)

१० इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्रयज्यवो मरुतो भ्राजदृष्टयो बृहद् वयो दधिरे रुक्मवक्षसः ।
ईयन्ते अश्वैः सुयमैभिराशुभिः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत १

स्वयं दधिध्वे तविषीं यथा विद् बृहन्महान्त उर्विया वि राजथ ।
उतान्तरिक्षं ममिरे व्योजसा शुभं यातामनु रथा अवृत्सत २ (४८६)

साकं जाताः सुभ्वः साकमुक्षिताः श्रिये चिदा प्रतरं वावृधुर्नरः ।

विरोकिणः सूर्यस्येव रश्मयः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ३

आभूषेण्यं वो मरुतो महित्वनं दिहक्षेण्यं सूर्यस्येव चक्ष्णाम् ।

उतो अस्माँ अमृतत्वे दधातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ४

उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः ।

न वो दस्त्रा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ५ [१७]

यदश्वान् धूर्षु पृषतीरयुग्ध्वं हिरण्ययान् प्रत्यक्काँ अमुग्ध्वम् ।

विश्वा इत् स्पृधो मरुतो व्यस्यथ शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ६

न पर्वता न नद्यो वरन्त वो यत्राचिध्वं मरुतो गच्छथेदु तत् ।

उत द्यावापृथिवी याथना परि शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ७

यत् पूर्वं मरुतो यच्च नूतनं यदुद्यते वसवो यच्च शस्यते ।

विश्वस्य तस्य भवथा नवेदसः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ८

मृळत नो मरुतो मा वधिष्टनाऽस्मभ्यं शर्म बहुलं वि यन्तन ।

अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ९

यूयमस्मान् नयत वस्यो अच्छा निरंहतिभ्यो मरुतो गृणानाः ।

जुषध्वं नो हव्यदातिं यजत्रा वयं स्याम पतयो रयीणाम् १० [१८] (४९४)

(५६)

१ श्यावाश्व आत्रेयः । मरुतः । बृहती; ३, ७ सतोबृहती ।

अग्रे शर्धन्तुमा गुणं पिष्टं रुक्मेभिरस्त्रिभिः ।

विशो अद्य मरुतामव ह्वये दिवाश्चिद् रोचनादधि १

यथा चिन्मन्यसे हृदा तदिन्मे जग्मुराशसः ।

ये ते नेदिष्ठं हर्वनान्यागमन् तान् वर्ध भीमसंहशः २

मीळहुष्मतीव पृथिवी पराहता मदन्त्येत्यस्मदा ।

ऋक्षो न वो मरुतः शिमीवाँ अमो दुध्रो गौरिव भीमयुः ३

नि ये रिणन्त्योर्जसा वृथा गावो न दुर्धुरः ।

अश्मान् चित् स्वयं पर्वतं गिरिं प्र च्यावयन्ति यामभिः ४ (४९८)

उत् तिष्ठ नूनमेषां स्तोमैः समुक्षितानाम् ।

मरुतां पुरुतममपूर्व्यं गवां सर्गमिव ह्वये

५ [१९]

युद्धग्ध्वं ह्यरुषी रथे युद्धग्ध्वं रथेषु रोहितः ।

युद्धग्ध्वं हरी अजिरा धुरि वोळ्हवे वहिष्ठा धुरि वोळ्हवे

६

उत स्य वाज्यरुषस्तुविष्वणि—रिह स्म धायि दर्शतः ।

मा वो यामेषु मरुतश्चिरं करत् प्र तं रथेषु चोदत

७

रथं नु मारुतं वयं श्रवस्युमा हुवामहे ।

आ यस्मिन् तस्थौ सुरणानि बिभ्रती सचा मरुत्सु रोदुसी

८

तं वः शर्धं रथेशुभं त्वेषं पनस्युमा हुवे ।

यस्मिन् त्सुजाता सुभगा महीयते सचा मरुत्सु मीळ्हुषी

९ [२०] (५०३)

(५७)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५७-७२]

८ श्यावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगतौ, ७-८ त्रिष्टुप् ।

आ रुद्रास इन्द्रवन्तः सजोषसो हिरण्यरथाः सुविताय गन्तन ।

इयं वो अस्मत् प्रति हयते मति—स्तृष्णजे न दिव उत्सा उदुन्यवे

१

वाशीमन्त ऋष्टिमन्तो मनीषिणः सुधन्वान इषुमन्तो निषङ्गिणः ।

स्वश्वाः स्थ सुरथाः पृश्निमातरः स्वायुधा मरुतो याथना शुभम्

२

धुनुथ द्यां पर्वतान् दाशुषे वसु नि वो वना जिहते यामनो भिया ।

कोपयथ पृथिवीं पृश्निमातरः शुभे यदुग्राः पृषतीरयुग्ध्वम्

३

वातत्विषो मरुतो वर्षनिर्णिजो यमा इव सुसदृशः सुपेशसः ।

पिशङ्गाश्वा अरुणाश्वा अरेपसः प्रत्वक्षसो महिना द्यौरिवोरवः

४

पुरुद्वप्सा अस्त्रिमन्तः सुदानव—स्त्वेषसदृशो अनवभ्रराधसः ।

सुजातासो जनुषा रुक्मवक्षसो दिवो अर्का अमृतं नाम भेजिरे

५ [२१]

ऋष्टयो वो मरुतो असंयोरधि सह ओजो बाह्वोर्वो बलं हितम् ।

नृम्णा शीर्षस्वायुधा रथेषु वो विश्वा वः श्रीरधि तनूषु पिपिशे

६

गोमदश्वावद् रथवत् सुवीरं चन्द्रवद् राधो मरुतो ददा नः ।

प्रशस्ति नः कृणुत रुद्रियासो भक्षीय वोऽवसो दैव्यस्य

७

हये नरो मरुतो मूळता न—स्तुवीमघासो अमृता क्रतज्ञाः ।

सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहद्विरयो बृहदुक्षमाणाः

८ [२२] (५११)

(५८)

८ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

तमु नूनं तविषीमन्तमेषां स्तुषे गणं मारुतं नव्यसीनाम् ।	
य आश्वश्वा अमवद् वहन्त उतेशिरे अमृतस्य स्वराजः	१
त्वेषं गणं तवसं खादिहस्तं धुनिव्रतं मायिनं दातिवारम् ।	
मयोभुवो ये अमिता महित्वा वन्दस्व विप्र तुविरार्धसो नृन्	२
आ वो यन्तूद्वाहासो अद्य वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति ।	
अयं यो अग्निर्मरुतः समिन्द्र एतं जुषध्वं कवयो युवानः	३
यूयं राजानमिर्यं जनाय विश्वतष्टं जनयथा यजत्राः ।	
युष्मदेति मुष्टिहा बाहुजूतो युष्मत् सदश्वो मरुतः सुवीरः	४
अरा इवेदचरमा अहेव प्रप्र जायन्ते अकवा महोभिः ।	
पृश्नेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः स्वया मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः	५
यत् प्रायासिष्ट पृषतीभिरश्वैर्वीळुपविभिर्मरुतो रथोभिः ।	
क्षोदन्त आपो रिणते वनान्यवोस्त्रियो वृषभः क्रन्दतु द्यौः	६
प्रथिष्ट यामन् पृथिवी चिदेष्टा भर्तेव गर्भं स्वमिच्छवो धुः ।	
वातान् ह्यश्वान् धुर्यायुयुज्रे वर्षं स्वेदं चक्रिरे रुद्रियासः	७
ह्ये नरो मरुतो मूळता नस्तुवीमघासो अमृता क्रतज्ञाः ।	
सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहद्गिरयो बृहदुक्षमाणाः	८ [२३] (५१९)

(५९)

८ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र वः स्पळकन् त्सुविताय द्वावने ऽर्चा विवे प्र पृथिव्या क्रतं भरे ।	
उक्षन्ते अश्वान् तरुषन्त आ रजो ऽनु स्वं भानुं श्रथयन्ते अर्णवैः	१
अमादिषां मियसा भूमिरेजति नौर्न पूर्णा क्षरति व्यथिर्यती ।	
दूरेदृशो ये चितयन्त एमभि रन्तर्महे विदथे येतिरे नरः	२
गवामिव श्रियसे शृङ्गमुत्तमं सूर्यो न चक्षू रजसो विसर्जने ।	
अत्या इव सुम्भश्चारवः स्थन मर्या इव श्रियसे चेतथा नरः	३ (५२१)

को वो महान्ति महतामुदश्वत् कस्काव्या मरुतः को ह पौंस्या ।	
यूयं ह भूमिं किरणं न रेजथ प्र यद् भरध्वे सुविताय दावने	४
अश्वो इवेदरुषासः सर्वन्धवः शूरा इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः ।	
मर्या इव सुवृधो वावृधुर्नरः सूर्यस्य चक्षुः प्र मिनन्ति वृष्टिभिः	५
ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास उद्भिदोऽमध्यमासो महसा वि वावृधुः ।	
सुजातासो जनुषा पृश्निमातरो दिवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन	६
वयो न ये श्रेणीः पप्तुरोजसाऽन्तान् दिवो बृहतः सानुनस्परि ।	
अश्वोस एषामुभये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभनूरचुच्यवुः	७
मिमातु द्यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उषसो यतन्ताम् ।	
आर्चुच्यवुर्दिव्यं कोशमेत ऋषे रुद्रस्य मरुतो गृणानाः	८ [२४] (५२७)

(६०)

८ श्यावाश्व आत्रेयः । मरुतोऽग्रामरुतो वा । त्रिष्टुप्; ७-८ जगती ।

ईळे अग्निं स्ववसं नमोभि—रिह प्रसक्तो वि चयत् कृतं नः ।	
रथैरिव प्र भरे वाजयद्भिः प्रदक्षिणिन्मरुतां स्तोममृध्याम्	१
आ ये तस्थुः पृषतीषु श्रुतासु सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु ।	
वनां चिदुग्रा जिहते नि वो मिया पृथिवी चिद् रेजते पर्वतश्चित्	२
पर्वतश्चिन्महिं वृद्धो बिभाय दिवश्चित् सानु रेजत स्वने वः ।	
यत् क्रीळथ मरुत ऋष्टिमन्त आप इव सध्वश्चो धवध्वे	३
वरा इवेद् रेवतासो हिरण्यै—रभि स्वधामिस्तन्वः पिपिशे ।	
श्रिये श्रेयांसस्तवसो रथेषु सत्रा महांसि चक्रिरे तनूषु	४
अज्येष्ठासो अकनिष्ठास एते सं भ्रातरो वावृधुः सौभगाय ।	
युवा पिता स्वपा रुद्र एषां सुदुघा पृश्निः सुदिना मरुद्भ्यः	५
यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा यद् वावमे सुभगासो दिवि ४ ।	
अतो नो रुद्रा उत वा न्वस्या—ऽग्ने वित्तान्द्विषो यद् यजाम	६
अग्निश्च यन्मरुतो विश्ववेदसो दिवो वहध्व उत्तरादाधि ण्णुभिः ।	
ते मन्दसाना धुनयो रिशादसो वामं धत्त यजमानाय सुन्वते	७
अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिर्ऋक्भिः सोमं पिब मन्दसानो गणश्रिभिः ।	
पावकेभिर्विश्वमिन्वेभिरायुभि—वैश्वानर प्रदिवा केतुना सजुः	८ [२५] (५३५)

(६१)

१९ इयावाश्व आत्रेयः । १-४, ११-१६ मरुतः, ५-८ तरन्तमहिषी शशीयसी; ९ वैददश्विवः
पुरुमीळहः, १० वैददश्विस्तरन्तः, १७-१९ दाभ्यो रथवीतिः । गायत्री,
३ निचृत्, ५ अनुष्टुप्, ९ सतोबृहती ।

के षा नरः श्रेष्ठतमा य एकैक आयय । परमस्याः परावतः १
क्वोवोऽश्वाः क्वाडभीशवः कथं शोक कथा यय । पुष्टे सदा नसोर्यमः २
जघने चोद एषां वि सक्थानि नरो यमुः । पुत्रकुथे न जनयः ३
परा वीरास एतन मर्यासो भद्रजानयः । अग्नितपो यथासथ ४
सनत् साश्व्यं पशु—मुत गव्यं ज्ञतावयम् । इयावाश्वस्तुताय या दोर्वीरायोपबृंहत् ५ [२६]

उत त्वा स्त्री शशीयसी पुंसो भवति वस्यसी । अदेवत्रादराधसः ६
वि या जानाति जसुरिं वि तृष्यन्तं वि कामिनम् । देवत्रा कृणुते मनः ७
उत या नेमो अस्तुतः पुमां इति ब्रुवे पणिः । स वैरदेय इत् समः ८

उत मैऽरपद् युवतिर्ममन्दुषी प्रति इयावायं वर्तनिम् ।

वि रोहिता पुरुमीळहाय येमतु—विप्राय दीर्घयशसे ९

यो मे धेनूनां ज्ञतं वैददश्विर्यथा ददत् । तरन्त इव मंहना १० [२७]

य ई वहन्त आशुभिः पिबन्तो मदिरं मधु । अत्र श्रवांसि दधिरे ११
येषां श्रियाधि रोदसी विभ्राजन्ते रथेष्ववा । द्विवि रुक्म इवोपरि १२
युवा स मारुतो गुण—स्त्वेषरथो अनेद्यः । शुभंयावाप्रतिष्कृतः १३
को वेद नूनमेषां यत्रा मदन्ति धूतयः । ऋतजाता अरेपसः १४
यूयं मतिं विपन्यवः प्रणेतार इत्था धिया । श्रोतारो यामहूतिषु १५ [२८]

ते नो वसूनि काम्या पुरुश्चन्द्रा रिंशादसः । आ यज्ञियासो ववृत्तन १६
एतं मे स्तोर्ममूर्ध्ने द्वाभ्यां परा वह । गिरो देवि रथीरिव १७
उत मे वोचतादिति सुतसोमे रथवीतौ । न कामो अप वेति मे १८
एष क्षेति रथवीति—मघवा गोमतीरनु । पर्वतेष्वपथितः १९ [२९] (५५४)

(६२)

९ श्रुतविदात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

ऋतेन ऋतमपिहितं ध्रुवं वा सूर्यस्य यत्र विमुचन्त्यश्वान् । १
दश ज्ञता सह तस्थुस्तदेकं देवानां श्रेष्ठं वर्षामपश्यम् (५५५)

तत् सु वां मित्रावरुणा महित्व—मीर्मा तस्थुषीरहभिर्दुहे ।
 विश्वाः पिन्वथः स्वसुरस्य धेना अनु वामेकः पविरा वर्वत २
 आधारयतं पृथिवीमुत द्यां मित्रराजाना वरुणा महोभिः ।
 वर्धयतमोषधीः पिन्वतं गा अव वृष्टिं सृजतं जीरदानू ३
 आ वामश्वासः सुयुजो वहन्तु यतरश्मय उप यन्त्वर्वाक् ।
 धृतस्य निर्णिगनु वर्तते वा—मुप सिन्धवः प्रदिवि क्षरन्ति ४
 अनु श्रुताममतिं वर्धदुर्वी बहिरिव यजुषा रक्षमाणा ।
 नमस्वन्ता धृतदृक्षाधि गर्ते मित्रासाथे वरुणेळास्वन्तः ५ [३०]

अक्रविहस्ता सुकृते परस्पा यं त्रासाथे वरुणेळास्वन्तः ।
 राजाना क्षत्रमहणीयमाना सहस्रस्थूणं बिभृथः सह द्वौ ६
 हिरण्यनिर्णिगयो अस्य स्थूणा वि भ्राजते दिव्यः श्वाजनीव ।
 मद्मे क्षेत्रे निर्मिता तिल्विले वा सनेम मध्वो अधिगत्यस्य ७
 हिरण्यरूपमुषसो व्युष्टा—वयःस्थूणमुदिता सूर्यस्य ।
 आ रोहथो वरुण मित्र गर्त—मत्तश्चक्षाथे अदितिं दितिं च ८
 यद् बहिष्ठं नातिविधे सुदानू अच्छिष्ठं शर्म भुवनस्य गोपा ।
 तेन नो मित्रावरुणावविष्टं सिषासन्तो जिगीवांसः स्याम ९ [३१] (५६३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३६]

(६३)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । जगती ।

ऋतस्य गोपावधि तिष्ठथो रथं सत्यधर्माणा परमे व्योमनि ।
 यमत्र मित्रावरुणावथो युवं तस्मै वृष्टिर्मधुमत् पिन्वते दिवः १
 सम्राजावस्य भुवनस्य राजथो मित्रावरुणा विदथे स्वर्हशा ।
 वृष्टिं वां राधो अमृतत्वमीमहे द्यावापृथिवी वि चरन्ति तन्यवः २
 सम्राजा उग्रा वृषभा दिवस्पती पृथिव्या मित्रावरुणा विचर्षणी ।
 चित्रेभिरभ्रैरुप तिष्ठथो रवं द्यां वर्षयथो असुरस्य मायया ३
 माया वां मित्रावरुणा दिवि श्रिता सूर्यो ज्योतिश्चरति चित्रमायुधम् ।
 तमभ्रेण वृष्ट्या गूहथो दिवि पर्जन्य इप्सा मधुमन्त ईरते ४ (५६७)

*

रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुखं शूरो न मित्रावरुणा गविंष्टिषु ।
 रजांसि चित्रा वि चरन्ति तन्यवो दिवः सम्राजा पर्यसा न उक्षतम् ५
 वाचं सु मित्रावरुणा विरावतीं पर्जन्याश्चित्रां वदति त्विषीमतीम् ।
 अग्रा वसत मरुतः सु मायया द्यां वर्षयत मरुणामरेपसम् ६
 धर्मणा मित्रावरुणा विपश्चिता व्रता रक्षेथे असुरस्य मायया ।
 क्रतेन विश्वं भुवनं वि राजथः सूर्यमा धत्थो दिवि चित्र्यं रथम् ७ [१] (५७०)

(६४)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ७ पङ्क्तिः ।

वरुणं वो रिशादस—मृचा मित्रं हवामहे । परि व्रजेवं बाह्वो जगन्वांसा स्वर्णरम् १
 ता बाहवा सुचेतुना प्र यन्तमस्मा अर्चते । शेवं हि जार्यं वां विश्वांसु क्षासु जोगुवे २
 यन्नूनमश्यां गार्ति मित्रस्य यायां पथा । अस्य प्रियस्य शर्मण्य हिंसानस्य सश्विरे ३
 युवाभ्यां मित्रावरुणो—पमं धेयामृचा । यद्ध क्षये मघोनां स्तोतृणां च स्पूधसे ४
 आ नो मित्र सुदीतिमि—वरुणश्च सधस्थ आ । स्वे क्षये मघोनां सखीनां च वृधसे ५
 युवं नो येषु वरुण क्षत्रं बृहच्च बिभूथः । उरु णो वाजसातये कृतं राये स्वस्तये ६
 उच्छन्त्यां मे यजता देवक्षत्रे रुशद्रवि ।
 सुतं सोमं न हस्तिमि—रा पङ्क्तिर्धावतं नरा विभ्रतावर्चनानसम् ७ [२] (५७१)

(६५)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

यश्चिकेत स सुक्रतु—देवत्रा स ब्रवीतु नः । वरुणो यस्य दर्शतो मित्रो वा वनते गिरः १
 ता हि श्रेष्ठवर्चसा राजाना दीर्घश्रुत्तमा । ता सत्पती क्रतावृध क्रतावाना जनेजने २
 ता वामियानोऽवसे पूर्वा उप ब्रुवे सचा । स्वश्वासः सु चेतुना वाजां अभि प्र वावने ३
 मित्रो अंहोश्चिदादुरु क्षयाय गातुं वनते । मित्रस्य हि प्रतूर्वतः सुमतिरस्ति विधतः ४
 वयं मित्रस्यावसि स्याम सप्रथस्तमे । अनेहसस्त्वोतयः सत्रा वरुणशेषसः ५
 युवं मित्रेमं जनं यतथः सं च नयथः ।

मा मघोनः परि ह्यतं मो अस्माकमृषीणां गोपीथे न उरुण्यतम् ६ [३] (५७२)

(६६)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

आ चिकित्तान सुक्रतू देवौ मर्तं रिशादसा । वरुणाय ऋतपेशसे दधीत प्रयसे महे १
 ता हि क्षत्रमविहृतं सभ्यर्गसूर्यमाशाति । अर्धं व्रतेव मानुषं स्वर्णं धायि दर्शतम् २
 ता वामेषे रथानां मुर्वी गव्यूतिमेषाम् । रातहव्यस्य सुष्टुतिं दुधृक् स्तोमैर्मनामहे ३
 अधा हि काव्या युवं दक्षस्य पूर्भिर्जुता । नि केतुना जनानां चिक्रेथे पूतदक्षसा ४
 तद्वृतं पृथिवि बृहच्छ्रवण ऋषीणाम् । जयसानावरं पृथ्वीति क्षरन्ति यामभिः ५
 आ यद् वामीयचक्षसा मित्रं वयं च सूरयः । व्यचिष्ठे बहुपाय्ये यतैर्महि स्वराज्ये ६ [४] (५८९)

(६७)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

बलित्था देव निष्कृतमार्दित्या यजतं बृहत् । वरुण मित्रार्यमन् वर्षिष्ठं क्षत्रमाशाथे १
 आ यद् योनिं हिण्ययं वरुण मित्र सदथः । धर्तारा चर्षणीनां युन्तं सुम्नं रिशादसा २
 विश्वे हि विश्ववेदसो वरुणो मित्रो अर्यमा । व्रता पदेव सश्विरे पान्ति मर्त्यं रिषः ३
 ते हि सत्या ऋतस्पृशं ऋतावानो जनेजने । सुनीथासः सुदानवोऽहोश्चिदुरुचक्रयः ४
 को नु वां मित्रास्तुतो वरुणो वा तनूनाम् । तत् सु वामेषते मतिरत्रिभ्य एषते मतिः ५ [५] (५९४)

(६८)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

प्र वो मित्रार्य गायत वरुणाय विपा गिरा । महिक्षत्रावृतं बृहत् १
 सम्राजा या घृतयोनी मित्रश्चोभा वरुणश्च । देवा देवेषु प्रशस्ता २
 ता नः शक्तं पार्थिवस्य महो रायो दिव्यस्य । महिं वां क्षत्रं देवेषु ३
 ऋतमृतेन सर्पन्तेषिरं दक्षमाशाते । अद्भुता देवौ वर्धते ४
 वृष्टिद्यावा रीत्यापि षस्पती दानुमत्याः । बृहन्तं गर्तमाशाते ५ [६] (५९९)

(६९)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

त्री रोचना वरुण त्रीरुत द्यून् त्रीणि मित्र धारयथो रजांसि ।
 वावृधानावमर्ति क्षत्रियस्याऽनु व्रतं रक्षमाणावजुर्म

१ (६००)

इरावतीर्वरुण धेनवो वां मधुमद् वां सिन्धवो मित्र दुहे ।

त्रयस्तस्थुर्वृषभासस्तिसृणां धिषणानां रेतोधा वि द्युमन्तः

२

प्रातर्देवीमर्दिति जोहवीमि मध्यंदिन उदिता सूर्यस्य ।

राये मित्रावरुणा सर्वताते—ळे तोकाय तनयाय शं योः

३

या धर्तारा रजसो रोचनस्यो—तादित्या दिव्या पार्थिवस्य ।

न वां देवा अमृता आ मिनन्ति व्रतानि मित्रावरुणा ध्रुवाणि

४ [७] (६०३)

(७०)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

पुरुषा चिद्धयस्त्य—वो नूनं वां वरुण । मित्र वांसिं वां सुमतिम्

१

ता वां सम्यगद्रुहाणे—वमश्याम धार्यसे । वयं ते रुद्रा स्याम

२

पातं नो रुद्रा पायुभि—रुत त्रयेथां सुत्रात्रा । तुर्याम दस्यून् तनूभिः

३

मा कस्याद्धतक्रतू यक्षं भुजेमा तनूभिः । मा शेषसा मा तनसा

४ [८] (६०७)

(७१)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

आ नो गन्तं रिशादसा वरुण मित्र बर्हणा । उपेमं चारुमध्वरम्

१

विश्वस्य हि प्रचेतसा वरुण मित्र राजथः । ईशाना पिप्यतं धियः

२

उप नः सुतमा गतं वरुण मित्र द्वाशुषः । अस्य सोमस्य पीतये

३ [९] (६१०)

(७२)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । उष्णिक् ।

आ मित्रे वरुणे वयं गीर्भिर्जुहुमो अत्रिवत् । नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये १

व्रतेन स्थो ध्रुवक्षेमा धर्मणा यातयज्जना । नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये २

मित्रश्च नो वरुणश्च जुषेतां यज्ञमिष्टये । नि बर्हिषि सदतां सोमपीतये ३ [१०] (६१३)

(७३)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ७३-८७]

१० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

यदुद्य स्थः परावति यदर्वावत्याश्विना । यद् वां पुरु पुरुभुजा यदुन्तारिक्ष आ गतम् १

इह त्या पुरुभूतमा पुरु दंसांसि बिभ्रता । वरस्या याम्याधिगू हुवे तुविष्टमा भुजे २ (६१५)

ईर्मान्यद् वपुषे वपु—श्चक्रं रथस्य येमथुः । पर्यन्त्या नाहुषा युगा म॒ह्ना रजांसि दीयथः ३
तदू षु वामेना कृतं विश्वा यद् वामनु ष्वे । नानां जातार्धरेपसा समस्मे बन्धुमेयथुः ४
आ यद् वां सूर्या रथं तिष्ठद् रघुण्यदं सदा । परि वामरुषा वयो वृणा वरन्त आतपः ५ [११]

युवोरत्रिंशिकेतति नरा सुमेन चेतसा । धर्मं यद् वामरेपसं नासत्यास्ता भुरण्यति ६
उग्रो वां ककुहो ययिः शृण्वे यामेषु संतनिः । यद् वां दंसोभिरश्विना—ऽत्रिर्नराववर्तति ७
मध्व ऊ षु मधूयुवा रुद्रा सिषक्ति पिप्युषी । यत् समुद्राति पर्षथः प्रकाः पृक्षो भरन्त वाम् ८
सत्यमिद् वा उ अश्विना युवामाहुर्मयोभुवा । ता यामन् यामहूतमा यामन्ना मृळ्यतमा ९
इमा ब्रह्माणि वर्धना ऽश्विभ्यां सन्तु शंतमा । या तक्षाम रथो इवा—ऽवोचाम बृहन्नमः १० [१२]

(६३३)

(७४)

१० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप्, ८ निचृत् ।

कूष्ठो देवावाश्विना ऽद्या द्विवो मनावसू । तच्छ्रवथो वृषण्वसू अत्रिर्वामा विवासति १
कुह त्या कुह नु श्रुता द्विवि देवा नासत्या । कस्मिन्ना यतथो जने को वां नदीनां सचा २
कं याथः कं ह गच्छथः कमच्छा युञ्जाथे रथम् । कस्य ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुश्मसीष्टये ३
पौरं चिन्द्रयुदुप्रुतं पौरं पौराय जिन्वथः । यदीं गृभीततातये सिंहमिव द्रुहस्पदे ४
प्र च्यवानाज्जुजुरुषो वविमत्कं न मुञ्चथः । युवा यदीं कथः पुन—रा काममृण्वे वध्वः ५ [१३]

अस्ति हि वामिह स्तोता स्मसि वां सुहृशि श्रिये । नू श्रुतं म आ गत—मवोभिर्वाजिनीवसू ६
को वामद्य पुरुणा—मा वने मर्त्यानाम् । को विप्रो विप्रवाहसा को यज्ञैर्वाजिनीवसू ७
आ वां रथो रथानां येषो यात्वश्विना । पुरु चिदस्मयुस्तिर आङ्गुषो मर्त्येष्व ८
शमू षु वां मधूयुवा ऽस्माकमस्तु चर्कृतिः । अर्वाचीना विचेतसा विभिः श्येनेव दीयतम् ९
अश्विना यद्ध कर्हि चिच्छ्रुयातमिमं हवम् । वस्वीरू षु वां भुजः पृञ्चन्ति सु वां पृचः १० [१४]

(६३३)

(७५)

९ अवस्युरात्रेयः । अश्विनौ । पङ्क्तिः ।

प्रति प्रियतमं रथं वृषणं वसुवाहनम् ।
स्तोता वामश्विनावृषिः स्तोमेन प्रति भूषति माध्वी मम श्रुतं हवम् १
अत्यायातमश्विना तिरो विश्वा अहं सना ।
दस्मा हिरण्यवर्तनी सुषुम्ना सिन्धुवाहसा माध्वी मम श्रुतं हवम् २ (६३५)

आ नो रत्नानि बिभ्रता—वश्विना गच्छतं युवम् ।

रुद्रा हिरण्यवर्तनी जुषाणा वाजिनीवसू माध्वी मम श्रुतं हवम् ३

सुष्टुभो वां वृषण्वसू रथे वाणीच्याहिता ।

उत वां ककुहो मृगः पृक्षः कृणोति वापुषो माध्वी मम श्रुतं हवम् ४

बोधिन्मनसा रथ्ये—षिरा हवनश्रुता ।

विमिश्रयवानमश्विना नि याथो अद्र्याविनं माध्वी मम श्रुतं हवम् ५ [१५]

आ वां नरा मनोयुजो ऽश्वासः प्रुषितप्सवः ।

वयो वहन्तु पीतये सह सुम्नेभिरश्विना माध्वी मम श्रुतं हवम् ६

अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् ।

तिरश्चिर्दय्या परि वर्तिर्यातमदाभ्या माध्वी मम श्रुतं हवम् ७

अस्मिन् यज्ञे अंदाभ्या जरितारं शुभस्पती ।

अवस्युमश्विना युवं गृणन्तमुप भूषथो माध्वी मम श्रुतं हवम् ८

अभूदुषा रुशत्पशु—रागिरधायूत्वियः ।

अयोजि वां वृषण्वसू रथो दस्रावमत्यो माध्वी मम श्रुतं हवम् ९ [१६] (६४२)

(७६)

५ भौमोऽत्रिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ भात्यग्निरुषसामनीक—मुद् विप्राणां देव्या वाचो अस्थुः ।

अर्वाश्वा नूनं रथ्येह यातं पीपिवांसमश्विना घर्ममच्छ १

न संस्कृतं प्र मिमीतो गमिष्ठा ऽन्ति नूनमश्विनोपस्तुतेह ।

दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठा प्रत्यवर्तिं द्वाशुषे शंभविष्ठा २

उता यातं संगवे प्रातरह्नो मध्यंदिन उदिता सूर्यस्य ।

दिवा नक्तमवसा शंतमेन नेदानीं पीतिरश्विना ततान ३

इदं हि वां प्रदिवि स्थानमोर्क इमे गृहा अश्विनेदं दुरोणम् ।

आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा ऽज्यो यातमिषमूर्जं वहन्ता ४

समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।

आ नो उयिं वहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौभगानि ५ [१७] (६४७)

(७७)

५ भौमोऽग्निः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं	पुरा गृध्रादररुषः पिबातः ।	
प्रातर्हि यज्ञमश्विना दधाते	प्र शंसन्ति कवयः पूर्वभाजः	१
प्रातर्यजध्वमश्विना हिनोत	न सायमस्ति देवया अर्जुष्टम् ।	
उतान्यो अस्मद् यजते वि चावः	पूर्वःपूर्वो यजमानो वनीयान्	२
हिरण्यत्वङ्माधुवर्णो घृतस्नुः	पृक्षो वहन्ना रथो वर्तते वाम् ।	
मनोजवा अश्विना वातरंहा	येनातिरथो दुरितानि विश्वा	३
यो भूर्यिष्टं नासत्याभ्यां विवेष	चनिष्ठं पित्वो ररते विभागे ।	
स तोकर्मस्य पीपरच्छमीभि	रतूर्ध्वभासः सदमित् तुतुर्यात्	४
समश्विनोरवसा नूतनेन	मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयिं वहतमोत वीरा	ना विश्वान्यमृता सौमगानि	५ [१८] (६५२)

(७८)

१ सप्तवधिरात्रेयः । अश्विनौ (५-९ गर्भस्त्राविण्युपनिषद्) ।

अनुष्टुप्, १-३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप् ।

अश्विनावेह गच्छतं	नासत्या मा वि वेनतम् । हंसाविव पततमा सुताँ उप	१
अश्विना हरिणाविव	गौराविवानु यवसम् । हंसाविव पततमा सुताँ उप	२
अश्विना वाजिनीवसू	जुषेथाँ यज्ञमिष्टये । हंसाविव पततमा सुताँ उप	३

अत्रिर्यद् वामवरोहन्नुबीस मजोहवीन्नाधमानेव योषा ।

इयेनस्य चिज्जवसा नूतनेना ऽऽगच्छतमश्विना शंतमेन

४ [१९]

वि जिहीष्व वनस्पते	योनिः सूर्यन्त्या इव । श्रुतं मे अश्विना हवं सप्तवधिं च मुञ्चतम्	५
भीताय नार्धमानाय	ऋषये सप्तवधये । मायाभिरश्विना युवं वृक्षं सं च वि चाचथः	६
यथा वातः पुष्करिणीं	समिङ्गयति सर्वतः । एवा ते गर्भं एजतु निरैतु दशमास्यः	७
यथा वातो यथा वनं	यथा समुद्र एजति । एवा त्वं दशमास्य सहवैहि जरायुणा	८
वश मासाञ्छशयानः	कुमारो अधि मातरि । निरैतु जीवो अक्षतो जीवो जीवन्त्या अधि	९

[२०] (६६१)

(७९)

१० सत्यश्रवा आत्रेयः । उषाः । पङ्क्तिः ।

महे नो अद्य बोधयोषो राये दिवित्मती ।

यथा चिह्नो अबोधयः सत्यश्रवसि वाग्ये सुजाति अश्वसूनृते १

या सुनीथे शौचद्वये व्यौच्छो दुहितर्दिवः ।

सा व्युच्छ सहीयसि सत्यश्रवसि वाग्ये सुजाति अश्वसूनृते २

सा नो अद्याभरद्वसु व्युच्छा दुहितर्दिवः ।

यो व्यौच्छः सहीयसि सत्यश्रवसि वाग्ये सुजाति अश्वसूनृते ३

अभि ये त्वा विभावरी स्तोमैर्गुणन्ति वह्नयः ।

मघैर्मघोनि सुश्रियो दामन्वन्तः सुरातयः सुजाति अश्वसूनृते ४

यच्चिद्धि ते गुणा इमे हृदयन्ति मघत्तये ।

परि चिद् वष्टयो दधुर्ददतो राधो अह्नयं सुजाति अश्वसूनृते ५ [२१]

ऐषु धा वीरवद् यश उषो मघोनि सूरिषु ।

ये नो राधांस्यह्नया मघवानो अरांसत् सुजाति अश्वसूनृते ६

तेभ्यो द्युम्नं बृहद् यश उषो मघोन्या वह ।

ये नो राधांस्यह्न्या गव्या भजन्त सूरयः सुजाति अश्वसूनृते ७

उत नो गोमतीरिषि आ वह्ना दुहितर्दिवः ।

साकं सूर्यस्य रश्मिभिः शुक्रैः शोचन्दिर्चिभिः सुजाति अश्वसूनृते ८

व्युच्छा दुहितर्दिवो मा चिरं तनुथा अपः ।

नेत् त्वा स्तेनं यथा रिपुं तपाति सूरौ अर्चिषा सुजाति अश्वसूनृते ९

एतावद् वेदुषस्त्वं भूयो वा दातुमर्हसि ।

या स्तोतृभ्यो विभावर्युच्छन्ती न प्रमीयसे सुजाति अश्वसूनृते १० [२२] (६७१)

(८०)

६ सत्यश्रवा आत्रेयः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

द्युतद्यामानं बृहतीमृतेन ऋतावरीमरुणप्सुं विभातीम्

देवीमुषसं स्वरावहन्तीं प्रति विप्रांसो मतिभिर्जरन्ते १

एषा जनं दर्शता बोधयन्ती सुगान् पथः कृण्वती यात्यग्रे ।

बृहदथा बृहती विश्वमिन्वोषा ज्योतिर्यच्छत्यग्रे अहाम् २

(६७३)

एषा गोभिररुणेभिर्युजाना	ऽस्त्रेधन्ती रयिमप्रायु चक्रे ।	
पथो रदन्ती सुविताय देवी	पुरुष्टुता विश्ववारा वि भाति	३
एषा व्येनी भवति द्विर्वाही	आविष्कृण्वाना तन्वं पुरस्तात् ।	
ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु	प्रजानतीव न दिशो मिनाति	४
एषा शुभ्रा न तन्वो विद्वानो	ध्वेव स्नाती दृशये नो अस्थात् ।	
अप द्वेषो बार्धमाना तमांस्यु	षा द्विवो दुहिता ज्योतिषागात्	५
एषा प्रतीची दुहिता द्विवो नृन्	योषेव भद्रा नि रिणीते अप्सः ।	
व्यूष्वती द्वाशुषे वार्याणि	पुनर्ज्योतिर्युवतिः पूर्वथाकः	६ [२३] (६७७)

(८१)

५ इयावाश्च आत्रेयः । सविता । जगती ।

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो	विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।	
वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इ	न्मही देवस्य सवितुः परिण्डुतिः	१
विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्जते कविः	प्रासावीद् भद्रं द्विपदे चतुष्पदे ।	
वि नाकमख्यत् सविता वरेण्यो	ऽनु प्रयाणमुषसो वि राजति	२
यस्य प्रयाणमन्वन्य इद् ययु	र्देवा देवस्य महिमानमोजसा ।	
यः पार्थिवानि विममे स एतंशो	रजांसि देवः सविता महित्वना	३
उत यासि सवितस्त्रीणि रोचनो	त सूर्यस्य रश्मिभिः समुच्यसि ।	
उत रात्रीमुभयतः परीयस	उत मित्रो भवसि देव धर्मभिः	४
उतेशिषे प्रसवस्य त्वमेक इ	दुत पूषा भवसि देव यामभिः ।	
उतेदं विश्वं भुवनं वि राजसि	इयावाश्चस्ते सवितुः स्तोममानशे	५ [२४] (६८२)

(८२)

९ इयावाश्च आत्रेयः । सविता । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

तत् सवितुर्वृणीमहे	वयं देवस्य भोजनम् । श्रेष्ठं सर्वधातमं तुरं भगस्य धीमहि १	
अस्य हि स्वयंशस्तरं	सवितुः कच्चन प्रियम् । न मिनन्ति स्वराज्यम्	२
स हि रत्नानि द्वाशुषे	सुवाति सविता भगः । तं भागं चित्रमीमहे	३
अद्या नो देव सवितः	प्रजावत् सावीः सौभगम् । परा दुःष्वप्यं सुव	४
विश्वानि देव सवित	दुरितानि परा सुव । यद् भद्रं तन्न आ सुव	५ [२५]
अनागसो अदितये	देवस्य सवितुः सवे । विश्वा वामानि धीमहि	६ (६८८)

आ विश्वदेवं सत्पतिं सूक्तैरद्या वृणीमहे । सत्यसवं सवितारम् ७
य इमे उभे अहनी पुर एत्यप्रयुच्छन् । स्वाधीर्देवः सविता ८
य इमा विश्वा जाता न्याश्रावयति श्लोकेन । प्र च सुवाति सविता ९ [२६] (६९१)
(८२)

१० भौमोऽत्रिः । पर्जन्यः । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ९ अनुष्टुप् ।

अच्छा वद तवसं गीर्भिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास ।
कनिकदद् वृषभो जीरदानु रेतो दधात्योषधीषु गर्भम् १
वि वृक्षान् हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं बिभाय भुवनं महावधात् ।
उतानागा ईषते वृष्ण्यावतो यत् पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति दुष्कृतः २
स्थीव कश्याश्वो अभिक्षिपन्नाविर्दूतान् कृणुते वर्ष्योऽहं ।
दूरात् सिंहस्य स्तनथा उदीरते यत् पर्जन्यः कृणुते वर्ष्यं नभः ३
प्र वाता वान्ति पतर्यन्ति विद्युत् उदोषधीर्जिह्वेते पिन्वते स्वः ।
इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत् पर्जन्यः पृथिवीं रेतसावति ४
यस्य व्रते पृथिवी ननमीति यस्य व्रते शफवज्जर्भुरीति ।
यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ५ [२७]
दिवो नो वृष्टिं मरुतो ररीश्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः ।
अर्वाङ्गितेन स्तनयित्नुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः ६
अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उद्वन्वता परि दीया रथेन ।
हतिं सु कर्ष विषितं न्यञ्च समा भवन्तुद्रतो निपादाः ७
महान्तं कोशमुदचा नि षिञ्च स्यन्दन्तां कुल्या विषिताः पुरस्तात् ।
श्रुतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वद्भ्याभ्यः ८
यत् पर्जन्य कनिकदत् स्तनयन् हंसि दुष्कृतः ।
प्रतीदं विश्वं मोदते यत् किं च पृथिव्यामधि ९
अवर्षीर्विषमुदुषू गृभायाऽकृधन्वान्यत्येतवा उ ।
अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमुत प्रजाभ्योऽविदो मनीषां १० [२८] (७०१)
(८४)

३ भौमोऽत्रिः । पृथिवी । अनुष्टुप् ।

बळित्था पर्वतानां खिद्रं बिभर्षि पृथिवि । प्र या भूमिं प्रवत्वति महा जिनोषि महिनि ?

(७०२)

स्तोमासस्त्वा विचारिणि प्रति द्योभन्त्यक्तुभिः । प्र या वाजं न हेषन्तं पेरुमस्यस्यर्जुनि २
 हृच्छा चिद् या वनस्पतीन् क्षमया दर्धर्ण्योर्जसा । यत ते अभ्रस्य विद्युतो दिवो वर्षन्ति वृष्टयः ३
 [२९] (७०४)

(८५)

८ भौमोऽग्निः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

प्र सज्जाजै बृहदर्चा गभीरं ब्रह्म प्रियं वरुणाय श्रुताय ।
 वि यो जघान शमितेव चर्मो पस्तिरे पृथिवीं सूर्याय १
 वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पर्य उभ्रियासु ।
 हृत्सु क्रतुं वरुणो अप्सवग्निं दिवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ २
 नीचीनवारं वरुणः कवन्धं प्र संसर्ज रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 तेन विश्वस्य भुवनस्य राजा यवं न वृष्टिर्व्युनत्ति भूमं ३
 उनत्ति भूमिं पृथिवीमुत द्यां यदा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित् ।
 समध्रेण वसत पर्वतास्तविषीयन्तः श्रथयन्त वीराः ४
 इमाम् वासुरस्य श्रुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वोचम् ।
 मानेनेव तस्थिवाँ अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण ५ [३०]
 इमाम् नु कवितमस्य मायां महीं देवस्य नकिरा दर्धर्ष ।
 एकं यदुद्धा न पूणन्त्येनी रासिश्चन्तीरवनयः समुद्रम् ६
 अर्यम्यं वरुण मित्र्यं वा सखायं वा सदुमिद् आतरं वा ।
 वेशं वा नित्यं वरुणारणं वा यत् सीमार्गश्चकूमा शिश्रथस्तत् ७
 कितवासो यद् रिंरिपुर्न द्वावि यद् वा घा सत्यमुत यन्न विद्म ।
 सर्वा ता वि व्यं शिथिरेव देवाऽधा ते स्याम वरुण प्रियासः ८ [३१] (७१२)

(८६)

६ भौमोऽग्निः । इन्द्राग्नी । अनुष्टुप्, ६ विराट्पूर्वा ।

इन्द्राग्नी यमवथ उभा वाजेषु मर्त्यम् । हृच्छा चित्स प्र भेदति द्युम्ना वाणीरिव त्रितः १
 या पृतनासु दुष्टरा या वाजेषु श्रवाय्या । या पञ्च चर्षणीरभीन्द्राग्नी ता हवामहे २
 तयोरिदमवच्छवस्तिग्मा विद्युन्मघोनोः । प्रति द्रुणा गभस्त्योर्गवां वृत्रघ्न एषते ३
 ता वामेषे रथाना मिन्द्राग्नी हवामहे । पती तुरस्य राधसो विद्वांसा गिर्वेणस्तमा ४
 ता बृधन्तावनु धून् मर्तीय देवावदभा । अहन्ता चित् पुरो वृधेऽशैव देवावर्षते ५ (७१७)

एवेन्द्राग्निभ्यामहावि हव्यं शूष्यं घृतं न पूतमद्रिभिः ।

ता सूरिषु श्रवो बृहद् रयिं गृणत्सु दिधृतमिषं गृणत्सु दिधृतम्

६ [३२] (७१८)

(८७)

९ एवयामरुदान्नेयः । मरुतः । अतिजगती ।

प्र वो महे मतयो यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा एवयामरुत् ।

प्र शर्धाय प्रयज्यवे सुखादये तवसे भन्ददिष्टये धुनिव्रताय शर्वसे १

प्र ये जाता महिना ये च नु स्वयं प्र विद्वाना ब्रुवत एवयामरुत् ।

क्रत्वा तद् वो मरुतो नाधृषे शवो दाना मन्त्रा तदेषा मधृष्टासो नाद्रयः २

प्र ये द्विवो बृहतः शृण्वरे गिरा सुशुक्रानः सुभ्व एवयामरुत् ।

न येषामिरी सधस्थ ईष्ट आँ अग्रयो न स्वविद्युतः प्र स्पन्द्रासो धुनीनाम् ३

स चक्रमे महतो निरुरुक्रमः समानस्मात् सदस एवयामरुत् ।

यदायुक्त त्मना स्वादधि ण्णुभिर्विष्पधसो विमहसो जिगाति शेवृधो नृभिः ४

स्वनो न वोऽमवान् रेजयद् वृषा त्वेषो ययिस्तविष एवयामरुत् ।

येना सहन्त ऋञ्जत स्वरोचिषः स्थारश्मानो हिरण्ययाः स्वायुधास इष्मिणः ५ [३३]

अपारो वो महिमा वृद्धशवसस्त्वेषं शवोऽवत्वेवयामरुत् ।

स्थातारो हि प्रसितौ संहशि स्थन ते न उरुण्यता निदः शुशुक्रांसो नाग्रयः ६

ते रुद्रासः सुमखा अग्रयो यथा तुविद्युम्ना अवन्त्वेवयामरुत् ।

वीर्यं पृथु पप्रथे सद्य पार्थिवं येषामज्मेष्वा महः शर्धास्यद्भुतैतनाम् ७

अद्वेषो नो मरुतो गातुमेतन श्रोता हव जरितुरेवयामरुत् ।

विष्णोर्महः समन्यवो युयोतन स्मद् रथ्योऽ न दुंसना ऽप द्वेषांसि सनुतः ८

गन्ता नो यज्ञं यज्ञियाः सुशमि श्रोता हवमरक्ष एवयामरुत् ।

ज्येष्ठासो न पर्वतासो व्योमनि यूयं तस्य प्रचेतसः स्यात् दुर्धर्तवो निदः ९ [३४] (७२७)

॥ इति पञ्चमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

चतुर्थ-मण्डलस्यान्तपर्यन्तं ३६४१

पञ्चम-मण्डलस्य ७२७

सर्वयोगः- ४३६८

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१५]

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- त्वं ह्यग्ने प्रथमो मनोता ऽस्या धियो अभवो दस्म होता ।
 त्वं सीं वृषन्नकृणोर्दुष्टरीतु सहो विश्वस्मै सहसे सहध्वै १
- अधा होता न्यसीदो यजीया निळस्पद इषयन्नीड्यः सन् ।
 तं त्वा नरः प्रथमं देवयन्तो महो राये चितयन्तो अनु गमन् २
- वृतेव यन्तं बहुभिर्वसव्यैः स्त्वे रयिं जागृवांसो अनु गमन् ।
 रुशन्तमग्निं दर्शतं बृहन्तं वपावन्तं विश्वहा दीदृवांसम् ३
- पदं देवस्य नमसा व्यन्तः श्रवस्यवः श्रव आपन्नमृक्तम् ।
 नामानि चिद् दधिरे यज्ञियानि भद्रायां ते रणयन्त संहृष्टौ ४
- त्वां वर्धन्ति क्षितयः पृथिव्यां त्वां राय उभयांसो जनानाम् ।
 त्वं ज्ञाता तरणे चेत्यो भूः पिता माता सदुमिन्मानुषाणाम् ५ [३५]
- सपर्येण्यः स प्रियो विश्वग्निर्होता मन्द्रो नि षसावृ यजीयान् ।
 तं त्वा वयं दम् आ दीदृवांसमुप जुबाधो नमसा सदेम ६
- तं त्वा वयं सुध्योऽ नव्यमग्ने सुम्नायव ईमहे देवयन्तः ।
 त्वं विशो अनयो दीद्यानो दिवो अग्ने बृहता रोचनेन ७
- विशां कविं विश्पतिं शश्वतीनां नितोशनं वृषभं चर्षणीनाम् ।
 प्रेतीषणिमिषयन्तं पावकं राजन्तमग्निं यजतं रयीणाम् ८
- सो अग्र ईजे शशमे च मर्तो यस्त आनद्र समिधा हव्यदातिम् ।
 य आहुतिं परि वेदा नमोभिर्विश्वेत् स वामा दधते त्वोतः ९
- अस्मा उ ते महिं महे विधेम नमोभिरग्ने समिधोत हव्यैः ।
 वेदीं सुनो सहसो गीर्भिरुक्थैरा ते भद्रायां सुमतौ यतेम १० (१०)

आ यस्ततन्थ रोदसी वि भासा श्रवोभिश्च श्रवस्यस्तुतः ।

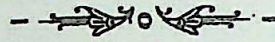
बृहद्विर्वाजैः स्थविरेभिस्मे रेवद्विरग्ने वितरं वि भाहि ११

नृवद् वसो सवृमिद्वेह्यस्मे भूरिं तोकाय तनयाय पश्वः ।

पूर्वीर्षो बृहतीरारंघा अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु १२

पुरुण्यग्ने पुरुधा त्वाया वसूनि राजन् वसुता ते अश्याम् ।

पुरुणि हि त्वे पुरुवार सन्त्यग्ने वसु विधते राजनि त्वे १३ [३६] (१३)



[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३०]

(२)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ११ शकरी ।

त्वं हि क्षैतवद् यशो ऽग्ने मित्रो न पत्यसे । त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुण्यसि १

त्वां हि प्मा चर्षणयो यज्ञेभिर्गीर्भिरीळते । त्वां वाजी यात्यवृको रजस्तूर्विश्चर्षणिः २

सजोषस्त्वा द्विवो नरो यज्ञस्य केतुमिन्धते । यद्ध स्य मानुषो जनः सुग्नायुर्जुह्वे अध्वरे ३

ऋधद् यस्तं सुदानवे धिया मर्तः शशमते । ऊती ष बृहतो द्विवो द्विषो अंहो न तरति ४

समिधा यस्त आहुतिं निशितिं मर्त्यो नशत् । वयावन्तं स पुण्यति क्षयमग्ने ज्ञातायुषम् ५ [१]

त्वेषस्तं धूम ऋण्वति द्विवि षञ्छुक्क आततः । सूरौ न हि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ६

अधा हि विक्ष्वीड्यो ऽसिं प्रियो नो अतिथिः । रण्वः पुरीव जूर्यः सुनुर्न त्रययार्यः ७

क्रत्वा हि द्रोणे अज्यसे ऽग्ने वाजी न कृत्व्यः । परिजमेव स्वधा गयो ऽत्यो न ह्वार्यः शिशुः ८

त्वं त्या चिदच्युता ऽग्ने पशुर्न यवसे । धामा ह यत् ते अजर वना वृश्चन्ति शिक्रसः ९

वेषि ह्यध्वरीयता मग्ने होता दमे विशां । समृधो विशपते कृणु जुषस्व हव्यमङ्गिरः १०

अच्छा नो मित्रमहो देव देवा नग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।

वीहि स्वस्ति सुक्षितिं द्विवो नृन् द्विषो अंहीसि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ११

[२] (१४)

(३)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने स क्षेपहतपा ऋतेजा उरु ज्योतिर्नशते देवयुष्टे ।

यं त्वं मित्रेण वरुणः सजोषा देव पासि त्यजसा मर्तमंहः १

इजे यज्ञेभिः शशमे शमीभिः ऋधद्वारायामये ददाश ।

एवा च न तं यशसामजुष्टिर्नाहो मर्तं नशते न प्रहसिः २

(१६)

सूरो न यस्य ह॒शतिर॑रेपा भी॒मा यदेति॑ शु॒चतस्त॑ आ धीः ।
 हे॒षस्वतः॑ शु॒रुधो॑ नाय॒मक्तोः॑ कुत्रा॑ चिद् र॒ण्वो वस॑तिर्वे॒नेजाः॑
 ति॒ग्मं चि॒देम॑ महि॒ वर्षो॑ अस्य॒ भस॑द॒श्वो न यम॑सान आ॒सा ।
 वि॒जेह॑मानः पर॒शुर्न जि॒ह्वां द्रुवि॑र्न द्रावयति दारु॒ धक्ष॑त्
 स इ॒दस्ते॑व प्रति॒ धाद॑सिष्य—जि॒च्छीति॑ तेजोऽय॒सो न धारा॑म् ।
 चि॒त्रध॑जतिर॒रतिर्यो॑ अ॒क्तो वे॒र्न द्रुष॑द्वा रघु॒प॒त्मज॑हाः

३

४

५ [३]

स ई॑ रे॒भो न प्रति॑ वस्त उ॒स्माः शोचि॑षा रारपीति मि॒त्रम॑हाः ।
 न॒क्तं य ई॑म॒रुषो॑ यो दि॒वा नृ॒—न॒म॒त्यो अ॒रुषो॑ यो दि॒वा नृ॒न्
 दि॒वो न यस्य॑ वि॒धतो॑ नवी॒नोद् वृषा॑ रु॒क्ष ओष॑धीषु नू॒नोत् ।
 घृ॒णा न यो ध॑र्जसा प॒त्मना॑ य—न्ना रो॒दसी॑ वसु॒ना दं सु॑प॒त्नी
 धा॒योभि॒वा यो यु॒ज्येभि॒रकै॑—वि॒द्युन्न॑ दविद्योत् स्वेभिः शु॒भैः ।
 श॒र्धो वा यो म॒रुतां॑ त॒तक्ष॑ ऋ॒भुर्न त्वे॒षो र॑भ॒सानो अ॑द्यौत्

६

७

८ [४] (३२)

(४)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यथा॑ हो॒त॒र्मनु॑षो दे॒वता॑ता य॒ज्ञेभिः॑ सू॒नो सह॑सो यजा॑सि ।
 ए॒वा नो॑ अ॒द्य संम॑ना संमा॒ना—नु॒शन्न॑ग्न उ॒शतो॑ यक्षि दे॒वान्
 स नो॑ वि॒भावा॑ च॒क्षणि॑र्न वस्तो—र॒ग्निर्व॑न्दारु वेद्य॒श्चनो॑ धात् ।
 वि॒श्वायु॑र्यो अ॒मृतो॑ म॒र्त्येषू॑—ष॒र्भुद् भू॒दति॑थिर्जा॒तवे॑दाः
 द्या॒वो न यस्य॑ प॒नय॑न्त्य॒श्वं भा॑सांसि वस्ते सू॒र्यो न शु॒क्रः ।
 वि॒ य इ॒नोत्य॑जरः पाव॒को ऽश्र॑स्य चिच्छि॒न्नथत् पू॒र्व्याणि॑
 व॒द्वा हि सू॒नो अ॒स्यद्व॑सद्वा च॒क्रे अ॒ग्निर्ज॑नुषाज्मान॒म ।
 स त्वं न॑ ऊ॒र्जस॑न् ऊ॒र्जं धा॑ राजे॒व जे॒रवृ॑के क्षे॒प्यन्तः॑
 नि॒ति॒क्ति॒ यो वा॑रुण॒मन्न॑म॒त्ति वा॒युर्न॑ रा॒ष्ट्रत्ये॑त्य॒क्तून् ।
 तुर्या॑म॒ यस्त॑ आ॒दि॒शाम॑रा॒ती—र॒त्यो न हू॑तः प॒ततः॑ परि॒हूतः॑

१

२

३

४

५ [५]

आ सू॒र्यो न भा॑नुम॒द्भि॒रकै॑—र॒ग्ने त॑तन्थ रो॒दसी॑ वि॒ भा॒सा ।
 चि॒त्रो न॑यत् परि॒ तमा॑स्य॒क्तः शोचि॑षा प॒त्मन्नौ॒गिजो॑ न दी॒यन्

६

(३८)

त्वां हि मन्द्रतममर्कशोकैर्ववृमहे माहे नः श्रोत्र्यग्रे ।
 इन्द्रं न त्वा शर्वसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृत्तमाः
 नू नो अग्नेऽवृकेभिः स्वस्ति वेषि रायः पृथिभिः पर्ष्यहः ।
 ता सूरिभ्यो गृणते रासि सुमं मदेम शतहिमाः सुवीराः

७

८ [६] (४०)

(५)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वः सूनुं सहसो युवान्—मद्रोघवाचं मतिभिर्यविष्ठम् ।
 य इन्वति द्रविणानि प्रचेता विश्ववाराणि पुरुवारो अधुक्
 त्वे वसूनि पुर्वणीक होत—द्वोषा वस्तोरेरिरे यज्ञियासः ।
 क्षामेव विश्वा भुवनानि यस्मिन् त्सं सौभगानि दधिरे पावके
 त्वं विश्व प्रदिवः सीद आसु क्रत्वा रथीरभवो वार्याणाम् ।
 अत इनोषि विधते चिकित्वो व्यानुषग्जातवेदो वसूनि
 यो नः सनुत्यो अभिदासदग्ने यो अन्तरो मित्रमहो वनुष्यात् ।
 तमजरेभिर्वृषभिस्तव स्वै—स्तपा तपिष्ठ तपसा तपस्वान्
 यस्ते यज्ञेन समिधा य उक्थै—रर्केभिः सूनो सहसो ददाशत् ।
 स मर्त्येष्वमृत प्रचेता राया द्युन्नेन श्रवसा वि भाति
 स तत् कृधीषितस्तूर्यमग्ने स्पृधो बाधस्व सहसा सहस्वान् ।
 यच्छस्यसे द्युभिरक्तो वचोभि—स्तज्जुषस्व जरितुर्घोषि मन्म
 अश्याम तं काममग्ने तवोती अश्याम रयिं रयिवः सुवीरम् ।
 अश्याम वाजमभि वाजयन्तो अश्याम द्युस्त्रमजराजरं ते

१

२

३

४

५

६

७ [७] (४७)

(६)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र नव्यसा सहसः सूनुमच्छा यज्ञेन गातुमव इच्छमानः ।
 वृश्चद्वनं कृष्णयामं रुशन्तं वीती होतारं विव्यं जिगाति
 स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था अजरेभिर्नानदद्भिर्यविष्ठः ।
 यः पावकः पुरुतमः पुरुणि पृथून्यग्निरनुयाति भर्वन्

१

२

(४९)

वि ते विष्णुवत्तज्जुतासो अग्ने भामासः शुचे शुचयश्चरन्ति ।	
तुविम्रक्षासो विव्या नवग्वा वना वनन्ति धृषता रुजन्तः	३
ये ते शुक्रासः शुचयः शुचिष्मः क्षां वपन्ति विषितासो अश्वाः ।	
अध भ्रमस्त उर्विया वि भाति यातर्यमानो अधि सानु पृश्नेः	४
अध जिह्वा पापतीति प्र वृष्णो गोषुयुधो नाशनिः सृजाना ।	
शूरस्येव प्रसितिः क्षातिरग्ने—दुर्वर्तुर्भीमो दयते वनानि	५
आ भानुना पार्थिवानि जयांसि महस्तोदस्य धृषता ततन्थ ।	
स बाधस्वार्प भूया सहोभिः स्पृधो वनुष्यन् वनुषो नि जूर्व	६
स चित्र चित्रं चितयन्तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम् ।	
चन्द्रं रयिं पुरुवीरं बृहन्तं चन्द्रं चन्द्राभिर्गृणते युवस्व	७ [८] (५४)

(७)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, ६-७ जगती ।

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।	
कविं सम्राजमतिथिं जनानां—मासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः	१
नार्भं यज्ञानां सदनं रयीणां महामाहावमभि सं नवन्त ।	
वैश्वानरं रथ्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयन्त देवाः	२
त्वद् विप्रो जायते वाज्यग्ने त्वद् वीरासो अभिमातिषाहः ।	
वैश्वानर त्वमस्मासु धेहि वसूनि राजन् त्स्पृहयाय्याणि	३
त्वां विश्वे अमृत जायमानं शिशुं न देवा अभि सं नवन्ते ।	
तव क्रतुभिरमृतत्वमायन् वैश्वानर यत् पित्रोरदीदेः	४
वैश्वानर तव तानि व्रतानि महान्यग्ने नकिरा दधर्ष ।	
यजायमानः पित्रोरुपस्थे ऽविन्दः केतुं वयुनेष्वहाम्	५
वैश्वानरस्य विमितानि चक्षसा सानूनि दिवो अमृतस्य केतुना ।	
तस्येदु विश्वा भुवनाधि मूर्धनि वया इव रुरुहुः सप्त विमुहः	६
वि यो रजांस्यभिमीत सुक्रतुर्वैश्वानरो वि दिवो रोचना कविः ।	
परि यो विश्वा भुवनानि पप्रथे ऽदग्धो गोपा अमृतस्य रक्षिता	७ [९] (६४)

*

(८)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

पूक्षस्य वृष्णो अरुषस्य नू सहः प्र नु वोचं विदथा जातवेदसः ।

वैश्वानराय मतिर्नव्यसी शुचिः सोम इव पवते चारुरग्रये १

स जायमानः परमे व्योमनि व्रतान्यग्निर्व्रतपा अरक्षत ।

व्यन्तरिक्षममिमीत सुक्रतु वैश्वानरो महिना नाकमस्पृशत् २

व्यस्तभ्नाद् रोदसी मित्रो अद्भुतो ऽन्तर्वावदकृणोज्ज्योतिषा तमः

वि चर्मणीव धिषणो अवर्तयद् वैश्वानरो विश्वमधत्त वृष्णयम् ३

अपामुपस्थे महिषा अगृभ्णत् विशो राजानमुप तस्थुर्ऋगिमयम् ।

आ द्रुतो अग्निमभरद् विवस्वतो वैश्वानरं मातरिश्वा परावतः ४

युगेयुगे विदुष्यं गृणन्धो ऽग्ने रयिं यशसं धेहि नव्यसीम् ।

पुण्येव राजन्नघशंसमजर नीचा नि वृश्च वनिनं न तेजसा ५

अस्माकमग्ने मघवत्सु धारया ऽनामि क्षत्रमजरं सुवीर्यम् ।

वयं जयेम शतिनं सहस्रिणं वैश्वानरं वार्जमग्ने तवोतिभिः ६

अदब्धेभिस्तव गोपाभिरिष्टे ऽस्माकं पाहि त्रिषधस्थ सूरीन् ।

रक्षा च नो द्रुष्टुं शर्धो अग्ने वैश्वानरं प्र च तारीः स्तवानः ७ [१०] (६८)

(९)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, (७ प्रस्तारपंक्तिर्वा) ।

अहश्च कृष्णमहरर्जुनं च वि वर्तेते रजसी वेद्याभिः ।

वैश्वानरो जायमानो न राजा ऽवातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि १

नाहं तन्तुं न वि जानाम्योतुं न यं वयन्ति समरेऽतमानाः ।

कस्य स्वित्र पुत्र इह वक्त्वानि परो वदुत्यवरेण पित्रा २

स इत् तन्तुं स वि जानात्योतुं स वक्त्वान्यृतुथा वदाति ।

य ई चिकेतदमृतस्य गोपा अवश्चरन् परो अन्येन पश्यन् ३

अयं होता प्रथमः पश्यतिमिदं ज्योतिरमृतं मर्त्येषु ।

अयं स जज्ञे ध्रुव आ निषत्तो ऽमर्त्यस्तन्वा इ वर्धमानः ४

(७९)

ध्रुवं ज्योतिर्निहितं हृशये कं मनो जविष्ठं पतयत्स्वन्तः ।
 विश्वे देवाः समनसः सकेता एकं क्रतुमभि वि यन्ति साधु
 वि मे कर्णा पतयतो वि चक्षुर्वीडं ज्योतिर्हृदय आहितं यत् ।
 वि मे मनश्चरति दूरआधीः किं स्विद् वक्ष्यामि किमु नू मनिष्ये
 विश्वे देवा अनमस्यन् भियानास्त्वामग्ने तमसि तस्थिवांसम् ।
 वैश्वानरोऽवतूतये नो ऽमर्त्योऽवतूतये नः

५

६

७ [११] (७५)

(१०)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ; ७ द्विपदा विराट् ।

पुरो वो मन्द्रं दिव्यं सुवृक्तिं प्रयति यज्ञे अग्निमध्वरे दधिध्वम् ।
 पुर उक्थेभिः स हि नो विभावा स्वध्वरा करति जातवेदाः
 तमु द्युमः पुर्वणीक होत रग्ने अग्निभिर्मनुष इधानः ।
 स्तोमं यमस्मै ममतेव शूषं घृतं न शुचि मतर्यः पवन्ते
 पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु यो अग्नये दृदाश विप्र उक्थैः ।
 चित्राभिस्तमूतिभिश्चित्रशोचि ब्रजस्य साता गोमतो दधाति
 आ यः प्रो जायमान उर्वी दूरेदृशा भासा कृष्णाध्वा ।
 अध बहु चित्र तम ऊर्म्याया स्तिरः शोचिषा दृदशे पावकः
 नू नश्चित्रं पुरुवाजाभिरुती अग्ने रयि मघवन्धश्च धेहि ।
 ये राधसा श्रवसा चात्यन्यान् त्सुवीर्योभिरचाभि सन्ति जनान्
 इमं यज्ञं चनो धा अग्न उशन् यं त आसानो जुहुते हविष्मान् ।
 भरद्वाजेषु दधिषे सुवृक्ति मवीर्वाजस्य गध्यस्य सातौ
 वि द्वेषासीनुहि वर्धयेछां मदम शतहिमाः सुवीराः

१

२

३

४

५

६

७ [१२] (८२)

(११)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यजस्व होतरिषितो यजीया नग्ने बाधो मरुतां न प्रयुक्ति ।
 आ नो मित्रावरुणा नासत्या द्यावा होत्राय पृथिवी वधृत्याः

१

(८३)

त्वं होता मन्द्रतमो नो अधु—गन्तुर्वेवो विदथा मर्त्येषु ।	
पावकया जुह्वा॒ऽ बहिरासा ऽग्ने यजस्व तन्वं॑ तव स्वाम्	२
धन्या चिद्धि त्वे धिषणा वष्टि प्र देवाञ्जन्म गृणते यजध्वै ।	
वेपिष्ठो अङ्गिरसां यद्ध विप्रो मधुं च्छन्दो भनति रेभ इष्टौ	३
अदिद्युतस्वपाको विभावा ऽग्ने यजस्व रोदसी उरूची ।	
आयुं न यं नमसा रातहव्या अञ्जन्ति सुप्रयसं पञ्च जनाः	४
वृक्षे ह यन्नमसा बहिराशा वयामि सुगधृतवती सुवृक्तिः ।	
अम्याक्षि सद्य सदेने पृथिव्या अश्रायि यज्ञः सूर्ये न चक्षुः	५
दृशस्या नः पुर्वणीक होत—र्वेवेभिरग्ने अग्निभिरिधानः ।	
रायः सूनो सहसो वावसाना अतिं ससेम वृजनं नाहः	६ [१३] (८८)

(११)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् (६ पुरस्ताज्ज्योतिर्वा) ।

मध्ये होता दुरोणे बर्हिषो राळ—मिस्तोदस्य रोदसी यजध्वै ।	
अयं स सूनुः सहसं क्रतावा दूरात् सूर्यो न शोचिषा ततान	१
आ यस्मिन् त्वे स्वपाके यजत्र यक्षद् राजन् त्सर्वततिव नु द्यौः ।	
त्रिषधस्थस्ततरुषो न जंहो हव्या मघानि मानुषा यजध्वै	२
तेजिष्ठा यस्यारतिर्वनेराद् तोदो अध्वन् न वृधसानो अद्यौत् ।	
अद्वोघो न द्रविता चेतति त्म—न्नमर्त्योऽवृत्र ओषधीषु	३
सास्माकैर्भिरेतरी न शूषै—रग्निः दृवे दम आ जातवेदाः ।	
द्वेष्टो वन्वन् क्रत्वा नार्वी—सः पितेर्व जास्यायि यज्ञैः	४
अर्ध स्मास्य पनयन्ति भासो वृथा यत् तक्षदनुयाति पृथ्वीम् ।	
सद्यो यः स्पन्दो विषितो धवीया—नृणो न तायुरति धन्वा राद्	५
स त्वं नो अर्वन् निदाया विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिधानः ।	
वेपिं रायो वि यांसि दुच्छुना मवेम शतहिमाः सुवीराः	६ [१४] (९४)

(१३)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अष्टुप् ।

त्वद् विश्वा सुभग सौभगा—न्यग्ने वि यन्ति वनिनो न वयाः ।

श्रुष्टी रयिर्वाजो वृत्रतूर्ये विवो वृष्टिरीड्यो रीतिरपाम् १

त्वं भगो न आँ हि रत्नमिषे परिज्मेव क्षयसि दुस्मवर्चाः ।

अग्ने मित्रो न बृहत् क्रतस्या—ऽसि क्षत्ता वामस्य देव भूरैः २

स सत्पतिः शर्वसा हन्ति वृत्र—मग्ने विप्रो वि पणेर्मिति वाजम् ।

यं त्वं प्रचेत क्रतजात राया सजोषा नप्त्रापां हिनोषि ३

यस्ते सूनो सहसो गीर्भिरुक्थै—यज्ञैर्मतो निंशिति वेद्यानद् ।

विश्वं स देव प्रति वारमग्ने धत्ते धान्यं पत्यति वसव्यैः ४

ता नृभ्य आ सौश्रवसा सुवीरा ऽग्ने सूनो सहसः पुण्यसे धाः ।

कृणोषि यच्छर्वसा भूरि पश्वो वयो वृकायारये जसुरये ५

वृक्षा सूनो सहसो नो विहाया अग्ने तोकं तनयं वाजि नो दाः ।

विश्वाभिर्गीर्भिरभि पूर्तिमश्यां मदेम शतहिमाः सुवीराः ६ [१५] (१००)

(१४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ६ शकरी ।

अग्रा यो मर्त्यो दुवो धियं जुजोष धीतिभिः । भसन्नु ष प्र पूर्ण इषं वुरीतावसे १

अग्निरिद्धि प्रचेता अग्निर्वेधस्तम ऋषिः । अग्निं होतारमीळते यज्ञेषु मनुषोः विशः २

नाना ह्यग्नेऽवसे स्पर्धन्ते रायो अर्यः । तूर्वन्तो दस्युमायवो व्रतैः सीक्षन्तो अब्रतम् ३

अग्निरप्सामृतीषहं वीरं ददाति सत्पतिम् । यस्य त्रसन्ति शर्वसः संचक्षि शत्रवो भिया ४

अग्निर्हि विद्वाना निदो देवो मर्तमुरुष्यति । सहावा यस्यावृतो रयिर्वाजेष्ववृतः ५

अच्छा नो मित्रमहो देव देवा—नग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।

वीहि स्वस्तिं सुक्षितिं विवो नृन् द्विषो अंहीसि दुरिता तरेम् ता तरेम् तवावसा तरेम् ६

[१६] (१०६)

(१५)

१९ बार्हस्पत्यो भरद्वाजो, वीतहव्य आङ्गिरसो वा । अग्निः । जगती; ३, १५ शकवरी;
६ अतिशकवरी; १०-१४, १६, १९ त्रिष्टुप्, १७ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इमम् षु वो अतिथिमुषबुधं विश्वासां विशां पतिमृक्षसे गिरा ।
वेतीद् दिवो जनुषा कच्चिदा शुचिर्ज्योक् चिदति गर्भो यदच्युतम् १
मित्रं न यं सुधितं भृगवो दुधुर्वनस्पतावीड्यमूर्ध्वशोचिषम् ।
स त्वं सुप्रीतो वीतहव्ये अद्भुत प्रशस्तिभिर्महयसे दिवेदिवे २
स त्वं दक्षस्यावृको वृधो भूर्यः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
रायः सूनो सहसो मर्त्येष्वा हृदिरेच्छ वीतहव्याय सप्रथो भरद्वाजाय सप्रथः ३
द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णरमग्निं होतारं मनुषः स्वध्वरम् ।
विप्रं न द्युक्षर्वचसं सुवृक्तिभिर्हव्यवाहमरतिं देवमृक्षसे ४
पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुच उषसो न भानुना ।
तूर्वन न यामन्नेतशस्य नू रण आ यो घृणे न ततृषाणो अजरः ५ [१७]

अग्निमग्निं वः समिधा दुवस्यत प्रियंप्रियं वो अतिथिं गृणीषणि ।
उप वो गीर्भिरमृतं विवासत देवो देवेषु वनते हि वार्यं देवो देवेषु वनते हि नो दुवः ६
समिन्द्रमग्निं समिधा गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अध्वरे ध्रुवम् ।
विप्रं होतारं पुरुवारमद्भुहं कविं सुमैरीमहे जातवेदसम् ७
त्वां दूतमग्ने अमृतं युगेयुगे हव्यवाहं दधिरे पायुमीड्यम् ।
देवासश्च मर्तासश्च जागृविं विभुं विश्पतिं नमसा नि धेदिरे ८
विमूषन्नग्न उभयाँ अनु व्रता दूतो देवानां रजसी समीयसे ।
यत् ते धीतिं सुमतिमावृणीमहे ऽधं स्मा नस्त्रिवरुथः शिवो भव ९
तं सुप्रतीकं सुहृशं स्वश्च मविद्वांसो विदुष्टरं सपेम ।
स यक्षद् विश्वा वयुनानि विद्वान् प्र हव्यमग्निर्मृतेषु वोचत् १० [१८]

तमग्ने पास्युत तं पिपर्षिं यस्त आनद्र कवये शूर धीतिम् ।
यज्ञस्य वा निशितिं वोदितिं वा तमित् पृणक्षि शर्वसोत राया ११
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदुभ्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाय्यः सहस्री १२

(११८)

अग्निर्होता गृहपतिः स राजा विश्वा वेदुर्जनिमा जातवेदाः ।

देवानामुत यो मर्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामृतावा १३

अग्ने यदुद्य विशो अध्वरस्य होतुः पार्वकशोचे वेष्टं हि यज्वा ।

ऋता यजासि महिना वि यद् भू-हव्या वह यविष्ठ या ते अद्य १४

अभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यो नि त्वा दधीत रोदसी यजध्वै ।

अवा नो मधवन् वाजसाता वग्ने विश्वानि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम १५ [१९]

अग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवै रूर्णावन्तं प्रथमः सीदु योनिम् ।

कुलायिनं घृतवन्तं सवित्रे यज्ञं नय यजमानाय साधु १६

इममु त्यमथर्वव दुग्निं मन्थन्ति वेधसः ।

यमङ्कयन्तमानय न्नमूरं श्याव्याभ्यः १७

जनिष्या देववीतये सर्वताता स्वस्तये ।

आ देवान् वक्ष्यमृतां ऋतावृधो यज्ञं देवेषु पिस्पृशः १८

वयमु त्वा गृहपते जनाना मग्ने अकर्म समिधा बृहन्तम् ।

अस्थूरि नो गार्हपत्यानि सन्तु तिग्मेन नस्तेजसा सं शिशाधि १९ [२०] (१२५)

(१६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १६-२३]

४८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । गायत्री; १, ६ वर्धमाना;
२७, ४७-४८ अनुष्टुप्; ४६ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने यज्ञानां होता विश्वेषां हितः । देवेभिर्मानुषे जने १
स नो मन्द्राभिरध्वरे जिह्वाभिर्यजा महः । आ देवान् वक्षि यक्षि च २
वेत्था हि वेधो अध्वनः पथश्च देवाञ्जसा । अग्ने यज्ञेषु सुक्रतो ३
त्वामीळे अध द्विता भरतो वाजिभिः शुनम् । ईजे यज्ञेषु यज्ञिर्यम् ४
त्वमिमा वार्या पुरु दिवोदासाय सुन्वते । भरद्वाजाय दाशुषे ५ [२१]

त्वं द्रुतो अमर्त्य आ वह्ना देव्यं जनम् । शृण्वन् विप्रस्य सुष्टुतिम् ६
त्वमग्ने स्वाध्योऽ मर्तासो देववीतये । यज्ञेषु देवमीळते ७
तव प्र यक्षि संदृश मुत क्रतुं सुदानवः । विश्वे जुषन्त कामिनः ८
त्वं होता मनुर्हितो वह्निरासा विदुष्टरः । अग्ने यक्षि दिवो विशः ९ (१३४)

अग्र आ याहि वीतये	गृणानो हव्यदातये	। नि होता सत्सि बर्हिषि	१० [२२]
तं त्वा समिद्धिरङ्गिरो	घृतेन वर्धयामसि	। बृहच्छोचा यविष्ठय	११
स नः पुथु श्रवाय्यमच्छा	देव विवाससि	। बृहदग्रे सुवीर्यम्	१२
त्वामग्रे पुष्करादध्यथर्वा	निरमन्थत	। मुध्रो विश्वस्य वाघतः	१३
तमु त्वा दध्यङ्घ्रिभिः	पुत्र ईधे अथर्वणः	। वृत्रहणं पुरंदरम्	१४
तमु त्वा पाथ्यो वृषा	समीधे दस्युहन्तमम्	। धनंजयं रणेरणे	१५ [२३]
एहू षु ब्रवाणि ते	अग्रे इत्थेतरा गिरः	। एभिर्वर्धास इन्दुभिः	१६
यत्र कं च ते मनो	दक्षं दधस उत्तरम्	। तत्रा सदः कृणवसे	१७
नहि ते पूर्वमक्षिपद्	भुवन्नेमानां वसो	। अथा दुवो वनवसे	१८
आग्निरंगामि भारतो	वृत्रहा पुरुचेतनः	। दिवोदासस्य सत्पतिः	१९
स हि विश्वाति पार्थिवा	रयिं दाशन्महित्वना	। वन्वन्नवातो अस्तृतः	२० [२४]
स प्रत्नवन्नवीयसा	अग्रे द्युन्नेन संयता	। बृहत् ततन्थ भानुना	२१
प्र वः सखायो अग्रये	स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया	। अर्चं गायं च वेधसे	२२
स हि यो मानुषा युगा	सीदुन्द्रोता कविकृतुः	। दूतश्च हव्यवाहनः	२३
ता राजाना शुचिव्रता	ऽऽदित्यान् मारुतं गणम्	। वसो यक्षीह रोदसी	२४
वस्वी ते अग्रे संहृष्टि	रिषयते मर्त्याय	। ऊर्जो नपादुमृतस्य	२५ [२५]
क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठो	ऽद्य त्वा वन्वन् त्सुरेक्णाः	। मर्तो आनाश सुवृक्तिम्	२६
ते ते अग्रे त्वोता	इष्यन्तो विश्वमायुः	। तरन्तो अर्यो अराती वन्वन्तो	अर्यो अरातीः २७
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा	यासद् विश्वं न्यत्रिणम्	। अग्निर्नो वनते रयिम्	२८
सुवीरं रयिमा भर	जातवेदो विचर्षणे	। जहि रक्षांसि सुक्रतो	२९
त्वं नः पाह्यंहसो	जातवेदो अघायतः	। रक्षा णो ब्रह्मणस्कवे	३० [२६]
यो नो अग्रे दुरेव आ	मर्तो वधाय दाशति	। तस्मान्नः पाह्यंहसः	३१
त्वं तं देव जिह्वया	परि बाधस्व दुष्कृतम्	। मर्तो यो नो जिघांसति	३२
भरद्वाजाय सप्रथः	शर्मं यच्छ सहन्त्य	। अग्रे वरेण्यं वसु	३३
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्	द्रविणस्युर्विपन्यया	। समिन्द्रः शुक्र आहुतः	३४
गर्भे मातुः पितुष्पिता	विदिद्युतानो अक्षरे	। सीदन्नृतस्य योनिमा	३५ [२७]
ब्रह्म प्रजावदा भर	जातवेदो विचर्षणे	। अग्रे यद् वीदयद् द्विवि	३६
उप त्वा रण्वसंहंशं	प्रयस्वन्तः सहस्कृत	। अग्रे ससुज्महे गिरः	३७ (१६२)

उप च्छायामिव घृणे—रगन्म शर्म ते वयम् । अग्रे हिरण्यसंहशः ३८
 य उग्र इव शर्यहा तिग्मशृङ्गो न वंसगः । अग्रे पुरो रुरोजिथ ३९
 आ यं हस्ते न खादिनं शिशुं जातं न बिभ्रति । विशामग्निं स्वध्वरं ४० [२८]

प्र देवं देववीतये भरता वसुचित्तमम् । आ स्वे योनौ नि षीदतु ४१
 आ जातं जातवेदसि प्रियं शिश्रीतातिथिम् । स्योन आ गृहपतिम् ४२
 अग्रे युक्ष्वा हि ये तवा—ऽश्वासो देव साधवः । अरं वहन्ति मन्यवे ४३
 अच्छा नो याह्या वहा—ऽभि प्रयांसि वीतये । आ देवान् त्सोमपीतये ४४
 उदग्रे भारत द्युम—दजस्रेण दविद्युतत् । शोचा वि भाह्यजर ४५ [२९]

वीती यो देवं मर्तो दुवस्ये—दुग्निमीळीताध्वरे हविष्मान् ।
 होतारं सत्ययजं रोदस्यो—रुत्तानहस्तो नमसा विवासेत् ४६
 आ ते अग्र ऊचा हवि—र्हृदा तष्टं भरामसि । ते ते भवन्तूक्ष्णं ऋषभासो वशा उत ४७
 अग्निं देवासो अग्रिय—मिन्धते वृत्रहन्तमम् । येना वसून्याभृता तूळ्हा रक्षांसि वाजिना ४८ [३०]
 (१७३)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५]

(१७)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ; १५ द्विपदा त्रिष्टुप् ।

पिबा सोममभि यमुग्र तर्दं ऊर्वं गव्यं महिं गृणान इन्द्र ।
 वि यो धृष्णो वधिषो वज्रहस्त विश्वा वृत्रममित्रिया शवोभिः १
 स ई पाहि य ऋजीषी तरुत्रो यः शिप्रवान् वृषभो यो मंतीनाम् ।
 यो गोत्रभिद् वज्रभृद् यो हरिष्ठाः स इन्द्र चित्रां अभि तृन्धि वाजान् २
 एवा पाहि प्रत्नथा मन्दतु त्वा श्रुधि ब्रह्म वावृधस्वोत गीर्भिः ।
 आविः सूर्यं कृणुहि पीपिहीषो जहि शत्रूरभि गा इन्द्र तृन्धि ३
 ते त्वा मदा बृहदिन्द्र स्वधाव इमे पीता उक्षयन्त द्युमन्तम् ।
 महामनूनं तवसं विभूतिं मत्सरासो जर्हन्त प्रसाहम् ४
 येभिः सूर्यमुषसं मन्दसानो ऽवासयोऽप हृळ्हानि दद्रत् ।
 महामद्रिं परि गा इन्द्र सन्तं नुत्था अच्युतं सदसस्पारि स्वात् ५ [१]

तव क्रत्वा तव तद् दुंसनाभि—रामासु पक्वं शच्या नि दीधः ।
 और्णोर्दुर उस्त्रियाभ्यो वि हृळ्हो—दूर्वाद गा असृजो अङ्गिरस्वान् ६

(१७९)

ए॒षाथ॒ क्षां॑ म॒हि दंसो॑ व्यु॒र्वी—मु॒प द्या॒मृष्वो॑ बृ॒हदिन्द्र॑ स्त॒भायः॑ ।

अ॒धा॒रयो॑ रो॒दसी॑ दे॒वपु॑त्रे प्र॒त्ने मा॒तरा॑ य॒ह्नी ऋ॒तस्य॑
अध॑ त्वा वि॒श्वे पुर॑ इन्द्र॒ दे॒वा एकं॑ त॒वसं॑ दधिरे भ॒राय॑ ।

अदे॒वो यदु॒भ्यौहि॑ष्ट दे॒वान् त्व॑र्षा॒ता वृ॒णत॑ इन्द्र॒मत्रं॑
अध॑ द्यौश्चि॒त् ते अप॑ सा नु वज्रा॒द् द्वि॒तान॑म॒द् भि॒यसा॑ स्व॒स्य म॒न्योः ।

अहिं॑ यदिन्द्रो॑ अ॒भ्योह॑सानं॒ नि चि॑द् वि॒श्वायुः॑ श॒यथे॑ ज॒घान॑
अध॑ त्वष्टा॑ ते म॒ह उ॒ग्र वज्रं॑ स॒हस्र॑भृष्टिं ववृ॒तच्छ॒ताश्रि॑म् ।

नि॒का॒मम॒रम॑णसं॒ येन॑ न॒वन्त॑महिं॒ सं पि॑ण॒गृजी॑षिन्

व॒र्धान् यं॑ वि॒श्वे म॒रुतः॑ स॒जोषाः॑ पच॑च्छ॒तं म॒हिषां॑ इन्द्र॒ तुभ्य॑म् ।

पू॒षा वि॒ष्णु॒स्त्रीणि॑ स॒रांसि॑ धावन् वृ॒त्रह॑णं म॒दिर॑मं॒शुम॑स्मै

आ क्षो॒दो म॒हि वृ॒तं न॒दीनां॑ प॒रि॒ष्ठित॑मसृज ऊ॒र्मिम॑पाम् ।

ता॒सा॒मनु॑ प्र॒वत॑ इन्द्र॒ पन्थां॑ प्रा॒दयो॑ नी॒चीर॑पसः॒ समु॑द्रम्

ए॒वा ता॑ वि॒श्वा च॑कृ॒वांस॑मिन्द्रं॒ म॒हा॒मुग्र॑म॒जुयं॑ स॒होदा॑म् ।

सु॒वीरं॑ त्वा स्वा॒युधं॑ सु॒वज्र॑—मा ब॒ह्म न॒व्यम॑वसे ववृ॒त्यात्

स नो॑ वाजा॒य श्र॑वस इ॒षे च॑ रा॒ये धे॑हि द्यु॒मत॑ इन्द्र॒ वि॒प्रान् ।

भ॒रद्वा॑जे नृ॒वत॑ इन्द्र॒ सूरीन्॑ वि॒वि च॑ स्मै॒धि पा॑र्यं न इन्द्र॒

अ॒या वाजं॑ दे॒वहि॑तं स॒नेम॑ मदे॒म श॒तहि॑माः सु॒वीराः॑

(१८)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तमु॑ दृ॒हि यो अ॒भिभू॑त्यो॒जा व॒न्वन्न॑वातः पुरु॒हूत॑ इन्द्रः ।

अ॒षा॒ब्धमु॑ग्रं स॒हमा॑नमा॒भि—गी॑र्भिर्वि॒धं वृ॒षभं॑ च॒र्षणी॑नाम्

स यु॒ध्मः स॒त्वा ख॒ज॒कृत् स॒मद्रा॑ तु॒विभ्र॑क्षो न॒दनु॑माँ क॒जीषी॑ ।

बृ॒हद्रे॑णुश्च॒यव॑नो मा॒नुषी॑णा—मे॒कः कृ॒ष्टीना॑मभवत् स॒हावा॑

त्वं ह नु॑ त्यद॒दमा॑यो द॒स्युँ—रे॒कः कृ॒ष्टीर॑वनो॒रार्या॑य ।

अ॒स्ति स्वि॒च्छु वी॒र्यं॑ तत् त॑ इन्द्र॒ न स्वि॑दस्ति तद॒नुथा॑ वि वी॒चः

सदि॒द्वि ते॑ तु॒विजा॑तस्य॒ मन्ये॑ स॒हः स॒हिष्ठ॑ तुर॒तस्तु॑रस्य ।

उ॒ग्रमु॑ग्रस्य॒ तव॑स॒स्तवी॑यो ऽर॒धस्य॑ र॒धतुरो॑ बभूव

तन्नः प्रलं सख्यमस्तु युष्मे इत्था वदन्निर्वलमङ्गिरोभिः ।

हन्नच्युतच्युद् दस्मेषयन्त—मृणोः पुरो वि दुरो अस्य विश्वाः

५ [४]

स हि धीभिर्हव्यो अस्त्युग्र ईशानकृन्महति वृत्रतूर्ये ।

स तोकसाता तनये स वज्री वितन्तसाय्यो अभवत् समत्सु

६

स मज्जना जनिम मानुषाणा—ममर्त्येन नाम्नाति प्र संर्त्त ।

स द्युम्नेन स शर्वस्रोत राया स वीर्येण नृतमः समोकाः

७

स यो न मुहे न मिथू जनो भूत् सुमन्तुनामा चुमुरिं धुनिं च ।

वृणक् पिशुं शम्बरं शुष्णमिन्द्रः पुरां च्यौत्ताय शयथाय नू चित्

८

उदावता त्वक्षसा पन्यसा च वृत्रहत्याय रथमिन्द्र तिष्ठ ।

धिष्व वज्रं हस्त आ दक्षिणत्रा ऽभि प्र मन्द पुरुदत्र मायाः

९

अग्निर्न शुष्कं वनमिन्द्र हेती रक्षो नि धक्ष्यशनिर्न भीमा ।

गम्भीरय कृष्णया यो रुरोजा—ध्वानयद् दुरिता दुम्भयच्च

१० [५]

आ सहस्रं पृथिभिर्निन्द्र राया तुविद्युन्न तुविवाजेभिरवाक् ।

याहि सूनो सहस्रो यस्य नू चि—ददेव ईशे पुरुहूत योतोः

११

प्र तुविद्युन्नस्य स्थविरस्य घृष्वे—दिवो ररक्षो महिमा पृथिव्याः ।

नास्य शत्रुर्न प्रतिमानमस्ति न प्रतिष्ठिः पुरुमायस्य सह्योः

१२

प्र तत् ते अद्या करणं कृतं भूत् कुत्सं यदायुमतिथिग्वमस्मै ।

पुरु सहस्रा नि शिशा अभि क्षा—मुत् तूर्वेयाणं धृषता निनेथ

१३

अनु त्वाहिंघ्ने अर्धं देव देवा मदुन् विश्वे कवितमं कवीनाम् ।

करो यत्र वरिवो बाधिताय दिवे जनाय तन्वे गृणानः

१४

अनु द्यावापृथिवी तत् त ओजो ऽमर्त्या जिहत इन्द्र देवाः ।

कृष्वा कृत्नो अकृतं यत् ते अस्त्यु—कथं नवीयो जनयस्व यज्ञैः

१५ [६] (२०३)

(१९)

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महाँ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा उत द्विबर्ही अमिनः सहोभिः ।

अस्मद्वाग्वधे वीर्यायो—रुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत्

१

इन्द्रमेव धिषणा सातये धाद् बृहन्तमृष्वमजरं युवानम् ।

अषाव्हेन शर्वसा शूश्रुवांसं सद्यश्चिद् यो वावृधे असांमि

२

(२०५)

पृथू कुरत्ता बहुला गर्भस्ती अस्मद्यक् सं मिमीहि श्रवांसि ।

यूथेव पश्वः पशुपा दमूना अस्माँ इन्द्राभ्या ववृत्स्वाजौ

३

तं व इन्द्रं चतिनमस्य शाकैरिह नूनं वाजयन्तो हुवेम ।

यथा चित् पूर्वे जरितार आसु रनेद्या अनवद्या अरिष्टाः

४

धृतव्रतो धनदाः सोमवृद्धः स हि वामस्य वसुनः पुरुक्षुः ।

सं जग्मिरे पथ्याऽ रायो अस्मिन् त्समुद्रे न सिन्धवो यादमानाः

५ [७]

शविष्ठं न आ भर शूर शव ओजिष्ठमोजो अभिभूत उग्रम् ।

विश्वा द्युम्ना वृष्ण्या मानुषाणा मस्मभ्यं दा हरिवो मादुयध्यै

६

यस्ते मदः पृतनाषाळमृध इन्द्र तं न आ भर शूशुवांसम् ।

येन तोकस्य तनयस्य सातौ मंसीमहि जिगीवांसस्त्वोताः

७

आ नो भर वृषणं शुष्ममिन्द्र धनस्पृतं शूशुवांसं सुदक्षम् ।

येन वंसां पृतनासु शत्रून् तवोतिभिरुत जामीरजामीन्

८

आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्चा दोत्तरादधरादा पुरस्तात् ।

आ विश्वतो अभि समेत्वर्वा इन्द्र द्युम्नं स्वर्वद्वेह्यस्मे

९

नूवत् तं इन्द्र नृतमाभिरुती वंसीमहि वामं श्रोमतेभिः ।

ईक्षे हि वस्वं उभयस्य राजन् धा रत्नं महि स्थूरं बृहन्तम्

१०

मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान मकवारिं दिव्यं शासमिन्द्रम् ।

विश्वासाहमवसे नूतनायो ग्रं सहोदामिह तं हुवेम

११

जनं वज्रिन् महि चिन्मन्यमान मेभ्यो नृभ्यो रन्धया येष्वस्मि ।

अधा हि त्वा पृथिव्यां शूरसातौ हवामहे तनये गोष्वप्सु

१२

वयं त एभिः पुरुहूत सख्यैः शत्रोः शत्रोरुत्तर इत् स्याम ।

घ्नन्तो वृत्राण्युभयानि शूर राया मदेम बृहता त्वोताः

१३ [८] (२१६)

(२०)

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ७ विराद ।

द्यौर्न य इन्द्राभि भूमार्य स्तस्थौ रयिः शर्वसा पृत्सु जनां ।

तं नः सहस्रभरमुर्वरासा वृद्धि सूनो सहसो वृत्रतुरम्

१

(२१७)

द्विवो न तुभ्यमन्विन्द्र सत्रा ऽसुर्यं देवेभिर्धायि विश्वम् ।
 अहिं यद् वृत्रमपो वन्निवासं हन्त्रीषिन् विष्णुना सचानः २
 तूर्वन्नोर्जीयान् तवसस्तवीयान् कृतब्रह्मेन्द्रो वृद्धमहाः ।
 राजाभवन्मधुनः सोम्यस्य विश्वासां यत् पुरां कर्तुमावत् ३
 शतैरपद्रन् पणय इन्द्रात्र दशोणये कवयेऽर्कसातौ ।
 वधैः शुष्णस्याशुषस्य मायाः पित्वो नारिरेचीत् किं च न प्र ४
 महो ब्रुहो अप विश्वायु धायि वज्रस्य यत् पतने पादु शुष्णः ।
 उरु ष सरथं सारथये क—रिन्द्रः कुत्साय सूर्यस्य सातौ ५ [९]

प्र इयेनो न मदिरमंशुमस्मै शिरो दासस्य नमुचेर्मथायन् ।
 प्रावन्नमीं साप्यं ससन्तं पूणग्राया समिषा सं स्वस्ति ६
 वि पिभोरहिमायस्य हृच्छाः पुरो वज्रिच्छवसा न दर्दः ।
 सुदामन् तद् रेक्णो अप्रमृष्य मृजिष्वने दात्रं दाशुषे दाः ७
 स वेतसुं दशमायं दशोणिं तूतुजिमिन्द्रः स्वमिष्टिसुम्नः ।
 आ तुग्रं शश्वदिभं द्योतनाय मातुर्न सीमुप सृजा इयधै ८
 स ई स्पृधो वनते अप्रतीतो बिभ्रद् वज्रं वृत्रहणं गभस्तौ ।
 तिष्ठद्भरी अध्यस्तेव गते वचोयुजा वहत इन्द्रमृष्वम् ९
 सनेम तेऽवसा नव्य इन्द्र प्र पूरवः स्तवन्त एना यज्ञैः
 सप्त यत् पुरः शर्म शार्वीर्द—र्द्धन् दासीः पुरुकुत्साय शिक्षन् १०
 त्वं वृध इन्द्र पूर्यो भू—र्वरिवस्यन्नुशने काव्याय ।
 परा नववास्त्वमनुदेयं महे पित्रे ददाथ स्वं नपातम् ११
 त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती—र्द्धणोरुपः सीरा न स्रवन्तीः ।
 प्र यत् समुद्रमतिं शूर पर्षि पारया त्रुवशं यदुं स्वस्ति १२
 तव ह त्यदिन्द्र विश्वमाजौ सस्तो धुनीचुमुरी या ह सिष्वप् ।
 वीदयदित् तुभ्यं सोमेभिः सुन्वन् कुभीर्तिरिध्मभृतिः पक्थ्यकैः १३ [१०] (२२९)

(२१)

१२ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः, ९, ११ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमा उ त्वा पुरुतमस्य कारो—र्हव्यं वीर हव्या हवन्ते ।
 धियो रथेष्ठामजरुं नवीयो रयिर्विभूतिरीयते वचस्या १ (२३०)

तमुं स्तुष इन्द्रं यो विदानो गिर्वीहसं गीर्भिर्यज्ञवृद्धम् ।	
यस्य दिवमतिं महा पृथिव्याः पुरुमायस्य रिरिचे महित्वम्	२
स इत् तमोऽवयुनं ततन्वत् सूर्येण वयुनवच्चकार ।	
कदा ते मतीं अमृतस्य धामे—यक्षन्तो न मिनन्ति स्वधावः	३
यस्ता चकार स कुहं स्विदिन्द्रः कमा जनं चरति कासु विश्व ।	
कस्ते यज्ञो मनसे शं वराय को अर्क इन्द्र कतमः स होता	४
इदा हि ते वेर्विषतः पुराजाः प्रत्तासं आसुः पुरुकृत सखायः ।	
ये मध्यामास उत नूतनास उतावमस्य पुरुहूत बोधि	५ [११]
तं पृच्छन्तोऽवरासः पराणि प्रत्ता तं इन्द्र श्रुत्यानु येभुः ।	
अर्चीमसि वीर ब्रह्मवाहो यादेव विद्म तात् त्वा महान्तम्	६
अभि त्वा पाजो रक्षसो वि तस्थे महि जज्ञानमभि तत् सु तिष्ठ ।	
तव प्रत्नेन युज्येन सख्या वज्रेण धृष्णो अप ता नुदस्व	७
स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ब्रह्मण्यतो वीर कारुधायः ।	
त्वं ह्याऽपिः प्रदिवि पितृणां शश्वद् बभूथ सुहव एष्टौ	८
प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं मरुतः कृष्वावसे नो अद्य ।	
प्र पूषणं विष्णुमग्निं पुरंधिं सवितारमोषधीः पर्वतांश्च	९
इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो अभ्यर्चन्त्यर्केः ।	
श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावां अन्यो अमृत त्वदस्ति	१०
नू म आ वाचमुप याहि विद्वान् विश्वेभिः सूनो सहसो यजत्रैः ।	
ये अग्निजिह्वा कृतसाप आसु—र्ये मनुं चक्रुर्परं दसाय	११
स नो बोधि पुराता सुगेषू—त दुर्गेषु पथिकृद् विदानः ।	
ये अश्रमास उरवो वहिष्ठा—स्तेभिर्न इन्द्राभि वक्षि वाजम्	१२ [१२](१४१)

(२२)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य एक इन्द्रव्यश्वर्षणीना—मिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्च आभिः ।	
यः पत्यते वृषभो वृष्ण्यावान् त्सत्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान्	१
तमुं नः पूर्वे पितरो नवग्वाः सप्त विप्रासो अभि वाजयन्तः ।	
नक्षद्रामं ततुरिं पर्वतेष्वा—मद्रौघवाचं मतिभिः शर्विष्ठम्	२ (१४३)

तमीमह इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नूवतः पुरुक्षोः ।
 यो अस्कृधोयुरजरः स्वर्वान् तमा भर हरिवो मादुयधै
 तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चिज्जरितार आनशुः सुममिन्द्र ।
 कस्ते भागः किं वयो दुध खिद्वः पुरुहूत पुरुवसोऽसुरघ्नः
 तं पृच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्ठा मिन्द्रं वेपी वक्वरी यस्य नू गीः ।
 तुविश्राभं तुविकूर्मि रभोदां गातुमिषे नक्षते तुम्रमच्छ

३

४

५ [१३]

अया ह त्यं मायया वावृधानं मनोजुवा स्वतवः पर्वतेन ।
 अच्युता चिद् वीळिता स्वोजो रुजो वि हृळ्हा धृषता विरप्तिन्
 तं वो धिया नव्यस्या शविष्ठं प्रत्नं प्रत्नवत् परितंसयधै ।
 स नो वक्षदनिमानः सुवहो न्हो विश्वान्यति दुर्गहाणि
 आ जनाय दुहणे पार्थिवानि दिव्यानि दीपयोऽन्तरिक्षा ।
 तपा वृषन् विश्वतः शोचिषा तान् ब्रह्मद्विषे शोचय क्षामपश्च
 भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगतस्त्वेषसंहक् ।
 धिष्व वज्रं दक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुर्य दयसे वि मायाः
 आ संयतमिन्द्र णः स्वस्ति शत्रुतूर्याय बृहतीममृधाम् ।
 यया दासान्यार्याणि वृत्रा करो वज्रिन् सुतुका नाहुषाणि
 स नो नियुद्धिः पुरुहूत देधो विश्ववाराभिरा गहि प्रयज्यो ।
 न या अदेवो वरते न देव आभिर्याहि तूयमा मद्रद्यद्रिक्

६

७

८

९

१०

११ [१४] (२५२)

(२३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुत इत् त्वं निर्मिश्र इन्द्र सोमे स्तोमे ब्रह्माणि शस्यमान उक्थे ।
 यद् वा युक्ताभ्यां मघवन् हरिभ्यां बिभ्रद् वज्रं बाह्वोरिन्द्र यासि
 यद् वा द्विवि पार्ये सुष्विमिन्द्र वृत्रहत्येऽवसि शूरसातौ ।
 यद् वा दक्षस्य बिभ्युषो अबिभ्य दरन्धयः शर्धत इन्द्र दस्यून्
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीरुग्रो जरितारमूती ।
 कर्ता वीराय सुष्वय उ लोकं दाता वसु स्तुवते कीरये चित्

१

२

३

(२५५)

गन्तेयान्ति सर्वना हरिभ्यां बभ्रिर्वज्रं पपिः सोमं दुर्दिगाः ।
कर्ता वीरं नर्यं सर्ववीरं श्रोता हवं गृणतः स्तोमवाहाः ।
अस्मै वयं यद् वावान तद् विविष्म इन्द्राय यो नः प्रदिवो अपस्कः ।
सुते सोमे स्तुमसि शंसदुक्थे—न्द्राय ब्रह्म वर्धनं यथासत्

४

५ [१५]

ब्रह्माणि हि चकृषे वर्धनानि तावत् त इन्द्र मतिभिर्विविष्मः ।
सुते सोमे सुतपाः शंतमानि रान्द्रा क्रियास्म वक्षणानि यज्ञैः
स नो बोधि पुरोळाशं रराणः पिबा तु सोमं गोकृजीकमिन्द्र ।
एदं बहिर्यजमानस्य सीदो—रुं कृधि त्वायत उं लोकम्
स मन्दस्वा ह्यनु जोषमुग्र प्र त्वा यज्ञास इमे अश्रुवन्तु ।
प्रेमे हवासः पुरुहूतमस्मे आ त्वेयं धीरवस इन्द्र यम्याः
तं वः सखायः सं यथा सुतेषु सोमेभिरीं पृणता भोजमिन्द्रम् ।
कुवित् तस्मा असति नो भराय न सुष्विमिन्द्रोऽवसे मृधाति
एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि सोमे भरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः ।
असद् यथा जरित्र उत सूरि—रिन्द्रो रायो विश्ववारस्य दाता

६

७

८

९

१० [१६] (२६२)

(२४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २४-४३]

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वृषा मद इन्द्रे श्लोक उक्था सचा सोमेषु सुतपा कृजीषी ।
अर्चन्त्यो मघवा नृभ्य उक्थै—द्युक्षो राजा गिरामक्षितोतिः
तर्तुरिर्वीरो नर्यो विचेताः श्रोता हवं गृणत उर्व्यूतिः ।
वसुः शंसो नरां कारुधाया वाजी स्तुतो विदथे दाति वार्जम्
अक्षो न चक्रयोः शूर बृहन् प्र ते महा रिरिचे रोदस्योः ।
वृक्षस्य नु ते पुरुहूत वया व्यूँतयो रुरुहुरिन्द्र पूर्वीः
शर्चीवतस्ते पुरुशाक शाका गवामिव सुतयः संचरणीः ।
वत्सानां न तन्तयस्त इन्द्र दामन्वन्तो अदामानः सुदामन्
अन्यदुद्य कर्वरमन्यदु श्वो ऽसच्च सन्मुहुराचक्रिरिन्द्रः ।
मित्रो नो अत्र वरुणश्च पूषा ऽर्यो वशस्य पर्येतास्ति

१

२

३

४

५ [१७] (२६७)

वि त्वदापो न पर्वतस्य पृष्ठा	दुक्थेभिरिन्द्रानयन्त यज्ञैः ।	
तं त्वाभिः सुदुतिभिर्वाजयन्त	आजिं न जग्मुर्गिर्वाहो अश्वाः	६
न यं जरेन्ति शरदो न मासा	न द्याव इन्द्रमवकर्शयन्ति ।	
वृद्धस्य चिद् वर्धतामस्य तनूः	स्तोमेभिरुक्थैश्च शस्यमाना	७
न वीळवे न मते न स्थिराय	न शर्धते दस्युजूताय स्तवान् ।	
अज्रा इन्द्रस्य गिरयश्चिह्वा	गम्भीरे चिद् भवति गाधमस्मै	८
गम्भीरेण न उरुणामत्रिन्	प्रेषो यन्धि सुतपावन् वाजान् ।	
स्था ऊ षु ऊर्ध्व ऊती अरिषण्य	हृक्तोर्व्युष्टौ परितक्म्यायाम्	९
सचस्व नायमवसे अभीकं	इतो वा तमिन्द्र पाहि रिषः ।	
अमा चैनमरण्ये पाहि रिषो	मदेम शतहिमाः सुवीराः	१० [१८] (२७२)

(२५)

९ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

या तं ऊतिरवमा या परमा	या मध्यमेन्द्र शुष्मिन्नस्ति ।	
तामिह षु वृत्रहत्येऽवीर्न	एभिश्च वाजैर्महान् न उग्र	१
आभिः स्पृधो मिथतीररिषण्य	हृमित्रस्य व्यथया मन्युमिन्द्र ।	
आभिर्विश्वा अभियुजो विषूची	रार्याय विशोऽव तारीर्दासीः	२
इन्द्रं जामय उत येऽजामयो	ऽर्वाचीनासो वनुषो युयुजे ।	
त्वमेषां विधुरा शर्वांसि	जहि वृष्ण्यानि कृणुही पराचः	३
शूरो वा शूरं वनते शरीरै	स्तनूरुचा तरुषि यत् कृण्वैते ।	
तोके वा गोषु तनये यदुप्सु	वि क्रन्दसी उर्वरासु ब्रवैते	४
नहि त्वा शूरो न तुरो न धृष्णु	न त्वा योधो मन्यमानो युयोध ।	
इन्द्र न किंश्चा प्रत्यस्त्येषां	विश्वा जातान्यभ्यसि तानि	५ [१९]

स पत्यत उभयोर्नृम्णमयो	र्यदीं वेधसः समिथे हवन्ते ।	
वृत्रे वा महो नृवति क्षये वा	व्यचस्वन्ता यदि वितन्तसैते	६
अर्ध स्मा ते चर्षणयो यदेजा	निन्द्र त्रातोत भवा वरुता ।	
अस्माकांसो ये नृतमासो अर्य	इन्द्र सूरयो दधिरे पुरो नः	७
अनु ते दायि मह इन्द्रियाय	सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये ।	
अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रे	न्द्र देवेभिरनु ते नृषह्ये	८ (१८०)

एवा नः स्पृधः समजा सम—स्विन्द्र रारन्धि मिथतीरदेवीः ।
विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो भरद्वाजा उत त इन्द्र नूनम्

९ [२०] (२८१)

(२६)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

श्रुधी न इन्द्र हवामसि त्वा महो वाजस्य सातौ वावृषाणाः ।
सं यद् विशोऽयन्त गूरसाता उग्रं नोऽवः पार्ये अहन् दाः
त्वां वाजी हवते वाजिनेयो महो वाजस्य गध्यस्य सातौ ।
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं तरुत्रं त्वां चष्टे मुष्टिहा गोषु युध्यन्
त्वं कविं चोदयोऽर्कसातौ त्वं कुत्साय शुष्णं द्वाशुषे वर्क ।
त्वं शिरो अमर्मणः पराह न्नतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन्
त्वं रथं प्र भरो योधमुष्व मावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।
त्वं तुग्रं वेतसवे सचाहन् त्वं तुजिं गृणन्तमिन्द्र तूतोः
त्वं तदुक्थमिन्द्र बर्हणा कः प्र यच्छता सहस्रा शूर दधि ।
अव गिरेर्दासं शम्बरं हन् प्रावो दिवोदासं चित्राभिर्रुती

१

२

३

४

५ [२१]

त्वं श्रद्धाभिर्मन्दसानः सोमैर्बुभीतये चुमुरिमिन्द्र सिष्वप् ।
त्वं रजिं पिठीनसे दशस्यन् षष्टिं सहस्रा शच्या सचाहन्
अहं चन तत् सूरिभिरानश्यां तव ज्याय इन्द्र सुन्नमोजः ।
त्वया यत् स्तवन्ते सधवीर वीरा स्त्रिवरुथेन नहुषा शविष्ठ
वयं ते अस्यामिन्द्र द्युन्नहूतौ सखायः स्याम महिन प्रेष्ठाः ।
प्रातर्दनिः क्षत्रश्रीरस्तु श्रेष्ठो घने वृत्राणां सनये धनानाम्

६

७

८ [२२] (२८९)

(२७)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः, ८ अभ्यावर्ती चायमानः (दानं) । त्रिष्टुप् ।

किमस्य मदे किम्वस्य पीता—विन्द्रः किमस्य सख्ये चकार ।
रणा वा ये निषदि किं ते अस्य पुरा विविद्रे किमु नूतनासः
सदस्य मदे सदस्य पीता—विन्द्रः सदस्य सख्ये चकार ।
रणा वा ये निषदि सत् ते अस्य पुरा विविद्रे सदु नूतनासः

१

२

(२९१)

नहि नु ते महिमनः समस्य न मघवन् मघवत्त्वस्य विद्म ।

न राधसोराधसो नूतनस्येन्द्र नकिर्ददृश इन्द्रियं ते ३

एतत् त्यत् त इन्द्रियमचेति येनावधीर्वरशिखस्य शेषः ।

वज्रस्य यत् ते निहतस्य शुष्मात् स्वनाच्चिदिन्द्र परमो दुदारं ४

वधीदिन्द्रो वरशिखस्य शेषो ऽभ्यावर्तिने चायमानाय शिक्षन् ।

वृचीवतो यद्धरियूपीयायां हन् पूर्वे अर्धे भियसापरो दत्तं ५ [२३]

त्रिंशच्छतं वर्मिण इन्द्र साकं यव्यावत्यां पुरुहूत श्रवस्या ।

वृचीवन्तः शरवे पत्यमानाः पात्रा भिन्दुना न्यर्थान्यायन् ६

यस्य गावावरुषा सूर्यवस्यू अन्तरु षु चरतो रेरिहाणा ।

स सृञ्जयाय तुर्वशं परादाद् वृचीवतो देववाताय शिक्षन् ७

द्वयौ अग्ने रथिनो विंशतिं गा वधूमतो मघवा मह्यं सम्राट् ।

अभ्यावर्ती चायमानो ददाति दूणाशेयं दक्षिणा पार्थवानाम् ८ [२४] (२९७)

(२८)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । गावः, २, ८ इन्द्रो गावो वा । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ८ अनुष्टुप् ।

आ गावो अगमन्नुत भद्रमक्रन् त्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे ।

प्रजावतीः पुरुरुपा इह स्यु—रिन्द्राय पूर्वीरुषसो दुहानाः १

इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्ष—त्युपेद् ददाति न स्वं मुषायति ।

भूयोभूयो रयिमिदस्य वर्धय—न्नभिन्ने खिल्ये नि दधाति देवयुम् २

न ता नशन्ति न दभाति तस्करो नासामामित्रो व्यथिरा दधर्षति ।

देवाँश्च याभिर्यजते ददाति च ज्योगित् ताभिः सचते गोपतिः सह ३

न ता अर्वा रेणुककाटो अश्रुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि ।

उरुगायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः ४

गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छान् गावः सोमस्य प्रथमस्य मक्षः ।

इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामीन्द्रदा मनसा चिदिन्द्रम् ५

यूयं गावो मेदयथा कुशं चि—दश्रीरं चित् कृणुथा सुप्रतीकम् ।

भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद् वो वयं उच्यते सभासु ६

(३०३)

प्रजावतीः सुयवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः ।
मा वः स्तेन ईशत माघशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः
उपेदमुपपर्वन मासु गोषूप पृच्यताम् ।
उप ऋषभस्य रेत स्युपेन्द्र तव वीर्ये

७

८ [२५] (३०५)

—३०५—

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३५]

(२९)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं वो नरः सख्याय सेपुर्महो यन्तः सुमतये चक्रानाः ।
महो हि कृता वज्रहस्तो अस्ति महामु रण्वमवसे यजध्वम्
आ यस्मिन् हस्ते नर्या मिमिक्षु रा रथे हिरण्यये रथेष्ठाः ।
आ रश्मयो गर्भस्त्योः स्थूरयो राध्वन्नश्वासो वृषणो युजानाः
श्रिये ते पादा दुव आ मिमिक्षु धृष्णुर्वज्री शवसा दक्षिणावान् ।
वसानो अत्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नृतविषिरो बभूथ
स सोम आमिश्रतमः सुतो भूद् यस्मिन् पक्तिः पच्यते सन्ति धानाः ।
इन्द्रं नरः स्तुवन्तो ब्रह्मकारा उक्था शंसन्तो देववाततमाः
न ते अन्तः शवसो धाय्यस्य वि तु बाबधे रोदसी महित्वा ।
आ ता सूरिः पृणति तूतुजानो युथेवाप्सु समीजमान ऊती
एवेदिन्द्रः सुहव ऋवो अस्तूती अनूती हिरिशिप्रः सत्वा ।
एवा हि जातो असमात्योजाः पुरु च वृत्रा हनति नि दस्यून्

१

२

३

४

५

६ [१] (३११)

(३०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

भूय इद् वावृधे वीर्यीयं एको अजुर्यो दयते वसूनि ।
प्र रिरिचे द्विव इन्द्रः पृथिव्या अर्धमिदस्य प्रति रोदसी उभे
अधा मन्ये बृहदसुर्यमस्य यानि कृधार नकिरा मिनाति ।
द्विवेदिवे सूर्यो दर्शतो भूद् वि सद्मान्युर्विया सुक्रतुर्धात्
अद्या चिन्न चित् तदपो नदीनां यदाभ्यो अरदो गातुमिन्द्र ।
नि पर्वता अघ्नसवो न सेदु स्वया हव्हानि सुक्रतो रजांसि

१

२

३

(३१४)

सत्यमित् तन्न त्वावाँ अन्यो अस्तीन्द्र देवो न मर्त्यो ज्यायान् ।

अहन्नहि परिशयानमर्णो ऽवांसृजो अपो अच्छा समुद्रम्

४

त्वमपो वि दुरो विषूचीरिन्द्र हृळ्हमरुजः पर्वतस्य ।

राजाभवो जगतश्चर्षणीनां साकं सूर्यं जनयन् द्यामुषासम्

५ [२] (३१६)

(३१)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ४ शकरी ।

अभूरेको रयिपते रयीणा मा हस्तयोरधिथा इन्द्र कृष्टीः ।

वि तोके अप्सु तनये च सूर्ये ऽवोचन्त चर्षणयो विवाचः

१

त्वद् भियेन्द्र पार्थिवानि विश्वा ऽच्युता चिच्छावयन्ते रजांसि ।

द्यावाक्षामा पर्वतासो वनानि विश्वं हृळ्हं भयते अजमन्ना ते

२

त्वं कुत्सेनाभि शुष्णमिन्द्रा ऽशुषं युध्य कुर्यं गविष्ठौ ।

दर्शं प्रपित्वे अध सूर्यस्य मुषायश्चक्रमविवे रपांसि

३

त्वं ज्ञातान्यव शम्बरस्य पुरो जघन्थाप्रतीनि दस्योः ।

अशिक्षो यत्र शच्या शचीवो दिवोदासाय सुन्वते सुतक्रे भरद्वाजाय गृणते वसूनि ४

स सत्यसत्त्वन् महते रणाय रथमा तिष्ठ तुविनृम्ण भीमम् ।

याहि प्रपथिन्नवसोप मद्रिक् प्र च श्रुत श्रावय चर्षणिभ्यः

५ [३] (३२१)

(३२)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपूर्व्या पुरुतमान्यस्मै महे वीराय तवसे तुराय ।

विरिञ्चिने वज्रिणे शंतमानि वचांस्यासा स्थविराय तक्षम्

१

स मातरा सूर्येणा कवीना मवासयद् रुजर्द्वि गृणानः ।

स्वाधीभिर्ऋक्भिर्वावशान उदुस्रियाणामसृजन्निदानम्

२

स वह्निभिर्ऋक्भिर्गोषु शश्वन् मितजुभिः पुरुकृत्वा जिगाय ।

पुरः पुरोहा सखिभिः सखीयन् हृळ्हा रुरोज कविभिः कविः सन्

३

स नीव्याभिर्जरितारमच्छा महो वाजेभिर्महद्भिश्च शुष्मैः ।

पुरुवीराभिर्वृषभ क्षितीना मा गिर्वणः सुविताय प्र याहि

४

(३२५)

स सर्गेण शर्वसा तत्को अत्यै—रप इन्द्रो दक्षिणतस्तुराषाद् ।
इत्था सृजाना अनपावृद्धं दिवेदिवे विविषुरप्रमृष्यम्

५ [४] (३२६)

(३३)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य ओजिष्ठ इन्द्र तं सु नो कृा मदो वृषन् त्वमिष्टिर्दास्वान् ।
सौर्वश्यं यो वनवत् स्वश्वो वृत्रा समत्सु सासहदुमित्रान्
त्वां हीन्द्रावसे विवाचो हवन्ते चर्षणयः शूरसातौ ।
त्वं विप्रैभिर्वि पूर्णैरशाय—स्त्वोत् इत् सनिता वाजमर्वा
त्वं तां इन्द्रोभयां अमित्रान् दासा वृत्राण्यार्यां च शूर ।
वधीर्वनेव सुधितेभिरत्कै—रा पूत्सु दर्षि नृणां नृतम
स त्वं न इन्द्राकवाभिरुती सखा विश्वायुरविता वृधे भूः ।
स्वर्षाता यद्धव्यामसि त्वा युध्यन्तो नेमाधिता पूत्सु शूर
नूनं न इन्द्रापरायं च स्या भवा मृळीक उत नो अभिष्टौ ।
इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्मन् दिवि व्याम पार्ये गोषतमाः

१

२

३

४

५ [५] (३३१)

(३४)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं च त्वे जग्मुर्गिरं इन्द्र पूर्वी—र्वि च त्वद् यन्ति विभ्वो मनीषाः ।
पुरा नूनं च स्तुतय ऋषीणां पस्पृध इन्द्रे अद्युक्थार्का
पुरुहूतो यः पुरुगूर्तं ऋभ्वां एकः पुरुप्रशस्तो अस्ति यज्ञैः ।
रथो न महे शर्वसे युजानोऽस्माभिरिन्द्रो अनुमाद्यो भूत्
न यं हिंसन्ति धीतयो न वाणी—रिन्द्रं नक्षन्तीकुमि वर्धयन्तीः ।
यदि स्तोतारः शतं यत् सहस्रं गृणन्ति गिर्वणसं शं तदस्मै
अस्मा एतद् विव्यर्चैव मासा मिमिक्ष इन्द्रे न्ययामि सोमः ।
जनं न धन्वन्मभि सं यदापः सत्रा वावृधुर्हवनानि यज्ञैः
अस्मा एतन्महाङ्गमस्मा इन्द्राय स्तोत्रं मतिभिरवाचि ।
असद् यथा महति वृत्रतुर्य इन्द्रो विश्वायुरविता वृधश्च

१

२

३

४

५ [६] (३३६)

(३५)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कदा भुवन् रथक्षयाणि ब्रह्म	कदा स्तोत्रे सहस्रपोष्यं दाः ।	
कदा स्तोमं वासयोऽस्य राया	कदा धियः करसि वाजरत्नाः	१
कहिं स्वित्र तदिन्द्र यन्नृभिर्नृन्	वीरैर्वीरान् नीळयासे जयाजीन् ।	
त्रिधातु गा अधि जयासि गोष्विन्द्र	द्युम्नं स्वर्वद धेह्यस्मे	२
कहिं स्वित्र तदिन्द्र यज्जरित्रे	विश्वप्सु ब्रह्म कृणवः शविष्ट ।	
कदा धियो न नियुतो युवासे	कदा गोमघा हवनानि गच्छाः	३
स गोमघा जरित्रे अश्वश्चन्द्रा	वाजश्रवसो अधि धेहि पृक्षः ।	
पीपिहीषः सुदुधामिन्द्र धेनुं	भरद्वाजेषु सुरुचो रुरुच्याः	४
तमा नूनं वृजनमन्यथा चिच्छूरो	यच्छक्र वि दुरो गृणीषे ।	
मा निररं शुक्रदुधस्य धेनो	राङ्गिरसान् ब्रह्मणा विप्र जिन्व	५ [७] (३४१)

(३६)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सत्रा मदासस्तव विश्वजन्याः	सत्रा रायोऽध ये पार्थिवासः ।	
सत्रा वाजानामभवो विभक्ता	यद् देवेषु धारयथा असुर्यम्	१
अनु प्र येजे जन ओजो अस्य	सत्रा दधिरे अनु वीर्याय ।	
स्यमगृभे दुधयेऽर्वते च	क्रतुं वृक्षन्त्यपि वृत्रहत्ये	२
तं सध्रीचीरुतयो वृष्ण्यानि	पौस्यानि नियुतः सश्चुरिन्द्रम् ।	
समुद्रं न सिन्धव उक्थशुष्मा	उरुव्यचंसं गिर आ विशन्ति	३
स रायस्वामुप सृजा गृणानः	पुरुश्चन्द्रस्य त्वमिन्द्र वस्वः ।	
पतिर्बभूवासमो जनाना मेको	विश्वस्य भुवनस्य राजा	४
स तु श्रुधि श्रुत्या यो दुवोयु	द्यौर्न भूमाभि रायो अर्यः ।	
असो यथा नः शवसा चक्रानो	युगेयुगे वयसा चेकितानः	५ [८] (३४६)

(३७)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्वाग्रथं विश्ववारं त उग्रेन्द्र	युक्तासो हरयो वहन्तु ।	
कीरिश्चिद्धि त्वा हवते स्वर्वा	नृधीमहि सधमादस्ते अद्य	१ (३४७)

प्रो द्रोणे हरयः कर्मिगमन् पुनानास ऋज्यन्तो अभूवन् ।
 इन्द्रो नो अस्य पुन्यः पपीयाद् द्युक्षो मदस्य सोम्यस्य राजा
 आसन्नाणासः शवसानमच्छेन्द्रं सुचक्रे रथ्यासो अश्वः ।
 अमि श्रव ऋज्यन्तो वहेयुर्नू चिन्नु वायोरमृतं वि दस्येत्
 वरिष्ठो अस्य दक्षिणामियतीन्द्रो मघोनां तुविकूर्मितमः ।
 यया वज्रिवः परियास्यहो मघा च धृष्णो दयसे वि सूरिन्
 इन्द्रो वार्जस्य स्थविरस्य दातेन्द्रो गीर्भिवर्धतां वृद्धमहाः ।
 इन्द्रो वृत्रं हनिष्ठो अस्तु सत्वा ऽऽ ता सूरिः पूणाति तूतुजानः

२

३

४

५ [९] (३५१)

(३८)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपादित उदु नश्चित्रतमो महीं भर्षद् द्युमतीमिन्द्रहूतिम् ।
 पुन्यसीं धीतिं दैव्यस्य यामञ्जनस्य रातिं वनते सुदानुः
 दूराच्चिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिन्द्रस्य तन्याति ब्रुवाणः ।
 एयमेनं देवहूतिर्ववृत्या न्मद्य गिन्द्रमियमृच्यमाना
 तं वो धिया परमया पुराजा मजरमिन्द्रमभ्यनूष्यकैः ।
 ब्रह्मा च गिरो दधिरे समस्मिन् महौश्च स्तोमो अधि वर्धदिन्द्रे
 वर्धाद् यं यज्ञ उत सोम इन्द्रं वर्धाद् ब्रह्म गिर उक्था च मन्म ।
 वर्धाहैनमुषसो यामन्नक्तो वर्धान् मासाः शरदो द्याव इन्द्रम्
 एवा जज्ञानं सहसे असांमि वावृधानं राधसे च श्रुताय ।
 महामुग्रमवसे विप्र नूनमा विवासेम वृत्रतूर्येषु

१

२

३

४

५ [१०] (३५६)

(३९)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मन्द्रस्य कुवेर्दिव्यस्य वह्ने विप्रमन्मनो वचनस्य मध्वः ।
 अपा नस्तस्य सचनस्य देवेषो युवस्व गृणते गोअग्राः
 अयमुज्ञानः पर्यद्रिमुष्ठा ऋतधीतिभिर्ऋतयुग्युजानः ।
 रुजदरुणं वि वलस्य सानुं पूर्णोर्वचोभिरभि योधदिन्द्रः

१

२

(३५८)

अयं द्योतयदुद्युतो व्यक्तून् क्रोषा वस्तोः शरव इन्दुरिन्द्र ।

इमं केतुमदधुनू चिदह्नां शुचिजन्मन उषसश्चकार

३

अयं रोचयदुरुचो रुचानोऽयं वासयद् व्युतेन पूर्वीः ।

अयमीयत क्रतुयुग्मिरश्वैः स्वर्विदु नाभिना चर्षणिप्राः

४

नू गृणानो गृणते प्रत राजन्निषः पिन्व वसुदेयाय पूर्वीः ।

अप ओषधीरविषा वनानि गा अर्वतो नृचसे रिरिहि

५ [११] (३६१)

(४०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिब तुभ्यं सुतो मदाया—स्य हरी वि मुचा सखाया ।

उत प्र गांय गृण आ निषद्या—स्था यज्ञाय गृणते वयो धाः

१

अस्य पिब यस्य जज्ञान इन्द्र मदाय क्रत्वे अपिबो विरप्तिन् ।

तमु ते गावो नर आपो अद्वि—रिन्दुं समह्यन् पीतये समस्मै

२

समिद्धे अग्नौ सुत इन्द्र सोम आ त्वा वहन्तु हरयो वहिष्ठाः ।

त्वायता मनसा जोहवीमीन्द्रा याहि सुविताय महे नः

३

आ याहि शश्वदुशता ययाथेन्द्र महा मनसा सोमपेयम् ।

उप ब्रह्माणि शृणव इमा नो—स्था ते यज्ञस्तन्वेऽवयो धात

४

यदिन्द्र विवि पार्ये यदध—ग्यद् वा स्वे सदेने यत्र वासि ।

अतो नो यज्ञमवसे नियुत्वान् त्सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः

५ [१२] (३६६)

(४१)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अहेळमान उप याहि यज्ञं तुभ्यं पवन्त इन्दवः सुतासः ।

गावो न वज्रिन् त्वमोको अच्छेन्द्रा गहि प्रथमो यज्ञिर्यानाम्

१

या ते काकुत् सुकृता या वरिष्ठा यया शश्वत् पिबसि मध्व ऊर्मिम् ।

तया पाहि प्र ते अध्वर्युरस्थात् सं ते वज्रो वर्ततामिन्द्र गव्युः

२

एष द्रप्सो वृषभो विश्वरूप इन्द्राय वृष्णे समकारि सोमः ।

एतं पिब हरिवः स्थातरुग्र यस्येशिषे प्रदिवि यस्ते अन्नम्

३

(३६९)

सुतः सोमो असुतादिन्द्र वस्या नयं श्रेयाश्चिकितुषे रणाय ।

एतं तितित्वं उप याहि यज्ञं तेन विश्वास्तविषीरा पृणस्व

ह्वयामसि त्वेन्द्र याह्यर्वा डरं ते सोमस्तन्वे भवाति ।

शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु प्रास्माँ अंव पृतनासु प्र विश्व

४

५ [१३] (३७१)

(४२)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ४ बृहती ।

प्रत्यस्मै पिपीषते विश्वानि विदुषे भर । अरंगमाय जग्मये ऽपश्चाद्दध्वने नरे १

एमेनं प्रत्येतन सोमेभिः सोमपातमम् । अमत्रेभिर्ऋजीषिणामिन्द्रं सुतेभिरिन्दुभिः २

यदी सुतेभिरिन्दुभिः सोमेभिः प्रतिभूषथ । वेदा विश्वस्य मेधिरो धूषत् तं तमिदेषते ३

अस्माअस्मा इदन्धसो ऽध्वर्यो प्र भरा सुतम् । कुवित् समस्य जेन्यस्य शर्धतो ऽमिशस्तेरवस्परत् ४

[१४] (३७५)

(४३)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

यस्य त्यच्छम्बरं मदे दिवोदासाय रन्धयः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब १

यस्य तीव्रसुतं मदं मध्यमन्तं च रक्षसे । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब २

यस्य गा अन्तरश्मनो मदे हृळ्हा अवासृजः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ३

यस्य मन्दानो अन्धसो माघोनं दधिषे शवः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ४ [१५] (३७९)

(४४)

। चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४४-४९]

२४ शंयुर्बार्हस्पत्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-६ अनुष्टुप्, ७-९ (८ वा) विराट् ।

यो रयिवो रयितमो यो द्युमैद्युम्वत्तमः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः १

यः शग्मस्तुविशग्म ते रायो द्रामा मतीनाम् ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः २

येन वृद्धो न शवसा तुरो न स्वामिर्ऋतिभिः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः ३

त्यमु वो अप्रहणं गृणीषे शवसस्पतिम् ।

इन्द्रं विश्वासाहं नरं मंहिष्ठं विश्वचर्षणिम् ४

४

(३८३)

यं वर्धयन्तीद् गिरः पतिं तुरस्य राधसः ।

तमिह्वस्य रोदसी देवी शुष्मं सपर्यतः

५ [१६]

तद् व उक्थस्य बर्हणेन्द्रायोपस्तृणीषणि ।

विपो न यस्योतयो वि यद् रोहन्ति सक्षितः

६

अविदुद् दक्षं मित्रो नवीयान् पपानो देवेभ्यो वस्यो अचैत् ।

ससवान् त्तौलाभिर्धौतरीभि रुरुष्या पायुरभवत् सखिभ्यः

७

ऋतस्य पथि वेधा अपायि श्रिये मनांसि देवासो अक्रन् ।

दधानो नाम महो वचोभि र्वपुर्हृशये वेन्यो व्यावः

८

द्युमत्तमं दक्षं धेह्यस्मे सेधा जनानां पूर्वीररातीः ।

वर्षीयो वयः कृणुहि शचीभि र्धनस्य सातावस्माँ अविद्धि

९

इन्द्र तुभ्यमिन्मघवन्नभूम वयं दात्रे हरिवो मा वि वेनः ।

नकिरापिर्दृष्टो मर्त्यत्रा किमङ्ग रधचोदनं त्वाहुः

१० [१७]

मा जस्वने वृषभ नो ररीथा मा ते रेवतः सख्ये रिषाम ।

पूर्वीष्ट इन्द्र निषिधो जनेषु जह्यसुष्वीन् प्र वृहापृणतः

११

उदुभ्राणीव स्तनयन्नियतीन्द्रो राधांस्यश्व्यानि गव्या ।

त्वमांसि प्रदिवः कारुधाया मा त्वाङ्गामान् आ दभन् मघोनः

१२

अध्वर्यो वीर प्र महे सुताना मिन्द्राय भर स ह्यस्य राजा ।

यः पूर्याभिरुत नूतनाभि र्गीर्भिर्वीवृधे गृणतामृषीणाम्

१३

अस्य मदे पुरु वर्षीसि विद्वा निन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघान

तमु प्र होषि मधुमन्तमस्मै सोमं वीराय शिप्रिणे पिबध्यै

१४

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता वृत्रं वज्रेण मन्दसानः ।

गन्ता यज्ञं परावतश्चिदच्छा वसुर्धीनामविता कारुधायाः

१५ [१८]

इदं त्यत् पात्रमिन्द्रपान मिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि ।

मत्सद् यथा सौमनसाय देवं व्यस्मद् द्वेषो युयवद् व्यंहः

१६

एना मन्दानो जहि शूर शत्रू आमिमजामिं मघवन्नमित्रान् ।

अभिषेणाँ अभ्यादेदिशानान् पराच इन्द्र प्र मृणा जही च

१७

आसु ष्मा णो मघवन्निन्द्र पृ त्स्वस्मभ्यं महि वरिवः सुगं कः ।

अपां तोकस्य तनयस्य जेष इन्द्र सूरीन् कृणुहि स्मा नो अर्धम्

१८

(३९७)

आ त्वा हरयो वृषणो युजाना वृषरथासो वृषरश्मयोऽत्याः ।	
अस्मत्त्राओ वृषणो वज्रवाहो वृष्णे मदाय सुयुजो वहन्तु	१९
आ ते वृषन् वृषणो द्रोणमस्थुर्धृतप्रुषो नोर्मयो मदन्तः ।	
इन्द्र प्र तुभ्यं वृषभिः सुतानां वृष्णे भरन्ति वृषभाय सोमम्	२० [१९]
वृषासि द्विवो वृषभः पृथिव्या वृषा सिन्धूनां वृषभः स्तियानाम् ।	
वृष्णे त इन्दुर्वृषभ पीपाय स्वादू रसो मधुपेयो वराय	२१
अयं देवः सहसा जायमान इन्द्रेण युजा पणिमस्तभायत् ।	
अयं स्वस्य पितुरायुधानीन्दुरमुष्णादशिवस्य मायाः	२२
अयमकृणोदुषसः सुपत्नीरयं सूर्ये अदधाज्ज्योतिरन्तः ।	
अयं त्रिधातु द्विवि रोचनेषु त्रितेषु विन्ददुमृतं निर्गूळहम्	२३
अयं द्यावापृथिवी विष्कभाय दयं रथमयुनक् सप्तरश्मिम् ।	
अयं गोषु शच्या पक्रमन्तः सोमो दाधार दशयन्त्रमुत्सम्	२४ [२०] (४०३)

(४५)

३३ शंयुर्बाईस्पत्यः । इन्द्रः, ३१-३३ वृषुस्तक्षा । गायत्री, २९ अतिनिचृत्,
३१ पादनिचृत्, ३३ अनुष्टुप् ।

य आनयत् परावतः सुनीती तुर्वशं यदुम् । इन्द्रः स नो युवा सखा	१
अविप्रे चिद् वयो दध दनाशुना चिदर्वता । इन्द्रो जेता हितं धनम्	२
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । नास्य क्षीयन्त ऊतयः	३
सखायो ब्रह्मवाहसे ऽर्चन्त प्र च गायत । स हि नः प्रमतिर्मही	४
त्वमेकस्य वृत्रहन्नविता द्वयोरसि । उतेहशे यथा वयम्	५ [२१]
नयसीद्वति द्विषः कृणोष्युक्थशंसिनः । नृभिः सुवीर उच्यसे	६
ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं गीर्भिः सखायमृगमियम् । गां न कुहसे हुवे	७
यस्य विश्वानि हस्तयो रूचुर्वसूनि नि द्विता । वीरस्य पृतनाषहः	८
वि हृळ्हानि चिद्विवो जनानां शचीपते । बृह माया अनानत	९
तमु त्वा सत्य सोमपा इन्द्र वाजानां पते । अहमहि श्रवस्यवः	१० [२२]
तमु त्वा यः पुरासिन्धु यो वा नूनं हिते धने । हव्यः स श्रुधी हवम्	११ (४१४)

धीभिरर्वीन्द्रिर्वतो वाजाँ इन्द्र थवाय्यान् । त्वया जेष्य हितं धनम् १२
अमूरु वीर गिर्वणो महाँ इन्द्र धने हिते । भरे वितन्तसाय्यः १३
या त ऊतिरमित्रहन् मक्ष्मजवस्तमासति । तया नो हिनुही रथम् १४
स रथेन रथीतमो ऽस्माकेनाभियुग्वना । जेषि जिष्णो हितं धनम् १५ [२३]

य एक इत् तमु ष्टुहि कृष्टीनां विचर्षणिः । पतिर्जज्ञे वृषक्रतुः १६
यो गृणतामिदासिंथा ऽऽपिहृती शिवः सखा । स त्वं न इन्द्र मृळय १७
धिष्व वज्रं गमस्त्यो रक्षोहत्याय वज्रिवः । सासहीष्ठा अभि स्पृधः १८
प्रत्नं रयीणां युजं सखायं कीरिचोर्दनम् । ब्रह्मवाहस्तमं हुवे १९
स हि विश्वानि पार्थिवाँ एको वसूनि पत्यते । गिर्वणस्तमो अधिगुः २० [२४]

स नो नियुद्धिरा पृण कामं वाजेभिरश्वभिः । गोमद्भिर्गोपते धृषत् २१
तद् वो गाय सुते सचा पुरुहुताय सत्वेने । शं यद् गवे न शाकिने २२
न घा वसुर्नि यमते दानं वाजस्य गोमतः । यत् सीमुप श्रवद् गिरः २३
कुवित्सस्य प्र हि व्रजं गोमन्तं दस्युहा गमत् । शचीभिरप नो वरत् २४
इमा उ त्वा शतक्रतो ऽभि प्र णोनुवुर्गिरः । इन्द्र वत्सं न मातरः २५ [२५]

दुणाशं सख्यं तव गौरसि वीर गव्यते । अश्वो अश्वायते भव २६
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः २७
इमा उ त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गिर्वणो गिरः । वत्सं गावो न धेनवः २८
पुरुतमं पुरुणां स्तोतृणां विवाचि । वाजेभिर्वाजयताम् २९
अस्माकमिन्द्र भूतु ते स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः । अस्मान् राये महे हिनु ३०
अधि बृबुः पणीनां वर्षिष्ठे मूर्धन्नस्थात् । उरुः कक्षो न गाङ्गन्यः ३१
यस्य वायोरिव द्रवद् भद्रा रातिः सहस्रिणी । सद्यो दानाय महेते ३२
तत् सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति कारवः । बृबुं सहस्रदातमं सूरिं सहस्रसातमम् ३३ [२६] (४३६)

(४६)

१४ शंयुर्बार्हस्पत्यः । इन्द्रः । प्रगाथः (=विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वामिद्धि हवामहे साता वाजस्य कारवः ।
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः

१

(४३७)

- स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्रिवः ।
गामश्वं रथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे २
- यः सत्राहा विचर्षणि—रिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।
सहस्रमुष्क तुविनृम्ण सत्पते भवा समत्सु नो वृधे ३
बाधसे जनान् वृषभेव मन्युना घृषौ मीळ्ह ऋचीषम ।
अस्माकं बोध्यविता महाधने तनूष्वप्सु सूर्ये ४
- इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरँ ओजिष्ठं पपुंरि श्रवः ।
येनेमे चित्र वज्रहस्त रोदसी ओभे सुशिप्र प्राः ५ [२७]
- त्वामुग्रमवसे चर्षणीसहं राजन् देवेषु हूमहे ।
विश्वा सु नो विथुरा पिबुना वसो ऽमित्रान् त्सुषहान् कृधि ६
यदिन्द्र नाहुषीष्वाँ ओजो नृम्णं च कृष्टिषु ।
यद् वा पञ्च क्षितीनां द्युम्नमा भर सत्रा विश्वानि पौस्या ७
यद् वा तृक्षौ मघवन् दुह्यावा जने यत् पूरौ कच्च वृष्णयम् ।
अस्मभ्यं तद् रिरीहि सं नृषाह्ये ऽमित्रान् पृत्सु तुर्वणे ८
- इन्द्र त्रिधातु शरणं त्रिवरुथं स्वस्तिमत् ।
छर्दिष्यच्छ मघवन्त्यश्च मह्यं च यावया दिद्युर्मेभ्यः ९
ये गन्त्यता मनसा शत्रुमादुभु—रभिप्रघ्नन्ति धृष्णुया ।
अधं स्मा नो मघवन्निन्द्र गर्विणस्तनूपा अन्तमो भव १० [२८]
- अधं स्मा नो वृधे भवेन्द्र नायमवा युधि ।
यदुन्तरिक्षे पतरन्ति पर्णिनो दिद्यवस्तिग्ममूर्धानः ११
यत्र शूरासस्तन्वो वितन्वते प्रिया शर्म पितृणाम् ।
अधं स्मा यच्छ तन्वेडं तने च छर्दि—रचित्तं यावय द्वेषः १२
- यदिन्द्र सर्गे अर्वत—श्चोदयासे महाधने ।
असमने अध्वनि वृजिने पथि श्येनाँ इव श्रवस्यतः १३
सिन्धूरिव प्रवण आशुया यतो यदि क्लोशमनु ष्वणि ।
आ ये वयो न वर्वृतत्यामिषि गृभीता बाह्वोर्गवि १४ [२९] (४५०)

(४७)

३१ गगो भारद्वाजः । इन्द्रः, १-५ सोमः, २० देव-भूमि-वृहस्पतीन्द्राः, २२-२५ सार्जयः प्रस्तोकः
(दानस्तुतिः), २६-२८ रथः, २९-३० दुंदुभिः, ३१ दुंदुभीन्द्रौ । त्रिष्टुप् ; १९ बृहती, २३ अनुष्टुप्,
२४ गायत्री, २५ द्विपदा त्रिष्टुप्, २७ जगती ।

स्वादुक्किलायं मधुमाँ उतायं तीव्रः किलायं रसवाँ उतायम् ।
उतो न्वस्य पपिवांसमिन्द्रं न कश्चन सहत आहवेषु १
अयं स्वादुरिह मर्दिष्ठ आस यस्येन्द्रो वृत्रहत्ये ममाद ।
पुरुणि यश्चयौत्ता शम्भरस्य वि नवतिं नव च देह्योऽ हन् २
अयं मे पीत उदियति वाचं मयं मनीषामुशतीर्मजीगः ।
अयं षलुर्वीरमिमीत धीरो न याभ्यो भुवनं कच्चनारे ३
अयं स यो वरिमाणं पृथिन्या वर्ष्माणं दिवो अकृणोदयं सः
अयं पीयूषं तिसृषु प्रवत्सु सोमो दाधारोर्वन्तरिक्षम् ४
अयं विदच्चित्रहशीकर्मणः शुक्रसद्मनामुषसामनीके ।
अयं महान् महता स्कम्भने नोद् द्यामस्तभ्राद् वृषभो मरुत्वान् ५ [३०]

धूषत् पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम् ।
माध्यंदिने सर्वन् आ वृषस्व रयिस्थानो रयिमस्मासु धेहि ६
इन्द्र प्र णः पुरएतेव पश्य प्र नो नय प्रतरं वस्यो अच्छे ।
भवा सुपारो अतिपारयो नो भवा सुनीतिरुत वामनीतिः ७
उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान् त्वर्वज्ज्योतिरभयं स्वस्ति ।
ऋषवा त इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा बृहन्ता ८
वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे धा वहिष्ठयोः शतावन्नश्वयोरा ।
इषमा वक्षीषां वर्षिष्ठां मा नस्तारीन्मघवन् रायो अर्यः ९
इन्द्र मूळ मद्यं जीवार्तुमिच्छ चोदय धियमयसो न धाराम् ।
यत् किं चाहं त्वायुरिदं वदामि तज्जुषस्व कृधि मा देववन्तम् १० [३१]

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
ह्वयामि शक्रं पुरहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ११
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमृळीको भवतु विश्ववेदाः ।
बाधतां द्वेषो अभयं कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम १२ (४६२)

तस्य वयं सुमत्तौ यज्ञियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।

स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्चिद् द्वेषः सनुतर्युयोतु १३

अव त्वे इन्द्र प्रवतो नोर्मि—गिरो ब्रह्माणि नियुतो धवन्ते ।

उरू न राधः सर्वना पुरुष्य—पो गा वज्रिन् युवसे समिन्दून् १४

क ईं स्तवत् कः पृणात् को यजाते यदुग्रमिन्मघवा विश्वहावेत् ।

पादाविव प्रहरन्नन्यमन्यं कृणोति पूर्वमपरं शचीभिः १५ [३२]

शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमाय—न्नन्यमन्यमतिनेनीयमानः ।

एधमानद्विभृभयस्य राजा चोष्कूयते विश इन्द्रो मनुष्यान् १६

परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति वितर्तुराणो अपरेभिरेति ।

अनानुभूतीरवधून्वानः पूर्वोरिन्द्रः शरदस्तर्तरीति १७

रूपंरूपं प्रतिरूपो बभूव तदस्य रूपं प्रतिचक्षणाय ।

इन्द्रो मायाभिः पुरुरूप ईयते युक्ता ह्यस्य हरयः शता दश १८

युजानो हरिता रथे भूरि त्वष्टेह राजति ।

को विश्वाहा द्विषतः पक्ष आसत उतासीनेषु सूरिषु १९

अगव्युति क्षेत्रमार्गन्म देवा उर्वी सती भूमिरंहूराभूत् ।

बृहस्पते प्र चिकित्सा गर्विष्ठा—वित्था सते जरित्र इन्द्र पन्थाम् २० [३३]

दिवेदिवे सहशीरन्यमर्धं कृष्णा असेधदप सद्मनो जाः ।

अहन् दासा वृषभो वस्नयन्तो—दवजे वर्चिनं शम्बरं च २१

प्रस्तोक इन्नु राधसस्त इन्द्र दश कोशयीर्दश वाजिनोऽदात् ।

दिवोदासादतिथिग्वस्य राधः शम्बरं वसु प्रत्यग्रभीष्म २२

दशाश्वान् दश कोशान् दश वस्त्राधिभोजना ।

दशो हिरण्यपिण्डान् दिवोदासादसानिषम् २३

दश रथान् प्रष्टिमतः शतं गा अथर्वभ्यः । अश्वथः पायवेऽदात् २४

महि राधो विश्वजन्यं दधानान् भरद्वाजान् त्सार्ज्यो अभ्ययष्ट २५ [३४]

वनस्पते वीङ्मो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।

गोभिः सन्नद्धो असि वीळयस्वा—ऽऽस्थाता ते जयतु जेत्वानि २६

दिवस्पृथिव्याः पर्योज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः ।

अपामोज्मानं परि गोभिरावृतं मिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज २७ (४७७)

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ।
 सेमां नो हव्यदातिं जुषाणो देवं रथं प्रति हव्या गृभाय २८
 उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्टितं जगत् ।
 स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद् दवीयो अप सेध शत्रून् २९
 आ क्रन्दय बलमोजो न आ धा निः ष्टनिहि दुरिता बार्धमानः ।
 अप प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुना इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीळयस्व ३०
 आमूरज प्रत्यावर्तयेमाः केतुमद् दुन्दुभिर्वावदीति ।
 समश्वपर्णाश्चरन्ति नो नरो ऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ३१ [३५] (४८१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३२]

(४८)

२६ शंयुर्बार्हस्पत्यः (तृणपाणिः) । १-१० अग्निः; ११-१५, २०-२१ मरुतः (१३-१५ लिंगोक्ता वा), १६-१९ वृषा,
 २२ द्यावाभूमी वा पृथिवी । प्रगाथः = (१, ३ बृहती; २, ४ सतो बृहती; ५ बृहती, ६ महासतो बृहती; ७ महाबृहती,
 ८ महासतो बृहती; ९ बृहती, १० सतो बृहती; ११ ककुप्, १२ सतो बृहती), १३ पुरउष्णिक्, १४ बृहती, १५
 अतिजगती, १६ ककुप्, १७ सतो बृहती, १८ पुरउष्णिक्, १९-२० बृहती, २१ महाबृहती यवमध्या, २२ अनुष्टुप् ।

यज्ञायज्ञा वो अग्नये गिरागिरा च दक्षसे । प्रप्र वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शंसिषम् ।
 ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयुर्दाशेम हव्यदातये ।

भुवद् वाजेष्वविता भुवद् वृध उत त्राता तनूनाम् २

वृषा ह्यग्ने अजरो महान् विभास्यर्चिषा ।

अजस्रेण शोचिषा शोशुचच्छुचे सुदीतिभिः सु दीदिहि ३

महो देवान् यजसि यक्ष्यानुषक् तव क्रत्वोत वंसना ।

अर्वाचः सीं कृणुह्यग्नेऽवसे रास्व वाजोत वस्व ४

यमापो अद्रयो वना गर्भमृतस्य पिप्रति ।

सहसा यो मथितो जायते नृभिः पृथिव्या अधि सानवि ५ [१]

आ यः प्रपौ भानुना रोदसी उभे धूमेन धावते दिवि ।

तिरस्तमो ददृश ऊर्म्यास्वा श्यावास्वरुषो वृषा श्यावा अरुषो वृषा ६

बृहद्भिर्गग्ने अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा ।

भरद्वाजे समिधानो यविष्य रेवन्नः शुक्र दीदिहि शुमत् पावक दीदिहि ७

विश्वासां गृहपतिर्विशामसि त्वमग्ने मानुषीणाम् ।

शतं पुर्मिथ्यविष्ट पाह्यंहसः समेद्धारं शतं हिमाः स्तोतृभ्यो ये च ददति ८

(४८९)

त्वं नश्चित्र ऊत्या वसो राधांसि चोदय ।

अस्य रायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः

९

पथिं तोकं तनयं पतृभिश्च—मदधैरप्रयुत्वभिः ।

अग्ने हेळांसि दैव्या युयोधि नो ऽदेवानि ह्वरांसि च

१० [२]

आ सखायः सबर्दुधां धेनुमजध्वमुप नव्यसा वचः । सृजध्वमनपस्फुराम् ११

या शर्धाय मारुताय स्वभानवे श्रवोऽमृत्यु धुक्षत । या मृत्लीके मरुतां तुराणां या सुस्रैरेवयावरी १२

भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता । धेनुं च विश्वदोहस—मिषं च विश्वभोजसम् १३

तं व इन्द्रं न सुक्रतुं वरुणमिव मायिनम् । अर्यमणं न मन्द्रं सूप्रभोजसं विष्णुं न स्तुष आदिशे १४

त्वेषं शर्धो न मारुतं तुविष्व—ण्यनर्वाणं पूषणं सं यथा शता ।

सं सहस्रा कारिषच्चर्षणिभ्य आँ आविर्गुळ्हा वसू करत् सुवेदा नो वसू करत् १५

आ मा पूषन्नुप द्रव शंसिधं नु ते अपिकर्ण आघृणे । अघा अर्यो अरातयः १६ [३]

मा काकम्बीरमुद् वृहो वनस्पति—मशस्तीर्वि हि नीनशः ।

मोत सूरौ अह एवा च न ग्रीवा आदधते वेः

१७

दृतेरिव तेऽवृकमस्तु सख्यम् । अच्छिद्रस्य दधन्वतः सुपूर्णस्य दधन्वतः १८

परो हि मर्त्यैरसि समो देवैरुत श्रिया । अभि ख्यः पूषन् पृतनासु नस्त्व—मवां नूनं यथा पुरा १९

वामी वामस्य धूतयः प्रणीतिरस्तु सूनृता । देवस्य वा मरुतो मर्त्यस्य वे—जानस्य प्रयज्यवः २०

सद्यश्चिद् यस्य चकृतिः परि द्यां देवो नैति सूर्यः ।

त्वेषं शवो दधिरे नाम यज्ञियं मरुतो वृत्रहं शवो ज्येष्ठं वृत्रहं शवः २१

सकृद् द्यौरजायत सकृद् भूमिरजायत । पृश्न्या दुग्धं सकृत् पय—स्तदन्यो नानु जायते २२ [४]

(४९)

(५०३)

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १५ शकरी ।

स्तुषे जनं सुव्रतं नव्यसीभि—र्गीभिर्मित्रावरुणा सुमन्यन्ता ।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्तु सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निः

१

विशोर्विश ईड्यमध्वरे—ष्वहसकतुमर्तिं युवत्योः ।

दिवः शिशुं सहस्रः सूनुमग्निं यज्ञस्य केतुमरुषं यजध्वै

२

अरुषस्य दुहितरा विरूपे स्तृभिरन्या पिपिशे सूरौ अन्या ।

मिथस्तुरा विचरन्ती पावके मन्म श्रुतं नक्षत क्रच्यमाने

३

(५०६)

प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्रयि विश्ववारं रथप्राम् ।
 द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविर्मियक्षसि प्रयज्यो ४
 स मे वपुश्छदयदुश्विनोर्यो रथो विरुक्मान् मनसा युजानः ।
 येन नरा नासत्येषयधै वर्तिर्याथस्तनयाय त्मने च ५ [५]

पर्जन्यवाता वृषभा पृथिव्याः पुरीषाणि जिन्वतमप्यानि ।
 सत्यश्रुतः कवयो यस्य गीर्भिर्जगतः स्थातर्जगदा कृणुध्वम् । ६
 पावीरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती वीरपत्नी धियं धातु । ७
 आभिरच्छिद्रं शरणं सजोषा दुराधर्षं गृणते शर्म यंसत् ८
 पृथस्पृथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतो अभ्यानलर्कम् । ९
 स नो रासच्छरुधश्चन्द्राग्रा धियंधियं सीषधाति प्र पूषा
 प्रथमभाजं यशसं वयोधां सुपाणिं देवं सुगमस्तिमृभ्वम् ।
 होता यक्षद् यजतं पस्त्याना मग्निस्त्वष्टारं सुहवं विभावा
 भुवनस्य पितरं गीर्भिराभी रुद्रं दिवा वर्धया रुद्रमक्तौ । १० [६]
 बृहन्तमृष्वमजरं सुषुम्न मृधग्धुवेम कविनेषितासः

आ युवानः कवयो यज्ञियासो मरुतो गन्त गृणतो वरस्याम् ।
 अचित्रं चिद्धि जिन्वथा वृधन्त इत्था नक्षन्तो नरो अङ्गिरस्वत् ११
 प्र वीराय प्र तवसे तुरायाऽजा यूथेव पशुरक्षिरस्तम् । १२
 स पिस्पृशति तन्वि श्रुतस्य स्तुभिर्न नाकं वचनस्य विषः १३
 यो रजांसि विममे पार्थिवानि त्रिश्चिद् विष्णुर्मनवे बाधिताय । १४
 तस्य ते शर्मन्नुपदुद्यमाने राया मदेम तन्वाऽतना च
 तन्नोऽहिर्बुध्न्यो अद्भिरकैस्तत् पर्वतस्तत् सविता चनो धातु ।
 तदोषधीभिरभि रातिषाचो भगः पुरंधिर्जिन्वतु प्र राये १४
 नू नो शयिं रथ्यं चर्षणिप्रां पुरुवीरं मह क्रतस्य गोपाम् ।
 क्षयं दाताजरं येन जनान् तस्पृधो अदेवीरभि च क्रमाम विश आदेवीरभ्यश्नवाम १५ [७] (५१८)

(५०)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५०-६१]

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वो देवीमदितिं नमोभिर्मूळीकाय वरुणं मित्रमग्निम् ।
 अभिक्षदामर्यमणं सुशेवं त्रातृन् देवान् सवितारं भगं च १ (५१९)

सुज्योतिषः सूर्य दक्षपितृ ननागास्त्वे सुमहो वीहि देवान् ।
 द्विजन्मानो य ऋतसापः सत्याः सर्वन्तो यजता अग्निजिह्वाः
 उत द्यावापृथिवी क्षत्रमुरु बृहद् रोदसी शरणं सुषुम्ने ।
 महस्करथो वरिवो यथा नो ऽस्मे क्षयाय धिषणे अनेहः
 आ नो रुद्रस्य सुनवो नमन्ता मद्या हुतासो वसवोऽधृष्टाः ।
 यदीमर्भे महति वा हितासो बाधे मरुतो अह्वाम देवान्
 मिम्यक्ष येषु रोदसी नु देवी सिषक्ति पूषा अभ्यर्धयज्वा ।
 श्रुत्वा हवं मरुतो यन्द्र याथ भूमा रेजन्ते अध्वनि प्रविक्ते

२

३

४

५ [८]

अभि त्यं वीरं गिर्वेणसमर्चे न्द्रं ब्रह्मणा जरितर्नवेन ।
 श्रवदिद्वमुप च स्तवानो रासद् वाजो उप महो गृणानः
 ओमानमापो मानुषीरमुक्तं धातं तोकाय तनयाय शं योः ।
 यूयं हि ष्ठा मिषजो मातृतमा विश्वस्य स्थातुर्जगतो जनित्रीः
 आ नो देवः सविता त्रायमाणो हिरण्यपाणिर्यजतो जगम्यात् ।
 यो दत्रवाँ उषसो न प्रतीकं व्यूर्णुते दाशुषे वार्याणि
 उत त्वं सूनो सहसो नो अद्या देवाँ अस्मिन्नध्वरे ववृत्याः ।
 स्यामहं ते सदुमिद् रातौ तवं स्यामग्नेऽवसा सुवीरः
 उत त्या मे हवमा जगम्यातं नासत्या धीभिर्युवमङ्ग विप्रा ।
 अत्रिं न महस्तमसोऽमुमुक्तं तूर्वतं नरा दुरितादुभीके

६

७

८

९

१० [९]

ते नो रायो द्युमतो वाजवतो दातारो भूत नृवतः पुरुक्षोः ।
 वृशस्यन्तो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता अप्या मृळता च देवाः
 ते नो रुद्रः सरस्वती सजोषा मीळहुष्मन्तो विष्णुर्मृळन्तु वायुः ।
 ऋभुक्षा वाजो दैव्यो विधाता पर्जन्यावाता पिप्यतामिषं नः
 उत स्य देवः सविता भगो नो ऽपां नपादवतु दानु पप्रिः ।
 त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः सजोषा द्यौर्देवैर्भिः पृथिवी संमुद्रैः
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणो त्वज एकपात् पृथिवी संमुद्रः ।
 विश्वे देवा ऋतावृधो हुवानाः स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अवन्तु
 एवा नपातो मम तस्य धीभिर्भरद्वाजा अभ्यर्चन्त्यर्केः ।
 मा हुतासो वसवोऽधृष्टा विश्वे स्तुतासो भूता यजत्राः

११

१२

१३

१४

१५ [१०] (५३३)

(५१)

१६ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १३-१५ उष्णिक्, १६ अनुष्टुप् ।

उदु त्यच्चक्षुर्महि मित्रयोराँ एति प्रियं वरुणयोरदब्धम् ।
 ऋतस्य शुचिं दर्शतमनीकं रुक्मो न दिव उदिता व्यद्यौत् १
 वेदु यस्त्रीणि विदथान्येषां देवानां जन्म सनुतरा च विप्रः ।
 ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्नाभि चष्टे सूरौ अर्य एवान् २
 स्तुष उ वो मह ऋतस्य गोपा नदिति मित्रं वरुणं सुजातान् ।
 अर्यमणं भगमदब्धधीती नच्छा वोचे सधन्यः पावकान् ३
 रिशादसः सत्पतीरदब्धान् महो राज्ञः सुवसनस्य दातृन् ।
 यूनः सुक्षत्रान् क्षयतो दिवो नृ नादित्यान् याम्यदिति दुवोयु ४
 द्यौःस्पितः पृथिवि मातरधु गग्ने भ्रातर्वसवो मूळता नः ।
 विश्वं आदित्या अदिते सजोषा अस्मभ्यं शर्म बहुलं वि यन्त ५ [११]

मा नो वृकाय वृक्ये समस्मा अघायते रीरधता यजत्राः ।
 यूयं हि ष्ठा रथ्यो नस्तनूनां यूयं दक्षस्य वचसो बभूव ६
 मा व एनो अन्यकृतं भुजेम मा तत् कर्म वसवो यच्चर्यध्वे ।
 विश्वस्य हि क्षयथ विश्वदेवाः स्वयं रिपुस्तन्वं रीरिषीष्ट ७
 नम इदुग्रं नम आ विवासे नमो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
 नमो देवेभ्यो नम ईश एषां कृतं चिदेनो नमसा विवासे ८
 ऋतस्य वो रथ्यः पुतदक्षा नृतस्य पस्त्यसदो अदब्धान् ।
 ताँ आ नमोभिरुचक्षसो नृन् विश्वान्व आ नमे महो यजत्राः ९
 ते हि श्रेष्ठवर्चसस्त उ न स्तिरो विश्वानि दुरिता नयन्ति ।
 सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्नि ऋतधीतयो वक्मराजसत्याः १० [१२]

ते न इन्द्रः पृथिवी क्षामं वर्धन् पूषा भगो अदितिः पञ्च जनाः ।
 सुशर्माणः स्ववसः सुनीथा भवन्तु नः सुत्रात्रासः सुगोपाः ११
 नू सन्नानं दिव्यं नंशि देवा भारद्वाजः सुमतिं याति होता ।
 आसानेभिर्यजमानो मियेधै देवानां जन्म वसूयुर्ववन्द १२
 अपु त्यं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्ने दुराध्यम् । दुविष्ठमस्य सत्पते कुधी सुगम् १३ (५४६)

ग्रावाणः सोम नो हि कं सखित्वनाय वावशुः । जही न्यत्रिणं पणिं वृको हि षः १४
यूयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः । कर्ता नो अध्वन्ना सुगं गोपा अमा १५
अपि पन्थामगन्महि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु १६ [१३]
(५४९)

(५२)

१७ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ७-१२ गायत्री, १४ जगती ।

न तद् दिवा न पृथिव्यानु मन्ये न यज्ञेन नोत शमीभिराभिः ।
उजान्तु तं सुभ्वः पर्वतासो नि हीयतामतियाजस्य युष्टा १
अति वा यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यः क्रियमाणं निनिर्त्सात् ।
तपूषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषमभि तं शोचतु द्यौः २
किमङ्ग त्वा ब्रह्मणः सोम गोपां किमङ्ग त्वाहुरभिश्वास्तिपां नः ।
किमङ्ग नः पश्यसि निद्यमानान् ब्रह्मद्विषे तपूषि हेतिमस्य ३
अवन्तु मामुषसो जायमाना अवन्तु मा सिन्धवः पिन्वमानाः ।
अवन्तु मा पर्वतासो ध्रुवासो ऽवन्तु मा पितरो देवहूतौ ४
विश्वदानीं सुमनसः स्याम पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
तथा कर्द्द वसुपतिर्वसूनां देवाँ ओहानोऽवसागमिष्ठः ५ [१४]

इन्द्रो नेदिष्ठमवसागमिष्ठः सरस्वती सिन्धुभिः पिन्वमाना ।
पर्जन्यो न ओषधीभिर्मयोभुरग्निः सुशंसः सुहवः पितेव ६
विश्वे देवास आ गत शृणुता म इमं हवम् । एदं बर्हिर्नि षीदत ७
यो वो देवा घृतस्नुना हव्येन प्रतिभूषति । तं विश्व उप गच्छथ ८
उप नः सूनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । समृद्धीका भवन्तु नः ९
विश्वे देवा ऋतावध ऋतुभिर्हवन्श्रुतः । जुषन्तां युज्यं पर्यः १० [१५]

स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्गणस्त्वष्टमान् मित्रो अर्यमा । इमा हव्या जुषन्त नः ११
इमं नो अग्ने अध्वरं होतर्वयुनशो यज । चिकित्वान् दैव्यं जनम् १२
विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ ।
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वम् १३
विश्वे देवा मम शृण्वन्तु यज्ञिया उभे रोदसी अपां नपाच्च मन्म ।
मा वो वचांसि परिचक्ष्याणि वोचं सुन्नेष्विद् वो अन्तमा मदेम १४ (५६३)

ये के च उमा महिनो अहिमाया द्विवो जजिरे अपां सधस्थे ।

ते अस्मभ्यमिषये विश्वमायुः क्षपं उस्मा वरिवस्यन्तु देवाः १५

अग्नीपर्जन्याववतं धियं मे ऽस्मिन् हवे सुहवा सुष्टुतिं नः ।

इच्छामन्यो जनयद् गर्भमन्यः प्रजावतीरिष आ धत्तमस्मे १६

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्नौ सूक्तेन महा नमसा विवासे ।

अस्मिन् नो अद्य विदथे यजन्ना विश्वे देवा हविषि मादयध्वम् १७ [१६] (५६६)

(५३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ८ अनुष्टुप् ।

वसुं त्वा पथस्पते रथं न वाजसातये । धिये पूषन्नयुज्महि १

अभि नो नर्यं वसुं वीरं प्रयतदक्षिणम् । वामं गृहपतिं नय २

अदित्सन्तं चिदाघृणे पूषन् दानाय चोदय । पणेरिच्छद् वि भ्रूवा मनः ३

वि पृथो वाजसातये चिनुहि विमृधो जहि । साधन्तामुग्र नो धियः ४

परि तृन्धि पणीना मारया हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ५ [१७]

वि पूषन्नारया तुद् पणेरिच्छ हृदि प्रियम् । अथेमस्मभ्यं रन्धय ६

आ रिख किकिरा कृणु पणीनां हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ७

यां पूषन् ब्रह्मचोदनी मारां बिभर्ग्याघृणे । तया समस्य हृदय मा रिख किकिरा कृणु ८

या ते अष्टा गोओपशा ऽऽघृणे पशुसाधनी । तस्यास्ते सुस्रमीमहे ९

उत नो गोषणिं धियं मश्वसां वाजसामुत । नृवत् कृणुहि वीतये १० [१८] (४७६)

(५४)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन् विदुषां नय यो अश्वसानुशासति । य एवेदमिति ब्रवत् १

समु पूष्णा गमेमहि यो गृहां अभिशासति । इम एवेति च ब्रवत् २

पूष्णश्चक्रं न रिष्यति न कोशोऽव पद्यते । नो अस्य व्यथते पविः ३

यो अस्मै हविषाविधन्न तं पूषापि मृष्यते । प्रथमो विन्दते वसु ४

पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्वतः । पूषा वाजं सनोतु नः ५ [१९]

पूषन्ननु प्र गा इहि यजमानस्य सुन्वतः । अस्माकं स्तुवतामुत ६

(५८१)

माकिर्नेशन्माकीं रिषन्माकीं सं शारि केवटे । अथारिष्टाभिरा गहि	७
शृण्वन्तं पूषणं वयमिर्यमनष्टवेदसम् । ईशानं राय ईमहे	८
पूषन् तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मासि	९
परि पूषा पुरस्ताद्धस्तं दधातु दक्षिणम् । पुनर्नो नष्टमाजतु	१० [२०] (५८६)

(५५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

एहे वां विमुचो नपादाघृणे सं संचावहै । रथीर्कृतस्य नो भव	१
रथीतमं कपर्दिनमीशानं राधसो महः । रायः सखायमीमहे	२
रायो धारास्याघृणे वसो राशिरजाश्व । धीवतोधीवतः सखा	३
पूषणं न्वजाश्वमुप स्तोषामवाजिनम् । स्वसुर्यो जार उच्यते	४
मातुर्दिधिषुमब्रवं स्वसुर्जारः शृणोतु नः । आतेन्द्रस्य सखा मम	५
आजासः पूषणं रथे निशुम्भास्ते जनश्रियम् । देवं वहन्तु बिभ्रतः	६ [२१] (५९१)

(५६)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ६ अनुष्टुप् ।

य एनमादिदेशति कर्मभादिति पूषणम् । न तेन देव आदिशे	१
उत घा स रथीतमः सख्या सत्यतिर्युजा । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते	२
उतादः परुषे गवि सूरश्चक्रं हिरण्यरम् । न्यैरयद् रथीतमः	३
यदुद्य त्वा पुरुष्टुत ब्रवाम दस्र मन्तुमः । तत् सु नो मन्म साधय	४
इमं च नो गवेषणं सातये सीषधो गुणम् । आरात् पूषन्नसि श्रुतः	५
आ ते स्वस्तिमीमह आरेअघामुपावसुम् । अद्या च सर्वतातये श्वश्च सर्वतातये	६ [२२] (५९८)

(५७)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रापूषणौ । गायत्री ।

इन्द्रा नु पूषणा वयं सख्याय स्वस्तये । हुवेम वाजसातये	१
सोममन्य उपासवत् पातवे चम्बोः सुतम् । कर्मभमन्य इच्छति	२
अजा अन्यस्य वह्नयो हरीं अन्यस्य संभृता । ताभ्यां वृत्राणि जिघ्रते	३
यदिन्द्रो अनयद् रितो महीरपो वृषन्तमः । तत्र पूषामवृत् सचा	४ (६०१)

तां पूष्णः सुमतिं वयं वृक्षस्य प्र वयामिव । इन्द्रस्य चा रभामहे ५
उत् पूष्णं युवामहे ऽभीशूरिव सारथिः । मह्या इन्द्रं स्वस्तये ६ [२३] (६०४)

(५८)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । त्रिष्टुप्, २ जगती ।

शुक्रं ते अन्यद् यजतं ते अन्यद् विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि ।
विश्व्वा हि माया अवसि स्वधावो भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्तु १
अजाश्वः पशुपा वाजपस्त्यो धियंजिन्वो भुवने विश्वे अपितः
अष्टां पूषा शिथिरामुद्वरीवृजत् संचक्षाणो भुवना देव ईयते २
यास्ते पूषन्नावो अन्तः समुद्रे हिरण्यरीरन्तरिक्षे चरन्ति ।
ताभिर्यासि द्रुत्यां सूर्यस्य कामेन कृतं श्रव इच्छमानः ३
पूषा सुबन्धुर्दिव आ पृथिव्या इळस्पतिर्मघवा दुस्मवर्चाः ।
यं देवासो अददुः सूर्याये कामेन कृतं तवसं स्वञ्चम् ४ [२४] (६०८)

(५९)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । बृहती, ७-१० अनुष्टुप् ।

प्र नु वोचा सुतेषु वां वीर्याङ् यानि चक्रथुः ।
हतासो वां पितरो देवशत्रव इन्द्राग्नी जीवथो युवम् १
बलित्था महिमा वा मिन्द्राग्नी पनिष्ठ आ ।
समानो वां जनिता भ्रातरा युवं यमाविहेहमातरा २
ओकिवांसां सुते सचां अश्वा सती इवादने ।
इन्द्रा न्वग्नी अवसेह वज्रिणा वयं देवा हवामहे ३
य इन्द्राग्नी सुतेषु वां स्तवत् तेष्वृतावृधा ।
जोषवाकं वदतः पञ्चहोषिणा न देवा भसथश्चन ४
इन्द्राग्नी को अस्य वां देवौ मर्तेश्चिकेतति ।
विषूचो अश्वान् युयुजान ईयत् एकः समान आ रथे ५ [२५]

इन्द्राग्नी अपादियं पूर्वागात् पट्वतीभ्यः । हित्वी शिरो जिह्वया वावदुच्चरत् त्रिंशत् पदा न्यक्रमीत् ६
इन्द्राग्नी आ हि तन्वते नरो धन्वानि बाह्वोः । मा नो अस्मिन् महाधने परा वक्तुं गविष्टिषु

७ (६१५)

इन्द्राग्नी तपन्ति मा ऽघा अर्यो अरातयः । अप द्वेषांस्या कृतं युयुतं सूर्यादधि ८
 इन्द्राग्नी युवोरपि वसुं दिव्यानि पार्थिवा । आ न इह प्र यच्छतं रयिं विश्वायुपोषसम् ९
 इन्द्राग्नी उक्थवाहसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता । विश्वाभिर्गीर्भिरा गतं मस्य सोमस्य पीतये १०
 [२६] (६१८)

(६०)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । गायत्री; १-३, १३ त्रिष्टुप्, १४ बृहती, १५ अनुष्टुप् ।

श्रथद् वृत्रमुत सनोति वाजं मिन्द्रा यो अग्नी सहुरी सपर्यात् ।
 इरज्यन्ता वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता १
 ता योधिष्टमभि गा इन्द्र नूनमपः स्वरुषसो अग्न ऊळहाः ।
 दिशः स्वरुषस इन्द्र चित्रा अपो गा अग्ने युवसे नियुत्वान् २
 आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मैरिन्द्र यातं नमोभिरग्ने अर्वाक् ।
 युवं राधोभिरकवेभिरिन्द्रा अग्ने अस्मे भवतमुत्तमेभिः ३
 ता हुवे ययोरिदं पमे विश्वं पुरा कृतम् । इन्द्राग्नी न मर्धतः ४
 उग्रा विघनिना मृध इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृळात ईदृशे ५ [२७]

हतो वृत्राण्यार्या हतो दासानि सत्पती । हतो विश्वा अप द्विषः ६
 इन्द्राग्नी युवामिमेऽभि स्तोमा अनूषत । पिबतं शंभुवा सुतम् ७
 या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो दाशुषे नरा । इन्द्राग्नी ताभिरा गतम् ८
 ताभिरा गच्छतं नरोपेदं सर्वनं सुतम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये ९
 तमीळिष्व यो अर्चिषा वना विश्वा परिष्वजत् । कृष्णा कृणोति जिह्वया १० [२८]

य इन्द्र आविवांसति सुममिन्द्रस्य मर्त्यः । द्युम्नाय सुतरा अपः ११
 ता नो वाजवतीरिष आशून् पिपृतमर्वतः । इन्द्रमग्निं च वोळहवे १२
 उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मादुयध्वै ।
 उभा कृताराविषां रयीणा मुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् १३
 आ नो गव्येभिरश्व्यैर्वसव्यैरुप गच्छतम् ।
 सखायौ देवौ सख्याय शंभुवेन्द्राग्नी ता हवामहे १४

इन्द्राग्नी शृणुतं हवं यजमानस्य सुन्वतः । वीतं हव्यान्या गतं पिबतं सोम्यं मधु १५

[२९] (६३३)

(६१)

१४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सरस्वती । गायत्री, १-३, १३ जगती; १४ त्रिष्टुप् ।

इयमददाद् रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्यश्वायं दाशुषे ।

या शश्वन्तमाचखादावसं पणिं ता ते दान्त्राणि तविषा सरस्वति १

इयं शुष्मेभिर्विसखा इवारुजत् सानुं गिरीणां तविषेभिर्हर्मिभिः ।

पारावतघ्नीमवसे सुवृक्ताभिः सरस्वतीमा विवासेम धीतिभिः २

सरस्वति देवनिद्रो नि बर्हय प्रजां विश्वस्य बृसयस्य मायिनः ।

उत क्षितिभ्योऽवनीरविन्दो विषमेभ्यो अस्रवो वाजिनीवति ३

प्र णो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु ४

यस्त्वा देवि सरस्वत्युपब्रूते धने हिते । इन्द्रं न वृत्रतूर्ये ५ [३०]

त्वं देवि सरस्वत्यवा वाजेषु वाजिनि । रदा पूषेव नः सनिम् ६

उत स्या नः सरस्वती घोरा हिरण्यवर्तनिः । वृत्रघ्नी वष्टि सुष्टुतिम् ७

यस्या अनन्तो अहृतस्त्वेषश्चरिणुरर्णवः । अमश्चरति रोरुवत् ८

सा नो विश्वा अति द्विषः स्वसृरन्या क्रतावरी । अतन्नहेव सूर्यः ९

उत नः प्रिया प्रियासु सप्तस्वसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्या भूत् १० [३१]

आपप्रुषी पार्थिवा न्युरु रजो अन्तरिक्षम् । सरस्वती निदस्पातु ११

त्रिषधस्था सप्तधातुः पञ्च जाता वर्धयन्ती । वाजेवाजे हव्या भूत् १२

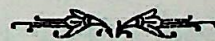
प्र या महिम्ना महिनासु चेकिते द्युम्नेभिरन्या अपसामपस्तमा ।

रथ इव बृहती विभ्वने कृतो पस्तुत्या चिकितुषा सरस्वती १३

सरस्वत्यभि नो नेषि वस्यो माप स्फरीः पर्यसा मा न आ धक् ।

जुषस्व नः सख्या वेश्या च मा त्वत् क्षेत्राण्यरणानि गन्म १४ [३२] (६४७)

॥ इति चतुर्थोऽष्टकः ॥ ३ ॥



॥ अथ पञ्चमोऽष्टकः ॥ ५ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२७]

(६२)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६२-७५]

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

स्तुषे नरा दिवो अस्य प्रसन्ता ऽश्विना हुवे जरमाणो अर्केः ।

या सद्य उस्मा व्युषि ज्मो अन्तान् युयूषतः पर्युरु वरांसि १

ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमाणा रथस्य भानुं रुरुचू रजोभिः ।

पुरु वरांस्यमिता मिमाना ऽपो धन्वान्यति याथो अन्नान् २

(६४९)

ता ह त्यद् वर्तिर्यदरध्रमुग्रे—त्था धियं ऊहथुः शश्वदश्वैः ।
मनोजवेभिरीषिरैः शयध्वै परि व्यथिर्दाशुषो मर्त्यस्य
ता नव्यसो जरमाणस्य मन्मो—प भूषतो युयुजानसप्ती ।
शुभं पृक्षमिषमूर्जं वहन्ता होता यक्षत् प्रतो अधुग्युवाना
ता वल्गू दुष्मा पुरुशाकतमा प्रत्ता नव्यसा वचसा विवासे ।
या शंसते स्तुवते शंभविष्ठा बभूवतुर्गृणते चित्रराती

३

४

५ [१]

ता भुज्युं विभिरन्ध्रः समुद्रात् तुग्रस्य सूनूमूहथु रजोभिः ।
अरेणुभिर्योजनेभिर्भुजन्ता पतत्रिभिरर्णसो निरुपस्थात्
वि जयुषा रथ्या यातमार्द्रिं श्रुतं हवं वृषणा वधिमत्याः ।
दुशस्यन्ता शयवे पिप्यथुर्गामिति च्यवाना सुमतिं भुरण्यू
यद् रोदसी प्रदिवो अस्ति भूमा हेळो देवानामुत मर्त्यत्रा ।
तदादित्या वसवो रुद्रियासो रक्षोयुजे तपुरधं दधात
य ई राजानावृतुथा विदधद् रजसो मित्रो वरुणाश्चिकेतत् ।
गम्भीराय रक्षसे हेतिमस्य द्रोघाय चिद् वचस आनवाय
अन्तरैश्चकैस्तनयाय वर्ति—र्युमता यातं नृवता रथेन ।
सनुत्येन त्यजसा मर्त्यस्य वनुष्यतामपि शीर्षा ववृक्तम्
आ परमाभिरुत मध्यमाभि—नियुद्धिर्यातमवमाभिरुवाक् ।
हृळ्हस्य चिद् गोमतो वि व्रजस्य दुरो वर्त गृणते चित्रराती

६

७

८

९

१०

११ [२] (६५८)

(६३)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनो । त्रिष्टुप्, १ विराट्, ११ एकपदा त्रिष्टुप् ।

क१ त्या वल्गू पुरुहूताद्य दूतो न स्तोमोऽविदुन्नमस्वान् ।
आ यो अर्वाङ्गासत्या ववर्त प्रेष्ठा ह्यसथो अस्य मन्मन्
अरं मे गन्तं हवनायास्मै गृणाना यथा पिबाथो अन्धः ।
परि ह त्यद् वर्तिर्याथो रिषो न यत् परो नान्तरस्तुतुर्यात्
अकारि वामन्धसो वरीम—न्नस्तारि बर्हिः सुप्रायणतमम् ।
उत्तानहस्तो युवयुर्ववन्दा ऽऽ वां नक्षन्तो अद्रय आञ्जन

१

२

३

(६६१)

ऊर्ध्वो वामगिरिध्वरेष्वस्थात् प्र रातिरेति जूणिनीं घृताची ।
 प्र होता गूर्तमना उराणो ऽयुक्त यो नासत्या हवीमन् ४
 अधि श्रिये दुहिता सूर्यस्य रथं तस्थौ पुरुभुजा शतोतिम् ।
 प्र मायाभिर्मायिना भूतमन्न नरा नृत्तु जनिमन् यज्ञियानाम् ५ [३]
 युवं श्रीभिर्दशताभिराभिः शुभे पुष्टिर्मुह्युः सूर्यायाः ।
 प्र वां वयो वपुषेऽनु पप्तन् नक्षद् वाणी सुष्टुता धिष्ण्या वाम् ६
 आ वां वयोऽश्वासो वहिष्ठा अभि प्रयो नासत्या वहन्तु ।
 प्र वां रथो मनोजवा असर्जीषः पूक्ष इषिधो अनु पूर्वीः ७
 पुरु हि वां पुरुभुजा देष्णं धेनुं न इषं पिन्वतमसक्राम् ।
 स्तुतश्च वां माध्वी सुष्टुतिश्च रसाश्च ये वामनु रातिमग्मन् ८
 उत म ऋत्रे पुरयस्य रध्वी सुमीळहे शतं पेरुके च पक्वा ।
 शाण्डो दान्दिरणिनः स्मर्द्धिष्टीन् दशं वशासो अभिषाच ऋष्वान् ९
 सं वां शता नासत्या सहस्रा ऽश्वानां पुरुपन्थां गिरि दात ।
 भरद्वाजाय वीर नू गिरि दाद्धता रक्षांसि पुरुदंससा स्युः १०
 आ वां सुम्ने वरिमन्त्सूरिभिः ज्याम् ११ [४] (६६९)

(६४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । उषः । त्रिष्टुप् ।

उदुं श्रिय उषसो रोचमाना अस्थुरपां नोर्मयो रुशन्तः ।
 कृणोति विश्वा सुपथा सुगान्यभूदु वस्वी दक्षिणा मघोनी १
 भद्रा ददृक्ष उर्विया वि मास्युत् ते शोचिर्मानवो द्यामपसन् ।
 आविर्वक्षः कृणुषे शुम्भमानोषो देवि रोचमाना महोभिः २
 वहन्ति सीमरुणासो रुशन्तो गावः सुभर्गामुर्विया प्रथानाम् ।
 अपेजते शूरो अस्तेव शत्रून् बाधते तमो अजिरो न वोळ्हा ३
 सुगोत ते सुपथा पर्वतेष्ववाते अपस्तरसि स्वभानो ।
 सा न आ वह पृथुयामन्वृष्वे रयिं दिवो दुहितरिष्यध्वै ४
 सा वह योक्षमिरवातोषो वरं वहसि जोषमनु ।
 त्वं दिवो दुहितर्या ह देवी पूर्वहूतौ मंहना दर्शता भूः ५ (६७४)

उत् ते वयश्चिद् वसतेरपत्तन् नरश्च ये पितृभाजो व्युष्टौ ।
अमा सते वहसि मूर्तिं वाम—मुषो देवि दाशुषे मर्त्याय

६ [५] (६७५)

(६५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः क्षितीरुच्छन्ती मानुषीरजीगः ।

या भानुना रुशता राम्या—स्वज्ञायि तिरस्तमसश्चिदुक्तून्

१

वि तद् ययुररुणयुग्भिश्चै—श्चित्रं भान्त्युषसश्चन्द्ररथाः ।

अग्रं यज्ञस्य बृहतो नयन्ती—विं ता बाधन्ते तम् ऊर्म्यायाः

२

श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्ती—निं दाशुषं उषसो मर्त्याय ।

मघोनीर्विरवत् पत्यमाना अवो धात विधत्ते रत्नमद्य

३

इदा हि वो विधत्ते रत्नमस्ती—दा वीरायं दाशुषं उषासः ।

इदा विप्राय जरते यदुक्था नि ष्म मावते वहथा पुरा चित्

४

इदा हि त उषो अद्रिसानो गोत्रा गवामङ्गिरसो गृणन्ति ।

व्य॑र्केण विभिदुर्ब्रह्मणा च सत्या नृणामभवद् देवहूतिः

५

उच्छा दिवो दुहितः प्रत्नवन्नो भरद्वाजवद् विधत्ते मघोनि ।

सुवीरं रयिं गृणते रीरीह्य—रुगायमधि धेहि श्रवो नः

६ [६] (६८१)

(६६)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु समानं नाम धेनु पत्यमानम् ।

मर्तेष्वन्यद् दोहसे पीपायं सकृच्छ्रुक् ददुहे पृश्निरुधः

१

ये अग्रयो न शोशुचन्निधाना द्विर्यत् त्रिर्मरुतो वावुधन्त ।

अरेणवो हिरण्ययास एषां साकं नृमणैः पौंस्यैभिश्च भूवन्

२

रुद्रस्य ये मीळहुषः सन्ति पुत्रा यांश्चो नु दाधृविर्भरधै ।

विदे हि माता महो मही षा सेत् पृश्निः सुभ्वे॑र्गर्भमाधात्

३

न य ईषन्ते जनुषोऽया न्व॑—ऽन्तः सन्तोऽवद्यानि पुनानाः ।

निर्यद् दुहे शुचयोऽनु जोष—मनु श्रिया तन्वमुक्षमाणाः

४

(६८५)

मक्षू न येषु क्रोहसे चिदुया आ नाम धृष्णु मारुतं दधानाः ।

न ये स्तौना अयासो म्हा नू चित् सुदानुरव यासदुग्रान्

५ [७]

त इदुग्राः शर्वसा धृष्णुषेणा उभे युजन्त रोदसी सुमेके ।

अध स्मैषु रोदसी स्वशोचि रामवत्सु तस्थौ न रोकः

६

अनेनो वो मरुतो यामो अस्व नश्वश्चिद् यमजत्यरथीः ।

अनवसो अनभीशू रजस्तू वि रोदसी पथ्या याति साधन्

७

नास्य वर्ता न तरुता न्वस्ति मरुतो यमवथ वार्जसातौ ।

तोके वा गोषु तनये यमसु स व्रजं दर्ता पार्ये अध द्योः

८

प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वम् ।

ये सहसि सहसा सहन्ते रेजते अग्ने पृथिवी मखेभ्यः

९

त्विषीमन्तो अध्वरस्येव विद्युत् तृषुच्यवसो जुहोते नाग्नेः ।

अर्चत्रयो धुनयो न वीरा भ्राजजन्मानो मरुतो अधृष्टाः

१०

तं वृधन्तं मारुतं भ्राजदृष्टिं रुद्रस्य सुनुं हवसा विवासे ।

दिवः शर्धीय शुचयो मनीषा गिरयो नार्प उग्रा अस्पृधन्

११ [८] (६९२)

(६७)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

विश्वेषां वः सतां ज्येष्ठतमा गीर्भिर्मित्रावरुणा वावृधध्यै ।

सं या रश्मेव यमतुर्यमिष्टा द्वा जना असमा बाहुभिः स्वैः

१

इयं मद वां प्र स्तृणीते मनीषो प प्रिया नमसा बर्हिरच्छ ।

यन्तं नो मित्रावरुणावधृष्टं छर्दिर्यद् वां वरुथ्यं सुदानू

२

आ यातं मित्रावरुणा सुशस्त्यु प प्रिया नमसा हूयमाना ।

सं यावज्जन्स्थो अपसेव जना उद्धूधीयतश्चिद् यतथो महित्वा

३

अश्वा न या वाजिना पूतबन्धू ऋता यद् गर्भमदितिर्भरध्वै ।

प्र या महि महान्ता जार्यमाना घोरा मतीय रिपवे नि दीधः

४

विश्वे यद् वां मंहना मन्दमानाः क्षत्रं देवासो अर्दधुः सजोषाः ।

परि यद् भूथो रोदसी चिदुर्वी सन्ति स्पशो अर्दन्धासो अमूराः

५ [९]

ता हि क्षत्रं धारयेथे अनु द्यून् हंहेथे सानुमुपमादिव द्योः ।

हृळ्हो नक्षत्र उत विश्वदेवो भूमिमातान् द्यां धासिनायोः

६

(६९८)

ता विग्रं धैथे जठरं पूणध्या आ यत् सन्न सभृतयः पूणन्ति ।	
न मृष्यन्ते युवतयोऽवाता वि यत् पयो विश्वजिन्वा भरन्ते	७
ता जिह्वया सद्भुमेदं सुमेधा आ यद् वां सत्यो अरतिर्कृते भूत् ।	
तद् वां महित्वं घृतान्नावस्तु युवं दाशुषे वि चयिष्टमंहः	८
प्र यद् वां मित्रावरुणा स्पर्धन् प्रिया धाम युवधिता मिनन्ति ।	
न ये देवास ओहसा न मर्ता अयज्ञसाचो अप्यो न पुत्राः	९
वि यद् वाचं कीस्तासो भरन्ते शंसन्ति के चिन्निविदो मनानाः ।	
आद् वां ब्रवाम सत्यान्युक्था नकिर्देवेभिर्यतथो महित्वा	१०
अवोरिथा वां छर्दिषो अभिष्टौ युवोर्मित्रावरुणावस्कृधोयु ।	
अनु यद् गावः स्फुरानृजिप्यं धृष्णुं यद् रणे वृषणं युनजन्	११ [१०] (७०३)

(६८)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप्, ९-१० जगती ।

श्रुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा मनुष्वद् वृक्तबर्हिषो यजधै ।	
आ य इन्द्रावरुणाविषे अद्य महे सुम्नाय मह आववर्तत्	१
ता हि श्रेष्ठा देवताता तुजा शूराणां शर्विष्ठा ता हि भूतम् ।	
मघोनां मंहिष्ठा तुविशुष्मं ऋतेन वृत्रतुरा सर्वसेना	२
ता गृणीहि नमस्येभिः शूषैः सुम्नेभिरिन्द्रावरुणा चक्राना ।	
वज्रेणान्यः शर्वसा हन्ति वृत्रं सिषक्यन्त्यो वृजनेषु विप्रः	३
ग्राश्च यन्नरश्च वावृधन्त विश्वे देवासो नरां स्वगूर्ताः ।	
प्रैभ्य इन्द्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतमुर्वी	४
स इत् सुदानुः स्ववां ऋतावेन्द्रा यो वां वरुण दाशति त्मन् ।	
इषा स द्विषस्तेरेद् दास्वान् वंसद् रयिं रयिवर्तश्च जनान्	५ [११]
यं युवं दाश्वध्वराय देवा रयिं धत्थो वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।	
अस्मे स इन्द्रावरुणावपि प्यात् प्र यो भनक्ति वनुषामशस्तीः	६
उत नः सुत्रात्रो देवगोपाः सूरिभ्य इन्द्रावरुणा रयिः प्यात् ।	
येषां शुष्मः पृतनासु साह्वान् प्र सद्यो द्युम्ना तिरिते ततुरिः	७

(७१०)

नू न इन्द्रावरुणा गृणाना पृङ्गं रयिं सौश्रवसाय देवा ।

इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्धो ऽपो न नावा दुरिता तरेम

८

प्र सम्राजे बृहते मन्म नु प्रियमर्चं देवाय वरुणाय सप्रथः ।

अयं य उर्वी महिना महिव्रतः क्रत्वा विभात्यजरो न शोचिषा

९

इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मद्यं धृतव्रता ।

युवो रथो अध्वरं देववीतये प्रति स्वसरमुप याति पीतये

१०

इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृष्णा वृषेथाम् ।

इदं वामन्धः परिषिक्तमस्मे आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयेथाम्

११ [१२] (७२४)

(६९)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राविष्णू । त्रिष्टुप् ।

सं वां कर्मणा समिषा हिनोमीन्द्राविष्णू अप्सस्पारे अस्य ।

जुषेथां यज्ञं द्रविणं च धत्तमरिष्टैर्नः पथिभिः पारयन्ता

१

या विश्वासां जनितारा मतीनामिन्द्राविष्णू कलशा सोमधाना ।

प्र वां गिरः शस्यमाना अवन्तु प्र स्तोमासो गीयमानासो अर्केः

२

इन्द्राविष्णू मदपती मदानामा सोमं यातं द्रविणो दधाना ।

सं वामञ्चन्वक्तुभिर्मतीनां सं स्तोमासः शस्यमानास उक्थैः

३

आ वामश्वासो अभिमातिषाह इन्द्राविष्णू सधमादो वहन्तु ।

जुषेथां विश्वा हवना मतीनामुप ब्रह्माणि शृणुतं गिरो मे

४

इन्द्राविष्णू तत् पनयाय्यं वां सोमस्य मदं उरु चक्रमाथे ।

अकृणुतमन्तरिक्षं वरीयो ऽप्रथतं जीवसे नो रजांसि

५

इन्द्राविष्णू हविषा वावृधाना ऽग्राद्वाना नमसा रातहव्या ।

घृतासुती द्रविणं धत्तमस्मे समुद्रः स्थः कलशः सोमधानः

६

इन्द्राविष्णू पिबतं मध्वो अस्य सोमस्य दत्ता जठरं पृणेथाम् ।

आ वामन्धांसि मदिराण्यग्मन्नुप ब्रह्माणि शृणुतं हवं मे

७

उभा जिग्यथुर्न परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैर्नोः ।

इन्द्रश्च विष्णो यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं वि तदैरयेथाम्

८ [१३] (७२२)

(७०)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । द्यावापृथिवी । जगती ।

घृतवती भुवनानामभिश्चिरो	वीं पृथ्वी मधुदुघे सुपेशसा ।	
द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा	विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा	१
असश्चन्ती भूरिधारे पर्यस्वती	घृतं दुहाते सुकृते शुचिब्रते ।	
राजन्ती अस्य भुवनस्य रोदसी	अस्मे रेतः सिञ्चतं यन्मनुर्हितम्	२
यो वामृजवे कर्मणाय रोदसी	मर्तो दुदाश धिषणे स साधति ।	
प्र प्रजामिर्जायते धर्मणस्परि	युवोः सिक्ता विष्टरूपाणि सव्रता	३
घृतेन द्यावापृथिवी अभीवृते	घृतश्रिया घृतपृचा घृतावृधा ।	
उर्वी पृथ्वी होतवूर्ये पुरोहिते	ते इद् विप्रा ईळते सुन्नमिष्टये	४
मधु नो द्यावापृथिवी मिमिक्षतां	मधुश्रुता मधुदुघे मधुब्रते ।	
दधाने यज्ञं द्रविणं च देवता	महि श्रवो वाजमस्मे सुवीर्यम्	५
ऊर्जं नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वतां	पिता माता विश्वविदा सुदंससा ।	
संरणे रोदसी विश्वशम्भुवा	सनि वाजं रयिमस्मे समिन्वताम्	६ [१४] (७२८)

(७१)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सविता । जगती, ४-६ त्रिष्टुप् ।

उदु प्य देवः सविता हिरण्यया	बाहू अयंस्त सर्वनाय सुकृतुः ।	
घृतेन पाणी अभि प्रुष्णुते मखो	युवा सुदक्षो रजसो विधर्मणि	१
देवस्य वयं सवितुः सवीमनि	श्रेष्ठे स्याम वसुनश्च वृावने ।	
यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो	निवेशने प्रसवे चासि भूर्मनः	२
अदब्धेमिः सवितः पायुभिष्टं	शिवेभिरद्य परि पाहि नो गर्यम् ।	
हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे	रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत	३
उदु प्य देवः सविता दमूना	हिरण्यपाणिः प्रतिवोषमस्थात् ।	
अयोहनुर्यजतो मन्द्रजिह्व	आ वाशुषे सुवति भूरि वामम्	४

(७३२)

उदू अयाँ उपवक्तेव बाहू हिरण्यया सविता सुप्रतीका ।
 दिवो रोहांस्यरुहत पृथिव्या अरीरमत पतयत् कच्चिदभ्वम्
 वाममद्य सवितर्वामसु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्यं सावीः ।
 वामस्य हि क्षयस्य देव भूरे—रया धिया वामभाजः स्याम

५

६ [१५] (७३४)

(७२)

५. बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रासोमा महि तद् वां महित्वं युवं महानि प्रथमानि चक्रथुः ।
 युवं सूर्यं विविदथुर्युवं स्व—विश्वा तमांस्यहतं निदश्च
 इन्द्रासोमा वासयथ उषास—मुत् सूर्यं नयथो ज्योतिषा सह ।
 उप द्यां स्कम्भथुः स्कम्भनेना—प्रथतं पृथिवीं मातरं वि
 इन्द्रासोमावहिमपः परिष्ठां हथो वृत्रमनु वां द्यौरमन्यत ।
 प्राणींस्यैरयतं नदीना—मा समुद्राणि पप्रथुः पुरुणि
 इन्द्रासोमा पक्रमास्वन्त—नि गवामिद् दधथुर्वक्षणासु ।
 जगृभथुरनपिन्द्रमासु रुशच्चित्रासु जगतीष्वन्तः
 इन्द्रासोमा युवमङ्ग तरुत्र—मपत्यसाचं श्रुत्यं रराथे ।
 युवं शुष्मं नयं चर्षणिभ्यः सं विव्यथुः पृतनाषाहमुया

१

२

३

४

५ [१६] (७३९)

(७३)

३. बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

यो अद्विभित् प्रथमजा ऋतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।
 द्विबर्हज्मा प्राघर्मसत् पिता न आ रोदसी वृषभो रोरवीति
 जनाय चिद् य ईवत उ लोकं बृहस्पतिर्वैवहतौ चकार ।
 घ्नन् वृत्राणि वि पुरो दर्दरीति जयञ्छत्रैरमित्रान् पूत्सु साहन
 बृहस्पतिः समजयद् वसूनि महो व्रजान् गोमतो देव एषः ।
 अपः सिषासन् त्वरप्रतीतो बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमर्कैः

१

२

३ [१७] (७४२)

(७४)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सोमारुद्रौ । त्रिष्टुप् ।

सोमारुद्रा धारयेथामसुर्यं । प्र वामिष्टयोऽरमश्रुवन्तु ।

दमेदमे सप्त रत्ना दधाना शं नो भूतं द्विपदे शं चतुष्पदे

१

सोमारुद्रा वि वृहतं विषूची ममीवा या नो गयमाविवेश ।

आरे बाधेथां निर्वृतिं पराचै रस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु

२

सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम् ।

अव स्यतं मुञ्चतं यज्ञो अस्ति तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मत्

३

तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृळतं नः ।

प्र नो मुञ्चतं वरुणस्य पाशाद् गोपायतं नः सुमनस्यमाना

४ [१८] (७४६)

(७५)

१९ पायुर्भरद्वाजः । (संग्रामाशिषः) १ वर्म, २ धनुः, ३ ज्या, ४ आर्त्ता, ५ इषुधिः, ६ (पूर्वार्धः)

सारथिः, ६ (उत्तरार्धः) रश्मयः, ७ अश्वाः, ८ रथः, ९ रथगोपाः, १० ब्राह्मण-पितृ-सोम-द्यावा-

पृथिवी-पूषाणः, ११-१२, १५-१६ इषवः, १३ प्रतोदः, १४ हस्तघ्नः,

१७ युद्धभूमि-कवच-ब्रह्मणस्पत्यादयः, १८ वर्म-सोम-वरुणाः,

१९ देवब्रह्माणि । त्रिष्टुप्, ६, १० जगती, १२, १३, १५, १६, १९

अनुष्टुप्, १७ पङ्क्तिः ।

जीमूतस्येव भवति प्रतीकिं यद् वर्मी याति समदामुपस्थे ।

अनाविद्धया तन्वा जय त्वं स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु

१

धन्वना गा धन्वनाजिं जयेम धन्वना तीव्राः समदो जयेम ।

धनुः शत्रौरपक्रामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम

२

वक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिष्वजाना ।

योषेव शिक्ने वितताधि धन्व ऊया इयं समने पारयन्ती

३

(७४९)

ते आचरन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रं विभृतामुपस्थे ।
 अप शत्रून् विध्यतां संविदाने आर्त्ता इमे विष्फुरन्ती अमित्रान् ४
 बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्वा कृणोति समनावगत्य ।
 इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनद्धो जयति प्रसूतः ५ [१९]

रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषारथिः ।
 अभीशूनां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ६
 तीव्रान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयो ऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
 अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रूरनपव्ययन्तः ७
 रथवाहनं हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म ।
 तत्रा रथमुप शग्मं सदेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ८
 स्वादुषंसदः पित्रो वयोधाः कृच्छ्रेभितः शक्तीवन्तो गभीराः ।
 चित्रसेना इषुबला अमृधाः सतोवीरा उरवो वातसाहाः ९
 बाह्यणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पूषा नः पातु दुरिताहतावृधो रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत १० [२०]

सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनद्धा पतति प्रसूता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यंसन् ११
 ऋजीते परि वृद्धि नो ऽश्मा भवतु नस्तनूः ।
 सोमो अधि ब्रवीतु नो ऽदितिः शर्म यच्छतु १२
 आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनौ उप जिघ्रते ।
 अश्वाजनि प्रचेतसो ऽश्वान् त्समत्सु चोदय १३

अहिरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेतिं परिबार्धमानः ।
 हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांसं परि पातु विश्वतः १४
 आलाक्ता या रुरुशीर्ण्यथो यस्या अयो मुखम् ।
 इदं पर्जन्यरेतस इष्वै देव्यै बृहन्नमः १५ [२१] (७६१)

अवसृष्टा परा पतु शरव्ये ब्रह्मसंशिते ।	
गच्छामित्रान् प्र पद्यस्व मामीषां कं चनोच्छिषः	१६
यत्र बाणाः संपतन्ति कुमारा विशिखा इव ।	
तत्रा नो ब्रह्मणस्पतिरदितिः शर्मं यच्छतु विश्वाहा शर्मं यच्छतु	१७
ममीणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजनृतेनानु वस्ताम् ।	
उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु	१८
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्टयो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	१९ [२२] (७६५)

॥ इति षष्ठं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

पञ्चममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ४३६८

षष्ठमण्डलस्य ७६५

सर्वयोगः- ५१३३

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१७]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । विराट्, १९-२५ त्रिष्टुप् ।

अग्निं नरो दीधितिभिरुणयो हस्तच्युती जनयन्त प्रशस्तम् । दूरेदृशं गृहपतिमथर्युम् १
 तमग्निमस्ते वसवो न्यृण्वन् त्सुप्रतिचक्षमवसे कुतश्चित् । दुक्षाय्यो यो दम् आस नित्यः २
 मेन्द्रो अग्ने दीदिहि पुरो नो ऽजस्रया सुमर्या यविष्ठ । त्वां शश्वन्त उष यन्ति वाजाः ३
 प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं निः सुवीरांसः शोशुचन्त द्युमन्तः । यत्रा नरः समासते सुजाताः ४
 दा नो अग्ने धिया रयिं सुवीरं स्वपत्यं सहस्य प्रशस्तम् । न यं यावा तरति यातुमावान् ५ [२३]

उष यमेति युवतिः सुदक्षं दोषा वस्तोर्हविष्मती घृताची । उष स्वैनमरमतिर्वसूयुः ६
 विश्वा अग्नेऽपं दुहारातीर्येभिस्तपोभिरदहो जरुथम् । प्र निस्वरं चातयस्वामीवाम् ७
 आ यस्ते अग्न इधते अनीकं वसिष्ठ शुक्र दीदिवः पावक । उतो न एभिः स्तवथैरिह स्याः ८
 वि ये ते अग्ने मेजिरे अनीकं मर्ता नरः पित्र्यासः पुरुत्रा । उतो न एभिः सुमना इह स्याः ९
 इमे नरो वृत्रहत्येषु शूरा विश्वा अदेवीरभि सन्तु मायाः । ये मे धियं पनयन्त प्रशस्ताम् १० [२४]

मा शूने अग्ने नि षदाम नृणां माशेषसोऽवीरता परि त्वा । प्रजावतीषु दुर्यासु दुर्य ११
 यमश्वी नित्यमुपयाति यज्ञं प्रजावन्तं स्वपत्यं क्षयं नः । स्वजन्मना शेषसा वावृधानम् १२
 पाहि नो अग्ने रक्षसो अजुष्टात् पाहि धूर्तेरररुषो अघ्रायोः । त्वा युजा पृतनायूरभि ष्याम् १३
 सेदुग्निरग्नीरत्यस्त्वन्यान् यत्र वाजी तनयो वीळुपाणिः । सहस्रपाथा अक्षरा समेति १४
 सेदुग्निर्यो वनुष्यतो निपाति समेन्द्रारमंहस उरुष्यात् । सुजातासः परि चरन्ति वीराः १५ [२५]

अयं सो अग्निराहुतः पुरुत्रा यमीशानः समिद्रिन्धे हविष्मान् । परि यमेत्यध्वरेषु होता १६
 त्वे अग्न आहर्वनानि भूरी शानास आ जुहुयाम नित्या । उभा कृण्वन्तो बहू मियेधे १७
 इमो अग्ने वीततमानि हव्या ऽजस्रो वक्षि देवतातिमच्छ । प्रति न ई सुरभीणि व्यन्तु १८

मा नो अग्नेऽवीरते परा दा दुर्वाससेऽर्मतये मा नो अस्यै ।

मा नः क्षुधे मा रक्षसं क्रतावो मा नो दमे मा वन आ जुहूर्थाः

१९ (१९)

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्धः सुषूदः ।
रातौ स्यामोभयांस आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२० [२६]

त्वमग्ने सुहवो रण्वसंहक् सुदीती सूनो सहसो दिदीहि ।
मा त्वे सचा तनये नित्य आ ध—ङ्मा वीरो अस्मन्नर्यो वि दासीत्
मा नो अग्ने दुर्भृतये सचैषु देवेद्धेष्वाग्निषु प्र वोचः ।
मा ते अस्मान् दुर्मतयो भूमाच्चिद् देवस्य सूनो सहसो नशन्त
स मर्तो अग्ने स्वनीक रेवा—नमर्त्ये य आजुहोति हव्यम् ।
स देवता वसुवर्नि दधाति यं सूरिरर्थी पृच्छमान एति
महो नो अग्ने सुवितस्य विद्वान् रयिं सूरिभ्य आ वहा बृहन्तम् ।
येन वयं सहसावन् मदेमा—ऽविक्षितास आरुषा सुवीराः
नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्धः सुषूदः ।
रातौ स्यामोभयांस आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

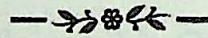
२१

२२

२३

२४

२५ [२७] (२५)



[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३०]

(२)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आग्नीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः,
५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य शोचा बृहद् यजतं धूममृण्वन् ।
उप स्पृश दिव्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य
नराशंसस्य महिमानमिषा मुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।
ये सुक्रतवः शुचयो धियंधाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या
ईलेन्यं वो असुरं सुदक्षं मन्तर्दूतं रोदसी सत्यवाचम् ।
मनुष्वदग्निं मनुना समिद्धं समध्वराय सदुमिन्महेम
सपर्यवो भरमाणा अभिजु प्र वृञ्जते नमसा बर्हिरग्नौ ।
आजुह्वाना घृतपृष्ठं पृषद् दध्वर्यवो हविषा मर्जयध्वम्
स्वाध्वोऽं वि दुरो देवयन्तो ऽशिश्नू रथयुर्देवताता ।
पूर्वी शिशुं न मातरा रिहाणे समगुवो न समनेष्वञ्जन्
उत योषणे दिव्ये मही न उषासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।
बर्हिषदा पुरुहूते मघोनी आ यज्ञिये सुविताय श्रयेताम्

१

२

३

४

५ [१]

६

(३१)

विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु कारू मर्त्ये वां जातवेदसा यजध्वै ।	
ऊर्ध्वं नो अध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनथो वार्याणि	७
आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा देवैर्मनुष्येभिरग्निः ।	
सरस्वती सारस्वतेभिरर्वाक् तिस्रो देवीर्बहिरेदं सदन्तु	८
तन्नस्तुरीपमधं पोषयितु देवं त्वष्टृर्वि रराणः स्यस्व ।	
यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः	९
वनस्पतेऽव सृजोष देवा नग्निर्हविः शमिता सूदयाति ।	
सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेदं	१०
आ याह्यग्ने समिधानो अर्वा ङिन्द्रेण देवैः सरथं तुरेभिः ।	
बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम्	११ [२] (३६)

(३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं वो देवमग्निभिः सजोषा यजिष्ठं दूतमध्वरे कृणुध्वम् ।	
यो मर्त्येषु निधुर्विर्कृतावा तपुर्मूर्धा घृतान्नः पावकः	१
प्रोथदश्वो न यवसेऽविष्यन् यदा महः संवरणाद् व्यस्थात् ।	
आदस्य वातो अनु वाति शोचि रधं स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति	२
उद् यस्य ते नवजातस्य वृष्णो ऽग्रे चरन्त्यजरा इधानाः ।	
अच्छा द्यामरुषो धूम एति सं दूतो अग्न ईयसे हि देवान्	३
वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो अश्रेत् तृषु यदन्ना समवृक्त जम्भैः ।	
सेनेव सृष्टा प्रसितिष्ट एति यवं न दस्म जुहा विवेक्षि	४
तमिद् दोषा तमुषसि यविष्ठ मग्निमत्यं न मर्जयन्त नरः ।	
निशिशाना अतिथिमस्य योनौ दीदाय शोचिराहुतस्य वृष्णः	५ [३]

सुसंहक्र ते स्वनीक प्रतीकं वि यद् रुक्मो न रोचंस उपाके ।	
द्विवो न ते तन्यतुरेति शुष्म श्वित्रो न सूरः प्रति चक्षि भानुम्	६
यथा वः स्वाहाग्नये दाशेम परीळाभिर्घृतवद्भिश्च हव्यैः ।	
तेभिर्नो अग्रे अमितैर्महोभिः शतं पूभिरायसीमिनि पाहि	७

या वा ते सन्ति द्वाशुषे अधृष्टा गिरो वा याभिर्नृवतीरुरुष्याः ।
 ताभिर्नः सूनो सहसो नि पाहि स्मत् सूरिश्चरितृञ्जातवेदः
 निर्यत् पूतेव स्वर्धितिः शुचिर्गात् स्वया कृपा तन्वाञ् रोचमानः ।
 आ यो मात्रोरुशेन्यो जनिष्ट देवयज्याय सुक्रतुः पावकः
 एता नो अग्रे सौभगा दिदीह्य—पि क्रतुं सुचेतसं वतेम ।
 विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८

९

१० [४] (४६)

(४)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वः शुक्राय भानवे भरध्वं हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतम् ।
 यो दैव्यानि मानुषा जनुष्यन्तर्विश्वानि विद्वाना जिगाति
 स गृत्सो अग्निस्तरुणाश्चिदस्तु यतो यविष्ठो अजनिष्ट मातुः ।
 सं यो वना युवते शुचिदुन् भूरि चिदन्ना समिदत्ति सद्यः
 अस्य देवस्य संसद्यनीके यं मतींसः इयेतं जगृभ्रे ।
 नि यो गृभं पौरुषेयीमुवोच दुरोकमग्निरायवे शुशोच
 अयं कविरकविषु प्रचेता मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ।
 स मा नो अत्र जुहुरः सहस्वः सदा त्वे सुमनसः स्याम
 आ यो योनिं देवकृतं ससाद् कत्वा ह्यग्निमृता अतारीत् ।
 तमोषधीश्च वनिनश्च गर्भं भूमिश्च विश्वधायसं बिभर्ति

१

२

३

४

५ [५]

ईशे ह्यग्निमृतस्य भूरे—रीशे रायः सुवीर्यस्य दातोः ।
 मा त्वा वयं सहसावन्नवीरा माप्सवः परि षदाम मादुवः
 परिषद्यं ह्यरणस्य रेक्णो नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।
 न शेषो अग्ने अन्यजातमस्त्यचेतानस्य मा पथो वि दुक्षः
 नहि ग्रभायारणः सुशेवो ऽन्योदर्यो मनसा मन्तवा उ ।
 अधा चिदोक्तः पुनरित् स एत्या ऽऽ नो वाज्यभीषाळेतु नव्यः
 त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नवद्यात् ।
 सं त्वा ध्वस्मन्वदुभ्येतु पाथः सं रायिः स्पृहयाम्यः सहस्री

६

७

८

९

(५५)

एता नो अग्ने सौभगा दिदीह्य—पि क्रतुं सुचेतसं वतेम ।

विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१० [६] (५६)

(५)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्नये तवसे भरध्वं गिरं दिवो अरतये पृथिव्याः ।

यो विश्वेषाममृतानामुपस्थे वैश्वानरो वावृधे जागृवद्भिः

१

पूढो दिवि धाम्यग्निः पृथिव्यां नेता सिन्धूनां वृषभः स्तियानाम् ।

स मानुषीरभि विशो वि भाति वैश्वानरो वावृधानो वरेण

२

त्वद् भिया विश आयन्नसिक्नी—रसमना जहतीर्भोजनानि ।

वैश्वानर पूरवे शोशुचानः पुरो यदग्ने दुरयन्नदीदेः

३

तव त्रिधातु पृथिवी उत द्यौ—वैश्वानर व्रतमग्ने सचन्त ।

त्वं भासा रोदसी आ तन्था—ऽजस्रेण शोचिषा शोशुचानः

४

त्वामग्ने हरितो वावृशाना गिरः सचन्ते धुनयो घृताचीः ।

पतिं कृष्णीनां रथ्यं रयीणां वैश्वानरमुषसां केतुमह्वाम्

५ [७]

त्वे असुर्यं वसवो नृण्वन् क्रतुं हि ते मित्रमहो जुषन्त ।

त्वं दस्युरोकेसो अग्न आज उरु ज्योतिर्जनयन्नार्याय

६

स जायमानः परमे व्योमन् वायुर्न पाथः परि पासि सद्यः ।

त्वं भुवना जनयन्नभि क्र—न्नपत्याय जातवेदो दशस्यन्

७

तामग्ने अस्मे इषमेरयस्व वैश्वानर द्युमतीं जातवेदः ।

यया राधः पिन्वासि विश्ववार पृथु श्रवो दाशुषे मर्त्याय

८

तं नो अग्ने मघवन्धः पुरुक्षुं रयिं नि वाजं श्रुत्यं युवस्व ।

वैश्वानर महि नः शर्म यच्छ रुद्रेभिरग्ने वसुभिः सजोषाः

९ [८] (६५)

(६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र सम्राजो असुरस्य प्रशस्तिं पुंसः कृष्णीनामनुमाद्यस्य ।

इन्द्रस्येव प्र तवसस्कृतानि वन्दे दारुं वन्दमानो विवक्मि

१

(६६)

काविं केतुं धासिं भानुमद्रे—हिंन्वन्ति शं राज्यं रोदस्योः ।	
पुंरुदस्य गीर्भिरा विवासे ऽग्नेर्व्रतानि पुर्व्या महानि	२
न्यक्रून् ग्रथिनो मधुवाचः पूर्णारंश्चन्द्राँ अवृधाँ अयुजान् ।	
प्र तान् दस्यूरग्निर्विवाय पूर्वश्चकारापराँ अयज्यून	३
यो अपाचीने तमसि मदन्तीः प्राचींश्चकार नृतमः शचीभिः ।	
तमीशानं वस्वो अग्निं गृणीषे ऽनानतं दमयन्तं पृतन्यून	४
यो देह्योऽ अनमयद् वधस्त्रैर्यो अर्यपत्नीरुषसश्चकार ।	
स निरुध्या नहुषो यहो अग्नि—विंशश्चक्रे बलिहतः सहोभिः	५
यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनास एवैस्तस्थुः सुमतिं भिक्षमाणाः ।	
वैश्वानरो वरमा रोदस्यो—राग्निः संसाद पित्रोरुपस्थम्	६
आ देवो ददे बुध्याऽ वसूनि वैश्वानर उदिता सूर्यस्य ।	
आ समुद्रादवरादा परस्मा—दाग्निर्ददे दिव आ पृथिव्याः	७ [९] (७२)

(७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो देवं चित् सहसानमाग्नि—मश्वं न वाजिनं हिषे नमोभिः ।	
मवा नो दूतो अध्वरस्य विद्वान् तमना देवेषु विविदे मितदुः	१
आ याहाग्ने पथ्याऽ अनु स्वा मन्द्रो देवानां सख्यं जुषाणः ।	
आ सानु शुष्मैर्नदयन् पृथिव्या जम्भेभिर्विश्वमुशधग्वनानि	२
प्राचीनो यज्ञः सुधितं हि बर्हिः प्रीणीते अग्निरीळितो न होता ।	
आ मातरा विश्ववारो हुवानो यतो यविष्ठ जजिषे सुशेवः	३
सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त मानुषासो विचेतसो य एषाम् ।	
विशामंधायि विश्पतिर्दुरोणेऽ ऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा क्रतावा	४
असादि वृतो वह्निराजगन्वा नग्निर्ब्रह्मा नृषदने विधर्ता ।	
द्यौश्च यं पृथिवी वावृधाते आ यं होता यजति विश्ववारम्	५
एते द्युमेभिर्विश्वमातिरन्त मन्त्रं ये वारं नर्या अतक्षन् ।	
प्र ये विशस्तिरन्त श्रोषमाणा आ ये मे अस्य दीधयन्नृतस्य	६ (७८)

नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मधवन्ध्र्य आनद्ध यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [१०] (७९)

(८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इन्धे राजा समर्यो नमोभि—र्यस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन ।
नरो हव्येभिरीळते सबाध आग्निरग्र उषसामशोचि १
अयमु ष्य सुमहौ अवेदि होता मन्द्रो मनुषो यद्वो अग्निः ।
वि भा अकः ससृजानः पृथिव्यां कृष्णपविरोषधीभिर्वक्षे २
कया नो अग्ने वि वसः सुवृक्तिं कामु स्वधामृणवः शस्यमानः ।
कदा भवेम पतयः सुदन्न रायो वन्तारो दुष्टरस्य साधोः ३
प्रप्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत् सूर्यो न रोचते बृहद् भाः ।
अभि यः पुरुं पृतनासु तस्थौ द्युतानो दैव्यो अतिथिः शुशोच ४
असन्नित् त्वे आहव्नानि भूरि भुवो विश्वेभिः सुमना अनीकैः ।
स्तुतश्चिदग्ने शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात ५
इदं वचः शतसाः संसहस्र—मुदग्रये जनिषीष्ट द्विबर्हीः ।
शं यत् स्तोतृभ्य आपये भवाति द्युमदमीवचातनं रक्षोहा ६
नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मधवन्ध्र्य आनद्ध यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [११] (८६)

(९)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोधि जार उषसामुपस्था—द्धोता मन्द्रः कवितमः पावकः ।
दधाति केतुमुभयस्य जन्तो हव्या देवेषु द्रविणं सुकृत्सु १
स सुक्रतुर्यो वि दुरः पणीनां पुनानो अर्कं पुरुभोजसं नः ।
होता मन्द्रो विशां दमूना—स्तिरस्तमो ददृशे राम्याणाम् २
अमूरः कविरिदितिर्विवस्वान् त्सुसंसन्मित्रो अतिथिः शिवो नः ।
चित्रभानुरुषसां भात्यग्रे ऽपां गर्भैः प्रस्व आ विवेश ३
ईलेन्यो वो मनुषो युगेषु समनगा अशुचज्जातवेदाः ।
सुसंहशा भानुना यो विभाति प्रति गावः समिधानं बुधन्त ४ (९०)

अग्ने याहि दूत्यं॑ मा रिषण्यो देवाँ अच्छा ब्रह्मकृता॑ गुणेन ।
 सरस्वतीं मरुतो॑ अश्विनापो यक्षि देवान् रत्नधेया॑य विश्वान्
 त्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो जरूथं हन् यक्षि राये पुरंधिम् ।
 पुरुणीथा जातवेदो जरस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [१२] (९२)

(१०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उषो न जारः पृथु पाजो॑ अश्रेद् दविद्युतद् दीद्यच्छोशु॑चानः ।
 वृषा हरिः शुचिरा भाति भासा धियो॑ हिन्वान उ॒शतीर॑जीगः
 स्व॒र्णं वस्तो॑रुषसा॒मरोचि य॒ज्ञं तन्वाना॑ उ॒शिजो॑ न मन्म ।
 अ॒ग्निर्जन्मानि॑ देव आ वि वि॒द्वान् द्रवद् दूतो दे॒वयावा॑ वनिष्ठः
 अच्छा गिरो॑ मतयो॑ देवयन्ती॑ र॒ग्निं यन्ति॑ द्रविणं॑ भिक्षमाणाः ।
 सुसं॒दृशं सुप्रती॑कं स्व॒ञ्चं हव्य॑वाहम॒रतिं मानु॑षाणाम्
 इन्द्रं॑ नो अग्ने वसु॑भिः सजोषा॑ रु॒द्रं रु॒द्रेभिरा॑ वहा बृहन्तम् ।
 आ॒द्रित्येभिरा॑दिति॑ विश्वज॒न्यां बृह॑स्पतिमृ॒क्कभिर्वि॑श्ववारम्
 म॒न्द्रं होतार॑मु॒शिजो यवि॑ष्ठ म॒ग्निं विशा॑ ईळते अध्व॒रेषु॑ ।
 स हि क्षपा॑वाँ अभवद् रयीणा॑ म॒तन्द्रो॑ दूतो यजथा॑य देवान्

१

२

३

४

५ [१३] (९७)

(११)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

म॒हो अस्य॑ध्व॒रस्य॑ प्र॒केतो॑ न ऋते त्वदु॒मृता॑ मादयन्ते ।
 आ विश्वे॑भिः स॒रथं॑ याहि दे॒वैर्न्यग्ने॑ होता॑ प्रथ॒मः संदे॑ह
 त्वामी॑ळते अ॒जिरं॑ दूत्या॑य ह॒विर्मन्तः॑ स॒दुमिन्मा॑नुषासः ।
 यस्य॑ दे॒वैरास॑दो ब॒र्हिर्गने॑ ऽहान्य॒स्मै सुदि॑ना भवन्ति
 त्रि॒श्विदु॒क्तोः प्र चि॑कितुर्वसू॒नि त्वे अ॒न्तर्दा॑शुषे म॒र्त्याय॑ ।
 म॒नुष्व॑र्दग्न इह यक्षि दे॒वान् भवा॑ नो दूतो अ॒भि॒शस्ति॑पावा॑
 अ॒ग्निरी॑शे बृह॒तो अध्व॑रस्या॒ग्निर्वि॑श्वस्य ह॒विषः॑ कृतस्य ।
 क॒तुं हा॑स्य वस॒वो जुष॑न्ता ऽथा॑ दे॒वा दधिरे॑ हव्य॑वाहम्

१

२

३

४

(१०१)

आग्नें वह हविरद्याय देवा—निन्द्रज्येष्ठास इह मादयन्ताम् ।
इमं यज्ञं द्विवि देवेषु धेहि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५ [१४] (१०२)

(१२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अगन्म महा नमसा यविष्ठं यो दीदाय समिन्द्रः स्वे दुरोणे ।
चित्रभानुं रोदसी अन्तरुर्वी स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यश्रम
स मन्वा विश्वा दुरितानि साह्वा नग्निः ष्टवे दम आ जातवेदाः ।
स नो रक्षिषद् दुरितादवद्या दुस्मान् गृणत उत नो मघोनः
त्वं वरुण उत मित्रो अग्ने त्वां वर्धन्ति मतिभिर्वसिष्ठाः ।
त्वे वसु सुषणनानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१५] (१०५)

(१३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये विश्वशुचे धियंधे ऽसुरघ्ने मन्म धीतिं भरध्वम् ।
भरे हविर्न बर्हिषि प्रीणानो वैश्वानराय यतये मतीनाम्
त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान आ रोदसी अपृणा जायमानः ।
त्वं देवाँ अभिशस्तेरमुञ्चो वैश्वानर जातवेदो महित्वा
जातो यदग्ने भुवना व्यख्यः पशून् न गोपा इर्यः परिज्मा ।
वैश्वानर ब्रह्मणे विन्द गातुं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१६] (१०८)

(१४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १ बृहती ।

समिधा जातवेदसे देवाय देवहूतिभिः ।
हविर्भिः शुक्रशोचिषे नमस्विनो वयं दाशेमाग्रये
वयं ते अग्ने समिधा विधेम वयं दाशेम सुष्टुती यजत्र ।
वयं घृतेनाध्वरस्य होत वयं देव हविषा भद्रशोचे
आ नो देवेभिरुप देवहूतिमग्ने याहि वर्षद्वृतिं जुषाणः ।
तुभ्यं देवाय दाशतः स्याम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१७] (१११)

(१५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । गायत्री ।

उपसद्याय मीळहुष आस्ये जुहुता हविः ।	यो नो नेदिष्ठमाप्यम् १
यः पञ्च चर्षणीराभि निषसाद् दमेदमे ।	कुविर्गृहपतिर्युवा २
स नो वेदो अमात्यमग्नी रक्षतु विश्वतः ।	उतास्मान् पात्वंहसः ३
नवं नु स्तोममग्रये दिवः श्येनाय जीजनम् ।	वस्वः कुविद् वनार्ति नः ४
स्पर्हा यस्य श्रियो हृशे रयिर्वरिवतो यथा ।	अग्रे यज्ञस्य शोचतः ५ [१८]

सेमां वेतु वर्षद्वृतिमग्निर्जुषत नो गिरः ।	यजिष्ठो हव्यवाहनः ६
नि त्वा नक्ष्य विशपते द्युमन्तं देव धीमहि ।	सुवीरमग्र आहुत ७
क्षप उग्रश्च दीदिहि स्वग्नयस्त्वया वयम् ।	सुवीरस्त्वमस्मयुः ८
उप त्वा सातये नरो विप्रासो यन्ति धीतिभिः ।	उपाक्षरा सहस्रिणी ९
अग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः ।	शुचिः पावक ईड्यः १० [१९]

स नो राधास्या भरे शानः सहसो यहो ।	भगश्च दातु वार्यम् ११
त्वमग्ने वीरवद् यशो देवश्च सविता भगः ।	दितिश्च दाति वार्यम् १२
अग्रे रक्षा णो अंहसः प्रति षम देव रीषतः ।	तपिष्ठैरजरो दह १३
अधा मही न आयस्य नाधृष्टो नृपीतये ।	पूर्भवा शतभुजिः १४
त्वं नः पाह्यंहसो दोषावस्तरघायतः ।	दिवा नक्तमदाभ्य १५ [२०] (११६)

(१६)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । प्रगाथः (=विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

एना वो अग्निं नमसो जौ नपातमा हुवे ।	
प्रियं चेतिष्ठमरतिं स्वध्वरं विश्वस्य द्रुतममृतम् ।	१
स योजते अरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत् स्वाहुतः ।	
सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवं राधो जनानाम् ।	२
उदस्य शोचिरस्था द्राजुह्वानस्य मीळहुषः ।	
उद् धूमासो अरुषासो दिविस्पृशः समग्निमिन्धते नरः ।	३
तं त्वा द्रुतं कृण्महे यशस्तमं देवा आ वीतये वह ।	
विश्वा सूनो सहसो मर्तभोजना रास्व तद् यत् त्वेमहे ।	४ (१३०)

त्वमग्ने गृहपति—स्त्वं होता नो अध्वरे ।

त्वं पोता विश्ववार प्रचेता यक्षि वेषि च वार्यम्

५

कृधि रत्नं यजमानाय सुक्रतो त्वं हि रत्नधा असि ।

आ न ऋते शिशीहि विश्वमृत्विजं सुशंसो यश्च दक्षते

६ [२१]

त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।

यन्तारो ये मधवानो जनाना—मूर्वान् दयन्त गोनाम्

७

येषामिळा घृतहस्ता दुरोण आ अपि प्राता निषीदति ।

ताँल्लायस्व सहस्य द्रुहो निदो यच्छा नः शर्म दीर्घश्रुत्

८

स मन्द्रया च जिह्या वहिरासा विदुष्टरः ।

अग्ने रयिं मधवन्धो न आ वह हव्यदातिं च सूदय

९

ये राधांसि ददृत्यश्रया मघा कामेन श्रवसो महः ।

ताँ अंहसः पिपृहि पृतृभिष्टं शतं पूर्मिर्यविष्ठ्य

१०

देवो वो द्रविणोदाः पूर्णा विवष्ट्यासिचम् ।

उद् वा सिञ्चध्वमुप वा पृणध्व—मादिद् वो देव ओहते

११

तं होतारमध्वरस्य प्रचेतसं वीहि देवा अकृण्वत ।

दधाति रत्नं विधते सुवीर्यं—मग्निर्जनाय दाशुषे

१२ [२२] (१३८)

(१७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

अग्ने भव सुषमिधा समिन्द्र उत बर्हिरुर्विया वि स्तृणीताम्

१

उत द्वार उशतीर्वि श्रयन्ता—मुत देवाँ उशत आ वहेह

॥१॥

२

अग्ने वीहि हविषा यक्षि देवान् त्वध्वरा कृणुहि जातवेदः

३

स्वध्वरा करति जातवेदा यक्षद् देवाँ अमृतान् पिप्रयच्च

॥२॥

४

वंस्व विश्वा वार्याणि प्रचेतः सत्या भवन्त्वाशिषो नो अद्य

५

त्वाम् ते दधिरे हव्यवाहं देवासो अग्र ऊर्ज आ नपातम्

॥३॥

६

ते ते देवाय दाशतः स्याम महो नो रत्ना वि दध हयानः

॥४॥

७ [२३] (१४५)

(१८)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १८-३३]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, २२-२५ सुदाः पैजवनः । त्रिष्टुप् ।

त्वे ह यत् पितरश्चिन्न इन्द्र विश्वा वामा जरितारो असन्वन् ।

त्वे गावः सुदुधास्त्वे ह्यश्वास्त्वं वसु देवयते वर्निष्ठः

१

राजेव हि जनिभिः क्षेप्येवाऽव द्युभिरभि विदुष्कविः सन् ।

पिशा गिरो मघवन् गोभिरश्वैस्त्वायतः शिशीहि राये अस्मान्

२

इमा उ त्वा पस्पृधानासो अत्र मन्द्रा गिरो देवयन्तीरुप स्थुः ।

अर्वाचीं ते पथ्या राय एतु स्याम ते सुमतार्विन्द्र शर्मन्

३

धेनुं न त्वा सुयवसे दुदुक्षन्नुप ब्रह्माणि ससृजे वसिष्ठः ।

त्वामिन्मे गोपतिं विश्व आहा ऽऽ न इन्द्रः सुमतिं गन्त्वच्छ

४

अर्णासि चित् पप्रथाना सुदास इन्द्रो गाधान्यकृणोत् सुपारा ।

शर्धन्तं शिम्युमुचथस्य नव्यः शापं सिन्धूनामकृणोदशस्तीः

५ [२४]

पुरोळा इत् तुर्वशो यक्षुरासीद् राये मत्स्यासो निशिता अपीव ।

श्रुष्टिं चक्रुर्भृगवो द्रुह्यवश्च सखा सखायमतरद् विषूचोः

६

आ पक्थासो भलानसो भनन्ता ऽलिनासो विषाणिनः शिवासः ।

आ योऽनयत् सधमा आर्यस्य गव्या तृत्सुभ्यो अजगन् युधा नृन्

७

दुराध्योऽर्दितिं स्नेवयन्तो ऽचेतसो वि जगृभ्रे परुष्णीम् ।

मह्नाविव्यक् पृथिवीं पत्यमानः पशुष्कविरशयच्चायमानः

८

इयुरथ न न्यर्थं परुष्णीमाशुश्चनेदभिपित्वं जंगाम ।

सुदास इन्द्रः सुतुकोऽमित्रा नरन्धयन्मानुषे वध्निवाचः

९

इयुर्गावो न यवसादगोपा यथाकृतमभि मित्रं चितासः ।

पृश्निगावः पृश्निनिषेप्तासः श्रुष्टिं चक्रुर्नियुतो रन्तयश्च

१० [२५]

एकं च यो विंशतिं च श्रवस्या वैकर्ण्योर्जनान् राजा न्यस्तः ।

वृस्मो न सन्नन् नि शिशाति बर्हिः शूरः सर्गमकृणोदिन्द्र एषाम्

११

अध श्रुतं कवधं वृद्धमप्स्वन्नु द्रुह्यं नि वृणग्वज्रबाहुः ।

वृणाना अत्र सखायं सख्यं त्वायन्तो ये अमदुन्ननु त्वा

१२

(१५७)

वि सद्यो विश्वा हंहितान्येषा—मिन्द्रः पुरः सहसा सप्त ददः ।
 व्यानवस्य तृत्सवे गयं भा—ग्जेष्म पूरुं विदथे मूध्रवाचम् १३
 नि गव्यवोऽनवो दुह्यवश्च षष्टिः शता सुषुपुः षट् सहस्रा ।
 षष्टिर्वीरासो अधि षड् दुवोयु विश्वेदिन्द्रस्य वीर्या कृतानि १४
 इन्द्रेणैते तृत्सवो वेविषाणा आपो न सृष्टा अधवन्त नीचीः ।
 दुर्मित्रासः प्रकलविन्मिमाना जहुर्विश्वानि भोजना सुदासे १५ [२६]

अर्धं वीरस्य शूतपामनिन्द्रं परा शर्धन्तं नुनुदे अभि क्षाम् ।
 इन्द्रो मन्युं मन्युम्यो मिमाय भेजे पथो वर्तनिं पत्यमानः १६
 आध्रेण चित्र तद्वेकं चकार सिंहं चित्र पेतवेना जघान ।
 अव सक्तीर्वेश्यावृश्चदिन्द्रः प्रायच्छद् विश्वा भोजना सुदासे १७
 शश्वन्तो हि शत्रवो रारधुष्टे भेदस्य चिच्छर्धतो विन्दु रन्धिम ।
 मर्ता एनः स्तुवतो यः कृणोति तिमं तस्मिन् नि जहि वज्रमिन्द्र १८
 आवदिन्द्रं यमुना तृत्सवश्च प्रात्रं भेदं सर्वताता मुषायत् ।
 अजासश्च शिग्रवो यक्षवश्च बलिं शीर्षाणि जभुरश्वयानि १९
 न त इन्द्र सुमतयो न रायः संचक्षे पूर्वा उषसो न नूनाः ।
 देवकं चिन्मान्यमानं जघन्था—ऽव त्मना बृहतः शम्बरं भेत् २० [२७]

प्र ये गृहादममदुस्त्वाया पराशरः शतयातुर्वसिष्ठः ।
 न ते भोजस्य सख्यं मृषन्ता—ऽधा सूरिभ्यः सुदिना व्युच्छान् २१
 द्वे नप्तुर्व्ववतः शते गो—र्द्धा रथा वधूमन्ता सुदासः ।
 अहंन्नाग्रे पैजवनस्य दानं होतेव सद्य पर्यमि रेभन् २२
 चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः स्मर्हिष्टयः कृशनिनो निरेके ।
 ऋज्जासो मा पृथिविष्ठाः सुदास—स्तोकं तोकाय श्रवसे वहन्ति २३
 यस्य श्रवो रोदसी अन्तरुर्वी शीर्णेशीर्णो विबभाजा विभक्ता ।
 सप्तेदिन्द्रं न स्रवतो गृणान्ति नि युध्यामधिर्मशिशवुभीके २४
 इमं नरो मरुतः सश्रतानु दिवोदासं न पितरं सुदासः ।
 अविष्टना पैजवनस्य केतं दूणाशं क्षत्रमजरं दुवोयु २५ [२८] (१७०)

(१९)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो न भीम एकः कृष्टीश्रयावयति प्र विश्वाः ।

१

यः शश्वतो अदाशुषो गर्यस्य प्रयन्तासि सुष्वितराय वेदः

त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्समावः शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्ये ।

२

दासं यच्छृष्णं कुर्यवं न्यस्मा अरन्धय आर्जुनेयाय शिक्षन्

त्वं धृष्णो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वाभिरूतिभिः सुदासम् ।

३

प्र पौरुकुत्सि त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पूरुम्

त्वं नृभिर्नृमणो देववीतौ भूरीणि वृत्रा हर्यश्व हंसि ।

४

त्वं नि दस्युं चुमुरिं धुनिं चाऽस्वापयो दुभीतये सुहन्तु

तव च्यौत्नानि वज्रहस्त तानि नव यत् पुरो नवतिं च सद्यः ।

निवेशने शततमाविवेष्टी रहश्च वृत्रं नमुचिमुताहन्

५ [२९]

सना ता त इन्द्र भोजनानि रातहव्याय दाशुषे सुदासे ।

वृष्णे ते हरी वृषणा युनज्मि व्यन्तु ब्रह्माणि पुरुशाक वाजम्

६

मा ते अस्यां सहसावन् परिष्टा वधाय भूम हरिवः परादै ।

त्रायस्व नोऽवृकेभिर्वरुथैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम

७

प्रियास इत् ते मघवन्नाभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः ।

नि तुर्वशं नि याद्वं शिशी ह्यतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन्

८

सद्यश्चिन्तु ते मघवन्नाभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशास उक्था ।

ये ते हवैभिर्वि पर्णीरदाश न्नस्मान् वृणीष्व युज्याय तस्मै

९

एते स्तोमा नरा नृतम् तुभ्य मस्मद्यश्चो ददतो मघानि ।

तेषामिन्द्र वृत्रहत्ये शिवो भूः सखा च शूरोऽविता च नृणाम्

१०

नू इन्द्र शूर स्तवमान ऊती ब्रह्मजुतस्तन्वा वावृधस्व ।

उप नो वाजान् मिमीह्युप स्तीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

११ [३०] (१८९)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३०]

(२०)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उग्रो जज्ञे वीर्याय स्वधावा—अक्रिरपो नर्यो यत् करिष्यन् ।
 जग्मिर्युवा नृषदन्मवोभि—स्त्राता न इन्द्र एनसो महश्चित् १
 हन्ता वृत्रमिन्द्रः शूशुवानः प्रावीचु वीरो जरितारमूती ।
 कर्ता सुदासे अह वा उ लोकं दाता वसु मुहुरा दाशुषे भूत् २
 युध्मो अनर्वा खजकृत् समद्रा शूरः सत्राषाद् जनुषेमषाळ्हः ।
 व्यास इन्द्रः पृतनाः स्वोजा अधा विश्वं शत्रूयन्तं जघान ३
 उभे चिदिन्द्र रोदसी महित्वा ऽऽ पंप्राथ तविषीभिस्तुविष्मः ।
 नि वज्रमिन्द्रो हरिवान् मिमिक्षन् त्समन्धसा मर्देषु वा उवोच ४
 वृषा जजान वृषणं रणाय तमु चिन्नारी नर्यं ससूव ।
 प्र यः सेनानीरध नृभ्यो अस्ती—नः सत्वा गवेषणः स धृष्णुः ५ [१]

नू चित् स भ्रेषते जनो न रेषन् मनो यो अस्य घोरमाविवासात् ।
 यज्ञैर्य इन्द्रे दधते दुवांसि क्षयत् स राय ऋतपा ऋतेजाः ६
 यदिन्द्र पूर्वो अपराय शिक्ष—न्नयज्ज्यायान् कनीयसो दुष्णम् ।
 अमृत इत् पर्यासीत दूर—मा चित्र चित्र्यं भरा रयिं नः ७
 यस्त इन्द्र प्रियो जनो ददाश—दसन्निरेके अद्रिवः सखा ते ।
 वयं ते अस्यां सुमतौ चनिष्ठाः स्याम वरुथे अग्रतो नृपीतौ ८
 एष स्तोमो अचिक्रदुद् वृषा त उत स्तामुर्मघवन्नक्रपिष्ट ।
 रायस्कामो जरितारं त आगन् त्वमङ्ग शक्र वस्व आ शको नः ९
 स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धा—स्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
 वस्वी षु ते जरित्रे अस्तु शक्ति—र्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२] (१९१)

(२१)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि देवं गोऋजीकमन्धो न्यस्मिन्निन्द्रो जनुषेमुवोच ।
 बोधामसि त्वा हर्यश्व यज्ञै—र्बोधा नः स्तोममन्धसो मर्देषु १
 प्र यन्ति यज्ञं विपर्यन्ति बर्हिः सोममादो विदथे दुधवाचः ।
 न्यु भ्रियन्ते यशसो गृभादा दूरउपन्दो वृषणो नृषाचः २ (१९३)

त्वमिन्द्र सवि॑त॒वा अ॒पस्कृः॑ परि॑ष्ठिता अहि॑ना शूर॒ पूर्वीः॑ ।
 त्वद् वा॑व॒क्रे र॒थ्योऽ॑ न धेना॒ रेज॑न्ते विश्वा॑ कृ॒त्रिमा॑णि भी॒षा ३
 भी॒मो वि॑वेषायु॑धेभिरेषा—मपा॑सि विश्वा॑ न॒र्याणि॑ वि॒द्वान् ।
 इन्द्रः॑ पुरो॒ जर्ह॑षाणो वि दू॒धोत् वि व॒ज्रह॑स्तो महि॒ना ज॑घान ४
 न या॒तव॑ इन्द्र॒ जूजु॑वुर्नो न वन्द॑ना शवि॑ष्ठ वे॒द्याभिः॑ ।
 स शर्ध॑दुर्यो विषु॑णस्य ज॒न्तो—र्मा शि॒श्रदे॑वा अपि॑ गु॒र्कतं॑ नः ५ [३]

अ॒भि क्र॑त्वेन्द्र॒ भूरध॑ ज॒मन् न ते॑ वि॒व्यङ् म॒हिमा॑न् रजा॑सि ।
 स्वेना॒ हि वृ॒त्रं श॑वसा जघन्थ॒ न श॒त्रुर॑न्तं वि॒विद॑द् यु॒धा ते ६
 दे॒वाश्चित् ते॑ अ॒सुर्या॑य पूर्वे ऽनु॑ क्ष॒त्राय॑ म॒मिरे॑ सहा॑सि ।
 इन्द्रो॑ म॒घानि॑ द॒यते॑ वि॒षह्ये॑—न्द्रं वा॒जस्य॑ जोहु॒वन्त सा॑तौ ७
 की॒रिश्चि॑द्भि॒ त्वाम॑वसे जुहा॒वे—शानि॑मिन्द्र॒ सौभ॑गस्य भू॒रेः ।
 अवो॑ बभू॒थ श॑तमू॒ते अ॒स्मे अ॑भि॒क्षत्तु॑स्त्वाव॒तो व॒रुता ८
 सखा॑यस्त इन्द्र॒ विश्व॑हं स्याम॒ नमो॑वृ॒धासो॑ महि॒ना त॑रुत्र ।
 व॒न्वन्तु॑ स्मा तेऽव॑सा स॒मीके॑ऽ ऽभी॑ति॒मर्यो॑ व॒नुषां॑ श॒वांसि ९
 स न॑ इन्द्र॒ त्वय॑ताया इ॒षे धा॑—स्मना॑ च॒ ये म॒घवा॑नो जु॒नन्ति॑ ।
 व॒स्वी षु ते॑ ज॒रित्रे॑ अ॒स्तु श॒क्ति—र्यूयं॑ पा॒त स्व॑स्तिभिः सदा॑ नः १० [४] (२०१)

(२२)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । विराट्, ९ त्रिष्टुप् ।

पि॒बा सोम॑मिन्द्र॒ मन्द॑तु त्वा॒ यं ते॑ सु॒षाव॑ ह॒र्यश्वा॑द्रिः ।
 सो॒तुर्बा॑हुभ्यां सु॒यतो॑ ना॒वां १
 यस्ते॑ म॒दो यु॒ज्यश्चा॑रु॒रस्ति॑ येन॑ वृ॒त्राणि॑ ह॒र्यश्च॑ हंसि ।
 स त्वामिन्द्र॒ प्रभू॑वसो म॒मत्तु २
 बो॒धा सु॑ मे॒ मघ॑वन् वा॒चमे॑मां यां ते॒ वसि॑ष्ठो अ॒र्चन्ति॑ प्र॒शस्ति॑म् ।
 इ॒मा ब्र॑ह्म स॒धमा॑दे॒ जुष॑स्व ३
 श्रु॒धी ह॒वं वि॑पि॒पान॑स्याद्रे—बो॒धा वि॑प्र॒स्यार्च॑तो म॒नीषा॑म् ।
 कृ॒ष्वा दु॒वांस्य॑न्त॒मा स॑चे॒मा ४
 न ते॒ गि॒रो अपि॑ मृ॒ष्ये तुर॑स्य॒ न सु॑ष्टु॒तिम॑सु॒र्यस्य॑ वि॒द्वान् ।
 सदा॑ ते॒ नाम॑ स्वय॒शो वि॑व॒क्मि ५ [५] (२०६)

भूरि हि ते सर्वना मानुषेषु भूरि मनीषी हवते त्वामित् ।

मारे अस्मन्मघवृक्षयोक् कः

६

तुभ्येदिमा सर्वना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वंधना कृणोमि ।

त्वं नृभिर्हव्यो विश्वधासि

७

नू चिन्तु ते मन्यमानस्य कुस्मो—दश्रुवन्ति महिमानमुग्र ।

न वीर्यमिन्द्र ते न राधः

८

ये च पूर्व ऋषयो ये च नूतना इन्द्र ब्रह्माणि जनयन्त विप्राः ।

अस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

९ [६] (११०)

(२३)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उदु ब्रह्माण्यैरत श्रवस्ये—न्द्रं समर्थं महया वसिष्ठ ।

आ यो विश्वानि शवसा ततानो—पश्रोता म ईवतो वचांसि

१

अयामि घोष इन्द्र देवजामि—रिरज्यन्त यच्छुरुधो विवाचि ।

नहि स्वमार्युश्चिकिते जनेषु तानीदंहांस्यति पर्षस्मान्

२

युजे रथं गवेषणं हरिभ्या—मुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः ।

वि बाधिष्ट स्य रोदसी महित्वे—न्द्रो वृत्राण्यप्रती जघन्वान्

३

आपश्चित् पिप्युः स्तुर्यो—न गावो नक्षत्रतं जरितारस्त इन्द्र ।

याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजान्

४

ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविराधसं जरित्रे ।

एको देवत्रा दयसे हि मर्ता—नस्मिञ्छूर सर्वने मादयस्व

५

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्केः ।

स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [७] (११६)

(२४)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ट इन्द्र सदेने अकारि तमा नृभिः पुरुहूत प्र याहि ।

असो यथा नोऽविता वृधे च ददो वसूनि ममदश्च सोमैः

१

(११७)

गृभीतं ते मन इन्द्र द्विबर्हीः सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।
विसृष्टधेना भरते सुवृक्तिरियमिन्द्रं जोहुवती मनीषा

२

आ नो दिव आ पृथिव्या ऋजीषिन्निदं बर्हिः सोमपेयाय याहि ।
वहन्तु त्वा हरयो मद्राश्च माङ्गुषमच्छा तवसं मदाय

३

आ नो विश्वाभिरुतिभिः सजोषा ब्रह्म जुषाणो हर्यश्च याहि ।
वरीवृजत् स्थविरेभिः सुशिप्राऽस्मे दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्र

४

एष स्तोमो मह उग्राय वाहे धुरीडवात्यो न वाजयन्नाधायि ।
इन्द्र त्वायमर्क ईद्वे वसूनां दिवीव द्यामधि नः श्रोमतं धाः

५

एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधिं प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम ।
इषं पिन्व मघवन्धः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [८] (२२२)

(२५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते मह इन्द्रोत्पुंगु समन्यवो यत् समरन्त सेनाः ।
पताति दिद्युन्नर्यस्य बाह्वोर्मा ते मनो विष्वद्व्याग्वि चारीत्

१

नि दुर्ग इन्द्र श्रथिह्यमित्रा नृभि ये नो मर्तीसो अमन्ति ।
आरे तं शंसं कृणुहि निनित्सोरा नो भर संभरणं वसूनाम्

२

शतं ते शिप्रिन्नूतयः सुदासे सहस्रं शंसा उत रातिरस्तु ।
जहि वधर्वनुषो मर्त्यस्याऽस्मे द्युम्नमाधि रत्नं च धेहि

३

त्वावतो हीन्द्र क्रत्वे अस्मि त्वावतोऽवितुः शूर रातौ ।
विश्वेदहानि तविषीव उग्रं ओकः कृणुष्व हरिवो न मर्धीः

४

कुत्सा एते हर्यश्वाय शूषमिन्द्रे सहो देवजूतमियानाः ।
सत्रा कृधि सुहना शूर वृत्रा वयं तरुत्राः सनुयाम वाजम्

५

एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधिं प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम ।
इषं पिन्व मघवन्धः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [९] (२२८)

(२६)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

न सोम इन्द्रमसुतो ममादु नाब्रह्माणो मघवानं सुतासः ।	
तस्मा उक्थं जनये यज्जुजोष नृवन्नवीयः शृणवद् यथा नः	१
उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममाद नीथेनीथे मघवानं सुतासः ।	
यदी सबाधः पितरं न पुत्राः समानदक्षा अवसे हवन्ते	२
चकार ता कृणवन्नूनमन्या यानि ब्रुवन्ति वेधसः सुतेषु ।	
जनीरिव पतिरेकः समानो नि मासृजे पुर इन्द्रः सु सर्वाः	३
एवा तमाहुरुत शृण्व इन्द्र एको विभक्ता तरणिर्मघानाम् ।	
मिथस्तुर ऊतयो यस्य पूर्वी रस्मे भद्राणि सश्वत प्रियाणि	४
एवा वसिष्ठ इन्द्रमूतये नृन् कृष्टीनां वृषभं सुते गृणाति ।	
सहस्रिण उप नो माहि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१०] (२३३)

(२७)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं नरो नेमर्धिता हवन्ते यत् पार्या युनजते धियस्ताः ।	
शूरो नृषाता शर्वसश्चकान आ गोमति ब्रजे भजा त्वं नः	१
य इन्द्र शुष्मो मघवन् ते अस्ति शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः	
त्वं हि ह्रिहा मघवन् विचेता अपा वृधि परिवृतं न राधः	२
इन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनामधि क्षमि विपुरुषं यदस्ति ।	
ततो ददाति दाशुषे वसूनि चोदद् राध उपस्तुतश्चिदुर्वाक्	३
नू चिन्न इन्द्रो मघवा सहृती दानो वाजं नि यमते न ऊती ।	
अनूना यस्य दक्षिणा पीपाय वामं नृभ्यो अभिर्वीता सखिभ्यः	४
नू इन्द्र राये वरिवस्कृधी न आ ते मनो ववृत्याम मघाय ।	
गोमदश्वावद् रथवद् व्यन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [११] (२३८)

(२८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- ब्रह्मा ण इन्द्रोप याहि विद्रा—नर्वाञ्चस्ते हरयः सन्तु युक्ताः ।
 विश्वे चिद्धि त्वा विहवन्त मतीं अस्माकमिच्छृणुहि विश्वमिन्व १
- हवं त इन्द्र महिमा व्यानङ् ब्रह्म यत् पासि शवसिन्नृषीणाम् ।
 आ यद् वज्रं दधिषे हस्त उग्र घोरः सन् क्रत्वा जनिष्ठा अषाक्कहः २
- तव प्रणीतीन्द्र जोहुवानान् त्सं यन्नृन् न रोदसी निनेथ ।
 महे क्षत्राय शवसे हि जज्ञे स्तूतुजिं चित् तूतुजिरशिश्नत् ३
- एभिर्न इन्द्राहभिर्दशस्य दुर्मित्रासो हि क्षितयः पवन्ते ।
 प्रति यच्चष्टे अनृतमनेना अव द्विता वरुणो मायी नः सात् ४
- वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः
 यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१२] (२४३)

(२९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्व आ तु प्र याहि हरित्रस्तदोकाः ।
 पिबा त्वस्य सुषुतस्य चारो—र्ददो मघानि मघवन्नियानः १
- ब्रह्मन् वीर ब्रह्मकृतिं जुषाणो सर्वाचीनो हरिभिर्याहि तूर्यम् ।
 अस्मिन्नू षु सर्वने मादयस्वो—प ब्रह्माणि शृणव इमा नः २
- का ते अस्त्यरंकृतिः सूक्तैः कदा नूनं ते मघवन् दाशेम ।
 विश्वा मतीरा ततने त्वाया सर्धा मं इन्द्र शृणवो हवेमा ३
- उतो या ते पुरुष्या इदासन् येषां पूर्वेषामशृणोर्ऋषीणाम् ।
 अधाहं त्वा मघवन्नोहवीमि त्वं न इन्द्रासि प्रमतिः पितेव ४
- वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।
 यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१३] (२४८)

(३०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देव शर्वसा याहि शुष्मिन् भवा वृध इन्द्र रायो अस्य ।	
महे नृम्णाय नृपते सुवज्र महि क्षत्राय पौस्याय शूर	१
हवन्त उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य सातौ ।	
त्वं विश्वेषु सेन्यो जनेषु त्वं वृत्राणि रन्धया सुहन्तु ।	२
अहा यदिन्द्र सुदिना व्युच्छान् दधो यत् केतुमुपमं समत्सु ।	
न्यग्निः सीदुदसुरो न होता हुवानो अत्र सुभगाय देवान्	३
व्यं ते त इन्द्र ये च देव स्तवन्त शूर ददतो मघानि ।	
यच्छा सूरिभ्य उपमं वरूथं स्वाभुवो जरणामश्रवन्त	४
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।	
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१४] (२५३)

(३१)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । गायत्री, १०-१२ विराट् ।

प्र वृ इन्द्राय मार्दनं हर्यश्वाय गायत । सखायः सोमपात्रे	१
शंसेदुक्थं सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः । चक्रुमा सत्यराधसे	२
त्वं न इन्द्र वाजयुस्त्वं गव्युः शतक्रतो । त्वं हिरण्ययुर्वसो	३
वयमिन्द्र त्वायवो ऽभि प्र णोनुमो वृषन् । विद्धी त्वस्य नो वसो	४
मा नो निदे च वक्तवे ऽर्यो रन्धीररावणे । त्वे अपि क्रतुर्मम	५
त्वं वर्मांसि सप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन् । त्वया प्रति ब्रुवे युजा	६ [१५]

महाँ उतासि यस्य ते ऽनु स्वधावरी सहः । मन्नाते इन्द्र रोदसी	७
तं त्वा मरुत्वती परि भुवद् वाणी सयावरी । नक्षमाणा सह द्युभिः	८
ऊर्ध्वासस्त्वान्विन्दवो भुवन् दुस्ममुप द्यवि । सं ते नमन्त कृष्टयः	९
प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम् ।	
विशः पूर्वीः प्र चरा चर्षणिप्राः	१० (२६३)

उरुव्यचसे महिने सुवृक्ति—मिन्द्राय ब्रह्म जनयन्त विप्राः ।

तस्य व्रतानि न मिनन्ति धीराः

११

इन्द्रं वाणीरनुत्तमन्युमेव सत्रा राजानं दधिरे सहध्वै ।

हर्यश्वाय बर्हया समापीन्

१२ [१६] (२६५)

(३२)

२७ (१-२५) मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, २६ पूर्वार्धर्चस्य शक्तिर्वासिष्ठो वा (शाठ्यायने ब्राह्मणे),

२६-२७ शक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्डके ब्राह्मणे) । इन्द्रः । प्रगाथः— (बृहती,

सतोबृहती), ३ द्विपदा विराट् ।

मो षु त्वा वाघतश्चना—ऽऽरे अस्मन्नि रीरमन् ।

आरात्ताचित् सधमादं न आ गही—ह वा सन्नुप श्रुधि

१

इमे हि ते ब्रह्मकृतः सुते सचा मधौ न मक्ष आसते ।

इन्द्रे कामं जरितारो वसूयवो रथे न पादुमा दधुः

२

रायस्काभो वज्रहस्तं सुदक्षिणं पुत्रो न पितरं हुवे

३

इम इन्द्राय सुन्विरे सोमासो दध्याशिरः ।

तां आ मदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याह्योक आ

४

श्रवच्छ्रुत्कर्ण ईयते वसूनां नू चिन्नो मधिषद् गिरः ।

सद्यश्चिद् यः सहस्राणि शता ददु—न्नकिर्दित्सन्तमा मिनत्

५ [१७]

स वीरो अप्रतिष्कुत् इन्द्रेण शूशुवे नृभिः ।

यस्ते गभीरा सर्वनानि वृत्रहन् त्सुनोत्या च धावति

६

भवा वरुथं मघवन् मघोनां यत् समजासि शर्धतः ।

वि त्वाहृतस्य वेदनं भजेम—ह्या दूणाशो भरा गयम्

७

सुनोता सोमपात्रे सोममिन्द्राय वज्रिणे ।

पचता पक्तीरवसे कृणुध्वमित् पूणन्नित् पूणते मयः

८

मा श्रेधत सोमिनो दक्षता महे कृणुध्वं राय आतुजे ।

तरणिरिज्जयति क्षेति पुष्यति न देवासः कवत्तवे

९

नकिः सुदासो रथं पर्यास न रीरमत् ।

इन्द्रो यस्याविता यस्य मरुतो गमत् स गोमति व्रजे

१० [१८] (२७५)

गमद् वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यो यस्य त्वमविता भुवः ।

अस्माकं बोध्यविता रथानां मस्माकं शूर नृणाम् ११

उदित्वस्य रिच्यते—ऽशो धनं न जिग्युषः ।

य इन्द्रो हरिवान् न दमन्ति तं रिपो दक्षं दधाति सोमिनि १२

मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशसं दधात यज्ञियेष्व ।

पूर्वाश्च न प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत् १३

कस्तमिन्द्र त्वावसु—मा मर्त्यो दधर्षति ।

अन्द्रा इत् ते मघवन् पार्ये द्विवि वाजी वाजं सिषासति १४

मघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ये ददति प्रिया वसु ।

तव प्रणीती हर्यश्च सूरिभिर्विश्वा तरेम दुरिता १५ [१९]

तवेदिन्द्रावमं वसु त्वं पुण्यासि मध्यमम् ।

सत्रा विश्वस्य परमस्य राजसि नकिङ्क्षा गोषु वृण्वते १६

त्वं विश्वस्य धनदा असि श्रुतो य ई भवन्त्याजयः ।

तवायं विश्वः पुरुहूत पार्थिवो ऽवस्युर्नाम भिक्षते १७

यदिन्द्र यावत्स्त्वमेतावदुहमीशीय ।

स्तोतारमिद् दिधिषेय रदावसो न पापत्वाय रासीय १८

शिक्षेयमिन्महयते द्विवेदिवे राय आ कुहचिद्वेद ।

नहि त्वदन्यन्मघवन् न आप्यं वस्यो अस्ति पिता चन १९

तरणिरित् सिषासति वाजं पुरंध्या युजा ।

आ व इन्द्रं पुरुहूतं नमे गिरा नेमिं तष्टेव सुद्धम् २० [२०]

न दुष्टुती मर्त्यो विन्दते वसु न स्रेधन्तं रयिर्नशत् ।

सुशक्तिरिन्मघवन् तुभ्यं मावते देष्णं यत् पार्ये द्विवि २१

अभि त्वा शूर नोनुमो ऽदुग्धा इव धेनवः ।

ईशानमस्य जगतः स्वर्दश मीशानमिन्द्र तस्थुषः २२

न त्वावां अन्यो द्विव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।

अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे २३

अभी षतस्तदा भरेन्द्र ज्यायः कनीयसः ।

पुरुवसुहिं मघवन् त्सनादसि भरेभरे च हव्यः २४

(२८९)

परां गुदस्व मघवन्नमित्रान् त्सुवेदां नो वसू कृधि ।

अस्माकं बोध्यविता महाधने भवा वृधः सखीनाम्

२५

इन्द्र क्रतुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा ।

शिक्षा णो अस्मिन् पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि

२६

मा नो अज्ञाता वृजना दुराध्योऽ माशिवासो अव क्रमुः ।

त्वया वयं प्रवतः शश्वतीरपो ऽति शूर तरामसि

२७ [२१] (१९२)

(३३)

१४ (१-९) मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, १०-१४ वसिष्ठपुत्राः । १-९ वसिष्ठपुत्राः इन्द्रो वा;

१०-१४ वसिष्ठः । त्रिष्टुप् ।

श्वित्यश्रो मा दक्षिणतस्कपर्दा धियंजिन्वासो अभि हि प्रमन्दुः ।

उत्तिष्ठन् वोचे परि बर्हिषो नृन् न मे दूरादवितवे वसिष्ठाः

१

दूरादिन्द्रमनयन्ना सुतेन तिरो वैशन्तमति पान्तमुग्रम् ।

पाशद्युन्नस्य वायतस्य सोमात् सुतादिन्द्रोऽवृणीता वसिष्ठान्

२

एवेन्नु कं सिन्धुमेभिस्ततरे वेन्नु कं भेदमेभिर्जघान ।

एवेन्नु कं दाशराज्ञे सुदासं प्रावदिन्द्रो ब्रह्मणा वो वसिष्ठाः

३

जुष्टीं नरो ब्रह्मणा वः पितृणा मक्षमव्ययं न किला रिषाथ ।

यच्छक्रीषु बृहता रवेणे न्दे शुष्ममदधाता वसिष्ठाः

४

उद् द्यामिवेत् तृष्णजो नाथितासो ऽदीधयुर्दाशराज्ञे वृतासः ।

वसिष्ठस्य स्तुवत इन्द्रो अश्रो दुरुं तृत्सुभ्यो अकृणोदु लोकम्

५ [२२]

कुण्डा इवेद् गोअर्जनास आसन् परिच्छिन्ना भरता अर्भकासः ।

अर्भवच्च पुरेता वसिष्ठ आदित् तृत्सूनां विशो अप्रथन्त

६

त्रयः कृण्वन्ति भुवनेषु रेत स्तिस्रः प्रजा आर्या ज्योतिरग्राः ।

त्रयो घर्मास उषसं सचन्ते सर्वा इत् तां अनु विदुर्वसिष्ठाः

७

सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरेषां समुद्रस्येव महिमा गर्भीरः ।

वातस्येव प्रजवो नान्येन स्तोमो वसिष्ठा अन्वेतवे वः

८

त इक्षिण्यं हृदयस्य प्रकेतैः सहस्रवल्शमभि सं चरन्ति ।

यमेन तत् परिधिं वयन्तो ऽप्सरस उप सेदुर्वसिष्ठाः

९

(३०१)

विद्युतो ज्योतिः परि संजिहानं मित्रावरुणा यदपश्यतां त्वा ।
तत् ते जन्मोतैकं वसिष्ठाऽगस्त्यो यत् त्वा विश आजभार

१० [२३]

उतासिं मैत्रावरुणो वसिष्ठोर्वश्या ब्रह्मन् मनसोऽधि जातः ।

द्वप्सं स्कन्नं ब्रह्मणा दैव्येन विश्वे देवाः पुष्करे त्वाददन्त

११

स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान् त्सहस्रदान उत वा सदानः ।

यमेन ततं परिधिं वयिष्यन्नप्सरसः परि जज्ञे वसिष्ठः

१२

सत्रे ह जाताविषिता नमोभिः कुम्भे रेतः सिपिचतुः समानम् ।

ततो ह मान उदियाय मध्यात् ततो जातमृषिमाहुर्वसिष्ठम्

१३

उक्थभृतं सामभृतं बिभर्ति ग्रावाणं बिभ्रत् प्र वदुत्यग्रे ।

उपैनमाध्वं सुमनस्यमाना आ वो गच्छाति प्रतृक्षो वसिष्ठः

१४ [२४] (३०६)

(३४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३४-५५]

१५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । विश्वे देवाः, १६ अहिः, १७ अहिर्बुध्न्यः । द्विपदा विराट्, २२-२५ त्रिष्टुप् ।

प्र शुक्रैतु देवी मनीषा अस्मत् सुतष्टो रथो न वाजी

१

विदुः पृथिव्या दिवो जनित्रं शृण्वन्त्यापो अध क्षरन्तीः

२

आर्षश्चिदस्मै पिन्वन्त पृथ्वीवृत्रेषु शूरा मंसन्त उग्राः

३

आ धूर्वस्मै दधाताश्वा निन्द्रो न वज्री हिरण्यबाहुः

४

अभि प्र स्थाताहेव यज्ञं यातेव पत्न्यन् त्मना हिनोत

५

त्मना समत्सु हिनोत यज्ञं दधात केतुं जनाय वीरम्

६

उदस्य शुष्माद् भानुर्नार्ति बिभर्ति भारं पृथिवी न भूम

७

ह्वयामि देवाँ अयातुरग्रे साधन्तेन धियं दधामि

८

अभि वो देवीं धियं दधिध्वं प्र वो देवत्रा वाचं कृणुध्वम्

९

आ चष्ट आसां पाथो नदीनां वरुण उग्रः सहस्रचक्षाः

१० [२५]

राजा राष्ट्रानां पेशो नदीनामनुत्तमस्मै क्षत्रं विश्वायु

११

अविष्टो अस्मान् विश्वासु विश्वद्युं कृणोत शंसं निनित्सोः

१२

व्येतु दिद्युद् द्विषामशेवा युयोत विष्वग्रपस्तनूनाम्

१३

अवीन्नो अग्निर्हव्यान्नमोभिः प्रेष्ठो अस्मा अधायि स्तोमः

१४

सजूर्वेवेभिर्पां नपातं सखायं कृध्वं शिवो नो अस्तु

१५

(३२१)

अञ्जामुक्थैरहिं गृणीषे बुधे नदीनां रजःसु वीदन् १६
 मा नोऽहिर्बुधयो रिषे धान्मा यज्ञो अस्य सिधदतायोः १७
 उत न एषु नृषु श्रवो धुः प्र राये यन्तु शर्धन्तो अर्यः १८
 तपन्ति शत्रुं स्वर्णं भूमा महासेनासो अमेभिरेषाम् १९
 आ यन्नः पत्नीर्गमन्त्यच्छा त्वष्टा सुपाणिर्दधातु वीरान् २० [२६]

प्रति नः स्तोमं त्वष्टा जुषेत् स्यादुस्मे अरमतिर्वसुयुः २१
 ता नो रासन् रातिपाचो वसून्या रोदसी वरुणानी शृणोतु ।
 वरुत्रीभिः सुशरणो नो अस्तु त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायः २२
 तन्नो रायः पर्वतास्तन्न आपस्तद् रातिपाच ओषधीरुत द्यौः ।
 वनस्पतिभिः पृथिवी सजोषा उभे रोदसी परि पासतो नः २३
 अनु तदुर्वी रोदसी जिहाता मनु द्युक्षो वरुण इन्द्रसखा ।
 अनु विश्वे मरुतो ये सहासो रायः स्याम धरुणं धियध्यै २४
 तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्निराप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।
 शर्मेन् तस्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२७] (३३१)

(३५)

१५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।
 शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्रापूषणा वाजसातौ १
 शं नो भगः शम् नः शंसो अस्तु शं नः पुरंधिः शम् सन्तु रायः ।
 शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसः शं नो अर्यमा पुरुजातो अस्तु २
 शं नो धाता शम् धर्ता नो अस्तु शं न उरुची भवतु स्वधाभिः ।
 शं रोदसी बृहती शं नो अद्भिः शं नो देवानां सुहवानि सन्तु ३
 शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावश्विना शम् ।
 शं नः सुकृतां सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अभि वातु वातः ४
 शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहूतौ शमन्तरिक्षं हृशये नो अस्तु ।
 शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजसस्पतिरस्तु जिष्णुः ५ [२८] (३३६)

शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो अस्तु शमादित्येभिर्वरुणः सुशंसः ।
 शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलाश्वः शं नस्त्वष्टा गाभिर्हि शृणोतु ६
 शं न सोमो भवतु ब्रह्म शं नः शं नो ग्रावाणः शम् सन्तु यज्ञाः ।
 शं नः स्वरूपां मितयो भवन्तु शं नः प्रस्वः शम्बस्तु वेदिः ७
 शं नः सूर्य उरुचक्षा उदेतु शं नश्चतस्रः प्रदिशो भवन्तु ।
 शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं नः सिन्धवः शम् सन्त्वापः ८
 शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वर्काः ।
 शं नो विष्णुः शम् पूषा नो अस्तु शं नो भवित्रं शम्बस्तु वायुः ९
 शं नो देवः सविता त्रायमाणः शं नो भवन्तूषसो विभातीः ।
 शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शम्भुः १० [२९]

शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीभिरेस्तु ।
 शर्मभिषाचः शम् रातिषाचः शं नो दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः ११
 शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु शं नो अर्वन्तः शम् सन्तु गावः ।
 शं नः ऋभवः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवेषु १२
 शं नो अज एकपाद् देवो अस्तु शं नोऽहिर्बुध्न्यः शं समुद्रः ।
 शं नो अपां नपात पेरुरस्तु शं नः पृथिर्भवतु देवगोपा १३
 आदित्या रुद्रा वसवो जुषन्ते दं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।
 शृण्वन्तु नो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता उत ये यज्ञियांसः १४
 ये देवानां यज्ञियां यज्ञियानां मनोर्यजत्रा अमृता क्रतुज्ञाः ।
 ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १५ [३०] (३४६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३०]

(३६)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्मैतु सदेनाहृतस्य वि रश्मिभिः ससृजे सूर्यो गाः ।
 वि सानुना पृथिवी संस उर्वी पृथु प्रतीक्रमध्येधे अग्निः १
 इमां वां मित्रावरुणा सुवृक्तिमिषं न कृण्वे असुरा नवीयः ।
 इनो वामन्यः पदुवीरदग्धो जनं च मित्रो यतति ब्रुवाणः २
 आ वातस्य ध्रजतो रन्त इत्या अपीपयन्त धेनवो न सूदाः ।
 महो दिवः सदेने जायमानो ऽचिक्रदद् वृषभः सस्मिन्नूर्धन ३ (३४९)

गिरा य एता युनजन्द्वरीं त इन्द्र प्रिया सुरथा शूर धायू ।
प्र यो मन्युं रिरिक्षतो मिनात्या सुक्रतुमर्यमणं ववृत्याम्
यजन्ते अस्य सख्यं वयश्च नमस्विनः स्व क्रतस्य धामन् ।
वि पृक्षो बाबधे नृभिः स्तवान इदं नमो रुद्राय प्रेष्ठम्

४

५ [१]

आ यत् साकं यशसो वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिन्धुमाता ।
याः सुष्वर्यन्त सुदुधाः सुधारा अभि स्वेन पर्यसा पीप्यानाः
उत त्ये नो मरुतो मन्दसाना धियं तोकं च वाजिनोऽवन्तु ।
मा नः परि ख्यदक्षरा चरन्त्यवीवृधन् युज्यं ते रयिं नः
प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं प्र पूषणं विदुथ्यं न वीरम् ।
भगं धियोऽवितारं नो अस्याः सातौ वाजं रातिषाचं पुरंधिम्
अच्छायं वो मरुतः श्लोक एत्वच्छा विष्णुं निषिक्तपामवोभिः ।
उत प्रजायै गृणते वयो धुर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८

९ [२] (३५५)

(३७)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ वो वाहिष्ठो वहतु स्तवध्वै रथो वाजा ऋभुक्षणो अमृक्तः ।
अभि त्रिपृष्ठैः सर्वनेषु सोमैर्मदे सुशिप्रा महभिः पूणध्वम्
यूयं ह रत्नं मघवत्सु धत्थ स्वर्दशं ऋभुक्षणो अमृक्तम् ।
सं यज्ञेषु स्वधावन्तः पिबध्वं वि नो राधांसि मतिभिर्दयध्वम्
उवोचिथ हि मघवन् दुष्णं महो अर्भस्य वसुनो विभागे ।
उभा ते पूर्णा वसुना गभस्ती न सुनृता नि यमते वसव्या
त्वमिन्द्र स्वयंशा ऋभुक्षा वाजो न साधुरस्तमेष्टृक्वा ।
वयं नु ते द्वाश्वासः स्याम ब्रह्म कृण्वन्तो हरिवो वसिष्ठाः
सर्नितासि प्रवतो द्वाशुषे चिद् याभिर्विवेषो हर्यश्च धीभिः ।
ववन्मा नु ते युज्यामिरूती कदा न इन्द्र राय आ दशस्येः

१

२

३

४

५ [३]

वासयसीव वेधसस्त्वं नः कदा न इन्द्र वचसो बुबोधः ।
अस्तं तात्या धिया रयिं सुवीरं पृक्षो नो अर्वा न्युहीत वाजी

६

(३६१)

अभि यं देवी निर्रतिश्रिदीशे नक्षन्त इन्द्रं शरदः सुपृक्षः ।
 उप त्रिबन्धुर्जरदष्टिमे—त्यस्ववेशं यं कृण्वन्त मर्ताः
 आ नो राधांसि सवितः स्तवध्या आ रायो यन्तु पर्वतस्य रातौ ।
 सदा नो दिव्यः पायुः सिषक्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७

८ [४] (३६३)

(३८)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-६ सविता, ६ उत्तरार्धस्य भगो वा, ७-८ वाजिनः । त्रिष्टुप् ।

उदु ष्य देवः सविता ययाम हिरण्ययीममतिं यामशिश्नेत् ।
 नूनं भगो हव्यो मानुषेभिर्वि यो रत्नां पुरुवसुर्दधाति
 उदु तिष्ठ सवितः श्रुध्यस्य हिरण्यपाणे प्रभृतावृतस्य ।
 व्युर्वी पृथ्वीममतिं सृजान आ नृभ्यो मर्तभोजनं सुवानः
 अपि ष्टुतः सविता देवो अस्तु यमा चिद् विश्वे वसवो गृणन्ति ।
 स नः स्तोमान् नमस्यश्चनो धाद् विश्वेभिः पातु पायुभिर्नि सूरिन्
 अभि यं देव्यदितिर्गुणातिं सवं देवस्य सवितुर्जुषाणा ।
 अभि सम्राजो वरुणो गृणन्त्यभि मित्रासो अर्यमा सजोषाः
 अभि ये मिथो वनुषः सर्पन्ते रातिं दिवो रातिषाचः पृथिव्याः ।
 अहिर्बुध्न्य उत नः शृणोतु वरुण्येकधेनुभिर्नि पातु
 अनु तन्नो जास्पतिर्मसीष्ट रत्नं देवस्य सवितुरियानः ।
 भगमुग्रोऽवसे जोहवीति भगमनुग्रो अध याति रत्नम्
 शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।
 जम्भयन्तोऽहिं वृकं रक्षांसि सनेभ्यस्मद् युयवन्नमीवाः
 वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।
 अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पृथिभिर्देवयानैः

१

२

३

४

५

६

७

८ [५] (३७१)

(३९)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं वस्वो अश्रेत् प्रतीची जूणिर्देवतातिमेति ।
 भेजाते अद्रीं रथ्येव पन्था—मृतं होता न इषितो यजाति
 प्र वावृजे सुप्रया बहिरेषा—मा विश्पतीव बीरिट इयाते ।
 विशामक्तोरुषसः पूर्वहूतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान्

१

२

(३७३)

जमया अत्र वसवो रन्त देवा	उरावन्तरिक्षे मर्जयन्त शुभ्राः ।	
अर्वाक् पथ उरुजयः कृणुध्वं	श्रोता दूतस्य जग्मुषो नो अस्य	३
ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमाः	सधस्थं विश्वे अभि सन्ति देवाः ।	
ताँ अध्वर उशतो यक्ष्यग्ने	श्रुष्टी भगं नासत्या पुरंधिम्	४
आग्ने गिरो दिव आ पृथिव्या	मित्रं वह वरुणमिन्द्रमग्निम् ।	
आर्यमणमर्दिति विष्णुमेषां	सरस्वती मरुतो मादयन्ताम्	५
रे हव्यं मतिभिर्यज्ञियानां	नक्षत् कामं मर्त्यानामसिन्वन् ।	
धाता रयिमविदुस्यं सदासां	सक्षीमहि युज्येभिर्नु देवैः	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठै	ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [६] (३७८)

(४०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ओ श्रुष्टिर्विदुश्याऽ समेतु	प्रति स्तोमं दधीमहि तुराणाम् ।	
यदद्य देवः सविता सुवाति	स्यामास्य रत्निनो विभागे	१
मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी च	द्युभक्तमिन्द्रो अर्यमा ददातु ।	
दिदैष्टु देव्यर्दिति रेकणो	वायुश्च यन्नियुवैते भगश्च	२
सेदुग्रो अस्तु मरुतः स शुष्मी	यं मर्त्यं पृषदश्वा अवाथ ।	
उतेमग्निः सरस्वती जुनन्ति	न तस्य रायः पर्येतास्ति	३
अयं हि नेता वरुण ऋतस्य	मित्रो राजानो अर्यमापो धुः ।	
सुहवा देव्यर्दितिरनुर्वा	ते नो अंहो अति पर्षन्नरिष्टान्	४
अस्य देवस्य मीळहुषो वया	विष्णोरिषस्य प्रभूथे हविर्भिः ।	
विदे हि रुद्रो रुद्रियं महित्वं	यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत्	५
मात्रं पूषन्नाघृण इरस्यो	वरुन्त्री यद् रातिषाचश्च रासन् ।	
मयोभुवो नो अर्वन्तो नि पान्तु	वृष्टिं परिज्मा वातो ददातु	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठै	ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [७] (३८५)

(४१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ अग्नीन्द्रमित्रावरुणाश्विभगपूषन्नरुणस्पतिसोमरुद्राः, २-६ भगः,
७ उषसः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।	
प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम	१
प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो विधर्ता ।	
आधश्चिद् यं मन्यमानस्तुराश्चिद् राजा चिद् यं भगं भक्षीत्याहं	२
भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः ।	
भग प्र णो जनय गोभिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम	३
उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम् ।	
उतोदिता मघवन् त्सूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम	४
भग एव भगवाँ अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।	
तं त्वा भग सर्व इज्जोहवीति स नो भग पुरएता भवेह	५
समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्रावेव शुचये पदाय ।	
अर्वाचीनं वसुविद् भगं नो रथमिवाश्वा वाजिन आ वहन्तु	६
अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु मद्राः ।	
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [८] (३९२)

(४२)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्माणो अङ्गिरसो नक्षन्त प्र क्रन्दुनूर्भन्यस्य वेतु ।	
प्र धेनव उदुप्रुतो नवन्त युज्यातामर्द्री अध्वरस्य पेशः	१
सुगस्ते अग्ने सनवित्तो अध्वा युक्ष्वा सुते हरितो रोहितश्च ।	
ये वा सन्नन्नरुषा वीरवाहो हुवे देवानां जनिमानि सत्तः	२
समु वो यज्ञं महयन् नमोभिः प्र होता मन्द्रो रिरिच उपाके ।	
यजस्व सु पुर्वणीक देवा ना यज्ञियांमरमतिं ववृत्याः	३
यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे स्योनशीरतिथिराचिकेतत् ।	
सुप्रीतो अग्निः सुधितो दम आ स विशे दाति वार्यमियत्यै	४ (३९६)

इमं नो अग्रे अध्वरं जुषस्व मरुत्स्विन्द्रे यशसं कृधी नः ।
 आ नक्ता बर्हिः सदतामुषासो शन्ता मित्रावरुणा यजेह
 एवाग्निं सहस्यं वसिष्ठो रायस्कांमो विश्वप्स्यस्य स्तौत ।
 इषं रयिं पप्रथद् वाजमस्मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [९] (३९८)

(४३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् द्यावा नमोभिः पृथिवी इषध्वै ।
 येषां ब्रह्माण्यसमानि विप्रा विष्वग्वियन्ति वनिनो न शाखाः
 प्र यज्ञ एतु हेत्वो न सप्ति रुद्यच्छध्वं समनसो घृताचीः ।
 स्तृणीत बर्हिरध्वराय साधूध्वा शोचींषि देवयून्यस्थुः
 आ पुत्रासो न मातरं विभृत्राः सानौ देवासो बर्हिषः सदन्तु ।
 आ विश्वाचीं विदुश्यामनक्त्वग्ने मा नो देवताता मृधस्कः
 ते सीषपन्त जोषमा यजत्रा ऋतस्य धाराः सुदुघा दुहानाः ।
 ज्येष्ठं वो अद्य मह आ वसूना मा गन्तन समनसो यति ष्ठ
 एवा नो अग्रे विश्वा दशस्य त्वया वयं सहसावन्नास्काः ।
 राया युजा सधमादो अरिष्ठा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१०] (४०३)

(४४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । दधिकाः, १ दधिकाद्व्युषोऽग्निभगेन्द्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापः ।
 त्रिष्टुप्, १ जगती ।

दधिकां वः प्रथममश्विनोषसं मग्निं समिद्धं भगंमूतये हुवे ।
 इन्द्रं विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं मादित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः
 दधिकामु नमसा बोधयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
 इळां देवीं बर्हिषि सादयन्तोऽश्विना विप्रा सुहवा हुवेम
 दधिकावाणं बुबुधानो अग्निमुप ब्रुव उषसं सूर्यं गाम् ।
 बभ्रं मंश्चतोर्वरुणस्य बभ्रुं ते विश्वास्मद् दुरिता यावयन्तु
 दधिकावा प्रथमो वाज्यवाऽग्रे रथानां भवति प्रजानन् ।
 संविद्वान उषसा सूर्येणाऽऽदित्येभिर्वसुभिरङ्गिरोभिः

१

२

३

४

(४०७)

आ नो दधिक्ताः पथ्यामनक्त्वृ—तस्य पन्थामन्वेतवा उ ।

शृणोतु नो दैव्यं शर्धो अग्निः शृण्वन्तु विश्वे महिषा अमूराः

५ [११] (४०८)

(४५)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सविता । त्रिष्टुप् ।

आ देवो यातु सविता सुरतो ऽन्तरिक्षप्रा वहमानो अश्वैः ।

हस्ते दधानो नर्या पुरुणि निवेश्यश्च प्रसुवञ्च भूम

१

उदस्य बाहू शिथिरा बृहन्ता हिरण्यया विवो अन्तो अनष्टाम् ।

नूनं सो अस्य महिमा पणिष्ट सूरश्चिदस्मा अनु दादपस्याम्

२

स या नो देवः सविता सहावा ऽऽ साविषद् वसुपतिर्वसूनि ।

विश्रयमाणो अमर्तिमुरुचीं मर्तभोजनमध रासते नः

३

इमा गिरः सवितारं सुजिह्वं पूर्णगमस्तिमीळते सुपाणिम् ।

चित्रं वयो बृहदुस्मे दधातु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

४ [१२] (४१२)

(४६)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । रुद्रः । जगती, ४ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः क्षिप्रेष्वे देवाय स्वधात्रे ।

अषाढहाय सहमानाय वेधसे तिग्मायुधाय भरता शृणोतु नः

१

स हि क्षयेण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन विव्यस्य चेतति ।

अबल्लवन्तीरुप नो दुर्धरा ऽनमीवो रुद्र जासु नो भव

२

या ते विद्युद्वसृष्टा विवस्परि क्षमया चरति परि सा वृणक्तु नः ।

सहस्रं ते स्वपिवात भेषजा मा नस्तोकेषु तनयेषु रीरिषः

३

मा नो वधी रुद्र मा परा द्वा मा ते भूम प्रसितौ हीळितस्य ।

आ नो भज बर्हिषि जीवशंसे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

४ [१३] (४१६)

(४७)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

आपो यं वः प्रथमं देवयन्त इन्द्रपानमूर्मिमकृण्वतेळः ।

तं वो वयं शुचिमरिप्रमद्य घृतपुषं मधुमन्तं वनेम

१

(४१७)

तमुर्मिमापो मधुमत्तमं वो ऽपां नपादवत्वाशुहेमा ।
यस्मिन्निन्द्रो वसुभिर्मादयति तमश्याम देवयन्तो वो अद्य २
शतपवित्राः स्वधया मदन्ती देवीर्देवानामपि यन्ति पार्थः ।
ता इन्द्रस्य न भिनन्ति व्रतानि सिन्धुभ्यो हव्यं घृतवज्जुहोत ३
याः सूर्यो रश्मिभिराततान् याभ्य इन्द्रो अरदद् गातुमुर्मिम् ।
ते सिन्धवो वरिवो धातना नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१४] (४२०)

(४८)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । ऋभवः, ४ विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

ऋभुक्षणो वाजा मादयध्वमस्मे नरो मघवानः सुतस्य ।
आ वोऽर्वाचः कर्तवो न यातां विभ्वो रथं नयं वर्तयन्तु १
ऋभुर्ऋभुभिर्भि वः स्याम विभ्वो विभुभिः शवसा शवांसि ।
वाजो अस्माँ अवतु वाजसाता विन्द्रेण युजा तरुषेम वृत्रम् २
ते चिद्धि पूर्वीरभि सन्ति शासा विश्वाँ अर्य उपरताति वन्वन् ।
इन्द्रो विभ्वोँ ऋभुक्षा वाजो अर्यः शत्रोर्मिथ्यत्या कृणवन् वि नृष्णम् ३
नू देवासो वरिवः कर्तना नो भूत नो विश्वेऽवसे सजोषाः ।
समस्मे इषं वसवो ददीरन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१५] (४२४)

(४९)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात् पुनाना यन्त्यनिविशमानाः ।
इन्द्रो या वज्री वृषभो रराद् ता आपो देवीरिह मामवन्तु १
या आपो दिव्या उत वा स्रवन्ति खनित्रिमा उत वा याः स्वयंजाः ।
समुद्रार्था याः शुचयः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु २
यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यञ्जनानाम् ।
मधुश्चुतः शुचयो याः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ३
यासु राजा वरुणो यासु सोमो विश्वे देवा यासूजं मदन्ति ।
वैश्वानरो यास्वग्निः प्रविष्टस्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ४ [१६] (४२८)

(५०)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ मित्रावरुणौ, २ अग्निः, ३ विश्वे देवाः, ४ नद्यः ।

जगती, ४ अतिजगती शकरी वा ।

आ मां मित्रावरुणेह रक्षतं कुलाययद् विश्वयन्मा न आ गन् ।
 अजकावं दुर्दशीकं तिरो दधे मा मां पद्येन रपसा विदुत् त्सरुः १
 यद् विजामन् परुषि वन्दनं भुव दष्टीवन्तौ परि कुल्फौ च देहत् ।
 अग्निष्टच्छोचन्नप बाधतामितो मा मां पद्येन रपसा विदुत् त्सरुः २
 यच्छलमलौ भवति यन्नदीषु यदोषधीभ्यः परि जायते विषम् ।
 विश्वे देवा निरितस्तत् सुवन्तु मा मां पद्येन रपसा विदुत् त्सरुः ३

याः प्रवर्तो निवर्त उद्वर्त उदुन्वर्तीरनुदुकाश्च याः ।

ता अस्मभ्यं पर्यसा पिन्वमानाः शिवा देवीरशिपदा भवन्तु सर्वा नद्यो अशिमिदा भवन्तु ४
 [१७] (४३२)

(५१)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शंतमेन ।
 अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं यज्ञं दधतु श्रोषमाणाः १
 आदित्यासो अदितिर्मादयन्तां मित्रो अर्यमा वरुणो रजिष्ठाः ।
 अस्माकं सन्तु भुवनस्य गोपाः पिबन्तु सोममवसे नो अद्य २
 आदित्या विश्वे मरुतश्च विश्वे देवाश्च विश्वं ऋभवश्च विश्वे ।
 इन्द्रो अग्निरश्विना तुष्टुवाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [१८] (४३५)

(५२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यासो अदितयः स्याम पूर्वेवत्रा वसवो मर्त्यत्रा ।
 सनेम मित्रावरुणा सनन्तो भवेम द्यावापृथिवी भवन्तः १
 मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त शर्म तोकाय तनयाय गोपाः ।
 मा वो भुजेमान्यजातमेनो मा तत् कर्म वसवो यच्चर्यध्वे २
 तुरण्यवोऽङ्गिरसो नक्षन्त रत्नं देवस्य सवितुरियाणाः ।
 पिता च तन्नो महान् यजत्रो विश्वे देवाः समनसो जुषन्त ३ [१९] (४३८)

(५३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः सबाध ईळे बृहती यजत्रे ।
 ते चिद्धि पूर्वे कवयो गुणन्तः पुरो मही दधिरे देवपुत्रे १
 प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिर्गीर्भिः कृणुध्वं सद्ने ऋतस्य ।
 आ नो द्यावापृथिवी दैव्येन जनेन यातं महिं वां वरूथम् २
 उतो हि वां रत्नधेयानि सन्ति पुरुणि द्यावापृथिवी सुदासे ।
 अस्मे धत्तं यदसदस्कृधोयु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२०] (४४१)

(५४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः । त्रिष्टुप् ।

वास्तोष्पते प्रतिं जानीह्यस्मान् त्स्वावेशो अनमीवो भवा नः ।
 यत् त्वेमहे प्रति तन्नो जुषस्व शं नो भव द्विषदे शं चतुष्पदे १
 वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि गयस्फानो गोभिरश्वेभिरिन्दो ।
 अजरासस्ते सख्ये स्याम पितेव पुत्रान् प्रति नो जुषस्व २
 वास्तोष्पते शग्मया संसदा ते सक्षीमहिं रणवया गातुमत्या ।
 पाहि क्षेम उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२१] (४४४)

(५५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः, २-८ इन्द्रः (२-८ प्रस्वापिनी उपनिषद्) ।

१ गायत्री, २-४ उपरिष्ठाद्बृहती, ५-८ अनुष्टुप् ।

अमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशन् । सखा सुशेव एधि नः १
 यदर्जुन सारमेय वृतः पिशङ्ग यच्छसे ।
 वीव भ्राजन्त ऋष्टय उप स्रक्तेषु बप्सतो नि षु स्वप २
 स्तेनं राय सारमेय तस्करं वा पुनःसर ।
 स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि षु स्वप ३
 त्वं सूकरस्य दर्दहि तव दर्दतु सूकरः ।
 स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि षु स्वप ४ (४४८)

सस्तु माता सस्तु पिता सस्तु श्वा सस्तु विश्वपतिः ।

ससन्तु सर्वे जातयः सस्त्वयमभितो जनः

५

य आस्ते यश्च चरति यश्च पश्यति नो जनः ।

तेषां सं हन्मो अक्षाणि यथेदं हर्म्यं तथा

६

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदाचरत् ।

तेना सहस्येना वयं नि जनान् त्वापयामसि

७

प्राणेशया वह्येशया नारीर्यास्तल्पशीवरीः

स्त्रियो याः पुण्यगन्धास्ताः सर्वाः स्वापयामसि

८ [२२] (४५२)

(५६)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ५६-७०]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप्, १-११ द्विपदा विराट् ।

क ई व्यक्ता नरः सनीळा रुद्रस्य मर्या अधा स्वश्वाः

१

नकिह्येषां जनंषि वेदु ते अङ्ग विद्वै मिथो जनित्रम्

॥१॥ २

अभि स्वपूभिर्मिथो वपन्त वातस्वनसः श्येना अस्पृधन्

३

एतानि धीरो निण्या चिकेत पृश्निर्यदूधो मही जभार

॥२॥ ४

सा विट् सुवीरा मरुद्धिरस्तु सनात् सहन्ती पुण्यन्ती नृम्णम्

५

यामं येष्ठाः शुभा शोभिष्ठाः श्रिया संमिश्रा ओजोभिरुग्राः

॥३॥ ६

उग्रं व ओजः स्थिरा श्वांस्यधा मरुद्धिर्गणस्तुविष्मान्

७

शुभ्रो वः शुष्मः क्रुध्मी मनांसि धुनिर्मुनिरिव शर्धस्य धूष्णोः

॥४॥ ८

सनेभ्यस्मद् युयोत विद्युं मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्गः

९

प्रिया वो नाम हुवे तुराणा मा यत् तृपन्मरुतो वावशानाः

॥५॥ १० [२३]

स्वायुधास इष्मिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्वः शुम्भमानाः

॥६॥ ११

शुचीं वो हव्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोम्यध्वरं शुचिभ्यः ।

ऋतेन सत्यमृतसाप आय ऊह्वचिजन्मानः शुचयः पावकाः

१२

असेष्वा मरुतः खादयो वो वक्षःसु रुक्मा उपशिश्नियाणाः ।

वि विद्युतो न वृष्टिभी रुचाना अनु स्वधामायुधैर्यच्छमानाः

१३

प्र बुध्या व ईरते महांसि प्र नामानि प्रयज्यवस्तिरध्वम् ।

सहस्रियं दम्यं भागमेतं गृहमेधीयं मरुतो जुषध्वम्

१४

(४६६)

यदि स्तुतस्य मरुतो अधीथे—तथा विप्रस्य वाजिनो हवीमन् ।
मक्ष्ण रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद् यमन्य आदमदरावा

१५ [२४]

अत्यासो न ये मरुतः स्वञ्चो यक्षहशो न शुभयन्त मर्याः ।
ते हर्म्येष्ठाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न प्रक्रीळिनः पयोधाः
वृक्षस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु वरिवस्यन्तो रोदसी सुमेके ।
आरे गोहा नृहा वधो वो अस्तु सुम्नेभिरस्मे वसवो नमध्वम्
आ वो होता जोहवीति सत्तः सत्राचीं रातिं मरुतो गृणानः ।
य ईवतो वृषणो अस्ति गोपाः सो अद्वयावी हवते व उक्थैः
इमे तुरं मरुतो रामयन्ती मे सहः सहस आ नमन्ति ।
इमे शंसं वनुष्यतो नि पान्ति गुरु द्वेषो अररुषे दधान्ति
इमे रधं चिन्मरुतो जुनन्ति भूमिं चिद् यथा वसवो जुषन्त ।
अप वाधध्वं वृषणस्तमांसि धत्त विश्वं तनयं तोकमस्मे

१६

१७

१८

१९

२० [२५]

मा वो द्रात्रान्मरुतो निरराम मा पश्चाद् दध्म रथ्यो विभागे ।
आ नः स्पार्हे भजतना वसव्येइ यदीं सुजातं वृषणो वो अस्ति
सं यद्धनन्त मन्युभिर्जनासः शूरा यद्दीष्णोषधीषु विश्व ।
अध स्मा नो मरुतो रुद्रियास छातारो भूत पृतनास्वर्यः
भूरिं चक्र मरुतः पित्र्याण्यु कथानि या वः शस्यन्ते पुरा चित् ।
मरुद्भिरुग्रः पृतनासु साळ्हा मरुद्भिरित् सनिता वाजमवीं
अस्मे वीरो मरुतः शुष्म्यस्तु जनानां यो असुरो विधर्ता ।
अपो येन सुक्षितये तरेमाऽध स्वमोको अभि वः स्याम
तत्र इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्नि राप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।
शर्मन् तस्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२१

२२

२३

२४

२५ [२६] (४७७)

(५७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

मध्वो वो नाम मारुतं यजत्राः प्र यज्ञेषु शवसा मदन्ति ।
ये रेजर्यन्ति रोदसी चिदुर्वी पिन्वन्त्युत्सं यदयासुरुग्राः

१

(४७८)

निचेतारो हि मरुतो गूणन्तं प्रणेतारो यजमानस्य मन्म ।	
अस्मार्कमद्य विदथेषु बर्हि—रा वीतये सदत पिप्रियाणाः	२
नैतावदुन्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते रुक्मैरायुधैस्तनूभिः ।	
आ रोदसी विश्वपिङ्गः पिङ्गानाः समानमभ्युञ्जते शुभे कम्	३
ऋधक् सा वो मरुतो दिद्युदस्तु यद् व आगः पुरुषता करांम ।	
मा वस्तस्यामपि भूमा यजत्रा अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चनिष्ठा	४
कृते चिदत्र मरुतो रणन्ता—ऽनवद्यासः शुचयः पावकाः ।	
प्र णोऽवत सुमतिभिर्यजत्राः प्र वार्जेभिस्तिरत पुण्यसे नः	५
उत स्तुतासो मरुतो व्यन्तु विश्वेभिर्नामभिर्नरो हवीषि ।	
दधात नो अमृतस्य प्रजायै जिगृत रायः सूनृता मघानि	६
आ स्तुतासो मरुतो विश्व ऊती अच्छा सूरिन् त्सर्वताता जिगात ।	
ये नस्त्वना जतिनो वर्धयन्ति यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२७] (४८४)

(५८)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

प्र साकमुक्षे अर्चता गणाय यो दैव्यस्य धाम्नस्तुविष्मान् ।	
उत क्षोदन्ति रोदसी महित्वा नक्षन्ते नाकं निर्ऋतेरवंशात्	१
जनूश्चिद् वो मरुतस्त्वेज्येण भीमास्तुविमन्यवोऽयासः ।	
प्र ये महोभिरोजसोत सन्ति विश्वो वो यामन् भयते स्वर्दक्	२
बृहद् वयो मघवज्यो दधात जुजोषन्निन्मरुतः सुष्टुतिं नः ।	
गतो नाध्वा वि तिराति जन्तुं प्र णः स्पार्हाभिर्रुतिभिस्तिरेत	३
युष्मोतो विप्रो मरुतः शतस्वी युष्मोतो अवा सहुरिः सहस्री ।	
युष्मोतः सम्राळुत हन्ति वृत्रं प्र तद् वो अस्तु धूतयो देष्णम्	४
तां आ रुद्रस्य मीळहुषो विवासे कुविन्नसन्ते मरुतः पुनर्नः ।	
यत् सस्वतां जिहीळिरे यदावि—रव तदेन ईमहे तुराणाम्	५
प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोना—मिदं सुक्तं मरुतो जुषन्त ।	
आराच्चिद् द्वेषो वृषणो युयोत यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२८] (४९०)

(५९)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-११ मरुतः; १२ रुद्रः (मृत्युविमोचनी ऋक्) ।

प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती); ७-८ त्रिष्टुप्, ९-११ गाथत्री, १२ अनुष्टुप् ।

यं त्रायध्व इदमिदं देवासो यं च नयथ ।

तस्मा अग्रे वरुण मित्रार्यमन् मरुतः शर्म यच्छत १

युष्माकं देवा अवसाहानि प्रिय ईजानस्तरति द्विषः ।

प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति २

नहि वंश्चरमं चन वसिष्ठः परिमंसते ।

अस्माकमद्य मरुतः सुते सचा विश्वे पिबत कामिनः ३

नहि वं ऊतिः पृतनासु मर्धति यस्मा अराध्वं नरः ।

अभि व आवर्त सुमतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीषवः ४

ओ पु घृष्विराधसो यातनान्धांसि पीतये ।

इमा वो हव्या मरुतो ररे हि कं मो ष्वन्यत्र गन्तन ५

आ च नो बर्हिः सदताविता च नः स्पार्हाणि दातवे वसु ।

अस्नेधन्तो मरुतः सोम्ये मधौ स्वाहेह मादयाध्वै ६ [२९]

सस्वश्चिद्धि तन्वः शुम्भमाना आ हंसासो नीलपृष्ठा अपसन् ।

विश्वं शर्धो अभितो मा नि षेदु नरो न रणवाः सर्वने मर्दन्तः ७

यो नो मरुतो अभि दुर्हणायुस्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।

द्रुहः पाशान् प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन हन्मना हन्तना तम् ८

सांतपना इदं हविर्मरुतस्तज्जुष्टन । युष्माकोती रिंशादसः ९

गृहमेधास आ गत मरुतो माप भूतन । युष्माकोती सुदानवः १०

इहेह वः स्वतवसः कवयः सूर्यत्वचः । यज्ञं मरुत आ वृणे ११

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।

उर्वारुकमिव बन्धना न्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् १२ [३०] (५०१)

-३०१-

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १- २७]

(६०)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ सूर्यः, २-१२ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यद्वद्य सूर्यं ब्रवोऽनागा उद्यन् मित्राय वरुणाय सत्यम् ।

वयं देवत्रादिते स्याम तव प्रियासो अर्यमन् गृणन्तः १ (५०३)

एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा	उभे उदेति सूर्यो अभि जम्न ।	
विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च गोपा	ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्	२
अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद्	या ई वहन्ति सूर्यं घृताचीः ।	
धामानि मित्रावरुणा युवाकुः	सं यो युथेव जनिमानि चष्टे	३
उद् वां पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुरा	सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णः ।	
यस्मा आदित्या अध्वनो रदन्ति	मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः	४
इमे चेतारो अनृतस्य भूरे	मित्रो अर्यमा वरुणो हि सन्ति ।	
इम ऋतस्य वावृधुर्दुरोणे	शग्मासः पुत्रा अदितेरदब्धाः	५
इमे मित्रो वरुणो दूळभासो	ऽचेतसं चिञ्चितयन्ति दक्षैः ।	
अपि क्रतुं सुचेतसं वर्तन्त	स्तिरश्चिदंहः सुपथा नयन्ति	६ [१]
इमे दिवो अनिमिषा पृथिव्या	श्चिकित्वांसो अचेतसं नयन्ति ।	
प्रवाजे चिञ्चद्यो गाधमस्ति	पारं नो अस्य विष्पितस्य पर्षन्	७
यद् गोपावददितिः शर्म भद्रं	मित्रो यच्छन्ति वरुणः सुदासे ।	
तस्मिन्ना तोकं तनयं दधाना	मा कर्म देवहेळनं तुरासः	८
अव वेदिं होत्राभिर्यजेत	रिपः काश्चिद् वरुणधुतः सः ।	
परि द्वेषोभिर्यमा वृणक्तु	रुं सुदासे वृषणा उ लोकम्	९
सस्वश्चिद्धि समृतिस्त्वेषेणा	मपीच्येन सहसा सहन्ते ।	
युष्मद् भिया वृषणो रेजमाना	दक्षस्य चिन्महिना मूळता नः	१०
यो ब्रह्मणे सुमतिमायजति	वाजस्य सातौ परमस्य रायः ।	
सीक्षन्त मनुं मघवानो अर्य	उरु क्षयाय चक्रिरे सुधातु	११
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां	यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि ।	
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१२ [२] (५१४)

(६१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उद् वां चक्षुर्वरुण सुप्रतीकं देवयोरेति सूर्यस्ततन्वान् ।
 अभि यो विश्वा भुवनानि चष्टे स मनुं मर्त्येष्व चिकेत १ (५१५)

प्र वां स मित्रावरुणावृतावा विप्रो मन्मानि दीर्घश्रुदियार्ति ।	
यस्य ब्रह्माणि सुकतू अवाथ आ यत् क्रत्वा न शरदः पूणैथे	२
प्रोरोमित्रावरुणा पृथिव्याः प्र दिव ऋष्वद् बृहतः सुदानू ।	
स्पशो दधाथे ओषधीषु विश्वृधग्यतो अनिमिषं रक्षमाणा	३
शंसा मित्रस्य वरुणस्य धाम शुष्मो रोदसी बद्धधे महित्वा ।	
अयन् मासा अर्यज्वनामवीराः प्र यज्ञमन्मा वृजनं तिराते	४
अमूरा विश्वा वृषणाविमा वां न यासु चित्रं ददृशे न यक्षम् ।	
दुहः सचन्ते अनृता जनानां न वां निष्यान्यचिते अभूवन्	५
समु वां यज्ञं मह्यं नमोभिर्ह्वे वां मित्रावरुणा सबाधः ।	
प्र वां मन्मान्युचसे नवानि कृतानि ब्रह्म जुजुषन्निमानि	६
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि	
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [३] (५२१)

(६२)

६ मैत्रावरुणिर्वासिष्ठः । १-३ सूर्यः, ४-६ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उत् सूर्यो बृहद्वृचीष्यश्रेत् पुरु विश्वा जनिम मानुषाणाम् ।	
समो दिवा ददृशे रोचमानः क्रत्वा कृतः सुकृतः कर्तृभिर्भूत्	१
स सूर्यं प्रति पुरो न उद् गा एभिः स्तोमेभिरेतशेभिरेवैः ।	
प्र नो मित्राय वरुणाय वोचो ऽनागसो अर्यम्णे अग्रये च	२
वि नः सहस्रं शुरुधो रदन्वृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कमा नः कामं पूपुरन्तु स्तवानाः	३
द्यावाभूमी अदिते त्रासीथां नो ये वां जज्ञुः सुजनिमान ऋष्वे ।	
मा हेळे भूम वरुणस्य वायोर्मा मित्रस्य प्रियतमस्य नृणाम्	४
प्र बाहवांसि सृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन ।	
आ नो जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा नस्मने तोकाय वरिवो दधन्तु ।	
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [४] (५२७)

(६३)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-४ सूर्यः, ५ सूर्य-मित्रावरुणाः, ६ मित्रावरुणौ अर्यमा च । त्रिष्टुप् ।

उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मानुषाणाम् ।	
चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य देव—श्चर्मैव यः समविष्यक् तमांसि	१
उद्वेति प्रसवीता जनानां महान् केतुरर्णवः सूर्यस्य ।	
समानं चक्रं पर्याविवृत्सन् यदेतशो वहति धूर्षु युक्तः	२
विभ्राजमान उषसामुपस्थाद् रेमैरुदेत्यनुमद्यमानः ।	
एष मे देवः सविता चच्छन्दु यः समानं न प्रमिनाति धाम	३
द्विवो रुक्म उरुचक्षा उद्वेति दूरेअर्थस्तरणिभ्राजमानः ।	
नूनं जनाः सूर्येण प्रसूता अयन्नर्थानि कृणवन्नपांसि	४
यत्रा चक्रुर्मृता गातुमस्मै श्येनो न दीयन्नन्वेति पार्थः ।	
प्रति वां सूर उदिते विधेम नमोभिर्मित्रावरुणोत हव्यैः	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा न—स्मने तोकाय वरिवो दधन्तु ।	
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [५] (५३३)

(६४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

द्विवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां प्र वां घृतस्य निर्णिजो ददीरन् ।	
हव्यं नो मित्रो अर्यमा सुजातो राजा सुक्षत्रो वरुणो जुषन्त	१
आ राजाना मह ऋतस्य गोपा सिन्धुपती क्षत्रिया यातमर्वाक् ।	
इळां नो मित्रावरुणोत वृष्टि—मव द्विव इन्वतं जीरदानू	२
मित्रस्तन्नो वरुणो देवो अर्यः प्र साधिष्ठेभिः पृथिभिर्नयन्तु ।	
ब्रवद् यथा न आवरिः सुदास इषा मदेम सह देवगोपाः	३
यो वां गर्तं मनसा तक्ष्वेत—मूर्ध्वा धीतिं कृणवद् धारयच्च ।	
उक्षेथां मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सुक्षितीस्तर्पयेथाम्	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।	
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधी—यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [६] (५३८)

(६५)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां सूर उदिते सूक्तैर्मित्रं हुवे वरुणं पूतदक्षम् ।	
ययोरसुर्यमक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामन्नाचिता जिगत्नु	१
ता हि देवानामसुरा तावर्या ता नः क्षितीः करतमूर्जयन्तीः ।	
अश्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यत्र पीपयन्नहा च	२
ता भूरिपाशावनृतस्य सेतू दुरत्येतू रिपवे मर्त्याय ।	
ऋतस्य मित्रावरुणा पथा वा मपो न नावा दुरिता तरेम	३
आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं घृतैर्गव्यूतिमुक्षतमिळाभिः ।	
प्रति वामत्र वरमा जनाय पृणीतमुद्रो दिव्यस्य चारोः	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।	
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्यूनं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (५४३)

(६६)

१९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ, ४-१३ आदित्याः, १४-१६ सूर्यः ।

गायत्री; १०-१५ प्रगाथः = (समा बृहती, विषमा सतोबृहती,)

१६ पुर उष्णिक् ।

प्र मित्रयोर्वरुणयोः स्तोमो न एतु शूष्यः । नमस्वान् तुविजातयोः	१
या धारयन्त देवाः सुदक्षा दक्षपितरा । असुर्याय प्रमहसा	२
ता नः स्तिपा तनूपा वरुण जरितृणाम् । मित्रं साधयतं धियः	३
यदुद्य सूर उदिते ऽनागा मित्रो अर्यमा । सुवातिं सविता भगः	४
सुप्रावीरस्तु स क्षयः प्र नु यामन् त्सुदानवः । ये नो अंहोऽतिपिप्रति	५ [८]

उत स्वराजो अदिति रदब्धस्य व्रतस्य ये । महो राजान ईशते	६
प्रति वां सूर उदिते मित्रं गृणीषे वरुणम् । अर्यमणं रिशादसम्	७
राया हिरण्यया मति रियमवृकाय शर्वसे । इयं विप्रा मेधसातये	८
ते स्याम देव वरुण ते मित्र सूरिभिः सह । इषं स्वश्च धीमहि	९
बहवः सूरचक्षसो ऽग्निजिह्वा क्रतावृधः ।	

त्रीणि ये मेमुर्विदथानि धीतिभिर्विंश्वानि परिभूतिभिः

१० [९] (५५३)

वि ये दधुः शरदं मासमादह—र्यज्ञमक्तुं चाहचम् ।

अनाप्यं वरुणो मित्रो अर्यमा क्षत्रं राजान आशत

११

तद् वो अद्य मनामहे सूक्तैः सूर उदिते ।

यदोहते वरुणो मित्रो अर्यमा युयमृतस्य रथ्यः

१२

ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो घोरासो अनृतद्विषः ।

तेषां वः सुप्ते सुच्छर्दिष्टमे नरः स्याम ये च सूरयः

१३

उदु त्यद् दर्शतं वपुर्दिव एति प्रतिह्वरे ।

यदीमाशुर्वहति देव एतशो विश्वस्मै चक्षसे अरम्

१४

शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगतस्तस्थुषस्पतिं समया विश्वमा रजः ।

सप्त स्वसारः सुविताय सूर्यं वहन्ति हरितो रथे

१५ [१०]

तच्चक्षुर्देवहितं शुक्लमुच्चरत् । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम्

१६

कार्त्त्येभिरदाभ्या ऽऽ यातं वरुण द्युमत । मित्रश्च सोमपीतये

१७

दिवो धामभिर्वरुण मित्रश्चा यातमदुहा । पिबतं सोममातुजी

१८

आ यातं मित्रावरुणा जुषाणावाहुतिं नरा । पातं सोममृतावृधा

१९ [११] (५६२)

(६७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रतिं वां रथं नृपती जरध्वै हविष्मता मनसा यज्ञियेन ।

यो वां दूतो न धिष्ण्यावजीग—रच्छां सूनुर्न पितरां विवक्मि

१

अशौच्यग्निः समिधानो अस्मे उपो अहश्चन् तमसश्चिदन्ताः ।

अचेति केतुरुषसः पुरस्ताच्छ्रिये दिवो दुहितुर्जायमानः

२

अभि वां नूनमश्विना सुहोता स्तोमैः सिषक्ति नासत्या विवक्कान् ।

पूर्वाभिर्यातं पथ्याभिरर्वाक् स्वर्विदा वसुभता रथेन

३

अवोवां नूनमश्विना युवाकुर्ह्वे यद् वां सुते माध्वी वसूयुः ।

आ वां वहन्तु स्थविरासो अश्वाः पिबाथो अस्मे सुषुता मधूनि

४

प्राचीमु देवाश्विना धियं मे ऽमृधां सातये कृतं वसूयुम् ।

विश्वा अविष्टं वाज आ पुरंधी—स्ता नः शक्तं शचीपती शचीभिः

५ [१२] (५६७)

अविष्टं धीर्ष्वश्विना न आसु प्रजावद् रेतो अह्नयं नो अस्तु ।
 आ वां तोके तनये तूतुजानाः सुरत्नासो देववीतिं गमेम ६
 एष स्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये निधिर्हितो माध्वी रातो अस्मे ।
 अहेळता मनसा यातमर्वा गश्मन्ता हव्यं मानुषीषु विक्षु ७
 एकस्मिन् योगे भुरणा समाने परिं वां सप्त स्रवतो रथो गात् ।
 न वायन्ति सुभ्वो देवयुक्ता ये वां धूर्षु तरणयो वहन्ति ८
 असश्चता मघवद्भ्यो हि भूतं ये राया मघदेयं जुनन्ति ।
 प्र ये बन्धुं सुनृताभिस्तिरन्ते गव्या पृश्नन्तो अश्व्या मघानि ९
 नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।
 धत्तं रत्नानि जरतं च सूरिन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [१३] (५७२)

(६८)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । विराट्, ८-९ त्रिष्टुप् ।

आ शुभ्रा यातमश्विना स्वश्वा गिरो दस्रा जुजुषाणा युवाकोः ।
 हव्यानि च प्रतिभृता वीतं नः १
 प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थुररं गन्तं हविषो वीतये मे ।
 तिरो अर्यो हवनानि श्रुतं नः २
 प्र वां रथो मनोजवा इयति तिरो रजांस्यश्विना शतोतिः ।
 अस्मभ्यं सूर्यावसू इयानः ३
 अयं ह यद् वां देवया उ अद्रि रूध्वो विवक्ति सोमसुद् युवभ्याम् ।
 आ वल्गू विप्रो ववृतीत हव्यैः ४
 चित्रं ह यद् वां भोजनं न्वस्ति न्यत्रये महिष्वन्तं युयोतम् ।
 यो वामोमानं दधते प्रियः सन् ५ [१४]

उत त्यद् वां जुरते अश्विना भू च्यवानाय प्रतीत्यं हविर्दे ।
 अधि यद् वर्षं इत ऊति धत्थः ६
 उत त्यं भुज्युमश्विना सखायो मध्ये जहुर्दुरेवासः समुद्रे ।
 निरीं पर्षवरावा यो युवाकुः ७ (५७९)

वृकाय चिज्जसमानाय शक्त—मुत श्रुतं शयवे हूयमाना ।

यावद्व्यामपिन्वतमपो न स्तर्यं चिच्छक्त्याश्विना शचीभिः

८

एष स्य कारुर्जरते सुक्तै—रग्रे बुधान उषसां सुमन्मा ।

इषा तं वर्धवुध्या पयोभि—र्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

९ [१५] (५८१)

(६९)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो रोदसी बद्धधानो हिरण्ययो वृषभिर्यात्वश्वैः ।

धृतवर्तनिः पविभी रुचान इषां वोळ्हा नृपतिर्वाजिनीवान्

१

स पप्रथानो अभि पञ्च भूमा त्रिवन्धुरो मनसा यातु युक्तः ।

विशो येन गच्छथो देवयन्तीः कुत्रा चिद् याममश्विना दधाना

२

स्वश्वा यशसा यातमर्वाग् दक्षा निधिं मधुमन्तं पिबाथः ।

वि वां रथो वध्वाड यादमानो ऽन्तान् द्विवो बाधते वर्तनिभ्याम्

३

युवोः श्रियं परि योषावृणीत सूरौ दुहिता परितक्म्यायाम् ।

यद् देवयन्तमवथः शचीभिः परि घ्नंसमोमना वां वयो गात्र

४

यो ह स्य वां रथिरा वस्त उस्त्रा रथो युजानः परियाति वर्तिः ।

तेन नः शं योरुषसो व्युष्टौ न्यश्विना वहतं यज्ञे अस्मिन्

५

नरा गौरेव विद्युतं तृषाणा ऽस्माकमद्य सवनोप यातम् ।

पुरुत्रा हि वां मतिभिर्हवन्ते मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः

६

युवं भुज्युमवाविद्धं समुद्र उदूहथुरणंसो अस्त्रिधानैः ।

पतत्रिभिरश्रमैरव्यथिभिर्दुसनाभिरश्विना पारयन्ता

७

नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।

धत्तं रत्नानि जरतं च सूरीन् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [१६] (५८९)

(७०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ विश्ववाराश्विना गतं नः प्र तत् स्थानमवाचि वां पृथिव्याम् ।

अश्वो न वाजी शुनपृष्ठो अस्था—दा यत् सेदथुर्ध्रुवसे न योनिम्

१ (५९०)

सिषक्ति सा वां सुमतिश्च निष्ठा	ऽतापि घर्मो मनुषो दुरोणे ।	
यो वां समुद्रान् त्सरितः पिपत्ये	तग्वा चिन्न सुयुजा युजानः	२
यानि स्थानान्यश्विना दधार्थे	दिवो यद्दीप्त्वोषधीषु विक्षु ।	
नि पर्वतस्य मूर्धनि सदन्ते	षं जनाय दाशुषे वहन्ता	३
च निष्टं देवा ओषधीष्वप्सु	यद् योग्या अश्ववैथे ऋषीणाम् ।	
पुरुणि रत्ना दधत्तौ न्यस्मे	अनु पूर्वाणि चक्ष्यथुर्युगानि	४
शुश्रुवांसां चिदश्विना पुरुण्य	भि ब्रह्माणि चक्ष्वाथे ऋषीणाम् ।	
प्रति प्र यातं वरमा जनाया	ऽस्मे वामस्तु सुमतिश्च निष्ठा	५
यो वां यज्ञो नासत्या हविष्मान्	कृतब्रह्मा समर्योऽभवाति ।	
उप प्र यातं वरमा वसिष्ठ	मिमा ब्रह्माण्युच्यन्ते युवभ्याम्	६
इयं मनीषा इयमश्विना गी	रिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।	
इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन्	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१७] (५९६)

(७१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ७१-८९]

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

अप स्वसुरुषसो नग्जिहीते	रिणक्ति कृष्णीररुषाय पन्थाम् ।	
अश्वामघा गोमघा वां हुवेम	दिवा नक्तं शरुमस्मद् युयोतम्	१
उपायातं दाशुषे मर्त्याय	रथेन वाममश्विना वहन्ता ।	
युयुतमस्मदनिराममीवां	दिवा नक्तं माध्वी त्रासीथां नः	२
आ वां रथमवमस्यां व्युष्टौ	सुम्नायवो वृषणो वर्तयन्तु ।	
स्यूमगमस्तिमृतयुग्मिरश्वै	राश्विना वसुमन्तं वहेथाम्	३
यो वां रथो नृपती अस्ति वोळ्हा	त्रिवन्धुरो वसुमां उन्नयामा ।	
आ न एना नासत्योप यात	मभि यद् वां विश्वप्स्यो जिगाति	४
युवं च्यवानं जरसोऽमुमुक्तं	नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम् ।	
निरंहसस्तमसः स्पर्तमत्रिं	नि जाहुषं शिथिरे धातमन्तः	५
इयं मनीषा इयमश्विना गी	रिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।	
इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन्	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [१८] (६०९)

(७२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ गोमता नासत्या रथेना—ऽश्वावता पुरुश्चन्द्रेण यातम् ।	
अभि वां विश्वा नित्युतः सचन्ते स्पर्हया श्रिया तन्वा शुभाना	१
आ नो देवेभिरुप यातमर्वाक् सजोषसा नासत्या रथेन ।	
युवोर्हि नः सख्या पित्र्याणि समानो बन्धुरुत तस्य वित्तम्	२
उदु स्तोमासो अश्विनोरबुध—आमि ब्रह्माण्युषसश्च देवीः ।	
आविवांसन् रोदसी धिष्णयेमे अच्छा विप्रो नासत्या विवक्ति	३
वि चेदुच्छन्त्याश्विना उषासः प्र वां ब्रह्माणि कारवो भरन्ते ।	
ऊर्ध्व भानुं सविता देवो अश्वेद् बृहदुग्रयः समिधा जरन्ते	४
आ पश्चातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१९] (६०७)

(७३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

अतारिष्म तमसस्पा रमस्य प्रति स्तोमं देवयन्तो दधानाः ।	
पुरुदंसा पुरुतमा पुराजा ऽमर्त्या हवते अश्विना गीः	१
न्यु प्रियो मनुषः साद्वि होता नासत्या यो यजते वन्दते च ।	
अश्रीतं मध्वो अश्विना उपाक आ वां वोचे विदथेषु प्रयस्वान	२
अहेम यज्ञं पथामुराणा इमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।	
श्रुष्टीवेव प्रेषितो वामबोधि प्रति स्तोमैर्जरमाणो वसिष्ठः	३
उप त्या वहीं गमतो विशं नो रक्षोहणा संभृता वीळुपाणी ।	
समन्धांस्यगमत मत्सराणि मा नो मर्धिष्टमा गतं शिवेन	४
आ पश्चातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।	
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२०] (६१२)

(७४)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । प्रगाथः=(विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

इमा उ वां दिविष्टय उसा हवन्ते अश्विना ।

अयं वामहेऽवसे शचीवसू विशंविशं हि गच्छथः १

युवं चित्रं ददथुर्भोजनं नरा चोदेथां सुनृतावते ।

अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु २

आ यातमुप भूषतं मध्वः पिबतमश्विना ।

दुग्धं पयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मर्धिष्टमा गतम् ३

अश्वासो ये वामुप द्वाशुषो गृहं युवां दीयन्ति बिभ्रतः ।

मक्षूयुभिर्नरा हयैभिरश्विना ऽऽ देवा यातमस्मयू ४

अधा ह यन्तो अश्विना पृक्षः सचन्त सूरयः ।

ता यंसतो मघवन्त्यो ध्रुवं यशश्छर्दिस्मभ्यं नासत्या ५

प्र ये ययुरवृकासो रथा इव नृपातारो जनानाम् ।

उत स्वेन शवसा शूशुवुर्नर उत क्षियन्ति सुक्षितिम् ६ [२१] (६१८)

(७५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

व्युषा आवो दिविजा ऋतेना ऽऽविष्कृण्वाना महिमानमागात् ।

अप दुहस्तम आवरजुष्ट मङ्गिरस्तमा पथ्या अजीगः १

महे नो अद्य सुविताय बोध्युषो महे सौभगाय प्र यन्धि ।

चित्रं रयिं यशसं धेह्यस्मे देवि मर्तेषु मानुषि श्रवस्युम् २

एते त्ये भानवो दर्शतायाश्चित्रा उषसो अमृतास आगुः ।

जनयन्तो देव्यानि व्रतान्या पूणन्तो अन्तरिक्षा व्यस्थुः ३

एषा स्या युजाना पराकात् पञ्च क्षितीः परि सद्यो जिगाति ।

अमिपश्यन्ती वयुना जनानां दिवो दुहिता भुवनस्य पत्नी ४

वाजिनीवती सूर्यस्य योषा चित्रामघा राय ईशे वसूनाम् ।

ऋषिष्टुता जरयन्ती मघो न्युषा उच्छति वह्निभिर्गृणाना ५

(६२३)

प्रति द्युतानामरुषासो अश्वाश्चित्रा अदृशन्नुषसं वहन्तः ।

यार्ति शुभ्रा विश्वपिशा रथेन दधाति रत्नं विधते जनाय

६

सत्या सत्येभिर्महती महद्भिर्देवी देवेभिर्यजता यजत्रैः ।

रुजद् दृळ्हानि दददुस्त्रियाणां प्रति गाव उषसं वावशन्त

७

नू नो गोमद् वीरवद् धेहि रत्नमुषो अश्वावत् पुरुभोजो अस्मे ।

मा नो बर्हिः पुरुषता निदे कयूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [२२] (६२६)

(७६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उदु ज्योतिरमृतं विश्वजन्यं विश्वानरः सविता देवो अश्रेत् ।

क्रत्वा देवानामजनिष्ट चक्षुः राविरकर्मवन्नं विश्वमुषाः

१

प्र मे पन्था देवयाना अदृशन् नमर्धन्तो वसुभिरिष्कृतासः ।

अभूदु केतुरुषसः पुरस्तात् प्रतीच्यागादधि हर्म्येभ्यः

२

तानीदहानि बहुलान्यासन् या प्राचीनमुदिता सूर्यस्य ।

यतः परि जार इवाचरन्त्युषो ददृक्षे न पुनर्यतीव

३

त इद् देवानां सधमाद् आसन्नृतावानः कवयः पूर्यासः ।

गूळ्हं ज्योतिः पितरो अन्वविन्दन् तस्यमन्त्रा अजनयन्नुषासम्

४

समान ऊर्वे अधि संगतासः सं जानते न यतन्ते मिथस्ते ।

ते देवानां न मिनन्ति व्रतान्यमर्धन्तो वसुभिर्यादमानाः

५

प्रति त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा उषर्बुधः सुभगे तुष्टुवांसः ।

गवां नेत्री वाजपत्नी न उच्छोषः सुजाते प्रथमा जरस्व

६

एषा नेत्री राधसः सुनृतानामुषा उच्छन्ती रिभ्यते वसिष्ठैः ।

वीर्धश्रुतं रयिमस्मे दधाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [२३] (६३३)

(७७)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उपो रुरुचे युवतिर्न योषा विश्वं जीवं प्रसुवन्ती चरायै ।

अमूवग्निः समिधे मानुषाणा मरुज्योतिर्बाधमाना तमांसि

१

(६३४)

विश्वं प्रतीची सप्रथा उदस्थाद् रुशद् वासो विभ्रती शुक्रमश्वैत् ।

हिरण्यवर्णा सुहृशीकसंहृग् गवां माता नेत्र्यहामरोचि २

देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ती श्वेतं नयन्ती सुहृशीकमश्वम् ।

उषा अदृशि रश्मिभिर्यक्ता चित्रामघा विश्वमनु प्रभूता ३

अन्तिवामा दूरे अमित्रमुच्छोर्वी गव्यतिमज्रं कृधी नः ।

यावय द्वेष आ भरा वसूनि चोदय राधो गृणते मघोनि ४

अस्मे श्रेष्ठेभिर्भानुभिर्वि भाह्युषो देवि प्रतिरन्ती न आयुः ।

इषं च नो दधती विश्ववारे गोमदश्वावद् रथवच्च राधः ५

यां त्वा दिवो दुहितवर्धयन्त्युषः सुजाते मतिभिर्वसिष्ठाः ।

सास्मासु धा रयिमृष्वं बृहन्तं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [२४] (६३९)

(७८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति केतवः प्रथमा अदृश ब्रूध्वा अस्या अश्रयो वि श्रयन्ते ।

उषो अर्वाचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वाममस्मभ्यं वक्षि १

प्रति धीमग्निर्जरते समिद्धः प्रति विप्रासो मतिभिर्गृणन्तः ।

उषा याति ज्योतिषा बाधमाना विश्वा तमांसि दुरिताप देवी २

एता उ त्याः प्रत्यदृशन् पुरस्ताज्ज्योतिर्यच्छन्तीरुषसो विभातीः ।

अजीजनन् तसूयं यज्ञमग्निं मपाचीनं तमो अगादजुष्टम् ३

अचेति दिवो दुहिता मघोनी विश्वे पश्यन्त्युषसं विभातीम् ।

आस्थाद् रथं स्वधया युज्यमानमा यमश्वासः सुयुजो वहन्ति ४

प्रति त्वाद्य सुमनसो बुधन्ताऽस्माकासो मघवानो वयं च ।

तिल्विलायध्वमुषसो विभाती यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [२५] (६४४)

(७९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

व्युषा आवः पथ्या इ जनानां पञ्च क्षितीर्मानुषीर्बोधयन्ती ।

सुसंहग्मिरुक्षमिर्भानुमभेद् वि सूर्यो रोदसी चक्षसावः १ (६४५)

व्यञ्जते दिवो अन्तेष्वक्तून् विशो न युक्ता उषसो यतन्ते ।	
सं ते गावस्तम आ वर्तयन्ति ज्योतिर्यच्छन्ति सवितेव बाहू	२
अभूदुषा इन्द्रतमा मघो न्यजीजनत् सुविताय श्रवांसि ।	
वि दिवो देवी दुहिता दधात्यङ्गिरस्तमा सुकृते वसूनि	३
तावदुषो राधो अस्मभ्यं रास्व यावत् स्तोतृभ्यो अरदो गृणाना ।	
यां त्वा जजुर्वृषभस्या रवेण वि हव्हस्य दुरो अद्रेरौर्णोः	४
देवदेवं राधसे चोदयन्त्यस्मद्वक् सूनुता ईरयन्ती ।	
व्युच्छन्ती नः सनये धियो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२६] (६४९)

(८०)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति स्तोमेभिरुषसं वसिष्ठा गीर्भिर्विप्रांसः प्रथमा अबुधन् ।	
विवर्तयन्तीं रजसी समन्ते आविष्कृण्वतीं भुवनानि विश्वा	१
एषा स्या नव्यमायुर्दधाना गूङ्गी तमो ज्योतिषोषा अबोधि ।	
अग्र एति युवतिरह्याणा प्रार्चिकितत् सूर्यं यज्ञमग्निम्	२
अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।	
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	३ [२७] (६५२)

[अथ षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५]

(८१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, संमा सतोबृहती) ।

प्रत्यु अदर्श्यायत्यु१च्छन्तीं दुहिता दिवः ।	
अपो महि व्ययति चक्षसे तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरीं	१
उदुस्रियाः सृजते सूर्यः सचौ उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् ।	
तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च सं भक्तेन गमेमहि	२
प्रति त्वा दुहितर्दिव उषो जीरा अभुत्स्माहि ।	
या वहासि पुरु स्पार्ह वनन्वति रत्नं न द्राशुषे मयः	३
उच्छन्ती या कृणोषि मंहना महि प्रख्यै देवि स्वर्हृशे ।	
तस्यास्ते रत्नभाज ईमहे वयं स्याम मातुर्न सूनवः	४ (६५६)

तच्चित्रं राध आ भरोषो यद् दीर्घश्रुतमम् ।

यत् ते दिवो दुहितर्मर्तभोजनं तद् रास्व भुनजामहे

श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं वाजाँ अस्मभ्यं गोमृतः ।

चोदयित्री मघोनः सूनृतावत्युषा उच्छदप स्निधः

५

६ [१] (६५८)

(८१)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ।

दीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु दूढ्यः

सम्राळन्यः स्वराळन्य उच्यते वां महान्ताविन्द्रावरुणा महावसू ।

विश्वे देवासः परमे व्योमनि सं वामोजो वृषणा सं बलं दधुः

अन्वपां खान्यतृन्तमोजसा सूर्यमैरयतं दिवि प्रभुम् ।

इन्द्रावरुणा मदे अस्य मायिनो ऽपिन्वतमपितः पिन्वतं धियः

युवामिद् युत्सु पृतनासु वह्नयो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः ।

ईशाना वस्व उभयस्य कारव इन्द्रावरुणा सुहवा हवामहे

इन्द्रावरुणा यदुमानि चक्रथु विश्वा जातानि भुवनस्य मज्मना ।

क्षेमेण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिरुग्रः शुभमन्य ईयते

१

२

३

४

५ [२]

महे शुल्काय वरुणस्य नु त्विष ओजो मिमाते ध्रुवमस्य यत् स्वम् ।

अजामिमन्यः श्रथयन्तमातिरद् दुभ्रेभिरन्यः प्र वृणोति भूयसः

न तमंहो न दुरितानि मर्त्यमिन्द्रावरुणा न तपः कुतश्चन ।

यस्य देवा गच्छथो वीथो अध्वरं न तं मर्तस्य नशते परिहृतिः

अर्वाङ्मना दैव्येनावसा गतं शृणुतं हवं यदि मे जुजोषथः ।

युवोर्हि सख्यमुत वा यदाप्यं माडीकमिन्द्रावरुणा नि यच्छतम्

अस्माकमिन्द्रावरुणा भरेभरे पुरोयोधा भवतं कृष्ट्योजसा ।

यद् वां हवन्त उभये अर्धं स्पृधि नरस्तोकस्य तनयस्य सातिषु

अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युमं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।

अवधं ज्योतिरदितेर्कतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे

६

७

८

९

१० [३] (६६८)

(८३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

युवां नरा पश्यमानासु आप्यं प्राचा गव्यन्तः पृथुपर्शवो ययुः ।
 दासा च वृत्रा हतमारीणि च सुदासमिन्द्रावरुणावसावतम् १
 यत्रा नरः समयन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किं चन प्रियम् ।
 यत्रा भयन्ते भुवना स्वर्दशस्तत्रा न इन्द्रावरुणाधिं वोचतम् २
 सं भूम्या अन्ता ध्वसिरा अदृक्षते इन्द्रावरुणा द्विवि घोष आरुहतम् ।
 अस्थुर्जनानामुष मामरातयो सर्वागवसा हवनश्रुता गतम् ३
 इन्द्रावरुणा वधनाभिरप्रति भेदं वन्वन्ता प्र सुदासमावतम् ।
 ब्रह्माण्येषां शृणुतं हवीमनि सत्या तृत्सूनामभवत् पुरोहितिः ४
 इन्द्रावरुणावभ्या तपन्ति माघान्यर्यो वनुषामरातयः ।
 युवं हि वस्व उभयस्य राजथो ऽध स्मा नोऽवतं पार्ये द्विवि ५ [४]

युवां हवन्त उभयास आजिष्विन्द्रं च वस्वो वरुणं च सातये ।
 यत्र राजभिर्दशभिर्निबाधितं प्र सुदासमावतं तृत्सुभिः सह ६
 दश राजानः समिता अयज्यवः सुदासमिन्द्रावरुणा न युयुधुः ।
 सत्या नृणामन्नसदामुपस्तुतिर्देवा एषामभवन् देवहूतिषु ७
 वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्रते व्रतान्यन्यो अभि रक्षते सदा ।
 श्वित्यश्चो यत्र नमसा कपर्दिनो धिया धीवन्तो असंपन्त तृत्सवः ८
 वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्रते व्रतान्यन्यो अभि रक्षते सदा ।
 हवामहे वां वृषणा सुवृक्तिभिर्ऋस्मे इन्द्रावरुणा शर्म यच्छतम् ९
 अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।
 अवधं ज्योतिरदितेर्कतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे १० [५] (६७८)

(८४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां राजानावध्वरे ववृत्यां हव्येभिरिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
 प्र वां घृताचीं बाह्वोर्धधाना परि त्मना विषुरुपा जिगाति १ (६७९)

युवो राष्ट्रं बृहादिन्वति द्यौर्यौ सेतुभिररज्जुभिः सिनीथः ।
 परिं नो हेळो वरुणस्य वृज्या उरुं न इन्द्रः कृणवदु लोकम् २
 कृतं नो यज्ञं विदथेषु चारुं कृतं ब्रह्माणि सूरिषु प्रशस्ता ।
 उपो रयिर्देवजूतो न एतु प्र णः स्पर्हाभिरुतिभिस्तिरेतम् ३
 अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं रयिं धत्तं वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।
 प्र य आदित्यो अनृता मिनात्यमिता शूरो दयते वसूनि ४
 इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।
 सुरत्नासो देववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [६] (६८३)

(८५)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

पुनीषे वामरक्षसं मनीषां सोममिन्द्राय वरुणाय जुह्वत् ।
 घृतप्रतीकामुषसं न देवीं ता नो यामन्नुरुष्यतामभीके १
 स्पर्धन्ते वा उ देवहूये अत्र येषु ध्वजेषु दिद्यवः पतन्ति ।
 युवं तां इन्द्रावरुणावमित्रान् हतं पराचः शर्वा विषूचः २
 आपश्चिद्धि स्वयंशसः सदःसु देवीरिन्द्रं वरुणं देवता धुः ।
 कृष्टीरन्यो धारयति प्राविकता वृत्राण्यन्यो अप्रतीनि हन्ति ३
 स सुक्रतुर्कृतचिदस्तु होता य आदित्य शवसा वां नमस्वान् ।
 आववर्तदवसे वां हविष्मा नसदित स सुविताय प्रयस्वान् ४
 इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।
 सुरत्नासो देववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [७] (६८८)

(८६)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

धीरा त्वस्य महिना जनुषि वि यस्तस्तम्भ रोदसी चिदुर्वी ।
 प्र नार्कमृष्वं नुनुदे बृहन्तं द्विता नक्षत्रं प्रथञ्च भूम १
 उत स्वया तन्वाद् सं वदे तत् कदा न्वन्तर्वरुणे मुवानि ।
 किं मे हव्यमहणानो जुषेत कदा मृळीकं सुमना अभि ख्यम् २ (६९०)

पृच्छे तदेनो वरुण दिदृक्षुषो एमि चिकितुषो विपृच्छम् ।	
समानमिन्मे कवयश्चिदाहु रयं ह तुभ्यं वरुणो हृणीते	३
किमाग आस वरुण ज्येष्ठं यत् स्तोतारं जिघांससि सखायम् ।	
प्र तन्मे वोचो दूळभ स्वधावो ऽव त्वानेना नमसा तुर इयाम्	४
अव दुग्धानि पित्र्या सृजा नो ऽव या वयं चकृमा तनूभिः ।	
अव राजन् पशुतृपं न तायुं सृजा वत्सं न दाम्नो वसिष्ठम्	५
न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः सा सुरा मन्युर्विभीदको अर्चितिः ।	
अस्ति ज्यायान् कनीयस उपारे स्वप्नश्चनेदनृतस्य प्रयोता	६
अरं दासो न मीळहुषे कराण्यहं देवाय भूर्णयेऽनागाः ।	
अचेतयदचितो देवो अर्यो गृत्सं राये कवितरो जुनाति	७
अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु ।	
इं नः क्षेमे शम्भु योगे नो अस्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	८ [८] (६९६)

(८७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

रदत् पथो वरुणः सूर्याय प्राणींसि समुद्रिया नदीनाम् ।	
सर्गो न सृष्टो अर्वतीर्कतायश्चकार महीरवनीरहभ्यः	१
आत्मा ते वातो रज आ नवीनोत् पशुर्न भूर्णिर्यवसे ससवान् ।	
अन्तर्मही बृहती रोदसीमे विश्वा ते धाम वरुण प्रियाणि	२
परि स्पशो वरुणस्य स्मदिष्टा उभे पश्यन्ति रोदसी सुमेके ।	
ऋतावानः कवयो यज्ञधीराः प्रचेतसो य इषयन्त मन्म	३
उवाच मे वरुणो मेधिराय त्रिः सप्त नामाभ्या विभर्ति ।	
विद्वान् पदस्य गुह्या न वोचद् युगाय विप्र उपराय शिक्षन्	४
तिस्रो द्यावो निर्हिता अन्तरस्मिन् तिस्रो भूमीरुपराः षड्विधानाः ।	
गृत्सो राजा वरुणश्चक्र एतं विवि प्रेङ्गं हिरण्ययं शुभे कम्	५
अव सिन्धुं वरुणो द्यौरिव स्थाद् द्रप्सो न श्वेतो मृगस्तुर्विष्मान् ।	
गम्भीरशंसो रजसो विमानः सुपारक्षत्रः सतो अस्य राजा	६ (७०२)

यो मृळयाति चक्रुषे चिदागो वयं स्याम वरुणे अनागाः ।
अनु व्रतान्यदितेर्द्धन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [९] (७०३)

(८८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः, (७ पाशविमोचनी) । त्रिष्टुप् ।

प्र शुन्ध्युवं वरुणाय प्रेष्ठां मतिं वसिष्ठ मीळहुषे भरस्व ।
य ईमर्वाञ्चं करते यजत्रं सहस्रामघं वृषणं बृहन्तम्
अधा न्वस्य संदृशं जगन्वा नग्नेरनीकं वरुणस्य मंसि ।
स्वर्ग्यदश्मन्नधिपा उ अन्धो ऽभि मा वपुर्दृशये निनीयात्
आ यद् रुहाव वरुणश्च नावं प्र यत् समुद्रमीरयाव मध्यम् ।
अधि यदुपां स्नुमिश्चराव प्र प्रेङ्ख ईङ्ख्यावहै शुभे कम्
वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधा दृषिं चकार स्वपा महोभिः ।
स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अह्नां यान्नु द्यावस्ततनन् यादुषासः
क्व॑ त्यानि नौ सख्या बभूवुः सचावहे यद्वृकं पुरा चित् ।
बृहन्तं मानं वरुण स्वधावः सहस्रद्वारं जगमा गृहं ते
य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः सन् त्वामागांसि कृणवत् सखा ते ।
मा त एनस्वन्तो यक्षिन् भुजेम यन्धि ष्मा विप्रः स्तुवते वरुथम्
ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्य॑स्मत् पाशं वरुणो मुमोचत् ।
अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [१०] (७१०)

(८९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । गायत्री, ५ जगती ।

मो षु वरुण मृन्मयं गृहं राजन्नहं गमम् । मृळा सुक्षत्र मृळयं
यदोमि प्रस्फुरन्निव हतिर्न धमातो अद्रिवः । मृळा सुक्षत्र मृळयं
क्त्वः समह क्रीनता प्रतीपं जगमा शुचे । मृळा सुक्षत्र मृळयं
अपां मध्ये तस्थिवांसं तृष्णाविदज्जरितारम् । मृळा सुक्षत्र मृळयं
यत् किं चेदं वरुण दैव्ये जने ऽभिद्रोहं मनुष्याश्चरामसि ।
अर्चिंती यत् तव धर्मी युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः

१

२

३

४

५ [११] (७१५)

(१०)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० १०-१०४]

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, ५-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

प्र वीर्या शुचयो दद्विरे वा—मध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।	
वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय	१
ईशानाय प्रहृतिं यस्त आनद् शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो ।	
कृणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातोजातो जायते वाज्यस्य	२
राये नु यं जज्ञतू रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम् ।	
अध वायुं नियुतः सश्वत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके	३
उच्छन्नृषसः सुदिना अरिप्रा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः ।	
गव्यं चिदूर्ध्वमुशिजो वि वव्रु—स्तेषामनुं प्रदिवः समुरापः	४
ते सत्येन मनसा दीध्यानाः स्वेन युक्तासः क्रतुना वहन्ति ।	
इन्द्रवायू वीरवाहं रथं वा—मीशानयोरभि पृक्षः सचन्ते	५
ईशानासो ये दधते स्वर्णो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्हिरण्यैः ।	
इन्द्रवायू सूरयो विश्वमायु—रवीन्द्रिर्वीरैः पृतनासु सद्युः	६
अर्वन्तो न श्वसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।	
वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१२] (७२२)

(६१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १, ३ वायुः, २, ४-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

कुविदुङ्ग नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आसन् ।	
ते वायवे मनवे बाधिताया—ऽवासयन्नृषसं सूर्येण	१
उशन्ता दूता न दमाय गोपा मासश्च पाथः शरदश्च पूर्वीः ।	
इन्द्रवायू सुष्टुतिर्वामियाना मर्द्धिकमीदृ सुवितं च नव्यम्	२
पीवोअन्ना रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिथीः ।	
ते वायवे समनसो वि तस्थु—र्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः	३
यावत् तरस्तन्वोऽ यावदोजो यावन्नरश्चक्षसा दीध्यानाः ।	
शुचिं सोमं शुचिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सदतं बहिरेदम्	४ (७२६)

यो मूळयाति चक्रुषे चिदागो वयं स्याम वरुणे अनागाः ।
अनु व्रतान्यदितेर्ऋधन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [९] (७०३)

(८८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः, (७ पाशविमोचनी) । त्रिष्टुप् ।

प्र शुन्ध्युवं वरुणाय प्रेष्ठां मतिं वसिष्ठ मीळहुषे भरस्व ।
य ईमर्वाञ्चं करते यजत्रं सहस्रामघं वृषणं बृहन्तम्
अधा न्वस्य संहशं जगन्वा—नग्नेरनीकं वरुणस्य मंसि ।
स्वर्ग्यदश्मन्नधिपा उ अन्धो ऽभि मा वपुर्दृश्ये निनीयात्
आ यद् रुहाव वरुणश्च नावं प्र यत् समुद्रमीरयाव मध्यम् ।
अधि यदुपां स्नुभिश्चराव प्र प्रेङ्ख ईङ्ख्यावहै शुभे कम्
वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधा—दृषिं चकार स्वपा महोभिः ।
स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अह्नां यान्नु द्यावस्ततनन् यादुषासः
क्रुत्यानि नौ सख्या बभूवुः सचावहे यद्वृकं पुरा चित् ।
बृहन्तं मानं वरुण स्वधावः सहस्रद्वारं जगमा गृहं ते
य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः सन् त्वामागांसि कुणवत् सखा ते ।
मा त एनस्वन्तो यक्षिन् भुजेम यन्धि ष्मा विप्रः स्तुवते वरुथम्
ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्यस्मत् पाशं वरुणो मुमोचत् ।
अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [१०] (७१०)

(८९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । गायत्री, ५ जगती ।

मो षु वरुण मून्मयं गृहं राजन्नहं गमम् । मूळा सुक्षत्र मूळ्यं
यदेमिं प्रस्फुरन्निव दृतिर्न ध्मातो अद्रिवः । मूळा सुक्षत्र मूळ्यं
क्रत्वः समह दीनता प्रतीपं जगमा शुचे । मूळा सुक्षत्र मूळ्यं
अपां मध्ये तस्थिवांसं तृष्णाविदज्जरितारम् । मूळा सुक्षत्र मूळ्यं
यत् किं चेदं वरुण दैव्ये जने ऽभिद्वोहं मनुष्याश्चरामसि ।
अर्चिती यत् तव धर्मा युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः

१

२

३

४

५ [११] (७१५)

(९०)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० १०-१०४]

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, ५-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

प्र वीरया शुचयो दद्विरे वा—मध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।	
वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय	१
ईशानाय प्रहृतिं यस्त आनद्र शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो ।	
कृणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातोजातो जायते वाज्यस्य	२
राये नु यं जज्ञतु रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम् ।	
अध वायुं नियुतः सश्वत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके	३
उच्छन्नषसः सुदिना अरिप्रा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः ।	
गव्यं चिदुर्वमुशिजो वि वद्वु—स्तेषामनुं प्रदिवः समुरापः	४
ते सत्येन मनसा दीध्यानाः स्वेन युक्तासः क्रतुना वहन्ति ।	
इन्द्रवायू वीरवाहं रथं वा—मीशानयोरभि पृक्षः सचन्ते	५
ईशानासो ये दधते स्वर्णो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्हिरण्यैः ।	
इन्द्रवायू सूरयो विश्वमायु—रवीन्द्रिर्वीरैः पृतनासु सद्युः	६
अर्वन्तो न श्वसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।	
वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [१२] (७२२)

(९१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १, ३ वायुः, २, ४-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

कुविदुङ्ग नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आसन् ।	
ते वायवे मनवे बाधिताया—ऽवासयन्नुषसं सूर्येण	१
उशन्ता दूता न दभाय गोपा मासश्च पाथः शरदश्च पूर्वीः ।	
इन्द्रवायू सुष्टुतिर्वामियाना मर्द्धिकमीदृ सुवितं च नव्यम्	२
पीवोअन्ना रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिथीः ।	
ते वायवे समनसो वि तस्थु—र्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः	३
यावत् तरस्तन्वोऽ यावदोजो यावन्नरश्चक्षसा दीध्यानाः ।	
शुचिं सोमं शुचिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सदतं बहिरेदम्	४ (७२६)

नियुवाना नियुतः स्पर्हवीरा इन्द्रवायू सरथं यातमर्वाक् ।
इदं हि वां प्रभृतं मध्वो अग्रमधं प्रीणाना वि मुमुक्तमस्मे
या वां शतं नियुतो याः सहस्रमिन्द्रवायू विश्ववाराः सचन्ते ।
आभिर्यातं सुविदत्राभिरर्वाक् पातं नरा प्रतिभृतस्य मध्वः
अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।
वाजयन्तः स्वर्से हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६

७ [१३] (७२९)

(९२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, २, ४ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

आ वायो भूष शुचिणा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।
उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्
प्र सोता जीरो अध्वरेष्वस्थात् सोममिन्द्राय वायवे पिबध्ये ।
प्र यद् वां मध्वो अग्रियं भरन्त्यध्वर्यवो देवयन्तः शचीभिः
प्र याभिर्यासिं द्वाश्वासमच्छा नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे ।
नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः
ये वायव इन्द्रमादनास आदेवासो नितोशनासो अर्यः ।
घ्नन्तो वृत्राणि सूरिभिः प्याम सासह्वांसो युधा नृभिरभिन्नान्
आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।
वायो अस्मिन् त्सर्वने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१४] (७३४)

(९३)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

शुचिं नु स्तोमं नवजातमद्येन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ।
उभा हि वां सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा
ता सानसी शवसाना हि भूतं साकंवृधा शवसा शूशुवांसा ।
क्षयन्तौ रायो यवसस्य भूरः पूङ्गं वाजस्य स्थविरस्य घृष्टेः
उपो ह यद् विदथं वाजिनो गुर्धीभिर्विप्राः प्रमतिमिच्छमानाः ।
अर्वन्तो न काष्ठां नक्षमाणा इन्द्राग्नी जोहुवतो नरस्ते

१

२

३

(७३७)

गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान ईडे रयि यशसं पूर्वभाजम् ।

इन्द्राग्नी वृत्रहणा सुवज्रा प्र नो नव्येभिस्तिरतं देष्णैः

४

सं यन्मही मिथ्यती स्पर्धमाने तनूरुचा शूरसाता यतैते ।

अदेवयुं विदथे देवयुभिः सत्रा हतं सोमसुता जनेन

५ [१५]

इमास्तु पु सोमसुतिमुप न एन्द्राग्नी सौमनसाय यातम् ।

नू चिद्धि परिमन्नाथे अस्माना वां शश्वन्निर्ववृतीय वाजैः

६

सो अग्न एना नमसा समिद्धो ऽच्छा मित्रं वरुणमिन्द्रं वोचेः ।

यत् सीमार्गश्चक्रमा तत् सु मृळ तदयमादितिः शिश्रथन्तु

७

एता अग्न आशुषाणास इष्टीर्युवोः सचाभ्यश्याम वाजान् ।

मेन्द्रो नो विष्णुर्मरुतः परि ख्यन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [१६] (७४२)

(१४)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्राग्नी । गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

इयं वामस्य मन्मन इन्द्राग्नी पूर्यस्तुतिः

। अभ्राद् वृष्टिर्वाजनि

१

शृणुतं जरितुर्हव मिन्द्राग्नी वनतं गिरः

। ईशाना पिप्यतं धियः

२

मा पापत्वाय नो नरेन्द्राग्नी माभिःशस्तये

। मा नो रीरधतं निदे

३

इन्द्रे अग्रा नमो बृहत् सुवृक्तिमेरयामहे

। धिया धेना अवस्यवः

४

ता हि शश्वन्त ईळत इत्था विप्रास ऊतये

। सबाधो वाजसातये

५

ता वां गीर्भिर्विपन्यवः प्रयस्वन्तो हवामहे

। मेधसाता सनिष्यवः

६ [१७]

इन्द्राग्नी अवसा गतमस्मभ्यं चर्षणीसहा

। मा नो दुःशंस ईशत

७

मा कस्य नो अररुषो धूर्तिः प्रण्डार्त्यस्य

। इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्

८

गोमद्विरण्यवद् वसु यद् वामश्वावदीमहे

। इन्द्राग्नी तद् वनेमहि

९

यत् सोम आ सुते नर इन्द्राग्नी अजोहवुः

। ससीवन्ता सपर्यवः

१०

उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्दाना चिदा गिरा

। आङ्गुषैराविवांसतः

११

ताविद् दुःशंसं मर्त्यं दुर्विद्वांसं रक्षास्विनम्

। आभोगं हन्मना हतमुदधिं हन्मना हतम् १२

[१८] (७५४)

(९५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ३ सरस्वान् । त्रिष्टुप् ।

प्र क्षोदसा धार्यसा सप्त एषा सरस्वती धरुणमार्यसी पूः ।	
प्रवाबधाना रथ्येव याति विश्वा अपो महिना सिन्धुरन्याः	१
एकाचेतत् सरस्वती नदीनां शुचिर्यती गिरिभ्य आ समुद्रात् ।	
रायश्चेतन्ती भुवनस्य भूरैर्घृतं पयो दुदुहे नाहुषाय	२
स वावृधे नर्यो योषणासु वृषा शिशुर्वृषभो यज्ञियासु ।	
स वाजिनं मघवज्यो दधाति वि सातये तन्वं मामृजीत	३
उत स्या नः सरस्वती जुषाणोप श्रवत् सुभगा यज्ञे अस्मिन् ।	
मितजुभिर्नमस्यैरियाना राया युजा चिदुत्तरा सखिभ्यः	४
इमा जुह्वाना युष्मदा नमोभिः प्रति स्तोमं सरस्वति जुषस्व ।	
तव शर्मन् प्रियतमे दधाना उप स्थेयाम शरणं न वृक्षम्	५
अयमु ते सरस्वति वसिष्ठो द्वारावृतस्य सुभगे व्यावः ।	
वर्धं शुभ्रे स्तुवते रासि वाजान् यूयं पात स्वास्तिभिः सदा नः	६ [१९] (७६०)

(९६)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ४-६ सरस्वान् । १-२ प्रगाथः = (१ बृहती, २ सतो बृहती), ३ प्रस्तारपङ्क्तिः, ४-६ गायत्री ।

बृहदु गायिषे वचो ऽसुर्या नदीनाम् ।	
सरस्वतीमिन्महया सुवृक्तिभिः स्तोमैर्वसिष्ठ रोदसी	१
उभे यत् ते महिना शुभ्रे अन्धसी अधिक्षियन्ति पूरवः ।	
सा नो बोध्यवित्री मरुत्सखा चोदु राधो मघोनाम्	२
भद्रमिद् भद्रा कृणवत् सरस्वत्यकवारी चेतति वाजिनीवती ।	
गुणाना जमदग्निवत् स्तुवाना च वसिष्ठवत्	३
जनीयन्तो न्वग्रवः पुत्रीयन्तः सुदानवः । सरस्वन्तं हवामहे	४
ये ते सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतश्रुतः । तेभिर्नोऽविता भव	५
पीपिवांसं सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः । भक्षीमहि प्रजामिषम्	६ [२०] (७६६)

(९७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ इन्द्रः; २, ४-८ बृहस्पतिः; ३, ९ इन्द्राब्रह्मणस्पती,
१० इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

यज्ञे द्विवो नृषदने पृथिव्या नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
इन्द्राय यत्र सर्वनानि सुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वयश्च १
आ दैव्या वृणीमहेऽवांसि बृहस्पतिर्नो मह आ सखायः ।
यथा भवेम मीळहुषे अनागा यो नो दाता परावतः पितेव २
तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः सुशेवं ब्रह्मणस्पतिं गृणीषे ।
इन्द्रं श्लोको महि दैव्यः सिषक्तु यो ब्रह्मणो देवकृतस्य राजा ३
स आ नो योनिं सदतु प्रेष्ठो बृहस्पतिर्विश्ववारो यो अस्ति ।
कामो रायः सुवीर्यस्य तं दातु पर्षन्नो अति सञ्चतो अरिष्टान् ४
तमा नो अर्कममृताय जुष्टमिमे धासुरमृतासः पुराजाः ।
शुचिक्रन्दं यजतं पस्त्यानां बृहस्पतिमनर्वाणं हुवेम ५ [२१]

तं शग्मासो अरुषासो अश्वा बृहस्पतिं सहवाहो वहन्ति ।
सहश्चिद् यस्य नीलवत् सधस्थं नभो न रूपमरुषं वसानाः ६
स हि शुचिः शतपत्रः स शुन्ध्युर्हिरण्यवाशीरिधिरः स्वर्षाः ।
बृहस्पतिः स स्वावेश ऋष्वः पुरु सखिभ्य आसुतिं करिष्ठः ७
देवी देवस्य रोदसी जनित्री बृहस्पतिं वावृभतुर्महित्वा ।
दृक्षाय्याय दक्षता सखायः करद् ब्रह्मणे सुतरां सुगाधा ८
इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिर्ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे अकारि ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः ९
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२२] (७७६)

(९८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, ७ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभाय क्षितीनाम् ।
गौराद् वेदीयां अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद् याति सुतसोममिच्छन् १ (७७७)

यद् दधिषे प्रदिवि चार्वन्नं विवेदिवे पीतिमिदस्य वक्षि ।	
उत हृदोत मनसा जुषाण उशन्निन्द्र प्रस्थितान् पाहि सोमान्	२
जजानः सोमं सहसे पपाथ प्र ते माता महिमानमुवाच ।	
एन्द्र पप्राथोर्वन्तरिक्षं युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथं	३
यद् योधया महतो मन्यमानान् त्साक्षाम् तान् बाहुभिः शाशदानान् ।	
यद् वा नृभिर्वृत इन्द्राभियुध्यास्तं त्वयाजिं सौश्रवसं जयेम	४
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मधवा या चकार ।	
यदेददेवीरसाहिष्ट माया अथाभवत् केवलः सोमो अस्य	५
तवेदं विश्वमभितः पशव्यं यत् पश्यासि चक्षसा सूर्यस्य ।	
गवामसि गोपतिरेकं इन्द्र भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः	६
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।	
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२३] (७८३)

(९९)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः, ४-६ इन्द्राविष्णू । त्रिष्टुप् ।

परो मात्रया तन्वा वृधान न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति ।	
उभे ते विद्म रजसी पृथिव्या विष्णो देव त्वं परमस्य वित्से	१
न ते विष्णो जायमानो न जातो देवं महिन्नः परमन्तमाप ।	
उदस्तम्ना नाकमुष्वं बृहन्तं दाधर्थं प्राचीं ककुभं पृथिव्याः	२
इरावती धेनुमती हि भूतं सूयवसिनी मनुषे दशस्या ।	
व्यस्तम्ना रोदसी विष्णवेते दाधर्थं पृथिवीमभितो मयूखैः	३
उरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकं जनयन्ता सूर्यमुषासमग्निम् ।	
दासस्य चिद् वृषशिप्रस्य माया जघ्नथुर्नरा पृतनाज्येषु	४
इन्द्राविष्णू हंहिताः शम्बरस्य नव पुरो नवतिं च श्रथिष्टम् ।	
शतं वर्चिनः सहस्रं च साकं हथो अप्रत्यसुरस्य वीरान्	५
इयं मनीषा बृहती बृहन्तो रुक्मा तवसा वर्धयन्ती ।	
ररे वां स्तोमं विदथेषु विष्णो पिन्वतमिषो वृजनेष्विन्द्र	६
वषट् ते विष्णवाः आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२४] (७९०)

(१००)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

नू मर्तो दयते सनिष्यन् यो विष्णव उरुगायाय दाशत् ।	
प्र यः सत्राचा मनसा यजात एतावन्तं नर्यमाविवासात्	१
त्वं विष्णो सुमतिं विश्वजन्त्या मप्रयुतामेवयावो मतिं दाः	
पक्षो यथा नः सुवितस्य भूरे रश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य रायः	२
त्रिर्वैवः पृथिवीमेष एतां वि चक्रमे शतर्चसं महित्वा ।	
प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान् त्वेषं ह्यस्य स्थविरस्य नाम	३
वि चक्रमे पृथिवीमेष एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन् ।	
ध्रुवासो अस्य कीरयो जनास उरुक्षितिं सुजनिमा चकार	४
प्र तत् ते अद्य शिपिविष्ट नामाऽयः शंसामि वयुनानि विद्वान् ।	
तं त्वा गृणामि तवसमर्तव्यान् क्षयन्तमस्य रजसः पराके	५
किमित् ते विष्णो परिचक्ष्यं भूत् प्र यद् ववक्षे शिपिविष्टो अस्मि ।	
मा वपो अस्मदपं गूह एतद् यदन्यरूपः समिथे बभूथ	६
वर्षद् ते विष्णवासा आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२५] (७९७)



[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३३]

(१०१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । त्रिष्टुप् ।

तिस्रो वाचः प्र वदु ज्योतिरग्रा या एतद् दुहे मधुकोधमूर्धः ।	
स वत्सं कृण्वन् गर्भमोषधीनां सद्यो जातो वृषभो रोरवीति	१
यो वर्धन ओषधीनां यो अपां यो विश्वस्य जगतो देव ईशे ।	
स त्रिधातु शरणं शर्म यंसत् त्रिवर्तु ज्योतिः स्वमिष्ट्यस्मे	२
स्तरीरु त्वद् भवति सूत उ त्वद् यथावशं तन्वं चक्र एषः ।	
पितुः पयः प्रति गृभ्णाति माता तेन पिता वर्धते तेन पुत्रः	३
यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः—स्तिस्रो द्यावस्त्रेधा समुरापः ।	
त्रयः कोशास उपसेचनासो मध्वः श्रोतन्त्यभितो विरप्शाम्	४
इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे हृदो अस्त्वन्तरं तज्जुजोषत् ।	
मयोभुवो वृष्टयः सन्त्वस्मे सुपिप्पला ओषधीर्वैवगोपाः	५

अ० ५८

(८०१)

स रेतोधा वृषभः शश्वतीनां तस्मिन्नात्मा जगतस्तस्थुषश्च ।
तन्म ऋतं पातु शतशारदाय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [१] (८०३)

(१०२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । गायत्री, २ पादनिचृत् ।

पर्जन्याय प्र गायत दिवस्पुत्राय मीळहुषे । स नो यवसमिच्छतु १
यो गर्भमोषधीनां गवां कृणोत्यर्वताम् । पर्जन्यः पुरुषीणाम् २
तस्मा इदास्ये हविर्जुहोता मधुमत्तमम् । इळां नः संयतं करत् ३ [२] (८०६)

(१०३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मण्डूकाः (पर्जन्यः) । त्रिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।

वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूकां अवादिषुः

१

दिव्या आपो अभि यदेनमायन् दितिं न शुष्कं सरसी शयानम् ।

गवामह न मायुर्वत्सिनीनां मण्डूकानां वग्नुरत्रा समेति

२

यदीमेनो उशतो अभ्यवर्षति तृष्यावतः प्रावृष्यागतायाम् ।

अक्खलीकृत्या पितरं न पुत्रो अन्यो अन्यमुप वदन्तमेति

३

अन्यो अन्यमनु गृभ्णात्येनो रपां प्रसर्गे यदमन्दिषाताम् ।

मण्डूको यदुभिवृष्टः कनिष्कन् पृश्निः संपृङ्गे हरितेन वाचम्

४

यदेषामन्यो अन्यस्य वाचं शाक्तस्यैव वदति शिक्षमाणः ।

सर्वं तदेषां समृधेव पर्व यत् सुवाचो वदथनाध्यप्सु

५ [३]

गोमायुरेको अजमायुरेकः पृश्निरेको हरित एक एषाम् ।

समानं नाम बिभ्रतो विरूपाः पुरुत्रा वाचं पिपिशुर्वदन्तः

६

ब्राह्मणासो अतिरात्रे न सोमे सरो न पूर्णमभितो वदन्तः ।

संवत्सरस्य तदहः परि षष्ठ यन्मण्डूकाः प्रावृषीणं बभूव

७

ब्राह्मणासः सोमिनो वाचमक्रत ब्रह्म कृण्वन्तः परिवत्सरीणम् ।

अध्वर्यवो घर्मिणः सिष्विद्वाना आविर्भवन्ति गुह्या न के चित्

८

देवहितं जुगुपुर्वादिशस्य ऋतुं नरो न प्र मिनन्त्येते ।

संवत्सरे प्रावृष्यागतायां तप्ता घर्मा अश्रुवते विसर्गम्

९

गोमायुरदावजमायुरदात् पृश्निरेकाद्धरितो नो वसूनि ।

गवां मण्डूका ददतः शतानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः

१० [४] (८१६)

(१०४)

२५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । (राक्षोघ्नं) इन्द्रासोमौ; ८, १६, १९-२२ इन्द्रः; ९, १२-१३ सोमः;
१०, १४ अग्निः, ११ देवाः, १७ ग्रावाणः, १८ मरुतः, २३ (पूर्वार्धस्य) वसिष्ठादीः, (उत्तरार्धस्य)
पृथिव्यन्तरिक्षे । त्रिष्टुप्; १-६, १८, २१, २३ जगती; ७ जगती त्रिष्टुप्वा; २५ अनुष्टुप् ।

- इन्द्रासोमा तर्पतं रक्ष उज्जतं न्यर्पयतं वृषणा तमोवृधः ।
परा शृणीतमचितो न्योषतं हतं नुदेथां नि शिशीतमत्रिणः १
- इन्द्रासोमा समघशंसमभ्यधं तर्पयस्तु चरुरग्निवा इव ।
ब्रह्माद्विषे क्रव्यादे घोरचक्षसे द्वेषो धत्तमनवायं किमीदिने २
- इन्द्रासोमा दुष्कृतो ववे अन्तरनारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।
यथा नातः पुनरेकश्चनोदयत् तद् वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ३
- इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवो वधं स पृथिव्या अघशंसाय तर्हणम् ।
उत् तक्षतं स्वर्ग्यं पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजूर्वथः ४
- इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवस्पर्ष्य शितसेभिर्युवमश्महन्मभिः ।
तर्पुर्वधेभिरजरेभिरत्रिणो नि पर्शानि विध्यतं यन्तु निस्वरम् ५ [५]
- इन्द्रासोमा परि वां भूतु विश्वत इयं मतिः कक्ष्याश्वेव वाजिना ।
यां वां होत्रां परिहिनोमि मेधये मा ब्रह्माणि नृपतीव जिन्वतम् ६
- प्रति स्मरेथां तुजयद्भिरेवै हतं दुहो रक्षसो भङ्गुरावतः ।
इन्द्रासोमा दुष्कृते मा सुगं भूद् यो नः कदा चिदभिदासति दुहा ७
- यो मा पाकेन मनसा चरन्त मभिचष्टे अनृतेभिर्वचोभिः ।
आप इव काशिना संगृभीता असन्नस्त्वासत इन्द्र वक्ता ८
- ये पाकशंसं विहरन्त एवैर्ये वा भद्रं दुषयन्ति स्वधाभिः ।
अहये वा तान् प्रददातु सोम आ वा दधातु निर्ऋतेरुपस्थे ९
- यो नो रसं दिप्सति पित्वो अग्ने यो अश्वानां यो गवां यस्तनूनाम् ।
रिपुः स्तेनः स्तेयकृद् दुभ्रमेतु नि ष हीयतां तन्वाड तना च १० [६]
- परः सो अस्तु तन्वाड तना च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः ।
प्रति शृष्यतु यशो अस्य देवा यो नो दिवा दिप्सति यश्च नक्तम् ११
- सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सच्चासच्च वचसी पस्पृधाते ।
तयोर्यत् सत्यं यतरहजीयस्तदित् सोमोऽवति हन्त्यासत् १२ (८२८)

न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम् ।

हन्ति रक्षो हन्त्यासद् वदन्त—मुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते १३

यदि वाहमनृतदेव आस मोघं वा देवाँ अप्यूहे अग्ने ।

किमस्मभ्यं जातवेदो हृणीषे द्रोघवाचस्ते निर्ऋथं संचन्ताम् १४

अद्या मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यद्वि वायुस्ततप पूरुषस्य ।

अधा स वीरैर्दशभिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याहं १५ [७]

यो मायातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।

इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट १६

प्र या जिगाति खर्गलेव नक्त—मपं द्रुहा तन्वं गूहमाना ।

वृवाँ अनन्ताँ अव सा पदीष्ट ग्रावाणो घ्नन्तु रक्षसं उपन्दैः १७

वि तिष्ठध्वं मरुतो विश्विच्छत गृभायत रक्षसः सं पिनष्टन ।

वयो ये भूत्वी पतयन्ति नक्तभि—र्ये वा रिपो दधिरे देवे अध्वरे १८

प्र वर्तय दिवो अश्मानमिन्द्र सोमशितं मघवन् त्सं शिशाधि ।

प्राक्तादपाक्तादधरादुदक्ता—दुभि जहि रक्षसः पर्वतेन १९

एत उ त्ये पतयन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति दिप्सवोऽदाभ्यम् ।

शिशीति शक्रः पिशुनेभ्यो वधं नूनं सृजदृशनिं यातुमन्त्र्यः २० [८]

इन्द्रो यातूनामभवत् पराशरो हविर्मथीनामभ्याहविवासताम् ।

अभीदु शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रेव भिन्दन् त्सत एति रक्षसः २१

उलूकयातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।

सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्र मृण रक्ष इन्द्र २२

मा नो रक्षो अभि नड्यातुमावता—मपोच्छतु मिथुना या किमीदिना ।

पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वंहसो ऽन्तरिक्षं दिव्यात् पात्वस्मान् २३

इन्द्र जहि पुमांसं यातुधान—मुत स्त्रियं मायया शाशदानाम् ।

विग्रीवासो मूरदेवा ऋदन्तु मा ते दृशन् त्सूर्यमुच्चरन्तम् २४

प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वे—न्द्रश्च सोम जागृतम् । रक्षोभ्यो वधमस्यत—मशानिं यातुमन्त्र्यः २५ [९] (८४१)

॥ इति सप्तमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र--संख्या

षष्ठमण्डलस्यान्तपर्यन्तं ५१३३

सप्तममण्डलस्य ८४१

सर्वयोगः— ५९७४

अथाष्टमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-५]

(३४) १-२ प्रगाथो (घौरः) काण्वः, ३-२९ मेघातिथि-मेघ्यातिथी काण्वौ, ३०-३३ प्लायोगि-
रासङ्गः, ३४ आङ्गिरसी शश्वती ऋषिका । इन्द्रः, ३०-३४ आसङ्गः । १-४ प्रगाथः=
(विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ५-३२ बृहती, ३३-३४ त्रिष्टुप् ।

मा चिदुन्यद् वि शंसत सखायो मा रिषण्यत ।
इन्द्रमित स्तोता वृषणं सचा सुते मुहुर्कथा च शंसत १
अवक्रक्षिणं वृषभं यथाजुरं गां न चर्षणीसहम् ।
विद्वेषणं संवननोभयंकरं मंहिष्ठमुभयाविनम् २
यच्चिद्धि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये ।
अस्माकं बह्वेदमिन्द्र भूतु ते ऽहा विश्वा च वर्धनम् ३
वि तर्तूर्यन्ते मघवन् विपश्चितो ऽर्यो विपो जनानाम् ।
उप क्रमस्व पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये ४
ग्रहे चन त्वामद्रिवः परां शुल्काय देयाम् ।
न सहस्राय नायुताय वज्रिवो न शताय शतामघ ५ [१०]

वस्यौ इन्द्रासि मे पितु रूत भ्रातुरभुञ्जतः ।
माता च मे छदयथः समा वसो वसुत्वनाय राधसे ६
क्रेयथ क्रेदसि पुरुत्रा चिद्धि ते मनः ।
अलर्षि युध्म खजकृत् पुरंदर प्र गायत्रा अंगासिषुः ७
प्रास्मै गायत्रमर्चत वावातुर्यः पुरंदुरः ।
याभिः काण्वस्योप बर्हिरासवुं यासद वज्री भिनत् पुरः ८
ये ते सन्ति दशग्विनः शतिनो ये सहस्रिणः ।
अश्वासो ये ते वृषणो रघुद्रुव स्तेभिर्नस्तूयमा गहि ९

(९)

आ त्व॑द्य स॒बर्द्ध॑धां हु॒वे गाय॑त्रवे॒पसम् ।

इन्द्रं॑ धेनुं सु॒दुघा॑मन्यामिष॑—मुरु॒धारा॑मरं॒कृतम्

१० [११]

यत् तु॒दत् सूर॑ एत॑शं व॒ङ्कू वा॑तस्य प॒र्णिना॑ ।

वह॑त् कुत्स॑मार्जु॒नेयं श॑तक्र॒तुः त्सर॑द् गन्ध॒र्वम॑स्तृ॒तम्

११

य ऋ॒ते चि॑द॒मिश्रि॑षः पु॒रा ज॒त्रुभ्य॑ आ॒तृदः॑ ।

संघा॑ता स॒न्धिं म॒घवा॑ पुरु॒वसु॑—रिष्क॑र्ता वि॒ह्रुतं॑ पुनः

१२

मा भू॑म नि॒ष्ट्या इ॒वेन्द्र॑ त्वद॑रणा इव ।

वना॑नि न प्र॒जहि॑तान्यद्रि॒वो दुरो॑षा॒सो अ॑मन्महि

१३

अम॑न्महीद॒नाश॑वो ऽनु॒ग्रास॑श्च वृ॒त्रह॑न् ।

स॒कृत् सु ते॑ मह॒ता शू॒र रा॒धसा॑ ऽनु॒ स्तोमं॑ मु॒दीम॑हि

१४

यदि॑ स्तोमं॑ मम श्रव॑—दुस्मा॒कमिन्द्र॑मिन्द्र॒वः ।

तिरः॑ प॒वित्रं॑ ससृ॒वांस आ॒शवो॑ मन्द॑न्तु तु॒ष्ट्यावृ॑धः

१५ [१२]

आ त्व॑द्य स॒धस्तु॑तिं वा॒वातुः॑ सख्यु॒रा ग॑हि ।

उप॑स्तुतिर्म॒घोनां॑ प्र त्वाव॑—त्वधा॑ ते व॒रिम॑ सु॒ष्टुति॑म्

१६

सो॒ता हि सो॒मम॑द्रि॒भिरे॒मेन॑म॒प्सु धा॑वत ।

ग॒व्या व॒र्धेव॑ वा॒सय॑न्त इ॒न्नरो॑ नि॒धुक्ष॑न् व॒क्षणा॑भ्यः

१७

अध॑ ज॒मो अध॑ वा दि॒वो बृ॑हतो रो॒चना॑दधि ।

अ॒या वर्ध॑स्व त॒न्वा गि॒रा म॑मा ऽऽ जा॒ता सु॑क्रतो पृ॒ण

१८

इन्द्रा॑य सु म॒दिन्त॑मं सोमं॑ सो॒ता वरे॑ण्यम् ।

श॒क्र ए॑णं पी॒पय॑द् वि॒श्वया॑ धि॒या हि॑न्वा॒नं न वा॑ज॒युम्

१९

मा त्वा॑ सोम॑स्य ग॒ल्दया॑ स॒दा या॑च॒न्नहं॑ गि॒रा ।

भू॒णिं मृ॒गं न स॑वनेषु चु॒क्रुधं॑ क ई॒शानं॑ न या॑चिषत्

२० [१३]

मदे॑नेषि॒तं मद॑—मु॒ग्रमु॒ग्रेण॑ शव॑सा ।

वि॒श्वेषां॑ तरु॒तारं॑ मद॒च्युतं॑ मदे॒ हि ष्मा॑ ददा॒ति नः॑

२१

शे॒वा॒रे वा॒र्यां पुरु॑ दे॒वो म॑र्तीय द॒ाशु॑र्षे ।

स सु॑न्वते च॑ स्तु॒वते च॑ रा॒सते॑ वि॒श्वगू॑र्तो अ॒रिष्टु॑तः

२२

एन्द्र॑ याहि म॒त्स्व चि॒त्रेण॑ दे॒व रा॑धसा ।

स॒रो न प्रा॑स्यु॒दरं स॑पी॒तिभि॑रा सोमे॑भि॒रुरु॑ स्फि॒रम्

२३

(२३)

आ त्वा सहस्रमा शतं युक्ता रथे हिरण्यये ।

ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो वहन्तु सोमपीतये

२४

आ त्वा रथे हिरण्यये हरी मयूरशेप्या ।

शितिपृष्ठा वहतां मध्वो अन्धसो विवक्षणस्य पीतये

२५ [१४]

पिबा त्वस्य गिर्वणः सुतस्य पूर्वपा इव ।

परिष्कृतस्य रसिन इयमासुतिश्चारुर्मदाय पत्यते

२६

य एको अस्ति दुंसना महां उग्रो अभि व्रतैः ।

गमत् स शिप्री न स योषदा गमद्भवं न परि वर्जति

२७

त्वं पुरं चरिष्ण्वं वधैः शुष्णस्य सं पिणक् ।

त्वं भा अनु चरो अध द्विता यदिन्द्र हव्यो भुवः

२८

मम त्वा सूर उदिते मम मध्यंदिने दिवः ।

मम प्रपित्वे अपिशर्वरे वसवा स्तोमासो अवृत्सत

२९

स्तुहि स्तुहीदिते घा ते मंहिष्ठासो मघोनाम् ।

निन्दिताश्वः प्रपथी परमज्या मघस्य मेध्यातिथे

३० [१५]

आ यदश्वान् वनन्वतः श्रद्धयाहं रथे रुहम् ।

उत वामस्य वसुनश्चिकेतति यो अस्ति याद्वः पशुः

३१

य ऋजा मह्यं मामहे सह त्वचा हिरण्यया ।

एष विश्वान्यभ्यस्तु सौभगा ऽऽ संगस्य स्वनद्रथः

३२

अध प्रायोगिरिति दासदुन्यानासंगो अग्ने दृशाभिः सहस्रैः ।

अधोक्षणो दश मह्यं रुशन्तो नळा इव सरसो निरतिष्ठन्

३३

अन्वस्य स्थूरं दृशे पुरस्तादनस्थ ऊरुरवरम्बमाणः ।

शश्वती नार्यभिचक्ष्याह सुभद्रमर्य भोजनं बिभर्षि

३४ [१६] (३४)

(२)

(४२) १-४० मेधातिथिः काण्वः, आङ्गिरसः प्रियमेधश्च, ४१-४२ मेधातिथिः काण्वः ।

इन्द्रः, ४१-४२ विभिन्दुः । गायत्री, २८ अनुष्टुप् ।

इदं वसो सुतमन्धः पिबा सुपूर्णमुदरम् । अनाभयिन् ररिमा ते १

नृभिर्धूतः सुतो अश्वैरव्यो वारैः परिपूतः । अश्वो न निक्तो नदीषु २

तं ते यवं यथा गोभिः स्वादुर्मकर्म श्रीणन्तः । इन्द्र त्वास्मिन् त्सधमादे ३

(३७)

इन्द्र इत् सोमपा एक इन्द्रः सुतपा विश्वायुः । अन्तर्देवान् मर्त्याश्च ४
 न यं शुक्रो न दुराशीर्न तृपा उरुव्यचंसम् । अपस्पृण्वते सुहार्दम् ५ [१७]
 गोभिर्यदीमन्ये अस्मन् मृगं न वा मृगयन्ते । अभित्सरन्ति धेनुभिः ६
 त्रय इन्द्रस्य सोमाः सुतासः सन्तु देवस्य । स्वे क्षये सुतपात्रः ७
 त्रयः कोशासः श्रोतन्ति तिस्रश्चम्बुः सुपूर्णाः । समाने अधि भार्मन् ८
 शुचिरसि पुरुनिष्ठाः क्षीरैर्मध्यत आशीर्तः । दुग्धा मन्दिष्ठः शूरस्य ९
 इमे त इन्द्र सोमा स्तीवा अस्मे सुतासः । शुक्रा आशिरं याचन्ते १० [१८]

तां आशिरं पुरोळाशमिन्द्रेमं सोमं श्रीणीहि । रेवन्तं हि त्वां शृणोमि ११
 हत्सु पीतासो युध्यन्ते दुर्मदासो न सुरायाम् । ऊर्ध्वं नग्ना जरन्ते १२
 रेवा इद् रेवतः स्तोता स्यात् त्वावतो मघोनः । प्रेदु हरिवः श्रुतस्य १३
 उक्थं च न शस्यमानमगोररिरा चिकेत । न गायत्रं गीयमानं १४
 मा न इन्द्र पीयत्नवे मा शर्धते परा दाः । शिक्षा शचीवः शचीभिः १५ [१९]

वयमु त्वा तदिदंर्था इन्द्र त्वायन्तः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते १६
 न घेमन्यदा पपन वज्रिन्नपसो नविष्टौ । तवेदु स्तोमं चिकेत १७
 इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्राय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमादुमतन्द्राः १८
 ओषु प्र याहि वाजेभिर्मा हृणीथा अभ्यस्मान् । महौ इव युवजानिः १९
 मोष्वद्य दुर्हणावान् त्सायं करदुरे अस्मत् । अश्रीर इव जामाता २० [२०]

विद्वा ह्यस्य वीरस्य भूरिदावरीं सुमतिम् । त्रिषु जातस्य मनांसि २१
 आतू षिञ्च कण्वमन्तं न घा विद्म शवसानात् । यशस्तरं शतमूतेः २२
 ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं वीराय शक्राय । भरा पिबन्नयीय २३
 यो वेदिष्ठो अव्यथिष्वश्वावन्तं जरितुभ्यः । वाजं स्तोतृभ्यो गोमन्तम् २४
 पन्यं पन्यमित् सोतार आ धावत् मद्याय । सोमं वीराय शूराय २५ [२१]

पाता वृत्रहा सुतमा घा गमन्नारे अस्मत् । नि यमते शतमूतिः २६
 एह हरीं बह्ययुजां शग्मा वक्षतः सखायम् । गीर्भिः श्रुतं गिर्विणसम् २७

स्वादवः सोमा आ याहि श्रीताः सोमा आ याहि ।

शिपिन्नुषीवः शचीवो नायमच्छा सधमादम् २८

स्तुतश्च यास्त्वा वर्धन्ति महे राधसे नृम्णाय । इन्द्र कारिणं वृधन्तः २९

गिरश्च यास्ते गिराह उक्था च तुभ्यं तानि । सत्रा दधिरे शवांसि ३० [२२]

एवेदेष तुविकूर्मिर्वाजाँ एको वज्रहस्तः । सनादमृक्तो दयते ३१
हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शचीभिः ३२
यस्मिन् विश्वाश्चर्षण्य उत च्योत्ना जयांसि च । अनु घेन्मन्दी मघोनः ३३
एष एतानि चकारेन्द्रो विश्वा योऽति शृण्वे । वाजदावा मघोनाम् ३४
प्रभर्ता रथं गव्यन्तं मपाकाच्चिद् यमवति । इनो वसु स हि वोळ्हा ३५ [२३]

सनिता विप्रो अर्वद्धिर्हन्ता वृत्रं नृभिः शूरः । सत्योऽविता विधन्तम् ३६
यजध्वैनं प्रियमेधा इन्द्रं सत्राचा मनसा । यो भूत् सोमैः सत्यमद्रा ३७
गाथश्रवसं सत्पतिं श्रवस्कामं पुरुत्मानम् । कण्वासो गात वाजिनम् ३८
य ऋते चिद् गास्पदेभ्यो दात् सखा नृभ्यः शचीवान् । ये अस्मिन् काममश्रियन् ३९
इत्था धीवन्तमद्विवः काण्वं मेध्यातिथिम् । मेघो भूतोऽभि यन्नयः ४०
शिक्षा विभिन्दो अस्मै चत्वार्ययुता ददत् । अष्टा परः सहस्रा ४१
उत सु ते पयोवृधा माकी रणस्य नप्त्या । जनिवनाय मामहे ४२ [२४] (७६)

(३)

२४ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः, २१-२४ कौर्याणः पाकस्थामा । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), २१ अनुष्टुप्, २२-२३ गायत्री, २४ बृहती ।

पिबा सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमतः ।

आपिनो बोधि सधमाद्यो वृधेऽस्माँ अवन्तु ते धियः १

भूयाम ते सुमतौ वाजिनो वयं मा नः स्तरभिमातये ।

अस्माञ्चित्राभिरवताकुभिष्टिभि—रा नः सुम्नेषु यामय २

इमा उ त्वा पुरुवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।

पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितो ऽभि स्तोमैरनूषत ३

अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।

सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ४

इन्द्रमिद् देवतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ।

इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ५ [२५] (८१)

इन्द्रो म॒ह्ना रो॒दसी प॒प्रथ॒च्छव॒ इन्द्रः सूर्य॑मरोचयत् ।	
इन्द्रे॑ ह॒ विश्वा॑ भुव॒नानि॑ येमि॒र इन्द्रे॑ सु॒वाना॑स इन्द्र॒वः	६
अ॒भि त्वा॑ पु॒र्वपी॑तय॒ इन्द्र॑ स्तोमे॒भिरा॑यवः ।	
स॒मीची॑नास॒ ऋभ॑वः स॒मस्वर॑न् रु॒द्रा गृ॑णन्त॒ पूर्य॑म्	७
अ॒स्येदि॑न्द्रो वावृ॒धे वृ॑ष्ण्यं शवो॒ मदे॑ सु॒तस्य॑ वि॒ष्णावि॑ ।	
अ॒द्या त॑म॒स्य म॒हिमा॑न॒माय॑वो ऽनु॑ ष्णु॒वन्ति॑ पु॒र्वथा॑	८
तत् त्वा॑ या॒मि सु॒वीर्यं॑ तद् ब्र॒ह्म पु॒र्वचि॑त्तये ।	
येना॑ य॒तिभ्यो॑ भृ॒गवे॑ धने॒ हिते॑ येन॒ प्रस्क॑ण्व॒मावि॑थ	९
येना॑ स॒मुद्र॑म॒सृजो॑ म॒हीर॑प—स्तदि॒न्द्र वृ॑ष्णि॒ ते शवः॑ ।	
सद्यः॑ सो अ॒स्य म॒हिमा॑ न स॒नशे॑ यं क्षो॒णीरे॑नुच॒क्रदे॑	१० [२६]
श॒ग्धी न॑ इन्द्र॒ यत् त्वा॑ र॒यिं या॑मि॒ सुवी॑र्यम् ।	
श॒ग्धि वा॒जाय॑ प्रथ॒मं सि॑षासते श॒ग्धि स्तो॑मा॒य पू॒र्य	११
श॒ग्धी नो॑ अ॒स्य य॒न्द्र पौ॑र॒मावि॑थ धि॒य इन्द्र॑ सि॒षासतः॑ ।	
श॒ग्धि यथा॑ रु॒शमं॑ श्याव॒कं कृ॒प—मि॒न्द्र प्रा॒वः स्व॑र्णर॒म्	१२
क॒न्नव्यो॑ अ॒तसी॑नां॒ तुरो॑ गृ॒णीत॑ म॒र्त्यः ।	
न॒ही न्व॑स्य म॒हिमा॑न॒मिन्द्रि॑यं स्व॒र्गृण॑न्त॒ आन॑शुः	१३
क॒दु स्तु॑वन्त॒ ऋत॑यन्त॒ दे॒वत॑ ऋ॒षिः को॑ वि॒प्र ओ॒हते॑ ।	
क॒दा ह॒वं म॒घव॑न्निन्द्र॒ सुन्व॑तः क॒दु स्तु॑वत॒ आ ग॑मः	१४
उ॒दु त्मे॑ म॒धुम॑त्त॒मा गि॒रः स्तो॑मा॒स ई॒रते॑ ।	
स॒त्राजि॑तो॒ धन॑सा अ॒क्षि॑तो॒तयो॑ वा॒जय॑न्तो॒ रथा॑ इ॒व	१५ [२७]
क॒ण्वा इ॒व भृ॑ग॒वः सू॒र्या इ॒व वि॒श्वमि॑द् धी॒तमा॑नशुः ।	
इन्द्रं॑ स्तोमे॒भिर्म॑ह॒यन्त॑ आ॒यवः॑ प्रि॒यमे॑धा॒सो अ॒स्वर॑न्	१६
यु॒क्ष्वा हि॑ वृ॒त्रह॑न्त॒म ह॒री इन्द्र॑ प॒राव॑तः ।	
अ॒र्वाची॑नो म॒घव॑न् त्सो॒मपी॑तय॒ उ॒ग्र ऋ॒ष्वेभि॑रा ग॒हि	१७
इमे॑ हि ते॒ का॒रवो॑ वा॒वशु॑र्धिया॒ वि॒प्रा॒सो मे॒धसा॑तये ।	
स त्वं नो॑ म॒घव॑न्निन्द्र॒ गि॒र्वणो॑ वे॒नो न॑ शृ॒णु॒धी ह॒वम्	१८
नि॒रिन्द्र॑ बृ॒हती॑भ्यो॒ वृ॒त्रं ध॑नु॒भ्यो अ॒स्फुरः॑ ।	
नि॒रबु॑दस्य॒ मृ॒गस्य॑ मा॒यिनो॑ निः प॒र्वत॑स्य॒ गा आ॑जः	१९ (९५)

निरग्रयो रुरुचुर्निरु सूर्यो निः सोम इन्द्रियो रसः ।

निरन्तरिक्षादधमो महामहिं कृषे तदिन्द्र पौंस्यम्

२० [२८]

यं मे दुरिन्द्रो मरुतः पाकस्थामा कौरयाणः ।

विश्वेषां त्मना शोभिष्ठमुपेव द्विवि धावमानम्

२१

रोहितं मे पाकस्थामा सुधुरं कक्ष्यप्राम् ।

अदाद् रायो विबोधनम्

२२

यस्मा अन्ये दश प्रति धुरं वहन्ति वह्नयः ।

अस्तं वयो न तुश्यम्

२३

आत्मा पितुस्तनूर्वास ओजोदा अभ्यञ्जनम् ।

तुरीयमिद् रोहितस्य पाकस्थामानं भोजं वातारमभवम्

२४ [२९](१००)

(४)

२१ देवातिथिः काण्वः । इन्द्रः, १५-१८ पूषा वा, १९-२१ कुरुङ्गः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), २१ पुर उष्णिक् ।

यदिन्द्र प्रागपागुदुद् न्यग्वा ह्यसे नृभिः ।

सिमां पुरु नृषूतो अस्यानवे ऽसिं प्रशार्धं तुर्वशे

१

यद् वा रुमे रुशमे श्यावके कृप इन्द्र मादयसे सचा ।

कण्वासस्त्वा ब्रह्मभिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि

२

यथा गौरो अपा कृतं तृण्यन्नेत्यवेरिणम् ।

आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमा गहि कण्वेषु सु सचा पिब

३

मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्द्रेन्दवो राधोदेयाय सुन्वते ।

आमुष्या सोममपिबश्चमू सुतं ज्येष्ठं तद् दधिषे सहः

४

प्र चक्रे सहसा सहो बभञ्ज मन्युमोजसा ।

विश्वे त इन्द्र पृतनायवो यहो नि वृक्षा इव येमिरे

५ [३०]

सहस्रेणैव सचते यवीयुधा यस्त आनल्लुपस्तुतिम् ।

पुत्रं प्रावर्गं कृणुते सुवीर्ये वाश्रोति नमउक्तिभिः

६

मा भेम मा श्रमिष्मो ग्रस्य सख्ये तव ।

महत ते वृष्णो अभिचक्ष्यं कृतं पश्येम तुर्वशं यदुम्

७

(१०७)

- सव्यामनु स्फिग्यं वावसे वृषा न दानो अस्य रोषति ।
मध्वा संपृक्ताः सारधेण धेनवस्तूयमेहि द्रवा पिब ८
- अश्वी रथी सुरूप इद गोमां इदिन्द्र ते सखा ।
श्वात्रभाजा वयसा सचते सदा चन्द्रो याति सभामुप ९
- ऋश्यो न तृष्यन्नवपानमा गहि पिबा सोमं वशां अनु ।
निमेघमानो मघवन् दिवेदिव ओजिष्ठं दधिषे सहः १० [३१]
- अध्वर्यो द्रावया त्वं सोममिन्द्रः पिपासति ।
उप नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा ११
- स्वयं चित् स मन्यते दाशुरिर्जनो यत्रा सोमस्य तृप्पसि ।
इदं ते अन्नं युज्यं समुक्षितं तस्येहि प्र द्रवा पिब १२
- रथेष्ठायाध्वर्यवः सोममिन्द्राय सोतन ।
अधि ब्रध्नस्याद्रयो वि चक्षते सुन्वन्तो दाश्वध्वरम् १३
- उप ब्रध्नं वावाता वृषणा हरी इन्द्रमपसु वक्षतः ।
अर्वाश्र्वं त्वा सप्तयोऽध्वरभियो वहन्तु सवनेदुष १४
- प्र पूषणं वृणीमहे युज्याय पुरुवसुम् ।
स शक्र शिक्ष पुरुहूत नो धिया तुजे राये विमोचन १५ [३२]
- सं नः शिशीहि भुरिजोरिव क्षुरं रास्व रायो विमोचन ।
त्वे तन्नः सुवेदमुस्रियं वसु यं त्वं हिनोषि मर्त्यम् १६
- वेमि त्वा पूषन्नृञ्से वेमि स्तोतव आघृणे ।
न तस्य वेम्यरणं हि तद् वसो स्तुषे पञ्चाय सान्ने १७
- परा गावो यवसं कच्चिदाघृणे नित्यं रेवणो अमर्त्य ।
अस्माकं पूषन्नविता शिवो भव मंहिष्ठो वाजसातये १८
- स्थूरं राधः शताश्वं कुरुङ्गस्य दिविष्टिषु ।
राज्ञस्त्वेषस्य सुभगस्य रातिषु तुर्वशेष्वमन्महि १९
- धीभिः सातानि काण्वस्य वाजिनः प्रियमैधैरभिद्युभिः ।
षष्टिं सहस्रानु निर्मजामजे निर्यूथानि गवामृषिः २०
- वृक्षाश्विन्मे अभिपित्वे अरारणुः ।
गां भजन्त मेहना ऽश्वं भजन्त मेहना २१ [३३] (१२१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३६]

(५)

३९ ब्रह्मातिथिः काण्वः । अश्विनौ, ३७ (उत्तरार्धस्य)-३९ चैद्यः कश्युः ।

गायत्री, ३७-३८ बृहती, ३९ अनुष्टुप् ।

दुरादिहेव यत् स—त्यरुणप्सुराशिश्चितत्	। वि भानुं विश्वधातनत्	१
नृवद् दक्षा मनोयुजा रथेन पृथुपार्जसा	। सचेथे अश्विनोषसम्	२
युवाभ्यां वाजिनीवसू प्रति स्तोमा अदक्षत	। वाचं दूतो यथोहिषे	३
पुरुमिया ण ऊतये पुरुमन्द्रा पुरुवसू	। स्तुषे कण्वासो अश्विना	४
महिष्ठा वाजसातमे—षयन्ता शुभस्पती	। गन्तारा दाशुषो गृहम्	५ [१]
ता सुवेवाय दाशुषे सुमेधामवितारिणीम्	। घृतैर्गव्यंतिमुक्षतम्	६
आ नः स्तोममुप द्रवत् तूर्यं श्येनोभिराशुभिः	। यातमश्वेभिरश्विना	७
येभिस्त्रिभ्यः परावतो दिवो विश्वानि रोचना	। त्रीरक्तून् परिदीयथः	८
उत नो गोमतीरिष उत सातीरहर्विदा	। वि पथः सातये सितम्	९
आ नो गोमन्तमश्विना सुवीरं सुरथं रयिम्	। वोळ्हमश्वावतीरिषः	१० [२]
वावृधाना शुभस्पती दक्षा हिरण्यवर्तनी	। पिबतं सोम्यं मधुं	११
अस्मभ्यं वाजिनीवसू मधवन्त्यश्च सप्रथः	। हृदिर्यन्तमदाभ्यम्	१२
नि षु ब्रह्म जनानां याविष्टं तूयमा गतम्	। मो ष्वर्या उपातम्	१३
अस्य पिबतमश्विना युवं मदस्य चारुणः	। मध्वो रातस्य धिष्ण्या	१४
अस्मे आ वहतं रयिं शतवन्तं सहस्रिणम्	। पुरुक्षुं विश्वधायसम्	१५ [३]
पुरुत्रा चिद्धि वां नरा विह्वयन्ते मनीषिणः	। वाघद्विरश्विना गतम्	१६
जनासो वृक्तबर्हिषो हविष्मन्तो अरंकृतः	। युवां हवन्ते अश्विना	१७
अस्माकमद्य वामयं स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः	। युवाभ्यां भूत्वश्विना	१८
यो ह वां मधुनो हति—राहितो रथचर्षणे	। ततः पिबतमश्विना	१९
तेन नो वाजिनीवसू पश्वे तोकाय शं गवे	। वहतं पीवरीरिषः	२० [४]
उत नो दिव्या इष उत सिन्धूरहर्विदा	। अप द्वारेव वर्षथः	२१
कदा वां तौग्रयो विधत् समुद्रे जहितो नरा	। यद् वां रथो विभिषतात्	२२
युवं कण्वाय नासत्या ऽपिरिप्ताय हर्म्ये	। शश्वदूतीर्दिशस्यथः	२३
ताभिरा यातमूतिभि—र्नव्यसीभिः सुशस्तिभिः	। यद् वां वृषण्वसू हुवे	२४ (१४५)

यथा चित् कण्वमावतं प्रियमेधमुपस्तुतम् । आत्रिं शिञ्जारमश्विना २५ [५]

यथोत कृत्वये धने—ऽशुं गोष्वगस्त्यम् । यथा वाजेषु सोभरिम् २६
 एतावद् वां वृषण्वसू अतो वा भूयो अश्विना । गृणन्तः सुन्नमीमहे २७
 रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुमश्विना । आ हि स्थाथो दिविस्पृशम् २८
 हिरण्ययीं वां रभि—रीषा अक्षो हिरण्ययः । उभा चक्रा हिरण्ययां २९
 तेन नो वाजिनीवसू परावतश्चिदा गतम् । उपेमां सुष्टुतिं मम ३० [६]

आ वहेथे पराकात् पूर्वीरश्वन्तावश्विना । इषो दासीरमर्त्या ३१
 आ नो द्युन्नैरा शवोभि—रा राया यातमश्विना । पुरुश्चन्द्रा नासत्या ३२
 एह वां प्रुषितप्सवो वयो वहन्तु पर्णिनः । अच्छा स्वध्वरं जनम् ३३
 रथं वामनुगायसं य इषा वर्तते सह । न चक्रमभि बाधते ३४
 हिरण्ययेन रथेन द्रवत्पाणिभिरश्वैः । धीजवना नासत्या ३५ [७]

युवं मृगं जागृवांसं स्वदथो वा वृषण्वसू । ता नः पृङ्गमिषा रयिम् ३६
 ता मे अश्विना सनीनां विद्यातं नवानाम् । ३७
 यथा चिच्चैद्यः कशुः शतमुष्ट्रानां ददत् सहस्रा दश गोनाम् ३८
 यो मे हिरण्यसंहशो दश राज्ञो अमंहत । ३९
 अधस्पदा इच्चैद्यस्य कूष्टय—श्चर्मन्ना अभितो जनाः ४०
 मार्किरेना पथा गाद येनेमे यन्ति चेदयः । ४१
 अन्यो नेत् सूरिरोहते भूरिदावत्तरो जनः ४२ [८] (१६०)

(६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ६-१२]

४८ वत्सः काण्वः । इन्द्रः , ४६-४८ तिरिन्द्रिरः पार्श्व्यः । गायत्री ।

महाँ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव । स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे १
 प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद् भरन्त वह्नयः । विप्रां क्रतस्य वाहसा २
 कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य सार्धनम् । जामि ब्रुवत आर्युधम् ३
 समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कूष्टयः । समुद्रायेव सिन्धवः ४
 ओजस्तदस्य तित्विष उमे यत् समवर्तयत् । इन्द्रश्चर्मैव रोदसी ५ [९]

वि चिद् वृत्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्वणा । शिरो बिभेद वृष्णिना ६ (१६६)

इमा अभि प्र णोनुमो विषामग्रेषु धीतयः । अग्नेः शोचिर्न दिद्युतः	७
गुहा सतीरुप त्मना प्र यच्छोचन्त धीतयः । कण्वा ऋतस्य धारया	८
प्र तमिन्द्र नशीमहि रयिं गोमन्तमश्विनम् । प्र ब्रह्म पूर्वचित्तये	९
अहमिद्धि पितुष्परि मेधामृतस्य जग्रभ । अहं सूर्य इवाजनि	१० [१०]
अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुष्मामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुष्ममिद् दधे	११
ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुर्ऋषयो ये च तुष्टुवुः । ममेद् वर्धस्व सुष्टुतः	१२
यदस्य मन्युरध्वनीद् वि वृत्रं पर्वशो रुजन् । अपः समुद्रमैरयत्	१३
नि शुष्ण इन्द्र धर्षसि वज्रं जघन्थ दस्यवि । वृषा ह्युग्र शृण्विषे	१४
न द्याव इन्द्रमोजसा नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । न विव्यचन्त भूमयः	१५ [११]
यस्त इन्द्र महीरपः स्तभूयमान आशयत् । नि तं पद्यांसु शिश्रथः	१६
य इमे रोदसी मही समीची समजग्रभीत् । तमोभिरिन्द्र तं गुहः	१७
य इन्द्र यतयस्त्वा भृगवो ये च तुष्टुवुः । ममेदुग्र श्रुधी हवम्	१८
इमास्त इन्द्र पृश्नयो घृतं दुहत आशिरम् । एनामृतस्य पिप्युषीः	१९
या इन्द्र प्रस्वस्त्वा ऽऽसा गर्भमचक्रिन् । परि धर्मेव सूर्यम्	२० [१२]
त्वामिच्छवसस्पते कण्वा उक्थेन वावृधुः । त्वां सुतास इन्द्रवः	२१
तवेदिन्द्र प्रणीतिषु त प्रशस्तिरद्विवः । यज्ञो वितन्तसाग्यः	२२
आ न इन्द्र महीमिषं पुरं न दर्षि गोमतीम् । उत प्रजां सुवीर्यम्	२३
उत त्यक्वाश्वश्वयं यदिन्द्र नाहुषीष्वा । अग्रे विश्व प्रदीदयत्	२४
अभि व्रजं न तन्निषे सूर उपाकचक्षसम् । यदिन्द्र मूळयासि नः	२५ [१३]
यवृङ्ग तविषीयस इन्द्र प्रराजसि क्षितीः । महौ अपार ओजसा	२६
तं त्वा हविष्मतीर्विश उषं ब्रुवत ऊतये । उरुजयसमिन्दुभिः	२७
उपह्वरे गिरीणां संग्रथे च नदीनाम् । धिया विप्रो अजायत	२८
अतः समुद्रमुद्रतश्चिकित्वा अव पश्यति । यतो विपान एजति	२९
आदित् प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिष्पश्यन्ति वासरम् । परो यद्विध्यते दिवा	३० [१४]
कण्वास इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धन्ति पौंस्यम् । उतो शविष्ठ वृष्ण्यम्	३१
इमां म इन्द्र सुष्टुतिं जुषस्व प्र सु मामव । उत प्र वर्धया मतिम्	३२
उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रवृद्ध वज्रिवः । विप्रो अतक्षम जीवसे	३३
अभि कण्वा अनूषता ऽऽपो न प्रवता यतीः । इन्द्रं वनन्वती मतिः	३४ (१९४)

इन्द्रमुक्थानि वावृधुः समुद्रमिव सिन्धवः । अनुत्तमन्युमजरम्	३५ [१५]
आ नो याहि परावतो हरिभ्यां हर्यताभ्याम् । इममिन्द्र सुतं पिब	३६
त्वामिद् वृत्रहन्तम् जनांसो वृक्तबर्हिषः । हवन्ते वाजसातये	३७
अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं न वर्त्येतशम् । अनु सुवानास इन्द्रवः	३८
मन्दस्वा सु स्वर्णर उतेन्द्र शर्यणावति । मत्स्वा विवस्वतो मती	३९
वावृधान उप द्यवि वृषा वज्रयरोरवीत् । वृत्रहा सोमपातमः	४० [१६]
ऋषिर्हि पूर्वजा अस्येक ईशान ओजसा । इन्द्रं चोष्कूयसे वसु	४१
अस्माकं त्वा सुतां उप वीतपृष्ठा अभि प्रयः । शतं वहन्तु हरयः	४२
इमां सु पुण्यां धियं मधोर्धृतस्य पिप्युषीम् । कण्वा उक्थेन वावृधुः	४३
इन्द्रमिद् विमहीनां मेधे वृणीत मर्त्यः । इन्द्रं सनिष्युरुतये	४४
अवाञ्चं त्वा पुरुषुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः	४५
शतमहं तिरिन्दिरे सहस्रं पर्णावा ददे । राधांसि याद्वानाम्	४६
त्रीणि शतान्यवतां सहस्रा दश गोनाम् । दुहुष्पजाय साध्वे	४७
उदानद् ककुहो दिवमुष्ट्राश्चतुर्युजो ददत् । श्रवसा याद्वं जनम्	४८ [१७] (२०८)

(७)

३६ पुनर्वत्सः काण्वः । मरुतः । गायत्री ।

प्र यद् वस्त्रिष्टुभमिषं मरुतो विप्रो अक्षरत् । वि पर्वतेषु राजथ	१
यदुङ्ग तविषीयवो यामं शुभ्रा अचिध्वम् । नि पर्वता अहासत	२
उदीरयन्त वायुभिर्वाश्रासः पृश्निमातरः । धुक्षन्त पिप्युषीमिषम्	३
वपन्ति मरुतो मिहं प्र वेपयन्ति पर्वतान् । यद् यामं यान्ति वायुभिः	४
नि यद् यामाय वो गिरिर्नि सिन्धवो विधर्मणे । महे शुष्माय येमिरे	५ [१८]

युष्माँ उ नक्तमूतये युष्मान् दिवा हवामहे । युष्मान् प्रयत्यध्वरे	६
उदु त्ये अरुणप्सवश्चित्रा यामेभिरीरते । वाश्रा अधि ण्णुना दिवः	७
सृजन्ति रश्मिमोर्जसा पन्थां सूर्याय यातवे । ते भानुभिर्वि तस्थिरे	८
इमां मे मरुतो गिरिमिमं स्तोर्ममृभुक्षणः । इमं मे वनता हवम्	९
त्रीणि सरांसि पृश्नयो दुदुहे वज्रिणे मधु । उत्सं कवन्धमुद्विणम्	१० [१९]

मरुतो यद्वं वो दिवः सुम्नायन्तो हवामहे । आ तू न उप गन्तन	११ (२१९)
--	----------

युयं हि ष्ठा सुदानवो रुद्रा क्रमुक्षणो दमे । उत प्रचेतसो मदं १२
 आ नो रयिं मदच्युतं पुरुक्षं विश्वधायसम् । इयर्ता मरुतो दिवः १३
 अधीव यद् गिरीणां यामं शुभ्रा अर्चिध्वम् । सुवानैर्मन्दध्व इन्दुभिः १४
 एतावतश्चिदेषां सुप्तं भिक्षेत मर्त्यः । अदाभ्यस्य मन्मभिः १५ [२०]

ये इप्सा इव रोदसी धमन्त्यनु वृष्टिभिः । उत्सं दुहन्तो अक्षितम् १६
 उदु स्वानेभिरीरत उद् रथैरुदु वायुभिः । उत स्तोमैः पृश्निमातरः १७
 येनाव तुर्वशं यदु येन कण्वं धनस्पृतम् । राये सु तस्य धीमहि १८
 इमा उ वः सुदानवो घृतं न पिप्युषीरिषः । वर्धीन् काण्वस्य मन्मभिः १९
 कं नूनं सुदानवो मदथा वृक्तबर्हिषः । ब्रह्मा को वः सपर्यति २० [२१]

नहि ष्म यद्ध वः पुरा स्तोमैर्भिवृक्तबर्हिषः । शर्धा ऋतस्य जिन्वथ २१
 समु त्ये महतीरपः सं क्षोणी समु सूर्यम् । सं वज्रं पर्वशो दधुः २२
 वि वृत्रं पर्वशो ययुर्वि पर्वतां अराजिनः । चक्राणा वृष्णि पौंस्यम् २३
 अनु त्रितस्य युध्यतः शुष्ममावन्नत क्रतुम् । अन्विन्द्रं वृत्रतूर्ये २४
 विद्युद्धस्ता अभिद्यवः शिप्राः शीर्षन् हिरण्ययीः । शुभ्रा व्यञ्जत श्रिये २५ [२२]

उशाना यत् परावत उक्ष्णो रन्ध्रमयातन । द्यौर्न चक्रदद् भिया २६
 आ नो मखस्य द्वावने ऽश्वैर्हिरण्यपाणिभिः । देवास उप गन्तन २७
 यदेषां पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहितः । यान्ति शुभ्रा रिणन्नपः २८
 सुषोमे शर्यणाव त्यार्जीके पस्त्यावति । ययुर्निचक्रया नरः २९
 कदा गच्छाथ मरुत इत्था विप्रं हवमानम् । माडीकेभिर्नाधमानम् ३० [२३]

कद्ध नूनं कंधप्रियो यदिन्द्रमजहातन । को वः सखित्व ओहते ३१
 सहो षु णो वज्रहस्तैः कण्वासो अग्निं मरुद्भिः । स्तुषे हिरण्यवाशीभिः ३२
 ओ षु वृष्णः प्रयज्युना नव्यसे सुविताय । ववृत्यां चित्रवाजान् ३३
 गिरयश्चिन्नि जिहते पर्शीनासो मन्यमानाः । पर्वताश्चिन्नि येमिरे ३४
 आक्षण्यावानो वहन्त्यन्तरिक्षेण पततः । धातारः स्तुवते वयः ३५
 अग्निर्हि जानिं पूर्यश्छन्दो न सूरौ अर्चिषा । ते भानुभिर्वि तस्थिरे ३६ [२४] (१४४)

(८)

२३ सध्वंसः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

आ नो विश्वाभिर्भूतिभिः—रश्विना गच्छतं युवम् ।	
दत्ता हिरण्यवर्तनी पिबतं सोम्यं मधु	१
आ नूनं यातमश्विना रथेन सूर्यत्वचा ।	
भुजी हिरण्यपेशसा कवी गम्भीरचेतसा	२
आ यातं नहुषस्पर्या ऽऽन्तरिक्षात् सुवृक्तिभिः ।	
पिबाथो अश्विना मधु कण्वानां सर्वने सुतम्	३
आ नो यातं दिवस्पर्या ऽन्तरिक्षादधप्रिया ।	
पुत्रः कण्वस्य वामिह सुषाव सोम्यं मधु	४
आ नो यातमुपश्रुत्यश्विना सोमपीतये ।	
स्वाहा स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिभिर्नरा	५ [२५]
यच्चिद्धि वां पुर ऋषयो जुहूरेऽवसे नरा ।	
आ यातमश्विना गतमुपेमां सुष्टुतिं मम	६
दिवश्चिद् रोचनादध्या नो गन्तं स्वर्विदा ।	
धीभिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता	७
किमन्ये पर्यासते ऽस्मत् स्तोमेभिरश्विना ।	
पुत्रः कण्वस्य वामृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत्	८
आ वां विप्र इहावसे ऽह्वत् स्तोमेभिरश्विना ।	
अरिप्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं मयोभुवा	९
आ यद् वां योषणा रथमतिष्ठद् वाजिनीवसू ।	
विश्वान्यश्विना युवं प्र धीतान्यगच्छतम्	१० [२६]
अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना ।	
वत्सो वां मधुमद् वचो ऽशंसीत् काव्यः कविः	११
पुरुमन्द्रा पुरुवसू मनोतरा रयीणाम् ।	
स्तोमं मे अश्विनाविममभि वही अनूषाताम्	१२
आ नो विश्वान्यश्विना धत्तं राधांस्यह्वया ।	
कृतं न ऋत्वियावतो मा नो रीरधतं निदे	१३ (२५७)

यन्नासत्या परावति यद् वा स्थो अध्यम्बरे ।

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना

१४

यो वा नासत्यावृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ।

तस्मै सहस्रनिर्णिजमिषं धत्तं घृतश्रुतम्

१५ [२७]

प्रास्मा ऊर्जं घृतश्रुतमश्विना यच्छतं युवम् ।

यो वा सुन्नायं तुष्टवद् वसूयाद् दानुनस्पती

१६

आ नो गन्तं रिशादसेमं स्तोमं पुरुभुजा ।

कृतं नः सुश्रियो नरेमा दातमभिष्टये

१७

आ वां विश्वाभिरूतिभिः प्रियमैधा अहूषत ।

राजन्तावध्वराणामश्विना यामहूतिषु

१८

आ नो गन्तं मयोभुवाऽश्विना शंभुवा युवम् ।

यो वा विपन्यू धीतिभिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत्

१९

याभिः कण्वं मेधातिथिं याभिर्वशं दशवजम् ।

याभिर्गोशर्यमावतं ताभिर्नोऽवतं नरा

२० [२८]

याभिर्नरा त्रसदस्युमावतं कृत्व्ये धने ।

ताभिः ष्वस्मौ अश्विना प्रावतं वाजसातये

२१

प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो गिरी वधन्त्वश्विना

पुरुत्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं पुरुस्पृहा

२२

त्रीणि पदान्यश्विनो राविः सान्ति गुहा परः ।

कवी क्रतस्य पत्न्यभिर्वाग्जीवेभ्यस्परि

२३ [२९] (२६७)

(९)

२१ शशकर्णः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप्; १, ४, ६, १४-१५ बृहती; २, ३, २०, २१ गायत्री;

५ ककुप्; १० त्रिष्टुप्; ११ विराट्; १२ जगती ।

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे ।

प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छर्दिर्युयुतं या अरातयः

१

यदुन्तरिक्षे यद् दिवि यत् पञ्च मानुषां अनु । नृम्णां तद् धत्तमश्विना

२

ये वां दंसांस्यश्विना विप्रांसः परिमामृशुः । एवेत काण्वस्य बोधतम्

३

(२७०)

अयं वां घर्मो अश्विना स्तोमेन परि पिच्यते ।	
अयं सोमो मधुमान् वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः	४
यदुप्सु यद् वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् ।	
तेन माविष्टमश्विना	५ [३०]
यन्नासत्या भुरण्यथो यद् वा देव भिषज्यथः ।	
अयं वां वत्सो मतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः	६
आ नूनमश्विनोर्कषिः स्तोमं चिकेत वामया ।	
आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिञ्चादथर्वणि	७
आ नूनं रघुवर्तनि रथं तिष्ठथो अश्विना ।	
आ वां स्तोमा इमे मम नभो न चुच्यवीरत	८
यदुद्य वां नासत्यो कथैराचुच्युवीमहि ।	
यद् वा वाणीभिरश्विने वेत् काण्वस्य बोधतम्	९
यद् वां कक्षीवा उत यद् व्यश्व ऋषिर्यद् वां दूधितमा जुहाव ।	
पृथी यद् वां वैन्यः सार्दनेष्वे वेदतो अश्विना चेतयेथाम्	१० [३१]
यातं छर्दिष्णा उत नः परस्पा भूतं जगत्पा उत नस्तनूपा ।	
वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम्	११
यदिन्द्रेण सरथं याथो अश्विना यद् वा वायुना भवथः समोकसा ।	
यदादित्येभिर्क्रभुभिः सजोषसा यद् वा विष्णोर्विक्रमणेषु तिष्ठथः	१२
यदुद्याश्विनावहं हुवेय वाजसातये ।	
यत् पृत्सु तुर्वणे सह स्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः	१३
आ नूनं यातमश्विने मा हव्यानि वां हिता ।	
इमे सोमासो अधि तुर्वणे यदा विमे कण्वेषु वामथ	१४
यन्नासत्या पराके अर्वाके अस्ति भेषजम् ।	
तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम्	१५ [३२]
अभुत्स्यु प्र देव्या साकं वाचाहमश्विनोः ।	
व्यावर्देव्या मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः	१६
प्र बोधयोषो अश्विना प्र देवि सूनृते महि ।	
प्र यज्ञहोतरानुषक् प्र मदाय श्रवो बृहत्	१७ (२८४)

यदुषो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे ।

आ हायमश्विनो रथो वर्तिर्याति नृपाय्यम्

१८

यदापीतासो अंशवो गावो न दुह्न ऊर्धभिः ।

यद् वा वाणीरनूषत प्र देवयन्तो अश्विना

१९

प्र द्युम्नाय प्र शर्वसे प्र नृषाह्याय शर्मणे । प्र दक्षाय प्रचेतसा

२०

यन्नूनं धीभिराश्विना पितुर्योना निषीदथः । यद् वा सुन्नेभिर्बुध्या

२१ [३३] (१८८)

(१०)

६ प्रगाथो (घौरः) काण्वः । अश्विनौ । १ बृहती, २ मध्येज्योतिः, ३ अनुष्टुप् (पिंगलमतेन-शंकुमती),

४ आस्तारपंक्तिः, ५-६ प्रगाथः = (५ बृहती, ६ सतोबृहती) ।

यत् स्थो कीर्धप्रसन्नानि यद् वादो रोचने दिवः ।

यद् वा समुद्रे अध्याकृते गृहे ऽत आ यातमश्विना

१

यद् वा यज्ञं मनवे संमिमिक्षथु रेवेत् काण्वस्य बोधतम् ।

बृहस्पतिं विश्वान् देवाँ अहं हुव इन्द्राविष्णू अश्विनावाशुहेषसा

२

त्या न्वश्विना हुवे सुदंससा गृभे कृता ।

ययोरस्ति प्र णः सख्यं देवेष्वध्याप्यम्

३

ययोरधि प्र यज्ञा असूरे सन्ति सूरयः ।

ता यज्ञस्याध्वरस्य प्रचेतसा स्वधाभिर्या पिबतः सोम्यं मधु

४

यदुद्याश्विनावपाग् यत् प्राक् स्थो वाजिनीवसू ।

यद् दुह्यव्यनवि तुर्वशे यदौ हुवे वामथ मा गतम्

५

यदुन्तरिक्षे पतथः पुरुभुजा यद् वेमे रोदसी अनु ।

यद् वा स्वधाभिरधितिष्ठथो रथमत आ यातमश्विना

६ [३४] (१९४)

(११)

१० वत्सः काण्वः । अग्निः । गायत्री, १ प्रतिष्ठा, २ वर्धमाना, १० त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्व । त्वं यज्ञेष्विड्यः

१

त्वमसि प्रशस्यो विदथेषु सहन्त्य । अग्ने रथीरध्वराणाम्

२

स त्वमस्मदप द्विषो युयोधि जातवेदः । अदेवीरग्ने अरांतीः

३

(१९७)

अन्ति चित् सन्तमहं यज्ञं मर्तस्य रिपोः । नोप वेषि जातवेदः ४
मर्ता अमर्त्यस्य ते भूरि नाम मनामहे । विप्रासो जातवेदसः ५ [३५]

विप्रं विप्रासोऽवसे देवं मर्तास ऊतये । अग्निं गीर्भिर्हवामहे ६
आ ते वत्सो मनो यमत परमाच्चित् सधस्थात् । अग्ने त्वां कामया गिरा ७
पुरुत्रा हि सहङ्कुसि विशो विश्वा अनु प्रभुः । समत्सु त्वा हवामहे ८
समत्स्वग्निमवसे वाजयन्तो हवामहे । वाजेषु चित्रराधसम् ९

प्रतो हि कमीड्यो अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्सि ।

स्वां चाग्ने तन्वं पिप्रयस्वाऽस्मभ्यं च सौभगमा यजस्व

१० [३६] (३०४)

[इति पंचमोऽष्टकः ॥५॥]

— ० —

[अथ षष्ठोऽष्टकः ॥६॥]

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(१२)

३३ पर्वतः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक्, ३३ शंकुमती (पिंगलमतेन) ।

य इन्द्र सोमपातमो मदः शविष्ठ चेतति । येना हंसि न्यत्रिणं तमीमहे १
येना दशग्वमधिगुं वेपयन्तं स्वर्णरम् । येना समुद्रमाविथा तमीमहे २
येन सिन्धुं महीरपो रथौ इव प्रचोदयः । पन्थामृतस्य यातवे तमीमहे ३
इमं स्तोममभिष्टये घृतं न पूतमद्विवः । येना नु सद्य ओजसा ववक्षिथ ४
इमं जुषस्व गिर्वणः समुद्र इव पिन्वते । इन्द्र विश्वाभिरूतिभिर्ववक्षिथ ५ [१]

यो नो देवः परावतः सखित्वनाय मामहे । द्विवो न वृष्टिं प्रथयन् ववक्षिथ ६
ववक्षुरस्य केतव उत वज्रो गर्भस्त्योः । यत् सूर्यो न रोदसी अवर्धयत् ७
यदि प्रवृद्ध सत्पते सहस्रं महिषां अघः । आदित् त इन्द्रियं महि प्र वावृधे ८
इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभिर्न्यर्शसानमोषति । अग्निर्वनेव सासहिः प्र वावृधे ९
इयं तं कृत्वियावती धीतिरेति नवीयसी । सपर्यन्ती पुरुप्रिया मिमीत इत् १० [२]

गर्भो यज्ञस्य देवयुः क्रतुं पुनीत आनुषक् । स्तोमैरिन्द्रस्य वावृधे मिमीत इत् ११
सनिर्मित्रस्य पप्रथ इन्द्रः सोमस्य पीतये । प्राची वाशीव सुन्वते मिमीत इत् १२
यं विप्रा उक्थवाहसो ऽभिप्रमन्दुरायवः । घृतं न पिप्य आसन्यूतस्य यत् १३
उत स्वराजे अदितिः स्तोममिन्द्राय जीजनत् । पुरुप्रशस्तमूतयं क्रतस्य यत् १४
अभि वह्नय ऊतये ऽनूषत् प्रशस्तये । न देव विव्रता हरीं क्रतस्य यत् १५ [३]

यत् सोममिन्द्र विष्णावि यद् वा घ त्रित आप्तये । यद् वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः १६
यद् वा शक्र परावर्ति समुद्रे अधि मन्दसे । अस्माकमित् सुते रणा समिन्दुभिः १७ (३११)

यद् वासिं सुन्वतो वृधो यजमानस्य सत्पते । उक्थे वा यस्य रण्यसि समिन्दुभिः १८
 देवदेवं वोऽवस इन्द्रमिन्द्रं गृणीषणि । अर्धा यज्ञाय तुर्वणे व्यानशुः १९
 यज्ञेभिर्यज्ञवाहसं सोमेभिः सोमपातमम् । होत्राभिरिन्द्रं वावृधुर्व्यानशुः २० [४]

महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । विश्वा वसूनि दाशुषे व्यानशुः २१
 इन्द्रं वृत्राय हन्तवे देवासो दधिरे पुरः । इन्द्रं वाणीरनूषता समोजसे २२
 महान्तं महिना वयं स्तोमेभिर्हवनश्रुतम् । अर्कैरभि प्र णोनुमः समोजसे २३
 न यं विविक्तो रोदसी नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । अमादिदस्य तित्विषे समोजसः २४
 यदिन्द्र पृतनाज्ये देवास्त्वा दधिरे पुरः । आदित ते हर्यता हरीं ववक्षतुः २५ [५]

यदा वृत्रं नदीवृतं शवसा वज्रिन्नवधीः । आदित ते हर्यता हरीं ववक्षतुः २६
 यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रमे । आदित ते हर्यता हरीं ववक्षतुः २७
 यदा ते हर्यता हरीं वावृधाते दिवेदिवे । आदित ते विश्वा भुवनानि येमिरे २८
 यदा ते मारुतीर्विशस्तुभ्यमिन्द्र नियेमिरे । आदित ते विश्वा भुवनानि येमिरे २९
 यदा सूर्यममुं दिवि शुक्रं ज्योतिरधारयः । आदित ते विश्वा भुवनानि येमिरे ३०
 इमां त इन्द्र सुष्टुतिं विप्र इयति धीतिभिः । जामिं पदेव पिप्रतीं प्राध्वरे ३१
 यदस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरन् । नाभा यज्ञस्य दोहना प्राध्वरे ३२
 सुवीर्यं स्वश्व्यं सुगव्यमिन्द्र दद्धि नः । होतैव पूर्वचित्तये प्राध्वरे ३३ [६] (३३७)

(१३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० १३-२०]

३३ नारदः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

इन्द्रः सुतेषु सोमेषु क्रतुं पुनीत उक्थ्यम् । विदे वृधस्य दक्षसो महान् हि पः १
 स प्रथमे व्योमनि देवानां सदेने वृधः । सुपारः सुश्रवस्तमः समप्सुजित् २
 तमहे वाजसातय इन्द्रं भराय शुष्मिणम् । भवा नः सुम्ने अन्तमः सखा वृधे ३
 इयं त इन्द्र गिर्वणो रातिः क्षरति सुन्वतः । मन्द्रानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ४
 नूनं तदिन्द्र दद्धि नो यत् त्वा सुन्वन्त ईमहे । रयिं नश्चित्रमा भरा स्वविदम् ५ [७]

स्तोता यत् ते विचर्षणि रतिप्रशर्धयद् गिरः । वया इवानु रोहते जुषन्त यत् ६
 प्रत्नवर्जनया गिरः शृणुधी जरितुर्हवम् । मदेमदे ववक्षिथा सुकृत्वने ७
 क्रीळन्त्यस्य सुनृता आपो न प्रवता यतीः । अया धिया य उच्यते पतिर्दिवः ८
 उतो पतिर्य उच्यते कृष्टीनामेक इद् वशी । नमोवृधैरवस्युभिः सुते रण ९ (३४६)

स्तुहि श्रुतं विपश्चितं हरी यस्य प्रसक्षिणा	। गन्तारा द्वाशुषो गृहं नमस्विनः	१० [८]
तूतुजानो महेमते ऽश्वेभिः पुषितप्सुभिः	। आ याहि यज्ञमाशुभिः शमिद्धि ते	११
इन्द्रं शविष्ठ सत्पते रयिं गृणत्सु धारय	। श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वन्म	१२
हवे त्वा सूर उदिते हवे मध्यंदिने दिवः	। जुषाण इन्द्र सतिभिर्न आ गहि	१३
आ तू गहि प्र तु द्रव मत्स्वा सुतस्य गोमतः	। तन्तुं तनुष्व पूर्य यथा विदे	१४
यच्छक्रासि परावति यदवावति वृत्रहन्	। यद् वा समुद्रे अन्धसोऽवितेदसि	१५ [९]
इन्द्रं वर्धन्तु नो गिर इन्द्रं सुतास इन्द्रवः	। इन्द्रे हविष्मतीर्विशो अराणिषुः	१६
तमिद् विप्रा अवस्यवः प्रवत्वतीभिरुतिभिः	। इन्द्रं क्षोणीरवर्धयन् वया इव	१७
त्रिकंद्रकेषु चेतनं देवासो यज्ञमन्नत	। तमिद् वर्धन्तु नो गिरः सदावृधम्	१८
स्तोता यत् ते अनुव्रत उक्थान्यृतुथा दुधे	। शुचिः पावक उच्यते सो अद्भुतः	१९
तदिद् रुद्रस्य चेतति यत्नं प्रज्ञेषु धामसु	। मनो यत्रा वि तद् दुधुर्विचेतसः	२० [१०]
यदि मे सख्यमावर इमस्य पाह्यन्धसः	। येन विश्वा अति द्विषो अतारिम	२१
कदा तं इन्द्रं गिर्वणः स्तोता भवाति शंतमः	। कदा नो गव्ये अश्व्ये वसो दधः	२२
उत ते सुष्टुता हरी वृषणा वहतो रथम्	। अजुर्यस्य मदिन्तमं यमीमहे	२३
तमीमहे पुरुष्टुतं यत्नं प्रज्ञाभिरुतिभिः	। नि बर्हिषि प्रिये सदुदधं द्विता	२४
वर्धस्वा सु पुरुष्टुत ऋषिष्टुताभिरुतिभिः	। धुक्षस्व पिप्युषीमिषमवा च नः	२५ [११]
इन्द्र त्वमवितेदसी—त्था स्तुवतो अद्रिवः	। ऋतादियमि ते धियं मनोयुजम्	२६
इह त्या संधमाद्या युजानः सोमपीतये	। हरी इन्द्र प्रतद्वसू अभि स्वर	२७
अभि स्वरन्तु ये तव रुद्रासः सक्षत श्रियम्	। उतो मरुत्वतीर्विशो अभि प्रयः	२८
इमा अस्य प्रतूरयः पदं जुषन्त यद् द्विवि	। नाभा यज्ञस्य सं दधुर्यथा विदे	२९
अयं दीर्घाय चक्षसे प्राचि प्रयत्यध्वरे	। मिमीते यज्ञमानुषग्विचक्ष्य	३० [१२]
वृषायमिन्द्र ते रथ उतो ते वृषणा हरी	। वृषा त्वं शतक्रतो वृषा हवः	३१
वृषा ग्रावा वृषा मदो वृषा सोमो अयं सुतः	। वृषा यज्ञो यमिन्वासि वृषा हवः	३२
वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्जिन्नाभिरुतिभिः	। वावन्थ हि प्रतिष्टुतिं वृषा हवः	३३ [१३]

(३७०)

(१४)

१५ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् । स्तोता मे गोषखा स्यात् १ (३७१)

शिक्षेयमस्मै दिक्सेयं शचीपते मनीषिणे । यदुहं गोपतिः स्याम् २
 धेनुष्ट इन्द्र सुनृता यजमानाय सुन्वते । गामश्वं पिप्युषीं दुहे ३
 न ते वर्तास्ति राधस इन्द्र देवो न मर्त्यः । यद् दिक्सासि स्तुतो मघम् ४
 यज्ञ इन्द्रमवर्धयद् यद् भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओपशं दिवि ५ [१४]

वावृधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । ऊतिमिन्द्रा वृणीमहे ६
 व्यन्तरिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभि नद वलम् ७
 उद् गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन् गुहासतीः । अर्वाश्वं नुनुदे वलम् ८
 इन्द्रेण रोचना दिवो हृळ्हानि हंहितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ९
 अपामूर्मिर्मदन्निव स्तोम इन्द्राजिरायते । वि ते मदा अराजिषुः १० [१५]

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतृणामुत भद्रकृत ११
 इन्द्रमित् कोशिना हरीं सोमपेयाय वक्षतः । उप यज्ञं सुरार्धसम् १२
 अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजयः स्पृधः १३
 मायाभिरुत्तिसृप्सत इन्द्र द्यामारुरुक्षतः । अव दस्यूरधूनुथाः १४
 असुन्वामिन्द्र संसद्वं विषूचीं व्यनाशयः । सोमपा उत्तरो भवन् १५ [१६] (३८५)

(१५)

१३ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । उष्णिक् ।

तम्वाभि प्र गायत पुरुहूतं पुरुष्टुतं । इन्द्रं गीर्भिस्तविषमा विंवासत १
 यस्य द्विर्हंसो बृहत् सहो दाधार रोदसी । गिरीरज्रा अपः स्ववृषत्वना २
 स राजसि पुरुष्टुतं एको वृत्राणि जिघ्रसे । इन्द्र जैत्रा श्रवस्या च यन्तवे ३
 तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पृत्सु सासहिम् । उ लोककृत्नुमद्रिवो हरिश्रियम् ४
 येन ज्योतीं ग्यायवे मनवे च विवेदिथ । मन्त्रानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ५ [१७]

तदुद्या चित् त उक्थिनो ऽनु हुवन्ति पूर्वथा । वृषपत्नीरपो जया दिवेदिवे ६
 तव त्यदिन्द्रियं बृहत् तव शुष्ममुत क्रतुम् । वज्रं शिशाति धिषणा वरेण्यम् ७
 तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः । त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ८
 त्वां विष्णुर्बृहन् क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः । त्वां शर्धो मदुत्यनु मारुतम् ९
 त्वं वृषा जनानां मंहिष्ठ इन्द्र जज्ञिषे । सत्रा विश्वा स्वपत्यानि दधिषे १० [१८]

सत्रा त्वं पुरुष्टुतं एको वृत्राणि तोशसे । नान्य इन्द्रात् करणं भूय इन्वति ११

(३९६)

यदिन्द्र मन्मशस्त्वा नाना हवंत ऊतये । अस्माकेभिर्नृभिरत्रा स्वर्जय १२
अरं क्षयाय नो महे विश्वा रूपाण्याविशन् । इन्द्रं जैत्राय हर्षया शचीपतिम् १३ [१९] (३९८)

(१६)

१२ हरिस्त्रिभिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र सम्राजं चर्षणीनामिन्द्रं स्तोता नव्यं गीर्भिः । नरं नृषाहं महिष्ठम् १
यस्मिन्नुक्थानि रणयन्ति विश्वानि च श्रवस्या । अपामवो न समुद्रे २
तं सुष्ठुत्या विवासे ज्येष्ठराजं भरे कृत्नुम् । महो वाजिनं सनिभ्यः ३
यस्यानूना गभीरा मदा उरवस्तरुत्राः । हर्षुमन्तः शूरसातौ ४
तमिद् धनेषु हिते ष्वधिवाकाय हवन्ते । येषामिन्द्रस्ते जयन्ति ५
तमिच्छयौतैरारयन्ति तं कृतेभिश्चर्षणयः । एष इन्द्रो वरिवस्कृत ६ [२०]

इन्द्रो ब्रह्मेन्द्र ऋषि—रिन्द्रः पुरू पुरुहूतः । महान् महीभिः शचीभिः ७
स स्तोम्यः स हव्यः सत्यः सत्वा तुविकूर्मिः । एकश्चित् सन्नभिभूतिः ८
तमर्केभिस्तं सामभिस्तं गायत्रैश्चर्षणयः । इन्द्रं वर्धन्ति क्षितयः ९
प्रणेतारं वस्यो अच्छा कर्तारं ज्योतिः समत्सु । सासह्रांसं युधामित्रान् १०
स नः परिः पारयाति स्वस्ति नवा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ११
स त्वं न इन्द्र वाजैभिर्दशस्या च गातुया च । अच्छा च नः सुभ्रं नेषि १२ [२१] (४१०)

(१७)

१५ हरिस्त्रिभिः काण्वः । इन्द्रः, १४ वास्तोष्पतिर्वा । गायत्री, प्रगाथः = (१४ बृहती, १५ सतोबृहती) ।

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एदं बर्हिः संदो मम १
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु २
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ३
आ नो याहि सुतावतो ऽस्माकं सुष्ठुतीरुप । पिबा सु शिप्रिन्नन्धसः ४
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्यो—रनु गात्रा वि धावतु । गृभाय जिह्वया मधु ५ [२२]

स्वादुष्टे अस्तु संसुदे मधुमान् तन्वेऽ तव । सोमः शमस्तु ते हृदे ६
अयमु त्वा विचर्षणे जनीरिवाभि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पतु ७
तुविग्रीवो वपोदरः सुबाहुरन्धसो मदे । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते ८ (४१८)

इन्द्र प्रेहि पुरस्त्वं विश्वस्येशान ओजसा । वृत्राणि वृत्रहश्चहि ९
दीर्घस्ते अस्त्वङ्कुशो येना वसु प्रयच्छसि । यजमानाय सुन्वते १० [२३]

अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अधि बर्हिषि । एहीमस्य द्रवा पिब ११
शाचिङ्गो शाचिपूजना—ऽयं रणाय ते सुतः । आखण्डल प्र हूयसे १२
यस्ते शृङ्गवृषो नपात् प्रणपात् कुण्डपाय्यः । न्यास्मिन् दध आ मनः १३

वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणां—ऽसत्रं सोम्यानाम् ।

द्वप्सो भेत्ता पुरां शश्वतोना—मिन्द्रो मुनीनां सखा १४

पृदाकुसानुर्यजतो गवेषण एकः सन्नाभि भूर्यसः ।

भूर्णिमश्वं नयत् तुजा पुरो गृभे—न्द्रं सोमस्य पीतये १५ [२४] (४२५)

(१८)

१२ इरिम्बिठिः काण्वः । आदित्याः, ४-६, ७, अदितिः, ८ अदिवनौ, ९ अग्निसूर्यानिलाः । उष्णिक् ।

इदं ह नूनमेषां सुभ्रं भिक्षत मर्त्यः । आदित्यानामपूर्व्यं सर्वांमनि १
अनर्वाणो ह्येषां पन्था आदित्यानाम् । अदब्धाः सन्ति पायवः सुगेवृधः २
तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा । शर्म यच्छन्तु सप्रथो यदीमहे ३
वेवेभिर्देव्यदिते ऽरिष्टमर्मन्ना गहि । स्मत् सूरिभिः पुरुप्रिये सुशर्मभिः ४
ते हि पुत्रासो अदिते—विदुर्द्वेषांसि योतवे । अंहोश्चिदुरुचक्रयोऽनेहसः ५ [२५]

अदितिर्नो दिवा पशु—मदितिर्नक्तमद्वयाः । अदितिः पात्वंहसः सदावृधा ६
उत स्या नो दिवा मति—रदितिरुत्या गमत् । सा शंताति मयस्करदप सिधः ७
उत त्या दैव्या भिषजा शं नः करतो अश्विना । युयुयातामितो रपो अप सिधः ८
शमग्निरग्निभिः कर—च्छं नस्तपतु सूर्यः । शं वातो वात्वरपा अप सिधः ९
अपामीवामप सिध—मप सेधत दुर्मतिम् । आदित्यासो युयोतना नो अंहसः १० [२६]

युयोता शरुमस्मदाँ आदित्यास उतामतिम् । ऋधग्द्वेषः कृणुत विश्ववेदसः ११
तत् सु नः शर्म यच्छता—ऽऽदित्या यन्मुमोचति । एनस्वन्तं चिदेनसः सुदानवः १२
यो नः कश्चिद् रिरिक्षति रक्षस्त्वेन मर्त्यः । स्वैः ष एवै रिरिषीष्ट युर्जनः १३
समित् तमघमश्ववद् दुःशंसं मर्त्यं रिपुम् । यो अस्मन्ना दुर्हणावाँ उप द्वयुः १४
पाकत्रा स्थन देवा हत्सु जानीथ मर्त्यम् । उप द्वयुं चाद्वयुं च वसवः १५ [२७]

आ शर्म पर्वताना—मोतापां वृणीमहे । द्यावाक्षामारे अस्मद् रपस्कृतम् १६

(४४१)

ते नो भद्रेण शर्मणा युष्माकं नावा वंसवः । अति विश्वानि दुरिता पिपर्तन १७
 तुचे तनाय तत् सु नो द्राघीय आयुर्जीवसे । आदित्यासः सुमहसः कृणोतन १८
 यज्ञो हीळो वो अन्तर आदित्या अस्ति मृळत । युष्मे इद् वो अपि षमसि सजात्ये १९
 बृहद् वरूथं मरुतां देवं त्रातारमश्विना । मित्रमीमहे वरुणं स्वस्तये २०
 अनेहो मित्रार्यमन् नृवद् वरुण शंस्यम् । त्रिवरूथं मरुतो यन्त नश्छर्दिः २१
 ये चिद्धि मृत्युबन्धव आदित्या मनवः स्मसि । प्र सू न आयुर्जीवसे तिरेतन २२ [२८] (४४७)

(१९)

३७ सोमरिः काण्वः । अग्निः, ३४-३५ आदित्याः; ३६-३७ त्रसदस्युः पौरकुत्स्यः ।

१-२६ प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोवृहती), २७ द्विपदा विराट्,

२८-३३ प्रगाथः = (समा ककुप्, विषमा सतोवृहती), ३४ उष्णिक्,

३५ सतोवृहती, ३६ ककुप्; ३७ पङ्क्तिः ।

तं गूर्धया स्वर्णरं देवासो देवमरतिं दधन्विरे । देवत्रा हव्यमोहिरे १
 विभूतरातिं विप्र चित्रशोचिष—मग्निमीळिष्व यन्तुरम् ।
 अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोमरे प्रेमध्वराय पूर्व्यम् २
 यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवत्रा होतारममर्त्यम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम् ३
 ऊर्जो नपाति सुभगं सुदीदिति—मग्निं श्रेष्ठशोचिषम् ।
 स नो मित्रस्य वरुणस्य सो अपा—मा सुभ्रं यक्षते द्विवि ४
 यः समिधा य आहुती यो वेदेन द्वादश मर्तो अग्रये । यो नमसा स्वध्वरः ५ [२९]
 तस्येदर्वन्तो रंहयन्त आशव—स्तस्य द्युन्नितमं यशः ।
 न तमंहो देवकृतं कृतश्चन न मर्त्यकृतं नशत् ६
 स्वग्रयो वो अग्निभिः स्याम सूनो सहस ऊर्जा पते । सुवीरस्त्वमस्मयुः ७
 प्रशंसमानो अतिथिर्न मित्रियो ऽग्नी रथो न वेद्यः ।
 त्वे क्षेमासो अपि सन्ति साधव—स्त्वं राजा रयीणाम् ८
 सो अन्द्रा द्वाश्वध्वरो ऽग्ने मर्तः सुभग स प्रशंस्यः । स धीभिरस्तु सनिता ९
 यस्य त्वमूर्ध्वो अध्वराय तिष्ठसि क्षयद्वीरः स साधते ।
 सो अर्वद्भिः सनिता स विपन्युभिः स शूरैः सनिता कृतम् १० [३०]
 यस्याग्निर्वपुर्गृहे स्तोमं चनो दधीत विश्ववार्यः । हव्या वा वेविषद् विषः ११ (४५८)

विप्रस्य वा स्तुवतः सहसो यहो मक्षतमस्य रातिषु ।
 अवोदेवमुपरिमर्त्यं कृधि वसो विविदुषो वचः १२
 यो अग्निं हव्यदातिभिर्नमोभिर्वा सुदक्षमाविवांसति । गिरा वाजिरशोचिषम् १३
 समिधा यो निशित्ती दाशददिति धामभिरस्य मर्त्यः ।
 विश्वेत् स धीभिः सुभगो जना अति द्युमैरुद्र इव तारिषत् १४
 तदग्ने द्युममा भर यत् सासहत् सदने कं चिद्विणिगम् । मन्युं जनस्य दूढ्यः १५ [३१]

येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा येन नासत्या भगः ।
 वयं तत् ते शर्वसा गातुवित्तमा इन्द्रत्वोता विधेमहि १६
 ते वेदग्ने स्वाध्योऽ ये त्वा विप्र निदधिरे नृचक्षसम् । विप्रांसो देव सुक्रतुम् १७
 त इद् वेदिं सुभग त आहुतिं ते सोतुं चक्रिरे दिवि ।
 त इद् वाजेभिर्जिग्युर्महद् धनं ये त्वे कामं न्येरिरे १८
 भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः १९
 भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये येना समत्सु सासहः ।
 अव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धतां वनेमा ते अभिष्टिभिः २० [३२]

ईळे गिरा मनुहितं यं देवा दूतमरातिं न्येरिरे । यजिष्ठं हव्यवाहनम् २१
 त्रिमजम्भाय तरुणाय राजते प्रयो गायस्यग्रये ।
 यः पिंशते सूनृताभिः सुवीर्यमग्निघृतेभिराहुतः २२
 यदीं घृतेभिराहुतो वाशीमग्निर्भरत् उच्चाव च । असुर इव निर्णिजम् २३
 यो हव्यान्यैरयता मनुहितो देव आसा सुगन्धिना ।
 विवांसते वार्याणि स्वध्वरो होता देवो अमर्त्यः २४
 यदग्ने मर्त्यस्त्वं स्यामहं मित्रमहो अमर्त्यः । सहसः सूनवाहुत २५ [३३]

न त्वा रासीयाभिश्शस्तये वसो न पापत्वाय सन्त्य ।
 न मे स्तोतामतीवा न दुहितः स्यादग्ने न पापया २६
 पितुर्न पुत्रः सुमृतो दुरोण आ देवा एतु प्र णो हविः २७
 तवाहमग्न ऊतिभिर्नेदिष्ठाभिः सचेय जोषमा वसो । सदा देवस्य मर्त्यः २८
 तव क्रत्वा सनेयं तव रातिभिर्ऋग्ने तव प्रशस्तिभिः ।
 त्वामिदाहुः प्रमतिं वसो ममाग्ने हर्षस्व दातवे २९
 प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तिरते वाजर्भर्मभिः । यस्य त्वं सख्यमावरः ३० [३४] (४७७)

तव द्रुप्सो नीलवान् वाश ऋत्विय इन्धानः सिष्णवा ददे ।

त्वं महीनामुषसामसि प्रियः क्षपो वस्तुषु राजसि ३१

तमार्गन्म सोमरयः सहस्रमुष्कं स्वभिष्टिमवसे । सम्राजं त्रासदस्यवम् ३२

यस्य ते अग्ने अन्ये अग्रय उपक्षितो वया इव ।

विपो न द्युम्ना नि युवे जनानां तव क्षत्राणि वर्धयन् ३३

यमादित्यासो अद्भुहः पारं नयथ मर्यम् । मघोनां विश्वेषां सुदानवः ३४

यूयं राजानः कं चिच्चर्षणीसहः क्षयन्तं मानुषां अनु ।

वयं ते वो वरुण मित्रार्यमन् तस्यामेहतस्य रथ्यः ३५

अदान्मे पौरुकुत्स्यः पञ्चाशतं त्रसदस्युर्वधूनाम् । मंहिष्ठो अर्यः सत्पतिः ३६

उत मे प्रयियोर्वयियोः सुवास्त्वा अधि तुर्वानि ।

तिसृणां सप्ततीनां श्यावः प्रणेता भुवद् वसुर्दियानां पतिः ३७ [३५] (४८४)

(२०)

२६ सोमरिः काण्वः । मरुतः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोबृहती); १४ सतो विराद् ।

आ गन्ता मा रिषण्यत् प्रस्थावानो मापं स्थाता समन्यवः । स्थिरा चिन्नमयिष्णवः १

वीळुपविभिर्मरुत ऋभुक्षण आ रुद्रासः सुदीतिभिः ।

इषा नो अद्या गता पुरुस्पृहो यज्ञमा सोमरीयवः २

विद्मा हि रुद्रियाणां शुष्ममुग्रं मरुतां शिमीवताम् । विष्णोरेषस्य मीळुषाम् ३

वि द्वीपानि पापतन् तिष्ठद् दुच्छुनो मे युजन्त रोदसी ।

प्र धन्वान्यैरत शुभ्रखादयो यदेजथ स्वभानवः ४

अच्युता चिद् वो अज्मन्ना नानदति पर्वतासो वनस्पतिः । भूमिर्यामेषु रेजते ५ [३६]

अमाय वो मरुतो यातवे द्यौर्जिहीत उत्तरा बृहत् ।

यत्रा नरो देदिशते तनूष्वा त्वक्षांसि बाह्वोजसः ६

स्वधामनु श्रियं नरो महि त्वेषा अमवन्तो वृषत्सवः । वहन्ते अहृतत्सवः ७

गोभिर्वाणो अज्यते सोमरीणां रथे कोशे हिरण्यये ।

गोबन्धवः सुजातास इषे भुजे महान्तो नः स्पर्से नु ८

प्रति वो वृषदक्षयो वृष्णे शर्धीय मारुताय भरध्वम् । हुव्या वृषप्रयावो ९

(४९३)

वृषणश्वेन मरुतो वृषप्सुना रथेन वृषनाभिना ।

आ श्येनासो न पक्षिणो वृथा नरो हव्या नो वीतये गत १० [३७]

समानमञ्जयेषां वि भ्राजन्ते रुक्मासो अधि बाहुषु । दर्विद्युतयूष्टयः ११

त उग्रासो वृषण उग्रबाहवो नकिष्टनूषु येतिरे ।

स्थिरा धन्वान्यायुधा रथेषु वो ऽनीकेष्वधि श्रियः १२

येषामर्णो न सप्रथो नाम त्वेषं शश्वतामेकमिदं भुजे । वयो न पित्र्यं सहः १३

तान् वन्दस्व मरुतस्ताँ उप स्तुहि तेषां हि धुनीनाम् ।

अराणां न चरमस्तदेषां दाना म्हा तदेषाम् १४

सुभगः स व ऊति ण्वास पूर्वोसु मरुतो व्युष्टिषु । यो वा नूनमुतासति १५ [३८]

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो नर आ हव्या वीतये गथ ।

अभि ष द्युमैरुत वाजसातिभिः सुम्ना वो धूतयो नशत् १६

यथा रुद्रस्य सूनवो द्विवो वशन्त्यसुरस्य वेधसः । युवानस्तथेदसत् १७

ये चाहन्ति मरुतः सुदानवः स्मन्मीळहुषश्चरन्ति ये ।

अतश्चिदा न उप वस्यसा हृदा युवान् आ ववृध्वम् १८

यून ऊ षु नविष्ठया वृष्णः पावकाँ अभि सोमरे गिरा । गाय गा इव चर्कषत् १९

साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यो विश्वासु पृत्सु होतृषु ।

वृष्णश्चन्द्रान्न सुश्रवस्तमान् गिरा वन्दस्व मरुतो अहं २० [३९]

गावश्चिद् घा समन्यवः सजात्येन मरुतः सबन्धवः । रिहते क्रकुभो मिथः २१

मर्तश्चिद् वो नृतवो रुक्मवक्षस उप भ्रातृत्वमारयति ।

अधि नो गात मरुतः सदा हि व आपित्वमस्ति निधुवि २२

मरुतो मरुतस्य न आ भेषजस्य वहता सुदानवः । यूयं संखायः सप्तयः २३

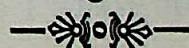
याभिः सिन्धुमवथ याभिस्तूर्वथ याभिर्दशस्यथा क्रिविम् ।

मयो नो भूतोतिभिर्मयोभुवः शिवाभिरसचद्विषः २४

यत् सिन्धौ यदसिक्न्यां यत् समुद्रेषु मरुतः सुबर्हिषः । यत् पर्वतेषु भेषजम् २५

विश्वं पश्यन्तो बिभृथा तनूष्वा ऽऽ तेना नो अधि वोचत ।

क्षमा रपो मरुत आतुरस्य न इष्कर्ता विहृतं पुनः २६ [४०] (५१०)



[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-४०]

(२१)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० २१-३०]

१८ सोमरिः काण्वः । इन्द्र, १७-१८ चित्रः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोबृहती) ।

वयमु त्वामपूर्व्यं स्थूरं न कच्चिद् भरन्तोऽवस्यवः । वाजे चित्रं हवामहे १

उप त्वा कर्मन्तये स नो युवो—ग्रश्चक्राम यो धूषत् ।

त्वामिन्द्रयवितारं ववूमहे सखाय इन्द्र सानसिम् २

आ याहिम इन्द्रवो ऽश्वपते गोपत उर्वरापते । सोमं सोमपते पिब ३

वयं हि त्वा बन्धुमन्तमबन्धवो विप्रास इन्द्र येमिम ।

या ते धामानि वृषभ तेभिरा गहि विश्वेभिः सोमपीतये ४

सीदन्तस्ते वयो यथा गोश्रीति मधौ मदुरे विवक्षणे । अभि त्वामिन्द्र नोनुमः ५ [१]

अच्छा च त्वैना नमसा वदामसि किं मुहुश्चिद् वि दीधयः ।

सन्ति कामासो हरिवो वृदिष्टं स्मो वयं सन्ति नो धियः ६

नूत्ना इदिन्द्र ते वय—मूती अभूम नहि नू ते अद्विवः । विद्या पुरा परीणसः ७

विद्या सखित्वमुत शूर भोज्य—मा ते ता वज्रिन्नीमहे ।

उतो संमस्मिन्ना शिशीहि नो वसो वाजे सुशिप्र गोमति ८

यो न इदमिदं पुरा प्र वस्य आनिनाय तमु वः स्तुषे । सखाय इन्द्रमूतये ९

हर्यश्च सत्पतिं चर्षणीसहं स हि ष्मा यो अमन्दत ।

आ तु नः स वयति गव्यमश्व्यं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् १० [२]

त्वया ह स्विद् युजा वयं प्रतिं श्वसन्तं वृषभ ब्रुवीमहि । संस्थे जनस्य गोमतः ११

जयेम कारे पुरुहूत कारिणो ऽभि तिष्ठेम दुह्यः ।

नृभिर्वृत्रं हन्याम शूश्रुयाम चा—ऽवेरिन्द्र प्र णो धियः १२

अभ्रातृव्यो अना त्व—मनापिरिन्द्र जनुषा सनादसि । युधेदापित्वमिच्छसे १३

नकी रेवन्तं सख्याय विन्दसे पीयन्ति ते सुराश्वः ।

यदा कृणोषि नदनुं समूहस्या—दित् पितेव हूयसे १४

मा ते अमाजुरो यथा मूरास इन्द्र सख्ये त्वावतः । नि षदाम सचा सुते १५ [३]

मा ते गोदत्र निरराम राधस इन्द्र मा ते गृहामहि ।

हृळ्हा चिदुर्यः प्र मृशाभ्या भर न ते कामान आदभे १६

इन्द्रो वा घेदिर्यन्मघं सरस्वती वा सुभगा दुर्दिवसु । त्वं वा चित्र दाशुषे १७

(५१७)

चित्र इदं राजा राजका इदंन्यके यके सरस्वतीमनु ।

पर्जन्य इव ततनद्धि वृष्ट्या सहस्रमयुता ददत्

१८ [४] (५२८)

(२२)

१८ सोमरिः काण्वः । अश्विनौ । १-६ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ११ ककुप्, १२ मध्येज्योतिः, प्रगाथः= (९, १३, १५, १७ ककुप्, १०, १४, १६, १८ सतोबृहती) ।

ओ त्यमह आ रथ—मद्या दंसिष्ठमूतये ।

यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी आ सूर्याये तस्थथुः

१

पूर्वापुषं सुहवं पुरुस्पृहं भुज्युं वाजेषु पूर्व्यम् ।

सचनावन्तं सुमतिभिः सोमरे विद्वेषसमनेहसम्

२

इह त्या पुरुभूतमा देवा नमोभिरश्विना ।

अर्वाचीना स्ववसे करामहे गन्तारा दाशुषो गृहम्

३

युवो रथस्य परि चक्रमीयत ईर्मान्यद् वामिषण्यति ।

अस्माँ अच्छा सुमतिर्वा शुभस्पती आ धेनुरिव धावतु

४

रथो यो वां त्रिवन्धुरो हिरण्याभीशुरश्विना ।

परि द्यावापृथिवी भूषति श्रुतस्तेन नासत्या गतम्

५ [५]

दुशस्यन्ता मनवे पूर्व्यं दिवि यवं वृकेण कर्धथः ।

ता वामद्य सुमतिभिः शुभस्पती अश्विना प्र स्तुवीमहि

६

उप नो वाजिनीविसू यातमृतस्य पृथिभिः ।

येभिस्तृक्षिं वृषणा त्रासदस्यवं महे क्षत्राय जिन्वथः

७

अयं वामादिभिः सुतः सोमो नरा वृषण्वसू ।

आ यातं सोमपीतये पिबतं दाशुषो गृहे

८

आ हि रुहतमश्विना रथे कोशे हिरण्यये वृषण्वसू । युक्ताथां पीवरीरिषः

९

याभिः पक्थमवथो याभिरधिगुं याभिर्बभुं विजोषसम् ।

ताभिर्नो मक्षू तूर्यमश्विना गतं भिषज्यतं यदातुरम्

१० [६]

यदधिगावो अधिगू इदा चिदहो अश्विना हवामहे । वयं गीर्भोर्विपन्यवः

११

ताभिरा यातं वृषणोप मे हवं विश्वप्सुं विश्ववार्यम् ।

इषा मंहिष्ठा पुरुभूतमा नरा यामिः क्रिर्वि वावधुस्ताभिरा गतम्

१२

(५४०)

ताविदा चिदहानां तावश्विना वन्दमान उप ब्रुवे । ता ऊ नमोभिरीमहे १३
 ताविद् दोषा ता उपासि शुभस्पती ता यामन् रुद्रवर्तनी ।
 मा नो मर्ताय रिपवे वाजिनीवसू परो रुद्रावतिं ख्यतम् १४
 आ सुगम्याय सुगम्यं प्राता रथेनाश्विना वा सक्षणी । हुवे पितेव सोमरी १५ [७]
 मनोजवसा वृषणा मदच्युता मक्षुगमाभिरूतिभिः ।
 आरात्ताच्चिद् भूतमस्मे अवसे पूर्वीभिः पुरुभोजसा १६
 आ नो अश्वावदश्विना वर्तिर्यासिष्टं मधुपातमा नरा । गोमद् दस्रा हिरण्यवत् १७
 सुप्रावर्गं सुवीर्यं सुष्ठु वार्यमनाधृष्टं रक्षस्विना ।
 अस्मिन्ना वामायाने वाजिनीवसू विश्वा वामानि धीमहि १८ [८] (५४६)

(२३)

३० विश्वमना वैयद्वः । अग्निः । उष्णिक् ।

ईळिष्या हि प्रतीव्यं यजस्व जातवेदसम् । चरिष्णुधूममगृभीतशोचिषम् १
 दामानं विश्वचर्षणे अग्निं विश्वमनो गिरा । उत स्तुषे विष्पर्धसो रथानाम् २
 येषामाबाध क्रुगम्य इषः पूक्षश्च निग्रमे । उपविदा वह्निर्विन्दते वसु ३
 उदस्य शोचिरस्थाद् दीदियुषो व्यजरम् । तपुर्जम्भस्य सुद्युतो गणाश्रियः ४
 उदु तिष्ठ स्वध्वर स्तवानो देव्या कृपा । अभिरुया भासा बृहता शुशुक्निः ५ [९]

अग्ने याहि सुशस्तिभिर्हव्या जुह्वान आनुषक् । यथा दूतो बभूथ हव्यवाहनः ६
 अग्निं वः पूर्य हुवे होतारं चर्षणीनाम् । तमया वाचा गृणे तमु वः स्तुषे ७
 यज्ञेभिरुद्धतक्रतुं यं कृपा सुदयन्त इत् । मित्रं न जने सुधितमृतावनि ८
 क्रतावानमृतायवो यज्ञस्य सार्धनं गिरा । उपो एनं जुजुषुर्नमसस्पदे ९
 अच्छा नो अङ्गिरस्तमं यज्ञासो यन्तु संयतः । होता यो अस्ति विश्वा यशस्तमः १० [१०]

अग्ने तव त्ये अजरे न्धानासो बृहद् भाः । अश्वा इव वृषणस्तविषीयवः ११
 स त्वं न ऊर्जा पते रयिं रास्व सुवीर्यम् । प्राव नस्तोके तनये समत्स्वा १२
 यद् वा उ विश्पतिः शितः सुप्रीतो मनुषो विशि । विश्वेदुग्निः प्रति रक्षांसि सेधति १३
 श्रुष्ट्यग्ने नवस्य मे स्तोमस्य वीर विश्पते । नि मायिनस्तपुषा रक्षसो दह १४
 न तस्य मायया चन रिपुरीशीत मर्त्यः । यो अग्रये दृदाश हव्यदातिभिः १५ [११]

व्यश्वस्त्वा वसुविद् मुक्षण्युरप्रीणाद्विषिः । महो राये तमु त्वा समिधीमहि १६ (५६२)

उशना काव्यस्त्वा नि होतारमसादयत् । आयजिं त्वा मनवे जातवेदसम् १७
 विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो हुतमकृत । श्रुष्टी देव प्रथमो यज्ञियो भुवः १८
 इमं वा वीरो अमृतं हुतं कृण्वीत मर्त्यः । पावकं कृष्णवर्तनिं विहायसम् १९
 तं हुवेम यत्सुचः सुभासं शुक्रशोचिषम् । विशामग्निमजरं प्रत्नमीज्यम् २० [१२]

यो अस्मै हव्यदातिभिः राहुतिं मर्तोऽविधत् । भूरि पोषं स धत्ते वीरवद् यशः २१
 प्रथमं जातवेदसं मग्निं यज्ञेषु पूज्यम् । प्रति सुगेति नमसा हविष्मती २२
 आभिर्विधेमाग्नये ज्येष्ठाभिर्यश्ववत् । मंहिष्ठाभिर्मतिभिः शुक्रशोचिषे २३
 नूनमर्चं विहायसे स्तोमेभिः स्थूरयूपवत् । ऋषे वैयश्व दम्यायाग्नये २४
 अतिथिं मानुषाणां सूनुं वनस्पतीनाम् । विप्रा अग्निमवसे प्रत्नमीळते २५ [१३]

महो विश्वां अभि षतोऽं ऽभि हव्यानि मानुषा । अग्ने नि षत्सि नमसाधि बर्हिषि २६
 वंस्वा नो वार्या पुरु वंस्व रायः पुरुस्पृहः । सुवीर्यस्य प्रजावतो यशस्वतः २७
 त्वं वीरो सुषाम्णे ऽग्ने जनाय चोदय । सदा वसो रातिं यविष्ठु शश्वते २८
 त्वं हि सुप्रतूरसि त्वं नो गोमतीरिषः । महो रायः सातिमग्ने अपा वृधि २९
 अग्ने त्वं यशा अस्या मित्रावरुणा वह । कृतावाना सम्राजा पूतदक्षसा ३० [१४] (५७६)

(२४)

३० विश्वमना वैयश्वः । इन्द्रः, २८-३० वरुः सौषाम्निः । उष्णिक्, ३० अनुष्टुप् ।

सखाय आ शिषामहि ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे । स्तुष ऊ षु वो नृत्तमाय धृष्णवे १
 शर्वसा ह्यसिं श्रुतो वृत्रहत्येन वृत्रहा । मधैर्मघोनो अति शूर दाशसि २
 स नः स्तवान आ भर रयिं चित्रश्रवस्तमम् । निरेके चिद् यो हरिवो वसुर्दुदिः ३
 आ निरेकमुत प्रियमिन्द्र दर्षि जनानाम् । धृषता धृष्णो स्तवमान आ भर ४
 न ते सव्यं न दक्षिणं हस्तं वरन्त आमुरः । न परिबाधो हरिवो गर्विष्ठिषु ५ [१५]

आ त्वा गोभिरेव व्रजं गीर्भिक्रिणोम्यद्विवः । आ स्मा कामं जरितुरा मनः पूण ६
 विश्वानि विश्वमनसो धिया नो वृत्रहन्तम् । उग्रं प्रणेतरधि षू वसो गहि ७
 वयं ते अस्य वृत्रहन् विद्याम शूर नव्यसः । वसोः स्पर्हस्य पुरुहूत राधसः ८
 इन्द्र यथा ह्यस्ति ते ऽपरीतं नृतो शवः । अमृक्ता रातिः पुरुहूत वाशुषे ९
 आ वृषस्व महामह महे नृतम् राधसे । हृळ्हश्चिद् दृह्य मघवन् मघत्तये १० [१६]

नू अन्यत्रा चिदद्विवस्त्वन्नो जग्मुराशसः । मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतिभिः ११ (५८७)

नह्य॑ङ्ग नृतो त्व॒वुन्यं वि॒न्दामि राध॑से । रा॒ये द्यु॒म्नाय॑ शर्व॑से च गिर्व॑णः १२
ए॒न्दुमिन्द्रा॑य सि॒ञ्चत॒ पिबा॑ति सो॒म्यं मधु॑ । प्र राध॑सा चोद॑याते महि॒त्वना १३
उपो॑ हरी॒णां पतिं॑ दक्षं॑ पू॒ञ्चन्त॑मब्रवम् । नूनं॑ श्रु॒धि स्तुव॑तो अ॒श्वस्य॑ १४
नह्य॑ङ्ग पु॒रा च॒न ज॒ज्ञे वी॒रतर॑स्त्वत् । नकी॑ रा॒या नैव॑था न भ॒न्दना॑ १५ [१७]

ए॒दु मध्वो॑ म॒दिन्तरं॑ सि॒ञ्च वा॑ध्वर्यो॑ अ॒न्धसः॑ । ए॒वा हि वी॒रः स्तव॑ते स॒दावृ॑धः १६
इन्द्र॑ स्थात॒र्हरी॑णां नकि॑ष्टे पू॒र्व्यस्तु॑तिम् । उ॒दानं॑श शर्व॑सा न भ॒न्दना॑ १७
तं वो॑ वाजा॒नां पति॑म॒हूँमहि॑ श्रव॒स्यवः॑ । अप्रा॑युभि॒र्यज्ञे॑भिर्वावृ॒धेन्य॑म् १८
ए॒तो न्वि॒द्वं स्तवा॑म सखा॑यः स्तो॒म्यं नर॑म् । कृ॒ष्टीर्यो॑ विश्वा॑ अ॒भ्यस्त्ये॑क इ॒त् १९
अ॒गोरु॑धाय ग॒विषे॑ द्यु॒क्षाय॑ द॒स्म्यं वचः॑ । घृ॒तात् स्वा॑दी॒यो मधु॑नश्च वो॒चत॑ २० [१८]

यस्या॑मि॒तानि॑ वी॒र्या॑ङ् न राधः॑ पर्ये॑तवे । ज्यो॒तिर्न॑ विश्व॑म॒भ्यस्ति॑ दक्षि॑णा २१
स्तु॒हीन्द्रं॑ व्य॒श्वव॑—द॒नूर्मि॑ वा॒जिनं॑ यम॑म् । अ॒र्यो ग॒यं म॑ह॒मानं॑ वि द्वा॒शुषे॑ २२
ए॒वा नून॑मुप॑ स्तुहि॒ वैर्य॑श्च द॒शमं॑ नव॑म् । सु॒वि॒द्वांसं॑ च॒कृत्यं॑ च॒रणी॑नाम् २३
वे॒त्था हि॑ नि॒र्कृती॑नां वज्र॑हस्त॒ परिवृ॑जम् । अ॒हर॑हः शु॒न्ध्युः परि॑प॒दामि॑व २४
तदिन्द्रा॑व आ भ॑र॒ येना॑ दंसि॒ष्ठ कृ॑त्वने । द्वि॒ता कु॒त्साय॑ शि॒श्रथो॑ नि चो॒दय॑ २५ [१९]

तमु॑ त्वा नून॑मी॒महे॑ नव्यं॑ दंसि॒ष्ठ स॒न्यसे॑ । स त्वं॑ नो विश्वा॑ अ॒भिमा॑तीः स॒क्षणिः॑ २६
य क॒क्षादं॑हसो मु॒चद् यो॑ वा॒र्यात् स॒प्त सि॒न्धुषु॑ । वध॑र्दा॒सस्य॑ तुवि॒नृम्ण॑ नीनमः २७
यथा॑ वरो सु॒षाम्णे॑ स॒निभ्यु॑ आव॒हो र॒यिम् । व्य॒श्वेभ्यः॑ सु॒भगे॑ वा॒जिनी॑वति २८
आ ना॒र्यस्य॑ दक्षि॑णा व्य॒श्वो ए॒तु सो॒मिनः॑ । स्थू॒रं च॑ राधः॑ ज्ञात॑वत् स॒हस्र॑वत् २९
यत् त्वा॑ पू॒च्छादी॑जानः॒ कु॒ह्या कु॒ह्याकृ॑ते । ए॒षो अप॑श्रितो व॒लो गो॑म॒तीम॑व तिष्ठ॑ति ३०
[२०] (६०६)

(२५)

२४ विश्वमना वैयश्वः । मित्रावरुणौ, १०-१२ विद्वे देवाः । उष्णिक्, २३ उष्णिग्गर्भा ।

ता वां विश्व॑स्य गो॒पा दे॒वा दे॒वेषु॑ य॒ज्ञिया॑ । कृ॒तावा॑ना यज॑से पू॒तद॑क्षसा १
मि॒त्रा त॒ना न र॒थ्याङ् वरु॑णो यश्च॑ सु॒क्रतुः॑ । स॒नात् सु॒जाता॑ तन॒या धृ॒तव॑ता २
ता मा॒ता विश्व॑वे॒दसा॑ ऽसुर्या॑य प्रम॑हसा । म॒ही ज॑जानादि॒निर्कृ॑ताव॒री ३
म॒हान्ता॑ मि॒त्रावरु॑णा स॒म्राजा॑ दे॒वावसु॑रा । कृ॒तावा॑नावृ॒तमा॑ घो॒षतो॑ बृ॒हत् ४
नपा॑ता शर्व॑सो म॒हः सू॒नू दक्ष॑स्य सु॒क्रतू॑ । सु॒प्रदा॑नू इ॒षो वा॑स्त्वधि॒ क्षितः॑ ५ [२१]

सं या दानू॑नि ये॒मथु॑—दि॒व्याः पा॒थि॒वीरि॑षः । नभ॑स्वती॒रा वां च॑रन्तु वृ॒ष्टयः॑ ६ (६११)

अधि या बृहतो दिवोऽभि यूथेव पश्यतः । ऋतावाना सम्राजा नमसे हिता ७
 ऋतावाना नि षेदतुः साम्राज्याय सुक्रतुः । धृतव्रता क्षत्रिया क्षत्रमाशतुः ८
 अक्षणाश्चिद् गातुवित्तराऽनुलब्धेन चक्षसा । नि चिन्मिषन्ता निचिरा नि चिक्वतुः ९
 उत नो देव्यदिति रुरुष्यतां नासत्या । उरुष्यन्तु मरुतो वृद्धशंसः १० [२२]

ते नो नावमुरुष्यत दिवा नक्तं सुदानवः । अरिष्यन्तो नि पायुभिः सचेमहि ११
 अघ्नते विष्णवे वयमरिष्यन्तः सुदानवे । श्रुधि स्वायावन् त्सिन्धो पूर्वचित्तये १२
 तद् वार्यं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यम् । मित्रो यत् पान्ति वरुणो यदर्यमा १३
 उत नः सिन्धुरपां तन्मरुतस्तदुश्विना । इन्द्रो विष्णुर्मिद्धांसः सजोषसः १४
 ते हि ष्मा वनुषो नरोऽभिमातिं कयस्य चित् । तिग्मं न क्षोदः प्रतिघ्नन्ति भूर्णयः १५ [२३]

अयमेकं इत्था पुरूरु चष्टे वि विशपतिः । तस्य व्रतान्यनु वश्वरामसि १६
 अनु पूर्वाण्योक्या साम्राज्यस्य सश्विम । मित्रस्य व्रता वरुणस्य दीर्घश्रुत् १७
 परि यो रश्मिना दिवोऽन्तान् ममे पृथिव्याः । उमे आ पप्रौ रोदसी महित्वा १८
 उद्गुप्य शरणे दिवो ज्योतिरयस्तु सूर्यः । अग्निर्न शुक्रः समिधान आहुतः १९
 वचो दीर्घप्रसदानी शे वाजस्य गोमतः । ईशे हि पित्वोऽविषस्य वावने २० [२४]

तत् सूर्यं रोदसी उमे दोषा वस्तोरुपं ब्रुवे । भोजेष्वस्मां अभ्युच्चरा सदा २१
 ऋजमुक्षण्यायने रजतं हरयाणे । रथं युक्तमसनाम सुषामणि २२
 ता मे अश्व्यानां हरीणां नितोशना । उतो नु कृत्व्यानां नृवाहसा २३
 स्मदभीशू कशावन्ता विप्रा नविष्ठया मती । महो वाजिनावर्वन्ता सचासनम् २४ [२५] (६३०)

(२६)

२५ विश्वमना वैयद्वः, व्यद्वो वाङ्गिरसः । अश्विनौ, २०-२५ वायुः । उष्णिक्;
 १६-१९, २१, २५ गायत्री; २० अनुष्टुप् ।

युवोरु षू रथं हुवे सधस्तुत्याय सूरिषु । अतूर्तदक्षा वृषणा वृषण्वसू १
 युवं वरो सुषाम्णे महे तने नासत्या । अवोभिर्याथो वृषणा वृषण्वसू २
 ता वामद्य हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वीरिष इषयन्तावति क्षपः ३
 आवां वाहिष्ठो अश्विना रथो यातु श्रुतो नरा । उप स्तोमान् तुरस्य दर्शथः श्रिये ४
 जुहुराणा चिदश्विनाऽऽ मन्येथां वृषण्वसू । युवं हि रुद्रा पर्षथो अति द्विषः ५ [२६]

वृष्णा हि विश्वमानुषङ् मक्षूभिः परिदीयथः । धियंजिन्वा मधुवर्णा शुभस्पती ६ (६३६)

उप नो यातमश्विना राया विश्वपुषा सह । मघवाना सुवीरावनपच्युता ७
 आ मे अस्य प्रतीव्यः । मिन्द्रनासत्या गतम् । देवा देवेभिरद्य सचनस्तमा ८
 वयं हि वां हवामह उक्षण्यन्तो व्यश्ववत् । सुमतिभिरुप विप्राविहा गतम् ९
 अश्विना स्वृषे स्तुहि कुवित् ते श्रवतो हवम् । नेदीयसः कूळयातः पर्णारुत १० [२७]

वैयश्वस्य श्रुतं नरो तो मे अस्य वेदथः । सजोषसा वरुणो मित्रो अर्यमा ११
 युवादत्तस्य धिष्ण्या युवानीतस्य सूरिभिः । अहरहर्वृषणा मह्यं शिक्षतम् १२
 यो वां यज्ञेभिरावृतो ऽधिवस्त्रा वधूरिव । सपर्यन्ता शुभे चक्राते अश्विना १३
 यो वामुरुव्यचस्तमं चिकेतति नृषाम्यम् । वर्तिरश्विना परि यातमस्मयू १४
 अस्मभ्यं सु वृषण्वसू यातं वर्तिर्नृषाम्यम् । विषुद्वहेव यज्ञमूहथुर्गिरा १५ [२८]

वाहिष्ठो वां हवानां स्तोमो दूतो हुवन्नरा । युवाभ्यां भूत्वश्विना १६
 यवदो विवो अर्णव इषो वा मदथो गृहे । श्रुतमिन्मे अमर्त्या १७
 उत स्या श्वेतयावरी वाहिष्ठो वां नदीनाम् । सिन्धुर्हिरण्यवर्तनिः १८
 स्मदेतया सुकीर्त्या ऽश्विना श्वेतया धिया । वहैथे शुभ्रयावाना १९
 युक्ष्वा हि त्वं रथासहा युवस्व पोष्या वसो ।
 आन्नो वायो मधु पिबा ऽस्माकं सवना गंहि २० [२९]

तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरुद्भुत । अवांस्या वृणीमहे २१
 त्वष्टुर्जामातरं वयमीशानं राय ईमहे । सुतावन्तो वायुं द्युम्ना जनासः २२
 वायो याहि शिवा विवो वहस्वा सु स्वश्व्यम् । वहस्व महः पृथुपक्षसा रथे २३
 त्वां हि सुप्तरस्तमं नृषदनेषु हूमहे । ग्रावाणं नाश्वपृष्ठं मंहना २४
 स त्वं नो देव मनसा वायो मन्वानो अग्रियः । कूधि वाजा अपो धियः २५ [३०] (६५५)

(२७)

२२ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्निरुक्थे पुरोहितो ग्रावाणो बर्हिरध्वरे ।
 ऋचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं देवाँ अवो वरेण्यम् १
 आ पशुं गांसि पृथिवीं वनस्पतीं नृषासा नक्तमोषधीः ।
 विश्वे च नो वसवो विश्ववेदसो धीनां भूत प्रावितारः २ (६५७)

प्र सू न एत्वध्वरोऽग्निं देवेषु पुन्यः ।

आदित्येषु प्र वरुणे धृतवते मरुत्सु विश्वभानुषु

३

विश्वे हि ष्मा मनवे विश्ववेदसो भुवन् वृधे रिशादसः ।

अरिष्टेभिः पायुभिर्विश्ववेदसो यन्ता नोऽवृकं छर्दिः

४

आ नो अद्य समनसो गन्ता विश्वे सजोषसः ।

ऋचा गिरा मरुतो देव्यदिते सदाने पस्त्ये महि

५ [३१]

अभि प्रिया मरुतो या वो अश्व्या हव्या मित्र प्रयाथन ।

आ बर्हिर्निद्धो वरुणस्तुरा नर आदित्यासः सदन्तु नः

६

वयं वो वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आनुषक् ।

सुतसोमासो वरुण हवामहे मनुष्वदिन्द्राग्रयः

७

आ प्र यात मरुतो विष्णो अश्विना पूषन् मार्कीनया धिया ।

इन्द्र आ यातु प्रथमः सनिष्युभिर्वृषा यो वृत्रहा गुणे

८

वि नो देवासो अद्भुहो ऽच्छिद्वं शर्म यच्छत ।

न यद् दूराद् वसवो नू चिदन्तितो वरुथमादुधर्षति

९

अस्ति हि वः सजात्यं रिशादसो देवासो अस्त्याप्यम् ।

प्र णः पूर्वस्मै सुविताय वोचत मक्षू सुम्नाय नव्यसे

१० [३२]

इदा हि व उपस्तुतिमिदा वामस्य भक्तये ।

उप वो विश्ववेदसो नमस्यु राँ असृक्ष्यन्यामिव

११

उदु प्य वः सविता सुप्रणीतयो ऽस्थादुध्वो वरेण्यः ।

नि द्विपादुश्चतुष्पादो अर्थिनो ऽविश्वन् पतयिष्णवः

१२

देवदेवं वोऽवसे देवदेवमभिष्टये ।

देवदेवं हुवेम वाजसातये गृणन्तो देव्या धिया

१३

देवासो हि ष्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकं सरातयः ।

ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः

१४

प्र वः शंसाम्यद्भुहः संस्थ उपस्तुतीनाम् ।

न तं धूर्तिर्वरुण मित्र मर्त्य यो वो धामभ्योऽविधत्

१५

प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति ।

प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्पर्यरिष्टः सर्व एधते

१६ [३३] (६७१)

ऋते स विन्दते युधः सुगेभिर्यात्यध्वनः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः सरातयो यं त्रायन्ते सजोषसः

१७

अत्रे चिदस्मै कृणुथा न्यञ्चनं दुर्गे चिदा सुसरणम् ।

एषा चिदस्मादुशनिः परो नु सास्त्रेधन्ती वि नश्यतु

१८

यदुद्य सूर्य उद्यति प्रियक्षत्रा ऋतं दध ।

यन्निमुचिं प्रबुधिं विश्ववेदसो यद् वा मध्यंदिने दिवः

१९

यद् वाभिपित्वे असुरा ऋतं यते छर्दिर्येम वि द्वाशुषे ।

वयं तद् वो वसवो विश्ववेदस उप स्थेयाम् मध्य आ

२०

यदुद्य सूर उदिते यन्मध्यंदिन आतुचि ।

वामं धत्थ मनवे विश्ववेदसो जुह्वानाय प्रचेतसे

२१

वयं तद् वः सम्राज आ वृणीमहे पुत्रो न बहुपाय्यम् ।

अश्याम तदादित्या जुह्वतो हविरेन वस्योऽनशामहे

२२ [३४] (६७७)

(२८)

५ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । गायत्री, ४ पुरडण्णिक् ।

ये त्रिंशति त्रयस्परो देवासो बर्हिंरासदन् । विदन्नहं द्वितासनन् १

वरुणो मित्रो अर्यमा स्मद्रातिषाचो अग्रयः । पत्नीवन्तो वर्षद्रुताः २

ते नो गोपा अपाच्यास्त उदृक्त इत्था न्यक् । पुरस्तात् सर्वया विशा ३

यथा वशन्ति देवास्तथेदसत् तदेषां नकिरा मिनत् । अरावा चन मर्त्यः ४

सप्तानां सप्त ऋष्टयः सप्त द्युम्नान्येषाम् । सप्तो अधि श्रियो धिरे ५ [३५] (६८१)

(२९)

१० मनुर्वैवस्वतः, कश्यपो वा मारीचः । विश्वे देवाः । द्विपदा विराट् ।

बभ्रुरेको विषुणः सूनरो युवाञ्ज्यङ्गे हिरण्ययम् १

योनिमेक आ संसादु द्योतनो ऽन्तर्देवेषु मेधिरः ॥१॥ २

वाशीमेको बिभर्ति हस्त आयसीमन्तर्देवेषु निधुविः ३

वज्रमेको बिभर्ति हस्त आहितं तेन वृत्राणि जिघ्रते ॥२॥ ४

तिग्ममेको बिभर्ति हस्त आयुधं शुचिरुग्रो जलाषभेषजः ५

(६८७)

पथ एकः पीपाय तस्करो यथाँ एष वेद निधीनाम्	॥३॥	६
त्रीण्येकं उरुगायो वि चक्रमे यत्र देवासो मदन्ति		७
विभिर्द्वा चरत एकया सह प्र प्रवासेव वसतः	॥४॥	८
सद्यो द्वा चक्राते उपमा द्विवि सम्राजा सर्पिरासुती		९
अर्चन्त एके महि साम मन्वत तेन सूर्यमरोचयन्	॥५॥	१० [३६] (६९२)

(३०)

४ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । १ गायत्री, २ पुरउष्णिक्, ३ बृहती, ४ अनुष्टुप् ।

नहि वो अस्त्यर्भको देवासो न कुमारकः । विश्वे सतोर्महान्त इत्	१
इति स्तुतासो असथा रिशादसो ये स्थ त्रयश्च त्रिंशच्च । मनोर्देवा यज्ञियासः २	
ते नस्त्राध्वं तेऽवत त उ नो अधि वोचत ।	
मा नः पथः पित्र्यान्मानवाध्वि दूरं नैष्ट परावतः	३
ये देवास इह स्थन विश्वे वैश्वानरा उत ।	
अस्मभ्यं शर्म सप्रथो गवेऽश्वाय यच्छत	४ [३७] (६९६)

(३१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ३१-४२]

१८ मनुर्वैवस्वतः । १-४ यज्ञः यजमानश्च, ५-९ दंपती, १०-१८ दंपत्याशिषः ।
गायत्री, ९, १४ अनुष्टुप्, १० पादनिचुत्, १५-१८ पङ्क्तिः ।

यो यजाति यजात इत् सुनवच्च पचाति च । ब्रह्मेदिन्द्रस्य चाकनत्	१
पुरोळाशं यो अस्मै सोमं ररत आशिरम् । पादित् तं शक्रो अंहसः	२
तस्य द्युमाँ अंसद् रथो देवजूतः स शूशुवत् । विश्वा वन्वन्नमित्रिया	३
अस्य प्रजावती गृहे ऽसश्चन्ती द्विवेदिवे । इळा धेनुमतीं दुहे	४
या दंपती समनसा सुनुत आ च धावतः । देवासो नित्ययाशिरा	५ [३८]

प्रति प्राश्व्याँ इतः सम्यश्चा बर्हिर्शाते । न ता वाजेषु वायतः	६
न देवानामपि हुतः सुमतिं न जुगुक्षतः । श्रवो बृहद् विवासतः	७
पुत्रिणा ता कुमारिणा विश्वमायुर्व्यश्रुतः । उभा हिरण्यपेशसा	८
वीतिहोत्रा कृतद्रसू दशस्यन्तामृताय कम् । समूधो रोमशं हतो देवेषु कृणुतो दुवः ९	
आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे नदीनाम् । आ विष्णोः सचामुवः	१० [३९]

पेतुं पूषा रयिर्भगः स्वस्ति सर्वधातमः । उरुरध्वा स्वस्तये	११ (७०७)
---	----------

अ० ६३

अरमतिरनर्वणो विश्वो देवस्य मनसा । आदित्यानामनेह इत्	१२
यथा नो मित्रो अर्यमा वरुणः सन्ति गोपाः । सुगा क्रतस्य पन्थाः	१३
अग्निं वः पूर्य गिरा देवमीळे वसूनाम् ।	
सपर्यन्तः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्रसाधसम्	१४
मक्षू देववतो रथः शूरो वा पुत्सु कासु चित् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१५
न यजमान रिष्यसि न सुन्वान न देवयो ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१६
नक्रिष्टं कर्मणा नश्नन्न प्र योषन्न योषति ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१७
असदत्र सुवीर्यमुत त्याश्वश्चव्यम् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१८ [४०] (७१४)

— २७४६ —

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-४९]

(३२)

३० मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र कृतान्यूजीषिणः कण्वा इन्द्रस्य गार्थया । मदे सोमस्य वोचत	१
यः सृबिन्दुमनर्शनिं पिपुं दासमहीशुवम् । वर्धीदुग्रो रिणन्नपः	२
न्यबुदस्य विष्टपं वर्ष्माणं बृहतस्तिर । कृषे तदिन्द्र पौंस्यम्	३
प्रति श्रुताय वो धृषत् तूर्णीशं न गिरेरधि । हुवे सुशिप्रमूतये	४
स गोरश्वस्य वि व्रजं मन्दानः सोम्येभ्यः । पुरं न शूर दर्षसि	५ [१]
यदि मे रारणः सुत उक्थे वा दधसे चनः । आरादुप स्वधा गहि	६
वयं घा ते अपि ञ्मसि स्तोतार इन्द्र गिर्वणः । त्वं नो जिन्व सोमपाः	७
उत नः पितुमा भर संरणो अविक्षितम् । मघवन् भूरि ते वसु	८
उत नो गोमंतस्कृधि हिरण्यवतो अश्विनः । इळाभिः सं रमेमहि	९
बृबदुक्थं हवामहे सृप्रकरसमूतये । साधु कृण्वन्तमवसे	१० [२]
यः संस्थे चिच्छतक्रतु रादीं कृणोति वृत्रहा । जरितृभ्यः पुरुवसुः	११
स नः शक्रश्चिदा शक्रद् दानवाँ अन्तराभरः । इन्द्रो विश्वाभिरुतिभिः	१२
यो रायोऽवनिर्महान् त्सुपारः सुन्वतः सखा । तमिन्द्रमभि गायत	१३ (७२७)

आयन्तारं महिं स्थिरं पृतनासु श्रवोजितम् । भूरेरीशानमोजसा १४
नकिरस्य शचीनां नियन्ता सूनृतानाम् । नकिर्वक्ता न द्वादिति १५ [३]

न नूनं ब्रह्मणामृणं प्राशूनामस्ति सुन्वताम् । न सोमो अप्रता पपे १६
पन्य इदुपं गायत पन्य उक्थानिं शंसत । ब्रह्मा कृणोत पन्य इत् १७
पन्य आ दर्दिरच्छता सहस्रा वाज्यवृतः । इन्द्रो यो यज्वनो बृधः १८
वि षू चर स्वधा अनु कृष्टीनामन्वाहुवः । इन्द्र पिब सुतानाम् १९
पिब स्वधैनवाना—मुत यस्तुष्टये सचा । उतायमिन्द्र यस्तव २० [४]

अतीहि मन्युषाविणं सुषुवासंमुपारणे । इमं रातं सुतं पिब २१
इहि तिस्रः परावत इहि पञ्च जनां अति । धेना इन्द्रावचाकशत् २२
सूर्यो रश्मिं यथा सुजा ऽऽ त्वा यच्छन्तु मे गिरः । निघ्नमापो न सध्यक् २३
अध्वर्यवा तु हि विश्व सोमं वीराय शिप्रिणे । भरा सुतस्य पीतये २४
य उद्भः फलिंगं भिन—क्यक् सिन्धूरवासृजत् । यो गोषु पक्वं धारयत् २५ [५]

अहन् वृत्रसृचीषम और्णवाभमहीशुवम् । हिमेनाविध्यदबुदम् २६
प्र व उग्राय निन्दुरे ऽषाळहाय प्रसक्षिणे । देवत्तं ब्रह्मा गायत २७
यो विश्वान्यमि ब्रता सोमस्य मदे अन्धसः । इन्द्रो देवेषु चेतति २८
इह त्या संधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळहामभि प्रयो हितम् २९
अर्वाञ्च त्वा पुरुषुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः ३० [६] (७४४)

(३३)

१९ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः । बृहती, १६-१८ गायत्री, १९ अनुष्टुप् ।

वयं घं त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तवर्हिषः ।
पवित्रस्य प्रसवणेषु वृत्रहन् परिं स्तोतार आसते १
स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।
कदा सुतं तृषाण ओक् आ गम् इन्द्र स्वब्दीव वंसगः २
कण्वेभिर्धृष्णवा धृषद् वाजं दधिं सहस्रिणाम् ।
पिशङ्गरूपं मघवन् विचर्षणे मक्षू गोमन्तमीमहे ३
पाहि गायान्धसो मवु इन्द्राय मेध्यातिथे ।
यः संमिदलो हयोर्यः सुते सचा वज्री रथो हिरण्ययः ४ (७४८)

यः सुषव्यः सुदक्षिण इनो यः सुक्रतुर्गुणे ।

य आकरः सहस्रा यः शतामघ इन्द्रो यः पूर्भिदारितः

५ [७]

यो धृषितो योऽवृतो यो अस्ति श्मश्रुषु श्रितः ।

विभूतद्युम्नश्चयवनः पुरुषदुतः कृत्वा गौरिव शाकिनः

६

क ईं वेद सुते सचा पिबन्तं कद् वयो दधे ।

अयं यः पुरो विभिनत्त्योर्जसा मन्दानः शिष्यन्धसः

७

दाना मृगो न वारणः पुरुत्रा चरथं दधे ।

नकिंष्ट्वा नि यमदा सुते गर्भो महौश्चरस्योर्जसा

८

य उग्रः सन्ननिष्टृतः स्थिरो रणाय संस्कृतः ।

यदि स्तोतुर्मघवा शृणवद्भवं नेन्द्रो योषत्या गर्भम्

९

सत्यमित्था वृषेदसि वृषजूतिर्नोऽवृतः

वृषा ह्युग्र शृण्विषे परावति वृषो अर्वावति श्रुतः

१० [८]

वृषणस्ते अभीशवो वृषा कशा हिरण्ययी ।

वृषा रथो मघवन् वृषणा हरी वृषा त्वं शतक्रतो

११

वृषा सोता सुनोतु ते वृषञ्जजीपिन्ना भर ।

वृषा दधन्वे वृषणं नदीष्वा तुभ्यं स्थातर्हरीणाम्

१२

एन्द्र याहि पीतये मधु शविष्ठ सोम्यम् ।

नायमच्छा मघवा शृणवद् गिरो ब्रह्मोक्था च सुक्रतुः

१३

वहन्तु त्वा रथेष्ठा—मा हरयो रथयुजः

तिरश्चिदुर्य सर्वनानि वृत्रह—न्नन्येषां या शतक्रतो

१४

अस्माकमद्यान्तमं स्तोमं धिष्व महामह ।

अस्माकं ते सर्वना सन्तु शंतमा मदाय द्युक्ष सोमपाः

१५ [९]

नहि षस्तव नो मम शास्त्रे अन्यस्य रण्यति । यो अस्मान् वीर आनयत् १६

इन्द्रश्चिद् घा तदबवीत् स्त्रिया अशास्यं मनः । उतो अह क्रतुं रघुम् १७

सती चिद् घा मवृच्युता मिथुना वहतो रथम् । एवेद् धूर्वष्णा उत्तरा १८

अधः पश्यस्व मोपरि संतरां पादुकौ हर ।

मा ते कशप्लुकौ हृशन् त्वी हि ब्रह्मा बभूविथ १९ [१०] (७६३)

(३४)

(१८) १ १५ नीपातिथिः काण्वः, १६-१८ सहस्रं वसुरोचिषोऽङ्गिरसः । इन्द्रः ।

अनुष्टुप्, १६-१८ गायत्री ।

एन्द्र याहि हरिभि—रुप कण्वस्य सुष्टुतिम् ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

१

आ त्वा ग्रावा वदन्निह सोमी घोषेण यच्छतु ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

२

अत्रा वि नेमिरेषा—मुरां न धूनुते वृकः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

३

आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वाजसातये ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

४

दधामि ते सुतानां वृष्णे न पूर्वपाप्यम् ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

५ [११]

स्मत्पुंरधिर्न आ गहि विश्वतोधीर्न ऊतये ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

६

आ नो याहि महेमते सहस्रोते शतामघ ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

७

आ त्वा होता मनुर्हितो देवत्रा वक्षदीज्यः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

८

आ त्वा मवृच्युता हरीं श्येनं पक्षेव वक्षतः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

९

आ याह्यर्य आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

१० [१२]

आ नो याह्युपश्रु—त्युक्थेषु रणया इह ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

११

सरूपैरा सु नो गहि संभृतैः संभृताश्वः ।

द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

१२ (७७५)

आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधिं विष्टपः ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१३
आ नो गव्यान्यश्व्या सहस्रा शूर दर्दहि ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१४
आ नः सहस्रशो भरा—ऽयुतानि शतानि च ।	
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१५
आ यदिन्द्रश्च दद्रहे सहस्रं वसुरोचिषः । ओजिष्ठमश्व्यं पशुम्	१६
य ऋञ्जा वार्तरंहसो रुषासो रघुष्यदः । भ्राजन्ते सूर्या इव	१७
पारावतस्य रातिषु द्ववच्चक्रेष्वाशुषु । तिष्ठं वनस्य मध्य आ	१८ [१३](७८९)

(३५)

१४ इयावाश्व आत्रेयः । अश्विनौ । उपरिष्ठाज्ज्योतिः (त्रिष्टुप्), ११, १४ पङ्क्तिः, १३ महाबृहती ।

अग्निनेन्द्रेण वरुणेन विष्णुना ऽऽदित्यै रुद्रेर्वसुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	१
विश्वाभिर्धीभिर्भुवनेन वाजिना दिवा पृथिव्याद्रिभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	२
विश्वेर्वैस्त्रिभिर्काकुशैरिहा—ऽद्भिर्मरुद्भिर्भृगुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	३
जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च—षं नो वोळ्हमश्विना	४
स्तोमं जुषेथां युवशेव कन्यनां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च—षं नो वोळ्हमश्विना	५
गिरो जुषेथामध्वरं जुषेथां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च—षं नो वोळ्हमश्विना	६ [१४]
हारिद्वेव पतथो वनेदुप सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना	७
हंसाविं पतथो अध्वगाविं सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना	८ (७८९)

इयेनाविव पतथो हव्यदातये सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।

सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना

९

पिबतं च तृष्णुतं चा च गच्छतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।

सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना

१०

जयतं च प्र स्तुतं च प्र चावतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।

सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना

११

हतं च शत्रून् यततं च मित्रिणः प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।

सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना

१२ [१५]

मित्रावरुणवन्ता उत धर्मवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।

सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना

१३

अङ्गिरस्वन्ता उत विष्णुवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।

सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना

१४

ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।

सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना

१५

ब्रह्म जिन्वतमुत जिन्वतं धियो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।

सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना

१६

क्षत्रं जिन्वतमुत जिन्वतं नृन् हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।

सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना

१७

धेनूर्जिन्वतमुत जिन्वतं विशो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः

सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना

१८ [१६]

अत्रैरिव शृणुतं पूर्यस्तुतिं श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।

सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्यम्

१९

सर्गा इव सृजतं सुष्टुतीरुप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।

सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्यम्

२०

रश्मीरिव यच्छतमध्वरा उप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।

सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्यम्

२१

अवाग् रथं नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु ।

आ यातमश्विना गतमवस्युर्वीमहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे

२२

(८०३)

नमोवाके प्रस्थिते अध्वरे नरा विवक्षणस्य पीतये ।

आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि दाशुषे
स्वाहाकृतस्य तृम्पतं सुतस्य देवावन्धसः ।

२३

आ यातमश्विना गतमवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि दाशुषे

२४ [१७] (८०५)

(३६)

७ इयावाश्व आग्नेयः । इन्द्रः । शकरी, ७ महापङ्क्तिः ।

अवितासि सुन्वतो वृक्तबर्हिषः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते १
प्राव स्तोतारं मघवन्नव त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते २
ऊर्जा देवाँ अवस्यो जसा त्वां पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ३
जनिता द्विवो जनिता पृथिव्याः पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ४
जनिताश्वानां जनिता गवामसि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ५
अत्रीणां स्तोममद्विवो महस्कृधि पिबा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ६
इयावाश्वस्य सुन्वतस्तस्था गृणु यथागृणो रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।

प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्द्रषाह्य इन्द्र ब्रह्माणि वर्धयन्

७ [१८] (८१२)

(३७)

७ इयावाश्व आग्नेयः । इन्द्रः । महापङ्क्तिः, १ अतिजगती ।

प्रेदं ब्रह्म वृत्रतूर्यैष्वाविथ प्र सुन्वतः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः

१

सेहान उग्र पृतना अभि दुहः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः

२

(८१४)

एक॒रा॒लस्य॑ भुव॑नस्य॒ राज॑सि शची॒पत॑ इन्द्र॒ विश्वा॑भिरु॒तिभिः॑ ।	
मा॒ध्या॑दि॒नस्य॑ स॒र्वन॑स्य॒ वृत्र॑ह॒न्नेद्य॑ पि॒बा सोम॑स्य॒ वज्रि॑वः ३	
स॒स्था॒वा॒ना यव॑यसि॒ त्वमे॑क इच्छ॒चीप॑त॒ इन्द्र॒ विश्वा॑भिरु॒तिभिः॑ ।	
मा॒ध्या॑दि॒नस्य॑ स॒र्वन॑स्य॒ वृत्र॑ह॒न्नेद्य॑ पि॒बा सोम॑स्य॒ वज्रि॑वः ४	
क्षे॒मस्य॑ च प्र॒युज॑श्च॒ त्वमी॑शिषे शची॒पत॑ इन्द्र॒ विश्वा॑भिरु॒तिभिः॑ ।	
मा॒ध्या॑दि॒नस्य॑ स॒र्वन॑स्य॒ वृत्र॑ह॒न्नेद्य॑ पि॒बा सोम॑स्य॒ वज्रि॑वः ५	
क्ष॒त्राय॑ त्व॒मव॑सि॒ न त्व॑माविथ शची॒पत॑ इन्द्र॒ विश्वा॑भिरु॒तिभिः॑ ।	
मा॒ध्या॑दि॒नस्य॑ स॒र्वन॑स्य॒ वृत्र॑ह॒न्नेद्य॑ पि॒बा सोम॑स्य॒ वज्रि॑वः ६	
इ॒यावा॑श्व॒स्य रे॒भत॑—स्तथा॒ गृणु॑ यथा॒गृणो॑—र॒त्रेः क॑र्माणि कृ॒ण्वतः॑ ।	
प्र त्र॒सद॑स्यु॒मावि॑थ॒ त्वमे॑क इच्छ॒षाह्य॑ इन्द्र॒ क्षत्रा॑णि॒ वर्ध॑यन् ७ [१९] (८१९)	

(३८)

१० इयावाश्च आत्रेयः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

य॒ज्ञस्य॑ हि स्थ ऋ॒त्विजा॑ स॒स्नी वा॒जेषु॑ क॒र्मसु॑ । इन्द्रा॑ग्नी तस्य॒ बोध॑तम् १	
तो॒शासा॑ रथ॒यावा॑ना वृ॒त्रह॑णाप॒राजि॑ता । इन्द्रा॑ग्नी तस्य॒ बोध॑तम् २	
इ॒दं वा॑ म॒दिरं॑ मध्व—धु॒क्षन्ना॑द्रि॒भिर्नरः॑ । इन्द्रा॑ग्नी तस्य॒ बोध॑तम् ३	
जु॒षेथां॑ य॒ज्ञमि॑ष्ट्ये॒ सुतं॑ सोमं स॒धस्तु॑ती । इन्द्रा॑ग्नी आ ग॒तं नरा॑ ४	
इ॒मा जु॑षेथां॒ सर्व॑ना॒ येभि॑र्ह॒व्यान्पू॑हथुः । इन्द्रा॑ग्नी आ ग॒तं नरा॑ ५	
इ॒मां गा॑य॒त्रव॑र्त॒निं जु॑षेथां॒ सुष्टु॑तिं म॒म । इन्द्रा॑ग्नी आ ग॒तं नरा॑ ६ [२०]	
प्रा॒तर्या॑व॒भिरा॑ ग॒तं दे॒वेभि॑र्जे॒न्याव॑सू । इन्द्रा॑ग्नी सोम॒पीत॑ये ७	
इ॒यावा॑श्व॒स्य सु॒न्वतो॑ ऽत्री॒णां गृ॑णु॒तं हव॑म् । इन्द्रा॑ग्नी सोम॒पीत॑ये ८	
ए॒वा वा॑म॒ह्व ऊ॒तये॑ यथाहु॒वन्त॑ मे॒धि॒राः । इन्द्रा॑ग्नी सोम॒पीत॑ये ९	
आ॒हं सर॑स्वती॒वतो॑—रि॒न्द्राग्न्यो॑र॒वो वृ॑णे । या॒भ्यां गा॑य॒त्रमु॑च्यते १० [२१] (८१९)	

(३९)

१० नाभाकः काण्वः । अग्निः । महापङ्क्तिः ।

अ॒ग्निम॑स्तोष्य॒ग्मि॒र्य—म॒ग्निमी॒ळा य॒जध्वै॑ ।

अ॒ग्निर्वै॒वाँ अ॒नक्तु॑ न उ॒भे हि वि॒दथे॑ क॒वि—र॒न्तश्च॑रति॒ द्रुत्यं॑ । नभ॑न्ताम॒न्यके॑ स॒मे १ (८३०)

न्यग्ने नव्यसा वचस्तनूषु शंसमेषाम् ।

न्यराती ररावणां विश्वा अर्यो अराती रितो युच्छन्वामुरो नभन्तामन्यके संमे २

अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं घृतं न जुह्व आसनि ।

स देवेषु प्र चिकिद्धि त्वं ह्यसि पूर्यः शिवो दूतो विवस्वतो नभन्तामन्यके संमे ३

तत्तदुग्निर्यो दधे यथायथा कृपण्यति ।

ऊर्जाहुतिर्वसूनां शं च योश्च मयो दधे विश्वस्यै देवहूत्यै नभन्तामन्यके संमे ४

स चिकेत सहीयसा ऽग्निश्चित्रेण कर्मणा ।

स होता शश्वतीनां दक्षिणाभिरभीवृत इनोति च प्रतीव्यं नभन्तामन्यके संमे ५ [२२]

अग्निर्जाता देवानां मग्निर्वेदु मतीनामपीच्यम् ।

अग्निः स द्रविणोदा अग्निर्द्वारा व्यूण्ते स्वाहुतो नवीयसा नभन्तामन्यके संमे ६

अग्निर्देवेषु संवसुः स विक्षु यज्ञियास्वा ।

स मुदा काव्या पुरु विश्वं भूमेव पुष्यति देवो देवेषु यज्ञियो नभन्तामन्यके संमे ७

यो अग्निः सप्तमानुषः श्रितो विश्वेषु सिन्धुषु ।

तमार्गन्म त्रिपस्त्यं मन्धातुर्दस्युहन्तम मग्निं यज्ञेषु पूर्य नभन्तामन्यके संमे ८

अग्निस्त्रीणि त्रिधातू न्या क्षेति विदथा कविः ।

स त्रीरेकादृशां इह यक्षच्च पिप्रयच्च नो विप्रो दूतः परिष्कृतो नभन्तामन्यके संमे ९

त्वं नो अग्न आयुषु त्वं देवेषु पूर्य वस्व एक इरज्यसि ।

त्वामापः परिमुतः परि यन्ति स्वसेतवो नभन्तामन्यके संमे १० [२३] (८३९)

(४०)

१२ नाभाकः काण्वः । इन्द्राग्नी । महापंक्तिः, १ शकरी, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राग्नी युवं सु नः सहन्ता दासथो रयिम् ।

येन हृळ्हा समत्स्वा वीळु चित् साहिषीमह्य ग्निर्वनेव वात इ नभन्तामन्यके संमे १

नहि वां ववयामहे ऽथेन्द्रमिद यजामहे शर्विष्ठं नृणां नरम् ।

स नः कदा चिदर्वता गमदा वाजसातये गमदा मेधसातये नभन्तामन्यके संमे २

ता हि मध्यं भराणा मिन्द्राग्नी अधिक्षितः ।

ता उ कवित्वना कवी पुच्छ्यमाना सखीयते सं धीतमश्नुत नरा नभन्तामन्यके संमे ३ (८४१)

अभ्यर्च नभाकव—दिन्द्राग्नी यजसा गिरा ।

ययोर्विश्वमिदं जगं दियं द्यौः पृथिवी मद्भुतं—पस्थे बिभृतो वसु नभन्तामन्यके संमे ४

प्र ब्रह्माणि नभाकव—दिन्द्राग्निभ्यामिरज्यत ।

या सप्तबुधमर्णवं जिह्मवारमपोर्णुत इन्द्र ईशान ओजसा नभन्तामन्यके संमे ५

अपि वृश्च पुराणवद् व्रततेरिव गुप्तिता मोजो दासस्य दम्भय ।

वयं तदस्य संभृतं वस्विन्द्रेण वि भजेमहि नभन्तामन्यके संमे ६ [२४]

यदिन्द्राग्नी जना इमे विह्वयन्ते तना गिरा ।

अस्माकेभिर्नृभिर्वयं सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतो नभन्तामन्यके संमे ७

या नु श्वेताववो दिव उच्चरात उप द्युभिः ।

इन्द्राग्न्योरनु व्रत—मुहाना यन्ति सिन्धवो यान् त्सीं बन्धादमुञ्चतां नभन्तामन्यके संमे ८

पूर्वीष्ट इन्द्रोपमातयः पूर्वोरुत प्रशस्तयः सूनो हिन्यस्य हरिवः ।

वस्वो वीरस्यापृचो या नु सार्धन्त नो धियो नभन्तामन्यके संमे ९

तं शिशीता सुवृक्तिभि—स्त्वेषं सत्वानमृग्नियम् ।

उतो नु चिद् य ओजसा शुष्णस्याण्डानि भेदति जेषत् स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे १०

तं शिशीता स्वध्वरं सत्यं सत्वानमृत्वियम् ।

उतो नु चिद् य ओहत आण्डा शुष्णस्य भेदु—त्यजैः स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे ११

एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन्नवीयो मन्धातृवदङ्गिरस्वदवाचि ।

त्रिधातुना शर्मणा पातमस्मान् वयं स्याम पतयो रयीणाम् १२ [२५] (८५१)

(४१)

१० नाभाकः काण्वः । वरुणः । महापङ्क्तिः ।

अस्मा ऊ षु प्रभूतये वरुणाय मरुद्भ्यो ऽर्ची विदुष्टरेभ्यः ।

यो धीता मानुषाणां पृथ्वी गा इव रक्षति नभन्तामन्यके संमे १

तमू षु समना गिरा पितृणां च मन्मभिः ।

नाभाकस्य प्रशस्तिभि—र्यः सिन्धूनामुपोदये सप्तस्वसा स मध्यमो नभन्तामन्यके संमे २

स क्षपः परि षस्वजे न्यु—स्रो मायया दधे स विश्वं परि दर्शतः ।

तस्य वेनीरनु व्रत—मुषस्तिस्त्रो अवर्धयन् नभन्तामन्यके संमे ३ (८५४)

यः कुकुभो निधारयः पृथिव्यामधि दर्शतः ।

स माता पूर्वं पदं तद् वरुणस्य सप्त्यं स हि गोपा इवेर्यो नभन्तामन्यके समे ४

यो धर्ता भुवनानां य उस्त्राणामपीच्याद् वेदु नामानि गुह्या ।

स कविः काव्या पुरु रूपं द्यौरिव पुण्यति नभन्तामन्यके समे ५ [२६]

यस्मिन् विश्वानि काव्या चक्रे नाभिरिव श्रिता ।

त्रितं जूती संपर्यत व्रजे गावो न संयुजे युजे अश्वौ अयुक्षत नभन्तामन्यके समे ६

य आस्वत्क आशये विश्वा जातान्येषाम् ।

परि धामानि मर्मृशद् वरुणस्य पुरो गये विश्वे देवा अनु व्रतं नभन्तामन्यके समे ७

स संमुद्रो अपीच्यस्तुरो द्यामिव रोहति नि यदासु यजुर्दधे ।

स माया अर्चिना पदा ऽस्तृणान्नाकमारुह नभन्तामन्यके समे ८

यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूमीरधिक्षितः ।

त्रिरुत्तराणि पप्रतुर्वरुणस्य ध्रुवं सदुः स सप्तानामिरज्यति नभन्तामन्यके समे ९

यः श्वेतां अधिनिर्णिजश्चक्रे कृष्णौ अनु व्रता ।

स धाम पूर्वं ममे यः स्कम्भेन वि रोदसी अजो न द्यामधारय नभन्तामन्यके समे १०

[२७] (८६१)

(४२)

६ नाभाकः काण्वः, अर्चनाना आत्रेयो वा । १-३ वरुणः, ४-६ अश्विनौ । १-३ त्रिष्टुप्. ४-६ अनुष्टुप् ।

अस्तंभ्नाद् द्यामसुरो विश्ववेद्वा अमिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आसीदुद् विश्वा भुवनानि सम्राड् विश्वेत् तानि वरुणस्य व्रतानि १

एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं नमस्या धीरममृतस्य गोपाम् ।

स नः शर्म त्रिवरुथं वि यंसत् पातं नो द्यावापृथिवी उपस्थे २

इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुणं सं शिशाधि ।

ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतर्माणमधि नावं रुहेम ३

आ वां ग्रावाणो अश्विना धीभिर्विप्रो अचुच्यवुः ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ४

यथा वामत्रिरश्विना गीर्भिर्विप्रो अजोहवीत् ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ५

(८६६)

एवा वामह ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः ।
नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे

६ [२८] (८६७)

(४३)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ४३-४८]

३३ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

इमे विप्रस्य वेधसो	ऽग्नेरस्तृतयज्वनः	। गिरः स्तोमास ईरते	१
अस्मै ते प्रतिहर्यते	जातवेदो विचर्षणे	। अग्ने जनामि सुष्टुतिम्	२
आरोका इव घेदह	तिग्मा अग्ने तव त्विषः	। दुद्धिर्वनानि बप्सति	३
हरयो धूमकेतवो	वार्तजूता उप द्यवि	। यतन्ते वृथगग्रयः	४
एते त्वे वृथगग्रय	इन्द्रासः समदक्षत	। उषसामिव केतवः	५ [२९]

कृष्णा रजांसि पत्सुतः	प्रयाणे जातवेदसः	। अग्निर्यद् रोधति क्षमि	६
धासिं कृण्वान ओषधी	बप्सदुग्निर्न वायति	। पुनर्यन् तरुणीरपि	७
जिह्वाभिरह नन्नम	दुर्चिषा जश्णाभवन	। अग्निर्वनेषु रोचते	८
अप्स्वग्ने सधिष्टव	सौषधीन् रुध्यसे	। गर्भे सञ्जायसे पुनः	९
उदग्ने तव तद् घृता	दुर्ची रोचत आहुतम्	। निंसानं जुहोऽ मुखे	१० [३०]

उक्षान्नाय वशान्नाय	सोमपृष्ठाय वेधसे	। स्तोमैर्विधेमाग्रये	११
उत त्वा नमसा वयं	होतर्वरेण्यक्रतो	। अग्ने समिद्धिरीमहे	१२
उत त्वा भृगुवच्छुचे	मनुष्वदग्र आहुत	। अङ्गिरस्वद्ध्वामहे	१३
त्वं ह्यग्ने अग्निना	विप्रो विप्रेण सन् त्सता	। सखा सख्या समिध्यसे	१४
स त्वं विप्राय द्राशुषे	रयिं देहि सहस्रिणम्	। अग्ने वीरवतीमिषम्	१५ [३१]

अग्ने भ्रातः सहस्कृत	रोहिदश्व शुचिव्रत	। इमं स्तोमं जुषस्व मे	१६
उत त्वाग्नि मम स्तुतो	वाश्राय प्रतिहर्यते	। गोष्ठं गाव इवाशत	१७
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम	विश्वाः सुक्षितयः पृथक्	। अग्ने कामाय येमिरे	१८
अग्निं धीभिर्मनीषिणो	मेधिरासो विपश्चितः	। अन्नसद्याय हिन्विरे	१९
तं त्वामज्मेषु वाजिनं	तन्वाना अग्ने अध्वरम्	। वह्निं होतारमीळते	२० [३२]

पुरुत्रा हि सदङ्कुसि	विशो विश्वा अनु प्रभुः	। समत्सु त्वा हवामहे	२१
तमीळिष्व य आहुतो	ऽग्निर्विभ्राजते घृतैः	। इमं नः शृणवद्ध्वम्	२२
तं त्वा वयं हवामहे	शृण्वन्तं जातवेदसम्	। अग्ने घ्नन्तमप द्विषः	२३

(८९०)

ऋग्वेदः । अ० ६, अ० ३, व० ३३]

[५१०]

[मं० ८, सू० ४३, मं० २४]

विशां राजानमजुत—मध्यक्षं धर्मणामिमम् । अग्निमीळे स उ श्रवत्	२४
अग्निं विश्वायुवेपसं मर्यं न वाजिनं हितम् । सपतिं न वाजयामसि	२५ [३३]
घ्नन् मृधाण्यप द्विषो दहन् रक्षांसि विश्वहा । अग्ने तिग्मेन दीदिहि	२६
यं त्वा जनास इन्धते मनुष्वदङ्गिरस्तम । अग्ने स बोधि मे वचः	२७
यदग्ने दिविजा अस्य—प्सुजा वा सहस्कृत । तं त्वा गीर्भिर्हवामहे	२८
तुभ्यं घेत ते जना इमे विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । धासिं हिन्वन्त्यत्तवे	२९
ते घेदग्ने स्वाध्यो ऽहा विश्वा नृचक्षसः । तरन्तः स्याम दुर्गहा	३० [३४]
अग्निं मन्द्रं पुरुप्रियं शीरं पावकशोचिषम् । हृद्धिर्मन्द्रेभिरीमहे	३१
स त्वमग्ने विभार्वसुः सृजन् त्सूर्यो न रश्मिभिः । शर्धन् तमांसि जिघ्रसे	३२
तत् ते सहस्व ईमहे द्वात्रं यन्नोपदस्यति । त्वदग्ने वार्यं वसु	३३ [३५] (९००)

(४४)

३० विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन	१
अग्ने स्तोमं जुषस्व मे वर्धस्वानेन मनमना । प्रति सूक्तानि हर्य नः	२
अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुप ब्रुवे । देवाँ आ सादयादिह	३
उत् ते बृहन्तो अर्चयः समिधानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रास ईरते	४
उप त्वा जुहोऽमम घृताचीर्यन्तु हर्यत । अग्ने हव्या जुषस्व नः	५ [३६]
मन्द्रं होतारमृत्विजं चित्रभानुं विभार्वसुम् । अग्निमीळे स उ श्रवत्	६
प्रत्नं होतारमीड्यं जुष्टमग्निं कविक्रतुम् । अध्वराणामभिश्चियम्	७
जुषाणो अङ्गिरस्तमे—मा हव्यान्यानुषक् । अग्ने यज्ञं नय ऋतुथा	८
समिधान उ सन्त्य शुक्रशोच इहा वह । चिकित्वान् दैव्यं जनम्	९
विप्रं होतारमद्रुहं धूमकेतुं विभार्वसुम् । यज्ञानां केतुमीमहे	१० [३७]
अग्ने नि पाहि नस्त्वं प्रति षम देव रीषतः । भिन्धि द्वेषः सहस्कृत	११
अग्निः प्रत्नेन मनमना शुम्भानस्तन्वं स्वाम् । कविर्विप्रेण वावृधे	१२
ऊर्जो नपातमा हुवे ऽग्निं पावकशोचिषम् । अस्मिन् यज्ञे स्वध्वरे	१३
स नो मित्रमहस्त्वमग्ने शुक्रेण शोचिषा । देवैरा संत्सि बर्हिषि	१४
यो अग्निं तन्वोऽदमे देवं मर्तः सपर्यति । तस्मा इद दीदयद् वसु	१५ [३८] (९१५)

अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत् पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतांसि जिन्वति १६
 उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतीष्यर्चयः १७
 ईशिषि वार्यस्य हि द्वात्रस्याग्ने स्वर्पतिः । स्तोता स्यां तव शर्मणि १८
 त्वामग्ने मनीषिणस्त्वां हिन्वन्ति चित्तिभिः । त्वां वर्धन्तु नो गिरः १९
 अदब्धस्य स्वधावतो दूतस्य रेभतः सदा । अग्नेः सख्यं वृणीमहे २० [३९]

अग्निः शुचिर्व्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः । शुचीं रोचत आहुतः २१
 उत त्वा धीतयो मम गिरो वर्धन्तु विश्वहा । अग्ने सख्यस्य बोधि नः २२
 यदग्ने स्यामहं त्वं त्वं वा घा स्या अहम् । स्युष्टे सत्या इहाशिषः २३
 वसुर्वसुपतिर्हि क—मस्यग्ने विभावसुः । स्याम ते सुमतावपि २४
 अग्ने धृतव्रताय ते समुद्रायैव सिन्धवः । गिरो वाश्वास ईरते २५ [४०]

युवानं विरपतिं कविं विश्वाद्यं पुरुवेपसम् । अग्निं शुभामि मन्मभिः २६
 यज्ञानां रथ्ये वयं तिग्मजम्भाय वीळ्वे । स्तोमैरिषेमाग्नये २७
 अयमग्ने त्वे अपि जरिता भूतु सन्त्य । तस्मै पावक मृळय २८
 धीरो ह्यस्यद्भ्यसद् विप्रो न जागृविः सदा । अग्ने दीदयसि द्यवि २९
 पुराग्ने दुरितेभ्यः पुरा मुधेभ्यः कवे । प्र ण आयुर्वसो तिर ३० [४१] (९३०)

(४५)

४२ त्रिशोकः काण्वः । इन्द्रः, १ अग्नीन्द्रौ । गायत्री ।

आ वा ये अग्निमिन्धते स्तृणन्ति बर्हिरानुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा १
 बृहन्निदिधम एषां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा २
 अयुद्ध इद युधा वृतं शूर आजति सत्वभिः । येषामिन्द्रो युवा सखा ३
 आ बुन्दं वृत्रहा ददे जातः पृच्छद् वि मातरम् । क उग्राः के ह शृण्विरे ४
 प्रति त्वा शवसी वदद् गिरावप्सो न योधिषत् । यस्ते शत्रुत्वमाचके ५ [४२]

उत त्वं मघवच्छृणु यस्ते वष्टि ववक्षि तत् । यद् वीळ्यासि वीळु तत् ६
 यदाजिं यात्याजिकृ—दिन्द्रः स्वश्वयुरूप । रथीतमो रथीनाम् ७
 वि षु विश्वा अभियुजो वज्रिन् विष्वग्यथा वृह । भवा नः सुश्रवस्तमः ८
 अस्माकं सु रथं पुर इन्द्रः कृणोतु सातये । न यं धूर्वन्ति धूर्तयः ९
 वृज्याम ते परि द्विषो ऽरं ते शक्र द्वावने । गमेमेदिन्द्र गोमतः १० [४३] (९४०)

शनैश्चिद् यन्तो अद्रिवो ऽश्वावन्तः शतग्विनः । विवक्षणा अनेहसः	११
ऊर्ध्वा हि ते दिवेदिवे सहस्रा सुनृता शता । जरितृभ्यो विमंहते	१२
विद्या हि त्वा धनंजय—मिन्द्र हृळ्हा चिदारुजम् । आदुरिणं यथा गयम्	१३
ककुहं चित् त्वा कवे मन्दन्तु धृष्णविन्दवः । आ त्वा पणिं यदीमहे	१४
यस्ते रेवा अदाशुरिः प्रममर्षं मघत्तये । तस्य नो वेद आ भर	१५ [४४]
इम उ त्वा वि चक्षते सखाय इन्द्र सोमिनः । पुष्टावन्तो यथा पशुम्	१६
उत त्वाबधिरं वयं श्रुत्कर्णं सन्तमूतये । दूरादिह हवामहे	१७
यच्छुश्रूया इमं हवं दुर्मर्षं चक्रिया उत । भवेरापिर्नो अन्तमः	१८
यच्चिद्धि ते अपि व्यथि—र्जगन्वांसो अमन्महि । गोदा इदिन्द्र बोधि नः	१९
आ त्वा रम्भं न जिवयो ररभ्मा शवसस्पते । उश्मसि त्वा सधस्थ आ	२० [४५]
स्तोत्रमिन्द्राय गायत पुरुनृम्णाय सत्वेने । नक्रियं वृण्वते युधि	२१
अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये । तृम्पा व्यश्रुही मदम्	२२
मा त्वा मूरा अविष्यवो मोपहस्वान् आ दभन् । मार्कीं ब्रह्मद्विषो वनः	२३
इह त्वा गोपरीणसा महे मन्दन्तु राधसे । सरो गौरो यथा पिब	२४
या वृत्रहा परावति सना नवा च चुच्युवे । ता संसत्सु प्र वोचत	२५ [४६]
अपिबत् कद्रुवः सुत—मिन्द्रः सहस्रबाह्वे । अत्रादिदिष्ट पौंस्यम्	२६
सत्यं तत् तुर्वशे यदौ विदानो अहवाग्यम् । व्यानद् तुर्वणे शर्मि	२७
तरणिं वो जनानां त्रदं वाजस्य गोमतः । समानमु प्र शंसिषम्	२८
ऋभुक्षणं न वर्तव उक्थेषु तुष्ट्यावृधम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते	२९
यः कृन्तदिद् वि योन्यं त्रिशोकाय गिरिं पृथुम् । गोभ्यो गातुं निरेतवे	३० [४७]
यद् दधिषे मनस्यसि मन्वानः प्रेदियक्षसि । मा तत् करिन्द्र मृळय	३१
दुध्रं चिद्धि त्वावतः कृतं शृण्वे अधि क्षमि । जिगात्विन्द्र ते मनः	३२
तवेदु ताः सुकीर्तयो ऽसन्नत प्रशस्तयः । यदिन्द्र मृळयासि नः	३३
मा न एकस्मिन्नागसि मा द्वयोरुत त्रिषु । वधीर्मा शूर भूरिषु	३४
बिमया हि त्वावत उग्रादभिप्रभङ्गिणः । वृस्मादुहमृतीषहः	३५ [४८]
मा सख्युः शूनमा विदे मा पुत्रस्य प्रभूवसो । आवृत्वद् भूतु ते मनः	३६
को नु मर्या अमिथितः सखा सखायमबवीत् । जहा को अस्मदीषते	३७
एवारो वृषभा सुते ऽसिन्वन् भूर्यावयः । श्वघ्नीव निवता चरन्	३८

आ त एता वचोयुजा हरीं गृभ्णे सुमद्रथा । यदीं ब्रह्मभ्य इददः	३९
भिन्धि विश्वा अप द्विषः परि बाधो जही मृधः । वसु स्पार्ह तदा भर	४०
यद्वीळाविन्दु यत् स्थिरे यत् पर्शाने पराभृतम् । वसु स्पार्ह तदा भर	४१
यस्य ते विश्वमानुषो भूरैर्दुत्तस्य वेदति । वसु स्पार्ह तदा भर	४२ [४९] (९७२)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-५४]

(४६)

३३ वशोऽश्व्यः । इन्द्रः, २१-२४ कानीतः पृथुश्रवाः, २५-२८, ३२ वायुः । गायत्री, १ पादनिचृत्;
 ५ ककुप्, ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ९ सतोबृहती, ११-१२ विपरीतोत्तरः प्रगाथः = (बृहती, विपरीता),
 १३ द्विपदा जगती, १४ बृहती पिपीलिकमध्या, १५ ककुम्भ्यंकुशिरा, १६ विराट्, १७ जगती,
 १८ उपरिष्ठाद् बृहती, १९ बृहती, २० विषमपदा बृहती; २१, २४ पङ्क्तिः; २२ संस्तारपङ्क्तिः,
 २५-२८ प्रगाथः = (बृहती, सतोबृहती), ३० द्विपदा विराट्, ३१ उष्णिक्, ३२ पङ्क्तिः ।

त्वावतः पुरुवसो वयमिन्द्र प्रणेतः । स्मसिं स्थातर्हरीणाम्	१
त्वां हि सत्यमद्रिवो विद्म द्वातारमिषाम् । विद्म द्वातारं रयीणाम्	२
आ यस्य ते महिमानं शतमूते शतक्रतो । गीर्भिर्गुणन्ति कारवः	३
सुनीथो घा स मर्त्यो यं मरुतो यमर्यमा । मित्रः पान्त्यद्रुहः	४
दधानो गोमदश्ववत् सुवीर्यमादित्यजूत एधते । सदा राया पुरुस्पृहा	५ [१]

तमिन्द्रं दानमीमहे शवसानमभीर्वम् । ईशानं राय ईमहे	६
तस्मिन् हि सन्त्युतयो विश्वा अभीरवः सचा ।	
तमा वहन्तु सतयः पुरुवसुं मदाय हरयः सुतम्	७
यस्ते मदो वरेण्यो य इन्द्र वृत्रहन्तमः ।	
य आदुदिः स्वर्नृभिर्नृभिः पृतनासु दुष्टरः	८
यो दुष्टरो विश्ववार श्रवाय्यो वाजेष्वस्ति तरुता ।	
स नः शविष्ठ सवना वसो गहि गमेम गोमति व्रजे	९
गव्यो षु णो यथा पुरा ऽश्वयोत रथया । वरिवस्य महामह	१० [२]

नहि ते शूर राधसो ऽन्तं विन्दामि सत्रा ।	
वृशस्या नो मघवन्नू चिदद्रिवो धियो वाजेभिराविथ	११
य ऋष्वः श्रावयत्सखा विश्वेत् स वैदु जनिमा पुरुष्टुतः ।	
तं विश्वे मानुषा युगेन्द्रं हवन्ते तविषं यतस्रुचः	१२
स नो वाजेष्वविता पुरुवसुः पुरःस्थाता मघवा वृत्रहा भुवत्	१३ (९८५)

ऋग्वेदः । अ० ६, अ० ४, व० ३]

[५१४]

[मं० ८, सू० ४६, मं० १४]

- अभि वो वीरमन्धसो मदेषु गाय गिरा महा विचेतसम् । १४
 इन्द्रं नाम श्रुत्यं शाकिनं वचो यथा १५ [३]
 कुदी रेकर्णस्तन्वे कुदिर्वसु कुदिर्वाजेषु पुरुहूत वाजिनम् । नूनमथ
 विश्वेषामिरज्यन्तं वसूनां सास्रहांसं चिदस्य वर्षसः । कूपयतो नूनमत्यथ १६
 महः सु वो अरमिषे स्तवामहे मीळहुषे अरंगमाय जग्मये । १७
 यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषां मरुतामियक्षसि गाये त्वा नमसा गिरा
 ये पातयन्ते अजमभिर्गिरीणां स्नुभिरेषाम् । १८
 यज्ञं महिष्वणीनां सुम्रं तुविष्वणीनां प्राध्वरे १९
 प्रभङ्गं दुर्मतीनामिन्द्र शविष्ठा भर । रयिमस्मभ्यं युज्यं चोदयन्मते ज्येष्ठं चोदयन्मते २० [४]
 सनितः सुसनितरुग्र चित्र चेतिष्ठ सूनृत ।
 प्रासहा सम्राट् सहुरिं सहन्तं भुज्युं वाजेषु पूर्यम् २१
 आ स एतु य ईवदाँ अदेवः पूर्वमादुदे । २२
 यथा चिद्वशो अश्व्यः पृथुश्रवसि कानीतेऽस्या व्युष्यादुदे २३
 षष्टिं सहस्राश्व्यस्यायुतासनमुष्ट्रीनां विंशतिं शता । २४
 दश श्यावीनां शता दश त्र्यरुषीणां दश गवां सहस्रा २५
 दश श्यावा ऋधद्रयो वीतवारास आशवः । मथा नेभिं नि वावृतुः २६
 दानासः पृथुश्रवसः कानीतस्य सुराधसः । २७
 रथं हिरण्यं ददुन्महिष्ठः सूरिरभूद्विष्टमकृत श्रवः २८
 आ नो वायो महे तने याहि मखाय पाजसे । २९
 वयं हि ते चक्रुमा भूरिं दावने सद्यश्चिन्महिं दावने ३० [५]
 यो अश्वेभिर्वहते वस्त उसास्त्रिः सप्त सप्ततीनाम् । ३१
 एभिः सोमैभिः सोमसुद्धिः सोमपा वृनाय शुक्रपूतपाः ३२
 यो म इमं चिदु त्मना मन्दच्चित्रं दावने । ३३
 अरद्वे अक्षे नहुषे सुकृत्वानि सुकृत्तराय सुकृतुः ३४
 उचथ्येऽवपुषि यः स्वरा लुत वायो घृतसाः । ३५
 अश्वेषितं रजेषितं शुनेषितं प्राजम् तदिदं नु तत् ३६ (१०००)

अध प्रियमिषिराय षष्टिं सहस्रासनम् । अश्वानामिन्न वृष्णाम्	२९
गावो न यूथमुप यन्ति वध्रय उप मा यन्ति वध्रयः	३०
अध यच्चारथे गुणे शतमुष्ट्रौ अचिक्रदत् । अध श्वितेषु विंशतिं शता	३१
शतं दासे बल्लूथे विप्रस्तरुक्ष आ ददे ।	
ते ते वायविमे जना मदन्तीन्द्रगोपा मदन्ति देवगोपाः	३२
अध स्या योषणा मही प्रतीची वशमश्वयम् । अधिरुक्मा वि नीयते	३३ [६] (१००५)

(४७)

१८ त्रित आप्त्यः । आदित्याः, १४-१८ आदित्योषसः (दुःस्वप्न) । महापङ्क्तिः ।

महिं वो महतामवो वरुण मित्रं वाशुषे ।
यमादित्या अभि ब्रुहो रक्षथा नेमघं नश—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १
विदा देवा अघाना—मादित्यासो अपाकृतिम् ।
पक्षा वयो यथोपरि व्य॑स्मे शर्म यच्छता—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः २
व्य॑स्मे अधि शर्म तत् पक्षा वयो न यन्तन ।
विश्वानि विश्ववेदसो वरुथ्या मनामहे ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ३
यस्मा अरासत् क्षयं जीवातुं च प्रचेतसः ।
मनोर्विश्वस्य घेद्विम आदित्या राय ईशते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ४
परि णो वृणजन्नघा दुर्गाणि रथ्यो यथा ।
स्यामेदिन्द्रस्य शर्म—ण्यादित्यानामुतावस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ५ [७]

परिहृतेदुना जनों युष्मादत्तस्य वायति ।
देवा अर्दभ्रमाश वो यमादित्या अहेतना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ६
न तं तिग्मं चन त्यजो न द्रासदुभि तं गुरु ।
यस्मा उ शर्म सुप्रथ आदित्यासो अराध्व—मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ७
युष्मे देवा अपि ष्मसि युध्यन्त इव वर्मसु ।
यूयं महो न एनसो यूयमर्भोदुरुष्यता—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ८ (१०१३)

अदितिर्न उरुष्यत्व—दि॒तिः शर्मं यच्छतु ।

मा॒ता मि॒त्रस्य रे॒वतो ऽर्य॑म्णो वरुणस्य चा—ने॒हसो व ऊ॒तयः सुऊ॒तयो व ऊ॒तयः ९

यदे॒वाः शर्मं शरणं यद्भ॒द्रं यद॑नातुरम् ।

त्रिधातु यद्व॒रुथ्यं॑ तद॒स्मासु वि र्य॑न्तना—ने॒हसो व ऊ॒तयः सुऊ॒तयो व ऊ॒तयः १० [८]

आदि॒त्या अव हि ख्य॑ता—धि कूलादिव स्पशः ।

सुती॒र्थम॑र्वतो यथा—नु नो नेषथा सुग—मने॒हसो व ऊ॒तयः सुऊ॒तयो व ऊ॒तयः ११

नेह भ॒द्रं रक्ष॑स्विने नाव॒यै नोप॑या उ॒त ।

गव॑ च भ॒द्रं धे॒नवे वी॒राय॑ च श्रवस्यते ऽने॒हसो व ऊ॒तयः सुऊ॒तयो व ऊ॒तयः १२

यदा॒विर्य॑दपी॒च्यं॑ दे॒वांसो अस्ति॑ दुष्कृतम् ।

त्रि॒ते तद्वि॑श्वमा॒प्त्य अ॒रे अ॒स्मद् द॑धातना—ने॒हसो व ऊ॒तयः सुऊ॒तयो व ऊ॒तयः १३

यच्च गोषु दु॒ष्ण्व॒न्यं यच्चा॒स्मे दु॑हितर्दिवः ।

त्रि॒ताय॑ तद्वि॑भाव॒याप्या॑य परा॒ वहा—ने॒हसो व ऊ॒तयः सुऊ॒तयो व ऊ॒तयः १४

निष्कं वा॑ घा कृणव॑ति स्रजं वा दु॑हितर्दिवः ।

त्रि॒ते दु॒ष्ण्व॒न्यं सर्व॑मा॒प्त्ये परि॑ द॒न्नस्य॑—ने॒हसो व ऊ॒तयः सुऊ॒तयो व ऊ॒तयः १५ [९]

तद॑न्नाय॒ तद॑पसे तं भा॒गमु॑पसेदुषे ।

त्रि॒ताय॑ च द्वि॒ताय॑ चो—षो दु॒ष्ण्व॒न्यं वहा—ने॒हसो व ऊ॒तयः सुऊ॒तयो व ऊ॒तयः १६

यथा॑ क॒लां यथा॑ श॒फं यथ॑ कृणं संनयाम॑सि ।

ए॒वा दु॒ष्ण्व॒न्यं सर्व॑मा॒प्त्ये सं न॑यामस्य—ने॒हसो व ऊ॒तयः सुऊ॒तयो व ऊ॒तयः १७

अजै॒ष्माद्या॑स॒नाम॑ चा—भू॒माना॑गसो वयम् ।

उषो॑ यस्माद् दु॒ष्ण्व॒न्या द॒भैष्मा॑प तदु॒च्छत्व॑—ने॒हसो व ऊ॒तयः सुऊ॒तयो व ऊ॒तयः १८ [१०]
(१०१३)

(४८)

१५ प्रगाथो घौरः काण्वः । सोमः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

स्वा॒दोर्भक्षि॑ वयसः सुमे॒धाः स्वा॒ध्यो वरि॑वो॒वित्तर॑स्य ।

वि॒श्वे यं वे॒वा उ॒त म॒र्त्यासो॑ मधु॒ ब्रुव॑न्तो॒ अभि॑ संच॒रन्ति॑ १

अ॒न्तश्च॑ प्रा॒गा अदि॑तिर्भवा॒स्य व॒याता॑ ह॒रसो॑ दै॒व्यस्य॑ ।

इन्द्र॑विन्द्र॒स्य स॒ख्यं जुषा॑णः श्रौ॒ष्टीव॑ धुर॒मनु॑ रा॒य क॑ध्याः २

(१०१५)

अपां सोमममृता अभूमा—गन्म ज्योतिरविदाम देवान् ।

किं नूनमस्मान् कृणवदरातिः किमु धूर्तिरिमृत मर्त्यस्य

३

शं नो भव हृद् आ पीत इन्दो पितेव सोम सूनवे सुशेवः ।

सखेव सख्य उरुशंस धीरः प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारीः

४

इमे मा पीता यशसं उरुष्यवो रथं न गावः समनाह पर्वसु ।

ते मा रक्षन्तु विस्रसंश्चरित्रा—दुत मा सामाद्यवयन्तिवन्देवः

५ [११]

अग्निं न मा मथितं सं दिदीपः प्र चक्षय कृणुहि वस्यसो नः ।

अथा हि ते मदु आ सोम मन्ये रेवाँ इव प्र चरा पुष्टिमच्छ

६

इषिरेण ते मनसा सुतस्य भक्षीमहि पित्र्यस्येव रायः ।

सोम राजन् प्र ण आयूषि तारी—रहानीव सूर्यो वासराणि

७

सोम राजन् मृळया नः स्वस्ति तव स्मसि व्रत्याइस्तस्य विन्द्रि ।

अलर्तिं दक्ष उत मन्युरिन्दो मा नो अर्यो अनुक्रामं परा दाः

८

त्वं हि नस्तन्वः सोम गोपा गात्रेगात्रे निषसत्था नृचक्षाः ।

यत् ते वयं प्रमिनाम व्रतानि स नो मृळ सुषखा देव वस्यः

९

ऋदूदरेण सख्या सचेय यो मा न रिष्येन्द्र्यश्व पीतः ।

अयं यः सोमो न्यधायस्मे तस्मा इन्द्रं प्रतिरमेम्यायुः

१० [१२]

अप त्या अस्थुरनिरा अमीवा निरत्रसन् तमिषीचीरमैषुः

आ सोमो अस्माँ अरुहद् विहाया अगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः

११

यो न इन्दुः पितरो हृत्सु पीतो समर्त्यो मर्त्या आविवेश ।

तस्मै सोमाय हविषा विधेम मृळीके अस्य सुमतौ स्याम

१२

त्वं सोम पितृभिः संविद्वानो ऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्थ ।

तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम्

१३

त्रातारो देवा अधि वोचता नो मा नो निद्रा ईशत् मोत जल्पिः

वयं सोमस्य विश्वह प्रियासः सुवीरांसो विदथमा वदेम ।

१४

त्वं नः सोम विश्वतो वयोधा—स्त्वं स्वविदा विशा नृचक्षाः ।

त्वं न इन्द्र ऊतिभिः सजोषाः पाहि पश्चातादुत वा पुरस्तात्

१५ [१३] (१०३८)

ऋग्वेदः । अ० ६, मं० ४, व० १४]

[५१८]

अथ वालखिल्यम् ।

(४९) [१]

१० प्रस्कण्वः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अभि प्र वः सुरार्धस—मिन्द्रमर्चं यथा विदे ।

यो जरितृभ्यो मघवा पुरुवसुः सहस्रेणेव शिक्षति १

शतानीकेव प्र जिगाति धृष्णुया हन्ति वृत्राणि द्वाशुषे ।

गिरेरिव प्र रसा अस्य पिन्विरे दत्राणि पुरुभोजसः २

आ त्वा सुतास इन्द्रो मवा य इन्द्र गिर्वणः ।

आपो न वज्रिन्नन्वोक्थं सरः पूणन्ति शूर राधसे ३

अनेहसं प्रतरणं विवक्षणं मध्वः स्वादिष्ठमीं पिव ।

आ यथा मन्दसानः किरासि नः प्र क्षुदेव त्मना धूषत् ४

आ नः स्तोममुप द्वव—द्वियानो अश्वो न सोतृभिः ।

यं ते स्वधावन् त्वदयन्ति धेनव इन्द्र कण्वेषु रातयः ५ [१४]

उग्रं न वीरं नमसोप सेदिम विभूतिमक्षितावसुम् ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो न सिञ्चते क्षरन्तीन्द्र धीतयः ६

यद्ध नूनं यद्वा यज्ञे यद्वा पृथिव्यामधि ।

अतो नो यज्ञमाशुभिर्महेमत उग्र उग्रेभिरा गहि ७

अजिरासो हरयो ये त आशवो वाता इव प्रसक्षिणः ।

येभिरपत्यं मनुषः परीयसे येभिर्विश्वं स्वर्दृशे ८

एतावतस्त ईमह इन्द्र सुन्नस्य गोमंतः ।

यथा प्रावो मघवन् मेध्यातिथिं यथा नीपातिथिं धने ९

यथा कण्वे मघवन् त्रसदस्यवि यथा पक्थे दशवजे ।

यथा गोशरि असनोर्कजिध्वनी—न्द्र गोमद्विरण्यवत्

१० [१५] (१०४८)

(५०) [१]

१० पुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्र सु श्रुतं सुरार्धसु मर्चा शक्रमभिष्टये ।

यः सुन्वते स्तुवते काम्यं वसु सहस्रेणेव मंहते १

शतानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य समिषो महीः ।

गिरिर्न भुज्मा मघवत्सु पिन्वते यदी सुता अमन्दिषुः २

यदी सुतासु इन्द्रवो ऽभि प्रियममन्दिषुः ।

आपो न धायि सर्वनं म आ वसो दुधाइवोप द्राशुषे ३

अनेहसं वो हवमानमूतये मध्वः क्षरन्ति धीतयः ।

आ त्वा वसो हवमानासु इन्द्रव उप स्तोत्रेषु दधिरे ४

आ नः सोमे स्वध्वर इयानो अत्यो न तोशते ।

यं ते स्वदावन् त्वदन्ति गूर्तयः पौरे छन्दयसे हवम् ५ [१६]

प्र वीरमुग्रं विविचिं धनस्पृतं विभूतिं राधसो महः ।

उद्दीव वज्रिन्नवतो वसुत्वना सदा पीपेथ द्राशुषे ६

यद्ध नूनं परावति यद् वा पृथिव्यां द्विवि ।

युजान इन्द्र हरिर्भिर्महेमत ऋष्व ऋष्वेभिरा गहि ७

रथिरासो हरयो ये ते अस्त्रिध ओजो वार्तस्य पिप्रति ।

येभिर्नि दस्युं मनुषो निघोषयो येभिः स्वः प्रीयसे ८

एतावतस्ते वसो विद्याम शूर नव्यसः ।

यथा प्राव एतं कृत्ये धने यथा वशं दशव्रजे ९

यथा कण्वे मघवन् मेधे अध्वरे दीर्घनीथे दमूनसि ।

यथा गोशर्ये असिषासो अद्रिवो मयि गोत्रं हरिश्चिरम् १० [१७] (१०५८)

(५१) [३]

१० श्रुष्टिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनौ सांवरणौ सोममिन्द्रापिबः सुतम् ।

नीपातिथौ मघवन् मेध्यातिथौ पुष्टिगौ श्रुष्टिगौ सचा १

(१०५९)

ऋग्वेदः । अ० ६, अ० ४, व० १८]

[५२०]

[मं० ८, सू० ५१, मं० २]

पार्षद्वाणः प्रस्कण्वं समसादयच्छयानं जित्रिमुद्धितम् ।

सहस्राण्यासिषासद् गवामृषिस्त्वोतो दस्यवे वृकः

२

य उक्थेमिर्न विन्धते चिकिद्य ऋषिचोदनः ।

इन्द्रं तमच्छा वदु नव्यस्या मृत्यरिष्यन्तं न भोजसे

३

यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणमानुचुस्त्रिधातुमुत्तमे पदे ।

स त्विमा विश्वा भुवनानि चिक्रदुदादिर्जनिष्ट पौंस्यम्

४

यो नो दाता वसूनामिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।

विद्वा ह्यस्य सुमतिं नवीयसीं गमेम गोमति व्रजे

५ [१८]

यस्मै त्वं वसो दानाय शिक्षसि स रायस्पोषमश्नुते ।

तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे

६

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्वसि दाशुषे ।

उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते

७

प्र यो ननक्षे अभ्योजसा क्रिवि वधैः शुष्णं निघोषयन् ।

यदेदस्तम्भीत् प्रथयन्नमं दिवमादिर्जनिष्ट पार्थिवः

८

यस्यायं विश्व आयौ दासः शेवधिपा अरिः ।

तिरश्चिदुर्ये रुशमे पवीरवि तुभ्येत् सो अज्यते रुयिः

९

तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्नुतं विप्रासो अर्कमानुचुः ।

अस्मे रुयिः पप्रथे वृष्णयं शवो ऽस्मे सुवानास इन्द्रवः

१० [१९] (१०६८)

(५२) [४]

१० आयुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनौ विवस्वति सोमं शक्रापिबः सुतम् ।

यथा त्रिते छन्द इन्द्र जुजोषस्यायौ मादयसे सचा

१

पृषध्रे मेध्ये मातरिष्वनीन्द्र सुवाने अमन्दथाः ।

यथा सोमं दशशिप्रे दशोण्ये स्यूमरश्मावृजूनसि

२

य उक्था केवला वृधे यः सोमं धृषितापिबत् ।

यस्मै विष्णुस्त्रीणि पदा विचक्रम उप मित्रस्य धर्मभिः

३

(१०७१)

- यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु चाकनो वाजे वाजिञ्छतक्रतो ।
तं त्वा वयं सुदुघामिव गोदुहो जुहुमसि श्रवस्यवः ४
- यो नो दाता स नः पिता महां उग्र ईशानकृत् ।
अयामन्त्रो मघवा पुरुवसु—गोरिश्वस्य प्र दातु नः ५ [२०]
- यस्मै त्वं वसो दानाय मंहसे स रायस्पोषमिन्वति ।
वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे ६
- कदा चन प्र युञ्छस्यु—भे नि पासि जन्मनी ।
तुरीयादित्य हवनं त इन्द्रिय—मा तस्थावमृतं दिवि ७
- यस्मै त्वं मघवन्निन्द्र गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि दाशुषे ।
अस्माकं गिर उत सुष्टुतिं वसो कण्ववच्छृणुधी हवाम् ८
- अस्तावि मन्म पूर्य ब्रह्मेन्द्राय वोचत ।
पूर्वाकृतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेधा असृक्षत ९
- समिन्द्रो रायो बृहतीरधूनुत सं क्षोणी समु सूर्यम् ।
सं शुक्रासः शुचयः सं गवांशिरः सोमा इन्द्रममन्दिषुः १० [२१] (१०७८)

(५३) [५]

८ मेध्यः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

- उपमं त्वा मघोनां ज्येष्ठं च वृषभाणाम् ।
पूभिर्त्तमं मघवन्निन्द्र गोविदु—मीशानं राय ईमहे १
- य आयुं कुत्समतिथिग्वमर्दयो वावृधानो विवेदिवे ।
तं त्वा वयं हर्यश्वं शतक्रतुं वाजयन्तो हवामहे २
- आ नो विश्वेषां रसं मध्वः सिञ्चन्त्वर्द्रयः ।
ये परावतिं सुन्विरे जनेष्वा ये अर्वावतीन्दवः ३
- विश्वा द्वेषांसि जहि चाव चा कृधि विश्वे सन्वन्त्वा वसु ।
शीष्टेषु चित्ते मदिरासो अंशवो यत्रा सोमस्य तृम्पसि ४ [२२]
- इन्द्र नेदीय एदिहि मितमेधाभिरुतिभिः ।
आ शान्तम शान्तमाभिरुभिष्टिभि—रा स्वापे स्वापिभिः ५ (१०८३)

आजितुरं सत्पतिं विश्वचर्षणिं कृधि प्रजास्वाभगम् ।
 प्र सू तिरा शचीमिर्ये त उक्थिनः क्रतुं पुनत आनुषक् ६
 यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्याम भरेषु ते ।
 वयं होत्राभिरुत देवहूतिभिः ससवांसो मनामहे ७
 अहं हि ते हरिवो ब्रह्म वाजयु—राजिं यामि सद्योतिभिः ।
 त्वामिदेव तममे समंश्चयु—र्गन्युरग्रे मथीनाम् ८ [२३] (१०८६)

(५४) [६]

८ मातरिश्वा काण्वः । इन्द्रः, ३-४ विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

एतत् तं इन्द्र वीर्यं गीर्भिर्गुणन्ति कारवः ।
 ते स्तोभन्त ऊर्जमावन् घृतश्रुतं पौरासो नक्षन् धीतिभिः १
 नक्षन्त इन्द्रमवसे सुकृत्यया येषां सुतेषु मन्दसे ।
 यथा संवर्ते अमवो यथा कृश एवास्मे इन्द्र मत्स्व २
 आ नो विश्वे सजोषसो देवासो गन्तनोष नः
 वसवो रुद्रा अवसे न आ गम—च्छृण्वन्तु मरुतो हवम् ३
 पूषा विष्णुर्हवन् मे सरस्व—त्यवन्तु सप्त सिन्धवः ।
 आपो वातः पर्वतासो वनस्पतिः शृणोतु पृथिवी हवम् ४ [२४]

यदिन्द्र राधो अस्ति ते माघोनं मघवत्तम ।
 तेन नो बोधि सधमाद्यो वृधे भगो दानाय वृत्रहन् ५
 आजिपते नृपते त्वमिन्द्रि नो वाज आ वक्षि सुक्रतो ।
 वीती होत्राभिरुत देववीतिभिः ससवांसो वि शृण्विरे ६
 सन्ति ह्यार्य आशिष इन्द्र आयुर्जनानाम् ।
 अस्मान् नक्षस्व मघवन्नुपावसे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम् ७
 वयं त इन्द्र स्तोमैर्भिर्विधेम त्वमस्माकं शतक्रतो ।
 महि स्थूरं शशयं राधो अहयं प्रस्कण्वाय नि तोशय ८ [२५] (१०९४)

(५५) [७]

५ कृशः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च । गायत्री, ३, ५ अनुष्टुप् ।

भूरीदिन्द्रस्य वीर्यं । व्यस्यमभ्यायति । राधस्ते दस्यवे वृक	१
शतं श्वेतासं उक्षणो विवि तारो न रोचन्ते । महा दिवं न तस्तभुः	२
शतं वेणूञ्छतं शुनः शतं चर्मीणि म्लातानि ।	
शतं मे बल्वजस्तुका अरुषीणां चतुःशतम्	३
सुदेवाः स्थ काण्वायना वयोवयो विचरन्तः । अश्वसो न चङ्क्रमत	४
आदित् साप्तस्य चर्किरन्नानूनस्य महि श्रवः ।	
श्यावीरतिध्वसन् पथश्चक्षुषा च न संनशे	५ [२६] (१०९९)

(५६) [८]

५ पृषधः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च ५ अग्निसूर्यौ । गायत्री, ५ पङ्क्तिः ।

प्रति ते दस्यवे वृक राधो अदृश्यह्वयम् । द्यौर्न प्रथिना शवः	१
दश मह्यं पौतकृतः सहस्रा दस्यवे वृकः । नित्याद्रायो अमंहत	२
शतं मे गर्दभानां शतमूर्णीवतीनाम् । शतं दासाँ अति स्रजः	३
तत्रो अपि प्राणीयत पूतकृतायै व्यक्ता । अश्वानामिन्न यूथ्याम्	४
अचेत्यग्निश्चिकितुर्हव्यवाद् स सुमद्रथः ।	
अग्निः शुक्रेण शोचिषा बृहत् सूरौ अरोचत विवि सूर्यौ अरोचत	५ [२७] (११०४)

(५७) [९]

४ मेध्यः काण्वः । अश्विनौ । ङिष्टुप् ।

युवं देवा क्रतुना पूर्व्येण युक्ता रथेन तविषं यजत्रा ।	
आगच्छतं नासत्या शचीभिर्दिदं तृतीयं सर्वनं पिबाथः	१
युवां देवास्त्रय एकादृशासः सत्याः सत्यस्य दृष्टो पुरस्तात् ।	
अस्माकं यज्ञं सर्वनं जुषाणा पातं सोममश्विना दीद्यग्नी	२
पनाय्यं तदश्विना कृतं वां वृषभो विवो रजसः पृथिव्याः ।	
सहस्रं शंसा उत ये गर्विष्ठौ सर्वाँ इत् ताँ उप याता पिबध्वै	३ (११०७)

ऋग्वेदः । अ० ६, मं० ४, व० २८]

[५२४]

अयं वां भागो निर्हितो यजत्रे—मा गिरीं नासत्योप यातम् ।
पिबन्तं सोमं मधुमन्तमस्मे प्र द्वाश्वासमवतं शर्चीभिः

४ [२८] (११०८)

(५८) [१०]

३ मेध्यः काण्वः । विश्वे देवाः, १ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप् ।

यमृत्विजो बहुधा कल्पयन्तः सचेतसो यज्ञमिमं वहन्ति ।
यो अनूचानो ब्राह्मणो युक्त आसीत् का स्वित्र तत्र यजमानस्य संवित् १
एक एवाग्निर्बहुधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्रभूतः ।
एकैवोषाः सर्वमिदं वि भा—त्येकं वा इदं वि बभूव सर्वम् २
ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं त्रिचक्रं सुखं रथं सुषुप्तं भूरिवारम् ।
चित्रामघा यस्य योगेऽधिजज्ञे तं वां हुवे अतिं रिक्तं पिबध्वै ३ [२९] (११११)

(५९) [११]

७ सुपर्णः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इमानि वां भागधेयानि सिंस्रत इन्द्रावरुणा प्र महे सुतेषु वाम् ।
यज्ञेयज्ञे ह सर्वना भुरण्यथो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षथः १
निषिध्वरीरोषधीराप आस्ता—मिन्द्रावरुणा महिमानमाशत ।
या सिंस्रतु रजसः पारे अध्वनो ययोः शत्रुर्नकिरादेव ओहते २
सत्यं तदिन्द्रावरुणा कृशस्य वां मध्वं ऊर्मिं दुहते सप्त वाणीः ।
ताभिर्द्वाश्वासमवतं शुभस्पती यो वामदब्धो अभि पाति चित्तिभिः ३
घृतपुषः सौम्या जीरदानवः सप्त स्वसारः सदन ऋतस्य ।
या ह वामिन्द्रावरुणा घृतश्रुत—स्ताभिर्धत्तं यजमानाय शिक्षतम् ४ [३०]

अवोचाम महते सौभगाय सत्यं त्वेषाभ्यां महिमानमिन्द्रियम् ।
अस्मान् त्विन्द्रावरुणा घृतश्रुत—स्त्रिभिः साप्तेभिरवतं शुभस्पती ५
इन्द्रावरुणा यदृषिभ्यो मनीषां वाचो मतिं श्रुतमदत्तमग्रे ।
यानि स्थानान्यसृजन्त धीरा यज्ञं तन्वानास्तपसाभ्यपश्यम् ६
इन्द्रावरुणा सौमनसमहंसं रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।
प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः ७ [३१] (१११८)

॥ इति वालखिल्यं समाप्तम् ॥



(६०)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ६०-६९]

१० भर्गः प्रागाथः । अग्निः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्र आ याह्यग्निभिर्होतारं त्वा वृणीमहे ।

आ त्वामनक्तु प्रयता हविष्मती यजिष्ठं बहिरासदे १

अच्छा हि त्वा सहसः सूनो अङ्गिरः सुचश्चरन्त्यध्वरे ।

ऊर्जो नपातं घृतकेशमीमहे ऽग्निं यज्ञेषु पूर्व्यम् २

अग्ने कविर्वेधा असि होता पावक यक्षयः ।

मन्द्रो यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यो विप्रेभिः शुक्र मन्मभिः ३

अद्रोघमा वहोऽतो यविष्ठ्य देवाँ अजस्र वीतये ।

अभि प्रयांसि सुधिता वसो गहि मन्दस्व धीतिभिर्हितः ४

त्वमित् सप्रथा अस्यग्ने त्रातर्कतस्कविः ।

त्वा विप्रासः समिधान दीदिव आ विवासन्ति वेधसः ५ [३२]

शोचा शोचिष्ठ दीदिवि विशेषे मयो रास्व स्तोत्रे महौ असि ।

देवानां शर्मन् मम सन्तु सूरयः शत्रूषाहः स्वग्रयः ६

यथा चिद् वृद्धमतसमग्ने संजूर्वसि क्षमि ।

एवा दह मित्रमहो यो अस्मधुग् दुर्मन्मा कश्च वेनति ७

मा नो मर्तीय रिपवे रक्षस्विने माघशंसाय रीरधः ।

अस्नेधन्दिस्तरणिभिर्यविष्ठ्य शिवेभिः पाहि पायुभिः ८

पाहि नो अग्र एकया पाह्युत द्वितीयया ।

पाहि गीभिस्तिसृभिरूर्जा पते पाहि चतसृभिर्वसो ९

पाहि विश्वस्माद्रक्षसो अराव्णः प्र स्म वाजेषु नोऽव ।

त्वामिद्धि नेदिष्ठं देवतातय आपि नक्षामहे वृधे १० [३३]

आ नो अग्ने वयोवृधं रयिं पावक शंस्यम् ।

रास्वा च न उपमाते पुरुस्पृहं सुनीती स्वयंशस्तरम् ११

येन वंसाम पृतनासु शर्धतस्तरन्तो अर्य आदिशः ।

स त्वं नो वर्ध प्रयसा शचीवसो जिन्वा धियो वसुविदः १२

शिशानो वृषभो यथाग्निः शृङ्गे दविध्वत् ।

तिग्मा अस्य हनवो न प्रतिधृषे सुजम्भः सहसो यहुः १३

(११३१)

- नहि ते अग्ने वृषभ प्रतिधृषे जम्भासो यद्वितिष्ठसे ।
 स त्वं नो होतुः सुहुतं हविष्कृधि वंस्वा नो वार्या पुरु १४
- शेषे वनेषु मात्रोः सं त्वा मतीस इन्धते ।
 अतन्द्रो हव्या वहसि हविष्कृत आदिद् देवेषु राजसि १५ [३४]
- सप्त होतारस्तमिदीळते त्वा ऽग्ने सुत्यजमह्वयम् ।
 भिनत्स्यद्वि तपसा वि शोचिषा प्राग्ने तिष्ठ जना अति १६
- अग्निमग्निं वो अधिगुं हुवेम वृक्तबर्हिषः ।
 अग्निं हितप्रयसः शश्वतीष्वा ऽऽ होतारं चर्षणीनाम् १७
- केतेन शर्मेन् त्सचते सुषामण्यग्ने तुभ्यं चिकित्वना ।
 इषण्यया नः पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये १८
- अग्ने जरितर्विशपति स्तेपानो देव रक्षसः ।
 अप्रोषिवान् गृहपतिर्महो असि दिवस्प्रायुर्दुरोणयुः १९
- मा नो रक्ष आ वैशीदाघृणीवसो मा यातुर्यातुमावताम् ।
 परोगव्यत्यनिरामप क्षुधमग्ने सेध रक्षस्विनः २० [३५] (११३८)

(६१)

१८ भर्गः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती,) १७ शंकुमती ।

- उभयं शृणवच्च न इन्द्रो अर्वागिदं वचः ।
 सत्राच्यो मघवा सोमपीतये धिया शविष्ठ आ गमत् १
- तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्ठतक्षतुः ।
 उतोपमानां प्रथमो नि षीदसि सोमकामं हि ते मनः २
- आ वृषस्व पुरुवसो सुतस्येन्द्रान्धसः ।
 विद्मा हि त्वा हरिवः पूत्सु सासहि मधृष्टं चिद् दधृष्वणिम् ३
- अप्रामिसत्य मघवन् तथेदस दिन्द्र क्रत्वा यथा वशः ।
 सनेम वाजं तव शिप्रिन्नवसा मक्षू चिद्यन्तो अद्रिवः ४
- शग्ध्युर्दुषु शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
 भगं न हि त्वा यशसं वसुविदु मनु शूर चराभसि ५ [३६] (११४३)

- पौरो अश्वस्य पुरुकृद् गवाम्—स्युत्सो देव हिरण्ययः ।
नकिर्हि दानं परिमर्धिषत् त्वे यद्यद्यामि तदा भर ६
- त्वं ह्येहि चेरवे विदा भगं वसुत्तये ।
उदे वावृषस्व मघवन् गर्विष्ठय उदिन्द्राश्वमिष्ठये ७
- त्वं पुरु सहस्राणि शतानि च युथा दानाय मंहसे ।
आ पुरंदुरं चकृम विप्रवचस इन्द्रं गायन्तोऽवसे ८
- अविप्रो वा यदविध—द्विप्रो वेन्द्र ते वचः ।
स प्र ममन्दत् त्वाया शतक्रतो प्राचामन्यो अहंसन ९
- उग्रबाहुर्भक्षकृत्वा पुरंदुरो यदि मे शृणवद्ववम् ।
वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे १० [३७]
- न पापासो मनामहे नारायासो न जल्हवः ।
यदिन्निबद्धं वृषणं सचा सुते सखायं कृणवामहे ११
- उग्रं युयुज्म पृतनासु सासहि—मृणकातिमदाभ्यम् ।
वेदा भूमं चित् सनिता रथीतमो वाजिनं यमिदु नशत् १२
- यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
मघवञ्छुग्धि तव तन्न उतिभि—र्वि द्विषो वि मृधो जहि १३
- त्वं हि राधस्पते राधसो महः क्षयस्यासि विधतः ।
तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे १४
- इन्द्रः स्पळुत वृत्रहा परस्पा नो वरेण्यः ।
स नो रक्षिषच्चरुमं स मध्यमं स पश्चात् पातु नः पुरः १५ [३८]
- त्वं नः पश्चादधरादुत्तरात् पुर इन्द्र नि पाहि विश्वतः ।
आरे अस्मत् कृणुहि दैव्यं भय—मारे हेतीरदेवीः १६
- अद्याद्या श्वःश्व इन्द्र त्रास्व परे च नः ।
विश्वा च नो जरितृन् त्सत्पते अहा दिवा नक्तं च रक्षिषः १७
- प्रभङ्गी शूरो मघवा तुवीमघः संमिश्लो वीर्याय कम् ।
उभा ते बाहू वृषणा शतक्रतो नि या वज्रं मिमिक्षतुः १८ [३९] (११५६)

(६२)

११ प्रगाथो घौरः काण्वः । इन्द्रः । पङ्क्तिः, ७-९ बृहती ।

प्रो अस्मा उपस्तुतिं भरता यज्जुजोषति ।	
उक्थैरिन्द्रस्य माहिनां वयो वर्धन्ति सोमिनो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१
अयुजो असमो नृभिरेकः कृष्ठीरयास्यः ।	
पूर्वीरति प्र वावृधे विश्वा जातान्योजसा भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	२
अहितेन चिदर्वता जीरदानुः सिषासति ।	
प्रवाच्यमिन्द्र तत् तव वीर्याणि करिष्यतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	३
आ याहि कृण्वाम त इन्द्र ब्रह्माणि वर्धना ।	
येभिः शविष्ठ चाकनो भद्रमिह श्रवस्यते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	४
धृषतश्चिद् धृषन्मनः कृणोषीन्द्र यत् त्वम् ।	
तीव्रैः सोमैः सपर्यतो नमोभिः प्रतिभूषतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	५
अव चष्ट ऋचीषमो ऽवताँ इव मानुषः ।	
जुष्टी दक्षस्य सोमिनः सखायं कृणुते युजं भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	६ [४०]

विश्वे त इन्द्र वीर्यं देवा अनु क्रतुं ददुः ।

मुवो विश्वस्य गोपतिः पुरुष्टुत भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।

गृणे तदिन्द्र ते शव उपमं देवतातये ।

यद्धंसि वृत्रमौजसा शचीपते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।

समनेव वपुष्यतः कृणवन्मानुषा युगा ।

विदे तदिन्द्रश्चेतनमध श्रुतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।

उज्जातामिन्द्र ते शव उत् त्वामुत् तव क्रतुम् ।

भूरिगो भूरि वावृधुर्मर्धवन् तव शर्मणि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।

अहं च त्वं च वृत्रहन्त्सं युज्याव सनिभ्य आ ।

अरातीवा चिदद्विवो ऽनु नौ शूर मंसते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।

सत्यमिद् वा उ तं वयमिन्द्रं स्तवाम नानृतम् ।

महाँ असुन्वतो वधो भूरि ज्योतीषि सुन्वतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।

१२ [४१] (११६८)

(६३)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः, १२ देवाः । गायत्रीः १, ४-५, ७ अनुष्टुप्; १२ त्रिष्टुप् ।

स पून्यो महानां वेनः क्रतुभिरानजे । यस्य द्वारा मनुषिता देवेषु धिय आनजे १
 द्विवो मानं नोत्सवन् त्सोमपृष्ठासो अद्रयः । उक्था ब्रह्म च शंस्या २
 स विद्वाँ अङ्गिरोभ्य इन्द्रो गा अवृणोदप । स्तुषे तदस्य पौंस्यम् ३
 स प्रत्नथा कविवृध इन्द्रो वाकस्य वक्षणिः । शिवो अर्कस्य होम न्यस्मत्रा गन्त्ववसे ४
 आदु नु ते अनु क्रतुं स्वाहा वरस्य यज्यवः । श्वात्रमर्का अनूषतेन्द्र गोत्रस्य द्वावेने ५
 इन्द्रे विश्वानि वीर्या कृतानि कर्त्वीनि च । यमर्का अध्वरं विदुः ६ [४२]

यत् पाञ्चजन्यया विशेन्द्रे घोषा असृक्षत । अस्तृणाद्बृहणा विपोऽ ७ यो मानस्य स क्षयः ७
 इयसु ते अनुष्टुतिश्चकृषे तानि पौंस्या । प्रावश्चक्रस्य वर्तनिम् ८
 अस्य वृष्णो व्योदन उरु क्रमिष्ट जीवसे । यवं न पश्व आ ददे ९
 तदधाना अवस्यवो युष्माभिर्दक्षपितरः । स्याम मरुत्वतो वृधे १०
 बहुत्वियाय धाम्न ऋक्भिः शूर नोनुमः । जेषामेन्द्र त्वया युजा ११
 अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरहूतौ सजोषाः ।
 यः शंसते स्तुवते धारिं पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अस्माँ अवन्तु देवाः १२ [४३] (११८०)

(६४)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

उत् त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि १
 पदा पूर्णैरराधसो नि बाधस्व महौ असि । नहि त्वा कश्चन प्रति २
 त्वमीशिषे सुताना मिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम् ३
 एहि प्रेहि क्षयो वि व्याघोषश्चर्षणीनाम् । ओभे पूर्णासि रोदसी ४
 त्यं चित् पर्वतं गिरिं शतवन्तं सहस्रिणाम् । वि स्तोतृभ्यो रुरोजिथ ५
 वयमु त्वा दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे । अस्माकं काममा पूज ६ [४४]

क । स्य वृषभो युवा तुविग्रीवो अनानतः । ब्रह्मा कस्तं संपर्यति ७
 कस्य स्वित्र सर्वनं वृषा जुजुष्वाँ अव गच्छति । इन्द्रं क उ स्विदा चके ८
 कं ते वाना असक्षत वृत्रहन् कं सुवीर्या । उक्थे क उ स्विदन्तमः ९ (११८९)

अ० ६७

अयं ते मानुषे जने सोमः पूरुषु स्रूयते । तस्येहि प्र द्रवा पिब १०
अयं ते शर्यणावति सुषोमायामधि प्रियः । आर्जीकीये मदन्तमः ११
तमद्य राधसे महे चारुं मदाय घृष्वये । एहीमिन्द्र द्रवा पिब १२ [४५] (११९२)

(६५)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्र प्रागपागुदुङ् न्यग्वा हूयसे नृभिः । आ याहि तूर्यमाशुभिः १
यद्वा प्रस्रवणे दिवो मादयासे स्वर्णरे । यद्वा समुद्रे अन्धसः २
आ त्वा गीर्भिर्महामुरुं हुवे गामिव भोजसे । इन्द्र सोमस्य पीतये ३
आ त इन्द्र महिमानं हरयो देव ते महः । रथे वहन्तु बिभ्रतः ४
इन्द्र गृणीष उ स्तुषे महौ उग्र ईशानकृत् । एहि नः सुतं पिब ५
सुतावन्तस्त्वा वयं प्रयस्वन्तो हवामहे । इदं नो बर्हिःसदे ६ [४६]

यच्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे ७
इदं ते सोम्यं मध्वधुक्षन्नाद्रिभिर्नरः । जुषाण इन्द्र तत् पिब ८
विश्वो अर्यो विपश्चितो ऽति ख्यस्तूयमा गहि । अस्मे धेहि श्रवो बृहत् ९
दाता मे पृथतीनां राजा हिरण्यवीनाम् । मा देवा मघवा रिषत् १०
सहस्रे पृथतीनामधि श्रन्द्रं बृहत् पृथु । शुक्रं हिरण्यमा देदे ११
नपातो दुर्गहस्य मे सहस्रेण सुराधसः । श्रवो देवेष्वकत १२ [४७] (१२०४)

(६६)

१५ कलिः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), १५ अनुष्टुप् ।

तरोभिर्वो विदद्वसुमिन्द्रं सबाध ऊतये ।
बृहद्वायन्तः सुतसोमे अध्वरे हुवे भरं न कारिणाम् १
न यं दुधा वरन्ते न स्थिरा मुरो मदे सुशिप्रमन्धसः ।
य आहत्या शशमानाय सुन्वते दाता जरित्र उक्थ्यम् २
यः शक्रो मृक्षो अश्व्यो यो वा कीजो हिरण्ययः ।
स ऊर्वस्य रेजयत्यपावृतिमिन्द्रो गव्यस्य वृत्रहा ३
निखातं चिद्यः पुरुसंभूतं वसूदिद्वपति वाशुषे ।
वज्री सुशिप्रो हर्यश्व इत् करदिन्द्रः कत्वा यथा वशत् ४ (१२०८)

यद्वावन्थं पुरुष्टुत पुरा चिच्छूर नृणाम् ।

वयं तत् तं इन्द्र सं भरामसि यज्ञमुक्थं तुरं वचः

५ [४८]

सचा सोमेषु पुरुहूत वज्रिवो मदाय द्युक्ष सोमपाः ।

त्वमिन्द्रि ब्रह्मकृते काम्यं वसु देष्टः सुन्वते भुवः

६

वयमेनमिदा ह्यो ऽपीपेमेह वज्रिणम् ।

तस्मा उ अद्य समना सुतं भरा ऽऽ नूनं भूषत श्रुते

७

वृकश्चिदस्य वारण उरामथि—रा वयुनेषु भूषति ।

सेमं नः स्तोमं जुजुषाण आ गृही—न्द्र प्र चित्रया धिया

८

कदू न्व—स्याकृत—मिन्द्रस्यास्ति पौंस्यम् ।

केनो नु कं श्रोमतेन न शुश्रुवे जनुषः परि वृत्रहा

९

कदू महीरधृष्टा अस्य तविषीः कदू वृत्रघ्नो अस्तृतम् ।

इन्द्रो विश्वान् बेकनाटौ अहर्दश उत क्रत्वा पूर्णारभि

१० [४९]

वयं घा ते अपूर्वर्ये—न्द्र ब्रह्माणि वृत्रहन् ।

पुरुतमासः पुरुहूत वज्रिवो भूतिं न प्र भरामसि

११

पूर्वाश्चिन्द्रि त्वे तुविकूर्मिन्नाशसो हवन्त इन्द्रोतयः ।

तिरश्चिदुर्यः सवना वसो गहि शविष्ठ श्रुधि मे हवम्

१२

वयं घा ते त्वे इ—न्द्रिन्द्र विप्रा अपि षमसि ।

नहि त्वदन्यः पुरुहूत कश्चन मघवन्नस्ति मर्दिता

१३

त्वं नो अस्या अमतेरुत क्षुधो—ऽभिर्शस्तेरव स्पृधि ।

त्वं न ऊती तव चित्रया धिया शिक्षा शचिष्ठ गातुवित्

१४

सोम इद्रः सुतो अस्तु कलयो मा बिभीतन ।

अपेदेष ध्वस्मारयति स्वयं घैषो अपायति

१५ [५०] (१२१९)

(६७)

११ मत्स्यः साम्मदः, मैत्रावरुणिर्मान्यः, बहवो वा मत्स्या जालनद्धाः ।

आदित्याः, १०-१२ अदितिः । गायत्री ।

त्यान् नु क्षत्रियाँ अव आदित्यान् याचिषामहे । सुमूळीकाँ अभिष्टये १

मित्रो नो अत्यंहतिं वरुणः पर्वदर्यमा । आदित्यासो यथा विदुः २

तेषां हि चित्रमुक्थ्यं वरुथमस्ति वृशुषे । आदित्यानामरंकृते ३

(१२२२)

महिं वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन् । अवांस्या वृणीमहे	४
जीवान् नो अभि धेतनाऽऽदित्यासः पुरा हथात् । कन्द्रं स्थ हवनश्रुतः	५ [५१]
यद्वः भ्रान्ताय सुन्वते वरुथमस्ति यच्छर्दिः । तेना नो अधि वोचत	६
अस्ति देवा अंहोरुर्वस्ति रत्नमनागसः । आदित्या अद्भुतैनसः	७
मा नः सेतुः सिषेदुयं महे वृणक्तु नस्परि । इन्द्र इन्द्रि श्रुतो वशी	८
मा नो मृचा रिपूणां वृजिनानामविष्यवः । देवा अभि प्र मृक्षत	९
उत त्वामदिते म ह्यहं देव्युप ब्रुवे । सुमृळीकामभिष्टये	१० [५२]
पर्षि वृन्ने गभीर आ उग्रपुत्रे जिघांसतः । मार्किस्तोकस्य नो रिषत्	११
अनेहो न उरुवज उरुचि वि प्रसर्तवे । कूधि तोकार्य जीवसे	१२
ये मूर्धानः क्षितीनामदब्धासः स्वयंशसः । व्रता रक्षन्ते अद्भुहः	१३
ते न आस्रो वृकाणां मादित्यासो मुमोचत । स्तेनं बद्धमिवादिते	१४
अपो पु ण इयं शरु रादित्या अप दुर्मतिः । अस्मदेत्वजघ्नुषी	१५ [५३]
शश्वद्धि वः सुदानव आदित्या ऊतिभिर्वियम् । पुरा नूनं बुभुज्महे	१६
शश्वन्तं हि प्रचेतसः प्रतियन्तं चिदेनसः । देवाः कृणुथ जीवसे	१७
तत् सु नो नव्यं सन्यस आदित्या यन्मुमोचति । बन्धाद्बद्धमिवादिते	१८
नास्माकमस्ति तत् तर आदित्यासो अतिष्कदे । यूयमस्मभ्यं मृळत	१९
मा नो हेतिर्विवस्वत आदित्याः कृत्रिमा शरुः । पुरा नु जरसो वधीत्	२०
वि पु द्वेपो व्यंहति मादित्यासो वि संहितम् । विष्वग्वि वृहता रपः	२१ [५४] (१२४०)



[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३८]

(६८)

१९ प्रियमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः, १४-१९ ऋक्षाश्वमेधौ । गायत्री, अनुष्टुप्मुखः प्रगाथः= (अनुष्टुप्+गायत्र्यौ) १, ४, ७, १० अनुष्टुप्, १६ शंकुमती ।

आ त्वा रथं यथोतये सुन्नायं वर्तयामसि । त्रुविकूर्मिमृतीषह मिन्द्र शर्विष्ठ सत्पते १
 तुर्विशुष्म तुर्विकतो शचीवो विश्वया मते । आ पंप्राथ महित्वना २
 यस्य ते महिना महः परि ज्मायन्तमीयतुः । हस्ता वज्रं हिरण्ययम् ३
 विश्वानरस्य वस्पति मनानतस्य शर्वसः । एवैश्च चर्षणीनामूती हुवे रथानाम् ४
 अभिष्टये सदावृधं स्वर्मीळिहेषु यं नरः । नाना हवन्त ऊतये ५ [१]
 परोमात्रमृचीषम मिन्द्रमुग्रं सुरार्धसम् । ईशानं चिद्रसूनाम् ६
 तंतमिद्रार्धसे मह इन्द्रं चोदामि पीतये । यः पूर्व्यामनुष्टुति मीशे कृष्टीनां नृतुः ७ (१२४७)

न यस्य ते शवसान सख्यमानंश मर्त्यः । नक्तिः शवांसि ते नशत्	८
त्वोतासस्त्वा युजा ऽप्सु सूर्ये महद्धनम् । जयेम पृत्सु वज्रिवः	९
तं त्वा यज्ञेभिरीमहे तं गीर्भिर्गिर्वणस्तम ।	
इन्द्र यथा चिदाविथ वाजेषु पुरुमाय्यम्	१० [२]
यस्य ते स्वादु सख्यं स्वाद्वी प्रणीतिरद्विवः । यज्ञो वितन्तसाय्यः	११
उरु णस्तन्वेऽं तन उरु क्षयाय नस्कृधि । उरु णो यन्धि जीवसे	१२
उरुं नृभ्य उरुं गव उरुं रथाय पन्थाम् । देववीतिं मनामहे	१३
उप मा षड् द्वाद्वा नरः सोमस्य हर्ष्या । तिष्ठन्ति स्वादुरातयः	१४
ऋज्राविन्द्रोत आ देवे हरी ऋक्षस्य सूनवि । आश्वमेधस्य रोहिता	१५ [३]
सुरथा आतिथिग्वे स्वभीशूराक्षे । आश्वमेधे सुपेशसः	१६
षष्ठश्वा आतिथिग्व इन्द्रोते वधूमतः । सचा पूतक्रतौ सनम्	१७
ऐषु चेतद्वृषण्वत्यन्तर्ऋजेष्वरुषी । स्वभीशुः कशावती	१८
न युष्मे वाजबन्धवो निनित्सुश्चन मर्त्यः । अवद्यमधि दीधरत्	१९ [४] (१२५९)

(६९)

१८ प्रियमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः, ११ (अर्धर्चस्य) विश्वे देवाः, ११ (उत्तरार्धस्य)- १२ वरुणः ।

अनुष्टुप्, २ उष्णिक्, ४-६ गायत्री, ११, १६ पङ्क्तिः, १७-१८ बृहती ।

प्रप्र वस्त्रिष्टुभमिषं मन्दद्वीरायेन्दवे । धिया वो मेधसातये पुरंध्या विवासति	१
नदं व ओदतीनां नदं योयुवतीनाम् । पतिं वो अघ्न्यानां धेनूनामिषुध्यसि	२
ता अस्य सूददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।	
जन्मन् देवानां विशां छिष्वा रोचने विवः	३
अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्च यथा विदे । सुनुं सत्यस्य सत्पतिम्	४
आ हरयः ससृजिरे ऽरुषीरधि बर्हिषि । यत्राभि संनवामहे	५ [५]
इन्द्राय गाव आशिरं दुदुहे वज्रिणे मधु । यत् सीमुपह्वरे विदत्	६
उद्यद्वध्नस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वाहि ।	
मध्वः पीत्वा संचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे	७
अर्चत प्रार्चत प्रियमेधासो अर्चत । अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्ण्वर्चत	८
अव स्वराति गर्गीरो गोधा परि सनिष्वणत् ।	
पिङ्गा परि चनिष्कवृदिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम्	९ (१२६८)

आ यत् पतन्त्येन्यः सुदुघा अनपस्फुरः । अपस्फुरं गृभायत् सोममिन्द्राय पातवे १० [६]

अपादिन्द्रो अपादिग्निर्विश्वे देवा अमत्सत ।

वरुण इदिह क्षयत् तमापो अभ्यनूषत वत्सं संशिश्वरीरिव ११

सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः । अनुक्षरन्ति काकुदं सूर्यं सुषिरामिव १२

यो व्यतीरफाणयत् सूर्यक्तां उप दाशुषे । तको नेता तदिद्वपु रूपमा यो अमुच्यत १३

अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।

मिनत् कनीन ओदुनं पच्यमानं परो गिरा १४

अर्भको न कुमारको ऽधि तिष्ठन् नवं रथम् । स पक्षन्महिषं मृगं पित्रे मात्रे विभुक्रतुम् १५

आ तू सुशिप्र दंपते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।

अध द्युक्षं सचेवहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम् १६

तं घेमिस्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।

अर्थं चिदस्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति द्वावने १७

अनु प्रत्नस्यौकसः प्रियमेधास एषाम् ।

पूर्वामनु प्रयतिं वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत

१८ [७] (१२७७)

(७०)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ७०-८०]

१५ पुरुहन्मा आङ्गिरसः । इन्द्रः । बृहती; १-६ प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती),

१२ शंकुमती, १३ उष्णिक्, १४ अनुष्टुप्, १५ पुरउष्णिक् ।

यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिरधिगुः ।

विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गृणे १

इन्द्रं तं शुम्भ पुरुहन्मन्त्रवसे यस्य द्विता विधर्तारि ।

हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो दिवे न सूर्यः २

नकिष्टं कर्मणा नश द्यश्चकार सदावृधम् ।

इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वस मधृष्टं धृष्णवोजसम् ३

अषाळहमुग्रं पृतनासु सासहिं यस्मिन् महीरुरुजयः ।

सं धेनवो जायमाने अनोनवु द्यावः क्षामो अनोनवुः ४

यद्यवा इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत स्युः ।

न त्वा वज्रिन् त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी

५ [८] (१२८१)

आ पंप्राथ महिना वृषण्या वृषन् विश्वा शविष्ठ शर्वसा ।
 अस्माँ अव मघवन् गोमति व्रजे वज्रिञ्चित्राभिरुतिभिः ६
 न सीमदेव आप—दिषं दीर्घायो मर्त्यः ।
 एतंवा चिच्छ एतंशा युयोजते हरी इन्द्रो युयोजते ७
 तं वो महो महाय्य—मिन्द्रं दानाय सक्षणिम् ।
 यो गाधेषु य आरणेषु हव्यो वाजेष्वस्ति हव्यः ८
 उदू षु णो वसो महे मृशस्व शूर राधसे ।
 उदू षु मह्यै मघवन् मघत्तय उदिन्द्र शर्वसे महे ९
 त्वं न इन्द्र क्रतयु—स्त्वानिदो नि तृप्सि ।
 मध्ये वसिष्व तुविनृम्णोर्वो—नि द्रासं शिश्रथो हथैः १० [९]

अन्यव्रतममानुष—मयज्वानमदेवयुम् ।
 अव स्वः सखा दुधुवीत पर्वतः सुघ्नाय दस्युं पर्वतः ११
 त्वं न इन्द्रासां हस्ते शविष्ठ दाने । धानानां न सं गृभायास्मयु—र्द्धिः सं गृभायास्मयुः १२
 सखायः क्रतुमिच्छत कथा राधाम शरस्य । उपस्तुतिं भोजः सूरियो अह्नयः १३
 भूरिभिः समह ऋषिभि—र्बर्हिष्मद्भिः स्तविष्यसे ।
 यदित्थमेकमेकमि—च्छर वत्सान् पराददः १४
 कर्णगृह्या मघवा शौरदेव्यो वत्सं नस्त्रिभ्य आनयत् । अजां सूरिर्न धातवे १५ [१०] (१२९२)

(७१)

१५ सुदीति—पुरुमीळहावाङ्गिरसौ, तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री,
 १०-१५ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वं नो अग्ने महोभिः पाहि विश्वस्या अरातेः । उत द्विषो मर्त्यस्य १
 नहि मन्युः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात । त्वमिदसि क्षपावान् २
 स नो विश्वेभिर्देवेभि—रूर्जो नपान्द्रद्रशोचे । रयिं देहि विश्ववारम् ३
 न तमग्ने अरातयो मर्तं युवन्त रायः । यं त्रायसे वृश्वांसम् ४
 यं त्वं विप्र मेधसाता—वग्ने हिनोषि धनाय । स तवोती गोषु गन्ता ५ [११]

त्वं रयिं पुरुवीर—मग्ने दाशुषे मर्तीय । प्र णो नय वस्यो अच्छ ६
 उरुण्या णो मा परा दा अघायते जातवेदः । दुराध्येऽ मर्तीय ७

(१२९२)

ऋग्वेदः । अ० ६, अ० ५, व० १२]

[५३६]

[मं० ८, सू० ७१, मं० ८]

अग्ने माकिंष्टे देवस्य' रातिमर्देवो युयोत । त्वमींशिषे वसूनाम्	८
स नो वस्व उर्प मा—स्यूजो नपान्माहिंस्य । सखे वसो जरितृभ्यः	९
अच्छा नः शीरशोचिषं गिरो यन्तु दर्शतम् ।	
अच्छा यज्ञासो नमसा पुरुवसुं पुरुप्रशस्तमृतये	१० [१२]
अग्निं सुनुं सहसो जातवेदसं दानाय वार्याणाम् ।	
द्विता यो भूदुमृतो मर्त्येष्वा होता मन्द्रतमो विशि	११
अग्निं वो देवयज्यया ऽग्निं प्रयत्यध्वरे ।	
अग्निं धीषु प्रथममग्निमर्व—त्यग्निं क्षेत्राय सार्धसे	१२
अग्निरिषां सख्ये ददातु न ईशे यो वार्याणाम् ।	
अग्निं तोके तनये शश्वदीमहे वसुं सन्तं तनुपाम् ।	१३
अग्निमीळिष्वावसे गाथाभिः शीरशोचिषम् ।	
अग्निं राये पुरुमीळह श्रुतं नरो ऽग्निं सुदीतये छर्दिः	१४
अग्निं द्वेषो योतवै नो गृणीम—स्यग्निं शं योश्च दातवै ।	
विश्वासु विक्ष्ववितेव हव्यो भुवद्वस्तुर्कषूणाम्	१५ [१३] (१३०७)

(७२)

१८ हर्यतः प्रागाथः । अग्निः हवींषि वा । गायत्री ।

हविष्कृणुध्वमा गम—दध्वर्युर्वनते पुनः । विद्राँ अस्य प्रशासनम्	१
नि तिग्ममभ्यं१शुं सीदुद्धोता मनावधि । जुषाणो अस्य सख्यम्	२
अन्तरिच्छन्ति तं जने रुद्रं परो मनीषया । गृभ्णन्ति जिह्वा ससम्	३
जाम्यतीतपे धनुर्वयोधा अरुहद्वनम् । हृषदं जिह्वावधीत्	४
चरन् वत्सो रुशन्निह निदातारं न विन्दते । वेति स्तोतव अभ्यम्	५ [१४]
उतो न्वस्य यन्मह—दश्वावद्योजनं बृहत् । वामा रथस्य ददृशे	६
दुहन्ति सप्तैका—मुप द्वा पञ्च सृजतः । तीर्थे सिन्धोरधि स्वरे	७
आ दुशमिर्विवस्वत् इन्द्रः कोशमचुच्यवीत् । खेदया त्रिवृता विवः	८
परि त्रिधातुरध्वरं जूर्णिरिति नवीयसी । मध्वा होतारो अञ्जते	९
सिञ्चन्ति नमसावत—मुच्चाचक्रं परिज्मानम् । नीचीनबारमक्षितम्	१० [१५]
अभ्यारमिदद्रयो निषिक्तं पुष्करे मधु । अवतस्य विसर्जने	११ (१३१८)

गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा ।	उभा कर्णा हिरण्यया ।	१२
आ सुते सिञ्चत श्रियं रोदस्योरभिश्रियम् ।	रसा दधीत वृषभम् ।	१३
ते जानत स्वमोक्यं सं वत्सासो न मातृभिः ।	मिथो नसन्त जामिभिः ।	१४
उप स्रक्केषु बप्सतः कृण्वते धरुणं द्विवि ।	इन्द्रे अग्रा नमः स्वः ।	१५ [१६]
अधुक्षत् पिप्युषीमिष—मूर्जं सप्तपदीमरिः ।	सूर्यस्य सप्त रश्मिभिः ।	१६
सोमस्य मित्रावरुणो—दिता सूर आ ददे ।	तदातुरस्य भेषजम् ।	१७
उतो न्वस्य यत् पदं हर्यतस्य निधान्यम् ।	परि द्यां जिह्यातनत् ।	१८ [१७] (१३२५)

(७३)

१८ गोपवन आत्रेयः सप्तवध्रिर्वा । अश्विनौ । गायत्री ।

उदीराथामृतायते युञ्जाथामश्विना रथम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	१
निमिषाश्रिज्जवीयसा रथेना यातमश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	२
उप स्तृणीतमत्रये हिमेन घर्ममश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	३
कुह स्थः कुह जग्मथुः कुह श्येनेव पेतथुः ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	४
यदुद्य कर्हि कर्हि चिच्छुश्रूयातमिमं हवम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	५ [१८]
अश्विना यामहूतमा नेदिष्ठं याम्याप्यम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	६
अवन्तमत्रये गृहं कृणुतं युवमश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	७
वरेथे अग्निमातपो वदते वल्गवत्रये ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	८
प्र सप्तवधिराशसा धारामग्नेरशायत ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	९
इहा गतं वृषण्वसू शृणुतं म इमं हवम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	१० [१९]

किमिदं वां पुराणवज्जरंतोरिव शस्यते ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	११
समानं वां सजात्यं समानो बन्धुरश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	१२
यो वां रजांस्यश्विना रथो वियाति रोदसी ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	१३
आ नो गव्येभिरश्व्यैः सहस्रैरुप गच्छतम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	१४
मा नो गव्येभिरश्व्यैः सहस्रेभिरति ख्यतम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	१५
अरुणप्सुरुषा अभूदकज्योतिर्ऋतावरी ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	१६
अश्विना सु विचाकशद्वक्षं परशुमां इव ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	१७
पुरं न धृष्णवा रुज कृण्वा बाधितो विशा ।	अन्ति षड्भूतु वामवः ।	१८ [२०] (१३४३)

ऋग्वेदः । अ० ६, अ० ५, व० २१]

[५३८]

[मं० ८, सू० ७४, मं० १]

(७४)

१५ गोपवन आत्रेयः । अग्निः, १३-१५ आर्क्षः श्रुतर्वा । १-१२ अनुष्टुप्मुखः
प्रगाथः = (अनुष्टुप् + गायत्री), १३-१५ अनुष्टुप् ।

विशोविंशो वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियम् ।

अग्निं वो दुर्यं वचः स्तुषे शूषस्य मन्मभिः

१

यं जनासो हविष्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम् । प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः

२

पन्यांसं जातवेदसं यो देवतात्युद्यता । हव्यान्यैर्यद्विवि

३

आगन्म वृत्रहन्तं ज्येष्ठमग्निमानवम् ।

यस्य श्रुतर्वा बृहन्नाक्षो अनीक एधते

४

अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दर्शतम् । घृताहवनमीड्यम्

५ [२१]

सबाधो यं जना इमेऽग्निं हव्येभिरीळते । जुह्वानासो यतस्तुचः

६

इयं ते नव्यसी मतिरग्रे अधाय्यस्मदा ।

मन्द्र सुजात सुक्रतोऽमूरु दस्मार्तिथे

७

सा ते अग्रे शंतमा चनिष्ठा भवतु प्रिया । तया वर्धस्व सुष्टुतः

८

सा द्युमैद्युग्निनी बृहदुपोऽश्रवसि श्रवः । दधीत वृत्रतूर्ये

९

अश्वमिद्रां रथप्रां त्वेषमिन्द्रं न सत्पतिम् ।

यस्य श्रवांसि तूर्वथ पन्यंपन्यं च कृष्टयः

१० [२२]

यं त्वा गोपवनो गिरा चनिष्ठदग्ने अङ्गिरः । स पावक श्रुधी हवम्

११

यं त्वा जनास इळते सबाधो वाजसातये । स बोधि वृत्रतूर्ये

१२

अहं हुवान आर्क्षे श्रुतर्वाणि मदृच्युतिं ।

शर्धासीव स्तुकाविनां मृक्षा शीर्षा चतुर्णाम्

१३

मां चत्वार आशवः शर्विष्ठस्य द्रवित्तवः ।

सुरथासो अभि प्रयो वक्षन् वयो न तुड्यम्

१४

सत्यमित् त्वा महेनवि परुण्यव देदिशम् ।

नेमापो अश्वदातरः शर्विष्ठादस्ति मर्त्यः

१५ [२३] (१३५८)

(७५)

१६ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

युक्ष्वा हि देवहूतमां अश्वो अग्रे रथीरिव । नि होता पून्यः सदः

१

उत नो देव देवाँ अच्छा वोचो विदुष्टरः । अद्विश्वा वार्या कृधि

२

(१३६०)

त्वं ह यद्यविष्ठ्य सहसः सूनवाहुत । ऋतावा यज्ञियो भुवः ३
 अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतिनस्पतिः । मूर्धा कवी रयीणाम् ४
 तं नेमिमृभवो यथा ऽऽ नमस्व सहस्रिभिः । नेदीयो यज्ञमङ्गिरः ५ [२४]

तस्मै नूनमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया । वृष्णे चोदस्व सुष्टुतिम् ६
 कमुं ध्विदस्य सेनया ऽग्नेरपाकचक्षसः । पुणिं गोषु स्तरामहे ७
 मा नो देवानां विशः प्रस्नातीरिवोस्त्राः । कृशं न हासुरध्याः ८
 मा नः समस्य दूह्यः । परिद्वेषसो अहतिः । ऊर्मिर्न नावमा वधीत् ९
 नमस्ते अग्न ओजसे गृणन्ति देव कृष्टयः । अमैरमित्रमर्दय १० [२५]

कुवित् सु नो गविष्ठ्ये ऽग्ने संवेषिषो रयिम् । उरुकृदुरु णस्कृधि ११
 मा नो अस्मिन् महाधने परा वग्भारभृद्यथा । संवर्गं सं रयिं जय १२
 अन्यमस्मद्भिया इय—मग्ने सिषक्तु दुच्छुना । वर्धा नो अमवच्छवः १३
 यस्याजुषन्नमस्विनः शमीमर्दुर्मखस्य वा । तं घेदग्निर्वृधावति १४
 परस्या अधिं संवतो ऽवरां अभ्या तर । यत्राहमस्मि तां अव १५
 विद्महि ते पुरा वय—मग्ने पितुर्यथावसः । अघां ते सुम्रमीमहे १६ [२६] (१३७४)

(७६)

१२ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

इमं नु मायिनं हुव इन्द्रमीशानमोजसा । मरुत्वन्तं न वृञ्जसे १
 अयमिन्द्रो मरुत्सखा वि वृत्रस्याभिनच्छिरः । वज्रेण शतपर्वणा २
 वावृधानो मरुत्सखे—न्द्रो वि वृत्रमैरयत् । सृजन् त्समुद्रिया अपः ३
 अयं ह येन वा इदं स्वर्मरुत्वता जितम् । इन्द्रेण सोमपीतये ४
 मरुत्वन्तमृजीषिणमोजस्वन्तं विरग्निनम् । इन्द्रं गीर्भिर्हवामहे ५
 इन्द्रं प्रत्नेन मन्मना मरुत्वन्तं हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये ६ [२७]

मरुत्वो इन्द्र मीढुः पिबा सोमं शतक्रतो । अस्मिन् यज्ञे पुरुष्टुत ७
 तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते सुताः सोमासो अद्रिवः । हृदा हूयन्त उक्थिनः ८
 पिबेदिन्द्र मरुत्सखा सुतं सोमं दिविष्ठिषु । वज्रं शिशान ओजसा ९
 उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिप्रे अवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् १०
 अनु त्वा रोदसी उभे क्रक्षमाणमकृपेताम् । इन्द्र यदस्युहाभवः ११
 वारचमष्टापदीमहं नवसक्तिमृतस्पृशम् । इन्द्रात् परि तन्वं ममे १२ [२८] (१३८६)

(७७)

११ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १०-११ प्रगाथः=(बृहती, सतोबृहती)।

जज्ञानो नु शतक्रतुर्वि पृच्छदिति मातरम्	। क उग्राः के ह शृण्विरे	१
आदीं शवस्यब्रवी दौर्णवाभमहीशुवम्	। ते पुत्र सन्तु निष्ठुरः	२
समित् तान् वृत्रहाखिदत् खे अरां इव खेदया	। प्रवृद्धो दस्युहाभवत्	३
एकया प्रतिधापिबत् साकं सरांसि त्रिंशतम्	। इन्द्रः सोमस्य काणुका	४
अभि गन्धर्वमतृण दबुधेषु रजःस्वा	। इन्द्रो ब्रह्मभ्य इहूधे	५ [२९]

निराविध्यद्विरिभ्य आ धारयत् पक्रमोदुनम्	। इन्द्रो बुन्दं स्वाततम्	६
शतब्रध्न इषुस्तव सहस्रपर्ण एक इत्	। यमिन्द्र चकृधे युजम्	७
तेन स्तोतृभ्य आ भर नृभ्यो नारिभ्यो अत्तवे	। सद्यो जात ऋभुष्ठिर	८
एता च्यौत्तानि ते कृता वर्षिष्ठानि परीणसा	। हृदा वीङ्गधारयः	९

विश्वेत् ता विष्णुराभर दुरुक्रमस्त्वेषितः ।

शतं महिषान् क्षीरपाकमोदुनं वराहमिन्द्र एमुषम्	१०
तुविक्षं ते सुकृतं सूमयं धनुः साधुबुन्दो हिरण्ययः ।	
उभा ते बाहू रण्या सुसंस्कृत ऋदूषे चिह्नद्वधा	११[३०](१३९७)

(७८)

१० कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १० बृहती ।

पुरोळाशं नो अन्धस इन्द्र सहस्रमा भर	। शता च शूर गोनाम्	१
आ नो भर व्यञ्जनं गामश्वमभ्यञ्जनम्	। सचा मना हिरण्यया	२
उत नः कर्णशोभना पुरूणि धृष्णवा भर	। त्वं हि शृण्विषे वसो	३
नकीं वृधीक इन्द्र ते न सुषा न सुदा उत	। नान्यस्त्वच्छूर वाघतः	४
नकीमिन्द्रो निकर्तवे न शक्रः परिशक्तवे	। विश्वं शृणोति पश्यति	५ [३१]

स मन्युं मर्त्याना मदब्धो नि चिकीषते	। पुरा निदश्चिकीषते	६
क्रत्व इत् पूर्णमुदरं तुरस्यास्ति विधतः	। वृत्रघ्नः सोमपात्रः	७
त्वे वसूनि संगता विश्वा च सोम सौभगा	। सुदात्वपरिहृता	८
त्वामिद्यवयुर्मम कामो गव्युर्हिरण्ययुः	। त्वामंश्वयुरेषते	९

तवेदिन्द्राहमाशसा हस्ते दात्रं चना ददे ।

विनस्य वा मघवन् त्संभृतस्य वा पूधिं यवस्य काशिना	१० [३२](१४०७)
--	---------------

(७९)

९ कृत्नुर्भार्गवः । सोमः । गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

अयं कृत्नुरगृभीतो विश्वजिदुद्भिदित् सोमः । ऋषिर्विप्रः काव्येन १
 अभ्यूर्णोति यन्नग्रं भिषक्ति विश्वं यत् तुरम् । प्रेमन्धः ख्यन्निःश्रोणो भूतः २
 त्वं सोम तन्नूकृद्भ्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्यः । उरु यन्तासि वरूथम् ३
 त्वं चित्ती तव दक्षैर्दिव आ पृथिव्या ऋजीपिन् । यावीरघस्य चिद् द्वेषः ४
 अर्थिनो यन्ति चेदर्थं गच्छानिदुषो रातिम् । ववृज्युस्तृप्यतः कामम् ५ [३३]

विदद्यत् पूर्यं नष्टमुदीमृतायुमीरयत् । प्रेमायुस्तारीदतीर्णम् ६
 सुशेवो नो मृळयाकु रहसक्रतुरवातः । भवा नः सोम शं हृदे ७
 मा नः सोम सं वीविजो मा वि बीभिपथा राजन् । मा नो हार्दि त्विषा वधीः ८
 अव यत् स्वे सधस्थे देवानां दुर्मतीरीक्षे ।
 राजन्नप द्विषः सेध मीढ्वो अप सिधः सेध

९[३४](१४१६)

(८०)

१० एकद्युनौधसः । इन्द्रः, १० देवाः । गायत्री, १० त्रिष्टुप् ।

नह्यन्यं बळाकरं मर्डितारं शतक्रतो । त्वं न इन्द्र मृळय १
 यो नः शश्वत् पुराविथाऽमृधो वार्जसातये । स त्वं न इन्द्र मृळय २
 किमङ्ग रधचोदनः सुन्वानस्यावितेदसि । कुवित् स्विन्द्र णः शकः ३
 इन्द्र प्र णो रथमव पश्चाच्चित् सन्तमद्रिवः । पुरस्तादेनं मे कृधि ४
 हन्तो नु किमाससे प्रथमं नो रथं कृधि । उपमं वाजयु श्रवः ५ [३५]

अवा नो वाजयुं रथं सुकरं ते किमित् परि । अस्मान् त्सु जिग्युषस्कृधि ६
 इन्द्र हृह्यस्व पूरसि भद्रा त एति निष्कृतम् । इयं धीर्ऋत्वियावती ७
 मा सीमवद्य आ भागुर्वी काष्ठा हितं धनम् । अपावृक्ता अरत्नयः ८
 तुरीयं नाम यज्ञियं यदा करस्तदुश्मसि । आदित् पतिर्न ओहसे ९

अवीवृधद्वो अमृता अमन्दी देकद्युर्देवा उत याश्च देवीः ।

तस्मा उ राधः कृणुत प्रशस्तं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

१०[३६](१४१६)

ऋग्वेदः । अ० ६, अ० ५, व० ३७]

[५४२]

[मं० ८, सू० ८१, मं० १]

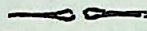
(८१)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ८१-९३]

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्राभं सं गृभाय	। महाहस्ती दक्षिणेन	१
विद्वा हि त्वा तुविकूर्मिं तुविदेष्णं तुवीमघम्	। तुविमात्रमवोभिः	२
नहि त्वा शूर देवा न मर्तासो दित्सन्तम्	। भीमं न गां वारयन्ते	३
एतो न्विन्द्रं स्तवामे—शानं वस्वः स्वराजम्	। न राधसा मर्धिषन्नः	४
प्र स्तोषदुप गासिष—च्छवत् साम गीयमानम्	। अभि राधसा जुगुर्त्	५ [३७]

आ नो भर दक्षिणेना—ऽभि सव्येन प्र मृश	। इन्द्र मा नो वसोर्निभीकृद्	
उप क्रमस्वा भर धृषता धृष्णो जनानाम्	। अदाशूष्तरस्य वेदः	७
इन्द्र य उ नु ते अस्ति वाजो विप्रैभिः सन्तित्वः	। अस्माभिः सु तं सनुहि	८
सद्योजुर्वस्ते वाजा अस्मभ्यं विश्वश्चन्द्राः	। वशैश्च मक्षू जरन्ते	९ [३८] (१४३५)



[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३८]

(८२)

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ प्र द्रव परावतो ऽर्वावतश्च वृत्रहन्	। मध्वः प्रति प्रभर्मणि	१
तीव्राः सोमास आ गहि सुतासो मादयिष्णवः	। पिबा दधृग्यथोचिषे	२
इषा मन्नुस्वादु ते ऽरं वराय मन्यवे	। भुवत् त इन्द्र शं हृदे	३
आ त्वंशत्रवा गहि न्युक्थानि च हूयसे	। उपमे रोचने दिवः	४
तुभ्यायमर्दिभिः सुतो गोभिः श्रीतो मदाय कम्	। प्र सोम इन्द्र हूयते	५ [१]

इन्द्रं श्रुधि सु मे हव—मस्मे सुतस्य गोमंतः	। वि पीतिं तृप्तिमश्नुहि	६
य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूषु ते सुतः	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	७
यो अप्सु चन्द्रमा इव सोमश्चमूषु ददंशे	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	८
यं ते श्येनः पदाभरत् तिरो रजांस्यस्पृतम्	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	९ [२] (१४४४)

(८३)

९ कुसीदी काण्वः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

देवानाभेदवो महत् तदा वृणीमहे वयम्	। वृष्णामस्मभ्यमूतये	१
ते नः सन्तु युजः सव्वा वरुणो मित्रो अर्यमा	। वृधासश्च प्रचेतसः	२
अतिं नो विष्पिता पुरु नौभिरपो न पर्षथ	। यूयमूतस्य रथ्यः	३ (१४४७)

वामं नो अस्त्वयमन् वामं वरुण शंस्यम्	। वामं ह्यावृणीमहे	४
वामस्य हि प्रचेतस ईशानासो रिशादसः	। नेमादित्या अघस्य यत्	५ [३]
वयमिद्वः सुदानवः क्षियन्तो यान्तो अध्वन्ना	। देवा वृधाय हूमहे	६
अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम्	। इता मरुतो अश्विना	७
प्र भ्रातृत्वं सुदानवो ऽध द्विता समान्या	। मातुर्गर्भे भरामहे	८
यूयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः	। अधा चिद्व उत ब्रुवे	९ [४] (१४५३)

(८४)

९ उशना काव्यः । अग्निः । गायत्री ।

प्रेष्ठं वो अतिथिं स्तुषे मित्रमिव प्रियम्	। अग्निं रथं न वेद्यम्	१
कविमिव प्रचेतसं यं देवासो अध द्विता	। नि मर्त्येष्वामुधुः	२
त्वं यविष्ठ दाशुषो नूः पाहि शृणुधी गिरः	। रक्षां तोकमुत त्मना	३
कया ते अग्ने अङ्गिर ऊर्जो नपादुपस्तुतिम्	। वराय देव मन्यवे	४
दाशेम कस्य मनसा यज्ञस्य सहसो यहो	। कर्तुं वोच इदं नमः	५ [५]
अधा त्वं हि नस्करो विश्वा अस्मभ्यं सुक्षितीः	। वाज्रद्रविणसो गिरः	६
कस्य नूनं परीणसो धियो जिन्वसि दंपते	। गोषांता यस्य ते गिरः	७
तं मर्जयन्त सुक्रतुं पुरोयावानमाजिषु	। स्वेषु क्षयेषु वाजिनम्	८
क्षेति क्षेमभिः साधुभिर्नक्रियं घ्नन्ति हन्ति यः	। अग्ने सुवीर एधते	९ [६] (१४६२)

(८५)

९ कृष्ण आङ्गिरसः । अश्विनौ । गायत्री ।

आ मे हवं नासत्या ऽश्विना गच्छतं युवम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	१
इमं मे स्तोममश्विने मं मे शृणुतं हवम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	२
अयं वां कृष्णो अश्विना हवते वाजिनीवसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	३
शृणुतं जरितुहवं कृष्णस्य स्तुवतो नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	४
छर्दिर्यन्तमदाभ्यं विप्राय स्तुवते नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	५ [७]
गच्छतं दाशुषो गृहमिथा स्तुवतो अश्विना	। मध्वः सोमस्य पीतये	६
युआथां रासभं रथे वीङ्क्ते वृषण्वसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	७ (१४६९)

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेना यातमश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ८
 न मे गिरीं नासत्या ऽश्विना प्रावतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये ९ [८] (१४७१)

(८६)

५ कृष्ण आङ्गिरसः, विश्वको वा कार्ष्णिः । अश्विनौ । जगती ।

उभा हि कुस्मा भिषजा मयोभुवो—भा दक्षस्य वचसो बभूवथुः ।
 ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् १
 कथा नूनं वां विमना उप स्तव—द्युवं धियं ददथुर्वस्यइष्टये ।
 ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् २
 युवं हि ष्मा पुरुभुजेममेधतुं विष्णाप्वे ददथुर्वस्यइष्टये ।
 ता वां विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ३
 उत त्यं वीरं धनसामृजीषिणं दूरे चित् सन्तमवसे हवामहे ।
 यस्य स्वादिष्टा सुमतिः पितुर्यथा मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ४
 ऋतेन देवः सविता शमायत ऋतस्य शृङ्गमुर्विया वि पप्रथे ।
 ऋतं सासाह महि चित् पृतन्यतो मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ५ [९] (१४७६)

(८७)

६ कृष्ण आङ्गिरसो, वासिष्ठो वा द्युम्नीकः, प्रियमेध आङ्गिरसो वा । अश्विनौ ।

प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

द्युम्नी वां स्तोमो अश्विना क्रिविर्न सेक आ गतम् ।
 मध्वः सुतस्य स द्विवि प्रियो नरा पातं गौराविवेरिणे १
 पिबतं घर्मं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं नरा ।
 ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ नि पातं वेदसा वयः २
 आ वां विश्वाभिरुतिभिः प्रियमेधा अहूषत ।
 ता वर्तिर्यातमुप वृक्तबर्हिषो जुष्टं यज्ञं दिविष्टिषु ३
 पिबतं सोमं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं सुमत् ।
 ता वावृधाना उप सुष्टुतिं दिवो गन्तं गौराविवेरिणम् ४
 आ नूनं यातमश्विना ऽश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः ।
 दस्त्रा हिरण्यवर्तनी शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ५ (१४८१)

वयं हि वां हवामहे विपन्यवो विप्रसो वाजसातये ।

ता वल्गू वृक्षा पुरुदंससा धिया ऽश्विना श्रुष्ट्या गतम्

६ [१०] (१४८२)

(८८)

६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

तं वो वृस्ममृतीषहं वसोर्मन्दानमन्धसः ।

अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवामहे

१

द्युक्षं सुदानुं तविषीभिरावृतं गिरिं न पुरुभोजसम् ।

क्षुमन्तं वाजं श्रुतिर्न सहस्रिणं मक्षू गोमन्तमीमहे

२

न त्वा बृहन्तो अद्रयो वरन्त इन्द्र वीळवः ।

यद्वित्सासि स्तुवते मावते वसु नकिष्टदा मिनाति ते

३

योद्धासि क्रत्वा शवसोत वृंसना विश्वा जाताभि मज्जना ।

आ त्वायमर्क ऊतये ववर्तति यं गोतमा अजीजनन्

४

प्र हि रिरिक्ष ओजसा द्विवो अन्तेभ्यस्परि ।

न त्वा विव्याच रज इन्द्र पार्थिवमनु स्वधां ववक्षिथ

५

नकिः परिष्टिर्मघवन् मघस्य ते यद्वाशुषे दशस्यसि ।

अस्माकं बोध्युचथस्य चोकिता मंहिष्ठो वाजसातये

६ [११] (१४८८)

(८९)

७ नृमेध-पुरुमेधावाङ्गिरसौ । इन्द्रः । १-४ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती),

५-६ अनुष्टुप्, ७ बृहती ।

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम् ।

येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि

१

अपाधमदुभिर्शस्तीरशस्तिहा ऽथेन्द्रो द्युङ्ग्याभवत् ।

देवास्त इन्द्र सखाय येमिरे बृहद्भानो मरुद्गण

२

प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चत ।

वृत्रं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा

३

अभि प्र भर धृषता धृषन्मनः श्रवश्चित् ते असद्वृहत् ।

अर्षन्त्वापो जवसा वि मातरो हनो वृत्रं जया स्वः

४

(१४९२)

यज्जायथा अपूर्य मघवन् वृत्रहत्याय ।

तत् पृथिवीमप्रथय—स्तदस्तभ्रा उत द्याम्

तत् ते यज्ञो अजायत् तदुर्क उत हस्कृतिः ।

तद्विश्वमभिभूरसि यज्जातं यच्च जन्त्वम्

आमासु पक्रमैरय आ सूर्य रोहयो दिवि ।

घर्म न सामन् तपता सुवृक्तिभिर्जुष्टं गिर्वणसे बृहत्

५

६

७ [१२] (१४९५)

(९०)

६ नृमेध-पुरुमेधावाङ्गिरसौ । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समत्सु भूषतु ।

उप ब्रह्माणि सर्वानानि वृत्रहा परमज्या ऋचीषमः

१

त्वं दाता प्रथमो राधसामस्यसि सत्य ईशानकृत् ।

तुविद्युन्नस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शर्वसो महः

२

ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः क्रियन्ते अनतिद्भुता ।

इमा जुषस्व हर्यश्च योजनेन्द्र या ते अमन्महि

३

त्वं हि सत्यो मघवन्ननानतो वृत्रा भूरि न्युञ्जसे ।

स त्वं शविष्ठ वज्रहस्त दाशुषे सर्वाञ्च रयिमा कृधि

४

त्वमिन्द्र यशा अस्य जीषी शवसस्पते ।

त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इदंनुत्ता चर्षणीधृता

५

तमु त्वा नूनमसुर प्रचेतसं राधो भागमिवेमहे ।

महीव कृत्तिः शरणा त इन्द्र प्र ते सुम्ना नो अश्रवन्

६ [१३] (१५०१)

(९१)

७ आत्रेयी अपाला । इन्द्रः । अनुष्टुप्, १-२ पङ्क्तिः ।

कन्या उ वारवायती सोममपि सुताविदत् ।

अस्तं भरन्त्यब्रवीदिन्द्राय सुनवै त्वा शक्राय सुनवै त्वा

१

असौ य एषि वीरको गृहंगृहं विचारकशत् ।

इमं जम्भसुतं पिब धानावन्तं करम्भिणामपूषवन्तमुक्थिनम्

२

(१५०३)

आ च॒न त्वा॑ चि॒कित्सा॒मो ऽधि॑ च॒न त्वा॑ नेम॒सि ।

शनै॑रिव शन॒कैरिवे॒न्द्राये॒न्दो परि॑ स्रव ३

कुवि॑च्छक॒त् कुवि॑त् कर॒त् कुवि॑न्नो वस्य॒सस्कर॑त् ।

कुवि॑त् प॒तिद्वि॒षो य॒ती-रि॒न्द्रेण॑ सं॒गमा॑महे ४

इमा॑नि त्रीणि॒ विष्ट॑पा तानी॒न्द्र वि रो॑हय ।

शि॒रस्त॑तस्यो॒र्वरा॑-मादि॒दं म॒ उपो॑देरे ५

असौ॑ च॒ या न॑ उ॒र्वरा॑-दि॒मां त॒न्वं॑ म॒म ।

अथो॑ त॒तस्य॑ यच्छि॒रः सर्वा॑ ता रो॒मशा॑ कृ॒धि ६

खे रथ॑स्य॒ खेऽन॑सः॒ खे यु॒गस्य॑ शतक्रतो ।

अ॒पा॒लाभि॑न्द्र त्रि॒ष्णू-त्व॒यकृ॑णोः॒ सूर्य॑त्वचम् ७ [१४] (१५०८)

(९२)

३३ श्रुतकक्षः सुकक्षो वा आङ्गिरसः । इन्द्रः । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

पान्त॑मा वो अ॒न्धस॑ इन्द्र॒मभि॑ प्र गा॒यत॑ । वि॒श्वासा॑हं श॒तक्र॑तुं म॒हिष्ठं॑ च॒र्षणी॑नाम् १

पु॒रु॒हूतं॑ पु॒रु॒ष्टुतं॑ गा॒थान्यं॑ स॒न॒श्रुत॑म् । इन्द्र॒ इति॑ ब्रवी॒तन॑ २

इन्द्र॒ इन्नो॑ म॒हानां॑ द्वा॒ता वा॒जा॒नां नृ॒तुः । म॒हाँ अ॒भि॒श्वा य॑मत् ३

अपा॑दु शि॒ष्यन्ध॑सः सु॒दक्ष॑स्य प्रहो॒षिणः॑ । इन्द्रो॒रिन्द्रो॑ यवा॒शिरः॑ ४

त॒म्व॒भि प्रा॑र्च॒ते-न्द्रं॑ सोम॒स्य पी॑तये । तदि॒न्द्र्य॑स्य॒ वर्ध॑नम् ५ [१५]

अ॒स्य पी॒त्वा म॒दानां॑ दे॒वो दे॒वस्यो॑जसा । वि॒श्वाभि॑ भुव॒ना भुव॑त् ६

त्यमु॑ वः स॒त्रासा॑हं वि॒श्वा॒सु गी॒र्षाय॑तम् । आ च्या॑वयस्यु॒तये॑ ७

यु॒ध्मं स॒न्तम॑न॒र्वाणं॑ सोम॒पाम॑न॒पच्यु॑तम् । न॒रम॑वा॒र्यक्र॑तुम् ८

शि॒क्षा ण॑ इन्द्र॒ रा॒य आ पु॒रु वि॒द्वौ क॑चीषम । अवा॑ नः पा॒र्ये ध॑ने ९

अत॑श्चिदिन्द्र॒ ण॒ उपा॑ ऽऽ या॒हि श॒तवा॑जया । इ॒षा स॒हस्र॑वाजया १० [१६]

अया॑म॒ धीव॑तो॒ धियो॑ ऽवी॒न्द्रिः श॒क्र गो॑दरे । जये॑म॒ पृत्सु॑ वज्रि॒वः ११

व॒यमु॑ त्वा श॒तक्र॑तो॒ गावो॑ न यव॑सेष्वा । उ॒क्थे॑षु रणया॒मसि॑ १२

वि॒श्वा हि म॑र्त्य॒त्वना॑ ऽनु॒क्रामा॑ श॒तक्र॑तो । अ॒गन्म॑ वज्रि॒न्नाश॑सः १३

त्वे सु॑ पु॒त्र श॒वसो॑ ऽवृ॒त्रन् का॑र्मका॒तयः॑ । न त्वा॒मिन्द्रा॑ति॒ रिच्य॑ते १४

स नो॑ वृष॒न् त्सनि॑ष्ठया॒ सं घो॑रया॒ द्रवि॑त्वा । धि॒यावी॑ङ्घ्रि॒ पुरं॑ध्या १५ [१७] (१५२३)

यस्ते नूनं शतक्रतु—विन्द्रं द्युन्नितमो मदः । तेन नूनं मदे मदः १६
 यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इन्द्र वृत्रहन्तमः । य ओजोदार्तमो मदः १७
 विद्मा हि यस्ते अद्विव—स्त्वादत्तः सत्य सोमपाः । विश्वासु दस्म कृष्टिषु १८
 इन्द्राय मर्दने सुतं परि ष्टोभन्तु नो गिरः । अर्कमर्चन्तु कारवः १९
 यस्मिन् विश्वा अधि श्रियो रणान्ति सप्त संसदः । इद्रं सुते हवामहे २० [१८]

त्रिकद्रुकेषु चेतनं देवासो यज्ञमन्त्रत । तमिद्वर्धन्तु नो गिरः २१
 आ त्वा विशन्तिवन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः । न त्वामिन्द्रातिं रिच्यते २२
 विव्यकथं महिना वृषन् भक्षं सोमस्य जागृवे । य इन्द्र जठरेषु ते २३
 अरं त इन्द्र कुक्षये सोमो भवतु वृत्रहन् । अरं धामभ्य इन्द्रवः २४
 अरमश्वाय गायति श्रुतकक्षो अरं गवे । अरमिन्द्रस्य धाम्ने २५
 अरं हि ष्मा सुतेषु णः सोमेष्विन्द्र भूषसि । अरं ते शक्र द्वावने २६ [१९]

पराकात्ताचिदाद्विव—स्त्वां नक्षन्त नो गिरः । अरं गमाम ते वयम् २७
 एवा ह्यसिं वीर्यु—रेवा शूर उत स्थिरः । एवा ते राध्यं मनः २८
 एवा रातिस्तुवीमघ विश्वेभिर्धायि धातृभिः । अधा चिदिन्द्र मे सचा २९
 मो षु ब्रह्मेव तन्द्रयु—र्भुवो वाजानां पते । मत्स्वा सुतस्य गोमतः ३०
 मा न इन्द्राभ्या इदिशः सूरौ अक्तुष्वा यमन् । त्वा युजा वनेम तत् ३१
 त्वयेदिन्द्र युजा वयं प्रति ब्रुवीमहि स्पृधः । त्वमस्माकं तव स्मासि ३२
 त्वामिद्धि त्वायवो ऽनुनोनुवतश्चरान् । सखाय इन्द्र कारवः ३३ [२०] (१५४१)

(९३)

३४ सुकक्ष आङ्गिरसः । इन्द्रः, ३४ इन्द्र-ऋभवश्च । गायत्री ।

उद्धेदुभि श्रुतामघं वृषभं नर्यापसम् । अस्तारमेषि सूर्य १
 नव यो नवतिं पुरो बिभेद बाह्वोजसा । अहिं च वृत्रहावधीत् २
 स न इन्द्रः शिवः सखा ऽश्ववद्धोमद्यवमत । उरुधारेव दोहते ३
 यदुद्य कच्च वृत्रह—ब्रुदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ४
 यद्वा प्रवृद्ध सत्यते न मरा इति मन्यसे । उतो तत् सत्यमित तव ५ [२१]

ये सोमासः परावति ये अर्वावतिं सुन्धिरे । सर्वास्तां इन्द्र गच्छसि ६
 तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ७

(१५४८)

इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदं हितः । द्युम्नी श्लोकी स सोम्यः ८
 गिरा वज्रो न संभृतः सबलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋष्वो अस्तृतः ९
 दुर्गे चिन्नः सुगं कृधि गृणान इन्द्र गर्विणः । त्वं च मघवन् वशः १० [२२]

यस्य ते नू चिदादिशं न मिनन्ति स्वराज्यम् । न देवो नाधिगुर्जनः ११
 अधा ते अप्रतिष्कृतं देवी शुष्मं सपर्यतः । उभे सुशिप्र रोदसी १२
 त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च । परुष्णीषु रुशत् पयः १३
 वि यदहेरध त्विषो विश्वे देवासो अक्रमुः । विदन्मृगस्य ताँ अमः १४
 आहु मे निवरो भुव—दृत्रहादिष्ट पौंस्यम् । अजातशत्रुरस्तृतः १५ [२३]

श्रुतं वो वृत्रहन्तमं प्र शर्धं चर्षणीनाम् । आ शुषे राधसे महे १६
 अया धिया च गव्यया पुरुणामन् पुरुष्युत । यत् सोमेसोम आभवः १७
 बोधिन्मना इदस्तु नो वृत्रहा भूर्यासुतिः । शृणोतु शक्र आशिषम् १८
 कया त्वं न ऊत्या ऽभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर १९
 कस्य वृषा सुते सचा नियुत्वान् वृषभो रणत् । वृत्रहा सोमपीतये २० [२४]

अभी षु णस्त्वं रयिं मन्दसानः सहस्रिणम् । प्रयन्ता बोधि दाशुषे २१
 पत्नीवन्तः सुता इम उशन्तो यन्ति वीतये । अपां जग्मिर्निचुम्पुणः २२
 इष्टा होत्रा असृक्षते—न्द्रं वृधासो अध्वरे । अच्छावभूथमोजसा २३
 इह त्या सधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळ्हामभि प्रयो हितम् २४
 तुभ्यं सोमाः सुता इमे स्तीर्णं बर्हिर्विभावसो । स्तोतृभ्य इन्द्रमा वह २५ [२५]

आ ते दक्षं वि रोचना दधद्रत्ना वि दाशुषे । स्तोतृभ्य इन्द्रमर्चत २६
 आ ते दधामीन्द्रिय—मुक्था विश्वा शतक्रतो । स्तोतृभ्य इन्द्र मृळय २७
 भद्रंभद्रं न आ भरे—षमूर्जं शतक्रतो । यदिन्द्र मृळयासि नः २८
 स नो विश्वान्या भर सुवितानि शतक्रतो । यदिन्द्र मृळयासि नः २९
 त्वामिद्वृत्रहन्तम् सुतावन्तो हवामहे । यदिन्द्र मृळयासि नः ३० [२६]

उप नो हरिभिः सुतं याहि मदानां पते । उप नो हरिभिः सुतम् ३१
 द्विता यो वृत्रहन्तमो विद इन्द्रः शतक्रतुः । उप नो हरिभिः सुतम् ३२
 त्वं हि वृत्रहन्तेषां पाता सोमानामसि । उप नो हरिभिः सुतम् ३३
 इन्द्र इषे ददातु न ऋभुक्षणमभुं रयिम् । वाजी ददातु वाजिनम् ३४ [२७] (१५७५)

(९४)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ९४-१०३]

१२ बिन्दुः पूतदक्षो वा आङ्गिरसः । मरुतः । गायत्री ।

गौर्धयति मरुतां श्रवस्युर्माता मघोनाम् । युक्ता वह्नी रथानाम्	१
यस्या देवा उपस्थे व्रता विश्वे धारयन्ते । सूर्यामासा इशे कम्	२
तत् सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति कारवः । मरुतः सोमपीतये	३
अस्ति सोमो अयं सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः । उत स्वराजो अश्विना	४
पिबन्ति मित्रो अर्यमा तना पूतस्य वरुणः । त्रिषधस्थस्य जावतः	५
उतो न्वस्य जोषमाँ इन्द्रः सुतस्य गोमंतः । प्रातर्होतेव मत्सति	६ [२८]

कदत्विषन्त सूरय—स्तिर आप इव सिधः । अर्षन्ति पूतदक्षसः	७
कद्रो अद्य महानां देवानामवो वृणे । तमना च दुस्मवर्चसाम्	८
आ ये विश्वा पार्थिवानि पप्रथन् रोचना द्विवः । मरुतः सोमपीतये	९
त्यान् नु पूतदक्षसो द्विवो वो मरुतो हुवे । अस्य सोमस्य पीतये	१०
त्यान् नु ये वि रोदसी तस्तभुर्मरुतो हुवे । अस्य सोमस्य पीतये	११
त्यं नु मारुतं गुणं गिरिष्ठां वृषणं हुवे । अस्य सोमस्य पीतये	१२ [२९] (१५८७)

(९५)

९ तिरश्चीराङ्गिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

आ त्वा गिरो रथीरिवा—ऽस्थुः सुतेषु गर्विणः ।	
अभि त्वा समनूषते—न्द्र वत्सं न मातरंः	१
आ त्वा शुक्रा अचुच्यवुः सुतासं इन्द्र गर्विणः ।	
पिबा त्वस्यान्धस इन्द्र विश्वासु ते हितम् ।	२
पिबा सोमं मदाय क—मिन्द्र श्येनाभृतं सुतम् ।	
त्वं हि शश्वतीनां पती राजा विशामसि	३
श्रुधी हवं तिरश्च्या इन्द्र यस्त्वा सपर्यति ।	
सुवीर्यस्य गोमतो रायस्पूधि महौ असि	४
इन्द्र यस्ते नवीयसीं गिरं मन्द्रामजीजनत् ।	
चिकित्विन्मनसं धियं प्रत्नामृतस्य पिप्युषीम्	५ [३०]
तमु ष्टवाम यं गिर इन्द्रमुक्थानि वावृधुः ।	
पुरुण्यस्य पौस्या सिषासन्तो वनामहे	६ (१५९३)

एतो न्विन्द्रं स्तवाम शुद्धं शुद्धेन साम्ना ।

शुद्धैरुक्थैर्वावृध्वांसं शुद्ध आशीर्वान् ममत्तु ७

इन्द्र शुद्धो न आ गहि शुद्धः शुद्धाभिरुतिभिः ।

शुद्धो रयिं नि धारय शुद्धो ममद्धि सोम्यः ८

इन्द्र शुद्धो हि नो रयिं शुद्धो रत्नानि दाशुषे ।

शुद्धो वृत्राणि जिघ्रसे शुद्धो वाजं सिषाससि ९ [३१] (१५९६)

(९६)

२१ तिरश्चीराङ्गिरसो, द्युतानो वा मारुतः । इन्द्रः, १४ इन्द्रामरुतः १५ इन्द्राबृहस्पती ।

त्रिष्टुप्, ४ विराट्, २१ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

अस्मा उषास आतिरन्त याम—मिन्द्राय नक्तमूर्ध्याः सुवाचः ।

अस्मा आपो मातरः सप्त तस्थु—नृभ्यस्तराय सिन्धवः सुपाराः १

अतिविद्धा विथुरेणा चिदस्त्रा त्रिः सप्त सानु संहिता गिरीणाम् ।

न तद्देवो न मर्त्यस्तुतुर्या—द्यानि प्रवृद्धो वृषभश्चकार २

इन्द्रस्य वज्र आयसो निमिश्ल इन्द्रस्य बाह्वोर्भूयिष्ठमोजः ।

शीर्षन्निन्द्रस्य कर्तवो निरेक आसन्नेषन्त श्रुत्या उपाके ३

मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां मन्ये त्वा च्यवनमच्युतानाम् ।

मन्ये त्वा सत्त्वनामिन्द्र केतुं मन्ये त्वा वृषभं चर्षणीनाम् ४

आ यद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र धत्से मदच्युतमहये हन्तवा उ ।

प्र पर्वता अनवन्त प्र गावः प्र ब्रह्माणो अभिनक्षन्त इन्द्रम् ५ [३२]

तमु ष्टवाम य इमा जजान विश्वा जातान्यवराण्यस्मात् ।

इन्द्रेण मित्रं दिधिषेम गीर्भिरुपो नमोभिर्वृषभं विशेम ६

वृत्रस्य त्वा श्वसथादीषमाणा विश्वे देवा अजहुर्ये सखायः ।

मरुद्भिरिन्द्र सख्यं ते अस्त्व—थेमा विश्वाः पृतना जयासि ७

त्रिः षष्टिस्त्वा मरुतो वावृधाना उस्मा इव राशयो यज्ञियासः ।

उप त्वेमः कृधि नो भागधेयं शुष्मं त एना हविषा विधेम ८

तिग्ममायुधं मरुतामनीकं कस्त इन्द्र प्रति वज्रं दधर्ष ।

अनायुधासो असुरा अदेवा—श्चक्रेण तां अप वप ऋजीषिन् ९

मह उग्राय तवसे सुवृक्तिं प्रेरय शिवतमाय पश्वः ।

गिर्वाहसे गिर इन्द्राय पूर्वी—धेहि तन्वे कुविवृङ्ग वेदत् १० [३३] (१६०६)

- उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां दुणा न पारमीरया नदीनाम् ।
 नि स्पृश धिया तन्वि श्रुतस्य जुष्टतरस्य कुविदुङ्ग वेदत् ११
- तद्विविद्धि यत् त इन्द्रो जुजोषत् स्तुहि सुष्टुतिं नमसा विवास ।
 उप भूष जरितर्मा रुवण्यः श्रावया वाचं कुविदुङ्ग वेदत् १२
- अव द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठ—दियानः कृष्णो दुशभिः सहस्रैः ।
 आवत् तमिन्द्रः शच्या धमन्त—मप स्नेहितीर्नमणा अधत् १३
- द्रप्समपश्यं विषुणे चरन्त—मुपह्वरे नद्यो अंशुमत्याः ।
 नमो न कृष्णमवतस्थिवांस—मिष्यामि वो वृषणो युध्यताजौ १४
- अर्ध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थे ऽधारयत् तन्वं तित्विषाणः ।
 विशो अदेवीरभ्याइचरन्ती बृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे १५ [३४]
- त्वं ह त्यत् सप्तभ्यो जायमानो ऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्र ।
 गूळहे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमन्द्र्यो भुवनेभ्यो रणं धाः १६
- त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन् धृषितो जघन्थ ।
 त्वं शुष्णस्यावातिरो वर्धत्रै—स्त्वं गा इन्द्र शच्येदविन्द्रः १७
- त्वं ह त्यद्वृषभ चर्षणीनां घ्नो वृत्राणां तविषो बभूथ ।
 त्वं सिन्धूरसृजस्तस्तभानान् त्वमपो अजयो दासपत्नीः १८
- स सुक्रतू रणिता यः सुतेष्व—नुत्तमन्युर्यो अहेव रेवान् ।
 य एक इन्नर्यपांसि कर्ता स वृत्रहा प्रतीदुन्यमाहुः १९
- स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत् तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम ।
 स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता स वाजस्य श्रवस्यस्य दाता २०
- स वृत्रहेन्द्र क्रमुक्षाः सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव ।
 कृण्वन्नपांसि नर्यां पुष्णि सोमो न पीतो हव्यः सखिभ्यः २१ [३५] (१६१७)

(९७)

१५ रेभः काश्यपः । इन्द्रः । बृहती, १०, १३ अतिजगती, ११-१२ उपरिष्ठाद्बृहती,
 १४ त्रिष्टुप्, १५ जगती ।

या इन्द्र भुज आभरः स्वर्वाँ असुरेभ्यः
 स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तबर्हिषः

१

(१६१८)

यमिन्द्र दधिषे त्व—मश्वं गां भागमव्ययम् ।

यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन् तं धेहि मा पणौ

२

य इन्द्र सस्त्यव्रतो ऽनुष्वापमदेवयुः ।

स्वैः ष एवैर्मुमुरत् पोष्यं रथिं संनुतर्धेहि तं ततः

३

यच्छक्रासि परावति यदवावति वृत्रहन् ।

अतस्त्वा गीर्भिर्युगादिन्द्र केशिभिः सुतावाँ आ विवासति

४

यद्वासि रोचने द्विवः समुद्रस्वाधि विष्टपिं ।

यत् पार्थिवे सद्ने वृत्रहन्तम् यदुन्तरिक्ष आ गहि

५ [३६]

स नः सोमेषु सोमपाः सुतेषु शवसस्पते ।

मादयस्व राधसा सूनृतावते—न्द्र राया परीणसा

६

मा न इन्द्र परा वृण—ग्भवा नः सधमाद्यः ।

त्वं न ऊती त्वमिन्न आप्यं मा न इन्द्र परा वृणक्

७

अस्मे इन्द्र सचा सुते नि षदा पीतये मधु ।

कृधी जरित्रे मधवन्नवो मह—दस्मे इन्द्र सचा सुते

८

न त्वा देवास आशत न मर्त्यासो अद्रिवः ।

विश्वा जातानि शवसाभिभूरसि न त्वा देवास आशत

९

विश्वाः पृतना अभिभूतरं नरं सजू—स्ततक्षुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे ।

कृत्वा वरिष्ठं वरं आमुरिमुतो—ग्रमोजिष्ठं तवसं तरस्विनम्

१० [३७]

समीं रेभासो अस्वर—न्निन्द्रं सोमस्य पीतये ।

स्वर्पतिं यदीं वृधे धृतव्रतो ह्योजसा समूतिभिः

११

नेमिं नमन्ति चक्षसा मेघं विप्रा अभिस्वरा ।

सुदीतयो वो अद्भुहो ऽपि कर्णे तरस्विनः समृक्भिः

१२

तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कुतं शवांसि ।

महिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो ववर्तद्वाये नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री

१३

त्वं पुर इन्द्र चिकिदेना व्योजसा शविष्ठ शक्र नाशयध्वै ।

त्वद्विश्वानि भुवनानि वज्रिन् द्यावा रेजेते पृथिवी च भीषा

१४

तन्म ऋतामिन्द्र शूर चित्र पात्व—पो न वज्रिन् दुरितातिं पर्षि भूरि ।

कृदा न इन्द्र राय आ दशस्ये—विश्वस्न्यस्य स्पृहयार्यस्य राजन्

१५ [३८] (१६३९)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३९]

(९८)

१२ नृमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः । उष्णिक् ७, १०-११ ककुप् ९, १२ पुरउष्णिक् ।

इन्द्राय सामं गायत विप्राय बृहते बृहत् । धर्मकृते विपश्चिते पनस्यवे १
 त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः । विश्वकर्मा विश्वदेवो मह्यं असि २
 विभ्राजश्च्योतिषा स्वर्गच्छो रोचनं दिवः । देवास्त इन्द्र सखाय येमिरे ३
 एन्द्र नो गधि प्रियः सत्राजिदगोह्यः । गिरिर्न विश्वतस्पृथुः पतिर्दिवः ४
 अभि हि संत्य सोमपा उभे बभूथ रोदसी । इन्द्रासि सुन्वतो वृधः पतिर्दिवः ५
 त्वं हि शश्वतीनामिन्द्र दुर्ता पुरामसि । हन्ता दस्योर्मनोर्वृधः पतिर्दिवः ६[१]

अधा हीन्द्र गिर्वण उप त्वा कामान् महः संसृज्महे । उदेव यन्त उदभिः ७
 वार्षा त्वा यव्याभिर्वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि । वावृध्वासं चिदद्विवो दिवेदिवे ८
 युञ्जन्ति हरीं इषिरस्य गार्थ्यो रौ रथ उरुयुगे । इन्द्रवाहा वचोयुजा ९
 त्वं न इन्द्रा भरं ओजो नृम्णं शतक्रतो विचर्षणे । आ वीरं पृतनाषहम् १०
 त्वं हि नः पिता वंसो त्वं माता शतक्रतो बभूविथ । अधा ते सुम्नमीमहे ११
 त्वां शुष्मिन् पुरुहूत वाजयन्तमुप ब्रुवे शतक्रतो । स नो रास्व सुवीर्यम् १२[२](१६४४)

(९९)

८ नृमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वामिदा ह्यो नरो ऽपीप्यन् वज्रिन् भूर्णयः
 स इन्द्र स्तोमवाहसामिह श्रुध्युप स्वसरमा गहि १
 मत्स्वा सुशिप्र हरिवस्तदीमहे त्वे आ भूषन्ति वेधसः ।
 तव श्रवांस्युपमान्युक्थ्या सुतेष्विन्द्र गिर्वणः २
 श्रायन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
 वसूनि जाते जनमान ओजसा प्रति भागं न दीधिम ३
 अनर्शरतिं वसुदामुप स्तुहि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।
 सो अस्य कामं विधतो न रोषति मनो वानाय चोदयन् ४
 त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
 अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुण्यतः ५ (१६४९)

अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरा ।

विश्वास्ते स्पृधः श्रथयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वासि

६

इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।

आशुं जेतारं हेतारं रथीतम्—मतूर्तं तुष्ट्यावृधम्

७

इष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृतं शतमूर्तिं शतक्रतुम् ।

समानमिन्द्रमवसे हवामहे वसवानं वसुजुवम्

८ [३] (१६५२)

(१००)

(१९) १-३, ६-१२ नेमो भार्गवः, ४-५ इन्द्रः, ८ सुपर्णः, ९ वज्रो वा, १०-११ वाक् ।

त्रिष्टुप्, ६ जगती, ७-९ अनुष्टुप् ।

अयं त एभि तन्वा पुरस्ता—द्विष्वे देवा अभि मा यन्ति पश्चात् ।

यदा महां दीधरो भागमिन्द्रा—ऽऽदिन्मया कृणवो वीर्याणि

१

दधामि ते मधुनो भक्षमग्रे हितस्ते भागः सुतो अस्तु सोमः ।

असश्च त्वं दक्षिणतः सखा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि

२

प्र सु स्तोमं भरत वाजयन्त इन्द्राय सत्यं यदि सत्यमस्ति ।

नेन्द्रो अस्तीति नेम उ त्व आह क ई ददर्श कमभि ष्टवाम

३

अयमस्मि जरितः पश्य मेह विश्वा जातान्यभ्यस्मि महा ।

ऋतस्य मा प्रदिशो वर्धय—न्त्यादार्द्रो भुवना ददर्शमि

४

आ यन्मा वेना अरुहन्तस्यै एकमासीनं हर्यतस्य पृष्ठे ।

मनश्चिन्मे हृद आ प्रत्यवोच—दक्षिक्कुञ्छिशुमन्तः सखायः

५

विष्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या या चकर्थं मघवान्निन्द्र सुन्वते ।

पारावतं यत् पुरुसंभूतं व—स्वपावृणोः शरभाय ऋषिबन्धवे

६ [४]

प्र नूनं धावता पृथङ् नेह यो वो अवावरीत् ।

नि षी वृतस्य मर्माणि वज्रमिन्द्रो अपीपतत्

७

मनोजवा अर्यमान आयसीमतरत् पुरम् ।

दिवं सुपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत्

८

समुद्रे अन्तः शयत उद्रा वज्रो अभीवृतः ।

भरन्त्यस्मै संयतः पुरःप्रस्रवणा बलिम्

९

(१६६१)

ऋग्वेदः । ६, अ० ७, व० ५]

[५५६]

[मं० ८, सू० १००, मं० १०]

यद्वाग्वदन्त्याविचेतनानि राष्ट्री देवानां निषसाद मन्द्रा ।
 चतस्र ऊर्जं दुदुहे पयांसि कं स्विदस्याः परमं जंगाम १०
 देवीं वार्चमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।
 सा नो मन्द्रेषमूर्जं दुहाना धेनुर्वागस्मानुष सुष्टुतैतु ११
 सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्व द्यौर्देहि लोकं वज्राय विष्कभे ।
 हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धूनिन्द्रस्य यन्तु प्रसवे विसृष्टाः १२ [५] (१६६४)

(१०१)

१६ जमदग्निर्भागवः । मित्रावरुणौ, ५ मित्रावरुणादित्याः, ६ आदित्याः, ७-८ अश्विनौ, ९-१० वायुः,
 ११-१२ सूर्यः, १३ उषाः सूर्यप्रभा वा, १४ पवमानः, १५-१६ गौः । १-२ प्रगाथः =
 (बृहती, सतोबृहती), ३ गायत्री, ४ सतोबृहती, ५-१३ प्रगाथः = (विषमा बृहती,
 समा संतोबृहती), १४-१६ त्रिष्टुप् ।

ऋधगित्था स मर्त्यैः शशमे देवतातये ।
 यो नूनं मित्रावरुणावभिष्टय आचक्रे हव्यदातये १
 वर्षिष्ठक्षत्रा उरुचक्षसा नरा राजाना दीर्घश्रुत्तमा ।
 ता बाहुता न दुंसना रथर्यतः साकं सूर्यस्य रश्मिभिः २
 प्र यो वां मित्रावरुणा ऽजिरो दूतो अद्रवत् । अयःशीर्षा मदैरघुः ३
 न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे न संवादाय रमते ।
 तस्मान्नो अद्य समृतेरुरुण्यतं बाहुभ्यां न उरुण्यतम् ४
 प्र मित्राय प्रार्यम्णे संचथ्यमृतावसो ।
 वरुथ्यं वरुणे छन्द्यं वचः स्तोत्रं राजसु गायत ५ [६]

ते हिंन्विरे अरुणं जेन्यं वस्वेकं पुत्रं तिसृणाम् ।
 ते धामान्यमृता मर्त्यानामदब्धा अभि चक्षते ६
 आ मे वचांस्युद्यता द्युमत्तमानि कर्त्वा ।
 उभा यातं नासत्या सजोषसा प्रति हव्यानि वीतये ७
 रातिं यद्वामरक्षसं हवामहे युवाभ्यां वाजिनीवसू ।
 प्राचीं होत्रां प्रतिरन्तावितं नरा गृणाना जमदग्निना ८
 आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वायो याहि सुमन्मभिः ।
 अन्तः पवित्र उपरि श्रीणानोऽं ऽयं शुक्रो अयामि ते ९ (१६७३)

वेत्यध्वर्युः पथिभी रजिष्ठैः प्रति हव्यानि वीतये ।

अधा नियुत्व उभयस्य नः पिब शुचिं सोमं गवाशिरम्

१० [७]

बणमहाँ असि सूर्य बळादित्य महाँ असि ।

महस्ते सतो महिमा पनस्यते ऽद्धा देव महाँ असि

११

बट् सूर्य श्रवसा महाँ असि सत्रा देव महाँ असि ।

मह्ना देवानामसूर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम्

१२

इयं या नीच्यकिणीं रूपा रोहिण्या कृता ।

चित्रेव प्रत्यदर्शयत्य१—न्तर्दशसु बाहुषु

१३

प्रजा ह तिस्रो अत्यायमीयु—न्य१न्या अर्कमभितो विविशे ।

बृहद्ध तस्थौ भुवनेष्वन्तः पवमानो हरित आ विवेश

१४

माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसादित्यानाममृतस्य नाभिः ।

प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदितिं वधिष्ट

१५

वचोविदं वाचमुदीरयन्तीं विश्वाभिधीभिर्पतिष्ठमानाम् ।

देवीं देवेभ्यः पर्येयुषीं गा—मा मावृक्त मर्त्यो दुभ्रचेताः

१६ [८] (१६८०)

(१०२)

२२ भार्गवः प्रयोगः, अग्निर्बाह्विस्पत्यः, पावको वा, सहसः पुत्रौ गृहपति-यविष्ठौ
तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री ।

त्वमग्ने बृहद्वयो दधासि देव दाशुषे ।

कविर्गृहपतिर्युवा

१

स न ईळानया सह देवाँ अग्ने दुवस्युवा ।

चिकिद्विभानवा वहं

२

त्वया ह स्विद्युजा वयं चोदिष्ठेन यविष्ठ्य ।

अभि ष्मो वाजसातये

३

और्वभृगुवच्छुचिं—मप्रवानवदा हुवे ।

अग्निं समुद्रवाससम्

४

हुवे वार्तस्वनं कविं पर्जन्यक्रन्ध्यं सहः ।

अग्निं समुद्रवाससम्

५ [९] (१६८५)

आ स॒वं स॒वितुर्यथा॑ भ॒र्गस्ये॒व भुजिं॑ हु॒वे ।

अ॒ग्निं स॒मुद्र॒वासंस॑म

अ॒ग्निं वो॑ वृ॒धन्त॑—म॒ध्वरा॑णां पु॒रुत॑मम् ।

अ॒च्छा न॒प्त्रे स॒हस्व॑ते

अ॒यं यथा॑ न आ॒भुव॑त् त्व॒ष्टा रू॒पेव॑ तक्ष॒या ।

अ॒स्य क॒त्वा यश॑स्वतः

अ॒यं वि॒श्वा अ॒भि श्रियो॑ ऽग्नि॒र्वे॒षु प॑त्यते ।

आ वा॒जैरु॑प॒ नो ग॑मत्

वि॒श्वेषा॑मि॒ह स्तु॑हि होत॒ृणां य॒शस्त॑मम् ।

अ॒ग्निं य॒ज्ञेषु॑ पु॒र्व्यम्

शी॒रं पा॑व॒कशो॑चिषं ज्ये॒ष्ठो यो द॑मे॒ष्वा ।

द्वी॒दाय॑ दी॒र्घश्रु॑त्तमः

तम॑र्वन्तं न सा॒नसिं॑ गृ॒णीहि॑ वि॒प्र शु॒ष्मिण॑म् ।

मि॒त्रं न या॑त॒यज्जन॑म्

उप॑ त्वा जा॒मयो॑ गि॒रो दे॑दि॒शती॑र्ह॒विष्कृ॑तः ।

वा॒यो र॒नीके॑ अ॒स्थिर॑न्

यस्य॑ त्रि॒धात्वृ॑तं ब॒र्हिस्त॑स्थावसं॒दिन॑म् ।

आप॑श्चि॒न्नि द॑धा प॒दम्

प॒दं दे॒वस्य॑ मी॒ळहु॑षो ऽना॒धृष्टा॑भि॒रूति॑भिः ।

भ॒द्रा सूर्य॑ इ॒वोप॑हृक्

अ॒ग्ने घृ॑तस्य॒ धीति॑भि—स्ते॒पानो॑ दे॒व शो॑चिषा ।

आ दे॒वान् व॑क्षि॒ यक्षि॑ च

तं त्वा॑ज॒नन्त॑ मा॒तरः॑ क॒विं दे॒वासो॑ अ॒ङ्गिरः॑ ।

ह॒व्यवा॑ह॒ममर्त्य॑म्

प्र॒चेत॑सं त्वा क॒वे ऽग्ने॑ द्रु॒तं वरे॑ण्यम् ।

ह॒व्यवा॑हं नि॒ वेदि॑रे

न॒हि मे॑ अ॒स्त्यघ्न॑या न स्व॒धिति॑र्व॒नन्व॑ति ।

अथै॒ताह॑ग॒भरामि॑ ते

६

७

८

९

१० [१०]

११

१२

१३

१४

१५ [११]

१६

१७

१८

१९ (१६९९)

यदग्ने कानि कानि चिदा ते दारुणि बृध्मसि ।

ता जुषस्व यविष्ठ्य

२०

यदत्युपजिह्विका यद्वग्नो अतिसर्पति ।

सर्वं तदस्तु ते घृतम्

२१

अग्निमिन्धानो मनसा धियं सचेत मर्त्यः ।

अग्निमीधे विवस्वाभिः

२२ [१२] (१७०९)

(१०३)

१४ सोभरिः काण्वः । अग्निः, १४ अग्न्यामृतः । बृहती, ५ विराड्रूपा, ७, ९, ११, १३ सतोबृहती;
८, १९ ककुप्; १० हसीयसी; १४ अनुष्टुप् ।

अदर्शि गातुवित्तमो यस्मिन् व्रतान्यादुधुः ।

उपो षु जातमार्यस्य वर्धनमग्निं नक्षन्त नो गिरः

१

प्र देवोदासो अग्निर्देवाँ अच्छा न मज्मना ।

अनु मातरं पृथिवीं वि वावृते तस्थौ नाकस्य सानवि

२

यस्माद्रेजन्त कृष्टयश्चकृत्यानि कृण्वतः ।

सहस्रसां मेधसाताविव त्मना ऽग्निं धीभिः संपर्यत

३

प्र यं राये निर्नीषसि मर्तो यस्ते वसो दाशत ।

स वीरं धत्ते अग्न उक्थशंसिनं त्मना सहस्रपोषिणम्

४

स हृळ्हे चिदुभि तृणत्ति वाजमर्वता स धत्ते अक्षिति श्रवः ।

त्वे देवत्रा सदा पुरुवसो विश्वा वामानि धीमहि

५ [१३]

यो विश्वा दयते वसु होता मन्द्रो जनानाम् ।

मधोर्न पात्रा प्रथमान्यस्मै प्र स्तोमा यन्त्यग्रये

६

अश्वं न गीर्भी रुथ्यं सुदानवो मर्मज्यन्ते देवयवः ।

उभे तोके तनये दस्म विश्पते पर्षि राधो मघोनाम्

७

प्र मंहिष्ठाय गायत ऋताव्रे बृहते शुक्रशोचिषे ।

उपस्तुतासो अग्रये

८

आ वंसते मघवा वीरवद्यशः समिन्द्रो द्युमन्याहुतः ।

कुविन्नो अस्य सुमतिर्नवीयस्य च्छा वार्जेभिरागमत्

९

(१७११)

ऋग्वेदः । अ० ६, अ० ७, व० १४]

[५६०.]

[मं० ८, सू० १०३, मं० १०]

प्रेष्ठमु प्रियाणां स्तुह्यासावार्तिथिम् ।
अग्निं रथानां यमम्

१० [१४]

उदिता यो निदिता वेदिता व—स्वा यज्ञियो वर्वर्तति ।
दुष्टरा यस्य प्रवणे नोर्मयो धिया वाजं सिषासतः
मा नो हणीतामर्तिथिर्वसुरग्निः पुरुप्रशस्त एषः ।
यः सुहोता स्वध्वरः

११

१२

मो ते रिषन्ये अच्छोक्तिभिर्बसो ऽग्ने केभिश्चिदेवैः ।

कीरिश्चिद्धि त्वामीद्वे दूत्याय रातहव्यः स्वध्वरः

१३

आग्ने याहि मरुत्सखा रुद्रेभिः सोमपीतये ।

सोमर्या उप सुष्टुतिं मादयस्व स्वर्णरे

१४[१५](१७१६)

॥ इत्यष्टमं मण्डलं समाप्तम् ॥

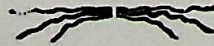
मंत्र-संख्या

सप्तममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ५९७४

अष्टममण्डलस्य (वालखिल्यसहिता) १७१६

„ (वालखिल्यरहिता १६३६)

सर्वयोगः ७६९०



अथ नवमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-२४]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया	१ इन्द्राय पातवे सुतः	१
रक्षोहा विश्वचर्षणि—रभि योनिमयोहतम्	२ द्रुणा सधस्थमासदत्	२
वरिवोधातमो भव मंहिष्ठो वृत्रहन्तमः	३ पर्षि राधो मघोनाम्	३
अभ्यर्ष महानां देवानां वीतिमन्धसा	४ अभि वाजमुत श्रवः	४
त्वामच्छा चरामसि तदिदर्थं दिवेदिवे	५ इन्द्रो त्वे न आशसः	५ [१६]
पुनाति ते परिस्रुतं सोमं सूर्यस्य दुहिता	६ वारेण शश्वता तना	६
तमीमण्वीः समर्थ आ गृभ्णन्ति योषणो दश	७ स्वसारः पार्यै दिवि	७
तमीं हिन्वन्त्यगुवो धमन्ति बाकुरं दृतिम्	८ त्रिधातु वारुणं मधु	८
अभीष्टममघ्या उत श्रीणन्ति धेनवः शिशुम्	९ सोममिन्द्राय पातवे	९
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा वृत्राणि जिघ्रते	१० शूरो मघा च मन्ते	१० [१७] (१०)

(२)

१० मेधातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व देववीरति पवित्रं सोम रंहा	१ इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश	१
आ वच्यस्व महि प्सरो वृषेन्दो द्युम्वत्तमः	२ आ योनिं धर्णसिः सदः	२
अधुक्षत प्रियं मधु धारा सुतस्य वेधसः	३ अपो वसिष्ठ सुक्रतुः	३
महान्तं त्वा महीर न्वापो अर्षन्ति सिन्धवः	४ यद्वोभिर्वासयिष्यसे	४
समुद्रो अप्सु मामृजे विष्टम्भो धरुणो दिवः	५ सोमः पवित्रे अस्मयुः	५ [१८]
अचिक्रवृद्धा हरिं—महान् मित्रो न दर्शतः	६ सं सूर्येण रोचते	६
गिरस्त इन्व ओजसा मर्मज्यन्ते अपस्युवः	७ यामिर्मदाय शुम्भसे	७
तं त्वा मदाय घृष्वय उ लोककुलुमीमहे	८ तव प्रशस्तयो महीः	८
अस्मभ्यमिन्द्रविन्द्रयु—मध्वः पवस्व धारया	९ पर्जन्यो वृष्टिमां इव	९
गोषा इन्द्रो नृषा अस्य—श्वसा वाजसा उत	१० आत्मा यज्ञस्य पूर्यः	१० [१९] (२०)

(३)

१० आजीगर्तिः शुनःशेषः, कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष देवो अमर्त्यः	पर्णवीरिव दीयति	। अभि द्रोणान्यासदम्	१
एष देवो विपा कृतो	ऽति ह्वरांसि धावति	। पवमानो अदाभ्यः	२
एष देवो विपन्युभिः	पवमान क्रतायुभिः	। हरिर्वाजाय मृज्यते	३
एष विश्वानि वार्या	शूरो यन्निव सत्वभिः	। पवमानः सिषासति	४
एष देवो रथर्यति	पवमानो दशस्यति	। आविष्कृणोति वग्वनुम्	५ [२०]
एष विप्रैरभिष्टुतो	ऽपो देवो वि गाहते	। दधद्रत्नानि दाशुषे	६
एष दिवं वि धावति	तिरो रजांसि धारया	। पवमानः कर्निकदत्	७
एष दिवं व्यासरत्	तिरो रजांस्यस्पृतः	। पवमानः स्वध्वरः	८
एष प्रत्नेन जन्मना	देवो देवेभ्यः सुतः	। हरिः पवित्रे अर्षति	९
एष उ स्य पुरुवतो	जज्ञानो जनयन्निषः	। धारया पवते सुतः	१० [२१] (३०)

(४)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सना च सोम जेषि च	पवमान महि श्रवः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१
सना ज्योतिः सना स्व	विश्वा च सोम सौमगा	। अथा नो वस्यसस्कृधि	२
सना दक्षमुत क्रतु	मप सोम मृधो जहि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	३
पवीतारः पुनीतन	सोममिन्द्राय पातवे	। अथा नो वस्यसस्कृधि	४
त्वं सूर्ये न आ भज	तव क्रत्वा तवोतिभिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	५ [२२]
तव क्रत्वा तवोतिभि	ज्योक् पश्येम सूर्यम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	६
अभ्यर्ष स्वायुध	सोम द्विर्हंस रयिम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	७
अभ्यर्षानपच्युतो	रयिं समत्सु सासहिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	८
त्वां यज्ञैरवीवृधन्	पवमान विधर्मणि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	९
रयिं नश्चित्रमश्विन	मिन्दो विश्वायुमा भर	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१० [२३] (४०)

(५)

११ काश्यपोऽसितो देवलो वा । आप्रीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानकता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री, ८-११ अनुष्टुप् ।

समिद्धो विश्वतस्पतिः पवमानो वि राजति । प्रीणन् वृषा कर्निक्रदत् १
तनूनपात् पवमानः शृङ्गे शिशानो अर्षति । अन्तरिक्षेण रारजत् २
इळेन्यः पवमानो रयिर्वि राजति द्युमान् । मधोर्धाराभिरोजसा ३
बर्हिः प्राचीनमोजसा पवमानः स्तृणन् हरिः । देवेषु देव ईयते ४
उदात्तैर्जिहते बृहद् द्वारो देवीर्हिरण्ययीः । पवमानेन सुष्टुताः ५ [२४]

सुशिले बृहती मही पवमानो वृषण्यति । नक्तोषासा न दर्शते ६
उभा देवा नृचक्षसा होतारा दैव्या हुवे । पवमान इन्द्रो वृषा ७

भारती पवमानस्य सरस्वतीळा मही ।

इमं नो यज्ञमा गमन् तिस्रो देवीः सुपेशसः ८

त्वष्टारमग्रजां गोपां पुरोयावानमा हुवे ।

इन्द्रुरिन्द्रो वृषा हरिः पवमानः प्रजापतिः ९

वनस्पतिं पवमानं मध्वा समङ्गिधु धारया ।

सहस्रबलं हरितं भ्राजमानं हिरण्ययम् १०

विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं पवमानस्या गत ।

वायुर्बृहस्पतिः सूर्यो ऽग्निरिन्द्रः सजोषसः ११ [२५] (५१)

(६)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

मन्द्रया सोम धारया वृषा पवस्व देवयुः । अव्यो वारेण्वस्मयुः १

अभि त्यं मद्यं मकु—मिन्दुविन्द्र इति क्षर । अभि वाजिनो अर्वतः २

अभि त्यं पूर्ण्यं मदं सुवानो अर्ष पवित्र आ । अभि वाजमुत श्रवः ३

अनु द्वप्सास इन्द्रव आपो न प्रवतासरन् । पुनाना इन्द्रमाशत ४

यमत्यमिव वाजिनं मृजन्ति योषणो दश । वने क्रीळन्तमत्यविम् ५ [२६]

तं गोभिर्वृषणं रसं मदीय देववीतये । सुतं भराय सं सृज ६

(५७)

देवो देवाय धारयेन्द्राय पवते सुतः । पयो यदस्य पीपयत् ७
 आत्मा यज्ञस्य रंहा सुष्वाणः पवते सुतः । प्रत्नं नि पाति काव्यम् ८
 एवा पुनान इन्द्रयुर्मदं मदिष्ठ वीतये । गुहा चिद्वधिषे गिरः ९ [२७] (६०)

(७)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्रमिन्दवः पथा धर्मचतस्य सुश्रियः । विद्वाना अस्य योजनम् १
 प्र धारा मध्वो अग्रियो महीरपो वि गाहते । हविर्हविषु वन्द्यः २
 प्र युजो वाचो अग्रियो वृषाव चक्रवृद्धने । सञ्जामि सत्यो अध्वरः ३
 परि यत् काव्या कविर्नृम्णा वसानो अर्षति । स्वर्वाजी सिषासति ४
 पवमानो अभि स्पृधो विशो राजेव सीदति । यदीमृण्वन्ति वेधसः ५ [२८]

अव्यो वारे परि प्रियो हरिर्वनेषु सीदति । रेभो वनुष्यते मती ६
 स वायुमिन्द्रमश्विना साकं मदेन गच्छति । रणा यो अस्य धर्मभिः ७
 आ मित्रावरुणा भगं मध्वः पवन्त ऊर्मयः । विद्वाना अस्य शकर्मभिः ८
 अस्मभ्यं रोदसी रयिं मध्वो धार्जस्य सातये । श्रवो वसूनि सं जितम् ९ [२९] (६१)

(८)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमा अभि प्रियमिन्द्रस्य काममक्षरन् । वर्धन्तो अस्य वीर्यम् १
 पुनानासश्चमूषवो गच्छन्तो वायुमश्विना । ते नो धान्तु सुवीर्यम् २
 इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो हार्दिं चोदय । ऋतस्य योनिमासदम् ३
 मृजन्ति त्वा दश क्षिपो हिन्वति सप्त धीतयः । अनु विप्रा अमादिषुः ४
 देवेभ्यस्त्वा मदाय कं सृजानमति मेष्यः । सं गोभिर्वासयामसि ५ [३०]

पुनानः कलशेष्वा वस्त्राण्यरुषो हरिः । परि गव्यान्पव्यत ६
 मघोन आ पवस्व नो जहि विश्वा अप द्विषः । इन्वो सखायमा विंश ७
 वृष्टिं विवः परि स्रव द्युम्नं पृथिव्या अधि । सहो नः सोम पृतसु धाः ८
 नृचक्षसं त्वा वयमिन्द्रपीतं स्वर्विदम् । भक्षीमहि प्रजामिषम् ९ [३१] (७८)

(९)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रिया दिवः कविर्वयांसि नृप्योर्हितः । सुवानो याति कविकृतुः १
 प्रक्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टो अद्भुहे । वीत्यर्थं चनिष्ठया २
 स सुनुर्मातरा शुचिर्जातो जाते अरोचयत् । महान् मही क्रतावृधा ३
 स सप्त धीतिभिर्हितो नद्यो अजिन्वद्भुहः । या एकमक्षि वावृधुः ४
 ता अभि सन्तमस्तृतं महे युवानमा दधुः । इन्दुमिन्द्र तव व्रते ५ [३२]

अभि वह्निरमर्त्यः सप्त पश्यति वावहिः । क्रिविर्देवीरतर्पयत् ६
 अवा कल्पेषु नः पुमस्तमांसि सोम योध्या । तानि पुनान जङ्घनः ७
 नू नव्यसे नवीयसे सूक्ताय साधया पथः । प्रत्नवद्रोचया रुचः ८
 पवमान महि श्रवो गामश्चै रासि वीरवत् । सना मेधां सना स्वः ९ [३३] (८७)

(१०)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र स्वानासो रथा इवाऽर्वन्तो न श्रवस्यवः । सोमासो राये अक्रमुः १
 हिन्वानासो रथा इव दधन्विरे गर्भस्त्योः । भरासः कारिणामिव २
 राजानो न प्रशस्तिभिः सोमासो गोभिरञ्जते । यज्ञो न सप्त धातृभिः ३
 परि सुवानास इन्दवो मदाय बर्हणा गिरा । सुता अर्षन्ति धारया ४
 आपानासो विवस्वतो जनन्त उषसो भगम् । सूरः अण्वं वि तन्वते ५ [३४]

अप द्वारा मतीनां प्रत्ता ऋणवन्ति कारवः । वृष्णो हरस आयवः ६
 समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः । पदमेकस्य पिप्रतः ७
 नाभा नाभिं न आ ददे चक्षुश्चित् सूर्ये सचा । कवेरपत्यमा दुहे ८
 अभि प्रिया विवस्वद मध्वर्युभिर्गुहा हितम् । सूरः पश्यति चक्षसा ९ [३५] (९६)

(११)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उपास्मै गायता नरः पवमानयेन्दवे । अभि देवा इयक्षते १
 अभि ते मधुना पयोऽथर्वाणो अशिश्नयुः । देवं देवाय देवयु २
 स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्वते । शं राजन्नोषधीभ्यः ३ (९९)

बभ्रवे नु स्वतवसे ऽरुणाय दिविस्पृशे । सोमाय गाथमर्चत	४
हस्तच्युतेभिराद्रिभिः सुतं सोमं पुनीतन । मधावा धावता मधु	५ [३६]
नमसेदुर्प सीदत दुग्धेदुभि श्रीणीतन । इन्दुमिन्द्रे दधातन	६
अमित्रहा विचर्षणिः पवस्व सोम शं गवे । देवेभ्यो अनुकामकृत्	७
इन्द्राय सोम पातवे मदाय परि षिच्यसे । मनश्चिन्मनस्स्पतिः	८
पवमान सुवीर्यं रयिं सोम रिरिहि नः । इन्दुविन्द्रेण नो युजा	९ [३७] (१०५)

(१२)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा असृग्रमिन्दवः सुता ऋतस्य सादने । इन्द्राय मधुमत्तमाः	१
अभि विप्रा अनूषत गावो वत्सं न मातरः । इन्द्रं सोमस्य पीतये	२
मवच्युत क्षेति सादने सिन्धोरुर्मा विपश्चित् । सोमो गौरी अधि श्रितः	३
दिवो नाभा विचक्षणो ऽव्यो वारं महीयते । सोमो यः सुक्रतुः कविः	४
यः सोमः कलशेष्वौ अन्तः पवित्र आहितः । तमिन्दुः परि षस्वजे	५ [३८]
प्र वाचमिन्दुरिष्यति समुद्रस्याधि विष्टपि । जिन्वन् कोशं मधुश्चुतम्	६
नित्यस्तोत्रो वनस्पतिर्धीनामन्तः सवर्द्धधः । हिन्वानो मानुषा युगा	७
अभि प्रिया दिवस्पदा सोमो हिन्वानो अर्षति । विप्रस्य धारया कविः	८
आ पवमान धारय रयिं सहस्रवर्चसम् । अस्मे इन्दो स्वाभुवम्	९ [३९] (११४)



[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३३]

(१३)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमः पुनानो अर्षति सहस्रधारो अत्यविः । वायोरिन्द्रस्य निष्कृतम्	१
पवमानमवस्यवो विप्रमभि प्र गायत । सुष्वाणं देववीतये	२
पवन्ते वाजसातये सोमाः सहस्रपाजसः । गुणाना देववीतये	३
उत नो वाजसातये पवस्व बृहतीरिषः । द्युमदिन्दो सुवीर्यम्	४
ते नः सहस्रिणं रयिं पवन्तामा सुवीर्यम् । सुवाना देवास इन्दवः	५ [१]
अत्या हियाना न हेतुभि रसृग्रं वाजसातये । वि वारमव्यमाशवः	६
वाश्वा अर्षन्तीन्दवो ऽभि वत्सं न धेनवः । दुधन्विरे गर्भस्त्योः	७
जुष्ट इन्द्राय मत्सरः पवमान कर्निकदत् । विश्वा अप द्विषो जहि	८
अपघ्नन्तो अरावणाः पवमानाः स्वर्द्धशः । योनावृतस्य सीदत	९ [२] (११३)

(१४)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रासिष्यदत् कविः सिन्धोरूमावाधि श्रितः । कारं बिभ्रत् पुरुस्पृहम् १
 गिरा यदी सर्वन्धवः पञ्च वाता अपस्यवः । परिष्कृण्वन्ति धर्णसिम् २
 आदस्य शुष्मिणो रसे विश्वे देवा अमत्सत । यदी गोभिर्वसायते ३
 निरिणानो वि धावति जहृच्छर्याणि तान्वा । अत्रा सं जिघ्रते युजा ४
 नभीभिर्यो विवस्वतः शुभ्रो न मामृजे युवा । गाः कृण्वानो न निर्णिजम् ५ [३]

अति श्रिती तिरश्चता गव्या जिगात्यण्व्या । वग्नूमियति यं विदे ६
 अभि क्षिपः समगमत मर्जयन्तीरिषस्पतिम् । पृष्ठा गृभ्णत वाजिनः ७
 परि दिव्यानि मर्षुशद् विश्वानि सोम पार्थिवा । वसूनि याह्यस्मयुः ८ [४] (१३१)

(१५)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष धिया यात्यण्व्या शूरो रथेभिराशुभिः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् १
 एष पुरु धियायते बृहते देवतातये । यत्रामृतास आसते २
 एष हितो वि नीयते ऽन्तः शुभ्रावता पथा । यदी तुञ्जन्ति भूर्णयः ३
 एष शृङ्गाणि दोधुवच्छिशीते यूथ्योऽ वृषा । नृम्णा दधान ओजसा ४
 एष रुक्मिभिरीयते वाजी शुभ्रेभिरंशुभिः । पतिः सिन्धूनां भवन् ५
 एष वसूनि पिबुना परुषा ययिवाँ अति । अव शार्देषु गच्छति ६
 एतं मृजन्ति मर्ज्यमुप द्रोणेष्वायवः । प्रचक्राणं महीरिषः ७
 एतमु त्यं दश क्षिपो मृजन्ति सप्त धीतयः । स्वायुधं मदिन्तमम् ८ [५] (१३२)

(१६)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते सोतार ओण्योऽ रसं मदाय घृष्वये । सर्गो न तक्त्येतशः १
 क्त्वा दक्षस्य रथ्यमुपो वसानमन्धसा । गोषामण्वेषु सश्विम २
 अनतमप्सु दुष्टरं सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवे ३
 प्र पुनानस्य चेतसा सोमः पवित्रे अर्षति । क्त्वा सधस्थमासदत् ४ (१४३)

प्र त्वा नमोभिर्निन्द्व इन्द्र सोमा असृक्षत । महे भराय कारिणः ५	
पुनानो रूपे अव्यये विश्वा अर्षन्नभि श्रियः । शूरो न गोषु तिष्ठति ६	
दिवो न सानु पिप्युषी धारा सुतस्य वेधसः । वृथा पवित्रे अर्षति ७	
त्वं सोम विपश्चितं तना पुनान आयुषु । अव्यो वारं वि धावसि ८ [६] (१४७)	

(१७)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र निघ्नेनेव सिन्धवो घ्नन्तो वृत्राणि भूर्णयः । सोमा असृग्रमाशवः १	
अभि सुवानास इन्दवो वृष्टयः पृथिवीमिव । इन्द्रं सोमासो अक्षरन् २	
अत्यूर्मिर्मत्सरो मदुः सोमः पवित्रे अर्षति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः ३	
आ कलशेषु धावति पवित्रे परि पिच्यते । उक्थैर्यज्ञेषु वर्धते ४	
अति त्री सोम रोचना रोहन् न भ्राजसे दिवम् । इष्णन् तसूर्यं न चोदयः ५	
अभि विप्रा अनूषत मुर्धन् यज्ञस्य कारवः । दधानाश्चक्षांसि प्रियम् ६	
तमु त्वा वाजिनं नरो धीभिर्विप्रा अवस्यवः । मृजन्ति देवतातये ७	
मधोर्धारामनु क्षर तीव्रः सधस्थमासदः । चारुर्ऋताय पीतये ८ [७] (१५५)	

(१८)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सुवानो गिरिष्ठाः पवित्रे सोमो अक्षाः । मर्देषु सर्वधा असि १	
त्वं विप्रस्त्वं कविर्मधु प्र जातमन्धसः । मर्देषु सर्वधा असि २	
तव विश्वे सजोषसो देवासः पीतिमाशत । मर्देषु सर्वधा असि ३	
आ यो विश्वानि वार्या वसूनि हस्तयोर्दुधे । मर्देषु सर्वधा असि ४	
य इमे रोदसी मही सं मातरेव दोहते । मर्देषु सर्वधा असि ५	
परि यो रोदसी उभे सद्यो वाजेभिरर्षति । मर्देषु सर्वधा असि ६	
स शुष्मी कलशेष्वा पुनानो अचिक्रदत् । मर्देषु सर्वधा असि ७ [८] (१६२)	

(१९)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यत् सोम चित्रमुक्थ्यं दिव्यं पार्थिवं वसु । तन्नः पुनान आ भर १	
युवं हि स्थः स्वर्पती इन्द्रश्च सोम गोपती । ईशाना पिप्यतं धियः २	(१६४)

वृषा पुनान आयुषु	स्तनयन्नाधि बर्हिषि	। हरिः सन् योनिमासदत्	३
अवावशन्त धीतयो	वृषभस्याधि रेतसि	। सूनोर्वत्सस्य मातरः	४
कुविद्वेषण्यन्तीभ्यः	पुनानो गर्भमादधत्	। याः शुक्रं दुहते पर्यः	५
उप शिक्षापतस्थुषो	भियसमा धेहि शत्रुषु	। पवमान विदा रयिम्	६
नि शत्रोः सोम वृष्ण्यं	नि शुष्मं नि वयस्तिर	। दूरे वा सतो अन्ति वा	७ [९] (१६९)

(२०)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र कुविर्देववीतये	ऽव्यो वारोभिरर्षति	। साह्वान् विश्वा अभि स्पृधः	१
स हि ष्मा जरितृभ्य आ	वाजं गोमन्तमिन्वति	। पवमानः सहस्रिणाम्	२
परि विश्वानि चेतसा	मृशसे पवसे मती	। स नः सोम श्रवो विदः	३
अभ्यर्घ्य बृहद्यशो	मघवन्त्यो ध्रुवं रयिम्	। इषं स्तोतृभ्य आ भर	४
त्वं राजेव सुव्रतो	गिरः सोमा विवेशिथ	। पुनानो वहे अद्भुत	५
स वह्निरप्सु दुष्टरो	मृज्यमानो गर्भस्त्योः	। सोमश्चमूषु सीदति	६
क्रीळुर्मखो न मंहयुः	पवित्रं सोम गच्छसि	। दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	७ [१०] (१७६)

(२१)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते धावन्तीन्दवः	सोमा इन्द्राय घृष्वयः	। मत्सरासः स्वर्विदः	१
प्रवृण्वन्तो अभियुजः	सुष्वये वरिवोविदः	। स्वयं स्तोत्रे वयस्कृतः	२
वृथा क्रीळन्त इन्दवः	सधस्थमभ्येकमित्	। सिन्धोरूमा व्यक्षरन्	३
एते विश्वानि वार्या	पवमानास आशत	। हिता न सप्तयो रथे	४
आस्मिन् पिशङ्गमिन्दवो	दधाता वेनमादिशे	। यो अस्मभ्यमरावा	५
ऋभुर्न रथ्यं नवं	दधाता केतमादिशे	। शुक्राः पवध्वमर्णसा	६
एत उ त्वे अवीवशन्	काष्ठां वाजिनो अक्रत	। सतः प्रासाविषुर्मतिम्	७ [११] (१८३)

(२२)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमास आशवो	रथा इव प्र वाजिनः	। सर्गीः सृष्टा अहेषत	१
एते वाता इवोरवः	पर्जन्यस्येव वृष्टयः	। अग्नेरिव भ्रमा वृथा	२ (१८५)

एते पूता विपश्चितः सोमांसो दध्याशिरः । विपा व्यानशुर्धियः	३
एते मूष्ठा अमर्त्याः ससृवांसो न शश्रमुः । इयक्षन्तः पथो रजः	४
एते पृष्ठानि रोदंसो विप्रियन्तो व्यानशुः । उतेदमुत्तमं रजः	५
तन्तुं तन्वानमुत्तममनु प्रवत आशत । उतेदमुत्तमाय्यम्	६
त्वं सोम पुणिभ्य आ वसु गव्यानि धारयः । तत् तन्तुमचिक्रदः	७ [१२] (१९०)

(२३)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा असृग्रमाशवो मधोर्मदस्य धारया । अभि विश्वानि काव्या	१
अनु प्रत्तास आयवः पदं नवीयो अक्रमुः । रुचे जनन्त सूर्यम्	२
आ पवमान नो भराऽर्यो अदाशुषो गर्यम् । कृधि प्रजावतीरिषः	३
अभि सोमास आयवः पवन्ते मद्यं मदम् । अभि कोशं मधुश्चुतम्	४
सोमो अर्षति धर्णसि र्दधान इन्द्रियं रसम् । सुवीरो अभिशस्तिपाः	५
इन्द्राय सोम पवसे देवेभ्यः सधमाद्यः । इन्द्रो वाजं सिषाससि	६
अस्य पीत्वा मदाना मिन्द्रो वृत्राण्यप्रति । जघान जघनच्च नु	७ [१३] (१९७)

(२४)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो अधन्विषुः पवमानास इन्द्रवः । श्रीणाना अप्सु मृजत	१
अभि गावो अधन्विषु रापो न प्रवता यतीः । पुनाना इन्द्रमाशत	२
प्र पवमान धन्वसि सोमेन्द्राय पातवे । नृभिर्यतो वि नीयसे	३
त्वं सोम नृमार्दनः पवस्व चर्षणीसहे । सस्त्रियो अनुमाद्यः	४
इन्द्रो यदद्रिभिः सुतः पवित्रं परिधावसि । अरमिन्द्रस्य धाम्ने	५
पवस्व वृत्रहन्तमो कथेभिरनुमाद्यः । शुचिः पावको अद्भुतः	६
शुचिः पावक उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः । देवावीरघशंसहा	७ [१४] (२०४)

(२५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० २५-६०]

६ दळहच्युत आगस्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व दक्षसाधनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुद्भ्यो वायवे मदः	१
पवमान धिया हितोऽभि योनिं कनिक्रदत् । धर्मणा वायुमा विश	२ (२०६)

सं देवैः शोभते वृषा	कविर्योनावधि प्रियः । वृत्रहा देववीतमः	३
विश्वा रूपाण्याविशन्	पुनानो याति हर्यतः । यत्रामृतास आसते	४
अरुषो जनयन् गिरः	सोमः पवत आयुषक् । इन्द्रं गच्छन् कविक्रतुः	५
आ पवस्व मदिन्तम	पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम्	६ [१५] (२१०)

(२६)

६ इधमवाहो दार्ढ्ययुतः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तममृक्षन्त वाजिनं	मुपस्थे अदितेरधि । विप्रासो अण्व्या धिया	१
तं गावो अभ्यनूषत	सहस्रधारमक्षितम् । इन्द्रं धर्तारमा द्विवः	२
तं वेधां मेधयाहयन्	पवमानमधि द्यवि । धर्णसिं भूरिधायसम्	३
तमह्यन् भुरिजोर्धिया	संवसानं विवस्वतः । पतिं वाचो अदाभ्यम्	४
तं सानावधि जामयो	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । हर्यतं भूरिचक्षसम्	५
तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः	पवमान गिरावृधम् । इन्द्रविन्द्राय मत्सरम्	६ [१६] (२१६)

(२७)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष कविरभिष्टुतः	पवित्रे अधि तोशते । पुनानो घ्नन्नप स्त्रिधः	१
एष इन्द्राय वायवे	स्वर्जित् परिं षिच्यते । पवित्रे दक्षसाधनः	२
एष नृभिर्वि नीयते	द्विवो मूर्धा वृषा सुतः । सोमो वनेषु विश्ववित्	३
एष गव्युराचिक्रवुत्	पवमानो हिरण्ययुः । इन्द्रुः सत्राजिदस्तुतः	४
एष सूर्येण हासते	पवमानो अधि द्यवि । पवित्रे मत्सरो मदः	५
एष शुष्मसिष्यद	दुन्तरिक्षे वृषा हरिः । पुनान इन्द्रुरिन्द्रमा	६ [१७] (२२२)

(२८)

६ प्रियमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष वाजी हितो नृभि	विश्वविन्मनस्स्पतिः । अव्यो वारं वि धावति	१
एष पवित्रे अक्षरत्	सोमो देवेभ्यः सुतः । विश्वा धामान्याविशन्	२
एष देवः शुभायते	ऽधि योनावमर्त्यः । वृत्रहा देववीतमः	३
एष वृषा कर्निक्रद	दृशभिर्जामिभिर्यतः । अभि द्रोणानि धावति	४ (२२६)

एष सूर्यमरोचयत् पवमानो विचर्षणिः । विश्वा धामानि विश्ववित ५
 एष शुष्म्यदाभ्यः सोमः पुनानो अर्षति । देवावीरघशंसहा ६ [१८] (२२८)

(२९)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्रास्य धारा अक्षरन् वृष्णः सुतस्यौजसा । देवाँ अनु प्रभूषतः १
 सति मृजन्ति वेधसो गृणन्तः कारवो गिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यम् २
 सुषहा सोम तानि ते पुनानाय प्रभूवसो । वर्धा समुद्रमुक्थ्यम् ३
 विश्वा वसूनि संजयन् पर्वस्व सोम धारया । इनु द्वेषांसि सध्यक् ४
 रक्षा सुनो अररुपः स्वनात् समस्य कस्य चित् । निदो यत्र मुमुचमहे ५
 एन्दो पार्थिवं रयिं दिव्यं पर्वस्व धारया । द्युमन्तं शुष्ममा भर ६ [१९] (२३४)

(३०)

६ बिन्दुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र धारा अस्य शुष्मिणो वृथा पवित्रे अक्षरन् । पुनानो वाचमिष्यति १
 इन्दुर्हियानः सोतृभिर्मृज्यमानः कनिक्रदत् । इयति वग्नुमिन्द्रियम् २
 आ नः शुष्मं नृषाह्यं वीरवन्तं पुरुस्पृहम् । पर्वस्व सोम धारया ३
 प्र सोमो अति धारया पवमानो असिष्यदत् । अभि द्रोणान्यासदम् ४
 अप्सु त्वा मधुमत्तमं हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः । इन्दुविन्द्राय पीतये ५
 सुनोता मधुमत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । चारुं शर्धाय मत्सरम् ६ [२०] (२४०)

(३१)

६ गोतमो राहुगणः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासः स्वाध्यः पवमानासो अक्रमुः । रयिं कृण्वन्ति चेतनम् १
 दिवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो द्युमन्वर्धनः । भवा वाजानां पतिः २
 तुभ्यं वाता अभिप्रियस्तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः । सोम वर्धन्ति ते महः ३
 आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संगथे ४
 तुभ्यं गावो घृतं पयो बभ्रो दुदुहे अक्षितम् । वर्षिष्ठे अधि सानवि ५
 स्वायुधस्य ते सतो भुवनस्य पते वयम् । इन्दो सखित्वमुश्मसि ६ [२१] (२४६)

(३२)

६ इयावाश्व आत्रेयः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो मदुच्युतः	श्रवसे नो मघोनः ।	सुता विदथे अक्रमुः	१
आदीं त्रितस्य योषणो	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः ।	इन्दुमिन्द्राय पीतये	२
आदीं हंसो यथा गणं	विश्वस्यावीवशन्मतिम् ।	अत्यो न गोभिरज्यते	३
उभे सोमावचाकशन्	मृगो न तक्तो अर्षसि ।	सीदन्नृतस्य योनिमा	४
अभि गावो अनूषत	योषां जारमिव प्रियम् ।	अगन्नाजिं यथा हितम्	५
अस्मे धेहि द्युमद्यशो	मघवन्त्यश्च मह्यं च ।	सनिं मेधामुत श्रवः	६ [२२] (२५२)

(३३)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो विणश्चितो	ऽपां न यन्त्यूर्मयः ।	वनानि महिषा इव	१
अभि द्रोणानि बभ्रवः	शुक्रा ऋतस्य धारया ।	वाजं गोमन्तमक्षरन्	२
सुता इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुद्भ्यः ।	सोमा अर्षन्ति विष्णवे	३
तिस्रो वाच उदीरते	गावो मिमन्ति धेनवः ।	हरीरेति कर्निकदत्	४
अभि बह्वीरनूषत	यह्वीर्ऋतस्य मातरः ।	मर्गज्यन्ते दिवः शिशुम्	५
रायः समुद्राश्चतुरो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः ।	आ पवस्व सहास्रिणः	६ [२३] (२५८)

(३४)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सुवानो धारया तने	इहिन्वानो अर्षति ।	रुजद्वल्हा व्योजसा	१
सुत इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुद्भ्यः ।	सोमो अर्षति विष्णवे	२
वृषाणं वृषभिर्यतं	सुन्वन्ति सोममद्रिभिः ।	दुहन्ति शक्मना पर्यः	३
भुवत् त्रितस्य मज्यो	भुवदिन्द्राय मत्सरः ।	सं रूपैरज्यते हरिः	४
अभीमृतस्य विष्टपं	दुहते पृश्निमातरः ।	चारु प्रियतमं हविः	५
समेनमहुता इमा	गिरो अर्षन्ति ससुतः ।	धेनूर्वाश्रो अवीवशत्	६ [२४] (२६४)

(३५)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ नः पवस्व धारया	पवमान रयिं पृथुम् ।	यया ज्योतिर्विदासि नः	१
इन्दो समुद्रमीह्वय	पवस्व विश्वमेजय ।	रायो धर्ता न ओजसा	२ (२६६)

श्रग्वेदः । अ० ६, अ० ८, व० २५]

[५७४]

त्वया वीरेण वीरवो	ऽभि ज्याम पृतन्यतः	। क्षरा णो अभि वार्यम्	३
प्र वाजमिन्दुरिष्यति	सिषासन् वाजसा ऋषिः	। व्रता विद्वान आयुधा	४
तं गीर्भिर्वाचमीह्वयं	पुनानं वासयामसि	। सोमं जनस्य गोपतिम्	५
विश्वो यस्य व्रते जनो	दाधार धर्मणस्पतेः	। पुनानस्य प्रभूवसोः	६ [२५] (१७०)

(३६)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असर्जि रथ्यो यथा	पवित्रे चम्बोः सुतः	। कार्मन् वाजी न्यक्रमीत्	१
स वह्निः सोम जागृविः	पवस्व देववरिति	। अभि कोशं मधुश्रुतम्	२
स नो ज्योतीषि पूर्य	पवमान वि रोचय	। कृत्वे दक्षाय नो हिनु	३
शुम्भमान क्रतायुभिर्मृज्यमानो	गर्भस्त्योः	। पवते वारं अव्यये	४
स विश्वा दाशुषे वसु	सोमो दिव्यानि पार्थिवा	। पवतामान्तरिक्ष्या	५
आ दिवस्पृष्ठमश्वयुर्गव्ययुः	सोम रोहसि	। वीरयुः शवसरुपते	६ [२६] (१७६)

(३७)

६ रहूगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स सुतः पीतये वृषा	सोमः पवित्रे अर्षति	। विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
स पवित्रे विचक्षणो	हरिरर्षति धर्णसिः	। अभि योनिं कनिकदत्	२
स वाजी रोचना दिवः	पवमानो वि धावति	। रक्षोहा वारमव्ययम्	३
स त्रितस्याधि सानवि	पवमानो अरोचयत्	। जामिभिः सूर्य सह	४
स वृत्रहा वृषा सुतो	वरिवोविददाभ्यः	। सोमो वाजमिवासरत्	५
स देवः कविनेषितोऽ	ऽभि द्रोणानि धावति	। इन्दुरिन्द्राय मंहना	६ [२७] (१८१)

(३८)

६ रहूगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष उ स्य वृषा रथो	ऽव्यो वारंभिरर्षति	। गच्छन् वाजं सहस्रिणम्	१
एतं त्रितस्य योषणो	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः	। इन्दुमिन्द्राय पीतये	२
एतं त्यं हरितो दश	मर्मज्यन्ते अपस्युवः	। यामिर्मदाय शुम्भते	३
एष स्य मानुषीष्वा	श्येनो न विक्षु सीदति	। गच्छञ्जारो न योषितम्	४
एष स्य मद्यो रसो	ऽव चष्टे दिवः शिशुः	। य इन्दुर्वारमाविशत्	५
एष स्य पीतये सुतो	हरिरर्षति धर्णसिः	। कन्दुन् योनिमभि प्रियम्	६ [२८] (१८८)

(३९)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आशुरर्षं बृहन्मते	परि प्रियेण धाम्ना	। यत्र देवा इति ब्रवन्	१
परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं	जनाय यातयन्निषः	। वृष्टिं दिवः परि स्रव	२
सुत एति पवित्र आ	त्विषिं दधान ओजसा	। विचक्षाणो विरोचयन्	३
अयं स यो दिवस्परि	रघुयामा पवित्र आ	। सिन्धोरूमा व्यक्षरत्	४
आविवांसन् परावतो	अथो अर्वावतः सुतः	। इन्द्राय सिच्यते मधु	५
समीचीना अनूषत	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः	। योनावृतस्य सीदत	६ [२९] (२९४)

(४०)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पुनानो अक्रमीदुभि	विश्वा मृधो विचर्षणिः	। शुम्भन्ति विप्रं धीतिभिः	१
आ योनिमरुणो रुह-	द्रमदिन्द्रं वृषा सुतः	। ध्रुवे सदसि सीदति	२
नू नो रयिं महामिन्दो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः	। आ पवस्व सहस्रिणम्	३
विश्वा सोम पवमान	द्युम्नानीन्दुवा भर	। विदाः सहस्रिणीरिषः	४
स नः पुनान आ भर	रयिं स्तोत्रे सुवीर्यम्	। जरितुर्वर्धया गिरः	५
पुनान इन्दुवा भर	सोम द्विर्हंसं रयिम्	। वृषन्निन्दो न उक्थ्यम्	६ [३०] (३००)

(४१)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ये गावो न भूर्णय-	स्त्वेषा अयासो अक्रमुः	। घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम्	१
सुवितस्य मनामहे	ऽति सेतुं दुराव्यम्	। साह्वांसो दस्युमव्रतम्	२
शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः	पवमानस्य शुष्मिणः	। चरन्ति विद्युतो दिवि	३
आ पवस्व महीमिषं	गोमदिन्दो हिरण्यवत्	। अश्वावद्वाजवत् सुतः	४
स पवस्व विचर्षण	आ मही रोदसी पूण	। उषाः सूर्यो न रश्मिभिः	५
परि णः शर्मयन्त्या	धारया सोम विश्वतः	। सरा रसेव विष्टपम्	६ [३१] (३०६)

(४२)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

जनयन् रोचना दिवो	जनयन्नप्सु सूर्यम्	। वसानो गा अपो हरिः	१
एष प्रत्नेन मन्मना	देवो देवेभ्यस्परि	। धारया पवते सुतः	२ (३०८)

वावृधानाय तूर्वये	पवन्ते वाजसातये । सोमाः सहस्रपाजसः	३
दुहानः प्रत्नमित् पर्यः	पवित्रे परि षिच्यते । क्रन्दन् देवाँ अजीजनत्	४
अभि विश्वानि वार्या	ऽभि देवाँ क्रतावृधः । सोमः पुनानो अर्षति	५
गोमन्नः सोम वीरव	दश्वावद्वाजवत् सुतः । पवस्व बृहतीरिषः	६ [३२] (३१९)
(४३)		

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यो अत्यं इव मृज्यते	गोभिर्मदाय हर्यतः । तं गीभिर्वासयामसि	१
तं नो विश्वा अवस्युवो	गिरः शुम्भन्ति पूर्वथा । इन्दुमिन्द्राय पीतये	२
पुनानो याति हर्यतः	सोमो गीभिः परिष्कृतः । विप्रस्य मेध्यातिथेः	३
पवमान विदा रयि	मस्मभ्यं सोम सुभिर्यम् । इन्दो सहस्रवर्चसम्	४
इन्दुरत्यो न वाजसृत्	कनिक्रन्ति पवित्र आ । यदक्षारतिं देवयुः	५
पवस्व वाजसातये	विप्रस्य गृणतो वृधे । सोम रास्व सुवीर्यम्	६ [३३] (३२८)

॥ इति षष्ठोऽष्टकः ॥६॥

॥ अथ सप्तमोऽष्टकः ॥७॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४१]

(४४)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ण इन्दो महे तन	ऊर्मि न बिभ्रदर्षसि । अभि देवाँ अयास्यः	१
मती जुष्टो धिया हितः	सोमो हिन्वे परावति । विप्रस्य धारया कविः	२
अयं देवेषु जागृविः	सुत एति पवित्र आ । सोमो याति विचर्षणिः	३
स नः पवस्व वाजयु	श्रक्काणश्चारुमध्वरम् । बर्हिष्माँ आ विवासति	४
स नो भगाय वायवे	विप्रवीरः सदावृधः । सोमो देवेष्वा यमत्	५
स नो अद्य वसुत्तये	क्रतुविद्रातुवित्तमः । वाजं जेषि श्रवो बृहत्	६ [१] (३२४)
(४५)		

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स पवस्व मदाय कं	नृचक्षा देववीतये । इन्दुविन्द्राय पीतये	१
स नो अर्षोभि द्रुत्यं	त्वमिन्द्राय तोशसे । देवान् त्सखिभ्य आ वरम्	२
उत त्वामरुणं वयं	गोभिरञ्जमो मदाय कम् । वि नो राये दुरो वृधि	३
अत्यू पवित्रमक्रमीद्	वाजी धुरं न यामनि । इन्दुर्देवेषु पत्यते	४
समी सखायो अस्वरन्	वने क्रीळन्तमत्यविम् । इन्दुं नावा अनूषत	५
तया पवस्व धारया	यया पीतो विचक्षसे । इन्दो स्तोत्रे सुवीर्यम्	६ [२] (३३०)

(४६)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्रन् देववीतये	ऽत्यासः कृत्या इव	। क्षरन्तः पर्वतावृधः	१
परिष्कृतास इन्दवो	योषेव पित्र्यावती	। वायुं सोमा असृक्षत	२
एते सोमास इन्दवः	प्रयस्वन्तश्चमू सुताः	। इन्द्रं वर्धन्ति कर्मभिः	३
आ धावता सुहस्त्यः	शुक्रा गृष्णीत मन्थिना	। गोभिः श्रीणीत मत्सरम्	४
स पवस्व धनंजय	प्रयन्ता राधसो महः	। अस्मभ्यं सोम गातुवित्	५
एतं मृजन्ति मर्ज्यं	पवमानं दश क्षिपः	। इन्द्राय मत्सरं मदम्	६ [३] (३३६)

(४७)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया सोमः सुकृत्या	महश्चिदुभ्यवर्धत	। मन्दान उद्वृषायते	१
कृतानीदस्य कर्त्वा	चेतन्ते दस्युतर्हणा	। ऋणा च धूष्णुश्चयते	२
आत् सोम इन्द्रियो रसो	वज्रः सहस्रसा भुवत्	। उक्थं यदस्य जायते	३
स्वयं कविर्विधर्तरि	विप्राय रत्नमिच्छति	। यदी मर्मज्यते धियः	४
सिषासतू रयीणां	वाजेष्वर्वतामिव	। भरेषु जिग्युषामसि	५ [४] (३४१)

(४८)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तं त्वा नृमृणानि बिभ्रतं	सधस्थेषु महो दिवः	। चारुं सुकृत्ययेमहे	१
संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यं	महामहिवतं मदम्	। शतं पुरो रुरुक्षाणिम्	२
अतस्त्वा रयिमभि	राजानं सुक्रतो दिवः	। सुपर्णो अव्यथिर्भरत्	३
विश्वस्मा इत् स्वर्हंशे	साधारणं रजस्तुरम्	। गोपामृतस्य विर्भरत्	४
अधा हिन्वान इन्द्रियं	ज्यायो महित्वमानशे	। अभिष्टिकृद्विचर्षणिः	५ [५] (३४६)

(४९)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व वृष्टिमा सु नो	ऽपामूर्मिं दिवस्परिं	। अयक्ष्मा बृहतीरिषः	१
तया पवस्व धारया	यया गाव इहागमन्	। जन्यास उप नो गृहम्	२
घृतं पवस्व धारया	यज्ञेषु देववीतमः	। अस्मभ्यं वृष्टिमा पव	३
स न ऊर्जे व्यय्यं	पवित्रं धाव धारया	। देवासः शृणवन् हि कम्	४
पवमानो असिष्यदु	द्रक्षांस्यपजङ्घनत्	। प्रत्नवद्वोचयन् रुचः	५ [६] (३५१)

(५०)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मास ईरते सिन्धोरुर्मैरिव स्वनः । वाणस्य चोदया पविम् १
 प्रसवे त उदीरते तिस्रो वाचो मखस्युवः । यदव्य एषि सानवि २
 अव्यो वारे परि प्रियं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । पवमानं मधुश्रुतम् ३
 आ पवस्व मदिन्तम् पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम् ४
 स पवस्व मदिन्तम् गोभिरञ्जानो अक्तुभिः । इन्दुविन्द्राय पीतये ५ [७] (३५६)

(५१)

५ उचथ्य आ रिसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवे १
 दिवः पीयूषमुत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । सुनोता मधुमत्तमम् २
 तव त्य इन्दो अन्धसो देवा मधोर्व्यश्नते । पवमानस्य मरुतः ३
 त्वं हि सोम वर्धयन् त्सुतो मदाय भूर्णये । वृषन् त्सुतोतारमूतये ४
 अभ्यर्ष विचक्षण पवित्रं धारया सुतः । अभि वाजमुत श्रवः ५ [८] (३६१)

(५२)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि द्युक्षः सनद्रयि—भरद्वाजं नो अन्धसा । सुवानो अर्ष पवित्र आ १
 तव प्रत्नेभिरध्वभि—रव्यो वारे परि प्रियः । सहस्रधारो यात् तना २
 चरुर्न यस्तमीह्वये—न्दो न दानमीह्वय । वधैर्वधस्त्ववीह्वय ३
 नि शुष्ममिन्द्रवेषां पुरुहूत जनानाम् । यो अस्माँ आदिदेशति ४
 शतं न इन्द ऊतिभिः सहस्रं वा शुचीनाम् । पवस्व मंहयद्रयिः ५ [९] (३६६)

(५३)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मासो अस्थू रक्षो मिन्दन्तो अद्रिवः । नुदस्व याः परिस्पृधः १
 अया निजघ्निरोजसा रथसङ्गे धने हिते । स्तवा अविभ्युषा हृदा २
 अस्य व्रतानि नाधृषे पवमानस्य दूढ्या । रुज यस्त्वा पृतन्यति ३
 तं हिन्वन्ति मदच्युतं हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम् ४ [१०] (३७०)

(५४)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुदुहे अह्नयः ।	पर्यः सहस्रसामृषिम्	१
अयं सूर्य इवोपहृग्यं सरांसि धावति ।	सप्त प्रवत आ दिवम्	२
अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानो भुवनोपरि ।	सोमो देवो न सूर्यः	३
परि णो देववीतये वाजं अर्षसि गोमतेः ।	पुनान इन्द्रविन्द्रयुः	४ [११] (३७४)

(५५)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यवयवं नो अन्धसा पुष्टं पुष्टं परि स्रव ।	सोम विश्वा च सौभगा	१
इन्द्रो यथा तव स्तवो यथा ते जातमन्धसः ।	नि बर्हिषि प्रिये सन्दः	२
उत नो गोविदश्ववित् पवस्व सोमान्धसा ।	मक्षूतमेभिरहभिः	३
यो जिनाति न जीयते हन्ति शत्रुमभीत्य ।	स पवस्व सहस्रजित्	४ [१२] (३७८)

(५६)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सोमं क्रतुं बृहद्वाशुः पवित्रे अर्षति ।	विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
यत् सोमो वाजमर्षति शतं धारा अपस्युवः ।	इन्द्रस्य सख्यमाविशन्	२
अभि त्वा योषणो दशं जारं न कन्यानूषत ।	मृज्यसे सोम सातये	३
त्वमिन्द्राय विष्णवे स्वादुरिन्द्रो परि स्रव ।	नृन् तस्तोतृन् पाह्यहंसः	४ [१३] (३८२)

(५७)

४ अवत्सार काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते धारा असुश्रुतो द्विवो न यन्ति वृष्टयः ।	अच्छा वाजं सहस्रिणम्	१
अभि प्रियाणि काव्या विश्वा चक्षाणो अर्षति ।	हरिस्तुञ्जान आयुधा	२
स मर्षजान आयुभि रिमो राजैव सुव्रतः ।	श्येनो न वंसु षीदति	३
स नो विश्वा द्विवो वसूतो पृथिव्या अधि ।	पुनान इन्द्रुवा भर	४ [१४] (३८६)

(५८)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तरत् स मन्दी धावति धारा सुतस्यान्धसः ।	तरत् स मन्दी धावति	१
उम्ना वेवु वसूनां मर्तस्य देव्यवसः ।	तरत् स मन्दी धावति	२ (३८८)

ध्वस्रयोः पुरुषन्त्यो—रा सहस्राणि ददन्हे । तरत् स मन्दी धावति ३
 आ ययोस्त्रिंशतं तना सहस्राणि च ददन्हे । तरत् स मन्दी धावति ४ [१५] (३९०)

(५९)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व गोजिदश्वजि—द्विष्वजित् सोम रण्यजित् । प्रजावद्वत्तमा भर १
 पवस्वाद्भ्यो अदाभ्यः पवस्वौषधीभ्यः । पवस्व धिषणाभ्यः २
 त्वं सोम पवमानो विश्वानि दुरिता तर । कविः सीदु नि बर्हिषि ३
 पवमान स्वर्विदो जायमानोऽभवो महान् । इन्दो विश्वा अभीदसि ४ [१६] (३९४)

(६०)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री, ३ पुरउष्णिक् ।

प्र गायत्रेण गायत् पवमानं विचर्षणिम् । इन्दुं सहस्रचक्षसम् १
 तं त्वा सहस्रचक्षस—मथो सहस्रभर्णसम् । अति वारमपाविषुः २
 अति वारान् पवमानो असिष्यदत् कलशं अभि धावति । इन्द्रस्य हार्द्याविशन् ३
 इन्द्रस्य सोम राधसे शं पवस्व विचर्षणे । प्रजावद्वेत आ भर ४ [१७] (३९८)

(६१)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ६१-६७]

३० अमहीयुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया वीती परि स्रव यस्त इन्दो मदेष्वा । अवाहन नवतीर्नव १
 पुरः सद्य इत्थाधिषे दिवोदासाय शम्बरम् । अध त्यं तुर्वशं यदुम् २
 परि णो अश्वमश्ववि—द्रोमदिन्दो हिरण्यवत् । क्षरा सहस्रिणीरिषः ३
 पवमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युन्दुतः । सखित्वमा वृणीमहे ४
 ये ते पवित्रमूर्मयो ऽभिक्षरन्ति धारया । तेभिर्नः सोम मृळय ५ [१८]

स नः पुनान आ भर रायि वीरवतीमिषम् । ईशानः सोम विश्वतः ६
 एतमु त्यं दश क्षिपो मृजन्ति सिन्धुमातरम् । समादित्येभिरख्यत ७
 समिन्द्रेणोत वायुना सुत एति पवित्र आ । सं सूर्यस्य रश्मिभिः ८
 स नो भगाय वायवे पूष्णे पवस्व मधुमान् । चारुर्मित्रे वरुणे च ९
 उच्चा ते जातमन्धसो विवि षड्भ्या ददे । उग्रं शर्म महि श्रवः १० [१९]
 एना विश्वान्यर्य आ द्युम्नानि मानुषाणाम् । सिषासन्तो वनामहे ११ (४०९)

स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः । वरिवोवित् परि स्रव १२
 उपो षु जातमपुतुरं गोभिर्भङ्गं परिष्कृतम् । इन्दुं देवा अयासिषुः १३
 तमिद्वर्धन्तु नो गिरीं वत्सं संशिश्वरीरिव । य इन्द्रस्य हृदंसनिः १४
 अर्षी णः सोमं शं गवे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम् । वर्धो समुद्रमुक्थ्यम् १५ [२०]

पर्वमानो अजीजन द्विषश्चित्रं न तन्यतुम् । ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत् १६
 पर्वमानस्य ते रसो मदो राजन्नदुच्छ्रुतः । वि वारमव्यमर्षति १७
 पर्वमान रसस्तव दक्षो वि राजति द्युमान् । ज्योतिर्विश्वं स्वर्हृशे १८
 यस्ते मदो वरेण्यस्तेना पवस्वान्धसा । देवावीरघशंसहा १९
 जग्निर्वृत्रममित्रियं सस्निर्वाजं दिवेदिवे । गोषा उ अश्वसा असि २० [२१]

समिंश्लो अरुषो भव सूपस्थाभिर्न धेनुभिः । सीदञ्छ्येनो न योनिमा २१
 स पवस्व य आविथेन्द्रं वृत्राय हन्तवे । वत्रिवांसं महीरपः २२
 सुवीरासो वयं धना जयेम सोम मीढ्वः । पुनानो वर्ध नो गिरः २३
 त्वोतासस्तवावसा स्याम वन्वन्त आमुः । सोमं व्रतेषु जागृहि २४
 अपन्नं पवते मृधो ऽप सोमो अरावणः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् २५ [२२]

महो नो राय आ भर पर्वमान जही मृधः । रास्वेन्दो वीरवद्यशः २६
 न त्वा शतं चन हृतो राधो दित्सन्तमा मिनन् । यत् पुनानो मखस्यसे २७
 पवस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने । विश्वा अप द्विषो जहि २८
 अस्य ते सख्ये वयं तवेन्दो द्युम्न उत्तमे । सासह्याम पृतन्यतः २९
 या ते भीमान्यायुधा तिग्मानि सन्ति धूर्वणे । रक्षा समस्य नो निदः ३० [२३] (४२८)

(६२)

३० जमदग्निर्भार्गवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते असृग्रमिन्दवस्तिरः पवित्रमाशवः । विश्वान्यभि सौभगा १
 विघ्नन्तो दुरिता पुरु सुगा तोकाय वाजिनः । तना कृण्वन्तो अर्वते २
 कृण्वन्तो वरिवो गवे ऽभ्यर्षन्ति सुष्टुतिम् । इळामस्मभ्यं संयतम् ३
 असाव्यंशुर्मदाया ऽप्सु दक्षो गिरिषाः । श्येनो न योनिमासदत् ४
 शुभ्रमन्धो देववात मप्सु धूतो नृभिः सुतः । स्वदन्ति गावः पयोभिः ५ [२४]

आवीमश्वं न हेतारो ऽशूशुभन्नमुताय । मध्वो रसं सधमादे ६

(४३४)

यास्ते धारा मधुश्रुतो ऽसृग्रमिन्द ऊतये । ताभिः पवित्रमासदः	७
सो अर्षेन्द्राय पीतये तिरो रोमाण्यव्यया । सीदुन् योना वनेष्वा	८
त्वमिन्दो परि स्रव स्वादिष्ठो अङ्गिरोभ्यः । वरिवोविद्धृतं पयः	९
अयं विचर्षणिर्हितः पवमानः स चेतति । हिन्वान आप्यं बृहत्	१० [२५]
एष वृषा वृषव्रतः पवमानो अशस्तिहा । करद्वसूनि दाशुषे	११
आ पवस्व सहस्रिणं रयिं गोमन्तमश्विनम् । पुरुश्चन्द्रं पुरुस्पृहम्	१२
एष स्य परि षिच्यते मर्मज्यमान आयुभिः । उरुगायः कविकृतुः	१३
सहस्रोतिः शतामघो विमानो रजसः कविः । इन्द्राय पवते मदः	१४
गिरा जात इह स्तुत इन्दुरिन्द्राय धीयते । वीर्योना वसताविव	१५ [२६]
पवमानः सुतो नृभिः सोमो वाजमिवासरत् । चमूषु शकमनासदम्	१६
तं त्रिपृष्ठे त्रिवन्धुरे रथे युञ्जन्ति यातवे । ऋषीणां सप्त धीतिभिः	१७
तं सौतारो धनस्पृत् माशुं वाजाय यातवे । हरिं हिनोत वाजिनम्	१८
आविशन् कलशं सुतो विश्वा अर्षन्नभि श्रियः । शूरो न गोषु तिष्ठति	१९
आ त इन्दो मदाय कं पयो दुहन्त्यायवः । देवा देवेभ्यो मधु	२० [२७]
आ नः सोमं पवित्र आ सृजता मधुमत्तमम् । देवेभ्यो देवश्रुत्तमम्	२१
एते सोमा असृक्षत गृणानाः श्रवसे महे । मदिन्तमस्य धारया	२२
अभि गव्यानि वीतये नृम्णा पुनानो अर्षसि । सनद्वाजः परि स्रव	२३
उत नो गोमतीरिषो विश्वा अर्ष परिष्टुमः । गृणानो जमदग्निना	२४
पवस्व वाचो अग्रियः सोमं चित्राभिरूतिभिः । अभि विश्वानि काव्या	२५ [२८]
त्वं समुद्रिया अपो ऽग्रियो वाच ईरयन् । पवस्व विश्वमेजय	२६
तुभ्येमा भुवना कवे महिम्ने सोम तस्थिरे । तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः	२७
प्र ते दिवो न वृष्टयो धारा यन्त्यसश्रतः । अभि शुक्रामुपस्तिरम्	२८
इन्द्रायेन्दुं पुनीतनो ग्रं दक्षाय साधनम् । ईशानं वीतिराधसम्	२९
पवमान क्रतुः कविः सोमः पवित्रमासदत् । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	३० [२९] (४५८)

(६३)

३० निध्रुविः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ पवस्व सहस्रिणं रयिं सोम सुवीर्यम् । अस्मे श्रवांसि धारय	१
इषमूर्जं च पिन्वस इन्द्राय मत्सरिन्तमः । चमूष्वा नि पीदसि	२ (४६०)

सुत इन्द्राय विष्णवे	सोमः कलशे अक्षरत्	। मधुमाँ अस्तु वायवे	३
एते असृग्रमाश्वो	ऽति ह्वरांसि बभ्रवः	। सोमा क्रतस्य धारया	४
इन्द्रं वर्धन्तो अप्तुरः	कृण्वन्तो विश्वमार्यम्	। अपघ्नन्तो अरावणः	५ [३०]
सुता अनु स्वमा रजो	ऽभ्यर्षन्ति बभ्रवः	। इन्द्रं गच्छन्त इन्द्रवः	६
अया पवस्व धारया	यया सूर्यमरोचयः	। हिन्वानो मानुषीरपः	७
अयुक्त सूर एतशं	पवमानो मनावधि	। अन्तरिक्षेण यातवे	८
उत त्या हरितो दश	सूरो अयुक्त यातवे	। इन्दुरिन्द्र इति ब्रुवन्	९
परीतो वायवे सुतं	गिर इन्द्राय मत्सरम्	। अव्यो वारेषु सिञ्चत	१० [३१]
पवमान विदा रयि	मस्मभ्यं सोम दुष्टरम्	। यो दूणाशो वनुष्यता	११
अभ्यर्ष सहस्रिणं	रयिं गोमन्तमश्विनम्	। अभि वाजमुत श्रवः	१२
सोमो देवो न सूर्यो	ऽद्रिभिः पवते सुतः	। दधानः कलशे रसम्	१३
एते धामान्यार्या	शुक्रा क्रतस्य धारया	। वाजं गोमन्तमक्षरन्	१४
सुता इन्द्राय वज्रिणे	सोमासो दध्याशिरः	। पवित्रमत्यक्षरन्	१५ [३२]
प्र सोम मधुमत्तमो	राये अर्ष पवित्र आ	। मद्रो यो देववीतमः	१६
तमी मृजन्त्यायवो	हरिं नदीषु वाजिनम्	। इन्दुमिन्द्राय मत्सरम्	१७
आ पवस्व हिरण्यव	दश्वावत् सोम वीरवत्	। वाजं गोमन्तमा भर	१८
परि वाजे न वाजयु	मव्यो वारेषु सिञ्चत	। इन्द्राय मधुमत्तमम्	१९
कविं मृजन्ति मर्ज्यं	धीभिर्विप्रा अवस्यवः	। वृषा कनिक्रदर्षति	२० [३३]
वृषणं धीभिरप्तुरं	सोममृतस्य धारया	। मती विप्राः समस्वरन्	२१
पवस्व देवायुष	गिन्द्रं गच्छतु ते मदः	। वायुमा रोह धर्मणा	२२
पवमान नि तौशसे	रयिं सोम श्रवाय्यम्	। प्रियः समुद्रमा विश	२३
अपघ्नन् पवसे मृधः	क्रतुवित् सोम मत्सरः	। नुदस्वाद्वयुं जनम्	२४
पवमाना असृक्षत	सोमाः शुक्रास इन्द्रवः	। अभि विश्वानि काव्या	२५ [३४]
पवमानास आशवः	शुभ्रा असृग्रमिन्द्रवः	। घ्नन्तो विश्वा अप द्विषः	२६
पवमाना दिवस्प	र्यन्तरिक्षादसृक्षत	। पृथिव्या अधि सानवि	२७
पुनानः सोम धारये	न्वो विश्वा अप सिधः	। जहि रक्षांसि सुक्रतो	२८
अपघ्नन् त्सोम रक्षसो	ऽभ्यर्ष कनिक्रदत्	। द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम्	२९
अस्मे वसूनि धारय	सोम दिव्यानि पार्थिवा	। इन्द्रो विश्वानि वार्या	३० [३५] (४८८)

(६४)

३० कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

वृषा सोम द्युमाँ असि वृषा देव वृषवतः । वृषा धर्माणि दधिषे १
 वृष्णस्ते वृष्ण्यं शवो वृषा वनं वृषा मदः । सत्यं वृषन् वृषेदसि २
 अश्वो न चक्रदो वृषा सं गा इन्दो समर्वतः । वि नो राये दुरो वृधि ३
 असृक्षत् प्र वाजिनो गव्या सोमासो अश्वया । शुक्रासो वीरयाशवः ४
 शुम्भमाना क्रतायुभिर्मृज्यमाना गर्भस्त्योः । पवन्ते वारं अवयये ५ [३६]

ते विश्वा दाशुषे वसु सोमा दिव्यानि पार्थिवा । पवन्तामान्तरिक्ष्या ६
 पवमानस्य विश्ववित् प्र ते सर्गा असृक्षत् । सूर्यस्येव न रश्मयः ७
 केतुं कृण्वन् दिवस्पति विश्वा रूपाभ्यर्षसि । समुद्रः सोम पिन्वसे ८
 हिन्वानो वार्चमिष्यसि पवमान विधर्मणि । अक्रान् देवो न सूर्यः ९
 इन्दुः पविष्ट चेतनः प्रियः कवीनां मती । सृजदश्वं रथीरिव १० [३७]

ऊर्मिर्यस्ते पवित्र आ देवावीः पर्यक्षरत् । सीदन्नृतस्य योनिमा ११
 स नो अर्ष पवित्र आ मदो यो देववीतमः । इन्दुविन्द्राय पीतये १२
 इषे पवस्व धारया मृज्यमानो मनीषिभिः । इन्दो रुचाभि गा इहि १३
 पुनानो वरिवस्कृधूजं जनाय गिर्वणः । हरे सृजान आशिरम् १४
 पुनानो देववीतय इन्द्रस्य याहि निष्कृतम् । द्युतानो वाजिभिर्यतः १५ [३८]

प्र हिन्वानास इन्दुवो ऽच्छा समुद्रमाशवः । धिया जूता असृक्षत् १६
 मर्मृजानास आयवो वृथा समुद्रमिन्दवः । अग्नन्नृतस्य योनिमा १७
 परि णो याह्यस्मयुर्विश्वा वसून्योजसा । पाहि नः शर्म वीरवत् १८
 मिमाति वह्निरेतशः पदं युजान क्रकभिः । प्र यत् समुद्र आहितः १९
 आ यद्योनिं हिरण्यमाशुक्रतस्य सीदति । जहात्यप्रचेतसः २० [३९]

अभि वेना अनूषते यक्षन्ति प्रचेतसः । मज्जन्त्यविचेतसः २१
 इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पवस्व मधुमत्तमः । क्रतस्य योनिमासदम् २२
 तं त्वा विषा वचोविदुः परिष्कृण्वन्ति वेधसः । सं त्वा मृजन्त्यायवः २३
 रसं ते मित्रो अर्यमा पिबन्ति वरुणः कवे । पवमानस्य मरुतः २४
 त्वं सोम विपश्चितं पुनानो वार्चमिष्यसि । इन्दो सहस्रभर्णसम् २५ [४०] (५१३)

उतो सहस्रभर्गसं वाचं सोम मखस्युवम् । पुनान इन्दुवा भर	२६
पुनान इन्दवेषां पुरुहूत जनानाम् । प्रियः समुद्रमा विश	२७
दविद्युतत्या रुचा परिष्टोभन्त्या कृपा । सोमाः शुक्रा गवाशिरः	२८
हिन्वानो हेतुभिर्यत आ वाजं वाज्यक्रमीत् । सीदन्तो वनुषो यथा	२९
ऋधक् सोम स्वस्तये संजग्मानो दिवः कविः । पवस्व सूर्यो हृशे	३० [४१] (५१८)

- ३०९६ -

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३३]

(६५)

३० भृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्भार्गवो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

हिन्वन्ति सूरमुस्रयः स्वसारो जामयस्पतिम् । महामिन्दुं महीयुवः	१
पवमान रुचारुचा देवो देवेभ्यस्पतिं । विश्वा वसून्या विश	२
आ पवमान सुष्टुतिं वृष्टिं देवेभ्यो दुवः । इषे पवस्व संयतम्	३
वृषा ह्यसि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे । पवमान स्वाध्यः	४
आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमानः स्वायुध । इहो विन्दुवा गहि	५ [१]
यदुद्भिः परिषिच्यसे मूज्यमानो गर्भस्तयोः । दुणां सधस्थमश्रुषे	६
प्र सोमाय व्यश्ववत् पवमानाय गायत । महे सहस्रचक्षसे	७
यस्य वर्णं मधुश्चुतं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये	८
तस्य ते वाजिनो वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । सखित्वमा वृणीमहे	९
वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः । विश्वा दधान ओजसा	१० [२]
तं त्वा धर्तारमोणयोऽः पवमान स्वर्हशम् । हिन्वे वाजेषु वाजिनम्	११
अया चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया । युजं वाजेषु चोदय	१२
आ न इन्दो महीमिषं पवस्व विश्वदर्शतः । अस्मभ्यं सोम गातुवित्	१३
आ कलशा अनूषते न्द्रो धाराभिरोजसा । एन्द्रस्य पीतये विश	१४
यस्य ते मद्यं रसं तीव्रं दुहन्यद्रिभिः । स पवस्वाभिमातिहा	१५ [३]
राजा मेधाभिरीयते पवमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे	१६
आ न इन्दो शतग्विनं गवां पोषं स्वश्व्यम् । वहा भगन्तिमूतये	१७
आ नः सोम सहो जुवो रूपं न वर्चसे भर । सुष्वाणो देववीतये	१८
अर्षी सोम द्युमन्तमो ऽभि द्रोणानि रोरुवत् । सीदञ्छयेनो न योनिमा	१९
अप्सा इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमो अर्षति विष्णवे	२० [४] (५३८)

इषं तोकाय नो दध—दुस्मभ्यं सोम विश्वतः	। आ पवस्व सहस्रिणाम्	२१
ये सोमासः परावति ये अवावति सुन्विरे	। ये वादः शर्यणावति	२२
य अर्जीकेषु कृत्वसु ये मध्ये पस्त्यानाम्	। ये वा जनेषु पञ्चसु	२३
ते नो वृष्टिं दिवस्पति पवन्तामा सुवीर्यम्	। सुवाना देवास इन्द्रवः	२४
पवते हर्यतो हरि—गृणानो जमदग्निना	। हिन्वानो गोरधि त्वचि	२५ [५]

प्र शुक्रासो वयोजुवो हिन्वानासो न सप्तयः	। श्रीणाना अप्सु मृञ्जत	२६
तं त्वा सुतेष्वाभुवो हिन्विरे देवतातये	। स पवस्वानया रुचा	२७
आ ते दक्षं मयोभुवं वह्निमद्या वृणीमहे	। पान्तमा पुरुस्पृहम्	२८
आ मन्द्रमा वरेण्य—मा विप्रमा मनीषिणाम्	। पान्तमा पुरुस्पृहम्	२९
आ रयिमा सुचेतुन—मा सुक्रतो तनूष्वा	। पान्तमा पुरुस्पृहम्	३० [६] (५४८)

(६६)

३० शतं वैखानसाः । पवमानः सोमः, १९-२१ अग्निः पवमानः । गायत्री, १८ अनुष्टुप् ।

पवस्व विश्वचर्षणे ऽभि विश्वानि काव्यां	। सखा सखिभ्य ईड्यः	१
ताभ्यां विश्वस्य राजसि ये पवमान धामनी	। प्रतीची सोम तस्थतुः	२
परि धामानि यानि ते त्वं सोमासि विश्वतः	। पवमान ऋतुभिः कवे	३
पवस्व जनयन्निषो ऽभि विश्वानि वार्यां	। सखा सखिभ्य ऊतये	४
तव शुक्रासो अर्चयो दिवस्पृष्टे वि तन्वते	। पवित्रं सोम धामभिः	५ [७]

तवेमे सप्त सिन्धवः प्रशिषं सोम सिस्रते	। तुभ्यं धावन्ति धेनवः	६
प्र सोम याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः	। दधानो अक्षिति श्रवः	७
समु त्वा धीभिरस्वरन् हिन्वतीः सप्त जामयः	। विप्रमाजा विवस्वतः	८
मृजन्ति त्वा समग्रुवो ऽव्ये जीरावधि ष्वणि	। रेभो यदुज्यसे वने	९
पवमानस्य ते कवे वाजिन् त्सर्गा असृक्षत	। अर्वन्तो न श्रवस्यवः	१० [८]

अच्छा कोशं मधुश्रुत—मसृग्रं वारं अव्यये	। अवावशन्त धीतयः	११
अच्छा समुद्रमिन्दुवो ऽस्तं गावो न धेनवः	। अगमन्तस्य योनिमा	१२
प्र ण इन्द्रो महे रण आपो अर्षन्ति सिन्धवः	। यद्गोभिर्वासयिष्यसे	१३
अस्य ते सख्ये वय—मिर्यक्षन्तस्त्वोतयः	। इन्द्रो सखित्वमुश्मसि	१४
आ पवस्व गर्विष्ठये महे सोम नृचक्षसे	। एन्द्रस्य जठरे विश	१५ [९] (५६३)

महौ असि सोम ज्येष्ठ उग्राणामिन्दु ओजिष्ठः ।	युध्वा सञ्छश्वजिगेथ १६
य उग्रेभ्यश्चिदोजीया उग्रैरेभ्यश्चिच्छूरतरः ।	भूरिदाभ्यश्चिन्महीयान् १७
त्वं सोम सूर एष स्तोकस्य साता तनूनाम् ।	वृणीमहे सख्याय वृणीमहे युज्याय १८
अग्न आयूषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः ।	आरे बाधस्व दुच्छुनाम् १९
अग्निर्कषिः पवमानः पाश्चजन्यः पुरोहितः ।	तमीमहे महागयम् २० [१०]
अग्रे पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् ।	दधद्वयि मयि पोषम् २१
पवमानो अति सिधो ऽभ्यर्षति सुष्टुतिम् ।	सूरो न विश्वदर्शतः २२
स मर्मृजान आयुभिः प्रयस्वान् प्रयसे हितः ।	इन्दुरत्यो विचक्षणः २३
पवमान ऋतं बृहच्छुक्रं ज्योतिरजीजनत् ।	कृष्णा तमांसि जङ्घनत् २४
पवमानस्य जङ्घतो हरेश्चन्द्रा असृक्षत ।	जीरा अजिरशोचिषः २५ [११]
पवमानो रथीतमः शुभ्रेभिः शुभ्रशस्तमः ।	हरिश्चन्द्रो मरुद्गणः २६
पवमानो व्यश्रवद्भिमभिर्वाजसातमः ।	दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् २७
प्र सुवान इन्दुरक्षाः पवित्रमत्यव्ययम् ।	पुनान इन्दुरिन्द्रमा २८
एष सोमो अधि त्वचि गवां क्रीळत्यद्रिभिः ।	इन्द्रं मदाय जोहुवत् २९
यस्य ते द्युमन्वत् पयः पवमानाभृतं दिवः ।	तेन नो मृळ जीवसे ३० [१२] (५७८)

(६७)

(१-३१) १-३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, ४-६ कश्यपो मारीचः, ७-९ गोतमो राहूगणः, १०-१२ अत्रिर्भौमः, १३-१५ विश्वामित्रो गायिनः, १६-१८ जमदग्निर्भार्गवः, १९-२१ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः, २२-३२ पवित्र आङ्गिरसो वा वसिष्ठो वा उभौ वा । पवमानः सोमः, १०-१२ पवमानः पूषा वा, २३-२७ पवमानोऽग्निः, २५ पवमानः सविता वा, २६ पवमानाग्निसवितारः, २७ विश्वे देवा वा, ३१-३२ पावमान्यध्येता । गायत्री, १६-१८ नित्यद्विपदा गायत्री, ३० पुरउष्णिक्; २७, ३१, ३२, अनुष्टुप् ।

त्वं सोमासि धारयुर्मन्द्र ओजिष्ठो अध्वरे ।	पवस्व मंहयद्रयिः १
त्वं सुतो नृमादनो दधन्वान् मत्सरिन्तमः ।	इन्द्राय सूरिरन्धसा २
त्वं सुष्वाणो अद्रिभिर्भ्यर्ष कनिक्रदत् ।	द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् ३
इन्दुर्हिन्वानो अर्षति तिरो वाराण्यव्यया ।	हरिर्वाजमचिक्रदत् ४
इन्दुो व्यव्यमर्षसि वि श्रवांसि वि सौभगा ।	वि वाजान् त्सोम गोमतः ५ [१३]
आ न इन्दो शतग्विनं रयिं गोमन्तमश्विनम् ।	भरा सोम सहस्रिणम् ६
पवमानासु इन्दवस्तिरः पवित्रमाशवः ।	इन्द्रं यामेभिराशत ७

(५८५)

ककुहः सोम्यो रस	इन्दुरिन्द्राय पूर्यः	। आयुः पवत आयवे	८
हिन्वन्ति सूरमुस्रयः	पवमानं मधुश्चुतम्	। अभि गिरा समस्वरन्	९
अविता नो अजाश्वः	पूषा यामनियामनि	। आ भक्षत् कन्यासु नः	१० [१४]
अयं सोमः कपर्दिने	घृतं न पवते मधु	। आ भक्षत् कन्यासु नः	११
अयं त आघृणे सुतो	घृतं न पवते शुचि	। आ भक्षत् कन्यासु नः	१२
वाचो जन्तुः कवीनां	पवस्व सोम धारया	। देवेषु रत्नधा असि	१३
आ कलशेषु धावति	श्येनो वर्म वि गाहते	। अभि द्रोणा कनिक्रदत्	१४
परि प्र सोम ते रसो	ऽसर्जि कलशे सुतः	। श्येनो न तक्तो अर्षति	१५ [१५]

पवस्व सोम मन्दय—न्निन्द्राय मधुमत्तमः	१६
असृग्रन् देववीतये वाजयन्तो रथा इव	१७
ते सुतासो मदन्तमाः शुक्रा वायुमसृक्षत	१८
ग्राव्णा तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रं सोम गच्छसि । इधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	१९
एष तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रमति गाहते । रक्षोहा वारमव्ययम्	२० [१६]
यदन्ति यच्च दूरके भयं विन्दति मामिह	२१
पवमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु नः	२२
यत् ते पवित्रमर्चिष्य—ग्ने विततमन्तरा	२३
यत् ते पवित्रमर्चिर्व—दग्ने तेन पुनीहि नः	२४
उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः	२५ [१७]
त्रिमिष्टं देव सवित—र्वर्षिष्ठैः सोम धामभिः । अग्ने दक्षैः पुनीहि नः	२६
पुनन्तु मां देवजनाः पुनन्तु वसवो धिया ।	
विश्वे देवाः पुनीत मा जातवेदः पुनीहि मा	२७
प्र प्यायस्व प्र स्यन्दस्व सोम विश्वेभिरंशुभिः । देवेभ्य उत्तमं हविः	२८
उप प्रियं पनिप्रतं युवानमाहुतीवृधम् । अगन्म बिभ्रतो नमः	२९
अलाप्यस्य परशुर्ननाश त—मा पवस्व देव सोम । आखुं चिदेव देव सोम ३०	
यः पावमानीरध्ये—त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।	
सर्वं स पूतमश्नाति स्वदितं मातरिर्वना	३१
पावमानीर्यो अध्ये—त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।	
तस्मै सरस्वती दुहे क्षीरं सर्पिर्मधूदुकम्	३२ [१८] (६१०).

(६८)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ६८-८५]

१० वत्सप्रिर्भालन्दनः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्र देवमच्छा मधुमन्त इन्दुवो ऽसिष्यदन्त गाव आ न धेनवः ।
 बर्हिषदो वचनावन्त ऊर्धभिः परिस्रुतमुस्रिया निर्णिजं धिरे १
 स रोरुवदुभि पूर्वा अचिक्रद दुपारुहः श्रथयन् त्स्वादते हरिः ।
 तिरः पवित्रं परियन्तुरु जयो नि शर्याणि दधते देव आ वरम् २
 वि यो ममे यम्या संयती मदः साकंवृधा पयसा पिन्वदक्षिता ।
 मही अपारे रजसी विवेविद दभिप्रजन्नक्षितं पाज आ ददे ३
 स मातरा विचरन् वाजयन्तपः प्र मेधिरः स्वधया पिन्वते पदम् ।
 अंशुर्यवेन पिपिशे यतो नृभिः सं जामिभिर्नसते रक्षते शिरः ४
 सं दक्षेण मनसा जायते कवि ऋतस्य गर्भो निहितो यमा परः ।
 यूना ह सन्ता प्रथमं वि जज्ञतु गुहा हितं जनिम नेममुद्यतम् ५ [१९]

मन्द्रस्य रूपं विविदुर्मनीषिणः श्येनो यदन्धो अभरत् परावतः ।
 तं मर्जयन्त सुवृधं नदीष्वौ उशन्तमंशुं परियन्तमृगिमयम् ६
 त्वां मृजन्ति दश योषणः सुतं सोम ऋषिभिर्मतिभिर्धीतिभिर्हितम् ।
 अव्यो वारोभिरुत देवहूतिभिर्नृभिर्यतो वाजमा दधि सातये ७
 परिप्रयन्तं वयं सुषंसदं सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुभः ।
 यो धारया मधुमां ऊर्मिणा दिव इयति वाचं रयिषाळमर्त्यः ८
 अयं दिव इयति विश्वमा रजः सोमः पुनानः कलशेषु सीदति ।
 अद्भिर्गोभिर्मृज्यते अद्भिभिः सुतः पुनान इन्दुर्वरिवो विदत् प्रियम् ९
 एवा नः सोम परिषिच्यमानो वयो दधच्चित्रतमं पवस्व ।
 अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १० [२०] (६२०)

(६९)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती, ९-१० त्रिष्टुप् ।

इषुर्न धन्वन् प्रति धीयते मतिर्वत्सो न मातुरुप स्रज्यूधनि ।
 उरुधारिव दुहे अग्र आयत्यस्य व्रतेष्वपि सोम इष्यते १
 उपो मतिः पूच्यते सिच्यते मधु मन्द्रार्जनी चोदते अन्तरासनि ।
 पवमानः संतनिः प्रधन्तामिव मधुमान् द्रप्सः परि वारमर्षति २ (६२१)

अव्ये वधूयुः पवते परि त्वचि श्रथनीते नसीरदितेऋतं यते ।
 हरिरक्रान् यजतः संयतो मदो नृम्णा शिशानो महिषो न शोभते ३
 उक्षा मिमाति प्रति यन्ति धेनवो देवस्य देवीरुपं यन्ति निष्कृतम् ।
 अत्यकमीदर्जुनं वारमव्यय—मत्कं न निकतं परि सोमो अव्यत ४
 अमृक्तेन रुशता वाससा हरि—रमत्यो निर्णिजानः परि व्यत ।
 दिवस्पृष्टं बर्हणा निर्णिजे कृतो—पस्तरणं चम्वोर्नभस्मयम् । ५ [२१]

सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयित्तवो मत्सुरासः प्रसुपः साकमीरते ।
 तनुं ततं परि सर्गास आशवो नेन्द्राहते पवते धाम किं चन ६
 सिन्धोरिव प्रवणे निम्न आशवो वृषच्युता मदासो गातुमाशत ।
 शं नो निवेशे द्विपदे चतुष्पदे ऽस्मे वाजाः सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः ७
 आ नः पवस्व वसुमद्विरण्यव—दश्वावद्गोमद्यवमत् सुवीर्यम् ।
 यूयं हि सोम पितरो मम स्थनं दिवो मूर्धानः प्रस्थिता वयस्कृतः ८
 एते सोमाः पवमानास इन्द्रं रथा इव प्र ययुः सातिमच्छ ।
 सुताः पवित्रमतिं यन्त्यव्यं हित्वी वृत्रि हरितो वृष्टिमच्छ ९
 इन्द्रविन्द्राय बृहते पवस्व सुमृळीको अनवद्यो रिशादाः ।
 भरा चन्द्राणि गृणते वसूनि देवैर्यावापृथिवी प्रावतं नः १० [२२] (६३०)

(७०)

१० रेणुवैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुहे सत्यामाशिरं पूर्व्ये व्योमनि ।
 चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारुणि चक्रे यदृतैरवर्धत १
 स भिक्षमाणो अमृतस्य चारुण उभे द्यावा काव्येना वि शश्रथे ।
 तेजिष्ठा अपो मंहना परि व्यत यदी देवस्य श्रवसा सदो विदुः २
 ते अस्य सन्तु केतवोऽमृत्यवो ऽदाभ्यासो जनुषी उभे अनु ।
 येभिर्नृम्णा च देव्या च पुनत आदिद्राजानं मनना अगृभ्णत ३
 स मृज्यमानो दुशभिः सुकर्मभिः प्र मध्यमासु मातृषु प्रमे सचा ।
 व्रतानि पानो अमृतस्य चारुण उभे नृचक्षा अनु पश्यते विशौ ४
 स मर्मजान इन्द्रियाय धार्यस ओभे अन्ता रोदसी हर्षते हितः ।
 वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मती रादेदिशानः शर्यहेव शुरुधः ५ [२३] (६३५)

स मातरा न ददृशान उम्रियो नानददेति मरुतामिव स्वनः ।
 जानन्नृतं प्रथमं यत् स्वर्णरं प्रशस्तये कर्मवृणीत सुकृतुः
 रुवति भीमो वृषभस्तविष्यया शृङ्गे शिशानो हरिणी विचक्षणः ।
 आ योनिं सोमः सुकृतं नि षीदति गव्ययी त्वग्भवति निर्णिगव्ययी
 शुचिः पुनानस्तन्वमरेपस मव्ये हरिर्न्यधाविष्ट सानवि ।
 जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे त्रिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः
 पर्वस्व सोम देववीतये वृषेन्द्रस्य हार्दि सोमधानमा विश ।
 पुरा नो बाधाद्वरिताति पारय क्षेत्रविद्धि दिश आहा विपृच्छते
 हितो न सप्तिरभि वाजर्मर्षेन्द्रस्येन्दो जठरमा पर्वस्व ।
 नावा न सिन्धुमतिं पर्वि विद्रा उद्धूरो न युध्यन्नव नो निदः स्पः

६

७

८

९

१० [२४] (६४०)

(७१)

१ ऋषभो वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

आ दक्षिणा सृज्यते शुष्म्याऽसद्वं वेति द्रुहो रक्षसः पाति जागृविः ।
 हरिरोपशं कृणुते नभस्पय उपस्तिरे चम्वोऽर्बह्म निर्णिजे
 प्र कृष्टिहेव शूष एति रोरुव दसुर्यं वर्णं नि रिणीति अस्य तम् ।
 जहाति वमि पितुरेति निष्कृत मुपप्रुतं कृणुते निर्णिजं तना
 अद्रिभिः सुतः पवते गर्भस्त्यो वृषायते नभसा वेपते मती ।
 स मोदते नसते सार्धते गिरा नैनिकते अप्सु यजते परीमणि
 परि द्युक्षं सहसः पर्वतावृधं मध्वः सिञ्चन्ति हर्म्यस्य सक्षणिम् ।
 आ यस्मिन् गावः सुहुतादु ऊर्धनि मूर्धञ्छीणन्त्यग्रियं वरीमभिः
 समी रथं न भुरिजोरहेषत दश स्वसारो अदितेरुपस्थ आ ।
 जिगादुप जयति गोरपीच्यं पदं यदस्य मतुथा अजीजनन्

१

२

३

४

५ [२५]

श्येनो न योनिं सदनं धिया कृतं हिरण्ययमासदं देव एषति ।
 ए रिणन्ति बर्हिषि प्रियं गिरा ऽश्वो न देवा अप्येति यज्ञियः
 परा व्यक्तो अरुषो दिवः कवि वृषा त्रिपृष्ठो अनविष्ट गा अमि ।
 सहस्रणीतिर्यतिः परायती रेभो न पूर्वीरुषसो वि राजति
 त्वेष रूपं कृणुते वर्णो अस्य स यत्राशयत समृता सेधति सिधः ।
 अप्सा याति स्वधया दैव्यं जनं सं सुष्टुती नसते सं गोअग्रया

६

७

८

(६४८)

उक्षेव यूथा परियन्त्रावी दधि त्विषीरधित सूर्यस्य ।
विन्यः सुपणोऽव चक्षत क्षां सोमः परि क्रतुना पश्यते जाः

୧ [୨୬] (୬୪୧)

(୭୨)

९ हरिमन्त आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

ह्रीं मृजन्त्यरुषो न युज्यते सं धेनुभिः कलशे सोमो अज्यते ।
 उद्धर्चमीरयति हिन्वते मती पुरुष्टुतस्य कति चित् परिप्रियः
 साकं वदन्ति बहवो मनीषिण इन्द्रस्य सोमं जठरे यदादुहुः ।
 यदीं मृजन्ति सुगमस्तयो नरः सनीळाभिर्दुशभिः काम्यं मधु
 अरममाणो अत्येति गा अभि सूर्यस्य प्रियं दुहितुस्तिरो रवम् ।
 अन्वस्मै जोषमभरद्विनंगुसः सं द्वयीभिः स्वसृभिः क्षेति जामिभिः
 नृधूतो अद्रिषुतो बर्हिषि प्रियः पतिर्गवां प्रदिव इन्दुर्ऋत्वियः ।
 पुरंधिवान् मनुषो यज्ञसाधनः शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते
 नृबाहुभ्यां चोक्रितो धारया सुतो ऽनुष्वधं पवते सोम इन्द्र ते ।
 आप्राः क्रतून् त्समजैरध्वरे मतीर्वेन दुषच्चम्बोऽरासदुद्धरिः

2

2

25

8

୫ [୨୭]

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितं कविं कवयोऽपसो मनीषिणः ।
समी गावो मतयो यन्ति संयतं ऋतस्य योना सद्ने पुनर्भुवः
नाभा पृथिव्या धरुणो महो द्विवोऽऽपामूर्मौ सिन्धुष्वन्तरिक्षितः ।
इन्द्रस्य वज्रो वृषभो विभूर्वसुः सोमो हृदे पवते चारुं मत्सरः
स तू पवस्व परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शिक्षन्नाधून्वते च सुक्रतो ।
मा नो निर्भाग्वसुनः सादनस्पृशो रायिं पिशङ्गं बहुलं वसीमहि
आ तू न इन्दो शतव्रात्वश्व्यं सहस्रदातु पशुमद्विरण्यवत् ।
उप मास्व बृहती रेवतीरिषोऽधि स्तोत्रस्य पवमान नो गहि

5

9

5

୧ [୧୯] (୬୫୯)

(୭୩)

९ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

स्रक्के द्वप्सस्य धर्मतः समस्वर-च्युतस्य योना समरन्त नाभयः ।
त्रीन् त्स मूर्ध्ने असुरश्चक्र आरभे सत्यस्य नावः सुकृतमपीपरन् ।

2

(६५९)

सम्यक् सम्यञ्चो महिषा अहेषत सिन्धोरुर्माविधि वेना अवीविपन् ।
 मधोर्धाराभिर्जनयन्तो अर्कमित् प्रियामिन्द्रस्य तन्वमवीवृधन् २
 पवित्रवन्तः परि वाचमासते पितृषां प्रतो अभि रक्षति व्रतम् ।
 महः समुद्रं वरुणस्तिरो दधे धीरा इच्छेत्कुर्धरुणेष्वारभम् ३
 सहस्रधारेऽव ते समस्वरन् दिवो नाके मधुजिह्वा असश्रुतः ।
 अस्य स्पशो न नि मिषन्ति भूर्णयः पदेपदे पाशिनः सन्ति सेतवः ४
 पितुर्मातुरध्या ये समस्वरञ्चुचा शोचन्तः संदहन्तो अब्रतान् ।
 इन्द्रद्विष्टामप धमन्ति मायया त्वचमसिकनीं भूमनो दिवस्परि ५ [२९]

प्रत्नान्मानादध्या ये समस्वरञ्छ्लोकयन्त्रासो रभसस्य मन्तवः ।
 अपानक्षासो बधिरा अहासत ऋतस्य पन्थां न तरन्ति दुष्कृतः ६
 सहस्रधारे वितते पवित्र आ वाचं पुनन्ति कवयो मनीषिणः ।
 रुद्रास एषामिषिरासो अद्भुतः स्पशः स्वश्रुः सुदृशो नृचक्षसः ७
 ऋतस्य गोपा न दभाय सुकतुस्त्री ष पवित्रा हृद्यन्तरा दधे ।
 विद्वान् त्स विश्वा भुवनाभि पश्यत्यवाजुष्टान् विध्यति कर्ते अब्रतान् ८
 ऋतस्य तन्तुर्विततः पवित्र आ जिह्वाया अग्रे वरुणस्य मायया ।
 धीराश्चित् तत् समिनक्षन्त आशताऽत्रा कर्तमव पदात्यप्रभुः ९ [३०] (६६७)

(७४)

९ कक्षीवान् दैर्घतमसः । पवमानः सोमः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

शिशुर्न जातोऽव चक्रदुद्वने स्वर्ग्यद्वाज्यरुषः सिषासति ।
 दिवो रेतसा सचते पयोवृधा तमीमहे सुमती शर्म सप्रथः १
 दिवो यः स्कम्भो धरुणः स्वातत आपूर्णो अंशुः पर्येति विश्वतः ।
 सेमे मही रोदसी यक्षदावृता समीचीने दाधार समिषः कविः २
 महि प्सरः सुकृतं सोम्यं मधूवी गव्यूतिरदितेर्कृतं यते ।
 ईशे यो वृष्टेरित उस्त्रियो वृषाऽपां नेता य इतर्कृतिर्कृग्नियः ३
 आत्मन्वन्नभो दुह्यते घृतं पयः ऋतस्य नाभिरमृतं वि जायते ।
 समीचीनाः सुदानवः प्रीणन्ति तं नरो हितमव मेहन्ति पेरवः ४
 अरावीकुंशुः सचमान ऊर्मिणा देवाव्यं मनुषे पिन्वति त्वचम् ।
 दधाति गर्भमदितेरुपस्थ आ येन लोकं च तनयं च धामहे ५ [३१] (६७२)

सहस्रधारेऽव ता असृश्वतस्तृतीयं सन्तु रजसि प्रजावतीः ।
 चतस्रो नाभो निहिता अवो द्विवो हविर्भरन्त्यमृतं घृतश्रुतः
 श्वेतं रूपं कृणुते यत् सिषासति सोमो मीढ्वा असुरो वेदु भूमनः ।
 धिया शमी सचते सेमभि प्रवदद्विस्करवन्धमव दर्षदुद्रिणाम्
 अध श्वेतं कलशं गोभिरक्तं कार्ष्मन्ना वाज्यक्रमीत् ससवान् ।
 आ हिन्विरे मनसा देवयन्तः कक्षीवते शतहिमाय गोनाम्
 अद्भिः सोम पृष्ठानस्य ते रसो ऽव्यो वारं वि पवमान धावति ।
 स मृज्यमानः कविभिर्मदिन्तम् स्वदुस्वेन्द्राय पवमान पीतये

६

७

८

९ [३२] (६७६)

(७५)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अभि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि यद्वा अधि येषु वर्धते ।
 आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नाधि रथं विष्वश्चमरुहद्विचक्षणः
 क्रतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वक्ता पतिर्धियो अस्या अदाभ्यः ।
 दधाति पुत्रः पित्रोरपीच्यं नाम तृतीयमधि रोचने द्विवः
 अव द्युतानः कलशा अचिक्रदुभिर्येमानः कोश आ हिरण्यये ।
 अभीमृतस्य द्वेहना अनूषता ऽधि त्रिपृष्ठ उषसो वि राजति
 अद्भिभिः सुतो मतिभिश्चनोहितः प्ररोचयन् रोदसी मातरा शुचिः ।
 रोमाण्यव्या समया वि धावति मधोर्धारा पिन्वमाना द्विवेदिवे
 परि सोम प्र धन्वा स्वस्तये नृभिः पुनानो अभि वासयाशिरम् ।
 ये ते मदा आह्नसो विहायस्तेभिरिन्द्रं चोदय दातवे मघम्

१

२

३

४

५ [३३] (६८१)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(७६)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

धर्ता द्विवः पवते कृत्वयो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः ।
 हरिः सृजानो अत्यो न सत्वभिर्वृथा पाजांसि कृणुते नदीष्वा
 शूरो न धत्त आयुधा गभस्त्योः स्वः सिषासन् रथिरो गर्विष्ठिषु ।
 इन्द्रस्य शुष्ममीरयन्नपस्युभिरिन्दुहिन्वानो अज्यते मनीषिभिः

१

२

(६८३)

इन्द्रस्य सोम पवमान ऊर्मिणा तविष्यमाणो जठरेष्वा विंश ।	
प्र णः पिन्व विद्युदुध्रेव रोदसी धिया न वाजाँ उप मासि शश्वतः	३
विश्वस्य राजा पवते स्वर्हश ऋतस्य धीतिमृषिषाळवीवशत् ।	
यः सूर्यस्यासिरेण मृज्यते पिता मतीनामसमष्टकाव्यः	४
वृषेव यूथा परि कोशमर्षस्यपासुपस्थे वृषभः कर्निकदत् ।	
स इन्द्राय पवसे मत्सरिन्तमो यथा जेषाम समिथे त्वोतयः	५ [१] (६८६)

(७७)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

एष प्र कोशे मधुमाँ अचिक्रदु—दिन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टरः ।	
अभीमृतस्य सुदुघा घृतश्रुतो वाश्वा अर्षन्ति पयसेव धेनवः	१
स पूर्यः पवते यं दिवस्परि श्येनो मथायदिषितस्तिरो रजः ।	
स मध्व आ युवते वेविजान इत् कुशानोरस्तुर्मनसाह बिभ्युषा	२
ते नः पूर्वास उपरास इन्द्रवो महे वाजाय धन्वन्तु गोमते ।	
ईक्षेण्यासो अह्योडे न चारवो ब्रह्मब्रह्म ये जुजुषुर्हविर्विः	३
अयं नो विद्वान् वनवद्वनुष्यत इन्दुः सत्राचा मनसा पुरुष्टुतः	
इनस्य यः सदेने गर्भमादृधे गवामुरुजामभ्यर्षति व्रजम्	४
चक्रिर्दिवः पवते कृत्व्यो रसो मह्यं अदब्धो वरुणो हुरुग्यते ।	
असावि मित्रो वृजनेषु यज्ञियो ऽत्यो न यूथे वृषयुः कर्निकदत्	५ [२] (६९१)

(७८)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र राजा वाचं जनयन्नसिष्यद—दुपो वसानो अभि गा इयक्षति ।	
गृभ्णाति रिप्रमाविरस्य तान्वा शुद्धो देवानामुप याति निष्कृतम्	१
इन्द्राय सोम परि विच्यसे नृभिर्नृचक्षा ऊर्मिः कविरज्यसे वने ।	
पूर्वीर्हि ते सुतयः सन्ति यातवे सहस्रमश्वा हरयश्चमूषदः	२
समुद्रिया अप्सरसो मनीषिण मासीना अन्तरभि सोममक्षरन् ।	
ता ईं हिन्वन्ति हर्म्यस्य सक्षणिं याचन्ते सुभ्रं पवमानमक्षितम्	३ (६९४)

गोजिन्नः सोमो रथजिद्धिरण्यजित् स्वर्जिद्वजित् पवते सहस्रजित् ।
 यं देवासश्चक्रिरे पीतये मवुं स्वादिष्ठं वृप्समरुणं मयोभुवम्
 एतानि सोम पवमानो अस्मयुः सत्यानि कृण्वन् द्रविणान्यर्षसि ।
 जहि शत्रुमन्तिके दूरके च य उर्वी गव्यूतिमभयं च नस्कृधि

४

५ [३] (६९६)

(७९)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अचोदसो नो धन्वन्तिवन्द्वः प्र सुवानासो बृहद्विवेषु हरयः ।
 वि च नशन् न इषो अरातयो ऽर्यो नशन्त सनिषन्त नो धियः
 प्र णो धन्वन्तिवन्द्वो मदुच्युतो धना वा येभिरर्वतो जुनीमसि ।
 तिरो मर्तस्य कस्य चित् परिहृतिं वयं धनानि विश्वधा भरेमहि
 उत स्वस्या अरात्या अरिर्हि ष उतान्यस्या अरात्या वृको हि षः ।
 धन्वन् न तृष्णा समरीत तां अभि सोम जहि पवमान दुराध्यः
 द्विवि ते नामा परमो य आदुदे पृथिव्यास्ते रुरुहुः सानवि क्षिपः ।
 अद्रयस्त्वा वप्सति गोरधिं त्वच्यप्सु त्वा हस्तैर्दुहुर्मनीषिणः
 एवा त इन्दो सुभ्वं सुपेशसं रसं तुञ्जन्ति प्रथमा अभिभियः ।
 निदंनिदं पवमान नि तारिष आविस्ते शुष्मो भवतु प्रियो मदः

१

२

३

४

५ [४] (७०१)

(८०)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती ।

सोमस्य धारा पवते नृचक्षस ऋतेन देवान् हवते द्विवस्परि ।
 बृहस्पते रवथेना वि दिद्युते समुद्रासो न सर्वनानि विव्यचुः
 यं त्वा वाजिन्नध्या अभ्यनूषता ऽर्योहतं योनिमा रोहसि द्युमान् ।
 मघोनामायुः प्रतिरन् महि श्रव इन्द्राय सोम पवसे वृषा मदः
 एन्द्रस्य कुक्षा पवते मदित्तम ऊर्ज वसानः श्रवसे सुमङ्गलः ।
 प्रत्यङ् स विश्वा भुवनाभि पप्रथे क्रीळन् हरिरत्यः स्यन्दते वृषा
 तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं नरः सहस्रधारं दुहते दश क्षिपः ।
 नृभिः सोम प्रच्युतो ग्रावभिः सुतो विश्वान् देवा आ पवस्वा सहस्रजित्
 तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तमद्रिभिर्दुहन्त्यप्सु वृषभं दश क्षिपः ।
 इन्द्रं सोम मादयन् दैव्यं जनं सिन्धोरिवोर्मिः पवमानो अर्षसि

१

२

३

४

५ [५] (७०६)

(८१)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

प्र सोमस्य पवमानस्योर्मय इन्द्रस्य यन्ति जुठरं सुपेशसः ।	
दुध्ना यद्वीमुन्नीता यशसा गवां दानाय शूरमुदमन्दिषुः सुताः	१
अच्छा हि सोमः कलशाँ असिष्यदुदत्यो न वोळ्हा रघुवर्तनिर्वृषा ।	
अथा देवानामुभयस्य जन्मनो विद्वौ अंशोत्यमुत इतश्च यत्	२
आ नः सोम पवमानः किरा वस्विन्दो भव मघवा राधसो महः ।	
शिक्षा वयोधो वसवे सु चेतुना मा नो गर्यमारे अस्मत् परा सिचः	३
आ नः पूषा पवमानः सुरातयो मित्रो गच्छन्तु वरुणः सजोषसः ।	
बृहस्पतिर्मरुतो वायुरश्विना त्वष्टा सविता सुयमा सरस्वती	४
उभे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे अर्यमा देवो अदितिर्विधाता ।	
भगो नृशंस उर्वन्तरिक्षं विश्वे देवाः पवमानं जुषन्त	५ [६] (७११)

(८२)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव दुस्मो अभि गा अचिक्रदत् ।	
पुनानो वारं पर्येत्यव्ययं श्येनो न योनिं घृतवन्तमासदम्	१
कविर्वेधस्या पर्येषि माहिन्मत्यो न मृष्टो अभि वाजमर्षसि ।	
अपसेधन् दुरिता सोम मृळय घृतं वसानः परि यासि निर्णिजम्	२
पर्जन्यः पिता महिषस्य पर्णिनो नाभा पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे ।	
स्वसार आपो अभि गा उतासरन् त्सं ग्रावभिर्नसते वीते अध्वरे	३
जायेव पत्यावधि शेव महसे पञ्चाया गर्भं शृणुहि ब्रवीमि ते ।	
अन्तर्वाणीषु प्र चरा सु जीवसे ऽनिन्द्यो वृजने सोम जागृहि	४
यथा पूर्वैभ्यः शतसा अमृधः सहस्रसाः पर्यया वाजमिन्दो ।	
एवा पवस्व सुविताय नव्यसे तव व्रतमन्वापः सचन्ते	५ [७] (७१६)

(८३)

५ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः ।	
अतस्तनूनं तवामो अंशुते शूतास इद्वहन्तस्तत् समाशत	१ (७१७)

तपोष्पवित्रं विततं दिवस्पदे शोचन्तो अस्य तन्तवो व्यस्थिरन् ।

अवन्त्यस्य पवीतारमाशवो दिवस्पृष्ठमधि तिष्ठन्ति चेतसा २

अरुरुचदुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा बिभर्ति भुवनानि वाजयुः ।

मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षसः पितरो गर्भमा दधुः ३

गन्धर्व इत्या पदमस्य रक्षति पाति देवानां जनिमान्यद्भुतः ।

गृभ्णाति रिपुं निधया निधार्पतिः सुकृत्तमा मधुनो भक्षमाशत ४

हविर्हविष्मो महि सद्य दैव्यं नभो वसानः परि यास्यध्वरम् ।

राजा पवित्ररथो वाजमारुहः सहस्रभृष्टिर्जयसि श्रवो बृहत् ५ [८] (७११)

(८४)

५ वाच्यः प्रजापतिः । पवमानः सोमः । जगती ।

पवस्व देवमादनो विचर्षणि—रप्सा इन्द्राय वरुणाय वायवे ।

कृधी नो अद्य वरिवः स्वस्तिम—दुरुक्षितौ गृणीहि दैव्यं जनम् १

आ यस्तस्थौ भुवनान्यमर्त्यो विश्वानि सोमः परि तान्यर्षति ।

कृण्वन् त्संचृतं विचृतमभिष्टय इन्दुः सिषक्त्युषसं न सूर्यः २

आ यो गोभिः सृज्यत ओषधीष्वा देवानां सुम्न इषयन्नुपावसुः ।

आ विद्युता पवते धारया सुत इन्द्रं सोमो मादयन् दैव्यं जनम् ३

एष स्य सोमः पवते सहस्रजि—द्विन्वानो वाचमिषिरामुषर्बुधम् ।

इन्दुः समुद्रमुदियति वायुभि—रेन्द्रस्य हार्दि कलशेषु सीदति ४

अभि त्यं गावः पर्यसा पयोवृधं सोमं श्रीणन्ति मतिभिः स्वर्चिदम् ।

धनंजयः पवते कृत्यो रसो विप्रः कविः कान्येना स्वर्चनाः ५ [९] (७२६)

(८५)

११ वेनो भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती, ११-११ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राय सोम सुषुतः परि स्रवा—ऽपामीवा भवतु रक्षसा सह ।

मा ते रसस्य मत्सत द्रयाविनो द्रविणस्वन्त इह सन्तिवन्दवः १

अस्मान् त्समर्ये पवमान चोदय दक्षो देवानामसि हि प्रियो मदः ।

जहि शत्रून्भ्या भन्दनायतः पिबेन्द्र सोममव नो मृधो जहि २

(७२८)

अदब्ध इन्द्रो पवसे मदिन्तम आत्मेन्द्रस्य भवसि धासिरुत्तमः ।
 अभि स्वरन्ति बहवो मनीषिणो राजानमस्य भुवनस्य निसते ३
 सहस्रणीथः शतधारो अद्भुत इन्द्रायेन्दुः पवते काम्यं मधु ।
 जयन् क्षेत्रमभ्यर्षा जयन्नप उरुं नो गातुं कृणु सोम मीढ्वः ४
 कनिक्रदत् कलशे गोभिरज्यसे व्यव्ययं समया वारमर्षसि ।
 मर्मज्यमानो अत्यो न सानसि—रिन्द्रस्य सोम जठरे समक्षरः ५
 स्वादुः पवस्व दिव्याय जन्मने स्वादुरिन्द्राय सुहवीतुनाम्ने ।
 स्वादुर्मित्राय वरुणाय वायवे बृहस्पतये मधुमाँ अदाभ्यः ६ [१०]

अत्यं सृजन्ति कलशे दश क्षिपः प्र विप्राणां मतयो वाच ईरते ।
 पवमाना अभ्यर्षन्ति सुष्टुति—मेन्द्रं विशन्ति मदिरास इन्द्रवः ७
 पवमानो अभ्यर्षा सुवीर्यं—सुवीं गव्यूतिं महि शर्म सप्रथः ।
 माकिर्नो अस्य परिषूतिरीशते—न्दो जयेम त्वया धनं धनम् ८
 अधि द्यामस्थाद्वृषभो विचक्षणो ऽरुरुचद्वि दिवो रौचिना कविः ।
 राजा पवित्रमत्येति रोरुवद्—दिवः पीयूषं दुहते नृचक्षसः ९
 दिवो नाके मधुजिह्वा असश्चतो वेना दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाम् ।
 अप्सु द्वप्सं वावृधानं समुद्र आ सिन्धोरूमा मधुमन्तं पवित्र आ १०
 नाके सुपर्णमुपपत्तिवांसं गिरो वेनानामकृपन्त पूर्वीः ।
 शिशुं रिहन्ति मतयः पनिप्रतं हिरण्ययं शकुनं क्षामणि स्थाम् ११
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके अस्थाद्—विश्वा रूपा प्रतिचक्षाणो अस्य ।
 भानुः शुक्रेण शोचिषा व्यद्यौत् प्रारुरुचद्रोदसी मातरा शुचिः १२ [११] (७३८)

(८६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ८६-९६]

(१-४८) १-१० अकृष्टा माषाः, ११-२० सिकता निवावरी, २१-३० पृश्नियोऽजाः, ३१-४० अकृष्टमाषादय-
 स्त्रयः, ४१-४५ भौमोऽग्निः, ४६-४८ गृत्समदः शौनकः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र त आशवः पवमान धीजवो मदा अर्षन्ति रघुजा इव त्मना ।
 दिव्याः सुपर्णा मधुमन्त इन्द्रवो मदिन्तमासः परि कोशमासते १
 प्र ते मदासो मदिरास आशवो ऽसृक्षत रथ्यासो यथा पृथक् ।
 धेनुर्न वत्सं पर्यसाभि वज्रिण—मिन्द्रमिन्द्रवो मधुमन्त ऊर्मयः २ (७४०)

- अत्यो न हिया॒नो अ॒भि वा॒ज॒म॒र्ष॒ स्व॒र्वि॒त् को॒शं॑ दि॒वो अ॒द्रि॒मा॒तर॒म् ।
 वृषा॑ प॒वि॒त्रे अ॒धि सा॒नो अ॒व्य॒ये सोमः॑ पु॒नान॑ इ॒न्द्रि॒याय॑ धा॒य॒से ३
- प्र त॒ आ॒श्वि॒नीः प॒व॒मा॒न धी॒जु॒वो दि॒व्या अ॑सृ॒ग्नं प॒र्य॒सा ध॒री॒मणि॑ ।
 प्रा॒न्त॒र्क॒षयः॑ स्था॒वि॒रि॒रसृ॒क्षत॑ ये त्वा॑ मृ॒जन्त्य॑षिषा॒ण वे॒धसः॑ ४
- वि॒श्वा धा॒मा॒नि वि॒श्वच॒क्ष ऋ॒भ्व॒सः प्र॒भो॒स्ते स॒तः परि॑ य॒न्ति के॒तवः॑ ।
 व्या॒न॒शिः प॒व॒से सोम॑ ध॒र्म॒भिः प॒तिर्वि॒श्व॒स्य॑ भु॒व॒न॒स्य॑ रा॒ज॒सि ५ [१२]
- उ॒भय॑तः प॒व॒मा॒न॒स्य॑ र॒श्मयो॑ ध्रु॒व॒स्य॑ स॒तः परि॑ य॒न्ति के॒तवः॑ ।
 यदी॑ प॒वि॒त्रे अ॒धि मृ॒ज्य॒ते ह॒रिः स॒त्ता नि॑ यो॒ना क॒ल॒शेषु॑ सी॒दति॑ ६
- य॒ज्ञ॒स्य॑ के॒तुः प॒व॒ते स्व॒ध्वरः॑ सोमो॑ दे॒वाना॑मु॒प॒ या॒ति निष्कृ॑तम् ।
 स॒हस्र॑धा॒रः परि॑ को॒शम॑र्षति वृषा॑ प॒वि॒त्रम॒त्येति॑ रो॒रु॒वत् ७
- रा॒जा स॒मु॒द्रं न॒द्यो॒ऽवि॑ गा॒हते॑ ऽपा॒मूर्मि॑ स॒च॒ते सि॒न्धुषु॑ श्रि॒तः ।
 अ॒ध्य॒स्थात् सा॒नु प॑व॒मानो॑ अ॒व्य॒यं नाभा॑ पृ॒थि॒व्या ध॒रु॒णो म॒हो दि॒वः ८
- दि॒वो न सा॒नु स्त॒नय॑न्नचि॒क्रदृ॒द् द्यौश्च॑ यस्य॑ पृ॒थि॒वी च॒ धर्म॑भिः ।
 इ॒न्द्र॒स्य॑ स॒ख्यं प॒व॒ते वि॒वेवि॑दुत् सोमः॑ पु॒नानः॑ क॒ल॒शेषु॑ सी॒दति॑ ९
- ज्योति॑र्य॒ज्ञस्य॑ प॒व॒ते मधु॑ प्रि॒यं पि॒ता दे॒वानां॑ ज॒नि॒ता वि॒भूव॑सुः ।
 दधा॑ति रत्नं स्व॒धयो॑रपी॒च्यं म॒दि॒न्त॒मो म॒त्सर॑ इ॒न्द्रि॒यो र॒सः १० [१३]
- अ॒भिक॑न्दन् क॒ल॒शं वा॒ज्य॑र्षति प॒तिर्दि॒वः श॒त॒धा॒रो वि॒च॒क्षणः॑ ।
 ह॒रि॒र्मि॒त्र॒स्य॑ स॒द॒नेषु॑ सी॒दति॑ म॒र्म॒जा॒नोऽवि॑भिः सि॒न्धुभि॑र्वृषा॑ ११
- अ॒ग्रे सि॒न्धूनां॑ प॒व॒मानो॑ अ॒र्ष—त्य॒ग्रे वा॒चो अ॑ग्रि॒यो गो॒षु ग॒च्छति॑ ।
 अ॒ग्रे वा॒ज॒स्य॑ भ॒ज॒ते म॒हा॒ध॒नं स्वा॑यु॒धः सो॒तृभिः॑ पू॒य॒ते वृषा॑ १२
- अ॒यं म॒त॒वाञ्छ॑कु॒नो यथा॑ हि॒तो ऽ॒यं स॒सार॑ प॒व॒मा॒न ऊ॒र्मि॒णा ।
 तव॑ क॒त्वा रो॒द॒सी अ॒न्त॒रा के॒वे शु॒चि॒र्धिया॑ प॒व॒ते सोम॑ इ॒न्द्र ते १३
- द्वा॒पि व॒सानो॑ य॒ज्ञतो॑ दि॒वि॒स्पृ॒श—म॒न्तरि॑क्ष॒प्रा भु॒व॒नेष्व॑र्षितः ।
 स्व॒र्ज॒जा॒नो न॒भ॒साभ्य॑क॒मीत् प्र॒त्न॒म॒स्य॑ पि॒तर॒मा वि॑वा॒सति॑ १४
- सो अ॑स्य वि॒शे म॒हि श॒र्म य॒च्छति॑ यो अ॑स्य॒ धाम॑ प्रथ॒मं व्या॑न॒शे ।
 प॒दं य॒द॒स्य॑ प॒र॒मे व्यो॑म॒न् यतो॑ वि॒श्वा अ॒भि सं या॑ति सं॒यतः॑ १५ [१४]
- प्रो अ॑यासी॒दि॒न्दुरि॒न्द्र॒स्य॑ निष्कृ॒तं स॒खा स॒ख्युर्न॑ प्र मि॒नाति॑ सं॒गिर॑म् ।
 म॒र्य इ॒व यु॒वति॑भिः स॒म॒र्षति॑ सोमः॑ क॒ल॒शे श॒त॒या॒म्ना प॒था १६ (७५४)

प्र वो धियो मन्द्रयुवो विपन्युवः पनस्युवः संवसनेष्वक्रमुः ।
 सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुभो ऽभि धेनवः पर्यसेमशिश्नयुः १७
 आ नः सोम संयतं पिग्युषीमिष—मिन्द्रो पर्वस्व पर्वमानो अस्त्रिधम् ।
 या नो दोहते त्रिरहन्नसंश्रुषी क्षुमद्वाजवन्मधुमत् सुवीर्यम् १८
 वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नः प्रतरीतोषसो द्विवः ।
 क्राणा सिन्धूनां कलशां अवीवश—दिन्द्रस्य हार्द्यां विशन् मनीषिभिः १९
 मनीषिभिः पवते पूर्यः कवि—नृभिर्यतः परि कोशां अचिक्रदत् ।
 त्रितस्य नाम जनयन् मधु क्षर—दिन्द्रस्य वायोः सख्याय कर्तवे २० [१५]

अयं पुनान उषसो वि रोचय—द्वयं सिन्धुभ्यो अभवदु लोककृत् ।
 अयं त्रिः सप्त हुंहुहान आशिरं सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः २१
 पर्वस्व सोम दिव्येषु धामसु सृजान इन्द्रो कलशे पवित्र आ ।
 सीदुन्निन्द्रस्य जठरे कर्निकद्व—नृभिर्यतः सूर्यमारोहयो द्विवि २२
 अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र आ इन्द्रविन्द्रस्य जठरेष्वाविशन् ।
 त्वं नृचक्षा अभवो विचक्षण सोम गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरप २३
 त्वां सोम पर्वमानं स्वाधयो ऽनु विप्रासो अमदन्नवस्यवः ।
 त्वां सुपर्ण आभरद् दिवस्परी—न्द्रो विश्वाभिर्मतिभिः परिष्कृतम् २४
 अव्ये पुनानं परि वार ऊर्मिणा हरिं नवन्ते अभि सप्त धेनवः ।
 अपामुपस्थे अध्यायवः कवि—मृतस्य योनां महिषा अहेषत २५ [१६]

इन्द्रुः पुनानो अतिं गाहते मृधो विश्वानि कृण्वन् त्सुपथानि यज्यवे ।
 गाः कृण्वानो निर्णिजं हर्यतः कवि—रत्यो न क्रीळन् परि वारमर्षति २६
 असश्चतः शतधारा अभिश्रियो हरिं नवन्तेऽव ता उदुन्युवः ।
 क्षिपो मृजन्ति परि गोभिरावृतं तृतीयं पृष्ठे अधि रोचने द्विवः २७
 तवेमाः प्रजा दिव्यस्य रेतस—स्त्वं विश्वस्य भुवनस्य राजसि ।
 अथेदं विश्वं पवमान ते वशे त्वमिन्द्रो प्रथमो धामधा असि २८
 त्वं समुद्रो असि विश्वावित् कवे तवेमाः पञ्च प्रदिशो विधर्मणि ।
 त्वं द्यां च पृथिवीं चार्तिं जग्मिषे तव ज्योतींषि पवमान सूर्यः २९
 त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि देवेभ्यः सोम पवमान पूयसे ।
 त्वामुशिजः प्रथमा अगृभ्णत तुभ्येमा विश्वा भुवनानि येमिरे ३० [१७] (७६८)

प्र रेभ एत्यति वारमव्ययं वृषा वनेष्वव चक्रदुद्धरिः ।
 सं धीतयो वावशाना अनूषत शिशुं रिहन्ति मतयः पतिप्रतम् ३१
 स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत तन्तुं तन्वानस्त्रिवृतं यथा विदे ।
 नयन्नृतस्य प्रशिषो नवीयसीः पतिर्जनीनामुप याति निष्कृतम् ३२
 राजा सिन्धूनां पवते पतिर्दिव क्रतस्य याति पथिभिः कर्निक्रदत् ।
 सहस्रधारः परि विच्यते हरिः पुनानो वाचं जनयन्नुपावसुः ३३
 पवमान मह्यर्णो वि धावसि सूरौ न चित्रो अव्ययानि पव्यया ।
 गर्भस्तिपूतो नृभिरद्रिभिः सुतो महे वाजाय धन्याय धन्वसि ३४
 इषमूर्जं पवमानाभ्यर्षसि श्येनो न वंसु कलशेषु सीदसि ।
 इन्द्राय मद्रा मद्यो मदः सुतो दिवो विष्टम्भ उपमो विचक्षणः ३५ [१८]

सप्त स्वसारो अभि मातरः शिशुं नवं जज्ञानं जेन्यं विपश्चितम् ।
 अपां गन्धर्वं दिव्यं नृचक्षंसं सोमं विश्वस्य भुवनस्य राजसे ३६
 ईशान इमा भुवनानि वीर्यसे युजान इन्द्रो हरितः सुपर्ण्यः ।
 तास्ते क्षरन्तु मधुमद्धृतं पयस्तव व्रते सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः ३७
 त्वं नृचक्षा असि सोम विश्वतः पवमान वृषभ ता वि धावसि ।
 स नः पवस्व वसुमद्विरण्यवद्वयं स्याम भुवनेषु जीवसे ३८
 गोवित् पवस्व वसुविद्विरण्यविद्वरेतोधा इन्द्रो भुवनेष्वर्पितः ।
 त्वं सुवीरो असि सोम विश्ववित् तं त्वा विप्रा उप गिरेम आसते ३९
 उन्मध्व ऊर्मिर्विनना अतिष्ठिपदुपो वसानो महिषो वि गाहते ।
 राजा पवित्ररथो वाजमारुहत् सहस्रभृष्टिर्जयति श्रवो बृहत् ४० [१९]

स भन्दना उदियति प्रजावती विश्वायुर्विश्वाः सुभरा अहर्दिवि ।
 ब्रह्म प्रजावद्वयिमश्वपस्त्यं पीत इन्द्रविन्द्रमस्मभ्यं याचतात् ४१
 सो अग्रे अह्नां हरिर्हर्यतो मदुः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः ।
 द्वा जना यातर्यन्नन्तरीयते नरा च शंसं दैव्यं च धर्तरि ४२
 अञ्जते व्यञ्जते समञ्जते क्रतुं रिहन्ति मधुनाभ्यञ्जते ।
 सिन्धोरुच्छ्रवासे पतर्यन्तमुक्षणं हिरण्यपावाः पशुमासु गृभ्णते ४३
 विपश्चिते पवमानाय गायत मही न धारात्यन्धो अर्षति ।
 अहिर्न जुर्णामति सर्पति त्वचमत्यो न क्रीळन्नसरदृषा हरिः ४४

अग्नेगो राजाप्यस्तविष्यते विमानो अह्नां भुवनेष्वर्पितः ।

हरिर्धृतस्तुः सुहृशीको अर्णवो ज्योतीरथः पवते राय ओक्वयः

४५ [२०]

असर्जिं स्क्रम्भो दिव उद्यतो मदुः परि त्रिधातुर्भुवनान्यर्षति ।

अंशुं रिहन्ति मतयः पर्निप्रतं गिरा यदि निर्णिजमृग्मिणो ययुः

४६

प्र ते धारा अत्यण्वानि मेष्यः पुनानस्य संयतो यन्ति रंहयः ।

यद्वोभिर्दिन्द्रो चम्बोः समज्यस आ सुवानः सोम कलशेषु सीदसि

४७

पवस्व सोम क्रतुविन्न उक्थ्यो ऽव्यो वारे परि धाव मधु प्रियम् ।

जहि विश्वान् रक्षस इन्द्रो अत्रिणो बृहद्वदेम विदथे सुवीराः

४८ [२१] (७८६)

(८७)

९ उशाना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र तु देव परि कोशं नि षीदु नृभिः पुनानो अभि वाजमर्ष ।

अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तो ऽच्छा बर्ही रशनाभिर्नयन्ति

१

स्वायुधः पवते देव इन्दु रशस्तिहा वृजनं रक्षमाणः ।

पिता देवानां जनिता सुदक्षो विष्टम्भो दिवो धरुणः पृथिव्याः

२

ऋषिर्विप्रः पुरएता जनानां मृभुधीर उशाना काव्येन ।

स चिद्विवेदु निहितं यदासा मपीच्यं गुह्यं नाम गोनाम्

३

एष स्य ते मधुमा इन्द्र सोमो वृषा वृष्णे परि पवित्रे अक्षाः ।

सहस्रसाः शतसा भूरिदावा शश्वत्तमं बर्हिरा वाज्यस्थात्

४

एते सोमा अभि गव्या सहस्रा महे वाजायामृताय श्रवांसि ।

पवित्रेभिः पवमाना असृग्र उद्धवस्यवो न पृतनाजो अत्याः

५ [२२]

परि हि ष्मा पुरुहूतो जनानां विश्वासरुद्रो जना पूयमानः ।

अथा भर इयेनभृत प्रयांसि रयिं तुश्नानो अभि वाजमर्ष

६

एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सुष्टो अदधावदवी ।

तिग्मे शिशानो महिषो न शृङ्गे गा गव्यन्नाभि शूरो न सत्वा

७

एषा ययौ परमावृन्तरुद्रेः कूचित् सतीरुर्वे गा विवेद ।

दिवो न विद्युत् स्तनयन्त्यग्नैः सोमस्य ते पवत इन्द्र धारा

८

उत स्म राशिं परि यासि गोना मिन्द्रेण सोम सरथं पुनानः ।

पूर्वीरिषो बृहतीर्जीरदानो शिक्षा शचीवस्तव ता उपण्डुत्

९ [२३] (७९५)

(८८)

८ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अयं सोमं इन्द्र तुभ्यं सुन्वे	तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ।	
त्वं ह यं चकृषे त्वं ववृष	इन्द्रं मदाय युज्याय सोमम्	१
स ई रथो न भुरिषालयोजि	महः पुरुषाणि सातये वसूनि ।	
आदीं विश्वा नहुष्याणि जाता	स्वर्षाता वन ऊर्ध्वा नवन्त	२
वायुर्न यो नियुत्वा इष्ट्यामा	नासत्येव हव आ शंभविष्ठः ।	
विश्ववारो द्रविणोदा इव त्मन्	पूषेव धीजवनोऽसि सोम	३
इन्द्रो न यो महा कर्माणि चक्रि	हन्ता वृत्राणामसि सोम पूभिर्त् ।	
पैदो न हि त्वमाहिनाम्नां हन्ता	विश्वस्यासि सोम दस्योः	४
अग्निर्न यो वन आ सृज्यमानो	वृथा पाजांसि कृणुते नदीषु ।	
जनो न युध्वा महत उपब्धि	रियर्ति सोमः पवमान ऊर्मिम्	५
एते सोमा अति वाराण्यव्या	दिव्या न कोशासो अभ्रवर्षाः ।	
वृथा समुद्रं सिन्धवो न नीचीः	सुतासो अभि कलशौ असृग्रन्	६
शुष्मी शर्धो न मारुतं पवस्वा	ऽनभिशास्ता दिव्या यथा विद्र ।	
आपो न मक्षु सुमतिर्भवा नः	सहस्राप्साः पृतनाषाणन यज्ञः	७
राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि	बृहद्गभीरं तव सोम धाम ।	
शुचिद्वमसि प्रियो न मित्रो	वृक्षाय्यो अर्यमेवासि सोम	८ [२४] (८०३)

(८९)

७ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्रो स्य वह्निः पथ्याभिरस्यान्	दिवो न वृष्टिः पवमानो अक्षाः ।	
सहस्रधारो असवृत्र्यस्मे	मातुरुपस्थे वन आ च सोमः	१
राजा सिन्धूनामवसिष्ट वास	ऋतस्य नावमारुहद्रजिष्ठाम् ।	
अप्सु वृप्सो वावृधे श्येनजूतो	दुह ई पिता दुह ई पितुर्जाम्	२
सिंहं नसन्त मध्वो अयासं	हरिमरुधं दिवो अस्य पतिम् ।	
शूरो युत्सु प्रथमः पृच्छते गा	अस्य चक्षसा परि पात्युक्षा	३ (८०६)

मधुपृष्ठं घोरमयासमश्वं रथे युञ्जन्त्युरुचक्र ऋण्वम् ।

स्वसार ईं जामयो मर्जयन्ति संनाभयो वाजिनमूर्जयन्ति ४

चतस्र ईं घृतदुहः सचन्ते समाने अन्तर्धरुणे निषत्ताः ।

ता ईमर्षन्ति नमसा पुनाना—स्ता ईं विश्वतः परि षन्ति पूर्वीः ५

विष्टम्भो द्विवो धरुणः पृथिव्या विश्वा उत क्षितयो हस्ते अस्य ।

असत् त उत्सो गृणते नियुत्वान् मध्वो अंशुः पवत इन्द्रियाय ६

वन्वन्नवातो अभि देववीति—मिन्द्राय सोम वृत्रहा पवस्व ।

शग्धि महः पुरुश्चन्द्रस्य रायः सुवीर्यस्य पतयः स्याम ७ [२५] (८१०)

(९०)

६ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र हिंन्वानो जनिता रोदस्यो रथो न वाजं सनिष्यन्नयासीत् ।

इन्द्रं गच्छन्नायुधा संशिशानो विश्वा वसु हस्तयोरादधानः १

अभि त्रिपुष्ठं वृषणं वयोधा—माङ्गुषाणामवावशन्त वाणीः ।

वना वसानो वरुणो न सिन्धुन् वि रत्नधा दयते वार्योणि २

शूरग्रामः सर्ववीरः सहावा—श्रेता पवस्व सनिता धनानि ।

तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्स्व—षाळहः साह्वान् पृतनासु शत्रून् ३

उरुगव्यूतिरभयानि कृण्वन् त्समीचीने आ पवस्वा पुरंधी ।

अपः सिषासन्नृषसः स्वर्गाः सं चिक्रदो महो अस्मभ्यं वाजान् ४

मत्सि सोम वरुणं मत्सि मित्रं मत्सीन्द्रमिन्द्रो पवमान विष्णुम् ।

मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि महामिन्द्रमिन्द्रो मदाय ५

एवा राजेव क्रतुमां अमेन विश्वा घनिघ्नदुरिता पवस्व ।

इन्द्रो सुक्ताय वचसे वयो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [२६] (८१६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२८]

(९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

असर्जि वक्त्रा रथ्ये यथाजौ धिया मनोता प्रथमो मनीषी ।

दक्ष स्वसारो अधि सानो अव्ये ऽजन्ति वह्निं सदनान्यच्छ १

वीती जनस्य विव्यस्य कव्यै—रधि सुवानो नहुव्यैभिरिन्दुः ।

प्र यो नृभिरमृतो मर्त्येभि—र्ममृजानोऽविभिर्गीभिरिन्द्रः २ (८१८)

ऋग्वेदः । अ० ७, अ० ४, व० १]

[६०६]

[मं० ९, सू० ११, मं० ३]

वृषा वृष्णे रोरुवदंशुरस्मै पवमानो रुशदीर्ते पयो गोः ।
 सहस्रमृका पथिभिर्वचोवि—दध्वस्मभिः सूरौ अण्वं वि याति
 रुजा हृळ्हा चिद्वक्षसः सदांसि पुनान इन्द ऊर्णुहि वि वाजान् ।
 वृश्चोपरिष्ठात् तुजता वधेन ये अन्ति दूरादुपनायमेषाम्
 स प्रतनवन्नव्यसे विश्ववार सुक्ताय पथः कृणुहि प्राचः ।
 ये दुष्पहासो वनुषा बृहन्त—स्तांस्ते अश्याम पुरुकृत् पुरुक्षो
 एवा पुनानो अपः स्वर्गा अस्मभ्यं तोका तनयानि भूरि ।
 शं नः क्षेत्रमुरु ज्योतीषि सोम ज्योङ्गः सूर्यं हृशये रिरीहि

३

४

५

६ [१] (८११)

(९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

परि सुवानो हरिरंशुः पवित्रे रथो न सर्जि सनये हियानः ।
 आपच्छ्लोकमिन्द्रियं पूयमानः प्रति देवाँ अजुषत् प्रयोभिः
 अच्छा नृचक्षा असरत् पवित्रे नाम दधानः कविरस्य योनौ ।
 सीदन् होतेव सदाने चमूषू—पेमग्मन्वृषयः सप्त विप्राः
 प्र सुमेधा गातुविद्विश्चदेवः सोमः पुनानः सद एति नित्यम् ।
 भुवद्विष्वेषु काव्येषु रन्ता ऽनु जनान् यतते पञ्च धीरः
 तव त्ये सोम पवमान निण्ये विश्वे देवास्त्रय एकादुशासः ।
 दश स्वधाभिरधि सानो अव्ये मृजन्ति त्वा नद्यः सप्त यद्वाहीः
 तन्नु सत्यं पवमानस्यास्तु यत्र विश्वे कारवः संनसन्त ।
 ज्योतिर्यदहे अकृणोदु लोकं प्रावन्मनुं दस्यवे करभीकम्
 परि सन्नेव पशुमान्ति होता राजा न सत्यः समितीरियानः ।
 सोमः पुनानः कलशाँ अयासीत् सीदन् मृगो न महिषो वनेषु

१

२

३

४

५

६ [२] (८१८)

(९२)

५ नोधा गौतमः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

साकमुक्षो मर्जयन्त स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुत्रीः ।
 हरिः पर्यद्रवजाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी
 सं मातृभिर्न शिशुर्वावशानो वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः ।
 मर्यो न योषामभि निष्कृतं यन् त्सं गच्छते कलशा उन्नियाभिः

१

२

(८३०)

उत प्र पिप्य ऊधरघ्न्याया इन्दुर्धाराभिः सचते सुमेधाः ।

मूर्धानं गावः पयसा चमूष्वभि श्रीणन्ति वसुभिर्न निक्तैः

३

स नो देवेभिः पवमान रदेन्दो रयिमश्विनं वावज्ञानः ।

रथिरायतामुशती पुरंधि रस्मद्यगा द्वावने वसूनाम्

४

नू नो रयिमुप मास्व नृवन्तं पुनानो वाताप्यं विश्वश्चन्द्रम् ।

प्र वन्वितुरिन्दो तार्यायुः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

५ [३] (८३३)

(९४)

५ कण्वो घौरः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अधि यदस्मिन् वाजिनीव शुभः स्पर्धन्ते धियः सूर्ये न विशः ।

अपो वृणानः पवते कवीयन् व्रजं न पशुवर्धनाय मन्म

१

द्विता व्युण्वन्नमृतस्य धाम स्वर्विदे भुवनानि प्रथन्त ।

धियः पिन्वानाः स्वसरे न गाव ऋतायन्तीरभि वावश्च इन्दुम्

२

परि यत् कविः काव्या भरते शूरो न रथो भुवनानि विश्वा ।

देवेषु यशो मर्ताय भूषन् दक्षाय रायः पुरुभूषु नव्यः

३

श्रिये जातः श्रिय आ निरियाय श्रियं वयो जरितृभ्यो दधाति ।

श्रियं वसाना अमृतत्वमायन् भवन्ति सत्या समिथा मितद्रौ

४

इषमूर्जमभ्यर्षाश्वं गा मुरु ज्योतिः कृणुहि मत्सि देवान् ।

विश्वानि हि सुषहा तानि तुभ्यं पवमान बाधसे सोम शत्रून्

५ [४] (८३८)

(९५)

५ प्रस्कण्वः काण्वः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

कर्निकान्ति हरिरा सृज्यमानः सीदुन् वनस्य जठरे पुनानः ।

नृभिर्यतः कृणुते निर्णिजं गा अतो मतीर्जनयत स्वधार्भिः

१

हरिः सृजानः पथ्यामृतस्येयंति वाचमरितेव नावम् ।

देवो देवानां गुह्यानि नामाऽऽविष्कृणोति बर्हिषि प्रवाचे

२

अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ ।

नमस्यन्तीरुप च यन्ति सं चाऽऽ च विशन्त्युशतीरुशन्तम्

३ (८४१)

तं मर्मजानं महिषं न साना—वंशुं दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाम् ।
 तं वावज्ञानं मतयः सचन्ते त्रितो विभर्ति वरुणं समुद्रे
 इष्यन् वाचमुपवक्तेव होतुः पुनान इन्दुो वि ष्या मनीषाम् ।
 इन्द्रश्च यत् क्षयथः सौमगाय सुवीर्यस्य पतयः स्याम

४

५ [५] (८४३)

(९६)

१४ दैवोदासिः प्रतर्दनः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र सेनानीः शूरो अग्रे रथानां गव्यन्नोति हर्षते अस्य सेना ।
 मद्रान् कृण्वन्निन्द्रहवान् त्सखिभ्य आ सोमो वरुणा रभसानि दत्ते
 समस्य हरिं हरयो मृजन्त्य—श्वहयैरनिशितं नमोभिः ।
 आ तिष्ठति रथमिन्द्रस्य सखा विद्राँ एना सुमतिं यात्यच्छ
 स नो देव देवताते पवस्व महे सोम प्सरंस इन्द्रपानः ।
 कृण्वन्नपो वर्षयन् द्यामुतेमा—मुरोरा नो वरिवस्या पुनानः
 अजीतयेऽहृतये पवस्व स्वस्तये सर्वतातये बृहते ।
 तदुशन्ति विश्व इमे सखाय—स्तदुहं वंश्मि पवमान सोम
 सोमः पवते जनिता मतीनां जनिता दिवो जनिता पृथिव्याः
 जनिताग्नेर्जनिता सूर्यस्य जनितेन्द्रस्य जनितोत विष्णोः

१

२

३

४

५ [६]

६

७

८

९

१० [७]

ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीना—मृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्
 श्येनो गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्
 प्रावीविपद्वाच ऊर्मि न सिन्धु—गिरः सोमः पवमानो मनीषाः ।
 अन्तः पश्यन् वृजनेमावरा—ण्या तिष्ठति वृषभो गोषु जानन्
 स मत्सरः पृत्सु वन्वन्नवातः सहस्रेता अभि वार्जमर्ष ।
 इन्द्रायिन्दुो पवमानो मनी—ष्यं शोखर्मिमीरय गा इष्यन्
 परि प्रियः कलशो देववात इन्द्राय सोमो रण्यो मदाय ।
 सहस्रधारः शतवाज इन्दु—वाजी न सप्तिः समन्ता जिगाति
 स पूर्यो वसुविज्जायमानो मृजानो अप्सु दुदुहानो अद्रौ ।
 अभिशस्तिपा भुवनस्य राजा विदद्वातुं ब्रह्मणे पूयमानः

त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
 वन्वन्नवातः परिधीरपोर्णु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः

११ (८५४)

यथापवथा मनवे वयोधा अमित्रहा वरिवोविद्धविष्मान् ।
 एवा पवस्व द्रविणं दधान इन्द्रे सं तिष्ठ जनयायुधानि १२
 पवस्व सोम मधुमौ कृतावा ऽपो वसानो अधि सानो अव्ये ।
 अव द्रोणानि घृतवान्ति सीद मदिन्तमो मत्सर इन्द्रपानः १३
 वृष्टिं दिवः शतधारः पवस्व सहस्रसा वाजयुर्देववीतौ ।
 सं सिन्धुभिः कलशे वावशानः समुस्त्रियाभिः प्रतिरन् न आयुः १४
 एष स्य सोमो मतिभिः पुनानो ऽत्यो न वाजी तस्तीदरातीः ।
 पयो न दुग्धमदितेरिषिरमुर्विव गातुः सुयमो न वोळ्हा १५[८]

स्वायुधः सोतृभिः पूयमानो ऽभ्यर्ष गुह्यं चारु नाम ।
 अभि वाजं सप्तिरिव श्रवस्या ऽभि वायुमभि गा देव सोम १६
 शिशुं जज्ञानं हर्यतं मृजन्ति शुम्भन्ति वह्निं मरुतो गणेन ।
 कविर्गीर्भिः काव्येना कविः सन् त्सोमः पवित्रमत्येति रेभन् १७
 ऋषिमना य ऋषिकृत् स्वर्षाः सहस्रणीथः पद्वीः ऋवीनाम् ।
 तृतीयं धाम महिषः सिषासन् त्सोमो विराजमनु राजति ष्टुप् १८
 चमूषच्छयेनः शकुनो विभृत्वा गोविन्दुर्द्वप्स आयुधानि विभ्रत् ।
 अपामूर्मि सचमानः समुद्रं तुरीयं धाम महिषो विवक्ति १९
 मर्यो न शुभ्रस्तन्वं मृजानो ऽत्यो न सृत्वा सनये धनानाम् ।
 वृषेव यूथा परि कोशमर्षन् कनिक्रदच्चम्बोऽरा विवेश २० [९]

पवस्वेन्दो पवमानो महोभिः कनिक्रदत् परि वाराण्यर्ष ।
 क्रीळश्चम्बोऽरा विश पूयमान इन्द्रं ते रसो मदुरो ममत्तु २१
 प्रास्य धारा बृहतीरसृग्रन्नक्तो गोभिः कलशाँ आ विवेश ।
 साम कृण्वन् त्सामन्यो विपश्चित् क्रन्दन्नेत्यभि सख्युर्न जामिम् २२
 अपघ्नन्नेषि पवमान शत्रून् प्रियां न जारो अभिगीत् इन्दुः ।
 सीदन् वनेषु शकुनो न पत्वा सोमः पुनानः कलशेषु सत्ता २३
 आ ते रुचः पवमानस्य सोम योषेव यन्ति सुदुधाः सुधाराः ।
 हरिरानीतः पुरुवारो अप्स्वचिक्रदत् कलशे देवयूनाम् २४ [१०] (८६७)

(६७)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० १७-१०३]

(५८) १-३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, ४-६ वासिष्ठ इन्द्रप्रमतिः, ७-९ वासिष्ठो वृषगणः,
 १०-१२ वासिष्ठो मन्युः, १३-१५ वासिष्ठ उपमन्युः, १६-१८ वासिष्ठो व्याघ्रपाद्,
 १९-२१ वासिष्ठः शक्तिः, २२-२४ वासिष्ठः कर्णश्रुद्, २५-२७ वासिष्ठो मृळीकः,
 २८-३० वासिष्ठो वसुक्रः, ३१-४४ पराशरः शाक्यः, ४५-५८ कुत्स
 आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अस्य प्रेषा हेमनां पूयमानो देवो देवेभिः समपृक्त रसम् ।
 सुतः पवित्रं पर्येति रेभन् मितेव सद्यः पशुमान्ति होता १
 मद्रा वस्त्रा समन्याः वसानो महान् कविर्निर्वचनानि शंसन् ।
 आ वच्यस्व चम्बोः पूयमानो विचक्षणो जागृविर्देववीतौ २
 समु प्रियो मृज्यते सानो अव्ये यशस्तरो यशसां क्षैतो अस्मे ।
 अभि स्वर धन्वा पूयमानो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३
 प्र गायताभ्यर्चाम देवान् त्सोमं हिनोत महते धनाय ।
 स्वादुः पवाते अति वारमव्यमा सीदाति कलशं देवयुनः ४
 इन्दुर्देवानामुप सख्यमायन् त्सहस्रधारः पवते मदाय ।
 नभिः स्तवानो अनु धाम पूर्वमगन्निन्द्रं महते सौभगाय ५ [११]

स्तोत्रे राये हरिरर्षा पुनान इन्द्रं मदो गच्छतु ते भराय ।
 देवैर्याहि स्रथं राधो अच्छा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६
 प्र काव्यमुशनेव ब्रुवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति ।
 महिषतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् ७
 प्र हंसासस्तृपलं मन्युमच्छा मादस्तं वृषगणा अयासुः ।
 आङ्गव्यं पवमानं सखायो दुर्मर्षं साकं प्र वदन्ति वाणम् ८
 स रंहत उरुगायस्य जूतिं वृथा क्रीळन्तं मिमते न गावः ।
 परीणसं कृणुते तिग्मशृङ्गो दिवा हरिर्ददृशे नक्तमृजः ९
 इन्दुर्वाजी पवते गोन्योघा इन्द्रे सोमः सह इन्वन् मदाय ।
 हन्ति रक्षो बाधते पर्यरातीर्वरिवः कृण्वन् वृजनस्य राजा १० [१२]

अध धारया मध्वा पृचानस्तिरो रोमं पवते अद्रिदुग्धः ।
 इन्दुरिन्द्रस्य सख्यं जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय ११ (८७८)

अभि म्रियाणि पवते पुनानो देवो देवान् त्वेन रसेन पृश्नन् ।
 इन्दुर्धर्माण्यृतुथा वसानो दश क्षिपो अव्यत सानो अव्ये १२
 वृषा शोणो अभिकर्निकवृद्धा नदयन्नेति पृथिवीमुत द्याम् ।
 इन्द्रस्येव वग्नुरा शृण्व आजौ प्रचेतयन्नर्षति वाचमेमाम् १३
 रसायः पर्यसा पिन्वमान इरयन्नेषि मधुमन्तमंशुम् ।
 पवमानः संतनिर्मेषि कृण्वन्निन्द्राय सोम परिषिच्यमानः १४
 एवा पवस्व मदुरो मदायो दद्याभस्य नमयन् वधस्रैः ।
 परि वर्ण भरमाणो रुशन्तं गव्युर्नो अर्ष परि सोम सिक्तः १५ [१३]

जुष्टी न इन्दो सुपथा सुगान्युरौ पवस्व वरिवांसि कृण्वन् ।
 घनेव विष्वग्दुरितानि विघ्नन्नाधि ष्णुना धन्व सानो अव्ये १६
 वृष्टिं नो अर्ष दिव्यां जिगत्नु मिळावतीं शंगयीं जीरदानुम् ।
 स्तुकेव वीता धन्वा विचिन्वन् बन्धूरिमां अवरां इन्दो वायून् १७
 ग्रन्थिं न वि ष्य ग्रथितं पुनान ऋजुं च गातुं वृजिनं च सोम ।
 अत्यो न क्रदो हरिरा सृजानो मयीं देव धन्व पस्त्यावान् १८
 जुष्टो मदाय देवतात इन्दो परि ष्णुना धन्व सानो अव्ये ।
 सहस्रधारः सुरभिरदब्धः परि स्रव वार्जसातौ नृषह्ये १९
 अरश्मानो येऽरथा अयुक्ता अत्यासो न संसृजानास आजौ ।
 एते शुक्रासो धन्वन्ति सोमा देवासस्तां उप याता पिबध्वै २० [१४]

एवा न इन्दो अभि देववीतिं परि स्रव नभो अर्णश्चमूषु ।
 सोमो अस्मभ्यं काम्यं बृहन्तं रयिं ददातु वीरवन्तमुग्रम् २१
 तक्षद्यद्वी मनसो वेनतो वाग्ज्येष्ठस्य वा धर्मणि क्षोरनीके ।
 आदीमायन् वरमा वावशाना जुष्टं पतिं कलशे गाव इन्दुम् २२
 प्र दानुदो दिव्यो दानुपिन्व ऋतमृताय पवते सुमेधाः ।
 धर्मा भुवद्वृजन्यस्य राजा प्र रश्मिभिर्दुशभिर्भारि भूम २३
 पवित्रेभिः पवमानो नृचक्षा राजा देवानामुत मर्त्यानाम् ।
 द्विता भुवद्रयिपतीं रयीणां मृतं भरत् सुभृतं चार्विन्दुः २४
 अवीं इव श्रवसे सातिमच्छेन्द्रस्य वायोरभि वीतिमर्ष ।
 स नः सहस्रा बृहतीरिषो द्वा भवा सोम द्रविणोवित पुनानः २५ [१५] (८९१)

देवान्यो नः परिषिच्यमानाः	क्षयं सुवीरं धन्वन्तु सोमाः ।	
आयज्यवः सुमतिं विश्ववारा	होतारो न दिवियजो मन्द्रतमाः	२६
एवा देव देवताते पवस्व	महे सोम परसे देवपानः ।	
महाश्चिद्धि ष्मसि हिताः समर्ये	कृधि सुष्ठाने रोदसी पुनानः	२७
अश्वो न क्रदो वृषभिर्युजानः	सिंहो न भीमो मनसो जवीयान् ।	
अर्वाचीनैः पथिभिर्ये रजिष्ठा	आ पवस्व सौमनसं न इन्दो	२८
शतं धारा देवजाता असृग्रन्	त्सहस्रमेनाः कवयो मृजन्ति ।	
इन्दो सनित्रं दिव आ पवस्व	पुरएतासि महतो धनस्य	२९
दिवो न सर्गा अससृग्रमहान्	राजा न मित्रं प्र मिनाति धीरः ।	
पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्यतान	आ पवस्व विशे अस्या अजीतिम्	३० [१६]
प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन्	वारान् यत् पूतो अत्येव्यव्यान् ।	
पर्वमान पर्वसे धाम गोनां	जज्ञानः सूर्यमपिन्वो अर्केः	३१
कनिक्रदुदनु पन्थामृतस्य	शुक्रो वि भास्यमृतस्य धाम ।	
स इन्द्राय पवसे मत्सरवान्	हिन्वानो वाचं मतिभिः कवीनाम्	३२
दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षि सोम	पिन्वन् धाराः कर्मणा देववीतौ ।	
एन्दो विश कलशं सोमधानं	क्रन्दन्निहि सूर्यस्योप रश्मिम्	३३
तिस्रो वाच ईरयति प्र वह्नि	ऋतस्य धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।	
गावो यन्ति गोपतिं पृच्छमानाः	सोमं यन्ति मतयो वावशानाः	३४
सोमं गावो धेनवो वावशानाः	सोमं विप्रा मतिभिः पृच्छमानाः ।	
सोमः सुतः पूयते अज्यमानः	सोमे अर्कास्त्रिष्टुभः सं नवन्ते	३५ [१७]
एवा नः सोम परिषिच्यमान	आ पवस्व पूयमानः स्वास्ति ।	
इन्द्रमा विश बृहता रवेण	वर्धया वाचं जनया पुरंधिम्	३६
आ जागृविर्विप्र ऋता मतीनां	सोमः पुनानो असदच्चमूषु ।	
सपन्ति यं मिथुनासो निकामा	अध्वर्यवो रथिरासः सुहस्ताः	३७
स पुनान उप सृरे न धातो	मे अप्रा रोदसी वि ष आवः ।	
प्रिया चिद्यस्य प्रियसास ऊती	स तू धनं कारिणे न प्र यंसत्	३८
स वर्धिता वर्धनः पूयमानः	सोमो मीढ्वा अभि नो ज्योतिषावीत् ।	
येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञाः	स्वविदो अभि गा अद्रिमुष्णन्	३९ (९०६)

अक्रान् त्समुद्रः प्रथमे विधर्म—अनयन् प्रजा भुवनस्य राजा ।
वृषा पवित्रे अधि सानो अव्ये बृहत् सोमो वावृधे सुवान इन्दुः ४० [१८]

महत् तत् सोमो महिषश्चकारा—ऽपां यद्रभोऽवृणीत देवान् ।
अर्द्धादिन्द्रे पर्वमान ओजो ऽजनयत् सूर्ये ज्योतिरिन्दुः ४१

मत्सि वायुमिष्टये राधसे च मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः ।
मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि द्यावापृथिवी देव सोम ४२

ऋजुः पवस्व वृजिनस्य हन्ता ऽपामीवां बाधमानो मृधश्च ।
अभिश्चीणन् पयः पर्यसाभि गोना—मिन्द्रस्य त्वं तव वयं सखायः ४३

मध्वः सूदं पवस्व वस्व उत्सं वीरं च न आ पवस्वा भगं च ।
स्वदुस्वेन्द्राय पर्वमान इन्दो रयिं च न आ पवस्वा समुद्रात् ४४

सोमः सुतो धारयात्यो न हित्वा सिन्धुर्न निम्नमाभि वाज्यक्षाः ।
आ योनिं वन्यमसदत् पुनानः समिन्दुर्गोभिरसरत् समद्भिः ४५ [१९]

एष स्य ते पवत इन्द्र सोम—श्चमूषु धीर उज्ञते तवस्वान् ।
स्वर्चक्षा रथिरः सत्यशुष्मः कामो न यो देवयतामसर्जि ४६

एष प्रत्नेन वयसा पुनान—स्तिरो वर्षासि दुहितुर्दधानः ।
वसानः शर्म त्रिवरुथमप्सु होतेव याति समनेषु रेभन् ४७

नू नस्त्वं रथिरो देव सोम परि स्रव चम्बोः पूयमानः ।
अप्सु स्वादिष्ठो मधुमां कृतावा देवो न यः सविता सत्यमन्मा ४८

अभि वायुं वीत्यर्षा गृणानोऽभि मित्रावरुणा पूयमानः ।
अमी नरं धीजवनं रथेष्ठा—मभीन्द्रं वृषणं वज्रबाहुम् ४९

अभि वस्त्रा सुवसनान्यर्षा—ऽभि धेनूः सुदुधाः पूयमानः ।
अभि चन्द्रा भर्तवे नो हिरण्या ऽभ्यश्वान् रथिनो देव सोम ५० [२०]

अमी नो अर्ष विव्या वसू—न्यभि विश्वा पार्थिवा पूयमानः
अभि येन द्रविणमश्रवामा—ऽभ्यर्षियं जमदग्निवन्नः ५१

अया पवा पवस्वैना वसूनि मांश्चत्व इन्दो सरसि प्र धन्व ।
ब्रधश्चिदत्र वातो न जूतः पुरुमेधश्चित् तर्कवे नरं दात् ५२

उत न एना पवया पवस्वा—ऽधि श्रुते श्रवाय्यस्य तीर्थे ।
षष्टिं सहस्रा नैगुतो वसूनि वृक्षं न पकं धूनवद्रणाय ५३ (९२०)

महीमे अस्य वृषनाम शूषे माँश्चत्वे वा पृशने वा वर्धत्रे ।	
अस्वापयन्निगुतः श्रेहयच्चाऽपामित्राँ अपाचितो अचेतः	५४
सं त्री पवित्रा विततान्येष्यन्वेकं धावसि पूयमानः ।	
असि भगो असिं द्वात्रस्य द्वाता ऽसिं मधवा मधवन्द्य इन्दो	५५ [२१]
एष विश्ववित् पवते मनीषी सोमो विश्वस्य भुवनस्य राजा ।	
द्वप्साँ ईरयन् विदथेष्विन्दुर्वि वारमव्यं समयाति याति	५६
इन्दुं रिहन्ति महिषा अदब्धाः पदे रेभन्ति क्वयो न गृध्राः ।	
हिन्वन्ति धीरा वृशभिः क्षिपाभिः समञ्जते रूपमपां रसेन	५७
त्वया वयं पवमानेन सोम भरे कृतं वि चिनुयाम शश्वत् ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	५८ [२२] (९१५)

(९८)

११ अम्बरीषो वार्षागिरः, ऋजिश्वा भारद्वाजश्च । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, ११ बृहती ।

अभि नो वाजसातमं रयिमर्ष पुरुस्पृहम् ।	
इन्दोँ सहस्रभर्णसं तुविद्युन्नं विश्वासहम्	१
परि ष्य सुवानो अव्ययं स्थे न वर्माव्यत ।	
इन्दुरभि दुणा हितो हियानो धाराभिरक्षाः	२
परि ष्य सुवानो अक्षा इन्दुरव्ये मदच्युतः ।	
धारा य ऊर्ध्वो अध्वरे भ्राजा नैति गव्ययुः	३
स हि त्वं देव शश्वते वसु मर्ताय द्वाशुषे ।	
इन्दोँ सहस्रिणं रयिं शतात्मानं विवाससि	४
वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो वस्वः पुरुस्पृहः ।	
नि नेदिष्ठतमा इषः स्याम सुमनस्याधिगो	५
द्विर्यं पञ्च स्वयंशसं स्वसारो अद्रिसंहतम् ।	
प्रियमिन्द्रस्य काम्यं प्रस्नापयन्त्युर्मिणम्	६ [२३]
परि त्यं हर्यतं हरिं बभ्रुं पुनन्ति वारेण ।	
यो देवान् विश्वाँ इत् परि मदेन सह गच्छति	७
अस्य वो ह्यवसा पान्तो दक्षसाधनम् ।	
यः सूरिषु श्रवो बृहद् दधे स्वर्णं हर्यतः	८ (९३३)

स वां यज्ञेषु मानवी इन्दुर्जनिष्ट रोदसी ।

देवो देवी गिरिष्ठा अस्त्रेधन् तं तुविष्वणिं

इन्द्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने परिं विच्यसे ।

नरे च दक्षिणावते देवाय सदनासदे

ते प्रत्नासो व्युष्टिषु सोमाः पवित्रे अक्षरन् ।

अप्रोथन्तः सनुतर्हुरश्रितः प्रातस्तां अप्रचेतसः

तं सखायः पुरोरुचं यूयं वयं च सूरयः ।

अश्याम वाजगन्धं सनेम वाजपस्त्यम्

९

१०

११

१२ [२४] (९३७)

(९९)

८ रेभसून् काश्यपौ । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, १ बृहती ।

आ हर्यताय धृष्णवे धनुस्तन्वन्ति पौंस्यम् ।

शुक्रां वयन्त्यसुराय निर्णिजं विपामग्रे महीयुवः

अध क्षपा परिष्कृतो वाजौ अभि प्र गाहते ।

यदी विवस्वतो धियो हरिं हिन्वन्ति यातवे

तमस्य मर्जयामसि मद्गो य इन्द्रपातमः ।

यं गाव आसभिर्वधुः पुरा नूनं च सूरयः

तं गाथया पुराण्या पुनानमभ्यनूषत ।

उतो कृपन्त धीतयो देवानां नाम विभ्रतीः

तमुक्षमाणमव्यये वारं पुनन्ति धर्णासिम् ।

द्वतं न पूर्वचित्तय आ शासते मनीषिणः

१

२

३

४

५ [२५]

स पुनानो मदिन्तमः सोमश्चमूषु सीदति ।

पशौ न रेत आदधत् पतिर्वचस्यते धियः

स मृज्यते सुकर्मभिर्देवो देवेभ्यः सुतः ।

विदे यदासु संवृदिर्महीरपो वि गाहते

सुत इन्दो पवित्र आ नृभिर्यतो वि नीयसे ।

इन्द्राय मत्सरिन्तमश्चमूष्वा नि षीदसि

६

७

८ [२६] (९४५)

(१००)

१ रेभसूनु काश्यपौ । पवमानः सोमः । अनुष्टुप् ।

अभी नवन्ते अद्भुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।
 वत्सं न पूर्व आयुनि जातं रिहन्ति मातरः ।
 पुनान इन्वुवा भर सोमं द्विर्बर्हसं रयिम् ।
 त्वं वसूनि पुष्यसि विश्वानि द्वाशुषो गृहे
 त्वं धियं मनोयुजं सृजा वृष्टिं न तन्यतुः ।
 त्वं वसूनि पार्थिवा विव्या च सोम पुष्यसि
 परि ते जिग्युषो यथा धारा सुतस्य धावति ।
 रंहमाणा व्यव्ययं वारं वाजीव सानसिः
 क्रत्वे दक्षाय नः कवे पर्वस्व सोम धारया ।
 इन्द्राय पातवे सुतो मित्राय वरुणाय च

१

२

३

४

५

[२७]

पर्वस्व वाजसातमः पवित्रे धारया सुतः ।
 इन्द्राय सोम विष्णवे देवेभ्यो मधुमत्तमः
 त्वां रिहन्ति मातरो हरिं पवित्रे अद्भुहः ।
 वत्सं जातं न धेनवः पवमान विधर्मणि
 पवमान महि श्रवश्चित्रेभिर्यासि रश्मिभिः ।
 शर्धन् तमांसि जिघ्रसे विश्वानि द्वाशुषो गृहे
 त्वं द्यां च महिमत पृथिवीं चाति जग्निषे ।
 प्रति द्वापिर्ममुञ्चथाः पवमान महित्वना

६

७

८

९

[२८] (९५४)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ व० १-३३]

(१०१)

(१६) १-३ अन्धीगुः द्यावाभिवः, ४-६ ययातिर्नाहुषः, ७-९ नहुषो मानवः, १०-१२ मनुः सांवरणः,
 १३-१६ वैश्वामित्रो वाच्यो वा प्रजापतिः । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, २-३ गायत्री ।

पुरोजिती वो अन्धसः सुताय मादयिन्नवे ।

अप श्वानं श्रथिष्टन सखायो दीर्घजिह्वयम्

१

यो धारया पावकया परिप्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरश्वो न कृत्यः

२

तं कुरोषममी नरः सोमं विश्वाच्या धिया । यज्ञं हिन्वन्यद्रिभिः

३

(९५७)

सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।
पवित्रवन्तो अक्षरन् देवान् गच्छन्तु वो मदाः

४

इन्दुरिन्द्राय पवत इति देवासो अब्रुवन् ।
वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्येशान ओजसा

५ [१]

सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीङ्गयः ।
सोमः पती रयीणां सखेन्द्रस्य द्विवेदिवे
अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति ।
पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यख्यद्वोदसी उमे

६

७

समु प्रिया अनूषत गावो मदाय घृष्वयः ।
सोमासः कृण्वते पथः पवमानास इन्द्रवः
य ओजिष्ठस्तमा भर पवमान श्रवाय्यम् ।
यः पञ्च चर्षणीरभि रयिं येन वनामहै
सोमाः पवन्त इन्द्रवो ऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः ।
मित्राः सुवाना अरेपसः स्वाध्यः स्वविदः

८

९

१० [२]

सुष्वाणासो व्यदिभिश्चिताना गोरधि त्वचि ।
इर्षमस्मभ्यमभितः समस्वरन् वसुविदः

११

एते पूता विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः ।
सूर्यासो न दर्शतासो जिगत्तवो ध्रुवा घृते

१२

प्र सुन्वानस्यान्धसो मर्तो न वृत तद्वचः ।
अप श्वानमराधसं हुता मखं न भृगवः

१३

आ जामिरत्के अव्यत भुजे न पुत्र ओण्योः
सरज्जारो न योषणां वरो न योनिमासदम्

१४

स वीरो दक्षसाधनो वि यस्तस्तम्भ रोदसी ।
हरिः पवित्रे अव्यत वेधा न योनिमासदम्

१५

अव्यो वारोभिः पवते सोमो गव्ये अधि त्वचि ।
कनिक्कवृद्धा हरि रिन्द्रस्याभ्येति निष्कृतम्

१६ [३] (९७०)

(१०२)

८ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

क्राणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीधितिम् । विश्वा परि प्रिया भुवदधं द्विता १
 उप त्रितस्य पाण्योऽरभक्त यदुहा पदम् । यज्ञस्य सप्त धामभिरधं प्रियम् २
 त्रीणि त्रितस्य धारया पृष्ठेष्वेरया रयिम् । मिमीते अस्य योजना वि सुक्रतुः ३
 जज्ञानं सप्त मातरो वेधामशासत श्रिये । अयं भ्रुवो रयीणां चिकेत यत् ४
 अस्य व्रते सजोषसो विश्वे देवासो अद्भुहः । स्पार्हा भवन्ति रन्तयो जुषन्त यत् ५ [४]

यमी गर्भमृतावृधो हृशे चारुमजीजनन् । कविं मंहिष्ठमध्वरे पुरुस्पृहम् ६
 समीचीने अभि त्मना यही क्रतस्य मातरा । तन्वाना यज्ञमानुषग्यदञ्जते ७
 क्रत्वा शुक्रेभिरक्षभिर्ऋणोरप ब्रजं दिवः । हिन्वन्नृतस्य दीधितिं प्राध्वरे ८ [५] (१०८)

(१०३)

६ द्वित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वच उद्यतम् । भूतिं न भरा मतिभिर्जुषते १
 परि वाराण्यव्यया गोभिरञ्जानो अर्षति । त्री षधस्था पुनानः कृणुते हरिः २
 परि कोशं मधुश्चुतमव्यये वारे अर्षति । अभि वाणीर्ऋषीणां सप्त नूषत ३
 परि णेता मतीनां विश्वदेवो अदाभ्यः । सोमः पुनानश्चम्वोर्विशिद्धरिः ४
 परि दैवीरनु स्वधा इन्द्रेण याहि सरथम् । पुनानो वाघद्वाघद्विरमर्त्यः ५
 परि सप्तिर्न वाजयुर्देवो देवेभ्यः सुतः । व्यानशिः पवमानो वि धावति ६ [६] (१०४)

(१०४)

[सप्तमोऽनुवाकः॥७॥ सू० १०४-११४]

६ पर्वतनारदौ काण्वौ, काश्यप्यौ शिखण्डिन्यावप्सरसौ वा । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

सखाय आ नि षीदत पुनानाय प्र गायत । शिशुं न यज्ञैः परि भूषत श्रिये १
 समी वत्सं न मातृभिः सृजता गयसाधनम् । देवाव्यं मदमभि द्विशवसम् २
 पुनाता दक्षसाधनं यथा शर्धाय वीतये । यथा मित्राय वरुणाय शंतमः ३
 अस्मभ्यं त्वा वसुविदमभि वाणीरनूषत । गोभिष्टे वर्णमभि वासयामसि ४
 स नो मदानां पत इन्दो देवप्सरा असि । सखेव सख्ये गातुवित्तमो भव ५
 सनेमि कृध्यस्मदा रक्षसं कं चिद्वत्रिणम् । अपादेवं द्रयुमंहो युयोधि नः ६ [७] (११०)

(१०५)

६ पर्वतनारदौ काण्वौ । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

तं वः सखायो मदाय पुनानमभि गायत । शिशुं न यज्ञैः स्वदयन्त गूर्तिभिः १
 सं वत्स इव मातृभि—रिन्दुर्हिन्वानो अज्यते । देवावीर्मदो मतिभिः परिष्कृतः २
 अयं दक्षां साधनो ऽयं शर्धाय वीतये । अयं देवेभ्यो मधुमत्तमः सुतः ३
 गोमन्त्र इन्द्रो अश्ववत् सुतः सुदक्ष धन्व । शुचिं ते वर्णमधि गोषु दीधरम् ४
 स नो हरीणां पत इन्द्रो देवप्सरस्तमः । सखेव सख्ये नर्यो रुचे भव ५
 सनेमि त्वमस्मदाँ अदेवं कं चिद्वत्रिणम् । साह्वौ इन्द्रो परि बाधो अपद्वयुम् ६ [८] (९९६)

(१०६)

(१४) १-३, १०-१४ अग्निश्वाशुषः, ४-६ चक्षुर्मानवः, ७-९ मनुराप्सवः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः । श्रुष्टी जातास इन्द्रवः स्वर्विदः १
 अयं भराय सानसि—रिन्द्राय पवते सुतः । सोमो जैत्रस्य चेतति यथा विदे २
 अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्राभं गृष्णीत सानसिम् । वज्रं च वृषणं भरत् समप्सुजित ३
 प्र धन्वा सोम जागृवि—रिन्द्रायेन्द्रो परि स्रव । द्युमन्तं शुष्ममा भरा स्वर्विदम् ४
 इन्द्राय वृषणं मदुं पर्वस्व विश्वदर्शतः । सहस्रयामा पथिकृद्विचक्षणः ५ [९]

अस्मभ्यं गातुवित्तमो देवेभ्यो मधुमत्तमः । सहस्रं याहि पथिभिः कनिक्रदत् ६
 पर्वस्व देववीतय इन्द्रो धाराभिरोजसा । आ कलशं मधुमान् त्सोम नः सदः ७
 तव द्रप्सा उदुप्रुत इन्द्रं मदाय वावृधुः । त्वां देवासो अमृताय कं पपुः ८
 आ नः सुतास इन्द्रवः पुनाना धावता रयिम् । वृष्टिद्यावो रीत्यापः स्वर्विदः ९
 सोमः पुनान ऊर्मिणा ऽव्यो वारं वि धावति । अग्रे वाचः पवमानः कनिक्रदत् १० [१०]

धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं वने क्रीळन्तमत्यविम् । अभि त्रिपृष्ठं मतयः समस्वरन् ११
 असर्जि कलशाँ अभि मीळहे सप्तिर्न वाजयुः । पुनानो वाचं जनयन्नसिष्यदत् १२
 पवते हर्यतो हरि—रति हरांसि रंहा । अभ्यर्षन् त्सोतृभ्यो वीरवद्यशः १३
 अया पर्वस्व देवयु—मधोर्धारा असृक्षत । रेमेन् पवित्रं पर्येषि विश्वतः १४ [११] (१०१०)

(१०७)

२६ सप्तर्षयः (१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, २ कश्यपो मारीचः, ३ गोतमो राहूगणः, ४ भौमोऽत्रिः,
५ विश्वामित्रो गाथिनः, ६ जमदग्निर्भागवः, ७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः) । पवमानः सोमः ।

प्रगाथः= (१, ४, ६, ८, ९, १०, १२, १४, १७ बृहती; २, ५, ७, ११, १३,
१५, १८ सतोबृहती,) ३, १६ द्विपदा विराट्; १९-२६ प्रगाथः=
(विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

परीतो पिञ्चता सुतं सोमो य उत्तमं हविः ।

दुधन्वाँ यो नर्यो अप्स्वन्तरा सुषाव सोममद्रिभिः १

नूनं पुनानोऽविभिः परि स्रवा—ऽदब्धः सुरभितरः ।

सुते चित् त्वाप्सु मदामो अन्धसा श्रीणन्तो गोभिरुत्तरम् २

परि सुवानश्चक्षसे देवमार्दनः क्रतुरिन्दुर्विचक्षणः ३

पुनानः सोम धारया ऽपो वसानो अर्षसि ।

आ रत्नधा योनिमृतस्य सीदु—स्युत्सो देव हिरण्ययः ४

द्रुहान ऊर्ध्वदिव्यं मधु प्रियं प्रत्नं सधस्थमासदत् ।

आपृच्छयं धरुणं वाज्यर्षति नृभिर्धूतो विचक्षणः ५ [१२]

पुनानः सोम जागृवि—रव्यो वारे परि प्रियः ।

त्वं विप्रो अभवोऽङ्गिरस्तमो मध्वा यज्ञं मिमिक्ष नः ६

सोमो मीढ्वान् पवते गातुवित्तम् ऋषिर्विप्रो विचक्षणः ।

त्वं क्विरिभवो देववीतम् आ सूर्यं रोहयो द्विवि ७

सोम उ पुवाणः सोतृभि—रधि ण्णुभिरवीनाम् ।

अश्वयेव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया ८

अनूपे गोमान् गोभिरक्षाः सोमो दुग्धाभिरक्षाः ।

समुद्रं न संवरणान्यग्मन् मन्दी मदाय तोशते ९

आ सोम सुवानो अद्रिभि—स्तिरो वाराण्यव्यया ।

जनो न पुरि चम्बोर्विशद्भरिः सदो वनेषु दधिषे १० [१३]

स मामृजे तिरो अण्वानि मेष्यो मीळहे सप्तिर्न वाजयुः ।

अनुमाद्यः पवमानो मनीषिभिः सोमो विप्रैर्भिर्ऋक्भिः ११

प्र सोम देववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अर्णसा ।

अंशोः पर्यसा मद्विरो न जागृवि—रच्छा कोशं मधुश्रुतम् १२ (१०२२)

आ ह॒र्यतो अ॒र्जुने अ॒त्के अव्यत प्रि॒यः सु॒नुर्न म॒र्ज्यः ।

तमीं हि॒न्वन्त्य॒पसो यथा रथं न॒दीष्वा ग॒भस्त्योः

१३

अ॒भि सोमा॑स आ॒यवः प॒र्वन्ते म॒द्यं म॒दम् ।

स॒मुद्र॑स्याधि वि॒ष्टपि॑ मनी॒षिणो॑ म॒त्स॒रासः स्व॒र्विदः

१४

तर॑त् स॒मुद्रं प॒र्वमान॑ ऊ॒र्मिणा॑ राजा॑ दे॒व क्र॒तं बृ॒हत् ।

अ॒र्धेन्मि॒त्रस्य॑ व॒रुण॑स्य ध॒र्मेणा॑ प्र हि॒न्वान॑ क्र॒तं बृ॒हत्

१५ [१४]

नृ॒भि॒र्ये॒मानो ह॒र्यतो वि॑च॒क्ष्णो राजा॑ दे॒वः स॒मुद्रि॑यः

१६

इन्द्रा॑य प॒वते॑ म॒दुः सोमो॑ म॒रुत्व॑ते सु॒तः ।

स॒हस्र॑धा॒रो अत्य॑व्य॒मर्ष॑ति तमीं मृ॒जन्त्या॒यवः

१७

पु॒नान॑श्च॒मू ज॒नय॑न् म॒तिं क॒विः सोमो॑ दे॒वेषु॑ रण्यति ।

अ॒पो व॒सानः॑ परि गो॒भिरु॑त्तरः सी॒दुन् वने॑ष्वव्यत

१८

तवा॑हं सोम रा॒रण स॒ख्य इ॒न्दो दि॒वेदि॑वे ।

पु॒रूणि॑ ब॒भ्रो नि च॑रन्ति मा॒मव॑ परि॒धो॑रति ताँ इ॒हि

१९

उ॒ताहं॑ न॒क्तमु॑त सोम ते दि॒वा स॒ख्याय॑ ब॒भ्र ऊ॒र्धनि॑ ।

घृ॒णा तप॑न्त॒मति॑ सूर्यं प॒रः श॑कु॒ना इ॒व प॑त्तिम

२० [१५]

मृ॒ज्यमा॑नः सु॒हस्त्य॑ स॒मुद्रे॑ वाच॒मिन्व॑सि ।

र॒यिं पि॒शङ्गं॑ बहु॒लं पु॒रुस्पृ॑हं प॒र्वमा॑नाभ्य॒र्षसि॑

२१

मृ॒जानो॑ वा॒रे प॒र्वमा॑नो अ॒व्यये॑ वृषा॒व च॒क्रदो॑ वने ।

दे॒वानां॑ सोम प॒वमान॑ निष्कृ॒तं गो॒भिर॑ञ्जानो अ॒र्षसि॑

२२

प॒र्वस्व॑ वा॒जसा॑तये ऽभि वि॒श्वानि॑ का॒व्या ।

त्वं स॒मुद्रं प्र॑थ॒मो वि धा॑रयो दे॒वेभ्यः॑ सोम म॒त्सरः

२३

स तू प॒र्वस्व॑ परि पा॒र्थिवं॑ र॒जो दि॒व्या च॑ सोम ध॒र्मेभिः॑ ।

त्वां वि॒प्रासो॑ म॒तिभिर्वि॑चक्षण शु॒भ्रं हि॒न्वन्ति॑ धी॒तिभिः॑

२४

प॒र्वमा॑ना असृक्षत प॒वित्र॑म॒ति धा॑रया ।

म॒रुत्व॑न्तो म॒त्स॒रा इन्द्रि॑या ह॒या मे॒धाम॑भि प्रयांसि च

२५

अ॒पो व॒सानः॑ परि को॒शम॑र्षती न॒दुर्हि॑यानः सो॒तृभिः॑ ।

ज॒नय॑ञ्च॒योर्ति॑र्म॒न्दना॑ अवी॒वश॑द् गाः कृ॒ण्वानो॑ न नि॒र्णिज॑म्

२६ [१६] (१०३६)

(१०८)

(१-१६) १-२ गौरिबीतिः शाक्त्यः; ३, १४-१६ शक्तिर्वासिष्ठः; ४-५ ऊरुराङ्गिरसः,
६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः, ८-९ ऊर्ध्वसन्ना आङ्गिरसः, १०-११ कृतयशा आङ्गिरसः,
१२-१३ ऋणंचयो राजर्षिः । पवमानः सोमः । काकुभः प्रगाथः= (विषमा
ककुप्, समा सतोबृहती), १३ यवमध्या गायत्री ।

पवस्व मधुमत्तम् इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः । महि द्युक्षतमो मदः १
यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायते ऽस्य पीता स्वर्विदः ।
स सुप्रकेतो अभ्यक्रमीदिषो ऽच्छा वाजं नैतशः २
त्वं ह्यङ्ग देव्या पवमान जनिमानि द्युमत्तमः । अमृतत्वाय घोषयः ३
येना नवग्वो दृध्यङ्गुपोर्णुते येन विप्रांस आपिरे ।
देवानां सुम्ने अमृतस्य चारुणो येन श्रवांस्यानशुः ४
एष स्य धारया सुतो ऽद्यो वारोभिः पवते मदिन्तमः । क्रीळन्नूमिरिपामिव ५ [१७]

य उस्मिया अप्या अन्तरश्मनो निर्गा अकृन्तदोजसा ।
अभि व्रजं तन्निषे गव्यमश्व्यं वर्मीव धृष्णवा रुज ६
आ सोता परिं पिञ्चता ऽश्वं न स्तोममप्तुरं रजस्तुरम् । वनक्रक्षमुदुप्रुतम् ७
सहस्रधारं वृषभं पयोवृधं प्रियं देवाय जन्मने ।
ऋतेन य ऋतजातो विवावृधे राजा देव ऋतं बृहत् ८
अभि द्युम्नं बृहद्यश इषस्पते दिदीहि देव देवयुः । वि कोशं मध्यमं युव ९
आ वच्यस्व सुदक्ष चम्बोः सुतो विशां वह्निर्न विस्पतिः ।
वृष्टिं दिवः पवस्व रीतिमपां जिन्वा गर्विष्टये धियः १० [१८]

एतमु त्यं मदुच्युतं सहस्रधारं वृषभं दिवो दुहुः । विश्वा वसूनि विभ्रतम् ११
वृषा वि जज्ञे जनयन्नमर्त्यः प्रतपञ्ज्योतिषा तमः ।
स सुष्टुतः कविभिर्निर्णिजं दधे त्रिधात्वस्य दंससा १२
स सुन्वे यो वसूनां यो रायामानेता य इळानाम् । सोमो यः सुक्षितीनाम् १३
यस्य न इन्द्रः पिबाद्यस्य मरुतो यस्य वार्यमणा भगः ।
आ येन मित्रावरुणा करांमह एन्द्रमवसे महे १४
इन्द्राय सोम पातवे नृभिर्यतः स्वायुधो मदिन्तमः । पवस्व मधुमत्तमः १५
इन्द्रस्य हार्दि सोमधानमा विश समुद्रमिव सिन्धवः ।
जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे द्विवो विष्टम्भ उत्तमः १६ [१९] (१०५२)

(१०९)

२२ अग्नयो धिष्ण्या ऐश्वरयः । पवमानः सोमः । द्विपदा विराट् ।

परि प्र धन्वेन्द्राय सोम स्वादुर्मित्राय पूष्णे भगाय	१
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य पेयाः क्रत्वे दक्षाय विश्वे च देवाः	॥१॥ २
एवामृताय महे क्षयाय स शुक्रो अर्ष दिव्यः पीयूषः	३
पवस्व सोम महान् त्समुद्रः पिता देवानां विश्वाभि धाम	॥२॥ ४
शुक्रः पवस्व देवेभ्यः सोम दिवे पृथिव्यै शं च प्रजायै	५
दिवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः सत्ये विधर्मन् वाजी पवस्व	॥३॥ ६
पवस्व सोम द्युम्नी सुधारो महामवीनामनु पूर्यः	७
नृभिर्येमानो जज्ञानः पूतः क्षरद्विश्वा नि मन्द्रः स्वर्वित्	॥४॥ ८
इन्दुः पुनानः प्रजामुराणः करद्विश्वा नि द्रविणानि नः	९
पवस्व सोम क्रत्वे दक्षाय—ऽश्वो न निकतो वाजी धनाय	॥५॥ १० [२०]

तं ते सोतारो रसं मदाय पुनन्ति सोमं महे द्युम्नाय	११
शिशुं जज्ञानं हरिं मृजन्ति पवित्रे सोमं देवेभ्य इन्दुम्	॥६॥ १२
इन्दुः पविष्ट चारुर्मदाया—ऽपामुपस्थे कविर्भगाय	१३
बिभर्ति चार्विन्द्रस्य नाम येन विश्वानि वृत्रा जघान	॥७॥ १४
पिबन्त्यस्य विश्वे देवासो गोभिः श्रितस्य नृभिः सुतस्य	१५
प्र सुवानो अक्षाः सहस्रधार—स्तिरः पवित्रं वि वारमव्यम्	॥८॥ १६
स वाज्यक्षाः सहस्ररेता अद्भिर्मृजानो गोभिः श्रीणानः	१७
प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा नृभिर्येमानो अद्भिभिः सुतः	॥९॥ १८
असर्जि वाजी तिरः पवित्र—मिन्द्राय सोमः सहस्रधारः	१९
अञ्जन्येनं मध्वो रसेनेन्द्राय वृष्ण इन्दुं मदाय	॥१०॥ २०
देवेभ्यस्त्वा वृथा पाजसे ऽपो वसानं हरिं मृजन्ति	२१
इन्दुरिन्द्राय तोशते नि तोशते श्रीणन्नुग्रो रिणन्नपः	॥११॥ २२ [२१] (१०७४)

(११०)

११ ऽयरुणल्लैवृणः, त्रसदस्यः पौरुकुत्स्यः । पवमानः सोमः । १-३ पिपीलिकमध्या अनुष्टुप्,
४-९ ऊर्ध्वबृहती, १०-१२ विराट् ।

पर्युषु प्र धन्व वाजसातये परि वृत्राणि सक्षणिः ।	
द्विषस्तरध्या ऋणया न ईयसे	१
अनु हि त्वा सुतं सोम मदांसि महे समर्यराज्ये ।	
वाजा अभि पवमान प्र गाहसे	२
अजीजनो हि पवमान सूर्य विधारे शकमना पयः ।	
गोजीरया रंहमाणः पुरंध्या	३
अजीजनो अमृत मर्त्येष्वौ ऋतस्य धर्मन्नमृतस्य चारुणः ।	
सदासरो वाजमच्छा सनिष्यदत्	४
अभ्यमि हि श्रवसा ततर्द्धिथो त्सं न कं चिज्जनपानमक्षितम् ।	
शर्याभिर्न भरमाणो गर्भस्त्योः	५
आर्क्षि के चित् पश्यमानास आप्यं वसुरुचो दिव्या अभ्यनूषत ।	
वारं न देवः सविता व्यूर्णते	६ [२२]
त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिषो महे वाजाय श्रवसे धियं दधुः ।	
स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय	७
दिवः पीयूषं पूर्यं यदुक्थ्यं महो गाहादिव आ निरधुक्षत ।	
इन्द्रमभि जायमानं समस्वरन्	८
अध यद्विमे पवमान रोदसी इमा च विश्वा भुवनाभि मज्जना ।	
यूथे न निःष्ठा वृषभो वि तिष्ठसे	९
सोमः पुनानो अव्यये वारे शिशुर्न क्रीळन् पवमानो अक्षाः ।	
सहस्रधारः शतवाज इन्दुः	१०
एष पुनानो मधुमौ ऋतावेन्द्रायेन्दुः पवते स्वादुरुर्मिः ।	
वाजसनिर्वरिवोविद्वयोधाः	११
स पवस्व सहमानः पृतन्यून् त्सेधन् रक्षांस्यप दुर्गहाणि ।	
स्वायुधः सासहान् त्सोम शत्रून्	१२ [२३] (१०८६)

(१११)

३ अनानतः पारुच्छेपिः । पवमानः सोमः । अत्यष्टिः ।

अया रुचा हरिण्या पुनानो विश्वा द्वेषांसि तरति स्वयुग्वभिः सूरौ न स्वयुग्वभिः ।

धारा सुतस्य रोचते पुनानो अरुषो हरिः ।

विश्वा यदूपा परियात्यृक्भिः सप्तास्यैभिर्ऋक्भिः १

त्वं त्यत् पर्णीनां विदो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दम क्रतस्य धीतिमिदमे ।

परावतो न साम तद् यत्रा रणन्ति धीतयः ।

त्रिधातुभिररुषीभिरव्यो दधे रोचमानो व्यो दधे २

पूर्वामनु प्रदिशं याति चेकितत् सं रश्मिभिर्यतते दर्शतो रथो दैव्यो दर्शतो रथः ।

अग्मन्नुक्थानि पौंस्ये—न्द्रं जैत्राय हर्षयन् ।

वज्रश्च यद्दवथो अनपच्युता समत्स्वनपच्युता

३ [२४] (१०८९)

(११२)

४ शिशुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

नानानं वा उ नो धियो वि व्रतानि जनानाम् ।

तक्षा रिष्टं रुतं भिषग् ब्रह्मा सुन्वन्तमिच्छतीन्द्रायेन्दो परि स्रव १

जरतीभिरोषधीभिः पर्णेभिः शकुनानाम् ।

कार्मारो अश्मभिर्द्युभिर्हिंरण्यवन्तमिच्छतीन्द्रायेन्दो परि स्रव २

कारुरहं ततो भिष—गुपलप्रक्षिणी नना ।

नानाधियो वसूयवो ऽनु गा इव तस्थिमेन्द्रायेन्दो परि स्रव ३

अश्वो वोळ्हा सुखं रथं हसनामुपमन्त्रिणः ।

शेपो रोमण्वन्तौ भेदौ वारिन्मण्डूक इच्छतीन्द्रायेन्दो परि स्रव

४ [२५] (१०९३)

(११३)

११ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

शर्यणावति सोम—मिन्द्रः पिबतु वृत्रहा ।

बलं दधान आत्मनि करिष्यन् वीर्यं मह—दिन्द्रायेन्दो परि स्रव १

आ पवस्व दिशां पत आर्जीकात् सोम मीढ्वः ।

क्रतवाकेन सत्येन श्रद्धया तपसा सुत इन्द्रायेन्दो परि स्रव २

पर्जन्यवृद्धं महिषं तं सूर्यस्य दुहिताभरत् ।

तं गन्धर्वाः प्रत्यगृह्णन् तं सोमे रसमादधु—रिन्द्रायेन्दो परि स्रव

३ (१०९६)

ऋतं वदन्तद्युम्न सत्यं वदन् तस्यकर्मन् ।	
श्रद्धां वदन् त्सोम राजन् धात्रा सोमं परिष्कृत इन्द्रायेन्दो परि स्रव	४
सत्यमुग्रस्य बृहतः सं स्रवन्ति संस्रवाः ।	
सं यन्ति रसिनो रसाः पुनानो ब्रह्मणा हर इन्द्रायेन्दो परि स्रव	५ [२६]
यत्र ब्रह्मा पवमान छन्दस्यां वाचं वदन् ।	
ग्राव्णा सोमं महीयते सोमेनानन्दं जनयन्निन्द्रायेन्दो परि स्रव	६
यत्र ज्योतिरजस्रं यस्मिन् लोके स्वर्हितम् ।	
तास्मिन् मां धेहि पवमानाऽमृतं लोके अक्षित इन्द्रायेन्दो परि स्रव	७
यत्र राजा वैवस्वतो यत्रावरोर्धनं दिवः ।	
यत्रामूर्यह्वतीरापस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्दो परि स्रव	८
यत्रानुकामं चरणं त्रिनाके त्रिदिवे दिवः ।	
लोका यत्र ज्योतिष्मन्तस्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्दो परि स्रव	९
यत्र कामा निकामाश्च यत्र ब्रध्नस्य विष्टपम् ।	
स्वधा च यत्र तृप्तिश्च तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्दो परि स्रव	१०
यत्रानन्दाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसते ।	
कामस्य यत्राप्ताः कामास्तत्र माममृतं कृधीन्द्रायेन्दो परि स्रव	११ [२७](११०४)
(११४)	

४ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

य इन्द्रोः पवमानस्याऽनु धामान्यक्रमीत् ।	
तमाहुः सुप्रजा इति यस्ते सोमाविधन्मन् इन्द्रायेन्दो परि स्रव	१
ऋषे मन्त्रकृतां स्तोमैः कश्यपोद्धर्धयन् गिरः ।	
सोमं नमस्य राजानं यो जज्ञे वीरुधां पतिरिन्द्रायेन्दो परि स्रव	२
सप्त दिशो नानासूर्याः सप्त होतार ऋत्विजः ।	
देवा आदित्या ये सप्त तेभिः सोमाभि रक्ष न इन्द्रायेन्दो परि स्रव	३
यत् ते राजञ्छृतं हविस्तेन सोमाभि रक्ष नः ।	
अरातीवा मा नस्तारीन्मो च नः किं चनाममदिन्द्रायेन्दो परि स्रव	४ [२८](११०८)
॥ इति नवमं मण्डलं समाप्तम् ॥	

मंत्रसंख्या

अष्टममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ७६९०

नवममण्डलस्य ११०८

सर्वयोगः ८७९८

अथ दशमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१६]

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्रे बृहन्नृषसामूर्ध्वो अस्था—निर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात् ।

अग्निर्भानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः

१

स जातो गर्भो असि रोदस्यो—रग्रे चारुर्विभृत ओषधीषु ।

चित्रः शिशुः परि तमांस्यक्तून् प्र मातृभ्यो अधि कर्निकदद्वाः

२

विष्णुरित्था परममस्य विद्वा—ज्जातो बृहन्नाभि पाति तृतीयम् ।

आसा यदस्य पयो अकृतं स्वं सचेतसो अभ्यर्चन्त्यत्र

३

अत उ त्वा पितृभृतो जनित्री—रन्नावृधं प्रति चरन्त्यन्नैः ।

ता ई प्रत्येषि पुनरन्यरूपा असि त्वं विक्षु मानुषीषु होता

४

होतारं चित्ररथमध्वरस्य यज्ञस्ययज्ञस्य केतुं रुशन्तम् ।

प्रत्यर्धि देवस्यदेवस्य मन्वा श्रिया त्वग्निमतिथिं जनानाम्

५

स तु वस्त्राण्यध पेशानानि वसानो अग्निर्नाभा पृथिव्याः ।

अरुषो जातः पद इळायाः पुरोहितो राजन् यक्षीह देवान्

६

आ हि द्यावापृथिवी अग्न उभे सदा पुत्रो न मातरा ततन्थ ।

प्र याह्यच्छोशतो यविष्ठा—ऽथा वह सहस्येह देवान्

७ [२९] (७)

(२)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

पिप्रीहि देवाँ उशतो यविष्ठ विद्वाँ ऋतूँऋतुपते यजेह ।

ये दैव्या ऋत्विजस्तेभिर्ग्रे त्वं होतृणामस्यायजिष्ठः

१

वेषि होत्रमुत पोत्रं जनानां मन्धातासि द्रविणोदा ऋतावा ।

स्वाहा वयं कृणवामा हवींषि देवो देवान् यजत्वग्निर्हन्

२

आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्रवाम तदनु प्रवोळ्हुम् ।

अग्निर्विद्वान् त्स यजात् सेदु होता सो अध्वरान् त्स ऋतून् कल्पयाति

३

(१०)



यद्वो वयं प्रमिनाम व्रतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः ।
 अग्निष्टद्विष्वमा पृणाति विद्वान् येभिर्देवाँ ऋतुभिः कल्पयाति ४
 यत् पाकत्रा मनसा दीनदक्षा न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः ।
 अग्निष्टद्वोतां ऋतुविद्विजानन् यजिष्ठो देवाँ ऋतुशो यजाति ५
 विश्वेषां ह्यध्वराणामनीकं चित्रं केतुं जनिता त्वा जजान ।
 स आ यजस्व नृवतीरनु क्षाः स्पार्हा इषः क्षुमतीर्विष्वजन्त्याः ६
 यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्वापस्त्वष्टा यं त्वा सुजनिमा जजान ।
 पन्थामनु प्रविद्वान् पितृयाणं द्युमदग्ने समिधानो वि भाहि ७ [३०] (१४)

(३)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इनो राजन्नरतिः समिद्धो रौद्रो दक्षाय सुषुमाँ अदर्शि ।
 चिकिद्वि भाति भासा बृहता ऽसिक्रीमेति रुशतीमपाजन् १
 कृष्णां यदेनीमभि वर्षसा भूज्जनयन् योषां बृहतः पितुर्जाम् ।
 ऊर्ध्वं भानुं सूर्यस्य स्तभायन् दिवो वसुभिररतिर्वि भाति २
 भद्रो भद्रया सचमान आगात् स्वसारं जारो अभ्येति पश्चात् ।
 सुप्रकेतैर्द्युभिरग्निर्वितिष्ठन् रुशद्भिर्वर्णैरभि राममस्थात् ३
 अस्य यामासो बृहतो न वग्नूनिन्धाना अग्नेः सख्युः शिवस्य ।
 ईड्यस्य वृष्णो बृहतः स्वासो भामासो यामन्नक्तवश्चिकित्रे ४
 स्वना न यस्य भामासः पवन्ते रोचमानस्य बृहतः सुदिवः ।
 ज्येष्ठेभिर्यस्तेजिष्ठैः क्रीळुमद्भिर्वर्षिष्ठेभिर्भानुभिर्नक्षति द्याम् ५
 अस्य शुष्मासो ददृशानपवे जेहमानस्य स्वनयन् नियुद्धिः ।
 प्रत्नेभिर्यो रुशद्भिर्वैवतमो वि रेभन्दिररतिर्भाति विभ्वा ६
 स आ वक्षि माहि न आ च सत्सि दिवस्पृथिव्योररतिर्युवत्योः ।
 अग्निः सुतुकः सुतुकेभिरश्वै रभस्वद्भिरभस्वाँ एह गम्याः ७ [३१] (११)

(४)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र ते यक्षि प्र त इयमि मन्म भुवो यथा वन्द्यो नो हवेषु ।
 धन्वन्निव प्रपा असि त्वमग्न इयक्षवे पूरवे प्रत्न राजन् १ (१२)

यं त्वा जनांसो अभि संचरन्ति गाव उष्णमिव व्रजं यविष्ठ ।	
दूतो देवानामसि मर्त्यानामन्तर्मह्यश्चरसि रोचनेन	२
शिशुं न त्वा जेन्यं वर्धयन्ती माता बिभर्ति सचनस्यमाना ।	
धनोरधि प्रवता यासि हर्य—अग्नीषसे पशुरिवावसृष्टः	३
मूरा अमूर न वयं चिकित्वो महित्वमग्ने त्वमङ्ग वित्से ।	
शये वविश्वरति जिह्वायदन् रेरिह्यते युवतिं विस्पतिः सन्	४
कूचिज्जायते सनयासु नव्यो वने तस्थौ पलितो धूमकेतुः ।	
अस्नातापो वृषभो न प्र वेति सचेतसो यं प्रणयन्त मतीः	५
तनूत्यजेव तस्करा वनर्गू रशनाभिर्दुशभिरभ्यधीताम् ।	
इयं ते अग्ने नव्यसी मनीषा युक्ष्वा रथं न शुचयन्दिरङ्गैः	६
ब्रह्म च ते जातवेदो नमश्चे—यं च गीः सदुमिद्वर्धनी भूत् ।	
रक्षा णो अग्ने तनयानि तोका रक्षोत नस्तन्वोऽप्रयुच्छन्	७ [३२] (२८)

(५)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

एकः समुद्रो धरुणो रयीणा—मस्मद्धृदो भूरिजन्मा वि चष्टे ।	
सिषक्त्यूर्धनिर्णयोरुपस्थ उत्सस्य मध्ये निहितं पदं वेः	१
समानं नीळं वृषणो वसानाः सं जग्मिरे महिषा अर्वतीभिः ।	
ऋतस्य पदं कवयो नि पान्ति गुहा नामानि दधिरे पराणि	२
ऋतायिनी मायिनी सं दधाते मित्वा शिशुं जज्ञतुर्वर्धयन्ती ।	
विश्वस्य नाभिं चरतो ध्रुवस्य कवेश्चित् तन्तुं मनसा वियन्तः	३
ऋतस्य हि वर्तनयः सुजात—मिषो वाजाय प्रदिवः सचन्ते ।	
अधीवासं रोदसी वावसाने घृतैरन्नैर्वावृधाते मधूनाम्	४
सप्त स्वसुररूषीर्वावशानो विद्वान् मध्व उज्जभारा हृशे कम ।	
अन्तर्यमे अन्तरिक्षे पुराजा इच्छन् वविमविदत् पूषणस्य	५
सप्त मर्यादाः कवयस्ततक्षु—स्तासामेकामिदुभ्यंहुरो गात् ।	
आयोर्हं स्कम्भ उपमस्य नीळे पथां विसर्गे धरुणेषु तस्थौ	६
असच्च सच्च परमे व्योमन् दक्षस्य जन्मन्नदितेरुपस्थे ।	
अग्निर्हं नः प्रथमजा ऋतस्य पूर्वं आयुनि वृषभश्च धेनुः	७ [३३] (३५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ व० १-१८]

(६)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अयं स यस्य शर्मन्नवोभि—रग्नेरेधते जरिताभिष्टौ ।	
ज्येष्ठेभिर्यो भानुभिर्कषूणां पर्येति परिवीतो विभावा	१
यो भानुभिर्विभावा विभा—त्यग्निर्देवेभिर्कृतावाजसः ।	
आ यो विवायं सख्या सखिभ्यो ऽपरिहृतो अत्यो न सतिः	२
ईशे यो विश्वस्या देववीते—रीशे विश्वायुरुषसो व्युष्टौ ।	
आ यस्मिन् मना हवींष्यग्ना—वरिष्टरथः स्कभ्राति शूषैः	३
शूषेभिर्वृधो जुषाणो अर्के—र्देवाँ अच्छां रघुपत्वा जिगाति ।	
मन्द्रो होता स जुह्वा३ यजिष्ठः संमिश्लो अग्निरा जिघर्ति देवान्	४
तमुस्मामिन्द्रं न रेजमान—मग्निं गीर्भेर्नमोभिरा कृणुध्वम् ।	
आ यं विप्रासो मतिभिर्गृणन्ति जातवेदसं जुह्वं सहानाम्	५
सं यस्मिन् विश्वा वसूनि जग्मु—र्वाजे नाश्वाः सप्तीवन्त एवैः ।	
अस्मे ऊतीरिन्द्रवाततमा अर्वाचीना अग्न आ कृणुष्व	६
अधा ह्यग्ने महा निषद्यां सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूथ ।	
तं ते देवासो अनु केतमाय—न्नधावर्धन्त प्रथमास ऊमाः	७ [१] (४२)

(७)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

स्वस्ति नो दिवो अग्ने पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यजथाय देव ।	
सचैमहि तव दस्म प्रकेतै—रुरुष्या ण उरुभिर्देव शंसैः	१
इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं जाता गोभिरश्वैरभि गृणन्ति राधः ।	
यदा ते मर्तो अनु भोगमानङ्—वसो दधानो मतिभिः सुजात	२
अग्निं मन्ये पितरमग्निमापि—मग्निं भ्रातरं सदमित् सखायम् ।	
अग्नेरनीकं बृहतः संपर्यं द्विवि शुक्रं यजतं सूर्यस्य	३
सिधा अग्ने धियो अस्मे सनुत्री—र्यं त्रायसे दम् आ नित्यहोता ।	
ऋतावा स रोहिदश्वः पुरुक्षु—र्द्युभिरस्मा अहभिर्वाममस्तु	४ (४६)

द्युभिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं प्रत्नमृत्विजमध्वरस्य जारम् ।
 बाहुभ्यामग्निमायवोऽजनन्त विश्वु होतारं न्यसादयन्त ५
 स्वयं यजस्व द्विवि देव देवान् किं ते पाकः कृणवदप्रचेताः ।
 यथायज ऋतुभिर्देव देवा नेवा यजस्व तन्वं सुजात ६
 भवा नो अग्नेऽवितोत गोपा भवा वयस्कृदुत नो वयोधाः ।
 रास्वा च नः सुमहो हव्यदाति त्रास्वोत नस्तन्वोऽप्रयुच्छन् ७ [२] (४९)

(८)

९ त्रिशिरास्वाष्ट्रः । अग्निः, ७-९ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र केतुना बृहता यात्यग्निरा रोदसी वृषभो रोरवीति ।
 द्विविश्चिदन्ता उपमा उदान लपामुपस्थे महिषो ववर्ध १
 मुमोदु गर्भो वृषभः ककुद्वा नसेमा वत्सः शिमीवा अरावीत् ।
 स देवतात्युद्यतानि कृण्वन् त्वेषु क्षयेषु प्रथमो जिगाति २
 आ यो मूर्धानं पित्रोररन्ध न्यध्वरे दधिरे सूरौ अर्णः ।
 अस्य पत्नन्नरुधीरश्वबुधा ऋतस्य योनौ तन्वो जुषन्त ३
 उषउषो हि वसो अग्रमेषि त्वं यमयोरभवो विभावा ।
 ऋताय सप्त दधिषे पदानि जनयन् मित्रं तन्वेऽस्वायै ४
 भुवश्चक्षुर्मह ऋतस्य गोपा भुवो वरुणो यहताय वेषि ।
 भुवो अपां नपाजातवेदो भुवो दूतो यस्य हव्यं जुजोषः ५ [३]

भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवाभिः ।
 द्विवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षा जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम् ६
 अस्य त्रितः क्रतुना ववे अन्त रिच्छन् धीतिं पितुरेवै परस्य ।
 सचस्यमानः पित्रोरुपस्थे जामि ब्रुवाण आयुधानि वेति ७
 स पित्र्याण्यायुधानि विद्रा निन्द्रेषित आप्त्यो अभ्ययुध्यत् ।
 त्रिशिर्षाणं सप्तरींश्च जघन्वान् त्वाष्ट्रस्य चिन्निः ससृजे त्रितो गाः ८
 भूरीदिन्द्र उदिनक्षन्तमोजो स्वाभिनत् सत्पतिर्मन्यमानम् ।
 त्वाष्ट्रस्य चिद्विश्वरूपस्य गोना माचक्राणस्त्रीणि शीर्षा परा वर्क ९ [४] (५८)

(९)

९ त्रिशिरास्त्वाष्टः, सिन्धुद्वीप आम्बरीषो वा । आपः । गायत्री, ५ वर्धमाना गायत्री,
७ प्रतिष्ठा गायत्री, ८-९ अनुष्टुप् ।

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे	१
यो वः शिवर्तमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः	२
तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः	३
शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योरभि स्रवन्तु नः	४
ईशाना वार्याणां क्षयन्तीश्चर्षणीनाम् । अपो याचामि भेषजम्	५
अप्सु मे सोमो अब्रवीद्वन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुवम्	६
आपः पृणीत भेषजं वरूथं तन्वेइ मम । ज्योक् च सूर्यं हृशे	७
इदमापः प्र वहत यत् किं च दुरितं मयि ।	
यद्वाहर्मभिद्रोह यद्वा शेष उतानृतम्	८
आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि ।	
पर्यस्वानग्ना आ गहि तं मा सं सृज वर्चसा	९ [५] (६७)

(१०)

१४ नवमीवर्ज्यानामयुजां षष्ठ्याश्च वैवस्वती यमी ऋषिका । यमः । षष्ठीवर्ज्यानां
युजां नवम्याश्च वैवस्वतो यमः ऋषिः । यमी । त्रिष्टुप्, १३ विराट्स्थाना ।

ओ चित् सखायं सख्या ववृत्यां तिरः पुरु चिदर्णवं जगन्वान् ।	
पितुर्नपातमा दधीत वेधा अधि क्षमिं प्रतरं दीध्यानः	१
न ते सखा सख्यं वष्टयेतत् सलक्ष्मा यद्विषुरुपा भवति ।	
महस्पुत्रासो असुरस्य वीरा द्विवो धर्तारं उर्विया परि ख्यन्	२
उशन्ति घा ते अमृतास एतदेकस्य चित् त्यजसं मर्त्यस्य ।	
नि ते मनो मनसि धार्यस्मे जन्युः पतिस्तन्वमा विविश्याः	३
न यत् पुरा चकूमा कद्ध नूनमृता वदन्तो अनृतं रपेम ।	
गन्धर्वो अप्सवप्या च योषा सा नो नाभिः परमं जामि तन्नौ	४
गर्भे नु नौ जनिता दंपती कर्देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः ।	
नकिरस्य प्र मिनन्ति व्रतानि वेद नावस्य पृथिवी उत द्यौः	५ [६] (७९)

को अस्य वेद प्रथमस्याहः क ईं ददर्श क इह प्र वोचत् ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य भाम कर्तुं ब्रव आहनो वीच्या नृन् ६
 यमस्य मा यम्यं काम आगन् त्समाने योनौ सहशेय्याय ।
 जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद्वहेव रथ्येव चक्रा ७
 न तिष्ठन्ति न नि मिषन्त्येते देवानां स्पर्श इह ये चरन्ति ।
 अन्येन मदाहनो याहि तूयं तेन वि वृह रथ्येव चक्रा ८
 रात्रीभिरस्मा अहमिदं शस्येत् सूर्यस्य चक्षुर्महुरुन्मिमीयात् ।
 दिवा पृथिव्या मिथुना सबन्धू यमीर्यमस्य बिभृयादजामि ९
 आ घा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ।
 उप बर्बहि वृषभार्य बाहु—मन्यमिच्छस्व सुभगे पतिं मत् १० [७]

किं भ्रातासद्यदनाथं भवति किमु स्वसा यन्निकृतिर्निगच्छात् ।
 काममूता बह्वेऽतदपामि तन्वा मे तन्वं सं पिपृग्धि ११
 न वा उ ते तन्वा तन्वं सं पिपृच्यां पापमाहुर्यः स्वसारं निगच्छात् ।
 अन्येन मत् प्रमुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वष्ट्येतत् १२
 ब्रतो ब्रतासि यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम ।
 अन्या किल त्वां कृक्ष्येव युक्तं परिं ष्वजाते लिबुजेव वृक्षम् १३
 अन्यम् षु त्वं यम्यन्य उ त्वां परिं ष्वजाते लिबुजेव वृक्षम् ।
 तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तवा—ऽधा कृणुष्व संविदं सुभद्राम् १४ [८] (८१)

(११)

९ आङ्गिर्हविर्धानः । अग्निः । जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा दिवः पयांसि यत्नो अदितेरदाभ्यः ।
 विश्वं स वेद वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजतु यज्ञियां क्रतून् १
 रपद्वन्धर्वीरण्या च योषणा नदस्य नादे परिं पातु मे मनः ।
 इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो वि वोचति २
 सो चिन्नु भद्रा क्षुमती यशस्व—त्युषा उवास मनवे स्वर्वती ।
 यदीमुशन्तमुशतामनु क्रतु—मग्निं होतारं विदथाय जीजनन् ३ (८४)

अध त्वं द्रुप्सं विभ्वं विचक्षणं विराभरदिषितः श्येनो अध्वरे ।

यदी विशो वृणते दुस्ममार्या अग्निं होता रमध धीरजायत

४

सदासि रण्वो यवसेव पुण्यते होत्राभिरग्रे मनुषः स्वध्वरः ।

विप्रस्य वा यच्छशमान उक्थ्यं वाजं ससवा उपयासि भूरिभिः

५ [९]

उदीरय पितरां जार आ भग—मिर्यक्षति हर्यतो हृत्त इष्यति ।

विवक्ति वह्निः स्वपस्यते मख—स्तविष्यते असुरो वेपते मती

६

यस्ते अग्रे सुमतिं मर्तो अक्षत् सहसः सूनो अति स प्र शृण्वे ।

इषं दधानो वहमानो अश्वै—रा स द्युमां अमवान् भूषति द्यून्

७

यदग्र एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता यजत्र ।

रत्ना च यद्विभजासि स्वधावो भागं नो अत्र वसुमन्तं वीतात्

८

श्रुधी नो अग्रे सदेने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रवितुम् ।

आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्देवानामप भूरिह स्याः

९ [१०] (९०)

(१२)

९ आङ्गिर्हविर्धानः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

द्यावा ह क्षामा प्रथमे ऋतेना—ऽभिश्चावे भवतः सत्यवाचा ।

देवो यन्मर्तान् यजथाय कृण्वन् त्सीदुद्धोता प्रत्यङ् स्वमसुं यन्

१

देवो देवान् परिभूऋतेन वहा नो हव्यं प्रथमश्चिकित्वान् ।

धूमकेतुः समिधा भाक्कजीको मन्द्रो होता नित्यो वाचा यजीयान्

२

स्वावृग्देवस्यामृतं यदी गो—रतो जातासो धारयन्त उर्वी ।

विश्वे देवा अनु तत् ते यजुर्गु—र्दुहे यदेनी दिव्यं घृतं वाः

३

अर्चामि वां वर्धायापो घृतस्नु द्यावाभूमी शृणुतं रोदसी मे ।

अहा यद् द्यावोऽसुनीतिमयन् मध्वा नो अत्र पितरां शिशीताम्

४

किं स्विन्नो राजा जगृहे कदस्या—ऽति व्रतं चक्रमा को वि वेद ।

मित्रश्चिद्धि ष्मा जुहुराणो देवा—ऽङ्गोको न यातामपि वाजो अस्ति

५ [११]

दुर्मन्त्वत्रामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद्विषुरुपा भवाति ।

यमस्य यो मनवते सुम—न्त्वग्रे तमृष्व पाह्यप्रयुच्छन्

६

(९६)

यस्मिन् देवा विदथे मादयन्ते विवस्वतः सदेने धारयन्ते ।
 सूर्ये ज्योतिरदधुर्मास्यः१ क्तून् परि द्योतनिं चरतो अजस्रा
 यस्मिन् देवा मन्मनि संचरन्त्यपीच्ये३ न वयमस्य विद्म ।
 मित्रो नो अत्रादितिरनागान् त्सविता देवो वरुणाय वोचत
 श्रुधी नो अग्ने सदेने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रवितुम् ।
 आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्देवानामप भूरिह स्याः

७

८

९ [१२] (९९)

(१३)

५ अङ्गिर्हविर्धानः, विवस्वानादित्यो वा । हविर्धाने । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

युजे वां ब्रह्म पूर्णं नमोभिर्वि श्लोक एतु पृथयेव सूरैः ।
 शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि दिव्यानि तस्थुः
 यमे इव यतमाने यदैतं प्र वां भरन् मानुषा देवयन्तः ।
 आ सीदतं स्वमु लोकं विदानि स्वासस्थे भवतमिन्दवे नः
 पञ्च पदानि रूपो अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वेमि व्रतेन ।
 अक्षरेण प्रति मिम एतामृतस्य नाभावधि सं पुनामि
 देवेभ्यः कमवृणीत मृत्युं प्रजायै कममृतं नावृणीत ।
 बृहस्पतिं यज्ञमकृण्वत ऋषिं प्रियां यमस्तन्वं१ प्रारिरेचीत
 सप्त क्षरन्ति शिशवे मरुत्वते पित्रे पुत्रासो अप्यवीवतचूतम् ।
 उभे इदस्योभयस्य राजत उभे यतेते उभयस्य पुष्यतः

१

२

३

४

५ [१३] (१०४)

(१४)

१६ वैवस्वतो यमः । यमः, ६ अङ्गिरःपित्रथर्वभृगुसोमाः, ७-९ लिङ्गोक्तदेवताः, पितरो वा,
 १०-१२ श्वानौ । त्रिष्टुप्, १३, १४, १६, अनुष्टुप्, १५ बृहती ।

परेयिवांसं प्रवतो महीरनु बहुभ्यः पन्थामनुपस्पशानम् ।
 वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य
 यमो नो गातुं प्रथमो विवेद नैषा गव्यूतिरपमर्तवा उ ।
 यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयुरेना जज्ञानाः पथ्या३ अनु स्वाः
 मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोभिर्बृहस्पतिर्ऋक्भिर्वावृधानः ।
 याँश्च देवा वावृधुर्ये च देवान् त्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति

१

२

३

(१०७)

इमं यम प्रस्तरमा हि सीदा—ऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविद्वानः ।
 आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वह—न्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व
 अङ्गिरोभिरा गहि यज्ञियेभि—र्यम वैरूपैरिह मादयस्व ।
 विवस्वन्तं हुवे यः पिता ते ऽस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्य

४

५ [१४]

अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।
 तेषां वयं सुमतौ यज्ञियाना—मपि भद्रे सौमनसे स्याम
 प्रेहि प्रेहि पथिभिः पूर्व्येभि—र्यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयुः ।
 उभा राजाना स्वधया मदन्ता यमं पश्यासि वरुणं च देवम्
 सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेने—ष्टापूर्तेन परमे व्योमन् ।
 हित्वायावद्यं पुनरस्तमेहि सं गच्छस्व तन्वा सुवर्चाः
 अपेत वीत वि च सर्पतातो ऽस्मा एतं पितरो लोकमकृन् ।
 अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्यवसानमस्मै
 अतिं द्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शबलौ साधुना पथा ।
 अथा पितृन् त्सुविदत्रा उपेहि यमेन ये सधमादुं मदन्ति

६

७

८

९

१० [१५]

यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षी नृचक्षसौ ।
 ताभ्यामेनं परि देहि राजन् त्वस्ति चास्मा अनमीवं च धेहि
 उरुणसावसुतृपा उदुम्बलौ यमस्य दूतौ चरतो जना अनु ।
 तावस्मभ्यं हृशये सूर्याय पुनर्दातामसुमद्येह भद्रम्

११

१२

यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः ।

यमं ह यज्ञो गच्छ—त्यग्निदूतो अरंकृतः

१३

यमाय घृतवद्भवि—जुहोत प्र च तिष्ठत ।

स नो वेवेष्वा यमद् कीर्धमायुः प्र जीवसे

१४

यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहोतन ।

इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्व्येभ्यः पथिकृन्धः

१५

त्रिकंठुकेभिः पतति षळुर्वीरेकमिद्वहत् ।

त्रिष्टुभ्यायत्री छन्दांसि सर्वा ता यम आहिता

१६ [१६] (१२०)

(१५)

१४ शङ्खो यामायनः । पितरः । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

- उदीरतामवरं उत् परासं उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
 असुं य ईयुरवुका क्रतुज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु १
 इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वीसो य उपरास ईयुः ।
 ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विश्व २
 आहं पितृन् त्सुविदत्राँ अविस्ति नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।
 बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः ३
 बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वा—गिमा वो हव्या चक्रमा जुषध्वम् ।
 त आ गतावसा शंतमेना—ऽथा नः शं योररपो दधात ४
 उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।
 त आ गमन्तु त इह भुवन्त्व—धि भुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान् ५ [१७]
 आच्या जानुं दक्षिणतो निषद्ये—मं यज्ञमभि गृणीत विश्वे ।
 मा हिंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्व आगः पुरुषता कराम ६
 आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त दाशुषे मर्त्याय ।
 पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात ७
 ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।
 तेभिर्यमः संरराणो हवींष्यु—शन्नशद्भिः प्रतिक्राममन्तु ८
 ये तातृषुर्देवत्रा जेहमाना होत्राविवुः स्तोमंतद्यासो अर्केः ।
 आग्ने याहि सुविदत्रेभिरर्वाङ् सत्यैः कव्यैः पितृभिर्धर्मसद्भिः ९
 ये सत्यासो हविरदो हविष्पा इन्द्रेण देवैः सरथं दधानाः ।
 आग्ने याहि सहस्रं देववन्दैः परैः पूर्वैः पितृभिर्धर्मसद्भिः १० [१८]
 अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदःसदः सदत सुप्रणीतयः ।
 अत्ता हवींषि प्रयतानि बर्हिष्य—था रयिं सर्ववीरं दधातन ११
 त्वमग्न ईळितो जातवेदोऽवाङ्मूयानि सुरभीणि कृत्वी ।
 प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्ष—न्नद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि १२
 ये चेह पितरो ये च नेह याँश्च विद्म याँ उ च न प्रविद्म ।
 त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्यज्ञं सुकृतं जुषस्व १३ (१३३)

ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा मध्ये दिवः स्वधया मादयन्ते ।
तेभिः स्वराळसुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयस्व

१४ [१९] (१३४)

(१६)

१४ दमनो यामायनः । अग्निः । त्रिष्टुप्. ११-१४ अनुष्टुप् ।

मैनमग्ने वि दहो माभि शोचो मास्य त्वचं चिक्षिपो मा शरीरम् ।

यदा शृतं कृणवो जातवेदो ऽथेमेनं प्र हिणुतात् पितृभ्यः १

शृतं यदा करसि जातवेदो ऽथेमेनं परि दत्तात् पितृभ्यः ।

यदा गच्छात्यसुनीतिमेतामथा देवानां वशनीर्भवाति २

सूर्यं चक्षुर्गच्छतु वार्तामात्मा द्यां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा ।

अपो वा गच्छ यद्वि तत्र ते हितमोषधीषु प्रति तिष्ठत शरीरैः ३

अंजो भागस्तपसा तं तपस्व तं ते शोचिस्तपतु तं ते अर्चिः ।

यास्ते शिवास्तन्वो जातवेदस्ताभिर्वहैनं सुकृतामु लोकम् ४

अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधाभिः ।

आयुर्वसान उप वेतु शेषः सं गच्छतां तन्वा जातवेदः ५ [२०]

यत् ते कृष्णः शकुन आतुतोद पिपीलः सर्प उत वा श्वापदः ।

अग्निष्टद्विश्वादगदं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणो अविवेश ६

अग्नेर्वर्मं परि गोभिर्व्ययस्व सं प्रोणुष्व पीवसा मेदसा च ।

नेत् त्वा धृष्णुर्हरसा जह्मिषाणो दधृग्विधक्षयन् पर्यङ्क्षयति ७

इममग्ने चमसं मा वि जिह्वरः प्रियो देवानामुत सोम्यानाम् ।

एष यश्चमसो देवपानस्तस्मिन् देवा अमृता मादयन्ते ८

क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्ञो गच्छतु रिप्रवाहः ।

इहैवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ९

यो अग्निः क्रव्यात् प्रविवेश वो गृहमिमं पश्यन्नितरं जातवेदसम् ।

तं हरामि पितृयज्ञाय देवं स घर्ममिन्वात् परमे सधस्थे १० [२१]

यो अग्निः क्रव्यवाहनः पितृन् यक्षतावृधः ।

प्रेतु हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आ ११

उशन्तस्त्वा नि धीमह्युशन्तः समिधीमहि ।

उशन्तुशत आ वह पितृन् हविषे अत्तवे १२ (१४६)

यं त्वमग्ने समदह—स्तमु निर्वीपया पुनः ।

क्रियाम्बवत्र रोहतु पाकदूर्वा व्यल्कशा

१३

शीतिके शीतिकावति ह्लादिके ह्लादिकावति ।

मण्डूक्याडे सु सं गम इमं स्व॒ग्निं हर्षय

१४ [२२] (१४८)

(१७)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १७-२९]

१४ देवश्रवा यामायनः । १-२ सरण्यूः, ३-६ पूषा, ७-९ सरस्वती, १०-१४ आपः,

११-१३ सोमो वा । त्रिष्टुप्, १३-१४ अनुष्टुप्, १३ पुरस्ताद्वृहती वा ।

त्वष्टा दुहित्रे वहतुं कृणोती—तीदं विश्वं भुवनं समेति ।

यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विवस्वतो ननाश

१

अपागूहन्नमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वी सर्वर्णामददुर्विवस्वते ।

उताश्विनावभरद्यत् तदासी—दजहादु द्वा मिथुना सरण्यूः

२

पूषा त्वेतश्च्यावयतु प्र विद्वा—ननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः ।

स त्वैतेभ्यः परि ददत् पितृभ्यो ऽग्निर्देवेभ्यः सुविदत्रियेभ्यः

३

आयुर्विश्वायुः परि पासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ।

यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययु—स्तत्र त्वा देवः संविता दधातु

४

पूषेमा आशा अनु वेदु सर्वाः सो अस्माँ अभयतमेन नेषत् ।

स्वस्तिदा आघृणिः सर्ववीरो ऽप्रयुच्छन् पुर एतु प्रजानन्

५ [२३]

प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा प्रपथे दिवः प्रपथे पृथिव्याः ।

उभे अभि प्रियतमे सधस्थे आ च परा च चरति प्रजानन्

६

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमाने ।

सरस्वतीं सुकृतो अह्वयन्त सरस्वती दाशुषे वार्यं दात्

७

सरस्वति या सरथं ययार्थ स्वधाभिर्देवि पितृभिर्मदन्ती ।

आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयस्वा—ऽनमीवा इष आ धेह्यस्मे

८

सरस्वतीं यां पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः ।

सहस्रार्धमिलो अत्र भागं रायस्पोषं यजमानेषु धेहि

९

आपो अस्मान् मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु ।

विश्वं हि रिपं प्रवहन्ति देवी—रुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि

१० [२४] (१५८)

द्रुप्सश्चस्कन्द प्रथमौ अनु द्यू—निमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।

समानं योनिमनु संचरन्तं द्रुप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः ११

यस्ते द्रुप्सः स्कन्दति यस्ते अंशु—र्बाहुच्युतो धिषणाया उपस्थात् ।

अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात् तं ते जुहोमि मनसा वर्षद्रुक्ताम् १२

यस्ते द्रुप्सः स्कन्नो यस्ते अंशु—रवश्च यः परः सुचा ।

अयं देवो बृहस्पतिः सं तं सिञ्चतु राधसे १३

पर्यस्वतीरोषधयः पर्यस्वन्मामकं वचः ।

अपां पर्यस्वदित् पयस्तेन मा सह शुन्धत १४ [२५] (१६२)

(१८)

१४ संकुसुको यामायनः । १-४ मृत्युः, ५ धाता, ६ त्वष्टा, ७-१४ पितृमेधा, १४ प्रजापतिर्वा ।

त्रिष्टुप्, ११ प्रस्तारपङ्क्तिः, १३ जगती, १४ अनुष्टुप् ।

परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवयानात् ।

चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान् १

मृत्योः पदं योपयन्तो यदैत द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ।

आप्यार्यमानाः प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवत यज्ञियासः २

इमे जीवा वि मृतैराववृत्र—न्नभूद्द्रा देवहूतिर्नो अद्य ।

प्राञ्चो अगाम नृतये हसाय द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ३

इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।

शतं जीवन्तु शरदः पुरुची—रन्तर्मृत्युं दधतां पर्वतेन ४

यथाहान्यनुपूर्वं भवन्ति यथ क्रतव क्रतुभिर्यन्ति साधु ।

यथा न पूर्वमपरो जहात्ये—वा धातरायूषि कल्पयैषाम् ५ [२६]

आ रोहतायुर्जरसं वृणाना अनुपूर्वं यतमाना यति ष्ठ ।

इह त्वष्टा सुजनिमा सजोषा वीर्यमायुः करति जीवसे वः ६

इमा नारीरविधवाः सुपत्नी—राञ्जनेन सर्पिषा सं विशन्तु ।

अनश्रवोऽनमीवाः सुरत्ना आ रोहन्तु जनयो योनिमग्ने ७

उदीर्ष्व नार्यमि जीवलोकं गतासुमेतमुप शेष एहि ।

इस्तग्रामस्य दिधिषोस्तवेदं पत्युर्जनित्वमभि सं बभूथ ८

(१७०)

धनुर्हस्ताद्वाददानो मृतस्या—ऽस्मे क्षत्राय वर्चसे बलाय ।
 अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वाः स्पृधो अभिमातीर्जयेम
 उप सर्प मातरं भूमिमेता—मुरुव्यचंसं पृथिवीं सुशेवाम् ।
 ऊर्णम्रदा युवतिर्दक्षिणावत एषा त्वा पातु निर्रुतेरुपस्थात्

९

१० [२७]

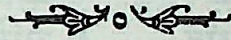
उच्छ्वश्चस्व पृथिवि मा नि बाधथाः सूपायनास्मै भव सूपवञ्चना ।
 माता पुत्रं यथा सिचा ऽभ्येनं भूम ऊर्णुहि
 उच्छ्वश्चमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि श्रयन्ताम् ।
 ते गृहासो घृतश्रुतो भवन्तु विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र
 उत ते स्तभ्रामि पृथिवीं त्वत् परी—मं लोगं निदधन्मो अहं रिषम् ।
 एतां स्थूणां पितरो धारयन्तु तेऽत्रा यमः सादना ते मिनेतु
 प्रतीचीने मामहनी—ष्वाः पूर्णमिवा दधुः ।
 प्रतीचीं जग्रभा वाच—मश्वं रश्नया यथा

११

१२

१३

१४ [२८] (१७६)



[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१९)

८ मथितो यामायनः, भृगुर्वारुणिर्वा, भार्गवश्च्यवनो वा । आपः, गावो वा,
 १ उत्तरार्धर्चस्य अग्नीषोमौ । अनुष्टुप्, ६ गायत्री ।

नि वर्तध्वं मानु गाता—ऽस्मान् त्सिषक्त रेवतीः ।
 अग्नीषोमा पुनर्वसू अस्मे धारयतं रयिम्
 पुनरेना नि वर्तय पुनरेना न्या कुरु ।
 इन्द्र एणा नि यच्छ—त्वग्निरेना उपाजतु
 पुनरेता नि वर्तन्ता—मस्मिन् पुण्यन्तु गोपतौ ।
 इहैवाग्ने नि धारये—ह तिष्ठतु या रयिः
 यन्नियानं न्ययनं संज्ञानं यत् परायणम् ।
 आवर्तनं निवर्तनं यो गोपा अपि तं हुवे
 य उदानद् व्ययनं य उदानद् परायणम् ।
 आवर्तनं निवर्तनं—मपि गोपा नि वर्तताम्
 अ निवर्त नि वर्तय पुनर्न इन्द्र गा देहि । जीवामिर्मुनजामहे

१

२

३

४

५

६

(१८९)

परि वो विश्वतो दध ऊर्जा घृतेन पर्यसा ।

ये देवाः के च यज्ञियास्ते रय्या सं सृजन्तु नः

आ निर्वर्तन वर्तय नि निर्वर्तन वर्तय ।

भूम्याश्चतस्रः प्रदिशस्ताभ्य एना नि वर्तय

७

८ [१] (१८४)

(२०)

१० ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुकृद्वा । अग्निः । गायत्री, १ एकपदा विराट्
(एष मन्त्रः शान्त्यर्थः) २ अनुष्टुप्, ९ विराट् १० त्रिष्टुप् ।

भद्रं नो अपि वातय मनः

१

अग्निमीळे भुजां यविष्ठं शासा मित्रं दुर्धरीतुम् ।

यस्य धर्मन् त्वरेनीः सपर्यन्ति मातुरुधः

२

यमासा कूपनीळं मासाकेतुं वर्धयन्ति

। भ्राजते श्रेणिदन्

३

अर्यो विशां गातुरेति प्र यदानद् द्विवो अन्तान् । कविरभ्रं दीद्यानः

४

जुषद्भ्या मानुषस्यो ध्वस्तस्थावृभ्वा यज्ञे

। मिन्वन् त्सद्वा पुर एति

५

स हि क्षेमो हविर्यज्ञः श्रुष्टीदस्य गातुरेति

। अग्निं देवा वाशीमन्तम्

६

[२]

यजासाहं दुर्व इपे ऽग्निं पूर्वस्य शेवस्य

। अद्रेः सूनुमायुमाहुः

७

नरो ये के चास्मदा विश्वेत् ते वाम आ स्युः

। अग्निं हविषा वर्धन्तः

८

कृष्णः श्वेतोऽरुषो यामो अस्य ब्रध्न क्रध्न उत शोणो यशस्वान् ।

हिरण्यरूपं जनिता जजान

९

एवा ते अग्ने विमदो मनीषा मूर्जो नपादुमृतेभिः सजोषाः ।

गिर आ वक्षत् सुमतीरियान इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः

१०

[३] (१९४)

(२१)

८ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुकृद्वा । अग्निः । आस्तारपङ्क्तिः ।

आग्निं न स्ववृक्तिभिर्होतारं त्वा वृणीमहे ।

यज्ञाय स्तीर्णबहिषे वि वो मदे शीरं पावकशोचिषं विवक्षसे

१

त्वामु ते स्वाभुवः शुम्भन्त्यश्वराधसः ।

वेति त्वामुपसेचनी वि वो मदु ऋजीतिरग्न आहुतिर्विवक्षसे

२

त्वे धर्माण आसते जुह्वभिः सिञ्चतीरिव ।

कृष्णा रूपाण्यर्जुना वि वो मदे विश्वा अधि श्रियो धिषे विवक्षसे

३

(१९७)

यमग्ने मन्यसे रयिं सहसावन्नमर्त्य ।	
तमा नो वाजसातये वि वो मदे यज्ञेषु चित्रमा भरा विवक्षसे	४
अग्निर्जातो अथर्वणा विदद्विश्वा नि काव्या ।	
भुवद्भूतो विवस्वतो वि वो मदे प्रियो यमस्य काम्यो विवक्षसे	५ [४]
त्वां यज्ञेष्वीळते ऽग्ने प्रयत्यध्वरे ।	
त्वं वसूनि काम्या वि वो मदे विश्वा दधासि दाशुषे विवक्षसे	६
त्वां यज्ञेष्वृत्विजं चारुमग्ने नि पेदिरे ।	
घृतप्रतीकं मनुषो वि वो मदे शुक्रं चेतिष्ठमक्षभिर्विवक्षसे	७
अग्ने शुकेण शोचिषो रू प्रथयसे बृहत् ।	
अभिक्रन्दन् वृषायसे वि वो मदे गर्भं दधासि जामिषु विवक्षसे	८ [५] (२०२)

(२२)

१५ पेन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुक्रदा । इन्द्रः । पुरस्ताद्बृहती; ५, ७, ९ अनुष्टुप्; १५ त्रिष्टुप् ।

कुहं श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नद्य जने मित्रो न श्रूयते ।	
ऋषीणां वा यः क्षये गुहा वा चर्कषे गिरा	१
इह श्रुत इन्द्रो अस्मे अद्य स्तवे वज्रयुचीषमः ।	
मित्रो न यो जनेष्वा यशश्चक्रे असांम्या	२
महो यस्पतिः शर्वसो असांम्या महो नृम्णस्य तूतुजिः ।	
भर्ता वज्रस्य धृष्णोः पिता पुत्रमिव प्रियम्	३
युजानो अश्वा वातस्य धुनीं देवो देवस्य वज्रिवः ।	
स्यन्ता पथा विरुक्मता सृजानः स्तोष्यध्वनः	४
त्वं त्या चिद्वातस्याश्वागा ऋत्रा त्मना वहध्वै ।	
ययोर्देवो न मर्त्यो यन्ता नकिर्विदार्यः	५ [६]
अध गमन्तोशना पृच्छते वां कदर्था न आ गृहम् ।	
आ जग्मथुः पराकाद् दिवश्च गमश्च मर्त्यम्	६
आ न इन्द्र पृक्षसे ऽस्माकं ब्रह्मोद्यतम् ।	
तत् त्वा याचामहेऽवः शुष्णं यन्द्रन्नमानुषम्	७ (२०३)

*

अ॒कर्मा॑ दस्युरभि नो॑ अ॒मन्तु॑—र॒न्यव॑तो अ॒मानु॑षः ।

त्वं तस्या॑मि॒त्रह॑न् व॒धर्दा॑सस्य द॒म्भय॑

त्वं न॑ इन्द्र शूर शूरे॑—रुत॑ त्वोता॑सो ब॒र्हणा॑ ।

पुरु॑त्रा ते वि पु॒र्तयो॑ न॒वन्त॑ क्षोणयो॑ यथा

त्वं तान् वृ॒त्रह॑त्ये॒ चोद॑यो नृन् का॒र्पाणे॑ शूर वज्रि॒वः ।

गुहा॑ यदी॑ कवी॒नां वि॒शां नक्ष॑त्रशवसाम्

म॒क्षू ता त॑ इन्द्र दाना॑प्रस आ॒क्षाणे॑ शूर वज्रि॒वः ।

य॒द्ध शु॒ष्णस्य॑ दु॒म्भयो॑ जा॒तं वि॒श्वं स॒याव॑भिः

माकु॑र्ध्यगिन्द्र शूर व॒स्वी—र॒स्मे भू॑वन्नभिष्टयः ।

व॒यंव॑यं त आसां॑ सु॒प्ते स्या॑म वज्रि॒वः

अ॒स्मे ता त॑ इन्द्र सन्तु स॒त्या ऽहि॑सन्तीरुपस्पृशः ।

वि॒द्याम॒ यासां॑ भुजो॑ धेनूनां न वज्रि॒वः

अ॒हस्ता॑ यदु॒पवी॑ वर्धन्त॑ क्षाः श॒चीभि॑र्वेद्यानाम् ।

शु॒ष्णं परि॑ प्रदक्षिणिद् वि॒श्वाय॑वे नि शि॒श्वथः॑

पि॒बापि॑बेदिन्द्र शूर सोमं॑ मा रि॒षण्यो॑ वसवान् वसुः सन् ।

उ॒त त्रा॑यस्व गृण॒तो म॒घो नो॑ म॒हश्च॑ रा॒यो रे॒वत॑स्कृधी नः

(२३)

७ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । इन्द्रः । जगती, १, ७ त्रिष्टुप्, ५ अभिसारिणी ।

यजा॑मह॒ इन्द्रं॑ वज्र॑दक्षिणं॒ हरी॑णां रथ्यं॑ वि॒व्रताना॑म् ।

प्र श्म॑श्रु दोधु॑वदु॒र्ध्वथा॑ भूद् वि सेना॑भिर्दय॑मानो वि राध॑सां

हरी॑ न्वस्य॒ या वने॑ वि॒दे वस्वि॑न्द्रो म॒घैर्म॑घवा॑ वृ॒त्रहा॑ भुवत् ।

ऋ॒भुर्वाज॑ ऋ॒भुक्षाः प॑त्यते शवो॒ ऽव॑ क्षणौमि दा॒सस्य॑ नाम चित्

यदा॑ वज्रं॒ हिर॑ण्यमि॒दथा॑ रथं॒ हरी॑ यम॑स्य वह॑तो वि सूरि॒भिः ।

आ ति॑ष्ठति म॒घवा॑ सन॑श्रुत॒ इन्द्रो॑ वाज॑स्य की॒र्धश्च॑वस॒स्पतिः॑

सो चि॒न्नु वृ॒ष्टिर्य॑था॒ऽस्वा स॑चां॒ इन्द्रः॑ श्मश्रूणि॒ हरि॑ताभि प्रु॒ष्णुते॑ ।

अव॑ वेति सु॒क्षयं॑ सुते मधू—दि॒द्वनो॑ति वातो॒ यथा॑ वन॑म्

यो वा॒चा वि॒वाचो॑ मृ॒धवा॑चः पुरु॒ सह॑स्राशि॒वा ज॒घान॑ ।

तत्तदि॑दस्य पौ॒स्यं गृणी॑मसि पि॒तेव॑ यस्तवि॒षीं वावृ॑धे शवः

स्तोमं त इन्द्र विमदा अजीजन—न्नपूर्व्यं पुरुतमं सुदानवे ।

विद्या ह्यस्य भोजनमिनस्य य—दा पशुं न गोपाः करामहे

६

माकिर्न एना सख्या वि यौषु—स्तव चेन्द्र विमदस्य च ऋषेः ।

विद्या हि ते प्रमतिं देव जाम्बि—दुस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि

७ [९] (२२४)

(२४)

६ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुरुद्धा । इन्द्रः, ४-६ अश्विनौ ।

आस्तारपङ्क्तिः, ४-६ अनुष्टुप् ।

इन्द्र सोममिमं पिब मधुमन्तं चमू सुतम् ।

अस्मे रयिं नि धारय वि वो मदे सहस्रिणं पुरुवसो विवक्षसे

१

त्वां यज्ञेभिरुक्थै—रुप हव्येभिरीमहे ।

शचीपते शचीनां वि वो मदे श्रेष्ठं नो धेहि वार्यं विवक्षसे

२

यस्पतिर्वार्याणा—मसि रधस्य चोद्विता ।

इन्द्र स्तोतृणामविता वि वो मदे द्विषो नः पाह्यंहसो विवक्षसे

३

युवं शक्रा मायाविना समीची निरमन्थतम् ।

विमदेन यदीळिता नासत्या निरमन्थतम्

४

विश्वे देवा अकृपन्त समीच्योर्निष्पतन्त्योः ।

नासत्यावब्रुवन् देवाः पुनरा वहतादिति

५

मधुमन्मे परारयणं मधुमत पुनरायनम् ।

ता नो देवा देवतया युवं मधुमतस्कृतम्

६ [१०] (२३०)

(२५)

११ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुरुद्धा । सोमः । आस्तारपङ्क्तिः ।

भद्रं नो अपि वातय मनो दक्षमुत क्रतुम् ।

अधा ते सख्ये अन्धसो वि वो मदे रणन् गावो न यवसे विवक्षसे

१

हृदिस्पृशस्त आसते विश्वेषु सोम धामसु ।

अधा कामा इमे मम वि वो मदे वि तिष्ठन्ते वसूयवो विवक्षसे

२

उत व्रतानि सोम ते प्राहं मिनामि पाक्या ।

अधा पितेव सूनवे वि वो मदे मृळा नो अभि चिह्नाद्विवक्षसे

३

(२३३)

समु प्र यन्ति धीतयः सर्गीसोऽवताँ इव ।

क्रतुं नः सोम जीवसे वि वो मदे धारया चमसाँ इव विवक्षसे ४

तव त्ये सोम शक्तिभिर्निकामासो व्यृण्विरे ।

गृत्सस्य धीरास्तवसो वि वो मदे व्रजं गोमन्तमश्विनं विवक्षसे ५ [११]

पशुं नः सोम रक्षसि पुरुत्रा विष्टितं जगत् ।

समाकृणोषि जीवसे वि वो मदे विश्वा संपश्यन् भुवना विवक्षसे ६

त्वं नः सोम विश्वतो गोपा अदाभ्यो भव ।

सेध राजन्नप सिधो वि वो मदे मा नो दुःशंस ईशता विवक्षसे ७

त्वं नः सोम सुक्रतुर्वयोधेयाय जागृहि ।

क्षेत्रवित्तरो मनुषो वि वो मदे द्रुहो नः पाह्यहंसो विवक्षसे ८

त्वं नो वृत्रहन्तमेन्द्रस्येन्दो शिवः सखा ।

यत् सीं हवन्ते समिथे वि वो मदे युध्यमानास्तोकसातौ विवक्षसे ९

अयं घ स तुरो मद इन्द्रस्य वर्धत प्रियः ।

अयं कक्षीर्वतो महो वि वो मदे मतिं विप्रस्य वर्धयद्विवक्षसे १०

अयं विप्राय द्वाशुषे वाजाँ इयति गोमतः ।

अयं सप्तभ्य आ वरं वि वो मदे प्रान्धं श्रोणं च तारिषद्विवक्षसे ११ [१२] (२४१)

(२६)

९ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । पूषा । अनुष्टुप्; १, ४ उष्णिक् ।

प्र ह्यच्छा मनीषाः स्पार्हा यन्ति नियुतः ।

प्र दूसा नियुदथः पूषा अविष्टु माहिर्नः १

यस्य त्यन्महित्वं वाताप्यमयं जनः ।

विप्र आ वंसद्धीतिभिश्चिकेत सुष्टुतीनाम् २

स वेद सुष्टुतीनामिन्दुर्न पूषा वृषा ।

अभि प्सुरः प्रुषायति व्रजं न आ प्रुषायति ३

मंसीमाहिं त्वा वयमस्माकं देव पूषन् ।

मतीनां च साधनं विप्राणां चाध्वम् ४

प्रत्यर्थिर्यज्ञानामश्वहयो रथानाम् ।

ऋषिः स यो मनुर्हितो विप्रस्य यावयत्सखः ५ [१३] (२४६)

आधीर्षमाणायाः पतिः शुचायाश्च शुचस्य च ।

वासोवायोऽवीना मा वासांसि मर्मजत्

६

इनो वाजानां पतिरिनः पुष्टीनां सखा ।

प्र श्मश्रु हर्षतो दूधोद् वि वृथा यो अदाभ्यः

७

आ ते रथस्य पूषन्नजा धुरं ववृत्युः ।

विश्वस्यार्थिनः सखा सन्नोजा अनपच्युतः

८

अस्माकमूर्जा रथं पूषा अविष्टु माहिनः ।

भुवद्वाजानां वृध इमं नः शृणवद्ववम्

९ [१४] (२५०)

(२७)

२४ ऐन्द्रो वसुक्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असत् सु मे जरितः साभिवेगो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षम् ।

अनाशीर्दामहमस्मि प्रहन्ता सत्यध्वतं वृजिनायन्तमाभुम्

१

यदीदृहं युधये संनया न्यदेवयून् तन्वाः शूशुजानान् ।

अमा ते तुम्रं वृषभं पचानि तीव्रं सुतं पञ्चदशं नि पिञ्चम्

२

नाहं तं वेदु य इति ब्रवीत्यदेवयून् त्समरणे जघन्वान् ।

यदावाख्यत् समरणमुघाव दादिन्द्र मे वृषभा प्र ब्रुवन्ति

३

यदज्ञातेषु वृजनेष्वासं विश्वे सतो मघवानो म आसन् ।

जिनामि वेत् क्षेम आ सन्तमाभुं प्र तं क्षिणां पर्वते पादुगृह्य

४

न वा उ मां वृजने वारयन्ते न पर्वतासो यदुहं मनस्ये ।

मम स्वनात् कृधुकर्णो भयात् एवेदनु द्यून् किरणः समैजात्

५ [१५]

दर्शन्वत्र शृतपाँ अन्निद्रान् बाहुक्षदुः शरवे पत्यमानान् ।

घृषुं वा ये निनिदुः सखाय मध्यू न्वेषु पवयो ववृत्युः

६

अभूर्वैक्षीर्व्यु आयुरानद् दर्षन्तु पूर्वो अपरो नु दर्षत् ।

द्वे पवस्ते परि तं न भूतो यो अस्य पारे रजसो विवेष

७

गावो यवं प्रयुता अर्यो अक्षन् ता अपश्यं सहगोपाश्चरन्तीः ।

हवा इवूर्यो अभितः समायन् कियदासु स्वर्पतिश्छन्दयाते

८

(२५८)

सं यद्वयं यवसादो जनानां—महं यवाद उर्वज्रे अन्तः ।

अत्रा युक्तोऽवसातारमिच्छा—दथो अयुक्तं युनजद्ववन्वान्

९

अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं द्विपाच्च यच्चतुष्पात् संसृजानि ।

स्त्रीभिर्यो अत्र वृषणं पृतन्या—दयुद्धो अस्य वि भजानि वेदः

१० [१६]

यस्यानक्षा दुहिता जात्वास कस्तां विद्वौ अभि मन्याते अन्धाम् ।

कतरो मेनिं प्रति तं मुचाते य ई वहति य ई वा वरेयात्

११

कियती योषा मर्यतो वधूयोः परिप्रीता पन्यसा वार्येण ।

भद्रा वधूर्भवति यत् सुपेशाः स्वयं सा मित्रं वनुते जने चित्

१२

पुतो जंगार प्रत्यश्चमत्ति शीर्ष्णा शिरः प्रति दधौ वरुथम् ।

आसीन ऊर्ध्वामुपसिं क्षिणाति न्यङ्कुत्तानामन्वेति भूमिम्

१३

बृहन्नच्छायो अपलाशो अवीं तस्थौ माता विषितो अत्ति गर्भः ।

अन्यस्या वत्सं रिहती भिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरुधः

१४

सप्त वीरासो अधरादुदाय—नृष्टोत्तरात्तात् समजग्मिरन्ते ।

नव पश्चातात् स्थिविमन्त आयन् दश प्राक् सानु वि तिरन्त्यश्वः

१५ [१७]

दृशानामेकं कपिलं समानं तं हिन्वन्ति कर्तवे पार्याय ।

गर्भं माता सुधितं वक्षणा—स्ववेनन्तं तुषयन्ती बिभर्ति

१६

पीवानं मेषमपचन्त वीरा न्युप्ता अक्षा अनु दूवि आसन् ।

द्वा धनुं बृहतीमप्स्वन्तः पवित्रवन्ता चरतः पुनन्ता

१७

वि क्रोशनासो विष्वश्च आयन् पचाति नेमो नहि पक्षदुधः ।

अयं मे देवः सविता तदाह दृष्ट इद्वनवत् सर्पिरन्नः

१८

अपश्यं ग्रामं वहमानमारा—दचक्रया स्वधया वर्तमानम् ।

सिषक्त्यर्यः प्र युगा जनानां सद्यः शिश्ना प्रमिनानो नवीयान्

१९

एतौ मे गावौ प्रमरस्य युक्तौ मो षु प्र संधीर्मुहुरिन्ममन्धि ।

आपश्चिदस्य वि नशन्त्यर्थं सूरश्च मर्क उपरो बभूवान्

२० [१८]

अयं यो वज्रः पुरुधा विवृत्तो ऽवः सूर्यस्य बृहतः पुरीषात् ।

श्रव इवेना परो अन्यदस्ति तदव्यथी जरिमाणस्तरन्ति

२१

वृक्षेवृक्षे नियता मीमयद्वौ—स्ततौ वयः प्र पतान् पूरुषादः ।

अथेवं विश्वं भुवनं भयात् इन्द्राय सुन्वदृषये च शिक्षत्

२२

(१७९)

देवानां माने प्रथमा अतिष्ठन् कृन्तत्रादिषामुपरा उदायन् ।

त्रयस्तपन्ति पृथिवीमनुपा द्वा बृबूकं वहतः पुरीषम्

२३

सा ते जीवातुरुत तस्य विद्धि मा स्मैतादृगप गूहः समर्थे ।

आविः स्वः कृणुते गूहते ब्रुसं स पादुरस्य निर्णिजो न मुच्यते

२४ [१९] (२७४)

(२८)

(१२) ? इन्द्रस्तुषा वसुकपली ऋषिका; २,६,८,१०,१२ इन्द्र ऋषिः; ३,४,५,७,९,११ ऐन्द्रो वसुक ऋषिः ।

२,६,८,१०,१२ ऐन्द्रो वसुको देवता; १,३,४,५,७,९,११ इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् ।

विश्वो ह्यन्यो अरिराजगाम ममेदह श्वशुरो ना जगाम ।

जक्षीयान्द्राना उत सोमं पपीयात् स्वाशितः पुनरस्तं जगायात्

१

स रोरुवद्वृषभस्तिग्मशृङ्गो वर्ष्मन् तस्थौ वरिमन्ना पृथिव्याः ।

विश्वेष्वेनं वृजनेषु पामि यो मे कुक्षी सुतसोमः पूणाति

२

अद्रिणा ते मन्दिन इन्द्र तूयान् त्सुन्वन्ति सोमान् पिबसि त्वमेषाम् ।

पचन्ति ते वृषभाँ अस्मि तेषाँ पूक्षेण यन्मघवन् हूयमानः

३

इदं सु मे जरितरा चिकिद्धि प्रतीपं शापं नद्यो वहन्ति ।

लोपाशः सिंहं प्रत्यश्रमत्साः क्रोष्टा वराहं निरतक्त कक्षात्

४

कथा त एतदुहमा चिकेतं गृत्सस्य पाकस्तवसो मनीषाम् ।

त्वं नो विद्राँ क्रतुथा वि वौचो यमर्धं ते मघवन् क्षेम्या धूः

५

एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति दिवश्चिन्मे बृहन्त उत्तरा धूः ।

पुरु सहस्रा नि शिशामि साक—मशत्रुं हि मा जानेता जजान

६ [२०]

एवा हि मां तवसं जजुरुग्रं कर्मन्कर्मन् वृषणमिन्द्र देवाः ।

वधीँ वृत्रं वज्रेण मन्दसानो ऽप व्रजं महिना दाशुषे वम्

७

देवास आयन् परशूरबिभ्रन् वना वृश्चन्तो अभि विद्धिरायन् ।

नि सुद्धं दधतो वक्षणासु यत्रा कृपीदमनु तदहन्ति

८

शशः क्षुरं प्रत्यश्रं जगारा—ऽद्रिं लोगेन व्यभेदमारात् ।

बृहन्तं चिदहते रन्धयानि वयद्वत्सो वृषभं शूशुवानः

९

सुपर्ण इत्था नखमा सिषाया—वरुद्धः परिपदं न सिंहः ।

निरुद्धश्चिन्महिषस्तर्ष्यावान् गोधा तस्मा अयथं कर्षदेतत्

१०

(२८४)

तेभ्यो गोधा अयथं कर्षद्वेत—द्ये ब्रह्मणः प्रतिपीयन्त्यन्नैः ।

सिम उक्ष्णोऽवसृष्टौ अदन्ति स्वयं बलानि तन्वः शृणानाः

११

एते शमीभिः सुशमीं अभूवन् ये हिंन्विरे तन्वः सोम उक्थैः ।

नृवद्वद्वृष्टुप नो माहि वाजान् द्विवि श्रवो दधिषे नाम वीरः

१२ [२१] (१८६)

(२९)

८ ऐन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वने न वा यो न्यधाधि चाक—उद्भुचिर्वा स्तोमो भुरणावजीगः ।

यस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नर्यो नृतमः क्षपावान्

१

प्र ते अस्या उषसः प्रापरस्या नृतौ स्यास नृतमस्य नृणाम् ।

अनु त्रिशोकः शतमावहन् कुत्सेन रथो यो असत् ससवान्

२

कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो भू—हुरो गिरो अभ्युग्रो वि धाव ।

कद्राहो अर्वागुप मा मनीषा आ त्वा शक्यामुपमं राधो अन्नैः

३

कदु द्युममिन्द्र त्वावतो नृन् कया धिया कर्से कन्न आगन् ।

मित्रो न सत्य उरुगाय भृत्या अन्नै समस्य यदसन् मनीषाः

४

प्रेरय सूर्यो अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिधा इव गमन् ।

गिरश्च ये ते तुविजात पूर्वी—नर इन्द्र प्रतिशिक्षन्त्यन्नैः

५ [२२]

मात्रे नु ते सुमिते इन्द्र पूर्वी द्यौर्मज्जना पृथिवी काव्येन ।

वराय ते घृतवन्तः सुतासः स्वाद्वन् भवन्तु पीतये मधूनि

६

आ मध्वो अस्मा असिचन्नमत्र—मिन्द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ।

स वावृधे वरिमन्त्रा पृथिव्या अभि क्रत्वा नर्यः पौंस्यैश्च

७

व्यानलिन्द्रः पृतनाः स्वोजा आस्मै यतन्ते सख्याय पूर्वीः ।

आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्रया सुमत्या चोदयासे

८ [२३] (१९४)

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-४१]

१५ कवष ऐलूषः । आपः, अपां न पात् वा । त्रिष्टुप् ।

प्र देवत्रा ब्रह्मणे गातुरे—त्वपो अच्छा मनसो न प्रयुक्ति ।

महीं मित्रस्य वरुणस्य धासिं पृथुज्यसे रीरधा सुवृक्तिम्

१

(१९५)

- अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि भूताऽच्छाप इतोशतीरुशन्तः ।
 अब याश्चष्टे अरुणः सुपर्णस्तमास्यध्वमूर्मिमद्या सुहस्ताः २
 अध्वर्यवोऽप इता समुद्रमपां नपातं हविषा यजध्वम् ।
 स वो दददूर्मिमद्या सुपूतं तस्मै सोमं मधुमन्तं सुनोत ३
 यो अनिधमो दीदयदृप्स्वऽन्तर्यं विप्रास ईळते अध्वरेषु ।
 अपां नपान्मधुमतीरपो वा याभिरिन्द्रो वावुधे वीर्याय ४
 याभिः सोमो मोदते हर्षते च कल्याणीभिर्युवतिभिर्न मर्यः ।
 ता अध्वर्यो अपो अच्छा परेहि यदासिञ्चा ओषधीभिः पुनीतात ५ [२४]
- एवेद्यूनै युवतयो नमन्त यदीमुशान्नुशतीरेत्यच्छ ।
 सं जानते मनसा सं चिकित्तेऽध्वर्यवो धिषणापश्च देवीः ६
 यो वो वृताभ्यो अकृणोदु लोकं यो वो मद्या अभिशस्तेरमुश्चत ।
 तस्मा इन्द्राय मधुमन्तमूर्मिं देवमादनं प्र हिणोतनापः ७
 प्रास्मै हिनोत मधुमन्तमूर्मिं गर्भो यो वः सिन्धवो मध्व उत्सः ।
 घृतपृष्ठमीज्यमध्वरेष्वाऽऽपो रेवतीः शृणुता हव मे ८
 तं सिन्धवो मत्सरमिन्द्रपानमूर्मिं प्र हेत य उभे इयति ।
 मदुच्युतमौशानं नभोजां परि त्रितन्तुं विचरन्तमुत्सम् ९
 आववृततीरध नु द्विधारा गोषुयुधो न नियवं चरन्तीः ।
 ऋषे जनित्रीभुवनस्य पत्नीरपो वन्दस्व सवृधः सयौनीः १० [२५]
- हिनोता नो अध्वरं देवयज्या हिनोत ब्रह्म सनये धनानाम् ।
 ऋतस्य योगे विष्यध्वमूधः श्रुष्टीवरीभूतनास्मभ्यमापः ११
 आपो रेवतीः क्षयथा हि वस्वः क्रतुं च मद्रं बिभृथामृतं च ।
 रायश्च स्थ स्वपत्यस्य पत्नीः सरस्वती तद्रूणते वयो धात् १२
 प्रति यदापो अहश्चमायतीघृतं पर्यासि बिभ्रतीर्मधूनि ।
 अध्वर्युभिर्मनसा संविदाना इन्द्राय सोमं सुपुतं भरन्तीः १३
 एमा अगमन् रेवतीर्जीवधन्या अध्वर्यवः सादयता सखायः ।
 नि बर्हिषि धत्तन सोम्यासोऽपां नपत्रा संविदानास एनाः १४
 आगमन्नाप उशतीर्बर्हिरेदं न्यध्वरे असदन् देवयन्तीः ।
 अध्वर्यवः सुनुतेन्द्राय सोममभूदु वः सुशका देवयज्या १५ [२६] (३०९)

(३१)

११ कवष षेल्लषः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देवानामुप वेतु शंसो विश्वेभिस्तुरैरवसे यजत्रः ।
 तेभिर्वयं सुप्रखायो भवेम तरन्तो विश्वा दुरिता स्याम १
 परि चिन्मर्तो द्रविणं ममन्या हृतस्य पथा नमसा विवासेत् ।
 उत स्वेन क्रतुना सं वदेत श्रेयांसं दक्षं मनसा जगृभ्यात् २
 अधायि धीतिरससृग्रमंशा स्तीर्थे न दुस्ममुप यन्त्यूमाः ।
 अभ्यानश्म सुवितस्य शूषं नवेदसो अमृता नामभूम ३
 नित्यश्चाकन्यात् स्वपतिर्दमना यस्मा उ देवः संविता जजान ।
 भगो वा गोभिर्यमेमनज्यात् सो अस्मै चारुश्छदयदुत स्यात् ४
 इयं सा भूया उषसामिव क्षा यद्ध क्षुमन्तः शवसा समारयन् ।
 अस्य स्तुतिं जरितुर्भिक्षमाणा आ नः शग्मास उप यन्तु वाजाः ५ [२७]

अस्येदेषा सुमतिः पप्रथाना ऽभवत् पूर्व्या भूमना गौः ।
 अस्य सनीळा असुरस्य योनौ समान आ भरणे विभ्रमाणाः ६
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।
 संतस्थाने अजरे इतऊती अहानि पूर्वीरुषसो जरन्त ७
 नैतावदेना परो अन्यदस्त्युक्षा स द्यावापृथिवी बिभर्ति ।
 त्वचं पवित्रं कृणुत स्वधावान् यदीं सूर्यं न हरितो वहन्ति ८
 स्तेगो न क्षामत्येति पृथ्वीं मिहं न वातो वि ह वाति भूम ।
 मित्रो यत्र वरुणो अज्यमानो ऽग्निर्वने न व्यसृष्ट शोकम् ९
 स्तरीर्यत् सूत सद्यो अज्यमाना व्यथिरव्यथीः कृणुत स्वगोपा ।
 पुत्रो यत् पूर्वः पित्रोर्जनिष्ट शम्यां गौर्जगार यद्ध पृच्छान् १०
 उत कण्वं नृषदः पुत्रमाहु रूत श्यावो धनमादत्त वाजी ।
 प्र कृष्णाय रुशदपिन्वतोर्ध क्रतमत्र नकिरस्मा अपीपेत् ११ [२८] (३२०)

(३२)

९ कवष षेल्लषः । इन्द्रः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

प्र सु गमन्ता धियसानस्य सक्षणि वरेभिर्वरा अभि षु प्रसीदतः ।
 अस्माकमिन्द्र उभयं जुजोषति यत् सोम्यस्यान्धसो बुबोधति १ (३२१)

वीन्द्र यासि दिव्यानि रोचना वि पार्थिवानि रजसा पुरुषदुत ।
 ये त्वा वहन्ति मुहुरध्वराँ उप ते सु वन्वन्तु वग्वनाँ अराधसः २
 तदिन्मे छन्तसद्रपुषो वपुष्टरं पुत्रो यज्जानं पित्रोरधीयति ।
 जाया पतिं वहति वग्नना सुमत् पुंस इन्द्रो वहतुः परिष्कृतः ३
 तदित सधस्थमभि चारु दीधय गावो यच्छासन् वहतुं न धेनवः ।
 माता यन्मन्तुर्युथस्य पूर्या ऽभि वाणस्य सप्तधातुरिज्जनः ४
 प्र वोऽच्छा रिरिचे देवयुष्पद—मेको रुद्रेभिर्याति तुर्वणिः ।
 जरा वा येष्वमृतेषु द्वावने परि व ऊर्मेभ्यः सिञ्चता मधु ५ [२९]

निधीयमानमपंगूळहमप्सु प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।
 इन्द्रो विद्वाँ अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम् ६
 अक्षेत्रवित् क्षेत्रविदुं ह्यप्रात् स प्रैति क्षेत्रविदानुशिष्टः ।
 एतद्वै भद्रमनुशासनस्यो—त स्रुतिं विन्दत्यञ्जसीनाम् ७
 अद्येदु प्राणीदममग्निमाहा ऽपीवृतो अधयन्मातुरुधः ।
 एमेनमाप जरिमा युवान्—महेळन् वसुः सुमना बभूव ८
 एतानि भद्रा कलश क्रियाम् कुरुश्रवण ददतो मघानि ।
 दान इद्वो मघवानः सो अ—स्त्वयं च सोमो हृदि यं बिभर्भि ९ [३०] (३३०)



[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२९]

(३३)

९ कवष पेलूषः । १ विश्वे देवाः, २-३ इन्द्रः, ४-५ कुरुश्रवणस्त्रासदस्यवः, ६-९ उपमश्रवा मन्त्रातिथिः ।
 १ त्रिष्टुप्; प्रगाथः= (२ बृहती, ३ सतोबृहती), ४-९ गायत्री ।

प्र मा युयुजे प्रयुजो जनानां वहामि स्म पूषणमन्तरेण ।
 विश्वे देवासो अध मामरक्षन् दुःशासुरागादिति घोष आसीत् १
 सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पर्शवः ।
 नि बाधते अमतिर्नग्नता जसु—र्वेन वेवीयते मतिः २
 मूषो न शिश्वा व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो ।
 सकृत् सु नो मघवन्निन्द्र मृळया—ऽधा पितेव नो भव ३
 कुरुश्रवणमावृणि राजानं त्रासदस्यवम् । मंहिष्ठं वाघतामृषिः ४
 यस्य मा हरितो रथे तिस्रो वहन्ति साधुया । स्तवै सहस्रदक्षिणे ५ [१] (३३४)

यस्य प्रस्वादसो गिरं उपमश्रवसः पितुः ।	क्षेत्रं न रण्वमूचुषे	६
अधि पुत्रोपमश्रवो नपान्मित्रातिथेरिहि ।	पितुष्टे अस्मि वन्दिता	७
यदीशीयामृताना—मुत वा मर्त्यानाम् ।	जीवेदिन्मघवा मम	८
न देवानामतिं व्रतं शतात्मा च न जीवति ।	तथा युजा वि वावृते	९ [२] (३३८)

(३४)

१४ कवच ऐतृषः, अक्षो मौजवान् वा । १, ७, ९, १२ अक्षाः, १३ कृषिः, २-६, ८, १०, ११,

१४ अक्ष-कितव-निन्दा । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

प्रावेपा मां बृहतो मादयन्ति प्रवातेजा इरिणे ववृतानाः ।	
सोमस्येव मौजवतस्य भक्षो विभीदको जागृविर्मह्यमच्छान्	१
न मां मिमेथ न जिहीळ एषा शिवा सखिभ्य उत मह्यमासीत् ।	
अक्षस्याहमेकपरस्य हेतो रनुव्रतामप जायामरोधम्	२
द्वेष्टि श्वश्रूरं जाया रुणाद्धि न नाथितो विन्दते मर्दितारम् ।	
अश्वस्येव जरतो वस्यस्य नाहं विन्दामि कितवस्य भोगम्	३
अन्ये जायां परि मृशन्त्यस्य यस्यागृधद्वेदने वाज्यक्षः ।	
पिता माता भ्रातर एनमाहुर्न जानीमो नयता बद्धमेतम्	४
यदादीध्ये न दविषाण्येभिः परायद्धयोऽव हीये सखिभ्यः ।	
न्युताश्च बभ्रवो वाचमक्रतु एमीदेषां निष्कृतं जारिणीव	५ [३]
सभामेति कितवः पृच्छमानो जेष्यामीति तन्वाइ शूशुजानः ।	
अक्षासो अस्य वि तिरन्ति कामं प्रतिदीप्ते दधत् आ कृतानि	६
अक्षास इदंशुशिने नितोदिनो निकृत्वानस्तपनास्तापयिष्णवः ।	
कुमारदेष्णा जयतः पुनर्हणो मध्वा संपृक्ताः कितवस्य बर्हणा	७
त्रिपञ्चाशः क्रीळति व्रात एषां देव इव सविता सत्यधर्मा ।	
उग्रस्य चिन्मन्यवे ना नमन्ते राजा चिदेभ्यो नम इत् कृणोति	८
नीचा वर्तन्त उपरि स्फुरन्त्य हस्तासो हस्तवन्तं सहन्ते ।	
विद्या अङ्गारा इरिणे न्युताः शीताः सन्तो हृदयं निर्दहन्ति	९
जाया तप्यते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः कं स्वित् ।	
कृणावा बिभ्यद्धनमिच्छमानो ऽन्येषामस्तमुप नक्तमेति	१० [४] (३४८)

स्त्रियं हृद्वायं कितव ततापाऽन्येषां जायां सुकृतं च योनिम् पूर्वाह्ने अश्वान् युजुजे हि बभूव त्सो अग्रेरन्ते वृषलः पपाद यो वः सेनानीर्महतो गणस्य राजा वार्तस्य प्रथमो बभूव ।	११
तस्मै कृणोमि न धना रुणधिम दशाहं प्राचीस्तद्वत् वदामि अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित् कृषस्व वित्ते रमस्व बहु मन्यमानः ।	१२
तत्र गावः कितव तत्र जाया तन्मे वि चष्टे सवितायमर्यः मित्रं कृणुध्वं खलु मृळता नो मा नो घोरेण चरताभि धृष्णु ।	१३
नि वो नु मन्युर्विशतामराति रन्यो बभूणां प्रसितौ न्वस्तु	१४ [५] (३५२)

(३५)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती, १३-१४ त्रिष्टुप् ।

अबुधसु त्य इन्द्रवन्तो अग्रयो ज्योतिर्भरन्त उषसो व्युष्टिषु । मही द्यावापृथिवी चेततामपो ऽद्या देवानामव आ वृणीमहे	१
दिवस्पृथिव्योरव आ वृणीमहे मातृन् त्सिन्धून् पर्वताञ्छर्यणावतः । अनागास्त्वं सूर्यमुषासमीमहे भद्रं सोमः सुवानो अद्या कृणोतु नः	२
द्यावा नो अद्य पृथिवी अनागसो मही त्रायेतां सुविताय मातरा । उषा उच्छन्त्यप बाधतामघं स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	३
इयं न उस्मा प्रथमा सुदेव्यं रेवत् सनिभ्यो रेवती व्युच्छतु । आरे मन्युं दुर्विदत्रस्य धीमहि स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	४
प्र याः सिस्रते सूर्यस्य रश्मिभिर्ज्योतिर्भरन्तीरुषसो व्युष्टिषु । भद्रा नो अद्य श्रवसे व्युच्छत स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	५ [६]

अनमीवा उषस आ चरन्तु न उदग्रयो जिहतां ज्योतिषा बृहत् । आयुक्षातामश्विना तूतुजिं रथं स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	६
श्रेष्ठं नो अद्य सवितर्वरेण्यं भागमा सुव स हि रत्नधा असि । रायो जनित्रीं धिषणामुप ब्रुवे स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	७
पिपर्तु मा तद्वत्स्यं प्रवाचनं देवानां यन्मनुष्याऽमन्महि । विश्वा इदुस्माः स्पलुदेति सूर्यः स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे	८ (३६०)

अद्वेषो अद्य बर्हिषः स्तरीमणि ग्राव्णां योगे मन्मनः साध ईमहे ।

आदित्यानां शर्मेणि स्था भुरण्यसि स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे

३

आ नो बर्हिः सधमादे बृहद्वि वि देवाँ ईळे सादया सप्त होतृन् ।

इन्द्रं मित्रं वरुणं सातये भगं स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे

१० [७]

त आदित्या आ गता सर्वतातये वृधे नो यज्ञमवता सजोषसः ।

बृहस्पतिं पुषणमश्विना भगं स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे

११

तन्नो देवा यच्छत सुप्रवाचनं हृदिरोदित्याः सुभरं नृपाय्यम् ।

पश्वे तोकाय तनयाय जीवसे स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे

१२

विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती विश्वे भवन्त्वग्नयः समिन्द्राः ।

विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे

१३

यं देवासोऽवथ वाजसातौ यं त्रायध्वे यं पिपृथात्यंहः ।

यो वो गोपीथे न भयस्य वेदु ते स्याम देववीतये तुरासः

१४ [८] (३६६)

(३६)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती, १३-१४ त्रिष्टुप् ।

उषासानक्ता बृहती सुपेशसा द्यावाक्षामा वरुणो मित्रो अर्यमा ।

इन्द्रं हुवे मरुतः पर्वताँ अप आदित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः

१

द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतस ऋतावरी रक्षतामंहसो रिषः ।

मा दुर्विदत्रा निक्कतिर्न ईशत तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

२

विश्वस्मान्नो अदितिः पात्वंहसो माता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः ।

स्वर्वज्ज्योतिरवृकं नशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

३

ग्रावा वदुन्नप रक्षांसि सेधतु दुष्वयं निक्कतिं विश्वमत्रिणम् ।

आदित्यं शर्म मरुतामशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

४

एन्द्रो बर्हिः सीदतु पिन्वतामिच्छा बृहस्पतिः सामभिर्क्रको अर्चतु ।

सुप्रकेतं जीवसे मन्म धीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

५ [९]

द्विविस्पृशं यज्ञमस्माकमश्विना जीराध्वरं कृणुतं सुममिष्टये ।

प्राचीनरश्मिमाहुतं घृतेन तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

६

(३७२)

उप ह्वये सुहृवं मारुतं गणं पावकमृष्वं सख्याय शंभुवम् ।	
रायस्पोषं सौश्रवसाय धीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	७
अपां पेकं जीवधन्यं भरामहे देवाव्यं सुहृवमध्वरश्रियम् ।	
सुरश्मिं सोममिन्द्रियं यमीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	८
सनेम तत् सुसनिता सनिर्वभिर्वयं जीवा जीवपुत्रा अनागसः	
ब्रह्मद्विषो विष्वगेनो भरेरत तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	९
ये स्था मनोर्यज्ञियास्ते गृणोतन यद्वो देवा ईमहे तद्दातन ।	
जैत्रं क्रतुं रयिमद्वीरवद्यशस्तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	१० [१०]
महदुद्य महतामा वृणीमहे ऽवो देवानां बृहतामनर्वणाम् ।	
यथा वसु वीरजातं नशामहे तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	११
महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।	
श्रेष्ठे स्याम सवितुः सर्वाभिनि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	१२
ये सवितुः सत्यसवस्य विश्वे मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः ।	
ते सौभगं वीरवद्वोमदप्नो दधातन द्रविणं चित्रमस्मे	१३
सविता पश्वातात् सविता पुरस्तात् सवितोत्तरात्तात् सविताधरात्तात् ।	
सविता नः सुवतु सर्वताति सविता नो रासतां दीर्घमायुः	१४ [११] (३८०)

(३७)

१२ सौर्योऽभितपाः । सूर्यः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तद्वतं संपर्यत ।	
दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत	१
सा मा सत्योक्तिः परि पातु विश्वतो द्यावा च यत्र ततन्नहानि च ।	
विश्वमन्यन्नि विशते यदेजति विश्वाहापो विश्वाहोदेति सूर्यः	२
न ते अदेवः प्रदिवो नि वासते यदेतशेभिः पतरै रथर्यसि ।	
प्राचीनमन्यदनु वर्तते रज उदुन्येन ज्योतिषा यासि सूर्य	३
येन सूर्य ज्योतिषा बाधसे तमो जगच्च विश्वमदियर्षिं भानुना ।	
तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुति मपामीवामप दुष्पवन्त्यं सुव	४
विश्वस्य हि प्रेषितो रक्षसि व्रतमहेळयन्नुच्चरासि स्वधा अनु ।	
यदुद्य त्वा सूर्योपित्रवामहे तं नो देवा अनु मंसीरत क्रतुम्	५ (३८५)

तं नो द्यावापृथिवी तन्न आप इन्द्रः शृण्वन्तु मरुतो हवं वचः ।
मा शूने भूम सूर्यस्य संहशि भद्रं जीवन्तो जरणामशीमहि

६ [१२]

विश्वाहा त्वा सुमनसः सुचक्षसः प्रजावन्तो अनमीवा अनागसः ।
उग्रन्तं त्वा मित्रमहो दिवेदिवे ज्योग्जीवाः प्रति पश्येम सूर्य
महि ज्योतिर्विभ्रतं त्वा विचक्षण भास्वन्तं चक्षुषेचक्षुषे मयः ।
आरोहन्तं बृहतः पार्जसस्परि वयं जीवाः प्रति पश्येम सूर्य
यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना प्र चरते नि च विशन्ते अकतुभिः ।
अनागास्त्वेन हरिकेश सूर्याऽह्नाह्ना नो वस्यसावस्यसोदिहि
शं नो भव चक्षसा शं नो अह्ना शं भानुना शं हिमा शं वृणेन ।
यथा शमध्वञ्छमसद् दुरोणे तत् सूर्यं द्रविणं धेहि चित्रम्
अस्माकं देवा उभयाय जन्मने शर्म यच्छत द्विपदे चतुष्पदे ।
अदत् पिबदूर्जयमानमार्शितं तदुस्मे शं योररपो दधातन
यद्वो देवाश्चकृम जिह्वा गुरु मनसो वा प्रयुती देवहेळनम् ।
अरावा यो नो अभि दुच्छुनायते तस्मिन् तदेनो वसवो नि धेतन

७

८

९

१०

११

१२ [१३] (३९२)

(३८)

५ मुष्कवानिन्द्रः । इन्द्रः । जगती ।

अस्मिन् न इन्द्र पृत्सुतौ यशस्वाति शिमीवति क्रन्दसि प्राव सातये ।
यत्र गोषाता धृषितेषु खादिषु विष्ट्वक् पतन्ति दिद्यवो नृषाह्ये
स नः क्षुमन्तं सद्ने व्यूर्णुहि गोअर्णसं रयिमिन्द्र श्रवाय्यम् ।
स्याम ते जयतः शक्र मेदिनो यथा वयमुश्मसि तद्वसो कृधि
यो नो दास आर्यो वा पुरुष्टुताऽदेव इन्द्र युधये चिकेतति ।
अस्माभिष्टे सुषहाः सन्तु शत्रवस्त्वया वयं तान् वनुयाम संगमे
यो दुभ्रेभिर्हव्यो यश्च भूरिभिर्—र्यो अभीके वरिवोविन्नृषाह्ये ।
तं विखादे सस्त्रिमद्य श्रुतं नरमर्वाश्चामिन्द्रमवसे करामहे
स्ववृजं हि त्वामहमिन्द्र शुश्रवा नानुदं वृषभ रधचोर्दनम् ।
प्र मुश्चस्व परि कुत्सादिहा गहि किमु त्वावान् मुष्कयोर्बुद्ध आसते

१

२

३

४

५ [१४] (३९७)

(३९)

१४ काक्षीवती घोषा । अश्विनौ । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

- यो वां परिजमा सुवृद्धिना रथो' कुषामुषासो हव्यो हविर्मता ।
 शश्वत्तमासस्तमुं वामिदं वयं पितुर्न नाम सुहवं हवामहे १
 चोदयतं सूनृताः पिन्वतं धिय उत पुरंधीरीरयतं तदुश्मसि ।
 यशसं भागं कृणुतं नो अश्विना सोमं न चारुं मघवत्सु नस्कृतम् २
 अमाजुराश्विन्द्रवथो युवं भगो ऽनाशोश्चिदवितारापमस्य चित् ।
 अन्धस्य चिन्नासत्या कृशस्य चिद्युवामिदाहुर्भिषजा रुतस्य चित् ३
 युवं च्यवानं सनयं यथा रथं पुनर्युवानं चरथाय तक्षथुः ।
 निष्ठाैश्यमूहथुरद्भ्यस्परि विश्वेत् ता वां सर्वनेषु प्रवाच्या ४
 पुराणा वां वीर्यां प्र ब्रवा जने ऽथो हासथुर्भिषजा मयोभुवा ।
 ता वां नु नव्याववसे करामहे ऽयं नासत्या श्रदुरिर्यथा दधत् ५ [१५]
- इयं वामहे शृणुतं मे अश्विना पुत्रायैव पितरा मह्यं शिक्षतम् ।
 अनापिरज्ञा असजात्यामतिः पुरा तस्या अभिशस्तेरव स्पृतम् ६
 युवं रथेन विमदायं शुन्ध्युवं न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषणाम् ।
 युवं हवं वधिमत्या अंगच्छतं युवं सुषुतिं चक्रथुः पुरंधये ७
 युवं विप्रस्य जरणामुपेयुषः पुनः कलेरकृणुतं युवद्वयः ।
 युवं वन्दनमृश्यदादुदूपथु—युवं सद्यो विश्पलामेतवे कृथः ८
 युवं ह रेभं वृषणा गुहां हित—मुदैरयतं ममूवांसमश्विना ।
 युवमृवीसमुत तप्तमत्रय ओमन्वन्तं चक्रथुः सप्तवधये ९
 युवं श्वेतं पेदवेऽश्विनाश्वं नवभिर्वाजैर्नवती च वाजिनम् ।
 चकृत्यं ददथुर्दावयत्सखं भगं न नृभ्यो हव्यं मयोभुवम् १० [१६]
- न तं राजानावदिते कुतश्चन नाहो अश्रोति दुरितं नकिर्भयम् ।
 यमाश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी पुरोरथं कृणुथः पत्न्या सह ११
 आ तेन यातं मनसो जेवीयसा रथं यं वामुभवश्चक्ररश्विना ।
 यस्य योगे दुहिता जायते दिव उभे अहनी सुदिने विवस्वतः १२
 ता वर्तिर्यातं जयुषा वि पर्वत—मपिन्वतं शयवे धेनुमश्विना ।
 वृकस्य चिद्वर्तिकामन्तरास्या—युवं शचीभिर्गसिताममुश्रतम् १३ (४१०)

एतं वां स्तोममश्विनावकुर्मा तक्षाम भृगवो न रथम् ।

न्यमृक्षाम योषणां न मर्ये नित्यं न सुनुं तनयं दधानाः

१४ [१७] (४११)

(४०)

१४ काक्षीवती घोषा । अश्विनौ । जगती ।

रथं यान्तं कुह को ह वां नरा प्रति द्युमन्तं सुविताय भूषति ।

प्रातर्यावाणं विभ्वं विशेविशे वस्तोर्वस्तोर्वहमानं धिया शमि

१

कुहं स्विद् दोषा कुह वस्तोरश्विना कुहामिपित्वं करतः कुहोषतुः ।

को वां शयुत्रा विधवेव देवरं मर्यं न योषा कृणुते सधस्थ आ

२

प्रातर्जरथे जरणेव कार्पया वस्तोर्वस्तोर्यजता गच्छथो गृहम् ।

कस्य ध्वसा भवथः कस्य वा नरा राजपुत्रेव सवनाव गच्छथः

३

युवां मृगेव वारणा मृगण्यवो दोषा वस्तोर्हविषा नि ह्वयामहे ।

युवं होत्रामृतुथा जुह्वते नरेषु जनाय वहथः शुभस्पती

४

युवां ह घोषा पर्यश्विना यती राज ऊचे दुहिता पृच्छे वां नरा ।

भूतं मे अहं उत भूतमक्तवे ऽश्वावते रथिने शक्तमवते

५ [१८]

युवं कवी ष्ठः पर्यश्विना रथं विशो न कुत्सो जरितुर्नशायथः ।

युवोर्ह मक्षा पर्यश्विना मध्वासा भरत निष्कृतं न योषणा

६

युवं ह भुज्युं युवमश्विना वशं युवं शिञ्जारमुशनामुपारथुः ।

युवो ररावा परि सख्यमासते युवोरहमवसा सुम्नमा चके

७

युवं ह कृशं युवमश्विना शयुं युवं विधन्तं विधवामुरुग्यथः ।

युवं सनिभ्यः स्तनयन्तमश्विना ऽप ब्रजमूर्णुथः सप्तास्यम्

८

जनिष्ट योषा पतयत् कनीनको वि चारुहन् वीरुधो दुंसना अनु ।

आस्मै रीयन्ते निवनेव सिन्धवो ऽस्मा अहं भवति तत् पतित्वनम्

९

जीवं रुदन्ति वि मयन्ते अध्वरे दूर्धामनु प्रसितिं दीधियुर्नरः ।

वामं पितृभ्यो य इदं संमेरिरे मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे

१० [१९]

न तस्य विद्म तद् पु प्र वोचत् युवां ह यद्युवत्याः क्षेति योनिषु ।

प्रियोस्त्रियस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमेमाश्विना तदुश्मसि

११

आ वामगन् त्सुमतिर्वीजिनीवसु न्यश्विना हृत्सु कामा अयंसत ।

अभूतं गोपा मिथुना शुभस्पती प्रिया अर्यम्णो दुर्यो अशीमहि

१२ (४२३)

ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ धत्तं रयिं सहवीरं वचस्यवे ।
 कृतं तीर्थं सुप्रपाणं शुभस्पती स्थाणुं पथेष्ठा मप दुर्मतिं हतम् १३
 क्वं स्वदुष्टं कतमास्वश्विना विक्षु दुस्मा मादयेते शुभस्पती ।
 क ई नि येमे कतमस्य जगमुर्विप्रस्य वा यजमानस्य वा गृहम् १४ [२०] (४२५)

(४१)

३ सुहस्त्यो घोषेयः । अश्विनौ । जगती ।

समानमु त्यं पुरुहूतमुदथ्यं रथं त्रिचक्रं सर्वना गनिगमतम् ।
 परिजमानं विदुथ्यं सुवृत्तिभिर्वयं व्युष्टा उषसो हवामहे १
 प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठथः प्रातर्यावाणं मधुवाहनं रथम् ।
 विशो येन गच्छथो यज्वरीनरा कीरेश्चिद्यज्ञं होतुमन्तमश्विना २
 अध्वर्युं वा मधुपाणिं सुहस्त्यं मग्निधं वा धृतदक्षं दमूनसम्
 विप्रस्य वा यत् सर्वनानि गच्छथो ऽत आ यातं मधुपेयमश्विना ३ [२१] (४२८)

(४२)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्तेव सु प्रतरं लायमस्यन् भूषन्निव प्र भरा स्तोममस्मै ।
 वाचा विप्रास्तरत् वाचमर्यो नि रामय जरितः सोम इन्द्रम् १
 दोहेन गामुप शिक्षा सखायं प्र बोधय जरितर्जारमिन्द्रम् ।
 कोशं न पूर्णं वसुना न्युष्टमा च्यावय मघदेयाय शूरम् २
 किमङ्ग त्वा मघवन् भोजमाहुः शिशिहि मा शिशयं त्वा शृणोमि ।
 अग्रस्वती मम धीरस्तु शक्र वसुविदं भगमिन्द्रा भरा नः ३
 त्वा जना ममस्येष्विन्द्र संतस्थाना वि ह्वयन्ते समीके ।
 अत्रा युजं कृणुते यो हविष्मान् नासुन्वता सख्यं वष्टि शूरः ४
 धनं न स्पन्दं बहुलं यो अस्मै तीवान् त्सोमो आसुनोति प्रयस्वान् ।
 तस्मै शत्रून् त्सुतुकान् प्रातरहो नि स्वष्ट्रान् युवति हन्ति वृत्रम् ५ [२२]

यस्मिन् वयं दधिमा शंसमिन्द्रे यः शिश्राय मघवा काममस्मे ।
 आराच्चित् सन् भयतामस्य शत्रुर्न्यस्मै द्युम्ना जन्या नमन्ताम् ६ (४३४)

आराच्छत्रुमर्षं बाधस्व दूर—मुग्रो यः शम्भः पुरुहूत तेन ।	
अस्मे धेहि यवमद्गोमदिन्द्र कृधी धियं जरित्रे वाजरत्नाम्	७
प्र यमन्तवृषसवासो अगमन् तीवाः सोमा बहुलान्तास इन्द्रम् ।	
नाहं द्रामानं मघवा नि यंस—न्नि सुन्वते वहति भूरि वामम्	८
उत प्रहामतिदीव्या जयाति कृतं यच्छुग्री विचिनोति काले ।	
यो देवकामो न धना रुणद्धि समित् तं राया सृजति स्वधावान्	९
गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धना—न्यस्माकेन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चा—दुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२३] (४३९)

(४३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४३-६०]

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अच्छा म इन्द्रं मतयः स्वविदः सधीचीर्विश्वा उशतीरनूषत ।	
परि ष्वजन्ते जनयो यथा पतिं मर्यं न शुन्ध्युं मघवानमूतये	१
न घा त्वद्विगप वेति मे मन—स्त्वे इत् कामं पुरुहूत शिश्रय ।	
राजैव दस्म नि षदोऽधि बर्हि—व्यस्मिन् त्सु सोमेऽवपानमस्तु ते	२
विषूवदिन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इद्रायो मघवा वस्व ईशते ।	
तस्येदिमे प्रवणे सप्त सिन्धवो वयो वर्धन्ति वृषभस्य शुष्मिणः	३
वयो न वृक्षं सुपलाशमासदन् त्सोमास इन्द्रं मन्दिनश्चमूषदः ।	
प्रेषामनीकं शर्वसा दविद्युत—द्विदत् स्वर्गमनवे ज्योतिरार्यम्	४
कृतं न श्वग्री वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मघवा सूर्यं जयत् ।	
न तत् ते अन्यो अनु वीर्यं शक्—न्न पुराणो मघवन् नोत नूतनः	५ [२४]

विश्विंशं मघवा पर्यशायत जनानां धेना अवचाकंशदृषा ।	
यस्याहं शक्रः सर्वनेषु रण्यति स तीव्रैः सोमैः सहते पृतन्यतः	६
आपो न सिन्धुमभि यत् समक्षरन् त्सोमास इन्द्रं कुल्या इव ह्रदम् ।	
वर्धन्ति विप्रा महो अस्य सादने यवं न वृष्टिर्विव्येन दानुना	७ (४४६)

वृषा न कुन्द्रः पतयद्वजःस्वा यो अर्यपत्नीरकृणोदिमा अपः ।	
स सुन्वते मघवा जीरदानवे ऽविन्दुज्ज्योतिर्मनवे हविष्मते	८
उज्जायतां परशुज्योतिषा सह भूया ऋतस्य सुदुर्घा पुराणवत् ।	
वि रोचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत सत्पतिः	९
गोभिष्टरेमार्मतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२५] (४५०)

(४४)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १-३, १०-११ त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रः स्वर्पतिर्मदाय यो धर्मेणा तूतुजानस्तुविष्मान् ।	
प्रत्वक्षाणो अति विश्वा सहांस्य पारेण महता वृष्ण्येन	१
सुष्ठामा रथः सुयमा हरीं ते मिम्यक्ष वज्रो नृपते गर्भस्तौ ।	
शीर्षं राजन् त्सुपथा याह्यर्वाङ् वर्धाम ते पपुषो वृष्ण्यानि	२
एन्द्रवाहो नृपतिं वज्रबाहु मुग्रमुग्रासस्तविषास एनम् ।	
प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्म मेमस्मन्ना सधमादो वहन्तु	३
एवा पतिं द्रोणसाचं सचेतस मूर्जः स्कृभं धरुण आ वृषायसे ।	
ओजः कृष्व सं गृभाय त्वे अप्य सो यथा केनिपानामिनो वृधे	४
गमन्नस्मे वसूण्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।	
त्वमीशिषे सास्मिन्ना संत्सि बर्हिष्य नाधूया तव पात्राणि धर्मेणा	५ [२६]

पृथक् प्रायन् प्रथमा देवहूतयो ऽकृण्वत श्रवस्यानि दुष्टरा ।	
न ये शेकुर्यज्ञियां नार्वमारुह मीमेव ते न्यविशन्त केपयः	६
एवैवापागपरे सन्तु दूढ्यो ऽश्वा येषां दुर्युज आयुयुञ्जे ।	
इत्था ये प्रागुपरे सन्ति द्वावने पुरुणि यत्र वयुनानि भोजना	७
गिरिरञ्जान् रेजमानां आधारयद् द्यौः क्रन्ददुन्तरिक्षाणि कोपयत् ।	
समीचीने धिषणे वि ष्कभायति वृष्णः पीत्वा मद उक्थानि शंसति	८ (४५८)

इमं विभर्मि सुकृतं ते अङ्कुशं येनारुजासि मघवच्छफारुजः ।
 अस्मिन् त्सु ते सर्वने अस्त्वोक्त्यं सुत इष्टौ मघवन् बोध्याभंगः ९
 गोभिष्टरेमार्मतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयेम १०
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्वा दुतोत्तरस्माद्धरादघायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ११ [२७] (४६१)

(४५)

१२ वत्सप्रिभालन्दनः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्नि रस्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः ।
 तृतीयमप्सु नृमणा अजस्र मिन्धान एनं जरते स्वाधीः १
 विद्वा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्वा ते धाम विभृता पुरुत्रा ।
 विद्वा ते नाम परमं गुहा य द्विद्वा तमुत्सं यत आजगन्थ २
 समुद्रे त्वा नृमणा अप्स्वन्त नृचक्षा ईधे दिवो अग्न ऊर्धन् ।
 तृतीयं त्वा रजसि तस्थिवांस मपामुपस्थे महिषा अवर्धन् ३
 अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।
 सद्यो जज्ञानो वि हीमिन्द्रो अख्य दा रोदसी भानुना भात्यन्तः ४
 श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमगोपाः ।
 वसुः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्र उषसामिधानः ५
 विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ।
 वीळुं चिदद्रिमभिनत् परायञ्जना यदुग्निमयजन्त पञ्च ६ [२८]

उशिक्र पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ।
 इयति धूममरुषं भरिभ्र दुच्छुकेण शोचिषा द्यामिनक्षन् ७
 हृशानो रुक्म उर्विया व्यद्यौद् दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।
 अग्निरमृतो अभवद्वयोभि र्यदेन द्यौर्जनयत् सुरेताः ८
 यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचे ऽपूपं देव घृतवन्तमग्ने ।
 प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छा ऽभि सुमं देवभक्तं यविष्ठ ९ (४७०)

आ तं भज सौश्रवसेष्वग्न उक्थउक्थ आ भज शस्यमानि ।

प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवात्युज्जातेन भिनदुज्जनिवैः १०

त्वामग्ने यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसु दधिरे वार्याणि ।

त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो वि ववुः ११

अस्ताव्यग्निर्नरां सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ।

अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १२ [२९] (४७३)

॥इति सप्तमोऽष्टकः ॥७॥

॥ अथाष्टमोऽष्टकः ॥८॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३०]

(४६)

१० वत्सप्रिर्भालन्दनः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र होता जातो महान् नभोवि ब्रूषद्वा सीददृषामुपस्थे ।

दधिर्यो धायि स ते वर्यासि यन्ता वसूनि विधत्ते तनूपाः १

इमं विधन्तो अपां सधस्थे पशुं न नष्टं पदैरनु गमन् ।

गुहा चतन्तमुशिजो नमोभि रिच्छन्तो धीरा भृगवोऽविन्दन् २

इमं त्रितो भूर्यविन्दद्विच्छन् वैभूवसो मूर्धन्यद्वयायाः ।

स शेवृधो जात आ हर्म्येषु नाभिर्युवा भवति रोचनस्य ३

मन्द्रं होतारमुशिजो नमोभिः प्राश्नं यज्ञं नेतारमध्वराणाम् ।

विशार्मकृण्वन्नरतिं पावकं हव्यवाहं दधतो मानुषेषु ४

प्र भूर्जयन्तं महां विपोधां मूरा अमूरं पुरां दुर्मणाम् ।

नयन्तो गर्भं वनां धियं धु हिरिश्मश्रुं नावीणं धनर्चम् ५ [१]

नि प्रस्त्यासु त्रितः स्तभूयन् परिवीतो योनौ सीदवुन्तः ।

अतः संगृभ्यां विशां दमूना विधर्मणायन्त्रैरीयते नृन् ६

अस्याजरासो दुमामरित्रा अर्चद्धूमासो अग्रयः पावकाः ।

श्वितीचयः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्षदो वायवो न सोमाः ७

प्र जिह्वया भरते वेपो अग्निः प्र वयुनानि चेतसा पृथिव्याः ।

तमायवः शुचयन्तं पावकं मन्द्रं होतारं दधिरे यजिष्ठम् ८

द्यावा यमग्निं पृथिवी जनिष्ठा मापस्त्वष्ठा भृगवो यं सहोभिः ।

ईलेन्यं प्रथमं मातरिश्वा देवास्ततक्षुर्मनवे यजत्रम् ९

यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुषासो यजत्रम् ।

स यामन्नग्ने स्तुवते वयो धाः प्र देवयन् यशसः सं हि पूर्वीः १० [२] (४८३)

(४७)

८ सप्तगुरांगिरसः । वैकुण्ठ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जृगृभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसूयवो वसुपते वसूनाम् ।	
विद्मा हि त्वा गोपतिं शूर गोनामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः	१
स्वायुधं स्ववसं सुनीथं चतुःसमुद्रं धरुणं रयीणाम् ।	
चकृत्यं शंस्यं भूरिवारमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः	२
सुब्रह्माणं देववन्तं बृहन्तं मुरुं गभीरं पृथुबुधमिन्द्र ।	
श्रुतक्रषिमुग्रमभिमातिषाहमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः	३
सनद्राजं विप्रवीरं तरुत्रं धनस्पृतं शूशुवासं सुदक्षम् ।	
दुस्युहनं पूर्भिदमिन्द्र सत्यमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः	४
अश्ववन्तं रथिनं वीरवन्तं सहस्रिणं शतिनं वाजमिन्द्र ।	
भद्रव्रातं विप्रवीरं स्वर्षामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः	५ [३]

प्र सप्तगुप्तधीतिं सुमेधां बृहस्पतिं मतिरच्छा जिगाति ।	
य आङ्गिरसो नमसोपसद्योऽस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः	६
वनीवानो मम दूतास इन्द्रं स्तोमाश्चरन्ति सुमतीरियानाः ।	
दृदिस्पृशो मनसा वच्यमाना अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः	७
यत् त्वा यामि दुद्धि तन्न इन्द्र बृहन्तं क्षयमसमं जनानाम् ।	
अभि तद् द्यावापृथिवी गृणीतामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः	८ [४] (४९१)

(४८)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; ७, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अहं भुवं वसुनः पूर्यस्पतिं रहं धनानि सं जयामि शश्वतः ।	
मां हवन्ते पितरं न जन्तवोऽहं दाशुषे वि भजामि भोजनम्	१
अहमिन्द्रो रोधो वक्षो अथर्वणस्त्रिताय गा अजनयमहेरधि ।	
अहं दस्युभ्यः परिं नृम्णमा ददे गोत्रा शिक्षन् दधीचे मातरिश्वने	२
मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षदायसं मयि देवासोऽवृजन्नपि क्रतुम् ।	
ममानीकं सूर्यस्येव दुष्टरं मामार्यन्ति कुतेन कर्त्वेन च	३ (४९४)

अहमेतं गव्ययमश्वयं पशुं पुरीषिणं सायकेना हिरण्ययम् ।
 पुरु स्रहस्रा नि शिशामि दाशुषे यन्मा सोमास उक्थिनो अमन्दिषुः ४
 अहमिन्द्रो न परा जिग्य इन्द्रं न मृत्यवेऽव तस्थे कदा चन ।
 सोममिन्मा सुन्वन्तो याचता वसु न मे पूरवः सख्ये रिषाथन ५ [५]

अहमेताञ्छाश्वसतो द्वाद्वेन्द्रं ये वज्रं युधयेऽकृण्वत ।
 आह्वयमानां अव हन्मनाहनं ह्रस्वा वदन्ननमस्युर्नमस्विनः ६

अभीऽदमेकमेको अस्मि निष्वा—लभी द्वा किमु त्रयः करन्ति ।
 खले न पर्षान् प्रति हन्मि भूरि किं मा निन्दन्ति शत्रवोऽनिन्द्राः ७

अहं गुङ्गुभ्यो अतिथिग्वमिष्कर—मिषं न वृत्रतुरं विक्षु धारयम् ।
 यत् पर्णयन्न उत वा करञ्जहे प्राहं महे वृत्रहृते अशुश्रवि ८

प्र मे नमी साप्य इषे भुजे भू—द्रवामेषे सख्या कृणुत द्विता ।
 विद्युं यदस्य समिथेषु मंहय—मादिदेनं शंस्यमुक्थ्यं करम् ९

प्र नेमस्मिन् ददृशे सोमो अन्त—गोपा नेममाविरस्था कृणोति ।
 स तिग्मशृङ्गं वृषभं युयुत्सन् द्रुहस्तस्थौ बहुले बन्द्रो अन्तः १०

आदित्यानां वसूनां रुद्रियाणां देवो देवानां न मिनामि धाम ।
 ते मा भद्राय शवसे ततक्षु—रपराजितमस्तृतमषाळहम् ११ [६] (५०२)

(४९)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; २, ११ त्रिष्टुप् ।

अहं दां गृणते पूर्य वस्व—हं ब्रह्म कृणवं मह्यं वर्धनम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य चोदिता—ऽयज्वनः साक्षि विश्वस्मिन् भरे १

मां धुरिन्द्रं नाम देवता दिवश्च रमश्चापां च जन्तवः ।
 अहं हरी वृषणा विवता रघू अहं वज्रं शवसे धूष्णवा ददे २

अहमत्कं कवये शिश्रथं हथै—रहं कुत्सावमाभिरूतिभिः ।
 अहं शुष्णस्य श्रथिता वर्धयमं न यो रर आर्यं नाम दस्यवे ३

अहं पितेव वेतसूरभिष्टये तुग्रं कुत्साय स्मदिभं च रन्धयम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य राजनि प्र यन्दरे तुजये न प्रियाधूषे ४

(५०६)

अहं रन्ध्रं मृगं श्रुतर्वणे यन्मार्जिहीत वयुना चनानुषक् ।
अहं वेशं नम्रमायवेऽकरमहं सव्याय पङ्क्तिभिरन्धयम्

५ [७]

अहं स यो नववास्त्वं बृहद्रथं सं वृत्रेव दासं वृत्रहारुजम् ।
यद्वर्धयन्तं प्रथयन्तमानुषगूदूरे पारे रजसो रोचनाकरम्
अहं सूर्यस्य परि याम्याशुभिः प्रैतशेभिर्वहमान ओजसा ।
यन्मा सावो मनुष आह निर्णिज ऋधक् कृषे दासं कृत्वयं हथैः
अहं सप्तहा नहुषो नहुष्टरः प्राश्रावयं शर्वसा तुर्वशं यदुम्
अहं न्यूनं सहसा सहस्करं नव ब्राधतो नवतिं च वक्षयम्
अहं सप्त स्रवतो धारयं वृषा द्रवित्वः पृथिव्यां सीरा अधि ।
अहमणीसि वि तिरामि सुक्रतुर्युधा विदुं मनवे गातुमिष्टये
अहं तदासु धारयं यदासु न देवश्चन त्वष्टाधारयद्रुशत् ।
स्पर्हं गवामूर्धःसु वक्षणास्वा मधोर्मधु श्वाङ्गं सोममाशिरम्
एवा देवाँ इन्द्रो विव्ये नृन् प्र च्यौत्तेन मघवा सत्यराधाः ।
विश्वेत् ता ते हरिवः शचीवो ऽभि तुरासः स्वयशो गृणन्ति

६

७

८

९

१०

११ [८] (५१३)

(५०)

७ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगतीः ३, ४ अभिसारिणी, ५ त्रिष्टुप् ।

प्र वो महे मन्दमानायान्धसो ऽचीं विश्वानराय विश्वाभुवे ।
इन्द्रस्य यस्य सुमखं सहो महि श्रवो नृम्णं च रोदसी सपर्यतः
सो चिन्नु सख्या नर्यं इनः स्तुतश्चर्कृत्य इन्द्रो मावते नरे ।
विश्वासु धूर्षु वाजकृत्येषु सत्पते वृत्रे वाप्स्वभि शूर मन्दसे
के ते नर इन्द्र ये त इषे ये ते सुमं सधन्यमियक्षान् ।
के ते वार्जायासुर्याय हिन्विरे के अप्सु स्वासूर्वरासु पौंस्ये
भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा महान् भुवो विश्वेषु सर्वनेषु यज्ञियः ।
भुवो नृश्च्यौत्तो विश्वस्मिन् भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रो विश्वचर्षणे ।
अवा नु कं ज्यायान् यज्ञवन्सो महीं त ओमात्रां कृष्टयो विदुः ।
असो नु कं मजरो वर्धाश्च विश्वेदेता सर्वना तूतुमा कृषे

१

२

३

४

५

(५१८)

एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृषे स्वयं सूनो सहसो यानि दधिषे ।

वराय ते पात्रं धर्मेणे तना यज्ञो मन्त्रो ब्रह्मोद्यतं वचः

६

ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते सचा वसूनां च वसुनश्च द्वावने ।

प्र ते सुमनस्य मनसा पथा भुवन् मदे सुतस्य सोम्यस्यान्धसः

७ [९] (५२०)

(५१)

(९) १, ३, ५, ७, ९ देवाः, २, ४, ६, ८ सौचीकोऽग्निः । २, ४, ६, ८ देवाः,

१, ३, ५, ७, ९ अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महत् तदुत्तं स्थविरे तदासी—द्येनाविष्टितः प्रविवेशिंथापः ।

विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्ने जातवेदस्तन्वो देव एकः

१

को मा ददर्श कतमः स देवो यो मे तन्वो बहुधा पर्यपश्यत् ।

क्वाह मित्रावरुणा क्षियन्त्यग्नेर्विश्वाः समिधो देवयानीः

२

ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अप्सवोषधीषु ।

तं त्वा यमो अचिकेच्चित्रभानो दशान्तरुष्यादतिरोचमानम्

३

होत्राबुहं वरुण बिभ्यदायं नेदेव मा युनजन्नत्र देवाः ।

तस्य मे तन्वो बहुधा निविष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः

४

एहि मनुर्देवयुर्यज्ञकामो ऽरंकृत्या तमसि क्षेप्यग्ने ।

सुगान् पथः कृणुहि देवयानान् वह हव्यानि सुमनस्यमानः

५ [१०]

अग्नेः पूर्वे भ्रातरो अर्थमेतं रथीवाध्वानमन्वावरीवुः ।

तस्माद्भिया वरुण दूरमायं गौरो न क्षेमोरेविजे ज्यायाः

६

कुर्मस्त आयुरजरं यदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिष्याः ।

अथा वहसि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात

७

प्रयाजान् मे अनुयाजौश्च केवलानूर्जस्वन्तं हविषो दत्त भागम् ।

घृतं चापां पुरुषं चौषधीनामग्रेश्च दीर्घमायुरस्तु देवाः

८

तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवल ऊर्जस्वन्तो हविषः सन्तु भागाः ।

तवाग्ने यज्ञोऽयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रः

९ [११] (५२९)

(५१)

६ सौचीकोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

विश्वे देवाः ज्ञास्तन मा यथेह होता वृतो मनवै यज्ञिषद्य ।
 प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि १
 अहं होता न्यसीदुं यजीयान् विश्वे देवा मरुतो मा जुनन्ति ।
 अहरहरश्चिनाध्वर्यवं वां ब्रह्मा समिद्धवति साहुतिर्वाम् २
 अयं यो होता किरु स यमस्य कमप्यूहे यत् समञ्जन्ति देवाः ।
 अहरहरजायते मासिमास्यथा देवा दधिरे हव्यवाहम् ३
 मां देवा दधिरे हव्यवाहमपम्लुक्तं बहु कृच्छ्रा चरन्तम् ।
 अग्निर्विद्वान् यज्ञं नः कल्पयाति पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ४
 आ वो यक्ष्यमृतत्वं सुवीरं यथा वो देवा वरिवः कराणि ।
 आ बाह्वोर्वज्रमिन्द्रस्य धेया मथेमा विश्वाः पृतना जयाति ५
 त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ।
 औक्षन् घृतैरस्तृणन् बहिरस्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त ६ [१२] (५३५)

(५३)

११ देवाः, ४-५ सौचीकोऽग्निः । अग्निः, ४-५ देवाः । १-५, ८ त्रिष्टुप्; ६-७, ९-११ जगती ।

यमैच्छाम मनसा सोऽयमागाद्यज्ञस्य विद्वान् परुषश्चिकित्वान् ।
 स नो यक्षद् देवताता यजीयान् नि हि षत्सदन्तरः पूर्वो अस्मत् १
 अराधि होता निषदा यजीयानभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यत् ।
 यजामहै यज्ञियान् हन्त देवा ईळामहा ईड्याँ आज्येन २
 साध्वीमर्कर्वेववीति नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम् ।
 स आयुरागात् सुरभिर्वसानो भद्रामर्कर्वेवहूति नो अद्य ३
 तवृद्य वाचः प्रथमं मसीय येनासुराँ अभि देवा असीम ।
 ऊर्जाद उत यज्ञियासः पञ्च जना मम होत्रं जुषध्वम् ४
 पञ्च जना मम होत्रं जुषन्तां गोजाता उत ये यज्ञियासः ।
 पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वंहसो ऽन्तरिक्षं दिव्यात् पात्वस्मान् ५ [१३] (५४०)

तन्तुं तन्वन् रजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथो रक्ष धिया कृतान् ।	
अनुल्बणं वयत् जोगुवामपो मनुर्मव जनया दैव्यं जनम्	६
अक्षानहो नह्यतनोत सौम्या इष्कृणुध्वं रक्षना ओत पिंशत ।	
अष्टावन्धुरं वहताभितो रथं येन देवासो अनयन्नाभि प्रियम्	७
अश्मन्वती रीयते सं रभध्वमुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।	
अत्रा जहाम ये असन्नशेवाः शिवान् वयमुत्तरेमाभि वाजान् ।	८
त्वष्टा माया वेदुपसामपस्तमो बिभ्रत् पात्रा देवपानानि शंतमा ।	
शिशीते नूनं परशुं स्वायसं येन वृश्वादेतशो ब्रह्मणस्पतिः	९
सतो नूनं कवयः सं शिशीत वाशीभिर्याभिरमृताय तक्षथ ।	
विद्रांसः पदा गुह्यानि कर्तन् येन देवासो अमृतत्वमानशुः	१०
गर्भे योषामर्धधुर्वत्समास न्यपीच्येन मनसोत जिह्वया ।	
स विश्वाहा सुमना योग्या अभि सिषासनिर्वनते कार इजितिम्	११ [१४] (५४६)

(५४)

६ बृहदुक्थो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तां सु ते कीर्तिं मघवन् महित्वा यत् त्वा भीति रोदसी अह्वयेताम् ।	
प्रावो देवा आतिरो दासमोजः प्रजायै त्वस्यै यदशिक्ष इन्द्र	१
यदचरस्तन्वा वावृधानो बलानीन्द्र प्रब्रुवाणो जनेषु ।	
मायेत् सा ते यानि युद्धान्याहुर्नाद्य शत्रुं ननु पुरा विवित्से	२
क उ नु ते महिम्नः समस्याऽस्मत् पूर्वं ऋषयोऽन्तमापुः ।	
यन्मातरं च पितरं च साकमर्जनयथास्तन्वः स्वायाः	३
चत्वारि ते असुर्याणि नामाऽदाभ्यानि महिषस्य सन्ति ।	
त्वमङ्ग तानि विश्वानि वित्से योभिः कर्माणि मघवश्चकथ	४
त्वं विश्वा दधिषे केवलानि यान्याविर्या च गुहा वसूनि ।	
काममिन्मे मघवन् मा वि तारीस्त्वमाज्ञाता त्वमिन्द्रासि दाता	५
यो अर्धधाज्ज्योतिषि ज्योतिरन्त र्यो असृजन्मधुना सं मधूनि ।	
अध प्रियं शूषमिन्द्राय मन्म ब्रह्मकृतो बृहदुक्थादवाचि	६ [१५] (५५२)

(५५)

८ बृहदुक्थो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

दूरे तन्नाम गुह्यं पराचैर्यत् त्वा भीते अह्वयेतां वयोधै ।	
उदस्तभ्राः पृथिवीं द्यामभीके भ्रातुः पुत्रान् मघवन् तित्विषाणः	१
महत् तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृग् येन भूतं जनयो येन भव्यम् ।	
प्रत्नं जातं ज्योतिर्यदस्य प्रियं प्रियाः समविशन्त पञ्च	२
आ रोदसी अपृणादोत मध्यं पञ्च देवाँ ऋतुशः सप्तसप्त ।	
चतुस्त्रिंशता पुरुधा वि चष्टे सरूपेण ज्योतिषा विव्रतेन	३
यदुष औच्छः प्रथमा विभाना मजनयो येन पुण्डस्य पुण्डम् ।	
यत् ते जामित्वमवरं परस्या महन्महत्या असुरत्वमेकम्	४
विधुं दद्याणं समने बहूनां युवानं सन्तं पलितो जंगार ।	
देवस्य पश्य काव्यं महित्वा ऽद्या ममार स ह्यः समान	५ [१६]
शाकर्मना शाको अरुणः सुपर्ण आ यो महः शूरः सनादनीलः ।	
यच्चिकेत सत्यमित् तन्न मोघं वसुं स्पार्हमुत जेतोत दाता	६
ऐभिर्ददे वृष्ण्या पौस्यानि येभिरौक्षद्वृत्रहत्याय वज्री ।	
ये कर्मणः क्रियमाणस्य मह ऋतेकर्ममुदजायन्त देवाः	७
युजा कर्माणि जनयन् विश्वौजा अशस्तिहा विश्वमनास्तुराषाद् ।	
पीत्वी सोमस्य दिव आ वृधानः शूरो निर्युधाधमदस्यून	८ [१७] (५६०)

(५६)

७ बृहदुक्थो वामदेव्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४-६ जगती ।

इदं त एकं पर ऊं त एकं तृतीयेन ज्योतिषा सं विशस्व ।	
संवेशने तन्वश्वाँरोधि प्रियो देवानां परमे जनित्रे	१
तनूष्टे वाजिन् तन्वं नयन्ती वाममस्मभ्यं धातु शर्म तुभ्यम् ।	
अहृतो महो धरुणाय देवान् दिवीव ज्योतिः स्वमा मिमीयाः	२
वाज्यसि वाजिनेना सुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिवं गाः ।	
सुवितो धर्मं प्रथमानु सत्या सुवितो देवान् त्सुवितोऽनु पत्न	३
महिम्न एषां पितरश्चनेशिरे देवा देवेष्वदधुरपि क्रतुम् ।	
समविष्यचुरुत यान्यत्विषु रेषां तनूषु नि विविशुः पुनः	४ (५६४)

सहोभिर्विश्वं परि चक्रमु रजः पूर्वा धामान्यमिता मिमानाः ।
 तनूषु विश्वा भुवना नि येमिरे प्रासारयन्त पुरुध प्रजा अनु ५
 द्विधा सूनवोऽसुरं स्वाविदु मास्थापयन्त तृतीयेन कर्मणा ।
 स्वां प्रजां पितरः पित्र्यं सह आवरेष्वदधुस्तन्तुमाततम् ६
 नावा न क्षोदः प्रदिशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।
 स्वां प्रजां बृहदुक्थो महित्वा ऽऽ वरेष्वदधादा परेषु ७ [१८] (५६७)

(५७)

६ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुगौपायनाः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः । मान्तः स्थुर्नो अरातयः १
 यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तन्तुर्वेष्वामततः । तमाहुतं नशीमहि २
 मनो न्वा हुवामहे नाराशंसेन सोमेन । पितृणां च मन्मभिः ३
 आ त एतु मनः पुनः कृत्वे दक्षाय जीवसे । ज्यौक् च सूर्यं हृशे ४
 पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं व्रातं सचेमहि ५
 वयं सोम व्रते तव मनस्तनूषु बिभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ६ [१९] (५७३)

(५८)

१२ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुगौपायनाः । मन आवर्तनम् । अनुष्टुप् ।

यत् ते यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १
 यत् ते दिवं यत् पृथिवीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे २
 यत् ते भूमिं चतुर्भृष्टिं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ३
 यत् ते चतस्रः प्रदिशो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ४
 यत् ते समुद्रमर्णवं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ५
 यत् ते मरीचीः प्रवतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ६ [२०]
 यत् ते अपो यदोषधीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ७
 यत् ते सूर्यं यदुषसं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ८
 यत् ते पर्वतान् बृहतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ९
 यत् ते विश्वमिदं जगन्मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १०
 यत् ते पराः परावतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ११
 यत् ते भूतं च भव्यं च मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १२
 [२१] (५८५)

(५९)

१० बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः । १-३ निर्वृतिः, ४ निर्वृतिः सोमश्च, ५-६ असुनीतिः,
७ पृथिवी-द्वयन्तरिक्ष-सोम-पूष-पथ्या-स्वस्तयः, ८-१० द्यावापृथिवी, १० (पूर्वार्धस्य)
इन्द्र-द्यावापृथिव्यः । त्रिष्टुप्, ८ पङ्क्तिः, ९ महापङ्क्तिः, १० पङ्क्त्युत्तरा ।

प्र तार्यायुः प्रतरं नवीयः स्थातरेव क्रतुमता रथस्य ।

अध च्यवान् उत तवीत्यर्थं परातरं सु निर्वृतिर्जिहीताम् १

सामन् नु राये निधिमन्वन्नं करामहे सु पुरुध श्रवांसि ।

ता नो विश्वानि जरिता ममत्तु परातरं सु निर्वृतिर्जिहीताम् २

अभी ध्वयः पौंस्यैर्भवेम द्यौर्न भूमिं गिरयो नाज्जान् ।

ता नो विश्वानि जरिता चिकेत परातरं सु निर्वृतिर्जिहीताम् ३

मो षु णः सोम मृत्यवे परा द्वाः पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।

द्युभिर्हितो जरिमा स नो अस्तु परातरं सु निर्वृतिर्जिहीताम् ४

असुनीते मनो अस्मासु धारय जीवातवे सु प्र तिरा न आयुः

रारन्धि नः सूर्यस्य संहशि घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व ५ [२२]

असुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम् ।

ज्योक् पश्येम सूर्यमुच्चरन्तं मनुमते मूळया नः स्वस्ति ६

पुनर्नो असुं पृथिवी ददातु पुनर्द्यौर्देवी पुनरन्तरिक्षम् ।

पुनर्नः सोमस्तन्वं ददातु पुनः पूषा पथ्यांते या स्वस्तिः ७

शं रोदसी सुबन्धवे यत्नी क्रतस्य मातरा ।

भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् ८

अव द्रुके अव त्रिका दिवश्चरन्ति भेषजा ।

क्षमा चरिष्णवैककं भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् ९

समिन्द्रेय गामनङ्गाहं य आवहदुशीनराण्या अनः ।

भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् १० [२३] (५९५)

(६०)

११ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः, ६ अगस्त्यस्वसा एषां माता ऋषिका । १-४, ६ असमातिः,
५ इन्द्रः, ७-११ जीवः, १२ हस्तः । अनुष्टुप्, १-५ गायत्री, ८-९ पङ्क्तिः ।

आ जनं त्वेषसंहशं माहीनानामुपस्तुतम् । अगन्म बिभ्रतो नमः १

असमातिं नितोशनं त्वेषं निययिनं रथम् । भजेरथस्य सत्पतिम् २ (५९७)

यो जनान् महिषाँ इवा—ऽतितस्थौ पवीरवान् । उतापवीरवान् युधा ३
 यस्यैक्ष्वाकुरूपं व्रते रेवान् मरान्येधते । द्विवीव पञ्च कूष्टयः ४
 इन्द्रं क्षत्रासमातिषु रथप्रोष्ठेषु धारय । द्विवीव सूर्यं हृशे ५

अगस्त्यस्य नन्द्यः सतीं युनक्षि रोहिता ।

पणीन् न्यक्रमीरभि विश्वान् राजन्नराधसः ६ [२४]

अयं मातायं पिता ऽयं जीवातुरागमत् । इदं तव प्रसर्पणं सुबन्धवेहि निरिहि ७
 यथा युगं वरत्रया नह्यन्ति धरुणाय कम् ।

एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ८

यथेयं पृथिवी मही द्वाधारेमान् वनस्पतीन् ।

एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ९

यमादुहं वैवस्वतात् सुबन्धोर्मन् आभरम् । जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये १०

न्यग्वातोऽव वाति न्यक् तपति सूर्यः । नीचीनमघ्न्या दुहे न्यग्भवतु ते रपः ११

अयं मे हस्तो भगवा—नयं मे भगवत्तरः । अयं मे विश्वभेषजो ऽयं शिवाभिर्मर्शनः १२

[२५] (६०७)

(६१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ६१-६८]

२७ नाभानेदिष्ठो मानवः । विश्वे देवाः । त्रिदुप् ।

इदमित्था रौद्रं गूर्तवचा ब्रह्म क्रत्वा शच्यामन्तराजौ ।

क्राणा यदस्य पितरा मंहनेष्ठाः पर्षत प्रक्थे अहन्ता सप्त होतृन् १

स इहानाय दभ्याय वन्व—ञ्च्यवानः सूदैरमिमीत वेदिम् ।

तूर्वयाणो गूर्तवचस्तमः क्षोदो न रेत इतऊति सिञ्चत् २

मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।

आ यः शर्याभिस्तुविनृम्णो अस्या—ऽश्रीणीतादिशं गर्भस्तौ ३

कृष्णा यद्वोष्वरुणीषु सीदद् द्विवो नपाताश्विना हुवे वाम् ।

वीतं मे यज्ञमा गतं मे अन्नं ववन्वासा नेषमस्मृतधू ४

प्रथिष्ट यस्य वीरकर्ममिण्ण—दनुष्ठितं नु नयो अपौहत् ।

पुनस्तदा वृहति यत् कनाया दुहितुरा अनुभृतमनर्वा ५ [२६]

मध्या यत् कर्त्तव्यमभवदुभीके कामं कृण्वाने पितरि युवत्याम् ।

मनानग्रेतो जहतुर्वियन्ता सानौ निषिक्तं सुकृतस्य योनौ ६ (६१३)

पिता यत् स्वां दुहितरमधिष्कन् क्षमया रेतः संजग्मानो नि विश्वत् ।
 स्वाध्योऽजनयन् ब्रह्म देवा वास्तोष्पतिं वतुषां निरतक्षन्
 स ई वृषा न फेनमस्यदाजौ स्मदा परैदप दुभ्रचेताः ।
 सरत् पदा न दक्षिणा परावृद्ध न ता नु मे पृशन्यो जगृभ्रे
 मक्षू न वह्निः प्रजाया उपब्धि रग्निं न नग्न उप सीदुदूधः ।
 सन्तिधेधं सन्तितोत वाजं स धर्ता जज्ञे सहसा यवीयुत्
 मक्षू कनायाः सख्यं नवगवा ऋतं वदन्त ऋतयुक्तिमगमन् ।
 द्विर्हंसो य उप गोपमागु रदक्षिणासो अच्युता दुदुक्षन्

७

८

९

१० [२७]

मक्षू कनायाः सख्यं नवीयो राधो न रेतः ऋतमित् तुरण्यन् ।
 शुचि यत् ते रेकण आर्यजन्त सबर्दुधायाः परं उस्त्रियायाः
 पश्वा यत् पश्वा वियुता बुधन्ते ति ब्रवीति वक्तरी रराणः ।
 वसोर्वसुत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप क्षु
 तदिह्वस्य परिषद्धानो अगमन् पुरु सदर्न्तो नार्षदं विभित्सन् ।
 वि शुष्णस्य संग्रथितमनर्वा विदत् पुरुप्रजातस्य गुहा यत्
 भर्गो ह नामोत यस्य देवाः स्वर्णं ये त्रिषधस्थे निषेदुः ।
 अग्निर्ह नामोत जातवेदाः श्रुधी नो होतऋतस्य होताधुक्
 उत त्या मे रौद्रावर्चिमन्ता नासत्याविन्द्र गूर्तये यजधै ।
 मनुष्वद्वक्तर्बहिषे रराणा मन्द्रू हितप्रयसा विश्वु यज्य

११

१२

१३

१४

१५ [२८]

अयं स्तुतो राजा वन्दि वेधा अपश्च विप्रस्तरति स्वसेतुः ।
 स कक्षीवन्तं रेजयत् सो अग्निं नेमिं न चक्रमर्वतो रघुद्रु
 स द्विबन्धुर्वैतरणो यष्टा सवर्धु धेनुमस्वं दुहधै ।
 सं यन्मित्रावरुणा वृञ्ज उक्थै ज्येष्ठोभिर्यमणं वरुथैः
 तद्वन्धुः सूरिर्विवि ते धियंधा नाभानेदिष्ठो रपति प्र वेनन् ।
 सा नो नाभिः परमास्य वा घाऽहं तत् पश्वा कतिथश्चिदास
 इयं मे नाभिरिह मे सधस्थ मिमे मे देवा अयमस्मि सर्वः ।
 द्विजा अहं प्रथमजा ऋतस्येदं धेनुरदुहज्जायमाना
 अधासु मन्द्रो अरतिर्विभावा ऽव स्यति द्विवर्तनिर्वनेषाद् ।
 ऊर्ध्वा यच्छ्रेणिर्न शिशुर्दन् मक्षू स्थिरं शेवृधं सूत माता

१६

१७

१८

१९

२० [२९] (६२७)

अधा गाव उपमार्तिं कनाया अनु श्वान्तस्य कस्य चित् परेयुः ।

श्रुधि त्वं सुद्विणो नस्त्वं या लाश्वघ्नस्य वावृधे सुनृताभिः २१

अध त्वभिन्द्र विद्धयस्मान् महो राये नृपते वज्रबाहुः । २२

रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरि ननेहसस्ते हरिवो अभिष्टौ २३

अध यद्राजाना गविष्टौ सरत् सरण्युः कारवे जरण्युः । २४

विप्रः प्रेष्ठः स ह्येषां बभूव परा च वक्षदुत पर्षदेनान् २५

अधा न्वस्य जेन्यस्य पुष्टौ वृथा रेभन्त ईमहे तद्ध नु । २६

सरण्युरस्य सुनुरश्वो विप्रश्चासि श्रवसश्च सातौ २७

युवोर्यदि सख्यायास्मे शर्धाय स्तोमं जुजुषे नमस्वान् । २८

विश्वन्न यस्मिन्ना गिरः समीचीः पूर्वीव गातुर्दाशत् सुनृतायै २९

स गृणानो अद्भिर्वैववानिति सुबन्धुर्नमसा सूक्तैः । ३०

वर्धेदुक्थैर्वचोभिरा हि नूनं व्यध्वैति पयस उस्त्रियायाः ३१

त ऊ षु णो महो यजत्रा भूत देवास ऊतये सजोषाः । ३२

ये वाजा अनयता वियन्तो ये स्था निचेतारो अमूराः ३३ [३०] (६३४)

— ७०९ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ व० १-२४]

(६२)

११ नाभानेदिष्ठो मानवः । विश्वे देवाः, १-६ अङ्गिरसो वा, ८-११ सावर्णेर्दानम् । जगती;

५, ८, ९ अनुष्टुप्; प्रगाथः= (६ बृहती, ७ सतोबृहती); १० गायत्री, ११ त्रिष्टुप् ।

ये यज्ञेन दक्षिण्या समक्ता इन्द्रस्य सख्यममृतत्वमानश ।

तेभ्यो भद्रमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृष्णीत मानवं सुमेधसः १

य उदाजन् पितरो गोमयं वस्व तेनाभिन्दन् परिवत्सरे वलम् । २

वीर्घायुत्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृष्णीत मानवं सुमेधसः ३

य ऋतेन सूर्यमारोहयन् दिव्यप्रथयन् पृथिवीं मातरं वि । ४

सुप्रजास्त्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृष्णीत मानवं सुमेधसः ५

अयं नाभा वदति वल्गु वो गृहे देवपुत्रा ऋषयस्तच्छृणोतन । ६

सुब्रह्मण्यमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृष्णीत मानवं सुमेधसः ७

विरूपास इदृष्यस्त इद्रमभीरवेपसः । ते अङ्गिरसः सुनवस्ते अग्नेः परिं जज्ञिरे ५ [१]

ये अग्नेः परिं जज्ञिरे विरूपासो विवस्परि ।

नवग्वो नु दशग्वो अङ्गिरस्तमः सचा देवेषु मंहते ६

(६४०)

इन्द्रेण युजा निः सृजन्त वाघतो ब्रजं गोमन्तमश्विनम् ।

सहस्रं मे ददतो अष्टकुर्यः श्रवो देवेष्वक्रत ७

प्र नूनं जायतामयं मनुस्तोक्मेव रोहतु । यः सहस्रं शताश्वं सद्यो वृणाय मंहते ८

न तमश्नोति कश्चन दिव इव सान्वारभम् ।

सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिन्धुरिव पप्रथे ९

उत वृसा परिविषे स्मद्दिष्टी गोपरीणसा । यदुस्तुर्वश्च मामहे १०

सहस्रदा ग्रामणीर्मा रिषन्मनुः सूर्येणास्य यतमानैतु दक्षिणा

सार्वर्णेर्देवाः प्र तिरन्त्वायुर्यस्मिन्नश्रान्ता असनाम वाजम् ११ [२] (६४५)

(६३)

१७ गयः प्लातः । विश्वे देवाः १५-१६ पथ्या स्वस्तिः । जगती, १५ त्रिष्टुप्वा; १६-१७ त्रिष्टुप् ।

प्रावतो ये दिधिषन्त आप्यं मनुप्रीतासो जनिमा विवस्वतः ।

ययातेर्ये नहुष्यस्य बर्हिषि देवा आसते ते अधि ब्रुवन्तु नः १

विश्वा हि वो नमस्यानि वन्द्या नामानि देवा उत यज्ञियानि वः ।

ये स्थ जाता अदितेरन्वस्परि ये पृथिव्यास्ते म इह श्रुता हवम् २

येभ्यो माता मधुमत् पिन्वते पयः पीयूषं द्यौरदितिरद्विबर्हाः ।

उक्थशुष्मान् वृषभरान् त्वप्रसस्तौ आदित्यां अनु मदा स्वस्तये ३

नृचक्षसो अनिमिषन्तो अर्हणा बृहद्देवासो अमृतत्वमानशुः ।

ज्योतीरथा अहिमाया अनागसो दिवो वर्ष्माणं वसते स्वस्तये ४

सम्राजो ये सुवृधो यज्ञमाययुरपरिहृता दधिरे दिवि क्षयम् ।

तां आ विवास नमसा सुवृक्तिभिर्महो आदित्यां अदितिं स्वस्तये ५ [३]

को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वे देवासो मनुषो यति ष्ठन ।

को वोऽध्वरं तुविजाता अरं करद् यो नः पर्षदत्यंहः स्वस्तये ६

येभ्यो होत्रां प्रथमामायिजे मनुः समिन्द्राग्निर्मनसा सप्त होतृभिः ।

त आदित्या अभयं शर्म यच्छत सुगा नः कर्त सुपथा स्वस्तये ७

य ईशिरि भुवनस्य प्रचेतसो विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च मन्तवः ।

ते नः कृतादकृतादेनसस्पर्यद्या देवासः पिपृता स्वस्तये ८ (६५३)

भरेष्विन्द्रं सुहवं हवामहे—ऽहोमुचं सुकृतं दैव्यं जनम् ।

अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये ९

सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं सुशर्माणमदिति सुप्रणीतिम् ।

दैवीं नावं स्वरित्रामनागस—मस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये १० [४]

विश्वे यजत्रा अधि वोचतोतये त्रायध्वं नो दुरेवाया अभिहृतः ।

सत्यया वो देवहूत्या हुवेम शृण्वतो देवा अवसे स्वस्तये ११

अपामीवामप विश्वामनाहुति—मपारातिं दुर्विदत्रामघायतः ।

आरे देवा द्वेषो अस्मद्युयोतनो—रु णः शर्म यच्छता स्वस्तये १२

अरिष्टः स मर्तो विश्व एधते प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि ।

यमादित्यासो नयथा सुनीतिमि—रति विश्वानि दुरिता स्वस्तये १३

यं देवासोऽवथ वाजसातौ यं शूरसाता मरुतो हिते धने ।

प्रातर्यावाणं रथमिन्द्र सानसि—मरिष्यन्तमा रुहेमा स्वस्तये १४

स्वस्ति नः पृथ्यासु धन्वसु स्वस्त्यप्सु वृजने स्वर्वति ।

स्वस्ति नः पुत्रकृथेषु योनिषु स्वस्ति राये मरुतो दधातन १५

स्वस्तिरिद्धि प्रपथे श्रेष्ठा रेक्णस्वत्यमि या वाममेति ।

सा नो अमा सो अरणे नि पातु स्वावेशा भवतु देवगोपा १६

एवा प्लतेः सुनुरवीवृधद्वो विश्व आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तावि जनो दिव्यो गयेन १७ [५] (६६२)

(६४)

१७ गयः प्लातः । विश्वे देवाः । जगती; १२, १६, १७ त्रिष्टुप् ।

कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमन्तु नाम शृण्वतां मनामहे ।

को मृळाति कतमो नो मयस्करत् कतम ऊती अभ्या वर्तति १

क्रतूयन्ति क्रतवो हृत्सु धीतयो वेनन्ति वेनाः पतयन्त्या दिशः ।

न मर्दिता विद्यते अन्य एभ्यो देवेषु मे अधि कामा अयंसत २

नरा वा शंसं पुषणमगोह्य—मग्निं देवेन्द्रमभ्यर्चसे गिरा ।

सूर्यामासा चन्द्रमसा यमं दिवि त्रितं वातमुषसमक्तुमश्विना ३ (६६५)

कथा कविस्तुवीरवान् कया गिरा बृहस्पतिर्वावृधते सुवृक्तिभिः ।

अज एकपात् सुहवेभिर्ऋकभि—रहिः शृणोतु बुधयोऽहं हवीमनि

४

दक्षस्य वादिते जन्मनि व्रते राजाना मित्रावरुणा विवाससि ।

अतूर्तपन्थाः पुरुरथो अर्यमा सप्तहोता विषुरूपेषु जन्मसु

५ [६]

ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्ववः ।

सहस्रसा मेधसाताविव त्मना महो ये धनं समिथेषु जश्चिरे

६

प्र वो वायुं रथयुजं पुरंधिं स्तोमैः कृणुध्वं सखयाय पूषणम् ।

ते हि देवस्य सवितुः सवीमनि क्रतुं सचन्ते सचितः सचेतसः

७

त्रिः सप्त सप्ता नद्यो महीरपो वनस्पतीन् पर्वतां अग्निमूतये ।

कृशानुमस्तृन् तिष्यं सधस्थ आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं हवामहे

८

सरस्वती सरयुः सिन्धुरुर्मिभि—महो महीरवसा चन्तु वक्षणीः ।

देवीरापो मातरः सूदयित्वा घृतवत् पयो मधुमन्नो अर्चत

९

उत माता बृहद्दिवा शृणोतु न—स्त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः पिता वचः ।

ऋभुक्षा वाजो रथस्पतिर्भगो रणवः शंसः शशमानस्य पातु नः

१० [७]

रणवः संदृष्टौ पितुमां इव क्षयो भद्रा रुद्राणां मरुतामुपस्तुतिः ।

गोभिः प्याम यशसो जनेष्वा सदा देवास इळया सचेमहि

११

यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अर्ददात वरुण मित्र यूयम् ।

तां पीपयत् पर्यसेव धेनुं कुविद्विरो अधि रथे वहांथ

१२

कुविद्वङ्ग प्रति यथा चिदस्य नः सजात्यस्य मरुतो बुबोधथ ।

नामा यत्र प्रथमं संनसामहे तत्र जामित्वमदितिर्दधातु नः

१३

ते हि द्यावापृथिवी मातरा मही देवी देवाऽन्नमना यज्ञिये इतः ।

उभे बिभृत उभयं भरीमभिः पुरु रतांसि पितृभिश्च सिञ्चतः

१४

वि षा होत्रा विश्वमश्नोति वार्यं बृहस्पतिररमतिः पनीयसी ।

ग्रावा यत्र मधुषुदुच्यते बृह—दवीवशान्त मतिभिर्मनीषिणः

१५

एवा कविस्तुवीरवां क्रतुज्ञा द्रविणस्युर्द्रविणसश्चक्रानः ।

उक्थेमिरत्र मतिभिश्च विप्रो ऽपीपयद्वयो दिव्यानि जन्म

१६

एवा प्लुतेः सुनुरवीवृधद्वो विश्व आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तावि जनो दिव्यो गयेन

१७ [८] (६७९)

(६५)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

- अग्निरिन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वायुः पूषा सरस्वती सजोषसः ।
 आदित्या विष्णुर्मरुतः स्वर्बृहत् सोमो रुद्रो अदितिर्ब्रह्मणस्पतिः १
- इन्द्राग्नी वृत्रहत्येषु सत्पती मिथो हिंन्वाना तन्वाङ् समोकसा ।
 अन्तरिक्षं मह्या पप्रुरोजसा सोमो घृतश्रीर्महिमानमीरयन् २
- तेषां हि मग्ना महतामनर्वणां स्तोमाँ इर्यमृतज्ञा क्रतावृधाम् ।
 ये अप्सवमर्णवं चित्रराधसस्ते नो रासन्तां महये सुमित्र्याः ३
- स्वर्णरमन्तरिक्षाणि रोचना द्यावाभूमी पृथिवी स्कम्भुरोजसा ।
 पूक्षा इव महयन्तः सुरातयो देवाः स्तवन्ते मनुषाय सूरयः ४
- मित्राय शिक्ष वरुणाय दाशुषे या सम्राजा मनसा न प्रयुच्छतः ।
 ययोर्धाम धर्मेणा रोचते बृहद् ययोरुभे रोदसी नाधसी वृतौ ५ [९]
- या गौर्वर्तनिं पर्येति निष्कृतं पयो दुहाना व्रतनीरवारतः ।
 सा प्रब्रुवाणा वरुणाय दाशुषे देवेभ्यो दाशन्द्रविषा विवस्वते ६
- विवक्षसो अग्निजिह्वा क्रतावृध क्रतस्य योनिं विमृशन्त आसते ।
 द्यां स्कमित्यप आ चक्रुरोजसा यज्ञं जनिन्वी तन्वीङ् नि मासृजुः ७
- परिक्षिता पितरा पूर्वजावरी क्रतस्य योना क्षयतः समोकसा ।
 द्यावापृथिवी वरुणाय सप्रते घृतवत् पयो महिषाय पिन्वतः ८
- पर्जन्यावाता वृषभा पुरीषिणेन्द्रवायू वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 देवाँ आदित्याँ अदितिं हवामहे ये पार्थिवासो दिव्यासो अप्सु ये ९
- त्वष्टारं वायुमृभवो य ओहते दैव्या होतारा उषसं स्वस्तये ।
 बृहस्पतिं वृत्रखादं सुमेधसं मिन्द्रियं सोमं धनसा उ ईमहे १० [१०]
- ब्रह्म गामश्वं जनयन्त ओषधीर्वनस्पतीन् पृथिवीं पर्वताँ अपः ।
 सूर्यं दिवि रोहयन्तः सुदानव आर्याँ व्रता विसृजन्तो अधि क्षमि ११
- भुज्युमंहसः पिपृथो निरश्विना श्यावं पुत्रं वधिमत्या अजिन्वतम् ।
 कमद्युवं विमदायोहथुर्युवं विष्णाप्वं विश्वकायाव सृजथः १२
- पावीरवी तन्यतुरेकपादुजो दिवो धर्ता सिन्धुरापः समुद्रियः ।
 विश्वे देवासः शृणवन् वचांसि मे सरस्वती सह धीभिः पुरंध्या १३ (६९९)

विश्वे देवाः सह धीभिः पुरंध्या मनोर्यजत्रा अमृतां क्रतुज्ञाः ।

रातिषाचो अभिषाचः स्वर्विदुः स्वर्गिरो ब्रह्म सूक्तं जुषेरत

१४

देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्दे ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः ।

ते नो रासन्तामुरुगायमद्य युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१५ [११] (६९४)

(६६)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

देवान् हुवे बृहच्छ्रवसः स्वस्तये ज्योतिष्कृतो अध्वरस्य प्रचेतसः ।

ये वावृधुः प्रतरं विश्ववेदस इन्द्रज्येष्ठासो अमृतां क्रतावृधः

१

इन्द्रप्रसूता वरुणप्रशिष्टा ये सूर्यस्य ज्योतिषो भागमानशुः ।

मरुद्गणे वृजने मन्म धीमहि माघेनि यज्ञं जनयन्त सूरयः

२

इन्द्रो वसुभिः परि पातु नो गर्यमादित्यैर्नो अदितिः शर्म यच्छतु ।

रुद्रो रुद्रेभिर्देवो मृळयाति न स्त्वष्टा नो ग्रामिः सुविताय जिन्वतु

३

अदितिर्द्यावापृथिवी क्रतं महदिन्द्राविष्णू मरुतः स्वर्बृहत् ।

देवां आदित्यां अवसे हवामहे वसून् रुद्रान् त्सवितारं सुदंसंसम्

४

सरस्वान् धीभिर्वरुणो धृतव्रतः पूषा विष्णुर्महिमा वायुरश्विना ।

ब्रह्मकृतो अमृता विश्ववेदसः शर्म नो यंसन् त्रिवरुथमंहसः

५ [१२]

वृषा यज्ञो वृषणः सन्तु यज्ञिया वृषणो देवा वृषणो हविष्कृतः ।

वृषणा द्यावापृथिवी क्रतावरी वृषा पर्जन्यो वृषणो वृषस्तुभः

६

अग्नीषोमा वृषणा वाजसातये पुरुप्रशस्ता वृषणा उप ब्रुवे ।

यावीजिरे वृषणो देवयज्यया ता नः शर्म त्रिवरुथं वि यंसतः

७

धृतव्रताः क्षत्रिया यज्ञनिष्कृतो बृहद्दिवा अध्वराणामभिश्चियः ।

अग्निहोतार क्रतुसापो अद्रुहो ऽपो असृजन्ननु वृत्रतूर्ये

८

द्यावापृथिवी जनयन्नभि व्रता ऽऽपो ओषधीर्वनिनानि यज्ञिया ।

अन्तरिक्षं स्वरा पप्रुतये वशं देवासस्तन्वीडं नि मामृजुः

९

धर्तारो दिव क्रभवः सुहस्ता वातापर्जन्या महिषस्य तन्यतोः ।

आपो ओषधीः प्र तिरन्तु नो गिरो भगो रातिर्वाजिनो यन्तु मे हवम्

१० [१३] (७०४)

समुद्रः सिन्धु रजो अन्तरिक्ष—मज एकपात् तनयित्नुर्णवः ।	
अहिर्बुध्न्यः शृणुवद्वाचांसि मे विश्वे देवास उत सूरयो मम	११
स्याम वो मनवो देववीतये प्राश्नं नो यज्ञं प्र णयत साधुया ।	
आदित्या रुद्रा वसवः सुदानव इमा ब्रह्म शस्यमानानि जिन्वत	१२
दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहित ऋतस्य पन्थामन्वेमि साधुया ।	
क्षेत्रस्य पतिं प्रतिवेशमीमहे विश्वान् देवाँ अमृताँ अप्रयुच्छतः	१३
वसिष्ठासः पितृवद्वाचमक्रत देवाँ ईळांना ऋषिवत् स्वस्तये ।	
प्रीता इव ज्ञातयः काममेत्या—ऽस्मे देवासोऽव धूनुता वसु	१४
देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्ते ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः ।	
ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१५ [१४] (७०९)

(६७)

१२ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

इमां धियं सप्तशीर्ष्णीं पिता न ऋतप्रजातां बृहतीमविन्दत् ।	
तुरीयं स्विज्जनयद्विश्वजन्यो ऽयास्य उक्थमिन्द्राय शंसन्	१
ऋतं शंसन्त ऋजु दीध्याना दिवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।	
विप्रं पदमङ्गिरसो दधाना यज्ञस्य धाम प्रथमं मनन्त	२
हंसैरिव सखिभिर्वावदद्भि—रश्मन्मयानि नहन्ता व्यस्यन् ।	
बृहस्पतिरभिकनिकदृद्धा उत प्रास्तौदुच्चं विद्वौ अगायत् ।	३
अवो द्वाभ्यां पर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीरनृतस्य सेतौ ।	
बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छ—बुदुसा आकर्वि हि तिस्र आवः	४
विभिद्या पुरं शयथेमपाचीं निस्त्रीणि साकमुदुधेरकृन्तत् ।	
बृहस्पतिरुषसं सूर्यं गा—मर्कं विवेद स्तनयन्निव द्यौः	५
इन्द्रो वलं रक्षितारं दुधानां करेणैव वि चकर्ता रवेण ।	
स्वेदास्त्रिभिराशिरमिच्छमानो ऽरोदयत् पणिमा गा अमुष्णात्	६ [१५]

स ईं सत्येभिः सखिभिः शुचद्भि—गोधांसं वि धनसैरददः ।	
ब्रह्मणस्पतिर्वृषभिर्वराहै—धर्मस्वेदेभिर्द्रविणं व्यानद्	७
ते सत्येन मनसा गोपतिं गा इयानास इषणयन्त धीभिः ।	
बृहस्पतिर्मिथो अवद्यपेभि—रुदुस्रिया अमृजत स्वयुग्मिः	८ (७१७)

तं वर्धयन्तो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदतं सधस्थे ।	
बृहस्पतिं वृषणं शूरसातौ भेरभरे अनु मदेम जिष्णुम्	९
यदा वाजमसनद्विध्वरूपमाद्यामरुक्षदुत्तराणि सदा ।	
बृहस्पतिं वृषणं वर्धयन्तो नाना सन्तो बिभ्रतो ज्योतिरासा	१०
सत्यामाशिषं कृणुता वयोधै कीरिं चिन्द्रचवथ स्वेभिरेवैः ।	
पश्चा मृधो अप भवन्तु विश्वास्तद्रोदसी शृणुतं विश्वमिन्वे	११
इन्द्रो मृहा महतो अर्णवस्य वि मूर्धानमभिनदबुदस्य ।	
अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धून् देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः	१२ [१६] (७११)

(६८)

१२ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

उवुप्रुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभ्रियस्येव घोषाः ।	
गिरिभ्रजो नोर्मयो मर्दन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन् ।	१
सं गोभिराङ्गिरसो नक्षमाणो भग इवेदर्यमणं निनाय ।	
जने मित्रो न दंपती अनक्ति बृहस्पते वाजयाशूरिवाजौ	२
साध्वर्या अतिथिनीरिषिराः स्पर्हाः सुवर्णा अनवद्यरूपाः ।	
बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्या निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः	३
आप्रुषायन् मधुन क्रतस्य योनिमवक्षिपन्नर्क उल्कामिव द्योः ।	
बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्रेव वि त्वचं विभेद	४
अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षा दुद्रः शीपालमिव वार्त आजत् ।	
बृहस्पतिरनुमृश्या वलस्याऽभ्रमिव वात् आ चक्र आ गाः	५
यदा वलस्य पीयतो जसुं भेद बृहस्पतिरग्नितपोभिरकैः ।	
वृद्धिर्न जिह्वा परिविष्टमाद द्वाविनिर्धीरकृणोदुस्रियाणाम्	६ [१७]
बृहस्पतिरमत हि त्यदासां नाम स्वरीणां सद्ने गुहा यत् ।	
आण्डेव भित्त्वा शकुनस्य गर्भमुदुस्रियाः पर्वतस्य तमनाजत्	७
अश्रापिनद्धं मधु पर्यपश्यन्मत्स्यं न वृनि उदनि क्षियन्तम् ।	
निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद् बृहस्पतिर्विरवेणा विकृत्य	८ (७१९)

सोषामविन्दुत् स स्वः१ः सो अग्निं सो अर्केण वि बबाधे तमांसि ।

बृहस्पतिर्गोवपुषो वलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ९

हिमेव पर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयद्वलो गाः ।

अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात् सूर्यामासा मिथ उच्चरातः १०

अभि श्यावं न कृशनेभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो द्यामपिंशन् ।

रात्र्यां तमो अदधुर्ज्योतिरहन् बृहस्पतिर्भिनदद्भिं विदद्भाः ११

इदमकर्म नमो अभियाय यः पूर्वीरन्वानोनवीति ।

बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरेभिः स नृभिर्नो वयो धात १२ [१८] (७३३)

(६९)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६९-८४]

१२ सुमित्रो वाध्यश्वः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

भद्रा अग्नेर्वध्यश्वस्य संहशो वामी प्रणीतिः सुरणा उपेतयः ।

यदीं सुमित्रा विशो अग्रं इन्धते घृतेनाहुतो जरते दर्विद्युतत् १

घृतमग्नेर्वध्यश्वस्य वर्धनं घृतमन्नं घृतम्वस्य मेदनम् ।

घृतेनाहुत उर्विया वि पप्रथे सूर्यं इव रोचते सर्पिरासुतिः २

यत् ते मनुर्यदनीकं सुमित्रः समीधे अग्ने तद्विदं नवीयः ।

स रेवच्छोच स गिरो जुषस्व स वाजं दर्षि स इह श्रवो धाः ३

यं त्वा पूर्वमीळितो वध्यश्वः समीधे अग्ने स इदं जुषस्व ।

स नः स्तिपा उत भवा तनूपा द्वात्रं रक्षस्व यद्विदं ते अस्मे ४

भवा द्युम्नी वाध्यश्वोत गोपा मा त्वा तारीदृभिमातिर्जनानाम् ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनः सुमित्रः प्र नु वोचं वाध्यश्वस्य नाम ५

समज्या पर्वत्याइ वसूनि दासा वृत्राण्यार्या जिगेथ ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनो जनानां त्वमग्ने पृतनायूरभि ज्याः ६ [१९]

वीर्यतन्तुर्बृहदुक्षायमग्निः सहस्रस्तरीः शतनीथ ऋभवा ।

द्युमान् द्युमत्सु नृभिर्मृज्यमानः सुमित्रेषु दीदयो देवयत्सु ७

त्वे धेनुः सुदुघा जातवेदो ऽसश्चतेव समना संबर्धुक् ।

त्वं नृभिर्दक्षिणावद्विरग्ने सुमित्रेभिरिध्यसे देवयद्भिः ८

देवाश्चित् ते अमृता जातवेदो महिमानं वाध्यश्व प्र वोचन् ।

यत् संपृच्छं मानुषीर्विश आयन् त्वं नृभिरजयस्त्वावृधेभिः ९

(७४२)

पितेर्व पुत्रमविभरुपस्थे त्वामग्ने वधयश्वः संपर्यन् ।
जुषाणो अस्य समिधं यविष्ठो—त पूर्वा अवनोर्वाधतश्चित् १०
शश्वदग्निर्विधयश्वस्य शत्रून् नृभिर्जिगाय सुतसोमवद्भिः ।
समनं चिददहाश्चित्रमानो ऽव वाधन्तमभिनद्वृधश्चित् ११
अयमग्निर्विधयश्वस्य वृत्रहा सनकात् प्रेद्धो नमसोपवाक्यः ।
स नो अजामीरुत वा विजामी—नभि तिष्ठ शर्धतो वाधयश्व १२ [२०] (७४५)

(७०)

११ सुमित्रो वाधयश्वः । आप्रीसूक्तं= (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः,
४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः
सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

इमां मे अग्ने समिधं जुषस्वे—ळस्पदे प्रातिं हर्या घृताचीम् ।
वर्ष्मन् पृथिव्याः सुदिनत्वे अह्ना—मूर्ध्वो भव सुक्रतो देवयज्या १
आ देवानामग्रयावेह यातु नराशंसो विश्वरूपेभिरश्वैः ।
ऋतस्य पथा नमसा मियेधो देवेभ्यो देवतमः सुषूदत् २
शश्वत्तममीळते दूत्याय हविष्मन्तो मनुष्यासो अग्निम् ।
वहिष्ठैरश्वैः सुवृता रथेना ऽऽ देवान् वक्षि नि षदेह होता ३
वि प्रथतां देवजुष्टं तिरश्चा दीर्घं द्वाध्मा सुरभि भूत्वस्मे ।
अहेळता मनसा देव बर्हि—रिन्द्रज्येष्ठौ उशतो यक्षि देवान् ४
दिवो वा सानु स्पृशता वरीयः पृथिव्या वा मात्रया वि श्रयध्वम् ।
उशतीर्द्वीरो महिना महद्भि—र्देवं रथं रथयुधीरयध्वम् ५ [२१]

देवी दिवो दुहितरा सुशिल्पे उषासानक्ता सदतां नि योनौ ।
आ वां देवास उशती उशन्त उरौ सीदन्तु सुभगे उपस्थे ६
ऊर्ध्वो ग्रावा बृहदग्निः समिन्द्रः प्रिया धामान्यदितेरुपस्थे ।
पुरोहितावृत्विजा यज्ञे अस्मिन् विदुष्टरा द्रविणमा यजेथाम् ७
तिस्रो देवीर्बर्हिरिदं वरीय आ सीदत चक्रमा वः स्योनम् ।
मनुष्वद्यज्ञं सुधिता हवीषी—ळा देवी घृतपदी जुषन्त ८
देव त्वष्टर्यद्ध चारुत्वमान—ज्यदङ्गिरसामभवः सचाभूः ।
स देवानां पाथ उप प्र विद्वा—नुशन् यक्षि द्रविणोदः सुरतः ९ (७५४)

वनस्पते रश्नया नियूया देवानां पाथ उप वक्षि विद्वान् ।

स्वदाति देवः कृणवद्भवीं व्यवतां द्यावापृथिवी हवं मे

१०

आग्ने वह वरुणमिष्टये न इन्द्रं दिवो मरुतो अन्तरिक्षात् ।

सीदन्तु बर्हिर्विश्व आ यजत्राः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम्

११ [२२] (७५६)

(७१)

११ बृहस्पतिराङ्गिरसः । ज्ञानम् । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यत् प्रैरत नामधेयं दधानाः ।

यदेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीत् प्रेणा तदेषां निहितं गुहाविः

१

सक्तुमिव तितउना पुनन्तो यत्र धीरा मनसा वाचमक्रत ।

अत्रा सखायः सख्यानि जानते भद्रैषां लक्ष्मीर्निहिताधि वाचि

२

यज्ञेन वाचः पदुवीयमायन् तामन्वविन्दुर्नृषिषु प्रविष्टाम् ।

तामाभृत्या व्यदधुः पुरुत्रा तां सप्त रेभा अभि सं नवन्ते

३

उत त्वः पश्यन् न ददर्श वाचमुत त्वः शृण्वन् न शृणोत्येनाम् ।

उतो त्वस्मै तन्वं वि संसे जायेव पत्य उगती सुवासाः

४

उत त्वं सख्ये स्थिरपीतमाहुर्नैनं हिन्वन्त्यपि वाजिनेषु ।

अधेन्वा चरति माययैष वाचं शुश्रुवां अफलामपुष्पाम्

५ [२३]

यस्तित्याज सचिविदुं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।

यदीं शृणोत्यलकं शृणोति नहि प्रवेद सुकृतस्य पन्थाम्

६

अक्षण्वन्तः कर्णवन्तः सखायो मनोजवेष्वासमा बभूवुः ।

आदुघ्नास उपकक्षास उ त्वे हृदा इव स्नात्वा उ त्वे दहश्रे

७

हृदा तष्टेषु मनसो ज्वेषु यद्वाह्मणाः संयजन्ते सखायः ।

अत्राह त्वं वि जहुर्वेद्याभिरोहब्रह्माणो वि चरन्त्यु त्वे

८

इमे ये नार्वाङ्ग परश्वरन्ति न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः ।

त एते वाचमभिपद्य पापया सिरीस्तन्त्रं तन्वते अप्रजज्ञयः

९

सर्वे नन्दन्ति यशसागतेन सभासाहेन सख्या सखायः ।

किल्बिषस्पृत् पितृषणिर्ह्येषा मरं हितो भवति वाजिनाय

१०

ऋचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वान् गायत्रं त्वो गायति शक्ररीषु ।

ब्रह्मा त्वो वदति जातविद्यां यज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः

११ [२४] (७६७)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२८]

(७२)

९ लौक्यो बृहस्पतिः, बृहस्पतिराङ्गिरसो वा, दाक्षायणी अदितिर्वा । देवाः । अनुष्टुप् ।

देवानां नु वयं जाना प्र वोचाम विपन्यया ।

उक्थेषु शस्यमानेषु यः पश्यादुत्तरे युगे १

ब्रह्मणस्पतिरेता सं कर्मारं इवाधमत् ।

देवानां पूर्वे युगे ऽसतः सद्जायत २

देवानां युगे प्रथमे ऽसतः सद्जायत ।

तदाशा अन्वजायन्त तदुत्तानपदुस्परि ३

भूर्जज्ञ उत्तानपदो भुव आशा अजायन्त ।

अदितेर्दक्षो अजायत दक्षाद्वदितिः परि ४

अदितिर्हजनिष्ट दक्ष या दुहिता तव ।

तां देवा अन्वजायन्त भद्रा अमृतबन्धवः ५ [१]

यद्देवा अदः सलिले सुसैरब्धा अतिष्ठत ।

अत्रा वो नृत्यतामिव तीव्रो रेणुरपायत ६

यद्देवा यतयो यथा भुवन्नान्यपिन्वत ।

अत्रा समुद्र आ गूळह मा सूर्यमजभर्तन ७

अष्टौ पुत्रासो अदिते र्ये जातास्तन्वः स्परि ।

देवाँ उप प्रैत् सप्तभिः परा मारुतान्दमास्यत् ८

सप्तभिः पुत्रैरदिति रूप प्रैत् पूर्वं युगम् ।

प्रजायै मृत्यवे त्वत् पुनर्मरुतान्दमाभरत् ९ [२] (७७६)

(७३)

११ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।

अवर्धन्निन्द्रं मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरं कुधनन्द्रनिष्ठा १

ब्रुहो निषत्ता पृशनी चिदैवैः पुरु शंसेन वावृधुष्ट इन्द्रम् ।

अभीवृतेव ता महापदेन ध्वान्तात् प्रपित्वादुदरन्त गर्भाः २

ऋष्या ते पादा प्र यजिगा स्यवर्धन् वाजा उत ये चिदत्र ।

त्वमिन्द्र सालावृकान् त्सहस्र मासन् दधिषे अश्विना ववृत्याः ३ (७७९)

समना तूर्णिरुप यासि यज्ञ—मा नासत्या सख्याय वक्षि ।
 वसाव्यामिन्द्र धारयः सहस्रा ऽश्विना शूर ददतुर्मघानि ४
 मन्दमान क्रतादधि प्रजायै सखिभिरिन्द्र इषिरेभिरर्थम् ।
 आभिर्हि माया उप दस्युमागा—न्मिहः प्र तन्ना अवपत् तमांसि ५ [३]

सनामाना चिद्धवसयो न्यस्मा अवाहन्निन्द्र उषसो यथानः ।
 ऋष्वैरगच्छः सखिभिर्निकामैः साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघन्थ ६
 त्वं जघन्थ नमुचिं मखस्युं दासं कृण्वान ऋषये विमायम् ।
 त्वं चकर्थ मनवे स्योनान् पथो देवत्राञ्जसैव यानान् ७
 त्वमेतानि पप्रिषे वि नामे—शान इन्द्र दधिषे गर्भस्तौ ।
 अनु त्वा देवाः शर्वसा मद—न्त्युपरिबुध्नान् वनिनश्चकर्थ ८
 चक्रं यदस्याप्स्वा निषत्त—मुतो तदस्मै मध्विच्चच्छद्यात् ।
 पृथिव्यामतिषितं यद्वधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु ९
 अश्वादिद्यायेति यद्वधु—न्त्योजसो जातमुत मन्य एनम् ।
 मन्योरियाय हर्म्येषु तस्थौ यतः प्रजज्ञ इन्द्रो अस्य वेद १०
 वयः सुपर्णा उप सेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः ।
 अप ध्वान्तमूर्णुहि पृथि चक्षु—र्मुमुग्ध्यस्मान् निधयेव बुद्धान् ११ [४] (७८७)

(७४)

६ गौरिवीतिः शाकत्या । इन्द्रः । त्रिण्डुप् ।

वसूनां वा चर्कष इयक्षन् धिया वा यज्ञैर्वा रोदस्योः ।
 अर्वन्तो वा ये रयिमन्तः सातौ वनुं वा ये सुश्रुणं सुश्रुतो धुः १
 हव एषामसुरो नक्षत द्यां श्रवस्यता मनसा निसत् क्षाम् ।
 चक्षाणा यत्र सुविताय देवा द्यौर्न वारैभिः कृणवन्त स्वैः २
 इयमेषाममृतानां गीः सर्वताता ये कृपणान्त रत्नम् ।
 धियं च यज्ञं च सार्धन्त—स्ते नो धान्तु वसव्यमसामि ३
 आ तत् त इन्द्रायवः पनन्ता—ऽभि य ऊर्व गोमन्तं तितृत्सान् ।
 सकृत्स्वं ये पुरुपुत्रां महीं सहस्रधारां बृहतीं दुदुक्षन् ४ (७९१)

शचीव इन्द्रमवसे कृणुध्व—मनानतं दुमयन्तं पृतन्यून ।

ऋभुक्षणं मघवानं सुवृक्तिं भर्ता यो वज्रं नयं पुरुक्षुः

५

यद्वावानं पुरुतमं पुराषा—ळा वृत्रहेन्द्रो नामान्यप्राः ।

अचेति प्रासहस्पतिस्तुर्विष्मान् यदीमुश्मसि कर्तवे करतु तत्

६ [५] (७९३)

(७५)

९ सिन्धुक्षित् प्रैयमेधः । नद्यः । जगती ।

प्र सु व आपो महिमानमुत्तमं कारुर्वोचाति सद्ने विवस्वतः ।

प्र सप्तसप्त त्रेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वरीणामति सिन्धुरोजसा

१

प्र तेऽरद्वरुणो यातवे पथः सिन्धो यद्वाजौ अभ्यद्रवस्त्वम् ।

भूम्या अधि प्रवता यासि सानुना यदेषामग्रं जगतामिरज्यसि

२

दिवि स्वनो यतते भूम्योपर्यनन्तं शुष्ममुदियति भानुना ।

अभ्रादिव प्र स्तनयन्ति वृष्टयः सिन्धुर्यदेति वृषभो न रोरुवत्

३

अभि त्वा सिन्धो शिशुमिन्न मातरो वाश्वा अर्षन्ति पर्यसेव धेनवः ।

राजैव युध्वा नयसि त्वमित् सिचौ यदासामग्रं प्रवतामिर्नक्षसि

४

इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शुतुद्रि स्तोमं सचता परुषण्या ।

असिक्न्या मरुद्वधे वितस्तया ऽऽर्जीकीये शृणुह्या सुषोमया

५ [६]

तृष्टामया प्रथमं यातवे सजूः सुसर्त्वा रसया श्वेत्या त्या ।

त्वं सिन्धो कुभया गोमतीं कुमुं मेहत्वा सरथं याभिरीयसे

६

ऋजीत्येनी रुशती महित्वा परि ज्रयांसि भरते रजांसि ।

अदब्धा सिन्धुरपसामपस्तमा ऽश्वा न चित्रा वपुषीव दर्शता

७

स्वश्वा सिन्धुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुकृता वाजिनीवती ।

ऊर्णावती युवतिः सीलमावत्युताधि वस्ते सुभगा मधुवृधम्

८

सुखं रथं युयुजे सिन्धुरश्विनं तेन वाजं सनिषवुस्मिन्नाजौ ।

महान् ह्यस्य महिमा पनस्यते ऽदब्धस्य स्वयंशसो विरिजिनः

९ [७] (८०९)

(७६)

८ सर्प पेरावतो जरत्कर्णः । ग्रावाणः । जगती ।

आ व ऋक्षस ऊर्जा व्युष्टि—ष्विन्द्रं मरुतो रोदसी अनक्तन ।	
उमे यथा नो अहनी सचाभुवा सदःसदो वरिवस्यात उद्भिदा	१
तदु श्रेष्ठं सर्वनं सुनोतना—ऽत्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरि ।	
विद्वद्ध्ययोर्यो अभिभूति पौंस्यं महो राये चित् तरुते यदर्वतः	२
तदिद्व्यस्य सर्वनं विवेरपो यथा पुरा मनवे गातुमश्नेत् ।	
गोअर्णसि त्वाष्ट्रे अश्वनिर्णिजि प्रेमध्वरेणध्वरां अशिश्रयुः	३
अप हत रक्षसो भङ्गुरावतः स्कभायत निक्किंति सेधतामतिम् ।	
आ नो रयिं सर्ववीरं सुनोतन देवाव्यं भरत श्लोकमद्रयः	४
दिवश्चिदा वोऽमवत्तरेभ्यो विभवना चिदाश्वपस्तरेभ्यः ।	
वायोश्चिदा सोमरभस्तरेभ्यो ऽग्नेश्चिदर्व पितुकृत्तरेभ्यः	५ [८]

भुरन्तु नो यज्ञसः सोत्वन्धसो ग्रावाणो वाचा विविता विवित्मता ।	
नरो यत्र दुहते काम्यं मध्वा—घोषयन्तो अभितो मिथस्तुरः	६
सुन्वान्ति सोमं रथिरासो अद्रयो निरस्य रसं गविषो दुहन्ति ते ।	
दुहन्त्यूर्ध्वरुपसेचनाय कं नरो हव्या न मर्जयन्त आसभिः	७
एते नरः स्वर्पसो अभूतन य इन्द्राय सुनुथ सोममद्रयः ।	
वामंवांमं वो विव्याय धाम्ने वसुवसु वः पार्थिवाय सुन्वते	८ [९] (८१०)

(७७)

८ श्यूमरदिमर्भागवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अभ्रपुषो न वाचा प्रुषा वसु हविष्मन्तो न यज्ञा विजानुषः ।	
सुमारुतं न ब्रह्माणमर्हसे गणमस्तोष्येषां न शोभसे	१
श्रिये मयीसो अर्क्षीरकृण्वत सुमारुतं न पूर्वीरति क्षपः ।	
विवस्पुत्रास एता न येतिर आकित्यासस्ते अक्रा न वावृधुः	२
प्र ये विवः पृथिव्या न बर्हणा त्मना रित्रि अभ्रान्न सूर्यः ।	
पाजस्वन्तो न वीराः पनस्यवो रिशादसो न मयी अभिद्यवः	३ (८१३)

युष्माकं बुध्रे अपां न यामनि विथुर्यति न मही श्रथर्यति ।

विश्वप्सुर्यज्ञो अर्वाग्यं सु वः प्रयस्वन्तो न सत्राच आ गत

४

यूयं धूर्षु प्रयुजो न रश्मिभिर्ज्योतिष्मन्तो न भासा व्युष्टिषु ।

श्येनासो न स्वयंशसो रिशादसः प्रवासो न प्रसितासः परिश्रुषः

५ [१०]

प्र यद्वहध्वे मरुतः पराकाद् यूयं महः संवरणस्य वस्वः ।

विद्वानासो वसवो राध्यस्याऽऽराच्चिद् द्वेषः सनुतयुयोत

६

य उद्वचि यज्ञे अध्वरेष्ठा मरुद्भ्यो न मानुषो ददाशत् ।

रेवत् स वयो दधते सुवीरं स देवानामपि गोपीथे अस्तु

७

ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमा आदित्येन नाम्ना शंभविष्ठाः ।

ते नोऽवन्तु रथतूर्मनीषां महश्च यामन्नध्वरे चकानाः

८ [११] (८१८)

(७८)

८ स्यूमरश्मिभर्गवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, २, ५-७ जगती ।

विप्रासो न मन्मभिः स्वाध्यो देवाव्योऽ न यज्ञैः स्वप्नसः ।

राजानो न चित्राः सुसंहशः क्षितीनां न मर्या अरेपसः

१

अग्निर्न ये भ्राजसा रुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः सद्यऊतयः ।

प्रजातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशर्माणो न सोमा ऋतं यते

२

वातासो न ये धुनयो जिगत्तवोऽग्नीनां न जिह्वा विरोकिणः ।

वर्मण्वन्तो न योधाः शिमीवन्तः पितृणां न शंसाः सुरातयः

३

रथानां न येऽराः सनाभयो जिगीवांसो न शूरा अभिद्यवः ।

वरेयवो न मर्या घृतप्रुषोऽभिस्वतारो अकं न सुष्टुभः

४

अश्वासो न ये ज्येष्ठांस आशवो दिधिषवो न रथ्यः सुदानवः ।

आपो न निमैरुदभिर्जिगत्तवो विश्वरूपा अङ्गिरसो न सामभिः

५ [१२]

ग्रावाणो न सूरयः सिन्धुमातर आदर्विरासो अद्रयो न विश्वहा ।

शिशूला न क्रीळयः सुमातरो महाग्रामो न यामन्नत त्विषा

६

उषसां न केतवोऽध्वरश्रियः शुभंयवो नास्त्रिभिर्व्यंश्वितन् ।

सिन्धवो न ययियो भ्राजदृष्टयः परावतो न योजनानि ममिरे

७

सुभागान्नो देवाः कृणुता सुरता नस्मान् त्तोतृन् मरुतो वावृधानाः ।

अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गात स्रानद्धि वो रत्नधेयानि सन्ति

८ [१३] (८१६)

(७९)

७ सौचीकोऽग्निवैश्वानरो वा, सप्तिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यमस्य महतो महित्व—मर्मर्त्यस्य मर्त्यासु विश्व ।	
नाना हनू विभृते सं भरेते असिन्वती वप्सती भूर्यत्तः	१
गुहा शिरो निहितमृधगक्षी असिन्वन्नत्ति जिह्वया वनानि ।	
अत्राण्यस्मै पद्मभिः सं भरन्त्युत्तानहस्ता नमसाधि विश्व	२
प्र मातुः प्रतरं गुह्यमिच्छन् कुमारो न वीरुधः सर्पदुर्वीः ।	
ससं न एकमविदच्छुचन्तं रिरिह्वासं रिप उपस्थे अन्तः	३
तद्वाप्तुं रोदसी प्र ब्रवीमि जायमानो मातरा गर्भो अत्ति ।	
नाहं देवस्य मर्त्यश्चिकेता—ऽग्निरङ्ग विचेताः स प्रचेताः	४
यो अस्मा अन्नं तुष्वाऽदधा—त्याज्यैर्धृतैर्जुहोति पुष्यति ।	
तस्मै सहस्रमक्षमिर्वि चक्षे ऽग्ने विश्वतः प्रत्यङ्मुखि त्वम्	५
किं देवेषु त्यज एनश्चकर्था—ऽग्ने पृच्छामि नु त्वामविद्वान् ।	
अक्नीळन् क्रीळन् हरिरत्तवेऽदन् वि पर्वशश्चकर्त गार्मिवासिः	६
विषूचो अश्वान् युयुजे वनेजा ऋजीतिभी रज्ञानभिर्गृभीतान् ।	
चक्षदे मित्रो वसुभिः सुजातः समानृधे पर्वभिर्वावृधानः	७ [१४] (८३३)

(८०)

७ सौचीकोऽग्निः वैश्वानरो वा, सप्तिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निः सप्तिं वाजंभरं ददा—त्यग्निर्वीरं श्रुत्यं कर्मनिष्ठाम् ।	
अग्नी रोदसी वि चरत् समञ्ज—न्नाग्निर्नारी वीरकुक्षिं पुरंधिम	१
अग्नेरप्रसः समिदस्तु भद्रा ऽग्निर्मही रोदसी आ विवेश ।	
अग्निरेकं चोदयत् सम—त्स्वग्निर्वृत्राणि दयते पुरुणि	२
अग्निहं त्यं जरतः कर्णमावा—ऽग्निरद्भ्यो निरदहृज्जकथम् ।	
अग्निरत्रिं घर्म उरुष्यदन्त—रग्निर्नुमेधं प्रजयासृजत् सम	३
अग्निर्वाद् द्रविणं वीरपेशा अग्निर्कषिं यः सहस्रा सनोति ।	
अग्निर्वि वि हव्यमा तताना—ऽग्नेर्धामानि विभृता पुरुत्रा	४ (८३७)

अग्निमुक्थैर्ऋषयो वि ह्वयन्ते ऽग्निं नरो यामनि बाधितासः ।
 अग्निं वयो अन्तरिक्षे पतन्तो ऽग्निः सहस्रा परि याति गोनाम्
 अग्निं विश ईळते मानुषीर्या अग्निं मनुषो नहुषो वि जाताः ।
 अग्निर्गान्धर्वी पथ्यामृतस्या ऽग्नेर्गव्यतिर्धृत आ निषत्ता
 अग्नये ब्रह्म ऋभवस्ततक्षुरग्निं महामवोचामा सुवृक्तिम् ।
 अग्ने प्राव जरितारं यविष्ठा ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व

५

६

७ [१५] (८४०)

(८१)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप्, २ विराड् रुपा ।

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वन्ति हविर्होता न्यसीदत् पिता नः ।
 स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छद्वरां आ विवेश
 किं स्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमत् स्वित् कथासीत् ।
 यतो भूमिं जनयन् विश्वकर्मा वि द्यामौर्गोन्महिना विश्वचक्षाः
 विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात् ।
 सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रैर्द्यावाभूमीं जनयन् देव एकः
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।
 मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद् यदुध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्
 या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।
 शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः
 विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।
 मुह्यन्त्वन्ये अभितो जनास इहास्माकं मधवा सूरिरस्तु
 वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।
 स नो विश्वानि हवनानि जोषद् विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा

१

२

३

४

५

६

७ [१६] (८४७)

(८२)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप् ।

चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने अजनन्नम्रमाने ।
 यदेदन्ता अदहन्त पूर्वं आदिद्यावापृथिवी अप्रथेताम्
 विश्वकर्मा विमना आद्विहाया धाता विधाता परमोत संहक् ।
 तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्तऋषीन् पर एकमाहुः

१

२

(८४९)

यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वैदु भुवनानि विश्वा ।

यो देवानां नामधा एक एव तं संप्रश्नं भुवना यन्त्यन्या ३

त आयजन्त द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना ।

असूर्ते सूर्ते रजसि निषत्ते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि ४

परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।

कं स्विद्वर्धं प्रथमं दध आपो यत्र देवाः समपश्यन्त विश्वे ५

तमिद्वर्धं प्रथमं दध आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे ।

अजस्य नाभावध्येकमपितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः ६

न तं विदाथ य इमा जजानाऽन्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।

नीहारेण प्रावृता जल्प्या चाऽसुतृप उक्थशासश्चरन्ति ७ [१७] (८५४)

(८३)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

यस्ते मन्योऽविधद्वज्र सायक सह ओजः पुष्यति विश्वमानुषक ।

साह्याम दासमार्यं त्वया युजा सहस्कृतेन सहसा सहस्वता १

मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ।

मन्युं विश ईळते मानुषीर्याः पाहि नो मन्यो तपसा सजोषाः २

अभीहि मन्यो तवसस्तवीयान् तपसा युजा वि जहि शत्रून् ।

अमित्रहा वृत्रहा दस्युहा च विश्वा वसून्या भरा त्वं नः ३

त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिषाहः ।

विश्वचर्षणिः सहुरिः सहावा नस्मास्वोजः पृतनासु धेहि ४

अभागः सन्नप परेतो अस्मि तव क्रत्वा तविषस्य प्रचेतः ।

तं त्वा मन्यो अक्रतुर्जिहीळा हं स्वा तनूर्बलदेयाय मेहि ५

अयं ते अस्म्युप मेह्यर्वाङ् प्रतीचीनः सहुरे विश्वधायः ।

मन्यो वज्रिन्नाभि मामा ववृत्स्व हनाव दस्यूरुत बोध्यापेः ६

अभि प्रेहि दक्षिणतो भवा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ।

जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रमुभा उपांशु प्रथमा पिबाव ७ [१८] (८६१)

(८४)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । जगती, १-३ त्रिष्टुप् ।

त्वया॑ मन्यो॑ स॒रथ॑मा॒रुज॑न्तो ह॒र्षमा॑णासो धृ॒षिता॑ म॒रुत्वः॑ ।	
ति॒ग्मे॒षव॑ आ॒रुधा॑ सं॒शिशाना॑ अ॒भि प्र॑ य॒न्तु नरो॑ अ॒ग्निरू॑पाः	१
अ॒ग्निरि॑व मन्यो॑ त्वि॒षितः॑ स॒हस्व॑ से॒नानी॑र्नः स॒हुरे॑ हूत ए॒धि ।	
ह॒त्वाय॑ श॒त्रून् वि॑ म॒जस्व॑ वेदु॒ ओजो॑ मि॒मानो॑ वि॒मृधो॑ नुद॒स्व	२
स॒हस्व॑ मन्यो॑ अ॒भिमा॑ति॒मस्मे॑ रु॒जन् मृ॑णन् प्र॒मृणन्॑ प्रेहि श॒त्रून् ।	
उ॒ग्रं ते॒ पाजो॑ न॒न्वा रु॑रुधे व॒शी व॑शं नयस एकज॒ त्वम्	३
एको॑ ब॒हूना॑म॒सि मन्य॑वी॒ळितो॑ वि॒शंवि॑शं यु॒धये॑ सं शि॒शाधि॑ ।	
अकृ॑त्तरुक् त्वया॑ यु॒जा व॒यं द्यु॑मन्तं घोषं वि॒जया॑य कृ॒णमहे॑	४
वि॒जे॒षक॑दिन्द्र इ॒वानव॑ब्र॒वोऽऽ॒स्माकं॑ मन्यो॑ अ॒धिपा॑ भवे॒ह ।	
प्रि॒यं ते॒ नाम॑ स॒हुरे॑ गृणीम॒सि वि॒द्वा तमु॑त्सं यत् आ॒बभू॑थ	५
आभू॑त्या स॒हजा॑ व॒ज्र सा॑यक॒ सहो॑ बिभर्ष्यभि॒भूत॑ उत्त॒रम् ।	
क्र॒त्वा नो॑ मन्यो॑ स॒ह मे॒द्येधि॑ म॒हाध॑नस्य॒ पुरु॑हूत सं॒सृजि॑	६
सं॒सृष्टं॑ ध॒नमु॑भयं स॒माकृ॑त॒ मस्म॑भ्यं दत्तां वरु॒णश्च॑ म॒न्युः ।	
मि॒यं द॑धाना हृद॒येषु॑ श॒त्रवः॑ प॒राजि॑तासो अप॒ नि ल॑यन्ताम्	७ [१९] (८६८)

(८५)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥७॥ सू० ८५-९०]

४७ सावित्री सूर्या ऋषिका । १-५ सोमः, ६-१६ सूर्याविवाहः, १७ देवाः, १८ सोमाकौ, १९ चन्द्रमाः, २०-२८ नृणां विवाहमन्त्रा आशीःप्रायाः, २९-३० वधूवासःसंस्पर्शनिन्दा, ३१ दस्पत्योर्यक्षमनाशनं, ३२-४७ सूर्या सावित्री । अनुष्टुप्; १४, १९-२१, २३-२४, २६, ३६-३७, ४४ त्रिष्टुप्, १८, २७, ४३ जगती; ३४ उरोबृहती ।

स॒त्येनो॑त्त॒मिता॑ भूमिः सूर्ये॑णोत्त॒मिता॑ द्यौः ।	
क्र॒तेना॑दित्यास्तिष्ठन्ति वि॒वि सोमो॑ अधि श्रितः	१
सोमे॑नादित्या ब॒लिनः॑ सोमे॑न पृथि॒वी म॒ही ।	
अथो॑ नक्ष॒त्राणामे॑षा—मु॒पस्थे॑ सोम॒ आर्हितः॑	२
सोमं॑ मन्यते प॒पि॒वान् यत् संपि॑बन्त्योषधिम् ।	
सोमं॑ यं ब्र॒ह्माणो॑ विदु॒र्न तस्या॑श्नाति कश्चन	३
आ॒च्छद्वि॑धानैर्गु॒पितो॑ बा॒र्हितैः॑ सोम रक्षितः ।	
ग्रा॒ण्णामि॑च्छ॒ण्वन् ति॑ष्ठसि न ते॒ अश्ना॑ति पा॒थिवः॑	४ (८७६)

यत् त्वा देव प्रपिबन्ति तत् आ प्यायसे पुनः ।

वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः

५ [२०]

रैभ्यासीदनुदेयी नाराज्ञंसी न्योचनी । सूर्याया भद्रमिद्वारो गार्थयैति परिष्कृतम् ६
चित्तिरा उपबर्हणं चक्षुरा अभ्यञ्जनम् । द्यौर्भूमिः कोश आसीद् यदयात् सूर्या पतिम् ७
स्तोमा आसन् प्रतिधयः कुरीरं छन्द ओपशः ।

सूर्याया अश्विना वरा ऽग्निरासीत् पुरोगवः

सोमो बधूयुरभव दुश्विनास्तामुभा वरा । सूर्या यत् पत्ये शंसन्तीं मनसा सविताददात् ९

मनो अस्या अन आसीद् द्यौरासीदुत च्छदिः । शुक्रावन्द्वाहावास्तां यदयात् सूर्या गृहम् १० [२१]

ऋक्सामाभ्यामभिहितौ गावौ ते सामनावितः ।

श्रोत्रं ते चक्रे आस्तां द्विवि पन्थाश्चराचरः

११

शुचीं ते चक्रे यात्या व्यानो अक्ष आहतः । अनों मनस्मयं सूर्या ऽऽरोहत् प्रयती पतिम् १२

सूर्याया बहतुः प्रागात् सविता यमवासृजत् । अघासु हन्यन्ते गावो ऽर्जुन्योः पर्युह्यते १३

यदश्विना पुच्छमानावयातं त्रिचक्रेण बहतुं सूर्यायाः ।

विश्वे देवा अनु तद्वामजानन् पुत्रः पितराववृणीत पूषा

१४

यदयातं शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप । कैकं चक्रं वामासीत् कं देष्ट्राय तस्थथुः १५ [२२]

द्वे ते चक्रे सूर्ये ब्रह्माणं क्रतुथा विदुः । अथैकं चक्रं यदुहा तदद्भ्यातय इद्विदुः १६

सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च । ये भूतस्य प्रचेतस इदं तेभ्योऽकरं नमः १७

पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू क्रीळन्तौ परि यातो अध्वरम् ।

विश्वान्यन्यो भुवनामिचष्ट ऋतूरन्यो विदधंजायते पुनः

१८

नवोनवो भवति जायमानो ऽह्नां केतुरुषसामेत्यग्रम् ।

भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन् प्र चन्द्रमास्तिरते दूर्धमायुः

१९

सुकिंशुकं शल्मलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृत्तं सुचक्रम् ।

आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पत्ये बहतुं कृणुष्व

२० [२३]

उदीर्ष्वातः पतिवती ह्येऽषा विश्वावसुं नमसा गीर्भिरीळे ।

अन्यामिच्छ पितृषदं व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि

२१

उदीर्ष्वातो विश्वावसो नमसेळामहे त्वा ।

अन्यामिच्छ प्रफर्ष्य सं जायां पत्यां सृज

२२

(८९०)

अनुक्षरा ऋजवः सन्तु पन्था येभिः सखायो यन्ति नो वरेयम् ।
 समर्यमा सं भगो नो निनीयात् सं जास्पत्यं सुयर्ममस्तु देवाः २३
 प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद् येन त्वाबध्नात् सविता सुशेवः ।
 ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लोके ऽरिष्टां त्वा सह पत्या दधामि २४
 प्रेतो मुञ्चामि नामुतः सुबन्धाममुतस्करम् ।
 यथेयमिन्द्र मीढ्वः सुपुत्रा सुभगासति २५ [२४]

पूषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्या—ऽश्विना त्वा प्र वहतां रथेन ।
 गृहान् गच्छ गृहपत्नी यथासौ वशिनी त्वं विदथमा वदासि २६
 इह प्रियं प्रजया ते समृध्यता—मास्मिन् गृहे गार्हिपत्याय जागृहि ।
 एना पत्या तन्वं—सं सृजस्वा—ऽधा जित्री विदथमा वदाथः २७

नीललोहितं भवति कृत्यासक्तिर्व्यज्यते ।
 एधन्ते अस्या जातयः पतिर्बन्धेषु बध्यते २८
 परा देहि शामुल्यं ब्रह्मभ्यो वि भञ्जा वसु ।
 कृत्येषा पद्मती भूत्वा जाया विशते पतिम् २९
 अश्रीरा तनूर्भवति रुशती पापयामुया ।
 पतिर्यद्वध्वो वाससा स्वमङ्गमभिधित्सते ३० [२५]

ये वध्वश्चन्द्रं वहतुं यक्ष्मा यन्ति जनादनु ।
 पुनस्तान् यज्ञिया देवा नयन्तु यत् आगताः ३१
 मा विदन् परिपन्थिनो य आसीदन्ति दंपती ।
 सुगोभिर्दुर्गमतीता—मप द्रान्त्वरातयः ३२
 सुमङ्गलारियं वधू—रिमां समेत पश्यत ।

सौभाग्यमस्यै दुत्वाया—ऽथास्तं वि परेतन ३३
 तृष्टमेतत् कटुकमेत—दपाष्ठवद्विषवन्नैतदत्तवे ।
 सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात् स इद्राधूयमर्हति ३४
 आशसनं विशसन—मथो अधिविकर्तनम् ।
 सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मा तु शुन्धति ३५ [२६]

गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः ।
 भगो अर्यमा सविता पुरंधि—मह्यं त्वादुर्गार्हिपत्याय देवाः ३६ (९०४)

तां पूषच्छिवतमामेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्याऽवपन्ति ।	
या न ऊरू उशती विश्रयति यस्यामुशन्तः प्रहराम शेषम्	३७
तुभ्यमग्रे पर्यवहन् त्सूर्या वहतुना सह ।	
पुनः पतिभ्यो जायां दा अग्रे प्रजया सह	३८
पुनः पत्नीमग्निरेदा दायुषा सह वर्चसा ।	
दीर्घायुरस्या यः पतिर्जीवाति शरदः शतम्	३९
सोमः प्रथमो विविदे गन्धर्वो विविदु उत्तरः ।	
तृतीयो अग्निष्टे पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः	४० [२७]
सोमो ददद्गन्धर्वाय गन्धर्वो ददद्गुणये ।	
रायि च पुत्रांश्चादा दुग्निर्मह्यमथो इमाम्	४१
इहैव स्तं मा वि यौष्टं विश्वमायुर्व्यश्रुतम् ।	
क्रीळन्तौ पुत्रैर्नप्तृभिर्मोदमानौ स्वे गृहे	४२
आ नः प्रजां जनयतु प्रजापतिराजरसाय समनक्त्वयमा ।	
अदुर्मङ्गलीः पतिलोकमा विश शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४३
अघोरचक्षुरपतिद्वयोधि शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवर्चाः ।	
वीरसूदेवकामा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४४
इमां त्वमिन्द्र मीढ्वः सुपुत्रां सुभगां कृणु ।	
दशास्यां पुत्राना धेहि पतिमेकादशं कृधि	४५
सम्राज्ञी श्वशुरे भव सम्राज्ञी श्वश्रवां भव ।	
ननान्दरि सम्राज्ञी भव सम्राज्ञी अधि देवृषु	४६
समञ्जन्तु विश्वे देवाः समापो हृदयानि नौ ।	
सं मातरिश्वा सं धाता समु देप्ती दधातु नौ	४७ [२८] (९१५)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३१]

(८६)

(२३) इन्द्रः ७, १३, २३ ऐन्द्रो वृषाकपिः २-६, ९-१०, १५-१८ इन्द्राणी । इन्द्रः । पशुक्तिः ।

वि हि सोतोरसृक्षत नेन्द्रं देवममसन ।

यत्रामदवृषाकपिर्यः पुष्टेषु मत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

१

(९१६)

परा हीन्द्र धावसि वृषाकपेरति व्यथिः ।
 नो अह प्र विन्द—स्यन्यत्र सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २
 किमयं त्वां वृषाकपि—श्चकार हरितो मृगः ।
 यस्मा इरस्यसीदु न्व॑र्यो वा पुष्टिमद्वसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ३
 यमिमं त्वं वृषाकपिं प्रियमिन्द्राभिरक्षसि ।
 श्वा न्वस्य जम्भिष—दपि कर्णे वराहयु—विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ४
 प्रिया तृष्टानि मे कपि—व्यक्ता व्यदूषत् ।
 शिरो न्वस्य राविषं न सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ५ [१]

न मत् स्त्री सुभसत्तरा न सुयाशुतरा भुवत् ।
 न मत् प्रतिच्यवीयसी न सक्थ्युद्यमीयसी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ६
 उवे अम्ब सुलाभिके यथेवाङ्ग भविष्यति ।
 भसन्मे अम्ब सक्थि मे शिरो मे वीव हृष्यति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ७
 किं सुबाहो स्वङ्गुरे पृथुष्टो पृथुजाघने ।
 किं शूरपति नस्त्व—मभ्यमीषि वृषाकपिं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ८
 अवीरामिव मामयं शरारुरभि मन्यते ।
 उताहमस्मि वीरिणी—न्द्रपत्नी मरुत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ९
 संहोत्रं स्म पुरा नारी समनं वाव गच्छति ।
 वेधा ऋतस्य वीरिणी—न्द्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १० [२]

इन्द्राणीमासु नारिषु सुभगा महमश्रवम् ।
 नहास्या अपरं चन जरसा मरते पति—विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ११
 नाहमिन्द्राणि रारण सख्युर्वृषाकपेर्कृते ।
 यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १२
 वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु सुस्तुषे ।
 घसत् त इन्द्र उक्षणः प्रियं काचित्करं हवि—विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १३
 उक्षणो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विंशतिम् ।
 उताहमस्मि पीव इ—दुभा कुक्षी पृणन्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १४
 वृषभो न तिग्मशृङ्गो ऽन्तर्यूथेषु रोरुवत् ।
 मन्थस्त इन्द्र शं हृदे यं ते सुनोति भावयु—विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १५ [३] (१३०)

न सेज्ञे यस्य रम्बते	ऽन्तरा सक्थ्याइ कपूत् ।	
सेदींशे यस्य रोमशं	निषेदुषो विजृम्भते	विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १६
न सेज्ञे यस्य रोमशं	निषेदुषो विजृम्भते ।	
सेदींशे यस्य रम्बते	ऽन्तरा सक्थ्याइ कपूद्	विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १७
अयमिन्द्र वृषाकपिः	परस्वन्तं हतं विदत् ।	
असिं सुनां नवं चरु-	मादेधस्यान आचितं	विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १८
अयमेमि विचाकशद्	विचिन्वन् दासमार्यम् ।	
पिबामि पाकसुत्वानो	ऽभि धीरमचाकशं	विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १९
धन्वं च यत् कृन्तत्रं च	कर्ति स्विता ता वि योजना ।	
नेदीयसो वृषाकपे	ऽस्तमेहिं गृह्णो उप	विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २०
पुनरोहिं वृषाकपे	सुविता कल्पयावहै ।	
य एष स्वप्ननशनो	ऽस्तमेषिं पथा पुन-	विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २१
यदुदञ्चो वृषाकपे	गृहमिन्द्राजगन्तन ।	
क्र१ स्य पुल्वघो मृगः	कमगञ्जनयोपनो	विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २२
पर्शुहिं नाम मानवी	साकं संसूव विंशतिम् ।	
भद्रं भलं त्वस्या अभूद्	यस्या उदरमामयद्	विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २३ [४] (९३८)

(८७)

२५ पायुर्भारद्वाजः । रक्षोहाग्निः । त्रिष्टुप्, २२-२५ अनुष्टुप् ।

रक्षोहणं वाजिनमा जिघमि	मित्रं प्रथिष्ठमुप यामि शर्म ।	
शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिन्द्रः	स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम्	१
अयोदंष्ट्रो अर्चिषा यातुधाना-	नुप स्पृश जातवेदः समिन्द्रः ।	
आ जिह्वया मूरदेवान् रभस्व	क्रव्यादो वृक्त्वयपि धत्स्वासन्	२
उभोभयाविन्नुप धेहि दंष्ट्रा	हिंस्रः शिशानोऽवरं परं च ।	
उतान्तरिक्षे परि याहि राज-	ञ्जम्भैः सं धेह्यमि यातुधानान्	३
यज्ञैरिषूः संनममानो अग्ने	वाचा शल्यां अशनिमिर्दिहानः ।	
ताभिर्विध्य हृदये यातुधानान्	प्रतीचो बाहून् प्रति भङ्ध्येषाम्	४
अग्ने त्वचं यातुधानस्य मिन्धि	हिंसाशनिर्हरसा हन्त्वेनम् ।	
प्र पर्वाणि जातवेदः शृणीहि	क्रव्यात् क्रविष्णुर्वि चिनोतु वृक्णम्	५ [५] (९४३)

यत्रेदानीं पश्यसि जातवेदुस्तिष्ठन्तमग्न उत वा चरन्तम् ।
यद्द्वान्तरिक्षे पथिभिः पतन्तं तमस्तां विध्य शर्वा शिशानः ६
उतालब्धं स्पृणुहि जातवेद आलेभानाहृष्टिभिर्यातुधानात् ।
अग्ने पूर्वो नि जहि शोशुचान आमादुः क्षिवङ्कास्तमदुन्त्वेनीः ७
इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यो यातुधानो य इदं कृणोति ।
तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षसश्चक्षुषे रन्धयैनम् ८
तीक्ष्णेनाग्निं चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।
हिंसं रक्षांस्यग्निं शोशुचानं मा त्वा दभन् यातुधानां नृचक्षः ९
नृचक्षा रक्षः परि पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति शृणीह्यग्रा ।
तस्याग्ने पृष्ठीर्हरसा शृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च १० [६]

त्रिर्यातुधानः प्रसितिं त ए—त्वृतं यो अग्ने अनृतेन हन्ति ।
तमर्चिषा स्फूर्जयश्चातवेदः समक्षमेनं गृणते नि वृद्धि ११
तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेभे शफारुजं येन पश्यसि यातुधानम् ।
अथर्ववज्ज्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वन्तमचितं न्योष १२
यदग्ने अद्य मिथुना शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।
मन्योर्मनसः शरव्या उ जायते या तया विध्य हृदये यातुधानान् १३
परा शृणीहि तपसा यातुधानान् पराग्ने रक्षो हरसा शृणीहि ।
पराचिषा मूर्देवाञ्छृणीहि परासुतृपो अभि शोशुचानः १४
पराद्य देवा वृजिनं शृणन्तु प्रत्यगेनं शपथा यन्तु तृष्टाः ।
वाचास्तेनं शरव कच्छन्तु मर्मन् विश्वस्यैतु प्रसितिं यातुधानः १५ [७]

यः पौरुषेयेण कृविषा समङ्के यो अश्व्येन पशुना यातुधानः ।
यो अघ्न्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च १६
संवत्सरीणं पय उम्रियाया—स्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।
पीयूषमग्ने यतमस्तितृप्सात् तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य मर्मन् १७
विषं गवां यातुधानाः पिबन्त्वा वृश्च्यन्तामदितये दुरेवाः ।
परैरान् देवः सविता ददातु परा भागमोषधीनां जयन्ताम् १८
सनादग्ने मृणसि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।
अनु दह सहमूरान् कृव्यादो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः १९ (९५७)

त्वं नो अग्ने अधरादुदक्तात् त्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात् ।
प्रति ते ते अजरासस्तपिष्ठा अघशंसं शोशुचतो दहन्तु

२० [८]

पश्चात् पुरस्तादधरादुदक्तात् कविः काव्येन परि पाहि राजन् ।
सखे सखायमजरो जरिम्णे ऽग्ने मर्ता अमर्त्यस्त्वं नः

२१

परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।

धृषद्वर्णं दिवेदिवे हन्तारं भङ्गुरावताम्

२२

विषेण भङ्गुरावतः प्रति ऽम रक्षसो दह ।

अग्ने तिग्मेन गोचिषा तपुरग्राभिर्कृष्टिभिः

२३

प्रत्यग्ने मिथुना दह यातुधाना किमीदिना ।

सं त्वा शिशामि जागृह्यदब्धं विप्र मन्मभिः

२४

प्रत्यग्ने हरसा हरः शृणीहि विश्वतः प्रति ।

यातुधानस्य रक्षसो बलं वि रुज वीर्यम्

२५ [९] (९६३)

(८८)

१९ आङ्गिरसो मूर्धन्वान्, वामदेव्यो वा । सूर्य-वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

हविष्पान्तमजरं स्वर्विदि दिविस्पृश्याहुतं जुष्टमग्नौ ।

तस्य भर्मणे भुवनाय देवा धर्मणे कं स्वधया पप्रथन्त

१

गीर्णं भुवनं तमसापगूळहमाविः स्वरभवज्जाते अग्नौ ।

तस्य देवाः पृथिवी द्यौरुतापो ऽरण्यन्नोषधीः सख्ये अस्य

२

देवेभिर्निषितो यज्ञियेभिरग्निं स्तोषाण्यजरं बृहन्तम् ।

यो भानुना पृथिवीं द्यामुतेमा माततान रोदसी अन्तरिक्षम्

३

यो होतासीत् प्रथमो देवजुष्टो यं समाञ्जन्नाज्येना वृणानाः ।

स पतत्रीत्वरं स्था जगद्यच्छात्रमग्निर्कृणोज्जातवेदाः

४

यज्जातवेदो भुवनस्य मूर्धन्नतिष्ठो अग्ने सह रोचनेन ।

तं त्वाहेम मतिभिर्गीर्भिरुक्थैः स यज्ञियो अभवो रोदसिप्राः

५ [१०]

मूर्धा भुवो भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते प्रातरुद्यन् ।

मायामू तु यज्ञियानामेतामपो यत् तूर्णिश्चरति प्रजानन्

६

हृशेन्यो यो महिना समिद्धो ऽरोचत दिवियोनिर्विभावा ।

तस्मिन्नग्नौ सूक्तवाकेन देवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनूपाः

७

(९७०)

सूक्तवाकं प्रथममादिदुग्निमादिद्धविरंजनयन्त देवाः ।	
स एषां यज्ञो अभवत् तनूपास्तं द्यौर्वेदं तं पृथिवी तमार्षः	८
यं देवासोऽजनयन्ताग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा ।	९
सो अर्चिषा पृथिवीं द्यामुतेमा मृज्यमानो अतपन्महित्वा	
स्तोमेन हि दिवि देवासो अग्निमजीजनञ्छक्तिभी रोदसिग्राम् ।	
तमू अकृण्वन् त्रेधा भुवे कं स ओषधीः पचति विश्वरूपाः	१० [११]
यदेदेनमदधुर्यज्ञियासो दिवि देवाः सूर्यमादितेयम् ।	
यदा चरिष्णु मिथुनावभूतामादित प्रापश्यन् भुवनानि विश्वा	११
विश्वस्मा अग्निं भुवनाय देवा वैश्वानरं केतुमह्नामकृण्वन् ।	
आ यस्ततानोषसो विभातीरपो ऊर्णोति तमो अर्चिषा यन्	१२
वैश्वानरं कवयो यज्ञियासोऽग्निं देवा अजनयन्नाजुर्यम् ।	
नक्षत्रं प्रत्नममिनच्चरिष्णु यक्षस्याध्यक्षं तविषं बृहन्तम्	१३
वैश्वानरं विश्वहा दीदृवांसं मन्त्रैरग्निं कविमच्छा वदामः ।	
यो महिम्ना परिबभूवोर्वी उतावस्तादुत देवः परस्तात्	१४
द्वे सुती अंशृणवं पितृणा महं देवानामुत मर्त्यानाम् ।	
ताभ्यामिदं विश्वमेजत् समेति यदन्तरा पितरं मातरं च	१५ [१२]
द्वे समीची विभृतश्चरन्तं शीर्षतो जातं मनसा विमृष्टम् ।	
स प्रत्यङ् विश्वा भुवनानि तस्थावप्रयुच्छन् तरणिभ्रजमानः	१६
यत्रा वदेते अवरः परश्च यजन्योः कतरो नौ वि वेद ।	
आ शेकुरित् संधमादुं सखायो नक्षन्त यज्ञं क इदं वि वोचत्	१७
कत्यग्रयः कति सूर्यासः कत्युषासः कत्युं स्विदापः ।	
नोपस्पिजं वः पितरो वदामि पृच्छामि वः कवयो विद्वाने कम्	१८
यावन्मात्रमुषसो न प्रतीकं सुपण्योऽवसते मातरिष्वः ।	
तावद्दधात्युप यज्ञमायन् ब्राह्मणो होतुस्वरो निषीदन्	१९ [१३] (९८२)

(८९)

१८ रेणुवैश्वामित्रः । इन्द्रः, ५ इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं स्तवा नृतमं यस्य मह्ना विबन्नाधे रोचना वि ज्मो अन्तान् ।
आ यः प्रौ चर्षणीधृद्वरोभिः प्र सिन्धुभ्यो रिरिचानो महित्वा १ (९८३)

स सूर्यः पर्युक्तं वरांस्येन्द्रो ववृत्यादथ्येव चक्रा ।
 अतिष्ठन्तमपस्यं न सर्गं कृष्णा तमांसि त्विष्या जघान २
 समानमस्मा अनपावृद्धं क्षमया दिवो असं ब्रह्म नव्यम् ।
 वि यः पृष्ठेव जनिमान्यर्य इन्द्रश्चिकाय न सखायमिषे ३
 इन्द्राय गिरो अनिशितसर्गा अपः प्रेरयं सर्गरस्य बुध्नात् ।
 यो अक्षणेव चक्रिया शचीभिर्विष्वक् तस्तम्भं पृथिवीमुत द्याम् ४
 आपान्तमन्युस्तुपलप्रभर्मा धुनिः शिमीवाञ्छरुमौ ऋजीषी ।
 सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः ५ [१४]

न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व नान्तरिक्षं नाद्रयः सोमो अक्षाः ।
 यदस्य मन्युरधिनीयमानः शृणार्तिं वीळु रुजति स्थिराणि ६
 जघान वृत्रं स्वधितिर्वनेव रुरोज पुरो अरदन्न सिन्धून् ।
 विभेदं गिरिं नवमिन्न कुम्भमा गा इन्द्रो अकृणुत स्वयुग्भिः ७
 त्वं ह त्यह्णया इन्द्र धीरो ऽसिर्न पर्वं वृजिना शृणासि ।
 प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जनां मिनन्ति मित्रम् ८
 प्र ये मित्रं प्रार्यमणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनन्ति ।
 न्यमित्रेषु वधमिन्द्र तुश्रं वृषन् वृषाणमरुषं शिशीहि ९
 इन्द्रो दिव इन्द्र ईशे पृथिव्या इन्द्रो अपामिन्द्र इत् पर्वतानाम् ।
 इन्द्रो वृधामिन्द्र इन्मेधिराणां मिन्द्रः क्षेमे योगे हव्य इन्द्रः १० [१५]

प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र वृधो अहभ्यः प्रान्तरिक्षात् प्र समुद्रस्य धासेः ।
 प्र वार्तस्य प्रथसः प्र ज्मो अन्तात् प्र सिन्धुभ्यो रिरिचे प्र क्षितिभ्यः ११
 प्र शोशुचत्या उषसो न केतु रसिन्वा ते वर्ततामिन्द्र हेतिः ।
 अश्मेव विध्य दिव आ सृजानस्तपिष्ठेन हेषसा द्रोघमित्रान् १२
 अन्वह मासा अन्विद्वना न्यन्वोषधीरनु पर्वतासः ।
 अन्विन्द्रं रोदसी वावशाने अन्वापो अजिहत जार्यमानम् १३
 कर्हिं स्वित् सा त इन्द्र चेत्यास कुघस्य यद्भिन्नदो रक्ष एषत् ।
 मित्रकुवो यच्छसने न गावः पृथिव्या आपृगमुया शयन्ते १४
 शत्रूयन्तो अभि ये नस्ततस्ते महि बार्धन्त ओगणास इन्द्र ।
 अन्धेनामित्रास्तमसा सचन्तां सुज्योतिषो अक्तवस्तां अभि ज्युः १५ (९९७)

पुरुणि हि त्वा सर्वना जनानां ब्रह्माणि मन्दन् गृणतामृषीणाम् ।
 इमामाघोषन्नवसा सहूतिं तिरो विश्वाँ अर्चतो याह्यर्वाङ्
 एवा ते वयमिन्द्र भुञ्जतीनां विद्याम सुमतीनां नवानाम् ।
 विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विश्वामित्रा उत त इन्द्र नूनम्
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

१६

१७

१८ [१६] (१०००)

(९०)

१६ नारायणः । पुरुषः । अनुष्टुप्, १६ त्रिष्टुप् ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
 स भूमिं विश्वतो वृत्वा ऽत्यतिष्ठदशाङ्गुलम्
 पुरुष एवेदं सर्वं यज्जुतं यच्च भव्यम् ।
 उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति
 एतावानस्य महिमा ऽतो ज्यायौश्च पुरुषः ।
 पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं द्विवि
 त्रिपादूर्ध्व उद्वैत् पुरुषः पादोऽस्येहाभवत् पुनः ।
 ततो विष्वङ् व्यक्रामत् साशनानशने अभि
 तस्माद्विराज्जायत विराजो अधि पुरुषः ।
 स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः

१

२

३

४

५ [१७]

यत् पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत ।
 वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः
 तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन् पुरुषं जातमग्रतः ।
 तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये
 तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् ।
 पशून् तौश्वके वायव्या नारण्यान् ग्राम्याश्च ये
 तस्माद्यज्ञात् सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।
 छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत
 तस्मादश्वा अजायन्त ये के चौभयादतः ।
 गावो ह जज्ञिरे तस्मात् तस्माज्जाता अजावयः

६

७

८

९

१० [१८] (१०१०)

यत् पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।

मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरू पादा उच्येते ११

ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ।

ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत १२

चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षुः सूर्यो अजायत ।

मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत १३

नाभ्या आसीदुन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ।

पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् तथा लोकाँ अकल्पयन् १४

सप्तास्यासन् परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।

देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन् पुरुषं पशुम् १५

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः १६ [१९] (१०६६)

(९१)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ९१-९९]

१५ अरुणो वैतहव्यः । अग्निः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

सं जागृवद्भिर्जरमाण इध्यते दमे दमूना इषयन्निळस्पदे ।

विश्वस्य होता हविषो वरेण्यो विभुर्विभावा सुषखा सखीयते १

स दर्शतु श्रीरतिथिर्गृहे गृहे वने वने शिश्रिये तक्ववीरिव ।

जनं जनं जन्यो नाति मन्यते विश आ क्षेति विश्योऽ विशां विशम् २

सुदक्षो दक्षैः क्रतुनासि सुक्रतुरग्ने कविः काव्येनासि विश्ववित् ।

वसुर्वसूनां क्षयसि त्वमेक इद् द्यावा च यानि पृथिवी च पुष्यतः ३

प्रजानन्नग्ने तव योनिमृत्वियमिळायास्पदे घृतवन्तमासदः ।

आ ते चिकित्र उषसामिवेतयो ऽरेपसः सूर्यस्येव रश्मयः ४

तव श्रियो वर्ण्यस्येव विद्युतश्चित्राश्चिकित्र उषसां न केतवः ।

यदोषधीरभिसृष्टो वनानि च परि स्वयं चिनुषे अन्नमास्ये ५ [२०]

तमोषधीर्दधिरे गर्भमृत्वियं तमापो अग्निं जनयन्त मातरः ।

तमित् समानं वनिनश्च वीरुधो ऽन्तर्वेतीश्च सुवते च विश्वहा ६

वातोपधूत इषितो वशाँ अनु तूषु यदज्ञा वेविषद्वितिष्ठसे ।

आ ते यतन्ते रथ्योऽ यथा पृथक् शर्धांस्यग्ने अजराणि धक्षतः ७

(१०२३)

मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनं मग्निं होतारं परिभूतमं मतिम् ।

तमिदमे हविष्या समानमित् तमिन्महे वृणते नान्यं त्वत्

त्वामिदत्र वृणते त्वायवो होतारमग्ने विदथेषु वेधसः ।

यदेवयन्तो दधति प्रयांसि ते हविष्मन्तो मनवो वृक्तबर्हिषः

तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्विद्यं तव नेष्ट्रं त्वमग्निहतायतः ।

तव प्रशान्तं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे

१० [२१]

यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यः समिधा दाशदुत वा हविष्कृति ।

तस्य होता भवसि यासि दूत्यः—मुप ब्रूषे यजस्यध्वरीयसि

इमा अस्मै मृतयो वाचो अस्मदाँ ऋचो गिरः सुष्टुतयः समग्मत ।

वसूयवो वसवे जातवेदसे वृद्धासु चिद्वर्धनो यासु चाकनत्

इमां प्रत्नाय सुष्टुतिं नवीयसीं वोचेयमस्मा उशते शृणोतु नः ।

भूया अन्तरा हृद्यस्य निस्पृशे जायेव पत्य उशती सुवासाः

यस्मिन्नश्वास ऋषभास उक्षणे वशा मेषा अवसृष्टास आहुताः ।

कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनये चारुमग्नये

अहाव्यग्ने हविरास्ये ते सुचीव घृतं चर्म्बीव सोमः ।

वाजसानि रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम्

१५ [२२] (१०३१)

(१२)

१५ शार्यातो मानवः । विश्वे देवाः । जगती ।

यज्ञस्य वो रथ्यं विश्पतिं विशां होतारमक्तोरतिथिं विभावसुम् ।

शोचञ्छुष्कासु हरिणीषु जर्भुरद् वृषां केतुर्यजतो द्यामशायत

इममञ्जस्पामुभये अकृण्वत धर्माणमग्निं विदथस्य साधनम् ।

अक्तुं न यद्वमुषसः पुरोहितं तन्नूनपातमरुषस्य निसते

बलस्य नीथा वि पणेश्वं मन्महे वया अस्य प्रहुता आसुरत्तवे ।

यदा घोरासो अमृतत्वमाशता दिज्जनस्य दैव्यस्य चर्किरन्

ऋतस्य हि प्रसितिद्यौरुरु व्यचो नमो महा१रमतिः पनीयसी ।

इन्द्रो मित्रो वरुणः सं चिकित्रिरे ऽथो भगः सविता पूतदक्षसः

प्र रुद्रेण ययिना यन्ति सिन्धव—स्तिरो महीमरमतिं दधन्विरे ।

येभिः परिज्मा परियन्नरु ज्ञयो वि रोरुवज्जठरे विश्वमुक्षते

५ [२३] (१०३६)

क्राणा रुद्रा मरुतो विश्वकृष्टयो दिवः श्येनासो असुरस्य नीळयः ।
 तेभिश्चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमेन्द्रो देवेभिरर्वशेभिरर्वशः ६
 इन्द्रे भुजं शशमानास आशत सूरौ दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।
 प्र ये न्वस्यार्हणा ततक्षिरे युजं वज्रं नृषदनेषु कारवः ७
 सूरश्चिदा हरितो अस्य रीरमदिन्द्रादा कश्चिद्भयते तवीयसः ।
 भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्चसो दिवेदिवे सहुरिः स्तन्नबाधितः ८
 स्तोमं वो अद्य रुद्राय शिक्से क्षयद्वीराय नमसा दिदिष्टन ।
 येभिः शिवः स्ववा एवयार्वभिर्दिवः सिषक्ति स्वयंशा निकामभिः ९
 ते हि प्रजाया अभरन्त वि श्रवो बृहस्पतिर्वृषभः सोमंजामयः ।
 यज्ञैरथर्वा प्रथमो वि धारयद्देवा दक्षैर्भृगवः सं चिकित्रिरे १० [२४]

ते हि द्यावापृथिवी भूरिरेतसा नराशंसश्चतुरङ्गो यमोऽदितिः ।
 देवस्त्वष्टा द्रविणोदा क्रभुक्षणाः प्र रोदसी मरुतो विष्णुरहिरे ११
 उत स्य न उशिजामुर्विया कवि राहिः शृणोतु बुधयोऽहवीमनि ।
 सूर्यामासा विचरन्ता दिविक्षिता धिया शमीनहृषी अस्य बोधतम् १२
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्योऽपां नपादवतु वायुरिष्टये ।
 आत्मानं वस्यो अभि वार्तमर्चत तदंश्विना सुहवा यामनि श्रुतम् १३
 विशामासामभयानामधिक्षितं गीभिर्गु स्वयंशंसं गृणीमसि ।
 ग्राभिर्विश्वाभिरदितिमनर्वणमक्तोर्युवानं नृमणा अधा पतिम् १४
 रेभदत्रं जनुषा पूर्वो अङ्गिरा ग्रावाण ऊर्ध्वा अभि चक्षुरध्वरम् ।
 येभिर्विहाया अभवद्विचक्षणः पार्थः सुमेकं स्वधितिर्वनन्वति १५ [२५] (१०४६)

(९३)

१५ तान्वः पार्थः । विश्वे देवाः । प्रस्तारपंक्तिः; २, ३, १३ अनुष्टुप्; ९ अक्षरैः पंक्तिः,
 ११ न्यङ्कुसारिणी, १५ पुरस्ताद्बृहती ।

माहि द्यावापृथिवी भूतमुर्वी नारीं यत्नी न रोदसी सदै नः ।
 तेभिर्नः पातं सह्यस एभिर्नः पातं शूषणि १
 यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो देवान् त्सपर्यति । यः सुमैर्दीधि श्रुतम् आविवासात्येनान् २
 विश्वेषामिरज्यवो देवानां वामहः । विश्वे हि विश्वमहसो विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ३ (१०४९)

ते घा राजानो अमृतस्य मन्द्रा अर्यमा मित्रो वरुणः परिजमा ।

कद्रुद्रो नृणां स्तुतो मरुतः पूषणो भगः

४

उत नो नक्तमपां वृषण्वसू सूर्यामासा सदानाय सधन्या ।

सचा यत् साद्येषा महिर्बुध्रेषु बुध्यः

५ [२६]

उत नो देवावश्विना शुभस्पती धामभिर्मित्रावरुणा उरुष्यताम् ।

महः स राय एषते ऽति धन्वेव दुरिता

६

उत नो रुद्रा चिन्मृळतामश्विना विश्वे देवासो रथस्पतिर्भगः ।

ऋभुर्वार्ज ऋभुक्षणः परिजमा विश्ववेदसः

७

ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतो मदु आ ते हरीं जूजुवानस्य वाजिना ।

दुष्टरं यस्य साम चिद्वधग्यज्ञो न मानुषः

८

कृधी नो अह्नयो देव सवितः स च स्तुषे मघोनाम् ।

सहो न इन्द्रो वह्निभिर्न्येषां चर्षणीनां चक्रं रश्मिं न योयुवे

९

ऐषु द्यावापृथिवी धातं महदुस्मे वीरेषु विश्वचर्षणि श्रवः ।

पृक्षं वाजस्य सातये पृक्षं रायोत तुर्वणे

१० [२७]

एतं शंसमिन्द्रास्मयुष्टं कूचित् सन्तं सहसावन्नभिष्टये सदा पाह्यभिष्टये ।

मेदतां वेदतां वसो

११

एतं मे स्तोमं तना न सूर्ये द्युतद्यामानं वावृधन्त नृणाम् ।

संवर्ननं नाश्व्यं तष्टेवानपच्युतम्

१२

वावर्त येषां राया युक्तैषां हिरण्ययी । नेमधिता न पौंस्या वृथेव विष्टान्ता १३

प्र तद्दुःशीमे पृथ्वाने वेने प्र रामे वोचमसुरे मघवत्सु ।

ये युक्त्वाय पञ्च शतास्मयु पथा विश्राव्येषाम्

१४

अधीन्वत्र सप्ततिं च सप्त च ।

सद्यो दिदिष्ट तान्वः सद्यो दिदिष्ट पार्थ्यः सद्यो दिदिष्ट मायवः १५ [२८] (१०६१)

(९४)

१४ अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः । ग्रावाणः । जगती; ५, ७, १४ त्रिष्टुप् ।

प्रैते वदन्तु प्र वयं वदाम ग्रावभ्यो वाचं वदता वदन्त्यः ।

यदद्रयः पर्वताः साकमाशवः श्लोकं घोषं भरथेन्द्राय सोमिनः

१ (१०६२)

एते वदन्ति ज्ञातवत् सहस्रवद्भूमिः क्रन्दन्ति हरितेभिरासभिः ।
 विष्णीं ग्रावाणः सुकृतः सुकृत्यया होतुश्चित् पूर्वे हविरद्यमाशत २
 एते वदन्त्यविदज्ञाना मधु न्यूङ्क्ष्यन्ते अधि पक्व आमिषि ।
 वृक्षस्य शाखामरुणस्य बप्सतस्ते सूभर्वा वृषभाः प्रेमराविषुः ३
 बृहद्वदन्ति मद्विरेण मन्दिने न्हं क्रोशन्तोऽविदज्ञाना मधु ।
 संरभ्या धीराः स्वसृभिरनर्तिषु राघोषयन्तः पृथिवीमुपन्दिभिः ४
 सुपर्णा वाचमक्रतोप द्यव्या खरे कृष्णा इषिरा अनर्तिषुः ।
 न्यङ्क्षि यन्त्युपरस्य निष्कृतं पुरु रेतो दधिरे सूर्यश्चितः ५ [२९]

उग्रा इव प्रवहन्तः समार्यमुः साकं युक्ता वृषणो बिभ्रतो धुरः ।
 यच्छ्वसन्तो जगसाना अराविषुः शृण्व एषां प्रोथथो अर्वतामिव ६
 दशावनिभ्यो दशकक्ष्येभ्यो दशयोक्त्रेभ्यो दशयोजनेभ्यः ।
 दशाभीशुभ्यो अर्चताजरैभ्यो दश धुरो दश युक्ता वहद्भ्यः ७
 ते अद्रयो दशयन्त्रास आशवस्तेषामाधानं पर्येति हर्यतम् ।
 त ऊ सुतस्य सोम्यस्यान्धसोऽशोः पीयूषं प्रथमस्य भेजिरे ८
 ते सोमादो हरी इन्द्रस्य निसर्तेऽशुं दुहन्तो अध्यासते गवि ।
 तेभिर्दुग्धं पपिवान् त्सोम्यं मध्विन्द्रो वर्धते प्रथते वृषायते ९
 वृषा वो अंशुर्न किला रिषाथने लावन्तः सदुमित् स्थनाशिताः ।
 रैवत्येव महसा चारवः स्थन यस्य ग्रावाणो अजुषध्वमध्वरम् १० [३०]

तृदिला अतृदिलासो अद्रयोऽश्रमणा अशृथिता अमृत्यवः ।
 अनातुरा अजराः स्थामविष्णवः सुपीवसो अतृषिता अतृष्णजः ११
 ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे क्षेमकामासः सदर्सो न युञ्जते ।
 अजुर्यासो हरिषाचो हरिद्रव आ द्यां रवेण पृथिवीमशुश्रुवुः १२
 तदिद्वदन्त्यद्रयो विमोचने यामन्नञ्जस्पा इव घेदुपन्दिभिः ।
 वर्षन्तो बीजमिव धान्याकृतः पृश्नन्ति सोमं न मिनन्ति बप्सतः १३
 सुते अध्वरे अधि वाचमक्रताऽऽ क्रीळ्यो न मातरं तुदन्तः ।
 वि षू मुञ्चा सुषुवुषो मनीषां वि वर्तन्तामद्रयश्चायमानाः १४ [३१] (१०७५)



[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२७]

(९५)

१८ ऐलः पुरुरवाः । उर्वशी देवता । २, ४-५, ७, ११, १३, १५-१६, १८,
उर्वशी ऋषिका । पुरुरवा देवता । त्रिष्टुप् ।

हये जाये मनसा तिष्ठ घोरे वचांसि मिश्रा कृणवावहै नु ।
न नौ मन्त्रा अनुदितास एते मयस्करन् परंतरे चनाहन् १
किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राक्रमिषमुषसामग्रियेव ।
पुरुरवः पुनरस्तं परेहि दुरापना वार्त इवाहमस्मि २
इषुर्न श्रिय इषुधेरसना गोषाः शतसा न रंहिः ।
अवीरे क्रतौ वि दविद्युतन्नोरा न मायुं चितयन्त धुनयः ३
सा वसु दधती श्वशुराय वय उषो यदि वष्ट्यन्तिगृहात् ।
अस्तं ननक्षे यस्मिञ्चाकन् दिवा नक्तं श्रथिता वैतसेन ४
त्रिः स्म माहः श्रथयो वैतसेनोत स्म मेऽव्यत्यै पूणासि ।
पुरुरवोऽनु ते केतमायं राजा मे वीर तन्वस्तदासीः ५ [१]

या सुजूर्णिः श्रेणिः सुम्रआपि हृदेचक्षुर्न ग्रन्थिनीं चरण्युः ।
ता अश्रयोऽरुणयो न संसुः श्रिये गावो न धेनवोऽनवन्त ६
समस्मिञ्चायमान आसतु ग्रा उतेमवर्धन् नद्यः स्वगूर्ताः ।
महे यत् त्वा पुरुरवो रणाया ऽवर्धयन् दस्युहत्याय देवाः ७
सचा यदासु जहतीष्वत्कममानुषीषु मानुषो निषेवे ।
अप स्म मत् तरसन्ती न भुज्युस्ता अत्रसन् रथस्पृशो नाश्वाः ८
यदासु मर्तो अमृतासु निस्पृक् सं क्षोणीभिः क्रतुभिर्न पृङ्क्ते ।
ता आतयो न तन्वः शुम्भत स्वा अश्वासो न क्रीळयो दन्दशानाः ९
विद्युन्न या पतन्ती दविद्योद्भरन्ती मे अप्या काम्यानि ।
जनिष्ठो अपो नर्यः सुजातः प्रोर्वशीं तिरत दीर्घमायुः १० [२]

जजिष इत्या गोपीथ्याय हि दृधाथ तत् पुरुरवो म ओजः ।
अशांसं त्वा विदुषी सस्मिन्नहन् न म आशृणोः किमभुग्वदासि ११
कदा सूनुः पितरं जात इच्छा चक्रन्नाश्रु वर्तयद्विजानन् ।
को दंपती समनसा वि यूयो दध यदग्निः श्वशुरेषु दीदयत् १२ (१०८७)

प्रति ब्रवाणि वर्तयते अश्रु चक्रन् न क्रन्दद्वाधये शिवाये ।

प्र तत् ते हिनवा यत् ते अस्मे परेह्यस्तं नहि मूर मापः

१३

सुवेवो अद्य प्रपतेदनावृत् परावतं परमां गन्तवा उ ।

अधा शयीत निर्र्कतेरुपस्थे ऽधैनं वृका रभसासो अद्युः

१४

पुंरुवो मा मृथा मा प्र पप्तो मा त्वा वृकासो अशिवास उ क्षन् ।

न वै क्षौणानि सख्यानि सन्ति सालावृकाणां हृदयान्येता

१५ [३]

यद्विरूपाचरं मर्त्ये—व्ववसं रात्रीः शरदुश्चतस्रः ।

धृतस्य स्तोत्रं सकृदहं आश्नां तादेवेदं तातृपाणा चरामि

१६

अन्तरिक्षप्रां रजसो विमानी—मुप शिक्षाम्युर्वशीं वसिष्ठः ।

उप त्वा रातिः सुकृतस्य तिष्ठा—न्नि वर्तस्व हृदयं तप्यते मे

१७

इति त्वा देवा इम आहुरैळ यथेमेतद्भवसि मृत्युबन्धुः ।

प्रजा ते देवान् हविषा यजाति स्वर्ग उ त्वमपि मादयासे

१८ [४] (१०९३).

(९६)

१३ बरुराङ्गिरसः, सर्वहरिर्वा पेन्द्रः । हरिः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

प्र ते महे विदथे शंसिषं हरी प्र ते वन्वे वनुषो हर्यतं मदम् ।

धृतं न यो हरिभिश्चारु सेचत आ त्वा विशन्तु हरिवर्षसं गिरः

१

हरिं हि योर्निमाभि ये समस्वरन् हिन्वन्तो हरीं दिव्यं यथा सदः ।

आ यं पुणन्ति हरिभिर्न धेनव इन्द्राय शूषं हरिवन्तमर्चत

२

सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निर्कामो हरिरा गर्भस्त्योः ।

द्युम्नी सुशिप्रो हरिमन्युसायक इन्द्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे

३

दिवि न केतुरधि धायि हर्यतो विव्यचद्वज्रो हरितो न रंढ्रा ।

तुददहिं हरिशिप्रो य आयसः सहस्रशोका अभवद्दरिभरः

४

त्वंत्वमहर्यथा उपस्तुतः पूर्वेभिरिन्द्र हरिकेश यज्वभिः ।

त्वं हर्यसि तव विश्वमुक्थ्य—मसामि राधो हरिजात हर्यतम्

५ [५]

ता वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यं मदु इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरी ।

पुरुण्यस्मै सर्वनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे

६

अरं कामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिन्वन् हरयो हरी तुरा ।

अर्वन्त्रियो हरिभिर्जोषमीयते सो अस्य कामं हरिवन्तमानशे

७

(११००)

हरिश्मशारुहरिकेश आयस—स्तुरस्पेये यो हरिपा अवर्धत ।
 अर्वद्विर्यो हरिभिर्वाजिनीवसु—रति विश्वा दुरिता पारिषुद्धरी ८
 सुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिप्रे वाजाय हरिणी दर्विध्वतः ।
 प्र यत् कृते चमसे मर्मजुद्धरी पीत्वा मदस्य हर्यतस्यान्धसः ९
 उत स्म सन्न हर्यतस्य पस्त्योड—रत्यो न वाजं हरिवाँ अचिक्रदत् ।
 मही चिद्धि धिषणाहर्यदोजसा बृहद्वयो दधिषे हर्यतश्चिदा १० [६]

आ रोदसी हर्यमाणो महित्वा नव्यंनव्यं हर्यसि मन्म नु प्रियम् ।
 प्र पस्त्यमसुर हर्यतं गो—रादिष्कृधि हरये सूर्याय ११
 आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो जनानां रथे बहन्तु हरिशिप्रमिन्द्र ।
 पिबा यथा प्रतिभृतस्य मध्वो हर्यन् यज्ञं सधमादे दशोणिम् १२
 अपाः पूर्वेषां हरिवः सुताना—मथो इदं सवनं केवलं ते ।
 समद्धि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सत्रा वृषश्चतुर आ वृषस्व १३ [७] (११०६)

(१७)

२३ आथर्वणो भिषग् । ओषधयः । अनुष्टुप् ।

या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा ।
 मनै नु बभूणामहं शतं धामानि सप्त च १
 शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः ।
 अधो शतक्रत्वो यूय—मिमं मे अगदं कृत २
 ओषधीः प्रति मोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूवरीः ।
 अश्वा इव सजित्वरी—वीरुधः पारयिष्णवः ३
 ओषधीरिति मातर—स्तद्धो देवीरुपं ब्रुवे ।
 सनेयमश्वं गां वास आत्मानं तव पूरुष ४
 अश्वत्ये वो निषदं पणो वो वसतिष्कृता ।
 गोभाज इत् किलासथ यत् सनवथ पूरुषम् ५ [८]
 यत्रौषधीः समगमत राजानः समिताविव ।
 विप्रः स उच्यते भिषग् रक्षोहामीवचार्तनः ६ (११११)

अश्वावतीं सोमावती—मूर्जयन्तीमुदोजसम् । आवित्सि सर्वा ओषधी—रस्मा अरिष्टतापये ७
 उच्छृष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवेरते । धनं सन्निव्यन्तीना—मात्मानं तव पूरुष ८
 इष्कृतिर्नाम वो माता ऽथो यूयं स्थ निष्कृतीः ।
 सीराः पतत्रिणीः स्थन यद्वामयति निष्कृथ ९
 अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव व्रजमक्रमुः । ओषधीः प्राचुच्यवु—र्यत् किं च तन्वोऽं रपः १०[९]

यद्विमा वाजयन्तह—मोषधीर्हस्त आदुधे । आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ११
 यस्यौषधीः प्रसर्पथा—ङ्गमङ्गं परुषपरुः । ततो यक्ष्मं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव १२

साकं यक्ष्म प्र पत चाषेण किकिदीविना ।

साकं वार्तस्य ध्राज्या साकं नश्य निहाक्या १३

अन्या वो अन्यामव—त्वन्यान्यस्या उपावत ।

ताः सर्वाः संविद्वाना इदं मे प्रावता वचः १४

याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः

बृहस्पतिप्रसूता—स्ता नो मुञ्चन्त्वंहसः १५ [१०]

मुञ्चन्तु मा शपथ्याऽं—दथो वरुण्यादुत ।

अथो यमस्य पङ्कीशात् सर्वस्माद्देवकिल्बिषात् १६

अवपतन्तीरवदन् दिव ओषधयस्परि । यं जीवमश्रवामहै न स रिष्याति पूरुषः । १७

या ओषधीः सोमराज्ञी—र्बह्वीः शतविचक्षणाः । तासां त्वमस्युत्तमा—रं कामाय शं हृदे १८

या ओषधीः सोमराज्ञी—विष्णिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूता अस्यै सं दत्त वीर्यम् १९

मा वो रिषत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपञ्चतुष्पदस्माकं सर्वमस्त्वनातुरम् २०

याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुधो ऽस्यै सं दत्त वीर्यम् २१

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मण—स्तं राजन् पारयामासि २२

त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।

उपस्तिरस्तु सोऽं ऽस्माकं यो अस्माँ अभिदासति २३ [११] (११२९)

(९८)

१२ आर्षिषेणो देवापिः (वृष्टिकामः) । देवाः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो वासि पूषा ।

आदित्यैर्वा यद्वसुभिर्मरुत्वान् त्स पर्जन्यं शतनवे वृषाय १ (११३०)

आ देवो दूती अजिरश्चिकित्वान् त्वद्देवापे अभि मामगच्छत् ।	
प्रतीचीनः प्रति मामा ववृत्स्व दधामि ते द्युमतीं वाचमासन्	२
अस्मे धेहि द्युमतीं वाचमासन् बृहस्पते अनमीवामिषिराम् ।	
यया वृष्टिं शतनवे वनाव द्विवो द्वप्सो मधुमाँ आ विवेश	३
आ नो द्वप्सा मधुमन्तो विशन्तिवन्द्रं देहाधिरथं सहस्रम् ।	
नि षीद होत्रमृतुथा यजस्व देवान् देवापे हविषा सपर्य	४
आर्ष्टिषेणो होत्रमृषिर्निषीदन् देवापिर्देवसुमतिं चिकित्वान् ।	
स उत्तरस्मादधरं समुद्रमपो विव्या असृजद्वर्ष्यां अभि	५
अस्मिन् त्समुद्रे अध्युत्तरस्मिन्नापो देवेभिर्निर्वृता अतिष्ठन् ।	
ता अद्रवन्नार्ष्टिषेणेन सृष्टा देवापिना प्रेषिता मृक्षिणीषु	६ [१२]
यद्देवापिः शतनवे पुरोहितो होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत् ।	
देवश्रुतं वृष्टिवनिं रराणो बृहस्पतिर्वाचमस्मा अयच्छत्	७
यं त्वा देवापिः शुशुचानो अग्न आर्ष्टिषेणो मनुष्यः समीधे ।	
विश्वेभिर्देवैरनुमद्यमानः प्र पर्जन्यमीरया वृष्टिमन्तम्	८
त्वां पूर्वं ऋषयो गीर्भिरायन् त्वामध्वरेषु पुरुहूत विश्वे ।	
सहस्राण्यधिरथान्यस्मे आ नो यज्ञं रोहिदुश्वोप याहि	९
एतान्यग्ने नवतिर्नव त्वे आहुतान्यधिरथा सहस्रा ।	
तेभिर्वर्धस्व तन्वः शूर पूर्वी—द्विवो नो वृष्टिमिषितो रिरीहि	१०
एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा सं प्र यच्छ वृष्ण इन्द्राय भागम् ।	
विद्वान् पथं क्रतुशो देवयानान् नग्यौलानं द्विवि देवेषु धेहि	११
अग्ने बाधस्व वि मृधो वि दुर्गहा ऽपामीवामप रक्षांसि सेध ।	
अस्मात् समुद्राद्बृहतो द्विवो नो ऽपां भूमानमुप नः सृजेह	१२ [१३] (११४१)

(९९)

१२ वज्रो वैखानसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कं नश्चित्रमिषण्यसि चिकित्वान् पृथुमानं वाश्रं वावृधधै ।	
कत् तस्य दातु शर्वसो व्युष्टौ तक्षद्वज्रं वृत्रतुरमपिन्वत्	१
स हि द्युता विद्युता वेति सामं पृथुं योनिमसुरत्वा ससाद ।	
स सनीळिभिः प्रसहानो अस्य भ्रातुर्न क्रते सप्तथस्य मायाः	२ (११४३)

स वाजं यातापदुष्पदा यन् त्वर्षाता परि षदत् सन्निष्यन् ।
 अनर्वा यच्छतदुरस्य वेदो घञ्छिभ्रदेवाँ अभि वर्षसा भूत् ३
 स यद्वयोऽवनीर्गोष्वर्वा ऽऽ जुहोति प्रधन्यासु ससिः ।
 अपादो यन्न युज्यासोऽरथा द्रोण्यश्वास ईरते घृतं वाः ४
 स रुद्रेभिरशस्तवार ऋभ्वा हित्वी गर्यमारेअवद्य आगात् ।
 वज्रस्य मन्ये मिथुना विवन्वी अन्नमभीत्यारोदयन्मुषायन् ५
 स इद्दासं तुवीरवं पतिर्दन् षळक्षं त्रिशीर्षाणं दमन्यत् ।
 अस्य त्रितो न्वोजसा वृधानो विपा वराहमयोअग्रया हन् ६ [१४]

स ब्रुहणे मनुष ऊर्ध्वसान आ साविषदर्शसानाय शरुम् ।
 स नृतमो नहुषोऽस्मत् सुजातः पुरोऽभिनदहन् दस्युहत्ये ७
 सो अभ्रियो न यवस उदून्यन् क्षयाय गातुं विदन्नो अस्मे ।
 उप यत् सीढादिन्तुं शरीरैः श्येनोऽयोपाष्टिर्हन्ति दस्यून् ८
 स बाधतः शवसानेभिरस्य कुत्साय शुष्णं कृपणे परादात् ।
 अयं कविर्मनयच्छस्यमान मत्कं यो अस्य सन्नितोत नृणाम् ९
 अयं दशस्यन् नर्योभिरस्य दुस्मो देवेभिर्वरुणो न मायी ।
 अयं कनीनं ऋतुपा अवेद्यमिमीतारुं यश्चतुष्पात् १०
 अस्य स्तोमेभिरौशिज ऋजिश्वा व्रजं दरयदृषभेण पिप्रोः ।
 सुत्वा यद्यजतो द्वादयद्दीः पुर इयानो अभि वर्षसा भूत् ११
 एवा महो असुर वक्षथाय वज्रकः पङ्क्तिरुपं सर्पदिन्द्रम् ।
 स इयानः करति स्वस्तिमस्मा इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः १२ [१५] (११५३)

(१००)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० १००-११२]

१२ दुवस्युर्वान्दनः । विश्वे देवाः । जगती, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्र इह मघवन् त्वावदिद्भुज इह स्तुतः सुतपा बोधि नो वृधे ।
 देवेभिर्नः सविता प्रावतु श्रुतमा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे १
 भराय सु भरत भागमृत्वियं प्र वायवे शुचिपे क्रन्ददिष्टये ।
 गौरस्य यः पर्यसः पीतिमानश आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे २ (११५५)

आ नो देवः सविता साविषद्वयं ऋजूयते यजमानाय सुन्वते ।
यथा देवान् प्रतिभूषेम पाकवदा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ३
इन्द्रो अस्मे सुमना अस्तु विश्वहा राजा सोमः सुवितस्याध्येतु नः ।
यथायथा मित्रधितानि संदधुरा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ४
इन्द्र उक्थेन शर्वसा परुर्दधे बृहस्पते प्रतरीतास्यायुषः ।
यज्ञो मनुः प्रमतिर्नः पिता हि कमा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ५
इन्द्रस्य नु सुकृतं दैव्यं सहो ऽग्निर्गृहे जरिता मेधिरः कविः ।
यज्ञश्च भूद्विदथे चारुरन्तम आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ६ [१६]

न वो गुहा चकृम भूरि दुष्कृतं नाविष्ट्यं वसवो देवहेळनम् ।
मार्किर्नो देवा अनृतस्य वर्षस आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ७
अपामीवां सविता साविषन्नयः—ग्वरीय इदं सेधन्त्वद्रयः
ग्रावा यत्र मधुषुदुच्यते बृहदा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ८
ऊर्ध्वो ग्रावा वसवोऽस्तु सोतरि विश्वा द्वेषांसि सनुतर्धुयोत ।
स नो देवः सविता पायुरीडय आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ९
ऊर्जं गावो यवसे पीवो अत्तन ऋतस्य याः सदेने कोशे अङ्गध्वे ।
तनूरेव तन्वो अस्तु भेषजमा सर्वतातिमदिति वृणीमहे १०
ऋतुप्रावा जरिता शर्वतामव इन्द्र इन्द्रा प्रमतिः सुतावताम् ।
पूर्णमूर्धर्विव्यं यस्य सिक्तय आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ११
चित्रस्ते भानुः क्रतुप्रा अभिष्टिः सन्ति स्पृधो जरणिप्रा अधृष्टाः ।
रजिष्ठया रज्या पश्व आ गोस्तूतूर्षति पर्यग्रं दुवस्युः १२ [१७] (११६५)

(१०१)

१२ बुधः सौम्यः । विश्वे देवा, ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप्; ४, ६ गायत्री; ५ बृहती; ९, १२ जगती ।

उद्धृध्यध्वं समनसः सखायः समग्निमिन्ध्वं बृहवः सनीळाः ।
वृधिक्रामग्निमुषसं च देवीमिन्द्रावतोऽवसे नि ह्वये वः १
मन्द्रा कृणुध्वं धिय आ तनुध्वं नावमरित्रपरणीं कृणुध्वम् ।
इष्कृणुध्वमायुधारं कृणुध्वं प्राञ्चं यज्ञं प्र णयता सखायः २ (११६७)

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम् ।
 गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत सृण्यः पक्वमेयात् ३
 सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वि तन्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुमनया ४
 निराहावान् कृणोतन् सं वरत्रा दधातन ।
 सिञ्चामहा अवतमुद्रिणं वयं सुषेकमनुपक्षितम् ५
 इष्कृताहावमवतं सुवरत्रं सुषेचनम् । उद्रिणं सिञ्चे अक्षितम् ६ [१८]

प्रीणीताश्वान् हितं जयाथ स्वस्तिवाहं रथमिह कृणुध्वम् ।
 द्रोणाहावमवतमश्मचक्र मंसत्रकोशं सिञ्चता नृपाणाम् ७
 व्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्म सीव्यध्वं बहुला पृथूनि ।
 पुरः कृणुध्वमार्यसीरधृष्टा मा वः सुस्रोच्चमसो दंहता तम् ८
 आ वो धियं यज्ञियां वर्त ऊतये देवा देवीं यज्ञतां यज्ञियामिह ।
 सा नो दुहीयद्यवसेव गत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः ९
 आ तू षिञ्च हरिमीं द्रोरुपस्थे वाशीभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः ।
 परि ष्वजध्वं दश कक्ष्याभि—रुभे धुरौ प्रति वह्निं युनक्त १०
 उभे धुरौ वह्निरपिन्दमानो ऽन्तर्योनेव चरति द्विजानिः ।
 वनस्पतिं वन आस्थापयध्वं नि षू दधिध्वमखनन्त उत्सम् ११
 कपृन्नरः कपृथमुदधातन चोदयत खुदत वाजसातये ।
 निष्टिग्र्यः पुत्रमा च्यावयोतय इन्द्रं सबाध इह सोमपीतये १२ [१९] (११७७)

(१०२)

१२ मुद्रलो भार्गवः । द्रुघण, इन्द्रो वा । त्रिष्टुप्, १, ३, १२ बृहती ।

प्र ते रथं मिथूकृत—मिन्द्रोऽवतु धृष्णुया ।
 अस्मिन्नाजौ पुरुहूत श्रवार्ये धनभक्षेषु नोऽव १
 उत स्म वातो वहति वासो अस्या अधिरथं यदजयत सहस्रम् ।
 रथीरभून्मुद्रलानी गविष्टौ भरे कृतं व्यचेदिन्द्रसेना २
 अन्तर्यच्छ जिघांसतो वज्रमिन्द्राभिदासतः ।
 दासस्य वा मघवन्नार्यस्य वा सनुतर्यवया वधम् ३ (११८०)

उद्गो हृदमपिबज्जर्हषाणः कूटं स्म तृहदुभिमातिमेति ।

प्र मुष्कभारः श्रव इच्छमानो ऽजिरं बाहू अभरत् सिषासन्

४

न्यक्रन्दयन्नुपयन्त एन ममेहयन् वृषभं मध्य आजेः ।

तेन सूर्भवं शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः प्रधने जिगाय

५

ककर्दवे वृषभो युक्त आसी दवावचीत् सारथिरस्य केशी ।

तुर्धैर्युक्तस्य द्रवतः सहानस ऋच्छन्ति ष्मा निष्पदो मुद्गलानीम्

६ [२०]

उत प्रधिमुदहन्नस्य विद्रा नुपायुनग्वंसगमन्न शिक्षन् ।

इन्द्र उदावत् पतिमघ्याना मरंहत् पद्याभिः ककुच्चान्

७

शुनमष्ट्राव्यचरत् कपर्दी वरत्रायां दार्वानह्यमानः ।

नृम्णानि कृण्वन् बहवे जनाय गाः पस्पशानस्तविषीरधत्त

८

इमं तं पश्य वृषभस्य युञ्जं काष्ठाया मध्ये दुघणं शयानम् ।

येन जिगाय शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः पृतनाज्येषु

९

आरे अघा को न्वित्था ददर्श यं युञ्जन्ति तम्वा स्थापयन्ति ।

नास्मै तृणं नोकृकमा भर न्त्युत्तरो धुरो वहति प्रदेदिशत्

१०

परिवृक्तेव पतिविद्यमानत् पीप्याना कूचक्रेणेव सिञ्चन् ।

एषैष्या चिद्वथ्या जयेम सुमङ्गलं सिनवदस्तु सातम्

११

त्वं विश्वस्य जगत श्रक्षुरिन्द्रासि चक्षुषः ।

वृषा यद्वार्जि वृषणा सिषाससि चोदयन् वर्धिणा युजा

१२ [२१](११८९)

(१०३)

१३ ऐन्द्रोऽप्रतिरथः । इन्द्रः, ४ बृहस्पतिः, १२ अप्वा देवी, १३ मरुतो वा । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम् ।

संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेना अजयत् साकमिन्द्रः

१

संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्चयवनेन धृष्णुना ।

तदिन्द्रेण जयत् तत् सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा

२

स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी संस्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।

संसृष्टजित् सोमपा बाहुशर्धुः—ग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता

३

(११९२)

बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्रा अपबार्धमानः ।	
प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्तस्माकमेध्यविता रथानाम्	४
बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।	
अभिवीरो अभिसत्त्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित्	५
गोत्रमिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्म प्रमृणन्तमोजसा ।	
इमं सजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रं सखायो अनु सं रभध्वम्	६ [२२]
अभि गोत्राणि सहसा गाहमानो ऽद्वयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।	
दुश्च्यवनः पृतनाषाढयुध्योऽहं ऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु	७
इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।	
देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम्	८
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आकृत्यानां मरुतां शर्ध उग्रम् ।	
महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात्	९
उद्धर्षय मघवन्नायुधा न्युत् सत्त्वनां मामकानां मनांसि ।	
उद्धृत्रहन् वाजिनां वाजिना न्युद्धथानां जयतां यन्तु घोषाः	१०
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।	
अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्माँ उ देवा अवता हवेषु	११
अभीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्ये परेहि ।	
अभि प्रेहि निर्दह हृत्सु शोकै रन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम्	१२
प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु ।	
उग्रा वः सन्तु बाहवो ऽनाधृष्या यथासंथ	१३ [२३] (११०२)

(१०४)

११ अष्टको वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि तूयम् ।	
तुभ्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विर इन्द्र पिबा सुतस्य	१
अप्सु धूतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पृणस्व ।	
मिमिक्षुर्यमद्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वर्धस्व मदमुक्थवाहः	२
प्रोग्रां पीतिं वृष्ण इयमि सत्यां प्रये सुतस्य हर्यश्च तुभ्यम् ।	
इन्द्र धेनाभिरिह मादयस्व धीभिर्विश्वाभिः शच्या गृणानः	३ (११०५)

ऊती शचीवस्तव वीर्येण वयो दधाना उशिजं क्रतुज्ञाः ।
 प्रजावदिन्द्र मनुषो दुरोणे तस्थुर्गुणन्तः सधमाद्यासः ४
 प्रणीतिभिष्टे हर्यश्व सुष्टोः सुषुम्नस्य पुरुचो जनासः ।
 मंहिष्ठाभूतिं वितिरे दधानाः स्तोतार इन्द्र तव सूनृताभिः ५ [२४]

उप ब्रह्माणि हरिवो हरिभ्यां सोमस्य याहि पीतये सुतस्य ।
 इन्द्र त्वा यज्ञः क्षममाणमानद्ध द्वाश्वाँ अस्यध्वरस्य प्रकेतः ६
 सहस्रवाजमभिमातिषाहं सुतेरेणं मधवानं सुवृक्तिम् ।
 उप भूषन्ति गिरो अप्रतीतमिन्द्रं नमस्या जरितुः पनन्त ७
 सप्तापो देवीः सुरणा अमृक्ता याभिः सिन्धुमतर इन्द्र पूभिर् ।
 नवतिं स्रोत्या नव च सर्वन्तीर्देवेभ्यो गातुं मनुषे च विन्द्रः ८
 अपो महीरभिश्स्तेरमुश्चो ऽजागरास्वधिं देव एकः
 इन्द्र यास्त्वं वृत्रतूर्ये चकर्थ ताभिर्विश्वायुस्तन्वं पुपुष्याः ९
 वीरेण्यः क्रतुरिन्द्रः सुशस्तिरुतापि धेना पुरुहूतमीदृ १०
 आर्दयद्द्रुत्रमकृणोदु लोकं संसाहे शक्रः पृतना अभिष्टिः
 शुनं हुवेम मधवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ११ [२५] (१११३)

(१०५)

११ कौत्सो दुर्मित्रः सुमित्रो वा । इन्द्रः । उष्णिक्; १ गायत्री वा; २, ७ पिपीलिकमध्या; ११ त्रिष्टुप् ।

कदा वसो स्तोत्रं हर्यत आव श्मशा रुधद्राः । दीर्घं सुतं वाताप्याय १
 हरी यस्य सुयुजा विव्रता वेरवन्तानु शेपा । उभा रजी न केशिना पतिर्दन् २
 अप योरिन्द्रः पार्षज आ मर्तो न शश्ममाणो बिभीवान् । शुभे यद्युयुजे तविषीवान् ३
 सचायोरिन्द्रश्चकृष आँ उपानसः सपर्यन् । नद्योर्विव्रतयोः शूर इन्द्रः ४
 अधि यस्तस्थौ केशवन्ता व्यचस्वन्ता न पुष्ट्यै । वनोति शिप्राभ्यां शिपिणीवान् ५ [२६]

प्रास्तौहृष्वौजा ऋग्वेभिस्ततश्च शूरः शवसा । ऋभुर्न क्रतुभिर्मातरिश्वा ६
 वज्रं यश्चक्रे सुहनाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान् । अरुतहनुरज्जुतं न रजः ७
 अव नो वृजिना शिशी हृचा वनेमानृचः । नाब्रह्मा यज्ञ ऋधग्जोषति त्वे ८
 ऊर्ध्वा यत् ते त्रेतिनी भूद्यज्ञस्य धूर्षु सवन् । सजूर्नावं स्वयशसं सचायोः ९ (११११)

श्रिये ते पृश्निरुपसेचनी भू—च्छ्रिये दर्विररेपाः । यया स्वे पात्रे सिञ्चस उत १०

शतं वा यदसुर्यं प्रति त्वा सुमित्र इत्थास्तौहर्मित्र इत्थास्तौत् ।

आवो यदस्युहृत्ये कुत्सपुत्रं प्रावो यदस्युहृत्ये कुत्सवत्सम् ११ [२७] (१२२४)

—ॐ—

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२७]

(१०६)

११ भूतांशः काश्यपः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

उभा उ नूनं तदिदर्थयेथे वि तन्वाथे धियो वस्त्रापसेव ।

सधीचीना यातवे प्रेमजीगः सुदिनेव पृक्ष आ तंसयेथे १

उष्टारेव फर्वरेषु श्रयेथे प्रायोगेव श्वात्र्या शासुरेथः ।

दूतेव हि ष्ठो यशसा जनेषु मापं स्थातं महिषेवावपानात् २

साकंयुजा शकुनस्येव पक्षा पश्वेव चित्रा यजुरा गमिष्टम् ।

अग्निरिव देवयोर्दीद्विवासा परिजमानेव यजथः पुरुत्रा ३

आपी वो अस्मे पितरेव पुत्रो—ग्रेव रुचा नृपतीव तुर्यै ।

इर्येव पुष्ट्यै किरणेव भुज्यै श्रुष्टीवानेव हवमा गमिष्टम् ४

वंसगेव पूषर्या शिम्बाता मित्रेव क्रता शतरा शातपन्ता ।

वाजेवोच्चा वयसा घर्म्येष्टा मेघेवेषा संपर्याडे पुरीषा ५ [१]

सृण्येव जर्मरीं तुर्फरीं नैतोशेव तुर्फरीं पर्फरीकां ।

उदुन्यजेव जेमना मदेरू ता मे जुराय्वजरं मरायु ६

पजेव चर्चरं जारं मरायु क्षद्येवार्थेषु तर्तरीथ उग्रा ।

क्रभू नापत् खरमज्रा खरज्जु—वायुर्न पर्फरत् क्षयद्रयीणाम् ७

घर्मेव मधु जठरे सनेरू भगेविता तुर्फरी फारिवारम् ।

पतरेव चचरा चन्द्रनिर्णि—ऊनक्रङ्गा मनन्याडे न जग्मी ८

बृहन्तेव गम्भरेषु प्रतिष्ठां पादेव गाधं तरंते विदाथः ।

कर्णेव शासुरनु हि स्मराथो—ऽशेव नो भजतं चित्रमप्रः ९

आरङ्गरेव मध्वेयेथे सारधेव गवि नीचीनबारे ।

कीनारेव स्वेदमासिष्विवाना क्षामेवोर्जा सूर्यवसात् सचेथे १०

क्रध्याम् स्तोमं सनुयाम् वाज—मा नो मन्त्रं सरथेहोप यातम् ।

यशो न पक्वं मधु गोष्वन्त—रा भूतांशो अश्विनोः काममप्राः ११ [२] (१२३५)

(१०७)

११ दिव्य आङ्गिरसः, दक्षिणा वा प्राजापत्या । दक्षिणा, दक्षिणादातारो वा ।
शिष्टुप्, ४ जगती ।

आविर्भून्महि माघोनमेषां विश्वं जीवं तमसो निरमोचि ।
महि ज्योतिः पितृभिर्वृत्तमागा दुरुः पन्था दक्षिणाया अदर्शि १
उच्चा विवि दक्षिणावन्तो अस्थुर्ये अश्वदाः सह ते सूर्येण ।
हिरण्यदा अमृतत्वं भजन्ते वासोदाः सोमं प्र तिरन्त आयुः २
दैवीं पूर्तिर्दक्षिणा देवयज्या न कवारिभ्यो नहि ते पूणन्ति ।
अथा नरः प्रयतदक्षिणासो ऽवद्यभिया बहवः पूणन्ति ३
शतधारं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षस्ते अभि चक्षते हविः ।
ये पूणन्ति प्र च यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्तमातरम् ४
दक्षिणावान् प्रथमो हूत एति दक्षिणावान् ग्रामणीरग्रमेति ।
तमेव मन्ये नृपतिं जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवाय ५ [३]
तमेव ऋषिं तमु ब्रह्माणमाहु र्यजन्यं सामगामुक्थशासम् ।
स शुक्रस्य तन्वो वेद तिस्रो यः प्रथमो दक्षिणया रराध ६
दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां ददाति दक्षिणा चन्द्रमुत यद्विरण्यम् ।
दक्षिणान्नं वनुते यो न आत्मा दक्षिणां वर्मं कृणुते विजानन् ७
न भोजा मन्त्रुर्न न्यर्थमीयुर्न रिष्यन्ति न व्यथन्ते ह भोजाः ।
इदं यद्विश्वं भुवनं स्वश्चैतत् सर्वं दक्षिणैभ्यो ददाति ८
भोजा जिग्युः सुरभिं योनिमग्रे भोजा जिग्युर्वध्वं या सुवासाः ।
भोजा जिग्युरन्तःपेयं सुराया भोजा जिग्युर्ये अहूताः प्रयन्ति ९
भोजायाश्वं सं मृजन्त्याशुं भोजायास्ते कन्याः शुभ्रममाना ।
भोजस्येदं पुष्करिणीव वेदम् परिष्कृतं देवमानेव चित्रम् १०
भोजमश्वाः सुष्ठुवाहो वहन्ति सुवृद्धो वर्तते दक्षिणायाः ।
भोजं देवासोऽवता भरेषु भोजः शत्रून्त्समनीकेषु जेता ११ [४] (११४६)

(१०८)

११ पणयोऽसुराः । सरमा देवता । २, ४, ६, ८, १०-११ सरमा देवशुनी ऋषिका ।
पणयो देवता । त्रिष्टुप् ।

किमिच्छन्तीं सरमा प्रेदमानद् दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः ।	
कास्मेहिंतिः का परितक्म्यासीत् कथं रसाया अतरः पर्यासि	१
इन्द्रस्य दूतीरिषिता चरामि मह इच्छन्तीं पणयो निधीन् वः ।	
अतिष्कदो भियसा तन्न आवत् तथा रसाया अतरं पर्यासि	२
कीदृङ्किन्द्रः सरमे का दृशीका यस्येदं दूतीरसरः पराकात् ।	
आ च गच्छान्मित्रमेना दधामा—ऽथा गवां गोपतिर्नो भवाति	३
नाहं तं वेदु दभ्यं दभत् स यस्येदं दूतीरसरं पराकात् ।	
न तं गूहन्ति स्रवतो गभीरा हुता इन्द्रेण पणयः शयध्वे	४
इमा गावः सरमे या ऐच्छुः परि दिवो अन्तान् सुभगे पतन्ती ।	
कस्त एना अव सृजादयुध्व्य—तास्माकमायुधा सन्ति त्रिगमा	५ [५]
असेन्या वः पणयो वचांस्य—निषव्यास्तन्वः सन्तु पापीः ।	
अधृष्टो व एतवा अस्तु पन्था बृहस्पतिर्व उभया न मृळात्	६
अयं निधिः सरमे अद्रिबुध्नो गोभिरश्वैर्भिरसुभिर्न्यूष्टः ।	
रक्षन्ति तं पणयो ये सुगोपा रेकु पदमलकमा जगन्थ	७
एह गमन्नृषयः सोमशिता अयास्यो अङ्गिरसो नवग्वाः ।	
त एतमूर्ध्वं वि भजन्त गोना—मथैतद्वचः पणयो वमन्नित्	८
एवा च त्वं सरम आजगन्थ प्रबाधिता सहसा दैव्येन ।	
स्वसारं त्वा कृण्वै मा पुनर्गा अप ते गवां सुभगे भजाम	९
नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्व—मिन्द्रो विदुरङ्गिरसश्च घोराः ।	
गोकामा मे अच्छदयन् यदाय—मपात इत पणयो वरीयः	१०
दूरमित पणयो वरीय उद्गावो यन्तु मिनतीर्कृतेन ।	
बृहस्पतिर्या अविन्दुन्निगूळ्हाः सोमो ग्रावाण ऋषयश्च विप्राः	११ [६] (१२५७)

(१०९)

७ जुह्वं ब्रह्मजाया, ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

तेऽवदन् प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषे ऽकूपारः सलिलो मातरिश्वा ।	
वीळुहरास्तप उग्रो मयोभूरापो देवीः प्रथमजा ऋतेन	१
सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहणीयमानः ।	
अन्वर्तिता वरुणो मित्र आसीदग्निर्होता हस्तगृह्या निनाय	२
हस्तेनैव ग्राह्य आधिरस्या ब्रह्मजायेयमिति चेदवोचन् ।	
न दूतार्यं प्रह्ये तस्थ एषा तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य	३
देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे सप्तऋषयस्तपसे ये निषेदुः ।	
मीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमन्	४
ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम् ।	
तेन जायामन्वविन्दुदृहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वं न देवाः	५
पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या उत ।	
राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः	६
पुनर्दाय ब्रह्मजायां कृत्वा देवैर्निकिल्बिषम् ।	
ऊर्जं पृथिव्या भक्त्वायो रुगायमुपासते	७ [७] (१२६४)

(११०)

११ जमदग्निर्भागवः, जामदग्न्यो रामो वा । आग्नीसूक्तं = (१ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इहः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।	
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान् त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः	१
तनूनपात् पथ ऋतस्य यानान् मध्वा समञ्जन्तस्वदया सुजिह्व ।	
मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृन्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः	२
आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्वा ऽऽ याह्यग्रे वसुभिः सजोषाः ।	
त्वं देवानामसि यह होता स एनान् यक्षीषितो यजीयान्	३
प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अहाम् ।	
व्यु प्रथते वितुरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम्	४ (१२६८)

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।
देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः

५ [८]

आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उषासानक्ता सदतां नि योनौ ।
दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशं दधानि
दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्वै ।
प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता
आ नो यज्ञं भारती तूर्यमे—त्वित्वा मनुष्वद्विह चेतयन्ती ।

६

७

तिस्रो देवीर्बहिरेदं स्योनं सरस्वती स्वपसः सदन्तु
य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिंशद्भुवनानि विश्वा ।
तमद्य होतरिषितो यजीयान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान्
उपावसृज त्मन्या समञ्जन् देवानां पार्थ क्रतुथा हवींषि ।
वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन
सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञ—मग्निर्देवानामभवत् पुरोगाः ।
अस्य होतुः प्रदिश्यतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः

८

९

१०

११ [९] (१२७५)

(१११)

१० वैरूपोऽष्टादंष्ट्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मनीषिणः प्र भरध्वं मनीषां यथायथा मतयः सन्ति नृणाम् ।
इन्द्रं सत्यैरेरयामा कृतेभिः स हि वीरो गिर्वणस्युर्विदानः
ऋतस्य हि सदसो धीतिरद्यौत् सं गार्ष्ट्यो वृषभो गोभिरानद् ।
उदतिष्ठत् तविषेणा रवेण महान्ति चित् सं विव्याचा रजांसि
इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य वेदु स हि जिष्णुः पथिकृत् सूर्याय ।
आन्मेनां कृण्वन्नच्युतो भुवद्भोः पतिर्दिवः सनजा अप्रतीतः
इन्द्रो महा महतो अर्णवस्य व्रतामिनादङ्गिरोभिर्गृणानः ।
पुरुणि चिन्ति तताना रजांसि वृधार यो धरुणं सत्यताता
इन्द्रो दिवः प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा वेदु सर्वना हन्ति शुष्णम् ।
महीं चिद् द्यामातनोत् सूर्येण चास्कम्भं चित् कम्भनेन स्कभीयान्

१

२

३

४

५ [१०]

वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्त—रदेवस्य शूशुवानस्य मायाः ।
वि धृष्णो अत्र धृषता जघन्था—ऽथाभवो मघवन् बाह्वीजाः

६

(११८१)

सचन्त यदुषसः सूर्येण चित्रामस्य केतवो रामविन्दन् ।
 आ यन्नक्षत्रं ददृशे दिवो न पुनर्यतो नकिरन्द्वा नु वेद
 दूरं किल प्रथमा जग्मुरासा—मिन्द्रस्य याः प्रसवे ससुरापः ।
 कं स्विदग्रं कं बुध आसा—मापो मध्यं कं वो नूनमन्तः
 सृजः सिन्धूरहिना जग्रसानां आदिदेताः प्र विविज्जे जवेन ।
 मुमुक्षमाणा उत या मुमुत्रे ऽधेदेता न रमन्ते नितिकाः
 सधीचीः सिन्धुमुशतीरित्रायन् त्सनाज्जार अरितः पूर्भिदासाम् ।
 अस्तमा ते पार्थिवा वसू—न्यस्मे जग्मुः सुनृता इन्द्र पूर्वीः

७

८

९

१० [११] (११८५)

(११२)

१० वैरूपो नभःप्रभेदनः । इन्द्रः । शिष्टुप् ।

इन्द्र पिब प्रतिक्रामं सुतस्य प्रातःसावस्तव हि पूर्वपीतिः ।
 हर्षस्व हन्तवे शूर शत्रू—नुक्थेभिष्टे वीर्यां प्र ब्रवाम
 यस्ते रथो मनसो जवीया—नेन्द्र तेन सोमपेयाय याहि ।
 तूयमा ते हरयः प्र द्रवन्तु येभिर्यासि वृषभिर्मन्दमानः
 हरित्वता वर्चसा सूर्यस्य श्रेष्ठै रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व ।
 अस्माभिरिन्द्र सखिभिर्हुवानः सधीचीनो मादयस्वा निषद्य
 यस्य त्यत् ते महिमानं मदे—ज्विमे मही रोदसी नाविंविक्राम् ।
 तदोक आ हरिभिरिन्द्र युक्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमन्नमच्छ
 यस्य शश्वत् पपिवाँ इन्द्र शत्रू—ननानुकृत्या रण्या चकर्थ ।
 स ते पुरंधिं तविषीमियति स ते मदाय सुत इन्द्र सोमः

१

२

३

४

५ [१२]

इदं ते पात्रं सनवित्तमिन्द्र पिबा सोममेना शतक्रतो ।
 पूर्ण आहावो मदिरस्य मध्वो यं विश्व इदमिहयन्ति देवाः
 वि हि त्वामिन्द्र पुरुधा जनासो हितप्रयसो वृषभ ह्वयन्ते ।
 अस्माकं ते मधुमत्तमानी—मा मुवन्त्सर्वना तेषु हर्य
 प्र त इन्द्र पूर्याणि प्र नूनं वीर्यां वोचं प्रथमा कृतानि ।
 सतीनमन्युरथथायो अर्द्धि सुवेदनामकृणोर्ब्रह्मणे गाम्

६

७

८

(११९३)

नि षु सीद गणपते गुणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनाम् ।

न ऋते त्वत् क्रियते किं चनारे महामर्कं मधवश्चित्रमर्च

९

अभिरुया नो मधवन् नाधमानान् त्सखे बोधि वसुपते सखीनाम् ।

रणं कृधि रणकृत् सत्यशुष्मा ऽभक्ते चिदा भजा राये अस्मान्

१० [१३](१२९५)

(११३)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ११३-१२८]

१० वैरूपः शतप्रभेदनः । इन्द्रः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्देवैरनु शुष्ममावताम् ।

यदैत् कृण्वानो महिमानमिन्द्रियं पीत्वी सोमस्य क्रतुमां अवर्धत

१

तमस्य विष्णुर्महिमानमोजसां ऽशुं दधन्वान् मधुनो वि रंशते ।

देवेभिरिन्द्रो मधवा स्यावभिर्वृत्रं जघन्वां अभवद्वरेण्यः

२

वृत्रेण यदहिना बिभ्रदायुधा समस्थित्या युधये शंसमाविदे ।

विश्वे ते अन्नं मरुतः सह तमना ऽवर्धन्त्य महिमानमिन्द्रियम्

३

जज्ञान एव व्यबाधत् स्पृधः प्रापश्यद्वीरो अभि पौंस्यं रणम् ।

अवृश्चद्विमव सस्यदः सृज दस्तं नान्नाकं स्वपस्यया पृथुम्

४

आदिन्द्रः सत्रा तविषीरपत्यत् वरीयो द्यावापृथिवी अबाधत ।

अवाभरन्दृषितो वज्रमायसं शेवं मित्राय वरुणाय काशुषे

५ [१४]

इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यो विरिञ्चानं ऋधायतो अरंहयन्त मन्यवे ।

वृत्रं यदुग्रो व्यवृश्चदोजसा ऽपो बिभ्रतं तमसा परीवृतम्

६

या वीर्याणि प्रथमानि कर्त्वी महित्वेभिर्यतमानौ समीयतुः ।

ध्वान्तं तमोऽव दध्वसे हत इन्द्रो महा पूर्वहृतावपत्यत

७

विश्वे देवासो अध वृष्ण्यानि ते ऽवर्धयन्त्सोमवत्या वचस्यया ।

रुद्धं वृत्रमहिमिन्द्रस्य हन्मना ऽग्निर्न जम्भैस्तृष्वन्नमावयत्

८

भूरि दक्षेभिर्वचनेभिर्कृकभिः सख्येभिः सख्यानि प्र वोचत ।

इन्द्रो धुनिं च चुमुरिं च कुम्भय ऋद्धामनस्या शृणुते कुभीतये

९

त्वं पुरुण्या मरा स्वश्या येमिमसै निवर्चनानि शंसन् ।

सुगेभिर्विश्वा दुरिता तरेम विदो षु ण उर्विया गाधमद्य

१० [१५](१३०५)

(११४)

१० वैरूपः साधिः, तापसो घर्मो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४ जगती ।

घर्मा समन्ता त्रिवृतं व्यापतु—स्तयोर्जुष्टिं मातरिश्वा जगाम ।

दिवस्पयो दिधिषाणा अवेषन् विदुर्वेवाः सहसामानमर्कम्
तिस्रो कुप्राय निर्रुतीरुपासते दीर्घश्रुतो वि हि जानन्ति वह्नयः ।

तासां नि चिक्युः कवयो निदानं परेषु या गुह्येषु त्रतेषु
चतुष्कपदा युवतिः सुपेशा घृतप्रतीका वयुनानि वस्ते ।

तस्यां सुपर्णा वर्षणा नि षेदतु—र्यत्र देवा दधिरे भागधेयम्

एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश स इदं विश्वं भुवनं वि चण्डे ।

तं पाकेन मनसापश्यमन्तित—स्तं माता रेळिह स उ रेळिह मातरम्
सुपर्णं विप्राः कवयो वचोभि—रेकं सन्तं बहुधा कल्पयन्ति ।

छन्दांसि च दधतो अध्वरेषु ग्रहान्तसोमस्य मिमते द्वादश

प्रद्वित्रिंशश्च चतुरः कल्पयन्त—छन्दांसि च दधत आद्वादशम् ।

यज्ञं विमाय कवयो मनीष क्रक्सामाभ्यां प्र रथं वर्तयन्ति
चतुर्दशान्ये महिमानो अस्य तं धीरा वाचा प्र णयन्ति सप्त ।

आमानं तीर्थं क इह प्र वोच—द्येन पथा प्रपिबन्ते सुतस्य
सहस्रधा पञ्चदशान्युक्था यावद् द्यावापृथिवी तावदित् तत् ।

सहस्रधा महिमानः सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्ठितं तार्वती वाक्
कश्छन्दसां योगमा वेदु धीरः को धिष्ण्यां प्रति वाचं पपाद ।

कमृत्विजामष्टमं शूरमाहु—हरी इन्द्रस्य नि चिकाय कः स्वित्र
भूम्या अन्तं पर्येके चरन्ति रथस्य धूर्षु युक्तासो अस्थुः ।

श्रमस्य दायं वि भजन्त्येभ्यो यदा यमो भवति हर्म्ये हितः

(११५)

९ वार्षिहव्य उपस्तुतः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप्, ९ शकरी ।

चित्र इच्छिशोस्तरुणस्य वक्षथो न यो मातरावप्येति धातवे ।

अनुधा यदि जीर्जनदधा च नु ववक्षं सद्यो महिं दूत्यं चरन्
अग्निर्ह नाम धायि दन्नपस्तमः सं यो वना युवते भस्मना कृता ।

अभिप्रमुरा जुह्वा स्वध्वर इनो न प्रोथमानो यवसे वृषा

तं वो विं न द्रुषदं देवमन्धस इन्दुं प्रोथन्तं प्रवपन्तमर्णवम् ।
 आसा वह्निं न शोचिषा विरप्शिनं महिषतं न सरजन्तमध्वनः ३
 वि यस्य ते जयसानस्याजर धक्षोर्न वाताः परि सन्त्यच्युताः ।
 आ रणवासो युयुधयो न सत्वनं त्रितं नशन्त प्र शिषन्त इष्टये ४
 स इदृग्निः कण्वतमः कण्वसखा ऽर्यः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
 अग्निः पातु गृणतो अग्निः सूरि नग्निर्देदातु तेषामवो नः ५ [१८]

वाजिन्तमाय सह्यसे सुपित्र्य तृषु च्यवानो अनु जातवेदसे ।
 अनुद्रे चिद्यो धृषता वरं सते महिन्तमाय धन्वनेदविष्यते ६
 एवाग्निर्मतेः सह सूरिभिर्वसुः ष्टवे सहसः सूनरो नृभिः ।
 मित्रासो न ये सुधिता ऋतायवो द्यावो न द्युमैरभि सन्ति मानुषान् ७
 ऊर्जो नपात् सहसावन्निति त्वोपस्तुतस्य वन्दते वृषा वाक् ।
 त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्वायीय आयुः प्रतरं दधानाः ८

इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य पुत्रा उपस्तुतास ऋषयोऽवोचन् ।
 तौश्च पाहि गृणतश्च सूरिन् वषट्कृष्टित्यूध्वसो अनक्षन् नमो नम इत्यूध्वसो अनक्षन् ९ [१९]

(११६)

(१३३४)

९ स्थोरोऽग्नियुतः स्थोरोऽग्नियूपो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

पिबा सोमं महत इन्द्रियाय पिबा वृत्राय हन्तवे शविष्ठ ।
 पिब राये शवसे हूयमानः पिब मध्वस्तुपविन्द्रा वृषस्व १
 अस्य पिब क्षुमतः प्रस्थितस्येन्द्र सोमस्य वरमा सुतस्य ।
 स्वस्तिदा मनसा मादयस्वा—ऽर्वाचीनो रेवते सौभगाय २
 ममत्तु त्वा विव्यः सोमं इन्द्र ममत्तु यः सूयते पार्थिवेषु ।
 ममत्तु येन वरिवश्चकथं ममत्तु येन निरिणासि शत्रून् ३
 आ द्विर्वा अमिनो यात्विन्द्रो वृषा हरिभ्यां परिषिक्तमन्धः ।
 गव्या सुतस्य प्रभृतस्य मध्वः सत्रा खेदामरुशहा वृषस्व ४
 नि तिग्मानि भ्राशयन् भ्राश्या—न्यव स्थिरा तनुहि यातुजूनाम् ।
 उग्राय ते सहो बलं ददामि प्रतीत्या शत्रून् विगदेषु वृश्च ५ [२०] (१३३९)

व्य॒र्य इन्द्र॑ तनुहि श्रवा॑स्यो—जः स्थिरे॒व धन्व॑नोऽभिमा॑तीः

अ॒स्मद्वा॑वृ॒धानः॑ स॒होभि॑—रनिभृष्टस्तन्व्यं वावृ॑धस्व

इदं॑ ह॒विर्म॑घवन् तुभ्यं रा॒तं प्रति॑ स॒म्रा॒ळ्हा॒णानो॑ गृभाय ।

तुभ्यं॑ सुतो म॑घवन् तुभ्यं प॒क्वोऽ॒ अ॒न्दीन्द्र॑ पिब॑ च प्रस्थितस्य

अ॒न्दीदिन्द्र॑ प्रस्थिते॒मा ह॒वींषि॑ च॒नो द॑धिष्व प॒चतो॑त सोमम् ।

प्रय॑स्वन्तः प्रति॑ ह॒र्याम॑सि त्वा स॒त्याः सं॑न्तु यज॑मानस्य कामाः

प्रेन्द्वा॑ग्निभ्यां सुव॒चस्या॑मियमि॑ सिन्धा॒विव प्रेर॑य॒ नाव॑म॒कैः ।

अया॑ इ॒व परि॑ चरन्ति दे॒वा ये अ॒स्मभ्यं॑ धन॒दा उ॒द्भिद॑श्च

९ [२१] (१३३३)

(११७)

९ भिक्षुराङ्गिरसः । धनाभदानं । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

न वा उ॑ दे॒वाः क्षुध॑मिद्व॒धं द॑दु—रुता॒शित॑मुप॒ गच्छ॑न्ति मृत्य॒वः ।

उ॒तो र॒यिः पृ॒णतो॑ नोप॒ दस्य॑—त्युता॒पृण॑न् म॒र्द्धितारं॑ न विन्द॑ते

य आ॒ध्राय॑ च॒कमा॑नाय॒ पित्वो॑ ऽन्न॒वान्त्सन् र॑फिता॒योप॑जग्मुषे ।

स्थि॒रं मनः॑ कृणु॒ते से॒वते॑ पु॒रो—तो चि॒त् स म॑र्द्धितारं॑ न विन्द॑ते

स इन्द्रो॑जो॒ यो गृ॒हवे॑ द॒दा—त्यन्न॑कामाय॒ चर॑ते कृ॒शाय॑ ।

अ॒रम॑स्मै भवति॒ याम॑हृता॒ उ॒ताप॑रीषु॒ कृणु॑ते सखा॒यम्

न स स॒खा यो न द॑दाति सख्ये॑ स॒चाभु॑वे स॒चमा॑नाय॒ पित्वः॑ ।

अपा॑स्मात् प्रेया॒न्न तदो॑को अस्ति॒ पू॒णन्त॑म॒न्यम॑रणं चिदिच्छेत्

पू॒णीया॑दि॒न्नाध॑मानाय॒ तव्या॑न् द्राघी॒यांस॑मनु॒ पश्ये॑त् पन्था॒म् ।

ओ हि॑ वर्त॑न्ते रथ्ये॒व च॒क्रा ऽन्य॑म॒न्यमु॑प॒ तिष्ठ॑न्त॒ रायः॑

मोघ॑मन्नं विन्द॑ते अ॒प्रचे॑ताः स॒त्यं ब्र॑वीमि व॒ध इ॒त् स तस्य॑ ।

ना॒र्यम॑णं पु॒ष्यति॑ नो सखा॒यं के॒वला॑घो भवति के॒वला॑दी

कूष॑न्नित् फाल॒ आशि॑तं कृणोति॒ यन्न॑ध्वान॒मप॑ वृ॒द्धक्ते॑ च॒रित्रैः॑ ।

वद॑न् ब्र॒ह्माव॑दतो॒ वनी॑यान् पू॒णन्ना॑पिर॒पृण॑न्त॒माभि॑ ग्यात्

एक॑पा॒द्भ्यो द्वि॑पदो वि च॒क्रमे॑ द्वि॒पात् त्रि॑पाद॒मभ्ये॑ति प॒श्चात् ।

चतु॑ष्पादेति द्वि॒पदाम॑भिस्वरे॒ संप॑श्यन् प॒द्भक्ती॑रुप॒तिष्ठ॑मानः

(१३४१)

समौ चिद्धस्तौ न समं विविष्टः संमातरां चिन्नं समं वुहाते ।
यमयोश्चिन्नं समा वीर्याणि ज्ञाती चित् सन्तौ न समं पृणीतः

९ [२३] (१३४२)

(११८)

९ उरुक्षय आमहीयवः । रक्षोहाऽग्निः । गायत्री ।

अग्ने हंसि न्यत्रिणं दीद्यन्मर्त्येष्वाम्	।	स्वे क्षये शुचिव्रत	१
उत्तिष्ठसि स्वाहुतो घृतानि प्रति मोदसे	।	यत् त्वा सुचः समस्थिरन्	२
स आहुतो वि रोचते ऽग्निरिच्छिन्यो गिरा	।	सुचा प्रतीकमज्यते	३
घृतेनाग्निः समज्यते मधुप्रतीक आहुतः	।	रोचमानो विभावसुः	४
जरमाणः समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन	।	तं त्वा हवन्त मर्त्याः	५ [२४]

तं मर्ता अमर्त्यं घृतेनाग्निं संपर्यत	।	अदाभ्यं गृहपतिम्	६
अदाभ्येन शोचिषा ऽग्ने रक्षस्त्वं दह	।	गोपा ऋतस्य दीदिहि	७
स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः	।	उरुक्षयेषु दीद्यत्	८
तं त्वा गीर्भिरुरुक्षयां हव्यवाहं समीधिरे	।	यजिष्ठं मानुषे जने	९ [२५] (१३५१)

(११९)

१३ ऐन्द्रो लवः । आत्मा (इन्द्रः) । गायत्री ।

इति वा इति मे मनो गामश्वं सनुयामिति	।	कुवित् सोमस्यापामिति	१
प्र वाता इव दोधत् उन्मा पीता अयंसत	।	कुवित् सोमस्यापामिति	२
उन्मा पीता अयंसत् रथमश्वा इवाशवः	।	कुवित् सोमस्यापामिति	३
उप मा मतिरस्थित वाश्वा पुत्रमिव प्रियम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	४
अहं तष्टेव वन्धुरं पर्यचामि हृदा मतिम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	५
नहि मे अक्षिपच्चना—ऽच्छान्तसुः पञ्च कृष्टयः	।	कुवित् सोमस्यापामिति	६ [२६]

नहि मे रोदसी उमे अन्यं पक्षं चन प्रति	।	कुवित् सोमस्यापामिति	७
अभि द्यां महिना भुव—ममीदमां पृथिवीं महीम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	८
हन्ताहं पृथिवीमिमां नि दधानीह वेह वा	।	कुवित् सोमस्यापामिति	९
ओषमित् पृथिवीमहं जङ्घनानीह वेह वा	।	कुवित् सोमस्यापामिति	१०
द्विवि मे अन्यः पक्षोऽहं ऽधो अन्यमचीकृषम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	११ (१३६१)

अहमस्मि महामहो ऽभिनभ्यमुदीषितः
गुहो याम्यरंकृतो देवेभ्यो हव्यवाहनः

। कुवित सोमस्यापामिति
। कुवित सोमस्यापामिति

१२

१३ [२७] (१३६४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१२०)

९ आथर्वणो बृहद्विवः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तदिदांस भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः ।

सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रून् ननु यं विश्वे मदुन्त्यूमाः

१

वावृधानः शर्वसा भूयोजाः शत्रुर्दासारं भियसं दधाति ।

अव्यनच्च व्यनच्च सस्ति सं ते नवन्त प्रभृता मदेषु

२

त्वे क्रतुमपि वृक्षान्ति विश्वे द्विर्यद्वेते त्रिर्भवन्त्यूमाः ।

स्वादोः स्वादीयः स्वादुना सृजा स—मदः सु मधु मधुनाभि योधीः

३

इति चिद्धि त्वा धना जयन्तं मदमदे अनुमदन्ति विप्राः ।

ओजीयो धृष्णो स्थिरमा तनुष्व मा त्वा दभन् यातुधाना दुरेवाः

४

त्वया वयं शाशन्नहे रणेषु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।

चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयसि

५ [१]

स्तुषेय्यं पुरुवर्षसमृभ्व—मिनतममाप्त्यमाप्त्यानाम् ।

आ दर्षते शर्वसा सप्त दानून् प्र साक्षते प्रतिमानानि भूरि

६

नि तद्दधिषेऽवरं परं च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।

आ मातरां स्थापयसे जिगत्नू अत इनोषि कर्वरा पुरुणि

७

इमा ब्रह्म बृहद्विवो विवक्ती—न्द्राय शूषमग्रियः स्वर्षाः ।

महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजो दुरेश्व विश्वा अवृणोदप स्वाः

८

एवा महान् बृहद्विवो अथर्वा ऽवोचत स्वां तन्वमिन्द्रमेव ।

स्वसारो मातरिभ्वरीररिप्रा हिन्वन्ति च शर्वसा वर्धयन्ति च

९ [२] (१३७३)

(१२१)

१० हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः । कः (प्रजापतिः) । त्रिष्टुप् ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम

१

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।

यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम

२

(१३७५)

यः प्राणतो निमिषतो महित्वै—क इद्राजा जगतो बभूव ।	
य ईशो अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम	३
यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं रसाया सहाहुः ।	
यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम	४
येन द्यौरुग्रा पृथिवी च हृळ्हा येन स्वः स्तमितं येन नाकः ।	
यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम	५ [३]
यं क्रन्दसी अवसा तस्तभाने अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने ।	
यत्राधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम	६
आपो ह यद्वृहतीर्विश्वमायन् गर्भं दधाना जनयन्तीरुग्निम् ।	
ततो देवानां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम	७
यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद् दक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ।	
यो देवेष्वधि देव एक आसीत् कस्मै देवाय हविषा विधेम	८
मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा जजान ।	
यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम	९
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।	
यत् कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम्	१० [४] (१२८३)

(१२२)

८ चित्रमहा वासिष्ठः । अग्निः । जगती; १, ५ त्रिष्टुप् ।

वसुं न चित्रमहसं गृणीषे वामं शेवमतिथिमद्विषेण्यम् ।	
स रासते शुरुधो विश्वधायसो ऽग्निर्होता गृहपतिः सुवीर्यम्	१
जुषाणो अग्ने प्रति हर्य मे वचो विश्वानि विद्वान् वयुनानि सुक्रतो ।	
घृतनिर्णिग्ब्रह्मणे गातुमेरय तव देवा अजनयन्ननु व्रतम्	२
सप्त धामानि परियन्नमर्त्यो दाशद्वाशुषे सुकृते मामहस्व ।	
सुवीरेण रयिणाग्ने स्वाभुवा यस्त आनद्र समिधा तं जुषस्व	३
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविर्मन्त ईळते सप्त वाजिनम् ।	
गुणवन्तमग्निं घृतपृष्ठमुक्षणं पूणन्तं देवं पूणते सुवीर्यम्	४ (१२८७)

त्वं द्रुतः प्रथमो वरेण्यः स हूयमानो अमृताय मत्स्व ।

त्वां मर्जयन् मरुतो दाशुषो गृहे त्वां स्तोमेभिर्मृगवो वि रुरुचुः

५ [५]

इषं द्रुहन्सुदुघां विश्वधायसं यजप्रिये यजमानाय सुक्रतो ।

अग्ने घृतस्नुस्त्रिर्कृतानि दीद्य—द्वितीर्यज्ञं परियन्सुक्रतूयसे

६

त्वामिदस्या उषसो व्युष्टिषु द्रुतं कृण्वाना अयजन्त मानुषाः ।

त्वां देवा महयाय्याय वावृधु—राज्यमग्ने निमृजन्तो अध्वरे

७

नि त्वा वसिष्ठा अहन्त वाजिनं गृणन्तो अग्ने विदथेषु वेधसः ।

रायस्पोषं यजमानेषु धारय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [६] (१३९१)

(१३३)

८ वेनो भार्गवः । वेनः । त्रिष्टुप् ।

अयं वेनश्चोदयत् पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।

इममपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभी रिहन्ति

१

समुद्रादूर्मिमुदियति वेनो नभोजाः पूष्ठं हर्यतस्य दर्शि ।

ऋतस्य सानावार्धे विष्टपि भ्राद्र समानं योनिमभ्यनूषत वाः

२

समानं पूर्वीरभि वावशाना—स्तिष्ठन् वत्सस्य मातरः सनीळाः ।

ऋतस्य सानावार्धे चक्रमाणा रिहन्ति मध्वो अमृतस्य वाणीः

३

जानन्तो रूपमकृपन्त विप्रा मृगस्य घोषं महिषस्य हि गमन् ।

ऋतेन यन्तो अधि सिन्धुमस्थु—विदद्वन्धर्वो अमृतानि नाम

४

अप्सरा जारमुपसिष्मियाणा योषा बिभर्ति परमे व्योमन् ।

चरत् प्रियस्य योनिषु प्रियः सन् त्सीदत् पक्षे हिरण्यये स वेनः

५ [७]

नाकं सुपर्णमुप यत् पतन्तं हृदा वेनन्तो अभ्यर्क्षत त्वा ।

हिरण्यपक्षं वरुणस्य द्रुतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम्

६

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाकं अस्थात् प्रत्यङ् चित्रा बिभ्रदुस्यायुधानि ।

वसानो अत्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नाम जनत प्रियाणि

७

वृत्सः समुद्रमभि यज्जिगाति पश्यन् गृध्रस्य चक्षसा विधर्मन् ।

भानुः शुक्रेण शोचिषा चक्रान—स्तृतीयं चक्रे रजसि प्रियाणि

८ [८] (१३९१)

(१२४)

९ अग्निः, १, ५-९ अग्नि-वरुण-सोमाः । १ अग्निः, २-४ अग्नेरात्मा, ५, ७-८ वरुणः,
६ सोमः, ९ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

इमं नो अग्न उष यज्ञमेहि पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ।
असौ हव्यवाळुत नः पुरोगा ज्योगेव दीर्घं तम आशयिष्ठाः १
अर्देवाद्देवः प्रचता गुहा यन् प्रपश्यमानो अमृतत्वमेमि ।
शिवं यत् सन्तंभशिबो जहामि स्वात् सख्यादर्शीं नाभिमेमि २
पश्यन्नन्यस्या अतिथिं वयाया ऋतस्य धाम वि मिमे पुरुणि ।
शंसांमि पित्रे असुराय शेव मयजियाद्यज्ञियं भागमेमि ३
बह्वीः समा अकरमन्तरस्मिन्निन्द्रं वृणानः पितरं जहामि ।
अग्निः सोमो वरुणस्ते च्यवन्ते पर्यावर्द्धाष्टं तदवाम्यायन् ४
निर्माया उ त्वे असुरा अभूवन् त्वं च मा वरुण कामयासि ।
ऋतेन राजन्ननृतं विविश्चन् मम राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ५ [९]

इदं स्वरिदमिदास वाममयं प्रकाश उर्वन्तरिक्षम् ।
हनाव वृत्रं निरोहि सोम हविष्ठा सन्तं हविषा यजाम ६
कविः कवित्वा विवि रूपमासज दप्रभूती वरुणो निरपः सृजत् ।
क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिन्धवस्ता अस्य वर्णं शुचयो भरिभ्रति ७
ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं संचन्ते ता ईमा क्षेति स्वधया मदन्तीः ।
ता ई विशो न राजानं वृणाना बीभत्सुवो अप वृत्रादतिष्ठन् ८
बीभत्सूनां सयुजं हंसमाहु रपां दिव्यानां सख्ये चरन्तम् ।
अनुष्टुभमनु चर्चुर्यमाणमिन्द्रं नि चिक्युः कवयो मनीषा ९ [१०] (१४०८)

(१२५)

८ वागाम्भृणी । आत्मा । त्रिष्टुप्, २ जगती ।

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराभ्यहमावित्यैरुत विश्वदेवैः ।
अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा १
अहं सोममाहुनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम् ।
अहं दधामि द्रविणं हविष्मते सुप्रान्येइ यजमानाय सुन्वते २ (१४१०)

अ० ९३

अहं राष्ट्रीं संगमनीं वसूनां चिकितुषीं प्रथमा यज्ञियानाम् ।
 तां मा देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यावेशयन्तीम् ३
 मया सो अन्नमत्ति यो विपश्यति यः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तम् ।
 अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि ४
 अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेभिरुत मानुषेभिः ।
 यं कामये तंतमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधाम् ५ [११]

अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हन्तवा उ ।
 अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश ६
 अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन् मम योनिरप्स्वन्तः समुद्रे ।
 ततो वि तिष्ठे भुवनानु विश्वोतामूं द्यां वर्ष्मणोष स्पृशामि ७
 अहमेव वार्त इव प्र वाम्या रभमाणा भुवनानि विश्वा ।
 पुरो दिवा पर एना पृथिव्यै तावती महिना सं बभूव ८ [१२] (१४१६)

(१२६)

८ शैलविः कुलमलवर्हिषो, वामदेव्योऽहोमुग्धा । विश्वे देवाः । उपरिष्ठाद्बृहती, ८ त्रिष्टुप् ।

न तमंहो न दुरितं देवासो अष्ट मर्त्यम् ।
 सजोषसो यमर्यमा मित्रो नयन्ति वरुणो अति द्विषः १
 तद्धि वयं वृणीमहे वरुण मित्रार्यमन् ।
 येना निरंहसो यूयं पाथ नेथा च मर्त्यमति द्विषः २
 ते नूनं नोऽयमूतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 नयिष्ठा उ नो नेषणि पर्षिष्ठा उ नः पर्षण्यति द्विषः ३
 यूयं विश्वं परि पाथ वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 युष्माकं शर्मणि प्रिये स्याम सुप्रणीतयोऽति द्विषः ४
 आदित्यासो अति सिधो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 उग्रं मरुद्भीं रुद्रं हुवेमेन्द्रमग्निं स्वस्तयेऽति द्विषः ५
 नेतार ऊ षु णस्तिरो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 अति विश्वानि दुरिता राजानश्चर्षणीनामति द्विषः ६
 शुनमस्मभ्यमूतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 शर्म यच्छन्तु सप्रथ आदित्यासो यदीमहे अति द्विषः ७ (१४१३)

यथा ह त्यद्वसवो गौर्यं चित् पदि षिताममुञ्चता यजत्राः ।
एवो ष्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यग्ने प्रतरं न आयुः

८ [१३] (१४२४)

(१२७)

८ कुशिकः सौभरः, रात्रिर्वा भारद्वाजी । रात्रिः । गायत्री ।

रात्री व्यरुदयती पुरुत्रा देव्यक्षभिः । विश्वा अधि श्रियोऽधित १
ओर्विषा अमर्त्या निवतो देव्युद्वतः । ज्योतिषा बाधते तमः २
निरु स्वसारमस्कृतो यसं देव्यायती । अपेदु हासते तमः ३
सा नो अद्य यस्या वयं नि ते यामन्नर्विक्षमहि । वृक्षे न वसति वयः ४
नि ग्रामासो अविक्षत नि पद्वन्तो नि पक्षिणः । नि श्येनासश्चिदर्थिनः ५
यावया वृक्यं वृकं यवय स्तेनमूर्ध्ने । अथा नः सुतरा भव ६
उष मा पेपिशत् तमः कृष्णं व्यक्तमस्थित । उष ऋणेव यातय ७
उष ते गा इवाकरं वृणीष्व दुहितर्दिवः । रात्रि स्तोमं न जिग्युषे ८ [१४] (१४३२)

(१२८)

९ विहव्य आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

ममाग्ने वर्चो विहवेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ।
मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम १
मम देवा विहवे सन्तु सर्व इन्द्रवन्तो मरुतो विष्णुरग्निः ।
ममान्तरिक्षमुरुलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन् २
मयि देवा द्रविणमा यजन्तां मय्याशीरस्तु मयि देवहूतिः ।
दैव्या होतारो वनुषन्तु पूर्वे ऽरिष्टाः स्याम तन्वा सुवीराः ३
मह्यं यजन्तु मम यानि हव्या ऽऽकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु ।
एनो मा नि गां कतमच्चनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता नः ४
देवीः षष्ठ्वीरुरु नः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्वम् ।
मा हास्महि प्रजया मा तनूभिर्मा रंधाम द्विषते सोम राजन् ५ [१५]

अग्ने मन्युं प्रतिनुदन् परेषा मवब्धो गोपाः परि पाहि नस्त्वम् ।
प्रत्यश्वो यन्तु निगुतः पुनस्ते—इमेषां चित्तं प्रबुधां वि नेशत ६

(१४३८)

धाता धातृणां भुवनस्य यस्पतिं—देवं ज्ञातारमभिमातिषाहम् ।

इमं यज्ञमश्विनोभा बृहस्पतिं—देवाः पान्तु यजमानं न्यथात् ७

उरुव्यचां नो महिषः शर्म यंस—कुस्मिन् हवे पुरुहूतः पुरुक्षुः ।

स नः प्रजायै हर्यश्व मृळये—न्द्र मा नो रीरिषो मा परा दाः ८

ये नः सपत्ना अप ते भवन्ति—न्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।

वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोग्रं चेत्तारमधिराजमक्रन् ९ [१६] (१४४१)

(१२९) [एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १२९-१५१]

७ प्रजापतिः परमेष्ठी । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप् ।

नासदासीन्नो सदासीत् तदानीं नासीद्वज्रो नो व्योमा परो यत् ।

किमावरीवः कुह कस्य शर्म—न्मभः किमासीद्वहनं गभीरम् १

न मृत्युरासीदुमृतं न तर्हि न रात्र्या अहं आसीत् प्रकेतः ।

आनीदवातं स्वधया तदेकं तस्मान्द्वान्यन्न परः किं चनास २

तम आसीत् तमसा गूळहमग्रे ऽप्रकेतं सलिलं सर्वमा इदम् ।

तुच्छयेनाभ्वपिहितं यदासीत् तपसस्तन्महिनाजायतैकम् ३

कामस्तदग्रे समवर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ।

सतो बन्धुमसति निरविन्दन् हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषा ४

तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषा—मधः स्विदासीदुपरि स्विदासीत् ।

रेतोधा आसन् महिमान आसन् त्वधा अवस्तात् प्रयतिः परस्तात् ५

को अद्धा वेदु क इह प्र वोचत् कुत आजाता कुत इयं विसृष्टिः ।

अर्वाग्देवा अस्य विसर्जनेना—ऽथा को वेदु यत आबभूव ६

इयं विसृष्टिर्यत आबभूव यदि वा दधे यदि वा न ।

यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन् त्सो अङ्ग वेदु यदि वा न वेद ७ [१७] (१४४८)

(१३०)

७ यज्ञः प्राजापत्यः । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप् । १ जगती ।

यो यज्ञो विश्वतस्तन्तुभिस्तत् एकशतं देवकर्मभिरायतः ।

इमे वयन्ति पितरो य आययुः प्र वयाप वयेत्यासते तते १ (१४४९)

पुमाँ एनं तनुत उत कृणत्ति पुमान् वि तन्ने अधि नाके अस्मिन् ।	
इमे मयूखा उप सेदुरु सवुः सामानि चक्रुस्तसराण्योतवे	२
कासीत् प्रमा प्रतिमा किं निदान—माज्यं किमासीत् परिधिः क आसीत् ।	
छन्वुः किमासीत् प्रउगं किमुक्थं यद्देवा देवमयजन्त विश्वे	३
अग्नेर्गायत्र्यभवत् सयुग्वो—ष्णिहया सविता सं बभूव ।	
अनुष्टुभा सोम उक्थैर्महस्वान् बृहस्पतेर्बृहती वार्चमावत्	४
विराणिमित्रावरुणयोरभिथी—रिन्द्रस्य त्रिष्टुबिह भागो अहः ।	
विश्वान् देवास्त्रगत्या विवेश तेन चाकलप्र ऋषयो मनुष्याः	५
चाकलप्रे तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञे जाते पितरो नः पुराणे ।	
पश्यन् मन्ये मनसा चक्षसा तान् य इमं यज्ञमयजन्त पूर्वे	६
सहस्तोमाः सहछन्दस आवृतः सहप्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः ।	
पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीरा अन्वालोभिरे रथ्योऽ न रश्मीन्	७ [१८] (१४५५)

(१३१)

७ सुकीर्तिः काक्षीवतः । इन्द्रः, ४-५ अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

अप प्राच इन्द्र विश्वाँ अमित्रा—नपापांचो अभिभूते नुदस्व ।	
अपोदीचो अप शूराधराच उरौ यथा तव शर्मन् मदेम	१
कुविवृङ्ग यवमन्तो यवं चि—द्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय ।	
इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः	२
नहि स्थूर्युतथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संगमेषु ।	
गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्रा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः	३
युवं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा ।	
विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम्	४
पुत्रमिव पितरावश्विनोभे—न्द्रावथुः काव्यैर्दुसनाभिः ।	
यत् सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक्	५
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमृळीको भवतु विश्ववेदाः ।	
वार्धतां द्वेषो अभयं कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम	६ (१४६१)

तस्य वयं सुमनसो यज्ञियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।

स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्छिद् द्वेषः सनुतर्युयोतु

७ [१९] (१४६९)

(१३२)

७ शकपूतो नार्मेधः । मिधावरुणो, १ द्युभूम्यश्विनः । विराड्रूपा, १ न्यङ्कुसारिणी,

२, ६ प्रस्तारपङ्क्तिः, ७ महासतोबृहती ।

ईजानमिद् द्यौर्गुतावसु—रीजानं भूमिरभि प्रभूषणि ।

ईजानं देवावश्विना—वभि सुमैरवर्धताम्

१

ता वाँ मित्रावरुणा धारयत्क्षिती सुषुम्नेषितत्वता यजामसि ।

युवोः क्राणाय सख्यै—रभि ज्याम रक्षसः

२

अधा चिन्नु यद्विधिषामहे वा—मभि प्रियं रेक्णः पत्यमानाः ।

दुद्राँ वा यत् पुष्यति रेक्णः सम्वारन् नकिरस्य मघानि

३

असावन्यो असुर सूर्यत् द्यौ—स्त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ।

मूर्धा रथस्य चाकुन् नैतावतैनसान्तक्रधुक्

४

अस्मिन्त्स्वेतच्छकपूत एनो हिते मित्रे निर्गतान् हन्ति वीरान् ।

अवोर्वा यद्धात् तनूष्ववः प्रियासु यज्ञियास्वर्वा

५

युवोर्हि मातादितिर्विचेतसा द्यौर्न भूमिः पर्यसा पुपूतनि ।

अव प्रिया दिदिष्टन् सूरौ निनित्क रश्मिभिः

६

युवं ह्यप्नराजावसीदतं तिष्ठद्रथं न धूर्षदं वनर्षदम् ।

ता नः कणूकयन्ती—नृमेधस्तत्रे अंहसः सुमेधस्तत्रे अंहसः

७ [२०] (१४६९)

(१३३)

७ सुदाः पैजवनः । इन्द्रः । शक्ररी, ४-६ महापङ्क्तिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्रो ष्वस्मै पुरोरथ—मिन्द्राय शूषमर्चत ।

अभीके चिदु लोककृत् संगे समत्सु वृत्रहा ऽस्माकं बोधि चोविता

नर्मन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

१

त्वं सिन्धूर्वासृजो ऽधराचो अहन्नहिम् ।

अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परि ष्वजामहे

नर्मन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

२

(१४७१)

वि षु विश्वा अरातयो ऽर्यो नशन्त नो धियः ।

अस्तांसि शत्रवे वधं यो न इन्द्र जिघांसति या ते रातिर्दुर्दिवसु

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

३

यो न इन्द्रामितो जनो वृकायुरादिदेशति ।

अधस्पदं तमीं कृधि विबाधो असि सासहि नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ४

यो न इन्द्रामिदासति सनाभिर्यश्च निष्ठ्यः ।

अव तस्य बलं तिर महीव द्यौरध त्मना नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ५

वयमिन्द्र त्वायवः सखित्वमा रभामहे ।

ऋतस्य नः पथा नया ऽति विश्वानि दुरिता नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ६

अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र तां शिक्ष या दोहते प्रति वरं जरित्रे ।

अच्छिद्रोक्षी पीपयद्यथा नः सहस्रधारा पर्यसा मही गौः

७ [२१] (१४७६)

(१३४)

७, १-६ (पूर्वार्धस्य) मान्धाता यौवनाश्वः, ६ (उत्तरार्धस्य)- ७ गोधा ऋषिका । इन्द्रः ।

महापङ्क्तिः, ७ पङ्क्तिः ।

उभे यदिन्द्र रोदसी आप्राथोषा इव ।

महान्तं त्वा महीनां सम्राजं चर्षणीनां देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् १

अव स्म दुर्हणायतो मर्तस्य तनुहि स्थिरम् ।

अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्मां आदिदेशति देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् २

अव त्या बृहतीरिषो विश्वश्चन्द्रा अमित्रहन् ।

शचीभिः शक्र धूनुहीन्द्र विश्वाभिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ३

अव यत् त्वं शतक्रतुविन्द्र विश्वानि धूनुषे ।

रयिं न सुन्वते सचा सहस्रिणीभिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ४

अव स्वेदा इवामितो विष्वक् पतन्तु दिद्यवः ।

दूर्वाया इव तन्तवो व्यस्मदेतु दुर्मतिर्देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ५

दूरीषं ह्यङ्कुशं यथा शक्तिं चिमर्षि मन्तुमः ।

पूर्वेण मघवन् पदा ऽजो वयां यथा यमो देवी जनित्र्यजीजन ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ६

नकिर्देवा मिनीमसि नकिरा योपयामसि मन्त्रश्रुत्यं चरामसि ।

पक्षेमिरपिकक्षेमि रत्रामि सं रभामहे

७ [२२] (१४८३)

(१३५)

७ कुमारो यामायनः । यमः । अनुष्टुप् ।

यस्मिन् वृक्षे सुपलाशे देवैः संपिबते यमः ।

अत्रा नो विस्पतिः पिता पुराणौ अनु वेनति १

पुराणौ अनुवेनन्तं चरन्तं पापयामुया । असूयन्नभ्यचाकशं तस्मा अस्पृहयं पुनः २

यं कुमार नवं रथं मचक्रं मनसाकृणोः । एकैषं विश्वतः प्राञ्च मपश्यन्नधि तिष्ठसि ३

यं कुमार प्रवर्तयो रथं विप्रेभ्यस्परि । तं सामानु प्रवर्तत समितो नाव्याहितम् ४

कः कुमारमजनय द्रथं को निरवर्तयत् । कः स्वित् तदुद्य नो ब्रूया दनुदेयी यथामवत् ५

यथामवदनुदेयी ततो अग्रमजायत । पुरस्ताद्बुध आततः पश्चान्निरयणं कृतम् ६

इदं यमस्य सादनं देवमानं यदुच्यते ।

इयमस्य धम्यते नालीरयं गीर्भिः परिष्कृतः

७ [२३] (१४९०)

(१३६)

[७] १ जूतिः, २ वातजूतिः, ३ विप्रजूतिः, ४ वृषाणकः, ५ करिकृतः, ६ एतशः, ७ ऋष्यशृङ्गः

(एते वातरशना मुनयः) । केशिनः= अग्नि-सूर्य-वायवः । अनुष्टुप् ।

केश्यग्निं केशी विषं केशी बिभर्ति रोदसी ।

केशी विश्वं स्वर्हंशे केशीदं ज्योतिरुच्यते १

मुनयो वातरशनाः पिशङ्गा वसते मला ।

वातस्यानु धार्जिं यन्ति यद्देवासो अविक्षत २

उन्मदिता मौनेयेन वाता आ तस्थिमा वयम् ।

शरीरेवस्माकं यूयं मर्तासो अभि पश्यथ ३

अन्तरिक्षेण पतति विश्वा रूपावचाकशत् ।

मुनिर्वैवस्यदेवस्य सौकृत्याय सखा हितः ४

वातस्याश्वो वायोः सखा ऽथो देवेषितो मुनिः ।

उभौ समुद्रावा क्षेति यश्च पूर्वं उतापरः ५

अप्सरसां गन्धर्वाणां मृगाणां चरणे चरन् ।

केशी केतस्य विद्वान् तसखा स्वादुर्मदिन्तमः ६

वायुरस्मा उपांमन्थत् पिनष्टि स्मा कुनन्मा ।

केशी विषस्य पात्रेण यदुद्रेणापिबत् सह ७

७ [२४] (१४९७)

(१३७)

७, १ भरद्वाजः, २ कश्यपः, ३ गोतमः, ४ अत्रिः, ५ विश्वामिश्रः, ६ जमदग्निः,
७ वसिष्ठः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः ।

उतागश्चक्रुषं देवा देवा जीवयथा पुनः

१

द्वाविमौ वातौ वात आ सिन्धोरा परावतः ।

दक्षं ते अन्य आ वातु परान्यो वातु यद्रपः

२

आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।

त्वं हि विश्वभेषजो देवानां दूत ईयसे

३

आ त्वागमं शन्तातिभि रथो अरिष्टतातिभिः

दक्षं ते भद्रमाभार्षं परा यक्षमं सुवामि ते

४

त्रायन्तामिह देवा स्त्रायतां मरुतां गुणः ।

त्रायन्तां विश्वा भूतानि यथायमरपा असत्

५

आप इद्रा उ भेषजी रापो अमीवचातनीः ।

आपः सर्वस्य भेषजी स्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम्

६

हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी ।

अनामयित्नुभ्यां त्वा ताभ्यां त्वोप स्पृशामासि

७ [२५](१५०४)

(१३८)

६ अङ्ग औरवः । इन्द्रः । जगती ।

तव त्य इन्द्र सख्येषु बह्वय क्रतं मन्वाना व्यदर्द्विर्वलम् ।

यत्रा दशस्यन्नुषसो रिणन्नपः कुत्साय मन्मन्त्रह्यश्च दुंसयः

१

अवासृजः प्रस्वः श्वश्रयो गिरी नुदाज उस्त्रा अपिबो मधु प्रियम् ।

अवर्धयो वनिनो अस्य दुंससा शुशोच सूर्य क्रतजातया गिरा

२

वि सूर्यो मध्ये अमुचद्रथं विवो विदद्वासाय प्रतिमानमार्थः ।

इळहानि पिप्रोरसुरस्य मायिन इन्द्रो व्यास्यच्चक्रुवाँ क्रजिश्वना

३

अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्यन्निधीरदेवाँ अमृणकृयास्यः ।

मासेव सूर्यो वसु पुर्यमा ददे गृणानः शत्रूरशृणाद्विरुक्मता

४

(१५०८)

अयुद्धसेनो विश्वा विभिन्दुता दाशद्वित्रहा तुज्यानि तेजते ।
 इन्द्रस्य वज्रादबिभेदमिश्रथः प्राक्रामच्छुन्ध्यूरजहादुषा अनः
 एता त्या ते श्रुत्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयज्ञम् ।
 मासां विधानमदधा अधि द्यवि त्वया विभिन्नं भरति प्रधि पिता

५

६ [२६] (१५१०)

(१३९)

६ देवगन्धर्वो विश्वावसुः । सविता, ४-६ आत्मा । त्रिष्टुप् ।

सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात् सविता ज्योतिरुदयाँ अजस्रम् ।
 तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान् त्संपश्यन् विश्वा भुवनानि गोपाः
 नृचक्षा एष दिवो मध्य आस्त आपप्रिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 स विश्वाचीरभि चष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम्
 रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चष्टे शचीभिः ।
 देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे धनानाम्
 विश्वावसुं सोम गन्धर्वमापो ददृशुषीस्तद्वतेना व्यायन् ।
 तदुन्ववैदिन्द्रो रारहाण आसां परि सूर्यस्य परिधीरपश्यत्
 विश्वावसुरभि तन्नो गृणातु दिव्यो गन्धर्वो रजसो विमानः ।
 यद्वा घा सत्यमुत यन्न विद्व धियो हिन्वानो धिय इन्नो अव्याः
 सस्मिमविन्दुचरणे नदीनामपावृणोदुरो अश्मव्रजानाम् ।
 प्रासां गन्धर्वो अमृतानि वोच दिन्द्रो दक्षं परि जानादुहीनाम्

१

२

३

४

५

६ [२७] (१५१६)

(१४०)

६ अग्निः पावकः । अग्निः । सतोबृहती, १-२ विष्टारपङ्क्तिः, ६ उपरिष्टाज्ज्योतिः ।

अग्रे तव श्रवो वयो महि भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
 बृहद्भानो शर्वसा वाजमुक्थ्यं दधासि काशुषे कवे
 पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुना ।
 पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पूणक्षि रोदसी उभे
 ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिभिर्हितः ।
 त्वे इषः सं दधुर्मूर्तिर्वपसश्चित्रोतयो वामजाताः

१

२

३

(१५१९)

इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जन्तुभि—रस्मे रायो अमर्त्य ।

स दर्शतस्य वपुषो वि राजसि पूषाक्षि सानसिं कर्तुम्

४

इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो महः ।

रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिं रयिम्

५

ऋतावानं महिषं विश्वदर्शत—मग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः ।

श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा

६ [२८](१५२२)

(१४१)

६ अग्निस्तापसः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अग्ने अच्छा वदेह नः प्रत्यङ् नः सुमना भव ।

प्र नो यच्छ विशस्पते धनदा असि नस्त्वम्

१

प्र नो यच्छत्वयमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।

प्र देवाः प्रोत सूनृता रायो देवी ददातु नः

२

सोमं राजानमवसे ऽग्निं गीर्भिर्हवामहे ।

आदित्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम्

३

इन्द्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।

यथा नः सर्व इज्जनः संगत्यां सुमना असत्

४

अर्यमणं बृहस्पति—मिन्द्रं दानाय चोदय ।

वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम्

५

त्वं नो अग्ने अग्निभि—र्ब्रह्म यज्ञं च वर्धय ।

त्वं नो देवतातये रायो दानाय चोदय

६ [२९](१५२८)

(१४२)

८ शार्ङ्गाः— १-२ जरिता, ३-४ द्रोणः, ५-६ सारिसृक्, ७-८ स्तम्बमित्रः । अग्निः ।

त्रिष्टुप्, १-२ जगती, ७-८ अनुष्टुप् ।

अर्यमग्ने जरिता त्वे अभूदपि सहसः सूनो नह्यन्यदस्त्याप्यम् ।

भद्रं हि शर्म त्रिवरुथमस्ति त आरे हिंसानामपं विद्युमा कृधि

१

प्रवत् ते अग्ने जनिमा पितृयतः साचीव विश्वा भुवना न्यूञ्जसे ।

प्र सप्तयः प्र सनिषन्त नो धियः पुरश्चरन्ति पशुपा इव तमना

२

(१५३०)

उत वा उ परि वृणक्षि बप्स—द्वहोरग्न उलपस्य स्वधावः ।	
उत खिल्या उर्वराणां भवन्ति मा ते हेति तविषीं चुक्रुधाम	३
यदुद्रतो निवतो यासि बप्सत् पृथगेषि प्रगार्धिनीव सेना ।	
यदा ते वातो अनुवार्ति शोचि—र्वसेव श्मश्रु वपसि प्र भूम	४
प्रत्यस्य श्रेणयो ददृश्र एकं नियानं बहवो रथासः ।	
बाहू यदग्ने अनुमर्षजानो न्यङ्कुत्तानामन्वेषि भूमिम्	५
उत् ते शुष्मा जिहतामुत् ते अर्चि—रुत् ते अग्ने शशमानस्य वाजाः ।	
उच्छ्वस्व नि नम वर्धमान आ त्वाद्य विश्वे वसवः सदन्तु	६
अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।	
अन्यं कृणुष्वेतः पन्थां तेन याहि वशां अनु	७
आयने ते परायणे दूर्वा रोहन्तु पुष्पिणीः ।	
हृदाश्च पुण्डरीकाणि समुद्रस्य गृहा इमे	८ [३०] (१५३६)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-४९]

(१४३)

६ अग्निः सांख्यः । अश्विनो । अनुष्टुप् ।

त्यं चिदत्रिमृतजुर—मर्थमश्वं न यातवे ।	
कक्षीवन्तं यदी पुना रथं न कृणुथो नवम्	१
त्यं चिदश्वं न वाजिन—मरेणवो यमन्त ।	
हृळ्हं ग्रन्थि न वि ष्यत्—मत्रिं यविष्ठमा रजः	२
नरा दंसिष्ठावत्रये शुभ्रा सिषासतं धियः ।	
अथा हि वां द्विवो नरा पुनः स्तोमो न विशसे	३
चिते तद्वां सुराधसा रातिः सुमतिराश्विना ।	
आ यन्नः सदेने पृथौ समने पर्थथो नरा	४
युवं भुज्युं समुद्र आ रजसः पार ईक्षितम् ।	
यातमच्छा पतत्रिभि—र्नासत्या सातये कृतम्	५
आ वां सुन्नैः शंयू इव मंहिष्ठा विश्ववेदसा ।	
समस्मे भूषतं नरो—त्सं न पिप्युषीरिषः	६ [१] (१५४९)

(१४४)

६ ताक्ष्यः सुपर्णः, यामायन ऊर्ध्वकृशनो वा । इन्द्रः । गायत्री, २ बृहती,
५ सतोबृहती, ६ विष्टारपङ्क्तिः ।

अयं हि ते अमर्त्य इन्द्रुरत्यो न पत्यते । दक्षो विश्वार्युर्वधसे १
अयमस्मासु काव्यं ऋभुर्वज्रो दास्वते ।
अयं बिभर्त्यूर्ध्वकृशनं मदमृभुर्न कृत्वयं मदम् २
घृषुः श्येनाय कृत्वन् आसु स्वासु वंसंगः । अव दीधेदहीशुवः ३
यं सुपर्णः परावतः श्येनस्य पुत्र आभरत् । शतचक्रं योऽह्यो वर्तनिः ४
यं ते श्येनश्चारुमवृकं पदाभरदरुणं मानमन्धसः ।
एना वयो वि तार्यायुर्जीवस एना जांगार बन्धुता ५
एवा तदिन्द्र इन्दुना देवेषु चिन्द्रारयाते महि त्यजः ।
कृत्वा वयो वि तार्यायुः सुकतो कृत्वायमस्मदा सुतः ६ [२] (१५४८)

(१४५)

६ इन्द्राणी । सपत्नीबाधनम् (उपनिषत्) । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

इमां खनाभ्योषधिं वीरुधं बलवत्तमाम् ।
यया सपत्नीं बाधते यया संविन्दते पतिम् १
उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।
सपत्नीं मे परा धम पतिं मे केवलं कुरु २
उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।
अथा सपत्नी या ममाऽधरा साधराभ्यः ३
नद्यस्या नाम गृभ्णामि नो अस्मिन् रमते जने ।
परमिव परावतं सपत्नीं गमयामसि ४
अहमस्मि सहमाना ऽथ त्वमसि सासहिः ।
उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नीं मे सहावहै ५
उप तेऽधां सहमाना मभि त्वाधां सहीयसा ।
मामनु प्र ते मनो वृत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु ६ [३] (१५५४)

(१४६)

६ ऐरम्मदो देवमुनिः । अरण्यानी । अनुष्टुप् ।

अरण्यान्यरण्या—न्यसौ या प्रेव नश्यासि ।	
कथा ग्रामं न पृच्छसि न त्वा भीरिव विन्दतीडं	१
वृषारवाय वदेते यदुपावति चिच्चिकः ।	
आघाटिभिरिव धावयन्नरण्यानिर्महीयते	२
उत गाव इवादन्त्युत वेश्मेव दृश्यते ।	
उतो अरण्यानिः सायं शकटीरिव सर्जति	३
गामङ्गैष आ ह्वयति दार्वङ्गैषो अपावधीत् ।	
वसन्नरण्यान्यां सायमक्रुक्षदिति मन्यते	४
न वा अरण्यानिर्हन्त्यन्यश्चेन्नाभिगच्छति ।	
स्वादोः फलस्य जग्ध्वाय यथाकामं नि पद्यते	५
आञ्जनगन्धिं सुरभिं बह्वन्नामकृषीवलाम् ।	
प्राहं मृगाणां मातरमरण्यानिर्मशांसिषम्	६ [४] (१५६०)

(१४७)

५ सुवेदाः श्रौरीषिः । इन्द्रः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

श्रुते दधामि प्रथमार्य मन्यवे ऽहन्यद्वृत्रं नर्यं विवेरपः ।	
उभे यत्त्वा भवतो रोदसी अनु रेजते शुष्मात् पृथिवी चिदद्विवः	१
त्वं मायाभिरनवद्य मायिनं श्रवस्यता मनसा वृत्रमर्दयः ।	
त्वामिन्नरो वृणते गर्विष्टिषु त्वां विश्वासु हव्यास्विष्टिषु	२
ऐषु चाकन्धि पुरुहूत सूरिषु वृधासो ये मघवन्नानशुर्मघम् ।	
अर्चन्ति तोके तनये परिष्टिषु मेधसाता वाजिनमह्वये धने	३
स इच्छु रायः सुभृतस्य चाकनन्मदुं यो अस्य रंह्यं चिकेताति ।	
त्वावृधो मघवन् दाश्वध्वरो मक्षू स वाजं भरते धना नृभिः	४
त्वं शर्धाय महिना गृणान उरु कृधि मघवञ्छग्धि रायः ।	
त्वं नो मित्रो वरुणो न मायी पित्वो न दस्म दयसे विभक्ता	५ [५] (१५६५)

(१४८)

५ पृथुर्वैन्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुष्वाणासं इन्द्रं स्तुमसिं त्वा ससवांसश्च तुविनृम्णं वाजम् । आ नो भर सुवितं यस्य चाकन् त्मना तना सनुयाम त्वोताः	१
ऋष्वस्त्वमिन्द्र शूर जातो दासीर्विशः सूर्येण सहाः । गुहा हितं गुह्यं गूळहमप्सु बिभ्रुमसिं प्रस्रवणे न सोमम्	२
अर्यो वा गिरो अभ्यर्च विद्वानृषीणां विप्रः सुमतिं चकानः । ते स्याम ये रणयन्त सोमैरेनोत तुभ्यं रथोळ्ह भक्षैः	३
इमा ब्रह्मेन्द्र तुभ्यं शंसि दा नृभ्यो नृणां शूर शवः । तेभिर्भव सक्रतुर्येषु चाकन्नत त्रायस्व गृणत उत स्तीन्	४
श्रुधी हवामिन्द्र शूर पृथ्या उत स्तवसे वेन्यस्याकैः । आ यस्ते योनिं घृतवन्तमस्वा रुमिर्न निमैर्द्रवयन्त वक्राः	५ [६] (१५७०)

(१४९)

५ अर्चन् ह्यैरण्यस्तूपः । सविता । त्रिष्टुप् ।

सविता यन्त्रैः पृथिवीमरम्णा दस्कम्भने सविता द्यामहंहत् । अश्वमिवाधुक्षद्भुनिमन्तरिक्षं मतूर्ते बद्धं सविता समुद्रम्	१
यत्रा समुद्रः स्कमितो व्यौन दपां नपात् सविता तस्य वेद । अतो भूरत आ उत्थितं रजो ऽतो द्यावापृथिवी अप्रथेताम्	२
पश्चेदमन्यदभवद्यजत्र ममर्त्यस्य भुवनस्य भूना । सुपुणो अङ्ग सवितुर्गुरुत्मान् पूर्वी जातः स उ अस्यानु धर्मं	३
गाव इव ग्रामं यूयुधिरिवाश्वान् वाश्रेव वत्सं सुमना दुहाना । पतिरिव जायामभि नो न्येतु धर्ता दिवः सविता विश्ववारः	४
हिरण्यस्तूपः सवितुर्यथा त्वा ऽऽङ्गिरसो जुह्वे वाजे अस्मिन् । एवा त्वार्चन्नवसे वन्दमानः सोमस्येवांशुं प्रति जागराहम्	५ [७] (१५७५)

(१५०)

५ मृळीको वासिष्ठः । अग्निः । बृहती, ४-५ उपरिष्ठाज्ज्योतिः, ४ जगती वा ।

समिन्द्रश्चित् समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन । आदित्यै रुद्रेर्वसुभिर्न आ गहि मृळीकार्यं न आ गहि	१ (१५७६)
--	----------

इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि ।

मर्तासस्त्वा समिधान हवामहे मृच्छीकार्यं हवामहे

२

त्वामु जातवेदसं विश्ववारं गृणे धिया ।

अग्ने देवाँ आ वह नः प्रियव्रतान् मृच्छीकार्यं प्रियव्रतान्

३

अग्निर्देवो देवानामभवत् पुरोहितो ऽग्निं मनुष्याः कषयः समीधिरे ।

अग्निं महो धनसातावहं हुवे मृच्छीकं धनसातये

४

अग्निरात्रिं भरद्वाजं गविष्ठिरं प्रार्वन्नः कण्वं त्रसदस्युमाहवे ।

अग्निं वसिष्ठो हवते पुरोहितो मृच्छीकार्यं पुरोहितः

५ [८] (१५८०)

(१५१)

५ श्रद्धा कामायनी । श्रद्धा । अनुष्टुप् ।

श्रद्धयाग्निः समिध्यते श्रद्धया हूयते हविः ।

श्रद्धां भर्गस्य मूर्धनि वचसा वेदयामसि

१

प्रियं श्रद्धे ददतः प्रियं श्रद्धे दिदासतः ।

प्रियं भोजेषु यज्वस्विदं मं उदितं कृधि

२

यथा देवा असुरेषु श्रद्धामुग्रेषु चक्रिरे ।

एवं भोजेषु यज्वस्वस्मार्कमुदितं कृधि

३

श्रद्धां देवा यजमाना वायुगोपा उपासते ।

श्रद्धां हृदय्यायाकूत्या श्रद्धया विन्दते वसु

४

श्रद्धां प्रातर्हवामहे श्रद्धां मध्यादिनं परि ।

श्रद्धां सूर्यस्य निष्पुचि श्रद्धे श्रद्धापयेह नः

५ [९] (१५८५)

(१५२)

[द्वादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १५१-१९१]

५ शासो भारद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

शास इत्था महौ अस्य मित्रखादो अद्भुतः ।

न यस्य हन्यते सखा न जीयते कदा चन

१

स्वस्तिदा विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी ।

घृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अभयंकरः

२

(१५८७)

वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज ।
 वि मन्युमिन्द्र वृत्रह—अमित्रस्याभिदासतः
 वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।
 यो अस्माँ अभिदास—त्यधरं गमया तमः
 अपेन्द्र द्विषतो मनो ऽप जिज्यासतो वधम् ।
 वि मन्योः शर्म यच्छ वरीयो यवया वधम्

३

४

५ [१०] (१५९०)

(१५३)

५ देवजामय इन्द्रमातरः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रं जातमुपासते । मेजानासः सुवीर्यम्
 त्वमिन्द्र बलादधि सहसो जात ओजसः । त्वं वृषन् वृषेदसि
 त्वमिन्द्रासि वृत्रहा व्यन्तरिक्षमतिरः । उद् द्यामस्तम्ना ओजसा
 त्वमिन्द्र सजोषस—मर्क बिभर्षि बाह्वोः । वज्रं शिशान ओजसा
 त्वमिन्द्राभिभूरासि विश्वा जातान्योजसा । स विश्वा भुव आभवः

१

२

३

४

५ [११] (१५९५)

(१५४)

५ यमी वैवस्वती । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

सोम एकैभ्यः पवते घृतमेक उपासते ।
 येभ्यो मधु प्रधावति ताँश्चिदेवापि गच्छतात्
 तपसा ये अनाधृष्या—स्तपसा ये स्वर्ययुः ।
 तपो ये चक्रिरे मह—स्ताँश्चिदेवापि गच्छतात्
 ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरासो ये तनूत्यजः ।
 ये वा सहस्रदक्षिणा—स्ताँश्चिदेवापि गच्छतात्
 ये चित् पूर्वं क्रतुसाप क्रतावान क्रतावृधः ।
 पितृन् तपस्वतो यम ताँश्चिदेवापि गच्छतात्
 सहस्रणीथाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्यम् ।
 ऋषीन् तपस्वतो यम तपोजाँ अपि गच्छतात्

१

२

३

४

५ [१२] (१६००)

ऋ० ९५

(१५५)

५ शिरिम्बिठो भारद्वाजः । अलक्ष्मीघ्नम्, २-३ ब्रह्मणस्पतिः, ५ विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अरायि काणे विकटे गिरिं गच्छ सदान्वे ।	
शिरिम्बिठस्य सत्वाभि—स्तेभिष्ठा चातयामसि	१
चत्तो इतश्चत्तामुतः सर्वा भूणान्यारुषी ।	
अराय्यं ब्रह्मणस्पते तीक्ष्णशृङ्गोदृषन्निहि	२
अदो यद्वारु प्लवते सिन्धोः पारे अपूरुषम् ।	
तदा रभस्व दुर्हणो तेन गच्छ परस्तरम्	३
यद्ध प्राचीरजगन्तो—रो मण्डूरधाणिकीः ।	
हता इन्द्रस्य शत्रवः सर्वे बुद्धुदयाशवः	४
परिमे गामनेषत् पर्यग्निमहषत् ।	
देवेष्वक्रतु श्रवः क इमाँ आ दधर्षति	५ [१३] (१६०५)

(१५६)

५ केतुराग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं हिन्वन्तु नो धियः सप्तिमाशुभिवाजिषु	। तेन जेष्म धनं धनम्	१
यया गा आकरामहे सेनयाग्ने तवोत्या	। तां नो हिन्व मघत्तये	२
आग्नें स्थूरं रायिं भर पृथुं गोमन्तमश्विनम्	। अङ्घ्रि खं वर्तया पणिम्	३
अग्ने नक्षत्रमजर—मा सूर्यं रोहयो दिवि	। दधज्ज्योतिर्जनेभ्यः	४
अग्ने केतुर्विशामसि प्रेष्ठः श्रेष्ठ उपस्थसत्	। बोधा स्तोत्रे वयो दधत्	५ [१४] (१६१०)

(१५७)

५ भुवन आप्त्यः, साधनो वा भौवनः । विश्वे देवाः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

इमा नु कं भुवना सीषधामे—न्द्रश्च विश्वे च देवाः		१
यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चा—ऽऽदित्यैरिन्द्रः सह चीकलपाति	॥१॥	२
आदित्यैरिन्द्रः सर्गणो मरुद्भि—रस्माकं भूत्वविता तनूनाम्		३
हत्वायं देवा असुरान् यदायन् देवा देवत्वमभिरक्षमाणाः	॥२॥	४
प्रत्यश्चर्मकर्मनयञ्छचीभि—रादित् स्वधार्मिषिरां पर्यपश्यन्	॥३॥	५ [१५] (१६१५)

(१५८)

५ चक्षुः सौर्यः । सूर्यः । गायत्री, २ स्वराद् ।

सूर्यो नो विवस्पातु वातो अन्तरिक्षात्	। अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः	१
जोषा सवितर्यस्य ते हरः शतं सवाँ अर्हति । पाहि नो विद्युतः पतन्त्याः	२	
चक्षुर्नो देवः सविता चक्षुर्न उत पर्वतः । चक्षुर्धाता दधातु नः	३	
चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे चक्षुर्विख्यै तनूभ्यः । सं चेदं वि च पश्येम	४	
सुसंहशं त्वा वयं प्रति पश्येम सूर्य । वि पश्येम नृचक्षसः	५	[१६] (१६१०)

(१५९)

६ पौलोमी शची । शची (आत्मानं तुष्टाव) । अनुष्टुप् ।

उदसौ सूर्यो अगा—दुदयं मामको भगः ।	
अहं तद्विद्वला पतिं—मभ्यसाक्षि विषासहिः	१
अहं केतुरहं मूर्धा ऽहमुग्रा विवाचनी ।	
ममेवन् क्रतुं पतिः सेहानाया उपाचरेत्	२
मम पुत्राः शत्रुहणो ऽथो मे दुहिता विराट् ।	
उताहमस्मि संजया पत्यौ मे श्लोकं उत्तमः	३
येनेन्द्रो हविषा कृत्व्य—भवद् द्युमन्युत्तमः ।	
इदं तदकि देवा असपत्ना किलाभुवम्	४
असपत्ना सपत्न्यी जयन्त्यभिभूवरी ।	
आवृक्षमन्यासां वर्चो राधो अस्थेयसामिव	५
समजैषमिमा अहं सपत्नीरभिभूवरी ।	
यथाहमस्य वीरस्य विराजानि जनस्य च	६ [१७] (१६२६)

(१६०)

५ पूरणो वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तीव्रस्याभिर्वयसो अस्य पाहि सर्वथा वि हरीं इह मुञ्च ।	
इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमन् तुभ्यमिमे सुतासः	१
तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु सोत्वास—स्त्वां गिरः श्वात्र्या आ ह्वयन्ति ।	
इन्द्रेदमद्य सर्वनं जुषाणो विश्वस्य विद्राँ इह पाहि सोमम्	२
य उंशता मनसा सोममस्मै सर्वहृदा देवकामः सुनोति ।	
न गा इन्द्रस्तस्य परा ददाति प्रशस्तमिच्चारुमस्मै कृणोति	३ (१६२९)

अनुस्पष्टो भवत्येषो अस्य यो अस्मै रेवान् न सुनोति सोमम् ।
 निररत्नौ मघवा तं दधाति ब्रह्मद्विषो हन्यनानुदिष्टः
 अश्वायन्तो गव्यन्तो वाजयन्तो हवामहे त्वोपगन्तवा उ ।
 आभूषन्तस्ते सुमतौ नवायां वयमिन्द्र त्वा शुनं हुवेम

४

५ [१८] (१६३१)

(१६१)

५ प्राजापत्यो यक्षमनाशनः । इन्द्राग्नी, राजयक्षमघं वा । त्रिष्टुप्, ५ अनुष्टुप् ।

मुश्चामि त्वा हविषा जीवनाय क—मज्ञातयक्षमादुत राजयक्षमात् ।
 ग्राहिर्जग्राह यदि वैतर्देनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम्
 यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।
 तमा हरामि निक्तेरुपस्था—दस्पर्धमेनं शतशारदाय
 सहस्राक्षेण शतशारदेन शतायुषा हविषाहर्षमेनम् ।
 शतं यथेमं शरदो नयातीन्द्रो विश्वस्य दुरितस्य पारम्
 शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हेमन्ताञ्छतमु वसन्तान् ।
 शतमिन्द्राग्नी सविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषेम पुनर्दुः
 आहर्षि त्वाविदं त्वा पुनरागाः पुनर्नव ।
 सर्वाङ्ग सर्व ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽविदम्

१

२

३

४

५ [१९] (१६३६)

(१६२)

६ ब्राह्मो रक्षोहा । रक्षोहा । अनुष्टुप् ।

ब्रह्मणाग्निः संविद्वानो रक्षोहा बाधतामितः ।
 अमीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये
 यस्ते गर्भममीवा दुर्णामा योनिमाशये ।
 अग्निष्टं ब्रह्मणा सह निष्क्रव्यादमनीनशत्
 यस्ते हन्ति पतयन्तं निषत्सुं यः सरीसृपम् ।
 जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि
 यस्त ऊरु विहरत्यन्तरा दंपती शये ।
 योनिं यो अन्तरारेळिह तमितो नाशयामसि
 यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।
 प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

१

२

३

४

५

(१६४१)

यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते ।
प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

६ [२०] (१६४२)

(१६३)

६ विवृहा काश्यपः । यक्षमनाशनम् । अनुष्टुप् ।

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णीभ्यां द्युबुकादधि ।
यक्षमं शीर्षण्यं मस्तिष्का—जिह्वाया वि वृहामि ते १
ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनुक्यात् ।
यक्षमं दोषण्यं मंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते २
आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोर्हृदयादधि ।
यक्षमं मत्तस्नाभ्यां यक्रः प्लाशिभ्यो वि वृहामि ते ३
ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां पार्ष्णीभ्यां प्रपदाभ्याम् ।
यक्षमं श्रोणिभ्यां भासदा—धंससो वि वृहामि ते ४
मेहनाद्वनंकरणा—लोमभ्यस्ते नखेभ्यः ।
यक्षमं सर्वस्मादात्मन—स्तमिदं वि वृहामि ते ५
अङ्गादङ्गालोम्नोलोम्नो जातं पर्वणिपर्वणि ।
यक्षमं सर्वस्मादात्मन—स्तमिदं वि वृहामि ते ६ [२१] (१६४८)

(१६४)

५ प्रचेता आङ्गिरसः । दुःस्वप्ननाशनम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

अपेहि मनसस्पते ऽपं काम पश्चर ।
परो निर्ऋत्या आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः १
भद्रं वै वरं वृणते भद्रं युञ्जन्ति दक्षिणम् ।
भद्रं वैवस्वते चक्षु—र्बहुत्रा जीवतो मनः २
यदाशसा निःशसाभिशसो—पारिम जाग्रतो यत् स्वपन्तः ।
अग्निर्विश्वान्यप दुष्कृता—न्यजुष्टान्यारे अस्मद् दधातु ३
यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते ऽभिद्वोहं चरामसि ।
प्रचेता न आङ्गिरसो द्विषतां पात्वंहसः ४
अजैष्माद्यासनाम् चा—ऽभूमानागसो वयम् ।
जाग्रत्स्वप्नः संकल्पः पापो यं द्विष्मस्तं स क्रच्छतु यो नो द्वेष्टि तमुच्छतु ५ [२२] (१६५३)

(१६५)

५ नैर्ऋतः कपोतः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

देवाः कपोत इषितो यदिच्छन् दूतो निर्ऋत्या इदमाजगाम ।
 तस्मा अर्चाम कृण्वाम निष्कृतिं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे १
 शिवः कपोत इषितो नो अस्त्वनागा देवाः शकुनो गृहेषु ।
 अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणी नो वृणक्तु २
 हेतिः पक्षिणी न दमात्यस्मान्नाष्ट्यां पदं कृणुते अग्निधाने ।
 शं नो गोभ्यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु मा नो हिंसीद्विह देवाः कपोतः ३
 यदुलूको वर्दति मोघमेतद्यत् कपोतः पदमग्नौ कृणोति ।
 यस्य दूतः प्रहित एष एतत् तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ४
 ऋचा कपोतं नुदत प्रणोदुमिषं मदन्तः परि गां नयध्वम् ।
 संयोपर्यन्तो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जं प्र पतात् पतिष्ठः ५ [२३] (१६५८)

(१६६)

५ ऋषभो वैराजः, ऋषभः शाकरो वा । सपत्न्यम् । अनुष्टुप्, ५ महापङ्क्तिः ।

ऋषभं मा समानानां सपत्नानां विषासहिम् ।
 हुन्तारं शत्रूणां कृधि विराजं गोपतिं गवाम् १
 अहमास्मि सपत्नहेन्द्र इवारिष्टो अक्षतः ।
 अधः सपत्ना मे पदो रिमे सर्वे अभिष्ठिताः २
 अत्रैव वोऽपि नह्याम्युभे आत्नी इव ज्यया ।
 वार्चस्पते नि षेधेमान् यथा मदधरं वदान् ३
 अभिभूरहमार्गमं विश्वकर्मण धाम्ना ।
 आ वञ्चित्तमा वो व्रतमा वोऽहं समितिं ददे ४

योगक्षेमं व आदायाऽहं भूयासमुत्तम आ वो मूर्धानमक्रमीम् ।

अधस्पदान्म उद्वदत मण्डूका इवोवुका न्मण्डूका उवुकादिव ५ [२४] (१६६३)

(१६७)

४ विश्वामित्र-जमदग्नी । इन्द्रः, ३ सोम-वरुण-बृहस्पति-अनुमति-

मघवत्-धानृ-विधातारः । जगती ।

तुभ्येदमिन्द्र परि पिच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य राजसि ।
 त्वं रयिं पुरुवीरामु नस्कृधि त्वं तपः परितप्याजयः स्वः १ (१६६४)

स्वर्जितं महि मन्दानमन्धसो हवामहे परि शक्रं सुताँ उप ।
 इमं नो यज्ञमिह बोध्या गहि स्पृधो जयन्तं मधवानमीमहे २
 सोमस्य राज्ञो वरुणस्य धर्मेणि बृहस्पतेरनुमत्या उ शर्मेणि ।
 तवाहमद्य मधवन्नुपस्तुतौ धातर्विधातः कलशाँ अभक्षयम् ३
 प्रसूतो भक्षमकरं चरावपि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरुन्मृजे ।
 सुते सातेन यद्यागमं वां प्रति विश्वामित्रजमदग्नी दमे ४ [२५] (१६६७)

(१६८)

४ अनिलो वातायनः । वायुः । त्रिष्टुप् ।

वातस्य नु महिमानं रथस्य रुजन्नोति स्तनयन्नस्य घोषः ।
 द्विविस्पृग्यात्यरुणानि कृण्वन्नुतो एति पृथिव्या रेणुमस्यन् १
 सं प्रेरते अनु वातस्य विष्ठा ऐनं गच्छन्ति समनं न योषाः ।
 तामिः सयुकु सरथं देव ईयते ऽस्य विश्वस्य भुवनस्य राजा २
 अन्तरिक्षे पृथिभिरीयमानो न नि विशते कतमच्चनाहः ।
 अपां सखा प्रथमजा क्रतावा कं स्विज्जातः कुत आ बभूव ३
 आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं चरति देव एषः ।
 घोषा इदस्य शृण्विरे न रूपं तस्मै वाताय हविषा विधेम ४ [२६] (१६७१)

(१६९)

४ शबरः काक्षीवितः । गावः । त्रिष्टुप् ।

मयोभूवर्तौ अभि वातूसा ऊर्जस्वतीरोषधीरा रिशन्ताम् ।
 पीवस्वतीर्जीवधन्याः पिबन्त्ववसाय पद्वते रुद्र मृळ १
 याः सरूपा विरूपा एकरूपा यासामग्निरिष्ट्या नामानि वेद ।
 या अङ्गिरसस्तपसेह चक्रुस्ताभ्यः पर्जन्य महि शर्म यच्छ २
 या देवेषु तन्वामैरयन्त यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेद ।
 ता अस्मभ्यं पर्यसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिन्द्र गोष्ठे रिरीहि ३
 प्रजापतिर्मह्यमेता रराणो विश्वैर्देवैः पितृभिः संविद्वानः ।
 शिवाः सतीरुप नो गोष्ठमाकस्तासां वयं प्रजया सं संवेम ४ [२७] (१६७५)

(१७०)

४ विभ्राद् सौर्यः । सूर्यः । जगती, ४ आस्तारपङ्क्तिः ।

विभ्राद् बृहत् पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविहृतम् ।

वार्तजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुधा वि राजति १

विभ्राद् बृहत् सुभृतं वाजसातमं धर्मेन् दिवो धरुणे सत्यमर्पितम् । २

अमित्रहा वृत्रहा दस्युहंतमं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा संपत्नहा ३

इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिद्धं न जिदुच्यते बृहत् ।

विश्वभ्राद् भ्राजो महि सूर्यो हृश उरु पप्रथे सह ओजो अच्युतम् ४

विभ्राजुज्योतिषा स्वर्गच्छो रोचनं दिवः ।

येनेमा विश्वा मुर्वनान्याभृता विश्वकर्मणा विश्वदेव्यावता ४ [२८] (१६७९)

(१७१)

४ इटो भार्गवः । इन्द्रः । गायत्री ।

त्वं त्यमिदतो रथमिन्द्र प्रावः सुतावतः । अशृणोः सोमिनो हवम् १

त्वं मखस्य दोधतः शिरोऽव त्वचो भरः । अगच्छः सोमिनो गृहम् २

त्वं त्यमिन्द्र मर्त्यमास्त्रबुधाय वेन्यम् । मुहुः श्रद्धा मनस्यवे ३

त्वं त्यमिन्द्र सूर्यं पश्चा सन्तं पुरस्कृधि । देवानां चित्तिरो वशम् ४ [२९] (१६८३)

(१७२)

४ संवर्त आङ्गिरसः । उषाः । द्विपदा विराट् ।

आ याहि वनसा सह गावः सचन्त वर्तनिं यदूर्धभिः १

आ याहि वस्व्या धिया मंहिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः ॥१॥ २

पितुभृतो न तन्तुमिह सुदानवः प्रति दध्मो यजामसि ३

उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजातता ॥२॥ ४ [३०] (१६८७)

(१७३)

६ ध्रुव आङ्गिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

आ त्वाहार्धमन्तरेधि ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः ।

विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्वाष्ट्रमधि अशन्तु १

(१६८८)

इहैवैधि मापं च्योष्टाः पर्वतं इवाग्निचाचलिः ।

इन्द्रं इवेह ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रमु धारय २

इममिन्द्रो अदीधरद् ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।

तस्मै सोमो अधि ब्रवत् तस्मा उ ब्रह्मणस्पतिः ३

ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवासः पर्वतो इमे ।

ध्रुवं विश्वमिदं जगद् ध्रुवो राजा विशामयम् ४

ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।

ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम् ५

ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ऽभि सोमं मृशामसि ।

अथो त इन्द्रः केवली विशो बलिहृतस्करत् ६ [३१] (१६९३)

(१७४)

५ अभीवर्त आङ्गिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

अभीवर्तेन हविषा येनेन्द्रो अभिवावृते ।

तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते ऽभि राष्ट्राय वर्तय १

अभिवृत्य सपत्ना नभि या नो अरातयः ।

अभि पृतन्यन्तं तिष्ठा ऽभि यो न इरस्यति २

अभि त्वा देवः सविता ऽभि सोमो अवीवृतत् ।

अभि त्वा विश्वा भूता न्यभीवर्तो यथासंसि ३

येनेन्द्रो हविषा कृत्य भवद् द्युम्युत्तमः ।

इदं तदक्रि देवा असपत्नः किलाभुवम् ४

असपत्नः सपत्नहा ऽभिराष्ट्रो विषासहिः ।

यथाहमेषां भूतानां विराजानि जनस्य च ५ [३२] (१६९८)

(१७५)

४ ऊर्ध्वग्रावा सर्प आर्बुदिः । ग्रावाणः । गायत्री ।

प्र वो ग्रावाणः सविता देवः सुवतु धर्मेणा । धूर्षु युज्यध्वं सुनुत १

ग्रावाणो अपं कुच्छुना मप सेधत दुर्मतिम् । उसाः कर्तन भेषजम् २ (१७००)

ग्रावाण उपरेष्वा महीयन्ते सजोषसः : वृष्णे दधतो वृष्ण्यम् ३
ग्रावाणः सविता नु वो देवः सुवतु धर्मेणा । यजमानाय सुन्वते ४ [३३](१७०१)

(१७६)

४ सूनुराभवः । १ ऋभवः, २-४ अग्निः । अनुष्टुप्, १ गायत्री ।

प्र सुनव ऋभूणां बृहन्नवन्त वृजना ।
क्षामां ये विश्वधायसो ऽश्रन् धेनुं न मातरम् १
प्र देवं देव्या धिया भरता जातवेदसम् ।
हव्या नो वक्षदानुषक् २
अयमुष्य प्र देवयुर्होता यज्ञाय नीयते ।
स्थो न योरभीवृतो घृणीवाश्चेतति त्मना ३
अयमग्निरुरुष्यत्यमृतादिव जन्मनः ।
सहसश्चित् सहीयान् देवो जीवार्तवे कृतः ४ [३४](१७०६)

(१७७)

३ पतङ्गः प्राजापत्यः । मायाभेदः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

पतङ्गमक्तमसुरस्य मायया हृदा पश्यन्ति मनसा विपश्चितः ।
समुद्रे अन्तः कवयो वि चक्षते मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः १
पतङ्गो वाचं मनसा बिभर्ति तां गन्धर्वोऽवदुर्ध्वं अन्तः ।
तां द्योतमानां स्वयं मनीषा मृतस्य पदे कवयो नि पान्ति २
अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परा च पथिमिश्चरन्तम् ।
स सधीचीः स विषूचीर्वसान् आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ३ [३५](१७०९)

(१७८)

३ अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यः । तार्क्ष्यः । त्रिष्टुप् ।

त्यमूषु वाजिनं देवजूतं सहावानं तरुतारं रथानाम् ।
अरिष्टनेमिं पृतनार्जमाशुं स्वस्तये तार्क्ष्यमिहा हुवेम १
इन्द्रस्येव रातिमाजोहुवानाः स्वस्तये नार्वमिवा रुहेम ।
उर्वी न पृथ्वी बहुले गभीरे मा वामेतौ मा परेतौ रिषाम २ (१७११)

सद्यश्चिद्यः शर्वसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान् ।
सहस्रसाः शतसा अस्य रहिर्न स्मा वरन्ते युवतिं न शयीम्

३ [३६](१७१२)

(१७९)

३ क्रमेण- शिविरौशीनरः, काशिराजः प्रतर्दनः, रौहिदश्वो वसुमनाः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

उत्तिष्ठताव पश्यते—न्द्रस्य भागमृत्वियम् ।

यदि श्रातो जुहोतन यद्यश्रातो ममत्तन

१

श्रातं हविरो ष्विन्द्र प्र याहि जगाम सूरौ अध्वनो विमध्यम् ।

परि त्वासते निधिभिः सखायः कुलपा न वाजपतिं चरन्तम्

२

श्रातं मन्य ऊर्ध्वानि श्रातमग्नौ सुश्रातं मन्ये तद्वतं नवीयः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य दुधः पिबेन्द्र वज्रिन् पुरुकृज्जुषाणः

३ [३७](१७१५)

(१८०)

३ जय पेन्द्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र संसाहिषे पुरुहूत शत्रू—ज्येष्ठस्ते शुष्म इह रातिरस्तु ।

इन्द्रा भर दक्षिणेना वसूनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्

१

भृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगन्था परस्याः ।

सूकं संशाय पविमिन्द्र तिमं वि शत्रून् ताळिह वि मृधो नुदस्व

२

इन्द्र क्षत्रमाभि वाममोजो ऽजायथा वृषभ चर्षणीनाम् ।

अपानुवो जनममित्रयन्त—मुरु देवेभ्यो अकृणोरु लोकम्

३ [३८](१७१८)

(१८१)

३ क्रमेण- प्रथो वासिष्ठः, सप्रथो भारद्वाजः, घर्मः सौर्यः । विभ्ये देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामा—ऽऽनुष्टुभस्य हविषो हविर्यत् ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो रथन्तरमा जभारा वसिष्ठः

१

अविन्वुन्ते अतिहितं यदासी—द्यज्ञस्य धाम परमं गुहा यत् ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—भरद्वाजो बृहदा चक्रे अग्नेः

२

तेऽविन्दुन् मनसा दीध्याना यजुः ष्कन्नं प्रथमं देवयानम् ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—रा सूर्यादभरन् घर्ममेते

३ [३९](१७२१)

(१८१)

३ तपुर्मूर्धा वार्हस्पत्यः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहा तिरः पुनर्नेषदुधशंसाय मन्म ।

क्षिपदशस्तिमप दुर्मतिं ह—न्नथां करद्यजमानाय शं योः

१

नराशंसो नोऽवतु प्रयाजे शं नो अस्त्वनुयाजो हवेषु ।

क्षिपदशस्तिमप दुर्मतिं ह—न्नथां करद्यजमानाय शं योः

२

तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो ये ब्रह्मद्विषः शरवे हन्तवा उ ।

क्षिपदशस्तिमप दुर्मतिं ह—न्नथां करद्यजमानाय शं योः

३ [४०] (१७२४)

(१८२)

३ प्रजावान् प्राजापत्यः । १ यजमानः, २ यजमानपत्नी, ३ होत्राशिषः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं तपसो जातं तपसो विभूतम् ।

इह प्रजामिह रयिं रराणः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम

१

अपश्यं त्वा मनसा दीध्यानां स्वायां तनू ऋत्वे नाधमानाम् ।

उप मामुच्चा युवतिर्बभूयाः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकामे

२

अहं गर्भमदधामोषधी—ष्वहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।

अहं प्रजा अजनयं पृथिव्या—महं जनिभ्यो अपरीषु पुत्रान्

३ [४१] (१७२७)

(१८३)

३ त्वष्टा गर्भकर्ता, विष्णुर्वा प्राजापत्यः । १ विष्णु-त्वष्ट-प्रजापति-धातारः, २ सिनीवाली-सरस्वत्यश्विनः, ३ अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिशतु ।

आ सिञ्चतु प्रजापति—र्धाता गर्भं दधातु ते

१

गर्भं धेहि सिनीवाल्लि गर्भं धेहि सरस्वति ।

गर्भं ते अश्विनौ देवा—वा धत्तां पुष्करस्रजा

२

हिरण्ययीं अरणी यं निर्मन्थतो अश्विना ।

तं ते गर्भं हवामहे दशमे मासि सूतवे

३ [४२] (१७३०)

(१८४)

३ सत्यधृतिर्वारुणिः । आदित्यः (स्वस्त्ययनम्) । गायत्री ।

महिं त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णाः । दुराधर्षं वरुणस्य

१

नहि तेषाममा चन नाध्वसु वारणेषु । ईशे रिपुरघशंसः २
 यस्मै पुत्रासो अदितेः प्र जीवसे मर्त्याय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम् ३ [४३] (१७३३)

(१८६)

३ वातायन उलः । वायुः । गायत्री ।

वात आ वातु भेषजं शंभु मयोभु नो हृदे । प्र ण आयूषि तारिषत् १
 उत वात पितासि न उत भ्रातोत नः सखा । स नो जीवातवे कृधि २
 यदुदो वात ते गृहेहः ऽमृतस्य निधिर्हितः । ततो नो देहि जीवसे ३ [४४] (१७३६)

(१८७)

५ आग्नेयो वत्सः । अग्निः । गायत्री ।

प्राग्नये वाचमीरय वृषभाय क्षितीनाम् । स नः पर्षदति द्विषः १
 यः परस्याः परावतस्तिरो धन्वातिरोचते । स नः पर्षदति द्विषः २
 यो रक्षांसि निजूर्वति वृषा शुक्रेण शोचिषा । स नः पर्षदति द्विषः ३
 यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पर्षदति द्विषः ४
 यो अस्य पारे रजसः शुक्रो अग्निरजायत । स नः पर्षदति द्विषः ५ [४५] (१७४१)

(१८८)

३ आग्नेयः इयेनः । जातवेदा अग्निः । गायत्री ।

प्र नूनं जातवेदसमश्वं हिनोत वाजिनम् । इदं नो बर्हिःसदे १
 अस्य प्र जातवेदसो विप्रवीरस्य मीळहुषः । महीमियमि सुष्टुतिम् २
 या रुचो जातवेदसो देवत्रा हव्यवाहनीः । तामिनो यज्ञमिन्वतु ३ [४६] (१७४४)

(१८९)

३ सारपराक्षी । आत्मा, सूर्यो वा । गायत्री ।

आयं गौः पृश्निरकमी दसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः १
 अन्तश्चरति रोचना ऽस्य प्राणादपानती । व्यख्यन्महिषो दिवम् २
 त्रिंशद्धाम वि राजति वाक् पतङ्गाय धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ३ [४७] (१७४७)

(१९०)

३ माधुच्छन्दसोऽघमर्षणः । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

ऋतं च सत्यं चाभीद्धात् तपसोऽध्यजायत । ततो रात्र्यजायत ततः समुद्रो अर्णवः १
समुद्रादर्णवादिं संवत्सरो अजायत । अहोरात्राणि विदधुर्द्विष्वस्य मिषतो वशी २
सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् । दिवं च पृथिवीं चाऽन्तरिक्षमथो स्वः ३ [४८] (१७५०)

(१९१)

४ संवनन आङ्गिरसः । १ अग्निः, २-४ संज्ञानम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप् ।

संसमिद्युवसे वृषन्नग्रे विश्वान्युर्य आ ।

इळस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भर १

सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।

देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते २

समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेषाम् ।

समानं मन्त्रमभि मन्त्रये वः समानेन वो हविषा जुहोमि ३

समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।

समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति ४ [४९] (१७५४)

॥ इति दशमं मण्डलं समाप्तम् ॥

॥ ऋग्वेदसंहिता समाप्ता ॥

मन्त्रसंख्या

नवममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ८७९८

दशममण्डलस्य १७५४

(वालखिल्यसहितः) सर्वयोगः १०५५२

वालखिल्यमन्त्राः ८०

(वालखिल्यरहितः) सर्वयोगः १०४७२

ऋग्वेदे मण्डलानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

मण्डलानि ।	सूक्तसंख्या ।	मन्त्रसंख्या ।
प्रथममण्डलस्य	१९१	१००६
द्वितीयमण्डलस्य	४३	४२९
तृतीयमण्डलस्य	६२	६१७
चतुर्थमण्डलस्य	५८	५८९
पञ्चममण्डलस्य	८७	७२७
षष्ठमण्डलस्य	७५	७६५
सप्तममण्डलस्य	१०४	८४१
अष्टममण्डलस्य	९२	१६३६
नवममण्डलस्य	११४	११०८
दशममण्डलस्य	१९१	१७५४
	<hr/>	<hr/>
	१०१७	१०४७२
वालखिल्यसूक्तानाम्	११	८०
	<hr/>	<hr/>
	१०२८	१०५५२

अष्टकानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

अष्टकानाम् ।	सूक्तानि ।	वर्गाः ।	ऋचः ।	अक्षराणि ।
प्रथमाष्टकस्य	१२१	२६५	१३७०	४८९३१
द्वितीयाष्टकस्य	११९	२२१	११४७	५१७१८
तृतीयाष्टकस्य	१२२	२२५	१२०९	४७६३६
चतुर्थाष्टकस्य	१४०	२५०	१२८९	४२७६२
पञ्चमाष्टकस्य	१२९	२३८	१२६३	४८०२२
षष्ठाष्टकस्य	१२४	३१३	१६५०	४८४१२
सप्तमाष्टकस्य	११६	२४८	१२६३	४७५६२
अष्टमाष्टकस्य	१४६	२४६	१२८१	५२१७८
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	१०१७	२००६	१०४७२	३९४२२१
वालखिल्यसूक्तानाम्	११	१८	८०	३०४४
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	१०२८	२०२४	१०५५२	३९७२६५

ऋग्वेदे गायत्र्यादिछन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	२४४९	५८,७७०
२ उष्णिक्	२८	३९८	११,१४४
३ अनुष्टुप्	३२	८५८	२७,४५६
४ बृहती	३६	३७१	१३,३०६
५ पङ्क्तिः	४०	४९८	१९,९२०
६ त्रिष्टुप्	४४	४२५१	१,८७,००४
७ जगती	४८	१३४६	६४,६०८
८ अतिजगती	५२	१७	८८४
९ शक्वी	५६	१९	१,०६४
१० अतिशक्वी	६०	१०	६००
११ अष्टिः	६४	७	४४८
१२ अत्यष्टिः	६८	८२	५,५७६
१३ धृतिः	७२	२	१४४
१४ अतिधृतिः	७६	१	७६
१५ द्विपदा गायत्री	१६	३	४८
१६ द्विपदा विराट्	२०	१३९	२,७८०
१७ द्विपदा त्रिष्टुप्	२२	१४	३०८
१८ द्विपदा जगती	२४	१	२४
१९ एकपदा विराट्	१०	५	५०
२० एकपदा त्रिष्टुप्	११	१	११
		<hr/> १०४७२	<hr/> ३,९४,२२१

वाल्खिल्यादि सूक्तानां छन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	७	१६८
२ अनुष्टुप्	३२	२	६४
३ बृहती	३६	५६	२१२८
४ पङ्क्तिः	४०	१	४०
५ त्रिष्टुप्	४४	७	३०८
६ जगती	४८	७	३३६
		<hr/> ८०	<hr/> ३०४४
		सर्वयोगः १०५५२	३९७२६५

अथ परिशिष्टानि ।

(अथ खिलसूक्तानि ।)

(१) [क्र० अ० १-४-८] [क्र० मं० १।५० सूक्तस्यानन्तरम्]

शनैश्चिदद्य सूर्येणा—ऽऽदित्येन सहीयसा । अहं यशस्विनां यशो विद्यारूपमुपा ददे १
उद्यन्नद्य वि नो भज पिता पुत्रेभ्यो यथा । दीर्घायुत्वस्य हेशिषे तस्य नो धेहि सूर्य २
उद्यन्तं त्वा मित्रमह आरोहन्तं विचक्षण । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् ३

(२) [क्र० अ० २-५-१६] [ऋग्वेदस्य प्रथममण्डलस्यान्ते ।]

मा विभेर्न मरिष्यसि परि त्वा पामि सर्वतः । घनेन हन्मि वृश्चिक—महिं दण्डेनागतम् १
आदित्यरथवेगेन विष्णुबाहुबलेन च । गरुडपक्षनिपातेन भूमिं गच्छ महायशाः २
गरुडस्य पातमात्रेण त्रयो लोकाः प्रकंपिताः । प्रकंपिता मही सर्वा सशैलवनकानना ३
गगनं नष्टचन्द्रार्कं ज्योतिषं न प्रकाशते ।

देवता भयभीताश्च मारुतो न प्लवार्यति [मारुतो न प्लवार्यत्यो नमः] ४
भो सर्प भद्रं भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष । जनमेजयस्य यज्ञान्ते आस्तीकवचनं स्मर ५
आस्तीकवचनं श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्नि शिशवृक्षफलं यथा ६
नर्मदायै नमः प्रातर्नर्मदायै नमो निशि । नमोऽस्तु नर्मदे तुभ्यं त्राहि मां विषसर्पतः ७
यो जरत्कारुणा ज्ञातो जरत्कार्वा महायशाः । तस्य स्मरामि भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष ८
[असितिं चार्थसिद्धिं च सुनीतिं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि वा रात्रौ नास्ति सर्पभयं भवेत् ९*
अगस्तिर्माधवश्चैव मुचुकुंदो महामुनिः । कपिलो मुनिरास्तीकः पञ्चैते सुखशायिनः १०*]

खिललक्षणं= “ परशास्त्रीयं स्वशास्त्रायामपेक्षावशात्पठ्यते तत्खिलमुच्यते । ”

[म० भा० शां० ३२३।१० (कुं०) नीलकंठ-टीका]

सू० १ पाठभेदाः— १ शनैश्चिदसूर्येण आ० । ०रूपाण्या ददे । २ । देहि (तै० ब्रा० ७।६।२२) ।
सू० २ पाठभेदाः— १-०महं दण्डेना० । [१ घनेन० । अथर्व० १०।४।९] ३ जातमात्रेण । ४ भयवित्रस्ता ।
५ महायशाः । जनमेजयस्य । १० अगस्त्यो माधव० । [* ९-१० बहुषु पुस्तकेषु नोपलभ्येते ।]
(५-६ महाभारते आदि० ५८।१५-२६ कुं०)—

सर्पापसर्प भद्रं ते गच्छ सर्प महाविष । जनमेजयस्य यज्ञान्ते आस्तीकवचनं स्मर ॥

आस्तीकस्य वचः श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्नि शिशवृक्षफलं यथा ॥

८ जरत्कारुणाज्जातो; जगत्कारुणाज्जातो । भूमिं गच्छ । महायशाः ।

(महाभारते आदि० ५८।२४ कुं०) यो जरत्कारुणा जातो जरत्कारौ महायशाः ।

८-९ हरेत् । (महाभारते आदि० ५८।२३ कुं०)

असितं चार्तिमन्तं च सुनीथं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि रात्रौ वा नास्य सर्पभयं भवेत् ॥

(३) [क्र० अ० २-७-१५] [क्र० मं० २-३२ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

८ हिरण्यगर्भः । १-२ कुहूः, ३-४ अनुमतिः, ५-८ धाता ।

त्रिष्टुप्, ५ गायत्री; ३, ४, ७ अनुष्टुप् ।

कुहूमहं सुवृतं विद्वानापस—मस्मिन् यज्ञे सुहवां जोहवीमि ।	
सा नो ददातु श्रवणं पितॄणां तस्यै ते देवि हविषा विधेम	१
कुहूर्देवानाममृतस्य पत्नी हव्या नो अस्य हविषः शृणोतु ।	
सं द्वाशुषे किरतु भूरि वामं रायस्पोषं यजमाने दधातु	२
अनु नोऽद्यानुमति—र्यज्ञं देवेषु मन्यताम् ।	
अग्निश्च हव्यवाहनो भवतं द्वाशुषे मयः	३
अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शं च नस्कृधि ।	
क्रत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आयूषि तारिषत्	४
धाता दधातु नो रयि—मीशानो जगतस्पतिः । स नः पूर्णेन वाचनत्	५
धाता ददातु द्वाशुषे वसूनि प्रजाकामाय मीळहुषे दुरोणे ।	
तस्मै देवा अमृताः सं व्ययन्तां विश्वे देवासो अदितिः सजोषाः	६
धाता ददातु द्वाशुषे प्राचीं जीवातुमक्षिताम् ।	
वयं देवस्य धीमहि सुमतिं वाजिनीवतः	७
धाता प्रजानामुत राय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं जजान ।	
धाता कृष्टीरनिमिवाभिचष्टे धात्र इद्धव्यं घृतवज्जुहोत	८

(४) [क्र० अ० २-८-१२] [ऋग्वेदस्य द्वितीयमण्डलस्यान्ते ।]

भद्रं वद दक्षिणतो भद्रमुत्तरतो वद । भद्रं पुरस्तान्नो वद भद्रं पश्चात् कपिंजल	१
भद्रं वद पुत्रै—भद्रं वद गृहेषु च । भद्रमस्माकं नो वद भद्रं नो अभयं वद	२
भद्रमधस्तान्नो वद भद्रमुपरिष्ठान्नो वद । भद्रंभद्रं न आ वद भद्रं नः सर्वतो वद	३
असपन्नः पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतस्कृधि । अभयं सततं पश्चाद् भद्रमुत्तरतो गृहे	४
यौवनानि मह्यसि जिग्युषामिव दुंदुभिः । शकुंतक प्रदक्षिणं शतपत्राभि नो वद	५
आवदुंस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्धि नः ।	
यदुत्पतन् वदसि कर्करियंथा बृहद्रदेम विदथे सुवीराः	६

सू० ४ पाठभेदाः— १ क-पिंजलः (निरु० ३।४।१८) । २ ०स्माकं वद; ०भयं कृधि । ४ असपन्नं ।
६ (क्र० २।४३।३) ॥

(५) [क्र० अ० ४-२-२५] [क्र० मं० ५।४४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

जागर्षि त्वं भुवने जातवेदो जागर्षि यत्र यजते हविष्मान् ।
इदं हविः श्रद्धधानो जुहोमि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम्

१

(६) [क्र० अ० ४-३-३] [क्र० मं० ५।४९ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येतृणान्यग्ना—विरिणे वोवृकेऽपि वा । यदुस्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् ?
बापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा]

२

(७) [क्र० अ० ४-३-७] [क्र० मं० ५।५१ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

स्वस्त्ययनं ताक्ष्यमरिष्टनेमिं महंभूतं वायुसं देवतानाम् ।
असुरघ्नमिन्द्रसखं समत्सु बृहद्यशो नारामिवा रुहेम
अंहोमुचमाङ्गिरसं गयं च स्वस्त्यात्रेयं मनसा च ताक्ष्यम् ।
प्रयतपाणिः शरणं प्र पद्ये स्वस्ति संवाधेष्वभयं नो अस्तु

१

२

(८) [क्र० अ० ४-४-२९] [क्र० ५।८४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

वर्षन्तु ते विभावरी विवो अभ्रस्य विद्युतः । रोहन्तु सर्वबीजा—न्यव बह्नाद्विषो जहि ?

(९) [क्र० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

आ ते गर्भो योनिमैतु पुमान् बाण इवेधुधिम् ।
आ वीरो जायतां पुत्रस्ते दशमास्यः
करोमि ते प्राजापत्य—मा गर्भो योनिमैतु ते
अनूनः पूर्णो जायता—मश्लोणोऽपिशाचधीतः
पुमैस्ते पुत्रो नारि तं पुमाननुजायताम् ।
तानि भद्राणि बीजा—न्युषभा जनयन्ति नौ
यानि भद्राणि बीजा—न्युषभा जनयन्ति नः ।
तैस्त्वं पुत्रान् विन्दस्व सा प्रसूधेनुका भव

१

२

३

४

सू० ५।१ (क्र० ५।३।३) ' तेन पासि० ' । सू० ६ पाठभेदाः— १ [निक्षिपेत्तत्प्रयत्नेन त्यक्तेऽन्यत्र भयावहम् । (ऋग्विधाने) । २ तृणं हस्ते धृत्वा उदके निक्षिपेत् ।] यत् स्तृणैरध्ययनं तदधीतं स्तृणानि भव ते भव । सू० ७ पाठभेदाः— १ महाद्भुतं । २ भयं च नो ।

कामः समृद्धयतां मृह्य—मपराजितमेव मे ।
यं कामं कामये देव तं मे वायो समर्द्धय

५

(१०) [क्र० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

अग्रिरैतु प्रथमो देवतानां सोऽस्यै प्रजां मुञ्चतु मृत्युपाशात् ।

तदयं राजा वरुणोऽनुमन्यतां यथेयं स्त्री पौत्रमयं न रोदात्

१

इमामग्निस्त्रायतां गार्हपत्यः प्रजामस्यै नयतु दीर्घमायुः ।

अशून्योपस्था जीवतामस्तु माता पौत्रमानन्दमभि प्रबुद्धयतामियम्

२

मा ते गृहे निशि घोष उत्था—दन्यत्र त्वद्बुद्धयः सं विशन्तु ।

मा त्वं विकेश्युर आवाधिष्ठा जीवपत्नी पतिलोके विराज

पश्यन्ती प्रजां सुमनस्यमाना

३

अप्रजस्तां पौत्रमृत्युं पाप्मानमुत वाघम् ।

शीर्ष्णः स्रजमिवोन्मुच्य द्विषद्भ्यः प्रतिमुञ्चामि पाशम्

४

देवकृतं ब्राह्मणं कल्पमानं तेन हन्मि योनिषदः पिशाचान् ।

क्रव्यादो मृत्यूनधरान् पातयामि दीर्घमायुस्तव जीवन्तु पुत्राः

५

(११) [क्र० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

॥ अथ श्रीसूक्तम् ॥

(ऋषयः— आनन्द-कर्म-श्रीद-चिकीताः श्रीपुत्राः । देवता— श्रीरक्षिभ्य ।

छन्दः— अनुष्टुप्, ४ बृहती, ५-६ त्रिष्टुप्, १५ आस्तारपंस्तिः)

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम् । चन्द्रां हिरण्ययीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १

तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् । यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहम् २

अश्वपूर्वां रथमध्यां हस्तिनादप्रमोदिनीम् । श्रियं देवीमुप ह्वये श्रीमीं देवी जुषताम् ३

कां सोस्मितां हिरण्यप्राकारामार्द्रां ज्वलन्तीं तृप्तां तर्पयन्तीम् ।

पद्मेस्थितां पद्मवर्णां तामिहोप ह्वये श्रियम्

४

चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं श्रियं लोके देवजुष्टामुदाराम् ।

तां पद्मिनीमीं शरणं प्र पद्ये ऽलक्ष्मीर्मे नश्यतां त्वां वृणे

५ [१]

सू० ११ पाठभेदाः— १ ० स्रजम्; समा वह । ३ अश्वपूर्णां, ० प्रबोधिनीम्, देवीर्जु० । ५ पद्मनेमि, पद्मनेमीं, शरणमहं प्र०, वृणोमि ।

आदित्यवर्णे तपसोऽधि जातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ।

तस्य फलानि तपसा नुदन्तु या अन्तरा याश्च बाह्या अलक्ष्मीः

उपैतु मां देवसखः—कीर्तिश्च मणिना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमृद्धिं वृदातु मे ६
क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठा—मलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् । अभूतिमसमृद्धिं च सर्वां निर्णुद मे गृहात् ७
गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोप ह्वये श्रियम् ८
मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः १० [२]

कर्दमेन प्रजा भूता मयि संभव कर्दम । श्रियं वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीम् ११
आपः सृजन्तु स्निग्धानि चिक्रीत वस मे गृहे । नि च देवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले १२
आर्द्रा पुष्करिणीं पुष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् । चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १३
आर्द्रा यः करिणीं यष्टिं सुवर्णां हेममालिनीम् । सूर्यां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १४
तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।

यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो दास्योऽश्वान् विन्देयं पुरुषानहम् १५ [३]

यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम् । सूक्तं पञ्चदशर्चं च श्रीकामः सततं जपेत् १६
पद्मानने पद्मविपद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलायताक्षि ।

विश्वप्रिये विष्णुमनोऽनुकूले त्वत्पादपद्मं मयि सं नि धत्स्व १७
पद्मानने पद्मऊरु पद्माक्षि पद्मसंभवे । तन्मे भजसि पद्माक्षि येन सौख्यं लभाम्यहम् १८
अश्वदायि गोदायि धनदायि महाधने । धनं मे जुषतां देवि सर्वकामांश्च देहि मे १९
पुत्रपौत्रधनं धान्यं हस्त्यश्वाश्वतरी रथम् । प्रजानां भवसि माता आयुष्मन्तं करोतु मे २०
धनमग्निर्धनं वायु—धनं सूर्यो धनं वसुः । धनमिन्द्रो बृहस्पति—वरुणो धनमश्विना २१ [४]

वैनतेय सोमं पिब सोमं पिबतु वृत्रहा । सोमं धनस्य सोमिनो मह्यं ददातु सोमिनः २२
न क्रोधो न च मात्सर्यं न लोभो नाशुभा मतिः ।
भवन्ति कृतपुण्यानां भक्त्या श्रीसूक्तजपिनाम् । २३

६ मा यान्तरा०, ममान्तरा । ७ भूतः सु, ० भूतोऽस्तु, ० भूतोऽसि । ऋद्धि, वृद्धि । ११ मे गृहे ।
१२ स्रजन्तु, स्रजन्ति । १३ यष्करि० । यष्टीं, पुष्टीं० । पिङ्गलां पद्म०, चन्द्रां हिर० । ममा वह । १४, ० यष्टीं,
पुष्करिणीं यष्टीं, यः करिणीं यष्टिं, पुष्करिणीं पुष्टीं, पुष्करिणीं पुष्टि । १५, लक्ष्मी मलय० । प्रभूति ।
१६ श्रियः पञ्च० । १८ पद्मासने पद्म । पद्मिनि पद्मपत्रे० । १९ अश्वदायै च गोदायै धनदायै, लभतां ।
२० हस्त्यश्वादिगवैडकम् । करोतु मां । २१ वरुणं धनमस्तु मे, वरुण धनमस्तु ते, ० धनमश्नुते ।
२२ मघं । २३ श्रीसूक्तजपकारिणाम्; भक्तानां श्रीसूक्तं जपेत् ।

सरसिजनिलये सरोजहस्ते धवलतरांशुकगंधमाल्यशोभे ।
 भगवति हरिवल्लभे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्र सीद मह्यम् २४
 विष्णुपत्नीं क्षमां देवीं माधवीं माधवप्रियाम् । लक्ष्मीं प्रियसखीं भूमिं नमाम्यच्युतवल्लभाम् २५
 महालक्ष्म्यै च विद्महे विष्णुपत्न्यै च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्र चोदयात् २६
 आनन्दः कर्दमः श्रीश्चिक्लीत इति विश्रुताः । ऋषयः श्रियः पुत्राश्च श्रीर्देवीर्देवता मताः २७
 ऋणरोगादिदारिद्र्यपापक्षुद्रपमृत्यवः । भयशोकमनस्तापा नश्यन्तु मम सर्वदा २८ [५]
 श्रीवर्चस्वमायुष्यमारोग्यमाविधाच्छोभमानं महीयते ।
 धनं धान्यं पुशुं बहुपुत्रलाभं शतसंवत्सरं दीर्घमायुः २९

॥ इति श्रीसूक्तम् ॥ ×

२४ धवलतरा । शुभगन्धमाल्यशोभे, ०शुकगन्धमाल्यशो(शु)भे । ०भूतिकरी । २५ विष्णोः प्रिय० ।
 २६ महादेव्यै । २७ मा विधाच्छोभमानं, ०माविधाच् शुभमानं । २८ आनन्दकर्दमश्रीद्वि० । २९ रोगशोक० ।

× श्रीसूक्तस्यान्ते एते श्लोकाः केषुचित्पुस्तकेषु दृश्यन्ते—

(१)

विश्वेश्वर विरूपाक्ष विश्वरूप सदाशिव । शरणं भव भूतेश करुणाकर शंकर १
 हर शंभो महादेव विश्वेशामरवल्लभ । शिव शंकर सर्वात्मन् नीलकंठ नमोऽस्तु ते २
 मृत्युंजयाय रुद्राय नीलकंठाय शंभवे । अमृतेशाय शर्वाय महादेवाय ते नमः ३
 एतानि शिवनामानि यः पठेन्नियतः सकृत् । नास्ति मृत्युभयं तस्य पापरोगादि किञ्चन ४

(२)

यज्ञेशाच्युत गोविन्द माधवानन्त केशव । कृष्ण विष्णो हृषीकेश वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 कृष्णाय गोपिनाथाय चक्रिणे मुरवैरिणे । अमृतेशाय गोपाय गोविन्दाय नमो नमः २
 एतान्यनन्तनामानि मण्डलान्ते (सदा) पठेत् । ३

(३)

वासनाद् वासुदेवोऽसि वासितं ते जगत्त्रयं । सर्वभूतनिवासोऽसि वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 दश सप्त च नामानि मण्डलान्तेषु यः पठेत् । स शिवस्य पदं गत्वा शिवलोके महीयते २
 एतानि शिवनामानि मण्डलान्ते सकृत्पठेत् ।

(१) ३ श्रीमहादेवाय० ।

(१२) [क्र० अ० ४-७-२०] [क्र० सं० ६।४४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

चक्षुश्च श्रोत्रं च मनश्च वाक् च प्राणापानौ देह इदं शरीरम् ।
 द्वौ प्रत्यश्चावनुलोमौ विसर्गवितं तं मन्ये दशयन्त्रमुत्सम् १
 नखश्च पृष्ठश्च करौ च बाहू जघे चोरु उदरं शिरश्च ।
 रोमाणि मांसं रुधिरास्थिमज्जमेतच्छरीरं जलबुद्बुदोपमम् २
 ध्रुवौ ललाटे च तथा च कर्णौ हनू कपोलौ ह्रुबुकस्तथा च ।
 ओष्ठौ च वृन्ताश्च तथैव जिह्वा मे तच्छरीरं मुखरत्नकोशम् ३

(१३) [क्र० अ० ४-८-४] [क्र० सं० ६।४८ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येत्तृणान्यग्ना—विरिणे वोदुकेऽपि वा । यदुस्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् १
 वापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(१४) [क्र० अ० ५-३-३०] [क्र० सं० ७।३५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

शंवतीः पारयन्त्येते तं पृच्छन्ति वचो युजा । अभ्यारं तं यमाकेतुं य एवेदमिति ब्रवन् १
 भासाकेतुं परिस्रुतं भारतीर्ब्रह्मवर्धनीः । संजानाना मही माता य एवेदमिति ब्रवत् २
 इन्द्रस्तं किं विभुं प्रभुं भानुनेयं सरस्वतीम् । येन सूर्यमरोचय—द्येनेमे रोदसी उभे ३
 जुषस्वाग्ने अङ्गिरः काण्वं मेध्यातिथिम् । मा त्वा सोमस्य बर्बृहत् सुतस्य मधुमत्तमः ४
 त्वमग्ने अङ्गिरः शोचस्व देववीतमः । आ शान्तम् शान्तमाभि—रभिष्टिभिः शान्तिः स्वस्तिमकुर्वत ५
 शं नः कर्निकदद् देवः पर्जन्यो अभि वर्षतु ।
 शं नो द्यावापृथिवी शं प्रजाभ्यः शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ६

(१५) [क्र० अ० ५-४-२२] [क्र० सं० ७।५५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

स्वप्न स्वप्नाधिकरणे सर्वं निष्पापया जनम् । आसूर्यमन्यान् त्वापया व्युषं जाग्रियामहम् १
 अजगरो नाम सर्पः सर्पिरविषो महान् । तस्मिन् हि सर्पः सुधितस्तेन त्वा स्वापयामसि २
 सर्पः सर्पो अजगरः सर्पिरविषो महान् । तस्य सर्पात् सिन्धवस्तस्य गाधमशीमहि ३

सू० १२ पाठभेदाः— २ उरश्च पृष्ठीश्च, उरश्च पृष्ठश्च, उरश्च पृष्टिश्च । लोमानि । ३ हनुः ।
 सू० १३ पाठभेदाः— १ यस्तृणैरध्ययनं तदधीति ०, यस्तृणैरध्ययनस्तदधीतं स्तृणानि भवते भव ।
 स्तृणान्य ० । यत् स्तृणैरध्ययनं ० । सूक्तान्ते स्तृणान्यग्ना ० ॥ २ ॥ (पश्य षष्ठं परिशिष्टम्)
 सू० १४ पाठभेदाः— १ यन्त्येतं तं, यन्त्येतेदं । अभ्यारं सं । ब्रवत् । २ पुरुस्पृहं । ३ सरस्वती ।
 ५ शान्तिं स्व०, शान्तिं स्व० ।
 सू० १५ पाठभेदाः— १ स्वप्नः, यामिनं । ० व्युषं यद्वयुः १ लहं । ३ यस्य शुक्कार्तिस्त्वय ० ।

कालिको नाम सर्पो नवनागसहस्रबलः । यमुनहृदे ह सो जातोऽ ४	
यदि कालिकदूतस्य यदि काःकालिकान्द्रयात् ।	
जन्मभूमिमतिक्रान्तो निर्विषो याति कालिकः ५	
आ याहीन्द्र पृथिविरीळितेभि—र्यज्ञमिमं नो भागधेयं जुषस्व । ५	
तृप्तां जहुर्मातुलस्येव योषा भागस्ते पैतृष्वसेयी वपामिव ६	
यशस्करं बलवन्तं प्रभुत्वं तमेव राजाधिपतिर्बभूव ।	
संकीर्णनागाश्वपतिर्नराणां सुमंगलयं सततं द्वीर्धमायुः ७	
कर्कोटको नाम सर्पो यो हृष्टीविष उच्यते । तस्य सर्पस्य सर्पत्वं तस्मै सर्प नमोऽस्तु ते ८	
येऽदो रोचने दिवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु । येषामप्सु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ९x	
या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीननु । ये वावटेषु शेरते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः १०	
नमो अस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ११	
उग्रायुधाः प्रमतिनः प्रवीरा मायाविनो बलिनो मिच्छमानाः ।	
ये देवानसुराः पराभवन् तांस्त्वं वज्रेण मघवन् निवारय १२	

(१६) [क्र० अ० ५।६।२०] [क्र० मं० ७।९६ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

यस्य व्रतं पञ्चवो यन्ति सर्वे यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः ।	
यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निविष्टस्तं सरस्वन्तमवसे हुवेम १	

(१७) [क्र० अ० ५।७।४] [क्र० मं० ७।१०३ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

उपप्लवत मण्डूकि वर्षमा वद तादुरि । मध्ये हृदस्य प्लवस्व निगृह्य चतुरः पदः १	
---	--

(१८) [क्र० अ० ७।१।१८] [क्र० मं० ९।६७ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुदुघा हि घृतश्रुतः । ऋषिभिः संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितम् १	
पावमानीर्दिशन्तु न इमं लोकमथो अमुम् । कामान् त्समर्धयन्तु नो देवीर्देवैः समाहिताः २	
येन देवाः पवित्रेणा—त्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु माम् । ३	

४ यामुनहृदे संजातो ह । ५ काकालिकान्द्रयात्, काकालिकान्द्रयम्, काःकालिकान्द्रयम् । ० भूमिपरिक्रान्तो ।
x ९-११ ये वामी (वा० य० १३-८, ७, ६) । (१६) १ [औ० सू० पृ० अ० ३।८]

सू० १७ पाठभेदाः— १ उपप्लवद । मण्डूकी । प्लवस्य । विगृह्य । परः ।

सू० १८ पाठभेदाः— २ म इमं । देवैर्देवीः । ३ सहस्रेण धारेण ।

प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामं हिरण्यमयम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे	४
इन्द्रः पुनीती सह मा पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या ।	
यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा जातवेदा मूर्जयन्त्या पुनातु	५
ऋषयस्तु तपस्तेपुः सर्वे स्वर्गजिगीषवः । तपन्तस्तपसोऽग्रेण पावमानीर्ऋचोऽब्रुवन्	६ [१]
यन्मे गर्भे वसंतः पापमुग्रं यज्जायमानस्य च किञ्चिदन्यत् ।	
जातस्य च यच्चापि च वर्धतो मे तत् पावमानीभिरुहं पुनामि	७
मातापित्रोर्यन्न कृतं वचो मे यत् स्थावरं जङ्गममाबभूव ।	
विश्वस्य तत् प्रहृषितं वचो मे तत् पावमानीभिरुहं पुनामि	८
गोघ्नात् तस्करत्वात् स्त्रीवधाद्यच्च किल्बिषम् ।	
पापकं च चरणेभ्यस् तत् पावमानीभिरुहं पुनामि	९
ब्रह्मवधात् सुरापानात् स्वर्णस्तेयाद् वृषलिगमनमैथुनसंगमात् ।	
गुरोर्द्वाराधिगमनाच्च तत् पावमानीभिरुहं पुनामि	१०
बालघ्नान्मातृपितृवधान्द्रूमितस्करात् सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् ।	
पापेभ्यश्च प्रतिग्रहात् सद्यः प्रहरति सर्वदुष्कृतं तत् पावमानीभिरुहं पुनामि	११
क्रयविक्रयाद्योनिदोषाद् भक्षान्द्रोज्यात् प्रतिग्रहात् ।	
असंभोजनाच्चापि नृशंसं तत् पावमानीभिरुहं पुनामि	१२
दुर्यष्टं दुरधीतं पापं यच्चाज्ञानतो कृतम् ।	
अयजिताश्चासंयाज्यास् तत् पावमानीभिरुहं पुनामि	१३
अमन्त्रमन्त्रं यत् किञ्चिद्भूयते च हुताशने ।	
संवत्सरकृतं पापं तत् पावमानीभिरुहं पुनामि	१४
ऋतस्य योनयोऽमृतस्य धाम विश्वा देवेभ्यः पुण्यगन्धाः ।	
ता न आपः प्र बहेन्तु पापं शुद्धा गच्छामि सुकृतां लोके तत् पावमानीभिरुहं पुनामि	१५ [२]
पावमानीः स्वस्त्ययनीर्याभिर्गच्छति नान्द्रुनम् ।	
पुण्यांश्च भक्षान् भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति	१६
पावमानीः पितृन् देवान् ध्यायेद्यश्च सरस्वतीम् । पितृस्तस्योप वर्तेत क्षीरं सर्पिर्मधूक्कम्	१७

५ पुनीती, पुनीहि । मां । मूर्जयन्त्या, ऊर्जयन्त्या । १० वृषलि(ली)गमन० । १० दारादि ग०, दाराभिग० । १७ पावमानीः, पावमानीं, पावमानं । ऋषींस्तस्योप तिष्ठे० ।

पावमानं परं ब्रह्म शुक्रं ज्योतिः सनातनम् । ऋषींस्तस्योप तिष्ठेत क्षीरं सर्पिर्मधूवुकम् १८
 पावमानं परं ब्रह्म ये पठन्ति मनीषिणः । सप्त जन्म भवेद्विप्रो धनाढ्यो वेदुपारगः १९
 दशोत्तराण्यृचांश्चैव पावमानीः शतानि षट् । एतज्जुह्वन्जपेन् मन्त्रं घोरमृत्युभयं हरेत् २०
 एतत्पुण्यं पापहरं रोगमृत्युभयापहम् । पठतां शृण्वतां चैव ब्रूतांति परमां गतिम् । २१[३]

(१९) [अ० अ० ६।७।२०] [अ० मं० ९।३।५ मन्त्रस्यानन्तरम्]

इलैव वामनु वस्तां घृतेन यस्याः पदे पुनते देवयन्तः ।
 घृतपदी शक्ररी सोमपृष्ठो—प यज्ञमस्थित वैश्वदेवी १
 वैश्वदेवी पुनती देव्या गा—द्यस्यामिमा ब्रह्मचस्तन्वो वीतपृष्ठाः ।
 तया मदन्तः सधमादेषु वयं स्याम परयो रयीणाम् २

(२०) [अ० अ० ७।५।२८] [ऋग्वेदस्य नवममण्डलस्यान्ते ।]

यत्र तत् परमं पदं विष्णोर्लोके महीयते ।
 देवैः सुकृतकर्मभि—स्तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव १
 यत्र तत् परमाप्यं भूतानामधिपतिम् ।
 भावभावी च योगीश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव २
 यत्र लोकास्तनूत्यजः श्रद्धया तपसा जिताः ।
 तेजश्च यत्र ब्रह्मा च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव ३
 यत्र देवा महात्मानः सेन्द्राश्च समरुद्राणाः ।
 ब्रह्मा च यत्र विष्णुश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव ४
 यत्र गंगा च यमुना च यत्र प्राची सरस्वती ।
 यत्र सोमेश्वरो देव—स्तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव ५
 यत्र तद्विष्णुर्महीयते नराणामधिपतिम् ।
 यत्र शङ्खचक्रगदाधरस्मरणं मुक्तिश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव ६

(२१) [अ० अ० ७।६।५] [अ० मं० १०।९ सूक्तस्यानन्तरम्]

ससुषीस्तदपसो दिवा नक्तं च ससुषीः । वरेण्यक्रतूरहमा देवीरवसे हुवे १

१८ पितृस्तस्योप वर्ते । १९ सप्तजन्मा । २० ण्यृचश्चैव; घोरं मृ० । सू० १९ पाठभेदाः— १ इनैव ।
 पदेषु न । ण्यृष्ठो । सू० २० पाठभेदाः— २ ऽमाव्यं । भूतानामधिपतिः, देवानामधिपतिः, भूतानामधिपतिः ।
 भावभावि । च योगी च, वयो गीश्च । ३ त्यजाः । ब्रह्मा । ४ ब्रह्म च । [१९।२] (वा० य० १९।४४)

(२२) [अ० अ० ८।३।६] [अ० मं० १०।७५।५ मन्त्रस्थानन्तरम् ।]
 सितासिते सरिते यत्र संगथे तत्रापुतासो दिवमुत्पतन्ति ।
 ये वै तन्वं१ वि सृजन्ति धीरास्ते जनासो अमृतत्वं भजन्ते १

(२३) [अ० अ० ८।३।२८] [अ० मं० १०।८५ सूक्तस्थानन्तरम् ।]
 अविधवा भव वर्षाणि शतं साग्रं तु सुवता । तेजस्वी च यशस्वी च धर्मपत्नी पतिव्रता १
 जनयद्बहुपुत्राणि मा च दुःखं लभेत् क्वचित् । भर्ता ते सोमपा नित्यं भवेद्धर्मपरायणः २
 अष्टपुत्रा भव त्वं च सुभगा च पतिव्रता । भर्तुश्चैव पितुर्भ्रातु हृदयानंदिनी सदा ३
 इन्द्रस्य तु यथेन्द्राणी श्रीधरस्य यथा श्रिया । शंकरस्य यथा गौरीं तद्भर्तुरपि भर्तरि ४
 अत्रैर्यथानुसूया स्याद् वसिष्ठस्याप्यरुन्धती । कौशिकस्य यथा सती तथा त्वमपि भर्तरि ५
 ध्रुवैधि पोष्या मयि मह्यं त्वाद्वाद्बृहस्पतिः । मया पत्या प्रजावती सं जीव शरदः शतम् ६

(२४) [अ० अ० ८।५।२३] [अ० मं० १०।१०३ सूक्तस्थानन्तरम् ।]
 असौ या सेना मरुतः परेषामभ्यैति न ओजसा स्पर्धमाना ।
 तां गूहत् तमसापव्रतेन यथामीषामन्यो अन्यं न जानात् १
 अन्धा अमित्रा भवता शीर्षाणा अहय इव ।
 तेषां वो अग्निर्दग्धाना मग्निमूळहानामिन्द्रो हन्तु वरंवरम् २

(२५) [अ० अ० ८।६।२] [अ० मं० १०।१०६ सूक्तस्थानन्तरम् ।]
 हविर्भिरके स्वरितः सचन्ते सुन्वन्त एके सर्वनेषु सोमान् ।
 शचीर्मदन्त उत दक्षिणाभिर्नेज्जिह्वायन्त्यो नरके पताम् १

(२६) [अ० अ० ८।७।१४] [अ० मं० १०।१२७ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

॥ अथ रात्रिसूक्तम् ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितरः प्रायु धामभिः ।
 द्विवः सदांसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेषं वर्तते तमः १
 ये ते रात्रि नृचक्षंसो युक्तासो नवतिर्नव । अशीतिः संत्वष्टा उतो ते सप्त सप्ततीः २
 रात्रीं प्र पद्ये जननीं सर्वभूतनिवेशनीम् । भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जगतो निशाम् ३

सू० २२ पाठभेदाः— १ सरितो । संगते ।

सू० २३ पाठभेदः— ३ नन्दनी । [सू० २४] १ यथामीषा अन्यो । १ [अथ० ३।२।६; वा० य० १७।४७, साम० १८६०] २ [अथ० ६।६।७१; साम० १८७१] [सू० २५] नरकं । सू० २६ पाठभेदाः— १ पितुरः प्रायि, पितरप्रायु, पितुरप्रायि, पितुरः प्रायु, । २ सन्त्यष्टा । सप्ततिः, सप्तति । ३ दिशां ।

संवेशिनीं संयमिनीं ग्रहनक्षत्रमालिनीम् ।

प्रपन्नोऽहं शिवां रात्रीं भद्रे पारमशीमहि [भद्रे पारमशीमह्यो नमः]

४

स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां बह्वचप्रियाम् ।

सहस्रसंमितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमम्

५ [१]

शान्त्यर्थं तद् द्विजातीनां मृषिभिः सोमपाश्रिताः ।

ऋग्वेदे त्वं समुत्पन्नाऽरातीयतो नि दहाति वेदः

६

ये त्वां देवि प्र पद्यन्ति ब्राह्मणा हव्यवाहनीम् ।

अविद्या बहुविद्या वा स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा

७

ये अग्निवर्णां शुभां सौम्यां कीर्तयिष्यन्ति ये द्विजाः ।

तांस्तारयति दुर्गाणि नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः

८

दुर्गेषु विषमे घोरे संग्रामे रिपुसंकटे । अग्निचोरनिपातेषु दुष्टग्रहनिवारिणि

९

दुर्गेषु विषमेषु त्वं संग्रामेषु वनेषु च ।

मोहयित्वा प्र पद्यन्ते तेषां मे अभयं कुरु [तेषां मे अभयं कुर्वो नमः]

१० [२]

केशिनीं सर्वभूतानां पञ्चमीति च नाम च ।

सा मां समा निशा देवीं सर्वतः परि रक्षतु [सर्वतः परि रक्षत्वो नमः]

११

तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां ।

दुर्गां देवीं शरणमहं प्र पद्ये सुतरसि तरसे नमः सुतरसि तरसे नमः

१२

दुर्गां दुर्गेषु स्थानेषु शं नो देवीरभिष्टये । य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं रात्रौ रात्रौ सदा पठेत् १३

[रात्रिः कुशिकः सोमरो रात्रिर्वा भारद्वाजो रात्रिस्तवो गायत्री ।]

रात्रीसूक्तं जपेन्नित्यं तत्कालमुपपद्यते ।

न योनिं पुनरायाति सर्वपापैः प्रमुच्यते ।

१४

सू० २६ पाठभेदाः— ४ संवेशनीं, संयमनीं । गृह० । ६ समुपाश्रिताः । ७ त्वां देव । प्रपद्यन्ते? सा नः । ८ अग्निवर्णां सौम्यां । ९ ०दुष्टग्रहनिवारणे, ०षु सर्वग्रहनिवारणे, अग्निचोरनिपाते च सर्वग्रह-निवारणे (रिणि) सर्व (दुष्ट) ग्रहनिवार (रि) ण्यो नमः । १० त्वां? कृणु; तेषां मे अभयं कुर्वो (कृण्वो) नमः । ११ नामुत । समां दिशां देवीं देवी । १३ युग्यं । रात्रीसूक्तं जपेत्सदा । १४ रात्रिः कुशिकः सौमरो रात्रिस्तवो गायत्री, रात्रि कुशिकं सौमरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तवं गायत्रं; रात्रिः कुशिकसौमरो रात्रिस्तवो गायत्री । तत्काल उपपद्यते ।

क्षीरेण स्नापिता दुर्गा चन्दनेन विलेपिता
बिल्वपत्रकृतापीडा नमो दुर्गे नमो नमः

१५ [३]

सर्वभूतपिशाचेभ्यः सर्वसर्पसुरीसृपैः ।

दैवेभ्यो मानुषेभ्यश्च उभयेभ्योऽभिरक्ष माम्
या ऋग्वेदे स्तुता देवी काश्यपेन उदाहृता ।

१६

जातवेदप्रभा गौरी जातवेदसे सुनवाम सोमम्
सुरासुरैर्द्विजवरैः पिशाचौरगराक्षसैः ।

१७

अरातिभय उत्पन्ने अरातीयतो नि दहाति वेदः
गजद्वारेऽपथे घोरे संग्रामेषु च गौतमी ।

१८

सर्वं रक्षतु दुरितं स नः पर्षदतिं दुर्गाणि विश्वा
महाभये समुत्पन्ने स्मरन्ति च जपन्ति च ।

१९

सर्वं तारयते दुर्गा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः

२० [४]

य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं शृण्वन्ति च जपन्ति च ।

त्रिषु लोकेषु विख्यातं त्रिषु लोकेषु पूजितम्
अपुत्रो लभते पुत्रान् धनहीनो धनं लभेत् ।

२१

अर्चक्षुर्लभते चक्षुर्बद्धो मुच्येत बन्धनात्
व्याधितो मुच्यते रोगा दुरोगी श्रियमाप्नुयात् ।

२२

ददाति कामितं सर्वं कात्यायनि नमोऽस्तु ते

२३ [५]

[उलूकयातुं शुश्रूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।

सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्रमृण रक्ष इन्द्र

[क्र० मं० ७।१०४।२२] १

पिशंगभृष्टिमम्भुणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण । सर्वं रक्षो निर्बर्हय]

[क्र० मं० १।१३३।५] २

(२७) [क्र० अ० ८।७।१६] [क्र० मं० १०।१२८ सूक्तस्वानन्तरम् ।]

११ सनक-सनन्दन-सनाननादयः । हिरण्यम् । अनुष्टुप् ; ५, ८-९ त्रिष्टुप्, ७ अतिशकरी, ११ जगती ।

आयुष्यं वर्चस्यं रायस्पोषमौद्धिदम् । इदं हिरण्यं वर्चस्व-जैत्राया विशताविमाम्

१

उच्चैर्वाजि पृतनाषाद् संभासाहं धनं जयम् ।

सर्वाः समग्रा ऋद्धयो हिरण्येऽस्मिन् समाहिताः

२

[उलूकयातु० १-२ इमौ मन्त्रौ ऋग्वेदस्थौ खिलेषु गणयितुं न योग्यौ ।]

सू० २७ पाठभेदाः- १ विशतादु मां० । (वा० य० ३४।५०) २ त्समाहिताः ।

शुनमहं हिरण्यस्य पितुर्मानेव जग्रम । तेन मां सूर्यत्वचमकरं पुरुषं प्रियम्	३
सम्राजं च विराजं चाभिष्टिर्या च मे ध्रुवा ।	
लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तया मामिन्द्र सं सृज	४
अग्नेः प्रजातं परि यद्विरण्यममृतं यज्ञे अधि मर्त्येषु ।	
य एनद्रेव स इदेनमर्हति जरामृत्युर्भवति यो बिभर्ति	५ [१]
यद्रेव राजा वरुणो यदु देवी सरस्वती । इन्द्रो यदृत्रहा वेदु तन्मे वर्चस आयुषे	६
न तद्रक्षांसि न पिशाचाश्चरन्ति देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।	
यो बिभर्ति दाक्षायणा हिरण्यं स देवेषु कृणुते दीर्घमायुः स मनुष्येषु कृणुते दीर्घमायुः	७
यदाबध्न दाक्षायणा हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमाना ।	
तन्न आ बध्नामि शतशारदाया युष्मान् जरदष्टिर्यथासत्	८
घृतादुलुप्तं मधुमत्सुवर्णं धनंजयं धरुणं धारयिष्णु ।	
ऋणक् सपत्नादधरांश्च कृण्वदाऽऽरोह मां महते सौभगाय	९
प्रियं मां कुरु देवेषु प्रियं राजसु मा कुरु । प्रियं विश्वेषु गोप्त्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम्	१०
अग्निर्येन विराजति सूर्यो येन विराजति ।	
विराज्येन विराजति तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते विराज समिधं कुरु	११ [२]

(१८) [क्र० अ० ८।७।१६] [क्र० मं० १।१२८ सूक्तस्थानन्तरम्]

(विहव्य आंगिरसः । इन्द्रः । जगती ।)

अर्वाश्चमिन्द्रममुतो हवामहे यो गोजिन्द्रं नजिदश्वजिद्यः ।
इमं नो हव्यं विहवे जुषस्वाऽस्म कुलमो हरिवो मेदिनं त्वा

१

(१९) [क्र० अ० ८।७।१६] [क्र० मं० १०।१२८ सूक्तस्थानन्तरम्]

यां कल्पयन्ति नोऽरयः कूरां कृत्यां वधूमिव ।

तां ब्रह्मणाप निर्णुन्नः प्रत्यक्कर्तारमृच्छतु

१

शीर्षण्वतीं कर्णवतीं विषुरुपां भयंकरीम् ।

यः प्राहिणोविहाद्य त्वां वि तं त्वं योजयासुभिः

२

[२७] ३ हिरण्यस्वपितुर्मानेव, । ०र्नामेव । पुरुषप्रियं । ५ इदेयमर्हति, इदेनमर्हति, इवेदमर्हति, इदेनदर्हति ।
७ दाक्षायणं हिरण्यं । (वा० य० ३४।५१) ८ ०मानाः । तन्म आ, तत्ते, तदा । यथासन्, ०सन्, ० सत् वा,
यथासम् । (वा० य० ३४।५२) ९ घृतादुलुप्तं, घृतादुल्लुप्तं । सपत्नानध० । (अथ० १९।६२।१) १० गोप्त्रेषु ।
११ विराज्येन । [तै० सं० ४।७।१४।४, तै० ब्रा० २।४।३।३]

येन दिष्टेह वहसि	प्रतिकूलमघायिनि ।	
तमेवेतो निर्वर्तस्व	मास्मान् मृच्छो अनागसः	३
अभिवर्तस्व कर्तारं	निरस्तास्माभिरोजसा ।	
आयुरस्य निकृन्तस्व	प्रजां च पुरुषादिनि	४
यस्त्वा कृत्ये चकारेह	तं त्वं गच्छ पुनर्नवे ।	
अरातीः कृत्ये नाशय	सर्वाश्च यातुधान्यः	५ [१]
क्षिप्रं कृत्ये निर्वर्तस्व	कर्तुरेव गृहान् प्रति ।	
पशूँश्चैवास्य नाशय	वीराँश्चास्य नि बर्हय	६
यस्त्वा कृत्ये प्रजिघाय	विद्राँ अविदुषो गृहान् ।	
तस्यैवेतः परेत्याशु	तनुं कृधि परुष्परुः	७
प्रतीचीं त्वापसेधतु	ब्रह्म रोचिष्णवमित्रहा ।	
अग्निश्च कृत्ये रक्षोहा	रिप्रहा चार्ज एकपात्	८
यथा त्वाङ्गिरसः पूर्वे	भृगवश्चाप सेधिरे ।	
अत्रयश्च वसिष्ठाश्च	तथैव त्वाप सेधिम	९
यस्ते पंकुषि सन्दधौ	रथस्येव विभुर्धिया ।	
तं गच्छ तत्र तेऽयं	मज्ञातस्ते अयं जनः	१० [२]
यो नः कश्चिद्गुणस्थो वा	कश्चिद्द्वान्योऽभि हिंसति ।	
तस्य त्वं द्रोर्निवेद्धोऽग्नि	स्तनूमृच्छस्व हेळिता	११
मवाशर्वा देवहेळि	मस्यत पापकृत्वने ।	
हरस्वती त्वं च कृत्ये	मोच्छिषस्तस्य किञ्चन	१२
यो नः कश्चिद्गुहाराति	र्मनसा प्रतिभूषति ।	
दूरस्थो वान्तिकस्थो वा	तस्य हृद्यमसृक् पिब	१३
येनासि कृत्ये प्रहिता	दूढ्येनास्मज्जिघांसया ।	
तस्य व्यानच्चाव्यानच्च	हिनस्तु हरसाशनिः	१४
ये नः शिवासः पन्थानः	परायन्ति परावतम् ।	
तैर्देवि राज्याः कृत्या नो	गमयस्वानुकृत्तये	१५ [३]
यद्वि वैषि द्विपद्यस्मान्	यदि वैषि चतुष्पदी ।	
निरस्तेतो व्रजास्माभिः	कर्तुरष्टापदी गृहान्	१६

यो नः शपादशपतो यश्च नः शपतः शपात् ।
 वृक्षमिव विद्युदाशु तमामूलादनु शोषय १७
 यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्ट्यघायुर्यश्च नः शपात् ।
 शुने पिष्टमिव क्षामं तं प्रत्यस्य स्वमृत्यवे १८
 यश्च सापत्नः शपथो यश्च यामी शपाति नः ।
 ब्रह्मा च यत् क्रुद्धः शपात् सर्वं तत् कृध्यधस्पदम् १९
 सबन्धुश्चाप्यबन्धुश्च यो अस्मां अभि दासति ।
 तस्य त्वं भिन्ध्यधिष्ठाय पदा विस्फूर्य तच्छिरः २० [४]

अभि प्रेहि सहस्राक्षं युक्त्वा तु शपथं रथे ।
 शत्रूनन्विच्छती कृत्ये वृकीवाविमतो गृहान् २१
 परि णो वृद्धाश्च शपथान् दहन्नाग्निरिव हृदम् ।
 शत्रूनेवाभितो जहि विन्या वृक्षमिवाशनिः २२
 शत्रून् मे प्रोथ शपथात् कृत्याश्च सुहृदोऽसुहृत् ।
 जिह्वाः श्लक्ष्णाश्च दुर्हृदुः समिद्धं जातवेदसम् २३
 असपत्नं पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतः कृधि ।
 अमयं सततं पश्चात् भद्रमुत्तरतो गृहे २४
 परेहि कृत्ये मा तिष्ठ विद्धस्येव पदं नय ।
 मृगस्य हि मृगारिप्रो न त्वा नीकर्तुमर्हति २५ [५]

अघ्न्यास्येव घोररूपे विषुरूपेऽविनाशिनि ।
 जृम्भिता प्रतिगृम्णीष्व स्वयमादाय चाद्भुतम् २६
 त्वमिन्द्रो यमो वरुणस्त्वमापोऽग्निरथानिलः ।
 त्वं ब्रह्मा चैव रुद्रश्च त्वष्टा चैव प्रजापतिः २७
 आवर्तध्वं निर्वर्तध्वमृतवः परिवत्सराः ।
 अहोरात्राश्चाब्दाश्च त्वं दिशः प्रदिशश्च मे २८
 त्वं यमं वरुणं सोमं त्वमापोऽग्निमथानिलम् ।
 अत्राहृत्य पशूंश्चैव मुत्पादयसि चाद्भुतम् २९
 ये मे दमे दारुगर्भे शयानं धिया सहितं पुरुषं निजह्नुः ।
 कुम्भीपाकं नरकं ग्रीवबद्धं हता एवं पुरुषासो यमस्य ३० [६]

अभ्यक्ताक्ता स्वलङ्कृता सर्वं नो दुरितं दह ।	
जानीथाश्चैव कृत्यानां कर्तृन् नृन् पापचेतसः	३१
यथा हन्ति पुरासीन् तथैवेषां सुकृन्नरः ।	
तथा त्वया युजा वयं निकृण्म स्थास्नु जङ्गमम्	३२
उत्तिष्ठैव परेहीतो ऽज्ञति किमिहेच्छसि ।	
ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ चा—ऽभि कर्त्स्यामि विद्रव	३३
स्वायसाः सन्ति नोऽस्यो विद्म चैव परूषि ते ।	
तैस्ते निकृण्मस्तान्युग्रे यदि नो जीवयस्वरीन्	३४
मास्योच्छिषो द्विपदं मोत किञ्चित्चतुष्पदम् ।	
मा ज्ञातीननुजान् पूर्वान् मा वेशि प्रतिवेशिनौ	३५ [७]

शत्रूयता ग्रहितासि दूष्येनाभि यथायतः ।	
ततस्तथा त्वा नुदतु योऽयमन्तर्मयि श्रितः	३६
एवं त्वं निकृतास्माभिर्ब्रह्मणा देवि सर्वशः ।	
यथेतमाश्रिता गत्वा पापधीनिव नो जहि	३७
यथा विद्युद्धतो वृक्ष आमूलादनु शुष्यति ।	
एवं स प्रतिशुष्यतु यो मे पापं चिकीर्षति	३८
यथा प्रतिशुको भूत्वा तमेव प्रतिधावति ।	
पापं तमेवं धावतु यो मे पापं चिकीर्षति	३९
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्टयो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	+ ४० [८]

उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि	४१
कुबेर ते मुखं रौद्रं नन्दिन्नानन्दुमावह ।	
ज्वरमृत्युभयं घोरं विश नाशय मे ज्वरम्	४२
यो मे करोति प्रद्वारे यो गुहे यो निवेशने ।	
यो मे केशनखे कुर्या वृक्षने दन्तधावने	४३
प्रतिसर प्रतिधाव कुमारीव पितुर्गृहान् ।	
मूर्धानमेषां स्फोटय पदमेषां कुले कृधि	४४

+ [२९।४०] क्र० ६।७५।१९; अथ० १।१९।३ (पाठभेदेन)

ये नो रयिं दुश्चरितासो अग्रे जह्नुर्मर्तासो अनृतं वदन्तः ।

तेषां वपूँष्यर्चिषा जातवेदः शुष्कं न वृक्षमभि सं दहस्व ४५

कृष्णवर्णे महद्रूपे बृहत्कर्णे महद्भये । देवि देवि महादेवि मम शत्रून् विनाशय ४६

खट् फट् जहि महाकृत्ये विधूमाग्निसमप्रभे ।

जहि शत्रून्स्त्रिगूलेन कुध्यस्व पिब शोणितम् ४७

ये दुह्युर्ऋजवे मह्यमग्रे कदाधियो दुर्मदा अश्मनासः ।

आबुध्यैतान् शोचिषा विध्य तन्तून् वैवस्वतस्य सदनं नयस्व ४८ [९]

(३०) [क्र० अ० ८।७।३०] [क्र० सं० १०।१४२ सूक्तस्यानन्तरम्।]

हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परि व्ययामसि । [उत हृदो हि नो धियो ऽग्निर्देदातु भेषजम्*] १

शीतहृदो हि नो धियो ऽग्निर्देदातु भेषजम् । अन्तिकामग्निमजनय दूर्वाढः शशहागमत् २

अजातपुत्रपक्षाया हृदयं मम दूयते । विपुलं वनं बह्वाकाशं चरं जातवेदुः कामाय ३

मां च रक्ष पुत्रांश्च शरणमभूत् तव । पिंशाक्ष लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोऽस्तु ते ४

अस्मान्निर्बर्हरस्योनां सागरस्योर्मयो यथा । इन्द्रः क्षत्रं देदातु वरुणमभि पिंचतु ५

शत्रवो निधनं यान्तु जय त्वं ब्रह्मतेजसा । ६ [१]

कपिलजटीं सर्वभक्षं चाग्निं प्रत्यक्षदैवतम् ॥ ७

वरुणं च वशाम्यग्रे मम पुत्रांश्च रक्षतु [मम पुत्रांश्च रक्षत्वो नमः ।] ८

साध्रं वर्षशतं जीव पिब खाद च मोद च ९

दुःखितांश्च द्विजांश्चैव प्रजां च पशु पालय १०

यावदादित्यस्तपति यावद्भ्राजति चन्द्रमाः । यावद्वायुः प्रवायति तावज्जीव जया जय ११

सू० ३०पाठभेदाः- १ जरायुणाग्ने । भुवोऽग्नि०, तुवोऽग्नि०, भवोऽग्नि०, भियोऽग्नि० । २ शीतहृदो, शीतहृदा । ०जरदूर्वादः, ०जनयदूर्वासः, ०जनपूर्वादः, ०जनयदूर्वारः । शिशुरागमत् । ३ धूयते, हूयते । ४ मांश्च । ५ अस्माद्वि बर्ह स्योनां, अस्यान्निर्बर्हरस्योनां, अस्मान्नि बर्हणस्योनां, अस्मान्निर्बर्हरस्योनं, अस्मान्नि वर्जय स्थानं । इन्द्रं, इन्द्र शस्त्रं । ६ जयस्त्वं, जय त्वं । १० दुःखितां च, दुःखितांत०, ०तान् । ११ वायुः प्रवाजति । जय तावज्जीव जया जय ।

× [३०।१] नैष मन्त्रस्य भागः, पाठभेद एषः ।

येन केन प्रकारेण को हि नाम नु जीवति ।

परेषामुपकारार्थं यज्जीवति स जीवति । एतां वैश्वानरीं सर्वदेवानामोऽस्तु ते

१२

न चौरभयं न च सर्पभयं न च व्याघ्रभयं न च मृत्युभयम् ।

यस्यापमृत्युर्न च मृत्युः सर्वं लभते सर्वं जयते

१३ [२]

(३१) [क्र० अ० ८।८।९] [क्र० मं० १०।१५१ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

अथ मेधा-सूक्तम् ।

मेधां मह्यमङ्गिरसो मेधां सप्त ऋषयो ददुः । मेधामिन्द्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु ते १
मेधां ते वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती । मेधां ते अश्विनौ देवा वा धत्तां पुष्करस्रजा २
या मेधा अप्सरस्सु गन्धर्वेषु च यन्मनः । देवी या मानुषी मेधा सा मामा विशतादुमाम् ३
यन्मे नोक्तं तद्रमतां शक्यं यदनुब्रुवे ।

निशामतं नि शामहे मयि व्रतं सह व्रतेषु भूयासं ब्रह्मणा संगमेमहि ४
शरीरं मे विचक्षणं वाङ् मे मधुमद् दुहाम् ।

अवृद्धमहमसौ सूर्यो ब्रह्मणानी स्थः श्रुतं मे मा प्र हासीः ५ [१]

मेधां देवीं मनसा रजमानां गन्धर्वजुष्टां प्रति नो जुषस्व ।

मह्यं मेधां वद मह्यं श्रियं वद मेधावी भूयासमजराजरिणु ६

सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनि मेधामयासिषम् ७

यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्यमेधयाऽग्ने मेधाविनीं कुरु ८

मेधाव्यहं सुमनाः सुप्रतीकः श्रद्धामनाः सत्यमतिः सुशेवः ।

महायशा धारयिष्णुः प्रवक्ता भूयासमस्मै शरया प्रयोगे ९

सू० ३० पाठभेदाः-१२ विनामनु, हि नाम न, वीनामनु, हीनमनु । वैश्वानरं०, वैश्वानरं देवं सर्वदेव । अग्निं वैश्वानरं वन्दे सर्वदेव नमोऽस्तु ते । १३ यस्यापि मृ० । स सर्वं लभते स सर्वं जयते ।

सू० ३० पाठभेदाः- १ मेधां मह्यं दधातु ते, ददातु मे । २ मेधां मे । ३ अप्सरासु, अप्सरासो, अप्सरेषु । मानुषी युगा । सा माया; मेधा विशतादुमां, मामा विशतादिह । ४ तद्रमतां । यदनुब्रुवे । निशामहे मयि व्रतं सह ब्रह्मणा संगमेमहि, निशामयि मयि... प्रियेण भूयासं ब्र० । ५ विचक्षण, मधुमद्दुहा, ०मद्रहा, ०मद्रुहां, मधुमत्तमा । अवृतम० । ५ हासीत् । ६ देवीमनसो, देवीं समनसां । मेधावि । ०जरिणुः । ८ ०मेधया मेधा०, ०मामह्यमेधाग्ने मेधाविनयं ९ ०समनाः, मेधाव्यंसगणः, मेधाव्यं सुमनः । ०मनाः सत्यमुपः सु०, ०मनास्यप्रमतिं सुवीरः । प्रवक्ता-भूयासमस्ये, ०समये, स्वधया प्रयोगे ।

३१।७-८ (वा० य० ३२।१३-१४) २ (वा० य० ३२।१५ सहशः)

नाशाधित्री पलाशस्या—रुषसौ पथिकामसु । अथो ततस्य यक्षमाण—मपापा रोगनाशिनी १०
ब्रह्मवृक्ष पलाश त्वं श्रद्धां मेधां च देहि मे । वृक्षाधिप नमस्तेऽस्तु अत्र त्वं संनिधौ भव ११ [२]

(३२) [अ० अ० ८।८।१९] [अ० मं० १०।१६१ सूक्तस्यानन्तरम्]

ऊर्ध्वरेखा प्र दहन्ते विष्णुरिममिन्द्राग्नी अमृतं जुषेथाम् ।
मह्यं दधाना उप दीर्घमायुरस्मे धत्तं पुरुभुजा पुरन्धिः ।

(३३) [अ० अ० ८।८।२४] [अ० मं० १०।१६६ सूक्तस्यानन्तरम्]

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परि गृहीतममृतं सर्वम् ।
येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १
येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।
यदपूर्वं यक्षमन्तःप्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २
यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवेति ।
दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ३
यत् प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु ।
यस्मान्न क्रते किञ्चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ४
यस्मिन् च साम यजूंषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविवाः
यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ५
सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान् नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव ।
हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं यविष्ठं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ६ [१]

ये पञ्च पञ्चाशतः शतं च सहस्रं च नियुतं चार्बुदं च ।
ते यज्ञचित्तेष्टकाटं शरीरं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ७
वेवाहमेतं पुरुषं महान्तं मादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
तस्य योनिं परिपश्यन्ति धीरा—स्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ८
येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा विप्रा वाचा मनसा कर्मणा वा ।
यत् स्वां दिशमनु संयन्ति प्राणिनस्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ९
ये मे मनो हृदयं ये च वेवा ये अन्तरिक्षं बहुधा कल्पयन्ति ।
ये श्रोत्रं च चक्षुषी संचरन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १०

[३१।१-६] (वा० य० ३४।१-६) । ८ (वा० य० ३१।१८)

यस्येदं धीराः पुनन्ति कवयो ब्रह्माणमेतं व्यावृणत इन्दुम् ।
स्थावरं जङ्गमं च द्यौराकाशं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ११ [२]

येन द्यौरुग्रा पृथिवी चान्तरिक्षं येन पर्वताः प्रदिशो दिशश्च ।
येनेदं सर्वं जगद्व्याप्तं प्रजानत तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १२

अव्यक्तं चाप्रमेयं च व्यक्ताव्यक्तपरं शिवम् ।

सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १३

कैलासशिखरे रम्ये शंकरस्य गृहालयम् ।

देवतास्तत् प्रमोदन्ते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १४

आदित्यवर्णं तपसा ज्वलन्तं यत् पश्यसि गुहासु जायमानः ।

शिवरूपं शिवमुदितं शिवालये तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १५

येनेदं सर्वं जगतो बभूव यद्देवा अपि महतो जातवेदाः ।

यद्देवाग्र्यं तपसो ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १६ [३]

गोभिर्जुष्टो धनेन ह्यायुषा च बलेन च ।

प्रजया पशुभिः पुष्करार्धं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १७

योऽसौ सर्वेषु वेदेषु पठ्यतेऽनन्द ईश्वरः ।

अकार्यो निर्ब्रणो ह्यात्मा तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १८

यो वेदादिषु गायत्री सर्वव्यापी महेश्वरः ।

तदुक्तं च यदा ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १९

प्रयत्नप्राणं ओंकारं प्रणवं च महेश्वरम् ।

यः सर्वं यस्य चित् सर्वं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २०

यो वै वेद महादेवं प्रणवं पुरुषोत्तमम् ।

ओंकारं परमात्मानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २१ [४]

ओंकारं चतुर्भुजं लोकनाथं नारायणम् ।

सर्वस्थितं सर्वगतं सर्वव्याप्तं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २२

तत् परात् परतो ब्रह्मा तत् परात् परतो हरिः ।

परात् परतरं ज्ञानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २३

य इदं शिवसंकल्पं सदाधीयन्ति ब्राह्मणाः ।

ते परं मोक्षमाप्स्यन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २४

अस्ति नास्ति शयित्वा सर्वमिदं नास्ति पुनस्तथैव हृष्टं ध्रुवम् ।

अस्ति नास्ति हितं मध्यमं पदं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु

२५

अस्ति नास्ति विपरीतो प्रवादो ऽस्ति नास्ति गुह्यं वा इदं सर्वम् ।

अस्ति नास्ति परात् परो यत् परं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु

२६ [५]

(३४) [ऋ० अ० ८।८।४२] [ऋ० मं० १०।१८४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

त्वष्टारूपकर्ता (नेजमेषः) । विष्णुः । अनुष्टुप् ।

नेजमेष परा पत् सुपुत्रः पुनरा पत् । अस्यै मे पुत्रकामायै गर्भमा धेहि यः पुमान् १

यथेयं पृथिवी मह्युत्ताना गर्भमादधे । एवं तं गर्भमा धेहि दशमे मासि सूतवे २

विष्णोः श्रेष्ठेन रूपेणा ऽस्यां नार्यां गवीन्याम् । पुमांसं पुत्राना धेहि दशमे मासि सूतवे ३

(३५) [ऋ० अ० ८।८।४५] [ऋ० मं० १०।१८७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

वत्स आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अनीकवन्तमृतये ऽग्निं गीर्भिर्हवामहे । स नः पर्षदति द्विषः १

(३६) [ऋ० मं० ८।८।४९] [ऋग्वेदस्य दशममण्डलस्यान्ते ।]

संज्ञानमुशनावदत् संज्ञानं वरुणो ऽवदत् । संज्ञानमिन्द्रश्चाग्निश्च संज्ञानं सवितावदत् १

संज्ञानं वः स्वेभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमश्विना युव मिहास्मासु नि यच्छताम् २

यत् कक्षीवां संवननं पुत्रो अङ्गिरसां भवेत् । तेन नो ऽद्य विश्वे देवाः सं प्रियां समजीजनन् ३

सं वो मनांसि जानतां समाकूतिर्मनामसि । असौ यो विमना मनः सं समावर्तयामसि ४

नैर्हस्त्यं सेनादरणं परि वर्त्मेतु यद्ध्रुविः । तेनामित्राणां बाहून् हविषा शोषयामसि ५

परिवर्त्मान्येषामिन्द्रः पूषा च सप्ततुः ।

तेषां वो अग्निर्दधानामग्निमूळहाना मिन्द्रो हन्तु वरं वरम् ६

ऐषु नह्यवृषाजिनं हरिणस्य धियं यथा । परां अमित्रां ऐष त्वर्वाचीं गौरुपार्जतु ७

प्राध्वराणां पते वसो होतर्वरेण्यक्रतो । तुभ्यं गायत्रमृच्यते ८

सू० ३४ पाठभेदः— १ दशास्यां पुत्राना ।

सू० ३६ पाठभेदाः— १ वः स्वेभ्यः, वस्वभ्यः, नः स्वेभ्यः । ३ ०वांसंवननो, ०वान्संवननो । ०सामवे, ०सामवेत् समचीचरन् । ४ नमामसि । ५ जनस्तं समावर्त० ।

गोकामो अन्नकामः प्रजाकाम उत कश्यपः ।	
भूतं भविष्यत् प्रस्तौति सह ब्रह्मैकमक्षरं बहुब्रह्मैकमक्षरम्	९
यदुक्षरं भूतकृतं विश्वेदेवा उपासते । महं ऋषिमस्य गोप्तारं जमदग्निर्कुर्वतम्	१०
जमदग्निराप्यायते छन्दोभिश्चतुरुत्तरैः । राजा सोमस्य भक्षेण ब्रह्मणा वीर्यावता	११
शिवा नः प्रदिशो दिशः सत्या नः प्रदिशो दिशः ।	
अजो यत् तेजो ददृशे शुक्रं ज्योतिः परो गुहा	१२
यदृषिः कश्यपः स्तौति सत्यं ब्रह्म चराचरं ध्रुवं ब्रह्म चराचरम् ।	
त्रयायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्रयायुषम्—ऽगस्त्यस्य त्रयायुषम्	१३
यद्देवानां त्रयायुषं तन्मे अस्तु त्रयायुषं सर्वमस्तु शतायुषं बलायुषम् ।	१४
तच्छ्रियोरा वृणीमहे गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये ।	
दैवीं स्वस्तिरस्तु नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ।	
ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे	१५

॥ इति परिशिष्टानि ॥

अष्टौ विवृतयः ।

संहितालक्षणम् ।

परः सन्निकर्षः संहिता । (अष्टाध्याय्यां १।४।१०९ पाणिनिः) (वर्णानामतिशयितः संनिधिः संहितासंज्ञः स्यात्)

[१] संहितामन्त्रः ।

ओषधयः संवदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ॥

(ऋ० अष्टक ८, अ० ५, व० ११; मं० १०, सू० १७, मं० २२)

(पदच्छेदपूर्वको) मंत्रपाठः ।

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस् तं राजन् पारयामसि ॥

पदसंहितालक्षणम् ।

पदविच्छेदोऽसंहितः ॥ (प्रातिशाख्यसूत्रे कात्यायनः)

[२] पदपाठः ।

ओषधयः । सं । वदन्ते । सोमेन । सह । राजा ।
१ २ ३ ४ ५ ६

यस्मै । कृणोति । ब्राह्मणः । तं । राजन् । पारयामसि ॥ १ ॥
७ ८ ९ १० ११ १२

क्रमलक्षणम् ।

क्रमेण पदद्वयस्य पाठः । क्रमपाठो 'योगरूढा संहिता' इत्युच्यते । 'क्रमः स्मृतिप्रयोजनः' (प्रा०सू० ४।१८ कात्यायनः)

[३] क्रमपाठः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राजा । राज्ञेति राजा ॥
१ २ २ ३ ३ ४ ४ ५ ५ ६ ६ ६

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।
७ ८ ८ ९ ९ १० १० ११ ११ १२

पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
१२ १२

[४] पञ्चसन्धिः ।

पञ्चसंधिलक्षणम् ।

अनुक्रमश्चोत्क्रमश्च व्युत्क्रमोऽभिक्रमस्तथा । संक्रमश्चेति पञ्चैते जटायां कथिताः क्रमाः ॥

क्रमः = १ + २; २ + ३ । उत्क्रमः = २ + २; ३ + ३ । व्युत्क्रमः = २ + १; ३ + २ ।

अभिक्रमः = १ + १; २ + २ । संक्रमः = १ + २; २ + ३ ।

(क्रमः)	(उत्क्रमः)	(व्युत्क्रमः)	(अभिक्रमः)	(संक्रमः)
१-२	२-२	२-१	१-१	१-२
ओषधयः सं । १ २	सं सं । २ २	समोषधयः । २ १	ओषधय ओषधयः । १ १	ओषधयः सं । १ २
सं वदन्ते । २ ३	वदन्ते वदन्ते । ३ ३	वदन्ते सं । ३ २	सं सं । २ २	सं वदन्ते । २ ३
वदन्ते सोमेन । ३ ४	सोमेन सोमेन । ४ ४	सोमेन वदन्ते । ४ ३	वदन्ते वदन्ते । ३ ३	वदन्ते सोमेन । ३ ४
सोमेन सह । ४ ५	सह सह । ५ ५	सह सोमेन । ५ ४	सोमेन सोमेन । ४ ४	सोमेन सह । ४ ५
सह राजा । ५ ६	राजा राजा । ६ ६	राजा सह । ६ ५	सह सह । ५ ५	सह राजा । ५ ६
राजेति राजा । ६ ६				



‘ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । ’ (क्र० अ० ३।४।१०, मं० ३।६१।१०) इत्यस्य —

पञ्चसन्धिः ।

तत्सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुस्तत् ।	तत्तत् ।	तत्सवितुः ।
सवितुर्वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुर्वरेण्यं ।
वरेण्यं भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं भर्गः ।
भर्गो देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो देवस्य ।
देवस्य धीमहि ।	धीमहि धीमहि ।	धीमहि देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य धीमहि ।
धीमहीति धीमहि ।				

(एवमग्रेऽपि)

विकृति-लक्षणानि ।

शैशिरीये समाम्नाये व्यालिनैव महर्षिणा ।
जटाद्या विकृतीरष्टौ लक्ष्यन्ते नातिविस्तरम् ॥ १ ॥
जटा माला शिखा रेखा ध्वजो दण्डो रथो घनः ।
अष्टौ विकृतयः प्रोक्ताः क्रमपूर्वा महर्षिभिः ॥ २ ॥

अष्टौ विकृतयः क्रमपूर्वा भवन्ति । तासु जटा-दण्डसंज्ञके द्वे विकृती मुख्ये । यत एताभ्यामेवान्या
विकृतयः संभवन्ति । तत्र जटां शिखाऽनुसरति । तथा च दण्डं माला-रेखा-ध्वज-रथा अनुसरन्ति ।
घनस्तु जटादण्डावनुसरति ।

[१] जटा ।

प्रथमं जटालक्षणम् ।

अनुलोमविलोमाभ्यां त्रिवारं हि पठेत् क्रमम् । विलोमे षट्संख्यः अनुलोमे यथाक्रमम् ॥

द्वितीयं जटालक्षणम् ।

क्रमे यथोक्ते पदजातमेव द्विरभ्यसेदुत्तरमेव पूर्वम् ।
अभ्यस्य पूर्वं च तथोत्तरे पदे ऽवसानमेवं हि जटाभिधीयते ॥

जटा= अनुलोमः १-२ + विलोमः २-१ + अनुलोमः १-२ ॥ [क्रमः १-२ + व्युत्क्रमः २-१ + संक्रमः १-२]

जटापाठः ।

ओषधयम् सं, समोषधय, ओषधयस् सम् ॥
१ २ २ १ १ २

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते ॥
२ ३ ३ २ २ ३

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन ॥
३ ४ ४ ३ ३ ४

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह ॥
४ ५ ५ ४ ४ ५

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ॥
५ ६ ६ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ॥
६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति ॥
७ ८ ८ ७ ७ ८

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणः ॥
८ ९ ९ ८ ८ ९

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं ॥
९ १० १० ९ ९ १०

तं राजन्, राजंस्तं, तं राजन् ॥
१० ११ ११ १० १० ११

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन्पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
११ १२ १२ ११ ११ १२ १२ १२

१ व्यालिना=व्याडिना ।

[२] माला ।

मालाया द्वौ भेदौ पुष्पमाला-क्रममाला चेति । तत्र क्रममालायाः लक्षणम्-

क्रम-मालालक्षणम् ।

ब्रूयात्क्रमविपर्यासावर्धर्चस्यादितोऽन्ततः । अन्तं चार्दि नयेदेवं क्रममालेति गीयते ॥

(१ क्रम-माला)

ओषधयः सं । राज्ञेति राज्ञा ॥ सं वदन्ते । राज्ञा सह ॥ वदन्ते सोमेन । सह सोमेन ॥
 १ २ ६ ६ २ ३ ६ ५ ३ ४ ५ ४
 सोमेन सह । सोमेन वदन्ते ॥ सह राज्ञा । वदन्ते सं ॥ राज्ञेति राज्ञा । समोषधयः ॥
 ४ ५ ४ ३ ५ ६ ३ २ ६ ६ २ १
 यस्मै कृणोति । पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति ब्राह्मणः । पारयामसि राजन् ॥
 ७ ८ १२ १२ ८ ९ १२ ११
 ब्राह्मणस्तं । राज्ञस्तं ॥ तं राजन् । तं ब्राह्मणः ॥ राजन्पारयामसि । ब्राह्मणः कृणोति ॥
 ९ १० ११ १० १० ११ १० ९ ११ १२ ९ ८
 पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति यस्मै ॥
 १२ ११

+ क्रम-माला

ओषधयः सं । १ २ राज्ञेति राज्ञा
 सं वदन्ते । ३ ४ राज्ञा सह ।
 वदन्ते सोमेन । ५ ६ सह सोमेन ।
 सोमेन सह । ७ ८ सोमेन वदन्ते ।
 सह राज्ञा । ९ १० वदन्ते सं ।
 राज्ञेति राज्ञा । ११ १२ समोषधयः ।
 यस्मै कृणोति । १३ १४ पारयामसीति पारयामसि ।
 कृणोति ब्राह्मणः । १५ १६ पारयामसि राजन् ।
 ब्राह्मणस्तं । १७ १८ राज्ञस्तं ।
 तं राजन् । १९ २० तं ब्राह्मणः ।
 राजन् पारयामसि । २१ २२ ब्राह्मणः कृणोति ।
 पारयामसीति पारयामसि । २३ २४ कृणोति यस्मै ।

(क्रम-माला)

[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]

- [१] १ ओषधयः सं — राज्ञेति राज्ञा
 २ सं वदन्ते — राज्ञा सह
 ३ वदन्ते सोमेन — सह सोमेन
 ४ सोमेन सह — सोमेन वदन्ते
 ५ सह राज्ञा — वदन्ते सं
 ६ राज्ञेति राज्ञा — समोषधयः

६
५
४
३
२
१

[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]

- [१] ७ यस्मै कृणोति — पारयामसीति पारयामसि १२
 ८ कृणोति ब्राह्मणः — पारयामसि राजन् ११
 ९ ब्राह्मणस् तं — राज्ञस्तं १०
 १० तं राजन् — तं ब्राह्मणः ९
 ११ राजन् पारयामसि — ब्राह्मणः कृणोति ८
 १२ पारयामसीति पारयामसि — कृणोति यस्मै ७

(२ पुष्पमाला ।)

पुष्पमाला-लक्षणम् ।

माला मालेव पुष्पाणां पदानां ग्रन्थिनी हि सा । आवर्तन्ते त्रयस्तस्यां क्रमव्युत्क्रमसंक्रमाः ॥

जटावदेव पुष्पमाला भवति । तत्र प्रतिपदं विराम इतिकारश्चेति विशेषः । केचिच्च पुष्पमालाया-
 मितिकारं पदसन्धिस्थानेऽपि वदन्ति । यथा- "समोषधयः" इति 'सम् ओषधयः' । "ब्राह्मणस्तं"
 इति 'ब्राह्मणः तम्' । "राज्ञस्तं" इति राजन् तम् । इत्यादिः ।

(क्रमः) विरामः (व्युत्क्रमः) विरामः (संक्रमः)

१ ओषधयः सं	समोषधयः	ओषधयः सं ।	इति । (विराम)
२ सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते	" "
३ वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन	" "
४ सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह	" "
५ सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	" "
६ राज्ञेति राज्ञा			
७ यस्मै कृणोति	कृणोति यस्मै	यस्मै कृणोति	" "
८ कृणोति ब्राह्मणः	ब्राह्मणः कृणोति	कृणोति ब्राह्मणः	" "
९ ब्राह्मणस्तं	तं ब्राह्मणः	ब्राह्मणस्तं	" "
१० तं राजन्	राज्ञस्तं	तं राजन्	" "
११ राजन्पारयामसि	पारयामसि राजन्	राजन्पारयामसि	
१२ पारयामसीति पारयामसि ।			

[३] शिखा ।

शिखा-लक्षणम् ।

पदोत्तरां जटामेव शिखामार्याः प्रचक्षते ।

ओषधयः सं, समोषधय, ओषधयः सं, — वदन्ते ।
१ २ २ १ १ २ ३

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते, — सोमेन ।
१ ३ ३ २ २ ३ ४

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन, — सह ।
३ ४ ४ ३ ३ ४ ५

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह, — राज्ञा ।
४ ५ ५ ४ ४ ५ ६

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ।
५ ६ ६ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ।
६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति, — ब्राह्मणः ।
७ ८ ८ ७ ७ ८ ९

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणस् — तम् ।
८ ९ ९ ८ ८ ९ १०

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं, — राजन् ।
९ १० १० ९ ९ १० ११

तं राजन्, राजन्स्तं, तं राजन्, — पारयामसि ।
१० ११ ११ १० १० ११ १२

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन् पारयामसि ।
११ १२ १२ ११ ११ १२

पारयामसीति पारयामसि ।
१२ १२

[४] रेखा ।

रेखा-लक्षणम् ।

क्रमाद् द्वित्रिचतुष्पञ्चपदक्रममुदाहरेत् । पृथक्पृथग्विपर्ययस्य लेखामाहुः पुनः क्रमात् ॥

पूर्वार्धस्य—

- २ (पदद्वयं) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सं ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राजा । राजा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 सोमेन सह । सह राजा । राज्ञेति राजा ॥

उत्तरार्धस्य—

- २ = यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै । यस्मै कृणोति ॥
 ३ = कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥
 ४ = ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि । पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥
 तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ॥

[यद्वा सर्वस्य मन्त्रस्य]

- २ (पदद्वयं) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सम् ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राजा । राजा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 ५ (पदपञ्चकं) = सोमेन सह राजा यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै राजा सह सोमेन । सोमेन सह ।
 ६ (पदषट्कं) = सह राजा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राजा सह ।
 सह राजा ॥

७ (पदसप्तकं) = राजा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ।

पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राजा । राजा यस्मै ॥

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।

पारयामसीति पारयामसि ॥

[५] ध्वजः ।

ध्वज-लक्षणम् ।

ब्रूयादादेः क्रमं सम्यगन्तादुत्तारयेद्यदि । वर्गे च ऋचि वा यत्र पठनं स ध्वजः स्मृतः ॥

(आदेः क्रमः)

(अन्तादुत्तारणं)

- | | |
|--------------------------|-------------------------|
| १ ओषधयः सं । | २ पारयामसीति पारयामसि । |
| ३ सं वदन्ते । | ४ राजन् पारयामसि । |
| ५ वदन्ते सोमेन । | ६ तं राजन् । |
| ७ सोमेन सह । | ८ ब्राह्मणस्तं । |
| ९ सह राज्ञा । | १० कृणोति ब्राह्मणः । |
| ११ राज्ञेति राज्ञा । | १२ यस्मै कृणोति । |
| १३ यस्मै कृणोति । | १४ राज्ञेति राज्ञा । |
| १५ कृणोति ब्राह्मणः । | १६ सह राज्ञा । |
| १७ ब्राह्मणस्तं । | १८ सोमेन सह । |
| १९ तं राजन् । | २० वदन्ते सोमेन । |
| २१ राजन् पारयामसि । | २२ सं वदन्ते । |
| २३ पारयामसीति पारयामसि । | २४ ओषधयः सं । |

अत्र विशेषः ।

१ अत्र ध्वजस्य पठनक्रमोऽङ्कैः प्रदर्शितः ।

२ यथा मन्त्रस्यैकस्यैवं ध्वजो भवति, तथैव पञ्च-षट्-सप्त-मन्त्रसंख्याकस्य वर्गस्याप्येवमेव ध्वजो भवति ।

तत्र वर्गादिस्थितस्य पदद्वयस्य वर्गान्तस्थेन पदेन द्विरुक्तेनेतिकारसहितेन च संबद्धो ज्ञातव्यः ।

यथा 'अग्निमीळे...आ गमदिति आ गमत्' इति प्रथमस्य वर्गस्य ऋग्वेदस्य ध्वजो बोद्धव्यः ।

[६] दण्डः ।

दण्ड-लक्षणम् ।

क्रममुक्त्वा विपर्यस्य पुनश्च क्रममुत्तरम् । अर्धर्चादेवमुक्तोऽयं क्रमदण्डोऽभिधीयते ॥

पूर्वार्धस्य—

२ = ओषधयः सं ॥ समोषधयः ।

३ = ओषधयः सं । सं वदन्ते ॥ वदन्ते समोषधयः ।

४ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥ सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

५ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह ॥ सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

६ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राजा ॥

राजा सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राजा ॥ राजेति राजा ।

उत्तरार्धस्य—

२ = यस्मै कृणोति ॥ कृणोति यस्मै ।

३ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥ ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

४ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥ तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

५ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् ॥ राजस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

६ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसि राजस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसीति पारयामसि ।

[७] रथः ।

रथ-लक्षणम् ।

पादशोऽर्धचंशो वापि सहोक्त्या दण्डवद्रथः ।

रथस्त्रिविधः । द्विचक्रश्चिचक्रश्चतुश्चक्रश्चेति । तत्र द्विचक्रो रथोऽर्धचंशो भवति । त्रिचक्रस्तु रथः प्रतिपादे समानपद-
संख्यायुतस्य गायत्रीछन्दस्कस्यैव मन्त्रस्य भवति । चतुश्चक्रो रथस्तु पादश एव भवति ।

(१) द्विचक्रो रथः (अर्धचंशः)
(पूर्वार्धः) (उत्तरार्धः)

- [१] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (प्रथम एकपात्क्रमः)
समोषधयः । कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)
- [२] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (द्वितीयो द्विपात्क्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।
वदन्ते समोषधयः । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)
- [३] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (तृतीयस्त्रिपात्क्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।
(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।
सोमेन वदन्ते समोषधयः । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)
- [४] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।
(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।
(४) सोमेन सह । तं राजन् ।
सह सोमेन वदन्ते समोषधयः । राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । (व्युत्क्रमः)
- [५] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति । (पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः)
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।
(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।
(४) सोमेन सह । तं राजन् ।
(५) सह राजा । राजन् पारयामसि ।
राज्ञेति राजा । पारयामसीति पारयामसि । (समाप्तिः)

(२) द्विचक्रो रथः ।

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् ॥

ऋ० १।१।१

अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया । अकारि रत्नधातमः ॥

ऋ० १।२०।१

मन्त्रद्वयस्य सहोक्त्याऽपि द्विचक्रो रथो भवति । सहोक्तिपाठभेदेन स द्विधा विभज्यते । तत्र प्रथमः—

(ऋ० १।१।१) (ऋ० १।२०।१)

[१] अग्निमीळे । अयं देवाय ॥

ईळेऽग्निं । देवायाय ॥

[२] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने ॥

पुरोहितमीळेऽग्निं । जन्मने देवायाय ॥

[३] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः ॥

यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं । स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[४] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः ॥

देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[५] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमृत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः । विप्रेभिरासया ॥

ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[६] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमृत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः । विप्रेभिरासया ।

ऋत्विजमित्यूत्विजं । आसयेत्यासया ॥

[७] होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारि ॥

होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातममिति रत्नऽधातमं । रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥

(३) द्विचक्रो रथः ।

पूर्वोक्तयोर्द्वयोर्मन्त्रयोः सहोक्त्या द्विचक्रो रथो भवति । तस्य द्वितीयः प्रकारो यथा—

(ऋ० १।१।१)	(ऋ० १।२०।१)	(ऋ० १।१।१)	(ऋ० १।२०।१)
१ अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	[५](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥
ईळेऽग्निं	। देवायायं ॥	(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥
[२](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।	
पुरोहितमीळेऽग्निं	। जन्मने देवायायं ॥	(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥
[३](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(५) देवमृत्विजं	। विप्रेभिरासया ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ।	
(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥	आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ।	
यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥		[६](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥
स्तोमो जन्मने देवायायं ॥		(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥
[४](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।	
(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥	(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥
‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।		(५) देवमृत्विजं	। विप्रेभिरासया ॥
(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥	(६) ऋत्विजमित्यूत्विजं	। आसयेत्यासया ॥
देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥		[७](१) होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥	
विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥		रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारिः ॥	
		होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥	
		रत्नधातममिति रत्नऽधातमं ।	
		रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥	

(४) त्रिचक्रो रथः ।

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ (ऋ० १।२२।१९)

इस्यस्य त्रिपदागायत्रीछन्दस्कस्य मन्त्रस्य प्रतिपादं समानपदसंख्यत्वात्त्रिचक्रो रथो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः)	(द्वितीयः पादः)	(तृतीयः पादः)	
[१] (१) विष्णोः कर्माणि ।	यतो ब्रतानि ।	इन्द्रस्य युज्यः ।	(प्रथमः क्रमः)
कर्माणि विष्णोः ।	ब्रतानि यतः ।	युज्य इन्द्रस्य ।	(व्युत्क्रमः)
[२] (१) विष्णोः कर्माणि ।	यतो ब्रतानि ।	इन्द्रस्य युज्यः ।	(द्वितीयः क्रमः)
(२) कर्माणि पश्यत ।	ब्रतानि पस्पशे ।	युज्यः सखा ।	"
पश्यत कर्माणि विष्णोः ।	पस्पशे ब्रतानि यतः ।	सखा युज्य इन्द्रस्य ।	(व्युत्क्रमः)
(प्रथमः पादः) विष्णोः कर्माणि ।	कर्माणि पश्यत ।	पश्यतेति पश्यत ।	(समासिः)
(द्वितीयः ") यतो ब्रतानि ।	ब्रतानि पस्पशे ।	पस्पश इति पस्पशे ।	"
(तृतीयः ") इन्द्रस्य युज्यः ।	युज्यः सखा ।	सखेति सखा ।	"

(५) चतुश्चक्रो रथः ।

चतुश्चक्रो रथश्चतुष्पान्मन्त्रस्य पादशो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः)	(द्वितीयः पादः)	(तृतीयः पादः)	(चतुर्थः पादः)	
[१] (१) ओषधयः सं ।	सोमेन सह ।	यस्मै कृणोति ।	तं राजन् ।	(प्रथमः क्रमः)
समोषधयः ।	सह सोमेन ।	कृणोति यस्मै ।	राजंस्तं ।	(व्युत्क्रमः)
[२] (१) ओषधयः सं ।	सोमेन सह ।	यस्मै कृणोति ।	तं राजन् ।	(द्वितीयः क्रमः)
(२) सं वदंते ।	सह राजा ।	कृणोति ब्राह्मणः ।	राजन्पारयामसि ।	"
वदंते समोषधयः ।	राजा सह सोमेन ।	ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।	पारयामसि राजंस्तं ।	(व्युत्क्रमः)
(प्रथमः पादः) ओषधयः सं ।	सं वदंते ।	वदंत इति वदन्ते ।		(समासिः)
(द्वितीयः ") सोमेन सह ।	सह राजा ।	राजेति राजा ।		"
(तृतीयः ") यस्मै कृणोति ।	कृणोति ब्राह्मणः ।	ब्राह्मण इति ब्राह्मणः ।		"
(चतुर्थः ") तं राजन् ।	राजन्पारयामसि ।	पारयामसीति पारयामसि ।		"

[८] घनः ।

घनश्चतुर्विधः । घनो घनवल्लभश्च । तौ च प्रत्येकं द्विधा भवतः ।

[१] प्रथमं घन-लक्षणम् ।

अन्तात्क्रमं पठेत्पूर्वमादिपर्यन्तमानयेत् । आदिक्रमं नयेदन्तं घनमाहुर्मनीषिणः ॥

(१) पूर्वार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[१] राज्ञेति राज्ञा । सह राज्ञा । सोमेन सह । वदन्ते सोमेन । सं वदन्ते । ओषधयः सं-
(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ।

(२) उत्तरार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[२] पारयामसीति पारयामसि । राजन् पारयामसि । तं राजन् । ब्राह्मणस्तं । कृणोति ब्राह्मणः ।
यस्मै कृणोति-

(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ।

[२] द्वितीयं घनलक्षणम् ।

शिखामुक्त्वा विपर्यस्य तत्पदानि पुनः पठेत् । अयं घन इति प्रोक्त [इत्यष्टौ विकृतीः पठेत्] ॥

[१]

←	शिखापाठः	→	←	तस्य विपर्यासः	→	←	तत्पदानां पुनःपाठः	→
ओषधयः सं	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते	वदन्ते	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते ॥			
सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन	सोमेन	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन ॥			
वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह	सह	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह ॥			
सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा	राज्ञा	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा ॥			
सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	॥	राज्ञेति राज्ञा ॥				

[२]

यस्मै कृणोति कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणः ॥
कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं ॥
ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् राजंस्तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् ॥
तं राजन् राजंस्तं तं राजन् पारयामसि पारयामसि राजंस्तं तं राजन् पारयामसि ॥
राजन् पारयामसि पारयामसि राजन् ॥ राजन् पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ।

वनपाठः ।

द्वितीयघनलक्षणस्यान्यदुदाहरणम् ।

(१ शिखापाठः, २ तस्यत्रिपर्ययः, ३ तत्पदानां च पुनः पाठो घनः ।)

गायन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ।

ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद्धंशमिव येमिरे ।

(क्र० ११०११)

(१) प्रथमोऽर्थः ।

[१] गायँति त्वा, त्वा गायँति, गायँति त्वा, गायत्रिणो; गायत्रिणस्त्वा गायँति । गायँति त्वा
गायत्रिणः ॥

[२] त्वा गायत्रिणो, गायत्रिणस्त्वा, त्वा गायत्रिणोऽर्च्यः—ऽर्चन्ति गायत्रिणस्त्या ।
त्वा गायत्रिणोऽर्चन्ति ॥

[३] गायत्रिणोऽर्च्य, —ऽर्चति गायत्रिणो, गायत्रिणोऽर्च्यर्कम् —ऽर्कमर्चति गायत्रिणो ।
गायत्रिणोऽर्च्यर्कम् ॥

[४] अर्चत्यर्कम्—ऽर्कमर्चत्य—ऽर्चत्यर्कम्—ऽर्किणो; ऽर्किणोऽर्कमर्चत्य—ऽर्चत्यर्कमर्किणः ॥

[५] अर्कमर्किणो, —ऽर्किणोऽर्कम् —ऽर्कम् अर्किणः ॥ अर्किण इत्यर्किणः ॥

(२) द्वितीयोऽर्थः ।

[१] ब्रह्माणस्त्वा, त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा, शतक्रतो; शतक्रतो त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतो ॥

[२] त्वा शतक्रतो, शतक्रतो त्वा, त्वा शतक्रत, उदुच्छतक्रतो त्वा । त्वा शतक्रत उत् ॥

[३] शतक्रत उदुच्छतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव; वंशमिवोच्छतक्रतो, शतक्रत उद्वंशमिव ॥
शतक्रतो इति शतऽक्रतो ॥

[४] उद्वंशमिव, वंशमिवोदुद्वंशमिव, येमिरे; येमिरे वंशमिवोदुद्वंशमिव येमिरे ॥

[५] वंशमिव येमिरे, येमिरे वंशमिव, वंशमिव येमिरे ॥

वंशमिवेति वंशम्ऽइव । येमिर इति येमिरे ॥

पञ्चसंध्युक्तो घनपाठः ।

(घनवल्लभः)

पदद्वयस्य क्रमोत्क्रमव्युत्क्रमाभिक्रमसंक्रमैः पञ्चसंधिपाठो भवति । अनुलोमविलोमानुलोमैर्जटापाठो जायते । जटया सहोत्तरपदपाठेन शिखापाठो भवति । क्रममुक्त्वा, विपर्यस्य, पुनश्च क्रमपाठे कृते ध्वजो भवति । जटादण्डाभ्यां । घनपाठः सिद्ध्यति । सर्वमेवैतत्पञ्चसंध्युक्ते घनपाठे घनवल्लभे समुच्चयेन संगच्छते । पञ्चसंध्युक्तेन अन्तादादि-पर्यन्तमादेरन्तपर्यन्तं च पाठेन द्वितीयो घनवल्लभः सिद्ध्यति ।

परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

(ऋ० १।२५।१६)

[१] परा मे । मे मे । मे परा । परा परा । परा मे ॥

परा मे, मे परा, परा मे, यन्ति; यन्ति मे परा, परा मे यन्ति ॥

[२] मे यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति मे । मे मे । मे यन्ति ॥

मे यन्ति, यन्ति मे, मे यन्ति, धीतयो; धीतयो यन्ति मे, मे यन्ति धीतयः ॥

[३] यन्ति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति धीतयः ॥

यन्ति धीतयो, धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो, गावो; गावो धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो गावः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ।

धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावो; न; न गावो धीतयो, धीतयो गावो न ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥

गावो न, न गावो, गावो न, गव्यूती;—गव्यूतीर्न गावो, गावो न गव्यूतीः ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ।

न गव्यूती, गव्यूतीर्न, न गव्यूती—ऽन्व;—ऽनु गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरनु ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ।

गव्यूतीरन्व—ऽनुगव्यूती—गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छन्तीरुरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छन्तीः । इच्छन्तीरिच्छन्तीः ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसं ॥

इच्छन्तीरुरुचक्षसं—मुरुचक्षसमिच्छन्ती—रिच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

उरुचक्षसमित्युरुचक्षसं ॥

पञ्चसंध्युक्तो जटापाठः ।

← पञ्चसंधिपाठः → ← जटापाठः →

[१] परा मे । मे मे । मे परा । परा परा । परा मे ॥ परा मे, मे परा, परा मे ॥

[२] मे यंति । यंति यंति । यंति मे । मे मे । मे यंति ॥ मे यंति, यंति मे, मे यंति ॥

[३] यंति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यंति । यंति यंति । यंति धीतयः ॥

यंति धीतयो, धीतयो यंति, यंति धीतयः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ॥

धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावः ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥ गावो न, न गावो, गावो न ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ॥ न गव्यूतीर्गव्यूतीर्न न गव्यूतीः ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ॥

गव्यूतीरन्वनु गव्यूतीर्गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छंतीरुरुचक्षंसं । उरुचक्षंसमुरुचक्षंसं । उरुचक्षंसमिच्छंतीः । इच्छंतीरिच्छंतीः ।

इच्छंतीरुरुचक्षंसं ॥

इच्छंतीरुरुचक्षंसमुरुचक्षंसमिच्छंतीरिच्छंतीरुरुचक्षंसं ।

उरुचक्षंसमित्युरुचक्षंसं ॥

[एवमेव पञ्चसंध्युक्ताः सर्वा अपि विकृतयः पठ्यन्ते वेदविद्भिः ।]

पदक्रमविशेषज्ञो वर्णक्रमविचक्षणः ।

स्वरमात्राविशेषज्ञो गच्छेदाचार्यसंपदम् ॥

संहितापाठतः पुण्यं द्विगुणं पदपाठतः ।

त्रिगुणं क्रमपाठेन जटापाठेन षड्गुणम् ॥ (वराहपुराणे)

अथ भगवत्कात्यायनविरचिता ऋग्वेद-सर्वानुक्रमणी ।

अथ ऋग्वेदान्नाये शाकलके सूक्तप्रतीकऋक्संख्यऋषिदैवतच्छन्दांस्यनुक्रमिष्यामो यथोपदेशं । न ह्येतज्ज्ञानमृते श्रौतस्मार्तकर्मप्रसिद्धिः । मंत्राणां ब्राह्मणार्षेयच्छन्दोदैवतविद् याजनाध्यापनाभ्यां श्रेयोऽधिगच्छतीति । एताभ्यामेवानेवंविदो यातयामानि च्छन्दांसि भवन्ति । स्थाणुं वच्छेति, गर्ते वा पात्यते, प्रमीयते वा, पापीयान्भवतीति विज्ञायते ॥१॥ [१]

अथ ऋषयः ॥१॥ शतर्चिन् आद्ये मंडले, ऽर्ये क्षुद्रसूक्तमहासूक्ता, मध्यमेषु माध्यमाः ॥२॥ ऋचित्कथंचिद्विशेषितं ब्रह्मर्षिमस्त्रियमनुक्तगोत्रमांगिरसं विद्यात् ॥३॥ यस्य वाक्यं स ऋषिः ॥४॥ या तेनोच्यते सा देवता ॥५॥ यदक्षरपरिमाणं तच्छब्दः ॥६॥ अर्थेऽस्य ऋषयो देवताश्छन्दोभिरुपाधावन् ॥७॥ तिस्र एव देवताः क्षित्यन्तरिक्षयुस्थाना, अग्निर्वायुः सूर्य इति ॥८॥ एवं व्याहृतयः प्रोक्ता व्यस्ताः ॥९॥ समस्तानां प्रजापतिः ॥१०॥ ओंकारः सर्वदेवत्यः, पारमेष्ठ्यो वा ब्राह्मो, दैव, आध्यात्मिकः ॥११॥ तत्तत्स्थाना अन्यदेवतास्तद्विभूतयः ॥१२॥ कर्मपृथक्त्वाद्धि पृथगभिधानस्तुतयो भवन्ति ॥१३॥ एकैव वा महानात्मा देवता ॥१४॥ स सूर्य इत्याचक्षते ॥१५॥ स हि सर्वभूतात्मा ॥१६॥ तदुक्तमृषिणा 'सूर्य आत्मा जगतस्तस्थु-षश्चेति' ॥१७॥ तद्विभूतयोऽन्या देवताः ॥१८॥ तदप्येतदचोक्तं ॥१९॥ 'इंद्रं मित्रं वरुणमग्निमाहु रिति' ॥२०॥ यथाभिधानं त्वनुक्रमिष्यामः ॥२१॥ प्रायेणैन्द्रे मरुतः ॥२२॥ राज्ञां च दानस्तुतयः ॥२३॥ [२]

अथ च्छन्दांसि ॥१॥ गायत्र्युष्णिगनुष्टुबृहतीपंक्तित्रिष्टुब्जगत्यतिजगतीशक्वर्थतिशक्वर्थव्यष्टीष्ट्यतिष्टतयः ॥२॥ चतुर्विंशत्यक्षरादीनि चतुरुत्तराणि ॥३॥ ऊनाधिकेनैकेन निचृद्गुरिजौ ॥४॥ द्वाभ्यां विराट्स्वराजौ ॥५॥ पादपूर्णांशं तु क्षैप्रसंयोगैकाक्षरीभावान्व्यूहेत् ॥६॥ आद्ये तु सप्तवर्गे पादविशेषात्संज्ञाविशेषाः ॥७॥ ताननुक्रामंत एवोदाहरिष्यामः ॥८॥ विराड्रूपा विराट्स्थानाश्च बहूना अपि त्रिष्टुभ एवेत्युद्देशः ॥९॥ तत्र दशैकादशद्वादशाक्षराणां वैराजत्रैष्टुभजागता इति संज्ञाः ॥१०॥ अनादेशोऽष्टाक्षराः पादाः ॥११॥ चतुष्पदाश्चर्चः ॥१२॥ [३]

प्रथमं छंदस्त्रिपदा गायत्री ॥१॥ पंचकाश्चत्वारः षट्कश्चैकश्चतुर्थश्चतुष्को वा पदपंक्तिः ॥२॥ षट्सप्तैकादशा उष्णिगर्भा ॥३॥ त्रयः सप्तकाः पादनिचृत् ॥४॥ मध्यमः षट्कश्चेदतिनिचृत् ॥५॥ दशकश्चेद्यवमध्या ॥६॥ यस्यास्तु षट्सप्तकाष्टकाः सा वर्धमाना ॥७॥ विपरीता प्रतिष्ठा ॥८॥ द्वौ षट्कौ सप्तकश्च ह्रसीयसी ॥९॥ [४]

द्वितीयमुष्णिक् त्रिपदांशो द्वादशकः ॥१॥ आद्यश्चेत्पुरउष्णिक् ॥२॥ मध्यमश्चेत्कुक् ॥३॥ त्रैष्टुभजागतचतुष्काः ककुम्भ्यंकुशिरा ॥४॥ एकादशिनोः परः षट्कस्तनुशिरा ॥५॥ मध्ये चेत्पिपीलिकमध्या ॥६॥ आद्यः पंचकस्तयोऽष्टका अनुष्टुभर्भा ॥७॥ चतुःसप्तकोष्णिगेव ॥८॥ [५]

तृतीयमनुष्टुप् ॥१॥ पंच पंचकाः षट्कश्चैको महापदपंक्तिः ॥२॥ जागतावष्टकश्च कृतिः ॥३॥ मध्ये चेदष्टकः पिपीलिकमध्या ॥४॥ नवकयोर्मध्ये जागतः काविराट् ॥५॥ नववैराजत्रयोदशैर्नष्टरूपी ॥६॥ दशकास्त्रयो विराट् ॥७॥ एकादशका वा ॥८॥ [६]

चतुर्थं बृहती तृतीयो द्वादशकः ॥१॥ आद्यश्चेत्पुरस्ताद्बृहती ॥२॥ द्वितीयश्चेन्न्यंकुसारिण्युरोबृहती वा स्कंधोभीवी वा [१] ब्राह्मण आर्षेयः । स श्रेयोऽधिगच्छतीत्येताभ्यां । अधिगच्छति । भवंत्यधस्तु विपरीते । स्थाणुमृच्छति । [२] (२) क्षुद्रसूक्ता । (३) ब्रह्म ऋषिः । (७) देवताश्छन्दोभिरभ्यधावन् । (१०) आर्षं तु प्रजापतिः । (११) आध्यात्मिकः । पारमेष्ठ्यो वा । (१२) तत्तत्स्थाना अन्यास्तद्विभूतयः । (१७) ऋ० १।११।५।१ । (२०) ऋ० १।१६।४।६ [३] (२) अस्य सूत्रस्यानन्तरमेष मंत्रो दृश्यते । 'कृतिः प्रकृतिराकृतिर्विकृतिः संकृतिस्तथा । षष्ठी चाभिकृतिर्नाम सप्तम्युत्कृतिरुच्यते' (ऋ० प्राति०) (४) एकेनोनाधिकेन । [४] (९) सप्तकश्चेति । [५] (१) द्वादश ।

॥३॥ अंत्यश्चेदुपरिष्ठाद्बृहती ॥४॥ अष्टिनोर्मध्ये दशकौ विष्टारबृहती ॥५॥ त्रिजागतोर्ध्वबृहती ॥६॥ त्रयोदशिनोर्मध्येऽष्टकः पिपीलिकमध्या ॥७॥ युजावष्टकावयुजौ नवैकादशिनौ बृहती विषमपदा ॥८॥ चतुर्नवका बृहत्सेव ॥९॥ [७]

पंचमं पंक्तिः पंचपदा ॥१॥ अथ चतुष्पदा ॥२॥ विराड् दशकैः ॥३॥ अयुजौ जागतौ सतोबृहती ॥४॥ युजौ चेद्विपरीता ॥५॥ आद्यौ चेत्प्रस्तारपंक्तिः ॥६॥ अंत्यौ चेदास्तारपंक्तिः ॥७॥ आद्यांत्यौ चेत्संस्तारपंक्तिः ॥८॥ मध्यमौ चेद्विष्टारपंक्तिः ॥९॥ [८]

षष्ठं त्रिष्टुप् त्रैष्टुभपदा ॥१॥ द्वौ तु जागतौ यस्याः सा जागते जगती ॥२॥ त्रैष्टुभे त्रिष्टुप् ॥३॥ वैराजौ जागतौ चाभिसारिणी ॥४॥ नवकौ वैराजश्चैष्टुभश्च द्वौ वा त्रैराजौ नवकश्चैष्टुभश्च विराट्स्थाना ॥५॥ एकादशिनश्चयोऽष्टकश्च विराड्रूपा ॥६॥ द्वादशिनश्चयोऽष्टकश्च ज्योतिष्मती ॥७॥ यतोऽष्टकस्ततो ज्योतिः ॥८॥ चत्वारोऽष्टका जागतश्च महाबृहती ॥९॥ मध्ये चैद्यवमध्या ॥१०॥ आद्यौ दशकावष्टकाश्चयः पंक्युत्तरा विराट्पूर्वा वा ॥११॥ [९]

सप्तमं जगती जागतपदा ॥१॥ अष्टिनश्चयः स्वौ च द्वौ महासतोबृहती ॥२॥ अष्टकौ सप्तकः षट्को दशको नवकश्च षष्ठकः वा महापंक्तिः ॥३॥ [१०]

अथ प्रगाथाः ॥१॥ बृहतीसतोबृहत्सौ बार्हतः ॥२॥ ककुप् चेत्पूर्वा ककुभः ॥३॥ महाबृहतीमहासतोबृहत्सौ महाबार्हतः ॥४॥ बृहतीविपरीते विपरीतोत्तरः ॥५॥ अनुष्टुप्गायत्र्यौ चानुष्टुभोऽनुष्टुप्मुखास्तृचा इत्युक्ते ॥६॥ [११]

सूक्तसंख्यानुवर्तत आन्यस्याः सूक्तसंख्यायाः ॥१॥ ऋषिश्चान्यस्माद्वेषरेवाविशिष्टः ॥२॥ तु-हि-ह-वै-तच्छब्दविशिष्टा-न्यृषिदैवतच्छंदांसि द्वि-त्रि-चतुः-पंच-षट्-सूक्तभाजि यथासंख्यं ॥३॥ अनिरुक्ता संख्या विंशतिः ॥४॥ अनादेशो विंशो देवता ॥५॥ त्रिष्टुप् छंदः ॥६॥ प्रगाथा बार्हताः ॥७॥ विंशतिका द्विपदा विराजः ॥८॥ तदर्धमेकपदाः ॥९॥ द्विर्द्विपदास्त्वृचः समानन्ति ॥१०॥ अयुक्ष्वंत्या द्विपदैव ॥११॥ मंडलादिष्वग्नेयमैन्द्रात् ॥१२॥ त्रिष्टुबंतस्य सूक्तस्य शिष्टा जगत्यः ॥१३॥ आदौ गायत्रं प्राग्वैरण्यस्तृपीयात् ॥१४॥ [१२]

॥ इति द्वादशकांडी तु परिभाषा प्रवर्णिता ॥

१ अग्निं नव मधुच्छंदा वैश्वामित्रः । २ वायो वायव्यैन्द्रवायवमैत्रावरुणास्तृचाः । ३ अश्विना द्वादशाश्विनैन्द्रवैश्वदेवसारस्वतास्तृचाः । सप्तैताः प्रउगदेवताः । ४ सुरूपकृत्तुं दशैन्द्रं । ५ आ तु । ६ युंजंत्यादहेत्येताः षण्मारुत्यो वीळु चिदिद्रेणेत्यैष्टौ च । ७ इंद्रमित् । ८ इंद्र सानसि । ९ इंद्रेहि । १० गायंति द्वादशानुष्टुभं तु । ११ इंद्रमष्टौ जेता माधुच्छंदसः । १२ अग्निं द्वादश मेधातिथिः काण्व आग्नेयमग्निनेति पादौ अग्निदैवतो निर्मथ्याहवनीयो । १३ सुसमिद्ध इतीधमः समिद्धो वाग्निस्तनूनपात्रराशंस इळो बर्हिर्देवीद्वार उषासानक्ता दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यस्वष्टा वनस्पतिः स्वाहाकृतय इति प्रत्यृचं देवताः । एतदाग्रीसूक्तं । एतेनान्यान्युक्तदैवतानि । एकादशकानि तु नाराशंसान्याप्रशब्दोक्तान्यतनूनपांति । १४ ऐभिर्वैश्वदेवं । १५ इंद्र सोममृतव्यं । तन्नैद्री मारुती त्वाष्ट्याग्नेयैद्री मैत्रावरुणी चतस्रो द्रविणोदस आश्विन्याग्नेयीत्यृतुदेवताः सर्वत्र । १६ आ त्वा नव । १७ इंद्रावरुणयोरैन्द्रावरुणं युवाकु पादनिचृतौ इन्द्रो हृसीयसी वा । १८ सोमानमिति पंच ब्राह्मणस्पत्याश्चतुर्थ्यामिन्द्रश्च सोमश्च पंचम्यां दक्षिणा चान्याः सादसस्पत्या नाराशंसी वांत्या । १९ प्रति त्यमाग्निमारुतं ॥ [१] (मन्त्राः १९४)

२० अयमष्टावार्भवं । २१ इह षळैन्द्राग्रं । २२ प्रातर्युजा सैका चतस्र आश्विन्यस्तथा सावित्र्य आग्नेय्यौ द्वे देवीनामेकैकैन्द्राणीवरुणान्यग्नायीनां द्यावापृथिव्ये पार्थिवी षड्वैष्णव्योऽतो देवा दैवी वा । २३ तीव्राश्चतुर्विंशतिर्वायव्यैकैन्द्रवायव्यौ मैत्रावरुणमरुत्वतीयवैश्वदेवपौष्णास्तृचाः शिष्टा आप्योऽत्याध्यर्धाग्नेय्यप्स्वंतः पुरउगिक् परानुष्टुप्तिश्चान्त्या एकविंशी प्रतिष्ठा ।

[७] (३) ०बृहती स्कंधोग्रीवी वा । (८) नवकाष्टकैकादशाष्टिनो विषमपदा; नवकाष्टयेकादश्यष्टिनो विषमपदा ।

[८] चतुष्पादा । (३) दशकाः । वैराजैर्विराट् ।

[१२] (८) विंशिका । (१०) तृचः; ०दा ऋचः । (१३) शेषा । (१४) प्राग्वैरण्यस्तृपात् ।

(१२) निर्मथ्य; निर्मथ्य । निर्मथ्य आहवनीयश्च । निर्मथ्याहवनीयाभ्याम् ।

(१३) देवता । (१५) ०ग्नेयृतुदेवताः । (१८) वा; चान्त्या । (२२) देवीनामेकैकैन्द्राणीवरुणानि । (२३) शेषा ।

२४ कस्य पंचोनाजीगतिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातो वारुणं तु त्रैष्टुभमादौ काय्यामेत्यौ सावित्रस्तृचो गायत्रोऽस्यांता भागी वा । २५ यच्चित्सैका । २६ वसिष्व दशमेयं तु । २७ अथं ससोना गायत्रोऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । २८ यत्र प्रावा नव षळुनुष्टुवादि यच्चिद्वयौल्लख्यौ परे मौसल्यौ च प्रजापतेर्हिरिश्रं दस्यांता चर्मप्रशंसा वा । २९ यच्चित्सप्त पांक्तं । ३० आ वो अधिकास्माकं पादनिचृच्छस्त्रिष्टुप्परौ तृचावाश्विनोषस्यौ । ३१ त्वमग्ने द्व्यूना हिरण्यस्तूप आग्नेयं त्रिष्टुवंत्याष्टमीषोळश्यौ च । ३२ इंद्रस्य पंचोना ॥ [२] (मन्त्राः १८९)

३३ एत । ३४ त्रिष्टुद्द्वादशाश्विनं नवम्यंत्ये त्रिष्टुभौ । ३५ ह्यम्येकादश सावित्रं नवमी जगत्याद्या च सा लिंगो-
क्तदेवतपादा । ३६ प्र वो विंशतिः कण्वो घोर आग्नेयं प्रागाथमूर्ध्व ऊ पु यौप्यौ । ३७ क्रीळं पंचोना मारुतं हि गायत्रं
तु । ३८ कद्ध । ३९ प्र यद्दश प्रागाथं तु । ४० उत्तिष्ठाष्टौ ब्राह्मणस्पत्यं । ४१ यं रक्षंति नव वरुणमित्रार्यम्णां मध्ये तृच
आदित्येभ्यो गायत्रं हि । ४२ सं पूषन्दश पौष्णं । ४३ कद्रुद्राय नव रौद्रं तृतीया मैत्रावरुणी चांत्यस्तृचः सौम्योऽस्यानुष्टुप् ।
४४ अग्ने षळुना प्रस्कण्वः काण्व आग्नेयं तु प्रागाथमाद्यो दृचोऽभ्युषसां च । ४५ त्वमग्ने दशानुष्टुभमर्धचोऽन्त्यो देवः ।
४६ एषो पंचोनाश्विनं तु गायत्रं ॥ [३] (मन्त्राः १७३)

४७ अयं दश प्रागाथं तु । ४८ सह षोळशोषस्यं तु । ४९ उषश्चतुष्कमानुष्टुभं तु । ५० उदु त्यं ससोना सौर्यं
ववाद्या गायत्रोऽन्त्यस्तृचो रोगन्न उपनिषत् । ५१ अभि त्यं पंचोना सव्यो द्वित्रिष्टुवंतं । अंगिरा इंद्रतुल्यं पुत्रमिच्छन्नभ्य-
ध्यायत्सव्य इतींद्र एवास्य पुत्रोऽजायत । ५२ त्यं सु त्रयोदश्यंत्ये त्रिष्टुभौ । ५३ न्यू ष्वेकादशांत्ये त्रिष्टुभौ । ५४ मा
नोऽस्या त्रिष्टुप् षष्ठ्यष्टमी नवमी च । ५५ दिवश्चिदष्टौ जागतं हि । ५६ एष प्र षट् । ५७ प्र मंहिष्ठाया । ५८ नू चिच्चव
नोधा गौतम आग्नेयं हि चतुस्त्रिष्टुवंतं । ५९ वया इत्सस वैश्वानरीयं । ६० वह्निं पंच । ६१ अस्मा इदु षोळश ॥ [४]
(मन्त्राः १५२)

६२ प्र ससोना । ६३ त्वं नव । ६४ वृष्णे पंचोना मारुतं त्रिष्टुवंतं । परमाग्नेयमैन्द्रात् । ६५ पश्चा दश पराशरः
शाक्यो द्वैपदं तत् । ६६ रयिः । ६७ वनेषु । ६८ श्रीणन् । ६९ शुक्रः । ७० वनेमैकादश । ७१ उप प्र दश ।
७२ नि काव्या । ७३ रयिर्न । ७४ उपप्रयंतो नव गौतमो राहूगणो गायत्रं तु । ७५ जुषस्व पंच । ७६ का ते ।
७७ कथा । ७८ अभि त्वा गायत्रं तु । ७९ हिरण्यकेशो द्वादशाद्यौ तृचौ त्रैष्टुभौ णिगहौ पूर्वोऽग्ने वा मध्यमाय । ८०
इत्था षोळशैर्द्रं पांक्तं हि यामित्यस्यां निपातिनो दध्यङ्मनुरथा चेति ॥ [५] (मन्त्राः १८५)

८१ इंद्रो नव । ८२ उपो पु षट् जगत्यंतं । ८३ अश्वावति जागतं । ८४ असावि विंशतिः षळुनुष्टुभ औष्णिगहपांक्त
गायत्रैष्टुभास्तृचाः प्रागाथः । ८५ प्र ये द्वादश मारुतं ह पंचम्यंत्ये त्रिष्टुभौ । ८६ मरुतो दश गायत्रं । ८७ प्रत्वक्षसः
षट् जागतं । ८८ आ विद्युन्मद्गिराद्यांत्ये प्रस्तारपंक्ती पंचमी विराड्रूपा । ८९ आ नो दश वैश्वदेवं तु पंचाद्याः सप्तमी
च जगत्यः षष्ठी विराट्स्थाना । ९० ऋजुनीती नव गायत्रमंत्यानुष्टुप् । ९१ त्वं सोम अधिका सौम्यं पंचम्यादि
गायत्र्यो द्वादशोष्णिक् च । ९२ एता उ त्या द्व्यूनोषस्यं चतुर्जगत्यादि षळुष्णिगंतं तृचोऽस्य आश्विनः । ९३ अग्नीषोमौ
द्वादशाग्नीषोमीयमाद्यास्तिस्रोऽनुष्टुभ उपांत्यास्तिस्रो गायत्र्योऽष्टमी जगती वा । ९४ इमं षोळश कुत्स आग्नेयं तद्द्वित्रिष्टुवंतं
पूर्वो देवास्तयः पादा देवास्तन्नो मित्रोऽर्धचो लिंगोक्तदेवतो यदैवत्यं वा सूक्तं ॥ [६] (मन्त्राः १६३)

९५ द्वे एकादशौषसाय वाग्नेये । ९६ स प्रस्तथा नव द्रविणोदसे । ९७ अप नोऽष्टौ शुचये गायत्रं । ९८ वैश्वानरस्य
तृचं वैश्वानरीयं । ९९ जातवेदस एका जातवेदस्यमेतदादीन्येकभूयांसि सूक्तसहस्रमेतत्कश्यपार्ष । १०० स यो वृषैकोना
वार्षांगिरा ऋज्राश्वांबरीषसहदेवभयमानसुराधसः । १०१ प्र मंदिन एकादश कुत्स आद्या गर्भस्त्राविण्युपनिषत्तुस्त्रिष्टुवंतं ।

(२४) अस्यांता । (२६) वसिष्व । (२९) यच्चिद्वि । (३०) तृचावाश्विनोषस्यं । (३४) नवम्यंते । (३५) लिंगोक्तदेवताः
पादास्त्रयः; देवतपादाः । (३६) घोर । (५०) उपनिषद् अंत्योऽर्धचः शत्रुघ्नश्च । द्विषन्नः । (८५) पंचम्यंते । (९४) देवत्यो;
दैवतो । यदैवत्यं । (९५) एकादशोषसाय । (९९) सूक्तसहस्रमेतत् कश्यपार्ष । (१०१) कुत्सश्चतुस्त्रिष्टुवंतमाद्या
गर्भस्त्राविण्युपनिषत् ।

१०२ इमां तेंऽत्या त्रिष्टुप् । १०३ तत्तेऽष्टौ । १०४ योनिर्नव । १०५ चंद्रमा एकोनाष्टस्थितो वा वैश्वदेवं हि पांक्तमंष्या त्रिष्टुबष्टमी महाबृहती यवमध्या । १०६ इंद्रं मित्रं सप्त त्रिष्टुबंतं । १०७ यज्ञस्तृचं । १०८ य इन्द्राग्नी सप्तोर्नैद्राणं तु । १०९ वि ह्यष्टौ । ११० तत् नवार्भवं तु पंचम्यंत्ये त्रिष्टुभौ । १११ तक्षन्पंचांस्या त्रिष्टुप् । ११२ ईळे पंचा-
धिकाश्विनमाद्यौ पादौ लिंगोक्तदेवतावंत्ये त्रिष्टुभौ ॥ [७] (मन्त्राः १०९)

११३ इदं विंशतिरूपस्यं द्वितीयोऽर्धर्चो रात्रेश्च । ११४ इमा एकादश रौद्रं द्वित्रिष्टुबंतं । ११५ चित्रं षट् सौर्यं । ११६ नासत्याभ्यां पंचाधिका कक्षीवान्दैर्घतमस उशिकप्रसृत आश्विनं वै । ११७ मध्वः । ११८ आ वामेकादश । ११९ आ वां रथं दश जागतं । १२० का राधद्वादशांस्या दुःस्वप्ननाशिन्याद्या गायत्री द्वितीया ककुप्तृतीयाचतुर्थ्यौ काविराण-
ष्टरूप्यौ पंचमी तनुशिरा षष्ठ्यक्षरैरुष्णिग्विष्टारबृहती कृतिर्विराट् तिस्रो गायत्र्यः । १२१ कदित्था पंचोना वैश्वदेवं वा । [८]
(मन्त्राः १३५) [इति प्रथमोष्टकः । मन्त्राः १३७०]

१२२ प्र वो वैश्वदेवमा वो विराड्रूपे । १२३ पृथुः सप्तोर्नोषस्यं तु । १२४ उषा उच्छंती । १२५ प्राता रत्नं सप्त स्वनयस्य दानस्तुतिरुपजगत्यौ । १२६ अमंदानिति कक्षीवान्दानतुष्टः पंचभिर्भावयव्यं तुष्टावांत्ये अनुष्टुभौ भावय-
व्यरोमशयोर्दपत्योः संवादः । १२७ अग्निमेकादश परुच्छेपो दैवोदासिराज्ञेयं तु पारुच्छेपं सर्वमात्यष्टं तन्नातिष्ठतिः षष्ठी । १२८ अयं जायताष्टौ । १२९ यं त्वमेकादश षष्ठ्यैदवी प्रमा वोऽतिशक्त्यावष्टिरस्या । १३० एंद्रयाहि दशांस्या त्रिष्टुप् । १३१ इन्द्राय सप्त । १३२ त्वया षड्युवंतमैद्रापार्वतोऽर्धर्चः । १३३ उभे सप्तदौ त्रिष्टुसिक्तोऽनुष्टुभो गायत्री धृतिरष्टिः । १३४ आ त्वा षड्वायव्यं त्वंस्याष्टिः । १३५ स्तीर्णं नव चतुर्थ्याद्याः पंचैश्वर्यचोपांत्ये अष्टी । १३६ प्र सु सप्त मैत्रावरुणं त्वंत्ये लिंगोक्तदेवत्ये अंत्या त्रिष्टुप् ॥ [९] (मन्त्राः १३७)

१३७ सुष्ठुम तृचमतिशाकरं । १३८ प्र प्र चतुष्कं पौष्णं । १३९ अस्तु औषळेकादश वैश्वदेवी मैत्रावरुण्याश्विन-
स्तिष्ठ पेंद्राग्नेयी मारुत्यैन्द्राग्नी बार्हस्पत्या वैश्वदेव्यंत्या त्रिष्टुपंचमी बृहती वैश्वदेवसेतदेवमन्यासामपि सूक्तप्रयोगे वैश्वदेवत्वं सूक्तभेदप्रयोगे यल्लिं सा देवता । १४० वेदिषदे सप्तोना दीर्घतमा औचथ्य आग्नेयं तु द्वित्रिष्टुबंतं तु त्रिष्टुबृहती वा । १४१ बळित्था । १४२ समिद्ध आप्रिय आनुष्टुभमंलैद्री । १४३ प्र तव्यसीमष्टावाग्नेयं तु तत्रिष्टुबंतं । १४४ एति प्र सप्त जागतं । १४५ तं पृच्छत पंचांस्या त्रिष्टुप् । १४६ त्रिमूर्धानं । १४७ कथा । १४८ मथीयत् । १४९ महः स वैराजं । १५० पुरु तृचमौष्णिहं । १५१ मित्रं नव मैत्रावरुणं हि जागतं मैत्र्याणा । १५२ युवं सप्त । १५३ यजामहे चतुष्कं । १५४ विष्णोः षड्वैष्णवं हि । १५५ प्र वो जागतं त्वैन्द्रश्चाद्यस्तृचः । १५६ भव पंच । १५७ अबोधि षळाश्विनं त्वंत्ये त्रिष्टुभौ ॥ [१०] (मन्त्राः १४३)

१५८ वसू अंत्यानुष्टुप् । १५९ प्र छावा पंच छावापृथिवीयं तु जागतं तु । १६० ते हि । १६१ किमु श्रेष्ठः षड्नाभवं त्रिष्टुबंतं । १६२ मा नो द्व्यधिकाश्चस्तुतिस्तु तृतीयाषष्ठ्यौ जगत्यौ । १६३ यदक्रंदः सप्तोना । १६४ अस्य द्विपंचाशदरूपस्तवं त्वेतस्संशयोत्थापनप्रश्नप्रतिवाक्यान्यत्र प्रायेण ज्ञानमोक्षाक्षरप्रशंसा च पंचपादं साकंजानां यद्वायत्रेऽयं स शिक्ते सप्तार्धगर्भा गौरीरिति जगत्यः । एतदंतं वैश्वदेवं तस्याः समुद्रा इति वाचः समुद्रा आपोऽक्षरं सा प्रस्तार-
पंक्तिः शकमयमिति शकधूम उक्षाणं पृश्निमिति सोमस्त्रयः केशिन इत्यग्निः सूर्यो वायुश्च केशिनश्चत्वारि वाग्वाच इंद्रं मित्रं सौर्यौ द्वादशेति संवत्सरसंस्थं कालचक्रवर्णनं यस्ते सरस्वत्यै यज्ञेन साध्येभ्यः परानुष्टुप्सौरी पर्जन्याग्निदेवता वांस्या सरस्वते सूर्याय वा । १६५ कया पंचोना संवादोऽगस्त्यैद्रमरुतां तृतीयाण्युजो मरुतां वाक्यमंथस्तृचोऽगस्त्यस्य शिष्टा इंद्रस्यैकादशी च मरुत्वांस्त्रिष्टुभो देवता ॥ [११] (मन्त्राः १४३)

(१०५) त्रिष्टुबंतं । (११०) पंचम्यंते । (१२०) पंचम्यौ । का राधद्वादशांस्या दुःस्वप्ननाशिनी गायत्रानुष्टुभौष्णिहा बृचा विष्टारबृहती कृतिर्विराट् तिस्रो गायत्र्यो द्वितीयोष्णिगवा तृतीयाचतुर्थ्यौ काविराणष्टरूप्यौ पंचमी तनुशिरा वा । (१२५) उप चरंति । (१२९) अतिशक्त्यावष्टिरस्या । (१३२) त्वया वयं । (१३६) ० देवते । (१४८) मथीत् । (१५९) छावापृथिव्यं । (१६४) ० एतदंतं तु । (१६५) ० संवादसूक्तीयायाऽग० । ० संवादस्तृतीया० । च शिष्टा० ।

१६६ तन्वगस्थो मारुतं हि द्वित्रिष्टुबंतं मित्रावरुणयोर्दक्षितयोरुर्वशीमत्सरसं दृष्ट्वा वासतीवरे कुंभे रेतोऽपतत्ततोऽ-
गस्थ-वसिष्ठावजायेतां । १६७ सहस्रमेकादशार्धेन्द्री । १६८ यज्ञायज्ञा दश त्रिष्टुबंतं । १६९ महोऽष्टौ द्वितीया
विराट् । १७० न नूनं पंचागस्थेनैन्द्रे हविषि मरुतामुद्यत इन्द्रागस्थयोः संवाद ऐन्द्रस्तत्राद्या तृतीया चैन्द्रवाक्यं चतुर्थी
चादौ बृहती तिस्रोऽनुष्टुभः । १७१ प्रति वः षण्मारुतं तु चतस्रोऽस्या मरुत्वतीयाः । १७२ चित्रस्तृचं गायत्रं ।
१७३ गायत्ससोना । १७४ त्वं राजा दश । १७५ मरिस षळानुष्टुभं तु त्रिष्टुबंतं त्वाद्या स्कंधोमीवा । १७६ मरिस नः ।
१७७ आ चर्षणि प्राः पंच । १७८ यद्ध स्या । १७९ पूर्वाः षट् जाया-पत्योर्लोपासुद्राया अगस्थस्य च द्रुचाभ्यां रत्यर्थं
संवादं श्रुत्वांतेवासी ब्रह्मचार्यस्ये बृहत्यादी अपश्यत् । १८० युवोर्दशाश्विनं वै । १८१ कदु नव । १८२ अभूदिदमष्टौ
षळ्यस्ये त्रिष्टुभौ । १८३ तं युंजाथां षट् ॥ [१२] (मन्त्राः १४२)

१८४ ता वां । १८५ कतरैकादश द्यावापृथिवीयं । १८६ आ नो वैश्वदेवं । १८७ पितुं न्वन्नस्तुतिर्गायत्रं त्वाद्या-
नुष्टुभाभां तृतीया पंचम्याद्यश्च तिस्रोऽनुष्टुभोऽस्या च बृहती वा । १८८ समिद्ध आप्रियः । १८९ अग्ने नयाष्टावानेयं ।
१९० अनर्वाणं बार्हस्पत्यं । १९१ कंकतः षोडशोपनिषदानुष्टुभमप्तृणसौर्यं विषशंकावानगस्थः प्राब्रवीद्दशम्याद्यास्तित्तो
महापंक्तयो महाबृहती च ॥

॥ शतर्चिनां मण्डलं तु समाप्तं प्रथमं त्विति ॥ [प्रथममण्डलस्य मन्त्राः २००६]

य आंगिरसः शौनहोत्रो भूत्वा भार्गवः शौनकोऽभवत्स गृत्समदो द्वितीयं मंडलमपश्यत् । १ त्वमग्ने जागतं तु ।
२ यज्ञेन ससोना । ३ समिद्ध एकादशप्रं सप्तमी जगती । ४ हुवे नव सोमाहुतिर्भागवो ह । ५ होताष्टावानुष्टुभं ।
६ इमां मे गायत्रं हि । ७ श्रेष्ठ षट् । ८ वाजयज्ञिवांत्यानुष्टुप् ॥ [१३] (मन्त्राः १५९)

९ नि होता । १० जोहूत्रः । ११ श्रुधि सैकैर्द्रं विराट्स्थानमृतेऽस्यां । १२ यो जातः पंचोना । १३ ऋतुः
ससोनांत्या त्रिष्टुप् । १४ अध्वर्यवो द्वादश । १५ प्र ष दश । १६ प्र वो न्वांत्या त्रिष्टुप् । १७ तदस्मै द्वित्रिष्टुबंतं ।
१८ प्रातः । १९ अपायि । २० वयं ते स नो विराट् रूपा । २१ विश्वजिते षट् त्रिष्टुबंतं । २२ त्रिकद्वकेषु चतुष्क-
मष्टयाद्यतिशाकरमंत्याष्टिर्वा । २३ गणानामेकोना ब्राह्मणस्पत्यं ह बार्हस्पत्यास्तु दृष्टलिंगाः पंचदश्यस्ये त्रिष्टुभौ ॥ [१४]
(मन्त्राः १५७)

२४ सेमां षोडशांत्या त्रिष्टुद्वादशी च सैन्दी च । २५ इंधानः पंच जागतं तु । २६ ऋजुश्चतुष्कं । २७ इमा-
स्थूना कूर्मो गार्त्समदो हि वादित्येभ्यः । २८ इदमेकादश वारुणं । २९ धृतव्रताः सप्त वैश्वदेवं । ३० ऋतमेकादश
जगस्थंतं षष्ठ्यैद्रासौमी सरस्वति त्वमिति सारस्वतोऽर्धर्चो यो नो बार्हस्पत्या तं वो मारुती । ३१ अस्माकं सप्त वैश्वदेवं
त्रिष्टुबंतं । ३२ अस्य मेऽष्टौ जागतं त्र्यनष्टुबंतं द्यावापृथिव्यैका द्वे ऐंद्र्यौ त्वाष्ट्र्यौ वा द्वे द्वे राकासिनीवालयोरन्या लिंगोक्त
देवता । ३३ आते पंचोना रौद्रं । ३४ धारावरा मारुतं त्रिष्टुबंतं । ३५ उपेमपोनप्त्रीयं । ३६ तुभ्यं षळृतव्यं तु
जागतं तु ॥ [१५] (मन्त्राः १३७)

३७ मंदस्व । ३८ उदु व्य एकादश सावित्रं । ३९ ग्रावाणेवाष्टावाश्विनं । ४० सोमापूषणा षट् सोमापौषणमंत्योऽ-
र्धर्चोऽप्यदितेः । ४१ वायो सैका गायत्रमुक्ता देवताः प्रउगेणाद्ये तु तृचैऽत्यैद्रवायवी द्यावापृथिव्योऽत्यस्तृचो हाविर्धानो
वा तृतीयः पादो वाग्नेयोऽवितमेऽनुष्टुभौ बृहती च । ४२ कनिक्रदृचं । ४३ प्रदक्षिणजगंतं मध्येऽतिशक्येष्टिर्वा ।
एताभ्यामृषिरध्वनि वाड्यमानं शकुंतं तुष्टाव ॥

॥ इति गार्त्समदं द्वितीयं मंडलं समाप्तम् ॥ [द्वितीयमण्डलस्य मन्त्राः ४२९]

(१६९) ०विराट्पंक्तिः । (१७०) वादौ च बृहती । (१८७) (ऋग्विधाने, १।२६।६॥) तृतीयांत्ये । ०अंस्या बृहती-
वानुष्टुभा । (१९१) ०दशम्याद्याश्च तिस्रोः । ०निषदप्तृणसौर्यमानुष्टुभं ।
(३) षष्ठ्यादि जगत्स्यः; जगत्स्यौ । (२३) ब्राह्मणस्पत्यं ह । (२७) इमा गिरः । वादित्यं । (२८) वारुणमुपांत्या
दुःस्वप्ननाशिनी । (३०) षष्ठ्यैद्रासौमी..... नो बृहस्पतिस्तर्चोऽस्या । (३५) ०नप्त्रीयं, ०नप्यं ।

कुशिकस्वैषीरथिरिन्द्रतुल्यं पुत्रमिच्छन्ब्रह्मचर्यं चचार तस्येन्द्र एव गाधी पुत्रो जज्ञे गाथिनो विश्वामित्रः स तृतीयं मंडलम-
पश्यत् । १ सोमस्य त्र्यधिका । २ वैश्वानराय पंचोना वैश्वानरीयं तु जागतं तु । ३ वैश्वानरायैकादश । ४ समिध-
मिदामियः । ५ प्रत्यग्निः । ६ प्र कारवः । इत्याग्नेययोरन्यासामपि निपातो दृश्यते ॥ [१६] (मन्त्राः १४०)

[द्वितीयोऽष्टकः । मन्त्राः ११४७]

७ प्र ये । ८ अंजंति यूपस्तुतिः षष्ठ्याद्याभिर्बहवोऽस्या ब्रश्चिन्यष्टमी वैश्वदेवी वा तृतीयासप्तम्यावनुष्टुभौ । ९ सखायो
नव बार्हतं त्रिष्टुवंतं । १० त्वामग्न औष्णिहं । ११ अग्निर्होता गायत्रं तु । १२ इन्द्राग्नी ऐन्द्राग्नं । १३ प्र वः सस
ऋषभस्त्वानुष्टुभं । १४ आ होता । १५ वि पाजसा कात्य उत्कीलस्तु । १६ अयमग्निः षट् प्रागाथं । १७ समिध-
मानः पंच कतो वैश्वामित्रस्तु । १८ भवानः । १९ अग्निं होतारं गाधी ह । २० अग्निमुषसमाद्यात्वे वैश्वदेव्यौ । २१
इमं न उपाद्ये अनुष्टुभौ विराड्रूपा सतोबृहती चांत्या । २२ अयं स उपांत्यानुष्टुप्पुरीष्येभ्योऽग्निभ्यः । २३ निर्मथितो
देवश्चवा देववातश्च भारतौ तृतीया सतोबृहती । २४ अग्ने सहस्र गायत्रमाद्यानुष्टुप् । २५ अग्ने दिवो वैराजमुपांत्या-
ग्नैद्री । २६ वैश्वानरं नव तृचौ वैश्वानरीयमारुतौ जागतौ दृच आत्मस्तुतिर्वा पूर्वात्मगीतांत्योपाध्यायस्तुतिः । २७ प्र
वः पंचोना गायत्रं त्वृतव्या वाद्या । २८ अग्ने जुषस्व षट् तृतीयाण्युष्णिक् त्रिष्टुब्जगत्यः । २९ अस्तीदं षोडशाद्याचतुर्थी-
दशमीद्वादश्योऽनुष्टुभः षष्ठ्येकादश्युपांत्ये च जगत्यः पंचम्यृत्विग्भ्यो वा ॥ [१७] (मन्त्राः १७६)

३० इच्छंति ब्यधिकैर्दं । ३१ शासत्कुशिको विश्वामित्र एव वा श्रुतेः । ३२ इन्द्र सोमं त्र्यूना । ३३ प्र पर्वतानां
सप्तोना संवादो नदीभिर्विश्वामित्रस्योत्तितीर्षोस्तत्र नदीवाक्यं चतुर्थीषष्ठ्यष्टमीदशम्यः षष्ठीसप्तम्योस्त्विन्द्रस्तुतिरंत्यानुष्टुप् ।
३४ इन्द्रः पूर्वैकेकादश । ३५ तिष्ठा हरी । ३६ इमाम् पूपांत्यां घोरोऽपश्यत्सा निर्दहेच्छस्यमानेति श्रूयते । ३७
वार्त्रहत्याय गायत्रमंत्यानुष्टुप् । ३८ अभि तष्टेव दश प्रजापतिः स वैश्वामित्रो वाच्यो वा द्वौ वा तौ न वैकोऽपि । ३९
इन्द्रं मतिर्नव ॥ [१८] (मन्त्राः १३७)

४० इन्द्र त्वा गायत्रं हि । ४१ आ तू नः । ४२ उप नः । ४३ आ याद्यष्टौ । ४४ अयं ते पंच बार्हतं तु । ४५
आ मंत्रैः । ४६ युधमस्य । ४७ मरुत्वान् । ४८ सद्यो ह । ४९ शंसा महान् । ५० इन्द्रः स्वाहा । ५१ चर्वणी-
धृतं द्वादशाद्यांत्यौ तृचौ जागतगायत्रौ । ५२ धानावंतमष्टौ पूर्वार्धं गायत्रं षष्ठी जगती । ५३ इन्द्रापर्वता चतुर्विंशति-
राष्ट्रैर्द्रापावर्ती पंचदश्यादिद्वे वाचे ससर्पयै चतस्रो रथांगस्तुतयोंऽस्या अभिशापास्ता वसिष्ठद्वेषिण्यो न वसिष्ठाः शृण्वन्ति ।
दशमीषोडश्यौ जगत्यौ त्रयोदशी गायत्री द्वादशीविंशीद्वादश्योऽनुष्टुभोऽष्टादशी बृहती । ५४ इमं महे ब्यधिकोक्तगोत्रः
प्रजापतिर्हि वैश्वदेवं ह । ५५ उषसः ॥ [१९] (मन्त्राः १५८)

५६ न ताष्टौ । ५७ प्र मे षट् । ५८ धेनुर्नवाश्विनं । ५९ मित्रो मैत्रं चतुर्गायत्र्यंतं । ६० इहेह वः ससार्भवं जागतं
तृचोऽस्य ऐन्द्रश्च । ६१ उष उषस्यं । ६२ इमा उ द्वयून्नेद्रावरुणबार्हस्पत्यपौष्णसावित्रसौम्यमैत्रावरुणास्तृचा अंत्यो
जमदग्न्याषो वा चतुर्ध्याद्या गायत्र्यः ॥

॥ इति वैश्वामित्रं तृतीयं मंडलं समाप्तम् ॥ [तृतीयमण्डलस्य मन्त्राः ६१७]

× वामदेवो गौतमश्चतुर्थं मंडलमपश्यत् । १ त्वां ह्यग्ने विंशतिर्षष्ठ्यतिजगतीधृतय आद्या उपाद्याश्चतस्रो वारुण्यश्च
वा । २ यो मर्त्येषु । ३ आ वः षोडशाद्या रौद्री । ४ कृणुष्व पंचोना राक्षोघ्नं ॥ [२०] (मन्त्राः १३५)

५ वैश्वानराय वैश्वानरीयं । ६ ऊर्ध्वं ऊ ष्वेकादश । ७ अयमिहादौ जगती पंचानुष्टुभः । ८ दूतं वोऽष्टौ गायत्रं तु ।
९ अग्ने मृळ । १० अग्ने तमद्य पदपांकं पंचमी महापदपंकितरं त्योष्णिक् चतुर्थी षष्ठ्युपांत्या वा सप्तम्याः पंचकौ मुख्यौ
तृतीयः सप्तको नवकश्चाष्टम्याः पंचकः पादश्चतुष्कः सप्तकस्त्रैष्टुभश्च । ११ भद्रं षट् । १२ यस्त्वां । १३ प्रत्यग्निः
पंच लिङ्गोक्तदैवतं त्वेके । १४ प्रत्यग्निः । १५ अग्निर्होता दश गायत्रमृषिर्बोधदित्याभ्यां सोमकं साहदेव्यमभ्यवदत्पराभ्या-

(१५) कात्योत्की० (५३) अभिशापार्थास्ता । (६०) इहेह ससार्भवं । (६१) उष औषस्यं ।

(१५) गायत्रमृषिर्बोधदिति द्वाभ्यां । × यः पूजयितुं देवपितृमनुष्यान् पेचे आन्त्राणि शुनः श्येनरूपेणेन्द्रो वृत्त्य-
र्थमाहरन्मधु यस्य स वामदेवो० ।

(मं० ४।१६-५८; मं० ५।१-३०)

[८१५]

सर्वानुक्रमणी ।

मस्याश्विनावायुरयाचत । १६ आ सत्यः सैकैद्रं । १७ त्वं मह्यो असिक्न्यामेकपदा । १८ अयं पंथाः सप्तोना संवाद
हंद्रादिति वामदेवानां ॥ [२१] (मन्त्राः १४८)

१९ एवैकादश । २० आ नः । २१ आ यातु । २२ यज्ञः । २३ कथोपास्यास्तिस्र ऋतदेव्यो वा । २४ का
सुष्टुतिरुपास्यानुष्टुप् । २५ को अथाष्टौ । २६ अहं मनुः ससाद्याभिस्तिसृभिर्द्रिद्रमिवात्मानमृषिस्तुष्टावेन्द्रो वात्मानं
परा नवाष्टौ वा इयेनस्तुतिः । २७ गर्भे नु पंचास्या शकरी । २८ त्वा युजैद्रासोमं वा । २९ आ नः स्तुतः । ३०
नकिश्चतुर्विंशतिर्दिवाश्चित्तुच उषस्यश्च गायत्रं ह्यष्टम्यंते अनुष्टुभौ । ३१ कया पंचोनाभो नु पादनिचृत् । ३२ आ तू नश्च-
तुर्विंशतिरंत्याभ्यामिन्द्राभ्यौ स्तुतौ ॥ [२२] (मन्त्राः १५९)

३३ प्र ऋभुभ्य एकादशार्भवं वै । ३४ ऋभुर्विभवा । ३५ इहोप नव । ३६ अनश्वोऽस्या त्रिष्टुप् । ३७ उप नोऽष्टौ
चतुरनुष्टुबंतं । ३८ उतो हि दश दाधिकं हि द्यावापृथिव्याद्या । ३९ आशुं षळंत्यानुष्टुप् । ४० दधिक्रावणः पंच चतस्रो-
त्या जगत्योऽस्या सौरी । ४१ हंद्रा को वामेकादशैद्रावरुणं तु । ४२ मम द्विता दश त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः षळाद्या
आत्मस्तवः । ४३ क उ श्रवस्तस पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ त्वाश्विनं हि । ४४ तं वां । ४५ एष स्य त्रिष्टुबंतं ।
४६ अग्रं वायव्याद्यैद्रवायवं तु गायत्रं । ४७ वायो चतुष्कमाद्या वायव्यानुष्टुभं तु । ४८ विहि पंच वायव्यं । ४९ इदं
वां षळैद्राबाह्रैस्पत्यं गायत्रं । ५० यस्तस्तंभैकादश बाह्रैस्पत्यमंते ऐन्द्रौ चोपास्या जगती ॥ [२३] (मन्त्राः १४४)

५१ इदमुषस्यं तु । ५२ प्रति ध्या सप्त गायत्रं । ५३ तदेवस्य सावित्रं तु जागतं । ५४ अभूदेवः षट् त्रिष्टुबंतं ।
५५ को वा दश वैश्वदेवं त्रिगायत्र्यंतं तु । ५६ मही सप्त द्यावापृथिवीयं । ५७ क्षेत्रस्याष्टौ तिस्रः क्षेत्रपत्याः शुना-
यैका परा पुरउष्णिक् सांत्या च शुनासीराभ्यामुपांत्ये सीतायै ते चानुष्टुभावाद्याचतुर्थ्यौ च । ५८ समुद्रादेकादशाग्नेयं
जगत्यंतं सौर्यं वापं वा गव्यं वा घृतस्तुतिर्वा ॥

॥ इति वामदेव्यं चतुर्थं मंडलं समाप्तम् ॥ [चतुर्थमण्डलस्य मन्त्राः ५८९]

नमोऽग्निभ्यो भौमोऽग्निः पंचमे मंडलेऽनुक्तगोत्रमात्रेयं विद्यात्पंक्यंतस्य च सूक्तस्य शेषमानुष्टुभं । १ अबोधि द्वादश
बुधगविष्टिरौ । २ कुमारं कुमारो वृशो वा जान उभौ वा शक्यंतं कं वीत्यृचोस्तु वृश एव । ३ त्वमग्ने वसुश्रुतः + । ४
त्वामग्ने एकादश । ५ सुसमिद्धायामं गायत्रं । ६ अग्निं तं दश पाक्तं । ७ सखाय इषः पंक्यंतं । ८ त्वामग्ने सप्त
जागतं ॥ [२४] (मन्त्राः १५२) [इति तृतीयोऽष्टकः । मन्त्राः १२०९]

९ त्वामग्ने गयोऽस्यापंचम्यौ पंक्ती । १० अग्न ओजिष्ठमंत्याचतुर्थ्यौ च । ११ जनस्य षट् सुतंभरो जागतं । १२
प्राग्नये । १३ अर्चतो गायत्रं तु । १४ अग्निं स्तोमेन । १५ प्र वेधसे पंचांगिरसो धरुणः । १६ बृहत्पूरुः पंक्यंतं
हि । १७ आ यज्ञैः । १८ प्रातर्मृक्तवाहा द्वितः । १९ अभ्यवस्था वत्रिर्गायत्र्यावनुष्टुभौ विराड्रूपा । २० यमग्ने
चतुष्कं प्रयस्वंतः पंक्यंतं ह । २१ मनुष्वत्ससः । २२ प्र विश्वसामन्विश्वसामा । २३ अग्ने शुश्रो विश्वचर्षणिः ।
२४ अग्ने त्वं गौपायना लौपायना वा बंधुः सुबंधुः श्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चैकर्चा द्वैपदं । २५ अच्छा वो नव वसूयव आनु-
ष्टुभं । २६ अग्ने गायत्रमन्त्या लिंगोक्तदेवता । २७ अनस्वंता षट् त्रैवृष्णपौरुकुत्स्यौ द्वौ त्र्यरुणत्रसदस्यू राजानौ भारत-
श्चाश्वमेधोऽस्यास्तिस्रोऽनुष्टुभो नात्मात्मने दद्यादिति सर्वास्वत्रिं केचिदंत्यैद्राग्नी । २८ समिद्धो विश्ववारात्रेयी त्रिष्टुब्जगती
त्रिष्टुबनुष्टुगायत्र्यौ । २९ त्र्यर्थमा पंचोना गौरिवीतिः शाक्त्य ऐंद्रमुशना यदौशनसो वा पादः । ३० क स्य बभूर्ऋण-

(२८) युजैद्रासोमं । (३०) ह्यष्टम्यंते । (४२) आत्मसंस्तवः । (४७) ० मानुष्टुभं त्वाद्या वायव्या ।
(५७) आद्या चतुर्थी च; ते अनुष्टुभावाद्या च चतुर्थी च ।
+ (३) आद्या विराट् तृतीया मारुतरौद्रावैष्णवी ।
(१०) अंत्या चतुर्थी च । (२१) मनुष्वच्छसः । (२२) प्र विश्वसामा । (२६) अंत्या वैश्वदेवी; अंत्या
वैश्वदेवी वा । (२७) वृष्णिपौरुकुत्स्यौ । त्रैवृष्णः पौरुकुत्स्यो० ।

चयोऽप्यत्र राजा स्तुतः । ३१ इंद्रो रथाय ससोनावस्युरुग्रमिति कौत्स्यौशनसौ वा पादौ परैर्द्राकौत्सी । ३२ अदर्वद्वादश गातुः ॥ २५ ॥ (मन्त्राः १६८)

३३ महि दश प्राजापत्यः संवरणः । ३४ अजातशत्रुं नव त्रिष्टुबंतं । ३५ यस्तेऽष्टौ प्रभूवसुरांगिरसः पंक्यंतं । ३६ स आ गमत् षट् तृतीया जगती । ३७ सं भानुना पंचात्रिः । ३८ उरोरानुष्टुभं । ३९ यदिद्र पंक्यंतं । ४० आ याहि नव त्र्युष्णिगाद्यंत्यानुष्टुम्मध्ये च सा सौरी तदादीतिहासः स्तुतिकर्मत्वादत्रिर्देवैव । ४१ को नु विंशतिर्वैश्वदेवं वै तत् षोडश्याद्यतिजगत्यावंत्यैकपदा । ४२ प्र शंतमा द्वयूनैकादशी रौद्री । ४३ आ धेनवस्यूना । एतयोरुपांत्यैकपदा । ४४ तं प्रत्नथा पंचोना काश्यपोऽवत्सारोऽन्ये च ऋषयोऽत्र दृष्टलिंगा द्वित्रिष्टुबंतं । ४५ विदा एकादश सदाष्टुणः । ४६ हयोऽष्टौ प्रतिक्षत्रोऽत्यो द्वौचो देवपत्नीस्तवोऽस्या त्रिष्टुद्वितीया च ॥ [२६] (मन्त्राः १४६)

४७ प्रयुजंती सप्त प्रतिरथः । ४८ कदु पंच प्रतिभानुर्जागतं । ४९ देवं वः प्रतिप्रभोऽस्या तृणपाणिः । ५० विश्वः स्वस्यात्रेयः पंक्यंतं । ५१ अग्ने पंचोना चतस्रो गायत्र्यः षलुष्णिहस्तिस्रो जगत्यस्त्रिष्टुभो वांत्ये अनुष्टुभौ । ५२ प्र इयावाश्च त्र्यूना इयावाश्चो मारुतं ह तत्पंकितः षष्ट्यंत्ये च । ५३ को वेद षोडश ककुब्बृहत्यानुष्टुप्पुरडणिक् ककुप्सतो-बृहत्सौ गायत्री सतोबृहती ककुभौ गायत्री सतोबृहत्सौ ककुप्सतोबृहती । ५४ प्र शर्धाय पंचोना जागतनुपांत्या त्रिष्टुप् । ५५ प्रयज्यवो दशांस्या त्रिष्टुप् । ५६ अग्ने नव बार्हतं तृतीयासप्तम्यौ सतोबृहत्सौ । ५७ आ रुद्रासोऽष्टौ द्वित्रिष्टुबंतं । ५८ तमु । ५९ प्र वस्त्रिष्टुबंतं । ६० ईळे द्विजगत्यंतमाग्नेयं च वा । ६१ के द्वैकोना गायत्रं इयावाश्चोऽत्र वैददश्वी तरंतपुरुमीकहौ दारुभ्यं रथवीतिं मरुतश्च दानतुष्टः प्रशशंस बुद्ध्वा च तरंतमहिषीं शवीयसीं पंचम्यनुष्टुप्शवमी सतोबृहती । ६२ ऋतेन नव श्रुतविन्मैत्रावरुणं वै तत् ॥ २७ ॥ (मन्त्राः १६४)

६३ ऋतस्य ससार्चनाना जागतं । ६४ वरुणं पंक्यंतं तु । ६५ यश्चिकेत षड्रातहव्यः । ६६ आ चिकितानानुष्टुभं तु । ६७ बळित्था पंच यजतः । ६८ प्र वो गायत्रं । ६९ त्री रोचना चतुष्कमुचक्रिः । ७० पुरुक्षणा गायत्रं तु । ७१ आ नस्तृचं बाहुवृक्तः । ७२ आ मित्र औष्णिहं । ७३ यद्य दश पौर आश्विनं तदानुष्टुभं तु । ७४ कृष्टः । ७५ प्रति नवावस्युः पांक्तं । ७६ आ भाति पंचात्रिः । ७७ प्रातर्यावाणा । ७८ अश्विनौ नव सप्तवधिर्युष्णिगादि चतुर्थी त्रिष्टुप्पंचानुष्टुभोऽस्याः पंच गर्भेन्नाविण्युपनिषत् । ७९ महे दश सत्यश्रवा उपस्यं तु पांक्तं । ८० द्युतद्यामानं षट् । ८१ युजते पंच इयावाश्चः सावित्रं तु जागतं । ८२ तत्सवितुर्नव गायत्रमाद्यानुष्टुप् । ८३ अच्छ दशात्रिः पार्जन्य-मुपाद्यास्तिस्रो जगत्य उपांत्यानुष्टुप् । ८४ बळित्था तृचं पार्थिवमानुष्टुभं । ८५ प्र सन्नजिऽष्टौ वारुणं । ८६ इंद्राग्नी षळैर्द्राग्नमानुष्टुभं विराट्पूर्वातं । ८७ प्र वो नवैवयामरुन्मारुतमतिजागतं ।

॥ इति आत्रेयं पंचमं मंडलं समाप्तम् ॥ [पञ्चममण्डलस्य मन्त्राः ७२७]

बार्हस्पत्यो भरद्वाजः षष्ठं मंडलमपश्यत् । १ त्वं ह्यग्ने ससोना ॥ [२८] (मन्त्राः १७७)

२ त्वं षोकादशानुष्टुभं शक्यंतं । ३ अग्नेऽष्टौ । ४ यथा होतः । ५ हुवे सप्त । ६ प्र नव्यसा । ७ मूर्धानं वैश्वानरीयं हि द्विजगत्यंतं । ८ पृक्षस्यांत्या त्रिष्टुप् । ९ अहश्च । १० पुरो वो द्विपदांतं । ११ यजस्व षट् । १२ मध्ये । १३ त्वद्विष्वा । १४ अग्ना य आनुष्टुभं शक्यंतं । १५ इमम् ष्वेकोना वीतहव्य ऋषिर्वा जागतं प्रादशस्या-स्तृतीयापंचदश्यौ शक्यौ षष्ट्यतिशक्यनुष्टुब्बृहत्या उपोंत्ये । १६ त्वमग्नेऽष्टाचत्वारिंशद्गायत्रं वर्धमानाद्या षष्ठी च सप्त-विंशत्यनुष्टुप्त्रिष्टुप्पूर्वे चांत्ये ॥ [२९] (मन्त्राः १६०)

(४०) तदादीतिहासः स० । अत्रिरेव देवः । (५१) ० पंचोना चतुर्थ्येन्द्रवायवी वायव्यैकैर्द्रवायव्यौ गा० । (५२) षष्ट्यंत्ये च; अंत्या च । (६१) दारुभ्यं । (७८) त्रिष्टुप्पंचांत्या अनुष्टुभो गर्भेन्नाविण्यः; त्रिष्टुप्पंचानुष्टुभः । (७) वैश्वानरं ।

१७ पिब पंचोनेंद्रं त्रैष्टुभं द्विपदांतं । १८ तस्य हृदि । १९ महाभस्मसोना । २० यौनं वि पिप्रोर्विराद् । २१ इमा उ द्वादश नवम्येकादशौ वैश्वदेव्यौ । २२ य एक एकादश । २३ सुत इदश । २४ वृषा । २५ या ते नव । २६ शुची नोऽष्टौ । २७ किमस्यास्या चायमानस्याभ्यावर्तिनो दानस्तुतिः । २८ आ गावो गव्यं द्वितीयैद्री चांत्यश्च पादो-
ऽस्यानुष्टुब्जागतस्तृचो द्वितीयादिः ॥ [३०] (मन्त्राः १३२)

२९ इंद्रं षट् । ३० भूयः पंच । ३१ अभूरेकः सुहोत्रस्तु चतुर्थी शकरी । ३२ अपूर्या । ३३ य ओजिष्ठः शुन-
होत्रस्तु । ३४ सं च त्वे । ३५ कदा नरस्तु । ३६ सत्रा । ३७ अर्वाक् । ३८ अपात् । ३९ मंद्रस्य । ४०
इंद्रं पिब । ४१ अहेकमानः । ४२ प्रत्यस्मै चतुष्कमानुष्टुभं बृहस्पतं । ४३ यस्यौष्णिहं । ४४ यो रयिवश्चतुर्विंशतिः
शंयुर्वाहस्पत्यो ह्यादौ षळनुष्टुभस्तिस्रश्च विराजो मध्यमैव वासां । ४५ य आनयस्त्रयस्त्रिंशद्गायत्रं पुरुतममतिनिचू-
बधि बृधुः पादनिचूदंस्यानुष्टुप्चैऽस्ये बृधुस्तक्षा दैवतं । ४६ त्वामिद्धि षळना प्रागाथं । ४७ स्वादुरेकत्रिंशद्गर्गः पंचादौ
सौम्योऽगव्यस्यधेर्चो लिंगोक्तदेवतः प्रस्तोक इति त्रिष्टुब्जनुष्टुब्गायत्री द्विपदा साक्षर्यस्य प्रस्तोकस्य दानस्तुतिः परौ तृचौ
रथहुंदुभिदेवत्यावैद्रोऽस्याऽर्धेचो युजानो बृहती त्रिष्टुम्भहि द्विपदा दिवस्पृथिव्या जगती ॥ [३१] (मन्त्राः १७६)

४८ यज्ञायज्ञा अधिका शंयुस्तृणपाणिकं पृथिसूक्तं प्रगाथौ बृहती महासतोबृहती महाबाह्वतर्वाहती प्रगाथावित्यानेच्यः
काकुभः प्रगाथः पुरडण्णिग्बृहदयतिजगतीति मारुत्योऽस्यास्तिस्रो वासां लिंगोक्तदेवताः काकुभः प्रगाथः पुरडण्णिग्बृहतीति
पौष्ण्यो बृहती महाबृहती यवमध्यास्यानुष्टुम्भमारुत्योऽस्या ह्यावाभूश्चोर्वा पृथेर्वा । ४९ स्तुषे पंचोन क्रजिश्वा ह वैश्वदेवं ह
क्षक्यंतं । ५० हुवे वः । ५१ उदुस्यत्सोक्ष श्युणिगनुष्टुबंतं । ५२ न तत्प्यूना ससम्याद्याः षड्गायत्र्यश्चतुर्दशी जगती ।
सुहोत्रादयोऽनुक्तगोत्रा भारद्वाजाः पौत्रा बृहस्पतेर्दोःषंतेर्वा भरतस्य । ५३ वयं दश पौष्णं तद्गायत्रं वै यां पूषन्ननुष्टुप् ।
५४ सं पूषन् । ५५ एहि वां षट् । ५६ य एनमंत्यानुष्टुप् । ५७ इन्द्रा न्वैद्रं च । ५८ शुक्रं चतुष्कं द्वितीया
जगती । ५९ प्र नु दशैद्राग्नं तु बार्हतं चतुरनुष्टुबंतं । ६० अथत्पंचोना गायत्रं तु त्रिष्टुब्बादि त्रिष्टुब्जबृहदयनुष्टुबंतं ।
६१ इयं षळना सारस्वतं त्रिजगत्यादि जगती त्रिष्टुबंतं ॥ [३२] (मन्त्राः १६६) [इति चतुर्थोऽष्टकः । मन्त्राः १२८९]

६२ स्तुष एकदशाश्विनं तु । ६३ क्व त्यैकपदांतं त्रैष्टुभं । ६४ उदु श्रिये षळषस्यं तु । ६५ एषा स्या । ६६
वपुर्वेकादश मारुतं । ६७ विश्वेषां मैत्रावरुणं । ६८ श्रुष्टी वामैद्रावरुणमुपांत्ये जगत्यौ । ६९ सं वामष्टावैद्रावैष्णवं ।
७० घृतवती षट् ह्यावापृथिवीयं जागतं । ७१ उदु ष्य सावित्रं त्रिष्टुबंतं । ७२ इन्द्रासोमा पंचैद्रासोमं । ७३ यो
अग्निमिचूचं बार्हस्पत्यं । ७४ सोमारुद्रा चतुष्कं सौमारौद्रं । ७५ जीमूतस्येवैकोना पायुर्भारद्वाजः संग्रामांगान्यूक्शोऽ-
मितुष्टाव वर्म धनुर्ज्यामार्त्नी इषुधि जगत्यर्धे सारथिमर्धे रश्मीनश्चान् रथं रथगोपाञ्जगत्याद्या लिंगोक्तदेवता द्वाभ्यामिषून्
प्रतोदं हस्तं द्वाभ्यामिषून् पराः पंक्त्यादयो लिंगोक्तदेवताः संग्रामाशिषोऽस्यानुष्टुबृजीत आलाक्तेति च द्वे द्वे ॥

॥ इति भारद्वाजं षष्ठं मंडलं समाप्तम् ॥ (षष्ठमण्डलस्य मन्त्राः ७६५)

सप्तमं मंडलं × वसिष्ठोऽपश्यत् । १ अग्निं पंचाधिका विराजोऽष्टादशाद्याः ॥ [३३] (मन्त्राः १४३)
२ जुषस्वैकादशाग्रं । ३ अग्निं वो दश । ४ प्र वः । ५ प्राग्नये नव वैश्वानरयिं तु । ६ प्र सत्राजः सह । ७
प्र वो देवं । ८ इधे । ९ अबोधि षट् । १० उषो न पंच । ११ महान् । १२ अगन्म तृचं । १३ प्राग्नये
वैश्वानरयिं । १४ समिधा बृहस्यादि । १५ उपसद्याय पंचोना गायत्रं । १६ एना वो द्वादश प्रागाथं । १७ अग्ने
भव सप्त द्वैपदं त्रैष्टुभं । १८ त्वे ह पंचाधिकैंद्रं सुदासः पैजवनस्यास्याश्चतस्रो दानस्तुतिः । १९ यस्तिग्मशृंग एका-
दश ॥ [३४] (मन्त्राः १६६)

(१८) द्वितीयैद्री चांत्यश्च । (४७) बृहती त्रिष्टुब्जद्विपदा । (६३) त्रैष्टुभं आद्या विराद् । (७४) सौमारौद्रं ।
(७५) गोपाञ्जगत्यादि । ताभ्यामिषूः । × योऽद्भ्यः संभूतो वसतीवरीषु गृह्यमाणासु पुष्करे स्थितवान्सर्वतः पुष्करं
तत्रं विश्वेदेवा अचारयन्नुत्थापयत्ततो महत्तपश्चकारादष्टमिंद्रमन्यैर्ऋषिभिर्यो इष्ट्वांस्तपसा पूर्वं स्तोमभागान्परितुष्टः शक्रः
प्रकृते यस्य स गुणतो नाम जज्ञे वसतः श्रेष्ठयकर्मणः स ।

२० उग्रो दश । २१ असावि । २२ पिब नव वैराजमृतेऽस्यां । २३ उदु षट् । २४ योनिः । २५ आ ते । २६ न सोमः पंच । २७ इंद्रं नरः । २८ ब्रह्माणः । २९ अयं सोमः । ३० आ नः । ३१ प्र वो द्वादश गायत्र त्रिविराळंतं । ३२ मो षु सप्ताधिका प्रागाथं तृतीया द्विपदा सौदासैरग्नौ प्रक्षिप्यमाणः शक्तिरंत्यं प्रगाथमालेभे सोऽर्धं च उक्तेऽदह्यत । तं पुत्रोक्तं वसिष्ठः समापयतेति शाठ्यायनकं वसिष्ठस्यैव हतपुत्रस्यार्थमिति तांडकं । ३३ श्वित्यं चः षळूना संस्तवो वसिष्ठस्य सपुत्रस्येद्रेण वा संवादः । ३४ प्र शुक्रा पंचाधिका वैश्वदेवं हाद्या एकविंशतिद्विपदा अब्जामहेरर्धं च उत्तरोऽहिर्बुध्न्याय । ३५ शं नः पंचोना शांतिः ॥ [३५] (मन्त्राः १५५)

३६ प्र ब्रह्म नव । ३७ आ वोऽष्टौ । ३८ उदु ष्य सावित्रमंत्ये वाजिन्यौ भगमिति भागो वार्धर्चः । ३९ ऊर्ध्वः सप्त वैश्वदेवं तु । ४० ओ श्रुष्टिः । ४१ प्रातर्भागं जगत्याद्या लिंगोक्तदेवतांस्तोषस्या । ४२ प्र ब्रह्माणः षड्वैश्वदेवं तु । ४३ प्र वः पंच । ४४ दधिकां दार्धिकं जगत्याद्या लिंगोक्तदेवता । ४५ आ देवश्चतुष्कं सावित्रं । ४६ इमा रौद्रं त्रिष्टुतं । ४७ आपो यमापं । ४८ ऋभुक्षण आर्भवमंत्या वैश्वदेवी वा । ४९ समुद्रज्येष्ठा आपं । ५० आ मां मैत्रावरुणायग्नेयी वैश्वदेवी नदीस्तुतिर्जागतमंत्यातिजगती शक्करी वा । ५१ आदित्यानां तृचमादित्यं तु । ५२ आदित्यासः । ५३ प्र द्यावा द्यावापृथिवीयं । ५४ वास्तोष्पते वास्तोष्पत्यं । ५५ अमीवहाष्टौ वास्तोष्पत्याद्या गायत्री शेवा-
स्युपरिष्ठादबृहत्यादयोऽनुष्टुभः प्रस्वापिन्य उपनिषत् । ५६ क ई पंचाधिका मारुतं हाद्या एकादश द्विपदाः । ५७ मध्वः सप्त । ५८ प्र साकमुक्षे षट् । ५९ यं त्रायध्वे द्वादश त्रिप्रगाथादि नवम्याद्या गायत्र्योऽस्यानुष्टुभौ द्वौ मृत्युविमोचनी ॥ [३६] (मन्त्राः १५६)

६० यदद्य मैत्रावरुणं तु वै सौर्याद्या । ६१ उद्रां सप्त । ६२ उत्सूर्यः षळाद्याहित्तः सौर्यः । ६३ उद्वेतीति चार्ध-
पंचमाः । ६४ दिवि पंच । ६५ प्रति वां । ६६ प्र मित्रयोरेकोना गायत्रं दशम्यादयस्त्रयः प्रगाथाः पुरउष्णिक् चतु-
र्याद्या दशादित्यास्तिस्रः सौर्यः । ६७ प्रति वां दशाश्विनं तु तत् । ६८ आ शुभ्रा नव सप्ताद्या विराजः । ६९ आ वां रथोऽष्टौ । ७० आ विश्ववारा सप्त । ७१ अप स्वसुः षट् । ७२ आ गोमता पंच । ७३ अतारिषम । ७४ इमा उ वां षट् प्रागाथं । ७५ व्युषा अष्टा उषस्यं तु वै । ७६ उदु सप्त । ७७ उपो रुच्ये षट् । ७८ प्रति पंच । ७९ व्युषाः । ८० प्रति तृचं ॥ [३७] (मन्त्राः १५०)

८१ प्रत्यु षट् प्रागाथं । ८२ इंद्रावरुणा दशैन्द्रावरुणं ह जागतं तु । ८३ युवां नरा । ८४ आ वां पंच । ८५ पुनीषे । ८६ धीराष्टौ वारुणं ह । ८७ रदत्सप्त । ८८ प्र शुंध्युवमंत्या पाशत्रिमोचनी । ८९ मो षु पंच गायत्रं जग-
त्यंतं । ९० प्र वीरया सप्त वायव्यं ह्यैश्वर्यं या द्विवदुक्ताः । ९१ कुविदंग । ९२ आ वायो पंच । ९३ शुचिं न्वष्टा-
वैद्वानं तु । ९४ इयं वां द्वादश गायत्रमंत्यानुष्टुप् । ९५ प्र क्षोदसा षट् सारस्वतं तु तृतीया सरस्वते । ९६ बृहदु
प्रगाथः प्रस्तारपांक्तिः परास्तिस्रो गायत्र्यः सरस्वते । ९७ यज्ञे दशैन्द्रादि बार्हस्पत्यमंत्यैर्द्वौ च तृतीयानवम्यावैद्वाम्राह्मणस्पत्ये ।
९८ अध्वर्यवः सप्तोक्तदेवतांत्या । ९९ परो वैष्णवं तूरुमित्यैश्वर्यं तिस्रः । १०० नू मर्तः ॥ [३८] (मन्त्राः १४५)

१०१ तिस्रः षट् पार्जन्यं तु । १०२ पर्जन्याय तृचं गायत्रं । एते कुमार आग्नेयोऽपश्यद्वसिष्ठ एव वा वृष्टिकामः ।
१०३ संवत्सरं दश पर्जन्यस्तुतिसंहृष्टान्मंहुकांस्तुष्टावाद्यानुष्टुप् । १०४ इंद्रासोमा पंचाधिकैर्द्रासौमं राक्षोघ्नं शापाभि-
शापप्रायं षट् सप्त वाद्या जगत्य एकविंशतित्रयोविंशौ चाष्टादशी मारुती च दशमी चतुर्दश्यावानेय्यौ दैव्येकादश्यंत्यानुष्टु-
न्नवमी द्वादशी त्रयोदशी सौम्यः सप्तदशी प्राण्यष्टमीषोडश्यावैश्वौ प्र वर्तयेति चतस्र ऐंशो मा नो रक्ष इत्यृषोरात्मन आशी-
रुत्तरोऽर्धर्चः पृथिव्यंतरिक्षदैवतः ॥

॥ इति वासिष्ठं सप्तमं मंडलं समाप्तं ॥ (सप्तममण्डलस्य मन्त्राः ८४१)

परं गायत्रं प्राग्वत्सप्रेः । ऋषिश्चानुक्तगोत्रः प्राच्यास्यात्काण्वः । १ मा चिच्चतुस्त्रिंशन्मेधातिथिमेध्यातिथी ऐंद्रं बार्हतं

(३२) प्रगाथमारुमे । (५४) वास्तोर्वास्तोष्पत्यम् । (१०२) गायत्रं द्वितीया पादनिचृत् । (१०३) पर्जन्यस्तुतिः ।
(१०४) पंचाधिकैर्द्रासौमं । (१) प्रायोगिश्चासंगो ।

द्विप्रगाथादि द्वित्रिष्टुबन्तमाद्यं द्रवृचं प्रगाथोऽपश्यत्स घौरः सन्भ्रातुः कण्वस्य पुत्रतामगात् स्त्रायोगिश्चासंगो यः स्त्रीभूत्वा पुमानभूत्स मेध्यातिथये दानं दत्त्वा स्तुहि स्तुहीति चतसृभिरात्मानं तुष्टाव पत्नी चास्यांगिरसी शश्वती पुंस्त्वमुपलभ्यैनं प्रीतांत्यया तुष्टाव । २ इदं वसो द्विचत्वारिंशन्मेधातिथिरांगिरसश्च प्रियमेधः स्वादवोऽनुष्टुबन्त्याभ्यां मेधातिथिर्विभिन्दोर्दानं तुष्टाव । ३ पिब चतुर्विंशतिर्मेध्यातिथिः प्रागाथं त्वनुष्टुप् गायत्र्यौ बृहती चांस्याः कौरयाणस्य पाकस्थान्नो दानस्तुतिः । ४ यदिद्र सैका देवातिथिस्तृचोऽस्यः पुरउष्णिगंतः कुरुंगस्य दानस्तुतिस्तत्पूर्वाश्चतस्रः पौष्ण्यो वा ॥ [३९] (मन्त्राः १६५)

५ दूरादेकोनचत्वारिंशद् ब्रह्मातिथिराश्विने द्विवृहत्यनुष्टुबन्तेऽस्याः पंचार्धचांश्चैद्यस्य कशोर्दानस्तुतिः । ६ महौ इंद्रोऽष्टाचत्वारिंशद्वसस्तृचोऽस्यस्तिरिंदिरस्य पार्श्वस्य दानस्तुतिः । ७ प्र यद्वः षट्त्रिंशत्पुनर्वसो मारुतं । ८ आ नस्यधिका सध्वंस आश्विनं ह्यानुष्टुभं तु । ९ आ नूनं सैका शशकणोऽस्ये गायत्र्या उपाये चाद्या चतुर्थी षष्ठी चतुर्दश्याद्ये च बृहत्यः पंचमी ककुब्दशम्याद्यास्त्रिष्टुब्धिराद् जगत्यः । १० यत्स्थः षट् प्रगाथोऽपश्यद् बृहती मध्येज्योतिरनुष्टुबास्तारपंक्तिः प्रगाथः । ११ त्वमग्ने दश वत्स आग्नेये गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुबाद्या प्रतिष्ठोपाद्या वर्धमाना ॥ [४०] (मन्त्राः १८३) [इति पञ्चमोऽष्टकः । मन्त्राः १२६३]

१२ य इंद्र त्रयस्त्रिंशत्पर्वत औष्णिहं तु । १३ इंद्रः सुतेषु नारदः । १४ यदिद्र पंचोना गोपूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्व्या-यनौ । १५ तम्वभि ससोनौष्णिहं । १६ प्र सन्नाजं द्वादशेरिंविधिः । १७ आ याहि पंचोना प्रगाथांतं । १८ इदं ह द्यधिकादित्यमौष्णिहमष्टम्यश्विभ्यां परागिनसूर्यानिळानां देवेभिरित्यदितेरदितिर्न इति च द्वे द्वे । १९ तं गूर्ध्वं ससत्रिंशत्सोभ-रिराग्नेयं काकुभं प्रागाथं ह पितुर्न द्विपदांत्ये ककुप्पंक्ती ऋसदस्योर्दानस्तुतिस्तत्पूर्वं उष्णिक्सतोबृहत्यावादित्येभ्यः । २० आ गंता षड्विंशतिर्मारुतं ॥ [४१] (मन्त्राः २०६)

२१ वयमु द्वयूनांत्ये द्रवृचे चित्रस्य दानस्तुतिः । २२ ओ त्यमाश्विनं त्रिप्रगाथादि बृहत्यनुष्टुबेकादश्याद्ये ककुभमध्ये-ज्योतिषी । २३ इळिष्व त्रिंशद्विश्वमना वैयश्च आग्नेयमौष्णिहं ह । २४ सखायस्तृचोऽस्यः सौषाम्णस्य वरोर्दानस्तुतिरंस्या-नुष्टुप् । २५ ता वां चतुर्विंशतिर्मेध्रावरुणं दशम्याद्यास्तिस्रो वैश्वदेव्य उपांत्योष्णिगर्भा । २६ युवोः पंचाधिका व्यश्वो वांगिरस आश्विनं विंश्याद्या वायव्यास्तत्पूर्वाश्चतस्रो गायत्र्योऽस्यैकविंश्या च विंश्यनुष्टुप् । २७ अग्निरुक्थे द्यधिका मनुवैवस्वतो वैश्वदेवं ह प्रागाथं । २८ ये त्रिंशति पंचोपांत्या पुरउष्णिक् । २९ बभ्रुर्दश कश्यपो वा मारीचो द्वैपदं । ३० नहि वश्चतुष्कं पुरउष्णिग्वृहत्यनुष्टुबन्तं । ३१ यो यजाति द्वयूनात्रेज्यास्तवो यजमानप्रशंसा च येत्यादि पंच दंपत्योः शिष्टास्तदाशिषोऽनुष्टुप् चतुष्पंक्यंतं नवम्यनुष्टुबदशमी पादनिचृत् ॥ [४२] (मन्त्राः २०४)

३२ प्र कृतानि त्रिंशन्मेधातिथिः । ३३ वयं वैकोना मेध्यातिथिर्बाहंतं त्रिगायत्र्यनुष्टुबन्तं । ३४ एन्द्र याहि द्वयूना नीपातिथिरानुष्टुभं तृचोऽस्यो गायत्रस्तं सहस्रं वसुरोचिषोऽगिरसोऽपश्यन् । ३५ अग्निना चतुर्विंशतिः श्यावाश्व आश्विन-मुपरिष्टाज्ज्योतिषं पंक्तिमहाबृहतीपंक्यंतं । ३६ अविता सप्त शाकरं महापंक्यंतं । ३७ प्रेदं महापांक्तमाद्यातिजगती । ३८ यज्ञस्य दशैद्राग्नं । ३९ अग्निमस्तोषि नाभाक आग्नेयं महापांक्तं हि । ४० इंद्राग्नी द्वादशैद्राग्नं त्रिष्टुबन्तं द्वितीया शक्करी । ४१ अस्मा ऊ षु दश वारुणं तु । ४२ अस्तभ्रातृष्वर्चनाना वा त्रैष्टुभमंत्यं वा तृचमाश्विनमानुष्टुभ-मपश्यत् । ४३ इमे त्रयस्त्रिंशद्विरूप आंगिरस आग्नेयं तु । ४४ समिधार्गिन त्रिंशत् । ४५ आ घ द्विचत्वारिंशत्त्रिंशोक्त आद्याग्नेद्री ॥ [४३] (मन्त्राः २५८)

(५) ब्रह्मातिथिराश्विनं द्विवृहत्यनुष्टुबन्तं । (६) अन्त्यस्तिरिंदिरस्य पार्श्वस्य । (१८) द्व्यधिकादित्यमौष्णिहं चतुर्थ्याद्याश्चतस्रोऽदितेः अष्टम्यश्विभ्यां, द्व्यधिकादित्यमौष्णिहं चतुर्थीपंचमीषष्ठीसप्तमीषादितिः अष्टम्यश्विभ्यां । (१९) ससत्रिंशत्सोभरिराग्नेयं, ससत्रिंशत्सोभरमाग्नेयं, काकुभप्रागाथं, काकुभः प्रागाथः । (२२) अत्यमश्चिनौ । (२५) वैश्वदेव्यो वोपांत्योष्णिगर्भा, वैश्वदेव । (३५) आश्विनमुपरिष्टाज्ज्योतिषं । (३७-३९) माहापांक्तं ।

४६ स्वावतस्त्रयस्त्रिंशद्दशोऽङ्ग्य आ स आदि कानीतस्य पृथुधवसो दानस्तुतिराजा पादनिचृत् पंचमवादि ककुब्जावयी बृहत्पुष्टु सतोबृहती गायत्री विपरीतोत्तरः प्रगाथो द्विपदा चतुर्विंशिका बृहती पिपीलिकमध्या ककुब्जकुशिरा विराज्जगत्पु- परिष्टाद्बृहतीबृहत्यौ विषमपदोत्तरे पंक्ती गायत्री पंक्तिः प्रगाथौ च वायव्यौ गायत्री द्विपदोष्णिक् पंक्तिर्वाचव्या गायत्री । ४७ महि वो द्व्यूना त्रित आप्य आदित्येभ्योऽस्याः दुःस्वप्नः पंचोषसेऽपि महापांक्तं । ४८ स्वादोः पंचोना प्रगाथः सौम्यं त्रैष्टुभं पंचमी जगती । ४९ अभि प्र दश प्रस्कण्वः प्रागाथं तत् । ५० प्र सुश्रुतं पुष्टिगुः । ५१ यथा मनौ श्रुष्टिगुः । ५२ यथा मनावायुः । ५३ उपमं स्वाष्टौ मेध्यः । ५४ एतत्ते मातरिश्वा नो विश्व इति वैश्वदेवः प्रगाथः । ५५ श्रीर्यं च कृषः प्रस्कण्वस्य दानस्तुतिर्गायत्रं तृतीयापंचम्यावनुष्टुभौ । ५६ प्रति ते पृषध्नोऽस्याग्निः सौरी पंक्तिः । ५७ युवं देवा चतुष्कं मेध्य आश्विनं त्रैष्टुभं । ५८ यमृत्विजस्तृचं वैश्वदेवमाघ ऋत्विक्स्तुतिर्वा । ५९ इमानि वां सप्त सुपर्ण ऐन्द्रावरुणं जागतं । ६० अग्न आ विंशतिर्भगः प्रागाथ अग्नेयं प्रागाथं तु । ६१ उभयं द्व्यूना । ६२ प्रो असौ द्वादश प्रगाथः पांक्तं सप्तम्याया स्तिष्ठो बृहत्पुः । ६३ स पूर्व्यो गायत्रमाया चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभोऽस्या दैवी गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । ६४ उस्वा । ६५ यद्विद्र । ६६ तरोभिः पंचोना कलिः प्रागाथः प्रागाथमस्यानुष्टुप् । ६७ त्यासु सैका मत्स्यः सामदो मैत्रावरुणिर्मन्यो वा बहवो वा मत्स्या जालनद्धा आदित्यानस्तुवन् दशम्यायास्तिष्ठोऽप्यदितेः ॥ [४४] (मन्त्राः २६८)

६८ आ त्वैकोना प्रियमेध आदावनुष्टुम्मुखास्तृचाश्चत्वारोऽस्याः षट्क्षाश्चमेधयोर्दानस्तुतिः । ६९ प्रम द्व्यूनानुष्टुभं द्विबृहत्पुष्टं द्वितीयोष्णिक् चतुर्थ्यायास्तिष्ठो गायत्र्यः षोडशेकादङ्ग्यौ पंक्ती अपाद्वैश्वदेवोऽर्धचन्द्रयो वाहणाः । ७० वो राजा पंचोना पुरुहन्मा बार्हतं त्रिप्रगाथाद्युष्णिगनुष्टुप्पुरउष्णिगतं । ७१ त्वं नः सुदीतिः पुरुमीळहौ तयोर्वान्यतर आग्नेयं तु त्रिप्रगाथातं । ७२ हविर्द्व्यूना हर्यतः प्रागाथो हविषां स्तुतिर्वा । ७३ उदीराथां गोपवन आग्नेयः सप्तवध्रिर्वाश्विनं । ७४ विशो विशो वः पंचोनाग्नेयं त्वनुष्टुम्मुखास्तृचाश्चत्वारोऽस्यास्तिष्ठोऽनुष्टुभ आर्क्षस्य श्रुतर्वणो दानस्तुतिः । ७५ युक्ष्वा हि षोडश विरूपः । ७६ इमं नु द्वादश कुरुस्तुतिः काण्वः । ७७ जज्ञान एकादश प्रगाथातं । ७८ पुरोळांश्च दश बृहत्पुष्टं । ७९ अयं कृत्नुर्नव कृत्नुर्मागवः सौम्यमस्यानुष्टुप् । ८० न ह्यन्यं दशैकधूनीधसो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । ८१ आ तू नो नव कुसीदी काण्वः ॥ [४५] (मन्त्राः १९५)

८२ आ प्र । ८३ देवानां वैश्वदेवं । ८४ प्रेष्ठमुक्षाना काण्व आग्नेयं । ८५ आ मे कृष्ण आश्विनं हि । ८६ उभा हि पंच विश्वको वा कार्ष्णिजागतं । ८७ युक्षी षड्वासिष्ठो वा युक्षीकः प्रियमेधो वा प्रागाथं ह । ८८ तं वो दस्मं नोधाः । ८९ बृहदिद्राय सप्त नृमेधपुरुमेधौ द्वयनुष्टुब्बृहत्पुष्टं । ९० आ नो विश्वांसु षट् । ९१ कन्या वाः सप्तान्नेयपालेतिहास ऐन्द्र आनुष्टुभं द्विपंक्त्यादि । ९२ पातं त्रयस्त्रिंशत् श्रुतः कक्षः सुकक्षो वाणानुष्टुप् । ९३ उद्ग चतु- स्त्रिंशत्सुकक्षोऽत्यैन्द्रार्भवी । ९४ गौर्धयति द्वादश विंदुः पूतदक्षो वा मारुतं । ९५ आ त्वा नव तिरश्चीरांगिरस आनुष्टुभं । ९६ अस्मै सैका द्युतानो वा मारुतिसैष्टुभं चतुर्थी विराजिष्यामीति मारुतः पादः परैन्द्रावार्हस्पत्या । ९७ या इन्द्र पंचोना रभः काश्यपो बार्हतमतिजगत्पुष्टिद्बृहत्यावसिजगती त्रिष्टुब्जगतीत्यंततः ॥ [४६] (मन्त्राः १९७)

९८ इन्द्राय द्वादश नृमेध औष्णिहं सप्तम्युपांत्ये च ककुब्जोऽस्यानवम्यौ पुरउष्णिहौ । ९९ त्वामिदाष्टौ प्रागाथं । १०० अयं ते द्वादश नेमो भार्गवसैष्टुभं षष्ठी जगती परास्तिष्ठोऽनुष्टुभोऽयमिति द्बृचेनेन्द्र आत्मानमस्तौदुपांत्ये वाच्यौ ।

(४६) एकविंशी पंक्तिः । द्वाविंशी संस्तारपंक्तिः माहापांक्तं । विषमपदोत्तरा पंक्तिः संस्तारपंक्तिः, विषमपदोत्तरा पंक्तिः संस्तारपंक्तिः । प्रगाथौ वायव्यौ । वायव्यौ बृहत्यौ च । (५६) अस्या सौरी । (६३) स पूर्व्य आया चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । स पूर्व्यो गायत्रमाया चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । (६७) आदित्यानस्तुवन् दशम्यायास्तिष्ठोऽप्यदितेः । (७१) त्वं न सुदीतिः पुरुमीळहो राजोर्गृहपतियविष्टयोर्वान्यतर आयं तु त्रिप्रगाथातं । (७४) आर्क्षस्य । (७४) द्वादश विंदुः । (९५) तिरश्ची- रानुष्टुभं । (९६) मारुतसैष्टुभं । (१००) आत्मानमस्तौदृष्टमी सौवर्णी (सौवर्णी) नवमी वज्रसंस्तुतिर्वात्ये वाच्यौ ।

(मं० ८।१०१-१०३; ९।१-८६)

[८२१]

सर्वानुक्रमणी ।

१०१ ऋक् षोडश जमदग्निर्भागवो मैत्रावरुणं प्रागाथं त्रिभिष्टुबन्तं तृतीयादि गायत्री परा सतोबृहती स्तोत्रं राजस्वृक्सपादादि-
स्याश्विन्यौ वायव्ये सौर्यौ बृहस्पत्या सूर्यप्रभास्तुतिर्वा पावमानी गन्धे । १०२ त्वमग्ने द्व्यधिका भार्गवः प्रयोगो बार्ह-
स्पत्यो वाग्निः पावकः सहस्रः सुतयोर्वाग्न्योर्गृहपतियविष्ठयोर्वाग्न्यतर आग्नेयं तु । १०३ अदार्शिं षड्ना सोमरिर्बाह्वं
पंचमी विराड्रूपा सप्तम्याद्युजः सतोबृहत्सोऽष्टम्यादि युजः ककुब्भसीयसी ककुबनुष्टुबन्त्याभिमारुती ।

॥ इत्यष्टमं मंडलं समाप्तं ॥ [अष्टममण्डलस्य मन्त्राः १७१६]

नवमं मंडलं पावमानं सौम्यं । १ स्वादिष्ठया दश मधुच्छंदाः । २ पवस्व मेधातिथिः । ३ एष शुनःशेषः । ४
सन हिरण्यस्तूपः । ५ समिद्ध एकादश काश्यपोऽसितो देवलो वा विंशतिः सूक्तान्याद्यमाप्रियश्चतुरनुष्टुबन्तं । ६ मंद्रया
नव । ७ असृग्रं । ८ एते सोमाः । ९ परि प्रिया । १० प्र स्वानासः । ११ उपारुमै । १२ सोमा असृग्रं ॥ [४७]
(मन्त्राः १९८)

१३ सोमः । १४ परि प्राष्टौ । १५ एष धिया । १६ प्र ते । १७ प्र निम्नेनेव । १८ परि सुवानः सप्त
१९ यस्तोमः । २० प्र कविः । २१ एते धावन्ति । २२ एते सोमासः । २३ सोमा असृग्रं । २४ प्र सोमासः ।
२५ पवस्व षड् इच्छुत आगस्त्यः । २६ तममृक्षंतेधमवाहो दार्ढ्युतः । २७ एष कविर्नृमेधः । २८ एष वाजी
प्रियमेधः । २९ प्रास्य नृमेधः । ३० प्र धारा बिंदुः । ३१ प्र सोमासो गोतमः । ३२ प्र सोमासः इयावाश्वः ।
३३ प्र सोमासस्त्रितः । ३४ प्र सुवानः । ३५ आ नः पवस्व प्रभूवसुः । ३६ असर्जि । ३७ स सुतो रहुगणः ।
३८ एष उ स्यः । ३९ आशुरर्ष बृहन्मतिः । ४० पुनानः । ४१ प्र ये गावो मेध्यातिथिः । ४२ जनयन् । ४३ यो
अत्य इव ॥ [४८] (मन्त्राः २०४) [इति षष्ठोऽष्टकः । मन्त्राः १७३०]

४४ प्र णोऽयास्यः । ४५ स पवस्व । ४६ असृग्रन् । ४७ अया सोमः पंच कविर्भागवः । ४८ तं स्वा । ४९
पवस्व । ५० उते शुष्मास उच्यथः । ५१ अध्वर्यो । ५२ परि शुक्षः । ५३ उते चतुष्कमवत्सारः । ५४ अस्य
प्रस्ता । ५५ यव्यव । ५६ परि सोमः । ५७ प्र ते धाराः । ५८ तरत्सः । ५९ पवस्व । ६० प्र गायत्रेणोपांत्या
पुरउणिक् । ६१ अया वीती त्रिंशदमहीयुः । ६२ एते असृग्रं जमदग्निः । ६३ आ पवस्व निध्रुविः काश्यपः । ६४
वृषा सोम काश्यपः ॥ [४९] (मन्त्राः २००)

६५ हिन्वंति भृगुर्वाणिर्जमदग्निर्वा । ६६ पवस्व शतं वैखानसा अष्टादशनुष्टुप्परास्तिस्र आग्नेदयः । ६७ त्वं
सोमासि द्वात्रिंशज्जराजः काश्यपो गोतमोऽत्रिंश्वामित्रो जमदग्निर्वसिष्ठ इतीह तृचाः सप्त ऋषयः शेषे पवित्रो वसिष्ठो
वोभौ वा पवस्व सोम तिस्रो नित्यद्विपदा गायत्र्योऽविता नस्तिस्रः पौष्ण्यो वा यत्ते पवित्रं पंचाग्नेदयः सावित्र्यमिसावित्री
वैश्वदेवी वासामंत्याशिंशी पुरउणिक् सप्तविंशनुष्टुबन्त्ये च ते पावमान्यध्येतुस्तुती । ज्ञागतमूर्ध्वं प्रागुशनसः । ६८ प्र देवं
दश वत्सप्रिर्भालंदनस्त्रिष्टुबन्तं ह । ६९ इष्टुर्न हिरण्यस्तूपोऽस्ये त्रिष्टुभौ । ७० त्रिरस्यै रेणुः । ७१ आ दक्षिणा नव
ऋषभः । तौ वैश्वामित्रौ । ७२ हरिं हरिमंतः । ७३ स्रक्ते पवित्रः । ७४ शिशुर्न कक्षीवांस्त्रिष्टुबन्तमी । ७५ अभि
प्रियाणि पंच कविः ॥ [५०] (मन्त्राः १६३)

७६ धर्ता । ७७ एषः । ७८ प्र राजा । ७९ अचोदसः । ८० सोमस्य वसुभारद्वाजः । ८१ प्र सोमस्य । ८२
असावीति त्रिष्टुबन्ते । ८३ पवित्रं ते पवित्रः । ८४ पवस्व वाच्यः प्रजापतिः । ८५ इन्द्राय द्वादश वेनो भार्गवो
द्वित्रिष्टुबन्तं । ८६ प्र तेऽष्टाचत्वारिंशद्विगणा दशर्चा अकृष्टा माषाः प्रथमे सिकता निर्वावरी द्वितीये पृथग्योऽजास्तृतीयेऽ-

(१०२) गृहपतियविष्ठयः । (१०३) पंचम्याद्युजः । ककुब्भसीयसी; ककुब् गायत्री ।

(५८) तरत्सः । (६८) वत्सप्रिर्भालंदनस्त्रिष्टुबन्तं । (६९) हिरण्यस्तूपोऽस्ये । (८६) अजास्तृतीये त्रयः ।
पंचांश्या तिस्रः ।

त्रयश्चतुर्थेऽग्निः पंचात्या गृत्समदः । ८७ प्र तु नवोशना । ८८ अयं सोमोऽष्टौ । ८९ प्रो ह्य सप्त । ९० प्र हिन्वानः षड्वसिष्ठः ॥ [५१] (मन्त्राः १३५)

९१ असर्जि कश्यपः । ९२ परि सुवानः । ९३ साकमुक्षः पंच बोधाः । ९४ अधि यत्कण्वः । ९५ कनिष्कंति प्रस्कण्वः । ९६ प्र सेनानीश्चतुर्विंशतिर्देवोदासिः प्रतर्दनः । ९७ अस्य प्रेषाष्टापंचाशदाद्यं तृचं वसिष्ठोऽपश्यदुत्तराक्षव पृथग्वासिष्ठा इंद्रप्रमतिवृषगणो मन्युरूपमन्युर्व्याघ्रपाच्छक्तिः कर्णश्चन्द्रकीको वसुक्र इति चतुर्दश पराशरोंऽस्याः कुत्सः । ९८ अभि नो द्वादशांबरीष ऋजिश्वा चानुष्टुभं ह बृहत्युपांत्या । ९९ आ हर्यतायाष्टौ रेभसून् काश्यपौ बृहत्याया । १०० अभी नवंते नव ॥ [५२] (मन्त्राः १३८)

१०१ पुरोजिती षोडशांधीगुः श्यावाश्विर्ययातिर्नाहुषो नहुषो मानवो मनुः सांवरण इति तृचाः शेषे प्रजापतिरुपाये गायत्र्यौ । १०२ क्राणाष्टौ त्रित औष्णिहं वै । १०३ प्र पुनानाय षड् द्वित आप्यः । १०४ सत्तायः पर्वतनारदौ काश्यपौ द्वे शिखंडिन्यौ वाप्तरसौ । १०५ तं वः । १०६ इन्द्रमच्छ षळूनाग्निश्वाक्षुषश्चक्षुर्मानवो मनुरापसव इति तृचाः पंचाग्निः । १०७ परीतः षड्विंशतिः सप्त ऋषयः प्रागाथं तृतीयाषोडश्र्यौ द्विपदे अष्टम्याये बृहत्यौ । १०८ पचस्व षोडश गौरिवीतिद्वृचं शक्तिरेकामूर्त्तर्जिश्चोर्ध्वसन्ना कृतयशा ऋणंचय इत्यृषयो दृचास्तिस्रः शक्तिः काकुभाः प्रगाथाः स सुन्वे गायत्री यवमध्या । १०९ परि प्र ब्यधिकामयो धिष्ण्या ऐश्वर्यो द्वैपदं । ११० ष्यूं शु द्वादश न्यरुणत्रसदस्यू राजानौ तिस्रोऽनुष्टुभः पिपीलिकमध्याः षळूर्ध्वबृहत्यस्तिस्रश्च विराजः । १११ अथा रुचा तृचमनानतः पारुच्छेपिरात्यष्टं । ११२ नानानं चतुष्कं शिशुः पांकतं हि । ११३ शर्यणावत्येकादश कश्यपः । ११४ य इंदोश्चतुष्कं ॥

॥ इति नवमं मंडलं समाप्तं ॥ (नवममण्डलस्य मन्त्राः ११०८)

१ अग्ने सप्त त्रितः । २ विप्रीहि । ३ इनः । ४ प्र ते । ५ एकः ॥ [५३] (मन्त्राः १८९)

६ अयं । ७ स्वस्ति । ८ प्र केतुना नव त्रिशिरास्त्वाष्टृचोऽस्य ऐंद्रः । ९ आपो हि सिंधुद्वीपो वांबरीष आपं गायत्रं द्व्यनुष्टुबंतं पंचमी वर्धमाना सप्तमी प्रतिष्ठा । १० ओ चित्त्वळूना वैवस्वतयोर्यमयम्योः संवादः षष्ठ्ययुग्मिर्भर्यमी मिथुनार्थं यमं प्रोवाच स तां नवमीयुग्मिभरनिच्छन् प्रत्याचष्टे । ११ वृषा नवांगिर्हविर्धान आग्नेयं तु त्रिभिष्टुबंतं । १२ षावा । १३ युजे पंच विवस्वान्वादित्यो हविर्धानं जगत्यंतं । १४ परेयिवांसं षोडश यमो यामं षष्ठी लिङ्गोक्तदेवता पराश्च तिस्रः पित्र्या वा तिस्रः इवभ्यां परा अनुष्टुभो बृहत्युपांत्या । यामायनाः परे पंच । १५ उदीरतां षळूना शंसः पित्र्यं जगत्येकादशी । १६ मैत्रं दमन आग्नेयं चतुरनुष्टुबंतं । १७ त्वष्टा देवश्रवा द्वे सरण्यूदेवते पौष्ण्यश्चतस्रः सारस्वत्यस्तिस्रः पंचाप्यो द्रप्तस्तिस्रः सौम्यो वांत्ये अनुष्टुभा उपांत्या पुरस्ताद्बृहती वा । १८ परं ऋत्यो संकुसुकश्चतस्रो ऋत्युदेवताः परा धात्री परा त्वाष्ट्री पराः पितृमेधा एकादशी प्रस्तारपंक्तिर्जगत्युपांत्यात्यानुष्टुप् प्राजापत्या वा सानिरुक्ता ॥

[५४] (मन्त्राः १४१)

१९ नि वर्तध्वमष्टौ मथितो भृगुर्वांरुणिर्भागवश्च्यवनो वापं गव्यं वानुष्टुभमग्नीषोमीयो द्वितीयोऽर्धर्चः षष्ठी गायत्री । सप्तोत्तराण्यैद्रो विमदः प्राजापत्यो वा वासुक्रो वसुक्रुद्वा । २० भद्रं दशाग्नेयं तु गायत्रमाद्यैकपदा पाद एव वा शांत्यर्थः परानुष्टुबंत्ये विराट् त्रिष्टुभौ । २१ आर्तिनं नाष्टावास्तारपांकं । २२ कुह पंचोना पुरस्ताद्बार्हतं त्रिष्टुबंतं त्वं त्या चिदा नस्त्वं नोऽनुष्टुभः । २३ यजामहे सप्ताद्यांते त्रिष्टुभौ पंचम्यभिसारिणी । २४ इंद्र सोमं षळास्तारपांकं त्वाश्विन्योऽस्यास्तिस्रोऽनुष्टुभः । २५ भद्रमेकादश सौम्यं । २६ प्र हि नव पौष्णमानुष्टुभमाद्याचतुर्थ्या उष्णिहौ । २७ असत्सु

(१०१) श्यावाश्विरंधीगुः । (१०८) ० यवमध्या परा सतोबृहती । (१०९) ऐश्वरा द्वैपदं ।

(११) तु त्रिभिष्टुबंतं । (१३) विवस्वानादित्यो । हविर्धानं, हविर्धानं । (१७) वांते । (१९) वानुष्टुभमग्नीषोमीयो वा । द्वितीयोऽर्धर्चः आनुष्टुभं षष्ठी ।, षष्ठी गायत्र्यैद्री च । प्राजापत्यो वासुक्रपुत्रो वा । (२६) आद्या चतुर्थी च ।

चतुर्विंशतिरैवो वसुक्रः । २८ विश्वो हि द्वादशैव वसुक्रयोः संवाद ऐंद्रः सूक्तस्य प्रथमयैंद्रस्य स्तुषा परोक्षवर्दिद्रमाहेंद्रस्य युजः शिष्टा ऋषेश्वरुथी च । २९ वने नाष्टौ । ३० प्र देवत्रा पंचोना कवष ऐल्लष आपमपोनप्रीयं वा । ३१ आ न एकादश वैश्वदेवं । ३२ प्र सु रमंता नव पंचाद्या जगल्यः ॥ [५५] (मन्त्राः १५३)

३३ प्र माद्या वैश्वदेवैंद्रः प्रगाथः परा गायत्र्यो द्वे कुरुश्रवणस्य त्रासदस्यवस्य दानस्तुतिः पराभिर्मृते मित्रातिथौ राशि तत्क्षेहाद्विरूपमश्रवसं पुत्रमस्य व्यशोकयत् । ३४ प्रावेपाः षड्ना मौजवान्वाक्षोऽक्षकृषिप्रशंसा चाक्षकितवर्निदा च सप्तमी जगती । ३५ अबुध्रं लुशो धानाको वैश्वदेवं तु द्वित्रिष्टुबंतं तु । ३६ उपासानका । ३७ नमो द्वादश सौर्योऽभितपाः सौर्यं जागतं वै त्रिष्टुब्दशमी । ३८ अस्मिन्नः पंच सुक्रवानिंद्रः । ३९ यो वां षड्ना काक्षीवती घोषाश्विनं हि त्रिष्टुबंतं । ४० रथं यातं । ४१ समानं नृचं सुहस्त्यो घोषेयः । ४२ अस्तेवैकादश कृष्णः । ४३ अच्छा मे द्वित्रिष्टुबंतं तु । ४४ आ यातु त्रित्रिष्टुबादि । ४५ दिवस्परि द्वादश वत्सप्रीराग्नेयं तु ॥ [५६] (मन्त्राः १४४) [इति सप्तमोऽष्टकः । मन्त्राः १२६३]

४६ प्र होता दश । ४७ जगृभ्माष्टौ सप्तगुर्वैकुण्ठमिंद्रं तुष्टाव । विकुंडा नामासुरींद्रतुल्यं पुत्रमिच्छन्ती महत्तपस्तेपे तस्याः स्वयमेवैंद्रः पुत्रो जज्ञे । स सप्तगुस्तुतिसंहृष्ट आत्मानमुत्तरैस्त्रिभिस्तुष्टाव । ४८ अहं भुवमेकादशांत्ये त्रिष्टुभौ सप्तमी च । ४९ अहं दामंत्योपाद्ये च त्रिष्टुभौ । ५० प्र वो महे सप्त द्विजगत्याद्यंतं के तेऽभिसारिण्यौ । वषट्कारेण वृक्केषु भ्रातृषु सौचीकोऽग्निरपः प्रविश्य देवैः समवददुत्तरैस्त्रिभिः । ५१ महत्तन्नवात्र युजोऽग्निवाक्यं । ५२ विश्व इत्युत्तरं च षट्कम-युजो देवानां । ५३ यमैच्छामेत्युत्तरं चैकादशकं तदधेति तु द्वृचोऽग्नेस्तंतुमाद्या जगत्योऽष्टमीवर्जं । ५४ तां सु षड् बृहदुक्थो वामदेव्यः । ५५ दूरेऽष्टौ । ५६ इदं ते सप्त वैश्वदेवं तु चतुर्ध्याद्यास्तिस्रो जगल्यः । पराणि चत्वारि सूक्ता-न्युक्ता ऋषयो द्वैपदे त्वन्निमंडले । अथ हैक्ष्वाको राजासमातिगौपायनान्बंध्वादीन्पुरोहितांस्यक्त्वान्यौ मायाविनौ श्रेष्ठतमौ भत्वा पुरोदधे । तमितरे क्रुद्धा अभिचेरुः । अथ तौ मायाविनौ सुबंधोः प्राणानाचिक्षिपतुरथ हास्य आतरस्त्रयः । ५७ मा प्र गामेति षट्कं गायत्रं स्वस्थयनं जप्त्वा । ५८ यत्ते यममिति द्वादशर्चमानुष्टुभं मनभावर्तनं जेषुः । ५९ प्र तारीति दशर्चं चतस्रो निर्ऋत्यपनोदार्थं जेषुश्चतुर्ध्यां सोमं चास्तुवन्मृत्योरपगमायोत्तराभ्यां देवीमसुनीतिं सप्तम्यां किंगोक्तदेवताः शिष्टाभिः पंक्तिमहापंक्तिपंक्त्युत्तराभिर्ध्यावापृथिव्यौ समिद्वेतींद्रं चार्धर्चनं । ६० आ जनमिति द्वादशर्चं आनुष्टुमे चतसृ-भिरसमातिमस्तुवन् पंचम्यैंद्रं षड्यागस्यस्य स्वसा मातैषां राजानमस्तौत्पराभिः सुबंधोर्जीवमाह्वयंस्तमंत्यया लब्धसंज्ञमस्पृशन् पंचाद्या गायत्र्योऽष्टम्याद्ये पंक्ती । ६१ इदमिस्था सप्ताधिका नाभानेदिष्ठो मानवो वैश्वदेवं तत् ॥ [५७] (मन्त्राः १६१)

६२ ये यज्ञेनैकादशाद्याः षळंगिरसां स्तुतिर्वास्या त्रिष्टुपंचम्यनुष्टुप्प्रगाथोऽनुष्टुभौ गायत्री चतस्रोऽत्याः सावर्णेर्दान-स्तुतिः । ६३ परावतस्यूना गयः श्लातो द्वित्रिष्टुबंतं तु स्वति नस्त्रिष्टुब्वा सा सहोत्तरया पथ्यास्वस्तिदेवत्या । ६४ कथा यां मे त्रिष्टुप् । ६५ अग्निरिंद्रः पंचोना वसुकर्णो वासुक्रस्त्रिष्टुबंतं तु । ६६ देवान्हुवे । ६७ इमां धियं द्वादशायास्यो बार्हस्पत्यं तु । ६८ उदप्रुतः । ६९ भद्राः सुमित्रो वाष्प्यश्च आप्रेयं द्विजगत्यादि । ७० इमां म एकादशाप्रं । ७१ बृहस्पते बृहस्पतिर्ज्ञानं तुष्टाव नवमी जगती ॥ [५८] (मन्त्राः १३३)

७२ देवानां नव लौक्यो वा बृहस्पतिर्दाक्षायण्यदितिर्वा देवमानुष्टुभं । ७३ जनिष्ठा एकादश गौरिवीतिः । ७४ वसूनां षट् । ७५ प्र सु नव सिंधुक्षित्रैयमेधो नदीस्तुतिर्जागतं तु । ७६ आ वोऽष्टौ सर्प ऐरावतो जरत्कर्णो आण्डो-स्तौत् । ७७ अन्नप्रुषः स्यूमरश्मिर्भार्गवो मारुतं तु पंचमी जगती । ७८ विप्रासो द्वितीया पंचम्याद्याश्च तिस्रो जगल्यः ।

(२८) युजः शेषाः । (४१) सुहस्त्यो । (४५) वत्सभिः । (४७) पुत्रमिच्छन्ति तपस्तेपे तस्याः । (४९) दामंत्योपाद्ये च; दामंत्योपाद्ये च त्रिष्टुभौ । (५१) महत्तन्नवा तत्र । (५४) वामदेव्यः वा । (५६) प्राणाना-चिक्षिपतुरथ अस्य आतरः । (५९) चार्धर्चनं । (६०) द्वादशर्चमानुष्टुभं । (६३) सा सहोत्तरया; चोत्तरया, सहोत्तरया । (७१) ज्ञानं तु शिष्टा ।

७९ अपश्यं सप्त सौचीकोऽग्निवैश्वानरो वा ससिर्वा वाजंभर आग्नेयं तु । ८० अग्निः ससिं । ८१ य इमा विश्वकर्मा भौवनो वैश्वकर्माणं तु द्वितीया विराड्रूपा । ८२ चक्षुषः । ८३ यस्ते मन्यो मन्युस्तापसो मान्यवं त्वाद्या जगती । ८४ त्वया मन्यो चतुर्जगत्यंतं । ८५ सत्येन सप्तचत्वारिंशत्सावित्री सूर्यात्मदैवतमानुष्टुभं पंचभिः सोममस्तौत्पराभिः स्वविवाहं सप्तदश्या देवान्परया सोमाकौ परया चंद्रमसं परा नृणां विवाहमंत्रा आशीः प्रायाः परा देहीति द्वे वधूवासः संस्पर्शमोचन्यौ परा यक्षमनाशिनी दंपत्योर्नवोनवास्तिस्रोऽनृक्षरा गृभ्णामीति द्वे द्वे यदश्विना पूषाघोरचक्षुरिति त्रिष्टुभस्त्रिष्टुभसुरोबृहती पूर्वा-परमिह प्रियमा नः प्रजां जगत्यः ॥ [५९] (मन्त्राः १४८)

८६ वि हि व्यधिकेन्द्रो वृषाकपिरिंद्राणींद्रश्च समूदिरे पांकतं । ८७ रक्षोहणं पंचाधिका पायुराग्नेयं रक्षोघ्नं चतुरनुष्टुवंतं । ८८ हविरेकोनागिरसो मूर्धन्वान्वामदेव्यो वा सौर्यवैश्वानरीयं । ८९ इंद्रं स्तव द्व्यूना रेणुः पंचम्यैद्रासौमी । ९० सहस्रशीर्षा षोडश नारायणः पौरुषमानुष्टुभं त्रिष्टुवंतं तु । ९१ सं जागृवद्भिः पंचोनारुणो वैतहव्य आग्नेयं । ९२ यज्ञस्य शार्यातो मानवो वैश्वदेवं तु जागतं । ९३ महि तान्वः पार्थः प्रास्तारपांकतं पुरस्ताद्बृहत्यंतं त्रयोदशयुपाद्ये चानु-ष्टुभो नवम्यक्षरैः पंक्तिरेकादशी न्यंकुसारिणी । ९४ प्रैते षक्कना सर्पोऽर्जुदः काद्रवेयो ग्राव्णोऽस्तौत्पंचम्यं त्रिष्टुभौ सप्तमी च ॥ [६०] (मन्त्राः १६०)

९५ ह्ये द्व्यूनोर्वशीमैलः पुरुरवाः पूर्वोषितां कामात्पुनरासाद्यावरोक्षुमैच्छत्सा तमनिच्छंती प्रत्याचष्टे ह्य द्व्यूना कदा सुदेवोऽतरिक्षमां सचेति तिस्रश्चैलवाक्यं शिष्टा उर्वश्याः । ९६ प्र ते सप्तोना वरुः सर्वहरिवैन्द्रो हरिस्तुतिर्द्विष्टुवंतं । ९७ य ओषधीस्त्यधिकाथर्वणो भिषगोषधिस्तुतिरानुष्टुभं । ९८ बृहस्पते द्वादशाष्टिषेणो देवापिर्वृष्टिकामो देवांस्तु-ष्टाव । ९९ कं नो वज्रो वैखानसः । १०० इंद्रं दुवस्युर्वादनो वैश्वदेवं तु त्रिष्टुवंतं । १०१ उद्बुध्यध्वं बुधः सौम्य ऋत्विक्स्तुतिर्वा नवम्यं जगत्यौ पंचमी बृहती गायत्र्योर्मध्ये । १०२ प्र ते सुद्वलो भार्गवो वृषणेन ऋषभेण चाजिं जिगायेति द्रौघणं वाद्या तृतीयांत्या च बृहत्यः । १०३ आशुः सप्तोनेन्द्रोऽप्रतिरथश्चतुर्थी बार्हस्पत्योपांत्याग्नादेव्यं त्र्यानुष्टु-म्मारुती वा । १०४ असाव्येकादशाष्टको वैश्वामित्रः । १०५ कदा कौत्सो दुर्मित्रो नाम्ना सुमित्रो गुणतः सुमित्रो वा नाम्ना दुर्मित्रो गुणत औष्णिहं हरी वज्रं पिपीलिकमध्ये त्रिष्टुबंत्याद्या गायत्री वा ॥ [६१] (मन्त्राः १४९)

१०६ उभौ भूतांशः काश्यप आश्विनं । १०७ आविर्दिव्यो दक्षिणा वा प्राजापत्या दक्षिणां तदातृन्वास्तौचचतुर्थी जगती । १०८ किमिच्छंती पणिभिरसुरैर्निरूढहा गा अन्वेष्टुं सरमा देवशुनीमिद्रेण प्रहितामयुग्मिभः पणयो मित्रीयन्तः प्रोचुः सा तान्युग्मांत्याभिरनिच्छंती प्रत्याचष्टे । १०९ तेऽवदंसस जुहूर्ब्रह्मजाया ब्राह्मो वोर्ध्वनाभा वैश्वदेवं द्वयनुष्टुवंतं । ११० समिद्ध एकादश जमदग्निस्तत्सुतो वा राम आप्रियः । परे चत्वारो वैरूपाः । १११ मनीषिणो दशाष्टादंष्ट्रः । ११२ इंद्र पिब नमः प्रमेदनः । ११३ तमस्य शतप्रमेदनोंऽया त्रिष्टुप् । ११४ घर्मा सध्रिस्तापसो वा घर्मो वैश्वदेवं चतुर्थी जगती । ११५ चित्र इक्षव वाष्टिहव्य उपस्तुत आग्नेयं जागतं त्रिष्टुप्शक्यंतं । ११६ पिब स्थौरोऽग्नियुतोऽ-ग्नियूपो वा । ११७ न वा उ भिक्षुर्धनाज्जदानप्रशंसाद्ये जगत्यौ । ११८ अग्ने हंस्युरुक्षयभामहीयव आग्नेयं राक्षोर्न गायत्रं तु । ११९ इति वै सप्तोनेन्द्रो लव आत्मानं तुष्टाव ॥ [६२] (मन्त्राः १४०)

१२० तदिक्षवाथर्वणो बृहदिवः । १२१ हिरण्यगर्भो दश हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः कायं । १२२ वसुं नाष्टौ चित्रमहा वासिष्ठ आग्नेयं जागतमाद्यां पंचमीं चर्ते । १२३ अयं वेनो वैन्यं । १२४ इमं नो नवैद्वयुत्तमा निहवोऽग्निवरुणसोमाना-

(८५) विवाहमंत्राशीः प्रायाः, विवाहमंत्राआशीः प्रायाः । संस्पर्शनिर्दार्ये, संस्पर्शमोचिन्यौ, परा देहीत्युग्व्ये वधूवासःस्पर्शनिदा । यक्षमनाशिनी परा । (८९) पंचम्यैद्रासौमी । (९१) वीतहव्य । (९३) पार्थः । चानुष्टुभौ । (९५) पूर्वोषितात् । (१००) त्वंत्या त्रिष्टुप् । (१०२) वृषणेन वृषभेन । तृतीयांत्या बृहत्यः । (१०७) दक्षिणा, दक्षिणाः । (१०८) निगूढहाः । प्रेषिता अयुग्मिभः । प्रोचुः स । तान्युग्मांताभिः । (१११) दशाष्टादंष्ट्रः । (११३) त्रिष्टुवंतं । (११६) स्थौलः, स्थौवः । अग्नियुतो । (११७) भिक्षुर्धनाज्जदानप्रशंसा चाद्ये । (११९) सप्तोनेन्द्रो लव ।

अथाग्नेवी तिज्जिज्ञासेरात्मस्तवः शिष्टा यथाविपातं ससमी जगती । १२५ अहमष्टौ वागांभृणी आत्मानं तुष्टाव द्वितीया जगती । १२६ न तं शैल्लषिः कुलमलबर्हिषो वामदेव्यो वोहोमुग्वैश्वदेवमुपरिष्ठाद्बाहृतमंत्या त्रिष्टुप् । १२७ रात्री कुशिकः सौभरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तवं गायत्रं । १२८ ममाग्ने नव विहृद्यो वैश्वदेवं जगत्यंतं । १२९ नासस्तस प्रजापतिः परमेष्ठी भाववृत्तं तु । १३० यो यज्ञो यज्ञः प्राजापत्यो जगत्याद्या । १३१ अप प्राचः सुकीर्तिः काक्षीवतो मध्येऽनुष्टुप्सोत्तरा चाग्निन्यौ । १३२ ईजानं शकपूतो नार्मेधो मैत्रावरुणमाद्या लिङ्गोक्तदेवता न्यंकुसारिण्यंत्या महासतो-बृहस्पुपाणोपांत्ये प्रस्तारपंक्ती शेषा विराड् रूपाः । १३३ प्रो पु सुदाः पैजवनः शाकरमहापांक्तावधौ तृचौ त्रिष्टुबंत्या । १३४ उभे यन्मांधाता यौवनाश्वो महापांक्तं पंक्तिरंत्या तामध्यर्धा गोधाऽपश्यत् । १३५ यस्मिन्कुमारो यामायनो याममा-नुष्टुभं हि । १३६ केशी सुनयो वातरशना जूतिर्वातजूतिर्विप्रजूतिर्बुषाणकः करिक्रत एतश्च ऋष्यशृंगश्चैकर्चाः कैशिनं । १३७ उत देवाः सप्त ऋषय एकर्चा वैश्वदेवं । १३८ तव ते षळंग औरवो जागतं । १३९ सूर्यरश्मिर्देवगंधर्वो विश्वा-चक्षुरात्मानमस्तौत्पूर्वार्धं सवितारं । १४० अग्ने तवाग्निः पावक आग्नेयं विष्टारपंक्तिस्तिस्रः सतोबृहत्य उपरिष्ठाज्ज्योतिः । १४१ अग्ने अष्टाग्निस्तापसो वैश्वदेवमानुष्टुभं हि । १४२ अयमष्टौ दृवृचाः शाङ्गा जरिता द्रोणः सारिसृकः स्तंबमित्र-श्चाग्नेयमाधे जगत्यौ चतस्तश्च त्रिष्टुभः ॥ [६३] (मन्त्राः १७२)

१४३ एवं षट् सांख्योऽत्रिराश्विनं । १४४ अयं हि तार्क्ष्यपुत्रः सुपर्णो यामायनो वोध्वंकृशानो गायत्री बृहती गायत्र्यौ सतोबृहती विष्टारपंक्तिः । १४५ इमामिन्द्राण्युपनिषत्सपत्नीबाधनमानुष्टुभं तु पंक्त्यंतं । १४६ अरण्यान्यैरमदो देवमुनि-रण्यानीं तुष्टाव । १४७ अत्रे पंच सुवेदाः शैरीषिष्ठिष्टुबंतं । १४८ सुष्वाणासः पृथुर्वैभ्यः । १४९ सवितार्चनैरण्य-स्तूपः सावित्रं । १५० समिद्धो वासिष्ठो मृळीक आग्नेयं बाहृतमंत्ये उपरिष्ठाज्ज्योतिषी जगत्युपांत्या वा । १५१ श्रद्धया श्रद्धा कामायनी श्रद्धमानुष्टुभं तु । १५२ शासः शासो भारद्वाजः । १५३ ईंख्यंतीर्देवजामय इन्द्रमातरो गायत्रं । १५४ सोमो यमी भाववृत्तमानुष्टुभं तु । १५५ अरायि शिरिंबिधो भारद्वाजोऽलक्ष्मीघ्नं द्वितीयातृतीये ब्राह्मणस्पत्ये अंत्या वैश्वदेवी । १५६ अग्निं केतुराग्नेय आग्नेयं गायत्रं । १५७ इमा नु कं भुवन आप्यः साधनो वा भौवनो वैश्वदेवं द्वैपदं त्रैष्टुभं । १५८ सूर्यो नक्षत्रः सौर्यः सौर्यं गायत्रं । १५९ उदसौ षट् पौलोमी शब्द्यात्मानं तुष्टवानुष्टुभं । १६० तीव्रस्य पंच पूरणो वैश्वामित्रः । १६१ मुंचामि प्राजापत्यो यक्षमनाशनो राजयक्षममंत्यानुष्टुप् । १६२ ब्रह्मणा षड् ब्राह्मो रक्षोहा गर्भसंस्थावे-प्रायश्चित्तमानुष्टुभं हि । १६३ अक्षीभ्यां विवृहा काश्यपो यक्षमघ्नं । १६४ अपेहि पंच प्रचेता दुःस्वप्नं पंक्त्यंतं त्रिष्टुभमध्यं । १६५ देवा नैर्ऋतः कपोतः कपोतोपहतौ प्रायश्चित्तं वैश्वदेवं । १६६ ऋषभमृषभो वैराजः क्षाकरो वा सपत्नममानुष्टुभं महापंक्त्यंतं । १६७ तुभ्येदं चतुष्कं विश्वामित्रजमदग्नी जागतं तृतीया लिङ्गोक्तदेवता । १६८ वातस्थानिको वातायज्ञो वायव्यं । १६९ मयोभूः शबरः काक्षीवतो गव्यं । १७० वित्राड्वित्राट् सौर्यः सौर्यं जागन्नमास्तारपंक्त्यंतं । १७१ त्वं त्यमितो आर्गवो गायत्रं । १७२ आ याहि संवर्त उषस्यं द्वैपदं । १७३ आ त्वा षड् भुवो राज्ञः स्तुतिस्त्वानुष्टुभं तु । १७४ अभीवर्तेन पंचाभीवर्तः । १७५ प्र वश्चतुष्कमूर्ध्वग्रावा सपोऽऽर्द्धिर्ग्रावोऽस्तौ-द्रावत्रं । १७६ प्र सूनवः सूनुरार्भव आग्नेयमानुष्टुभं द्वितीया गायत्र्याद्यार्भवी । १७७ पतंगं तृचं पतंगः प्राजापत्यो मायाभेदं जगत्यादि । १७८ त्यमू ष्वरिष्टनेमिस्ताक्षर्यस्ताक्षर्यं । १७९ उत्तिष्ठतैकर्चाः शिविरौशीनरः काशिराजः प्रत-र्दनो रौहिदश्चो वसुमना आद्यानुष्टुप् । १८० प्र ससाहिषे जय ऐंद्रः । १८१ प्रथश्चैकर्चाः प्रथो वासिष्ठः सप्रथो भार-द्वाजो घर्मः सौर्यो वैश्वदेवं । १८२ बृहस्पतिस्तपुर्मूर्धा बाहस्पत्यो बाहस्पत्यं । १८३ अपश्यं प्रजावान्प्राजापत्योऽन्वृचं खजमानपत्नी-होत्राशिषः । १८४ विष्णुस्त्वष्टा गर्भकर्ता विष्णुर्वा प्राजापत्यो गर्भार्थोऽशीलिङ्गोक्तदेवतमानुष्टुभं ।

(१२६) न तं शैल्लषः । कुलमलबर्हिषो । (१२७) रात्रिः भारद्वाजो० । (१३३) त्रिष्टुबन्तम् । (१३५) याममानुष्टुभं हि । (१३९) पूर्वार्धं । (१४०) आधे विष्टारपंक्ती, आद्या विष्टारपंक्तिः । (१४२) सारिसृकः । (१४४) वोध्वंकृशानो । (१४९) सवितार्चिनो हैरण्यस्तूपः, सवितार्चन्तो० । (१५०) मृळीको वासिष्ठः । (१५५) द्वितीया तृतीया । (१६५) प्रायश्चित्तमिदं वैश्वदेवं । (१६७) लिङ्गोक्तदेवता वा । (१६९) शबरः । (१७६) द्वितीयं गायत्र्यार्भवी । (१७९) शिविरौशीनरः । रौहिषदश्चो । (१८४) लिङ्गोक्तदेवतमानुष्टुभं ।

१८५ महि सत्यधृतिर्वाङ्मिरादित्यं स्वस्ययनं गायत्रं वै । १८६ वातो वातायन उलो वायस्यं । १८७ प्राग्नेये पंचाग्नेयो वस आग्नेयं तु । १८८ प्र नूनं तृचमाग्नेयः इयेनो जातवेदस्यं । १८९ आयं गौः सारंपराज्यात्मदैवतं सौर्यं वा । १९० ऋतं च माधुच्छंदसोऽधमर्षणो भाववृत्तमानुष्टुभं तु । १९१ संसं चतुष्कं संवननः संज्ञानमाद्याग्नेयी तृतीया त्रिष्टुप्, तृतीया त्रिष्टुप् । [६४] (मन्त्राः ११८) (इत्यष्टमाष्टकः । मन्त्राः ११८१)

इति दशमं मण्डलम् । (दशममण्डलस्य मन्त्राः १७५४)

॥ इति कात्यायनमुनिकृता सर्वानुक्रमणी समाप्ता ॥

—३०६—

॥ अथ शौनकाचार्यकृतानुवाकानुक्रमणी ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

सर्वं कर्म सफलं यत्र तुष्टेऽस्तुष्टे न किञ्चित्तमहं नमामि ।
विनायकं गिरिराजेंद्रपुत्रीमहेश्वरप्रियसूनुं वृणाऽङ्घ्रि १
बभ्रुवानां जनानां तु शौनकस्य प्रसादतः । अनुवाकानुक्रमणीरूपं किञ्चिद्वर्णयते २
पितृदेवर्षिश्चाद्धेभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च सर्वशः । आचार्येभ्यो गुरुभ्यश्च प्रणम्य प्रयतः शुचिः ३
मधुच्छंदः प्रभृतिभिर्ऋषिभिर्हि तपोबलात् । दृष्टानामनुवाकानामृक्षु वक्ष्याम्यतद्व्रितः ४
सूक्तादिपरिमाणं तु संख्यां च क्रममेव च । मंडले मंडले चैव यावंतो हि समीरिताः ५
सूक्तसंख्यानुवाकानां सूक्तानामृक्समाहिता । पदाक्षरसमाज्ञायं छंदस्येव प्रतिष्ठितं ६
एकैकमनुवाकं तु खिलानि ब्राह्मणानि च । संवत्सरे संवत्सरे पठेद्दहरहः शुचिः ७
श्रावणस्य तु मासस्य पौर्णमास्यामुपक्रमः । समाप्य तर्पयेद्देवानृषीन्पितृनुक्रमत् ८
ऋग्वेदे शैशिरीयायां संहितायां यथाक्रमं । प्रमाणमनुवाकानां सूक्तैः नृणुत शाकलाः ९

आग्नीद्रष्टारः ।

^१ कण्वा^२ गिरिरो^३ ऽगस्त्य^४ शुनका^५ विश्वामित्रो^६ ऽग्निरेव च । ^७ वसिष्ठकश्यपवा^८ ऽध्वर्यावा^९ जमदग्निरथोत्तरं १०

आग्नीसूक्तानि ।

श्लोकस्यास्य यथासंख्यं सूक्तानि दश वै विदुः । न^१ आ^२ बहा^३, ऽम^४ आ^५ बहा^६, ऽद्य^७ राजसी^८, त्यग्निर्नि^९, च ११
समिस्समिस्सु, शोचिवे, जुषस्व, विश्वतस्तथा । इमां मे, अद्य मन्विमा यथर्षिपक्ष आग्रियः १२
वसिष्ठशुनकौ विना समिद्धसर्वपक्षता । जुषस्वाद्वितीयया तनूनपाद्विरोधिता ।
यजुः श्रुतौ तथाश्रुतेः समिद्धसूक्तमध्यतः १३
प्रजापतेः पशोः सदा भवेयुरथ मन्विमाः । इतीरितं हि बह्वृचैर्यथर्षिं वेति सूत्रतः १४

(१) कर्मफलं । (३) पितृदेवऋषिश्चाद्धेभ्यो, पितृदेवर्षिसाध्येभ्यो, पितृदेवर्षिसिद्धेभ्यो । (४) मधुच्छंदः प्रभृ-
तिभिर्ऋषिभिर्हि, दृष्टानामनुवाकानामृक्षु । दृष्टानामनुवाकानां संख्यां । (५) आदिं सूक्तपरिमाणं संख्यां च क्रममेव च ।
(११) यथासंख्यं, राजसीत्यग्निर्निहितः । [१०-१२] (१) ऋ० १।१३, (२) ऋ० १।१४२ (दीर्घतमा); (३)
ऋ० १।१८८; (४) ऋ० २।३; (५) ऋ० ३।४; (६) ऋ० ५।५; (७) ऋ० ७।२; (८) ऋ० ९।५; (९)
ऋ० १०।७०; (१०) ऋ० १०।११०; (१३) जुषस्व द्वितीयया यजू याद्विरोधिनां, जुषस्व द्वितीयया यजू यद्विरोधिनां,
यजुः श्रुतौ । (१४) यशो, यशो, यशः । यदा ।

अथानुवाकाः ।

(१) अग्निमीळे त्रिसूक्तस्तु (२) सुरूषै (३) द्र चतुःसूक्तौ । (४) अग्नि (५) सोमानमित्येतौ षट्कौ (६) कस्येति सप्तकः १५
 (७) एवमग्रे पंचकं विद्यात् (८) प्र वो यद्वहमथाष्टकं । (९) अग्रे विचस्वद (१०) मि त्वं (११) नू चित्ते सप्तकाख्यः १६
 (१२) पश्चा न नवकं विद्यात् (१३) प्रप्रयंतो दशैकं च । लैलिकानामनादेशोऽस्मिन्प्रथेऽनुवाकानां १७
 यस्तु चर्चायते वेदे तस्य संख्येति नः श्रुतिः । (१४) प्र ये जुंमंते नवक (१५) मिमं द्वादशकं विद्यात् १८
 (१६) इंद्रं मिमं दशैवाथ (१७) नासत्याभ्यां तु पंचकं । (१८) कदित्था षट् परः सप्ता (१९) मिमा (२०) स्वा जुवः षट्कं १९
 (२१) वेदिषवे सप्तदशा (२२) बोधीत्यष्टौ सूक्तानि । (२३) कया त्रिपंचसूक्तस्तु (२४) युवोर्द्वादशकं विद्यात् २०
 इत्याद्ये मण्डले दृष्टाश्चत्वारो विंशतिश्चैव ।

प्रथमे मण्डले बाष्कलसंहिताक्रमः ।

गौतमादौशिजः कुःसः परच्छेपाद्वेः परः । कुत्सादीर्घतमा इत्येष तु बाष्कलकः क्रमः २१

द्वितीयादिमण्डलानामनुवाकाः ।

(२५) एवं (२६) यो (२७) गणानामा (२८) ते दश तृतीय एकादशाख्यः परे ।
 (२९) सोमस्य मा तवसं द्वादशोक्तं (३०) प्र वो देवायेति सप्तदशकं तु विद्यात् २२
 (३१) इच्छंति त्वा नवे (३२) द्रं मतिस्त्रिपंचको नवक (३३) इमं महे ।
 (३४) त्वां ह्यमे दश (३५) भद्रं (३६) यज्ञस्त्वेकादशकानुभाविमौ २३
 त्रयोदशाथं (३७) प्र क्रभुभ्य ईरितो (३८) अं पिबेत्येष चापि त्रयोदश ।
 (३९) अबोधयमिः समिधा चतुर्दशातः परोऽष्टादशकः (४०) प्र वेधसे २४
 (४१) महि महे द्वादशको (४२) विदास्तथा (४३) ऽऽरुद्रासः षोडश (४४) यस्त्रिपंचकः ।
 (४५) एवं ह्यमे पंचदश (४६) एवमष्टौ (४७) वृवा महो विंशति (४८) यो रयिवस्तु षट्कः २५
 द्विषद् (४९) दुवे (५०) स्तुषेऽथ द्विसप्तकः षष्ठः पष्ठे मंडले योऽनुवाकः ।
 (५१) अग्नि नरः सप्तदशाथ षोडश (५२) त्वे ह (५३) प्र शुक्रा अधिका तु विंशतिः २६
 (५४) क इं षपक्ताः पंचदशोना विंशतिर (५५) प स्वसुः पंचदश (५६) प्र वीरया ।
 (५७) मा चिन् (५८) महाँ इन्द्र (५९) इन्द्रः सुतेषु पंचाथ सप्ताष्ट (६०) वयं द्विपंचकः २७
 (६१) यो यजाति द्वादशे (६२) मे ह षट्को (६३) ऽग्रे दशैकादशको (६४) य इत्युत ।
 त्रयोदशा (६५) तू न इन्द्रं क्षुमंतमतः परो दशको (६६) गौर्धयत्ययं २८
 (६७) स्वादिष्टया अष्टसूक्तः (६८) पवस्त्र त्रिंशत्सप्तकः परः सप्तको (६९) ऽया ।
 (७०) प्राष्टादशैकादशकः (७१) प्र ते (७२) ऽस्य प्रेषा सप्तैकादशकः (७३) सत्तायः २९
 (७४) अग्रे बृहन् षोडशकस्त्रयोदश (७५) त्वष्टा (७६) प्र देवनेति चाष्टादशा (७७) च्छ ।
 अष्टा (७८) विदं षोडशकस्तु (७९) भद्राः (८०) सत्येन षट् (८१) सं नवे (८२) द्र त्रयोदश ३०
 (८३) तमस्य यावापृथिवी अष्टकः परस्त्रयोविंशति (८४) नासदासीत् ।

(१५) चतुष्कौ । (१७) उपप्रयंतो दशैवं च, विद्यादुपैकादशकं तथा । अस्मिन्प्रथेऽनुवाकानामिह स्मृतः ।
 (१८) न श्रुति । नवकमिदं । द्वादशकं विदुः द्वादशके विदुः । (१९) जुवस्षट्कं, जुवश्च षट् । (२०) सप्त-
 दशाबोधीत्येषोऽष्टसूक्तः । विदुः । (२१) विंशतिस्तथैव, विंशतिस्तथा । (२१) बाष्कलकः क्रमात् । (२५)
 षोडश । यस्त्रिपंचकः यत् पंचकः । रयिवः षट् । (२६) द्विषद्दुवे । द्विषद्दुवे । द्विः षडस्तु य । षोडश । त्वे ह यत् ।
 (२७) पंचदश ऊना विंशतिरप । पंचदशैकोनविंशतिप, पंचदशैको तु विंशतिपः । (२८) इत्यथ इत्य । इन्द्र ...
 अतः । (२९) सप्तकोऽयाः । प्राष्टादशैकादश । (३०) षोडशकस्त्रयोदश । चाष्टादशाष्ट । चाष्टादशाथ । चाष्टादश ।

ऋग्वेदांत्यो द्वादशकोऽनुवाकश्चत्वारिंशच् (८५) छास इत्येति चास्मिन् ३१
मण्डलेऽनुवाकसंख्या ।

[१] आद्ये चतुर्विंशतिर्हानुवाका [२] अतः परं मंडलं यच्चतुष्कं ।
[३-४] द्वे पंचके [५-६-७] त्रीणि षट्कानि चैव [८] दशाष्टमं [९] सप्त नवमं [१०] द्वादशांत्यं ३२
मण्डलेषु सूक्तसंख्या ।

एकाधिका स्यान्नवतिः शतं [१९१] च वदंति वै मण्डलमादितो यत् ।
चत्वारिंशत्त्रीणि [४३] चाहुर्द्वितीयं सूक्ते [६२] च षष्टिं च तृतीयमाहुः ३३
अष्टापंचाशदपि [५८] यच्चतुर्थं सप्ताधिकाशीतिरतः [८७] परं स्यात् ।
पंचाधिका [७५] सप्ततिरुत्तरं तु चत्वारि वासिष्ठमथो शतं [१०४] च ३४
द्वे चैव सूक्ते नवतिं [९२] च विद्यादथाष्टमं नवमं वै शतं [११४] स्यात् ।
चतुर्दश त्वाहुरथाधिकान्यप्याद्ये यदुक्तं दशमे [१९१] तथैव ३५

ऋग्वेदस्य सूक्तसंख्या ।

एतत्सहस्रं दश सप्त [१०१७] चैवाष्टावतो बाष्कलकेऽधिकानि [१०२५] ।

वेदपारायणफलम् ।

तान्पारणे शाकले शैशिरीये वदंति शिष्टा न खिलेषु विप्राः ३६
पंचाशीति [८५] दांशतयेऽनुवाका दृष्टाः पुराणैर्ऋषिभिर्महात्मभिः ।

यस्तानृग्विद्वेदं चैवाप्यधीते स नाकपृष्ठं भजते ह शश्वत् ३७
अध्यायानां (६४) चतुः षष्टिर्मंडलानि दशैव (१०) तु । वर्गाणां (२००६) तु सहस्रे द्वे संख्याते च षडुत्तरे ३८
सहस्रमेतत्सूक्तानां निश्चितं खलिकैर्विना । दश सप्त च पठ्यंते संख्यातं वै पदक्रमं ३९

ऋग्वेदस्य वर्गाः ।

एकैर्च एकवर्गः (१) स्यादेकश्च (१) नवकस्तथा । द्वौ (२) वर्गौ तु द्वौ ज्ञेयौ, अयूनं नृचशसं (९७) स्मृतं ४०
चतुष्कं शतमेकं (१७४) च चत्वारः सप्ततिस्तथा । पंचकानां सहस्रं तु द्वे च सप्तोत्तरे शते (१२०७) ४१

त्रीणि शतानि (३४६) षट्कानां, चत्वारिंशत् षट् च वर्गाः ।

शतमूर्त्तविंशतिः (११९) सप्तकानां न्यूना षष्टिरष्टकानां (५९) ४२

ऋचां दश सहस्राणि ऋचां पंचशतानि च । ऋचामशीतिः पादश्च पारणं संप्रकीर्तितं ॥ (ऋचः १०५८० ।) ४३

अर्धर्चानां सहस्राणामेकविंशतिकं तथा । शतद्वयं तु द्वात्रिंशत्सपादं मुनिभिः पुरा ॥ (अर्धचः २१२३१ ।) ४४

शाकल्यदृष्टे पदलक्षमेकं सार्धं च वेदे त्रिसहस्रयुक्तं ।

शतानि चाष्टौ दशकद्वयं च पदानि षट् चेति हि चर्चितानि ॥ (चर्चितानि पदानि १५३८२६) ४५

एकं च शतसहस्रं दश च सहस्राणि सप्त शतानि चर्चापदानि ज्ञेयानि, पदानि चान्यानि चत्वारि (चर्चापदानि ११०७०४) ।

चत्वारि वाच शतसहस्राणि द्वात्रिंशच्चाक्षरसहस्राणि द्वात्रिंशच्चाक्षरसहस्राणि । (अक्षराणि ४३२०००)

॥ इत्यनुवाकाद्यनुक्रमणी समाप्ता ॥

(३१) छास इत्या चास्मिन् । चत्वारिंशच्छास इत्येति चास्मिन् ऋग्वेदान्ते द्वादशकोऽनुवाकः । (३१) आद्यं ।
चतुर्विंशतिरिहानुवाका अतः । यत् ... अतः परं मंडलं चतुष्कं । द्वादशांत्यं च । (३५) त्वाहुरथाधिकानि त्वाद्ये ।
(३६) बाष्कलकोऽधिकारे । बाष्कलाधिकारो । पारण्ये शाकले शैशिरीय तान्पारणे शाकले शैशिरीये तु । शैशिरीया वदंति
शिष्टान्खिलेषु विप्रा इति पठ्यन्त्ये । (३७) पंचाशीतिर्दांशतये । भजेतेह । (४०) एकवर्गं स्यात् । वर्गौ ...
द्वौ । (४२) षट्कवर्गाः । षट्कवर्गः । शतमूर्त्तविंशतिकं । अयूनं द्विषष्टिरष्टकानां । (४३) पादश्चेत्पारायणमुच्यते ।
(४५) सार्धं ... वेदे ।

॥ अथ छन्दःसंख्या ॥

एकपञ्चाशद्वेदे गायत्र्यः शाकलेयके । सहस्रद्वितयं चैव चत्वार्येव शतानि तु	॥ १ ॥
ग्रीणि शतानि सैकानि चत्वारिंशत्तथोष्णिहः । अनुष्टुभां शतान्यष्टौ पञ्चाशत्पञ्चसंयुता	॥ २ ॥
बृहतीनां शतं ज्ञेयमेकाशीत्यधिकं बुधैः । शतानि ग्रीणि पंक्तीनां द्वादशाभ्यधिकानि तु	॥ ३ ॥
पञ्चाशत्त्रिष्टुभः प्रोक्तास्तिस्रश्चैव ततोऽधिकाः । सहस्राण्येव चत्वारि विज्ञेयं तु शतद्वयं	॥ ४ ॥
चत्वारिंशत्तथाष्टौ च तथा चापि शतत्रयं । जगतीनामियं संख्या सहस्रं तु प्रकीर्तितं	॥ ५ ॥
दशैवातिजगत्सोऽपि तथा सप्त न संशयः । शक्योऽपि तथैवोक्तास्तथा नव विचक्षणैः	॥ ६ ॥
नव चैवातिशक्यैः षष्ठयः प्रकीर्तिताः । अशीतिश्च चतस्रश्च तथात्यष्टिक्चः स्मृताः	॥ ७ ॥
धृतिद्वयं विनिर्दिष्टमेकातिधृतिरेव च । एकपदास्तु षट् प्रोक्ता द्विपदा दश सप्त च	॥ ८ ॥
प्रगाथा बार्हता येऽत्र तेषां शतमुदाहृतं । चतुर्नवतिरेवोक्तास्तद्वद् द्विचास्त्वसंशयः	॥ ९ ॥
काकुभानां तु पञ्चाशद्विज्ञेया पञ्चसंयुता । महाबार्हत एवैक एवं सार्धं शतद्वयं	॥ १० ॥
एवं दश सहस्राणि शतानां तु चतुष्टयं । ऋचां व्यधिकमाख्यातमृषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः	॥ ११ ॥

॥ इति छन्दः संख्या समाप्ता ॥



परिभाषा-खण्डौ ।

(१३)

गोधा घोषा विश्ववारा, ऽपालोपनिषन्निषत् ॥ ब्रह्मजाया जुहूर्नामागस्यस्य स्वसादितिः ॥
 इन्द्राणी चन्द्रमाता च सरमा रोमशोर्वशी ॥ लोपामुद्रा च नद्यश्च यमी नारी च शश्वती ॥
 श्रीर्लाक्षा सार्वराज्ञी वाक् श्रद्धा मेधा च दाक्षिणा ॥ रात्री सूर्या च सावित्री ब्रह्मवादिन्य ईरिताः ॥ १३ ॥ ॐ

(१४)

पादा अतिजगत्स्यां तु त्रयो द्वादशकाः परौ ॥ अष्टकौ शकरीपादाः ससैवाष्टाक्षराः स्मृताः ॥
 अतिशाकरपादौ द्वावादितः षोडशाक्षरौ + ॥ जागतश्चाष्टकावष्टिपादाः षोडशकाक्षरयः ॥
 अष्टकौ चात्यष्टिपादौ जागतौ चाष्टकाक्षरयः ॥ जागतश्चाष्टकश्चाथ धृतिपादौ तु जागतौ ॥
 पादाक्षयोऽष्टकाश्चाथ षोडशाक्षर एव च ॥ अष्टकश्चाथातिधृतौ द्वौ पादौ जागतौ ततः ॥ ॐ
 त्रयोऽष्टका जागतश्च तथैवाष्टक इत्यपि ॥ परः सप्तकपादास्तु प्रसंगात्स्वयमीरिताः ॥ १४ ॥



ॐ श्रीः लाक्षा मेधा चेति तिसृणां मन्त्राः संहितायां न दृश्यन्ते । तथा च (१) काश्यप्यौ शिखण्डिन्यौ
 अप्सरसौ (१।१०४) (२) इन्द्रस्तुषा वसुकपती (१०।२८।१), (३) पौलोमी शची (१०।१५९),
 (४) नीवावरी सिक्ता (१।८६।११-२०, पृथ्वयोऽजाः ३१-४०) अत्र संग्रहीता न दृश्यन्ते ।

(ॐ) ० क्षराश्च ते । (+) ० पादौ द्वौ कर्तव्यौ षोडशाक्षरौ । (ॐ) जागत षोडशाक्षरः ।

ॐ तथैवाष्टाक्षरावपि ।

अथ छन्दसामुदाहरणानि ।

अयं देवाया, —ऽऽभिष्टे अद्या, —ऽग्ने तमद्य, ता मे अश्व्यानां, त्वावतः, पुरुतमं,
सं सुन्वे य, ईशाना, आपः पृणीत, प्रेष्ठं दश ॥ ४ ॥ (१)

य इन्द्र, युजंति हरी, शर्धशर्ध वो, दूदी रेक्णः, प्र या घोषे, हरी यस्य, पितुं
नु, मंसीमह्यष्टौ ॥ ५ ॥ (२)

छन्दोभेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म० सू० मं०
-----------	------------------	------------------	--------	----------------------	---------------------------

१ (४) गायत्री

गायत्री +	२४	८।८।८	(प्रथमं छन्दः) त्रिपदा गायत्री ।	अयं देवाय० ।	१ २० ७
पदपंक्तिः ५	२६	५।५।५।५।६	पंचकादशचारः षट्कदशैकः पदपंक्तिः ।	आभिष्टे अद्य० ।	४ १० ४
पदपंक्तिः	२५	५।५।५।४।६	(वा) चतुर्थश्चतुष्कः पदपंक्तिः ।	अग्ने तमद्य० ।	४ १० १
उष्णिगगर्भा	२४	६।७।११	षट्सप्तैकादशा उष्णिगगर्भा ।	ता मे अश्व्यानां० ।	८ २५ २३
पादनिचृत्	२१	७।७।७	त्रयः सप्तकाः पादनिचृत् ।	त्वावतः पुरुवसो० ।	८ ४६ १
अतिनिचृत्	२०	७।६।७	मध्यमः षट्कदशेत् अतिनिचृत् ।	पुरुतमं पुरुणां० ।	६ ४५ २९
यवमध्या	२४	७।१०।७	दशकदशेत् यवमध्या ।	स सुन्वे यो वसूनां० ।	९ १०८ १३
वर्धमाना	२१	६।७।८	यस्यास्तु षट्सप्तैकादशकाः सा वर्धमाना ।	ईशाना वार्याणां० ।	१० ९ ५
प्रतिष्ठा	२१	८।७।६	त्रिपरीता प्रतिष्ठा ।	आपः पृणीत भेषजं० ।	१० ९ ७
ऋषीयसी	१९	६।६।७	द्वौ षट्कौ सप्तकदश ऋषीयसी ।	प्रेष्ठमु प्रियाणां० ।	८ १०३ १०
[विपरीता ऋषीयसी ,]	७।६।६			इन्द्रः सहस्रदानां० ।	१ १७ ५]

२ (५) उष्णिक्

उष्णिक्	२८	८।८।१२	(द्वितीयम्) उष्णिक् त्रिपदाथो द्वादश ।	य इन्द्र सोम पातमः ।	८ १२ १
पुरउष्णिक्	२८	१२।८।८	आद्यश्चेत् पुरउष्णिक् ।	युजंति हरी इषिर० ।	८ ९८ ९
ककुप्	२८	८।१२।८	मध्यमश्चेत् ककुप् ।	शर्धशर्ध व षणां० ।	५ ५३ ११
ककुब्ज्यंकुशिरा	२७	११।१२।४	त्रैष्टुभजागतचतुष्काः ककुब्ज्यंकुशिरा ।	दूदी रेक्णस्तम्ये० ।	८ ४६ १५
तनुशिरा	२८	११।११।६	एकादशिनोः परः षट्कस्तनुशिरा ।	प्र या घोषे भृगवा० ।	१ १२० ५
पिपीलिकमध्या	२८	११।६।११	मध्ये चेत् पिपीलिकमध्या ।	हरी यस्य सुयुजा० ।	१० १०५ २
अनुष्टुब् गर्भा	२९	५।८।८।८	आद्यः पंचकस्त्रयोष्टका अनुष्टुब्गर्भा ।	पितुं नु इतोषं० ।	१ १८७ १
उष्णिक् x	२८	७।७।७।७	चतुः सप्तकोष्णिगेव ।	मंसीमहि त्वा वयं० ।	१० २६ ४

+ ओमासश्चर्षणी० (मं० १, सू० ३, मं० ७) । ५ घृतं न पृतं० । (मं० ४, सू० १०, मं० ६) । [उष्णिगवा]

x नदं व ओदतीनां० । (मं० ८, सू० ६२, मं० २) ।

अ॒ग्न ओजि॑ष्ठं, त॒व स्वा॑दिष्ठ, मा॒ कस्मै॑, पर्यु॑षु, ता॒ वि द्वां॑सा, वि॒ पृच्छा॑मि,
प्रे॒क्षो अग्ने॑, अग्निं॑ नरोऽष्टौ ॥ ६ ॥ (३)

मा॒ चिद॑न्यन्, म॒हो य॑स्पति, री॒जान॑मिद॒द्यौ, ये॑ पात॒यन्ते, यु॒वं ह्या॑स्त, म॒ध
यदि॑मे, अ॒भि वो॑ वी॒रं, स॒नित॑स्, तं त्वा॑ व॒यं पि॑तो नव ॥ ७ ॥ (४)

छन्दोभेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू०मं०
-----------	------------------	------------------	--------	----------------------	-------------------------

३ (६) अनुष्टुप्

भनुष्टुप्	३२	८।८।८।८	(तृतीयम्) भनुष्टुप् ।	अ॒ग्न ओजि॑ष्ठमा भर० ।	५ १० १
महापदपंक्तिः	३२	५।५।५।५।६	पंचपंचकाः षट्कश्चैको महापदपंक्तिः ।	तव स्वा॑दिष्टा० ।	४ १० ५
कृतिः	३२	११।१२।८	जागतावष्टकश्च कृतिः ।	मा कस्मै॑ धातमभ्य० ।	१ १२० ८
पिपीलिकमध्या	३२	११।८।१२	मध्ये चेदष्टकः पिपीलिकमध्या ।	पर्यु॑ष प्र धन्व वाजसा० ।	९ ११० १
काविराट्	३०	९।११।९	नवकयोर्मध्ये जागतः काविराट् ।	ता वि॒द्वां॑सा हवामहे० ।	१ १२० ३
नष्टरूपी	३२	९।१०।१३	नव वैराजस्त्रयोदशो नष्टरूपी ।	वि पृच्छा॑मि पाक्या० ।	१ १२० ४
विराट्	३०	१०।१०।१०	दशकास्त्रयो विराट् ।	प्रेक्षो॑ अग्ने दी॒दिहि॑० ।	७ १ ३
विराट्	३३	११।११।११	एकादशका (वा) ।	अग्निं॑ नरो दी॒धिति॑० ।	७ १ १

४ (७) बृहती

बृहती	३६	८।८।११।८	(चतुर्थं) बृहती तृतीयो द्वादशकः ।	मा चिद॑न्यद्वि शं० ।	८ १ १
पुरस्ताद्बृहती	३६	११।८।८।८	आथश्चेत्पुरस्ताद्बृहती ।	म॒हो य॑स्पतिः शव० ।	१० २२ ३
१ न्यंकुसारिणी	३६	८।११।८।८	द्वितीयश्चेत् (१) न्यंकुसारिणी	ई॒जान॑मिद॒ द्यौः० ।	१० १३२ १
२ उरोबृहती वा + ,	"	"	(२) उरोबृहती वा	" "	"
३ स्कंधोग्रीवी वा ,	"	"	(३) स्कंधोग्रीवी वा ।	" "	"
उपरिष्ठाद्बृहती	३६	८।८।८।११	अंत्यश्चेत् उपरिष्ठाद्बृहती ।	ये पात॑यन्ते अ॒जम्० ।	८ ४६ १८
विष्टारबृहती	३६	८।१०।१०।८	अष्टिनोर्मध्ये दशकौ विष्टारबृहती ।	यु॒वं ह्या॑स्तं म॒हो र॑न्० ।	१ १२० ७
ऊर्ध्वबृहती	३६	११।११।११	त्रिजागतोर्ध्वबृहती ।	अ॒ध यदि॑मे पवमा० ।	९ ११० ९
पिपीलिकमध्या	३४	१३।८।१३	त्रयोदशिनोर्मध्येऽष्टकः पिपीलिकमध्या ।	अ॒भि वो॑ वी॒रम॑न्धसो० ।	८ ४६ १४
विषमपदा	३६	९।८।११।८	नवकाष्ट्येकादश्यष्टिनो विषमपदा ।	स॒नितः सु॑स॒नित॑० ।	८ ४६ २०
बृहती	३६	९।११।११	चतुर्नवका बृहती एव ।	तं त्वा॑ व॒यं पि॑तो वचो०	१ १८७ ११

+ एतं शंसमिन्द्रास्मयुः० । (मं० १०, सू० ९३, मं० ११)

,, तृष्टमेतत्कटुकमेतत्० । (मं० १०, सू० ८५, मं० ३४)

,, मत्स्यपायि मे महः । (मं० १, सू० १७५, मं० १)

,, शुनमस्मभ्यमूतये० । (मं० १०, सू० १२६, मं० ७)

दानासो, वि पिप्रो, रायं नरो, य ऋष्वस, तस्याः समुद्रा, आग्निं न, षष्टिं
सहस्रा, अतीर्याम निदोऽष्टौ ॥ ८ ॥ (५)

कस्य नूनं, यूपवस्का, ये वाजिनं, यो वाचा, स्वस्ति न इन्द्रः, श्रुधी हवें, श्रुतं
मे, अग्निर्नैद्रेण, तामिरा यातं, नवानां, सं मा तपन्त्ये, वेद्वाग्निभ्यां द्वादश ॥ ९ ॥ (६)

छन्दोभेदः	अक्षर- संख्या	क्षरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू०मं०
-----------	------------------	--------------------	--------	----------------------	-------------------------

५ (८) पंक्तिः

पंक्तिः *	४०	८।८।८।८।८	(पंचमं) पंक्तिः पंचपदा ।	दानासः पृथुभवसः ।	८ ४६ २४
विराट्	४०	१०।१०।१०।१०	अथ चतुष्पदा विराट् दशकैः ।	वि पिप्रोरहिमायस्व० ।	६ २० ७
सतोबृहती	४०	१२।८।१२।८	अयुजौ जागतौ सतोबृहती ।	आ यं नरः सुदानवो० ।	५ ५३ ६
विषरीता	४०	८।१२।८।१२	युजौ चेत् विषरीता ।	य ऋष्वः श्रावयन्स० ।	८ ४६ १२
प्रस्तारपंक्तिः	४०	१२।१२।८।८	आयौ चेत् प्रस्तारपंक्तिः ।	तस्याः समुद्रा अभि० ।	१ १६४ ४२
आस्तारपंक्तिः	४०	८।८।१२।१२	अस्यौ चेत् आस्तारपंक्तिः ।	आग्निं न स्वदृ० ।	२० २१ १
संस्तारपंक्तिः	४०	१२।८।८।१२	आद्यास्यौ चेत् संस्तारपंक्तिः ।	षष्टिं सहस्रा० ।	८ ४६ २२
विष्टारपंक्तिः +	४०	८।१२।१२।८	मध्यमौ चेद् विष्टारपंक्तिः ।	अतीर्याम निदस्तिरः ।	५ ५३ १४

६ (९) त्रिष्टुप्

त्रिष्टुप् *	४४	११।११।११।११	(षष्ठं) त्रिष्टुप् त्रैष्टुभपदा ।	कस्य नूनं कतमस्या० ।	१ २४ १
जगती	४६	११।१२।११।१२	द्वौ तु जागतौ यस्याः सा जागते जगती ।	यूपवस्का उत ये यू० ।	१ १६२ ६
त्रिष्टुप्	४६	१२।११।१२।११	त्रैष्टुभे त्रिष्टुप् ।	(सनेमि चक्रमजरं० ।	१ १६४ १४)
अभिसारिणी	४४	१०।१०।१२।१२	वैराजौ जागतौ च अभिसारिणी ।	ये वाजिनं परिष० ।	१ १६२ १२
	३९	९।९।१०।११	विराट्स्थाना ।	यो वाचा विवाचो० ।	१० २३ ५
[वैराजत्रिष्टुप्]	३९	१०।९।११।१२	नवकौ वैराजस्त्रैष्टुभश्च ।	स्वस्ति न इन्द्रः ।	१ ८९ ६
विराट्स्थाना	४०	१०।९।१०।११	द्वौ वा वैराजौ नवकः त्रैष्टुभश्च	शशं नु ते शशं व० ।	२ ११ ४]
			विराट्स्थाना ।	श्रुधी हवमिद्र मा रि० ।	२ ११ १

[विषरीता विराट्स्था ४१	८।११।११।११	क्रीळजो रक्ष्म आ० । ५ १९ ५]
विराट्स्था ४१	११।११।११।८	एकादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च विराट्स्था । श्रुतं मे मित्रावरुणा० । १ १२२ ६
ज्योतिष्मती ४४	१२।१२।१२।८	द्वादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च ज्योतिष्मती । अग्निर्नैद्रेण वरुणेन० । ८ ३५ १

* इत्था हि सोम इन्मये । (मं० १, सू० ८०, मं० १

+ अग्रे तव अवो वयः । १०।१४०।१

* सो चिन्तु वृष्टिर्युध्या० । (मं० १०, सू० २३, मं० ४)

^१ प्र देवमच्छा, ^२ ऽऽयः प्रपा, ^३ विंयत्तिका, ^४ तदन्नाय चत्वारि ॥ १० ॥

^१ अयं वा, ^२ मा संखायो, ^३ बृहद्भिरग्ने, ^४ न हि ते शूरा, ^५ ऽऽत्वा रथं पञ्च ॥ ११ ॥

छंदोभेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू० मं०
ज्योतिः x	४४	१२।८।१२।१२	यतोऽष्टकस्ततो ज्योतिः ।	तामिरा यातं वृषणो० ।	८ २२ १२
महाबृहती	४४	८।८।८।८।१२	चत्वारोऽष्टका जागतश्च महाबृहती ।	नवानां नवतीनां० ।	१ १९१ १३
यवमध्या	४४	८।८।१२।८।८	मध्ये चेत् यवमध्या ।	सं मा तपन्त्यमितः ।	१ १०५ ८
पंत्युत्तरा विराट्पूर्वा	४४	१०।१०।८।८।८	आद्यौ दशकावष्टकास्त्रयः पंत्युत्तरा विराट्पूर्वा वा ।	एवैन्द्राग्निभ्यामहा० ।	५ ८६ ६

(१०) जगती

जगती	४८	१२।१२।१२।१२	(सप्तमं) जगती जागतपदा ।	प्र देवमच्छा मधुमं० ।	९ ६८ १
महासतोबृहती	४८	१२।८।१२।८।८	अष्टिनस्त्रयः स्वौ च द्वौ महासतोबृहती ।	आ यः पप्रौ मानुना० ।	६ ४८ ६
महापंक्तिः	४८	८।८।७।६।१०।९	अष्टकौ सप्तकः षट्को दशको नवकश्च ।	इयत्तिका शकुन्ति० ।	१ १९१ ११
„	„	८।८।८।८।८।८	षष्ठका वा महापंक्तिः ।	तदन्नाय तदपसे० ।	८ ४७ १६

(११) प्रगाथाः

बार्हतः प्रगाथः	७६	८।८।१२।८= ३६	अथ प्रगाथा बृहतीसतोबृहत्यौ बार्हतः ।	अयं वां मधुमत्तमः० ।	१ ४७ १
		((३६+४०) १२।८।१२।८=४०		त्रिवन्धुरेण त्रिवृता० ।	२)
काकुभः प्रगाथः	६८	८।१२।८= २८	ककुप् चेत्पूर्वा काकुभः ।	आ सखायः सवर्दु० ।	६ ४८ ११
		((२८+४०) १२।८।१२।८=४०		या शर्घाय मारुताय० ।	१२)
महाबार्हतः प्रगाथः	९२	८।८।१२।८।८=४४	महाबृहतीमहासतोबृहत्यौ महाबार्हतः ।	बृहद्भिरग्ने अर्वि० ।	६ ४८ ७
		((४४+४८) १२।८।१२।८।८=४८		विश्वासां गृहपतिः० ।	८)
विपरीतोत्तरः	७६	८।८।१२।८= ३६	बृहतीविपरीते विपरीतोत्तरः ।	नहि ते शूर राघसः० ।	८ ४६ ११
प्रगाथः		((३६+४०) ८।१२।८।१२= ४०		य ऋष्वः श्रावयत्० ।	१२)
आनुष्टुभः	८०	८।८।८।८= ३२	अनुष्टुब्गायम्यौ चानुष्टुभः ।	आ त्वा रथं यथोत० ।	८ ६८ १
(गायम्यौ)	((३२+२४	८।८।८= २४		तुविशुष्म तुविक्रतो० ।	२)
प्रगाथः	+२४)	„ २४		यस्य ते महिना महः ।	३)

x पुरस्ताज्ज्योतिः, मध्येज्योतिः, उपरिष्टाज्ज्योतिः ।

प्र वो महे, प्रोष्वस्मै, साकं जात, चिकद्रुके, अग्निं होतार, अवर्मह इन्द्र, स हि शर्धो न सप्त ॥ १२ ॥

छंदोभेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू० मं०
----------	------------------	------------------	--------	----------------------	--------------------------

(१२) संकीर्णम्

१ अतिजगती	५२	१२।१२।१२।८।८	पादा अतिजगत्यां तु त्रयो- द्वादशकाः परौ अष्टकौ ।	प्र वो महे मतयो यंतु० । ५ ८७ १	
२ शकरी	५६	८।८।८।८।८।८	शकरीपादाः सप्तैवाष्टाक्षराश्च ते ।	प्रो ष्वस्मै पुरोरथं० । १० १३३ १	
३ अतिशकरी	६०	१६।१६।१२।८।८	अतिशकरीपादौ द्वौ आदितः कर्तव्यौ	साकं जातः क्रतुना० । २ २२ ३	
			षोडशाक्षरौ जागतश्चाष्टकौ ।		
४ अष्टिः	६४	१६।१६।१६।८।८	अष्टिपादाः षोडशकास्त्रयः अष्टकौ च ।	चिकद्रुकेषु माहिषो० । २ २२ १	
५ अस्यष्टिः	६८	१२।१२।८।८।८।१२।८	अस्यष्टिपादौ जागतौ	अग्निं होतारं मन्ये दा० । १ १२७ १	
			चाष्टकास्त्रयः जागतश्चाष्टकश्च ।		
६ धृतिः	७२	१२।१२।८।८।८।१६।८	धृतिपादौ तु जागतौ ।		
			पादास्त्रयोष्टकाश्चाथ षोडशाक्षर	अवर्मह इन्द्र दादहि० । १ १३३ ६	
			एव च अष्टकश्च ॥		
७ अतिधृतिः	७६	१२।१२।८।८।८।१२।८।८	अथातिधृतौ जागतौ ।		
			त्रयोऽष्टका जागतश्च तथैवाष्टकौ इत्यपि ।	स हि शर्धो न मारुतं तु० । १ १२७ ६	

१ कृतिः-	(त्रिशुग्धर्मो विभातु मे० । तै० आ० ४।२१।१)	[८० अक्षराणि]
२ प्रकृतिः-	(भगो अनुप्रयुक्तां० ।)	[८४ „]
३ आकृतिः-	(तच्चक्षुर्देवहितं० । तै० आ० ४।३५।३२, वा० सं० ३४।२४)	[८८ „]
४ विकृतिः-	(इमे सोमाः सुरामाणः० । वा० सं० २१।४२)	[९२ „]
५ संकृतिः-	(देवो अग्निः स्विष्टकृत्० । तै० ब्रा० ३।५।९।१)	[९६ „]
६ अभिकृतिः-	(देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवान्यक्षत्० । वा० सं० २१।५८)	[१०० „]
७ उत्कृतिः-	(छागस्य हविष आत्तामय । वा० सं० २१।४३)	[१०४ „]

ऋग्वेद-मन्त्राणां वर्णानुक्रमसूची ।

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तं ९, ७२, ६
 अंसेषु व ऋषयः ५, ५४, ११
 अंसेषुवा मरुतः स्वादयो ७, ५६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५
 अंहोयुवस्तन्वस्तन्वते वि वयः ५, १५, ३
 अकर्म ते स्वपसो अभूम ४, २, १९, अथर्व. १८, ३, २४
 अकर्मा दस्युरभि नो अमन्तु १०, २२, ८
 अकारि त इन्द्र गोतमेभिः १, ६३, ९
 अकारि ब्रह्म समिधान तुभ्यं ४, ६, ११
 अकारि वामन्धसो ६, ६३, ३
 अक्रन्ददमिस्तनयन् १०, ४५, ४; वा. य. १२, ६; तै. सं. १, ३, १४, २; ४, २, १; २, २, २
 अक्रविहस्ता सुकृते ५, ६२, ६
 अक्रान्तसमुद्रः प्रथमे ९, ९७, ४०; साम. ५२९; १२५३; तैत्ति. आर. १०, १, १५; नि. १४, १६
 अक्रो न बभ्रिः समिथे ३, १, १२; नि. ६, १७
 अक्षण्वतः कर्णवन्तः सखायो १०, ७१, ७; नि. १, ९
 अक्षजमीमदंत ह्यत्र १, ८२, २; साम. ४१५; वा. य. ३, ५१, तै. सं. १, ८, ५, २
 अक्षानहो नह्यतनोत १०, ५३, ७
 अक्षास इदं कुशिनः १०, ३४, ७
 अक्षितोति सनेदिमं १, ५, ९; अथर्व. २०, ६९, ७
 अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां १०, १६३, १; अथर्व. २, ३३, १; २०, ९६, १७
 अक्षेत्रविक्षेत्रविदं १०, ३२, ७
 अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित् १०, ३४, १३
 अक्षोदयच्छवसा क्षाम ४, १९, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
 अक्षो न चक्रयोः शूर ६, २४, ३; नि. १, ४
 अक्षणाश्चिद्वातुवित्तरा ८, २५, ९
 अगच्छतं कृपमाणं परावति १, ११९, ८
 अगच्छदु विप्रतमः सखीयन् ३, ३१, ७
 अगन्निन्द्र शत्रो बृहत् ३, ३७, १०; अथर्व. २०, २०, ३; २०, ५७, ६
 अगन्म महा नमसा ७, १२, १; साम. १३०४; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 अगन्यूति क्षेत्रमागन्म ६, ४७, २०
 अगस्त्यः स्वममानः सनिषैः १, १७९, ६
 अगस्त्यस्य नजयः १०, ६०, ६

अगोरुधाय गविवे ८, २४, २०; अथर्व. २०, ६५, २
 अग्न आ याहि वीतये ६, १६, १०; साम. १; ६६०; तै. सं. २, ५, ७, ३; ८, १; तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 अग्न आ याह्यग्निभिः ८, ६०, १; साम. १५५२; अथर्व. २०, १०३, २
 अग्न आयुषि पवसे ९, ६६, १९; साम. ६२७; १४६४; १५१८; वा. य. १९, ३८; ३५, १६; तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १ तै. सं. १, ३, १४, ७, ४, २९, १; ५, ५, १, ६, ६, २
 अग्न इळा समिध्यसे ३, २४, २
 अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः ५, ४६, २; वा. य. ३३, ४८
 अग्न इन्द्रश्च दाक्षुषो ३, २५, ४
 अग्न ओजिष्ठमा भर ५, १०, १; साम. ८१
 अग्नये ब्रह्म ऋभवः १०, ८०, ७
 अग्ना यो मर्षो दुवो ६, १४, १
 अग्निं यंतुरमप्सुरं ३, २७, ११
 अग्निं वः पूर्य हुवे ८, २३, ७
 अग्निं वः पूर्य गिरा ८, ३१, १४; तै. सं. १, ८, २२, ३
 अग्निं वर्धन्तु नो गिरः ३, १०, ६
 अग्निं विश ईळते १०, ८०, ६
 अग्निं विश्वा अभि पृशः १, ७१, ७
 अग्निं विश्वायुवेपसं ८, ४३, २५
 अग्निं वो देवमग्निभिः ७, ३, १; साम. १२१९
 अग्निं वो देवयज्यया ८, ७१, १२
 अग्निं वो वृधन्तं अध्वराणाम् ८, १०२, ७; साम. २१; २४६
 अग्निं सुदीतिं सुहसं ३, १७, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 अग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जनः ३, २, ५
 अग्निं सूरुं सनश्रुतं ३, ११, ४
 अग्निं सूरुं सहसो जातवेदसं ८, ७१, ११; साम. १५५५
 अग्निं हजोमेन बोधय ५, १४, १; वा. य. २२, १५; तै. सं. ४, १, ११, ४
 अग्निं हिन्वंतु नो धियः १०, १५६, १; साम. १५२७
 अग्निं होतारमीळते वसुधितिं १, १२८, ८
 अग्निं होतारं प्र वृणे ३, १९, १
 अग्निं होतारं मन्ये दास्वतं १, १२७, १; साम. ४६५; १८१३; अथर्व. २०, ६७, ३; वा. य. १५, ४७; तै. सं. ४, ४, ४, ८, निरुक्तं ६, ८

अग्निः पूर्वभिर्ऋषिभिः १, १, २; नि. ७, १६
 अग्निः प्रत्नेन मन्मना ८, ४४, १२; साम. १७११ तै. ब्रा.
 ३, ५, ६, १
 अग्निः शुचिप्रततमः ८, ४४, २१, तै. सं. १, ३, १४, ८;
 ५, ५, ३
 अग्निः सनोति वीर्याणि ३, २५, २
 अग्निः ससिं वाजंभरं १०, ८०, १
 अग्निं घृतेन वावृषुः ५, १४, ६
 अग्निनाग्निः समिध्यते १, १२, ६; साम. ८४४; तै. सं.
 १, ४ ४६, ३; ३, ५, ११, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निना तुर्वश यदुं १, ३६, १८
 अग्निना रयिमश्नवत् १, १, ३; तै. सं. ३, १, ११, १;
 ४, ३, १३, ५
 अग्निनेन्द्रेण वरुणेन ८, ३५, १; नि. ५, ५
 अग्निं तं मन्ये यो वसुः ५, ६, १; साम. ४२५; १७३७;
 वा. य. १५, ४१
 अग्निं दूतं वृणीमहे १, १२, १; साम. ३: ७९०, अथर्व.
 २०, १०१, १; तै. सं. २, ५, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 अग्निं दूतं पुरो दधे ८, ४४, ३
 अग्निं दूतं प्रति यदब्रवीत् न १, १६१, ३
 अग्निं देवासो अग्रियं ६, १६, ४८
 अग्निं देवासो मानुषीषु विश्व २, ४, ३
 अग्निं द्वेषो योतवै नो गृणीमसि ८, ७१, १५
 अग्निं धीभिर्मनीषिणः ८, ४३, १९
 अग्निं न मा मथितं सं दिदीपः ८, ४८, ६
 अग्निं नरो दीधितिभिः ७, १, १; साम. ७२; १३७३;
 नि. ५, १०
 अग्निमाग्निं वः समिधा ६, १५, ६
 अग्निमाग्निं वो अग्निगुं ८, ६०, १७
 अग्निमाग्निं हवीमभिः १, १२, २; साम. ७९१; अथर्व.
 २०, १०१, २; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 अग्निमच्छा देवयतां ५, १, ४
 अग्निमस्तोष्यृमियं ८, ३९, १; नि. ५, २३
 अग्निमिधानो मनसा ८, १०२, २२; साम. १९
 अग्निमीळिष्यावसे ८, ७१, १४; साम. ४९; अथर्व.
 २०, १०३, १
 अग्निमीलेन्यं कविं ५, १४, ५
 अग्निमाळे पुरोहितं १, १, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३;
 नि. ७, १५
 अग्निमीळे भुजां यविष्ठं १०, २०, २
 अग्निमुक्त्यैऋषयः १०, ८०, ५

अग्निमुषसमन्विता ३, २०, १
 अग्निं मद्रं पुरुप्रियं ८, ४३, ३१
 अग्निं मन्ये पितरमग्निमापि १०, ७, ३
 अग्निरग्निं भरद्वाजं १०, १५०, ५
 अग्निरप्सासृतीषहं ६, १४, ४
 अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा ३, २६, ७; वा. य. १८, ६६;
 नि. १४, २
 अग्निरिद्धि प्रचेता ६, १४, २
 अग्निरिन्द्रो वरुणो मित्रः १०, ६५, १
 अग्निरिव मन्यो त्विषितः १०, ८४, २; अथर्व० ४, ३१, २;
 नि. १, १७
 अग्निरिषां सख्ये ददातु नः ८, ७१, १३
 अग्निरिषो बृहत् क्षत्रियस्य ४, १२, ३
 अग्निरिषो बृहत्तो अध्वरस्य ७, ११, ४
 अग्निरिषो वसव्यस्य ४, ५५, ८
 अग्निरुक्थे पुरोहितः ८, २७, १; साम. ४८
 अग्निर्ऋषिः पवमानः ९, ६६, २०; साम. १५१९; वा. य.
 २, ६, ९; तै. आ. २, ५, २
 अग्निर्जज्ञे जुह्वा रेजमानः ३, ३१, ३
 अग्निर्जागार तस्य च कामयन्ते ५, ४४, १५; साम. १८२७
 अग्निर्जाता देवानां अग्निः ८, ३९, ६
 अग्निर्जातो अथर्वणः १०, २१, ५
 अग्निर्जातो अरोचत ५, १४, ४
 अग्निर्जुषत नो गिरः ५, १३, ३; साम. १४०६
 अग्निर्देदाति सत्पतिं ५, २५, ६
 अग्निर्दाद्व विणं १०, ८०, ४; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्निर्देवभिर्मनुषश्च जंतुभिः ३, ३, ६
 अग्निर्देवेषु राजति ५, २५, ४
 अग्निर्देवेषु संवसुः ८, ३९, ७
 अग्निर्देवो देवानामभवत् १०, १५०, ४
 अग्निर्द्यावापृथिवी ३, २५, ३
 अग्निर्धिया स चेतति ३, ११, ३
 अग्निर्न ये भ्राजसा १०, ७८, २; नि. ३, १५
 अग्निर्न यो वन आ ९, ८८, ५
 अग्निर्न शुक्लं वनं ६, १८, १०
 अग्निर्नेता भग हव ३, २०, ४
 अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया ५, ११, ४
 अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत् ८, ४४, १६; साम. २७; १५३२;
 वा. य. ३, १२; १३, १४; १५, २०; तै. सं.
 १, ५, ५, १; ४, ४, १, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 अग्निर्वंशे सुवीर्यमग्निः १, ३६, १७

अग्निर्वृत्राणि जघनत् ६, १६, ३४; साम. ४; १३९६;
 वा. य. ३३, ९; तै. सं. ४, ३, १३, १; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 अग्निर्ह त्वं जरतः कर्णम् १०, ८०, ३
 अग्निर्ह नाम धायि १०, ११५, २
 अग्निर्हि जानि पूर्व्यः ८, ७, ३६
 अग्निर्हि वाजिनं विशे ५, ६, ३; साम. १७३८; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, ४
 अग्निर्हि विद्यना निदः ६, १४, ५
 अग्निर्होता कविक्रतुः १, १, ५
 अग्निर्होता गृहपतिः ६, १५, १३; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 अग्निर्होता दास्वतः ५, ९, २
 अग्निर्होता नो अध्वरे ४, १५ १; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 अग्निर्होता न्यसीदत् ५, १, ६; तै. ब्रा. १, ३, १४, १
 अग्निर्होता पुरोहितो ३, ११, १
 अग्निश्च यन्मरुतो ५, ६०, ७
 अग्निश्रियो मरुतो ३, २६, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निष्वात्ताः पितरः १०, १५, ११; अथर्व. १८, ३, ४४;
 वा. य. १९, ५९; तै. सं. २, ६, १२, २
 अग्निस्तिग्मेन शोचिषा ६, १६, २८; साम. २२; वा. य.
 १७, १६; तै. सं. ४, ६, १, ५
 अग्निस्तुविश्रवस्तमं ५, २५, ५
 अग्निस्त्रीणि त्रिधातूनि ८, ३९ ९; तै. सं. ३, २, ११, ३
 अग्नीपर्जन्याववतं ६, ५२, १६
 अग्नी रक्षांसि सेधति ७, १५, १०; अथर्व. ८, ३, २६;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ६
 अग्नीषोमा चेति तद् १, ९३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीषोमा पिपृतं १, ९३, १२
 अग्नीषोमा य आहुतिं १, ९३, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीषोमा यो अद्य वां १, ९३, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
 अग्नीषोमावनेन वां १, ९३, १०
 अग्नीषोमाविमं सु मे १, ९३, १; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्नीषोमाविमानि नो १, ९३, ११
 अग्नीषोमा वृषणा वाजं १०, ६६, ७
 अग्नीषोमा सवेदसा १, ९३, ९; तै. सं. २, ३, १४, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य १, ९३, ७; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्ने अरुच्छा वदेह नः १०, १४१, १; अथर्व. ३, २०, २;
 वा. य. ९, २८; तै. सं. १, ७, १०, २
 अग्ने अपां समिध्यसे ३, २५, ५
 अग्नेः पूर्वं आतरो १०, ५१, ६
 अग्ने इळा समिध्यसे ३, २४, २

अग्ने कदा त आनुषक् ४, ७, २
 अग्ने कविर्वेधा आसि ८, ६०, ३
 अग्ने केतुर्विशामसि १०, १५६, ५; साम. १५३१
 अग्ने घृतस्य धीतिभिः ८, १०२, १६
 अग्ने चिकिद्धस्य नः ५, २२, ४
 अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुनि ३, ३, ७
 अग्ने जरितर्विंशपतिः ८, ६०, १९; साम. ३९
 अग्ने जुषस्व नो हविः ३, २८, १
 अग्ने जुषस्व प्रति हर्यं तद्वचः १, १४४, ७
 अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः ४, १०, १; साम. ४३४; १७७७;
 वा. य. १५, ४४; १७, ७७; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अग्ने तव स्यदुक्थ्यं १, १०५, १३
 अग्ने तव स्ये अजर ८, २३, ११
 अग्ने तव श्रवो वयः १०, १४०, १; साम. १८१६; वा. य.
 १२, १०६; तै. सं. ४, २, ७, २
 अग्ने तृतीयो सवने हि ३, २८, ५
 अग्ने त्री ते वाजिना ३, २०, २; तै. सं. ३, २, ११, १
 अग्ने त्वं यज्ञा अस्या ८, २३, ३०
 अग्ने त्वचं यातुधानस्य १०, ८७, ५; अथर्व. ८, ३, ४
 अग्ने त्वं नो अंतमः ५, २४, १; साम. ४४८; ११०७;
 वा. य. ३, २५; १५, ४८; २५, ४७; तै. सं.
 १, ५, ६, २; ४, ४, ४, ८
 अग्ने त्वमस्युयोधि १, १८९, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अग्ने त्वं पारया नव्यः १, १८९, २; तै. सं. १, १, १४, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ५; तै. आ. १०, २, १
 अग्ने दा दाशुषे रयिं ३, २४, ५; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्ने दिवः सूनुरसि ३, २५, १
 अग्ने दिवो अर्णमच्छा ३, २२, ३; वा. य. १२, ४९;
 तै. सं. ४, २, ४, २
 अग्ने देवाँ इहा वह जज्ञानः १, १२, ३; साम. ७९२;
 अथर्व. २०, १०१, ३; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 अग्ने देवाँ इहा वह सादया १, १५, ४
 अग्ने द्युम्नेन जागृवे ३, २४, ३
 अग्ने धृतव्रताय ते ८, ४४, २५
 अग्ने नक्षत्रमजरं १०, १५६, ४; साम. १५३०
 अग्ने नय सुपथा राये १, १८९, १; वा. य. ३, ३६; ७, ४३
 ४०, १६; तै. सं. १, १, १४, ३; ४, ४३, १;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ३; तै. आ. १, ८, ८; शत. ब्रा.
 १४, ८, ३, १
 अग्ने नि पाहि नस्त्वं ८, ४४, ११
 अग्ने नेमिराँ इव ५, १३, ६; तै. सं. २, ५, ९, ३

अग्ने पत्नीरिहा वह १, २२, ९; वा. य. २६, २०
 अग्ने पवस्व स्वपाः ९, ६६, २१; साम. १५२०; वा. य.
 ८, ३८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, २; ६, ६, २;
 तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १
 अग्ने पावक रोचिषा ५, २६, १; साम. १५२१; वा. य.
 १७, ८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, २
 अग्ने पूर्वा अनूषसो १, ४४, १०
 अग्ने बाधस्व वि मृधो १०, ९८, १२; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
 अग्ने भव सुषमिधा ७, १७, १
 अग्ने भूरीणि तव ३, २०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ६
 अग्ने आतः सहस्कृत ८, ४३, १६
 अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं ८, ३९, ३
 अग्ने मन्युं प्रतिनुदन् १०, १२८, ६; अथर्व. ५, ३, २;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिः ५, ६०, ८
 अग्ने माकिष्टे देवस्य ८, ७१, ८
 अग्ने मृळ महौ असि ४, ९, १; साम. २३
 अग्ने यं यज्ञमध्वरं १, १, ४; तै. सं. ४, १, ११, १
 अग्ने यजस्व हविषा २, ९, ४
 अग्ने यजिष्ठो अध्वरे ३, १०, ७; साम. १००
 अग्ने यत्ते दिवि वर्चः ३, २२, २; वा. य. १२, ४८; तै. ब्रा.
 ४, २, ४, २
 अग्ने यदद्य विशो ६, १५, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ४;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ६; ६, १२, २
 अग्ने याहि दूलं ७, ९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 अग्ने याहि सुशस्तिभिः ८, २३, ६
 अग्ने युक्ष्वा हि ये तवा ६, १६, ४३; साम. २५; १३८३;
 वा. य. १३, ३६; तै. सं. ४, २, ९, ५
 अग्ने रक्षा णो अंहसः ७, १५, १३; साम. २४; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६
 अग्नेरग्नसः समिदस्तु १०, ८०, २
 अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य २, ८, ६
 अग्नेर्गायत्र्यभवत् १०, १३०, ४
 अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां १, २४, २
 अग्नेर्वर्मं परि गोभिः १०, १६, ७; अथर्व. १८, २, ५८;
 तै. आ. ६, १, ४
 अग्ने वाजस्य गोमतः १, ७९, ४; साम. ९९; १५६१;
 वा. य. १५, ३५; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 अग्ने विवस्वदुषसः १, ४४, १; साम. ४०; १७८०
 अग्ने विश्वानि वार्या ३, ११, ९
 अग्ने विश्वेभिः स्वनीक ६, १५, १६; तै. सं. ३, ५, ११, २

अग्ने विश्वेभिरग्निभिः ३, २४, ४
 अग्ने विश्वेभिरा गहि ५, २६, ४
 अग्ने वीहि पुरोळां ३, २८, ३
 अग्ने वीहि हविषा ७, १७, ३
 अग्ने वृधान आहुतिं ३, २८, ६
 अग्ने वाकेम ते वयं ३, २७, ३; तै. ब्रा. २, ४, २, ५
 अग्ने शर्धंतमा गणं ५, ५६, १
 अग्ने शर्धं महते सौभगाय ५, २८, ३; अथर्व. ७, ७३, १०;
 वा. य. ३३, १२; तै. ब्रा. २, ४, १, १; ५, २, ४
 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिः १, १२, १२
 अग्ने शुक्रेण शोचिषोर १०, २१, ८
 अग्ने स क्षेषहतपा ६, ३, १
 अग्ने सहन्तमा भर ५, २३, १; तै. सं. १, ३, १४, ६
 अग्ने सहस्व पृतना ३, २४, १; वा. य. ९, ३७
 अग्ने सुखतमे रथे १, १३, ४; साम. १३५०
 अग्ने सुतस्य पीतये ५, ५१, १
 अग्ने स्तोमं जुषस्व मे ८, ४४, २
 अग्नेः स्तोमं मनामहे ५, १३, २; साम. १४०५
 अग्ने हंसि न्यश्रिणं १०, ११८, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ७
 अग्रं पिवा मधूनां सुतं ४, ४६, १
 अग्रेगो राजाप्यस्तविष्य ९, ८६, ४५; साम. १६१६
 अग्रे बृहन्नुषसामूध्वो १०, १, १; वा. य. १२, १३;
 तै. सं. ४, २, १, ४
 अग्रे सिंधूनां पवमानः ९, ८६, १२; साम. १०३३
 अघोरचक्षुरपतिघ्नयेधि १०, ८५, ४४; अथर्व. १४, २, १७
 अग्नते विष्णवे वयं ८, २५, १२
 अंगादंगाल्लोक्नोलोक्नः १०, १६३, ६; अथर्व. २, ३३, ७;
 २०, २६, २२
 अंगिरसो नः पितरः १०, १४, ६; अथर्व. १८, १, ५८;
 वा. य. १९, ५०; तै. सं. २, ६, १२, ६; नि. ११, १९
 अंगिरस्वन्ता उत विष्णुवंता ८, ३५, १४
 अंगिरोभिरा गहि १०, १४, ५; अथर्व. १८, १, ५९;
 तै. सं. २, ६, १२, ६
 अचिकिरवाञ्चिकितुषः १, १६४, ६; अथर्व. ९, ९, ७
 अचिक्रद् वृषा हरिः ९, २, ६; साम. ४२७; १०४२; वा. य.
 ३८, २२; तै. आ. ४, ११, ६
 अचिक्ती यच्चक्रमा ४, ५४, ३; तै. सं. ४, १, ११, १
 अचेति दक्षा व्युनाकमृण्वथः १, १३९, ४
 अचेति दिवो दुहिता मघोनि ७, ७८, ४
 अचेत्यग्निश्चिकितुः ८, ५६, ५; साम. ४४७
 अचोदसो नो धन्वन्तु ९, ७९, १; साम. ५५५

अच्युता चिद्वो अजमला ८, २०, ५
 अच्छ ऋषे मारुतं गणं ५, ५२, १४
 अच्छा कविं नृमणो गा ४, १६, ९
 अच्छा कोशं मधुश्च्युतं ९, ६६, ११; साम. ६५८
 अच्छा गिरो मतयो ७, १०, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अच्छा चरवैना नमसा ८, २१, ६
 अच्छा नः शीरशोचिषं ८, ७१, १०; साम. १५५४
 अच्छा नृचक्षा असरत् ९, ९२, २
 अच्छा नो अंगिरस्तमं ८, २३, १०
 अच्छा नो मित्रमहो देव ६, २, ११
 अच्छा नो मित्रमहो देव देवान् ६, १४, ६
 अच्छा नो याह्या वह ६, १६, ४४; साम. १३८४
 अच्छा म इन्द्रं मतयः १०, ४३, १; अथर्व. २०, १७, १
 अच्छा मही बृहती शंतमा ५, ४३, ८
 अच्छायं वो मरुतः ७, ३६, ९
 अच्छा यो गंता नाधमान ४, २९, ४
 अच्छा वदा तना गिरा १, ३८, १३
 अच्छा वद तवसं गीर्भिः ५, ८३, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५
 अच्छा विवक्षि रोदसी ३, ५७, ४
 अच्छा वो अग्निमवसे ५, २५, १
 अच्छा वोच्य शुश्रुचानं ४, १, १९
 अच्छा वो देवीमुषसं ३, ६१, ५
 अच्छा समुद्रमिंदवः ९, ६६, १२; साम. ६५९
 अच्छा सिंधुं मातृत्तमां ३, ३३, ३
 अच्छा हि त्वा सहसः सूनो ८, ६०, २; साम. १५५३;
 अथर्व. २०, १०३, ३
 अच्छा हि सोमः कलशान् ९, ८१, २
 अच्छिद्रा शर्म जरितः ३, १५, ५
 अच्छिद्रा सूनो सहसो नो १, ५८, ८
 अजा अन्यस्य बह्वयः ६, ५७, ३
 अजातशत्रुमजरा स्वर्वती ५, ३४, १
 अजा वृत्त इन्द्र शूरपत्नीः १, १७४, ३
 अजाश्वः पशुपा वाजपस्यो ६, ५८, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४
 अजिरासस्तदप ईयमाना ५, ४७, २
 अजिरासो हरयो येत आशव ८, ४९, ८
 अजीजनन्नमृतं मर्त्यासः ३, २९, १३; तै. ब्रा. १, २, १, १९
 अजीजनो अमृतं ९, ११०, ४; साम. १५०८
 अजीजनो हि पवमान ९, ११०, ३; साम. १३६५;
 वा. य. २२, १८
 अजीतयेऽहतये ९, ९६, ४
 अजैष्माद्यासनाम च ८, ४७, १८; १०, १६४, ५

अजैष्माद्यासनाम च १०, १६४, ५
 अजो न क्षां दाधार पृथिवीं १, ६७, ५
 अजो भागस्तपसा तं १०, १६, ४; अथर्व. १८, २, ८;
 तै. आ. ६, १, ४
 अजोहवीदश्विना तौग्यो १, ११७, १५
 अजोहवीदश्विना वर्तिका १, ११७, १६; नि. ५, २१
 अजोहवीक्षासत्या करा वां १, ११६, १३
 अज्येष्ठासो अकनिष्ठासः ५, ६०, ५
 अज्रे चिदस्मै कृणुया न्यंचनं ८, २७, १८
 अंजते व्यंजते ९, ८६, ४३; साम. ५६४; १६१४; अथर्व.
 १८, ३, १८
 अंजंति त्वामध्वरे ३, ८, १; तै. ब्रा. ३, ६, १, १; नि. ८, १८
 अंजंति यं प्रथयंतो न विप्राः ५, ४३, ७; तै. आ. ४, ५, २
 अंजत्येनं मध्वो रसेन ९, १०९, २०
 अत उ त्वा पितृभृतः १०, १, ४
 अतः परिज्मज्ञा गहि १, ६, ९; अथर्व. २०, ७०, ५
 अतः समुद्रमुद्रतः ८, ६, २९
 अतः सहस्रनिर्णिजा ८, ८, ११
 अतप्यमाने अवसावन्ती १, १८५, ४
 अतश्चिदिन्द्र ण उपा ८, ९२, १०; साम. २१५
 अतस्त्वा रथिमभि ९, ४८, ३; साम. ८३८
 अतारिषुर्भरता गव्यवः सं ३, ३३, १२
 अतारिष्म तमसस्पाारमस्य प्रति १, १८३, ६; १, १८४, ६
 अतारिष्म तमसस्पाारमस्य प्रति स्तोमं ७, ७३, १
 अतारिष्म तमसस्पाारमस्योषा १, ९२, ६
 अतिवृष्टं ववक्षिथा ३, ९, ३
 अति त्री सोम रोचना ९, १७, ५
 अतिथिं मानुषाणां ८, २३, २५
 अति द्रव सारमेयौ १०, १४, १०; अथर्व. १८, २, ११;
 तै. आ. ६, ३, १
 अति नः सश्वतो नय १, ४२, ७
 अति नो विषिता पुरु ८, ८३, ३
 अति वा यो मरुतो ६, ५२, २; अथर्व. २, १२, ६
 अति वायो ससतो याहि १, १३५, ७
 अति वारान्पवमानो असिष्यत् ९, ६०, ३
 अतिविद्धा विधुरेणा चिदस्मा ८, ९६, २
 अति विश्वाः परिष्ठाः १०, ९७, १०; वा. य. १२, ८४;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अति श्रिती तिरश्चता ९, १४, ६
 अतिष्ठंतीनामनिवेशनानां १, ३२, १०; नि. २, १६
 अतीदु शुक्र ओहत ८, ६९, १४; अथर्व. २०, ९२, ११

अतीयाम निदस्तिरः ५, ५३, १४
 अतीहि मन्थुषाविणं ८, ३२, २१; साम. २२३
 अतृष्णुवंतं वियतमं ४, १९, ३
 अतो देवा अवन्तु नः १, २२, १६; साम. १६७४
 अतो न आ नूनतिथी ५, ५०, ३
 अतो वयमंतमोभिर्युजानाः १, १६५, ५
 अतो विश्वान्यद्भुता १, २५, ११
 अत्यं हविः सचते सच्च धातुः ५, ४४, ३
 अत्यं मृजंति कलशे ९, ८५, ७
 अत्यायातमध्विना ५, ७५, २; साम. १७४४
 अत्या वृधस्त् रोहिता ४, २, ३
 अत्यासो न ये मरुतः ७, ५६, १६; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 अत्या हियाना न हेतुभिः ९, १३, ६; साम. ११९१
 अत्यू पवित्रमक्रमीत् ९, ४५, ४
 अत्यूर्मिर्मत्सरो मदः ९, १७, ३
 अत्यो न हियानो अभि ९, ८६, ३
 अत्यो नाजमन्सर्गप्रतक्तः १, ६५, ६
 अत्रा ते रूपमुत्तमं १, १६३, ७; वा. य. २९, १८;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३; नि. ६, ८
 अत्रा वि नेमिरेषां ८, ३४, ३; साम. १८०८
 अत्राह गोरमन्वत १, ८४, १५; साम. १४७; ९१५
 अथर्व. २०, ४१, ३; तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ४, २५
 अत्राह तद्वहेथे मध्व आहुतिं १, १३५, ८
 अत्राह ते हरिवस्ता उ ४, २२, ७
 अत्रिमनु स्वराज्यं २, ८, ५
 अत्रिर्यद्वामवरोहन् ५, ७८, ४
 अत्रीणां स्तोममद्रिवो मह ८, ३६, ६
 अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं १०, २७, १०
 अत्रेरिव शृणुतं पूर्वस्तुतिं ८, ३५, १९
 अत्रैव वोपि नह्यामि १०, १६६, ३
 अथा ते अंगिरस्तमः १, ७५, २
 अथा ते अन्तमानाम् १, ४, ३; साम. १०८९; अथर्व.
 २०, ५७, ३; ६८, ३
 अथा न उभयेषां १, २६, ९
 अदत्रया दयते वार्याणि ५, ४९, ३
 अददा अर्भा महते वचस्यवे १, ५१, १३
 अदग्ध इंदो पवसे ९, ८५, ३
 अदग्धस्य स्वधावतः ८, ४४, २०
 अदग्धेभिः सवितः ६, ७१, ३; वा. य. ३३, ६९, ८४;
 तै. सं. १, ४, २४, १; तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
 अदग्धोभिस्तव गोपाभिः ६, ८, ७

अदर्वस्तमसृजो वि खानि ५, ३२, १; साम. ३१५;
 नि. १०, ९
 अदर्शि गातुरुवे वरीयसी १, १३६, २
 अदर्शि गातुवित्तमः ८, १०३, १; साम. ४७; १५१५
 अदान्मे पौरुकुत्स्यः ८, १९, ३६
 अदाभ्यः पुरपता ३, ११, ५; साम. १५५६; तै. ब्रा.
 २, ४, ८, १
 अदाभ्येन शोचिषा १०, ११८, ७
 अदाभ्यो भुवनानि ४, ५३, ४
 अदितिर्द्यावापृथिवी ऋतं १०, ६६, ४
 अदितिर्द्यौरदितिरंतरिक्षं १, ८९, १०; अथर्व. ७, ६, १;
 वा. य. २५, २३; तै. आ. १, १३, २; नि. ४, २३
 अदितिर्न उरुष्यतु ८, ४७, ९; तै. सं. १, ५, ११, ५
 अतिदिनो दिवा ८, १८, ६
 अदितिर्ह्यजनिष्ट १०, ७२, ५
 अदिते मित्र वरुणोत् २, २७, १४
 अदिस्तंतं चिदाश्रुणे ६, ५३, ३
 अदिष्टुतस्त्वपाको ६, ११, ४; अथर्व. ३, ३, १
 अदृशमस्य केतवः १, ५०, ३; अथर्व. १३, २, १८;
 २०, ४७, १५; वा. य. ८, ४०
 अदृष्टान्हंत्यायती १, १९१, २
 अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिर्गाः ३, ३१, २१
 अदेवादेवः प्रचता १०, १२४, २
 अदेवेन मनसा २, २३, १२
 अदो यद्वाह लुवते १०, १५५, ३
 अद्वीदिन्द्र प्रस्थितेमा १०, ११६, ८; नि. ६, १६
 अग्निः सोम पृष्ठानस्य ९, ७४, ९
 अद्या चिन्नु चित्तदपो ६, ३०, ३; नि. ४, १७
 अद्या दूतं वृणीमहे १, ४४, ३
 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य १, ११५, ६; वा. य. ३३, ४२;
 तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 अद्याद्या श्वःश्व इन्द्रः ८, ६१, १७; साम. १४५८
 अद्या नो देव सवितः ५, ८२, ४; साम. १४१; तै. ब्रा.
 २, १४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
 अद्या सूरिय यदि यातुधानः ७, १०४, १५; अथर्व. ८, ४, १५;
 नि. ७, ३
 अद्येदु प्राणीदममज्जिमा १०, ३२, ८
 अद्रिणा ते मन्विनः १०, २८, ३
 अद्रिभिः सुतः पवते गभस्त्योः ९, ७१, ३
 अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र ९, ८६, २३
 अद्रिभिः सुतो मतिभिः ९, ७५, ४

अद्रोघमा वहोशतो यविष्ण्य ८, ६०, ४
 अद्रोघ सत्यं तव तन्महित्वं ३, ३२, ९
 अद्रौ चिदस्मा अन्तर्दुरोणे १, ७०, ४
 अद्वेषो अथ बर्हिषः १०, ३५, ९
 अद्वेषो नो मरुतो गातुं ५, ८७, ८
 अधः पश्यस्व मोपरि ८, ३३, १९
 अध क्रत्वा मघवन्तुभ्यं देवाः ५, २९, ५
 अध क्षपा परिष्कृतः ९, ९९, २; साम. १६३१
 अध रमता नहुषो हवं सुरैः १, १२२, ११
 अध रमतोशना पृच्छतेवां १०, २२, ६
 अध जिह्वा पापतीति ६, ६, ५; नि. ४, १७
 अध उमो अध वा दिवः ८, १, १८; साम. ५२
 अध ते विश्वमनु हामदिष्ट १, ५७, २; अथर्व. २०, १५, २
 अध त्वं द्रप्सं विश्वं विचक्षणं १०, ११, ४; अथर्व. १८, १, २१
 अध त्वमिन्द्र विद्धि १०, ६१, २२
 अध त्वष्टा ते महः ६, १७, १०
 अध त्वा विश्वे पुरः ६, १७, ८
 अध रिवीमीं अभ्योजसा २, २२, २; साम. १४८८
 अध धुतानः पित्रोः ४, ५, १०
 अध ध्यांश्चित्ते अपसा ६, १७, ९
 अध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थे ८, ९६, १५; अथर्व. २०, १३७, ९
 अध धारया मध्वा ९, ९७, ११; साम. १०२०
 अध प्र जज्ञे तरणिर्ममत्तु १, १२१, ६
 अध प्रियमिषिराय ८, ४६, २९
 अध ह्यायोगिरति दासदंन्यान् ८, १, ३३
 अध यच्चारथे गणे ८, ४६, ३१
 अध यदिमे पवमान ९, ११०, ९; साम. १४९६
 अध यद्राजाना गविष्टो १०, ६१, २३
 अध श्रुतं कवषं वृद्धं ७, १८, १२
 अध श्वेतं कलशं ९, ७४, ८
 अध श्वेतं कलशं गोभिरक्तम् ४, २७, ५
 अध स्म यस्यार्चयः ५, ९, ५
 अध स्मा ते चर्षणयो ६, २५, ७
 अध स्मा न उदवता २, ३१, २
 अध स्मा नो वृधे भव ६, ४६, ११
 अध स्मास्य पनयन्ति ६, १२, ५
 अध स्या योषणा मही ८, ४६, ३३
 अध स्वनादुत बिभ्युः १, ९४, ११
 अध स्वनामरुतां विश्व १, ३८, १०
 अध स्वप्नस्य निर्विदे १, १२०, १२
 अधाकृगोः पृथिवीं २, १३, ५

अधाकृगोः प्रथमं वीर्यं २, १७, ३
 अधा गाव उपमार्ति १०, ६१, २१
 अधा चिन्नु यद्विषियामहे १०, १३२, ३
 अधा ते अप्रतिष्कृतं ८, ९३, १२
 अधा त्वं हि नस्करः ८, ८४, ६; साम. १५५१
 अधा नरो न्योहतेऽघा ५, ५२, ११
 अधा नो विश्वनामग १, ४२, ६
 अधा न्वस्य जेन्यस्य १०, ६१, २४
 अधा न्वस्य संदशं जगन् ७, ८८, २
 अधा मन्ये बृहदसुर्यम् ६, ३०, २
 अधा मन्ये श्रुते अस्मा अधा १, १०४, ७
 अधा मही न आयस्यना ७, १५, १४
 अधा मातुरुषसः स विप्रा ४, २, १५
 अधा यथा नः पितरः परासः ४, २, १६; अथर्व. १८, ३, २१;
 वा. य. १९, ६९; तै. सं. २, ६, १२, ४
 अधायि धीतिरससुप्रं १०, ३१, ३
 अधा यो विश्वा भुवनाभिः २, १७, ४
 अधायगिनर्मानुषीषु विष्णु ३, ५, ३
 अधारयतं पृथिवीं ५, ६२, ३
 अधारयंत वल्लयः १, २०, ८
 अधासु मन्द्रो भरतिः १०, ६१, २०
 अधा ह यद्वयममं स्वया ४, २, १४
 अधा ह यन्तो अश्विना ७, ७४, ५
 अधा हि काढ्या युवं ५, ६६, ४
 अधा हिन्वान इन्द्रियं ९, ४८, ५; साम. ८३९
 अधा हि विक्ष्वीक्योऽसि ६, २, ७
 अधा हीन्द्र गिर्वणः ८, ९८, ७; नाम ४०६; ७१०; अथर्व.
 २०, १००, १
 अधा होतान्यनीदो ६, १, २; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
 अधा ह्यम एषां ५, १६, ४
 अधा ह्यमे क्रनोमद्रस्य ४, १०, २; साम. १७७८; वा. य.
 १५, ४५; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अधा ह्यमे मन्वा निषद्या १०, ६, ७
 अधि घामस्याद् वृषभो ९, ८५, ९
 अधि द्वयोरदधा उक्थ्यं वचः १, ८३, ३; अथर्व. २०, २५, ३
 अधि न इन्द्रैषां ८, ८३, ७; वा. य. ३३, ४७
 अधि पुत्रोपमश्रवः १०, ३३, ७
 अधि पेशांसि वपते नृत्तृवि १, ९२, ४
 अधि वृषुः पणीनां ६, ४५, ३१
 अधि यदस्मिन्वाजिनीव ९, ९४, १; साम. ५३९; तै. सं.
 ७, १, २०, १

अधि यस्तस्थौ केशवन्ता १०, १०५, ५
 अधि या बृहतो दिवः ८, २५, ७
 अधि श्रियं नि दधुश्चारु १, ७२, १०
 अधि श्रिये दुहिता ६, ६३, ५
 अधि सानौ नि जिघ्रते १, ८०, ६
 अधीन्वन्न सप्ततिं च सप्त च १०, ९३, १५
 अधीव यद्विरीणां ८, ७, १४
 अधीवासं परि मातृ १, १४०, ९
 अधुक्षत प्रियं मधु ९, २, ३; साम. १०३९
 अधुक्षत्पिप्युषीमिषं ८, ७२, १६
 अधेनुं दत्ता स्तार्य वि षक्ताम् १, ११७, २०
 अध्वर्यवः कर्तना २, १४, ९
 अध्वर्यवः पयसोधरं २, १४, १०
 अध्वर्यवश्चक्रवांसो मधूनि ५, ४३, ३
 अध्वर्यवा तु हि षिञ्च ८, ३२, २४
 अध्वर्यवोऽप इता समुद्रं १०, ३०, ३
 अध्वर्यवो भरतेन्द्राय २, १४, १; नि. ५, १
 अध्वर्यवो य उरणं २, १४, ४
 अध्वर्यवो यः शतं शंबरस्य २, १४, ६
 अध्वर्यवो यः शतं २, १४, ७
 अध्वर्यवो यः स्वर्गं २, १४, ५
 अध्वर्यवो यं नरः २, १४, ८
 अध्वर्यवो यो अपो वज्रिवांसं २, १४, २
 अध्वर्यवो यो दिव्यस्य २, १४, ११; नि. ३, २०
 अध्वर्यवो यो दृभीकम् २, १४, ३
 अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशु ७, ९८, १; अथर्व. २०, ८७, १
 अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि १०, ३०, २
 अध्वर्युं वा मधुपाणिं १०, ४१, ३
 अध्वर्युभिः पंचभिः ३, ७, ७
 अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं ९, ५१, १; साम. ४९९; १२२५;
 वा. य. २०, ३१
 अध्वर्यो द्रावया त्वं ८, ४, ११; साम. ३०८
 अध्वर्यो वीर प्र महे ६, ४४, १३
 अनच्छये तुरगातु जीवं १, १६४, ३०; अथर्व. ९, १०, ८
 अनसमप्सु दुधुरं ९, १६, ३
 अनमीवा उषस आ १०, ३५, ६
 अनमीवास इक्षया मदन्तो ३, ५९, ३; तै. सं. २, ८, ७, ५
 अनर्वाणं वृषभं मद्रजिह्वं १, १९०, १; नि. ६, २३
 अनर्वाणो ह्येषां पन्था ८, १८, २
 अनशंरातिं वसुदामुप स्तुहि ८, ९९, ४; साम. १३२०;
 अथर्व. २०, ५८, २; नि. ६, २३

अनवद्यैरभि युभिः १, ६, ८; अथर्व. २०, ४०, २, ७०, ४
 अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् ५, ३१, ४; सा. ४३९, ४४०;
 तै. सं. १, ६, १२, ६
 अनश्वो जातो अगभीशुरर्वा १, १५२, ५
 अनश्वो जातो अनभीशु ४, ३६, १
 अनस्त्रन्ता सप्ततिर्माहेमं ५, २७, १
 अनागसो अदितये ५, ८२, ६
 अनाधृष्टानि धृषितः १०, १३८, ४
 अनानुदो वृषभो जग्मिः २, २३, ११
 अनानुदो वृषभो द्रोघतः २, २१, ४
 अनायतो अनिवद्धः कथायं ४, १३, ५; ४, १४, ५
 अनारम्भणे तदवीरयेथा १, ११६, ५
 अनिरेण वचसा फल्ग्वेन ४, ५, १४
 अनुकामं तर्पयेथां १, १७, ३
 अनु कृष्णे वसुधितौ जिहाते ३, ३१, १७
 अनु कृष्णे वसुधितौ येमाते ४, ४८, ३
 अनु तदुर्वी रोदसी ७, ३४, २४
 अनु तन्नो जास्पतिः ७, ३८, ६
 अनु ते दायि सह इंद्रियाय ६, २५, ८; तै. सं. १, ६, १२, १।
 तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 अनु ते शुष्मं तुरयंतमीयतुः ८, ९९, ६; साम. १६३८;
 अथर्व. २०, १०५, २; वा. य. ३३, ६७
 अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्तुं १, १६५, ९; वा. य. ३३, ७९
 अनु त्रितस्य युध्यतः ८, ७, २४
 अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे १, १२१, ११
 अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्वन् १, १६३, ८; वा. य. २९, १९;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३
 अनु त्वा रोदसी उभे क्रक्षमाणं ८, ७६, ११; साम. ९८९;
 अथर्व. २०, ४२, २
 अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं ८, ६, ३८
 अनु त्वाहिमे अध देव ६, १८, १४
 अनु द्यावापृथिवी ६, १८, १५
 अनु द्रप्त्वास इंद्रवः ९, ६, ४
 अनु द्वा जहिता नयः ४, ३०, १९
 अनु पूर्वाण्योक्या ८, २५, १७
 अनु प्रत्नस्यौकसः ८, ६९, १८; अथर्व. २०, ९२, १५
 अनु प्रत्नस्यौकसः १, ३०, ९; साम. ७४४; अथर्व. २०, २६, ३
 अनु प्रत्नास आयवः ९, २३, २; साम. ५०२
 अनु प्र येजे जन आजो ६, ३६, २
 अनु यदीं मरुतो मन्दसानं ५, २९, २
 अनु व्रताय रन्ध्रयज्ञपत्रता १, ५१, ९

अनु श्रुताममतिं वर्धत् ५, ६२, ५
 अनुस्पष्टो भवत्येषः १०, १६०, ४; अथर्व. २०, ९६, ४
 अनु स्वधामक्षरज्ञापो १, ३३, ११; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
 अनु हि त्वा सुतं सोम ९, ११०, २; साम. ४३२; १३६६
 अनूनोदन्न हस्तयतो अद्रि ५, ४५, ७
 अनूपे गोमान्गोभिरक्षाः ९, १०७, ९; साम. ९९८; नि. ५, ३
 अनृक्षरा ऋजवः १०, ८५, २३; अथर्व. १४, १, ३४
 अनेवो वो मरुतः ६, ६६, ७
 अनेहसं वो हवमानमृतये ८, ५०, ४
 अनेहसं प्रतरणं वि वक्ष्णं ८, ४२, ४
 अनेहो दात्रमदितेरनर्व १, १८५, ३
 अनेहो न उरुज्जे ८, ६७, १२
 अनेहो मित्रार्यमन् ८, १८, २१.
 अन्तरिक्षप्रां रजसो १०, ९५, १७
 अन्तरिक्षेण पतति १०, १३६, ४; अथर्व. ६, ८०, १
 अन्तरिक्षे पथिभिः १०, १६८, ३
 अन्तरिक्षंति तं जने ८, ७२, ३
 अन्तरैश्चक्रैस्तनयाय ६, ६२, १०
 अन्तर्वृतो रोदसी द्रुम ईयते ३, ३, २
 अन्तर्यच्छ जिघांसतः १०, १०२, ३
 अन्तर्ह्यस्य ईयसे २, ६, ७
 अन्तश्च प्रागा अदितिर्भवा ८, ४८, २
 अन्तश्चरति रोचना १०, १८९, २; साम. १३७७; अथर्व.
 ६, ३१, २; २०, ४८, ५; वा. य. ३, ७, तै. सं.
 १, ५, ३, १
 अन्ति चित् संतमह ८, ११ ४
 अन्तिवामा दूरे अमित्रमुच्छ ७, ७७, ४
 अन्यदथ कर्वरमन्ददु ६, २४, ५
 अन्यमस्मद्विद्या इयम् ८, ७५, १३; तै. सं. २, ६, ११, ३
 अन्यम् पु त्वं यम्यन्यः १०, १०, १४; अथर्व. १८, १, १६;
 नि. ११, ३४
 अन्यव्रतममानुषं ८, ७०, ११
 अन्यस्या वसं रिहती ३, ५५, १३
 अन्या वो अन्यामवतु १०, ९७, १४; वा. य. १२, ८८;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अन्ये जायां परिमृशंस्य १०, ३४, ४
 अन्योऽन्यमनु गृह्णाति ७, १०३, ४
 अन्वपां खन्यतुन्तमोजसा ७, ८२, ३
 अन्वस्य स्थूरं ददशे पुरस्तात् ८, १, ३४.
 अन्वह मासा अन्विह्नानि १०, ८९, १३; तै. सं. १, ७, १३, १
 अन्वेको वदति यद्वाति २, १३, ३

अपघ्नन्तो अरावणः ९, १३, ९; साम. ११९५
 अपघ्नन्नेषि पवमान ९, ९६, २३
 अपघ्नन्पवते मृधः ९, ६१, २५; साम. ५१०; १२१३
 अपघ्नन्पवसे मृधः ९, ६३, २४; साम. ४२२; १२३७
 अपघ्नन्सोम रक्षसः ९, ६३, २९
 अप ज्योतिषा तमो १०, ६८, ५; अथर्व. २०, १६, ५
 अप त्वं वृजिनं रिपुं ६, ५१, १३; साम. १०५
 अप त्वं परिपथिनं १, ४२, ३
 अप त्या अस्थुरनिरा ८, ४८, ११
 अप त्ये तायवो यथा १, ५०, २; अथर्व. १३, २, १७;
 २०, ४७, १४
 अप द्वारा मतीनां ९, १०, ६; साम. ११२४
 अप नः शोशुचदधं १, ९७, १-८; अथर्व. ४, ३३, १; तै. आ.
 ६, १०, १, ११, १
 अप प्राच इंद्र विश्वान् १०, १३१, १; अथर्व. २०, १२५, १;
 तै. ब्रा. २, ४, १, २
 अप योरिन्द्रः पापजे १०, १०५, ३
 अपश्चिदेष विम्बो दम्ननाः ३, ३१, १६
 अपश्यं गोपामनिपद्यमानं १, १६४, ३१; १०, १७७, ३;
 ऐ. आ. २, ६; अथर्व. ९, १०, ११; वा. य. ३७, १७;
 तै. आ. ४, ७, १; नि. १४, ३
 अपश्यं ग्रामं वहमानं १०, २७, १९
 अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं १०, १८३, १
 अपश्यं त्वा मनसादीध्यानां १०, १८३, २
 अपश्यमस्य महतः १०, ७९, १; नि. ६, ४
 अप स्वसुरुषसो नेजिहीते ७, ७१, १
 अप हत रक्षसो मंगुरावतः १०, ७६, ४
 अपाः पूर्वेषां हरिवः १०, ९६, १३; अथर्व. १०, ३२, ३
 अपाः सोममस्तमिन्द्र ३, ५३, ६
 अपागूहन्नमृतां १०, १७, २; अथर्व. १८, २, ३३;
 नि. १२, १०
 अपां गर्भं दर्शतम् ३, १, १३
 अपाङ् प्राङ्गति स्वधया १, १६४, ३८; ऐ. आ. २, ८; अथर्व.
 ९, १०, १६; नि. १४, २३
 अपादहस्तो अपृतन्यत् १, ३२, ७
 अपादित उदु नश्चित्रतमः ६, ३८, १
 अपादिद्रो अपादिनिः ८, ६२, ११; अथर्व. २०, ९२, ८
 अपादुशिष्यं धसः ८, ९२, ४; साम. १४५
 अपादेति प्रथमापहृतीनां १, १५२, ३; अथर्व. ९, १०, २३
 अपाद्धोत्रादुत पोत्रादमन्न २, ३७, ४
 अपाधमदभिशस्तीः ८, ८९, २; वा. य. ३३, ९५

अपां नपातमवसे १, २२, ६
 अपां नपादा ह्यस्थानुपस्थ २, ३५ ९; तै.सं. २, ५, १२, १
 अपान्यदेत्यभ्याः न्यदेति १, १२३, ७
 अपामतिष्ठद्वरुणह्नां तमः १, ५४. १०
 अपाम सोमममृता अभूम ८, ४८, ३; तै. सं. ३, २, ५, ४
 अपामिदं न्ययनं १०, १४२, ७; अथर्व. ६, १०६, २; तै सं.
 ४, ६, १, ३; वा. य. १७, ७
 अपामिवेदू न्यस्तुराणाः ९, ९५, ३; साम. ५४४
 अपामीवां सविता १०, १००, ८
 अपामीवामप द्विधा १०, ६३, १२
 अपामीवाप त्रिधा ८, १८, १०; साम. १०४७
 अपामुपस्थे महिषा ६, ८, ४; नि. ७, २६
 अपामूर्मिर्मदन्निव ८, १४, १०; अथर्व. २०, २८, ४; ३९, ५
 अपां पेरुं जीवधन्यं १०, ३६, ८
 अपां फेनेन नमुचेः ८ १४, १३; साम. २११; अथर्व.
 २०, २९, ३; वा. य. १९, ७१
 अपां मध्ये तस्थिवांस ७, ८९, ४
 अपाव्यस्यान्धमः २, १, १
 अपारो वो महिमा ५, ८७, ६
 अपि पंथामगन्महि ६, ५१, १६; वा. य. ४, २९; तै. सं.
 १, २, ९, १
 अपिबत्कद्रुवः सुतम् ८, ४५, २६; साम. १३१
 अपि वृश्च पुराणवत् ८, ४०, ६; अथर्व. ७, ९०, १
 अपि द्युतः सविता ७, ३८, ३
 अपूर्व्या पुरुतमानि ६, ३२, १; साम. ३२२
 अपेत वीत वि च सर्पतातः १०, १४, ९; अथर्व. १८, १, ५५;
 वा. य. १२, ४५; तै. सं. ४, २, ४, १; त. ब्रा.
 १, २, १, १६; तै. आ. १, २७, ५; ६, ६, १
 अपेद्र द्विषतो मनः १०, १५२, ५; अथर्व. १, २१, ४
 अपेहि मनसस्पते १०, १६४, १; अथर्व. २०, ९६, २३;
 नि. १, १७
 अपो देवीरुपह्वये १, २३, १८; अथर्व. १, ४, ३
 अपो महीरभिस्तः १०, १०४, ९
 अपो यदङ्गि पुरुहूत ४, १६, ८; अथर्व. २०, ७७, ८
 अपो वसानः परिकोशमर्षति ९, १०७, २६
 अपो वृत्रं वात्रिवांसं ४, १६, ७. अथर्व. २०, ७७, ७
 अपोषा अनसः सरस्सं ४, ३०, १०; नि. ११, ४७
 अपो पुण ह्यं शरुः ८, ६७, १५
 अपो सुम्यक्ष वरुण २, २८, ६; नि. १३, १.
 अपो ह्येषामनुषंत देवाः ४, ३३, ९
 अपूर्वै मरुत आपिः ३, ५१, ९

अमस्वतीमश्विना वाचम् १, ११२, २४; वा. य. ३४, २९
 अप्रक्षितं वसु विभर्षि हस्तयो १, ५५, ८
 अप्रतीतो जयति सं धनानि ४, ५०, ९
 अप्रयुच्छन्न प्रयुच्छन्निग्ने १, १४३, ८
 अप्रामिसत्य मघवन् ८, ६१, ४
 अप्परसां गंधर्वाणां १०, १३६, ६
 अप्सरा जारमुपसिष्मियाणा १०, १२३, ५
 अपसा इन्द्राय वायवे ९, ६५, २०; साम. ९९५
 अप्सु त्वा मधुमत्तमं ९, ३०, ५
 अप्सु धूतस्य हरिवः १०, १०४, २; अथर्व. २०, ३३, १
 अप्सु मे सोमो अब्रवीन् १, २३, २०; १०, ९, ६; अथर्व.
 १, ६, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ६
 अप्सवने सधिष्टव ८, ४३, ९; वा. य. १२, ३६; तै. सं.
 ४, २, ३, २; ११, ३
 अप्सवन्तरमृतमप्सु अपजं १, २३, १९; अथर्व. १, ४, ४;
 वा. य. ९, ६; तै. सं. १, ७, ७, १
 अबुध्ने राजा वरुणो वनस्य १, २४, ७
 अबुध्नु त्व इन्द्रवंतः १०, ३५, १
 अबोधि जार उपसां ७, ९, १
 अबोधि होता यजथाय ५, १, २; साम. १७४७; नि. ६, १३
 अबोध्यग्निः समिधा ५, १, १; साम. ७३; १७४६; अथर्व.
 १३, २, ४६; वा. य. १५, २४; तै. सं.
 ४, ४, ४, १
 अबोध्यग्निरुर्म उदेति सूर्यः १, १५७, १; साम. १७५८
 अब्जामुक्थैरहिं ७, ३४, १६; नि. १०, ४४
 अभागः सन्नप परेतः १०, ८३, ५; अथर्व. ४, ३२, ५
 अभि कण्वा अनूपत ८, ६, ३४
 अभि क्रत्वेन्द्र भूध ७, २१, ६; तै. सं. ७, ४, १५, १
 अभि क्रदन्कलशं ९, ८६, ११; साम. १०३२
 अभि क्रद स्तनयं ५, ८३, ७; तै. सं. ३, १, ११, ६;
 अथर्व. ४, १५, ६
 अभि क्षिपः समग्मत ९, १४, ७
 अभिख्या नो मघवन् १०, ११२, १०
 अभि गंधर्वमृतृणत् ८, ७७, ५
 अभि गव्यानि वीतय ९, ६२, २३; साम. १०६२
 अभि गात्रो अधन्विषुः ९, २४, २; साम. ९६२
 अभि गात्रो अनूपत योषा ९, ३२, ५
 अभि गोत्राणि सहसा १०, १०३, ७; साम. १८५५; अथर्व.
 १९, १३, ७; वा. य. १७, ३९; तै. सं. ४, ६, ४, २
 अभि जंत्रीरसचंत स्पृधानं ३, ३१, ४
 अभि तदेव दीधया मनीषां ३, ३८, १

अभि ते मधुना पयः ९, ११, २; साम. ६५२
 अभि त्वं वीरं गिर्वगसं ६, ५०, ६
 अभि त्वं गावः पयसा ९, ८४, ५
 अभि त्वं पूर्यं मदं ९, ६, ३
 अभि त्वं मद्यं मदं ९, ६, २
 अभि त्वं मेघं पुरुहूतमृगिमयं १, ५१, १; साम. ३७६
 अभि त्रिपृष्ठं वृषणं ९, ९०, २; साम. ५२८; १४०८
 अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदः १, ७८, १
 अभि त्वा गोतमा गिरानूषत ४, ३२, ९
 अभि त्वा देवः सविताभिः १०, १७४, ३; अथर्व. १, २९, ३
 अभि त्वा देव सवितः १, २४, ३; तै. सं. ३, ५, ११, ३
 अभि त्वा नक्तीरुषसः २, २, १, २
 अभि त्वा पाजो रक्षसः ६, २१, ७
 अभि त्वा पूर्वपीतये ८, ३, ७; साम. २५६; १५७३;
 अथर्व. २०, ९९, १
 अभि त्वा पूर्वपीतये १, १९, ९; नि. १०, ३७
 अभि त्वा योषणो दश ९, ५६, ३
 अभि त्वा वृषभा सुते ८, ४५, २२; साम. १६१; ७३८;
 अथर्व. २०, २२, १
 अभि त्वा शूर नोनुम ७, ३२, २२; साम. २३३; ६८०;
 अथर्व. २०, १२१, १; वा. य. २७, ३५; तै. सं.
 २, ४, १४, २
 अभि त्वा सिंधो शिशुमित्र १०, ७५, ४
 अभि छां महिना भुवं १०, ११९, ८
 अभि शुभ्रं बृहद्यशः ९, १०८, ९; साम. ५७९; १०११
 अभि शुभ्रानि वनिनः ३, ४०, ७; अथर्व. २०, ६, ७
 अभि द्रोणानि बभ्रवः ९, ३३, २; साम. ७६५
 अभि द्विजन्मा त्रिवृद् १, १४०, २
 अभि द्विजन्मा त्री रोचनानि १, १४९, ४; साम. १७७५
 अभि न इळा यूथस्य माता ५, ४१, १९; नि. ११, ४९
 अभि नक्षंतो आम ये तं २, २४, ६
 अभि नो देवीरवसा १, २२, ११
 अभि नो नर्यं वसु ६, ५३, २
 अभि नो वाजसातमं ९, ९८, १; साम. ५४९; १२३८
 अभि प्र गोपतिं गिरा ८, ६९, ४; साम. १६८; १४८९;
 अथर्व. २०, २२, ४; ९२, १
 अभि प्र ददुर्जनयो न ४, १९, ५
 अभि प्र भर घृषता घृषत् ८, ८९, ४
 अभि प्रयांसि वाहसा ३, ११, ७; साम. १५५७
 अभि प्रयांसि सुधितानि ६, १५, १५

अभि प्र वः सुगधसः ८, ४९, १; साम. २३५; ८११;
 अथर्व. २०, ५१, १
 अभि प्रवंत समनेव ४, ५८, ८; वा. य. १७, ९६; नि. ७, १७
 अभि प्र स्थाताहेव ७, ३४, ५
 अभि प्रियाणि काव्या ९, ५७, २; साम. १७६२
 अभि प्रियाणि पवते ९, ७५, १; साम. ५५४; ७००
 अभि प्रियाणि पवते पुनानः ९, ९७, १२; साम. १०२१
 अभि प्रिया दिवस्पदं ९, १०, ९; साम. ११२७
 अभि प्रिया दिवस्पदा ९, १२, ८; साम. १२०४
 अभि प्रिया मरुतो या ८, २७, ६
 अभि प्रेहि दक्षिणतः १०, ८३, ७; अथर्व. ४, ३२, ७
 अभि ब्रह्मीरनूषत ९, ३३, ५; साम. ८७०
 अभि भुवेऽभिभंगाय २, २१, २
 अभिभूरहमागमं १०, १६६, ४
 अभि यज्ञं गृणीहि नः १, १५, ३; वा. य. २६, २१
 अभि यं देवी निर्ऋतिः ७, ३७, ७
 अभि यं देव्यदितिः ७, ३८, ४
 अभि ये त्वा विभावरी ५, ७९, ४
 अभि ये मिथो वनुषः ७, ३८, ५
 अभि यो महिना दिवं ३, ५९, ७; वा. य. ३८, १७; तै. सं.
 ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, १
 अभि वस्त्रा सुवसनानि ९, ९७, ५०; साम. १४२७
 अभि वह्नय उतये ८, १२, १५
 अभि वह्निरमर्त्यः ९, ९, ६
 अभि वां नूनमश्विना ७, ६७, ३
 अभि वायुं वीत्यर्षा ९, ९७, ४५; साम. १४२६
 अभि विप्रा अनूषत गावः ९, १२, २; साम. ११९७
 अभि विप्रा अनूषत मूर्धन् ९, १७, ६
 अभि विश्वानि वार्या ९, ४२, ५
 अभिवृत्य सपत्नान् १०, १७४, २; अथर्व. १, २९, २
 अभि वेना अनूषत ९, ६४, २१
 अभि वो अर्चे पोष्यावतो ५, ४१, ८
 अभि वो देवीं धियं ७, ३४, ९
 अभि वो वीरमन्धसो मदेष्टु ८, ४६, १४; साम. ९१५
 अभि व्ययस्य खदिरस्य ३, ५३, १९
 अभि व्रजं न तक्षिषे ८, ६, २५
 अभिब्लग्या चिद्विवः १, १३३, २
 अभि इयावं न कृशनेभिः १०, ६८, ११; अथर्व. २०, १६, ११
 अभिष्टने ते अद्रिवः १, ८०, १४
 अभिष्टये सदाबुधं ८, ६८, ५

अभि सिध्मो अजिगात १, ३३, १३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ४;
नि. ६, १६
अभि सुवानास इंदवः ९, १७, २
अभि सुयवसं नय १, ४२, ८
अभि सोमास आयवः ९, २३, ४
अभि सोमास आयवः ९, १०७, १४; साम. ५२८; ८५६
अभि स्वपूर्मिर्मिथः ७, ५६, ३
अभि स्वरंतु ये तव ८, १३, २८
अभि स्वरुष्टिं मदे अस्य युध्य १, ५२, ५
अभि हि सत्य सोमपाः ८, ९८, ५; साम. १२४८; अथर्व.
२०, ६४, २
अभीक आसां पदवीः ३, ५६, ४
अभीश्दमेकमेकः १०, ४८, ७; नि. ३, १०
अभी न आ ववृत्स्व ४, ३१, ४
अभी नवंते अद्रुहः ९, १००, १; साम. ५५०
अभी नो अग्न उक्थम् १, १४०, १३
अभी नो अर्षा दिव्या ९, ९७, ५१; साम. १४२८
अभीश्ममध्या उत ९, १, ९
अभीमवन्वन्स्वमिष्टिमूतयः १, ५१, २
अभीमृतस्य दोहना अनूषत १, १४४, २
अभीमृतस्य विष्टपं ९, ३४, ५
अभीवर्तेन हविषा १०, १७४, १; अथर्व. १, २९, १
अभीवृतं कृशैर्विष्टरूपं १, ३५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
अभी षतस्तदाभर ७, ३२, २४; साम. ३०९
अभी पु णः सखीनां ४, ३१, ३; साम. ६८४; अथर्व.
२०, १२४, ३; वा. य. २७, ४१; ३६, ६; तै. आ.
४, ४२, ३
अभी पु णस्त्वं रयिं ८, ९३, २१
अभीष्वर्यः पौंस्यैः १०, ५९, ३
अभीहि मन्यो तवसः १०, ८३, ३; अथर्व. ४, ३२, ३
अभुस्तु प्र देव्या ८, ९, १६; अथर्व. २०, १४२, १
अभूदिदं वयुनमो पु भूषत १, १८२, १
अभूदु पारमेतवे १, ४६, ११
अभूदु भा उ अंशवे १, ४६, १०
अभूदु वो विधत्ते रत्नधेयं ४, ३४, ४
अभूदुषा इंद्रतमा मघोनी ७, ७९, ३
अभूदुषा रुशत्पशुः ५, ७५, ९
अभूदेवः सविता वंशः ४, ५४, १; तै. ब्रा. ३, ७, १३, ४
अभूरु वीर गिर्वणः ६, ४५, १३
अभूरुको रयिपते ६, ३१, १
अभूर्वाक्षीर्युः आयुः १०, २७, ७

अभ्यभि हि श्रवसा ९, ११०, ५; साम. १५०७; नि. ५, ४
अभ्यर्च नभाकवत् ८, ४०, ४
अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यम् ४, ५८, १०; अथर्व. ७, ८२, १;
वा. य. १७, ९८
अभ्यर्ष बृहद्यशः ९, २०, ४; साम. ९७१
अभ्यर्ष महानां ९, १, ४
अभ्यर्ष विचक्षण ९, ५१, ५
अभ्यर्ष सहस्त्रिणं ९, ६३, १२
अभ्यर्ष स्वायुध ९, ४, ७; साम. १०५३
अभ्यर्षानपच्युतः ९, ४, ८; साम. १०५४
अभ्यवस्थाः प्रजायंते ५, १९, १
अभ्यारमिद्वयः ८, ७२, ११; साम. १६०३
अभ्यूर्णाति यज्ञग्नं ८, ७२, २
अभ्युषो न वाचा १०, ७७, १
अभ्राजि शर्धो मरुतः ५, ५४, ६; नि. ६, ४
अभ्रातरो न योषणः ४, ५, ५
अभ्रातृव्यो अना त्वं ८, २१, १३; साम. ३९९; १३८९;
अथर्व. २०, ११४, १
अभ्रातेव पुंस एति १, १२४, ७; नि. ३, ५
अमंथिष्टां आरता ३, २३, २
अमंदन्मा मरुत स्तोमः १, १६५, ११
अमंदान्स्तोमान्प्र भरेम १, १२६, १; नि. ९, १०
अमन्महीदनाशवः ८, १, १४; अथर्व. २०, ११६, २;
तांड्यब्रा. ९, १०, १
अमाजुरश्चिह्नवथो युवं १०, ३९, ३
अमाजूरिव पित्रोः २, १७, ७
अमादेषां भियसा ५, ५९, २
अमाय चो मरुतः ८, २०, ६
अमित्रहा विचर्षणिः ९, ११, ७; साम. १४४७
अमित्रायुधो मरुतामिव ३, २९, १५
अमिनती दैव्यानि व्रतानि १, १२४, २
अमी य ऋक्षानि हितासः १, २४, १०; तै. आ. १, ११, २;
नि. ३, २०
अमी ये देवा स्थन १, १०५, ५; साम. ३६८
अमी ये पंचोक्षणः १, १०५, १०
अमी ये सप्त रश्मयः १, १०५, ९
अमीवहा वास्तोष्पते ७, ५५, १; नि. १०, १७
अमीषां चित्तं प्रति १०, १०३, १२; साम. १८६१; अथर्व.
३, २, ५; वा. य. १७, ४४; नि. ६, १२; ९, ३३
अमूरः कविरदितिः ७, ९, ३
अमूरा विश्वा वृषणाविमा ७, ६१, ५

अमूरो होतान्यसादि ४, ६, २
 अमूर्या उप सूर्ये १, २३, १७; अथर्व. १, ४, २; वा. य. ६, २४
 अमृक्तेन रुशता ९, ६९, ५
 अमृतं जातवेदसं ८, ७४, ५
 अमेव नः सुहवा २, ३६, ३; वा. य. २६, २४
 अम्बयो यन्त्यध्वभिः १, २३, १६; अथर्व. १, ४, १
 अम्बितमे नदीतमे २, ४१, १६
 अम्यक्सा त इन्द्र ऋषिरस्मे १, १६९, ३; नि. ६, १५
 अयं यः सृजये पुरः ४, १५, ४
 अयं यज्ञो देवया अयं १, १७७, ४
 अयं यथा न आ भुवत् ८, १०२, ८; साम. ९४७
 अयं यो निश्चक्रमायं वयन्ते ४, ३, २
 अयं यो वज्रः पुरुधा १०, २७, २१
 अयं यो होता किरु स १०, ५२, ३; नि. ६, ३५
 अयं रोचयदरुचः ६, ३९, ४
 अयं वां कृष्णो अश्विना ८, ८५, ३
 अयं वां घर्मो अश्विना ८, ९, ४; अथर्व. २०, १३९, ४
 अयं वामद्विभिः सुतः ८, २२, ८
 अयं वां परि विच्यते ४, ४९, २; तै. आ. ३, ३, ११, १
 अयं वां आगो निहितः ८, ५७, ४
 अयं वां मधुमत्तमः १, ४७, १; साम. ३०६
 अयं वां मित्रावरुणा २, ४१, ४; साम. ९१०; वा. य. ७, १९;
 तै. सं. १, ४, ५, १
 अयं विचर्षणिर्हितः ९, ६२, १०; साम. ५०८
 अयं विदश्चिन्नदशीकं ६, ४७, ५
 अयं विप्राय दातुषे १०, २५, ११
 अयं विश्वा अभि श्रियः ८, १०२, ९; साम. ९४८
 अयं विश्वानि तिष्ठति ९, ५४, ३; साम. ७५७
 अयं वृतश्चातयते ४, १७, ९
 अयं वेनश्चोदयत् १०, १२३, १; वा. य. ७, १६; तै. सं.
 १, ४, ८, १; नि. १०, ३२
 अयं वो यज्ञ ऋभवः ४, ३४, ३
 अयं शृण्वे अधजयन्नुत ४, १७, १०; तै. ब्रा. २, ८, ३, ३
 अयं समह मा तनू १, १२०, ११
 अयं स यस्य शर्मन् १०, ६, १
 अयं स यो दिवस्परि ९, ३९, ४; साम. ९००
 अयं स यो वरिमाणं ६, ४७, ४
 अयं स शिक्ते १, १६४, २९; अथर्व. ९, १०, ७; नि. २, ९
 अयं सहस्रमृषिभिः ८, ३, ४; साम. १६०८; अथर्व.
 २०, १०४, २; वा. य. ३३, ८३
 अयं स होता यो द्विजन्मा १, १४९, ५; साम. १७७६

अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावः ७, ८६, ८
 अयं सूर्य इवोपदृक् ९, ५४, २; साम. ७५६
 अयं सो अग्निराहुतः ७, १, १६
 अयं सो अग्निर्यस्मिन् ३, २२, १; वा. य. १२, ४७; तै. सं.
 ४, २, ४, २
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्वे ७, २९, १
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं ९, ८८, १; साम. १४७१
 अयं सोमः कपर्दिने ९, ६७, ११
 अयं सोमश्चमूस्तो ५, ५१, ४
 अयं स्तुतो राजा वंदि १०, ६१, १६
 अयं स्वादुरिह मदिष्ठः ६, ४७, २
 अयं ह यद्वां देवया उ ७, ६८, ४
 अयं ह येन वा इदं ८, ७६, ४
 अयं हि ते अमर्त्यः १०, १४४, १
 अयं हि नेता वरुणः ७, ४०, ४
 अयं होता प्रथमः ६, ९, ४
 अयं कविरकविषु ७, ४, ४
 अयं कृत्नुरगृभीतः ८, ७९, १; तै. ब्रा. २, ४, ७, ६
 अयं घ स तुरो मदः १०, २५, १०
 अयं चक्रमिषणत्सूर्यस्य ४, १७, १४
 अयं जायत मनुषो धरीमणि १, १२८, १
 अयं त आ घृणे सुतः ९, ६७, १२
 अयं त इन्द्र सोमः ८, १७, ११; साम. १५९; ७२५,
 अथर्व. २०, ५, ५
 अयं त एमि तन्वा ८, १००, १
 अयं ते अस्तु हर्यतः ३, ४४, १
 अयं ते अस्म्युपमेह्यर्वाङ् १०, ८३, ६; अथर्व. ४, ३२, ६
 अयं ते मानुषे जने ८, ६४, १०
 अयं ते योनिर्ऋत्विगः ३, २९, १०; अथर्व. ३, २०, १; वा. य.
 ३, १४; १२, ५२; १५, ५६; तै. सं. १, ५, ५, २;
 ४, २, ४, ३; ७, १३, ५; तै. ब्रा. १, २, १, १६;
 २, ५, ८, ८
 अयं ते शर्यणावति ८, ६४, ११
 अयं ते स्तोमो अग्रियः १, १६, ७
 अयं दक्षाय साधनः ९, १०५, ३; साम. ११००
 अयं दशस्यज्ञर्येभिः १०, ९९, १०
 अयं दिव इयति विश्वं ९, ६८, ९
 अयं दीर्घाय चक्षसे ८, १३, ३०
 अयं देवः सहसा ६, ४४, २२
 अयं देवानामपसामपस्त १, १६०, ४
 अयं देवाय जन्मने १, २०, १

अयं देवेषु जागृविः ९, ४४, ३
 अयं द्यावापृथिवी ६, ४४, २४
 अयं द्योतयदद्युतः ६, ३९, ३
 अहं नाभा वदति वल्गु वः १०, ६२, ४
 अयं निधिः सरमे १०, १०८, ७
 अयं नो विद्वान् ९, ७७, ४
 अयमकृणोदुषसः ६, ४४, २३
 अयमग्निः सहस्रिणः ८, ७५, ४; वा. य. १५, २१; तै. सं. २, ६, ११, १; ४, ४, ४, १
 अयमग्निः सुवीर्यस्थो ३, १६, १; साम. ६०
 अयमग्निरुह्यति १०, १७६, ४; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमग्निर्वधयश्च १०, ६९, १२
 अयमग्ने जरिता त्वे १०, १४२, १
 अयमग्ने त्वे अपि ८, ४४, २८
 अयमस्मान्वनस्पतिः ३, ५३, २०
 अयमस्मासु काव्यः १०, १४४, २
 अयमस्मि जरितः पश्य ८, १००, ४
 अयमिन्द्र वृषाकपिः १०, ८६, १८; अथर्व. २०, १२६, १८
 अयमिन्द्रो मरुतसखा ८, ७६, २
 अयमिह प्रथमो धायि ४, ७, १; वा. य. ३, १५, १५, २६; ३३, ६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अयमु ते समतसि १, ३०, ४; साम. १८३; १५९९; अथर्व. २०, ४५, १; नि. १, १०
 अयमु ते सरस्वति वसिष्ठः ७, ९५, ६
 अयमु त्वा विचर्षणे ८, १७, ७; अथर्व. २०, ५, १
 अयमु वां पुरुतमो रयीणां ३, ६२, २
 अयमुशानः पर्याद्रिं ६, ३९, २
 अयमु व्य प्र देवयुः १०, १७६, ३; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमु व्य सुमहाँ ७, ८, २
 अयमेक इत्या पुरु ८, २५, १६
 अयमेमि विचाकशात् १०, ८६, १९; अथर्व. २०, १२६, १९
 अयं पंथा अनुविताः ४, १८, १
 अयं पुनान उषसः ९, ८६, २१; साम. ८२३
 अयं पूषा रयिर्भगः ९, १०१, ७; साम. ५४६; ८१८
 अयं भराय सानसिः ९, १०६, २; साम. ६९५
 अयं मतवान्छकुनः ९, ८६, १३
 अयं मातायं पिता १०, ६०, ७
 अयं मित्रस्य वरुणस्य १, ९४, १२
 अयं मित्राय वरुणाय शंतमः १, १३६, ४
 अयं मित्रो नमस्यः ३, ५९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ५
 अयं मे पीत उदियति ६, ४७, ३

अयं मे हस्तो भगवान् १०, ६० १२; अथर्व. ४, १३, ६
 अयांसमग्ने सुक्षितिं २, ३५, १५
 अया चित्तो विपानया ९, ६५, १२; साम. ८०५
 अया ते अग्ने विधेमोर्जे २, ६, २
 अया ते अग्ने समिधा ४, ४, १५; तै. सं. १, २, १४, ६; नि. ३, २१
 अया धिया च गव्यया ८, ९३, १७; साम. १८८
 अया निजघ्निरोजसा ९, ५३, २; साम. १७१५
 अया पवस्व देवयुः ९, १०६, १४; साम. ७७२
 अया पवस्व धारया ९, ६३, ७; साम. ४९३; १२१६
 अया पवा पवस्वना ९, ९७, ५२; साम. ५४१; ११०४
 अयाम धीवतो धियः ८, ९२, ११
 अयामि घोष इन्द्र ७, २३, २; अथर्व. १०, १२, २
 अयामि ते नमउक्तिं ३, १४, २
 अया रुचा हरिण्या ९, १११, १; साम. ४६३; १५९०
 अया वाजं देवहितं ६, १७, १५; साम. ४५४; अथर्व. १९, १२, १; २०, ६३, ३; १२४, ६
 अया वीति परि स्वाव ९, ६१, १; साम. ४९५; १२१०
 अया सोमः सुकृत्यया ९, ४७, १; साम. ५०७
 अया ह त्वं मायया वावृधानं ६, २२, ६; अथर्व. २०, ३६, ६; अयुक्त सप्त शुंध्युवः १, ५०, ९; अथर्व. १३, २, २४ २०, ४७, २१; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
 अयुक्तं सप्त हरितः ७, ६०, ३
 अयुक्त सूर एतशं ९, ६३, ८; साम. १२१७
 अयुजो असमो नृभिः ८ ६२, २
 अयुजं त इन्द्र विश्वकृष्टीः १, १६९, २
 अयुद्ध इद्युधा वृतं ८, ४५, ३; साम. १३४०
 अयुद्धसेनो विभ्वा १०, १३८, ५
 अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेनां १, ३३, ६
 अयो दंष्ट्रो भर्त्विषा १०, ८७, २; अथर्व. ८, ३, २
 अयोद्धेव दुर्मद आ हि जुह्वे १, ३२, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३; नि. ६, ४
 अरं हि ष्मा सुतेषु नः ८, ९२, २६
 अरं कामाय हरयः १०, ९६, ७; अथर्व. २०, ३१, २
 अरं कृण्वंतु वेदिं १, १७०, ४
 अरं क्षयाय नो महे ८, १५, १३
 अरण्यान्यरण्यानि १०, १४६, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६; नि. ९, ३०
 अरण्योर्निहितो जातवेदाः ३, २९, २; साम. ७९
 अरं त इन्द्र कुक्षये ८, ९२, २४; साम. १६६२
 अरं दासो न मीळहुषे कराणि ७, ८६, ७

अरमतिरनर्वणो ८, ३१, १२
 अरममाणो अत्येति ९, ७२, ३
 अरमयः सरपसः २, १३, १२
 अरमश्वाय गायति ८, ९२, २५; साम. ११८
 अरं म उल्लयाष्ण ४, ३२, २४
 अरं मे गन्तं हवनायास्मै ६, ६३, २
 अरइमानो येऽरथा ९, ९७, २०
 अरा इवेदचरमा ५, ५८, ५; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 अराधि होता निषदा १०, ५३, २
 अराधि होता स्वर्निषत्त १, ७०, ८
 अरायि काणे विकटे १०, १५५, १; नि. ६, ३०
 अरावीदंशुः सचमानः ९, ७४, ५
 अरित्रं वां दिवस्पृथु १, ४६, ८
 अरिष्टः स मर्तो विश्व १०, ६३, १३
 अरुणप्सुरुषा अभूत् ८, ७३, १६
 अरुणो मा सकृद् वृकः १, १०५, १८; नि. ५, २१
 अरुषस्य द्रुहितरा ६, ४९, ३
 अरुषो जनयन्गिरो ९, २५, ५
 अरुरुचदुषसः पृश्निः ९, ८३, ३; साम. ८७७
 अरोरवीद् वृष्णो अस्य २, १११, १०
 अर्चत प्रार्चत ८, ६९, ८; साम. ३६२; अथर्व. २०, ९२, ५
 अर्चद् वृषा वृषभिः १, १७३, २
 अर्चत एके महि साम मन्वत ८, २९, १०
 अर्चतस्त्वा हवामहे ५, १३, १
 अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः १, ९२, ३; साम. १७५७
 अर्चा दिवे बृहते शूष्यं १, ५४, ३; नि. ६, १८
 अर्चामि ते सुमतिं ४, ४, ८; तै. सं. १, २, १४, ३
 अर्चामि वां वर्धायापो १०, १२, ४; अथर्व. १८, १, ३१
 अर्चा शक्राय षाकिने शची १, ५४, २
 अर्णांसि चित्पप्रधाना ७, १८, ५
 अर्थमिद्धा उ अर्थिन १, १०५, २
 अर्थिनो यंति चेदर्थं ८, ७९, ५
 अर्धं वीरस्य शृतपां ७, १८, १६
 अर्भको न कुमारकः ८, ६९, १५; अथर्व. २०, ९२, १२
 अर्यमणं वरुणं मित्रमेषां ४, २, ४
 अर्यमणं बृहस्पतिं १०, १४१, ५; अथर्व. ३, २०, ७;
 वा. य. ९, २७; तै. सं. १, ७, १०, २
 अर्यमा णो अदितिः ३, ५४, १८
 अर्यम्यं वरुण मित्र्यं वा ५, ८५, ७
 अर्यो वा गिरो अभ्यर्च १०, १४८, ३
 अर्यो विश्वां गातुरेति १०, २०, ४

अर्वाद्भिरमे अर्वतो नृभिः १, ७३, ९
 अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा ७, ९०, ७; ९१, ७
 अर्वाग्रथं विश्ववारं ते ६, ३७, १
 अर्वाग्रथं नि यच्छतं ८, ३५, २२
 अर्वाडेहि सोमकामं त्वाहुः १, १०४, ९; अथर्व. २०, ८, २
 अर्वाङ् त्रिचक्रो मधुवाहनो १, १५७, ३; साम. १७६०
 अर्वाङ्तरा दैव्येनावसा ७, ८२, ८
 अर्वाचीनं सु ते मनः ३, ३७, २; अथर्व. २०, १९, २
 अर्वाचीनो वसो भव ४, ३२, १४
 अर्वाचीसुभगे भव ४, ५७, ६; अथर्व. ३, १७, ८; तै. आ.
 ६, ६, २
 अर्वाचं त्वा पुरुषुत ८, ६, ४५; ३२, ३०
 अर्वाचं त्वा सुखे रथे ३, ४१, ९; अथर्व. २०, २३, ९
 अर्वाचं दैव्यं जनं १, ४५, १०
 अर्वाचमद्य यद्यं नृवाहणं २, ३७, ५
 अर्वाचा वां सप्तयो १, ४७, ८
 अर्वाच्यो अद्या भवता २, २९, ६; वा. य. ३३, ५१
 अर्वा इव श्रवसे सातिं ९, ९७, २५
 अर्वावतो न आ गहि परा ३, ४०, ८; अथर्व. २०, ६, ८
 अर्वावतो न आ गद्यथो शक्र ३, ३७, ११; अथर्व. २०, २०, ४;
 ५७, ७
 अर्षा णः सोम शं गवे ९, ६१, १५; साम. १३३७
 अर्षा सोम शुमत्तमो ९, ६५, १९; साम. ५०३; ९९४
 अर्हन्तो ये सुदानवः ५, ५२, ५
 अर्हन्निभभिः सायकानि २, ३३, १०; तै. आ. ४, ५, ७
 अलातृणो वल इन्द्र ३, ३०, १०; नि. ६, २
 अलायस्य परशुर्ननाश ९, ६७, ३०
 अवंशे घामस्तभायद् २, १५, २
 अवः परेण पर एवा १, १६४, १७; अथर्व. ९, ९, १७
 अवः परेण पितरं यः १, १६४, १८; अथर्व. ९, ९, १८
 अवक्रक्षिणं वृषभं यथारं ८, १, २; साम. १३६१; अथर्व.
 २०, ८५, २
 अव क्रन्द दक्षिणतो गृहाणां २, ४२, ३
 अव क्षिप दिवो अश्मानं २, ३०, ५
 अव चष्ट ऋचीषमो ८, ६२, ६
 अव ते हेळो वरुण नमोभिः १, २४, १४; तै. सं. १, ५, ११, ३
 अव स्मना भरते केतवेदाः १, १०४, ३
 अव त्या बृहतीरिषो १०, १३४, ३
 अव त्वे इन्द्र प्रवतो ६, ४७, १४
 अवद्यमिव मन्यमाना ४, १८, ५
 अव द्युतानः कलशाँ ९, ७५, ३; साम. ७०२

अव द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठ ८, ९६, १३; साम. ३२३;
अथर्व. २०, १३७, ७; तै. आ. १, ६, ३
अव हुग्धानि पित्र्या सृजानो ७, ८६, ५
अव द्वके अव त्रिका १०, ५९, ९
अव नो वृजिना शिशीहि १०, १०५, ८
अवन्तमत्रये गृहं ८, ७३, ७
अवन्तु नः पितरः सुप्रवाच १, १०६, ३
अवन्तु मामुषसो ६, ५२, ४
अवपतन्तीरघदन् १०, ९७, १७; वा. य. १२, ९१; तै. सं.
४, २, ६, ५
अव यच्छयेनो अस्वनीद् ४, २७, ३
अव यस्त्वं शतक्रतव १०, १३४, ४
अव यस्त्वे सदस्ये ८, ७९, ९
अवर्त्या शुन आंत्राणि ४, १८, १३
अवर्धयन् सुभगं सप्त यक्षीः ३, १, ४
अवर्मह इन्द्र दादहि श्रुधी नः १, १३३, ६
अवर्षीर्वर्षमुदु ५, ८३, १०
अवविद्धं तौग्यमप्सु १, १८२, ६
अव वेदिं होत्राभिर्धेजेत ७, ६०, ९
अव सिंधुं वरुणो घौरिव ७, ८७, ६
अवसृजन्नुप त्मना १, १४२, ११
अवसृज पुनरग्ने १०, १६, ५; अथर्व. १८, २, १०; तै. आ.
६, ४, २
अव सृजा वनस्पते १, १३, ११
अवसृष्टा परा पत ६, ७५, १६; साम. १८६३; अथर्व. ३, १९, ८;
वा. य. १७, ४५; तै. सं. ४, ६, ४, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २३
अव स्पृधि पितरं योधि ५, ३, ९
अव स्य दुर्हणायतः १०, १३४, २; साम. १०९२
अव स्य यस्य वेषणे ५, ७, ५
अवस्यते स्तुवते कृष्णिनाय १, ११६, २३
अव स्य शूराध्वनो नान्ते ४, १६, २; अथर्व. २०, ७७, २
अव स्यूमेव चिन्वती ३, ६१, ४
अव स्वयुक्ता दिव आ वृथा १, १६८, ४
अव स्वराति गर्गरो ८, ६९, २; अथर्व. २०, ९२, ६
अव स्वेदा इवामितो १०, १३४, ५
अत्रा कल्पेषु नः पुमः ९, ९, ७
अत्रा चक्षं पदमस्य सत्त्वः ५, ३०, २
अत्रा लु कं ज्यायान् १०, ५०, ५
अत्रा नो अग्न ऊतिभिः १, ७९, ७; साम. १५२४
अत्रा नो वाजयुं रथं ८, ८०, ६
अत्रावशंत धीतयो ९, १९, ४

अत्रासां मघवज्जहि १, १३३, ३
अत्रासृजः प्रश्नः श्वचयः १०, १३८, २
अत्रासृजंत जिघ्रयो न ४, १९, २
अविता नो अजाश्वः ९, ६७, १०
अवितासि सुन्वतो ८, ३६, १
अविद्वक्षं मित्रो ६, ४४, ७
अविन्ददिवो निहितं १, १३०, ३
अविन्दं ते अतिहितं १०, १८१, २
अविघ्ने चिद्वयो दधत् ६, ४५, २
अविघ्नो वा यदविधत् ८, ६१, ९
अविष्टं धीव्रश्चिना ७, ६७, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ७
अविष्टो अस्मान्निवश्वास्तु ७, ३४, १२
अवीक्षो अग्निर्हव्यान् ७, ३४, १४
अवीरामिव मामयं १०, ८६, ९; अथर्व. २०, १२६, ९;
नि. ६, ३१
अवीवृधद्वो अमृता ८, ८०, १०
अवीवृधन्त गोतमा ४, ३२, १२
अवेयमश्वैरुवतिः १, १२४, ११
अवोचाम कवये ५, १, १२; वा. य. १५, २५; तै. सं. ४, ४, ४, २
अवोचाम नमो अस्मा १, ११४, ११
अवोचाम निवचनानि १, १८९, ८
अवोचाम महत्वे सौभगाय ८, ५९, ५
अवोचाम गृहगणा १, ७८, ५
अवो द्वाभ्यां पर एकया १०, ६७, ४; अथर्व. २०, ९१, ४
अवोरिस्था वां छर्दिषः ६, ६७, ११
अवोर्वा नूनमश्चिना युवाकुः ७, ६७, ४
अव्ये पुनानं परि वार ९, ८६, २५
अव्ये वधूयुः पवते ९, ६९, ३
अव्यो वारे परि प्रियं ९, ५०, ३; साम. १२०७
अव्यो वारे परि प्रियो २, ७, ६; साम. ११३३
अव्यो वारेभिः पवते ९, १०१, १६
अशोच्यग्निः समिधानो ७, ६७, २
अश्नापिनद्धं मधु १०, ६८, ८; अथर्व. २०, १६, ८; नि. १०, १२
अश्मन्वती रीयते १०, ५३, ८; अथर्व. १२, २, २६; वा. य.
३५, १०; तै. आ. ६, ३, २
अश्मास्यमवतं ब्रह्मणः २, २४, ४; नि. १०, १३
अश्याम तं काममग्ने ६, ५, ७; वा. य. १८, ७४; तै. सं.
१, ३, १४, ३
अश्याम ते सुमतिं देव १, ११४, ३
अश्रवं हि भूरिदावत्तरा वां १, १०९, २; तै. सं. १, १, १४, १;
नि. ६, ९

अश्वीरा तजूर्मवति १०, ८५, ३०; अथर्व. १४, १, २७
 अश्वथे वो निषदनं १०, ९७, ५; वा. य. १२, ७९; ३५, ४;
 तै. सं. ४, २, ६, २
 अश्वं न गीर्मी रथं ८, १०३, ७; साम. १५८४
 अश्वं न गूळहमश्विना १, ११७, ४
 अश्वं न स्वा वारवन्तं १, २७, १; साम. १७; १६३४;
 नि. १, २०
 अश्वमिह्रां रथप्रां ८, ७४, १०
 अश्वस्यात्र जनिमास्य २, ३५, ६
 अश्वो हवेदस्वासः ५, ५९, ५
 अश्वोदियायति यद्वदन्ति १०, ७३, १०
 अश्वो न या वाजिना ६, ६७, ४
 अश्वयन्तो गव्यन्तो १०, १६०, ५; अथर्व. २०, ९६, ५;
 तै. ब्रा. २, ५, ८, १२
 अश्ववति प्रथमो गोषु १, ८३, १; अथर्व. २०, २५, १
 अश्ववतीं सोमावतीं १०, ९७, ७; वा. य. १२, ८१; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 अश्ववतीर्गोमतीर्न ७, ४१, ७; ८०, ३; अथर्व. ३, १६, ७;
 वा. य. ३४, ४०; तै. ब्रा. २, ८, ९, ९
 अश्ववतीर्गोमतीर्विश्ववारा १, १२३, १२
 अश्ववतीर्गोमतीर्विश्वसुविदो १, ४८, २
 अश्ववन्तं रथिनं वीरा १०, ४७, ५
 अश्वसो न ये ज्येष्ठास १०, ७८, ५
 अश्वसो ये वासुप ७, ७४, ४
 अश्विना परि वामिषः ३, ५८, ८
 अश्विना पिबन्तं मधु १, १५, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
 अश्विना पुषदंससा १, ३, २
 अश्विना मधुमत्तमं १, ४७, ३
 अश्विना मधुपुत्तमो ३, ५८, ९
 अश्विना यज्वरीरिषः १, ३, १
 अश्विना यद्ध कर्हिचित् ५, ७४, १०
 अश्विना यामहूतमा ८, ७३, ६
 अश्विना वर्तिरस्वदा १, ९२, १६; साम. १७३४
 अश्विना वाजिनीवसु ५, ७८, ३
 अश्विना वायुना युवं ३, ५८, ७
 अश्विनावेह गच्छतं ५, ७५, ७; नि. ३, २०
 अश्विनावेह गच्छतं ५, ७८, १
 अश्विना सु विचाकशत् ८, ७३, १७
 अश्विना स्तुहि ८, २६, १०
 अश्विना हरिणात्रिव ५, ७८, २
 अश्विनोरसनं रथं १, १२०, १०

अश्वी रथी सुरूप इत् ८, ४, २; साम. २७७
 अश्वेव चित्रारुषी ४, ५२, २; साम. १७२६
 अश्वो न क्रदो वृषभिः २, ९७, २८
 अश्वो न क्रदन्जनिभिः ३, २६, ३
 अश्वो न चक्रदो वृषा ९, ६४, ३
 अश्वो वोळहा सुखं ९, ११२, ४; नि. ९, २
 अश्वस्य स्मना रथ्यस्य ४, ४१, १०
 अश्वयो वारो भमवः १, ३२, १२
 अषाढं युत्सु पृतना १, ९१, २१; वा. य. ३४, २०; तै. ब्रा.
 २, ४, ३, ८; ७, ४, १
 अषाढमुग्रं पृतनासु ८, ७०, ४; साम. ११५६; अथर्व.
 २०, ९२, १९
 अषाढो अग्ने वृषभो ३, १५, ४
 अष्टा महो दिवो १, १२१, ८
 अष्टौ पुत्रासो अदितेः १०, ७२, ८; तै. ब्रा. १, १३, २;
 तांड्य ब्रा. २४, १२, ६
 अष्टौ व्यस्यत् ककुभः १, ३५, ८; वा. य. ३४, २४
 असच्च सच्च परमे व्योमन् १०, ५, ७
 असत्सु मे जरितः १०, २७, १
 असदन्न सुवीर्यं ८, ३१, १८
 असन्नित्वे आहवनानि ७, ८, ५
 असपत्नः सपत्नहा १०, १७४, ५; अथर्व. १, २९, ६
 असपत्न सपत्नघ्नी १०, १५९, ५
 असमं क्षत्रमसमा मनीषा १, ५४, ८
 असमार्तिं नितोशनं १०, ६०, २
 असंमृष्टो जायसे मात्रोः ५, ११, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ३
 असर्जि कलशां अभि ९, १०६, १२; साम. ९४२
 असर्जि रथ्यो यथा ९, ३६, १; साम. ४९०
 असर्जि वक्त्रा रथ्ये ९, ९१, १; साम. ५४३
 असर्जि वां स्थविरा वेधसा १, १८१, ७
 असर्जि वाजी तिरः पवित्रं ९, १०९, १९
 असर्जि स्कम्भो दिव ९, ८६, ४६
 असश्नतः शतधारा ९, ८६, २७
 असश्नता मघवद्भ्यो हि ७, ६७, ९
 असश्नन्ती भूरिधारे ६, ७०, २; नि. ५, २
 असादि वृत्रो वह्निः ७, ७, ५
 असाम यथा सुषत्ताय १, १७३, ९
 असामि हि प्रयज्यवः १, ३९, ९
 असाम्योजो बिभृथा १, ३९, १०; नि. ६, २३
 असावभ्यो असुर १०, १३२, ४

असावि ते जुजुषाणाय ५, ४३, ५
 असावि देवं गोक्रजीकं ७, २१, १; साम. ३१३
 असावि सोम इन्द्र ते १, ८४, १; साम. ३४७; १०२८;
 तै. सं. १, ४, ३९, १
 असावि सोमः पुरुहूत १०, १०४, १
 असावि सोमो अरुषो ९, ८२, १; साम. ५६२; १३१६
 असाव्यं शुर्मदायाप्सु ९, ६२, ४; साम. ४७३; १००८
 असिकन्यां यजमानो ४, १७, १५
 असि यमो अस्यादित्यः १, १६३, ३; वा. य. २९, १४;
 तै. सं. ४, ६, ७, १
 असि हि वीर सेन्यो १, ८१, २; साम. १००३; अथर्व.
 २०, ५६, २
 असुनीते पुनरस्मासु १०, ५९, ६
 असुनीते मनो अस्मासु १०, ५९, ५; नि. १०, ४०
 असुन्वन्तं समं जहि १, १७६, ४
 असुन्वामिन्द्र संसदं ८, १४, १५; अथर्व. २०, २९, ५
 असूत पूर्वो वृषभो ३, ३८, ५
 असूत पृश्निर्महते १, १६८, ९
 असृक्षत प्र वाजिनो ९, ६४, ४; साम. ४८२; १०३४
 असृग्रन्देववीतये ९, ४६, १
 असृग्रन्देववीतये वाजयन्तो ९, ६७, १७; साम. १८१२
 असृग्रमिन्द्रवः पथा ९, ७, १; साम. ११२८
 असृग्रमिन्द्र ते गिरः १, ९, ४; साम. २०५; अथर्व.
 २०, ७१, १०
 असेन्या वः पणयो १०, १०८, ६
 असौ च या न उर्वराद् ८, ९१, ६
 असौ य एषि वीरको ८, ९१, २
 असौ यः पंथा आदित्यो १, १०५, १६
 अस्तभ्राह्मामसुरो ८, ४२, १; वा. य. ४, ३०; तै. सं.
 १, २, ८, १
 अस्तावी मन्म पूर्व्य ८, ५२, ९; साम. १६७७; अथर्व.
 २०, ११९, १
 अस्ताव्यग्निः शिमीवद्भिः १, १४१, १३
 अस्ताव्यग्निर्नरां सुशेवो १०, ४५, १२; वा. य. १२, २९
 अस्ति देवा अंहोरुः ८, ६७, ७
 अस्ति सोमो अयं सुतः ८, ९४, ४; साम. १७४; १७८५
 अस्ति हि वः सजात्यं ८, २७, १०; नि. ६, १४
 अस्ति हि वामिह स्तोता ५, ७४, ६
 अस्ति हि व्मा मदाय १, ३७, १५
 अस्तीदमधिमन्थनं ३, २९, १
 अस्तु औषद् पुरो १, १३९, १; साम. ४६१

अस्तेव सु प्रतरं १०, ४२, १; अथर्व. २०, ८९, १
 अस्तोद्वं स्तोम्या १, १२४, १३
 अस्थुरु चित्रा उषसः ४, ५१, २
 अस्मभ्यं रोदसी रथि ९, ७, ९; साम. ११३६
 अस्मभ्यं वाजिनीवसू ८, ५, १२
 अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र १०, १३३, ७
 अस्मभ्यं सु वृषण्वसू ८, २६, १५
 अस्मभ्यं गातुवित्तमः ९, १०६, ६
 अस्मभ्यं तद्विबो अजयः २, ३८, ११
 अस्मभ्यं तद्वसो दानाय २, १३, १३; १४, १२
 अस्मभ्यं तौ अपा वृधि ४, ३१, १३
 अस्मभ्यं त्वा वसुविदं ९, १०४, ४; साम. ५७५
 अस्मभ्यमिदर्विद्रुः ९, २, ९; साम. १०४६
 अस्मा-अस्मा इदन्धसो ६, ४२, ४; साम. १४४३
 अस्मा इत्काव्यं वचः ५, ३९, ५
 अस्मा इदु ग्नाश्चिद् १, ६१, ८; अथर्व. २०, ३५, ८
 अस्मा इदु त्वदनु १, ६१, १५; अथर्व. २०, ३५, १५
 अस्मा इदु त्वमुपमं १, ६१, ३; अथर्व. २०, ३५, ३
 अस्मा इदु त्वष्टा तक्षत् १, ६१, ६; अथर्व. २०, ३५, ६
 अस्मा इदु प्र तवसे तुराय १, ६१, १; अथर्व. २०, ३५, १;
 नि. ५, ११
 अस्मा इदु प्र भरा १, ६१, १२; अथर्व. २०, ३५, १२;
 नि. ६, २०
 अस्मा इदु प्रय इव १, ६१, २; अथर्व. २०, ३५, २
 अस्मा इदु ससिमिव १, ६१, ५; अथर्व. २०, ३५, ५
 अस्मा इदु स्तोमं १, ६१, ४; अथर्व. २०, ३५, ४
 अस्मा उक्थाय पर्वतस्य ५, ४५, ३
 अस्मा उ ते महि महे ६, १, १०; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ४
 अस्मा उषास आतिरंत ८, ९६, १
 अस्मा ऊ पु प्रभूतये ८, ४१, १
 अस्मा एतद्विष्य चैव ६, ३४, ४
 अस्मा एतन्मह्यागूषं ६, ३४, ५
 अस्माकं व इन्द्रमुदमसि १, १२९, ४
 अस्माकं शिप्रिणीनां १, ३०, ११
 अस्माकं सु रथं पुर ८, ४५, ९
 अस्माकं जोष्यध्वरं ४, ९, ७
 अस्माकं त्वा मतीनां ४, ३२, १५
 अस्माकं त्वा सुतौ उप ८, ६, ४२
 अस्माकं देवा उभयाय १०, ३७, ११
 अस्माकं धृष्णुया रथो ४, ३१, १४
 अस्माकमग्ने अध्वरं ५, ४, ८

अस्माकमग्ने मघवत्सु दीदिह्यध १, १४०, १०
 अस्माकमग्ने मघवत्सु धास्या ६, ८, ६; तै. सं. १, ५, ११, २
 अस्माकमत्र पितरः ४, ४२, ८
 अस्माकमत्र पितरो मनुष्या ४, १, १३
 अस्माकमद्य वामयं ८, ५, १८
 अस्माकमद्यान्तमं ८, ३३, १५
 अस्माकमायुर्वर्धय ३, ६२, १५
 अस्माकमित्सु शृणुहि ४, २२, १०
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु १०, १०३, ११; साम. १८५९;
 अथर्व. १९, १३, ११; वा. य. १७, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ४, ३
 अस्माकमिन्द्र दुष्टरं ५, ३५, ७
 अस्माकमिन्द्र भूतु ते ६, ४५, ३०
 अस्माकमिन्द्रावरुणा भरे ७, ८२, ९
 अस्माकमिन्द्रेहि नो ५, ३५, ८
 अस्माकमुत्तमं कृधि ४, ३१, १५
 अस्माकमूर्जा रथं १०, २६, ९
 अस्माकं मित्रावरुणावतम् २, ३१, १
 अस्माकेभिः सत्वभिः २, ३०, १०
 अस्मादहं तविषादीषमाणः १, १७१, ४
 अस्माँ अवतु ते शतं ४, ३१, १०
 अस्माँ अविड्ढि विश्वहेन्द्र ४, ३१, १२
 अस्माँ इहा वृणीष्व ४, ३१, ११
 अस्मान्समर्थे पवमान ९, ८५, २
 अस्मान्सु तत्र चोदय १, ९, ६; अथर्व. २०, ७१, १२
 अस्मिन्न इन्द्र पृत्सुतौ १०, ३८, १
 अस्मिन्पदे परमे २, ३५, १४
 अस्मिन्यज्ञे अदाभ्या ५, ७५, ८
 अस्मिन्समुद्रे अध्येत्तर १०, ९८, ६
 अस्मिन्स्वेऽतच्छकपूत १०, १३२, ५
 अस्मे आ वहतं रथिं ८, ५, १५
 अस्मे इन्द्र सचा सुते ८, ९७, ८
 अस्मे इन्द्रावृहस्पती ४, ४९, ४; तै. सं. ३, ३, ११, १
 अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं ७, ८४, ४
 अस्मे इन्द्रो वरुणो ७, ८२, १०; ८३, १०
 अस्मे ऊ षु वृषणा १, १८४, २
 अस्मे तदिन्द्रावरुणा ३, ६२, ३
 अस्मे ता त इन्द्र सन्तु १०, २२, १३
 अस्मे धेहि शुमतीं १०, ९८, ३
 अस्मे धेहि शुमद्यशो ९, ३२, ६
 अस्मे धेहि श्रवो बृहत् १, ९, ८; अथर्व. २०, ७१, १४

अस्मे प्र यंधि मघवन् ३, ३६, १०; नि. ६, ७
 अस्मे रथिं न स्वयं १, १४१, ११
 अस्मे रायो दिवेदिवे ४, ८, ७
 अस्मे रुद्रा मेहना ८, ६३, १२; वा. य. ३३, ५०
 अस्मे वत्सं परि पतं १, ७२, २
 अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ४, २२, ९
 अस्मे वसुनि धारय ९, ६३, ३०
 अस्मे वीरो मरुतः ७, ५६, २४
 अस्मे श्रेष्ठेभिर्भानुभिः ७, ७७, ५
 अस्मे सा वा माध्वी रातिः १, १८४, ४
 अस्मे सोम श्रियमधि १, ४३, ७
 अस्मै तिस्रो अव्यध्याय २, ३५, ५
 अस्मै ते प्रतिहर्यते ८, ४३, २
 अस्मै बहूनामवसाय २, ३५, १२
 अस्मै भीमाय नमसा १, ५७, ३; अथर्व. २०, १५, ३
 अस्मै वयं यद्वावान ६, २३, ५
 अस्य क्त्वा विचेतसो ५, १७, ४
 अस्य घा वीर ईवतो ४, १५, ५
 अस्य ते सख्ये वयं ९, ६१, २९; साम. ७७९
 अस्य ते सख्ये वयमियक्षंतः ९, ६६, १४
 अस्य त्रितः क्रतुना १०, ८, ७
 अस्य त्वेषा अजरा अस्य १, १४३, ३
 अस्य देवस्य मीळहुषः ७, ४०, ५
 अस्य देवस्य संसदि ७, ४, ३
 अस्य पिब क्षुमत्तः १०, ११६, २
 अस्य पिबतमश्विना ८, ५, १४
 अस्य पिब यस्य जज्ज्ञान ६, ४०, २
 अस्य पीत्वा मदानां देवो ८, ९२, ६
 अस्य पीत्वा मदानामिन्द्रो ९, २३, ७
 अस्य पीत्वा शतक्रतो १, ४, ८; अथर्व. २०, ६८, ८
 अस्य प्र जातवेदसो १०, १८८, २
 अस्य प्रजावती गृहे ८, ३१, ४
 अस्य प्रत्नामनु युतं ९, ५४, १; साम. ७५५; वा. य.
 ३, १६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अस्य प्रेषा हेमना ९, ९७, १; साम. ५२६; १३९९
 अस्य मदे पुरु वर्षासि ६, ४४, १४
 अस्य मदे स्वयं दा कृताय १, १२१, ४
 अस्य मदानो मध्वो २, १९, २
 अस्य मे धावापृथिवी २, ३२, १
 अस्य यामासो बृहतो १०, ३, ४
 अस्य रणवा स्वस्येव पुष्टिः २, ४, ४

अस्य वामस्य पलितस्य १, १६४, १; अथर्व. ९, ९, १;
नि. ४, २६

अस्य वासा उ अर्चिषा ५, १७, ३

अस्य वीरस्य बर्हिषि १, ८६, ४

अस्य वृष्णो व्योदन ८, ६३, ९

अस्य वो ह्यवसा ९, ९८, ८

अस्य व्रतानि नाष्ट्वे ९, ५३, ३; साम. १७१६

अस्य व्रते सजोषसो ९, १०२, ५

अस्य शासुरुभयासः १, ६०, २

अस्य शुष्मासो ददृशानपवे १०, ३, ६

अस्य श्रवो नद्यः सप्त १, १०२, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, २

अस्य श्रिये समिधानस्य ४, ५, १५

अस्य श्रेष्ठा सुभगस्य ४, १, ६

अस्य श्रोषंत्वा भुवः १, ८६, ५

अस्य श्लोको दिव्ययते १, १९०, ४

अस्य सुवानस्य मन्दिनः २, ११, २०

अस्य स्तुषे महिमघस्य राघः १, १२२, ८

अस्य स्तोमेभिरौशिजः १०, ९९, ११

अस्य स्तोमे मघोनः ५, १६, ३

अस्य हि स्वयशस्तरः ५, १७, २

अस्य हि स्वयशस्तरं ५, ८२, २

अस्या ऊ पु ण उप सातये १, १३८, ४; नि. ४, २५

अस्याजरासो दमां १०, ४६, ७; वा. य. ३३, १; तै. ब्रा.

२, ७, १२, १

अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्रमं ९, १०६, ३; साम. ६९६

अस्येदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा ९, १, १०

अस्येदिन्द्रो वावृधे वृष्ण्यंश ८, ३, ८; साम. १५७४;

अथर्व. २०, ९९, २; वा. य. ३३, ९७

अस्येदु त्वेषसा १, ६१, ११; अथर्व. २०, ३५, ११

अस्येदु प्र ब्रूहि पूर्याणि १, ६१, १३; अथर्व. २०, ३५, १३

अस्येदु भिया गिरयश्च १, ६१, १४; अथर्व. २०, ३५, १४

अस्येदु मातुः सवनेषु १, ६१, ७; अथर्व. २०, ३५, ७;

नि. ५, ४

अस्येदेव प्र रिरिचे १, ६१, ९; अथर्व. २०, ३५, ९; तै. सं.

२, ४, १४, २

अस्येदेव शवसा शुषन्तं १, ६१, १०; अथर्व. २०, ३५, १०

अस्येदेषा सुमतिः प्रप्रथाना १०, ३१, ६

अस्त्रमजस्तरणयः ४, ४, १२; तै. सं. १, २, १४, ५

अस्त्रापयद्भीतये ४, ३०, २१

अहं रन्ध्रयं मृगयं १०, ४९, ५

अहं राजा वृष्णो मघं ४, ४२, २

अहं राष्ट्री संगमनी १०, १२५, ३; अथर्व. ४, ३०, २

अहं रुद्राय धनुरा १०, १२५, ६; अथर्व. ४, ३०, ५

अहं रुद्रेभिर्वसुभिः १०, १२५, १; अथर्व. ४, ३०, १

अहं सप्त जवतो १०, ४९, ९

अहं सप्तहा नहुषो १०, ४९, ८

अहं स यो नववास्त्वं १०, ४९, ६

अहं सुवे पितरमस्य १०, १२५, ७; अथर्व. ४, ३०, ७

अहं सूर्यस्य परि यामि १०, ४९, ७

अहं सो अस्मि यः पुरा १, १०५, ७

अहं सोममाहनसं १०, १२५, २; अथर्व. ४, ३०, ६

अहं हि ते हरिबो ब्रह्म ८, ५३, ८

अहं हुवान आक्षे ८, ७४, १३

अहं होता न्यसीदं १०, ५२, २

अहं केतुरहं मूर्धा १०, १५९, २

अहं गर्भमदधां १०, १८३, ३

अहं गुह्यगुह्यो अतिथिस्त्वं १०, ४८, ८

अहं च त्वं च वृत्रहन् ८, ६२, ११; तै. सं. ७, ४, १५, १;

नि. १, ४

अहं चन तस्सुरिभिः ६, २६, ७

अहं तदासु धारयं १०, ४९, १०

अहं तष्टेव वन्धुरं १०, ११९, ५

अहं ता विश्वा चकरं ४, ४२, ६

अहं दां गृणते पूर्यं १०, ४९, १

अहज्जहिं परिशयानं ३, ३२, ११; शत. ब्रा. ४, ५, ३, ३

अहज्जहिं पर्वते शिश्रियाणं १, ३२, २; अथर्व. २, ५, ६;

तै. ब्रा. २, ५, ४, २

अहज्जिन्द्रो अदहदग्नि ४, २८, ३

अहन्वृत्रं वृत्रतरं न्यंसं १, ३२, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३;

नि. ६, ४

अहन्वृत्रमृचीषमः ८, ३२, २६

अहमत्कं कवये १०, ४९, ३

अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा ४, ४२, ४

अहमस्मि महामहो १०, ११९, १२

अहमस्मि सपत्नहेन्द्र १०, १६६, २

अहमस्मि सहमाना १०, १४५, ५; अथर्व. ३, १८, ५

अहमिद्धि पितुष्परि ८, ६, १०; साम. १५२, १५००;

अथर्व. २०, ११५, १

अहमिन्द्रो न परा जिग्य १०, ४८, ५

अहमिन्द्रो रोधो वक्षो १०, ४८, २

अहमिन्द्रो वरुणस्ते महि ४, ४२, ३

अहमेतं गव्ययमङ्ग्यं १०, ४८, ४
 अहमेतान्छाश्वसतो १०, ४८, ६
 अहमेव वात इव १०, १२५, ८; अथर्व. ४, ३०, ८
 अहमेव स्वयमिदं १०, १२५, ५; अथर्व. ४, ३०, ३
 अहं पितेव वेतसू १०, ४९, ४
 अहं पुरो मंदसानो ४, २६, ३
 अहं प्रत्नेन मन्मना ८, ६, ११; साम. १५०१; अथर्व.
 १०, ११५, २
 अहं भुवं वसुनः १०, ४८, १
 अहं भूमिमददामार्याय ४, २६, २
 अहं मलुरभवं सूर्यश्चाहं ४, २६, १
 अहश्च कृष्णमहरर्जुनं ६, ९, १; नि. २, २१
 अहस्ता यदपदी १०, २२, १४
 अहानि गृध्राः पर्याव १, ८८, ४
 अहा यदिन्द्र सुदिना ७, ३०, ३
 अहाव्यज्ञे हविरास्ये १०, ९१, १५; वा. य. १०, ७९,
 तै. ब्रा. १, ४, १, १
 अहितेन चिद्वता ८, ६२, ३
 अहिरिव ओगैः पर्येति ६, ७५, १४; वा. य. १९, ५१;
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, १५
 अहेळता मनसा श्रुष्टिं १, २३, ३
 अहेळमान उप याहि ६, ४१, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 अहेम यज्ञं पथामुराणा ७, ७३, ३
 अहेयातारं कमपश्यदू १, ३२, १४
 आकरे वसोर्जरिता ३, ५१, ३
 आ कलशा अनूषत २, ६५, १४
 आ कलशेषु धावति पवित्रे ९, १७, ४
 आ कलशेषु धावति ज्येनः ९, ६७, १४
 आर्की सूर्यस्य रोचनात् १, १४, ९
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानः १, ३५, २; वा. य. ३३, ४३;
 ३४, ३१; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आकेनिपासो अहभिः ४, ४५, ६
 आ क्रन्दय बलमोजो ६, ४७, ३०; अथर्व. ६, १२६, २;
 वा. य. २९, ५६; तै. सं. ४, ६, ७, ७
 आक्षिपूर्वास्वपरा ३, ५५, ५
 आ क्षोदो महि वृत्तं ६, १७, १२
 आक्षण्यावानो वहन्ति ८, ७, ३५
 आगधिता परिगधिता १, १२६, ६; नि. ५, १५
 आ गन्ता मा रिषण्यत ८, २०, १; साम. ४०१
 आगन्देव ऋतुभिर्वर्धतु ४, ५३, ७
 आगन्तृभूणामिह ४, ३५, २

आगन्म वृत्रहन्तमं ८, ७४, ४; साम. ८९
 आ गावो अगमन्तुत ६, २८, १; अथर्व. ४, २१, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ८, ११
 आ गोमता नासत्या रथेन ७, ७२, १
 आ रता अग्न इहावसे १, २२, १०
 आग्निं न स्ववृत्तिभिः १०, २१, १; साम. ४२०
 आग्निरगामि भारतो ६, १६, १९
 आग्ने गिरो दिव आ ७, ३९, ५
 आग्ने याहि मरुत्सत्ता ८, १०३, १४
 अग्ने वह वरुणं १०, ७०, ११
 आग्ने वह हविरद्याय ७, ११, ५
 आग्ने स्थूरं रयिं भर १०, १५६, ३; साम. १५२९
 आगमन्नाप उशतीर्वहिः १०, ३०, १५
 आ प्रावभिरहन्येभिः ५, ४८, ३
 आ व त्वावाँ त्मना १, ३०, १४; साम. १०८५; अथर्व.
 २०, १२२, २
 आ घा गमद्यदि श्रवत् १, ३०, ८; साम. ७४५; अथर्व.
 २०, २६, २
 आ घा ता गच्छानुत्तरा १०, १०, १०; अथर्व. १८, १, ११;
 नि. ४, २०
 आ घा ये अग्निमिन्धते ८, ४५, १; साम. १३३; १३३८;
 वा. य. ७, ३२; तै. ब्रा. २, ४, ५, ७; नि. ६, १४
 आ घा योषेव सूनरी १, ४८, ५
 आ च त्वामेता वृषणा ३, ४३, ४
 आ चन त्वा चिकित्सामो ८, ९१, ३
 आ च नो बहिः सदता ७, ५९, ६
 आ चर्षणिप्रा वृषभो १, १७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 आ च वहसि ताँ इह १, ७४, ६
 आ चष्ट आसां पाथो ७, ३४, १०; नि. ६, ७
 आ चिकितान सुक्रतू ५, ६६, १
 आच्या जानु दक्षिणतो १०, १५, ६; अथर्व. १८, १, ५२;
 वा. य. १९, ६२
 आच्छद्विधनैर्गुपितः १०, ८५, ४; अथर्व. १४, १, ५
 आ जिह्वन्ति सान्वेषां ६, ७५, १३; वा. य. २९, ५०;
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, २०
 आ जनं त्वेषसंहंशं १०, ६०, १
 आ जनाय दुहणे ६, २२, ८; अथर्व. २०, ३६, ८
 आ जागृविर्विप्र ऋता ९, ९७, ३७; साम. १३५७
 आ जातं जातवेदसि ६, १६, ४२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ जामिरस्के अव्यत ९, १०१, १४; साम. १३८७
 आज्ञासः पूषणं रथे ६, ५५, ६
 आजितुरं सप्ततिं विश्व ८, ५३, ६

आजिपते नृपते त्वमिद्धि ८, ५४, ६
 आ जुहोता दुवस्यता ५, २८, ६; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 आ जुहोता स्वध्वरं ३, ९, ८; नि. ४, १४
 आजुह्वान ईड्यो वंशः १०, ११०, ३; अथर्व. ५, १२, ३;
 वा. य. २९, २८; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ८
 आजुह्वानो न ईड्यो देवाँ १, १८८, ३
 आजनगन्धि सुरभिं १०, १४६, ६; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 आ त इन्द्रो मदाय कं ९, ६२, २०
 आ त इन्द्र महिमानं ८, ६५, ४
 आ त एता वचोयुजा ८, ४५, ३९
 आ त एतु मनः पुनः १०, ५७, ४; वा. य. ३, ५४; तै. सं.
 १, ८, ५, २
 आ तक्षत सातिमस्मभ्यं १, १११, ३
 आ तत्त इन्द्रायवः १०, ७४, ४; वा. य. ३३, २८
 आ तत्ते दक्षमंतुमः १, ४२, ५
 आ तं भज सौश्रवेण १०, ४५, १०; वा. य. १२, २७;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 आ तिष्ठतं सुवृतं यो रथः १, १८३, ३
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे ३, ३८, ४; अथर्व. ४, ८, ३; वा. य.
 ३३, २२; तै. ब्रा. २, ७, ८, १
 आ तिष्ठ रथं वृषणं १, १७७, ३
 आ तिष्ठ वृत्रहत्रयं १, ८४, ३; वा. य. ८, ३३; तै. सं.
 १, ४, ३७, १
 आ तू गहि प्र तु द्रव ८, १३, १४
 आ तू न इन्द्रो शतदातु ९, ७२, ९
 आ तू न इन्द्र कौशिक १, १०, ११
 आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं ८, ८१, १; साम. १६७; ७२८
 आ तू न इन्द्र मद्मगू ३, ४१, १; अथर्व. २०, २३, १
 आ तू न इन्द्र वृत्रहन् ४, ३२, १; साम. १८१; वा. य.
 ३३, ६५
 आ तू भर माकिरेत ३, ३६, ९; तै. सं. १, ७, १३, ३
 आ तू विश्व कण्वमतं ८, २, २२
 आ तू विश्व हरिमिन्द्रो १०, १०१, १०; नि. ४, १९
 आ तू सुशिप्र दम्पते ८, ६९, १६; अथर्व. २०, ९२, १३
 आ ते अग्न इधीमहि ५, ६, ४; साम. ४१९; १०२२; अथर्व.
 १८, ४, ८८; तै. सं. ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्न ऋचा हविः ५, ६, ५; साम. १०२३; तै. सं.
 ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्न ऋचा हविः ६, १६, ४७
 आ ते कारो शृणवामा ३, ३३, १०; नि. २, २७
 आ ते दक्षं वि रोचना ८, ९३, २६

आ ते दक्षं मयोभुवं ९, ६५, २८; साम. ४९८; ११३७
 आ ते दधामीन्द्रियं ८, ९३, २७
 आ तेन यातं मनसो १०, ३९, १२
 आ ते पितर्मरुतां सुज्ञ २, ३३, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 आ ते मह इन्द्रोत्थुग्र ७, २५, १; तै. सं. १, ७, १३, २
 आ ते रथस्य पूषन् १०, २६, ८
 आ ते रुचः पवमानस्य ९, ९६, २४
 आ ते वत्सो मनो यमत् ८, ११, ७; साम. ८; ११६६;
 वा. य. १२, ११५
 आ ते वृषन् वृषणो ६, ४४, २०
 आ तेऽवो वरेण्यं ५, ३५, ३
 आ ते शुष्मो वृषभ एतु ६, १९, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १;
 ८, ५, ९
 आ ते सपर्यु जवसे ३, ५०, २
 आ ते सिञ्चामि कुक्ष्योः ८, १७, ५; अथर्व. २०, ४, २
 आ ते सुपर्णा अभिनन्तं एवैः १, ७९, २; तै. सं. ३, १, ११, ५
 आ ते स्वस्तिमीमह ६, ५६, ६
 आ ते हनू हरिवः शूरशिमे ५, ३६, २
 आत्मन्वन्नभो दुह्यते ९, ७४, ४
 आत्मा ते वातो रज ७, ८७, २
 आत्मा देवानां भुवनस्य १०, १६८, ४
 आत्मानं ते मनसा रादजा १, १६३, ६; वा. य. २९, १७;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 आत्मा पितुस्तनूवांसः ८, ३, २४
 आत्मा यज्ञस्य रंभा ९, ६, ८
 आ त्वय सधस्तुतिं ८, १, १६
 आ त्वय सबर्दुवां ८, १, १०; साम. २९५
 आ त्वशन्नवा गहि ८, ८२, ४
 आ त्वा कण्वा अहूषत १, १४, २
 आ त्वा कण्वा इहावसे ८, ३४, ४
 आ त्वागमं न नातिभिः १०, १३७, ४; अथर्व. ४, १३, ५
 आ त्वा गिरोरथीरिवास्थुः ८, ९५, १; साम. ३४९
 आ त्वा गीर्भिर्महामुहं ८, ६५, ३
 आ त्वा गोभिरिव व्रजं ८, २४, ६
 आ त्वा ग्रावा वदन्निह ८, ३४, २; साम. १८०९
 आ त्वा जुवो रारहाणा अभि १, १३४, १
 आ त्वा बृहन्तो हरयो ३, ४३, ६
 आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी ८, १७, २; साम. ६६७; अथर्व.
 २०, ३, २; ३८, २; ४७, ८
 आ त्वा मदयुता हरी ८, ३४, ९

आ त्वा रथं यथोतये ८, ६८, १; साम. ३५४; १७७१;
नि. ५, ३

आ त्वा रथे हिरण्यये ८, १, २५; साम. १३९२

आ त्वा रम्भं न जित्रयो ८, ४५, २०; नि. ३, २१

आ त्वा वहन्तु हरयो १, १६, १

आ त्वा विप्रा अचुच्युः १, ४५, ८

आ त्वा विशन्वाशवः १, ५, ७; अथर्व. २०, ६९, ५

आ त्वा विशन्विन्दवः ८, ९२, २२; साम. १९७; १६६०

आ त्वा शुक्रा अचुच्युः ८, ९५, २

आ त्वा सहस्रमा शतम् ८, १, २४; साम. २४५; १३९१

आ त्वा सुतास इन्दवो ८, ४९, ३

आ त्वा हरयो वृषणो ६, ४४, १९

आ त्वा हर्यतं प्रयुजो १०, ९६, १२; अथर्व. २०, ३२, २

आ त्वाहार्षमंतरेधि १०, १७३, १; अथर्व. ६, ८७, १;
वा. य. १२, ११; तै. सं. ४, २, १, ४; तै. ब्रा.
२, ४, २, ८

आ त्वा होता मनुर्हितो ८, ३४, ८

आ त्वेता नि षीदत १, ५, १; साम. १६४; ७४०; अथर्व.
२०, ६८, ११

आत्सोम इंद्रियो रसो ९, ४७, ३

आथर्वणायाश्चिना दधीचे १, ११७, २२

आ दक्षिणा सृजते ९, ७१, १

आदङ्गिराः प्रथमं दधिरे १, ८३, ४; अथर्व. २०, २५, ४

आ दधिकाः शवसा ४, ३८, १०; तै. सं. १, ५, ११, ४;
नि. १०, ३१

आ दशभिर्विवस्वत ८, ७२, ८

आदस्य ते ध्वसयंतो १, १४०, ५

आदस्य शुष्मिणो रसे ९, १४, ३

आ दस्युष्मा मनसा ४, १६, १०

आदह स्वधामनु १, ६, ४; साम. ८५१; अथर्व. २०, ४०, ३;
६९, १२

आदाय श्येनो अभरत् ४, २६, ७; नि. ११, १

आदारो वां मतीनां १, ४६, ५

आदित्ते अस्य वीर्यस्य १, १३१, ५; अथर्व. २०, ७५, ३

आदित्ते विश्वे क्रतुं १, ६८, ३

आदित्यश्चा बुबुधाना ४, १, १८

आदित्यस्य रेतसो ८, ६, ३०; साम. २०

आदित्या अव हि ख्यता ८, ४७, ११

आदित्यानां वसूनां १०, ४८, ११

आदित्यानामवसा ७, ५१, १; तै. सं. २, १, ११, ६

आदित्या रुद्रा वसवः सुनीथा ३, ८, ८

आदित्या रुद्रा वसवो ७, ३५, १४; अथर्व. १९, ११, ४

आदित्या विश्वे मरुतश्च ७, ५१, ३

आदित्यासो अति स्त्रियो १०, १२६, ५

आदित्यासो अदितयः ७, ५२, १

आदित्यासो अदितिः ७, ५१, २

आदित्यैरिन्द्रः सगणो १०, १५७, ३; साम. १११२; अथर्व.
२०, ६३, २; १२४, ५; तै. आ. १, २७, १

आदित्यासस्य चर्किरन् ८, ५५, ५

आदिद्ध नेम इंद्रियं ४, २४, ५

आदिद्धोतारं वृणते १, १४१, ६

आदिन्द्रः सन्ना तविषीर् १०, ११३, ५

आदिन्मातृराविशद् १, १४१, ५

आ दिवस्पृष्टमश्वयुः ९, ३६, ६

आदीं शवस्यब्रवीद् ८, ७७, २

आदीं हंसो यथा गणम् ९, ३२, ३; साम. ७७०

आदीं के चित्पश्यमानास ९, ११०, ६; साम. १४९५

आदीं त्रितस्य योषणो ९, ३२, २; साम. ७७१

आदीमश्वं न हेतारो ९, ६२, ६; साम. १०१०

आदू मे निवरो भुवत् ८, ९३, १५

आदू नु ते अनु क्रतुं ८, ६३, ५

आदध्नोति हविष्कृतिं १, १८, ८

आ देवानामग्रयावेह १०, ७०, २

आ देवानामपि पन्थां १०, २, ३; अथर्व. १९, ५९, ३;
तै. सं. १, १, १४, ३

आ देवानामभवः केतुरमे ३, १, १७

आ देवो ददे बुध्न्या ७, ६, ७

आ देवो दूतो अजिरः १०, ९८, २

आ देवो यातु संविता ७, ४५, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, १

आ दैव्यानि पार्थिवानि ५, ४१, १४

आ दैव्यानि व्रता चिकित्वा १, ७०, २

आ दैव्या वृणीमहे ७, ९७, २

आद्य रथं भानुमो ५, १, ११

आ द्यां तनोषि रश्मिभिः ४, ५२, ७

आद्रोदसी वितरं विष्कंभा ५, २९, ४

आ द्वाभ्यां हरिभ्यां २, १८, ४; नि. ७, ६

आ द्विबर्हा अमिनो १०, ११६, ४

आ धर्णसिबृंहद्विवो ५, ४३, १३

आ धावता सुहस्त्यः ९, ४६, ४; नि. २, ५

आधीषमाणायाः पतिः १०, २६, ६

आ धूर्वस्मै दधाता ७, ३४, ४

आ धेनवः पयसा ५, ४३, १

आ धेनवो धुनयन्ताम् ३, ५५, १६
 आ धेनवो मामतेयं १, १५२, ६
 आध्रेण चित्तद्वेकं ७, १८, १७
 आ न इळाभिर्विदधे १, १८६, १; वा. य. ३३, ३४, ४७
 आ न इन्द्रो महीमिषं ९, ६५, १३
 आ न इन्द्रो शतग्विनं ९, ६७, ६
 आ न इन्द्रो शतग्विनं गवां ९, ६५, १७; साम. ८३५
 आ न इन्द्र पृक्षसे १०, २२, ७
 आ न इन्द्र महीमिषं ८, ६, २३
 आ न इन्द्रावृहस्पती ४, ४९, ३
 आ न इन्द्रो दूरादा ४, २०, १; वा. य. २०, ४८
 आ न इन्द्रो हरिभिर्या ४, २०, २; वा. य. २०, ४९
 आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवं १, १५७, ४
 आ नः पवस्व धारया ९, ३५, १
 आ नः पवस्व वसुमद् ९, ६९, ८
 आ नः पूषा पवमानः ९, ८१, ४
 आ नः प्रजां जनयतु १०, ८५, ४३
 आ नः शुष्मं नृषाहं ९, ३०, ३
 आ नः सहस्रशो भरा ८, ३४, १५
 आ नः सुतास इन्द्रवः ९, १०६, ९; साम. १३२८
 आ नः सोम पवमानः किरा ९, ८१, ३
 आ नः सोमं पवित्र आ ९, ६२, २१
 आ नः सोम संयतं ९, ८६, १८; साम. ११५४
 आ नः सोम सहो जुवो ९, ६५, १८; साम. ८३४
 आ नः सोमे स्वध्वर ८, ५०, ५
 आ नपातः शवसो ४, ३४, ६
 आ नस्तुजं रयिं ३, ४५, ४
 आ नस्ते गन्तु मस्तरः १, १७५, २; साम. १४३३
 आ न स्तुत उप वाजेभिः ४, २९, १
 आ न स्तोममुप द्रवत् ८, ५, ७
 आ न स्तोममुप द्रविध्यानो ८, ४९, ५
 आ नामभिर्मरुतो वक्षि ५, ४३, १०
 आ नार्यस्य दक्षिणा ८, २४, २९
 आ नासत्या गच्छतं हूयते १, ३४, १०
 आ नासत्या त्रिभिः १, ३४, ११; वा. य. ३४, ४७
 आ निरेकमुत प्रियं ८, २४, ४
 आ निवर्तनं वर्तय १०, १९, ८; तै. सं. ३, ३, १०, १
 आ निवर्तं नि वर्तय पुनः १०, १९, ६
 आ नूनं यातमश्विना रयेन ८, ८, २
 आ नूनं यातमश्विनाश्वभिः ८, ८७, ५
 आ नूनं यातमश्विनेमा ८, ९, १४; अथर्व. २०, १४१, ४

आ नूनं रघुवर्तनिं ८, ९, ८; अथर्व. २०, १४०, ३
 आ नूनमश्विना युवं ८, ९, १; अथर्व. २०, १३९, १
 आ नूनमश्विनोऽर्द्धविः ८, ९, ७; अथर्व. २०, १४०, २
 आ नो अग्ने रयिं भर १, ७९, ८; साम. १५२५
 आ नो अग्ने वयोवृधं ८, ६०, ११; साम. ४३
 आ नो अग्ने सुचेतना १, ७९, ९; साम. १५२६; तै. ब्रा.
 २, ४, ५, ३
 आ नो अद्य समनसो ८, २७, ५
 आ नो अश्ववदश्विना ८, २२, १७
 आ नो अश्विना त्रिवृता १, ३४, १२
 आ नो गन्तं रिशादसा ५, ७१, १
 आ नो गन्तं रिशादसेमां ८, ८, १७
 आ नो गन्तं मयोभुवा ८, ८, १९
 आ नो गव्यान्वश्व्या ८, ३४, १४
 आ नो गव्येभिरश्व्यैः ८, ७३, १४
 आ नो गव्येभिरश्व्यैर्वसव्यैः ६, ६०, १४
 आ नो गहि सख्येभिः शिवे ३, १, १९
 आ नो गोत्रा दर्दहि गोपते ३, ३०, २१
 आ नो गोमन्तमश्विना ८, ५, १०
 आ नो दधिक्लाः पथ्यां ७, ४४, ५
 आ नो दिव आ पृथिव्या ७, २४, ३
 आ नो दिवो बृहतः ५, ४३, ११; तै. सं. १, ८, २२, १
 आ नो देवः सविता त्रायमाणो ६, ५०, ८
 आ नो देवः सविता साविशद् १०, १००, ३
 आ नो देव शवसा ७, ३०, १
 आ नो देवानामुप वेतु १०, ३१, १
 आ नो देवेभिरुप देवहूतिं ७, १४, ३
 आ नो देवेभिरुप यातं ७, ७२, २
 आ नो शुम्नैराश्वोभिः ८, ५, ३२
 आ नो द्रप्सा मधुमन्तो १०, ९८, ४
 आ नो नावा मतीनां १, ४६, ७
 आ नो नियुद्धिः शतिनीभिः ७, ९२, ५; वा. य. २७, २८;
 तै. ब्रा. २, ८, १, २
 आ नो नियुद्धिः शतिनीभिः १, १३५, ३
 आ नो बर्हिः सधमादे १०, ३५, १०
 आ नो बर्हि रिशादसो १, २६, ४
 आ नो बृहन्ता बृहतीभिः ४, ४१, ११
 आ नो ब्रह्माणि मरुतः २, ३४, ६
 आ नो भज परमेषु १, २७, ५; साम. १४९९
 आ नो मद्राः क्रतवो यंतु १, ८९, १; वा. य. २५, १४;
 नि. ४, १९

आ नो भर दक्षिणेनामि ८, ८१, ६
 आ नो भर भगमिद्र ३, ३०, १९; तै. ब्रा. २, ५, ४, १;
 नि. ६, ७
 आ नो भर वृषणं शुष्मं ६, १९, ८
 आ नो भर व्यंजनं ८, ७८, २
 आ नो मखस्य दावने ८, ७, २७
 आ नो महीमरमति ५, ४३, ६
 आ नो मित्र सुदीतिभिः ५, ६४, ५
 आ नो मित्रावरुणा घृतैः ३, ६२, १६; साम. २२०; ६६३;
 वा. य. २१, ८; तै. सं. १, ८, २२, ३
 आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टि ७, ६५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
 आ नो यज्ञं दिविस्पृशं ८, १०१, ९; वा. य. ३३, ८५
 आ नो यज्ञं नमोवृधं ३, ४३, ३
 आ नो यज्ञं भारती १०, ११०, ८; अथर्व. ५, १२, ८;
 वा. य. २९, ३३; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १३
 आ नो यज्ञाय तक्षत १, १११, २
 आ नो यातं दिवस्पृशं ८, ८, ४
 आ नो यातं दिवो अच्छा ४, ४४, ५; अथर्व. २०, १४३, ५
 आ नो यातमुपश्रुति ८, ८, ५
 आ नो याहि परावतो ८, ६, ३६
 आ नो याहि महेमते ८, ३४, ७
 आ नो याहि सुतावतो ८, १७, ४; अथर्व. २०, ४, १
 आ नो याह्युपश्रुति ८, ३४, ११
 आ नो रत्नानि बिभ्रता ५, ७५, ३; साम. १७४५
 आ नो रयिं मदच्युतं ८, ७, १३
 आ नो राधांसि सवित ७, ३७, ८
 आ नो रुद्रस्य सूनवो ६, ५०, ४
 आ नो वायो महे तने ८, ४६, २५
 आ नो विश्व आस्कां १, १८६, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
 आ नो विश्वान्यश्विना ८, ८, १३
 आ नो विश्वामिरुतिभिः सजोषा ७, २४, ४; तै. ब्रा.
 २, ४, ३, ६; ७, १३, ४
 आ नो विश्वामिरुतिभिरश्विना ८, ८, १
 आ नो विश्वासु हव्य ८, ९०, १; साम. २६९; १४९२;
 अथर्व. २०, १०४, ३
 आ नो विश्वेषां रसं ८, ५३, ३
 आ नो विश्वे सजोषसो ८, ५४, ३
 आ नोऽवोभिर्मरुतो १, १६७, २
 आग्नेभ्यस्ते १०, १६३, ३; अथर्व. २, ३३, ४; २०, ९६, २०
 आन्यं दिवो मातरिश्वा १, ९३, ६; तै. सं. २, ३, १४, २
 आप इद्वा उ भेषजी १०, १३७, ६; अथर्व. ३, ७, ५; ६, ९१, ३

आपः पृणीत भेषजं १, २३, २१; १०, ९, ७; अथर्व.
 १, ६, ३
 आपकथासो भलानसो ७, १८, ७
 आपथयो विपथयो ५, ५२, १०
 आप्राथ महिना ८, ७०, ६; साम. ८६३; अथर्व.
 २०, ८१, २; ९२, २१
 आपमुषी पार्थिवान्युह ६, ६१, ११
 आपमुषी विभावरी ४, ५२, ६
 आप्रौ पार्थिवं १, ८१, ५
 आपरमाभिरुत ६, ६२, ११
 आपर्वतस्य मरुतां ४, ५५, ५
 आपवमान धारय ९, १२, ९; साम. १२०३
 आपवमान नो भरायो ९, २३, ३
 आपवमान सुष्टुति ९, ६५, ३; साम. ९०६
 आपवस्व गविष्टये ९, ६६, १५
 आपवस्व दिशां पत ९, ११३, २
 आपवस्व मदिन्तम ९, २५, ६; ५०, ४; साम. १२०८
 आपवस्व महीमिषं ९, ४१, ४; साम. ८९५
 आपवस्व सहस्त्रिणं रयिं सोम ९, ६३, १; साम. ५०१
 आपवस्व सहस्त्रिणं रयिं गोमन्तं ९, ६२, १२
 आपवस्व सुवीर्यं ९, ६५, ५; साम. ७८६
 आपवस्व हिरण्यवद् ९, ६३, १८; वा. य. ८, ६३
 आपशुं गासि पृथिवीं ८, २७, २
 आपश्वाताज्ञासत्या ७, ७२, ५; ७३, ५
 आपश्चिष्यु स्तयो ७, २३, ४; अथर्व. २०, १२, ४;
 वा. य. ३३, १८
 आपश्चिदस्मै पिन्वन्त ७, ३४, ३
 आपश्चिद्धि स्वयशसः ७, ८५, ३
 आपानासो विवस्वतो ९, १०, ५; साम. ११२३
 आपान्तमन्युः १०, ८९, ५; तै. सं. २, २, १२, ३;
 तै. आ. १०, १, ९; नि. ५, १२
 आपी वो अस्मे पितरेव १०, १०६, ४
 आपुत्रासो न मातरं ७, ४३, ३
 आपूर्णो अस्य कलशः ३, ३२, १५; अथर्व. २०, ८, ३
 आपूष्त्रिणवर्हिषं १, २३, १३
 आपो अद्यान्वचारिषं १, २३, २३; १०, ९, ९; वा. य.
 २०, २२; तै. सं. १, ४, ४५, ३; ४६, २; तै. ब्रा.
 २, ६, ६, ५
 आपो अस्मान्मातरः १०, १७, १०; अथर्व. ६, ५१, २;
 वा. य. ४, २; तै. सं. १, २, १, १
 आपो न देवीरुप यंति १, ८३, २; अथर्व. २०, २५, २

आपो न सिंधुमभि यत् १०, ४३, ७; अथर्व. २०, १७, ७
 आपो भूयिष्ठा इत्येको १, १६१, ९
 आपो यं वः प्रथमं ७, ४७, १
 आपो रेवतीः क्षयथा १०, ३०, १२
 आपो ह यद् बृहतीर्विश्व १०, १२१, ७; अथर्व. ४, २, ६;
 वा. य. २७, २५, ३२, ७; तै. सं. २, २, १२, १;
 ४, १, ८, ५; तै. आ. १, २३, ८
 आपो हि ष्ठा मयोभुवः १०, ९, १; साम. १८३७; अथर्व.
 १, ५, १; वा. य. ११, ५०; ३६, १४; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ.
 ४, ४२, ४; १०, १, ११; नि. ९, २७
 आ प्यायस्व मदन्तिम १, ९१, १७; वा. य. १२, ११४;
 तै. सं. १, ४, ३२, १; तै. आ. ३, १७, १
 आ प्यायस्व समेतु १, ९१, १६; ९, ३१, ४; वा. य.
 १२, ११२; तै. सं. ३, २, ५, ३; ४, २, ७, ४;
 तांड्य ब्रा. १, ५, ८
 आ प्र द्रव परावतो ८, ८२, १
 आ प्र द्रव हरिवो ५, ३१, २; नि. ३, २१
 आ प्र यात मरुतो ८, २७, ८
 आप्रा रजांसि दिव्यानि ४, ५३, ३
 आप्रायान्मधुन १०, ६८, ४; अथर्व. २०, १६, ४
 आ बुन्दं वृत्रहा ८, ४५, ४; साम. २१६
 आ मन्दमाने उपाके १, १४२, ७
 आ मन्दमाने उषसा ३, ४, ६
 आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू १, १०९, ७; तै. ब्रा. ३, ६, ११, १
 आ भात्यग्निरुषसां ५, ७६, १; साम. १७५२
 आ भानुना पार्थिवानि ६, ६, ६
 आ भारती भारतीभिः ३, ४, ८; ७, २, ८
 आभिर्विधेमाग्नये ८, २३, २३
 आभिष्टे अघ गीभिः ४, १०, ४; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 आभिः स्पृधो मिथतीः ६, २५, २; तै. ब्रा. २, ८, ३, ३
 आभूत्या सहजा वज्र १०, ८४, ६; अथर्व. ४, ३१, ६
 आभूषेण्यं वो मरुतो ५, ५५, ४
 आभोगयं प्र १, ११०, २
 आ मध्वो अस्मा असिचन् १०, २९, ७; अथर्व. २०, ७६, ७
 आ मनीषामन्तरिक्षस्य १, ११०, ६
 आ मन्द्रमा वरेण्यं ९, ६५, २९; साम. ११३८
 आ मन्द्रस्य सनिष्यतो ३, २, ४
 आ मंत्रैरिन्द्र हरिभिः ३, ४५, १; साम. २४६; १७१८;
 अथर्व. ७, ११७, १; वा. य. २०, ५३; तै. आ.
 १, १२, २

आ मन्येथामा गतं ३, ५८, ४
 आ मा पूषन्नुप द्रव ६, ४८, १६
 आ मां मित्रावरुणेह ७, ५०, १
 आमास्तु पक्कमैरय ८, ८९, ७; साम. १४३१; तै. सं.
 १, ६, १२, २; नि. ६, १४
 आ मित्रावरुणा भगं ९, ७, ८; साम. ११३५
 आ मित्रे वरुणे वयं ५, ७२, १
 आसूरज प्रत्यावर्तये ६, ४७, ३१; अथर्व. ६, १२६, ३;
 वा. य. २९, ५७; तै. सं. ४, ६, ६, ७
 आ मे अस्य प्रतीज्यं ८, २६, ८
 आ मे वचांस्युद्यता ८, १०१, ७
 आ मे हवं नासत्याग्निना ८, ८५, १
 आ यं हस्ते न खादितं ६, १६, ४०; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ यः पप्रौ जायमान ६, १०, ४
 आ यः पप्रौ भानुना ६, ४८, ६
 आ यः पुरं नार्मिणीम् १, १४९, ३; साम. १७७४
 आ यः सोमेन जठरं ५, ३४, २
 आ यः स्वर्णं भानुना २, ८, ४
 आयं गौः पृथ्वीरकमीत् १०, १८९, १; साम. ६३०; १३७६;
 अथर्व. ६, ३१, १; २०, ४८, ४; वा. य. ३, ६;
 तै. सं. १, ५, ३, १
 आयजी वाजसातमा १, २८, ७; नि. ९, ३६
 आ यज्ञैर्देव मर्त्य ५, १७, १
 आयं जना अभिचक्षे ५, ३१, १२
 आ यत्पतंत्येन्यः ८, ६९, १०; अथर्व. २०, ९२, ७
 आ यत्साकं यज्ञसो ७, ३६, ६
 आ यदश्वान्वनन्वतः ८, १, ३१
 आ यद्विद्रश्च दद्रहे ८, ३४, १६
 आ यद्विषे नृपतिं तेज आनद् १, ७१, ८; वा. य. ३३, ११;
 तै. सं. १, ३, १४, ६
 आ यद् दुवः शतक्रत० १, ३०, १५; साम. १०८६; अथर्व.
 २०, १२२, ३
 आ यद् दुवस्याद् दुवसे न कारुः १, १६५, १४
 आ यद्धरी इन्द्र विज्रता १, ६३, २
 आ यद्योनिं हिरण्ययं वरुण ५, ६७, २
 आ यद्योनिं हिरण्ययं आशुः ९, ६४, २०
 आ यद्गुहाव वरुणश्च नावं ७, ८८, ३
 आ यद्गं इन्द्र धत्से ८, ९६, ५
 आ यद्गं योषणा रथं ८, ८, १०
 आ यद्गं सूर्या रथं ५, ७३, ५
 आ यद्गामीयचक्षसा ५, ६६, ६

आयने ते परायणे १०, १४२, ८; अथर्व. ६, १०६, १
 आयन्तारं महि स्थिरं ८, ३२, १४
 आ यज्ञः पत्नीर्गमन् ७, ३४, २०
 आ यं नरः सदानवो ५, ५३, ६; तै. सं. २, ४, ८, १
 आ यन्मा वेना अरुहन्मृतस्य ८, १००, ५
 आ यन्मे भव्त्वं २, ४, ५; नि. ६, १७
 आयमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ १, १२५, ३
 आ यं पृणन्ति दिवि १, ५२, ४
 आ ययोश्चिंशतं तना २, ५८, ४; साम. १०६०
 आ यस्ततन्थ रोदसी ६, १, ११; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 आ यस्तस्थौ भुवनानि ९, ८४, २
 आ यस्ते अग्न इधते ७, १, ८
 आ यस्ते सपिरासुते ५, ७, ९
 आ यस्मिन्ते स्वपाके ६, १२, २
 आ यस्मिन्सस रश्मयः २, ५, २
 आ यस्मिन्हस्ते नर्या ६, २९, २
 आ यस्य ते महिमानं ८, ४६, ३
 आ यातं नहुषस्परि ८, ८, ३
 आ यात मरुतो दिव ५, ५३, ८
 आ यातमुप भूषतं ७, ७४, ३; वा. य. ३३, १८
 आ यातं मित्रावरुणा जुषाणा ७, ६६, १९
 आ यातं मित्रावरुणा सुशस्ति ६, ६७, ३
 आ यात्विद्रः स्वपतिः १०, ४४, १; अथर्व. २०, ९४, १
 आ यात्विद्रो दिव आ ४, २१, ३
 आ यात्विद्रोऽवस उप ४, २१, १; वा. य. २०, ४७
 आ याहि कृण्वाम त ८, ६२, ४
 आ याहि पर्वतेभ्यः ८, ३४, १३
 आ याहि पूर्वीरति ३, ४३, २
 आ याहि वनसा सह १०, १७२, १; साम. ४४३
 आ याहि वरुण्या धिया १०, १७२, २
 आ याहि शश्वदुशत ६, ४०, ४
 आ याहि सुषुमा हि ते ८, १७, १; साम. १९१; ६६६, अथर्व.
 २०, ३, १; ३८, १; ४७, ७
 आ याहीम इन्दवो ८, २१, ३; साम. ४०२
 आ याह्यमे पथ्या अनु ७, ७, २
 आ याह्यमे समिधानो अर्वा ३, ४, ११; ७, २, ११
 आ याह्यद्विभिः सुतं ५, ४०, १
 आ याह्यर्वा आ परि ८, ३४, १०
 आ याह्यर्वा उप ३, ४३, १
 आयुर्विश्वायुः परि १०, १७, ४; अथर्व. १८, २, ५५;
 तै. अ. ६, १, २

आ युवानः कवयो ६, ४९, ११
 आ यूथेव क्षुमति पश्वो ४, २, १८; अथर्व. १८, ३, २३
 आ ये तन्वन्ति राश्मिभिः १, १९, ८
 आ ये तस्थुः पृषतीषु ५, ६०, २
 आ ये रजांसि तविषीभिः १, १६६, ४
 आ ये विश्वा पार्थिवानि ८, ९४, ९
 आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः १, ७२, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०
 आ यो गोभिः सृज्यत ९, ८४, ३
 आ योनिमग्निर्घृतवन्तम ३, ५, ७
 आ योनिमरुणो रुहत् ९, ४०, २; साम. ९२५
 आ यो मूर्धनं पित्रोः १०, ८, ३
 आ यो योनिं देवकृतं ७, ४, ५
 आ यो वना तातृषाणो २, ४, ६
 आ यो विवाय सचथाय १, १५६, ५
 आ यो विश्वानि वार्या ९, १८, ४
 आरङ्गरेव मध्वे १०, १०६, १०
 आ रयिमा सुचेतुनं ९, ६५, ३०; साम. ११३९
 आराच्छत्रुमप बाधस्व १०, ४२, ७; अथर्व. २०, ८९, ७;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ७; नि. ५, २४
 आ राजाना मह ऋतस्य ७, ६४, २
 आ रिख किकिरा कृणु ६, ५३, ७
 आ रुक्मैरा युधा ५, ५२, ६; नि. ६, १६
 आ रुद्रास इन्द्रवंतः ५, ५७, १; नि. ११, १५
 आरे अघा को न्विस्था १०, १०२, १०
 आरे अस्मदमतिमारे ४, ११, ६
 आरे ते गोममुत १, ११४, १०; तै. सं. ४, ५, १०, ३
 आरे सा वः सुदानवो १, १७२, २
 आरोका इव वेदहो ८, ४३, ३
 आ रोदसी अपृणदा स्वः ३, २, ७; वा. य. ३३, ७५
 आ रोदसी अपृणा जायमान ३, ६, २
 आ रोदसी अपृणादोत १०, ५५, ३
 आ रोदसी बृहती वेविदानः १, ७२, ४
 आ रोदसी हर्यमाणो १०, ९६, ११; अथर्व. २०, ३२, १
 आ रोहत्यायुः १०, १८, ६; अथर्व. १२, २, २४; तै. आ.
 ६, १० १
 आर्चक्षत्र मरुतः १, ५२, १५
 आर्हिषेणो होत्रम् १०, ९८, ५; नि. २, ११
 आलाक्ता या रुक्शीर्णा ६, ७५, १५
 आ व इन्द्रं क्तिविं यथा १, ३०, १; साम. २१४
 आ व ऋजस ऊर्जा १०, ७६, १; नि. ६, २१

आ वंसते मघवा वीरवद्यश ८, १०३, ९; साम. ८७९
 आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन् १, ३३, १४
 आवः शमं वृषभं तुग्या १, ३३, १५
 आ वक्षि देवाँ इह विप्र २, ३६, ४; अथर्व. २०, ६७, ५
 आ वक्ष्यस्व महि प्सरो ९, २, २; साम. १०३८
 आ वक्ष्यस्व सुदक्ष ९, १०८, १०; साम. १०१२
 आवदंस्त्वं शकुने भद्रमा २, ४३, ३
 आवद्भिर्द्रं यमुना ७, १८, १९
 आववृत्ततीरध नु १०, ३०, १०
 आवहन्ती पोष्या वार्याणि १, ११३, १५
 आवहन्त्यरुणीर्जोतिषा ४, १४, ३
 आ वहथे पराकात् ८, ५, ३१
 आ वां येष्ठाश्विना ५, ४१, ३
 आ वां रथं युवतिः १, ११८, ५
 आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य १, ११६, १७
 आ वां रथमवस्यां व्युष्टौ ७, ७१, ३
 आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं १, ११९, १
 आ वां रथो अश्विना १, ११८, १
 आ वां रथो नियुत्वान्वक्षद १, १३५, ४
 आ वां रथो रथानां ५, ७४, ८
 आ वां रथो रोदसी ७, ६२, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 आ वां रथोऽवनिर्न १, १८१, ३
 आ वां राजानावध्वरे ७, ८४, १
 आ वां वयोऽश्वसो ६, ६३, ७
 आ वां वहिष्ठा इह ते ४, १४, ४
 आ वां वाहिष्ठो अश्विना ८, २६, ४
 आ वां विप्र इहावसे ८, ८, ९
 आ वां विश्वाभिरुतिभिः ८, ८७, ३
 आ वां विश्वाभिरुतिभिः ८, ८, १८
 आ वां श्येनासो अश्विना वह १, ११८, ४
 आ वां सहस्रं हरय ४, ४६, ३
 आ वां सुम्ने वरिमन् ६, ६३, ११
 आ वां सुम्नैः शंयू इव १०, १४३, ६
 आ वां ग्रावाणो अश्विना ८, ४२, ४
 आ वाजा यातोप न ऋभुः ४, ३४, ५
 आ वात वाहि भेषजं १०, १३७, ३; अथर्व. ४, १३, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४२, १
 आ वातस्य ध्रजतो ७, ३६, ३
 आ वां दानाय ववृतीय दक्षा १, १८०, ५
 आ वां धियो ववृत्तुरध्वरान् १, १३५, ५
 आ वां नरा मनोजुजो ५, ७५, ६

आ वामगन्धुमतिर्वा १०, ४०, १२; अथर्व. १४, २, ५
 आ वामश्वासः शुचयः १, १८१, २
 आ वामश्वासः सुयुजो ५, ६२, ४
 आ वामश्वासो अभिमातिषाह ६, ६९, ४
 आ वामुपस्थमद्रुहा २, ४१, २१; नि. ९, ३७
 आ वामृताय केशिनीरजुष १, १५१, ६
 आ वां भूषन्क्षितयो जन्म १, १५१, ३
 आ वां मित्रावरुणा हव्यं १, १५२, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 आ वायो भूष शुचिपा ७, ९२, १; वा. य. ७, ७; तै. सं.
 १, ४, ४, १; ३, ४, २, १
 आ विंशत्या त्रिंशता २, १८, ५
 आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः १, ८८, १; नि. ११, १४
 आ विनाध्या परिरापः २, २३, ३
 आविरभून्महि माघोनं १०, १०७, १
 आ विवासन्परावतो ९, ३९, ५; साम. ९०२
 आविशन्कलशं सुतो ९, ६२, १२; साम. ४८९
 आ विश्वतः प्रत्यङ्गा २, १०, ५; वा. य. ११, २४; तै. सं.
 ४, १, २, ५
 आ विश्वदेवं सत्पतिं ५, ८२, ७; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आ विश्ववाराश्विना गतं नः ७, ७०, १
 आ विष्णो वर्धते चारुसु १, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४;
 नि. ८, १५
 आ वृत्रहणा वृत्रहभिः ६, ६०, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
 आ वृषस्व पुरुवसो ८, ६१, ३
 आ वृषस्व महामह ८, २४, १०
 आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं ५, ४३, १२; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 आ वो धियं यज्ञियां १०, १०१, ९
 आ वो मक्षूतनाय कं १, ३९, ७
 आ वो यक्ष्यमृतत्वं १०, ५२, ५
 आ वो यन्तूदवाहासो ५, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ३
 आ वो यस्य द्विबर्हसो १, १७६, ५
 आ वो राजानं अध्वरस्य ४, ३, १; साम. ६९; तै. सं.
 १, ३, १४, १
 आ वो रुवण्युमौशिजो १, १२२, ५
 आ वो वहंतु सप्तयो रघुप्यदः १, ८५, ६; अथर्व. २०, १३, २
 आ वो वाहिष्ठो वहतु ७, ३७, १
 आ वो होता जोहवीति ७, ५६, १८
 आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे ८, ३१, १०
 आ शर्म पर्वतानामोतापां ८, १८, १६
 आशसनं विशसनं १०, ८५, ३५; अथर्व. १४, १, २८
 आशीत्या नवत्याया २, १८, ६

आशुः शिशानो वृषभो १०, १०३, १; साम. १८४९;
 अथर्व. १९, १३, २; वा. य. १७, ३३; तै. सं.
 ४, ६, ४, १; नि. १, १५
 आशुं दधिक्रां तसु लु ४, ३९, १
 आशुं दूतं विवस्वतो ४, ७, ४
 आशुभिश्चिद्यान्वि २, ३८, ३
 आशुभ्रा यातमश्विना ७, ६८, १
 आशुरर्षं बृहन्मते ९, ३९, १; साम. ८९८
 आश्ववते अद्विपा ४, ३, ३
 आश्वेनस्य जवसा १, ११८, ११; नि. ६, ७
 आश्रुत्कर्णं श्रुधी हवं १, १०, ९; नि. ७, ६
 आश्विनावश्वावत्येषा १, ३०, १७
 आश्वेनस्य जंतवो ५, १९, ३
 आस एतु य ईवदा ८, ४६, २१
 आसंयतमिन्द्र नः ६, २२, १०; अथर्व. २०, ३६, १०
 आसखायः सबर्दुषां ६, ४८, ११
 आसत्यो यातु मघवां ४, १६, १; अथर्व. २०, ७७, १
 आसवं सवितुर्यथा ८, १०२, ६; तै. सं. ३, १, ११, ८
 आसस्त्राणासः शवसानं ६, ३७, ३; नि. १०, ३
 आसहस्रं पथिभिरिन्द्र ६, १८, ११
 आसां पूर्वासामहसु १, १२४, ९
 आसीनासो अरुणीनां १०, १५, ७; अथर्व. १८, ३, ४३;
 वा. य. १९, ६३
 आसीमरोहस्युयमा ३, ७, ३
 आसुगम्याय सुगम्यं ८, २२, १५
 आसुते सिंचत श्रियं ८, ७२, १३; साम. १४८०; वा. य.
 ३३, २१
 आसुदुती नमसा वर्तयध्वै ५, ४३, २
 आसुष्मा णो मघवन् ६, ४४, १८
 आसुव्यन्ती यजते १०, ११०, ६; अथर्व. ५, १२, ६; वा. य.
 २९, ३१; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, ११
 आसूर्ये न रश्मयो ध्रुवासः १, ५९, ३
 आसूर्यो अरुहच्छुक्रं ५, ४५, १०
 आसूर्यो न भानुमद्भिः ६, ४, ६
 आसूर्यो यातु ससाध्वः ५, ४५, ९
 आसोता परि पिंचता ९, १०८, ७; साम. ५८०; १३९४
 आसोम सुवानो आद्रिभिः ९, १०७, १०; साम.
 ५१३; १६८९
 आस्तुतासो मरुतो ७, ५७, ७
 आस्थापयन्त युवतिं युवानः १, १६७, ६
 आसो वृकस्य वर्तिकां १, ११६, १४

आस्मा रथं वृषपाणेषु १, ५१, १२
 आस्मिन्पिशंगमिन्दवो ९, २१, ५
 आस्मन् युवमानो अजरः १, ५८, २
 आहं सरस्वतीवतोः ८, ३८, १०
 आहं पितृन्सुविदत्रां १०, १५, ३; अथर्व. १८, १, ४५,
 वा. य. १९, ५६; तै. सं. २, ६, १२, ३
 आहरयः ससृजिरे ८, ६९, ५; साम. १४९०; अथर्व.
 २०, २२, ५; ९२, २
 आहर्यताय घृष्णवे ९, ९९, १; साम. ५५१
 आहर्यतो अर्जुने अत्के ९, १०७, १३; साम. ७६८
 आहार्षं त्वाविदं त्वा १०, १६१, ५; अथर्व. ८, १, २०;
 २०, ९६, १०
 आहि यावापृथिवी अग्न १०, १, ७
 आहिरुहतमश्विना ८, २२, ९
 आहिष्मा याति नर्यः ४, २९, २
 आहिष्मा सूनवे पिता १, २६, ३
 आहोता मन्द्रो विदथानि ३, १४, १
 इच्छन्त रेतो मिथस्तनूषु १, ६८, ८
 इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखा ३, ३०, १; वा. य. ३४, १८
 इच्छन्ति देवाः सुन्वतं ८, २, १८; साम. ७२१; अथर्व.
 २०, १८, ३
 इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः १, ८४, १४; साम. ९१४; अथर्व.
 २०, २१, २; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
 इक्षामग्ने पुरुदंसं ३, १, २३; ५, ११; ६, ११; ७, ११;
 १५, ७; २२, ५; २३, ५; साम. ७६; वा. य.
 १२, ५१; तै. सं. ४, २, ४, ३
 इक्ष्वायास्त्वा पदे वयं ३, २९, ४; वा. य. ३४, १५; तै. सं.
 ३, ५, ११, १
 इक्ष्वा सरस्वती मही १, १३, ९; ५, ५, ८
 इत ऊती वो अजरं ८, ९९, ७; साम. २८३; अथर्व.
 २०, १०५, ३
 इति चिद्धि त्वा धना १०, १२०, ४; अथर्व. ५, २, ४
 इति चिन्तु प्रजायै ५, ४१, १७
 इति चिन्मन्युमग्निजः ५, ७, १०
 इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य १०, ११५, ९
 इति त्वा देवा इम १०, ९५, १८
 इति वा इति मे मनो १०, ११९, १
 इति स्तुतासो असथा ८, ३०, २
 इतो वा साति १, ६, १०; अथर्व. २०, ७०, ६
 इत्या धीवन्तमद्रिवः ८, २, ४०; नि. ३, १६

इत्था यथा त ऊतये ५, २०, ४
 इत्था हि सोम इन्मदे १, ८०, १; साम. ४१०
 इदं यमस्य सादनं १०, १३५, ७
 इदं वचः पर्जन्याय ७, १०१, ५; तै. भा. १, २९, १
 इदं वचः शतसाः ७, ८, ६
 इदं वपुर्निवचनं ५, ४७, ५
 इदं वसो सुतमंधः ८, २, १; साम. १२४; ७३४
 इदं वामास्ये हविः ४, ४९, १; तै. सं. ३, ३, ११, १
 इदं वां मदिरं मधु ८, ३८, ३; साम. १०७५
 इदं विष्णुर्वि चक्रमे १, २२, १७; साम. २२२; १६६९;
 अथर्व. ७, २६, ४; वा. य. ५, १५; तै. सं.
 १, २, १३, १; नि. १२, १९
 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच् १, ११३, १; साम. १७४९;
 नि. २, १९
 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं १०, १७०, ३; साम. १४५५
 इदं सु मे जरितः १०, २८, ४; नि. ५, ३
 इदं स्वरिदमिद १०, १२४, ६
 इदं ह नूनमेषां ८, १८, १
 इदं हविर्मघवन् १०, ११६, ७; नि. ७, ६
 इदं हि वां प्रदिवि ५, ७६, ४
 इदं ह्यन्वोजसा ३, ५१, १०; साम. १६५; ७३७
 इदं कवेरादित्यस्य २, २८, १
 इदं त एकं पर ऊ त १०, ५६, १; साम. ६५; अथर्व.
 १८, ३, ७; तै. ब्रा. ३, ७, १, ३; तै. भा. ६, ३, १, ४, २
 इदं ते पात्रं सनवित्तं १०, ११२, ६
 इदं ते सोम्यं मधु ८, ६५, ८
 इदं त्यत्पात्रमिन्द्रपानं ६, ४४, १६
 इदं धावापृथिवी सत्यं १, १८५, ११; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 इदं नमो वृषभाय १, ५१, १५
 इदमकर्म नमो १०, ६८, १२; अथर्व. २०, १६, १२
 इदमग्ने सुधितं १, १४०, ११
 इदमापः प्र वहत १, २३, २२; १०, ९, ८; अथर्व. ७, ८९, ३;
 वा. य. ६, १७
 इदमित्था रौद्रं १०, ६१, १
 इदमु त्यप्सुरुत्तमं ४, ५१, १; नि. ४, २५
 इदमु त्यन्महि मह्यं ४, ५, ९
 इदमुदकं पिबतेति १, १६१, ८
 इदं पितृभ्यो नमो अस्तु १०, १५, २; अथर्व. १८, १, ४६;
 वा. य. १९, ६८; तै. सं. २, ६, १२, ४
 इदं पित्रे मरुतां १, ११४, ६
 इदं मे अग्ने कियते ४, ५, ६

इदा हि त उषो अद्रिसानो ६, ६५, ५
 इदा हि ते वेविषतः ६, २१, ५
 इदा हि व उपस्तुतिं ८, २७, ११
 इदा हि वो विधते ६, ६५, ४
 इदाहः पीतिं ४, ३३, १११
 इधमं यस्ते जभर ४, १२, २
 इधमेनाम इच्छमानो ३, १८, ३; अथर्व. ३, १५, ३
 इनोत पृच्छ ३, ३८, २
 इनो राजन्नरतिः १०, ३, १; साम. १५४६
 इनो वाजानां पतिः १०, २६, ७
 इन्दविन्द्राय बृहते ९, ६९, १०
 इन्दुं रिहंति महिषा ९, ९७, ५७
 इन्दुः पविष्ट चारुर्मदाय ९, १०९, १३; साम. ४३१
 इन्दुः पविष्ट चेतनः ९, ६४, १०; साम. ४८१
 इन्दुः पुनानः प्रजां ९, १०९, ९
 इन्दुः पुनानो अति ९, ८६, २६
 इन्दुरस्यो न वाजसूत् ९, ४३, ५
 इन्दुरिन्द्राय तोशते ९, १०९, २२
 इन्दुरिन्द्राय पवत ९, १०१, ५; साम. ८७३; अथर्व.
 २०, १३७, ५
 इन्दुर्वेवानामुपसस्यं ९, ९७, ५
 इन्दुर्वाजी पवते ९, ९७, १०; साम. ५४०, १०१९
 इन्दुर्हिन्वानो अर्षति ९, ६७, ४
 इन्दुर्हियानः सोतृभिः ९, ३०, २
 इन्दो यथा तव स्तवो ९, ५५, २; साम. ९७६
 इन्दो यद्विभिः सुतः ९, २४, ५; साम. ९६४
 इन्दो व्यव्यमर्षसि ९, ६७, ५
 इन्दो समुद्रमीलय ९, ३५, २
 इन्द्र आशाभ्यस्परि २, ४१, १२; अथर्व. २०, २०, ७;
 ५७, १०; तै. ब्रा. २, ५, ३, १; नि. ६, १
 इन्द्र आसां नेता १०, १०३, ८; साम. १८५६, अथर्व.
 १९, १३, ९; वा. य. १७, ४०; तै. सं. ४, ६, ४, ३
 इन्द्र इत्सोमपा एक ८, २, ४
 इन्द्र इक्षुर्योः १, ७, २; साम. ५९७; ७९७ अथर्व.
 २०, ३८, ५; ४७, ५; ७०, ८; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
 इन्द्र इक्षो महानां ८, ९२, ३; साम. ७१५
 इन्द्र इषे ददातु नः ८, ९३, ३४; साम. १९९
 इन्द्र उक्थेन शवसा १०, १००, ५
 इन्द्र ऋभुभिर्वाजवन्निः ३, ६०, ५
 इन्द्र ऋभुभिर्वाजिभिः ३, ६०, ७
 इन्द्र ऋभुमान्वाजवान् ३, ६०, ६

इन्द्र ओषधीरसनो ३, ३४, १०; अथर्व. २०, ११, १०
 इन्द्रं वयं महाधन १, ७, ५; साम. १३०; अथर्व.
 २०, ७०, ११; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
 इन्द्रं वर्धतु नो गिर ८, १३, १६
 इन्द्रं वर्धतो अप्तुरः ९, ६३, ५
 इन्द्रं वाणीरजुत्तमन्युमेव ७, ३१, १२; साम. १७९५
 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन् १, ११, १; साम. ३४३; ८२७;
 वा. य. १२, ५६; १५, ६१; १७, ६१; तै. सं.
 ४, ६, ३, ४; तै. ब्रा. २, ७, १५, ५
 इन्द्रं वृत्राय हन्तवे देवसो ८, १२, २२
 इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहूतं ३, ३७, ५; अथर्व. २०, १९, ५
 इन्द्रं वो नरः सख्याय ६, २९, १
 इन्द्रं वो विश्वतः परि १, ७, १०; साम. १६२०; अथर्व.
 २०, ३९, १; ७०, १६; तै. सं. १, ६, १२, १
 इन्द्रं सोमस्य पीतये ३, ४२, ४; अथर्व. २०, २४, ४
 इन्द्रं स्ववा नृतमं १०, ८९, १
 इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य १०, १११, ३
 इन्द्रः पुर्मिदातिरद् ३, ३४, १; अथर्व. २०, ११, १; नि. ४, १७
 इन्द्रः स दामने कृत ८, ९३, ८; साम. १२२३; अथर्व.
 २०, ४७, २; १३७, १३; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 इन्द्रः समस्तु यजमानं १, १३०, ८
 इन्द्रः सहस्रदात्रां १, १७, ५
 इन्द्रः सीतां नि ४, ५७, ७; अथर्व. ३, १७, ४
 इन्द्रः सुतेषु सोमेषु ८, १३, १; साम. ३८१; ७४६
 इन्द्रः सुत्रामा स्ववां ६, ४७, १२; १०, १३१, ६; अथर्व.
 ७, ९१, १; २०, १२५, ६; वा. य. २०, ५१;
 तै. सं. १, ७, १३, ४
 इन्द्रः सु पूषा वृषणा ३, ५७, २
 इन्द्रः सुशिप्रो मधवा ३, ३०, ३
 इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभिः ८, १२, २
 इन्द्रः स्वर्षा जनयन् ३, ३४, ४; अथर्व. २०, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ३, ६
 इन्द्रः स्वाहा पिबतु ३, ५०, १
 इन्द्रं क्रतुं न आ मर ७, ३२, २६; साम. २५९; १४५६;
 अथर्व. १८, ३, ६७; २०, ७९, १; तै. सं. ७, ५, ७, ४
 इन्द्रं क्रतुविदं सुतं ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, २; ७, ४
 इन्द्रं क्षत्रमभि वामं १०, १८०, ३; अथर्व. ७, ८४, २;
 तै. सं. १, ६, १२, ४
 इन्द्रं क्षत्रासमातिषु १०, ६०, ५
 इन्द्रं गृणीव उ स्तुवे ८, ६५, ५
 इन्द्रं कामा वसून्तो ४, १६, १५

इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं १, १०६, ६
 इन्द्रं जहि पुमांसं ७, १०४, २४; अथर्व. ८, ४, २४
 इन्द्रं जामय उत ये ६, २५, ३
 इन्द्रं ज्येष्ठं न आ मर ६, ४६, ५; अथर्व. २०, ८०, १
 इन्द्रज्येष्ठान्वृहन्नयः ४, ५४, ५
 इन्द्रज्येष्ठा मरुत्तणा १, २३, ८; २, ४१, १५
 इन्द्रतमा हि धिष्ण्या १, १८२, २
 इन्द्रं तुभ्यमिद्विद्वो १, ८०, ७; साम. ४१२
 इन्द्रं तुभ्यमिन्मघवन् ६, ४४, १०
 इन्द्रं त्रिधातु शरणं ६, ४६, ९; साम. २६६; अथर्व. २०, ८३, १
 इन्द्रं त्वमत्रितेदसी ८, १३, २६
 इन्द्रं त्वा वृषमं वयं ३, ४०, १; अथर्व. २०, १, १; ६, १
 इन्द्रं त्वोतास आ वयं १, ८, ३; अथर्व. २०, ७०, १९
 इन्द्रं दृष्ट मघवन् १०, १००, १
 इन्द्रं दृष्ट यामकोशा ३, ३०, १५
 इन्द्रं दृष्टस्व पूरसि ८, ८०, ७
 इन्द्रं नेदीय एदिहि ८, ५३, ५; साम. २८२
 इन्द्रं तं शुभं ८, ७०, २; साम. ९३४; अथर्व. २०, २२, १७;
 १०५, ५
 इन्द्रं नरो नेमधिता ७, २७, १; साम. ३१८; तै. सं. १, ६, १२, १
 इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः ७, १०, ४
 इन्द्रं पिब तुभ्यं सुतो ६, ४०, १
 इन्द्रं पिब प्रतिकामं १०, ११२, १
 इन्द्रं पिब वृषधृतस्य ३, ४३, ७
 इन्द्रं पिब स्वधया चित्सुतस्य ३, ३५, १०
 इन्द्रं प्र णः पुरपतेव ६, ४७, ७
 इन्द्रं प्र णो धितावानं ३, ४०, ३; अथर्व. २०, ६, ३
 इन्द्रं प्र णो रथमव ८, ८०, ४
 इन्द्रं प्रसूता वरुणप्रशिष्टा १०, ६६, २
 इन्द्रं प्रेहि पुरस्त्वं ८, १७, ९; अथर्व. २०, ५, ३
 इन्द्रं ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व ५, २२, १५
 इन्द्रमग्निं कविच्छदा ३, १२, ३; साम. ६७१
 इन्द्रमच्छ सुता इमे २, १०६, १; साम. ५६६; ६९४
 इन्द्रं मरुत्व इह पाहि ३, ५१, ७; वा. य. ७, ३५; तै. सं.
 १, ४, १८, १
 इन्द्रमित्केशिना हरी ८, १४, १२; अथर्व. २०, २९, २
 इन्द्रमित्था गिरो ३, ४२, ३; अथर्व. २०, २४, ३
 इन्द्रमिद्राथिनो बृहत् १, ७, १; साम. १९८, ७९६; अथर्व.
 २०, ३८, ४; ४७, ४; ७०, ७; तै. सं. १, ६, १२, २;
 तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ७, २

इन्द्रमिहेवतातय ८, ३, ५; साम. २४९; १५८७; अथर्व.
२०, ११८, ३
इन्द्रमिद्धरी वहतो १, ८४, २; साम. १०३०; वा. य. ८, ३५;
तै. सं. १, ४, ३८, १
इन्द्रमिद्धिमहीनां ८, ६, ४४
इन्द्रमिवेदुभये ४, ३९, ५
इन्द्रमीशानमोजसामि १, ११, ८; साम. १२५२
इन्द्रमुक्थानि वावृधुः ८, ६, ३५
इन्द्र मृळ मङ्गं ६, ४७, १०
इन्द्रमेव धिषणा ६, १९, २
इन्द्र परेऽवरे ४, २५, ८
इन्द्रं प्रत्नेन मन्मना ८, ७६, ६
इन्द्रं प्रातर्हवामह १, १६, ३
इन्द्रं मतिर्हृद आ ३, ३९, १
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुः १, १६४, ४६; अथर्व.
९, १०, २८; नि. ७, १८
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमूतये १, १०६, १
इन्द्र य उ नु ते अस्ति ८, ८१, ८
इन्द्र यथा ह्यस्ति ते ८, २४, ९
इन्द्र यस्ते नवीयसीं ८, ९५, ५; साम. ८८४
इन्द्र वाजेषु नोऽव १, ७, ४; साम. ५९८; ७९८;
अथर्व. २०, ७०, १०; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्रवायू अयं सुतः ४, ४६, ६
इन्द्रवायू इमे सुता १, २, ४; वा. य. ७, ८; ३३, ५६;
तै. सं. १, ४, ४, १
इन्द्रवायू बृहस्पति सुहवेह १०, १४१, ४; अथर्व. ३, २०, ६;
वा. य. ३३, ८६
इन्द्रवायू बृहस्पतिं मित्राग्निम् १, १४, ३; वा. य. ३३, ४५
इन्द्रवायू मनोजुवा १, २३, ३
इन्द्र शविष्ट सत्पते ८, १३, १२
इन्द्र शुद्धो न आ गहि ८, ९५, ८; साम. १४०३
इन्द्र शुद्धो हि नो रयि ८, ९५, ९; साम. १४०४
इन्द्रश्च मृळयाति नः २, ४१, ११; अथर्व. २०, २०, ६; ५७, ९
इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां ५, ५१, ६
इन्द्रश्च वायवेषां सोमानां ४, ४७, २; साम. १६२९
इन्द्रश्च सोमं पिबतं ४, ५०, १०; अथर्व. २०, १३, १
इन्द्रश्चिद्धातदन्नवीत् ८, ३३, १७
इन्द्र श्रुधि सु मे हवं ८, ८२, ६
इन्द्र भेष्टानि द्रविणानि २, २१, ६
इन्द्र सोमं सोमपते ३, ३२, १
इन्द्र सोममिमं पिब १०, २४, १

इन्द्र सोमं पिब ऋतुना १, १५, १
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव ३, ४०, ४; अथर्व. २०, ६, ४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् ३, ४२, ५; अथर्व. २०, २४, ५
इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ ३, ३४, ५; अथर्व. २०, ११, ५
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य ९, १०९, २; साम. १३६९
इन्द्र स्यातर्हरीणां ८, २४, १७; साम. १६८५; अथर्व.
२०, ६४, ५
इन्द्रः स्पलुत वृत्रहा ८, ६१, १५
इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ३, ३२, ८
इन्द्रस्य दूतीरिषिता १०, १०८, २
इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचं १, ३२, १; साम. ६१२; अथर्व.
२, ५, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, १; नि. ७, २
इन्द्रस्य नु सुकृतं दैव्यं १०, १००, ६
इन्द्रस्य वज्र आयसो निमि ८, ९६, ३
इन्द्रस्य वज्रो मरुतां ६, ४७, २८; अथर्व. ६, १२५, ३;
वा. य. २९, ५४; तै. सं. ४, ६, ६, ६
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य १०, १०३, ९; साम. १८५७; अथर्व.
१९, १३, १०; वा. य. १७, ४१; तै. सं. ४, ६, ४, ३
इन्द्रस्य सख्यमृभवः ३, ६०, ३
इन्द्रस्य सोम पवमानं ९, ७६, ३; साम. १२३०
इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो ९, ८, ३; साम. ११८०
इन्द्रस्य सोम राधसे ९, ६०, ४
इन्द्रस्य हार्दिं सोमधानं ९, १०८, १६
इन्द्रस्यांगिरसां चेष्टौ १, ६२, ३
इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यः १०, ११३, ६
इन्द्रस्येव रातिमा १०, १७८, २
इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेन ५, ३१, ९
इन्द्रा को वां वरुणा ४, ४१, १
इन्द्राग्नी अपसस्पर्युप ३, १२, ७; साम. १५७७; १६९४
इन्द्राग्नी अपादियं ६, ५९, ६; साम. २८१; वा. य. ३३, ९३
इन्द्राग्नी अवसागतं ७, ९४, ७
इन्द्राग्नी आगतं सुतं ३, १२, १; साम. ६६९; वा. य. ७, ३१;
तै. सं. १, ४, १५, १
इन्द्राग्नी आहि तन्वते ६, ५९, ७
इन्द्राग्नी उक्थवाहसा ६, ५९, १०
इन्द्राग्नी को अस्य वां ६, ५९, ५
इन्द्राग्नी जरितुः सचा ३, १२, २; साम. ६७०
इन्द्राग्नी तपंति माघा ६, ५९, ८
इन्द्राग्नी तविषाणि वां ३, १२, ८; साम. १५७८; १६९५
इन्द्राग्नी नवतिं पुरो ३, १२, ६; साम. १५७६; १७०४;
तै. सं. १, १, १४, १

इंद्राग्नी मित्रावरुणादिति ५, ४६, ३; वा. य. ३३, ४९
 इंद्राग्नी यमवथ उभा ५, ८६, १
 इंद्राग्नी युवं सु नः ८, ४०, १
 इंद्राग्नी युवामिमे ६, ६०, ७; साम. ९९१
 इंद्राग्नी युवोरपि ६, ५९, ९
 इंद्राग्नी रोचना दिवः ३, १२, ९; साम. १६९३; तै. सं.
 ४, २, ११, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 इंद्राग्नी वृत्रहत्पेषु १०, ६५, २
 इंद्राग्नी शतदानि ५, २७, ६
 इंद्राग्नी शृणुतं हवं ६, ६०, १५
 इंद्राग्नीमासु नारिषु १०, ८६, ११; अथर्व. २०, १२६, ११;
 तै. सं. १, ७, १३, १; नि. ११, ३८
 इंद्रालु पूषणा वयम् ६, ५७, १; साम. २०२
 इंद्रापर्वता बृहता रथेन ३, ५३, १; साम. ३३८
 इंद्राबृहस्पती वयं ४, ४९, ५
 इंद्राय गाव आशिरं ८, ६९, ६; साम. १४९१; अथर्व.
 २०, २२, ६; ९२, ३; तै. ब्रा. २, ७, १३, ४; नि. ६, ८
 इंद्राय गिरो अनिशित १०, ८९, ४; साम. ३३९; तै. ब्रा.
 २, ४, ५, २
 इंद्राय नूनमर्चतो १, ८४, ५; साम. ९५१
 इंद्राय पवते मदः ९, १०७, १७; साम. ५२०
 इंद्राय मद्धने सुतं ८, ९२, १९; साम. १५८; ७२२; अथर्व.
 २०, ११०, १
 इंद्राय वृषणं मदं ९, १०६, ५
 इंद्राय साम गायत ८, ९८, १; साम. ३८८; १०२५;
 अथर्व. २०, ६२, ५; नि. ७, २
 इंद्राय सु मर्दितं ८, १, १९
 इंद्राय सोम परि विच्यसे ९, ७८, २
 इंद्राय सोम पवसे ९, २३, ६
 इंद्राय सोम पातवे नृभिः ९, १०८, १५
 इंद्राय सोम पातवे मदाय ९, ११, ८; साम. १४४८
 इंद्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने ९, ९८, १०; साम. १३३१; १६७९
 इंद्राय सोम सुषुतः ९, ८५, १; साम. ५६१
 इंद्राय सोमाः प्र दिवो ३, ३६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 इंद्राय हि घोरसुरो अनम्रत १, १३१, १
 इंद्रा याहि चित्रभानो १, ३, ४; साम. ११४६; अथर्व.
 २०, ८४, १; वा. य. २०, ८७
 इंद्रा याहि तूतुजानः १, ३, ६; साम. ११४८; अथर्व.
 २०, ८४, ३; वा. य. २०, ८९
 इंद्रा याहि धियेषितो १, ३, ५; साम. ११४७; अथर्व.
 २०, ८४, २; वा. य. २०, ८८

इंद्रा युवं वरुणा ४, ४१, ४
 इंद्रा युवं वरुणा भूतं ४, ४१, ५
 इंद्रायेंदु पुनीतनो ९, ६२, २९
 इंद्रायेंदो मरुत्वते ९, ६४, २२; साम. ४७२; १०७६
 इंद्रावरुण नू जु वां १, १७, ८
 इंद्रावरुणयोरहं १, १७, १; तै. सं. २, ५, १२, २
 इंद्रावरुण वामहं १, १७, ७
 इंद्रावरुणा मधुमत्तमस्य ६, ६८, ११; अथर्व. ७, ५८, २
 इंद्रावरुणा यदमानि चक्रथुः ७, ८२, ५
 इंद्रावरुणा यद्विभ्यो ८, ५९, ६
 इंद्रावरुणा युवमध्वरायो नः ७, ८२, १; तै. सं. २, ५, १२, २;
 तै. ब्रा. २, ८, ४, ५; नि. ५, २
 इंद्रावरुणा वधनाभिरप्रति ७, ८३, ४
 इंद्रावरुणावभ्या तपंति ७, ८३, ५
 इंद्रावरुणा सुतपाविमं ६, ६८, १०; अथर्व. ७, ५८, १
 इंद्रावरुणा सौमनसं ८, ५९, ७
 इंद्राविष्णू तत्पनयाय्यं ६, ६९, ५
 इंद्राविष्णू हंहिताः शंबरस्य ७, ९९, ५; तै. सं. ३, २, ११, ३
 इंद्राविष्णू पिबतं ६, ६९, ७
 इंद्राविष्णू मदपती ६, ६९, ३
 इंद्राविष्णू हविषा ६, ६९, ६
 इंद्रासोमा तपतं रक्ष उज्जतं ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, १
 इंद्रासोमा दुष्कृतो ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, ३
 इंद्रासोमा पक्कमामासु ६, ७२, ४
 इंद्रासोमा परि वां भूतु वि ७, १०४, ६; अथर्व. ८, ४, ६
 इंद्रासोमा महि तद्वां ६, ७२, १
 इंद्रासोमा युवमंग ६, ७२, ५
 इंद्रासोमा वर्तयतं दिवस्परि ७, १०४, ५; अथर्व. ८, ४, ५
 इंद्रासोमा वर्तयतं दिवो ७, १०४, ४; अथर्व. ८, ४, ४
 इंद्रासोमावहिमपः ६, ७२, ३
 इंद्रासोमा वासयथ ६, ७२, २
 इंद्रासोमा समघशंसं ७, १०४, २; अथर्व. ८, ४, २;
 नि. ६, ११
 इंद्रा ह यो वरुणा ४, ४१, २
 इंद्रा ह रत्ने वरुणा ४, ४१, ३
 इंद्रियाणि शतक्रतो ३, ३७, ९; अथर्व. २०, २०, २;
 ५७, ५; तै. सं. १, ६, १२, १
 इंद्रे अग्ना नमो बृहत् ७, ९४, ४; साम. ८००
 इंद्रेण याथ सरथं सुते ३, ६०, ४
 इंद्रेण युजा निःसृजत १०, ६२, ७
 इंद्रेण रोचना दिवो ८, १४, ९; अथर्व. २०, २८, ३; ३९, ४

इंद्रेण सं हि दक्षसे १, ६, ७; साम. ८५०; अथर्व. २०, ४०, १;
७०, ३; नि. ४, १२
इंद्रेणैते तृत्सवो ७, १८, १५; नि. ६, ६; ७, २
इंद्रे भुजं शशमानासः १०, ९२, ७
इंद्रे विश्वानि वीर्या ८, ६३, ६
इंद्रेषिते प्रसवं भिक्षमाणे ३, ३३, २
इंद्रेहि मत्स्यंधसो १, ९, १; साम. १८०; अथर्व. २०, ७१, ७;
वा. य. ३३, २५
इंद्रो अंग महद्भय २, ४१, १०; साम. २००; अथर्व.
२०, २०, ५; ५७, ८
इंद्रो अश्रायि सुध्यो निरेके १, ५१, १४; नि. ६, ३१
इंद्रो असाँ अरदद्वजबाहुः ३, ३३, ६; नि. २, २६
इंद्रो अस्मे सुमना अस्तु १०, १००, ४
इंद्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो ३, ५३, २१; अथर्व. ७, ३१, १
इंद्रो दधीचो अस्थभिः १, ८४, १३; साम. १७९; ९१३;
अथर्व. २०, ४१, १; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
इंद्रो दिव इन्द्र ईशे १०, ८९, १०; नि. ७, २
इंद्रो दिवः प्रतिमानं १०, १११, ५
इंद्रो दीर्घाय चक्षसे १, ७, ३; साम. ७९९; अथर्व.
२०, ३८, ६; ४७, ६; ७०, ९; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इंद्रो न यो महा कर्माणि ९, ८८, ४
इंद्रो नेद्विष्टमवसा ६, ५२, ६
इंद्रो ब्रह्मैन्द्र ऋषिः ८, १६, ७
इंद्रो मदाय वावृधे १, ८१, १; साम. ४११; १००२;
अथर्व. २०, ५६, १
इंद्रो मधु संभृतमुस्त्रियायां ३, ३९, ६
इंद्रो महां सिंधुमाशया २, ११, ९
इंद्रो महा महतो १०, ६७, १२; अथर्व. २०, ९१, १२
इंद्रो महा महतो १०, १११, ४
इंद्रो महा रोदसी पप्रथच्छव ८, ३, ६; साम. १५८८; अथर्व.
२०, ११८, ४
इंद्रो यज्वने पृणते ६, २८, २; अथर्व. ४, २१, २; तै. ब्रा.
२, ८, ८, ११
इंद्रो यातूनामभवत्पराश ७, १०४, २१; अथर्व. ८, ४, २१;
नि. ३, २०, ६, ३०
इंद्रो यातो वसितस्य राजा १, ३२, १५; तै. ब्रा. २, ८, ४, ३
इंद्रो रथाय प्रवतं कृणोति ५, ३१, १
इंद्रो राजा जगतः ७, २७, ३; अथर्व. १९, ५, १; तै. ब्रा.
२, ८, ५, ८
इंद्रो वलं रक्षितारं १०, ६७, ६; अथर्व. २०, ९१, ६
इंद्रो वसुभिः परि पातु १०, ६६, ३

इंद्रो वा वेदियन्मघं ८, २१, १७
इंद्रो वाजस्य स्थविरस्य ६, ३७, ५
इंद्रो विश्वैर्वीर्यैः ३, ५४, १५
इंद्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः ३, ३४, ३; अथर्व. २०, ११, ३;
वा. य. ३३, २६
इंद्रो वृत्रस्य तविषीं १, ८०, १०
इंद्रो वृत्रस्य दोधतः १, ८०, ५
इंद्रो हरी युयुजे अश्विना रथं १, १६१, ६
इंद्रो हर्यतमर्जुनं ३, ४४, ५
इंधन्वभिर्धेनुभिः २, ३४, ५
इंधानो अग्निं वनवत् २, २५, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
इंधे राजा समर्यो ७, ८, १; साम. ७०
इम आ यातमिदवः १, १३७, २
इम इन्द्र भरतस्य ३, ५३, २४
इम इन्द्राय सुन्विरे ७, ३२, ४; साम. २९३
इम उ स्वा पुरुक्षाक ६, २१, १०
इम उ स्वा वि चक्षते ८, ४५, १६; साम. १३६
इमं यज्ञं सहसावजू ३, १, २२
इमं यज्ञं चनो धा ६, १०, ६
इमं यज्ञं स्वमस्माकं ४, २०, ३
इमं यज्ञमिदं वचो १०, १५०, २
इमं यज्ञमिदं वचो १, ९१, १०
इमं यम प्रस्तरमा हि १०, १४, ४; अथर्व. १८, १, ६०;
तै. सं. २, ६, ११, ६
इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः १, १६४, ३; अथर्व. ९, ९, ३
इमं विधंतो अपां सधस्थे द्विता २, ४, २
इमं विधंतो अपां सधस्थे पशुं १०, ४६, २
इमं स्तोमं रोदसी ३, ५४, १०
इमं स्तोमं सक्रतवो २, २७, २
इमं स्तोममभिष्टये ८, १२, ४
इमं स्तोममर्हते जातवेदसे १, ९४, १; साम. ६६; १०६४;
अथर्व. २०, १३, ३
इमं स्वसौ हृद आ सु तष्टं २, ३५, २
इमं कामं मंदया गोभिरश्वैः ३, ३०, २०; ३, ५०, ४;
तै. ब्रा. २, ५, ४, १
इमं घा वीरो अमृतं ८, २३, १९
इमं च नो गवेषणं ६, ५६, ५
इमं जीवेभ्यः परिधिं १०, १८, ४; अथर्व. १२, २, २३;
वा. य. ३५, १५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ३; तै. आ. ६, १०, २
इमं जुषस्य गिर्वेणः ८, १२, ५
इमं तं पश्य वृषभस्य १०, १०२, ९; नि. ९, २४

इमं त्रितो भूर्यविदत् १०, ४६, ३
 इमं नराः पर्वतास्तुभ्यमापः ३, ३५, ८
 इमं नरो मरुतः सश्रतातु ७, १८, २५
 इमं नरो मरुतः सश्रता वृधं ३, १६, २
 इमं तु मायिनं हुव ८, ७६, १
 इमं तु सोममंतितो १, १७९, ५; नि. ६, ४
 इमं नो अग्ने उप यज्ञं १०, १२४, १
 इमं नो अग्ने अध्वरं होतः ६, ५२, १२
 इमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व ७, ४२, ५
 इमं नो यज्ञममृतेषु ३, २१, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 इममग्ने चमसं मा वि १०, १६, ८; अथर्व. १८, ३, ५३;
 तै. आ. ६, १, ४
 इममंजस्पासुभये १०, ९२, २
 इममिन्द्र गवाशिरं ३, ४२, ७; अथर्व. २०, २४, ७
 इममिन्द्र सुतं पिब १, ८४, ४; साम. ३४४; ९४९
 इममिन्द्रो अदीधरत् १०, १७३, ३; अथर्व. ६, ८७, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ९
 इमसु त्वमथर्ववद् ६, १५, १७
 इमसू शु त्वमस्माकं १, २७, ४; साम. २८; १४९७;
 तै. आ. ४, ११, ८
 इमसू शु वो अतिथिं ६, १५, १
 इमं विभर्मिं सुकृतं ते १०, ४४, ९; अथर्व. २०, ९४, ९
 इमं महे विदध्याय ३, ५४, १
 इमं मे गंगे १०, ७५, ५; तै. आ. १०, १, १३; नि. ९, २६
 इमं मे वरुण ध्रुधि १, २५, १९; साम. १५८५; वा. य.
 २१, १; तै. ब्रा. २, १, ११, ६
 इमं मे स्तोममग्निना ८, ८५, २
 इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं १०, ७, २
 इमा अभि प्र णोनुमो ८, ६, ७
 इमा अस्मै मतयो वाचो १०, ९१, १२
 इमा अस्य प्रतूर्तयः ८, १३, २९
 इमा इन्द्रं वरुणं मे ४, ४१, ९
 इमा उ त्वा पस्पृधाना ७, १८, ३
 इमा उ त्वा पुरुतमस्य ६, २१, १
 इमा उ त्वा पुरुशाक ६, २१, १०
 इमा उ त्वा पुरुवसो ८, ३, ३; साम. २५०; १६०७;
 अथर्व. २०, १०४, १; वा. य. ३३, ८१
 इमा उ त्वा शतक्रतो ६, ४५, २५; साम. १४६
 इमा उ त्वा सुतेसुते ६, ४५, २८
 इमा उ वः सुदानवो ८, ७, १९
 इमा उ वां दिविष्टयः ७, ७४, १; साम. ३०४; ७५३
 इमा उ वां श्रमयो मय्यमा ३, ६२, १; नि. ५, ५

इमां वा मित्रावरुणा ७, ३६, २
 इमां सुपूर्वा धियं ८, ६, ४३
 इमां गावः सरमेयाः १०, १०८, ५
 इमा गिर आदित्येभ्यो २, २७, १; नि. १२, ३६
 इमा गिरः सवितारं ७, ४५, ४
 इमां खनाभ्योपधि १०, १४५, १; अथर्व. ३, १८, १
 इमां गायत्रवर्तनिं ८, ३८, ६
 इमा जुषेथां सवना ८, ३८, ५
 इमा जुह्वाना युष्मदावनो ७, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 इमां च नः पृथिवीं ३, ५५, २१
 इमा ते वाजिज्ञव मार्जनानि १, १६३, ५; वा. य. २९, १६;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 इमा धाना घृतस्नुवो १, १६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १०
 इमा नारीरविधवाः १०, १८, ७; अथर्व. १२, २, ३१;
 १८, ३, ५७; तै. आ. ६, १०, २
 इमानि त्रीणि विष्टपा ८, ९१, ५
 इमानि वां भागधेयानि ८, ५९, १
 इमा तु कं भुवना १०, १५७, १; साम. ४५२; १११०
 अथर्व. २०, ६३, १; १२४, ४; वा. य. २५, ४६;
 तै. आ. १, २७, १
 इमां त इन्द्र सुष्टुतिं ८, १२, ३१
 इमां ते धियं प्र भरे महोमहीम् १, १०२, १; वा. य. ३३, २९;
 तै. ब्रा. २, ७, १३, ४
 इमां ते वाचं वसूयंत आयवो १, १३०, ६
 इमां त्वमिन्द्र मीद्वः १०, ८५, ४५
 इमां धियं शिक्षमाणस्य देव ८, ४२, ३; तै. सं. १, २, २, २
 इमां धियं सप्तशीर्ष्णाम् १०, ६७, १; अथर्व. २०, ९१, १
 इमा ब्रह्म बृहद्विवो १०, १२०, ८; अथर्व. ५, २, ८;
 २०, १०७, ११
 इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः ३, ४१, ३; अथर्व. २०, २३, ३
 तै. ब्रा. २, ४, ६, २; नि. ४, १९
 इमा ब्रह्म सरस्वति २, ४१, १८
 इमा ब्रह्माणि वर्धना ५, ७३, १०
 इमा ब्रह्मेन्द्र तुभ्यं शंसि १०, १४८, ४
 इमामग्ने शरणिं मीमृषः १, ३१, १६; अथर्व. ३, १५, ४;
 नि. ६, २०
 इमा सु शु सोमसुतिसुप नः ७, ९३, ६
 इमामू तु कवितमस्य ५, ८५, ६; नि. ६, १३
 इमामू शु प्रभृतिं सातये धाः ३, ३६, १
 इमामू स्वासुरस्य ५, ८५, ५
 इमां प्रताय सुष्टुतिं १०, ९१, १३

इमां म इन्द्र सुष्टुति ८, ६, ३२
 इमां मे अग्ने सामिधं जुषस्व १०, ७०, १
 इमां मे अग्ने सामिधमिमां २, ६, १
 इमां मे मरुतो गिरं ८, ७, ९
 इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने १, ११४, १; वा. य. १६, ४८;
 तै. सं. ४, ५, १०, १
 इमा रुद्राय स्थिरधन्वने ७, ४६, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ८;
 नि. १०, ६
 इमास्त इन्द्र पृथ्वी ८, ६, १९; साम. १८७
 इमे चित्तव मन्यवे १, ८०, ११
 इमे चेतारो अनृतस्य भूरेः ७, ६०, ५
 इमे जीवा वि मृतैः १०, १८, ३; अथर्व. १२, २, २२; तै. आ.
 ६, १०, २
 इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत १, ५७, ४; साम. ३७३;
 अथर्व. २०, १५, ४
 इमे त इन्द्र सोमाः ८, २, १०
 इमे तुहं मरुतो ७, ५६, १९; तै. ब्रा. २, ८, ५, ६
 इमे दिवो अनिमिषा ७, ६०, ७; नि. ६, २०
 इमे नरो वृत्रहत्येषु ७, १, १०
 इमे भोजा अंगिरसो ३, ५३, ७
 इमे मा पीता यशस उरुष्यवः ८, ४८, ५
 इमे मित्रो वरुणो दूळभासो ७, ६०; ६
 इमे यामासस्वद्विगभूवन् ५, ३, १२
 इमे ये ते सु वायो बाह्वोजसः १, १३५, ९
 इमे ये नार्वाङ् न परः १०, ७१ ९
 इमे रथं चिन्मरुतो ७, ५६, २०
 इमे वां सोमा अपस्वा सुता १, १३५, ६
 इमे विप्रस्य वेधसो ८, ४३, १
 इमे सोमास इन्द्रवः १, १६, ६
 इमे हि ते कारवो वावशुर्धि ८, ३, १८
 इमे हि ते ब्रह्मकृतः ७, ३२, २; साम. १६७६
 इमो अग्ने वीततमानि ७, १, १८; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 इमो देवो जायमानौ जुषंत २, ४०, २; तै. सं. १, ८, २२, ५
 इयं या नीच्यर्किणी ८, १०१, १३
 इयं वामस्य मन्मन ७, ९४, १; साम. २१६
 इयं वामह्ने शृणुतं १०, ३२, ६
 इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिः ७, ९७, ९
 इयं विसृष्टिर्यत आ १०, १२२, ७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ६
 इयं वेदिः परो अंतः १, १६४, ३५; अथर्व. ९, १०, १४;
 वा. य. २३, ६२
 इयं शुष्मेभिर्विसखा ६, ६१, २; तै. ब्रा. २, ८, २, ८; नि. २, २४

इयं सा भूया उषसामिव क्षाः १०, ३१, ५
 इयं सा वो अस्मे दीधितिः १, १८६, ११
 इयत्तकः कुपुंभकः १, १९१, १५
 इयत्तिका शकुंतिका १, १९१, ११
 इयं त इन्द्र गिर्वणो ८, १३, ४
 इयं त ऋत्विष्यावती ८, १२, १०
 इयं ते नग्यसी मतिः ८, ७४, ७
 इयं ते पूषन्ना घृणे ३, ६२, ७
 इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां ७, ६०, १२; ६१, ७
 इयं न उक्षा प्रथमास्तु १०, ३५, ४
 इयमददाद्रभसं ६, ६१, १
 इयमिन्द्रं वरुणमष्टमे गीः ७, ८४, ५; ८५, ५
 इयसु ते अनुष्टुतिः ८, ६३, ८
 इयमेषा मृतानाम् १०, ७४, ३
 इयं मद्रां प्र स्तृणीते ६, ६७, २
 इयं मनीषा इयमश्विना गीः ७, ७०, ७; ७१, ६
 इयं मनीषा बृहती बृहंतः ७, ९९, ६
 इयं मे नाभिरिह मे १०, ६१, १२
 इरज्यन्तमे प्रथयस्व १०, १४०, ४; साम. १८१९;
 वा. य. १२, १०२; तै. सं. ४, २, ७, २
 इरावती धेनुमती ७, ९९, ३; वा. य. ५, १६; तै. सं.
 १, २, १३, १; तै. आ. १, ८, २
 इरावतीर्वरुण धेनवो वां ५, ६९, २
 इषं तोकाय नो दधत् ९, ६५, २१; साम. ९९६
 इषं दुहन्सुदुघां १०, १२२, ६
 इषमूर्जं च पिन्वस ९, ६३, २
 इषमूर्जमभ्यर्षा ९, ९४, ५
 इषमूर्जं पवमान ९, ८६, ३५
 इषा मंदस्त्रादु ते ८, ८२, ३
 इषिरेण ते मनसा सुतस्य ८, ४८, ७; नि. ४, ७
 इषुर्न धन्वन्प्रति ९, ६९, १
 इषुर्न श्रिय इषुधेः १०, ९५, ३
 इषे पवस्व धारया ९, ६४, १३; साम. ५०५; ८४१
 इष्कर्तारमध्वरस्य १०, १४०, ५; साम. १८२०; वा. य.
 १२, ११०; तै. सं. ४, २, ७, ३
 इष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृत ८, ९९, ८
 इष्कृताहावमवतं १०, १०१, ६; तै. सं. ४, २, ५, ५
 इष्कृतिर्नाम वो माता १०, ९७, ९; वा. य. १२, ८३;
 तै. सं. ४, ५, ६, २
 इष्टा होत्रा असृक्षत ८, ९३, २३; साम. १५१
 इष्यन्वाचमुप वक्तेव ९, ९५, ५

इह त्या पुरुभूतमा देवा ८, २२, ३
 इह त्या पुरुभूतमा पुरु ५, ७३, २
 इह त्या सधमाद्या युजानः ८, १३, २७; नि. ६, २१
 इह त्या सधमाद्या हरी ८, ३२, २९; ९३, २४
 इह त्वं सुनो सहसो नो ४, २, २
 इह त्वष्टारमग्रियं १, १३, १०; तै. सं. ३, १, ११, १
 इह त्वा गोपरीणसा ८, ४५, २४; साम. ७३३; अथर्व. २०, २२, ३
 इह त्वा भूर्यं चरेदुप ४, ४, ९; तै. सं. १, २, १४, ४
 इह प्रजामिह रयिं ४, ३६, ९
 इह प्रब्रूहि यत्तमः १०, ८७, ८; अथर्व. ८, ३, ८
 इह प्रयाणमस्तु वां ४, ४६, ७
 इह प्रियं प्रजया ते १०, ८५, २७; अथर्व. १४, १, २१; नि. ३, २१
 इह ब्रवीतु य ईमंग वेद १, १६४, ७; अथर्व. ९, ९, ५
 इह श्रुत इन्द्रो अस्मे १०, २२, २; नि. ६, २३
 इहागतं वृषण्वसू ८, ७३, १०
 इह तिस्रः परावतः ८, ३२, २२
 इहेन्द्राग्नी उप ह्वये १, २१, १
 इहेन्द्राणीमुप ह्वये १, २२, १२; नि. ९, ३४
 इहेव शृण्व एषां १, ३७, ३; साम. १३५
 इहेह जाता समवावशीतां १, १८१, ४; नि. १२, ३
 इहेह यद्वां समना ४, ४३, ७; ४४, ७; अथर्व. २०, १४३, ७
 इहेह वः स्वतवसः ५, ५९, ११; तै. आ. १, ४, ३
 इहेह वो मनसा बंधुता ३, ६०, १
 इहैव स्तं मा वि यौष्टं १०, ८५, ४२; अथर्व. १४, १, २२; नि. १, १६
 इहैवैधि माप च्योष्ठाः १०, १७३, २; अथर्व. ६, ८७, २; तै. ब्रा. २, ४, २, ८
 इहोप यात शवसो नपातः ४, ३५, १
 ईक्षे रायः क्षयस्य ४, २०, ८
 ईक्षयंतीरपस्युवो १०, १५३, १; साम. १७५; अथर्व. २०, ९३, ४
 ईजानमिह्यौगूर्तां वसुः १०, १३२, १
 ईजे यज्ञेभिः शशमे ६, ३, २
 ईळते त्वामवस्यवः १, १४, ५
 ईळानायावस्यवे २, ६, ६
 ईळितो अग्न आ वह १, १४२, ४
 ईळितो अग्न आ वह ५, ५, ३
 ईळितो अग्ने मनसा नः २, ३, ३

ईळिष्वा हि प्रतीव्यं ८, २३, १; साम. १०३
 ईळे अग्नि विपश्चितं ३, २७, २; तै. ब्रा. २, ४, २, ४
 ईळे अग्नि स्ववसं ५, ६०, १ अथर्व. ७, ५०, ३; तै. ब्रा. २, ७, १२, ४
 ईळे गिरा मनुर्हितं ८, १९, २१
 ईळे च त्वा यजमानो हविर्भिः ३, १, १५
 ईळे यावापृथिवी पूर्वचित्तये १, ११२, १
 ईळैन्यं वो असुरं ७, २, ३
 ईळैन्यः पवमानो ९, ५, ३
 ईळैन्यो नमस्यः ३, २७, १३; साम. १५३८; अथर्व. २०, १०२, १; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
 ईळैन्यो वो मनुषो ७, ९, ४
 ईयिवांसमति क्षिधः ३, ९, ४
 ईयुरर्थं न न्यर्थं ७, १८, ९
 ईयुर्गावो न यवसाद् ७, १८, १०
 ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् १, ११३, ११; तै. सं. १, ४, ३३, १; तै. आ. ३, १८, १
 ईर्मान्तासः सिलिकमध्यमा १, १६३, १०; वा. य. २९, २१; तै. सं. ४, ६, ७, ४; नि. ४, १३
 ईर्मान्यद्वपुषे धायि ५, ७३, ३
 ईशान इमा भुवनानि ९, ८६, ३७; साम. ९५७
 ईशानकृतो धुनयो १, ६४, ५
 ईशानाय प्रहुतिं यस्त आ न ७, ९०, २
 ईशाना वार्याणां १०, ९, ५; अथर्व. १, ५, ४; तै. ब्रा. २, ५, ८, ५; तै. आ. ४, ४२, ४
 ईशानासो ये दधते स्वर्णः ७, ९०, ६
 ईशिषे वार्यस्य हि ८, ४४, १८; साम. १५३३
 ईशे यो विश्वस्या देववीतेः १०, ६, ३
 ईशे ह्यग्निरमृतस्य ७, ४, ६
 उक्थ उक्थे सोम इन्द्रं ७, २६, २; तै. सं. १, ४, ४६, १
 उक्थं चन शस्यमानं ८, २, १४; साम. २२५; १८०५
 उक्थभृतं सामभृतं ७, ३३, १४
 उक्थमिन्द्राय शंसं १, १०, ५; साम. ३६३
 उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां ८, ९६, ११
 उक्थेभिरवागवसे १, ४७, १०
 उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा ७, ९४, ११; वा. य. ३३, ७६
 उक्थेष्विन्नु शूर येषु २, ११, ३
 उक्षंते अर्था अर्था इव २, ३४, ३
 उक्षाज्ञाय वशाज्ञाय ८, ४३, ११; अथर्व. ३, २१, ६; २०, १, ३; तै. सं. १, ३, १४, ७

उक्षा महौ अभि ववक्ष एने १, १४६, २
उक्षा मिमाति प्रति ९, ६९, ४; साम. १३७२
उक्षा समुद्रो अरुषः ५, ४७, ३; वा. य. १७, ६०; तै. सं.
४, ६, ३, ३
उक्षेव यूथा परियन् ९, ७१, ९
उक्ष्णो हि मे पंच दश १०, ८६, १४; अथर्व. २०, १२६, १४
उग्रं युयुज्म पृतनासु सास ८, ६१, १२
उग्रं व ओजः स्थिरा ७, ५६, ७
उग्रं न वीरं नमसोप सेदिम ८, ४९, ६
उग्रबाहुर्भक्ष कृत्वा पुरंदर ८, ६१, १०
उग्रस्तुराषाळभि भूल्योजा ३, ४८, ४
उग्रा इव प्रवहंतः समा यमुः १०, ९४, ६
उग्रा विघनिना मृध ६, ६०, ५; साम. ८५४; वा. य. ३३, ६१
उग्रा संता हवामह १, २१, ४
उग्रेष्व शूर इन्नु २, ११, १७
उग्रो जज्ञे वीर्याय ७, २०, १
उग्रो वां ककुहो ययिः ५, ७३, ७
उच्ये वपुषि यः स्वराट् ८, ४६, २८
उच्चा ते जातमंधसो ९, ६१, १०; साम. ४६७; ६७२;
वा. य. २६, १६
उच्चा दिवि दक्षिणावन्तो १०, १०७, २
उच्छिष्टं चम्बोर्भर १, २८, ९
उच्छुष्मा ओषधीनां १०, ९७, ८; वा. य. १२, ८२;
तै. सं. ४, २, ६, ३
उच्छोचिषा सहसस्पुत्र ३, १८, ४
उच्छ्रयस्व वनस्पते ३, ८, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
उच्छ्रवंचमाना पृथिवी १०, १८, १२; अथर्व. १८, ३, ५१;
तै. आ. ६, ७, १
उच्छ्रवंचस्व पृथिवि १०, १८, ११; अथर्व. १८, ३, ५०;
तै. आ. ६, ७, १
उच्छंती या कृणोति मंहना ७, ८१, ४
उच्छंतीरथ चित्तयंत ४, ५१, ३
उच्छंत्यां मे यजता ५, ६४, ७
उच्छन्नुषसः सुदिना अरिप्राः ७, ९०, ४
उच्छा दिवो दुहितः ६, ६५, ६
उज्जातमिंद्र ते शव ८, ६२, १०
उज्जायतां परशुः १०, ४३, ९; अथर्व. २०, १७, ९
उत ऋतुभिर्ऋतुपाः ३, ४७, ३
उत कण्वं नृषदः १०, ३१, ११
उत गाव इवादंति १०, १४६, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
उत मा अभिरध्वर ४, ९, ४

उत मा व्यंतु देवपत्नीः ५, ४६, ८; अथर्व. ७, ४९, २; तै. ब्रा.
३, ५, १२, १; नि. १२, ४६
उत घा नेमो अस्तुतः ५, ६१, ८
उत घा स रथीतमः ६, ५६, २
उत ते सुष्टुता हरी ८, १३, २३
उत त्वं वीरं धनसामृजीषिणं ८, ८६, ४
उत त्वं चमसं नवं १, २०, ६
उत त्वदा स्वभ्यं ८, ६, २४; तै. ब्रा. २, ७, १३, २
उत त्वद्वां जुरते ७, ६८, ६
उत त्वन्नो मारुतं शर्ध ५, ४६, ५
उत त्वं पुत्रममुवः ४, ३०, १६
उत त्वं भुज्युमश्विना सखा ७, ६८, ७
उत त्या तुर्वशायदू ४, ३०, १७
उत त्या दैव्या भिषजा ८, १८, ८; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ५
उत त्या मे यशसाश्वतनायै १, १२९, ४; नि. ६, २१
उत त्या मे रौद्रावर्चिमन्ता १०, ६१, १५
उत त्या मे हवमा जग्म्यातं ६, ५०, १०
उत त्या यजता हरी ४, १५, ८
उत त्या सद्य आर्या ४, ३०, १८
उत त्या हरितो दश ९, ६३, ९; साम. १२१८
उत त्ये देवी सुभगे २, ३१, ५
उत त्ये नः पर्वतासः सुशस्त ५, ४६, ६
उत त्ये नो मरुतो ७, ३६, ७
उत त्ये मा ध्वन्यस्य जुष्टाः ५, ३३, १०
उत त्ये मा पौरुकुत्सस्य सूरैः ५, ३३, ८
उत त्ये मा मारुताश्वस्य ५, ३३, ९
उत त्वं सख्ये स्थिरपीतं १०, ७१, ५; नि. १, ८; २०
उत त्वं सूनो सहसो ६, ५०, २
उत त्वः पश्यन्न ददर्श १, ७१, ४; नि. १, ८; १९
उत त्वं मघवन्मृणु ८, ४५, ६
उत त्वाग्ने मम स्तुतो ८, ४३, १७
उत त्वा धीतयो मम ८, ४४, २२
उत त्वा नमसा वयं ८, ४३, १२
उत त्वा बधिरं वयं ८, ४५, १७
उत त्वा भृगुवच्छुचे ८, ४३, १३
उत त्वा मदिते महि ८, ६७, १०
उत त्वामरुणं वयं ९, ४५, ३
उत त्वा स्त्री शशीयसी ५, ६१, ६
उत दासं कौलितरं ४, ३०, १४
उत दासस्य वर्चिनः ४, ३०, १५
उत दासा परिविये १०, ६२, २

उत देवा अवहितं १०, १३७, १; अथर्व. ४, १३, १
 उत धावापृथिवी क्षत्र ६, ५० ३
 उत पुमस्तुवीर्यं १, ७४, ९
 उत द्वार उवातीः ७, १७, २
 उत न ह्वं त्वष्टा गन्वच्छास्त्र १, १८६, ६
 उत न ह्वं मतयोऽश्वयोगाः १, १८६, ७
 उत न ह्वं मरुतो बृहत्सेना १, १८६, ८
 उत न एना पवया ९, ९७, ५३; साम. ११०५
 उत न एषु नृषु ७, ३४, १८
 उत नः कर्णशोभमाना ८, ७८, ३
 उत नः पितुमा भर ८, ३२, ८
 उत नः प्रिया प्रियास्तु ६, ६१, १०; साम. १४६१; तै. ब्रा.
 १, ४, ६, १
 उत नः सिंधुरपां ८, २५, १४
 उत नः सुत्राग्रो देव गोपाः ६, ६८, ७
 उत नः सुद्योरमा जीराश्वः १, १४१, १२
 उत नः सुभगां भरिः १, ४, ६; अथर्व. २०, ६८, ६
 उत नूनं यदिन्द्रियं ४, ३०, २३
 उत नो गोमतस्कृधि ८, ३२, ९
 उत नो गोमतीरिष आ वहा ५, ७९, ८
 उत नो गोमतीरिष उत ८, ५, ९
 उत नो गोमतीरियो विश्वा ९, ६२, २४; साम. १०६३
 उत नो गोविदश्ववित् ९, ५५, ३; साम. ९७७
 उत नो गोषणिं धियं ६, ५३, १०; साम. १५९३
 उत नो दिव्या इष ८, ५, २१
 उत नो देव देवान् ८, ७५, २; तै. सं. २, ६, ११, १
 उत नो देवानश्विना १०, ९३, ६
 उत नो देव्यदितिः ८, २५, १०
 उत नो धियो गोभगाः १, ९०, ५
 उत नो नक्तमपां १०, ९३, ५
 उत नो ब्रह्मज्ञविष ३, १३, ६
 उत नो रुद्रा चिन्मृकत १०, ९३, ७
 उत नो वाजसातये ९, १३, ४, साम. ११९०
 उत नो विष्णुरुत वातो अस्मि ५, ४६, ४
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोतु ६, ५०, १४; वा. य. ३४, ५३;
 नि. १२, ३३
 उत नोऽहिर्बुध्न्योऽमयस्कः १, १८६, ५
 उत प्रधिमृदहजस्य १०, १०२, ७
 उत प्र पिप्य ऊधरध्यायाः ९, ९३, ३; साम. १४१०
 उत प्रहामतिदीव्या १०, ४२, ९; अथर्व. ७, ५०, ६; २०, ८९, ९
 उत प्रहजसा वयं ८, ६, ३३

उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्य ५, २९, ३
 उत भुवंतु जंतव १, ७४, ३; साम. १३८२; तै. सं.
 ३, ५, ११, ४
 उत भुवंतु नो निदो १, ४, ५; अथर्व. २०, ६८, ५
 उत म ऋग्रे पुर यस्य ६, ६३, ९
 उत मन्ये पितुरहुहो १, १५९, २
 उत माता बृहदिवा १०, ६४, १०
 उत माता महिषमन्ववेन ४, १८, ११; तै. सं. ३, २, ११, ३
 उत मे प्रयियोर्वयियोः ८, १९, ३७; नि. ४, १५
 उत मे रपद्युवतिः ५, ६१, ९
 उत मे वोचतादिति ५, ६१, १८
 उत यासि सवितस्त्रीणि ५, ८१, ४
 उत यो मानुषेष्वा १, २५, १५
 उत योषणे दिव्ये मही ७, २, ६
 उत वः शंसमुशिजा २, ३१, ६
 उत वा उ परि वृणक्षि १०, १४२, ३
 उत वां विष्णु मद्यास्त्रंघो १, १५३, ४; नि. ४, १९
 उत वाजिनं पुरुनिष्पिध्वानं ४, ३८, २
 उत वात पितासि न १०, १८६, २
 उत वा यः सहस्य प्र विद्वान् १, १४७, ५
 उत वा यस्य वाजिनो १, ८६, ३
 उत वा यो नो मर्चयाद् २, २३, ७
 उत व्रतानि सोम ते १०, २५, ३
 उत शुष्णस्य धृष्णुया ४, ३०, १३
 उत सखास्यश्विनोरुत ४, ५२, ३; साम. १७२७
 उत सिंधुं विवाह्यं ४, ३०, १२
 उत सु त्ये पयोवृधा ८, २, ४२
 उत स्तुतासो मरुतो ७, ५७, ६
 उत स ते परुण्यां ५, ५२, ९; नि. ५, ५
 उत स ते वनस्पते १, २८, ६
 उत स दुर्गृभीयसे ५, ९, ४
 उत स यं शिशुं यथा ५, ९, ३
 उत स राशिं परि ९, ८७, ९
 उत स सद्य हर्यतस्य १०, ९६, १०; अथर्व. २०, ३१, ५
 उत सा सद्य इत्परि ४, ३१, ८
 उत सासु प्रथमः सरिष्य ४, ३८, ६
 उत सास्य तन्यतोर्वि ४, ३८, ८
 उत सास्य द्रवतस्तुर ४, ४०, ३; वा. य. ९, १५, तै. सं.
 १, ७, ८, ३
 उत सास्य पनयंति ४, ३८, ९
 उत सा हि त्वामाहुः ४, ३१, ७

उत स्नेनं वस्त्रमथिं नता ४, ३८, ५; नि. ४, २४
 उत स्य देवः सविता ६, ५०, १३
 उत स्य देवो भुवनस्य २, ३१, ४
 उत स्य न हंद्रो विश्व २, ३१, ३
 उत स्य न उशिजामुर्विया १०, ९२, १२
 उत स्य वाजी क्षिपणिं ४, ४०, ४; वा. य. ९, १४; तै. सं.
 १, ७, ८, ३; नि. २, २८
 उत स्य वाजी सधुरिर्कता ४, ३८, ७
 उत स्य वाज्यरुषः ५, ५६, ७
 उत स्या नः सरस्वती घोरा ६, ६१, ७
 उत स्या नः सरस्वती जुषाणोप ७, ९५, ४
 उत स्या नो दिवा ८, १८, ७; साम. १०२; तै. ब्रा.
 ३, ७, १०, ४
 उत स्या वां रुशतो बप्ससो १, १८१, ८
 उत स्या वां मधुमन्मक्षिकार १, ११९, ९
 उत स्या श्वेतयावरी ८, २६, १८
 उत स्वया तन्वा ३ सं वदे तत् ७, ८६, २
 उत स्वराजे अदितिः स्तोमं ८, १२, १४
 उत स्वराजो अदितिः ७, ६६, ६; साम. १३५३
 उत स्वस्य अरात्यः ९, ७२, ३
 उत स्वानासो दिवि ५, २, १०; तै. सं. १, २, १४, ७
 उतादः परुषे गवि ६, ५६, ३; नि. २, ६
 उताभये पुरुहूत श्रवोभिः ३, ३०, ५; नि. ६, १; ७, ६
 उतायातं संगवे प्रातः ५, ७६, ३; साम. १७५४
 उतालब्धं स्पृणुहि १०, ८७, ७; अथर्व. ८, ३, ७
 उताशिष्टा अनु शृण्वन्ति २, २४, १३
 उतासि मैत्रावरुणो ७, ३३, ११; नि. ५, १४
 उताहं नक्तमुत सोम ते दिवा ९, १०७, २०; साम. ९२३
 उतेदानीं भगवन्तः ७, ४१, ४; अथर्व. ३, १६, ४; वा. य.
 ३४, ३७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ८
 उतेशिपे प्रसवस्य ५, ८१, ५
 उतो घा ते पुरुष्या ७, २९, ४
 उतो नो अस्य कस्यचित् ५, ३८, ४
 उतो नो अस्या उषसो जुषेत १, १३१, ६; अथर्व. २०, ७२, ३
 उतो न्वस्य जोषमां ८, ९४, ६; साम. १७८७
 उतो न्वस्य यस्पदं ८, ७२, १८
 उतो न्वस्य यन्महत् ८, ७२, ६
 उतो पतिर्ये उच्यते ८, १३, ९
 उतो पितृभ्यां प्रविदानु ३, ७, ६
 उतो स मद्यमिन्दुभिः १, २३, १५
 उतो सहस्रभर्गसं ९, ६४, २६

उतो हि वां रत्नधेयानि ७, ५३, ३
 उतो हि वां दात्रा संति ४, ३८, १
 उतो हि वां पूर्या आ विविद्र ३, ५४, ४
 उत्तराहमुत्तरः १०, १४५, ३; अथर्व. ३, १८, ४
 उत्तानपर्णे सुभगे १०, १४५, २; अथर्व. ३, १८, २
 उत्तानायामजनयन् २, १०, ३
 उत्तानायामव भरा ३, २९, ३; वा. य. ३४, १४
 उत्तिष्ठाव पश्यते १०, १७९, १; अथर्व. ७, ७२, १
 उत्तिष्ठ नूनमेषां ५, ५६, ५
 उत्तिष्ठन्नोजसा सह ८, ७६, १०; साम. ९८८; अथर्व.
 २०, ४२, ३; वा. य. ८, ३९; तै. सं. १, ४, ३०, १
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते १, ४०, १; वा. य. ३४, ५६; तै. आ.
 ४, २, २
 उत्तिष्ठसि स्वाहुतो १०, ११८, २
 उत्ते बृहन्तो अर्चयः ८, ४४, ४; साम. १५४१
 उत्ते वयश्चिद्वसतेरपसन् १, १२४, १२; ६, ६४, ६
 उत्ते शतान्मघवन्नुच्च भूय १, १०२, ७
 उत्ते शुष्मा जिहतां १०, १४२, ६
 उत्ते शुष्मास ईरते ९, ५०, १; साम. १२०५
 उत्ते शुष्मासो अस्थुः ९, ५३, १; साम. १७१४
 उत्ते स्तभ्नामि पृथिवीं १०, १८, १३; अथर्व. १८, ३, ५२;
 तै. आ. ६, ७, १
 उ त्वा मदंतु स्तोमाः ८, ६४, १; साम. १९४, १३५४;
 अथर्व. २०, ९३, १
 उत्पुरस्तात्सूर्य १, १९१, ८; अथर्व. ५, २३, ६
 उत्पूषणं युवामहे ६, ५७, ६
 उत्सूर्यो बृहदचींष्यश्रेत् ७, ६२, १
 उत्स्य वातो वहति १०, १०२, २
 उदगादयमादित्यो १, ५०, १३; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २३
 उदग्ने तव तद् घृतात् ८, ४३, १०
 उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्व ४, ४, ४; वा. य. १३, १२; तै. सं.
 १, २, १४, २
 उदग्ने भारत घुमत् ६, १६, ४५; साम. १३८५
 उदग्ने शुचयस्तव ८, ४४, १७; साम. १५३४; तै. सं.
 १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; २, ४, १४, ४
 उदपप्तदसौ सूर्यः १, १९१, ९; अथर्व. ६, ५२, १
 उदपप्तन्नरुणा भानवो वृथा १, ९२, २; साम. १७५६
 उदमुतो न वयो १०, ६८, १; अथर्व. २०, १६, १; तै. सं.
 ३, ४, ११, ३
 उदभ्राणीव स्तनयन् ६, ४४, १२
 उदसौ सूर्यो भगात् १०, १५९, १; अथर्व. १, २९, ५

उदस्तंभीसमिधा ३, ५, १०
 उदस्य बाहू शिथिरा ७, ४५, २
 उदस्य शुष्माद्वाजुः ७, ३४, ७
 उदस्य शोचिरस्थादाजुहा ७, १६, ३; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 उदस्य शोचिरस्थाद् दीदियुषो ८, २३, ४
 उदातैर्जिहते बृहद् ९, ५, ५
 उदानत्ककुहो दिवं ८, ६, ४८
 उदावता त्वक्षसा ६, १८, ९
 उदिता यो निदिता वेदिता ८, १०३, ११
 उदिन्वस्य रिच्यते ७, ३२, १२; अथर्व. २०, ५९, ३
 उदीरतां सुनृता उत १, १२३, ६
 उदीरतामवर उत १०, १५, १; अथर्व. १८, १, ४४;
 वा. य. १९, ४९; तै. ब्रा. २, ६, १२, ३; नि. ११, १८
 उदीरय कवितमं ५, ४२, ३
 उदीरयथा मरुतः ५, ५५, ५; तै. सं. २, ४, ८, २
 उदीरयन्त वायुभिः ८, ७, ३
 उदीरय पितरा १०, ११, ६; अथर्व. १८, १, २३; नि. ३, १६
 उदीराथाश्रुतायते ८, ७३, १
 उदीरध्वं जिवो असुः १, ११३, १६
 उदीर्ष्व नार्यभि १०, १८, ८; अथर्व. १८, ३, २; तै. आ. ६, १, ३
 उदीर्ष्वतः पतिवती १०, ८५, २१; अथर्व. १४, २, ३३
 उदीर्ष्वतो विश्वावसो १०, ८२, २२; अथर्व. १४, २, ३३;
 वा. ब्रा. १४, ९, ४, १८
 उदु ज्योतिरमृतं ७, ७६, १; नि. ११, १०
 उदु तिष्ठ सवितः श्रुधि ७, ३८, २
 उदु तिष्ठ स्वधावर ८, २३, ५; वा. य. ११, ४१; तै. सं.
 ४, १, ४, १
 उदुत्तमं वरुण १, २४, १५; अथर्व. ७, ८३, ३; १८, ४, ६९;
 वा. य. १२, १२; तै. सं. १, ५, ११, ३; ४, २, १, ३;
 नि. २, १३
 उदुत्तमं मुमुग्धि नो १, २५, २१; तै. ब्रा. २, ४, २, ६
 उदु त्यच्चक्षुर्मही ६, ५१, १
 उदु त्यं जातवेदसं १, ५०, १; साम. ३१; अथर्व. १३, २, १६;
 २०, ४७, १३; वा. य. ७, ४१; ८, ४१; ३३, ३१;
 तै. सं. १, २, ८, २; ४, ४३, १; नि. १२, १५
 उदु त्यद्दर्शतं वपुः ७, ६६, १४
 उदु त्ये अरुणसव ८, ७, ७
 उदु त्ये मधुमत्तमा गिरा ८, ३, १५; साम. २५१; १३६२;
 अथर्व. २०, १०, १; ५९, १
 उदु त्ये सूनवो गिरः १, ३७, १०; साम. २२१
 उदु मन्त्राण्यैरत ७, २३, १; साम. ३३०; अथर्व. २०, १२, १

उदु श्रिय उषसो ६, ६४, १
 उदु षुतः समिधा ३, ५, २
 उदु ष्य देवः सविता दमूना ६, ७१, ४
 उदु ष्य देवः सविता ययाम ७, ३८, १
 उदु ष्य देवः सविता सवाय २, ३८, १
 उदु ष्य देवः सविता हिरण्यया ६, ७१, १
 उदु ष्य वः सविता ८, २७, १२
 उदु ष्य शरणे दिवो ८, २५, १९
 उदु स्तोमासो अश्विनोः ७, ७२, ३
 उदु क्षियाः सृजते सूर्याः ७, ८१, २; साम. ७५२; तै. ब्रा.
 ३, १, ३, २
 उदु स्वानेभिरीरत ८, ७, १७
 उदू अर्यो उपक्तेव ६, ७१, ५
 उदू शु णो वसो महे ८, ७०, ९
 उद्गा आजदङ्गिरोभ्य ८, १४, ८; साम. १६४१; अथर्व.
 २०, २८, २; ३९, ३
 उद्गातेव शकुने २, ४३, २
 उद्देदमि श्रुतामघं ८, ९३, १; साम. १२५; १४५०;
 अथर्व. २०, ७, १
 उद् घामिवेत् तृष्णजो ७, ३३, ५
 उद्धर्षय मघवन् १०, १०३, १०; साम. १८५८; वा. य.
 १७, ४२; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 उद्गो हृदमपिबज्जर्हृषाणः १०, १०२, ४
 उद् बुध्यध्वम् १०, १०१, १
 उद्यत् सहः सहस ५, ३१, ३
 उद्यदिन्द्रो महते दानवाय ५, ३२, ७
 उद्यद् ब्रह्मस्य विष्टपं ८, ६९, ७; अथर्व. २०, ९२, ४
 उद्यन्नय मित्रमह १, ५०, ११; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २२
 उद्यम्यमीति १, ९५, ७
 उद्यस्य ते नवजातस्य ७, ३, ३; साम. १२२१
 उद्ग ऊर्मिः शम्या ३, ३३, १३; अथर्व. १४, २, १६
 उद्गस्वस्मा अकृणोतना १, १६१, ११; नि. ११, १६
 उद्गन्दनमैरतम् १, ११८, ६
 उद्गयं तमसस्पिर १, ५०, १०; अथर्व. ७, ५३, ७; वा. य.
 २०, २१; २७, १०; ३५, १४; ३८, २४; तै. सं. ४, १, ७, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ९; ६, ६, ४; तै. आ. ६, ३, २
 उद्गां चक्षुर्वरुण ७, ६१, १
 उद्गां पृक्षासो मधुमन्त ईरते ४, ४५, २
 उद्गां पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुः ७, ६०, ४
 उद्बृहा रक्षः सह ३, ३०, १७; नि. ६, ३
 उद्देति प्रसवीता जनानां ७, ६३, २

उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः ७, ६३, १
 उनत्ति भूमिं पृथिवीं ५, ८५, ४
 उन्मदिता मौनेयेन १०, १३६, ३
 उन्मध्व ऊर्मिर्वनना ९, ८६, ४०
 उन्मा पीता अयंसत १०, ११९, ३
 उन्मा समंद वृषभो २, ३३, ६
 उप क्रमस्वा भर ८, ८१, ७
 उप क्षत्रं पृचीत हन्ति १, ४०, ८
 उप क्षरन्ति सिंधवो मयोभुवः १, १२५, ४; तै.सं. १, ८, २२, ४
 उपक्षेतारस्तव सुप्रणीते ३, १, १६
 उप च्छायामिव घृणेः ६, १६, ३८; तै. ब्रा. २, ४, ४, ६
 उप ते गा इवाकरं १०, १२७, ८; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 उप तेऽधां सहमाना १०, १४५, ६; अथर्व. ३, १८, ६
 उप ते स्तोमान्पशुपा इवाकरं १, ११४, ९
 उप त्मन्या वनस्पते १, १८८, १०
 उप त्या वह्नी गमतो विशन्नः ७, ७३, ४
 उप त्रितस्य पाय्योः ९, १०२, २; साम. १०१४
 उप त्वा कर्मन्तूतये ८, २१, २; साम. ७०९; अथर्व.
 २०, १४, २; ६२, २
 उप त्वामे दिवेदिवे १, १, ७; साम. १४; वा. य. ३, २२;
 तै. सं. १, ५, ६, २
 उप त्वा जामयो गिरो ८, १०२, १३; साम. १३; १५७०;
 तै. ब्रा. १, ८, ८, १
 उप त्वा जुहो३ मम ८, ४४, ५; साम. १५४२
 उप त्वा रण्वसंद्वां ६, १६, ३७; साम. १७०५
 उप त्वा सातये नरो ७, १५, ९
 उप नः पितवा चर १, १८७, ३
 उप नः सवना गहि १, ४, २; साम. १०८८; अथर्व.
 २०, ५७, २; ६८, २
 उप नः सुतमागतम् ५, ७१, ३
 उप नः सुतमा गहि सोमं ३, ४२, १; अथर्व. २०, २४, १
 उप नः सुतमा गहि हरिभिः १, १६, ४
 उप नः सूनवो गिरः ६, ५२, ९; साम. १५९५; वा. य.
 ३३, ७७; तै. सं. २, ४, १४, ५
 उप नो देवा अवसा गमंतु १, १०७, २
 उप नो यातमश्विना ८, २६, ७
 उप नो वाजा अध्वर ४, ३७, १.
 उप नो वाजिनीवस् ८, २२, ७
 उप नो हरिभिः सुतं ८, ९३, ३१; साम. १५०; १७९०
 उप प्र जिन्वन्नुशतीः १, ७१, १

उपप्रयंतो अध्वरं १, ७४, १; साम. १३७९; वा. य. ३, ११;
 तै. सं. १, ५, ५, १
 उप प्रागाच्छसनं वाज्यवां १, १६३, १२; वा. य. २९, २३;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४
 उप प्रागात्परमं यत्सधस्थं १, १६३, १३; वा. य. २९, २४
 तै. सं. ४, ६, ७, ५
 उप प्रागात्सुमन्मे धायि म १, १६२, ७; वा. य. २५, ३०
 तै. सं. ४, ६, ८, ३; नि. ६, २२
 उप प्रियं पनिपतं ९, ६७, २९; अथर्व. ७, ३२, १
 उप प्रेत कुशिकाश्चेतय ३, ५३, ११; नि. ७, २
 उप ब्रह्मं वावाता वृषणा हरी ८, ४, १४
 उप ब्रह्माणि हरिवो १०, १०४, ६
 उपमं त्वा मघोनां ८, ५३, १
 उप मा पेपिपुत्तमः १०, १२७, ७
 उप मा मतिरस्थित १०, ११९, ४
 उप मा इयावाः स्वनयेन १, १२६, ३
 उप मा षड् द्वा द्वा ८, ६८, १४
 उप यमेति युवतिः ७, १, ६; तै. सं. ४, ३, १४, ६
 उप यो नमो नमसि ४, २१, ५
 उप व एषे नमसा जिगीषा १, १८६, ४
 उप व एषे वंघोभिः शूचैः ५, ४१, ७
 उप शिक्षाप तस्थुषः ९, १९, ६; साम. ७६१
 उप श्वासय पृथिवीं ६, ४७, २९; अथर्व. ६, १२६, १;
 वा. य. २९, ५५; तै. सं. ४, ६, ६, ६; नि. ९, १३
 उपसथाय मीळहुषः ७, १५, १
 उप सर्प मातरं भूमिं १०, १८, १०; अथर्व. १८, ३, ४९;
 तै. आ. ६, ७, १
 उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च १, १९०, ३
 उपस्तुतिरौचध्यमुख्ये १, १५८, ४
 उपस्तुहि प्रथमं रत्नधेय ५, ४२, ७
 उपस्तृणीतमत्रये ८, ७३, ३
 उपस्थाय चरति यत्समारत १, १४५, ४
 उपस्थाय मातरमन्नं ३, ४८, ३
 उपस्रक्केषु बप्सतः ८, ७२, १५; साम. १४८२
 उपहूताः पितरः सोम्यासः १०, १५, ५; अथर्व. १८, ३, ४५;
 वा. य. १९, ५७; तै. सं. २, ६, १२, ३
 उप ह्वये सुदुवां धेनुमेतां १, १६४, २६; अथर्व. ७, ७३, ७;
 ९, १०, ४; नि. ११, ४३
 उप ह्वये सुहवं मासतं १०, ३६, ७
 उपह्वरे गिरीणां ८, ६, २८; साम. १४३; वा. य. २६, १५
 उपह्वेषु यदधिध्वं १, ८७, २; तै. सं. ४, ३, १३, ७

उपाजिरा पुरुहूताय सतिः ३, ३५, २
 उपायातं दाशुषे मर्त्याय ७, ७१, २
 उपावसृजामन्या १०, ११०, १०; अथर्व. ५, १२, १०;
 वा. य. २९, ३५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १७
 उपास्मै गायता नरः ९, ११, १; साम. ६५१; ७६३; वा. य.
 ३३, ६२; तै. ब्रा. १, ५, ९, ७
 उपेदमुपपचनं ६, २८, ८; अथर्व. ९, ४, २३; तै. ब्रा.
 २, ८, ८, १२
 उपेदहं धनदामप्रतीत १, ३३, २
 उपेम सृक्षि वाजयुः २, ३५, १
 उपो अदक्षि शुन्ध्युवो न वक्षः १, १२४, ४; नि. ४, १६
 उपो नयस्व वृषणा तपुषोतेमव ३, ३५, ३
 उपोप मे परा मृषा मा मे १, १२६, ७; नि. ३, २०
 उपो मतिः पृच्यते ९, ६९, २; साम. १३७१
 उपो रथेषु पृषतीरयुग्धं १, ३९, ६
 उपो रुरुचे युवतिर्न योषा ७, ७७, १
 उपो धु जातमन्तुरं ९, ६१, १३; साम. ४८७; ७६२;
 १३३५
 उपो धु शृणुही गिरः १, ८२, १; साम. ४१६
 उपो ह यद्विदथं वाजिनो गुः ७, ९३, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १२, १
 उपो हरीणां पतिं ८, २४, १४; साम. १५१०
 उभयं शृणवच्च नो ८, ६१, १; साम. २९०; १२३३; अथर्व.
 २०, ११३, १
 उभयतः पवमानस्य ९, ८६, ६; साम. ८८७
 उभयं ते न क्षीयते २, ९, ५
 उभयासो जातवेदः स्याम २, २, १२
 उभा उ नूनं तदिदं १०, १०६, १
 उभा जिग्यथुर्न परा ६, ६९, ८; अथर्व. ७, ४४, १; तै. सं.
 ३, २, ११, २; ७, १, ६, ७
 उभा देवा दिवि स्पृशा १, २३, २
 उभा देवा नृचक्षसा ९, ५, ७
 उभा पिबतमग्निना १, ४६, १५; वा. य. ३४, २८
 उभाभ्यां देव सवितः ९, ६७, २५; वा. य. १९, ४३;
 तै. ब्रा. १, ४, ८, २; २, ६, ३, ४
 उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या ६, ६०, १३; वा. य. ३, १३;
 तै. सं. १, १, १४, १; ५, ५, १
 उभा शंसा नर्यामामविष्टा १, १८५, ९
 उभा हि दक्षा मिषजामयो ८, ८६, १
 उभे अस्मै पीपयतः २, २७, १५
 उभे चिदिन्द्र रोदसी ७, २०, ४
 उभे पावापृथिवी विश्वमिन्वे ९, ८१, ५

उभे धुरौ वहिरा पिबदमानः १०, १०१, ११
 उभे पुनामि रोदसी ऋतेन १, १३३, १
 उभे भद्रे जोषयेते न मेने १, ९५, ६
 उभे यत्ते महिना शुभ्रे अंघ ७, २६, २
 उभे यदिन्द्र रोदसी १०, १३४, १; साम. ३७९; १०९०
 उभे सुश्रद्ध सपिबो ५, ६, ९; साम. १०२४; वा. य. १५, ४३;
 तै. सं. २, २, १२, ७; ४, ४, ४, ६
 उभे सोमावचाकशन् ९, ३२, ४
 उभोभयाविन्नुपधेहि १०, ८७, ३; अथर्व. ८, ३, ३
 उरं यज्ञाय चक्रधुर्हि ७, ९९, ४
 उरं हि राजा वरुणश्चकार १, २४, ८; वा. य. ८, २३;
 तै. सं. १, ४, ४५, १
 उरु गव्यूतिरभयानि ९, ९०, ४; साम. १४१०
 उरं गभीरं जनुषा ३, ४६, ४
 उरु णस्तन्वे ३ तने ८, ६८, १२
 उरु ते ज्रयः पर्येति बुध्न १, ९५, ९
 उरं नृभ्य उरं गव ८, ६८, १३
 उरं नो लोकमनु नेषि ६, ४७, ८; अथर्व. १९, १५, ४;
 तै. सं. २, ७, १३, ३; नि. ७, ६
 उरु वां रथः परि नक्षति ४, ४३, ५
 उरुव्यचसा महिनी असश्च १, १६०, २
 उरुव्यचसे महिने ७, ३१, ११; साम. १७९४
 उरुव्यचा नो महिषः १०, १२८, ८; अथर्व. ५, ३, ८;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 उरुशंसा नमोवृधा ३, ६२, १७; साम. ६६४
 उरुव्या णो अमिक्षास्तेः १, ९१, १५
 उरुव्या णो मा परा दाः ८, ७१, ७
 उरुणसावसुतृपा १०, १४, १२; अथर्व. १८, २, १३;
 तै. आ. ६, ३, १
 उरोष्ट इन्द्र राघसो ५, ३८, १; साम. ३६६
 उरौ देवा अनिबाधे स्याम ५, ४२, १७; ४३, १६
 उरौ महौ अनिबाधे ववर्धे ३, १, ११
 उरौ वा ये अंतरिक्षे मर्दन्ति ३, ६, ८
 उर्वी पृथिवी बहुले दूरे १, १८५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 उर्वी सद्यनी बृहती ऋतेन १, १८५, ६
 उल्लूक्यातं शुशुलूक्यातं ७, १०४, २२; अथर्व. ८, ४, २२
 उवाच मे वरुणो मेधिराय ७, ८७, ४
 उवासोषा उच्छाच जु १, ४८, ३
 उवे अम्ब सुलामिके १०, ८६, ७; अथर्व. २०, १२६, ७
 उवोचिथ हि मधवन् ७, ३७, ३
 उशना काव्यस्वा ८, २३, १७

उशना यत्परावत ८, ७, २६
 उशना यत्सहस्यैः ५, २९, ९
 उशंतस्त्वा नि धीमहि १०, १६, १२, अथर्व. १८, १, ५६,
 वा. य. १९, ७०; तै. सं. २, ६, १२, १
 उशंता दूता न दमाय गोपा ७, ९१, २
 उशंति घा ते अमृतास १०, १०, ३; अथर्व. १८, १, ३
 उशन्तु पु णः सुमना उपाके ४, २०, ४
 उशिक्षावको अरतिः १०, ४५, ७; वा. य. १२, २४;
 तै. सं. ४, २, २, २
 उशिक्षावको वसुर्मा तु १, ६०, ४
 उष आ माहि भानुना १, ४८, ९
 उष उषो हि वसो अग्रं १०, ८, ४
 उषः प्रतीची भुवनानि ३, ६१, ३
 उषसः पूर्वा अध यत् ३, ५५, १
 उषसां न केतवो १०, ७८, ७
 उषस्तच्चित्रमा भरा १, ९२, १३; साम. १७३१; वा. य.
 ३४, ३३; नि. १२, ६
 उषस्तमश्यां यशसं सुवीरं १, ९२, ८
 उषा अप स्वसुस्तमः १०, १७२, ४; साम. ४५१; अथर्व.
 १९, १२, १
 उषा उच्छन्ती समिधाने १, १२४, १
 उषासानक्ता बृहती १०, ३६, १
 उषो अघेह गोमति १, ९२, १४; साम. १७३२
 उषो देव्यमर्त्या वि माहि ३, ६१, २
 उषो न जारः पृथुपाजो ७, १०, १
 उषो न जारो विभावो १, ६९, ९
 उषो भद्रेभिरा गहि १, ४९, १
 उषो मघोन्या वह सूनृते ४, ५५, ९
 उषो यदग्निं समिधे चकथं १, ११३, ९
 उषो यदद्य भानुना १, ४८, १५
 उषो ये ते प्र यामेषु १, ४८, ४
 उषो वाजं हि वंस्व १, ४८, ११
 उषो वाजेन वाजिनी प्रचेता ३, ६१, १
 उष्टारेव फर्वरेषु १०, १०६, २
 उस्ता वेद वसूनां ९, ५८, २; साम. १०५८
 ऊती देवानां वयमिन्द्रवंतः १, १३६, ७
 ऊती शचीवस्तव १०, १०४, ४; अथर्व. २०, ३३, ३
 ऊरुभ्यां ते अष्टीवज्र्यां १०, १६३, ४; अथर्व. २, ३३, ५;
 २०, ९६, २०
 ऊर्ज गावो यवसे १०, १००, १०

ऊर्ज नो यौश्च पृथिवी ६, ७०, ६
 ऊर्जा देवां अवस्योजसा त्वां ८, ३६, ३
 ऊर्जो नपाजातवेदः १०, १४०, ३; साम. १८१८; वा. य.
 १२, १०८; तै. सं. ४, २, ७, २
 ऊर्जो नपातं स हिनायं ६, ४८, २; साम. ७०४; वा. य.
 २७, ४४
 ऊर्जो नपातं सुभगं ८, १९, ४; साम. १४१४
 ऊर्जो नपातमध्वरे ३, २७, १२
 ऊर्जो नपातमा हुवे ८, ४४, १३; साम. १७१२
 ऊर्जो नपात्सहसावन् १०, ११५, ८
 ऊर्णज्जदा वि प्रथस्त्राभ्य ५, ५, ४
 ऊर्ध्व ऊषु ण ऊतये १, ३६, १३; साम. ५७; वा. य.
 ११, ४२; तै. सं. ४, १, ४, २; तै. ब्रा. ३, ६, १, २
 ऊर्ध्व ऊषु णो अध्वरस्य ४, ६, १
 ऊर्ध्व केतुं सविता देवो ४, १४, २
 ऊर्ध्व जुलुदेवतं त ओजसा १, ८५, १०
 ऊर्ध्व भातुं सविता देवो ४, १३, २
 ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये १, ३०, ६; साम. १६०१; अथर्व.
 २०, ४५, ३
 ऊर्ध्व धीतिः प्रत्यस्य प्रयाम १, ११९, २
 ऊर्ध्व यत्ते त्रेतिनी भूत् १०, १०५, ९
 ऊर्ध्वसस्त्वान्विन्दवः ७, ३१, ९
 ऊर्ध्व हि ते दिवेदिवो ८, ४५, १२
 ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं ७, ३९, १
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि १०, १२३, ७; साम. १८४४
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके ९, ८५, १२
 ऊर्ध्वो ग्रावा बृहदग्निः १०, ७०, ७
 ऊर्ध्वो ग्रावा वसवो १०, १००, ९
 ऊर्ध्वो नः पाह्यहसो १, ३६, १४; तै. ब्रा. ३, ६, १, २
 ऊर्ध्वो भव प्रति विध्या ४, ४, ५; वा. य. १३, १३;
 तै. सं. १, २, १४, २
 ऊर्ध्वो वां गातुरध्वरे अकारि ३, ४, ४
 ऊर्ध्वो वामगिरध्वरेषु ६, ६३, ४
 ऊर्ध्वो ह्यस्यादध्यन्तरिक्षे २, ३०, ३
 ऊर्मिर्यस्ते पवित्र आ ९, ६४, ११
 ऊक्कसामाभ्यामभिहितौ १०, ८५, ११; अथर्व. १४, १, ११
 ऊक्चा कपोतं जुदत् १०, १६५, ५; अथर्व. ६, २८, १
 ऊक्चां त्वः पोषमास्ते १०, ७१, ११; नि. १, ८
 ऊक्चो अक्षरे परमे व्योमन् १, १६४, ३९; अथर्व. ९, १०, १८;
 तै. ब्रा. ३, १०, ९, १४; तै. आ. २, ११, १;
 नि. १३, १०

ऋजिप्य ईमिन्द्रावतो ४, २७, ४
 ऋजीते परि वृद्धि ६, ७५, १२; वा. य. २९, ४९, तै. सं. ४, ६, ६, ४
 ऋजीत्येनी रुशती १०, ७५, ७
 ऋजीपी इयेनो ददमानो ४, २६, ६
 ऋजीषी वज्री वृषभस्तुराषाद् ५, ४०, ४; अथर्व. २०, १२, ७
 ऋजुः पवस्व वृजिनस्य ९, ९७, ४३
 ऋजुनीती नो वरुणो १, ९०, १; साम. २१८; नि. ६, २१
 ऋजुरिच्छंसो वनवत् २, २६, १
 ऋप्रमुक्षण्यायने ८, २५, २२; नि. ५, १५
 ऋप्राविन्द्रोत आ ददे ८, ६८, १५
 ऋतं येमान ऋतामिन्द्रो ४, २३, १०
 ऋतं वदन्तुतयुम्न ९, ११३, ४
 ऋतं वोचे नमसा पृच्छय ४, ५, ११
 ऋतं शंसन्त ऋजुदीध्यानाः १०, ६७, २; अथर्व. २०, ९१, २
 ऋतज्येन क्षिप्रेण २, २४, ८
 ऋतं च सत्यं चाभीद्धात् १०, १९०, १; तै. आ. १०, १, १३
 ऋतं चिकित्स्व ऋतमिन् ५, १२, २
 ऋतधीतय आ गत ५, ५१, २
 ऋतं दिवे तदवोचं पृथिव्यै १, १८५, १०
 ऋतं देवाय कृण्वते २, ३०, १
 ऋतमृतेन सपन्तेषिरं ५, ६८, ४; साम. १४६६
 ऋतस्य गोपा न दभाय ९, ७३, ८
 ऋतस्य गोपावधि ५, ६३, १
 ऋतस्य जिह्वा पवते मधु ९, ७५, २; साम. ७०१
 ऋतस्य तन्तुर्विततः ९, ७३, ९
 ऋतस्य इळहा धरुणानि ४, २३, ९
 ऋतस्य देवा अनु व्रता १, ६५, ३
 ऋतस्य पथि वेधा ६, ४४, ८
 ऋतस्य प्रेषा ऋतस्य धीतिः १, ६८, ५
 ऋतस्य बुध्न उषसामिषण्य ३, ६१, ७
 ऋतस्य रश्मिमनुयच्छमाना १, १२३, १३
 ऋतस्य वा केशिना योग्यामि ३, ६, ६
 ऋतस्य वो रथ्यः पूत ६, ५१, ९
 ऋतस्य हि धेनवो वावशानः १, ७३, ६
 ऋतस्य हि प्रसितिद्यौः १०, ९२, ४
 ऋतस्य हि वर्तनयः १०, ५, ४
 ऋतस्य हि शुरुधः सन्ति ४, २३, ८; नि. ६, १६; १०, ४१
 ऋतस्य हि सदसो १०, १११, २
 ऋतायिनी मायिनी १०, ५, ३
 ऋतावरी दिवो अकैरबोध्या ३, ६१, ६

ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो ७, ६६, १३
 ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्थ्यं ३, २, १३
 ऋतावानं विचेतसं ४, ७, ३
 ऋतावानः प्रतिचक्ष्या २, २४, ७
 ऋतावानमृतायवो ८, २३, ९
 ऋतावानं महिषं १०, १४०, ६; साम. १८२१; वा. य. १२, १११; तै. सं. ४, २, ७, ३
 ऋतावाना नि वेदतुः ८, २५, ८
 ऋतावा यस्य रोदसी ३, १३, २
 ऋतुर्जनित्री तस्या २, १३, १
 ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त ५, १५, २
 ऋतेन ऋतं नियतमीळ ४, ३, ९
 ऋतेन ऋतमपिहितं ५, ६२, १
 ऋतेन देवः सविता शमायत ८, ८६, ५
 ऋतेन देवीरमृता ४, ३, १२
 ऋतेन मित्रावरुणा १, २, ८; साम. ८४८
 ऋतेन यावृतावृधा १, २३, ५; साम. ७९४
 ऋतेन हि ष्मा वृषभश्चिदक्तः ४, ३, १०
 ऋतेनाद्रिं व्यसन्मिदन्तः ४, ३, ११
 ऋते स विन्दते युधः ८, २७, १७
 ऋदूदरेण सख्या सचेय ८, ४८, १०; तै. सं. २, २, १२, ३; नि. ६, ४
 ऋधक्सा वो मरुतो ७, ५७, ४
 ऋधक्सोम स्वस्तये ९, ६४, ३०; साम. ६५६
 ऋधगित्था स मर्यः ८, १०१, १; वा. य. ३३, ८७
 ऋधयस्ते सुदानवे ६, २, ४; साम. ३६५
 ऋध्याम स्तोमं सनुयाम १०, १०६, ११
 ऋमुक्षणं न वर्तव ८, ४५, २९
 ऋमुक्षणामिन्द्रमा हुव ऋतये १, १११, ४
 ऋमुक्षणो वाजा ७, ४८, १
 ऋमुतो रथिः प्रथमश्व ४, ३६, ५
 ऋमुमन्ता वृषणा वाजवन्ता ८, ३५, १५
 ऋमुमृमुक्षणो रथिं ४, ३७, ५
 ऋमुर्कमुक्षा ऋमुर्विधतः १०, ९३, ८
 ऋमुर्कमुभिरभि वः ७, ४८, २; नि. ५, २
 ऋमुर्न इन्द्रः शवसान १, ११०, ७
 ऋमुर्न रथ्यं नवं ९, २१, ६
 ऋमुर्भराय सं शिशातु साति १, १११, ५
 ऋमुर्विभवा वाज इन्द्रो ४, ३४, १
 ऋमुश्चक्र ईक्ष्यं चारु नाम ३, ५, ६
 ऋयो न तुष्यन्नव ८, ४, १०

ऋषभं मा समानानां १०, १६६, १
 ऋषिं नरावंहसः पांचजन्यं १, ११७, ३
 ऋषिमना य ऋषिकृत् ९, ९६, १८; साम. ११७६
 ऋषिर्न स्तुभ्वा विष्णु प्रशस्तः १, ६६, ४
 ऋषिर्विप्रः पुरस्ता ९, ८७, ३; साम. ६७९
 ऋषिर्हि पूर्वजा असि ८, ६, ४१
 ऋषे मंत्रकृतां स्तोमैः ९, ११४, २
 ऋष्टयो वो मरुतो ५, ५७, ६
 ऋष्वस्त्वमिन्द्र शूर जातः १०, १४८, २
 ऋष्वा ते पादा प्र यजिगासी १०, ७३, ३
 एक एवाग्निर्बहुधा ८, ५८, २
 एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयम् ४, ३६, ४
 एकः समुद्रो धरुणः १०, ५, १
 एकः सुपर्णः स समुद्रं १०, ११४, ४; ऐ. आ. ३, ६;
 नि. १०, ४६
 एकं चमसं चतुरः कृणोतन १, १६१, २
 एकं च यो विंशतिं ७, १८, ११
 एकं नु त्वा सप्ततिं पांचजन्यं ५, ३२, ११
 एकपाद्भ्यो द्विपदो १०, ११७, ८; अथर्व. १३, २, २७; ३, २५
 एकया प्रतिधापिबत् ८, ७७, ४; नि. ५, १०
 एकराजस्य भुवनस्य राजसि ८, ३७, ३
 एकस्वष्टुरश्वस्याविशस्ता १, १६२, १९; वा. य. २५, ४२;
 तै. सं. ४, ६, ९, ३
 एकस्मिन्योगे भुरणा समाने ७, ६७, ८
 एकस्य चिन्मे विभ्वस्त्वोजः १, १६५, १०
 एकस्या वस्तोरावतं रणाय १, ११६, २१
 एकाचेतस्सरस्वती नदीनां ७, ९५, २
 एको द्वे वसुमती समीची ३, ३०, ११
 एको बहूनामसि मन्यवीळि १०, ८४, ४; अथर्व. ४, ३१, ४
 एत उ त्वे अवीवशन् ९, २१, ७
 एत उ त्वे पतयन्ति श्रया तवः ७, १०४, २०; अथर्व. ८, ४, २०
 एत उ त्वे प्रत्यदश्रन् १, १९१, ५
 एतं वां स्तोममग्निना १०, ३९, १४
 एतं शंसमिद्रामस्मयुद्धं १०, ९३, ११
 एतं शर्धं धाम यस्य सूरः १, १२२, १२
 एतन्न त्वो विचिकेतवेषाम् १, १५२, २
 एतत्त इन्द्र वीर्यम् ८, ५४, १
 एतस्यत्त इन्द्र वृष्ण उक्तं १, १००, १७
 एतस्यत्त इन्द्रियं ६, २७, ४
 एतस्यन्न योजनमचेति १, ८८, ५; नि. ५, ४

एतदस्या अनः शये ४, ३०, ११; नि. ११, ४८
 एतद्वेदुत वीर्यं ४, ३०, ८
 एतद्वचो जरितर्मापि मृष्टाः ३, ३३, ८
 एतं ते स्तोतं तुविजात ५, २, ११; तै. प्रा. २, ४, ७, ४
 एतं त्वं हरितो दश ९, ३८, ३; साम. १२७९
 एतं त्रितस्य थोषणो ९, ३८, २; साम. १२७५
 एतमु त्वं दश क्षिपो ९, १५, ८; साम. १२७३
 एतमु त्वं दश क्षिपः ९, ६१, ७; साम. १०८१
 एतमु त्वं मदच्युतं सहस्रा ९, १०८, ११; साम. ५८१
 एतं मृजन्ति मर्ज्यं पवमानं ९, ४६, ६
 एतं मृजन्ति मर्ज्यमुप द्रोणे ९, १५, ७; साम. १२६८
 एतं मे स्तोमं तना १०, ९३, १२
 एतं मे स्तोममूर्ध्ने ५, ६१, १७
 एता अग्न आशुषाणास हृष्टीः ७, ९३, ८
 एता अर्षन्ति हृष्टात् ४, ५८, ५; वा. य. १७, ९३;
 १३, ३८
 एता अर्षन्त्यलला भवन्ती ४, १८, ६
 एता उ त्या षषसः १, ९२, १; साम. १७५५; नि. १२, ७
 एता उ त्याः प्रत्यदश्रन् ७, ७८, ३
 एता चिकित्वो भूमा १, ७०, ६
 एता चौत्नानि ते कृता ८, ७७, २
 एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि १, ७३, १०
 एता ते अग्न उचथानि वेधोऽवोचम ४, २, २०
 एता ते अग्ने जनिमा ३, १, २०
 एता त्वो ते श्रुत्यानि १०, १३८, ६
 एता धियं कृणवामा ५, ४५, ६
 एतानि धीरो निण्या चिकेत ७, ५६, ४
 एतानि भद्रा कलश १०, ३२, ९
 एतानि वां श्रवस्या १, ११७, १०
 एतानि वामश्विना वर्धनानि २, ३९, ८
 एतानि वामश्विना वीर्याणि १, ११७, २५
 एतानि सोम पवमानो ९, ७८, ५
 एता नो अग्ने सौभगा ७, ३, १०; ४, १०
 एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा १०, ९८, ११
 एतान्यग्ने नवतिर्नव १०, ९८, १०
 एतायामोप गव्यन्त १, ३३, १
 एतावताश्विदेवां सुन्नं ८, ७, १५
 एतावतस्त ईमह इन्द्र ८, ४९, ९
 एतावतस्ते वसो विद्याम ८, ५०, ९
 एतावद्वा वृषणवस् ८, ५, २७
 एतावद्वेदुषस् ५, ७९, १०

एतावानस्य महिमा १०, ९०, ३; अथर्व. १९, ६, ३;
 वा. य. ३१, ३; तै. आ. ३, १२, १
 एता विश्वा चक्रुर्वा ५, २९, १४
 एता विश्वा विदुषे ४, ३, १६
 एता विश्वा सवना तनुमा १०, ५०, ६; नि. ५, २५
 एता वो वश्म्युद्यता २, ३१, ७
 एति प्र होता व्रतमस्य १, १४४, १
 एते असृग्रमाशवो ९, ६३, ४
 एते असृग्रमिन्द्रवः ९, ६२, १; साम. ८३०
 एते त इन्द्र जन्तवो १, ८१, ९; अथर्व. २०, ५६, ६
 एते स्ये भानवो दर्शतायाः ७, ७५, ३
 एते स्ये वृथगम्य ८, ४३, ५
 एते युक्तेभिर्विश्वं ७, ७, ६
 एते धामान्यार्या ९, ६३, १४
 एते धावन्तीन्द्रवः ९, २१, १
 एते नरः स्वपसो १०, ७६, ८
 एतेनामे ब्रह्मणा १, ३१, १८
 एते पूता विपश्चितः (०। विपा) ९, २२, ३
 एते पूता विपश्चितः (०। सूर्यासो) ९, १०१, १२; साम. ११०२
 एते पृष्ठानि रोदसोः ९, २२, ५
 एते सृष्टा अमर्त्याः ९, २२, ४
 एते वदन्ति शतवत् १०, ९४, २
 एते वदन्त्यविदञ्जना १०, ९४, ३
 एते वाता हवोरवः ९, २२, २
 एते विश्वानि वार्या ९, २१, ४
 एते शमीभिः सुशमी १०, २८, १२
 एते सोमा अति वाराण्यव्या ९, ८८, ६
 एते सोमा अभि गव्या ९, ८७, ५
 एते सोमा अभि प्रियं ९, ८, १; साम. ११७८
 एते सोमा असृक्षत ९, ६२, २२; साम. १०६१
 एते सोमाः पवमानास ९, ६२, ९
 एते सोमास आशवो ९, २२, १
 एते सोमास इन्द्रवः ९, ४६, ३
 एते स्तोमा नरां नृतम ७, १९, १०; अथर्व. २०, ३७, १०
 एतो न्वथ सुध्यो ५, ४५, ५
 एतो न्विन्द्रं स्त्वाम शुद्धं ८, ९५, ७; साम. ३५०; १४०२
 एतो न्विन्द्रं स्त्वाम सख्यायः ८, २४, १९; अथर्व.
 २०, ६५, १
 एतो न्विन्द्रं स्त्वाममेषानं ८, ८१, ४
 एतौ मे गावौ प्रमरस्य १०, २७, २०
 एदं मरुतो अभिना ५, २६, ९

एदु मध्वो मदिन्तरं ८, २४, १६; साम. ३८५; १६८४;
 अथर्व. २०, ६४, ४
 एनाङ्गुषेण वयमिन्द्रवन्तो १, १०५, १९; नि. ५ ११
 एना मन्दानो जहि शूर ६, ४४, १७
 एना वयं पयसा ३, ३३, ४
 एना विश्वान्यर्थ आ ९, ६१, ११; साम. ५२४; ६७४;
 वा. य. २६, १८
 एना वो अग्निं नमसो ७, १६, १; साम. ४५; ७४९;
 वा. य. १५, ३२; तै. सं. ४, ४, ४, ४; नि. ३, २१
 एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत ८, २४, १३; साम. ३८६; १५०९
 एन्दो पार्थिवं रयि ९, २९, ६
 एन्द्र नो गधि प्रियः ८, ९८, ४; साम. ३९३; १२४७;
 अथर्व. २०, ६४, १
 एन्द्र याहि पीतये ८, ३३, १३
 एन्द्र याहि मस्त्र ८, १, २३
 एन्द्र याहि हरिभिः ८, ३४, १; साम. ३४८; १८०७
 एन्द्र याह्युप नः १, १३०, १; साम. ४५९
 एन्द्रवाहो नृपति १०, ४४, ३; अथर्व. २०, ९४, ३
 एन्द्र सानसिं रयि १, ८, १; साम. १२९; अथर्व. २०, ७०, १७;
 तै. सं. ३, ४, ११, ३; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 एन्द्रस्य कुक्षा पवते ९, ८०, ३
 एन्द्रो बर्हिः सीवतु १०, ३६, ५
 एभिर्द्युभिः सुमना १, ५३, ४; अथर्व. २०, २१, ४
 एभिर्न इन्द्राहभिः ७, २८, ४
 एभिर्नृभिरिन्द्र त्वायुभिः ४, १६, १९
 एभिर्नो अकैर्भवा ४, १०, ३; साम. १७७३; वा. य.
 १५, ४६; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 एभिर्भव सुमना अग्ने ४, ३, १५
 एमा अगमन्नेवतीः १०, ३०, १४
 एमाशुमाशवे १, ४, ७; अथर्व. २०, ६८, ७
 एमेनं सृजता १, ९, २; अथर्व. २०, ७१, ८; नि. १, १०
 एमेनं प्रत्येतन ६, ४२, २; साम. १४४१
 एवाँ अग्निं वसूयवः ५, २५, ९
 एवाँ अग्निमजुयसुः ५, ६, १०
 एवा कविस्तुवीरवाँ १०, ६४, १६
 एवामिं सहस्यं ७, ४२, ६
 एवामिर्गौतमेभिर्ऋतावा १, ७७, ५
 एवामिर्मेतैः सह १०, ११५, ७
 एवा च त्वं सरम १०, १०८, ९
 एवा जज्ञानं सहसे ६, ३८, ५
 एवा त इन्द्रो सुन्वस् ९, ७९, ५

एवा त इन्द्रोच्यमहेम २, १९, ७
 एवा तदिन्द्रं इन्दुना १०, १४४, ६
 एवा तमाहुस्त ७, २६, ४
 एवा ता विश्वा चक्रवांसं ६, १७, १३
 एवा ते अग्ने विमदो १०, २०, १०
 एवा ते अग्ने सुमतिं ५, २७, ३
 एवा ते गृत्समदाः २, १९, ८
 एवा ते वयमिन्द्रं भुञ्जतीनां १०, ८९, १७
 एवा ते हारियोजना १, ६१, १६; अथर्व. २०, ३५, १६
 एवा त्वामिन्द्रं वज्रिन्नव ४, १९, १
 एवा देव देवताते ९, ९७, २७
 एवा देवाँ इन्द्रो विष्ये १०, ४९, ११
 एवा न इन्द्रो अभि ९, ९७, २१
 एवा न इन्द्रं वार्यस्य ७, २४, ६; २५, ६
 एवा न इन्द्रोतिभिरव ५, ३३, ७
 एवा न इन्द्रो मघवा ४, १७, २०
 एवा नः सोम परिषिच्यमान आ पवस्व ९, ९७, ३६;
 साम. ८६१
 एवा नः सोम परिषिच्यमानो वयो ९, ६८, १०
 एवा नपातो मम तस्य ६, ५०, १५
 एवा न स्पृधः सम ६, २५, ९
 एवा नूनमुप स्तुहि ८, २४, २३; अथर्व. २०, ६६, २
 एवा नृमिरिन्द्रः सुश्रवस्या १, १७८, ४
 एवा नो अग्ने अमृतेषु २, २, ९
 एवा नो अग्ने विक्ष्वा ७, ४३, ५
 एवा नो अग्ने समिधा १, ९५, ११; ९६, ९
 एवा पतिं द्रोणसाचं १०, ४४, ४; अथर्व. २०, ९४, ४
 एवा पवस्व मदिरो ९, ९७, १५; साम. ८०८
 एवा पाहि प्रत्नथा ६, १७, ३; अथर्व. २०, ८, १; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, ११
 एवा पित्रे विश्वदेवाय ४, ५०, ६; अथर्व. २०, ८८, ६;
 तै. सं. १, ८, २२, २
 एवा पुनान इन्द्रयुः ९, ६, ९
 एवा पुनानो अपः स्वः ९, ९१, ६
 एवा प्लतेः सूनुरवीवृधद्वः १०, ६३, १७; ६४, १७
 एवा बभ्रो वृषभ २, ३३, १५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 एवा महस्तुविजातः १, १९०, ८
 एवा महान्वृहद्विवो १०, १२०, ९; अथर्व. ५, २, ९;
 २०, १०७, १२
 एवा महो असुर १०, ९९, १२; नि. ५, ३
 एवामृताय महे क्षयाय ९, १०९, ३; साम. १३६८

एवा राजेव क्रतुमाँ ९, ९०, ६
 एवा रातिस्तुवीमघ ८, ९२, २९; साम. ८२५; अथर्व.
 २०, ६०, २
 एवारो वृषभा सुते ८, ४५, ३८
 एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं ८, ४२, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ४
 एवा वसिष्ठ इन्द्रं ७, २६, ५
 एवा वस्वः इन्द्रः सत्यः ४, २१, १०
 एवा वामह्व ऊतये (०। इन्द्राग्नी) ८, ३८, ९
 एवा वामह्व ऊतये (०। नासत्या) ८, ४२, ६
 एवा सत्यं मघवाना युवं ४, २८, ५
 एवा हि ते विश्रूतय १, ८, ९; अथर्व. २०, ६०, ५; ७१, ५
 एवा हि ते शं सवना १, १७३, ८
 एवा हि त्वामृतुथा यातयन्त ५, ३२, १२
 एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति १०, २८, ६
 एवा हि मां तवसं जज्ञुः १०, २८, ७
 एवा ह्यसि वीरयुः ८, ९२, २८; साम. १३२; ८२४;
 अथर्व. २०, ६०, १
 एवा ह्यस्य कान्या १, ८, १०; अथर्व. २०, ६०, ६; ७१, ६
 एवा ह्यस्य सूनृता १, ८, ८; अथर्व. २०, ६०, ४; ७१, ४
 एवेदिन्द्रं वृषणं ७, २३, ६; अथर्व. २०, १२, ६; वा. य.
 २०, ५४
 एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि ६, २३, १०
 एवेदिन्द्रः सुहव ६, २९, ६
 एवेदिन्द्राय वृषभाय ४, १६, २०
 एवेदेते प्रति मा १, १६५, १२
 एवेदेष तुविकूर्मिः ८, २, ३१
 एवेदेषा पुरुतमा दशकं १, १२४, ६
 एवेद्यूने युवतयो नमन्त १०, ३०, ६
 एवेन सद्यः पर्येति १, १२८, ३
 एवेन्द्राग्निभ्यामहावि ५, ८६, ६
 एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन् ८, ४०, १२
 एवेन्द्राग्नी पपिवांसा १, १०८, १३
 एवेन्नु कं सिंधुमेभिः ७, ३३, ३
 एवैवापागपरे १०, ४४, ७; अथर्व. २०, ९४, ७
 एष इन्द्राय वायवे ९, २७, २; साम. १२८७
 एष उ स्य पुरुवतो ९, ३, १०; साम. १२६५
 एष उ स्य वृषारथो ९, ३८, १; साम. १२७४
 एष एतानि चकारेन्द्रो ८, २, ३४
 एष कविरभिष्टुतः ९, २७, १; साम. १२८६
 एष क्षेति रथवीतिः ५, ६१, १९
 एष गन्युरचक्रदत् ९, २७, ४; साम. १२८९

एष आवेव जरिता ५, ३६, ४
 एष च्छागः पुरो १, १६२, ३; वा. य. २५, २६; तै. सं. ४, ६, ८, १
 एष तुल्लो अभिष्टुतः २, ६७, २०
 एष ते देव नेता ५, ५०, ५
 एष दिवं वि धावति ९, ३, ७; साम. १२६२
 एष दिवं व्यासरत् ९, ३, ८; साम. १२६३
 एष देवः शुभायते ९, २८, ३; साम. १२८२
 एष देवो भमर्त्यः ९, ३, १; साम. १२५६
 एष देवो रथर्यति ९, ३, ५; साम. १२५९; नि. ६, २८
 एष देवो विपन्युभिः ९, ३, ३; साम. १२६०
 एष देवो विपा कृतो ९, ३, २; साम. १२६१
 एष द्रप्सो वृषभो ६, ४१, ३
 एष धिया यात्यण्व्या ९, १५, १; साम. १२६६
 एष नृभिर्वि नीयते ९, २७, ३; साम. १२८८
 एष पवित्रे अक्षरत् ९, २८, २; साम. १२८१
 एष पुनानो मधुमाँ ९, ११०, ११
 एष पुरु धियायते ९, १५, २; साम. १२६७
 एष प्र कोशे मधुमाँ ९, ७७, १; साम. ५५६
 एष प्रत्नेन जन्मना ९, ३, ९; साम. ७५८; १२६४
 एष प्रत्नेन मन्मना ९, ४२, २; साम. ७५९
 एष प्रत्नेन वयसा ९, ९७, ४७
 एष प्र पूर्वीरव १, ५६, १
 एष रुक्मिभिरीयते ९, १५, ५; साम. १२७०
 एष वसूनि पिबदना ९, १५, ६; साम. १२७२
 एष व स्तोमो मरुत इयं १, १६५, १५; १६६, १५; १६७, ११; १६८, १०
 एष वः स्तोमो मरुतो नमस्त्वान् १, १७१, २
 एष वां स्तोमो अश्विनावकारि १, १८४, ५
 एष वाजी हितो नृभिः ९, २८, १; साम. १२८०
 एष वां देवावश्विना ४, १५, ९
 एष विप्रैरभिष्टुतो ९, ३, ६; साम. १२५७
 एष विश्ववित्पवते ९, ९७, ५६
 एष विश्वानि वार्या ९, ३, ४; साम. १२५८
 एष वृषा कनिक्कदत् ९, २८, ४; साम. १२८३
 एष वृषा वृषव्रतः ९, ६२, ११
 एष शुभ्यदाभ्यः ९, २८, ६; साम. १२९१
 एष शुभ्यसिध्यदत् ९, २७, ६ साम. १२९०
 एष शृङ्गाणि दोधुवत् ९, १५, ४; साम. १२७१
 एष सुवानः परि सोमः ९, ८७, ७
 एष सूर्यमरोचयत् ९, २८, ५; साम. १२८४

एष सूर्येण हासते ९, २७, ५; साम. १२८५
 एष सोमो अधि त्वचि ९, ६६, २९
 एष स्तोम इन्द्र तुभ्य १, १७३, १३
 एष स्तोमो अचिक्रदत् ७, २०, ९
 एष स्तोमो मह उग्राय ७, २४, ५; ऐ. आ. १, २१
 एष स्तोमो मारुतं शर्धो अच्छ ५, ४२, १५
 एष स्तोमो वरुण मित्र ७, ६४, ५; ६५, ५
 एष स्य कारुर्जरते ७, ६८, ९
 एष स्य ते तन्वो २, ३६, ५; अथर्व. २०, ६७, ६
 एष स्य ते पवत ९, ९७, ४६
 एष स्य ते मधुमाँ ९, ८७, ४; साम. ५३१
 एष स्य धारया सुतो ९, १०८, ५; साम. ५८४
 एष स्य परि विच्यते ९, ६२, १३
 एष स्य पीतये सुतो ९, ३८, ६; साम. १२७८
 एष स्य भानुरुदियति ४, ४५, १
 एष स्य मद्यो रसो ९, ३८, ५; साम. १२७७
 एष स्य मानुषीष्वा ९, ३८, ४; साम. १२७६
 एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षाः ७, ६०, २
 एष स्य वां पूर्वगास्वेव सख्ये ७, ६७, ७
 एष स्य सोमः पवते ९, ८४, ४
 एष स्य सोमो मतिभिः ९, ९६, १५
 एष हितो वि नीयते ९, १५, ३; साम. १२६२
 एषा गोभिररुणेभिः ५, ८०, ३
 एषा जनं दर्शता बोधयन्ती ५, ८०, २
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि ज्योतिः १, १२४, ३
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती १, ११३, ७
 एषा नेत्री राघसः ७, ७६, ७
 एषा प्रतीची दुहिता ५, ८०, ६
 एषा ययौ परमादन्तः ९, ८७, ८
 एषायुक्त परावतः १, ४८, ७
 एषा व्येनी भवति ५, ८०, ४
 एषा शुभ्रा न तन्वो ५, ८०, ५
 एषा स्या नव्यमायुर्दधाना ७, ८०, २
 एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः ६, ६५, १
 एषा स्या युजाना ७, ७५, ४
 एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री १, ८८, ६
 एषो उषा अपूर्या १, ४६, १; साम. १७८; १७२८
 एह गमन्नुषयः सोम १०, १०८, ८
 एह देवा मयोमुवा १, ९२, १८; साम. १७३५
 एह वां मुषितप्सवो ८, ५, ३३

एह हरी ब्रह्मयुजा ८, २, २७; साम. १६५८
 एहि मेहि क्षयो दिवीवि ८, ६४, ४
 एहि मनुर्देवयुः १०, ५१, ५
 एहि वां विमुचो ६, ५५, १; नि. ५, ९
 एहि स्तोमौ अभि स्वराभिः १, १०, ४
 एह्यग्न इह होता नि १, ७६, २
 एह्यु पु ब्रवाणि ६, १६, १६; साम. ७; ७०५; वा. य. २६, १३
 ऐच्छाम त्वा बहुधा १०, ५१, ३;
 ऐतात्रयेषु तस्थुषः ५, ५३, २
 ऐतु पूषा रयिर्भगः ८, ३१, ११
 ऐभिरग्ने दुवो गिरो १, १४, १
 ऐभिरग्ने सरथं ३, ६, ९; अथर्व. २०, १३, ४
 ऐभिर्देवे वृष्ण्या पौस्यानि १०, ५५, ७; साम. १७८४
 ऐषु चाकन्धि पुरुहूत १०, १४७, ३
 ऐषु चेतद् वृष्णवती ८, ६८, १८
 ऐषु द्यावापृथिवी १०, ९३, १०
 ऐषु धा वीरवद्यशः ५, ७९, ६
 ओकिवांसा सुते सचौ ६, ५९, ३
 ओ चित्सखायं सख्या १९, १०, १; साम. ३४०;
 अथर्व. १८, १, १
 ओजस्तदस्य तिस्रिवे ८, ६, ५; साम. १८२; १६५३; अथर्व.
 २०, १०७, २
 ओजिष्ठं ते मध्यतो ३, २१, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 ओ त्यमह आ रथं ८, २२, १
 ओ त्ये नर इन्द्र मृतये १, १०४, २
 ओमानमापो मानूषी ६, ५०, ७
 ओमासश्चर्षणीधृतो १, ३, ७; ऐ. आ. १, ४; वा. य.
 ७, ३३, तै. सं. १, ४, १६, १; नि. १२, ४०
 ओर्वप्रा अमर्त्या १०, १२७, २
 ओ श्रुष्टिर्विदध्या ७, ४०, १
 ओषधयः सं वदन्ते १०, ९७, २२; वा. य. १२, ९६;
 तै. सं. ४, २, ६, ५
 ओषधीः प्रति मोदध्वं १०, ९७, ३; वा. य. १२, ७७;
 तै. सं. ४, २, ६, १
 ओषधीरिति मातरः १०, ९७, ४; वा. य. १२, ७८; तै. सं.
 ४, २, ६, १; नि. ६, ३
 ओषमिष्टपृथिवीमहं १०, ११९, १०
 ओ पु वृष्टिराधसो ७, ५९, ७
 ओ पु प्र याहि वाजेभिः ८, २, १९; साम. २२७
 ओ पु वृष्णः प्रयज्यन् ८, ७, ३३

ओ पु स्वसारः कारवे शृणोत ३, ३३, ९
 ओ पू णो अग्ने शृणुहि त्वं १, १३९, ७
 ओष्ठाविव मध्वान्ने वदन्ता २, ३९, ६
 ओ सुष्टुत इन्द्र याहि १, १७७, ५
 औच्छत्सा रात्री परितक्म्या ५, ३०, १४
 और्वभृगुवच्छुचिं ८, १०२, ४; साम. १८; तै. सं.
 ३, १, ११, ८
 का हं वो निण्यमा चिकेत १, ९५, ४
 क हं दशभिर्मम ४, २४, १०
 क ई वेद सुते सचा ८, ३३, ७; साम. २९७; १६९६;
 अथर्व. २०, ५३, १; ५७, ११
 क ई व्यक्ता नरः सनीळाः ७, ५६, १; साम. ४३३
 क ई स्तवत्कः पृणात्को यजाते ६, ४७, १५
 क ईषते तुज्यते १, ८४, १७; नि. १४, २६
 क उ जु ते महिमनः समस्या १०, ५४, ३
 क उ श्रवत्कतमो यज्ञियानां ४, ४३, १
 कं याथः कं ह गच्छथः कः ५, ७४, ३
 कः कुमारमजनयत् १०, १३५, ५
 कः स्विद् वृक्षो निष्ठितो मध्ये १, १८२, ७
 ककर्दवे वृषभो युक्त आसीत् १०, १०२, ६
 ककुहः सोम्यो रस ९, ६७, ८
 ककुहं चित्वा कवे ८, ४५, १४
 कंकतो न कङ्कतो १, १९१, १
 कण्वा इन्द्रं यदक्रत ८, ६, ३; साम. १३०८; अथर्व.
 २०, १३८, ३
 कण्वा इव भृगवः सूर्या इव ८, ३, १६; साम. १३६३;
 अथर्व. २०, १०, २; ५९, २
 कण्वास इन्द्र ते मतिं ८, ६, ३१
 कण्वेभिर्धृष्णवा धृषत् ८, ३३, ३; ८६६; अथर्व. २०, ५२, ३;
 ५७, १६
 कतरा पूर्वा कतरा परायोः १, १८५, १; नि. ३, २२
 कत्यग्रयः कति सूर्यासः १०, ८८, १८
 कथा कदस्या उषसो ४, २३, ५
 कथा कविस्तुवीरवान्कया १०, ६४, ४
 कथा त एतदहमा चिकेतं १०, २८, ५
 कथा ते अग्ने शुचयन्त आयोः १, १४७, १
 कथा दाशेम नमसा सुदानून् ५, ४१, १६
 कथा दाशेमाग्रये १, ७७, १
 कथा देवानां कतमस्य याम १०, ६४, १
 कथा नूनं वां विमना उपस्तव ८, ८६, २

कथा महामवृक्षस्य होतुः ४, २३, १
 कथामहे पुष्टिं भराय पुष्णे ४, ३, ७
 कथामहे रुद्रियाय ब्रवाम ५, ४१, ११
 कथा राधाम सखाय १, ४१, ७
 कथा शर्धाय मरुतामृताय ४, ३, ८
 कथा शृणोति ह्यमानमिन्द्र ४, २३, ३
 कथा सबाधः शशमानो अस्य ४, २३, ४
 कथा ह तद्रुणाय त्वमग्ने ४, ३, ५
 कथो नु ते परिचराणि विद्वान् ५, २९, १३
 कदस्विषन्त सूरयः ८, ९४, ७
 कदा क्षत्रश्रियं नरं १, २५, ५
 कदा गच्छाथ मरुतः ८, ७, ३०
 कदा चन प्रयुच्छस्य ८, ५२, ७; वा. य. ८, ३; तै. सं. १, ४, २२, १
 कदा चन स्तरीरसि ८, ५१, ७; साम. ३००; वा. य. ३, ३४; ८, २; तै. सं. १, ४, २२, १; ५, ६, ४
 कदा त इन्द्र गिर्वण ८, १३, २२
 कदा भुवन्नथक्षयाणि ब्रह्म ६, ३५, १
 कदा मर्तमराधसं १, ८४, ८; साम. १३४३; अथर्व. २०, ६३, ५; नि. ५, १७
 कदा वसो स्तोत्रं हर्यतः १०, १०५, १; साम. २२८; नि. ५, १२
 कदा वां तौग्यो विधत् ८, ५, २२
 कदा सूनुः पितरं जात इच्छात् १०, ९५, १२
 कदित्था नूः पात्रं देवयतां १, १२१, १
 कदु शुभ्रमिन्द्र त्वावतो नृन् १०, २९, ४; अथर्व. २०, ७६, ४
 कदु भियाय धान्ने मनामहे ५, ४८, १; नि. ५, ५
 कदु प्रेष्ठा विषां रयीणां १, १८१, १
 कदु स्तुवंत ऋतयन्त देवता ८, ३, १४; अथर्व. २०, ५०, २
 कदू न्वस्याकृतं ८, ६६, ९; अथर्व. २०, ९७, ३
 कदू महीरघृष्टा अस्य तविषीः ८, ६६, १०; नि. ६, २६
 कद्व नूनं कधप्रियः पिता १, ३८, १
 कद्व नूनं कधप्रियो यद् ८, ७, ३१
 कद्विण्यासु वृधसानो अग्ने ४, ३, ६
 कद्रुद्राय प्रचेतसे १, ४३, १; तै. आ. १०, १७, १
 कद्व ऋतस्य धर्णसि १, १०५, ६
 कद्रो अथ महानां ८, ९४, ८
 कनिक्कदज्जनुषं प्रमुवाणः २, ४२, १, नि. ९, ४
 कनिक्कदक्कल्लो गोभिरज्य ९, ८५, ५
 कनिक्कददनु पन्थामृतस्य ९, ९७, ३२
 कनिक्कमि हरिरा सृज्यमानः ९, ९५, १; साम. ५३०

कनीनकेव विद्रधे ४, ३२, २३; नि. ४, १५
 कं ते दाना असक्षत ८, ६४, ९
 कन्नव्यो अतसीनां ८, ३, १३; अथर्व. २०, ५०, १
 कं नश्चित्रमिषण्यसि १०, ९९, १
 कन्या इव वहतु मे तवा उ ४, ५८, ९; वा. य. १७, ९७
 कन्याऽ वारवायती ८, ९१, १
 कन्येव तन्वाऽ शासवाना १, १२३, १०
 कपृक्षरः कपृथमुद्धातन १०, १०१, १२; अथर्व. २०, १३७, २
 कसु श्विदस्य सेनयाग्नेः ८, ७५, ७; तै. सं. २, ६, ११, २
 कमेतं त्वं युवते कुमारं ५, २, २
 कया तच्छृण्वे शच्या शचिष्ठ ४, २०, ९
 कया ते अग्ने अङ्गिरः ८, ८४, ४; साम. १५४९
 कया त्वं न ऊत्यामि ८, ९३, १९; साम. १५८६; वा. य. ३६, ७
 कया नश्चित्र आ भववृत्ति ४, ३१, १; साम. १६९; ६८२; अथर्व. २०, १२४, १; वा. य. २७, ३९; ३६, ४; तै. सं. ४, २, ११, २; तै. आ. ४, ४२, २
 कया नो अग्न ऋतयन्नुतेन ५, १२, ३
 कया नो अग्ने वि वसः ७, ८, ३
 कया शुभा सवयसः १, १६५, १
 करंभ ओषधे भव १, १८७, १०
 कर्णगृह्या मघवा शौरदेव्यः ८, ७०, १५
 कर्हिस्वित्तिदिन्द्र यज्जत्रिरे ६, ३५, ३
 कर्हिस्वित्तिदिन्द्र यन्नृभिर्नृन् ६, ३५, २
 कर्हिस्वित्ता त इन्द्र चेत्यासत् १०, ८९, १४
 कर्वि शशासुः कवयो दग्धा ४, २, १२
 कविः कविस्वा दिवि रूपमास १०, १२४, ७
 कर्वि केतुं धासिं भानुमग्ने ७, ६, २
 कविमग्निमुप स्तुहि १, १२, ७; साम. ३२
 कविमिव प्रचेतसं ८, ८४, २; साम. १२४५
 कर्विं सृजन्ति मर्ज्य ९, ६३, २०
 कविर्न निण्यम् ४, १६, ३; अथर्व. २०, ७७, ३
 कविर्नृचक्षा अभि वीमचष्ट ३, ५४, ६
 कविर्वेधस्या पर्येषि ९, ८२, २; साम. १३१८
 कवी नो मित्रावरुणा १, २, ९; साम. ८४९
 कश्छन्दसां योगं १०, ११४, ९
 कस्त उषः कधप्रिये १, ३०, २०
 कस्तमिन्द्र त्वावसुं ७, ३२, १४; साम. २८०; १६८२
 कस्ते जामिर्जनानां १, ७५, ३; साम. १५३५
 कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो १०, २९, ३; अथर्व. २०, ७६, ३
 कस्ते मातरं विधवामचिक्कत् ४, १८, १२

कस्वा सत्यो मदानां ४, ३१, २; साम. ६८३; अथर्व. २०, १२४, २; वा. य. २७, ४०; ३६, ५; तै. आ. ४, ४२, ३
 कस्या अद्य सुजाताय ५, ५३, १२
 कस्य नूनं कतमस्यामृतानां १, २४, १
 कस्य नूनं परीणसो ८, ८४, ७; साम. ३४
 कस्य बह्माणि जुजुषुर्युवा १, १६५, २
 कस्य वृषा सुते सचा ८, ९३, २०; तै. ब्रा. २, ४, ५, १; ७, १३, १
 कस्य स्वित्सवनं वृषा ८, ६४, ८
 का त उपेतिर्मेनसो १, ७६, १
 का ते अस्त्यरंकृतिः सूक्तैः ७, २९, ३
 का मर्यादा वयुना कद्ध वामं. ४, ५, १३
 कामस्तदग्रे समवर्तताधि १०, १२९, ४; तै. ब्रा. २, ४, १, १०; ८, ९, ४; तै. आ. १, २३, १
 कायमानो वनात्वां ३, ९, २; साम. ५३; नि. ४, १४
 का राधद्धोत्राश्विना १, १२०, १
 कारुरहं ततोऽभिषक् ९, ११२, ३; नि. ६, ६
 का वां भृदुपमातिः कथानः ४, ४३, ४
 काव्येऽभिरदाभ्या ७, ६६, १७
 कासीत्प्रमा प्रतिमा १०, १३०, ३
 का सुष्टुतिः शवसः सूनुमिन्द्रः ४, २४, १
 किं स ऋधक् कृणवद्य सहस्रं ४, १८, ४
 किं सुबाहो स्वंगुरे १०, ८६, ८; अथर्व. २०, १२६, ८
 किं स्वदासीदधिष्ठानमारंभ १०, ८१, २; वा. य. १७, १८; तै. सं. ४, ६, २, ४
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस (०। मनीषिणो) १०, ८१, ४; वा. य. १७, २०; तै. सं. ४, ६, २, ५; तै. ब्रा. २, ८, ९, ६
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस (०। संतस्थाने) १०, ३१, ७
 किं स्विन्नो राजा जगृहे १०, १२, ५; अथर्व. १८, १, ३३
 कितवासो यद्रिरिपुनं ५, ८५, ८; तै. सं. ३, ४, ११, ६
 किं ते कृण्वन्ति कीकटेषु गावः ३, ५३, १४; नि. ६, ३२
 किं देवेषु त्यज एनश्चकर्थ १०, ७९, ६
 किं न हन्द्र जिघांससि १, १७०, २
 किं नो अस्य द्रविणं कद्ध रत्नं ४, ५, १२
 किं नो आतरगस्य १, १७०, ३
 किमंग त्वा ब्रह्मणः सोम ६, ५२, ३
 किमंग त्वा मधवन्भोजमाहुः १०, ४२, ३; अथर्व. २०, ८९, ३
 किमङ्ग रभ्रचोदनः ८, ८०, ३
 किमत्र दक्षा कृणुथः १, १८२, ३
 किमप्ये पर्यासते ८, ८, ८

किमयं त्वां वृषाकपिः १०, ८६, ३; अथर्व. २०, १२६, ३
 किमस्य मदे किम्वस्य ६, २७, १
 किमाग आस वरुण ज्येष्ठं ७, ८६, ४
 किमादमत्रं सख्यं सखिभ्यः ४, २३, ६
 किमादुतालि वृत्रहन् ४, ३०, ७
 किमिच्छंती सरमा प्रेदमान १०, १०८, १; नि. ११, २५
 किमित्ते विष्णो परि चक्ष्यं भूत् ७, १००, ६; साम. १६२५; तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ८
 किमिदं वां पुराणवत् ८, ७३, ११
 किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठान आ १, १६१, १
 किमु श्विदस्मै निविदो ४, १८, ७
 किमु नु वः कृणवामा २, २९, ३
 किमेता वाचा कृणवा तवाहं १०, ९५, २; शत. ब्रा. ११, ५, १, ७
 किं आतासद्यदनाथं भवाति १०, १०, ११; अथर्व. १८, १, १२
 किमयः श्विच्चमस एष आस ४, ३५, ४
 कियती योषा मर्यतो वधूयो १०, २७, १२
 कियस्त्रिदिन्द्रो अध्येति ४, १७, १२
 कियात्या यत्समया भवाति १, ११३, १०
 कीदृङ्दिन्द्रः सरमे का दशीका १०, १०८, ३
 कीरिश्चिद्धि त्वामवसे जुहाव ७, २१, ८
 कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः १, १६५, ३; वा. य. ३३, २७
 कुत्राचिद्यस्य समृतौ ५, ७, २; तै. सं. २, १, ११, ३
 कुत्सा एते हर्यश्वाय शूषं ७, २५, ५
 कुत्साय शुष्णमशुषं निबर्हो ४, १६, १२
 कुमारं माता युवतिः समुब्धं ५, २, १
 कुमारश्चित्पितरं २, ३३, १२
 कुरुश्रवणमावृणि १०, ३३, ४
 कुर्मस्त आयुरजरं यदग्रे १०, ५१, ७
 कुविच्छकत्कुविस्करत् ८, ९१, ४
 कुवित्स देवीः सनयो नवो ४, ५१, ४
 कुवित्सस्य प्र हि व्रजं ६, ४५, २४; साम. १६६८; अथर्व. २०, ७८, ३
 कुवित्सु नो गविष्टये ८, ७५, ११; साम. १६४९; तै. सं. २, ६, ११, ३
 कुविदङ्ग नमसा ये वृधासः ७, ९१, १
 कुविदङ्ग प्रति यथा चिदस्यन १०, ६४, १३
 कुविदङ्ग यवमन्तो यवंचित् १०, १३१, २; अथर्व. २०, १२५, १; वा. य. १०, ३२, १९, ६; २३, ३८, तै. सं. १, ८, २१, १; ५, २, ११, २; तै. ब्रा. २, ६, १, ३
 कुविद् वृषण्यन्तीभ्यः ९, १९, ५

कुविन्नो भग्निरुच्यस्य १, १४३, ६
 कुविन्मा गोपां करसे जनस्य ३, ४३, ५
 कुपुंभकस्तदग्रवीत् १, १९१, १६
 कुह त्या कुह न श्रुता ५, ७४, २
 कुह यान्ता सुष्टुतिं कान्यस्य १, ११७, १२
 कुह श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नद १०, २२, १
 कुह स्थः कुह जग्मथुः ८, ७३, ४
 कुह स्विहोषा कुह वस्तोरश्चि १०, ४०, २; नि. ३, १५
 क्वचिज्जायते सनयासु नव्यः १०, ४, ५
 कृष्टो देवावश्चिनाद्या ५, ७४, १
 कृणुश्च पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं ४, ४, १; वा. य. १३, ९;
 तै. सं. १, २, १४, १; नि. ६, १२
 कृणोत धूमं वृषणं ३, २९, ९
 कृणोत्यस्यै वरिवो य इथा ४, २४, ६
 कृण्वंतो वरिवो गवे ९, ६२, ३; साम. ८३२
 कृतं चिद्धि ष्मा सनेमि द्वेषः ४, १०, ७
 कृतं न श्वघ्नी वि चिनोति देवने १०, ४३, ५; अथर्व.
 १०, १७, ५; नि. ५, २२
 कृतं नो यज्ञं विदथेषु चारुं ७, ८४, ३
 कृतानीदस्य कर्त्वा ९, ४७, २
 कृते चिदत्र मरुतो रणन्त ७, ५७, ५
 कृधि रत्नं यजमानाय ७, १६, ६
 कृधि रत्नं सुसनितः ३, १८, ५
 कृधी नो अहयो देव १०, ९३, ९
 कृषन्नित्फाल १०, ११७, ७
 कृष्णः श्वेतोऽरुषो १०, २०, ९
 कृष्णं त एम रुशतः ४, ७, ९
 कृष्णं नित्यान् हरयः सुपर्णा १, १६४, ४७; अथर्व. ६, २२, १;
 ९, १०, २२; १३, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, ४; नि. ७, २४
 कृष्णपृथ्वी वेविजे अस्य १, १४०, ३
 कृष्णां यदेनीमभि १०, ३, २; साम. १५४७
 कृष्णा यद्गोष्वरुणीषु सोदत् १०, ६१, ४
 कृष्णा रजांसि पत्सुतः ८, ४३, ६
 केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं ३, ३, ३
 केतुं कृण्वन्दिद्वस्परि ९, ६४, ८; साम. ९५९
 केतुं कृण्वन्नकेतवे १, ६, ३; साम. १४७०; अथर्व. २०, २६, ६;
 ४७, १२, ६९, ११; वा. य. २९, ३७; तै. सं.
 ७, ४, २०, १; तै. ब्रा. ३, ९, ४, ३
 के ते अग्ने रिपवे ५, १२, ४
 के ते नर इन्द्र १०, ५०, ३
 केतेन शर्मन्सचते ८, ६०, १८

के मे मर्यकं वि यवन्त ५, २, ५
 केश्यभिं केशी १०, १३६, १; नि. १२, २६
 के छा नरः श्रेष्ठतमा ५, ६१, १
 को अग्निमीष्टे हविषा १, ८४, १८; नि. १४, २७
 को अद्धा वेद क इह प्र वोचत् कुत १०, १२९, ६; तै. ब्रा.
 २, ८, ९, ५
 को अद्धा वेद क इह प्र वोचद्देवाँ ३, ५४, ५
 को अद्य नयो देवकामः ४, २५, १
 को अद्य युङ्क्ते १, ८४, १६; साम. ३४१; अथर्व. १८, १, ६;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; नि. १४, २५
 को अस्य वीरः सधमादमाप ४, २३, २
 को अस्य वेद प्रथमस्याहः १०, १०, ६; अथर्व. १८, १, ७
 को अस्य शुष्मं तविषीं ५, ३२, ९
 को ददर्श प्रथमं १, १६४, ४; अथर्व. ९, ९, ४
 को देवयन्तमभवत् १, ४०, ७
 को देवानामवो अद्या ४, २५, ३
 को नानाम वचसा ४, २५, २
 को नु मर्या अमिथितः ८, ४५, ३७; तै. ब्रा. १, ३, १; नि. ४, २
 को नु वां मित्रावरुणावृतायन् ५, ४१, १
 को नु वां मित्रास्तुतो ५, ६७, ५
 को न्वत्र मरुतो १, १६५, १३
 को मा ददर्श कतमः १०, ५१, २
 को मृळाति कतम ४, ४३, २
 को व स्तोमं राधति १०, ६३, ६
 को वस्त्राता वसवः ४, ५५, १
 को वां दाशस्सुमतये १, १५८, २
 को वामद्या पुरुणां ५, ७४, ७
 को वामद्या करते ४, ४४, ३; अथर्व. २०, १४३, ३
 को वेद जानमेषां ५, ५३, १
 को वेद नूनमेषां ५, ६१, १४
 को वोऽन्तर्मरुत १, १६८, ५
 को वो महान्ति महता ५, ५९, ४
 को वो वर्षिष्ठ आ नरो १, ३७, ६
 क्रतुप्रावा जरिता १०, १००, ११
 क्रतूयन्ति क्रतवो १०, ६४, २
 क्रतूयन्ति क्षितयो ४, २४, ४
 क्रत्व हृत्पूर्णमुदरं ८, ७८, ७
 क्रत्वः समह दीनता ७, ८९, ३
 क्रत्वा दक्षस्य तरुषो ३, २, ३
 क्रत्वा दक्षस्य रथ्यं ९, १६, २
 क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठः ६, १६, २६; तै. ब्रा. २, ४, ६, २

ऋत्वा महौ अनुष्वधं १, ८१, ४; साम. ४२३
 ऋत्वा यदस्य तविषीषु १, १२८, ५
 ऋत्वा शुक्रेभिरक्षभिः ९, १०२, ८
 ऋत्वा हि द्रोणे अज्यसे ६, २, ८
 ऋत्वे दक्षाय नः कवे ९, १००, ५
 ऋत्यादमसिं प्र हिणोमि १०, १६, ९; अथर्व. १२, २, ८;
 वा. य. ३५, १९

क्राणा रुद्रा मरुतो १०, ९२, ६
 क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः १, ५८, ३
 क्राणा शिशुर्महीनां ९, १०२, १; साम. ५७०; १०१३
 क्रीळं वः शर्धो १, ३७, १; तै.सं. ४, ३, १३, ६; नि. ७, २
 क्रीळस्य सूनृता ८, १३, ८
 क्रीळन्नो रश्म ५, १९, ५
 क्रीळुर्मखो ९, २०, ७; साम. ९७४
 क१ त्यानि नौ सख्या ७, ८८, ५
 कव१त्या वल्लू पुरुहूताद्य ६, ६३, १
 कव१त्री चक्रा त्रिवृतो १, ३४, ९
 कव नूनं सुदानवो ८, ७, २०
 कव नूनं कद्वो अर्थ १, ३८, २
 कव वः सुम्ना नव्यांसि १, ३८, ३
 कव१ वोऽश्वाः कवा३भीशवः ५, ६१, २
 कव१स्य ते रुद्र मृळयाकुः २, ३३, ७
 कव१स्य वीरः को अपदयद् ५, ३०, १
 कव१स्य वृषमे युवा ८, ६४, ७; साम. १४२
 कव१स्या वो मरुतः १, १६५, ६; तै. ब्रा. २, ८, ३, ५
 कव सिदद्य कतमास्त्रश्चिना १०, ४०, १४
 कव स्विदस्य रजसो महः १, १६८, ६
 कव स्विदासां कतमा पुराणी ४, ५१, ६
 कवेयथ कवेदसि ८, १, ७; साम. २७१

क्षत्रं जिन्वतमुत ८, ३५, १७
 क्षत्राय त्वं श्रवसे १, ११३, ६
 क्षत्राय त्वमवसि ८, ३७, ६
 क्षप उरश्च दीदिहि ७, १५, ८
 क्षपो राजन्नुत १, ७९, ६; साम. १५६३; वा. य. १५, ३७;
 तै. सं. ४, ४, ४, ५
 क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं ४, १७, १३
 क्षेति क्षेमेभिः साधुभिः ८, ८४, ९
 क्षेत्रमिव वि मसुः १, ११०, ५
 क्षेत्रस्य पतिना वयं ४, ५७, १; तै. सं. १, १, १४, २;
 नि. १०, १५

क्षेत्रस्य पते मधुमन्तं ४, ५७, २; तै. सं. १, १, १४, ३;
 नि. १०, १६
 क्षेत्रादपश्यं सनुतः ५, २, ४
 क्षेमस्य च प्रयुजश्च ८, ३७, ५
 क्षेमो न साधुः १, ६७, २
 खे रथस्य खेऽनसः ८, ९१, ७; अथर्व. १४, १, ४१
 गच्छतं दाशुषो गृहं ८, ८५, ६
 गणानां त्वा गणपतिं २, २३, १; तै. सं. २, ३, १४, ३
 गंता नो यज्ञं यज्ञियाः ५, ८७, ९
 गन्तारा हि स्थोऽवसे १, १७, २
 गंतैयान्ति सवना हरिभ्यां ६, २३, ४
 गन्धर्व इत्या पदमस्य रक्षति ९, ८३, ४
 गमद्वाजं वाजयन्तिन्द्र मर्त्यः ७, ३२, ११
 गमन्नस्मे वसून्त्या हि शंसिषं १०, ४४, ५; अथर्व. २०, ९४, ५
 गंभीरा उदधीरिव ३, ४५, ३; साम. १७२०
 गंभीरेण न उरुणामन्निमेषः ६, २४, ९
 गयस्कानो अमीवहा १, ९१, १२; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गर्भं धेहि सिनीवालि १०, १८४, २; अथर्व. ५, २५, ३;
 शत. ब्रा. १४, ९, ४, २०
 गर्भे जु नौ जनिता दंपती कः १०, १०, ५; अथर्व. १८, १, ५
 गर्भे जु सं नन्वेषामवेद ४, २७, १; ऐ. आ. २, २४
 गर्भे मातुः पितुष्पिता ६, १६, ३५; साम. १३२७
 गर्भे योषामदधुर्वत्समासनि १०, ५३, ११
 गर्भो यज्ञस्य देवयुः ८, १२, ११
 गर्भो यो अपां गर्भः १, ७०, ३
 गवामिव श्रियसे शृंगमुत्तमं ५, ५९, ३
 गवाशिरं मन्थिनमिन्द्र शुक्रं ३, ३२, २
 गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्राः ४, १७, १६
 गव्यो षु णो यथा पुरा ८, ४६, १०; साम. १८६
 गाथपतिं मेधपतिं १, ४३, ४
 गाथश्रवसं सत्पतिं ८, २, ३८
 गामङ्गैष आ ह्वयति १०, १४६, ४; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कं १, १६४, २४; अथर्व. ९, १०, ९
 गायत्साम नभन्यं १, १७३, १
 गायन्ति त्वा गायत्रिणो १, १०, १; साम. ३४२; १३४४;
 तै. सं. १, ६, १२, २; नि. ५, ५
 गार्हपत्येन संत्य १, १५, १२
 गाव इव ग्रामं यूयुधिरिवाश्वा १०, १४९, ४
 गाव उपावतावतं ८, ७२, १२; साम. ११७; १६०२;
 वा. य. १३, १९, ७१

गावश्चिद्धा समन्यवः ८, २०, २१; साम. ४०४
 गावो न यूथमुप यन्ति ८, ४६, ३०
 गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छा ६, २८, ५; अथर्व. ४, २१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
 गावो यवं प्रयुता अर्यो अक्षन् १०, २७, ८
 गिरयश्चिद्धि जिहते ८, ७, ३४
 गिरश्च यास्ते निर्वाहः ८, २, ३०
 गिरस्त इन्द्र ओजसा ९, २, ७; साम. १०४३
 गिरा जात इह स्तुत ९, ६२, १५
 गिरा य एता युनजद्धरी ते ७, ३६, ४
 गिरा यदी सबंधवः ९, १४, २
 गिरा ब्रह्मो न संभृतः ८, ९३, २; साम. १२२४; अथर्व. २०, ४७, ३; १३७, १४; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 गिरिर्न यः स्वतर्वाँ ऋष्व इन्द्रः ४, २०, ६
 गिरीरज्राजंजमानाँ आधारय १०, ४४, ८; अथर्व. २०, ९४, ८
 गिरो जुषेथामध्वरं जुषेथाँ ८, ३५, ६
 गिर्वणः पाहि नः सुतं ३, ४०, ६; साम. १९५; अथर्व. २०, ६, ६
 गीर्णं भुवनं तमसापगूळहं १०, ८८, २
 गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान ७, ९३, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 गुहा शिरो निहितमृधगक्षी १०, ७९, २
 गुहा सतीरूप त्मना ८, ६, ८
 गुहा हितं गुह्यं गूळहं २, ११, ५
 गूहता गुह्यं तमो १, ८६, १०
 गृणाना जमदग्निना ३, ६२, १८; साम. ६६५
 गृणानो अङ्गिरोभिर्दस्स १, ६२, ५
 गृणे तदिन्द्र ते शव ८, ६२, ८; साम. ३९१
 गृभीतं ते मन इन्द्र द्विर्वाः ७, २४, २
 गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं १०, ८५, ३६; अथर्व. १४, १, ५०
 गृष्टिः ससूवः स्थविरं तवागाँ ४, १८, १०
 गृहं गृहमहना यात्य १, १२३, ४
 गृहमेघास भागत ७, ५९, १०; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गृहो याम्यरंकृतो १०, ११९, १३
 गोजिता बाहू अमितक्रतुः १, १०२, ६
 गोजिज्ञः सोमो रथजिद् ९, ७८, ४
 गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं १०, १०३, ६; साम. १८५४; अथर्व. ६, ९७, ३; १९, १३, ६; वा. य. १७, ३८; तै. सं. ४, ६, ४, २
 गोभिर्मिमिक्षुं दधिरे सुपारं ३, ५०, ३
 गोभिर्यदीमन्ये अस्मात् ८, २, ६; नि. ५, ३
 गोभिर्वाणो अज्यते सोमरी ८, २०, ८

गोभिष्टरेमामर्ति दुरेवाँ १०, ४२, १०; ४३, १०; ४४, १०; अथर्व. ७, ५०, ७; २०, १७, १०; ८९, १०; ९४, १०
 गोमदश्चावद्रथवत्सुवीरं ५, ५७, ७
 गोमदू शु नासत्या २, ४१, ७; वा. य. २०, ८१
 गोमद्विरण्यवद्रसु ७, ९४, ९
 गोमज्ञ इन्द्रो अश्ववत् २, १०५, ४; साम. ५७४; १६११
 गोमज्ञः सोम वीरवद् ९, ४२, ६
 गोमातरो यच्छुभयन्ते १, ८५, ३
 गोमाँ अग्नेऽविमाँ अश्वी यज्ञः ४, २, ५; तै. सं. १, ६, ६, ४; ३, १, ११, १
 गोमायुरदादजमायुरदाद् ७, १०३, १०
 गोमायुरेको अजमायुरेकः ७, १०३, ६
 गोविस्पवस्व वसुविद्धिरण्य ९, ८६, ३९; साम. ९५५
 गोषा इन्द्रो नृषा ९, २, १०; साम. १०४५
 गोषु प्रशस्ति वनेषु धिवे १, ७०, ९
 गौरमीमेदनु वत्सं मिषतं १, १६४, २८; अथर्व. ९, १०, ६; १, ८; नि. ११, ४२
 गौरीर्मिमाय सलिलानि १, १६४, ४१; अथर्व. ९, १०, २१; १३, १, ४२; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११; तै. आ. १, ९, ४; नि. ११, ४०
 गौर्धयति मरुताँ ८, ९४, १; साम. १४९
 ग्राश्च यज्ञश्च वावृधन्त ६, ६८, ४
 ग्रन्थि न वि व्य ग्रथितं ९, २७, १८
 ग्रावाण उपरेष्वा १०, १७५, ३
 ग्रावाणः सविता नु वो १०, १७५, ४
 ग्रावाणः सोम नो हि कं ६, ५१, १४
 ग्रावाणेव तदिदं जरेथे २, ३९, १
 ग्रावाणो अप दुच्छुनाँ १०, १७५, २
 ग्रावाणो न सुरयः सिन्धुमात १०, ७८, ६
 ग्रावा वदन्नप रक्षांसि सेधतुः १०, ३६, ४
 ग्राव्णा मुञ्चो अभि धुतः ९, ६७, १९
 ग्राव्णो ब्रह्मा युयुजानः सपर्य ५, ४०, ८
 ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः १०, १६३, २; अथर्व. २, ३३, २; २०, ९६, १८
 घनेव विष्वग्वि जज्ञ १, ३६, १६
 घर्मा समन्ता त्रिवृतं व्यापतुः १०, ११४, १
 घर्मेव मधु जठरे सनेरू १०, १०६, ८
 घृतं न पूतं तनूरेपाः ४, १०, ६; तै. सं. २, २, १२, ७
 घृतपृष्ठा मनोयुजो १, १४, ६
 घृतप्रतीकं व ऋतस्य १, १४३, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 घृतपृष्ठः सौम्या ८, ५९, ४

घृतमग्नेर्वधस्यस्य वर्धनं १०, ६९, २
 घृतं पवस्व धारया ९, ४९, ३; साम. १४३७
 घृतं मिमिक्षे घृतरस्य २, ३, ११; वा. य. १७, ८८; तै. आ.
 १०, १०, २
 घृतवती भुवनानामभिश्चि ६, ७०, १; साम. ३७८;
 वा. य. ३४, ४५
 घृतवन्तः पावक ते ३, २१, २; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 घृतवन्तमुप मासि १, १४२, २
 घृताहवन दीदिवः १, १२, ५
 घृताहवन संत्येमा १, ४५, ५
 घृतेन छावापृथिवी अभीघृते ६, ७०, ४
 घृतेनाग्निः समज्यते १०, ११८, ४
 घृषुः श्येनाय कृत्वेन १०, १४४, ३
 घृषु पावकं वानिनं १, ६४, १२
 घृतो वृत्रमतरन्नोदसी १, ३६, ८
 घ्नन्मृध्राण्यप द्विषो ८, ४३, २६
 चकार ता कृणवन्तु नमन्या ७, २६, ३
 चकृवांस ऋभवस्तदपृच्छत १, १६१, ४
 चक्रं यदस्याप्स्वा निषत्तं १०, ७३, ९; साम. ३३१
 चक्रं न घृतं पुरुहूत वेपते ५, ३६, ३
 चक्राणालः परीणहं पृथिव्या १, ३३, ८
 चक्राथे हि सध्र्यङ् नाम भद्रं १, १०८, ३
 चाक्रिर्दिवः पवते कृत्वो रसः ९, ७७, ५
 चाक्रियो विश्वा भुवना ३, १६, ४
 चक्षुर्नो देवः सविता १०, १५८, ३
 चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे १०, १५८, ४
 चक्षुषः पिता मनसा हि धीरः १०, ८२, १; वा. य. १७ २५;
 तै. सं. ४, ६, २, ४
 चतस्र ई घृतदुहः सचंते ९, ८९, ५
 चतुःसहस्रं गव्यस्य ५, ३०, १५
 चतुरश्रिद्विदमानात् १, ४१, ९; नि. ३, १६
 चतुर्दशान्ये महिमानो अस्य १०, ११४, ७
 चतुर्भिः साकं नवतिं च नाम १, १५५, ६
 चतुष्कपर्दा युवतिः सुपेक्षाः १०, ११४, ३; तै. ब्रा.
 १, २, १, २७; ३, ७, ६, ५; ७, १४
 चतुस्त्रिंशद्वाजिनो देव १, १६२, १८; वा. य. २५, ४१;
 तै. सं. ४, ६, ९, ३
 चत्तो हतश्चत्तामुतः १०, १५५, २
 चत्वार ई विभ्रति क्षेमयन्तः ५, ४७, ४
 चत्वारिंशद्दशरथस्य १, १२६, ४
 चत्वारि ते असुर्याणि नाम १०, ५४, ४

चत्वारि वाक्परिमिता पदानि १, १६४, ४५; अथर्व.
 ९, १०, २७; तै. ब्रा. २, ८, ८, ५; शत. ब्रा.
 ४, १, ३, १७; नि. १३, ९
 चत्वारि शृंगा त्रयो अस्य पादा ४, ५८, ३; वा. य. १७, ९१;
 तै. आ. १०, १०, २; नि. १३, ७
 चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः ७, १८, २३
 चत्वारो मा मशशौरस्य १, १२२, १५
 चनिष्टं देवा ओषधीषु ७, ७०, ४
 चन्द्रमग्निं चन्द्ररथं हरित्रतं ३, ३, ५
 चन्द्रमा अपस्वन्तरा १, १०५, १; साम. ४१७; अथर्व.
 १८, ४, ८९; वा. य. ३३, २०
 चन्द्रमा मनसो जातः १०, ९०, १३; अथर्व. १९, ६, ७;
 वा. य. ३१, १२; तै. आ. ३, १२, ६
 चमूषच्छयेनः शकुनो ९, ९६, १९; साम. ११७७
 चरन्वत्सो रुशन्निह ८, ७२, ५
 चरित्रं हि वेरिवाञ्छेदिपर्णं १, ११६, १५
 चरुर्न यस्तमींख्य ९, ५२, ३
 चर्कृत्यं मरुतः पृत्सु १, ६४, १४
 चर्षणीघृतं मघवानमुक्थ्यं ३, ५१, १; साम. ३७४
 चाकल्पे तेन ऋषयो मनुष्याः १०, १३०, ६
 चिकित्विन्मनसं ५, २२, ३
 चिते तद्वां सुराधसा १०, १४३, ४
 चित्तिमचित्तिं चिनवद् ४, २, ११; तै. सं. ५, ५, ४, ४
 चित्तिरपां दमे विश्वायुः १, ६७, १०
 चित्तिरा उपवर्हणं १०, ८५, ७; अथर्व. १४, १, ६
 चित्र इच्छिशोस्तरुणस्य १०, ११५, १; साम. ६४
 चित्र इद्राजा राजका इदन्यके ८, २१, १८
 चित्रं ह यद्वां भोजनं न्वस्ति ७, ६८, ५
 चित्रं तद्वो मरुतो याम २, ३४, १०
 चित्रं देवानामुदगादनीकं १, ११५, १; ऐ. आ. ३, ९; अथर्व.
 १३, २, ३५; २०, १०७, १४; वा. य. ७, ४२;
 १३, ४६; तै. सं. १, ४, ४३, १; २, ४, १४, ४; तै. ब्रा.
 २, ८, ७, ३; तै. आ. १, ७, ६; २, १३, १; नि. १२, १६
 चित्रस्ते भानुः क्रतुप्रा अभि १०, १००, १२
 चित्रा वा येषु दीधितिः ५, १८, ४
 चित्रैरजिभिर्वपुषे १, ६४, ४
 चित्रो यदभ्राद् श्वेतो न विक्षु १, ६६, ६
 चित्रो वोऽस्तु यामः १, १७२, १
 चोदयतं सूनृताः पिन्वतं धिय १०, ३९, २
 चोदयित्री सूनृतानां १, ३, ११; वा. य. २०, ८५; तै. सं.
 ४, १, ११, २

छन्दस्तुभः कुम्भन्यवः ५, ५२, १२

छर्दिन्यन्तमदाभ्यं ८, ८५, ५

जगता सिन्धुं दिव्यस्तभाय १, १६४, २५; अथर्व. ९, १०, ३

जगृभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं १०, ४७, १; साम. ३१७;

तै. ब्रा. २, ८, २, ५

जघने चोद एषां ५, ६१, ३

जघन्वाँ इन्द्र मित्रेरुञ्जोद० १, १७४, ६

जघन्वाँ उ हरिभिः संभृत १, ५२, ८

जघान वृत्रं स्वधितिर्वनेव १०, ८९, ७

जग्निर्वृत्रममित्रियं ९, ६१, २०; साम. ८१६

जज्ञान एव व्यबाधत स्पृधः १०, ११३, ४

जज्ञानं सप्तमातरो ९, १०२, ४; साम. १०१

जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ ७, ९८, ३; अथर्व. २०, ८७, ३

जज्ञानो नु शतक्रतुः ८, ७७, १

जज्ञानो हरितो वृषा ३, ४४, ४

जज्ञिष इत्था गोपीध्याय हि १०, ९५, ११

जनं वज्रिन्महि चिन् ६, १९, १२

जनयन्नोचना दिवो ९, ४२, १

जनस्य गोपा अजनिष्ट ५, ११, १; साम. ९०७; वा. य.

१५, २७; तै. सं. ४, ४, ४, २

जनाय चिद्य ईवत उ लोकं ६, ७३, २; अथर्व. २०, ९०, २

जनासो अग्निं दधिरे सहः १, ३६, २

जनासो वृक्तबर्हिपो ८, ५, १७

जनिता दिवो जनिता पृथिव्या ८, ३६, ४

जनिताश्चानां जनिता गवां ८, ३६, ५

जनिष्ट योषा पतयस्कनीनक १०, ४०, ९

जनिष्ट हि जेन्यो अग्ने अह्नां ५, १, ५; तै. सं. ४, १, ३, ४

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय १०, ७३, १; वा. य. ३३, ६४;

तै. ब्रा. २, ८, ३, ४

जनिष्वा देववीतये ६, १५, १८

जनीयन्तो न्वग्रवः ७, ९६, ४; साम. १४६०; अथर्व.

१४, २, ७२

जनूँश्चिद्वो मरुतस्वेष्ट्येण ७, ५८, २

जने न शेष आहूयः १, ६९, ४

जनो यो मित्रावरुणा १, १२२, ९

जन्मजन्मज्जिहितो जातवेदा ३, १, २१

जम्भयतमभितो १, १८२, ४

जयतं च प्र स्तुतं च ८, ३५, ११

जयतामिव तन्यतुः १, २३, ११

जयेम कारे पुरुहूत कारिणः ८, २१, १२

जरतीभिरोषधीभिः ९, ११२, २

जरमाणः समिध्यसे १०, ११८, ५

जराबोध तद्विनिर्द्धि १, २७, १०; साम. १५; १६६३;

नि. १०, ८

जातवेदसे सुनवाम सोममराति १, ९९, १; तै. ब्रा. २, २, १;

नि. १४, ३३

जातो अग्नी रोचते ३, २९, ७

जातो जायते सुदिनत्वे ३, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३

जातो यदग्ने भुवना व्यख्यः ७, १३, ३; तै. सं. १, ५, ११, २

जामत्यङ्गः प्रथमस्य १, १२३, ९

जानन्ति वृष्णो अरुवस्य ३, ७, ५

जानन्तो रूपमकृपन्त विप्राः १०, १२३, ४

जामिः सिंधूनां आतवे १, ६५, ७

जाम्यतीतपे धनुः ८, ७२, ४

जाया तप्यते कितवस्य हीना १०, ३४, १०

जायेदस्तं मघवन्सेदयो निः ३, ५३, ४

जायेव पत्यावधि शेष मंहसे ९, ८२, ४

जिघम्याग्निं हविषा २, १०, ४; वा. य. ११, २३; तै. सं. ४, १, २, ४

जिह्वां नुनुदेऽवतं तथा १, ८५, ११

जिह्वाग्ने चरितवे मघोनी १, ११३, ५

जिह्वाभिरह नन्नमद् ८, ४३, ८

जीमूतस्येव भवति प्रतीकं ६, ७५, १; वा. य. २९, ३८;

तै. सं. ४, ६, ६, १

जीवं रुदन्ति वि मयन्ते १०, ४०, १०; अथर्व. १४, १, ४६

जीवाङ्गो अभि धेतना ८, ६७, ५; नि. ६, २७

जुजुरुषो नासत्योव व्रिं १, ११६, १०

जुषद्व्या मानुषस्य १०, २०, ५

जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य ७, २, १

जुषस्व सप्रथस्तमं १, ७५, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १

जुषस्वाग्ने इळ्या सजोषाः ५, ४, ४

जुषाणो अग्ने प्रति हर्यमेव १०, १२२, २

जुषाणो अङ्गिरस्तमेमा ८, ४४, ८

जुषेथां यज्ञमिष्टये ८, ३८, ४

जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह ८, ३५, ४

जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्तो २, ३६, ६

जुष्ट इन्द्राय मत्सरः ९, १३, ८; साम. ११९४

जुष्टो नरो ब्रह्मणा वः पितृणां ७, ३३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १

जुष्टो दमूना अतिधिर्दुरोणे ५, ४, ५; अथर्व. ७, ७३, ९;

तै. ब्रा. २, ४, १, १; नि. ४, ५

जुष्टो मदाय देवतात इन्द्रो ९, ९७, १९

जुष्टो हि दूतो असि १, ४४, २; साम. १७८१
जुष्टवी न इन्दो सुपथा सुगानि ९, ९७, १६
जुष्टुराणा चिदम्बिना ८, २६, ५
जुष्टुरे वि चितयन्तो ५, १९, २; नि. ४, १९
जेतानृभिरिन्द्रः पृत्सु शूरः १, १७८, ३
जोषद्यदीमसूर्या सचध्वै १, १६७, ५
जोषा सवितर्यस्य ते १०, १५८, २
जोष्यग्ने समिधं जोष्याहुति २, ३७, ६
जोहूत्रो अग्निः प्रथमः २, १०, १
ज्ञेया भागं सहसा नो २, १०, ६
जमया अत्र वसवो रन्त देवा ७, ३९, ३; नि. ११, ४३
ज्यायांसमस्य यतुनस्य केतु ५, ४४, ८; नि. ६, १५
ज्येष्ठ आह चमसाद्वाकरोति ४, ३३, ५
ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं ८, २, २३
ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधुप्रियं ९, ८६, १०; साम. १०३१
ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ३, ३९, ८
ज्योतिर्वृणीत तमसो विजान ३, ३९, ७
ज्योतिष्मतीमदिति धारयत् १, १३६, ३
ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं ८, ५८, ३

त आदित्या आ गता सर्वतातये भूत १, १०६, २
त आदित्या आ गता सर्वतातये वृधे नो १०, ३५, ११
त आदित्यास उरवो २, २७, ३
त आयजन्त द्रविणं समस्या १०, ८२, ४; वा. य. १७, २८,
तै. सं. ४, ६, २, २; नि. ६, १५
त इदुग्राः शवसा धृष्णुषेणाः ६, ६६, ६
त इदेवानां सधमाद आसन् ७, ७६, ४
त इदेदि सुभग त आहुति ८, १२, १८
त इक्षिण्यं हृदयस्य प्रकेतैः ७, ३३, ९
त इन्वस्य मधुमद्वि विप्र ३, ३२, ४
त उक्षितासो महिमानं १, ८५, २
त उग्रास वृषण ८, २०, १२
त ऊ पु णो महो यजत्राः १०, ६१, २७
तं यज्ञं बर्हिषि १०, २०, ७; अथर्व. १२, ६, ११; वा. य.
३१, ९, तै. आ. ३, १२, ३
तं यज्ञसाधमपि १, १२८, २
तं युक्तायां मनसो यो १, १८३, १
तं युवं देवावम्बिता ४, १५, १०
तं व इन्द्रं चतिनं ६, १९, ४
तं व इन्द्रं न सुक्रतुम् ६, ४८, १४
तं वः शर्धं रथानाम् ५, ५३, १०

तं वः शर्धं रथेभ्युभम् ५, ५६, ९
तं वः शर्धं मरुतं २, ३०, ११
तं वः सखायः सं ६, २३, ९
तं वः सखायो मदाय ९, १०५, १; साम. ५६९; १०९८
तं वर्धयन्तो मत्तिभिः १०, ६७, ९; अथर्व. २०, ९१, ९
तं वश्चराथा १, ६६, ९; नि. १०, २१
तं वां रथं वयमया हुवेम पृथुप्रयम् ४, ४४, १; अथर्व.
२०, १४३, १
तं वां रथं वयमया हुवेम स्तोमैः १, १८०, १०
तं वृधन्तं मारुतं ६, ६६, ११
तं वेधां मेधयाह्वान् ९, २६, ३
तं वो दस्ममृतीषहम् ८, ८८, १; साम. २३६; ६८५;
अथर्व. २०, ९, १, ४९, ४; वा. य. २६, ११
तं वो दीर्घायुशोचिषं ५, १८, ३
तं वो धिया नव्यस्या ६, २२, ७; अथर्व. २०, ३६, ७
तं वो धिया परमया ६, ३८, ३
तं वो महो महाव्यम् ८, ७०, ८
तं वो वाजानां पतिं ८, २४, १८; साम. १६८६; अथर्व.
२०, ६४, ६
तं वो विं न द्रुपदम् १०, ११५, ३
तं शग्मासो अरुषासो ७, ९७, ६
तं शश्वतीषु मातृषु ४, ७, ६
तं शिशीता सुवृत्तिभिः ८, ४०, १०
तं शिशीता स्वध्वरम् ८, ४०, ११
तं शुभ्रमग्निमवसे ३, २६, २
तं सखायः पुरोरुचम् ९, २८, १२; साम. १६८०; नि. ५, १५
तं सध्रीचीरुतयो ६, ३६, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
तं सबाधो यतस्तुच ३, २७, ६; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
तं सानावधि जामयो ९, २६, ५
तं सिन्धवो मत्सरं १०, ३०, ९
तं सुप्रतीकं सुदृशम् ६, १५, १०; तै. सं. २, ५, १२, ५
तं सुष्टुत्या विवासे ८, १६, ३; अथर्व. २०, ४४, ३
तं सोतारो धनस्पृतं ९, ६२, १८
तं स्मा रथं मघवन् १, १०२, ३
तं हिन्वन्ति मद्व्युतं ९, ५३, ४; साम. १७१७
तं हि शश्वन्त ईळते ५, १४, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ८
तं हि स्त्रराजं वृषभं ८, ६१, २; साम. १२३४; अथर्व.
२०, ११३, २
तं हुवेम यतस्तुचः ८, २३, २०
तं होतारमध्वरस्य ७, १६, १२; साम. १५१४
तक्का न भूर्णिः १, ६६, २

तक्षयत्त उशना १, ५१, १०
 तक्षयदी मनसो ९, ९७, २२; साम. ५३७
 तक्षजासत्याभ्यां १, २०, ३
 तक्षग्रथं सुवृतं १, १११, १
 तं गाथया पुराण्या ९, ९९, ४; साम. १६३३
 तं गावो अभ्यनूषत ९, २६, २
 तं गीर्भिर्वाचमीङ्गयम् ९, ३५, ५
 तं गूर्तयो नेमन्निषः १, ५६, २
 तं गूर्धया ८, १९, १; साम. १०९; १६८७
 तं गोभिर्बृषणं रसं ९, ६, ६
 तं घेमिस्था (०। अर्थं चिद्) ८, ६९, १७; अथर्व. २०, ९२, १४
 तं घेमिस्था (०। होत्राभिः) १, ३६, ७
 तच्चक्षुर्देवहितं ७, ६६, १६; वा. य. ३६, २४; तै. आ. ४, ४२, ५
 तच्चित्रं राध आ भरोषो ७, ८१, ५
 तत्तं मे अपः १, ११०, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, २
 तत्तुर्विर्वीरो नयो विचेताः ६, २४, २
 तत्तृदनाः सिन्धवः ५, ५३, ७
 तत्त इन्द्रियं परमं पराचैः १, १०३, १
 तत्तदभिर्बयो दधे ८, ३९, ४
 तत्तदिदधिनोः १, ४६, १२
 तत्तदिदस्य पौंस्यं १, १५५, ४
 तत्तु ते दंसो १, ६९, ८
 तत्तु प्रयः प्रत्यथा ते १, १३२, ३
 तत्ते भद्रं यत् १, ९४, १४
 तत्ते यज्ञो अजायत ८, ८९, ६; साम. १४३०
 तत्ते सहस्व ईमहे ८, ४३, ३३
 तत्त्वा यामि ब्रह्मणा १, २४, ११; वा. य. १८, ४९; २१, २;
 तै. सं. २, १, ११, ६
 तत्त्वा यामि सुवीर्यम् ८, ३, ९; अथर्व. २०, ९, ३; ४९, ६
 तत्रो अपि प्राणीयत ८, ५६, ४
 तत्सविता वोऽमृतत्वं १, ११०, ३
 तत्सवितुर्वरेण्यम् ३, ६२, १०; साम. १४६२; वा. य. ३, ३५;
 २२, ९; ३०, २; ३६, ३; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, ११, १; तै. आ. १, ११, २
 तत्सवितुर्वृणीमहे वयं ५, ८२, १; तै. आ. १, ११, ३
 तत्सु नः शर्म यच्छता ८, १८, १२
 तत्सु नः सविता भगो (०। इन्द्रो) ४, ५५, १०
 तत्सु नः सविता भगो (०। शर्म) ८, १८, ३
 तत्सु नो नयं सन्यस ८, ६७, १८
 तत्सु नो विश्वे (०। वृषम्) ६, ४५, ३३
 तत्सु नो विश्वे (०। मरुतः) ८, ९४, ३

तत्सु वा मित्रावरुणा ५, ६२, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६
 तत्सूर्यं रोदसी उमे ८, २५, २१
 तत्सूर्यस्य देवत्वं १, ११५, ४; अथर्व. २०, १२३, १;
 वा. य. ३३, ३७; तै. ब्रा. २, ८, ७, १; नि. ४, ११
 तथा तदस्तु सोमपाः १, ३०, १२
 तदमे चक्षुः प्रति १०, ८७, १२; अथर्व. ८, ३, २१
 तदम् युज्जमा भर ८, १९, १५; साम. ११३
 तदद्य वाचः प्रथमं १०, ५३, ४; नि. ३, ८
 तदद्या चित्त उक्थिनो ८, १५, ६; साम. ८८२; अथर्व.
 २०, ६१, ३
 तदज्ञाय तदपसे ८, ४७, १६
 तदस्तु मित्रावरुणा ५, ४७, ७; अथर्व. १९, ११, ६
 तदस्मै नव्यमङ्गिरस्वद् २, १७, १
 तदस्य प्रियमभि १, १५४, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, २
 तदस्यानीकमुत चारु २, ३५, ११
 तदस्येदं पश्यता १, १०३, ५
 तदित्सधस्थमभि चारु १०, ३२, ४
 तदित्समानमाशाते १, २५, ६
 तदिदास भुवनेषु १०, १२०, १; ऐ. आ. १, १२, अथर्व.
 ५, २, १; २०, १०७, ४; नि. १४, २४
 तदिद्वयस्य सवनं विवेरपः १०, ७६, ३
 तदिद्वयस्य चेतति ८, १३, २०
 तदिद्वदन्त्यद्रयो विमोचने १०, ९४, १३
 तदिन्द्र प्रेव वीर्यं १, १०३, ७
 तदिन्द्राव आ भर ८, २४, २५
 तदिन्नक्तं तद्दिवा मङ्गमाहुः १, २४, १२
 तदिन्नु ते करणं ५, ३१, ७
 तदिन्वस्य परिषद्धानो १०, ६१, १३
 तदिन्वस्य वृषभस्य ३, ३८, ७
 तदिन्वस्य सवितुः ३, ३८, ८
 तदिन्मे च्छन्सद्वपुषो १०, ३२, ३
 तदु प्रयक्षतमस्य १, ६२, ६
 तदु श्रेष्ठं सवनं १०, ७६, २
 तदूचुषे मानुषेमा १, १०३, ४
 तद् पु वामेना कृतं ५, ७३, ४
 तद्वत् पृथिवि बृहत् ५, ६६, ५
 तद्वधाना अवस्यवो ८, ६३, १०
 तद्देवस्य सवितुर्वार्यं ४, ५३, १
 तद्देवानां देवतमाय २, २४, ३
 तद्वि वयं वृणीमहे १०, १२६, २
 तद्वन्धुः सूरिर्दिवि १०, ६१, १८

तद्भद्रं तव दंसना ३, ९, ७
तद्वाधो अद्य सवितुर्वरेण्यं १, १५९, ५
तद् उक्थस्य बर्हणे ६, ४४, ६
तद्वाः सुजाता मरुतो १, १६६, १२
तद्वां नरा नासत्यावनुष्यात् १, १८२, ८
तद्वां नरा शंस्यं राध्यं १, ११६, ११
तद्वां नरा शंस्यं पञ्जियेण १, ११७, ६
तद्वां नरा सनये १, ११६, १२
तद्वामृतं रोदसी प्र ब्रवीमि १०, ७९, ४
तद्वायं वृणीमहे ८, २५, १३; नि. ५, १
तद्विप्रासो विपन्यवो १, २२, २१; साम. १६७३; वा. य. ३४, ४४
तद्विडिडि यत्त इन्द्रो जुजोषत् ८, ९६, १२
तद्विष्णोः परमं पदं १, २२, २०; साम. १६७२; अथर्व.
७, २६, ७; वा. य. ६, ५; तै. सं. १, ३, ६, २; ४, २, ९, ३
तद्वीर्यं वो मरुतो ५, ५४, ५
तद्वो अद्य मनामहे ७, ६६, १२
तद्वो गाय सुते सचा ६, ४५, २२; साम. ११५; १६६६;
अथर्व. २०, ७८, १
तद्वो जामित्वं मरुतः १, १६६, १३
तद्वो दिवो दुहितरो विभातीः ४, ५१, ११
तद्वो यामि द्रविणं ५, ५४, १५
तद्वो वाजा ऋभवः ४, २६, ३
तनूत्यजेव तस्करा १०, ४, ६, नि. ३, १४
तनूनपात्यथ ऋतस्य १०, ११०, २; अथर्व. ५, १२, २; वा. य.
२९, २६; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ६
तनूनपात्यवमानः ९, ५, २
तनूनपादुच्यते ३, २९, ११
तनूनपादृतं यते १, १८८, २
तनूष्टे वाजिन्तन्वं १०, ५६, २
तं तमिद्राधसे मह ८, ६८, ७
तन्तुं तन्वन्नजसो १०, ५३, ६; तै. सं. ३, ४, २, २
तन्तुं तन्वानमुत्तमं ९, २२, ६
तं ते मदं गृणीमसि ८, १५, ४; साम. ३८३; ८८०; अथर्व.
२०, ६१, १
तं ते यवं यथा गोभिः ८, २, ३; साम. ७३६
तं ते सोतारो रसं मदाय ९, १०९, ११; साम. १३३३
तं त्रिष्टुष्टं त्रिवंशुरे ९, ६२, १७
तं त्वा गीर्भिरुक्षया १०, ११८, ९
तं त्वा गीर्भिर्गिर्वेणसं २, ६, ३
तं त्वा घृतज्ञ वीमहे ५, २६, २; साम. १५२२
तं त्वाजनन्त मातरः ८, १०२, १७

तं त्वा दूतं कृष्महे ७, १६, ४
तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं ९, ८०, ४
तं त्वा धर्तारमोण्योः ९, ६५, ११; साम. ८०४
तं त्वा नरो दम आ १, ७३, ४
तं त्वा नृष्णानि बिभ्रतं ९, ४८, १; साम. ८३६
तं त्वा मज्जेषु ८, ४३, २०
तं त्वा मदाय घृष्टव्य ९, २, ८; साम. १०४४
तं त्वा मरुत्वती परि ७, ३१, ८
तं त्वा मर्ता अगृह्णत ३, ९, ६
तं त्वा यज्ञेभिरीमहे ८, ६८, १०
तं त्वा वयं विश्ववारा १, ३०, १०
तं त्वा वयं सुध्यो ६, १, ७; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ३
तं त्वा वयं हवामहे ८, ४३, २३
तं त्वा वयं पतिं १, ६०, ५
तं त्वा वयं पितो १, १८७, ११
तं त्वा वाजेषु वाजिनम् १, ४, ९; अथर्व. २०, ६८, ९
तं त्वा विप्रा वचोविदः ९, ६४, २३; साम. १०७७
तं त्वा विप्रा विपन्यवो ३, १०, ९
तं त्वा शोचिष्ठा दीदिवः ५, २४, ४; साम. ११०९; वा. य.
३, २६; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
तं त्वा समिहिरङ्गिरो ६, १६, ११; साम. ६६१; वा. य. ३, ३;
तै. सं. १, ५, ८, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०; ३, ५, २, १
तं त्वा सहस्रचक्षसं ९, ६०, २
तं त्वा सुतेष्वाभुवो ९, ६५, २७
तं त्वा हविष्मतीः ८, ६, २७
तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तं ९, ८०, ५
तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः ९, २६, ६
तं दुरोषमभी नरः ९, १०१, ३; साम. ६९९
तं देवा जुष्टे रजसः २, २, ३
तज्ज इन्द्रस्तद्वरुणः १, १०७, ३
तज्ज इन्द्रो वरुणो ७, ३४, २५; ५६, २५
तज्ज प्रतनं सख्यं ६, १८, ५
तं नव्यसी हृद आ १, ६०, ३
तज्जस्तुरीपमद्भुतं १, १४२, १०; वा. य. २७, २०; तै. सं.
४, १, ८, ३; नि. ६, २१
तज्जस्तुरीपमध ३, ४, ९; ७, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, १
तं नाकमर्यो ५, ५४, १२
तन्नु वोचाम रभसाय १, १६६, १
तन्नु सख्यं पवमानस्यास्तु ९, ९२, ५
तं नेमिभृभवो यथा ८, ७५, ५; तै. सं. २, ६, ११, १
तं नो अस्ते अभि नरो ५, ९, ७

तं नो अग्ने मध्वज्जयः ७, ५, ९
 तन्नो अनर्वा सविता ५, ४९, ४
 तं नो दात मरुतो २, ३४, ७
 तन्नो देवा यच्छत १०, ३५, १२
 तं नो द्यावापृथिवी १०, ३७, ६
 तन्नो रायः पर्वताः ७, ३४, २३
 तं नो वाजा क्रमुक्षण ४, ३७, ८
 तन्नो वातो मयोधु १, ८२, ४; वा. य. २५, १७
 तन्नो वि वोचो यदि ६, २२, ४; अथर्व. २०, ३६, ४
 तं नो विश्वा भवस्युवो ९, ४३, २
 तन्नोऽहिर्बुध्न्यो अग्निः ६, ४९, १४
 तन्म क्रतमिन्द्र शूर ८, ९७, १५
 तन्मित्रस्य वरुणस्याभि १, ११५, ५; अथर्व. २०, १२३, २
 वा. य. ३३, ३८; तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 तपन्ति शत्रुं स्वर्ण ७, ३४, १९
 तपसा ये अनाष्टयाः १०, १५४, २; अथर्व. १८, २, १६;
 तै. आ. ६, ३, २
 तपुर्जुम्भो वन आ १, ५८, ५
 तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो १०, १८२, ३
 तपोष्पवित्रं विततं ९, ८३, २; साम. ८७६
 तपोष्वग्ने अंतराँ ३, १८, २; तै. आ. ४, ५, ५
 तम आसीत्तमसा १०, १२९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४; नि. ७, ३
 तमग्निमस्ते ७, १, २; साम. १३७४
 तमग्ने पास्युत ६, १५, ११
 तमग्ने पृतनाषहं ५, २३, २; तै. सं. १, ३, १४, ७
 तमगुवः केशिनीः १, १४०, ८
 तमङ्गिरस्वज्जमसा ३, ३१, १९
 तमद्य राधसे महे ८, ६४, १२
 तमध्वरेष्वीकते ५, १४, २
 तमप्सन्त शवस उरसवेषु १, १००, ८
 तममृक्षन्त वाजिनं ९, २६, १
 तमर्केभिस्तं सामभिः ८, १६, ९
 तमर्वन्तं न सानसिं गृणीहि ८, १०२, १२
 तमर्वन्तं न सानसिमरुषं ४, १५, ६
 तमस्मेरा युवतयो २, ३५, ४; तै. सं. २, ५, १२, २
 तमस्य द्यावापृथिवी सचेत १०, ११३, १
 तमस्य पृक्षमुपरासु १, १२७, ५
 तमस्य मर्जयामसि ९, ९९, ३; साम. १६३२
 तमस्य राजा वरुणः १, १५६, ४
 तमस्य निष्णुर्महिमानमो ज १०, ११३, २
 तमश्मभुरिजोर्धिया ९, २६, ४

तमह्वे वाजसातय ८, १३, ३; साम. ७४८
 तमागन्म सोभरयः ८, १९, ३२
 तमानूनं व्रजनमन्यथा ६, ३५, ५
 तमा नो अर्कममृताय ७, ९७, ५
 तमिच्छ्यौत्तरार्यन्ति ८, १६, ६
 तमितृच्छन्ति न सिमो १, १४५, २
 तमित्सखित्व १, १०, ६
 तमित्सुहृद्व्यमङ्गिरः १, ७४, ५
 तमिद्वच्छन्ति जुह्वस्तवर्म १, १४५, ३
 तमिद्वर्भं प्रथमं दध्न आपः १०, ८२, ६; वा. य. १७, ३०;
 तै. सं. ४, ६, २, ३
 तमिद्वोषा तमुषसि यविष्ठं ७, ३, ५
 तमिद्वनेषु हितेषु ८, १६, ५
 तमिद्व इन्द्रं सुहवं हुवेम ४, १६, १६
 तमिद्वर्धन्तु नो गिरो २, ६१, १४; साम. १३३६
 तमिद्विप्रा अवस्यवः ८, १३, १७
 तमिद्वोचेम विदयेषु १, ४०, ६
 तमिन्द्रं वाजयामसि ८, ९३, ७; साम. ११९; १२२२; अथर्व.
 २०, ४७, १; १३७, १२; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३; २, ४, १, ३
 तमिन्द्रं जोहवीमि ८, ९७, १३; साम. ४६०; अथर्व.
 २०, ५५, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ९
 तमिन्द्रं दानमीमहे ८, ४६, ६
 तमिन्द्र मदमा गहि ३, ४२, २; अथर्व. २०, २४, २
 तमिन्नरो वि ह्वन्ते समीके ४, २४, ३
 तमिन्वेव समना समान ४, ५, ७; नि. ६, १७
 तमीं हिन्वन्ति धीतयो १, १४४, ५
 तमीं हिन्वत्यमुवो ९, १, ८
 तमीं होतारमानुषक् ४, ७, ५
 तमीकत प्रथमं यज्ञसाधं १, ९६, ३
 तमीळिष्व य आहुतो ८, ४३, २२
 तमीळिष्व यो अर्चिषा ६, ६०, १०; साम. ११४९
 तमीमण्वीः समर्य आ ९, १, ७
 तमीमह इन्द्रमस्य रायः ६, २२, ३; अथर्व. २०, ३६, ३;
 नि. ६, ३
 तमीमहे पुरुष्टुतं ८, १३, २४
 तमी मृजन्त्यायवो ९, ६३, १७
 तमीशानं जगतः १, ८९, ५; वा. य. २५, १८
 तमुक्षमाणं राजसि २, २, ४
 तमुक्षमाणमन्यये ९, ९९, ५
 तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः ९, ९७, ३
 तमु त्वा गोतमा गिरा १, ७८, २

तमु त्वा दध्यङ् ऋषिः ६, १६, १४; वा. य. ११, ३३; तै. सं.
३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २
तमु त्वा नूनमसुर ८, ९०, ६; साम. १४१२; नि. ५, २२
तमु त्वा नूनमीमहे ८, २४, २६
तमु त्वा पाथ्यो वृषा ६, १६, १५; वा. य. ११, ३४;
तै. सं. ३, ५, ११, ४; ४, १, ३, ३
तमु त्वा यः पुरासिथ ६, ४५, ११
तमु त्वा वाजसातमं १, ७८, ३
तमु त्वा वाजिनं नरो ९, १७, ७
तमु त्वा वृत्रहन्तमं १, ७८, ४
तमु त्वा सत्य सोमपा ६, ४५, १०
तमु शुभः ६, १०, २
तमु नः पूर्वे पितरो ६, २२, २; अथर्व. २०, ३६, २
तमु नूनं तविषीमन्तमेषां ५, ५८, १
तमु एवाम य इमा जजान ८, ९६, ५
तमु एवाम यं गिर ८, ९५, ६; साम. ८८५
तमु हुहि यः स्विषुः सुधन्वा ५, ४२, ११
तमु हुहि यो अभिभूत्योजाः ६, १८, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
तमु हुहीन्द्रं यो ह १, १७३, ५
तमु स्तुष इन्द्रं यो विदानः ६, २१, २
तमु स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे २, २०, ४
तमु स्तोतारः पूर्य १, १५६, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ९
तमुक्षामिन्द्रं न १०, ६, ५
तमूतयो रणयञ्छूरसातौ १, १००, ७
तमूर्मिमापो ७, ४७, २
तमू शु समना गिरा ८, ४१, २; नि. १०, ५
तमृत्विषा उप वाचः १, १९०, २
तमेव ऋषिं तमु १०, १०७, ६
तमोषधीर्दधिरे गर्भमृत्विष्यं १०, ९१, ६; साम. १८२४
तं पृच्छता स १, १४५, १
तं पृच्छन्ति वज्रहस्तं ६, २२, ५; अथर्व. २०, ३६, ५
तं पृच्छन्तोऽवरासः ६, २१, ६
तं प्रक्षथा पूर्वथा ५, ४४, १; वा. य. ७, १२; तै. सं.
१, ४, ९, १; नि. ३, १६
तं मर्जयन्ता सुक्रतुम् ८, ८४, ८; तै. सं. ३, ५, ११, ५
तं मर्ता अमर्त्य १०, ११८, ६
तं मर्मजानं महिषं ९, ९५, ४
तम्बभि प्रगायत ८, १५, १; साम. ३८२, अथर्व. २०, ६१, ४;
६२, ८
तम्बभि प्रार्चतेन्द्रं ८, ९२, ५
तथा पवस्व धारया यया गाव ९, ४९, २; साम. १४३६

तथा पवस्व धारया यया पितो ९, ४५, ६
तयोरिदमवच्छवः ५, ८६, ३
तयोरिदवसा वयं १, १७, ६
तयोरिद् दृतवत्पयः १, २२, १४
तरणिं वो जनानां ८, ४५, २८; साम. २०४
तरणिरितिसषासति ७, ३२, २०; साम. २३८, ८६७
तरणिविंश्वदर्शतो १, ५०, ४; अथर्व. १३, २, १९;
२०, ४७, १६; वा. य. ३३, ३६; तै. सं. १, ४, ३१, १;
तै. भा. ३, १६, १
तरस्स मन्दी धावति १, ५८, १; साम. ५००, १०५७; नि.
१३, ६
तरस्समुद्रं पवमान ऊर्मिणा ९, १०७, १५; साम. ८५७
तरोभिर्वो विदद्वक्षुं ८, ६६, १; साम. २३७, ६८७
तव क्रत्वा तव तहंसनाभिः ६, १७, ६
तव क्रत्वा तवोतिभिः ९, ४, ६; साम. १०५२
तव क्रत्वा सनेयं ८, १९, २९
तव च्यौत्नानि वज्रहस्त ७, १९, ५; अथर्व. २०, ३७, ५
तव त्य इन्द्रो अन्धसो ९, ५१, ३; साम. १२२६
तव त्य इन्द्र सख्येषु वह्नयः १०, १३८, १; नि. ४, २५
तव त्यदिन्द्रियं बृहत् ८, १५, ७; साम. १६४५, अथर्व.
२०, १०६, १
तव त्यक्षर्यं २, २२, ४, साम. ४६६
तव त्ये अग्ने अर्चयो आजन्तो ५, १०, ५
तव त्ये अग्ने अर्चयो महि ५, ६, ७
तव त्ये अग्ने हरितो ४, ६, ९
तव त्ये पितो ददतः १, १८७, ५
तव त्ये पितो रसा १, १८७, ४
तव त्ये सोम पवमान ९, ९२, ४
तव त्ये सोम शक्तिभिः १०, २५, ५
तव त्रिधातु पृथिवी ७, ५, ४
तव त्विषो जनिम ४, १७, २
तव शुमन्तो अर्चयो ५, २५, ८
तव षौरिन्द्र पौंस्यं ८, १५, ८; साम. १६४६, अथर्व.
२०, १०६, २
तव द्रप्सा उदमुत ९, १०६, ८, साम. १३२७
तव द्रप्सो नीलवान् ८, १९, ३१; साम. १८२३
तव प्रणीतीन्द्र जोहुवानान् ७, २८, ३
तव प्रत्नेभिरध्वभिः ९, ५२, २
तव प्र यक्षि संदशं ६, १६, ८
तव प्रयाजा अनुयाजाश्च १०, ५१, ९; नि. ८, २२

तव अमास आशुया ४, ४, २; वा. य. १३, १०; तै. सं. १, २, १४, १
 तव वायव्यतस्तपते ८, २६, २१; वा. य. २७, ३४
 तव विश्वे सजोषसो ९, १८, ३; साम. १०९५
 तव व्रते सुभगासः २, २८, २
 तव शरीरं पतयिष्यवर्च १, १६३, ११; वा. य. २९, २२; तै. सं. ४, ६, ७, ४
 तव शुक्रासो अर्चयो दिवः २, ६६, ५
 तव श्रिया सुदशो ५, ३, ४
 तव श्रिये मरुतो मर्जयन्त ५, ३, ३
 तव श्रिये व्यजिहीत २, २३, १८
 तव श्रियो वर्ण्यस्येव १०, ९१, ५; साम. ९८२
 तव स्याम पुरुवीरस्य २, २८, ३
 तव स्यादिष्टाग्ने ४, १०, ५
 तव ह ल्यदिन्द्र विश्वमाजौ ६, २०, १३
 तवाग्ने होत्रं तव २, १, २; १०, ९१, १०
 तवायं सोमस्त्वमेष्टवार्द्ध ३, ३५, ६; वा. य. २६, २३
 तवाहं शूर रातिभिः १, ११, ६
 तवाहं सोम रारण ९, १०७, १९; साम. ५१६; ९२२; तांश्च ब्रा. १२, ९, ३
 तवाहमग्न ऊतिभिर्नेदिष्टाभिः ८, १९, २६
 तवाहमग्न ऊतिभिर्मित्रस्य ५, ९, ६
 तवेदं विश्वमभितः पशव्यं ७, ९८, ६; अथर्व. २०, ८७, ६; तै. ब्रा. २, ८, २, ६
 तवेदिन्द्र प्रणीतिषूत ८, ६, २२
 तवेदिन्द्रावमं वसु ७, ३२, १६; साम. २७०
 तवेदिन्द्राहमाशसा ८, ७८, १०
 तवेदु ताः सुकीर्तयो ८, ४५, ३३
 तवेमाः प्रजा दिव्यस्य रेतसः ९, ८६, २८
 तवेमे सप्त सिन्धवः ९, ६६, ६
 तवोतिभिः सचमाना ५, ४२, ८
 तस्मा अग्निर्भारत ४, २५, ४
 तस्मा अरं गमाम वो १०, ९, ३; साम. १८३९; अथर्व. १, ५, ३; वा. य. ११, ५२; ३६, १६; तै. सं. ४, १, ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४, १०, १, १२
 तस्मा अर्पति दिव्या २, २५, ४
 तस्मा इवास्ये हविः ७, १०२, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६
 तस्मा इद्विश्वे धुनयंत २, २५, ५
 तस्मादश्वा अजायन्त १०, ९०, १०; अथर्व. १९, ६, १२; वा. य. ३१, ८; तै. आ. ३, १२, ५

तस्माद्यज्ञास्वर्वहुत ऋचः १०, ९०, ९; अथर्व. १९, ६, १३; वा. य. ३१, ७, तै. आ. ३, १२, ४
 तस्माद्यज्ञास्वर्वहुतः संभृतं १०, ९०, ८; अथर्व. १९, ६, १४; वा. य. ३१, ६; तै. आ. ३, १२, ४
 तस्माद्विराळजायत १०, ९०, ५; अथर्व. १९, ६, ९; वा. य. ३१, ५; तै. आ. ३, १२, २
 तस्मिन्ना वेशया गिरो १, १७६, २
 तस्मिन्निह सन्त्युतयो ८, ४६, ७
 तस्मै तवस्यमनु २, २०, ८
 तस्मै नूतमभिषवे ८, ७५, ६; तै. सं. २, ६, ११, २
 तस्य ते वाजिनो वयं ९, ६५, ९
 तस्य धुमाँ असद्रथो ८, ३१, ३
 तस्य वज्रः क्रंदति १, १००, १३
 तस्य वयं सुमत्तौ ६, ४७, १३; १०, १३१, ७; अथर्व. ७, ९२, १; २०, १२५, ७; वा. य. २०, ५२; तै. सं. १, ७, १३, ५; नि. ६, ७
 तस्याः समुद्रा १, १६४, ४२; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११; नि. ११, ४१
 तस्येदर्वन्तो रंहयंत ८, १९, ६
 तस्येदिह स्तवथ वृष्ण्यानि ४, २१, २
 ता अस्तत वयुनं ५, ४८, २
 ता अभि सन्तमस्तृतं ९, ९, ५
 ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं १०, १२४, ८
 ता अस्य नमसा सहः १, ८४, १२; साम. १००७; अथर्व. २०, १०९, ३
 ता अस्य पृथानायुवः १, ८४, ११; साम. १००६; अथर्व. २०, १०९, २
 ता अस्य वर्णमायुवो २, ५, ५
 ता अस्य सुददोहसः ८, ६९, ३; वा. य. १२, ५५; १५, ६०; तै. सं. ४, २, ४, ४; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 ता आ चरंति समना ४, ५१, ८
 ता इन्वेव समना ४, ५१, ९
 ता ई वर्धति मद्यास्य १, १५५, ३
 तां वां धेनुं न १, १३७, ३
 तां वो देवाः सुमतिं ५, ४१, १८
 तां सु ते कीर्तिम् १०, ५४, १
 ता कर्माषतरास्मै १, १७३, ४
 ता गृणीहि नमस्येभिः ६, ६८, ३
 ता वा ता भद्रा उषसः ४, ५१, ७
 ता जिह्वया सदमेदं ६, ६७, ८
 तां जुषस्व गिरं मम ३, ६२, ८
 ता त इन्द्र महतो ४, २२, ५

ता तू ते सत्या तुवि ४, २२, ६
 ता ते गृणन्ति वेधसो ४, ३२, ११
 ता न आ वोळहमश्विना २, ४१, ९; वा. य. २०, ८३
 ता नः शक्तं पार्थिवस्य ५, ६८, ३; साम. ११४५; १४६५
 ता नः स्तिपा तनूपा ७, ६६, ३
 ता नव्यसो जरमाणस्य ६, ६२, ४
 ताँ आ रुद्रस्य मीळुषो ७, ५८, ५; नि. ४, १५
 ताँ आशिरं पुरोळाशं ८, २, ११
 ताँ हयानो महि २, ३४, १४
 तानीदहानि बहुलान्यासन् ७, ७६, ३
 ताँ उशतो वि बोधय १, १२, ४
 ता नृभ्य आ सौश्रवसा ६, १३, ५
 ता नो अद्य वनस्पती १, २८, ८
 ता नो रासत्रातिषाचो ७, ३४, २२; नि. ६, १४
 ता नो वाजवतीरिष ६, ६०, १२; साम. ११५१
 तान्पूर्वया निविदा १, ८९, ३; वा. य. २५, १६
 तान्यजत्राँ ऋतावृधो १, १४, ७
 तान्वन्दस्व मरुतस्ताँ ८, २०, १४
 तान्वो महो मरुत २, ३४, ११
 ता बाहवा सुचेतुना ५, ६४, २
 तामिरा गच्छतं नरो ६, ६०, ९; साम. ९९३
 तामिरायातं वृषणोप ८, २२, १२
 तामिरायातमूतिभिः ८, ५, २४
 ता भुज्युं विभिरद्भ्यः ६, ६२, ६
 ता भूरिपाशावन्तस्य ७, ६५, ३
 ताभ्यां विश्वस्य राजसि ९, ६६, २
 तामग्ने अस्मे इषं ७, ५, ८
 ता मन्दसाना मनुषो १०, ४०, १३; अथर्व. १४, २, ६
 तामस्य रीतिं ५, ४८, ४
 ता महान्ता सदस्पती १, २१, ५
 ता माता विश्ववेदसा ८, २५, ३
 ता मित्रस्य प्रशस्तये १, २१, ३
 ता मे अश्विना सनीनां ८, ५, ३७
 ता मे अश्व्यानां ८, २५, २३
 तां पूषन्विषवतमाम् १०, ८५, ३७; अथर्व. १४, २, ३८;
 नि. ३, २१
 तां पूषणः सुमतिं वयं ६, ५७, ६
 ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमा ६, ६२, २
 ता यज्ञेषु प्र शंसते १, २१, २
 ता योधिष्टमभि गा ६, ६०, २
 ता राजाना शुचिप्रता ६, १६, २४

ता वज्रिणं मन्दिनं १०, ९६, ६; अथर्व. २०, ३१, १
 तावदुषो राधो अस्मभ्यं ७, ७९, ४
 ता वर्तिर्यातं जयुषा १०, ३९, १३
 ता वरूदस्त्रा पुरु ६, ६२, ५
 ता वां वास्तून्युदमसि १, १५४, ६; वा. य. ६, ३; तै. सं.
 १, ३, ६, १; नि. २, ७
 ता वां विश्वस्य गोपा ८, २५, १
 ता वां सम्यगद्गृह्णाणे ५, ७०, २; साम. ९८६
 ता वां गीर्भिर्विपन्यत्रः ७, ९४, ६; साम ८०९
 ता वां धियोऽवसे ४, ४१, ८
 ता वां नरा स्त्रवसे १, ११८, १०
 ता वामद्य तावपरं १, १८४, १
 ता वामद्य हवामहे ८, २६, ३
 ता वामियानोऽवसे ५, ६५, ३
 ता वामेषे रथानां इन्द्राग्नी ५, ८६, ४
 ता वामेषे रथानां उर्वीम् ५, ६६, ३
 ता वां मित्रावरुणा १०, १३२, २
 ता विग्रं धैथे ६, ६७, ७
 ताविदा चिदहानां ८, २२, १३
 ताविदुशंसं मर्त्यं ७, ९४, १२
 ताविद्वीषा ता उषसि ८, २२, १४
 ता विद्वांसा हवामहे वां १, १२०, ३
 ता वृधन्तावनु धून् ५, ८६, ५
 ता सम्राजा घृनासुती २, ४१, ६; साम. ९१२; नि. २, १३
 ता सानसी शवसाना ७, ९३, २
 ता सुजिह्वा उप ह्वये १, १३, ८
 ता सुदेवाय दाशुषे ८, ५, ६
 ता ह त्यद्वर्तिर्यद् ६, ६२, ३
 ता हि क्षत्रं धारयेथे ६, ६७, ६
 ता हि क्षत्रमविहुतं ५, ६६, २
 ता हि देवानामसुग ता ७, ६५, २
 ता हि मध्यं भराणां ८, ४०, ३
 ता हि शश्वत ईळत ७, ९४, ५; साम. ८०१
 ता हि श्रेष्ठवर्चसा ५, ६५, २
 ता हि श्रेष्ठा देवताता ६, ६८, २
 ता हुवे यथोरिदं ६, ६०, ४; साम. ८५३
 तिग्मजम्भाय तरुणाय ८, १९, २२
 तिग्मं चिदेम ६, ३, ४
 तिग्ममायुधं मरुतां ८, ९६, ९
 तिग्ममेको विभर्ति ८, २९, ५
 तिग्मा यदन्तरशनिः ४, १६, १७

ऋमायुधौ तिरमहेती ६, ७४, ४
 तिरः पुरु चिदश्विना ३, ५८, ५
 तिरश्चीनो विततो १०, १२९, ५; वा. य. ३३, ७४; तै. ब्रा. २, ८, ९, ५
 तिष्ठा सु कं मघवन् ३, ५३, २
 तिष्ठा हरी रथ आ ३, ३५, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
 तिष्ठः क्षपस्विः १, ११६, ४; तै. आ. १, १०, ३
 तिष्ठो देवार्वाहिरिदं वरीय १०, ७०, ८
 तिष्ठो देष्टाय १०, ११४, २
 तिष्ठो धावः सवितुः १, ३५, ६
 तिष्ठो धावो निहिता ७, ८७, ५
 तिष्ठो भूमीर्धारयन् २, २७, ८; तै. सं. २, १, ११, ५
 तिष्ठो मातृस्त्रीन्पितृन् १, १६४, १०; अथर्व. ९, ९, १०
 तिष्ठो यदग्ने शरदः १, ७२, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६
 तिष्ठो यद्वस्य समिधः ३, २, ९
 तिष्ठो वाच ईरयति प्र वह्निः ९, ९७, ३४; साम. ५२५, ८५९; नि. १४, १४
 तिष्ठो वाच उदीरते ९, ३३, ४; साम. ४७१; ८६९
 तिष्ठो वाचः प्र वद ७, १०१, १
 तीक्ष्णेनाग्ने चक्षुषा १०, ८७, ९; अथर्व. ८, ३, ९
 तीक्ष्ण्याभिवयसो १०, १६०, १; अथर्व. २०, ९६, १
 तीव्राः सोमास आ गहि सुतासो ८, ८२, ८
 तीव्राः सोमास आ गह्याशीर्वतः १, २३, १
 तीव्रान्घोषान्कृण्वते ६, ७५, ७; वा. य. २९, ४४; तै. सं. ४, ६, ६, ३
 तीव्रो वो मधुमाँ अयं २, ४१, १४
 तुग्रो ह भुज्युमश्विनो १, ११६, ३; तै. आ. १, १०, २
 तुचे तनाय तस्यु नो ८, १८, १८; साम. ३९५
 तुजे नस्तने पर्वताः ५, ४१, ९
 तुजेतुजे य १, ७, ७; अथर्व. २०, ७०, १३; नि. ६, १८
 तुभ्यं वाता अभिप्रियः ९, ३१, ३
 तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तु १, १३४, ५
 तुभ्यं श्रोतन्त्यध्रिगो ३, २१, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 तुभ्यं सुतास्तुभ्यसु १०, १६०, २; अथर्व. २०, ९६, २
 तुभ्यं सोमाः सुता इमे ८, ९३, २५; साम. २१३
 तुभ्यं स्तोका घृत ३, २१, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 तुभ्यं हिन्वानो वसिष्ठ २, ३६, १
 तुभ्यं गावो घृतं ९, ३१, ५
 तुभ्यं घेत्ते जना ८, ४३, २९
 तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम ८, ४३, १८; वा. य. १२, ११६; तै. सं. १, ३, १४, ३; तै. ब्रा. ३, ७, १, १

तुभ्यं दक्ष कविक्रतो ३, १४, ७
 तुभ्यमग्ने पर्यवहन् १०, ८५, ३८; अथर्व. १४, २, १
 तुभ्यमुषासः शुचयः १, १३४, ४
 तुभ्यं पयो यत् १, १२१, ५
 तुभ्यं ब्रह्माणि गिर ३, ५१, ६
 तुभ्यं भरन्ति क्षितयो ५, १, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 तुभ्यायं सोमः परिपूतो १, १३५, २
 तुभ्यायमद्रिभिः सुतो ८, ८२, ५
 तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं ५, ११, ५
 तुभ्येदमिन्द्र परि विच्यते १०, १६७, १
 तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते ८, ७६, ८
 तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्ये ३, ४२, ८; अथर्व. २०, २४, ८
 तुभ्येदिमा सवना ७, २२, ७; अथर्व. २०, ७३, १
 तुभ्येदेते बहुला १, ५४, ९
 तुभ्येदेते मरुतः ५, ३०, ६
 तुभ्येमा भुवना कवे ९, ६२, २७; साम. ७७७
 तुरण्यवोऽङ्गिरसो ७, ५२, ३
 तुरण्यवो मधुमन्तं ८, ५१, १०; साम. १६१०; अथर्व. २०, ११९, २
 तुरीयं नाम यज्ञियं ८, ८०, ९
 तुविक्षं ते सुकृतं ८, ७७, ११; नि. ६, ३३
 तुविम्रीवो वपोदरः ८, १७, ८; अथर्व. २०, ५, २
 तुविम्रीवो वृषभो वावृधानो ५, २, १२
 तुविशुष्म तुविक्रतो ८, ६८, २; साम. १७७२
 तूतुजानो महेमते ८, १३, ११
 तुर्वन्नो जीयान् ६, २०, ३
 तृणस्कंदस्य तु विशाः १, १७२, ३
 तृतीये धानाः सवने ३, ५२, ६
 तृदिला अतृदिलासो १०, ९४, ११
 तृषु यदन्ना तृषुणा ४, ७, ११
 तृष्टमेतत्कटुकमेतत् १०, ८५, ३४; अथर्व. १४, १, २९
 तृष्टामया प्रथमं १०, ७५, ६
 ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास ५, ५९, ६
 ते अद्रयो दशयंत्रास १०, ९४, ८
 ते अस्मभ्यं शर्म १, ९०, ३
 ते अस्य सन्तु केतवो ९, ७०, ३; साम. १४२५
 ते आचरन्ती समनेव ६, ७५, ४; वा. य. २९, ४१; तै. सं. ४, ६, ६, २; नि. ९, ४०
 ते क्षोणीभिररुणेभिः २, ३४, १३
 ते गव्यता मनसा ४, १, १५
 ते वा राजानो अमृतस्य १०, ९३, ४

ते वेदमे स्वाध्याये वेत्वा ८, १९, १७
 ते वेदमे स्वाध्यायेऽहो विश्वा ८, ४३, ३०
 ते चिद्धि पूर्वोरभि ७, ४८, ३
 ते जशिरे दिव ऋष्यास १, ६४, २
 ते जानत स्वमोक्षं ८, ७२, १४; साम. १४८१
 तेजिष्ठया तपनी २, २३, १४
 तेजिष्ठा यस्यारतिः ६, १२, ३
 ते ते अमे त्वोता ६, १६, २७
 ते ते देव नेतः ५, ५०, २
 ते ते देवाय दाशतः ७, १७, ७
 ते त्वा मदा अमदन् १, ५३, ६; अथर्व. २०, २१, ६
 ते त्वा मदा इंद्र मादयन्तु ७, २३, ५; अथर्व. २०, १२, ५
 ते त्वा मदा बृहर्दिन्द्र ६, १७, ४
 ते दशग्वाः प्रथमा २, ३४, १२
 ते न आस्नो वृकाणां ८, ६७, १४
 ते न इंद्रः पृथिवी ६, ५१, ११
 ते नः पूर्वास उपरास ९, ७७, ३
 ते नः सन्तु युजः सदा ८, ८३, २
 ते नः सहस्त्रिं रथि ९, १३, ५; साम. ११९२
 तेन नासत्या गतं १, ४७, ९
 तेन नो वाजिनीवसु परावतः ८, ५, ३०
 तेन नो वाजिनीवसु पश्ये ८, ५, २०
 तेन सत्येन जागृतम् १, २१, ६
 तेन स्तोतृभ्य आ भर ८, ७७, ८
 ते नस्त्राध्वं ते ८, ३०, ३
 ते नूनं नोऽयमृतये १०, १२६, ३
 ते नो अर्वातो हवनश्रुतो १०, ६४, ६; वा. य. ९, १७;
 तै. सं. १, ७, ८, २
 ते नो गृणाने महिनी १, १६०, ५
 ते नो गोपा अपाच्यः ८, २८, ३
 ते नो नावमुख्यत ८, २५, ११
 ते नो भद्रेण शर्मणा ८, १८, १७
 ते नो मित्रो वरुणो अर्यमा ५, ४१, २
 ते नो रत्नानि धत्तन १, २०, ७
 ते नो रायो शुमतो वाजवतः ६, ५०, ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती ६, ५०, १२
 ते नो वसुनि काम्या ५, ६१, १६
 ते नो वृष्टि दिवस्पति ९, ६५, २४; साम. ११६५
 ते प्रत्नासो न्युष्टिषु ९, ९८, ११
 तेभ्यो गोधा अयथं १०, २८, ११
 तेभ्यो शुम्नं बृहस्पतिः ५, ७९, ७

ते म आहुय आययुः ५, ५३, ३
 ते मन्वत प्रथमं नाम धेनोः ४, १, १६
 ते मर्त्यजत ददवांसो अद्रि ४, १, १४
 ते मायिनो ममिरे १, १५९, ४
 ते राया ते सुवीर्यैः ४, ८, ६
 तेऽरुणेभिर्वरमानैः १, ८८, २
 ते रुद्रासः सुमखा ५, ८७, ७
 तेऽवदन् प्रथमा १०, १०९, १; अथर्व. ५, १७, १
 तेऽवर्धन्त स्वतवसो १, ८५, ७; तै. सं. ४, १, ११, ३
 तेऽविदन्मनसा १०, १८१, ३
 ते विश्वा दाशुषे वसु ९, ६४, ६; साम. १०३६
 ते वो हृदे मनसे ४, ३७, २
 तेषां हि चित्रमुख्यं ८, ६७, ३
 तेषां हि मङ्गा महतां १०, ६५, ३
 ते सत्येन मनसा गोपतिं १०, ६७, ८; अथर्व. २०, ९१, ८
 ते सत्येन मनसा दीध्यानाः ७, ९०, ५
 ते सीषयन्त जोषम् ७, ४३, ४
 ते सुतासो मदिन्तमाः ९, ६७, १८; साम. १८११
 ते सूनवः स्वपसः १, १५९, ३
 ते सोमादो हरी १०, ९४, ९; नि. २, ५
 ते स्पंदासो नोक्षणो ५, ५२, ३
 ते स्याम देव वरुणं ७, ६६, ९; साम. १०६९
 ते स्याम ये अग्नये ४, ८, ५
 ते हि छावापृथिवी भूरिरेतसः १०, ९२, ११
 ते हि छावापृथिवी मातरा १०, ६४, १४
 ते हि छावापृथिवी विश्व १, १६०, १
 ते हिन्विरे अरुणं ८, १०१, ६
 ते हि पुत्रासो अदितेः ८, १८, ५
 ते हि प्रजाया अभरन्त १०, ९२, १०
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमा आदित्येन १०, ७७, ८
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमाः सधस्थम् ७, ३९, ४; नि. ६, १३
 ते हि वस्त्रो वसवानाः १, ९०, २
 ते हि श्रेष्ठवर्चसः ६, ५१, १०
 ते हि ष्मा वनुषो नरो ८, २५, १५
 ते हि सत्या ऋतस्पृश ५, ६७, ४
 ते हि स्थिरस्य शवसः ५, ५२, २
 तोके हिते तनय ४, ४१, ६
 तोशा वृत्रहणा हुवे ३, १२, ४; साम. १७०२
 तोशासा रथयावाना ८, ३८, २; साम. १०७४
 त्मना वहन्तो १, ६९, १०
 त्मना समस्तु हिनोत ७, ३४, ६

त्वं सु मेघं १, ५२, १; साम. ३७७
 त्वं चित्पर्वतं गिरिं ८, ६४, ५
 त्वं चिदत्रिमृतजुरं १०, १४३, १
 त्वं चिदर्णं ५, ३२, ८
 त्वं चिदश्वं १०, १४३, २
 त्वं चिदस्य क्रतुभिः ५, ३२, ५
 त्वं चिद्विथा कल्पयं ५, ३२, ६; नि. ६, ३
 त्वं चिदेषां स्वधया ५, ३२, ४
 त्वं चिद्धा दीर्घं १, ३७, ११
 त्वं तु मारुतं गणं ८, ९४, १२
 त्वमु वः सन्नसाहं ८, ९२, ७; साम. १७०; १६४२
 त्वमु वो अग्रहणं ६, ४४, ४; साम. ३५७
 त्वमूषु वाजिनं १०, १७८, १; साम. ३३२; अथर्व. ७, ८५, १;
 नि. १०, २८
 त्वस्यचिन्महतो निर्मृगस्य ५, ३२, ३
 त्वान्नु क्षत्रियाँ ८, ६७, १; तै. सं. २, १, ११, ५
 त्वान्नु पूतदक्षसो ८, ९४, १०
 त्वान्नु ये वि रोदसी ८, ९४, ११
 त्वान्नु न्वश्विना हुवे ८, १०, ३
 त्रय इन्द्रस्य सोमाः ८, २, ७
 त्रयः कृण्वन्ति भुवनेषु ७, ३३, ७
 त्रयः केशिन १, १६४, ४४; अथर्व. ९, १०, २६; नि.
 १२, २७
 त्रयः कोशासश्चोतन्ति ८, २, ८
 त्रयः पवयो मधुवाहने १, ३४, २
 त्राता नो बोधि ददृशान ४, १७, १७
 त्रातारं द्वा तनूनां २, २३, ८
 त्रातारमिन्द्रमवितारामिन्द्रं ६, ४७, ११; साम. ३३३; अथर्व.
 ७, ८६, १; वा. य. २०, ५०; तै. सं. १, ६, १२, ५
 त्रातारो देवा अधि वोचता ८, ४८, १४
 त्रायन्तामिह देवाः १०, १३७, ५; अथर्व. ४, १३, ४
 त्रिशच्छतं वर्मिणं ६, २७, ६
 त्रिशद्धाम वि राजति १०, १८९, ३; साम. ६३२; १३७८;
 अथर्व. ६, ३१, ३; २०, ४८, ६; वा. य. ३, ८;
 तै. सं. १, ५, ३, १
 त्रिः षष्टिस्त्वा मरुतो ८, ९६, ८
 त्रिः सप्त मयूर्यः १, १९१, १४
 त्रिः सप्त यदुद्यानि १, ७२, ६
 त्रिः सप्त विष्णुलिङ्गका १, १९१, १२
 त्रिः सप्त सक्ता नद्यो १०, ६४, ८
 त्रिः रमा माहः १०, ९५, ५; नि. ३, २१

त्रिकदुकेभिः पतति १०, १४, १६; अथर्व १८, २, ६;
 तै. आ. ६, ५, ३
 त्रिकदुकेषु चेतनं १० नो गिरः ८, ९२, २१; साम. ७२४;
 अथर्व. २०, ११०, ३
 त्रिकदुकेषु १० नो गिरः सदावृषम् ८, १३, १८; नि. १, १०
 त्रिकदुकेषु महिषो २, २२, १; साम. ४५७; १४८६;
 अथर्व. २०, ९५, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ९
 त्रितः कूपे १, १०५, १७; नि. ६, २७
 त्रिधा हितं पणिभिः ४, ५८, ४; वा. य. १७, २२; तै. आ.
 १०, १०, २
 त्रिपञ्चाशः क्रीळति १०, ३४, ८
 त्रिपाजस्यो वृषभो ३, ५६, ३
 त्रिपादूर्ध्वं १०, ९०, ४; अथर्व. १९, ६, २; वा. य.
 ३१, ४; तै. आ. ३, १२, २
 त्रिभिः पवित्रैरुपोद् ३, २६ ८
 त्रिभिष्ट्वं देव सवितः ९, ६७, २६
 त्रिमूर्धानं सप्तारिम् १, १४६, १
 त्रिरन्तरिक्षं सविता ४, ५३, ५
 त्रिरश्विना सिंधुभिः १, ३४, ८
 त्रिरसौ सप्तधेनवो ९, ७०, १; साम. ५६०; १४२३
 त्रिरस्य ता परमा ४, १, ७
 त्रिरा दिवः सवितर्वायाणि ३, ५६, ६
 त्रिरा दिवः सविता सोषवीति ३, ५६, ७
 त्रिरुत्तमा वृणशा ३, ५६, ८
 त्रिर्देवः पृथिवी ७, १००, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ५
 त्रिर्नो अश्विना दिव्यानी १, ३४, ६
 त्रिर्नो अश्विना यजता १, ३४, ७
 त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना १, ३४, ५
 त्रिर्यातुधानः प्रसितिं १०, ८७, ११; अथर्व. ८, ३, ११
 त्रिर्वर्तियातं त्रिरनुव्रते १, ३४, ४
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण १, ११८, २
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन यातं ८, ५८, ८
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा १, ४७, २
 त्रिविष्टिघातु प्रतिमानं १, १०२, ८
 त्रिशिदकोः प्र चिकितुः ७, ११, ३
 त्रिशिक्तो अघा १, ३४, १
 त्रिषधस्था सप्तधातुः ६, ६१, १२
 त्रिषधस्थे बर्हिषि १, ४७, ४
 त्रीणि जाना परि १, ९५, ३
 त्रीणि त आहुर्वि १, १६३, ४; वा. य. २९, १५; तै. सं.
 ४, ६, ७, २

त्रीणि त्रितस्य धारया ९, १०२, ३; साम. १०१५
 त्रीणि पदान्यश्विनोः ८, ८, २३
 त्रीणि पदा वि चक्रमे १, २२, १८; साम. १६७०; अथर्व.
 ७, २६, ५; वा. य. ३४, ४३; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 त्रीणि राजाना विदथे ३, ३८, ६
 त्रीणि शता त्री सहस्राणि ३, ९, ९; १०, ५२, ६; वा. य.
 ३३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, २
 त्रीणि शतान्यवर्ता ८, ६, ४७
 त्रीणि सरांसि पृथग्यो ८, ७, १०
 त्रीण्यायूषि तव ३, १७, ३; तै. सं. ३, २, ११, २
 त्रीण्येक उरुगायो ८, २९, ७
 त्री यच्छता महिषाणाम् ५, २९, ८
 त्री रोचना दिव्या धारयंत २, २७, ९
 त्री रोचना वरुण ५, ६९, १
 त्री षष्ठ्या सिंधवः ३, ५६, ५
 ध्यंबकं यजामहे ७, ५९, १२; अथर्व. १४, १, १७; वा. य.
 ३, ६०; तै. सं. १, ८, ६, २; नि. १४, ३५
 व्यर्थमा मनुषो ५, २९, १
 न्युदायं देवहितं ४, ३७, ३
 त्वं यविष्ठ दाशुषो ८, ८४, ३; साम. १२४६; वा. य.
 १३, ५२; १८, ७७
 त्वं रथं प्र भरो ६, २६, ४
 त्वं रथिं पुरुवीरं ८, ७१, ६
 त्वं राजेन्द्र ये च १, १७४, १
 त्वं राजेव सुव्रतो ९, २०, ५; साम. ९७२
 त्वं वरुण उत मित्रो ७, १२, ३; साम. १३०६; तै. ब्रा.
 ३, ५, २, ३; ६, १, ३
 त्वं वरो सुषाम्णे ८, २३, २८
 त्वं वरमांसि सप्रथः ७, ३१, ६; अथर्व. २०, १८, ६
 त्वं वलस्य गोमतो १, ११, ५; साम. १२५१
 त्वं विष्णु प्रदिवः सीद ६, ५, ३
 त्वं विप्रस्त्वं कविः ९, १८, २; साम. १०९४
 त्वं विश्वस्य जगतश्चक्षुः १०, १०२, १२
 त्वं विश्वस्य धनदा ७, ३२, १७
 त्वं विश्वस्य मेधिरः १, २५, २०
 त्वं विश्वा दधिषे १०, ५४, ५
 त्वं विश्वेषां वरुणांसि २, २७, १०
 त्वं विष्णो सुमतिं विश्व ७, १००, २
 त्वं नृथा नष्ट इन्द्र १, १३०, ५
 त्वं नृथ इन्द्र पूर्यो ६, २०, ११
 त्वं नृथा जनानां ८, १५, १०

त्वं शतान्यव शम्बरस्य ६, ३१, ४
 त्वं शर्धाय महिना १०, १४७, ५
 त्वं श्रद्धाभिर्मन्दसानः ६, २६, ६
 त्वं सत्य इन्द्र धृष्टुरेता १, ६३, ३
 त्वं सद्यो अपिबो जात ३, ३२, १०
 त्वं समुद्रिया अपो ९, ६२, २६; साम. ७७६
 त्वं समुद्रो असि विश्ववित् ९, ८६, २९
 त्वं सिंघूरवासुजो १०, १३३, २; साम. १८०२; अथर्व.
 २०, ९५, ३; नि. १, १५
 त्वं सुतस्य पीतये १, ५, ६; अथर्व. २०, ६९, ४; तै. सं.
 ३, ४, ११, ४
 त्वं सुतो नृमादनो ९, ६७, २; साम. १३२४
 त्वं सुव्राणो अद्रिभिः ९, ६७, ३; साम. १३२५
 त्वं सूकरस्य दर्देहि ७, ५५, ४
 त्वं सूर्यो हरितो रामयो १, १२१, १३
 त्वं सूर्ये न आ भज ९, ४, ५; साम. १०५१
 त्वं सोम क्रतुभिः १, ९१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 त्वं सोम तनूक्रद्भ्यो ८, ७९, ३; वा. य. ५, ३५; तै. सं.
 १, ३, ४, १
 त्वं सोम नृमादनः ९, २४, ४; साम. ९६५
 त्वं सोम पणिभ्य आ ९, २२, ७
 त्वं सोम पवमानो ९, ५९, ३
 त्वं सोम पितृभिः संविदानो ८, ४८, १३; वा. य. १९, ५४;
 तै. सं. २, ६, १२, २
 त्वं सोम प्र चिकितो १, ९१, १; वा. य. १९, ५२; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 त्वं सोम महे १, ९१, ७; तै. ब्रा. २, ४, ५, ३
 त्वं सोम विपश्चितं तनां ९, १६, ८
 त्वं सोम विपश्चितं पुनानो ९, ६४, २५
 त्वं सोम सूर एषस्तोक्तस्य ९, ६६, १८
 त्वं सोमांसि धारयुः ९, ६७, १; साम. १३२३
 त्वं सोमांसि सत्पतिः १, ९१, ५; तै. सं. ४, ३, १३, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 त्वं ह त्वत्सप्तभ्यो जायमानो ८, ९६, १६; साम. ३२६;
 अथर्व. २०, १३७, १०
 त्वं ह त्वदप्रतिमानमोजः ८, ९६, १७; अथर्व. २०, १३७, ११
 त्वं ह त्वदिन्द्र कुत्समावः ७, १९, २; अथर्व. २०, ३७, २
 त्वं ह त्वदिन्द्र चोदीः १, ६३, ४
 त्वं ह त्वदिन्द्र सप्त १, ६३, ७
 त्वं ह त्वदिन्द्रा रिषण्यन् १, ६३, ५
 त्वं ह त्वदणया इन्द्र १०, ८९, ८

एवं ह त्वद्वृषभ ८, ९६, १८
 एवं ह नु त्वददमायो ६, १८, ३
 एवं ह यथविष्टय ८, ७५, ३; तै. सं. १, ६, ११, १
 एवं हि क्षैतवद्यशो ६, २, १; साम. ८४
 एवं हि नः पिता वसो ८, ९८, ११; साम. ११७०; अथर्व.
 १०, १०८, २
 एवं हि नस्तन्वः सोमगोपाः ८, ४८, ९
 एवं हि मन्यो अभिभूत्योजा १०, ८३, ४; अथर्व. ४, ३२, ४
 एवं हि मानुषे जने ५, २१, २
 एवं हि राधस्पते ८, ६१, १४; साम. १३२२
 एवं हि विश्वतोमुख १, ९७, ६; अथर्व. ४, ३३, ६;
 तै. आ. ६, ११, २
 एवं हि वृत्रहक्षोपां ८, ९३, ३३; साम. १७९२
 एवं हि शश्वतीनामिन्द्र ८, ९८, ६; साम. १२४९; अथर्व.
 १०, ६४, ३
 एवं हि शूरः सनिता १, १७५, ३; साम. १४३४
 एवं हि ष्मा ज्यावयस्यच्युता ३, ३०, ४
 एवं हि सत्यो मघवन्नानतः ८, ९०, ४
 एवं हि सुप्रतूरसि ८, २३, २९
 एवं हि सोम वर्धयन् ९, ५१, ४
 एवं हि स्तोमवर्धन ८, १४, ११; अथर्व. १०, २९, १
 एवं होता मनुर्हितोऽग्ने १, १४, ११
 एवं होता मनुर्हितो वह्निः ६, १६, ९
 एवं होता मन्द्रतमो ६, ११, २
 एवं ह्यग्ने अग्निना ८, ४३, १४; तै. सं. १, ४, ४६, ३;
 ३, ५, ११, ५
 एवं ह्यग्ने दिव्यस्य १, १४४, ६
 एवं ह्यग्ने प्रथमो ६, १, १; तै. आ. ३, ६, १०, १
 एवं ह्यङ्ग दैव्या ९, १०८, ३; साम. ५८३; ९३८
 एवं ह्येक ईशिष ४, ३२, ७
 एवं ह्येहि चेरवे ८, ६१, ७; साम. २४०, १५८१
 एवं करञ्जमुत १, ५३, ८; अथर्व. १०, २१, ८
 एवं कविं चोदयो ६, २६, ३
 एवं कुम्भं शुष्णहृत्पु १, ५१, ६
 एवं कुम्भेनाभि शुष्णं ६, ३१, ३
 एवं गोत्रमङ्गिरोभ्यो १, ५१, ३
 एवं च सोम नो वशो १, ९१, ६; तै. सं. ३, ४, ११, १
 एवं चित्ती तव वृक्षैः ८, ७२, ४
 एवं चिह्नः शम्या ४, ३, ४
 एवं जघन्थ नमुचिं १०, ७३, ७
 एवं जामिर्जनानां १, ७५, ४; साम. १५३६

एवं जिगेथ न धना १, १०२, १०
 त्वदग्ने काव्या ४, ११, ३
 त्वद्धि पुत्र सहसो ३, १४, ६
 त्वद्भिया विश आयससि ७, ५, ३
 त्वद्भिरेन्द्र पार्थिवानि ६, ३१, २
 त्वद्वाजी वाजंभरो ४, ११, ४
 त्वद्भिप्रो जायते ६, ७, ३
 त्वद्भिश्चा सुभगा ६, १३, १
 त्वं तदुक्थं हन्द्र ६, २६, ५
 त्वं तं देव जिह्या ६, १६, ३२
 त्वं तमग्ने अमृतत्व १, ३१, ७
 त्वं तमिन्द्र पर्वतं न १, ५५, ३
 त्वं तमिन्द्र पर्वतं महा १, ५७, ६; अथर्व. १०, १५, ६
 त्वं तमिन्द्र मर्त्यं ५, ३५, ५
 त्वं तमिन्द्र वावृधानो १, १३१, ७
 त्वं तं ब्रह्मणस्पते १, १८, ५
 त्वं तस्य द्याविनो १, ४२, ४
 त्वं तौ अग्न उभयान्वि १, १८९, ७
 त्वं तौ इन्द्रोभयौ ६, ३३, ३
 त्वं तान्वृत्रहृत्पु १०, २२, १०
 त्वं तान्सं च प्रति चासि २, १, १५,
 त्वं तू न इन्द्र तं १, १६९, ४
 त्वं त्वत्पणीनां विदो ९, १११, २; साम. १५९२
 त्वं त्वमिदतो रथं १०, १७१, १
 त्वं त्वमिन्द्र मर्त्यम् १०, १७१, ३
 त्वं त्वमिन्द्र सूर्यं १०, १७१, ४
 त्वं त्या चिदच्युताग्ने ६, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, ६
 त्वं त्या चिद्वातस्याश्वा १०, २२, ५
 त्वं त्यां न इन्द्र देव १, ६३, ८
 त्वं योभिरा गहि १, ३०, २२
 त्वं त्वमहर्षया १०, ९६, ५; अथर्व. १०, ३०, ५
 त्वं दाता प्रथमो ८, ९०, २; साम. १४९३; अथर्व.
 १०, १०४, ४
 त्वं दिवो धरुणं धिष १, ५६, ६
 त्वं दिवो बृहतः सातु १, ५४, ४
 त्वं कूतः प्रथमो १०, १२२, ५
 त्वं कूतस्वमु नः २, ९, २; तै. सं. ३, ५, ११, २
 त्वं कूतो अमर्त्य आ ६, १६, ६
 त्वं देवि सरस्वत्यवा ६, ६१, ६
 त्वं द्यां च महिमत ९, १००, ९; साम. १०१८
 त्वं धियं मनोजुगं ९, १००, ३

त्वं धुनिरिन्द्र १, १७४, ९; ६, २०, १२
 त्वं धृष्णो धृषता ७, १९, ३; अथर्व. २०, ३७, ३
 त्वं न इन्द्र क्रतयुः ८, ७०, १०
 त्वं न इन्द्र स्वाभिरुती २, २०, २
 त्वं न इन्द्र राया तरुषसो १, १२९, १०
 त्वं न इन्द्र राया परीणसा १, १२९, ९
 त्वं न इन्द्र वाजयुः ७, ३१, ३; साम. ७१८
 त्वं न इन्द्र शूर १०, २२, ९
 त्वं न इन्द्रा भरँ ओजो ८, ९८, १०; साम. ४०५; ११६९;
 अथर्व. २०. १०८, १
 त्वं न इन्द्रासां हस्ते ८, ७०, १२
 त्वं नः पश्चादधराद् ८, ६१, १६
 त्वं नः पाह्यहसो जातवेदो ६, १६, ३०
 त्वं नः पाह्यहसो दोषावस्ताः ७, १५, १५
 त्वं नः सोम विश्वतो गोपा १०, २५, ७
 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा १, ९१, ८; तै. सं. २, ३, १४, १
 त्वं नः सोम विश्वतो वयोधाः ८, ४८, १५
 त्वं नः सोम सुक्रतुः १०, २५, ८
 त्वं नश्चित्र ऊत्या ६, ४८, ९; साम. ४१; १६२३
 त्वं नृचक्षा असि सोम ९, ८६, ३८; साम. ९५६
 त्वं नृचक्षा वृषभानु ३, १५, ३
 त्वं नृभिर्नृमणो ७, १९, ४; अथर्व. २०, ३७, ४; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, १०
 त्वं नो अग्न आयुषु ८, ३९, १०
 त्वं नो अग्न एषां ५, १०, ३
 त्वं नो अग्ने अग्निभिः १०, १४१, ६; साम. १५०५; अथर्व.
 ३, २०, ५
 त्वं नो अग्ने अङ्गिर स्तुतः ५, १०, ७
 त्वं नो अग्ने अद्भुत ५, १०, २
 त्वं नो अग्ने अधराद् १०, ८७, २०; अथर्व. ८, ३, १९
 त्वं नो अग्ने तव देव १, ३१, १२; वा. य. ३४, १३
 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थे १, ३१, ९
 त्वं नो अग्ने महोभिः ८, ७१, १; साम. ६
 त्वं नो अग्ने वरुणस्य ४, १, ४; वा. य. २१, ३; तै. सं.
 १, ५, १२, ३
 त्वं नो अग्ने सनये १, ३१, ८
 त्वं नो असि भारताग्ने २, ७, ५
 त्वं नो अस्या अमतेरुत ८, ६६, १४
 त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः १, १२१, १४
 त्वं नो अस्या उषसो ३, १५, २
 त्वं नो गोपाः पथिहृद् २, २३, ६

त्वं नो वायवेवामपूर्व्यः १, १३४, ६
 त्वं नो वृत्रहन्तमे १०, २५, ९
 त्वमग्न इन्द्रो वृषभः २, १, ३
 त्वमग्न ईक्षितो जातवेदो १०, १५, १२; अथर्व. १८, ३, ४२;
 वा. य. १९, ६६; तै. सं. २, ६, १२, ५
 त्वमग्न उरुशंसाय १, ३१, १४
 त्वमग्न ऋभुराके २, १, १०
 त्वमग्ने अदितिर्देव २, १, ११
 त्वमग्ने गृहपतिः ७, १६, ५; साम. ६१
 त्वमग्ने त्वष्टा २, १, ५
 त्वमग्ने धुभिस्त्वमा २, १, १; वा. य. ११, २७; तै. सं.
 ४, १, २, ५; तै. आ. १०, ७६, १; नि. ६, १, १३, १
 त्वमग्ने द्रविणोदा २, १, ७
 त्वमग्ने पुरुषो ५, ८, ५
 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः १, ३१, २
 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा १, ३१, १; वा. य. ३४, १२
 त्वमग्ने प्रथमो मातरिश्चन १, ३१, ३
 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं १, ३१, १०
 त्वमग्ने प्रथतदक्षिणं १, ३१, १५
 त्वमग्ने बृहद्वयो ८, १०२, १; तै. सं. ३, ४, ११, १
 त्वमग्ने मनवे ध्याम् १, ३१, ४
 त्वमग्ने यज्ञानां ६, १६, १; साम. २; १४७४
 त्वमग्ने यज्यवे पायुः १, ३१, १३
 त्वमग्ने राजा वरुणो २, १, ४
 त्वमग्ने रुद्रो असुरो २, १, ६; तै. सं. १, ३, १४, १; तै. ब्रा.
 ३, ११, २, १
 त्वमग्ने वज्रुष्यतो ६, १५, १२; ७, ४, ९
 त्वमग्ने वरुणो जायसे ५, ३, १
 त्वमग्ने वसूरिह १, ४५, १; साम. ९६
 त्वमग्ने वाघते ४, २, १३
 त्वमग्ने वीरवयशो ७, १५, १२
 त्वमग्ने वृजिनवर्तनिं १, ३१, ६
 त्वमग्ने वृषभः १, ३१, ५
 त्वमग्ने व्रतपा असि ८, ११, १; अथर्व. १९, ५९, १; वा. य.
 ४, १६; तै. सं. १, १, १४, ४; २, ३, १
 त्वमग्ने शशमानाय १, १४१, १०
 त्वमग्ने शोचिषा चानः ७, १३, २; तै. सं. १, ५, ११, २
 त्वमग्ने सप्रथा असि ५, १३, ४; साम. १४०७; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६; नि. ६, ७
 त्वमग्ने सहसा १, १२७, २
 त्वमग्ने सुभृत २, १, १२

त्वमग्रे सुहवो ७, १, २१
 त्वमङ्ग जरितारं ५, ३, ११
 त्वमङ्ग प्र शंसिषो १, ८४, १९; साम. २४७; १७२३;
 वा. य. ६, ३७; नि. १४, २८
 त्वमध प्रथमं जायमानः ४, १७, ७
 त्वमध्वर्युरुत होतासि १, ९४, ६
 त्वमपामपिधाना वृणोरप १, ५१, ४
 त्वमपो यदवे तुर्वशाय० ५, ३१, ८
 त्वमपो यद्ध वृत्रं जघन्वान् ३, ३२, ६
 त्वमपो वि दुरो ६, ३०, ५
 त्वमर्यमा भवसि यत् ५, ३, २
 त्वमसि प्रशस्यो ८, ११, २
 त्वमस्माकमिन्द्र विश्वध १, १७४, १०
 त्वमस्य पारे रजसो १, ५२, १२
 त्वमायसं प्रति १, १२१, ९
 त्वमाविथ नर्यं तुर्वशं १, ५४, ६
 त्वमाविथ सुश्रवसं १, ५३, १०; अथर्व. २०, २१, १०
 त्वमिस्सप्रथा अस्य ८, ६०, ५; साम. ४२
 त्वमिन्द्रो परि स्तव ९, ६२, ९; साम. ९८१
 त्वमिन्द्र नर्यो यौ १, १२१, १२
 त्वमिन्द्र प्रतूर्तिषु ८, ९९, ५; साम. ३११; १६३७; अथर्व.
 २०, १०५, १; वा. य. ३३, ६६
 त्वमिन्द्र बलादधि १०, १५३, २; साम. १२०; अथर्व.
 २०, ९३, ५; नि. ७, २
 त्वमिन्द्र यशा असि ८, ९०, ५; साम. २४८; १४११
 त्वमिन्द्र सजोषसं १०, १५३, ४; अथर्व. २०, ९३, ७
 त्वमिन्द्र स्तवितवा अपस्कः ७, २१, ३
 त्वमिन्द्र स्वयशा ऋभुक्षाः ७, ३७, ४
 त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्य ८, ९८, २; साम. १०२६;
 अथर्व. २०, ६२, ६
 त्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा १०, १५३, ५; अथर्व. २०, ९३, ८
 त्वमिन्द्राय विष्णवे ९, ५६, ४
 त्वमिन्द्रासि वृत्रहा १०, १५३, ३; अथर्व. २०, ९३, ६
 त्वमिमा ओषधीः सोम १, ९१, २२; वा. य. ३४, २२;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, १
 त्वमिमा वार्या पुरु ६, १६, ५
 त्वमीशिषे वसुपते वसूनां १, १७०, ५
 त्वमीशिषे सुतानां ८, ६४, ३; साम. १३५६; अथर्व.
 २०, ९३, ३
 त्वमुत्तमास्तोषवे १०, ९७, २३; अथर्व. ६, १५, १; वा. य.
 १२, १०१
 ऋ० ११४

त्वसुरसां ऋतुभिर्बद्धधानां ५, ३२, २
 त्वमेकस्य वृत्रहन् ६, ४५, ५
 त्वमेतदधारयः ८, ९३, १३
 त्वमेताञ्जनराज्ञो द्विर्दशा १, ५३, ९; अथर्व. २०, २१, ९
 त्वमेतानि प्रपिषे १०, ७३, ८
 त्वमेतान्स्वदतो जक्षतः १, ३३, ७
 त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि ९, ८६, ३०
 त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नृन् १, १७१, ६
 त्वं पिमुं मृगयं ४, १६, १३
 त्वं पुर इन्द्र चिकिद् ८, ९७, १४
 त्वं पुरं चरिष्वं ८, १, २८
 त्वं पुरुण्या भरा १०, ११३, १०
 त्वं पुरु सहस्राणि शतानि च ८, ६१, ८; साम. १५८२
 त्वं भगो न आ हि ६, १३, २
 त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या १, ५२, १३
 त्वं मखस्य दोषतः १०, १७१, २
 त्वं महाँ इन्द्र तुभ्यं ४, १७, १
 त्वं महाँ इन्द्र यो १, ६३, १
 त्वं महीमवनिं विश्वघेनां ४, १९, ६
 त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्त्या १, १६९, ८
 त्वं मायाभिरनवद्य १०, १४७, २
 त्वं मायाभिरप १, ५१, ५
 त्वया मन्यो सरथं १०, ८४, १; अथर्व. ४, ३१, १ तै. ब्रा.
 २, ४, १, १०; नि. १०, ३०
 त्वया यथा गृत्समदासो २, ४, ९
 त्वया वयं शाश्वहे १०, १२०, ५; अथर्व. ५, २, ५;
 २०, १०७, ८
 त्वया वयं सधन्यस्त्वोताः ४, ४, १४; तै. सं. १, २, १४, ६;
 नि. ५, १५
 त्वया वयं सुवृथा २, २३, ९; नि. ३, ११
 त्वया वयमुत्तमं २, २३, १०
 त्वया वयं पवमानेन सोम ९, ९७, ५८
 त्वया वयं मघवन्निद्र १, १७८, ५
 त्वया वयं मघवन्पुत्र्ये १, १३२, १; नि. ५, २
 त्वया वीरेण वीरवो ९, ३५, ३
 त्वया ह स्विष्टुजा वयं चोदिष्टेन ८, १०२, ३
 त्वया ह स्विष्टुजा वयं प्रति ८, २१, ११; साम. ४०३
 त्वया हितमप्यमप्सु २, ३८, ७
 त्वया हि नः पितरः ९, ९६, ११; वा. य. १९, ५३; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 त्वया ह्यमे वरुणो वृत्तमतो १, १४१, ९

त्वयेदिन्द्र युजा वयं ८, ९२, ३२
 त्वष्टा दुहित्रे वहतुं १०, १७, १; अथर्व. १८, १, ५३;
 ३, ३१, ५; नि. १२, ११
 त्वष्टा माया वेदपसा १०, ५३, ९
 त्वष्टा यद्वज्रं सुकृतं १, ८५, ९
 त्वष्टारं वायुमृभवो १०, ६५, १०
 त्वष्टारं अग्रजां गोपां ९, ५, ९
 त्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः १, १८८, ९
 त्वष्टुर्जामातरं वयं ८, २६, २२
 त्वां यज्ञेभिरुक्थैः १०, २४, २
 त्वां यज्ञेष्वीळते १०, २१, ६
 त्वां यज्ञेष्वात्विजं चारुं १०, २१, ७
 त्वां यज्ञेष्वात्विजं अग्ने ३, १०, २
 त्वां यज्ञैरवीवृधन् ९, ४, ९; साम. १०५५
 त्वां रिहन्ति मातरो ९, १००, ७; साम. १०१७
 त्वां वर्धति क्षितयः पृथिव्या ६, १५; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २
 त्वां वाजी हवते वाजिनेयो ६, २६, २
 त्वां विश्वे अमृतं जायमानं ६, ७, ४; साम. ११४१
 त्वां विश्वे सजोषतो ५, २१, ३
 त्वां विष्णुर्बृहन्क्षयो ८, १५, ९; साम. १६४७; अथर्व.
 २०, १०६, ३
 त्वां शुष्मिन्पुरुहूत वाजयं ८, ९८, १२; साम. ११७१; अथर्व.
 २०, १०८, ३
 त्वां सुतस्य पीतये ३, ४२, ९; अथर्व. २०, २४, ९
 त्वां सोम पवमानं स्वाध्यः ९, ८६, २४
 त्वां स्तोमा अवीवृधन् १, ५, ८; अथर्व. २०, ६९, ६
 त्वां ह स्यदिन्द्रार्णसातौ १, ६३, ६
 त्वां हि मद्रतममर्कशोकैः ६, ४, ७; वा.य. ३३, १३; नि. १, १७
 त्वां हि ष्मा चर्षणयो ६, २, २
 त्वां हि सत्यमद्विवो ८, ४६, २
 त्वां हि सुप्तरस्तमं ८, २६, २४
 त्वां हीन्द्रावसे विवाचो ६, ३३, २
 त्वां ह्यग्ने सदमित्समन्यवः ४, १, १
 त्वां चित्रश्रवस्तम १, ४५, ६; वा.य. १५, ३१; तै. सं.
 ४, ४, ४, ३
 त्वां जना ममसत्योष्विन्द्र १०, ४२, ४; अथर्व. २०, ८९, ४
 त्वादत्तेभी रुद्र शंतमेभिः २, ३३, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ८
 त्वां दूतमग्ने अमृतं युगेयुगे ६, १५, ८; साम. १५६८
 त्वां देवेषु प्रथमं हवामहे १, १०२, ९
 त्वामग्न आदित्यासः २, १, १३; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 त्वामग्न ऋतायवः समीधि ५, ८, १

त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहा हितं ५, ११, ६; साम. ९०८;
 वा. य. १५, २८; तै. सं. ४, ४, ४, २
 त्वामग्ने अतिथिं पूर्य विशः ५, ८, २
 त्वामग्ने दम आ विष्पतिं २, १, ८
 त्वामग्ने धर्णसि विश्वधा वयं ५, ८, ४
 त्वामग्ने पितरमिष्टिभिः २, १, ९
 त्वामग्ने पुष्करादधि ६, १६, १३; साम. ९; वा.य. ११, ३२,
 १५, २२; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २;
 ४, ४, १
 त्वामग्ने प्रथमं देवयन्तो ४, ११, ५
 त्वामग्ने प्रथममायुस् १, ३१, ११
 त्वामग्ने प्रदिव आहुतं ५, ८, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 त्वामग्ने मनीषिणः सन्नाजं ३, १०, १
 त्वामग्ने मनीषिणस्त्वम् ८, ४४, १९
 त्वामग्ने मालुषीरीळते ५, ८, ३; तै. सं. ३, ३, ११, २
 त्वामग्ने यजमाना अनुधून् १०, ४५, ११; वा. य. १२, २८;
 तै. सं. ४, २, २, ४
 त्वामग्ने वसुपतिं वसूनां ५, ४, १; तै. सं. १, ४, ४६, २
 त्वामग्ने वाजसातमं ५, १३, ५; तै. सं. १, ४, ४६, ३
 त्वामग्ने समिधानं यविष्ठय ५, ८, ६; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 त्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो ७, ९, ६; नि. ६, १७
 त्वामग्ने स्वाध्यो ६, १६, ७
 त्वामग्ने हरितो वावशाना ७, ५, ५
 त्वामग्ने हविष्मन्तो ५, ९, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ४
 त्वामग्ने चरामसि ९, १, ५
 त्वामस्या व्युषि देव पूर्वे ५, ३, ८
 त्वामिच्छवसस्पते ८, ६, २१
 त्वामिदन्न वृगते त्वायवः १०, ९१, ९
 त्वामिदस्या उषसो व्युष्टिषु १०, १२२, ७
 त्वामिदा ह्यो नरो ८, ९९, १; साम. ३०२; ८१३
 त्वामिद्धि त्वावयो ८, ९२, ३३
 त्वामिद्धि सहसस्पुत्र १, ४०, २
 त्वामिद्धि हवामहे साता ६, ४६, १; साम. २३४; ८०९;
 अथर्व. २०, ९८, १; वा. य. २७, ३७; तै. सं.
 २, ४, १४, ३
 त्वामिद्यवयुर्मम ८, ७८, २
 त्वामिद् वृत्रहन्तम (०। उग्रम्) ५, ३५, ६
 त्वामिद् वृत्रहन्तम (०। हवन्ते) ८, ६, ३७
 त्वामिद् वृत्रहन्तम सुतावन्तो ८, ९३, ३०
 त्वामीळते अजिरं ७, ११, २; तै. ब्रा. ३, ६, ८, २
 त्वामीळे अध द्विता ६, १६, ४

स्वामुग्रमवसे चर्षणी सह ६, ४६, ६; अथर्व. २०, ८०, २
 स्वासु जातवेदसं १०, १५०, ३
 स्वासु ते दधिरे हव्यवाहं ७, १७, ६
 स्वासु ते स्वासुवः १०, २१, २
 स्वां पूर्वा ऋषयो १०, २८, ९
 स्वां ऋजन्ति दश ९, ६८, ७
 स्वा युजा तव तत्सोम सख्यः ४, २८, १
 स्वा युजा नि खिदस्सूर्यस्य ४, २८, २
 स्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष १, १०१, ९
 स्वावतः पुरुवसो ८, ४६, १; साम. १९३
 स्वावतो हीन्द्र ऋवे अस्मि ७, २५, ४
 त्विषीमन्तो अध्वरस्येव हि ६, ६६, १०
 त्वे अग्न आहवनानि ७, १, १७
 त्वे अग्ने विश्वे अमृतासो २, १, १४
 त्वे अग्ने सुमतिं भिक्ष १, ७३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः ७, १६, ७; साम. ३८; वा. य.
 ३३, १४
 त्वे असुर्य वसवो न्यृण्वन् ७, ५, ६
 त्वे इदग्ने सुभगे १, ३६, ६
 त्वे इन्द्रायभूम विप्रा २, ११, १२
 त्वे क्रतुमपि वृजन्ति विश्वे १०, १२०, ३; साम. १४८५;
 अथर्व. ५, २, ३, २०, १०७, ६; ऐ. आ. १, १२;
 तै. सं. ३, ५, १०, १
 त्वे धर्माण आसते १०, २१, ३
 त्वे धेनुः सुदुवा जातवेदः १०, ६९, ८
 त्वे पितो महानां देवानां १, १८७, ६
 त्वे राय इन्द्र तोशतमाः १, १६९, ५
 त्वे वसुनि पुर्वीक ६, ५, २; तै. सं. १, ३, १४, २
 त्वे वसुनि संगता ८, ७८, ८
 त्वे विश्वा तविषी सध्रयग्धि १, ५१, ७
 त्वे विश्वा सरस्वती २, ४१, १७
 त्वेषं रूपं कृणुत उत्तरं यत् १, ९५, ८
 त्वेषं रूपं कृणुते वर्णो अस्य ९, ७१, ८
 त्वेषं वयं रुद्रं यज्ञसाधं १, ११४, ४
 त्वेषं शर्धो न मारुतं तुविश्व ६, ४८, १५
 त्वेषं गणं तवसं ५, ५८, २
 त्वेषमिथा समरणं शिमी १, १५५, २; नि. ११, ७
 त्वेषस्तो धूम ऋणवति ६, २, ६; साम. ८३; अथर्व.
 १८, ४, ५९
 त्वेषासो अग्नेरमवन्तो १, ३६, २०
 त्वे सु पुत्र शवसो ८, ९२, १४; तै. सं. १, ४, ४६, १

त्वे सोम प्रथमा वृक्तवर्हिषः ९, ११०, ७; साम. १५०६
 त्वे ह यत्पितरश्चिन् ७, १८, १
 त्वोतासस्तवावसा ९, ६१, २४
 त्वोतासस्त्वा युजाप्सु ८, ६८, ९
 त्वोतासो मघवर्हिद्र विप्राः ४, २९, ५
 त्वोतो वाज्यह्वयो १, ७४, ८
 दक्षस्य वादिते जन्मनि १०, ६४, ५; नि. ११, २३
 दक्षिणावतामिदिमानि १, १२५, ६
 दक्षिणावानप्रथमो १०, १०७, ५
 दक्षिणाश्वं दक्षिणा १०, १०७, ७
 दण्डा इवेन्द्रोभजनास ७, ३३, ६
 ददानमिन्न ददमन्त १, १४८, २
 ददि रेक्णस्तन्वे ददिर्वसु ८, ४६, १५
 दधन्तुतं धनयज्ञस्य १, ७१, ३
 दधन्वे वा यदीमजु २, ५, ३; साम. ९४; तै. सं. ३, ३, ३, ३
 दधानो गोमदश्ववत् ८, ४६, ५
 दधामि ते मधुतो ८, १००, २
 दधामि ते सुतानां ८, ३४, ५
 दधिक्रां वः प्रथम ७, ४४, १
 दधिक्रामग्निमुषसं ३, २०, ५
 दधिक्रामु नमसा बोधयन्तः ७, ४४, २
 दधिक्रावाणं ब्रुधानो ७, ४४, ३
 दधिक्रावा प्रथमो वाज्यर्वा ७, ४४, ४
 दधिक्रावण इदु नु ४, ४०, १
 दधिक्रावण इष ऊर्जो ४, ३९, ४
 दधिक्रावणो अकारिषं ४, ३९, ६; साम. ३५८; अथर्व.
 २०, १३७, ३; वा. य. २३, ३२; तै. सं. १, ५, ११, ४;
 ७, ४, १९, ४; तांब्य ब्रा. १, ६, १७
 दधिष्वा जठरे सुतं ३, ४०, ५; अथर्व. २०, ६, ५
 दधुष्ट्रा ऋगवो मानुषे वा १, ५८, ६
 दध्यङ् ह मे जनुषं पूर्वो १, १३९, २
 दनो विश इन्द्र १, १७४, २; नि. ६, ३१
 दभ्रं चिद्धि स्वावतः ८, ४५, ३२
 दभ्रेभिश्चिच्छीयांसं ४, ३२, ३
 दमूनसो अपसो ये सुइत्ताः ५, ४२, १२
 दर्शं नु विश्वदर्शतं १, २५, १८
 दर्शनवन्न ऋतुपां अनिन्द्रान् १०, २७, ६
 दविद्युतस्या रुचा ९, ६४, २८; साम. ६५४
 दशक्षिपः पूर्व्यं सीम् ३, २३, ३
 दशक्षिपो युजते बाहू ५, ४३, ४
 दश ते कलशानां ४, ३२, १९

दश मह्यं पौतकतः ८, ५६, २
 दश मासाञ्छशयानः ५, ७८, ९
 दश रथान् प्रष्टिमतः ६, ४७, २४
 दश राजानः समिता अयज्य ७, ८३, ७
 दश रात्रीरशिवेनानवद्युन् १, ११६, २४
 दश श्यावा ऋधद्रयो ८, ४६, २३
 दशस्यन्ता मनवे पूर्य ८, २२, ६
 दशस्यन्तो नो मरुतो मृलन्तु ७, ५६, १७
 दशस्या नः पुर्वणीक होतः ६, ११, ६
 दशानामेकं कपिलं समानं १०, २७, १६
 दशावनिभ्यो दश कक्षेभ्यः १०, ९४, ७; नि. ३, ९
 दशाश्चान्दश कोशान् ६, ४७, २३
 दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भं १, ९५, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४
 दस्यो हि ष्मा वृषणं १, १२९, ३
 दस्युञ्छिर्भूश्च पुरुहूत एवैः १, १००, १८
 दत्ता युवाकवः सुता १, ३, ३; वा. य. ३३, ५८
 दत्ता हि विश्वमानुषङ् ८, २६, ६
 दाता मे पृषतीनां ८, ६५, १०
 दादहाणो वज्रमिन्द्रो १, १३०, ४
 दाधार क्षेमं १, ६६, ३
 दाना मृगो न वारणः ८, ३३, ८; साम. १६९७; अथर्व. २०, ५३, २; ५७, १२
 दानाय मनः सोमपावज्ज १, ५५, ७
 दानासः पृथुश्रवसः ८, ४६, २४
 दा नो अग्ने धिया रथि ७, १, ५
 दा नो अग्ने बृहतो दाः २, २, ७; तै. सं. २, २, ११, ६
 दामानं विश्वचर्षणे ८, २३, २
 दाशराज्ञे परियत्ताय विश्व ७, ८३, ८
 दाशेम कस्य मनसा ८, ८४, ५; साम. १५५०
 दासपत्नीरहिगोपा १, ३२, ११; नि. २, १७
 दिदक्षन्त उषसो ३, ३०, १३
 दिदक्षेण्यः परि काष्ठासु १, १४६, ५
 दिवः पीयूषमुत्तमं २, ५१, २; साम. १२२७
 दिवः पीयूषं पूर्य ९, ११०, ८; साम. १४९४
 दिवक्षसो अग्निजिह्वा १०, ६५, ७
 दिवक्षसो धेनवो ३, ७, २
 दिवश्चित्ते बृहतो जातवेदः १, ५९, ५
 दिवश्चिदस्य वरिमा १, ५५, १
 दिवश्चिदा ते रुचयन्त ३, ६, ७
 दिवश्चिदा पूर्यां ३, ३९, २
 दिवश्चिदा घोऽमघत्तरेभ्यो १०, ७६, ५

दिवश्चिद् वा दुहितरं ४, ३०, ९
 दिवश्चिद्रोचनादधि ८, ८, ७
 दिवस्कण्वास इन्दवो १, ४६, ९
 दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निः १०, ४५, १; वा. य. १२, १८;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, २, २, १; नि. ४, २४
 दिवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो ९, ३१, २
 दिवस्पृथिव्या पर्योज ६, ४७, २७; अथर्व. ६, १२५, ९;
 वा. य. २९, ५३; तै. सं. ४, ६, ६, ५
 दिवस्पृथिव्योरव आ १०, ३५, २
 दिवा चित्तमः कृण्वन्ति १, ३८, ९; तै. सं. २, ४, ८, १
 दिवा यान्ति मरुतो भूम्याग्नि १, १६१, १४
 दिवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां ७, ६४, १
 दिवि ते नाभा परमो य ९, ७९, ४
 दिवि न केतुरधि १०, ९६, ४; अथर्व. २०, ३०, ४
 दिवि मे अन्यः पक्षो १०, ११९, ११
 दिविस्पृशं यज्ञमस्माकं १०, ३६, ६
 दिवि स्वनो यत्तते भूम्योष १०, ७५, ३
 दिवेदिवे सदशीरन्यमर्धं ६, ४७, २१
 दिवो धर्ता भुवनस्य ४, ५३, २
 दिवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः ९, १०९, ६; साम. १२४३
 दिवो धामभिर्वरुण ७, ६६, १८
 दिवो न तुभ्यमन्विन्द्र ६, २०, २
 दिवो न यस्य रेतसो दुधानाः १, १००, ३
 दिवो न यस्य विधतो ६, ३, ७
 दिवो न सर्गा अससृग्रमह्नां ९, ९७, ३०
 दिवो न सानु पिप्युषी ९, १६, ७
 दिवो न सानु स्तनयन्नधिक ९, ८६, ९
 दिवो नाके मधुजिह्वा ९, ८५, १०
 दिवो नाभा त्रिचक्षणो ९, १२, ४; साम. ११९९
 दिवो नो वृष्टिं मरुतो ५, ८३, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 दिवो मानं नोत्सदन् ८, ६३, २
 दिवो य स्कम्भो धरुणः ९, ७४, २
 दिवो रुक्म उरुचक्षा ७, ६३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 दिवो वराहमरुषं १, ११४, ५
 दिवो वा सानु स्पृशता १०, ७०, ५
 दिव्यं सुपर्णं वायसं १, १६४, ५२; अथर्व. ७, ३९, १;
 तै. सं. ३, १, ११, ३
 दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षि ९, ९७, ३३
 दिव्यन्यः सदनं २, ४०, ४; तै. ब्रा. २, ८, १, ५
 दिव्या आप अभि यदेनम् ७, १०३, २
 दिवाः सूर्यो न मिनाति ३, ३०, १२

'दीदिवांसमपूर्व ३, १३, ५
 दीर्घं ह्यङ्कुशं १०, १३४, ६; साम. १०९१
 दीर्घतन्तुर्वृहदुक्षायमग्निः १०, ६९, ७
 दीर्घतमा मामतेयो १, १५८, ६
 दीर्घस्ते अस्वङ्कुशो ८, १७, १०; अथर्व. २०, ५, ४
 दुराध्यो अदितिं स्वेवयन्तो ७, १८, ८
 दुरो अश्वस्य १, ५३, २; अथर्व. २०, २१, २
 दुरोकशोचिः क्रतुर्न १, ६६, ५
 दुर्गे चिन्नः सुगं कृधि ८, ९३, १०
 दुर्मन्त्रवामृतस्य नाम १०, १२, ६; अथर्व. १८, १, ३४
 दुहन्ति सप्तैकामुप ८, ७२, ७
 दुहान ऊधर्दिष्यं २, १०७, ५; साम. ६७६
 दुहानः प्रतनमिष्य ९, ४२, ४; साम. ७६०
 दुहीयन्मित्रधितये युवाकः १, १२०, ९
 दूणां सख्यं तव ६, ४५, २६
 दूतं वो विश्ववेदसं ४, ८, १; साम. १२
 दूरं किल प्रथमा १०, १११, ८
 दूरमित पणयो वरीयः १०, १०८, ६१
 दूराच्चिदा वसतो ६, ३८, २
 दूरादिन्द्रमनयन्ता ७, ३३, २
 दूरादिहेव यत्सती ८, ५, १; साम. २१९
 दूरे तन्नाम गुह्यं पराचैः १०, ५५, १
 दृक्का चिदस्मा अनु दुः १, १२७, ४
 दृक्का चिद्या वनस्पतीन् ५, ८४, ३
 दृतेरिव तेऽवृकमस्तु ६, ४८, १८
 दृशान रुक्म उर्विया १०, ४५, ८; वा. य. १२, १; २५;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, १, १०, ४, २, २, ४
 दृशेन्यो यो महिना १०, ८८, ७
 देवं वो अथ सवितारमेधे ५, ४९, १
 देवं वो देवयज्यया ५, २१, ४
 देव स्वर्ग्यद्ध १०, ७०, ९
 देवंदेवं राधसे चोदयन्ति ७, ७९, ५
 देवंदेवं वोऽवस इन्द्रं इन्द्रं ८, १२, १९
 देवंदेवं वोऽवसे देवंदेवं ८, २७, १३; वा. य. ३३, ९१
 देवं नरः सवितारं ३, ६२, १२
 देवं बहिर्वर्धमानं २, ३, ४
 देवयन्तो यथा मतिं १, ६, ६; अथर्व. २०, ७०, २
 देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः ३, ५५, १९; नि. १०, ३४
 देवस्य वयं सवितुः सवीमनि ६, ७१, २; नि. ६, ७
 देवस्य सवितुर्वयं ३, ६२, ११
 देवदितिं ऋगुपुद्गांशस्य ७, १०३, ९

देवा एतस्यामवदन्त पूर्वं १०, १०९, ४; अथर्व. ५, १७, ६
 देवाः कपोत इषितो १०, १६५, १; अथर्व. ६, २७, १;
 नि. १, १७
 देवानां युगे प्रथमे १०, ७२, ३
 देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ति ७, ७७, ३
 देवानां दूतः पुरुष ३, ५४, १९
 देवानां तु वयं जाना १०, ७२, १
 देवानामिदवो महत् ८, ८३, १; साम. १३८
 देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु ५, ४६, ७; अथर्व. ७, ४९, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, १२, १; नि. १२, ४५
 देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजू १, ८९, २; वा. य. २५, १५;
 नि. १२, ३९
 देवानां माने प्रथमातिष्ठ १०, २७, २३; नि. २, २२
 देवान्वसिष्ठो अमृतान् १०, ६५, १५; ६६, १५
 देवान्वा यच्चक्रमा १, १८५, ८
 देवान्हुवे बृहच्छ्रवसः १०, ६६, १
 देवान्यो नः परिबिच्यमानाः ९, ९७, २६
 देवाश्रिते अमृता जातवेदः १०, ६९, ९
 देवाश्रिते असुर्यं २, २३, २
 देवाश्रिते असुर्याय पूर्वं ७, २१, ७
 देवास आयन् परशूँरविभ्रन् १०, २८, ८
 देवास्त्वा वरुण मित्रो १, ३६, ४
 देवासो हि ण्मा मनवे ८, २७, १४; वां. य. ३३, ९४
 देवीं वाचमजनयन्त देवाः ८, १००, ११; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०;
 नि. ११, २९
 देवीः षष्ठ्यैरु नः कृणोत १०, १२८, ५; अथर्व. ५, ३, ६;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 देवी दिवो दुहितरा सुशि १०, ७०, ६
 देवी देवस्य रोदसी जनित्री ७, ९७, ८
 देवी देवेभिर्यजते यज्ञैः ४, ५६, २
 देवी यदि तविषी १, ५६, ४
 देवीर्द्वारो वि श्रयध्वम् ५, ५, ५
 देवेन नो मनसा देव १, ९१, २३; वा. य. ३४, २३
 देवेभिर्देव्यदिते ८, १८, ४
 देवेभिर्निविधितो यज्ञियेभिः १०, ८८, ३
 देवेभ्यः कमवृणीत मृत्युं १०, १३, ४; अथर्व. १८, ३, ४१
 देवेभ्यस्त्वा मदाय कं ९, ८, ५; साम. ११८९
 देवेभ्यस्त्वा वृथा पाजसे ९, १०९, २२
 देवेभ्यो हि प्रथमं ४, ५४, २; वा. य. ३३, ५४
 देवेनो देव्यदितिर्नि पातु (०। तन) १, १०६, ७
 देवेनो देव्यदितिर्नि पातु (०। नहि) ४, ५५, ७

देवो देवानामसि मित्रो १, ९४, १३
 देवो देवान्परिभूक्ततेन १०, १२, २; अथर्व. १८, १, ३०;
 नि. ६, ४
 देवो देवाय धारयेन्द्राय ९, ६, ७
 देवो न यः पृथिवीं १, ७३, ३
 देवो न यः सविता १, ७३, २
 देवो भगः सविता रायो ५, ४२, ५
 देवो वो द्रविणोदाः ७, १६, ११; साम. ५५; १५१३
 दैवी पूर्तिर्दक्षणा देवयज्ञा १०, १०७, ३
 दैव्या होतारा प्रथमा न्यूजे ३, ४, ७; ७, ८
 दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहित १०, ६६, १३
 दैव्या होतारा प्रथमा विदुष्टरा २, ३, ७
 दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा १०, ११०, ७; अथर्व. ५, १२, ७;
 वा. य. २९, ३२; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १२
 दोहेन गामुप शिक्षा सखायं १०, ४२, २; अथर्व. २०, ८९, २
 घामिन्द्रो हरिधायसं ३, ४४, ३
 घावा चिदसौ पृथिवी २, १२, १३; अथर्व. २०, ३४, १४
 घावा नः पृथिवी इमं २, ४१, २०; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 नि. ९, ३८
 घावा नो अद्य पृथिवी १०, ३५, ३
 घावापृथिवी जनयन्नभि १०, ६६, ९
 घावाभूमी अदिते ७, ६२, ४
 घावा यमसिं पृथिवी १०, ४६, ९
 घावा ह क्षामा प्रथमे १०, १२, १; अथर्व. १८, १, २९
 घावो न यस्य पनयन्ति ६, ४, ३
 घावो न स्तृभिश्चित २, ३४, २
 शुक्षं सुदानुं तवित्रीभिरावृतं ८, ८८, २; साम. ६८६; अथर्व.
 २०, ९, २; ४९, ५
 शुतयामानं बृहतीमृतेन ५, ८०, १
 शुतानं वो अतिथिं स्वर्णरं ६, १५, ४
 शुभिरक्षुभिः परिपातम १, ११२, २५; वा. य. ३४, ३०;
 तै. आ. ४, ४२, ३
 शुभिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं १०, ७, ५
 शुमत्तमं दक्षं धेनूसे ६, ४४, २
 शुम्नी वां सोमो अश्विना ८, ८७, १
 शुम्नेषु पृतनाज्ये ३, ३७, ७; अथर्व. २०, १९, ७
 शौर्न य इन्द्राभि भूमार्थः ६, २०, १
 शौर्मे पिता जनिता नाभि १, १६४, ३३; अथर्व. ९, १०, १२;
 नि. ४, २१
 शौर्वः पिता पृथिवी १, १९१, ६
 शौश्वा त्वा पृथिवी यज्ञियासः ३, ६, ३

शौश्वा नः पृथिवी च प्रचेतसा १०, ३६, २
 शौश्विदस्यामवाँ अहेः १, ५२, १०
 शौष्पितः पृथिवीमातर ६, ५१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 द्रप्सः समुद्रमभि यज्ञिगा १०, १२३, ८; साम. १८४८
 द्रप्समपश्यं विजुणे चरन्तं ८, ९६, १४; अथर्व. २०, १३७, ८
 द्रप्सश्चत्कन्द प्रथमां १०, १७, ११; अथर्व. १८, ४, २८;
 वा. य. १३, ५; तै. सं. ३, १, ८, ३; ४, २, ८, २;
 ९, ५; तै. आ. ६, ६, १
 द्रवतान्त उषसा ३, १४, ३
 द्रविणोदाः पिपीषति १, १५, ९; वा. य. २६, २२
 द्रविणोदा ददालु नो १, १५, ८
 द्रविणोदा द्रविणस्तुरस्य १, ९६, ८
 द्रविणोदा द्रविणसो द्रावा १, १५, ७; नि. ८, २
 द्रापि वसानो यजतो दिवि ९, ८६, १४
 द्रुहं जिघांसं ध्वरसमं ४, २३, ७
 द्रुहो निषत्तापृशनीचिदेवैः १०, ७३, २
 द्रवजः सर्पिरासुतिः २, ७, ६; वा. य. ११, ७०; तै. सं.
 ४, १, ९, २
 द्वयौ अग्रे रथिनो विंशतिं ६, २७, ८
 द्वादश धून्धगोष्ठस्य ४, ३३, ७
 द्वादश प्रधयश्चक्र १, १६४, ४८; अथर्व. १०, ८, ४; नि. ४, २७
 द्वादशारं नहि तज्जराय १, १६४, ११; अथर्व. ९, ९, १३;
 नि. ४, २७
 द्वाविमौ वातौ वातः १०, १३७, २; अथर्व. ४, १३, २;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४२, १
 द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया १, १६४, २०; अथर्व. ९, ९, २०;
 नि. १४, ३०
 द्विता यदीं कीस्तासो १, १२७, ७
 द्विताय मृक्तवाहसे ५, १८, २
 द्विता यो वृत्रहन्तमो ८, ९३, ३२; साम. १७९१; तै. ब्रा.
 २, ७, १३, २
 द्विता वि वधे सनजा १, ६२, ७
 द्विता व्यूर्ण्वन्नमृतस्य ९, ९४, २
 द्विधा सूनवोऽसुरं स्वर्विदं १०, ५६, ६
 द्विमाता होता विदथेषु ३, ५५, ७
 द्विर्यं पञ्च जीजनन्संवसा ४, ६, ८
 द्विर्यं पञ्च स्वयशसं ९, ९८, ६; साम. १३३०
 द्विषो नो विश्वतोमुखा १, ९७, ७; अथर्व. ४, ३३, ७;
 तै. आ. ६, ११, २
 द्वे हृदस्य क्रमणे स्वर्देशो १, १५५, ५
 द्वे ते चक्रे सुर्ये १०, ८५, १६; अथर्व. १४, १, १६

द्वे नप्तुर्देववतः ७, १८, २२
द्वे विरूपे चरतः स्वर्ग १, ९५, १; वा. य. ३३, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, २
द्वेष्टि श्वश्रुरण जाया १०, ३४, ३
द्वे समीची बिभृतश्चरतं १०, ८८, १६
द्वे सुती अशृणवं पितृणां १०, ८८, १५; वा. य. १९, ४७; तै. ब्रा. १, ४, २, ३; २, ६, ३, ५; श. ब्रा. १४, २, १, ४
धनं न स्पन्दं बहुलं यो असौ १०, ४२, ५; अथर्व. २०, ८९, ५
धनुर्हस्तादाददानो १०, १८, ९; अथर्व. १८, २, ५९-६०; तै. आ. ६, १, ३
धन्या चिद्धि त्वे धिषणाव ६, ११, ३
धन्व च यत्कृन्तन्नं च १०, ८६, २०; अथर्व. २०, १२६, २०
धन्वना गा धन्वनार्जि जये ६, ७५, २; वा. य. २९, ३९; तै. सं. ४, ६, ६, १; नि. ९, १७
धन्वन्मस्रोतः कृणुते गातुं १, ९५, १०
धर्ता दिवः पवते कृत्योरसः २, ७६, १; साम. ५५८; १२२८
धर्ता दिवो रजसस्पृष्ट ऊ ३, ४९, ४
धर्तारो दिव ऋभवः १०, ६६, १०
धर्मणा मित्रावरुणा ५, ६३, ७
धाता धातृणां भुवनस्य १०, १२८, ७; अथर्व. ५, ३, ९; तै. सं. ४, ७, १४, ३
धानावन्तं करम्भिणं ३, ५२, १; साम. २१०; वा. य. २०, २९
धामन्ते विश्वं भुवनमधि ४, ५८, ११; वा. य. १७, ९९
धायोभिर्वा यो युज्येभिरके ६, ३, ८
धारयन्त आदित्यासो २, २७, ४; तै. सं. २, १, ११, ४
धारावरा मरुतो २, ३४, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
धासिं कृण्वान ओषधीः ८, ४३, ७
धियं वो अप्सु दधिषे स्वर्षा ५, ४५, ११
धियं पूषा जिन्वतु २, ४०, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
धिया चक्रे वरेण्यो ३, २७, ९; साम. १४७९
धिषा यदि धिषण्यन्तः ४, २१, ६
धिष्व वष्रं गभस्त्यो ६, ४५, १८
धिष्वा शवः शूर ये नः २, ११, १८
धीभिः सातानि काण्वस्य ८, ४, २०
धीभिरर्वश्चिरर्वतो ६, ४५, १२
धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं ९, १०६, ११; साम. ९४१
धीरा त्वस्य महिना जन्ूषि ७, ८६, १
धीरासः पदं कवयो नयन्ति १, १४६, ४
धीरो ह्यस्यमसद् ८, ४४, २९
धुनेतयः सुप्रकेतं ४, ५०, २; अथर्व. २०, ८८, २

धुनुथ यां पर्वतां दाशुषे ५, ५७, ३
धृतप्रता आदित्या हविरा २, २९, १
धृतप्रताः क्षत्रिया १०, ६६, ८
धृतप्रतो धनदाः सोमबृद्धः ६, १९, ५
धृषतश्चिद्धृषन्मनः ८, ६२, ५
धृषणिव कलशो ६, ४७, ६; अथर्व. ७, ७६, ६
धेनुः प्रत्नस्य काम्यं ३, ५८, १
धेनुं न त्वा सुयवसे दुदुक्षन् ७, १८, ४
धेनुष्ट इन्द्र सन्तता ८, १४, ३; साम. १८३६; अथर्व. २०, २७, ३
धेनूर्जिन्वतमुत ८, ३५, १८
ध्रुव ज्योतिर्निहितं ६, ९, ५
ध्रुवं ते राजा वरुणो १०, १७३, ५; अथर्व. ६, ८८, २
ध्रुवं ध्रुवेण हविषा १०, १७३, ६; अथर्व. ७, २४, १; वा. य. ७, २५; तै. सं. ३, २, ८, ६
ध्रुवा एव वः पितरो युगोयुगे १०, ९४, १२
ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी १०, १७३, ४; अथर्व. ६, ८८, १; तै. ब्रा. २, ४, २, ८
ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु ७, ८८, ७
ध्वस्त्रयोः पुरुषन्त्योः २, ५८, ३; साम. १०५९
नकिः परिष्टिर्मघवन् ८, ८८, ६
नकिः सुदासो रथं ७, ३२, १०
नकिरस्य शस्त्रीनां ८, ३२, १५
नकिरस्य सहन्त्य १, २७, ८; साम. १४१६
नकिरिन्द्र स्वदुत्तरो ४, ३०, १; साम. २०३
नकिरेषां निदिता मर्त्येषु ३, ३९, ४
नकिर्देवा मनीमसि १०, १३४, ७; साम. १७६
नकिर्ह्येषां जन्ूषि ७, ५६, २
नकिष्ट एता प्रता १, ६२, ७
नकिष्टं कर्मणा नशब्दस् ८, ७०, ३; साम. २४३; ११५५; अथर्व. २०, ९२, १८
नकिष्टं कर्मणा नशब्द प्र ८, ३१, १७; तै. सं. १, ८, २२, ४
नकिष्ट्वद्रथीतरो १, ८४, ६; साम. ९५०
नकीं वृधीक इन्द्र ते ८, ७८, ४
नकीमिन्द्रो निकर्तवे ८, ७८, ५
नकीरेवन्तं सख्याय विन्दसे ८, २१, १४; साम. १३९०; अथर्व. २०, ११४, २
नक्तोषासा वर्णमामेभ्याने १, ९६, ५; वा. य. १२, २, १७, ७०; तै. सं. ४, १, १०, ४; ६, ५, २, ७, १२, ३
नक्तोषासा सुपेशसामिन् १, १३, ७
नक्षत्रवमरुणीः पूर्त्य राद् १, १२१, ३

नक्षत्रोता परि सद्य १, १७३, ३
 नक्षत्र इन्द्रमवसे ८, ५४, २
 न क्षोणीभ्यां परिभवे २, १६, ३
 न वा त्वद्विगप १०, ४३, २; अथर्व. २०, १७, २
 न वा राजेन्द्र आ दभन्नाः १, १७८, २
 न वा वसुभि यमते ६, ४५, २३; साम. १६६७; अथर्व.
 २०, ७८, २
 न वा स मामप जोषं जभार ४, २७, २
 न वेमन्वदा पपन ८, २, १७; साम. ७२०; अथर्व. २०, १८, २
 न जामये तान्वो रिक्थमा ३, ३१, २; नि. ३, ६
 न त इन्द्र क्षुमतयो न रायः ७, १८, २०
 न तं राजानावदिते कुवश्चन १०, ३९, ११
 न तं विदाथ य इमा जजान १०. ८२, ७; वा.य. १७, ३१;
 तै. सं. ४, ६, २, २; नि. १४, १०
 न तं जिवन्ति बहवो न दध्ना ४, २५, ५
 न तद्विवा न पृथिव्या ६, ५२, १
 न तं तिरमं चन त्यजो ८, ४७, ७
 न तमँहो न दुरितां कुतः २, २३, ५
 न तमँहो न दुरितं देवाहो १०, १२६, १; साम. ४२६
 न तमँहो न दुरितानि ७, ८२, ७
 न तममे भरातयो ८, ७१, ४
 न तमभोति कश्चन १०, ६२, ९
 न तस्य मावया चन ८, २३, १५; साम. १०४
 न तस्य विद्म तदु शु १०, ४०, ११
 न ता अर्वा रेणुककाटो अहनुते ६, २८, ४; अथर्व. ४, २१, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता नशन्ति न दभाति ६, २८, ३; अथर्व. ४, २१, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता मिनन्ति मायिनो ३, ५६, १
 न तिष्ठन्ति न नि १०, १०, ८; अथर्व. १८, १, ९; नि. ५, २
 न ते अदेवः प्रदिवो निवासते १०, ३७, ३
 न ते अन्तः शवसो धाव्यस्य ६, २९, ५
 न ते गिरो अपि मृष्ये मुरस्य ७, २२, ५; साम. १७९९
 न ते त इन्द्राभ्यस्मदूव ५, ३३, ३; वा. य. १०, २२
 न ते दूरे परमा चिद्रजासि ३, ३०, २; वा. य. ३४, १९
 न ते वर्तास्ति राघस ८, १४, ४; अथर्व. २०, २७, ४
 न ते बिष्णो जायमानो ७, ९९, २
 न ते सखा सख्यं वष्टयेत्तत् १०, १०, २; अथर्व. १८, १, २
 न ते सख्यं न दक्षिणं ८, २४, ५
 न त्वद्धोता पूर्वो अग्ने ५, ३, ५
 न त्वा गभीरः पुरुहूत सिन्धुः ३, ३२, १६

न त्वा देवास आशत ८, ९७, ९
 न त्वा बृहन्तो अद्रयो ८, ८८, ३; साम. २९६
 न त्वा रासीयाभिश्चस्तये ८, १९, २६
 न त्वा वरन्ते अन्यथा ४, ३२, ८
 न त्वावाँ अन्यो दिव्यो ७, ३२, २३; साम. ६८१; अथर्व.
 २०, १२१, २; वा. य. २७, ३६
 न त्वा शतं चन हुतो ९, ६१, २७; साम. १२१५
 नदं व ओदतीनां ८, ६२, २; साम. १५१२; ऐ.आ. १.१३;
 न दक्षिणा वि चिकिते २, २७, ११; तै. सं. २, १, ११, ५
 नदं न भिन्नममुया १, ३२, ८
 नदस्य मा रुधतः काम १, १७९, ४; नि. ५, २
 न द्रुष्टी मर्त्यो विन्दते ७, ३२, २१; साम. ८६८
 न देवानामति व्रतं १०, ३३, ९
 न देवानामपिहृतः ८, ३१, ७
 न द्याव इन्द्रभोजसा ८, ६, १५
 न नूनमस्ति नोऽथः १, १७०, १; नि. १, ६
 न नूनं ब्रह्मणामृणं ८, ३२, १६
 न पञ्चभिर्दशभिः ५, ३४, ५
 न पर्वता न नद्यो ५, ५५, ७
 नपाता शवसो महः ८, २५, ५
 नपातो दुर्गहस्य मे ८, ६५, १२
 न पापासो मनामहे ८, ६१, ११; नि. ६, २५
 न पूषणं मेथामसि १, ४२, १०
 नसीभिर्यो विवस्वतः ९, १४, ५
 न प्रमिये सवितुर्देव्यस्य ४, ५४, ४
 न भोजा मरुर्न १०, १०७, ८
 नम इदुग्रं नम आ विवासे ६, ५१, ८
 न म इन्द्रेण सख्यं २, १८, ८
 नमः पुरा ते वरुणोत २, २८, ८
 न मत्स्त्री सुभसत्तरा १०, ८६, ६; अथर्व. २०, १२६, ६
 नमसेदुप सीदत ९, ११, ६; साम. १४४६
 नमस्ते अग्न भोजसे ८, ७५, १०; साम. ११; १६४८;
 तै. सं. २, ६, ११, २
 नमस्यत हव्यदाति स्वध्वरं ३, २, ८
 न मा गरुद्यो मातृतमा १, १५८, ५
 न मा तमन्न श्रमन्नोत २, ३०, ७
 न मा मिमेथ १०, ३४, २
 न मृत्युरासीदमृतं न १०, १२९, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४;
 नि. ७, ३
 न मृषा श्रान्तं यदवन्ति देवाः १, १७९, ३
 नमो दिवे बृहते रोदसीभ्यां १, १३६, ६

नमो महन्नयो नमो १, २७, १३; नि. ३, २०
नमो मित्रस्य वरुणस्य १०, ३७, १; वा. य. ४, ३५;
तै. सं. १, २, ९, १
नमो षाके प्रस्थिते ८, ३५, २३
न य हृषन्ते जनुषोऽया ६, ६६, ४
न यं रिपवो न रिषण्यवो १, १४८, ५
न यं विविक्तो रोदसी ८, १२, २४
न यं क्षुको न दुराशी ८, २, ५
न यं हिंसन्ति धीतयो ६, ३४, ३
न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे ८, १०१, ४
न यजमान रिष्यसि ८, ३१, १६; तै. सं. १, ८, २२, ४
न यं जरन्ति शरदो ६, २४, ७
न यत्परो नान्तर २, ४१, ८; वा. य. २०, ८२
न यत्पुरा चक्रमा कच्च नूनं १०, १०, ४; अथर्व. १८, १, ४
न यं दिप्सन्ति १, २५, १४
न यं दुध्रा वरन्ते ८, ६६, २; साम. ६८८
नयसीद्विति द्विषः ६, ४५, ६
न यस्य ते शवसान ८, ६८, ८
न यस्य देवा देवता १, १००, १५
न यस्य द्यावापृथिवी अनु १, ५२, १४
न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व १०, ८९, ६; नि. ५, ३
न यस्य वर्ता जनुषा न्वस्ति ४, २०, ७
न यस्य सातुर्जनितो ४, ६, ७
न यस्येन्द्रो वरुणो २, ३८, ९
न यातव इन्द्र जूजुवुर्नः ७, २१, ५; नि. ४, १९
न युष्मे वाजबन्धवो ८, ६८, १९
न ये दिवः पृथिव्या १, ३३, १०
न योरुपद्विद्वरभ्यः १, ७४, ७
न यो वराय मरुतां १, १४३, ५
नरा गौरेव विद्युतं तृषाणा ७, ६९, ६
नरा दंसिष्ठावन्नये १०, १४३, ३
नरा वा शंसं पूषणमगोहं १०, ६४, ३
नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह १, १०६, ४
नराशंसं सुष्टमं १, १८, ९
नराशंसः प्रतिधामानि २, ३, २
नराशंसः सुपूदति ५, ५, २
नराशंसमिह मियं १, १३, ३; साम १३४९
नराशंसस्य महिमानमेषां ७, २, २; वा. य. २९, २७; तै. ब्रा.
३, ६, ३, १; नि. ८, ७
नराशंसो नोऽवतु १०, १८२, २
न रेवता पणिना सख्यमिन्द्रः ४, २५, ७

नरो ये के चासदा १०, २०, ८
नवगवासः सुतसोमास इन्द्रं ५, २९, १२
नवं नु स्तोममग्नये ७, १५, ४; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
नघ यदस्य नवर्ति च भोगान् ५, २९, ६
नव योनवर्ति पुरो ८, ९३, २; साम. १४५१; अथर्व. २०, ७, २
न वा अरण्यानिर्हन्ति १०, १४६, ५; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
न वा उ एतन्मित्रसे १, १६२, २१; वा. य. २३, १६;
२५, ४४; तै. सं. ४, ६, ९, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ७, १४
न वा उ ते तन्वा तन्वं १०, १०, १२; अथर्व. १८, १, १३-१४
न वा उ देवाः क्षुधमिद्वं १०, ११७, १
न वा उ मां वृजने वारयन्ते १०, २७, ५
न वा उ सोमो वृजिनं ७, १०४, १३; अथर्व. ८, ४, १३
नवानां नवतीनां १, १९१, १३
नवा नो अरन आ भर ५, ६, ८
न वि जानामि १, १६४, ३७; अथर्व. ९, १०, १५; नि.
७, ३; १४, २२
न वीळवे नमते न स्थिराय ६, २४, ८
न वेपसा न तन्यतेन्द्रम् १, ८०, १२
न वो गुहा चक्रम १०, १००, ७
नवोनवो भवति जायमानो १०, ८५, १९; अथर्व.
७, ८१, २; १४, १, २४; तै. सं. २, ३, ५, ३;
४, १४, १; नि. ११, ६
नस्यं तदुक्थ्यं हितं १, १०५, १२
न संस्कृतं प्र मिमीतो ५, ७६, २; साम. १७५३
न स जीयते मरुतो ५, ५४, ७
न स राजा व्यथते यस्मिन् ५, ३७, ४
न स सखा यो न ददाति सख्ये १०, ११७, ४
न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः ७, ८६, ६
न सायकस्य चिकिते जनासः ३, ५३, २३; नि. ४, १४
न सीमदेव आपदिषं ८, ७०, ७; साम. २६८
न सेशे यस्य रम्बते १०, ८६, १६; अथर्व. २०, १२६, १६
स सेशे यस्य रोमशं १०, ८६, १७; अथर्व. २०, १२६, १७
न सोम इन्द्रमसुतो ७, २६, १
नहि ग्रभायारणः सुशेवः ७, ४, ८; नि. ३, ३
नहि ते अग्ने वृषभ ८, ६०, १४
नहि ते क्षत्रं न सहो १, २४, ६
नहि ते पूर्वमक्षिपव ६, १६, १८; साम. ७०७
नहि ते शूर राधसो ८, ४६, ११
नहि तेषाममा चन १०, १८५, २; वा. य. ३, ३२
नहि त्वा रोदसी उभे १, १०, ८
नहि त्वा शूर देवा ८, ८१, ३; साम. ७३०

नहि त्वा शूरो न तुरो ६, २५, ५
 नहि देवो न मर्त्यो १, १९, २
 नहि नु ते महिमनः समस्या ६, २७, ३
 नहि नु यादधीमसि १, ८०, १५
 नहि मन्युः पौरुषेय ८, ७१, २
 नहि मे भक्षिपञ्चन १०, ११९, ६
 नहि मे अस्यग्न्या ८, १०२, १९
 नहि मे रोदसी उमे १०, ११९, ७,
 नहि व ऊतिः पृतनासु ७, ५९, ४
 नहि वः शत्रुर्विविदे १, ३९, ४
 नहि वश्चरमं चन ७, ५९, ३; साम. २४१
 नहि वां वज्रयामहे ८, ४०, २
 नहि वामस्ति दूरके १, २२, ४
 नहि वो अस्यभेको ८, ३०, १
 नहि पस्तव नो मम ८, ३३, १६
 नहि पम यद्ध वः पुरा ८, ७, २१
 नहि पमा ते शतं चन ४, ३१, ९
 नहि स्थूर्युतथा यातमस्ति १०, १३१, ३; अथर्व. २०, १२५, ३
 नही नु वो मरुतो अन्त्यसे १, १६७, ९
 नह्यङ्ग नृतो त्वत् ८, २४, १२
 नह्यङ्ग पुरा चन ८, २४, १५; साम. १५११
 नह्यन्य बलाकरं ८, ८०, १
 नह्यस्या नाम गृष्णामि १०, १४५, ४; अथर्व. ३, १८, ३
 नाकस्य पृष्ठे अधि १, १२५, ५
 नाके सुपर्णमुपपसिवांसं ९, ८५, ११
 नाके सुपर्णमुप यत्पतन्तं १०, १२३, ६; साम. ३२०, १८४६;
 अथर्व. १८, ३, ६६; तै. ब्रा. २, ५, ८, ५; तै. आ. ६, ३, १
 नाना चक्राते यम्या ३, ५५, ११
 नानानं वा उ नो धियो ९, ११२, १
 नाना हि त्वा हवमाना १, १०२, ५
 नाना ह्यग्नेऽवसे ६, १४, ३
 नानौकांसि दुर्यो २, ३८, ५
 नापाभूत न वो ४, ३४, ११
 नाभा नाभिं न आ ददे ९, १०, ८; साम. ११२६
 नाभा पृथिव्या धरुणो ९, ७२, ७
 नाभिं यज्ञानां सदनं ६, ७, २; साम. ११४२
 नाभ्या आसीदन्तरिक्षं १०, ९०, १४; अथर्व. १९, ६, ८;
 वा. य. ३१, १३; तै. आ. ३, १२, ६
 नामानि ते शतक्रतो ३, ३७, ३; अथर्व. २०, १९, ३
 नावा न क्षोदः प्रदिशः १०, ५६, ७
 नावेव नः पारयन्तं २, ३९, ४

नासत्याभ्यां बर्हिर्वि १, ११६, १
 नासत्या मे पितरा बन्धुपृच्छा ३, ५४, १६
 नासदासीन्नो १०, १२९, १; तै. ब्रा. २, ८, ९, ३; श. ब्रा.
 १०, ५, ३, २
 नास्माकमस्ति तत्तरः ८, ६७, १९
 नास्मै विष्णुश्च तन्यतुः १, ३२, १३
 नास्य वतां न तरुता ६, ६६, ८
 नाहं वेद आतृत्वं नो १०, १०८, १०
 नाहं तं वेद दभ्यं दभत्सः १०, १०८, ४
 नाहं तं वेद य इति ब्रवीति १०, २७, ३
 नाहं तन्तुं न वि जानाम्योतुं ६, ९, २
 नाहमतो निरया ४, १८, २
 नाहमिन्द्राणि शरण १०, ८६, १२; अथर्व. २०, १२६, १२;
 तै. सं. १, ७, १३, २; नि. ११, ३९
 नि काव्या वेधसः शश्वत् १, ७२, १; तै. सं. २, २, १२, १
 निक्रमणं निषदनं विवर्तनं १, १६२, १४; वा. य. २५, ३८;
 तै. सं. ४, ६, २, १
 निखातं चिद्यः पुरुषंभृतं ८, ६६, ४
 नि गव्यता मनसा सेदुरकैः ३, ३१, ९
 नि गव्यवोऽनवो द्रुह्यत्रश्च ७, १८, १४
 नि गावो गोष्ठे असदन् १, १९१, ४; अथर्व. ६, ५२, २
 नि ग्रामासो अविक्षत १०, १२७, ५
 निचेतारो हि मरुतो गृणन्तं ७, ५७, २
 नि तद्दधिषेऽवरं परं च १०, १२०, ७; अथर्व. ५, २, ६;
 २०, १०७, २
 नितिक्ति यो वारणमज्जम् ६, ४, ५
 नि तिग्ममभ्यंजुं ८, ७२, २
 नि तिग्मानि आशयन् १०, ११६, ५
 नित्यं न सूनुं मधु बिभ्रत १, १६६, २
 नित्यश्चाकन्यास्त्रपतिर्दम् १०, ३१, ४
 नित्यस्तोत्रो वनस्पतिः ९, १२, ७; साम. ११०२
 नित्ये चिन्नु यं सदने १, १४८, ३
 नि त्वा दधे वर आ ३, २३, ४
 नि त्वा दधे वरेण्यं ३, २७, १०
 नि त्वा नक्ष्य विस्पते ७, १५, ७; साम. २६
 नि त्वामग्ने मनुर्दधे १, ३६, १९; साम. ५४
 नि त्वा यज्ञस्य साधनं १, ४४, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 नि त्वा वसिष्ठा अह्वन्त १०, १२२, ८
 नि त्वा होतारमृत्विजं १, ४५, ७
 नि दुरोणे अमृतो मर्त्यानां ३, १, १८
 नि दुर्गं इन्द्र अथिह्यमित्रान् ७, २५, २

निधीयमानमपगूळहमप्सु १०, ३२, ६
 नि नो होता वरेण्यः १, २६, २
 नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् २, ११, ८
 नि परस्यासु त्रित स्तभूयन् १०, ४६, ६
 निमिषश्चिज्जवीयसा ८, ७३, २
 नि यद्यामाय वो गिरिः ८, ७, ५
 नि यद्युवेथे नियुतः सुदानू १, १८०, ६
 नि यद् वृणक्षि श्वसनस्य मूर्धं १, ५४, ५; नि. ५, १६
 नियुत्स्वन्तो ग्रामजितो यथा ५, ५४, ८
 नियुत्स्वान्वायवा गहि २, ४१, २; वा. य. २७, २७
 नियुवाना नि युतः स्पर्हवी ७, ९१, ५
 नि येन मुष्टिहृत्थया १, ८, २; अथर्व. २०, ७९, १८
 नि ये रिणन्त्योजसा ५, ५६, ४
 निरग्नयो रुक्चुर्निरसूर्यः ८, ३, २०
 निराविद्धयद्विरिभ्य आ ८, ७७, ६; नि. ६, ३४
 निराहावान्कणोत्तन १०, १०१, ५; तै. सं. ४, २, ५, ५
 निरिणानो वि धावति ९, १४, ४
 निरिन्द्र बृहतीभ्यो ८, ३, १९
 निरिन्द्र भूम्या अधि १, ८०, ४
 निरु स्वसारमस्कृतोषसं १०, १२७, ३
 निर्मथितः सुधित आ ३, २३, १
 निर्माया उ त्थे असुरा अभूवन् १०, १२४, ५
 निर्यत्पूतेव स्वधितिः शुचि ७, ३, ९
 निर्यर्दी बुध्नान्महिषस्य १, १४१, ३
 निर्युवाणो अशस्तीः ४, ४८, २
 नि वर्तध्वं मानु गाता १०, १९, १
 नि वेवेति पलितो दूत ३, ५५, ९
 नि वो यामाय मानुषो १, ३७, ७
 नि शत्रोः सोम वृष्णं ९, १९, ७
 नि शुष्ण इन्द्र घर्णसिं ८, ६, १४
 नि शुष्ममिन्द्रवेषां ९, ५२, ४
 निश्चर्मण ऋभवो गामर्षिः १, ११०, ८
 निश्चर्मणो गामरिणीत १, १६१, ७
 नि षसाद् धृतव्रतो १, २५, १०; वा. य. १०, २७, २०, २;
 तै. सं. १, ८, १६, १; तै. ब्रा. १, ७, १०, २;
 २, ६, ५, १
 नि षीमिदन्न गुह्या ३, ३८, ३
 नि पु ब्रह्म जनानां ८, ५, १३
 नि पु सीद गणपते गणेषु १०, ११२, ९
 नि पू नमातिमतिं १, १२९, ५
 निष्कं वा घा कृणवते ८, ४७, १५

निष्वापया मिथूदशा १, २९, ३; अथर्व. २०, ७४, ३
 निष्पिध्वरीरोषधीराप ८, ५९, २
 निष्पिध्वरीस्त ओषधीस्ता ३, ५५, २२
 नि सर्वसेन इषुधीर १, ३३, ३
 नि सामनामिधिरामिन्द्र ३, ३०, ९
 नि होता होतृषदने २, ९, १; वा. य. ११, ३६; तै. सं.
 ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३
 नीचातया अभवद् वृत्रपुत्र १, ३२, ९
 नीचा वर्तत उपरि १०, ३४, ९
 नीचीनबारं वरुणः कवन्धं ५, ८५, ३; नि. १०, ४
 नीललोहितं भवति १०, ८५, २८; अथर्व. १४, १, २६
 नू अन्यत्रा चिद्विद्विः ८, २४, ११
 नू हृत्था ते पूर्वथा च १, १३२, ४
 नू इन्द्र राये वरिवस्कुधी नः ७, २७, ५
 नू इन्द्र शूर स्वमान ७, १९, ११; अथर्व. २०, ३७, ११
 नू गृणानो गृणते प्रत्नराजन् ६, ३९, ५
 नू च पुरा च सदनं रयीणाम् १, ९६, ७; नि. ४, १७
 नू चित्स भेषते जनो नरेषन् ७, २०, ६
 नू चित्सहोजा अमृतो १, ५८, १
 नू चित्स इन्द्रो मघवा ७, २७, ४
 नू चिन्तु ते मन्यमानस्य ७, २२, ८; अथर्व. २०, ७३, २
 नू त आभिरभिष्टिभिः ५, ३८, ५
 नू ते पूर्वस्यावसो २, ४, ८
 नूत्ना इदिन्द्र ते वयं ८, २१, ७
 नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठाः ७, ७, ७; ८, ७
 नू देवासो वरिवः कर्तना नः ७, ४८, ४
 नू न इद्धि वार्यमासा ५, १७, ५
 नू न इन्द्रा वरुणा गृणाना ६, ६८, ८
 नू न एहि वार्यमग्ने ५, १६, ५
 नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे २, ११, २१; १५, १०; १६, ९;
 १७, ९; १८, ९; १९, ९; २०, ९; नि. १, ७
 नूनं तदिन्द्र दद्धि नो ८, १३, ५
 नूनं न इन्द्रापराय च ६, ३३, ५
 नूनमर्चं विहायसे ८, २३, २४
 नूनं पुनानोऽविभिः परि स्रव ९, १०७, २; साम. १३१४
 नू नव्यसे नवीयसे ९, ९, ८
 नू नश्चिभ्रं पुरुवाजाभिरूती ६, १०, ५
 नू नस्त्वं रथिरो देवसोम ९, ९७, ४८
 नू नो अग्न ऊनये सबाधसः ५, १०, ६
 नू नो अग्नेऽवृकेभिः स्वस्ति ६, ४, ८
 नू नो गोमदीरवद्धेहि ७, ७५, ८

नू नो रयि रथ्यं चर्षणिप्रां ६, ४९, १५
 नू नो रयि उप मास्व ९, ९३, ५; नि. ६, २८
 नू नो रयि पुरुवीरं बृहन्तं ४, ४४, ६; अथर्व. २०, १४३, ६
 नू नो रयि महामिन्दो ९, ४०, ३; साम. ९२६
 नू नो रास्व सहस्रवत् ३, १७, ७
 नू म आ वाचमुप याहि ६, २१, ११
 नू मन्वान एषां ५, ५२, १५
 नू मर्तो दयते सनिष्यन् ७, १००, १, तै. ब्रा. १, ४, ३, ४
 नू मित्रो वरुणो अर्यमा नः ७, ६२, ६; ६३, ६
 नू मे गिरो नासत्याश्विना ८, ८५, ९
 नू मे ब्रह्माण्यम उच्छशाधि ७, १, २०; २५
 नू मे हवमा ऋणुतं युवाना ७, ६७, १०; ६९, ८
 नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे ७, ३९, ७; ४०, ७
 नू रोदसी अहिना बुध्न्येन ४, ५५, ६
 नू रोदसी बृहज्जिर्नो ४, ५६, ४
 नू षुत इन्द्र नू गृणानः ४, १६, २१; १७, २१; १९, ११;
 २०, ११; २१, ११; २२, ११; २३, ११; २४, ११
 नू छिरं मरुतो वीरवन्तं १, ६४, १५
 नू सन्नातं दिव्यं ६, ५१, १२
 नृचक्षसं त्वा वयं ९, ८, ९; साम. ११८५
 नृचक्षसो अनिमिषन्तो १०, ६३, ४
 नृचक्षा एष दिवो मध्य १०, १३९, २, वा. य. १७, ५९;
 तै. सं. ४, ६, ३, ३
 नृचक्षा रक्षः परि पश्य १०, ८७, १०; अथर्व. ८, ३, १०
 नृणामु त्वा नृतमं गीर्भिः ३, ५१, ४
 नृधूतो अद्रिषुतो बर्हिषि ९, ७२, ४
 नृबाहुभ्यां चोदितो धारया ९, ७२, ५
 नृभिर्धूतः सुतो ८, २, २; साम. ७३५
 नृभिर्येमानो जज्ञानः पूतः ९, १०९, ८
 नृभिर्येमानो हर्यतो विचक्ष ९, १०७, १६; साम. ८५८
 नृवत्त इन्द्र नृतमामिरुतो ६, १९, १०; नि. ६, ६
 नृवदस्त्रा मनोयुजा ८, ५, २
 नृवदसो सदमिद्वेद्यस्मे ६, १, १२; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 नेतार ऊ षु णस्तिरो १०, १२६, ६
 नेमिं नमन्ति चक्षसा ८, ९७, १२; साम. ९३१; अथर्व.
 २०, ५४, ३
 नैशत्तमो दुधितं ४, १, १७
 नेह भद्रं रक्षस्विने ८, ४७, १२
 नैतावदन्ये मरुतो यथेमे ७, ५७, ३
 नैतावदेना परो अन्यदस्ति १०, ३१, ८
 न्यक्रतून्मथिनो ७, ६, ३

न्यक्रन्दयन्नुपयन्त १०, १०२, ५; नि. ९, २३
 न्यमिं जातवेदसं होत्रवा ५, २६, ७
 न्यमिं जातवेदसं दधाता ५, २२, २
 न्यग्ने नव्यसा वचः ८, ३९, २
 न्यग्वातोऽव वाति १०, ६०, ११; अथर्व. ६, ९१, ९
 न्यन्यस्य सूर्धनि १, ३०, १९
 न्यर्बुदस्य विष्टपं ८, ३२, ३
 न्यस्मै देवी स्वधितिर्जिहीत ५, ३२, १०
 न्याविध्यदिलीबिज्ञस्य १, ३३, १२; नि. ६, १९
 न्यु प्रियो मनुषः ७, ७३, २
 न्यु षु वाचं १, ५३, १; अथर्व. २०, २१, १
 एज्रेव चर्चरं जारं १०, १०६, ७
 पञ्च जना मम होत्रं जुषन्तां १०, ५३, ५;
 पञ्च पदानि रूपो अन्वरोहस्य १०, १३, ३; अथर्व. १८, ३, ४०
 पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं १, १६४, १२; अथर्व. ९, ९, १२
 पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने १, १६४, १३; अथर्व. ९, ९, ११;
 नि. ४, २७
 पतङ्गमक्तमसुरस्य १०, १७७, १; तै. आ. ३, ११, १०
 पतङ्गो वाचं मनसा १०, १७७, २; तै. आ. ३, ११, ११
 पताति कुण्डृणाच्या १, २९, ६; अथर्व. २०, ७४, ६
 पतिर्भव वृत्रहन्सुनृतानां ३, ३१, १८
 पतिर्ह्यध्वराणां १, ४४, ९
 पत्तो जगार प्रत्यञ्चं १०, २७, १३; नि. ६, ६
 पत्नीवन्तः सुता इम ८, ९३, २२; नि. ५, १८
 पत्नीव पूर्वहूतिं १, १२२, २
 पथ एकः पीपाय तस्करो ८, २९, ६
 पथस्पथः परिपतिं ६, ४९, ८; वा. य. ३४, ४९; तै. सं.
 १, १, १४, २; नि. १२, १८
 पदं देवस्य नमसा ६, १, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २;
 नि. ४, १९
 पदं देवस्य मीळुषो ८, १०२, १५; साम. १५७२
 पदापणीरराधसो ८, ६४, २; साम. १३५५; अथर्व. २०, ९३, २
 पदे इव निहिते दस्मं ३, ५५, १५
 पदेपदे मे जरिमा निधायि ५, ४१, १५
 पद्या वस्ते पुरुषाः ३, ५५, १४
 पनाय्यं तदश्विना ८, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ९
 पन्य आ दर्दिरच्छता ८, ३२, १८
 पन्य इदुष गायत ८, ३२, १७
 पन्यं पन्यमिस्लोतारः ८, २, २५; साम. १२३; १६५७
 पन्यांसं जातवेदसं ८, ७४, ३; साम. १५६६

पृष्ठक्षेप्यमिन्द्र त्वे ह्योजः ५, ३३, ६
 पप्रार्थ क्षां महि ६, १७, ७
 पयस्वतीरोषधयः १०, १७, १४; अथर्व. ३, २४, १;
 १८, ३, ५६; तै. सं. १, ५, १०, २
 पर ऋणा सावीः २, २८, ९
 परः सो अस्तु तन्वा ७, १०४, ११; अथर्व. ८, ४, ११
 परं मृत्यो अनु १०, १८, १; अथर्व. १२, २, २१; वा. य.
 ३५, ७; तै. ब्रा. ३, ७, १४, ५; तै. आ. ३, १५, २;
 ६, ७, ३; नि. ११, ८
 परस्मिन् चिद्वि तपति ३, ५३, २२
 परस्या अधि संवतो ८, ७५, १५; वा. य. ११, ७१; तै. सं.
 २, ६, ११, ३; ४, १, ९, २
 पराकात्ताच्चिद्विः ८, ९२, २७
 परा गावो यवसं कश्चिद् ८, ४, १८
 परा चिच्छीर्षा ववृजुस्त हन्द्र १, ३३, ५
 परा पुदस्व मघवन्नमित्रान् ७, ३२, २५
 परा देहि शामुल्यं १०, ८५, २९; अथर्व. १४, १, २५
 पराद्य देवा वृजिनं १०, ८७, १५; अथर्व. ८, ३, १४
 परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति ६, ४७, १७
 परा मे यन्ति धीतयो १, २५, १६
 परायतीनामन्वेति पाथः १, ११३, ८
 परायतीं मातरं ४, १८, ३
 परा याहि मघवन् ३, ५३, ५
 परावतं नासत्या २, ११६, ९
 परावतो ये दिक्षिषन्तं १०, ६३, १
 परा वीराल एतन ५, ६१, ४
 परा व्यक्तो अरुषो ९, ७१, ७
 परा शुभ्रा अयासो १, १६७, ४
 परा शृणीहि तपसा १०, ८७, १४; अथर्व. ८, ३, १३
 परा ह यत्स्थिरं १, ३९, ३
 परा हि मे विमन्यवः १, २५, ४
 परा हीन्द्र धावसि १०, ८६, २; अथर्व. २०, १२६, २
 परि कोशं मधुश्च्युतं ९, १०३, ३; साम. ५७७
 परिक्षिता पितरा १०, ६५, ८
 परि चिन्मर्तो द्रविणं १०, ३१, २
 परि णः शर्मयन्त्या ९, ४१, ६; साम. ८९७
 परि नेता मतीनां ९, १०३, ४
 परि णो अश्वमश्ववित् ९, ६१, ३; साम. १२१२
 परि णो देववीतये ९, ५४, ४
 परि णो याज्ञस्मयुः ९, ६४, १८
 परि णो वृणजस्रवा ८, ४७, ५

परि णो हेती रुद्रस्य वृज्याः २, ३३, १४; वा. य. १६, ५०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ४
 परि मृन्धि पणीनां ६, ५३, ५
 परि ते जिग्मुषो यथा ९, १००, ४
 परि ते दूळभो रथो ४, ९, ८; वा. य. ३, ३६
 परि त्मना मितद्वुरेति ४, ६, ५
 परि त्वं हयंत हरिं ९, २८, ७; साम. ५५२; १३२९; १६८१
 परि त्रिधानुरध्वरं ८, ७२, ९
 परि त्रिविष्टयध्वरं ४, १५, २; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि त्वा गिर्वणो गिर १, १०, १२; वा. य. ५, २९; तै. सं.
 १, ३, १, २
 परि त्वाप्ते पुरं वयं १०, ८७, २२; अथर्व. ७, ७१, १;
 ८, ३, २२; वा. य. ११, २६; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, २, ५
 परि दिव्यानि मर्त्येभ्यः ९, १४, ८
 परि दैवीरनु स्वधा ९, १०३, ५
 परि युक्षं सहसः ९, ७१, ४
 परि युक्षः सनद्रयिः ९, ५२, १; साम. ४९६
 परि धामानि यानि ते ९, ६६, ३
 परि पूषा पुरस्तात् ६, ५४, १०; अथर्व. ७, ९, ४
 परि प्रजातः क्रत्वा १, ६९, २
 परि प्र धन्वेन्द्राय सोम ९, १०२, १; साम. ४२७; १३६७
 परिप्रयन्तं वयं सुषंसदं ९, ६८, ८
 परि प्र सोम ते रसो ९, ६७, १५
 परि प्रासिष्यदत्कविः ९, १४, १; साम. ४८६
 परि प्रियः कलशे ९, ९६, ९
 परि प्रिया दिवः कविः ९, ९, १; साम. ४७६; ९३५
 परि यत्कविः काव्या ९, ९४, ३
 परि यत्काव्या कविः ९, ७, ४; साम. ११३१
 परि यदिन्द्र रोदसी उभे १, ३३, ९
 परि यदेषामेको १, ६८, २
 परि यो रश्मिना दिवो ८, २५, १८
 परि यो रोदसी उभे ९, १८, ६
 परि वाजपतिः कविः ४, १५, ३; साम. ३०; वा. य. ११, २५;
 तै. सं. ४, १, २, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि वाजे न वाजयुं ९, ६३, १९
 परि वाराण्ययया ९, १०३, २
 परि विश्वानि चेतसा ९, २०, ३; साम. ९७०
 परि विश्वानि सुधितामेः ३, ११, ८
 परिविष्टं जाहुषं विश्वतः १, ११६, २०
 परिवृक्तेव पतिषिषं १०, १०२, ११

परि वो विश्वतो दध १०, १९, ७
 परिषद्यं ह्यरणस्य ७, ४, ७; नि. ३, २
 परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं ९, ३९, २; साम ८९९
 परिष्कृतास इन्दवो योषेव ९, ४६, २
 परि ष्य सुवानो अक्ष इन्दुः ९, ९८, ३; साम. १२४०
 परि ष्य सुवानो अव्ययं ९, ९८, २
 परि सन्नेव पशुमान्ति ९, ९२, ६
 परि ससिर्न वाजयुः ९, १०३, ६
 परि सुवानश्चक्षसे ९, १०७, ३; साम. १३१५
 परि सुवानास इन्दवो ९, १०, ४; साम. ४८५; ११२२
 परि सुवानो गिरिष्ठाः ९, १८, १; साम. ४७५; १०९३
 परि सुवानो हरिरंशुः ९, ९२, १
 परि सोम ऋतं बृहत् ९, ५६, १
 परि सोम प्र धन्वा ९, ७५, ५; नि. ४, १५
 परि स्पशो वरुणस्य ७, ८७, ३
 परि हि ष्मा पुरुहूतो ९, ८७, ६
 परिहृतेदना जनो ८, ४७, ६
 परीं घृणा चरति १, ५२, ६
 परीतो वायवे सुतं ९, ६३, १०
 परीतो विञ्चता सुतं सोमो ९, १०७, १; साम. ५१२;
 १३१३; वा.य. १२, २; तै. ब्रा. २, ६, १, १
 परीमे गामनेषत १०, १५५, ५; अथर्व. ६, २८, २; वा.य.
 ३५, १८
 परेयिवाँसं प्रवतो १०, १४, १; अथर्व. १८, १, ४९; तै. आ.
 ६, १, १; नि. १०, २०
 परेहि विप्रमस्तृतं १, ४, ४; अथर्व. २०, ६८, ४
 परो दिवा पर एना १०, ८२, ५; वा. य. १७, २९; तै. सं.
 ४, ६, २, २
 परो मात्रमृचीषमं ८, ६८, ६
 परो मात्रया तन्वा ७, ९९, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, २
 परो यत्वं परम आ जनिष्ठाः ५, ३०, ५
 परो हि मलैरसि ६, ४८, १९
 पर्जन्यः पिता महिषस्य ९, ८२, ३; साम. १३१७
 पर्जन्यवाता वृषभा ६, ४९, ६
 पर्जन्यवृद्धं महिषं ९, ११३, ३
 पर्जन्याय प्र गायत ७, १०२, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५;
 तै. आ. १, २९, १
 पर्जन्यावाता वृषभा १०, ६५, २
 पर्यु धु प्र धन्व वाजसातये ९, ११०, १; साम. ४२८, १३६४;
 अथर्व. ५, ६, ४
 पर्वतभिन्महि वृद्धो विमाय ५, ६०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ५;

पशुर्ह नाम मानवी १०, ८६, २३; अथर्व. २०, १२६, २३
 पर्षि तोकं तनयं पतृभिष्ट्वं ६, ४८, १०; साम. १६२४
 पर्षि दीने गभीर आँ ८, ६७, ११
 पवते हर्यतो हरिरति ९, १०६, १३; साम. ५७६; ७७३
 पवते हर्यतो हरिर्गुणानो ९, ६५, २५
 पवन्ते वाजसातये ९, १३, ३; साम. ११८९; तांज्य मा. ४, २, १५
 पवमान ऋतः कविः ९, ६२, ३०
 पवमान ऋतं बृहत् ९, ६६, २४
 पवमानः सुतो नृभिः ९, ६२, १६
 पवमानः सो अद्य नः ९, ६७, २२; वा. य. १९, ४२
 पवमान धिया हितो ९, २५, २; साम. ९२१
 पवमान नि तोनासे ९, ६३, २३; साम. १२३६
 पवमानमवस्यवो ९, १३, २; साम. ११८८
 पवमान महि श्रवश्चित्रेभिः ९, १००, ८
 पवमान महि श्रवो गाम् ९, ९, ९
 पवमान मङ्गणो ९, ८६, ३४; नि. ५, ६
 पवमान रसस्तव ९, ६१, १८; साम. ८९०
 पवमान रुचारुचा ९, ६५, २; साम. ९०५
 पवमान विदा रयिमस्यभ्यं सोम दुष्टरम् ९, ६३, ११
 पवमान विदा रयिमस्यभ्यं सोम सुश्रियम् ९, ४३, ४
 पवमान सुवीर्यं ९, ११, ९; साम. १४४२
 पवमानस्य जङ्घतो ९, ६६, २५; साम. १३१०
 पवमानस्य ते कवे ९, ६६, १०; साम. ६५७
 पवमानस्य ते रसो ९, ६१, १७; साम. ८९१
 पवमानस्य ते वयं ९, ६१, ४; साम. ७८७
 पवमानस्य विश्ववित् ९, ६४, ७; साम. ९५८
 पवमाना स्वर्विदो ९, ५९, ४
 पवमाना असृक्षत पवित्रमति ९, १०७, २५; साम. ५२२
 पवमाना असृक्षत सोमाः ९, ६३, २५; साम. १६९९
 पवमाना दिवस्परि ९, ६३, २७; साम. १७००
 पवमानास आश्रवः ९, ६३, २६; साम. १७०१
 पवमानास इन्दवः ९, ६७, ७
 पवमानो अजीजनद् ९, ६१, १६; साम. ४८४; ८८९
 पवमानो अति स्निधो ९, ६६, २२
 पवमानो अभि स्पृधो ९, ७, ५; साम. ११३२
 पवमानो अभ्यर्षा सुवीर्यम् ९, ८५, ८
 पवमानो असिष्यदद्रक्षांसि ९, ४९, ५; साम. १४३९
 पवमानो रथीतमः ९, ६६, २६; साम. १३११
 पवमानो व्यभवत् ९, ६६, २७; साम. १३१२
 पवस्व गोजिदधजित् ९, ५२, १
 पवस्व जनयमिषो ९, ६६, ४

पवस्व दक्षसाधनो ९, २५, १; साम. ४७४; ९१९
 पवस्व देवमादनो ९, ८४, १
 पवस्व देववीतय इन्द्रो ९, १०६, ७; साम. ५७१, १३२६
 पवस्व देववीरति ९, २, १; साम. १०३७
 पवस्व देवायुषग् ९, ६३, २२; साम. ४८३, १२३५
 पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय ९, १०८, १; साम. ५७८, ६९२
 पवस्व वाचो अग्रियः ९, ६२, २५; साम. ७७५
 पवस्व वाजसातमः ९, १००, ६; साम. १०१६
 पवस्व वाजसातयेऽभिविश्वानि ९, १०७, २३; साम. ५२१
 पवस्व वाजसातये विप्रस्य ९, ४३, ६
 पवस्व विश्वचर्षणे ९, ६६, १
 पवस्व वृत्रहन्तमोवथेभिः ९, २४, ६; साम. ९६६
 पवस्व वृष्टमा सु नो ९, ४९, १; साम. १४३५
 पवस्व सोम क्रतुविन् ९, ८६, ४८
 पवस्व सोम ऋत्वे दक्षाय ९, १०९, १०; साम. ४३०, १३३२
 पवस्व सोम दिव्येषु ९, ८६, २२
 पवस्व सोम देववीतये ९, ७०, ९
 पवस्व सोम युक्ती सुधारो ९, १०९, ७; साम. ४३६
 पवस्व सोम मधुमौ ९, ९६, १३; साम. ५३२
 पवस्व सोम मन्दयन् ९, ६७, १६; साम. १८१०
 पवस्व सोम महान्समुद्रः ९, १०९, ४; साम. ४२९; १२४१
 पवस्वाद्भयो अदाभ्यः ९, ५९, २
 पवस्वेन्द्रो पवमानो ९, ९६, २१
 पवस्वेन्द्रो वृषा सुतः ९, ६१, २८; साम. ४७९; ७७८
 पवित्रं ते विततं ९, ८३, १; साम. ५६५; ८७५; तै. आ.
 १, ११, १; ताण्ड्य ब्रा. १, २, ८
 पवित्रवन्तः परि वाचं ९, ७३, ३; तै. आ. १, ११, १; नि.
 १२, ३२
 पवित्रेभिः पवमानो ९, ९७, २४
 पवीतारः पुनीतन ९, ४, ४; साम. १०५०
 पशुं नः सोम रक्षसि १०, २५, ६
 पशून् चित्रा सुभगा १, ९२, १२
 पश्चात्पुरस्तादधरात् १०, ८७, २१, अथर्व. ८, ३, २०
 पश्चेदमन्यदभवत् १०, १४९, ३
 पश्यन्नन्यस्या अतिथिं १०, १२४, ३
 पश्चा न तायुं गुहा १, ६५, २
 पश्चा यत्पश्चा वियुता १०, ६१, १२
 पाकः पृच्छामि मनसा १, १६४, ५; अथर्व. ९, ९, ६
 पाकत्रा स्थन देवा ८, १८, १५
 पातं नो रुद्रा पायुभिः ५, ७०, ३; साम. ९८७
 पाता वृत्रहा सुतं ८, २, २६; साम. १६५९

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता ६, ४४, १५
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीः ६, २३, ३
 पाति प्रियं रिपो अग्रं पदं ३, ५, ५
 पान्तं आ वो अन्धस ८, ९२, १; साम. १५५; ७१३
 पान्ति मिश्रावरुणाववद्यात् १, १६७, ८
 पारावतस्य रातिषु ८, ३४, १८
 पार्षद्वाणः प्रस्कण्वं ८, ५१, २
 पावकया यश्चिन्नया ६, १५, ५; वा. य. १७, १०; तै. सं.
 ४, ६, १, २
 पावकवर्चाः शुक्रवर्चाः १०, १४०, २; साम. १८१७; वा. य.
 १२, १०७; तै. सं. ४, २, ७, ३
 पावकशोचे तव हि क्षयं ३, २, ६
 पावका नः सरस्वती १, ३, १०; साम. १८९; वा. य.
 २०, ८४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १; नि. ११, २६
 पावमानीर्यो अध्येति ९, ६७, ३२; साम. १२९९
 पावीरवी कन्या चित्रायुः ६, ४९, ७; तै. सं. ४, १, ११, २
 पावीरवी तन्यतुरेकपादयः १०, ६५, १३; नि. १२, ३०
 पाहि गायान्धसो मदे ८, ३३, ४; साम. २८९
 पाहि न इन्द्र सुष्टुत १, १२९, ११
 पाहि नो अग्न एकया ८, ६०, ९; साम. ३६; १५४४;
 वा. य. २७, ४३
 पाहि नो अग्रे पायुभिः १, १८९, ४
 पाहि नो अग्रे रक्षसः पाहि १, ३६, १५
 पाहि नो अग्रे रक्षसो अजुष्टात् ७, १, १३
 पाहि विश्वस्माद्रक्षसो ८, ६०, १०; साम. १५४५
 पिता यज्ञाभामसुरो ३, ३, ४; नि. ५, २
 पिता यस्त्वां दुहितरं १०, ६१, ७
 पितुः प्रत्नस्य जन्मना १, ८७, ५
 पितुं नु स्तोषं महो १, १८७, १; वा. य. ३४, ७; नि.
 ९, २५
 पितुभृतो न तन्तुमित् १०, १७२, ३
 पितुर्न पुत्रः सुभृतो ८, १९, २७
 पितुर्न पुत्राः क्रतुं १, ६८, ९
 पितुर्मातुरध्या ये ९, ७३, ५
 पितुश्च गर्भं जनिषुश्च ३, १, १०
 पितुश्चिदूर्ध्वर्जनुषा ३, १, ९
 पितेव पुत्रमविभः १०, ६९, १०
 पित्रे चिच्छक्रुः सदनं समसौ ३, ३१, १२
 पित्रन्व्यपो मरुतः सुदान १, ६४, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 पिपतुं नो अदिती राजपुत्रा २, २७, ७
 पिपतुं मा तदतस्य १०, ३५, ८

पिपीळे अंशुर्मद्यो न ४ २२, ८
 पिपीहि देवां उशतो १०, २, १; तै. सं. ४, ३, १३, ४; तै. ब्रा.
 ३, ५, ७, ५; ६, ११, ४
 पिबतं सोमं मधुमन्तं ८, ८७, ४
 पिबतं घर्मं मधुमन्तम् ८, ८७, २
 पिबतं च तृण्युतं च ८, ३५, १०
 पिबन्ति मित्रो अर्यमा ८, ९४, ५; साम. १७८६
 पिबन्त्यस्य विश्वे देवासो ९, १०९, १५
 पिब स्वधैनवानां ८, ३२, २०
 पिबा त्वस्य गिर्वणः ८, १, २६; साम. १३९३
 पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु २, ११, ११
 पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मा रिषण्यो १०, २२, १५
 पिबा वर्धस्व तव घा सुतासः ३, ३६, ३
 पिबा सुतस्य रसिनो ८, ३, १; साम. २३९; १४२१
 पिबा सोममभि यमुग्रतः ६, १७, १
 पिबा सोममिन्द्र मन्दतु ७, २२, १; साम. ३९८; ९२७;
 अथर्व. २०, ११७, १; तै. सं. २, ४, १४, ३
 पिबा सोममिन्द्र सुवानम् १, १३०, २
 पिबा सोमं मदाय कं ८, ९५, ३
 पिबा सोमं महत १०, ११६, १
 पिबेदिन्द्र मरुत्सखा ८, ७६, ९
 पिशङ्गभृष्टिमभृष्टं १, १३३, ५
 पिशङ्गरूपः सुभरो २, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीपाय धेनुरदितिः १, १५३, ३
 पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु ६, १०, ३
 पीपिवांसं सरस्वत ७, ९६, ६; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीवानं मेषमपचन्त १०, २७, १७
 पीवोभक्षां रयिवृधः ७, ९१, ३; वा. य. २७, ३३; तै. ब्रा.
 २, ८, १, १
 पीवोभक्षाः शुचद्रथा ४, ३७, ४
 पुत्रमिव पितरा १०, १३१, ५; अथर्व. २०, १२५, ५; वा. य.
 १०, ३४; २०, ७७; तै. ब्रा. १, ४, २, १
 पुत्रिणा ता कुमारिणा ८, ३१, ८
 पुत्रो न जातो रण्वो १, ६९, ५
 पुनः पत्नीमग्निरदाद् १०, ८५, ३९; अथर्व. १४, २, २;
 नि. ४, २५
 पुनः पुनर्जायमाना १, ९२, १०
 पुनः समव्यद्विततं २, ३८, ४; नि. ४, ११
 पुनन्तु मां देवजनाः ९, ६७, २७; वा. य. १९, ३९; तै. ब्रा.
 १, ४, ८, १; २, ६, ३, ४
 पुनरेता नि वर्तन्ताम् १०, १९, ३

पुनरेता नि वर्तय १०, १९, २
 पुनरेहि वृषाकपे १०, ८६, २१; अथर्व. २०, १२६, २१;
 नि. १२, २८
 पुनर्दाय ब्रह्मजायां १०, १०९, ७; अथर्व. ५, १७, ११
 पुनर्नः पितरो मनो १०, ५७, ५; वा. य. ३, ५५; तै. सं.
 १, ८, ५, ३
 पुनर्नो अस्तु पृथिवी १०, ५९, ७
 पुनर्थे चक्रुः पितरा युवाना ४, ३३, ३
 पुनर्वे देवा अदद्दुः १०, १०९, ६; अथर्व. ५, १७, १०
 पुनाता दक्षसाधनं ९, १०४, ३; साम. ११५३
 पुनाति ते परिश्रुतं ९, १, ६; वा. य. १९, ४; तै. सं.
 १, ८, २१, १; तै. ब्रा. २, ६, १, २
 पुनान हन्द्वा भर (०) त्वं वसूनि ९, १००, २
 पुनान हन्द्वा भर (०) वृषन् ९, ४०, ६
 पुनान हन्द्वाषां पुरुहूत ९, ६४, २७
 पुनानः कलशेषवा ९, ८, ६; साम. ११८३
 पुनानः सोम जागृविः ९, १०७, ६; साम. ५१९
 पुनानः सोम धारयापो ९, १०७, ४; साम. ५११; ६७५
 पुनानः सोम धारयेन्दो ९, ६३, २८
 पुनानश्चमू जनयन् ९, १०७, १८
 पुनानासश्चमूषदो ९, ८, २; साम. ११७९
 पुनाने तन्वा मिथः ४, ५६, ६; साम. १५९७
 पुनानो अक्रमीदभि ९, ४०, १; साम. ४८८; ९२४
 पुनानो देववीतय ९, ६४, १५; साम. ८४३
 पुनानो याति हर्यतः २, ४३, ३
 पुनानो रूपे अभ्यये ९, १६, ६
 पुनानो वरिवस्कृधि ९, ६४, १४; साम. ८४१
 पुनीषे वामरक्षसं मनीषां ७, ८५, १
 पुमां पुनं तनुत उत् १०, १३०, २; अथर्व. १०, ७; ४३-४४
 पुरः सद्य ह्यथाधिये ९, ६१, २; साम. १२११
 पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्ता १, १०९, ८
 पुरं न छृणवा रुज ८, ७३, १८
 पुराप्ते दुरितेभ्यः ८, ४४, ३०
 पुराणमोकः सख्यम् ३, ५८, ६
 पुराणो अनुवेनस्त्रं १०, १३५, २
 पुराणा वां वीर्या १०, ३९, ५
 पुरां भिन्दुर्युवा कविः १, ११, ४; साम. ३५९; १२५०;
 ताड्य ब्रा. १४, १२, ३
 पुरा यत्सुरस्तमसो अपीतेः १, १२१, १०
 पुरा संवाधावभ्यावष्टुत्स २, १६, ८

पुरीष्यासो अग्रयः ३, २२, ४; वा. य. १२, ५०; तै. सं.
४, २, ४, ३

पुरुकुलसानी हि वामदाशत् ४, ४२, ९

पुरुत्रा चिद्धि वां नरा ८, ५, १६

पुरुत्रा हि सदङ्कलि ८, ११, ८; ४३, २१; साम. ११६७;
तै. ब्रा. २, ४, ४ ४

पुरु त्वा दाशान्वोचे १, १५०, १; साम. ९७; नि. ५, ७

पुरुद्वप्सा अक्षिमन्तः ५, ५७, ५

पुरुप्रिया ण ऊतये ८, ५, ४

पुरुमन्द्रा पुरुवसू ८, ८, १२

पुरुष एवेदं सर्वं १०, ९०, २; साम. ६१९; अथर्व. १९, ६, ४।

वा. य. ३१, २; तै. आ. ३, १२, १

पुरुषुतस्य धामभिः ३, ३७, ४; अथर्व. २०, १९, ४

पुरु हि वां पुरुभुजा ६, ६३, ८; नि. ६, २९

पुरुहूतं पुरुहूतं ८, ९२, २; साम. ७१४

पुरुहूतो यः पुरुहूतः ६, ३४, २

पुरुणि दसो नि रिणाति १, १४८, ४

पुरुणि हि त्वा सवना १०, ८९, १६

पुरुण्यज्ञे पुरुधा त्वाया ६, १, १३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५

पुरुतमं पुरुणां स्तोतृणां ६, ४५, २९

पुरुतमं पुरुणामीशानं १, ५, २; साम. ७४१; अथर्व.

२०, ६८, १२

पुरु यत्त इन्द्र सन्त्युक्था ५, ३३, ४

पुरुवर्यो मा मृथा १०, ९५, १५; शत. ब्रा. ११. ५, १, ९

पुरुणा चिद्धयस्ति ५, ७०, १; साम. ९८५

पुरु वपांस्यश्विना दधाना १, ११७, ९

पुरोगा अग्निदेवानां १, १८८, ११

पुरोजिती वो अन्धसः ९, १०१, १; साम. ५४५; ६९७

पुरोका अग्ने पचतः ३, २८, २; नि. ६, १६

पुरोका इत्युर्वशो ७, १८, ६

पुरोकाशं यो अस्मै सोमं ८, ३१, २

पुरोकाशं सनश्रुत ३, ५२, ४

पुरोकाशं च नो वसो ३, ५९, ३; ४, ३२, १६

पुरोकाशं नो अन्धस ८, ७८, १

पुरोकाशं पचत्यं ३, ५२, २

पुरो वो मन्द्रं दिव्यं सुवृत्ति ६, १०, १

पुष्टिर्न रणवा क्षितिर्न १, ६५, ५

पुष्याक्षेमे अमियोगे ५, ३७, ५

पूर्वापरं चरतो १०, ८५, १८; अथर्व. ७, ८१, १; १३, २, ११;

१४, १, २३; तै. ब्रा. २, ७, १२, २; ८, ९, ३

पूर्वापुषं सुहवं पुरुस्पृहं ८, २२, २

क्र० ११६

पूर्वामनु प्रदिशं याति ९, १११, ३; साम. १५९१

पूर्वामनु प्रयतिम् १, १२६, ५

पूर्वा विश्वस्मान्मुवनाद् १, १२३, २

पूर्वाभिर्हि वदाशिम १, ८६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, ५

पूर्वीरस्य निष्पिधो ३, ५१, ५

पूर्वीरहं शरदः शश्रमाणा १, १७९, १

पूर्वीरिद्रस्य रातयो १, ११, ३; साम. ८२९

पूर्वीरुषसः शरदश्च ४, १९, ८

पूर्वीश्चिद्धि त्वे तुविकूर्मि ८, ६६, १२

पूर्वीष्ट इन्द्रोपमातयः ८, ४०, ९

पूर्वे अर्धे रजसो १, १२४, ५

पूर्वो देवा भवतु १, ९४, ८

पूर्व्य होतरस्य नो १, २६, ५

पूषणं न्वजाश्वं ६, ५५, ४

पूषण्वते ते चक्रमा ३, ५२, ७

पूषण्वते मरुत्वते १, १४२, १२

पूषन्तव व्रते वयं ६, ५४, ९; अथर्व. ७, ९, ३; वा. य.

३४, ४१; तै. ब्रा. २, ५, ५, ५

पूषन्ननु प्र गा इहि ६, ५४, ६

पूषा गा अन्वेतु नः ६, ५४, ५; तै. सं. ४, १, ११, २;

तै. ब्रा. २, ४, १, ५

पूषा त्वेतद्व्यावयतु १०, १७, ३; अथर्व. १८, २, ५४;

तै. आ. ६, १, १, नि. ७, ९

पूषा त्वेतो नयतु १०, ८५, २६; अथर्व. १४, १, २०

पूषा राजानमाष्टुणिः १, २३, १४

पूषा विष्णुर्हवनं मे ८, ५४, ४

पूषा सुबन्धुर्दिव ६, ५८, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४

पूषेमा आशा अनु वेद १०, १७, ५; अथर्व. ७, ९, २;

तै. ब्रा. २, ४, १, ५; तै. आ. ६, १, १

पूषणश्चक्रं न रिव्यति ६, ५४, ३

पृक्षप्रयजो द्रविणः ३, ७, १०

पृक्षस्य वृष्णो अरुषस्य ६, ८, १

पृक्षे ता विश्वा भुवना २, ३४, ४

पृक्षो वपुः पितुमान् १, १४१, २

पृच्छामि त्वा परमन्तं १, १६४, ३४; अथर्व. ९, १०, १३;

वा. य. २३, ६१

पृच्छे तदेनो वरुण ७, ८६, ३

पृणीयादिज्ञाधमानाय १०, ११७, ५

पृथक्प्रायन्प्रथमा १०, ४४, ६; अथर्व. २०, ९४, ६; नि.

५, २५

पृथुपाजा अमर्त्यो ३, २७, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३

पृथू करज्ञा बहुला ६, १९, ३
 पृथू रथो दक्षिणाया १, १२३, १
 पृदाकुसानुर्यजतो गवेषणः ८, १७, १५
 पृषदश्वा मरुतः पृभि १, ८९, ७; वा. य. २५, २०
 पृषध्रे मेध्ये मातरिश्वा ८, ५२, २
 पृष्टो दिवि धाय्यमिः ७, ५, २
 पृष्टो दिवि पृष्टो अमिः १, ९८, २; वा. य. १८, ७३; तै. सं. १, ५, ११, १; तै. ब्रा. ३, ११, ६, ४
 पौरं चिद्धयुदमुतं ५, ७४, ४
 पौरो अभस्य पुरुकृद् ८, ६१, ६; साम. १५८०; अथर्व. २०, ११८, २
 प्र ऋभुभ्यो दूतमिव ४, ३३, १
 प्र कविर्देववीतये ९, २०, १; साम. ९६८
 प्र कारवो मनना ३, ६, १; तै. ब्रा. २, ८, २, ५
 प्र काव्यमुशनेव ९, ९७, ७; साम. ५२४; १११६
 प्र कृतान्युजीषिणः ८, ३२, १
 प्र कृष्टिहेव शूष एति ९, ७१, २
 प्र केतुना बृहता यात्यमिः १०, ८, १; साम. ७१; अथर्व. १८, ३, ६५; तै. आ. ६, ३, १
 प्र क्षोदसा धायसा ७, ९५, १
 प्र गायताभ्यर्चाम ९, ९७, ४; साम. ५३५
 प्र गायत्रेण गायत ९, ६०, १
 प्र घा न्वस्य महतो २, १५, १
 प्र चक्रे सहसा सहो ८, ४, ५
 प्र चर्षणिभ्यः पृतना १, १०९, ६; तै. सं. ४, २, ११, १
 प्र चित्रमर्कं गृणते ६, ६६, ९; तै. सं. ४, १, ११, ३; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५; नि. ३, २१
 प्रचेतसं त्वा कवे ८, १०२, १८
 प्र च्यवानाज्जुलुरुषो ५, ७४, ५
 प्रजानक्षत्रे तव योनिं १०, ९१, ४
 प्रजापतिर्मह्यमेता १०, १६९, ४; तै. सं. ७, ४, १७, २
 प्रजापते न त्वदेतानि १०, १२१, १०; अथर्व. ७, ७९, ४; ८०, ३; वा. य. १०, २०; २३, ६५; तै. सं. १, ८, १४, २; ३, २, ५, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, २; ३, ५, ७, १; नि. १०, ४३
 प्रजाभ्यः पुष्टिं विभजंत २, १३, ४
 प्रजामृतस्य पिप्रतः ८, ६, २; साम. १३०९; अथर्व. २०, १३८, २
 प्रजावता वचसा १, ७६, ४
 प्रजावतीः सूयवसं ६, २८, ७; अथर्व. ४, २१, ७; तै. ब्रा. २, ८, ८, १२

प्रजा ह तिस्रो अत्यायम् ८, १०१, १४; ऐ. आ. २, १; अथर्व. १०, ८, ३
 प्र जिह्या अरते वेपो १०, ४६, ८
 प्र ण इन्दो महे तन ९, ४४, १; साम. ५०९
 प्र ण इन्दो महे रण ९, ६६, १३
 प्रणीतिमिष्टे हर्यश्च १०, १०४, ५
 प्र णु त्वं विप्रमध्वरेषु साधुं ५, १, ७
 प्रणेतारं वस्यो अच्छा ८, १६, १०; अथर्व. २०, ४६, १
 प्र णो देवी सरस्वती ६, ६१, ४; तै. सं. १, ८, २२, १
 प्र णो धन्वत्विन्दवो ९, ७९, २
 प्र त आशवः पवमान ९, ८६, १
 प्र त आश्विनीः पवमान ९, ८६, ४; साम. ८८६
 प्र त इन्द्र पूर्याणि १०, ११२, ८
 प्र तं विविक्मि १, १६७, ७
 प्र तत्त अथ शिपिविष्ट ७, १००, ५; साम. १६२६; तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ९
 प्र तत्ते अथा कारणं कृतं भूत् ६, १८, १३
 प्र तद्दुःशीमे पृथवाने १०, ९३, १४
 प्र तद्विष्णु स्तवते १, १५४, २; अथर्व. ७, २६, २-३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ४; नि. १, २०
 प्र तद्वोचेयं भव्याये १, १२९, ६; नि. १०, ४२
 प्र तमिन्द्र नशीमहि ८, ६, ९
 प्र तव्यसीं नव्यसीं १, १४३, १
 प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्य ५, ४३, ९
 प्र ताँ अग्निर्बभसत् ४, ५, ४
 प्र तार्यायुः प्रतरं १०, ५९, १
 प्रति केतवः प्रथमा अदश्नू ७, ७८, १
 प्रति घोराणामेतानाम् १, १६९, ७
 प्रति चक्षव वि चक्षवे ७, १०४, २५; अथर्व. ८, ४, २५
 प्रति ते दस्यवे वृक ८, ५६, १
 प्रति त्वं चारुमध्वरं १, १९, १; साम. १६; नि. १०, ३६
 प्रति त्वा दुहितर्दिवः ७, ८१, ३
 प्रति त्वाद्य सुमनसो ७, ७८, ५
 प्रति त्वा शवसी वदत् ८, ४५, ५
 प्रति त्वा स्तोमैरीळते ७, ७६, ६
 प्रति द्युतानामरुषासो ७, ७५, ६
 प्रति धाना भरत ३, ५२, ८
 प्रति न स्तोमं त्वष्टा जुषेत ७, ३४, २१
 प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान् ५, ४९, २
 प्रति प्र याहीन्द्र मीळुषो नृन् १, १६९, ६
 प्रति प्राज्ञायौ इतः ८, ३१, ६

प्रति प्रियतमं रथं ५, ७५, १; साम. ४१८; १७४३
 प्रति जवाणि वर्तयते १०, ९५, १३
 प्रति भद्रा अदक्षत ४, ५२, ५
 प्रति मे स्तोममदितिर्जगृ ५, ४२, २
 प्रति यस्या नीथा दर्शि १, १०४, ५; नि. ५, १६
 प्रति यदापो अदक्षं १०, ३०, १३
 प्रति वा युना नमसाहमेमि १, १७१, १
 प्रति वां रथं नृपती जरथ्ये ७, ६७, १
 प्रति वां सूर उदिते मित्रं ७, ६६, ७; साम. १०६७
 प्रति वां सूर उदिते सूक्तैः ७, ६५, १
 प्रति वो वृषदक्ष्ये ८, २०, ९
 प्रति श्रुताय वो धृषत् ८, ३२, ४; नि. ५, १६
 प्रति वीमभिर्जरते समिद्धः ७, ७८, २
 प्रति षोभन्ति सिंधवः १, १६८, ८
 प्रति ष्या सूनरी जनी ४, ५२, १; साम. १७२५
 प्रति स्तोमेभिरुषसं वसिष्ठाः ७, ८०, १
 प्रति स्पशो वि सृज ४, ४, ३; वा. य. १३, ११; तै. सं.
 १, २, १४, १
 प्रति स्मरेथां तुजयद्भिरेवैः ७, १०४, ७; अथर्व. ८, ४, ७
 प्रतीचीने मामहनी १०, १८, १४
 प्र तु द्रव परि कोष्णं ९, ८७, १; साम. ५२३; ६७७
 प्र तुविद्युक्तास्य स्थविरस्य ६, १८, १२
 प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं ७, १, ४
 प्र ते अग्ने हविष्मती ३, १९, २
 प्र ते अश्वोतु कुक्षयोः ३, ५१, १२; साम. ७३९
 प्र ते अस्या उषसः १०, २९, २; अथर्व. २०, ७६, २
 प्र ते दिवो न वृष्टवो ९, ६२, २८
 प्र ते धारा अत्यण्वामि ९, ८६, ४७
 प्र ते धारा असश्चतो ९, ५७, १; साम. १७६१
 प्र ते धारा मधुमतीः ९, ९७, ३१; साम. ५३४
 प्र ते नावं न समने २, १६, ७
 प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्रा ४, १९, १०
 प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं ५, ३१, ६
 प्र ते बभ्रू विचक्षण ४, ३२, २२
 प्र ते मदासो मदिरास ९, ८६, २
 प्र ते महे विदधे शंसिषं १०, ९६, १; अथर्व. २०, ३०, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ३, १०; ३, ७, ९, ६
 प्र ते यक्षि प्र त ह्यमि १०, ४, १; तै. सं. २, ५, १२, ४
 प्र ते रथं मिथूकृतं १०, १०२, १
 प्र तेऽरद्वहणो यातवे १०, ७५, २
 प्र ते वोचाम वीर्या ४, ३२, १०

प्र ते स्रोतार ओण्योः ९, १६, १
 प्रत्नं रथीणां युजं ६, ४५, १२
 प्रत्नं होतारमीढ्यं ८, ४४, ७
 प्रत्नवज्जनया गिरः ८, १३, ७
 प्रत्नान्मानादध्या ये ९, ७३, ६
 प्रत्नो हि कमीढ्यो अध्वरेषु ८, ११, १०; तै. ब्रा. १०, २, १
 प्रत्यग्निरुषसश्चेकितानो ३, ५, १
 प्रत्यग्निरुषसामग्रम् ४, १३, १
 प्रत्यग्निरुषसो जातवेदा ४, १४, १
 प्रत्यग्ने मिथुना १०, ८७, २४
 प्रत्यग्ने हरसा हरः १०, ८७, २५; साम. ९५; नि. ४, १९
 प्रत्यङ् देवानां विशः १, ५०, ५; अथर्व. १३, २, २०;
 २०, ४७, १७; नि. १२, २४
 प्रत्यङ्मर्कमनयन् १०, १५७, ५; अथर्व. २०, ६३, ३;
 १२४, ६
 प्रत्यर्चीरुशदस्या १, ९२, ५
 प्रत्यर्थिर्यज्ञानां १०, २६, ५
 प्रत्यस्यै पिपीषते ६, ४२, १; साम. ३५२; १४४०; तै. ब्रा.
 ३, ७, १०, ६
 प्रत्यस्थ श्रेणयो ददश्र १०, १४२, ५
 प्रत्यु अदरेयायती ७, ८१, १; साम. ३०३; ७५१; तै. ब्रा.
 ३, १, ३, १
 प्रस्वक्षसः प्रतवसो १, ८७, १
 प्र त्वा दूतं वृणीमहे १, ३६, ३
 प्र त्वा नमोभिरिन्दव ९, १६, ५
 प्र त्वा मुन्वामि वरुणस्य १०, ८५, २४; अथर्व. १४, १, १९; ५८
 प्रथमं जातवेदसमग्निं ८, २३, २२
 प्रथमभाजं यशसं वयोधां ६, ४९, ९
 प्रथमा हि सुवाचसा १, १८८, ७
 प्रथश्च यस्य सप्रथश्च १०, १८१, १
 प्रथिष्ट यस्य वीरकर्म १०, ६१, ५
 प्रथिष्ट यामन्पृथिवी चिदेषां ५, ५८, ७
 प्रदक्षिणिदभि गृणन्ति २, ४३, १
 प्र दानुदो दिव्यो दानु ९, ९७, २३
 प्र दीधितिर्विश्ववारा ३, ४, ३
 प्र देवत्रा ब्रह्मणे १०, ३०, १
 प्र देवं देववीतये ६, १६, ४१; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 प्र देवं देव्या धिया १०, १७६, २; तै. सं. ३, ५, ११, १
 प्र देवमच्छा मधुमन्त ९, ६८, १; साम. ५६३
 प्र देवोदासो अग्निः ८, १०३, २; साम. ५१, १५१७
 प्र धावा यज्ञैः पृथिवी कतावृषा १, १५९, १

प्र छावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः ७, ५३, १
 प्र शुक्लाय प्र शवसे ८, ९, २०; अथर्व. २०, १४२, ५
 प्र धन्वा सोम जागृविः ९, १०६, ४; साम. ५६७
 प्र धारा अस्य शुष्मिणो ९, ३०, १
 प्र धारा मध्वो अग्रियो ९, ७, २; साम. ११२९
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यः १०, ९२, १३
 प्र नव्यसा सहसः सुतुं ६, ६, १
 प्र निम्नेनेव सिन्धवो ९, १७, १
 प्र नु यदेषां महिना १, १८६, ९
 प्र नु वयं सुते या ५, ३०, ३
 प्र नु वोचा सुतेषु वां ६, ५९, १
 प्र नूनं जातवेदसं १०, १८८, १; नि. ७, २०
 प्र नूनं जायतामयं १०, ६२, ८
 प्र नूनं धावता पृथक् ८, १००, ७
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ५; वा. य. ३४, ५७
 प्र नू महित्वं वृषभस्य १, ५९, ६; नि. ७, २३
 प्र नू स मर्तः शवसा १, ६४, १३
 प्र नेमस्मिन्ददशो १०, ४८, १०
 प्र नो यच्छत्वर्थमा १०, १४१, २; अथर्व. ३, २०, ३;
 वा. य. ९, २९; तै. सं. १, ७, १०, २
 प्रपथे पथामजनिष्ट १०, १७, ६; अथर्व. ७, ९, १; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ३
 प्र पर्वतानामुशती उपस्था ३, ३३, १; नि. ९, ३९
 प्र पवमान धन्वसि ९, २४, ३; साम. ९६३
 प्र पस्त्यामदितिं सिन्धुम् ४, ५५, ३
 प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजानमे ३, १५, ६
 प्र पुनानस्य चेतसा ९, १६, ४
 प्र पुनानाय वेधसे ९, १०३, १; साम. ५७३
 प्र पूतास्तिग्मशोचिषे १, ७९, १०
 प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीमिः ७, ५३, २; तै. सं. ४, १.११, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 प्र पूषणं वृणीमहे ८, ४, १५
 प्र प्यायस्व प्र स्पन्दस्व ९, ६७, २८
 प्रप्र क्षयाय पन्यसे ९, ९, २; साम. ९३७
 प्रप्र पूष्णस्तुविजातस्य १, १३८, १
 प्रप्र वस्त्रिष्टुभं ८, ६९, १; साम. ३६०
 प्रप्रायमग्निर्भरतस्य ७, ८, ४; वा. य. १२, ३४; तै. सं.
 २, ५, १२, ४; ४, २, ३, २
 प्रप्रा वो अस्मे १, १२९, ८; नि. ६, ४
 प्र ब्रह्मवे वृषभाय २, ३३, ८

प्र बाहवा सिस्वतं ७, ६२, ५; वा. य. २१, ९; तै. सं.
 १, ८, २२, ३; तै. ब्रा. २, ७, १५, ६; ८, ६, ७
 प्र बुध्या व ईरते ७, ५६, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 प्र बोधयोषः पृणतो १, १२४, १०
 प्र बोधयोषो अश्विना ८, ९, १७; अथर्व. २०, १४२, २
 प्र ब्रह्माणि नभाकवद् ८, ४०, ५
 प्र ब्रह्माणो अङ्गिरसो नक्षन्त ७, ४२, १
 प्र ब्रह्मैतु सदनादृत्य ७, ३६, १
 प्रभङ्गं दुर्मतीनां ८, ४६, १९
 प्रभङ्गी शूरो मधवा तुवीमघः ८, ६१, १८; साम. १४५९
 प्रभतो रथं गव्यन्त ८, २, ३५
 प्र भूर्ज्यन्तं महां १०, ४६, ५; साम. ७४
 प्र भ्रातृत्वं सुदानवो ८, ८३, ८
 प्र मंहिष्ठा य गायत ८, १०३, ८; साम. १०७, ८७८
 प्र मंहिष्ठा बृहते त १, ५७, १; अथर्व. २०, १५, १
 प्र मन्दिने पितुमदर्चता १, १०१, १; साम. ३८०; नि.
 ४, २४
 प्र मन्महे शवसानाय १, ६२, १; वा. य. ३४, १६
 प्र मातुः प्रतरं गुह्यं १०, ७९, ३; नि. ५, ३
 प्र माग्नाभी रिरिचे ३, ४६, ३
 प्र मा युयुजे प्रयुजो १०, ३३, १
 प्र मित्रयोर्वरुणयो ७, ६६, १
 प्र मित्राय प्रार्यग्णे ८, १०१, ५; साम. २५५
 प्र मे नमी साप्य १०, ४८, ९
 प्र मे पंथा देवयाना अदश्रन् ७, ७६, २
 प्र मे विविक्कां अविदन् ३, ५७, १
 प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य ३, ७, १
 प्र यं राये निनीषसि ८, १०३, ४; साम. ५८
 प्र यज्ञ एतु हेत्वो न ससिः ७, ४३, २
 प्र यज्ञ एत्वानुषक् ५, २६, ८
 प्रयज्यवो मरुतो आजदृष्टयः ५, ५५, १
 प्र यत्ते अग्ने सूरयो १, ९७, ४; अथर्व. ४, ३३, ४; तै. आ.
 ६, ११, १
 प्र यत्पितुः परमान् १, १४१, ४
 प्र यत्सिन्धवः प्रसवं ३, ३६, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 प्र यदग्नेः सहस्वतो १, ९७, ५; अथर्व. ४, ३३, ५; तै. आ.
 ६, ११, १
 प्र यदिथा परावतः १, ३९, १
 प्र यदिथा महिना नृभ्यो १, १७३, ६
 प्र यज्ञन्दिष्ट एषां १, ९७, ३; अथर्व. ४, ३३, ३; तै. आ.
 ६, ११, १

प्र यद्रथेषु पृषतीरथुग्धं १, ८५, ५
 प्र यद्वस्त्रिष्टुभमिषं ८, ७, १
 प्र यद्वहध्वे मरुतः १०, ७७, ६
 प्र यद्वहेथे महिना रथस्य १, १८०, ९
 प्र यद्वां मित्रावरुणा ६, ६७, ९
 प्र यन्तमित्परि जारं १, १५२, ४
 प्र यन्ति यज्ञं विपयन्ति बर्हिः ७, २१, २
 प्र यन्तु वाजास्तविषीभिः ३, २६, ४
 प्र यमन्तवृषसवासो १०, ४२, ८; अथर्व. २०, ८९, ८
 प्र याः सिञ्चते सूर्यस्य १०, ३५, ५
 प्र या जोषे शृगवाणे १, १२०, ५
 प्र याजान्मे अनुयाजांश्च १०, ५१, ८; नि. ८, २२
 प्र या जिगाति खर्गलेव ७, १०४, १७; अथर्व. ८, ४, १७
 प्र यात शीभमाशुभिः १, ३७, १४
 प्र याभिर्यासि दाश्यांसम् ७, ९१, ३; वा. य. २७, २७;
 तै. सं. २, २, १२, ७
 प्र या महिज्ञा महिनासु ६, ६१, १३
 प्र जुजो वाचो अग्रियो ९, ७, ३; साम. ११३०
 प्र जुञ्जती दिव एति ब्रुवाणा ५, ४७, १
 प्र ये गावो न भूर्णयः ९, ४१, १; साम. ४९१; ८९२
 प्र ये गृहादममदुस्स्वाया ७, १८, २१; नि. ६, ३०
 प्र ये जाता महिना ५, ८७, २
 प्र ये दिवः पृथिव्या न १०, ७७, ३
 प्र ये दिवो बृहतः शृण्वरे ५, ८७, ३
 प्र ये धामानि पूर्याण्यर्चा ४, ५५, २
 प्र ये मित्रं प्रार्थमणं १०, ८९, ९
 प्र ये मे बन्ध्वेषु ५, ५२, १६
 प्र ये यथुरवृकासो रथा इव ७, ७४, ६
 प्र ये वसुभ्य ईवदानमोदुः ५, ४२, ५
 प्र ये शुम्भन्ते जनयो १, ८५, १
 प्र यो ननक्षे अभ्योजसा ८, ५१, ८
 प्र यो वां मित्रावरुणाजिरो ८, १०१, ३
 प्र राजा वाचं जनयन् ९, ७८, १
 प्र रुद्रेण ययिना यति १०, ९२, ५
 प्र रेभ एत्यति वारं ९, ८६, ३१
 प्र व इन्द्राय बृहते ८, ८९, ३; साम. २५७; वा. य. ३३, ९६
 प्र व इन्द्राय मादनं ७, ३१, १; साम. १५६; ७१६
 प्र व उग्राय निष्टुरे ८, ३२, २७
 प्र व एको मिमय २, २९, ५
 प्र व एते सुयुजो ५, ४४, ४
 प्र वः पान्तं रथुमन्यवो १, १२२, १

प्र वः पान्तमन्यवो १, १५५, १
 प्र वः शंसाम्यद्बृहः ८, २७, १५
 प्र वः शर्धाय घृष्टवये १, ३७, ४
 प्र वः शुक्राय भानवे ७, ४, १; तै. ब्रा. २, ८, २, ३
 प्र वः सखायो अग्नये ६, १६, २२
 प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय २, १६, १
 प्र वता हि क्रतूनां ४, ३१, ५
 प्र वत्ते अग्ने जनिमा १०, १४२, २
 प्र वत्त्वतीयं पृथिवी मरुद्भ्यः ५, ५४, ९
 प्र वषामना सुवृता रथेन १, ११८, ३
 प्र वर्तय दिवो अइमानमिन्द्र ७, १०४, १९; अथर्व. ८, ४, १९
 प्र व स्पलक्रन्सुवि ५, ५९, १
 प्र वां रथो मनोजवा इयति ७, ६८, ३
 प्र वां शरद्वान्वृषभो १, १८१, ६
 प्र वां स मित्रावरुणावृतावा ७, ६१, २
 प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो ८, ८, २२
 प्र वाचमिन्दुरिष्यति ९, १२, ६; साम. १२०१
 प्र वाच्यं वचसः ४, ५, ८
 प्र वाच्यं शश्वधा वीर्यं तत् ३, ३३, ७
 प्र वाजमिन्दुरिष्यति ९, ३५, ४
 प्र वाता इव दोधत १०, ११९, २
 प्र वाता वान्ति पतयन्ति ५, ८३, ४; तै. ब्रा. ६, ६, २
 प्र वां दंसांस्त्रिणाववोचं १, ११६, २५
 प्र वां निचेरुः कुकुहो वशां १, १८१, ५
 प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थुः ७, ६८, २
 प्र वामर्चन्त्युक्थिनो ३, १२, ५; साम. १५७५; १७०३
 प्र वामवोचमश्विना ४, ४५, ७
 प्र वामश्रोतु सुष्टुतिः १, १७, ९
 प्र वां महि यवि ४, ५६, ५; साम. १५९६
 प्र वायुमच्छा बृहती ६, ४९, ४; वा. य. ३३, ५५; तै. ब्रा.
 २, ८, १, १
 प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषां ७, ३९, २; वा. य. ३३, ४४;
 नि. ५, २८
 प्र विश्वसामन् ५, २२, १
 प्र विष्णवे शूषमेतु १, १५४, ३
 प्र वीरमुग्रं विविचिं ८, ५०, ६
 प्र वीरया शुचयो दग्निरे ७, ९०, १; वा. य. ३३, ७०
 प्र वीरया प्र तवसे तुराय ६, ४९, १२
 प्र वृषवन्तो अभियुजः ९, २१, २
 प्र वेधसे कवये वेष्टाव ५, १५, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 प्र वेपयन्ति पर्वतान् १, ३९, ५; तै. ब्रा. २, ४, ४, ३

प्र वो प्रावाणः सविता १०, १७५, १
 प्र वोऽञ्जा रिरिचे देवयुः १०, ३२, ५
 प्र वो देवं चित्सहसानममि ७, ७, १
 प्र वो देवायामये ३, १३, १; आश्व. औ. ५, ९, २१
 प्र वो धियो मन्द्रयुवो ९, ८६, १७; साम. ११५३
 प्र वो अग्र्यन्त इन्दवो १, १४, ४
 प्र वो मरुतस्तविषा ५, ५४, २
 प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं ७, ३६, ८
 प्र वो महे मतयो यन्तु ५, ८७, १; साम. ४६२
 प्र वो महे मन्दमानायान्धसः १०, ५०, १; वा. य. ३३, २३;
 नि. ११, ९
 प्र वो महे महि नमो १, ६२, २; वा. य. ३४, १७
 प्र वो महे महिवृधे भरध्वं ७, ३१, १०; साम. ३२८; १७९३;
 अथर्व. २०, ७३, ३
 प्र वो महे सहसा १, १२७, १०
 प्र वो मित्राय गायत ५, ६८, १; साम. ११४३
 प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् ७, ४३, १
 प्र वो यहं पुरुणां १, ३६, १; साम. ५९
 प्र वो रयि युक्ताश्वं भरध्वं ५, ४१, ५
 प्र वो वाजा अभिद्यवो ३, २७, १; तै. सं. २, ५, ७, २;
 तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 प्र वो वायुं रथयुजं कृणुध्वं ५, ४१, ६
 प्र वो वायुं रथयुजं पुरंधिम् १०, ६४, ७
 प्र शंसमानो अतिथिर्न ८, १९, ८
 प्र शंसा गोध्वध्वं १, ३७, ५
 प्र शन्तमा वरुणं ५, ४२, १
 प्र शर्ध आर्तं प्रथमं ४, १, १२
 प्र शर्धाय मारुताय ५, ५४, १
 प्र शुक्रासो वयोजुवो ९, ६५, २६
 प्र शुक्रैतु देवी मनीषा ७, ३४, १; तै. आ. ४, १७, १;
 तांब्य ब्रा. १, २, ९
 प्र शुन्ध्युवं वरुणाय ७, ८८, १
 प्र शोशुचत्या उषसो १०, ८९, १२
 प्र श्यावाश्व धृष्णया ५, ५२, १
 प्र श्येनो न मदिर्न ६, २०, ६
 प्र सक्षणो दिव्यः ५, ४१, ४
 प्र स क्षयं तिरते ८, २७, १६
 प्र सद्यो अग्ने अत्येयन्यान् ५, १, ९; तै. ब्रा. २, ४, ७, १०
 प्र ससगुमृतधीतिं १०, ४७, ६
 प्र ससवधिराशसा ८, ७३, ९
 प्र ससहोता सनकादरोचद् ३, २९, १४

प्र स मित्र मर्तो अस्तु ३, ५९, २; तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 नि. २, १३
 प्र सज्जाजं चर्षणीनां ८, १६, १; साम. १४४; अथर्व. २०, ४४, १
 प्र सज्जाजे बृहते मन्मनु ६, ६८, ९
 प्र सज्जाजे बृहदर्चा गभीरं ५, ८५, १
 प्र सज्जाजो असुरस्य प्रशस्ति ७, ६, १; साम. ७८
 प्र सवे त उदीरते ९, ५०, २; साम. १२०६
 प्र ससाहिषे पुरुहूत १०, १८०, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ६, ९, १; ३, ५, ७, ४
 प्र साकसुक्षे अर्चता गणाय ७, ५८, १
 प्र सा क्षितिरसुर १, १५१, ४
 प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोनां ७, ५८, ६
 प्र सीमादिहो असृजत् २, २८, ४; नि. १, ७
 प्र सु गमन्ता धियसानस्य १०, ३२, १
 प्र सु ज्येष्ठं निचिराम्नां १, १३६, १
 प्र सुन्वानस्यान्धसो ९, १०१, १३; साम. ५५३; ७७४;
 १३८६
 प्र सुमेधा गालुचित् ९, ९२, ३
 प्र सु व आपो महिमानं १०, ७५, १
 प्र सुवान इन्दुरक्षाः ९, ६६, २८
 प्र सुवानो जक्षाः सहस्र ९, १०९, १६; साम. ११६०
 प्र सुवानो धारया ९, ३४, १
 प्र सु विश्वाग्रक्षसो १, ७६, ३
 प्र सु श्रुतं सुराधसं ८, ५०, १; अथर्व. २०, ५१, ३
 प्र सु ष विभ्यो मरुतो ४, २६, ४
 प्र सुष्टुतिः स्तनयन्तं रुवंतं ५, ४२, १४
 प्र सु स्तोमं भरत वाजयन्तः ८, १००, ३
 प्र सू त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां ३, ३०, ६; अथर्व. ३, १, ४
 प्र सूतो अक्षमकरं १०, १६७, ४
 प्र सू न एत्वध्वरो ८, २७, ३
 प्र सूनव ऋभूणां १०, १७६, १
 प्र सू महे सुशरणाय ५, ४२, १३
 प्र सेनानीः शूरो अग्ने ९, ९६, १; साम. ५३३
 प्र सो अग्ने तवोतिभिः ८, १९, ३०; साम. १०८; १८२९;
 तै. सं. ३, २, ११, १
 प्र सोता जिरो अध्वरेषु ७, ९२, २
 प्र सोम देववीतये ९, १०७, १२; साम. ५१४; ७६७
 प्र सोम मधुमत्तमो ९, ६३, १६
 प्र सोम याहि धारया ९, ६६, ७
 प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा ९, १०९, १८; साम. ११६२
 प्र सोमस्य पवमानयोर्मया ९, ८१, १

प्र सोमाय व्यञ्जवत् ९, ६५, ७
 प्र सोमासः स्वाध्वः ९, ३१, १
 प्र सोमासो अधन्विषुः ९, २४, १, साम. ९६१
 प्र सोमासो मदच्युतः ९, ३२, १; साम. ४७७; ७६९
 प्र सोमासो विपश्चितो ९, ३३, १; साम. ४७८; ७६४
 प्र सोमो अति धारया ९, ३०, ४
 प्र स्कम्भदेष्णा अनवभ्र १, १६६, ७
 प्रस्तुतिर्वा धाम १, १५३, २
 प्रस्तोक हन्तु राधसस्त इन्द्र ६, ४७, २२
 प्र स्तोषदुष गासिषत् ८, ८१, ५
 प्र स्वानासो रथा इवावन्तो ९, १०, १; साम. १११९
 प्र हंसासस्तृपलं मन्युं ९, ९७, ८; साम. १११७
 प्र हि क्रतुं बृहथो २, ३०, ६
 प्र हि स्वा पूषन् १, १३८, २
 प्र हिन्वानास हन्त्वो ९, ६४, १६
 प्र हिन्वानो जनिता ९, ९०, १; साम. ५३६
 प्र हि रिरिक्ष भोजसा ८, ८८, ५; साम. ३१२
 प्र होता जातो महान् १०, ४६, १; साम. ७७
 प्र होत्रे पूष्यं वचो ३, १०, ५; साम. ९८; तै. सं. ३, २, ११, १
 प्र ऋच्छा मनीषा १०, २६, १
 प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र १०, ८९, ११
 प्राज्ञये तवसे भरध्वं ७, ५, १
 प्राज्ञये बृहते यज्ञियाय ५, १२, १
 प्राज्ञये वाचमीरय १०, १८७, १; अथर्व. ६, ३४, १
 प्राज्ञये विश्वशुचे धियं ७, १३, १
 प्राप्नुवो नभन्वो ४, १९, ७
 प्राचीनां बर्हिः प्रदिशा १०, ११०, ४; अथर्व. ५, १२, ४;
 वा. य. २९, २९; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ९
 प्राचीनं बर्हिरोजसा १, १८८, ४
 प्राचीनो यज्ञः सुधितं ७, ७, ३
 प्राचीयु देवाग्निना धियं ७, ६७, ५
 प्रान्चं यज्ञं चकृम वर्षतां गीः ३, १, २
 प्रातः सुतमपिबो ४, ३५, ७
 प्रातरग्निः पुरुप्रियो ५, १८, १; साम. ८५
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं ७, ४१, १; अथर्व. ३, १६, १; वा. य. ३४, ३४; तै. ब्रा. २, ८, ९, ७
 प्रातर्जरेथे जरणेव १०, ४०, ३
 प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम ७, ४१, २; अथर्व. ३, १६, २;
 वा. य. ३४, ३५; तै. ब्रा. २, ८, ९, ७; नि. १२, १४
 प्रातर्देवीमदितिं जोहवीमि ५, ६९, ३

प्रातर्यजध्वमग्निना ५, ७७, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३; नि. १२, ५
 प्रातर्यावभिरागतं ८, ३८, ७
 प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं ५, ७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३
 प्रातर्यावाणा रथ्येव २, ३९, २
 प्रातर्याग्णः सहस्कृत १, ४५, ९
 प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठतः १०, ४१, २
 प्रातर्युजा वि बोधय १, २२, १; तै. सं. १, ४, ७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३; नि. १२, ४
 प्राता रत्नं प्रातरित्वा १, १२५, १
 प्राता रथो नवो २, १८, १
 प्रान्यच्चक्रमवृहः सूर्यस्य ५, २९, १०
 प्राव स्तोतारं मघवन्नव ८, ३६, २
 प्रावीविपद्वाच ऊर्मि ९, ९६, ७; साम. ९४५
 प्रावेपा मा बृहतो १०, ३४, १; नि. ९, ८
 प्रास्तौहव्रौजा ऋग्वेभिः १०, १०५, ६
 प्रास्ता ऊर्जं धृतश्चुतं ८, ८, १६
 प्रास्तौ गायत्रमर्चत ८, १, ८
 प्रास्तौ हिनोत मधुमन्तं १०, ३०, ८
 प्रास्त्य धारा अक्षरन् ९, २९, १; साम. १७६५
 प्रास्त्य धारा बृहतीः ९, ९६, २२
 प्रियं अद्भे ददतः १०, १५१ २; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 प्रियं दुग्धं न काम्यं ५, १९, ४
 प्रियमेधवदग्निवत् १, ४५, ३; नि. ३, १७
 प्रिया तष्टानि मे कपिः १०, ८६, ५; अथर्व. २०, १२६, ५
 प्रिया पदानि पश्वो १, ६७, ६
 प्रिया वो नाम हुवे तुराणां ७, ५६, १०; तै. सं. २, १, ११, १
 प्रियास इत्ते मघवन्नभिष्टौ ७, १९, ८; अथर्व. २०, ३७, ८
 प्रियो नो अस्तु विश्वपतिः १, २६, ७; साम. १६१९
 प्रीणीताश्चान्हितं जयाथ १०, १०१, ७; नि. ५, २६
 प्रेतां यज्ञस्य शम्भुवा २, ४१, १९
 प्रेता जयता नराः १०, १०३, १३; साम. १८६२; अथर्व. ३, १९, ७; वा. य. १७, ४६; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 प्रेतो मुंचामि नामुतः १०, ८५, २५; अथर्व. १४, १, १८
 प्रेदं ब्रह्म वृत्रतूर्येष्वाविथ ८, ३७, १
 प्रेदो अग्ने दीदिहि पुरो ७, १, ३; साम. १३७५; वा. य. १७, ७६; तै. सं. ४, ६, ५, ४
 प्रेद्वग्निर्वावृधे स्तोमेभिः ३, ५, २
 प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि ७, ९८, ५; अथर्व. २०, ८७, ५
 प्रेन्द्राग्निभ्यां सुवचस्यां १०, ११६, ९
 प्रेरय सूरौ अर्थं न १०, २९, ५; अथर्व. २०, ७६, ५
 प्रेष्ठं वो अतिथिं स्तुषे ८, ८४, १; साम. ५; १२४४

प्रेष्ठं वो अतिथिं गृणीषे १, १८६, ३
 प्रेष्ठसु प्रियाणां ८, १०३, १०
 प्रेहि प्रेहि पथिभिः १०, १४, ७; अथर्व. १८, १, ५४
 प्रेक्षभीहि धृष्णुहि १, ८०, ३; साम. ४१३
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ३; साम. ५६; वा. य. ३३, ८९;
 ३७, ७; तै. आ. ४, २, २
 प्रैते वदन्तु प्र वयं १०, ९४, १; नि. ९, ९
 प्रैष स्तोमः पृथिवीमन्तरि ५, ४२, १६
 प्रैषामज्मेषु विथुरेव १, ८७, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 प्रो अयासीदिन्दुरिन्द्रस्य ९, ८६, १६; साम. ५५७; ११५२;
 अथर्व. १८, ४, ६०
 प्रो अश्विनाववसे १, १८६, १०
 प्रो अस्मा उपस्तुतिं ८, ६२, १
 प्रोग्रां पीतिं वृष्ण इयमि १०, १०४, ३ अथर्व. २०, २५, ७;
 ३३, २
 प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं ६, २१, ९
 प्रो ते अमयोऽग्निषु ५, ६, ६
 प्रोथदशो न यवसे ७, ३, २; साम. १२२०; वा. य.
 १५, ६२; तै. सं. ४, ४, ३, ३
 प्रो द्रोणे हरयः ६, ३७, २
 प्रोरोमिन्नावरुणा ७, ६१, ३
 प्रोष्टेशया वष्टेशया ७, ५५, ८; अथर्व. ४, ५, ३
 प्रो ष्वसै पुरोरथं १०, १३३, १; साम. १८०१; अथर्व.
 २०, ९५, २; तै. सं. १, ७, १३, ५; तै. ब्रा. २, ५, ८, १
 प्रो स्य वह्निः पथ्याभिः ९, ८९, १
 बृद् सूर्यं श्रवसा ८, १०१, १२; साम. १७८९; अथर्व.
 २०, ५८, ४; वा. य. ३३, ४०
 बलस्य नीथा वि १०, ९२, ३
 बळित्था तद्वपुषे १, १४१, १
 बळित्था देव निष्कृतं ५, ६७, १
 बळित्था पर्वतानां ५, ८४, १; तै. सं. २, २, १२, २; नि. ११, ३७
 बळित्था महिमा वां ६, ५९, २
 बळ् ऋत्विष्याय धाम्न ८, ६३, ११
 बण्महौ असि सूर्यं ८, १०१, ११; साम. २७६; १७८८;
 अथर्व. १३, २, २९; २०, ५८, ३; तै. ब्रा. १, ४, ५, ३
 बतो बतासि १०, १०, १३; अथर्व. १८, १, १५; नि. ६, २८
 बभ्रुवे नु स्वतवसे ९, ११, ४; साम. १४४४
 बभ्राणः सुनो सहसो ३, १, ८
 बभ्रुरेको विषुणः ८, २९, १
 बर्हिः प्राचीनमोवसा ९, ५, ४

बर्हिर्वा यत्स्वपत्याय १, ८३, ६; अथर्व. २०, २५, ६
 बर्हिषदः पितर ऊति १०, १५, ४; अथर्व. १८, १, ५१; वा. य.
 १९, ५५; तै. सं. २, ६, १२, २; नि. ४, २१
 बलं धेहि तनूषु नो ३, ५३, १८
 बलविज्ञाय स्थविरः १०, १०३, ५; साम. १८५३; अथर्व.
 १९, ३, ५; वा. य. १७, ३७; तै. सं. ४, ६, ४, २
 बहवः सूरचक्षसो ७, ६६, १०
 बह्वीः समा अकरमंतः १०, १२४, ४
 बह्वीनां पिता ६, ७५, ५, वा. य. २९, ४२; तै. सं. ४, ६, ६, २;
 नि. ९, १४
 बाधसे जनान्वृषभेव मन्यु ६, ४६, ४
 बिभया हि त्वावतः ८, ४५, ३५
 बिभर्ति चार्विद्रस्य ९, १०९, १४
 बिभ्रद्वापिं हिरण्यं १, २५, १३
 बीभत्सूनां सयुजं हंसं १०, १२४, ९
 बृबदुक्थं हवामहे ८, ३२, १०; साम. २१७; नि. ६, ४, १७
 बृहती हव सूनवे रोदसी १, ५९, ४
 बृहत्सुज्ञः प्रसवीता निवेश ४, ५३, ६
 बृहत्स्वश्चन्द्रममवद्य १, ५२, ९
 बृहदिन्द्राय गायत ८, ८२, १; साम. २५८; वा. य.
 २०, ३०; तै. ब्रा. २, ५, ८, ३
 बृहदु गाथिषे वचो सूर्या ७, ९६, १
 बृहद्भिरसे अर्चिभिः ६, ४८, ७; साम. ३७
 बृहद्वदन्ति मदिरेण १०, ९४, ४
 बृहद्वयो बृहते तुभ्यमसे ५, ४३, १५
 बृहद्वयो मघवज्जयो ७, ५८, ३
 बृहद्वयो हि भानवे ५, १६, १; साम. ८८
 बृहद्वरुणं मरुतां ८, १८, २०
 बृहन्त इज्जानवो ३, १, १४
 बृहन्त इन्नु ये ते २, ११, १६
 बृहन्तेव गम्भरेषु १०, १०६, ९
 बृहन्तच्छायो अपलाशः १०, २७, १४
 बृहन्निदिधम एषां ८, ४५, २; साम. १३३९; वा. य.
 ३३, २४
 बृहस्पत इन्द्र वर्धतं ४, ५०, ११
 बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो ४, ५०, ४; अथर्व. २०, ८८, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ७
 बृहस्पतिः समजयद्वसुनि ६, ७३, ३; अथर्व. २०, ९०, ३;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ८
 बृहस्पतिरमत हि त्वत् १०, ६८, ७; अथर्व. २०, १६, ७

बृहस्पतिर्नः परि पातु १०, ४२, ११; ४३, ११; ४४, ११;
 अथर्व. ७, ५१, १; २०, १७, ११; ८९, ११; ९४, ११;
 तै. सं. ३, ३, ११, १
 बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहा १०, १८२, १
 बृहस्पते अति यदयो २, २३, १५; वा. य. २६, ३; तै. सं.
 १, ८, २२, २
 बृहस्पते जुषस्व नो ३, ६२, ४; तै. सं. १, ८, २२, २
 बृहस्पते तपुषाश्वेव २, ३०, ४
 बृहस्पते परि दीया १०, १०३, ४; साम. १८५२; अथर्व.
 १९, १३, ८; वा. य. १७, ३६; तै. सं. ४, ६, ४, १
 बृहस्पते प्रति मे देवताम् १०, ९८, १
 बृहस्पते प्रथमं वाचो १०, ७१, १; ऐ. आ. १, ११, १४
 बृहस्पते या परमा परावत् ४, ५०, ३; अथर्व. २०, ८८, ३
 बृहस्पते युवमिन्द्रश्च ७, ९७, १०; ९८, ७; अथर्व.
 २०, १७, १२; ८७, ७; तै. ब्रा. २, ५, ६, ३
 बृहस्पते सदमिन्नः १, १०६, ५
 बोधघन्मा हरिभ्यां ४, १५, ७
 बोधा मे अस्य वचसो १, १४७, २; वा. य. १२, ४२;
 तै. सं. ४, २, ३, ४; नि. ३, २०
 बोधा सु मे मघवन्वाचमेमां ७, २२, ३; साम. ९२९;
 अथर्व. २०, ११७, ३
 बोधिन्मनसा रथ्ये ५, ७५, ५
 बोधिन्मना इदस्तु नो ८, ९३, १८; साम. १४०
 ब्रह्म गामश्वं जनयन्त १०, ६५, ११
 ब्रह्म च ते जातवेदो १०, ४, ७
 ब्रह्मचारी चरति १०, १०९, ५; अथर्व. ५, १७, ५
 ब्रह्म जिन्वतमुत जिन्वतं ८, ३५, १६
 ब्रह्मणस्पतिरेता १०, ७२, २
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता २, २३, १९; २४, १६; वा. य.
 ३४, ५८; तै. ब्रा. २, ८, ५, १
 ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथा २, २४, १४; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
 ब्रह्मणस्पते सुयमस्य २, २४, १५; तै. ब्रा. २, ८, ५, २
 ब्रह्मणाभिः संविदानो १०, १६२, १; अथर्व. २०, ९६, ११
 ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा ३, ३५, ४; अथर्व. २०, ८६, १
 ब्रह्मन्वीर ब्रह्मकृतिं जुषाण ७, २९, २
 ब्रह्म प्रजावदा भर ६, १६, ३६; साम. १३९८
 ब्रह्मा कृणोति वरुणो १, १०५, १५
 ब्रह्मा ण इन्द्रोप याहि ७, २८, १
 ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं ६, ४५, ७
 ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा ८, १७, ३; साम. ६६८; अथर्व.
 २०, ३, ३; ३८, ३; ४७, ९

ब्रह्माणि मे मतयः १, १६५, ४; वा. य. ३३, ७८
 ब्रह्माणि हि चक्रये वर्धनानि ६, २३, ६
 ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः ८, ९०, ३
 ब्रह्मा देवानां पदवीः ९, ९६, ६; साम. ९४४; तै. सं.
 ३, ४, ११, १; तै. आ. १०, १०, १; नि. १४, १३
 ब्राह्मणादिन्द्र राघसः १, १५, ५; साम. २२९
 ब्राह्मणासः पितरः ६, ७५, १०; वा. य. २९, ४७;
 तै. सं. ४, ६, ६, ३
 ब्राह्मणासः सोमिनो वच ७, १०३, ८
 ब्राह्मणासो अतिरात्रे ७, १०३, ७
 ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत् १०, ९०, १२; अथर्व. १९, ६, ६;
 वा. य. ३१, ११; तै. आ. ३, १२, ५
 भग एव भगवाँ अस्तु देवाः ७, ४१, ५; अथर्व. ३, १६, ५;
 वा. य. ३४, ३८; तै. ब्रा. २, ५, ५, १; ८, ९, ८
 भगं धियं वाजयन्तः २, ३८, १०; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
 भग प्रणेतर्भग सत्यराघः ७, ४१, ३; अथर्व. ३, १६, ३;
 वा. य. ३४, ३६; तै. ब्रा. २, ५, ५, २; ८, ९, ८
 भगभक्तस्य ते वयं १, २४, ५
 भगस्य स्वसा वरुणस्य १, १२३, ५
 भजन्त विश्वे देवत्वं १, ६८, ४
 भद्रं वै वरं वृणते १०, १६४, २
 भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम १, ८२, ८; साम. १८७४; वा. य.
 २५, २१; तै. आ. १, १, १
 भद्रं ते अग्ने सहसिन् ४, ११, १; तै. सं. ४, ३, १३, १
 भद्रं नो अपि वातय मनः १०, २०, १
 भद्रं नो अपि वातय मनो १०, २५, १; साम. ४२२
 भद्रमिदं रुशमा अग्ने अक्रन् ५, ३०, १२
 भद्रमिन्द्रा ७, ९६, ३
 भद्रंभद्रं न आ भर ८, ९३, २८; साम. १७३
 भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये ८, १९, २०; साम. १५६०;
 वा. य. १५, ३९-४०
 भद्रा अग्नेर्वध्यश्च १०, ६९, १
 भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य १, ११५, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १
 भद्रा ते अग्ने स्वनीक ४, ६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, १
 भद्रा ते हस्ता सुकृतोत ४, २१, ९
 भद्रा ददृक्ष जर्विषा ६, ६४, २
 भद्रा वस्त्रा समन्या ९, ९७, २; साम. १४००
 भद्रो नो अग्निराहुतो ८, १९, १९; साम. १११; १५५२;
 वा. य. १५, ३८-३९
 भद्रो भद्रया सचमान १०, ३, ३; साम. १५४८
 भरद्यदि विरतो ४, २६, ५

भरद्वाजाय सप्रथः ६, १६, ३३
 भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता ६, ४८, १३
 भरामेधमं कृणवा १, २४, ४; साम. १०६५
 भराय सु भरत भागं १०, १००, २
 भरेषु हव्यो नमसोप २, २३, १३
 भरेष्विन्द्रं सुहवं १०, ६३, ९; तै. सं. २, १, ११, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, ३
 भर्गो ह नामोत यस्य १०, ६१, १४
 भवा युग्मी वाध्यश्चोत १०, ६९, ५
 भवा नो अग्नेऽवितोत १०, ७, ७
 भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ ३, १८, १
 भवा मित्रो न श्रेयो १, १५६, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 भवा वरुथं गृणते १, ५८, ९
 भवा वरुथं मघवन्मघोनां ७, ३२, ७
 भारतीले सरस्वति १, १८८, ८
 भारती पवमानस्य ९, ५, ८
 भास्वती नेत्री सूनृतानां दिव १, ९२, ७
 भास्वती नेत्री सूनृतानामचेति १, ११३, ४
 भिनत्पुरो नवति इन्द्र १, १३०, ७
 भिनद्विरि शवसा ४, १७, ३
 भिनद्वलमङ्गिरोभिः २, १५, ८; तै. सं. २, ३, १४, ५
 भिंधि विश्वा अपद्विषः ८, ४५, ४०; साम. १३४; १०७०;
 अथर्व. २०, ४३, १
 भीताय नाधमानाय ५, ७८, ६
 भीमो विवेषायुधेभिरेषां ७, २१, ४
 भुज्युमंहसः पिपृथो १०, ६५, १२
 भुरन्तु नो यशसः १०, ७६, ६
 भुवत्त्रितस्य मज्यो ९, ३४, ४
 भुवनस्य पितरं गीर्भिराभिः ६, ४९, १०
 भुवश्चक्षुर्मह क्रतस्य १०, ८, ५
 भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा १०, ५०, ४; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा ६, २२, ९; अथर्व. २०, ३६, ९
 भुवो यज्ञस्य रजसश्च १०, ८, ६; वा. य. १३, १५;
 १५, २३; तै. सं. ४, ४, ४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 भुवोऽविता वामदेवस्य ४, १६, १८
 भूम्या अन्तं पर्येके चरन्ति १०, ११४, १०
 भूय इद्रावृधे वीर्या ६, ३०, १
 भूयसा वस्नमचरत् ४, २४, ९
 भूयाम ते सुमतौ ८, ३, २; साम. १४२२
 भूयामो पु त्वावतः ४, ३२, ६
 भूरिकर्मणे वृषभाय १, १०३, ६

भूरि चकर्थ युज्येभिः १, १६५, ७; नि. ६, ७
 भूरि चक्र मरुतः पित्र्याणि ७, ५६, २३
 भूरि त इन्द्र वीर्यं १, ५७, ५; अथर्व. २०, १५, ५
 भूरि दक्षेभिर्वचनेभिः १०, ११३, ९
 भूरिदा भूरि देहि ४, ३२, २०
 भूरिदा ह्यसि श्रुतः पुरुषा ४, ३२, २१
 भूरि नाम वन्दमानो दधाति ५, ३, १०
 भूरि द्वे अचरंती चरंतं १, १८५, २; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 भूरिभिः समह ऋषिभिः ८, ७०, १४
 भूरि हि ते सवना मातृषु ७, २२, ६; साम. १८००
 भूरीणि भद्रा नर्येषु १, १६६, १०
 भूरीणि हि त्वे दधिरे ३, १९, ४
 भूरीदिन्द्र उदिनक्षंतं १०, ८, ९
 भूरीदिन्द्रस्य वीर्यं ८, ५५, १
 भूर्जज्ञ उत्तानपदः १०, ७२, ४
 भूषज्ञ योऽधि बभूषु १, १४०, ६
 भूमिश्चिद्रासि तूतुजिः ४, ३२, २
 भोजं त्वामिन्द्र २, १७, ८
 भोजमश्वाः सुष्ठुवाहः १०, १०७, ११
 भोजा जिग्युः सुरभिं १०, १०७, ९
 भोजायाम्ब सष्टजन्ति १०, १०७, १०; नि. ७, ३
 भृंसीमहि त्वा वयं १०, २६, ४; नि. ६, २९
 मंहिष्ठं वो मघोनां ५, ३९, ४
 मंहिष्ठा वाजसातमेषा ८, ५, ५
 मक्षू कनायाः सख्यं नवगवा १०, ६१, १०
 मक्षू कनायाः सख्यं नवीयो १०, ६१, ११
 मक्षू ता त इन्द्र दानामस १०, २२, ११
 मक्षू देववतो रथः ८, ३१, १५; तै. सं. १, ८, २२, ३
 मक्षू न येषु दोहसे चिदया ६, ६६, ५
 मक्षू न वह्निः प्रजाया १०, ६१, ९
 मक्षू हि ष्मा गच्छथ ईवतोष्टू ४, ४३, ३
 मखस्य ते तविषस्य प्रजृतिं ३, ३४, २; अथर्व. २०, ११, २
 मघोन आ पवस्व नो ९, ८, ७; साम. ११८४
 मघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ७, ३२, १५; साम. १६८३
 मतयः सोमपासुहं ३, ४१, ५; अथर्व. २०, २३, ५
 मती जुष्टो धिया हितः ९, ४४, २
 मत्सि नो वस्य इष्टये १, १७६, १
 मत्सि वायुमिष्टये ९, ९७, ४२; साम. १२५४
 मत्सि सोम वरुणं ९, ९०, ५
 मत्स्यपायि ते महः १, १७५, १; साम. १४३२
 मत्स्वा सुक्षिप्र मंदिभिः १, ९, ३; अथर्व. २०, ७१, ९

रत्स्वा सुशिप्र हरिवस्तदीम ८, ९९, २; साम. ८१४
 मथीषदीं विभृतो १, ७१, ४
 मथीषदीं विष्टो मा १, १४८, १
 मदच्युत्क्षेति सादने ९, १२, ३; साम. ११९८
 मदेनेषितं मदं ८, १, २१
 मदेमदे हि नो ददि: १, ८१, ७; अथर्व. २०, ५६, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
 मधु नक्तुनोषसो १, ९०, ७; वा. य. १३, २८; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, १२
 मधु नो द्यावापृथिवी ६, ७०, ५
 मधुपृष्ठं घोरमयासं ९, ८९, ४
 मधुमतीरोषधीर्द्याव आप: ४, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ८
 मधुमन्तं तनूनपाद् १, १३, २; साम. १३४८
 मधुमन्त्रे परायणं १०, २४, ६
 मधुमाज्ञो वनस्पति: १, ९० ८; वा. य. १३, २९; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, १३
 मधु वाता ऋतायते १, ९०, ६; वा. य. १३, २७; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, ११
 मधोर्धारामनु क्षर ९, १७, ८
 मध्या यत्कर्त्तव्यमभवत् १०, ६१, ६
 मध्ये होता दुरोणे बर्हिषोरा ६, १२, १
 मध्व ऊ पु मधूयुवा ५, ७३, ८
 मध्व: पिबतं मधुपेभिरास ४, ४५, ३
 मध्व: सूदं पवस्व ९, ९७, ४४
 मध्व: सोमस्याश्विना १, ११७, १
 मध्वो वो नाम माहृतं ७, ५७, १
 मनीषिण: प्र भरध्वं १०, १११, १
 मनीषिभि: पवते पूर्य: ९, ८६, २०; साम. ८२२
 मनुष्वस्वा नि धीमहि ५, २१, १; तै. ब्रा. ३, ११, ६, ३
 मनुष्वदग्ने अङ्गीरस्वदङ्गिर: १, ३१, १७
 मनुष्वदिन्द्र सवनं जुषाण: ३, ३२, ५
 मनो अस्या अन आसीत् १०, ८५, १०; अथर्व. १४, १, १०
 मनोजवसा वृषणा मदच्यु ८, २२, १६
 मनोजवा अयमान ८, १००, ८
 मनो न येषु हवनेषु १०, ६१, ३; वा. य. ७, १७
 मनो न योऽध्वन: १, ७१, ९
 मनो न्वा हुवामहे १०, ५७, ३; वा. य. ३, ५३; तै. सं.
 १, ८, ५, २

मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशसं ७, ३२, १३; अथर्व. २०, ५९, ४
 मंथता नर: कविमद्वयन्तं ३, २९, ५
 मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्द्रेन्दव: ८, ४, ४; साम. १७२२
 मन्दन्तु त्वा मन्दिनो १, १३४, २
 मन्दमान ऋतादयि १०, ७३, ५
 मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धस: २, ३७, १
 मन्दस्वा सु स्वर्णर ८, ६, ३९
 मन्दामहे दशतयस्य १, १२२, १३
 मन्दिष्ठ यदुशने काव्ये १, ५१, ११
 मन्द्रं होतारं शुचिमद्वया ३, २, १५
 मन्द्रं होतारमुशिजो नमोभि: १०, ४६, ४
 मन्द्रं होतारमुशिजो यविष्ठं ७, १०, ५
 मन्द्रं होतारमृत्विजं ८, ४४, ६; साम. १५४३
 मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणि: १, १४२, ८
 मन्द्रया सोम धारया ९, ६, १; साम. ५०६
 मन्द्रस्य कवेर्दिव्यस्य ६, ३९, १
 मन्द्रस्य रूपं विविदु: ९, ६८, ६
 मन्द्रा कृणुध्वं धिय १०, १०१, २
 मन्द्रो होता गृहपति: १, ३६, ५
 मन्थुरिन्द्रो मन्थुरेवास १०, ८३, २; अथर्व. ४, ३२, २;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ११
 मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां ८, ९६, ४
 ममच्चन ते मघवन् ४, १८, ९
 ममच्चन त्वा युवति: ४, १८, ८
 ममत्तु त्वा दिव्य: सोम: १०, ११६, ३
 ममत्तु न: परिज्मा १, १२२, ३; तै. सं. २, १, ११, १
 मम त्वा सूर उदिते ८, १, २९
 मम देवा विहवे सन्तु १०, १२८, २; अथर्व. ५, ३, ३;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य ४, ४२, १
 मम पुत्रा: शत्रुहणो १०, १५९, ३
 मम ब्रह्मेन्द्र याज्ञच्छ २, १८, ७
 ममाग्ने वचो विहवेषु १०, १२८, १; अथर्व. ५, ३, १;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मया सो अन्नमत्ति १०, १२५, ४; अथर्व. ४, ३०, ४
 मयि देवा द्रविणम् १०, १२८, ३; अथर्व. ५, ३, ५;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मयो दधे मेधिर: पूतदक्ष: ३, १, ३
 मयोभूर्वातो अभि वातु १०, १६९, १; तै. सं. ७, ४, १७, १;
 नि. १, १७
 मरुत: पिबत ऋतुना १, १५, २

मरुतो मारुतस्य न ८, २०, २३
 मरुतो यद्ध वो दिवः ८, ७, ११; तै. सं. १, ५, ११, ४
 मरुतो यद्ध वो बलं १, ३७, १२
 मरुतो यस्य हि क्षये १, ८६, १; अथर्व. २०, १, २; वा. य. ८, ३१; तै. सं. ४, २, ११, १
 मरुतो वीळुपाणिभिः १, ३८, ११
 मरुत्वतो अप्रतीतस्य ५, ४२, ६
 मरुत्वन्तं वृषमं ३, ४७, ५; ६, १९, ११; वा. य. ७, ३६; तै. सं. १, ४, १७, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
 मरुत्वन्तं हवामह १, २३, ७
 मरुत्वन्तमृजीषिणं ८, ७६, ५
 मरुत्वाँ इन्द्रमीद्वः ८, ७६, ७
 मरुत्वाँ इन्द्र वृषभो ३, ४७, १; वा. य. ७, ३८; तै. सं. १, ४, १९, १; नि. ४, ९
 मरुत्सु वो दधीमहि ५, ५२, ४
 मरुत्सोन्नस्य वृजनस्य १, १०१, ११
 मर्तश्चिद्वो नृतवो रुक्मवक्ष ८, २०, २२
 मर्ता अमर्त्यस्य ते ८, ११, ५
 मर्माणि ते वर्मणा ६, ७५, १८; साम. १८७०; अथर्व. ७, ११८, १; वा. य. १७, ४९; तै. सं. ४, ६, ४. ५
 मर्मज्ञानास आयवो ९, ६४, १७
 मर्यो न शुभ्रस्तन्वं ९, ९६, २०
 मह उग्राय तवसे सुवृत्तिं ८, ९६, १०
 महः स राय एषते १, १४९, १
 महः सु वो अरमिषे स्त्वाम ८, ४६, १७
 महत्तत्सोमो महिषः ९, ९७, ४१; साम. ५४२; १२५५; नि. १४, १७
 महत्तदुल्लं स्थविरं १०, ५१, १; नि. ६, ३५
 महत्तद्वः कवयः ३, ५४, १७
 महत्तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृक् १०, ५५, २
 महदद्य महतामावृणीमहे १०, ३६, ११
 महश्चर्कर्म्यवतः क्रतुपाः ४, ३९, २
 महश्चित्त्वमिन्द्र यत् एतान् १, १६९, १
 महश्चिदग्न एनसो ४, १२, ५
 महौ अमत्रो वृजने विरप्सी ३, ३६, ४; नि. ६, २३
 महौ असि महिष ३, ४६, २
 महौ असि सोम ज्येष्ठ ९, ६६, १६
 महौ अस्यध्वरस्य ७, ११, १
 महौ आदित्यो नमसोप ३, ५९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 महौ इन्द्रः परश्चनु १, ८, ५; साम. १६६; अथर्व. २०, ७१, १

महौ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा ६, १९, १; वा. य. ७, ३९; तै. सं. १, ४, २१, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४; नि. ६, १६-१७
 महौ इन्द्रो य ओजसा ८, ६, १; साम. १३०७; अथर्व. २०, १३८, १; वा. य. ७, ४०; तै. सं. १, ४, २०, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४
 महौ उग्रो वावृधे वीर्याय ३, ३६, ५
 महौ उतासि यस्य ते ७, ३१, ७
 महौ ऋषिदेवजा ३, ५३, ९
 महान्तं कोशमुदचा ५, ८३, ८; अथर्व. ४, १५, १६
 महान्तं त्वा महीरनु ९, २, ४; साम. १०४०
 महान्तं महिना वयं ८, १२, २३
 महान्ता मित्रावरुणा ८, २५, ४
 महान्तो मद्वा विम्बो १, १६६, ११
 महान्तसधस्थे ध्रुव आनिष ३, ६, ४
 महिकेरव ऊतये १, ४५, ४
 महि क्षेत्रं पुरुश्चंद्रं विविद्वान् ३, ३१, १५; तै. ब्रा. २, ७, १३, ३
 महि ज्योतिर्निहितं वक्षणा ३, ३०, १४
 महि ज्योतिर्विभ्रतं त्वा १०, ३७, ८
 महि त्रीणामवोऽस्तु १०, १८५, १; साम. १९२; वा. य. ३, ३१
 महि त्वाष्ट्रमूर्जयन्तीरजुयं ३, ७, ४
 महि द्यावापृथिवी भूतं १०, ९३, १
 महि पसरः सुकृतं सौम्यं ९, ७४, ३
 महि महे तवसे दीध्ये नृन् ५, ३३, १
 महि महे दिवे अर्चा ३, ५४, २
 महिन्न एषां पितरः १०, ५६, ४
 महि राधो विश्वजन्यं ६, ४७, २५
 महि वो महतामवो वरुण मित्र दाशुषे ८, ४७, १
 महि वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन् ८, ६७, ४
 महिषासो मायिनश्चित्र १, ६४, ७
 मही अत्र महिना १, १५१, ५
 मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे ४, ५६, १
 मही द्यौः पृथिवी चनः १, २२ १३; वा. य. ८, ३२; १३, ३२; तै. सं. ३, ३, १०, २; ५, ११, ३; ४, २, ९, ३
 मही मित्रस्य साधयः ४, ५६, ७; साम. १५९८
 महीमे अस्य वृषनाम ९, ९७, ५४; साम. ११०६
 मही यदि धिषणा शिश्ने ३, ३१, १३
 महीरस्य प्रणीतयः (०।नास्य) ६, ४५, ३
 महीरस्य प्रणीतयः (०।विश्वा वसूनि) ८, १२, २१
 मही वामूतिरभिना मयोभु १, ११७, १९

जही समैरञ्चम्वा ३, ५५, २०
महे चन त्वामद्विवः ८, १, ५; साम. २९१
महे नो अद्य बोधयोषो ५, ७९, १; साम. ४२१; १७४०
महे नो अद्य सुविताय बोधि ७, ७५, २
महे यत्पित्र ई रसं १, ७१, ५
महे शुल्काय वरुणस्य ७, ८२, ६
महो अग्नेः समिधानस्य १०, ३६, १२; वा. य ३३, १७
महो अर्णः सरस्वती १, ३, १२; वा. य. २०, ८६; नि. ११, २७
महो देवान्यजसि यक्ष्यानु ६, ४८, ४
महो द्रुहो अप विश्वायु ६, २०, ५
महो नो अग्ने सुवितस्य ७, १, २४
महो नो राय आ भर ९, ६१, २६; साम. १२१४
महो महानि पनयन्त्यस्य ३, ३४, ६; अथर्व. २०, ११, ६
महो यस्पतिः शवसो १०, २२, ३
महो रुजामि बन्धुता ४, ४, ११; तै. सं. १, २, १४, ४
महो विश्वां अभि षतो ८, २३, २६
मह्यं यजन्तु मम १०, १२८, ४; अथर्व. ५, ३, ४; तै. सं. ४, ७, १४, २
मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षत् १०, ४८, ३
मह्या ते सख्यं ३, ३१, १४
मा कस्यै धातमभ्यमित्रिणे १, १२०, ८
मा कस्य नो अरुषो ७, ९४, ८
मा कस्य यक्षं सदमित् ४, ३, १३
मा कस्याद्भुतक्रत् ५, ७०, ४
मा काकम्बीरमुदहहो ६, ४८, १७
माकिरेना पथा गात् ८, ५, ३९
माकिर्न एना सख्या १०, २३, ७
माकिर्नेशन्मार्की ६, ५४, ७
माकुधयगिन्द्र शूर वस्वीः १०, २२, १२
मा चिदन्यद्वि शंसत ८, १, १; साम. २४२; १३६०; अथर्व. २०, ८५, १; नि. ७, २
मा षष्ठेय रश्मीरिति १, १०९, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
मा जस्वने वृषभ ६, ४४, ११
मां चत्वार आशवः ८, ७४, १४
मातली कव्यैर्यमो १०, १४, ३; अथर्व. १८, १, ४७; तै. सं. २, ६, १२, ५
माता च यत्र दुहिता ३, ५५, १२
माता देवानामदितेः १, ११३, १९
माता पितरमृत आ भज १, १६४, ८; अथर्व. ९, ९, ८
माता रुद्राणां दुहिता ८, १०१, १५; तै. आ. ६, १२, १

मातुर्दिधिषुम् ६, ५५, ५; नि. ३, १६
मातुष्पदं परमे ५, ४३, १४
मा ते अमाजुरो यथा ८, २१, १५
मा ते अस्यां सहसावन्परि ७, १९, ७; अथर्व. २०, ३७, ७; तै. सं. १, ६, १२, ५
मा ते गोदत्र निरराम राधसः ८, २१, १६
मा ते राधांसि मा त ऊतयो १, ८४, २०; साम. १७२४; नि. १४, ३७
मातेव यद्भरसे पप्रथानः ५, १५, ४
मा ते हरि वृषणा वीतपृष्ठा ३, ३५, ५
मात्र पूषन्नाघृण इरस्यः ७, ४०, ६
मात्रे तु ते सुमिते १०, २९, ६; अथर्व. २०, ७६, ६
मा त्वामिध्वनयीद्धूमगंधिः १, १६२, १५; वा. य. २५, ३७; तै. सं. ४, ६, ९, २
मा त्वा तपस्त्रिय आत्मापि १, १६२, २०; वा. य. २५, ४३; तै. सं. ४, ६, ९, ३
मा त्वा मूरा अविष्यवो ८, ४५, २३; साम. ७३२; अथर्व. २०, २२, २
मा त्वा रुद्र चुकुधामा नमो २, ३३, ४
मा त्वा इयेन उद्वधीन् २, ४२, २
मा त्वा सोमस्य गल्दया ८, १, २०; साम. ३०७; नि. ६, २४
मादयस्व सुते सचा १, ८१, ८; अथर्व. २०, ५६, ५
मादयस्व हरिभिः १, १०१, १०; नि. ६, १७
माध्यन्दिनस्य सवनस्य धानाः ३, ५२, ५
माध्यन्दिने सवने जातवेदः ३, २८, ४
मा न इन्द्र परा वृणक् ८, ९७, ७; साम. २६०
मा न इन्द्र पीयत्नवे ८, २, १५; साम. १८०६
मा न इन्द्राभ्यादिशः ८, ९२, ३१; साम. १२८
मा न एकस्मिन्नागसि ८, ४५, ३४
मानः शंसो अरुषो १, १८, ३; वा. य. ३, ३०
मा नः समस्य दूढ्यः ८, ७५, ९; तै. सं. २, ६, ११, २; नि. ५, २३
मा नः सेतुः सिषेदयं ८, ६७, ८
मा नः सोमपरिबाधो १, ४३, ८
मा नः सोम सं वीविजो ८, ७९, ८; तै. सं. ३, २, ५, २
मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि २, २३, १६
मा नस्तोके तनये १, ११४, ८; वा. य. १६, १६; तै. सं. ३, ४, ११, २; ४, ५, १०, ३
मा निन्दत य इमां ४, ५, २
मा नो अग्ने दुर्मृतये ७, १, २२

मा नो अग्नेऽमतये ३, १६, ५
 मा नो अग्नेऽवसृजो १, १८९, ५
 मा नो अग्नेऽवीरते परादा ७, १, १९
 मा नो अग्ने सख्या १, ७१, १०
 मा नो अज्ञाता वृजना ७, ३२, २७; साम. १४५७; अथर्व. २०, ७९, २; तांड्य ब्रा. ४, ७, ५, ६
 मा नो अरातिरीशत २, ७, २
 मा नो अस्मिन्मघवन् १, ५४, १
 मा नो अस्मिन्महाधने ८, ७५, १२; साम. १६५०; तै.सं. २, ६, ११, ३
 मा नो गव्येभिरश्वैः ८, ७३, १५
 मा नो गुह्या रिप आयोरहन्द २, ३२, २
 मा नो देवानां विशः ८, ७५, ८; तै. सं. २, ६, ११, २
 मा नो निदे च वक्तवे ७, ३१, ५; अथर्व. २०, १८, ५
 मा नो मर्ता अभि हुहन् १, ५, १०; अथर्व. २०, ६९, ८
 मा नो मर्ताय रिपवे ८, ६०, ८
 मा नो मर्धारा भरा ४, २०, १०; तै. सं. १, ७, १३, ३
 मा नो महान्तमुत १, ११४, ७; वा. य. १६, १५; तै.सं. ४, ५, १०, २
 मा नो मित्रो वरुणो अर्थमायुः १, १६२, १; वा. य. २५, २४; तै. सं. ४, ६, ८, १; नि. ९, ३
 मा नो मृचा रिपूणां ८, ६७, ९
 मा नो रक्ष आ वेशीदावृणीव ८, ६०, २०
 मा नो रक्षो अभि नव्यातु ७, १०४, २३; अथर्व. ८, ४, २३
 मा नो वधाय हत्नवे १, २५, २
 मा नो वधीरिन्द्र मा १, १०४, ८
 मा नो वधी रुद्र मा ७, ४६, ४
 मा नो वधैर्वरुण २, २८, ७
 मा नो वृकायं वृक्ये समस्मै ६, ५१, ६
 मा नो हिंसीज्जनिता १०, १२१, ९; वा. य. १२, १०२; तै. सं. ४, २, ७, १
 मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषेधात् ७, ३४, १७; नि. १०, ४५
 मा नो हृणीतामतिथिर्वसु ८, १०३, १२; साम. ११०
 मा नो हेतिर्विस्वत ८, ६७, २०
 मां देव दधिरे हव्यवाहं १०, ५२, ४
 मां धुरिन्द्रं नाम देवता १०, ४९, २
 मां नरः स्वश्वा वाजयन्तः ४, ४२, ५
 मा पापत्वाय नो नरेन्द्राग्नी ७, ९४, ३; साम. ९१८
 मा पृणन्तो दुरितम् १, १२५, ७
 मा प्र गाम पथो वयं १०, ५७, १; अथर्व. १३, १, ५९

मा भूम निष्क्या इवे ८, १, १३; अथर्व. २०, ११६, १, तांड्य ब्रा. ९, १०, १
 मा भेम मा अमिषमो ८, ४, ७; साम. १६०५
 मा मामिमं तव ५, ४०, ७
 मायाभिरिन्द्र मायिनं १, ११, ७
 मायाभिरुत्तिष्ठत्सत ८, १४, १४; अथर्व. २०, २९, ४
 माया वां मित्रावरुणा दिवि ५, ६३, ४
 मरे अस्मद्भि सुसुचो ३, ४१, ८; अथर्व. २०, २३, ८
 मार्जान्यो मृज्यते स्वे ५, १, ८
 मा व एनो अन्यकृतं भुजेम ६, ५१, ७
 मा वां वृको १, १८३, ४
 मा विदन्परिपथिनो १०, ८५, ३२; अथर्व. १४, २, ११
 मा वो ज्ञन्तं मा शपंतं १, ४१, ८
 मा वो दान्नान्मरुतो ७, ५६, २१
 मा वो मृगो न यवसे १, ३८, ५
 मा वो रसानितभा ५, ५३, ९
 मा वो रिषत्खनिता १०, ९७, २०; वा. य. १२, ९५; तै. सं. ४, २, ६, ५
 मा शूने अग्ने नि पदाम वृणां ७, १, ११
 मा सव्युः शूनमा विदे ८, ४५, ३६
 मा सा ते अस्मत्सुमतिर्विद १, १२१, १५
 मा सीमवद्य आ माग् ८, ८०, ८
 मा स्नेधत सोमिनो दक्षता ७, ३२, ९
 माहं मघोनो वरुण २, २७, १७; २८, ११; २९, ७
 मित्रं वयं हवामहे २, २३, ४; साम. ७९३
 मित्रं हुवे पूतदक्षं १, २, ७; साम. ८४७; वा. य. ३३, ५७
 मित्रं कृणुध्वं खलु १०, ३४, १४
 मित्रं न यं शिष्या गोषु १, १५१, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 मित्रं न यं सुधितं ६, १५, २
 मित्रश्च तुभ्यं वरुणः ३, १४, ४
 मित्रश्च नो वरुणश्च ५, ७२, ३
 मित्रस्तन्नो वरुणो देवो अर्थः ७, ६४, ३
 मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त ७, ५२, २
 मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी ७, ४०, २
 मित्रस्य चर्षणीधृतो ३, ५९, ६; वा. य. ११, ६२; तै. सं. ३, ४, ११, ५; ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, २
 मित्रा तना न रथ्या ८, २५, २
 मित्राय पञ्च येमिरे ३, ५९, ८
 मित्राय शिक्ष वरुणाय १०, ६५, ५
 मित्रावरुणवन्ता उत ८, ३५, १३
 मित्रो अंहोभिदादुरु ५, ६५, ४

मित्रो अग्निर्भवति यत् ३, ५, ४
 मित्रो जनान्यातयति ३, ५९, १; तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 तै. ब्रा. ३, ७, २, ३; नि. १०, २२
 मित्रो देवेष्वायुषु ३, ५९, ९
 मित्रो नो अत्यंहति ८, ६७, २
 मिमाति वह्निरेतशः ९, ६४, १९
 मिमातु ऋरदितिर्वीतये नः ५, ५९, ८
 मिमीहि श्लोकमास्ये १, ३८, १४
 मिम्यक्ष येषु रोदसी ६, ५०, ५; नि. ६, ६
 मिम्यक्ष येषु सुधिता १, १६७, ३
 मिहः पावकाः प्रतता अभूव ३, ३१, २०
 मीळहुष्मतीव पृथिवी ५, ५६, ३
 मुञ्चन्तु मा शपथ्याद् १०, ९७, १६; अथर्व. ६, ९६, २;
 ७, ११२, २; वा. य. १२, ९०
 मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय १०, १६१, १; अथर्व.
 ३, ११, १; २०, ९६, ६
 मुनयो वातरक्षणाः १०, १३६, २
 मुमुक्ष्वो मनवे १, १४०, ४
 मुमोद गर्भो वृषभः १०, ८, २
 मुषाय सूर्यं कवे १, १७५, ४
 मूरा अभूरा न वयं १०, ४, ४; नि. ६, ८
 मूर्धा दिवो नाभिरग्निः १, ५९, २
 मूर्धानं दिवो अरतिं ६, ७, १; साम. ६७; ११४०; वा. य.
 ७, २४; ३३, ८; तै. सं. १, ४, १३, १
 मूर्धा भुवो भवति नक्तं १०, ८८, ६; नि. ७, २७
 मूषो न शिक्षा व्यदन्ति १०, ३३, ३
 मृगो न भीमः कुचरो गिरि १०, १८०, २; साम. १८७३;
 अथर्व. ७, ८४, ३; वा. य. १८, ७१; तै. सं.
 १, ६, १२, ४
 मृजन्ति त्वा दश क्षिपो ९, ८, ४; साम. ११८१
 मृजन्ति त्वा सममुवो ९, ६६, ९
 मृजानो वारे पवमानो ९, १०७, २२; साम. १०८०
 मृज्यमानः सुहस्य ९, १०७, २१; साम. ५१७; १०७९
 मृळत नो मरुतो मा वधि ५, ५५, ९
 मृळा नो रुद्रोत १, ११४, २; तै. सं. ४, ५, १०, २
 मृत्योः पदं योपयन्तो १०, १८, २, अथर्व. १२, २, ३०;
 तै. आ. ६, १०, २
 मेघन्तु ते वह्नयो १, ३७, ३; नि. ८, ३
 मेधाकारं विदथस्य १०, ९१, ८; साम. ९८४; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, ३
 मेहनाहनकरणात् १०, १६३, ५, अथर्व. २०, ९६, २१

मैनमग्ने वि दहो १०, १६, १; अथर्व. १८, २, ४; तै. आ.
 ६, १, ४
 मौघमञ्जं विन्दते १०, ११७, ६; तै. ब्रा. २, ८, ८, ३;
 नि. ७, ३
 मो ते रिषन्ये अच्छोक्तिभिः ८, १०३, १३
 मो षु णः परापरा १, ३८, ६
 मो षु णः सोम मृत्यवे १०, ५९, ४
 मो षु त्वा वाघतश्चनारे ७, ३२, १; साम. २८४; १६७५
 मो षु देवा अदः स्वर १, १०५, ३
 मो षु ब्रह्मेव ८, ९२, ३०; साम. ८२६; अथर्व. २०, ६०, ३
 मो षु वरुण मृण्मयं ७, ८९, १
 मो षु वो अस्मदभि तानि १, १३९, ८; अथर्व. २०, ६७, २
 मो षु ण इन्द्रात्र पृत्सु १, १७३, १२; वा. य. ३, ४६
 मो षु णो अत्र जुहुन्त ३, ५५, २
 मो व्वद्य दुर्हणावान् ८, २, २०
 य आत्मदा बलदा यस्य १०, १२१, २; अथर्व. ४, २, १;
 १३, ३, २४; वा. य. २५, १३; तै. सं. ४, १, ८, ४;
 ७, ५, १७, १
 य आध्राय चकमानाय १०, ११७, २
 य आनयत्परावतः ६, ४५, १; साम. १२७
 य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः ७, ८८, ६
 य आयुं कुत्समतिथिग्व ८, ५३, २
 य आर्जकिषु कृत्वसु ९, ६५, २३; साम. ११६४
 य आस्तेयश्च चरति ७, ५५, ६; अथर्व. ४, ५, ५
 य आस्त्वत्क आशये ८, ४१, ७
 य इक्ष आविवासति ६, ६०, ११; साम. ११५०
 य इन्द्रोः पवमानस्याजु ९, ११४, १
 य इन्द्र चमसेष्वा ८, ८२, ७; साम. १६२
 य इन्द्र यतयस्त्वा ८, ६, १८
 य इन्द्र जुष्टो मघवन्ते अस्ति ७, २७, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 य इन्द्र सस्त्यव्रतो ८, ९७, ३
 य इन्द्र सोमपातमो ८, १२, १; साम. ३९४; अथर्व.
 २०, ६३, ७
 य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथे १, १०८, १
 य इन्द्राग्नी सुतेषु वां ६, ५९, ४; नि. ५, २२
 य इन्द्राय वचोयुजा १, २०, २
 य इन्द्राय सुनवत् सोमं ४, २४, ७
 य इमा विश्वा जातानि ५, ८२, ९
 य इमा विश्वा भुवनानि जुह्व १०, ८१, १; वा. य. १७, १७;
 तै. सं. ४, ६, २, १

य इमे उमे अहनी ५, ८२, ८
 य इमे द्यावापृथिवी जनित्री १०, ११०, ९; अथर्व. ५, १२, ९; वा. य. २९, ३४; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १४
 य इमे रोदसी उमे अहं ३, ५३, १२
 य इमे रोदसी मही समीची ८, ६, १७
 य इमे रोदसी मही सं मातरेव ९, १८, ५
 य ई राजानावृत्तुथा ६, ६२, ९
 य ई वहन्त आशुभिः ५, ६१, ११
 य ई खयन्ति पर्वतान् १, १९, ७
 य ई चकार न सो अस्य १, १६४, ३२; अथर्व. ९, १०, १०; नि. २, ८
 य ई चिकेत गुहा १, ६७, ७
 य ईशिरि भुवनस्य १०, ६३, ८
 य उक्था केवला दधे ८, ५२, ३
 य उक्थेभिर्न विन्धते ८, ५१, ३
 य उग्र इव शर्यहा ६, १६, ३९; साम. १७०७; तै. सं. २, ६, ११, ४
 य उग्रः सन्ननिष्टतः ८, ३३, ९; साम. १६९८; अथर्व. २०, ५३, ३; ५७, १३
 य उग्रा अर्कमानुषुः १, १९, ४
 य उग्रैर्म्यश्चिदोजियान् ९, ६६, १७
 य उदाजन्पितरो १०, ६२, २
 य उदानद् व्ययन् १०, १९, ५; अथर्व. ६, ७७, २
 य उदचि यज्ञे अध्वरेष्ठा १०, ७७, ७
 य उदचीन्द्र देवगोपाः १, ५३, ११; अथर्व. २०, २१, ११
 य उद्गः कलिंगं भिनत् ८, ३२, २५
 य उशता मनसा सोमं १०, १६०, ३; अथर्व. २०, २६, ३
 य उ श्रिया दमेष्वा २, ८, ३
 य उस्त्रिया अप्या अन्तः ९, १०८, ६; साम ५८५
 य ऋक्षादंहसो मुचत् ८, २४, २७
 य ऋज्जामह्यं मामहे ८, १, ३२
 य ऋज्जा वातरंहसो ८, ३४, १७
 य ऋते चिदभिप्रिषः ८, १, १२; साम. २४४; अथर्व. १४, २, ४७; तै. आ. ४, २०, १; कात्या. औ. सू. २५, ५, ३०; ताण्ड्य. ब्रा. ९, १०, १
 य ऋते चिद्वास्पदेभ्यः ८, २, ३९
 य ऋतेन सूर्यमारोहन् १०, ६२, ३
 य ऋष्वः श्रावयत्सखा ८, ४६, १२
 य ऋष्वा रिष्टिविष्टुतः ५, ५२, १३
 य एक इच्छ्यावयती ४, १७, ५

य एक इत्तमु धुहि ६, ४५, १६
 य एक इद्व्यश्चर्षणीनां ६, २२, १; अथर्व. २०, ३६, १
 य एक इद्विदयते १, ८४, ७; साम. ३८९; १३४१; अथर्व. २०, ६३, ४; नि. ४, १७
 य एकश्चर्षणीनाम् १, ७, ९; अथर्व. २०, ७०, १५
 य एको अस्ति दंसना ८, १, २७
 य एनमादिदेशति ६, ५६, १
 य ओजिष्ठ इन्द्र तं ६, ३३, १
 य ओजिष्ठस्तमा भर ९, १०१, ९; साम. ८२०
 य ओहते रक्षसो देववीतौ ५, ४२, १०
 यं यज्ञं नयथा नरः १, ४१, ५
 यं युवं दाशध्वराय देवा ६, ६८, ६
 यं रक्षन्ति प्रचेतसो १, ४१, १; साम. १८५
 यं वर्धयन्तीद्विरः ६, ४४, ५
 यं विप्रा उक्थवाहसो ८, १२, १३
 यं वै सूर्यं स्वर्भानुः ५, ४०, ९
 यं सीमकृष्णवन्तमसे ४, १३, ३
 यं सीमनु प्रवतेव द्रवन्तं ४, ३८, ३
 यं सुपर्णः परावतः १०, १४४, ४
 यं सोममिन्द्र पृथिवीं ३, ४६, ५
 यं स्मा पृच्छन्ति कुह २, १२, ५; अथर्व. २०, ३४, ५
 यः ककुभो निधारयः ८, ४१, ४
 यः कुक्षिः सोमपातमः १, ८, ७; अथर्व. २०, ७१, ३
 यः कृन्तदिद्वि योन्यं ८, ४५, ३०
 यः पंचचर्षणीरभि ७, १५, २
 यः परस्याः परावतः १०, १८७, २; अथर्व. ६, ३४, ३; नि. ५, ५
 यः पावमानीरध्येति ९, ६७, ३१; साम. १२९८
 यः पुष्पिणीश्च २, १३, ७
 यः पूर्याय वेधसे १, १५६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, ९
 यः पृथिवीं व्यथमानाम् २, १२, २; अथर्व. २०, ३४, २
 यः पौरुषेयेण ऋषिषा १०, ८७, १६; अथर्व. ८, ३, १५
 यः प्राणतो निमिषतो १०, १२१, ३; अथर्व. ४, २, २; वा. य. २३, ३; २५, ११; तै. सं. ४, १, ८, ४; ७, ५, १६, १
 यः शक्रो मृक्षो अश्व्यः ८, ६६, ३
 यः शग्मस्तुविशग्म ते ६, ४४, २
 यः शम्बरं पर्वतेषु २, १२, ११; अथर्व. २०, ३४, ११
 यः शम्भतो मद्यंनो २, १२, १०; अथर्व. २०, ३४, १०
 यः शुक्र इव सूर्यो १, ४३, ५
 यः शूरेभिर्हव्यो १, १०१, ६

यः श्वेताँ अधिनिर्णिजः ८, ४१, १०
 यः संख्ये चिच्छतक्रतुः ८, ३२, ११
 यः सन्नाहा विचर्षणिः ६, ४६, ३; साम. १८६
 यः सत्तरश्मिर्बृषभः २, १२, १२; अथर्व. २०, ३४, १३
 यः समिधा य आहुती ८, १९, ५
 यः सुनीथो ददाशुषे २, ८, २
 यः सुन्वते पचते २, १२, १५; अथर्व. २०, ३४, १८
 यः सुन्वतमवति यः २, १२, १४; अथर्व. २०, ३४, १५
 यः सुषण्यः सुदक्षिणः ८, ३३, ५
 यः सुबिन्दमनर्शनिं ८, ३२, २
 यः सोमः कलशेषवाँ ९, १२, ५; साम. १२००
 यः सोम संख्ये तव १, ९१, १४
 यः स्नीहितीषु पुरुषः १, ७४, २; साम. १३८०
 यः स्नाह्मन्धानो गध्यासम ४, ३८, ४
 यं कुमार नवं रथं १०, १३५, ३
 यं कुमार प्रावर्तयो १०, १३५, ४
 यं क्रन्दसी अवसा १०, १२१, ६; अथर्व. ४, २, ३; वा. य.
 ३२, ७; तै. सं. ४, १, ८, ५
 यं क्रन्दसी संयती २, १२, ८; अथर्व. २०, ३४, ८
 यच्च गोषु दुष्प्रज्यं ८, ४७, १४
 यच्चित्रमप्य उषसो वहन्ती १, ११३, २०
 यच्चिद्धि ते अपि व्यथिः ८, ४५, १९
 यच्चिद्धि ते गणा इमे ५, ७९, ५
 यच्चिद्धि ते पुरुषत्रा ४, १२, ४; तै. सं. ४, ७, १५, ६
 यच्चिद्धि ते विशो यथा १, २५, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 यच्चिद्धि त्वं गृहेगृह १, २८, ५; नि. ९, २१
 यच्चिद्धि त्वा जना इमे ८, १, ३; अथर्व. २०, ८५, ३
 यच्चिद्धि वां पुर ऋषयो ८, ८, ६
 यच्चिद्धि शश्वता तना १, २६, ६; साम. १६१८
 यच्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र ४, ३२, १३, ८, ६५, ७
 यच्चिद्धि सत्य सोमपा १, २९, १; अथर्व. २०, ७४, १
 यच्छक्रासि परावति (०। अतस्त्वा) ८, ९७, ४;
 साम. २६४
 यच्छक्रासि परावति (०। यद्वा) ८, १३, १५
 यच्छल्मलौ भवति ७, ५०, ३
 यच्छुश्रूया इमं हवं ८, ४५, १८
 यजध्वेनं प्रियमेधा ८, २, ३७
 यजन्ते अस्य संख्यम् ७, ३६, ५
 यजमानाय सुन्वत आग्ने ५, २६, ५
 यजस्व वीर प्र विहि २, २६, २
 यजस्व होतरिषितो ६, ११, १

यज्ञा नो मित्रावरुणा १, ७५, ५; साम. १५३७; वा. य.
 ३३, ३; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
 यज्ञाम इक्ष्मसा वृद्धमिन्द्रं ३, ३२, ७
 यज्ञामह इन्द्रं वज्रं १०, २३, १; साम. ३३४
 यज्ञामहे वां महः १, १५३, १
 यजिष्ठं त्वा यजमाना १, १२७, २; साम. १८१४
 यजिष्ठं त्वा ववृमहे ८, १९, ३; साम. ११२; १४१३
 यज्ञातवेदो भुवनस्य १०, ८८, ५
 यज्ञायथा अपूर्व्यं ८, ८९, ५; साम. ६०१, १४२९
 यज्ञायथास्तदहरस्य ३, ४८, २
 यज्ञ इन्द्रमवर्धयत् ८, १४, ५; साम. १२१; १६३९; अथर्व.
 २०, २७, ५
 यज्ञं च नस्तन्वं च १०, १५७, २; साम. ११११; अथर्व.
 २०, ६३, १; १२४, ४
 यज्ञं पृच्छामि १, १०५, ४
 यज्ञस्य केतुः पवते ९, ८६, ७
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त १०, १२२, ४
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निम् ५, ११, २; साम. ९०९;
 तै. सं. ४, ४, ४, ३
 यज्ञस्य वो रथ्यं विष्पतिं १०, ९२, १
 यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा ८, ३८, १; साम. १०७३
 यज्ञानां रथ्ये वयं ८, ४४, २७
 यज्ञायज्ञा वः समना तुतुर्वणिः १, १६८, १
 यज्ञायज्ञा वो अग्नये ६, ४८, १; साम. ३५; ७०३; वा. य.
 २७, ४२
 यज्ञासाहं दुव इषे १०, २०, ७
 यज्ञे दिवो नृषदने पृथिव्या ७, ९७, १
 यज्ञेन गातुमप्सुरो २, २१, ५
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः १, १६४, ५०; १०, ९०, १६;
 अथर्व. ७, ५, १; वा. य. ३१, १६; तै. सं. ३, ५, ११, ५;
 तै. आ. ३, २, ७; श. ब्रा. १०, २, २, २
 यज्ञेन वर्धत जातवेदसम् २, २, १
 यज्ञेन वाचः पदवीयं १०, ७१, ३
 यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अर्वाक् ३, ३२, १३
 यज्ञेभिरनुतक्रतुं ८, २३, ८
 यज्ञेभिर्यज्ञवाहसं ८, १२, २०
 यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो १०, ९३, २
 यज्ञैः सम्मिष्टाः पृषतीभिः २, ३६, २; अथर्व. २०, ६७, ४
 यज्ञैरथर्वा प्रथमः १, ८३, ५; अथर्व. २०, २५, ५
 यज्ञैरिष्टः संनममानः १०, ८७, ४; अथर्व. ८, ३, ६
 यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो १, ८६, २; तै. सं. ४, २, ११, २

यज्ञो देवानां प्रलेति सुन्नं १, १०७, १; वा. य. ८, ४;
 ३३, ६८; तै. सं. १, ४, २२, १; २, १, ११, ४
 यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूत् ३, ३२, ११
 यज्ञो हि व्मेन्द्रं १, १७३, ११
 यज्ञो हीळो वो अन्तर ८, १८, १९
 यं जनासो हविष्मन्तो ८, ७४, २; साम. १५६५
 यत इन्द्र भयामहे ८, ६१, १३; साम. २७४; १३२१;
 अथर्व. १९, १५, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ.
 १०, १, १; तां. ब्रा. १५, ४, ३
 यता सुजूर्णी रातिनी ४, ६, ३
 यत्किं चेदं वरुण ७, ८९, ५; अथर्व. ६, ५१, ३; तै. सं.
 ३, ४, ११, ६
 यत्तुदसूर एतशं ८, १, ११
 यत्ततीयं सवनं रत्नधेयं ४, ३५, ९
 यत्ते अपो यदोषधीः १०, ५८, ७
 यत्ते कृष्णः शकुन १०, १६, ६; अथर्व. १८, ३, ५५; तै. आ.
 ६, ४, २
 यत्ते गात्रादग्निना १, १६२, ११; वा. य. २५, ३४; तै. सं.
 ४, ६, ८, ४
 यत्ते चतस्रः प्रदिशो १०, ५८, ४
 यत्ते दिक्षु प्रराध्यं ५, ३९, ३; साम. ११७४
 यत्ते दिवं यत्पृथिवीं १०, ५८, २
 यत्ते पराः परावतो १०, ५८, ११
 यत्ते पर्वतान्बृहतो १०, ५८, ९
 यत्ते पवित्रमर्चिवत् ९, ६७, २४
 यत्ते पवित्रमर्चिषि ९, ६७, २३; वा. य. १९, ४१; तै. ब्रा.
 १, ४, ८, २
 यत्ते भूतं च भव्यं च १०, ५८, १२
 यत्ते भूमिं चतुर्भुजं १०, ५८, ३
 यत्ते मनुष्यदनीकं १०, ६९, ३
 यत्ते मरीचीः प्रवतो १०, ५८, ६
 यत्ते यमं वैवस्वतं १०, ५८, १
 यत्ते राजन्वृतं हविः ९, ११४, ४
 यत्ते विश्वमिदं जगन् १०, ५८, १०
 यत्ते समुद्रमर्णवम् १०, ५८, ५
 यत्ते सादे महसा १, १६२, १७; वा. य. २५, ४०; तै. सं.
 ४, ६, ९, २
 यत्ते सूर्यं यदुषसं १०, ५८, ८
 यत्ते सोम गवाशिरो १, १८७, ९
 यत्त्वा तुरीयमनुभिः १, १५, १०

यत्त्वा देवा प्रपिबन्ति १०, ८५, ५; अथर्व. १४, १, ४; नि.
 ११, ५
 यत्त्वा पृच्छादीजानः ८, २४, ३०
 यत्त्वा यामि दद्धि तन्नः १०, ४७, ८
 यत्त्वा सूर्यं स्वर्मानुः ५, ४०, ५
 यत्त्वा होतारमनजन् ३, १२, ५
 यत्त्वेषया मा नदयन्त १, १६६, ५
 यत्पर्जन्यं कनिक्रदत् ५, ८३, ९
 यत्पाकत्रा मनसा १०, २, ५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ५
 यत्पाञ्चजन्यया विभेन्द्रे ८, ६३, ७; नि. ३, ८
 यत्पुरुषं व्यदधुः १०, ९०, ११; अथर्व. १९, ६, ५; वा. य.
 ३१, १०; तै. आ. ३, १२, ५
 यत्पुरुषेण हविषा १०, ९०, ६; अथर्व. १९, ६, १०; वा. य.
 ३१, १४; तै. आ. ३, १२, ३
 यत्पूर्व्यं मरुतो यच्च नूतन ५, ५५, ८
 यत्प्राधासिद्धं पृषतीभिरग्नैः ५, ५८, ६
 यत्र कामा निकामाश्च ९, ११३, १०
 यत्र क च ते मनो ६, १६, १७; साम. ७०६
 यत्र ग्रावा पृथुबुध १, २८, १
 यत्र ज्योतिरजसं ९, ११३, ७
 यत्र देवाँ ऋषायतो ४, ३०, ५
 यत्र द्वाविज जघना १, २८, २
 यत्र नार्यपच्यवं १, २८, ३
 यत्र बाणाः संपतन्ति ६, ७५, १७; साम. १८६६; वा. य.
 १७, ४८; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 यत्र ब्रह्मा पवमान ९, ११३, ६
 यत्र संथां वि बध्ते १, २८, ४
 यत्र राजा वैवस्वतो ९, ११३, ८
 यत्र वह्निरभिहितो ५, ५०, ४
 यत्र वेथ वनस्पते ५, ५, १०; तै. ब्रा. ३, ७, ४, ५
 यत्र शूरासस्तन्वो वितन्वते ६, ४६, १२
 यत्रा चक्रमृता गातुमसौ ७, ६३, ५; नि. ६, ७
 यत्रानन्दाश्च मोदाश्च ९, ११३, ११
 यत्रा नरः समयन्ते कृतध्वजो ७, ८३, २
 यत्रानुकामं चरणं ९, ११३, ९
 यत्रा वदेते अवरः १०, ८८, १७; नि. ७, ३०
 यत्रा समुद्रः स्कभितो १०, १४९, २
 यत्रा सुपर्णा अमृतस्य १, १६४, २१; अथर्व. ९, ९, २२;
 नि. ३, १२
 यत्रेदानीं पश्यसि १०, ८७, ६; अथर्व. ८, ३, ५

यत्रोत बाधितेभ्यः ४, ३०, ४

यत्रोत मर्त्याय कं ४, ३०, ६

यत्रोषधीः समरमत १०, ९७, ६; वा. य. १२, ८०; तै. सं. ४, २, ६, २

यत्संवत्समृभवो गामरक्षन् ४, ३३, ४

यत्सानीः सानुमारहत् १, १०, २; साम. १३४५

यत्सिन्धौ यदासिकन्यां ८, २०, २५

यत्सोम आ सुते नर ७, ९४, १०

यत्सोम चित्रमुक्थं ९, १९, ९; साम. ९९९

यत्सोममिन्द्र विष्णवि ८, १२, १६; साम. ३८४; अथर्व. २०, १११, १

यत्सोमो वाजमर्षति ९, ५६, २

यत्स्थो दीर्घप्रसन्नानि ८, १०, १

यथा कण्वे मघवन्प्रसदस्यवि ८, ४९, १०

यथा कण्वे मघवन्मेघे ८, ५०, १०

यथा कलां यथा शफं ८, ४७, १७; अथर्व. ६, ४६, ३; १९, ५७, १

यथा गौरो अपा कृतं ८, ४, ३; साम. २५२; १७२१; नि. ३, २०

यथा चिष्कण्वमावतं ८, ५, २५

यथा चिद्वृद्धमतसं ८, ६०, ७

यथा चिन्मन्यसे हृदा ५, ५६, २

यथा देवा असुरेषु १०, १५१, ३; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७

यथा नो अदितिः करत् १, ४३, २; तै. सं. ३, ४, ११, २

यथा नो मित्रो अर्यमा ८, ३१, १३

यथा नो मित्रो वरुणो १, ४३, ३

यथापवथा मनवे ९, ९६, १२

यथा पूर्वैभ्यः शतसां ९, ८२, ५

यथा पूर्वैभ्यो जरितृभ्यः १, १७५, ६; १७६, ६

यथाभवदनुदेयी १०, १३५, ६

यथा मनौ विवस्वति ८, ५२, १

यथा मनौ सांवरणौ ८, ५१, १

यथायजो होत्रमग्ने पृथिव्या ३, १७, २

यथा युगं वरत्रया १०, ६०, ८

यथा रुद्रस्य सूनवो ८, २०, १७

यथा वः स्वाहा अग्नये दाक्षोम ७, ३, ७

यथा वरो सुषाम्ने ८, २४, २८

यथा वशन्ति देवास्तथेदसत् ८, २८, ४

यथा वातः पुष्करिणीं ५, ७८, ७; श. ब्रा. १४, ९, ४, २२

यथा वातो यथा वनं ५, ७८, ८; वा. य. ८, २८, नि. ३, १५

यथा वामत्रिरग्निना ८, ४२, ५

यथा विद्वाँ अरं करत् २, ५, ८

यथा विप्रस्य मनुषो १, ७६, ५

यथा ह त्यद्वसवो ४, १२, ६; १०, १२६, ८; तै. सं. ४, ७, १५, ७

यथाहान्यनुपूर्वं १०, १८, ५; अथर्व. १२, २, २५; तै. आ. ६, १०, १

यथा होतमनुषो देवताता ६, ४, १; तै. सं. ४, ३, १३, २

यथेयं पृथिवी मही १०, ६०, ९

यथोत कृत्स्ने धने ८, ५, २६

यदक्रन्दः प्रथमं जायमानः १, १६३, १; वा. य. २९, १२; तै. सं. ४, २, ८, १; ६, ७, १

यदग्न एषा समितिः १०, ११, ८; अथर्व. १८, १, २६

यदग्ने अथ मिथुना १०, ८७, १३; अथर्व. ८, ३, १२

यदग्ने कानि कानि चित् ८, १०२, २०; अथर्व. १९, ६४, ३; वा. य. ११, ७३; तै. सं. ४, १, १०, १

यदग्ने दिविजा असि ८, ४३, २८

यदग्ने मर्त्यस्त्वं ८, १९, २५

यदग्ने स्यामहं त्वं ८, ४४, २३

यदङ्ग तविषीयवो ८, ७, २

यदङ्ग तविषीयस ८, ६, २६

यदङ्ग त्वा भरताः सं तरेषु ३, ३३, ११

यदङ्ग दाशुषे त्वं १, १, ६

यदचरस्तन्वा वावृधानो १०, ५४, २; श. ब्रा. ११, १, ६, १०

यदज्ञातेषु वृजनेषु १०, २७, ४

यदद्युपजिह्विका ८, १०२, २१; वा. य. ११, ७४; तै. सं. ४, १, १०, १; नि. ३, २०

यददो दिवो अर्णव ८, २६, १७

यददो पितो अजगन् १, १८७, ७

यददो वात ते गृहे १०, १८६, ३; साम. १८४२; तै. ब्रा. २, ४, १, ८; तै. आ. २, ४२, २

यदग्निः परिषिच्यसे ९, ६५, ६; साम. ७८५

यदद्य कच्च वृत्रहन् ८, ९३, ४; साम. १२६; अथर्व. २०, ११२, १; वा. य. ३३, ३५

यदद्य कर्हि कर्हि चित् ८, ७३, ५

यदद्य त्वा पुरुष्टुत ६, ५६, ४

यदद्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन् ३, २९, १६; अथर्व. ७, ९७, १; वा. य. ८, २०; तै. सं. १, ४, ४४, २

यदद्य भागं विभजासि १, १२३, ३

यदद्य वां नासत्योक्तैः ८, ९, ९; अथर्व. २०, १४०, ४

यदद्य सूर उदितेऽनागा ७, ६६, ४; साम. १३५१; वा. य. ३३, २०

यदद्य सूर उदिते यन् ८, २७, २१

यदद्य सूर्य उद्यति ८. २७, १९
 यदद्य सूर्य ब्रवो नागाः ७. ६०, १
 यदद्य स्थः परावति ५, ७३, १
 यदद्याश्विनावपाक ८. १०, ५
 यदद्याश्विनावहम् ८, ९, १३; अथर्व. २०, १४१, ३
 यदाग्निगवो अग्निगू ८, २२, ११
 यदंतरा परावतम् ३, ४०. ९; अथर्व. २०, ६, ९
 यदन्तरिक्षे पतथः पुरुमुजा ८, १०, ६
 यदन्तरिक्षे यद्विवि ८. ९, २; अथर्व. २०, १३९, २
 यदन्ति यच्च दूरके ९, ६७, २१
 यदन्यासु वृषभो ३, ५५, १७
 यदपामोषधीनां १, १८७, ८
 यदप्सु यद्वनस्पतौ ८. ९, ५; अथर्व. २०, १३९, ५
 यदब्रवं प्रथमं वां वृणानः १. १०८, ६
 यदयातं शुभस्पती १०, ८५, १५; अथर्व. १४, १, १५
 यदयातं दिवोदासाय वर्तिः १, ११६, १८
 यदयुक्ता अरुषा १, ९४, १०
 यदर्जुन सारमेय ७, ५५, २
 यदश्वस्य ऋविषो मक्षिका १, १६२, ९; वा. य. २५, ३२;
 तै. सं. ४. ६, ८, ३
 यदश्वान्धूर्षु पृषतीरयुग्ध्वं ५, ५५, ६
 यदश्वाय वास उपस्तृणन्ति १, १६२, १६; वा. य. २५, ३९;
 तै. सं. ४. ६, ९, २
 यदश्विना पृच्छमानाव० १०, ८५, १४; अथर्व. १४, १, १४
 यदस्य धामनि प्रिये ८, १२, ३२
 यदस्य मन्युरध्वनीत् ८, ६, १३
 यदाजिं यास्याजिकृत् ८ ४५, ७
 यदा ते मारुतीर्विशः ८, १२, २९
 यदा ते विष्णुरोजसा ८, १२, २७
 यदा ते हर्यता हरी ८, १२, २८
 यदादीध्ये नदविषाणि १०, ३४, ५; नि. १२, ७
 यदापीतासो अंशवो ८, ९, १९; अथर्व. २०, १४२, ४
 यदारमक्रन्तुभवः पितृभ्यां ४. ३३, २
 यदा वज्रं हिरण्यमित् १०, २३, ३; अथर्व. २०, ७३, ४
 यदा वलस्य पीयतो १०, ६८, ६; अथर्व. २०, १६, ६
 यदा वाजमसनत् १०, ६७, १०; अथर्व. २०, ९१, १०
 यदा वीर्यदपीच्यं ८, ४७, १३
 यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे ७, ४२, ४
 यदा वृत्रं नदीवृत् ८, १२, २६
 यदाशसा निःशसा १०, १६४, ३; अथर्व. ६, ४५, २;
 तै. ब्रा. ३, ७, १२, ४

यदा समयं व्यचेद् ४. २४, ८
 यदासु मर्तो अमृतासु १०, ९५, ९
 यदा सूर्यमसुं दिवि ८, १२, ३०
 यदि क्षितायुर्यदि वा १०, १६१, २; अथर्व. ३, ११, २;
 २०, ९६, ७
 यदिन्द्र चित्र मेहनास्ति ५, ३९, १; साम. ३४५, ११७२;
 तांढ्य ब्रा. १४, ६, ४; नि. ४, ४
 यदिन्द्र ते चतस्रो ५, ३५, २
 यदिन्द्र दिवि पार्ये यदधक् ६, ४०, ५
 यदिन्द्र नाहुषीष्वां ६, ४६, ७; साम. २६२
 यदिन्द्र पूर्वो अपराय शिक्षन् ७, २०, ७
 यदिन्द्र पृतनाज्ये ८, १२, २५
 यदिन्द्र प्रागपागुदङ् (०। आ याहि) ८. ६५, १
 यदिन्द्र प्रागपागुदङ् (०। सिमा) ८, ४, १; साम. २७९;
 १२३१; अथर्व. २०. १२०. १
 यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते १०, १६४. ४; अथर्व. ६, ४५, ३
 यदिन्द्र मन्मशस्त्वा ८, १५, १२
 यदिन्द्र यावतस्त्वं ७, ३२, १८; साम. ३१०; १७९६;
 अथर्व. २०, ८२, १
 यदिन्द्र राघो अस्ति ८, ५४, ५
 यदिन्द्र सर्गे अर्चतः ६, ४६, १३
 यदिन्द्राग्नी अवमस्यां १, १०८, ९
 यदिन्द्राग्नी उदिता सूर्यस्य १, १०८, १२
 यदिन्द्राग्नी जना इमे ८. ४०, ७
 यदिन्द्राग्नी दिवि द्यौ १, १०८, ११
 यदिन्द्राग्नी परमस्यां १. १०८, १०; नि. १२, ३१
 यदिन्द्राग्नी मदथः स्वे १, १०८, ७
 यदिन्द्राग्नी यदुषु १. १०८, ८
 यदिन्द्राहं यथा त्वं ८, १४, १; साम. १२२; १८३४; अथर्व.
 २०, २७, १
 यदिन्द्राहन्प्रथमजामहीनां १, ३२, ४; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३
 यदिन्द्रेण सरथं याथो ८, ९, १२; अथर्व. २०, १४१, २
 यदिन्द्रो अनयद्रितो ६, ५७, ४; साम. १४८
 यदिन्विन्द्र पृथिवी १, ५२, ११
 यदि प्रवृद्ध सत्पते ८. १२, ८
 यदिमा वाजयज्ञहं १०, ९७, ११; वा. य. १२, ८५; तै. सं.
 ४, २, ६, २; नि. ३, १५
 यदि मे रारणः सुत ८, ३२, ६
 यदि मे सख्यमावर ८, १३, २१
 यदि वाहमनृतदेव ७, १०४, १४; अथर्व. ८, ४, १४
 यदि स्तुतस्य मरुतो अधि ७, ५६, १५
 यदि स्तोमं मम अवत् ८, १, १५

यदीं सुतास इन्द्रवोऽभि ८, ५०, ३
 यदीं सोमा बभूधूता ५, ३०, ११
 यदी घृतेभिराहुतो ८, १९, २३
 यदीं गणस्य रक्षनामजीगः ५, १, ३; साम. १७४८
 यदीदहं युधये १०, २७, २
 यदी मञ्जन्ति बाहुभिः ३, २९, ६
 यदी मातुरुष स्वसा २, ५, ६
 यदीमिन्द्र श्रवाय्यं ५, ३८, २
 यदीमृतस्य पयसा १, ७९, ३
 यदीमनां उशतो ७, १०३, ३
 यदीशीयामृतानां १०, ३३, ८
 यदी सुतेभिरिन्दुभिः ६, ४२, ३; साम. १४४२
 यदुत्तमे मरुतो ५, ६०, ६; तै. ब्रा. २, ७, १२, ४
 यदुदङ्गो वृषाकपे १०, ८६, २२; अथर्व. २०, १२६, २२;
 नि. १३, ३
 यदुदीरत आजयो १. ८१, ३; साम. ४१४; १००४;
 अथर्व. २०, ५६, ३
 यदुद्धतो निवतो यासि १०, १४२, ४
 यदुल्लो वदति मोघं १०, १६५, ४
 यदुष औच्छः प्रथमा १०, ५५, ४
 यदुषो यासि भानुना ८, ९, १८; अथर्व. २०, १४२, ३
 यदून्धयमुदरस्यापवाति १, १६२, १०; वा. य. २५, ३३;
 तै. सं. ४, ६, ८, ४
 यदेदेनमदधुर्यज्ञियासो १०, ८८, ११; नि. ७, २९
 यदेमि प्रस्फुजिव ७, ८९, २
 यदेषामन्यो अन्यस्य वाचं ७, १०३, ५
 यदेषां पृथ्वी रथे ८, ७, २८; अथर्व. १३, १, २१
 यद्गायन्ने अधि गायन्त्रं १, १६४, २३; अथर्व. ९, १०, १
 यद्गोपावददितिः ७, ६०, ८
 यद्दधिषे प्रदिवि चार्वाङ्गं ७, ९८, २; अथर्व. २०, ८७, २
 यद्दधिषे मनस्यसि ८, ४५, ३१
 यद्देवा अदः सलिले १०, ७२, ६
 यद्देवाः शर्म क्षरणं ८, ४७, १०
 यद्देवानां मित्रमहः पुरोहित १, ४४, १२
 यद्देवापिः शान्तनवे १०, ९८, ७; नि. २, १२
 यद्देवा यतयो यथा १०, ७२, ७
 यद्दयाव इन्द्र ते शतम् ८, ७०, ५; साम. २७८; ८६२;
 अथर्व. २०, ८१, १; ९२. २०; तै. सं. २, ४, १४, ३;
 तै. ब्रा. १, ७, ५; नि. १३, १
 यद्द स्यद्वां पुरुमीळहस्य १, १५१, २
 यद्द स्यन्मित्रावरुणा १, १३९, २

यद्द नूनं यद्वा यज्ञे ८, ४२, ७
 यद्द नूनं परावति ८, ५०, ७
 यद्द प्राचीरजगन्तोरो १०, १५५, ४; अथर्व. २०, १३७, १
 यद्द यान्ति मरुतः १, ३७, १३
 यद्दविष्यमृतुशो देवयानं १, १६२, ४; वा. य. २५, २७;
 तै. सं. ४, ६, ८, २
 यद्द स्या त इन्द्र श्रुष्टिरस्ति १, १७८, १
 यद्दहिष्ठं नातिविधे सुदानू ५, ६२, ९; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
 यद्युज्जते मरुतो रुक्मवक्षसः २, ३४, ८
 यद्युज्जायं वृषणमग्निना १, १५७, २; साम. १७५९
 यद्यूयं पृथिमातरो १, ३८, ४
 यद्योधया महतो मन्यमानः ७, ९८, ४; अथर्व. २०, ८७, ४
 यद्गोदसी प्रदिवो अस्ति ६, ६२, ८
 यद्गः श्रान्ताय सुन्वते ८, ६७, ६
 यद्वा उ विश्वपतिः शितः ८, २३, १३; साम. ११४
 यद्वाग्वदन्त्यविचेतनानि ८, १००, १०; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११;
 नि. ११, २८
 यद्वां कक्षीवाँ उत ८, ९, १०; अथर्व. २०, १४०, ५
 यद्वाजिनो दाम १, १६२, ८; वा. य. २५, ३१; तै. सं.
 ४, ६, ८, ३
 यद्वातजूतो वना १, ६५, ८
 यद्वा वृक्षौ मघवं द्रुत्यावाज ६, ४६, ८
 यद्वा दिवि पायें सुखिमिन्द्र ६, २३, २
 यद्वा प्रवृद्ध सत्पते ८, ९३, ५; अथर्व. २०, ११२, २
 यद्वा प्रस्रवणे दिवो ८, ६५, २
 यद्वाभिपित्वे असुरा ८, २७, २०
 यद्वा मरुत्वः परमे सधस्ये १, १०१, ८
 यद्वा यज्ञं मनवे संमिमिक्ष ८, १०, २
 यद्वा रुमे रुशमे ८, ४, २; साम. १२३२; अथर्व. २०, १२०, २
 यद्वावन्थ पुरुष्टुत ८, ६६, ५
 यद्वावान पुरुतमं १०, ७४, ६
 यद्वा शक्र परावति ८, १२, १७; अथर्व. २०, १११, २
 यद्वासि रोचने दिवः ८, ९७, ५
 यद्वासि सुन्वतो वृधो ८, १२, १८; अथर्व. २०, १११, ३
 यद्वाहिष्ठं तदमये ५, २५, ७; साम. ८६; वा. य. २६, १२;
 तै. सं. १, १, १४, ४
 यद्विजामन्परुषि ७, ५०, २
 यद्विरूपाचरं मर्त्येषु १०, ९५, १६; श. ब्रा. ११, ५, १, १०
 यद्वीळाविन्द्र यस्तिथरे ८, ४५, ४१; साम. २०७; १०७२;
 अथर्व. २०, ४३, २
 यद् वृत्रं तव चाशभिं १, ८०, १३

ऋग्वेद-मन्त्राणाम्

यद्गो देवाश्चक्रम जिह्वा १०, ३७, १२
यद्गो वयं प्रमिनाम १०, २, ४; अथर्व. १९, ५९, २; तै. सं.
१, १, १४, ४
यं ते इयेनः पदाभरत् ८, ८२, ९
यं ते इयेनश्चाहमवृकं १०, १४४, ५
यं त्रायध्व इदमिदं ७, ५९, १
यं त्वं रथमिन्द्र मेघसा १, १२९, १
यं त्वं विप्र मेघसातौ ८, ७१, ५
यं त्वमग्ने समदहः १०, १६, १३; अथर्व. १८, ३, ६;
तै. आ. ६, ४, १
यं त्वा गोपवनो गिरा ८, ७४, ११; साम. २९
यं त्वा जनास इन्धते ८, ४३, २७
यं त्वा जनास ईळते ८, ७४, १२
यं त्वा जनासो अभि संचरन्ति १०, ४, २; नि. ५, १
यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं १०, ४६, १०
यं त्वा देवापिः शुशुचानो १०, ९८, ८
यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह १, ३६, १०
यं त्वा द्यावापृथिवी यं १०, २, ७
यं त्वा पूर्वमीळितो १०, ६९, ४; नि. ६, १७
यं त्वा वाजिन्नय्या अभि ९, ८०, २
यं देवासस्त्रिरहन् ३, ४, २
यं देवासोऽजनयन्ताभि १०, ८८, ९
यं देवासोऽवथ वाजसातौ यं शूरसाता १०, ६३, १४
यं देवासोऽवथ वाजसातौ यं त्रायध्वे १०, ३५, १४
यज्ञ इन्द्रो जुजुषे ४, २२, १
यज्ञासत्या पराके अर्वाके ८, ९, १५; अथर्व. २०, १४१, ५
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्यो अधि तुर्वशे १, ४७, ७
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्यो अध्यम्बरे ८, ८, १४
यज्ञासत्या भुरण्यथो ८, ९, ६; अथर्व. २०, १४०, १
यज्ञियानं न्ययनं १०, १९, ४
यज्ञिणिजा रेक्णसा १, १६२, २; वा. य. २५, २५; तै. सं.
४, ६, ८, १
यज्ञीक्षणं मां स्पचन्या १, १६२, १३; वा. य. २५, ३६;
तै. सं. ४, ६, ९, १
यं नु नकिः पृतनासु ३, ४९, २; नि. ५, ९
यन्नूनं धीभिरग्निना ८, ९, २१; अथर्व. २०, १४२, ६
यन्नूनमश्यां गतिं ५, ६४, ३
यन्मन्यसे वरेण्यं ५, ३९, २; साम. ११७३; नि. ४, १८
यन्मरुतः सरभसः स्वर्णरः ५, ५४, १०
यमग्निं मेध्यातिथिः १, ३६, ११

यमग्ने पृथु मर्त्यं १, २७, ७; साम. १४१५; वा. य. ६, १९;
तै. सं. १, ३, १३, २
यमग्ने मन्यसे रथि १०, २१, ४
यमग्ने वाजसातम ५, २०, १; वा. य. १९, ६४
यमल्यमिच वाजिनं ९, ६, ५
यमश्विनां ददधुः श्वेतमश्वं १, ११६, ६
यमश्वी नित्यमुपयाति य ७, १, १२
यमस्य मा यम्यं कामः १०, १०, ७; अथर्व. १८, १, ८
यमाचिदन्न यमसूरसूत ३, ३९, ३
यमादहं वैवस्वतात् १०, ६०, १०
यमादित्यासो अहुहः ८, १९, ३४
यमापो अद्रयो जना ६, ४८, ५
यमाय दृतवद्धविः १०, १४, १४; अथर्व. १८, २, ३; तै. आ.
६, ५, १
यमाय मधुमत्तमं १०, १४, १५; अथर्व. १८, २, २; तै. आ.
६, ५, १
यमाय सोमं सुनुत १०, १४, १३; अथर्व. १८, २, १; तै. आ.
६, ५, १
यमासा कृपनीळं १०, २०, ३
यमिन्द्र दधिषे त्वं ८, ९७, २; अथर्व. २०, ५५, ३
यमिमं त्वं वृषाकपिं १०, ८६, ४; अथर्व. २०, १२६, ४
यमी गर्भमृतावृधो ९, १०२, ६
यमीं द्वा सवयसा १, १४४, ४
यसु पूर्वमहुषे तमिदं हुवे २, ३७, २; अथर्व. २०, ६७, ७
यमृत्विजो बहुधा ८, ५८, १
यमे इव यतमाने १०, १३, २; अथर्व. १८, ३, ३८; तै. आ.
६, ५, १
यमेन दत्तं त्रित एनमायुन १, १६३, २; वा. य. २९, १३;
तै. सं. ४, ६, ७, १; नि. ४, १३
यमेरिरे भृगवो १, १४३, ४; नि. ४, २३
यमैच्छाम मनसा सो १०, ५३, १
यमो नो गातुं प्रथमो १०, १४, २; अथर्व. १८, १, ५०
यमो ह जातो यमो १, ६६, ८; नि. १०, २१
यं बहुतेव पिप्रती १, ४१, २
यं मर्त्यः पुरुस्पृहं ५, ७, ६
यं मे दुरिन्द्रो मरुतः ८, ३, २१; नि. ५, १५
यया गा आकरामहे १०, १५६, २; साम. १५२८
यया रथं पारयथात्यहो २, ३४, १५
ययोरधि प्र यज्ञा ८, १०, ४
यवयवं नो अन्धसा ९, ५५, १; साम. २७५
यवं वृकेणाश्विना वपन्ता १, ११७, २१; नि. ६, २६

याश्चकेत स सुक्रतुः ५, ६५, १
 यश्चिदापो महिना १०, १२१, ८; वा. य. २७, २६; ३२, ७;
 तै. सं. ४, १, ८, ६
 यश्चिद्धि त इत्था भगः १, २४, ४
 यश्चिद्धि त्वा बहुभ्यः १, ८४, ९; साम. १३४२; अथर्व.
 २०, ६३, ६
 यस्त इष्टं जभरतिस ४, २, ६; तै. आ. ६, २, १
 यस्त इन्द्र प्रियो जनो ७, २०, ८
 यस्त इन्द्र महीरप ८, ६, १६
 यस्त ऊरु विहरति १०, १६२, ४; अथर्व. २०, ९६, १४
 यस्तस्तम्भ सहसा विज्मः ४, ५०, १; अथर्व. २०, ८८, १
 यस्ता चकार स कुह ६, २१, ४
 यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो ७, १९, १; अथर्व. २०, ३७, १
 यस्तित्याज सचिविदं १०, ७१, ६; ऐ. आ. ३, १०; तै. आ.
 १, ३, १; २, १५, १
 यस्तुभ्यं दाशाद्यो १, ६८, ६
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशाद् ४, २, ९
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यः १०, ९१, ११
 यस्ते अग्ने नमसा यज्ञमीद्रे ५, १२, ६
 यस्ते अग्ने सुमतिं मर्तो १०, ११, ७; अथर्व. १८, १, २४
 यस्ते अथ कृणवन्नद्रशोचे १०, ४५, ९; वा. य. १२, २६;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 यस्ते अनु स्वधामसत् ३, ५१, ११; साम. ७३८
 यस्ते गर्भममीवा १०, १६२, २; अथर्व. २०, ९६, १२;
 नि. ६, १२
 यस्ते चित्रश्रवस्तमो ८, ९२, १७
 यस्ते द्रप्स स्कन्दति यः १०, १७, १२; वा. य. ७, २६;
 तै. सं. ३, १, १०, १
 यस्ते द्रप्स स्कन्तो यस्ते १०, १७, १३
 यस्ते नूनं शतक्रतव ८, ९२, १६; साम. ११६
 यस्ते भरादन्नियते ४, २, ७
 यस्ते मदः पृतनाषाळ ६, १९, ७
 यस्ते मदो युज्यश्वाः ७, २२, २; साम. ९२८; अथर्व.
 २०, ११७, २
 यस्ते मदो वरेण्यस्तेना ९, ६१, १९; साम. ४७०, ८१५
 यस्ते मदो वरेण्यो य ८, ४६, ८
 यस्ते मन्योऽविधद्वज्र १०, ८३, १; अथर्व. ४, ३२, १
 यस्ते यज्ञेन समिधा ६, ५, ५
 यस्ते रथो मनसा १०, ११२, २
 यस्ते रेवां अदाशुरिः ८, ४५, १५

यस्ते शृङ्गावृषो नपात् ८, १७, १३; साम. ७२७; अथर्व.
 २०, ५, ७; तै. ब्रा. २, ४, ५, १
 यस्ते साधिष्ठोऽवस इन्द्र ५, ३५, १
 यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्या ८, ५३, ७
 यस्ते सूनो सहसो गीर्भिः ६, १३, ४
 यस्ते स्तनः शशयो १, १६४, ४९; अथर्व. ७, १०, १;
 वा. य. ३८, ५; तै. आ. ४, ८, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ४, २८
 यस्ते हन्ति पतयन्त १०, १६२, ३; अथर्व. २०, ९६, १३
 यस्त्वद्धोता पूर्वो ३, १७, ५; नि. ५, ३
 यस्त्वा देवि सरस्वति ६, ६१, ५
 यस्त्वा दोषा य उषसि ४, २, ८
 यस्त्वा आता पतिर्भूत्वा १०, १६२, ५; अथर्व. २०, ९६, १५
 यस्त्वामग्नं हविष्यति १, १२, ८; साम. ८४५
 यस्त्वा स्वप्नेन तमसा १०, १६२, ६; अथर्व. २०, ९६, १६
 यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो ४, ४, १०; तै. सं. १, २, १४, ४
 यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानः ५, ४, १०; तै. सं.
 १, ४, ४६, १
 यस्पतिर्वार्याणामसि १०, २४, ३
 यस्मा अन्ये दश प्रति ८, ३, २३
 यस्मा अरासत क्षयं ८, ४७, ४
 यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणम् ८, ५१, ४
 यस्मा ऊमासो अमृता १, १६६, ३
 यस्मादिन्द्राद् बृहतः २, १६, २
 यस्मादृते न सिध्यति १, १८, ७
 यस्माद्वेजन्त कृष्टयः ८, १०३, ३; साम. १५१६
 यस्माच्च ऋते विजयन्ते २, १२, ९; अथर्व. २०, ३४, ९
 यस्मिन्देवा मन्मनि १०, १२, ८; अथर्व. १८, १, ३६
 यस्मिन्देवा विदथे १०, १२, ७; अथर्व. १८, १, ३५
 यस्मिन्नश्वास ऋषभासः १०, ९१, १४; वा. य. २०, ७८;
 तै. ब्रा. १, ४, २, २
 यस्मिन्नुक्थानि रण्यन्ति ८, १६, २; अथर्व. २०, ४४, २
 यस्मिन्वयं दधिमा १०, ४२, ६; अथर्व. २०, ८९, ६
 यस्मिन्विश्वा अधि श्रियो ८, ९२, २०; साम. ७२३; अथर्व.
 २०, ११०, २
 यस्मिन्विश्वाणि काश्या चक्रे ८, ४१, ६
 यस्मिन्विश्वाणि भुवनानि ७, १०१, ४
 यस्मिन्विश्वाश्चर्षणयः ८, २, ३३
 यस्मिन्वृक्षे मध्वदः सुपर्णा १, १६४, २२; अथर्व. ९, ९, २१
 यस्मिन्वृक्षे सुपर्णा १०, १३५, १; तै. आ. ६, ५, ३

यस्यै त्वं वसो दानाय मंहसे ८, ५२, ६
 यस्यै त्वं वसो दानाय शिक्षसि ८, ५१, ६
 यस्यै त्वं सुकृते जातवेदः ५, ४, ११; तै. सं. १, ४, ४६, १
 यस्यै त्वं सुद्रविणो १, ९४, १५; नि. ११, २४
 यस्यै त्वमायजसे १, ९४, २; नि. ४, २५
 यस्यै त्वं मघवन्निन्द्र ८, ५२, ८
 यस्यै धायुरदधा मर्त्याय ३, ३०, ७
 यस्यै पुत्रासो अदितेः १०, १८५, ३; वा. य. ३, ३३
 यस्य गा अन्तरश्मनो ६, ४३, ३
 यस्य गावावरुषा ६, २७, ७
 यस्य तीव्रसुतं मदं ६, ४३, २
 यस्य ते अग्ने अन्ये अग्नय ८, १९, ३३
 यस्य ते शुभ्रवत्पयः ९, ६६, ३०
 यस्य ते नू चिदादिशं ८, ९३, ११
 यस्य ते पीत्वा वृषभो ९, १०८, २; साम. ६९३
 यस्य ते पूषन्सख्ये १, १३८, ३
 यस्य ते मघं रसं ९, ६५, १५
 यस्य ते महिना महः ८, ६८, ३; साम. १७७३
 यस्य ते विश्वमानुषो ८, ४५, ४२; साम. १०७१, अथर्व.
 २०, ४३, ३
 यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना १०, ३७, ९
 यस्य ते स्वादु सख्यं ८, ६८, ११
 यस्य त्यच्छम्बरं मदे ६, ४३, १; साम. ३९२
 यस्य त्यत्ते महिमानं १०, ११२, ४
 यस्य त्यन्महिषं वाताप्यम् १०, २६, २
 यस्य त्रिधात्वृतं ८, १०२, १४; साम. १५७१
 यस्य त्री पूर्णा मधुना १, १५४, ४
 यस्य त्वमग्ने अध्वरम् ४, २, १०
 यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु ८, ५२, ४
 यस्य त्वमूर्ध्वो अध्वराय ८, १९, १०
 यस्य दूतो असि क्षये १, ७४, ४
 यस्य यावापृथिवी पौंस्यं १, १०१, ३
 यस्य द्विर्हंसो बृहत् ८, १५, २; अथर्व. २०, ६१, ५; ६२, ९
 यस्य न इन्द्रः पिबाद्यस्य ९, १०८, १४; साम. १०९७
 यस्य प्रयाणमन्वन्य ५, ८१, ३; वा. य. ११, ६; तै. सं.
 ४, १, १, २
 यस्य प्रस्वादसो गिर १०, ३३, ६
 यस्य मन्दानो अन्धसो ६, ४३, ४
 यस्य मा परुषाः शतं ५, २७, ५
 यस्य मा हरितो रथे १०, ३३, ५
 यस्य वर्णं मधुश्चुतं ९, ६५, ८

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो ८, २०, १६
 यस्य वायोरिव द्रवत् ६, ४५, ३२
 यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च १, १७६, ३
 यस्य विश्वानि हस्तयोरुक्षुः ६, ४५, ८
 यस्य व्रते पृथिवी नक्षमीति ५, ८३, ५
 यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनासः ७, ६, ६
 यस्य शश्वत्पिवाँ इन्द्र १०, ११२, ५
 यस्य श्रवो रोदसी ७, १८, २४
 यस्य श्वेना विचक्षणा ८, ४१, ९
 यस्य संस्थे न वृण्वते १, ५, ४; अथर्व. २०, ६९, २
 यस्या अनन्तो अहुतः ६, ६१, ८
 यस्याग्निर्वपुर्गुहे ८, १९, ११
 यस्याजस्रं शवसा १, १००, १४
 यस्याजुषस्त्रमस्त्रिनः ८, ७५, १४; तै. सं. २, ६, ११, ३
 यस्या देवा उपस्थे व्रता ८, ९४, २
 यस्यानक्षा दुहिता १०, २७, ११
 यस्यानासः सूर्यस्येव यामः १, १००, २
 यस्यानूना गभीरा ८, १६, ४
 यस्यामितानि वीर्या ८, २४, २१; अथर्व. २०, ६५, ३
 यस्यायं विश्व भार्यो ८, ५१, ९; साम. १६०९; वा. य. ३३, ८२
 यस्या रुशन्तो अर्चयः १, ४८, १३
 यस्यावधीत्पितरं ५, ३४, ४
 यस्याश्वासः प्रदिशि २, १२, ७; अथर्व. २०, ३४, ७
 यस्येक्ष्वाकुरुष व्रते १०, ६०, ४
 यस्येमे हिमवन्तो १०, १२१, ४; अथर्व. ४, २, ५; वा. य.
 २५, १२; तै. सं. ४, १, ८, ४
 यस्यौषधीः प्रसर्पथा १०, ९७, १२; वा. य. १२, ८६
 या आपो दिव्या उत वा ७, ४९, २
 या इन्द्र प्रस्वस्वासा ८, ६, २०
 या इन्द्र भुज आभरः ८, ९७, १; साम. २५४; अथर्व.
 २०, ५५, २
 या ओषधीः पूर्वा जाताः १०, ९७, १; वा. य. १२, ७५;
 तै. सं. ४, २, ६, १; नि. ९, २८
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्बह्वीः १०, ९७, १८; अथर्व.
 ६, ९६, १; वा. य. १२, ९२; तै. सं. ४, २, ६, ४
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्बिष्टिताः १०, ९७, १९; वा. य.
 १२, ९३; तै. सं. ४, २, ६, ४
 याः प्रवतो निवता ७, ५०, ४
 याः फलिनीर्या १०, ९७, १५; वा. य. १२, ८९; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 याः संरूपा विरूपाः १०, १६९, २; तै. सं. ७, ४, १७, १

याः सूर्यो रश्मिभिराततान ७, ४७, ४
 या गुङ्गूर्या सिनीवाली २, ३२, ८
 या गोमतीरूपसः सर्ववीरा १, १३३, १८
 या गौर्वर्तनिं पर्येति १०, ६५, ६
 या जामयो वृष्ण हच्छन्ति ३, ५७, ३
 या त ऊतिरमित्रहन् ६, ४५, १४
 या त ऊतिरवमा ६, २५, १
 या तं च्छर्दिष्वा उत नः परः ८, ९, ११; अथर्व
 २०, १४१, १
 याति देवः प्रवता १, ३५, ३
 या ते अग्ने पर्वतस्येव ३, ५७, ६
 या ते अष्टा गोओपशा ६, ५३, ९
 या ते काकुत्सुकृता यावरि ६, ४१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३
 या ते जिह्वा मधुमती ३, ५७, ५
 या ते दिद्युद्वसृष्टा ७, ४६, ३; नि. १०, ७
 या ते धामानि दिवि १, ९१, ४; तै. सं. २, ३, १४, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, २
 या ते धामानि परमाणि १०, ८१, ५; वा. य. १७, २१;
 तै. सं. ४, ६, २, ५
 या ते धामानि हविषा १, ९१, १९; वा. य. ४, ३७; तै. सं.
 १, २, १०, १
 या ते भीमान्यायुधा ९, ६१, ३०; साम. ७८०
 या दम्पती समनसा ८, ३१, ५
 या दक्षा सिन्धुमातरा १, ४६, २; साम. १७२९
 यादगेव ददशे तादगुच्यते ५, ४४, ६
 या देवेषु तन्वमैरयन्त १०, १६९, ३; तै. सं. ७, ४, १७, १
 याद्वाध्यं वरुणो २, ३८, ८
 या धर्तारा रजसो रोचनस्यो ५, ६९, ४
 या धारयन्त देवाः ७, ६६, २; तै. ब्रा. २, ४, ६, ४
 या नः पीपरदक्षिणा १, ४६, ६
 याँ आभजो मरुत ३, ३५, ९
 यानि स्थानानि अश्विना ७, ७०, ३
 यानीन्द्राग्नी चक्रथुर्वीर्या १, १०८, ५
 या नु श्वताववो दिव ८, ४०, ८
 यां त्वा दिवो दुहितवर्धय ७, ७७, ६
 यात्राये मर्तान्सुषूदो १, ७३, ८
 यान्वो नरो देवयन्तो ३, ८, ६
 या पृतनासु दुष्टरा ५, ८६, २
 याभिः कण्वमभिष्टिभिः १, ४७, ५
 याभिः कण्वं मेधातिथिं ८, ८, २०
 याभिः कुत्समार्जुनेयं १, ११२, २३

याभिः कृशानुमसने १, ११२, २१
 याभिः पक्थमवथो ८, २२, १०
 याभिः पठर्वा जठरस्य १, ११२, १७
 याभिः पक्षीर्विमदाय १, ११२, १९
 याभिः परिज्जमा तनयस्य १, ११२, ४
 याभिः शचीभिर्वृषणा १, ११२, ८
 याभिः शचीभिश्चमसां ३, ६०, २
 याभिः शंताती भवथो १, ११२, २०
 याभिः शुचन्ति धनसां १, ११२, ७
 याभिः सिन्धुमवथ याभि ८, २०, २४
 याभिः सिन्धुं मधुमन्तं १, ११२, ९
 याभिः सुदानू औशिजाय १, ११२, ११
 याभिः सूर्यं परियाथः १, ११२, १३
 याभिः सोमो मोदते १०, ३०, ५
 याभिरंगिरो मनसा १, ११२, १८
 याभिरन्तकं जसमानम् १, ११२, ६
 याभिर्नरं गोपुयुधं १, ११२, २२
 याभिर्नरा त्रसदस्युं ८, ८, २१
 याभिर्नरा शयवे याभिः १, ११२, १६
 याभिर्महामतिश्रिवं १, ११२, १४
 याभिर्वज्रं विपिपानं १, ११२, १५
 याभिर्विष्पला धनसां १, ११२, १०
 याभीरसां क्षोदसो १, ११२, १२
 याभी रेभं निवृत्तं १, ११२, ५
 यामं येष्ठाः शुभाशोभिष्ठाः ७, ५६, ६
 यामथर्वा मनुष्यिता १, ८०, १६; नि. १२, ३४
 यां पूषन्ब्रह्मचोदनीम् ६, ५३, ८
 यां मे धियं मरुत १०, ६४, १२
 या रुचो जातवेदसो १०, १८८, ३
 या वः शर्म १, ८५, १२; तै. सं. १, ५, ११, ५; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ६
 यावत्तरस्तन्वो ७, ९१, ४
 यावदिदं भुवनं विश्व १, १०८, २
 यावन्मातरमुषसो १०, ८८, १९; नि. ७, ३१
 यावयद्द्वेषसं त्वा ४, ५२, ४
 यावयद्द्वेषा क्रतुपा क्रतेजाः १, ११३, १२
 यावया वृक्यं वृकं १०, १२७, ६
 या वां शतं नियुतो याः ७, ९१, ६
 या वां सन्ति पुरुस्पृहः (०। अस्ते ता) ४, ४७, ४
 या वां सन्ति पुरुस्पृहः (०। इन्द्राग्नी) ६, ६०, ८;
 साम. ९९२

या वां कशा मधुमति १, २२, ३; वा. य. ७, ११; तै.सं.
१, ४, ६, १
या वा ते सन्ति दाशुषे ७, ३, ८
याविस्था श्लोकमादिव १, ९२, १७; साम. १७३६
या विश्वासां जनितारा ६, ६९, २
या वीर्याणि प्रथमानि १०, ११३, ७
या वृत्रहा परावति ८, ४५, २५
या वो भेषजा मरुतः २, ३३, १३
या वो माया अभिद्रुहे २, २७, १६
या शर्धाय मारुताय ६, ४८, १०
याश्चेदं उपशृण्वन्ति १०, ९७, २१; वा. य. १२, ९४; तै. सं.
४, २, ६, ५
यासां राजा वरुणो याति ७, ४९, ३; अथर्व. १, ३३, २;
तै. सं. ५, ६, १, १
यासां तिस्रः पञ्चाशतो १, १३३, ४
यासि कुत्सेन सरथं ४, १६, ११; नि. ५, १५
या सुजूर्णिः श्रेणिः सुम्ने १०, ९५, ६
या सुनीथे शौचद्रथे ५, ७९, २; साम. १७४१
या सुबाहुः सांगुरिः २, ३२, ७; अथर्व. ७, ४६, २; तै.सं.
३, १, ११, ४
या सुरथा रथीतमोभा १, २२, २
यासु राजा वरुणो यासु ५, ४९, ७
यास्ते धारा मधुच्युतो ९, ६२, ७; साम. २७९
यास्ते पूषन्नावो ६, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ५
यास्ते प्रजा अमृतस्य १, ४३, ९
यास्ते राके सुमतयः २, ३२, ५; अथर्व. ७, ४८, २; तै. सं.
३, ३, ११, ५
युक्तस्तं अस्तु दक्षिण १, ८२, ५
युक्ता मातालीढुरि दक्षिणाया १, १६४, ९; अथर्व. ९, ९, ९
युक्तो ह यद्वा तौग्याय १, १५८, ३
युक्त्वा हि केशिना हरी १, १०, ३; साम. १३४६; वा. य. ८, ३४
युक्त्वा हि त्वं रथासहा ८, २६, २०
युक्त्वा हि देवदूतमाँ अश्वौ ८, ७५, १; वा. य. १३, ३७;
३३, ४; तै. सं. २, ६, ११, १
युक्त्वा हि वाजिनीवती १, ९२, १५; साम. १७३३
युक्त्वा हि वृत्रहन्तम ८, ३, १७; साम. ३०१
युक्त्वा ह्यरुषी रथे १, १४, १२
युगेयुगे विदध्यं गृणज्जयः ६, ८, ५
युद्ध्वं ह्यरुषी रथे ५, ५६, ६
युजं हि मामकृथा आदिदि ५, ३०, ८
युजा कर्माणि जनयन् १०, ५५, ८

युजानो अश्वा वातस्य १०, २२, ४
युजानो हरिता रथे ६, ४७, १९
युजे रथं गवेषणं हरिभ्यां ७, २३, ३; अथर्व. २०, १२, ३;
तै. ब्रा. २, ४, १, ३
युजे वां ब्रह्म पूर्य १०, १३, १; अथर्व. १८, ३, ३९; वा. य.
११, ५; तै. सं. ४, १, १, २
युजते मन उत युजते धियः ५, ८१, १; वा. य. ५, १४;
११, ४; ३७, २; तै.सं. १, २, १३, १; ४, १, १, १;
तै. आ. ४, २, १
युजन्ति ब्रह्मरूप १, ६, १; साम. १४६८; अथर्व. २०, २६, ४;
४७, १०; ६९, ९; वा. य. २३, ५; तै.सं. ७, ४, २०, १
युजन्ति हरी ह्यिरस्य ८, ९८, ९; साम. ७१२; अथर्व.
२०, १००, ३
युजन्त्यस्य काम्या १, ६, २; साम. १४६९; अथर्व. २०, २६, ५;
४७, ११; ६९, १०; वा. य. २३, ६; तै.सं. ७, ४, २०, १
युजायां रासभं रथे ८, ८५, ७; वा. य. ११, १३
युधा युधमुप वेदेवि १, ५३, ७; अथर्व. २०, २१, ७
युधेन्द्रो मङ्गा वरिवश्चकार ३, ३४, ७; अथर्व. २०, ११, ७
युधम सन्तमनवाणं ८, ९२, ८; साम. १६४३
युधमस्य ते वृषभस्य ३, ४६, १
युधमो अनर्वा खजकृत्सम ७, २०, ३
युनक्त सीरा त्रि युगा १०, १०१, ३; अथर्व. ३, १७, २;
वा. य. १२, ६८; तै. सं. ४, २, ५, ५; नि. ५, २८
युनक्ति ते ब्रह्मणा १, ८२, ६
युयूषतः सवयसा १, १४४, ३
युयोता शरुमस्सदाँ ८, १८, ११
युयोप नाभिरुपरस्यायो १, १०४, ४
युवं रथेन विमदाय १०, ३९, ७
युवं रेभं परिधूनेरुह्यथः १, ११९, ६
युवं वन्दनं निर्ऋतं जरण्यया १, ११९, ७
युवं वरो सुषाम्णे ८, २६, २
युवं वस्त्राणि पीवसा १, १५२, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६
युवं विप्रस्य जरणां १०, ३९, ८
युवं शक्रा मायाविना १०, २४, ४
युवं श्यावाय रुशतीमदत्तं १, ११७, ८; नि. ६, ६
युवं श्रियमश्विना देवताता ४, ४४, २; अथर्व. २०, १४३, २
युवं श्रीभिर्दशैताभिः ६, ६३, ६
युवं श्वेतं पेदव इन्द्रजितं १, ११८, ९
युवं श्वेतं पेदवेऽश्विना १०, ३९, १०
युवं सुराममश्विना १०, १३१, ४; अथर्व. २०, १२५, ४;
वा. य. १०, ३३; २०, ७६; तै. ब्रा. १, ४, २, १

युवं ह कृशं युवमश्विना १०, ४०, ८
 युवं ह गर्भं जगतीषु १, १५७, ५
 युवं ह घर्मं मधुमन्तमत्रये १, १८०, ४
 युवं ह भुज्यं युवमश्विना १०, ४०, ७
 युवं ह रेभं वृषणा १०, ३९, ९
 युवं ह स्थो भिषजा १, १५७, ६
 युवं हि ष्मा पुरुभुजेममेधतुं ८, ८६, ३
 युवं हि स्थः स्वर्पती ९, १९, २; साम. १००१
 युवं ह्यप्नराजाव सीदतं १०, १३२, ७
 युवं ह्यास्तं महो रन्युवं १, १२०, ७
 युवं कण्वाय नासत्या ८, ५, २३
 युवं कवी ष्टः पर्यश्विनारयं १०, ४०, ६
 युवं चित्रं ददधुर्भोजनं ७, ७४, २; साम. ७५४
 युवं च्यवानं सनयं १०, ३९, ४; नि. ४, १९
 युवं च्यवानं जरसो मुमुक्तं ७, ७१, ५
 युवं च्यवानमश्विना जरन्तं १, ११७, १३
 युवं तमिन्द्रापर्वता १, १३२, ६; वा.य. ८, ५३
 युवं तासां दिव्यस्य १, ११२, ३
 युवं तुग्राय पूर्व्येभिरेवैः १, ११७, १४
 युवं दक्षं धृतव्रता १, १५, ६
 युवं देवां क्रतुना ८, ५७, १
 युवं धेनुं शयवे १, ११८, ८
 युवं नरा स्तुवते कृष्ण्याय १, ११७, ७
 युवं नरा स्तुवते पञ्जिग्राय १, ११६, ७
 युवं नो येषु वरुणा ५, ६४, ६
 युवमत्सस्याव नक्षथो १, १८०, २
 युवमत्रयेऽवनीताय तसं १, ११८, ७
 युवमेतं चक्रथुः सिंधुषु प्लवं १, १८२, ५
 युवमेतानि दिवि १, ९३, ५; तै. सं. २, ३, १४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, २

युवं पय उल्लियायामधत्त १, १८०, ३
 युवं पेदवे पुरुवारमश्विना १, ११९, १०
 युवं प्रत्नस्य साधथो महो यत् ३, ३८, ९
 युवं भुज्यं समुद्र आ १०, १४३, ५
 युवं भुज्युमवविद्धं समुद्र ७, ६९, ७; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८
 युवं भुज्यं भुरमाणं १, ११९, ४
 युवं मित्रेभ्यं जनं ५, ६५, ६
 युवं मृगं जागृवांसं ८, ५, ३६
 युवां यज्ञैः प्रथमा १, १५१, ८
 युवां स्तोमेभिर्देवयन्तो १, १३९, ३
 युवां ह घोषा पर्यश्विनायती १०, ४०, ५

युवां हवन्त उभयास ७, ८३, ६
 युवाकु हि शचीनां १, १७, ४
 युवां गोतमः पुरुमीळहो १, १८३, ५
 युवां चिद्धि ष्माश्विनावनु १, १८०, ८
 युवादत्तस्य धिष्ण्या ८, २६, १२
 युवानं विष्पतिं कविं ८, ४४, २६
 युवाना पितरा पुनः १, २०, ४
 युवानो रुद्रा अजरा १, ६४, ३
 युवां देवास्त्रय ८, ५७, २
 युवां नरा पश्यमानास ७, ८३, १
 युवाभ्यां वाजिनीवसु ८, ५, ३
 युवाभ्यां देवी धिष्ण्या १, १०९, ४
 युवाभ्यां मित्रावरुणोपमां ५, ६४, ४
 युवामिद्धयवसे पूर्व्याय ४, ४१, ७
 युवामिधुसु पृतनासु ७, ८२, ४
 युवामिन्द्राग्नी वसुनो १, १०९, ५
 युवां पूषेवाश्विना १, १८१, ९
 युवां मृगेव वारणा १०, ४०, ४
 युवा स मारुतो गणः ५, ६१, १३
 युवा सुवासाः परिवीत ३, ८, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
 युवो श्रियं परि योषावृणीत ७, ६९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८;
 नि. ६, ४

युवो राजांसि सुयमासो १, १८०, १
 युवोरत्रिश्चिकेतति ५, ७३, ६
 युवो रथस्य परि चक्रमीयते ८, २२, ४
 युवोरश्विना वपुषे युवा युजं १, ११९, ५
 युवो राष्ट्रं बृहदिन्वातिद्यौः ७, ८४, २
 युवोरुषा अनु श्रियं १, ४६, १४
 युवोरुषू रथं हुवे ८, २६, १
 युवोर्क्तं रोदसी ३, ५४, ३
 युवोर्दानाय सुभरा १, ११२, २
 युवोर्यदि सख्यायास्मे १०, ६१, २५
 युवोर्हि मातादितिः १०, १३२, ६
 युष्माकं स्मा रथां अनु ५, ५३, ५
 युष्माकं देवा अवसाहनि ७, ५९, २
 युष्माकं बुध्ने अपां १०, ७७, ४
 युष्मादत्तस्य मरुतो विचेत ५, ५४, १३
 युष्माँ उ नक्तं ८. ७. ६
 युष्मे देवा अपि षमसि ८, ४७, ८
 युष्मेषितो मरुतो १, ३९, ८
 युष्मोतो विप्रो मरुतः ७, ५८, ४

ऋग्वेद-सन्त्राणाम्

यून ऊषु नविष्ठया ८, २०, १९
यूपमस्का उत ये १, १६२, ६; वा. य. २५, २९; तै. सं.
४, ६, ८, २
यूयं रयिं मरुत ५, ५४, १४
यूयं राजानः कञ्चिच्चर्षणी ८, १९, ३५
यूयं राजानमिर्यं जनाय ५, ५८, ४
यूयं विश्व परि पाथ १०, १२६, ४
यूयं ह रत्नं मघवत्सु धत्थ ७, ३७, २
यूयं हि दवीर्कतुयुभिर्मरुतैः ४, ५१, ५
यूयं हि द्या सुदानव (०। अघा चिद्) ८, ८३, ९
यूयं हि द्या सुदानव (०। कर्ता) ६, ५१, १५
यूयं हि द्या सुदानवो रुद्रा ८, ७, १२
यूयं गावो मेदयथा कृशं ६, २८, ६; अथर्व. ४, २१, ६;
तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
यूयं तत्सत्यशवस १, ८६, ९
यूयं देवाः प्रमतिर्युय २, २९, २
यूयं धूर्षु प्रयुजो न १०, ७७, ५
यूयं न उग्रा मरुतः १, १६६, ६; ६, ३०
यूयमस्मभ्यं धिषणाभ्यः ४, ३६, ८
यूयमस्मान्नयत वस्यो ५, ५५, १०
यूयं मरुतं विपन्यवः ५, ६१, १५
ये अस्या ये अङ्गयाः १, १९१, ७
ये अग्नयो न शोशुचन्निधाना ६, ६६, २
ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा १०, १५, १४; अथर्व.
१८, २, ३५; वा. य. १९, ६०
ये अग्नेः परि जज्ञिरे १०, ६२, ६
ये अग्ने चन्द्र ते गिरः ५, १०, ४
ये अग्ने नेरयन्ति ते ५, २०, २
ये अक्षिषु ये वाशीषु ५, ५३, ४
ये अर्वाचस्तां १, १६४, १९; अथर्व. ९, ९, १९
ये अश्विना ये पितरा ४, ३४, ९
ये के च उमा महिनो ६, ५२, १५
ये गव्यता मनसा शत्रुमाद ६, ४६, १०; अथर्व. २०, ८३, २
ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं ४, ३४, १०
ये च पूर्व ऋषयो ये ७, २२, ९
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते ५, ३१, १३
ये चार्हन्ति मरुतः सुदानवः ८, २०, १८
ये चित्पूर्वं ऋतसाप १०, १५४, ४; अथर्व. १८, २, १५
ये चिद्धि त्वामृषयः पूर्वं १, ४८, १४
ये चिद्धि पूर्व ऋतसाप १, १७९, २
ये चिद्धि मृत्युबन्धव ८, १८, २२

ये चेह पितरो ये च १०, १५, १३; वा. य. १९, ६७
ये तातृषुर्देवत्रा १०, १५, ९; अथर्व. १८, ३, ४७;
तै. ब्रा. २, ६, १६, २; नि. ६, १४
ये ते त्रिरहन्सवितः ४, ५४, ६
ये ते पन्थाः सवितः पूर्वांसः १, ३५, ११; वा. य. ३४, २७;
तै. सं. ७, ५, २४, १
ये ते पवित्रमूर्मयो ९, ६१, ५; साम. ७८८
ये ते विप्र ब्रह्मकृतः १०, ५०, ७
ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र १ १७७, २
ये ते शुक्रासः शुचयः शुचि ६, ६, ४
ये ते शुष्मं ये तत्रिषीमवर्धन् ३, ३२, ३
ये ते सन्ति दशग्विनः ८, १, ९
ये ते सरस्य ऊर्मयो ७, ९६, ५; तै. सं. ३, १, ११, ३; नि १०, २४
ये त्रिंशति त्रयस्परो ८, २८, १
ये त्वा देवोत्तिकं मन्ये १, १९०, ५; नि. ४, २५
ये त्वाभिन्द्र न तुष्टुः ८, ६, १२; साम. १५०२; अथर्व.
२०, ११५, ३
ये त्वाहिहत्ये मघवन् ३, ४७, ४; वा. य. ३३, ६३; ऐ. ब्रा.
३, २०
ये देवानां यज्ञिया यज्ञिया ७, ३५, १५; अथर्व. १९, ११, ५
ये देवास इह स्थन विश्वे ८, ३०, ४
ये देवासो अभवता सुकृत्या ४, ३५, ८
ये देवासो दिव्येकादश १, १३९, ११; वा. य. ७, १९;
तै. सं. १, ४, १०, १
ये द्रप्सा इव रोदसी ८, ७, १६
ये नः पूर्वं पितरः सोम्यासो १०, १५, ८; अथर्व. १८, ३, ४६;
वा. य. १९, ५१
ये नः सपत्ना अप ते १०, १२८, ९; अथर्व. ५, ३, १०;
वा. य. ३४, ४६; तै. सं. ४, ७, १४, ४
येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा ८, १९, १६
येन ज्योतीष्यायवे ८ १५, ५; साम. ८८१; अथर्व. २०, ६१, २
येन तोकाय तनयाय धान्यं ५, ५३, १३
येन दीर्घं मरुतः १, १६६, १४
येन धौरुग्रा पृथिवी १०, १२१, ५; अथर्व. ४, २, ४;
वा. य. ३२, ६; तै. सं. ४, १, ८, ५
येन मानासश्चितयन्त उज्जाः १, १७१, ५
येन वंसाम पृतनासु शर्धतः ८, ६०, १२
येन वृद्धो न शवसा ६, ४४, ३
येन सिन्धुं महीरपो ८, १२, ३; अथर्व. २०, ६३, ९
येन सूर्य ज्योतिषा १०, ३७, ४
ये नाकस्याधि रोचने १, १९, ६

येना दशश्वमग्निं ८, १२, २; अथर्व. २०, ६३, ८
 येना नवश्वो दध्यङ्क् २, १०८, ४; साम. ९३९
 येना पावक चक्षसा १, ५०, ६; साम. ६३७; अथर्व.
 १३, २, २१; २०, ४७, १८; वा. य. ३३, ३२;
 नि. १२, २२-२५
 येनाव तुर्वशं यदुं ८, ७, १८
 येना समुद्रमसृजो ८, ३, १०; अथर्व. २०, ९, ४; ४९, ७
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१० ...अपत्तः।) १०, १७४, ४
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१० असपत्ता।) १०, १५९, ४
 येनेमा विश्वा च्यवना २, १२, ४; अथर्व. २०, ३४, ४
 ये पाकशंसं विहरन्त एवैः ७, १०४, ९; अथर्व. ८, ४, ९
 ये पातयन्ते अजमभिर्गिरी ८, ४६, १८
 ये पायवो मामतेयं १, १४७, ३; ४, ४, १३; तै. सं.
 १. २, १४, ५
 ये पृथ्वीभिर्ऋष्टिभिः १, ३७, २
 येभिः सूर्यमुषसं मन्दसानः ६, १७, ५
 येभिस्त्रिस्तः परावतो ८, ५, ८
 येभ्यो माता मधुमत् १०, ६३, ३
 येभ्यो होत्रां प्रथमां १०, ६३, ७
 ये महो रजसो विदुः १, १९, ३
 ये मूर्धानः क्षितीनां ८, ६७, १३
 ये मे पञ्चाशतं ददुः ५, १८, ५; तै. ब्रा. २, ७, ५, २
 ये यजन्ना य ईद्व्याः १, १४, ८
 ये यज्ञेन दक्षिण्या समक्ताः १०, ६२, १
 ये युध्यन्ते प्रधनेषु १०, १५४, ३; अथर्व. १८, २, १७;
 तै. आ. ६, ३, २
 ये राधांसि ददत्यङ्ग्या ७, १६, १०
 ये वध्वश्चन्द्रं वहतुं १०, ८५, ३१; अथर्व. १४, २, १०
 ये वाजिनं परिपश्यन्ति १, १६२, १२; वा. य. २५, ३५;
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 ये वां दंसांस्यश्विना ८, ९, ३; अथर्व. २०, १३९, ३
 ये वायव इन्द्रमादनास ७, ९२, ४
 ये वावृधन्त पार्थिवा ५, ५२, ७
 ये वृकणासो अधि क्षमि ३, ८, ७
 ये शुभ्रा घोरवर्षसः १, १९, ५
 येषां श्रियाधि रोदसी ५, ६१, १२
 येषामज्मेषु पृथिवी १, ३७, ८
 येषामर्णो न सप्रथो ८, २०, १३
 येषामाबाध ऋमिय ८, २३, ३
 येषामिळा वृतहस्ता ७, १६, ८
 ये सत्यासो हविरदो १०, १५, १०; अथर्व. १८, ३, ४८

ये सवितुः सत्यसवस्य १०, ३६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 ये सोमासः परावति (०।ये वादः) ९, ६५, २२; साम. ११६३
 ये सोमासः परावति (०। सर्वास्तौ) ८, ९३, ६; अथर्व.
 २०, ११२, ३
 ये स्तोतृभ्यो गोभग्राम् २, १, १६; २, १३
 ये स्था मनोर्यज्ञियास्ते १०, ३६, १०
 ये ह त्ये ते सहमाना ४, ६, १०
 ये हरी मेधयोक्था मदन्तः ४, ३३, १०
 यो अग्निं हव्यदातिभिः ८, १९, १३
 यो अग्निः कव्यवाहनः १०, १६, ११; वा. य. १९, ६५
 यो अग्निः क्रव्यात्प्रविवेश १०, १६, १०; अथर्व. १२, २, ७
 यो अग्निः सप्तमानुषः ८, ३९, ८
 यो अग्निं तन्वो दमे ८, ४४, १५
 यो अग्निं देववीतये १, १२, ९; साम. ८४६
 यो अग्नीषोमा हविषा १, ९३, ८; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
 यो अत्य इव सृज्यते ९, ४३, १
 यो अदधाज्ज्योतिषि १०, ५४, ६
 यो अद्रिभिःप्रथमजा क्रता ६, ७३, १; अथर्व. २०, ९०, १
 यो अध्वरेषु शन्तम १, ७७, २
 यो अनिधमो दीदयत् १०, ३०, ४; अथर्व. १४, १, ३७;
 नि. १०, १९
 यो अपाचीने तमसि ७, ६, ४
 यो अप्सु चन्द्रमा इव ८, ८२, ८
 यो अप्स्वा शुचिना दैव्येन २, ३५, ८
 यो अर्यो मर्तभोजनं १, ८१, ६
 यो अश्वस्य दधिक्राव्णो ४, ३९, ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपति १, १०१, ४; नि. ५, १५
 यो अश्वेभिर्वहते ८, ४६, २६
 यो अस्मा अन्नं तृषु १०, ७९, ५
 यो अस्मै ग्रंस उत वाय ५, ३४, ३; नि. ६, १९
 यो अस्मै हविषाविधन् ६, ५४, ४
 यो अस्मै हव्यदातिभिः ८, २३, २१
 यो अस्मै हव्यैर्धृत २, २६, ४
 यो अस्य पारे रजसः १०, १८७, ५; अथर्व. ६, ३४, ५
 योगक्षेमं व आदायाहं १०, १६६, ५
 यो गर्भमोषधीनां ७, १०२, २; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६;
 तै. आ. १, २९, १
 यो गृणतामिदासिथापिः ६, ४५, १७
 योगे-योगे तवस्तरं १, ३०, ७; साम. १६३; ७४३; अथर्व.
 २०, २६, १; वा. य. ११, १४; तै. सं. ४, १, २, १
 यो जनान्महिषां इवा १०, ६०, ३

यो जागार तमृचः ५, ४४, १४; साम. १८२६
 यो जात एव प्रथमो २, १२, १; अथर्व. २०, ३४, १;
 तै. सं. १, ७, १३, २; नि. ३, २१; १०, १०
 यो जिनाति न जीयते ९, ५५, ४; साम. ९७८
 यो दग्धेभिर्हव्यो यश्च १०, ३८, ४
 यो दुष्टो विश्ववारः श्रवाय ८, ४६, ९
 यो देवो देवतमो ४, २२, ३
 यो देह्यो अनमयद्वधैः ७, ६, ५; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 योद्धासि कृत्वा शवसो ८, ८८, ४
 यो धतो भुवनानां ८, ४१, ५
 यो धारया पावकया ९, १०१, २; साम. ६९८
 यो धृषितो योऽवृत्तो ८, ३३, ६
 यो न आगो अभ्येनो भराति ५, ३, ७
 यो न हृदिमिदं पुरा ८, २१, ९; साम. ४००; अथर्व.
 २०, १४, ३; ६२, ३
 यो न हन्तुः पितरो ह्यसुपीतः ८, ४८, १२
 यो न हन्द्राभितो जनो १०, १३३, ४
 यो न हन्द्राभिदासति १०, १३३, ५; अथर्व. ६, ६, ३
 यो नः कश्चिद्रिक्षति ८, १८, १३
 यो नः पिता जनिता यो १०, ८२, ३; अथर्व. २, १, ३;
 वा. य. १७, २७; तै. सं. ४, ६, २, १; तै. आ.
 १०, १, ४
 यो नः पूषन्नघो वृकः १, ४२, २
 यो नः शश्वत्पुराविथा ८, ८०, २
 यो नः सनुत्य उत २, ३०, ९
 यो नः सनुत्यो अभिदासद् ६, ५, ४
 यो नः स्त्रो अरणो यश्च ६, ७५, १९; साम. १८७२
 यो नन्वान्यनमन् २, २४, २
 यो नार्मेरं सहवसुं २, १३, ८
 योनिमेक आ ससाद् ८, २९, २
 योनिष्ट हन्द्र निषदे १, १०४, १; नि. १, १७
 योनिष्ट हन्द्र सद्ने ७, २४, १; साम. ३१४
 यो नो अग्ने अररिवाँ १, १४७, ४
 यो नो अग्ने दुरेव आ ६, १६, ३१
 यो नो अग्नेऽभिदासति १, ७९, ११
 यो नो दाता वसूनां ८, ५१, ५
 यो नो दाता स नः पिता ८, ५२, ५
 यो नो दास आर्यो वा १०, ३८, ३
 यो नो देवः परावतः ८, १२, ६
 यो नो मरुतो अभि दुर्हणायुः ७, ५९, ८; अथर्व. ७, ७७, २;
 तै. सं. ४, ३, १३, ३

यो नो मरुतो वृकताति २, ३४, ९
 यो नो रसं दिप्सति पित्वो ७, १०४, १०; अथर्व. ८, ४, १०
 यो ब्रह्मणे सुमतिमायजाते ७, ६०, ११
 यो भानुभिर्विभावा १०, ६, २
 यो भूयिष्ठं नासत्याभ्यां ५, ७७, ४
 यो भोजनं च दयसे २, १३, ६
 यो म इति प्रवोचति ५, २७, ४
 यो म इमं चिदु त्मना ८, ४६, २७
 यो मर्त्येष्वमृत ऋतावा ४, २, १
 यो मा पाकेन मनसा चरन्तं ७, १०४, ८; अथर्व. ८, ४, ८
 यो मायातुं यातुधानेत्याह ७, १०४, १६; अथर्व. ८, ४, १६
 यो मित्राय वरुणायाविधज् १, १३६, ५
 यो मृळयाति चक्रुषे चिदा ७, ८७, ७
 यो मे धेनूनां शतं ५, ६१, १०
 यो मे राजन्युज्यो वा २, २८, १०
 यो मे शता च विंशतिं च ५, २७, २
 यो मे हिरण्यसंदृशो ८, ५, ३८
 यो यजाति यजात इत् ८, ३१, १
 यो यज्ञस्य प्रसाधनः १०, ५७, २; अथर्व. १३, १, ६०
 यो यज्ञो विश्वतस्तन्नुभिः १०, १३०, १
 यो रक्षांसि निजूर्वति १०, १८७, ३; अथर्व. ६, ३४, २
 यो रजांसि विममे पार्थिवानि ६, ४९, १३
 यो रध्नस्य चोदिता २, १२, ६; अथर्व. २०, ३४, ६
 यो रथिवो रथिन्तमो ६, ४४, १; साम. ३५१
 यो राजभ्य ऋतनिभ्यो २, २७, १२
 यो राजा चर्षणीनां याता ८, ७०, १; साम. २७३; ९३३;
 अथर्व. २०, ९२, १६; १०५, ४
 यो रायो अवनिर्महान् (०। तमिन्द्रम्) ८, ३२, १३
 यो रायो अवनिर्महान् (०। तस्मा हन्द्राय) १, ४, १०
 अथर्व. २०, ६८, १०
 यो रेवान्यो अमीवहा १, १८, २; वा. य. ३, २९;
 नि. ३, २१
 यो रोहितौ वाजिनौ ५, ३६, ६
 यो वः शिवतमो रसः १०, ९, २; साम. १८३८; अथर्व.
 १, ५, २; वा. य. ११, ५१; ३६, १५; तै. सं.
 ४, १, ५, १, ७, ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४;
 १०, १, ११
 यो वः सुनोत्यभिपित्वे ४, ३५, ६
 यो वः सेनानीर्महतो १०, ३४, १२
 योऽवरे वृजने विश्वथाविभु २, २४, ११
 यो वर्धन ओषधीनां यो अपाः ७, १०१, २

यो वां यज्ञेभिरावृतो ८, २६, १३
 यो वां यज्ञैः शशमानो १, १५१, ७; नि. ६, ८
 यो वां यज्ञो नासत्या ७, ७०, ६
 यो वां रजांस्यश्विना ८, ७३, १३
 यो वां रथो नृपती अस्ति वो ७, ७१, ४
 यो वाघते ददाति सूनुं १, ४०, ४
 यो वां गर्तं मनसा ७, ६४, ४
 यो वाचा विवाचो १०, २३, ५; अथर्व. २०, ७३, ६
 यो वां नासत्यावृषि ८, ८, १५
 यो वामश्विना मनसो १, ११७, २
 यो वामुरुच्यचक्ष्मं ८, २६, १४
 यो वामृजवे क्रमणाय ६, ७०, ३
 यो वां परिज्मा सुवृद् १०, ३९, १
 यो विश्वतः सुप्रतीकः १, ९४, ७; नि. ३, ११
 यो विश्वस्य जगतः १, १०१, ५
 यो विश्वा दयते वसु ८, १०३, ६; साम. ४४, १५८३
 यो विश्वान्यभि व्रता ८, ३२, २८
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पर्षद्) १०, १८७, ४;
 अथर्व. ६, ३४, ४
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पूषा) ३, ६२, ९
 यो वृत्राय सिनमत्रा २, ३०, २
 यो वेदिष्ठो अव्यथिषु ८, २, २४
 यो वो देवा वृतस्नुना ६, ५२, ८
 यो वो वृताभ्यो अकृणोद् १०, ३०, ७
 यो व्यंसं जाह्णणेन १, १०१, २
 यो व्यतीरफाणयत् ८, ६२, १३; अथर्व. २०, ९२, १०
 यो हत्वाहिमरिणात् २, १२, ३; अथर्व. २०, ३४, ३
 यो ह वां मधुनो दतिः ८, ५, १९
 यो हव्यान्यैरयता मनुर्हितः ८, १९, २४
 यो ह स्य वां रथिरा ७, ६९, ५; तै. सं. २, ८, ७, ८
 यो होता सीप्रथमो १०, ८८, ४; नि. ५, ३
 यो ते श्वानौ यम रक्षितारौ १०, १४, ११; अथर्व. १८, २, १२;
 तै. आ. ६, ३, १
 रक्षा णो अग्ने तव ४, ३, १४
 रक्षा सु नो अरुषः ९, २९, ५
 रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्षि १०, ८७, १; अथर्व. ८, ३, १;
 तै. सं. १, २, १४, ६
 रक्षोहा विश्वचर्षणिः ९, १, २; साम. ६९०; वा. य. २६, २६
 रणवः संदृष्टौ पितुमान् १०, ६४, ११
 रथं यान्तं कुह १०, ४०, १

रथं युजते मरुतः शुभे ५, ६३, ५; तै. आ. २, ४, ५, ३;
 नि. ४, १९
 रथं ये चक्रुः सुवृतं नरेष्ठां ४, ३३, ८
 रथं ये चक्रुः सुवृतं सुचेतसो ४, ३६, २
 रथं वामनुगायसं ८, ५, ३४
 रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुम् ८, ५, २८
 रथं हिरण्यवन्धुरं इन्द्रवायू ४, ४६, ४
 रथं नु मास्तं वयं ५, ५६, ८; नि. ११, ५०
 रथवाहनं हविरस्य ६, ७५, ८; वा. य. २९, ४५; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३
 रथानां न येऽराः १०, ७८, ४
 रथाय नावसुतनो १, १४०, १२
 रथिरासो हरयो ये ते अस्ति ८, ५०, ८
 रथीतमं कपर्दिनं ६, ५५, २
 रथीव कक्षयाश्वां ५, ८३, ३
 रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः ६, ७५, ६; वा. य. २९, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ६, २; नि. ९, १६
 रथेन पृथुपाजसा ४, ४६, ५
 रथेष्ठायाध्वर्यवः ८, ४, १३
 रथो न यातः शिकभिः १, १४१, ८
 रथो यो वां त्रिवन्धुरो ८, २२, ५
 रदत्पथो वरुणः सूर्याय ७, ८७, १
 रपत्कविरिन्द्रार्कसातौ १, १७४, ७
 रपद्गन्धर्वीरण्या १०, ११, २; अथर्व. १८, १, १९
 रमध्वं मे वचसे सोम्याय ३, ३३, ५; नि. २, २५
 रथिं सुक्षत्रं स्वपत्यं १, ११६, १९
 रथिं दिवो दुहितरो ४, ५१, १०
 रथिं नश्चित्रमश्विनं ९, ४, १०; साम. १०५६
 रथिर्न चित्रा सूरौ १, ६६, १
 रथिर्न यः पितृवित्तो १, ७३, १
 ररे हव्यं मतिभिर्यज्ञियानां ७, ३९, ६
 रश्मीरिव यच्छतमध्वरां ८, ३५, २१
 रसं ते मित्रो अर्यमा ९, ६४, २४; साम. १०७८
 रसाव्यः पयसा पिन्वमान ९, ९७, १४; साम. ८०७
 राकामहं सुहवां सुष्टुती हुवे २, ३२, ४; अथर्व. ७, ४८, १;
 तै. सं. ३, ३, ११, ५; नि. ११, ३१
 राजन्तमध्वराणां १, १, ८; वा. य. ३, २३; तै. सं.
 १, ५, ६, २
 राजानावनभिद्रुहा २, ४१, ५; साम. ९११
 राजानो न प्रशस्तिभिः ९, १०, ३; साम. ११२१
 राजा मेधाभिरीयते ९, ६५, १६; साम. ८३३

राजा राष्ट्राणां पेशो नदीनां ७, ३४, ११
 राजा समुद्रं नद्यो ९, ८६, ८
 राजा सिन्धूनामवासिष्ठ ९, ८९, २
 राजा सिन्धूनां पवते पतिः ९, ८६, ३३
 राजेव हि जनिभिः ७, १८, २
 राजो नु ते वरुणस्य १, ९१, ३; ९, ८८, ८
 रातिं यद्वामरक्षसं हवामहे ८, १०१, ८
 रात्रीभिरस्मा अहभिः १०, १०, ९; अथर्व. १८, १, १०
 रात्री व्यख्यदायती १०, १२७, १; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 रायः समुद्रांश्चतुरो ९, ३३, ६; साम. ८७१
 रायस्कामो वज्रहस्तं ७, ३२, ३
 रायस्पर्धि स्वधावो १, ३६, १२
 राया वयं ससवांमो ४, ४२, १०; वा. य. ७, १०
 राया हिरण्यया मतिः ७, ६६, ८; साम. १०६८
 राये नु यं जज्ञतु रोदसी मे ७, ९०, ३; वा. य. २७, २४;
 तै. ब्रा. २, ८, १, १
 रायो धारास्याष्टगे ६, ५५, ३
 रायो बुध्नः संगमनो वसूनां यज्ञस्य १, ९६, ६
 रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभिः १०, १३९, ३;
 अथर्व. १०, ८, ४२; वा. य. १२, ६६; तै. सं.
 ४, २, ५, ४
 रारन्धि सवनेषु ७, ४१, ४; अथर्व. २०, २३, ४
 रासि क्षयं रासि मित्र २, ११, १४
 रिशादसः सत्यतीरदब्ध ६, ५१, ४
 रुजा इन्द्रा चिद्रक्षसः ९, ९१, ४
 रुद्रस्य ये मीळहुषः सन्ति ६, ६६, ३
 रुद्राणामेति प्रदिशा १, १०१, ७
 रुवति भीमो वृषभः ९, ७०, ७
 रुशद्वत्सा रुशती १, ११३, २; साम. १७५०; नि. २, २०
 रूपंरूपं प्रतिरूपो बभूव ६, ४७, १८
 रूपंरूपं मघवा बोभवीति ३, ५३, ८
 रेभदत्र जनुषा पूर्वः १०, ९२, १५
 रेवतीर्नः सधमाद १, ३०, १३; साम. १५३; १०८४; अथर्व.
 २०, १२२, १; तै. सं. १, ७, १३, ५; २, २, १२, ८;
 ४, १४, ४
 रेवद्वयो दधाथे १, १५१, ९
 रेवाँ इदेवत स्तोता ८, २, १३; साम. १८०४; तै. सं.
 २, २, १२, ८
 रैभ्यासीदनुदेयी १०, ८५, ६; अथर्व. १४, १, ७
 रोदसी आ वदता १, ६४, ९
 रोहिण्यावा १, १००, १६

रोहितं मे पाकस्थामा ८, ३, २२
 र्वंसगेव पूषया १०, १०६, ५
 वंस्व विश्वा वार्याणि ७, १७, ५
 वंस्वा नो वार्या पुरु ८, २३, २७
 वक्ष्यन्तीवेदा ६, ७५, ३; वा. य. २९, ४०; तै. सं. ४, ६, ६, १;
 नि. ९, १८
 वचो दीर्घप्रसन्ननीशे ८, २५, २०
 वचोविदं वाचमुदीरयन्तीं ८, १०१, १६
 वच्यन्ते वां ककुहासो १, ४६, ३; साम. १७३०
 वज्रं यश्चक्रे सुहनाय १०, १०५, ७
 वज्रमेको बिभर्ति ८, २९, ४
 वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रं १०, १११, ६
 वज्रा सूनो सहसो ६, १३, ६
 वज्रा हि सूनो अस्य प्रसदा ६, ४, ४; तै. सं. १, ३, १४, ७
 वर्धं वृत्रं मरुत १, १६५, ८; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
 वधीदिन्द्रो वरशिखस्य ६, २७, ५
 वधीर्हि दस्युं धनिनं धनेन १, ३३, ४
 वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति ५, ३७, ३
 वधेन दस्युं प्र हि ५, ४, ६
 वधैर्दुःशासां अप १, ९४, ९
 वनस्पतिं पवमान ९, ५, १०
 वनस्पतिरवसृजन्नुप २, ३, १०
 वनस्पते रशनया निधूयः १०, ७०, १०; नि. ६, ७
 वनस्पतेऽवसृजोप देवान् ३, ४, १०; ७, २, १०; वा. य.
 २७, २१; तै. सं. ४, १, ८, ३
 वनस्पते वीड्वंगो हि भूयाः ६, ४७, २६; अथर्व. ६, १२५, १;
 वा. य. २९, ५२; तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. २, ५; ९, १२
 वनस्पते शतवल्गो ३, ८, ११; तै. सं. १, ३, ५, १
 वनीवानो मम दूतास १०, ४७, ७
 वने न वा यो न्यधायि १०, २९, १; अथर्व. २०, ७६, १;
 नि. ६, २८
 वनेम तद्धोत्रया १, १३२, ७
 वनेम पूर्वोरयो १, ७०, १
 वनेषु जायुर्मतेषु १, ६७, १
 वनेषु व्यंतरिक्षं ततान ५, ८५, २; वा. य. ४, ३१; तै. सं.
 १, २, ८, १
 वनोति हि सुन्वन् १, १३३, ७; अथर्व. २०, ६७, १
 वन्दस्व मारुतं गणम् १, ३८, १५
 वन्वस्त्रवातो अभि ९, ८९, ७
 वपन्ति मरुतो मिहं ८, ७, ४
 वपुर्न तपिकितुषे ६, ६६, १

वज्रोभिः पुत्रमशुबो ४, १९, ९; नि. ३, २०
 वयं वो वृक्षर्हिषो ८, २७, ७
 वयं शूरेभिरस्तृभिः १, ८, ४; अथर्व. २०, ७०, २०
 वयं सोम व्रते तव १०, ५७, ६; वा. य. ३, ५६; तै. ब्रा.
 १, ४, २, ७; ३, ७, १४, ३
 वयं हि ते अमन्महि १, ३०, २१
 वयं हि स्वा वन्धुमन्तं ८, २१, ४
 वयं हि वां हवामह उक्षयन्तो ८, २६, ९
 वयं हि वां हवामहे विपन्यवो ८, ८७, ६
 वयः सुपर्णा उप सेदुः १०, ७३, ११; साम. ३१९; तै. ब्रा.
 १, ५, ८, ३; तै. आ. ४, ४२, ३; नि. ४, ३
 वयं घ स्वा सुतावन्त ८, ३३, १; साम. २६१; ८६४;
 अथर्व. २०, ५२, १; ५७, ६४
 वयं वा ते अपि षमसि ८, ३२, ७; साम. २३०
 वयं वा ते अपूर्व्येन्द्र ८, ६६, ११
 वयं वा ते स्वे इत् ८, ६६, १३
 वयं चिद्धि वां जरितारः १, १८०, ७
 वयं जयेम त्वया युजा वृतं १, १०२, ४; अथर्व. ७, ५०, ४
 वयं त इन्द्र स्तोमेभिः ८, ५४, ८
 वयं त एभिः पुरुहूत सख्यैः ६, १९, १३
 वयं तद्वः सन्नाज ८, २७, २२
 वयं ते अग्न उक्थैर्विधेम ५, ४, ७
 वयं ते अग्नं समिधा विधेम ७, १४, २
 वयं ते अण ररिमा ३, १४, ५; वा. य. १८, ७५
 वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो ९, ९८, ५; साम. १२३९
 वयं ते अस्य वृत्रहन् विधाम ८, २४, ८
 वयं ते अस्यामिन्द्र युष्मद्भूतौ ६, २६, ८
 वयं ते त इन्द्र ये च देव ७, ३०, ४
 वयं ते त इन्द्र ये च नरः ५, ३३, ५
 वयं ते वय इन्द्र विद्धि २, २०, १
 वयं नाम प्र ब्रवामा षुतस्य ४, ५८, २; वा. य. १७, ९०;
 तै. आ. १०, १०, २
 वयमग्रे अर्वता २, २, १०
 वयमग्ने वनुयाम त्वोता ५, ३, ६
 वयमघेन्द्रस्य प्रेष्ठा १, १६७, १०
 वयमिन्द्रः सुदानवः ८, ८३, ६
 वयमिन्द्र त्वायवः सखित्वं १०, १३३, ६
 वयमिन्द्र त्वायवोऽभि प्र णोनुमो ७, ३१, ४; साम. १३२;
 अथर्व. २०, १८, ४
 वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो ३, ४१, ७; अथर्व. २०, २३, ७
 वयमिन्द्र त्वे सचा ४, ३२, ४

वयसु स्वा गृहपते जनानां ६, १५, १९; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 वयसु स्वा तदिदर्या ८, २, १६; साम. १५७, ७१९;
 अथर्व. २०, १८, १
 वयसु स्वा दिवा सुते ८, ६४, ६
 वयसु स्वा पथस्पते ६, ५३, १; तै. सं. १, १, १४, २
 वयसु त्वामपूर्य ८, २१, १; साम. ४०८, ७०८; अथर्व.
 २०, १४, १; ६२, १
 वयसु स्वा शतक्रतो ८, ९२, १२
 वयमेनमिदा ह्यो ८, ६६, ७; साम. २७२; १६९१; अथर्व.
 २०, ९७, १
 वयं मित्रस्यावति ५, ६५, ५
 वयश्चित्ते पतन्निणो १, ४९, ३; साम. ३६७
 वया इदमे अग्नयस्ते १, ५९, १
 वयो न ये श्रेणीः ५, ५९, ७
 वयो न वृक्षं सुपलाशं १०, ४३, ४; अथर्व. २०, १७, ४
 वरा इवेद्वैवतासो हिरण्यैः ५, ६०, ४
 वरिवो धातमो भव ९, १, ३; साम. ६९१
 वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे ६, ४७, ९
 वरिष्ठो अस्य दक्षिणां ६, ३७, ४
 वरुण वो रिशादसं ५, ६४, १
 वरुणः प्राविता भुवन् १, २३, ६; साम. ७९५; वा. य.
 ३३, ४६
 वरुणो मित्रो अर्थमा ८, २८, २
 वरेये अग्निमातपो ८, ७३, ८
 वर्धन्तीमापः पन्वा १, ६५, ४
 वर्धस्वा सु पुरुष्टुत ८, १३, २५
 वर्धाद्यं यज्ञ उत ६, ३८, ४
 वर्धान्यं विश्वं मरुतः ६, १७, ११
 वर्धान्यं पूर्वाः क्षपो १, ७०, ७
 वर्षिष्ठ क्षत्रा उरुचक्षसा ८, १०१, २
 ववक्ष इन्द्रो अमितं ४, १६, ५; अथर्व. २०, ७७, ५
 ववक्षुरस्य केतवो ८, १२, ७
 वव्राजा सीमनदतीः ३, १, ६
 वव्रासो न ये स्वजास्वतवसः १, १६८, २
 वषट् ते विष्णवासा ७, ९९, ७; १००, ७; साम. १६२७;
 तै. सं. २, २, १२, ४
 वसो राजानं वसति ५, २, ६
 वसिष्ठं ह वरुणो ७, ८८, ४
 वसिष्ठामः पितृवत् १०, ६६, १४
 वसिष्वा हि मियेध्य १, २६, १
 वसुं न चित्रमहसं १०, १२२, १

वसुरभिर्वसुश्रवा ५, २४, २; साम. ११०८; वा. य.
 ३, २५; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
 वसुर्वसुपतिर्हि कं ८, ४४, २४; तै. सं. १, ४, ४६, २
 वसुनां वा चर्कष १०, ७४, १
 वसू रुद्रा पुरुमन्तू १, १५८, १
 वसोरिन्द्रं वसुपतिं १, ९, ९; अथर्व. २०, ७१, १५
 वस्यो हन्द्रासि मे पितुः ८, १, ६; साम. २९२
 वस्वी ते अग्ने संदृष्टिः ६, १६, २५
 वह कुत्समिन्द्र यस्मिन् १, १७४, ५
 वहन्ति सीमरुणासो ६, ६४, ३
 वहन्तु त्वा मनोयुजो ४, ४८, ४
 वहन्तु त्वा रथेष्टां ८, ३३, १४
 वहिष्ठंभिर्विहरन् ४, १३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
 वह्निं यशसं विदथस्य १, ६०, १
 वाचं सु मित्रावरुणाविराव ५, ६३, ६; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
 वाचमष्टापदीमहं ८, ७६, १२; साम. ९९०; अथर्व.
 २०, ४२, १
 वाचस्पतिं विश्वकर्माणं १०, ८१, ७; वा. य. ८, ४५; १७, २३;
 तै. सं. ४, ६, २, ५
 वाचो जन्तुः कवीनां ९, ६७, १३
 वाजयन्निव नू रथान् २, ८, १
 वाजिनीवती सूर्यस्य यो ७, ७५, ५
 वाजिन्तमाय सहासे १०, ११५, ६
 वाजी वाजेषु धीयते ३, २७, ८; साम. १४७८
 वाजिभिर्नो वाजसातां १, ११०, ९
 वाजेवाजेष्वत वाजिनो नः ७, ३८, ८; वा. य. ९, १८,
 २१, ११; तै. सं. १, ७, ८, २; ४, ७, १२, १
 वाजेषु सासहिर्भव ३, ३७, ६; अथर्व. २०, १९, ६
 वाजो नु ते शवसस्पत्यन्तं ५, १५, ५
 वाज्यसि वाजिनेना १०, ५६, ३
 वात आ वातु मेधजं १०, १८६, १; साम. १८४; १८४०;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ८; तै. आ. ४, ४२, २; नि.
 १०, ३५
 वातत्विषो मरुतो वर्षनि ५, ५७, ४
 वातस्य नु महिमानं १०, १६८, १
 वातस्य पद्मञ्जीकृता ५, ५, ७
 वातस्य युक्तान्सुयुजश्चिद् ५, ३१, १०
 वातस्याश्वो वायोः सखा १०, १३६, ५
 वातासो न ये धुनयो १०, ७८, ३
 वातेवाजुर्या नद्येवरीतिः २, ३९, ५
 वातोपधृत इषितो १०, ९१, ७; साम. ९८३

वामं वामं त आदुरे ४, ३०, २४; नि. ६, ३१
 वामं नो अस्त्वयमन् ८, ८३, ४
 वाममथ सवितर्वामम् ६, ७१, ६; वा. य. ८, ६; तै. सं.
 १, ४, २३, १; २, २, १२, २
 वामस्य हि प्रचेतसो ८, ८३, ५
 वामी वामस्य धूतयः ६, ४८, २०
 वाय उक्थेभिर्जरन्ते १, २, २
 वायवा याहि दर्शतेमे १, २, १; नि. १०, २
 वायवा याहि धीतये ५, ५१, ५
 वायविन्द्रश्च चेतयः १, २, ५
 वायविन्द्रश्च जुष्मिणा ४, ४७, ३; साम. १६३०
 वायविन्द्रश्च सुम्बत १, २, ६
 वायुरस्मा उपामन्थत् १०, १३६, ७
 वायुर्न यो नियुत्वां ९, ८८, ३
 वायुर्युङ्क्ते रोहिता १, १३४, ३
 वायो तव प्रष्टुचती १, २, ३
 वायो याहि शिवा दिवो ८, २६, २३
 वायो ये ते सहस्रिणो २, ४१, १; वा. य. २७, ३२
 वायो शतं हरीणां ४, ४८, ५; तै. सं. २, २, १२, ७
 वायो जुक्को अयामि ते ४, ४७, १; साम. १६२८; वा. य.
 २७, ३०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ६
 वार्णं त्वा यन्याभिः ८, ९८, ८; साम. ७११; अथर्व.
 २०, १००, २
 वार्णहत्याय शवसे ३, ३७, १; अथर्व. २०, १९, १; वा. य.
 १८, ६८; तै. ब्रा. २, ५, ६, १
 वावर्त. एषां राया १०, ९३, १३
 वावसाना विवस्वती १, ४६, १३
 वावृधान उप यवि ८, ६, ४०
 वावृधानः शवसा भूयोजाः १०, १२०, २; ऐ. आ. १, १२;
 साम. १४८४; अथर्व. ५, २, २; २०, १०७, ५
 वावृधानस्य ते वयं ८, १४, ६; अथर्व. २०, २७, ६
 वावृधानाय तूर्वये ९, ४२, ३
 वावृधाना जुभस्पती ८, ५, ११
 वावृधानो मरुत्सखेन्द्रो ८, ७६, ३
 वाशीमंत ऋष्टिमंतो ५, ५७, २
 वाशीमेको विभर्ति ८, २९, ३
 वाश्ना अर्षन्तीन्द्रवो ९, १३, ७; साम. ११९३
 वाश्वेव विष्णुन्मिमाति १, ३८, ८; तै. सं. ३, १, ११, ५
 वासयसीव वेधसस्त्वं नः ७, ३७, ६
 वासोष्पते भुवा स्थूणा ८, १७, १४; साम. २७५
 वासोष्पते प्रतरणो ७, ५४, २

वीक्षोष्पते प्रति जानीहि ७, ५४, १; तै. सं. ३, ४, १०, १
 वाक्षोष्पते शग्मया संसदा ७, ५४, ३; तै. सं. ३, ४, १०, १
 वाहिष्ठो वां हवानां ८, २६, १६; नि. ५, १
 वि क्रोशनासो १०, २७, १८
 वि घ त्वावाँ ऋतजात १, १८९, ६
 विघ्नन्तो दुरिता पुरु ९, ६२, २; साम. ८३१
 वि चक्रमे पृथिवीमेष ७, १००, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, ५
 वि चिद् वृत्रस्य दोधतो ८, ६, ६; साम. १६५२; अथर्व.
 २०, १०७, ३

वि चेदुच्छन्त्यश्विना ७. ७२, ४
 वि जनाञ्छयावाः १, ३५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, २
 वि जयुषा रथ्या या ६, ६२, ७
 वि जानीह्यार्यान् १, ५१, ८
 वि जिहीष्व वनस्पते ५, ७८, ५
 विजेषकृदिन्द्र इव १०, ८४, ५; अथर्व. ४, ३१, ५; नि. ६, २९
 वि ज्योतिषा बृहता भाति ५, २, ९; अथर्व. ८, ३, २४;
 तै. सं. १, २, १४, ७; नि. ४, १८

वि सद्युररुणयुग्मिभस्त्रैः ६, ६५, २
 वि तन्त्रते धियो अस्मा अपां ५, ४७, ६
 वि तर्लूर्यन्ते मघवन् ८, १, ४; अथर्व. २०, ८५, ४
 वि तिष्ठध्वं मरुतो ७. १०४, १८; अथर्व. ८, ४, १८
 वि ते वज्रासो अस्थिरन् १, ८०, ८
 वि ते विष्वग्वातजूतासो ६, ६, ३; तै. सं. ३, ३, ११, १
 विस्वक्षणः समृतौ चक्रमास ५, ३४, ६
 वि त्वदापो न पर्वतस्य ६, २४, ६; साम. ६८
 वि त्वा ततस्त्रे मिथुना १, १३१, ३; अथर्व. २०, ७२, २; ७५, १
 वि त्वा नरः पुरुषा १, ७०, १०
 विदध्यत्पूर्व्यं नष्टं ८, ७९, ६
 विदध्यदी सरमा ३, ३१, ६; वा. य. ३३, ५९; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, १०

विदन्तीमन्न नरो १. ६७, ४
 विदा चिन्नु महान्तो ५, ४१, १३
 विदा दिवो विष्यन्नद्रिमुक्थैः ५, ४५, १
 विदा देवा अघानां ८, ४७, २
 विदानासो जन्मनो ४, ३४, २
 विदुः पृथिव्या दिवो ७, ३४, २; तांड्य ब्रा. १, २, ९
 वि दुर्गा वि द्विषः पुरः १, ४१, ३
 विदुष्टे अस्य वीर्यस्य १, १३१, ४; अथर्व. २०, ७५, २
 विदुष्टे विश्वा भुवनानि ४, ४२, ७
 विद्वद्भानि चिद्विद्वो ६, ४५, ९

विद्या ते अग्ने त्रेधा १०, ४५, २; वा. य. १२, १९; तै. सं.
 ४, २, २, १

विद्या सखित्वमुत ८, २१, ८; नि. ६, १७
 विद्या हि ते पुरा वयं ८, ७५, १६; तै. सं. २, ६, ११, ४
 विद्या हि त्वा तुविकूर्मिं ८, ८१, २; साम. ७२९
 विद्या हि त्वा धनंजयं वाजेषु ३, ४२, ६; अथर्व. २०, २४, ६
 विद्या हि त्वा धनंजयमिन्द्र ८, ४५, १३
 विद्या हि त्वा वृषन्तमं १, १०, १०
 विद्या हि यस्ते अद्विवः ८, ९२, १८
 विद्या हि रुद्रियाणां ८, २०, ३
 विद्या ह्यस्य वीरस्य ८, २, २१
 विद्यामादित्या अवनो २, २७, ५
 वि द्यामेवि रजस्पृथु १, ५०, ७; अथर्व. १३, २, २२;
 २०, ४७, १९; नि. १२, २३

विद्युतो ज्योतिः परि ७, ३३, १०
 विद्युद्धस्ता अभिद्यतः ८, ७, २५
 विद्युद्रथा मरुत ३, ५४, १३
 विद्युन्नया पतन्ती १०, ९५, १०; नि. ११, ३६
 विद्युन्महसो नरो ५, ५४, ३
 विद्वाँ अग्ने वयुनानि १, ७२, ७
 विद्वाँसाविद्वदुरः पृच्छेत् १, १२०, २
 वि द्वीपानि पापतन् ८, २०, ४
 वि द्वेषांसीनुहि वर्धयेळां ६, १०, ७
 विधुं दद्राण समने १०, ५५, ५; साम. ३२५; १७८२;
 अथर्व. ९, १०, ९; तै. ब्रा. ४, २०, १; नि. १४, १८
 विधेन ते परमे जन्मन्मग्ने २, ९, ३; वा. य. १७, ७५;
 तै. सं. ४, ६, ५, ४
 वि न इन्द्रमृधो जहि १०, १५२, ४; साम. १८६८;
 अथर्व. १, २१, २; वा. य. ८, ४४; १८, ७०;
 तै. सं. १, ६, १२, ४; नि. ७, २

वि नः पथः सुविताय १, ९०, ४
 वि नः सहस्रं शुरुषो ७, ६२, ३
 वि नो देवासो अद्रुहो ८ २७, ९
 वि नो वाजा ऋभुक्षणः ४, ३७, ७
 वि पथो वाजसातये ६, ५३, ४
 विपाश्चिते पवमानाय ९. ८६, ४४; साम. १६१५; तै. ब्रा.
 ३, १०, ८, १
 वि पाजसा पृथुना ३, १५, १; वा. य. ११, ४९; तै. सं.
 ४, १, ५, १
 वि पिमोरहिमायस्य हळहाः ६, २०, ७
 वि पूषन्नारया ६, ५३, ६

वि पृक्षो अग्ने मघवानो १. ७३, ५
 वि पृच्छामि पाक्या न देवाः १. १२०, ४
 विप्रं विप्रासोऽवसे ८, ११, ६; नि. १४, ३२
 विप्रं होतारमद्रुहं ८, ४४, १०
 वि प्रथतां देवजुष्टं १०, ७०, ४
 विप्रस्य वा स्तुवतः सहस्रो ८, १९, १२
 विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु ७, २, ७
 विप्रासो न मन्मभिः १०, ७८, १
 विप्रेभिर्विप्र सन्त्य ५, ५१, ३
 विभक्तारं हवामहे १, २२, ७; वा. य. ३०, ४; तै. आ.
 १०, १०, २
 विभक्तासि चित्रमानो १, २७, ६; साम. १४९८
 विभावा देवः सुरणः ३, ३, ९
 विमिष्टा पुरं शयथा १०, ६७, ५; अथर्व. २०, ९१, ५
 विमिर्द्वा चरत ८, २९, ८
 विभु प्रभु प्रथमं मेहनां २, २४, १०
 विभूतरातिं विप्र ८, १९, २; साम. १६८८
 विभूषन्नम उभयाँ ६, १५, ९; साम. १५६९
 विआजज्ञोतिषा स्वः (०। देवास्त) ८, ९८, ३; साम.
 १०२७; अथर्व. २०, ६२, ७
 विआजज्ञोतिषा स्वः (०। येनेमा) १०, १७०, ४
 विआजमान उषसामुपस्थाः ७, ६३, ३
 विआद् बृहस्पिबतु सोम्यं १०. १७०, १; साम. ६२८;
 १४५३, वा. य. ३३, ३०
 विआद् बृहस्पिबतु १०. १७०, २; साम. १४५४
 वि मच्छूथाय रशनाम् २. २८, ५
 वि मृळीकाय ते मनो १, २५, ३
 वि मे कर्णा पेतयतो विचक्षुः ६ ९, ६
 वि मे पुरुत्रा पतयन्ति ३, ५५, ३
 वि यत्तिरो धरुणमच्युतं १, ५६, ५
 वि यदस्थाद्यजतो १, १४१, ७
 वि यदहेरध त्विषो ८, ९३, १४
 वि यद्वरांसि पर्वतस्य ४, २१, ८
 वि यद्वाचं कीस्तासो भरन्ते ६, ६७, १०
 वि यस्य ते जयसानस्या १०, ११५, ४
 वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो ७, ३, ४
 वि या जानाति जसुरि ५, ६१, ७
 वि या सृजति समनं १, ४८, ६
 वि ये चृतन्त्यृता सपन्त १, ६७, ८
 वि ये ते अग्ने भेजिरे अनीकं ७, १, ९
 वि ये दधुः शरदं मासमादहः ७, ६६, १३

वि ये आजन्ते सुमस्वा १, ८५, ४
 वि यो ममे यम्या संयती ९, ६८, ३
 वि यो रजांस्यामिमीत ६. ७, ७
 वि यो ररप्श ऋषिभिः ४, २०, ५
 वि यो वीरुस्तु रोध १, ६७, ९
 वि रक्षो वि मृधो जहि १०, १५२, ३; साम. १८६७;
 अथर्व. १, २१, ३
 विराट् सज्जाद्विम्बो १, १८८, ५
 विराणिमन्नावरुणयोः १०. १३०, ५
 वि राय और्णोद्भुरः १, ६८, १०
 विरूपास दृष्टयः १० ६२, ५; नि. ११, १७
 वि वातजूतो अतसेषु तिष्ठते १, ५८, ४
 वि वृक्षान्दहन्त्युत हन्ति ५. ८३, २; नि. १०, ११
 वि वृद्धं पर्वशो ययुः ८, ७, २३
 विवेष यन्मा धिषणा जजान ३, ३२, १४; तै. सं.
 १, ६, १२, ३
 विव्यक्थ महिना वृषन् ८, ९२, २३; साम. १६६१
 विशंविशं मघवा परि १०. ४३, ६; अथर्व. २०, १७, ६
 विशां राजानमजुतं ८, ४३, २४
 विशां कविं विष्पतिं शश्वतीनां ६, १, ८; तै. मा.
 ३, ६, १०, ३
 विशां कविं विष्पतिं मानुषीणाम् ५, ४, ३
 विशां कविं विष्पतिं मानुषीः ३, २, १०
 विशां गोपा अस्य चरन्ति १, ९४, ५
 विशामासामभयानां १०, ९२, १४
 विशो यदह्ने नृभिः १, ६९, ६
 विशोविश इव्यमध्वरेषु ६, ४९, २
 विशोविशो वो अतिथिं ८. ७४, १; साम. ८७; १५६४
 विष्पतिं यल्लमतिथिं नरः ३, ३, ८
 वि श्रयन्तामुर्विया २, ३, ५
 वि श्रयन्तामृतावृधः प्रयै १, १४२, ६
 वि श्रयन्तामृतावृधो द्वारो १, १३, ६
 विश्वं सत्यं मघवाना २, २४, १२
 विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः १०. ८१, ६; साम. १५८९;
 वा. य. १७, २२; तै. सं. ४, ६, २, ६; नि. १०, २७
 विश्वकर्मा विमना १०, ८२, २; वा. य. १७, २६; तै. सं.
 ४, ६, २, १; नि. १०, २६
 विश्वजिते धनजिते २, २१, १
 विश्वतश्चक्षुरुत १०, ८१, ३; अथर्व. १३, २, २६; वा. य.
 १७, १९; तै. सं. ४, ६, २, ४; तै. मा. १०, १, ३

विश्वदानीं सुमनसः स्याम ६, ५२, ५
 विश्वमस्या नानाम चक्षसे १, ४८ ८
 विश्वमित्सवनं सुतं १, १६, ८
 विश्व पश्यंतो विश्वया ८, २०, २६
 विश्व प्रतीची सप्रथा ७, ७७, २
 विश्ववेदसो रयिभिः १, ६४, १०
 विश्वस्मा अग्निं भुवनाय १०, ८८, १२
 विश्वस्मा हस्त्वर्दशे ९, ४८, ४; साम. ८४०
 विश्वस्मात्सीमधमां ४, २८, ४
 विश्वस्माज्जो अदितिः १०, ३६, ३
 विश्वस्य केतुर्भुवनस्य १०, ४५, ६; वा. य. १२, २३;
 तै. सं. ४, २, २, २
 विश्वस्य राजा पवते ९, ७६, ४
 विश्वस्य हि प्रचेतसा ५, ७१, २
 विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं १, ४८, १०
 विश्वस्य हि प्रेषितो १०, ३७, ५
 विश्वस्य हि क्षुष्टये देव ऊर्ध्वः २, ३८, २
 विश्वा अग्नेऽप द्द्वारातीः ७, १, ७
 विश्वा उत त्वया वयं २, ७, ३
 विश्वाः पृतना अभिभूतं ८, ९७, १०; साम. ३७०; ९३०;
 अथर्व. २०, ५४, १
 विश्वा द्वेषांसि जहि ८, ५३, ४
 विश्वा घामानि विश्वचक्ष ९, ८६, ५; साम ८८८
 विश्वानरस्य वस्पतिं ८, ६८, ४; साम. ३६४; नि. १२, २१
 विश्वा अर्यो विपश्चितो ८, ६५, ९
 विश्वानि देव सवितर्दुरितानि ५, ८२, ५; वा. य. ३०, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
 विश्वानि देवी भुवना १, ९२, ९
 विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदा ५, ४, ९; तै. ब्रा. २, ४, १, ५;
 तै. आ. १०, २, १
 विश्वानि भद्रा मरुतो १, १६६, ९
 विश्वानि विश्वमनसो ८, २४, ७
 विश्वानि शुक्रो नर्याणि ४, १६, ६; अथर्व. २०, ७७, ६
 विश्वान्देवाँ आ वह १, ४८, १२
 विश्वान्देवान्हवामहे १, २३, १०
 विश्वान्यन्यो भुवना २, ४०, ५; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
 विश्वामिर्धोभिर्भुवनेन ८, ३५, २
 विश्वामित्रा अरासत ३, ५३, १३
 विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्चते ५, ८१, २; वा. य. १२, ३;
 तै. सं. ४, १, १०, ४; नि. १२, १३
 विश्वा रूपाण्याविशन् ९, २५, ४

विश्वा रोधांसि प्रवतश्च ४, २२, ४
 विश्वावसुं सोमगन्धर्वम् १०, १३९, ४; तै. आ. ४, ११, ७
 विश्वावसुरभि तन्नो १०, १३९, ५; तै. आ. ४, ११, ७
 विश्वा वसुनि संजयन् ९, २९, ४
 विश्वासां गृहपतिर्विशाम् ६, ४८, ८
 विश्वासां त्वा विशां १, १२७, ८
 विश्वा सोम पवमान ९, ४०, ४
 विश्वाहा त्वा सुमनसः १०, ३७, ७
 विश्वा हि मर्त्यत्वेना ८, ९२, १३
 विश्वा हि वो नमस्यानि १०, ६३, २
 विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो १, १००, १९; १०२, ११
 विश्वे अथ मरुतो विश्वे १०, ३५, १३; वा. य. १८, ३१;
 ३३, ५२; तै. सं. ४, ७, १२, १
 विश्वे अस्या व्युषि माहिना ५, ४५, ८
 विश्वं चनेदना त्वा ४, ३०, ३
 विश्वे त इन्द्र वीर्यं ८, ६२, ७
 विश्वेत्ता ते सवनेषु ८, १००, ६
 विश्वेत्ता विष्णुराभरत् ८, ७७, १०; नि. ५, ४
 विश्वेदनु रोधना २, १३, १०
 विश्वेदेते जनिमा ३, ५४, ८
 विश्वे देवा अकूपन्त १०, २४, ५
 विश्वे देवा अनमस्यन् ६, ९, ५
 विश्वे देवा ऋतावृध ६, ५२, १०; तै. सं. २, ४, १४, ५
 विश्वे देवाः शास्त्रन मा १०, ५२, १; श. ब्रा. १, ५, १, २६
 विश्वे देवाः शृणुतेमम् ६, ५२, १३; वा. य. ३३, ५३;
 तै. सं. २, ४, १४, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 विश्वे देवाः सह धीभिः १०, ६५, १४
 विश्वे देवाः स्वाहाकृति २, ५, ११
 विश्वे देवा नो अथा स्वस्तये ५, ५१, १३
 विश्वे देवा मम शृण्वन्तु ६, ५२, १४
 विश्वे देवास आ गतर, ४१, १३; ६, ५२, ७; वा. य. ७, ३४
 विश्वे देवासो अध वृण्यानि १०, ११३, ८
 विश्वे देवासो अप्नुरः १, ३, ८; नि. ५, ४
 विश्वे देवासो अस्त्रिध १, ३, ९
 विश्वेभिः सोम्यं १, १४, १०; वा. य. ३३, १०
 विश्वेभिरग्ने अग्निभिः १, २६, १०; साम. १६१७
 विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यः २, २३, १७
 विश्वे यजन्ना अधि १०, ६३, ११
 विश्वे यद्वां मंहना मन्दमानाः ६, ६७, ५
 विश्वेषां वः सतां ज्येष्ठतमा ६, ६७, १
 विश्वेषां द्यध्वराणामनीकं १०, २, ६

विश्वेषामदितिर्यज्ञिगानां ४, १, २०; वा. य. ३३, १६;

तै. ब्रा. २, ७, १२, ५

विश्वेषामिरज्यन्तं वसूनां ८, ४६, १६

विश्वेषामिरज्यवो १०, ९३, ३

विश्वेषामिह स्तुहि ८, १०२, १०

विश्वेषु हि त्वा सवनेषु १, १३१, २; अथर्व. २०, ७२, १

विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो ५, २३, ३

विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो ८, २३, १८

विश्वे हि विश्ववेदसो ५, ६७, ३

विश्वे हि ष्मा मनवे ८, २७, ४

विश्वे ह्यसौ यजताय २, १६, ४

विश्वैर्देवैस्त्रिभिरेकादशैः ८, ३५, ३

विश्वो देवस्य नेतुः ५, ५०, १; वा. य. ४, ८; ११, ६७;

२२, २१; तै. सं. १, २, २, १; ४, १, ९, १

विश्वो यस्य व्रते जनो ९, ३५, ६

विश्वो विहाया भरतिः १, १२८, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४. ४

विश्वो ह्यन्यो भरिः १०, २८, १

विषं गवां यातुधानाः १०, ८७, १८; अथर्व. ८, ३, १६

वि षा होत्रा विश्वमभ्योति १०, ६४, १५

वि षाह्यमे गृणते ४, ११, २

वि षु द्वेषो व्यंहति ८, ६७, २१

वि षु विश्वा अभियुजो ८, ४५, ८

वि षु विश्वा अरातयो १०, १३३, ३; साम. १८०३; अथर्व.

२०, ९५, ४

वि पू चर स्वधा अनु ८, ३२, १९

विषूचो अश्वान्युयुजे १०, ७९, ७

वि पू मृधो जनुषा ५, ३०, ७

विषूचिन्द्रो अमतेः १०, ४३, ३; अथर्व. २०, १७, ३

विषेण भङ्गुरावतः १०, ८७, २३; अथर्व. ८, ३, २३

विष्टम्नो दिवो धरुणः ९, ८९, ६

विष्ट्वी शमी तरणित्वेन १, ११०, ४; नि. ११, १६

विष्णुं स्तोमासः पुरुदस्सं ३, ५४, १४

विष्णुरिथा परममस्य १०, १, ३

विष्णुर्गोपाः परमं ३, ५५, १०

विष्णुर्योनिं कल्पयतु १०, १८४, १; अथर्व. ५, २५, ५;

श. ब्रा. १४, ९, ४, २०

विष्णोः कर्माणि पश्यत १, २२, १९; साम. १६७१; अथर्व.

७, २६, ६; वा. य. ६, ४; १३, ३३; तै. सं. १, ३, ६, २

विष्णोर्नु कं वीर्याणि १, १५४, १; अथर्व. ७, २६, १; वा. य.

५, १८; तै. सं. १, २, १३, २

विष्पर्वसो नरां न शंसिः १, १७३, १०

वि सद्यो विश्वा दंहितानि ७, १८, १३

विसर्माणं कृणुहि वित्तमेषां ५, ४२, ९

वि सुपर्णो अन्तरिक्षायस्य १, ३५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, २

वि सूर्यो अमतिं न श्रियं ५, ४५, २

वि सूर्यो मध्ये अमुचत् १०, १३८, ३

वि हि त्वामिन्द्र पुरुषा १०, ११२, ७

वि हि सौतोस्तुत १०, ८६, १; अथर्व. २०, १२६, १;

नि. १, ४; १३, ४

विहि होत्रा अवीता ४, ४८, १

वि ह्यख्यं मनसा १, १०२, १; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १

वीळु चिदाहजलुभिः १, ६, ५; साम. ८५२; अथर्व. २०, ७०, १

वीळु चिद् दळ्हा पितरो १, ७१, २

वीळुपत्नमभिराशुहेमभिर्वा १, ११६, २

वीळुपत्रिभिर्मरुत ८, २०, २

वीळो सतीरभि धीरा ३, ३१, ५

वीतिहोत्रं त्वा कवे ५, २६, ३; साम. १५२३

वीतिहोत्रा कृतद्वसू ८, ३१, ९

वीती जनस्य दिव्यस्य ९, ९१, २

वीती यो देवं मर्तो दुवस्येत् ६, १६, ४६

वीन्द्र यासि दिव्यानि १०, ३२, २

वीरस्य नु स्वभ्यं ३, ५५, १८

वीरेण्यः क्रतुरिन्द्रः १०, १०४, १०

वीरेभिर्वीरान्वनवद् २, २५, २

वृकश्चिदस्य वारण ८, ६६, ८; साम. १६९२; अथर्व.

२०, ९७, २; नि. ५, २१

वृकाय चिज्जसमानाय ७, ६८, ८

वृक्षाश्चिमे अभिपित्वे ८, ४, २१

वृक्षेवृक्षे नियता १०, २७, २२; नि. २, ६

वृज्याम ते परि द्विषो ८, ४५, १०

वृक्षे ह यजमसा बर्हिर्गमौ ६, ११, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, २

वृतेव यन्तं बहुभिर्वसव्यैः ६, १, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १

वृत्रत्वादो वलम्बजः ३, ४५, २; साम. १७१९

वृत्रस्य त्वा इवसथादीषमाणा ८, ९६, ७; साम. ३२४;

तै. ब्रा. २, ८, ३, ५; ऐ. ब्रा. ३, २०

वृत्राण्यन्यः समिथेषु ७, ८३, ९

वृत्रेण यदहिना विभ्रत् १०, ११३, ३

वृथा क्रीलन्त इन्दवः ९, २१, ३

वृषणं त्वा वयं वृषन् ३, २७, १५; साम. १५४०; अथर्व.

२०, १०२, ३; तै. ब्रा. ३, ५, २, २

वृषणं धीभिरप्तुरं ९, ६३, २१

वृषणइवेन मरुतो ८, २०, १०

वृषणस्ते अभीशवो ८, ३३, ११
 वृषणिन्द्र वृषपाणास १, १३९, ६
 वृषभं चर्षणीनां ३, ६२, ६
 वृषभो न तिममृङ्गो १०, ८६, १५; अथर्व. २०, १२६, १५
 वृषाकपायि रेवति १०, ८६, १३; अथर्व. २०, १२६, १३;
 नि. १२, ९
 वृषा आवा वृषा मदो (०। वृषणिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा आवा वृषा मदो (०। वृषा यज्ञो) ८, १३, ३२
 वृषा जजान वृषणं रणाथ ७, २०, ५
 वृषाणं वृषभियेतं ९, ३४, ३
 वृषा ते वज्र उत ते २, १६, ६
 वृषा त्वा वृषणं चर्षतु ५, ३६, ५
 वृषा त्वा वृषणं हुवे (०। वावन्थ) ८, १३, ३३
 वृषा त्वा वृषणं हुवे (०। वृषणिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा न क्रुद्धः पतयत् १०, ४३, ८; अथर्व. २०, १७, ८
 वृषा पवस्व धारया ९, ६५, १०; साम. ४६९; ८०३
 वृषा पुनान आयुषु ९, १९, ३; साम. १०००
 वृषा मतीनां पवते ९, ८६, १९; साम. ५५९; ८२१; अथर्व.
 १८, ४, ५८
 वृषा मद हन्त्रे श्लोक उक्था ६, २४, १
 वृषा यज्ञो वृषणः १०, ६६, ६
 वृषायन्ते महं अस्याय पूर्वीः ३, ७, ९
 वृषावमाणोऽवृणीत सोमं १, ३२, ३; अथर्व. २, ५, ७;
 तै. ब्रा. २, ५, ४, २
 वृषायमिन्द्र ते रथ ८, १३, ३१
 वृषा यूथेव वंसगः १, ७, ८; साम. १६२२; अथर्व.
 २०, ७०, १४
 वृषा रवाय वदते १०, १४६, २; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
 वृषा वि जज्ञे जनयन् ९, १०८, १२
 वृषा वृषभिं चतुरः ४, २२, २
 वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा १०, ११, १; अथर्व. १८, १, १८
 वृषा वृष्णे रोहवद् ९, ९१, ३
 वृषा वो अंशुर्न किला १०, ९४, १०
 वृषा शोणो अभिकनिक्रवद् ९, ९७, १३; साम. ८०६
 वृषासि दिवो वृषभो ६, ४४, २१; नि. ६, १७
 वृषा सोता सुनोतु ते ८, ३३, १२
 वृषा सोम युमाँ असि ९, ६४, १; साम. ५०४, ७८१;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; ३, १३, ३
 वृषा ह्यप्ते अजरो ६, ४८, ३
 वृषा ह्यसि भानुना ९, ६५, ४; साम. ४८०, ७८४
 वृषा ह्यसि राधसे ५, ३५, ४

वृषेव यूथा परि कोशं ९, ७६, ५
 वृषो अग्निः समिध्यते ३, २७, १४; साम. १५३९; अथर्व.
 २०, १०२, २; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
 वृष्टिद्यावा रीत्यापेषः ५, ६८, ५; साम. १४६७
 वृष्टिं दिवः परि ज्व ९, ८, ८; साम. ११८६
 वृष्टिं दिवः शतधारः ९, ९६, १४
 वृष्टिं नो अर्ष दिव्यां ९, ९७, १७
 वृष्णः कोशः पवते २, १६, ५
 वृष्णस्ते वृष्ण्यंशवो ९, ६४, २; साम. ७८२
 वृष्णे यत्ते वृषणो अर्कमर्चा ५, ३१, ५; तै. सं. १, ६, १२, ६
 वृष्णे शर्धाय सुमखाय १, ६४, १
 वृष्णो अस्तोषि भूम्यस्य ५, ४१, १०
 वेत्था हि निर्झंतीनां ८, २४, २४; साम. ३९६; अथर्व.
 २०, ६६, ३
 वेत्था हि वेधो अध्वनः ६, १६, ३; साम. १४७६
 वेत्युर्जनिवान्वा ५, ४४, ७
 वेत्यध्वर्युः पथिमी रजिष्ठैः ८, १०१, १०
 वेद मासो धृतव्रतो १, २५, ८
 वेद यस्त्रीणि विदथान्येषां ६, ५१, २
 वेद वातस्य वर्तनिं १, २५, २
 वेदा यो वीनां पदं १, २५, ७
 वेदिषदे प्रियधामाय १, १४०, १
 वेधा अहसो अग्निः १, ६९, ३
 वेमि त्वा पूषन्नुजसे ८, ४, १७
 वेरध्वरस्य दूत्यानि ४, ७, ८; नि. ६, १७
 वेषि होत्रमुत पोत्रं जनानां १०, २, २
 वेषि ह्यध्वरीयतामग्ने ६, २, १०
 वेषी ह्यध्वरीयतामुपवक्ता ४, ९, ५
 वेषीद्वस्य दूत्यं ४, ९, ६
 वैयद्वस्य श्रुतं नरोतो ८, २६, ११
 वैश्वानरं विश्वहा १०, ८८, १४
 वैश्वानरः प्रनथा नाकम् ३, २, १२; तांज्य ब्रा. १, ७, ६
 वैश्वानरं कवयो यज्ञियासो १०, ८८, १३
 वैश्वानर तव तस्त्वमस्तु १, ९८, ३
 वैश्वानर त्व तानि व्रतानि ६, ७, ५
 वैश्वानर तव धामान्या ३, ३, १०
 वैश्वानरं मनसाग्निं ३, २६, १
 वैश्वानरस्य दंसनाभ्यो ३, ३, ११; तै. सं. १, ५, ११, १
 वैश्वानरस्य विमितानि ६, ७, ६; नि. ६, ३
 वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम १, ९८, १; वा. य. २६, ७, तै. सं.
 १, ५, ११, ३; नि. ७, २२

भरुवेद-मन्त्राणाम्

वैश्वानराय धिषणाम् ३, २, १
 वैश्वानराय पृथुपाजसे ३, ३, १
 वैश्वानराय मीळहुषे ४, ५, १
 वैश्वानरो महिम्ना १, ५९, ७
 वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं ७, २८, ५; २९, ५; ३०, ५
 व्यकृणोत चमसं चतुर्धा ४, ३५, ३
 व्यक्तुर्द्रा व्यहानि ५, ५४, ४
 व्यचस्वतिरुर्विया १०, ११०, ५; अथर्व. ५, १२, ५; वा. य.
 २९, ३० तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १०
 व्यञ्जते दिवो अंतेष्वक्तुन् ७, ७९, २
 व्यञ्जिभिर्दिव आतास्व १, ११३, १४
 व्यनिनस्य धनिनः १, १५०, २
 व्यन्तरिक्षमतिरन् ८, १४, ७; साम. १६४०, अथर्व. २०, २८, १;
 ३९, २
 व्यन्तिवन्तु येषु मन्दसानः २, ११, १५
 व्यर्य इन्द्र तनुहि श्रवांसि १०, ११६, ६
 व्यर्यमा वरुणश्चेति पन्थां ४, ५५, ४
 व्यश्वस्त्वा वसुविदम् ८, २३, १६
 व्यस्तभ्राद्रोदसी मित्रो ६, ८, ३
 व्यस्मे अधि शर्म तत् ८, ४७, ३
 व्यानळिन्द्रः पृतनाः १०, २९, ८; अथर्व. २०, ७६, ८
 व्युच्छन्ती हि रदिमभिः १, ४९, ४
 व्युच्छा दुहितर्दिवो ७, ७९, ९
 व्युषा आवः पथ्या जनां ७, ७९, १
 व्युषा आवो दिविजा क्रते ७, ७५, १
 व्यूर्ण्वती दिवो अन्तां १, ९२, ११
 व्येतु दिष्टुद् द्विषाम् ७, ३४, १३
 व्रजं कृणुध्वं १०, १०१, ८
 व्रता ते अग्ने महतो ३, ६, ५
 व्रतेन स्थो ध्रुवक्षेमा ५, ७२, २
 व्रातं-व्रातं गणं-गणं सुशस्ति ३, २६, ६
 व्रां रोदसी सुबन्धवे १०, ५९, ८
 व्रांसा महामिन्द्रं ३, ४९, १
 व्रांसा मित्रस्य वरुणस्य ७, ६१, ४
 व्रांसावाध्वर्यो ३, ५३, ३; नि. ४, १६
 व्रांसेदुक्थं सुदानव ७, ३१, २; साम. ७१७
 व्राकमयं धूममारादपथ्यं १, १६४, ४३; अथर्व. ९, १०, २५
 व्राकेम त्वा समिधं १, ९४, ३; साम. १०६६
 व्राग्धि पूरि प्र यंसि १, ४२, ९
 व्राग्धि वाजस्य सुभग प्रजा ३, १६, ६

व्राग्धी न इन्द्र यस्वा ८, ३, ११
 व्राग्धी नो अस्य यद्ध ८, ३, १२
 व्राग्ध्यू पु शचीपत ८, ६१, ५; साम. २५३; १५७९; अथर्व.
 २०, ११८, १
 व्राचीभिर्नः शचीवस्व १, १३९, ५; साम. २८७
 व्राचीव इन्द्र पुरुकृद् धुमत्तम १, ५३, ३; अथर्व. २०, २१, ३
 व्राचीव इन्द्रमवसे १०, ७४, ५
 व्राचीवतस्ते पुरुशाक ६, २४, ४
 व्राच्याकर्त पितरा युवाना ४, ३५, ५
 व्रातं राज्ञो नाधमानस्य १, १२६, २
 व्रातं वा यः शुचीनां १, ३०, २
 व्रातं वा यदसुर्य १०, १०५, ११
 व्रातं वा यस्य दश साकं २, १३, ९
 व्रातं वेणूच्छतं श्रुनः ८, ५५, ३
 व्रातं वो अश्व धामानि १०, ९७, २; वा. य. १२, ७६; तै. सं.
 ४, २, ६, १
 व्रातं श्वेतास उक्ष्णो ८, ५५, २
 व्रातक्रतुमर्णवं शाकिनं ३, ५१, २
 व्रातं जीव शरदो १०, १६१, ४; अथर्व. ३, ११, ४;
 २०, ९६, ९; नि. १४, ३६
 व्रातधारं वायुमर्कं १०, १०७, ४; अथर्व. १८, ४, २९
 व्रातधारमुत्समक्षीयमाणं ३, २६, ९
 व्रातं ते राजन् मिषजः सहस्रम् १, २४, ९; तै. सं. १, ४, ४५, १
 व्रातं ते शिप्रिन्तयः सुदासे ७, २५, ३
 व्रातं दासे बल्लूथे ८, ४६, ३२
 व्रातं धारा देवजाताः ९, ९७, २९
 व्रातं न इन्द्र ऊतिभिः ९, ५२, ५
 व्रातपवित्राः स्वधया मदं ७, ४७, ३; नि. ५, ६
 व्रातव्रज ह्युस्तव ८, ७७, ७
 व्रातभुजिभिस्तमभिहुते १, १६६, ८
 व्रातमश्मन्मयीनां ४, ३०, २०
 व्रातमहं तिरिन्दिरे ८, ६, ४६
 व्रातमिन्तु शरदो १, ८९, ९; वा. य. २५, २२
 व्रातं मे गर्दभानां ८, ५६, ३
 व्रातं मेघान्वृक्ये चक्षदानं १, ११६, १६; नि. ५, २१
 व्रातं मेघान्वृक्ये मामहानं १, ११७, १७
 व्रातानीका हेतयो अस्य ८, ५०, २; अथर्व. २०, ५१ ४
 व्रातानीकेव प्र जिगाति ८, ४९, २; साम. ८१२; अथर्व.
 २०, ५१, २
 व्रातेना नो अभिष्टिभिः ४, ४६, २
 व्रातैरपमृणय ६, २०, ४

शत्रूयन्तो अभि ये नः १०, ८९, १५
 शनैश्चिष्यन्तो अद्रिचो ८, ४५, ११
 शं न इन्द्राग्नी भवतामवो ७, ३५, १; अथर्व. १९, १०, १;
 वा. य. ३६, ११
 शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो ७, ३५, ६; अथर्व. १९, १०, ६
 शं नः करस्यर्वते १, ४३, ६
 शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु ७, ३५, १२; अथर्व. १९, ११, १
 शं नः सूर्य उरुचक्षा ७, ३५, ८; अथर्व. १९, १०, ८
 शं नः सोमो भवतु ७, ३५, ७; अथर्व. १९, १०, ७
 शं नो अग्निर्द्यौतिरनीको ७, ३५, ४; अथर्व. १९, १०, ४
 शं नो अज एकपाद्देवो ७, ३५, १३; अथर्व. १९, ११, ३
 शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः ७, ३५, ९; अथर्व. १९, १०, ९
 शं नो देवः सविता त्रायमाण ७, ३५, १०; अथर्व. १९, १०, १०
 शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु ७, ३५, ११; अथर्व. १९, ११, २;
 तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
 शं नो देवीरभीष्टय १०, ९, ४; साम. ३३; अथर्व. १६, १;
 वा. य. ३६, १२; तै. ब्रा. १, २, ११; २, ५, ८, ५;
 तै. आ. ४, ४२, ४
 शं नो धावापृथिवी ७, ३५, ५; अथर्व. १९, १०, ५
 शं नो धाता शसु धर्ता ७, ३५, ३; अथर्व. १९, १०, ३
 शं नो भगः शसु नः ७, ३५, २; अथर्व. १९, १०, २
 शं नो भव चक्षसा १०, ३७, १०; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु ७, ३८, ७; वा. य. ९, १६;
 ११, १०; तै. सं. १, ७, ८, २; नि. १२, ४४
 शं नो भव हृद ८, ४८, ४
 शं नो मित्रः शं वरुणः १, ९०, ९; अथर्व. १९, ९, ६;
 वा. य. ३६, ९
 शमभिरभिभिः करत् ८, १८, ९; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ५
 शम्बु शु वां मधूयुवा ५, ७४, ९
 शयुः परस्तादध लु ३, ५५, ६
 शरस्य चिदार्चकस्या १, ११६, २२
 शरासः कुशरासो १, १९१, ३
 शर्धर्धर्ध व एषां ५, ५३, ११
 शर्धो मारुतमुच्छंस ५, ५२, ८
 शर्यणावति सोमं इन्द्रः ९, ११३, १
 शवसा ह्यसि श्रुतो ८, २४, २; अथर्व. १८, १, ३८
 शविष्ठं न आ भर ६, १९, ६
 शशः क्षुरं प्रत्यञ्च १०, २८, ९
 शशमानस्य वा नरः १, ८६, ८; साम. १५९४
 शशत्तममीळते दूत्याय १०, ७०, ३
 शशत्पुरोषा व्युवास देव्य १, ११३, १३

शशदग्निर्वधयश्चस्य शत्रून् १०, ६९, ११
 शशदिन्द्रः पोप्रुथग्निः १, ३०, १६
 शशद्धि वः सुदानव ८, ६७, १६
 शशन्त हि प्रचेतसः ८, ६७, १७
 शशन्तो हि शत्रवो ७, १८, १८
 शाकमना शाको अरुणः १०, ५५, ६; साम. १७८३
 शाचिगो शाचिपूजना ८, १७, १२; साम. ७२६; अथर्व.
 २०, ५, ६; नि. ३, १०
 शास इत्था महां असि १०, १५२, १; अथर्व. १, २०, ४
 शासद्वह्निर्दुहितुर्नप्यङ्गात् ३, ३१, १; नि. ३, ४
 शिक्षा ण इन्द्र राय ८, ९२, ९; साम. १६४४
 शिक्षा विभिन्दो अस्मै ८, २, ४१
 शिक्षेयमस्मै दिक्षेयं ८, १४, २; साम. १८३५; अथर्व.
 २०, २७, २
 शिक्षेयमिन् महयते दिवेदिवे ७, ३२, १९; साम. १७९७;
 अथर्व. २०, ८२, २
 शिप्रिन्वाजानां पते १, २९, २; अथर्व. २०, ७४, २; तै. ब्रा.
 २, ४, ४, ८
 शिवः कपोत इषितो नो १०, १६५, २; अथर्व. ६, २७, २
 शिवस्त्वष्टरिहा गहि ५, ५, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 शिवा नः सख्या सन्तु ४, १०, ८
 शिशानो वृषभो यथाग्निः ८, ६०, १३
 शिशुं जज्ञानं हरिं ९, १०९, १२; साम. १३३४
 शिशुं जज्ञानं हर्यंतं ९, ९६, १७; साम. ११७५
 शिशुं न त्वा जेन्यं वर्धयन्ति १०, ४, ३
 शिशुर्न जातोऽव चक्रदत् ९, ७४, १
 शीतिके शीतिकावति १०, १६, १४; अथर्व. १८, ३, ६०;
 तै. आ. ६, ४, १
 शीरं पावकशोचिषम् ८, १०२, ११
 शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगतः ७, ६६, १५
 शुकेषु मे हरिमाणं १, ५०, १२; अथर्व. १, २२, ४; तै. ब्रा.
 ३, ७, ६, २२
 शुक्रः पवस्व देवेभ्यः ९, १०९, ५; साम. १२४२
 शुक्रः शुशुक्लं उषो न १, ६९, १
 शुक्रं ते अन्यद्यजन्ते ६, ५८, १; साम. ७५; तै. सं.
 ४, १, ११, २; तै. आ. १, २, ४; १०, १; ४, ५, ६;
 नि. १२, १७
 शुक्रस्याद्य गवाशिर २, ४१, ३
 शुक्रभिरङ्गै रज आ ततन्वा ३, १, ५
 शुचिः पावक उच्यते ९, २४, ७; साम. ९६७
 शुचिः पावक वन्द्योमे २, ७, ४; तै. सं. १, ३, १४, ५
 शुचिः पावको अहुतो १, १४२, ३

शुचिः पुनानस्तन्वं ९, ७०, ८
 शुचिः षम यस्या भन्निवत् ५, ७, ८
 शुचिं न यामन्निषिं ३, २, १४
 शुचिं तु स्तोमं नवजातम् ७, ९३, १; तै. सं. १, १४, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ८, २
 शुचिमर्बेर्बृहस्पति ३, ६२, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, ३
 शुचिरपः स्यवसा २, २७, १३; तै. सं. २, १, ११, ४
 शुचिरसि पुरुनिष्ठाः ८, २, ९
 शुचिर्देवेषु अर्पिता १, १४२, ९
 शुची ते चक्रे १०, ८५, १२; अथर्व. १४, १, १२
 शुची वो हव्या मरुतः ७, ५६, १२; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५
 शुनं वाहाः शुनं नरः ४, ५७, ४; अथर्व. ३, १७, ६; तै. आ.
 ६, ६, २
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं ३, ३०, २२; ३१, २२; ३२, १७;
 ३४, ११; ३५, ११; ३६, ११; ३८, १०;
 ३९, ९; ४३, ८; ४८, ५; ४९, ५; ५०, ५;
 १०, ८९, १८; १०४, ११; साम. ३२९; अथर्व.
 २०, ११, ११; तै. ब्रा. २, ४, ४, ३
 शुनःशेषो ह्यहद् गृभीतः १, २४, १३
 शुनं नः फाला ४, ५७, ८; अथर्व. ३, १७, ५; वा. य. १२, ६९;
 तै. सं. ४, २, ५, ६
 शुनमन्धाय भरमह्यत्सा १, ११७, १८
 शुनमष्टा व्यचरत् १०, १०२, ८
 शुनमस्यभ्यमूतये १०, १२६, ७
 शुनश्चिच्छेपं ५, २, ७
 शुनासीराविमां वाचं जुषे ४, ५७, ५; तै. आ. ६, ६, २;
 नि. ९, ४१
 शुभ्रं तु ते शुष्मं वर्धयन्तः २, ११, ४
 शुभ्रमन्धो देववातं ९, ६२, ५; साम. १००९
 शुभ्रो वः शुष्मः कुध्मी ७, ५६, ८
 शुभमान क्रतायुभिः ९, ३६, ४
 शुभमाना क्रतायुभिः ९, ६४, ५; साम. १०३५
 शुश्रुवांसाचिदश्विना ७, ७०, ५
 शुष्णं पिष्टुं कुयवं वृत्रमिन्द्र १, १०३, ८
 शुष्मासो ये ते अद्रिबो ५, ३८, ३
 शुष्मिन्तमं न ऊतये ३, ३७, ८; अथर्व. २०, २०, १; ५७, ४
 शुष्मिन्तमो हि ते मदो १, १७५, ५
 शुष्मी शर्धो न मारुतं २, ८८, ७; साम. १४७३
 शूरग्रामः सर्ववीरः ९, ९०, ३; साम. १४०९
 शूरस्येव युध्यतो ३, ५५, ८
 शूरा इवेद्युधयो १, ८५, ८

शूरो न भक्त आयुधा ९, ७६, २; साम. १२२९
 शूरो वा शूरं वनते शरीरैः ६, २५, ४
 शूषोभिर्बुधो जुषाणो १०, ६, ४
 शृङ्गाणीवेच्छृङ्गिणां ३, ८, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ११
 शृङ्गेव नः प्रथमा २, ३९, ३
 शृणुतं जरितुर्हवं कृष्णस्य ८, ८५, ४
 शृणुतं जरितुर्हवमिन्द्राग्नी ७, ९४, २; साम. २१७
 शृणोतु न ऊर्जा पतिर्गिरः ५, ४१, १२
 शृण्वन्तं पूषणं वयं ६, ५४, ८
 शृण्वन्तु नो वृषणः ३, ५४, २०
 शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः १, ४४, १४
 शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन् ६, ४७, १६; नि. ६, २२
 शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः ९, ४१, ३; साम. ८९४
 शृतं यदा करसि १०, १६, २; अथर्व. १८, २, ५; तै. आ. ६, १, ४
 शोचारे वार्या ८, १, २२
 शोषन्तु त हन्तु सखिन्योनौ १, १७४, ४
 शेषे वनेषु मात्रोः ८, ६०, १५; साम. ४६
 शोचा शोचिष्ट दीदिहि ८, ६०, ६
 इनथद्वृत्रमुत सनोति वा ६, ६०, १; तै. सं. ४, २, ११, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 श्यावाश्वस्य रेभतस्तथा ८, ३७, ७
 श्यावाश्वस्य सुन्वतस्तथा ८, ३६, ७
 श्यावाश्वस्य सुन्वतोऽग्नीणां ८, ३८, ८
 श्येन आसामदितिः कक्षयो ५, ४४, ११
 श्येनाविव पतथो ८, ३५, ९
 श्येनो न योनिं सदनं ९, ७१, ६
 श्रुते दधामि प्रथमाय १०, १४७, १; साम. ३७१
 श्रद्धयाग्निः समिध्यते १०, १५१, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६;
 नि. ९, ३१
 श्रद्धां देवा यजमाना १०, १५१, ४; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
 श्रद्धां प्रातर्हवामहे १०, १५१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
 श्रवः सूरिभ्यो अमृतं ७, ८१, ६
 श्रवच्छुत्कर्णं ईयते वसूनां ७, ३२, ५
 श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्ती ६, ६५, ३
 श्रातं हविरोष्विन्द्र प्र याहि १०, १७९, २; अथर्व. ७, ७२, २
 श्रातं मन्य ऊधनि १०, १७९, ३; अथर्व. ७, ७२, ३
 श्रायन्त इव सूर्य ८, ९९, ३; साम. २६७; १३१९;
 अथर्व. २०, ५८, १; वा. य. ३३, ४१; नि. ६, ८
 श्रावयेदस्य कर्णां ४, २९, ३
 श्रियसे कं मानुभिः १, ८७, ६; तै. सं. २, १, ११, २;
 ४, २, ११, २; नि. ४, १६

श्रिये कं वो अधि तनूषु १, ८८, ३
 श्रिये जातः श्रिय आ ९, ९४, ४
 श्रिये ते पादा दुव आ ६, २९, ३
 श्रिये ते पृथिरूपसेचनी १०, १०५, १०
 श्रिये पूषन्निष्कृतेव देवाः १, १८४, ३
 श्रिये मर्यासो अर्जो १०, ७७, २
 श्रिये सुदशीरपरस्य यास्तः ५, ४४, २
 श्रीगन्तुप स्थादिवं १, ६८, १
 श्रीणामुदारो १०, ४५, ५; वा. य. १२, २२; तै.सं. ४, २, २, ३
 श्रुतं वो वृत्रहन्तमं ८, ९३, १६; साम. २०८
 श्रुतं गायत्रं तक्वानस्याहं १, १२०, ६
 श्रुतं मे मित्रावरुणा १, १२२, ६
 श्रुधि श्रुत्कर्णं वह्निभिः १, ४४, १३; साम. ५०; वा. य. ३३, १५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 श्रुधी न इन्द्र ह्वयामसि ६, २६, १
 श्रुधी नो अग्ने सदने १०, ११, ९; १२, ९; अथर्व. १८, १, २५
 श्रुधी हवं विपिपानस्याद्रेः ७, २२, ४; साम. १७९८
 श्रुधी हवं तिरश्च्या ८, ९५, ४; साम. ३४६; ८८३
 श्रुधी हवमिन्द्र मा रिषण्यः २, ११, १
 श्रुधी हवमिन्द्र शूर १०, १४८, ५
 श्रुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा ६, ६८, १
 श्रुष्टीवानो हि दाशुषे १, ४५, २
 श्रुष्यमे नवस्य मे ८, २३, १४; साम. १०६
 श्रूया अग्निश्चित्रभानुः २, १०, २
 श्रेष्ठं यविष्ठ भारताग्ने २, ७, १; तै.सं. १, ३, १४, ३
 श्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं १, ४४, ४
 श्रेष्ठं वः पेशो अधि धायि दर्शतं ४, ३६, ७
 श्रेष्ठं नो अद्य सवितः १०, ३५, ७
 श्रेष्ठो जातस्य रुद्रा श्रियांसि २, ३३, ३
 श्रोणामेक इदकं गामवाज १, १६१, १०
 श्वसित्यप्सु हंसो न १, ६५, ९
 श्वित्यो मा दक्षिणत ७, ३३, १
 श्वेतं रूपं कृणुते यत् ९, ७४, ७
 षट्श्रिंशांश्च चतुरः १०, ११४, ६
 षड्भारौ एको अचरन् ३, ५६, २
 षळश्चां आतिथिग्व ८, ६८, १७
 षष्टिं सहस्राश्वस्य ८, ४६, २२
 स आगमदिन्द्रो यो वसूनां ५, ३६, १
 स आ नो योनिं सदतु प्रेष्ठो ७, ९७, ४
 स आ वक्षि महि न आ च १०, ३, ७; नि. ४, १०

स आहुतो वि रोचते १०, ११८, ३
 स इज्जनेन स विशा २, २६, ३; तै. सं. २, ३, १४, ३; तै. ब्रा. २, ८, ५, ३
 स इक्षेति सुधित ४, ५०, ८; तै. ब्रा. २, ४, ६, ४
 स इत्तन्तुं स वि जानात्योतुं ६, ९, ३
 स इत्तमोऽवयुनं ततन्वत् ६, २१, ३; नि. ५, १५
 स इत्सुदानुः स्वर्वा ६, ६८, ५
 स इत्स्वपा भुवनेष्वास ४, ५६, ३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 स इदग्निः कण्वतमः १०, ११५, ५
 स इदस्तेव प्रति धाद् ६, ३, ५
 स इद्वानाय दभ्याय १०, ६१, २
 स इद्वासं तुवीरवं १०, ९९, ६
 स इन्द्रो जो यो गृहवे १०, ११७, ३
 स इन्द्राजा प्रतिजन्यानि ४, ५०, ७
 स इदने नमस्युभिर्वचस्यते १, ५५, ४
 स इधान उषसो राम्या २, २, ८
 स इधान वसुष्कविः १, ७९, ५; साम. १५६२; वा. य. १५, ३६; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 स इन्नु रायः सुभृतस्य १०, १४७, ४
 स इन्महानि समिथानि १, ५५, ५
 स इषुहस्तैः सनिषङ्गिभिः १०, १०३, ३; साम. १८५१; अथर्व. १९, १३, ४; वा. य. १७, ३५; तै.सं. ४, ६, ४, १
 स ई रथो न भुरिषाळ् ९, ८८, २; साम. १४७२
 स ई रेभो न प्रति वस्त उक्ताः ६, ३, ६
 स ई वृषा जनयत्तासु गर्भं २, ३५, १३
 स ई वृषा न फेनमस्य १०, ६१, ८
 स ई सत्येभिः सखिभिः १०, ६७, ७; अथर्व. २०, ९१, ७; तै. ब्रा. २, ८, ५, १; नि. ५, ४
 स ई स्पृधो वनते अप्रतीतः ६, २०, ९
 स ई पाहि य ऋजीषी ६, १७, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, १
 स ई महीं धुनिं २, १५, ५
 स ई मृगो अप्यो १, १४५, ५
 सं यं स्तुभोऽवनयो न १, १९०, ७
 सं यजनान् क्रतुभि १, १३२, ५
 सं यज्जनौ सुधनौ विश्वशर्ध ५, ३४, ८
 सं यत्त इन्द्र मन्यवः ४, ३१, ६
 सं यद्विषो वनामहे ५, ७, ३; तै. सं. २, १, ११, ३
 सं यद्वनन्त मन्युभिर्जना ७, ५६, २२
 सं यद्वयं यवसादो १०, २७, ९
 सं यन्मदाय शुष्मिणः १, ३०, ३
 सं यन्मही मिथती ७, ९३, ५
 सं यमिथः पुरुषानासो १, ११९, ३

सं यस्मिन्विष्वा वसुनि १०, ६, ६
 सं या दानूनि येमथुः ८, २५, ६
 सं वत्स इव मातृभिः ९, १०५, २; साम. १०९९
 संवत्सरं शशयानाः ७, १०३, १; अथर्व. ४, १५, १३;
 नि. ९, ६
 संवत्सरीणं पय उस्त्रियायाः १०, ८७, १७; अथर्व. ८, ३, १७
 सं वां शतानासत्या सहस्रा ६, ६३, १०
 सं वां कर्मणा समिषा ६, ६९, १; तै. सं. ३, २, ११, १
 संवृक्तघृण्यमुक्थ्यं ९, ४८, २; साम. ८३७
 सं वो मदासो अगमते १, २०, ५
 संसमिषुवसे वृषन् १०, १९१, १; अथर्व. ६, ६३, ४;
 वा. य. १५, ३०; तै. सं. २, ६, ११, ४; ४४, ४४
 सं सीदस्व महौ असि १, ३६, ९; वा. य. ११, ३७; तै. सं.
 ४, १, ३, ३; तै. आ. ४, ५, २
 संसृष्टं धनमुभयं १०, ८४, ७; अथर्व. ४, ३१, ७
 संहोत्रं स्य पुरानारीः १०, ८६, १०; अथर्व. २०, १२६, १०
 सकृद्ध घौरजायत ६, ४८, २२
 स केतुरध्वराणां ३, १०, ४
 सक्तुमिव तितउना १०, ७१, २; नि. ४, १०
 स क्षपः परि ष्वज्जे ८, ४१, ३
 सखाय आ नि षीदत पुनानाय ९, १०४, १; साम. ५६८;
 ११५७
 सखाय आ नि षीदत सविता १, २२, ८
 सखाय आ शिषामहि ८, २४, १; साम. ३९०; अथर्व.
 १८, १, ३७
 सखायः क्रतुमिच्छत ८, ७०, १३
 सखायः सं वः सम्यञ्च ५, ७, १; वा. य. १५, २९; तै. सं.
 २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ३
 सखायस्त इन्द्र विश्वह स्याम ७, २१, ९
 सखायस्ते विष्णु ५, १२, ५
 सखायस्त्वा ववृमहे ३, ९, १; साम. ६२
 सखायो ब्रह्मवाहसे ६, ४५, ४
 सखा सख्ये अपचत्तूयमग्निः ५, २९, ७
 सखा ह यत्र सखिभिर्नवरवै ३, ३९, ५
 सखीयितामविता बोधि ४, १७, १८
 सखे विष्णो वितरं ८, १००, १२
 सखे सखायमभ्या ४, १, ३
 सख्ये त इन्द्र वार्जिनो १, ११, २; साम. ८२८
 स गृणानो अग्निर्देववान् १०, ६१, २६
 स गृहसो अग्निस्तरुणश्चिद् ७, ४, २
 स गोमघा जरिमे ६, ३५, ४

स गोरश्वस्य वि ब्रजं ८, ३२, ५
 स ग्रामेभिः सनिता रथे १, १००, १०
 स घा तं वृषणं रथमधि १, ८२, ४; साम. ४२४
 स घा नः सूनुः शवसा १, २७, २; साम. १६३५
 स घा नो देवः सविता सहा ७, ४५, ३; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
 स घा नो योग आ भुवत् १, ५, ३; साम. ७४२; अथर्व.
 २०, ६९, १
 स घा यस्ते ददाशति ३, १०, ३
 स घा राजा सत्यतिः १, ५४, ७
 स घा वीरो न रिष्यति १, १८, ४
 स घेदुतासि वृत्रहन् ४, ३०, २२
 संक्रदनेनानिमिषेण १०, १०३, २; साम. १८५०;
 अथर्व. १९, १३, ३; वा. य. १७, ३४; तै. सं.
 ४, ६, ४, १
 सं गच्छध्वं सं वदध्वं १०, १९१, २; अथर्व. ६, ६४, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ४
 संगच्छमाने युवति १, १८५, ५
 सं गच्छस्व पितृभिः १०, १४, ८; अथर्व. १८, ३, ५८;
 तै. आ. ६, ४, २
 सं गोभिरङ्गिरसो १०, ६८, २; अथर्व. २०, १६, २
 सं गोमदिन्द्र नाजवद् १, ९, ७; अथर्व. २०, ७१, १३
 सं घोषः ऋणवे वमैरमित्रैः ३, ३०, १६
 स चक्रमे महतो निरुः ५, ८७, ४
 सचन्त यदुषसः सूर्येण १०, १११, ७
 स चन्द्रो विप्र मर्यां १, १५०, ३
 सचस्व नायमवसे अभीके ६, २४, १०
 सचा यदासु जहतीषु १०, ९५, ८
 सचायोरिन्द्रश्चर्कृष १०, १०५, ४
 सचा सोमेषु पुरुहूत ८, ६६, ६
 स चिकेत सहीयसाग्नि ८, ३९, ५
 स चित्रचित्रं चितयन्तमस्मे ६, ६, ७
 स चेतयन्मनुषो ४, १, ९
 स जातृभर्मा श्रद्धधाने १, १०३, ३
 स जातेभिर्वृत्रहा ३, ३१, ११
 स जातो गर्भो असि १०, १, २; वा. य. ११, ४३; तै. सं.
 ४, १, ४, २
 स जामिभिर्यत्समजाति १, १००, ११
 स जायत प्रथमः परत्यासु ४, १, ११
 स जायमानः परमे व्योमनि व्रतानि ६, ८, २
 स जायमानः परमे व्योमन्याविः १, १४३, २
 स जायमानः परमे व्योमन् वायुर्न ७, ५, ७

स जिन्वते जठरेषु प्रजज्ञि ३, २, ११
 स जिह्वा चतुरनीक ५, ४८, ५
 सजूरादित्यैर्वसुभिः ५, ५१, १०
 सजूदेवेभिरपां नपातं ७, ३४, १५
 सजूर्मित्रावरुणाभ्यां ५, ५१, ९
 सजूर्विदेवेभिर्देवेभिः ५, ५१, ८
 सजोषस आदित्यैर्मादय ४, ३४, ८
 सजोषस्त्वा दिवो नरो ६, २, ३
 सजोषा इन्द्र वरुणेन सोमं ४, ३४, ७
 सजोषा इन्द्र सगणो ३, ४७, २; वा. य. ७, ३७, तै. सं.
 १, ४, ४२, १; तै. आ. १०, १, ११
 सजोषा धीराः पदैरनु १, ६५, २
 सं च त्वे जग्मुर्गिर इन्द्र ६, ३४, १
 सं षोदय चित्रमर्वाक् १, ९, ५; अथर्व. २०, ७१, ११
 सं जर्जुराणस्तुभिः सुते ५, ४४, ५
 सं जागृन्नभिर्जरमाण १०, ९१, १
 संजानाना उप सीदन् १, ७२, ५
 सतः सतः प्रतिमानं ३, ३१, ८
 स तत्कृधीषितस्तूयमग्ने ६, ५, ६
 स तुर्वणिर्महाँ अरेणु १, ५६, ३; नि. ६, १४
 स तु वस्त्राण्यधपेशनानि १०, १, ६
 स तु श्रुधि श्रुत्या यो ६, ३६, ५
 स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ६, २१, ८
 स तू नो अभिर्नयतु ४, १, १०
 स तू पवस्व परि पार्थिवं राजा स्तोत्रे ९, ७२, ८
 स तू पवस्व परि पार्थिवं राजो दिव्या च ९, १०७, २४
 स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ ४, ४, ६; तै. सं. १.२.१४, २
 स तेजीयसा मनसा त्वोतः ३, १९, ३; तै. सं. १, ३, १४, ६
 सतो नूनं कवयः सं १०, ५३, १०
 सत्तो होता न ऋत्विग्यः ३, ४१, २; अथर्व. २०, २३, २
 सत्तो होता मनुष्वदा १, १०५, १४
 सत्यं तत्तुर्वशे यदौ ८, ४५, २७
 सत्यं तदिन्द्रा वरुणा ८, ५२, ३
 सत्यं त्वेषा अमवन्तो १, ३८, ७
 सत्यमिच्छन् त्वावां ६, ३०, ४; तै. ब्रा. २, ६, ९, १
 सत्यमिरवा महेनदि ८, ७४, १५
 सत्यमिस्था वृषेदसि ८, ३३, १०; साम. २६३
 सत्यमिद्वा उ अश्विना ५, ७३, ९
 सत्यमिद्वा उ तं वयं ८, ६२, १२
 सत्यमुग्रस्य बृहत् ९, ११३, ५

सत्यमूजुर्नर एवा हि चक्रुः ४, ३३, ६
 सत्यामाशिषं कृणुता १०, ६७, ११; अथर्व. २०, ९१, ११
 सत्या सत्येभिर्महती ७, ७५, ७
 सत्येनोत्तमिता भूमिः १०, ८५, १; अथर्व. १४, १, १
 सत्रा ते अनु कृष्टयो ४, ३०, २
 सत्रा त्वं पुरुष्टुतं ८, १५, ११
 सत्रा मदासस्तव ६, ३६, १
 सत्रा यदीं भार्वरस्य ४, २१, ७
 सत्रासाहं वरेण्यं सहोदां ३, ३४, ८; अथर्व. २०, ११, ८
 सत्रासाहो जनभक्षो २, २१, ३
 सत्रा सोमा अभवन् ४, १७, ६
 सत्राहणं दाष्टिषि ४, १७, ८; साम. ३३५
 स त्रितस्याधि सानवि ९, ३७, ४; साम. १२९५
 सत्रे ह जाताविषिता नमो ७, ३३, १३
 स त्वं विप्राय दाक्षुषे ८, ४३, १५
 स त्वं दक्षस्यावृको ६, १५, ३
 स त्वं न इन्द्र धियसानो अकैः ५, ३३, २
 स त्वं न इन्द्र वाजेभिः ८, १६, १२; अथर्व. २०, ४६, ३
 स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अप्सु १, १०४, ६
 स त्वं न इन्द्राकवाभिः ६, ३३, ४
 स त्वं न ऊर्जा पते ८, २३, १२
 स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृणु ६, ४६, २; साम. ८१०; अथर्व.
 २०, ९८, २; वा. य. २७, ३८
 स त्वं नो अग्नेऽवमो ४, १, ५; वा. य. २१, ४; तै. सं.
 २, ५, १२, ३
 स त्वं नो अर्वाक्षिदाया ६, १२, ६
 स त्वं नो देव मनसा ८, २६, २५
 स त्वं नो रायः शिशीहि ३, १६, ३
 स त्वमग्ने प्रतीकेन १०, ११८, ८; तै. सं. २, ५, १२, ५
 स त्वमग्ने विभावसुः ८, ४३, ३२
 स त्वमग्ने सौभगत्वस्य १, ९४, १६
 स त्वमस्मदप द्विषो ८, ११, ३
 सत्वा भरिषो गविषो दुव ४, ४०, २
 स त्वामदद् वृषा मदः १, ८०, २
 स दर्शतश्रीरतिथिः १०, ९१, २
 सदसस्पतिमनुतं १, १८, ६; साम. १७१; वा. य. ३२, १३;
 तै. आ. १०, १, ४
 सदस्य मदे सदस्य ६, २७, २
 सदा कवी सुमतिमाचके १, ११७, २३
 सदाष्टणो यजतो विद्विषो ५, ४४, १२
 सदासि णवो यषसेव १०, ११, ५; अथर्व. १८, १, २२

सदा सुगः पितृमाँ ३, ५४, २१
 सद्विद्धि ते तुविजातस्य ६, १८, ४
 स दूतो विश्वेदमि वष्टि ४, १, ८
 स दृढहे चिदमि तृणति ८, १०३, ५
 सदशीरघ सदशी १, १२३, ८
 स देवः कविनेषितो ९, ३७, ६; साम. १२९७
 सदो द्वा चक्राते उप ८, २९, ९
 समेव प्राचो विमिमाय २, १५, ३; तै. सं. २, ३, १४, ५
 सद्यश्चिद्यः शवसा पञ्च १०, १७८, ३; नि. १०, २९
 सद्यश्चिद्यस्य चर्कृतिः ६, ४८, २१
 सद्यश्चिन्नु ते मघवन्नमि ७, १९, ९; अथर्व. २०, ३७, ९
 सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त ७, ७, ४
 सद्यो जात ओषधीभिः ३, ५, ८
 सद्यो जातस्य दृढशानं ४, ७, १०
 सद्यो जातो व्यमिमीत १०, ११०, ११; अथर्व. ५, १२, ११;
 वा. य. २९, ३६; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, २१
 सद्योजुवस्ते वाजा ८, ८१, ९
 सद्यो ह जातो वृषभः ३, ४८, १
 स दुहणे मनुष १०, ९९, ७
 स द्विबन्धुर्वैतरणो १०, ६१, १७
 स धारयत्पृथिवीं पप्रथ १, १०३, २
 सध्रीचीः सिन्धुमुशतीरिवा १०, १११, १०
 सध्रीमा यन्ति परि २, १३, २
 स न इन्द्रः शिवः सखा ८, ९३, ३; साम. १४५२;
 अथर्व. २०, ७, ३
 स न इन्द्र त्वयताया हृषेधाः ७, २०, १०; २१, १०
 स न इन्द्र यज्यवे ९, ६१, १२; साम. ५९२; ६७३;
 वा. य. २६, १७
 स न ईळानया सह ८, १०२, २
 स न ऊर्जे व्यग्ययं ९, ४९, ४; साम. १४३८
 स नः क्षुमन्तं सदने १०, ३८, २
 स नः पप्रिः पारयाति ८, १६, ११; अथर्व. २०, ४६, २
 स नः पवस्व वाजयुः ९, ४४, ४
 स नः पवस्व शं गत्रे ९, ११, ३; साम. ६५३
 स नः पावक दीदिवो १, १२, १०; वा. य. १७, ९;
 तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, ३
 स नः पावक दीदिहि ३, १०, ८
 स नः पितेव सूनवे १, १, ९; वा. य. ३, २४; तै. सं.
 १, ५, ६, २; नि. ३, २१
 स नः पुनान आ भर रथि वीरवतीम् ९, ६१, ६; साम.
 ७८९

स नः पुनान आ भर रथि स्तोत्रे ९, ४०, ५
 स नः पृथु श्रवाय्यं ६, १६, १२; साम. ६६२; तै. ब्रा.
 ३, ५, २, १
 स नः शक्रश्चिदाशकन् ८, ३२, १२
 स नः शर्माणि वीतये ३, १३, ४
 स नः सिन्धुमिव नावयाति १, ९७, ८; अथर्व. ४, ३३, ८;
 तै. आ. ६, ११, २
 स नः सोमेषु सोमपाः ८, ९७, ६
 सनत्साभ्यं पञ्च ५, ६१, ५
 सनद्वाजं विप्रवीरं १०, ४७, ४
 स नश्चित्राभिरद्विवो ४, ३२, ५
 स न स्तवान आ भर गायत्रेण १, १२, ११
 स न स्तवान आ भर रथि ८, २४, ३
 सना च सोम जेषि च ९, ४, १; साम. १०४७
 सना ज्योतिः सना स्वः ९, ४, २; साम. १०४८
 सना ता का चिद्भुवना २, २४, ५
 सना ता त इन्द्र नव्या १, १७४, ८
 सना ता त इन्द्र भोजनानि ७, १९, ६; अथर्व. २०, ३७, ६
 सनात्सनीळा अवनीरवा १, ६२, १०
 सना दक्षमुत क्रतुं ९, ४, ३; साम. १०४९
 सनादप्ते मृणसि यातुधानान् १०, ८७, १९; साम. ८०;
 अथर्व. ५, २९, ११; ८, ३, १८
 सनादेव तव रायो १, ६२, १२
 सनाद्विवं परि भूमा १, ६२, ८
 सना पुराणमध्येमि ३, ५४, ९
 सनामाना चिद् ध्वसयो १०, ७३, ६
 सनायेत गोतम इन्द्र १, ६२, १३
 सनायुवो नमसा नव्यो १, ६२, ११
 सनितः सुसनितरुद्र ८, ४६, २०
 सनिता विप्रो अर्वाङ्गिः ८, २, ३६
 सनितासि प्रवतो दाशुवे ७, ३७, ५
 सनिर्मित्रस्य पप्रथः ८, १२, १२
 स नीव्याभिर्जरितारः ६, ३२, ४
 सनेम तस्सुसनिता १०, ३६, ९
 सनेम तेऽवसा नव्य इन्द्र ६, २०, १०
 सनेम ये त ऊतिभिः २, ११, १९
 सनेमि कृध्यास्मदा ९, १०४, ६
 सनेमि चक्रमजरं १, १६४, १४; अथर्व. ९, ९, १४
 सनेमि त्वमस्मादाँ अदेवं ९, १०५, ६; साम. १६१३
 सनेमि सव्यं स्वपस्यमानः १, ६२, ९
 सनेम्यसायुयोत दिशुं ७, ५६, ९

स नो अण वसुत्तये ९, ४४, ६
 स नो अर्ष पवित्र आ ९, ६४, १२
 सनो अर्षाभि दूयं ९, ४५, २
 स नो ज्योतीषि पूर्य ९, ३६, ३
 स नो दूराक्षासाच्च १, २७, ३; साम. १६३६
 स नो देव देवताते ९, ९६, ३
 स नो देवेभिः पवमान ९, ९३, ४
 स नो धीती वरिष्ठया ५, २५, ३
 स नो नव्येभिर्वृषकर्मन् १, १३०, १०
 स नो नियुज्जिः पुरुहूत ६, २२, ११; अथर्व. २०, ३६, ११
 स नो नियुज्जिरा पृण ६, ४५, २१
 स नो नृणां नृतमो १, ७७, ४
 स नो नेदिष्ठं ददशान १, १२७, ११
 स नो बोधि पुरएता सुगेपूत ६, २१, १२
 स नो बोधि पुरोळाशं ६, २३, ७
 स नो बोधि श्रुधी हवं ५, २४, ३; वा. य. ३, २६
 स नो बोधि सहस्य २, २, ११
 स नो भगाय वायवे पूष्णे ९, ६१, ९; साम. १०८३
 स नो भगाय वायवे विप्रवीरः ९, ४४, ५
 स नो मदानां पत ९, ४४, ५
 स नो मन्द्राभिरध्वरे ६, १६, २; साम. १४७५
 स नो महाँ अनिमानो १, २७, ११; साम. १६६४
 स नो मित्रमहस्त्वं ८, ४४, १४; साम. १७१३
 स नो युवेन्द्रो जोहूत्रः २, २०, ३
 स नो राधांस्या अरे० ७, १५, ११
 स नो रेवत्समिधानः २, २, ६
 स नो वस्व उप मासि ८, ७१, ९
 स नो बाजाय श्रवस इषे च ६, १७, १४
 स नो बाजेष्टविता पुरुत्र ८, ४६, १३
 स नो विभावा चक्षणिर्नव ६, ४, २
 स नो विश्वा दिवो वसुतो ९, ५७, ४; साम. १७६४
 स नो विश्वान्या भर सुवितानि ८, ९३, २९
 स नो विश्वाहा सुक्रतुः १, २५, १२
 स नो विश्वेभिर्देवेभिः ८, ७१, ३
 स नो वृषक्षमुं चरं १, ७, ६; साम. १६२१; अथर्व.
 २०, ७०, १२; नि. ६, १६
 स नो वृषन्सनिष्ठया ८, ९२, १५
 स नो वृष्टिं दिवस्पति २, ६, ५
 स नो वेदो अमात्यं ७, १५, ३; साम. १३८१
 स नो हरीणां पत ९, १०५, ५; साम. १६१२
 सन्ति ह्यर्ष आशिष ८, ५४, ७

सं ते पर्यासि ससु १, ९१, १८; वा. य. १२, ११३; तै.सं.
 ४, २, ७, ४
 सं श्री पवित्रा विततानि ९, ९७, ५५
 सं दक्षेण मनसा जायते ९, ६८, ५
 सं देवैः शोभते वृषा ९, २५, ३; साम. ९२०
 सं नः शिशीहि भुरिजो ८, ४, १६
 सं जु वोचावहै पुनः १, २५, १७
 सं नो राया बृहता विश्वपेश १, ४८, १६
 स पत्यत उभयोर्नृग्नमयोः ६, २५, ६
 स प्रथानो अभि पञ्च ७, ६९, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ७
 सपर्यवो भरमाणा अभिजु ७, २, ४
 सपर्येण्यः स प्रियो विक्ष्व ६, १, ६; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ३
 स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः १, ५२, २
 स पवस्व धनंजय ९, ४६, ५
 स पवस्व मदाय कं ९, ४५, १
 स पवस्व मदिन्तम ९, ५०, ५; साम. १२०९
 स पवस्व य अविथेन्द्रं ९, ६१, २२; साम. ४९४
 स पवस्व विचर्षण ९, ४१, ५; साम. ८९६
 स पवस्व सहमानः ९, ११०, १२
 स पवित्रे विचक्षणो ९, ३७, २; साम. १२९३
 स पित्र्याण्यायुधानि १०, ८, ८
 स पुनान उप सूरं न ९, ९७, ३८; साम. १३५८
 स पुनानो मदिन्तमः ९, ९९, ६
 स पूर्वया निविदा १, ९६, २
 स पूर्यः पवते ९, ७७, २
 स पूर्यो महानां ८, ६३, १; साम. ३५५
 स पूर्यो वसुविज्जायमानो ९, ९६, १०
 सस क्षरन्ति शिशवे १०, १३, ५; अथर्व. ७, ५७, २
 सस त्वा हरितो रथे १, ५०, ८; अथर्व. १३, २, २३;
 २०, ४७, २०; तै. सं. २, ४, १४, ४
 सस दिशो नानासूर्याः ९, ११४, ३; तै. आ. १, ७, ४
 सस धामानि परियन् १०, १२२, ३
 ससभिः पुत्रैरदितिः १०, ७२, ९; तै. आ. १, १३, ३
 सस मर्यादाः कवयः १०, ५, ६; अथर्व. ५, १, ६; नि. ६, २७
 सस मे सस शाकिनः ५, ५२, १७
 सस युञ्जन्ति रथमेकचक्रं १, १६४, २; अथर्व. ९, ९, २;
 १३, ३, १८; तै. आ. ३, ११, ८; नि. ४, २७
 सस वीरासो अधरात् १०, २७, १५
 सस स्वसारो अभि मातरः ९, ८६, ३६
 सस स्वसूरुषीर्वावसानः १०, ५, ५; नि. ५, १
 सस होतारस्समिदीकते ८, ६०, १६

सप्त होत्राणि मनसा ३, ४, ५
 सप्तानां सप्त ऋषयः ८, २८, ५
 सप्तापो देवीः सुरणा १०, १०४, ८
 सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतः १, १६४, ३६; अथर्व. ९, १०, १७;
 नि. १४, २१
 सप्तास्यासम्परिधयः १०, ९०, १५; अथर्व. १९, ६, १५;
 वा. य. ३१, १५; तै. आ. ३, १२, ३
 सप्तिं मृजन्ति वेधसो ९, २९, २; साम. १७६६
 सप्ती चिद्धा मदच्युता ८, ३३, १८
 स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान् ७, ३३, १२
 स प्रत्यथा कविवृध ८, ६३, ४
 स प्रत्यथा सहसा जायमानः १, ९६, १
 स प्रत्यवज्जवीयसा ६, १६, ११; तै. सं. २, २, १२, १;
 तै. ब्रा. २, ४८, १
 स प्रत्यवज्जव्यसे ९, ९१, ५
 स प्रथमे व्योमनि ८, १३, २; साम. ७४७
 स प्रवोळहृन्परिगत्या २, १५, ४
 स प्राचीनान्पर्वतान् २, १७, ५
 सबाधो यं जना हमे ८, ७४, ६
 स बोधि सूरिर्मघवा २, ६, ४; वा. य. १२, ४३; तै. सं.
 ४, २, ३, ४
 स भन्दना उदियति ९, ८६, ४१; नि. ५, २
 सभामेति कितवः १०, ३४, ६
 स भिक्षमाणो अमृतस्य ९, ७०, २; साम. १४२४
 स भूतु यो प्रथमाय २, १७, २
 स आतरं वरुणमग्न ४, १, २
 समजैषमिमा अहं १०, १५९, ६
 समज्मना जनिम मानुषाणाम् ६, १८, ७
 समक्रया पर्वत्या वसूनि १०, ६९, ६
 समज्जन्तु विश्वे देवाः १०, ८५, ४७
 समत्र गावोऽभितो ५, ३०, १०
 स मत्सरः पृत्सु वन्वन् ९, ९६, ८
 समत्सु त्वा शूर सतामुराणं १, १७३, ७
 समत्स्रमिमवसे ८, १११, ९; साम. ११६८; तै. ब्रा. २, ४, ४, ४
 समध्वरायोषसो ७, ४१, ६; अथर्व. ३, १६, ६; वा. य.
 ३४, ३९; तै. ब्रा. २, ८, ९, ९
 समना तूर्णिरूप यासि १०, ७३, ४
 समनेव वपुष्यतः ८, ६२, ९
 स मन्दस्वा ह्यनु जोषम् ६, २३, ८
 स मन्दस्वा ह्यन्धसो ३, ४१, ६; ६, ४५, २७; अथर्व.
 १०, २३, ६

स मन्द्रया च जिह्वया ७, १६, ९
 समन्वा यन्त्युप यन्ति २, ३५, ३; साम. ६०७; तै. सं.
 २, ५, १२, १
 स मन्थुमीः समदनस्यक १, १००, ६
 स मन्थु मर्त्यानां ८, ७८, ६
 स मर्तो अग्ने स्वनीकरवान् ७, १, २३
 स मर्मज्ञान आयुभिः प्रयत्नान् ९, ६६, २३
 स मर्मज्ञान आयुभिरिभो ९, ५७, ३; साम. १७६३
 स मर्मज्ञान हृन्दिवाय ९, ७०, ५
 समश्चिनोर्वसा ५, ४२, १८; ४३, १७; ७६, ५; ७७, ५
 समस्त्रिज्ञायमान आसत १०, ९५, ७; नि. १०, ४७
 समस्य मन्यवे विशो ८, ६, ४; साम. १३७; १६५१;
 अथर्व. २०, १०७, १
 समस्य हरिं हरयो ९, ९६, २
 स मह्ना विश्वा दुरितानि ७, १२, २; साम. १३०५
 स मातरा न दृष्टान् ९, ७०, ६
 स मातरा विचरन् वाजयन् ९, ६८, ४
 स मातरा सूर्येणा ६, ३२, २
 स मातरिश्वा पुरुवार १, ९६, ४
 समान ऊर्वे अधि संगतासः ७, ७६, ५
 समानं वत्समभि १, १४६, ३
 समानं वां सजात्यं ८, ७३, १२
 समानं नीलं वृषणो १०, ५, २
 समानमज्जयेषां ८, २०, ११
 समानमस्त्रा अनपाष्टत् १०, ८९, ३
 समानमु त्वं पुरुहूतं १०, ४१, १
 समानमेतदुदकं १, १६४, ५१; तै. आ. १, ९, ५; नि.
 ६, २२; ७, २३
 समानं पूर्वोरभि वावशाना १०, १२३, ३
 समानयोजनो हि वां १, ३०, १८
 समानी व आकृतिः १०, १९१, ४; अथर्व. ६, ६४, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ५
 स मानुषीषु कूळभो ४, ९, २
 स मानुषे वृजने शन्तमो १, १२८, ७
 समाने अहन्निर्वचयगोहना १, ३४, ३
 समानो अध्वा स्वस्त्रोरनन्त १, ११३, ३; साम. १७५१
 समानो मन्त्रः समितिः १०, १९१, ३; अथर्व. ६, ६४, २;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ५
 समानो राजा विभूतः ३, ५५, ४
 समान्या वियुते कूरे ३, ५४, ७; नि. ४, २५
 स माकृजे तिरो अण्वानि ९, १०७, ११; साम. १६९०

समाववर्ति विष्टितो २, ३८, ६
 स माहिन इन्द्रो अणो २, १९, ३
 समित्तमघमभवत् ८, १८, १४
 समित्तान्वृत्रहाखिदद् ८, ७७, ३
 समित्समित्सुमना ३, ४, १
 समिद्धमग्निं समिधा गिरा ६, १५, ७; साम. १५६७
 समिद्धश्चित्समिध्यसे १०, १५०, १
 समिद्धस्य प्रमहसो ५, २८, ४
 समिद्धस्य श्रयमाणः ३, ८, २; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
 समिद्धाग्निर्वनवस्तीर्णं ५, ३७, २
 समिद्धे अग्नौ सुत इन्द्र ६, ४०, ३
 समिद्धेष्वग्निष्वानजाना १, १०८, ४
 समिद्धो अग्न आ वह १, १४२, १
 समिद्धो अग्न आहूत देवान् ५, २८, ५; तै. सं. २, ५, ८, ६;
 तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समिद्धो अग्निर्विंवि ५, २८, १
 समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां २, ३, १
 समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे १०, ११०, १; अथर्व. ५, १२, १;
 वा. य. २९, २५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ५
 समिद्धो अद्य राजसि १, १८८, १
 समिद्धो विश्वतस्पतिः ९, ५, १
 समिधाग्निं दुवस्यत ८, ४४, १; वा. य. ३, १; १२, ३०;
 तै. सं. ४, २, ३, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 समिधा जातवेदसे ७, १४, १
 समिधान उ सन्त्य ८, ४४, ९
 समिधानः सहस्रजित् ५, २६, ६
 समिधा यस्त आहुतिं निशितं ६, २, ५
 समिधा यो निशितो दाशत् ८, १९, १४
 समिध्यमानः प्रथमानु ३, १७, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०
 समिध्यमानो अध्वरोऽग्निः ३, १७, ४; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समिध्यमानो अमृतस्य ५, २८, २
 समिन्द्र गर्दभं १, २९, ५; अथर्व. २०, ७४, ५
 समिन्द्र णो मनसा नेषिगो ५, ४२, ४; अथर्व. ७, ९७, २;
 वा. य. ८, १५; तै. सं. १, ४, ४४, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 समिन्द्र राया समिषा १, ५३, ५; अथर्व. २०, २१, ५
 समिन्द्रेणोत वायुना ९, ६१, ८; साम. १६७८
 समिन्द्रेय गामनद्वाहं १०, ५९, १०
 समिन्द्रो गा अजयत् ४, १७, ११
 समिन्द्रो रायो बृहती ८, ५२, १०; साम. १७३२
 समीं रेभसो अस्वरन् ८, ९७, ११; साम. ९३२; अथर्व.
 २०, ५४, २
 -क्र० १२२

समीचीना अनूषत ९, ३९, ६; साम. ९०३
 समीचीनास आसते ९, १०, ७; साम. ११२५
 समीचीने अभि त्मना यद्ही ९, १०२, ७
 समीं पणेरजति ५, ३४, ७
 समी रथं न मुरिजोः ९, ७१, ५
 समी वत्सं न मातृभिः ९, १०४, २; साम. ११५८
 समी सखायो अस्वरन् ९, ४५, ५
 समु त्वे महतीरपः ८, ७, २२
 समु त्वा धीभिरस्वरन् ९, ६६, ८
 समुद्रः सिन्धू रजो १०, ६६, ११
 समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य ७, ४९, १
 समुद्रमासामव तस्थे अग्निः ५, ४४, ९
 समुद्रादर्णवादधि १०, १९०, २; तै. आ. १०, १, १४
 समुद्रादूर्मिमुदियति १०, १२३, २
 समुद्रादूर्मिर्मधूमाँ ४, ५८, १; वा. य. १७, ८९; तै. आ.
 १०, १०, २
 समुद्रिया अप्सरसो ९, ७८, ३
 समुद्रे अन्तः शयत ८, १००, ९
 समुद्रेण सिन्धवो ३, ३६, ७
 समुद्रे त्वा नृमणा १०, ४५, ३; वा. य. १२, २०; तै. सं.
 ४, २, २, १
 समुद्रो अप्सु मामृजे ९, २, ५; साम. १०४१
 समु पूष्णा गमेमहि ६, ५४, २
 समु प्र यन्ति धीतयः १०, २५, ४
 समु प्रिया अनूषत ९, १०१, ८; साम. ८१९
 समु प्रियो मृज्यते ९, ९७, ३; साम. १४०१
 समु वां यज्ञं महयन्नमोभिः ७, ६१, ६
 समु वो यज्ञं महयन्नमोभिः ७, ४२, ३
 स मृज्यते सुकर्मभिः ९, ९९, ७
 स मृज्यमानो दशभिः ९, ७०, ४
 समेनमहता इमा ९, ३४, ६
 स मे व पुश्छदयदग्निनोर्यः ६, ४९, ५
 समोहे वा य आशत १, ८, ६; अथर्व. २०, ७१, २
 समौ चिद्धस्तौ १०, ११७, ९
 सं पश्यमाना अमदन्नभि ३, ३१, १०
 सं पूषन्निधुषा नय ६, ५४, १
 सं प्रेरते अनु वातस्य १०, १६८, २
 सं भानुना यतते सूर्यस्य ५, ३७, १; नि. ५, ७
 सं भूम्या अन्ता ७, ८३, ३

ऋग्वेद-सन्त्राणाम्

सं माग्ने वर्चसा १, २३, २४; अथर्व. ७, ८९, २;
 ९, १, १५; तै. सं. १०, ५, ४७
 सं मा तपन्त्यभितः (०। नि बाधते) १०, ३३, २
 सं मा तपन्त्यभितः (०। मूषो) १, १०५, ८; नि. ४, ६
 सं मातृभिर्न शिशुः ९, ९३, २; साम. १४१९
 संमिश्रो अरुषो भव ९, ६१, २१; साम. ८१७
 संमील्य यजुवना १, १६१, १२
 सम्यक्सम्यञ्चो महिषा ९, ७३, २
 सम्यक्सवन्ति सरितो न ४, ५८, ६; वा. य. १३, ३८;
 १७, ९४; तै. सं. ४, २, ९, ६
 सं यज्जनान्क्रतुभिः १, १३२, ५
 सम्राजा उग्रा वृषभादिव ५, ६३, ३
 सम्राजा या घृतयोनी ५, ६८, २; साम. ११४४
 सम्राजावस्य भुवनस्य ५, ६३, २
 सम्राजो ये सुवृधो यज्ञं १०, ६३, ५
 सम्राज्ञी श्वशुरे भव १०, ८५, ४६; अथर्व. १४, १, ४४
 सम्राज्यः स्वराज्य ७, ८२, २
 स यन्ता विप्र एषां ३, १३, ३
 स यद्वयोऽवनीर्गोष्वर्वा १०, ९९, ४
 स युध्मः सत्वा खजकृत्सम ६, १८, २
 स योजते अरुषा विश्वभोज ७, १६, २; साम. ७५०; वा. य.
 १५, ३३; तै. सं. ४, ४, ४, ४
 स यो न मुहे न मिथू ६, १८, ८
 स यो वृषा नरां न १, १४९, २
 स यो वृषा वृण्येभिः १, १००, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
 स यो व्यस्थादभि २, ४, ७
 स रंहत उरुगायस्य ९, ९७, ९; साम. १११८
 स रत्नं मर्त्यो वसु १, ४१, ६
 स रथेन रथीतमो ६, ४५, १५
 स रन्धयत्सदिवः २, १९, ६
 सरस्वति त्वमस्मां २, ३०, ८
 सरस्वति देवनिदो नि ६, ६१, ३
 सरस्वति या सरथं १०, १७, ८; अथर्व. १८, १, ४३
 सरस्वती यां पितरो १०, १७, ९; अथर्व. १८, १, ४२
 सरस्वती देवयन्तो हवन्ते १०, १७, ७; अथर्व. १८, १, ४१
 सरस्वती सरयुः सिंधुः १०, ६४, ९
 सरस्वती साधयन्ती २, ३, ८
 सरस्वत्याभि नो नेषि ६, ६१, १४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १
 सरस्वान्धीभिर्वरुणः १०, ६६, ५
 स राजसि पुरुष्टुवं एको ८, १५, ३; अथर्व. २०, ६१, ६, ६२, १०
 स रायस्वामुप सृजा ६, ३६, ४

स रुद्रेभिरशस्तवार १०, ९९, ५
 सरूपैरा सु नो गहि ८, ३४, १२
 स रेतोधा वृषभः ७, १०१, ६
 स रेवां हव विश्वपतिः १, २७, १२; साम. १६६५
 स रोचयज्जनुषा रोदसी ३, २, २
 स रोरुवदभिपूर्वा ९, ६८, २
 स रोरुवद् वृषभः १०, २८, २
 सर्गां हव सृजतं सुष्टुतीरुप ८, ३५, २०
 सर्वं परिक्रोशं जहि १, २९, ७; अथर्व. २०, ७४, ७
 सर्वे नन्दन्ति यशसा १०, ७१, १०
 स वज्रभृद्दस्थुहा १, १००, १२
 स वर्धिता वर्धनः ९, ९७, ३९; साम. १३५९
 स वह्निः पुत्रः पित्रोः १, १६०, ३
 स वह्निः सोम जागृविः ९, ३६, २
 स वह्निभिर्ऋक्वभिः ६, ३२, ३
 स वह्निरप्सु दुष्टरो ९, २०, ६; साम. ९७३
 स वां यज्ञेषु मानवी ९, ९८, ९
 स वाजं यातापदुष्पदायन् १०, ९९, ३
 स वाजं विश्वचर्षणिः १, २७, ९; साम. १४१७
 स वाजी रोचना दिवः ९, ३७, ३; साम. १२९४
 स वाज्यक्षाः सहस्रोताः ९, १०९, १७; साम. ११६१
 स वाज्यर्वा स ऋषिर्वचस्य ४, ३६, ६
 स वावृधे नर्यो योषणासु ७, ९५, ३
 सविता पश्चातासविता १०, ३६, १४
 सविता यन्त्रैः पृथिवीं १०, १४९, १; नि. १०, ३२
 सवितारमुषसमश्विना १, ४४, ८
 स विद्वां अङ्गिरोभ्य इन्द्रो ८, ६३, ३
 स विद्वां अपगोहं २, १५, ७
 स विद्वां आ च पिप्रयो २, ६, ८
 स विप्रश्चर्षणीनां ४, ८, ८
 स विश्वा दाशुषे वसु ९, ३६, ५
 स वीरो अप्रतिष्कृत ७, ३२, ६
 स वीरो दक्षसाधनो ९, १०१, १५; साम. १३८८
 स वृत्रहत्ये हव्यः स ४, २४, २
 स वृत्रहा वृषा सुतो ९, ३७, ५; साम. १२९६
 स वृत्रहेन्द्र ऋभुक्षाः ८, ९६, २१
 स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः २, २०, ७
 स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत् ८, ९६, २०
 स वेतसुं दशमायं दशोणिं ६, २०, ८
 स वेद देव आनमं ४, ८, ३
 स वेद सुष्टुतीनां १०, २६, ३

सं वायुमिन्द्रमश्विना ९, ७, ७; साम. ११३४
 स वावशान इह पाहि ३, ५१, ८
 सव्यामनु हिकथं वावसे ८, ४, ८; साम. १६०६
 स ब्राधतः शवसानेभिः १०, ९९, ९
 स ब्राधतो नहुषो १, १२२, १०
 स शुष्मी कलशोष्वा ६, १८, ७
 स शेवृधमधि धा युञ्जन्सं १, ५४, ११; तै. ब्रा. २.६, ९, १
 स श्रुधि यः स्वा घृननासु १, १२२, २
 स श्वितानस्तन्यत् ६, ६, २; तै. सं. १, ३, १४, ४
 सं संस्तिरो विष्टरः १, १४०, ७
 स सत्पतिः शवसा हन्ति ६, १३, ३
 स सत्यसत्त्वम्नहते ६, ३१, ५
 स सन्न परि णीयते ४, ९, ३
 ससन्तु त्या अरातयो १, २९, ४; अथर्व. २०, ७४, ४
 स संनयः स विनयः २, २४, ९
 स सप्त धीतिभिर्हितो ९, ९, ४
 स समुद्रो अपीच्यः ८, ४१, ८
 स सर्गेण शवसा तक्तो ६, ३२, ५
 ससर्परीरभरत् ३, ५३, १६
 ससर्परीरमतिं ३, ५३, १५
 स सव्येन यमति ब्राधतः १, १००, ९
 ससस्थ यद्वियुता ४, ७, ७
 ससानात्वा उत सूर्य ससान ३, ३४, ९; अथर्व. २०, ११, ९
 स सुक्रतुः पुरोहितो १, १२८, ४
 स सुक्रतुर्ऋतचिदस्तु ७, ८५, ४
 स सुक्रतुर्यो वि दुरः पणीनां ७, ९, २
 स सुक्रत् रणिता यः सुतेषु ८, ९६, १९
 स सुतः पीतये वृषा ९, ३७, १; साम. १२९२
 स सुन्वत इन्द्रः सूर्य २, १९, ५
 स सुन्वे यो वसूनां ९, १०८, १३; साम. ५८२; १०९६
 स सुष्टुभा स ऋक्ना गणेन ४, ५०, ५; अथर्व. २०, ८८, ५;
 तै. सं. २, ३, १४, ४
 स सुष्टुभा स स्तुभा १, ६२, ४
 स सुनुभिर्न रुद्रेभिर्ऋक्वा १, १००, ५
 स सुनुमातरा सुचिः ९, ९, ३; साम. ९३६
 स सूर्यः पर्युक्त वरांसि १०, ८९, २
 स सूर्य प्रति पुरो न उक्ताः ७, ६२, २
 स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत ९, ८६, ३२
 ससृवांसमिव र्मना ३, ९, ५
 स सोम आमिश्रतमः ६, २९, ४
 सस्तु माता सस्तु पिता ७, ५५, ५; अथर्व. ४, ५, ६

स स्तोम्यः स हव्यः ८, १६, ८
 सस्थावाना यवयसि ८, ३७, ४
 सस्त्रिमिन्द्रक्षरणे १०, १३९, ६; तै. भा. ४, ११, ८;
 नि. ५, १
 स स्मा कृणोति केतुमा ५, ७, ४
 सस्वश्चिद्धि तन्त्रः ७, ५९, ७
 सस्वश्चिद्धि समृतिस्त्रेव्ये ७, ६०, १०
 सहदानुं पुरुहून् क्षियन्तं ३, ३०, ८; वा. य. १८, ६९;
 नि. ६, १
 सह वामेन न उषो १, ४८, १
 स हव्यवाळमर्थः ३, ११, ९; वा. य. २२, १६; तै. सं.
 ४, १, ११, ४
 स ह श्रुन इन्द्रो नाम २, २०, ६
 सहस्तोमाः सहच्छन्दस १०, १३०, ७; वा. य. ३४, ४९
 सहस्र व्यतीनाम् ४, ३२, १७
 सहस्रं साकमर्चत १, ८०, ९
 सहस्रणीथः शतधारो ९, ८५, ४
 सहस्रणीथाः कवयो १०, १५४, ५; अथर्व. १८, २, १८
 सहस्रदा ग्रामणीः १०, ६२, ११
 सहस्रधा पञ्चदशानि १०, ११४, ८; ऐ. भा. १, १६
 सहस्रधारं वृषभं ९, १०८, ८; साम. १३९५
 सहस्रधारः पवते समुद्रो ९, १०१, ६; साम. ८७४;
 अथर्व. २०, १३७, ६
 सहस्रधारेऽव ता असश्चतः ९, ७४, ६
 सहस्रधारेऽव ते सं ९, ७३, ४; अथर्व. ५, ६, ३
 सहस्रधारे वितते पवित्र ९, ७३, ७
 सहस्रं त इन्द्रोतयो १, १६७, १
 सहस्रवाजमभिमातिषाहम् १०, १०४, ७
 सहस्रशीर्षा पुरुषः १०, ९०, १; साम. ६१७; अथर्व.
 १९, ६, १; वा. य. ३१, १; तै. भा. ३, १२, १
 सहस्रशृङ्गो वृषभो यः ७, ५५, ७; अथर्व. ४, ५, १
 सदस्रसामाभिर्वेदि ५, ३४, ९
 सहस्राक्षेण शतशारदेन १०, १६१, ३; अथर्व. ३, ११, ३;
 २०, ९६, ८
 सहस्राक्षो विचर्षणिः १, ७९, १२
 सहस्रा ते शता वयं ४, ३२, १८
 सहस्रेणैव सचते यवीयुधा ८, ४, ६
 सहस्रे पृथतीनां ८, ६५, ११
 सहस्रोतिः शतामघो ९, ६२, १४
 सहस्र मन्यो अभिमाति १०, ८४, ३; अथर्व. ४, ३१, ३
 सहावा पृत्सु तरणिः ३, ४९, ३

स हि क्रतुः स मर्यः १, ७७, ३
 स हि क्षत्रस्य मनसस्य ५, ४४, १०
 स हि क्षपावाँ अग्नी १, ७०, ५
 स हि क्षयेण क्षम्यस्य ७, ४६, २
 स हि क्षेमो हविर्यज्ञः १०, २०, ६
 स हि त्वं देव शश्वते ९, ९८, ४
 स हि द्युता विद्युता १०, ९९, २
 स हि द्युभिर्जनानां ५, १६, २
 स हि द्वरो द्विषु १, ५२, ३
 स हि धीभिर्हव्यो अस्त्युग्र ६, १८, ६
 स हि पुरु चिदोजसा १, १२७, ३; साम. १८१५
 स हि यो मानुषा युगा ६, १६, २३
 स हि रत्नानि दाक्षिणे ५, ८२, ३
 स हि विश्वाति पार्थिवा ६, १६, २०
 स हि विश्वानि पार्थिवाँ एको ६, ४५, २०
 स हि वेदा वसुधितिं ४, ८, २
 स हि शर्धो न मारुतं १, १२७, ६
 स हि शुचिः शतपत्रः ७, ९७, ७; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 स हि श्रवस्युः सदनानि १, ५५, ६
 स हि ष्मा जरितृभ्य आ ९, २०, २; साम. ९६९
 स हि ष्मा धन्वाक्षितं ५, ७, ७
 स हि ष्मा विश्वचर्षणिः ५, २३, ४
 स हि सत्यो यं पूर्वे ५, २५, २
 स हि स्वसृष्टृषदश्चो १, ८७, ४
 स होता यस्य रोदसी ३, ६, १०
 स होता विश्वं परि २, २, ५
 स होता सेदु ४, ८, ४
 सहोभिर्विश्वं परि चक्रमू १०, ५६, ५
 सहो पु णो वज्रहस्तैः ८, ७, ३२
 साकं यक्षम प्र पत १०, ९७, १३; वा. य. १२, ८७; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 साकंयुजा गकुनस्येव १०, १०६, ३
 साकं वदन्ति बहवो ९, ७२, २
 साकं हि शुचिना शुचिः २, ५, ४
 साकं जातः क्रतुना २, २२, ३; साम. १४८७
 साकं जाताः सुभ्रवः ५, ५५, ३
 साकंजानां ससथमाहुः १, १६४, १५; अथर्व. २, ९, १६;
 तै. आ. १, ३, १; नि. १४, १९
 साकमुक्षो मर्जयन्त २, ९३, १; साम. ५३८; १४१८
 सातिर्न वोऽमवती १, १६८, ७
 सा ते अग्ने शंतमा ८, ७४, ८

सा ते जीवातुरुत तस्य १०, २७, २४; नि. ५, १९
 सा द्युन्नैद्युजिनी दृढत् ८, ७४, ९
 साधुर्न गृध्नुरस्तेव १, ७०, ११
 साध्वपांसि सनता २, ३, ६
 साध्वर्या अतिथिनीः १०, ६८, ३; अथर्व. २०, १६, ३
 साध्वीमकर्देववीतिं १०, ५३, ३; तै. सं. १, ३, १४, २
 सा नो अद्य यस्या वयं १०, १२७, ४
 सा नो अद्या भरद्वासुः ५, ७९, ३; साम. १७४२
 सा नो विश्वा अति द्विषः ६, ६१, ९
 सांतपना इदं हविः ७, ५९, ९; अथर्व. ७, ७७, १; तै. सं.
 ४, ३, १३, ३
 साम द्विबर्हा महि ४, ५, ३
 सामन्नु राये निधिमत् १०, ५९, २
 सा मा सत्योक्तिः परि पातु १०, ३७, २
 सा वसु दधती श्रद्धाराय १०, ९५, ४
 सा वह योक्षभिः ६, ६४, ५
 सा विद् सुवीरा मरुज्जिरस्तु ७, ५६, ५
 सास्त्रा अरं प्रथमं २, १८, २
 सास्त्रा अरं बाहुभ्यां २, १७, ६
 सास्त्राकेभिरेतरी न झूषैः ६, १२, ४; नि. ६, १५
 साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यः ८, २०, २०
 साह्वान्विश्वा अभियुजः ३, ११, ६; साम. १५५८
 सिंहं नसन्त मध्वो ९, ८९, ३
 सिंहा हव नानदति १, ६४, ८
 सिञ्चन्ति नमसावतं ८, ७२, १०; साम. १६०४
 सिध्रा अग्ने धियो अस्मे १०, ७, ४
 सिनीवालिं पृथुष्टुके २, ३२, ६; अथर्व. ७, ४६, १; वा. य.
 ३४, १०; तै. सं. ३, १, ११, ३; नि. ११, ३२
 सिंधुर्न क्षोदः १, ६६, १०
 सिंधुर्न क्षोदः शिमीवाँ २, २५, ३
 सिंधुर्न वां रसया ४, ४३, ६
 सिंधूरिव प्रवण आश्रया ६, ४६, १४
 सिंधोरिव प्रवणे निज्ज ९, ६९, ७
 सिंधोरिव प्राध्वने ४, ५८, ७; वा. य. १७, ९५
 सिषक्ति सा वां सुमतिश्चानि ७, ७०, २
 सिषक्तु न ऊर्जेव्यस्य पुष्टेः ५, ४१, २०; नि. ११, ४९
 सिषासत् रयीणां ९, ४७, ५
 सीदन्तस्ते वयो यथा ८, २१, ५; साम. ४०७
 सीद होतः स्व उ लोके ३, २९, ८; वा. य. ११, ३५; तै. सं.
 ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३

सीरा युजन्ति कवयो १०, १०१, ४; अथर्व. ३, १७, १,
वा. य. १२, ६७; तै. सं. ४.२, ५, ५
सुकर्माणः सुरोचो ४, २, १७; अथर्व. १८, ३, २२
सुकिंशुकं शरमलिं १०, ८५, २०; अथर्व. १४, १, ६१;
नि. १२, ८
सुहृत्सुपाणिः स्वर्वा ३, ५४, १२
सुक्षेत्रिया सुगातया १, ९७, २; अथर्व. ४, ३३, २; तै. आ.
६, ११, १
सुखं रथं युयुजे सिन्धुः १०, ७५, ९
सुगः पन्था अनृक्षरः १, ४१, ४
सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं पुंसः १, १६२, २२; वा. य. २५, ४२;
तै. सं. ४, ६, ९, ४
सुगस्ते अग्ने सनवित्तो ७, ४२, २
सुगुरसस्तुहिरण्यः १, १२५, २; नि. ५, १९
सुगोत ते सुपथा पर्वते ६, ६४, ४
सुगो हि वो अर्यमन् २, २७, ६
सुज्योतिषः सूर्य दक्षपितृन् ६, ५०, २
सुत इत्वं निमिष्ठ हन्द्र ६, २३, १
सुत इन्दो पवित्र आ ९, ९९, ८
सुत इन्द्राय वायवे ९, ३४, २
सुत इन्द्राय विष्णवे ९, ६३, ३
सुत एति पवित्र आ ९, ३९, ३; साम. ९०१
सुतः सोमो असुतादिन्द्र ६, ४१, ४
सुतपात्रं सुता इमे १, ५, ५; अथर्व. २०, ६९, ३
सुतंभरो यजमानस्य सप्त ५, ४४, १३
सुता अनु स्वमारजो ९, ६३, ६
सुता इन्द्राय वज्रिणे ९, ६३, १५
सुता इन्द्राय वायवे वरुणाय ९, ३३, ३; साम. ७६६
सुता इन्द्राय वायवे सोमासो ५, ५१, ७
सुतावन्तस्त्वा वयं ८, ६५, ६
सुतासो मधुमत्तमाः ९, १०१, ४; साम. ५४७; ८७२;
अथर्व. २०, १३७, ४
सुते अध्वरे अधि वाचं १०, ९४, १४
सुतेसुते न्योक्से १, ९, १०; अथर्व. २०, ७१, १६
सुत्रामाणं पृथिवीं छां १०, ६३, १०; अथर्व. ७, ६, ३; वा. य.
११, ६; तै. सं. १, ५, ११, ५
सुदक्षो दक्षैः क्रतुना १०, ९१, ३
सुदासे दक्षा वसु बिभ्रता १, ४७, ६
सुदेवः समहासति ५, ५३, १५
सुदेवा स्थ काण्वायुना ८, ५५, ४

सुदेवो अद्य प्रपतेद् १०, ९५, १४; श. ब्रा. ११, ५, १, ८;
नि. ७, ३
सुदेवो असि वरुण ८, ६९, १२; अथर्व. २०, ९२, २;
नि. ५, २७
सुनिर्मथा निर्मथितः ३, २९, १२
सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे २, २३, ४
सुनीथो वा स मर्त्यो ८, ४६, ४; साम. २०६
सुनोता मधुमन्तमं सोमं ९, ३०, ६
सुनोता सोमपात्रे सोमं ७, ३२, ८; साम. २८५; अथर्व.
६, २, ३
सुन्वन्ति सोमं रथिरासो १०, ७६, ७
सुपर्ण इत्था नखमासि १०, २८, १०
सुपर्ण वस्ते मृगो ६, ७५, ११; वा. य. २९, ४८; तै. सं.
४, ६, ६, ४; नि. २, ५; ९, १९
सुपर्ण विप्राः कवयो १०, ११४, ५
सुपर्णा एत आसते १, १०५, ११
सुपर्णा वाचमक्रतोप १०, ९४, ५; अथर्व. ६, ४९, ३
सुपेशसं सुखं रथं १, ४९, २
सुपेशसं माव सृजन्त्यस्तं ५, ३०, १३
सुप्रतीके वयोवृधा ५, ५, ६
सुप्रवाचनं तव वीर २, १३, ११
सुप्रावर्गं सुवीर्यं ८, २२, १८
सुप्रावीरस्तु स क्षयः ७, ६६, ५; साम. १३५२
सुप्राव्यः प्राशुषाळ ४, २५, ६
सुप्रैतुः सूर्यवसो १, १९०, ६
सुब्रह्माणं देववन्तं १०, ४७, ३; तै. ब्रा. २, ५, ६, १
सुभगः स प्रयज्यवो १, ८६, ७
सुभगः स व ऊतिषु ८, २०, १५
सुभगासो देवाः कृणुत १०, ७८, ८
सुमङ्गलीरियं वधूः १०, ८५, ३३; अथर्व. १४, २, २८
सुयुग्मिभरश्चैः सुवृता ३, ५८, ३
सुयुग्वहन्ति प्रति ३, ५८, २
सुरथो आतिथिगवे ८, ६८, १६
सुरुक्मे हि सुपेशसाधि १, १८८, ६
सुरूपकृन्मुतये १, ४, १; साम. १६०; १०८७; अथर्व.
२०, ५७, १; ६८, १
सुविज्ञानं चिकितुषे ७, १०४, १२, अथर्व. ८, ४, १२
सुवितस्य मनामहेऽति ९, ४१, २; साम. ८९३
सुविभूतं सुनिरजं १, १०, ७
सुवीरं रथिमा भर ६, १६, २९
सुवीरस्ते जतिता मन्यत ४, १७, ४

सुवीरासो वयं धना ९, ६१, २३
 सुवीर्यं स्वयं सुगन्धं ८, १२, ३३
 सुवृद्धो वर्तते यन् १, १८३, २
 सुशंसो बोधि गृणते १, ४४, ६
 सुशिल्पे बृहती मही ९, ५, ६
 सुशेवो नो मृलयाकुः ८, ७२, ७
 सुषहा सोम तानि ९, २९, ३; साम. १७६७
 सुषुप्त्वांस ऋभवस्तदपृच्छ १, १६१, १३
 सुषुप्त्वांस न निरुतेरुपस्थे १, ११७, ५
 सुषुमा यातमद्रिभिः १, १३७, १
 सुषोमे शर्यणावति ८, ७, २९
 सुष्टुभो वां वृषण्वसू ५, ७५, ४
 सुष्ठामा रथः सुयमा १०, ४४, २; अथर्व. २०, ९४, २
 सुष्वाणास इन्द्र स्तुमसि १०, १४८, १; साम. ३१६
 सुष्वाणासो व्यद्रिभिः ९, १०१, ११; साम. ११०३
 सुसंकाशा मातृमृष्टेव १, १२३, ११
 सुसंदक्ते स्वनीक प्रतीकं ७, ३, ६
 सुसंदशं त्वा वयं प्रति पश्येम १०, १५८, ५
 सुसंदशं त्वा वयं मघवन् १, ८२, ३; वा. य. ३, ५२, तै. सं. १, ८, ५, १
 सुसमिद्धाय शोचिषे ५, ५, १; वा. य. ३, २
 सुसमिद्धो न आ वह १, १३, १; साम. १३४७
 सूक्तवाकं प्रथमम् १०, ८८, ८
 सूक्तेभिर्वो वचोभिः ५, ४५, ४
 सुनोमानेनाश्विना गृणाना १, ११७, ११
 सूयवसाङ्गवती १, १६४, ४०; अथर्व. ७, ७३, ११; ९, १०, २०; नि. ११, ४४
 सूर उपाके तन्वं दधानो ४, १६, १४
 सूरश्चक्रं प्र बृहत् १, १३०, ९
 सूरश्चिदा हरितो अस्य १०, ९२, ८
 सूरश्चिद्रथं परितक्म्यायां ५, ३१, ११
 सूर्यो न यस्य दशतिररेपाः ६, ३, ३
 सूर्यं चक्षुर्गच्छतु १०, १६, ३; अथर्व. १८, २, ७; तै. आ. ६, १, ४; ७, ३
 सूर्यरश्मिर्हृदिकेशाः १०, १३९, १; वा. य. १७, ५८; तै. सं. ४, ६, ३, ३
 सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयित्त्वो ९, ६९, ६; साम. १३७०; नि. ७, २
 सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरेषां ७, ३३, ८; नि. ११, २०
 सूर्याचन्द्रमसौ धाता १०, १९०, ३; तै. आ. १०, १, १४
 सूर्याया वहतुः प्रागात् १०, ८५, १३; अथर्व. १४, १, १३

सूर्यायै देवेभ्यो १०, ८५, १७; अथर्व. १४, २, ४६
 सूर्ये विषमा सजामि १, १९१, १०
 सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां १, ११५, २; अथर्व. २०, १०७, १५; तै. आ. २, ८, ७, १
 सूर्यो नो दिवस्पातु १०, १५८, १
 सूर्यो रश्मि यथा सृजा ८, ३२, २३
 सृजः सिंघूहिना १०, १११, ९
 सृजन्ति रश्मिमोजसा ८, ७, ८
 सृजो महीरिन्द्र या २, ११, २
 सृण्वेव जर्मेरी १०, १०६, ६; नि. १३, ५
 सेदग्निर्ग्रीरत्यस्त्वन्या ७, १, १४; तै. आ. २, ५, ३, ३
 सेदग्निर्वो वज्रुयतो ७, १, १५
 सेदग्ने अस्तु सुभगः ४, ४, ७; तै. सं. १, २, १४, ३
 सेदुग्रो अस्तु मरुतः ७, ४०, ३
 सेदभवो यमवथ ४, ३७, ६
 सेनेव सृष्टामं दधा १, ६६, ७; नि. १०, २१
 सेमं नः काममा पृग १, १६, ९
 सेमं नः स्तोमसागहि १, १६, ५
 सेमां वेतु वषट्कृतिम् ७, १५, ६
 सेमामविद्धि प्रभृतिं २, २४, १
 सेहान उग्र पृतना ८, ३७, २
 सैनानीकेन सुविदत्रो २, ९, ६; तै. सं. ४, ३, १३, २
 सो अग्न ईजे शशमे च-मर्तः ६, १, ९; तै. आ. ३, ६, १० ४
 सो अग्न एना नमसा ७, ९३, ७
 सो अग्न्यो वसुर्गुणे ५, ६, २; साम. १७३९; वा. य. १५, ४२
 सो अग्ने अह्ना हरिः ९, ८६, ४२
 सो अङ्गिरसां उचथा २, २०, ५
 सो अङ्गिरोभिः १, १००, ४
 सो अद्धा दाश्वध्वरो ८, १९, ९
 सो अप्रतीनि मनवे २, १९, ४
 सो अभ्रियो न यवस १०, ९९, ८
 सो अर्णवो न नद्यः १, ५५, २
 सो अर्षेन्द्राय पीतये ९, ६२, ८; साम. ९८०
 सो अस्य वज्रो हरितो १०, ९६, ३; अथर्व. २०, ३०, ३
 सो अस्य विशे महि शर्म ९, ८६, १५
 सो चिन्नु भद्रा क्षुमती १०, ११, ३; अथर्व. १८, १, २०
 सो चिन्नु वृष्टिर्यूथ्या १०, २३, ४; अथर्व. २०, ७३, ५
 सो चिन्नु सख्या नर्य इनः १०, ५०, २
 सोता हि सोममद्रिभिः ८, १, १७
 सोदक्ष सिन्धुमरिणान् २, १५, ६
 सोम इदः सुतो अस्तु ८, ६६, १५

सोम उषुवाणः सोतृभिः ९, १०७, ८; साम. ५१५; ९९७
सोम एकेभ्यः पवते १०, १५४, १; अथर्व. १८, २, १४;
तै. आ. ६, ३, २

सोमं राजानमवसे १०, १४१, ३; साम. ९१; अथर्व.
३, २०, ४; वा. य. ९, २६; तै. सं. १, ७, १०, ३

सोमः पवते जनिता ९, ९६, ५; साम. ५२७; ९४३;
नि. १४, १२

सोमः पुनान ऊर्मिणाड्यो ९, १०६, १०; साम. ५७२; ९४०

सोमः पुनानो अर्षति ९, १३, १; साम. ११८७

सोमः पुनानो अव्यय ९, ११०, १०

सोमः प्रथमो वित्रिदे १०, ८५, ४०; अथर्व. १४, २, ३

सोमः सुतो धारयात्यो ९, ९७, ४५

सोम गीर्भिष्ट्वा बयं १, ९१, ११; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १;
ताण्ड्य ब्रा. १, ५, ७

सोमं गावो धेनवो ९, ९७, ३५; साम. ८६०; नि. १४, १५

सोममन्य उपासद् ६, ५७, २

सोममिन्द्रा बृहस्पती ४, ४९, ६

सोमं मन्यते पपिवान् १०, ८५, ३; अथर्व. १४, १, ३;
नि. ११, ४

सोम यास्ते मयोभुव १, ९१, ९; तै. सं. ४, १, ११, १

सोम राजन्सृळया नः ८, ४८, ८

सोम रारन्धि नो हृदि १, ९१, १३; ताण्ड्य ब्रा. १, ५, ६

सोमस्य धारा पवते ९, ८०, १

सोमस्य मा तवसं वक्ष्यसे ३, १, १

सोमस्य मित्रावरुणोद्धिता ८, ७२, १७

सोमस्य राज्ञो वरुणस्य १०, १६७, ३; नि. ११, १२

सोमा असृग्रमाशवो ९, २३, १

सोमा असृग्रमिन्द्रवः ९, १२, १; साम. ११९६

सोमाः पवन्त इन्द्रवो ९, १०१, १०; साम. ५४८; ११०१

सोमानं स्वरणं १, १८, १; साम. १३९; १४६३; वा. य.

३, २८; तै. सं. १, ५, ६, ४; तै. आ. १०, १, ११; नि. ६, १०

सोमापूषणा जनना रयीणां २, ४०, १; तै. सं. १, ८, २२, ५

सोमापूषणा रजसो विमानं २, ४०, ३; तै. सं. १, ८, २२, ५;
तै. ब्रा. २, ८, १, ५

सोमारुद्रा धारयेथाम् ६, ७४, १

सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे ६, ७४, ३; अथर्व. ७, ४२, २;
तै. सं. १, ८, २२, ५

सोमारुद्रा वि वृद्धं ६, ७४, २; अथर्व. ७, ४२, १; तै. सं.
१, ८, २२, १

सोमासो न ये सुताः १, १६८, ३

सोमेनादित्या बलिनः १०, ८५, २; अथर्व. १४, १, २

सोमो अर्षति घर्णसिः ९, २३, ५

सोमो अस्मभ्यं द्विपदे ३, ६२, १४

सोमो जिगाति गातुवित् ३, ६२, १३; तै. सं. १, ३, ४, १

सोमो ददद्गन्धर्वाय १०, ८५, ४१; अथर्व. १४, २, ४

सोमो देवो न सूर्यो ९, ६३, १३

सोमो धेजुं सोमो १, ९१, २०; वा. य. ३४, २१; तै. ब्रा.
२, ८, ३, १

सोमो न वेधा ऋत० १, ६५, १०

सोमो मीद्वान्पवते ९, १०७, ७

सोमो राजा प्रथमो ब्रह्म० १०, १०९, २; अथर्व. ५, १७, २

सोमो वधूर्युरभवत् १०, ८५, ९; अथर्व. १४, १, ९

सोषामविन्दस्व स्वः १०, ६८, ९; अथर्व. २०, १६, ९

स्वर्भीद्ध छां १, १२१, २

स्वरीरु स्वन्नवति ७, १०१, ३

स्वरीर्यसूत १०, ३१, १०

स्वत्वा तु त इन्द्र पूष्यो २, ११, ६

स्वविष्यामि त्वामहं १, ४४, ५

स्तीर्णं ते बर्हिः सुत ३, ३५, ७

स्तीर्णं बर्हिरूप नो याहि १, १३५, १

स्तीर्णा अस्य संहतो ३, १, ७

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्ना ऊर्ध्वो ४, ६, ४

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्ना सूक्तेन ६, ५२, १७

स्तुत इन्द्रो मघवा यद् ४, १७, १९

स्तुतश्च यास्त्वा वर्धन्ति ८, २, २९

स्तुतासो नो मरुतो १, १७१, ३

स्तुष उ वो मह ऋतस्य ६, ५१, ३

स्तुषे जनं सुव्रतं नव्यसीभिः ६, ४९, १

स्तुषे नरा दिवो अस्य प्रसन्ता ६, ६२, १

स्तुषेयं पुरुवर्षसं १०, १२०, ६; अथर्व. ५, २, ७;
२०, १०७, ९; नि. ११, २१

स्तुषे सा वां वरुण मित्र १, १२२, ७

स्तुहि भोजान्स्तुवतो अस्य ५, ५३, १६

स्तुहि श्रुतं विपश्चितं ८, १३, १०

स्तुहि श्रुतं गर्तसदं युवानं २, ३३, ११; अथर्व. १८, १, ३९;
तै. सं. ४, ५, १०, ३

स्तुहि स्तुहीदेते वा ते ८, १, ३०

स्तुहीन्द्रं व्यश्ववद् ८, २४, २२; अथर्व. २०, ६६, १

स्तृणानासो यत्सुचो १, १४२, ५

स्तृणीत बर्हिरानुषक् १, १३, ५

स्तेगो न क्षामत्येति १०, ३१, ९; अथर्व. १८, १, ३९

स्तेनं राय सारमेय ७, ५५, ३

ऋग्वेद-मन्त्राणाम्

स्तोता यत्ते अनुव्रत ८, १३, १९
 स्तोता यत्ते विचर्षणिः ८, १३, ६
 स्तोत्रं राधानां पते १, ३०, ५; साम. १६००, अथर्व.
 २०, ४५, २

स्तोत्रमिन्द्राय गायत ८, ४५, २१
 स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्गणः ६, ५२, ११
 स्तोत्रे राये हरिर्षा ९, २७, ६
 स्तोमं वो अद्य रुद्राय १०, ९२, ९
 स्तोमं जुषेथां युवशेव कन्ये ८, ३५, ५
 स्तोमं त इन्द्र त्रिमदा १०, २३, ६
 स्तोमा आसन् प्रतिधयः १०, ८५, ८; अथर्व. १४, १, ८
 स्तोमासस्वा गौरिवीतेरवर्धन् ५, २९, ११
 स्तोमासस्वा विचारिणी ५, ८४, २; तै. सं. २, २, १२, ३
 स्तोमेन हि दिवि देवासो १०, ८८, १०; नि. ७, २८
 स्त्रियः सतीस्तां १, १६४, १६; अथर्व. ९, २. १५; तै. आ.
 १, ११, ४; नि. ५. १; १४, २०

स्त्रियं दृष्ट्वाय कितवं १०, ३४, ११
 स्त्रियो हि दास आयुधानि ५, ३०, ९
 स्थिरं हि जानमेवां १, ३७, ९
 स्थिरं मनश्चकृषे ५, ३०, ४
 स्थिरा वः सन्तु नेमयो १, ३८, १२
 स्थिरा वः सन्त्वायुधा १, ३९, २
 स्थिरेभिरङ्गैः पुरुरूप २, ३३, ९
 स्थिरौ गावौ भवतां ३, ५३, १७
 स्थूरं राघः शताश्वं ८, ४, १९; नि. ६, २२
 स्थूरस्य रायो बृहतो ४, २१, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
 स्पर्धन्ते वा उ देवहूये ७, ८५, २
 स्पर्धा यस्य श्रियो दशो ७, १५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
 स्मत्पुर्धनिर्न आ गहि ८, ३४, ६
 स्मदभीष्ट कशावन्ता ८, २५, २४
 स्मदेतया सुकीर्त्या ८, २६, १९
 स्याम ते त इन्द्र ये त २, ११, १३
 स्याम वो मनत्रो देववीतये १०, ६६, १२
 स्यूमना वाच उदियति १, ११३, १७
 स्योना पृथिवि भवा० १, २२, १५; अथर्व. १८, २, १९;
 वा. य. ३५, २१; ३६, १३; तै. आ. १०, १, १०;
 नि. ९. ३२

स्त्रके द्रप्सस्य धमतः ९, ७३, १
 सुवेव यस्य हरिणी १०, ९६, २; अथर्व. २०, ३१, ४
 स्व आ दमे सुदुषा यस्य २, ३५, ७
 स्व आ यस्तुभ्यं दम १, ७१, ६

स्वः स्वाय धायसे २, ५, ७
 स्वप्नयो वो अग्निभिः ८, १९, ७
 स्वप्नयो हि वार्यं १, २६, ८
 स्वदस्व हव्या समिषो ३, ५४, २२
 स्वधामनु श्रियं नरो ८, २०, ७
 स्वध्वरा करति जातवेदा ७, १७, ४
 स्वध्वरासो मधुमन्तो ४, ४५, ५
 स्वना न यस्य आमासः १०, ३, ५
 स्वनो न वोऽमवाग्नेजयद्दृषा ५, ८७, ५
 स्वप्नेनाभ्युप्या जुसुरिं २, १५, ९
 स्वयं यजस्व दिवि देव १०, ७, ६
 स्वयं कविर्विधर्तरि ९, ४७, ४
 स्वयं चिरस मन्यते ८, ४, १२
 स्वयं दधिध्वे तविषीं यथा ५, ५५, २
 स्वयुरिन्द्र स्वराळसि ३, ४५, ५
 स्वरन्ति त्वा सुते नरो ८, ३३, २; साम. ८६५; अथर्व.
 २०. ५२, २; ५७, १५

स्वर्जितं सहि मन्दानं १०, १६७, २
 स्वर्जेषे भर आप्रस्य १. १३२, २
 स्वर्णरमन्तरिक्षाणि १०, ६५, ४
 स्वर्णवस्तोरुषसाम् ७, १०, २
 स्वर्भानोरध यदिन्द्रमायाः ५, ४०, ६
 स्वयं द्वेदि सुदशीकं ४, १६, ४; अथर्व. २०, ७७, ४
 स्ववृजं हि त्वामहमिन्द्र १०, ३८, ५
 स्ववृत्ता यशसा यातमर्वाङ् ७, ६९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, ७
 स्वश्वा सिन्धुः सुरथा १०, ७५, ८
 स्वसा स्वस्ते ज्यायस्यै १, १२४, ८
 स्वस्तये वाजिभिश्च ३, ३०, १८
 स्वस्तये वायुमुप ब्रवामहे ५, ५१, १२
 स्वस्तिदा विशस्पतिः १०, १५२, २; अथर्व. १. २१, १;
 तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ. १०, १, ९
 स्वस्ति न इन्द्रो बृद्धभवाः १, ८९, ६; साम. १८७५;
 वा. य. २५, १९; तै. आ. १, १, १; २१, ३;
 १०, १, ९

स्वस्ति नः पथ्यासु १०, ६३, १५
 स्वस्ति नो दिवो अग्ने १०, ७, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
 स्वस्ति नो मिमीतामग्निना ५, ५१, ११
 स्वस्ति पन्थामनु चरेम ५, ५१, १५
 स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति ५, ५१, १४
 स्वस्तिरिद्धि प्रपथे श्रेष्ठा १०, ६३, १६; नि. ११, ४६
 स्वादवः सोमा आ याहि ८, २, २८

स्वादिष्टया मदिष्टया ९, १, १; साम. ४६८; ६८९; वा. य.
२६, २५; नि. ११, ३

स्वादुः पवस्व दिव्याय ९, ८५, ६

स्वादुषसदः पितरो वयो ६, ७५, ९; वा. य. २९, ४६;
तै. सं. ४, ६, ६, ३

स्वादुष्किलायं मधुमौ ६, ४७, १; अथर्व. १८, १, ४८

स्वादुष्टे अस्तु संसुदे ८, १७, ६; अथर्व. २०, ४, ३

स्वादो पितो मधो पितो १, १८७, २

स्वादोरभक्षि वयसः ८, ४८, १

स्वादोरित्था विष्वतो १, ८४, १०; साम. ४०९; १००५;
अथर्व. २०, १०९, १

स्वाध्वो दिव आ सप्त १, ७२, ८; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०

स्वाध्वो वि दुरो देवयन्तो ७, २, ५

स्वाधुधं स्ववसं सुनीथं १०, ४७, २

स्वायुधः पवते देव इन्द्रः ९, ८७, १; साम. ६७८

स्वायुधः सोतृभिः पूयमानो ९, ९६, १६

स्वायुधस्य ते सतो ९, ३१, ६

स्वायुधास इष्मिणः ७, ५६, ११

स्वाध्वदेवस्यामृतं यदी १०, १२, ३; अथर्व. १८, १, ३२

स्वाहा कृतस्य तृप्तं ८, ३५, २४

स्वाहा कृतान्या गच्छुप १, १४२, १३

स्वाहाज्ञये वरुणाय ५, ५, ११

स्वाहा यज्ञं कृणोतने० १, १३, १२

स्विध्मा यद्वनाधितिः १, १२१, ७

हंसः शुचिषद्वसु ४, ४०, ५; वा. य. १०, २४; १२; १४;
तै. सं. १, ८, १५, २; ४, २, १, ५; तै. आ.

१०, १०, २

हंसा हव कृणुथ श्लोकं ३, ५३, १०

हंसा हव श्रेणिशो ३, ८, ९

हंसाविव पतथो ८, ३५, ८

हंसासो ये वां मधुमन्तो ४, ४५, ४

हंसैरिव सखिभिः १०, ६७, ३; अथर्व. २०, ९१, ३;

तै. सं. ३, ४, ११, ३

हतं च शत्रून्यततं च ८, ३५, १२

हत वृत्रं सुदानव १, २३, ९

हतो वृत्राण्यार्या ६, ६०, ६; साम. ८५५

हत्वाय देवा असुरान्यदाय १०, १५७, ४; अथर्व. २०, ६३, २

हनामैर्नो इति स्वष्टा १, १६१, ५

हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः ८, २, ३२

हन्ता वृत्रमिन्द्रः ७, २०, २

हन्ताहं पृथिवीमिमां १०, ११९, ९; नि. १, ४

हन्तो नु किमाससे ८, ८०, ५

हये जाये मनसा १०, ९५, १; श. ब्रा. ११, ५, १, ६

हये देवा यूयमिद् २, २९, ४

हये नरो मरुतो मृळता ५, ५७, ८; ५८, ८

हयो न विद्वौ अयुजि ५, ४६, १

हरयो धूमकेतवो ८, ४३, ४

हरिं हि योनिमभि १०, ९६, २; अथर्व. २०, ३०, २

हरिः सृजनः पथ्याम् ९, ९५, २

हरित्वता वर्चसा सूर्यस्य १०, ११२, ३

हरिं सृजन्यरुधो न २, ७२, १

हरिश्मशारुर्हरि १०, ९६, ८; अथर्व. २०, ३१, ३

हरी नु कं रथ इन्द्रस्य २, १८, ३

हरी नु त इन्द्र वाजयन्ता २, ११, ७

हरी न्वस्य या वने १०, २३, २

हरी यस्य सुयुजा विभ्रता १०, १०५, २

हर्यन्नुषसमर्चयः ३, ४४, २

हर्यश्वं सत्पतिं ८, २१, १०; अथर्व. २०, १४, ४; ६२, ४

हव एषामसुरो १०, ७४, २

हवं त इन्द्र महिमा ७, २८, २

हवन्त उ त्वा हव्यं ७, ३०, २

हविर्हविष्मो महि ९, ८३, ५

हविषा जारो अपां १, ४६, ४; नि. ५, २४

हविष्कृणुध्वमा गमत् ८, ७२, १

हविष्पान्तमजरं १०, ८८, १; नि. ७, २५

हवीमभिर्हवते यो हविर्भिः २, ३३, ५

हवे त्वा सूर उदिते ८, १३, १३

हव्यवाळग्निरजरः ५, ४, २; तै. सं. ३, ४, ११, १

हस्काराद्विद्युत्स्पर्यतो १, २३, १२

हस्तच्युतेभिरद्रिभिः ९, ११, ५- साम. १४४५

हस्ताभ्यां दशशास्त्राभ्यां १०, १३७, ७; अथर्व. ४, १३, ७

हस्ते दधानो नृम्णा १, ६७, ३

हस्तेनैव प्राह्य १०, १०९, ३; अथर्व. ५, १७, ३

हस्तेव शक्तिमभि २, ३९, ७

हारिद्रवेव पतथो वनेदुप ८, ३५, ७

हिङ्कृण्वती वसुपत्नी १, १६४, २७; अथर्व. ७, ७३, ८;

९, १०, ५; नि. ११, ४५

हितो न सप्तिरभि ९, ७०, १०

हिनोता नो अध्वरं १०, ३०, ११; नि. ६, २२

हिन्वन्ति सूरमुजयः पवमानं ९, ६७, ९

हिन्वन्ति सूरमुजयः स्वरासो ९, ६५, १; साम. ९०४

हिम्वानासो रथा इव ९, १०, २; साम. ११२०
 हिम्वानो वाचमिष्यसि ९, ६४, ९; साम. ९६०
 हिम्वानो हेतुभिर्यत ९, ६४, २९; साम. ६५५
 हिमेनाग्निं प्रसमवारयेथां १, ११६, ८; नि. ६, ३६
 हिमेव पर्णां मुषिता वनानि १०, ६८, १०; अथर्व. २०, १६, १०
 हिरण्यकर्णं मणिग्रीवं १, १२२, १४
 हिरण्यकेशो रजसो १, ७९, १; तै. सं. ३, १, ११, ४
 हिरण्यगर्भः समवर्ततामे १०, १२१, १; अथर्व. ४, २७; वा. य.
 १३, ४; २३, १; २५, १०; तै. सं. ४, १, ८, ३; ९, ८, २;
 तांश्च ब्रा. ९, ९, १२; नि. १०, २३
 हिरण्यत्वङ्मधुवर्णो ५, ७७, ३
 हिरण्यदन्तं शुचिर्वर्णं ५, २, ३
 हिरण्यनिर्णिगयो अस्य ५, ६२, ७
 हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिः १, ३५, ९; वा. य. ३४, २५
 हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्वः ३, ५४, ११
 हिरण्यपाणिमृतये १, २२, ५; वा. य. २२, १०; तै. सं.
 १, ४, २५, १; २, २, १२, २
 हिरण्ययी अरणी १०, १८४, ३; श. ब्रा. १४, ९, ४, २१
 हिरण्ययी वां रभिः ८, ५, २९
 हिरण्ययेन पुरुभू ४, ४४, ४; अथर्व. २०, १४३, ४
 हिरण्ययेन रथेन द्रवत् ८, १, ३५
 हिरण्ययेभिः पविभिः १, ६४, ११
 हिरण्यरूपः स हिरण्यसदृग् २, ३५, १०; नि. ३, १६
 हिरण्यरूपमुषसो व्युष्टौ ५, ६२, ८; वा. य. १०, १६; तै. सं.
 १, ८, १२, ३; नि. ३, ५
 हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य १, १६३, ९; वा. य. २९, २०; तै. सं.
 ४, ६, ७, ४

हिरण्यस्तूपः सवितर्यथा १०, १४९, ५; नि. १०, ३३
 हिरण्यहस्तमश्विना रराणा १, ११७, २४
 हिरण्यहस्तो असुरः १, ३५, १०; वा. य. ३४, २६
 हुवे वः सुद्योत्मानं २, ४, १
 हुवे वः सृजुं सहसो ६, ५, १
 हुवे वातस्वनं कविं ८, १०२, ५; तै. सं. ३, १, ११, ८
 हुवे वो देवीमदितिं ६, ५०, १
 हृणीयमानो अप हि मद् ५, २, ८
 हृत्सु पीतासो युध्यन्ते ८, २, १२; नि. १, ४
 हृदा तष्टु मनसो १०, ७१, ८; नि. १३, १३
 हृदिस्पृशस्त आसते १०, २५, २
 हेतिः पक्षिणी १०, १६५, ३; अथर्व. ६, २७, ३
 होताजनिष्ट चेतनः २, ५, १
 होता देवो भमर्त्यः ३, २७, ७; साम. १४७७; नि. ६, ७
 होताध्वर्युरावया १, १६२, ५; वा. य. २५, २८; तै. सं. ४, ६, ८, २
 होता निषत्तो मनोरपत्ये १, ६८, ७
 होतायक्षद्रनिनो १, १३९, १०
 होतारं विश्ववेदसं १, ४४, ७
 होतारं ससृजुहो यजिष्ठं १, ५८, ७
 होतारं चित्ररथं १०, १, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, ६
 होतारं त्वा वृणीमहे ५, २०, ३
 होत्रादहं वरुण निभ्यदाय १०, ५१, ४
 हृदं न हि त्वान्यृषन्मूर्मयः १, ५२, ७
 हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः ३, ३६, ८
 ह्वयामसि त्वेन्द्र याहि ६, ४१, ५; तै. ब्रा. ९, ४, ३, ११
 ह्वयामि देवां अयातुः ७, ३४, ८
 ह्वयाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये १, ३५, १

